ილია აბულაძე

ძველი ქართული ენის ლექსიკონი
(მასალები)

გამომცემლობა „მეცნიერება“
თბილისი
1973

499.962.1—3
ა 205

ლექსიკონში წარმოდგენილია 11 800-მდე სიტყვა ძველი ქართული ენის (V—XI სს.) 150-ზე მეტი ძეგლიდან. ყველა სიტყვა დოკუმენტირებულია სათანადო მასალით წყაროებიდან. ლექსიკონს უძღვის წინასიტყვაობა რედაქციისაგან და შემოკლებათა განმარტება. ეს ლექსიკონი დიდად საჭირო წიგნია ქართული ენის, ლიტერატურის, საქართველოს ისტორიის საკითხებზე მომუშავე ყველა სპეციალისტისათვის და ძვირფასი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

ე. მეტრეველი

რედაქტორები:

ც. ძურციკიძე

7—1—5
113—70 ადგ.

წინასიტყვაობა

ძველი ქართული ენის დოკუმენტირებული ლექსიკონი პროფესორ ილია აბულაძის ერთ-ერთი უკანასკნელი ნაშრომთაგანია, სწორედ ამ ლექსიკონის საბოლოო დახვეწაზე მუშაობის პროცესში მოუსწრო მას სიკვდილმა.

ძველი ქართული ენის ლექსიკონის უქონლობას თანაბრად გრძნობენ ენის, ლიტერატურის, ისტორიისა და არა ერთი სხვა დარგის სპეციალისტები. მიუხედავად ამისა, ამ ლექსიკონის დამუშავება დღემდე ვერ მოხერხდა.

სულხან-საბა ორბელიანის „ლექსიკონი ქართული“ და ძველი ქართული მწერლობის ცალკეული ძეგლების გამოცემებზე დართული ლექსიკონები ქართული ენის შესწავლის თანამედროვე დონეზე მკვლევართა გაზრდილ მოთხოვნილებებს ყოველთვის ვერ აკმაყოფილებენ. ამდენად ძველი ქართული და ძველი სომხური ფილოლოგიის გამორჩენილი სპეციალისტის პროფ. ილია აბულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი“, რომელსაც ავტორი თითქმის მთელი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში მისთვის ჩვეული გულმოდგინებითა და სიყვარულით ადგენდა, დიდი შენაძენია ქართული მეცნიერებისათვის.

„ძველი ქართული ენის ლექსიკონში“ შეტანილია 11 800-მდე სიტყვა, ხოლო წყაროებად გამოყენებულია 150-ზე მეტი ძეგლი, უმთავრესად V—XI საუკუნეებისა, როგორც გამოქვეყნებული, ისე მხოლოდ ხელნაწერების სახით დაცული. ესენია: ძველი და ახალი აღთქმის ქართული თარგმანების ყველა არსებული რედაქცია, ქართული „მრავალთავები“ (კრებულები, რომელთაც შემოგვინახეს უძველესი ორიგინალური და ნათარგმნი აგიოგრაფიული და ჰომილეტიკური ძეგლები) IX—XI სს. ყველა ხელნაწერის მიხედვით; ისეთი შესანიშნავი ძეგლები, როგორიცაა „შატბერდის კრებული“, „იოანესა და ეფთვიმის ცხოვრება“, თვითონ ილ. აბულაძის მიერ გამოცემული „ქართლის ცხოვრება“, „შუშანიკის წამება“, „მამათა სწავლანი“, „ლიმონარი“, „ბალავარიანის“ რედაქციები, ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲ“ და გრიგოლ ნოსელის „კაცისა შესაქმისათჳს“, პატერიკების უძველესი ხელნაწერები, ბასილი კესარიელის სწავლანი, აპოკრიფული ძეგლები და სხვა მრავალი.

თავდაპირველად ეს ლექსიკონი პროფ. ილია აბულაძეს გამიზნული ჰქონდა როგორც ქართულ-სომხური დოკუმენტირებული ლექსიკონი. ამ სახითვე შეადგინა მან ლექსიკონის პირველი ვარიანტი, რისთვისაც მოიპოვა უმდიდრესი მასალა V—XI საუკუნეების ქართულ-სომხური პარალელური ტექსტებიდან[1]. მაგრამ, გაითვალისწინა რა დიდი მოთხოვნილება ძველი ქართული ენის ლექსიკონზე, მან განიზრახა პირველ რიგში მისი მომზადება, რისთვისაც ავტორმა, ბუნებრივია, უკვე გამზადებულ ძველ ქართულ-ძველ სომხურ სალექსიკონო მასალას მიმართა, გამოიყენა იგი და შეავსო იმ ძეგლთა მასალით, რომელთა ლექსიკონებიც თვითონვე ჰქონდა ადრე შედგენილი, ამას დაუმატა ძველი ქართული მწერლობის ისეთი ძეგლებიც, რომელთა ლექსიკაც მკითხველისათვის ნაკლებად იყო ცნობილი. ამის გამოა,

---

[1] ქ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტს განზრახული აქვს ახლო მომავალში ამ ლექსიკონის გამოქვეყნებაც.

რომ ლექსიკონში სრული ასახვა ვერ პოვა ძველი ქართული მწერლობის ისეთმა მნიშვნელოვანმა დარგებმა, როგორიცაა ორიგინალური აგიოგრაფია, ფილოსოფიური ლიტერატურა, საისტორიო მწერლობა.

ძველი ქართული ენის სრული ლექსიკონის შედგენა დიდი სამეცნიერო კოლექტივების საქმეა. წინამდებარე ლექსიკონი კი აგებულია ძველი ქართული მწერლობის მხოლოდ გარკვეული ძეგლების მასალაზე ავტორის სამეცნიერო ინტერესებისა და მიზნების გათვალისწინებით. ამიტომაა, რომ რედაქციამ მიზანშეწონილად მიიჩნია ამ დიდი და შესანიშნავი შრომისათვის ეწოდებინა „ძველი ქართული ენის ლექსიკონი (მასალები)".

ლექსიკონი გადაწერილია ილია აბულაძის კალიგრაფიული ხელით 25 დავთარში (1502 გვერდზე), ტექნიკური რედაქციაც ძირითადად თვითონვე ჰქონდა გაკეთებული ავტორს. ლექსიკონში თანხმოვანფუძიანი სახელების სახელობითი ბრუნვის ნიშანი გამოყოფილია; ხმოვანფუძიანი სახელები ფუძის ფორმითაა წარმოდგენილი. ზმნები გატანილია საწყისზე; იშვიათ შემთხვევებში—ძირზე. ენებითი გვარის მიმღეობები ძირითადად ზმნის პირიან ფორმებთანაა მიტანილი; თუ სიტყვა მხოლოდ ენებითი გვარის მიმღეობის სახით შეხვედრია ავტორს, სიტყვაში გაქვს კაებში აღდგენილი საწყისი (იხ. აბრიზება, აქმნა).

ერთი და იმავე ძირისაგან ნაწარმოები სიტყვების თავმოყრისა და მათი უკეთ დაძებნის მიზნით ლექსიკონში გამოყენებულია მითითებათა გარკვეული სისტემა. იგი ავტორს დამთავრებული არ ჰქონდა (გაკეთებული იყო ასო რ-მდე). მითითებები ავტორისეული პრინციპით გაკეთდა ბოლომდე, ოღონდ გამოცემისათვის რამდენადმე გამარტივდა.

ლექსიკონში განსამარტავი სიტყვა შავი კორპუსითაა აწყობილი, ხოლო სიტყვის განმარტება—თეთრი კორპუსით. ავტორისეულ განმარტებას ხშირად თან ახლავს წყაროსეული განმარტება, ან განსამარტავი სიტყვის შესატყვისი, რომელიც ავტორისეული განმარტებისაგან გასარჩევად ტეხილ (« ») კაებშია ჩასმული; ციტატები წყაროებიდან აწყობილია თეთრი პეტიტით; წყაროები შავი პეტიტით; ციტატებში განსამარტავი სიტყვა დაშლილი არის წარმოდგენილი. იმ შემთხვევაში, თუ ერთი და იმავე წყაროდან ციტატები რამდენიმე განსხვავებული რედაქციით არის მოტანილი, მაშინ პირველთან მითითებულია რედაქციის აღმნიშვნელი ლიტერი, ხოლო მეორესთან—ლიტერთან ერთად წყარო. მაგ.: „მიცემად საზრდელი მათი ჟამსა თჳსსა" DE,—„მიცემად რჩებისა მათა ჟამსა" C, ფთ. 24,45. ერთი წყაროდან მოტანილი მასალა მეორე წყაროს მასალისაგან გამოყოფილია წერტილ-მძიმით. მაგ.: „რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუედ" ფთ. 8,8; „შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა" O, ზირ. 29,29.

საჭირო შემთხვევაში საილუსტრაციო მასალას ავტორი ავსებს. ჩანართები ფრჩხილებშია ჩასმული.

ილია აბულაძის ლექსიკონის ღირსებას და მნიშვნელობას დიდად ზრდის განმარტებისათვის მოხმობილი დოკუმენტაცია წყაროს პარალელური რედაქციებიდან. ხშირად განსამარტავი სიტყვის მნიშვნელობა პარალელური რედაქციის სინონიმითაა დადგენილი. ლექსიკონში წარმოდგენილია მდიდარი მასალა ძველი ქართული სინონიმური ლექსიკონისათვის.

ვინაიდან განსამარტავი სიტყვის დოკუმენტაციისათვის ავტორი ჩვეულებრივ მასალას მრავალი წყაროდან იმოწმებს (წყაროთა რიცხვი რიგ შემთხვევაში 10—15 დასახელებას აღწევს), ხოლო თითოეული წყარო უმეტესად რამდენიმე რედაქციითაა წარმოდგენილი, ამიტომ განმარტების გვერდით ხშირად თავს იყრის ტეხილ კაებში ჩაწერილი რამდენიმე სიტყვა (იხ. მწუხარება, შჯნის-თაობა, ნათესავი, ნამეტავი და სხვ.). მათგან ზოგი განსამარტავი სიტყვის სინონიმია, ზოგი—შესატყვისი. განსამარტავ სიტყვასთან შინაარსობრივად მონათესავე ეს სიტყვები, სხვადასხვა კონტექსტით მოწოდებული, ხშირად საშუალებას იძლევა გამოვლინდეს სიტყვის შინაარსის ნიუანსები. მაგრამ ზოგჯერ ტეხილ კაებში ჩაწერილი სიტყვები შინაარსობრივად შეტ-ნაკლებად არის დაცილებული განსამარტავი სიტყვის ძირითად

მნიშვნელობას (იხ. მაგ.: ასის-თავი, რომლის ერთ-ერთ შესატყვისად წყაროდან მოტანილია მტარვალი; ლმობა—ტირილი; მამაკაცი—გმირი და სხვ.). ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს იმას, რომ ავტორი მათ განსამარტავი სიტყვის სინონიმად ან შესატყვისად მიიჩნევს. სხვადასხვა წყაროების რედაქციებიდან მოტანილი შესატყვისები განსამარტავი სიტყვის შინაარსთან სიახლოვის თვალსაზრისით ავტორს დიფერენცირებული არა აქვს. ის ცდილობს არ დაკარგოს პარალელურ ტექსტებში წარმოდგენილი არც ერთი ერთეული.

სიტყვათა მნიშვნელობის დადგენას ხელი შეუწყო სომხური პარალელური ტექსტების მომარჯვებამაც. ქართულ თარგმანთა პარალელური რედაქციებისა და ქართულ-სომხური თარგმანებიდან მოხერხებულად შერჩეული დოკუმენტაციის წყალობით ავტორისეულ ბევრ განმარტებას დამოუკიდებელი გამოკვლევის ღირებულება აქვს.

პროფ. ილია აბულაძეს ძირითადად დასრულებული ჰქონდა ქართულ ლექსიკონზე მუშაობა, მაგრამ მას რომ დასცლოდა, ამ დიდ შრომას, რომელსაც ის მრავალი წლის მანძილზე ამზადებდა, რა თქმა უნდა, არაერთგზის დაუბრუნდებოდა და ნებსით თუ უნებლიე შეცდომებს გაასწორებდა. ტექსტის სწორებას რედაქცია დიდი სიფრთხილით ეკიდებოდა. გასწორდა მხოლოდ აშკარა შეცდომა და ლაფსუსი.

ზოგი რამ ვერ გასწორდა: ვერ მოხერხდა იმ წყაროს მიგნება, რომელიც თვითონ ავტორს x-ით აქვს აღნიშნული. გარდა ამისა, გაუშიფრავი დარჩა შემდეგი წყაროები: ხ. ს. (სიტყვებთან: კარაული, კასტელი, კბილღრჭენა და სხვ.); ბარლ., ბრ. (აღმოტყინება, ვერ-მიახლება, დამადნობელი); მარკ. (აღმობრწყინ(ვ)ება, აღსუბუქება).

ერთი და იგივე წყარო ავტორს ზოგჯერ სხვადასხვაგვარად აქვს შემოკლებული. გამოცემაში ჩვენ ამ მხრივ ერთგვაროვნობა ვერ დავიცავით, რადგან ეს ავტორისეულ ტექსტში დიდი ცვლილებების შეტანას მოითხოვდა.

განმარტებები ზოგჯერ იწვევს შენიშვნებს (იხ. განხერხული, რიყურაჟუ, რორინება და სხვა).

არის შემთხვევები, როდესაც მოტანილია მხოლოდ განსამარტავი სიტყვა, განმარტება და წყარო კი მიწერილი არ არის (იხ. აგანდაგირი); ან პირიქით: მოტანილია წყარო, ციტატი კი არა; წყარო მითითებულია, გვერდი კი არა; წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის კი თავისუფალი ადგილია დატოვებული.

რიგ შემთხვევაში წყარო დაზუსტებას მოითხოვს (იხ. ალქატი, დამოცკვნება...)

არის შემთხვევები, როცა ერთი სიტყვა ორი ფონეტიკური ვარიანტითაა განსამარტავად გატანილი, დამოწმებულ წყაროში კი მხოლოდ ერთ-ერთი დასტურდება (იხ. ანგაჰრი, ანგაჰარი; ანგელოზთ-მთავარი, ანგელოსთ-მთავარი და სხვ.).

შემოწმდა ყველა ნაბეჭდი წყარო, ხოლო დამოწმებული ხელნაწერებიდან მხოლოდ დაბადების ტექსტები, რისთვისაც ვსარგებლობდით ხელნაწერთა ინსტიტუტის თანამშრომელთა ერთი ჯგუფის მიერ ყველა ხელნაწერის მიხედვით გამართული ტექსტებით. დანარჩენი ხელნაწერი წყაროებიდან ციტატების შემოწმება ტექნიკურად შეუძლებელი აღმოჩნდა.

დედანს ბევრ ადგილას აკლდა წყაროთა რედაქციების ლიტერები. ამ თვალსაზრისითაც დედანი შეივსო, რამდენადაც შესაძლებელი იყო.

რაკი ქართული ბიბლიური ტექსტები ხელნაწერებში დამუხლული არ არის, ამიტომ ტექსტებზე მითითებისათვის პროფ. ილ. აბულაძე სარგებლობდა 1805 წლის სომხური გამოცემით.

მცენარეთა, ცხოველთა და მინერალების სახელწოდებათა ლათინური შესატყვისები ავტორს მოჰყავს 1836 წლის სომხური განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით.

* * *

ლექსიკონი გამოსაცემად მომზადდა ილია აბულაძის სახელობის კაბინეტში ხელნაწერთა ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერი თანამშრომლების ც. ქურციკიძის, ლ. ათანელიშვილისა და ც. ჭანკიევის მიერ ც. ქურციკიძის ხელმძღვანელობით. ც. ქურციკიძესვე ეკუთვნის „შემოკლებათა განმარტება". წყაროების შემოწმებაზე მუშაობდნენ ხელნაწერთა ინსტიტუტის ლაბორანტები ნ. ნატრაძე, მ. კვაჭაძე, ნ. იაშვილი.

რედაქცია დიდ მადლობას უხდის მეცნიერებათა აკადემიის სტამბის ასოთამწყობს ნ. ბეროშვილს, რომელმაც ლექსიკონი თავიდან ბოლომდე დიდი გულისყურითა და მონდომებით აწყო.

შემოკლებათა განმარტება

აბდ.; **აბდია** იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ადამ.—საკითხავი ადამ და ევაჲსი სამოთხით გამოსლვისაჲ: ციალა ქურციკიძე, ადამის აპოკრიფული ცხოვრების ქართული ვერსია, ფილოლოგიური ძიებანი, I, თბ. 1964, გვ. 97—136.

ათ. ალექს.-ანტ. დ.; **ანტ. დ.**—ათანასე ალექსანდრიელი, ჴსენებაჲ წმიდისა ანტონისი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, 19r—36r.

ათ. მრთ.—ათონური მრავალთავი: ათონის ივერიის მონასტრის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

აწმ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

აწოს იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანან. ებრ.—საკითხავი ენებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისაჲ: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—70 ხელნაწერი, 304v—314v.

ანან.; **ანან. ებრ.**— საკითხავი ენებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისაჲ: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—71 ხელნაწერი, 21r—45v.

ანან.; **ანან. ებრ.**—საკითხავი ენებისათჳს და სიკუდილისა, მოსაჴსენებელი მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, თქუმული ანანია ებრაელისაჲ, დასისაგან შჯულის მეცნიერისა: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახ. კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 193—199.

ანგ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ანდ.—ანდერძი.

ანდ.-ანატ.—წამებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ ანდრიანჱსი და ცოლისა მისისა ანატოლჱსი და მათ თანა მოწამეთაჲ, რომელნი ნიკომიდია ქალაქსა იწამნეს: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები: „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, VI. მარტჳლობაჲ ანდრიანჱსი და ანატოლჱსი, ძველი ქართული მწერლობის ოთხი ძეგლი, თბ., 1965, გვ. 171—236.

აპკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

არეთ. წამ.—წამებაჲ წმიდისა არეთაჲსი და კრებულისა მისისაჲ ნეგრა ქალაქსა ომერიტელთასა: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 719—766.

ატმ.—წამებაჲ წმიდისა ატომისი და ძისა მისისაჲ და მოყუასთა მისთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 95—113.

ანტ. დ. იხ. ათ. ალექს.-ანტ. დ.

არსტ.—წამებაჲ წმიდათა მღდელთ-მოძღუართაჲ სომხითისათა არისტაკჱსი, ორთანჱსი, ოსკისი, გრიგორისი, დანიელისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 62—68.

ბაბ.—წამებაჲ წმიდისა ბაბილაჲსი და სამთა ყრმათა მოწაფეთა მისთაჲ: კიმენი, ტ. I, ქ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 44—47.

ბალ.—ცხორებაჲ ნეტარისა იოდასაფისი, ძისა აბენეს ჰინდოთა მეფისაჲ, რომელი მოაქცია ნეტარმან მამამან ბალაჰვარ მოძღუარმან: ბალავარიანის ქართული რედაქციები, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1957.

ბარ.; **ბარუქ** იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ბას. კეს.-ეჭუს. დღ.—ბასილი კესარიელი, ეჭუსთა დღეთაჲ: უძველესი რედაქციები ბასილი

კესარიელის „ეჭუსთა დღეთაჲსა“ და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს“ X—XIII სს-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964. გვ. 29—135.

ბიბლია

ძველი აღთქმა:

G—გელათის ბიბლია, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A—1108 და Q—1152 ხელნაწერები.
I—იერუსალიმის ბიბლია, იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 7/11 ხელნაწერები.
M—მცხეთის ბიბლია, ხელნაწ. ინსტ. A—51 ხელნაწერი.
O—ოშკის ბიბლია, ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის N 1 ხელნაწერი.
pb.—ბაქარის ბიბლია, ქართული ბიბლიის 1743 წლის მოსკოვის გამოცემა.

დაბ.—წიგნი დაბადებისაჲ.
გამოსლ.—წიგნი გამოსლვათაჲ.
ლევიტ.—წიგნი ლევიტელთაჲ.
რიცხ.—წიგნი რიცხუთაჲ.
II შჯ.—წიგნი მეორე შჯულისა.
ისუ ნ.—წიგნი ისუ ნავესი.
მსჯ.—წიგნი მსაჯულთა.
რუთ—წიგნი რუთისი.
I მფ.—წიგნი პირველი მეფეთაჲ.
II მფ.—წიგნი მეორე მეფეთაჲ.
III მფ.—წიგნი მესამე მეფეთაჲ.
IV მფ.—წიგნი მეოთხე მეფეთაჲ.
I ნშტ.—წიგნი პირველი ნეშტთაჲ.
II ნშტ.—წიგნი მეორე ნეშტთაჲ.
I ეზრა—წიგნი პირველი ეზრისი (წიგნი ეზრა ზორობაბელისი, არაკანონიკური).
II ეზრა—წიგნი მეორე ეზრასი (კანონიკური ეზრა).
ნეემია—წიგნი ნეემიაჲსი.
III ეზრა—წიგნი მესამე ეზრასი (=წიგნი ეზრა სუთიელი).
ტობ.—წიგნი ტობისი.
იუდ.—წიგნი იუდითისი.
ესთ.—წიგნი ესთერისი.
იობ—წიგნი იობისი.
ფს.—ფსალმუნნი: ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, X—XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა მზექალა შანიძემ, თბილისი, 1960.
იგ.; იგ. სოლ.—იგავნი სოლომონისნი.
ეკლ., ეკლეს.—ეკლესიასტე.
სიბრძ. სოლ.—სიბრძნე სოლომონისი.
ქება—ქებაჲ ქებათაჲ.
ზირ.—სიბრძნე ისუ ზირაქისი.
ეს.—წინაწარმეტყუელებაჲ ესაიაჲსი.
იერემ.—წინაწარმეტყუელებაჲ იერემიაჲსი.
გოდ. იერემ.—გოდებაჲ იერემიაჲსი.
ბარ., ბარუქ—წიგნი ბარუქისი.
ეზეკ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ეზეკიელისი.
დან.—წინაწარმეტყუელებაჲ დანიელისი.
მალ.—წინაწარმეტყუელებაჲ მალაქიაჲსი.
ზაქ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ზაქარიაჲსი.

ანგ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ანგეაჲსი.
სოფონ.—წინაწარმეტყუელებაჲ სოფონიაჲსი.
ამბ.—წინაწარმეტყუელებაჲ ამბაკუმისი.
ნაუმ—წინაწარმეტყუელებაჲ ნაუმისი.
მიქ.—წინაწარმეტყუელებაჲ მიქიაჲსი.
იონა—წინაწარმეტყუელებაჲ იონაჲსი.
აბდ; აბდია—წინაწარმეტყუელებაჲ აბდიაჲსი.
ამოს—წინაწარმეტყუელებაჲ ამოსისი.
იოვ.; იოველ—წინაწარმეტყუელებაჲ იოელისი.
ოსე, ოსე—წინაწარმეტყუელებაჲ ოსესი.

ახალი აღთქმა:

ოთხთავი: ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945.
მთ.—სახარებაჲ მათჱსი, გვ. 1—109.
მრ.—სახარებაჲ მარკოზისი, გვ. 110—178.
ლ.—სახარებაჲ ლუკაჲსი, გვ. 179—293.
ი.—სახარებაჲ იოვანჱსი, გვ. 294—380.

საქმე მოციქულთა: საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950.
საქ. მოც.; ს. მოც.—საქმჱ წმიდათა მოციქულთაჲ.

კათოლიკე ეპისტოლენი: კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები X—XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა ქეთევან ლორთქიფანიძემ აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956.
იაკ.—იაკობისი კათოლიკჱ, გვ. 011—016.
II პეტრე—პეტრესი სამოციქულოჲ, გვ. 024—027.
I ი.; I. იოვ.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე (პირველი), გვ. 028—033.
იუდა—იუდაჲსი წიგნი, 036—037.
თავნი იაკ. ეპ.; იაკობ ეპ.—თავნი იაკობ მოციქულისა კათოლიკისანი, გვ. 37—39.
I პეტრე თავნი—პეტრე მოციქულისა პირველი წიგნი კათოლიკე, გვ. 54—66.
უწყ. II ეპ. პეტრ.; II პეტრე (უწყ.)—უწყებაჲ მიზეზსა პეტრეს მეორისა კათოლიკისასა, გვ. 66—67.
უწყ. ეპ. ი.; უწყ. ი. ეპ.—უწყებაჲ მიზეზსა იოვანეს პირველისა კათოლიკისასა, გვ. 76—78.
I ეპ. ი.—იოვანე მოციქულისა წიგნი კათოლიკე, გვ. 80—91.
III ი. (უწყ.)—უწყებაჲ მიზეზსა იოვანეს მესამისა კათოლიკისასა, გვ. 95.
III ი. თავნი—თავნი იოვანეს მესამისა კათოლიკისანი, გვ. 95.
III იოვ.—იოვანე მოციქულისა მესამე კათოლიკე, გვ. 96—97.
იუდა (უწყ.)—უწყებაჲ მიზეზსა იუდა მოციქულისა კათოლიკისასა, გვ. 98.
ეპ. იუდ. თავნი; იუდ. (თავნი)—თავნი იუდაჲს კათოლიკისანი, გვ. 99.

ეპისტოლენი პავლესნი:
ჰრომ.—რომაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
I კორ.—კორინთელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
II კორ.—კორინთელთა მიმართ... ეპისტოლე პავლესი.
გალ.; გალატ.—გალატელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
ეფეს.—ეფესელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
ფლპ.—ფილიპელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
კოლ.—კოლასელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
I თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.

II თეს.—თესალონიკელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.
I ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი პირველი.
II ტიმ.—ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი მეორე.
ტიტ.—ტიტეს მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
ფილიმ.—ფილიმონის მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.
ებრ.—ებრაელთა მიმართ ეპისტოლე... პავლესი.

გამოცხადებაჲ იოვანესი: იოვანეს გამოცხადება და მისი თარგმანება, ძველი ქართული ვერსია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ი. იმნაიშვილმა, ა. შანიძის რედაქციით. ძვ. ქართული ენის კათედრის შრომები, 7, თბ., 1961.

აპკ.—აპოკალიფსისი, გამოცხადებაჲ იოვანესი.

ბ. კეს.-მარხ.; ბახ. კეს.-მარხ.—საკითხავნი წმიდათა მარხვათანი, თქუმული წმიდისა და ნეტარისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კაბადოკიელისაჲ, მარხვისათჳს დღესა აღებასა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 51v—64r.

ბ. კეს.-ხბსტ.; ბ. კეს.-40 სბსტ.; ბ. კეს.-40-თჳს; ბახ. კეს-ორმეოც.; ბახ. კეს.-40 სბსტ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისა კესარია კაბადუკიელისაჲ, ჴსენებასა წმიდათა ორმეოცთა მოწამეთასა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 115—123.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-დაჯდ.

გაბ. იხ. ს. გაბ.-მოც. საჴს.

გალ.; გალატ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

გამოსლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გამოჩ. ჯუარ.; ჯუარ.; ჯუართა გამოჩ.; ჯუარ. გამოჩ.; გამოცხ. ჯუართა; ჯუარ. გამოცხ.—გამოჩინებაჲ ჯუარისაჲ, რომელი გამოუჩნდა კოსტანტინე მეფესა მდინარესა ზედა დანუბსა, რომლისა მიერცა მოიძია პატიოსანი ძელი ჯუარისაჲ წმიდასა ქალაქსა იერუსალემს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 237—243.

განს. ი.; განს. იოან.—განსუენებაჲ იოვანჱსი, მოციქულისაჲ და მახარებელისაჲ; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 198—201.

გ[ა]ი—წამებაჲ წმიდისა გიორგისი, რომელი აღწერა და თანა-დახუდა ყოველსა სიმჴნესა მისსა მოწაფემ წმიდისა გიორგისი ბასიქარტოს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—1708 ხელნაწერი, 75r—77v.

გიორგ.—წამებაჲ წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გიორგისი: ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, გვ. 257v—266r.

გოდ. იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

გრ. ანძ.-შობ.; გრ. ნაზ.—საკითხავი, თქუმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანძორეველისა ეპისკოპოსისაჲ შობისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: ილია აბულაძე, „მრავალთავი", ენიმკის მოამბე, ტ. XIV, 293—301.

გრ. ნაზ. იხ. გრ. ანძ.-შობ.

გრ. ნაზ.-ნათლღ. — თქუმული წმიდისა გრიგოლი ანძიანძორეველ ებისკოპოსისაჲ ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა; კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნაწერი, გვ. 360—369.

გრიგოლ ნოსელი, კაცისა აგებულებისათჳს; გრ. ნოს.; გრ. ნოს.-კაც. აგებ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლი ნოსელ ებისკოპოსისაჲ კაცისა შესაქმისათჳს...: უძველესი რედაქციები ბასილი კესარიელის „ექუსთა დღეთაჲსა" და გრიგოლ ნოსელის თარგმანებისა „კაცისა აგებულებისათჳს", X—XIII სს.-ის ხელნაწერთა მიხედვით გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ილია აბულაძემ, თბ., 1964, 139—230.

დაბ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დავ.; დ.დ.—წამებაჲ წმიდისა დავითისი, რომელი აღესრულა დვინს ჴელმარიტითა სარწმუნოებითა ქრისტჱს მიერ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში. თბ., 1944, გვ. 124—132.

დან. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

დ.დ. იხ. დავ.

დიონ.—ცხორებაჲ დიონოსიოსისი ეპისკოპოსისაჲ, რომელი იყო ძჳ სოკრატისი და მთავარი ათენელთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 133—147.

ეზეკ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III ეზრა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ე. კეს. ხაეკლ. უწყ.; ხაეკლ. უწყ.—საჴსენებელსა წმიდისა სერგისსა, თქუმული წმიდისა ევსები ეპისკოპოსისაჲ ჟამთა-მწერლისაჲ საეკლესიოჲსაგან უწყებისა, ქებაჲ წმიდათა მოწამეთაჲ: ქ. ქეყელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 1217—1222.

ეკლ. ეკლეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I ეპ. ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეპ. იუდ. თაჳნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეპ. კჳპრ.-დაფლ.—თქუმული... ეპიფანე კჳპრელ მთავარეპისკოპოსისაჲ საღმრთოთა ჴორცთა... ი᷾ ქ᷾ს᷾თა დაფლჳისათჳს...: იერუსალიმის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 4 ხელნაწერი, გვ. 92v—100v.

ეპ. კჳპრ.-ფსალ. თარგ.—ეპიფანე კჳპრელ ეპისკოპოსი, თარგმანებაჲ დავითის ფსალმუნებისაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 148—175.

ეფეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ეს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ესთ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ვარ.—წამებაჲ წმიდისა ვაროზისი: ქ. ქეყელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 802—824.

ვრდ.—წამებაჲ წმიდისა ვარდანისი და ძმათა მისთაჲ...: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 85—94.

ზაქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ზ. ზ.—ზმნიზედა.

ზ. ს.—ზედსართაჲი სახელი.

ზირ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

თაჳნი იაკ. ეპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თ᷾ე—ცხორებაჲ წმიდისა თეოდორესი: ქ. ქეყელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 551—554.

თევდ.; თეოდ.—მარხვათა პირველსა კჳრიაკესა, დღესა შაბათსა, საჴსენებელი წმიდისა და ღუაწლით შემოსილისა თ᷾ესი (თეოდორესი), ეჳჭიტელ ახლად სტრატიოტად მოყვანებულისა, ცხოერებაჲ და სიმჴნე მისი: Материалы по грузинской агиологии, по рукописям X века, с предисловием издал А. Хаханов, Москва, 1910, გვ. 1—9.

თევდრ.; თევდრ. Q—240—წამება წმიდისა გიორგისი (და თევდორესი): ქ. ქეყელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q—240 ხელნაწერი, 1v—49v.

თეკ.; თეკლა—წამებაჲ წმიდისა თეკლაჲსი: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთაჳის" ზოგიერთი თაჳის წყარო, III: ენიმკის მოამბე, ტ. VIII, გვ. 91—124.

თეოდ. სტრ., საკ. წიგნ. II—ჴსენებაჲ წმიდისა თევდორესი და წამებაჲ მის᷾ი: საკითხაჲი წიგნი ძველ ქართულ ენაში, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, II, თბ., 1966, გვ. 41—45.

თეოდრ.—წამებაჲ წმიდისა თეოდორჱსი ეჳსაიტელისაჲ...: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 554—559.

I თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II თეს. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

თნდ.—თანდებული.

თომა; თომა მოც.—წამებაჲ წმიდისა თომა მოციქულისაჲ ჰინდოეთს: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959. გვ. 14—20.

ი. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I ი.; I იოვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იაკობ ეპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იგ.; იგ. სოლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი.-ჳ.—ცხორებაჲ ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანესი და ეფთჳმესი...: გიორგი მთაწმიდელი, ცხორებაჲ იოვანესი და ეფთჳმესი, გამოსაცემად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილმა; გიორგი მთაწმიდლის ენა იოვანეს და ეფთჳმეს ცხოვრების მიხედვით ა. შანიძისა, თბ., 1946.

იერემ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივდ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ივლიან. წამ.—მარტჳლობაჲ წმიდისა იულიანესი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 824—831.

იზბ. იზტ.—წამებაჲ წმიდისა იზიდბოზიდისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 114—123.

III ი. თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

III ი. (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. მოც.—საქმენი და სწავლანი იოვანე მოციქულისა და ღმრთისმეტყუელისანი და პროხორე მოწაფისა მისისანი; ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 55—91.

იოან იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

იოვ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III იოვ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იონა იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ი. ოქრ.-სასუმლ.—საკითხავი თქუმული წმიდისა ბასილი მთავარეპისკოპოსისაჲ კესარია კაბადოკიელისაჲ ამისთჳს, მამაო, უკუეთუ ჯერ-არს, თანა-წარმჴედინ სასუმელი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 40—49.

ი. ოქრ.-პეტრე და ელია; ოქრ.-პეტრე და ელია; პეტრე და ელია—თთუესა ივნისსა ქ"დ პეტრე მოციქულისაჲ და თთუესა ოცისსა ელია და ელისესი წინაწარმეტყუელთაჲ... საკითხავი თქუმული იოვანე ოქროპირისაჲ: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 311—328.

იპ. რომ.-კურთხ. ისააკ და იაკობ; იპოლიტე რომაელი-კურთხ. ისაკ და იაკ.; კურთხ. იხ.-იაკ—წმიდისა იპოლიტეს თქუმული კურთხევათა მათთჳს იაკობისთა, ვითარ-იგი ათორმეტნი ნახეპტნი აკურთხნა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris, 1954, გვ. 3—115.

იპ. რომ.-კურთხ. მოს.; იპ. რომ.-მოს.; კურთხ. მოს.; კურთხ. მოსესი—იპოლიტეს განმარტებაჲ კურთხევათა მათთჳს მოსესთა ათორმეტთა მიმართ ნათესავთა: R. Graffin, Patrologia Orientalis, t. XXVII, Fasc. 1 et 2, Paris 1954, გვ. 116—199.

იპ. რომ.-ქრონ.—იპოლიტე რომაელი, ქრონიკონი: ილია აბულაძე, იპოლიტე რომაელის ქრონიკონის ძველი ქართული ვერსია, საქართველოს სსრ მეცნ. აკად. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, III, თბ., 1961, გვ. 223—243.

იუდა იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდა (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

იუდ. (თავნი) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ი. ურშ.; Brt.—ცხორებაჲ და განგებაჲ წმიდისა იოვანე ურაჰაელისა კათალიკოზისაჲ: ბრიტანეთის მუზეუმის Add. 11281 ხელნაწერი, გვ. 274v—285v.

იხუ ნ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

კავშ.—კავშირი.

კ. იერ. აღდგომ; კ. იერ. აღდგ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილე მთავარეპისკოპოსისაჲ იერუსალიმელისაჲ აღდგომისათჳს მკუდრეთით უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 155—170.

კ. იერ. აღდგ.; კირ. იერ.-აღდგომ.; კ. იერ.-აღდგომ.—აღსებისა ორშაბათსა ზატიკსა საკითხაჲ თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა კჳრილჱ იერუსალემელ მთავარეპისკოპოსისაჲ მკუდრეთით აღდგომისათჳს უფლისა ჩუენისა და სულთათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—ფონდის N 144 ხელნაწერი, გვ. 113—131.

კ. იერ.-მარტ.; კ. იერ.-მარტჳლ.; კირ. იერ.-მარტჳლ.—თქუმული კჳრილე მთავარეპისკოპოსისა იერუსალემელისაჲ, რაჟამს-იგი მოვიდა წმიდათა მოციქულთა ზედა სული წმიდაჲ: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 185—190.

კ. იერ.-ნათლღ.; კ. იერ.-ნათლისღ. — თქუმული კჳრილჱსი ნათლისღებისათჳს უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჱსა: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 83—89.

კ. იერ.-სული წმ.—საკითხავი სულისა წმიდისაჲ, თქუმული კჳრილჱ მთავარეპისკოპოსისაჲ იერუსალემისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 230—260.

კ. იერ.-პოვ. სამწ.; პოვნ. სამს.—პოენაჲ წმიდათა სამშჯუალთაჲ: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ. 1959, გვ. 243—244.

კ. იერ.-სინან.; კირ. იერ.-სინან. — სწავლაჲ კჳრილჱსი იერუსალემელისაჲ სინანულისათჳს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, გვ. 64r—69r.

კოლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

I კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II კორ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

კურთხ. იხ.-იაკ. იხ. იპ. რომ.-კურთხ. ისააკ და იაკობ.

კურთხ. მოს. იხ. იპ. რომ.-კურთხ. მოს.

ლ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ლევიტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ლიმ.—იოანე მოსხი, ლიმონარი, ტექსტი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1960 წ.

ლონგ. წამ.—წამებაჲ წმიდისა ლონგინესი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 432—446.

ლონგ.—წამებაჲ წმიდისა ლონგინოზ ასისთავისაჲ: კრებენი, ტ. 1, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ., 1918, გვ. 188—192.

მალ. იხ. ბიბლია, ძვ. აღთქმა.

მაშ. წამ.—წამებაჲ წმიდისა მამაჲსი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 392—416.

მატ. ქართლ.—მატიანე ქართლისა: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 211—232.

მდასლ. მოც. იხ. მიმოდასლ.

მთ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მიმოდასლ.; მდასლ. მოც.; მიმოსლ. მოც.—მიმოდასლვაჲ მოციქულთაჲ: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 21—42; ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 260—305.

მიქ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

მრთ. A—უდაბნოს მრავალთავი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი.

მრთ. B—სვანური მრავალთავი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—19 ხელნაწერი.

მრთ. C—პარხლის მრავალთავი: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი.

მრთ. D—ქ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი.

მრთ. E—ათონური მრავალთავი: ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი.

მრთ. F—ათონის მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის № 11 ხელნაწერი.

მრთ. S—სინური მრავალთავი: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 32/57 ხელნაწერები.

მსკ.—წამებაჲ წმიდათა მოწამეთა მესხეკავეთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 22—61.

მ. სწ.—მამათა სწავლანი, X და XI ს.-თა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ილია აბულაძემ ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1955.

მსჯ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

I მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

III მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

IV მფ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

მ. ცხ.—მამათა ცხოვრება: ქ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1105 ხელნაწერი.

ნაუმ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნეემია იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნერს.; ნრს.—წამებაჲ წმიდისა ნერსჱ მთავარეპისკოპოსისა სომხეთისაჲ და ხადისი ეპისკოპოსისაჲ, მოწფისა მისისაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 69—79.

ნიკოლოზ. ცხ.—საკრველებანი წმიდისა ნიკოლაოს მთავარეპისკოპოსისანი: სინას მთის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 11 ხელნაწერი, 143r—152r.

ნრს. იხ. ნერს.

I ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

II ნშტ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ნწლკ.—ნაწილაკი.

ოვსე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ორმეოც.; ხბხტ.—წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა: ილია აბულაძე, ქართულ-სომხური ფილოლოგიური შტუდიები, „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო, IV. მარტყლობაჲ ორმეოცთაჲ: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, IV, თბ., 1962, გვ. 111—144.

ოხე იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ოხკ.—სიტყუანი წამებისათჳს წმიდისა ოსკისი და მოყუასთა მისთაჲ: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 9—21.

ოქრ.-გურიტ.—თქუმული მისიჲ ოქროპირისაჲ გურიტისათჳს და წმიდისა ეკლესიისათჳს: სინური მრავალთავი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 225—231.

ოქრ.-მარხ. და იონ.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანე ოქროპირისაჲ მარხვისათჳს და იონაჲსთჳს: სინური მრავალთაჲი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, გვ. 100—111.

ოქრ.-პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ. პეტრე და ელია...

ოქრ.-უძღ. შვილ.; ოქრ. უძღ. შვ.; ოქრ.-უძღებ.; უძღ. შვილ.—თქუმული წმიდისა იოვანე ოქროპირისაჲ უძღებისა მისთჳს შვილისა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, 511r—520v.

ოქრ.-ფერჴთა ბან.; ოქრ.-ფეჴის ბან.—საკითხავნი წმიდისა ხუთშაბათისანი, თქუმული წმიდისა იოვანე მთავარეპისკოპოსისაჲ, კოსტანტინეპოლელისაჲ, ოდეს-იგი აღდგა უფალი სერისა მისგან და იწყო მოწაფეთა დაბანა ფერჴთაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—1109 ხელნაწერი, 95v—102v.

პავ. თებ.; პავლე თებ.—ცხორებაჲ და მოქალაქობაჲ წმიდისა და ნეტარისა ამბა პავლე ბერისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 316v—323v.

პატ. ათ.—პატერიკი ათონური იხ. Ath.—12.

პეტრე და ელია იხ. ი. ოქრ.-პეტრე და ელია...

პეტრე; პეტრე მოც.—წამებაჲ წმიდისა პეტრე მოციქულისაჲ ჰრომჲს შინა უწინარეს რვისა დღისა ვარდობისა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით). ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 43—49.

I პეტრე თავნი იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II პეტრე იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II პეტრე (უწყ.) იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

პოვნ. სამსჭ. იხ. კ. იერ.-პოვ. სამშ.

პოვნ. სტეფ.—პოვნაჲ ნაწილთა სტეფანწმისთაჲ: Le Synaxaire géorgien. Redaction ancienne de l'union arméno-géorgienne, publié et traduit par N. Marr, Paris, 1926, 657—670.

რიფს.—წამებაჲ წმიდისა რიფსიმესი და გაიანესი და მოყუასთა მისთაჲ: ილ. აბულაძე, აგათანგელოსის „რიფსიმეანთა მარტჳლობის" ძველი ქართული თარგმანი: ხელნაწერთა ინსტიტუტი, მოამბე, თბ., 1960, გვ. 145—180.

რიცხ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

რუთ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

რუსთ.—შოთა რუსთაველი, ვეფხისტყაოსანი...

(ს.); (საბა)—სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული. თხზულებანი, ტ. IV, ავტოგრაფული ნუსხების მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ილია აბულაძემ, თბ., 1965.

საეკლ. უწყ. იხ. ე. კეს.-საეკლ. უწყ.

საკ. წიგ.; საკითხ. წიგ.; საკ. წიგ. II; საკითხ. წიგნ. II—საკითხავი წიგნი ძველ ქართულ ენაში, II, გამოსცა ი. იმნაიშვილმა, თბ., 1966.

საჭ. მოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

საჭ. წ'წყ.; ხჭ. წწყ.; წწტყ.; წწყლ.—საქმენი წმიდათა წინაწარმეტყუელთანი, ვინაჲ იყვნეს, ანუ სადა მოსწყდეს, ანუ სადა დაეფლნეს: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—691 ხელნაწერი, გვ. 92—112.

ხ. გაბ.-დაჯდ.; ს. გაბ.-დაჯდომ; გაბ.—შესხმისათჳს ყრმათაჲსა და დაჯდომისათჳს უფლისა კიცუსა ზედა შესულსა მას მისსა იერუსალემდ, თქუმული სებერიანოს გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ: სინური მრავალთაჲი 864 წლისა, სასტამბოდ მოამზადეს კათედრის წევრებმა ა. შანიძის რედაქციით, წინასიტყვაობით და გამოკვლევით, თბ., 1959, 132—140.

ს. გაბ.-მოც. საკ.; ს. გაბ.-საკითხ. მოც.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სებერიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ მოციქულთა საკითხავი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—144 ხელნაწერი, გვ. 316—320.

ს. გაბ; ს. გაბ.-მოც. საჴს.; ს. გაბალ.-მოც. საჴს.—თქუმული წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სებერიანე გაბალონელ ეპისკოპოსისაჲ, მოციქულთა საჴსენებელი: ილია აბულაძე, ქართულ-

სომხური ფილოლოგიური შტუდიები. „მრავალთავის“ ზოგიერთი თავის წყარო V. სებერიანე გაბალოვნელი: მოციქულთა საკსენებელი, კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, V, თბ. 1963, გვ. 85—102.

ხიბრძ. ხოლ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ხ. მოც. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

სნდ.—წამებაჲ წმიდისა დედოფლისა სანდუხტისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ. 1944, გვ. 3—8.

სოფრონ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

სჯკ.—აღსრულებაჲ წმიდისა სჯაკისი პართევისაჲ, ძისა დიდისა ნერსესი, რომელი იყო მეექუსე ნათესავი წმიდისა გრიგოლისი: ილია აბულაძე, ქართული და სომხური ლიტერატურული ურთიერთობა IX—X სს-ში, თბ., 1944, გვ. 80—84.

I ტიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

II ტიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტიმ.-მავრ.—ღუაწლი წმიდისა ტიმოთესი და მაურაჲსი, ცოლისა მისისაჲ: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 446—468.

ტიტ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ტობ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

უძღ. შვილ. იხ. ოქრ.-უძღ. შვილ...

უწყ. ებ. ე.; უწყ. ე. ეპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

უწყ. II ეპ. პეტრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფიზ.—მჴეცთაჲს სახისა სიტყუაჲ წიგნთაგან თქუმული წმიდისა ბასილი ეპისკოპოსისა კესარიელისაჲ: Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, кн. VI, СПб. 1904, გვ. 1—44.

ფილიმ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფილიმ. იხ. ფლმ.

ფლკტ.—წამებაჲ წმიდისა ფილეკტიმონისი; კიმენი, ტ. I, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქტორობით, ტფ. 1918, გვ. 133—160.

ფლმ.; ფლმნ.; ფილიმ.—წამებაჲ წმიდისა ფილემონ მენესტჳსაჲ: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, 294v—302v.

ფლპ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ფლპ. მოც.—წამებაჲ წმიდისა ფილიპე მოციქულისაჲ იუფრიმე ქალაქსა: ქართული ვერსიები აპოკრიფებისა მოციქულთა შესახებ (IX—XI სს. ხელნაწერთა მიხედვით), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო ც. ქურციკიძემ, თბ., 1959, გვ. 3—13.

ფოკა—წამებაჲ წმიდისა მოწამისა ფოკაისი: ათონის ქართულ ხელნაწერთა კოლექციის N 57 ხელნაწერი, გვ. 339r—345v.

ფს. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქებ.; ქება იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

ქ. ცხ.—ქართლის ცხოვრება: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 5—136.

ღთშ. შობ.; ღშობ.; ღშშობ.—თქუმული ღმრთისმშობლისა შობისათჳს: ივ. ჯავახიშვილი, სინის მთის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის კაბინეტმა, თბ., 1947, გვ. 184—193.

შ.; შუშ.—წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი დედოფლისაჲ: იაკობ ცურტაველი, მარტჳლობაჲ შუშანიკისი, ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა, ვარიანტები, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ილ. აბულაძემ, თბ., 1938.

II შჯ. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

წამ. იაკ.—წამებაჲ წმიდისა იაკობისი, რომელი იწამა ქუეყანასა სპარსეთისასა, ქალაქსა, რომელსა ჰრქჳან ბალღა, სადად მეფისა მიერ უშჯულოჲსა: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის A—95 ხელნაწერი, გვ. 1183—1194.

წარტყ. იერუს.—თქუმული ნეტარისა (...ტატი) მონაზონისაჲ, რომელი დაწკჳდრებულ იყო ლავრასა წმიდისა საბაჲსა, რომელი თქუა წარტყუენისათჳს ქრისტეს ჯუარისა, რომელი-იგი არს ძელი ცხორებისა ჩუენისაჲ...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 611—719.

წყაროსთ. ოთხთ. ანდ.; წყრსთ. ოთხ.—წყაროსთაჳის ოთხთაჳის ანდერძი: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q—907 ხელნაწერი.

წწტყ.; წწყლ. იხ. საქ. წ̃წყ.

ხანმტ. მრთ.—ხანმეტი მრავალთავი: აკაკი შანიძე, ხანმეტი მრავალთავი, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VII, ტფ., 1926, გვ. 98—159.

ხარალ.—წამებაჲ წმიდისა და ყოვლად ქებულისა მღდელთმოწამისა ხარალამპესი...: კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის H—341 ხელნაწერი, გვ. 124—146.

ხარიტ.; ხარიტ. წამ.—ცხორებაჲ და განგებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ხარიტონისი, მოღუაწისაჲ და აღმსაარებელისაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ: ბრიტანეთის მუზეუმის Add.—11281 ხელნაწერი, გვ. 145r—162r.

ჯუან̃შ.—ჯუან̃შერი: ქართლის ცხოვრების ძველი სომხური თარგმანი, ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლეევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია აბულაძემ, თბ., 1953, გვ. 139—199.

ჰებრ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ჰრომ. იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

ხელნაწერები

A—35, A—65, A—92, A—135, A—142, A—484, A—1335, A—1399—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწ. ინსტ. A ფონდის ხელნაწერები.

Ath.—11, Ath—12, Ath—17—ათონის ივერიის მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

H—341, H—622, H—1660, H—1741, H—2251—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტ. H კოლექციის ხელნაწერები.

Ier.—36, Ier.—140, Ier.—156 —იერუსალიმის საპატრიარქო ბიბლიოთეკის ქართული ხელნაწერები (რ. ბლეიკის კატალოგის მიხედვით).

K—176—ქუთაისის სახელმწიფო ისტორიული მუზეუმის N 176 ხელნაწერი.

Q—1062—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის Q ფონდის N 1062 ხელნაწერი.

S—407, S—1141, S—1463—კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის S ფონდის ხელნაწერები.

Sin.—6, Sin.—8, Sin.—11, Sin.—50, Sin.—68, Sin.—97—სინას მთის ეკატერინეს მონასტრის ქართული კოლექციის ხელნაწერები (ნ. მარისა და ივ. ჯავახიშვილის კატალოგების მიხედვით).

ლიტერები

Ⴂ (შემოკლებასთან „ფს.“)—ფსალმუნის Ⴂ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Ⴂ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.)“—„საქმე მოციქულთაჲს“ Ⴂ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴂ¹ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—სინას მთის ხელნაწერების ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴒ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—Ⴒ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ⴒ (შემოკლებასთან „ბალ.“)—ბალავარიანის Ⴒ რედაქცია; იხ. ბალ.

Ⴓ (დამოწმებებში კათოლიკე ეპისტოლეებიდან)—Ⴓ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ქ (შემოკლებასთან „საქ. მოც.")—„საქმე მოციქულთაჲ"-ს Ქ რედაქციის ტექსტი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

Ქ (შემოკლებასთან „ფს.")—ფსალმუნის Ქ რედაქცია; იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Ქ (შემოკლებასთან „ბას. კეს.-ეჭეს. დღ.")—ბასილი დიდი, ეჭესთა დღეთაჲ, ტექსტი გამოსცა და გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო მ. კახაძემ, თბ. 1947.

A იხ. მრთ. A.

A (შემოკლებასთან „სბსტ.")— „წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲ, რომელნი იწამნეს სებასტია ქალაქსა"-ს A რედაქცია; იხ. სბსტ.

B იხ. მრთ. B.

B (შემოკლებასთან სბსტ.)—„წამებაჲ წმიდათა ორმეოცთაჲს"... ტექსტის B რედაქცია. იხ. სბსტ.

Brt. იხ. ი. ურჰ.

C (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან)—ადიშის ოთხთავი, იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

C იხ. მრთ. C.

D იხ. მრთ. D.

D (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან)—ჯრუჭის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E (მთ.; მრ.; ლ.; ი. შემოკლებებთან)—პარხლის ოთხთავი; იხ. ბიბლია, ახალი აღთქმა.

E იხ. მრთ. E.

F იხ. მრთ. F.

Frg. რიცხვ. **Fr.** რიცხვთა—(რიცხუთაჲ): ილია აბულაძე, ქართული ბიბლიის ძველი ხელნაწერის რამდენიმე ფურცელი, უნივერსიტეტის შრომები, XVIII, 1941, თბ., გვ. 149—158.

I იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

M იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

O იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

pb. იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა.

Q (დამოწმებებში პავლეს ეპისტოლეებიდან)—K—128.

S იხ. მრთ. S.

ან ქართული ანბანის პირველი ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—1.

ა კითხვითი ნაწილაკი, ეთანაბრება „-მე" ნაწილაკს და ხშირად მასთან ერთად იხმარება: „არა გიძიოა შენ განსუენებაჲ?" G,—„არა-მე გიძიო შენ განსუენება?" O, რუთ 3,1; „ღმერთი მოქენე-მე არნა კაცთა?" Sin.—11,72v.

ა დედრობითი სქესის სუფიქსი ძველი ქართულის გვიანდელ ტექსტებში: „უკუეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრალაჲ" G, II მჯ. 15,12.

ა შეკვეცილი სახე მეშველი ზმნის მესამე პირისა („არს"): „უადვილესა ზომთსაბლისაჲ კურელსა ნემსისასა განსლვაჲ" მთ. 19,24; „შენნია მარტჳლნი" მრკ. A, ოქრ.-უძღ. შვილ. 516; „რამეთუ ესეა ჴორცი ჩემი" Ath.—11,80v; „ეგეა ძე ჩემი საყუარელი" Ath.—11, 151 v.

აბა, მაბა აბა, მაშ: „დასცხერ აბა, რომლისათჳსცა-იგი გწადოდა, მოგეცა შენ" ფლტ. 167,20; „აბა, მალე ყავ, რაცა გნებავს" O, I მფ. 14,7.

აბა იხ. აბბა.

აბანო საბანელი სახლი: „შევიდა აბანოსა მას" ფოკა 845,7; „იბანებიან აბანოებსა" მ. ცხ. 222 r; „ადგილი იგი წოდებისა მისისაჲ აღავსო მეცელმან მან აბანოჲსამან" ატმ. 110,6; „იყო აბანოჲ იგი, ვითარცა რვალი განჯურვებული, ელვარეჲ" Sin.—11,70r.

აბბა, აბა, ამმა, ანბა მამა: „და იტყოდა: აბბა, მამაო ჩემო" DE,—„და იტყოდა: აბბა, მამაო" C. მრკ. 14,36; „მიუგო მათ ამბა იოანე" მარკ. 247; „აღწერა ამბა (ანბა) იოანე" ლიმ. 1,0.

აბეზრობა განშორება, განდგომა: „აწ... რომელსა ესტი-როდი... აბეზრობასა შენსა... ანუ განყენებასა შენსა მამისაგან სახიერისა" მ. სწ. 120,22.

აბმა ჩამოკიდება: „ბრძანა დიაკონისაჲ მის ძელსა აბმაჲ" Sin.—8,868v. იხ. ბმა.

აბრეშუმ-ი: „ეფუფუნებდეთ სამოსლითა, ჩჩულითა და თხელითა, ჭსოჲლითა სელისაგან და აბრეშუმისა, ზეზითა და ჭიჭნაურითა" A—22,286.

აბჯარ-ი (აბჯრის) საჭურველი, იარაღი: „არარაჲ არს უსარგებლესი აბჯარი და უმკუეთელესი მახჳლი მტერთა მიმართ" ბალ. 121,20; „ზოგი აბჯრისა მათისაჲ... დაუტევეს შიშისაგან" S—1141, 514. იხ. მეაბჯრე.

აბჯრის-დამაბნეველ-ი საჭურვლის, იარაღის გადამყრელი: „ნუ იქმნები შენ მჴედარ ჩუენ, აბჯრის-დამაბნეველ" მ. სწ. 18,22. იხ. დამაბნეველი.

აგარა იხ. აგარაკი.

აგარაკ-ი, აგარა «ქუეყანაჲ საქმარი», «დაბა», სოფელი, უანა, «ველი»: „რაჲთა მიეიდენ გარემოსა აგარაკებსა" C, — „რაჲთა წარე-დენ გარემო დაბნებსა" DE, მრ. 6,36; „ექუს წულ დასთესო აგარაკი შენი" O, ლევიტ. 25,3; „ქუეყანაჲ საქმარი ...მოიყიდა და დაჰნერგა ფუძე" O, — „აგარაკი მოიყიდა... და დაჰნერგა ვენაჯი" pb., ეგ. ხოლ. 31,16; „რომელი მოვიდოდა აგარაკით" C,—„მომავალი ველით" DE, ლ. 23,26; „აგარათა მონასტრისათა — ეთა სისიკონი არს და კარავანი..." ი.-ე. 44,23; „არიან აგარანი ჩემნი ფრიად და სომრავლე მონათაჲ" Sin—11,193r. იხ. მეაგარაკე.

აგება იხ. აღება.

აგებულ-ი იხ. აღება.

აგებულება სხეული, ტანი, აღნაგობა, შედგენილობა: „დალპების... ყოველივე აგებულებაჲ მისი" მ. ცხ. 317v; „განვიცადე საკჳრველად აგებულებაჲ ჩემი" ბალ. 70, 12; „უკუეთუ ვინ მორკინლობასა ისწაულიდეს, აქუნდეს აგებულებაჲ გუამისაჲ კეთილი და ძლიერი" H—2251, 274r; „ქუეყანისა აგებულებაჲ არა ყოველივე ერთ არს, ვრამედ რომელნიმე არიან მთანი და რომელნიმე ველნი..." A—22,289.

აგვა აწმენდა, აღება: „მტუერი, რომელ აგვაებს ჭარმან პირისაგან ქუეყანისა" ფს. 1,4. იხ. გვა.

აგზება, აგზებულ-ი იხ. აღგზება.

აგიარო იხ. აღსაარება.

აგრგჳნება ახმაურება: „ქარი... აგრგჳნდის ძრვითა მით შინაგანითა, ნესტჳთა მით, რომელ არს ჴორცი" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 169,1. იხ. გრგჳნვა.

აგურ-ი გამომწვარი ალიზი: „გარემოს მისსა მოიწმოდა აგურითა და კირითა" ჭ. ცხ. 156,2.

აგჳსტო, აგჳსტოს-ი აგვისტოს თვე: „... და იულისი და აგჳსტოსი უწჳმრად გარდავლო" ი.-ე. 22,29.

ადამა, ადამანტ-ი, ადამატ-ი, ანდამატია «ადამანტი-ანი», adamas, antis, ალმასი: „და პეტრესა მისსა ადამაი" ამოხ 7.7; „ქვესა მისსა ესერა ადამანტი" ოჭრ.-გურიტ. 228.24; „კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა ადამანტისასა" pb.,—„აჰა ესერა მდგომარე ზღუდეთა ზედა ადამანტიანისათა" O, ამოხ 7,7; „ვითარცა ენუსა გული მათი, ვითარცა ადამატი, შეუპრეველი და მუდრეკელი" ოხ. 15.6; „დაჰმუსრენ მოქლონნი ადამატისანი" ფსკტ. 156.35; „განტეხნა მოქლონნი და კლიტენი ანდამატიანისანი" მრთ. F, 26v.

ადამანტ-ი, ადამატ-ი იხ. ადამა.

ადამანტიან-ი, ადამანტინე «ადამანტი», ანდამატისა: „აჰა ესერა მდგომარე ზღუდეთა ზედა ადამანტიანისათა" O,—„კაცი ერთი, მდგომარე ზღუდესა ზედა ადამანტისასა" pb., ამოხ 7,7; „დგა ადამანტინესა ზედა ზღუდესა" ოჭრ.-გურიტ. 226,24.

ადამიან-ი ადამიანი, ადამის ჩამომავალი: „წინაშე ყოველთა ადამიანთა..." მ. ცხ. 83v.

ადარ-ი «იგრიკა», ებრაელთა მეექვსე თვე—მარტი: „პირველსა მას დღესა თუესა ადარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკა და ვარდობაჲ, ჩუენებაჲ იხილა" O, ეხთ. 1,2.

ადგიდ-გება განმტკიცება, დამყარება, მოწესრიგება: „ელია მოსლვად არს და ადგიდ-აგოს ყოველი" C, მთ. 17,11. იხ. გება.

ადგილ-ი «მოადგილი»: „განვიდეს იგი ურწყუელთა ადგილთა" მთ. 12,43; „მიმოვალენ ადგილითი-ადგილად" Sin.—97,66v; „დაჯდა საყდართა ზედა, ურაკპარაკსა შორის, ადგილსა მას განსაკითხავსა" Sin.—11,2r; „მიეფარა, რამეთუ ერი იყო ადგილსა მას" DE,—„მიჰრიდა ამბოხებისა მისგან მოადგილსა მას" C, ი. 5,18.

ადგილად -თჳს, გამო: „არცა ერთისა მიზეზისა ცემად მჴდომისა ადგილად გინებისა" I ტიმ. 5,14.

ადგილ(ob)-მყრობა «დადგრომა», შედგომა, შეჩერება: „ადგილ-ობყრა მუნ, სადა იყო, ორ დღე" C,—„დადა-ადგრა ადგილსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე" DE, ი. 11,6. იხ. მყრობა.

ადგილ(ob)-ცემა დათმობა, მიშვება: „ნუცა სეემთ ადჯილ ეშმაკსა" ეფეს. 4,27; „რაჲთა ადგილ-სცეს და განვიდეს მათგან" ხალ. 20,11. იხ. ცემა.

ადგილობან-ი ადგილი; საცხოვრისი, სამყოფი: „უკუეთუ დასხნენ იგინი, ადგილობანსვე ისხნენ" I, ეხ. 46,7; „კაცნი აღჰფხურნა ადგილობანით" O, ზირ. 29, 25. იხ. ადგილი.

ადგინება იხ. აღდგინება.

ადგმა იხ. აღდგმა.

ადგომა იხ. აღდგომა.

ადვილ-ი არაძნელი, თოლი, «წრფელი»: „ყოველი სიტყუაჲ ადვილი გინსაჴიან მათ" O, გამოხლ. 18,26; „ძნელი-განნი ყოველნი ადვილად გარდაიქცენ" O,—„იყუნენ ყოველნი გულისძნილნი წრფელად" pb., ეხ. 40,4. იხ. უადვილი.

ადვილ, ადვილად არაძნელად, იოლად, მსუბუქად: „ყოველივე ძნელი ადვილ იქმნების" მ. ცხ. 40v; „ადვილად იხილების მოყუარეთა მისთაგან" O, სიბრძ. სოლ. 6,18; „რომელი სხუათა მძიმე უჩნდეს და ძნელ, იგი შენ ზედა ადვილ და სუბუქ იყოს მოპოვნებად" მ. სწ. 156,4.

ადრე მალე, სწრაფად, მაშინვე, «მსთუად», «მეყსეულად»: „განვედ ადრე უბანთა" ლ. 14,21; „მალედ, ადრე მოელენ O, ეხ. 5,26; „ადრე (მეყსეულად DE) მომიძღუანოს იგი აქა" მრ. 11,9; „მოვიდე თჳენდა ადრე" I კორ. 4,19; „გარდაჴდეს ადრე გზისა მისგან" M,—„მისდრკეს მსთუად გზისაგან" G, მსჯ. 2,17.

ადრე ხვალ: „რომელი დღეს არს და ადრე წარწყმდების" მსჯ. 4,4(I).

ადრე-ადრე მალე, სასწრაფოდ: „აღდგა ადრე-ადრე და განვიდა" ი. 11,31; „არა ადრე-ადრე გამოვალნ მიერ" მ. ცხ. 66v. იხ. ადრე, უადრე, უადრეს.

ადრევე წინათვე: „ადრევე მოკუდა ესე" ვარ. 813.

ადრითგან ადრიდანვე: „წინაჲსწარ ადრითგან იცოდა იგი" სჭ. წწყ. 2.

ადრე მილება ადრე აღსრულება; «მოსწრაფედ წართქმა»: „ადრე მიღებისთჳს შეილისა ხატი შექმნა" O,—„მოსწრაფედ წართქმულისა შეილისა ხატი შექმნა" pb., სიბრძ. სოლ. 14,15.

ადრე-უოფა სწრაფა: „ადრე ყავ და შესუარე სამი საწყაული სამინდრჲ და ქმენ ყურბეული" O, დაბ. 18,6. იხ. ადრე-ადრე.

აელვება ბრწყინვა: „გარდაიქცა თმაჲ თეთრად აელვებასა მას შინა" G, ლევიტ. 13,25. იხ. ელვა.

აერ-ი, მაერ-ი ამინდი; ჰაერი; ქარი: „აერნი იცვალნენ" III ეზრა 6,6; „ბნელისა წყაღნი ღრუბელთა შინა ჰაერისათა" ფს. 17,12; „აერნი გამობრწყინდებიან და შფრინველთა შეიცვალეს ქმაჲ მათი" Sin.—97,66v.

აეროვან-ი «უსართოლო»: „განზომა სივრცე იგი ეზოჲსაჲ მის აეროვანისა მისგან ბჭისა შინაგანისა უსართოლოდ მიმართ" I, ეზეკ. 40,19.

ავ-ი იხ. ჰავი.

ავაზ-ი, ავაზა felis pardus: „ვექმნე მათ, ვითარცა ავაზ და ვითარცა ვეფხი გზასა ზედა" I, ოსე 13,7; „ავაზნი მშჳდ არს, ჴეცმა და ყურონ" ფიზ. XIX, 17.

ავაზაკ-ი ყაჩაღი, მტაცებელი: „ვითარცა ავაზაკსა ზედა მოსრულ ხართ მახჳლითა და წათებითა" ლ. 22,52. იხ. ავაზაკობა, მოავაზაკება, საავაზაკო.

ავაზაკთ-მთავარ-ი ყაჩაღთა, მძარცველთა უფროსი, მეთაური: „განიყვანეს იგი მთად და ყუეს იგი ავაზაკთ-მთავარ" მ. სწ. 201,86. იხ. მთავარი.

ავაზაკობა, ავაზაკება ყაჩაღობა, ტაცება, ძარცვა: „ვითავაზაკე და განვკფდი ცოდვასა შინა და ვერ შემძლებელ ვარ განრომად" მ. სწ. 205,18. იხ. ავაზაკი.

ავაზან-ი «სიავი», ქვაბი; აუზი; ემბაზი: „მოაბ, ავაზანი სასოებისა ჩემისაჲ" Ჭ.—„სიავი სასოებისა ჩემისაჲ" შ, ფს. 107, 10; „დადგეს ჯურღმულსა ზედა ავაზანი სასა" O, IV მფ. 18,17; „ავაზანი, რომელი სხუათა ბწყაჳს და ბცხის" მ. ცხ. 252r.

ავან-ი სოფელი: „მოიწივნეს ავანსა თილს“ ნრს. 70,5.

ავანდაგირ-ი საისტორიო წიგნი; თხრობა, ისტორია, «პატმოთინი»: „ვითარცა იტყჳან ავანდაგირსა უწყებისასა“(1); „ვითარცა ვუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი“ თევდრ. 552.

ავარ-ი (ავარისა) ალაფი, ნაძარცვი, «წარმონაღები»: „აღიჰრეს ავარი მისი“ ეზეკ. 29,19; „მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისაჲ“ G,—„მოიღე მეათედი წარმონაღებისა მის ნატყუენავისა“ pb. რიცხ. 31,20; „უკუეთუ ავარის-ყოფად მოხვალ შენ“ O, ეზეკ. 38,13. იხ. ავრობა, წარმოავრება.

ავაჯ-ი კილო, ხმა: „ძლევაჲ მოიღეს არა ჴმა-ჰამოდ გალობითა, არცა ძლის-პირთა და ავაჯთა ქამობითა“ მ. ცხ. 91 r.

ავთოლოფოს-ი ἀυτόβλοψ: „არს მჴეცი, რომელი იწოდების ავთოლოფოს“ ფიზ. III, 3.

ავლ-ი ფერფლი, ნაცარი: „შეიქმნა და დადნა ვითარცა ავლი“ შუშ. XIV, 9; „იგიცა ავლ იქმნა“ მ. ცხ. 440r.

ავლ-ი «წესტჳ», სალამური: „ვითარცა ავლი, ოხრიდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ pb.,—„ვითარცა ნესტჳ, ოხრიდეს გული ჩემი კაცთა ზედა“ O, იერემ. 48,36.

ავლა იხ. წიალ-ავლა.

ავლინ-ი «ეზოს»: „რომელი იდვა შორის ავლინსა, გინა ეზოსა“ მ. ცხ. 211v.

ავუანდა შეწევნა, დახმარება: „ანატოლე ავქანდა ექმნა წმიდასა ანდრიანეს“ ანდ.-ანატ. 219,28.

ავრობა ტაცება: „ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენვაჲ და ავრობაჲ“ I, ეს. 10,6. იხ. ავარი.

აზავერ-ი (აზავრისა) ხარი: „მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჯორებითა და ვირებითა და აზავრებითა საზრდელსა“ M, I შჯ. 12,40.

აზარაპეტ-ი იხ. აზრაპეტი.

აზელა ფეხით ტკეპნა, თელვა: „აზიღე (თიჭაი) ბზითურთ და განაჴმე ვითარცა ალიზი“ ხ. გაბალ.-მოც. საკს. 96,20. იხ. ზელა.

აზნა ქეთილშობილი: „უკუეთუ აზნა იყოს, ვიპყრა იგი ჩემდა ცოლად, და უკუეთუ მჴეცალი იყოს, მიუსც სასყიდელი მისი და იყოს იგი ჩემდა ხარჯად“ Sin.—11,78v. იხ. აზნება, სიაზნე, უაზნო.

აზნაურ-ი თავისუფალი, არამონა; წარჩინებული წოდებისა ან გვარისა, დიდებული, «მდიდარი», «მთავარი»: „ქაცი ვინმე აზნაური წარვიდოდა შორსა სოფელსა“ ლ. 19,12; „მზა უყო პური... აზნაურთა გალილეაჲსათა“ DE,—„ტაძრობას ჰყოფდა... მთავართა თანა გალილეაჲსათა“ C, მრ. 6,21; „განაჩინნეს მსახურნი იგი დედანი აზნაურნი“ საქ. მოც. 13,50; „მსგავსად მისვე სახისა აზნაურნი დიდ-დიდნი და ზეპურნი დედანი, აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ შუშ. XVII,7. იხ. აზნა; სიაზნაური, უაზნაურეს.

აზნაურება თავისუფლება; ქეთილშობილება, პატივი: „აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან განგუააზნაურნა, მტკიცედ სდევით“ გალატ. 6,1; „მისჳან აზნაურებასა და მხიარულებასა სულისასა განიზრახავენ“ მრთ. A, ანტ. დ. 21v; „აზნაურებისაგან განვეყარდი ჩემისა“ მ. ცხ. 170r. იხ. აზნაური, განაზნაურება.

აზნება გვაროვნობა, ტომობა. „სირცხჳლეულ ქმნის აზნებაჲ და აზნაურებაჲ იგი მისი“ Alh.—17, 825r. იხ. აზნა.

აზრაპეტ-ი, აზარაპეტ-ი მნე ქვეყნისა ან სამეფო ქარისა: „და ვითარცა ესმა აზრაპეტსა სომხითისასა ჴმაჲ იგი ამბოხისაჲ მის“ აზტ. 110,6; „ბრინკა აზრაპეტმან თქუა“ თევდრ. 354; „აზარაპეტისა ქუეშე ბრინკაჲსა“ თევდრ. Q—240, 99.

ათ-ი 10: „მიეცეთ, რომელსა აქუს ათი ჭანჭარი“ მთ. 25, 28.

ათ წილ ათჯერ: „პოვნა იგინი ათ წილ უფროჲს ყოველთა მსახრეალთა და მოგუთა“ O. დან. 1,20. იხ. ათი ათასი, ათეული, განათეულება, მეათე, მეათედი, მოათევსება, მოათეულება, ოთხდამეათე, ოცდაათი, ოცდაათეული, სამეოცდაათი.

ათი ათას-ი 10.000: „დაჴდეს და განირაცხოს, თუ შესაძლებელ არს ათითა ათასითა შემთხუევად ოცთა ათასთა მომავალისა მის ზედა“ ლ. 14,31.

ათაბაგ-ი მთავარი; დიდი მამა, მეფის მამა: „მოვედ დღეთა სულტნისათა მიმაუალი ათაბაგი რანისა აღსანდული“ ჭ. ცხ. 250, 10.

ათას-ი 1.000: „ათასნი ათასთანი ჰჴსახურებდეს მას“ დან. 7,10. იხ. ასი; ათასეული, ათორმეტი ათასი, ოთხათასი, ორათასი, ოცი ათასი, ხუთათასი.

ათას ოთხას-ი 1.400: M. II შჯ. 1,14.

ათასეულ-ი 1.000; ათასიანი; ათასისთავი: „მცირედი იგი იყოს ათასეული“ O. ეს. 60,22; „იუვნენ ვითარცა ათასეულნი იუდასა შორის“ O. ზაქ. 9,7. იხ. ორდაოცათასეული და ორასი.

ათასის-თავ-ი ათასის მეთაური: „ტაძრობას ჰყოფდა... ათასის-თავთა თანა“ C, მრ. 6,21; „დაადგინენ იგინი მათ ზედა ათასის-თავად“ O. გამოხლ. 18,21. იხ. თავი.

ათასის-მთავარ-ი ათასეულის მეთაური: „ათასის-მთავარნი ისრაჱლისანი არიან“ G, რიცხ. 1,16. იხ. მთავარი.

ათას წილ ათასჯერ: „ვითარცა ეგრე ხართ ათას წილ“ M, II შჯ. 1,11.

ათეზოედ-ი ათფარდიანი: „ქარავი იგი ჰქმნე ათეზოედად ზუზისავან ძახილისა“ O. გამოხლ. 26,1. იხ. [ეზოედი].

ათერ-ი, ათირ-ი ეთერი: „რაჲთა არა განაჴურჭოს ათერმან ყოველივე და დაწუას“ ბას. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 48,4; „ათირი შუენიერ არს“ იქვე 87,14.

ათერთმეტ-ი 11: „ათერთმეტნი იგი მოწაფენი წარვიდეს“ მთ. 28,16. იხ. მეათერთმეტე.

ათეულ-ი $^1/_{10}$; 10: „ათეულსა შევსწირავ ყოველისაგან მონაგებისა ჩემისა“ ლ. 18,12; „დაკლებაჲ მეოთხესაჲ მის ათეულისაჲ აღავსე“ B, ხვხტ. 139,25. იხ. ათი.

ათეულისა მოლება «მოათევსება»: „მოიღებთ ათეულსა პატნაკისა“ DE, — „მოათევსით პატნაკისაჲ“ C, მთ. 23,23. იხ. ათეული.

ათექუსმეტ-ი იხ. მეათექუსმეტე.

ათირ-ი იხ. ათური.

ათის-თავ-ი ათეულის მეთაური: „დაადგინეს იგინი მათ ზედა... ათის-თავად“ O, გამოხლ. 18,21. იხ. თავი.

ათოთხმეტ-ი 14: „დავითისთვის ვიდრე ტყუეობამდე ბაბილონისა ნათესაი ათოთხმეტ“ მთ. 1,17. იხ. მეათოთხმეტე.

ათორმეტ-ი 12: „წარიყვანნა ათორმეტნი იგი“ ლ. 19,31; „იქმნა იგი ათორმეტის წლის“ ლუ. შობ. 187,10. იხ. ოცდაათორმეტი, სამეოცდაათორმეტი.

ათორმეტ-ი ათას-ი 12.000: M, II 678. 1,14. იხ. ათასი.

ათრვამეტ-ი, ათურამეტ-ი 18: „რომელსა ათურამეტი წელი დაეყო სნეულებასა შინა“ C, ი. 5,5; „ათრვამეტთა ზედა სილოამს გოდოლი დაეცა“ ლ. 13,4. იხ. მეათრვამეტე, ოცდათრვამეტი.

ათსამმეტ-ი, ათსამეტ-ი, ათცამეტ-ი 13: „ქალაქნი ათსამმეტნი და დაბანი მათნი“ G,—„ქალაქები ათცამეტნი და დაბნები მათი“ M, ეხუ 6. 19,6; „ისმაელ, ძე მისი, ათცამეტ წლის“ დაბ. 17,25. შდრ. ოცდაათცამეტი.

ათუალვა იხ. აღთუალვა.

ათურამეტ-ი იხ. ათრვამეტი.

ათქმ იხ. დგმა.

ათშვიდმეტ-ი 17: III მფ. 14,21. იხ. მეათშვიდმეტე.

ათცამეტ-ი იხ. ათსამმეტი.

ათცხრამეტ-ი იხ. ოთხმოცდაათცხრამეტი.

ათძალ-ი ათსმიანი: „ათძალითა მით საფსალმუნისაჲთა უგალობდით მას“ ფს. 32,2. იხ. ძალი.

ათხუთმეტ-ი, თხუთმეტ-ი 15: „იყო მეთანია მახლობელ იერუსალჱმსა ვითარ ათხუთმეტ ასპარეზ ოდენ“ C, ი. 11,18; „მოკლა ამაზასჲ თაჲის თჳთა ათხუთმეტი რჩეული“ ⅓ ქ. ცხ. 80,12. იხ. მეათხუთმეტე.

აკელდამა აკლდამა, «დაბაჲ სისხლისაჲ» (სიტყვა-სიტყვით): „ეწოდაცა დაბასა მას თჳსითა სიტყჳთა მათითა აკელდამა, ესე-იგი არს დაბაჲ სისხლისაჲ“ საქ. მოც. 1,19.

აკიდება იხ. აღკიდება.

აკრება შეკრება, მოგროვება: „აკრებნა ურმამან მაც საბარელნი იგი“ O, I მფ. 20,26. იხ. კრება.

აკუმ-ი ტაბლა ან დასაჯდომი: „დაჯდა აკუმსა ჭიმად პურისა“ Ier.—140,182v.

ალ-ი ცეცხლის ანადენი (საბა): „კმამან უფლისამან განკუეთას ალი ცეცხლისაჲ“ ფს. 28,7; „ალი პირისა მისისაგან ჴიმოვალს“ ოთხ O, 41,12; „მეკეცემან, რაჟამს ქმნის კეცის ჭურჭელი და შედგის იგი საცხობელსა... არცა დააკლის ალი, რაჟამთა არა უმცხუარი დაშთეს“ მ. სწ. 209,35; „ვერ შემძლებელ არს დაშრეტად ალსა მას, რომელი შენაგან მათსა გჳზებინ ღუნისა მოერ“ H—2251,288v. იხ. მოალე.

ალაბასტრ-ი «შიში», ჭიქის ჭურჭელი: „რომელსა აქუნდა ალაბასტრი ნელსაცხებელისაჲ“ DE,—„რომელსა აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი“ C, მთ. 26,7.

ალაგ-ი ბილიკი, გზა; კვალი: „წრფელ ყვენით ალაგნი მისნი“ მთ. 3,3; „ცთომილ არიედ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ“ O, იგ. სოლ. 5,6.

ალაფ-ი «ნატყუენავი», ნაძარცვი, ნადავლი: „მოიღეს... ტყუე და ნატყუენავები და ალაფი ბანაკად“ G, რიცხ. 31, 12; „გავეზავნენ ყოვლგნით ღაშქარნი, ალაფი ავიღებინე“ რუსთ. 155,1; „თჳნიერ საცხოვართა და ალაფთა ქალაქისა შინათასა“ G,—„ნატყუენავი, რომელ იყო ქალაქსა შინა“ M, ეხუ 5. 8,27.

ალელუჲა ალილუია: „გალობს დაუცხრომელად ალელუჲასა ოდენ“ მ. ცხ. 91г.

ალვა სულნელ-საკმეველი: „მისცეს... ალვაჲ ასი ლიტრაჲ“ ა.-ე. 23,5.

ალიზ-ი უწვავი აგური: „მოიღე თაჲისა შენისა ალიზი... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალჱმი“ O, ეზეკ. 4,1; „განავმე ვითარცა ალიზი“ გაბალ. 98,21; „ალიზი, რომელსა არა ედვას ქუეშე საფუძველად ქვაჲ პირსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთ, ხოლო გამომცხუარი ცეცხლითა კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ მ. ცხ. 352v; „ალიზი ერთი დაიდვის სასთუნალ“ ზუმ. XIV, 17.

ალმურ-ი იხ. არმური.

ალო, ალოვე, ალოჱ იხ. ჰალო.

ალქატ-ი ლარიბი, ლატაკი: „მარადის სიტყჳთა პყუედრინა და ჰგუემენ (მდიდარი ცოლი ქმარს), ვითარცა კუერთხითა, და ეტყჳნ: ჩემგან მიკჳრს, რომელ შენ სახესა ალქატსა ცოლ-ეყოვე“ მ. სწ. 416,20(l).

ამა, ამან, ამას და სხ. იხ. ესე.

ამაზონელ-ი ამორძალი: „ამაზონელიცა იგი მოსწყჳდნეს“ M, II 678. 14,15.

ამათგან-ი: „შეიმოსა ვითარცა ერთი ამათგანი“ მთ. 6,29; „ნუ შეურაცხ-ჰყოფთ ერთსა კნინაკსა ამათგანსა“ მთ. 18,10.

ამაო, ამავო «ცუდი», ფუჭი, უქმი, ტყუილი: „არიან ურგებ და ამაო“ ტიტ. 3,9; „განიზრახვენ ამაოსა“ I, ეზეკ. 11,2; „ამაოსა იტყოდა კაცი მოყუსისა თჳსისათჳს“ ფს. 11,3; „ყოველნი საქმენი ამის სოფლისანი ცუდ და ამაო არიან“ მ. სწ. 185,32; „განაცრუვა ღმერთმან ზრახვაჲ მათი და ამაო ყო აღძრვაჲ მათი“ ა.-ე. 56,7. „ამაოდ მსახურებენ მე“ DE, — „ცუდად მსახურებენ მე“ C, მთ. 15,9; „სიძულილით ამაოდ მომიძულეს მე“ ფს. 24,19. იხ. ამაოება.

ამაოება «ცუდი», უქმობა, არარაობა: „არა მიხედნა ამაოებასა“ Ქ,—„არა მიხედნა მანცუდსა“ Ш, ფს. 89,5; „რად გიყუარს ამაოებაჲ და ეძიებთ სიცრუესა?“ ფს. 4,3; „ამაოებაჲ ამაოთაჲ, ყოველივე ამაო“ O, ეკლ. 1,2. იხ. ამაო.

ამაოჲს-მოქმედ-ი ფუჭად მოქმედი: ფლკტ. 152,86. იხ. მოქმედი.

ამართება იხ. აღმართება.

ამას ზედა იხ. ესე.

ამაღლება (-ულ-ი) იხ. აღმაღლება.

ამბა იხ. აბბა.

ამბავ-ი იხ. ჰამბაგი.

ამბარ-ი სულნელია ერთგვარი: „წარმოიღეს ხარკი... მუშკი—ლიტრა ათასი, ა მ ბ ა რ ი—ეგზომევე“ ჭ. ცხ. 178,9.

ამბარ-ი საშველი, საჭამადი: „ა მ ბ ა რ ს ა განუყოფდეს ჭელმწიფეთა“ იბ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და იაკ. 114,2.

ამბორ-ი კოცნა: „ნუ მისცემ ა მ ბ ო რ ს ა ყრმასა“ მ. ცხ. 174r.

ამბორის-ყოფა, ჰამბორის-ყოფა «მოკითხვა», კოცნა: „ა მ ბ ო რ ს-უ ყო მას“ DE,—„მ ო კ ი თ ხ ა ივი“ C, მრ. 14,45; „მოიკითხეედით ურთიერთას **ამბორის-ყოფითა** წმიდითა“ მრომ. 16,16; „**ჰამბორის-ყოფაჲ** არა მომეც მე“ ლ. 7,45. იხ. ყოფა.

ამბოროს-ი helleborus: „მწუანეილი იგი ა მ ბ ო რ ო ს ი საშველ არს მწყერ-მარჯილისა“ ბას. კეს.-ეჭუხ. დღ. 67,88.

ამბოხ-ი, **ანბოხ-ი** «შფოთი», არეულობა, ჩოჩქოლი; მასა, ხალხი: „უფროჲსი ა მ ბ ო ხ ი იქმნებოდა“ C,—„უფროჲსა შ ფ ო თ ი იქმნების“ DE, მთ. 27,24; „ა მ ბ ო ხ ი იქმნა სოფელსა მას იონთასა“ რიფხ. 180,8; „ა მ ბ ო ხ ი ჴკვილისაჲ შეიქმნა“ თეკლა 118,10; „ესუ მიჰრიდა ა მ ბ ო ხ ი ს ა მისგან მოადგილსა მას“ C, ი. 5,18; „ვითარცა იხილა პიტიახშმან ა მ ბ ო ხ ი იგი და ტირილი მამათაჲ და დედათაჲ“ შუშ. IX 17.

ამბოხის-აღდგინება აღელვება, არეულობა: „ა მ ბ ო ხ ი და ღაღადებაჲ და რისხვაჲ ა ღ ა დ გ ი ნ ა მის ზედა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოონ. 104,87; „აღიძრა ა ნ ბ ო ხ ი დიდი სტურითა და ბობღნითა... განვიდეს... შემთხუევად მისსა“ H—241,3. იხ. ამბოხება, ამბოხოანი, მეამბოხე.

ამბოხება არევ-დარევა, აღშფოთება; «შფოთი», არეულობა: „იხილო შემდგომად სამისა დღისა ა მ ბ ო ხ ე ბ ა ჲ“ O, III ეზრა 5,4; „რაჲთა არა ა მ ბ ო ხ ე ბ ა იყოს“ C,—„რაჲთა არა შ ფ ო თ ი იყოს“ DE, მთ. 20,5. იხ. ამბოხი.

ამბოხოან-ი მღელვარე, შფოთიანი: „ნაცვალად საყოფლისა მის მუუდროჲსა და დაწუნარებულისა მიიქეც სამკუდრებელთა მათ ა მ ბ ო ხ ო ა ნ თ ა და ურიდად განსაცხრომელთა“ მ. სწ. 120,28. იხ. ამბოხი.

ამეთჳსო, ამეთჳსტონ-ი amethystus, პატიოსან თვალთაგანი: „ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა: სარდიონი... და ა მ ე თ ჳ ს ტ ო ნ ი და ოქროქვაჲ“ O, ეზეკ. 28,13; „საფუძველი... მეთორმეტე ა მ ე თ ჳ ს ო ჲ“ აპკ. 21,20.

ამენ, ამჱნ «მართლიად», ნამდვილად: „ა მ ე ნ, ა მ ე ნ გეტყჳ თქუენ“ DE,—„მ ა რ თ ლ ი ა დ მართალსა გეტყუ თქუენ“ C, ი. 1,51; „დიდებაჲ უკუნისამდე, ა მ ჱ ნ“ მთ. 6,13.

ამენ-ი ნამდვილი: „და თქუეს ყოველთაგე ა მ ე ნ ი“ მხკ. 20,10. იხ. ამენ.

ამიაროს იხ. აღსაარება.

ამიერ აქედან; ამ: „აღდეგით და წარვედით ა მ ი ე რ“ მრ. 14,42; „მოადგეს -ივინი იმიერ და ა მ ი ე რ“ მ. ცხ. 199v; „განვიდეს იგი ა მ ი ე რ სოფლით“ ი. 10,1; „ა მ ი ე რ ქალითგან“ ფლტ. 180,4. იხ. ამიერი.

ამიერ-ი აქაური; საქაო: „ა მ ი ე რ ს ა ყოველსავე შეურაცხ-ჰყოფენ“ მ. ცხ. 104v; „ა მ ი ე რ მან მან ისრაჱლისამან და იუდაჲსმან აღიზახნეს“ I წეფ. 17,6, „ა მ ი ე რ ს ა ც ამას დაიმკჳდრებენ და მ ე რ მ ე ს ა ც ა“ მ. ცხ. 283r. იხ. ამიერ.

ამიერითგან ამას იქით, ამის შემდეგ: „ეერღარა მიხილოთ მე ა მ ი ე რ ი თ გ ა ნ“ მთ. 26,29; „დაიძინეთ ა მ ი ე რ ი თ გ ა ნ და განის-უენეთ“ მთ. 26,45. იხ. ამიერი.

ამინატონ-ი ἀμέθυστος, ქვა-ამიანტი: „არს ბუნებაჲ, რომელ არს ა მ ი ნ ა ტ ო ნ ი—უბრძოლ“ მრთ. A. ბას. კეს.-მარხ. 53v.

ამირა მთავარი: „უბუხაგუერდს გამოიტუეს ტფილელი ა მ ი რ ა ჯაფარ და შეიპყრეს“ ჭ. ცხ. 225,7 იხ. ამირათა-ამირა.

ამირათა-ამირა მთავართა-მთავარი, ხალიფი: „არა ხარ შენ მოციქული, არამედ ხარ შენ ა მ ი რ ა თ ა-ა მ ი რ ა ფადლინ“ ჭ. ცხ. 291,8. იხ. ამირა.

ამის-ი: „ვისი ბრალი არს: ა მ ი ს ი ანუ მშობელთა თჳსთაჲ“? C, ი. 9,2. იხ. ამას (ესე), ამისგანი.

ამისა შემდგომად იხ. ესე.

ამის გამო იხ. ესე.

ამისგან იხ. ესე.

ამისგან-ი ამისი, აქაური: „რომელი ჭეუყანისა ა მ ი ს გ ა ნ ი არს“ ი. 3,31. იხ. ამისი.

ამისგანად ამის გამო, ამისთვის: „ა მ ი ს გ ა ნ ა დ ანგელოზი არა დაადგინა მღდლად“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 216; „ა მ ი ს გ ა ნ ა დ არა ვჭამ, რამეთუ მოჰხუეჭთ სიცრუეით“ H—241,248. იხ. ამისგანი.

ამისიკ-ი ფისია რალაც (?): „აღმოუჭმნეს მათი ლუსკუმაჲ ცხობელითა ალიზითა, კირითა და ა მ ი ს ი კ ი თ ა“ Sin.—11, 241r.

ამომწუებებულ-ი ამოგორებული, ამოსერილი: „მაუნი ეიყუენით სიმაგეთა მით ცოდეისაჲთა ა მ ო მ წ უ ე ბ ე ბ უ ლ ნ ი“ Ath.—11, 209v. იხ. აღმომწუებება.

ამოროხვით «მაძლრივ»: „ა მ ო რ ო ხ ვ ი თ განძლომილ იქმნეს“ pb.,—„განძლეს მ ა ძ ლ რ ი ე“ O, ოსე 13,8. იხ. როხვა.

[ამოქმნა] ამოქოლვა, დახშვა: „ა მ ო ქ მ ნ ი ლ იყო ქვითა ძუელად“ ჭ. ცხ. 80,7.

ამოცუმა გაყრა: „ა მ ო ა ც უ ა გრკალი ნიჩურსა მისსა“ O, ოთ 40,21. იხ. ცუმა.

ამოწუუედა ამოშლა, ამოხოცვა: „და ჩუენი საჴსენებელი ა მ ო ს წ უ ჴ დ ო ს... კრულმცა არს“ ი.-ე. 54,4. იხ. წუუედა.

ამპარტავან-ი ამაყი, ზვიადი: „ა მ პ ა რ ტ ა ვ ა ნ იყო თუალითა“ ფს. 100,5; „განაბნინა ა მ პ ა რ ტ ა ვ ა ნ ნ ი გონებითა გულთა მათთაჲთა“ ლ. 1,51; „ა მ პ ა რ ტ ა ვ ა ნ თ ა შეჰმუსრავს... ხოლო მდაბალთა მოსცის მადლი“ იაკობ. ეპ. 4,6. იხ. სიამპარტავნე.

ამპარტავ(ა)ნება, ამპარტავნობა, ანპარტავნობა ამაყობა, ზვაობა, «ლალად ქცევა»: „რასა-მე ა ნ პ ა რ ტ ა ვ ნ ო ბ ნ მიჰხედ იგი და ნაცარი?“ O, ზორ. 10,9; „ნუ ი ა მ პ ა რ ტ ა ვ ნ ე ბ წინაშე პირთა მეფისათა“ pb.,—„ნუ ლ ა ღ ა დ ი ქ ც ე ვ ი წინაშე შეუფისა“ O, იგ. ხოლ. 25, 6. „ამპარ-

ტავანებასა ღმრთოთასა შეწევით გლახაკი" ფს. 9,23; „ამპარტავანებამან გულსა შენისამან აღგამაღლა შენ" O. აბდ. 1,3. იხ. ამპარტავანი.

ამპოლ-ი ზეთის ჭურჭელი: „ამპოლსა მას საზეთესა არა მოაკლდეს" მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 822.

ამპყრობელ-ი იხ. პელის-ამპყრობელი.

ამრენაგ-ი იხ. ამრენაკი.

ამრენაკ-ი, არმენაკ-ი, ამრენაგ-ი «არდაგი», ტილო, სუდარა: „შეჰპრაგნა იგი ამრენაკსა წმიდასა" DE.—„შეპრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა" C. მთ. 27,59; „მოიხუნეს სამნი არმენაკნი სინდისანი" ადამ. 132,24; „ამრენაგი სელისაჲ... ემოსოს წელთა მათთა" O. ეზეკ. 44,18.

[ამრიზება] გაბრაზება, განძვინება: „რომელსა სდევდა ჰპაოლი ამრიზებული" ბალ. 30,31.

ამრლუე: ამრლუე ქმნა გამრავლება: „ამრღუე იქმნეს და განძლიერდებოდეს დიდად ფრიად" O. გამოხლ. 1,7.

ამრლუეჲა იხ. აღმრლუეჲა.

ამსთოება იხ. აღმსთობა.

ამტკმება იხ. აღმტკმება.

ამუდა რკინის საგვეშელი: „რაჲთა გუემნენ იგინი ამუდებითა" Sin.—11,215r.

ამქუმელ-ი იხ. აღმქუმელი.

ანაგებ-ი აგებულება: „აჭუს ჴორცთა ბუნებითი აღძრვაჲ, თანა-აღრეელი ანაგებსა" მ. ცხ. 129r. იხ. გება.

ანაზდა, ანაზდად, ანაზდაით «მკვსკუილად», უეცრად, მოულოდნელად, შემთხვევით: „და მოვიდა იისუ და ყოველი ერი... ანაზდა (მეუსეულად M) და დაესხა მათ ზედა" G. იხუ 6, 11,7; „უკუეთუ მას უკუე ანაზდად და არა მტერობით უპენა" pb.. — „უკუეთუ ანაზდაით, არა მტერობით უგუმიროს მას" G. რიცხ. 35,23. იხ. ანაზდაჲთი.

ანაზდაჲთ-ი უეცარი, მოულოდნელი: „უკუეთუ იქმნის რაჲმე ანაზდაჲთი" მ. ცხ. 190r. იხ. ანაზდა.

ანბა იხ. აბბა.

ანბოხ-ი იხ. ამბოხი.

ანგაჰრ-ი, ანგაჰარ-ი ხ:რბი, გაუმაძღარი: „თუალი ანგაჰრი არა განძღის ნაწილითა" O. ზირ. 14,9; „და იქმენ უუსმართლოჲს უსმართლოჲსა და უანგაჰრეს ანგაჰრისა" ბან. კჳნ.-ეჰუხ. დღ. 90,12. იხ. ანგაჰრება/ანგაჰრობა. მოანგაჰრება, მოანგაჰრება, ნაანგარები, უანგაჰრესი.

ანგაჰრება, ანგაჰრობა ხარბობა, სიხარბე, გაუმაძღრობა: „მ. რომელი ანგაჰრებდეს ანგაჰრობასა ბოროტსა სახელისა თჳსისასა" O. ამბ. 2,9; „ნუ ჲანგაჰრებ შენ ყოველსა შინა ფეფენებასა" O. ზირ. 37,32; „დაიცევნით თავნი თქუენნი ყოვლისაგან ანგაჰრებისა" ლ. 12,15; „რომელი ანგაჰრებდეს ანგაჰრობასა ბოროტსა" O. ამბ. 2,9. იხ. ანგაჰრი.

ანგელოზ-ი მოციქული, მიელინებული, ღვთის მცნებათა მიმტანი, ღვთის მსახური: „ანგელოზი უფლისაჲ ჩუენებით გამოუჩნდა მას" მთ. 1,20; „ანგელოზნი მოვიდეს და ჰმსახურებდეს მას" მთ. 4,11. იხ. მთავარანგელოზი.

ანგელოზებრ, ანგელოზებრივ ანგელოზისებურად: „სახითა მძოვართაჲთა ანგელოზებრ ცხომდებოდეს" მხკ. 33,5; „ანგელოზებრივ ამოჰკრთებოდა ბრწყინვალებაჲ" მრთ. A. კირ. იერ.-სული წმ. 160. იხ. ანგელოზი.

ანგელოზებრ-ი, ანგელოზებრივ-ი მსგავსი ანგელოზისა: „იქცეოდეს ანგელოზებრითა ცხოვრებითა" ნრხ. 78,8; „აღვირჩიეთ წესი ესე ანგელოზებრი" მ. სწ. 204,10; „ანგელოზებრივი სახე გმოსიეს" მ. ცხ. 46v. ანგელოზებრ, ანგელოზებრივ.

ანგელოზთ-მთავარ-ი, ანგელოსთ-მთავარ-ი მთავარანგელოზი: „თავადი უფალი ბრძანებითა და ჴმითა ანგელოზთ-მთავრისაჲთა და საყჳრითა ღმრთისაჲთა გარდამოჴდეს ზეცით" I თეს. 4,16. იხ. მთავარი.

ანგელოზთ-მსგავს-ი ანგელოზისებრი: „ანგელოზთ-მსგავსად ზრახვაჲ წარმოიღო" ფლკტ. 141,21. იხ. მსგავსი.

ანგროვან-ი ცხვრის ფარა; შინაური პირუტყვი: „ყოველნი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იქმიე იგი" O. იგდ. 3,3.

ანდამატია იხ. ადამა.

ანდეზობა, ანდერზობა, ანდერძობა «აღრიცხვა», «სახილვა»: „უბრძანა საულ ყოველსა ერსა (ყოველისა ერისა M) მოწოდებაჲ და ანდერძობა ყო (ანდეზობით და M) გალგალს" O.—„და ბრძანა საულ მოწოდებაჲ ყოველისა ერისაჲ და ახილვა ყო" I.—„და შეკრიბა ერი საულ და აღრიცხნა იგინი გალგალასა შინა" pb., I მფ. 15,4; „ანდერზობა ყო" O.—„აღრიცხა" pb., IV მფ. 3,6 იხ. ანდეზ-ყოფა.

ანდეზ-ყოფა, ანდერზ-ყოფა «სახილვის-ყოფა», «აღრაცხა», დათვალიერება, აღლუმი: „ანდეზ-ყოს მოშგებელისა თანა მისისა" G.—„აღირაცხენ მოშგებელისა თჳსისა თანა" pb., ლევიტ. 25,50; „ანდერზ-ყო დავით და აღიხილა ერი იგი თჳსი" O.—„აღიხილა დავით ერი თჳსი" I.—„აღხილვა-ყო დავით ერისა მის თჳსისა" M. II მფ. 18,1.

ანდერზობა იხ. ანდეზობა.

ანდერძ-ი, ანდერზ-ი «წიგნი», დანაბარები; წინა ან ბოლოსიტყვაობა გადამწერისა ან ავტორისა: „ანდერძი, დაწერილი მკუდართა შემდგომად. მტკიცე არს" pb.,—„წიგნი. დაწერილი შემდგომად მკუდართა, მტკიცე არს" ბებრ. 0,17; „მოართუა მას ანდერძი მთავრისა ვისმე... რომელსაცა სიმდიდრე დიდძალი ფრიად დაეტევა მისდა" მ. ცხ. 104r; „ვითარცა წამებენ მის მიერ თარგმნილთა წიგნთა შინა აღწერილნი ანდერძნი" ი.-ე. 15,10; „ნუმცა... წიგნთაგან სწავლისა და მამათა ანდერზისა მწუხარე და უსმ (არიან პირნი თქუენნი)" მ. სწ. 271,12.

ანდერძის-მწერალ-ი «წიგნის მწერალი»: „ვიდრე ცოცხალ-ღა არნ ანდერძის-მწერალი (წიგნის მწერალი Q) იგი" ბებრ. 0,17. იხ. მწერალი.

ანდერძობა იხ. ანდეზობა.

ანდრიატ-ი გამოსახულება: „და სუეტსა მას ზედა ანდრიატი, სუეტი კეცისაჲ მარილოვანი" H—341,282.

ანეულ-ი ხნული, «თერძული»: „იანეულენით თავთა თჳსთად ანეულნი“ pb.,—„ითერძეთ თერძულები“ O, იერემ. 4,3. იხ. ანეულება.

ანეულება «თერძვა», ხვნა: „იანეულენით თავთა თჳსთად ანეულნი“ pb., — „ითერძეთ თერძულები“ O, იერემ. 4,3. იხ. ანეული.

ანთანიმ-ი ებრაელთა მეშვიდე თვე—თშრინი: „მოკრებეს... თთუესა მას ანთანიმსა, რომელ არს თთუჱ მეშჳდჱ“ O, III მფ. 8,2.

ანთება იხ. აღნთება.

ანთილიუს-ი «რომელ არიან მზის-ნაცვალნი», მზის მსგავსი, მზისებრ მანათობელი: „და კუალად, რომელსა-იგი ჰრქჳან ანთილიუს, რაჟამს შეკრბის იგი სარბიელსა ზედა მზისასა, არნ სასწაულ სალმობათა ჰაერისათა“ ბას. კეს.-ეჰუს. დღ. 82,25.

ანთიპატოს-ი პიტიახშე: „იპოვა... ანთიპატოსი, მოვალი ებისკოპოსისა“ H—841,690.

ანთიპატრიკ-ი მთავრის მოადგილე: „იყო ანთიპატრიკი ქუეყანისა მის ელადისაჲ“ H—841,52.

ანთიპატროს-ი პატრიკიოსის მონაცვლე: „რომელი მისცეს ცოლად ანთიპატროსსა, ქართველთა წინამძღუარსა“ შუშ. I 89.

ანთრაკ-ი ’ανθράκιος, თვალი პატიოსანი, ძვირფასი ქვა—ცეცხლის ან ნაკვერცხლის ფერი: „უმჯობეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ანთრაკთა პატიოსანთა“ O, იგ. სოლ. 8,11; „პირი იგი ეტლის-თუალთაჲ მათ, ვითარცა პირი ქვისა ანთრაკისაჲ“ O, ეზეკ. 10,9; „გულის-სათქუმელ არიან იგინი უფროჲს ოქროჲსა და ანთრაკისა პატიოსნისა მრავლისა“ ბას. კეს.-ეჰუს. დღ. 121,28.

ანთჳპატ-ი «მთავრისა, ჳპატიონისა შემდგომი», პიტიახშის ნაცვალი: „რომელი-იგი იყო მთავრისა შემდგომისა მის თანა სერგისა“ Ც, — „რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთჳპატისა თანა სერგისა“ Ქ, საქ. მოც. 18,7; „ეძიებს შემდგომსა მას ჳპატიონისასა გარე-მოქცეად სარწმუნოებისაგან“ Ც. — „ეძიებდა გარდაქცევასა ანთჳპატისასა სარწმუნოებისაგან“ Ქ, საქ. მოც. 18,8.

ანკანაკება, ანკანაკობა შეამხანაგება, თანამონაწილეობა ნადიმში, «ჭამა-სუმა», ფსონი: „ნუცაღა ანკანაკებ მის თანა ღჳნისა სუმად“ O, ზირ. 9,12; „ანკანაკობს, ღჳნით მესულებობს“ G.—„ჭამს და სუამს და განცხრების მომთრევალთა თანა“ M, II შჯ. 21,20; „ნუ დაჰვარდებით თავით თჳსით ანკანაკებითა და ვასხებითა“ O, ზირ. 18,33.

ანკჳრა ნავის სამართი, საჭე: „დაუნთჭათ ნავი იგი სულისაჲ, უკუეთუ დაუტეოთ საჭჱ და ანკჳრაჲ სიმართლისაჲ“ მ. ცხ. 204v.

ანპარტავნობა იხ. ამპარტავანება.

ანტაკრად «მჴდომად», მოწინააღმდეგედ: „მჴდომად (ანტაკრად Ქ) წინ-აღუდგებით“ საქ. მოც. 7,51; „იყოს იგი შენდა ანტაკრად“ O, ზირ. 6,12.

ანტექრისტე ანტიქრისტე: „არა არს ქრისტე. ესე არს ანტექრისტე“ I იოვ. 2,22.

ანტლია ტჳრთი: „არს ნავი... ოდესმე ანტლიაჲსა მისგან შინაგანისა დამძიმდების და დაინთქმის“ მ. ცხ. 204v.

ანუ ან; თუ: „ვინ არს დედაჲ ჩემი, ანუ ვინ არიან ძმანი ჩემნი“ მთ. 12,48; „ანუ კბოდის პირსა, ანუ ნაპრალსა კლდისასა, ანუ ოლეთა ზედა უშიშად დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი“ მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 225,8.

ანუ... ანუ ან... ან: „უკეთეთუ კულა ეჴმარებოდიან კეღარსა ანუ მონაზონნი ანუ ერისაგანნი, იკონომოსმან მისცენს“ ი.-ე. 44,12.

ანუ არა განა არ: „ანუ არა სასანთლესა ზედა დადგიან“ მრ. 4,21; „ანუ არა-მე დიდ არს იგი, რომელმან ესე ყოველი შექმნა?“ O, I ეზრა 4,35.

ანძრულ-ი (*საანძაროჲ*) საბუეველი, საგრაგნელი: „ცეცხლის-ფერსა ანძრულსა წარჰგრაგნიდეს მას“ საქ. წჳყ. ი-თ.

ანჯმანი (ანჯმნისა) შეკრება, საჯარო: „ესე კულა კართა ზედა შეკრებასა, ანუ მონასტერსა შინა ანჯმანსა, ანუ სენაკთა შინა უბნობასა ურჩებსა რაჲთურთით არავინ იკადრებდა ყოელადვე“ ი.-ე. 43,13; „ანჯმნითა განიკითხვიდა მას“ Ath.—11,145v. იხ. საანჯმნო.

აოჯრება იხ. აღოჯრება.

აპან-ი (აპნისა) იანვრის თვის ძველი ქართული სახელი წარმართობის ხანისა: „თთუესა აპნისასა“ მრთ. S. გამოცხ. ჯუართა 237,8; „არს დასაბამი ტანჯვათა მათ წმიდისა შუშანიკისთაჲ თთუესა აპნისისასა, მერვესა თთჳსასა და დღესა ოთხშაბათსა“ შუშ. XX 2.

აპარან-ი სასახლე, პალატი: „ასწრაფებდა... მოსლვად აპარანთა მათ“ ოჰტ. 116,9.

აპაურ-ი ტაბიკების შესაკრავი: „განჴეთქნეთ აპაურნი მათნი“ ფს. 2,3; „აპაურთა მისთა არა შეება“ O, ზირ. 28,28.

აპკა გარსი: „აპკაჲ ტჳნისაჲ არს შესაკრებელი საგრძნობელთაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 163,32.

აპნის-ი «იანვარი»: „ათხუთმეტსა იანვარისასა, რომელ არს აპნისი“ ფლკტ. 160,14; „არს დასაბამი ტანჯვათა... თთუესა აპნისისასა, მერვესა თთჳსასა“ შუშ. XX 2.

აპოთიკ-ი საწყობი, ბეღელი: „აპოთიკი და ბოსტანი და წისქჳლნი კელრიოს საურავნი იყუნეს“ ი.-ე. 48,29.

აპოხტ-ი ხმელი ხორცი; შაშხი და მისთ.: „პოვა ჴორცი აპოხტი, აღიღო დანაკი, იწყო ჭრად და ჭამად“ Sin.—8,357v.

აპრილ-ი «იგრიკა», წლის მეოთხე თვე: „აღესრულა მეშჳდესა აპრილის თთუესა, რომელ არს იგრიკაჲ“ ფლკტ. 160,18.

აპრ]ს]ამ-ი ერთგვარი სასაკმეველე ზეთი, balsamum: „ზოგნი აკუმევდეს აპრ[ს]ამსა“ თეკლა 117,12.

აპყრობა იხ. აღპყრობა.

არ- მეშველი ზმნის ფუძე: „ვინ ვარ მე, ძჳ კაცისაჲ?“ მთ. 10,18; „ძჳ თუ ხარ ღმრთისაჲ“ მთ. 4,3; „მამაჲ ჩუენი აბრაჰამი არს“ ი. 8,39; „ძჳ ღმრთისაჲ ვარი მე“ მთ. 27,43; „ძჳ ღმრთისაჲ ხარი შენ“ მთ. 14,33; „კეთილად სთქუთ, რამეთუ ვარ ეკრე“ ი. 13,13. იხ. ხარ.

არ- სელა: „უჴამჳრი ვიარებოდე“ მარკ. 251v; „ურგებად იარები“ ლიმ. 38,33; „რაჲსათჳს იარებით ერისკაცთა თანა?“ მ. ცხ. 17r.

არა არ, არა: „იყავენ სიტყუაჲ თქუენი ჰე, ჰე, და არა, არა“ მთ. 5,37; „ფურცელი მისი არა დასცჳეს“ ფს. 1,3; „ძმათა მისთაცა არავე ჰრწმენა“ ი. 7,5. „არა-მე უპყრასა და აღმოიქუას იგი“ მთ. 12,11; „არა-მემცა ეძლოა ამას... ყოფად რაჲსამე?“ ი. 11,37. „არამცა მიგეცეთ შენ ეგე“ ი. 18,30.

არა არარა: „არაჲ აქუს, რაჲმცა ჰამეს“ მთ. 15,32; „თჳნიერ იგივისა არას ეტყოდა მათ“ მთ. 18,34; „ჴორცი არად საჴმარ არიან“ ი. 6,63.

არა-არს-ი არარსებული: „გამოირჩინა... არა-არსნი ივი, რაჲთა არსნი იგი განაჭარვნეს“ I კორ. 1,28; „უწესნ არა-არსსა მას, ვითარცა არსსა“ მრომ. 4,17; „შეგდცვალებიეს არსი არა-არსად“ მ. სწ. 148,9; „ფუცეიდეს არა-არსთა მათ ღმერთთა“ I. იერემ. 5,7. იხ. არსი.

არა-არსება არყოფა: „დაჰბადა კაცი არა-არსებისაგან არსად“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 180,11. იხ. არსება.

არა-განრყუნილ-ი «განუხრწნელი», დაუზიანებელი: „მოართუეს... მჴდი ძარღჳ ნელი, რომელი არა-განრყუნილ იყო“ M,—„მოართუნეს... მჴდნი ძარღუნი ნელნი განუხრწნელნი“ G, მხ. 10,8. იხ. განრყუნილი (განრყუნა).

არა-გარდამაქცეველ-ი უცვალებელი: „იქმნა მოძრაი არა-გარდამაქცეველ და უძრავი—შემცვალებელ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 145,9. იხ. გარდამაქცეველი.

არად-ხაჴმარ-ი გამოუსადეგარი: „მრავალნაშობი იგი სიმრავლჱ უღმრთოთაჲ არად-საჴმარ“ ხიბრძ. ხოლ. 4,3. შდრ. არა-საჴმარი.

არა-ერ-ი სხვა ხალხი: „ჴმრქუა არა-ერსა ჩემსა“ O, ოსია 2,24. იხ. ერი.

არავინ «ვერვინ», არვინ: „აღიხილნეს თუალნი მათნი და არავინ იხილეს“ მთ. 17,8; „არავის ეძლო დაყენებად მისა“ მრ. 5,4; „არავინ (ვერვინ C) განცხადებულად იტყოდა მისთჳს“ ი. 7,13. იხ. ვინ.

არავინაჲ, არავინაჲთ არსაიდან: „არავინაჲ არს სხჳთ ცხოერებაჲ“ ხაქ. მოც. 4,11; „შიში არავინაჲ არს მათა“ O. იობ 21,9; „არავინაჲთ იყო მისა სიტყჳს-გებაჲ“ O, I მფ. 28,6. იხ. ვინაჲ.

არავის-ი არვისი: „ჩუენდა არავისი ჯერ-არს მოკლვად“ ი. 18,22; „არავისა უნდა გამოცხადების“ მრ. 7,24. იხ. ვისი.

არავონ-ი წინდი, გირაო: „წარვიდა... რაჲთა იყიდოს ბაძაჲ, და პოვა, რომეთუ სხუათა ესწრა და მიეცა არავონი“ მ. ცხ. 262r.

არაკ-ი ცერცვი: „პოვა არაკი მცირე ნელი გზასა ზედა“ მ. ცხ. 108r.

არაკ-ი რალაც საშენი მასალა: „ვითარცა-იგი ნაშენები... ქვეთა თლილთა და არაკითა განგებით აღშენებულ არნ“ მ. სწ. 160,4.

არა-კეთილ-ი უკეთური; ცუდი: „მიეცეს მათ ბრძანებანი არა-კეთილნი“ I. ეზეკ. 20,25. იხ. კეთილი.

არა-მართლ არა-წრფელად: „განიზრახეს არა-მართლ“ ხიბრძ. ხოლ. 2,1 იხ. მართლ.

არა-მართლად «ნაცილად»: „შემასმენელი არა-მართლად, ვერ განერეს მას“ pb,—„რომელი აბრალებდეს ნაცილად, იგი არა განერეს“ O, იგ. ხოლ. 10,5.

არამედ მაგრამ, ხოლო; და; გარდა, თუ არა: „არამედ ვიცი იგი და სიტყუათა მისთა ვიმარხავ“ ი. 8,55; „არა მოვედ დაჴსნად, არამედ აღსრულებად“ მთ. 5,17; „არამედ რაჲსა გამოხუედით ხილვად?“ მთ. 11,8; „არღარავინ იხილეს, არამედ იესუ ხოლო მათ თანა“ მრ. 9,7; „და მეც ის-მე მიეხედო, არამედ მდაბალსა მას და მყუდროსა“ I, ეს. 66,2.

არა-მოკლებულ-ი «მოუკლებელი»: „არა-მოკლებულ (ტაკუაკი) ზავებულისაგან“ M,—„მოუკლებელი ზავებულ“ O, ქება 7,2. იხ. მოკლებული.

არა-მოფასეობა არას-მქონეობა: „ჩემი იგი ღმერთი... დათმენისა და არა-მოფასეობისაჲ“ ლონგ. 189,24. იხ. მოფასეობა.

არა-მოჴსენება მოუხსენებლობა: „აქუს სისხლი... შფოთი... კეთილთა არა-მოჴსენებაჲ“ O. ხიბრძ. ხოლ. 14,20. იხ. მოჴსენება.

არა-მყოფ-ი არ-მცხოერები: „იქმნა ქუეყანაჲ თქუენი ოჴერ, უგზო და საწყეელ არა-მყოფთაგან მკჳდრთაჲსა“ O, იერემ. 44,22. იხ. მყოფი.

არა-ნებით(ა), არა-ნებისთ «უნებლიეთ», უნებურად: „წარვიდა საბურისა არა-ნებითა“ ნრხ. 75,4; „რომელმანცა მოკლას სული არა-ნებისთ (უნებლიეთ G)“ M, იხუ 5, 20,3. იხ. ნებით (ნებისთ).

არა-პატიოსან-ი უპატიო: „რომელი-იგი გუგონიეს არა-პატიოსან გუამისაჲ მის, ამას პატივსა უმეტჳსსა მიესცემ“ I კორ. 12,23. იხ. პატიოსანი.

არა-ჟამ-ი უჟამო, უდროო: „ნუუკუე მოჰკუდე არა-ჟამსა შენსა“ O, ეკლ. 7,18. იხ. ჟამი.

არარა არაფერი: „არარაჲ არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს“ ლ. 12,2; „არარაჲსაგან არსად ყოველნი დაბადებულნი გამოიჩინენ“ რიფს. 168,10; „არარად შეჰრაცხეს ყოველივე“ ჯრდ. 80,5. იხ. რა.

არახადა «არაოდეს»; არსად: „არასადა გიცნოდე თქუენ“ მთ. 7,23; „არასადა ვიხილე მსგავს მისა ქმნულ-კეთილი“ რიფს. 170,24. იხ. სადა.

არასადაჲთ არსაიდან: „ნუგეშინის-საცემელი სხუაჲ არასადაჲთ აქუს ამის ტრაპეზისაგან ქიდე“ ი.ე. 87,7. იხ. სადაჲთ.

არა-სარწმუნოება ურწმუნოება: „ბოროტ არს არა-სარწმუნოებაჲ“ მრთ. A, ქირ. იერ.-ხინკ. 65. იხ. სარწმუნოება.

არა-საჴმარ-ი გამოუსადეგარი: „ვითარცა ჰურჩერი არა-საჴმარი (შეურაცხ იქმნა)“ O. იერემ. 22,28. შდრ. არადსაჴმარი; იხ. საჴმარი.

არა-ღირს-ი ულირსი: „რაჲთა განარიდნეს იგინი უშჯულოჲსა და არა-ღირსისა და ბილწისა მის ქორწილისაგან“ რიფს. 170,3; „არა-ღირს ვარ მაგის“ შუშ. II 27. იხ. ღირსი.

არა-ყოფა არყოფნა: „დაყენებასა წჴმისასა არა-ყოფად წჴმისა“ O, III მფ. 8,35; „იქმნენ ვითარცა არა-ყოფილნი“ O, აბდ. 1,16. იხ. ყოფა.

არა-შეწყალებულ-ი შეუწყალებელი: „უწოდე სახელი

მისი არა-შეწყალებულ" O, ოსე 1,6. იხ. შეწყალებული (შეწყალება).

არაცხა, არაცხვა იხ. აღრაცხა, აღრაცხვა.

არა-ძლება «ლმობა», ტკივილი; უძლურება, სენი, ავადმყოფობა: „აჰა ესერა არა-ძლებულ იქმნა სიცრუვით" Ჭ,—„აჰა ესერა ელმოდა სიცრუე" Ქ, ფს. 7,15; „განჰკურნებდა... ყოველთა არა-ძლებათა ერისათა" მთ. 4,23. იხ. ძლება.

არაწმიდა ბილწი, უწმინდური, «ხაშმი»: „უბრძანა სულსა მას არაწმიდასა" ლ. 8,29; „არაწმიდანი ბაგენი მჭონან" I, ეს. 6,5; „კაცი, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღმე" G,—„იყოს თუ... ხაშ და უწრდოდის საცხველი მისი ღმე" M, II შჯ. 23, 10; „უკუეთუ შჯული ყორანსა არაწმიდად იტყჳს" მრთ. D, ოკრ.-პეტრე და ელია 319; „იგი იყო მეძავი, მემრუშე... არაწმიდაჲ" ჱ. სჭ. 280,20. იხ. წმიდა.

არაწმიდება «ბილწება», უწმინდურება; უწესოება; ნაყროვნება: „გულისაგან კაცთაჲსა გამოვლენ... არაწმიდებანი" DE,—„გულისაგან... გამოვლენ... ბილწებანი" C, მრ. 7,22; „შინაგან სავსე არიან ძუალებითა მკუდართაჲთა და ყოელითა არაწმიდებითა" მთ, 23,27; „მადლსა ღმრთისა ჩუენისასა გარდააქცეუენ არაწმიდებად" იუდა 1,4; „ხოლო რომელი ჰმწყსიდეს არაწმიდებასა, უპატიო ყოს მამაჲ" O, იგ. სოლ. 28,7. იხ. წმიდება.

არა-წრფელ-ი მრუდი, უწრფელო; „უშჯულოთა არაწრფელსა ზრახვასა მათსა ზედა მარჯუენითა თჳსითა პატივსა მიაწევს" ეპ. კჳპრ.-ფსხალ. თარგ. 179,22. იხ. წრფელი.

არგან-ი (არგანისა) ჯოხი, კვერთხი: „ნუ მოიგებთ.. ნუცა ჯამლნი, ნუცა არგანი" მთ. 10,10; „არგანსა ნიგოზისასა ეხედაე მე" I,—„არგანსა ნიგუზისასა ეხედაე მე" O, იერემ. 1,11. იხ. განარგანება.

არდაბაგ-ი «ალსამატებელი», ჯებირი, «გოდოლი»; გოდოლი ცალკე ან ზღუდეზე ისრის სასროლად; სარკმლის ან კარის მოაჯირი: „უკუეთუ ზღუდე არს, აღვაშენნეთ მას ზედა არღსამატებელნი" I,—„უკუეთუმცა ზღუდჱ იყო, უშჳნეთმცა არდაბაგნი ვეცხლისანი" O, ქება 8,9; „აღვაშენნე არდაბაგნი შენნი ოასპინითა" O,—„აღვაშენნე გოდოლნი შენნი ოასპითა" pb., ეს. 54,12; „აშენო მას ზედა არდაბაგები" I, ეზეკ. 4,2; „იხედაეს სარკუმლით გამო შინაგან არდაბაგთა" O, ქება 2,9; „გრძილთა ზედა არდაბაგისა ქალაქისათა განხუალ" O,—„გარე ქალაქისა ჯებირისა ხუალ" pb., ზორ. 9,20.

არდაბაგება «შინა-განცემა», ლალატი: „მაშინ ცთენ მრავალნი და ურთიერთას არდაბაგებდენ" C,—„...ურთიერთას შინა-განსცემდენ" DE, მთ. 24,10. „დაედვა ადგილსა მას სახელი—ნაწილი არდაბაგებისაჲ" O, II მფ. 2,16.

არდაგ-ი «ამრენაკი», «სინდონი», «მჩუარი», ტილო, სუდარა: „შეგრაგნა იგი არდაგსა წმიდასა" C,—„შეჰგრაგნა იგი ამრენაკსა წმიდასა" DE, მთ. 27,59; „მოგჳც თქუენ ოცდაათი არდაგი" M,—„მოგცნე თქუენ ოცდაათნი სინდონნი" G, მსჯ. 14,12; „მოიღო არდაგი და მოირტყა იგი" DE,—„აღიღო მჩუარი ერთი, მოირტყა" C, ი. 18,4.

არე (არისა): «ზაფხული»; გაზაფხული; დრო, სეზონი: „ახლოს არს ზაფხული" DE,—„ახლოს არს არე" C, მთ. 24,32; „ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲ დღეთა არისათა" I, ეს. 18,4; „არა აჭუს მას ჟამსა ნაყოფი არესა მას ზამთრისასა" მრთ. F, 134r; „არცა თუ ერთმან შერცხალმან მოიყვანის არე" A—92, 600.

არე (არისა) უანა, ველი, ადგილი: „ვიჴსნნეთ დღეს არენი და ვენაჴნი და ზეთისხილოვანნი" O, ნეემია 5,11; „შეწჴს არე" ფიზ. 4,9; „დაშთომილი მისგან განვიდის მით არით" გრ. ნოხ.-ჟაც. აგებ. 170,8. იხ. არეობა.

არება «ტანჯვა»: „ვიარებსა ალსა მას შინა" C,—„ვიტანჯებსა შე ალითა ამით" DE, ლ. 16,24. იხ. საარება.

არეობა გარეთ ყოფნა, ღია ცის ქეშ ყოფნა: „არას გუაჴნებდეს ჩუენ ...ვიდრე-იგი ვიყუენით ჩუენ არეობად" M, I მფ. 25,16. იხ. არე.

არვე (არვისა) «ცხოვარი», ფარა: „მრონჳელითგან ანუ არვისაგან" pb.,—„სამრონჳლეთაგან ანუ ცხოვართაგან" G, ლევიტ. 22,21; „თმაჲ შენი ვითარცა არვე თხათაჲ" O, ქება 4,1; „მდიდრისაჲ იყო არეო და მრონჳელი ფრიად" O, II მფ. 12,2; „დაიგებდიან ზუარაკთა, არვით მოკუანებულთა" A—92,256. იხ. საარვე.

არზანიგ-ი ღირსი, ღირსეული, ჯეროვანი: „უკუეთუმცა არა არზანიგ ყოფილ იყო იგი ამას, არამცა ღმერთსა მიეშუა მის ზედა ეშმაკთა" ლიმ. 97,35; „და არზანიგად დაპბადა ღმერთმან განკუთნვილებაჲ ქუეყანისაჲ უწინარეს" ბახ. კჳნ.-ჳქუხ. დღ. 60,21. იხ. უარზანიგე, უარზანიგესი; შდრ. არძანგება.

არიელ-ი ძირი, საფუძველი; სამსხვერპლო (ებრაული ვერსიით): „არიელ ათორმეტ წყართა სიგრძით" I, ეზეკ. 43,16; „არიელითგან ვიდრე ზემო რჳალამდე წყრთითა ერთ" O, ეზეკ. 43,15.

არიოთ-ი ერთგვარი ბალახი: „განვიდა ველად კრებად არიოთისა" O, IV მფ. 4,39.

არმარ-ი «პატოპანი», სარკმელი: „მივიღებიეს ობოლთა და ქურიჳთაჲ და აღგივსიეს პატოპანი (არმარი A—1309,166r) ჱ. ცხ. 166 v.

არმენაკ-ი იხ. ამრენაკი.

არმეცნიერ-ი უცოდინარი: „არმეცნიერნი" G,—„რომელსა არა ეცოდეს" M. მხ. 2,1. იხ. მეცნიერი.

არმურ-ი, არმულ-ი, ალმურ-ი «ნისლი», ბურუსი, ბინდი; ალი, ბული; გრიგალი: „მოსცა ღრუბელი და ალმური" G,—„მოაელინა ღრუბელი და ნისლი" M, ისუ ნ. 24,7; „არმური ნისლისაჲ დაეხუეის მათ ზედა" მრთ. F, 230v; „პრქუა უფალმან იობს არმურით გამო და ღრუბლით" O, იობ 38, 1; „არმური თუალთაჲ მოვიჴადოთ" A — 92,366; „აღვიდოდა ალი ცეცხლისაჲ ჴუეყანით, ვითარცა არმური საჴუმილისაჲ" O. დან. 10,26; „აღატყინა არმული იგი საჴუმილისაჲ ქრისტეანეთა ზედა" Sin.—11,25r; „არმური კუამლისაჲ" ხაქ. მოც. 2,19; „ქარი ხორშაკი მოჴედინ და არმურ მან მოსპენ ნაშრომი ჩემი" A—92, 239; „გარდამოჴდა არმური ქარისაჲ ზღუასა მას ზედა" ლ. 8,23; „ჴჳშაჲ წულილი, არმულებაგან აღძრული. მოკრბა მუნ" H—841,4.

არმურო(ვ)ან-ი ნისლიანი: „მიეიდა დაეით... მთასა მას არმურო(ვ)ანსა" IO, I მფ. 23,14. იხ. არმური.

არნ-ი გარეული ცხვარი: „თხანი ველურნი და არნნი შობენ ტუებთა, რაჲთა არა წარწყმდეს ნათესაჲი იგი მათი ჴორცის-მჭამელთა მათ მიერ“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 180,28.

არს-ი არსებული, მყოფი: „უწყენ არა-არსსა მას, ვითარ-ცა არსსა“ მრთ. 4,17; „რაჲთა არსნი იგი განაქარვენეს“ 1 კორ. 1,28. იხ. არა-არსი, არა-არსება, არსება, არსთა-ვანი.

არსება, არსობა არსებობა, ყოფნა; ქმნილება: „ხატი არსებისა მისისაჲ“ ებრ. 1,3; „რომლისა უფლებაჲ მისი არსებისა მისისაგან დამტკიცებულ არს“ რიფს. 170,10; „მისითა (სიმჴურვალისა) არსებითა არს სიცოცხლე ცხო-ველთაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგგბ. 224,5; „პური ესე ჩუენი არ-სობისაჲ მომეც ჩუენ დღეს“ DE. მთ. 6,11. „არა ჴერ-არს... თქუმად... არსობაჲ ბოროტისაჲ ღმრთისაგანვე არსო“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 84,2. იხ. არა-არსება, თანა-არსობა.

არსთაგან-ი ქმნილებისაგანი: „არაჲ არს არსთაგანი ულუაზად და განუგებელად, რომელსა მას შეეტყუების“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 181,6. იხ. არსი.

არტოშან-ი იხ. ატროშანი.

არქედიაკონ-ი პირველდიაკონი: „სტეფანე, სანატრელო, არქედიაკონო პეშმარიტო... რომელი შეიწირე... ქრის-ტესთჳს“ ქებ. ხტეფ. 712,15.

არქიმანდრიტ-ი მონასტრის მამასახლისი, წინამძღვა-ტი: „ჰჴდომარე იყო... მონასტერსა წმიდისა მამისა ჩუე-ნისა თეოდოსი არქიმანდრიტისასა“ მ. ცხ. 1181. **არქუ** იხ. რქუმა.

არლა ჯერ არ; ალარ: „ერგასის წელ არღა არს შენ“- ი. 8,57; „არღა გეჩუენო პირსა შენსა“ O. გამოსლ. 10,29.

არლარა (ნაწ.) ალარ: „არღარა ვარ სოფელსა ამას“ ი. 17,11; „არღარა შიშველ ვიპოვნეთ“ მ. ცხ. 18V.

არლარა არაფერი: „არღარას შემძლებელ არნ იგი“ მთ. 5,13.

არლარავინ ალარავინ: „არღარავინ იკადრა კითხვად მისა“ მრკ. 12,34.

არშაკებრ პართულად, არშაკული ენით: „გალილეველ იყუნეს პეტრე და ანდრია, სპარსელებრ და არშაკებრ იტ-ყოდეს“ მრთ. S. კორ. ოერ.-მარტკლ. 187,25.

არცა არც: „სადა არცა მღილშან, არცა მჭამელმან გან-რუჩნეს, და სადა არცა მპარაკა დაითხარონ და განიპა-რონ იგი“ მთ. 6,20; არცა ერთი არცერთი: „არა მოკუ-დეს საკუთარითაგანი ძეთა ისრაელისათაჲ არცა ერთი“ O. გამოსლ. 9,4. არცა თუ არც კი: „არცა თუ შესაძლებელ არს ყოველსავე წარმოთქუმაჲ“ ი.-ე. 52,5; „არცა თუ ფოლსა ერთსა ზედა უფალ იყო“ ი.-ე. 21,6.

არცარა არარა: „არცარად შერაცხილ არიან“ I, ეს. 40,17.

არცალა არც: „არცალა ისრაჱლსა შორის ესოდენი სარწ-მენოჲაჲ მოჰოვნეს“ მთ. 8,10; „არცალა მეფეთა თანა მიც შეასპოაჲი, არცალა სხეასა ვის ქუეყანასა ზედა“ ე.-ი. 18,20.

არძანგება ღირსება: „მისცა ხელდრი მათ არძანგები-საებრ მათისა“ ქ. ცხ. 8,10. შდრ. არზანიგი.

არწივ-ი «ორბი», aquila: „ვითარცა არწივმან და-იფარნის ბუდენი თჳსნი“ G.—„ვითარცა ორბმან რაჲ და-იფარნა ბუდენი თჳსნი“ M. II მჭ. 32,22; „უსამართლო არს ნაშობთა აღზრდისათჳს არწივი“ Ქ.—„ორბი ბოროტად ზრდიან შვილთა თჳსთა“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 116,24; „იყო... მსგავსი არწივსა მფრინეალესა“ აპკ. 4,7.

ას-ი 100: „რომელსა თანა-ედვა მისი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „ყო ნაყოფი ასი წილი“ ლ. 8,8; „ას წლის სადამე იყო“ მრთ. 4,19; „უკუეთუ ასისა წლისასა ესუას“ O. დაბ. 17,17. იხ. ათასი, ას-ასი, ასეული. ექუსასი, ოთხასი, ორასი, ცხრაასი, ხუთასი.

ასაბია მეშეელი, შემწე: „უკუეთუ ვისმე იპოვის ასაბიაჲ და ერთი-მეორისა მეშუელი... ფიცხლად წუართის“ ი.-ე. 30,17.

ასაკ-ი იხ. ჰასაკი.

ასარვა, ალსარვა მოსარევა: „გაჲდის... ვენაჲთა ასარ-ვასა, გინა თუ აჯოჯესა, გინა თუ სთულებასა“ ი.-ე. 42,1; „ვენაკი იგი... რომელი შემდგომად დასხმისა და აღ-სარვისა და შეზღუდისა... და ყოვლით კერძო შეკრძალ-ვისა უქმ და ცულოვან იქმნა“ A—02,808. იხ. სარვა.

ას-ას-ი: „დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი“ DE.— „ინაჯ-იდგეს... ას-ასმან“ C. მრ. 6,40. იხ. ასი.

ასაჭდელ-ი იხ. ზარის-ასაჭდელი.

ასერგასის-ი 150: „ასერგასისნი იგი ფსალმუნნი და-ისწაელნა“ შუშ. XII 8.

ასერგასის და ხამ-ი 153: „გამოითერეცდა ბადესა მას ქუე-ყანად, სავსესა დიდ-დიდით ა თევზითა, რომელი იყო ასერ-გასის და ხამ“ ი. 21,11.

ასეულ-ი 100: „მოაჭუნდა (ნაყოფი) ოცდაათეული, სამო-ცეული და ასეული“ მრკ. 4,8.

ასი ათას-ი 100.000: „მისცა ასი ათასი კაცი“ ქ. ცხ. 20,4.

ასის-თავ-ი ასის მეთაური, «მტარვალი»: „მოუწოდა ასის-თავსა მას“ DE.—„მოუწოდა მტარვალსა მას“ C, მრ. 15,44; „დაადგინეს იგინი მათ ზედა... ასისთა-ვად“ O, გამოსლ. 18,21. იხ. თაეი.

ასკეცად ასწილად, ასჯერ: „რომელნი-იგი ასკეცად უზეშთაეს არიან ქუეყნიერთა ამათ“ ხალ. 104,7. იხ. -კეცად.

ასლ-ი triticum dicoccum: „იფქლი და ასლი არა იგუემა (სეტყუთა)“ O, გამოსლ. 9,32; „თაეით კერძო მისა გუეზაჲ ერთი ასლისაჲ და სტამნითა წყალი“ O. III მფ. 19,6; „სთესის... ფეტჴ და ასლი საზღეართა შენთა“ I. ეს. 28,25. იხ. ასლობა.

ასლობა: „მოსწყდეს იგინი ასლობათა დასაბამსა, ღელთა მათ ქრთილის მკისათა“ O. II მფ. 21,9. იხ. ასლი.

ასო სხეული, ტანი; სხეულის ნაწილი: „ვითარცა ისა-რი-და ცემულ არნ ასოსა კაცისასა“ O. ზარ. 10,13; „არა დაშთეს ჴორცნი ასოთა ჩემთა ზედა“ მარკ. 249v; „ერთსა მას გუამსა მრავალ ასოებ აქუს“ მრთმ. 12,4; „რაჲთამცა ასოჲ იგი ჩუენი ხამში განეკურნეთ“ მრთ. F. 204v; „გუამთა შინა ჩუენთა არა არს სწორებაჲ ასოთაჲ, არამედ რომელნიმე დიდ არიან და რომელნიმე მცირე“ A—02,209.

არწივ-ი «ორბი», aquila: „ვითარცა არწივმან და-იფარნის ბუდენი თჳსნი“ G.—„ვითარცა ორბმან რაჲ და-იფარნა ბუდენი თჳსნი“ M. II მჭ. 32,22; „უსამართლო არს ნაშობთა აღზრდისათჳს არწივი“ Ქ.—„ორბი ბოროტად ზრდიან შვილთა თჳსთა“ ბას. კეს.-ექუს. დღ. 116,24; „იყო... მსგავსი არწივსა მფრინეალესა“ აპკ. 4,7.

ას-ი 100: „რომელსა თანა-ედვა მისი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „ყო ნაყოფი ასი წილი“ ლ. 8,8; „ას წლის სადამე იყო“ მრთ. 4,19; „უკუეთუ ასისა წლისასა ესუას“ O. დაბ. 17,17. იხ. ათასი, ას-ასი, ასეული. ექუსასი, ოთხასი, ორასი, ცხრაასი, ხუთასი.

ასაბია მეშეელი, შემწე: „უკუეთუ ვისმე იპოვის ასაბიაჲ და ერთი-მეორისა მეშუელი... ფიცხლად წუართის“ ი.-ე. 30,17.

ასაკ-ი იხ. ჰასაკი.

ასარვა, ალსარვა მოსარევა: „გაჲდის... ვენაჲთა ასარ-ვასა, გინა თუ აჯოჯესა, გინა თუ სთულებასა“ ი.-ე. 42,1; „ვენაკი იგი... რომელი შემდგომად დასხმისა და აღ-სარვისა და შეზღუდისა... და ყოვლით კერძო შეკრძალ-ვისა უქმ და ცულოვან იქმნა“ A—02,808. იხ. სარვა.

ას-ას-ი: „დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი“ DE.— „ინაჯ-იდგეს... ას-ასმან“ C. მრ. 6,40. იხ. ასი.

ასაჭდელ-ი იხ. ზარის-ასაჭდელი.

ასერგასის-ი 150: „ასერგასისნი იგი ფსალმუნნი და-ისწაელნა“ შუშ. XII 8.

ასერგასის და ხამ-ი 153: „გამოითერეცდა ბადესა მას ქუე-ყანად, სავსესა დიდ-დიდით ა თევზითა, რომელი იყო ასერ-გასის და ხამ“ ი. 21,11.

ასეულ-ი 100: „მოაჭუნდა (ნაყოფი) ოცდაათეული, სამო-ცეული და ასეული“ მრკ. 4,8.

ასი ათას-ი 100.000: „მისცა ასი ათასი კაცი“ ქ. ცხ. 20,4.

ასის-თავ-ი ასის მეთაური, «მტარვალი»: „მოუწოდა ასის-თავსა მას“ DE.—„მოუწოდა მტარვალსა მას“ C, მრ. 15,44; „დაადგინეს იგინი მათ ზედა... ასისთა-ვად“ O, გამოსლ. 18,21. იხ. თაეი.

ასკეცად ასწილად, ასჯერ: „რომელნი-იგი ასკეცად უზეშთაეს არიან ქუეყნიერთა ამათ“ ხალ. 104,7. იხ. -კეცად.

ასლ-ი triticum dicoccum: „იფქლი და ასლი არა იგუემა (სეტყუთა)“ O, გამოსლ. 9,32; „თაეით კერძო მისა გუეზაჲ ერთი ასლისაჲ და სტამნითა წყალი“ O. III მფ. 19,6; „სთესის... ფეტჴ და ასლი საზღეართა შენთა“ I. ეს. 28,25. იხ. ასლობა.

ასლობა: „მოსწყდეს იგინი ასლობათა დასაბამსა, ღელთა მათ ქრთილის მკისათა“ O. II მფ. 21,9. იხ. ასლი.

ასო სხეული, ტანი; სხეულის ნაწილი: „ვითარცა ისა-რი-და ცემულ არნ ასოსა კაცისასა“ O. ზარ. 10,13; „არა დაშთეს ჴორცნი ასოთა ჩემთა ზედა“ მარკ. 249v; „ერთსა მას გუამსა მრავალ ასოებ აქუს“ მრთმ. 12,4; „რაჲთამცა ასოჲ იგი ჩუენი ხამში განეკურნეთ“ მრთ. F. 204v; „გუამთა შინა ჩუენთა არა არს სწორებაჲ ასოთაჲ, არამედ რომელნიმე დიდ არიან და რომელნიმე მცირე“ A—02,209.

ასო ბგერის ნიშანი: „გიკმსეელა მოძღურებად თქუენ ასოთა რათმე დასაბამისა სიტყუათა“ **მუბრ. 5,12**; პირველი ასო, რომელი ზის წიგნსა-ამას შინა“ **მრთ. F, 202r**; „.რცა თუ ერთისა ასოსა გამოსუმამან საბელოან ყვის მწიგნობარი“ **A—92,090**.

ასოდ-ასოდ «ასოეულად»: „განაგონ ასოდ-ასოდ“ **O,**— „ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ **G. ლევიტ. 1,6**. იხ. განასოება.

ასოეულად, ასოეულლად «ასოდ-ასოდ»: „გამოირჩიედ მათ თავისა თჳსისად ერთი და ასოეულად განყვედ“ **O. III მფ. 18,23**; „დაწყჳდნა ორნი ჯარნი და განყვნა ასო(ე)ულად“ **I. მფ. 11,7**.

ასოეულ-ყოფა «განგება», აქნა: „ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ **G.**—„განაგონ ასოდ-ასოდ“ **O. ლევიტ. 1,6**.

ასოკუეთილ-ი ასოწაჭრილი: „არა შეიდეს საჭურისი და ასოკუეთილი ჴელსად უფლისა“ **G. II შჯ. 23,1**. იხ. კუეთილი.

ასომთავარ-ი მთავრული ასო: „და ყოველი ასომთავარი, ოქრომელნითა დაწერილი“ **A — 484,315**. იხ. მთავარი.

ასომოღებულ-ი ასოდაკლებული: „უკუეთუ სამე დაბუდეს ცალთუალი, გინა ასომოღებული“ **მ. ცხ. 245v**. იხ. მოღებული (მოღება).

ასპარეზ-ი «ტრ(ე)ვანი», მანძილი—195 ნაბიჯი; მოედანი, სტადიონი: „შორავს იერუსალჱმს ას სამეოც ასპარეზ (უტეჳან DE)“ **ლ. 24,13**; „ეითარცა მეფჱ შარავანდედგმული ასპარეზსა“ **O. ჭებ. 7,5**; „ეინ-მე რბინ ასპარეზსა და არა მიიღის ნივი ძღეველსა?“ **ფილ. მოც. 8,5**; „შიშუელი შუალს მორკინილი ასპარეზსა შინა“ **მ. ცხ. 42r**.

ასპიდ-ი ფარი: „ნაწლეკნი მისნი—ასპიდნი რჳალისანი“ **O. იობ 41,6**.

ასპიტ-ი, ასპიდ-ი გველი, იქედნე: „გამოჴდენ ნაშობნი ასპიდთანი“ **O. ეს. 14,29**; „კეურცხნი ასპიტთანი განტეხნეს“ **I. ეს. 59,5**; „გუელის-წყაროჲსა მათი მსგავს არს გუელისა... ასპიტისა და იქედნისა ყრუჲსა“ **ფს. 57,5**; „ჰშჱსხურებდეს ასპიტსა მას“ **ფილ. მოც. 4,30**.

ასრულ-ი იხ. აღსრული (აღსრულება).

ასსამეოც-ი 160: „რომელი შორავს იერუსალჱმს ას სამეოც უტეჳან“ **ლ. 24,13**. იხ. სამეოცი.

ასტამ-ი ცეცხლის ასაღებ-დასაღები, აქანდაზი: „და აღიღო ასტამი და უხუთქნა მას თაესა და ჩაჰფლა“ **შუმ. VI 15**.

ასუბუქება იხ. აღსუბუქება.

ასულ-ი ქალიშვილი: „ასული ჩემი აწღა მოკუდა“ **მთ. 9,18**; „არა მისცნენ ასულნი მათნი ძეთა მათთა და არცა მოჰკუარნენ ასულნი იგი მათნი ძეთა თჳსთა“ **O. ნეემია 13,25**; „ერთი ასული ესუა“ **შუმ. I,34**.

ასურ-ი ასურელი: „დედაკაცი იგი იყო წარმართი, ასური, ფჳნიკიელი ნათესავით“ **C. მრ. 7,26**.

ასურებრ ასურულად: „მეტყოდე მონათა შენთა ასურებრ და ნუ მეტყჳ ჰურიაებრ“ **O. IV მფ. 18,26**.

ასურებრ-ი ასურული (ენა): „მიწერა... წიგნი ასურებრი“ **O. II ეზრა 4,7**; „არა იცოდეს... ასურებრი ენაჲ ბერძულ იწყო კითხვად“ **Sin.—11,000r**.

ასქინო «სპინო», lentiscus: „სხუაჲ არს ასქინოჲსა გომიზი და სხუაჲ ბარსაბონისაჲ“ (შდრ. ქ: „სხუაჲ არს ცრემლი სპინოჲსაჲ და სხუაჲ არს გომიზი ვალსამოჲსაჲ“) **ბას. ქვს.-ექუს. დღ. 74,7**.

ასხმა იხ. აღკრ-ასხმა.

ატამ-ი persicum: „რომელთა იყო ფინჯი, ბროწეული, თრუნჯი, ატამი, ვაზი და სხუაჲ ესეითარი“ **H—341,48**.

ატაცებულ-ი იხ. აღტაცებული.

ატება იხ. აღტება.

ატიან-ი სამსჯაეროო ადგილი: „დაჴდა ატიანსა და მოეწოდა“ **იზტ. 117,37**.

ატიანთ-მოძღუარ-ი სამსჯაეროს მწერალი, მდივანი: „ესმა რაჲ ესე ატიანთ-მოძღუარსა, ზე აღდგა“ **იზტ. 119,11**. იხ. მოძღუარი.

ატრბანა იხ. ტრბანა-.

ატროშან-ი, არტოშან-ი ცეცხლის თაყვანის-საცემელი ტაძარი: „უვარ-ყო ჭეშმარიტი ღმერთი და აღიარა არტოშანი“ **შუმ. II 18**.

ატყდომა იხ. აღტყდომა.

აუარებდით, აუვარო იხ. აღსაარება.

აუგ-ი ნაკლი; სასირცხო (საქმე): „ბრძენი, რომლისა განგებასა აუგი ერთის, იგი არა ბრძენი არს“ **მ. სწ. 154, 80**; „აუგ და დუხჭირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობისა მისისასა, გლოვაჲ და მწუხარებაჲ და ტირილი“ **მ. სწ. 167, 80**; „განვაკრძალე მანჭანებათა მისთაგან (სოფლისათა) და გიჩუენენ აუგნი მისნი“ **ბალ. 85,3**. იხ. აუგიანი, აუგიანი.

აუგეან-ი, აუგიან-ი ნაკლულოვანი, სასირცხო: „ლოცვაჲ ბიწიერი და აუგეანი შეერაცხ არს წინაშე ღმრთისა“ **მ. სწ. 107,1**; „აუგეან ჰყოფს ესე დათა“ **მ. ცხ. 211r**.

აუგებელ-ი შეუდგენელი: „უკუეთუ არს ღმრთეებასა შინა ნიეთიერებაჲ, ვითარ-მე არს იგი აუგებელ და მარტოე და განუწილებელ?“ **გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 199,81**. იხ. აგება (აღგება).

აურაცხელ-ი იხ. აღურაცხელი.

აუწუთომელ-ი მიუღწეველი: „შეჰყრობაჲ ზემი აუწუთომელ არს და ეწუთები?“ **ბალ. 58,32**. იხ. აწუთომა, წუთომა.

აფთარ-ი hyena: „ჴორელი ნე აფთრისაჲ არს სამკჳდრებელი ჩემი ჩემდა“ **I. იერემ. 12,9**; „იყო მუნ აფთარი მახლობელად და აწოჲბდა შვილთა თჳსთა“ **მ. ცხ. 208v**.

აფრა იალქანი: „აღიპურეს აფრაჲ იგი მცირჱ ჭართ კერძო“ **ხაქ. მოც. 27,40**; „დაუტევნეს... აფრაჲ იგი უბოვანი“ **ოქრ.-მარხ. და ითნ. 106,2**; „იქმნა... ვითარცა აფრაჲ ნაჲსაჲ“ **Q—240,142**.

აფრენა იხ. აღფრენა.

აფრენილ-ი იხ. აღფრენა.

აფროდიტ-ი ცთომილი ვარსკვლავი: **O. იობ 38,32**.

აფხიდა თაღი: „რომელმან ზეცისა აფხიდაჲსაგან ეჭესორია გჳენა თქუ(ე)ნ“ **Ath.—11,106r**.

აფხინდ-ი, აფხინთ-ი აბზინდა, artemisia absinthium: „მცირე აფსინდი დაამწარებს დიდსა ჭურჭელსა თაფლსა“ **მ. ცხ. 180v**; „გარდაიქცა მესამედი წყალთაჲ აფსინთად“ **აპკ. 8,11**.

აფფო მართლაც: O. IV **ფფ. 10,9.**

აქა აქ: „რაჲსათჳს სდგათ თჳენ აქა დღე ყოველ უქმად?“ **მთ. 20,6**; „მომეც მე აქა“ **მთ. 14,8**. „აქაჲ მოილო“ **ნრს. 75,11**.

აქა-იქი, აქა და იქი აქ და იქ; **აქეთ-იქით**: „აქა-იქი ეკუეთებოდა (სკეედარი)“ **ი.-ე. 46,32**; „მიიხილა აქა და იქი და არავინ იხილა“ O. **გამოსლ. 2,12**.

აქა(ჲ) აქაური: „საჴმეთათჳს აქათა“ **მრთ. E, ფოკა 340r.**

აქამდე იხ. მოაქამდე.

აქამომდე «მოაქამდე», აქამდე: „უწყოეს გალილეაჲთ ვიდრე აქაჲომდე“ DE,—„იწყო გალილეაჲთ და მოაქამდე“ C. ლ. **23,5**; „აქამოჲდე არარაჲ გოთხოეიეს“ **ი. 10,24**. იხ. მოაქამომდე.

აქატე achates: „ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა... ლიგჳრიონი და აქატე“ I. **ეზეკ. 28,13**.

აქლემ-ი camelus: „იოვანეს ემოსა სამოსლად მისა სტეეისაგან (თმისაგან C) აქლემისა“ **მთ. 3,4**; „წარიბა მონამან მან ათი აქლემი აქლემთაგან უფლისა თჳსისათა“ O. **დაბ. 24,10**; „კურწი ნემსისაჲ შემძლებელ არს დატეენად აქლემისა“ A—**22,473**. იხ. მეაქლემე, სირაქლემი.

აქლემ-ვეფხ-ი καμηλοπάρδαλης: „ესე არიან საცხოვარნი, რომელნი შჭამნეთ: ზუარაკი ზროხათაგან... და აქლემ-ვეფხი“ G, II **მჭ. 14,5**. იხ. ვეფხი.

აქნა იხ. აღქმნა.

[აქმნა] აქება: „ასო-ასოდ აქმნილი იდვა, ეითარცა ჯორცი ქუნდაკართაჲ“ H—**341,714**.

აკოქ-ი, აქუქ-ი «ყაყალი», rhamnus cathartica: „დათრგუნეს აკოქი (აქუქი), რომელ არს ყაყალი“ M, II **სტ. 25,16**.

აქუეს აქ: „აქუეს დასრულდა დაჳითისა ფსალმუნთა თარგმანი“ A—**135,428**.

აქუმა იხ. აღქუმა.

აქუს იხ. ქუან.

ალაპ-ი პური, სადილი: „ყო ალაპი დიდი“ **ვარ. 816**.

ალ-არ-, ა-არ- იხ. ალსაარება.

ალბაძება წაქეზება, აგულიანება, აღძრვა; მიმსგავსება: „თჳეენმან მაგან შურმან ალგაბაძნა მრავალნი“ II **კორ. 9,2**; „პირმან ურცხჳნომან ენაჲ ალიბაძეის“ O, **იგ. ხოლ. 25,26**; „წარმოადგინებს ამას კუალად წიგნი დუმილთა და ალბაძებასა უჴუენებს“ **ბას. კან.-ორშოც. 110,4**; „ვჰგონებდეთ ურთიერთას ალბაძებად სიყუარულსა და კეთილთა საქმეთა“ **ებრ. 10,24**. იხ. ბაძვა.

[ალბერვა] აბეშტება: „ალბერილნი იგი წყალთა ზედა ბრაჳალნი და ერთი“ **ბას. კან.-ექუს. დღ. 41,30**. იხ. ბერვა.

ალბეჭდვა ბეჭდის დასმა, ამოტეიფრვა, გამოსახვა; მონათლვა: „ალიბეჭდა, ეითარმედ ღმერთი ჭეშმარიტ არს“ O. **8,33**; „რომელნიცა-იგი ალმბეჭდნა ჩუენ“ II **კორ. 1,22**; „ხელმან წჳდიანმან ალგაბეჭდნეს თქუენ და სული თჳეენი“ **მრთ. S, კორ. იერ.-ნათლისღ. 84,13**; „ალმბეჭდა მე სახედ მისა“ Sin.—**11,80v**. „რომელმან-იგი უწყინს ალბეჭდულნი ბეჭდითა“ **ჰ. სწ. 236,10**. იხ. ბეჭედი.

ალბმა დაწყება(?): „ალებნიან ძენი ისრაჱლისანი წარძრვად ეანთურთ მათით“ O, **გამოსლ. 40,36**. იხ. ბმა.

ალბორგება აღელვება, აშლა; ალშფოთება: „მაჭირვებს მუცელი ჩემი და ალვაესო რაჲ იგი, ალაბორგებს ჯორცთა ჩემთა“ **მ. ცხ. 155r**; „ქარაული იგი ზნოანი ალბორგა და გარდამოაგდო ეპიფანე და დააკუეთა ქუეყანასა ზედა“ Sin—**0,86v**.

ალბორგებულ-ი აღგზნებული, აღტყინებული: „ალბორგებული ალი იგი დაშრიტა“ H—**341,698**. იხ. ბორგა.

[ალბულქუება] ქვამლის შეგროვება: „ვიდრე ცეცხლი იგი ალბულქებული ატყდებოდა“ Atl.—**11,88r**. იხ. ბულქუება.

ალგება, აგება მომზადება, გამართვა; აკიდება ტკირთისა, დატვირთვა; მიცემა; «განსაგზლება»: „ალიგნეს სანთელნი იგი მათნი“ **მთ. 25,7**; „იგულე სასანთლე შენი და ალაგე იგი ზეითა“ **მ. ცხ. 290,20**; „ალაგო ფარაო ეტლები თჳსი“ O, **გამოსლ. 14,6**; „ჩამოჰჴადა ტკრთი, ხოლო მამამან... ალუგო იგი საცრითა“ **მ. ცხ. 388v**; „ალჴიდა ჯორებსა თჳსსა და ალაგო იგი ურმებსა თჳსსა“ O. **ეგზ. 15,18**; „აუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა“ O, **დაბ. 45,21**; „წარსლვასა ჩუენსა ალგუაგეს საგზლითა“ **საქ. მოც. 28,10**; „აღგებით ალაგო იგი ცხოვართა შენთაგან“ M,—„საგზლითა განჰსაგზლო იგი ცხოვართაგან შენთა“ G, II **მჭ. 16,14**. „ორი კაჭრაული, ალგებული მის თანა, რამეთუ იდვა მუნ ორას ჴუეზა პურის, ჴჳმირ ერთ სკიჭ, ორას ლეღჳს-კუერ და მარ ერთ ღჳნო“ O, II **მფ. 16,1**; „აქუნდა აქლემი, აგებული პურითა ტფილითა“ **მ. ცხ. 109v**. იხ. აგება.

ალგება, აგება «შექმნა», შედგენა: „რომლით ალაგო ღმერთმან კაცი ქუეყანასა ზედა“ G,—„ვინაჲთ დღითგან შექმნა ღმერთმან კაცი პირსა ზედა ქუეყანისასა“ M, II **მჭ. 4,32**; „ვერ ეგებების, რაჲთამცა იყო მარტჲოჲსა შინა აგებული რაჲმე“ **გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 103,1**. იხ. გება.

ალგზება, აგზება, ალგზნება, აგზნება დანთება, ალტყინება, «მოთხევა», «მოგზნება»: „ალაგზნეს ცეცხლი შორის ეზოსა“ **ლ. 22,55**; „არა ალაგზებდა ყოველსა რისხვასა მისსა“ Ჭ,—„არა აგზებდა ყოველსა ზედა რისხვასა მისსა“ Ჭ, **ფს. 77,38**; „აგზებდენ საკურველსა მათსა: ფარებსა და ჰორლებსა და მშჳლდსა და ისარსა და კუერთხებსა ჴელთასა დალახურებსა“ O. **ეზეკ. 39,9**; „რომელმან ალაგზნეს ბოროტი, იგი წარწყმდეს“ O. **იგ. სოლ. 10,9**; „ალაგზნეს (მოაგზნეს G) ცეცხლი მოაბსა ზედა“ M, **რიცხ. 21,30**. „აგზებული, ეითარცა თორნე“ O, **მალ. 4,1**; „დაიწუან ალისაგან აგზებულისა“ O, **ეს. 5,24**; „რაჲთა ტანჯნეს ოგინი... ალაგზებულითა ცეცხლითა“ **ანდ.-ანატ. 191,27**; „ნაკუერცხალნი ალეგზნეს მისგან“ pb.,—„ნაბერწყალნი მოეთხეოდეს მისგან“ O, II **მფ. 22,9**. იხ. გზება.

ალგორვება აგორება: „აჰენეს, რაჲთამცა ალაგორვეს იგი“ Sin.—**11,189r**. იხ. გორვება.

ალგრილება აგრილება: „და ოდეს ალგრილდეს, წოროხჯე გზასა შენსა“ **თევდრ. 559**. იხ. გრილი.

ალგუალ- «აღსლვა», მისვლა: „ალ-რე-გუალე ზემო კერძო“ **ლ. 14,10**; „ალგუალე მაღნარად“ M,—„ალვედ მაღნარად“ G, **იხუ 6. 17,15**. იხ. გუალ-.

ალდაჭ-ი «ბიცოანი»: „დაეშენოს ალდაჭსა ქუეყანასა... მარილოანსა“ pb.,—„დაეშენოს იგი ბიცოანსა ქუეყანასა... მარილოვანსა“ O, **იერემ. 17,6**.

აღდგენა აღძვრა, «აღდგინება», აყენება: „ნუცა აღადგენთ მათ ზედა ბრძოლასა“ G,—„ნუ აღადგინებთ მაგათ მიმართ ღუაწლსა ბრძოლისასა“ M, II შჯ. 2,9; „მამამან იოვანე აღადგინა იგი“ ი.-ე. 22,8. იხ. დგენა.

აღდგინება, ადგინება «აღდგენა», «აღმართება», «განკრთომა»; აყენება; «წყება», აღძრვა; დაყენება: „ნუ აღადგინებთ მათა მიმართ ღუაწლსა ბრძოლისასა“ M,—„ნუცა აღადგენთ მათ ზედა ბრძოლასა“ G, II შჯ. 2,9; „რომელმან აღადგინოს და აღაშენოს ქალაქი იგი“ G,—„რომელმან აღმართოს, ანუ აღაშენოს ქალაქი იგი“ M, ისუ ნ. 6,26; „აღვადგინე მეორენი ყოველნი“ G,—„განვაკრთვნე ყოველნი მეორედ“ O, ეს. 43,14; „აღმადგინე მე და მივაგო მათ“ ფს. 40,11; „აღადგინე მისა მიმართ ბრძოლაჲ“ G, —„იწყე მისა მიმართ ღუაწლი ბრძოლისაჲ“ M, II შჯ. 2,25; „აღადგინა დევნაჲ დიდი ეკლესიათა ზედა ღმრთისათა“ რიფხ. 103,32; „რომელი აღადგინებ ამბოხსა მაგას“ ფსქტ. 136,20; „აღუდგინო მათ მწყემსი“ O, ეზეკ. 34,23; „ესე დგას დაცემად და აღდგინებად“ DE,—„ესე დგას დაცემად და აღმართებად“ C. ლ. 2,34. იხ. დგინება, აღმადგინებელი, აღნადგინები, სიტყვსა აღდგინება.

აღდგმა, ადგმა ამართვა, «აღმართება», «დადგმა»: „ლოდი ესე, რომელ ავდგი ძეგლად, იყოს სახლად ღმრთისა“ O, დაბ. 28,22; „კარავნი, რომელნი აღდგნა უფალმან“ G, — „კარავნი, რომელ აღმართნა უფალმან“ pb., რიცხ. 24,6; „იაკობს აღედგა კარავი მთასა ზედა“ დაბ. 31,25; „აღადგეს მას კონკხნი ქეთაჲ დიდი“ G,—„აღდგეს მის ზედა ჴორტი ქვისაჲ დიდ“ M, ისუ ნ. 7,26; „აღდგა იგი ქალაქსა თჳსსა“ G,—„დადგა იგი ქალაქსა თჳსსა“ M, მსჯ. 8,27. იხ. დგმა.

აღდგომა, ადგომა დგომა, წამოდგომა, აღმართება, «აღმსთობა», «აღფხურა»: „აღდეგ და წარიყვანე ყრმაჲ ესე“ მთ. 2,13; „აღვდეგით და აღვემართენით“ ფს. 19,8; „უპყრა ჴელი მისი და აღადგინა იგი, და იგი აღდგა“მრკ. 9,27; „მეყსეულად აღდგა“ ლ. 8,55; „დავეცი და აღვდგე“ O, მიქ. 7,8; „აღდეგ და შთავარდი ზღუასა“ C,—„აღიფხურ ამიერ და შთაევედ ზღუად“ DE, მთ. 21,21. „ცუდად არს თქუენი იგი აღდგომაჲ მსთუად“ Č,—„ცუდად არს თქუენი ესე აღმსთობაჲ“ Q, ფს. 126,2; „შემდგომად ტრაპეზით ადგომისა დაეუბნის მევაჟინესა“ ი.-ე. 37,6; „აღდგომასა მას მკუდართასა ვისა შჯდაგანისა იყოს იგი ცოლად“ მთ. 22,28. „აღდგომილი მკუდრეთით“ II ტიმ. 2,8; „რომელნი აღდგომილ არიან ჩუენ ზედა“ ფს. 48,6; „რომელმანცა დაარღუა ტალავარი აღდგომილი“ I. ეს. 38,19. იხ. დგომა.

აღდგომა, ადგომა წინააღმდეგობა: „რომელი აღდგებოდის ჴელმწიფებასა მას, ღმრთისა ბრძანებასა აღუდგების“ პრომ. 18,2; „აღუდგა მტერად წინაშე მშჯდობისა მისისა“ O, მიქ. 2,8; „ნუ აადგები უმტკიცესსა მას შენსა“ O, ზირ.8,2. „რაჲსათჳს აღდგომილ ხართ კრებულსა ზედა უფლისასა“ G, რიცხ. 16,3. იხ. დგომა; ზე-აღდგომა, ზედა-აღდგომა, წინა-აღდგომა.

აღდება წაკიდება, შენთება; «აღტყინება»: „აღუდგეს ცეცხლი ქალაქსა“ O, იგ. ხოლ. 29,8; „აღუდგა ცეცხლი ლამპრებსა მას“ M, —„აღატყინა ცეცხლი ლამპარსა შინა“ G, მსჯ. 15,5; „არა ფრიად აღუდგის, რაჲთა არა დაილეწოს კეცის ჴური“ მ. ხწ. 309,34. იხ. დება.

აღდება «აღკიდება», დადება, დაკისრება: „ნუ აღადებთ ტჳრთსა დღეთა შაბათთასა“ O,—„ნუ აღიკიდებთ ტჳრთსა დღესა შაბათსა“ I, იერემ. 17,21; „აღსდგა მეფემან ასურასტანისამან ეზეკიას მეფესა,.. სამასი ასწორი ვეცხლისაჲ“ O, IV მფ. 18,14; „აღუდგა ხარკი ჭეუყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი“ O. IV მფ. 23,33. იხ. დება.

აღდულება, ადულება: „აღდუღდა, შეიზრო და შეგბა ძუალი მისი შორის მისსა“ O, ეზეკ. 24,5; „აღდუღნა გულის-წყრომითა“ ბახ. კენ.-ორმოც. 118,33; „აღადუღის უფსკრული, ვითარცა ქუაბი“ O, იობ 41,21; „შეიქმნების სიმჭურვალე აღდულებითა სისხლისაჲთა“ მ. ცხ. 129г. იხ. დუღილი.

აღდყდომა იხ. აღტყდომა.

აღება იხ. აღლება, შურის-აღება.

აღელვება: „არა ეგების ზღუასაგან, უკუეთუმცა არა აღიმრღუა და აღელდა და აღშფოთნა“ Sin.—68,227г. იხ. ღელვა.

აღერება ამოწურება, ამოზრდა: „რაჟამს აღმოჴდის ქუეყანით, აღერდის და მოისწრაფინ სრულებად“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 145,30. იხ. ღერება.

აღვალ, აღვედ-/აღვიდ- იხ. აღსლვა.

აღვლა, ავლა იხ. წიაღ-აღვლა, წიაღ-ავლა.

აღვლინება გაგზავნა, აღვლენა: „აღეავლინოთ სულნელებაჲ საქმითა ქეთილითა“ ფიზ. X, 47; „ღოცჳსა პირისაგან აღვავლინებდეთ“ აპ. რომ.-კურთხ. მოს. 178,12. იხ. ვლინება.

აღვსება ავსება, გავსება; შესრულება, «განძლება», «აღსრულება»: „აღევსენით ტაკუანი ეგე წყლითა“ ი. 2,7; „საუნჯენი მათნი აღვავსნე კეთილთა“ O, ფს. ხოლ. 8,21; „სალმობითა აღავსე გული ჩემი“ ფსქტ. 188,9; „დუქსი იგი აღივსო გულის-წყრომითა“ სბნტ. 132,3; „ვითარცა აღივსნეს დღენი რვანი“ C,—„ვითარცა აღესრულნეს დღენი რვანი“ DE, ლ. 2,21; „სული დამდაბლებული აღავსო“ G,—„გული ჭეუბული განაძღო“ O, ეს. 58,10. „ჟამი ჩემი არღა აღხებულ არს“ ი. 7,8. იხ. ესება; აღმავსებელი, აღმვსებელი.

აღვსება აღდგომა (ქრისტესი): „აღვსებაჲ ჩუენი დღეს არს“ მრთ. C. ოქრ.-უძღ. შვილ. 377; „დღისა მისთჳს აღვსებისაჲსა იტყჳს“ აპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 30,16; „და ვითარ მოიწია აღვსებისა ორშაბათი“ შუშ. VIII 7. იხ. ესება.

[აღზავება] შეზავება, კეთილსურნელოვნება: „სცხოს სისხლისა მისგანი ჴბოჲსაჲ რჩეთა მათ საკურთხეველისათა საკუმეველისა მის აღზავებულისათა“ O, ლევიტ. 4,7. იხ. ზავება.

აღზახება «ქმობა», ყვირილი: „აღიზახეს“ M,—„ჴმობდეს“ G, მსჯ. 15,14; „მტერთა შენთა აღიზახეს“ ფს. 82,3. იხ. ზახება.

[აღზახვა] «შეგრაგნა», დაძახება: „მეწამულითა აღზახილითა“ G,—„შეგრაგნილითა მით მეწამულითა“ pb., ლევიტ. 14,52. იხ. ზახვა.

აღზრდა გამოკვება, გაზრდა, გამოზრდა: „მოსცე მათ (საზრდელი) და აღიზარდნენ იგინი“ Č, ფს. 103,28; „აღიზარდე სიმართლით ზედა მუცლთა ჩემთა“ რიფხ.

178,18; „სახუეველითა აღვიზარდე და ზრუნვითა“ O, ბიბრძ. ხოლ. 7,4; „ეიშუე და აღვიზარდე და დავბერდი ცოდვასა შინა და ურვასა“ ჰ. სწ. 204,16.

აღზრდილ-ი «განზრდილი»: „აღზრდილი (განზრდილ C) ამას ჭალაჴსა შინა (და აღზრდილ C) ფერჴთა თანა გამალიელისთა“ ხაქ. მოც. 22,8; „კაცი ცოდვათა შინა შობილი და აღზრდილი“ ჰ. ცხ. 107r. იხ. ზრდა; თანა-აღზრდილი.

აღზრნება აღძერა, გაღიზიანება: „აღაზრზინნეს და განაბოროტნეს გულნი წარმართთანი ძმათა ზედა“ ხაქ. მოც. 14,2; „აღაზრზინა მათ ზედა დავით“ O. II მფ. 24,1; „რომელი აღაზრზენდეს და მოავონებდეს საშუებელთა ამაოჲსა ამის სოფლისათა“ ბალ. 83,6. იხ. ზრზენა.

აღზუავება «ამაღლება», გაამაყება, გაამპარტავნება: „ანუმცა მეტად აღზუავა და მერმე ქუეყანად დააკუეთა“ Ч.—„ანუ მეტად აღამაღლა და მერმე ქუეყანად დააკუეთა“ C, ბალ. 68,6; „ამასცა ზედა კუალად აღლაღნების და აღზუავნების უბადრუკი იგი“ ჰ. ცხ. 18r.

აღზუავებულ-ი «განლაღებული», ამაყი: „იყვნენ კაცნი... წარმდებ, აღზუავებულ“ pb.,—„იყვნენ კაცნი... წარმდებ, განლაღებულ“ II ტიმოთ. 3,4. იხ. ზუაობა.

აღთუალვა, ათუალვა აღრიცხვა, დათვლა; დათვალიერება, აღლუმი: „მწუხრი ათუალი (ღრნჱაჲ) და თუ ...უმრავლეს იპოს, ეჯამი პური“ Ath.—12, 227r; „აღრაცხეთ, აღთუალეთ ყოველი ერი“ II მფ. 24,2. „რიცხჳ აღთუალვისაჲ მის“ O. II ეზრა 1,9. „კუალად მისცეს ოქროჲ განძად ათუალული კ“ ლიტრაჲ“ ი.-ე. 22,29. იხ. თუალვა.

აღთქმა იხ. აღთქუმა.

აღთქუეფა ათქუეფა, ამღერება, არევა, ერთმანეთში გაქნა: „არღარა აღთქუეფოს იგი ფერჴმან კაცისამან“ O. ეზეკ. 22,18. „რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქუეფულსა მრღუსა“ O. ამბ. 2,15. იხ. თქუეფა.

აღთქუმა დაპირება, აღთქმის დადება, აღიარება, «ლოცვა»: „მე აღგითქუამ თქუენ, ვითარცა მე აღმითქუა მამამან ჩემმან სასუფეველი“ ლ. 22,29; „აღუთქუეს მას მიცემად კეცხლი“ DE, ბრ. 14,11; „აღუთქუა იეფთაემან აღთქუმაჲ უფალსა“ G.,—„ილოცა იეფთაე ლოცვაჲ უფლისა მიმართ“ M, მსჯ. 11,30. „რაჲთა ეწიო აღთქუმულთა მათ ღმრთისათა“ ანდ.-ანატ. 913. **აღთქუმა, აღთქმა «შჯული»**; პირობა; ზავი: „მოჰსენებად აღთქუმაჲ თჳსი წმიდაჲ“ C.—„მოჰსენებად შჯულ ეხა წმიდისა მისისა“ DE, ლ. 1,72; „ესე არს სისხლი ჩემი ახლისა აღთქუმისაჲ“ მთ. 26,28; „აღუთქუან აღთქუმაჲ უფალსა“ I. ეხ. 19,21; „რამეთუ გარდაჴდეს აღთქუმაჲ მათ ჩემსა“ O. ოვხე 6,1; „აღუთქუა მათ აღთქუმაჲ მშჳდობისაჲ“ O. ეზეკ. 37,26; „განამრავლენ აღთქუმანი შენნი ქუეყანად მიმართ კანანელთა“ O. ეზეკ. 10,29; „აღუთქუა მათ საყოველი თითოეულად დრაჰკანი დღესა შინა“ DE,—„აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი დღისა“ C, მთ. 20,2; „აღთქმი დადვნეს მის მიმართ“ pb.,—„ნაძლევი დაიდვეს მის თანა“ O, ნიბრძ. ხოლ. 1,16. წიგნი აღთქუმისაჲ წინაჲსწარ დაბეჭდილი ღმრთისაგან“ გალატ. 3,17. იხ. თქუმა; აღმთქუმელი, აღნათქუმი.

აღთქუმის-ყოფა «აღთქუმა», შეპირება, პირობის დადება: „აღთქუმა-ყო მოქმედთა მათ მიმართ თითოჲ სატირი დღისა“ C,—„აღუთქუა მათ სასყიდელი თითოეულად დრაჰკანი დღესა შინა“ DE, მთ. 20,2; „აღთქუმა-ეყო ჰურიათა მათგან“ ი. 9,22.

აღკაზმვა მომზადება, გაწყობა: „აღჰკაზმა იგი განსლვად სამეუფოდ თჳსად“ ბალ. 135,16; „დღითი-დღე აღჰკაზმაენ იგი მალაკსა თჳსსა“ ჰ. ცხ. 202r. იხ. კაზმვა.

აღკელობება დაკოჭლება: „დაცა იგი ფერჴთა ზედა მის ყრმისათა და აღაკელობა იგი“ O. II მფ. 4,4. იხ. კელობა.

აღკეცა «აღსაბურველება», აკეცვა: „აღგეკეცნა ქუექუემონი (ქუემოჲ I) განსაჭებელად ტერფთა შენთა“ O,—„აღგესაბურველნეს უკუანა კერძონი შენნი განსაჭებელად ქუსლთა შენთა“ pb., იერემ. 13,22.

აღკიდება, აკიდება «აღება», აღტვირთვა, მოკიდება, ზურგზე «აღდება»: „რაჲთა აღიკიდოს ჯუარი მისი“ C.—„რაჲთა აღიღოს ჯუარი მისი“ DE, მთ. 27,32; „რომელი-იგი აღიკიდიან და დასჯან ბჭეთა თანა მის ტაძრისათა“ ხაქ. მოც. 3,2; „აღეკიდა და მოაქუნდა“ I. ეს. 46,20; „მძლავრ მოიტაცებდეს და წარმართთა აჰკიდებდეს“ მრთ. A, ანტ. დ. 32v; „დაგდვა მას ზედა, მერმე შემოგიჴდე და აღგიკიდო შენ“ ჰ. ცხ. 272v; „ნუ აღიკიდებთ ტჳრთსა“ I,—„ნუ აღიდებთ ტჳრთსა“ O, იერემ. 17,21. იხ. კიდება.

აღკრვა აკვრა, მიკვრა: „მტუერი, რომელი აღგუეკრა ფერჴთა ჩუენთა... განვიყრით“ ლ. 10,11; „აღეკრა ქუეყანასა მუცელი ჩუენი“ ფს. 43,26. იხ. კრვა; პირ(ის)-აღკრვა (-ული).

აღკრთომა ავარდნა: „ნუუკუე ნამუსრეი პილენძისაჲ მის აღჰკრთეს და ეცეს მას“ ფლკტ. 105;10. იხ. კრთომა.

აღკრძალვა შევიწროება, შეჭირვება: „არამედ აღვიკრძალავ ჴორცთა ჩემთა და დაეიმონებ“ I კორ. 9,27. იხ. კრძალვა.

აღკუმინვა «ვაება», კენესა, გმინვა: „არავინ აღიკუმინა, არავინ ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა“ M,—„არა იყოა არცა ერთმან ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა“ G, ისუ ნ. 10,21. იხ. კუმინვა.

აღლაღება გაამაყება, ქედმაღლობა, მედიდურობა: „აღილაღე გულითა შენითა“ IV მფ. 14,10; „ამასცა ზედა კუალად აღლაღნებს და აღზუავნების უბადრუკი იგი“ ჰ. ცხ. 18r. იხ. ლაღობა.

აღლევა გამოლევა, დახარჯვა: „აღილია ყოველად-დასაწუეელი იგი“ M, I ნშტ. 21,26. იხ. ლევა.

აღლესვა წამახვა, «ალმახუება», ალესვა: „აღილესნეს ენანი მათნი ვითარცა გუელისანი“ ფს. 139,4; „ეჩუეა აღილესა და გამოთალა მით“ I. ეხ. 44,12; „რომელი აღჰლესაე ენასა მონაზონისასა გინებად“ ჰ. ცხ. 20v; „აღვლესო, ვითარცა ელჳაჲ“ pb.,—„აღმახო, ვითარცა ელჳაჲ“ G, II მჯ. 32,41. „მახჳლი აღლესულ იყო“ ბახ. კეს.-ორმეოც. 117,2. იხ. ლესვა.

აღლობნა ალოკვა, ენის ასმა: „აღლობნეს შესაკრებელთან ამან ყოველნი გარემოჲსანი“ G, რიცხ. 22,4; „აღლობნიან თუალნი მათნი“ ფს. II 14. იხ. ლობნა.

აღმაგზებელ-ი ამნთებელი. იხ. გზება.

აღმადგინებელ-ი აღმდგენელი, «აღმმსთობელი»: „გურწამს აღმადგინებელი უფლისა ჩუენისაჲ“ მრომ. 4,24; „რომელი აღმადგინებელ ხარ მკუდართაჲ“ ფსკტ. 147,87; „აღვადგინო... დამკჳდრებულთა ზედა ქალდეველთასა გულნი აღმადგინებელთანი“ pb.,—„განვაღჳძო მკჳდრთა ზედა ქალდეველთასა გული აღმმსთობელთაჲ“ O. იერემ. 51,1. იხ. აღდგინება.

აღმაჟალ-ი «აღმწედრებული», ამავალი: „იხილნეთ... ანგელოზნი ღმრთისანი, აღმამავალნი და გარდამომავალნი“ ი. 1,51; „შამაცი, აღმამავალი ცხენსა ზედა ხსედსა“ pb.,—„კაცი, აღმჯედრებული ცხენსა ზედა ხსედსა“ O. ზაქ. 1,8. იხ. აღსლვა.

აღმავსებელ-ი ამვსებელი: „ჰ მუუდროებაო... სულისა აღმავსებელო“ მ. ცხ. 81ვ. იხ. აღვსება.

აღმამაღლებელ-ი ამამაღლებელი: „აღმამაღლებელი თაჳისა ჩემისაჲ“ კურთხ. მოსეხი 194,2. იხ. აღმაღლება.

აღმაორძინებელ-ი ამაორძინებელი, აღმომაცჳნებელი, აღმზრდელი: „აღმაორძინებელი ღმერთი“ I კორ. 3,7; „ითჳმის მცჳნარეთათჳს და ხეთა, ეითარმედ აჳეს მათ ძალი აღმაორძინებელი“ ბას. კეს.-ეჭეხ. დღ. 26,15. იხ. აღორძინება.

აღმაოჯრებელ-ი დამაჭცეველი, ამკლები: „ესე არს... პირველითგანვე აღმაოჯრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ“ მ. ცხ. 177ვ. იხ. აღოჯრება; ოჯერი.

აღმართ ზეჳით: „კაცად-კაცადი მოყუასსა თჳსსა ზიდვიდა აღმართ“ მ. ცხ. 287ვ. იხ. მართ-; პირ-აღმართ.

აღმართ-ი აქანება: „დავით აღვიდოდა აღმართსა მას ზეთისხილისასა“ O, II მფ. 15,30. იხ. მართ-.

აღმართება, ამართება «აღდგინება», «აღდგმა», ამართვა, «აღხლდომა», ამაღლება: „მესამესა დღესა აღჳმართოო ენე (ტაძარი)“ C.—„მესამესა დღესა აღჳადგინო ენე“ DE, ლ. 2,10; „სწაელამან შენმან აღმმართა მე სრულიად“ ფს. 17,36; „აჰმართეს მუნ კარავი წამებისაჲ“ G.—„აღდგეს მუნ კარავი საწამებელი“ M. ისუ ნ. 18,1; „დამჳობილი იგი აღეჰმართოდა აღეაშჳნო“ ხაქ. მოც. 15,16; „აღემართა და აწყო სლვად“ Ჭ.—„აღხლდნა და აწყო სლვად“ Ქ. ხაქ. მოც. 14,10. „ესე დგას დაცემად და აღმართებად“ C.—„ესე დგას დაცემად და აღდგინებად“ DE, ლ. 2,34; „რომელი აშჳნებდეს აღმართებად ტაძარსა ამას“ O. აგგ. 2,9; „ძელი აღმართებულ იყო“ მრთ. S. ბას. კეს.-ორშეოც. 117,3; „ქალაჭი იგი აღმართებული და მტკიცჳ შეძრა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოთ. 108,15. იხ. მართვა.

აღმარლუეველ-ი ამაღელვებელი: „აღმარღუეველი წყლისაჲ“ O, ოსე 6,8. იხ. აღრღუევა.

აღმასრულებელ-ი შემსრულებელი: „ეითარცა აღმასრულებელი შჯულისაჲ მის წინაჲსწარმეტყუელი იგი არს“ იაკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 172,4. იხ. აღსრულება.

აღმატება ამეტება: „უკეთუ არა აღემატოს სიმართლჱ თქუენი უფროჲს მწიგნობართა და ფარისეველთა“ მთ. 5,20.

აღმატებულ-ი «ამაღლებული»: „საყდარ დიდების აღმაბებულ, სიწმიდეო ჩუენო“ O,—„საყდარ დიდების აღმაღლებულ, სიწმიდე ჩუენი“ pb., იერემ. 17,12; „მჯდომარე საყდართა ზედა მაღალთა და აღმატებულთა“ I. ეს. 6,1. იხ. მატება; აღსმატებელი.

აღმალლება, ამალლება მაღლად ქცევა; აღდგენა; აღება, აღფხერა; გაამაყება; «აღსლვა»: „ნუ ცადმდე აჰმაღლდები“ მთ. 11,23; „აღჰმაღლდე შენ, ეითარცა ორბი“ O, აბდ. 1,4; „რომელმან აღიმაღლოს თავი თჳსი, დამდაბლდეს“ მთ. 23,12; „უკუეთუ ვინმე ამაღლდების თჳენ ზედა“ II კორ. 11,20; „აღმაღლდა გული შენი“ O. ეზეკ. 28,1; „სკორეთაგან აღამაღლის დაჳრდომილი“ O, I მფ. 2,8; „ზღუაჲ იგი ღელვათა აღამაღლებდა“ ოქრ.-მარხ. და ოთ. 104,23; „აღამაღლეთ ამაოჲ ნუგეშინისცემაჲ“ I, ეს. 29,23; „ეითარ აღიმაღლეს მათგან“ C.—„ვითარცა აღვიდეს“ DE, ლ. 2,15; „სიბრძნისა შენისათჳს ნუ ამაღლდები“ pb.,—„სიბრძნესა ნუ აღჰყვები“ O. იგ. სოლ. 8,6.

ამაღლება ცად ასვლა (ქრისტესი): „შეჰვედრა სული მეუფჱსა ცათასა... ქრისტეს ამაღლებითგან სამას ოცდა თრჳაშჳტსა წელსა“ ჭ. ცხ. 128,8.

აღმაღლებულ-ი, ამაღლებულ-ი «აღმატებული», გაამაყებული: „სული აღმაღლებული მოვიდოდა ჩრდილოჲთ“ I, ეზეკ. 1,4; „სახლი იგი... აღმაღლებულ იყვენ წინაშე შენსა“ O, II მფ. 7,26; „მოსრნეს ყოველნი აღმაღლებულნი ეეცხლითა“ O. სოფონ. 1,11; „საყდარ დიდების ამაღლებულ სიწმიდე ჩუენი“ pb., — „საყდარ დიდების აღმატებულ, სიწმიდეო ჩუენო!“ O, იერემ. 17,12. იხ. აღმამაღლებელი, აღსამაღლებელი; მაღალი.

აღმაშჳნებელ-ი მაშენებელი: „არა ყოველი აღმაშჳნებელ არს“ I კორ. 10,23. იხ. აღშჳნება.

აღმახუა «აღლესვა», «გამოყრა»: „აღემახო, ეითარცა ელვაჲ“ G.—„აღვლესო, ეითარცა ელვაჲ“ pb., II მჯ. 22,41; „დააყენე ენაჲ შენი დრტჳნვისაგან და აღმახუე ჲგი გალობად ღმრთისა“ მ. ხწ. 290,15; „რკინამან რკინაჲ აღმახჳს“ O, იგ. სოლ. 27,17; „აღმახუა ხუროჲმან“ pb.,—„კაცმან ხუროჲმან გამოყარა საქმარი თჳსი“ O, ეს. 44,12. იხ. მახუა.

აღმდგომ-ი იხ. წინა-აღმდგომი.

აღმვსებელ-ი ამავსებელი: „არა სუა (წყალი) გონჯობისათჳს აღმვსებელისა“ მ. ცხ. 220ვ. იხ. აღვსება.

აღმზადება მომზადება: „აღიმზადეთ გამოსაზრდელი“ G, ისუ ნ. 1,11; „აღიმზადა ყოველი მონაგები“ ვარ. 814. იხ. მზადება; მზა.

აღმზადება «აღშფოთება»: „აღჰმზადებდეს გულთა თქუენთა“ Ჭ.—„აღაშფოთებდეს სულთა თქუენთა“ Ქ. ხაქ. მოც. 14,28. იხ. მზადება.

აღმზრდელ-ი «მპოხელი»: „შეაჩუენეთ ხოლო აღმზრდელიცა თქუენი“ pb.,—„შეაჩუენეთ მპოხელი თქუენი“ I, ბარ. 4,8.

აღმთქუმელ-ი აღთქმის დამდები: „ესე არს შჯული აღმთქუმელისაჲ“ G, რიცხ. 7,13. იხ. აღთქუმა.

აღმკობა შემკობა, მორთვა: „აღიმკენენ ახლითა ნაბრდღუენითა, ეითარცა ორბნი“ I, ეს. 40,31. „შუენიერითა სამკაულითა აღმკულ არს“ ფსკტ. 134,4; „ასულნი მათნი განშუენებულ არიან და აღმკულ მსგავსად ტაძრისა“ ფს. 143,12. იხ. მკობა.

აღმმსთობელ-ი ადრე ამდგარი, «აღმადგინებელი»: „განვაღჭო... მკჳდრთა ზედა ჭალდეველთასა გული აღმმსთობელთაჲ“ O, — „აღვადგინო... დამკჳდრებულთა ზედა ჭალდეველთასა გულნი აღმადგინებელთანი“ pb., იერემ. 51,1. იხ. აღმსთობა.

აღმო იხ. ქუეაღმო.

აღმობგერება იხ. აღმომბგერებელი; ბგერა.

აღმობერვა «განტევება», ამოშვება: „აღმობერა სული“ C,—„ვანუტევა სული“ DE, მრ. 15,37; „აღმობერნა სამ-გზის“ მ. ცხ. 337r. იხ. ბერვა.

აღმობოყინება «გამოცემა», ამობოყინება: „რომელთა „აღმობოყინებენ წყალნი“ G,—„რომელთა გამოსცემენ წყალნი“ O, ლევიტ. 11,10; „პირი აღმოიბოყინებს უკეთურებასა“ მ. ხწ. 145,25. იხ. ბოყინება.

აღმობრწყინ(ვ)ება «აღმოჭდომა», «მოფენა», ამოსვლა: „აღმობრწყინებისა მზისასა“ C,—„ვითარცა მზჱ აღმოჰჴდა“ DE, მრ. 4,6; „აღმობრწყინდა მზე და შეკრბეს“ ფს. 103,22; „ცისკარი აღმობრწყინდა“ მარკ. 250r, „მზისთჳალ ქუეყანით აღმობრწყინებულ“ კურთხ. მოხ. 170,10. იხ. ბრწყინება.

აღმობურვა დაბურვა, «დაფარვა», დახურვა: „აღმოიბურნეს თაჲთა მათთა“ O,—„დაიფარნეს თაჲნი მათნი“ pb., იერემ. 14,4. იხ. ბურვა.

აღმოგდება ამოგდება: „აღმოაგდო ყრმაჲ იგი ცოცხალი“ ი. მოც. 71,10; „აღ-რე-უგდო მას (ბეუჭდსა) თუალი“ ჯ. ცხ. 212,3. იხ. გდება.

აღმოგუალ- ამოსვლა: „აღმოგუალე ზემო კერძო“ ლ. 14,10; „აღმოგუალეთ ნავსა ამას“ H—241,266. იხ. გუალ-.

აღმოგურა «აღუყვანება»: „შემდგომად ზატიკობისა აღმოჰგუაროს იგი“ Ш.—„შემდგომად ზატიკისა აღიყვანოს იგი“ Ჩ, ხაჯ. მოც. 12,4; „მე აღმოგგუარო ჟმე შენ“ O. დან. 42,27. იხ. გურა.

აღმოდინება ამოსვლა: „აღმოგიდიოდენ (I) წყალი შენთაგან წყაროთა“ O, ოგ. სოლ. 5,16.

აღმოდინებულ-ი ამოსული, ამოდინებული: „ეყოს მას წყარო წყლისა აღმოდინებულისაჲ“ C,—„ექმნეს მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის ცხორებად“ DE, ი. 4,14. იხ. დინება.

აღმოვალ-, აღმოვედ-/აღმოვიდ- იხ. აღმოსლვა.

აღმოვლინება ამოყვანა: „მზე მისი აღმოაველინის ბოროტთა ზედა და კეთილთა“ მთ. 5,45. იხ. ველინება.

აღმოვსება ავსება; ამოტენა, «მოწრედა»: „აღმოავსეთ აწ და მოართუთ პურისა უფალსა“ ი. 2,8; „აღმოავსებედ უპჱ-ი და მუცელსა თჳსსა“ მრთ. S, ჩჭრ.-მარხ. და თონ. 110,18; „შთაჰჴედით საწნეხელსა აღმოვსებად ერგასისსა საწყაულსა“ O, ამგ. 2,10; „რომლისა მიერ აღმოივსო მცირედი წყალი“ pb.,—„რომლითამცა მოსწრიდა წყალი მცირედ“ O, ეს. 30,14. იხ. აღმომავსებელი; ვსება.

აღმოზიდვა ამოზიდვა: „აღმოზიდის მას საბლითა მთ“ O, იერემ. 26,18. იხ. ზიდვა.

აღმოთქუმა ამოთქმა: „აღმოთკუან და იტყოდიან სიცრუჱსა“ ფს. 93,4; „აღმოთქუნ გულმან ჩემმან სიტყუაჲ კეთილი“ ფს. 44,2 იხ. თქუმა.

აღმოთხრა «მოთხრა»: „აღმოთხარეს თავისა მათისა ჯურღმული გურელოვანი“ I. იერემ. 2,16; „აღმოთხარეს კარსა წინა ქუაბისასა საფლავი“ მ. ცხ. 182v; „აღმოთხარა ჭეეყანაჲ“ C,—„მოთხარა“ DE, მთ. 25,18. იხ. თხრა.

აღმოკითხვა ამოკითხვა, «წარკითხვა»: „რომელი აღმოიკითხვიდეს, ჰსცნობდინ“ მრ. 13,14; „ესე ფიცარი მრავალთა აღმოიკითხეს ჰურიათა“ DE,—„იგი ფიცარი წარიკითხეს ჰურიათა მრავალთა“ ი. 19,20; „აღმოიკითხა იგი და იკითხა“ საჯ. მოც. 23,34; „აღმოვიკითხე წიგნი იგი თქუენი, რომელი მოსწერეთ ჩემდა“ O, I ეზრა 2,20. „წიდათა წერილთა აღმოკითხვაჲ“ მ. ცხ. 14r. „უწყებულ და აღმოკითხულ ყოველთა მიერ კაცთა“ I კორ. 3,2. იხ. კითხვა.

აღმოკოდა «აღმოკუეთა»: „აღმოუკოდეს იგი მეფეთა“ pb.,—„აღმოჰკუეთეს იგი ჯურღმული მეფეთა“ G, რიცხ. 21,18. იხ. კოდა.

აღმოკრთომა ამოსვლა, ძვრა: „სულნი ღათუ აღმოჰკრთებოდიან“ ოქრ.-გურიტ. 227,18; „გულისაგან აღმოჰკრთების სიმჴურვალჱ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 168,20. იხ. კრთომა.

აღმოკუეთა «გამოკუეთა», «აღმოკოდა», «აღმოჭდა», ამოჭრა, ამოკვეთა, ამოთხრა: „რომელი-იგი აღმოეკუეთა კლდესა შინა“ C,—„რომელი გამოეკუეთა კლდისაგან“ DE, მთ. 27,60; „აღმოჰკუეთნეს თუალნი მისნი“ G,—„აღმოჰჴადნეს თუალნი მისნი“ M, მხჯ. 10,21; „აღმოჰკუეთეს იგი (ჯურღმული) მეფეთა“ G,—„აღმოუკოდეს იგი მეფეთა“ pb., რიცხ. 21,18; „ჴნარცჴთხარა და აღმოჰკუეთა“ ფს. 7,16; „აღმოჰკუეთა მთხრებელი“ ფსალტ. 156,3; „აღმოგკუეთნე ენანი თქუენნი“ ანდ.-ანატ. 105,21. იხ. აღმოსაკუეთელი.

აღმომავალ-ი ამომავალი: „რაჟამს იხილოთ ღრუბელი აღმომავალი“ ლ. 12,54. იხ. აღმოსლვა; სლვა.

აღმომავსებელ-ი ამვსებელი: „რაჲ ბიწი შეხუდების გჳნჯობისაგან აღმომავსებელისა (წყალსა)“ მ. ცხ. 226v. იხ. აღმოვსება; ვსება.

აღმომბგერებელ-ი სამუსიკო იარაღზე დამკვრელი: „მითხრობდა ჴმისავან აღმომბგერებელისა საშუალ მორწყულთაჲსა“ G, მხჯ. 5,11. იხ. აღმობგერება; ბგერა.

აღმომდინარე იხ. კეთილად-აღმომდინარე.

აღმომზადება «ქცდა», ამოწვდა: „მეგობარსა ზედა მახჳლი-ღა თუ აღმოიმზადო“ O,—„მოყუასსა ზედა უკუუთუ იჴადო მახჳლი“ pb., ზირ. 22,20.

აღმომორჩება აღმოცენება: „იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმომორჩებად“ G, მხჯ. 10,22. იხ. მორჩება.

აღმომ(ფ)შჯნავ-ი, აღმომ(ფ)შჯნველ-ი «მშჯნიერი», «მშუმინვიერი», სულიერი: „არა დაშთა მას შინა აღმომშჯნავი“ G,—„არა დაშთა მას შინა მშჯნიერი“ M, ისუ ნ. 11,11; „არა წარმოსტყუენოთ მათგან ყოველთა აღმომშჯნელი“ G,—„არა დაუტეო მას შინა ცოცხალი ერთიცა მშუმინვიერი“ M, II, შჯ. 20,16; „აღმომფშჯნველი“ G,—„მშუმინვიერი“ M, ისუ ნ. 10,20; „არა დაშთა მას შინა მშჯნვიერი (აღმომფშჯნავი“ G) M, ისუ ნ. 11,11. იხ. მშჯნავ/მფშჯნავ; შდრ. მშჯნავი, მშჯ.

აღმომფხურელ-ი ამომგლეჯელი: „არა თუ აღმომფხურელნი ვართ ენებთანი, არამედ მბრძოლნი ოდენ" ჰ. ცხ. 180r. იხ. აღმოფხურა.

აღმომყვანებელ-ი აღმომცენებელი: „ღმერთნი... ქუეყანით ნაყოფთა აღმომყვანებელნი" ჭ. ცხ. 103,4. იხ. აღმოყვანება.

აღმომცენარე გამოღებული: „ყოველივე აღმომცენარე ქუეყანისაჲ ზღუაგან არს" ბას. კეს.-ექუს. დღ. 01,11. იხ. მცენარე.

აღმომწუბება ამოგორება: „ნუღარა აღმოიმწუბვი მწჯრესა მას შინა ცოდვისა" ჰ. ცხ. 102r; „ნუ კუალად მწჯრესა შინა აღმოიმწჯებათ თაეთა თჳუენთა" Ath.-11,1337. იხ. მწუბვა.

აღმორთუმა მირთმევა, წაღება: „აღმოართუა იგი მეფესა სოლომონს ტაძრად უფლისა" II ნშტ. 4,10. იხ. რთუმა.

აღმოსავალ-ი სადაც ამოდის, ამოსვლა: „არცა აღმოსავალი მთოვარისაჲ განათობდეს შენ ღამე" ეს. 60,19. იხ. აღმოსლვა.

აღმოსავალ-ი, აღმოსავ(ა)ლეთ-ი: „რომელი იხილეს აღმოსავალით" მთ. 2,9; „წარკუედ ამიერ აღმოსავალად კერძო" III მეფ. 17,2; „მოელენ კრებულად აღმოსავალითგან მიდასავალადმდე" ბარუქ 4,37; „იყო რაჲ თორნიე აღმოსავალეთს" ი.-ე. 20,19; „ყოველსა აღმოსავლეთისა ნოელისოჩოსმან" A—484, 324. იხ. აღმოსლვა; შდრ. მზის-აღმოსავალი/ჩუნ-აღმოსავალი.

აღმოსაკუეთელ-ი ამომკვეთი: „წარიღეს თანა წერაქჲ და ეჩუაჲ და ქვისა აღმოსაკუეთელნი" Sin.-11, 242v. იხ. აღმოკუეთა.

აღმოსლვა «აღმომორჩება», აღმოცენება, ამოსვლა: „აღმოვიდა იოსებცა გალილეაჲთ" ლ. 2,4; „აღმოვიდენ ქუეყანისა მისგან" ოჳხე 1,11; „მეუსეულად აღმოსლვასა მისსა მიერ წყლით" DE.—„მენეჳეს ოდენ, ეითარ აღმოვიდოდა იგი მიერ წყლით" C, მრ. 1,10; „აღმოვალს მზე და დაჰვალს მზე" ეკლს. 1,5; „იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმოსლვად" M,—„იწყო თმამან თავისა მისისამან აღმოჩორჩებად" G, მსჯ. 16,22; „იყო აღმოსლვასა სულისა მისისასა" დაბ. 35,18.

აღმოსრულ-ი «აღმოცენებული», ამოსული: „იყუნეს ეინმე წარმართნიცა აღმოსრულთა მათგანნი" ი. 12,20; „აღმოვიდოდა და აღორძნებოდა" DE,—„აღმოცენებული და აღორძინებული" C მრ. 4,8; იხ. სლვა; აღმომაეალი, აღმოსავალი.

აღმოსხმა ამოსვლა, გაზრდა: „ვიდრემდის აღმოგესხას თმაჲ და წეერი" I ნშტ. 19,5 იხ. სხმა.

აღმოტაცება გამოტაცება, გამოგლეჯა: „მიერ ჴელმან ჩემმან აღმოიტაცნეს იგინი" ამოს 9,2.

აღმოტაცებულ-ი «გამონატაცები»: „შეჰჯლემული... მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა" pb.,—„შეჰჯლემული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნით ესენი უფალსა" G, ლევიტ. 22,24. იხ. ტაცება.

აღმოტევება «განტევება»: „აღმოუტევა სული" C,—„განუტეჳა სული" DE, მთ. 27,50. იხ. ტევება.

აღმოტჱინება ამოგიზგიზება: „პირით ალი ცეცხლისაჲ აღმოუტყუინებისჴ" ბარლ. 225r. იხ. ტყინება.

აღმოფრინვა ამოფრენა: „ტრედი სჱტაკო... აღმოფრინდა პირით მისით" ჰ. ცხ. 161r. იხ. ფრინვა.

აღმოფშჴვა ამოსუნთქვა: „რაჲთა... მოელოდის განსაცდელსა ვიდრე უკუანასკნელად აღმოფშჴვადმდე" ჰ. ცხ. 354v. იხ. ფშჴვა.

აღმოფხურა ამოგლეჯა, ამოგდება: „აღმოჰფხურათ მის თანა იფქლიცა" მთ. 13,29; „რაჲთა აღმოჰფხურას საჯსენებელი შენი გულისაგან ჩემისა" ჰ. ცხ. 60r; „რაჲთამცა ქართველნი ამის მონასტრისაგან აღმოჰფხურნეს" ი.-ე. 50,23. იხ. ფხურა; აღმომფხურელი.

აღმოქმნა ამოთხრა: „ჭურღმულებისა მის აღმოქმნულებისა, რომელ არა შენ აღმოჰქმნენ" II მჯ. 6,11. იხ. ქმნა.

აღმოქუან- ამოტანა: „რომელსა აღმოაქუნდა წყალი" III მფ. 18,44. იხ. ქუან-.

აღმოქუმა ამოყვანა: „არა-ჱე მეყსეულად აღმოიქუა" ლ. 14,5. იხ. ქუმა.

აღმოღება «აღმოქდა», ამოღება, ამოგლეჯა: „აღმოიღე იგი (თუალი)" DE,—„აღმოიქადე იგი" C, მრ. 9,47; „აღმოუღო მათ გული ქჳისაჲ... და მიესცე გული ჯორციელი" ეზეკ. 11,19; „ენაჲ მისი კისრით აღმოუღონ" რიფს. 170,39. იხ. ღება.

აღმოყვანება «აღყუანება», აყვანა, წაყვანა: „აღმოიყვანეს ყრმაჲ იგი იერუსალჱმდე" DE—„აღიყუანეს იგი იერუსალჱმდე" C, ლ. 2,22; „აღმოიყუანეს იოსებ ჯურღმულისა მისგან" დაბ. 37,28. იხ. ყუანება; აღმომყვანებელი.

აღმოყრა ამოღება: „იჴუელდა და აღმოჰყრიდა თეღვასა" ჰ. ცხ. 128v; „სისხლსა აღმოჰყრიან გუამით მისით" ჰ. ცხ. 124r. იხ. ყრა.

აღმოშობა ახლად შობა, აღდგომა: „ვარქუ თავსა ჩემსა: დღეს ახლად აღმოიშევ" ჰ. ცხ. 445r; „კუალად ღაჳე სიონს შინა მკუდრეთით აღმოიშუა" ეპ. კჳპრ.-დიფლ. 82v. იხ. შობა.

აღმოშრეტა დავსება: „თჳალნი სედეკიაჲსნი აღმოჰშრიტნეს" ჱრემ. 52,11. იხ. შრეტა.

აღმოცემა აღმოდინება; მოცემა: „აღმოსცეს გულმან ჩუენმან მრავალსახჱ სიტყუათა შემოძინებაჲ" ფსალტ. 138,3; „აღმოსცა სულნი თჳსნი ჴშჳდობით" ფოკა 345r. იხ. ცემა.

აღმოცენება, აღმოცჱნება «აღმოჴდომა», ამოსვლა, ამოყვანა, ამოდინება: „რაჲთამს დაეთესოს, აღმოსცენდის" C,—„ოდეს დაეთესოს, აღმოჴდის" DE მრ. 4,32; „აღმოუცენა თიაჲ პირტეტყუთა" ფს. 103,14; „აღმოსცენდა თმაჲ" მარკ. 250r; „გამოშეეს და აღმოაცენოს და მოსცეს თესლი მთესველსა" ეს. 55, 10; „აღმოეაცენო ეუეყანასა ურწყულსა ნაძჳ" ეს. 41,19.

აღმოცენებულ-ი «აღმოსრული», წარმოშობილი: „ვამოსეს ნაყოფი აღმოცენებული და აღორძინებული" მრ. 4,8; „მორჩად აღმოცენებულ, შვილო" ფს. 2,7; „აღმოცენებული და აღორძინებული (გამოსცის ნაყოფი)" C,—„აღმოვიდოდა და აღორძნებოდა (მოკლებდა ნაყოფსა)" მრ. 4,8. იხ. ცენება.

აღმოცხნა ამოცხნა: „აღმოიცხნიდეს საცხოვნელსა საცხოვართა შორის" ლევიტ. 11,4; „კუალად-ძოეს

იგი... და ოდეს პოჰვეხოს პირი ეკალმან, აღმოიცოხნის იკი" 8. ცხ. 278r. იხ. ცოხნა.

[აღმოწება] ამოწება: „პატრი ჴენჯნითერთ მსგავს არს ბახლსა, თაფლსა შინა აღმონწებულსა" A—86,10r. იხ. წება.

აღმოწოდება ხელახლა წოდება: „დაღათუ განჴენ მარხვითა კორცნი მონაზონისანი, გარნა სული სიღრეთაჲან ენებათაჲსა აღმოიწოდების" 8. ცხ. 120r. იხ. წოდება.

აღმოწუდა ამორთმევა, ამოგლეჯა, ამოხდა: „აღმოუწუაღნეს ენანი მათნი" რიფს. 177,20: „სასტიკებით აღმოსწუაღე სული მაჴისი" 8. ცხ. 411v. იხ. წუდა.

აღმოწყვა ამოკორტნა (თვალთა): „უკუეთუ ვინმე აღმოუწყუნის თუალნი მართუეთა მათ მისთა, აქუს მათ სამკურნალოჲ" ბახ. კეს.-ეჭუს დღ. 115,25. იხ. წყვა.

აღმოჭრვა «განთენება»: „ვიდრე ვიდის აღმოჭრდეს ცისკარი" G.—„ვიდრე განთენებადმდე ხვალისა" O, მხჯ. 16,8. იხ. ჭრვა.

აღმოხილვა ძებნა, ჩხრეკა: „აღმოიხილეთ იგი ვითარცა ქეაბი" იერემ. 50,26. იხ. ხილვა.

[აღმოხუეწა]: აღმოხუეწინ-ი ამოკვართული: „აღმოხუეწინი ურცხვნოდ სამოსლითა მათითა" S—1141,502. იხ. ხუეწა.

აღმოხუმა ამოთხრა, ამოღება: „აღმოუხუნეს მას თუალნი" მოძღახლ. 21,12. იხ. ხუმა.

აღმოჴდა «აღმოღება», «აღმოკუეთა», ამოთხრა; «ჴდა», ამოწედა: „აღმოიკადე იგი" C.—„აღმოიღე იგი" DE. მრ. 9,47; „აღმოჰჴადნეს თუალნი მისნი" M,—„აღმოჰკუეთნეს თუალნი მისნი" მხჯ. 16,21; „აღმოიჴადა მახჳლი თჳსი" C,—„იჴადა მახჳლი თჳსი" DE მთ. 26,51: „აღმოიჴადა იგი და სცა მღელთა-მოძღურისა მონასა" C, ი. 18, 10; „დააჴენ მახჳლი ქარქაშთა მათთა, რაჲთა არა აღმოიჴადოს ბრძოლად" 8. სწ. 66,14. „უბრძანა... აღმოჴდაჲ თუალთაჲ" H — 341,5; „იყუნეს თუალნი აღმოჴდილ" მრთ. C, ხაქკლ. უწყ. 1200. იხ. ჴდა.

აღმოჴდომა «გამოსლვა»; «აღმობრწყინება»; «აღმოცენება»; ამოსვლა, ამოხდომა: „აღმოუჴდა მეხუთე წილი ნათჳსაჲსა" M,—„გამოვიდა წილი მეხუთე ასორისა" G. იხუ 5. 10,24; „ვითარცა მზე აღმოჰჴდა" DE, —„აღმობრწყინებასა მზისასა" C, მრ. 4,6; „ოდეს დაეთჳსის, აღმოჴდის" DE,—„რაჟამს დაეთჳსის, აღმოსცენდის" C, მრ. 4,32; „უკუეთუ აღმოჴდეს თჳჱზი ჴმელად" 8. სწ. 166, 21. იხ. ჴდომა.

აღმოჴოცა აღმოფხვრა: „აღმოჴოცე სახელი შენი აღწერილთა მათჴან თინამძღუბთა" ანდ.-ანატ. 109,27. იხ. ჴოცა.

აღმოჴუარდნა ჩაცვენა, ჩაყრა: „კბილი მჴეელისა თჳსაჲ... აღმოჰჴუარდის" გამოხლ. 21,27. იხ. ჴუარდნა.

აღმოჴჴლება აღმოცენება: „აღმოჯჴჴლდენ მარცუალნი იგი" ფიზ. IV,24. იხ. ჴჴლი.

აღმრღუევა, ამრღუევა «აღრღუევა», ამღვრევა; აშლა: „რაჟამს წყალი ესე აღიმრღუეს" C,—„რაჟამს წყალი ესე აღირღუეს" DE. ი. 5,7; „აღიმრღუევდ წყალთა ფერჴეთა შენითა" ეზეკ. 32,2; „ვინ შთააგდის ქვაჲ წყალსა წიდასა და აამრღჳს იკი" Sin.-97,50r; „აღიმრღუა გულის-თქუმითა ტრუიალებისაჲთა" რიფს. 103,20.

აღმრღუევა «აღძრვა»: „რომელნი მოელოდეს წჴლისა მის აღმრღუევასა" C.—„რომელნი ელიედ წყლისა მის აღძრვასა" DE. ი. 5,3. იხ. მრღუევა.

აღმსაარებელ-ი ვინც აღიარებს: „აღმსაარებელნი სამებისანი" ბალ. 18,10. იხ. აღსარება.

აღმსთობ-ი ადრე ამდგარი: „აღმსთობმან იისუმან ჴანთიად" G.—„აღიმსთო ისო განთიად" M, იხუ 5. 8,10. იხ. მსთობა.

აღმსთობა, ამსთობა ადრე ადგომა, «მსთობა»; სწრაფვა: „ყოველმან ერმან აღიმსთჳს მისა ტაძარსა მას შინა სმენად სიტყუათა" ლ. 21,38; „აღიმსთო მოსე განთიად" გამოხლ. 24,4; „აღიმსთუეთ ხვალისაგან" M,—„იმსთუეთ ხვალისა" G, მხჯ. 19,2; „აღვიმსთოთ ჴენაჴუბად" O,—„ვიმსთოთ ჴენაჴთა შინა" M, ქებ. 7,11; „შენდამი აღვიმსთე" Č.—„შენდამი აღვიმსთობ" Q, ფს. 62,2; „რომელთა აიმსთონ მისა, აღივსნენ ყოველთა კეთილითა" ზირ. 4,19; „იხილო კაცი, მრჩობლად მეჴნიერი, აღიმსთუე მისა" 8. სწ. 10,22.

აღმსთობა «აღდგომაჲ მსთუად»: „ცუდად არს თქუენი ეგე აღმსთობაჲ" Q.—„ცუდად არს თქუენი იგი აღდგომაჲ მსთუად" Č. ფს. 126,2. იხ. მსთობა; აღმმსთობელი, აღსამსთობელი.

აღმსხდომ-ი შემჯდომი: „აღმსხდომნი ოცდაათორმეტთა საჴეღართა" G, მხჯ. 10,4. იხ. მსხდომი.

აღმტკმება, ამტკმება პირის დაღება, გაღება: „აღუმტკმიედ პირი და შეჰხედვიედ მას" I ეზრა 4,19; „პირი აემტკმო და შეჰხედვიდა მას" I ეზრა 4,31. იხ. მტკმობა.

აღმტრველ-ი დამძერელი: „ძალისა თანა მათისა პირველნი აღმტრველნი" რიცხ. 9,9. იხ. ტრვა; [მტრველი].

აღმურვა შემურვა: „თანა აქუნდა მური, არა რაჲთამცა აღმურნეს კორცნი უფლისანი" მრთ. F, 94v. იხ. მურვა.

[აღმჭისება] არაგლეჯობა: აღმჭისებულ არნ ზურგი მისი იისუერად" ბალ. 21,6. მჭისი, მჭისე.

აღმჭუმელ-ი, ამჭუმელ-ი მეანი, ბებია, ჩვილის მიმღები: „რაჲსა შემემთხჳნეს მუკლნი აღმჭუმელთანი?" ფლტკ. 142,27; „მოიღო ამჭუმელმან მან" დაბ. 38,28. იხ. ყრმის(ა)-აღმჭუმელი.

აღმღე, აღმლებელ-ი ვინც ტკივრთულობს, «მჴდელი»: „მისცა იგი აღმღეთა კიდობნისათა" G, II მჯ. 21,9; „ფერჴნი მღდელთანი ამღებელთანი კიდობნისა" G.—„ფერჴნი მღდელთანი, რომელთა აღეღოს კიდობანი იგი" M, იხუ 5. 9,15; „დადგეს... აღმღებელნი მახჳლისანი" pb.,—„დადგეს... მჴდელნი მახჳლსა" G, მხჯ. 20,2. იხ. აღღება.

აღმღერა «კრთომაჲ», შეძრვა, შეხტომა, შეთამაშება; «განხარება»: „აღიმღერნა ყრმამან მუცელსა მისსა" C,—„ჰკრთებოდა ყრმაჲ იგი მუცელსა მისსა" DE, ლ. 1,41; „აღიმღერა (ქუეყანამან) შუენიერებითა თჳსითა" ბახ. კეს.-ეჭუს. დღ. 65,8,—„თჳსთა მათ სამკაულთა ზედა განიხარა" Q, 51,18. იხ. მღერა.

აღმცირება შემსუბუქება; აღფხერა: „აღუმცირებდეს ნავსა მას" ხაქ. მოც. 27,38; „განაფიცხა უღონი ესე ჩუენ ზედა და აწ შენ აღგჳმცირე" III მფ. 12,4; „აღამცირა სნეულებაჲ და სალმობაჲ ჩუენი" ფიზ. VI,38.

აღმცირებულ-ი მჩატე, მსუბუქი: „სული აღმცირებული აღძრვასა ვერ დვან დამტკიცებულად“ ხ. გაბაალ.-მოც. ხაჯხ. 100, 87. იხ. მცირება.

აღმძრველ-ი იხ. შფოთის-აღმძრველი.

აღმწედრება შესხდომა ცხენებზე: „აღიმჭედრენით მჭედარნი“ იერემ. 46,4; „აღმჭედრდენ მჭედარნი მისნი“ ამმ. 1,8; „მჭედრებისა აღმჭედრებაჲ“ ნაუმ 3,2.

აღმწედრებულ-ი «აღმავალი»: „აღმჭედრებულ იყო კაჰრაულსა ზედა მისსა“ რიცხ. 22,22; „კაცი აღმჭედრებული ცხენსა ზედა ხსედსა“ O.—„მამაცი აღმავალი ცხენსა ზედა ხსედსა“ pb., ზაქ. 1,8. იხ. მჭედარი.

აღნადგინებ-ი «ვახში», პროცენტი, სარგებელი: „მოამცა-ვედა აღნადგინებითურთ ჳქმენიგი“ DE.—„მოაცევდ მე და ვახშითურთ ექმენიგი“ ლ. 19,23; „ვეცხლი თჳსი აღნადგინებად არა მისცეს“ ეზეკ. 18,8. იხ. აღდგინება.

აღნათქუემ-ი აღთქმული, შეპირებული: „აღვასრულო აღნათქუემი ჩემი“ II მფ. 15,7; „წლითი-წლად მოვიდის და აღასრულის აღნათქუემი იგი მსხუერპლისა“ ჭ. ცხ. 128,5. იხ. აღთქუმა.

აღნთება, ანთება მოკიდება, სინათლის გამოცემა; აგზება: „არცა აღანთიან სანთელი“ მთ. 5,15; „თჳთცეცხლი აღანთისა“ ფიზ. X, 21; „აღანთნა სანთლად ჯორცნი თჳსნი“ გრ. ანძ.-შობ. 200,21; „აღენთენ ნავშირი ესე“ Sin.—6,215v. „იგი იყო სანთელი, რომელი აღნთებული ნათობდა“ ი. ა,35; „... თჳნიერ ზეთისა, და ივიცა რომელნი მკითხველნი იყუნიან ანუ მწერალნი და წასანახავად ანუ საწერლად აინთიან“ ი.-ე. 40,17. იხ. ნთება.

აღორძინება «განმწჳსება», «განორძინება», «წარმატება», ამოზრდა, გაზრდა; ასაკს მოწევნა: „აღორძნდა ყრმაჲ იგი“ M,—„განმწჳსნა ყრმაჲ“ G, შჯ. 13,24; „თესლი იგი აღორძნდებინ“ C,—„თესლი იგი აღმოჰსცენდების და განორძნდებინ“ DE. შრ. 4,27; „აღორძნდებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა“ C,—„წარმატებოდა სიბრძნითა და ჰასაკითა“ DE, ლ. 2,52; „აღორძნდების სარწმუნოებაჲ ეგე თჳნეული“ II თს. 1,3; „რაჟამს აღორძნდებიან ლეკუნი“ ფიზ. XIII,22; „რაჟამს აღორძნდიან მართუენი იგი, აღურინდიან“ ფიზ. XXI 21; „აღაორძინის უუაცილი მისი“ ეს. 61,11; „რაჟამს აღორძინდა“ თეოდრ. 552. „წინაჲსწარ აღორძინებისა იქცეული და ვალს“ ფლტკ. 158,7. „აღორძინებულ იყო და გამოელო თაეწარსხმული იფქლისაჲ“ ლიმ. 42,16.

აღორძინებად-ი რომელიც უნდა აღორძინდეს, ე. ი. გაიზარდოს: „შ... ძმანო, აღორძინებადნო და წარმატებადნო“ A—484, 318. იხ. აღმაორძინებელი; ორძინება.

აღოჯრება, აოჯრება «მოოჯრება», დაქცევა, დანგრევა, დარღვევა: „ყოველი სამეუფოჲ, გაეთული თაესა ზედა მისსა, აღოჯრდის“ მთ. 12,25; „ქალაჲი ესე აღოჯრდეს მკჳდრთაგან“ იერემ. 26,9; „დაჰჴსნნეს და აღაოჯრნეს ზღუდენი იერუსალჵმისანი“ I ეზრა 1,55. „იყო შემდგომად... აღოჯრებისა (მოოჯრებისა O) იერუსალჵმისა“ გოდ. იერემ. 1,0. იხ. ოჯრება; აღმაოჯრებელი; ოჯერი.

აღპარსვა «დაყუენა», მოპარსვა, გაკრეჭა: „შიშულად ნუ აღიპარსენედ თავთა მათთა“ ლევიტ. 21,5; „აღიპარსე თავი შენი და განაგდე“ იერემ. 7,29; „არა აღიპარს“ pb.,—„არცა დაიყჯნენ თავნი მათნი“ O, იერემ. 16,6. „მოუწოდა უფალმან.. ტყეებსა და აღპარსვასა (პარსვასა O)“ ეს. 22,12. იხ. პარსვა.

აღპყრობა, აპყრობა აღმართვა, აშვერა, «განპყრობა», აღება, გაშლა: „აღიპყრნა ჴელნი თჳსნი და აკურთხნა იგინი“ ლ. 24,50; „აღვიპყრენ ჴელნი ჩემნი“ II ეზრა 9,5; „არავინ მათგანმან აღიპყრას თავი“ ზაქ. 1,21; „აღეპყრა მწყემსსა არგანი ცემად მათდა“ ღთშ. შობ. 191,10; „აღუპყრნა ნეტარმან ანატოლე ფერჴნი“ ანდ.-ანატ. 225,6; „აღიპყრენ ჴელნი ტაძარსა ამას“ III მფ. 8,38; „აღიპყრა მარჯუენჱ“ ფლპ. მოც. 8,32; „აღგიპყრნენ ჴელნი“ C.—„განგიპყრნენ ჴელნი შენნი“ DE. ი. 21,18. „აპყრობასა ჴელთა ჩემთასა ტაძარსა წმიდასა შენსა“ ფს. 27,2; „ჴელზე აპყრობით ლოცვასა და ვედრებასა შინა იყუნეს“ შრთ. S, ოქრ.-შარხ. და იონ. 106,5. იხ. პყრობა; აღსაპყრობელი, ჴელის-აპყრობა.

აღულავილ-ი ხმის ამაღლება, ახმაურება: „მას ჟამსა აღჳღიანეს, რომელნი-იგი გარემოს დგეს“ ფსლტკ. 137, 27. იხ. ჳღავილი.

აღრაცხა, არაცხა, აღრაცხვა, არაცხვა: აღრიცხვა; დათვალიერება, «ანდეზ-ყოფა», «თანა-აღხილვა»: „აღრაცხეს ყოველი ძუალები ჩემი“ ეს. 12,18; „აღრაცხენ ვარსკულავნი“ დან. 15,5; „შეპრთავს და ერთბამად აჰრაცხავს“ Alh.—11, 147v.:—„აღირაცხენ მომგებელისა თჳსისა თანა“ pb.—„ანდეზოს მომგებელისა თანა მისისა“ G. ლევიტ. 25,50; „აღრაცხა აქაბ ყრმები იგი“ III მფ. 20,15; „არა აღირაცხნეს შორის ძეთა ისრაელისათა“ pb.,—„არა თანა-აღხილულ იქმნეს ძეთა თანა ისრაჱლისათა“ G, რიცხ. 1,47. „აღრაცხვა ყო ერისა“ მსჯ. 32,10; „შევდგომად აღრაცხისა მის, რომელნი-იგი აღრაცხნა დავით“ II სმტ. 2,17. „ყოველნი აღრაცხულნი ბანაკისაგან იუდაჲსა“ რიცხ. 2,9; „აღრაცხილ არიან“ მთ. 10,30. იხ. რაცხა/რაცხვა; ა(ღ)ურაცხელი.

აღრბენა არბენა: „აღვირბინო და ვეწიო“ IV მფ. 5,20; „აღირბინე და არქუ ჰაბუკსა იმას“ ზაქ. 2,4. იხ. რბენა.

აღრევა «თანა-აღრევა», შერევა, არევ-დარევა, მღელვარება, არეულობა: „აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ“ M,—„თანა-აღერინეთ მათ და იგინი თქუენ“ G. ისუ ნ. 23,12; „ყოველი რომელი აღერიოს ამათ, ვერ იყოს ბრძენ“ ივ. სოლ. 20,1. „ეგდენსა მას შინა ჭირსა და აღრევასა ზღჳსასა“ შრთ. S, ოქრ.-შარხ. და იონ. 106,10; „არა მცირედ რაჲმე აღრევა იყო შორის სომეხთა“ რიფხ. 167,27. „ჴამდეს ბზჱსა აღრეულსა ჴრთილითა“ ეს. 10,34; „იხილე რაჲნაჲ აღრეული კაცსა“ დან. 2,41; მართუენი მათნი აღრეულად იქცეოდიან“ ეს. 11,7; „ხოლო ამბოხებაჲ აღრეული, რომელთა არა აციან შჯული“ C, ი. 7,49; „აღრეულსა მას თანა გულთან უთქუა გულის-თქუმაჲ“ რიცხ. 11,4; „აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტენებოდეს“ რიფხ. 167,37. იხ. რევა.

აღრეკა მოხრა: „ბრძანა თითოეულისა მათისა მუჴლისა

აღრეკად და გრკოლი რკინისად უკუნ ცეკად“ H—341, 473. იხ. ღრეკა.

[აღრთუა] განწყობა: „ვითარცა ქმად ებნისა ქმა-შეუნიერისად და აღრთუღისად“ ეზეკ. 33,32. იხ. რთუა.

აღრთუმა «შეწირვა», მირთმევა: „აღართუნა მუნ ყოველად დასაწუანი უფალსა“ G,—„შეწირა მუნ მრჩულად დასაწუელი უფლისა“ M, ისუ ნ. 8,31. იხ. რთუმა.

აღრთხმა აღმართვა, აზიდვა: „ვითარცა აღირთხნეს მეკრძალეთა მათ წჰიდასა მას ზედა“ ფსკტ. 150,24; „დკეს ეკრეთ აღრთხმულნი კელნი მათნი“ ფსკტ. 150,25. იხ. რთხმა.

აღრისხება გაფიცხება, მრისხანება: „აღრისხებასა ღელვათა მისთასა ძლიერებითა მკლავისა შენისადთა დააყუდებ“ B, სბხტ. 186,21. იხ. რისხება.

აღრიცხუა «ანდერძობა», დათვლა: „არა აღჰრიცხუან მოკებულსა მას, არამედ თუალავნ მოუკებელთა მათ“ H—2251, 295v; „აღრიცხნა იგინი (ერი) გალგალასა შინა“ pb.,—„ანდერძობა ყო გალგალს“ O, I მფ. 15,4. „რომლისა აღრიცხუად ვერვინ შემძლებელ იყო“ აკ. 7,9. „მოვიელინე აღრიცხუად ნაბიჯსა შენსა“ ჰ. ცხ. 200v. იხ. რიცხუა.

აღრღუევა «აღძრვა», «აღმრღუევა», აღელვება, აღშფოთება: „ზღუაჲ იგი ძლიერთა ჭართაგან აღირღოდა“ C,—„ზღუაჲ იგი ჭარისაგან დიდისა აღიძრვოდა“ DE, ი. 6,18; „რაჟამს წყალი ესე აღირღუეს“ DE, — „რაჟამს წყალი ესე აღიმრღუეს“ C, ი. 5,7. „ვერ ვიკადრე... ეგემღუევანისა მის ერისა აღრღუევად“ პოვნ. ხტეფ. 602,17. „მძლავრებისა და აღრღუევათაგან... მეეედრნიან უფალსა“ აკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 178,8. იხ. რღუეა; აღმარღუეველი.

აღრჩევა არჩევა: „შენ განხრწნადსა საკმარსა აღირჩევ უფროჲს ძმისა შენისა“ ი.-ე. 39,35; „დაუტევე უკეთესი და აღირჩიე უდარესი“ ჰ. ცხ. 84r. იხ. რჩევა.

აღსაარება, აღსარება «მადლობა», კურთხევა; აღიარება, ალთქმა; რწმენა: „აღუვარებდა უფალსა“ DE,—„ქმადლობდა უფალსა“ C, ლ. 2,88; „ეკლესიასა შინა დიდსა აგიარო შენ“ ფს. 21,26; „რომელმან ამიარონ მე, აღვიარო იგი მეცა“ მთ. 10,32; „ნებითა ჩემითა აუვარო მას“ ფს. 27,7; „აღიარებს, ვითარმედ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ“ ხიბრძ. ხოლ. 2,13; „აღიარებდა უნებლებით“ ეზტ. 116,11; „აუარებდით უფალსა და აქებდით“ II ეზრა 3,11. „მიეცით აღსაარებაჲ უფალსა ღმრთისა მამათა ჩუენთასა“ I ეზრა 9,8; „ყოფით ვყო აღსარებაჲ ჩუენი, რომელი აღუთქუთ დედოფალსა ცისასა“ იერემ. 44,25. იხ. აღმსაარებელი.

აღსაბურველებ გახსნა, «აღკეცა», გაშიშვლება: „აჰსაბუველნი ფერკითნი ბისნი“ G, რუთ. 3,4; 3,7; „აღგესაბერველნეს უკუანა კერძონი შენნი განსაქიქებელად ქუეყანისა შენთა“ pb.,—„აღგეკეცნა ჭუე უემონი (ქუეყოჲ I) განსაქიქებელად ტერფთა ჩენთა“ O, იერემ. 13,22.

აღსაგებელი «ტკრთი», მოწყობილობა: „თანა-წარიღენ ყოველივე აღსაგებელი თჳსი, რომელ რაჲ იყოს“ II ეზრა 1,4; „კაპრაულნი ეგე აღსაგებელითურთ (რაჲ არიან?)“ O,—„კარაულნი ეგე ტკრთითურთ...“ I, II მფ. 18,2 იხ. აღგება 1.

აღსაგზლება «დამზადება საგზლისა»: „მოსრულნი აღეს აგზნეს და განეშზადნეს“ G,—„მოვიდეს და იმზადეს საგზალი“ M, ისუ ნ. 9,4. იხ. საგზლება.

აღსავალ-ი საფეხური; აღმართი; მაღლობი; კედელი: „ვითარცა მიიწია იგი აღსავალსა მას“ საქ. მოც. 21 35; „არა აღჰკდე აღსავალთა საკურთხეველისა ჩემისათა“ გამოსლ. 20, 26; „ქმნა მეფემან ძელითა ნაძკსაჲთა აღსავალი იგი სახლისაჲ“ II ნშტ. 9,11; „იქმნნეს მათდა მოხარკე და მთასა ამორრეველისასა აღსავალითგან აკრავინისაჲთ, კლდითგან და აღმართ“ მსჯ. 1,36; „დაჰფლეს იგი აღსავალსა მას საფლავსა“ II ნშტ. 32,33; „განამტკიცა აღსავალი იგი ქალაქისა დავითისი“ II ნშტ. 32,5. იხ. სლვა; აღსლვა.

აღსავსე სავსე: „აღსავსე ვარ ყოლითა კეთილითა“ ბაბ. 40,8; „მივემთხჳნით... კაცსა... მადლითა საღმრთოჲთა აღსავსესა“ ჰ. ცხ. 98r. იხ. სავსე.

აღსავსება სისავსე, სისრულე: „განსაგებელად აღსავსებისა მის ჟამთაჲსა“ ეფეს. 1, 10. იხ. სავსება.

აღსამატებელ-ი «არდაბაგი», ზღუდეზე მოვლებული გოდლები: „უკუეთუ ზღუდე არს, აღვაშენნეთ მას ზედა აღსამატებელნი ვეცხლისანი“ M,—„უკუეთუმცა ზღუდ იყო, უშენნითმცა არდაბაგნი ვეცხლისანი“ ქო. 8,9. იხ. აღმატება.

აღსამაღლებელ-ი ამამაღლებელი: „მწე ჩემდა ხარ... აღსამაღლებელად თავისა ჩემისა“ ფს. 3,4. იხ. აღმაღლება; მაღალი.

აღსამსთობელ-ი დილა: „იყოს ჩემდა აღსამსთობელად“ IV მფ. 16,15. იხ. აღმსთობა.

აღსაპყრობელ-ი ასაღებელი, მხარზე გასადები კეტი: „კიდობანი იგი შჯულისაჲ და აღსაპყრობელნი მისნი“ გამოსლ. 39,35. იხ. აღპყრობა.

აღსარება იხ. აღსაარება.

აღსარვა იხ. ასარვა.

აღსასრულ-ი «მოსრულება»; «უკუანაჲსკნელი», «ხუჱნება», «უხჱნება», ბოლო: „ღუიდოდა აღსასრული ქალაქისაჲ მის ზეკად“ M,—„აღვიდა მოსრულებაჲ ქალაქისაჲ ვიდრე ცამდე“ G, მსჯ. 20,40; „რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა“ Fr,—„რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა უკუანაჲსკნელსა დღეთასა“ G, რიცხ. 24,14; „აღსასრული ამის სოფლისაჲ“ მთ. 24,3; „აღსასრული მათი სიკუდილი არს“ ჰრომ. 6,21; „ოჴერ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო აღსასრული არა ვყო“ pb.,—„უდაბნო იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო ოჴხუნება (უხჱნება I) ხოლო არა ვყო“ O, იერემ. 4,27. იხ. აღსრულება.

აღსატრველ-ი აღსაძვრელი: „იყუნენ შენდა (ნესტუნი)... აღსატრველ ბანაკთა“ რიცხ. 10,2. იხ. აღტრება.

აღსაფხურელ-ი: „არა გუუნე აღსაფხურელ“ pb.,—„არა ვყო თქუენთჳს აღცდა“ I, იერემ. 5,18.

აღსაღებელ-ი გასაყრელი ჯოხი ტეირთის ასაღებად: „დაჰხუროდინ მას ზედა საბურველნი... და განუხუნენ აღსაღებელნი“ რიცხ. 4,6; „ქმნნე აღსაღებელნი ძელნი ულპოლველნი და შეჰმოსნე იგინი ოქროჲთა“ გამოსლ. 25,13. იხ. აღღება.

აღსაშჳნებელ-ი სასარგებლო: „სიტყუასა აღსაშჳნებელსა უთხრობნ“ მრთ. A. ანტ. დ. 27v. იხ. აღშჳნება.

აღსაშურველებულ-ი ‹ზეჰილული›, ‹განცხადებული›, ღია: „ბილვასა ღმრთისსა მხილველი ძილსა შინა აღსაშურველებული თუალითა მისითა“ G,—„განცხადებულ არიან თუალნი მისნი“ pb.,—„ზეხილულ იყუნეს თუალნი მისნი“ M, რიცხ. 24,16.

აღსაშფოთებელ-ი ამრევი: „საფასე ესე... აღსაშფოთებელი გონებისაჲ“ ბალ. 82,37. იხ. აღშფოთება.

აღსაჴრელ-ი დასატაცებელი, ‹წარსატაცებელი›; გამოსახსნელი: „წარსწყმედელად მიეცნეს და სახლნი მათნი აღსაჴრელად“ დან. 3,06; „ჩჩულნი მათნი აღსაჴრელად“ M. — „ყრმანი მათნი წარსატაცებელად“ O, ესთ. 7,4; „საფასენი შენნი აღსაჴრელად მივსცნე“ იერემ. 15,13. იხ. აღჴრა.

აღსლვა ‹ამაღლება›, ‹აღჳდომა›, ‹აღგუალ-›, ‹შესლვა›, ასვლა, წასვლა: „აღჳიდე ფინჱსა და ვიპყრა სიმაღლე მისი“ M,—„აღჴჳდე ფინჱსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა“ ქებ. 7,8; „აღჳედ მაღნარად“ G,—„აღგუალე მაღნარად“ იხუ 5. 7,15; „ვითარცა აღჳიდეს“ DE,—„ვითარ აღიმაღლეს მათგან“ C, ლ. 2,15; „აღჳდოდა იესუ იერუსალჵ'დ“ მთ. 20,17; „აღჳლენან ცამდე, შთაელენან უფსკრულამდე“ ფს. 106,26; „აღჳიდოდეს და გარდამოვდოდეს“ დან. 28,12; „აღჳედ ვიდრე თავადმდე მთისა მის“ მარკ. 218r. „აიძულა... აღსლვად ნავსა“ C,—„აწუედა... შესლვად ნავსა“ DE, მრ. 6,45; „აღსლვან იგი მისი რაჲ-მე არს“ ეფეს. 4,9. „არღა აღსრულ-(ასრულ C) ვარ მამისა ჩემისა“ ი. 20,17; „მახჳლი არა აღსრულ იყო თავსა მისსა“ მრთ. C. წაე. ბაკ. 94. იხ. აღმაყალი, აღსაყალი; სლვა.

აღსობა შესობა: „მი-თუ-ეყრდნეს კაცი (ლერწამსა), აღესვის ჴელსა“ მფ. IV 18,21; „ლომი კელობდა ფრჩხილთა, რამეთუ აღესვა მას ჩნდჳ და შეუდგა წალაჲ“ Sin—8,067v; „განაპო ადგილი, სადა აღსობილ იყო ჩნდჳ“ Sin. — 8, 067v. იხ. სობა.

აღსპობა ‹აღწყრა›, ‹მოსრვა›, მოსპობა: „აღესპნეს იგინი ერთგზის“ G,—„აღჴოცნე ჳევნი ერთბაშად“ pb., რიცხ. 10,44; „აღგსპნეს თჳეენ“ G,—„მოგსრნეს თჳეენ“ იხუ 5. 24,20. იხ. სპობა.

აღსპოლვა ‹მოსრვა›, მოსპობა: „ვიდრემდის აღისპოლა ყოველი ნათესაჲ, მოჴუედნი ბოროტისანი“ G,—„ვიდრემდის მოსრა ყოველი იგი ნათესაჲ, რომელნი იქმენ ძჯრსა წინაშე უფლისა“ pb., II მჴ. 28.68. იხ. სპოლვა.

აღსრულ-ი იხ. აღსლვა.

აღსრულება ‹აღვსება›, ‹განსრულება›, ‹დასრულება›, შესრულება, გათავება, ქმნა: „ვითარცა აღესრულნეს დღენი რვანი“ DE,—„ვითარცა აღიჴსნეს დღენი რვანი“ ლ. 2,21; „ვითარცა აღასრულნა... სიტყუანი ესე“ C₂—„ვითარცა დაასრულნა... სიტყუანი ესე“ DE. ლ. 7,1. „ვიდრე აღსრულებადმდე ყოველად მის წელიწდისა“ pb.,—„ვიდრე არა განსრულდეს წელიწადი სრული“ G, ლევიტ. 25,30; „ვითარცა აღასრულებდა იოანე სრბასა თჳსსა“ საქ. მოც. 13,25; „აღგისრულენ უფალმან ყოველივე თხოვაჲ შენი“ ფს. 19,6; „კურნებასა აღესრულებ დღეს და ხვალე“ ლ. 13,32; „აღესრულოს ჴელითა მისითა“ დან. 11,10; „ყოველნი დღენი აღვასრულენ კიცხეით“ იერემ. 20,7; „შენსა ნებასა აღეასრულებ“ თომა მოც. 17,41. „შემძლებელი აღსრულებად რაჲსამე“ ეს. 3,8; „ვითარცა აღესრულნეს დღენი რვანი“ DE,—„ვითარცა აღიჴსნეს დღენი რვანი“ C,ლ. 2,21. „შემდგომად აღსრულებისა მათ დღეთაჲსა“ დან. 4,31. იხ. აღსასრული, აღსრულებელი; სრული.

აღსრულება ‹მოკუდომა›, ‹სიკუდილი›, ‹დასრულება›, გარდაცვალება, მოსპობა: „აღესრულე მთასა“ G,—„მოჴედ მთასა“ M. II მჴ. 32,50; „სადა მატლი იგი მათი არა აღესრულებისა“ C,—„სიდა-იგი მატლი მათი არა დაესრულებისა“ DE, მრ. 9,48; „საყმილითა აღესრულნენ“ იერემ. 11.22; „მახჳლითა აღესრულა“ ნრს. 77,24; „ტანჯვითა აღვასრულო შენ“ ფსლტ. 140,4. „ვიდრე აღსრულებადმდე პეროჲსსა“ მთ. 2,14; „არა ვიცი დღჱ აღსრულებისა ჩემისაჲ“ დან. 27.2; „შემდგომად აღსრულებისა ორთა ძეთა აარონისთაჲსა“ G,—„შემდგომად სიკუდილისა ორთა მათ ძეთა აარონისთა“ pb., ლევიტ. 10,1; „ჟამსა მას აღსრულებისასა (ტყოდა)“ რიფს. 175,35; დაადგინოს სახელსა ზედა აღსრულებისასა“ G,—„დაადგინოს იგი სახლად ძისა მის თჳსისა მომკუდრისა“ M, II მჴ. 25,6. „აღსრულებულნი კეთილთა მიჳცეა ულნეთ მისა“ ფსლტ. 148,32. იხ. აღმასრულებელი, აღსასრული; სრულება.

[აღსუარვა] შერევა: აღსუარულ-ი ‹ქმნული›, ‹შესუარული›, ‹შერეული›, მოზელილი: „მსხუერპლი აღსუარული ზეთითა და არა-აღსუარული“ G,—„შჳსაწირავი ქმნული ზეთითა, გინა უქმნელი ზეთითა“ O, ლევიტ. 7,10; „ზეთითა აღსუარულნი“ G,—„ზეთითა შესუარულნი“ O, ლევიტ. 2,4; „აღსუარული ზეთითა ნახევრითა დოჩაკისაჲთა“, G,—„შერეული ზეთითა კერძითა მით გუერდსითა“ pb., რიცხ. 15,9. იხ. [სუარვა].

აღსუბუქება, ასუბუქება შემსუბუქება: „მრაველსა სიმძიმისაგან აღსუბუქდი“ ი. მოც. 76,30; „ამისუბუქდეს მეტლნი ჩუენი“ მარკ. 248; „რაჲთამცა აღუსუბუქეს ნავსა და განირინნეს თავნი თჳსნი დათჳსისაგან“ ჱ. სწ. 50,11. იხ. სუბუქი.

აღსუმა შესმა: „აღსუა იგი თჳსსა კარაულსა“ ლ. 10, 34; „აღსუას იგი ცხენსა“ ესთ. 6,9; „აღსუან იგი საკედარსა ოქრო-აღჴრედსა“ I ეზრა 3,9. იხ. სუმა.

აღსწრაფა ჩქარობა: „აღვასწრაფდი ბილვად“ ი.-ე. 27,30. იხ. სწრაფა.

აღსწრება მისწრება, აჩქარება: „აღუსწრო აღლვად ეტლსა“ III მფ. 12,16. იხ. სწრება.

აღსხდომა შეჯდომა, შესხდომა: „აღსხდებოდეს ოცდაათორმეტსა საჳედარსა“ M, — „აღესხდომნი ოცდაათორმეტთა საჳედართა“ G, მჴ. 10,4; „ცხენთა არღარა აღვსხდეთ“ ოვხე 14,4. იხ. სხდომა.

აღსხმა ‹აღხუმა›, აყენება: „აღსხნა იგინი თხემსა ზედა მთისასა“ G,—„აღიხუნა იგი თხჳსა ზედა მის მთისასა“ M, მჴ. 16,8; „აღგისხუნ თჳეუნ ვითარცა ორბმან ფრთეთა ზედა“ გამოსლ. 19,4. იხ. სხმა.

აღტაცება ატაცება, მიტაცება: „აღიტაცა ეს ვითარი კაცი ვარე მესამედ ცაძდე“ II კორ. 12,2; „აღიტაცა გონებითა“ მრთ. A ანტ. დ. 20v; „აღიტაცეს იგი და აღსუეს საკედარსა უბჯლისა“ მ. ცხ. 177v.

აღტაცებულ-ი, ატაცებულ-ი აყუანილი; მოშრიალე; «ფრთოვანი», მთვრალი: „ღრებლთა აღტაცებული“ ნრნ. 78,18; „სდევნიდეს მათ ქმაჲ უურკლისა აღტაცებულისაჲ“ G. ლევიტ. 20,20; „აღტაცებულ არნ იგი“ O,—„ღრთოვან არს“ pb., იგ. სოლ. 7,10. იხ. ტაცება.

აღტევება «მოხუმა», გამოცემა, გამოღება: „აღუტევნის რტონი დიდნი“ C,—„მოიხუნის რტონი დიდნი“ DE. მრ. 4,32; „აღუტევა ქმაჲ“ C,—„ქმა-ყო ქმაჲ დიდი“ DE. მრ. 15,37; „რომელთა წმიდაჲ იგი აღუტევეს ქმაჲ“ ბ. ქეს.-ხბხტ. 117,17.

აღტევებულ-ი: აღტევებულად პოხილ-ი «თქონება», მიშვებულად ნაზარდი: „შველი აღტევებულად პოხილი გამოჴდს უწყალოდ“ O,—„ძე თქონებისაჲ ყადნიერ იყოს“ pb. ზორ. 30,3. იხ. ტევება.

აღტეხა, ატეხა აღშფოთება, აღელვება; ხმობა: „აღტეხეს ერი იგი და ქალაქტენი იგი სიტყჳთა მით“ ხაქ. მოც. 17,8; „აღეტეხა და ტიროდეს“ რიფს. 170,4. „რომელი დაუბნია ასურთა მათ აღტეხასა მას მათსა“ IV მფ. 7,15; „იყოს აღტეხაჲ მათ შორის“ ეზეკ. 30,9. იხ. ტეხა.

აღტეხა, ატეხა ახსნა: „შეჰრა ვაშკარანი ჴელითა თჳსითა და ბეჭედი იგი ჴელთა მისთა ვერღარა ასტეხეს“ მ. სწ. 222,28. იხ. ტეხა.

აღტეხილ-ი იხ. ღელვა-აღტეხილი.

აღტკივება ატკივება: „აღმტკივდა ოდესმე თუალი“ მ. ცხ. 60v. იხ. ტკეება.

აღტრვა «ძრვა», დაძვრა, გამართვა: „მოიქცით და აღიტრენით თჳნი“ II მჯ. 1,7. „აღტრვასა ბანაკისასა“ G.,—„ძრვასა ბანაკისასა“ pb., რიცხ. 4,15. იხ. აღსატრველი; ტრვა.

[აღტჯრთვა] აღტვირთულ-ი დატვირთული, აკიდებული, «დასხმული», აკიდებული: „მის თანა უღლეული ვირთაჲ აღტჯრთული“ G,—„მის თანა ორნი იგი კარაულნი დასხმულნი“ M. მსჯ. 19,10. იხ. ტჯრთვა.

აღტყდომა, ატყდომა, აღდყდომა «აღტყინება»; «შეძრწუნება», შეშფოთება; ანთება, დანთება, მოდება: „ცეცხლებრ აღტყდა გული ჩემი“ Ჭ,—„აღეტყინა გული ჩემი“, ფს. 72, 21; „ნუ აღტყდებით“ C,—„ნუ შეძრწუნდებით“ DE. მთ. 24,6; „ცეცხლი აღტყდა გულისწყრომისაგან ჩემისა“ II მჯ.32,22; „ცეცხლი აღგზებული აღატყდებოდის“ ეს. 10,16; „მაყულოანსა აღიტყდების ცეცხლი და მაყუალიგი არა შეიწუების“ გამოხლ. 8,2; „ვითარცა აღტყდებინ ლერწმოანსა ნაკურცხალი ცეცხლისაჲ“ ეს. 5,24; „ოდეს აღადყდეს ცეცხლი იგი, დასხმაჲ წყალი იგი“ ჰაგ. ათ.—12, 109r. იხ. ტყდომა.

აღტყინება «აღდება», «აღტყდომა», ანთება, წაკიდება: „აღიტყინა ცეცხლი ღაჳბართა შინა“ G,—„აღუდა ცეცხლი ღაჳბრებსა მას“ O, მსჯ. 15,5; „აღეტყინა გული ჩემი“ Ჭ,—„ცეცხლებრ აღტყდა გული ჩემი“ Ჭ, ფს. 72, 21; „აღატყინის ჩუენ შორის ცოდვაჲ ვითარცა ცეცხლი“ მ. სწ. 69,6; „აღეტყინის იგი ვითარცა ნაძეძი“ Sin.—50.15r.

აღტყინებულ-ი «დამწუარი»: „დიდი რისხვაჲ უფლისაჲ აღტყინებულ არს ჩუენ ზედა“ IV მფ. 22,13; „ცეცხლი აღტყინებულ არს გულის-წყრომისაგან ჩემისა“ იერემ. 15,14; „იყუნენ წარმართნი აღტყინებულ, ვითარცა ეკალნი უანობარსა შინა“ pb.,—„იყუნენ ნათესავნი დამწუარ, ვითარცა ეკალი ველსა ზედა“ O, ეს. 33,12. იხ. ტყინება.

აღტყორცება შესროლა, ასროლა: „რომელმან აღსტყორცის ქვაჲ ალმართ, თავსაჲე თჳსსა ზედა დამოჴდეს“ ზირ. 27,27. იხ. ტყორცება.

აღტყუება სიტყვის თქმა, ამეტყველება: „ვითარცა აღიტყუა ყრმაჲ იგი, უმეტეს ხოლო დაუკჳრდა ყოველთა“ ფსკტ. 154, 10; „ვიდრემდე აღიტყუა ზაქარია“ ღთმ. შობ. 186, 15. იხ. ტყუება.

აღტყუელვა ტაშის შემოკვრა: „აღიტყუელნა ერმან [მან და თქუეს“ IV მფ. 11,12; „აღიტყუელენით ჴელნი თქუენნი“ ფს. 46,2 იხ. ტყუელვა.

აღურაცხელ-ი, აურაცხელ-ი ურიცხვი: „უმჯობეს არს ჩუენდა, რაჲთა ერთი ბრძოლაჲ მაქუნდეს და არა მრავალნი და აღურაცხნი“ მ. ცხ. 19r; „აურაცხელთათჳს წყალობათა თჳსთა მისცემს მიზეზსა წყალობისასა“ მ. ცხ. 105r. იხ. აღრაცხა/აღრაცხვა.

აღუსრულებელ-ი უსრული: „აღუსრულებელ არს თავიცა მაგისი“ ფსკტ. 150,20. იხ. აღსრულება; სრული.

აღუძველ-ი უძრავი, უშფოთველი: „აღუძველ სულითა“ ლონგ. 188,25; „აღუძველ იქმნეს ბოროტისაგან“ მ. ცხ. 74v. იხ. აღძრა; ძრვა.

აღუჯამრავ-ი უამრავი, ურიცხვი: „აჰა ესერა სიმრავლე დიდძალი მოიწია ჴინჴელთაჲ აღურაკელი და აღუჯამრავი“ მ. ცხ. 200r. იხ. უამრავი; ჰამარი.

აღჯრ-ი აღვირი, ლაგამი: „ცხენსა აღჯრნი აღუსხნით დამორჩილებად ჩუენდა“ ბაქ. 3,3; „ჰიმითა და აღჯრითა უქცინე ღაწუნი მათნი“ Ქ, ფს. 31,9; „აღჯრითა და ტაჴგანაგთა სწაული ჰუნესა შენსა კეთილად სლვად“ მ. სწ. 147,20.

[აღჯრედ-ი] იხ. ოქროაღჯრედი.

აღჯრ-სხმა, აღჯრ-ასხმა ლაგმის დადება: „არა აღჯრასხნეს ენასა თჳსსა“ იაკ. 1,26; „საჴმეთა მისთა აღჯრასხნა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 317. „შემძლებელ არს აღჯრ-ასხმად გულის-სიტყუათა თჳსთა ძლიერად“ A—85,115v; „შემძლებელ არს იგი აღჯრ-სხმად ყოველსავე გუამსა მისსა“ იაკ. 3,2. „ბრძანა აღჯრ-სხმაჲ პირთა მათთაჲ“ მხკ. 50,12. იხ. სხმა, ასხმა.

აღფრენა, აფრენა «ფრთოვან-ყოფა»: „მაგათ აღმაფრინეს მე“ O,—„ამათ ფრთოვან-მყუეს მე“ M. ჭებ. 8,4; „აღფრინდა, აღიმაღლა იგი ფრთეთა ზედა ქართასა“ ფს. 17,11; „ორბმან მან ვერ შეუძლის აფრენაჲ სიმაღლესა მას აერთასა“ Sin.—07, 46v.

აღფრენილ-ი, აფრენილ-ი გაფრენილი; გამოსულელებული: „ყუის ჭაბუკი აღფრენილ გულითა“ იგ. სოლ. 7,10; „იყო შენ ვითარცა მფრინველისა აფრენილისა მართუენი“ ეს. 16,2. იხ. ფრენა.

აღფრინება აფრენა: „სიზმართა აღაფრინნიან უცნურნი“ ზირ. 81 (84), 1:

აღფრინვებულ-ი «მფრინვალე»: „ვიხილე... ცელი აღფრინვებული“ O.—„აჰა მანგალი მფრინვალე“ pb., ზაქ. 5.1. იხ. ფრინება.

აღფრქუევა, აღფქურევა ბნევა, ფანტვა: „მტერსა ზე აღაფქურევდეს (აღაფრქუევდეს) ჰაერთა ზე“ საქ. მოც. 22,28; „აღაფქურიენ მოსე ცად (ნაცარი) წინაშე ფარაოჲსა“ გამოსლ. 9.8; „აღაფრქუევდა ცად (ცრემლთა)“ ფლკტ. 141,8. იხ. ფრქუევა, ფქურევა.

აღფუვნება აფუება: „მსჯავს არს სასუფეველი ცომსა, რომელი მოიღო დედაკაცმან და შეჰრთო იგი ფქვილსა სამსა საწყაულსა, ვიდრემდეს აღაფუვნოს“ ლ. 18,21; „მცირემან ცომმან ყოველივე შესუარული აღაფუვნის“ გალ. 5.9. იხ. ფუვნება.

აღფქურევა იხ. აღფრქუევა.

აღფხურა «აღდგომა»; გლეჯა, მოთხრა, «აღცდა», აღება: „აღიფხუერ ამიერ და შთაველ ზღუად“ DE,—„აღდეგ და შთავარდი ზღუასა“ C, მთ. 21,21; „ყოველი ნერგი... ძირითურთ აღიფხურეს“ მთ. 15.13; „აღიფხურეს მეუობაჲ იგი მისი“ დან. 11,4; „სასტიკისაგან ქარისა ძირით აღიფხურის“ სიბრძ. სოლ. 4,4; „წყეევამან ღედისამან აღფხურის (სახლი) საძირკუელითურთ“ ფლკტ. 148,24. იხ. ფხურა; აღსაფხურელი.

ა(ღ)ქავება «ოხრაა», ბგერის გამოცემა, «აღყივება»: „რაჲთა ყოველსა ესმოდის იგი და აღუქავნეს ყურნი მისნი“ O,—„რაჲთა ყოველსა, რომელსა ესმეს იგი, აღუქავნენ ყურნი მისნი“ I,—„ვიდრეცა ყოველსა მსმენელსა მათსა აღუყივდენ ყურნი მისნი“ pb., იერემ. 19.3; „აქავდეს (ოხრიდეს C) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფს. 45.4.

აღქაფება ადიდება: „აღქაფნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სიმქაფრე ქვეისაჲ“ ეზეკ. 47.5. იხ. ქაფება.

აღქნა, აქმნა აშენება; ამართვა: „ზღუის-ზღუდე აღაქმნეს მას გარემო ქვითა თლილთა“ O.—„ზღუდის-ზღუდე აქმნეს მას გამოთლილითა ქვითა გარემოჲს“ I. იერემ. 52, 4; „აღუქმნა მას ტაძარი მარტორსა“ ვარ. 817; „აღიქმნა თავისა თჳსისა მონასტერი და შეეყენა შინა“ Ath.—12, 136v. იხ. ქნა.

აღქუ- ქოშინი: „ცხენი ედგა ქვითილი და სარბიელი, მყუეთრ აღექუდა და მოკუდა“ H—341, 208. იხ. ქუ-.

აღქუმა, აქუმა აღება, აყვანა; მიკერა; «წევნა», მიწევნა: „მსახურთა მათ აღიქუეს პატიოსანი ჯუარი“ იზტ. 110,13; „ჴელთა ზედა აღვიქუან შენ“ მთ. 4,6; „აღიქუა ყრმაჲ იგი“ ვარ. 810; „ენაჲ ჩემი სასაა ჩემსა აქუა“ ფს. 21,16; „აღექუნენ მას ყოველნი წყევანი“ G,—„ეწინეს მას წყევანი იგი“ M, II შჯ. 20,20. იხ. აღმქუმელი/ამქუმელი, ნათლით-აღქუმა; ქუმა.

აღქცევა წამოდგომა: „აღ-თავის-იქცია იონათან ტაბლისა მისგან“ I მფ. 20,34; „აღ-თავის-იქცინა ლომმან მან ძუმან... შეიპყრა დათჳ და განხეთქა“ თეკლა 115,2. იხ. ქცევა.

აღლალება «ღალადება», ხმობა: „აღღალებასა მათსა დაეცნეს თავით თჳსით ზღუდენი ქალაქისანი“ ისუ 5. 6,5. იხ. ღალადება; ღალადი.

აღლალატ-ყოფა «ღალად-ყოფა», ხმობა: „აღღალატყავნ ყოველმან ერმან თანად“ G,—„აღალატყავნ ყოველმან ერმან“ M, ისუ 5. 6.5. იხ. ღალადი.

აღღება, აღება «მოღება», «აღკიდება», «მოსპობა»; აღება, წაყვანა; აღფხვრა; წამოყოფა; ამაღლება, აწევა; ახოცა; გაღება: „არა აიღეს მათ თანა ზეთი“ C,—„არა მოიღეს მათ თანა ზეთი“ DE, მთ. 25, 8; „რაჲთა აღიღოს ჯუარი მისი“ DE,—„რაჲთა აღიკიდოს ჯუარი მისი“ C, მთ. 27,32; „აღიღო ამორეველი იგი ერისაგან თჳსისაჲ“ M.—„მოსპო ამორეველი პირისაგან ერისა თჳსისაჲ“ G, მხჯ. 11,23; „აღიღეს ნეშტი ნამუსრევისაგან“ მთ. 14,20; „ეპისკოპოსთა... აღიღეს გუამი“ შუშ. IV, 6; „აღიღო ძე თჳსი... და მთაწმიდას მოვიდა“ ი.-ე. 17,4; „აღვიღოთ ქუეყანით საჴსენებელი მისი“ იგ. სოლ. 1.12; „მოძულეთა შენთა აიღეს თავი მათი“ ფს. 82, 3; „აღიღეს ერთბამად ჴმაჲ ღმრთისა მიმართ“ საქ. მოც. 4,24; „შენ აღმიღე და დამაუეთე მე“ ფს. 101,11. „იზრახა აღებად შენღა“ ეს. 51.13; „აღაღო პირი თჳსი“ მთ. 5,2.

აღ(ღ)ება ჴმისა «ღალადება»: „აღვიღეთ ჴმაჲ უღლისა მიმართ“ G,—„ეღალადებდით ჩუენ უღლისა მიმართ“ M,II შჯ. 26, 7.

აღ(ღ)ებულ-ი, აღებულ-ი ღია, გაღებული, აღებული: „პირი ჩუენი აღებულ არს თჳუენდა მიმართ“ II კორ. 6,11; „იხილა ლოდი იგი აღღებული ქარისა მისგან საფლავისაჲსა“ ი. 20.1. იხ. ღება; აღმღე, აღმღებელი, აღსაღებელი, თავაღებული.

აღყვანება «აღმოგურა», «აღმოყვანება», აყვანა, წაყვანა: „შეძლომად ზტაისა აღიყვანოს იგი“ Ქ.—„შეძლომად ჴატორსათა აღმოჰგუაროს იგი“ Ჭ. საქ. მოც. 12.4. „აღიყვანეს იგი იერუსალჱმ“ C,—„აღმოიყვანეს ყრუჲ იერუსალჱმ“ DE. ლ.2.22.: „აღიყვანა... წმიდა მაღლა ფრად“ მთ. 4,8; „აღიყვანა მის თანა მაღლა წრალი“ მ. ცხ. 29v. იხ. ყვანება.

აღყოლა «ამაღლება», კვეხნა: „სიბრძნესა შენსა ნუ აღჰყუები“ O,—„სიბრძნისა შენისათჳს ნუ ამაღლდები“ იგ. სოლ. 3,5. იხ. ყოლა.

აღყორვა ამოყორვა, დახშვა: „აღვყორო გზაჲ მისი“ ოვს 2,6; „აღიყორა პირი ქუაბისაჲ“ H—341,600. იხ. ყორვა.

აღყრა აყრა: „აღიყარა მრავალითა შიშითა და მიიკცა ქვეყანად თჳსა“ S—1141,514. იხ. ყრა.

აღყუავება «ყუავილი», აყვავება; გამოყრა, გამოფენა: „ვიხილოთ, თუ ყუავიან ვენაჯნი“ O,—„ვიხილოთ, უკუეთუ აღყუავნა ვენაჯნი“ M. ქებ. 7,12; „ნიში ეკოროვნებისაჲ არს, წუთხისა მიერ აღყუავნა“ G, ლევიტ. 13,20. იხ. ყუავება.

აღყუავილება აყვავება: „ეითარ მადლი აღყუავილდების“ ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 92 v; „აღყუავილდა და აღორძნდა... და გარდაეუინეს რტონი“ H—341, 142. იხ. ყუავილება.

აღყუვლება «ღალად-ყოფა», ხმობა: „აღიყუელა ყოველმან ერთბამად ღაღადებაჲ დიდი და ძლიერი“ G,—„ღალად-ყო ყოველმან ერმან“... M, ისუ 6. 8,20. იხ. ყულ.

აღშობნება, აშობნება, აღშენება, აშენება აგება, აღმართვა; სიკეთით ავსება, დასახლება, «განგებულება», გაშენება, დამტკიცება; განახლება, შეძენა: „რომელნან აღაშენა სახლი თჳსი“ მთ. 7,24; „ვაჲ არს დარღუეჳისაჲ და ვაჲ არს აღშენებისაჲ“ ეკლ. 8,3; „შუენ აღუშობნეს მას განსასუენებელი“ ხჯ. 88,12; „აღეაშობნო დარღუეული მისი“ ამოს 9,11; „მეცნიერებაჲ განალღებს, ხოლო სიყუარული აღაშენებს“ I კორ. 8,1; „აღაშენებდა მათ და განამტკიცებდა მათ სიმდრტრესა მას ზედა“ განკ. ი. 200,4; „აღეშენებიან ყოველნი, რომელნი იქმან უშჯულოებასა“ მალ. 3,15; „ეჰრჩუა იერუსალჱმსა, ვითარმედ აღეშენე“ ეზ. 44,26; „მერმე აღაშობნოთ ვენაჯები“ იერემ. 31, 4; „ნუ აღეშობნებით სახლისაგან საკიცელისა“ მიქ. 1,10; „იკითხე... აღშენებაჲ მოყუარეთა შენთა“ Ქ,—„იკითხეთ... განგებულებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ“ Ქ, ფს. 121,6; „ყოველსავე... თჳენსა აღშენებისათჳს არს“ II კორ. 12,19. „გამოვიდა... ფრიად აღშენებული“ მ. ცხ. 3081.; „იყო აღშობნებულ ტაძარი ვსე უპირადჱს (უპირატეს I) მრავლისა ქამისა“ I ეზრა 9,14; „დაჭუძნებულნი და „აღშობნებულნი მას ზედა“ კოლ. 2,7; „წარვიდეს აღშენებულნი“ ლიმ. 88,18. იხ. შობნება; აღმაშობნებელი, აღსაშობნებელი.

აღშლა, აშლა არეულობა, აღძვრა: „აღიშალნეს ქუხილნი და ელვანი“ მ. ცხ. 420r. „იყოს ერისა აშლაჲ, მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ“ მ. ცხ. 82v. იხ. შალვა, შლა.

აღშურვება შეშურვება: „აღიშურვეს დისა მის თჳსისა“ ბხ.-ბაქ. 62,12; „აღიშურვა მტერმან, ვითარცა-იგი ყოველადვე ეშურვების ყოველთაჳე მოღუაწეთა“ მ. ცხ. 141v. იხ. შური; შურვება/შურება/შუროობა.

აღშფოთება «აღძრვა», «აღშხადება», არევა, შეშფოთება: „აღაშფოთებს ერსა“ DE,—„აღძრავს ერსა“ ლ. 28,5; „აღაშფოთებდეს სულთა თქუენთა“ Ქ,—„აღაშხადებდეს გულთა თქუენთა“ საქ. მოც. 15,24; „აღაშფოთებდეს ქალაქსა“ საქ. მოც. 17,5; „აღაშფოთენ გულნი ჩუენნი“ ი. მოც. 50,9.

აღშფოთებულ-ი «შეშფოთებული», არეული: „რაჲსა აღშფოთებულ ხართ“ DE,—„რაჲსა შეშფოთებულ ხართ“ C, მრ. 5,39; „ეხედავ შენ, შვილო, აღშფოთებულად, ნუუკუე განსაცდელი რაჲმე შეგემთხჳა“ მ. ცხ. 81v. იხ. აღსაშფოთებელი: შფოთება.

აღჩენა, აჩენა გამოჩენა, ჩვენება: „აჩნდეს წყაროჲნი წყალთანი“ ფს. 17,16; „ვეზრახე ფრიად და ვითარცა აღმიჩნდა, დავარწმუნე“ მ. ცხ. 55v. იხ. ჩენა.

აღჩჩჳლება აჩუყება: „ვითარცა იხილა იგი იოდასაფ, აღჩჩჳა მას ზედა ფრიად“ ბალ. 65,24; „აღიჩჩუა გული და იწყო ტირილ.დ“ ბალ. 50,29. იხ. ჩჩჳლება.

აღცდა «აცოცა», «განლევა», «აღფხურა», ამოწყვედა, მოსპობა: „მოვაჴლინო მათ ზედა მახჳლი, ვიდრემდის არა აღვცადნე იგინი მას შინა“ O,— „მოვაჴლინო მათ ზედა მახჳლი, ვიდრემდის აღვჴოცნე იგინი მის მიერ“ pb., იერემ. 9,16; „ყოველნი, რომელნი ჰპოებდეს მათ, აღცდიდეს მათ“ I,—„ყოველნი მპოვნელნი მათნი განჴლევდეს მათ“ იერემ. 50, 7. „არა ჳყო თქუენთჳს აღცდა“ I,—„არა ჴუნე აღსაფხურელ“ pb., იერემ. 5,18. იხ. ცდა.

აღცრა გაცრა: „ეშმაკმან გამოგითხოვნა თქუენ აღცრად, ვითარცა იფქლი“ ლ. 22, 31. იხ. ცრა.

აღცუმა შერჩობა: „აღეცუა ფერჴსა მისსა ნაკუეთი ლერწმისაჲ“ ლიმ. 5,10. იხ. ცუმა.

აღცხარება გაცხარება: „აღცხარდებოდეს იგინი (შეინაჴენი)“ Alh.—11; 162v. იხ. ცხარება.

აღცხრომა სწრაფვა: „ნუ გული აღგიცხრებინ მის თანა მიყოფად პინაკსა“ ზირ. 24,17. იხ. ცხრომა.

აღძარცუვა, აღძრცუვა «გარდარღუევა», დარღვევა; ართმევა, ახდა, გახდა: „აღძარცუეს სართული“ DE,—„გარდაარჴეს სართული“ C, მრ. 2,4; „აღსძარცუეს საბურველი თაჳისა მისისაჲ“ ფლკტ. 140,10; „აღიძარცუა წყის სამოსელი თჳსი“ 8. ცხ. 170 r. იხ. ძარცუვა, ძრცუვა.

[აღძახვა] შერთვა. აღძახილ-ი «შესთული», დართული: „აღძახილი ძოწეული“ G,—„შესთული შეწამული“ pb., ლევიტ. 14,40. იხ. ზახვა, ძახვა.

აღძრვა «აღშფოთება», «აღმრღუევა», «აღრღუევა», «შერყევა»; «ბირება»; აღელვება; ამოძრავება; დაძვრა, მიმართვა; აჴანყება: „აღძრაეს ერსა“ C,—„აღაშფოთებს ერსა“ DE, ლ. 23,5; „ზღუაჲ იგი ჭარისაგან დიდისა აღიძრვოდა“ DE,—„ზღუაჲ იგი ძლიერთა ჭართაგან აღიძრღოდა“ C, ი. 6,19; „აღიძრნედ და გარდაიცვალნედ შვილნი მისნი, პურის-მთხოველ იქმნედ“ Ქ,—„შეიყუნიცვალებიედ შვილნი მისნი, და ითხოვედ“ ფს. 108, 10; „აღძრა იგი გოთონიილმან თხოად მამისაგან თჳსისა აგარაკი“ G,—„ბირა იგი გოთონიელ ცოლი თჳსი, რაჲთა სთხოს მამასა თჳსსა აგარაკი“ M, მსჯ. 1,14; „აღიძარნ ზღუაჲ სავსებითურთ თჳსით“ ფს. 97,7; „აღგძრნეს თქუენ სიტყჳთა“ ხჯ. მოც. 15,24; „ნუუკუე შფოთი აღიძრას მთავართა გსა“ ნრს. 74,22; „ყოველივე დამადებული აღძრა მათ ზედა“ კდს.-40 სბსტ. 128,6; „აღიძრა და შეუდგა კუალსა მის ყრმისასა“ ფლკტ. 164,29; აღიძრნეს ძენი ისრაჱლისანი სოჭოთით“ გამოხლ. 18,20; „უწინარეს დღეთა- აქათ აღსძარ და განიყვანენ“ ხჯ. მოც. 21, 26.

აღძრვა «შფოთი», «ომრაა», არეულობა, რყევა: „აღძრავისათჳს რაჲსმე ქალაქსა შინა... შეყენებულ იყო საპყრობილესა შინა“ C,—„შფოთისა ყოფასა ქალაქსა შინა... შეგდებულ იყო საპყრობილესა“ DE, ლ. 23,19; „აღძრეასა ღელვათა მისთასა შენ დაამწყდებ“ Ქ.—„ომრაჲ ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრე“ ფს. 88,10; „არა არს აღძრაჲ ესე ზღჳსაჲ ამის ჩუეულებათაებრ“ ოქრ. მარხ. და ათ. 106, 80.

აღძრული-ი ამდგარი, აჴანყებული; შეშფოთებული: დაამდაბლე, უფალო, აღძრული ესე ღელვაჲ“ მსჯ. 42,8; „რაჲსა აღძრულ ხართ?“, ფლკტ. 137,32; „აწ სული ჩემი აღძრულ არს“ C. ი. 12,27. იხ. აღუძრველი; ძრვა.

აღძრცუვა იხ. აღძარცუვა.

აღძულება, აძულება იძულება, ძალის დატანება: „სიმამრმან მისმან აღიძულა“ M,—„აიძულა მას სიმამრმან მისმან“ G, მსჯ. 19,7. იხ. ძულება.

აღწბოლა შეთქველეფა, შესვლება: „ქვები იგი და მიწაჲ აღწბა ცეცხლმან მან“ III მფ. 18,38. იხ. წბოლა.

აღწებება «შეხება», მიწებება, მიკარება: „არა აღეწებოს ჴელსა შენსა არარაჲ შენაჩუენებისაგან“ G,—„ნუცალ

შეგეხებით ჭელთა შენთა ჰურჭლისა მისგან მისისა" II შჯ. 18,17. იხ. წებება.

აღწევა მიწევნა: „აღიწევიან ვიდრე ცამდე" ბ. ცხ. 484v. იხ. წევა.

აღწევა წამოყენება: „არა თანა-წარჰქნე (დაერღვიო მილსა კარაულსა), არამედ აღჰწიო მის (ტკრთისა) თანა" გამოსლ. 28,5. იხ. წევა.

აღწერა ‹მოწერა›, ‹განწესება›, წერა, დაწერა: „აღწერედ იგი წინაშე ჩემსა" M,—„მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა" იხუ 5. 18,4; „რომელმანცა აღწერა ესე" ი. 21, 24; „აღწერათ სახელი ჩემი კაცთა მათ თანა" ანდ.-ანატ. 200,28; „მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს" ფლატ. 180,12; „აღწერე ცხოვრებაჲ მათი" შჯ. 81,6. „ჭელი შეუვეს აღწერად მოთხრობაჲ" DE,—„ჭელ-ყვეს ზეგარდმო განწესებად თხრობისაჲ" C, ლ. 1,1.

აღწერა: სოფლის აღწერა ქვეყნის აღწერა: „პირველი სოფლის-აღწერაჲ იყო" C,—„აღწერაჲ პირველ იყო" DE, ლ. 2,2.

აღწერილ-ი ‹დაწერილი›: „ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები" DE,—„ვერმცა სოფელმან ამან დაიტია დაწერილი იგი წიგნები" C, ი. 21,25. იხ. წერა.

აღწერტა წერტილის დასმა: „აღიწერტოს რაჲ, მუნ განისუენოს მკითხველმან" A—92, 857. იხ. წერტა.

აღწოდება მიწოდება: „აღუწოდა მას სამეუფოდ" ბ.-ე. 47,30. იხ. წოდება.

აღწონა აწონა: „მიეცედ და აღწონე ალი ცეცხლისაჲ სასწორითა ერთითა" III ეზრა 4,5; „ეკცხლი უღლითა სასწორისაჲთა აღწონიან" ეს. 46,6; „გონებასა თჳსსა აჰწონდა" შრთ. A, ანტ. დ. 20v.

აღწონა გონებასა ‹მოწონა›, გათვალისწინება: „აღიწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი" M,—„მოწონე გზაჲ" G, II შჯ. 10,2. „სასანთლეთა აღწონილი მისცა მათ" I ნშტ. 28,16. იხ. წონა.

აღწუდომა მიწვდომა, მიწევნა: „რომელი აღსწუდებოდა ეიდრე ღრუბლადმდე" შრთ. A, ანტ. დ. 27r. იხ. წედომა.

აღწურთა გაწვრთნა, განსწავლა: „მეთევზურთა აღსწურთის" გამოსლ.-მოციქ. ხაჯხ. 98,24; „მე აღგწუართე შენ სიბჭენჳსა მაგას" ანდ.-ანატ. 223,18. იხ. წურთა.

აღწუვა აწყვა: „ეინაღწუნა პეშჳთა თჳსითა წყალნი?" ეს. 40,12; „ვერცა აღიწყოს ჭჳშაჲ ზღუაჲ" იერემ. 33, 22. „პოვეს ეგრეთ... ვითარ-იგი აღწუულ იყო" Sin.— 11, 150v. იხ. წუვა.

აღჭმა დაკუწვა, დაგლეჯა: „კბენთა აღჰჭამ ბარკალსხლთა მისთა" შრთ. A, ანტ. დ. 84. იხ. ჭამა.

აღჭრა აკაფვა: „იწყე ვითარცა შგელჭან აღჭრად ასოჲთა ჩემთა" H—341,7.

აღჭრა აკლება, დატაცება, მიტაცება; გაძარცვა: „აღიჭრეს ყოველივე იგი ქალაქი" დან. 34,27; „აღიჭრეს ავარი მისი" (!) C,—„აღიჭრედ უცხოთა ნაშრომი მისი" ფს. 108,11; „აღიჭრან საბლები" ზაქ. 14,2. „მიცემად მათა სიკუდილსა და აღჭრახა ყოველსა ქუეყანასასა" იგდ. 2,6; „იქმნა აღჭრაჲ ეკლესიათაჲ" შრთ. A. ანტ. დ. 32v. იხ. აღსაჭრელი.

აღჭურვა ‹შეჭურვა›, აკაზმვა, შეიარაღება: „აღჭურვნით თჳუენგანნი კაცნი" G,—„შეიჭურვნით თჳუენგანნი კაცნი" pb., რიცხ. 31,3. „სახე მბრძოლთა აღჭურვილთაჲ მიიღე" შ. ხწ. 270,27. იხ. ჰურვა.

აღხედვა შეხედვა, თვალის ბაყრობა: „აღჰხედა ცად" ხაქ. პოც. 7,55; „აღხედნა ცად" ლონგ. 191,17. იხ. ხედვა.

აღხილვა, ახილვა ‹მიმოხილვა›; ‹აღხუმა›, გახილვა; შეხედვა; ხედვა; აღრიცხვა, დათვალიერება; გამოძიება: „აღიხილა ერი" M,—„მიმოიხილა ერისა ზედა" იხუ 5. 8,10; „აღიხილნა თუალნი მოხუცებულმან მან" M,—„აღახუნა თუალნი თჳსნი" G, ნჯ. 19, 17; „აღიხილნა თუალნი ზეცად" ლ. 9,10; „ბრძანი აღიხილენ" ლ. 7,22; „აღუხილნა ღმერთმან თუალნი მისნი" დან. 21,9; „აღიხილეს ნათესაჲთაებრ მათთა" G, რიცხ. 1,18; „აღიხილნეს თუალნი თჳსნი ძეთა ბენიამენისთა" M,—„აღხილულ იქმნეს ძენი ბენიამენისნი" G, შჯ. 20,15; „რომელნი აღირაცხნეს" M,—„რომელნი აღხილულ იქმნეს" G, შჯ. 20,15; „აღიხილენ მოსესხემან ყოველი, რაჲცა ეღვას მას" ფს. 103, 11; „აღიხილვიდა უხუცესითგან ეიდრე უმრწემესისა" დან. 44,12. „ახილვა ყო (ერისაჲ)" I,—„აღიარძოჲა (ანდეზობა M) ყო (ერისაჲ)" „O, I შფ. 13,4. „აღხილვაჲ მათი რიცხუეულად" G, — „აღხილვაჲ იგი მათი და რიცხჳ იგი მათი" pb., რიცხ. 8,22; „რომელი წარმოდგებოდის ახილვასა მას ოცით წლითგანი და უზემოჲსი", გამოსლ. 30,14. „მოუწოდეს მშობელთა აღხილულისა მისა" ი. 9,16; „იაუნდე, უფალო, თუალნი შენნი ახილენ" II ნშტ. 6,40. იხ. ხილვა.

ა(ღ)ხილვის-ყოფა ‹ანდეზობა›, ‹ანდერზ-ყოფა›; მიხედვა; მოთვალიერება; აღრიცხვა: „აღხილვა-ყო მათ ზედა" იერემ. 44,13; „ახილვა-ყო ერისა მის" I შფ. 11,8; „ყუეს ახილვაჲ ყოველთაჲ" I ეზრა, 8,48; „ანდერზ-ყო დავით ერი თჳსი" O,—„ახილვა-ყო დავით ერისა თჳსისა" II შფ. 18,1. იხ. ყოფა.

აღხლდომა ‹აღმართება›, წამოხტომა: „აღხლდნა და იწყო სლვად" ქ.—„აღემართა და იწყო სლვად" C, ხაქ. პოც. 14,10. იხ. ხლდომა.

აღხუენა გაბვევა: „აღხჳე ჭილთა (ჯორცნი ესე ჩემნი) და დაჰფლენ ყურესა ერთსა ეკლესიისასა" H—341, 280. იხ. ხუენა.

აღხუმა, ახუმა ‹მოხუმა›; ‹განხუმა›, გაღება (ბევრისა), ‹განშორება›; ‹შთასხმა›, ‹აღსხმა›; ‹აღხილება›; გახილვა; აღება, აღმართვა; აცლა, მოსპობა, აღმოფხვრა: „სულელთა მათ რა აღიხუნეს (მოიხუნეს DE) სინთელნი მათნი" მთ. 25,3; „აღიახუენით ბჭენი თჳუენნი" ქ.—„ეგენახუენით ბჭენი თჳუენნი" ფს. 23,7; „აღიხუენით ღჳრთნი უცხონი" G,—„განშორენით ღმერთნი უცხონი" იხუ 5. 24,14; „აღიხუენ იგი წიაღსა შენსა" G,—„შთაასხენ ეგენი წიაღთა შენთა" pb., რიცხ. 11,12; „აღიხუნა იჳნი თხენსა ზედა მის მთისასა" M,—„აღსხნა იჳნი თხენსა ზედა ჴოისასა" G, შჯ. 18,3; „აღახუნა თუალნი თჳსნი" G, შჯ. 19,17; „აღიხუნეს ჴრმალნი და ზედა შეუკვდეს ხნდ. 7,3; „აღიხუენით კერპნი ეგე უცხოთესლთანი" დან. 35,3; „აღეი-

ხუნე თავი თქუენი თქუენგან" ანდ.-ანატ. 194,10; „აღ-ვიხუნე იგინი კეუყანით" ბერემ. 12,14; „აღახუნა თჳალნი თჳსნი" G.—„აღიხილნა თჳალნი მოხუცებულმან მან" M, მხკ. 10,17. „იხილეებიან ცანი ახუმულად და ღმერთნი განცხადებულად" მ. ცხ. 92v. იხ. ხუმა.

აღდა, აჴდა «მოჴდა», ახდა, აღება, მოცილება: „თავსა თქუენსა არა აღიჴადოთ ეარშამაკი" O.—„თავთა თქუენთა კიდური არა მოიჴადოთ" G, ლევიტ. 10,6; „აღჴადა შარავანდი თავსა მაგისსა და დაიდგა თავსა თჳსსა" I ეზრა 4,30; „აღიჴადე გჳრგჳნი ეგე თავისაგან შენისა" ფსალტ. 137,19; „აგუჴადე რისხვაჲ" ბალ. 75,62. იხ. ასაჴდელი; ჴდა.

აღჴდომა, აჴდომა «აღსლვა», «შესლვა»: „აღჴდე ფინიკსა ამას" O.—„აღვიდე ფონიკსა" M, ჴგბ. 7,8; „ვინ აჴდა ზცად და გარდამოჴდა?" იგ. სოლ. 30,4; „აღჴდა ნავსა" C.—„შევიდა ნავსა" DE. მრ. 8,10; „აჴდა კუამლი რისხვასა მისსა" ფს. 17.9. იხ. ჴდომა.

აღჴობა გახმობა: „აღაჴმეთ ყოველი ნაყოფი მისი" ბერემ. 50,27. იხ. ჴობა.

აღჴოცა, აჴოცა «მოსრულება», «მოსრვა», «მოჴოცა», «აღსპობა», «მოსპობა», «მოსპოლვა», «აღცდა», აღფხერა, აღება, ამოშლა; დალეწა: „აჴოცეს იგინი და ყოველი მშუჴმნვიერი" M.—„მოასრულეს აღმოჴშჳნეული" G, ისუ ნ. 10,28; „აღჴოცით აღიჴოცნეთ" G.—„მოსრვით მოისრნეთ" M, II მჯ. 4,26; „აღჴოცნე ეკლნი ერთბამად" pb.,—„აღჴსნე იგინი ერთგზის" რიცხ. 16,44; „აღჴოცნა მიერ ჭალებ... სამნი იგი ძენი" M.—„მოსპნა მუნით ხალებამან... სამნი ძენი" G, ისუ ნ. 15,14; „ყოველი იდუმიაჲ აღიჴოცოს (მოიჴოცოს l)" O. ეზეკ. 35,10; „რაჲთა აღიჴოცნენ ცოდვანი თქუენნი" საქ. მოც. 6,10; „აღჴოცო იგი წიგნისაგან ჩემისა" გამოხლ. 22,38. „რომელი-იგი უთქუამნ, აღიჴოცა" ფსალტ. 105,21; „მოვაელინო მათ ზედა მახჳლი, ვიდრემდის აღჴოცნე იგინი მის მიერ" pb.,—„მოვაელინო მათ ზედა მახჳლი, ვიდრემდის არა აღჴოცნე იგინი მას შინა" ბერემ. 9,16. „აჴოცად საყუდრელი ჩემი" C. — „მოსპოლვად ყუდრებაჲ ჩემი" ლ. 1,23; „აღჴოცილ არს მძლავრი იგი" კურთხ. მოს. 190,20. იხ. ჴოცა.

აღჴსნება მოგონება: „აღიჴსნენ წინაშე უფლისა ცოდვაჲ მამისა მათისაჲ" ფს. 108,14. იხ. ჴსენება.

აღჴსნა, აჴსნა ახსნა, გაშვება; განმარტება: „პოეს კოც დაბჴელი კართა თანა უბანსა ზედა და აღჴსნიდეს მას" C. მრ. 11,4; „კაცად-კაცადმან თქუენმან არა აჴსნისა ჭარი ანუ ვირი ბაგათაჲან თჳსთაჲ" ლ. 13,15; „აღჴსნიდა მას და განუმარტებდა ყოველსავე" ბ.-ე. 82, 21. „ეძიებ თითოეულისა სიტყჳსა მოკლედ აღჴსნასა" A—92, 456. იხ. ჴსნა.

აღჴდომა, აჴდომა შეჴდომა: „აღჴდა მას (ვირსა)" მთ. 21,7; „აღჴდა კარაულსა თჳსსა" I მფ. 25,42; „აჴდა იგი, და ყოველნი ლაშქარნი მის თანა აპბდეს" Sin.—8,275r. იხ. ჴდომა.

აყაფ-ი ხის ალეირი: „აღეგო აყაფი პირსა მისსა" H—841, 446.

აყიტრო გოგრა, ხაპი: „უბრჭანა უფალმან ღმერთმან აყიროსა" ითნა 4,6; „აყიროჲთა აღმოიდგა ღჳნოჲ ღამესა ქუეშე" მ. ცხ. 220r.

აშშნება იხ. აღშშნება.

აშლა იხ. აღშლა.

აჩენა იხ. აღჩენა.

აჩრდილ-ი «ჩრდილი», «საგრილი», «საფარველი»: „აჩრდილსა მთათასა ხედავ შენ კაცად" M.—„ჩრდილსა მთათასა ჰხედავ შენ ვითარცა კაცთა" G (l): „აჩრდილსა მისსა ჭეშე მფრინველთაცა ცისათა დადგრომად" C.—„საგრილსა მისსა ჭეშე მფრინველნი ცისანი დადრომად" მრ. 4,32; „შეშოდებით აჩრდილსა ჩემსა" G.—„მესვედით საფარველსა ჩემსა" მსჯ. 8,15; „დღენი ჩემნი ვითარცა აჩრდილნი წარჴდეს" ფს. 101,12; „აჩრდილი არა იპყრობების" A—92, 300. იხ. მიუაჩრდილე`ელი.

აჩრდილ-ი მაგალითი: „რომელნი-იჳი საბედ და აჩრდილად ჰმსახურებდეს ზეცისასა მას" ჰებრ. 8,5.

აჩრდილის-მწერალ-ი მომხაზველი: „მაცთუნნა ჩუენ.. არცა აჩრდილის-მწერალთა შრომამან უნაყოფომან" ხიბრძ. სოლ. 15,4. იხ. მწერალი.

აჩჯდეტ-ი 17: „აჩჯდეტ წლის" დაბ. 37,2.

აც იხ. დება.

აცხრ-მეტ-ი 19.

აძულება იხ. აღძულება.

აწ ეხლა: „აწ ვინ ჩუენდა უშაალ არს"? ფს. 11,5; „უმჯობეს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ" ოსხე 2,7; „აცადე აწ" მთ. 8,15.

აწ აბა: „იხილე აწ იატაკი (ევატაკი-var.) და ცარ, ვისი არს კუალი ესე" დაბ. 16,18.

აწამომდე აქამდე: „აწამომდე ტაუეილი ჰეშმარიტებად შემერაცხა" Alh.-17,258r.

აწ ესერა ეხლა: მთ. 15,32.

აწვე ეხლავე: „აწვე წმიდა ხართ" ი. 15,8; „რაჲთა აწვე მოშცე მე" მრ. 6,25.

აწვე ესერა აი: „აწვე ესერა ცული ძირთა თანა ხეთასა ძეს" მთ. 3,10.

აწინდელ-ი ეხლანდელი: „აღთქუმაჲ აქუს აწინდელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა" I ტიმ. 4,8; „აწინდელთა მეუეთა ვერ არწმუნონ" მრთ. S, კირ. იერ.-ალდგომ. 101,31 იხ. აწ.

აწ სამე ეხლავე: „აწ გან-სამე-ადოს ქუეყანამან პირი თჳსი" ფსალტ. 158,22.

აწ უკუე ამიერიდან; ეხლა; მაშასადამე: „აწ უკუე ვიწყოთ და მივითხრათ" დაბ. 124,7.

აწ უკუე სამე ეხლა კი: „აწ უკუე მო-სამე-ვიდეთ მე და დედაჲ შენი" კურთხ. ის-იაკ. 0,8.

აწ-ღა ეხლახან: „აწ-ღა აღესრულა" მთ. 9,18.

აწ-ღა ესერა ეხლახან: „აწ-ღა ესერა მოკუდა" მთ. 0,18.

აწ-ყა ეხლა: „არა ხოლო აწ-ყა იწყო უცხოთა სიმრავლემან მოსლვად აქა, არამედ პირველითგანვე" კ. იერ.-მარტჳლ. 187,27.

აწცა ეხლაც: „აწცა ცუდი" ი. 11,22; „აწცა გეტყჳ თქუენ" საქ. მოც. 5,39.

აწუთომა მიღწევა: „შეპყრობაჲ ჩემი აუწუთომელ არს და ეწუთების“ ბალ. 58,32. იხ: წუთომა.

აწყუედა მოსპობა: „ქართველთა შინა-განმცემელ ექმნეს და ასწყუდნეს“ ი.-ე. 54,2; „მაცთურ არს განშორებაჲ სოფლისაჲ... და უძიროდ აწყუედაჲ ქაოსაჲ“ ბალ. 99,85. იხ. წყუედა.

აჳურ-ი <მელსაპეპონი>(?): „ეჳამდით... აჳურსა და ნესუსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G,—„ევამდით... ხილსა: ნესუსა, მელსაპეპონსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ pb., რიცხ. 11,5.

ახ- ახლოს ყოფნა: „ყანობირი... ახან მკად“ ი. 4,85; „რომელ ახს ქალაქსა ვითარ ათ მილიონ“ მ. ცხ. 98r. იხ. მიახ-.

ახალ-ი: „არცა შთაასხიან ღუნოჲ ახალი თხიერთა ძუელთა“ მთ. 9,17; „ახალი ძუელსა თანა“ ქებ. 7,18. იხ. ახლად, განახლება, განმაახლებელი.

ახალ-ი, ახალთაჲ (თთუე) ებრაელთა პირველი თვე, ნისანი: „დღეს გამოხუალთ თქუენ თუესა ახალსა“ გამოსლ. 13,4; „თთუესა შინა ახალთასა გამოხუედ ეგჳპტით“ G, II შჯ. 16,1. იხ. უახლჱსი.

ახალკჳრიაკე ახალკვირა: „მოვიდეს ქაცხს... დღესა ახალკჳრიაკესა“ A—484, 624r. იხ. კჳრიაკე.

ახალნათელღებულ-ი ახლად მონათლული: „განზარდნის ახალნათელღებულნი იგი ყრმანი თჳსნი“ ოქრ.-გურიტ. 226,18. იხ. ნათელღება(-ული).

ახალნერგ-ი ახლად დარგული, ნორჩი: „ვითარცა ახალნერგნი ზეთისხილისანი“ ფს. 127,3; „შვილი ჩემი ახალნერგი“ კურთხ. იხ-იაკ. 100,7; „ჩუენ ახალნერგთათჳს იზრუნე“ პეტრე მოც. 44,95; „ახალნერგ იყუნეს წუთლა ვენაჳნი“ ი.-ე. 42,3. იხ. ნერგი.

ახალსახიობა სიახლე: „გჳანწჳალა შორის ჩუენსა და მათსა ახალსახიობამან მათმან“ ბალ. 47,27. იხ. სახიობა.

ახალსძალ-ი პატარძალი: „ყრმა-ღა იყო და ახალსძალ“ ანდ.-ანატ. 209,5; „მრავალნი ახალსძალნი მიცთუნა და განაშორნა ქმართაგან მათთა“ ფლპ. მოც. 4,87. იხ. სძალი.

ახალქალაქ-ი: „მიეისწრაფეთ... ხვალისაგან ახალქალაქად“ საქ. მოც. 16,11. იხ. ქალაქი.

ახილვა იხ. აღხილვა.

ახილვის-ყოფა იხ. აღხილვის-ყოფა.

ახლად ეხლახან: „შე-თუ ვინმე-ირთოს ცოლი ახლად“ G, II შჯ. 24,5. „მოიღო პური თჳსი ახლად გამომცხვარი“ მ. ცხ. 124r. იხ. ახალი.

ახლადმოსრული-ი ახალმოსული: „თქუენ ჰამეთ, შვილო, რამეთუ ახლადმოსრულნი ხართ“ მ. ცხ. 114r. იხ. მოსრული.

ახლადშობილ-ი ახალშობილი: „ვითარ განუტეო ახლადშობილი ესე“ ფლკტ. 158,82 იხ. შობილი (შობა).

ახლავს იხ. ხლება.

ახლება, ახლვა, ხლება ახლოს ყოფნა, თან ყოფნა: „რომელსა ეახლა ქალაქი ლასიაჲ“ ხაქ. მოც. 27,8; „ეახლოს დაწყლულსა“ G,—„ეხოს მას“ M, II შჯ. 21,5; „ესრეთ იღოცვიდა ღმრთისა მიმართ, ვითარმცა ახლავ და გახლავს, და რამეთუ გუახლავს ჴეშმარიტად“ მ. ცხ. 291r: „გახლავს შენ საყოფელი ეგზაპსაჲ“ თ'ე. 558. იხ. ხლება; ახლო.

ახლის-პირით გუემულ-ი მთვარეული: „მოჰგურიდეს მას... განრღუეულთა და ახლის-პირით გუემულთა“ მთ. 4,24.

ახლის-პიროვან-ი მთვარეული: „ახლის-პიროვან არს და ძჳრ-ძჳრად იჭუემების“ მთ. 17,15.

ახლო, ახლოს: „ახლო არნ არე“ C,—„ახლოს არს ზაფხული“ მრ. 13,28; „ახლოს ბარ შენ“ ფს. 118,151.

ახლოს ყოფნა „ახლოს იყო ნავსა მას“ DE,—„მოეახლა ნავსა მას“ C, ი. 6,19. იხ. ახლება, ახლონდელი, დაახლება, ვერ მიახლება, მახლობელი, მახლობელობა, მახლობლითი, მოახლება, შემოახლება.

ახლონდელ-ი გუშინდელი: „ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჩჳლი“ ფლკტ. 154,1. იხ. ახლო.

ახოან-ი, ახოვან-ი ძლიერი, მძლავრი; მამაცი; შეპურვილი, მხედარი: „ოდესმე ისარი მივმთხჳს ჯაჭუსა განბეულსა და განეწონის გუამსა და მოაკუდინის ახოანი მბრძოლთაგანი“ მ. სწ. 279,29; „ვინმე დასცის ახოვანი თჳნიერ ბრძოლისა?“ H—341, 602; „ბოროტისათჳს ახოვან და კეთილისათჳს—ჩუკუნ“ მ. სწ. 288,20; „აღესრულნეს ახოვანნი და მჳნენი იგი“ იზტ. 112,12 (l); „ვითარცა ახოვანი შეიქურა“ რიფს. 108,34.

ახოვან-ყოფა გამტკიცება: „განაახლებს მათ და ახოვან-ჰყოფს“ მ. ცხ. 287v.

ახოვნად: „უმძიმს მას, არა თუ რად ეენო, არამედ რამეთუ არა ახოვნად მოითმინა“ მ. ცხ. 47v.

ახოვნება სიმხნე, სიმამაცე: „სარტყელი (სახე არს) სიმჭნისა და ახოვნებისაჲ“ მ. ცხ. 34r. „ვერ დათმო... ახოვნებასა გონებისა მისისასა“ მ. ცხ. 176v.

ახოვნებისა მოდგამ-ი თანამოღვაწე: „აღესრულა... ოცდაცამეტითა ახოვნებისა მის მოდგამებითურთ“ რიფს. 177,29.

ახოვნებრ მამაცურად, მხნედ: „სძლე ახოვნებრ მბრძოლსა მას უშმაკსა“ ანდ.-ანატ. 212,27.

ახოვნეს-ი უძლიერესი: „აბუანი გუამთა და ახუანესი გონებითა“ H—341, 110.

ახორი ბოსელი: „შეუალს ახორსა მათსა და აღჰჴსნის ქარაულსა მათსა“ მ. ცხ. 107v.

ახს იხ. ახ-.

ახუმა იხ. აღხუმა.

აჴდა იხ. აღჴდა.

აჴდომა იხ. აღჴდომა.

აჴოცა იხ. აღჴოცა.

აჴსნა იხ. აღჴსნა.

აჴდომა იხ. აღჴდომა.

აჴოჴვა გაფურჩნა: „გაკვიდის... გინა თუ ვენაჳთა ასარეასა, გინა თუ აჴოჴვასა“ ი.-ე. 42,3. იხ. ჴოჴვა.

აჰა აი: „აჰა ანკჳლოზი უჴლესაჲ“ მთ. 1,20.

აჰა ეგერა <აჰა ესერა>, აი აგერ: „აჰა ეგერა (აჰა ესერა O) ჰრცხუენოდის“ I, ეს. 41,11; „აჰა ეგერა მიგეცნეს შენ ჴრულებანი“ ეზეკ. 8,25. იხ. ეგერა.

აჰა ესერა <აჰა ეგერა>, აი აგერ, აი აქ; ეხლა, <მუნ-ეცეს ოდენ>: „აჰა ესერა“ მთ. 2,9; „აჰა ესერა არა ძლებულ იქმნა სიცრუვით“ ფს. 7,15; „აჰა ესერა“ M.—„მუნ-ეცეს ოდენ“ O, ეს. 11,8; „აჰა ესერა მე აღვადგინე ივანი“ ოვ. 8,7; „აჰა ესერა იხილა“ ხნდ. 5,94; „აჰა ესერა (აჰა ეგერა l) ჰრცხუენოდის“ ეს. O, 41,11. იხ. ესერა.

ბ-ან ქართული ანბანის მეორე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—2.

ბაბილო რტო, ნაყოფის მომცემი რტო ანუ რქა; მაღლარი ვაზი, ხეზე აშვებული: „დაფარნა მთანი გრილმან მისვან და ბ ა ბ ი ლ თ ა მისთა—ნაძუნი ღმრთისანი“ ფს. 79,11; „ყვნა წიდწენი და განართხნა ბ ა ბ ი ლ ო ნ ი თჳსნი“ ეზეკ. 17,6; „მარადის იყოს ძრუაჲ ჩუენი ზე აღმართ, ვითარცა სახედ ბ ა ბ ი ლ ო ნ ი მაღლად თავსა ზედა ხეთა მაღლთასა“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 71,11.

ბაგა ბოსელი ან გომი: „არა ა(ღ)ჰჴსნის ჯარი ანუ ვარი ბ ა გ ჲ თ ა გ ა ნ? ლ. 18,15; „ხლდებოდეს დიაკეულნი ბ ა გ ჲ თ ა მათთა ზედა“ ოთ. 1,16; „დაბნები (ყვნა) ბაგად ყოელისათჳს საცხოვარისა და ბაკები—სამწყსოთა“ II ნშტ. 32,28.

ბაგე ტუჩი, დრუნჩი; ნაპირი, «ბაკი», «კიდე»: „ბ ა გ ი თ ა ხოლო მადლებს მე“ მთ. 15,8; „ბ ა გ ე ნ ი მისნი ოდენ ძუროდეს“ I მფ. 1.13; „ჳრგოლითა განუჭერიტა ბაგე მისი“ იობ 40,21; „პირსა აკოცებს ბ ა გ ი თ ა თჳსითა“ მ. ხწ. 248,16; „იყუნენ ვითარცა კჳშაჲ ბ ა გ ე თ ა ზედა ზუკათა“ G, მხ. 7,12; „რომელ არს ბ ა გ ე თ ა თანა ნაღუარევსა არწონისათა“ G,—„რომელ არს კ ი დ ე ს ა ნაღუარევსა არწონისასა“ M, იხუ ნ. 18,9; „ძგიდებ ბ ა გ ე ს ა თანა მისსა მრგულივ მტკაველეული“ pb.,—„გძილი გარემო ბ ა კ ი თ ა მისთა მტკაველი ერთ“ O, ეზეკ. 43,13.

ბაგინ-ი «ბომონი», «ტაძარი» (კერპთა): „ბ ა გ ი ნ ე ბ ი მათი დაუწუა“ M,—„დაუცევნით ბ ო მ ო ნ ნ ი მათნი“ G, II მჯ. 12,6; რომელ ბ ა გ ი ნ ს ა ც ა აზნმნა შეჴინებად“ Č,—„რომელ ტ ა ძ ა რ ს ა ც ა აზნმნა შეჴინებად“ Q, ხაქ. მოც. 24,6; „უბრძანა... განლეგად ჯართა მათ ბ ა გ ი ნ ი ს ა თ ა“ ფლტ. 134,1.

ბაგინისმძარცუელ-ი, ბაგინთა მძარცუელ-ი კერპთა ტაძრის მძარცველი: „კაცნი ესე არიან ბ ა გ ი ნ ი ს მ ძ ა რ ც უ ე ლ ნ, არცა ბჭობარ არიან ღმრთისა ჩუენისა“ ხაქ. მოც. 19,37; „ბ ა გ ი ნ თ ა მ ძ ა რ ც უ ე ლ ი და ეშმაკ და უსულო არიან“ ფოკა 242v. იხ. მძარცუელი.

ბაგის-ხაყოფელ-ი «საკიცხელი», დასაცინავი: „ნაცილ არიან ქნჳულნი ბ ა გ ი ს - ხ ა ყ ო ფ ე ლ ნ ი“ O, —„ამაოჲ არიან საქმენი ს ა კ ი ც ხ ე ლ ნ ი“ pb., იერემ. 51,18. იხ. საყოფელი.

ბაგის-ყოფა დაცინვა, «კიცხევა»: „ბ ა გ ე ს - მ ი ყ ო ფ დ ე ნ მე“ O,—„შ ე კ ი ც ხ ე დ ე ნ მე“ pb., იერემ. 38,19. იხ. ყოფა.

ბადე «სათრომელი», «ანკელი», სანადირო ბადე; ლობე: „გან-ოდნ-იეგებენეს ს ა თ რ ო მ ე ლ თ ა“ C,—განაგებდეს ბ ა დ ე თ ა“ ზრ. 1,18; „სდევით ბ ა დ ე ჲ ეჲ მარჯუენით კერძო ნავსა ჴიდ“ DE,—„სდევეთ-ლა მარჯუე კერძო ნავსა ჴიდ ს ა თ რ ო მ ე ლ ი ეგე“ C, ი. 21,6; გარდაეპბურო მათ ბ ა დ ჱ ჩენი“ ოვე 7,12; „იყო... ჯანკელი (ბადე pb.,) (ლ) ვრცელნი სდებდეს სატანასა ზედა გარემოჲს“ იერემ. 50,22; „გარე-მოჲკიდე შენ ბ ა დ ჱ“ ეზეკ. 32,3; „დასთხინა პეტრე ბ ა დ ე ნ ი და მიიზღუა კლიტენი საუნჯეულისა ცათა-მპყრობელისა“ მ. ხწ. 67, 8; „ჴელუნები ოქროჲსა ოთხნი ეწნა ორთა მათ ბ ა დ ე თ ა“ II ნშტ. 4,13; „რომელნი სდებენ ბ ა დ ე ნ ი“ O, — „შ ე მ ა მ ყ რ ე ლ ნ ი ბ ა დ ე თ ა ნ ი“ pb. ეს. 19,8.

ბადება შობა: „ცოლი ვისჳ და შვილი არა მ ე ბ ა დ ე ბ ი ს“ H—341, 605. იხ. დაბადება (-ული), დაბადებულობა, დამბადებული, დაუბადებელი.

ბადენ-ი ტილოს პერანგი: „პრქუეს კაცსა მას, რომელსა ეშოსა ბ ა დ ე ნ ი“ დან. 12,6.

ბადის-პირ-ი «საბელი»: „ბ ა დ ი ს - პ ი რ თ ა განჰმართებდა ქუეყანასა მათსა“ II მფ. 8,2; „ბ ა დ ი ს - პ ი რ ნ ი ცოდვისანი მომეხჳნეს მე“ Č,—„ს ა ბ ე ლ ნ ი ცოდვილთანი მომეხჳნეს მე“ Q, ფს. 118,61. იხ. პირი.

ბადის-სახე სარკმლისებრი რკინისა, მოაჯირი: II ნშტ. 4,12. იხ. სახე.

ბავთ-ი ცუდი ამბავი: „მოიწია ბ ა ე თ ი ი ჲ ი საულისა“ II მფ. 4,4; „ესმეს ბ ა ე თ ი და მოიჭცეს“ IV მფ. 19,7. იხ. მებაეთე.

ბავრუკ-ი nitrum: „გან-თუ-იბანო ბ ა ე რ უ კ ი თ ა“ იერემ. 2,22; „ვითარცა მოვიდოდეს გზასა, პოვა მცირე ბ ა ვ რ უ კ ი“ მ. ცხ. 104v. იხ. საბაერუკე.

ბაზმაკ-ი «სანთელი», სასანთლე: „დაბურონ... ბ ა ზ მ ა კ ნ ი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი“ G,—„შებურონ ს ა ნ თ ე ლ ნ ი მისნი და მოსაკლუნნი მისნი და განსაკოცი მისი“ pb., რიცხ. 4,9; „გლოვაჲ ბ ა ზ მ ა კ ი არ იღნებული... მეყსეულად დაივსების იგი კუეთებისაგან ჭართაჲსა“ მ. ცხ. 104r. იხ. საბაზმაკე.

ბაია, ბაჲა palma palmulas, ფინიკი: „განთიად დაეალბობ ბ ა ჲ ა ს ა და ეშურები“ მ. ცხ. 116v; „დაულბო მას ბ ა ჲ ა ჲ ა და განუმზადა მას საკერავი“ მ. ცხ. 72r; „ეამსა ბ ა ჲ ა ჲ ს ა ს ა სკუიდეს ნაყოფსა მას ხეთასა“ მ. ცხ. 206v.

ბაიოან-ი ბაჲოან-ი ფინიკოვანი ადგილი: „მიეიდა ვიწმე ბერი... მცირესა მას ბ ა ჲ ო ა ნ ს ა“ მ. ცხ. 381r. იხ. ბაია, ბაჲა.

ბაკ-ი «ზღუდა», საჩეხი: „სხუაკა ცხოვარ არიან ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბ ა გ ი ს ა ნ ი“ C,—„სხუანია ცხოვარნი მიდგან, რომელნი არა არიან ამის ე ზ ო ჲ ს ა ნ ი“ DE, ი. 10,16; „გამოგიყვანე შენ ბ ა კ ი ს ა გ ა ნ უკუანაგან სამწყსოთა“ I ნშტ. 17,7; „აღაშენა ბ ა კ ი, რაჲთა შეკრიბნეს ცხოვარნი თჳსნი“ Sin—11,315v; „მპარავნი იგი უხილავმან ძალმან ბ ა კ ს ა მას არეისასა შეაკრნა“ მ. ცხ. 374r. იხ. ნაბაკევი.

ბაკო «ბაგე», ნაპირი: „ბ ა კ ო ნ ი მისნი, ვითარცა ბ ა კ ო სასუმელისა“ II ნშტ. 4,5; „ძგიდებ ბ ა კ ო თ ა მისთა მტკაველ ერთ“ O,—„ძგიდებ ბ ა გ ე ს ა თანა მისსა მრგულივ მტკაველეული“ ეზეკ. 43,13.

ბალან-ი ბეწვი, მატყლი: „დამიტევა ხალენი მისი და ბ ა ლ ნ ი ს ა ჩოჴაჲ... და მე შევიმოსე ესე ყოველი“ მ. ცხ. 330v.

ბალანტ-ი «საჭუფთე», ქისა: „რომელსა აქუნდეს ბ ა ლ ა ნ ტ ი, აღიღენ“ C,—„რომელსა აქუნდეს ს ა ჭ უ ფ თ ჲ, აღიღენ“ DE, ლ. 22,36; „აღმოიღო ვეცხლი ბ ა ლ ა ნ ტ ი ს ა გ ა ნ“ H—341,594; „ნუ წარგაჭუნ ბ ა ლ ა ნ ტ ი“ ლ. 10,4.

ბალარჯ-ი უფუარი პური, ხმიადი: IV მფ. 23,9.

ბალარჯობა «უცომოება», «ჭალარჯობა», ებრაელთა დღესასწაული, როცა ისინი სჯულისამებრ ბალარჯს ჭამენ: „პირველსა მას ბალარჯობასა“ C,—„პირველსა მას დღესა უცომოებისასა“ DE, მთ. 26,17; „უკუეს... დღესასწაული იგი ჭალარჯობისაჲ შჳდ დღე“ I ეზრა 1,19; „განმზადეს ხატიკი იგი ბალარჯობისაჲ (უცომოებისაჲ O)“ I ეზრა 1,10. შდრ. ჭალარჯობა.

ბალახშ-ი ლალი: „ზჱდა ზის თუალი იაჷუნდი... ბალახში :ბ:“ და მარგალიტი :ი:“ A—484, 815r.

ბალლინჯ-ი ბაღლინჯო: „აღუესო ქუაბი იგი მისი სრულიად ქუეითგან ზედმდე ბალღინჯითა“ მ. ცხ. 206r.

ბანა «განბანა»: „უკუეთუ არა იბანნიან, არა ჰამიან“ DE,—„ვიდრე არა განიბანნიან, არა ჰამიან“ C, მრ. 7,4; „იხილა მან მიერ ერდოჲთ, დედაკაცი ერთი იბანებოდა რაჲ სამოთხესა შინა ფუსსა“ II მფ. 11,2; „ვითარ ვიბანებოდე აბანოსა შინა?“ ი. მოც. 83,18. „ვერ შემძლებელ იყვნეს გულითად სრულ-ყოფად შემწირველთა მათ, გარნა... პირად-პირადთა ბანათა“ ჰებრ. 9,10.

ბანაკ-ი «ერი», მხედრობა, რაზმი; გუნდი, ჯგუფი: „გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ბანაკი“ Ქ,—„გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი“ C, ფს. 26,3; „შენი არსა ესე ყოველი ბანაკები, რომელ შემემთხჳ?“ დაბ. 33,8; „ბანაკი იგი უცხოთესლთაჲ დაბანაკებულ იყო ღელჱა მას გჳრთასა“ I ნშტ. 11,15; „აღიძრა ყოველი კრებული... ბანაკად—ბანაკად თითოეული“ გამოხლ. 17,1; „ბანაკი ანგელოზთა უფლისაჲ გარე-მოადეგს მოშიშთა მისთა“ ფს. 33, 8; („განყო) ცხოვარი და ზროხაჲ ორად ბანაკად“ დაბ. 32,7. იხ. დაბანაკება (-ული), დამბანაკებელი, საბანაკე.

ბანდ-ი ნაჭერი: „იხილეს ძაჲ ვინმე შიშუელი, რომელსა ბანდი რაჲმე მოესხა სარტყნელთა მისთა“ მ. ცხ. 208r.

ბანდაკ-ი «სფჳრიდი», გოდორი: „ზღუდით სარკუმელსა გარდაუტეევეს ბანდაკითა“ Ც,—„სარკუმლით ზღუდესა გარდაუტეევეს ივი სფჳრიდითა“ Ლ, ხაქ. მოც. 9,25.

ბანერეგეს «ძენი ქუხილისანი»: „დაჰსდვა მათ სახელები ბანერეგეს, რომელ არს ძენი ქუხილისანი“ მრ. 3,17.

ბანილ-ი დაბანილი; მონათლული: „ბანილსა მას არა უკმს ბანა“ ი. 13,10; „ბანილი ხოლო იყვნეს სახელითა უფლისა იესუ ქრისტჱსითა“ ხაქ. მოც. 8,16. იხ. განბანა (-ილი), დაბანა, მბანელი,მობანა, ნაბანი, საბანელი, უბანელი.

ბანჯარ-ი მწვანილი, ბალახი: „ვითარცა ბანჯარი შემჭნარი“ ეს. 37,27.

ბაჲა იხ. ბაბა.

ბაჲოან-ი იხ. ბაიოანი.

ბაყ-ი გადასახადი, გამოსაღები: „იხილეს რაჲ მეზუერე, მისცეს ბაყი მათი“ მ. ცხ. 55r. იხ. მებაჟე, საბაჟე.

ბარ-ი «ველოან-ი», «ღელე», ვაკე: „ჴუეყანაჲ მთაჲ და ბარი“ M,—„ჴუეყანაჲ მთოანი და ველოანი (არს)“ G, II მჯ. 11,11; „ვერ შეუძლეს დამკჳდრებად მკჳდრთა მათ ბარისათა“ M,—„ვერ შეუძლეს მოსრულებაჲ მკჳდრთა ღელისათა“ მსჯ. 1,19.

ბარაკიელ-ი «მონა», მსახური: „ვითარცა ისმინე ბარაკიელის (var. მონისა) ამის შენისა მოსჩსი“ ქ. იერ.-ჯუარ. გამოჩ. 241,89.

ბარბაროზ-ი, ბარბაროს-ი უცხოთესლი, არაელინი, ველური: „სადა-იჲი არა არს წარმართ... ბარბაროს“ კოლ. 3,11; „ვითარცა იხილეს ბარბაროზთა მათ“ ხნდ. 7,6; იყოს... ბარბაროზთა მოსლვაჲ, ენის აშლაჲ“ მ. ცხ. 82v; „შემოჴჳდეს ჩუენ ბარბაროზნი და მოსრეს ერისა ჩუენისაგან ურიცხჳ სული“ ლიმ. 8,1.

ბარბაროზებრ-ი ბარბაროსული (ენა): „მიუჴო მან ბარბაროზებრითა ენითა“ მრთ. C, პავ. თებ. 818. იხ. ბარბაროზი.

ბარბაროს-ი იხ. ბარბაროზი.

ბარე ბარემ, მაშ; მაინც: „უკუეთუ ვერ ძალ-გიც სხჳსა მიპყრობაჲ, ბარე ერთკერძოჲ ივი დაითმინეთ“ მ. ცხ. 173r; „ბარე სიტყჳთ მოჰიცნას და ჴანუტჳო“ მ. ცხ. 215r; „ოდეს-ღა არა ინებე განყუანებაჲ ჩემი შენ თანა... ბარე მიიღე სამოსელი თავისა შენისათჳს“ ბალ. 65,86; „ვინაჲთგან მონასტერი ვერ წაჴჳღს, ბარემცა დიდი ეკლესიაჲ რაჲთ მიგჳღეს“ ი.-ე. 53,10.

ბარზიმ-ი იხ. ბარძიმი.

ბარკალ-ი (ბარკლისა) «თეძო», ბარძაყი: „შრიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა“ M,—„შეირტყა ივი ჴუეშეთ მოსასხმელსა თჳძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა“ C, მსჯ. 3,16; „მოართუა ბარკალი კუეითურთ“ I მფ. 9,24; „შეუბამნ კაცად-კაცადსა ჴრმალი... და საბარკალი ბარკალსა თჳსსა“ ნეემ. 4,16; „დაიდგა ჩაფხუტი თავსა ჩემსა... ჴრმალი დავიკრა ბარკალსა ჩემსა“ ლიმ. 103,18. იხ. საბარკალი, სხჳლბარკალი.

ბარკალსხჳლ-ი «სხჳლბარკალი», ბარძაყი: „არცა ბარკალ-სხჳლნი გმირისანი სთნდეს მას“ Ც,—„არცა სხჳლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს“ Ქ, ფს. 146,10. იხ. სხჳლი.

ბარსაბონ-ი რაღაც მოხელეა: „აჰა ბარსაბონი სომხითისაჲ... რომელ იყო მჴლობელ ქუეყანისა ჩუენისაჲ და აჭკნდა ჴელმწიფებაჲ დივანთა განგებასა ზედა“ Sin.—11, 44r.

ბარსაბონ-ი ბალზამი, balsamum: „სხუაჲ არს ასჩინოჲსა გომიზი და სხუაჲ ბარსაბონისაჲ“ ბახ. კებ.-ექუს. დღ 74,8.

ბარძიმ-ი, ბარზიმ-ი «სასუმელი ვეცხლისაჲ», სასმისი; ზიარების ჭურჭელი: „ბარძიმი ივი ვეცხლისაჲ შთაუდთ ძაძასა მას უმრწემჱსისა“ დაბ. 44,2; „ბარძიმი გულისწყრომისა ჩემისაჲ“ ეხ. 51,17; „ეტჳრთა წჱიდაჲ ბარძიმი სიდუმლოჲთა მით საღმრთოჲთა, და აზიარებდა ერსა“ მ. ცხ. 64v; „იქმს იოსებ სახეჲსა მიწნისასა ბარზიმითა მით, ესე ივი არს სასუმელი ვეცხლისაჲ, რომელი ეპყრა“ ხაყითხ. წიგნ. II 72,1.

ბარჯ-ი ორკაპა ჯოხი: „ჴედი შენი ბარჯისათჳს და საჴვიისა ემბაღების დადებად“ მ. ხწ. 134,8.

ბასრება, ბასრობა დაცინვა, «ჭიცხვება», «წუნობა», «შეურაცხ-ყოფა», «ვმობა»: „დაასრულეს ბასრობაჲ ივი მის ზედა“ C,—„განჭიცხეს იგი“ DE, მრ. 15,20; „ჰბასრობდეს მას“ DE, მთ. 27,29; „გუბასრობენ

მწვალებელნი" მრთ. D, კორ. იერ.-ადდგომ. 113; „ვითარ-ლა ვიბასრვით ემშაკთაგან და ვერ ვავრძნობთ" მ. ცხ. 125; „სადა იყვნენ მაშინ, რომელნიცა ეკრინედ და ჰბაბარობედ მოწვედთა კეთილისათა" მ. სწ. 94,18; „რაჲ ესრე ჰბაბარობ მე" pb., — „რაჲსათჳს მწუნობთ ჩუენ" I,— „რაჲსათჳს შეურაცხ-მყვენით ჩუენ" M, II მფ. 10,42. „ახრახჯა ჩემი ბახრებაჲ?" Sin. — 6,15Sr; „ეგერა აწ გესმა ბაბრობაჲ იგი მისი" C.—„ჰაჲ ესერა გესმა გმობაჲ მაგისი" DE, მთ. 26,65. იხ. განბასრება, მბასრობელი, საბასრავი, საბასრობელი.

ბატრუჭაკ-ი საკლავი, მსხვერპლი: „მიეცემოდა მათ ორი კაცისა ჯუამი და ორი ბატრუჭაკი" დან. 13 (14),61.

ბატურ-ი «ფუცხუ», ხორცის ამოსაღები: „დასხნენ მას ზედა ყოველნი ჯურჭელნი... საცეცხურები და ბატურები" G,—„საცეცხლური იგი და ფუცხეები" pb., რიცხ. 4,14.

ბაულ-ი ლაფი, ჭუჭყი, მწვირე: „მოაღებინა... სხუა საძაგელი ბაულები და კიდობანთა მათ შინა ჩადგა" Ქ, ბალ. 38,9; „იყო იგი მაშინ მოსილ ძუელითა და სამზარეულოჲსა ბაულითა შებაულებულ და კუამლ-ნაჭშირითა შეღებულ" მ. ცხ. 326r; „რომელმან შებღალოს და დასუაროს ბაულითა, ერთითა პატიჟითა განიპატიჟნენ ორნივე იგი" მ. ცხ. 220r.

ბაულეან-ი, ბაულიან-ი ჭუჭყიანი, მწვირიანი: „ჩრაჲ არს სამოსელი იგი ბაულეანი, რომელი ემოსა მას" მ. სწ. 280, 10; „მოსილ არს იგი სამოსლითა ძონძითა და ბაულეანითა" ლიმ. 77,29. იხ. ბაული.

ბაძვა შურება, მოშურნეობა, მიმსგავსება, შესწორება: „ნუცა ჰბაძავ ცოდვილთა" იგ. სოლ. 24,19; „ნუ ჰბაძავ გზათა მათთა" იგ. სოლ. 3, 31; „რაჲთა მათ ჰბაძვიდეთ" გალ. 4,17; „რაჲთა მბაძვიდეთ ჩუენ" II თეს. 3,9; „ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უკუნურთა და მიემსგავსა მათ" ფს. 48,13.

ბაძვა შური, ჯიბრი: „სიმწარჱ სულისა არს, რომელმან გარდარეულად სუას ბაძვითა და ჯდომითა" ზირ. 34(31), 23. იხ. აღბაძვა, მიბაძვა, მობაძვა, მობაძაობა.

ბაწარ-ი ლარი, საბელი: „ყოველნიე მახენი არიან და საბრკენი და ბაწარნი სიერაჯეთა ჩემთანი, რომლითა შეუბრკობ მაჯალთა გზასა მას წრფელსა" მ. ცხ. 402v.

ბგერა, ბჳგერა დიდი ხმა, «ობრა», შრიალი, დგრიალი: „დატეხელენ ჴელითა და ბგერდი ფერჴითა" ეზეკ. 25,6. „ესმა გოლიად ჴმაჲ ბგერისაჲ ერისაჲ მისი" IV მფ. 11,13; „ამა ჟამსა ბგერაჲ ღერჴთა უფლისა მისისათაჲ" IV მფ. 6,32; „ბგერაჲ გჳმაყრობელი და ზელევაჲ კლდეთაჲ" O.—„ობრაჲ ფრიდი შთამოგორებელთა ქვათაჲ pb.. ხიბრძ. სოლ. 17,18; „ბგერაჲ... მჭეხრთაჲ" მიქ. 1,18; „ბგერაჲ ეტლებისაჲ" მიქ. 1,18; „ეტლებისა ბგერაჲ" ნაუმ 3,2. იხ. აღბრძენებელი, დაბგერება.

ბდჳნვარე ნელი, მინელებული: „ცეცხლი რაჟამს ედგების ბდჳნვარედ და არა ლატჳნის იგი ქარმან, არა დაშრტების" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 171,29.

|ბებკა| ცვეთა, ფლეთა, ხევა: „იყვნეს კაცი და დედაკაცი, შეწოსილნი სამოსლითა ბეწკნელითა" Ქ. ბალ. 50,12. იხ. განბებკა, დაბებკელი.

ბეგარ-ი (ბეგრისა) ხარკი: „იხილეს მეზუერე, მისცეს ბაჟი... ხოლო ძმაჲ იგი... შეწუხნა ფრიად და იწყო წინააღმდგომად მათა და ეტყოდა: „ყოველად იაძრებთა მოხდად ბეგრისა?" მ. ცხ. 55r. იხ. მებეგრე.

ბედ-ი სვე: „განუმზადებდით ბედსა ტაბლასა და აღუესით ეშმაკსა საწდე" ეს. 65,11; „ბედმან შენმან დაიცვა საპყრობილე" თომა მოც. 16,21; იხ. ძნელ-ბედი; ბედიანი, ბედნიერი, ბედნიერება.

ბედედ-ი «ერდო»: „ვითარცა თიჲაჲ ზედა ბედედსა" O,— „ვითარცა თივაჲ ჴმელი ერდოთა ზედა" pb., ეს. 37,27.

ბედეკ-ი განახლება (შენობისა): „მათ აღაგონ ბედეკი სასახლისაჲ მის უფლისაჲ" IV მფ. 12,5; „განაძლიერონ ბედეკი სახლისა მის უფლისაჲ ხუროთა მათ" IV მფ. 22,5.

ბედიან-ი ბედის მქონე: „ვინცა შეცხრამეტესა დარაჯასა ზედა იშუას, კაცი ბედიანი იყოს და მისსა სიცოცხლესა შიგან სამი ფათერაკი შეემთხჳოს" A—65, 268 იხ. ბედი.

ბედით უბრალოდ, ამაოდ, ფუჭად: „ესთენი განძი ბედით წაჴდეს" ი.-ე. 40,28.

ბედნიერ-ი ბედის მქონებელი: „იყო საწუთროსა ამას ბედნიერ და დიდებულ" Sin.—11,44v.

ბედნიერება ბედის ქონება: „რეცა თუ ბედნიერებისა იგი ჟამი ცხორებისაჲ ყოველთაგან მოუღებიეს" H—341, 707. იხ. ბედი.

ბევრ-ი 10.000; მრავალი: „თანამდები ბევრისა ჯანჭრისაჲ" მთ. 18,24; „პოვეს ეუცხო ხუთ ბევრ" საქ. მოც. 19,19; „ასნი თქუენნი სდევნიდენ ბევრთა" G, ლევიტ. 26,8; „ბევრნი ღუაწლნი დაითმინნა" მრთ. A, კ. იერ.-ხული წმ. 106.

ბევრეულ-ი 10.000: „რომელთა ზედა შეკრებულ იყო ბევრეული ერი" ლ. 12,1; „არა შემეშინოს მე ბევრეული-საგან ერისა" ფს. 3,7; „მტერთა ჩუენთა ბევრეულად გუემ" pb..—„მტერთა ჩუენთა ბევრწილ სტანჯველ" O, სიბრძ. სოლ. 12,22.

ბევრწილ «ბევრეულად», ათიათასჯერ: „მტერთა ჩუენთა ბევრწილ სტანჯველ" O,—„მტერთა ჩუენთა ბევრეულად გუემ" pb., სიბრძ. სოლ. 12,22; „თუ ბევრწილ შეცოდებულ იყო" ოქრ.-მარხ. დაიონ. 10,28; „თუალნი უფლისანი ბევრწილ უნათლეს არიან მზისა" მ. ცხ. 49r. იხ. წილ.

ბევრჯერ ათიათასჯერ: „დაღაცთუ ბევრჯერ მოქუდე, არა განვეშორო მე ღმერთსა ჩემსა" მ. ცხ. 611,8. იხ. ჯერ.

ბეკა ცხენის მიერ ფეხის ცემა მიწაზე და მიწის მოთხრა: „იბეკნ ველსა ზედა" იობ 39,21.

ბელატ-ი უთმო: „კაცი იყოს ...ბელატი" A—65,266.

ბელეკონ-ი «ტერემინთოა», «თერეენთი», pistacia terebinthus: „დამალნა იგინი იაკობ ქუეშე ბელეკონსა მას" დაბ. 35,4; „რომელ არს ბელეკონი ეფრემისი" M,—„ტერემინთოჲთ ეფრემის ქალაქისაგან" G, ისუ ნ. 17,9; „იყვნეს იგინი ვითარცა ბელეკონნი ფურცელდაყრილნი" ეს. 1,30; „ვითარცა ბელეკონმან განეირთხენ რტონი" O,—„ვითარცა თერეინთმან განეირთხენ რტონი" pb., ზირ. 24,22.

ბელეკონ-ი ნაყოფი ბელეკონის ხისა—pistacia terebinthus-ისა: „შთაართჳთ კაცსა მას ძღუენი... შტახსი, ბ ე ლ ე კ ო ნ ი და ნიჴოზი“ დან. 43,11.

ბელზებულ-ი, ბერზებულ-ი ეშმაკთ-მთავარი, სატანა: „ბ ე ლ ზ ე ბ უ ლ ი თ ა (ბ ე რ ზ ე ბ უ ლ ი თ ა E) განასხმს ეშმაკთა“ ლ. 11,15.

ბელიარ-ი ეშმაკი, სატანა, ანტეკრისტე: „რაჲ შეჴყუეს ბაჲ არს ქრისტჱსი ბ ე ლ ი ა რ ს თანა?“ II კორ. 6,15; „მბრძოლი იგი წმიდათაჲ და მოშურნე კაცთა ცხორებისაჲ ბ ე ლ ი ა რ“ ი.-ე. 46,9.

ბემონ-ი, ბმემონ-ი ამბიონი: „დადგა ეზრა მღდელი... ზედა ძელისა ბ ე მ ო ნ ს ა“ I ეზრა 9,43; „დგა... ზედა ბ მ ე მ ო ნ ს ა ძელისასა“ ნეემ. 8,4.

ბეჟედ-ი ძვირფასი თვალი: „ზედა ზის... ბ ე ჟ ე დ ი მრთელი და სრული ყოვლითა ფერითა“ A—484, 815r.

ბერ-ი მოხუცებული; მონაზონი კაცი: „ვითარ ჴელეწიფების შობად კაცსა ბ ე რ ს ა?“ ი. 3,4; „ერთი იყო ბ ე რ და ერთი ჰაბუ“ ბ. ცხ. 886 v; „ჰკითხა ძმამან ვინმე ბ ე რ ს ა... ჰრქუა მას ბ ე რ მ ა ნ“ ბ. ცხ. 26v. იხ. ბერობა, დაბერება, დედაბერი, დედაბერებრი, სიბერე, უბერესი.

ბერვა «შებერება», ჩაბერება: „ჰ ბ ე რ ო თუ ნაკუერცხალსა, აღაგზნე ცეცხლი“ O.—„უკუეთუ შ ე ჰ ბ ე რ ო ნაბერწყალსა ზედა, აღეგზნეს“ pb., ზირ. 28,14; „რომელნი ჰ ბ ე რ ე ი დ ე ს ნასტუსა რჩისასა“ ნეემ. 4,18; „ჰ ბ ე რ ო ს მას ქარმან“ ფს. 102,16. იხ. აღბერება, აღბერილი, აღმობერება, ბამობერება, გამობერება, გამობერებითი, გამობერილი, განბერება, დაბერება, მიბერება, მობერება, საბერველი, შებერება, შთაბერება.

ბერზებულ-ი იხ. ბელზებული.

ბერობა «მოხუცებულნი», უხუცესნი: „მოუწოდა ბ ე რ ო ბ ა ს ა ისრაჱლისასა“ G, — „მოუწოდა... მ ო ხ უ ც ე ბ უ ლ თ ა ისრაჱლისათა“ O, ლევიტ. 9,1; „მოავლინოს ბ ე რ ო ბ ა მ ა ნ ქალაქისა მისისამან“ G,—„მოავლინეთ ყოველთა მათ მ ო ხ უ ც ე ბ უ ლ თ ა შორის ქალაქისათა“ M, II შჯ. 19,12. იხ. ბერი.

ბერტყა იხ. განბერტყა.

ბერძენ-ი რომაელი: „იონთა იგი და ბ ე რ ძ ე ნ თ ა სოფელი ჴემშარიტად ვიცი“ რიფს. 170,20; „მოვიდეს ბ ე რ ძ ე ნ ი და აღპკონ ნათესაჲ ჩუენი“ ი. 11,48. იხ. საბერძნეთი.

ბერძლ ბერძნულად: „წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბ ე რ ძ ლ “ C, ი. 19,20; „ბ ე რ ძ ლ იცი?“ ხაქ. მოც. 21,37.

ბერძულ-ი ბერძნული (ენა): „იყო წიგნი წერილი მას ზედა ბ ე რ ძ უ ლ ი თ ა“ ლ. 23,38; „არა იცოდა სპასპეტმან ბ ე რ ძ უ ლ ი“ H—841,770.

ბერწ-ი უშვილო: „ელისაბეთ იყო ბ ე რ წ “ ლ. 1,7; „იხარებდ ბ ე რ წ ი ეჳე, რომელ არა ჰშობდ“ გალატ. 4,27; ეს. 54,1; „იყო ბ ე რ წ და არაოდეს ეშვა“ ი. მოც. 70,13; „უკუეთუ ბ ე რ წ არნ და არა შვის დედაკაცმან შეილი, მწუხარე არიედ ყოველნი“ ბ. სწ. 116,10.

ბესინ-ი ზედაშე: „ვითარ-იგი გამოაცხადებს სეფისცემაჲ და ბ ე ს ი ნ ი“ Alh.—11; 235v.

ბეჭ-ი «მჭარი»; «ბეჭთ-საშუალ-ი», ზურგი: „დასდევიან ბ ე ჭ თ ა ზედა კაცთასა“ C,—„დასდევიან მ ჭ ა რ თ ა ზედა კაცთასა“ DE მთ. 23,4; „აღიმატნა იგი ბ ე ჭ თ ა ზედა თჳსთა“ M.—„აღიხუნა იგინი ბ ე ჭ თ - ს ა შ უ ა ლ ს ა ზედა თჳსსა“ G, II შჯ. 32,11; „მიყვენ ბ ე ჭ ნ ი შენნი და იტკრთე იგი“ ზირ. 6,20; „განაშორნა ტკრთსა ბ ე ჭ ნ ი“ ფს. 80,7; „ნარისუეითა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტუებოდეს ბ ე ჭ ნ ი მათნი“ იობ 31,20. იხ. ბეჭთ-საშუალი, საბეჭური.

ბეჭედ-ი: „შეაცუთ ბ ე ჭ ე დ ი კელსა მისსა“ ლ. 15,22; „რომელსა ეცუას ბ ე ჭ ე დ ი ოქროჲსაჲ“ ეაკ. 2,2; „დაჰბეჭდ ბ ე ჭ დ ი თ ა თჳსითა“ III შჯ. 21,8; „წიგნი დაბეჭდული საბეჭოჲთა ბ ე ჭ დ ი თ ა“ ბ. ცხ. 423r; „აღბეჭდნა იგინი საუფლოჲთა მით ბ ე ჭ დ ი თ ა“ თომა მოც. 14,30. იხ. აღბეჭდვა, გამობეჭდვა, დაბეჭდვა, დაბეჭდვინება, ოქრობეჭედი, საბეჭდავი, უბეჭდველი, შებეჭდვა.

ბეჭთ-საშუალ-ი «ბეჭი», შუა ზურგი: „აღიხუნა იგინი ბ ე ჭ თ - ს ა შ უ ა ლ ს ა ზედა თჳსსა“ G, — „აღიმატნა იგი ბ ე ჭ თ ა ზედა თჳსთა“ M, II შჯ. 32,11; „ბ ე ჭ თ - ს ა შ უ ა ლ ი თ ა მისით გფარვიდეს შენ“ ფს. 90,4. იხ. საშუალი.

ბზა luxus: „აღმოვაცენო ჭეუყანასა ურწყულსა... ბ ზ ა “ ეს. 41,19.

ბზე: „ბ ზ ე იგი დაწუას“ მთ. 8,12; „ლომი ვითარცა ჯარი ბ ზ ე ს ა ჰამდეს“ ეს. 11,7; „აზილე (თიჯა) ბ ზ ი თ ურთ და განაჴმე ვითარცა ალიზი“ ს. გაბალ.-მოციქ. ხაკს. 98, 20; „სახლსა ბ ზ ი ს ა ს უკუეთუ ვინმე ცეცხლი შეახოს, არა დაივსოს“ ბ. სწ. 312,19. იხ. საბზელი.

ბზიკ-ი vespa, «როჭ-ი»: „არა შჳმოთ... ბ ზ ი კ ი და მსგავსი მისი“ O.—„...რ ო ჭ ი და მსგავსნი მისნი“ G, ლევიტ. 11,22; „გამოჰსცა ქუეყანამან ბ ზ ი კ ი“ სიბრძ. ხოლ. 19,10; „წარვაელინოთ ბ ზ ი კ ი უწინარეს შენსა“ გამოხდ. 23,28.

ბზინვა «ბრწყინვალება», აელვება: „უკუეთუ ბ ზ ი ნ ვ ა ჲ თჳრი იყოს“ G.—„უკუეთუ ბ რ წ ყ ი ნ ვ ა ლ ე ბ ა ჲ იგი იყოს სპეტაკ“ pb., ლევიტ. 13,2; „უკუეთუ იყოს ვისმე გარსა... ბრძოლი... ბ ზ ი ნ ვ ი ს ა ანუ აელვებისაჲ“ ლევიტ. 13,2. იხ. მბზინვარე.

ბივრიტ-ი beryllus: „ჰპოვე თუალი იგი ბ ი ვ რ ი ტ ი “ ქ. ცხ. 65,12.

ბილწ-ი, ბილწ-ი «ბიწიერი», «საძაგელი», «საძაგელება», უწმინდური, «ბუგრიანი»: „შჳკნებულნი და ბ ი ლ წ ნ ი (ბიწიერნი var.) იშუებენ სიუარულსა შინა (საცთურსა შინა var.) მათსა“ II პეტრე 2,13; „რაჟამს იხილოთ ბ ი ლ წ ი იგი მოჯრებისაჲ“ DE,—რაჟამს იხილოთ ს ა ძ ა გ ე ლ ი იგი ოჯრებისაჲ“ ზრ. 13,14; „რომელი წინაშე კაცთა მაღლოვარს, ბ ი ლ წ არს წინაშე ღმრთისა“ C, ლ. 16,15; „ბ ი ლ წ ი მფრინველი არს“ ფიზ. VI, 48; „განჴადე კრებულისაკან ბ ი ლ წ ი“ ეკ. ხოლ. 22,10; „ღიცხელსა და ლაღსა ბ ი ლ წ ჰრქჳან“ იგ. ხოლ. 21,24; „უკუეთუ შვეს მან ძუ ბ ი ლ წ ი, დაშთხეველი სისხლისაჲ“ O,—„უკუეთუ შვეს ძუ ბ უ გ რ ი ა ნ ი, დაშთხეველი სისხლსა“ pb., ეზეკ. 18,10; „ბ ი ლ წ ა დ და არაწმიდად შეუპრაცხო ყოველი კაცი“ ხაქ. მოც. 10,28; „ბ ი ლ წ ა დ სავსე თხლე შუაეებული გულის-თქუმაჲ“ ფიზ. XIV, 34. იხ. სიბილწე, სიბილწება.

ბილწება, ბილწვა, «არაწმიდება», უწმინდურება, «შეგინება», საძაგელება. ბიწი: „შინაგან გულისაგან... გამოელენ... ბილწებანი (არაწმიდებანი DE)“ მრ. 7,22; „ნუმცა იპოვეს თქუენ თანა წიდოვნებაჲ და ბილწებაჲ“ I ეზრა 1,4; „ნუ იქმთ მაგას საქმესა ბილწებისასა, რომელ მოვიძულე“ O,—„ნუ იქმთ საქმესა შეგინებისა ამისასა, რომელი მოვიძულე“ pb., იერემ. 44,5; „არა შესუარულ ხარ ბილწებითა“ მარკ. 248r; „უკუეთუ გესრომდის ისრითა ბილწებისაჲთა, შეიჯურე შენ უბიწოებითა“ მ. სწ. 144,20.

ბილწებისა-ჲ «ნაბილწვარი»: „შესცოდეს მას ნაშობთა მათ ბილწებისათა“ M,—„შესცოდეს მას შვილთა ნაბილწვართა“ G, II მჯ. 82,5. იხ. ბილწი, ნაბილწვარი, შებილწება, შემაბილწებელი.

ბინიკ-ი სადგური, ბანაკი: „ვითარცა მკალმან ბინიკი დიდების“ ზარ. 48,19.

ბირება «აღძრა»; მოხიბლვა, აგზულიანება; მიმხრობა, დაყოლიება: „აბირა იგი გოთონიელ ცოლი თჳსი, რაჲთა სოხოის მამასა თჳსსა აჳარაკი“ M,—„აღძრა იგი გოთონიელმან თხოად მამისაგან თჳსისა აგარაკი“ G, მსჯ. 1,14; „მაშინ აბირნეს ვინმე კაცნი, რომელთა თქუეს“ საქ. მოც. 6,11. „ბირებითა ნახარაისთაჲთა ინებეს მოკლვაჲ დიდისა ორთანესი“ არსტ. 00,25. „შეგიმკო საცთური ამის ჴამო ენითა ბირებულისხა მის პალაჰარისთა“ ბალ. 109,10. იხ. ბირება(-ული), მიბირება, მოპირება.

ბირებულობა მიმხრობა: „რომელმან უთხრა იოდასაჲს ბირებულობაჲ ნაჰორისი“ ბალ. 112,37.

ბირთუ გუნდა, გორგალი, ბურთი: „ბირთუნი და შროშანნი (სასანთლისანი) მისგანვე იყუნენ“ გამოსლ. 24,31; „ბირთჳ ერთი თმაჲ სთუნჯთ დაუდეა“ I მფ. 19,13; „ბირთჳ ოქროჲსაჲ ჴჩიესა სარდიონსა“ იგ. სოლ. 23,11; „სცემდით მაგას კახურსა ბრაჭნისა ბირთუითა“ Sin.— 11,9r; „ეცემდეთ ბირთჳსა მისსა“ მ. სწ. 259,5.

ბირთჳს სახე გუნდისებრი: „მომრგუალე არს (გრძლაბი) ბირთჳს სახე“ ფიზ. XVII, 2.

ბირილიონ-ი იხ. ბჳრილიონი.

ბირჭა წყლის სადგომი ორმო ან თხრილი: „ნეშტი იგი ერთსაჲ მის შეიპყრა და შეაყენა ბირჭასა“ H—341,641.

ბისონ-ი, ბჳსონ-ი «ზეეზი», სუფთა ტილო: „იმოსებოდა იგი ძოწეულითა და ბისონითა“ DE,—„იმოსებოდა ძოწეულითა და ბეზეთა“ C, ლ. 16,19; „შეჰმოსა სამოსელი ბისონი- დან. 41,42; „შეჰკარტყ შენ ბისონი“ ეზეკ. 16,10; „ბჳსონი ეკუეტით ჭრელებული გეცჳნეს შენ სარეცელად“ ეზეკ. 27,7.

ბიც-ი მარილოვანი, მლაშე: „შეჰნია ჭეშეყანაჲ ნაყოფერი ბიცად“ ფს. 106,34.

ბიცოვან-ი, ბიცოან-ი «ლიდაჭი», მლაშე, უნაყოფო: „დაეშენოს იგი ბიცოანსა ქუეყანასა, მარილოვანსა“ O,—დაეშენოს აღმაჲსა ქუეყანასა... მარილოანსა“ pb., იერემ. 17,6; „მრცუალნი არა დაეთესნეან ქუეყანასა ბიცოვანსა“ გრ. ნოს.-კაც.- აგებ. 220,12.

ბიწ-ი «ბრძკლი», ლაქა; ზადი, ნაკლი: „ბიწ ბოროტ არს კაცისათჳს ცოლისა სიტყუა-“ ზარ. 20,20; „ბიწი არა არს შენ თანა“ ქება 4,7; „ნუ შეამთხუეე ბიწსა დიდებულებასა შენსა“ O,—„ნუ სცემ ბრძკლსა დიდებასა ზედა შენსა“ pb., ზარ. 80 (88), 24. იხ. განბიწება, უბიწო(ვ)ება, უბიწოდ.

ბიწიანობა ბიწი: „კითხულ იქმნა მამაჲ პიმენ ბიწიანობისათჳს, თუ რაჲ არს“ მ. ცხ. 188r. იხ. ბიწი.

ბიწიერ-ი «ბილწი», ლაქიანი, ზადიანი: „შეგინებულნი და ბიწიერნი იშუებენ სიყუარულსა შინა მათსა“ Č¹,—„შეგინებულნი და ბილწნი იშუებენ საცთურსა შინა მათსა“ Ţ, II პეტრე 2,13; „რომელსა ედგას ეერძი უბიწოჲ საარვესა თჳსსა და მან ბიწიერი შეწიროს ღმრთისა“ მ. სწ. 107,24. იხ. ბიწი.

ბიჭ-ი «ნაბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლასა ქუეშე ჭამედ ბიჭისაგან შვილთაჲსა“ DE,—„ტაბლასა ქუეშე ჭამედ ნაბიჭსა ყრმათასა“ C, მრ. 7,28. იხ. ნაბიჭი, ნაბიჭევი.

ბიჯ-ი ნაბიჯი: „მაეალნი გზისანი ბიჯთა მათ ფერკთაჲსა მიერ ურთიერთას წინამოსწრობით დასდებენ, და რომელი-იგი ფერჴი წინა დადგიან, მეორესა ბიჯსა უკუანით მოაქკიან და კუალად წინაჲ იგი უკუანა ყვიან შეცვალებითა მით შეორისაჲთა, და ესრეთ მიელნიან დასასრულსა გზისა მათისასა“ H—2351, 614r. იხ. გარდაბიჯება.

ბიჯება ნაბიჯის გადადგმა: „ბიჯებით გარდააბიჯიან“ I მფ. 6,5. იხ. ბიჯი.

ბკუმა იხ. ბრკუმა.

ბლარდნა ხვევა: „მოიჯსნა ძონძი იგი, რომელი ებლარდნა წელთა მისთა“ ბალ. 129,1. იხ. მობლარდნა, საბლარდნელი, წარბლარდნა.

ბმა «დამტკიცება»; პყრობა; დაბმა; რტყმა: „არა უბნ მათ ძირ“ C,—„არა დამტკიცებულ არიედ ძირნი მისნი“ DE, მრ. 4,17; „მუნ ება (ცხენი)“ Q—240,164; „არა ცუდად ჴრმალ აბს“ მრთმ. 19,4. იხ. აბმა, აღბმა, ბრალის-ბმა, გამობმა, განბმა, დაბმა, დამობმა, ეზობმული, მიბმა, შებმა, შემობმა, შთაბმა, შიშთვილის-ბმა, ძირდაბმული, წარბმა, წარმობმა.

ბმემონ-ი იხ. ბემონი.

ბნდჯნვა იხ. მბნდჯნვარე.

ბნევა გაფანტვა: „გულის-სიტყუანი ჩემნი იბნევიან“ მ. ცხ. 200 v. იხ. აბჯრის-დამაბნეველი, განბნევა, განბნეულება, განმაბნეველი, განმბნეველი, განსაბნეველი, გარდაბნევა, დაბნევა, მიმოვანბნევა, მიმოდაბნევა, მობნევა, შებნევა, შთაბნევა,

ბნელ-ი უსინათლო: „რომელი სხდა ბნელსა“ მთ. 4,16; „დაეცა ბნელი საფარველად მისა“ ფს. 17,12; „შეიეიდეს სახლსა მას ბნელსა“ თომა მოც. 16,0; „თაჳი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა“ არსტ. 02,14; „ბნელ იყოს თქუენდა მისნობისაგან“ მიქ. 3,6. იხ. დაბნელება (-ული), დამაბნელებელი, სიბნელე, შებნელება.

ბობლან-ი დაფი, დაირა: „ასულნი მისი გამოვიდოდა შემთხუევად მისა ბობღნებითა და მძნობრითა“ მსჯ. 11,34; „მოიღო ბობღანი და გამოიღო კრებულთა თანა მემღერთა“ იერემ. 31,4. იხ. მბობღნარი.

ბოკელ-ი ნაზუქი, ზეთიანი პური: „სამინდოჲ შესუარული ზეთითა ბოკელთა თანა“ ლევიტ. 7,12.

[ბოკლება] იხ. განბოკლება.

ბოლო უკანა, უკანასკნელი; კუდი: „იგი იყოს თავ შენდა, ხოლო შენ იყო მისა ბოლო“ II შჯ. 28,44; „იყვნეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემართ“ II სჯ. 4,4; „ამის წიგნისა ბოლოს ჩაეწერე“ A—135,428; „ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ“ იობ 40, 26; „თევზი... ძრეითა ბოლოჲსა მისისაჲთა განაგებენ სლვასა თჳსსა“ ბ. კეს.-უჭუს. დღ. 110, 26.

ბოლოჲთ კერძო უკანა მხარე: „ბოლოჲთ კერძო ნავისა მის გარდასთხინეს ოთხნი კაჲნი“ საქ. მოც. 27,29; „დაავდო იგი მუცელსა მას შიდა ნაოსასა ბოლოჲთ კერძო“ Sin.—0,162r.

ბომონ-ი «ბაგინი», კერპთა ტაძარი; საკურთხეველი: „დააქციენით ბომონნი მათნი“ G,—„ბაგინები მათი დაამჭვთ“ M, II შჯ. 12,6; „რომელი დიდჩრომილ იყო ბომონსა მას შინა არტემისსა“ ი. მოც. 00,0; „აღმართა ბომონი ბაალისა სახლსა შინა საძაგელებისასა“ III მფ. 16,32.

ბორბალ-ი (ბორბლისა) «ნიაქარი», გრიგალი, ქარიშხალი; «მორგუ»: „იყო... ბორბალი ქარისაჲ“ DE,—„იყო ნიაქარი ქარისა დიდისაჲ“ C, მრ. 4,37; „იწყო ქროლად მის თანა ქარმან ბორბალმან“ სჯ. მოც. 27, 14; „დამბრუნებელი ფერეთა თჳსთა ბორბლისა“ pb.,—„უერეთა თჳსთა იქცევენ მორგუთა“ O, ზარ. 38,32.

ბორგა «ცბა», გაგიჟება, ჭკუაზე შეშლა, შეცთომა: „ეშმაკი არს მის თანა და ბორგის“ C,—„ეშმაკეულ არს და ცბის“ DE. ი. 10,20; „ნუ ბორგით თქუენცა სიბორვილისა მაგისისა მსგავსად“ ფსქტ. 148,28; „არა ებორგი, მეფე!“ ანდ.-ანატ. 190,21. უწესრიგო მოძრაობა: „მღერად და ბორგად აღიძრნეს“ H—2251,270v. იხ. აღბორგება, ბორგნეული, განბორგება, სიბორგილი.

ბორგნეულ-ი «შეცთომილი», შეშლილი, გაცოფებული: „შეცთომილი მოვედ აქა... და ბორგნეულმან მან იწყო ქმობად“ მ. ცხ. 150r; „დამართ ისტუენ, ვითარცა ბორგნეული“ თქკლა 97,6. იხ. ბორგა.

[ბორება] იხ. განბორება.

ბორვალ-ი საცეცხური: „წარიღო ბორვალები იგიცა და წედები იგი ოქროჲსაჲ“ IV მფ. 25,15.

ბორკილ-ი «საკრველი», ფეხის საკრველი; «ბრკოლა», ჯაჭვი: „შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ M,—„შეკრეს იგი საკრველებითა რვალისაჲთა“ G, მსჯ. 16, 21; „განქმნადენ ფერჴნი შენნი ბორკილსა მისსა“ ზარ. 6,25; „შეკრა იგი ბორკილითა რვალისაჲთა“ იერემ. 39,7; „დაამდაბლნეს ბორკალითა (ბრკოლითა C) ფერჴნი მისნი“ Q. ფს. 104,18. იხ. ბორკილოსანი, დაბორკილება (-ული), შებორკილება, ჯელ(თ)ბორკილი.

ბორკილოსან-ი ბორკილდადებული, შეკრული: „რომელი კრულ არს, სტკიეის, და ბორკილოსანი იჳრძნობს“ მ. სწ. 270,17. იხ. ბორკილი.

ბორობან-ი, ბურობან-ი ფოთლებზშირი, ხშირი ტყე, დაბურული: „რტონი ხისანი ბორობანნი“ G,—„რტონი ხისანი ბორობანნი“ pb., ლევიტ. 23,40; „აჰმართნეს ძეგლნი... ყოველსა ხესა ჭუეშე ბორობანსა“ IV მფ. 17,10; „ვითარცა მაღნარნი ბურობანნი“ Fr.,—„ვითარცა მაღნარნი ბორობანნი“ M, რიცხ. 24,6.

ბოროტ-ი 1. «ძჳრი»; «უკეთურია», ცუდი, საძაგელი: „რაჲ ბოროტი უქმნიეს ამას?“ DE,—„რაჲ ძჳრ უქმნიეს ამას?“ C, ლ. 23,22; „ბოროტნი იგი ბოროტად წარწყმიდნეს“ DE,—„უკეთურნი იგი უკეთურადცა წარწყმიდნეს“ C, მთ. 21,41; „რომელი თაეის თჳსისათჳს ბოროტ იყოს, მან სჯაჲსა ვითარ კეთილი უყოს“ ზარ. 14,5; „ნუ იქმ ბოროტსა, რაჲთა არა ვეწიოს ძჳრი“ ზარ. 7,1; „ბოროტად ეშმაკეულ არს“ მთ. 15,22. 2. «უკეთურება», «მედგრობა»; «სიბოროტე», «ძჳრი»; სიავე, სიცუდე: „იქმ ჩემდა მომართ ბოროტსა და მბრძავე მე“ M, —„ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასა წყობის-ყოფისა ჩემ თანა“ G, მსჯ. 11,27; „არარას ბოროტსა ვპოვებთ კაცისა ამის თანა“ სჯ. მოც. 23,9; „ყოფით ვყო მათ თანა ბოროტი“ O,—„ვჰყოფ მე მათ თანა მედგრობასა“ G, მსჯ. 15,6; „მოწევნულ არს ბოროტი მათ ზედა“ M,—„მოწევნულ არს მათ ზედა სიბოროტე“ G, მსჯ. 20,34; „მიიღე... ეგრეცე ბოროტი“ DE,—„მიიღე... ეგრეცე ძჳრნი იგი“ C, ლ. 16,25; „არს ბოროტი, რომელი ეიხილე მზესა ამას ქუეშე“ ეკლ. 6,1. იხ. თუალბოროტი, სახელბოროტი, სიბოროტე, უბოროტესი.

ბოროტება ეკლ. 6,0. იხ. განბოროტება, თუალბოროტება, სახებოროტება, შებოროტება.

ბოროტის-დადება «დათრგუნვა», ბოროტის ყოფა: „ზაკუესა მათისათჳს დასდევ მათთჳს ბოროტი“ Q,—„ზაკესა მათისათჳს ღასთრგუნენ იგინი“ C, ფს. 72,18. იხ. დადება.

ბოროტის-თქუმა «ძჳრის-სიტყუა»; ძრახვა: „რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს“ DE,—„რომელ ძჳრს იტყოდის მამისათჳს“ C, მრ. 7,10; „რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს, გინა დედისათჳს, სიკუდილით მოკუედინ“ გამოხლ. 21,16. იხ. თქუმა.

ბოროტის-მეტყუელება ძვირის-თქმა, ცილის-წამება: „ეის უღირს არა განრისხებაჲ შეწუხებასა ზედა მოყუსისასა და ბოროტის-მეტყუელებასა“ მ. ცხ. 59v. იხ. მეტყუელება.

ბოროტის(ა)-მოქმედ-ი «ძჳრის-მოქმედი», ავის ჩამდენი: „უკუეთუმცა არა იყო ბოროტის-მოქმედი, არამცა მიგეცით შენ ეგე“ DE,—„არა თუმცა ძჳრის-მოქმედ იყო კაცი იგი, არამცა მიგეცით იგი შენ“ C, ი. 18,30; „ბოროტისა-მოქმედსა სულსა არა შეეიდეს სიბრძნე“ სიბრძ. ხოლ. 1,4. იხ. მოქმედი.

ბოროტის-მოძულე ავის მოძულე: „ბოროტის-მოძულე არს იგი“ მ. ცხ. 259v. იხ. მოძულე.

ბოროტის-მყოფელ-ი მავნებელი, ავის ჩამდენი: „ძჳრი მიაგო ბოროტის-მყოფელსა შენსა“ მ. ცხ. 304v. იხ. მყოფელი.

ბოროტის(ა)-ყოფა «ძჳრის(ა)-ყოფა», «განბოროტება», «ჭირ(ვ)ება», ბოროტის-ქმნა, ენება: „დიამონონ იგი და ბოროტსა (ძჳრს)-უყოფდენ“ სჯ. მოც. 7,6; „ბოროტს-უყოფენ ასურთა“ pb., — „განაბოროტონ ასურ“ G,—„აჰერონ ასურს“ Fr., რიცხ. 24,24; „ძლიერმან ბოროტი მიყო მე“ M,—„ძლიერმან განმაბოროტა მე“ G, რუთ 1,21; „ბოროტსა უყოფს ერსა

შენსა" გამოხლ. 5,28; „განვიზრახე ბოროტის-ყოფად თქუენდა" ზაქ. 8,14; „არა შემძლებელ არს ეგე ბოროტისა-ყოფად" ფსალტ. 155,14. იხ. ყოფა.

ბოროტ(ის)-ჩენა უკეთურად, ცუდად მიჩნევა: „ბოროტ-უჴნდა წინაშე ღმრთისა საქმე ესე" დაბ. 38,10. იხ. ჩენა.

ბორტნოან-ი ბალი, ბალჩა: „შეჰქმნა მონაზონსა, რაჲთა არა მოკალე იყოს... არცა წყაროებისათჳს კეთილად აღმოჩინარისა ანუ საჭოთხეთათჳს და ბორტნოანთა და ფერად-ფერადთათჳს მხალთა" მ. ცხ. 79r.

ბორცოვან-ი ბორცვებიანი ადგილი: „იქცეოდა იგი ბორცოვანსა მას" ლიმ. 119,28. იხ. ბორცუ.

ბორცუ გორაკი: „ბორცუნი დამდაბლდენ" ლ. 3,5; „შეკრიბეს ღოდები და აღადგინეს ბორცუ" დაბ. 31,46. იხ. შებორცებული.

ბორჯლელ-ი «მარჩიელი», ორკაპი: „შეფე გაისად დამოჰკიდეს ძელსა ბორჯღლედსა" M,—„მეფე გაისად დამოჰკიდა ძელსა ზედა მარჩიელსა" G, იხუ 5. 8,29.

ბოსელ-ი სადგომი პირუტყუთა, გომი: „ბოსლები ცხოვართაჲ უშენოთ აქა საცხოვართა ჩუენთა" რიცხ. 32,16; „გამოგიყვანე შენ ბოსლისა მისგან, სამწყსოთა მათგან ცხოვართაჲსა" I ნშტ. 17,7; „ცხოვარმან, რაჟამს მოვაჭლის ზამთარი, ფრიად ჰამის... და ზროსაჲ... რაჟამს აგრძნის ბუნებით ჟამი გაზაფხულისაჲ, ყოველნიე ველად მიმართ იხედევენ ბოსლით გამო და ჰნებაენ განსლვაჲ გარე" ბ. კეხ.-ქქუხ. დღ. 127,4.

ბოსტან-ი (ბოსტნის) ბალი, ყვავილნარი: „რომელ-იგი არს მცველ ბოსტნისა მის სამეუფოჲსაჲ" ნეემ. 2,8; „შეიყუანა ბოსტანსა თჳსსა და დასხნა" ანან. ებრ. 42r; „მზე აღმობრწყინდის მცხინვარებითა თჳსითა სამოთხეთა ზედა და ბოსტანთა, ყუავილი იგი მათი დააჭნის" მ. ხწ. 88,32; „აპოთიკი და ბოსტანი და წისქჳლნი კელრისა საურავნი იყუნეს" ი.-ე. 48,29; „პოვა ბოსტანი თჳსი კლტისაგან ღორთაჲსა განრყუნილ და იავარ-ქმნილ" მ. ცხ. 90r. იხ. მებოსტნე.

[ბოტ-ი] იხ. ვაცბოტი.

[ბოყინება] იხ. აღმობოყინება.

ბოცომკალ-ი წერილი კალია: „განვიდეს ეითარცა ბოცომკალნი" ნაუმ 3,17. იხ. მკალი.

ბოძ-ი წილი; საჩუქარი: „მიიღებდეს ბოძსა კაცად-კაცადი მისგან" დაბ. 43,34; „ნიჭითა და ბოძითა განგამდიდრნე" H—841,084.

[ბოძება] ჩუქება: „მისცეს... ოქროებელი განძისა ორას ორმეოცდა ოთხისა დრაჰკნისაჲ, ჩიმიშკისა ბოძებული ითვანუსდა" ი.-ე. 22,19. იხ. ბოძი; მიბოძება, ნაბოძარი.

ბრალ-ი «ცოდვა», «შეცოდება», დანაშაული; ბრალდება: „რაჲ არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ წინაშე ისრაჱლისა" G,—„რაჲ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ სცოდეთ წინაშე ღმრთისა" M, იხუ 5. 22,18; „მოჰკუაროს ბრალისა მისისათჳს... ვერძი ბრალისაჲ" G,—„შეწიროს უფალსა შეცოდებისა მისთჳს... ვერძი შეცოდებისაჲ" pb. ლევიტ. 19,21; „ბრალისა მისთჳს შეწიროს ღმრთისა ვერძი" ლევიტ. 6,6; „რომელსა თანა არცა ერთსა ბრალსა ეპოვებ" ანან. 199,11; „არას ეპოვებ ბრალსა კაცისა ამის თანა" ლ. 28,4; „მძიმეს ბრალსა დასდებდეს" საქ. მოც. 25,7; „მრავალი ბრალი აღუწერიეს შენთჳს" ფსალტ. 136,12. რომლისა ბრალისათჳს რისთჳს: „რომლისა ბრალისათჳს მიეცნეს მამანი ჩუენნი ბაბილონელთა მახჳლსა?" იქვე. 8,18.

ბრალება, ბრალობა «ცთომა», «შეცოდება», დადანაშაულება, ბრალდება; «ლალვა»: „არა ბრალი ბრალაჲ შენაჩუენებისაჲან?" G,—„არა... ცთომით სცთა შესაჩუენებელისა მისგან" M, იხუ 6. 22,20; „უ უნ სცეს, ვისიცი უბრალო" G, — „მისცეს, ვის-იცი ჩესცოდა" pb., რიცხ. 5,7; „განკითხვაჲსმიერ ნუ აბრალებ კაცსა" ზირ. 11,7; „აბრალებდეს კაცი თჳთ თაესა თჳსსა" იობ 38, 27; „აბრალებს მათ და ეტყჳს" მებრ. 8,8; „აბრალებდედ ურთიერთას" საქ. მოც. 10,88; „რომელი აბრალებდეს სხუათა, ჭერ-არს მისა, რაჲთა არა იცოს ივი ბრალეულ" მ. ხწ. 272,80; „უკუეთუ შეემთხჳოს შენ საქმე საძნაური, ნუ აბრალობ კაცთა" მ. ხწ. 158,26. „წყო ბრალობად მისა" DE,—„იწყო მისა ლალვად" C, მრ. 8,32; „უტეოპთ ბრალობახა თავთა ჩუენთასა" მ. ცხ. 49r. იხ. მაბრალობელი, ნაბრალები, საბრალობელი, უბრალოება.

ბრალეულ-ი «გარდამავალი», დამნაშავე, დამზარალებელი, ბრალდებული, განსაკითხავი: „ბრალეულად შეეპრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი კუეყანისანი" Č,—„გარდამავალად შეეპრაცხენ ყოველნი ცოდვილნი კუეყანისანი" Ч, ფს. 118,119; „ბრალეულთა განუტეეებდ (განუტეეებდით O)" l, დან. 10,58.

ბრალეულება «ცოდვა», დანაშაულის ჩადენა: „რაჲ არს ბრალი ეგე, რომელ იბრალეულეთ წინაშე ღმრთისა" G, — „რაჲ არს ცოდვაჲ ესე, რომელ სცოდეთ წინაშე ღმრთისა" M, იხუ 5. 22,18.

ბრალეულ-ყოფა დამნაშავედ მიჩნევა, დასჯა: „სისხლსა მას უბრალოსა ბრალეულ-ყოფდეს" ფს. 93,21. იხ. ყოფა.

ბრალის-ბმა დანაშაულის ქონება, შეცოდება: „უკუეთუმცა ბრმა იყუენით, არამცა ბრალ-გებაჲ C;—„უკუეთუმცა ბრმანი იყუენით, ცოდეაჲმცა არა გაქუნდა" DE, ი. 9,41. იხ. ბმა.

ბრალის-დადება ბრალდება: „მტყუარად გამოაჩინნა, რომელთა-იგი ბრალი დასდეს მას" სიბრძ. სოლ. 10,14. იხ. დადება.

ბრალის-ქმნა «ცოდვა», დანაშაულის ჩადენა: „ბრალი ქმნას სულმან მან" G,—„სცოდოს სულმან მან" pb., რიცხ. 5,7; „რომლისათჳს-იგი ბრალი ქმნა" O,—„რომლისათჳს ცოდა" G, ლევიტ. 5,15. იხ. ქმნა.

ბრალობა იხ. ბრალება.

ბრანგუ «დათუ», გარეული მძოველი ცხოველი, ნადირი, ferus: „ბრანგუმან მძჴნეარემან მოჭამა იგი" ფს. 79,14; „მიჴსნა მე... ჴელისაგან ბრანგჳსა" pb.,—„...ჴელთაგან დათჳსათა" I, I ნშტ. 17,37.

ბრატნვა იხ. შებრატნვა.

ბრაწ-ი styrax: „იაკობ მოიღო კუერთხი ბრაწისაჲ და ნიგუზისაჲ" დაბ. 30,37.

[ბრგუნვა] ბლუობა. ბრგუნ(ვ)ილ-ი ბლუ, ცუდად მოლაპარაკე, «ძლით მზრახველი»: „ენათა ბრგუნვილთა ადრე ისწაონ სიტყუაჲ მშჳდობისაჲ“ ეს. 32,4; „განემარტოს ენაჲ ბრგუნილი“ O,—„ცხად იყოს ენაჲ ძლით-მზრახველი“ pb., ეს. 33,0. იხ. ბრკუ; ენაბრგუნვილი.

ბრდღუენა ღმუილი, ყვირილი, «ზახილი», ღრიალი, შრისხანება, გლეჯა: „ვითარცა ლომი იბრდღუენდეს“ G, რიცხ. 23,24; „მის ზედა იბრდღუენდესლომნი“ G,—„მის ზედა იზახდეს ლომნი“ pb., იერემ. 2,15; „ლომი იბრდღუენნ და ზედა მიეუალნ“ მრთ. A. ანტ. დ. 28V; „კბილ-ღრჭნით იბრდღუენდიან მის ზედა“ H—841, 887; „ხოლო მან განიწყო გული და იბრდღუენდა მისთჳს“ შუშ. IV, 29; „ვითარცა კაცის-მოძულე მჴეცი, რაჟამს შეეყენის მახესა, იბრდღუენნ მახეთა მათ ზედა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 135,8. „შეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდღუენასა ლომისასა“ იგ. ხოლ. 18,19. იხ. მბრდღჳნვარე, ნაბრდღუენი.

ბრიად მთლად: „ბრიად სპეტაკ არს“ ფიზ. VI, 5.

ბრინვა «ძიება», ხელის ფათურით სიარული: „ვითარცა თუალითა ბრმანი, ეგრე ბრინვიდენ იგინი“ ეს. 59,10.

ბრინჯ-ი celtis australis ან celtis caucasica, აკაკის ხე: „მუნ დგა ხე შუენიერი ბრინჯისაჲ“ ჭ. ცხ. 96,1.

ბრკიალება ელვარება: „ბრკიალებაჲ მახჳლისაჲ“ ნაუმ 3,3. შდრ. ბრკინება (-ული).

[ბრკინება] ელვარება: „რაჟამს გამოიღიან ცეცხლისა მისგან ამინატონი, ვითარცა წყლისაგან ბრკინებული“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარხვ. 58V. შდრ. ბრკიალება.

ბრკოლია «ბრკომა», «ბორკილი», საფრხე, საკვრელი: „იჳსენ... ფერჳნი ჩემნი ბრკოლისაგან“ Ქ,—„იჳსენ... ფერჳნი ჩემნი ბრკომისაგან“ Ჭ, ფს. 55,14; „დაამდაბლნეს ბრკოლითა (ბორკილითა Ქ) ფერჳნი მისნი“ ფს. 104,18; „კელობად იწყო დაჳთ და ბრკოლად (ბრკომად M)“ O, I მფ. 17,39.

ბრკოლება ფერხება, ყენება: „ნუ მაბრკოლებთ მე, რამეთუ უფალმან წარმიმართა გზაჲ ჩემი“ დაბ. 24,56; „მაბრკოლებენ წარმართთა მიმართ სიტყუად“ I თეხ. 2,16. იხ. ბრკოლა, დაბრკოლება, დამაბრკოლებელი, დასაბრკოლებელი, დაუბრკოლებელი, შებრკოლება.

ბრკომა «ბრკოლა», საფრხე: „იჳსენ... ფერჳნი ჩემნი ბრკომისაგან (ბრკოლისაგან Ქ)“ Ჭ, ფს. 55,14. შდრ. ბრკოლა.

ბრკუ ენაგაუმართავი, ბლუ: „უკუეთუ პირველ ბრკუ არნ ენითა, მიეცის მადლი ღებასა პირისასა“ ბალ. 74,31. იხ. [ბრგუნვა] ბრგუნ(ვ)ილი.

ბრკუმა «ფერჳსის წარცემა», «დაბრკოლება», წაბორძიკება, ხელის შეშლა, წაცთენა; მოტყუება: „უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღისი, არა უბრკუმეს“ C,—„უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღესა, არა წარჰსცეს ფერჳნი“ DE, ი. 11,9; „უბრკუმეს ღათუ მართალსა, არაჲ დაეცეს“ ფს. 36,24; „უმჯობეს არს შენდა, რაჲთა გიბრკუმეს ფერჳთა და დაეცე ჭეუყანასა, ვიდრე არა ბრკუმაჲ ენისაჲ, რამეთუ რომელი დაეცის ჭეუყანასა, წყულეულებაჲ შეამთხჳის გუამსა, ხოლო რომელსა უბრკუმეს ენითა, მან წარწყჳიდოს სულნი ჴორცთა თანა საუკუნოდ“ ბალ. 9,6; „მაშინ ებრკუმა მას და მყის წარჴდა ყოველი მონაგები მისი“ ლიმ. 77,15; „ნეტარ არს კაცი, რომელსა არა უბრკუმა ენითა თჳსითა“ O,—„ნეტარ არს კაცი, რომელი არა დაბრკოლდეს პირითა თჳსითა“ pb., ზარ. 14,1; „უბრკუმის კაცსან ღმერთსა“ მალ. 8,8; „ჴრობს ბრკუმაჲ ფერჴითა, ვიდრეცა არა ენითა“ ზარ. 20,20. შდრ. ბრკოლა, ბრკომა, შებრკუმობა.

ბრმა უსინათლო: „იხილა კაცი ერთი, ბრმაჲ შობითგანი“ ი. 9,1; „ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად“ ლ. 18,35; „აღუხილნეს ღმერთთა თუალნი ბრმათანი“ ფსალტ. 135,27; „ვერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამორჩეულად ფერებასა ერთიერთისაგან“ ჲ. სწ. 198,28.

ბრმობა დაბრმავება: „და თუ გიბრმენ (თუალნი)“ ფიზ. I, 22; „აბრმო ქეყანაოს“ ჭ. ცხ. 10,11. იხ. დაბრმობა, სიბრმე.

ბროლ-ი «კურასტანი», crystallus: „ვითარცა ხილვაჲ ბროლისაჲ (ბლორისაჲ O) გარდამატებულ ფრთეთა მათთა ზედა კერძო“ I, ეზეკ. 1,22; „ქვაჲ ბროლი, რომელ არს ფრიად ყინულებისაგან წყლისა ქუეყანისაჲსა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 44,1; „ბჭენი შენნი—ქვანი ბროლისანი“ O,—„ბჭენი შენნი—ფიცრეულითა კურასტანითა“ I, ეს. 54,12.

ბროწეულ-ი malum punicum: „ვითარცა ნაჭურცენი ბროწეულისაჲ (ბროწეულისაჲ O) საკეთენი შენნი“ M, ქებ. 6,6; „გამოართუა ბერსა მალაჯი, რომელსა შინა ბღუა ჩამიჩი და ბროწეული“ ბ. ცხ. 807V; „არცა ღეღუნი... არცა ბროწეულნი, არცა წყალი არს სასუმლად“ რიცხ. 20,5.

ბროწეულ-ი, მროწეულ-ი, მრეწეულ-ი Punica granatum: „ვითარცა ყუაეილი ბროწეულისა წყალთა ზედა დანერგული“ ეზეკ. 19,10; „ჯდა... ხესა ქუეშე მროწეულსა“ I მფ. 14,2; „კანკელი, მროწეულები სუეტისთაჳსა ზედა გარემოჲს“ იერემ. 52,22.

ბროწეულოვან-ი ბროწეულებით დაფარული ადგილი: „ქუეყანასა... ვენაკოვანსა და ღეღოვანსა და ბროწეულოვანსა“ M, II მჯ. 8,8.

ბრპენ-ი «ტყჳვი», plumbum: „მოაკლდა ბრპენი, ცუდად ჴედს ვეცხლის-მჭედელი“ იერემ. 6,29; „ბრპენისა ოდენ რაჲ-მე დამძიმდის?“ O,—„უფროჲს ტყჳეისა რაჲ მძიმე იყოფის?“ pb. ზარ. 22,17; „მე დაეამძიმენ ცოდვანი ჩემნი უმძიმეს ბრპენისა“ ჲ. სწ. 248,22; „ჰპოეთ ფიცარი ბრპენისაჲ“ მხკ. 58,4.

ბრუ: „ბრუჲ დაესხმინ თავს“ A 92,270. იხ. განბრუება.

ბრუქცეულება თაეის ტკივილი, ბრუს ხვევა: „ვითარცა მთრვალობამან და ბრუქცეულებამან ვინმე შეიპყროს“ ოქრ.-მარხ. დღ. იოან. 104,10. იხ. ქცეულება.

ბრყჳლ-ი ბლაგვი, სუსტი: „(იყო) ბრყჳლ თუალითა სიბერისაგან თჳსისა“ III მფ. 14,4. იხ. დაბრყჳლება, სიბრყჳლე.

ბრძამლ-ი convolvulus: „ვითარცა ბრძამლი მოხეეული, შეიპამოს“ ნაუმ 1,10.

ბრძანება «განწესება», «მოვლინება»; «მიწესა», თქმა; დათქმა; შერისხვა: «ვითარცა უბრძანა უფალმან» M.—«ვითარცა განუწესა უფალმან» G, იხუ 6. 24,61; «ბრძანე ჩუენ ღირებსა იმას, რაჲთა მათა შევიდეთ» DE.—«მიგუანებენ ჩუენ ღირებსა იმას, რაჲთა შევიდეთ მათა» C, მრ. 5,19; «ღირებელთა უბრძანო და არა წაჴუან» ეხ. 5,6; «აწ არა ვითარ უფალმან გიბრძანე, არაჲეთ ვითარცა მეუბარი გევლტრები შენ ვედრებით» ს. სწ. 84,8; «სადაცა-იგი უბრძანა მათ იესუ» მთ. 28, 16; «სულთაცა არაწმიდათა უბრძანებს» მრ. 1,27; «უბრძანა ასო» M,—«მიუწესა იისუმან» G, იხუ 6. 8,29.

ბრძანება მცნება, სიტყვა, თქმული; საზღვარი: «დაასრულა იესუ ბრძანებაჲ» მთ. 11,1; «ბრძანებაჲ გამოჴდა მეფისა მისგან» რიფს. 166,10; «ვერ გარდაჴდის ბრძანებასა მისსა» I ეზრა 6,8; «ბრძანებაჲ სიტყჳსა უფლისაჲ ისრაჱლის მიმართ» მალ. 1,1; «ესე არს ბრძანებაჲ ჯაკობ-მკლეველისაჲ, რომელსაცა შეიცტოდის მუნ» G, II შჯ. 19,4.

ბრძანებული-ი ნაბრძანები: «ბრძანებულ ვართ მათდაცა შეურაცხ-ყოფად» ს. ცხ. 46v. იხ. მბრძანებელი, საბრძანებელი. უბრძანებლად.

ბრძენ-ი «გონიერი», «მეცნიერი», ჭკვიანი; მცოდნე: «სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი» DE,—«სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გონიერი» C. მთ. 7,24; «ბრძენთა და უჴუნურთა თანამდებ ვარ» ბრთმ. 1,14; «არა განისწავლის კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ» ზარ. 21,19; «ყოველივე ბრძენი იქმნ ჴელნიერებით» იგ. ხოლ. 12,16; «ვითარცა ბრძენმან მკურნალმან შეუხჳა წყლული იგი სულისაჲ» ს. ცხ. 261v; «არავინ არიან თქუენებრ ბრძენ» A,—«არავინ არს თქუენებრ მეცნიერ» B, ხბხტ, 127, 11-14. იხ. ბრძნულება, სიბრძნე, უბრძნესი.

ბრძმედ-ი, ბრძმეთ-ი ქურა, «საჴმილი», სადნობელი: «ბრძმედთა გამოცდილ პირნი მახჳლთანი წდომითა» ზარ. 24,21; «ვითარცა გამოიცდების ბრძმედსა შინა ვეცხლი და ოქროჲ» O,—«ვითარცა გამოიცადების ოქროჲ და ვეცხლი საჴმილსა შინა» pb., იგ. ხოლ. 17,3; «ვითარცა გამოდნის ვეცხლი შორის ბრძმეთთა» ეზეკ. 22,22; «რომელნი გამოიყვანენ... შოვა ბრძმეთისა მისგან რკინისა განმაძლობელისა» III მფ. 8,51; «საზომით ჰპერაჲნ (ვეცხლის-მჭედელი) ბრძმედსა მას» ს. სწ. 809, 87.

ბრძნობა გონიერად თქმა; შეცნობა: «ნუცა ჰბრძნობ უჩეტსს, რაჲთა არა მისწრკე» ეკლ. 7,17; «რაჲ უყო დაწუწებასა, რომელი ტუე ჰყოფს გონებასა ჩემსა და არა უტევებს ბრძნობად» ს. ცხ. 261. იხ. განბრძნობა.

ბრძნულება ფილოსოფოსობა: «რომელსა უყუარდეს სწავლაჲ, უყუარს მას ბრძნულებაჲ (მეცნიერებაჲ O)» pb., იგ. ხოლ. 12,1. იხ. ბრძენი.

ბრძოლა «წყობის-ყოფა», «ბრძოლის-ყოფა», «განწყობა», «ლაღება», «თანაბრძოლა»; შეჴიდება, შერკინება: «წარვიდა... ბრძოლად მათა» M,—«წარული... წყობის-ყოფად მათდამი» G, მხჯ. 11,32; «რაჲთამცა ჰბრძოდეს მათ» M,—«რაჲთა ბრძოლა-უყონ მათ» G, იხუ 6. 22,12; «ბრძოდა ძეთა ეფრემისთა» M,—«განწყო ეფრემსა» G. მხჯ. 12,4: «ჰბრძოდით ქანანელსა მას» M,—«წყობა-ვყოთ ქანანელისა მიმართ» G, მხჯ. 1,3; «ნუ მბრძოლი ებრძოდა» G,—«ლაღებით ნუ ჰლაღვიდა» M. მხჯ. 11,25: «უფალი. ღმერთი თქუენი. იგი თავადი ჰბრძოდა თქუენ წილ» M.—«უფალი. ღმერთი ჩუენი ესე. გუეთანამბრძოლა ჩუენ» G, იხუ 6. 23,10; «იეთინი მბრძვანედ მე» C.—«იეთინი მბრძოდეს მე» Q ფხ. 119,7; «გბრძოდიან შენ და ვერ ძლონ» იერემ. 1,19; «ჰბრძაენ ეგვპტელსა მას» ფიზ. XXIX, 9; «მეუე იგი ჰბრძოდა წმიდასა მას» რიფს. 178,25.

ბრძოლა «წყობა», «ლეწაწლი», ომი, ჩხუბი: «ჰამბავნი ბრძოლათანი» DE,—«ჴმაჲ წყობათაჲ» C, მთ. 24,6: «ბრძოლასა შეეყითა დიდსა» A,—«ღუწლსა შინა ვიყვენით» B, ხბხტ. 120,20; «სადაცა არს ბრძოლაჲ, მუნცა არს პატივი, და სადაცა ღუაწლი — მუნცა ჯერაჭნი» მ. სწ. 18,34; «ჭაბი არს ბრძოლისაჲ და ჟამი მშჯდობისაჲ» ეკლ. 3,8; «ვითარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად» იოვ. 2,5; «შეჴდეს ორნივე ბრძოლად» ესთ. 1,6. თავის-თავ ბრძოლა შერკინება: «სთხოვა თავისთავ ბრძოლა» ჯ. ცხ. 51,6.

ბრძოლილ-ი ნაბრძოლები, რომელსაც ებრძოდნენ: «წარვიდა ბერისა ვისამე ძმაჲ, ბრძოლილი სიძეითა» ს. ცხ. 157v. იხ. გულის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანამბრძოლობა, მბრძოლი, მებრძოლი, საბრძოლი, უბრძოლი.

ბრძოლის-მოქმედ-ი «მბრძოლი»: «მოვიდა იისუ და ყოველი ერი ბრძოლის-მოქმედი» G,—«მოვიდა ისო და ყოველი ერი მბრძოლი მათ ზედა» M, იხუ 6. 11,7. იხ. მოქმედი.

ბრძოლის-ყოფა «ბრძოლის-ცემა», «ბრძოლა», შებრძოლება: «ბრძოლის-ყოფად მისდამი» G,—«ბრძოლაჲ სცეს მას» M, მხჯ. 1,1; «ბრძოლა-ყუეს თქუენდამი» G,—«გბრძოდეს თქუენ» M, იხუ 6. 24,11; «ბრძოლის ყოფად იუდაჲს მიმართ» G, — «ბრძოლად იუდაჲსსა» M, მხჯ. 10,9. იხ. ყოფა.

ბრძოლის-ცემა «ბრძოლის-ყოფა», შებრძოლება: «ბრძოლაჲ-სცეს მას» M,—«ბრძოლის-ყოფად მისდამი» G მხჯ. 1,1; «ბრძოლა-სცემდა მონასა მას ღმრთისასა» ლთნ. 101,29. იხ. ცემა.

ბრძჯლ-ი «ბიწი», «ნაბრძჯლი/ნაბრძჯრი», იარის ნაკვალევი: «ბრძჯლი სპეტაკი ტყაესა შინა» G, ლევიტ. 18,10; «მცირედთა საჯურნებელითა განიკურნები, ვიდრემდის ყოლადვე არა იპოოს შენ თანა ბრძჯლი წყლულებისაჲ» ს. სწ. 108,80; «ნუ სცემ ბრძჯლსა დიდებასა ზედა შენსა» pb.,—«ნუ შეამთხუეე ბიწსა დიდებულებასა შენსა» O, ზარ. 30(33), 24; «უკუეთუ იყოს... ბრძჯლი ნიშნოვნობისაჲ» G,—«უკუეთუ იყოს... ნაბრძჯლი ნიში» pb., ლევიტ. 13,2. იხ. უბრძჯლება, უბრძოლჯლი, შებრძჯლება.

ბრწამლ-ი «მროწეული», salix: «შეჰკამა მახჳლთან ბრწამლი შენი» G,—«შეჰკამა მახჳლმან მროწეული შენი» I, იერემ. 46,14: «(ეპოვე) ჭორი ერთი ბრწამლი მაყულისა... იგი შეეჭენ (საყოფელად) ჩემისა» ჯ. ცხ. 88,1.

ბრწკალ-ი (ბრწკლისა) ჴვარედი დასადგამი ფეშხუმზე:

„მისცეს... ორნი ბარძიმნი... და ფეშხუემი ოქროჲთურთ და ბრწკლით“ ი.-ე. 22,25.

ბრწყინვა ელვარება, ნათება, ამოსვლა მნათობისა: „ბრწყინვენ სოფელ: შინა ვითარცა მთიებნი“ სბსტ. 148,20; „ეგრე ბრწყინვედინ ნათელი თქუენი წინაშე კაცისა“ მთ.5,16. იხ. აღმობრწყინება, მ)ბრწყინვალე, (მ)ბრწყინვალება, გამობრწყინ(ვ)ება, განბრწყინება, მობრწყინვალე.

ბრწყინვალე, მბრწყინვალე «ელვარე», ნათელი: „ორ კაც გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალითა“ C,—„ორ კაც ზედა მოადგეს მათ სამოსლითა ელვარითა“ DE, ლ. 24,4; „მსგავს არიან იგინი ბრწყინვალეთა ვარსკულავთა ცათასა“ ფლტ. 143,35; „იპოოს მუნ წმიდითა და ბრწყინვალითა სამოსლითა“ ფლპ. მოც. 8,8; „მკლავნი და წუკნი მისნი, ვითარცა რვალი ბრწყინვალე“ დან. 10,6; „სამოსელი მისი იქმნა მბრწყინვალე“ DE. მრ. 9,3; „შავი იგი იქმნის მბრწყინვალე“ მრთ. A, კირ. იერ.-მარტკლ. 165; „მცნებანი უფლისანი მბრწყინვალე არიან“ ფს. 18,9. იხ. უბრწყინვალესი, უმბრწყინვალესი.

ბრწყინვალედ «სრულიად»; ნათლად, წმინდად: „ჰხედვიდა ბრწყინვალედ ყოველთა“ DE, —„იხედვიდა სრულიად ყოველსა“ C, მრ. 8,25; „იხარებდა მარიამის ბრწყინვალედ“ C, ლ. 16,19.

ბრწყინვალება, მბრწყინვალება «ბზინვა», ნათელი, სინათლე, სხივი: „უკუეთუ ადგილობასა თჳსსა ეყოს ბრწყინვალებაჲ იგი და არა განეზაროს“ pb.,—„უკუეთუ ადგილსა მისსა ეგოს ბზინვაჲ იგი და არა განჴფინოს“ G. ლევიტ. 13,23; „ბრწყინვალებაჲ მისი, ვითარცა ნათელი“ ამბაკ. 3,4; „გულისხმის-მყოფელნი იგი გამობრწყინდენ, ვითარცა ბრწყინვალებაჲ სამყაროჲსაჲ“ დან. 12,3; „გატეფ ბრწყინვალებასა მას მზის-თუალისასა“ ფლკტ. 144,30; „რაჟამს იხილეს მათ ბრწყინვალებაჲ იგი ცეცხლისაჲ“ თეკლა 116,10.

ბრჭალ-ი (ბრჭლისა) ქუსლი, ტერფი; თათი, მუჭი: „აღიღო ჩემ ზედა ბრჭალი მისი“ ი. 13,18; „ჴელი მისი მოხუეულ იყო ბრჭალსა ესაისსა“ დაბ. 25,26; „დატკებნეს იგინი ბრჭალმან ჩემმან“ მსჯ. 5,22; „ბრჭალითგან ფერჴისაჲთ ვიდრე თავადმდე“ II მფ. 14,25; „რომჱლსა უპყრიეს ყოველი ქუეყანაჲ ბრჭლითა“ მრთ. D, ქ. იერ.-აღდგომ. 114.

ბრჭალამდის-ი, ბრჭლადმდის-ი გრძელი ტანსაცმელი ფეხებამდის: „განეწესნეს მღდელნი იგი და ეცუა მათ ბრჭალამდისი (ბრჭლადმდისი I) იგი ნოვაგითა და ნესტუთურთ“ O, I ეზრა 5,59.

[ბრჭგუვლება] იხ. დაბრჭგუვლება.

ბტულ-ი ნაყოფი: „შერდა შეკრებად არს ბტული ესე ძლეჳისაჲ“ ანდ.-ანატ. 210,20.

ბუ იხ. ბუვი.

ბუგრიან-ი «ბილწი»: „უკუეთუ შეეს ძე ბუგრიანი, დამთხეველი სისხლისა“ pb .—„უკუეთუ ჳსძან ძე ბილწი, დამთხეველი სისხლისაჲ“ O, ეზეკ. 18,10.

ბუდე სათავსი ფრინველისა, ნადირისა, რკოსი, მარცელისა, თვალისა, «გუამი», სასწორისა და სხ.: „რომელი აღფრინდის ბუდეთაგან“ იგ. ხოლ. 27,8; „გურიტმან ბუდესა დაისხნა მართუენი თჳსნი“ ოკრ.-გურიტ. 225,25; „გამოვიტაცო ჴელის-საჴყრობ(ელ)ი ჩემი ბუდისაგან მისისა (გუამისაგან მისისა O)“ G. ეზეკ. 21,8; „ორბისა არცა სადგური არს, არცა ბუდე“ ფიზ. XXII, 22; „იქმნიან ჴლდესა შინა ბუდენი თჳსნი“ იგ. ხოლ. 30,20; „ვითა რაჟამს, რაჟამს გამოვარდეს ბუდისაგან“ ეს. 0,18; „მოიღის... საზრდელი და განუყუეს იგი ღერსა მას და ქერქსა მისსა და იფქლსა და ბუდესა იფქლისასა და ფხასა“ ბ. კეს.-ექუს დღ. 68,30; „თუალნი მათნი წამოსცჳენ ბუდეთაგან“ ზაქ. 14,12; „შთაკრიბეს... ყოველი ცოდეაჲ ავაზაკისაჲ მის ერთკერძოსა მას ბუდესა სასწორისასა და დასძლია ცალიერსა მას“ ბ. სწ. 205,21. იხ. დაბუდება, მბუდებელი, ორბუდე.

ბუვ-ი, ბუ Ulula, noctua: „ვიყავ მე, ვითარცა ბუვი (ბუაჲ Q) ნატამალსა“ Ქ. ფს. 101,7; „მსგავს არიან თუალნი ბუვისანი თუალთა მათთა, რომელთა-იგი მოუცალებიეს ამაოჲსა ფილოსოფოსობისათჳს“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 118,28.

ბუვილ-ი იხ. მბუვარე.

ბუზ-ი, ბუზუ-ი Bruchus, species locústarum: „არა შჱჰოთ ბუზი და მსჯაული მისი“ O,—„არა შჱჰმენეთ ბუზჲ და მსჯავსნი მისნი“ G, ლევიტ. 11,22; „ნეშტი იგი მჯალისაჲ შეჭამა ბუზმან“ ოვ. 1,4; „მოჴდა მჯალი და ბუზი“ ფს. 104,34.

ბუკიოტ-ი «კოიტი», ბუს მსგავსი ფრინველი, Cliaradrius: „არა შჱჰოთ... ბუკიოტი და მსგავსი მისი“ O,—„არა შჱჰმენეთ... კოიტი და მსგავსნი მისნი“ G, ლევიტ. 11,19.

[ბღლჭუება] იხ. აღბულჭუება (-ული).

ბუმბერაზ-ი ძლიერი, ახოვანი, ბუმბერაზი, ორთამბრძოლი: „ყოველთა დღეთა ებრძოდიან ბუმბერაზნი“ ჭ. ცხ. 58,4; „ვახტანგ მეფემან მოკლა ბუმბერაზი თოთხმეტი“ ჭ. ცხ. 172,5.

ბუნ-ი ტარი, წვერი: „ბუნი ჰორლისა მისისაჲ ეჴუსასი სასწორი“ I მფ. 17,7; „მიყო ბუნი ჰორლისა თჳსისაჲ, დააწო გოლსა მას თაჴლისასა“ I მფ. 14,27; „ბუნი ჰორლისა მისისაჲ იყო ვითარცა ლერი ქსლისაჲ“ II მფ. 21,19.

ბუნ-ი ნამდვილი, მკჳდრი: „წარჴედეს... ბუნსა თჳსა სამკჳდრებელსა საზეპურისა სოფელსა“ სჯ. 83,11.

ბუნაგ-ი «მონაგები», «ვანი», სახლეული: „უშენოთ... ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათჳს- G,—„აღაშენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს“ pb., რიცხ. 32,16; „უშენენით თქუენ თქუენდად ქალაქნი ბუნაგსა თქუენსა“ G,—„იშენეთ თქუენ ქალაქები ვანისა თქუენისათჳს- pb., რიცხ. 32,24. იხ. დაბუნაგება.

ბუნება ნატურა, თჳსება, აგებულება: „სიმრუდე კირჩხიბისაჲ ბუნებით არს, ხოლო სიმრუდე შენი ნებითა შენითა არს“ მ. სწ. 148,10; „სიყუარულსა ბუნებით აქუს ურცხჳნელობაჲ“ A—85, 104r; „ბუნებით ყალნი ვართ“ მსჯ. 85,1; „ბუნებამან ჩუეულებისაჲმან გაიძულოს შენ ლოცვად“ მ. სწ. 159,26; „დვდაკაცი ვარ უძლური ბუნებითა“ მ. ცხ. 354r; „არა იხილა ბუნებაჲ დედათაჲ ყოლდეე“ ლიმ. 120,10.

ბუნება სამკვიდრებელი: „სოფელი... ჩუენი ესე არშეკთაჲ... ბუნებაჲ ჩუენი არს“ რიფხ. 176,21.

ბუნებით დასაბამიდან: „ჰმონებდით მათ, რომელნი-იგი არა იყუნეს ბუნებით ღმერთ“ გალატ. 4,8.

ბუნებით-ი ნამდვილი, მკვიდრი, ბუნებრივი: „ბუნებითთა მათ რტოთა არა ჰრიდა“ პროვ. 11,22; „რომელი-იგი ბუნებითი ცოლი არს და შვილნი, იგინიცა ესრეთვე მოვაკცინე შენსა შჯულსა“ შუშ. I, 27; „აქუს ჴორცთა ბუნებითი აღძრვაჲ“ მ. ცხ. 129r; „პირი (მათი არს) შორს ბუნებითისა მის ფერისაგან“ H—2251, 261v. იხ. ბუნება.

ბუნებრივ-ი ჩვეულებრივი: „მიუგო სიმდაბლითა ბუნებრივითა“ მ. ხწ. 169,39. იხ. ბუნება.

ბურდნა სჯა: „ესმა ყრმასა მას ბურდნაჲ რაჲმე შენაეთაჲ, რომელსა-იგი თჳსგან განიზრახვიდეს“ მ. ცხ. 52r.

ბურვა ფარვა, ხურვა: „ერთი ოდენ ფსიათი აქუნდა, ნაბევარი ეკო ქუეშეთ და ნახევარი ებერა ზედაჲთ“ მ. ცხ. 205r. იხ. აღმობურვა, აღსაბურველება, გარდაბურვა, გარდაბურვილი, გარდასაბურველი, დაბურვა, დასაბურველი, დაუბურველი, თაჳდაბურვილი, თაჳდაუბურველად, მობურვა, საბურაი, საბურველი.

ბურთუ ბურთი, სფერო: „აღწერეს ხატოთჳს ქუეყანისათა, ვითარმედ ბურთჳს საჲ არს იგი“ მ. კეს.-ექუთ. დღ. 128,20.

ბურნუს-ი მაზარა, მოსასხამი: „იყიდა მუნ ბურნუსი ერთი... რაჲთა შეიმოსოს“ ლიმ. 32,10.

ბუროობან-ი იხ. ბორობანი.

ბურჯ-ი ზოდიაკო: „ტყუბისა ბურჯი ოტერიდისა სახლი არის“ A—05, 885.

[**ბუტკოვა**] იხ. გამობუტკოვა.

ბუშება, ბუშუვება იხ. დაბუშება, დაბუშუვება, შებუშება.

ბჯრილიონ-ი, ბირილიონ-ი Beryllus: „შეგემოსა... ბჯრილიონი (ბირილიონი O) და ონჯქიონი“ ეზეკ. 28,13.

ბჯსონ-ი იხ. ბისონი.

[**ბღალვა**] იხ. დაბღალული, შებღალვა, შებღალულება.

ბღუარ-ი, ბღოარ-ი «სამხარი», სამხრეთი: „დედოფალი იგი ბღუარისაჲ“ მთ. 12,42; „ჩრდილოჲ და ბღუარი შენ შეჰქმენ“ ფს. 88,13; „ამან შემოკრიბნა წარმართნი აღმოსავალით და დასავალით, ჩრდილოჲთ და ბღუარით“ მ. ხწ. 211,4.

ბღუარ-ი სამხრეთის ქარი: „აღდგინა ბღუარი ცით“ ფს. 77,26; „ნებითა მისითა ჭრონ ბღუარი“ O. ზირ. 43,10.

ბღუარით-კერძო სამხრეთით, სამხრეთის მხრით: „ქალაქნი ბღუარით-კერძონი დაიკშნეს“ იერემ. 13, 19; „აღჰმართეს ძელი იგი ბღუარით კერძო“ დ. დ. 180, 2.

[**ბღულება**] იხ. გამობღულება.

ბღუნარე მოხრილი: „ნუ იჭადინ ზურგითა ბღუნარე, ვითარცა ზურგმართალი“ III მფ. 20,11. იხ. ბღუნვა.

ბღუნვა მოხრა: „ბღუნვით იყო სლვაჲ მისი“ ბალ. 24, 3. იხ. მბღუნარე.

ბძარვა გაბზარვა: „ვიდრეცა სჭამენ-ცა მას (გულის-სიტყუანი) უწყალოდ და ჰბძარვენ“ მ. ცხ. 78v. იხ. განბძარვა; დაბძარვა, მობძარვა.

ბჭგერა იხ. ბგერა.

ბჭე «კარი», მთავარი შესავალი, კარიბჭე: „დადგეს შესაველთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა“ M,—„დადგეს კარსა ზედა ქალაქისასა“ G, ისუ ნ. 20,4; „შეეიდოდეთ იწროსა მას ბჭესა“ მთ. 7,13; „მიეახლნეს იგინი ბჭეთა ქალაქისათა“ ლ. 7,12; „აღიკიდიან და დასჯან... ბჭეთა თანა მის ტაძრისათა“ სჯ. მოც. 3,2; „დადგეს იგი ზღურბლთა ზედა მის ბჭისათა“ H—241,685; „დაშთეს იგინი გარეშე ბჭეთა“ მ. ხწ. 50,8.

ბჭე «მთავარი», «კრიტისი», მსაჯული, მოსამართლე: „მისცეს პილატეს ბჭესა“ C,—„მისცეს იგი პილატეს მთავარსა“ DE, მთ. 27,2; „მე დღეს მოცალე ქმნილ ვარ და ბჭე და კრიტის“ მ. ცხ. 226r; „უკუეთუ დიდი... საქმე არნ გინა სამეფოჲ, გინა ბჭისაჲ, ეკლესიას დაიუბნნის ძმანი“ ი-ე. 58,4. იხ. ბჭეთ-მწიგნობარი, ბჭობა.

ბჭევრ-ი იხ. მჭევრი.

ბჭეთ-მწიგნობარ-ი მდივან-მწიგნობარი: „დავწერე... ბჭეთ-მწიგნობარმან გორდიანე მეფისამან“ ფლკტ. 180,22. იხ. მწიგნობარი.

ბჭითი-ბჭედ კარიდან-კარამდე: „განზომა ეზოჲ იგი ბჭითი-ბჭედ“ O. ეზეკ. 40,28.

ბჭობა სჯა; გასამართლება: „რომელნი (მსაჯულნი სიცრუისანი) ბჭობდეს შეპოვნებით და მიიღებდეს ჭრთამსა და განამართლებდეს ცრუთა“ მ. ხწ. 94,1. „ჰყო იგი ბჭობად საბჭოთა ერის-კაცთასა“ მ. ცხ. 20v; „ნუცა მიიღებ ძღუენსა უსამართლოსა ზედა ბჭობასა“ ბალ. 101,6. იხ. ბჭე, განბჭობა, საბჭო.

გ

გ-ან ქართული ანბანის მესამე ასო. რიცხვითი მნიშვნელობა—3.

გ ყოფნა, არსებობა, დგომა: „ეჴგიე სიყუარულსა ზედა მისსა“ ი. 15,10; „რომელი ჰგიეს ცხორებად საუკუნოდ“ ი. 6,27; „მტკიცედ ეგენით სიყუარულსა მას ჩემსა“ ი. 15,9.

გაბჭობა იხ. განბჭობა.

გაგა «ყუავილი», კვირტი: „ღეღემან გამოუტეა გაგაი (ყუავილი O)“ M. ჭეშ. 2,12.

გაგება იხ. განგება.

გაგვა იხ. გვ-.

გაგზავნა მივლინება: „გარე სოფელთა გაგზავნისი“ ი.-ე. 42,20; „ინება გაგზავნად მის თანა საკმარსა მისსა“ მ. ცხ. 195v. იხ. გზავნა.

გაგლეჯილ-ი გაფიანტული: „პოვა ქორი, მოწყლული და გაგლეჯილი არწივისაგან“ ჭ. ცხ. 174,9.

გაგონება იხ. განგონება.

გადიდება იხ. განდიდება.

გაერთება შეერთება: „გაერთნეს თანა ჭართალეთსა“ ჭ. ცხ. 99,7. იხ. ერთება.

გაერისგნება ერისკაცად გახდომა: „დაუტევა სახლ მონა-ზონებისაჲ და გაერისგნდა“ მ. ცხ. 890г. იხ. ერისაგანი.

გავა, გავიდა იხ. განსლვა.

გავალაკ-ი საჩრდილობლიანი სავარძელი ან საწოლი, ტახტრევანი: „გავალაკნი ქმნნა სოლომონ მეფემან ძელთაგან ლიბანისათა“ ქება 3,9; „მოიყვანეს იგი მრაველითა პატივითა და გავალაკითა საგრილობელითა“ Sin—11, 871v.

გავთომა, გავთული იხ. განვთომა, განვლთოლა.

გაელა გადასელა: „არცა გჴსმს გაველაჲ ზღუათაჲ“ მ. ცხ. 55г. იხ. ველა.

გაველება იხ. განველება.

გავრცობა იხ. განვრცობა.

გაზაკ-ი „გაზაკთა ბრძენი დადნობილი, მდე-ღარე სასტიკად, გარდასხიან“ მრთ. С, სავვ. უწყ. 1219.

გაზარელ-ი, გაზარინელ-ი მცოდნე, წინასწარ მცნო-ბელი: „შემოიყვანენით მოგუნი და ქალდეველნი და გაზა-რელნი“ О,—„თჳეა შემოყვანებაჲ მოგუთაჲ და ქალდე-ველთაჲ და გაზარინელთაჲ“ I, დან. 5,7; „დადგინა იგი ულუკთა, მოგუთა, გაზარელთა და ქალდეველთა ზედა“ დან. 5,11.

გაზაფხულ-ი: „ჟამთათჳს ვიტყჳთ, ვითარმედ არიან ივინი განყოფანი წელიწადისანი—ზამთარი და გაზაფხული, ზაფხული და არე“ ბ. ქეს.-ეჰუხ. დღ. 88,19; „თუენი გაზაფხულის და სთულისა არისანი დაუნის მცხე-თას“ ქ. ცხ. 30,9.

გაზეპირება ზეპირად წარმოთ ქმა: „გაიზეპირნა ორნივე იგი დიდნი საწინაწარმეტყუელონი“ მ. ცხ. 123г.

გაზრახება იხ. განზრახება.

გათრევა იხ. განთრევა.

გათუალვა გათელა: „ორმეოცნი დღენი გათუალენ, და ოდეს აღესრულნენ... მოვედ ჩემდა“ მ. ცხ. 184г. იხ. თუ-ალვა.

გათქუმა იხ. განთქუმა.

გათხოილ-ი გათხოვილი: „მიიელინა ანჯელოზი ქალწულისა, გათხოილისა კაცისა, რომლისა სახელი იოსებ“ Alh.—11, 18г. იხ. თხოვა (-ილი).

გაკანონება იხ. განკანონება.

გაკრება იხ. განკრება.

გაკრთომა იხ. განკრთომა.

გაკუეთა იხ. განკუეთა.

გალატოზ-ი კალატოზი: „მისცეს სასყიდელი გალა-ტოზთა და ხუროთა და როჳიკი მათი“ I ეზრა 5,54; „თჳნიერ მჭედელთა და ხუროთა და გალატოზთა... ამის ესეჳითარისა ვრცელისა ლაჟრისა დამჭირჳან ულონო არს“ ი.-ე. 20,25.

გალევა იხ. განლევა.

გალიაკ-ი რკინის გალია მხეცთათჳის: „გალიაკითა მოვიდა იგი მეფისა“ ეზეკ. 19,9; „გამოჳიდოდეს ყოველნი იგი მჭეცნი თითოეულად გალიაკთა მათთაგან“ Sin.—11,260г.

გალობა «ფსალმუნება». «მა ებლობა», მღერა; კურ-თხევა, მხიარულება: „იწ ეს გალობად ფსალმუნითა ამით“ В,—„იწ ეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას“ А, სბხტ. 126, 7-8. „გალობდეს დებორა და ბარაკ“ М,—„იმაქებდა დებორა და ბარაკმან“ G, მსჯ. 5,1; „უგალობდით უფლსა გალობითა ახლითა“ ეს. 42, 10 „მოჳედით, უგალობდეთ უფალსა“ ფს. 94,1.

გალობა კურთხევა; ქება, სიმღერა: „იგალობა ის-რაჱლმან გალობაჲ ესე ჯურღმულსა ზედა“ რიცხ. 21, 17; „(გარდაიკცივნე) ყოველნი გალობანი თჳენნი გოდებად“ ამოს 8,10; „აღიყსო... ენაჲ ჩუენი გალობი-თა“ ფს. 125,2.

გალობისა ხიტყუა ქება, სიმღერა: „იტყოდის იგი გალობასა მას უფლისასა ჴნარითა“ I მფ. 16,16.

გალობისა წართჳმა «გალობა», «მადლობა», კურთ-ხევა: „გალობაჲ წართჳეს და განუიდეს“ DE,—„გალობით გამოჳიდეს“ С, მთ. 20,30; „გალობაჲ წართჳეს და განიჯეს“ DE,—„ჰმადლობდეს და გამოჳიდეს“ С, მრ. 14,26. იხ. მგალობელი, საგალობელი.

გამაგრება იხ. განმაგრება.

გამავალ-ი იხ. განმავალი.

გამართ იხ. გამომართ, განმართ.

გამართება იხ. განმართება.

გამართებით გასჳრიე, პირისპირ: „ხუანის გამარ-თებით“ ჴ. ცხ. 182,14.

გამარტოება განცალკეება: „ესე საქმენი შეუნიან მონა-ნულსა, რაჲთა გამარტოდეს და უზრუნველ იქმნეს ყოველისაგანვე საქმისა“ მ. ცხ. 90v. იხ. მარტოება.

გამარჯუებულ-ი მძლე; მარჯუე: „მაშინ სემბატ გამარჯ-უებული შემოჳიდა ქართლად“ ჴ. ცხ. 51,18; „ეძიებდა გა-მარჯუებულსა ჟამსა“ С,—„ეძიებდა ჟამსა მარჯუ-ესა“ DE, მთ. 26,16. იხ. მარჯუება.

გამახჳნა იხ. განმახჳნა.

გამეშ-ი იხ. კამბეში.

გამზრახ-ი იხ. განმზრახი.

გამო «-თჳს», «მიერ», -ით, -იდან: „მის გამო არა შე-მოჳიდა პურას ჴამად“ I მფ. 20,29; „შენ გამო შემემთხჳა მე ძჯრი ესე“ ფსკტ. 133,24; „რომლისა გამო“ თომა მოც. 18,8; „ამის გამო არა უც ნაწილ“ М,—„ამისთჳს არა არს... ნაწილ“ G, II მჯ. 10,9; „ადამის გამო ყო-ველნი მოწყდებიან“ I კორ. 15,22; „ამის გამო მოტეევ-ებაჲ ცოდვათა თჳენთაჲ ჴუხარებ-ს“ ხაჭ. მოც. 13,38; „ჴმაჲ იყო ღრუბლით გამო“ ლ. 9,35; „მოყო ჴელი სარ-კუმლით გამო“ ქება 5,4; „ქრისტე ზარახავს ჩუენ მიერ... ეგრეთვე ზარახავს ჩუენ გამო“ მ. სწ. 104,11. ამის გამო აქედან, ამიერიდან: „ამის გამო იქმნა დეენულებაჲ“ ატომ. 97,6; „ამის გამო ცან ტყუილი მისი“ მ. ცხ. 200г. იხ. შინაგამო, შინაჲდგამო, წუერგამო. გამო-ვე -ით: „ამათ გამოვე“ ოქრ.-მარხ. დაით. 103,15.

გამოცა -თჳის: „მის გამოცა ბჭრაფლი აღსასრული მათ ზედა მოიელინა“ ხიბრძ. ხოლ. 14,14; „რომელთა

გამოცა ალივსნეს ყოველნი დაბადებულნი" ფსლტ. 148,16.

გამოაქუნ იხ. გამოქუან.

გამობერვა დაბერვა: „შეიღიან... საჴმილსა გამობერვად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად" ეზეკ. 22,20. იხ. ბერვა, გამოპერვითი, მობერვა.

გამობერვით-ი ჩამოსხმული, გამოძერწილი: „იქმნეს თაჳისა მათისა ჴბოჲ გამობერვითი" ნეემ. 9,18.

გამობერილ-ი «გამოდნობილი», ჩამოსხმული: „შექმნა იგი კერპად გამობერილად" M,—„ქმნა იგი ჭანდაკებულად"G, მჴ. 17,4.

გამობეჭდვა დაბეჭდვა: „გამოჰბეჭდეს კარი სახლისაჲ" ანდ.-ანატ. 285,81. იხ. ბეჭედი.

გამობმა «მობმა», გამოკიდება: „შტანგი ესე შეწამული გამობაჲ სარკუმელსა" M,—„საბელი ძოწეული ესე მობაჲ სარკუმელსა" G, ახუ 5. 2,16; „გამობაჲს ვენაჴსა კისკ მისი" დან. 10,11; „გამობაჲ მას ქვაჲ და შთააგდო საშეალ ეფრატსა" იერემ. 51,64; „ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველი შჯული და წინაწაწარმეტყუელნი გამობაჲნ" C,—„ამათ ორთა მცნებათა ყოველი შჯული და წინაწარმეტყველნი გამოკიდებულ არიან" DE, მთ. 22,40. იხ. ჰბა.

გამობრწყინ(ვ)ება ამობრწყინება, ამოსვლა, გამონათება, გამოცემა: „ნათელი გამოუბრწყინდა მათ" მთ. 4,16; „გამობრწყინდა ნათელი დიდი ჩემ ზედა" ნაჰ. მოც. 22,6; „გამობრწყინენ ელვანი შენნი" ფს. 143,6; „გამობრწყინვოს, ვითარცა ნათელი, სიმართლე შენი" ფს. 36,6.

გამობრწყინება გამოცხადება: „ნათელი გამობრწყინებად წარმართთა" ლ. 2,32. იხ. ბრწყინვა.

გამობრწყინ(ვ)ებულ-ი აელვებული; სხივი: „ვითარცა ელვაჲ რაჲ, გამობრწყინებულ ცათა შინა, ქუეშე ცასა გამობრწყინდის" C, ლ. 17,24; „გამობრწყინვებული არს ნათლისა ამის სამარადისოჲსა" სიბრძ. სოლ. 7,26.

გამობუტკოვა «გამოსლვა», გამოკვირტვა, კვირტის გაშლა: „ფერცელ გამობუტკოინ" C,—„ფურცელი გამოვალნ" DE, მთ. 24,32; „ტევანი გამობუტკოვისი" ჭეშ 1,18. იხ. ბუტკოვა.

გამობღულება «გამოლღება», გამოგლეჯა: „გამობღულიძის სიმტკიცემან მან ახლისამან" DE,—„გამოღლიძის ღრჩენამან მან სამოსლისა მისგან" C, მთ. 9,16. იხ. [ბღულება].

გამოგდება «განგდება»; გამოცლა: „გამოაგდეს იგი მიერ საჯენაჯოჲ" DE,—„განაგდეს იგი გარეშე საყერძენსა ზჱს" C, მრ. 12,8; „გამოაგდო თონა ქმელად" თონა 2,11; „ვინ გამოგაგდო შენ ეგვერღვანისა მისგან მშჯდობისა და განსასჴენებელისა იდგილისაგან" ანდ.-ანატ. 207, 28; „ესე აღჭრილ ქართველთა თაჳისა რაჲთმე საქმეთა გამოუგდოს" ბ.-ე. 84,8.

გამოგდებულ-ი გაგდებული, გაძევებული: „ხედვიდა თავსა თჳსსა გაშოგდებულად გონებისაგან მისისა" მრთ. A, ანტ. დ. 21ვ. იხ. გდება.

გამოგება «გამონადები», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „ჰაყე თაჳისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა საუკუნოჲ, ყოველთა უბანთა" O,—„უქმენ თავსა შენსა გამონადები ყოველსა ზედა უბანსა" pb., ეზეკ. 10,21.

გამოგებება «გამოსლვა შემთხუევად», «მოგებება»: „ყოველი იგი ქალაქი გამოეგებოდა იესუს" C,—„ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუჲსა" DE, მთ. 8,34; „გამოეგებოდა მას სამარობნით კაცი" C, —„მოეგებოდა მას საფლავებისაგან კაცი" DE, მრ. 5,2. იხ. გებება.

გამოგვა გამოხვეტა: „გამოგავა იგი (ღუმელი) სამოსლითა თჳსითა" ლიმ. 48,15. „უბრძანეს მას გამოგვაჲ ღუმელისაჲ" ლიმ. 49,12. იხ. გჳა.

გამოგუალ- «გარე გამოსლვა»: „ლაზარე, აღდეგ და გამოგუალე" C, — „ლაზარე, გამოვედ გარე" DE, ი. 11,43. იხ. გუალ-.

გამოგურა «გამოყვანება»: „გამოჰგუარა იესუ გარე" C,—„გამოიყვანა იესუ გარე" DE, ი. 10,3. იხ. გურა.

გამოდგინება გამოდგმა, გამოყენება: „გამოადგინეს ნავი ჭეუყანად" ლ. 5,11; „რაჲთამცა ჴმელად ვითარრაჲ გამოადგინეს ნავი იგი" ოქრ.-მარხ. და თონ. 107, 16. იხ. დგინება.

[გამოდგმა] ამოტვირფრეა, გამოსახვა: „წერილი ღმრთისაჲ გამოდგმულ ფიცართა მათ" გამოსლ. 32,16; „გამოდგმულ არს მკერდსა ზედა გულთა მათთაჲსა" იერ. 17,1. იხ. დგმა.

გამოდგომა გამოსვლა: „ნავი დაიქცა ზღუასა შინა... და მრავლითა შრომითა ძლით უძლო ჭეუყანად გამოდგომაჲ" მ. ცხ. 2107. „ხოლო თჳეუენ ჭეუყანად გამოდგომილისა მისცა კუალად გნებავს წარწყმედაჲ" მ. ცხ. 2107. იხ. დგომა.

გამოდება: „ძუელი (საზრდელი) პირისაგან ახლისა გამოსდვათ" G, ლევიტ. 26,10. იხ. დება.

გამოდევ(ნ)ა გამოდენა, გამორეკა; მოდევნა, მოყოლა: „ჩუენ გამოგუდევნეს" I თეს. 2,14; „გამოვდევნე შემდგომად მათსა მახჳლითა" იერემ. 20,13; „გამოსდევდა მას ყრმაჲ იგი" მ. ცხ. 424ვ. იხ. დევნა.

გამოდენა «დამოდენა», გამოსვლა, აღმოცენება: „ქუეყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფლი" M,—„ჭეუყანაჲ, დამომდინარე სძისა და თაფლისა" G, II მჯ. 11, 9; „მდინარენი მუცლისა მისისაგან გამოდიოდიან წყალთა ცხოველთანი" იოჲ. 7,38; „ნუუკუე წყაროჲსაგან მისვე თუალისაგან გამოდინ ტკბილი და მწარე" იაკ. 3,11. იხ. დენა.

გამოდინება «გამოცენება»: „ნუ კლდისა ამისგან გამოგდინოა თქუენ წყალი" pb.,—„ნუ კლდისა ამისგან გამოგიცენოთა წყალი" G, რიცხ. 20,10; „წყალი გამოადინე კლდისა მისგან და ასუ მათ" ნეემ. 9,15; „შენ გამოადინენ წყარონი და მდინარენი" ფს. 73,15. იხ. დინება.

გამოდნობა დნობა, ჩამოსხმა: „გამოადნვეს ვეცხლი" II მნტ. 34,14; „გამოადნვნეს ოგინი, ვითარცა ოქროჲ და ვეცხლი" მალ. 3,3; „რაჟამს გამოადნობნ ოქროსა გინა ვეცხლსა, საზომით ჰბერავნ ბრძმედსა მას" მ. სწ. 809,80.

გამოდნობილ-ი «გამოქანდაკებული», «დასხმული»

«გამობერილი», ჩამოსხმული: „იქმნეს თავთა თჳსთად გამოდნობილი“ G,—„იქმნეს თავისა მათისა კერპ გამოჭანდაკებულ“ M, II შჯ. 9,12; „ყოველნი კერპნი, გამოდნობილნი მათნი, წარსწყმიდნეთ“ G, — „ყოველი კერპები, დასხმულები მათი, წარსწყმიდოთ“ pb., რიცხ. 33,52; „ქმნა იგი ჭანდაკებულად და გამოდნობილად“ G,—„შექმნა იგი კერპად გამობერილად“ M, მსჯ. 17,4; „ღმერთნი გამოდნობილნი არა ჰქმნეთ“ G, ლევიტ. 19,4. იხ. დნობა.

გამოდუღიან-ი: გამოდუღიან-ი ტეხილ-ი «განტეხილი», დაკოდილი: „გამოდუღიანი ტეხილი და შეჰკლეშული და გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰკუარნეთ ესენი უფალსა“ G,—„განტეხილი და შეჰკლეშული და დაშთობილი და მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ pb., ლევიტ. 22,24. იხ. დუღი.

გამოერთება ხელის მიცემა, მიშველება: „პრომთა მათ განნიცა გამოგუერთნენ“ ჭ. ცხ. 81,8. იხ. ერთება.

გამოვალს იხ. გამოსლვა.

გამოვრდომა დავარდნა, გამოცვენა, დაცემა: „მსგავსსა ვნებასა კუალად გამოეგარდი ჭეყანად“ O,—„მსგავს ვნებულისა ჭეყანასა დავეცი“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 7,8; „ვითარცა რკოჲ, რაჟამს გამოვარდის ბუდისაგან“ ეს. 9,16.

გამოვარცხნა გამოხილვა: „ტოლთა გამოივარცხნი თმათაგან თავისა შენისათა“ ჱ. სწ. 148,25. იხ. ვარცხნა.

გამოვლა გამოარება: „გამოვლეს ზღუ-კარი, რომელსა აწ ჰრქჳან დარუბანდი“ ჭ. ცხ. 15,7. იხ. ვლა, გამოუვალი.

გამოვლინება «მიველინება», «განვლინება», «წარვლინება», «წარმოგზავნა», გაგზავნა, გაშვება: „გამოავლინა უპირველეს ჩუენსა ბზიკნი“ G, — „მიუველინა პირველად თქუენსა ბზიკი“ M, ახუ ნ. 24,12; „გამოავლინენ იგი სახლით მისით“ M,—„განავლინოს იგი სახლისაგან თჳსისა“ G, II შჯ. 24,1; „გამოავლინნა იგინი“ G,—„წარავლინნა იგინი“ M, ახუ ნ. 22,6; „გამომავლინეთ თჳენგან“ G,—„წარმომგზავნეთ მე“ M, მსჯ. 11,7; „გამოავლინენ ისარნი შენნი და განაბნიენ იგინი“ ფს. 143,6; „გამოგუავლინენ ჩუენ სოფლად“ განხ. ი. 200,10. იხ. ვლინება.

გამოზიდვა «გამოთრევა», გამოწევა: „ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრაელითა მით თევზთაჲთა“ C,—„ვერღარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრაელისაგან თევზთაჲსა“ DE, ი. 21,6; უკუეთუ გამოჰზიდვიდეთ დრტყილსა, გამოჰკლდეს სისხლი“ ეზ. ხოლ. 30,38; „უპყრა სამოსელსა მისსა პირითა მისითა და გამოზიდვიდა მას გარე“ ჱ. ცხ. 411r.

გამოზიდვა გადმოტვირთვა: „გავიდის გინა თუ ნავისა გამოზიდვასა, გინა თუ ნავი მოვიდის ხუარბლითა“ ი.-ე. 49,1. იხ. ზიდვა.

გამოზრდა «განზრდა», გამოკვება, ჭმევა: „გამომზარდა მე უფალმან“ M,—„განმზარდა მე უფალმან“ G, ახუ ნ. 14,10; „ოდეს გიჩილეთ შენ მშიერი და გამოგზარდეთ“ მთ. 25,37; „უდაბნოსა ზედა გამოგზარდნა: მანანა და მწყერ-მარჯილი მოგცა თქუენ საკმლად“ აბან. ეზრ. 190,21; „გამოზარდა ქუეყანამან კრძალულებითა“ ეს. 24,15; „ვითარ შეეძლო გამოზრდად და შემოსად ასულისა შენისაჲ“ ჱ. ცხ. 132v.

გამოზრდილ-ი გამოკვებილი, აღზრდილი: „რომელი მზრდელი არს მათი, იგი არა ნაკლულ არს მიცემად სამოსლისაცა გამოზრდილსა მას მისგან“ ჱ. სწ. 190,28. იხ. ზრდა.

გამოთავისუფლება გათავისუფლება: „თავი თჳსი გამოთავისუფლა კრებულისაგან“ Sin.—37,48r. იხ. თავისუფლება.

გამოთარგმანება «განმარტება», «თარგმანება», ახსნა: „ვითარ-იგი გამომითარგმანებდა ჩუენ წიგნთა“ DE,—„ვითარ განგჳმარტებდა ჩუენ წიგნებსა“ C, ლ. 24,32; „გამოგჳთარგმანე ჩუენ იგავი ესე“ მთ. 15,15; „ბარსაბა... რომელი გამოითარგმანების ძე ნუჳშინისცემისაჲ“ ხაჭ. მოც. 1,23. „ესე არს გამოთარგმანებაჲ მაგისი“ დან. 40,12; „უწოდიან სახელი მისი ენმანუელ, რომელ არს გამოთარგმანებით“ DE,—„სახელი მისი ემმანუელ, რომელ არს თარგმანებით“ C, მთ. 1,23. იხ. თარგმანება.

გამოთლა გათლა; გამოსახვა, «გამობატვა», გამოჭანდაკება: „გამოთალენ თავისა შენისა ორნი ფიცარნი ქვისანი“ II შჯ. 10,1; „ეჭუეჲ აღიღეს და გამოთალა მით“ ეს. 44,12; „მუცელსი დედისასა გამოეითალე ჯორცი“ O,—„მუცელსა შინა დედისასა გამოეიბატე ჯორცი“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 7,2; „გამოთალნეს იგინი“ აბბაკ. 2,18.

გამოთლილ-ი «განთლილი»: „მოიხუნენ ლოდნი გამოთლილნი“ pb.,—„მოიხუნენ ქვანი განთლილნი“ G, ლევიტ. 14,42. იხ. თლა.

გამოთრევა «გამოზიდვა», «მოთრევა»: „ვერღარა ეძლო გამოთრევად მისა სიმრაელისაგან თევზთაჲსა“ DE,—„ვერ უძლებდეს გამოზიდვად სიმრაელითა მით თევზთაჲთა“ C, ი. 21,8; „გამოითრევდეს ბადესა მას, თევზითა სავსესა“ DE,—„მოეთრია ბადე იგი თევზებითურთ“ C, ი. 21,9; „გამოითრიეს იგი გარეშე კალაქსა მას“ ხაჭ. მოც. 14,19. იხ. თრევა.

გამოთუალვა გამოთვლა: „ხოლო მას დღესა, რომელსა არა შჰკადე, გამოითუალე წარსაგებელი მისი და მიეც იგი ძმასა გლახაკსა“ ჱ. ცხ. 117r. იხ. თუალვა.

გამოთქდომა «გამოშორება»; მოხეთქა, მოსკდომა: „გამოთქდით საშუალისაგან შესაკრებელისა ამის“ G,—„გამოეშორენით შორის კრებულსა მაგას“ pb., რიცხ. 16,21; „გამოსთქდა ლოდი მთისა მისგან თჳნიერ ჴელისა“ დან. 2,34. იხ. თქდომა.

გამოთქუმა თხრობა; განმარტება: „რომელი იყო წიაღთა მამისათა, მან გამოთქუა“ ი. 1,18; „რომელი-იგი მან გამოთქუა“ ოქრ.-გურიტ. 151,8. „ანუ არა ღმრთისა მიერ არსა გამოთქუმაჲ იგი მათი?“ დან. 40,8. „პირველთა მათ წიგნთა შინა გამოთქუმული“ აბ. რომ.-კურთხ. 8ოხ. 118,3. იხ. გამოუთქუელი; თქუმა.

გამოთხევა გამოსხმა, ამოყრა: „სილრმისაგან უფსკრულისა გამოსთხინა იგინი“ ხიბრძ. ხოლ. 10,19. იხ. თხევა.

გამოთხოვა «მოთხოვა», თხოვა: „გამოეთხოვა გუამი იესუჲსი“ DE,—„მოჰსთხოვნა ჯორცნი იგი იესუჲსნი“ C, მთ. 27,58; „გამოითხოვეს ჯუარ-ცუმად“ ლ. 23, 23; „გამოითხოვნა მეფისაგან“ დან. 3,49. იხ. თხოვა.

გამოთხოვება დამშვიდობება: „დაყო მის თანა ათორმეტი ოდენ წელიწადი, შემდგომად გამოეთხოვა ბერსა, რაჲთა წარეიდეს" მ. ცხ. 186v; „შეჰვედრომად მრავალთა წელთა კუალად გამოეთხოვა, რაჲთამცა ნახნა თავისა უფლისწული" ი.-ე. 41,13. იხ. თხოვება.

გამოთხრა მოთხრა: „გამოთხარა ბერმან მცირედ ქუაჲ სასთუნალად მისა" მ. ცხ. 880v.

გამოთხრილ-ი მიწასა მიწისქუეშა: „იქმნეს... საყოფელნი გამოთხრილნი მიწასა კბოდისასა" ოსკ. 20, 5. იხ. თხრა.

გამოკაწახება ისრიმად ქცევა: „კაწახი უუავინ, უუავილსა შინა გამოკაწახნებინ" ეხ. 18,5. იხ. კაწახი.

გამოკიდება ჩამოკიდება: „იხილეს ჯვრსა მისსა, რომელ გამოეკიდა სკული" მიმოდახლ. მოც. 268.

გამოკიდებულ-ი «გამობმა», დამოკიდებული: „ამათ ორთა მცნებათა ყოველი მჯული და წინაწარმეტყუელნი გამოკიდებულ არიან" DE,—„ამათ ორთა მცნებათა შინა ყოველნი მჯულნი და წინაწარმეტყუელნი გამოაბენ" C, მთ. 22,40; „ჩუენდა გამოკიდებულ არიან სულნი მათნი" ეფდ. 8,21. იხ. კიდება.

გამოკითხვა «გამოკულევა», «გამოკრკნვა», ძებნა, გამოძიება: „ვინ გამოიკითხოს თესლი იაკობისი" pb.,—„ვინ გამოიკულიოს თესლი იაკობისი" G, რიცხ. 23,10; „გამოიკითხო ფრიად" M,—„გამორჩიო და გამოიკრკნო ფრიად" G, II მჯ. 19,14; „გამოჰკითხა საჴმე ლავრისაჲ" ი.-ე. 48,15. იხ. გამოუკითხველი; კითხვა.

გამოკოდა გამოკვეთა: „რომლისაგან გამოიკოდენით" ეხ. 51,1.

გამოკოდილ-ი «გამოკუეთილი», გამოთხრილი: „დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა" DE,—„დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა" C, ლ. 23,53; „გამოკოდილსა ქდისასა დადებად არს" კ. ეერ.-აღდგ. 164,28. იხ. კოდა.

გამოკრება «ეკლესია ქმნა», შეკრება; მოტანა: „გამოკრბა კრებული" M,—„ეკკლესიაი ქმნა ყოველი შესაკრებელი" G. მსჯ. 20,1; „ხოლო ერთი იგი (ავაზაკი) გამოჰკრებდა ჯერჭელსა" მ. ცხ. 272r; „დღეს ძმისა ამის ჯურჭელსა გამოეკრებთ და ხვალე ქმედ ჯერ-არს გამოკრებად" ლიმ. 139,9.

გამოკრება ჯურჭლისა «განჯურჭლება», დაცლა: „უბრძანოს... გამოკრებაჲ ჯურჭლისა სახლისა მისგან" pb.,—„უბრძანოს... განჯურჭლებაჲ სახლისაჲ" G, ლევიტ. 14,34. იხ. კრება.

გამოკრვა გახვევა: „გამო-შე ვისი-უკრის ცეცხლი წიაღთა და არა დაწუსა სამოსელი მისი?" იგ. ხოლ. 0,27. იხ. კრვა.

[გამოკრვა] დაკერება: „მოიღეს... თხიერნი... გამოკრულნი" G, იხუ 5. 9,4. იხ. კრვა.

გამოკრთომა გამოსვლა, გამოვარდნა, გამოცვიენა, «ელვარება»; შეკრთომა, შეშინება: „კცენასა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი" ითბ 41,9; „ნაბერწყალნი გამოჰკრთებოდეს ვითარცა ელვარესა რვალსა" ეზეკ. 1,7; „გამოჰკრთა სული იგი და შეჴვარდა სიხარულით კელთა მიქაელისთა" მ. ცხ. 412r; „ელვანი იგი საშინელნი გამოჰკრთებოდიან" მ. სწ. 124,10; „კცენასა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი" O,—„ცხკრ-დაცემანი მისნი—ელვარებს ნათელი" pb., ითბ 41,9. იხ. კრთომა.

გამოკრკნვა «გამოკითხვა»: „გამოიძიო და გამოიკრკნო ფრიად" G,—„გამოიკითხო ფრიად" M, II მჯ. 18,14. იხ. [კრკნვა].

გამოკრძალვა გამოხურვა, გამოკეტვა: „ურმაჲ იგი განძჯნდა და გამოიკრძალა კარი სენაკისაჲ" მ. ცხ. 870r. იხ. კრძალვა.

გამოკუეთა «ალმოკუეთა», მოჭრა, გამოთხრა, გამოთლა, მოწყვედა: „რომელი გამოეკუეთა კლდისაგან" DE,—„რომელი ალმოეკუეთა კლდესა შინა" C, მთ. 27, 60; „გამოჰკუეთე შენ თავისა შენისა საფლავად" ეხ. 22,16; „მთისაგან გამოეკუეთა ღობი" დან. 2,45; „მთათა მისთა გამოეკუეთების სპილენძი" II მჯ. 6,9; „გამოეკუეთო ქვები" ეხ. 0, 10; „გამოეკუეთო იგი თესლთაგან" იერ. 47,2.

გამოკუეთილ-ი «გამოკოდილი», «მოკუეთილი», გამოთლილი: „დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა" C,—„დადვა იგი საფლავსა გამოკოდილსა" DE, ლ 23,53; „გამოკუეთილი და გამონატიცები არა მოჰყუარნეს ესენი უფალსა" G,—„მოკუეთილი და ალმოტიცებული არა შესწიროს იგი უფალსა" pb., ლევიტ. 22,24; „გამოკუეთილ იყო კლდისაგან" მრ. 15,40. იხ. კუეთა.

[გამოკუერვა] გამოთლა: „სასყიდლად... ქვათა გამოკუერულთა" IV მფ 12,12. იხ. კუერვა; გამომკუერველი.

გამოკუთნვა «გამორჩევა», გამოყოფა: „გამოვირჩიენით მე და გამოვიკუთნენით ბარნაბა და საულე საჴმესა" საქ. მოც. 13,2. იხ. კუთნვა.

გამოკულევა «ძიება», «გამოკითხვა»; შემოწმება: „გამოიძიეს და გამოიკულიეს წინაწარმეტყუელთა" I ეპ. პეტრ. 1,10; „გამოიკულიეთ კუეყანაჲ" G,—„იძიეთ კუეყანაჲ" M, მსჯ. 18,2; „მიაკლინა... რაჲთა გამოიკულიონ ქალაქი და განიმსტრონ უსე კუეყანაჲ" I წმტ. 19,8; „ნეტარ არიან, რომელნი გამოიკულეენ წმებათა მისთა" მ. სწ. 19,30; „ვინ გამოიკულიოს თესლი იაკობისი" G,—„ვინ გამოიკითხოს თესლი იაკობისი" pb., რიცხ. 23,10. იხ. კულევა; გამოუკულეველი.

გამოკჯრტვა კვირტის გამოღება: „იქმნა კუეყანაჲ სავსე უუავილოებაგან შუენიერთა, რომელნი გამოკჯრტეიედ პირველ ნაყოფისა" მ. სწ. 145,20 იხ. კჯრტვა.

გამომადინებელ-ი «მადინებელი»: „რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისა" pb.,—„კუეყანაჲ, რომელი არს მადინებელი სძისა და თაფლისაჲ" G, რიცხ. 14,8. იხ. დინება; მადინებელი.

გამომავალ-ი ვინც გამოდის: „სამარობნით გამომავალნი" მთ. 8,28; „გამომავალთა და შემავალთა არა იყოს მშჯდობაჲ ჭირისაგან" ზაქ. 8,10. იხ. გამოსლვა.

გამომართ გარეთ: „გამომართ არა გამოჩნდეს" III მფ. 8,8. იხ. მართ; შინაგამომართ.

გამომატება შერთვა: „რამეთუ გამოემატებოდა გარემოჲ სუეტი მისგან კუეშე კერძოსაგან" pb.,—„რამეთუ გამომატებულ იყო სუეტები იგი მისგან კუემო კერძოთაგან" O, ეზეკ. 42,5. იხ. მატება.

გამომაცხადებელ-ი გამომაჩინებელი: „რომელი საიდუმლოთა გამომაცხადებელი არს, გაუწყა შენ, რომელი ყოფად არს“ **დანიელ 2,29.** იხ. გამოცხადება.

გამომეტყუელ-ი მკითხავი, ამხსნელი; სიზმრის ამხსნელი: „გამომეტყუელნი იგი იტყოდეს შრომასა“ **ზაქ. 10,2**; „გამომეტყუელ არავინ არს მისა“ **დან. 40,8**; „მოუწოდა ყოველთავე მათ გამომეტყუელთა ეგჳპტისათა“ **დან. 41,8.** იხ. მეტყველი.

გამომეცნება «ცნობა», გაცნობა: „გამოიძიე, გამოიკვლიე და გამოგემეცნის შენ“ **ზირ. 6,28**; „გამოვემეცნე მათ ქუეყანასა ეგჳპტისასა“ **O,—**„ვეცნობე მათ ქუეყანასა შინა ეგჳპტისასა“ **pb., ეზეკ. 20,5.**

გამომეძიებელ-ი გამომკვლეველი, მეძიებელი, მჩხრეკელი: „სადა არს გამომეძიებელი იგი ამის სოფლისა?“ **I კორ. 1,20**; „გამომეძიებელ ღმრთისა“ **ფს. 13,2**; „შთავიდეს გამომეძიებელნი“ **G, მსჯ. 5,14**; „რომელნი გამომეძიებელნი არსთანი შემძლებელ არიან აღრიცხუად თესლთა მათთა?“ **ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 98,7.** იხ. მეძიებელი, სიტყჳს-გამომეძიებელი.

გამომზრდელ-ი «მზრდელი», მკებავი; მზრუნველი, აღმზრდელი: „დაივიწყე ღმერთი, გამომზრდელი შენი“ **M,—**„დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისა“ **II შჯ. 32,18**; „მშიერთა გამომზრდელი“ **ფსკტ. 147, 29.** იხ. მზრდელი.

გამომთხრობელ-ი მთარგმნელი, განმმარტებელი: „ივი იყო გამომთხრობელ მამისათჳს დაფარულთა მათ ზრახვათა“ **იკ. რომ.-კურთხ. ისაკ.-იაკ. 6,12.** იხ. გამოთხრობა.

გამომკუერველ-ი მთლელი: „მისცეს... გამომკუერველთა ქვისათა სასყიდელად ძელისა“ **IV მფ. 12,12.** იხ. გამოკუერვა.

გამომტკუეფლვარე «დამწველი» (საბა), გამონაყარი: „იყოს... ფაქლი გამომტკუეფლვარე აღმოსხმით ვაცთა ზედა“ **გამოსლ. 9,9.** იხ. გამოტკუეფლვა.

გამომქანდაკებელ-ი გამომხატველი, გამომსახველი: „მისცეს... გამომქანდაკებელთა მათ“ **IV მფ. 12, 12.** იხ. მქანდაკებელი.

გამომღებელ-ი ნაყოფისა გამომტანი ნაყოფისა: „ყოველი ხე... არა გამომღებელი ნაყოფისა კეთილისაჲ, მოიკუეთოს“ **მთ. 7,19.** იხ. გამოღება; ნაყოფის-გამომღებელი.

გამომყვანებელ-ი «რომელმან გამოიყვანა»: „გამომყვანებელი მათი ქუეყანით ეგჳპტით“ **G,—**„რომელმან გამოიყვანნა იგინი ქუეყანით ეგჳპტით“ **M, მსჯ. 2,12.** იხ. გამოყვანება.

გამომცდელ-ი განმხილველი, გამომკვლეველი; განმცდელი: „გამომცდელო თირკუმელთაო და გულისაო“ **იერ. 11,20**; „წარმოუდგა მას გამომცდელი იგი და ჰრქუა“ **მთ. 4,3.** იხ. გამოცდა.

გამომცემელ-ი გამომდინარე: „მიეც მათ... ქუეყანაჲ, გამომცემელი სძისა და თაფლისაჲ“ **იერემ. 32,22.** იხ. მცემელი.

გამომცემელ-ი «განმცემელი»: „რომელი-იგი იყო გამომცემელი“ **C,—**„რომელი-იგი იყო განმცემელ“ **DE, ლ. 6,16.** იხ. მცემელი.

გამომცენარე ნაყოფი: „ჴეყანამან დააყენოს გამომცენარე თჳსი“ **აგგ. 1,10.** იხ. მცენარე.

გამომცრება მცნება, ბრძანება: „მან ეამოუმცნო და პრქუა“ **მ. ცხ. 382r.** იხ. მცნება.

გამომცჴვარ-ი გამომწვარი: „ალაზი, რომელსა არა ედვას ჴეშე საფუძველად ქვაჲ პირსა მდინარისასა, ვერ დაიდგამს იგი ვერცა თუ დღე ერთ, ხოლო გამომცხვარი ცეცხლითა კეცი დაიდგამს უმეტეს ქვისა“ **მ. ცხ. 352v.**

გამომხატვარ-ი მხატვარი: „წარავლინნა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა გამომხატვარნი“ **რიფს. 168,5.** იხ. გამოხატვა.

გამონაღებ-ი «გამოგება», ბაგინი, კერპთა ტაძარი: „უკმენ თავსა შენსა გამონადები ყოველსა ზედა უბანსა“ **pb.,—**„ჰყავ თავისა შენისა გამოგებაჲ, ვითარცა სავაჭრისაჲ, ყოველთა უბანთა“ **O, ეზეკ. 16,24.**

გამონადინებ-ი «წუთხი», განავალი: „მოირწყოს ქუეყანაჲ გამონადინებითა შენითა“ **O,—**„მოირწყოს ქუეყანაჲ წუთხთაგან შენით“ **pb., ეზეკ. 22,6.** იხ. ნადინები.

გამონატაცებ-ი «აღმოტაცებული», მოკვეთილი: „შეჭყლეტელი და გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰკუარნეთ ესენი უფალსა“ **G,—**„შეჭყლეტელი... მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ **pb., ლევიტ. 22,24.** იხ. გამოტაცება.

გამონაღებ-ი მორჩი, ყლორტი: „ლერწმისა იგი გამონაღები არა მოქნედ არს ზეთის-ხილთა“ **ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 64,27.** იხ. გამოღება.

გამონაყოფ-ი წილი, ხვედრი: „ყოველი ოჭროჲ გამონაყოფი, რომელი გამოუყვეს უფალსა“ **რიცხ. 31,52.** იხ. გამოყოფა.

გამონახეთქ-ი «მტევებარი»/«მტეობარი»: „გამონახეთქი ჩრდილოჲთ მოვიდა მის ზედა“ **pb.,—**„მტევებარნი (მტეობარნი O) ჩრდილოჲთ მოვიდეს მის ზედა“ **იერემ. 46,20.** იხ. გამოხეთქა.

გამონახვა გამოკვლევა: „ვითარ უკუე ეჰუ... კეთილად გამონახვასა ჩემსა საქმეთა დაფარულთა“ **ბალ. 109,2.** იხ. ნახვა.

გამონერწყუვა წამოგდება: „გამოინერწყუა იგი კეტსა მისგან“ **წწყლ. 3,94.** იხ. ნერწყუევა.

გამონკრევა «მიბერვა», გაქარვა: „გამოვანკრია იგი მიერ“ **O,—**„მივჰბერე მათ“ **pb., აგგ. 1,9.**

გამონკრეულ-ი «განფიწული»: „ჰამდეს ბზესა აღრეულსა ქრთილითა გამონკრეულითა“ **O,—**„ჰამდენ ბზესა აღრეულსა ქრთილთა განფიწულითა“ **G, ეს. 30,24.** იხ. ნკრევა.

გამოოროძ(ი)ნება აღმოცენება, ამოსვლა: „დადეგით მანდავე... ვიდრე გამოგიოროძნდეს თმაჲ და წუერი“ **II მფ. 10,5.** იხ. ოროძინება.

გამოპარვა მოპარვა: „მპარაჲთა (საფასჲ) ვერ დათხარიან და ვერცა გამოიპარიან“ **მთ. 6,20**; „ყოველივე სამღდელოჲ ჴელჴელი ეკლესიისაჲ გამოიპარა“ **მ. ცხ. 177r.** იხ. პარვა.

გამოპყრობა დაპყრობა, აღება: „გამოვიდა მეფჱ იგი ასურასტანისაჲ ზედა დამაშკესა და გამოიპყრა იგი“ **IV**

მფ. 16,8; „იყო რაჟამს გამოიპყრა იერუსალჵმი წელსა მეცხრესა“ **იერემ. 39,1**. იხ. პყრობა.

გამორბენა გაქცევა: „ჰრეა კარსა... და მეხსეულად ჴმასაე თანა ბერისასა გამოირბინა გარე“ **მ. ცხ. 320r.** იხ. რბენა.

[გამორთვა] იხ. რთვა; თანა-გამორთვა.

გამორთუმა «ვამოღება», გამორთმევა, მორთმევა: „გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას“ C,—„გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას“ DE, ლ. 15,22; „გარე მოგართუენ მან ნაკუთევი იგი“ II შჯ. 24,10; „წიაღ მდინარეთა გამომართუან მე ძღუენა“ კ. **ერ.-აღდგ. 158,11**. იხ. რთუმა.

გამორღუევა გამონგრევა: „აღიღო ცული და გამორღჳა კარი სენაკისა თჳსისაჲ“ **მ. ცხ. 378r.** იხ. რღუევა.

გამორჩევა «განრჩევა», «განჩინება», «გამოკუთნვა», «გამოყოფა», არჩევა, მჯობინება, გამოცალკევება, განსხვავება: „გამოარჩია უფალმან ნათესავი იგი ლევისი აღღებად ჴიდობისა“ M,—„განაჩინა უფალმან ტომი ლევისი აღღებად ჴიდობანი“ G, II შჯ. 10,8; „გამომირჩინენით მე და გამომიკუთნენით ბარნაბა და საულ საქმესა“ **ხარ. მოც. 13,2**; „სამი ჭალაჴნი გამოიყვნე თავისა შენისად“ G,—„სამი ჭალაკი გამოირჩიოს უფალმან თავისა შენისა ერუაანისა მისგან“ M, II შჯ. 10,2; „არა თუ თქუენ გამომირჩიეთ მე, არამედ მე გამოგირჩიენ თქუენ“ **ი. 15,16**; „ერი, რომელ გამოარჩია სამკჳდრებელად თჳსა“ **ფს. 32,12**; „რომელმან გამოირჩიე ქეშმარიტებაჲ“ **ფლკტ. 141,24**; „გამომირჩია მე დედის მუცლით ჩემითგან“ **გალ. 1,15**; „გამოირჩიეს იგი საუკუნესა მას ზედა ცხორებასა“ **ბალ. 17,14**; „ვერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამორჩევად ფერებისა ერთიერთისაგან“ **მ. სწ. 198, 28**; „ესე გამოარჩიეს, რაჲთა კიდე თავისუფლად თჳსი მოსახტერი აღაშენონ“ **ი.-ე. 20,5**. „გამორჩევად შოვრის წმიდათა და შეგინებულთა“ O,—„განსარჩეველად შორის წმიდათა და შეგინებულთა“ G, **ლევიტ. 10,10**.

გამორჩეულ-ი რჩეული, სახელოვანი: „რომელნი გამორჩეულ იყუნეს სახელით“ **I ნშტ. 16,41**; „ესე გამორჩეულნი შესაკრებელისანი, მთავარნი ტომთანი“ **რიცხ. 1,16**. იხ. რჩევა.

გამორცხა «განრცხა», გარეცხა, გამობანა: „გამოირცხენ იგი ადგილსა წმიდასა“ O,—„განირცხას ადგილსა წმიდასა“ G, **ლევიტ. 6,27**; „გამოირცხენ წულთა (ქურ, ჰერე)“ O,—„წულთა განრცხან (ქურქერი)“ G, **ლევიტ. 6, 28**; „გამოჰრცხეს უფალმან მწინკული ოგი ძეთა და ასულთა სიონისთაჲ“ **ეს. 4, 4**. იხ. რცხა.

გამოხადინელ-ი (წყალ)სადინელი, მილი, «ძარღუ», ხვრელი; წყაროს თავი: „დაბნა... ჴეეყანაჲ წყაროელი გამოსადინელად წყალთა“ **ფს. 106,35**; „განაჴმნეს გამოსადინელნი მთანი“ O,—„განაკმნეს ძარღუნი მისნი“ **pb., ოგსე 13,15**; „გამოსადინელნი იგი წყაროთანი... დაჴშენდენ და განჴმენ“ **მ. სწ. 124,5**; „გამოჴდის ნოტიაჲ ეზრაოთგან გარეთ გამოსადინელთა“ **ბახ. კეს.-ეჭუს. დღ. 61,12**. იხ. სადინელი.

გამოხავალ-ი გამოსასვლელი, გასავალი, გზა: „დაყო გამოსავალი წულისაჲ მის“ **II ნშტ. 32,30**; „სიბრძნე გამოსავალთა იქუბის“ **იგ. სოლ. 1,20**; „დაიძინეს გამოსავალთა ზედა გზისათა“ **გოდ. იერემ. 2,21**; „გამოსავალნი მათნი დაჰჴშნეს“ **იქვ. 5,1**; „გამოსავალთა მისთა ზედა დაიკარეოს“ **მსჯ. 5,17**. იხ. სავალი, შესავალ-გამოსავალი.

გამოსავალ-ი შემოსავალი: „გამოვალს გამოსავალი ყოველთა წელთა იდ ლიტრაჲ“ **ი.-ე. 22,22**.

გამოსაზრდელ-ი საზრდო, საგზალი, საჭმელი: „აღიმზადეთ გამოსაზრდელი“ **იხუ ნ. 1,11**; „რაჲთა მორაჲმე-სცეს მათ მცირედ გამოსაზრდელი“ **მ. ცხ. 274r.** იხ. საზრდელი.

გამოსატევებელ-ი ნაკადული: „განჴმეს გამოსატევებელნი წყალთანი“ **იოვ. 1,20**. იხ. გამოტევება.

გამოსაქანდაკებელ-ი გამოსასახველი, გამოსაწერელი: „ანთრაკები გამოსაქანდაკებელად სამჴართაჲს და საწჳეთა“ **გამოსლ. 25,7**. იხ. [საქანდაკებელი].

გამოსაჭურისება საჭურისად შექმნა: „არიან საჭურისნი, რომელნი კაცთაგან გამოისაჭურისნეს; და არიან საჭურისნი, რომელთა გამოისაჭურისნეს თავნი თჳსნი სასუფეველისათჳს ცათაჲსა“ **მთ. 19,12**. იხ. საჭურისი.

გამოსახვა გამოხატვა: „მეცნიერებითა მოცალებისაჲთა გამოსახა იგი“ **სიბრძ. სოლ. 13,10**; „მაყუალი გამოისახვის სახედ ჯორცთა საქმეთა“ **მ. ცხ. 26v**; „ამან პირველად გამოისახა პირსა ზედა თჳსსა სასწაული პატიოსნისა ჯუარისაჲ“ **მ. ცხ. 40r.** იხ. სახვა.

გამოსაჴსარ-ი «საჴსარი», გამოსასყიდელი: „მოიღო... საჴსარი დამეტებულთაჲ გამოსაჴსრად ლევიტელთა“ G,—„მოიღო... საჴსარი უმეტესთაჲ მათ საჴსრად ლევიტელთა მათ“ M, **რიცხ. 3,49**. იხ. საჴსარი.

გამოსაჴსნელ-ი «საჴსარი», გამოსასყიდელი: „გამოსაჴსნელ იყუნენ მარადის ოგინი“ G,—„საჴსარ მისა იყუნენ“ **pb., ლევიტ. 25,31**. იხ. საჴსნელი.

გამოსლვა «გამოჴდომა», «აღმოჴდომა», «განსლვა», «გამოქუან-», «გამობუტკოვა», გამოსვლა, ამოსვლა: „ვითარცა გამოვიდეს ოგინი ნაგით“ DE,—„ვითარ გამოჴდა ოგი მიერ ნაგით“ C, **მრ. 5,2**; „გამოვიდა წილი მეხუთე ასირისსა“ G,—„აღმოუჴდა მეხუთე წილი ნათესაჲსა“ M, **იხუ ნ. 19,24**; „გამოვალნ ფურცელი“ DE,—„გამოაქუნ ფურცელი“ C, **მრ. 18,28**; „ფურცელი გამოვალნ“ DE,—„ფურცელი გამობუტკოვინ“ C, **მთ. 24, 32**; „გალობით გამოვიდეს“ C,—„გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს“ DE, **მთ. 20,30**; „პირისა მისისაგან გამოვალს სიმართლჱ“ **იგ. სოლ. 8,16**; „გამოვიდეს ქუეყანად მზჱ“ **იქვ. 14,2**; „ორნი ერნი მუცლისა შენისაგან გამოვიდენ“ **დაბ. 25,23**. „უფალმან იცვეს შესლვაჲ შენი და გამოსლვაჲ შენი“ **ფს. 120,8**.

გამოსლვა სრულიად შესრულება: „არა გამოვალს სრულიად სამართალა“ **ამს. 1,4**.

გამოსლვა შემოხუევად «გამოგებება», მიგებება: „ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემოხუევად იესუჲსა“ DE,—„ყოველი იგი ქალაქი გამოეგებოდა იესუს“ C. **მთ. 8,34**; „გამოვიდა ოგ მეფე... შემოხუევად ბრძოლად“ II შჯ. 3,1. „ექუსას ათასნი იყუნეს გამოხრულნი იგი ეგჳპტით“ **იქ. რომ.-ჟურთხ. მოს. 120,1**. იხ. სლვა.

გამოსპეტაკება გათეთრება: „გამოერჩინენ და გამოსპეტაკნენ და გამოიკურვნენ მრავალნი“ დან. 12,10.

გამოსრულ-ი იხ. გამოსლვა, მოსრული.

გამოსრულება დასრულება: „ვიდრემდე გამოესრულა ყოველი ერი, გამომავალი ჭალაჭით“ II მფ. 15,24. იხ. სრულება.

გამოსუენება დასვენება: „წარვიდიან და გამოისუენიან“ ო.-ე. 35,2. იხ. სუენება.

გამოსუმა მოელება: „არცა თუ ერთისა ასოდსა გამოსუმამან სახელოან ყვის მწიჯნობარი“ A—02,690. იხ. სუმა.

გამოსხმა გამოყვანა, გამოშორება; ჩამოსხმა: „გამოასხა ყოველი მოფარდული და მომსყიდველები ტაძარსა მას შინა“ C, მთ. 21,12; „ოდეს გამოგასხნენ თქუენ“ ლ. 6,22; „მჭრიანველმან და-თუ-უტეუნეს ჯუარცხნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს“ ვ. ცხ. 197v; „მკლავითა თჳსითა გამოასხა თოჯაი“ ზირ. 88,38. იხ. მოსხმა.

გამოტაცება მოტაცება, გამოგლეჯა: „გამოიტაცეს... ჴელთაგან მათთა“ ნრს. 74,20. „გამოტაცებად ჴელისაგან უკეთურთაჲსა“ აბბ. 2,9.

გამოტაცებულ-ი გამოღებული; მოწყვეტილი: „ვითარცა შუგუში. გამოტაცებული ცეცხლისაგან“ ზაქ. 3,2; „გამოტაცებულნო ძეთაგან“ ეს. 28,9. იხ. ტაცება; გამონატაცები.

გამოტევება გაშვება, გამოღება: „არა გამოუტეოს ერი ჩემი“ გამოსლ. 4,21; „ლეღუამან გამოუტევა გაგაჲ თჳსი“ ქება 2,18. იხ. ტევება; ჴამოსატევებელი.

გამოტკუელფვა, გამოტკუეფვა დასკდომა, დაკოჭრება: „ფერჳნი შენნი არა გამოტკულფეს, ანა ორმეოცი წელიწადი არს“ G,—„ფერჳი შენი არა გამოტკუფჲ, ესე მეორმეოცე წელი არს“ M, II მჭ. 6,4. იხ. ტკუელფვა, ტკუეფვა; გამომტკეფლარე.

გამოტორანტოსებულ-ი, გამოტურანტოსებულ-ი გამოჩარხული, «წყახნაგებული», გამოქანდაკებული: „ვეცხლი გამოტორანტოსებული (გამოტურანტოსებული O, წახნაგებული pb.) არს“ იერემ. 10,5; „აღეკიდა და მოაჭუნდა ძელი იგი წყახნაგებული გამოტორანტოსებული“ ეს. 45,20. იხ. ტორანტოსი.

გამოტჯნა «ტჯნითურთ გამოწოვა», «გამოწოვა»: „სიპოხე მათი გამოტჯნოს“ G,—„სიპოხე მათი ტჯნითურთ გამოწოოს“ Fr., — „სიპოხე მათი გამოსწოოს“ pb., რიცხ. 24,8. იხ. ტჯნი.

გამოტყუენვა «იავარ-ყოფა», გაძარცვა, ალაფობა; ტყვედ წაყვანა: „არცა ჴელ-ვის-ეწიფების... ჰურჩერი მისი გამოტყუენვად“ DE,—„არცა უჴლის ეინ... ჰურჩელი მისი იავარ-ყუის“ C, ჰრ. 8,27; „გამოტყუენნეს ეჳპტელნი იგი“ გამოსლ. 12,36; „გამოტყუენვენ ლედათა, შეკრებულთა ცოლვითა“ II ტიმ. 3,6. იხ. ტყუენვა.

გამოუვალ-ი გამოუსველელი: „ამას დაეყო სენაკსა შინა თჳსსა გამოუვალად სამეოცდაათი წელი“ ლიმ. 21,7. იხ. გამოვლა.

გამოუთქუმელ-ი მიუთხრობელი, უთქმელი: „მაღლი ღმერთსა ჳამოუთქუმელთა მათ ნიჭთა მისთა ზედა!“ II კორ. 9,15; „იხარებდით სიხარულითა გამოუთქუმელითა დიდებულითა“ I ეპ. პეტრ. 1,8; „წარიყუანენ მას სიხარულსა გამოუთქუმელსა“ მ. ცხ. 80r. იხ. გამოთქმა.

გამოუკითხველ-ი გამოუძიებელი: „რომელი წარეწევის გამოუკითხველთა“ იობ 34,24. იხ. გამოკითხვა.

გამოუკულეველ-ი გამოუძიებელი: „ხარებად გამოუკულეველი იგი სიმდიდრე ქრისტჱსი“ ეფეს. 3,8. იხ. გამოძულება.

გამოუჩინებელ-ი «უჩინო», უჩინარი: „გამოუჩინებელნი (უჩინონი Ц) და დაფარულნი სიბრძნისა შენისანი ჳამოჩიცხადენ“ ფს. 50,8; „განაწესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელნი დაბადებულნი“ რიფს. 103,29. „თხრილ არიან ჭუეშე კერძო გამოუჩინებელად“ მრთ. D. ოკრ.-პეტრე და ელია 324.

გამოუცდელ-ი «უმეცარი»; გამოუწრთობელი, «მრღუე», უხალასო; გამოუსადეგარი: „ყოველსა ჰაბუკსა გამოუცდელსა მათ მავსცე ჭეუყანაჲ იგი“ G,—„ყოველთა ჰაბუკთა უმეცართა ამათ მიესცნე ჭეუყანაჲ იგი“ pb., რიცხ. 14,28; „ვეცხლ გამოუცდელ უწოდეთ მათ“ იერემ. 6,30; „ღმერთი გამოუცდელ არს ბოროტითა და არავის გამოსცდის“ ეპ. ჲაკ. 1,13; „ყოველსა მიმართ საქმისა ქეღილისა გამოუცდელ“ ტიტ. 1,16; „ვეცხლ თქუენი გამოუცდელი“ pb.,—„ვეცხლ თქუენი მრღუე არს“ O, ეს. 1,22. იხ. გამოცდა.

გამოუძიებელ-ი გამოუკითხავი, გამოუკვლეველი: „გამოუძიებელ არიან განკითხუანი მისნი“ პრობ. 11,33; „მეცნიერებაჲ სულიერისაჲ—გამოუძიებელი სიტყუაჲ“ ზირ. 21,21; „არა დაუტეოთ ესეცა გამოუძიებელად“ გრ. ნოს.-კაც.-ჲგ. 147,31. იხ. ჴამოძიება.

გამოუჯურვებელ-ი ცეცხლში გაუვლელი: „იყუნეს... პატიოსან უურაჲს, ეიდრე იჴროჲ გამოუჯურვებელი“ ეს. 13,12. იხ. ჴამოჯურება.

გამოფრდა ყიდვა; დაფასება, მოგება, ტარება ფუჭად: „ქამთა გამოიფრდით“ კოლ. 4,5; „გამოიფრდით ქამთა, რამეთუ დღენი ბოროტნი არიან“ ეფეს. 5,16; „ქამსა თჴუენ გამოიფრდით“ დან. 2,8. იხ. ფრდა.

გამოფრენა: „ესმის ჴმაჲ იგი, ერთბამად გამოფრინდიან შეულნი იგი მისნი“ Sin.—07,80r. იხ. ფრენა.

გამოფხურა გამოცლა: „ოდეს... გამოეფხურას შფოთთა და ურვათა“ მ. ცხ. 79r. იხ. ფხურა.

გამოქანდაკება კვეთით გამოსახვა: „ჴამოქანდაკა ჴერობანი ჴედელთა“ II ნშტ. 3,7.

გამოქანდაკებულ-ი «წახნაგებული», «ნაწახნაგები», «ქერპი», «გამოდნობილი», კვეთით გამოსახული: „საქმეჲ გამოქანდაკებული და გამოდნობილი“ M,—„ქმნად წახნაგებული და გამოუნობილი“ G, მსჯ. 17,8; „რომელნი ესენი გამოქანდაკებულთა“ O,—„რომელნი ესენი ჴერპთა“ I, ეს. 42,17; „იქმნეს თავისა მათისა ჴერპი გამოქანდაკებული“ M,—„იქმნეს თავთა თჳსთად გამოდნობილი“ G, II მჭ. 9,19; „არა იქმნე თავისა შენისა ჴერპი გამოქანდაკებული“ II მჭ. 5,7; „იოსახე იგი გამოქანდაკებული რკინითა“ წწტყ. 103-იდ; „იგი თანა-წარკდა გამოქანდაკებულთა მათ“ pb.,—„მან

თანა-წარელნა ნაწანაგებნი“ G, 3ხჯ. 3,20. იხ. ქანდაკება.

გამოქარება გამონელება, გამოხუნება: „ღუნიჲ გამოქარდა ნაბალს“ 1 მფ. 25,37; „ვითარცა პირველი საღებავი პორფირისაჲ არა გამოჰქარდებისა“ ბ. ცხ. 225r. იხ. ქარება/ქარება.

გამოქმნა ქმნა, კეთება; გამოკვეთა, გამოთლა: „შუბლი იგი უშეურადრე გამოუქმნიეს ჴელოვანთა მათ“ ფლკტ. 150,20; „მოიღო თოკიჲ და შეხილა და გამოქმნა დედაკაცად“ ბ. ცხ. 182v; „გამოქმნა იგი გამოწერით“ გამოხლ. 52,4; „გამოქმნენ თაესა შენისა ფიცარნი ქვისანი“ გამოხლ. 54,1. „ხატნი იგი, გამოქმნულნი ქვისანი, დამუსრნა“ ლონგ. წამ. 440. იხ. ქმნა.

გამოქსოვა დადება: „გამოაქსოვა მას (კრეტსაბმელსა) ქერობინი“ II ნშტ. 8,14.

გამოქსოილ-ი «მოქსოვილი»: „კუართი იგი... იყო უკერველ, მიერეე გამოქსოილ ყოკლადჱ“ C,—„კუართი იგი (იყო) უკერველ, ზჳთ მოქსოვილ ყოველად“ DE, ი. 19,23. იხ. ქსოვა.

გამოქუან- გამოტანა, «გამოსლვა»,გამოღება: „რომელსა გამოჰქონდეს რჩანი და ჭლაკნი“ ფხ. 68,32; „ქუეყანაჲ დაყჳრებული, რომელსა გამოაქუნ ეკალი და კეროჲსთავი“ ფლკტ. 152,32; „უბანთაცა ზედა გამოაქუნდეს უძლურნი“ საქ. მოც. 5,15; „გამოაქუნ ფერცელი“ C,—„გამოვალნ ფერცელი“ DE, ზრ. 18,28. იხ. ქუან-.

გამოქუცნვილ-ი «გულარძნილი», «ღერღილი», გაწმენდილი: „შეწიროს გამოქუცნვილი მსხუერპლი განატეხთაჲ“ G, — „შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი, მსხუერპლი განატეხთაჲ“ O, ლევიტ. 6,21; „ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცნვილი (შესწირო)“ G,—„ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი (შესწირო)“ O, ლევიტ. 2,14.

გამოღება «მოღება», «გამორთუმა», «გამოწიალება», «დაპურობა», მოცემა, მოტანა, გამოცილება, ჩამორთმევა, ალება, აღმოცენება: „ვითარცა ვენაკმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით“ C,—„ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელ-ეწიფების ნაყოფისა მოღებად თავით თჳსით“ DE, ი. 15,4; „გამოიღეთ სამოსელი იგი პირველი და შეჰმოსეთ მას“ DE,—„გამოართუთ მაგას კუართი იგი წინაჲ და შთააცუთ მაგას“ C, ლ. 15,22; „გამოიღო მწყერ-მარჯალი ზღჳთ“ pb.,—„გამოაწოდა მწყერ-მარჯილი ზღჳთ“ G, რიცხ. 11,31; „გამოიღო იგი (გალატი) G,—„დაიპყრა იგი“ pb., რიცხ. 32,39; „გამოიღის პური ქუეყანით“ ფხ. 103,14; „გამოუღეთ ნაწილი მაგისი“ ვარ. 611; „გამოუღო უფლებაჲ მისგან“ ერდ. 93,21; „ეწყო გეთსა და გამოიღო იგი“ IV მფ. 12,17; „რომელი-იგი გამოიღო კჳროს ბაბილონით“ I ეზრა 4, 57; „გამოვიღეთ იგი, რაჲთა წარვიღოთ ითრდანედ დაშარხვად მონასტერსა მას“ ლიმ. 4,33. „აღიმღერა შეუნერებითა თჳსთა და გამოღებითა მრავალთა მცენარეთაჲთა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 65,6.

გამოღებულ-ი აყვანილი: „გამოღებულ ასულისა მიერ ფარაოჲსისა, იზარღებიდა სახლსა შინა სამეუფოსა“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 128,9. იხ. ღება; გამომღებელი, გამონაღები, მწუანის-გამოღება, ნაყოფის-გამოღება.

გამოღებით იხ. შინა-გამოღებით.

გამოღლეჲა «გამობღულეჲა», გამოგლეჯა: „გამოიღლიძის დჳმულმან მან სამოსლისა მისგან“ C,— „გამობღულიძის სომტკიეემან მან ახლისამან“ მთ. 9,16; „გამოიღლიძის სწორად თჳსა ახალმან მან (სადგმელმან) ძუელსაჲ მის და უძჯრეს განხეთქილ იქმნის“ მრკ. 2,21. იხ. [ღლეჲა].

გამოღრუვება: „გამოაღრუა შემოქმედმან ვითარცა სტჯრი (ღრიაჯალთა ისარი)“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 188,4. იხ. [ღრუვება].

გამოყენება გამოცილება, გამოშორება: „მას ჟამსა გამოაყუნა მოსე სამნი ქალაქნი“ ეხ. 52,11. იხ. ყუნება.

გამოყუანება «განყუანება», «გამოგურა», გამოყეანა; გამოხსნა: „გამოიყუანნე იგინი“ G,—„გამოგჳარნეიგინი“ M, მხჯ. 10,24; „გამოიყუანა იესუ გარე“ DE,—„გამოჰგჳარა იესუ გარე“ ი. 10,18; „გამოიყუანა ისრაჱლი შორის მისსა“ C,—„განიყუანა ისრაჱლი შორის მისსა“ ფხ. 135,14; „გამოიყუანნა იგინი ბეთანიადმდე“ C, ლ. 24,50; „უფალმან გამოიყუანა საპყრობილით“ საქ. მოც. 12,17; „გამოგჳყუანნა ჩუენ მძლავრებისაგან“ ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 101,4.

გამოყუანება გამოსავალი: „ყოს გამოსაცდელსა მას თანა გამოყუანებაჲცა“ I კორ. 10,13. იხ. ყუანება; გამომყუანებელი.

გამოყოლა გამოცილება: „გამოჰყვა მდიდარსა მას კჳალადცა ვიდრე ქარადმდე“ მ. ცხ. 218v. იხ. ყოლა.

გამოყოფა «გამორჩევა»; გამოშვერა, გამოღება: „სამნი ქალაქნი გამოიყუნე თაესა შენისაჲ“ G,—„სამი ქალაქი გამოირჩიოს უფალმან თაესა შენისა ქუეყანისა მისგან“ M, II მჯ. 19,2; „გამოყო ჴელი თჳსი წიაღთაგან“ გამოხლ. 4,7. იხ. ყოფა; გამონაყოფი.

გამოყრა გამოცქენა, «განბერტყა»: „კუერთხითა გამოიყარებისა გულის-სარეველი“ O, — „კუერთხითა განიბერტყებისა სონჯი“ pb., ეხ. 18,27. იხ. ყრა.

გამოყრა «ალმახუება», ალესვა: „კაცმან ხუროჲსმან გამოყარა საქმარი თჳსი“ O,—„აღმახუა ხუროჲსმან“ pb., ეხ. 44,12. იხ. ყრა.

გამოყუავილება ყვავილის გამოღება: „გამოაყუავილა ყუავილი და გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17,8. იხ. [ყუავილება].

გამოყუავნება «ალყვაება»: „გამოაყუავნეთ ყუავილი იგი თქუენი, ვითარცა შროშანი“ O,—„აღყუავდის ყუავილი, ვითარცა შროშანი“ pb, ზირ. 39,10. იხ. [ყუავნება].

გამოყურება «სატეხი»: „შექმნა იგი გამოყურებისა მიერ“ G,—„სატეხითა განგეყმა იგი (ძელი)“ I, ეხ. 44,18. იხ. [ყურება].

გამოშობა შობა, წარმოშობა: „გამოშეეს და აღმოაცენოს და მოსკეს თესლი მთესველსა“ I, ეხ. 55,10. „ევეების-მე შეცელსა დედისა თჳსისასა... შესლვად და გამოშობად?“ ი. 3,4; „ესრეთ იქმნის გამოშობაჲ იგი ბოროტისაჲ წარღენითა კეთილისაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 107,17; „უმჯობეს არს... მოჴსენებად გამოშობისა მისისა“ იპ. რომ.-კუთხ. მოხ. 116,17. იხ. შობა.

გამოშო(ვ)რება «განშორება», «გამოთქდომა», «გამოცლა», მოცილება, გაცლა: „გამოეშორნეს სახ-

ლით მიხადსით“ G, — „ივან-ოქონ-უშორნეს სიხლსა მას“ M 85ჯ. 18,22: „ჯამოვაშორნეთ იქინი ქალაქისაგან“ M,—„ჯამოესცალნეთ იქინი ქალაქისაგან“ G 85ჯ. 20,32: „ჯამოეშორნინა შორის კრებულსა მაას“ pb.,—„ჯამოთქდით საშუალისაგან შესარეელისა ამის“ G, რიცხ. 16,21: „არა გამოაშორნეს მართალსა თჳალნი მისნი“ იობ 36,7: „გამოელით შორის მათსა და გამოეშორენით“ 3. ცხ. 21v. „წესი და მკარი გამოშოვრებული ძუალისაგან“ ეზეკ. 21,4. იხ. შორება.

გამოშლება გამოშვება, გამოღება: „არა ჯამოუშუებდა სიტყუასა საწუთროჲსასა“ მ. ცხ. 237v. იხ. შუება; მოშლება.

გამოჩემება კუთვნება; გამოყოფა: „ჯამომიჩემენით მე ბარნაბა და საულე“ მრთ. A, კ. ეერ.-ხული წმ. 107. იხ. ჩემება.

გამოჩენა «განცხადებულად მოსლვა», გამოცხადება: „რომელი არა ჯამოჩნდეს“ C,—„რომელი არა განცხადებულად მოვიდეს“ მრ. 4,22: „წუენებით გამოუჩნდა მას“ C,—„ეჩუენა... ჩუენებასა ღამისასა“ DE, მთ. 1,20· „ქეთროვანებაჲ გამოჩნდა შუელსა მისსა“ II ნშტ. 26,10: „ელია გამოჩნდა“ ლ. 8,8. იხ. ჩენა.

გამოჩინება «საცნაურ ყოფა», «გამოცხადება», ჩვენება, გაშიშვლება: „სიტუაჲცა შენი გამოგაჩინებს შენ“ DE,—„სიტუაჲცა შენი საცნაურ გყოფს შენ“ C, მთ. 20,73: „გამოაჩინე, რომელი გამოირჩიე ამათ ორთაგანი ერი“ საქ. მოც. 1,24: „რომელნი გამოაჩინებენ საქმესა შჯულისასა, დაწერილსა გულთა შინა მათთა“ ბრომ. 2,15: „რომელი მეუფედ გამოაჩინებს თავსა თჳსსა“ C, ი. 19,13: „საფუძველნი მისნი გამოვაჩინნე“ ი. 10,22. „გამოჩინებად მათდა ზედა, რომელნი სხენან“ DE,—„გამოცხადებად მათდა, რომელნი... სხენან“ ლ. 1,79: „გამოიკითხა მათგან ჟამი ივი გამოჩინებისა მის ვარსკულავისაჲ“ მთ. 2,7: „მოელოდეთ გამოჩინებასა მას უფლისა ჩუენისასა“ I კორ. 1,7: „გამოჩინებაჲ სიყუარულისა თქუენისა... მათა მიმართ აჩუენეთ“ II კორ. 8,24.

გამოჩინებულ-ი გამოჩენილი, ცხადი, გამომსახველი: „განაწესენ გამოჩინებულნი და გამოუჩინებელნი დაბადებულნი“ რიფს. 168,88: „არღა გამოჩინებულ არს“ I ეს. ი. 3,3: „სიტუაჲ ასურასტანელთაჲ უფროჲს გამოჩინებულ არს თარგმანებისათჳს წიგნთაჲსა“ ბახ. კეს.-ეჩუს. დღ. 86,23. იხ. ჩინება.

გამოცდა «განცდა», «გამოკურვება»; გამორჩევა, გამოძიება; აწონ-დაწონა, ტვირთვა, კისრება: „უფალო, გამომცადე მე და მიცან მე“ Ქ,—„უფალო, განმცადე და მიცან მე“ C, ფს. 138,1; „გამოცადე გული ჩემი და თირკუმელნი ჩემნი“ ᲥᲔ,—„გამოაკურენ თირკუმელნი ჩემნი და გული ჩემი“ Ქ, ფს. 25,2: „პერჭერი მეკეცესაჲ გამოცადის საკუმშლად“ O, ზაქ. 27,6: „ვითარცა-იგი სახედ სამორკინალოთა შინა გამოიცდების ძლიერი“ 3. ცხ. 42r: „გამოიცდი უმჯობესსა“ ბრომ. 2,18: „სადა-იგი განმკადეს მე... გამომცადეს მე“ ბებრ. 3, 9: „საქმენი თჳსნი გამოიცადენით კაცად-კაცადმან“ გალ. 6,4: „ღმრთისა საჭელი გამოიცადონ“ O, ხებრძ. ხოლ. 12,20. „რომელი-იგი განკადეს გამოცდითა“ აპ. რომ.-კორინთ. 8ოხ. 142,20.

გამოცდილ-ი რჩეული, ხალასი; მცოდნე, მარჯვე: „ვითარცა ვეცხლი... გამოცდილი, განწმედილი მიწით შჳდ წილად“ ფს. 11,7: „მიეც... შჳდ ათასი ტალანტი ვეცხლისაჲ გამოცდილისაჲ“ I ნშტ. 29,5: „მისცა მას... ოქროჲსა გამოცდილისა სასწორი ურუენა“ I ნშტ. 28,18: „ჯასეს გამოცდილსა ჰრცხუენინ პირისაგან“ ზირ. 21,25: „ვითარცა გამოცდილი მკურნალი“ 3. ცხ. 153r; „გამოცდილ იყო ბრძოლასა“ ჭ. ცხ. 44,10. იხ. ცდა; გამომცდელი, გამოუცდელი.

გამოცდილება ცდა, განხილვა, განსჯა; ცოდნა: „გამოცდილებაჲ იქი მათი იქით“ ფსჯ. 2,22: „გამოცდილებაჲ ვეც თჳუერი სარწმუნოებისაჲ შეიქმს მოთმინებასა“ ეკ. ებჯ. 1,4; „მრავალმან მან გამოცდილებამან ჭირისამან... ჯარდაჰმტ“ II კორ. 8,2; „უკუეთუ ვისმე გამოცდილებაჲ სწადის“ O, ხიბრძ. ხოლ. 8,8.

გამოცემა «ალმობაყინება», აღმოცენება, გამოდინება, გამოტანა; «მოცემა»: „რომელთა გამოსცემენ წყალნი“ O,— „რომელთა აღმობაყინებენ წყალნი“ G, ლევიტ. 11,10; „გამოსცეს მდინარემან მუარი“ გამოხლ. 8,3: „სცა კლდესა და გამოეცნეს წყალნი“ ფს. 104,41; „რომელმან გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა“ ფს. 1,3: „უსულოთა მათ ჴმაჲ გამოსციან“ I კორ. 14,7; „არა გამოსცის ხარჯი დრამისაჲ“ მთ. 17,24; „რომელმან გამოჰსცის (მოსცეს Q) თესლი მთესველსა“ II კორ. 9,10: „გამოსცემდა ზღუაჲ ცოცხალთა“ ნრხ. 78,15: „გამოსცეს ნაყოფი“ ეზეკ. 17,8; „გამოეცნეს წყალნი“ ფს. 77,20.

გამოცემა გაცემა: „გამოგუცენ ქალაქი მათი“ იჳდ. 7,9. იხ. ცემა.

გამოცენება «გამოძიება»: „ნუ კლდისა ამისგან გამოგაცენოთა წყალი?“ G,—„ნუ კლდისა ამისგან გამოგიძინოა თჳენ წყალი?“ pb., რიცხ. 20,10. იხ. ცენება.

გამოცვალება გამოცვლა, განახლება: „ჯარი ესე ძუელი არს სენაკისაჲ და უნდა გამოცვალებაჲ“ 3. ცხ. 169v. იხ. ცვალება.

გამოცლა «გამოშორება»: „გამოიცალნეს ქალაქით“ G,—„გამოაშორნეს ქალაქსა“ M, 85ჯ. 20,01. იხ. ცლა.

გამოცნობა ცოდნა: „შჯულისაგან არს გამოცნობაჲ ცოდვისაჲ“ ბრომ. 2,20. იხ. ცნობა.

გამოცხადება «განცხადება», «ჩუენება», «გამოჩინება» «ვრძნობა», განმარტება, გაშიშვლება, გაცნობა: „გამოეცხადნეს მრავალთა“ DE,—„ეჩუენნეს მრავალთა“ C, მთ. 27,53: „არავისა უნდა გამოცხადებაჲ“ C,—არა უნდა. რაჲთამცა აგრძნა ვინმე“ მრ. 7,24: „გამოუცხადა თავი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა“ C,—„განუცხადა იესუ თავი თჳსი მოწაფეთა თჳსთა“ ი. 21,1: „რომელმან გამოაცხადის, ვითარცა ნათელი, სწავლულებაჲ“ ზირ. 24,37: არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს“ ლ. 8,17: „მანვე შეორედ გამოაცხადნეს“ აპ. რომ.-კორინთ. ებაკ. და იაკ. 6,11: „ვინ-მე გამოაცხადოს პირი შემოსილებისა მისისაჲ“ იობ 41,4: „გამომიცხადე მე, რომელსა ვილოცევდ შენკან“ დან. 2,28: „შეორესა ჯერსა გამოეცხადა იოსებ ძმათა თჳსთა“ საქ. მოც. 7,13.

გამოცხადება გამოჩენა; ნათლისღება; სახე, აზრი:

„გამოცხადებად მათდა“ C,—„გამოჩინებად მათ ზედა“ DE, ლ. 1,79: „გამოცხადებაჲ იესუ ქრისტჱსი“ I ეს. პეტრ. 1,13; „გაუწყო შენ გამოცხადებაჲ იგავთაჲ“ III ეზრა 4,47.

გამოცხადებით თამამად: „გამოცხადებით იქადაგების“ ხ. გაბ.-დაჯდომ. 134,34. იხ. გამომცხადებელი, ცხადი.

გამოცხობა გაცხელება, შეწვა: „ყოველივე, რომელიცა გამოცხუებისა ცეცხლითა... არა ჭამა“ ს. ცხ. 120v; „შეზილა ცომი, შედვა იგი (თეფში) მას შინა და გამოაცხო“ ს. ცხ. 124r.

გამოცხობილ-ი <შემცხვარი>, გამომცხვარი: „გამოცხობილი თორნითა (შესაწირავი)“ O,—„შემცხვარი თორნითა (ძღუენი)“ G, ლევიტ. 2,4. იხ. ცხობა; გამომცხვარი.

გამოძება <გამოჴდა>, გამოძევება, გამოგდება: „შეჰრისხნა და მეყსეულად გამოაძო იგი“ მრ. 1,43; „შეიპყრეს და დაჰსდეს მას წყლულებაჲ და გამოაძეს იგი“ ლ. 20,12; „გამომაძეთ მე სახლისაგან მამისა ჩემისა“ M,—„გამომჴადეთ სახლით მამისა ჩემისადმი“ G, მსჯ. 11,7. იხ. [ძება].

გამოძეგუება <კუერთხება>, გამოცეხვა: „გედეონ... გამოსძეგუდა იფქლსა კუერთხითა საწნებელსა შინა“ M,—„გედეონ კუერთხვიდა იფქლვილსა საწნებელსა შინა“ G, მსჯ. 6,11. იხ. [ძეგუება].

გამოძიება <ძიჴდა>, კვლევა, ძიება, ძებნა, ჩხრეკა, ცილობა, გამოკითხვა: „გამოძიებით გამოიძიოს უფალმან ღმერთმან შენგან“ G,—„მიჴდით მიგჴადოს უფალმან ღმერთმან შენგან“ M, II მჯ. 22,21; „მარადის გამოეძიებდეს წიგნებსა მას“ ხაჴ. მოც. 17,11; „სიბრძნე ყოელისა წინა გამოიძიოს“ ზირ. 30,1; „გამოეძიებდეს ურთიერთას“ მრ. 9,10; „გამოძიებით გამოიძია“ ლოვ. 1,7; „რასა გამოეძიებთ ურთიერთას“ მრ. 9,16; „გამოწულილვით გამოეძიებდა საქმეთა ჩუენთა“ ს. სწ. 28,3. „ვერვინ შეძლებელ არს ჴაცი უღმრთოთაგანი გამოძიებად“ ფოკა 341r; „ვერ შესაძლებელ არს გამოძიებაჲ მეცნიერებისა მისისაჲ“ ეს. 40,28; „გამოძიებანი გულისანი“ მსჯ. 5,16; „ვითარ იყო ქდომაჲ და გამოძიებაჲ არამცირედი“ ხაჴ. მოც. 15,3; „არა არს გამოძიებაჲ საქმეთა მათთაჲ“ ბარ. 3,18; „გამოძიებისათჳს კუართისა უფლისა“ ჴ. ცხ. 88,5. იხ. ძიება; გამოუძიებელი, სიტჴვა-გამოძიება.

გამოწევა გამოსვლა: „უდაბნოსა შინა, რომელი გამოაწეს საზღვრისაგან ალმორეველთაჲსა“ G, რიცხ. 21,18. იხ. წევა.

გამოწერა <დაწერა>, დახატვა, გამოსახვა: „გულთა მათთა გამოვწერნე იგინი“ ჱზეკ. 8,10; „გამოწერნე იგინი გონებათა მათთა“ იერემ. 31,33; „მოიღე თაეისა შენისა ალიზი... და გამოსწერო მას ქალაქი იერუსალჵმი“ ეზეკ. 4,1; „გამოწერე სახელი კუერთხსა მისსა“ pb.,—„სახელი მისი დაწერე კუერთხსა ზედა მისსა“ G, რიცხ. 17,2; „ეკლესიაჲცა აღაშენნიან უშინარჱს ხატებისა, რომელი გამოწერიან მას შინა“ H—C22,56r; „ტჴეთართა ნებისათა ცვალიან მსგავსებაჲ და გამოწერნიან, ვითარცა ჴნებავნ“ Ath.—II, 200v; „გამოწერა კუარად დიდად ქართა ზედა“ ფლპ. 8,22. „მხატუართა მიამსგავსიან გამოწერით ხატთა მეფეთასა სახითა და შემკულებითა მათითა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 140,8; „გული მისცის მსგავსებასა გამოწერისასა“ ზირ. 38,28.

გამოწერილ-ი გამოხატული: „გამოწერილ თაესა თჳსსა ქრისტე სახითა ცხორებისაჲთა“ ეპ. რომ.-კურთხ. 8ოხ. 108,1; „პირად-პირად გამოწერილ და აღმკულ არიან შჳნებული ესე“ ფლკტ. 188,27; „იხილნა... ხატნი გამოწერილნი ხატითა“ O, ეზეკ. 23,14; „ვითარცა ხატი მეუფეთაჲ, გამოწერილი შეუნიერად რჩეულითა მით მრავალითა წამლითა“ Sin.—97, 54v. იხ. მოწერა.

გამოწიალება <გამოლება>, გამოტანა: „გამოაწიალა მწუერ-მარჯილი ზღუდ“ G,—„გამოიღო მწუერ-მარჯილი ზღუდ“ pb., რიცხ. 11,31. იხ. წიალი.

გამოწმედა <განრგნება>, გამოცეხვა, გამოსუფთავება, განბანა: „გამოწმიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ OM,—„განარგნა, რომელი შეეკრიბა“ G, რუთ 2,17. „უძილებაჲ იგი მისი გამოდნობასა და გამოწმედასა საკუმილისასა“ ზირ. 38,26; „განრცხად მათ შიდა საქმე იგი ყოელად-დასაწუელთა და გამოწმედად მათ შინა“ II ნეტ. 4,6.

გამოწმედილ-ი სუფთა: „გამოწმედილთა მათ აღწერილთა ზედა წაღებულ არს სიტყუასა ამას“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 59,29. იხ. წმედა.

გამოწოვა <გამოტჴნება>, მოსმა, წოვა, წველა, შესრუტვა: „სიპოხე მათი გამოტჴნოს“ G,—„სიპოხჱ მათი გამოსწოოს“ pb., რიცხ. 24,8; „გამოწოონ სისხლი მათი, ვითარცა ღჳნოჲ“ ზაქ. 9,15; „სარწმუნოებით გამოსწოვენ ზეცისასა მას სულსა, ვითარცა სძესა“ ეპ. რომ.-კურთხ. 8ოხ. 178,14; „რომელნი გამოსწოვენ მცენებათაგან უფლისათა“ იქვე, 188,14; „ვითარცა სახედ ცეცხლი სანთლისაჲ, რომელი გამოსწოვნ პატრუკსა საზრდელსა მისსა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 47,30. იხ. წოვა.

გამოწუთომა <დაწუთომა>, წვეთება: „ძელისაგან სისხლი გამოსწუთეს (დაწუთეს O)“ I, III ეზრა 6,6. იხ. წუთომა.

გამოწჴმება წვიმად მოვლინება, «წჴმება»: „წყალობაჲ და მეცნიერებაჲ გონიერებისაჲ გამოუწჴმა მას“ ზირ. 1,24; „თავადმან გამოუწჴმოს მას სიტყუაჲ იგი სიბრძნისაჲ“ O,—„მან უწჴმოს სიტყუანი სიბრძნისა თჳსისანი“ pb., ზირ. 30,9. იხ. წჴმება.

გამოწულილვა გამოკითხვა, გამოძიება: „მრწამს სიტყუაჲ შენი და არა გამოვიწულილავ“ ს. სწ. 29,9; „მოვედ და გამოვიწულილოთ, ოდეს იყო დასაბამი მარხეისაჲ“ ბ. კეს.-მარხ. 52v. „ყოვლითა გამოწულილჳთა გამოეძიებს“ ს. სწ. 128,20; „ასწაჳებენ... არა ხოლო უქმობასა, არამედ სიჩჭერესა და გამოწულილვასა“ I ტიმ. 6,18.

გამოწულილვით ნამდვილად, დაწვრილებით, ზედმიწევნით: „თჳთ გამოწულილჳთ იცით“ I თეს. 5,2; „გამოეძიებდეს გამოწულილჳთ“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 214,28. იხ. წულილვა.

გამოწურვა წურვა, გამოხდა; ჭირვება: „მოვიღე ჯურძენი იგი ჴელსა ჩემსა და გამოვწურე სასუმელსა შინა“

დაბ. 40,11; „გამოწურა საწმისი იგი და გამოკდა (დასწუთა G) ცეარი საწმისისა მისგან და აღავსო ფიალი წყლითა მით“ M, მხკ. 0,28; „შენ გამოსწურო ზეთი“ მიქ. 0, 15; „ერსა ქუეყანისასა გამოსწურავთ სიცრუეთ“ ეზეკ. 22,20. „სამოსელი დაბაყლებული განრეცხითა და გამოწურვითა განსპეტაკნის“ წარტყ. იერუს., 33. 662.

გამოწურვილ-ი გამოხდილი; შეპირეებული: „აღსუარული ზეთითა გამოწურვილითა“ რიცხ. 28,5; „ეაცხოვნო - გამოწურვილი იგი“ სოფ. 3,10. იხ. წურვა.

გამოწუვა გამოწურვა: „მიეო კელი თჳსი ანგელოზმან მან წუთხსა მას და წალას ფერჴისასა და გამოწყო იგი“ მ. ცხ. 172. v. იხ. წყვა.

გამოწყობა ჯარის, გუნდის გაწყობა; შეტაკება: „ცოთ გამოეწყუნეს ვარსკულავნი“ ქსკ. 5,20; „მასცა კუალად გამოეწყუნეს“ მრ. 12,4. იხ. წყობა.

გამოწყუეტა მოცილება, მოშორება: „არა გამოსწყუეტს თუალთა მისთა მისგან“ თჯლა 90,7. იხ. წყუეტა.

გამოჭედა გამოკერვა, გამოსახვა: „ჴელოვანი ოქროჭედელი ნებიერად გამოსჭედს ხატსა სამეუფოსა“ მ. ცხ. 481v. იხ. ჭედა.

გამოჭედილ-ი ჩამოსხმული; გამტკიცებული: „წყეულ იყავნ იგი კაცი, რომელმან იქმნეს... კერპნი გამოქანდაკებულნი და გამოჭედილნი“ pb., II მჯ. 27,15; „ჩუენ გუაკუს ჯაუ-ჰერი სულისაჲ სარწმუნოებისა მიერ გამოჭედილი“ მ. ცხ. 15r. იხ. ჭედა.

გამოჭენება იძულება: „გამოვიდის მწრაფლ გამოჭენებითა ბუნებისაჲთა“ ბ. კენ.-ეჭუხ. დღ. 165,1 იხ. ჭენება.

გამოჭეშმარიტება: „რომელსა გამოუჭეშმარიტებდა მათ წმიდაჲ იგი მოწამე“ H—341,9.

გამოჭეშმარიტება გამოკვლევა, დაზუსტება: „უსეცა მნებაეს გამოჭეშმარიტებად“ მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. ხაჯხ. 67,4.

გამოჭეშმარიტებით დანამდვილებით: „გამოჭეშმარიტებით მათთჳს განვაჩინნეთ სიტყუანი“ აქ. რომ.-კურთხ. მოხ. 174,8; „გეძებდ გამოჭეშმარიტებით მჴეცისა მისთჳს“ დან. 7,19. იხ. ჭეშმარიტება.

გამოჭმა „იქნდნენი... გამოშჭამენ ნაწლევსა“ H—341, 766. იხ. ჭამა.

გამოჭრა კვეთა, თხრა: „სატეხითა შექმნა და გამოჭრა იგი“ ეზ. 41,12.

გამოჭრა ჭანდაკებით გამოქანდაკება: „გამოჭრა მას ზედა ჭანდაკებით დანაკის-კუდები და ჯაჭეები“ II ნშტ. 8,5. იხ. ჭრა.

გამოხადა «ხადა», წოდება: „მიუელინეს მას და გამოჰხადოდეს“ DE,—„შეაელინეს ხადად მისა“ C, მრ. 8,31; „გამოჰხადოდეს ლტს“ დაბ. 19,5. იხ. ხადა.

გამოხატვა დახატვა, გამოსახვა, მოხაზვა, «გამოთლა»: „ვიდრემდე გამოიხატოს ქრისტე თჳენ შორის“ გალატ. 4,19; „გამოუხატო მათ სახლი“ ეზეკ. 40,11; „რაჲსა ესრეთ უშუერად გამოხატეთ აპოლონი“ ფლტკ. 151,4; „რომელნიმე ფიცართა გამოჰხატეენ“ მრთ. S, ბახ. კნბ.-40 ხბხტ. 110,1.

გამოხატვა ნახატი, სურათი; დახამხამება: „გამოხატვაჲ იგი სახლისაჲ მის თხემსა ზედა მის მთისასა“ ეზეკ. 40, 11; „უჩუენნა მას ყოველნი სუფეანი სოფლისანი გამოხატვითა ქამისაჲთა“ ლ. 4,5. იხ. ხატვა; გამომხატვარი, მოხატული.

გამოხატულ-ი დახატული, გამოსახული, გამოქანდაკებული: „იხილნა კაცნი გამოხატულნი კედელსა, ხატნი გამოწერილნი ხატვით“ ეზეკ. 23,14; „გამოხატულსა ხუროებით განზრახვითა ქაცთაჲთა“ ხაქ. მოც. 17,29; „გამოხატულთა თჳსთა ქმონებდეს“ IV მჯ. 17,41. **არღა გამოხატულ-ი** გაუსახველი, ჩაუსახველი: „მოურყუნენ ურმაჲ მისი არღა გამოხატული“ გამოხლ. 21,22. იხ. ხატვა; გამომხატვარი, მოხატული.

გამოხევა «მოხევა»: „გამოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ G,—„მოჰხიოს იგი სამოსლისაგან“ pb., ლევტ. 18,66 იხ. ხევა.

[გამოხეთქა] იხ. ხეთქა; გამონახეთქი.

გამოხილვა გამოკვლევა, გამოძიება: „გამოვიხილო იერუსალემი სანთლითა“ სოფ. 1,12; „გამოხილვა“ IV მჯ. 10,28. იხ. ხილვა.

გამოხლდომა გამოხტომა, ლტოლვა: „გამოხლდნა ეშმაკი იგი მისგან“ მ. ცხ. 190r. იხ. ხლდომა.

გამოხუეწა კანის გაცლა, გათლა: „გამოხუეწა იგი (კუერთხი) ააკობ, ნაჭერცენი მისი ნელი მოსძარცუა, და აჩნდა კუერთხთა მათ თეთრი იგი, რომელი გამოეხუეწა პრელი“ დაბ. 30,37. იხ. ხუეწა.

გამოხუმა გამოლება: „გამოიხუნენ ძუალნი მეფეთა ოდაჲსთანი“ ეერემ. 8,1; „უერჴნი მათნი გამოუხუნა ძელსა მისგან“ ვარ. 804. იხ. ხუმა.

გამოჯდა «გამოძება», გამოლება, გამოყვანა, მოძარცვა: „გამოიჯადეთ სახლით მამისა ჩემისაგან“ G,—„გამოიძაღეთ მე სახლისაგან მამისა ჩემისა“ M, მხკ. 11,7; „მართუენი გამოიჯადნის“ ფხ. XII, 11; „გამოიჯადა ყოველმან ერმან საყურები ოქროჲსაჲ ყურთაგან მათთა“ გამოხლ. 32,3. იხ. ჯდა.

გამოჯდომა «გამოსლვა», ამოსვლა, გამოცილება, ხვდომა: „ვითარ გამოჯდა იგი მიერ ნაეთ“ C,—„ვითარცა გამოვიდეს იგინი ნაეთ“ DE. მრ. 6,2; „გამოუჯდა წილი მატათიას ზედა“ ხაქ. მოც. 1,20; „ცხენი უმწუა გამოჯდის ფიცხლად“ ხთრ. 20,6; „გესლი იგი არა გამოჯდა მისგან“ ეზეკ. 24,6; „არა გამოჯდა მას ზედა წილი“ ეზეკ. 24,6. იხ. ჯდომა.

გამოჯსნა შველა; შეძენა, «მოჯსნა», სანაცვლოს მიცემა: „გამოიჯსნეს იგი“ გამოხლ. 21,6; „რაჲთა შჯულისა ქუეშე მყოფნი გამოჯსნეს“ გალატ. 4,5; „ეერ გამოიჯსნეს რაჲვერითაჲვე საქმრითა მტერობისა მისგან“ იგ. ხოლ. 6,35; „მედად განისყიდენით და არა ვეცხლისა მიერ გამოიჯსნენით“ pb.,—„მედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიჯსენენით“ O, ეს. 52,3.

გამოჯსნა განთავისუფლება: „მოწეენულ არს გამოჯსნაჲ თჳენი“ ლ. 21,28; „მოსცემდა გამოჯსნასა ცეცხლისა მისგან“ ქ. იერ.-ნათლახლ. 60,21; „საუკუნო გამოჯსნაჲ“ ჰებრ. 9,12. იხ. ჯსნა.

გამოკუება დაკლება, «მოკლება», გამოლევა: „არცა შეეძინოს, არცა გ ა მ ო ე კ უ ა ს“ O,—„არცა შ[ე]ემატოს და არცა მ ო ა კ ლ დ ე ს“ pb., ზირ. 42,22; „გ ა მ ო ა კ უ ა სასუდელსა მას“ ხაქ. მოც. 5,8; „გ ა მ ო ე კ უ ე ბ ი ს ძუალთა ჩუენთა დღითი-დღედ სლვითა უღირსთაგანთა ჩუენ ზედა“ პოჯნაჲ ხტეფ. 64,14. იხ. კუება.

გამოკურვება «გამოცდა», «ვანცდა», გაწმენდა, ბრძმედში გატარება: „გ ა მ ო ა კ ურ ე ვ ნ თირკუმელნი ჩემნი და გული ჩემი“ Ქ,—„გ ა მ ო ც ა დ ე გული ჩემი და თირკუმელნი ჩემნი“ Ჭ. ფხ. 25,2; „სიტყუამან უფლისამან გ ა მ ო ა კ ურ ვ ა იგი“ Ქ,—„სიტყუამან უფლისამან გ ა ნ ც ა დ ა იგი“ C, ფხ. 104,19; „გ ა მ ო მ ა კ ურ ე ვ ნ ჩუენ, ვითარცა გ ა მ ო ი კ ურ ე ი ს ვეცხლი“ ფხ. 64,10.

გამოკურვებულ-ი «რჩეული», ბრძმედში გატარებული: „ვითარცა ვეცხლი გ ა მ ო კ ურ ვ ე ბ უ ლ ი, რ ჩ ე უ ლ ი, გამოცდილი, განწმედილი მიწით შჳდ წილად“ Ჭ. ფხ. 11,7. იხ. კურვება; გამოუკურვებელი.

გამოკშვა გამოხურვა: „გ ა მ ო კ შ ა კარი“ IV მფ. 4,4. იხ. კშვა.

[გამოკდომა] კდომა: „მეფჱ გ ა მ ო კ დ ო მ ი ლ არს ბჱეთა ზედა“ III მფ. 19,8. იხ. კდომა.

გამოკდომილ-ი «განკდომილი», «უწმიდური», წიდოვანი: „იქმნა იერუსალჱმ, ვითარცა დედაკაცი (გ ა მ ო კ დ ო მ ი ლ ი O) გ ა ნ კ დ ო მ ი ლ ი შორის მათსა“ I, გოდ. იერემ. 1,17; „რომელი დაწუეს დედაკაცისა თანა გ ა მ ო კ დ ო მ ი ლ ი ს ა (უ წ მ ი დ უ რ ი ს ა pb.)“ G, ლევიტ. 20,18; „არაწმიდებისაებრ დედაკაცისა გ ა მ ო კ დ ო მ ი ლ ი ს ა იქმნა გზაჲ (ეზოჲ O) მათი“ I, ეზეკ. 36,17. იხ. კდომა.

გამსხმელ-ი იხ. მერცხლის-გამსხმელი.

-გან -ად, ნაწილად. იხ. ორგან.

-გან «-თჳს», «მიერ», «ძლითა»: „რომლისათჳს ფუცა მისთჳს უსამართლოდ“ G,—„რომლისგან ფუცა ნაცილად“ O, ლევიტ. 6,5; „ჳაჲ, ვისგან მოვიდეს“ DE,—„ჳაჲ მისა, რომლისა ძ ლ ი თ მოვიდეს“ C, ლ. 17,1; „დანიელ წინაწარმეტყუელისგან“ C,—„დანიელ წინაწარმეტყუელისა მ ი ე რ“ DE, მთ. 24,15.

გან-ი მიზანი, საგანი; წერტილი: „განმავსო მე, ვითარცა გ ა ნ ი ი სრთა“ გოდ. იერემ. 8,12; „ვითარცა ისარი, განტყორცებული გ ა ნ ს ა“ ხაბაძ. ხოლ. 5,12; „ესრეთ გ ა ნ ს ა მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისასა ქრისტე იესუჲს მიერ“ ფილპ. 3,14; „ემსგავსოს მოისარსა, რომელმან უფროჲს ზომისა არა მოჰზდნის მშჳლდსა, ნუუკუე გარდაველოს გ ა ნ ს ა, და არცა უმცრო ზომესა, ნუუკუე დაკლდეს და ვერ მიაწინეს... არამედ ზომით ყუის და მართლ თუალი მიაყუანის, რაჲთა განემარჯოს მიმთხუეაჲ გ ა ნ ი ს ა ჲ“ ბალავ. 164, 21-24.

განაზნაურება განთაისუფლება, აზნაურად გახდომა: „მცნებამან სულისამან გ ა ნ გ ა ა ზ ნ ა ურ ა შენ“ ფიზ. IV, 85; „აზნაურებითა მით, რომლითა ქრისტემან ჩუენ გ ა ნ გ ა ა ზ ნ ა ურ ნ ა, მტკიცედ დეგით“ გალატ. 5,1; „მადლი და მეგობრებაჲ გ ა ნ ა ა ზ ნ ა ურ ე ბ ს“ იგ. ხოლ. 25,10. იხ. აზნაურება.

განათეულება მეათედის მიცემა ან მიღება: „ათჳული გ ა ნ ა ა თ ე უ ლ ო ყოველსა ნაშრომსა თჳსლისა შენისაჲ“ II შჯ. 14,22. „ხოლო სრულ-ჰყო თუ გ ა ნ ა თ ე უ ლ ე ბ ა ჲ ყოველისა ათჳულისა ნაშრომთა ჭეყანისათაჲ“ II შჯ. 26,12. იხ. ათეული.

განათლება, განნათლება სინათლის მიცემა, განათება, «ნათლის მიღება», მონათვლა: „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა გ ა ნ გ ა ნ ა თ ლ ო ს შენ“ ლ. 11,30; „გ ა ნ მ ი ნ ა თ ლ ო ბნელი ჩემი“ II მფ. 22,29; „მ ი ი ღ ე თ ნ ა თ ე ლ ი“ Ჭ,—„გ ა ნ ა თ ლ დ ი თ“ Ქ, ფხ. 33,6; „გ ა ნ გ ა ნ ა თ ლ ო ს შენ ქრისტემან“ ეფეს. 5,14; „ეეცდებოდეს იოვანეს, რაჲთა გ ა ნ ა ნ ა თ ლ ნ ეს იგინი“ ი. მოც. 77,8; „რომელი გ ა ნ ა ნ ა თ ლ ე ბ ს ყოველსა კაცსა“ ი. 1,9.

განათლება მონათვლა, მოქცევა: „მიზეზნი გ ა ნ ა თ ლ ე ბ ი ს ა ჩუენისანი“ შუშ. ბ I, 5.

განათლებულ-ი ნათელი: „რაჲსათჳს დაუტეე გ ა ნ ა თ ლ ე ბ უ ლ ი შჯული?“ ისტ. 120,12; „სახარებისა განათლებითა გ ა ნ ა თ ლ ე ბ უ ლ“ ხ. გაბ.-მოციქ. 90, 48. იხ. ნათელი.

[განაკუერცხლება] ნაკეერცხლად ქცევა: „გ ა ნ ა კ უ ე რ ც ხ ლ ე ბ უ ლ ჰგონიედ“ მრთ. A, ბას. კეხ.-მარხ. 58v. იხ. ნაკუერცხალი.

განარგნება «გამოწმედა»: „გ ა ნ ა რ გ ნ ა, რომელი შეეკრიბა“ G,—„გ ა მ ო წ მ ი დ ა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ pb., ეზეკ. 22,14. იხ. არგანი.

განახოება «განყოფა ასოდ-ასოდ»: „გ ა ნ ა ა ს ო ა იგი ძუალთაებრ მისთა ათორმეტ ასოდ“ G,—„გ ა ნ ყ ო იგი ა ს ო დ ა ს ო დ ათორმეტად ნაწილად“ M, მსჯ. 19,29. იხ. ასო.

განატეხ-ი ნატეხი პურისა: „მსხუერპლი გ ა ნ ა ტ ე ხ თ ა ჲ“ ლევიტ. 8,21. იხ. ტეხა; ნატეხი.

განაყოფ-ი წილი: „მისცემდეს ნაწილსა და გ ა ნ ა ყ ო ფ ს ა შემასხმელთა მათ“ ნეემ. 12,48. იხ. ყოფა; განყოფა, გამონაყოფი.

განაწილება «განყოფა»: „შენ გ ა ნ უ ნ ა წ ი ლ ო ერსა ამას ჭეყანაჲ“ იხუ 5. 1,6. იხ. წილი.

განაწილვა ხვედრი: „იყოს ჭეყანაჲ ესე თჳენდა სამკჳდრებელ გ ა ნ ა წ ი ლ ე ვ ი თ“ ეზეკ. 47,14. იხ. წილვა.

განახვრება «განყოფა», აქნა, გაპობა: „წარჰკუეთოს... თავი მისი საქაღილითგან და არა გ ა ნ ა ხ ე ვ რ ო ს“ O,—„მოჰკუეთოს... თავი მისი ქედითგან და არა გ ა ნ ყ ო ს“ G, ლევიტ. 5,9; „გ ა ნ ა ხ ე ვ რ ა იგი შორის“ დაბ. 15,10. იხ. ნახევარი.

განახლება «ცვალება», ახლად ქცევა: „გ ა ნ ა ა ხ ლ ნ ეს ჯორცნი მისნი, ვითარცა საგოზლითა კედელი“ იობ 33,25; „სალმობანი ჩემნი გ ა ნ მ ი ა ხ ლ დ ეს“ ფხ. 89,6; „გ ა ნ ა ხ ლ დ ენ ძლიერებითა“ M,—„ი ც ვ ა ლ ო ნ ძალი“ O, ეს. 40,31; „გ ა ნ ა ხ ლ დ ეს, ვითარცა ორბისა, სიჭაბუკჱ შენი“ ფიზ. IX, 1. „(აპოლონ)... მრავალთა აცთუნებს გ ა ნ ა ხ ლ ე ბ ი თ ა“ ფლატ. 188,10; „შეიცვალენით გ ა ნ ა ხ ლ ე ბ ი თ ა მით გონებისა თქუენისაჲთა“ მრომ. 12,2. იხ. ახალი; განმაახლებელი.

განახლება ენკენიობა, განახლების დღესასწაული: „გ ა ნ ე ა ა ხ ლ ო თ შარავანდედობაჲ ეგე მაგისი“ I მფ. 11, 14; „განახლებისათჳს სახლისა“ ფხ. 29 (სათაური). იხ. ახალი.

განაჭმობ-ი აპოხტი, ხმელი ხორცი: „განამჳნის თავთა თჳსთათჳს გ ა ნ ა ჭ მ ო ბ ნ ი გარემოგას ბ ა ნ ა კ ი ს ა“ G, რიცხ. 11,22. იხ. განჭმობა.

განბანა «ბანა», «დაბანა»: „ვიდრე არა განიბანნიან, არა ჰამიან“ C,—„უკუეთუ არა იბანნიან, არა ჰამიან“ DE, მრ. 7,4; „განიბანოს წულითა“ G,—„დაიბანოს წულითა“ M. ლევიტ. 14,8; „განბანა იგი სძითა და ღუნითა“ პაველე მოც. 48,9.

განბანა «განრცხა», გარეცხვა: „განბანაჲ სასუმელთაჲ“ C,—„განრცხაჲ სასუმელებისაჲ“ DE, მრ. 7,4. „განბანილი იგი განწმდის“ მრთ. A, ბახ. კეს.-მარხ. 51v; „განბანილი გუამითა წულითა წმიდითა“ პეპრ. 10,22. იხ. ბანა.

განბასრება «ვინება», «განკიცხვა», დაცინვა, შეურაცხყოფა: „მათ განბასრეს იგი“ C,—„ხოლო იგინი აგინებდეს მას“ ი. 9,28; „განბასრა იგი და შეჰმოსა სამოსელი სპეტაკი“ C,—„განკიცხეს იგი და შეჰმოსეს მას სამოსელი ბრწყინვალე“ DE, ლ. 28,11; „განბასრე ზაკულუბაჲ მზაკუვრისაჲ მის“ ანდ.-ანატ. 214,21; „განგბასრა შენ ქალწულმან“ IV მფ. 19,21. „განბასრებიხათჳს მოიღო მან ბოროტი იგი პატიჟი“ მ. ცხ. 280,5. იხ. ბასრება/ბასრობა.

განბეგკა «განკაფა», გაცვეთა: „სამოსელნი შენნი არა განიბეგკნეს შენგან“ G,—„სამოსელი შენი არა განგიკფდა“ M, II მჯ. 8,4. იხ. [ბეგკა].

განბერვა გაბერვა; «განნქრევა»: „განუჯურიტეს ტყაჲი კოჭთა მათთაჲ და დადგეს ნესტჳ და განბერნეს ცოცხალნი სამწივე“ რიფს. 177,19; „განბერენ იგინი“ pb.,—„განანქრიეთ იგი“ O, მალაქ. 1,12. იხ. ბერვა.

განბერტყა «განყრა», «გამოყრა»: „განებერტყნე“ G,—„განიყარნე მტერნი ჩემნი“ M, მჯ. 16,20; „ტრედი... განიბერტყს ფრთეთა თჳსთა“ მ. ცხ. 453v; „კუერთხითა განიბერტყების სონიჯი“ pb.,—„კუერთხითა გამოიყარების გულის-სარეველი“ O, ეს. 28,27. იხ. ბერტყა.

განბზარვა იხ. განბძარვა.

განბიწება «განწმედა»: „განებიწენ წმიდანი სახლისაგან ჩემისა“ G,—„განწმიდე მე სახლისა ჩემისაგან ყოველნი მსხუერპლნი“ M, II მჯ. 26,18. იხ. ბიწი.

განბმა «დაბმა», გაყვანა, გაზიდვა: „სამოსელსა მათსა განაბმიდეს საბლებითა“ ამოს 2,8; „განიბან იგი (დიაკეული) გარეშე ბანაკისა“ G, რიცხ. 19,3; „განიბან ძირი ჭუე“ pb.,—„დაიბენ ძირნი ჭუე კერძო“ O, ეს. 37, 31. იხ. ბმა.

განბნევა «განთესვა», «განქრევა», «განკრთომა», «განვლინება», გაფანტვა, «ნაყოფება», გაშლა, გაგდება, დათხევა, «განყოფა»: „განგაბნინეს თქუენ...“ M,—„განგთესნეს უფალმან თქუენ ყოველთა შორის წარმარითა“ G, II მჯ. 4,27; „რომელსა ზედა დაეცეს, განაბნიოს (განაქრიოს DE) იგი“ C, მთ. 21,44; „მდიდარნი განაბნინა ცუდნი“ DE,—„მდიდარნი განაელინნა ცუდნი“ C, ლ. 1,53; „ყოველი ბანაკი მათი განიბნია“ M,—„ყოველი ბანაკი განაკრთო“ G, მჯ. 8,12; „არა განვაბნიე მისგან ბილწებითა“ M,—„არა განაყოფე მათგან არაწმიდებად“ G, II მჯ. 26,14; „მგელმან წარიტაცნის (ცხოვარნი) და განაბნინის“ C, ი. 10,12; „განვაბნიო შენგან წული და ქალი“ იერემ. 51,22; „შეიკრიბი, სადაარა განგაბნეიედ“ DE, მთ. 25,24; „განაბნია და მისცა გლახაკთა“ II კორ. 9,9; „მუნ განაბნია საცხორებელი თჳსი“ მრთ. C. ოქრ.-უძღებ. 513; „განაბნიეთ ყოველი არაწმიდა სიწმიდეთაჲან“ II წმტ. 29,5; „განიბნინეს ყოველნი ნაწლეენი მისნი“ ხაქ. მოც. 1,18; „იავარი და ნატყუენაჲი და სომდიდრე მათი განაბნიოს“ G,—„ავარი და ნატყუენაჲი და საფასჲ განუყოს მათ“ O, დან. 11,24.

განბნევა «განთესულება», გაფანტვა, გაშლა, აშლილობა: „განდა თუ-ბნეულ იყოს კიდითგან ცისა ვიდრე კიდედმდე ცისა“ M,—„უკუეთუ იყოს განთესულებაჲ შენი კიდითგან ცისაჲთ ვიდრე კიდედმდე ცისა“ G, II მჯ. 30,4; „განთესნე იგინი განბნევით“ იერემ. 15,7; „სასტიკი განბნევაჲ იქმნა“ ვრდ. 88,1.

განბნეულ-ი «განთესული», მოხეტიალე: „კითხვაჲ სიმრთელეთა წიგნთაჲ შეპკრებს გონებასა განბნეულსა“ მ. ხჯ. 74,19; „განბნეულნი იგი ვიდოდიან მის მიერ“ O,—„განთესულნი ვიდოდიან მას ზედა“ pb., ეს. 36,8; „ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს“ ფლკტ. 133,4; „არავინ იყოს შემკრებელ განბნეულთა მათ“ იერემ. 49,5. იხ. ბნევა; განსაბნეველი.

განბნეულება გაფანტვა: „აღსრულებასა მას განბნეულებისასა ცნან ესე ყოველი“ დან. 12,7. იხ. განბნევა (-ული).

განბოკლება «კეთროვნება»: „განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი“ C,—„განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი“ DE, მრ. 1,42.

განბოკლებულ-ი «კეთროვანი», «განკეთრებული»: „მოვიდა მისა განბოკლებული“ C,—„მოუჴდა მას ერთი განკეთრებული“ DE, მრ. 1,40; „შეემთხჳნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი“ C, — „მოეგებოდეს მას ათნი კეთროვანნი კაცნი“ DE, ლ. 17,12. იხ. ბოკლება.

განბორგება ჭკუაზე შეშლა: „სუან და წარმოსთხიონ და განბორვნენ პირისაგან მახჳლისა“ იერემ. 25,16.

განბორგებულ-ი შემცთარი: „რომელი-იგი განბორგებული მჭდომად აღდგომილ იყო ეკლესიათა“ ს. ჯან.-მოც. საკ. 22,44. იხ. ბორვა.

განბორება კეთრის სნეულება, კეთრი: „განბორებისა სალმობაჲ აჴუნდა“ შუშ. XI, 6. იხ. [ბორება].

განბოროტება «ბოროტის ყოფა», ტანჯვა, შეწუხება: „ძლიერმან განმაბოროტა მე“ G,—„ძლიერმან ბოროტი მიყო მე“ M, რუთ 1,21; „რაჲსათჳს განაბოროტე მსახური შენი“ G,—„რაჲსათჳს ბოროტი უყავ მსახურსა შენსა“ pb., რიცხ. 11,11; „ნუ განაბოროტებ მსახური“ ზირ. 7,22; „სამკჳდრებელი შენი განაბოროტეს“ ფს. 93,5.

განბოროტება «ძჳრი», ტანჯვა-წამება: „რაჲთა არა ვიხილო განბოროტებაჲ ჩემი“ G,—„რაჲთა არა ვიხილო ძჳრი ჩემი“ pb., რიცხ. 11,15.

განბოროტებულ-ი კეთროვანი: „შეიედეს განბოროტებულნი იგი შიშველისაგან კარაჲსა ერთსა“ IV მფ. 7,8. იხ. ბოროტება.

განბრუება გაოგნება: „ნუუკუე განჰბრუნია, მამაო!“ ვ. ცხ. 111r. იხ. ბრუ.

განბრძნობა «გონიერ ყოფა», განსწავლა: „მოხუცებულთა მისთა განბრძნობად“ Ქ,—„მოხუცებულნი რაჲთა გონიერ-ყვნეს“ Ჭ, ფს. 104,22; „თუ იხილის უცები იგი, ასწავებს მას და განაბრძნობნ უშურველად“ ვ. სწ. 243,34; „რომელმან დიმარხოს მხილებაჲ იგი, განბრძნდეს“ ოგ. ხოლ. 16,17. „შემძლებელ არიან განბრძნობად შენდა“ II ტიმ. 3,15. იხ. ბრძნობა.

განბრწყინება განათება, ელვარება: „განბრწყინდა პირი მისი“ მთ. 17,2; „განბრწყინდა პირი მისი, ვითარცა ლამპარი ცეცხლისაჲ“ ვ. ცხ. 182v; „სახედ ელვარეთა მნათობთა განბრწყინდეს სოფელსა შინა“ ვ. ცხ. 91r. იხ. ბრწყინება.

განბრჭობა იხ. განბჭობა.

განბძარვა, განბზარვა გაპობა, «განხეთქა», გახევა: „ძაღლთა და მფრინველთა განბძარნეს ჯორცნი მისნი“ ვ. ცხ. 168v; „განაბძარა ვეშაპი იგი“ G,—„განსთქდა ვეშაპი იგი“ O, დან. 13,26; „რომელმან განბძაროს პორფირი სამეუფოჲ... პატიჟთა განიპატიჟნენ“ ვ. ცხ. 220r; „მოუტეევნით მაგას ორნი ლომნი, რაჲთა ბოროტად განბზარონ იგი“ Sin.—11,176 v. იხ. ბძარვა.

განბჭობა, განბრჭობა განსჯა, საქმის გარჩევა, განჩინება: „სამართლად განბჭო ღმერთმან“ ვ. ცხ. 222v; „ვითარცა განჰბრჭე, ეგრეცა ეყოთ“ ლიმ. 124,8; „ფრიადითა გამოძიებითა განბჭო“ ი.-ე. 58,20; „მსაჯულთა მსოფლიოთა ოდეს განბჭიან ვისთჳსმე სიკუდილი გინა გუემაჲ...“ ვ. სწ. 133,23.

განბჭობილ-ი მისჯილი: „ვერ განერების იგი პატიჟისა მისგან განბჭობილისა მის ზედა“ ვ. სწ. 160,30. იხ. ბჭობა.

განგარეება შეშინება: „ღმთა განიკრთენეს იგინი“ O,—„ღმთა განაგარეჳს იგი“ G, იერემ. 50,17. იხ. გარე.

განგდება «დაგდება», «გამოგდება», მიტოვება, გაცლა, გაძევება, «მორყუნილი», გადაგდება: „ნუ განმაგდებ მე“ Ჭ,—„ნუ დამაგდებ მე“ Ქ, ფს. 37,22; „განაგდეს იგი გარეშე საყურძენსა მას“ C,—„გამოაგდეს იგი პირ სავენაჯით“ DE, ბრ. 12,8; „განაგდე იგი შენგან“ მთ. 5,29; „განეგდოთ ჩუენგან უღელი მათი“ ფს. 2,3; „განაგდიან სიტყუაჲ იგი ურით“ ფიზ. XXIV, 16. „მოიკლნენა... დღენი... განგდებისა მისისანი“ გოდ. იერემ. 1,7; „კეთილ უკრთჲს მისა განგდება“ pb., — „უმჯობჱს არს მისსა მორყუნილი“ O, ეკლ. 6,3.

განგდება წილისა «წილ-გდება», «შთათხევა», წილის ყრა: „განიყუეს სამოსელი მისი და განიგდეს წილი (წილ-აგდეს C)“ ლ. 22,34; „განუგდო მათ წილი“ G,—„შთაუთხინა... წილნი“ M, ისუ ნ. 18,10; „კუართსა ზედა ჩემსა განიგდეს წილი“ ფს. 21,19.

განგდებულ-ი «განძგებული», გაძევებული, მიგდებული: „განგდებულ იყო მსაყუარი იგი“ ბრთ. A, ანტ. დ. 21v; „ვსე განგდებულ სიმ თჳსაჲ მდინარის კიდესა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 115,9; „განგდებული შევიწყნარო“ G,—„განძგებულნი იგი შევიწყალნე“ O, მიქ. 4,6. იხ. გდება; განსაგდებელი, წილის-განგდება.

განგება «ასოეულ ყოფა», აქნა: „განაგონ ასოდ-ასოდ“ O,—„ასოეულ ყონ იგი ასოეულად“ G, ლევიტ. 1,6; „ასოდ-ასოდ განაგებდეს“ რიცხ. 176,20.

განგება, გაგება «განმრთელება», «წარმართება», გამზადება, გამართვა, მართვა, მოწესრიგება, მორთვა, განმგებლობა, გასწორება: „ვიდრემდის განეგნეს“ M,—„ვიდრე არა განმრთელდეს“ G, ისუ ნ. 5,8; „განაგებდეს ბადეთა ნავსა შინა“ DE, ბრ. 1,19; „თითთა ჩემთა განაგეს საქებელი“ ფს. 151,2; „რაჲთა განიგნეს კეშმარიტებით გზანი შენნი“ O,—„წარგიმართოს ჭეშმარიტებით გზა შენი“ pb., ზირ. 37,19; „განაგნის სიტყუანი მისნი სასჯელსა“ ფს. 111,5; „განაგებდეს სოფელსა სიწმიდით“ ხიბრძ. სოლ. 9,3; „ჩავიდა აფხაზეთს... და განაგნა საქმენი“ ქ. ცხ. 247,6; „აწ უკუეთუ რაიმე არს მას შინა ცთომილი, განაგე და მრუდი განპმარტე და ნაკლული განასრულე“ ვ. სწ. (?); „სარითა განვაგე სავენაჯ“ ეს. 5,2; „აღეშენოს და განეგოს ქალაქი სიონისი“ რიცხ. 21,27; „ქრისტე... განაგებს ცხორებასა ჩუენსა“ ვ. ცხ. 137v; „თჳთ, ვითარცა გნებავს, განაგე“ ვ. ცხ. 252v; „ესცეთ და ვერ განეგების“ ლიმ. 180,17.

განგება «განგებულება», განმართვა, განწესება, ზრუნვა, მართვა; რიგი, წესი: „განგებაჲ (განგებულებაჲ) საიდუმლოჲსაჲ მის დაფარულისაჲ“ ეფეს. 3,9; „რომელმან მოგაელინა შენ განგებად სულისა ყოელისა“ ივდ. 11,5; „ესე ღმრთისა განგებითა შეემთხუეის“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია, 310; „რომელმან არა იცის განგებაჲ სახლისა თჳსისაჲ, ვითარ უწყოდის ჭალაკისა განგებაჲ“ ვ. სწ. 82,15; „კეთილ არს განგებაჲ ეგე“ ვ. ცხ. 108v; „მისდა რწმუნებულ იყო განგებაჲ სახლისაჲ მამისაგან ჩემისა“ ვ. ცხ. 210v; „საღმრთონი წესნი და განგებანი დაესხნეს მონასტერსა“ ი.-ე. 2,32.

განგება-ჲ სომხითისა-ჲ [წიგნი] «პატმოთინი»: „ვითარცა გუაუწყებს განგებაჲსა სომხითისაჲსა წიგნი, რომელსა ეწოდების აჲანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი“ თ'ე, 552.

განგებულ-ი «მომზადებული», «კეთილწესებული», მოწესრიგებული: „განმზადებად უფლისა ერი განგებული“ C,—„განმზადებად უფალსა ერი მომზადებული“ DE, ლ. 1,17; „ბჭეები არღა განგებულ იყო“ ნეემ. 6,1; „საკარნონი გონიერთანი განგებულ... არიედ“ O,—„სუფევა მეცნიერისა კეთილწესებულ იქმნების“ pb, ზირ. 10,1. იხ. განკრიბულება, განმგებელი, გა(ნ)საგებელი(-ად), კეთილად-განგებულება.

განგებულება «სიწრფოება», «განგება», «განკითხვა», «აღშენება», სიმართლე, კეთილდღეობა: „შექმნელ არიან ჭეშმარიტებით და განგებულებით (სიწრფოებით Ქ)“ ფს. 110,8; „საქმენი ჴელთა მისთანი, სიმართლე (ჭეშმარიტებაჲ Ქ) და განგებულება (განკითხვაჲ Ქ)“ Ჭ. ფს. 110,7; „იკითხეთ... განგებულებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ“ Ქ,—„იკითხე... აღშენებაჲ მოყუარეთა შენთაჲ“ Ჭ. ფს. 121,9; „განგებულებაჲ (განგებაჲ) საიდუმლოჲსაჲ მის დაფარულისაჲ“ ეფეს. 3,9; „ვითქუ განგებულებასა ჩემსა: არა შეეიძრა მე უკუნისამდე“ ფს. 29,7. იხ. გება, განგება (-ული).

განგებულ-ყოფა მღერა; დაკერა: „პირველებრვე განგებულ-გყო შენ, იერუსალემ“ ფს. 130,6.

განგეგმა გამართვა, «შექმნა»: „სატეხითა განგეგმა იგი (ძელი)“ O,—„შექმნა იგი გამოყურვისა მიერ“ pb., ეს. 44,13. იხ. გეგმი.

განგვა გაგება, გახვეტა: „განგაგე სახლი შენი სკორიასაგან“ ვ. სწ. 278,7. იხ. გვ.

[განგლესა] „სადა იყოს მაშინ ჯამლები იგი შეუნიერად განგლესილები“ ვ. სწ. 94,10. იხ. გლესა.

[განგლორწნა] გალესა. განგლორწნილ-ი «განგოზილი», «განგლესილი»: „მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა განგლორწნილთა“ C,—„მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა“ DE. ვთ. 23,27; „განგლორწნილი წარნაჭითა“ O, — „განგლესილები წარნაჭითა“ G, იერემ. 22,14. იხ. გლორწნა.

განგმობა შეურაცხყოფა, მხილება, დაცინვა, გაკიცხვა: „განგმო იგი გულსა შინა თჳსსა“ II მფ. 6,16; „გლახაკმან გონიერმან განგმოს იგი“ იგ. სოლ. 28,11; „განგმობდა და შეურაცხ-ჰყოფდა ქალებასა მას მისსა“ დ. დ. 126,24. იხ. გმობა.

განგოზა «ალმოკოდა», «განსპეტაკება», შელესვა: „განჴგოზნე იგინი საგოზლითა“ G,—„აღმოჰკოდნე იგი“ M,—„განასპეტაკნეთ იგი თეთრი მიწით“ pb., II მჯ. 27,4; „მიწაჲ სხუაჲ მოიღონ და განგოზონ სახლი იგი“ ლევ. 14,42; „თიჯაჲ შექმნეს, რაჲთა განგოზონ სენაკი“ ვ. ცხ. 92r.

განგოზილ-ი «განგლორწნილი», «მოპეტალებული», შელესილი: „მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა“ DE, — „მიმსგავსებულ ხართ სამარეთა განგლორწნილთა“ C, ვთ. 23,27; „ცხორება... ვიდრეღა განგოზილთა სიცრუითა და სახლსა შინა საზოგადოსა“ pb.,— „ყოფაჲ ...ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუეით სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა“ O, იგ. სოლ. 21,9. იხ. გოზა.

განგონება, გაგონება შეგნება, გულისხმიერება; «გონება»: „გაიგონე, ჩ კაცო, დანუ დიდად ჰმაღლობ“ ვ. ცხ. 842r. „გარდააქცივს გაგონება მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ pb.,—„გარდაიქცა გონებაჲ მათი გულისხმის-ყოფისაგან“ O, ეს. 59,15; „მოგცეს შენ ღმერთმან განგონებაჲ და გულისჴმის-ყოფაჲ სიტყუათაჲ“ ვ. სწ. 20,10; „რაჟამს იკითხვიდე, მოსწრაფედ და გულს-მოდგინედ იკითხევდი გაგონებით“ ვ. სწ. 75,5. იხ. გონება.

[განგონჯება] გაკეთროვნება: „წარიყვანეს იგი განგონჯებული ვისღაც თანა“ ვ. ცხ. 171v. იხ. გონჯი, გონჯობა.

განგრაგნა «განრღუევა»: „განგრაგნა (განარღჳა O) იგი (თავი წიგნისაჲ) წინაშე ჩემსა“ G ეზეკ. 2,9. იხ. გრაგნა.

განგრილება გაცივება; გამონელება, შენელება: „განმიგრილოს ენაჲ ჩემი წყლითა“ ლ. 16,24; „ოდეს განგრილდეს (ცეცხლი)“ ვ. ცხ. 292r; „სუა მათგან და განიგრილო წყურილი იგი“ ვ სწ. 74,31; „საკუთილი იგი მეყსეულად განგრილდა“ Sin.-11,203r.

განგრილებულ-ი ჩაცივებული: „მიეცის მას კაბაჲ დიდი, აღსებული ღჳნითა განგრილებულითა“ H—2251, 188r. იხ. გრილი, გრილობა.

[განგრუნვება] ჭკუაზე შეცდომა, გაოგნება: „მრავალგჯის იქმნის იგი ურჳეულ და განგრუნვებულ“ ვ. ცხ. 100v; „ვიხილე კაცი ერთი მდგომარე... განგრუნვებულად, არცა შინა შეიდოდა და არცა ზეუკუნ ეიდოდა“ ლიმ. 50, 23. იხ. [გრუნვება].

განგრძელება გაგრძელება, განგრძობა: „ვერ განგრძელდენ დღენი მისნი“ ეკლ. 8,13; „განაგრძელენ საბელნი შენნი“ ეს. 54,2; „განგრძელდა მათ შორის ესეითაჲრი საქმე“ ჭ. ცხ. 14,2; „ამას შინა სიტყუაჲ განგრძელებისა, არამედ შემოკლებელად-რე მნებაჲს უწყებაჲ თჳენი“ ვ. სწ. 87,17; „ღმერთმან...განგაგრძელენ მზე შენი და დაამტკიცენ მეუობაჲ შენი“ ი. ურ. 277v.

განგრძელებულ-ი «განგრძობილი»: „მიზეზით განგრძელებულად თაყუანის-სცემდე“ C,—„მიზეზით განგრძობილად ილოცვიდე“ DE, ბრ. 12,40. იხ. გრძელი.

განგრძობა «გრძელ-ყოფა», გაგრძელება, გაფართოება, გახანგრძლივება: „განიგრძიან ფესუენი მათი“ C,—„გრძელ-იყუიან ფესუენი სამოსლისა მათისაჲ“ DE, ვთ. 23,5; „განაგრძო სიტყუაჲ იგი ვიდრე შოა ღამემდე“ ხაქ. მოც. 20,7; „დღენი მისნი არა განგრძნენ“ ეს. 13,22; „განაგრძენ სიტყუანი ჩემნი“ ი. სოლ. 1,24; „არა ფრიად განგრძნა რისხვაჲ იგი“ სიბრძ. სოლ. 18,20; „განაგრძენე დღენი შენნი“ III მფ. 3,14.

განგრძობა-ჲ დღეთა-ჲ დღეგრძელობა: „ცხორებაჲ გთხოვა შენ და მიეც მას განგრძობაჲ დღეთაჲ“ ფს. 20, 5; „მიჰსცის... განგრძობაჲ დღეთაჲ“ ზირ. 1,12.

განგრძობილ-ი «განგრძელებული»: „მიზეზით განგრძობილად ილოცვიდე“ DE,—„მიზეზით განგრძელებულად თაყუანის-სცემდე“ C, ბრ. 12,40; „ბრძანა... გუემაჲ მყოუარ განგრძობილად“ არხტ. 88,9. იხ. გრძელი.

განგუაჲ- გამოსვლა: „განგუაღე. განგუაღე კაცი უგე მოსისხლე“ II მფ. 18,7; „განგუაღე. განგუაღე, სულო ჩემო, რაჲსა გეშინის“ Sin.—11,259v. იხ. გუალ-.

განგულება გულის დადება, ფიქრი, ხედვა, «ხილვა»: „ვანიგულეთ, რამეთუ არა ჩემთჳს ეშუერა“ O,—„იხილეთ, რამეთუ არა ჩემთჳს ბჭოლად დაეშუერა“ pb., ზირ. 24,47. „განგულებად და ძიებად სიბრძნისა“ ეკლ. 7,26; „უმჯობჱსი წინაჲსწარ განიგულა“ ბებრ. 11,40; „ვამსა რომელსამე განვიგულო“ ვარ. 823; „განიგულე ნეტართაჲ მათ და განსაკრებელთაჲ მონაზონთა ნათესავი“ ოქრ.-მარხ. და თონ. (?) იხ. გულება.

განგულმწყრალება «განრისხება»: „განგულმწყრალნა რისხვით უფალი“ G,—„განრისხნა გულის-წყრომით უფალი“ M, ისუ ნ. 7,1. იხ. გულმწყრალობა.

განგუმერა, განგურემა «დაგუმერა», დაჭრა, მოკვლა, ცემა: „განგუმირნა ორნივე ისრაიტელი კაცი“ G,—„დაგუმირნა ორნივე იგი კაცი ისრაიტელი“ Fr., რიცხ. 25,8; „ოლგა მაჴუნდა მახჳლი ჴელსა შინა ჩემსა, ეგერა განგუმირემცა შენ“ G, რიცხ. 22,29; „მისითაჲე პორლითა განგუმირა“ II მფ. 23,21; „ურთიერთას განგუმირეს“ ვ. ცხ. 194r. „განკჳანებად და განგუმერად შვილთა მისთა“ ოვხე 9,18; „ლახტრითა განგუმერაჲ გეერდსა მისსა შეიწყნარა“ წარტყ. იერუს. 877.

განგუმერელ-ი დამაწყლულებელი: „მზა არს იგი (მახვილი) განმზადებულ მიცემად ჴელსა განგუმერელთასა“ ეზეკ. 21,11.

განგუმერილ-ი დაჭრილი: „ჴმაჲ ღაღადებისაჲ ბჳეთაგან განგუმერილთაჲსა“ ხოფ. 1,10. იხ. გუმერა.

განდგინება «გარდაქცევა», «გარდაცვალება», განყენება, განდგომა; გადარჩენა: „განადგინნეს ყოველნი მკჳდრნი ქალაქისა მათისანი“ G, —„გარდაქცევნეს ყოველნი იგი მკჳდრნი მის ქალაქისანი“ M, II შჯ. 13,13; „განადგინეს გული ერისაჲ“ G,—„გარდაცუალეს გონებაჲ ერისაჲ“ M, იხუ 5. 14,8; „განდგინა ერი მრავალი შემდგომად მისა“ ხაქ. მოც. 5,37; „განადგინნა მისგან“ პეტრე მოც. 48,24. „რომელსა ეგულებოდა... განდგინებად ნავი იგი“ ხაქ. მოც. 27,30. იხ. დგინება.

განდგმა იხ. ჴელის-განდგმა.

განდგომა, გადგომა აჯანყება; გაცლა, «განშორება», ჩამოცილება: „მეათცამეტესა წელსა განდგეს“ დან. 14,4; „განდგა უფლისაგან თჳსისა“ II ნშტ. 13,6; „განდგეს ჩემგან და არა ინებეს სმენად ჩემი“ ეზეკ. 20,8; „განდგეს ერთ კერძო და ჰხედვიდეს“ თომა მოც. 77,11; „ეამსა განსაცდელისასა განდგიან“ ლ. 8,13; „სკლიაროსი ვაგუადგა“ ა.-ე. 18,9.

განდგომა «განდგომობა», აჯანყება: „განდგომით ვცოდეთ წინაშე უფლისა“ M,—„განდგომობით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა“ G, იხუ 6. 22,22; „განდგომით განდგა უფლისაგან“ II ნშტ. 28,19.

განდგომილ-ი «განყენებული», აჯანყებული, გაცლილ-გაშორებული: „დადგა... განდგომილი შორს ფრიად“ G,—„დეა... განყენებულად შორს ჴყმა ფრიად“ M, იხუ 5. 3,16; „მოიქცით შვილნი განდგომილნი“ O, იერემ. 3,14; „გამოვარჩინე თჳენგან უღმრთონი და განდგომილნი“ ეზეკ. 20,38. იხ. დგომა.

განდგომილება განდგომა, აჯანყება: „განდგომილებასა აჰწევებ შოსშსგან მათ“ ხაქ. მოც. 21,21; „განგსწავლენ შენ განდგომილებამან შენმან“ იერემ. 2,19.

განდგომილ-ყოფა «განდგომა», აჯანყება: „რომელნი-იგი განდგომილ იყვნეს მძლავრებითა მათითა“ ზირ. 16,3; „განდგომილ-ყოფად თჳენდა უფლისაგან“ G,—„განდეგით უფლისაგან“ M, იხუ 5. 22,16. იხ. ყოფა.

განდგომობა «განდგომა»: „განდგომობით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა“ G,—„განდგომით ვცოდეთ წინაშე უფლისა“ M, იხუ 5. 22,22. იხ. განდგომა.

განდება გაგდება: „გარე განდვან იგი“ ლ. 14,35. იხ. დება.

განდევნა დევნა, გაძევება, განგდება, «განჴდა»: „მსთუალ განვდევნნე იგინი მისგან“ იერემ. 23,19; „განდევნნეს სახლთაგან მათით“ ხაქ. მოც. 19,50; „განდევნა იგი ბერძან“ ჲ. ცხ. 166r; „სიყუარული გარე განსდევნის შიშ.“ ჲ. ცხ. 378r; „განდევნე კრებულისაგან წარწყმედელი“ pb.,—„განჴადე კრებულისაგან ბილწი“ O, ოგ. ხილ. 29,10.

განდევნილ-ი «განძებული»: „უკეთეთ იქმნეს პურივ ანუ განდევნილ (განძებელ pb.)“ G. ლევიტ. 22,18. იხ. დევნა.

განდიდება, გადიდება დიდად ქცევა; აღმატება: „განდიდნეობდა სახელი უფლისა იესუჲსი“ ხაქ. მოც. 19,17; „განდიდნა სოლომონ უფროჲს ყოველთა მეფეთა ჭეუანისათა სიმდიდრითა“ III შფ. 10,23; „განადიდა უფალმან წყალობაჲ თჳსი“ ლ. 1,58; „ჯაცი იგი მოსე განდიდნა ფრიად“ გამოხლ. 11,5; „მან განადიდა ჩემ ზედა შეტყუილი“ ფს. 40,10; „განდიდნეს და განმდიდრნეს და განსუქნეს და განსხუეს (განპოხნეს I)“ O, იერემ. 5,28; „თუ იქის, არა განდიდნის“ ჲ. სწ. 240,18. **გადიდებულ-ი** დიდად ქცეული: „ჴალაჭი გადიდებულ იყო“ ჯ. ცხ. 14,7. იხ. დიდი.

განდნობა დადნობა: „ეგრე განდნენ ცოდვანი შენნი“ ზირ. 8,17; „ბრძანა... განდნობად მას შინა ტყუიჲ“ Sin—11,190r. იხ. დნობა.

განდრეკა «გარდადრეკა», განხრა, «მიდრეკა», აშლა, აჯანყება, «განშორება»: „რად განსდრეკთ გონებასა ძეთა ისრაჱლისათასა?“ pb.,—„რად გარდასდრეკთ გულებსა ძეთა ისრაჱლისათასა?“ G, რიცხ. 32,7; „რომელი განსდრეკდეს გზათა თჳსთა, იგი საცნაურ იყოს“ იგ. ხოლ. 10,9; „განუდრიკა გული ეშმაკმან ხარბისა მის მსაჯულისაჲ“ ლონგ. 191,28; „განსდრიკე ერი ესე“ ფსალტ. 168,15; „განდრკა (განიშორა pb.) გული მისი“ O, ზირ. 10,14; „განდრიკოს ძე იგი შენი ჩემგან“ II შჯ. 7,4; „ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისასა“ pb.,—„არა მისდრიკო მშჯაჲი მწირისა“ G, II შჯ. 24,17.

განდრეკა განდგომილება: „განდრეკასა იტყოდე უფლისა მიმართ“ იერემ. 28,16. იხ. დრეკა.

განდრეკილება აჯანყება, «გულარძნილება»: „კუალსა განდრეკილებისა ჩუენისა ვიდოდით“ იერემ. 16,12; „იქმნა შენ შორის განდრეკილება უფროჲს დედათასა სიძეასა ზედა შენსა“ G,—„გექმნა შენ გულარძნილება უფროჲს დედათა სიძეაჲ შენი“ O, ეზეკ. 16,34. იხ. განდრეკა.

განედლება აყვავება, ამწვანება: „კუერთხი იგი აჰრონისი, რომელი განედლდა“ ჰებრ. 9,4; „განედლდა ხჳ იგი და ყო ნაყოფი“ ჲ. ცხ. 325r. იხ. ნედლი.

განერა იხ. განრომა.

განეხუნეს იხ. განხუმა.

[განვაკება] გასწორება: „გზანი ცოდვილთანი განვაკებულ და ჭეაგარდაკრებულ არიან“ ზირ. 21,11. იხ. ვაკე.

განვალს იხ. განსლვა.

განვაჭრა «განსყიდა»: „ჭეუანაჲ არა განჰვაჭრეთ დამტკიცებითა“ G,—„ჭეუანაჲ არა განყიდეთ სრულიად“ pb., ლევიტ. 25,23. იხ. ვაჭარი.

განველურება ველად გაჭრა: „მეშინის, უკუეთუ განველურდეს ყრმაჲ ესე“ ბალ. 128,14.

განველურებულ-ი ველურად გამხდარი: „ყოველნივე განველურებულ ქმნილ არიან“ ჲ. ცხ. 398v. იხ. ველურება.

განვთომა, გავთომა, განვლთომა «განყოფა», «განშორება», განზეთქილება: „უკუეთუ მეუფებაჲ მეუფებასა განეთა“ DE,—„თუ მეუფებაჲ თჳსსა თავსა განიყოს“ C, მრ. 3,24; „განეთას (განეშოროს DE)... დედამთილი ძის ცოლისაგან“ C. ლ. 12,53; „განიეთნეს გულნი მათნი“

ოვხე 10,9; „იყო შფოთი სადუკეველთაჲ და ფარისეველთაჲ და განივლთა სიმრავლჱ იგი“ საქ. მოც. 23,7; „მეფობაჲ შენი განიეთეს“ არეთ. წაძ., 745.

განვთულ-ი «რ“ი განეეთის», განყოფილი: „ყოველი სამეუფოჲ გაეთული თავსა ზედა მისსა, აღოჭრდის“ C,—„ყოველი მეუფებაჲ, რომელი განეეთის თავსა თჳსა, მოოჭრდის“ ბთ. 12,25. იხ. ეთომა.

განვლა «განსლვა», «წარვლა», «თანა-წარვლა», «განჴდომა», «წიალ-სლვა»; «ვანწუართა»: „შენსა თავსა განვლოს მახჳლმან“ C, — „თჳთ შენსაცა სულსა განვიდეს მახჳლი“ DE, ლ. 2,35; „ვითარცა განჴვიდეს (განვიდოდეს C) ჭალაქებსა მას“ საქ. მოც. 16,4; „განველეს (განჴდეს pb.) საშუალ ზღჳსა უდაბნოდ მიმართ“ G, რიცხ. 33,8; „შენ განველო ორდანესა დღეს“ G,—„წიალ-ხუალ შენ დღეს-დღეს იორდანესა“ M, II შჯ. 9,1; „განველა (წარჴველა G) დღეს საზღვარი მოაბელთაჲ“ M, II შჯ. 2,16; „განეველოთ ჭეყანით შენით“ რიცხ. 21,22; „განველიდეს ჩემგან“ G,—„განმწუართეს ჩემგან“ O, ოვხე 7,18. იხ. ვლა.

განვლება «დამშჭუალება», გავლება: „განაველო ჭეყანად (მანაჲ)“ G,—„დასვა (ყურომალსა), დამსჭუალა ჭეყანასა“ M, მხჯ. 4,21; „სცნა პოროლი სარტყელსა ზედა და განაველო წყართა ერთი“ ჯ. ცხ. 51,6. იხ. ვლება.

განვლენა «განყეანება»: „განვლინებად იგი განვლენასა მას“ G,—„განვლინებად განყვანებასა მას“ pb., ლევიტ. 16,10. იხ. ვლენა.

განვლთომა იხ. განეთომა.

განვლინება «განბნევა», «წარვლინება», «განტევება», «განსხმა», «გამოვლინება», «განწდა», «განყენება», «განშორება», გაშვება, გაგზავნა: „განაველინა ცუდნი“ C,—„განაბნინა ცუდნი“ DE, ლ. 1,56; „განაველინა ღმერთმან ერი“ G,—„წარაველინა ისო ერი იგი“ M, მხჯ. 2,6; „განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი“ G, — „განუტევეს იგი აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა“ M, მხჯ. 19,25; „განაველინონ ბანაკისაგან ყოველი კეთროანი“ G, — „განასხედ გარეშე ბანაკსა ყოელი კეთროვანი“ pb., რიცხ. 5,2; „განაველინოს იგი სახლისაგან თჳსისა“ G,—„გამოავლინენ იგი სახლით მისით“ M, II შჯ. 24,1; „მღდელმან არა განაველინოს იგი“ G, — „მღდელმან მან განჴადოს გარე“ pb., ლევიტ. 13,11; „განაველინოს იგი გარე მღდელმან მან“ pb.,—„განაყენოს მღდელმან“ G, ლევიტ. 13,31; „განაველინოს მღდელმან ნიში იგი“ G,—„განაშოროს იგი მღდელმან მან“ pb., ლევიტ. 13,50; „განაველინოს ჭათამი იგი ცოცხალი ველად“ G, ლევიტ. 14,7; „განაველინენ იგინი ტირილით“ ბარუქ 4,11.

განვლინებულ-ი გაშვებული: „მოსცნეს „განველინებულნი ვიდრე სამკჳდრებელისამდე“ მიქ. 1,14. იხ. ველინება.

განვლტოლა გაქცევა, გაცლა, თავის დახრწევა, «გარემძებ-ყოფა»: „რომელნი იყუნენ შუა მისა, განივლტოდედ“ ლ. 21,21; „განიველტიედ ჩემგან“ ფხ. 60,12; „განიველტოდა ადგილისა მისგან“ ფლკტ. 185,10; „ვერ განველტოდის მზაკუვარებასა გულის-თქუმათასა“ მ-ცხ. 112r; „განივლტნენ ვიროთელნი გეთემს“ pb.,—„გარემძებ-იყუნეს ბეროთელნი გეთემს“ O, II შფ. 4,8.

განვლტოლვილ-ი, განლტოლვილ-ი გაქცეული, «მეოტი»: „ევონა, ვითარმედ განველტოლვილ არიან ყოველნი იგი პყრობილნი“ საქ. მოც. 16,27; „ვიდრე არა დაშთომადმდე მათგანი განრომილი ანუ განლტოლვილი“ G,—„ვიდრემდის რაჲთურთით არა დაშთა მათი განრინებული და მეოტი“ M, ისუ ნ. 8,22. იხ. ვლტოლა, განულტოლველი.

განვრდომა დაცემა, დავარდნა; დამხობა; გაგდება, გამოვარდნა, «გარდამოვრდომა», «განცკვნება»: „განსამე-ვარდე მეცა მტერთა ჩემთა მიერ ცუდი“ ფხ. 7,5; „განვარდა მეფჱ ისრაჱლისაჲ“ ოვხე 10,15; „აზოტი შუა სამჴრის განვარდეს“ სოფ. 2,4; „განვარდენ და ვერღარა უძლონ დადგრომად“ ფხ. 35,13; „უკეთურებისათჳს საკმეთა მათთაჲს განვარდეს“ მიქ. 2,9; „განვარდა ადგილით თჳსით“ ოთხ 37,1; „განვარდენ სახლთაგან შუებისა მათისათა“ G,—„განცკვენ სახლთაგან საშუებელისა მათისათა“ O, მიქ. 2,9; „ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები“ G,—„ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი“ O, ეხ. 14,12.

განვრდომა განდევნა: „განვრდომაჲ იგი მათი—დაგება სოფლისა“ ჰრომ. 11,16. „მიღლისა მისგან განვრდომილ ხართ“ გალატ. 5,4; „დაწერე კაცი ესე განვრდომილად“ იერემ. 22,30. იხ. ვრდომა.

განვრცელება გარდართხმა: „განვრცელდებოდა მძიმე ღამე“ pb.,—„გარდართხმულ იყო მძიმჱ იგი ღამჱ“ O, სიბრძ. სოლ. 17,20. იხ. ვრცელი.

განვრცობა, გავრცობა, განვრცომა «განფართება»; «ლხინება»: „უკეთუ განავრცნეს ღმერთმან საზღვარნი შენნი“ G,—„უკუეთუ განგიფართონეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღვარნი შენნი“ M, II შჯ. 12,20; „ნუცა განავრცნები ბაგითა შენითა“ იგ. სოლ. 24,28; „რაჟამს განავრცეგულ ჩემი“ ფხ. 118,32; „ჭირსა ჩემსა განმიერცე მე“ Ჭ,—„ჭირსა ჩემსა მიღხინე“ Ჭ ფხ. 4,2.

განვრცომილ-ი განერცობილი, გაფართოებული: „გული ჩემი განვრცომილ არს“ II კორინთ. 6,11. იხ. ვრცობა, ვრცომა.

განვსება გავსება, ავსება: „რაოდენცა განაესეთ სოფელი განთესლებითა ჭეყანასა ზედა“ ფლკტ. 148,17; „განავსნა ყოველნი ცის-კიდენი სულითა მეცნიერებისაჲთა“ რიფხ. 104,33. იხ. ვსება.

განზავება «განფენა»; «შერევა»: „ეკოს ბრწყინვალებაჲ იგი და არა განეზაოს“ pb.,—„ეკოს ბზინვაჲ და არა განეფინოს“ G, ლევიტ. 13,23; „ვითარცა გუელისა ნაცემი განეზაოს“ იგ. სოლ. 28,32; „ღჳნის-მოფარდულნი თჳენნი განზავებენ ღჳნოსა წყლითა“ O,—„ხამარნი თჳენნი შერევენ ღჳნოსა წყლითა“ G, ეხ. 1,22. იხ. ზავება.

განზიდვა გაზიდვა, გაწევა: „განიზიდნა და გამოიყუანა სარკუმელსა მას“ ჯ. ცხ. 29,11. „განზიდვად სცეს ორთა ცხენოსანთა“ ჯ. ცხ. 212,8. „დაუტევნეს... საბელნი იგი განზიდულნი“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 103,8. იხ. ზიდვა.

[განზმნა] განსწავლა, ცოდნა: **განზმნულ-ი** «მსწავლელი», სწავლული, მცოდნე; მოგზაური: „კაცმან განზმნულმან გულისხმა-ყოს ყოველი“ O, — „კაცმან მსწავლელმან უწყის მრავალი“ pb. ზირ. 31(84), 9; „რომელი-იგი განზმნულ არს, განამრავლის მეცნიერებაჲ“ ზირ. 31,10. იხ. ზმნა.

განზოგება განახევრება: „ღამისა სახე იგი მსწრაფლ განიზოგებოდა“ ხიბრძ. ხოლ. 18,14; „კაცთა მოსისხლეთა და მზაკუვართა ნუ განეზოგენ დღენი მათნი“ ფს. 54,24. „განზოგებახა ოდენ მის დღესასწაულისასა აღვიდოდა იესუ ტაძარსა მას“ ა. 7,14; „დასაბამი და დასასრული განზოგებაჲ ჟამთაჲ“ ხიბრძ. ხოლ. 7,18; „განზოგებასა ოდენ დღეთა მისთა დაუტევონ იგი“ იერემ. 17,11. იხ. [ზოგება].

განზომა «მოხილვა», გაზომვა, გაყოფა: „თავთა თჳსთა გ'ანიზომენ“ II კორ. 10,12; „განზომა წინაშე ზღუდისა მის სიერცჱ სწორად ლერწმისა მის“ ეზეკ. 40,5; „ქეუანაჲ შენი საბლითა განიზომოს“ ამოს 7,17. „განზომად მეუყანისა“ M,—„მოხილვად ქეუყანისა“ G, ისუ ნ. 18,3; „ამის განზომისაებრ განჰზომო სიგრძჱ ოცდახუთ ათასი“ ეზეკ. 45,3. იხ. [ზომა]; ქეუყანის-განზომა.

განზრახება, განზრახება დარიგება, რჩევა: „მოეედ და განვაზრახო შენ“ G,—„მოეედ და გაზრახო შენ“ Fr., რიცხ. 24,14; „მე ესრე გაზრახებ“ II მფ. 17,11. იხ. ზრახება.

განზრახვა «ზრახვა», უბნობა; ფიქრი, მიჩნევა: „განიზრახვიდეს ურთიერთას“ DE, — „ზრახვიდეს ურთიერთას“ C, ლ. 6,11; „მე განვიზრახე ბოროტი“ მაქ. 2,3; „განიზრახა მიქცეად შენ მაკედონიაჲთჳე“ საქ. მოც. 20,3; „განიზრახე სიკუდილი“ ზირ. 38,6; „სულთა თჳსთა არა ესრეთ განიზრახა“ ეს. 10,7.

განზრახვა «დაკვრვება», გონება; გონიერება, აზრი: „ქანრლეულნი ასონი განზრახვითანი ჴეშმარიტებითა ერთად შეამტკიცა“ ეპ. კჳპრ.-ალვხებ. 227,13; „ცეცხლსჳეს... განზრახვაჲ გულისა შენისაჲ“ ფსდ. 11,6; „ცუდ იქმნა და ამაო განზრახვაჲ მათი“ მ. ცხ. 52v; „იყო განზრახვასა მას მათსა ამისთჳს“ DE,—„იყო დაკვრვებასა მათსა მისთჳს“ C. ლ. 24,4. იხ. ზრახვა; წინა-განზრახვა.

განზრახვის-მოდგამ-ი თანამოაზრე: მრთ. A, ბას.-კუს.-მარხ. 52v. იხ. მოდგამი.

განზრდა «გამოზრდა», გამოკვება; აღზრდა: „განმზარდა მე უფალმან, ღმერთმან ჩემმან“ G,—„გამომზარდა მე უფალმან“ M, ისუ ნ. 14,10; „განზარდის კაცნან დაკუულ ზროხათაჲ“ ეს. 7,21; „განზარდეცით იგინი სწავლითა და მოძღურებითა უფლისაჲთა“ ეფეს. 6,4; „კეთილად განზარდნის შვილნი მამამან მართალმან“ ფგ. ხოლ. 28,24.

განზრდილ-ი «აღზრდილი»: „განზრდილ (აღზრდილ Q) ამას ქალაქსა შინა და აღზრდილ ფერჴთა თანა გამალიელისთა“ საქ. მოც. 22,3. იხ. ზრდა.

განზრქობა «განსუქება», გასქელება, გამსხვილება: „ნუსადა განზრქნეს გული შენი“ G,—„ნუუკუე განსუქნე და განიერცნე“ M, II მჯ. 11,16; „განზრქა ცხიმისაჲ ამის“ მთ. 13,15; „განზრქა (მახჳლი) ცხელთაგან“ ეს. 64,6. იხ. ზრქელი.

განთავისუფლება «თავისუფალ ქმნა», თავის ხსნა: „ვითარ-ეგე შენ იტყჳ, ვითარმედ განთავისუფლდეთ?“ DE,—„ვითარ შენ იტყჳ, ვითარმედ თავისუფალ იქმნეთ?“ C, 8,37; „ჴელმარიტებამან განგათავისუფლნეს თქუენ“ ი. 8,32; „განათავისუფლნა ივინი ხარკისაგან“ I ეზრა 4,40; „ერისკაცობისა მისჳან ვინ განგათავისუფლა შენ“ ლონგ. 189,11. „განთავიხუფლებაჲ ისრაელისაჲ ფარაოჲსგან ზღჳთა მით და განთავისუფლებაჲ ცოდვათაგან განბანითა მით“ კ. იერ. 86,17.

განთავისუფლებულ-ი ხსნილი, გაშვებული, «თავისუფალი»: „გამოავლინო იგი შენგან განთავისუფლებული“ M,—„განავლინო იგი თავისუფლად შენგან“ G, II მჯ. 16,12; „განთავისუფლებულ არს იგი სჯულისა მისგან ქმრისა“ პრომ. 7,2; „განთავისუფლებულ ხართ ცოდვისაგან“ პრომ. 6,18; „უფლისა მიერ განთავისუფლებულ არს“ I კორ. 7,22. იხ. თავისუფლება, შდრ. განმათავისუფლებელი.

განთევა გათევა, ფხიზლობა: „ამას ესევითარსა შინა მადლობასა და აღსარებასა განათია ყოლად ღამე იგი“ მ. ცხ. 144r; „ყოველთა ერთბამად განათიოდიან ღამჱ ოგი უძილად“ ხჳმეონ. სალ. 386v. იხ. თევა.

განთეთრება გათეთრება, თეთრად გახდომა: „განთეთრდა ყანაჲ იგი“ თომა მოც. 19,1. „ვერ შემძლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად, ანუ დაშავებად“ მთ. 5, 36.

განთეთრებულ-ი «სპეტაკი», თეთრად ქცეული: „იხილეთ ყანობირი ეგე, რამეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად“ C,—„...სპეტაკ არიან და სამკალდ აწევე“ DE, ი, 35,4. იხ. თეთრი.

განთენება «ალმოჩქრვა», გათენება, დილის/დღის დადგომა: „ვიდრე განთენებამდე ხვალისა ჳჭვებდეთ“ M,—„ვიდრემდის აღმოჩქრდეს ცისკარი“ G, მჯ. 10,8; „იყო პარასკევ და განთენებოდა შაფათად“ C, ლ. 23,54; „ოდეს განთენეს ცისკარი“ იგდ. 14,2; „ვითარცა განთენა“ მთ. 27,1; „ვითარცა განთენა დღჱ“ ლ. 22, 60. იხ. თენება.

განთესვა «განბნევა», «მიმოდათესვა», გაფანტვა, დათესვა: „განგათესნეს უფალმან თქუენ“ G,—„განგაბნინეს თქუენ“ M, II მჯ. 4,27; „განგათესნე თქუენ წარმართთა შორის“ G,—„მიმოდაგთესნ თქუენ წარმართთა შორის“ pb., ლევიტ. 26,33; „განესთესნე ივინი ერსა შორის“ ზაქ. 10,9; „თესლი დიდად განთესო ყანობირსა შენსა“ II მჯ. 28,26; „მოეიმკი, სადა არა განვსთესი“ ლ. 19,22.

განთესულ-ი «მიმოგანბნეული», გაფანტული, «განბნეული»: „ნუუკუე განთესულთა მათ წარმართთა ეგულების მისლვად“ DE, — „ნუუკუე მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა მიჳიდეს“ C, ი. 7,35; „ეიხილე ისრაელი, განთესული მთათა ზედა, ვითარცა ცხოვარი“ II ნეტ. 18,16; „განთესულნი ვიდოდიან მას ზედა“ pb.,— „განბნეულნი იგი ვიდოდიან მის მიერ“ I, ეს. 35,8; ბ. კონკორდანსი, სახარების ქვემო კიდეზე მოთავსებული შესა-

ტყვისობა ანალოგიური ადგილებისა მახარებლებთან: „განთესული არღარა დავწერენ ამასთუს, რამეთუ ზანდეკი მასვე მოასწავებს" A—484, 314. იხ. თესვა.

განთესულება «განბნევა»: „უკუეთუ იყოს განთესულებაჲ შენი კიდითგან ცისაჲთ ვიდრე კიდედმდე ცისა" G,—„განღა თუ-ბნეულ იყო შენ კიდითგან ცისა ვიდრე კიდედმდე ცისა" M, შჯ. 30,4. იხ. თესვა.

განთიად-ი «განთიადისა», «ცისკარისა», «გაცისკრებული», «ხვალისაგან», «დღითი», დილაზე, «დილითი»: „მსთუად განთიად" C,—„ნიად განთიადსა" DE, მრ. 18,2; „განთიად" C,—„ცისკარსა" DE, ლ. 24,1; „მოვიდა დედაკაცი იგი განთიად" M,—„გამოვიდა დედაკაცი გაცისკრებულ" G, შჯ. 19,20; „განთიად ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად" C,—„ხვალისაგან მოვიდოდა იესუ ქალაქად" DE, მთ. 21,18; „ესმედ ღაღადებისა განთიად" pb.,—„ესმოდენ ვალალებაჲ დღითი" O, იერემ. 20,10; „განთიად ჰამდეს-ღა და მწუხრი განუყოფდეს საზრდელსა" დაბ. 40,27; „მე განვიღჳძო განთიად" ფს. 107,8; „ვითარცა თანა-წარჰვიდოდეს განთიად" DE,—„ვითარ თანა-წარჰვიდოდეს დილითი" C, მრ. 11,20.

განთიად-ი «ცისკარი», დილა: „ვითარცა აღმოვიდა განთიად" G,—„აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა" M, შჯ. 19,26; „იყუნენ იგინი, ვითარცა ღრუბელნი განთიადისანი" ოსე 13,3; „წყალობაჲ თქუენი, ვითარცა ღრუბელი განთიადისაჲ" ოსე 6,4.

განთიად-განთიად დილაობით: „აგზებდეს მღდელი იგი შუასა განთიად-განთიად" ლევიტ. 6,12.

განთიადითგან დილით: „აღდგიან განთიადითგან" ეს. 5,11.

განთიადსა «განთიად»: „ნიად განთიადსა" DE,—„მსთუად განთიად" C, მრ. 18,2.

განთლა გათლა, «მოთლა»: „განთალნოს კეთილსწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი" pb.,—„მოთალა სწავლულად ნაჭურცენი მისი" O, სიბრძ. სოლ. 13,11.

განთლილ-ი «გამოთლილი»: „მოიხუნენ ქვანი განთლილნი" G,—„მოიხუნენ ლოდნი გამოთლილნი" pb., ლევიტ. 14,42. იხ. თლა.

განთოვ(ლ)ა თოვლად/თოვლისფრად გახდომა: „განითოვნეს იგინი სელმონს" Č,—„განთოვლდენ იგინი სელმონს" Ǯ, ფს. 67,15. იხ. თოვლი.

განთრევა, გათრევა წათრევა, გაზიდვა: „განითრინეს და განსთხინეს იგინი გარე" რიფს. 175,42; „გარეშე ქალაქსა გაითრიეთ" ვარ. 818. იხ. თრევა.

განთჳსება «განყოფა», «განჩინება»: „განითჳსნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი" G,—„განჰყუნეთ თქუენ ქალაქნი" pb., რიცხ. 35,11; „განათჳსნე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა" G,—„განაჩინე ლევიტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა" pb., რიცხ. 8,14.

განთჳსებულ-ი განცალკევებული, საკუთარი: „არა აჰუნდა განთჳსებულად რაჲცა, ვიდრე ნუმსადმდეცა" მ. ცხ. 167r; „უცხო არს ყოლადვე მონაზონთაგან კრებულსა შორის განთჳსებული რაფიკობაჲ" მ. ცხ. 164v. იხ. თჳსი, თჳსება, თჳსობა.

განთჳსულ-ყოფა «განყოფა», აქნა: „და ვერძი იგი ჶორც განთჳსულ-ყო" G, —„და ვერძი იგი განყო ასოდასოდ" pb., ლევიტ. 8,20 იხ. ყოფა.

განთქუმა, გათქუმა «განქება», თქმა, თხრობა, გასმენა, მოფენა: „განუთქუას მას სახელი ბოროტი" G,—„სახელსა ბოროტსა განუქდიდეს მას" O, II შჯ. 22,14; „განთქუან სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთაჲ" DE,—„განქადონ სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთაჲ" C, ლ. 0,22; „სარწმუნოებაჲ ეგე თქუენი განეთქუმის ყოველსა სოფელსა" პრომ. 1,0; „ქებულებაჲ მისი განთქუას ყოველმან ერმან" ზირ. 39,14; „ჰამბავი იგი... განითქუმოდა" რიფს. 167,32.

განთქუმულ-ი სახელგანთქმული, სახელოვანი, ქებული: „რომელი-იგი ესრეთ განთქუმულ იყო" რიფს. 172,8; „დიდსა ჰირსა შინა არიან განთქუმულნი იგი წმიდანი" ვარ. 804; „სიმჭნითა განთქუმულ იყო ღუაწლსა შინაჲ" რიფს. 170,4. იხ. თქუმა; განსათქუმელი, სახელგანთქმული.

განთხევა «დათხევა», «განყრა»: „ვითარცა სკორწ, განსთხინე (განსთხინე pb.) იგინი" O, ეს. 30,22; „განსთხინენ (განჰყარენ pb.) ჩემგან ყოველნი ლოდვანი ჩემნი" I, ეს. 38,17; „ხოლო ჯერეული იგი გარე განსთხიაწ" მთ. 13,48; „განსთხიონ შინაფხეკი ეგი მტუერი გარეგან ქალაქისა" G, ლევიტ. 14,41. იხ. თხევა.

განთხზვა დაწვნა: „განითხზნა სამკაულად თმაჲ თაჳსა მისისაჲ" ეზდ. 10,3; „არა გარეშეთა მით განთხზჳთა თმისაჲთა და ოქროჲსა შესხმითა" I პეტრე 3,3. იხ. თხზვა.

განთხოვება მითხოვება, დანიშვნა: „განგათხოენ თქუენ ერთსა მამაკაცსა" ფიზ. XXXII,14.

განთხოვილ-ი «თხოვილი», «დაწინდ(ებ)ული», მითხოვილი, დანიშნული: „მოიყვანა გაბრიელ... ქალწულსა, განთხოვილსა კაცისა" C,—„მოიყვანა გაბრიელ... ქალწულისა, თხოვილსა კაცისა" DE, ლ. 1, 27; „იყოს ეუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს" M,—„უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული ქრისაჲ" G, II შჯ. 22,23. იხ. თხოვა.

განთხრა ჩათხრა, გახსნა: „განთხარეს და შთაუტეეს ცხედარი იგი" მრ. 2,4. იხ. თხრა.

განირათხ იხ. განრთხმა.

განიშატიანება «განმხიარულება»: „იყო ოდეს განიშატიანდა გული მათი" G,—„იყო რაჟამს განმხიარულდა გული მათი" M, შჯ. 18,24. იხ. [ნიშატი].

განკაზმვა გაწყობა, წესრიგში მოყვანა: „განეკაზმა გული მისი მეფობისა მის მიმართ თჳსისა" მ. ცხ. 65r; „გზათა განჰკაზმვიდიედ და დაეჟაჟებედ" Alh.—11. 56r. „მოსწადდა კაცსა მას განკაზმვაჲ მისი და პრჭუა ძესა თჳსსა: წარვედ, შვილო, და განწმიდე ყანობირი იგი" მ. ცხ. 202v. იხ. კაზმვა.

განკანონება, გაკანონება დასჯა: „ჭრელობითა და შერეულებითა... განკანონა" ი.ე. 26,10; „მან მძიმედ განკანონის" ი.ე. 33,31. იხ. კანონი.

განკარგვა განახლება, შემოღება, დაწესება: „რომელი იხილვა... ქმოლად განუვებულებაჲ, განკარგა კუეყანასა სომხითისასა" ნერხ. 69,13. იხ. [კარგვა].

განკაცება «ცოდნობა», «გაგება», გაცვეთა, გალევა, დაძველება; გახდომა: „განკაცდენ იგინი სიცოცხლოთა" M,—„ღრმად ნარნი სიცოცხლითა" G. II მეფ. 20,3; „განკაცდეს სული ჩემი ჩემ თანა" O.—„დადგეს სული ჩემი ჩუენ ზედა" G. ფოდ. ეგრ. 3,20; „სამოსელი შენი არა განიბერებინეს შენგან" G. II მეფ. 5,4; „განკაცება მე შერმან" ფს. 118,139; „ყოველივე პორციელი, ვითარცა სამოსელი, განკაცდეს" ზარ. 14,13; „სალმობამან განკაცნეს იგინი სიკუდიდ" ზარ. 27,32; „ვიდრემდის განკაცდეს მთოვარე" ფს. 71,7; „განკაცდი ქუეყანასა უკეთოსა" ბარ. 3,10; „რად ეგრე, რაჲსათჳს განიკაცებიე" II მე. 13,4; „უკუეთუ დასნეულდის ერმაჲ იგი, შინითა განიკაცნიან მშობელნი" 3. ხჯ. 116,9.

განკაფულ-ი «დამდნარი», «დაბებკული», გაცვეთილი, გალეული, გარჯილი: „მოგცეს... თუალნი ნაკლულევანნი და სული განკაფული (დამდნარი G)" M,II მეფ. 23,65; „სანდალნი მათნი ძეულნი, განკაფულნი ფერჴთა ზედა მათთა" G.—„სანდალნი მათნი დაძეულებულ და დაბებკულ იყვნეს ფერჴთა ზედა მათთა" M, ისუ 5. 9,5; „განკაფულ არიან გულითა" ფს. 88,10; „მოვედით ჩემდა მაშერალნი ეგე და განკაფულნი" ფსალტ. 146,39. იხ. კაფა.

განკაცება კაცად გახდომა: „განკაცნა რაჲ სიტყუაჲ" 3. ცხ. 46r. „რომლისა თჳე აღსრულების იქმნა უფალი თქუენი იესუ ქრისტე განკაცებითა მით და სისხლთა დათხევითა" რიფხ. 165,3. იხ. კაცება.

განკეთება განდიდება, გალამაზება: „არცაღა მათსა ვსძაგებთ და ჩუენსა მას განვაკეთებთ" კ. აღრ.-აღდგ. 108,2; „სოფელი იგი უშუერი განაშენა და განაკეთა" Ath.—11, 30r. იხ. კეთება.

[განკეთრება] იხ. კეთრი.

განკეთრებულ-ი «განბოკლებული», კეთრით შეპყრობილი: „მოუწყა მას ერთი განკეთრებული" DE.—„მოჳიდა მისა განბოკლებული" C, მრ. 1,40. იხ. კეთრი.

განკეთროვნება კეთრის შეყრა: „მარიამ განკეთროვნდა, ვითარცა თოვლი" რიცხ. 12,10. „გამოვიდა პირისაგან მისისა განკეთროვნებული, ვითარცა თოვლი" IV მე. 5,27; „იყოცა ბერი განკეთროვნებულ" 3. ცხ. 171r. იხ. კეთროვანი, კეთროვნება.

განკერძა კერვა, გამართვა: „განჰკერიდეს ბადეთა მათთა" მთ. 4,21; „ვითარცა ვინ განჰკერავნ კეცსა, ეგრე არს, რომელი ასწავებდეს უგუნურსა" ზარ. 22,7. იხ. კერვა.

განკიდება გაშორება, გაცლა: „ყოველთა თანა სიყუარული გაჰქონდა და ყოველთა განჰკიდე" 3. ცხ. 454v. იხ. კიდება.

განკითხვა «დასჯა», «განსჯა», «განცდა», «კითხვა», ძიება, გამოკითხვა, «მოზღვევა», სამართლის ქმნა: „შჯულისაებრ თქუენისა განიკითხეთ" DE, — „მსგავსად შჯულისა თქუენისა დასაჯეთ" C, ი. 18,31; „განმცადე მე, უფალო, და განმიკითხე" Ჭ,—„განმიცადე მე, უფალო, და განმცადე მე" Ქ ფს. 25,2; „მესუეს იგი საპყრობილესა განშჯად (რაჲთა განიკითხონ pb.)" G. ლევიტ. 24,12; „წინაშე თქუენსა განიკითხე და არარას ვსპოვებ ამის თანა" DE,—„თქუენ წინაშე ვიკითხე და ბრალ არაჲ ვპოე კაცისა მაგის თანა" C, ლ. 23,14; „ნუ განიკითხავთ, რაჲთა არა განიკითხნეთ" ლ. 6,37; „ეგრეთარი, რომელი განიკითხავ სხჳსა მონასა" ჰრომ. 14,4; „კაცი საჭმეთა თჳსთა ზედა განიკითხოს" ზარ. 10,14; „სასმენელმან სიტყუანი განიკითხნის" იობ 34,4; „განიკითხნა მცველნი იგი" ხაქ. მოც. 12,9; „ნუთუ შენგან განიკითხოს იგი" pb.,—„ნუ შენგან მოიზღოს იგი" O, იობ 34,33.

განკითხვა «განრჩევა», «განგებულება», განსჯა, გასამართლება, სამართალი, კითხვა-გამოძიება, სასჯელი: „თჳნიერ განკითხვისა არარას იქმოდა ყოლადვე" ი.-ე. 46,31; „განკითხვაჲ წინამძღუარი არს ცხორებისაჲ" ი.-ე. 46,60; „წრფელ არიან განკითხვანი შენნი" ფს. 118,137; „სიმართლე და განკითხვაჲ არს განმზადებაჲ საყდრისა შენისაჲ" Ქ,—„სიმართლით და განგებულებით აღმართებულ არს საყდარი შენი" Ჭ, ფს. 88,15; „პყოფ განკითხვასა მათ ზედა" ფსალტ. 142,21; „განკითხვასა ჩემსა პყოფდეს უფალი" იობ 31,14; „დღესა მას განკითხვისასა" ი.-ე., 56,10; „განკითხვად ერისა თჳსისა" Ჭ.—„განრჩ(ე ვ)ად ერისა თჳსისა" Ქ, ფს. 40,4. იხ. კითხვა.

განკიცხება, განკიცხვა «განბასრება», «შეურაცხ-ყოფა», დაცინვა: „განკიცხეს იგი და შეჰმოსეს სამოსელი მბრწყინვალე და მიუძღუანა იგი პილატეს" DE,—„განბასრა იგი და შეჰმოსა სამოსელი სპეტაკი და მიუძღუანა მენეე პილატეს" C, ლ. 23,11; „განკიცხეს იგი" C,—„შეურაცხ-ყოფდეს მას" DE, ლ. 10,14; „განკიცხა მე" 3. ცხ. 68v. „განკიცხებაჲ უჩნდა მისგან განტევებაჲ სამთაჲ მათ მონაზონთაჲ" ლთმ. 66,27. იხ. კიცხევა, კიცხვა.

განკორდება ყამირად ქცევა: „უდებებითა მისითა განკორდდა ყანობირი იგი" 3. ცხ. 202v. „ნუ უდაბნო ვექმენ ისრაელსა, ანუ ქუეყანა განკორდებულ" G,—„უდაბნო ნუ ვექმენ სახლსა ისრაჱლისასა, ანუ ქუეყანა დაყამირებულ" O, იერემ. 2,31. იხ. კორდი.

განკრება, გაკრება 1. «გარდათხევა», «განსრევა», გატანა, გადაყრა: „ქვები გაკრიბეთ გზათაგან" O,—„ქვები გარდასთხიეთ გზათაგან" I,—„ქვანი გზისაგან განასრიენით" pb., ეს. 62,10; „ყოველივე იგი გაკრიბეს ჭუაბით" 3. ცხ. 206v.

2. «ეკლესიის-ყოფა», შეკრება, შეყრა: „განკრბა ყოველი კრებული" M,—„ეკკლესია-ყო ყოველმან შეკრებელმან" G, ისუ 6. 18,1. იხ. კრება.

განკრეხვა ძარცვა, მიტაცება, მოპარვა: „პოვნა აეაზაკნი, რომელნი განჰკრეხვიდეს სენაკსა მისსა" 3. ცხ. 270 v; „განკრეხვიდა (კაცი) ჴორცელსა მისსა" 3. ცხ. 272v; „მე ვარ, რომელმან განვკრეხე სენაკი შენი" 3. ცხ. 00v. „მსგავს ხარ შენ დაბასა განშეუნებულსა წინა კერძოჲ, ხოლო უკუანაჲთა ავაზაკთაგან განკრეხულსა" 3. ცხ. 208r. იხ. კრეხვა.

განკრთობა იხ. განსაკრთობელი.

[განკრთოლვა] იხ. განსაკრთოლველად.

განკრთომა, გაკრთომა «შესულება», «დაკვრეება»,

«უგონო ქმნა», «განცთომა», «განბნევა», «აღღვინება», «განგარეება», «შეცთომა», შეკრთომა, «შინება», გაკვირვება, გაოცება: „განაკრთვნა იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისათა“ G,—„შესცდინა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა“ M, ისუ ნ. 10,10; „განვაკრთენე და განვაჴმო ერთბამად“ O,—„განვაცხადო, დავაკვირვო, ყოველიე ერთბამად განვაჴმო“ I, ეს. 42,14; „იხილეს... და განჰკრთეს“ DE, — „იხილეს... და დაუკვრდა“ C, შრ. 10,5; „განეჰკრთით გულთა ჩუენითა“ G,—„უგონო ვიქმნენით გულითა ჩუენითა“ M, ისუ ნ. 2,11; „განჰკრთეს თაფლუჩისათჳს“ O,—„შესცთეს თაფლუჩისა მიერ“ pb., ეს. 28,7; „განჰკრთა ცხენი იგი და გარდამოადგა ზედამჯდომი იგი“ Sin.—II, 2071; „გა-შცა-ჰკრთა მას სიხარულისაგან“ ჲ. ცხ. 801г; „ყოველი ბანაკი განაკრთო“ G, — „ყოველი ბანაკი მათი განიბნია“ M, მსჯ. 8,12; „განვაკრთვნე ყოველნი მეოტად“ O,—„აღვადგინნე მეოტნი ყოველნი“ G, ეს. 48,14; „ლომთა განიკრთვნეს იგინი“ O,—„ლომთა განაგარეეს იგი“ G, იერემ. 50,17; „ნუ განჰკრთებით DE, — „ნუ გეშინი!“ C, შრ. 10,6; „გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ: განცთა (განკრთომილ არს DE)“ შრ. 3,21.

განკრთომა შიში, შფოთი, შეძრწუნება: „იყო მათ ზედა განკრთომა“ II ნშტ. 14,14; „განგდრიკოს შენდღესა მას განკრთომისასა“ ზირ. 11,30; „განკრთომით განპკრთენ“ ეზეკ. 20,16; „მეფენი მათნი განკრთომით განჰკრთეს“ ეზეკ. 27,35. იხ. კრთომა.

განკრთომილ-ი შეშლილი, სულელი; მოქნეული: „განბოროტნეს ისრაელი, ვითარცა წინაწარმეტყველი განკრთომილი“ ოსე 9,7; „განკრთომილი ერთი კუერთხთა მათგანი მიიწია მეფისა მის“ ფლკტ. 138,17.

განკრძალება, განკრძალვა «დამტკიცება», მომზადება, გაფრთხილება, მსახურება, დაცვა, რიდება: „იგი უფროჲს განკრძალულ იყო“ Ჭ,—„იგი დაამტკიცებდა“ Ղ, საქ. მოც. 12,13; „წინაჲსწარ განგაკრძალნენ თქუენ“ II კორ. 9,5; „წინაჲსწარ განგაკრძალებს შენ კათოლიკე ეკლესიაჲ“ მრთ. ა. კ. ეფრ.-ხულო წმ. 182; „რომელნი-იგი განეკრძალნეს და მისცეს... პური“ იკ. რომ.-ებრ. ოხაკ-ოაკ. 90,3; „განვაკრძალნეთ თავნი ჩუენნი პრელისაგან უდებებისა“ ჲ. ცხ. 290г; „უეცრე მას, რაჲთა ყოლადვე განგაკრძალებდეს და გარიდებდეს საქმეთა ბოროტთა“ ჲ. ნწ. 100,20; „განვეკრძალნეთ უკუე ბრძოლად მისა, რაჲთა ესძლოთ“ ჲ. ნწ. 271,34.

განკრძალვა სიფრთხილე: „განკრძალებისათჳს მათისა სარწმუნოებასა ზედა“ ეს. იუდ. თავნი ჲ.

განკრძალულ-ი ნიადაგმყოფი, «განმზადებული», ფრთხილად დაცული: „განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O,—„განმზადებულნი დგეს ბრძოლად“ pb., ნეემ. 4,16; „იყუნეს განკრძალულ ერთბამად ლოცვასა“ საქ. მოც. 1,14; „დღითი-დღედ განკრძალულ იყუნეს ტაძარსა მას შინა“ საქ. მოც. 2,46; „მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყუნეს განკრძალულ“ I ეზრა 1,10.

განკრძალულ-ი გულმოდგინე, მოსწრაფე, მოწაფე; «განმზადებული», მოღვაწე: „განკრძალული იგი ყოველი იყავნ ვითარცა მოძღუარი თჳსი“ ლ. 6,40; „განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O,—„განმზადებულნი დგეს ბრძოლად“ pb., ნეემ. 4,16; „იყო ძმაჲ ვინმე ყრიად განკრძალული“ ჲ. ცხ. 270v; „თჳსსა მსახურებასა განკრძალულ იყო“ ი.-ე. 40,27.

განკრძალულად მტკიცედ; ფრთხილად; «გულითად»: „განკრძალულად ძჳრსა იტყოდეს მისთჳს“ ლ. 23,10; „ეკრძალებოდეთ უკუე, ვითარ-ცა განკრძალულად ხელთ“ ეფეს. 5,15; „რომლისათჳს განკრძალულად (გულითად Ⴑ) ვერარაჲ მაცუს, რაჲ მიწერო უფლისა ჩემისა“ საქ. მოც. 25,26. იხ. კრძალვა.

განკრძალულ-ყოფა «განძლიერება», ბეჯითობა: „იგინი განკრძალულ იყუნეს და იტყოდეს“ C,—„იგინი უფროს განძლიერდებოდეს და იტყოდეს“ DE, ლ. 23, 5; „ლოცვასა განკრძალულ იყუნეთ“ პრომ. 12,12. იხ. კრძალვა.

განკუართვა კვართის გახდა: „ვითარცა ვინ განიკუართის როკვასა თჳსსა“ II მფ. 6,20. „განკუართულნი მოხდომად წინაშე მონათა და მჴეალთა მათ შენთა“ II მფ. 6,20. იხ. კუართი.

განკუეთა, გაკუეთა გაპრა, «განპება», «მოსრეა», გაკლეთა: „ორგან განკუეთოს იგი“ მთ. 24,51; „განკუეთეთ ყრმაჲ ეგე მწოვარი ცოცხალი ორგან“ III მფ. 3,25; „განუკუეთნეს ერისაგანთა საბჭელნი იგი ჴეამალდისანი“ საქ. მოც. 27,32; „ჴმამან უფლისამან განკუეთის ალი ცეცხლისაჲ“ ფს. 28,7; „ვითარცა წერაქჳ, რომელმან განკუეთის კლდჱ“ იერ. 22,29; „ვერ განჰკუეთს მახჳლი, ვითარ-იგი განჰკუეთს ენაჲ“ ჲ. ნწ. 9,25; „განკუეთა პაერისა მეყსეულად თჳთ თაჲთ თჳსით შეიერთების“ pb.,— „განჰპო აერი და მეყსეულად მენეე შეირწყუა“ O, ნაბრძ. ხოლ. 5,12; „განკუეთნეს იგინი ბეზჳსა“ G,—„მოსრნა იგინი ბეზჳსა“ O, მსჯ. 1,4.

განკუეთა განხეთქილება: „ყო უფალმან განკუეთაჲ ტომთა შორის ისრაელისათა“ M, მსჯ. 21,15; „მოიწიის განკუეთაჲ და შემუსრვაჲ უკერნებელი“ ოგ. სოლ. 6,13.

განკუეთილ-ი, გაკუეთილ-ი გაპრილი, გაკვეთილი, ნაპერი; მოშორებული; ნორმა: „ვითარ ძუს ორგან განკუეთილი მეჯუ ესე“ ფლკტ. 154,87; „შეჩუენებულ და განკუეთილ (არს) წესისაგან ქრისტეანეთაჲსა“ ი.-ე. 64,5; „მისცეს მოწაფჱ და გაკუეთილი შეუქმნეს თაესა კრასოველისაგან კიდე, კოკაჲ ერთი ღუნოჲ თუესა შინა და უველი ერთი...“ ი.-ე. 41,18. იხ. კუეთა.

განკუეთილება ჭრილი, ჭრილობა; წინადაცვეთა: „განკუეთილებათა არა იქმოდით სელსა ზედა ჴორცთა შინა თქუენთა“ G, ლევიტ. 19,28; „ჰხედვიდით განკუეთილებასა მას ურწმუნოთასა“ ფლპ. 3,2. იხ. განკუეთა (-ილი).

განკუთნება, განკუთნვა «განსაზღვრება», გამოყოფა; დაწესება, საკუთრად გახდომა: „ქალაქები, რომელ განიკუთნეს ძეთა ეფრემისთა“ M, — „ქალაქნი, განსაზღვრებულნი ძეთა ეფრემისთანი“ G, ისუ ნ. 16,9; „და

ჩუენ ერად თჳსა განგჳკუთნა და მონად თჳსა განგუაჴსნა" 3. ხწ. 100,11.

განკუთნებულ-ი, განკუთნვილ-ი «განსაზღვრებული», «განჩინებული»: „ძეთა გედსონისთა... ქალაქნი განკუთნებულნი (განსაზღვრებულნი G) მკლელთათჳს" O. ისუ 5. 21,27; „ძეთა აარონ მღდელისთა მისცა... ქებრონი და განკუთნებულნი (განჩინებულნი G) მისლამი" O, ისუ 5. 21,13. „თჳსზთა აჭეს... ბუნებაჲ განკუთნვილ" და საზრდელი განკუთნვილი" ბას. კეს.-ექუს. დღ. 87,11. იხ. კუთნვა.

განკუთნვილება თვისება: „სჯმელე განკუთნვილებაჲ არს (ქუეყანისაჲ)" ბას. კეს.-ექუს. დღ. 50,20. იხ. განკუთნვა (-ილი), კუთნვა.

განკურნება «ლხინება», «განცოცხლება», «განწმედა», «განმრთელება»: „გეყოფრები შენ, განკურნე ესე" G,—„გეყოფრები, ულხინე ამას" pb., რიცხ. 12,10; „განკურნე სული ჩემი" Ч,—„ულხინე სულსა ჩემსა" Ш, ფს. 40,5; „განიკურნა კაცი იგი" C,—„განცოცხლდა კაცი იგი" DE ი. 5,9; „განჰკურნებდა ყოველთა სნეულებათა" მთ. 4,23; „განიკურნა ყრმაჲ იგი მისი" მთ. 8,13; „განიკურნა სჴრიგებულება იგი" pb.,—„განმრთელებულ არს სჴრიგობაჲ" G, ლევიტ. 13,37. „რაოდენთა უჴმდა განკურნებაჲ, განჰკურნებდა" ლ. 9,11. „რომელნი განკურნებულ იყუნეს სულთაგან უკეთურთა და უძლურებათა" DE, ლ. 8,2; „არა ათხიუე განიკურნენითა" DE,— „არა ესენი ათნი განწმიდნეს" C, ლ. 17,17. იხ. კურნება.

განკჳრვება «დაკჳრვება», «მალ-», «დასულება», «განცჳფრება», გაოცება, გაშტერება, გაშეშება, «მოგრგენა»: „განუკჳრდებოდა მათ განკჳრვებითა დიდითა" DE,—„დაუკჳრდა მათ საკჳრველითა დიდითა" C, მრ. 6,42; „განუკჳრდებოდა" DE.—„ჰმაღლა მოძღურებაჲ იგი მისი" C, მრ. 6,2; „სიკეთე სისპეტაკისა მისისა განაკჳრვებს თუალთა" pb.,—„სიკეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრგინის თუალთა" O, ზირ. 48,18; „იხილეს იგი და განუკჳრდა" DE,—„ხედვედ მას და დასულბიან" C, ლ. 2,48; „განუკჳრდა ისაკს განკჳრვებითა დიდითა ფრიად" დაბ. 27,33; „განკჳრდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა" O,—„განცჳფრდენ დიდებულსაჲს ცხოვრებისა" pb., სიბრძ. ხოლ. 5,2; „გრძნებდა და განაკჳრვებდა ნათესავსა მას სამარიტელთასა" ხაქ. მოც. 8,9; „შეფენი განაკჳრვნის (ეარდმან) ფერისა და სურნელებისა მისისაგან" 3. ხწ. 191,12.

განკჳრვება შიში, შეძრწუნება, საკჳრველება, საოცრება, გაშტერება: „განკჳრვებამან შეიპყრა იგი" ლ. 5,9; „იყო განკჳრვებაჲ მათ ყოველთა ზედა" ლ. 4,36; „შეჰმუსრენ განკჳრვებითა თავნი ძლიერთა" ამბაკ. 3,14. იხ. კჳრვება.

განკჳრვებულ-ი გაოცებული, განცვიფრებული, შემკრთალი: „ეხილეს ჰაერნი განკჳრვებულნი და მფრინველნი დაუყდებულნი" ღვ. შობ. 101,9; „განკჳრვებულ ვარ მე თჳენითჳს" გალ. 4,20; „განკჳრვებული ჰმადლობდა ღმერთსა" 3. ცხ. 171v.

განლალება გამაყუება, გათამამება, გაკადნიერება: „მეფე იგი განლაღნა და აღჰყუა ამპარტავანებასა" რიფს. 168,32; „მეცნიერება განალაღებს, ხოლო სიყუარული აღაშენებს" I კორ. 8,1; „განლაღნა იგი ერსა შენსა ზედა" ნეემ. 6,10.

განლალება ამპარტავანება: „ნუუკუე იყუნენ თჳენ შორის... განლაღებანი, შფოთებანი" II კორ. 12,20.

განლალებულ-ი გაამაყებული; ამაყი, ზვავი: „განლაღებულ არს და მამად ღმერთსა იტყჳს" სიბრძ. ხოლ. 2,10; „განლაღებული ყოველთა ზედა" II თეს. 2,4. იხ. ლაღობა.

განლაშქრება «განწყობა»: „რავდენთა განილაშქრეს იერუსალიმს ზედა" G,—რომელნი-იგი განეწყუნეს იერუსალიმსა ზედა" O, ეს. 29,8.

განლევა, გალევა გაცვეთა, გამოლევა; დაჭანცვა: „ცეცხლსან განლია იგი" ეზეკ. 19,12; „სამოსელი, რომელი-იგი მემოსა, განილია" H—311,14; „დღითი-დღედ განვილევი მწუხარებითა" 3. ხწ. 203,22; „არა განილიო მცირედ-მცირედ ტანჯვითა" ლონგ. 180,21; „მე ჯეროვნად განვილიო და განეკუდე" II კორ. 12,15; „განილინეს გამოძიებასა გამოსაძიებელისასა" ფს. 63,7. „ცეცხლითა განლეულნი იტანჯებოდეს" ხიბრძ. ხოლ. 10,10. იხ. ლევა.

განლეწა «დალეწა»: „განჰლეწო მთა, დააწულილნე ბორკუნი" O, — „დაჰლეწნე მთანი და დაჰმწულილნე ბორკუნი" I, ეს. 41,15.

განლიგება გამტერება, განცვიფრება: „მთავრობანი იცვალნეს და ჴელმწიფებანი განლიგნეს" 3. ხწ. 124,15.

განლიგებულ-ი «განცხრებული», გაოგნებული, გაშტერებული; შემცთარი: „თუალ-უგიან და განლიგებული (განცხრებული) ხედაეს კაცსა ვისმე ერთსა" თეკ. 95,22; „განლიგებულ არს ყოველთა გზათა მისთა" ფს. XXIII, 20; „განლიგებულმან განჰმარტე ჴელი ჩემი აღმოყუანებად მისა" 3. ცხ. 428r; „როკუიდა იგი შორის მეინაკეთა მათ, განლიგებულთა თუალთა სიმთრვალითა მით ღჳნისაჲთა" Alh.—11,102v. იხ. ლიგება.

განლტოლვა (-ილი) იხ. განვლტოლა (-ილი).

განმაახლებელ-ი ახლად მქცევი: „რომელ არს შემოქმედი და განმაახლებელი და მაკხოვარი" რიფს. 168,25. იხ. განახლება.

განმაბნეველ-ი გამფანტველი: „(მგელნი)... განმაბნეველნი სამწყსოთა ღმრთისათანი" ბას. კეს.-ექუს. დღ. 33,2. იხ. განბნევა.

განმაგრება, გამაგრება «განმტკიცება», «გაძლიერება»: „განიმაგრე გული შენი" M,—„განიმტკიცე გული შენი" G, მსჯ. 10,5; „განმიმაგრეთ ზერგით კერძო" ჭ. ცხ. 10,12; „რამეთუ განმაგრდეს თუ სიმაგრე ძალისა მისისა" G,—„თუ განიძლეოს სიმაღლე იგი სიმტკიცისა მისისაჲ" O, იერემ. 51,53. „ზღუდეთა მისთა ეგულების გამაგრებაჲ" I ეზრა 9,18. იხ. მაგარი.

განმავალ-ი, გამავალ-ი მიმავალი: „ეტყოდა განმავალსა მას მისა ერსა ნათლის-ღებად მისაჲსა" ლ. 3,7; „გამავალთა ძმათა ჰკითხავნ მიზეზსა განსლვისასა" ი.-ე. 34,28. იხ. განსლვა; შინა-განმავალი.

განმაზოგებელ-ი გამანაწილებელი: „განიზრახე ადგილისა

მისთჳს, განმყოფელისა და განმაზოგებელისა ნოტიაჲსა“ ბას. კეს.-ეკუს. დღ. 47,10. იხ. განზოგება.

განმათავისუფლებელ-ი გამთავისუფლებელი, მხსნელი: „ტუეთა თანა განმათავისუფლებელი“ ეს. კჳპრ. [დაფლ.] 94r. იხ. განთავისუფლება.

განმაკრთობელ-ი შემაძრწუნებელი: „ბგერაჲ განმაკრთობელი, დაზულვაჲ კლდეთაჲ“ სიბრძ. ხოლ. 17,18. იხ. განკრთომა.

განმამაკაცება «განორძნება», გაზრდა: „ვიდრემდე განორძნდენ“ M,—„ვიდრემდის განმამაკაცნენ“ G, რუთ. 1,13. იხ. მამაკაცი.

განმამაკაცებელ-ი გააზალგაზრდაებული: „მოაგოს იგი განმამაკაცებელი კაცთა შორის“ ოთხ 33,25. იხ. განმამაკაცება.

განმამართლებელ-ი ვინც ამართლებს: „მოახლებულ არს განმამართლებელი ჩემი“ ეს. 50,8. იხ. განმართლება.

განმამტკიცებელ-ი «დამამტკიცებელი»: „ეფრემ, განმამტკიცებელი თაჳისა ჩემისაჲ“ Ქ,—„ეფრემ, დამამტკიცებელი თაჳისა ჩემისაჲ“ Ჭ. ფს. 107,9. იხ. განმტკიცება.

განმამწარებელ-ი გამამწარებელი: „მიგაელინო შენ სახლისა მის ისრაელისა, განმამწარებელთა მათ ჩემთა“ ეზეკ. 2,3. იხ. განმწარება.

განმანათლებელ-ი ვინც ანათ(ლ)ებს: „სანთელი განმანათლებელი არს ზედა სასანთლესა წმიდასა“ ზირ. 26, 29; „ჲ დაყუდებაო, განმანათლებელო სულისაო“ ჲ. ცხ. 80v. იხ. განათლება.

განმარგლა მარგლა: „მეშაკნე კეთილშან განმარგლის ყანაჲ თჳსი ღუარძლისაგან“ ჲ. ხწ. 278,14. იხ. მარგლა.

განმართ, გამართ გარეთ, შორს: „არა თუ მოყუასსა მას თჳსსა განმართ გაუტეევებდა“ მრთ. S, ი. ოქრ.-მარხ. და ითნ. 105,8; „მართალთაგან ესე ყოველი გამართ განიელტინ“ ზირ. 26,18. იხ. მართ.

განმართება, გამართება გასწორება, გამართვა, განახლება, წარმართვა; გაშლა, «განმარტება»: „განმართნეს ალაგნი ჭეუყანისანი“ ხიბრძ. ხოლ. 9,18; „მრუდი განჰმართე“ ლიმ. 64,29; „უკეთეთუ განმართებით განჰმართნეთ გზანი თქუენნი და სლუანი თქუენნი“ იერემ. 7,5; „განჰმართენით გულნი, ორგულნო“ იაკ. 4,8; „ხატი შენი განრუუნილი განჰმართო“ ეს. კჳპრ.-დაფლ. 99v; „განიმართნეს (განიმარტნეს pb.) ფრთენი თჳსნი“ O, იერემ. 48,40.

განმართება შენელება, შეკაზმვა: „უკუეთე ზეით აჲლდის (საჭმელსა), კელარი დაიუბნის და ამცნის განმართებაჲ“ ი.-ე. 37,12.

განმართებულ-ი გაშლილი, გაბმული: „ეითარცა მახჳ, განმართებული ოლეთა ზედა“ ოჳხე 5,1. იხ. მართება.

განმართლება მართლად ქცევა; სამართლის ქმნა: „უკუეთუ განმართლდეს უღლითა უშჯულოჲ ფჩი“ მიქ. 6,11; „რომელნი განიმართლებთ თაეთა თჳსთა“ ლ. 16,15; „განამართლონ მართალი და განაცრუონ უღმრთოჲ“ II შჯ. 25,1; „აღიარენ ბრალნი შენნი და განჰმართლდე“ ჱ. ხწ. 220,19; „მდაბალი და გლახაკი განამართლეთ“ ფს. 81,3.

განმართლება გამართლება; სამართალი: „მნებავს განმართლებაჲ შენი“ იობ 33,32; „პირით შენით განმართლებაჲ ჩემი გამოვედინ“ ფს. 16,2.

განმართლებულ-ი მართალი; სწორი: „რაჲთა... წოდნი განმართლებულ იპოვნენ“ იქ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 2,2. „კაცი გონიერი განმართლებულად ეალნ“ იგ. ხოლ. 16,21. იხ. მართლება.

განმარინებელ-ი დამახრწეველი, გადამრჩენელი; განმსხმელი: „არავინ იყო განმარინებელ ვერძისა მის ჴელისაგან მისისა“ დან. 8,7; „არავინ იყოს განმარინებელ თჳენდა“ II შჯ. 32,39. იხ. განრინება.

განმარისხებელ-ი «განმაძჭნებელი»: „და მოვიდოდიან შენდა შიშით ძენი იგი... განმარისხებელთა (განმაძჭნებელთა pb.) შენთანი“ I ეს. 60,14. იხ. განრისხება.

განმარტება «გამოთარგმანება»; «განძარცუვა»; «მიყოფა», «განპყრობა», «გარდაფენა», «ცხად-ყოფა», ახსნა; გაცლა; გაშლა; «განმართება»; «განცხადება»: „ეითარ განჴმარტებდა ჩუენ წიგნებსა“ C,—„ეითარ-იგი განმომითარგმანებდა ჩუენ წიგნთა“ DE, ლ. 24,32; „განჴმარტონ სამოსელი წინაშე ბერობასა“ G,—„განსძარცონ სამოსელი მისი და განიხილონ იგი“ O, II შჯ. 22,17; „ჴელი მისი მარცხენე მანისა მიმართ განჴმარტა“ G, — „ჴელი მარცხენე მისი მიყო მანასა“ M, მსჯ. 5,29; „განჴმარტა სამოსელი თჳსი“ G,—„განიპყრნა ჴელეონ სამოსელნი თჳსნი“ M, მსჯ. 8,25; „განჴმარტო მახე ჩემი“ O,—„გარდაჴფინო მის ზედა ბადე ჩემი“ pb., ეზეკ. 17,20; „განმარტოს ენაჲ ბრგუნული“ O,—„ცხადიყოს ენა ძლით-მზრახველი“ pb., ეს. 35,6; „განუმარტებან ყოველსა“ ჰრ. 4,34; „განიმარტის და წარიდეს მარტოჲ უდაბნოდ“ ფიზ. XXIII, 5; „ყოველსა კაცსა ნუ განუმარტებ (განუცხადებ pb.) გულსა შენსა“ O, ზირ. 8,29; „განუმარტებდეს ფერჴთა მათთა“ ანდ.-ანატ. 220,2; „განიმარტნეს (განიმართნეს O) ფრთენი თჳსნი“ I, იერემ. 48,8.

განმარტება თარგმანება, კომენტარი: „გამოეძიებს კერთხევათა მათთჳს განმარტებაჲსა“ იქ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 10,1.

განმარტებულ-ი, განმარტულ-ი «განპყრობილი», «მარტი(ვ)ობა», გაშლილი, გადაფენილი; წმინდა, ნათელი; წრფელი: „ფრთენი მათნი განმარტებულ ზედა კერძო ოთხთავე მათ“ O,—„ფრთენი მათნი განპყრობილ ზენაჲთ ოთხთაჲსა“ G, ეზეკ. 1,11; „განმარტებულითა გულითა გულს-ეიდგინე მე ესე ყოველი“ I ესთ. 29,17; „ღმერთო თუალი შენი განმარტებულ არს, ყოველი გუამი შენი ნათელ იყოს“ ლ. 11,34; „თუალნი ჩუენნი განმარტულ არიან და ქედნი ჩუენნი დადრეკილ არიან წინაშე მისსა“ ბალ. 56,24; „მიილებდეს საზრდელსა მხიარულითა და განმარტებულითა გულითა“ ხაქ. მოც. 2,46; „განმარტებულითა გულითა ეიტებდით მას“ ხიბრძ. ხოლ. 1,1; „(მარტოობითა) განმარტებულითა გულისაჲთა გუშინოდენ ღმრთისა“ კოლ. 3,22.

განმარტოება მარტოდ ყოფნა: „ესე საქმენი შეუნიან

პანანელსა, რაჲთა განმარტოვდეს" მ. ცხ. 90r. იხ. მარტოვება.

განმარჯუება წარმატება, «წარმართება»: „განემარჯუებოდა საქმე იგი ტაძრისაჲ მის" I ეზრა 7,8; „უფალმან თავადმან განუმარჯუს მას" O,—„უფალმან კეთილი წარუმართოს მას" pb., ზირ. 15,10.

განმარჯუება, გამარჯუება წარმატება; მოწადინეობა, «ნება»: „ეთხოვდით ადგილსა და განმარჯუებასა ჩუენსა შეელია ჩუენთანჲს" I ეზრა 8,51; „ელენან განმარჯუებასა გულისა მათისა უკეთურისასა" O, — „მალალთა ნებასა გულისა მათისათა" pb., იერემ. 13,10.

განმარჯუებულ-ი «მარჯუე», მძლე: „ეძიებდა განმარჯუებულსა ჟამსა" C,—„ეძიებდა ჟამსა მარჯუესა" DE, მთ. 26,16; „პარითა განმარჯუებულითა მიიწინეს ბიზანტიად" ანდ.-ანატ. 234,21; „განმარჯუებული შემოვიდა" ჭ. ცხ. 52,4. იხ. მარჯუება.

განმასაზღურებელ-ი «განსაყოფელი»: „განზომა სოგრძე იგი განმასაზღურებელისა (განსაყოფელისაჲ O) მის" ეზეკ. G. 41,15. იხ. განსაზღურება.

განმატფობელ-ი იხ. განტფობა.

განმაუცხოებელ-ი უცხოდ შემქმნელი: „სარწმუნოებისა განმაუცხოებელ" ლონგ. 150,30. იხ. განუცხო(ე)ბა.

განმაქარვებელ-ი მომსპობი, წამხდენი: „ესენი წინააღმდგომ არიან და განმაქარვებელ ერთმანერთისა (ცეკლ წყლისა)" ბას. კეს.-ეჭუხ. დღ. 45,13. იხ. განქარვება.

განმაქიქებელ-ი გამამქღავნებელი: „და ესე (ქებაჲ კაცთაჲ) განმაქიქებელ და მარცხუნელ არს კაცისა" მ. ცხ. 82,12; „ჴელშემარიტებისა და ტყუილისა განმაქიქებელნი" H—241,107. იხ. განჭიქება.

განმაყენებელ-ი «წარმდევნელი», მომცილებელი; გამშორებელი: „იყუნენ მკედარნი ამის ერისანი საქმელად მფრინველთა... და არავინ-იყოს განმაყენებელ" O,—„იყუნენ მკედარნი ამის ერისანი საქმელ მფრინველთა... და არა იყოს წარმდევნელი" G, იერემ. 7,33. იხ. განყენება.

განმაშორებელ-ი მომცილებელი: „სიმდაბლისა განმაშორებელ" ლონგ. 190,1. იხ. განშო(ე)რება.

განმაცრუებელ-ი გამტეხი: „ვიყავ შე... განმაცრუებელ ფიცსა სხჳსა" მ. ხწ. 262,26. იხ. განცრუება.

განმაცხოველებელ-ი სიცოცხლის მომცემი: „სული არს განმაცხოველებელი" ი. 6,63. იხ. განცხოველება.

განმაძლიერებელ-ი ძალის მიმცემი: „განმაძლიერებელი ჩემი და მჴსენებელი ჩემი შენ ხარ" ფს. 30,4. იხ. განძლიერება.

განმაძნელებელ-ი გაუტანელი, «შეუტკბობელი»: „განმაძნელებელ ჩუენდა არს" O,—„შეუტკბობელ არს ჩუენდა" pb., სიბრძ. სოლ. 2,12. იხ. განძნელება.

განმაძჯნებელ-ი «განმარისხებელი»: „მოვიდოდიან შენდა შიშით ძენი იგი... განმაძჯნებელთა (განმარისხებელთა I) შენთანი" O, ეს. 60,14. იხ. განძჯნება.

განმაძლარ-ი, გამაძლარ-ი აესებული: „-წეკ განმაძღარ ხართ" I კორ. 4,8; „განმაძღარ არიან, არღარა ჴნებავს ჭამად" მ. ცხ. 270 v; „ვერ გამაძღარა წყლითა" O,—„არა განძღებისწყლითა" pb., ოგ. ხოლ. 30,10. იხ. მაძღარი; გა(ნ)ძღომა.

განმაწესებელ-ი «მოპატრე», გამჭრიახი, შორსმჭვრეტელი: „მოსპოლავს... წინაწარმეტყუელსა და განმაწესებელსა" O,—„მოსპოლავს... წინაწარმეტყუელს და მოპატრესა" pb., ეს. 3,2. იხ. გა(ნ)წესება.

განმახუა, გამახუა წამახვა, ალესვა: „ლერწამნი განმახუნიან" სიქელ. უწყ. 1210; „გამახუე მახჳლი შენი" ჭ. ცხ. 184,4. იხ. მახუა.

განმბნეველ-ი იხ. განბნევა.

განმგე გამგე; გამგებელი; მმართველი: „იქმნა იგი მიერითგან განმგე რჩეულ" მ. ცხ. 218 r; „რაჲთა იგი იყოს განმგე ამა საჭმესა" ბარიტ. წამ. 101v; „შეისუენა მამამან მისმან და დაშთა პანტელეონ მარტოჲ განმგედ თაჳსა თჳსისა" Sin.-11,181r.

განმგებელ-ი «განმმართველი»; ზედამდგომელი, მნე; ქვეყნის მმართველი: „ბრძენთა განმგებელ" O,—„ბრძენთა განმმართველ" pb., სიბრძ. სოლ. 7,15; „თჳსისა სახლისა კეთილად განმგებელ" I ტიმ. 3,4; „რავდენნი ურწმენონი მთავარნი და განმგებელნი მოჰკუდარ არიან სოფელსა ამას" მ. ხწ. 87,27; „დაუტევა... განმგებელად წარჩინებული ერთი" ჭ. ცხ. 68,1. იხ. განგება.

განმგებელ-ი და მწიგნობარ-ი «მწიგნობარ(თ)-შემყვანებელი»: „მსაჯულნი და განმგებელნი და მწიგნობარნი დაადგინნე თავისა შენისა" M,—„მსაჯულნი და მწიგნობართ-შემყვანებელნი დაადგინნე თაჳსა შენისა" G, II მჭ. 16,18.

განმგებელთ-მოძღუარ-ი მთავარი, მმართველი: „ალექსანდროს განმგებელთ-მოძღუარმან თქუა" Sin.-11, 234r. იხ. მოძღუარი.

განმდიდრება დიდად ან მდიდრად ქცევა: „რაჲთა თქუენ მისითა მით სიგლახაკითა განმსდიდრდით" II კორ. 8,9; „განდიდნეს და განმდიდრდეს (განმდიდრნეს O) და განსუქნეს და განპოხნეს (განსხუეს O)" I, იერემ. 5,28; „უფალმან დაიგლახაკის, განამდიდრის" I მფ. 2,7; „იცითა, თუ ეითარ განემდიდრდი შე, და თქუენცა... უეჭუელად განჰმსდიდრდეთ" მ. ცხ. 42v.

განმდიდრება სიმდიდრე: „განაშრაელე განმდიდრებაჲ მისი" ფს. 64,10. „განმდიდრებული იგი დაგლახაკნების" გრ. ანძ.-შობ. 299,4. იხ. მდიდრება.

განმდრეკელ-ი «გარდამაქცეველი», მიმდრეკელი, შემცდენელი: „მოიყუანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე, ეითარცა განმდრეკელი ერისაჲ" C,—„მომგუარეთ მე კაცი ესე, ეითარცა გარდამაქცეველი ერისაჲ" DE, ლ. 20,14. იხ. განდრეკა.

განმეძვება «სიძვა», როსკიპობა: „არა შეგინო ასული შენი განმეძვებად იგი" G,—„არა შეგინო ასული შენი სიძვად" pb., ლევიტ. 19,29. იხ. მეძვება.

განმზადება მზად ყოფნა; მორთვა, მოწყობა: „მე განუმზადო სახლი აქლემთა შენთა" დაბ. 24,31; „განმზადებულ არიან ბრძოლად" იქდ. 5,1; „განჰმზადა სამარათალსა ზედა საყდარი თჳსი" ფს. 9,8; „რომელი განემზადებოდის ლაშქრად წინაშე პირსა მეგობრისასა" ოგ. სოლ. 29,3; „განეგემზადენით და აღეიდოდეთ იერუსალჵმდ" საქ. მოც. 21,15; „რომელმან განმზადნეს გზანი შენნი წინაშე შენსა" ლ. 7,27.

განმზადება გაწყობა: „განმზადებასა გულისა მათისასა ერჩდა ყური შენი“ ფს. 9,38.

განმზადებულ-ი «მზა»; მოსალოდნელი, «განკრძალული»: „ყუენით განმზადებულ“ DE,—„მზა იყუენით“ C, მთ. 24,44; „განმზადებულნი დგენ ბრძოლად“ pb.,—„განკრძალულნი განვემზადენით ბრძოლად მათა“ O, ნეემ. 4,16; „განმზადებულ ვარ მე მისლვად თჳენდა“ II კორ. 12,14; „და განმზადებულად გუაქუს შურის-გებად ყოელსა ურჩებისა“ II კორ. 10,6; „განმზადებულ არიან მისა ფრთენი, ეითარცა ორბისანი“ იგ. ხოლ. 28,6. იხ. მზადება, წინა-განმზადება.

განმზადებულება «ჭურჭელი», აკაზმულობა, მოწყობილობა, საჭირო ნივთები: „წარმოტყუენეს... განმზადებულებაჲ მათი“ G,—„და წარტყუენეს... ჭურჭლები მათი“ M, რიცხ. 31,6; „გჳღუაწენ ჩუენ ყოელითა განმზადებულებითა“ I ეზრა 8,31; „ყოელი განმზადებულებაჲ მის თანა წარიღენ“ II ეზრა 1,4.

განმზომელ-ი მიწის-მზომელი: „არა არს მათ შორის განმზომელი, რომელმანმცა განუზომა სამკჳდრებელი მათი“ ბას. კეს.-ბჳუნ. დდ. 100,38. იხ. განმზადება (-ელი).

განმზრახ-ი, განმზრახველ-ი, გამზრახ-ი მრჩეველი: „განგებულებით იქმნების ბრძოლაჲ, ხოლო შეწევნაჲ—გულისაგან განმზრახველისა“ იგ. ხოლ. 24,6; „უკეთუ ჰკითხის რაჲმე ვინ, ბოროტისა განმზრახველ ეჰმნის“ მ. სწ. 241,5; „არა ყოლადვე გეპოოს ჩემებრი განმზრახი“ მ. სწ. 157,6; „უბრძანა მჴედართა, რაჲთა თავები დაშჩრან ყოელთა გამზრახთა“ S—1141,61г. იხ. განზრახვა; მართლ-განმზრახველი.

განმკითხველ-ი მსაჯული, გამომძიებელი: „ყოველთა გულთა განმკითხველი არს ღმერთი“ I სწტ. 28,9; „ვინ არს განმკითხველი ჩემი“ ეხ. 50,8; „იყავ შენ მარადის შემასმენელ თავისა შენისა და განმკითხველ სულისა შენისა და მაშჩილებელ ცოდვათა შენთა“ მ. სწ. 138, 20. იხ. განკითხვა.

განმლეველ-ი «შემწუველი», გამცეთელი: „ღმერთი შენი ცეცხლ განმლეველ არს“ G,—„ღმერთი შენი ცეცხლ შემწუველ არს“ M, II შჯ. 4,24; „არს იგი (კაცი მტყუარი) განმლეველ სათნოებისა, ეითარცა გესლი რაჲნისა“ მ. სწ. 241,32. იხ. განლევა.

განმმართებელ-ი მესაჭე, გამზიდველი: „ჯარი... ურნატ-საესედ განმმართებელი“ პოვნ. სტეფ. 67,16. „მოიქცევიან მცირისაგან საჴისა, ვიდრეცა-იგი მისლვად განმმართებელსა მას უნებნ“ ოაკ. 3,4. იხ. განმართება.

განმმართველ-ი «განმგებელი»: „ბრძენთა განმმართველ“ pb.,—„ბრძენთა განმგებელი“ O, სიბრძ. ხოლ. 7,16. იხ. განმართვა.

განმმარტებელ-ი მთარგმნელი, კომენტატორი: „წარმოდეგინ აწ საშეულ... ზეცისაჲ განმმარტებელი“ ოა. რომ.-კურთხ. ისაკ და ოაკ. 6,9; „რამეთუ განმმარტებელად შორის მათსა დგა“ იქვე. 0,14. იხ. განმარტება, ურნატ-განმმარტებელი.

განმმსტრობ-ი «მსტოარი», ჯაშუში: „დამალნა განმმსტრობნი (მსტოარი M), რომელნი მიაელინნა იისუმან განმსტრობად იერიქოჲსა“ G, იხუ 6. 6,25. იხ. განმსტრობა.

განმრავალწილება «განმრაელება»: „რაჲთა ცოცხალ იყუნეთ და განჰრავალწილენით“ G,—„რაჲთა სცხონდეთ და განმრაელდეთ“ M, II შჯ. 11,8. იხ. წილ.

განმრაველება «განმრავალწილება», მრაელად ქცევა, გადიდება, შემატება, განშირება, გამდიდრება: „რაჲთა სცხონდეთ და განმრაელდეთ“ M,—„რაჲთა ცოცხალ იყუნეთ და განჰრავალწილენით“ G, II შჯ. 11,8; „განმრაელდეს მჴეცი ქუეყანისაჲ შენ ზედა“ გამოსლ. 23,29; „განმრაელებით განგაგრაველო შენ“ ჰებრ. 6,14; „განვაგრაველნე ივინი და არღარა შემცირდენ“ ბარ. 2,34; „ჴირნი გულისა ჩემისანი განმრაელდეს“ ფს. 24, 17; „განამრაველა ცოდვა“ II სწტ. 33,23; „ეგჳპტურმან განამრაველნის სიტყუანი“ ეკლ. 10,14; „წყლელებამან ზაკუეოსმან განამრაველნის ბრძჳნი“ ზირ. 27,28; „განამრაველებ ტანჯვათა მაგათ“ ანდ.-ანატ. 217,8; „განმრაველდეს ოქროჲთა და ვეცხლითა“ იუდ. 5,3. „ჴანმრაველებითა უშჯულოებისაჲთა განჴმეს სიყუარული მრაჳალთაჲ“ მთ. 24,12. იხ. მრაველება.

განმრაცხელ-ი რომელიც ითვლის: „პოეა კაცი... განმრაცხელი წელთა მრაჳალთაჲ“ Sin-97,70v. იხ. მრაცხელი.

განმრთელება «განცოცხლება», «განკურნება», «განგება»; გამოჯანსაღება; «განცხოველება»: „უკუეთუ იქმნეს ჯორცსა ტყაეისა მისისასა წუთხი და განმრთელდეს“ G,—„უკუეთუ იყოს ჯორცსა ტყაეისა მისისასა წყლულებაჲ იგი რაჲმე და განცოცხლდეს“ pb., ლევიტ. 13,16; „ვიღრე არა განმრთელდეს“ G,—„ვიდრემდის განეგნეს“ M, იხუ 6. 5,9; „სინანული მჴცას არს უძლურსა ჭეუმდებარესა, რომელი განმრთელდის სენისაგან“ მ. სწ. 58,18; „განმამრთელნეს ჩუენ შემდგომად ორისა დღისა“ G,—„განმაცხოველნეს შემდგომად ორისა დღისა“ O, ოსე 6,2.

განმრთელებულ-ი «განკურნებული»: „განმრთელებულ არს სჯრიგობაჲ“ G,—„განიკურნა სჯრიგებელება იგი“ pb., ლევიტ. 13,37. იხ. მრთელი.

განმრუდება განხრა; შეცვლა; «გარდაქცევა»: „პირი თჳსი განმრუდოს“ O,—„გარდააქციოს პირი თჳსი“ pb., ზირ. 27,26; „განიმრუდა პირი მისი“ I შჯ. 21,13. იხ. მრუდება.

განმრყუნელ-ი წამხდენი, გამფუჭებელი: „მიაყარეთ ჩუენ მელები მცირჱ, განმრყუნელი ვენაჯთაჲ“ ქება 2,15; „ნუმცა მიგუტაცებს კრავსა სამწყსოჲთ შენით აღთქუმულთა ამათგან განმრყუნელი იგი მგელი“ რიფხ. 104,30. იხ. განრყუნა.

განმსტრობა, განმსტუროობა, განმსტუჳრობა: «განხილვა», «მოხილვა», «სტუანვა», თვალთვალი, ჯაშუშობა: „განიმსტურეს ჴუეყანაჲ“ pb., — „განიხილეს რაჲ ჴუეყანაჲ“ G, რიცხ. 13,26; „მიაელინნა... რაჲთა გამოიკულიონ ქალაქი და განიმსტრონ ესე ქუეყანაჲ“ I სწტ. 19,3. „წარაელინა მოსე განმსტუროობად იაზიროსსა“ G, — „წარაელინა მოსე მოხილვად იეზერისა“ pb., რიცხ. 21,32; „განმსტრობად“ G,—„სტეანვად“

M, ახუ 5. 6.25; „წარაკლანა... განსტერობად, სადაცა ბუნ იყო ეთოპელთა" Sin.—11,894r. იხ. მსტ(უ)ეროება.

განმსტერობელ-ი მზვერავი, ჯაშუში: „განმსტერობელთა მის ქეყანისათა მოიპეს სამოსლები" რიცხ. 14,6. იხ. განმსტეროება.

განმსყიდელ-ი «მოფარდული», ეაჭარი: „გამოასხა ყოველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელა იყიდდა ტაძარსა" DE,—„გამოასხა ყოველი მოფარდული და მომსყიდველები ტაძარსა მას შინა" C, მთ. 21,12; „იყოს განმსყიდელი იგი, ვითარცა მომსყიდელი" ეს. 24,2. იხ. განსყიდა.

განმსჭუალვა, განმშჭუალვა «შემშჭუალვა», მიკვრა; დალურსმვა: „განმჭუალენ შიშითა შენითა ჴორცნი ჩემნი" Ქ.—„შევმჭუალენ შიშსა შენსა ჴორცნი ჩემნი" Č, ფს. 118,120; „განვიმსჭუალნით მწუხარებითა, ვითარცა მესმრიოა" მ. სწ. 31,8. იხ. მშჭუალვა.

განმტკიცება «განმაგრება», «განძლიერება», «ვამყარება»: „განიმტკიცე გული შენი" G,—„განიმაგრე გული შენი" M. მხკ. 19,5; „ყრმაჲ განმტკიცნებოდა" DE, — „ყრმაჲ იგი... განძლიერდებოდა" C, ლ. 1,80; „რომელმან განამტკიცენ ყოველნი სიტყუანი შენითა" რიფს. 104,18; „მკლავემან ჩემმან განამტკიცოს იგი" ფს. 88,22; „განამტკიცნეს პირნი მათნი უფროჲს ღმრთისა" იერემ. 5,3; „განამტკიცოს სიტყუაჲ ჩუენი გულსა შინა შენსა" pb.,—„დასჯერდინ სიტყუაჲ ჩემი გულსა შენსა" O, ეგ. ხოლ. 4,4. „შე უფროჲსად განმტკიცებულ ვარ ქრისტჱს მიმართ" ეზტ. 122,1. იხ. მტკიცება.

განმტყუენება გაცრუება: „განამტყუენე ალთჳმაჲ იგი, რომელი ალმოჰქ მე" მ. სწ. 126,30. იხ. მტყუენება.

განმღებ-ი, განმღებელ-ი «რომელმან განაღოს», გამღები, გამხსნელი: „არა იყო განმღები ქართა ჴორიათაჲ" G.—„არეინ იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ჭორისანი" M, მხკ. 3,25; „ყოველი განმღებელი ყოველსა საშოჲსაჲ" G,—„რომელმან განაღოს საშოჲ" pb., რიცხ. 18,15. იხ. განღება.

განმყოფ-ი, განმყოფელ-ი გამანაწილებელი, მფშვნელი, მომტეხი; «მომპოვნებელი»: „განმყოფი ნატჳენაჲთად" G. მხკ. 5,30; „ვინ დამადგინა მე მსაჯულად და განმყოფელად თჳენ ზედა?" ლ. 12,14; „არა ვინ იყო განმყოფელ მათა" გოდ. იერემ. 4,4; „განმყოფელო საცოურისაო" A,—„მომპოვნებელო საცოურისაო" B. სხსტ. 132,23. იხ. განყოფა.

განმყოფელ-ი გამშლელი, გამრთხმელი, «მომპოვნებელი» (?): „განმყოფელმან ფრთეთა თჳსთაჲსთან შეიწყნარნა ფრინი" G.—„განუკნა ფრთენი თჳსნი და შეიკრიბნა იგინი" M, II მჯ. 32,11; „განმყოფელო საცოურისაო" B.—„მომპოვნებელო საცოურისაო" A, სხსტ. 132,23. იხ. განყოფა.

განმშჭუალვა იხ. განმსჭუალვა, სამსჭუალი, სამშჭუალი.

განმცდელ-ი მაცთური, ავაზაკი: „ნეეკეე განგცადნა თჳენ განმცდელმან ჩემ" I თეს. 3,5; „ძალი შენი, კაცისა განმცდელისაჲ" ოსე 6,9. იხ. განცდა.

განმცემელ-ი «გამომცემელი», გამცემი: „პელი განმცემელისა ჩემისაჲ ჩემ თანა ტაბლასა ზედა" ლ. 22,21; „რომელი-იგი იყო განმცემელ" DE,—„რომელი-იგი იყო გამომცემელი" C, ლ. 6,16. იხ. განცემა; შინა-განმცემელი.

განმცხრომელ-ი ამაყი, ზვიადი; მომლხენი, მამხიარულებელი; მოცეკვავე: „თუალნი განმცხრომელნი დამდაბლდენ" ეს. 5,15; „ნუ წარსწყმედ განმცხრომელსა მაგას ქალაქისასა" ფილიმ. 20ბv; „სარგებელ გეყოს იგი უფროჲს ხილვასა თიატრონისასა, მომღერალთა და განმცხრომელთა" მ. სწ. 61,8; „სადა-მე იყვნენ მაშინ მსუმელნი ღჳნისანი და განმცხრომელნი მრაველითა სახიობითა და ჴმითა ქნარისა და სტჳრისადთა" მ. სწ. 15,8; „შეიყვანა იგი განმცხრომელთა ტაბლასა, გინა მოსუმურთა შეებისა" Sin.—11,125v; „ნუმცა ხართ წინაშე დედათა მხიარულ და განმცხრომელ გულითა, და წინაშე მამათა და ძმათა თქუენთა მჭმუნვარე პირითა და მწუხარე გულითა" მ. სწ. 271,19; „არასადა ყურად იხუენით ჴმანი დედათა განმცხრომელთანი" მარკ. 248v. იხ. განცხრომა.

განმწარება, გამწარება «ვანრისხება»; მწარედ ქცევა: „განვმწარენ მე უფროჲს თჳენსა" G,—„განმწარდა ჩემზჱ უფროჲს თჳენსა" M, რუთ 1,13; „განგამწარეს შენ, უფალო" ფს. 5,11; „კერპებითა მათითა განმწარეს მე" M,—„განმარისხეს მე კერპებთა ზედა" G, II მჯ. 32,21.

განმწარებულ-ი მწარე, განრისხებული: „იგი თაეად განმწარებულ არს" გოდ. იერემ. 1,4; „განმწარებულ ხარ მშობელთა მაგათ მიმართ შენთა" ფსლტ. 148,30. იხ. მწარე.

განმწესებელ-ი წესრიგში მომყვანი: IV მფ. 20,19. იხ. განწესება.

განმწმედელ-ი ვინც წმენდს: „რამეთუ განმწმედელი იგი და განწმედილნი იგი ერისაგან არიან ყოველნი" ჰებრ. 2,11. იხ. განწმედა.

განმწჯსება «აღორძინება», გაზრდა: „განმწჯსნა ყრმაჲ" G,—„აღორძნდა ყრმაჲ იგი" M, მხკ. 16,24; „განმწჯსნა ყრმაჲ იგი და იქმნა ჰაბუკ" მ. ცხ. 140r. იხ. მწჯსი.

განმწყრალება „განამწყრალა ეფრემ და განარისხა" pb.,—„გული განაწყო ეფრემ და განარისხა" O, ოსე 12,14. იხ. წყრომა.

განმხიარულება «განიშატიანება», გამხიარულება: „იყო რაჟამს განმხიარულდა გული მათი" M.—„იყო ოდეს განიშატიანდა გული მათი" G, მხკ. 16,24; „განამხიარულე მე ყოველთა დღეთა ცხოვრებისა ჩემისათა" ფსლტ. 127,4. „რაჟამს ეშმაკ განმხიარულებული დუღდა" ფსლტ. 133,1. იხ. მხიარულება.

განმხილება გამქლავნება, შერცხვენა: „არა უნდა განმხილებაჲ მისი" მთ. 1,19. იხ. მხილება.

განმჯნობა გამხნევება, გამამაცება, გაძლიერება: „განმჯნდი ძალითა" ნაუმ 2,1; „განმჯნდით და იქმნენით ძე ძლიერებისა" მ. ცხ. 89r; „განამჯნო იგი და ნუგეშინისცა" მ. ცხ. 186r; „განამჯნო იოსებ" მ. სწ. 207,21. იხ. მჯნობა.

განმჯრწნელ-ი მომსპობი, გამანადგურებელი, წამხდენი:

„ნიავ-ქარი შემწეველი და განმკრწნელი“ ეერემ. 51,1. იხ. განკრწნა.

განნათლება იხ. განათლება.

განნაჩინებ-ი «შესაწირავი», ხვედრი: „მჴარი იგი განნაჩინებისაჲ მოვიღე“ G,—„მჴარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღე“ O, ლევიტ. 7,34; „განუჩინეთ განნაჩინები განჩინებულად უფალსა დასაბამად თჳისა თქუენისაჲ“ G,—„განუჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველი თჳთაგან“ pb., რიცხ. 15,20. იხ. განჩინება.

[განნახევრება] განნახევრებულ-ი «ზოგი», ნახევარი: „იქმნა განნახევრებული ნაწილი განსრულთაჲ ბრძოლად“ G,—„იყო ზოგი იგი ნაწილი, რომელ განიყვეს ბრძოლად“ pb., რიცხ. 31,30; „იყო განნახევრებული იგი შესაკრებელსად ცხოვართაგან“ G,—„იყო ზოგი იგი კრებულისა ცხოვართაგან“ pb., რიცხ. 31,43. იხ. ნახევრება.

განწკრევა, განკრევა «განბნევა», გაფანტვა, «განფიწლვა», «განქარევება», «განბერვა»: „რომელსა ზედა დაეცეს, განაქრიოს იგი“ DE,—„რომელსა ზედა დაეცეს, განაბნიოს იგი“ C, მთ. 21,44; „ეითარცა-იგი განინკრიოს სანკრეველითა“ O,—„ეითარ სახედ განიფიწლვის ფიწლვასა“ pb, ამოს 9,9; „განვა(ნ)კრინე იგინი სოფლებსა შორის“ O,—„განვფიწლნე იგინი სოფლებსა შორის“ G, ეზეკ. 29,12; „განვაკრიო მიწაჲ მისი მისგან“ O,—„განფიწლონ მტუერი მისი მისგან“ G, ეზეკ. 26,4. „ეითარცა არმურნი განანკრინეს იგინი“ O,—„ეითარცა ალმურმან განაქარვნეს იგინი“ pb, ხაბრძ. ხოლ. 6,24; „განანკრიეთ იგი“ O.—„განვბერენ იგინი“ pb., მალ. 1,12. „პრანა... განკრევაჲ ნიჴებითა წინაშე ჭარსა ნაცარი იგი ძუალთა მისთა წჳდათაჲ“ Sin.-11,3661. იხ. ნკრევა/კრევა.

განორძინება «ალორძინება»; «განმამაკაცება», ზრდა: „თესლი იგი აღმოსცენდის და განორძნდებინ“ DE,—„თესლი იგი აღორძნდებინ“ C, მრ. 4,27; „ვიდრემდე განორძნდენ“ M, — „ვიდრემდის განმამაკაცნენ“ G, რუთ 1,13. იხ. ორძინება.

განოტება გაძლეება, განდევნა, მოცილება: „განაოტოს პირისა შენისაგან მტერი“ აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 100,4; „ბოროტთა გულის-სიტყუათა განვოტებდი, ხოლო კეთილთა მოუწოდდი“ მ. ცხ. 295v; „განოტებ შიშსა ღმრთისასა შენგან“ მ. ცხ. 295v. „სწრაფით რბიოდა იგი, განრაჲ-ოტებულ იყო იგი სოდომით“ მ. სწ. 105,28. იხ. ოტება.

განპარვა მოპარვა: „სადა მპარაჲთა დათხარიან და განპარიან“ მთ. 6,19; „კედელი დაითხარებოდა და საფასე ჭრა განიპარებოდა“ Alh.-11, 1751. იხ. პარვა.

განპატიჟება დასჯა: „რომელმან განბძაროს პოროტი სამეუფოჲ... ერთითა პატჟითა განიპატიჟნენ ორნივე იგი“ მ. ცხ. 229v. იხ. პატჟი.

განპება «განხეთქა», გაპობა, განხეთქილება; «განკეთება»: „არა განეპოთ ეგე (კეართი)“ C,—„არა განეხიოთ ესე“ DE, ი. 19,24; „განიპო კეუანაჲ ქუეშე კერძო ფერკთა მათთა“ G, — „განსთქდა კეუანა ფერკთა კეუეშე მათსა“ M, რიცხ. 10,31; „განაპეს სამთა ამათ ბანაკი იგი“ I მნტ. 11,18; „უფროჲსად განიპის“ DE,—„უძკრეს განხეთქილ იქმნის“ C, მრ. 2,21; „განიპო აერი და მეყსეულად მუნვე შეირწყუა“ O,—„განკუეთა პაერისა მეყსეულად თჳთ თაეით თჳსით შეურთების“ pb., სიბრძ. ხოლ. 5,12; „გუერდი განუპეს ლახურთაჲ მ. სწ. 70,27. „ყამი არს განკებისაჲ და ყამი შეკერისაჲ“ ეკლ. 3,7; „ამისთჳს არს განკებაჲ და ჴლომაჲ შორის მონაზონთა მსგავსად მსოფლითა“ მ. სწ. 264,18.

განპებულ-ი გაბლეჩილი; «ხეთქილი»: „რომლისა პლაჯი არა განკებულ იყუნენ“ ხ. გად.-დაბ. 188,82; „განპებულსა (ხესა) ჭეშე“ O,—„ხეთქილსა (ხესა) ჭეშე“ pb., დან. 13,54. იხ. პება; ფრთე-განპებული, პლაჯ-განპებული.

განპებულობა გაპობა, გაბლეჩა: „პლიკი არა მრჩობლ განპებულობს“ G,—„პლაჯი მისი არა განპებულ არს“ O, ლევიტ. 11,4. იხ. განპებული.

განპოხება «განსხუობა», გასუქება: „განდიდნეს და განმდიდრდეს და განსუქნეს და განპოხნეს“ I,—„განდიდნეს და განმდიდრნეს და განსუქნეს და განსხუენ“ O, იერემ. 5,28; „(წჴმაჲ მყუდროჲ) სიღრმედ მიიწევს და განაპოხებს ყანასა“ A—02, 238. იხ. პოხა.

განპყრობა «განმარტება», გაშვერა, აღმართვა, გაშლა; «აღპყრობა»: „განიპყრნა გედეონ სამოსელნი თჳსნი“ M,—„განჰმარტა სამოსელი თჳსი“ G, მხ. 8,25; „განგიპყრნენ ჴელნი შენნი“ DE, — „აღგიპყრნენ ჴელნი“ C, ი. 21,18; „განგიპყრენ ჴელნი ჩემნი“ ეს. 65,2; „განიპყრნის ფრთენი თჳსნი“ ოზ 30,36.

განპყრობილ-ი გაშლილი, გაშვერილი; «განმარტებული»: „იყუნეს ჴელნი მოსესნი განპყრობილ“ გამოსლ. 17,12; „ფრთენი მათნი განპყრობილ ზენაჲთ ითხთასა“ pb.,—„ფრთენი მათნი განმარტებულ ზედა კერძო ოთხთაეე მათ“ O, ეზეკ. 1,11. იხ. პყრობა.

განრაცხა აღრიცხვა, დათვლა: „იხილა და განრაცხა იგი“ ზირ. 1,9; „ვინ-მე შეეძლოს განრაცხად?“ ზირ. 18,3. „თმანიცა თაესა თჳენისანი ყოველნი განრაცხილ არიან“ ლ. 12,7. იხ. რაცხა.

განრბევა გარბენა, გაქცევა: „განარბია აქაბ და წარეიდა და მიეგებოდა ელიას“ III მფ. 18,10. იხ. რბევა.

განრგნება «გამოწვედება», დანაყვა: „განარგნა, რომელი შეეკრიბა“ G,—„გამოწვიდა, რომელი-იგი შეეკრიბა“ O, რუთ 2,17.

[განრევა] შერევა: „ცანი მისა ცეარ-განრეელ ღრუბლითა“ აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 198,9. იხ. რევა; ყუავილ-განრეული.

განრვალება რვალად, სპილენძად ქცევა: „ცაჲ განრვალდა“ მრთ. D. ოჭრ.-პეტრე და ელ. 817. იხ. რვალი.

განრთხმა «განყოფა», «მიყოფა», «წარმოზიდვა»; გაბმა; გაშვერა, გაშლა, «განცრცობა»; გაკრვა: „განრთხა ანგელოზმან მან უფლისამან წჳერი იგი კეერთხისაჲ“ M,—„განყო ანგელოზმან უფლისამან წჳერი კეერთხისაჲ“ G. მხ. 6,21; „განირთხ ჴელი შენი“ G,—„შიაე ჴელი შენი“ M, იხუ 6. 8, 18; „ვითარცა განართხიდეს (წარმოჰზიდვიდეს Ꙗ) მას საბლითა“ Ქ. ხაქ. მოც. 22,25; „განირათხ ჴელი შენი“ მთ. 12,13; „საბლითა განართხეს მახე ფერჴთა ჩემთაჲს“ Ქ. ფხ. 139,6; „ვითარცა ბელეკონმან განერთხენ რტონი“ ზირ. 24,22; „განართხნა ბაბილონი თჳსნი“ O,—„განერცნა ბაბილონნი მისნი“

G, ეზეკ. 37,6; „ვაი-რაგ-არ თხეს ძელსა მას ზედა“ ეზტ. 122,17; „განგართხა შენ ქუეყანასა ზედა“ ეზეკ. 32,4; „ქალი განრთხმული ჩემდამო“ ეზეკ. 2,9. იხ. რთხმა.

განრთხმულობა გაჭიმვა; „ძარღუნი განრთხმელობისა მათისაგან დაფლხუდიან“ H—2251, 2851. იხ. რთხმა; განრთხმა(-ულ-).

განრინება «ცხორება», «ჭსნა», «ცხოვნება», გადარჩენა, თავის დახრწვა: „რომელსა უნდეს სული თჳსი განრინებად“ DE,—„რომელსა უნდეს თავისა თჳსისა ცხორებად“ C, მრ. 8,35; „განირინე თავი შენი“ C,—„იჴსენ თავი თჳსი“ DE. მრ. 15,30; „სხუანი განარინნა, განირინენ თავცა თჳსი“ C,—„სხუანი აცხოვნა, იცხოვნენ თავცა თჳსი“ DE, ლ. 28,35; „განმარინე მე. უფალო, კაცსა უკეთურისა“ Ქ, ფს. 139,2; „განმარინა მე ჴელთაგან ჰეროდესთა“ ხაჭ. მოც. 12,11. „ვერ ძალ-მიც განრინებად მთად კერძო“ დაბ. 19,19; „როშელთა ვერ უძლავს განრინებად ბრძოლისაგან“ ეს. 46,2.

განრინებულ-ი «ცხოვნებული», «განრომილი», გადარჩენილი: „წარწყმიდოს განრინებული ქალაქით“ Fr.,—„წარწყმიდოს ცხოვნებული ქალაქისაგან“ G, რიცხ. 24,19; „განრინებულნი განერნეს ქალაქებსა“ M.—„განრომილნი შეიქცეოდეს ქალაქთა ძნელთა“ G, იხუ 6. 10,20; „განრინებულნი საბრჴისაგან ეშმაკისა“ შჯ. 51,6.

განრიხ(უ)ვა «მორისვა», გაკრეჭა: „არა განჴრისო პარჳშთა ცხოვართა შენთაჲ“ G.—„არცა მოჭრისო ცხოვარი იგი პარჳშთა შენთაჲ“ M, II შჯ. 15,10. იხ. რის(უ)ვა.

განრიხვება, გარიხვება «გულმოწყე/გულმწყრალ ქმნა»; «გულის-განწყობა», «რიხვა», «განმწარება», «განძგნება», გაწყრომა, გაგულისება, აღშფოთება, «ზრზენა»: „განურიხვნა მოსე ელიაზარს“ O,—„გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა“ G, ლევიტ. 10,16; „განრიხვნა ბალაკი ბალაამს ზედა“ pb.,—„გულმწყრალ იქმნა ბალაკ ბალაამს ზედა“ G, რიცხ. 24,10; „ნუ... განჴრიხვნები ჩუენოჲ, უფალო“ B,—„ნუ... მრისხავ ჩუენ, უფალო“ A, სბსტ. 136,9; „განმარიხვეს მე კერპებთა ზედა“ G.—„კერპებითა მათითა განმამწარეს მე“ M, II შჯ. 32,21; „განმარიხვონ მე“ M,—„განმაძგნონ მე“ G, II შჯ. 31,20; „რაჲსათჳს განრიხვნები ერსა შენსა ზედა გულის-წყრომით“ გამოსლ. 32,11; „განრიხვნა ნაბუქოდონოსორ ყოველსა მას ქუეყანასა ზედა ფრად“ ოდე. 1,11; „ესეთნეულებითა საქმითა განრიხვებ შენოჭმედსა“ სად. 44,20; „განრიხვნა და აღვირა სავარძელთაგან თჳსთა“ ფლტკ. 149,8; „მამანი ნუ განარიხვებთ შვილთა თქუენთა“ კოლ. 3,21; „განრიხვნა ფრად მეფე იგი“ ფლტკ. 145,23; „განარიხვებს სალმობასა სულთასა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოთ. 105,25; „განრიხვნეს ორთა მათ ძმათათჳს“ DE,—„გული განიწყუს ორთა მათ ძმათათჳს“ C, მთ. 20,24; „რომელიცა განარიხვებს სტჯესა, არა ცხონდეს“ pb.,—„რომელი აზრზენდეს სიტყუასა, იგი ვერ ცხონდეს“ O, ეგ. ხოლ. 18,7. „ნუ ისწრაფი სულთა შენითა განრისხებასა“ ტკლ. 7,10. „განრისხებული აღადგინებდა კუნესასა დიდსა ქრისტეანეთა ზედა“ ფლტკ. 133,5; „აღიძრა სულითა თჳსითა ეითარცა განრისხებული“ ლ. 11,33 იხ. რისხება/რისხვა.

განრომა, გარომა გადარჩენა; თავის დახრწვება, ხსნა; «დავრდომა»: «მიგანრომა», დარჩომა: „არამცა განერა ყოველი ჯორციელი“ მთ. 24,22; „რაჲთა განერე კაცი კურციკი საფრჩესა“ მრთ. S, ოქრ.-გურიტ. 228,3; „არა განმერე ჴელთაგან ჩემთა“ ბად. 44,21; „მართალი მჴეცისაგან განერეს“ ეგ. ხოლ. 11,6; „განერა ჯურჯერი, რომელსა იქმოდა თაჳსაგან, ჴელთა შინა მისთა“ იერემ. 18,4; „რომლითა გაერებოდი, იგი ხოლო დაიმჭირე“ ი.-ე. 44,8; „სოონდ განერენით“ I,—„სოონდ მიგანერენით“ O, შაქ. 2,7.

განრომილ-ი «განრინებული», თავდახრწუული: „ვიდრე არა დაშთომამდე მათგანი განრომილი“ G,—„ვიდრემდის რაჲთურითაი არა დაშთა მათი განრინებული“ M, იხუ 6. 8,22. იხ. გა(ნ)საროშელი.

განრღუევა «დაჭსნა», დარღვევა; «განგრაგნვა», «განხეთქა»: „მეყსეულად განირღუა იგი“ A,—„მუნჭეუსე დაჭსნდეს ჯორცნი მისნი“ B, სბსტ. 136,3; „განარღჳს მეგობრობაჲ“ ზირ. 22,25; „განირღუეს და იქმნნეს ეითარცა არარაჲ“ ხაქ. მოც. 5,30; „განარღჳა იგი (თავი წიგნისაჲ) წინაშე ჩემსა“ O,—„განგრაგნა იგი (თავი წიგნისაჲ) წინაშე ჩემსა“ G, ეზეკ. 2,9; „არცა საბელნი მისნი არა განირღუნენ“ G,—„არცა საბელნი მისნი განსთქდენ“ O, ეს. 33,20.

განრღუეულ-ი «წარჭსნილი», «დაჭსნილი», დარღვეული; დავარდნილი: „სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ“ G,—„კუართი მისი იყაენ წარჭსნილ“ pb., ლევიტ. 13,45; „განრღუეულნი ასონი განზარაჰეთანი ჴელშარიტებითა ერთად შეამტკიცნა“ ეპ. კჳპ.-აღგზ. 227,12; „მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული“ DE,—„ყრმაჲ ჩემი ძილ სახლსა შინა ჩემსა დაჭსნილი“ C, მთ. 8,6. იხ. რღუევა.

განრყუნა «განხრწნა», «დაჭსნა», «შეურაცხ-ყოფა», წახდენა, გაფუჭება; «განხეთქა»: „განრყუნიან ჴელი ქუეყანისა“ M,—„განხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა“ G, შჯ. 8,4; „რაჲთამცა განირყუნა მტერი იგი“ Ქ,—„რაჲთამცა დაიჭსნა მტერი იგი“ Ქ, ფს. 8,3; „სიტყუაჲ უფლისაჲ განრყუნა“ G,—„სიტყუაჲ უფლისაჲ შეურაცხყო“ M. რიცხ. 15,31; „განირყუნიან პირნი მათნი“ მთ. 6,16; „განრყუნეთ განირყუნა ყოველი ქუეყანაჲ“ იერემ. 12,11; „მეუფებაჲ მისი არა განირყუნეს“ დან. 7,14; „(ხორშაკი) ნაყოფსაცა განრყუნის ხეთასა“ მ. ცხ. 2841; „განირყუნნეს (განსთქდეს I) ეზონი ჩემნი“ O, იერემ. 4,20. „განრყუნისაგან დამიცევ მე“ თომა 17,43. „რომელი არა ბუნებასა მას განრყუნადსა ესმის“ პეტრე მოც. 47. 12; „შესპოსა... სამოსელი იგი... განრყუნადი“ მ. სწ. 217,37.

განრყუნილ-ი წარმავალი, გაფუჭებული; საძაგელი, მწიკვლიანი: „განეშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისაჲ“ ფლტკ. 137,32; „მკურნალმან... მოჰკუეთის ჯორცი დამჭალი და განრყუნილი“ მ. სწ. 13,2; „შთამთქს მე, განრყუნილი ესე, ქუეყანასა ზედა“ იქვე, 130,29; „შეწიროს განრყუნილი უფლისა“ მალ. 1,14. იხ. რყუნა, განსარყუნელი.

განრყუნილება წახდენა, «განხრწნილება»: „განრყუნილებასა კაცთასა განუმარტენ ივანი“ O,—„განხრწნილებასა შინა კაცთასა მორთხმელ ვყუენ ივანი“ G, ოვსუ 11,4; „სიმძიმე და განრყუნილებაჲ სტომაქსაჲ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 109,14. იხ. რყუნილება.

განრჩა იხ. განსჯა.

განრჩევა გარჩევა, «ვამორჩევა», «ვანკითხვა», «ბრძანება»: „განარჩინენ უკეთურნი მართალთაგან“ მთ. 13,49; „განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან“ მთ. 25,32. „გამორჩევად შორის წმიდათა და შეგინებულთა“ M,—„განსარჩეველად შორის წმიდათა და შეგინებულთა“ G, ლევიტ. 10,10. „განრჩევად ერისა თჳსისა“ Q. — „განკითხვად ერისა თჳსისა“ T, ფს. 49,4; „ესე არს განრჩევაჲ შჯულისაჲ“ G,—„ესე არს ბრძანებაჲ შჯულისაჲ“ pb., რიცხ. 19,2; „განრჩევად კეთილსა და ბოროტსა“ ბებრ. 5,14.

განრჩეულ-ი წმინდა, სუფთა: „აქმნე ივანი საკუშეელად... აღხაებელი განრჩეული წმ-დაჲ“ O, გამოხლ. 30,33. იხ. რჩევა.

[განრჩულვილება] იხ. ოქროგანრჩულვილება.

განრჩუნვა, მოცვა, დაფარვა: „დაჰრნა... ზღურბლნი, რომელ განრჩუნნა ოქროთა“ IV მფ. 13, 10.

განრჩუნვილ-ი, განრჩულვილ-ი მოცული, მოქედილი: .ბრძანა შემოღებაჲ ორთა მათ კიდობანთაჲ, ოქროგანრჩულჳილთაჲ“ ბალ. 33,21; „შეუზავეს ასონა მას მხედველსა და აჰკოთა მათ განრჩუნვილთა გუგათასა“ გრ. ნოხ.-კაც ავგბ. 228,29. იხ. რ^ენვა/რჩილება; შდრ. ოქროგანრჩულილი.

განრცხა, გარცხა «გამორცხა», გარეცხვა, «ვანბანა»: -განირცხას ადგილსა წმიდასა“ G,—„გამორცხენ ივი ადგილსა წმიდასა“ M. ლევიტ. 6,27; „განჰრცხიდეს ბადეთა მათთა“ C, ლ. 5,5; „გარცხის ბერმან გუბი თჳსი და აღაესხს ივი წყალთა“ ჰ. ცხ. 124v. „განრცხაჲ სასემელებისაჲ“ DE,—„განბანაჲ სასემელთაჲ“ C. მრ. 7,4. იხ. რცხა.

განსაბნეველ-ი გასაფანტავი, «განსათესველი»: „მუცნო თქუენ განსაბნეველად (განსათესველად pb.) ყოველთა მეფეთა ჭეუყანისათა“ I, იერემ. 34,17. იხ. განბნევა.

განსაგდებელ-ი გადასაგდები: „არარაჲ არს განსაგდებელ“ I ტიმ. 4,4. იხ. განგდება.

განსაგებელ-ი, გასაგებელ-ი საგამგებლო, საკარგავი; გამგებლობა: „განსაგებელი მისი სხუამან მიიღენ“ ფს. 108,8; „განსაგებელი მისი მიიღეს სხუამან“ ხაქ. მოც. 1,20; „ურმა იყუნეს და ყოველი გასაგებელი (განსაგებელი var.) დედოფალსა ეპყრა“ ი.-ე. 18,20. იხ. განგება.

განსაგებელად, გასაკეთებლად, შესაკეთებლად: „რაჲთა შცეს მე ძელი განსაგებელად ბჭეთა მათთჳს“ ნეემ. 2,8; „მოეწყსენა ხატი წმიდისა იოანე მახარებელისაჲ, რომელი მხატურისაგა მიეცა განსაგებელად“ ი.-ე. 43,33. იხ. განგება.

განსადინელ-ი სადინარი, სადინელი: „ღუძლისაგან გამოელენ ორნი განსადინელნი, მიმსგავსებულნი ღართა“ გნ. ნოხ.-კაც. ავგბ. 220,23. იხ. დინება.

განსავალ-ი «მებოძირი», «წიალსავალი», გზაჯვარედინი: „განვედით განსავალთა ზედა გზათასა“ C,—„წარვედით მებოძირებსა გზათასა“ DE, მთ. 22,9; „წინა დაიპყრნა გალაადმან განსავალნი იორდანისანი“ G,—„წინაჲსწარ დაიპყრეს გალაადელთა წიაღსავალი ივი იორდანისაჲ“ M, მხგ. 12,3; „ნუცა მიადგები განსავალსა მათსა“ ავდ. 1.14. იხ. სლვა; განსლვა.

განსავალ-ი გასაველი, გასაყვანი, «მებოძირი»: „ყოველი... განსავალსა განვალს“ მრ. 7,10; „განვედით განსავალთა ზედა გზათასა“ C,—„წარვედით მებოძირებსა გზათასა“ DE, მთ. 22,9. იხ. განსლვა.

განსავსე ავსებული, აღსავსე: „ტკბილ-თა განსავსე არიან ესე“ მრთ. S, კ. ოქრ.-მარტვლ. 138,16; „განსავსე გულის-წყრომითა“ ფსლტ. 139,24; „სული განსავსე არს ბოროტ-თა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 122,8. იხ. სავსე.

განსაზღვრება, განსაზღურება «განჩინება», «განკუთნება», დაწესება: „რომელთა განუსაზღერა უფალმან მათ არა ხილად მათდა ჭეუყანაჲ“ G,—„რომელნიცა განაჩინნა უფალმან არა ხილად მათა ჭეუყანა ივი“ M, იხუ 5. 5,6; „ქალაქნი განსაზღურებულნი ძოა ეფრემისანი“ G,—„ქალაქები, რომელ განიკუთნეს ძოა ეფრემისთა“ M, ისუ 5. 10,9; „ვინ განუსაზღერა უფალთა შჯული უცხოთ-მოუკრებისაჲ“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 114,21.

განსაზღვრება «დროება»: „ყოველნი განსაზღრებანი, რომელნი განსაზღურნა სელისათჳს თჳსა“ G,—„დროებანი, რომელ დრო-ყუნა თაეისა თჳსისა“ pb., რიცხ. 20,6.

განსაზღვრებულ-ი «განკუთნებული», მიჩნეული, განკუთვნილი: „ქალაქნი განსაზღერებულნი მჳლეთათჳს“ G. — „ქალაქნი განკუთნებულნი კაცსმკლეველთანი“ M, ისუ 5. 21,27; „ეშაანი... სცნობენ ადგილთა თჳსთა, განსაზღერებულთა მათთჳს“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 101,18; „ხოლო მოვებაჲ თესლთაჲ ჩუენთჳს განსაზღერებულ არს“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 84,6. იხ. განჰასაზღურებელი.

განსათქუმელ-ი განთქმული: „ვაზნელ... და იყო ივი სახელგრძ დიდ, ვაჟკ. შეუნერ, განსათქუმელ“ პოე. სტეფ. 660,12. იხ. განთქუმა.

განსათხზველ-ი «შესაკრველი», ნაწნავი(?): „მოეღოს ღმერთმან... განსათხზველნი მათნი და საკუებანი“ O,—„მოსპობს უფალი... შესაკრველთა ფსეველთა და ქედისა სახეველთა“ G, ეს. 3,18. იხ. განთხზვა.

განსაკითხავ-ი სასამართლო, სამსჯაერო: „ვითარცა შეეღდეს განსაკითხავსა მას“ ხაქ. მოც. 25,24; „წარვედეთ განსაკითხავსა მას სა^ნელსა წინაშე მსაჯულისა მის“ ჰ. სწ. 92,7. იხ. განკითხვა.

განსაკრთობელ-ი განსაკრთომელი, საშიში: „ცხოველი ესე (პილიჰ) დიდ არს... და განსაკრთობელ სახელად“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 131,27. იხ. განკრთობა.

განსაკრთოლველად გასასულელებლად: „მისცნა ცგონი განსაკრთოლველად და განსარყუნელად“ II_ნშტ. 29,8. იხ. განკრთოლება.

განხაკუთრებულ-ი განცალკეებული: „სულნი არიან საქმესა შინა მარტოდ განსაკუთრებულ“ გრ. ნოხ.-კაც. ავგბ. 214,21. იხ. განკუთნება/განკუთნება.

განსაკურნებელ-ი განსაცვიფრებელი, საოცარი: „ნათელი ბრწყინვა და განსაკურნებელი“ ატმ. 110,13; -განსაკურნებელი ტაძარ“ ჯრდ. 89,15; „განსაკურნებელი იგი ხელთა ბჷ თჳსი... წარმოადგინა“ ატმ. 107,15. „წყარონი უხუად აღმოსცენდეს განსაკურნებელად“ ნრნ. 74,11. იხ. განკურნება.

განსამრავლებელ-ი გამოსაღები (პროდუქტით): „განსამრავლებელად არა ავასხნე მას საზრდელნი შენნი“ G, ლევიტ. 25,37. იხ. განმრავლება.

განსანათლებელ-ი სინათლის გამტარი: „და სარკუელები კანკელი განსანათლებელ გარემო სამთა მათ“ O, ეზეკ. 41,16. იხ. განათლება.

განსარინებელად გადასარჩენად: „ყოველთა თანა იპოვების საჷვარი რადმე... განსარინებელად თჳსად“ გრ. ნოხ.-კაც. იგებ. 152,26. იხ. განრინება.

განხარომელ-ი, განხაროშელ-ი გადასარჩენი, თავის დასახრწვეი; სარჩო: „ღმერთსა მოუცემია ჩუენდა საბრძოლად, განსაროშელად ყოველსაგან ბოროტისა, თითოეულად წინა-აღსადგომელი: წინა-აღსადგომელად ბნელისა—ნათელი...“ მ. სწ. 144,7; „აგარათა მონასტრისათა... თავისა განსაროშელსა სრულებით მისცემდიან მონასტრით“ ი.-ე. 44,30; „ჩუენი ყოველი განაროშელი ზჱთ შემოვალს“ ი.-ე. 20,24. იხ. გა(ნ)რომა.

განხარყუნელ-ი წასახდენი, განხრწნადი: „არცა ჭამადითა განსარყუნელითა განმხიარულებულ“ აპ. რომ.-მოხ. 196,15; „დადეა სავენაჳე ჩემი განსარყუნელად“ იოვ. 1,7; „მისცნა იგინი განსარყუნელად“ იქვე. 4,1. იხ. განრყუნა.

განხასუენებელ-ი მოსასვენებელი; «ნავთ-საყუდელი»; დასადგომელი; სამარხი: „მოუძღუა მათ განსასუენებელსა (ნავთ-საყუდელსა Ⴗ) ნებისა მათისასა“ ფს. 106, 30; „ეძიებან განსასუენებელსა“ მთ. 12,43; „მოიქეც, სელო ჩემო, განსასუენებელად შენდა“ ფს. 114,7; „ვაჲ არს მისა, რომელი დაწუების სარეცელსა ზედა ლბილსა განსასუენებელად ჰორცთა“ მ. სწ. 230,84; „და მენ აღუშენს მას განსასუენებელი“ სჯ. 80,12.

განხასუენებელისა ცემა «დაწყნარება»: „ვიდრემდე განსასუენებელი სცეს უფალმან“ M,—„ვიდრემდის დაწყნარნეს უფალმან“ G, II შჯ. 8,20. იხ. განსუენება.

განხასყიდელ-ი სასყიდელი, გასამრჯელო როსკიპობისათვის, «სასასყიდლო»: „ყოველნი განსასყიდელნი (სასასყიდლონი G) მისნი დაწუნენ ცეცხლითა“ O, მიქ. 1,7. იხ. განსყიდა.

განხატევებელ-ი «განტევებისა»; გაყრის, გაშუების (წიგნი): „დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი“ M,—„დაუწეროს მას წიგნი განტევებისაჲ“ G, II შჯ. 24,1; „ეცნ მას განსატევებელი წიგნი“ მთ. 5,31. იხ. განტევება.

განხაჭჭებელ-ი გამოსამელავნებელი, შესარცხვენი: „ღმერთმან ჰპოვნეს მონი განსაჭჭებელად ტრფთა შენთა“ O, იერემ. 18,22. იხ. განჭჭება.

განხაღებელ-ი გასაღები: „კლტეთა განსაღებელნი ესერა ჩემ თანა არიან“ ლიმ. 68,22; „დაუტევა განსაღებელი კარისა მუნე და კუალად-იქცა“ მ. ცხ. 201v. იხ. განღება.

განხაყოფელ-ი გასაყარი, ტიხარი, «განმასაზღურებელი»: „მისწუთების (სიტყუაჲ) იგი ვიდრე განსაყოფელადმდე საშუმინელისა და სულისა“ ჰებრ. 4,12; „განზომა სიგრძჱ იგი განსაყოფელისაჲ მის (განმასაზღურებელისა G)“ O, ეზეკ. 41,15; „ვითარ მიიწინეს განსაყოფელსა გზათასა“ ატმ. 80,6. იხ. განყოფა.

განხაცდელ-ი ფათერაკი, ხიფათი: „აღასრულნა ყოველნი განსაცდელნი ეშმაკმან“ ლ. 4,13; „განჰმზადე თავი შენი ყოველსათჳს განსაცდელისა“ ზირ. 2,1; „რადთა... იქსნნეს იგინი განსაცდელისა მისგან“ რიფს. 104,7; „აუწყნეს განსაცდელნი იგი, მოწეულნი მათ ზედა“ ატმ. 102,9. იხ. განცდა.

განხაცუმელ-ი გასაყრელი: „იყუნენ გრკალნი იგი განსაცუმელად აღსაღებელთა მათ“ ჯამოსლ. 25,20. იხ. განცუმა.

განხაცხრომელ-ი «სიხარული» ღელვა, მღელვარება; სამხიარულებელი, სალხინო: „იყოს დაბნები... განსაცხრომელ კანჯართა“ O,—„იყუნენ დაბნები... სიხარულ ერთა ეულერთა“ G, ეს. 32,14; „ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი და ღელვანი შენნი მე ზედა-გარდამჴდეს“ ფს. 41,8; „ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი მოაღელვნენ ჩემ ზედა“ ფს. 87,8; „უმჯობეს არს კაცისაჲ მისლვად სახლით განსაცხრომელით სახლად გლოვისა“ მ. სწ. 61,12; „არიელ (ყუაჳილნი) რომელნიმე შუენიერნი ხილვად და განსაცხრომელად თუალთა“ მ. სწ. 80,24. იხ. განცხრომა.

განხაწმედელ-ი გამწმენდი: „მომცა ჩუენ... მსგაჳსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწუელთა“ მ. ცხ. 48v. იხ. განწმედა.

განხაწმედელ-ი საპონი, «მდელო»: „მომართუთ მე ზეთი და განსაწმედელი..., რადთა ვიბანო“ დან. 13,17; „თუ... განამრაელნე შენდად განსაწმედელნი, შეგინებულნი იყო“ O,—„უკეთუ განიმრაელნე თავისა შენსა მდელონი, შეგინებულნი ხარ“ pb., იერემ. 2,22. იხ. წმედა.

განხაწყობელ-ი ბრძოლის ველი: მსჯ. 6,20. იხ. განწყობა.

განხაჭრელ-ი ცოცხლად შესაჭმელი, დასაკუწი: „რადთამცა იყო... განსაჭრელად მფრინველთა“ პოვნ. სტეფ. 600,2. იხ. განჭრა.

განხაჴოც-ი «მისაყოფელი»: „შებურონ სასანელე იგი... და განსაჴოცი მისი“ pb., — „დაბურონ ბაზმაკი მისნი... და მისაყოფელნი მისნი“ G, რიცხ. 4,9. იხ. განჴოცა.

განხთქდა, განხთქდეს იხ. განხეთქა.

განხიევება გასიება: „განხივნა და განხთქდა შორის“ სჯ. მოც. 1,18; „შეიღებს წყალი ესე დწუეული მუცელსა შენსა განხიევებად მუცლისა“ რიცხ. 5,22. იხ. სიება; წყლით-განხიევებაჲ.

განხიტყუება «სჯა», შეკამათება: „განხიტყუნეს მისდამი ძლიერად“ G,—„ესჯოდეს მას ფრიად“ M, მსჯ. 8,1. იხ. სიტყუება.

განხიძვა «სიძვა», მრუშობა: „განხიძვეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ G,—„იხიძეიდეს შემდგომად ღმერთთა უცხოთა“ M, მსჯ. 2,17. იხ. სიძვა.

განსლვა «გამოსლვა», «განვლა», «მო- და მისლვა», «მისლვა», «განკდომა», «წარსლვა», შესვლა: „გ ა ლობაჲ წართქუეს და გ ა ნ ვ ი დ ე ს“ DE,—„გალობით გ ა მ ო ვ ი დ ე ს“ C, მთ. 26,30; „თჳთ შენსაც სულსა გ ა ნ ვ ი დ ე ს მახჳლი“ DE,—„შენსა თავსა გ ა ნ ე ლ ო ს მახჳლმან“ C,ლ. 2,35; „ვითარცა გ ა ნ ვ ი დ ო დ ე ს ოგინი (გ ა ნ ჰ ქ ე ლ ი დ ე ს Ქ) ქალაქებსა მას“ ხაჭ. მოც. 10,4; „გ ა ნ ვ ი დ ე თ (მ ო დ ა მ ი ვ ი დ ე თ C)“ DE ლ. 2,15; „რაჟამს გ ა ნ ხ ჳ დ ო დ ე წყობად მიდამისა“ M,—„რაჟამს მ ი ხ ჳ დ ო დ ე წყობად მადიმისა“ G, მხ. 8,1; „გ ა ნ ვ ე დ. ასულო“ M.—„წ ა რ ვ ე დ. ასულო“ G, რუთ ⁘,8; „გ ა ნ ვ ი დ ე ს იგი ურწყულთა ადგილთა“ მთ. 12,46; „უკუეთუ არა ბრძოლით გ ა ნ ვ ი დ ე (გ ა ნ გ ა ჰ ქ ე M) შემთხუევად შენდა“ G, რიცხ. 20,18; „შევიდა და გ ა ნ ვ ი დ ო დ ა იერიქოთ“ ლ. 10,1; „უადვილეს ზომთ საბლისაჲ კურელსა ნემსისასა გ ა ნ ს ლ ვ ა ჲ“ მთ. 19,24; „ჰოჲ, რამეთუ ეშმაკი გ ა ნ ს რ უ ლ იყო“ მრ. 7,30. „მონასტერი უწესოდ გ ა ვ ა“ ი.-ე. 36,5. იხ. სლვა; განსაველი.

განსლვა გარდაცვალება: „დემკჳდრა მუნ შინა, ვიდრე დღედ გ ა ნ ს ლ ვ ი ს ა მისისა ამიერ სოფლით“ ლიმ. 8,18.

განსმენა ამბის მოდება: „გ ა ნ ი ს მ ა ესე ყოველსა შორის ქალაქსა“ მ. ცხ. 807v. იხ. სმენა.

განსოლვა სოლების ჩასმა: „გ ა ნ ს ო ლ ე ს იგი სოლებითა რკინისაჲთა“ H—241,497. იხ. სოლი.

განსპეტაკება «განგოზა», «აღმოკოდა»; გათეთრება, გაწმენდა: „გ ა ნ ა ს პ ე ტ ა კ ნ ე თ იგი თეთრითა მიწითა“ pb.,—„ა ღ მ ო კ ო დ ნ ჲ იგი“ M, — „გ ა ნ ჰ გ ო ზ ნ ე იგინი საგოზლითა“ G, II შჯ. 27,2; „უფროჲს თოლისა გ ა ნ ს პ ე ტ ა კ ნ ე ს“ გოდ. იერემ. 4,7; „ვითარცა მატყლი გ ა ნ ვ ა ს პ ე ტ ა კ ო“ ეს. 1,18; „ეერ ჴელ-უწიფების ეგრეთ გ ა ნ ს პ ე ტ ა კ ე ბ ა დ“ DE, მრ. 0,3.

განსპეტაკებულ-ი გათეთრებული: „სისპეტაკე ბუნებასა შინა სხუაჲ არს და გუამი გ ა ნ ს პ ე ტ ა კ ე ბ უ ლ ი სხუაჲ არს“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 80,10. იხ. სპეტაკი.

განსრევა «გაკრება», «გარდათხევა», გადაყრა: „ქვანი გზისაგან გ ა ნ ა ს რ ი ე ნ ი თ“ pb., — „ქვები გ ა კ რ ი ბ ე თ გზათაგან“ O,—„ქვები გ ა რ დ ა ს თ ხ ი ე თ გზათაგან“ I, ეს. 62,10. იხ. სრევა.

განსრულ-ი იხ. განსლვა.

განსრულება, გასრულება «აღსრულება», შესრულება; დამთავრება: „ვიდრე არა გ ა ნ ს რ უ ლ დ ე ს წელიწადი სრული“ G,—„ვიდრე ა ღ ს რ უ ლ ე ბ ა დ მ დ ე ყოველად მის წელიწდისა“ pb., ლევიტ. 25,30. „შემდგომად განსრულებისა წიგნთაჲსა მოციქნო. ვითარმედ აჰა ესერა გ ა ნ ვ ა ს რ უ ლ ე“ მ. ცხ. 88v. „იყო ძე უკუე გ ა ნ ს რ უ ლ ე ბ უ ლ ი“ მგბრ. 7,28; „თჳთ ღირს იქმნა მიღებად გ ა ნ ს რ უ ლ ე ბ უ ლ ს ა მას ღუაწლსა სიმჴნით“ სჯ. 37,1. იხ. სრულება.

განსტურობა იხ. განმსტრობა.

გან:უენება, გახუენება «დაწუნარება», «დამშჳდება», «დაცხრომა», მოსვენება, დასვენება; დაყრდნობა; «თანა-ქცევა»: „გ ა ნ უ ს უ ე ნ ა მათ უფალმან“ M.—„დაწ უ ნ ა რ ნ ა იგი უფალმან“ G, ისუ ნ. 21,44; „ოდეს გ ა ნ უ ს უ ე ნ ა უფალმან ისრაჱლსა“ M,—„შეშდგომად დ ა მ შ ჳ დ ე ბ ი ს ა უფლისა მ-ერ ისრაელისა“ G, ისუ ნ. 23,1; „არა გ ა ნ ი ს უ ე ნ ა მცირედცა ყანასა ამას შინა“ M,—„არა დ ა ს ც ხ რ ა ყანასა შინა მცირედცა“ G, რუთ. 2,7; „გ ა ნ ი ს უ ე ნ ე თ მცირედ“ მრ. 6,21; „გ ა ნ ი ს უ ე ნ ო ნ ყოველსა ჴენებასა სოფლებისასა“ ეს. 7,19; „რომელი გ ა ნ უ ს უ ე ნ ე ბ ს დამშურალთა“ შუმ. II, 11; „გ ა ნ ი ს უ ე ნ ეს ყოველთა მფრინველთა ცისათა“ ეზეკ. 31,13; „ჳენჴი გ ა ნ ი ს უ ე ნ ე ბ დ ე ს თიკანთა თანა“ ეს. 11,6; „ოდეს გ ა ნ ი ს უ ე ნ ე ბ დ ა შენ ზედა, გასტყდი“ ეზეკ. 20,7; „ნუჳკე ჳერ გ ა გ ი ს უ ე ნ ო თ“ ი.-ე. 40,22: „მეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ გ ა ნ ი ს უ ე ნ ე ბ“ pb., — „მეგობარ მრისხანსა ნუ თ ა ნ ა ქ ც ე ე“ O, იგ. სოლ. 22,24. „ჰკოოთ გ ა ნ ს უ ე ნ ე ბ ა ჲ“ მთ. 11, 20; „არა ჳპოე გ ა ნ ს უ ე ნ ე ბ ა“ იერემ. 45,3.

განსუენებულ-ი «დაცხრომილი»; მოსვენებული: „ვითარცა ცხებარსა გ ა ნ ს უ ე ნ ე ბ უ ლ ს არიან“ იკ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 58,11; „გ ა ნ ს უ ე ნ ე ბ უ ლ არს მიმჭდელი“ pb.,—„დ ა ც ხ რ ო მ ი ლ არს მიმჭდელი იგი“ O, ეს. 14,4.

განსუქება «განზრქობა», გასუქება: „ნუჳკე გ ა ნ ს უ ქ ნ ე და განიარცნე“ M,—„ნუსადა გ ა ნ ზ რ ქ ნ ეს გული შენი“ G, II შჯ. 11,16; „გ ა ნ ს უ ქ ნ ა და განსხუა. განზრქა და დაუტეა ღმერთი“ G, II შჯ. 32,15; „განდიდნეს და განმდიდრდეს და გ ა ნ ს უ ქ ნ ე ს და განპოხნეს“ I, იერემ. 5,28; „ნუ გ ა ნ ა ს უ ქ ე ბ კორცთა შენთა, რომელნი დადნობილ არიან მარხჳთ“ (I) 2481.

განსუქებულ-ი «ქამებული»: „ზუარაკნი გ ა ნ ს უ ქ ე ბ უ ლ ნი ყოველნი“ O,—„ზუარაკნი ქ ა მ ე ბ უ ლ ნ ი ყოველნი“ G, ეზეკ. 39,18. იხ. სუქება.

განსქდა იხ. განხეთქა.

განსყიდა, განყიდა, გაყიდა «განეკრა», გაყიდეა, «განფრდა»: „ქ ე ე ყ ა ნ ა (არა) გ ა ნ ჰ ქ ე კ რ ო თ დამტკიცებით“ G,—„ქეეყანაჲ არა გ ა ნ ჰ ყ ი დ ო თ სრულიად“ pb., ლევიტ. 25,23; „გ ა ნ ყ ი დ ე ნ სამოსელი თჳსი და იყიდნ მახჳლი“ ლ. 22,36; „იყიდეს და გ ა ნ ჰ ყ ი დ ე დ ე ს“ ლ. 17,28; „გ ა ნ ი ზ რ ა ხ ა და გ ა ნ ყ ი დ ა ყოველი მონაგები“ ვარ. 516; „არცა გ ა ჰ ყ ი დ ე დ ე ს“ ი.-ე. 39,3; „შედად გ ა ნ ი ს ყ ი დ ე ნ ი თ“ G,—„შედად გ ა ნ ი ფ რ დ ე ნ ი თ“ O, ეს. 52,3. „დაუვნა დღენი ქალაქსა განსყიდად ჴელთ-საქმარ-სა თჳსისა“ მ. ცხ. 17v; „მათი საუბნარი გ ა ნ ს ყ ი დ ი ს ა თჳს არს და მოსყიდისა“ მ. ცხ. 21v; „მოაქუნდა სასყიდელი გ ა ნ ს ყ ი დ უ ლ თ ა ჲ მათ“ ხაჭ. მოც. 4,34. იხ. სყიდა.

განსწავება, გასწავება სწავლება: „გ ა ს წ ა ვ ნ ე თჳენ სიტყუანი ჩემნი“ იგ. სოლ. 1,23. იხ. სწავება.

განსწავლა, გასწავლა «სწაულა», დასჯა, ცემა, გვემა; გაწვრთნა, დარიგება, სწავლა, სწაულის მიღება: „გ ა ნ ვ ს წ ა ვ ლ ო ეგე და განუტეო“ C,—„ვ ს წ ა ე ლ ო იგი და განუტეო“ DE, ლ. 23,10; „უფლისა მიერ გ ა ნ ვ ი ს წ ა ვ ლ ე ბ ი თ“ I კორ. 11,32; „ნეტარ არს კაცი, რომელი გ ა ნ ს წ ა ვ ლ ო შენ“ ფს. 93,12; „რომელი გ ა ნ ი ს წ ა ვ ლ ა ღმრთისა მიერ განსაცდელითა აჰა, არა იტანჯოს იგი საუკუნესა“ მ. სწ. 18,6; „არა გ ა ნ ი ს წ ა ვ ლ ო ს კაცი, რომელი არა იყოს ბრძენ“ ზირ. 21,16; „გ ა ნ გ ა ნ ს წ ა ვ ე ნ შენ განდგომილობამან შენმან“ იერემ. 2,19; „სწავლით გ ა ნ მ ს წ ა ვ ე

ლა მე უფალსა" ფსლტ. 136,18; „ბერძულად გაასწავლა ყოველთა სწავლულებათა სრულებით" ბ.-ე. 27,22.

განსწავლა დაჯერება: „ჰნებავს დიდთა მათ ქალაქთა განსწავლაჲ მისი" ოქრ.-მარხ. და თინ. 102,20. „იყუნენ ყოველნი განსწავლულ ღრმთისა მიერ" ბ. 8,45; „განსწავლულნი ჩუდთაგან კაცთა" მხკ. 28,31. იხ. სწავლა.

განსწორება თანასწორობა. განსწორებით თანასწორად: „ვანუაათ იგი განსწორებით" ლიმ. 14,20. „განსწორებულ ურთიერთას" გამოხლ. 87,17. იხ. სწორება.

განსხირპვა გაკერა: „განსხირპეს ჯუარსა მას ზედა ძელსა" მ. ხჯ. 180,24. „უბრძანა ძელსა ზედა განსხირპვაჲ მათი" H—941,479. იხ. სხირპვა.

განსხლვა გასხლვა: „არა განისხლას (ვენაჯი)" ეხ. 5,6; „განსხლის (ვენაჯი) და ნასხლეტი იგი ცეცხლსა დასცხეს" მ. ხჯ. 818,16. „ვენაჯსა განსხლულსა ქამსა თჳსა უმრავლესნი რჩანი და ნაყოფნი გამოიხუნის" H—941,744. იხ. სხლვა.

განსხმა, განხმა «განკვდა», «განველინება», განდევნა, გაძევება: „განასხნა უფალსა ამორეველნი" M,—„განჰკვდა უფალსა ამორრეველნი" G. ისუ ნ. 24,18; „ჰრებულსაგან განგასხნენ თქუენ" DE,—„ჰრებულით მათით განგეგდნენ თქუენ" C. ი. 16,2; „შრაველნი ძმანი მოწასტრისაგან გაასხნა" ბ.-ე. 88,21; „განასხნა გარეშე ბანაჲსა" pb.,—„განაველინონ ბანაკისაგან ყოველი კეთრიანი" G. რიცხ. 5,2; „ეშმაკთა განასხემდით" მთ. 10,8. „ეთარ კელეწუფების ეშმაკსა ეშმაკისა განსხმაჲ" მრ. 3,22. „რომლისაგან ეშმაკნი იგი განსხმულ იყუნეს" ლ. 8,36. იხ. სხმა; შდრ. მერცხლის-გამსხმელი.

განსხუაჯმავება «დაკლება», აცდენა: „არა განსხუაჯმაჲ მათგანი (სტყუათაგანი)" G,—„არა დააკლდა სტყუაჲ" M. ისუ ნ. 23,14. იხ. სხუაჯმავება.

განსხუობა «განპოხება», განსხვილება: „განსხუა, განზრქა, და დაუტეხა ღმერთი" II შჯ. 32,5; „განსხუნეს შჳალი და განქარდეს კაპარი" ეკლ. 12,5; „განდიდნეს და განწდრნეს და განსუქნეს და განსხუეს (განპოხნეს pb.)" O, იერემ. 5,28; „განსხჳს ძირი მ-სი" ბ. კეხ.-ეკეხ. დღ. 88,14. იხ. სხჳლი.

განსჯა, განშჯა, გასჯა, განრჩა «განკითხვა», გასამართლება: „შესცეს იგი საპყრობილესა განშჯად (რაჲთა განიკითხონ pb.) იგი ბრძანებითა უფლისაჲთა" G, ლევიტ. 24,12; „განსჯიდეთ ათორმეტთა ნათესავთა ისრაჱლისათა" C, მთ. 19,28; „თავადმან განსაჯოს სოფელი სიმართლით და ერი—სიწრფოებით" ფს. 9,9; „მას საუკუნესა მწყრალ გაისჯებით" ბ.-ე. 80,7. „რომელი მოვალს გასჯად სოფლისა" პავლე 52,8; „განსაჯნა იგინი სამართლით, ხოლო მათ უმსჯაროდ დასაჯეს იგი სიკუდილად" მ. ხჯ. 70,15. „ძომაცალი განრჩად ცხოელთა და მკუდართა" ევლიან. წაძ. 881. „განშჯად ათორმეტთა ნათესავთა" DE, მთ. 19,28. იხ. სჯა.

განტევება, გატევება «აღმოტევება», «წარტევება», «დატევება», «განველინება», «აღმობერვა», «ტევება», გაშვება: „განუტევა სელი" DE,—„აღმოუტევა სული" C, მთ. 27,50; „უკუეთუ განუტევნე უბრალი" DE,—„წარ- თუ -უტევნე -ვნი უბრალი" C, მრ. 8,8; „განუტევეს იგი აღმოსლვასა ოდენ ცისკრისასა" M,—„განავლინეს იგი, ვითარცა აღმოვიდა განთიადი" G, მხკ. 19,25; „განუტევა სული" DE,—„აღმობერა სული" C, მთ. 15,37; „განმიტევე" M,—„მიტევე მე" G, მხკ. 10, 20; „განუტევენ კაცნი ეგე" ხაკ. მოც. 10,35; „განტევებით განმიტევე მე" III მფ. 11,22; „ვინ განუტევა კანჯარი თავისუფლად" ითობ 80,5; „მთავრად ერისა განუტევა იგი" ფს. 104,20; „რაჟამს შეიკრძალო იგი, ნუ განუტეო მას" ზირ. 6,26; „უკუეთუ განიტევენე- ბ.-ე. 24,10.

განტევება «განსატევებელი», გაშვება, «დატევება»: „უკუეთუ ჯერ-არს კაცსა ცოლისა თჳსისა განტევებაჲ? DE,—„ჯერ თუ არს კჳრისა ცოლისა დატევებაჲ" მთ. 19,3; „დაუწეროს მას წიგნი განტევებისაჲ" G,—„დაუწერენ მას წიგნი განსატევებელი" M, II შჯ. 24,1; „მიეც წიგნი განტევებისაჲ კელთა მისთა" იერემ. 3,8. „რომელმან განტევებული შეირთოს" მთ. 5,32; „განტევებულ ბარ უძლურებისაგან შენისა" ლ. 13,12; „ქერიე და განტევებული არა მოიყვანონ თაჳსა თჳსისა ცოლად" ეზეკ. 44,22. იხ. თუალგანტევებული; ტევება.

განტეხა გატეხა «შემუსრვა», «დამუსრვა», «შეფქვა», მტვრევა: „ლერწამი დახრილი არა განტეხოს" I,—„ლერწამი განტეხილი არა შემუსროს" O, ეხ. 42,3; „რაჲთა განუტეხნენ წჳენი მათნი" DE, — „რაჲთა დამუსრნენ წჳენი მათნი" C, ი. 10,31; „მოკლონნი რკონისანი განტეხნა (შეფჭვნა ქ)" Č ფხ. 100,16; „ეთარაჯი განტყდა და შემუსრა უროჲ ყოელისა ქუეყანისაჲ" იერემ. 50,23; „განტყდეს სარწყული წყაროსა ზედა" ეკლ. 12,6; „განტეხეს პური" თეკ. 23,6; „განტყდებიენ ძალნი" ბ. კეს. 10-თჳს 110,3. „განტეხაჲ განტეხისა წილ ლევიტ. 24,20.

განტეხილ-ი «დაჩხერილი», «გამოდუქიანი ტეხილი»: „ლერწამი განტეხილი (დაჩხერილი I) არა შემუსროს (განტეხოს I)" O, ეს. 42,3; „განტეხილსა მას არა შეუხჳეთ" ეზეკ. 34,4; „განრისხნა ვითარცა მჭეტი განტეხილი" ფსლტ. 138,16; „განტეხილი და შეჯულემელი და დაშთობილი... არა შესწირო" pb.,—„გამოდუქიანი ტეხილი და შეჯულემული... არა მოჰგუარონეთ" G, ლევიტ. 22,24. იხ. ტეხა; ზურგ-განტეხილი.

განტეხილება დამსხვრევა: „განტეხილებაჲ მჳლდთაჲ" ვრდ. 87,6. იხ. ტეხა.

განტიბრვა გატიბრვა: „განწჳალე საშეჳალ განტიბრვით ურთიერთას" ფსლ. მოც. 234. იხ. ტიბრვა.

განტოლება დასი, რიგი: „დაადგინნა სომართლისაებრ მათისა განტოლებაჲ იგი მღდელთაჲ" II ნშტ. 8,14; „დაადგინნა... მეკარენი განტოლებისაებრ მათისა ბჳთ-ბჳედ" II ნშტ. 8,14. იხ. ტოლება.

განტუება დაჩხვლეტა: „საგუმურელითა სასიკუდინოჲთა და განგტუებოს შენ" ფიზ. XVII, 33. იხ. ტუება.

განტკნა «დაქოლვა», ჩაქოლვა: „ერთგზის ქვითა განვიტკნე" II კორ. 11,25; „განტკნა იგი ყოველმან ისრაელმან" M,—„დაქოლა იგი ქვებითა ყოველმან ისრაელმან" G. ისუ ნ. 7,25. „და საჯეს მისი ქვითა განტკნაჲ" ჯუარ. 240,19. „ქვითა განტკნული მოკუდა" წწტყ. 14. იხ. ტკნა.

განტყობა, გატყობა გათბობა: „შემოსიან იგი სამოსლითა და ვერ განტყის“ III მფ. 1,1; „ნარისუეთა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტყებოდეს ბეჭნი მათნი“ იობ 21,20; „შეიმოსეთ და არა განსტეფით“ აგგე 1,6; „განტყიან იგი ფრთითა თჳსითა“ ფიზ. XI,15; „გატეფ ბრწყინვალებასა მას მზის-თუალ-სასა“ ფლკტ. 144,80. იხ. ტყილი, ტუობა.

განტყდებიედ, განტყდა... იხ. განტეხა.

განტყორცება: I მფ. 20,30. „ეითარცა ისარი განტყორცებული განსა“ ხიბრძ. ხოლ. 5,12. იხ. ტყორცება.

განტყუეება გატყუება: „მოიპეც ადგილადე შენდა, ვინაცა სიცრუით განგიტყუეა მტერმან“ ჰ. სწ. 108,16. იხ. ტყუება.

განუზომელ-ი უზომო, უსაზღვრო: „ვანვაგდოს შენ სოფელსა დიდსა და განუზომელსა“ ეს. 22,18; „მოჰფინე... პოწყალებაჲ შენი განუზომელი“ ფლპ. 7,24. იხ. განზომა.

განუზრახველად განზრახვის გარეშე, მოუფიქრებლად: „გულმწყრალი იგი იქმნ განუზრახველად“ იგ. ხოლ. 14,17. იხ. განზრახვა.

განუკითხველ-ი წმინდა; გამოუძიებელი, განუსჯელი: „ხოლო ზეგარდამოჲ იგი სიბრძნე... განუკითხველ“ იაკ. 3,17; „ესე არიან სწავლანი სოლომონისნი განუკითხველნი“ იგ. ხოლ. 25,1. „სადაცა დავმხჳს ეკლესიასა მართლმადიდებელთასა, გინა მწყალებელთასა, განუკითხველად ეზიარის იგი“ ლიმ. 71,18. იხ. განკითხვა.

განუკრძალველ-ი უგრძნობელი: „უკუეთუ ჯელა განუკრძალველ იყოს ივი, რაჲ იყოს მისდა სარგებელ“ ჰ. ცხ. 272r. იხ. განკრძალვა.

განუკუეთელ-ი დაურღვეველი: „ნუმცა ვინ განგაშორებს თქუენ საკჳრისა ამისგან კეთილსა და ღმრთისა საყუარელსა, რომელ არს... განუკუეთელი ერთობაჲ და მშჯდობაჲ“ ჲ.-ი. 28,82. იხ. განკეთება.

განულეველ-ი გამოულეველი: „განულეველი ცეცხლისაგან“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 59v. იხ. განლეება.

განულტოლველ-ი «განუკსნელი»: „შრომით წინაშე პყრობილ იქმნა, განულტოლველითა მოითმენს საპყროსა“ pb.,—„შე-ვე-ეპყრა, განუკსნელითა მით ჭრილთა დაიპყრა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 17,10. იხ. განლტოლება.

განუმზადებელ-ი მოუმზადებელი, მოუწყობელი: „გჰოვენ თქუენ განუმზადებელნი“ II კორ. 9,4; „უკუეთუ მოვიდეს (ჭირი) და განუმზადებელი დახუდე, ორკეცი არს სირცხჳლი“ ჰ. ცხ. 176v. იხ. განმზადება.

განუმზადებლობა მოუწყობლობა: „რაჲ-მე არს განუმზადებლობაჲ იგი მისი?“ ბას. კეხარ.-ექუს. დღ. 80,28. იხ. განმზადებულება.

განუნათლებელ-ი უსინათლო: „სადა-იგი იყოს ბნელი განუნათლებელი, წყუდიადი“ ჰ. სწ. 92,19. იხ. განათლება.

განუორძინებელ-ი რომელსაც ვერ გაექცევი, თავდაუხრწეველი, აუცილებელი: „ჯერ-იყო მათდა განუორძინებელი ნაკლულევანებაჲ მოწევნად მათ ზედა“ ხიბრძ. ხოლ. 18,4. იხ. განორძინება.

განურყუნელ-ი განუხრწნელი, წაუმხდარი, წმინდა, უბიწო: „მოიკსენენ განურყუნელნი იგი ნიჭნი მართალთანი“ რიცხ. 172,32; „განურყუნელითა და საუკუნოჲთა სიტყჳთა ვლაღდებ შენდა მიმართ“ ფლკტ. 168, 28; „რომელსა შორის განურყუნელად დამთა შეუნიერებაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგგე. 188,18. იხ. განრყუნა.

განურყუნელობა განუხრწნელობა, უბიწოება: „მოძღურებასა შინა უხრწნელებაჲ, ღირსებაჲ, განურყუნელობაჲ...“ ტიტ. 2,7. იხ. განრყუნელება.

განუსუენებელ-ი მოუსვენარი: „ვიდრე აჰა ჟამადმდე... ვიქნებით და განუსუენებელ ვართ“ I კორ. 4,11. იხ. განსუენება.

განუსწავლელ-ი უწვრთნელი: „არიანცა იგინი კსე და განუსწაელნი“ ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 103,20. იხ. განსწავლა.

განუქარებელ-ი: „რომელ-იგი განუქარებელ და გამოუკუმელ არს ცხორებაჲ“ განხ. იოან. 201,7. იხ. განქარება.

განულიმებელ-ი ულიმარი: „საცრებანი განულიმებელნი მწუხარეთა პირებითა გამოუჩნდებოდა მათ“ ხიბრძ. ხოლ. 17,4. იხ. განლიმება.

განუყოფელ-ი განუშორებელი, ურღეევი: „განუყოფელი იგი სამებაჲ“ ხ. გაბ.-ბოც. 102,6. იხ. განყოფა.

განუჩინებელად გაურკვეველად, შეუფერებლად: „უკუეთუ საყჳრველ განუჩინებელად ქმაჲ გამოსცის“ I კორ. 14,8. იხ. განჩინება.

განუცხებულ-ი, განუცხებულ-ი «ველურ ქმნული», «უცხოქმნული»: „განუცხებელ ხარ ღმრთისაგან“ B,—„ველურ ქმნულ ხარ ღმრთისაგან“ A, ხასტ. 128,4-i (შდრ. „უცხოქმნული კუშარიტებისაგან“ B ხასტ. 182, 22-10).

განუცხოვება უცხოდ მიჩნევა, «უცხო ქმნა», განდგომა: „განუცხოვენ ძეთა თქუენთა ფენი ჩუენნი“ G,—„უცხო-ქმნენ შვილთა თქუენთა შვილნი ჩუენნი“ M, იხუ ნ. 22,25. „განუცხოებულო კუშარიტებისაგან, დაგუყენედ თუალნი ეგე“ ფლკტ. 139,12. იხ. უცხო(ვ)ება.

განუწვალებელ-ი დაურღეველი: „განუწვალებელ მისსა სიმართლესა ყოფილ“ ეპ. რომ.-კურთხ. ზოს. 118,14; „არა განგწვალებ შენ განუწვალებელსა“ Alh.-11, 128v. იხ. განწვალება.

განუხრწნელ-ი «არა განრყუნილი», წაუხდენელი; გაუფუჭებელი: „მოართეს... შჯდნი ძარღუნი ნელნი, განუხრწნელნი“ G,—„მოართეს... შჯდი ძარღჳ ნელი, რომელი არა განრყუნილ იყო“ O, მჯ. 10,8. „ესოვე ეფემი მისი წმიდაჲ, დაფლული ქუეყანასა განუხრწნელად ქორცითა“ ლიმ. 14,9. იხ. განხრწნა, ხრწნა.

განუჯსნელ-ი დაუხსნელი, «ვანულტოლველი»: „შევე-ეპყრა, განუჯსნელითა მით ჭრილთა დაიპყრა“ O,—„შრომით წინაშე პყრობილ იქმნა, განულტოლველითა მოითმენს საპყროსა“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 17,10. იხ. განჯსნა.

განფართება, გაფართება «განვრცობა», გადიდება, გაფართოება: „უკუეთუ განგიფართონეს შენ უფალმან ღმერთმან საზღუარნი შენნი“ pb.,—„უკუეთუ განაერცეს ღმერთმან საზღუარნი შენნი“ G. II მჯ. 12,20; „განაფართონა წყალთა ზედა უდაბნოჲსათა“ O.—„გზანი მისნი განაერცნა წყალთა ზედა უდაბნოჲსათა“ G. იერ. 2,24;

„ძალიან გაორკეცებული საფლავი ეკე“ ლიმ. 45,10. იხ. ფართო.

განფეთება გაღება: „მოვიხედე-და ძღიდარი, რომლისათჳს შეუყველად გაანფეთნეს კარნი, და მიეგება მამასახლისი“ მ. ცხ. 215v; „ბჭენი არა განფეთნა“ A1h.-11,130v. იხ. ფეთება.

განფენა «განზავება», «გარდათხევა», «განღება», გასვლა, მოდება; გაშლა: „ეგოს ბზინვაჲ იგი და არა განეფინოს“ G,—„ეგოს ბრწყინვალებაჲ იგი და არა განეზაოს“ pb., ლევიტ. 18,23; „განეფინნეს გაბაასა (მზიანი)“ M,—„გარდაითხია მზირი“ G, მწყ. 20,37; „განეფინა სიტყუაჲ ესე ყოველსა ჰერიასტანსა“ ლ. 7,17; „განჰფინა წიგნი იგი წინაშე უფლისა ღმრთისა“ O,—„განაღო იგი წინაშე უფლისა“ G, ეს. 37,14; „რტონი მისნი მაღლად განეფინნეს“ თომა 18,24; „განჰფინენით ბჭეს წინაშე გულნი თქუენნი“ ფს. 61,9; „რომელი განჰფენდეს კულთა თჳსთა“ ზირ. 29,2; „ჯერ-იჩინა განფენაჲ მაღლთაჲ“ გრ. ანძ.-შობ. 296,29. „სიყუარული იგი ღმრთისაჲ განფენილ არს გულთა შინა ჩუენთა“ პროშ. 5,5; „ეზიდენ ყოველნივე საბრკენი... განფენილნი ქუეყანასა ზედა“ მ. ცხ. 334r. იხ. ფენა.

განფიცება გამკაცრება, გასასტიკება; გაძნელება, გაძლიერება; «განცოფება»: „რომელი ჰნებავს ღმერთსა, შეიწყალებს, და რომელი ჰნებავს, განაფიცხებს“ პროშ. 9, 16; „ნუ განაფიცხებთ გულთა თქუენთა“ ჰებრ. 3,8; „განფიცხნეს კედნი მათნი“ იერემ. 7,26; „რაჲსთჳს განჰფიცხნებით“ I მფ. 6,6; „მამამან შენმან განაფიცხა უღელი ესე ჩუენ ზედა“ III მფ. 12,4; „დიდად განფიცხნა სენი იგი“ ბ. ცხ. 172v;. „განფიცხნა (განცოფნა I) ღოველ ქალი მეცნიერებისაგან“ O, იერემ. 10,14.

განფიცხებულ-ი დამძიმებული, გაძლიერებული: „ჴელ... განფიცხებული იავინს ზედა“ მსჯ. 4,28. იხ. ფიცხება.

განფიწლვა «განწ)ქრევა»: „ვითარ სახედ განიფიწლეის ფიწლესა“ pb.,—„ვითარცა-იგი განინქრიოს სანქრეველთა“ O, ამოს. 9,9. „დამასკო განფიწლულ (იყოს), ვითარცა ხეკი ქალისა ზედა“ pb.,—„დამასკე მოკლებულ (იყოს), ვითარცა ზღნი ქალიჲსა“ O, სოფ. 2,9. იხ. ფიწლვა.

განფრდა «განწირვა», «მიცემა», «განსყიდა»: „განიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედულად“ M,—„განიწირენით მე და ნათესაი ჩემი საკიცხელად“ O,—„მიეცენ ვართ ხოლო მე და ერი ჩემი წარწყმედასა ზედა“ B, ესთ. 7,4; „ვედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა შოიჴსენებით თქუენ“ O,—„ვედად განისყიდენით და არა ვეცხლსა მაერ გამოიჴსნენით“ G, ეს. 52,3.

განფრდილ-ი გაყიდული, მიცემული, მყოფი, მდგომარე: „შჯული სელურ არს, ხოლო მე ჴორციელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა“ პროშ. 7,14; „მოიყოდნა სიხლითა თჳსთა ქუეყანად დაბადებულნი თჳსნი, განფრდილნი მტერისაგან“ მ. სწ. 69,30; „ვითარ ეძსგაჴოს... განფრდილი ბოროტსა შინა ყოლად სახიერსა მას?“ გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 178,5; „აწინდელი ესე (კაცი) ჭირსა შინა განფრდილ“ იქვე, 179,8; „მე კაცი ვარ განფრდილი ცოდვათა შინა“ ბალ. 20,15; „რაჲთა ყოს ღმერთმან წყალობაჲ... ცოდვათა შინა განფრდილისა სულისა ჩემისა თანა“ ი.-ე. 27,4. იხ. ფრდა.

განფრენა გაფრენა: „ვითარცა მფრინველი განფრანდა“ ოვსე 9,11; „ბუზი გამოჴდა და განფრინდა“ ნაუმ 3,16; „მეყსეულად განფრინდის“ I ეზრა 4,34. იხ. ფრენა.

განფრეწა გახევა: „განეფრიწე ნახევარი მისი და ნახევარი იგი მოვიბლარდნე“ ოზიფრ. ცხ-ბა, 38. იხ. ფრეწა.

განფრთხობა გამოფხიზლება: „განიფრთხევე, განღძე“ ამბაკ. 2,19; „განიფრთხევედ, რომელთა-იგი სთრაქს ღჳნითა თჳსითა“ ოვ. 1,5; „ვის უწყის, მაგით რაჲთმე განიფრთხოს“ ფსლტ. 134,36; „მღჳძარე ვიყენეთ და განვიფრთხოთ“ I თეს. 5,6; „განიფრთხევე ძილისა მაგის შენისაგან“ ბალ. 149,6; „განიფრთხევე ქნარითა მით დავითისითა“ მ. სწ. 108,19. იხ. ფრთხობა.

განფუვნება აფუება: „ვიდრემდის განაფუვნა ყოველი“ მთ. 13,33. იხ. ფუვნება.

განფხეკა «მოხუეტა»: „შემდგომად განფხეკისა სახლისა“ ლევიტ. 14,43. იხ. ფხეკა.

განფხურა ამოგლეჯა: „აზრახებდა მათ, თუ ვითარ-ძი რაჲ სახით განუფხურეს თესლი ნაზარეველთაჲ“ გ'ი, 10. იხ. ფხურა.

განქარ(ვ)ება დაშლა, მოშლა; დარღვევა, დახსნა; გაქრობა, გაფანტვა; შეფერხება, დაბრკოლება; «განკრევა», «მოსპობა»: „რომელმან-იგი განაქარვა სიკუდილი“ II ტიმ. 1,10; „რაჟამს განაქარვნეს ყოველნი მთავრობანი და ყოველნი ჴელმწიფებანი“ I კორ. 15, 24; „უკუეთუ განქარდეს აღთქუმაჲ ჩემი“ იერემ. 33, 20; „მცნებანი მისნი განაქარვნა“ რიცხ. 16,11; „ვითარცა ნისლი განქარდეს“ სიბრძ. ხოლ. 2,4; „მწუხარებაჲ ევაჲსი განაქარვა“ ეპ. კჲპრ.-დაფლ. 98; „შჯული ბუნებათაჲ განქარდების“ გრ. ანძ.-შობ. 293,23; „განაქარეთ ცომი სახლთა თქუენთა“ გამოსლ. 12,15; „უკუეთუ მარილი იგი განქარდეს“ ლ. 14,34; „რომელი მცირედ ჟამ ჩან და მერმე განქარდის“ იაკ. 4,14; „განაქარვა სალმობაჲ გუამისაჲ ჩემგან“ O,—„მოშისპო ჩემი სალმობა სულისა“ pb., ეს. 38,14; „არა განქარდენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ იდე. 6,5; „ვითარცა ალმერმან განაქარვნეს იგინი“ pb.,—„ვითარცა აარმურნი განანქრინეს იგინი“ O, სიბრძ. სოლ. 5,24.

განქარვებად-ი არად მისაჩნევი, მოსასპობი: „ვსხედთ და ეწმასნით გულის-სიტყუათა განხრწნადთათჳს და უნდოთა და განქარვებადთა ნივთთა“ მ. ცხ. 66r; „განქარვებადი იგი დიდებით იყო“ II კორ. 3,11; „აჩრდილი არს განქარვებადი, ნუ მიჰხედავ“ მ. სწ. 259,1. იხ. ქარვება.

განქარვებულ-ი უარყოფილი: „განქარვებულ ხართ ქრისტესგან“ გალატ. 5,4.

განქარვებულება «საქიქელობა», ურცხვობა: „ესე არს განქარვებულებაჲ მათი ქუეყანასა ეგჳპტისასა“ O,—„ესე საქიქელობა მათი ქუეყანასა შინა ეგჳპტისასა“ G, ოვსე 7,16. იხ. განქარვება (-ული).

განქიტნა თმის ყალყზე დადგომა: „სიტყუათა დიდად მფუცველისათა განუქიტნიან თმანი“ ზირ. 27,15. იხ. ქიტნა.

განქიქება გამქლავნება, გამოქუნება, შერცხვენა, „განუქიქენ ივინი უფალსა წინაშე მზისა“ G, რიცხ. 25,4; „განაქიქნა ივინი თჳს შორის“ კოლ. 2,15.

განქიქება გამოქუნება: „ბრძანა აღჳრთა ასხმაჲ პირსა მისსა და ესრეთ განქიქებაჲ ყოველსა ქალაქსა“ ხარალ. 138.

განქიქებულ-ი შერცხვენილი, გაწბილებული, თაემოკრილი; გამომქლავნებული: „განძარცჳნ ივი და შიშველი განაგდიან გარე განქიქებული“ ბალ. 41,2; „ცოდვილთა ეტჳრთნენ ცოდვანი მათნი ბჭეთა მათთა ზედა და დადგენ განქიქებულნი“ ვ. სწ. 02,28. იხ. ქიქება.

განქმნა გაკეთება: „გზაჲ განუქმნიეს წინაასწარმეტყუელთა, შენ თაჳთ თჳსით ნუ იქმ გზასა სხუასა“ ვ. სწ. 72,88. იხ. ქმნა.

განქორწინება «ქმრისსლვა», გათხოვება: „იქორწინებოდეს და განქორწინებდეს“ მთ. 24,38; „არცა განქორწინებდენ“ DE.—„არცა ქმრის ვიდოდიან“ C, მთ. 22,30; „განქორწინე ასული შენი“ ზირ. 7,27. იხ. ქორწინება.

განკრევა იხ. განნკრევა.

განქუან- «განლება», გატანა: „ვითარმცა ვის შინა განაქუნდა ჴერკელი სამღდელოჲთ“ C.—„რაჲთა განჳნმჳიღოს ჴერკერი მიერ ტაძრით“ DE, მრ. 11,16. იხ. ქუან-.

განქუმა აკრა: „განჴქუა ენაჲ სასაჲ მათსა წყუერილითა“ O. გოდ. იერემ. 4,4. იხ. ქუმა.

განქშჳვა თვალის სინათლის მოკლება, დაბნელება: „განუქშუნიან თუალნი“ ფს. 12, 6. იხ. ქშჳვა.

განქცევა, გაქცევა: „შემჳშინა და გაეჴქეც და ივინი მდევდეს“ Ier.—80,17г. „კუალად-აქცინა განქცეულნი საყოფლადჳე თჳსა“ ვ. სწ. 65,26. იხ. ქცევა.

განლება «განჴსნა»; «განქუან-», გაღება; გატარება, გატანა; გაერცობა, «განფენა»: „რომელსაცა-ივი უფალმან განუღო გული მორჩილებად სიტყუათა“ Ч.—„რომელსაცა-ივი უფალმან განუჴსნა გული მორჩილებად სიტყუეთა“ Ѣ, ხაჴ. მოც. 16,14; „განაღო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას“ G.—„განჴჴსნა თხიერსა მას სასძეერსა და ასუა მას“ M, მჴკ. 4,19; „განაღო ღმერთმან საფასჲ თჳსი“ იერემ. 50,25; „განგიღონ შენცა“ ხაქ. მოც. 5,9; „რაჲთა განჳნმჳიღოს ჴერკერი მიერ ტაძრით“ DE.—„ვითარმცა შინა განაქუნდა ჴერკელი სამღდელოჲთ“ C, მრ. 11,16; „განიღონ სარეცელი შენი გუერდთაგან შენთა“ იგ. სოლ. 22,27; „განღებით განუღო კელი შენი მას“ G, II შჴ. 15,8; „განაღო ივი წინაშე უფლისა“ G.—„განჴჴნა წიგნი ივი წინაშე უფლისა ღმრთისა“ O, ეს. 37,14.

განლება წატანა, წასვენება, დაკრძალვა; გატარება: „არარაჲ შეშჳოლეთ სოფელსა ამას და ვერცა რას შემძლებელ ვართ მიერ განღებად“ ვ. სწ. 117,8; „ორა ყო ერმან მან განღება პატივითა, ვითარცა განღება მამათა მისთაჲ“ II ნშტ. 21,19; „ყვეს განღება დაფლვასა მისსა“ II ნშტ. 10,14; „ბრძანა განჴურეტაჲ კოპა მისთაჲ და საბლისა განღებაჲ მათ შინა“ Sin.—11,47v.

განლებულ-ი გაღებული, გახსნილი: „კარი ჩემი განღებულ იყო ყოველთა კაცთათჳს“ ვ. სწ. 84,18. „დაეტეჳეს ქალაქი განღებულად“ ისუ ნ. 6,17. იხ. ღება.

განლიმება გაღიმება: „ნაად და მშჳდად განიღიმის“ ზირ. 21,23. იხ. ღიმობა.

განლმრთობა გაღმერთება; ღმერთად ქცევა: „ერთმან ორთა ამათგანმან განაღმრთო და მეორე იგი განიღმრთო“ გრ. ანძ.-შობ. 203,1.

განლმრთობილ-ი გაღმერთებული: „მოსე, რომელი განღმრთობილ იყო კეეყანასა ზედა“ ვ. სწ. 276,9. იხ. ღმრთობა.

განლჯება გაღვიძება, გამოფხიზლება: „განიღჯა ძილისაგან თჳსისა“ G, მჴკ. 16,20; „განიღჯე, რაჲ გძინაჳს?“ ფს. 43,24; „განიფრთხეე, განიღჯე“ ამბ. 2,19; „განაღჯეთ სიყუარული“ კებ. 2,7; „იქმნეს ივინი ვითარცა სიზმარნი განღჯებულთანი“ ფს. 72,20. იხ. ღჯება.

განყენება, გაყენება «განშორება», «დაყენება», «განცილინება», გაცლა; განდგომა; განდეგნა: „განუყენა მათგან“ C.—„განუშორა მათგან“ DE, ლ. 24,51; „განაყენა ძილი მეფისაგან“ O.—„განაშორა ძილი მეფისაგან“ M, ესთ. 6,1; „განაყენოს... ნიში დასჴრინგებისაჲ შჳდ დღე“ G.—„განაცლინოს იგი გარე... შეღებული იგი სჴრინგებისა მის შჳდ დღე“ pb., ლევიტ. 13,33; „რაჲთერთ სარეცელთა მათგან არა განეყენის ივი“ თეკ. 25, 4; „განუყენენით ...განშეორენით“ ეს. 52,11; „განშეუყენენით ჩემგან“ ფილპ. 7,4; „რაჲთა განეყენნენ ივინი ჭამად ნაზორეულთაგან“ ხაქ. მოც. 15,20; „განაყენა მღდელმან ეკლესიით“ ვ. ცხ. 220г; „წყრომაჲ ჩემი აღეავსე და განვაყენე (დავაყენე O)“ I იერემ. 6,11; „განუყენებივარ კაცთაგან“ ბალ. 20,20.

განყენებულ-ი გაშორებული, გამდგარი; «განდგომილი»; «განძებული»: „დგა... განყენებულად შორს ჴეშმ ფრიად“ M.—„დადგა... განდგომილი შორს ფრიად“ G, ისუ ნ. 8,16; „განყენებულ და განშორებულ არიან ყოველთაგან აღძრეულთა და განცხრომათა ამის სოფლისათა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 101,12; „განყენებულნი სძისაგან“ O.—„განძებულნი სძისაგან“ G, ეს. 28,9. იხ. ყენება.

განყვანება, გაყვანება «გამოყვანება», გაყვანა, გატარება: „განიყვანა ისრაელი შორის მისსა“ Ч.—„გამოიყვანა ისრაელი შორის მისსა“ Ѣ, ფს. 135,14; „განიყვანა ივი უდაბნოდ“ მრ. 1,12; „ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა“ ფს. 101,25; „მას განყვანდეს შვილნი მისნი ცეცხლსა“ II ნშტ. 28,3; „რომელ გარე გაგიყვანო“ ა.-ე. 37,80.

განყვანება «განცლენა», გაშვება; წაყვანა: „ლხინება ყოს მას ზედა განცლინებად ივი განცლენასა მას“ G.—„ლხინება ყოს მას ზედა განცლინებად განყვანებასა მას“ pb., ლევიტ. 10,10; „ბრძანა განყვანებაჲ კაცთაჲ მათ“ ხაქ. მოც. 5,34. იხ. ყვანება.

განყიდა იხ. განსყიდა.

განყინება გაყინვა: „განჴყინა გული მისი ვითარც ქვაჲ“ ი. მოც. 42,4; „სისხლი რაჲამს განყინდის, იქმნის პორე“ ბ. კეს.-ეჭუსთა დღ. 109,18. „განყინებულნი ძრწოდეს სიფიცხესა მისგან ზამთრისაჲსა“ I ეზრა 9,9. იხ. ყინული.

განყოლა წაყოლა: „განჰყუე თანა და ისწავე მკურნალთაგან. თუ რაჲ არს განზრახვაჲ მათი“ **მ. ცხ. 818r.** იხ. ყოლა.

განყოფა, გაყოფა «განთქმულ ყოფაჲ», «განთქმება», «განახევრება», «განბნევა», «განწილვა»; განაწილება, დარიგება; გაცალკევება; აკება: „თუ მცველებაჲ თჳსი ოჴსა ზედა განიყოს“ DE,—„უკუეთუ მეუფებაჲ მეუფებასა განჴეთა“ C, მრ. 3,24; „განჰყუნეთ თქუენ ქალაქი“ pb.,—„განითქნეთ თქუენ ქალაქნი მათნი“ G, რიცხ. 35,11; „მოჰკუეთოს... თავი მისი ჴედითგან და არა განყოს“ G,—„წარჰკუეთოს... თავი მისი საცუალოგან და არა განახეროს“ O, ლევიტ. 5,8; „განუყო მათ წილითა მკჳდრობისაჲთა“ Č,—„განუწილა მათ სახლთა დამკჳდრებისათა“ Ქ, ფს. 77,55; „და ვერძი იგი განყო ასოდ-ასოდ“ pb.,—„და ვერძი იგი ჴორც განთქულ ყო“ G, ლევიტ. 8,20; „აჲარი და ნატყუენაჲ და საფასჲ განუყოს მათ“ O,—„იაჲარი დანატყუენაჲ და სიმდიდრე მათი განაბნიოს“ G, დან. 11,24; „განიყვეს სამოსელი მისი წილით“ C, მთ. 27,35; „ორი იგი თევზი განუყო ყოველთა“ მრ. 6,41; „ქუეყანაჲ ჩემი განიყვეს“ ოვ. 3,2; „განყო ერი იგი მისთანაჲ“ დაბ. 32,7; „განყო ცოცხალთა შორის გზაჲ“ სიბრძ. სოლ. 19, 23; „განყონ იგი ასოდ-ასოდ“ ლევიტ. 1,12; „განყუნა (ქარნი) ასოვეულად“ I მფ. 11,7. „განყოფად კაცისა მაბ-სა თჳსისაგან“ მთ. 10,35.

განყოფა ასოდ-ასოდ «განასოებაჲ», აქნა: „განყო იგი ასოდ-ასოდ ათორმეტად ნაწილად“ M,—„განაასოა იგი ძუალთაებრ მისთა ათორმეტ ასოდ“ G, მსჯ. 19,29.

განყოფა ნაწილი; «განაწილებაჲ»: „არიან განყოფანი, რომელნი განეწყრნეს... მღდელმან“ იხუ ნ. 19,51; „ესე არს განყოფაჲ (განაწილებაჲ G). რომელი განუნაწილა მოსეს ძეთა ისრაელისათა“ M, იხუ ნ. 13,14.

განყოფა, გაყოფა «განრთხმაჲ», «მიყოფაჲ», გაშლა, გახსნა: „განყო ანგელოზმან უფლისამან წყერი კუერთხიაჲ“ G,—„განრთხა ანგელოზმან მან უფლისამან წყერი იგი კუერთხისაჲ“ M, მსჯ. 6,21; „განყო აიდმან ჴელი მარცხენე“ G,—„მიყო აიდ ჴელი მარცხენე მისი“ M, მსჯ. 8,21; „განყო წიგნი იგი“ ლ. 4,17; „განუნყნა წიგნი იგი შჯულ-სანი“ I ეზრა 9,46; „ვითარცა განეყაე (წიგნი) ჴოხად, ეპოვე მე თაჲ ესე“ ლიმ. 28,16.

განყოფილ-ი აკებული, აწნილი; გაყოფილი: „გარდამოჴდა მფრინველი ჴორცსა მას ზედა განყოფილსა“ დაბ. 15,11; „იყუნენ ამერითგან ხეთნი სახლსა შინა ერთსა განყოფილ“ ლ. 12,52; „განჴე-მე-ყოფილ არსა ჭრისტჱ“ I კორ. 1,13. იხ. თანა-განყოფაჲ; ყოფა.

განყოფილება გაცალკევება, განსხვავებულობა: „გოზიხი ხეთა და სძე მისცე მზჱსა და მისცე მზეზისაგან გამოელენ, რომელთა შორის არს ფრიადი განყოფილებაჲ“ ბ. ქჱს.-ეჴეს. დდ. 74,6. იხ. ყოფა.

განყრა «დაყრა», «განშორებაჲ», «განბერტყაჲ», «განთხევაჲ», გაგდება, განდევნა; გაშვერა, გაშლა: „განიყარეთ მტერი ფერეზაჲნ თქუენთა“ DE,—„დაიყარეთ მტერი, რომელ იყოს ქუეშე ფერჴნი თქუენნი“ C, მრ. 6,11; „განჰყარნე მტერი ჴელით“ M,—„განბერტუნე“ G, მსჯ. 16,20; „განყარეთ განყარნეს ოგნი“ O,—„განბერტყეთ განბერტუნეს იგნი“ G, ნაუმ 2,2; „განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი“ DE,—„განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი“ C, მრ. 1,42; „განიყარა ჭალაქისაგან სიმრაელე დედებისაჲ“ ანდ.-ანატ. 821,24; „მან განყარა და შეაგდო გუელი იგი ცეცხლს“ ხჯ. მოც. 28,5; „განყარნენ გარე ჭალაქისაგან“ ლევიტ. 14,40; „განუყარა ჴელი ერსა მას“ ხჯ. მოც. 21,10; „განსთხიენ (განჰყარნენ G) ჩემგან ყოველნი ცოდვანი ჩემნი“ I, ეს. 38,17.

განყრა «განბერტყაჲ», გაყრა, გაცვენა, გაბნევა: „განყარაჲ და აღხილეაჲ და გამოსხმაჲ და გულის შეძრწენებაჲ“ O,—„განბერტყა და წდოლა და ერწევა და გულის-შემუსრვა“ G, ნაუმ 2,10; „მისი შემოყრაჲ არს და შენი გაყრაჲ“ მ. ცხ. 290r.

განყრილ-ი გაგდებული: „ეგრე არიან ძენი განყრილთანი“ ფს. 126,4. იხ. ყრა.

განყჳნვა «განწმედა», გასუფთავება: „ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყჳნავს სარკესა“ O,—„ექმნები მას ვითარცა განწმედილი სარკე“ pb, ზირ. 19,11. იხ. ყჳნვა.

განშიშულება გატიტვლება; გათხელება; ამოწვდა: „განიძარცუეთ და განშიშულდით“ ეს. 32,11; „განაშიშულნეს ქორწი შეგინებად და სარცხჳნელად“ იჴზ. 9,8; „თმაჲ მათი არა განიშიშულონ“ ეზეკ. 44,20; „განაშიშულე მახჳლი შენი“ მ. ცხ. 89v. იხ. შიშული.

განშორება, განშოვრება, გაშორება «ელტოლა», «განვთომაჲ», «განდრეკა», «განწვალებაჲ», «განდგომაჲ», «განყენებაჲ», «გამოშორებაჲ», «განელინებაჲ», «მოსპობაჲ», «აღხუმაჲ», «მიდრეკა», «განყრა», გაცლა, განდევნა, მოცილება, წასვლა, გასრულება, დამთავრება: „განეშორა მათგან“ DE,—„განეყენა მათგან“ C, ლ. 24,51; „განვაშორნეთ ჭალაჭსა“ M,—„განეწვალნეთ ივინი ჭალაქისაგან“ G, იხუ ნ. 8,8; „განმეშოროს ჩემგან ძალი ჩემი“ G,—„განდგეს ძალი ჩემი ჩემგან“ მსჯ. 10,17; „განეშორა მისგან ძალი მისი“ M,—„განეყენა ძალი მისი მისგან“ G, მსჯ. 16,10; „ვითარ განიდენ-ეშორნეს სახლსა მას მიქაჲსა“ M,—„გამოეშორნეს სახლით მიხაჲსით“ G, მსჯ. 18,22; „განიშორენით ღმერთნი უცხონი“ M,—„მოსპენით ღმერთნი სხუათა ტომთანი“ G, იხუ ნ. 24,23; „განიშორენით ღმერთნი უცხონი“ M,—„აღიხუენით ღმერთნი უცხონი“ G, იხუ ნ. 24,4; „განმეშორენით მე“ G,—„მისდრკით ჩემგან“ Ქ, ფს. 118,115; „განეშორა მას განბოკლებაჲ იგი“ C,—„განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ იგი“ DE, მრ. 1,42; „განეშოროს (განეყოთას DE)... დედამთილი ძის ცოლისაგან“ ლ. 12,56; „განაშოროს იგი მღდელმან მან“ pb.,—„განაცლინოს მღდელმან ნიში იგი“ G, ლევიტ. 18,50; „რომელი-იგი განგეშორა ჩუენგან“ A,—„რომელი-იგი ჩუენგან იცლტოდა“ B, სსტ. 100,18-1; „არა განეშორებოდა ტაძრისა მისგან“ ლ. 2,37; „შეიყუნენ და არა განიშორნენ“ იობ 41,8; „განმაშორენ ჩემგან ოხრანი გალობათა შენთანი“ ამოს 5,23; „ნუ განმაშორებ წყალობასა შენსა ჩუენგან“ დან. 3,34; „განიშორე სიცოცხლისაჲ ეგე ზრახვაჲ შენგან“ ფსკტ. 188,3; „ჩემგან განმეშორენით“ ფსკტ. 187,18; „ვითარცა განიშორა ლიცვაჲ“ ლიმ. 87,18; „განიშორა გული მისი“ pb.,—„განდრკა გული მისი“ O, ზირ. 10,14.

განშორებულ-ი, **განშორებულ-ი** დახრილი, «დაჭენებული»; მოცილებული; შორი: „შეადგეთ... ზღუდესა განშორებულსა" C.—„დაესხმოთ... ღობესა დაჭენებულსა" Q, ფს. 61,4; „განშორებულ არს ჩემგან" მთ. 15,8; „ვითარ განშორებულ არიან ცანი ჭეუყანისაგან" O, ეს. 55,9.

განშორებულ-ი ასკეტი, დაყუდებული, მეუდაბნო: „გამოეცხადა წმიდასა მას განშორებულსა" აბგ. 110, 11. იხ. შორება.

განშორებულად შორს: „წარკდა განშორებულად ქალაქისა მისგან ჩრდილოეთ კერძო" რიფს. 174,3.

განშუება «ხარება», «კეთილღება»; კეთილდღეობა, ნეტარება: „განიშუა შენ და სახლმან შენმან" G.—„ხარებდე შენ და სახლეულნი შენნი" M, II შჯ. 14,20; „განიშუას და არავინ იყოს მაფრთხობელ მათა" O.—„იკეთილღებოს და არა იყოს შემაშინებელ" pb., იერემ. 30,10; „განიშუეს ყოველთა, რომელნი გცრუებენ შენ სცრუებით" O.—„იქმნის ყოველთა უგულებელსმყოფელთა უგულებელსყოფასა" G, იერემ. 12,1. იხ. შეება.

განშუელება გაშველება, დამშვიდება: „არავინ იყო ვინმცა განაშუებდა" II შფ. 14,6. იხ. შველება.

განშუენება «შუენიერ ყოფა», «შემკობა»: „რაბამ განშუენდი" M.—„რაედენ შუენიერ ხარ" O, ქება 7,7; „განაშუენებთ სამარებსა მას მართალთასა" C, — „შეამკობთ მოსაკენებელსა მართალთასა" DE, მთ. 23,29; „უძლებაჲ მისი განაშუენებს საშჯსა მას" ზირ. 38,31; „ყოველთაჲ სამკაულთა განაშუენა იგი" ვარ. 817.

განშუენება სილამაზე, გამშვენიერება; შემკობა: „რომელი ძიებულ არს... განშუენებისათჳს ბუნებისა, მრაელ არს" გრ. ნიხ.-კაც. აგგბ. 222,2; „შეუძლეთ განშუენებაჲ ალოლონისი" ფლტკ. 151,7; „უკეთეჳ უფუარდეს განშუენებად თავი თჳსი სამოსლითა, ესე სრულებჳ არს მისა" მ. სწ. 102,19.

განშუენებულ-ი შემკობილი, მშვენიერი, გაწმენდილი: „ასულნი მათნი განშუენებულ არიან და აღმშულ მსგავსად ტაძრისა" ფს. 143,12; „განიწ-ენით ყოველსა საქმესა კეთილსა, განშუენებულსა" თომა 17,32; „პოვის იგი განშუენებული და შემკული" ლ. 11,25. იხ. შუენება.

განშჯა იხ. განსჯა.

განჩემება «მილება», განკუთვნება, მისაკუთრება, გამორჩევა, გამოცალკევება: „აჰა ესერა მე განგიჩემო თჳნეულ მჳარი" O.—„აჰა ესერა მე მიგიღებ თჳნეულგან მჳარსა" G, მალ. 2,6; „განუჩემოთ უფალსა პირველ ნაყოფად სიწმიდედ ჭეუყანისაგან ოცდახუთი ათასი წყრთაჲ" ეზეკ. 45,1; „ეშმაკსა ფრიად განუჩემებიეს იგი" ლიმ. 78,24; „რომლისა თანა არს საყუარული, არარაჲ განიჩემის საკუთრად თავისა თჳსისა, არაშედ ყოველი, რომელი ჭაკენ, სხუათათჳს ჰნებავნ" მ. სწ. 280,8.

განჩემება «განჩინება», «შესაწირავი»: „მჳარი განჩემებისაჲ და მკერდი განჩინებისაჲ... შეიწიროდიან" G.—„მჳარი იგი შესაწირავისაჲ და მკერდი იგი განჩემებისაჲ შეიწიროდიან" O, ლევიტ. 10,15.

განჩემებულ-ი «განჩინებული», «დაწესებული», «განაჩინები», განკუთვნილი: „განჩემებულ (განჩინებულ K) იყუნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა" C.—„იყუნეს დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა" Q, ხაჭ. მოც. 18,48; „ყოველი განჩემებული და აღნათკუეში ისრაჱლსა შორის, მათა იყოს" ეზეკ. 44,29; „და იყოს მათა სახლებად განჩემებულად სწორედ მათა" ეზეკ. 45,4. იხ. ჩემი.

განჩინება «შეწირვა», «მიცემა», «განთჳსება», «გამორჩევა», «გამოჩინება», «სჯა», «ჩუენება», «განსაზღერება», განწესება, დადგენა, დამტკიცება, გადაწყვეტა: „რაოდენთა... განუჩინებენ ძენი ისრაჱლისანი უფალსა" G.—„რაოდენი... შეწირონ ძეთა ისრაჱლისათა უფალსა" pb., რიცხ. 18,19; „განჳჩინოს ხამკრძალებელ მისი ასულსა მისსა" G.—„მისცეთ სამკრძალებელი მისი ასულსა მისსა" Fr., რიცხ. 27,9; „განაჩინნე ლეჳტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა" pb., — „განათჳსნე ლეჳტელნი შორის ძეთაგან ისრაჱლისათა" G, რიცხ. 8,14; „რომელნიცაჰი განაჩინნა უფალმან არა ხილად მათა ჭეუყანაჲ" M.—„რომელთა განუსაზღერა უფალმან მათ არა ხილად მათდა ჭეუყანაჲ" G, იხუ ნ. 5,6; „განაჩინა უფალმან ტომი ლევჳსი აღებად კიდობანი" G,—„განამოარჩია უფალმან ნათესავი აღებად კიდობნისა" M, II შჯ. 10,8; „პირველადეც განაჩინა (განმოაჩინა) ღმერთმან უწინარეს საუკუნეთა" I კორ. 2,7; „პილატე განაჩინა აღსრულებად თჳეაჲ იგი მათი" C. — „პილატე სჯა თჳეისაებრ მათისა" DE, ლ. 23,24; „რომელნი-იგი წინაჳსწარ განაჩინნა, მათცა უწოდა" პრომ. 8,30; „კეთილად რასმე განაჩინებს დღესა" ჰებრ. 4,7; „სასალარად თორნიკ განაჩინეს" ი.-ე. 19,19; „განაჩინეს სიტყუა განსლვად ქალაქ" II ნეჰ. 30,5; „განაჩინნა ბრძანებულნი ქალნი" ხაჭ. მოც. 17,26; „განგიჩინე თქუენ მეუფე ისრაჱლისაჲ" O.—„რომელმან უაჩუენე ისრაელ მეუფე თქუენი" ეს. 43,15; „განაჩინა ბრძანება გორგასთჳს" გეორგ. 2035.

განჩინება «ვანჩემება», განაჩენი: „მკერდი განჩინებისაჲ" G.—„მკერდი იგი განჩემებისაჲ" O, ლევიტ. 10,15; „განჩინებაჲ იგი საკუდლისაჲ მგებელ" II კორ. 1,9.

განჩინებულ-ი «დაწესებული», «განჩემებული»; «ვარემოჲსი», «განკუთნებული», «ნაწილი»; ცხადი, ნაჩუენები; საჩინო, წილი, სარგო: „განრდაჰკნიან ცანი ცხორებისა მათისანი, რომელნი განჩინებულ არიედ მათთჳს" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 58,18; „დღეს იგი მწუხარე თავდადრეკილად და მოელოდის მსაჯულისა მიერ განჩინებულსა ბრძანებასა" მ. სწ. 212,18; „განჩინებულ (განჩემებულ K) იყუნეს ცხოვრებასა მას საუკუნესა" C.—„იყუნეს დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა" Q, ხაჭ. მოც. 19,48; „მიეცა... ქალაქნი სამკრძალებელად და განჩინებულნი მათდა და საცხოვართა" C.—„სცეს ქალაქნი საყოფელად და გარემოჲსი მათი საცხოვართა" M, იხუ ნ. 14,4; „მისცა... ქებორი და განჩინებულნი (განქეთნებულნი M) მისდა" G. იხუ ნ. 21,18; „განჩინებულნი მათნი იყუნენ ოთხფერჳსა მათთათჳს" G.—„ნაწილნი მათნი იყუნენ პრეტკუთა ოთხუერჳსა მათთათჳს" pb., რიცხ. 35,3; „გ

განჩინებული ლეკთა მიერ" ხაჭ. მოც. 2,22; „მოსლვამდე დღისა მის უფლისაჲსა, დიდსა და განჩინებულსა" ხაჭ. მოც. 2,20; „კეთილი განჩინებული კალთაგან, უკუე განუჩინეთ მას" რიცხ. 15,20.

განჩინებულად «შესაწირავად»; ცხადად: „განუჩინეთ განწმენდისა განჩინებულად უფალსა დასაბამად თბისა თჳუენისა" G,—„ვანეჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველი თბეთაგან" pb., რიცხ. 15,20; „განჩინებულად ესმა საულისგან" მრთ. A. კორ. იერ.-ხული წმ. 167. იხ. ჩინება.

განჩჳბებულ-ი იხ. განცჳბრება (-ული).

განცდა «გამოკჳრეება», «გამოცდა», ცთუნება: სიტყუამან უფლისამან განცადა იგი" Ჭ,—„სიტყუამან უფლისამან გამოაკჳრა იგი" Ქ, ფს. 104,19; „უფალო, განმცადე და მიცან მე" Ჭ,—„უფალო, გამომცადე მე და მიცან მე" Ქ, ფს. 138,1; „არა განსცადო უფალი ღმერთი" მთ. 4,7; „ნუეჳეე განგცადნა თქუენ განმცდელმან მან" I თეს. 3,5; „რომელნიმე სატანჯველითა და გუემითა განიცადნეს" ებრ. 11,36. „რაჲთა თანაჲე ელმოდის ბრძოლილა და განცდილთა" მ. ცხ. 180v. იხ. ცდა.

განცდა დანახვა, შეხედვა, ცქერა; გასინჯვა, გამოძიება; ცნობა: „განიცადენით ყორანისი" ლ. 12,24; „რომელმან განიცადის პირი ქმნულებისა თჳსისაჲ სარკეთა" ააკ. 1,23; „განჯიცადენ საქმენი შენნი და დამიკჳრდა" აშს. 8,2; „განიცადენ ღრუბელნი, რაჲდენ მალალ არიან შენგან" იობ 35,5; „პირსა დედაკაცისა მეძჳასსა ნუ განიცდი" ზირ. 9,8; „სიკეთესა ქალწულისასა ნუ განიცდი" ზირ. 9,5; „განიცადეთ და იხილეთ, რამეთუტკბილ არს უფალი" ფს. 33,9; „განიცადეთ იგი" ფილჳ. 10,14; „განმცადე მე, უფალო, და განმიკითხე" Ჭ,—„განმომცადე ნე, უფალო, და განმცადე მე" ფს. 25,2. იხ. ცდა.

განცემა, გაცემა «მიცემა», ღალატი; გაგზავნა: „განსცნა იგინი უფალმან ჴელსა აბრაჰსსა" G,—„მისცნა იგინი უფალმან ჴელთა აბრაჰისსა" M, მხკ. 4,2; „რომელმანცა განსცა იგი" მთ. 10,4: „გაღმართ განცემდა" ჲ. ცხ. 177r.

განცემა ღალატი; მიცემა: „არა არს შიში განცემითა და გულის-სტკუეთა შეწუენთა" სიბრძ. ხოლ. 17,11; „ბრძანა ჰროარდაგ-სა განცემაჲ" ატმ. 00,11. იხ. ცემა; შინა-განცემა.

განცვალება, გაცვალება შეცელა, გაცელა, გამოცვლა; «შეცვალება»: „არა განცვალო იგი კეთილი ხენებად" G, ლევტ. 27,10; „ნუ განსცვალებ მეგობარსა შენსა ჭრთიმად" ზირ. 7,20; „ძალმან ღმრთისამან განუცვალა გონებაჲ მისი" O,—„ძალი ღმრთისა შესცვალებს მეცნიერებასა მისსა" pb., ზირ. 40,5; „გაცვალის წყალი იგი ბადმასაჲ" მ. ცხ. 105r. იხ. ცვლება.

განცვლა გაცვლა: „და უკეთუ განცვლით განსცვალო იგი" ლევტ. 27,10. იხ. ცვლა.

განცთომა «განკრთომა», ჭკუაზე შეშლა: „გამოვიდეს შეპყრობად მისა, რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ: განცთა (განკრთომილ არს DE)" მრკ. 3,21. იხ. ცთომა.

განცთუნება «შეცთუნება»: „განიცთუნა ზრახვანი" O,—„შეცთუნეს განზრახვა მათი" pb., ზირ. 8,26. იხ. ცთუნება.

განცივება გაცივება: „ეითარცა განაცივის ყურძნელთან წყალი თჳსი" იერემ. 6,7; „შეემთხჳა... შიშუელი ვინმე, რომელი სასტიკად განცივნებოდა" მ. ცხ. 310v; „ტყუეჳი იგი განცივნა" Sin.—11,106r. იხ. ცივი.

განცინ- სიცილი: „განიცინნა სარა გულსა თჳსსა" დაბ. 18,12. იხ. ცინ-.

[განცისკრება] განცისკრებულ «განთიადი»: „გამოვიდა დედაკაცი განცისკრებულ" G,—„მოვიდა დედაკაცი იგი განთიად" M, მხკ. 19,26. იხ. ცისკარი.

განცლა დაცლა: „განეშორნენ და მწრაფლ განუცალონ გზა" მ. სწ. 380,14. იხ. ცლა.

განცოფება «განფიცხება», გაგიჟება, გასულელება: „განცოფნა (განფიცხნა O) ყოველი კაცი მეცნიერებისაგან" I, იერემ. 10,14; „იტყოდეს თავთა თჳსთა ბრძენ და განცოფნეს" ჰრთმ. 1,22; „ანუ არა განაცოფაა ღმერთმან სიბრძნე იგი ამის სოფლისაჲ?" I კორ. 1,20; „შეიქცეთ, რამეთუ ბერი განცოფნა" მ. ცხ. 216v.

განცოფებულ-ი გაგიჟებული, გახელებული, გაბრაზებული; «დასულელებული»: „განცოფებულთა არარაჲთ უმოქმნია არან" მ. ცხ. 70v; „განაგდე შენგან სიბრძნე განცოფებული" ბ. ქეს.-ეჩუხ. დღ. 47,6; „შეემთხჳა მას განცოფებული იგი მონაზონი" ი.-ე. 40,12; „შეუდგა მას განცოფებული" pb.,—„მისდეედა მას დასულებული" O, ეგ. ხოლ. 7,22. იხ. ცოფი.

განცოცხლება «კუალად მოგება», «განკურნება», «განმრთელება», «ცხონება», «მრთელ ყოფა»: „განაცოცხლდა ჴელი იგი მისი" C,—„კუალად მოეგო ჴელი იგი" DE, მრკ. 3,5; „განაცოცხლდა კაკი იგი" DE,—„განიკურნა კაკი იგი" C, ი. 5,9; „მომკუდარ იყო და განაცოცხლდა" DE,—„მომკუდარ იყო და ცხომდა" C, ლ. 15,24; „დაიდევ წყლულსა შენსა და განაცოცხლდე" O,—„იცხე და მრთელ იყო" pb. ეს. 66,21; „განმაცოცხლე გუემული ესე ძჳრ-ძჳრადთა ამათგან წყლულებათა" ფლკტ. 140,28; „განაცოცხლდა ვითარცა ერთი იგი" მთ. 12,13. „აღდგა ქალი იგი განაცოცხლებული" მრთ. A, ანტ. დ. 20r; „იხილენ ჴელნი შენნი განაცოცხლებულნი" ფლკტ. 150,32. იხ. ცოცხალი.

განცრუება, განცრუვება «დასჯა»; გამტყუენება, გაუქმება: „არცა განაცრუოს იგი, რაჟამს განიკითხვიდეს მას" Ჭ,—„არცა დასჯოს იგი, რაჟამს განიკითხვიდეს მას" Ქ, ფს. 36,33; „განაცრუვა ყოველი აღთქუმაჲ თჳსი არშაკ" ნრს. 78,10; „განაცრუეა ღმერთმან ზრახვაჲ მათი" ი.-ე. 56,6.

განცრუვებულ-ი «დაშჯილი»: „სასჯელისა მისისაგან გამოვედინ განცრუვებული (დაშჯილი Ქ)" ფს. 107,7. იხ. ცრუ(ვ)ება.

განცუეთა, გაცუეთა გალეწა, «დათხევა»: „მუნ გაეცუეთე სიძჳრთა ჩემითა" I,—„მუნ დაეითხოი სიძჳისა მიერ ჩემისა" G, ეს. 3,20. იხ. ცუეთა.

განცუმა გაყრა, გარჩობა: „განაცჳ ბაქლემსა მუსმარი ცხჳრთა და მით დაიმორჩილი იგი" მ. სწ. 148,2; „აწ განვაცუა ხრატუკი ცხჳრთა შენთა" IV მფ. 10,28. იხ. ცუმა; განსაცუმელი.

განცურვა გაცურვა: „ნუუკუე გან-ეიმე-ცურდეს და განერეს" საქ. მოც. 27,42. იხ. ცურვა.

განცხბრება, განცხფრება «ოცება», «განკვრეება», გაოცება, შეკრთომა: „დადნეს იგინი გონებითა და განცხბრდეს" G,—„დადნეს გულნი მათნი და ეეოცნეს" M, ისუ ნ. 5,1; „სიძნელისა მისისაგან განეცხბრდი" მარკ. 246r; „იხილა რაჲ მან ძუ თჳსი, შუენე მოსრული, განცხბრდა" მ. ცხ. 94r; „განცხფრდენ დიდებულისათჳს ცხორებისა" pb.,—„განკვრდენ დიდებულსა მას ცხოვრებასა მისსა" O, სიბრძ. სოლ. 5,3.

განცხბრებულ-ი, განჩხბრებულ-ი «განლიგებული», სულელი, გაოცებული, გაშტერებული: „თუალ-უგუან და განჩხბრებული (განლიგებული B) ხედავს კაცსა ვისმე ერთსა" A, თქმ. 95,22; „იღტინ უდაბნოდ შეცთომილი ვითარცა განცხბრებული" მ. ცხ. 81v; „წარეიდა პალატად თჳსა, დამძიმებული ურეითა და შესულებული ტკეილითა და განცხბრებული გონებითა" ბალ. 107,24. იხ. [ცხბრება].

განცხვნება გაცვენა, გაგდება, «განერდომა»: „განცხვენ სახლთაგან საშუებლისა მათისათა" O,—„განვარდენ სახლთაგან შუებისა მათისათა" G, მიქ. 2,3. იხ. [ცხვნა, ცხვნება].

განცხფრება იხ. განცხბრება.

განცხადება «გამოცხადება», ჩვენება, «განმარტება», გამოჩენა, ზმანება, გამოაშკარაება: „განეცხადა იესუ თაი თჳსი მოწაფეთა თჳსთა" C,—„გამოეცხადა თაი თჳსი იესუ მოწაფეთა თჳსთა" ი. 21,1; „განცხადებით განეეცხადე სახლსა მას მამისა შენისასა" I მფ. 2,27; „განცხადნა სახელი მისი" მრ. 6,14; „განვეცხადე. რომელნი მე არა მკითხვიდეს" ეს. 65,1; „რაჲთა განეცხადო იგი" კოლ. 4,4; „მოხუცებულთა თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს" საქ. მოც. 2,17; „განაცხადა სარცხვნელი თჳსი" ეზეკ. 28,18; „ყოველსა კაცსა ნუ განუცხადებ (განუმარტებ O) გულსა შენსა" pb., ზირ. 8,22.

განცხადებულ-ი ცხადი, აშკარა, გამოჩინებული: „არა მრავალთა განცხადებელ არს იგი" ზირ. 8,23; „სასწაული განცხადებული იქმნა მათ მიერ" საქ. მოც. 4,10.

განცხადებულად «ქადნიერებით»; ცხადად, გაბედულად; ნამდვილად: „გამოვიყუანენ თქუენ განცხადებულად" pb.,—„გამოვიყუანენ თქუენ ქადნიერებით" G, ლევიტ. 26,13; „პრქუა მათ იესუ განცხადებულად" ი. 11,14; „ესე განცხადებულად იქმნა ყოველთა მიმართ ჰურიათა" საქ. მოც. 19,17; „განცხადებულად სიტყუასა ამას ეტყოდა" მრ. 8,32; „ჯერარს თქუმად განცხადებულად" საქ. მოც. 2,29; „განცხადებულად უწყოდენ ყოველმან სახლმან ისრაჱლისამან" საქ. მოც. 2,36.

განცხადებულად მოსლვა «გამოჩენა»: „რომელი არა განცხადებულად მოჴიდეს" DE, —„რომელი არა გამოჩნდეს" C, მრ. 4,22. იხ. ცხადი.

განცხადებულება გამოცხადება, გამოჩენა; გაბედულება: „მისცა მას განცხადებულებაჲ" საქ. მოც. 10,40; „მოეც მონათა შენთა ყოველითა განცხადებულებითა სიტყუად სიტყჳსა შენისა" საქ. მოც. 4,29; „ნუ განიშორებთ განცხადებულებასა მაგას თქუენსა" ებრ. 10,35; „დადგეს მართალი დიდთა განცხადებულებითა წინაშე მაჭირებელისა მისისასა" სიბრძ. სოლ. 5,1. იხ. ცხადი.

განცხარება გაცხარება, გაწყრომა: „მეყსეულად განცხარდა ჰეროდე, ჰგონებდა... მისი... წინაღმდგომი იშუა" Ath.—11,21r. იხ. [ცხარება].

განცხოველება გაცოცხლება, განკურნება, «განმრთელება»: „განგუაცხოველნა ჩუენ" ეფეს. 2,5; „როშელმან განაცხოველნის მკედარნი" ბრობ. 4,17; „სრულად ყოს განგვაცხოველე შაფათსა შინა" ი. 7,23; „განმაცხოველნეს შემდგომად ორისა დღისა" O,—„განმრთელნეს ჩუენ შემდგომად ორისა დღისა" G, ოვსე 6,2. „ქებასა შესწირეენ ღმრთისა მიმართ სულისა წმიდისა მიერ განცხოველებულ" აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 198,7. იხ. ცხოველი.

განცხრომა, გაცხრომა «შუება», «ხარება», «ძნობა», გართობა, მხიარულება, შექცევა: „იშუებდით ქეეყანასა ზედა და განსცხრებოდეთ (იხარებდით Ქ)" ბაკ. 4,6; „განსცხრებოდე ყოელთა გულითა შენითა" O,—„ძნობდინ ყოველით გამო გულით შენით" G, სოფ. 3,14; „შიშმან უფლისამან განაცხრჳის გული" O,—„შიში უფლისაჲ ახარებს გულსა" pb., ზირ. 1,12; „მართალნი... განსცხრებოდიან სიხარულით" ფს. 67,4; „გზასა წამებათა შენთასა განესცხრებოდე (განესცხრებოდე Ქ)" ქ. ფს. 118,14; „არა განსცხრებოდეს თუალნი რემნი" ფს. 130,1; „ნუცა განსცხრებით" ლ. 12,20; „მეტრუაი მისი აჰა და იჰი მიმოვარდების. იმღერის და განსცხრების" მ. ცხ. 200v; „მეყსეულად იცინენ იგი და განცხრებიან" მ. ცხ. 217r; „განაცხრობნ თუალთა ხილეაჲ ყუაელთა მისთა სიმეწამულესაჲ" ლიმ. 1,11.

განცხრომა «შუება», მხიარულება, «პარით-მემღერია»: „კმითა წყალთა მრავალთაჲთა საკჳრველ არიან განცხრომანი ზღჳსანი" ფს. 92,4; „იწყეს განცხრომად" DE,—„იწყეს შუებად" C. ლ. 15,24; „განშორებულ არიან ყოველთაგან... განცხრომათა ამის სოფლისათა" ოქრ.-ბარს. დიონ. 101,13; „პრქუა მას ბერმან განცხრომით" მ. ცხ. 325v; „ეინაიცა ამიერ (სოლისაგან) იშვა განცხრომაჲ; განცხრომისაგან იშუნეს უშუერნი სტუენი" მ. ცხ. 48v; „აუგ არს მონაზონსა განცხრომაჲ, სოლი და მხიარულებაჲ" მ. სწ. 107,39; „ესმოდა ჴმაჲ სიხარულისაჲ და განცხრომისაჲ" DE.—„ესმა ჴმაჲ სახოობისაჲ და პარით-მემღერთაჲ" C. ლ. 13,25.

განცხრომა მომთრვალეთა თანა «მესულებობა ღჳნით»; ქეიფი: „ჭამს და სუამს და განსცხრების მომთრვალეთა თანა" M, — „ანყანაკობს. ღჳნით მესულებობს" G. II მჯ. 21,20. იხ. [ცხრომა].

განძ-ი საუნჯე, ქონება, სიმდიდრე: „განძი ოქროჲსაჲ არა არს ჩუენ თანა" მ. სწ. 104,4; „უპყრა წერაქესაჲ თჳსსა დ განეიდა კლდესა მას, სადაიგი პირველ პოვა განძი, ჰგონებდა, თუ პოოს სხუაცა" მ. ცხ. 218r; „განყაე სამეფო განძი ჩუენი" ჯ. ცხ. 180,1. იხ. საგანძური.

განძარცუა, განძუარცუა «განხეთქა», «განკდა», «განმარტება», გახდა, გაშიშვლება, წართმევა: „განმ-

ძარცუა შე ძაძა და შეჰმოსა მე სახარელი" C.—„განხეთქე ძაძა ჩემი და გარე-შემარტყ მე სახარული" Q, ფს. 29,12; „ტყეკი მათი ნათგან განსძარეცეს" O.—„ტყავნი მათნი განჰკადნეს" G. მიქ. 3,3; „განიძარცუს ყაენან ჯილდო თქუა" MO, რუთ. 4,7; „ერთი (ავაზაკი) მიეცდა, რაჟამს განძარცუნეს (ძმანი)" მ. ცხ. 377r; „განძარცეულ იგი" მთ. 27,28; „განიძარცუა სამოსელი საგლოველი" O. ეხთ. 16,4; „განიძარცოდიან სამოსელი მათი" ეზეკ. 44,10; „განსძარცონ სამოსელი მისი და განიხლონ იგი" pb.,—„განჰმარტონ სამოსელი ჩინაშე ბერობასა" G. II შჯ. 22,17. „არა გკნებს განძარცუად, არამედ შემოსად" II კორ. 5,4.

განძარცულ-ი შიშველი: „ითხოვდეს ქუეყანასა განძარცულსა" ფილ. 7.9. იხ. ძარცე(ვ)ი.

განძება, გაძება «განკვდა», «დარღუევა», გაძევება: „რომელი მოკუდეს ჩემდა, არა განკაძო გარე" ი. 8,37; „რომელსან განაძოს ცოლი სახური, განკადა მან კეთილი" ჯ. ხოლ. 18,22; „ნუცა ეზიასი შენ-საგან გამაძებ" მრთ. C. ოკრ.-უძღ. შჯ. 515; „განგაძონ შენ" C,—„დაგარღვონ შენ" DE, ლ. 19,44; „განიძის სამკჳდრებელისაგან ნაფელისა" მ. სწ. 79,7. „ვერ შეუძლეთ მას განძებად" DE.—„ვერ უძლეთ მას განკადე" C. მრ. 9,27.

განძებულ-ი «განკვდებული»; «განდევნილი»; გაძევებული; «განყენებული»: „განძებულნი იგი შეიწყალნე" O.—„განკვდებული შეიწყალოო" G. მიქ. 4,6; „ამისი მღდელისა უკუეთ იყოს ქერიე ანუ განძებულ (განდევნილ G)ი" pb., ლევიტ. 22,13; „ვითარცა სახედ განძებული ერისაგან ძაღლი" მ. ცხ. 668v; „განძებულნი სიკუდილისაგან" G.—„განყენებულნი სიკუდილისაგან" O. ეხ. 38,9. იხ. [ძება].

განძლიერება «განმტკიცება», «განკრძალული ყოფა», გაფიცხება, «მჭნობა», «ნუგეშინის-ცემა»: „მკლავნი ჩემნი განაძლიეროს (განამტკიცოს C)ი იგი" Q, ფს. 89,22; „განაძლიერა გული მისი" G.—„განამტკიცა გული მისი" M, II შჯ. 2,20; „იგინი უფროჲს განძლიერდებოდეს" DE.—„იგინი განკრძალულ იყვნეს" C, ლ. 23,5; „პირი საბრძელი და განძლიერება" ხაკ. მიც. 9,19; „განაძლიერდა სიყმილი ქუეყანასა ზედა" დან. 12,10; „განძლიერდა მეფე იგი" ფსკ. 155, 10; „განძლიერდეთ და კუალა განდრეკილებანი ჩუენნი კეთილ-ად" O.—„ემკჳდეთ, რამეთუ უკუანა განდრეკილებანი ჩუენნი კეთილ-ად" G. ეზრა. 18,12; „განძლიერდნეს" B.—„ნუგეშინისცემულ იქმნეს" A. სბსტ. 132,2.

განძლიერებულ-ი ძალა მოცემული; «მომაგრებული»: „განძლიერებულ ჩუენა უფროჲს" ფს. 87,20; „განძლიერებულნი ეკე იბრძოდეს" ეს. 8,9; „აღრაჰოჲ შეუნებულ იყო და განძლიერებულ" M,—„აღრაჰოჲ შეუნებული და მომაგრებული იყო" G. ისუ ნ. 6,1. იხ. ძლიერება.

განძნელება «განმაგრება»; გაძვირება: ? „თუ განიძნელოს სიმაღლე იგი სიტყუისა მის-სა" O.—„რამეთუ განმაგრდეს თუ ნ-შაგრე ძალსა მისსა" G. ეზრა. 51, 58; „განძნელეს იფქლი გლახაკთათჳს" მ. სწ. 64,14. იხ. ძნელი.

განძრევა დაძერა, გარხევა: „არა განძრას ძაღლმან ენაჲ თჳსი" გამოხმ. 11,7; „ვის ზედა განსძარო ენაჲ თქუენი?" ეს. 57,4. „ვერ ეძლო ასთა მისთა განძრვად ცხედარსა ზედა" Sin.—11,339v. იხ. ძრევა.

განძუარცუა იხ. განძარცუა.

განძჳნება «განრისხება», გაწყრომა, ბრდვინება; გაფიცხება, გამწუაველება: „განმაძჳნოს მე" G.—„განმარისხონ მე" M, II შჯ. 31,20; „განმაძჳნეთ მე წყალსა ზედა დრტჳნა-სასა" G.—„განმარისხეთ მე წყალსა ზედა გარებასა" pb., რიცხ. 20,24; „ვითარცა ლომი განეძჳნდე" ფსკ. 130,10; „განძჳნდა სალმობაჲ იგი ბერისაჲ" ლიტ. 2,28; „არა განეძჳნდეთ ვითარცა მჯეანი" მ. სწ. 268,10.

განძჳნება გაფიცხება, გამწუაველება; გაჯავრება: „ნეტარ არს, რომელმან მოიგოს მკურნალი პირველ წყლულებათა მისთა განძჳნებამდე" მ. სწ. 250,17; „აღხუნა იგინი... განძჳნებითა დიდითა ფრიად" II შჯ. 29,28.

განძჳნებულ-ი გაფიცხებული, გელური, გაცეცხლებული: „განძჳნებულთა ღელვათა ზედა ვალს" სიბრძ. სოლ. 14,1; „რომელმან ოჳერი სული და განძჳნებული ყუდრად მიაქცია" განხ. იოან. 200,18; „დღითუ განძჳნებულ იყუნეს კლიად მისა" მრთ. S. ოკრ.-მარხ. და იოან. 108,17. იხ. ძჳნება.

განძლება «ლღვსება», ჭმევა: „გული ჴუებული განაძღო" O.—„სული დამდაბლებული აღავსო" G, ეს. 58,10; „არცა თე წყალთა განიძღებდეს თავთა მათთა" ი.-ე. 10,4; „განვაძღნე შენგან ყოველნი მშიერნი" O, ეზეკ. 32,4; „განმაძღო მე სიმწარითა" გოდ. იერ. 3,15; „ეონამცა განვაძღეთ ერი ესოდენი?" C, მთ. 15,33.

განძღება «განძღომა»: „გული ეტყოდა განძღებად ნაბიჭვისა მისგან" DE.—„სწადინ განძღომად ნაბიჭვისა მისგან" C, ლ. 10,21; „ეონაჲ ძალ-გჳც აქა განძღებად?" მრ.8,4.

განძღომა, გაძღომა «განძღება», «აღვსება»: „განძღენ ბოროტთა" O.—„აღივსნენ ბოროტთა" pb., იგ. ხოლ. 12,21; „განძღეს სული ჩემი" ფს. 62,6; „ყოველივე კეთებაი შესდის ზღუასა და ზღუაჲ იგი არა განძღებისა" ეკლ. 1,7; „მახჳლი უფლისაჲ განძღა სისხლითა" O.—„მახჳლი უფლისაჲ აღივსო სისხლითა" pb., ეს. 34,6; „ჰამეს ყოველთა და განძღეს" მთ. 15,37; „განძღეს ჰამადითა" ფს. 10,14; „ჰამღენ და ეერ განძღებოდიან" ოსე 4, 10. „(წურბელმან) არა იცას განძღომაჲ მსგავსად ჯოჯობეთისა" A—02.827; „განძღომაჲ ძილითა (თჳნე... მოსე)" მ. ცხ. 62v; „სწადინ განძღომად ნაბიჭვისა მისგან" C.—„გული ეტყოდა განძღებად ნაბიჭვისა მისგან" DE. ლ. 10,21. იხ. ძღომა.

განწამება დაწერილება: „რამეთუ ათოლონი განსწამე" ფსკ. 187,20. იხ. წამება.

განწბილება «წბილ-ყოფა», გემოს დაკარგვა: „უკუეთუ მარილი განწბილდეს" C.—„უკუეთუ მარილი იგი წბილ იყოს" DE. მრ. 9,50. იხ. წბილი.

განწევა «დაძინება», გატანება: „არა განაწიოთ ჴორცი იგი" M.—„არა დააძინოთ ჴორცთაგანი" G. II შჯ. 16,4. იხ. წევა.

განწესება, გაწესება «ალწერა»; «ბრძანება»; გარიგება; დანიშნა; დადება; დადგინება; დაწესება: „რომელნი

(სიტყუანი) განუწესნა ღმერთმან მოსეს" G.—„რომელნი უბრძანნა ღმერთმან მოსეს" M, ლევიტ. 8,36; „განწესენით იგინი განწესების მისებრ მაშად-მთავართაგანსა" I ეზრა 1,4; „განაწესა ეზეკია მღდელნი მსახურებაჲ" II ნეშტ. 31,2; „განვაწესენ საზღვარი მისნი" მალ. 1,8; „იოვანე განაწესა მგზებელად" ი. მოც. 50,1; „ასწავა და განუწესა ყოველსა სომხითსა" ხჯ. 89,12; „საქელროჲსა წესი ესრეთ გაეწესა" ი.-ე. 48,14.

განწესება, გაწესება «ბრძანება»; რიგი, წესი: „ქელყუეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ" C.—„ქელი შეყუეს ღწერად მითხრობაჲ" DE, ლ. 1,1; „განწესებისაებრ მისსა ეგრეთ ყოს იგი" G.—„მსგაესად ბრძანებისა მისისა ეგრეთ ჰყოს იგი" pb., რიცხ. 9,14; „დადგეს ტაძარსა მას შინა ლეიტელნი იგი განწესებისა მისებრ" I ეზრა 1,6; „მარხვისაგან არიან განწესებანი მართლმარხველთანი" მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თინ. 100,7. იხ. წესი; შდრ. ერად განწესებული.

განწესებულ-ი დაწესებული, განკარგული, განჩინებული: „ჰაეი ვარ ქელშწიფებასა ჭეშე განწესებულ" ლ. 7,8; „მოვიდა იგი ჟამსა მას განწესებულსა" მ. ცხ. 262v; „იკონომოსსა განწესებული შჯდი კრასოველი იყო" ი.-ე. 44,10; „გამოველნა განწესებულნი" M.—„განელნა დაწესებულნი" G, მხკ. 3,28.

განწესებულება შჯული, სარწმუნოება: „ტყუჱლ არიან განწესებულებანი მათნი" ხ. გან.-მოც. 95,10. იხ. განწესება.

განწვალება «განშორება», გამოცალკევება, გაყოფა: „განეწვალნეთ იგინი ქალაქისაგან" G.—„განაშორნეთ ქალაქსა" M, ისუ ნ. 8,6; „განწვალა ქალაქი იგი დავითისი" III მფ. 2,35; „მან ძმათა შორის განწვალოს" ოვხე 18,16; „ნუმცა ზრახვათა თჳენთაგან განსწვალებთ" თომა მოც. 18,8; „არა განგწვალებ შენ განეწვალებელსა" Alh.—11,126v.

განწვალება «წვალება», გარჩევა: „იყო განწვალებაჲ მისთჳს ერსა შორის" DE.—„იყო წვალება შორის ერსა მას მისთჳს" C, ი. 7,43; „არა არს განწვალებაჲ ჰურიაჲსა და წარმართისა" პრომ. 10,12.

განწვალებულ-ი გაყოფილი: „განწვალებულ არს ცხორებაჲ შორჩილთა და ურჩთაჲ სოფელსა ამას შინა" ხალ. 71,36. იხ. წვალება.

განწითლება: „განწითნა ფერი მათი უფროჲს ჭეისა საფირონისა" გოდ. იერემ. 4,7. იხ. წითელი.

განწილვა «განყოფა»: „განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა" Ქ.—„განუყო მათ წილითა მკჳდრობასაჲთა" C, ფს. 77,55; „მუნ განიწილა ქეყანაჲ ქელშწიფეთაჲ" აპ. რომ.-ყურთხ. მოს. 180,2.

განწილვა ნაწილი, ხვედრი. იხ. წილი.

განწინდვა დაგირავება: „არა აქუნ თესლი, რომელიმცა სთესეს ჭეყანასა მათსა, მაშინ წარიღიან სამოსელი მათი, გინა ცოლთა მათთაჲ, გინა რომელიმე ჭურჭელი და განწინდიან და ისესხიან მოლე ერთი, გინა ორი... და მოიღიან და დასთესიან" მ. სწ. 90,19. იხ. [წანდვა].

განწირვა «განფრდა», «მოცემა», გაყიდვა, გაცემა, ღალატი, დამარცხება: „განვიწირენით მე და ნათესაჲ ჩემი საკცხელად" O.—„განვიფრდენით მე და ერი ჩემი წარწყმედელად" M. ეხთ. 7,4; „განწირა იგი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან" M.—„მოგუცნა იგინი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან" G, II მჯ. 2,36; „განწირა იგი უფალმან კელთა მომართ ჩუენთა" I მფ. 28,7; „რაჲსთჳსმე განგუწირნა უფალმან დღეს უცხოთესლთა თანა?" I მფ. 4,3. იხ. წირვა.

განწირულ-ი გამეტებული; უსასო, იმედდაკარგული: „განწირულნი კაცთაგანნი აღიქნეს მხიარულებითა" ეხ. 20,10; „მკურნალი იგი იქებინ, რომელმან განწირული განკურნა" მ. სწ. 208,16. იხ. წირვა.

განწირულება, განწირულობა უიმედობა, სასოწარკვეთილება; გამეტება: „წარ-ღათე-წირელ ჳართ, არამედ არა განწირულება გჳს" II კორ. 4,8; „არა ჯერ არს... შთავრდომაჲ მღუმესა მთხრებლისასა განწირულებით" მ. სწ. 108,18; „არა დაეეცე მე ჴელად ცოდჳსა განწირულობასა" მ. სწ. 17,24. იხ. განწირვა.

განწიხნა «შეზრიობა», ჩაწიხლვა: „განწიხნა შეუეარებულმან" G.—„შეჰზრიობდა საეარელი იგი" M, II მჯ. 32,15. იხ. წიხნა.

განწმედა «განბიწება», «უმწინკულოება». «განკურნება», «გარეშწმედა», გაწმენდა, გასუფთაება, წინადაცვეთა, «განყჳნვა»: „განწმიდე მე სახლსა ჩემისაგან ყოველნი მსხუერპლნი" M.—„განიბიწენ წმიდანი სახლისაგან ჩემისა" G, II მჯ. 29,18; „განწმიდენით ხვალისაჲ" M.—„იუმწინკულოეთ ხვალისა" G, ისუ ნ. 3,5; „არა ესენი ათნი განწმიდნეს" C.—„არა ათისაე განიკურნენით?" DE, ლ. 17,17; „განწმიდოს უფალმან გული შენი" M.—„აგარეშწმიდოს უფალმან გული შენი" II მჯ. 30,6; „განწმიდნა იგი კეთროენებისა მისგან" მთ. 8,3; „განწმიდოს კალთა თჳსი" მთ. 8, 12; „განმწმედს ჩუენ ყოელისაგან ცოდჳსა" I ოვ. 1,7; „აწ განიწმიდენით და განწმიდეთ სახლი" II ნეშტ. 29,5; „სულმყრალობაჲ კერპთმსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა" ეპ. კჳპრ.-აღვს. 227,10; „განწმიდნა ისემან ძენი ისრაჱლისანი" G, ისუ ნ. 5,3; „განწმიდნა ეგე კეთროენებისა მაგისგან" IV მფ. 5,8; „ეთარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყჳნავს სარკესა" O.—„ეშნები მას, ვითარცა განწმედილი სარკე" pb., ზირ. 12,11.

განწმედა სიწმინდე, სისუფთაე; განკურნება: „შეწირე განწმედისა შენისათჳს" მრ. 1,44; „განსწმჳდს წყალთა განწმედითა" გრ. ანძ.-შობ. 300,28; „ძალ-გუც განწმედად ჩემდა" მრ. 1,40.

განწმედილ-ი გაწმენდილი, გასუფთაებული, შეწირული; «წმიდა»: „განმწმედელი იგი და განწმედილი იგი" ჰებრ. 2,11; „იყოს მუნ გზაჲ განწმედილი" O, ეს. 35,8; „განწმედილი არიან" ეხ. 18,8. იხ. წმედა.

განწონა გარჩობა, გამსქვალვა, «ცემა», «შეწონა»: „ჱსარნი შენნი განმეწონნეს მე" Ქ.—„ჱსარნი შენნი მეცნეს მე" ფს. 37,8; „მახჳლი მათი განეწონენ გულსა მათსა" ფს. 80,13; „გ'ანსწონა (შეაწონა G) თორეულთა ჩემთა გესლი კაპარჭთა თჳსთაჲ (მისთაჲ G)" I, გოდ.

იერემ. 3,18. „ებრძანა მუსპარა განწონაჲ გუამსა მოწამიასა“ H—841,129. იხ. წონა.

განწონა მიხედრომა, შეგნება, «ცრძალება»: „განწონე შენ თჳთ“ O,—„ეკრძალე თავსა შენსა“ pb., III ეზრა 4, 49.

განწონილ-ი იხ. ისარ-განწონილი.

განწონილად დგომა «ზომათა შინა დადგრომა»: „ბაგენი უცხოთანი განწონილად დგენ“ O,—„...ზომათა შინა დაადგრებიან“ pb., ზირ. 21, 28. იხ. წონა.

განწუართა, განწურთა «განვლა», «მიქცევა»; გაწურთნა, განსწაველა; «განდგომა»: „განმწუართეს ჩემგან“ O.—„განველიდეს ჩემგან“ G, ოსე 7,13; „განწურთა ყოველი ერი ისრაჱლისაჲ უკუანა მისსა“ G,—„მიიქცა ყოველი ისრაჱლ მსახურებად მენ“ M, შჯ. 8,27; „არა შორად განსწურთეთ უდაბნოდ განსლვად“ გამოსლ. 8,26; „განიწუართოს ძმათა თანა“ 3. ცხ. 277v; „განწუართა მეცნიერებითა“ ბალ. 31,84; „შორად განვეწერთა (განწურთა O) ჩუენგან იგი“ I,—„შორად განდგა ჩუენგან“ G, ეს. 59,11. იხ. წუართა.

განწუდა გაჭიმვა; გაშვერა: „განწუდიან ღარნი ბუნებით“ გრ. ნოს.-კაც. აგვ. 170,3; „განიწუდი ფერჴთა ჩემთა“ 3. ცხ. 203r. იხ. წუდა.

განწურთა იხ. განწუართა.

განწყდომა გადაწყვეტა: „განწყდეს საჯმე ჩუენი“ ბალ. 112,20. იხ. წყდომა.

განწყობა «ბრძოლა», «წყობა», «წინა-განწყობა», დაბანაკება, «ვანლაშქრება», გამზადება: „მე მოვიხუე შენგან გულისათქუმელნი თჳალთა შენთანი განწყობით“ ეზეკ. 24,16; „განიწყო ეფრემსა“ G,—„ბრძოდა ძეთა ეფრემისთა“ M, შჯ. 12,4; „განგიწყუნეს თქუენ“ M,—„წინა-განგიწყუნეს თქუენ“ G, იხუ 6. 24,8; „განიწყუნეს“ G,—„ეწყუნეს“ M, შჯ. 6,10; „ჴუნებითა და ეტლებითა განიწყუნენ, ვითარცა ცეცხლი ბრძოლად შენ ზედა“ იერემ. 6,23; „განიწყუნეც ოდინი წინაშე ღელესა“ გამოსლ. 14,2; „რომელნი-იგი განიწყუნეს იერუსალჵმსა ზედა“ O,—„რაჟდენთა განილაშქრეს იერუსალჵმს ზედა“ G, ეს. 29,8; „განითიწყოს ჩემ ზედა ერი“ ფს. 26,3.

განწყობილ-ი მებრძოლი, განმზადებული; გუნდი: „ჴრებელ განწყობილთაჲ“ ეს. 22,6; „ვითარცა ერი... განწყობილი ბრძოლად“ O, თვ. 2,5; „იტრა განწყობილი ბანაკსა ძეთა იეფდაჱსთაჲ პირველნი“ რიცხ. 10,14; „განწყობილი მოცილეთაჲ ჴელად“ 3. ცხ. 488 v. იხ. წყობა; წინა-განწყობა.

განწყობა გულისა იხ. გულის-განწყობა.

განწყრომა გაწრისება, გაჯავრება: „განიწყრა და წარაველნნა ერისაგანი მისნი“ ჭ. ცხ. 47,6. იხ. წყრომა.

განწყუედა «განკრა», გაწყვეტა; მოსპობა: „ვითარცა განწყდის მკედი“ M,—„ვითარ ვინ განკრის წჱასნილი სელისაჲ“ G, შჯ. 10,9. „ჰყო... განწყუედაჲ იმდრის შენისაჲ“ ბალ. 20,18. იხ. წყუედა.

განჭაპუკება გაახალგაზრდავება: „აღჴტენიან თჳალნი ჭირნი და განჭაპუკნის“ ფიზ. 1, 16. იხ. ჭაბუკი.

განჭედა, გაჭედა გამოკვერცა: „მჭედელი ოდეს განჭედდეს შანთსა რაჲთნისასა, პირველად განიზრახავს გულსა შინა თჳსსა, თუ რაჲ შეჰქმნას: მანგალი, დანაჲ ანუ თუ ცული“ 3. ცხ. 264v. „მჭედელთაგან განჭედილნი“ H—841,165. იხ. ჭედა.

განჭეშმარიტება «ჭეშმარიტ ქმნა», გამართლება: „ზრახვანი მოცილეთა მისთანი განვაჭეშმარიტნე“ O, — „განზრახვასა არგელოზთა მისთასა ჭეშმარიტ მქმნელმან“ G, ეს. 44,26.

განჭეშმარიტებულ-ი სარწმუნო, სანდო: „ქრისტჱ... ხილულად მორწმუნეთა გულთაგან განჭეშმარიტებულად ითქუმის“ წესჩ. 197,11. იხ. ჭეშმარიტება.

განჭრა «განხეთქა», «განწყუედა», გაპობა: „განჭრანა ძარღუნი“ G,—„განხეთქნა ძარღუნი“ M, შჯ. 10,9; „ვითარ ვინ განჭრის წჱასნილი სელისაჲ“ G,—„ვითარცა განწყდის მკედი“ M, შჯ. 10,9; „ნუუკუე განიჭრეს პავლე მათგან“ საქ. მოც. 23,10; „ვითარცა განიყუენიან და განიჭრიან წყალნი მრაველნი“ II მფ. 5,20. იხ. ჭრა.

განჭრეტა: „ჭერივთა თჳალნი არა განჭრიტე“ pb.,—„თჳალნი ჭერივთანი არა დავარენ“ იობ 31,16. იხ. [ჭრეტა].

განჭურჭლვა «გამოკრება ჭურჭლისა», გაკრება, დაცლა: „უბრძანოს... განჭურჭლვაჲ სახლისაჲ“ G,—„უბრძანოს... განძოკრება ჭურჭლისა სახლისა მისგან“ M, ლევიტ. 14,41. იხ. ჭურჭლვა.

განხარება გამხიარულება, შეება, «აღმღერაა»: „განხარეს სიხარულითა დიდითა“ მთ. 2,10; „ანგელოსთა ჴსმა და განიხარეს“ ბ. კეს.-40 სბსტ. 117,18; „განიხარე სულითა“ მარკ. 2487; „განგახარენ შენ გულმან“ ფსალტ. 11,9; „თჳსთა მათ სამკაულთა ზედა განიხარა“ Q,—„აღიმღერა (ქეყუანამან) შეუნიერებითა თჳსითა“ ბ. კეს.-ჭქუს. დღ. 01,0. იხ. ხარება.

განხედვა იხ. ჭეჭგანხედვა.

განხვევა «განპება», გახევა: „არა განჴჳოთ ესე (კუართი)“ DE,—„არა განვაპოთ ესე (კუართი)“ C, ი. 19, 24; „პოვა რაჲ ქარტაჲ იგი და აღმოიკითხა, განხჳა იგი“ 3. ცხ. 375r. „ოდესმე ისარი მევნახვის ჯაჭჳსა განხჳეულსა და განეწონის გუამსა“ 3. სწ. 279,28. იხ. ხვევა.

განხეთქა «მოპება», «შემუსრვა», «განხერხვა», «განძარცუება», «განპება», «განჭრა», «განრყუნა», «განრღუევა», «განბძარება», გახევა, გაწყვეტა, «დარღუევა», გასკდომა, გატეხა: „განხეთქის საკრველი“ ლ. 8,20; „განხეთქნე საკრველნი უღლისა თჳენისანი“ pb.,—„შეემუსრე საკრველი უღლისა თჳენისაჲ“ G, ლევიტ. 26,13; „განხეთქნა ძარღუნი“ M, — „განჭრნა ძარღუნი“ G, შჯ. 10,9; „განხეთქნეს სამოსელ თჳსი“ pb., — „მოაპეს სამოსელი მათი მათგან“ რიცხ. 177,17. „განსთქდეს (განირყუნნეს O) ეზონი ჩემნი“ I. იერემ. 4,20; „განსთქდა ქუეყანა ფერჴთა ჭეშე მათისა“ pb., — „განიპო ჭეყანაჲ ჭეშე კერძო ფერჴთა მათთა“ G, რიცხ. 10,31; „განსთქდა ქუეყანაჲ იგი და იყო დანაბეთქ დიდ“ Sin.—11,208v; „განსთქდეზოდეს (განიხერხებოდეს Q) გულითა მათითა“ G, საქ. მოც. 7,54; „არცა საბელნი მისნი განსთქდენ“ O,—„არცა საბელნი მისნი არა განირღუნენ“ G, ეს. 33,20; „განსთქდა ეშაი იგი“ O,—„განიბძარა

ვეშაპი ივი“ G, დან. 13,20; „განხეთქნის ღუნომან თხიერნი ივი“ მრ. 2,22; „განსთქდიან თხიერნი“ მთ. 9,17; „არა განსთქდა ბადე ივი“ C,—„არა განსქდა ბადე ივი“ DE, ი. 21,11; „განხეთქოს უფალმან მეფობაჲ შენი“ O, I მფ. 15,28; „განხეთქე ყოველივე გულარძნილობაჲ მძლავრობით“ O,—„დაარღვენ გულარძნილებანი მძლავრებათა“ G, ეს. 58,6; „აქაცე განვიხეთქო თაჲი ჩემი“ ვარ. 919; „განხეთქე ძაძაჲ ჩემი და გარე შემარტყ მე სიხარული“ Ქ.—„განძარცუა მე ძაძაჲ და შემოსა მე სიხარული“ C, ფს. 29,12.

განხეთქა «განხეთქილება»: „დასცეს... სახლი მცირე განხეთქითა“ O, ამოს 6,12; „დიოსპოლის იყოს განხეთქაჲ (განხეთქილებაჲ G)“ O, ეზეკ. 30,16.

განხეთქილ-ი «დახეთქილი», გაპობილი; მწვალებელი: „თხიერნი ღუნისა ძენნი, განხეთქილნი“ G,—„თხიერნები ძუელები... დახეთქილებითა“ M, ისუ ნ. 9,4; „არცაღა მელტთანოზთა განხეთქილთა ეზიარა სადამე“ მრთ. A, ანტ. დ. 28ვ. იხ. [ხეთქა].

განხეთქილება გახევა, მოხევა; «განხეთქა»: „უძკრეს განხეთქილებაჲ იქმნას“ მთ. 9,16; „დიოსპოლისს იყოს განხეთქილებაჲ“ G,—„განხეთქაჲ“ O. ეზეკ. 30, 16. იხ. განხეთქა.

განხერხვა «განხეთქა»; ჭრა: „განიხერხებოდეს (განსთქდებოდეს A) გულთა მათითა“ ხაკ. მოც. 7,54; „განხერხნა ხერხთა რკინისაჲთა“ I ნეტ. 20, 9; „განჴხერხვიდეს ხერხითა რკინისაჲთა მიდგომილთა მათ გალაადს შინა“ ამოს 1,3. იხ. ხერხვა.

განხერხულ-ი გარეული მუხა (?). quercus ilex: „რომელსა ხესა ჰეშმე იხილენ ივნი ზრახვასა ურთიერთას? ხოლო მან თქუა: განხერხულსა ჰეშ- O, დან. 13,53.

განხილვა «ხილვა», «განმსტუროება», «შეხება ჴელისა», ხედვა, დათვალიერება, გასინჯვა, გამოძიება, გაფრთხილება; გაწმენდა; «მომსტუროება»: „განიხილოს მღდელმან“ G,—„იხილოს ივი მღდელმან“ pb., ლევიტ. 13,37; „განეიხილნე სუეტნი“ G,—„შეეახო ჴელი ჩემი სუეტთა ამათ“ M, მწყ. 10,26; „განიხილე ღამე (გული ჩემი)“ ფს. 10,3; „განიხილეს რიგ ჰეეყანაჲ“ G, — „განიმსტურეს ჰეეყანაჲ“ pb., რიცხ. 13,26; „განიხილენით თაჲნი თქუენნი“ მ. ცხ. 430ვ; „განიხილე სამოსელი შენი და, უკეთეთ ბაყლან არს, ისწრაფე განრცხად“ მ. სწ. 281,22; „სამოსელსა შენსა განიხილე გრწყილთაგან“ მ. სწ. 148,23.

განხილვა განმარტება: „მაღლი განხილვად სულთა აქუნდა“ მრთ. A. ანტ. დ. 34; „განხილვად მათთჳს განსასუენებელისა“ pb., — „მოსტუროდ მათთჳს განსასუენებელისა“ G, რიცხ. 10,33.

განხრწნა, განჴრწნა «განრყუნა», «დაცემა», გაფუჭება, წახდენა, შებილწვა; ნამუსის ახდა: „განჴხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა“ G,—„განრყუნიან ჴეჭლი ჰეეყანისა“ M, მწყ 0,4; „განხრწნეს ძეთაგან ისრაჱლისათა შერჩეცა რჯაჲ და ათი ათასეულნი“ G,—„დასცეს ერისაგანი ისრაჱლისაჲ ათურამეტი ათასი“ M, მწყ. 20,25; „განხრწნით განიხრწნეს ქეეყანაჲ“ I, ეს. 24,3; „არაჴწიდებისათჳს განიჴრწნენით განჴრწნით“ O, მიქ. 2,10; „სუკუნეთამდე არა განიჴრწნეს“ დან. 2,44; „აღდგა ქალწულსა მას ზედა და განჴრწნა ივი“ მ. ცხ. 157ვ. „იქსნა ივინი განჴრწნისაგან მათისა“ ფს. 106,20.

განხრწნად-ი წამხდომი, წასახდენი; წარმავალი: „რაჲთა განხრწნადი გჳრგჳნი მოიღონ“ I კორ. 9,25; „განხრწნადმან ჴორცმან დაამძიმის სული“ O, ხიბრძ. ხოლ. 9,15. იხ. ხრწნა, ჴრწნა.

განხრწნილება, განჴრწნილება სიბილწე, წახდენა: „განჴრწნილებასა (განხრწნილებასა G) შინა, იწ̃ლ. ვინ შეგეწიოს“ O, ოშე 13,9; „განხრწნილებასა შინა კაცთასა მორთხმულ ეყუენ ივინი“ G,—„განრყუნილებასა კაცთასა განჴმარტენ ივინი“ O, ოშე 11,4. იხ. ხრწნილება, ჴრწნილება.

განხუმა «ალხუმა», «ღანღება», გახსნა; გატანა: „განახუენით ბჭენი თქუენნი“ C,—„აღახუენით ბჭენი თქუენნი“ Ქ, ფს. 23,7; „არავინ იყო, რომელმანცა განახუნა კარნი მის ჭორისანი“ M,—„არა იყო განმღები კართა ქორისათა“ G, მწყ. 3,25; „განეხუნეს მას ცანი“ მთ. 3,16; „განეახუნეთ საუჭენი“ ამოს 8,5; „განიხუენით ძუალნი ჩემნი თქუენ თანა“ გამოსლ. 13,19.

განხუმულ-ი გაღებული, გახსნილი: „თეალნი შენნი განხუმულ არიან ყოველთა მიმართ გზათა კაცთასა“ იერემ. 32,19; „იხილნა ცანი განხუმულნი“ მრ. 1,10. იხ. ხუმა; შდრ. განღება.

განჴდა «განძება», «განსხმა», «განწელინება», «განთქუმა», გაძეება, «განდეება», გახდა: „ვერ უძლეთ მას განჴდად“ C,—„ვერ შეეძლეთ მას განძებად“ DE, მრ. 0,28; „კრებულით მათით განგჴადნენ თქუენ“ C,—„კრებულისაგან განგასხნენ თქუენ“ DE, ი. 16,2; „განჴადა უფალმან ამორრეველი“ G,—„განასხნა უფალმან ამორეველნი“ M, ისუ ნ. 24,18; „მღდელმან მან... განჴადოს გარე“ pb., — „მღდელმან არა განავლინოს ივი“ G, ლევიტ. 13,11; „განჴადონ სახელი თქუენი“ C,—„განთქუან სახელი თქუენი“ DE, ლ. 6,22; „განჴადეთ ბნელსა მას“ მთ. 25,30; „განჴადე კრებულისაგან ბილწი“ O,—„განსდევნე კრებულისაგან წარმწყმედელი“ pb., ეზ. სოლ. 22,10. იხ. ჴად-/ჴდა; შდრ. ზარგანჴდილი, ზარის-განჴდა.

განჴდომა «განსლვა», «განვლა»: „უკეთეთ არა ბრძოლით განგიჴდე (განვიდე pb) შეშთხეევად შენდა“ G, რიცხ. 20,18; „განჴად მაგისგან და ნეღარა შეხვალ მაგისა“ მრ. 0,25; „იგი თავადი განჴედინ კრებულისა მისგან“ II ეზრა 10,8; „განჴად ადგილით ჩუენით და ჴეეყანით“ მარკ. 240ვ; „განჴდეს (განვლეს G) საშუალ ზღჳსა უდაბნოდ მიმართ“ pb., რიცხ. 33,8. იხ. ჴდომა; შდრ. ზარის-განჴდომა.

განჴმარ-ი გამხმარი: „იყვენ გუამი შენი განჴმარ და დამდნარ შრომითა“ მ. სწ. 188,26. იხ. ჴმე.

განჴმელ-ი «ჴმელი», გამხმარი: „პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღილულ“ M,—„პური მათი საგზალი ჴმელი და დაგრეხილული და დაჴმელი“ G, ისუ ნ. 9,5; „მსგავს არს ფერცლისა განჴმელისა“ ფსლტ. 130,33; „ვერ შემძლებელ არს იგი შესლვად და ინჯის-დგმად წმიდათა მათ თანა გუამთა მარხვითა განჴმელთა“ მ. სწ. 280,24. იხ. ჴმელი.

განჯობა, გაჯობა გაბრძოლება, გაშორება: „ვითარ შეუსებელად განჯობა ღმერთსა“ მთ. 21,20; „განჯობს სოფელსა“ მთ. 24,12; „ვითარცა თავსა მსხუილად განჯობენ“ ფს. 36,2; „განაჯობო თავსა ივი“ იაკ. 1,11; „ჭარმან ცხელმან განაჯობნა რტონი მ-სნი“ ეზეკ. 19,12; „განჯობა ვითარცა კეცი ძალი ჩემი“ ფს. 21,16; „განაჯობნის თაეთა თჳსთათჳს განაჯობანი გარემოჲს ბანაკისა“ რიცხ. 11,32; „რაჟამს განჯობის უფაკელი, ყოველი შეუნერებაჲ მისი წარჯდის“ მ. სწ. 103,11; „განუჯობიან გუამნი მათნი მარხვითა“ მ. სწ. 25,20; „ფერცელი ხეთა და ვენაჯთაჲ გაჯობა“ ი.-ე. 32,30; „ჴუერელთა დედითა განჯობა უნაჲ მისი“ Sin—11,237v. იხ. ჯობობა.

განჯორციელება ხორცის შესხმა, განკაცება: „რომელი მოვიდა და განჯორციელდა“ მსკ. 40,7. იხ. ჯორციელება (-ობა).

[განჯოცა] იხ. განსაჯოცი.

განჯრწნა იხ. განხრწნა.

განჯრწნილება იხ. განხრწნილება.

განჴსნა, გაჴსნა «გახლება», გახსნა, გაშვება, მიტოვება: „განჴსნა თხერსა სასძეერსა და ასუა მას“ M,— „განაღო თხერი სძესაჲ და ასუა მას“ G, მჯ. 4,10; „განჴსნდა კრულებაჲ ენისა მისისაჲ“ DE.—„განჴსნა კრულებაჲ ივი ენისა მისისაჲ“ C, მრ. 7,35; „ყოველთა კრულებანი განაჴსნდეს (განიჴსნენს ქ)“ ხაჯ. მოც. 16,20; „განჴსნენ სულელ გულ-სა შენისაჲ“ ეს. 58,6; „განგჴსნე შენ ჴელბორკილთაგან შენთა“ იერემ. 40,4; „რომელი განჴსნა კეცეანსა ზედა“ მთ. 10,19; „რომელმან განჴსნის კრულნი“ ფსალტ. 140,24; „განაჴსნდა (დაჴსნილ არს pb.) ცოდეაჲ მისი“ I ეს. 40,2; „მიიღე უკუე წიგნი ესე და განაჴსენ და წარიკითხე“ Ath.—11, 232r.

განჴსნა განმარტება, ახსნა: „იცის კცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგაეთაჲ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 8,8; „ვინ იცის განჴსნანი სიტყუათანი“ ეკლ. 8,1. იხ. ჴსნა.

განჴუება «მოლევა», გამოლევა; «წარწყმედა», დაღუპვა: „ყოველი ნაყოფი მისი განჴუებულ იყო“ DE, — „მოელია მას ყოველი ნაყოფი მისი“ C, მრ. 6,20; „განიჴუას სული თჳსი“ C,—„სული თჳსი წარიწყმიდოს“ DE, მრ. 8,36.

განჴუება ენება, დაღუპვა: „განჴუებაჲ სულისაჲ არცა ერთისაჲ იყოს თქუენგან, თჳნიერ ხოლო ნაცისა“ ხაჯ. მოც. 27,22. იხ. ჴუება.

განჴურეტა გახვრეტა: „განეჴურიტოს უფალმან მისცნ სადგისთა ყური მისი“ გამოსლ. 21,6; „განჴურიტნეს ჴელნი ჩემნი და ფერჴნი ჩემნი“ ფს. 21,17. „უბრძანა... განჴურეტაჲ კოჭთა მისთაჲ“ ფილად. მოც. 5,12. „ჴური განჴურეტილ არს სხჳსა სახლ“ ოგ. ხოლ. 28,27; „შეიკრიბა ტჳრთსა შინა განჴურეტილსა“ ანგ. 1,0. იხ. ჴურეტა.

განჴურვება გაცხელება, აღგზნება; გახურება; „განჴურდეს რკალი მისი და დაღრეს შორის მისსა“ ეზეკ. 24,11; „მე განვაჴურენე იგინი“ იერემ. 9,7; „განჴურდეს გულს-თჳსებთა მათითა ურთიერთას“ ჰაბაკ. 1,27; „უკეთუ განჴურდეს შაჯული, ჴცხლმან დაამდუროს“ მ. სწ. 274,10. „ნუ გიკჳრ თქუენ თანა განჴურებაჲ ჴეც“ I პეტრე 4,12; „ნუ სულთმოკლე იქმნები უკუე, ნუცა ურეულ განჴურვებისა მაგისთჳს“ მ. ცხ. 180v.

განჴურვებულ-ი «ტფილი»: „სული განჴურვებული, ვითარცა ცეცხლი რაჲ ეგზებინ“ O,—„სული ტფილი, ვითარცა ცეცხლი აღტყინებული“ pb., ზირ. 22,22; „დაიცავს.. განჴურვებულთა მათგან ისართა მტერისათა“ მ. ცხ. 73r. იხ. ჴურვება.

განჴშირება გახშირება, გამრავლება: „ნუცა განაჴშირებ მისსა მისლვასა“ მ. ცხ. 364r. იხ. ჴშირება.

განჴდომა იხ. გაჴდომა.

განჴდომილ-ი «გამოჴდომილი», წიდოვანი, უწმინდური, «დანაშტენი» (←დაშტნობა): „ვითარცა დედაკაცი განჴდომილი (გამოჴდომილი O) შორის მათსა“ I გოდ. იერ. 1,17 (შდრ. „ვითარცა დანაშტენი საშუალ მათსა“ G). იხ. ჴდომა.

განჴმნა, გაჴმნა გაშვება, გაგზავნა, გასტუმრება: „განუჴმნა ყოველსა ერსა“ I მფ. 10,25; „განუჴმნა ერსა მას“ ვარ. 524; „სამხარი ჰამან და განუჴმენ“ ი.-ე. 43,7.

განჴმნულ-ი გაშორებული: „ამის ყოელისაგან მე განჴმნულ ვარ“ ტიმ.-მაკრ. 457. იხ. ჴმნა.

გაჴლაკი გალია (მახე?): „ვითარცა კაკაბი მძეელი განმზადებულ არს გაჴლაკთა შიგან“ O, ზირ. 11,32 (შდრ. „ვითარცა კაკაბი მონადირებული გალიათა შინა მიმოიხედავს“ pb.).

გაპირმშოება «ხუცება», «უფროსება»: „ვერ უძლოს გაპირმშოებაჲ ძესა პირმშოსა მის შეუყარებულისასა“ G,— „ნუ ახუცებენ შვილსა მას საყუარელისასა ეხუცესსა მას შვილსა სიძულილისასა“ M,—„ნუ აუფროსებენ შვილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა ზედა საძულილისასა“ pb., II მჯ. 21,16. იხ. პირმშოება.

გარი: „შემსუელ არს იგი ნოტიაჲსა,... ვითარცა ჰიქაჲ გარისაჲ“ ბ. კეხ.-ეჭუს. დღ. 47,28.

გარბოლა გაქცევა: „გარბიოდა შემთხუევად მისა“ დაბ. 20,18. იხ. რბოლა.

გარდა «გარეშე»: „გარდა მრგულიად-დასაწუელისა მის“ pb.,—„გარეშე ყოელად-დასაწუელისა“ G, რიცხ. 26,28.

გარდაბიჯება ბიჯის გადადგმა; „ბიჯებით გარდაბიჯიან“ I მფ. 5,6. იხ. ბიჯება.

გარდაბნევა გადაყრა: „ჰურჰერი ნავისაჲ გარდაბნიეს“ ხაჯ. მოც. 27,19; „გარდაბნი[ი]ან ყოველი, რაჲცა ძენ მას შინა, რაჲთა არა დაინთჳნენ“ მ. სწ. 151,2. იხ. ბნევა.

გარდაბურვა გადაფარება, დახურვა: „გარდაბურონ მას ზედა სამოსელი“ რიცხ. 4,13. იხ. ბურვა.

გარდაბურვილ-ი აპკი, Operimentum, tegmen, membrana: „ცხელი იგი გარდაბურვილი ჴუსტჲს და ყოველი ცხელი შუასისაჲ“ ლევიტ. 8,3. იხ. გარდაბურვა.

გარდაგდება «გარდამოგდება», გადაგდება: „რაჲთა გარდაგდონ იგი“ C, — „რაჲთა გარდამოაგდონ იგი“ DE, ლ. 4,29; „მჴდომარე ვიყავ საყდარსა ზედა და გარდამაგდო მე“ მ. ცხ. 272v. იხ. გდება.

გარდაგება დაფენა, დაგება: „ცხედარი დადგეს რჩეულ და გარდაგებითა ფერად-ფერადითა გარდაგეს იგი“ მ. ცხ. 127v; „დაჰმჯდი ცხედარსა ზედა დაგებულსა (გარდაგებულსა l)“ G, ეზეკ. 23,41. იხ. [გება].

გარდაგება გადაგება: „ოდეს ტაბლაჲ გარდაჰგოთ, დაწყთ გარდანაგები იგი ცეცხლითა“ მ. სწ. 58,25. იხ. გა-.

გარდაგორება გადაგორება: „გარდააგორა ლოდი იგი კარისა მისგან“ მთ. 28,2; „გარდააგორა გუამი მისი სარეცელისაგან“ იქვე. 13,10. „პოეს ლოდი იგი გარდაგორებული სამარისა მისგან“ ლ. 24,2. იხ. გორება.

გარდაგუალ- წასელა, გადასელა: „გარდაგუალე ამიერ და წარვიდეთ ჰერაასტანად“ ი. 7,4; „გარდაგუალე, ნუუკუე გეწიოს შენ წჯობაჲ“ III მფ. 18,44; „გარდაგუალე შენ და დაიძინე“ ეზეკ. 32,19. იხ. გუალ-.

გარდაგულარძნა გამრუდება, გადახრა: „ყოველსაჲე მართალსა გარდაჰგულარძნით“ მიქ. 3,9; „რომელი გარდაგულარძნიდეს გზათა, უპატიო იქმნეს“ იგ. ხოლ. 13,2.

გარდაგულარძნილ-ი დაღვლარჩნილი, მრუდე, გაყვნილი: „გარდაგულარძნილ არს ეგეცთარი იგი და სცოდავს“ ტიტ. 3,11. იხ. გულარძნა.

გარდადგინება შეცვლა, გადაყენება: „გარდა-მცადგინე აბიშელექ“ M, მჯ. 9,20; „მთაურობაჲ გარდაადგინონ“ დან. 7,26; „გარდაადგინა, რაჲთა არღარა იყოს წინამძღუარ“ III მფ. 15,13. იხ. დგინება.

გარდადგომა «გარდაცვალება», შეცვლა: „უკუეთე გარდადგეს გული შენი“ G,—„უკუეთე გარდა-რაჲმეცა ელოს გული შენი“ M, მჯ. 30,17; „ნეშტთა მათ მჴეცთაჲ მთავრობაჲ გარდადგა“ დან. 7,12; „რაჟამს გარდაედგე სამნოსა ამას (მნობისაგან DE)“ ლ. 16,4. იხ. დგომა.

გარდადება გადადება, გადაყრა: „გარდასდებდეს ნავისა მისგან იფქლსა ნას ზღუად“ საქ. მოც. 27,38; „გარდა-უდეს ნაწლევნი მისნი“ რიფს. 175,19. იხ. დება.

გარდადრეკა «განდრეკა», «გარდაქცევა», «მიდრეკა», გადახრა: „გზაჲ მდაბალთაჲ გარდადრიკეს“ ამოს 2,7; „გარდასდრიკე გულის-წყრომად საჯელი“ O,— „გარდააქციეთ გულის-წყრომად მსჯაერა“ G, ამოს 6,13; „რად გარდასდრეკთ გულებსა ძეთა ისრაჱლისათჳს“ G,—„რად განსდრეკთ გონებასა ძეთა ისრაჱლისათჳს“ pb., რიცხ. 32,7; „ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა“ M,— „არა მისდრეკენ მშჯაერსა“ G, III, მჯ. 16,10. იხ. დრეკა.

გარდავლა გადავლა: „აგუსტოსი უწყრომად გარდაველო“ ლ.-ე. 32,29; „არა გარდაჰვლოთ ღმე ესე ცოცხალთა“ Sin.—11, 231r. იხ. ვლა; შდრ. გარდამავალი.

გარდავრდომა გადავარდნა: „გარდაავრდი შენ მიერ დაჭეე“ მთ. 4,6; „გარდაავრდეს ბარკალი მისი“ pb.,— „დამოჰვარდეს ბარკალი მისი“ G, რიცხ. 5,27. იხ. ვრდომა.

გარდაზღვა «გარდაჭდა», მიგება სანაცვლოსი: „ბრძანა... განსყიდაჲ... ყოველი, რაჲცა ედვა მას, და გარდაზღვად მისა“ C,—„უბრძანა... განსყიდაჲ... ყოველი, რაჲცა აჰუნდა მას, და გარდაჭდად იგი“ DE, მთ. 18,25. იხ. ზღვა.

გარდათარგმანება გადათარგმნა: „მისცა ძმასა ვისმე დაწერილი იგი, რაჲთა გარდათარგმნოს ენასა ზედა ეგჳპტურსა“ მ. ცხ. 210r. იხ. თარგმანება.

გარდათუალვა გადათელა: „ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათუალვასა ოდენ“ მ. ხწ. 21,11. იხ. თუალვა.

გარდათხევა «განფენა», «გაკრება», «განსრევა», გადაგდება, გადაყრა; გადადინება: „გარდაითხია მზარი“ G, — „განჴფინნეს გაბაასა... (მზარნი)“ M, მჯ. 20,37; „გაბოსცა ფურცელი და გარდაითხია ყუავილი“ H—341,362; „ქვები გარდასთხიეთ (გაკრიბეთ O) გზათაგან“ I,—„ქვანი გზისაჲ განასრიენით“ G. ეხ. 62,10; „ბოლოჲთ კერძო ნავისა მის გარდასთხინეს ოთხნი კავნი“ საქ. მოც. 27,29.

[გარდათხეულ-ი იხ. თხევა; შდრ. ზედა გარდათხეული.

გარდათხრევინება გადათხრევინება: „გარდაათხრევინა მთა ლიბჱსა“ ქ. ცხ. 247,9. იხ. თხრა.

გარდაკეცა: „თმაჲ თავისა მისისაჲ გარდაეკეცა იმერ და ამერ“ H—341, 357. იხ. კეცა.

გარდაკიდება გადაკიდება: „მიერ დღითგან მამათა გარდაჰკიდიან ლომსა მას მაშფალაჲ“ Brt. 368r. იხ. კიდება.

გარდაკრებულ-ი იხ. ქება გარდაკრებული.

გარდაკუეთა აღკვეთა, მოკვეთა; მოსპობა: „რომელი... არა გარდაჰკუეთდეს სენსა მას სიგუესესა, მასცა ესე უვარ-ეჴმიენ“ მ. ცხ. 12v; „მოვიდა... მკურნალი იგი... საკუეთალთა თანა თჳსთა და მახჳლთა, რაჲთა გარდაჰკუეთოს ფერჴი მისი“ მ. ცხ. 171v; „და მიზეზი გარდაეკუეთა, რაჲთა არას ვინ ზრუნვიდეს“ ლ.-ე. 39,2. იხ. კუეთა.

გარდამავალ-ი «ბრალდებული», დამწაშავე, კანონის დამრღვევი; «ნაბრალები»: „გარდამავალად (ბრალდებულად C) შეეპრაკნენ ყოველნი ცოდვილნი ქუეყანასანი“ ფს. 118,119; „ჲგინი არიან ვითარცა კაცი გარდამავალი შჯულისაჲ“ ოვე 6,7; „გარდამავალნი აღთქმისა ჩემისანი“ იერემ. 34,18; „განაყენა ძმაჲ იგი ზიარებისაგან, ვითარცა გარდამავალი კანონსა მონასტრისასა“ ლიმ. 76,18. იხ. გარდავლა, შჯულ-ს(ა)-გარდამავალი.

გარდამავალობა «ნაბრალები», დანაშაული: „იყოს თქუენდა... ყოლისაგან გარდამავალობისა მათისა“ pb.,—„ესე იყავნ თქუენდა... ყოლისაგან ნაბრალებისა მათისა“ G, რიცხ. 18,9.

გარდამატება «უფროს-ყოფა», გადაჭარბება, გადამეტება: „რომელსაჲ გარდაჰმატოს სიბოროტეთა“ O,— „რომელი უფროს-იყოს ბოროტებითა“ pb., დან. 7,24; „რომელი-იგი გარდაჰმატა ჩუენდა მომართ ყოველთა სიბრძნითა“ ეფეს. 1,8; „შიშსაჲ უფლისაჲსა ყოველსა გარდაჰმატა“ O, ზირ. 25,14.

გარდამატებულ-ი უმეტესი: „რაჲთა აჩუენოს... გარდამატებული იგი სიმდიდრე“ ეფეს. 2,7. იხ. მატება.

გარდამაჭიველ-ი «განმდრეკელი», ამჯანყებელი; შემაცდენელი: „მომგუარეთ მე კაცი ესე ვითარცა გარდამაქცეველი ერისაჲ“ DE,—„მოიყუანეთ, წარმოადგინეთ ჩემ წინაშე კაცი ესე ვითარცა განმდრეკელი ერისაჲ“ C, ლ. 23,14; „გარდამაქცეველი ჩუენი გზისაგან კეთილისა და წრფელისა“ ი. მოც. 86,28. იხ. გარდაქცევა; არაგარდამაქცეველი.

გარდამმატებელ-ი უმეტესი, უზენაესი: „ყოველთა საქმეთა შენთა იყავ გარდამმატებელ“ O, ზირ. 30 (33), 29. იხ. გარდამატება.

გარდამო -გან (დაწყებ. ბრ.): „ჴმაჲ იყო ზეცით გარდამო და თქუა“ მთ. 3,17; „მრავალთა განსაცდელთა ჰხედვენ მთით გარდამო“ მ. ხწ. 117,21. იხ. ზეგარდამო.

გარდამოგდება «გარდაგდება», გადმოგდება, ჩამოგდება, «შთამოგორვება»: „რაჲთა გარდამოაგდონ

იგი" DE.—„რაჲთა გარდაგდონ იგი" ლ. 4,29; „გარდამოაგდო ცხ ქუეყანად დიდებულებაჲ იერუსალჵისაჲ" გოდ. იერ. 2,1; „მიერ გარდამოგაგდო შენ" ბად. 1,4; „გარდამოგაგდო შენ კლდეთაგან" O.—„შთამოგაგორო შენ კლდეთაგან" pb., იერემ. 51,25. იხ. გდება.

გარდამოდგინება იხ. დგინება.

გარდამოდება «გარე მოდება»: „გარდამომდევ სამოსელ შენი მჳევალსა შენსა" MO, — „გარე მოსდევ ფრთაჲ შენი მჳევალსა შენსა" G, რუთ 3,9. იხ. დება.

გარდამოდენა ჩამოდენა: „გარდამოსდიოდა სისხლ" ეზტ. 121,13. იხ. დენა.

გარდამოდინება გადმოღვრა; «დენა», «მოდინება»: „წაჲნი თქუენნი გარდამოადინებენ წყალსა" O,— „წამთა თქუენთა სდიოდედ წყალი" pb, იერემ. 9,18; „გარდამოადინენ ვითარცა ნაღუარევნი ცრემლნი" O,— „და მოადინენ ვითარცა ღუარნი ცრემლნი" G, გოდ. იერ. 2,18.

გარდამოდინებულ-ი გადმონაწვეთი: „აღიღო მიწაჲ შესუარული გარდამოდინებულისა სისხლისა მისისაგან" ეზტ. 122,34. იხ. დინება.

გარდამოვლინება გადმოყვანა, მოყვანა: „გარდამოაველინე ჩუენ ზედა წჳმაჲ კურთხევისა შენისაჲ" მ. სწ. 66, 22. იხ. ვლინება.

გარდამოვრდომა დავარდნა, «გადნავარდნა», «შთამოჭუეება»: „ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი" O,—„ვითარ განვარდა ცისაგან მთიები" G, ეს. 14,12; „გარდამოვარდა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან თჳსისა" O,—„შთამოჭუედა საყდრისაგან მეფობისა მისისა" G, დან. 5,20; „რომელი გარდამოვარდის ტაბლისაგან მის მდიდრისაჲსა" ლ. 16,21.

გარდამოვრდომა დავარდნა: „გარდამოვრდომასა მას მის ხატისასა დაამჭუა მას ზედა სუეტებაჲ იგი" ფსქტ. 145,1.

გარდამოვრდომილ-ი დავარდნილი: „ვითარცა ელვასა, ზეცით გარდამოვრდომილსა" ლ. 10,18. იხ. ვრდომა.

გარდამოთხევა «გარდამოყრა», «დამოდინება», გადმოგდება; ჩამოყრა: „ვითარცა მფრინველნი ცისანი გარდამოსთხიან იგინი" O,—„ვითარცა მფრინველნი ცისანი გარდამოყარნე იგინი" G, ოსე 7,12; „გარდამოსთხეედინ თუალნი თქუენნი ცრემლთა" O,— „დამოადინედ თუალთა თქუენთა ცრემლნი" G, იერემ. 9,18; „მრავალნი გარდამოსთხინნეს (სავედართაგან)" რიფს. 170,32; „გარდამოსთხინა ძლიერნი საყდართაგან" ლ. 1,52. იხ. თხევა.

გარდამოჭიდებულ-ი ჯინჯილი; ჯაჭვისნაირად ასხმული: „ჴმნა მროწუეებაჲ ასი და მოსახა გარდამოჭიდებულთა მათ" II ნშტ. 3,16. იხ. კიდება.

გარდამომავალ-ი «დამომდინარე», გადმოსული: „ვითარცა ნელსაცხებელი თავსა ზედა, გარდამომავალი წუერთა ზედა" Ჭ.—„ვითარცა ნელსაცხებელი დამომდინარე თავსა და წუერთა აჰრონისთა" Ჭ, ფს. 132,2; „ვითარცა სტეფუაჲ გარდამომავალი" ეს. 28,2; „იხილნეთ... ანგელოზნი ღმრთისანი, აღმავალნი და გარდამომავალნი ძესა ზედა კაცისასა" ი. 1,51. იხ. მავალი.

გარდამონაცჳვნებ-ი გადმოცვენილი: „ძალღნიცა ჭამენ ნაბიჭსა, გარდამონაცჳვნებსა ტაბლისაგან უფალთა მათთაჲსა" მთ. 15,27. იხ. ცჳვნება.

გარდამორდომა იხ. გარდამოვრდომა.

გარდამოსაღგომელ-ი გადასადგომელი, მოაჯირი: „წარმოდგა უკუე გარდამოსადგომელსა მას ზედა... და იხილა" მ. ცხ. 1867.

გარდამოსადინელ-ი: „განახუენ გარდამოსადინელნი ცრემლთანი" მ. სწ. 132,20. იხ. გარდამოდინება.

გარდამოსაქანელ-ი «შთამოლმართი»; «საქანელი», სარკმელი: „ვითარცა წყალი გარდამოსაქანელსა მისსა" O, — „ვითარცა წყალი შთამომდინარი შთამოლმართსა" pb., მიქ. 1,4; „განგიხუნე თქუენ გარდამოსაქანელნი ცისანი" O.—„განგიხუნე თქუენ საქანელნი ცისანი" G, მალაქ. 3,10; „აჰა ესერა წჳმაჲ მძაფრი გარდამოსაქანელთაგან ცათაჲსა ესოდენ ჴშირი მოვიდა" მ. ცხ. 450 v. იხ. წყალთ-ვარდმოსაქანელი, წყალთ-გარდამოსაქანელი.

გარდამოსლვა გადმოსვლა, ჩამოსვლა: „ნუ გარდამოველენედ სახლ" C.—„ნუ გარდამოჳალნ სახლ" DE. მრ. 18,15; „გარდამოვიდა ზღჳს კიდედ" ოდ. 3,7; „ერთბამად გარდამოჳალნ მძაფრ (წყალი)" ეს. 30,30; „კაცი ვინმე გარდამოვიდოდა იერუსალჵით" ლ. 10,30. „გარდამოსლვაჲ მას მათსა მიერ მთით" ლ. 9, 37; „გარდამოსრულ იყო ღმერთი მას ზედა ცეცხლით" გამოსლ. 19,18; „ესე არს პური იგი ზეცით გარდამოსრული" ი. 6,60. იხ. სლვა.

გარდამოსუნა ჩამოსმა, ჩამოშვება: „გარდამოსუნა იგი მელქულ სარკუმლით" I მფ. 19,12. იხ. [სუმა].

გარდამოსხმა «შთასხმა», ჩაშვება: „საბელი ძოწეული ეჳ მოაბა სარკუმელსა, რომლისა მიერ შთამასხენ" G, იხუ ნ. 2,18. იხ. სხმა.

გარდამოტანება გადმოყვანა: „გარდამოიტანნესთანა პაჰანიჲნი" ჭ. ცხ. 40,12. იხ. ტანება.

გარდამოტეება «შთატეება», გადაშვება: „გარდამოუტეა დედაკაცმან ნატეხი ფჩჳლისა საფქველისა თაჲსა ზედა აბიმელექისსა" M.—„შთაუტეა დედაკაცმან ერთმან ნატეხი წისქჳლის ქჳისაჲ თაჲსა ზედა აბიმელეხისსა" G, მსჯ. 9,53; „გარდამოუტეანა თმანი" ბალ. 120,81. იხ. ტეება.

გარდამოტყორცება გადმოგდება: „გარდამოუტყორცა ნატეხი ერთი საფქჳლისაჲ ზღუდით" II მფ. 11,21. იხ. ტყორცება.

გარდამოღება «გარდამოსჴნა», ჩამოხსნა; მოტანა „გარდამოიღეს გუამი მისი ძელისა მისგან" M, — „გარდამოჰჴსნეს სხეული მისი ძელისაგან" G, ისუ ნ. 8,29; „გარდამოიღეს იგი ძელისა მისგან" ხაქ. მოც. 13,29; „გარდამოიღონ მათ ძელი ნაძჴსაჲ" I ეზრა 6,55.

გარდამოღება ჩამოხსნა: „უბრძანა მიერ ძელით გარდამოღებაჲ" ჯარ. 800. იხ. ღება.

გარდამოყუანება ჩამოყუანა: „გარდამოიყუანეს შეფემ სახლისა მისგან" IV მფ. 11,19. იხ. ყუანება.

გარდამოყოფა გადმოშვერა: „რაჟამს გარდამოყუნის ჴელნი, განძლიერდის ამალეკი" გამოსლ. 17,11. იხ. ყოფა.

გარდამოყრა გადმოცვენა; «გარდამოთხევა»: „ვითარცა მფრინველნი ცისანი გარდამოყარნე იგინი" G,—„ვ

თარცა მყრინველნი ცისანი გარდამოვსთხინე იგინი" O, ოვსე 7,12. იხ. ყრა.

გარდამოცემა გამოსვლა, გამოდინება: „გარდამოცა სისხლი და წყალი" ბპ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და ბაკობ. 32,10. იხ. ცემა.

გარდამოცენება გამოდინება: „გარდამოაცენნა ვითარცა მდინარენი წყალნი" ფს. 77,16. იხ. ცენება.

გარდამოცვალება «მოქცევა»; „გარდამოიცვალოს შენდა მით სიმდიდრე ზღუსა" pb.,—„მოქციოს შენდა სიმდიდრე ზღუსაჲ" O, ეს. 60,5. იხ. ცვალება.

გარდამოცხვნება «დამოცხვნება», ჩამოცვნა: „ეარსკელავნი ზეცით გარდამოცხვნენ" DE. — „მასკელავნი ზეცით დამოცხვნებულ იყვნენ" C, მრ. 13,25; „გარდამოცხვენ ზეცით" მთ. 24,29. „გული ეტყოდა განძღებად ნაბიჭვარსა მისგან გარდამოცხვნებულისა ტაბლისაგან მის მდიდრისა" ლ. 16,21. იხ. [ცხვნება].

გარდამოწოდება გადმოძახება: „გარდამოუწოდა სამოელ საულს მიერ ერდოჲთ" I მფ. 9,26. იხ. წოდება.

გარდამოწყეთა გადმოწვეთა, ჩამოდინება: „თაფლი გარდამოსწუთინ ბავეთა დედაკაცსა მეჭურჭლეთა" იგ. სოლ. 6,8; „სისხლი იგი მათი, რომელი გარდამოსწუთინ" ფიზ. VII, 10. იხ. [წვეთა].

გარდამოჭრობა «გარდამოხედვა», «ჭვრეტა»: „სარკუმლით გარდამოიჭრა დედამან" G, — „სარკუმლით გარდამოხედვიდა დედაჲ" M. მხ. 5,28; „სარკუმლით სახლისა მისისათ უცხოთა გარდამოიჭრობნ" O.— „სარკუმლით სახლისაგან მისისა გზასა ზედა ჰჭრობს" pb., იგ. სოლ. 7,9. იხ. ჭვრეტა.

გარდამოხედვა «გარდამოჭრობა», გადმოხედვა: „სარკუმლით გარდამოხედვიდა დედაჲ" M.—„სარკუმლით გარდამოიჭრა დედამან" G. მხ. 5,28; „გარდამოიხედა სარკუმლით" მ. ცხ. 3731. იხ. ხედვა; გარდმოხედვა.

გარდამოხილვა გადმოხედვა, «ზედ-მოხილვა», «შთამოხილვა»: „იხილე, უფალო, და გარდამოიხილე" O,— „იხილე, უფალო, და ზედ-მოიხილე" G, გედ. ეერემ. 2,20; „გარდამოიხილე ტაძრით" O,—„შთამოხილე სახლისაგან" pb., ბარ. 21,0; „გარდამოიხილა სარკუმლით" I ნშტ. 15,29. იხ. ხილვა.

გარდამოხსნა გადმოღება: „გარდამოიხუნეს ჯორნი იგი იესუჲსნი" ი. 19,40. იხ. ხუმა.

გარდამოჯდომა «შთაჯდომა», გადმოსვლა, ჩამოხტომა: „გარდამოჯდა სისარა ეტლისაგან თჳსისა" M,— „შთაჯდა სისარა ზედა კერძოთ ეტლთა" G, მხ. 4,15; „გარდამოჯდა წუმაჲ" ქმ. 7,25; „იწრაფე და გარდამოჯედ" ლ. 19,5; „ვინაჲცა ზეცად და გარდამოჯდა" იგ. სოლ. 30,4; „გარდამოჯდა ჰენესა" ბალ. 91, 14. იხ. ჯდომა.

გარდამოკსნა «გარდამოღება», ჩამოხსნა: „გარდამოჰკსნეს სხეული ესი ძელისაგან" G,—„გარდამოიღეს გუამი მისი ძელისა მისგან" M. ისუ ნ. 8,29; „თჳსთა ჴელთა გარდამოჰკსნა იგი ჯუარისაგან" პეტრე მოც. 48,8. „მოჳდეს... გარდამოკსნად მაგისა" მრ. 15,36. იხ. კსნა.

გარდამრე დიდი: „სიტყუაჲ იგი გარდამრე მიართჳან მოსეს" გამოხლ. 16,20. იხ. მრე.

გარდამრედ ზზ. სრულიად: მრთ. S. ჯ. იერ.-მარტჳლ. 188,24.

გარდამცვალებელ-ი შემცველი: „ვითარცა გარდამცვალებელნი საზღვრისანი" ოვსე 5,10. იხ. გარდაცვალება.

გარდანაგეგ-ი გადაგეილი: „ტაბლისა შენისა გარდანაგესაგან (არს საზრდელი გლახაკისაჲ)" მ. ხწ. 58,23. იხ. ნაგეგი.

გარდაპება დახევა: „გარდაეპე სამოსელი ჩემი" დიად. 141,22. იხ. პება.

[გარდაპყრობა] იხ. გარდაუპყრობელად.

გარდარბოლა მირბენა: „გარდარბოდა ლაბან წყაროდ" დაბ. 24,29. იხ. რბოლა.

გარდარევა «მატება», გადამეტება; გამრაველება: „რავდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური" C,—„რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პერი" DE. ლ. 15,17; „გარდამრეეიეს სხარულ ყოველთა ზედა ჴართა ჩუენთა" II კორ. 7,4; „სიმდიდრე თუ გარდაგრეოდის, ნუ შეაყრობთ გულთა თქუენთა" ფს. 61,11; „უხუად გარდაჰრიენ ჩუენ ზედა ნიჭნი მოწყალებისა შენისანი" მ. ხწ. 84,30.

გარდარეულ-ი «უმეტესი», მომეტებული, მეტისმეტი, გადამეტებული: „როშელ მაქუს (სიყუარული) უმეტჱსი (გარდარეული var.) თჳენდა მიმართ" II კორ. 2,4; „გარდარეულითა შრომითა დადებულ არს ბეღური ზედა თაჳსა მაუსსა" ფლტკ. 134,29; „გარდარეული კდომაჲ და შერი აქუს" ბალ. 8,19; „იქმნის შფოთი... გარდარეულთა საშველთაგან" მ. ხწ. 182,30.

გარდარეულად უზომოდ, ფრიად: „გარდარეულად ესლეულნით ეკლესიათა" გალატ. 1,13; „იყო მდიდარი გარდარეულად" მ. ცხ. 837.

გარდარეულება უმეტესობა, წარმატება: „და გარდარეულებითა ამით გამოცხადებათაჲთა... მოვეცა მე საწერტელი ჯორკთაჲ" II კორ. 12,7. იხ. გარდარევა (-ულა).

გარდართუა, გარდართჳა «დაბურვა», დახურვა: „მათ გარდართუეს (გარდაჰრთჱს O) და განაგეს იგი" Ol,—„ესენი დაბურვიდეს მათდა დადგენდეს" pb., ნეემ. 3,3; „გარდართუეს (გარდაჰრთჱს O) იგი და აღმართნეს ბჭენი მისნი და კლიტენი დაჰკონნი მისნი" Ol.— „დაბურეს იგინი და დაადგინეს ბჭენი მათნი და კლიტენი მათნი და მოკლონნი მათნი" pb., ნეემ. 3,14. იხ. [რთ(უ)ვა].

გარდართულ-ი სართული, სახურავი; გადახურული: „რაჲთა ეყუენეთ თანამკჳდრ ღმრთისა, ნათელ—გარდართულთა მათ საეკუენეთა საყოფელთა" რიფს. 172,33; „არცა დაფარავდ აჰრდელსა ეგულე გარდართულთა მათ სასწუნელეთა" რიფს. 107,10. იხ. [რთ(უ)ვა].

გარდართხმა გადაკერა, გადაჭიმვა, გადაფარება: „გარდაართხენ ცანი, ვითარცა კარავნი" ფს. 103,2; „გარდაგართხა თქუენ ტყაი" ეზეკ. 47,6; „მყის გარდაერთხა (ცაჲ) ყოველსა ზედა" ბ. კეს.-იქუს. დღ. 35,20.

გარდართხმული «გაბრაზებული»: „გარდართხული იყო ძლიერ იგი ღაწო“ O,—„განრისხდა მძიმე ღაწო“ pb., ხიზრ. სოლ. 17,20 იხ. რთხმა.

გარდარღუვა «ლაძარცვა»: „გარდაარღვნეს სარღელი“ C.—„აღძარცვეს სართელი“ DE. მრ. 2,4. იხ. რღუვა.

გარდასაბურველი საბერავი, სახურავი (ნივთი): „ჰქმნეს გარდასაბურველი თხისაგ საბურველად კარვისა მის“ გამოსლ. 26,7. იხ. გარდაბურვა.

გარდახავალი გადასავალი: „ცხენსა შინა სიბღისასა, რომელ არს გარდასავალსა ოსეთისასა“ ქ. ცხ. 190,3. იხ. გარდასვლა.

გარდახახელება «სახელის-დება», წოდება: „ფინიკელთა გარდახახელეს აერმონი სანიორად“ G,—„ფინიკიელთა სახელ-სდვეს ჰაერმონ, რომელი-იგი არს სანიორი“ pb., II შჯ. 3,9. იხ. სახელ-.

გარდახახლება «მწირობა»: „გარდახახლებისა დასაბამი ესე არს“ pb.,—„მწირობისა იგი დასაბამი ეს არს“ O. აბდ. 1,20. იხ. სახლა.

გარდასაჯანსელი სახსარი: „ფერჯნი მრსნი არიან ვითარცა სუეტნი თჯნურ გარდასაჯანსელთა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 182, 5; „გარდასტეხვით ჴელნი მისნი და დამოჭყარვით მას გარდასაჯანსელით“ Sin.—11,246v. იხ. გარდაჯანსა.

გარდასკნელი გარესკნელი: „ბილწოდ ნაწილო გარდასკნელისა ბნელისაო“ მან. ჭან. 414; „რომელთაჱ მისცემენ გარდასკნელსა მას ბნელისასა, რომელთაჱ... გარდასკნელად მიუვანებდენ“ Alh.—11,259v. იხ. [სკნელი].

გარდასლვა «გარდაწდომა», გადასვლა; შეცოდება: „სახლვარი დასდევ და არა გარდაჴველენ“ Ჭ.—„საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაჴჭდენ“ Ქ, ფს. 103,9; „გარდაველენ სწავლასა მას მღდელთასა“ მთ. 15,2; „გარდავიდა ნავით“ მთ. 14,29.

გარდასლვა გადასვლა; შეცოდება, «გარდაწდომა»; დასრულება: „ნუ ეს უფლეს გარდასლვად“ II ეზრა 6,12; „არა გარდასლვად და მოანგარებად საქმესა ძმისა თჯსისასა“ I თეს. 4,6; „გარდასლვით გარდავჰქედით და არა დავიმარხეთ ჭეშტი შენი“ ნეემ. 1,7; „გარდასლვისათჯს თჯენისა მცნებისა“ G.—„რაჟამს გარდაჰქმნეთ თჯენ აღთჯმასა“ M, ისუ 5. 22,16; „შემდგომად გარდასლვისა ბრძოლისა მის“ ნრხ. 70,11.

გარდახრული «მოდგომილი», «მოყოფილი», გადასული, გადაცილებული: „იყო... გარდახრულ დღეთა“ G,—„იყო მოდგომილ დღეთა“ M, ისუ 5. 23,1; „გარდახრულ ხარ დღეთა“ G,—„მოყოფილ ხარ დღეთა“ M, ისუ 5. 13,1; „მოხეცებულ იყვნეს და გარდახრულ დღეთა“ დან. 16,11; „ვამი გარდახრულ არს“ მთ. 14,15. იხ. სლვა; შჯ.ლის(ა) -გარდასლვა.

გარდახუმა გადასმა, ჩამოსმა: „გარდამუ კარაულისა ამისგან“ ლე. შობ.-100,88. იხ. [სუმა].

გარდახსნა «შთახსნა», გადახსნა, გადაღერა, გადაყრა: „გარდახსნილ ღელვათა ნავსა მას“ C,—„ღელვას მას შთაახსნილ ნავსა მას“ DE, მრ. 4,37; „სისხლი მისი მასვე გარდაესხას“ ოვი 12,14; „გარდაახნ რისხვა შენი წარმართთა ზედა“ იერემ. 10,25; „ნაცარი გარდაისხეს თავთა მათთა“ ეზდ. 4,10. იხ. სხმა.

გარდატევება «შთატევება», გადაშვება, ჩაშვება: „გარდაუტევეს ცხედარი იგი“ DE.—„შთაუტევეს ცხედარი იგი“ C, მრ. 2,4; „გარდაუტევეს საზღუი იგი და იყო ოც მჯარ“ ხაჯ. მოც. 27,29; „შთასუეს პაულე მაშფალასა და მით გარდაუტევეს იგი ზღუდესა“ მ. სწ. 27,21; „გარდაუტევეს თჯები“ H—2251,279r. იხ. ტევება.

გარდატეხა მოტეხა: „უკუეთუ ვინმე რტოთა მათგანი გარდასტყდეს“ ჰრომ. 11,17; „გარდასტეხენით ჴელნი მისნი და დამოჭყარენით მას გარდასაჯანსელით“ Sin.—11,246v. იხ. ტეხა.

გარდაუპყრობელად გადაუღებლად: „დადგა წჯმა იგი სამ დღე გარდაუპყრობელად“ Ier.—30,119r. იხ. გარდაპყრობა.

გარდაფენა «განმარტება»: „ხოლო ყუავილი იგი, რომელ გარდაეფინა მისგან, ქრისტე არს“ ებ. რომ.,-კურთხ. იხაკ და ია-კობ. 78,1; „გარდაჰფინო მის ზედა ბალე ჩემი“ pb.,—„გარეჰმარტო მახე ჩემი“ O, ეზეკ. 17,20. იხ. ფენა; ყუავილ-გარდაფენილი.

გარდაქცევა «შეცვალება», ქცევა, «ყოფა»; გადაბრუნება; «განმრუდება»; «გარდადრეკა», «გარე-მოქცევა», «მიქცევა»: „უკუეთუ გარდაქცეული გარდაიქცეს სასწაული იგი სხეულისაგ მისისა“ pb.,—„უკუეთუ შეცვალებით შეიცვალოს შენიშნვაჲ ტყავსა ზედა“ G, ლევიტ. 16,7; „მაშ გარდაიქცეს ბნელად“ საჯ. მოც. 2,20; „სიცილი თქუენ გლოვად გარდაიქცეს“ იაკ. 4,9; „ოქრად გარდაიქცენ“ O,—„საოქრად იყვნენ“ G, ეს. 5,9; „გარდაქცია გულის-წყრომაჲ იგი მჯდობად“ O, ესთ. 15,11; „გარდაქცია ზღუაჲ ჴმელად“ ფს. 65,6; „არს მეგობარი, რომელი გარდაიქცის მტრად“ ზირ. 6,8; „გარდაიქცევის იგი და დაიღრებას“ მ. ცხ. 145r; „ეშმაკმან გარდააქცია ბაზმაკი იგი და შემუსრა საბაზმაჯ“ მ. ცხ. 850r; „გარდააქციოს პირი თჯსი“ pb.,—„პირი თჯსი განმრუდოს“ O, ზირ. 27,26; „გარდააქციეთ გულის-წყრომად მსჯ ვარ“ pb.,—„გარდასდრიკე გულის-წყრომად საშჯელი“ O, ამოს 6,13; „არა გარდააქციოთ მისგან მარჯუე“ M,—„არა მიაქციოთ მარჯუნ“ G, ისუ 5. 23,6.

გარდაქცევა «მიქცევა», «გარე-მიქცევა», «მიდრეკა», «განდგინება», აჯანყება; გადასვლა: „არა გარდააქციოთ მისგან მარჯუე ანუ მარცხე“ M,—„არა მიაქციოთ მარჯუნ ანუ მარცხნ“ G, ისუ 5. 23,6; „ყოველსა სახლებსა გარდააქცევენ (გარე-მიაქცევენ var.)“ ტიტე 1,11; „რომელთა გარდააქციეს მცნებათაგან შენთა“ ფს. 118,21; „თქუენ გარდააქციოთ გზისაგან“ O,—„თქუენ მისდერკით გზისაგ.“ G, მალაქ. 2,8; „გარდააქციენეს ყოველნი იგი მკჳდრნი მის ქალაქისანი“ M,—„განადგინნეს ყოველნი მკჳდრნი ქალაქისა მათისანი“ G, II შჯ. 18,18; „რომელი გარდააქცევდა ნათესავსა ჩუენსა“ ლ. 23,2; „არა გარდააქციოთ ყოველთა ამათ მცნებათაგან“ II შჯ. 28,14.

გარდაქცევა მიდრეკა, გადაცდენა: „ღმრთისა მიერ იყო გარდაქცევაჲ და მოსლვაჲ ოჰოზიაჲსი“ II ნშტ. 22,7; „უფლისა მიერ იყო გარდაქცევაჲ“ III შფ. 12,15.

გარდაქცეული შებრუნებული; ცვალებადი: „იყო

ვითარცა ყურებული ვერ-გარდაქცეული" ოვსე 7,8; „ვარდაქცეული" მრთ. A, ანტ. დ. 80r; „(გემო-იხილა) წყალი იგი ღუნოდ გარდაქცეული" C, ი. 2,9. იხ. ქცევა.

გარდაქცეულ-ი მრუდი, დრკუ: „გარდაქცეული იგი ვერ ჴელ-ეწიფების შემჴობად" ეკლ. 1,14. იხ. ქცევა.

გარდაქცეულად «დრკუდ»: „ვიდოდეს წინაშე ჩემსა გარდაქცეულად" G,—„ვიდოდეს წინაშე ჩემსა დრკუდ" pb., ლევიტ. 26,40. იხ. ქცევა.

გარდალება გადაღება, შეწყვეტა: „უკეთუმცა კუალად არა ელოცა გარდაღებაჲ, არა დასცხრებოდა წუხაჲ იგი" ჰ. ცხ. 450 v. იხ. ღება.

გარდაყვანება გადაყვანა, გადასმა: „ვინ გარდამიყვანოს მე ეუფლანად" აბდ. 1,3. იხ. ყვანება.

გარდაყრა გადაყრა; დაბერტყა: „გარდაჰყრიდეს ჴერკელსა ნავისასა ზღუად" ოთნა 1,5; „გარდაყარენ სარეცელნი ეგე შენნი" ხაქ. მოც. 0,34.

გარდაყრა გადაყრა, გადაცვენა; გადაშლა: „გარდაყრად იყო ნავისა მის ტკრთი" ხაქ. მოც. 21,5; „ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათეალვასა ოდენ" ჰ. სწ. 21,11. იხ. ყრა.

გარდაცემა გადადინება, თავს გადასვლა, ავსება; «ზეშთ-გარდაცემა»: „საუნჯენი მათნი სავსე არიან და გარდაეცემიან ურთიერთას" ფს. 143,12; „გარდაეცემოდიან საწნეხელნი ღუნითა და ზეთითა" O, — „ზეშთა-გარდაეცნენ საწნეხელნი ღუნითა და ზეთითა" ოვ. 2, 24; „გარდაეცა წყალი თავსა ჩემსა" O,—„ზეშთ-გარდაეცა წყალი თავსა ზედა ჩემსა" pb., გოდ. იერ. 3,54; „გარდაეცემიან ტაგარნი" ოვ. 8,13. იხ. ცემა.

გარდაცვალება «განდგინება», «გარდადგომა», შეცვლა, ადგილ-გადანაცვლება: „გარდაცვალეს ეონებაჲ ერისაჲ" M,—„განადგინეს გული ერისაჲ" G, ისუ ნ. 14,8; „უკეთუ გარდა-რადმე-ი ცვალოს გული შენი" M,—„უკეთუ გარდადგეს გული შენი" G. II მჭ. 30, 17; „სარწმუნოებით ენუქი გარდაიცვალა, რაჲთა არა იხილოს სიკუდილი" ებრ. 11,5; „გარდაცვალა გული მისი ღმერთმან" I მფ. 10,9; „გარდაიცვალოს იგი სიკუდილისაგან ცხორებად" ი. 5,24.

გარდაცვალება შეცვლილობა: „გარდაცვალებითა მით დააკჳრა მისთანათა მათ" ბ. კეს.-40 სბსტ. 121,14. იხ. ცვალება.

გარდაცუმა «მორთხმა», მოზიდვა მშვილდისა; ჩამოცმა: „გარდაიცუა მშჳლდსა თჳსსა ვითარცა მტერმან" O,—„მოირთხა მშჳლდი მისი ვითარცა მტერმან" G, გოდ. იერემ. 2,4; „მის ზედა გარდაიცუას გარდამცუმელმან მშჳლდი თჳსი" O,—„მის ზედა მოირთხიან მომრთხმელმან მშჳლდსა თჳსისაჲსა" G, იერემ. 51,3; „გარდაიცუა (ევანი) ჴელსა ალოლონისსა და მიჰზიდა" ფსკტ. 185,3; „გარდაიცუეს მანიაკი ოქროჲსაჲ ყელსა მისსა" დან. 41,42.

გარდაცუმულ-ი «მორთხმული», მოზიდული: „ვითარცა მშჳლდი გარდაცუმული" O,—„ვითარცა მშჳლდი მორთხმული" pb., ოვსე 7,16; „ქმისაგან შჳდართაჲსა და გარდაცუმულთაგან მშჳლდთა იელტოდა ყოველი ჭეყანაჲ" იერემ. 4,29. იხ. ცუმა; შდრ. მშჳლდ-გარდაცუმული.

გარდაცქაფება მიკიბ-მოკიბვა, უწრფელობა: „სადა იყავ, ძმაო?—ბოლო შან გარდაუცქაფა: აქა სამე ეყავ და იქი" მ. ცხ. 161v.

გარდაძრვა «წარქცევა», წინ წაგდება, დაძერა: „ორმან წარიქციის ბევრებ" M,—„ორმან გარდაძრნეს ბევრნი" G, II მჭ. 32,30. იხ. ძრვა.

გარდაწერა დანუსხვა: „გარდაწერეთ ესე და დასხენით ყოველთა ეკლესიათა" ი. მოც. 30,28; „ვინცა გარდასწერდეთ ამს, დ-წერეთ ჩემიცა სახელი" H—2251,40v. იხ. წერა.

გარდაწონა გადახრა: „ადვილად გარდასწონს უკმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმჯობესისა მიმართ" აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 140,10. იხ. წონა.

გარდაწყვა მიწყვა, მიზომა: „გარდაუწყო მას ეჭესი საწაული ქრთლი" MO, რუთ 3,15. იხ. წყვა.

გარდაწყუედა მოწყვეტა: „შემესრეს ბარკალი მისი და არა გარდასწყუდეს სრულად, არამედ ეყოდა იგი" Sin—11,257r. იხ. წყვედა.

გარდაჴმა წაჴმა, გადაღრღნა: „უღონო ქმნელმან ყოველთერთ ენაჲ კბილთა გარდაიჴამა" მ. ცხ. 127v. იხ. ჴმა.

გარდაჴრა გადავარდნა, გადაჩეხა: „გარდაიჴრნეს იგნი მწუერვალსა მას კბოდისასა და ყოველნი განსკდეს" II ნშტ. 25,12. იხ. ჴრა.

გარდაჴრომა «გარდამოხედვა»: „სარკუმლით გარდამოიჴრა დედამან" G,—„სარკუმლით გარდამოიხედივიდა დედაჲ" M, მსჯ. 5,28. იხ. ჴრომა.

გარდახლდომა გადახტომა: „აჩრდილთა ზედა გარდახლდებოდიან მრავალგზის" H—2251,281r. იხ. ხლდომა.

გარდაჴდა «გარდაზღვა», გადახდა; გადატანა; გადადება: „დიდად ფიცხელი ღამე გარდავიჴადე სიცივისაგან" ლიმ. 136,24; „(დღესასწაული) დღებეულად გარდაიჴადა" ი.-ე. 48,16; „არარაჲ არს ჩემ თანა, რომლითა თანა-ნადები ჩემი გარდავიჴადო და განვერე მოსჳსხისაგან" ჰ. სწ. 202,30; „მოსჳსხე ხარ სასტიკი, რომელი არა გარდაიჴადები" ჰ. სწ. 220,5; „გარდაჴჳდეს კაცად-კაცადმან ტკრთი თჳსი" დან. 47,11. „ებრძანა... განსყოდაჲ... ყოველი, რაჲცა აჴურდა მას და გარდაჴდად იგი" D,—„ბრძანა განსყოდაჲ... ყოველი, რაჲცა ეღვა მას, და გარდაზღვად მისა" C, მთ. 18,25. იხ. ჴდა.

გარდაჴდომა «გარდასლვა», «მიდრეკა»; დარღვევა; ჩამოხტომა, «თანა-წარჴდომა»: „საზღვარი დასდევ, რომელსა არა გარდაჴჳდე" Ჭ,—„საზღვარი დასდევ და არა გარდაჴჳლენ" Შ. ფს. 103,9; „გარდაჴდეს ადრე გზისა... მისგან" M,—„მიდრკეს მსთეად გზისაგან" G, მსჯ. 2,17; „მე დავებერდი და გარდავჴედ დღეთა" GM, ისუ ნ. 23,2; „გარდაჴდიდეს ღმესა მას" მრთ. S, ბ. კეს.-სბსტ. 120,15; „გარდასლვით გარდავჴედით და არა დაეშვარხეთ შჳული შენი" ნეემ. 1,7; „გარდავჴედ ბრძანებასა მას უფლისასა" I მფ. 15,24; „რომელი გარდაჴდეს მახლობელად კარაჲსა მისსა" O, ზირ. 14,25; „არა გარდავჴდე ჰეშმარიტებასა" pb.,—„არა თანა-წარჴდე ჰეშმარიტებასა" O. სიბრძ. ხოლ. 6,25. იხ. ჴდომა.

გარდმოჭართულება ქართულად თარგმნა: „ბერძულ-

საგან გარდმოღებართლებიან (არსენის) ესე თავნი, სოფლისა განბრძნებელნი" S—1488,204v. იხ. ვართული.

გარდმოხედვა გადახედვა: „გარდმოიხედა უკუე ბერძენ ათორელმან" 8. ცხ. 426v. იხ. ხედვა.

გარე ცვარეშე; გარეთ: „გამოვიდიან გარე ქალაქსა" C.—„განვიდოდა გარეშე ქალაქსა" DE. ჰრ. 11,10; „დგეს გარე" მთ. 12,46; „არა განვაძო გარე" ი. 6,37; „გარე განვიდა და დაჯდა ტაძარსა" ფს. 40,7. იხ. განგარება, გარეგან, გარეკნ-თ, გარეთ, გარეს-გარე, ვარეული, გარეშე, გარეშეო, გარეშთ.

გარე-გამოხლვა «გამოგუალ-ა»: „ლაზარე, გამოვედ გარე" DE.—„ლაზარე, აღდეგ და გამოგუალე" C, ი. 11,43.

გარეგან გარეშე: „რომელნი გარეგან არიან ბუნებისა" 8. ცხ. 29v. შდრ. გარეკნით.

გარე-განთხევა გარეთ გაგდება, გადაღერა: „გარე-განეთხევდა ყრმათა მათთა" ხაჯ. მოც. 7,19. „ზოგჯერ გარე-განთხევაჲ უბრძანის (ქოქობთა)" ი.-ე. 40,27. იხ. განთხევა.

გარე-განხავალ-ი ფეხისადგილი: „შეუდა იგი გარე-განსავალთა და დაჯდა იგი შუნ შინა" ლიმ. 20,26. იხ. განსავალი.

გარეგნით გარეთ: „დადგა კარსა გარეგნით" 8. ცხ. 306v. იხ. გარეგან.

გარე-ზღუდე «ზღუდის-ზღუდე»: „მოსდვას ზღუდე და გარე-ზღუდე" pb.,—„დადვას ზღუდე და ზღუდის-ზღუდე" O, ეს. 26,1.

გარეთ გარეუნულად: „დაღათუ ბევრეულ-გზის ვუაჭუნდეს ჩუენ გარეთ მშჳდობაჲ" 8. ცხ. 240v. იხ. გარე.

გარე-მავალ-ი მეძავი: „მოუკდა მას ერთი დედათაგან გარე-მავალთა" 8. ცხ. 239r. იხ. მავალი.

გარე-მივლა «გარე-მოვლა»: „მი-გარე-ვლოს საზღვარშან ბაალით ზღუად კერძო" M,—„გარე-მოჰვლის საზღვარი ვალთგან ზღუად მიმართ" G. ისუ ნ. 15,10. იხ. მივლა.

გარე-მიქცევა «გარდაქცევა», შებრუნება; მორიდება: „ყოველსა საბლებსა გარე-მიაქცევენ (გარდაქცევენ var.)" ტიტ. 1,11; „გარე-მიიქცეს მისგან" III მფ. 22,33; „გარე-მიაქცინა მახჳლი იგი" ფლკტ. 159,26; „ნუ გარე-მიიქცევ პირსა" მთ. 5,42; „გარე-მიიქცეოდის იგი ყოვლისაგანვე სასმენელისა ამოჲსა" 8. ცხ. 27r.

გარე-მიქცევა მიბრუნება: „და მოვაქცი გარე-მიქცევაჲ მათი" ეზეკ. 16,58.

გარე-მიქცეულ-ი ზურგშექცეული: „გარე-მიქცეულ იყვნენ ჰეშმარიტებისაგან" ტიტ. 1,14. იხ. მიქცევა.

გარემო გარეშე: „იხილევნიდ ჟრდე გარემო ქალაქებსა" ხაჯ. მოც. 20,11.

გარემო «მრგულივ», ირგვლივ, გარეშემო: „მოაპყრა მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გარემო" O,—„მოღუარა მისებან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მრგულივ" G, ლევიტ. 8,24; „რაჲთა წარვიდენ გარემო დაბნებსა" მთ. 14,15; „ეკრძალებოდა სიმრავლე გარემო ქალაქებისაჲ იერუსალემსა" ხაჯ. მოც. 5,16; „მოადგა გარემო მისსა ზღუდესა" ფსჯ. 1,2; „მე ვეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარემო" ზაქ. 2,5.

გარემო «გარემოჲსი», მეზობელი: „მყუან ჩუენ საუკუნოჲ გარემოთა ჩუენთა" Ჭ,—„მყუან ჩუენ საქდომელ გარემოჲთა ჩუენთა" Ქ, ფს. 78,7. იხ. გარემოჲსი, გარემოსი.

გარე-მოდგინება «მოდგინება»: „გარე-მოადგინენ მას ყოველნი მეჰომენი გარემო" G,—„მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოჲს" M, ისუ ნ. 8,8. იხ. მოდგინება.

გარე-მოდგომა «მოცვა», «გარე-მოცვა», «შეცვა», «გარე-მოსხმა», «შეკრება გარემოჲს»: „გარე-მოადგეს და უმზირდეს მას" M, — „მოიცვეს და უმზირდეს მას" G, მსჯ. 16,2; „ყოველთა მჯდრთა ჭეუყანისათა გარე-მოგუადგენ (გარე-მომიცვნენ G) ჩუენ" M, ისუ ნ. 7,9; „გარე-მოადგა მათ და განსწავლნა იგინი" M,—„შეიცვა იგი და განსწაულა იგი" G, II მფ. 22,10; „გარე-მოგადგა შენ ბადე" O,—„გარე-მოვასხნე შენ ზედა ბადენი" G. ეზეკ. 32,3; „მდინარენი გარე-მომადგეს მე" O,—„მდინარეთა მომიცვეს მე" G, იონა 2,4; „გარე-მომადგეს მე სალმობანი სიკუდილისანი" ფს. 114,3; „გარე-მოადგეს (შეკრბეს გარემოჲს Ჭ) მოწაფენი" ხაჯ. მოც. 14,20. „განეშორტო მახჳ ჩემი და შეაპყრას გარე-მოდგომითა მისითა" O, ეზეკ. 17,20.

გარე-მოდგომა პატნეზისა «ლაშქრისა მოდგომა»: „გარე-მოადგა მას ზედა პატნეზი" pb., — „მოადგა მას ლაშქარი" O, ეზეკ. 4,2.

გარე-მოდგომილ-ი გარშემორტყმული: „რაჟამს იხილოთ იერუსალჱმი, გარე-მოდგომილ ერისაგან" ლ. 21, 20; „მონანი მისნი გარე-მოდგომილნი ჰსცვდეს მას" IV მფ. 24,11. იხ. მოდგომა.

გარე-მოდება «შეზღუდვა», «გარემოჲს-მოზღუდვა», «გარდამოდება»: „ზღუდე გარე-მოსდვა მას" DE,—„შეზღუდი იგი" C, მთ. 21,33; „ზღუდე გარე-მოსდვა" DE,—„გარემოჲს-მოზღუდა" C, ჰრ. 12,1; „გარე-მოსდვა ფრთაჲ შენი მჴეცსა შენსა" G,—„გარდამომდეც სამოსელი შენი მჴეცსა შენსა" MO, რუთ 3,9. იხ. მოდება.

გარე-მოვლა «გარე-მივლა», «გარე-წარსლვა», «მოვლება», შემოვლა: „გარე-მოჰვლის საზღვარი ვალთგან ზღუად მიმართ" G, — „მი-გარე-ვლოს საზღვარშან ბაალით ზღუად კერძო" M, ისუ ნ. 15,10; „წარჰვლის საზღვარი და გარე-მოჰვლის ნაწილსა" G,—„განვლეს საზღვარნი და გარე-წარვიდეს" M, ისუ ნ. 18,14; „არცა ურემ-კერი გარე-მოუვლის ძირაკსა" O,—„არცა თჳალ ურმისა მოავლის-ძირაკსა" pb., ეს. 28,27. იხ. მოვლა.

გარე-მოვლება «მიდება»: „გარე-მოიცვლებენ თავისა თჳსისა ზღუდესა" pb.,—„მოიდგან იგი თავისა თჳსისა ზღუდედ" O, ეგ. სოლ. 26,4. იხ. მოვლება.

გარე-მოზღუდვა «მოზღუდვა», ჩაკეტვა: „გარე-მოზღუდე იგი და ავამაღლოს შენ" O,—„მოზღუდე იგი და აღვამაღლოს შენ" ეგ. სოლ. 4,8. იხ. მოზღუდვა.

გარე-მოზღუდვილ-ი «სიმაგრე»: „დაიპყრა დაჲით გარე-მოზღუდეილი იგი სიონისი" O, — „აღიღო დაჲით სიმაგრე სიონისა" pb., I ნეშტ. 11,5. იხ. მოზღუდვა (-ილი).

გარე-მოკრება შემოხვევა: „გარე-მოაკრბიან კაცსა ვითარცა ფეტკარნი" 8. ცხ. 410v. იხ. კრება.

გარემოჲს, გარემოს გარშემო, ირგვლივ: „რომელნი არიან გარემოჲს მისა" ფს. 88,8; „რომელნი გარე-

მოჲს იყუნეს" ფლკტ. 140,30; „დაჯდე საშჯელად ყოველთა ნათესაეთა გარემოჲს" იოვ. 8,12; „აღეღაცნეს, რომელნიცა გარემოს დგეს" ფლკტ. 137,27. იხ. გარემო.

გარემოჲს-ი, გარემოს-ი «გარემო», «განჩინებული», მეზობელი: „მყუენ ჩუენ საჯდომელ გარემოჲსთა ჩუენთა" Q,—„მყუენ ჩუენ საყუედრელ გარემოთა ჩუენთა" C, ფს. 79,7; „სცეს... ქალაქნი საყოფლად და გარემოსი მათი საცხოვართა" M,—„მიეცა... ქალაქნი საშჯდრებელად განჩინებულნი მათდად და საცხოვართა" G, ისუ ნ. 14,4. იხ. გარემო.

გარემოჲს მოზღუდვა «გარე-მოდება»: „გარემოჲს მოზღუდა" C,—„ზღუდე გარე-მოსდეა" DE, მრ. 18,1. იხ. მოზღუდვა.

გარემოჲს-მცველ-ი ამალა, გვარდია: „შეკრიბნა... გარემოჲს-მცველნი მეფისანი" O, I ნშტ. 28,1. იხ. მცველი.

გარემოჲს-წერილ-ი «ზედა-წერილი», გარეშემო ნაწერი: „ვისი არს ესე ხატი და გარემოჲს-წერილი?" C,—„ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-წერილი?" DE, მთ. 22,20. იხ. წერილი.

გარემო-პყრობილ-ი «გარემოცეული», შემოხვეული: „ჟამი არს გარემო-პყრობილისაჲ და ჟამი განშორებად გარემოცეულისა მისგან" ეკლ. 3,5. იხ. პყრობა (-ილი).

გარემოს იხ. გარემოჲს.

გარემოს-ი იხ. გარემოჲსი.

გარე-მოსადგმელ-ი საეარაჯელი: „ამან ქმნა გარე-მოსადგმელები იგი საკურთხეველისაჲ" გამოხლ. 38,4(17). იხ. მოდგმა.

გარე-მოსადებელ-ი «ფარღელი», მანიაკი, ყელსაბამი: „თჳნიერ გარე-მოსადებელთაჲსა, რომელნიცა ქედებსა ზედა აქლემთა მათთასა" G,—„გარნა ფარღელებისა მის, რომელ-იგი იყო ყელსა აქლემებსა მათსა" M, მჯ. 8,20; „ყუენ იგინი ნაკერთენებად, ქედღებად, გარე-მოსადებელად საკურთხეველისად" G, რიცხ. 16,38. იხ. მოდება.

გარემო-სათესავ-ი «გარემოსახლე», «გარემო-სათესეელი», «საყანურია», ყანა: „არა დაიმკჳდრა... არცა ასულები მისი, არცა გარემო-სათესაი მისი" M,—„არა აღსპო... არცა ასულნი მისნი, არცა- გარემოსახლენი მისნი" G, მჯ. 1,27; „ქალაქნი და გარემო-სათესავნი მათნი" G,—„ქალაქები და გარემო-სათესველი მათი" M, ისუ ნ. 21,8; „მისცეს... გარემო-სათესავნი (საყანური M) გარემოჲს მისსა" G, ისუ ნ. 21,11. იხ. სათესავი.

გარემო-სათესველ-ი «გარემო-სათესავი», ყანა: „მისცნეს... ქალაქნი და გარემო-სათესველნი (გარემო-სათესავნი G) მათნი" M, ისუ ნ. 21,9. იხ. სათესველი.

გარე-მოსარტყმელ-ი «სახუეველი»: „ვიდოდე და მოიგე თავისა შენისა გარე-მოსარტყმელი სულისაჲ" pb., —„წარეედ და მოიგე შენდად სახუეელი მჩრახაჲ" O, იერემ. 18,1. იხ. მოსარტყმელი.

გარემოსაქცეველ-ი ვარსკვლავია ერთგვარი: „ჰეუაჲნისა მოქმედთაგან ერქუმის მათ ურემ-ჯარ, ხოლო მენაეეთაგან გარემოსაქცეველ" H—841,700.

გარემოსახლე «გარემო-სათესავი», ყანა: „არა აღსპო... არცა ასულნი მისნი, არცა გარემოსახლენი მისნი" G,—„არა დაიმკჳდრა... არცა ასულები მისი, არცა გარემო-სათესაი მისი" M, მჯ. 1,27. იხ. სახლი.

გარემო-სოფელ-ი მხარე, პროვინცია, ეპარხია: „განეყოდა გარემო-სოფლები იორდანისაჲ" მთ. 3,5; „მიეცეს... ყოველი იგი გარემო-სოფლები არგობისა" II მჯ. 6,13. იხ. სოფელი.

გარემოს-ყოფა «გარე-შეცევა»: „რომელნი არიან გარემოს შენსა" pb.,—„რომელთა გარე-შეეცათ საგან- G, ლევიტ. 25,14. იხ. ყოფა.

გარე-მოსხმა შემოყრა; «მოცვა»: „გარე-მომასხთ მეცაშლი" ქება 2,5; „გარე-მოგესხნენ საბღჳარნი ბღეარით" pb.,—„მოგიცენენ თჳენ საზღვართა სამხრით კერძო" G, რიცხ. 34,4. იხ. მოსხმა.

გარე-მოქცევა მოპრუნება, «მიქცევა»: „გარე-მოიქცეს იგი წრაფით სოფლად თჳსა" O,—„მოიქცეს სოფლად მისა" G, ეს. 37,7. „მოეკსენე... ჟამი იგი წერის-ქებისა პირისაჲ გარე-მოქცევისა პრესასა" O, ზთრ. 18,24; „გარემოქცეაჲ არს ბრძოლისაჲ" პ. ცხ. 20ვ. იხ. მოქცევა.

გარე-მოცვა «გარე-მოდგომა», «მოცეა»: „ყოველთა მჯდრთა ჴეეყანისათა გარე-მოიცენენ (გარე-მოგეადგენ M) ჩუენ" G, ისუ ნ. 7,9; „მჯსენე მე მათგან, რომელთა გარე-მოეცაე (მოეცაე C) მე" Q, ფს. 21,7.

გარე-მოცვა ალყა: „გარე-მოცეაჲ წარმართთა ზედა გაშოველისა" ჰბდ. 1,1.

გარე-მოცეულ-ი გარშემორტყმული: „ქალაქი გარემოცეული" O, ეს. 27,3. იხ. მოცვა.

გარე-მოცეულ-ი «სიმაგრე», «გარემო-პყრობილი»: „დაეთ იყო მაშინ გარე-მოცეულსა მას" O,—„დაეით იყო მაშინ სიმაგრესა შინა" pb., I ნშტ. 11,16; „ჟამი არს გარემო-პყრობილისაჲ და ჟამი განშორებად გარემოცეულისა მისგან" ეკლ. 3,5. იხ. ცვა.

გარემო-წმასნეილ-ი: „ქმნა... სამნაკეცად გარემო-წმასნეილი ოკროჲ თითოეულად ფარეჩსა მას" III მფ. 10,17. იხ. წმასნეა(-ილი).

გარე-მოხილვა ირგვლივ ხედვა: „არავინ იყო, რომელმანმცა გარე-მოიხილა" ნაუმ 2,8. იხ. მოხილვა.

გარე-მოჴუეა «შებმის-ყოფა», «შემთხუევა», მოხვევა: „გარე-მოეხჳა სამფსონ ორთა სუეტთა სახლისათა" G,—„შებმა-უყო სამსონ ორთა მათ სუეტთა" M, მჯ. 16,29; „მარჯუენჱ მისი გარე-მოჴეხჳა (შემემთხჳოს O) მე" M, ქება 8,3.

გარე-მოხუეულ-ი «მოკრძალული», დახშული: „მუცელი შენი ეთარცა ხეაჲ ოფლისაჲ, გარე-მოხუეული შროშანითა" M,—„მუცელი შენი ხეაჲ ოფლისაჲ, მოკრძალული შროშნითა" O, ქება 7,2. იხ. მოხუევა.

გარე-მუოფ-ი «რომელი ველთა დგებისა», ლამის გარეთ მთეველი: „მწყემსნი იყუნეს... გარე-მუოფნი" C,—„ველთა დგებოდეს" DE, ლ. 2,8. იხ. მყოფი.

გარემძებ-ყოფა გაქცევა, «განელტოლაა»: „გარემძებიყუნეს ბეროთეანელნი გეთემს" O,—„განიელტნენ ეიროთელნი გეთემს" pb., II მფ. 4,2. იხ. ყოფა.

გარეს-გარე ძლიერ შორს, სრულიად: „გარეს-გარე კედელი“ ფხ. 100,3. იხ. გარე.

გარესკნელ-ი გარეშე: „განთხინენ პანელსა მას გარესკნელსა“ მთ. 8,12. იხ. სკნელი.

გარეუკუნ უკან: „ჰხედავნ იგი გარეუკუნ“ ლ. 9,62. იხ. უკან.

გარეუკუნ-ქცევა უკან მობრუნება: „ყოველნი... იცემდეს მკერდსა და გარეუკუნ-იქცეოდეს“ ლ. 23,48. იხ. ქცევა.

გარეულ-ი «უცხო», გარეშე: „არა იყოს ცოლი მომკედრისაგან გარეულისა კაცისა“ O,—„ნუ განვალნ იგი ქმრისა უცხოჲსა“ M, II შჯ. 25,5. იხ. გარე.

გარექცეულ-ი მიბრუნებული, გამბრუდებული: „იყო პირი მისი გარექცეულ“ ბ. ცხ. 427r. იხ. ქცევა (-ული).

გარეშე «გარეწარი» გარეგანი; საერო: „თქუენდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოჲ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲსაჲ, ხოლო მათ გარეშეთა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ M, II შჯ. 25,5. იხ. გარე.

გარეჭამ-ი «გარეწარი» გარეგანი; საერო: „თქუენდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოჲ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲსაჲ, ხოლო მათ გარეშეთა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ M, II შჯ. 25,5. იხ. გარე.

გარეშე «გარეწარი» გარეგანი; საერო: „თქუენდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოჲ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲსაჲ, ხოლო მათ გარეშეთა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ M, II შჯ. 25,5. იხ. გარე.

გარეშე «გარე», «თჳნიერ», «გარდა», გარეთ, გარეგან: „განვედდა გარეშე ქალაქსა“ DE,—„გამოვედიან გარე ქალაქსა“ C, მრ. 11,19; „მისსა გარეშე არარაჲ იქმნა“ C,—„თჳნიერ მისა არცა ერთი რაჲ იქმნა“ DE, ი. 1,3; „გარეშე ყოველ-დასწუელისა“ G,—„გარდა მრგუალიდ დასწუელისა მის“ M. რიცხ. 28,23; „რომელნი-იგი გარეშე შეეგებრენ მან“ მთ. 28,27; „ძმანი შენნი გარეშე დგანან“ ლ. 8,20; „შინაგან და გარეშე მოჰკესო“ გამოსლ. 25,11; „არარაჲ არს გარეშე შთამაუალი კაცისა“ მრ. 7,15; „არა არს სხუაჲ მ-სა გარეშე“ მრ. 12,32. იხ. გარე.

გარეშეთ გარეთ: „ნუ ჰგონებ, ვითარმედ ბოროტი გარეშეთ არს“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დდ. 84,16; „გარეშეთ სწაულად“ მ. სწ. 147,18.

გარეშეთ გარედან: „გარეშეთ მოიღო და შეჰმნა მ-სგან დაბადებულნი ესე“ გრ. ნოხ.-კაც. ადგმ. 200,2; „გარეშეთ ვით მდაბლად“ მ. სწ. 204,21. იხ. გარე.

გარე-შემოუწერელ-ი შემოუელებელი, უსაზღვრო, უზომო; შეუცნობელი.

გარეშე-მყოფ-ი გარეშე: „ჰგონებდეს გარეშე-მყოფნი იგი“ მრთ. ჰ, ანტ. დ. 25r. იხ. მყოფი.

გარეშე-მჯდომელ-ი დედათა წესის მჭონე: „მძაგს იგი, ვითარცა ძოძაჲ გარეშე-მჯდომელისაჲ“ O, ეხთ. 14,16. იხ. მჯდომელი.

გარე-შერტყმა «შემოსა»: „განხეთქე ძაძაჲ ჩემი და გარე-შემარტყ შე სიხარული“ Ч,—„განმძარცუა მე ძაძაჲ და შემმოსა მე სიხარული“ Ѣ, ფხ. 29,12. იხ. შერტყმა.

გარე-შექცევა «მიდრეკა», მიხრა: „გარე-შეაქცია იგი ზეცისაგან წინა“ O,—„დეკეულ მიდრკა მისგან“ pb., I ნეტ. 18,9.

გარე-შექცევა მოქცევა, შებრუნება: „სხუანიცა მოგუმრთებენ და გარე-შექცევაჲ შეეძლებელ არს“ ი.-ე. 17,26. იხ. ქცევა.

გარე-შეცვა «გარემოს-ყოფა», მოცვა: „რომელთა გარეშეცვათ მთებმან“ G,—„რომელნი არიან გარემოს შენსა“ pb., ლევიტ. 25,44; „გარე-შეიცვეს სპარაზენთა ძალთა“ მრთ. C, საეკლ. უწყ. 1220. იხ. შეცვა.

გარე-შეჴდა გატარება: „გარე-შეჴადნა შვილნი თჳსნი ცეცხლსა“ IV მფ. 21,6. იხ. შეჴდა.

გარეშ-წმედა «განწმედა», მიმოწმედა: „აგარეშ-წმიდოს უფალმან გული შენი“ G,—„განწმიდოს უფალმან გული შენი“ M, II შჯ. 30,6. იხ. წმედა.

გარეწარ-ი «გარეშე», გაგდებული; მდაბიო; უპატიო, ზედმეტი: „თქუენდა მოცემულ არს ცნობად საიდუმლოჲ იგი სასუფეველისა მის ღმრთისაჲსაჲ, ხოლო მათ გარეწართა (გარეშეთა DE) იგავით სიტყუად“ მრ. 4,11; „მეყარ გარეწარი (იყო), უნდოჲ“ მრთ. D, პეტრე და ელია 214; „ეკრძალებოდიან სხუანი სტრატიოტნი და გარეწარნიცა“ ვარ. 809; „არა მნებავს, რაჲთამცა საქმედ მეპყრა ჭამაჲ, არამედ ვითარცა გარეწარად“ ბ. ცხ. 110r; „საქმე სულისაჲ იყო საქმედ ჩუენდა, ხოლო ქელთ-საქმარი გუეჭუნდა გარეწარად“ ბ. ცხ. 242v. იხ. -წარი.

გარეწარ-ყოფა «მიდრეკა», მიქცევა; უარყოფა: „რომელმან გარეწარ-ყოს სასმენელი არა სმენად შჯულისა“ O,—„რომელმან მიიდრიკოს ყური თჳსი არა სმენად სჯულისა“ pb., იგ. ხოლ. 28,9; „არა გარეწარ-ჰყოფთ მოძღურებასა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 812. იხ. ყოფა.

გარე-წარსლვა «გარე-მოვლა», წასელა: „განვლეს საზღუარნი და გარე-წარიდეს“ M,—„წარჰვლის საზღუარი და გარე-მოჰკვლის ნაწილსა“ G, იხუ ნ. 18,14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარუვალ-ი გარდაუვალი: „გამოვიდა მორჩილებითა მით ბრძანებისა უფლისა თჳსისაჲთა გარე-წარუვალსა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დდ. 50,14. იხ. წარსლვა.

გარე-წარქცევა «მოქცევა», მიქცევა: „გარე-წარაქციოს გულის-წყრომაჲ თჳსი მისგან“ O, — „მოაქციოს გულის-წყრომაჲ თჳსი მისგან“ pb., იგ. ხოლ. 24,16; „გარე-წარვაქციო სალმობაჲ შენგან“ გამოსლ. 28,25. იხ. წარქცევა.

გარე-წარცოდვა «თანა-წარსლვა», აცდენა, აცილება: „გარე-წარმცოდე მე სასუმელი ესე“ C, — „თანა წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან“ DE. მრ. 14,36. იხ. წარცოდვა.

გარე-წარჴდა განდევნა; მოცილება: „სრულმან სიყუარულმან გარე-წარჰკადის შიში“ კ. ეპრ.-ადდგ. 101,8. იხ. წარჴდა.

გარე-წარჴდომა გვერდის აცლა, აცდენა: „გარე-წარჴდა მათ და არა მოწყუდნა იგინი შორის ძმათა“ ეფრემ 41,8; „საქმეთა მათთა არა გარე-წარჰჴდა ნეტარი იგი“ იკ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 60,2; „არა გარე-წარჰჴდა სიტყუაჲ ერთი“ III მფ. 8,56. იხ. წარჴდომა.

გართუმა გადაგდება, გადაყრა: „შემდგომად სერობისა, რაჲცა დაშთა ნეშტი, ყოველივე გაართუა ძაღლთა სოფლისათა“ ბ. ცხ. 308v. იხ. რთუმა.

გარიალება მოტყუება, «შეურაცხ-ყოფა»: „რაჲსათჳს გამარიალე მე?“ O,—„რაჲსათჳს ესრეთ შეურაცხ-მყავ მე?“ pb., I, მფ 10,17. იხ. [რიალება].

გარისხება იხ. განრისხება.

გარნა თუ არა, გარდა, გარეშე; «თჳნიერ»: „არაჳინ იცის ძჳ, გ ა რ ნ ა მამამან, და არცა მამაჲ ჳინ იცის, გ ა რ ნ ა ძემან“ მთ. 11,27; „არა არს კელმწ-ფებაჲ, გ ა რ ნ ა ღმრთისა მიერ“ პრომ. 18,1; „არაჳინ იხილეს, გ ა რ ნ ა იესუ ხილო მათ თანა“ მრ. 9,8; „გ ა რ ნ ა (თჳნიერ G)... ტყჳეისა და ბრპენისა“ M, რიცხ. 31,22.

გარნა მხოლოდ, მაგრამ, არამედ: „გ ა რ ნ ა თუ ჩუენ წარვიდეთ და უყიდოთ... საზრდელი“ ლ. 9,13; „გ ა რ ნ ა ესემცა უწყით“ ლ. 10,11; „გ ა რ ნ ა ვერ ძალ-მ-ც... ყოფაჲ“ ე. ცხ. 68r.

გარომა იხ. განრომა.

გარხ-ი ტყავი: „ჯაცსა, უკუეთუ იყოს ესმე გ ა რ ს ს ა ფერისა მისისასა ბრძჳლი ნიშნოვნობისაჲ“ G, ლევიტ. 13,2.

გარცხა იხ. განრცხა.

გასაგებელ-ი იხ. განსაგებელი.

გასამუსრველ-ი ნამტვრევი, ნაფშვენი: „არა დაჳარდეს გ ა ს ა მ უ ს რ ე ე ლ ი ქუეყანასა ზედა“ ამოს 9,9.

გასარომელ-ი სარჩო, საჭიროება, სახმარი: „მერმე იწყებს შეკრებად წელიწდისა სრულისა გ ა ს ა რ ო მ ე ლ ს ა“ ე. ცხ. 18r; „ჩუენი ყოველი გ ა ს ა რ ო მ ე ლ ი ზღუთ შემოვალს“ ო.-ე. 20,24. იხ. გარომა.

გასრულებულ-ი «ჰასაკი», მოწიფებული, სრულწლოვანი: „გ ა ს რ უ ლ ე ბ უ ლ არს“ C,—„ჰ ა ს ა კ ი აქუს“ DE, ი, 9,21.

გასუენება იხ. განსუენება.

გასწავლა იხ. განსწავლა.

გასხმა იხ. განსხმა.

გასჯა იხ. განშჯა.

გატევება იხ. განტევება.

გატეხა, გატეხილ-ი იხ. განტეხა.

გატყობა იხ. განტყობა.

გაუქლესრად: „გ ა უ ქ ლ ე ს რ ა დ კორცნი მისნი დაუმარხანა კუართსა“ Ier.— 36,107v.

გაუცხებულ-ი იხ. განუცხებული.

გაფალაკ-ი ტახტრევანი, საჩრდილობელი: „ო კ რ ო ჲ ა თ ა შემოსილნი გ ა ფ ა ლ ა კ ნ ი მოიხუნეს შეგაფალაკეთა“ რიფხ. 168,18.

გაფართება იხ. განფართება.

გაქუს იხ. ქუან-

გაქცევა იხ. განქცევა.

გალმა, გალმართ გარეთ: „პ ე რ ს ა იპარვიდა და გ ა ღ მ ა რ თ გასცემდა“ ე. ცხ. 177r; „პერსა იპარვიდა და გ ა ღ მ ა გასცემდა“ Ier.—36,8r. იხ. მართ.

გაუვანება იხ. განყვანება.

გაყიდა იხ. განსყიდა.

გაყოფა იხ. განყოფა.

გაყრა იხ. განყრა.

გაშორება იხ. განშორება.

გაცადება გასინჯვა, გაცნობა: „ყოველივე საქმე თორნეა გ ა ა ც ა დ ა“ ი.-ე. 19,17. იხ. ცადება.

გაცემა იხ. განცემა.

გაცვალება იხ. განცვალება.

გაძლომა იხ. განძლომა.

გაწესება იხ. განწესება.

გაწყდომა: „კელრისა ქარსა რ ა ჲ მ თ ჳ რ თ ი თ ა რა გ ა ს წ ყ დ. ბოდა შეკრებად მრავალფერთა ენებათათჳს“ ი.-ე. 43,9. იხ. წყდომა.

გაჭედა იხ. განქედა.

გაჭმობა იხ. განქმობა.

გაჯდომა შეჯდომა: „გ ა ჯ დ ა საკედარსა თჳსსა“ ი. ურა. 27,1v.

გაჯმნა იხ. განჯმნა.

გბობა, გბოლვა ხარშვა: „ე გ ბ ე“ IV მე. 4,38. იხ. ზოგ-შგბარი, შგბარი, შგბოლველი, ნელსაცხებლის-შგბოლველი. საგბოლველი, უგბოლველი, უმგბარი, შეგბობა, შეგბოლვა.

გბოლვილ-ი ნახარში, წვენი: „შეაგბო რაობ გ ბ ო ლ ვ ი ლ ი“ დან. 25,29; „უკუეთე ჰაო თავისა შენისა გ ბ ო ლ ვ ი ლ ი“ ე. ცხ. 104v; „უკ-ნა მათ მცრე გ ბ ო ლ ვ ი ლ ი“ ე. ცხ. 115v. იხ. გბოლვა.

გდება იხ. გამოგდება, განგდება, გარდაგდება, გარდამოგდება, გულ(ს)-გდება, გულგდებული, გულსა შთაგდება, დაგდება, მიმოგდება, ღალდის-გდება, შეგდება, შემოგდება, შთაგდება, ჩამოგდება, წარგდება, წარმოგდება, წილის-გდება, ჴელთ-გდება.

გდება «დაკშვა»: „კ ა რ ნ ი ქორისანი ე გ დ ნ ე ნ“ G,—„კარნი მის ქორისანი დ ა კ შ უ ლ იყუნეს“ O. მხ. 8,24. იხ. დაგდება.

[გდება] ამოლება: იხ. აღმოგდება.

გება «დგომა», «ყოფა»: „ქრისტე უკუნისადმდე ე გ ო ს“ DE.—„ქრისტე უკუნისადმდე დ გ ე ს“ C. ი. 12,34; „უკუეთ ჰ გ ი ე თ თჳენ სარწმუნოებასა ზედა დაფუძნებულნი“ კოლ. 1,23; „შენ. უფალო, უკუნისადმე ჰ გ ი ე (ბარ C)“ ფს. 101, 13; „ვითარცა მიზრახავს, ეგრეცა ე გ ო ს“ O, ეს. 14,24.

გება ლოდება, დაცდა, დათმენა; დამტკიცება, დადება: „ურთიერთს ჰ გ ე ბ დ ი თ“ I კორ. 11,33; „მ გ ე ბ დ მცირედ-ღა და გასწაო ჩენ“ ოთხ 30,1; „მახჳლი ჰ გ ე ბ ს ბრძანებასა შენსა, და თუ არა უბრძანო, არა მოჰკლას“ ე. ხწ. 66,16; „უკუეთე მცირედ მ გ ე ბ დ ე“ მრთ. A, ე. ქეჩ.-მარხ. 527; „ჰ გ ე ბ დ ეს ოდინი ცისკარსა და უეამოსა შინა ვიდოდეს“ ეს. 50,9; „ე ი გ ნე შენ ზედა თუალნი ჩემნი“ ფს. 31,8; „თუალ უ გ ი ა ნ და განჰკბრებელი ხედაჲს“ თეკ. 05,21. იხ. თუალ(ის)-გება.

[გება] გამგებლობა: იხ. განკება, განკებულება, განმგე, განმგებელი, გა(ნ)საგებელი.

გება «შეძლება», «ჴერ-ყოფა»: „ვითარ ე გ ე ბ ი ს ეგე ყოფად“ C,—„ვითარ შ ე ს ა ძ ლ ე ბ ე ლ არს ესე ყოფად“ DE, ი. 8,9; „ნაზარეთით ე გ ე ბ ი ს-ჳე რაჲ კეთილი რაჲმე ყოფად“ C,—„შ ე ს ა ძ ლ ე ბ ე ლ არსა კეთილისა რაჲსამე ყოფად“ DE, ი. 1,46; „ვერ ე გ ე ბ ე ს“ ლ. 18,26; „არა ე გ ე ბ ო დ ა“ რიფხ. 107,8; „არაჲ ე გ ე ბ ის კაცსა ჰერიაბაჲ“ C,—„არა ჴერ-არს კაცსა ჰერიონი“ Q, ხაჭ. მოც. 10,26. იხ. მაგებელი.

გება მოცემა, დაბრუნება; მიზღვა, განმტკიცება;

„ცელად არაკან ვაგის შენ“ II შჯ. 28,31; „ელია მოვიდეს და ცილად აგის ყოველი“ მთ. 17,11; „გაწყურნა და ბარგი აღულაც ღმრთა“ ხაკ. წიგ. II, 18,8. იხ. ადგილდგომა, დაგება, ეკლესიდგება, ეკლესიმოგება, მიწყვეტელი, მისაგებელი, მოგება, მომგებელი, ნაცელსმოგება, სტუდენტება, შეროსება, წარება, წარსაგებელი.

გება შეწირვა: „ორმელსან ცეროს კერპსა“ **გამოხმ. 22,20**; „ჰკიდდ და ცეკე ღმერთა მათ რენოა“ **ფსალტ. 138,8**; „ეგებდეს სულებელა ღმერთა უცხოთა“ **იერემ. 7,18.**

გება ცხოვრება, შეწირვა: „აჰაბელაძეს გებად“ **A.—** „არა თაკსა-ვეს ზორად“ **B. ორმეოც. 124,15.** იხ. ნაგება.

[გება] შეძენა: იხ. მოგება, მოგებული, მომგებელი, მონაგები, მოსაგებელი.

[გება] იხ. აღგება, აღსაგებელი.

[გება] იხ. გარდაგება (-ული), დაგება (-ული), დასაგებელი, მიწოგება, ოქროსაგებელი.

[გება] იხ. დაგება.

[გება] გამართვა, წესრიგი: იხ. მოგება.

[გება] პასუხი: იხ. მ-გება, მოგება.

გებება (!) შეხვედრა, მიგებება: „-ეგებეოდეს მას ძენი ივი წარწყვედულთანა“ **ანან. ებრ. 41r.** იხ. გამოგებება, მიგებება, მოგებება.

გებულ-ი უვნებელი: „იცუნეს ჯორანი მათნი გებულ“ **ანდრ.-ანატ. 228,12.** იხ გება.

გებულად მრთელად, უვნებლად: „მოვედეს და პოვეს სენაკი მისი გებულად და ბერი ივი მშჯდობით“ **ლიმ. 83,9.** იხ. გება.

გეგმ-ი გეგმა, მონახაზი: „გამოესახა მათ ეკლესიაჲ საქმედ და პირველად მას დადებად სცეს გეგმი“ **Sin—11,340r.** იხ. გაკეთება.

გელ(იხ)-ყოფა ლაგმის დადება: „უბრძანა სპასტიანე გელ-ყოფად პირსა მისსა. რაჲთამცა დააყენნეს სიტყუანი ბუნშარიტებისანი“ **ფსალტ. 140,9**; „გამოუსწე გელ-ყოფაჲ პირ-ე წინეა“ **ფსალტ. 140,13**; „გელისყოფამან პირსამან ეელად აცუნს სიტყუანი“ **ზირ. 20,31.** იხ. ყოფა.

გელ-ყოფილ-ი ლაგამ-დადებული: „კოთარა დგა გელ-ყოფილი“ **ფსალტ. 140,10.**

გემო სიტკბოება: „გემოჲ მისი კოთარა თაფლისაჲ“ **გამოხმ. 16,31**; „უმჯობეს არს მცირედი პერი გემოჲთ და ბრძნობითა“ **იგ. ხოლ. 17,1**; „ზრუნუათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ულენედ“ **ლ. 8,14**; „გემოჲ იგი სიწყრისაჲ დაეშთის“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თონ. 108,30.**

გემოჲ-ხილულ-ი „რომლისაგან გემოჲ-ხილულ წმიდათა განეცუნებული იგი პერი ცხორებისაჲ“ **აჲ. რომ.-კურთხ. მოხ. 194,9.** იხ. გემო(ჲ)ანი, გემოვნება.

გემოვან-ი, გემოან-ი გემრიელი: „რომელნ-მე (ყეელნი) სარგებელად გემოაჲთა სჯულთაჲს კაცთაჲს არიდ“ **მ. ხწ. 58,25**; „სხდა იყუნენ შიმ-ნ სანოვაგენი და სასმელნი გემოვანნი“ **მ. ხწ. 91,6.** იხ. გემო.

გემოვნება შეეხა; სიამოვნება: „იგემოვნებს გულისსიტყუათა და მ-თ იწურთხის“ **მ. ცხ. 189r**; „ნუ იხარებ და იგემოვნებ სიტყუათა, რომელთა ეშორო საქმით“ **მ. ხწ. 200,25.**

გემოვნება სიამე, სიტკბოება: „ამიერი ესე გემოვნებაჲ საუკუნეთა მათ აღვირჩეულს კეთილთა“ **მ. ცხ. 80r.** იხ. გემოვანი.

გემოთ-მოყუარე გაუმაძღარი: „შეუძლებელ არს ცხორებაჲ შენი ღმრთისამიერითა მით ცხორებითა, გემოთ-მოყუარე იყო“ **მ. ცხ. 160r.** იხ. მოყუარე.

გემოთ-მოყუარება აცხორცობა: „გემოთ-მოყუარებისა ჩუენისაგან იქმნებიან შურნი და ქდომანი და მტერობა ღმრთისაჲ“ **თავნი აჲ. ეპ. (5)**; „პომონად შეპრაცხე ნაყოვანებაჲ და ტაბლად საზორველად გემოთ-მოყუარებაჲ“ **მ. ცხ. 12v.** იხ. მოყუარება.

გემოჲს-ხილვა ჭამა, გასინჯვა: „რომელთა არა იხილონ გემოჲ სჯულისაჲ“ **მთ. 16,28**; „გემოჲ ვიხილე ბუნთა ჰორლისათა“ **I მფ. 14,43**; „სასამან გემოჲ იხილის ჭამადთა“ **იობ 34,3.** „იხილის გემოჲ ოდენ ყოველისაგანეე მცირედ-მცირედ“ **მ. ცხ. 103r.** „არცა ვისიძიდეთ გემოჲს-ხილვითა“ **გრ. ანძ.-შობ. 294,38.** იხ. ხილვა.

გემოუხილველად უსაშველოდ: „ცსეროდ და გემოუხილველად დაძინებად“ **მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თონ. 100,28.** იხ. ხილვა.

გერ-ი 1. ნაგერალი, თავისით მოსული; **2.** გერი: „და მეორესა წელსა სთესოთ და შეჰმო გერი მისი“ **IV მფ. 19,29**; „დარეკ, ცოლის გერი ნოითოსი—:ი“თ: წელ“ **იკ. რომ.-ქრონ. 241,20.**

გერშ-ი ნაკვალევი, ნასახი (ჭრილობისა, სენისა...): „განიკურნა იგი... ვიდრემდის არარაჲ გერში სალმობისაჲ იყო მის თანა ყოლ-დეე“ **ლიმ. 70,7**; „სარწმუნო იქმნა გერში კაცისა ვის ყურწარკუეთილისაჲ“ **Ath.—11, 84v.**

გერშის-დადება დაშავება (ასოსი): „უკეთუ ვინმე დასდვას გერში მოყუასსა თჳსსა“ **G. ლევიტ. 24,19.**

გესლ-ი შხამი; ჟანგი: „საცუე გესლითა მაკუდინებელითა“ **იაკ. 3,8**; „გესლი ასპტთაჲ ბაგეთა მათთა“ **ფს. 139, 4**; „სიაეო, რომელსა შინა არს გესლი მჩსი, და გესლი იგი არა გამოჴდა მისგან“ **ეზეკ. 24,6**; „ნეშტი იგი ბუნისაჲ შეჰამჩ გესლმან“ **ოვ. 1,4**; „განპლეეს გულსა, ეითარცა გესლი რკინისა“ **H—2251,205r.** იხ. დაგესლება.

გესლოვან-ი შხამიანი: „არცა დეეთ გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“ **O, სიბრ. ხოლ. 16,19.**

გესლოვანება შხამიანობა: „მოუდრკა მრისხანებასა, რომელ არს გესლოვანებისა კერპი“ **მ. ცხ. 12v.**

გესონ-ი, გეონ-ი შუბი: „მიყო ისო გეონი და კელი მისი ქალაქსა ზედა“ **M,—**„განირთხა იისუმან გესონი და კელი თჳსი ქალაქსა ზედა“ **G, ისუ ნ. 8,18.**

გეპენია, გეჰენია, გეენია: „თანამდებარს იგი გეპენიასა მას ცეცხლისასა“ **მთ. 5,22**; „ქელ-ეწიფების შთაგდებად გეპენიასა“ **ლ. 12,5.**

გვ- ზრუნება: „შენ ნუ გაგეა, რაჲზომცა ვერ ეცხონდე“ **მ. ცხ. 90v.**

გვა იხ. აგვა, გამოგვა, განგვა, გარდაგვა, გარდანაგეეი, ნაგეეი, საგველი.

გვანა მსგავსება: „ეკალი მისი ჰგავს ხღუსა გრძლასა“

ფიზ. XVII,5; „ვითარ ჰგავს“ მ. ცხ. 26v. იხ. მიმსგავსება, მსგავსი, შეგვანება.

გვედიან იხ. ვედ-.

გზა სავალი: „სხჳთ გ ზ ი თ განეშორნეს და წარეღდეს“ მთ. 2,12; „გ ზ ა ს ა ცოდვილთასა არა დადგა“ ფს. 1,1; „გ ზ ა ნი სიბრძნისანი გასწავნე შენ“ იგ. სოლ. 4,11; „შე-შე-ესცეთითა გ ზ ი ს ა გ ან ქეშმარიტებისაჲ“ სიბრძ. სოლ. 5,6; „განვიდეს მონანი იგი გ ზ ე ბ ს ა ზედა“ C, მთ. 22,10.

გზად-ყოფა გაცილება: „გ ზ ა დ-მ ყ ე ს ჩუენ შემწეობი. სათჳს მათგან, რომელნი-იგი წინა აღგჳდგეს“ I ეზრა 8,32. იხ. ყოფა.

[გზავნა] იხ. გაგზავნა, მიგზავნა, წარგზავნა, წარმოგზავნა.

გზათაებრ მსგავსად გზებისა: „შერის-გებაჲ იაკობისგან გ ზ ა[თ ა]ე ბ რ მისთა“ O, ოვსე 12,3. იხ. თანა-მოგზაური, მგზაერ, მგზაერება, მოგზავნება, მოგზაური, მომგზავრება, საგზალი, სასაგზლე, უგზო.

გზასა ზედა «მგზავრი»: „გ ზ ა ს ა ზ ე დ ა ვ ი დ ო დ ა“ G,—„მ გ ზ ა ე რ ვ ი დ ო დ ი“ M, II შჯ. 2,27.

გზა სამეუფო დიდი გზა: „წარვედა... გ ზ ა ს ა ს ა მ ე უ ფ ო ს ა“ რიფს. 174,5.

გზა სოფლისა დიდი გზა: „დადგა შებოძრთა მათ თანა ს ო ფ ლ ი ს ა გ ზ ი ს ა თ ა“ თეკ. 92,7.

გზება, გზნება დანთება; «აღტყინება»: „ა გ ზ ე ბ დ ეს მღელი იგი შუასა განთიად-განთიად“ ლევჯტ. 6,12; „ე გ ზ ე ბ ო დ ის ვითარცა ცეცხლი უწყელობაჲ“ O,—„ა ღ ე ტ ყ ი ნ ოს ვითარცა ცეცხლი უწყელობაჲ“ G, ეს 9,18; „ე გ ზ ნ ა, რამეთუ ყინელ იყო“ ი. 18,18; „გულსა შინა მისსა ე გ ზ ე ბ ო დ ა ცეცხლი იგი ტრფიალებისაჲ“ მ. ცხ. 383v. იხ. მაგზებელი, მგზებარე, მგზებელი, მოგზნება, საგზებელი, შთაგზება, შეგზნება.

-გზის ჯერ: „მ რ ა ვ ა ლ გ ზ ი ს“ მთ. 17,15; „რ ა ე დ ე ნ გ ზ ი ს ც ა“ I კორ. 11,25; „შ ვ ი დ გ ზ ი ს“ იგ. სოლ. 24,16; „არა ეგების ო რ გ ზ ი ს ო რი ოთხცა ყოფად და ათცა“ A—82,474. იხ. ერთგზის, მრავალგზის, ორგზის, რავდენგზის, სამგზის, შვიდგზის, ხუთგზის,

გზისა ზიარ-ი მოგზაური: „(ნუ გრცხჳენინ)... სიტყჳსათჳს შეყოფისათჳს და გ ზ ი ს ა ზ ი ა რ ი ს ა“ ზარ. 42,3. იხ. ზიარი.

გზისათანა-ჲ: „ესენი არიან გ ზ ი ს ა თ ა ნ ა ნ ი, სადა-იგი დაეთესნეს სიტყუანი“ მრ. 4,15. იხ. თანა.

გზისა მავალ-ი მოგზაური: „შესაძლებელ არს გ ზ ი ს ა მ ა ვ ა ლ თ ა გ ან, რაჲთა განერნენ უნებისაგან ჰაერისა“ ბ. ქეხ. ეკუს. დღ. 60,10. იხ. მავალი.

გზისა ქცნა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიდოდა... სახიდმდე მიხაჲსა ქ ც ნ ა დ გ ზ ი ს ა მ ი ს ი ს ა“ G,—„მოვიდა... სახიდმდე მიქიასა მ ო გ ზ ა ვ ნ ე ბ ი თ გ ზ ი ს ა თ ჳ ს ი ს ა“ pb., მსჯ. 17,8.

გზის-ყოფა «ძღოლა», გაყოლა, თანა წასელა: „გ ზ ა უ ყ ა ე მას ყოველსა შინა ქ ც ე უ ყ ა ნ ა ს ა ქანაანისასა“ G,—„უ ძ ღ ო დ ე მას ყოველსა ქ ც ე უ ყ ა ნ ა ს ა“ M, იხუ 6. 24,8; „ჰლოცვიდეს, რაჲთა გ ზ ა ჰ ყ ო ს მათ ვიდრე ბერისადმდე“ მ. ცხ. 224r. იხ. ყოფა.

გზის-ცემა გზის მიცემა: „გ ზ ა-ე ც ი თ ჩას“ ფს. 67,5. იხ. ცემა.

გზნება იხ. გზება.

გივის იხ. ვ.

გითჳს იხ. დგომა.

გინა თუნდ: „დაჭსნად ჩჳულ-სა გ ი ნ ა წ ი ნ ა წ ა რ მ ე ტ ყ ე ე ლ თ ა“ მთ. 6,17; „მოწჳის ჰირ-ი გ ი ნ ა დ ე ვ ნ ე უ ლ ე ბ ა ჲ“ მრ. 4,17.

გინება «განბასრება», შეურაცხ-ყოფა, «უპატიო ყოფა»: „ხოლო ი გ ი ნ ე ბ დ ეს მას“ DE.—„მათ გ ა ნ ბ ა ს რ ე ს ი გი“ C, ი. 9,28; „ა გ ი ნ ეს და მოწყჳდეს“ მთ. 22,6; „ი გ ი ნ ა და არა შეურაცხა“ O,—„უ პ ა ტ ი ო ი ქ ე ნ ა და არა შეირაცხა“ pb., ეს. 52,3; „ა გ ი ნ ე დ ღა მეფესა შენსა“ სწდ. 4,26; „ი გ ი ნ ე ბ ო დ ა და არა ა გ ი ნ ე ბ დ ა“ მ. წყ. 279,29.

გინება შეურაცხ-ყოფა; «უპატიობა» ლანძღვა: „გ ი ნ ე ბ ი თ ა და ტანჯვ-თა განეკოთხოთ ი გ ი“ სიბრძ. სოლ. 2, 19; „ნუცა შეიმთხუევ თავსა შენსა გ ი ნ ე ბ ა ს ა“ O,—„მოაწიო სულსა შენსა უ პ ა ტ ი ო ე ბ ა“ pb., ზარ. 1,38; „დაეთესვის გ ი ნ ე ბ ი თ და აღდგების დიდებით“ I კორ. 15,43; „გ ი ნ ე ბ ა ჲ მათი სწენად საწყინელ (არს)“ ზარ. 27,10.

გინებულ-ი შეურაცხყოფილი; უპატიო: „წარაელინეს გ ი ნ ე ბ უ ლ ი“ მრ. 12,4; „თქუენ დიდებულ და ჩუენ გ ი ნ ე ბ უ ლ“ I კორ. 4,10; „გ ი ნ ე ბ უ ლ არს უჯერესაჲ ჩუენი მათ გამო“ რიფს. 166,14. იხ. მაგინებელი, საგინელი, უგინებელი, უშეგინებულესი, შევინება.

გინებულება შეურაცხ-ყოფა, «უპატიობა»: „გამოჩნდეს გ ი ნ ე ბ უ ლ ე ბ ა ჲ შენი, მრავებაჲ და გოლგოლებაჲ შენი“ იერ. 18,20; „(უჩუენო)... მეფეთა გ ი ნ ე ბ უ ლ ე ბ ა ჲ შენი“ O, —„უჩუენო... მეფობათა უ პ ა ტ ი ო ე ბ ა შენი“ G, ნაუმ 3,5. იხ. გინება.

გინც ეგების: „ოლდგი და ჳედრებოდე ღმერთსა შენსა, გ ი ნ ც ხოლო თუ განმარონეს ჩუენ“ ქ. ბერ.-ალდგომ. 108,18.

გინც-ი იმედი: „გ ი ნ ც ო და სასოო და შესაჳედრებელო უძლურთაო“ თეკ. 119,17. იხ. გინცობა. უგინც-ო.

გინცობა «სასოება», «შეწევნა», იმედი: „გ ი ნ ც ო ბ ი თ ა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად დღემდე ვედა“ Č.—„ს ა ს ო ე ბ ი თ ა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღენდელად დღემდე ვედა“ Q,—„შ ე წ ე ე ნ ი თ ა ღმრთისათა, რომელსა ღირს ვ-ქმენ, ვიდრე აქა დღემდე ვედა“ Q. ხაქ. მოც. 26,22. იხ. განცი.

გისოს-ი «ციხილი»: „გ ი ს ო ს ი გოჯეულსა მქონებელი გამოთლილსა შინაგან ძრგუელივ“ pb.,—„ც ი ხ ე ერთ იყო გ ძ ი ლ ი, ბაყად გამოთლილი შინაგან გარემოჲს“ O, ეზეკ. 40,43.

გიც იხ. ძ-.

გიჳმს იხ. ჴამ-.

[გლა] იხ. დაგლა, მოგლა.

გლა ზრუნვა, დარდი: „ნ უ ც ა ღ ა ი ტ ყ ჳ გულსა შენსა, ვითარმედ: რაჲ მ ჳ გ ლ ი ა ნ“ მ. წყ. 283,7; „ნუ რაჲ გ ლ ი ს ამას წელიწადსა“ (!) 961r; „არარას ზრუნვდა ამისთჳს, არცა ჰ გ ლ ო დ ა“ (I) 214r.

[გლახ] იხ. ვაგლახ, საგლახობელი.

გლახა მცირე, დაპალი; გლეხი: „წარჩინებულთაგან ვიდრე გლახადმდე“ ქ. ცხ. 59,6.

გლახაკ-ი «დავრდომილი», «გლეხი», ლატაკი; მათხოვარი: „გლახაკთაგან (გლეხითგან O) ვიდრე მდიდრადმდე“ M, ეს. 1,20; „აღიდგინის კუეყანისაგან გლახაკი“ I მფ. 2,8; „შეეწია გლახაკსა უპოვარებასა შინა მისსა“ ფს. 106,41; „უკუეთუ გლახაკი იყოს ძმაჲ“ pb.,—„უკუეთუ დავრდომილ იყოს ძმაჲ“ G, ლევიტ. 25,25; „სიმარჯუით განსაჯე გლახაკი და უძლური“ ოქ. ხოლ. 31,9; „მდიდარი და გლახაკი შეეპხვნეს ურთიერთას“ ოქ. სოლ. 22,2; „ქურივთან გლახაკთან უფროჲს ყოველთასა შეწირა“ მრ. 12,43; „განიძარცუა სამოსელი თჳსი და მისცა გლახაკთა“ იზტ. 118,20; „პოვა ვინმე გლახაკი, რომელი იხმიედა კეთილსაცმელსა“ ი.-ე. 48,28. იხ. დაგლახაკება, საგლახაკო, სიგლახაკე.

გლახაკება, გლახაკობა სილარიბე, დავრდომილობა, გაჭირვება: „დაივიწყებ გლახაკებასა ჩუენსა და ჭირსა ჩუენსა“ ფს. 43,25; „აღმოჰიყვანა მუ მღუძისაგან გლახაკებისა, თიჭისაგან და უყოსა“ ფს. 39,3; „რაჲთა დააეწყუდეს გლახაკობაჲ და სალმობაჲ არღარა მოეკსენოს“ ოქ. სოლ. 31,7. იხ. გლახაკი.

გლახაკ-ყოფა «დავრდომილობა», გალატაკება: „უკუეთუ გლახაკი იყოს ძმაჲ შენი“ pb.,—„უკუეთუ დავრდომილობდეს ძმაჲ შენი“ G, ლევიტ. 25,35.

[გლესა] იხ. [განგლესა] (-ილი).

გლეხ-ი «გლახაკი», ღარიბი; მდაბიო, «ლიტონი კაცი»: „გლეხითგან ვიდრე მდიდრადმდე“ O,—„გლახაკითგან ვიდრე მდიდართამდე“ M, ეს. 1,20; „მჴობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართელთა ჭეშე ძელისათა“ O,—„უმჯობეს არს ცხოვრება გლახაკისა ჭეშე საფარველსა ძელთასა“ pb., ზირ. 29,29; „ცხორებასა გლეხისასა ნუ მოუღებ“ O, ზირ. 4,1; „გლეხსა და მეფესა იგივე ვნებაჲ ევნებოდა“ O,—„ლიტონი კაცი მეფისა თანა იმავესავე ივნებს“ pb., სიბრძ. ხოლ. 18,11; „აზნაურნი იგი აღრეულად გლეხითურთ ეტენებოდეს“ რიფს. 167,87.

გლეკა ამოფხვრა: „ზღვიდეს წუერთა, ჰგლეკდეს თმათა“ ჲ. ცხ. 194v. „ვერ ძალმიც უცხოთა ეკალთა გლეკად კელითა ჩემითა“ ჲ. ცხ. 366r. იხ. დაგლეკა.

[გლინვა] იხ. მგლინვარე.

გლისპ-ი ურცხვი: „წმიდაჲ იგი დაადევს მას (ცხედარსა) ზედა შარული და დედაკაცი ვინმე გლისპი და უწჴსოჲ მიუტევებს ზედა“ ჲ. ცხ. 127v. იხ. გლისპობა, სიგლისპე, უგლისპესი.

გლისპობა ურცხვობა, უზნეობა: „იტყოდეს სიტყუათა ღჳთურთა... რად არა დაამცნობთ, რაჲთა არა გლისპობდენ“ ჲ. ცხ. 375r. იხ. გლისპი.

გლოვა დატირება, მგლოვარება, «გოდება»: „იგლოვდეთ და ჰსტიროდეთ“ ლ. 6,25; „ეგლოვდა მეფჱ იგი ძესა მას თჳსა ყოველთა დღეთა“ II მფ. 13,37; „ამას ზედა იგლოვდენ ჭეუყანაჲ“ იერემ. 4,28; „დამდაბლდენ და იგლოვდენ მოთხრენი სამკაულთა თჳუნთანი“ O,—„დამდაბლდენ და გოდებდენ წთასადებელნი სამკაულისა თჳუენისანი“ G, ეზ. 8,26; „მგლოვარეთა თანა იგლოვდი“ ზირ. 7,39.

გლოვა მწუხარება, გოდება: „მოაქცია გლოვაჲ ჩემი სიხარულად“ ფს. 29,12; „ყოველნი გლოვასა და მწუხარებასა შეეარდებოდეს“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,1; „გარდაიქცეან გლოვაჲ თქუენი სიხარულად“ მრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 155,11.

გლოვასა შეარდომილ-ი მგლოველი: „გლოვასა შეარდომილ ვიპოო“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,1.

გლოვისა «საგლოველი»: „შეიმოსა სამოსელი... გლოვისაჲ (საგლოველი O)“ ეზთ. 18,2. იხ. მგლოვარე.

გლორწნა გოზვა, შელესვა: „გული მისი მისცის სრულიად გლორწნასა“ ზირ. 38,34. შდრ. [განგლორწნა].

გმერა იხ. გუმერა.

გმირ-ი «მამაკაცი»: „არცა ბარკალსხჳლნი გმირისანი სთნდეს მას“ Č,—„არცა სხჳლბარკალნი მამაკაცისანი სთნდეს“ Ղ. ფს. 146,10; „მოსპოლაეს... გმირსა და ძლიერსა და კაცსა მბრძოლსა“ ეს. 3,2; „რაჟამს გმირი იგი გოლიათ დაამჴუა“ ს. გაბ.-მოციქ. 93,31.

გმირებრ მსგავსად გმირისა: „გმირებრ არუენა ძალი“ რიფს. 170,5.

გმობა «ბასრობა», შეურაცხ-ყოფა, გინება, ლანძღვა, ძრახვა: „ჰგმობდეს მას“ DE,—„ჰბასრობდეს მას“ C მთ. 27,39; „ნუცა უკუე იგმობჳს კეთილი იგი თქუენი“ ჰრომ. 14,16; „ნუ ჰგმობ ღმერთთა“ ანდ-ანატ. 216, 18; „არავინ მგმოს მე“ ქებ. 8,1; „რომელსა ჰგმობდეს“ ნრს. 18,74; „ჰგმობენ მდაბალთა და აქებენ ამპარტავანთა“ ჲ. ხჭ. 285,5. „ყოველი ცოდვაჲ და გმობაჲ მიეტეჳოს კაცთა, ხოლო სულისა წმიდისა გმობაჲ არა მიეტეჳოს კაცთა“ მთ. 12,31; „გესმა გმობაჲ პირისაგან მისისა“ DE,—„გესმა... ბასრობაჲ იგი მისი“ C, ჰრ. 14,64; „მესმა გმობაჲ მრავალთაჲ“ იერემ. 20,10. იხ. განგმობა, დაგმობა, მგმობარი, საგმობელი, უგმობელი.

გნება ცოდნა, ცნობა, შეტყობა: „რომელმან ვერ იგნა შესლვად ქალაქად“ ეკლ. 10,15.

გნოსტიკონ-ი: „რაჲცა ენნი (შემემთხჳნეს ბოროტნი) ეგჳპტეს შინა არაწმიდათაგან გნოსტიკონთა“ Ier.—**36, 169r.**

გობ-ი მღვიმე, ორმო, თხრილი: „მოკლა ლომი იგი გობსა მას შინა“ II მფ. 23,20; „აღმოჴმენით ნაღუარევსა მას გობებისა“* IV მფ. 3,16.

გოდება «ტირილი», «ტყუება», მოთქმა, «გლოვა», «ვალალაება»: „გიგოდებდით თქუენ“ მთ. 11,17; „ტიროდეთ და გოდებდეთ უბადრუკებათა მათთჳს“ იაკ. 5,1; „იტყებდეს და გოდებდეს“ O,—„იგლოვდეს და ტიროდეს“ G, მიქ. 1,8; „ვგოდებდი და ვიფხურიდ თმათა თავისა ჩემისათა“ I ეზრა 6,72; „ტყუებდით და გოდებდით“ O,—„ტყუებდით და ვალალაებდით“ pb., იერემ. 4,8; „ჰგოდებდეს საფლავთა მკუდართასა“ O,—„იგლოვდეს საფლავსა ზედა მკუდართასა“ pb., სიბრძ. ხოლ. 19,3; „რომელნი ეტყებდეს და ჰგოდებდეს მას“ DE, — „რომელნი ტიროდეს და ეტყებდეს მას“ C, ლ. 23,27.

გოდება გლოვა, ტირილი, მოთქმა: „თქუეს... გოდება იოსიას ზედა“ II ნშტ. 35,25; „ქმაჲ ჰრამათ ისმა გოდებისაჲ და ტირილისაჲ“ მთ. 2,18; „გლოვაჲ და ტირილი და გოდებაჲ“ იერემ. 31,15.

* წუ-როშია: გუბები (რედ.).

გოდოლ-ი კოშკი; «პირდოს»: „დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისასა“ მთ. 4,5; „გ ო დ ლ ი თ გ ან საებგუროთ ვიდრე ქალაქთა მათამდე ძნელთა“ IV მფ. 18,8; „მეგობარი სარწმუნოჲ გ ო დ ო ლ ი არს ძლიერი“ ზირ. 6,14; „ღუარნი აკეეთნა და გოდოლი იგი ვერ დასცა“ ბ. სწ. 84,22; „იხილა შორით პ ი რ დ ო ჲ, რომელ არს გ ო დ ო ლ ი“ ბ. ცხ. 206v.

გოდორ-ი «კულელი», «სფჳრიდი», კალათი: „აღიღეს... ნამუსრევი ათორმეტი გ ო დ ო რ ი“ ლ. 9,17; „აღავსეს ათორმეტი გ ო დ ო რ ი ნამუსრევითა“ DE.—„აღავსეს ნამუსრევითა მით ათორმეტი კ უ ლ ი“ C, ი. 6,13; „რაოდენი გ ო დ ო რ ი სავსე“ C.—„რაოდენი სფჳრიდი“ DE, მრ. 8,20; „გ ო დ ო რ, რომელ]ა შთასთულებენ ნაყოფსა ვენაჳისასა“ იკ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 98,10. იხ. საგოდრებელი.

გოვარ-ი გვარი: „მრავალნი კაცთაგანნი... იქადიან გ ო ვ ა რ ს ა და ტომობასა ჭეუყანისა ნათესაუთასა და იტყჳან: „მე იგი ვიცე ვარ და მისა შვილი ვარ“ ბ. სწ. 100,4.

გოვზაკ-ი სურა, დოქი, თასი: „ჴმნა... გ ო ვ ზ ა კ ე ბ ი, რომელთა შეწირის მათ“ გამოხლ. 67,16; „აღიღე პოროლი ეგე და გ ო ვ ზ ა კ ი სთუნით მაგისა“ I მფ. 26,11.

გოზა შელესვა, ცხება: „ესე აშენებს კედელსა და ესენი გ ო ზ ე ნ მას“ ეზეკ. 13,10; „ა გ ო ზ ა თჴელი იგი ზედა თუალთა ბრმისა მის“ ი. 9,6. იხ, განგოზა, დაგოზილი, მგოზელი, მოგოზა, ნაგოზი, საგოზელი, შეგოზა.

გოინ-ი სენი სიყვითლისა: „იყოს ჭეუყანასა ზედა... გ ო ი ნ ი გინა მჴალი“ II ნშტ. 6,28.

გოლ-ი თაფლი ფიჭით, თაფლის კერძი; ტკბილი: „მიუპყრეს მას... თაფლისა გ ო ლ ი“ DE. ლ. 24,42; „გ ო ლ ი თაფლისაჲ—სიტყუანი კეთილნი“ იგ. ხოლ. 16,24. „დაეტყბნების ძილ? მათი უფროჲს თაფლისა გ ო ლ ი ს ა“ ბ. სწ. 139,2; „გ ო ლ ი არს იგი უმეტჱს ყოელისა ჭეუყანისა“ ეზეკ. 20,6. იხ. გოლეული.

გოლად-ი, გოლათ-ი სეტის თავი: „დასაფარეელად ორთა მათ გ ო ლ ა დ თ ა ჭითარეთასა“ II ნშტ. 4,15; „და მათ ზედა გ ო ლ ა თ ნ ი“ II ნშტ. 4,12.

გოლგოლება «ჴჳვილი», ხვიხვინი, ჴიხვინი: „გამოჩნდეს გინებულებაჲ შენი, მრუშებაჲ და გ ო ლ გ ო ლ ე ბ ა ჲ შენი“ I.—„იხილოს გინებულება შენი და მრუშება შენი და ჴ ჳ ი ლ ი შენი“ pb., იერემ. 13,26.

გოლეულ-ი თაფლი ფიჭისა: „უტკბილეს არიან იგინი უფროჲს თაფლისა მის გ ო ლ ე უ ლ ი ს ა“ ფს. 18,11. იხ. გოლი.

გოლიათ-ი მხნე, გმირი, უძლეველი: „იგი იყო გ ო ლ ი ა თ“ ჴ. ცხ. 150,10; „იყო... კაცი ერთი გ ო ლ ი ა თ ი“ ქ. ცხ. 67,5.

გომიზ-ი, გუმიზ-ი ფისი: „გ ო მ ი ზ ი ხეთაჲ და სძე მისვე მზისა და მისვე მიზუზისაგან გამოვლენ“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 74,5; „მირუენეს მე გ უ მ ი ზ ი უდაბნოსაჲ“ მრკ. 2181.

გომორ-ი კოკა, ღომორი»: „ათი გუერდი არს გ ო მ ო რ“ O,—„ათნი კოტჳნი არიან ღ ო მ ო რ“ pb., ეზეკ. 45,14.

გონება ფიქრი, მიჩნევა, ზრახვა; «მოგონება»; გულის-ზრახვა: „რომელსა არა ჰ გ ო ნ ე ბ დ ე თ... მოიდეს“ ლ. 12,40; „ჳინ-იგი გ გ ო ნ ი ე მე ყოფად?“ საქ. მოც. 15,25; „ჰ გ ო ნ ე ბ დ ე ს ცვალებად ჴამთა და ჴ შჳულსა“ O,—„მ ო ი გ ო ნ ე ს ცვალება ჴამთა და შჳულისა“ pb., დან. 7,25; „რასა ჰ გ ო ნ ე ბ შენ?“ მთ. 17,25; „მე ესრეთ ე ჰ გ ო ნ ე ბ“ C. ლ. 7,43; „მე ესრე მ გ ო ნ ი ე ს“ მრკ. 8,19; „ა გ ო ნ ი, ეთარემედ ბრძენ არს“ იგ. ხოლ. 17,29; „რასა ჰ გ ო ნ ე ბ თ უფლისა მიმართ“ ნაუმ 1,9; „გონებაჲ ი გ ო ნ ე ბ ს საჴმეთა დიაკ-რთა“ ბ. სწ. 146,25; „ენაჲ ზრახავს მას, რომელსა მოსცემს გული და გ ო ნ ე ბ ა ჲ“ ბ. სწ. 178,15; „ყური ისმენს გარეშეთა ს-ტყუანთა და მისცემს ცნობასა გ ო ნ ე ბ ი ს ა ს“ ბ. სწ. 176,14; „გაანათლოს გ ო ნ ე ბ ა ჲ შენი (წიკნის ჯოხებამან)“ ბ. სწ. 19,2: „არა იცსენებდ... და არცა ი გ ო ნ ე ბ დ ი სმდ-დრესა“ ბ. სწ. 102,15; „არა ესრეთ ი გ ო ნ ე ბ ს“ G.—„არა ესრეთ გ ო ლ ს ა მ ო უ კ დ ა“ O, ეს. 10,7.

გონება «გული», «გონიერება», აზრი, ზრახვა; ზნეჩვეულება; «გაგონება»: „შ ე ყ უ ა რ ო... ყოელითა გ ო ნ ე ბ ი თ ა შენითა“ მთ. 22,37; „გარდა-ცვალეს გ ო ნ ე ბ ა ჲ ერისაჲ“ M.—„განადგინეს გ უ ლ ი ერისაჲ“ G. ისუ ნ. 14,8; „მოკლეულად... ურჩნი გ ო ნ ე ბ ი თ ა მართალთაჲთა“ DE,—„მოკლეულად... ურჩნი გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა ს ა მართალთა“ C. ლ. 1,17; „გ ო ნ ე ბ ი თ ა შენ-თა ნუ სწყუე შეფესა“ ეკლ. 10,20; „დაბრმნა თუალნი გ ო ნ ე ბ ი ს ა მისისანი“ ფსალტ. 142,37; „გარდაიქცა გ ო ნ ე ბ ა ჲ მათი გულისსხმის-ყოფისაგან“ O,—„გარდაიქცეს გ ა გ ო ნ ე ბ ა მათი გულისსხმის-ყოფისაგან“ pb., ეს. 59,15; „ელურ იყო გ ო ნ ე ბ ა ჲ მისი“ მრთ. A. ანტ. დ. 201v: „გ ო ნ ე ბ ა ს ა თჳსა აჴორდა“ მრთ. A. ანტ. დ. 20v; „განშრაველდა გ ო ნ ე ბ ა ჲ მისი“ ზირ. 24,32; „გულარძნილნი გ ო ნ ე ბ ი თ ა განეყოფიან ღმრთისაგან“ pb..—„დრკუთა გ უ ლ ი ს-ზ რ ა ხ ე ბ ა თ ა განაშოერიან ღმრთისაგან“ O. ხიბრძ. სოლ. 1,3.

გონებასა მოგება გონს მოსვლა: „გ ო ნ ე ბ ა ს ა თჳსსა მ ო ე გ ო ანტონი“ მრთ. A. ანტ. დ. 20r; „ვითარცა გ ო ნ ე ბ ა ს ა თჳსსა მ ო ე გ ო“ ხაქ. მოც. 12,11.

გონებიერ-ი იგივე გონიერი (იხ.).

გონებითა ნაკლულევან-ი ჭკუანაკლული: „უჭკობეს არს გ ო ნ ე ბ ი თ ა ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ი“ ზირ. 19,21. იხ. გა(5)გონება, გონებიერი, გონებული, გონიერი, მოგონება, მოეგონებელი, მრავალგონება, საგონებელი, უგონო, შეგონება.

გონებულ-ი «გონიერი»: „შემთხუეულსა პირისასა საცნაურ არ გ ო ნ ე ბ უ ლ ი“ O,—„შემთხუეულთა პირისაგთა იცნობების გ ო ნ ი ე რ ი“ pb., ზირ. 19,24. იხ. გონება.

გონებულად «გონიერი»: „მჴდომარე... გ ო ნ ე ბ უ ლ ა დ (გ ო ნ ი ე რ ი DE)“ C. მრ. 5,15.

გონიერ-ი, გონებიერ-ი «ბრძენი», «გონებული», ჭკუიანი, მცოდნე, «გულისსხმის-მყოფელი»; «მეცნიერი»: „სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და გ ო ნ ი ე რ ი (ბ რ ძ ე ნ ი DE)“ C. მთ. 24,45; „გ ო ნ ი ე რ და გულისსხმიერ გუო შენ“ ფს. 31,3: „ნეტარ არს, რომელი ცხოელ არს ცოლისა თანა გ ო ნ ი ე რ ი ს ა“ ზირ. 25,11; „მეჯე გ ო ნ ი ე რ ი—დაწუნარება ერისაჲ“ O,—„მეფე ბ რ ძ ე ნ ი—სიბრკიცე ერთა“ pb., სიბრძ. სოლ. 6,25; „შეილნი უგუნურნი არიან და არა გ ო ნ ი ე რ ნ ი“ O,—„ძენი ეცნობონი არიან და არა გ უ ლ ი ს ს ხ მ ი ს-მ ყ ო ფ ე ლ ნ ი“ იერემ. 4,22; „შეილი გ ო ნ ი ე რ ი შორჩილ არს მამისა“ იგ. ხოლ. 13,1; „დედაკაცი გ ო ნ ი ე რ ი გვირგუნი არს ქმრისა“ იგ. ხოლ. 12,4; „მჴდომარე... გ ო ნ ი ე რ ი“ DE,—„მჴდომარე გ ო ნ ე ბ უ ლ ა დ“ C. მრ.3,15; „შემთხუეულთა პირისაგთა იცნობების გ ო ნ ი ე რ ი“ pb.,—„შემთხუეულსა პირისასა საცნაურ არს გ ო ნ ე ბ უ ლ ი“ O. ზირ. 10,26; „კაცნი... მიწ-

თომელნი და კელესბერნი" G,—„კაცნი... გონიერნი და ბეცნიერნი" pb., II შჯ. 1,13.

გონიერად ჩკუიანად, «გონებულად»: „ვ ო ნ ი ე რ ა დ ბოლო" DE,—„გ ო ნ ე ბ უ ლ ა დ ბოლო" C, შრ. 12, 34; „გ ო ნ ი ე რ ა დ ყო" ლ. 16,5; „ისმინე გ ო ნ ი ე რ ა დ" მ. ცხ. 41v. იხ. გონურება, უგონიერესი.

გონიერება «გონება», სიბრძნე, ჩკუა, აზრი; «ცნობა»: „რაჲდენთა ურჩნა გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა დ" შრთ. A, ანტ. დ. 22r; „მოკლეად... ურჩნა გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა ს ა მართალთასა" C,—„მოკლეად... ურჩნა გ ო ნ ე ბ ი თ ა მართალთათა" DE, ლ. 1,17; „გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ გერძეს შენ" იგ. სოლ. 8,1; „გლახაკი იდგის გ ო ნ ი ე რ ე ბ ი თ ა თჳსთა" ზირ. 10,33; „მოსცა ღმერთმან გულისჴმის-ყოფაჲ და გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ ყოველსა მჴიანჯრობასა და სიბრძნესა" O,—„მოსცა მათ ღმერთმან გულისხმის-ყოფა და ც ნ ო ბ ა ყოველსა შინა ღრამატიკოსობასა და სიბრძნესა" pb., დან. 1,17; „მისცა ღმერთმან გ ო ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ და სიბრძნე ყოველსა სახისაჲ" ფლკტ. 143,17. იხ. გონიერი.

გონიერ-ყოფა «განბრძნობა»: „მოხუცებულნი, რაჲთა გ ო ნ ი ე რ - ყ ო ფ ნ ე" C,—„მოხუცებულთა მისთა გ ა ნ ბ რ ძ ნ ო ბ ა დ" Q, ფს. 104,22; „ვ ო ნ ი ე რ ყ ო ფ ა ნ ურმანი" ფს. 13,8. იხ. გონება, გონ(ებ)იერ-ი.

გონჭ-ი კეთროვანი: „ესოდენ სატეხელად გაიქადა თავი... რომელ... გ ო ნ ჭ ს ა ჰგუანდა" მ. ცხ. 334r. იხ. [განგონჭება], გონჭობა, სგონჭე.

გონჭობა კეთროვნება: „არა სჲა წყალი გ ო ნ ჭ ო ბ ი ს ა თჳს აღმჴსნელისა... რაჲ ბიწი შეხუდების გ ო ნ ჭ ო ბ ი ს ა გ ა ნ აღმოჰსაბანელისა" მ. ცხ. 226v. იხ. გონჭი.

გორა ბორკილი: „აღჴდა გ ო რ ა ს ა ერთს" ჯ. ცხ. 10,11.

გორგალ-ი «გუნდა»: „ქმნა იგი... გ ო რ გ ა ლ ა დ და შთაუგდო პირსა ეშჳპასსა" O,—„შექმნა გ უ ნ დ ა დ და მისცა პირსა ეშჳპისასა" pb., დან. 14,26.

გორვა «ტრბან-ი», ბრუნვა, ტრიალი; გეგმა: „ფრიად გ ო რ ვ ი დ ი ა" DE,—„ფრიად ა ტ რ ბ ა ნ ა" C, შრ. 9,20; „ეთარცა გ ო რ ა ვ ნ ერემი, სავსჱ ღერწმითა" O, ამოს. 2,13; „გამტერიანდეს, გ ო რ ვ ი დ ე ს" მ. ცხ. 195r. იხ. საგორელი.

გორვება გორება: „რომელი ა გ ო რ ე ვ ე ბ დ ე ს ღრდსა, თავსა ზედა თჳსსა ა გ ო რ ე ვ ე ბ ს" იგ. სოლ. 26,27. იხ. აღგორება, გარდაგორება, მიგორება, მოგორება, შეგორება, შთაგორება; შდრ. ნგორება.

გოსპან-ი კაბა ფოჩებიანი: „იხილეებოდა იგი (ეშმაკი), ვითარმცა წაჰოესხნეს გ ო ს პ ა ნ ი და ყოველსა წმასნილსა ეკიდა თჳთო ა ყ რ ო ჭ ა" მ. ცხ. 395r.

გოჯ-ი: „აჭუნდა ერთსა მას გ ო ჯ ს ა სასწორი ასოთხჳოეი ლ-ტრაჲ" H—841,762.

გოჯ-ი ფეხი: „ვიდრემდე თჳენ ჰკელობდეთ ორთავე გ ო ჯ ი თ ა თჳენითა" III შე. 18,21.

[გრაგნა] იხ. განგრაგნა, გრაგნილი, მგრაგნალი/მგრაგნელი, საგრაგნელი, შეგრაგნა, წარგრაგნა.

გრაგნილ-ი ხვეული: „მოუჴდა ჭარი გ რ ა გ ნ ი ლ ი, ღელვერცლი და წარტაკი ნავი იგი" ნაკოლოზ. ცხ. (!)

გრგენა გალიზიანება: „მოვალნ იგი დღითი-დღე საწოლსა მას ლიმისასა და გ რ გ ე ნ ნ და ითჳლებნ, რაჲთამცა განაძჴნა" მ. ცხ. 106r; „ოდესმე უ გ რ გ ე ნ ნ" შრთ. A, ანტ. დ. 21v. იხ. მოგრგენა.

გრგოლ-ი რგოლი: „ბრძანა... მუჴლისა აღრეკაჲ და გ რ გ ო ლ ი რ ჴისაჲ უკუნ-ცუმად" H—841; 478. „გ რ გ ო ლ ი თ ა განუეურიტო ბაგე მისი" იობ 40,21.

გრგჳნა იხ. აგრგჳნება.

გრეშან-ი ზღვისებრ ლურჯი: „გ რ ე შ ა ნ თუალითა" თეკლ. 92,15. იხ. გრეშლება, მოგრეშანება.

გრეშლება თვალის ღებვა: „ი გ რ ე შ ლ ე ბ დ თუალ» შჳნთა" ეზეკ. 23,40. იხ. გრეშანი, საგრეშნელი.

გრეხა ხვევა: „მგრეხელი არს საბლისაჲ... გ რ ე ხ ს" მ. ცხ. 450r. „კარავი იგი ჰქმნე ათ ეზოებად ზეზისაგან ძაბილისა და იაკინთისა და ძოწეულისა და მეწამეულისა გ რ ე ხ ი ლ ი ს ა" გამოხლ. 20,1. იხ. მგრეხელი, შეგრეხილი.

გრიგალ-ი ქარიშხალი: „გ რ ი გ ა ლ ნ ი აღმარღუეველნი ღელვათა ზღჳსთანი"... მ. სწ. 124,8; „ვითარცა გ რ ი გ ა ლ ი რაჲმე მოხუეულ არს საქმეთა ზედა რუენთა" A—82,240.

გრივ-ი «სათუელი» (საწყაოთაგანია): „მეათედი გ რ ი ე ს ა ჲ" G,—„მეათე ს ა თ უ ე ლ ი ს ა" pb., რიცხ. 15,8; „მეექუსე მისი სათუელი ოცდაათისაგან გ რ ი ე ს ი ს ქრთილისა" O, ეზეკ. 45,16; „შეჰრია ფქჳილსა სამსა გ რ ე ს ა" მთ. 13,33; „გ რ ე ი ერთი სამინდოჲ" I მე. 1,24.

გრიკ-ი ერთგვარი ბუჩქი, Tamarix brya: „იყოს იგი ვითარცა გ რ ი კ ი ველისაჲ უდაბნოსა შინა" ეერემ. 17,6.

გრილ-ი «ჩრდილი»; ცივი: „სასემელ ერთ წყალი გ რ ი ლ ი" მთ. 10,42; „დაფარნა მთანი გ რ ი ლ მ ა ნ (ჩ რ დ ი ლ მ ა ნ Q) მისმან და ბაბილოთა მისთა" ფს. 79,11. იხ. აგრილება, განგრილება, გრილობა, დაგრილება, მაგრილობელი, საგრილი, სგრილე.

გრილობა დაჩრდილვა: „აჰა ღრუბელი ა გ რ ი ლ ო ბ დ ა მათ" ლ. 9,34; „ა გ რ ი ლ ო ბ ე დ მას ხენი დიდ-დიდნი მორჩითურთ" იობ 40,17; „რაჲთა ა გ რ ი ლ ო ბ დ ე ს თავსა ზედა იონაჲსსა" O, იონა 4,6. იხ. გრილი; საგრილობელი.

გრკალ-ი რგოლი, რკალი: „ვითარცა გ რ კ ა ლ ი ქედ შენი" ეს. 56,5; „ამოაცუა გ რ კ ა ლ ი ნიჩრსა მისსა" იობ 40,21; „განგაცუ საყური და გ რ კ ა ლ ი ყურთა შენთა" ეზეკ. 16,12.

[გრკილ-ი] იხ. დაგრკილული.

[გრკჳნა] იხ. მგრკჳნელი.

გრო გუნდი: „იხილე მრაველი გ რ ო ჲ ჯიპოსთაჲ" ბ. კდ.-ექუს. დდ. 110,12.

გროზ-ი იხ. გრუზი.

[გრუნვება] იხ. [განგრუნვება].

გრძელ-ი: „მოიზიდვენ... ვითარცა საბლითა გ რ ძ ე ლ ი თ ა" ეს. 5,18; „ფრთენი მისნი გ რ ძ ე ლ არიან" ფიზ. v, 2—3; „ბერი იყო გ რ ძ ე ლ ი და შავი" მ. ცხ. 214v.

გრძელ-ი ხასაკითა ტანგრძელი, გრძლად გაშლილი: „ორბმან დიდმან... გ რ ძ ე ლ მ ან ხ ა ს ა კ ი თ ა" ეზეკ. 17,3. იხ. განგრძელება, გრძელგამე, გრძელგამეულობა, გრძელ-ყოფა, გრძიად, ზეშთა-გრძელი, თმაგრძელი, სგრძე, სულგრძელი, ხასაკგრძელი.

გრძელგამეულობა «მყოვარეამ-ყოფა», მრავალგამო-

ერობა: „რაჲთა არა გრძელჰამეულობდენ“ G,— „რაჲთა არა მყოვარ ჟამ იყუნენ“ M, II მჯ. 32,27.

გრძელ-საწუთო «მყოვარ-ცხორებული»: „იხილოს თესლი გრძელ-საწუთო“ pb., — „იხილონ ნათესავი მყოვარ-ცხორებული“ O, ფს. 59,10. იხ. საწუთო.

გრძელ-ყოფა «განგრძობა», დაგრძელება: „გრძელ-ყვიან ფესუები სამოსლისა მათისაჲ“ DE,—„განიგრძეან ფესუები მათი“ C, მთ. 23,5. იხ. ყოფა.

გრძიად გრძლად: „იტყოდე შენ ესოდენ გრძიად“ O, II მფ. 7,19. იხ. გრძელი.

გრძილ-ი ღრძილი; მკლავები ჯვრისა: „გარნა გრძილნი კბილთანი მოსდნეს მრავლითა მით მარხვითა და ქასაკისა სიბერითა“ მრთ. A, ანტ. დ. 30; „სამშჯეალი, რომლითა შეპყრობილ არს მართალსა ძელსა გრძილი იგი სამოვალ“ პეტრე მოც. 47,4.

გრძილ-ი არდაბაგისა-ჲ ჯებირის ქვა: „გრძილთა ზედა არდაბაგისა ქალაქისათა განხულ“ O,—„გარე ქალაქისა ჯებირისა ხვალ“ pb., ზირ 9,20.

გრძნება მისნობა, კუდიანობა: „გრძნებდა და განაკურვებდა ნათესავსა მას სამარიტელთასა“ სჯ. მოც. 8,9; „ჰგრძნებს და ჰმოგუნის მჭეტთა ეელისათა“ მამ. წამ. 804; „შემგრძნიბე შენ მე“ Sin-11, 317r. „ყუეს გრძნეულთა მათ ეგჳპტისათა გრძნებითა მათითა ეგრეეე“ O, გამოსლ. 7,11; „განაბუნა კარნი ესე მანქანებითა გრძნებისაჲთა“ თომა მოც. 20,16; „ეგოდენ განძლიერდეს გრძნებანი მათნი, ეიდრემე მეცა მძლესეე“ რიფს. 176,28; „უძლერ იქმნიან გრძნებანი და ვერ შეეწინიან წაქლობანი“ მრთ. A, ანტ. დ. 81. იხ. გრძნეული, გრძნეულება, მგრძნებელი, ნაგრძნები, საგრძნებელი, შეგრძნება.

გრძნების-მოქმედ-ი «ძჯრის-მოქმედი», მისანი: „მრავალთა გრძნების-მოქმედთა მოკრიბნეს წიგნები მათი და დასწუვიდეს“ Ქ.—„მრავალთა ძჯრის-მოქმედთა შეკრიბეს წიგნები და დაწუეს“ Ჭ სჯ. მოც. 10,19. იხ. მოქმედი.

გრძნეულ-ი «ეშმაკურობის მოქმედი» (საბა), მოგვი, მისანი, ჯადოქარი; «მრთუანაეი»: „ნუ წარხუალთ უძლურებისათჳს კითხუად და კურნებად გრძნეულთა და მისანთა“ მ. სწ. 47,18; „ყუეს გრძნეულთა მათ ეგჳპტისათა გრძნებითა მათითა ეგრეეე“ O, გამოსლ. 7,11; „სადა არიან გრძნეულთა იგი უცნებანი“ მრთ. A. ანტ. დ. 31; „ნუ ეინ იპოების შენ შორის... გრძნეული გრძნეულებითა“ pb.,—„არა იპოჳოს შენ შორის... მრთუანაეი რთუანჳასა“ G, II მჯ. 18,11. იხ. გრძნება.

გრძნეულება ცთუნება, ჯადო: „გრძნეული არს ეგე და სარტყელსა შინა თჳსსა უც გრძნეულებაჲ“ მ. ცხ. 180v; „მოგუებაჲ და გრძნეულებაჲ არა ვიცი“ მამ. წამ. 411. იხ. გრძნეული.

გრძნობა «გულისჴმის-ყოფა», «მითხრობა» «გამოცხადება», «სწავება», «ცნობა», შეტყობა: „ეითარცა აგრძნა, ეითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს“ C,—„გულისჴმა-ყო, რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს“ DE, ლ. 23,7; „აგრძნა ესე იუათარ“ M,—„მიეთხრა ათასთმს“ G, მჯ. 9,7; „არა უნდა, რაჲთამცა აგრძნა ეი ნმე“ DE,—„არა ვისა უნდა გამოცხადების“ C, მრ. 7,24; „აგრძნა მტარვალსა მისგან“ C,—„ისწავა ასისთავისა მისგან“ მრ. 15,45; „კაცმცა ნუ ეინ აგრძნობს სიტყუათა ამათ“ O,—„კაცი ნუ სცნობს სიტყუათა ამათგანსა“ G, იერემ. 38,25; „ნუ აგრძნობს მარცხენე შენი“ მთ. 6,3; „რაჲთა არავინ აგრძნეს ესე“ მრ. 5,43; „სძალი აგრძნობს სიძესა რეკასა კარისასა“ O, ქებ 6,2; „ვაგრძნობ ცეცხლსა ამას ვაზრთასა“ ვარ. 809.

გრძნობა ცნობა, შეტყობა: „გონება და გრძნობაჲ ესრეთ განიყუნეს“ გრ. ანძ.-შობ. 207,15. იხ. მგრძნობელი.

გრძლაბ-ი, გძლაბ-ი ზღარბი, Erinaceus: „გრძლაბთა მართუე ისბნენ“ I, ფს. 18,22; „გრძლაბნი სართულთა მისთა დაადგრენ“ I, სოფ. 2,14; „უკალი მისი ჰგაეს ზღუა გრძლაბსა“ ფიზ. XVII, 5; „გძლაბნი დაემკჳდრნენ“ ფიზ. XVI 3.

გრწყილ-ი რწყილი, Pulex: „უკეანით ვისამე ხეალ... უკეანით გრწყილისა ერთისა“ pb., I მფ. 24,15; „სამოსელსა შენსა განიხილეე გრწყილთაგან“ მ. სწ. 148,23.

გრჳო «ლატანი წვლილი» (საბა), ჯოხი მხარზე გასადები: „ტეუანი იგი ყურძნისაჲ, გრჳოთა მოღებული მჭრითა თჳსითა“ იქ. რომ.-ყურთხ. მთხ. 122,1.

გუადრაკ-ი, გუარდაკ-ი საცეცხური; «ტაფაკი», საბარშაეი ჭურჭელი: „გუარდაკები ვეცხლისაჲ ოცდაცხრა“ I ეზრა, 2,13; „აღმოაგო იგი გუარდაკთა“ O,—„შეწეა შერთული ტაფაკსა შინა“ pb., II მფ. 18,9..

გუადრუც-ი ყუთი; ყულაბა: „მჰარაეი იყო და გუადრუცი იგი აჭენდა მას“ DE, ი. 12,6; „ქმენით გუადრუცი და დადგით იგი ბჭეთა თანა სახლისა უფლისათა“ II ნეტ. 24,8; „დასხნა გუამნი მათნი კრანისა გუადრუცთა და უბრძანა მათი ზღუასა შთაბნეულაჲ“ H—341,14; „დაჰკარდა ვისმე გუადრუცი, რომელსა შინა იდვა ათასი დრაჰკანი“ მ. ცხ. 109r.

გუალ- წასელა; მოსელა; ადგომა, რბენა: „გუალე, გარდავედ“ გამოსლ. 19,24; „გუალე და მოვიქცეთ ჩუენდა“ I მფ. 9,5; „ვუალე. მიეედ სახიდ შენდა“ O, II მფ. 11,6; „გუალე“ O, I მფ. 20,30. იხ. აღგუალ-, აღმოგუალ-, გამოგუალ-, განგუალ-, გარდაგუალ-, მიგუალ-, შეგუალ-, წარგუალ-, წარმოგუალ-.

გუალვა «უწჯროება»: „ეითარცა ღრუბელი წჯისაჲ ჟამსა გუალვისასა“ („...ჟამსა შინა უწჯროებისასა“ pb.) O, ზირ. 32,20; „იყოფეიან... ესეეითარი გუალვაჲ და ყენებაჲ წჯისაჲ“ პოეტა სტეფ. 661,17; „წულ'ა მას გუალვისასა არა ეშინოდის“ I, იერემ. 17,8.

გუამ-ი «ჭორცი», «სხეული», «ტანი», «სული»; «ბუდე», ქარქაში; მუცელი; ორგანიზმი: „გამოითხოვა გუამი იესუსისი“ DE,—„მოჰსთხოვნა ჴორცნი იესუსნი C, მთ. 27,58; „დაიბანოს წყლითა ყოველი გუამი მისი (სხეული მისი G)“ pb., ლევიტ. 16,4; „დაიბანოს ტანი (გუამი pb.) მისი წყლითა“ G, რიცხ. 19,7; „შეეიდა ჯაჭუსა გუამი მისი“ Ჭ.—„რკინასა განვლო სულმან მისმ ნ“ Ქ, ფს. 104, 18; „გული ჩემი შეძრწუნდა გუამსა ჩემსა“ Ჭ, ფს. 108,22; „იქმნა გუამი ესე ტაძარ და საყოფელ სულისაჲ“ გრ. ნოს.-ძაც. აგებ. 212,3; „გამოვიტაცო კელის-საპყრობელი ჩემი გუამისაგან (ბედისაგან pb.) მისისა“ O, ეზეკ. 21,8; „რაჲთა არა ყოველსა გუამსა კრებულისასა განეზაოს მაკუდინებელი იგი სენი მისი“ ბ.-ე. 20,12.

გუამიერ-ი ხორციელი: „რომელიმე არს მათგანი (არსთაგანი) გონებიერი და რომელიმე გუამიერი“ გრ. ნოს.-ძაც. აგებ. 55,28.

გუამოვან-ი სხეულიანი: „უპყრობს (არს) ვუამოთა დიდთა მათ შორის ვუამოვანთა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,20.

გუარ-ი «წესი», «ვითარება», სახე: „დაიცვათ მღდელობაჲ თქუენ ყოველსავე გუარისა (წესისა pb.) საკურთხეველისაჲსა“ G. რიცხ. 18,7; „რომლითა გუარითა მოკუდა აარონ“ G.—„ვითარცა-იგი აჰრონ, ძმაჲ შენი“... M, II შჯ. 32,50; „დაესრულა ყოველი გუარი ხილისაჲ“ მ. ცხ. 1087; „სამ გუარად განყოფილ არს საქმე“ მ. ცხ. 870г.

გუარდაკ-ი იხ. გუადრაკი.

გუარსამ-ი სიგიჟე, სიცოფე; ჭკუაშეშლილობა: „სახელდებით სენსა მას გუარსამ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 164,24.

გუახინება შიშშილი: „ვინ შეიწოხვენ ესე გუახინებაჲ“ მრთ. D, ი. ოქრ.-პეტრე და ელია 822.

გუბ-ი თეფში, გობი; «მთხრებელი»: „აღაკო გუბი წყლითა და დადგა ქუე ვაკედ და ეყსა შინა გარდაიქცა იგი... მერმე განრისხნა მას ზედა, აღიღო იგი და შეახეთქა კლდესა და განტება იგი“ მ. ცხ. 201г; „შთააგდეს იგი გუბესა... და აღადგინეს მის ზედა ღუერფი დიდი ქჳშისაჲ“ M,—„შთააგდეს იგი მთხრებელსა და აღადგეს მას კონცხი ქჳათაჲ“ G. იხუ 5. 6,29. იხ. დაგუბება.

გუგა «თვალის ბაია» (საბა): „დაიცვა იგი ვითარცა გუგაჲ თუალისაჲ“ G. II შჯ. 32,10; „დამიცევ მე, უფალო, ვითარცა გუგაჲ თუალისაჲ“ ფს. 16,8; „ნუმცა დაბრმდებიან გუგანი თუალთა ჩუენთანი“ რიცხ. 104,24; „წარუგდო გუგაჲ ერთი თუალისა მისისაჲ“ ფლკტ. 183,18.

გუდა «ვაშკარანი», პარკი: „ნუ მოიგებთ ოქროსა... ნუცა გუდაჲ გზასა“ C,—„ნუ მიიღებთ ოქროსა... ნუცა ვაშკარანსა გზასა ზედა“ DE, მთ. 10,10; „შთადვა იგი ორთა გუდათა“ O, IV შჯ. 5,23.

გუელ-ი გველი, «დევი»: „გუელი ნუ მისცესა მას“ მთ. 7,10; „მოგცე თქუენ ჴელმწიფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა“ ლ. 10,19; „გუელმან აცთუნა ევა“ II კორ. 11,3; „იყაცით თქუენ მეცნიერ ვითარცა გველნი“ ფიზ. XIV. 2; „არცა გუელთა გესლიანთა კბილთა სძლეს“ pb.,—„არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“ O, მიქ. 1,8.

გუელ-თევზ-ი «ამათ შინა არიან მრავალნი განყოფანი, ვითარცა სახედ: გუელ-თევზი და ეშაკნი“ მას. კეხ.-ექუს.. დღ. 97,25.

გუელისა ნაცემ-ი «გუელისაგან მოწყლული», გველის ნაკბენი: „ვითარცა გუელისა ნაცემი განეზავის“ O,—„ვითარცა გუელისაგან მოწყლული განირთხა“ pb., იგ. ხოლ. 28,32.

გუელის-მბრძოლ-ი Ichneumon: „არა შჯამოთ...გუელის-მბრძოლი და მწავსი მღსი“ ლევიტ. 11,22. იხ. მბრძოლი.

გუემა «ტანჯვა», «წყლვა», «დაცემა», «შოლტითა ცემა», «წურთა»: „რომელნიმე ტანჯეს“ DE, მრ. 12,5; „გუემა (იწყლაქ) ვითარცა თქუა“ ფს. 101,5; „გუემა ეგჳპტე“ Ქ.—„დასცა ეგჳპტე“ Q. ფს. 135,10; „გუემონ იგი“ M,—„წუართონ იგი“ G, II შჯ. 22,18; „იესუ გუემა და მისცა“ C,—„იესუს შოლტითა ჰსცა და მისცა“ მთ. 27,20; „გუემოთ იგი ენითა“ I, იერემ. 18,18; „ნაცემნ ეგუემნე იგინი მწარედ“ ი. მოც. 78,12; „ეგუემოი კუერთხითა კაცთაჲთა“ O, II შფ. 7,14; „გუემეს მე ესოდენ, ვიდრე ვნინღა და მოცა-ვკუედ“ მ. ცხ. 346г.

გუემა «გუემულობა», ცემა: „განკურნებელ არს გუემისა მისგან“ C,—„განიკურნა გუემულებისაგან“ მრ. 5,29; „ცემაპან გუელისაპან ყეის წყლულებაჲ, ხოლო გუემაჲან ენისაჲან შემუსრის ძუალები“ O, ზირ. 28,21; „მე გუემად განმზადებელ ვარ“ ფს. 87,18; „გუემათა და მხილებათა მოპსტან სიბრძნე“ O, იგ. ხოლ. 20,14.

გუემა კუერთხითა გაროზგვა: „სამგზის კუერთხითა ეგუემე“ II კორ. 11,25.

გუემა წყაროჲთა სისხლისაჲთა «დამტნობა»: „იყო წყაროჲთა სისხლისაჲთა გუემულ ათორმეტ წელ“ DE,—„იყო დამტნობასა ზედა ათორმეტ წელ“ C, მრ. 5,25.

გუემა ჯურთითა/ჯჯრთითა ცემა: „ჰგუემთ ჯურთითა (ჯჯრთითა O) მოუუასსა მას მედად (მეტად O)“ I, ეს. 58,4. იხ. დაგუემა, მგუემელი, ნაგუემი, საგუემელი, უგუემელი. ღუეა-გუემელი, ცისად-ცისად გუემული.

გუემულება «გუემა», ცემა: „განიკურნა გუემულებისაგან“ DE, — „განკურნებულ არს გუემისა მისგან“ C, მრ. 5,29.

გუერდ-ი «კოტჯლი», ქსესტი, საწყაო: „ათი გუერდი არს გომორი“ O,—„ათნი კოტჯლნი არიან ღომორ“ G, ეზეკ. 45,14.

გუერდ-ი გვერდი; მხარე, ფერდი: „უჩუენნა ჴელნი და გუერდნი“ ი. 20,20; „სცა გუერდსა პეტრესსა“ ხაქ. მოც. 12,7; „გუერდთაცა მათთა ძუალნი ჩანან შორით“ ანდ.-ანატ. 218,21; „დაისუა იგი გუერდით მისა“ Sin.—11, 125v; „უგუმირა გუერდსა. მას უფლისასა“ ლონგ. 188,18; „გუერდნი ჩრდილოჲსანი, ქალაქი მეუფისა დიდისაჲ“ ფს. 47,3; „გუერდითა და მჴრითა აქენებდით“ O. ეზეკ. 34,21; „დასწვე გუერდსა შენსა ზედა მარცხენესა“ O, ეზეკ. 4,4.

გუერდით ახლოს: „აღიშენა სენაკი გუერდით სენაკსა ბერისასა“ მ. ცხ. 225г. იხ. იგურდივ, მგუარდით, მგუარდ.

გუერდით კერძო «იგურდივ»: „შთადვე ეგე გუერდით კერძო კიდობნისა მის“ M,—„შეკართ ესე იგურდივ კიდობნისა“ G, II შჯ. 31,20; „დაკლან იგი გუერდით კერძო საკურთხეველსა მას ბღუარით კერძო“ M, ლევიტ. 1,11.

გუერდის-თხრა «შეთხრა», თხრილი: „არა თუ გუერდის-თხრასა ვპოვენ“ O, — „არა შეთხრასა შინა ჰპოვენ იგინი“ G. იერემ. 2,34. იხ. თხრა.

გუერდქცეულ-ი დამრეცი, დაქანებული: „რაჟამს არნ იგი ადგილსა გუერდქცეულსა, მსწრაფლ შთაქჳნის იგი“ მას. კეხ.-ექუს. დღ. 54,28. იხ. ქცეულდ (ქცევა).

გუეს-ი იხ. სიგუესე.

გუეც-ი მზაკვარი, ძაბუნი: „ყოველად გუეც არს და ეერაგ პირუტყჳ იგი“ ფიზ. XVIII, 2; „იპოვნიან გუეცნი“ ფიზ. XVI 26.

[გუვება] იხ. მიგუვება, შეგუ(ე)ება.

გუთუფარ-ი პირის ფარი: „მეფე ესე უკეთური გუთუფარ იყო და მით ჰბრძავს ეკლესიათა“ რიცხ. 108,31. იხ. ფარი.

გულ-ი «გონება», «თავი თჳსი»; შეგაგული: „განაღგნეს გული ერისაჲ“ G,—„გარდაცვალეს გონებაჲ ერისაჲ“ M, ისუ ნ. 14,8; „ცნა იესუ გულსა თჳსსა“ C, — „იესუ გულისჴმა-ყო თავით თჳსით“ DE, მრ. 5,30; „წერილი

გულად უწეს[ს] გონებასა, სადა-ივი მოგონებანი იშვებიან" Alh.-12,836v; „შევიშალოს გონებაჲ გულისა შალვითა" ϑ. ხწ. 150,16; „სიბოხესა მას და ძალსა საზრდელისა'ღუძლი განჰყოფს სიმკურალითა სისხლისაჲთა და მიჰძღუანებს გულად, მეფისა მის ასოთაჲსა" ϑ. ხწ. 176,28; „გულითა გულისჴმა-ყონ" მთ. 18,15; „იტყოდა იგი გულსა თჳსსა" O, I მფ. 1,13; „რაჲდენ არიან საუნჯენი გულთა შინა ზღუასთა" O, III ეზრა 4,7; „რომელი-იგი შთაჴდა გულსა ქეყუანისასა" ჯ. იერ.-აღდგ. 164,10. იხ. გულის-განწყობა, დიდგული, დიდგულება, ერთგული, ორგული, ორგულება/ორგულობა, უგულო.

[გულარძნა] იხ. გარდაგულარძნა.

გულარძნილ-ი მრუდე, მოხრილი, გადახრილი, მიხრილ-მოხრილი, ღლარჭნილი, ცბიერი, «ქცეული», «გამოქუცნეილი», «ძნელოვანი»: „ვიდოდე... გულისწყრომითა გულარძნილითა (ქცეულითა G)" pb., ლევიტ. 26,24; „შეწიროს იგი, გულარძნილი იგი მსხუერპლი განატეხთაჲ" O,—„შეწიროს გამოქუცნეილი მსხუერპლი განატეხთაჲ" G, ლევიტ. 6,21; „იყოს გულარძნილი იგი მარილად" DE,—„იყვნეს ძნელოვანნი ადვილად" C, ლ. 3,5; „ნათესავო, ურწმენოო და გულარძნილო" მთ. 17,17; „გულარძნილ არიან გზანი იგი მარცხენითნი" O, იგ. სოლ. 4,27; „ნათესავსა დრეკად და გულარძნილსა" G, II მფ. 22,6; „კაცი გულარძნილი გამოიტყჳნ ბოროტსა" O, იგ. სოლ. 16,28; „არარაჲ არს მათ შინა გულარძნილი და არცა ქცეული" ϑ. ხწ. 22,8.

გულარძნილად «ქცეულად», მიმოქცევით: „ხჳდოდითა ჩემდა მომართ გულარძნილად" pb., — „ხჳდოდით ქცეულად" G, ლევიტ. 26,23. შდრ. მრავალგულარძნილი.

გულარძნილება/გულარძნილობა ურჩობა, დაზარება: დაჩაგერა: „რომელი გულარძნილებდეს სწავლად, შეიბორკილის ბოროტითა" O, იგ. სოლ. 17,16; „მოყუასსა ზედა გულარძნილობდეს" O, ϑ. ცხ. 289v.

გულარძნილება სიმრუდე, მზაკვრობა, «განდრეკილება»: „გექმნა შენ გულარძნილება უფროჲს დედათა სიძეჲაჲ შენი" O,—„იქმნა შენ შორის განდრეკილება უფროჲს დედათასა სიძეჲსა ზედა შენსა" G. ეზეკ. 16,34; „უხვარის გულარძნილებასა ზედა ბოროტსა" O, იგ. სოლ. 2,14; „რომელი სავსე არს გულარძნილებითა" ვარ. 822.

გულ-ი თჳსი-ი «თავი თჳსი»: „ცნა იესუ გულსა თჳსსა" C,—„იესუ გულისჴმა-ყო თავით თჳსით" DE, მრ. 5,30. იხ. გულ(ს)-გდება, გულგდებული, გულ(ე)ება, გულთ(ა)-მეცნიერი, გულითად(ი), გულითადობა.

გულისაებრ «მსგაესად გულისა»: „მისცა მას... გულისაებრ მისისა საჴსარი განსაცხრომელი" G,—„მისცა მას... მსგაესად გულისა მისისა საჴსარი მაღალთა" M, მწყ. 1,15.

გულ(ს)-გდება იძულება: „ჲესს-ჰიტყუანი გულისა ჩემისანი გულ(ს)-მოგდებდეს შე ფრიად" O, III ეზრა 5,21. იხ. გდება.

გულგდებულ-ი გაოგნებული, გულამოგდებული, შეძრწუნებული: „გულგდებულ იყო სული ჩემი ფრიად" O, III ეზრა 1,3; „აჰა ერთი მონათა მისთაგანი შეუარდა გულგდებული და ჰრქუა" ანდ.-ანატ. 200,82; „ძწოლასა შინა არიან გულგდებულნი და ზარგანქცილნი" ϑ. ხწ. 128,20. იხ. გდებელი.

გულგდებულად გულშემკრთალად: „სული იგი ჴამსა მას ეჰქენ გულგდებულად, ვითარცა მფრინველი შეპყრობილი მახითა" ϑ. ხწ. 225,26. იხ. გდება.

გულდებულ-ი გულდანდობილი: „გულდებულ იქმნენით" ვარ. 813.

გულდებულ-ყოფა გამხნევება, «ნუგეშინის-ცემა»: „გულდებულ-ყუენით" ხაჴ. მოც. 27,25; „გულდებულ-ეყავ იგი" O,—„ნუგეშინის-ვეც მას" ეხ. 57,18.

გულდებულად იმედიანად. იხ. დება.

გულება, გულვება «ხილვა», «კრძალვა», «ჯერ-ჩინება», «ძიება», «გულს-დება», ნდომა, ხედვა, ზრახვა, აზრად ქონება, ძიება, ლოდება: „იგულეთ, რაჲ-ეგე გესმის" C,—„იხილეთ, რაჲ-ეგე გესმის" DE, მრ. 4,24; „იგულე თავი შენი" M,—„ეკრძალე თავსა შენსა" G, II მჯ. 8,11; „ეითარ-იგი მეგულვა ყოფად მთდა, გიყო თქუენ" G.—„ეითარ ჯერ-მიჩნდა მთდა ყოფად, იგი გიყონ თქუენ" pb., რიცხ. 33,50; „ეგულებოდა შეპყრობაჲ მისი" DE,—„ეძიებდეს მას შეპყრობად" C, მრ. 12,12; „რომელსა ეგულებოდა მიცემაჲ მისი" C,—„რომელსა გულსდვა მიცემაჲ მისი" ი. 12,4; „ეგულებოდა ზორვად" ხაჴ. მოც. 14,18; „ეგულებოდა ცემად მსა ფერჴითა" ფსალტ. 140,6; „გარდამოიხილე და იგულე ყუედრებაჲ ჩუენი" O, გოდ. იერემ. 6,1; „ეგულვა მას ზედა მისლვად და მოკლვად დაეითისა" O, II მფ. 21,16; „ეგულვა მოკლვაჲ მისი" O, გამოხლ. 4,14; „ეგულებისა ერსა მისლვად მუნ" ი. მოც. 60,17; „მეგულებისა სიკუდილი" ϑ. ცხ. 47v.იხ. განგულება, დაგულება, მგულებელი, უგულება.

გულთ(ა)-მეცნიერ-ი გულთა მხილველი: „ყოველთა გულთა-მეცნიერო" ხაჴ. მოც. 1,24; „გულთ-მეცნიერი ღმერთი ეწამა მათ" ხაჴ. მოც. 15,8; „ღმერთი გულთ-მეცნიერ არს" O, I მფ. 16,7. იხ. მეცნიერი.

გულითად «განკრძალულად», სანდოდ, ერთგულად: „რომლისათჳს გულითად (განკრძალულად Ղ ვერრაჲ მაჴსეს, რაჲ მიეწერო უფლისა ჩემისა" Ш ხაჴ. მოც. 25,20; „რომელმანცა თქუენთჳს გულითად იზრუნა" ფილიპ. 2,20. იხ. გული.

გულითად-ი ერთგული: „ჰპოვე... კაცი გულითადი ჩემი" ხაჴ. მოც. 19,22; „ესეა... მეგობარი სარწმუნოჲ და გულითადი" ϑ. ცხ. 233v; „ვხედვიდეთ მას, ეითარცა გულითადსა მეგობარსა" ϑ. ხწ. 179,19. იხ. გულითად.

გულითადობა ერთგულება: „თქუენისა სიყუარულისათჳს გულითადობასა გამოვიცდე" II კორ. 8,8. იხ. გულითადი.

გულის-განწყობა გულის მოსვლა, გაწყრომა, «განმწყრალება»; «განრისხება»: „გული განაწყო ეფრემ და განარისხა" O,—„განამწყრალა ეფრემ და განარისხა" pb., ოსე 12,14; „გული განიწყეს ორთა მათ ძმათათჳს" C,—„განრისხნეს ორთა მათ ძმათათჳს" DE, მთ. 20,24; „არცა გული განუწყრეს და არცა განრისხნეს" ფსალტ. 105,1. იხ. გაწყობა.

გულის-განწყრომა გულის მოსვლა, «განრისხება»: „ამისთვს გული არა განუწყრა მეფესა“ O, I ეზრა 4,31; „არა გული განუწყრა, არცა განრისხნა“ ფსალტ. 144,38. იხ. განწყრომა.

გულის-ზრახვა ფიქრი, «ვონება»: „ვიდრე იგი გულის-ზრახვად დაჟომილ იყო ჩუენებისა მისთჳს“ ხაქ. მოც. 10,10; „გულისჴმა-ყონა იესუ გულის-ზრახვანი მათნი“ ლ. 5,22; „დრეკეთ გულის-ზრახვათა განაშორიან ღმრთისაგან“ O, — „გულარძნილნი გონებითა განეყოფიან ღმრთისაგან“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 1,3; „გულის-ზრახვანი შეაძრწუნებდეს მას“ O, დაბ. 4,16. იხ. ზრახვა.

გულის-თქუმა «გულის-მთქუმელობა», «თნეება», სურვილი, ნატერა, «გულის-სიტყუა», «გულის-ჴმა»: „გულმან უთქუას მეფესა სიკეთისა შენისაჲ“ Ქ.— „სთნდეს მეფეს სიკეთე შენი“ Ჭ. ფს. 44,12; „უკუეთუ გულმან გითქუას“ M.—„გულის-მთქუმელობდეს სული შენი“ G, II მჭ. 12,20; „გულის-თქუით გულმან გითჳა წარსლვად სახიდ მამის შენისა“ O, დაბ. 31,30; „გული ეთქუმიდეს აგარაკთათჳს“ O, მიქ. 2,2; „მიახლებად ღმრთისა გული ეთქუამს“ O, ეს.58,2; „არა გული გითქუმიდეს ღუინოსა“ მ. ცხ. 119v. „გულის-თქუმაჲ მამისა თჳენისაჲ გნებავს ყოფად“ DE, ი.8,44; „გულის-თქუმათა შინაარს ყოველი უცნი“ O, იგ. ხოლ. 13,4; „ისიძია და იმრეშა დაალრესა გულის-თქუმაჲ თჳსი“ მ. ხჭ. 27, 22; „(ჯგიეს)... გულის-თქუმაჲ (გულის-ჴმაჲ Ჭ) გულისა მისისაჲ“ Ქ.— „გულის-სიტყუანი გულისა მისისნი“ Ქ, ფს. 32,11. იხ. თქუმა.

გულის-კლება წუხილი: „ნუ გულსა გაკლს“ მ. ცხ. 123v. იხ. კლება.

გულის-კლება წყენა, წყრომა, წუხილი; ნანება: „აჴენდა მათ ურთიერთას გულის-ქლებაჲ“ მ. ცხ. 234r; „არა აჴენდა საქმესა მას ზღუდაჲ სულისაჲ, არამედ გულის-კლებაჲ კაცობრივი“ მ. ცხ. 302v; „ყოველადვე არა იყო დრტჳნვაჲ გინა გულის-ქლებაჲ“ ი.-ე 26,26; „შეემთხჳა მას უმეტესი გულის-ქლებაჲ“ მ. ცხ. 93r. იხ. კლება.

გულის-კუნესა ოხვრა: „ესე ლოცაჲ ილოცა... გულის-კუნესითა“ მ. ცხ. 143v. იხ. კუნესა.

გულის-მთქუმელ-ი მსურველი, მოწადინე: „არა ვიყუნეთ გულის-მთქუმელ ბოროტისა“ I კორ. 10,6; „გულის-მთქუმელ ყოველისა სიძჳსისა“ ლონგ. 180,26. იხ. მთქუმელი.

გულის-მთქუმელობა «გულის თქუმა»: „უკეთუ გულის-მთქუმელობდეს სული შენი“ G,—„უკუეთუ გულმან გითქუას“ M, II მჭ. 12,20. იხ. მთქუმელობა.

გულის-სათქუმელ-ი სასურველი, საწადელი: „გულის-სათქუმელ არიან ოქონი უფროს ოქროჲსა და ანთრაკისა პატიოსნებისა მრავლისა“ ფს. 18,11; „ყოველი სახლი მისი აღივსოს გულის-სათქუმელითა“ O, ზირ. 1,21; „კაცი გულის-სათქუმელთაჲ ხარი შენ“ O, დაბ. 9,29; „პერი გულის-სათქუმელი არა ვჭამე“ I, დაბ. 10,9. იხ. სათქუმელი.

გულის-ხაკლებელ-ი სანანებელი, საწყენი: „უკუეთუ კაცი საწყალ და გულის-ხაკლებელ არს, რაჟამს ეკსორია იქმნეს უცხოსა ქუეყანასა“ მ. ხჭ. 70,6. იხ. საკლებელი.

უგლეხ-სარეველ-ი სარეველა მცენარეთაგანია; Melanthium, «სონიჯი»: „სთესის გულის-სარეველი და ძირაკი“ O,—„დასთესის მცირედ სონიჯი ანუ ძირაკი“ G, ეს. 28,25; „კუერთხითა გამოიყარების გულის-სარეველი“ O.—„კუერთხითა განიბერტყების სონიჯი“ G, ეს. 28,27. იხ. სარეველი.

გულის-სიტყუა «წადილი», სურვილი; ტუტუნი, «დასულება»: „გული ეტყოდა განძლებად“ DE,—„სწადინ აღსებად“ C. ლ.15,16; „გულის-სიტყჳთ გული მითქუმიდა პასჭასა ამას ჭამად თქუენ თანა“ ლ. 22,15; „ყოველსავე იქმოდეთ თჳნიერ დრტჳნვისა და გულის-სიტყუათა“ ფლპ. 2,14.

გულის-სიტყუა «გულის-თქუმა», «გულის-ჴმა», «ბრუნვა», «დასრულება», ზრახვა, აზრი, ფიქრი: „იწყო გულის-სიტყუად და ურად“ C,—„იწყო დასულებად და ურად“ DE, მრ. 14,33; „გულის-სიტყუანი გულისა მისისანი“ Ქ, — „გულის-თქუმაჲ (გულის-ჴმაჲ Ჭ) გულისა მისისაჲ თესლითი-თესლამდე“ Ქ, ფს. 32,11; „მიუტევე უფალსა გულის-სიტყუაჲ შენი“ Ჭ,—„მიუტეე უფალსა ზრუნვაჲ შენი“ Ქ, ფს. 54,23; „გულის-სიტყუათა მათ მისთა განაშორიან ძილი“ O, ზირ. 42,9; „გულისაგან გამოელენ გულის-სიტყუანი“ მთ. 15,19; „გულის-სიტყუათა დავარღუეთ“ II კორ. 10,5; „ამით გულის-სიტყჳთა აიძულებდა თავსა თჳსსა და ჰყოფდა“ მ. ცხ. 72v; „მალე არს ჭარი, ხოლო გულის სიტყუანი კატ!ანი უმალეს მისა არიან“ მ. ხჭ. 300,5. იხ. სიტყუა.

გულის-წყება გულის-მოსვლა, გულის-მოყვანა: „ნუ გულსიწყებთ გზასა ზედა“ O. დაბ. 45,24.

გულის-წყება გულის ამოსკვნა, წუხილი: „ხოლო შენდა წყმედა და ჩუენდა შეურაცხება და გულის-წყებაჲ“ ფსალტ. 106,28. იხ. წყება.

გულის-წყრომა გაჯავრება, «რისხვა»; გულის მოსვლა: „აღავზნათ გულის-წყრომაჲ თქუენი ვითარცა ეკსლ“ ბახ. კეხ.-ეკუხ. დღ. 100,9; „ლომსა თანა იშუა გულის-წყრომაჲ“ იქვე, 126,4; „აღივსო მეფე იგი გულის-წყრომითა დიდითა“ ბალ. 17,30; „იწყუს გულის-წყრომად იაკობისთჳს“ C,—„იწყუს რისხვად იაკობისა“ DE, მრ. 10,41. „გული უწყრებოდა და იტყოდეს“ C,—„ჰრისხვიდეს და იტყოდეს“ DE, მრ. 14,4. „გულის-წყრომასა დაწუნარებს გალობაჲ“ მ. ცხ. 180v; „აღივსნეს ყოველნი გულის-წყრომითა“ ლ. 4,28; „განრისხნა გულის-წყრომაჲ ჩემი“ O, ოვხე 8,5. იხ. წყრომა.

გულისხმა, გულისჴმა «გულისჴმის-ყოფა», «გულის-სიტყუა», «გულის-თქუმა», სიბრძნე, გონება: „შეუფარებად იგი... ყოლითა გულისჴმითა“ (გულისჴმის-ყოფითა DE)“ C, მრ. 12,38; „გულისჴმაჲ გულისა მისისაჲ თესლითი-თესლამდე“ Ქ,—„გულის-თქუმაჲ (გულის სიტყუანი Ქ) გულისა მისისანი თესლითი-თესლამდე“ Ქ, ფს. 32,11; „არა აჴენდა მათ გულისხმაჲ“ ბარ. 3,28; „გარდაართხა ცაჲ გულისხმითა თჳსითა“ O,—„გულის ხმის-ყოფისა მიერ თჳსითა გარდაართხა ცაჲ“ G, იერემ. 51,15; „გულისხმითა თჳსითა გარდაართხა ცაჲ“ O.—„ცნობისა მიერ თჳსისა გარდაართხა ცაჲ“ G, იერემ. 10,12. იხ. ხ(უ)მა.

გულისხმიერ-ი, გულისხუმიერ-ი, გულისჴმიერ-ი «მეცნიერი», გონიერი, ჭკუიანი: „გონიერ და გულისხმიერ გუო შენ გზასა მას, რომელსაცა ხჳდოდი შენ“ ფს. 31,8;

„გულისხუმიერ იყო ყოველთა შინა" G, ისუ ნ. 1,7; „გულისჴმიერი" G,—„მეცნიერი" pb., II მჯ. 1,13. იხ. გული.

გულისხმის-/გულისჴმის-მყოფელ-ი ბრძენი, «გონიერი», ჭკუიანი: „იყოს თუ ვინმე გულისჴმის-მყოფელ ანე გამომძიებელ ღმრთისა" ფს. 52,3; „პირი კაცისა გულისხმის-მყოფელისაჲ ბრძენ" O, ოგ. ხოლ. 17,24; „გულისჴმის-მყოფელნი ყოველსა სიბრძნესა, რომელთა იცოდიან მეცნიერებაჲ" I, დან. 1,4; „ამ ისმინე გულისჴმის-მყოფელებრ" ათ. მრთ. 467; „ძენი უცნობონი არიან და არა გულისხმის-მყოფელნი"pb.,—„შვილნი უგუნურნი არიან და არა გონიერნი" O, იერემ. 4,22. იხ. მყოფელი.

გულისხმის-საყოფელ-ი «საგრძნობელი»: „გულისხმის-საყოფელნი გულსა ჩემისანი ქენესი" O,—„საგრძნობელნი ჩემსა შეარყევიან ჴელისანი" pb., იერემ. 4,19. იხ. საყოფელი.

გულისხმის-ყოფა, გულისჴმის-ყოფა «ცნობა», «მოგონება», შეტყობა, «უწყება», «გრძნობა», შეგნება, ცოდნა, განბრძნობა, «დადება (გულსა)», «მოხედვა», «მწევნელ ყოფა»: „არღა გულისჴმა-გიყოფიეს" C,—„არა გიცნობიეს" DE, მრ. 7,18; „გულისჴმა-ყვეს, ეითარმედ ხილეაჲ იხილა" C,—„ცნეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რაჲმე იხილა" DE, ლ. 1,22; „როგორი აღმოიკითხვიდეს, გულისჴმა-ყოფდინ (ესცნობდინ DE)" C, მრ. 13,14; „გულისხმა-ყვეს სიტყუაჲ იგი" DE,—„მოეგონა სიტყჳსა მის" C, ლ. 2,17; „გულისჴმა-ყაე დღეს" G,—„უწყოდი შენ" M, II მჯ. 9,3; „გულისჴმა-ყო, რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს" DE,—„ვითარ-ცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს" C, ლ. 23,7; „არაჲნი იყო, რომელნიმცა გულისხმა-ყო მისთჳს" pb.,—„არა იყო მწევნელი მისი" G, მჯ. 3,26; „გულისჴმა-ყვეს მრავალთა" DE,—„იცნეს იგი მრავალთა" C, მრ. 6,33; „არა გულისხმა-ყუნეს მათ საქმენი ღმრთისანი" Č, ფს. 27,5; „რომელმან გულისხმა-მიყო მე" ფს. 15,7; „უგუნურმან არა გულისჴმა-ყაე ესე" ფს. 91,7; „ვითარ გულისჴმა-ყო" მთ. 12,15; „დაფარულნი მისნი გულისხმა-ყუნეს" O, ზირ. 39,10; „მიეც გონებაჲ შენი და გულისჴმა-ყაე, რომელსა იკითხვიდე" მ. სწ. 78,3; „გულისჴმა-ყოფდა გულსა თჳსსა" C,—„დაედგა გულსა თჳსსა" DE, ლ. 2,10; „გულისხმა-ყვენით გულითა თქუენითა ყოველნი ესე სიტყუანი" M,—„მოხედეთ გულითა თქუენითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ" G, II მჯ. 32,46.

გულისხმის-ყოფა, გულისჴმის-ყოფა «სიბრძნე», «მეცნიერება», «გულისჴმა», გონიერება: „განუკჳრდებოდა მათ ყოველთ, რომელთა ესმოდა გულისჴმის-ყოფაჲ" DE,—„დაუკჳრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა სიბრძნე"C, ლ. 2,47; „ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისჴმის-ყოფაჲ" G,—„ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუენდა" M, II მჯ. 4,6; „შეუყარებად იყო... ყოველითა გულისჴმის-ყოფითა (გულისჴმითა C), DE მრ. 12,33; „იობ არა გულისჴმის-ყოფით იტყოდა" M, იობ 34,35; „ნუ იყოფენით ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა არა არს გულისხმის-ყოფაჲ" ფს. 31,9; „არიან ყოველნი უკეთურ და არა იციან გულისჴმის-ყოფაჲ" O, ეს. 50,11.

გულისხმის-ყოფასა მიწევნა, გულისჴმის-ყოფასა მიწევნა გონს მოსულა: „აწღა გულისჴმის-ყოფასა მიჳწიე" ანდ.-ანატ. 199,28. იხ. ყოფა.

გულისჴმა იხ. გულისხმა.

გულისჴმიერ-ი იხ. გულისხმიერი.

გულისჴმის-მყოფელ-ი იხ. გულისხმის-მყოფელი.

გულისჴმის-საყოფელ-ი იხ. გულისხმის-საყოფელი.

გულისჴმის-ყოფა იხ. გულისხმის-ყოფა.

გულისწერება: „მოველოდე ღმრთ'ა... გულისწერებისაგან ნიაქჳარისა" ფს. 54,9. იხ. ისწრება.

გულკლებულ-ი გულნაკუნი: „ვცანთ მანდა ყოფაჲ თქუენი და ფრიად გულკლებულ ვართ" ი.-ე. 25,22. იხ. კლებული (კლება).

გულმანკიერ-ი ცბიერი, მზაკვარი: „მოყუასსა შენსა ზედა გულმანკიერ ხარ და ძრახს იესენებ" ს. სწ. 27,29. იხ. მანკიერი.

გულმაჯლ-ი «ნანარი»: „ურმა ვიყაე გულმაჯლ და სელით შეიემთხჳ სახიერი" pb.,—„ურჩაჲ ვიყაე ნანარი და სული მხეედა კეთილი" O, სიბრძ. ხოლ. 8,10. იხ. მაჯლი.

გულმედგარ-ი მშიშარა: „გულმედგარ ხართ" მთ. 8,26. იხ. მედგარი.

გულმოწყე მრისხანე, მკაცრი: „ისმინეთ, მ გულმოწყენო, რომელნი იქმთ ბოროტსა" ბას. კეს.-ექუს. დღ. 105,21. იხ. [მოწყე].

გულმოწყე-ქმნა «განრისხება»: „გულმოწყე იქმნა მოსე ელიაზარს ზედა" G,—„განურისხნა მოსე ელიაზარს" O, ლევიტ. 10,16. იხ. ქმნა.

გულმწყრალ-ი განრისხებული, «მრისხანე», «ქადნიერი», გულმოსული: „გელ-წყრომამან გულმწყრალისამან აღიდგინის ღალატი" O, ზირ. 28,10; „კაცი გულმწყრალი არა შეუნიერ არს" O, ოგ. ხოლ. 11,25; „ძლიერნი გულმწყრალ არიან, ღჳნოსა ნუ სუმედ" O.—„ძლიერნი მრისხანე არიან, ღჳნოსა რაჲთა არა სუმიდეს" pb., ოგ. ხოლ. 31,4; „მეფემ გულმწყრალი შეარდეს ბოროტსა" O,—„მეფე ქადნიერი შთაარდეს ძრახს შინა" pb., ოგ. ხოლ. 18,17; „ივი მარადის გულმწყრალ არს საქმესა ზედა ჭნობაცა და დიდებაცა" მ. სწ. 230,10.

გულმწყრალ-ქმნა «განრისხება»: „აარონს ზედაცა გულმწყრალ იქმნა ფრიად" G,—„აჰრონს ზედაცა განრისხნა უფალი ფრიად" M, II მჯ. 9,20. იხ. მწყრალი.

გულმწყრალობა გულფიცხელობა, მრისხანება: „ცხოველნი იგი პორცის-მჭამელნი საკრძალე არიან გულმწყრალობისა მათისათჳს" გრ. ნოხ.-კაც. აგვგ. 180,4. იხ. მწყრალობა.

გულპებულ-ი: „იყო შენ გულპებულ ხილეითა მით თუალთა შენთაჲთა" M, II მჯ. 28,34. იხ. პებელი (პება).

გულპყრობა დაიმედება, იმედი: „განსადა-ვირთხ ობოლსა ზედა ჴელი ჩემი გულპყრობით" O, იობ 31,21. იხ. პყრობა.

გულპყრობილ-ი «მტკიცე», მხნე: „გულპყრობილ იყუენით" DE.—„მტკიცე იყუენით" C, მრ. 6,50.

გულპყრობილ ქმნა/ყოფა გაკადნიერება; გამხნეება; იმედის ქონა: „ამისთჳს გულპყრობილ იქმნა გული ძეთა კაცთაჲ მას შინა საქმედ ბოროტისა" O, ეკლ. 8,11;

„ყველაზრობაც იყავ, გიორგი!“ გიორგ. 202r; „ნუ გველაზრობენ ცხენები ფრიად და ნუცა სასოწარკვეთილ იქმნები დროად“ ბალ. 162,27. იხ. ბარობილი (ბარობა).

გულსა დადება სწრაფვა, ცდა: „გულსა დაიდეთ და პოვნიდეთ ყოველი ხარკი მათი და ზეცრი“ O, II ეზრა 4,22. იხ. დადება.

გულსა დება იხ. გულს-დება.

გულსავსე დაიმედებული, მოიმედე: „გულსავსე ვარ შენდამი“ ჭ. ცხ. 279r. იხ. სავსე.

გულსავსება «გულქველება», სისავსე, სიუხვე: „სახარებაჲ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყუთ ხოლო, არაუედ... გულსავსებითა მრავლითა (გულქველებითა პოვლითა Q)“ I თეს. 1,5; „თანა-შეტყუებულნი სიყუარულით ყოველსა ბიძართ სიმდიდრისა, გულსავსებისა კოლ. 2,2. იხ. სავსება.

გულსავსე-უოფა დაჯერება: „კაცად-კაცადი თჳსითა გონებითა გულსაცსე იყაუნ“ ჰრომ. 14,5; „ინება გულსავსე-უოფად მისა“ ჭ. ცხ. 282r; „მან გულსავსე ყოს იგი“ ჭ. ცხ. 29r; „ამას არა იქუეულ ვარ, არამედ გულსავსე ვარ“ A—92,253. იხ. უოფა.

გულსა მოჴდომა განზრახვა, ფიქრი, «გონება»: „არა ესრეთ გულსა მოუჴდა“ O.—„არა ესრეთ იგონებს“ G, ეზე. 10,7; „არა გულსა მოიჴადა, რამეთე ჩუენცა კაცნი ვართ“ ანდ.-ანატ. 105,11. იხ. მოჴდომა.

გულსა შთაგდება მოხიბლვა: „გულსა შთაუგდის ვინ- ჰრთ. A. კ. იერ.-სინან. 64. იხ. შთაგდება.

გულს-დგინება გულმოდგინება, სწრაფვა, მიდევნება: „გამრთებულითა გულითა გულს-ვიდგინე მე ესე ყოველი“ M. 15შტ. 29,17; „გულსიდგინეს დამდაბლებაჲ ჩემი“ ფს. 16,11; „რომელსა ეუარდეს შვილი თჳსი, გულსიდგინოს გუემაჲ მისი“ ზირ. O, 20,1; „საეკლესიოსა მის მიმართ ხოლო გულსიდგინე“ ანდ. ანატ. 203,14. იხ. დგინება.

გულს-დგმა «მტერება»: „ჰეროდიას გულსედგა მისი და ეწადა მოკლვაჲ მისი“ DE.—„ჰეროდე ჰემტერა მას და ეწადა მოკლვაჲ მისი“ C, მრ. 6,19. იხ. დგმა.

გულს-დება, გულსა დება «გულება», «ზრუნვისა დება», ფიქრი; ნდომა: „რომელსა გულსედვა მიცემაჲ მისი“ DE,—„რომელსა ეგულებოდა მიცემაჲ მისი“ C, ი. 12,4; „არა თუ გლახაკთაჲ რაჲმე ზრუნვაჲ ედვა მას“ DE, ი. 12,6; „გულსედვა ბოროტი მისთჳს“ ნრნ. 77,4; „ესრე ედვა გულსა“ Ჭ,—„ესრეთ ეგულებოდა“ ხაქ. მოც. 12,4. იხ. დება.

გულს-მოდგინე მოსწრაფე, გულმხურვალე, მოწადინე, მხნე: „სული გულს-მოდგინე არს“ მთ. 26,41; „რაჲთა ეცნაგუსთ გულსმოდგინესა მას და მოშიშსა მოწასა“ თომა 15,89; „რომელი მოსწრაფე და გულს-მოდგინე არნ- ოქრ.-მარხ. და თინ. 103,6.

გულს-მოდგინება «ნეფსითობაჲ», სწრაფვა, გულდადება, ნდომა: „ეჳოცხადნა გამოცხადებაჲ ისრაჱლსა შორის გულსმოდგინებითა (ნეფსითობითა G) ერისაჲთა“ O, მსჯ. 5,2; „ჰპოცუდა ყოველთა გულსმოდგინებითა გულისაჲთა“ ხაქ. მოც. 11,23; „დიდითა გულსმოდგინებითა მწუალებს სიკეთჱსა მათ თანა“ ანდ.-ანატ. 201,1. იხ. მოდგინება.

გულს-მოდგინედ მოსწრაფებით, ზრუნვით; ბეჯითად, «გულს-მოდგინებით»: „გულსმოდგინედ ეძიებდა“ კ. იერ.- გამოჩ. ჯუარ. 287,20; „გულსმოდგინედ სწაულის“ pb., იგ. ხოლ. 13,24; „ეძიებდეს გულსმოდგინედ“ ლ. 15,8; „რომელთა შეიწუნარეს სიტყუანი იგი ყოველითურთ გულსმოდგინედ“ Ჭ.—„რომელთაცა შეიწუნარეს სიტყუაჲ იგი ყოველითა გულსმოდგინებითა“ Ქ, ხაქ. მოც. 17,11; „მოისწრაფდა გულსმოდგინედ სიხარულით ჴორწილისა მის (აღსრულებად)“ რომფს. 103,21. იხ. მოდგინე.

გულსნეულ-ი გულით ავადმყოფი, სუსტი: „გულსნეული იგი შეურაცს იქმნეს“ O, იგ. ხოლ. 12,8; „ნუ ხარ... გულსნეულ და დაშთომილ საქმითა შენითა“ O, ზირ. 4,34. იხ. სნეული.

გულტკივნეულ-ი გულნატკენი, გაჯავრებული; მონანული: „იყო ვინმე ბერი გულტკივნეული“ მ. ცხ. 21r; „გულტკივნეულ ვარ ძჳლად, ორნი შვილნი.., დღეს დამიმარხვან“ მ. ცხ. 185r; „რაჲთა იქმნეს გულტკივნეულ“ ჭ. ცხ. 100r. იხ. ტკივნეული.

გულფიცხელ-ი გულქვა, უწყალო, ჯიუტი: „ვიდრემდის გულფიცხელ ხართ“ ფს. 4,3; „გულფიცხელი იგი ვერ მიემთხჳნოს კეთილსა“ O, იგ. ხოლ. 17,10; „მეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ განისუენებ“ pb.,—„მეგობარ მრისხანესა ნუ თანა-ეკეცევი“ O, იგ. ხოლ. 29,24; „ყოველი სახლი ისრაჱლისაჲ მაცილობელი არს და გულფიცხელი“ O, ეზეკ. 3,7; „ნუუკუე გულფიცხელ არს იგი და არა ჰნებავს მოდრეკად ქედი“ მ. სწ. 250,11. იხ. ფიცხელი.

გულფიცხ(ე)ლობა «სიფიცხლე გულთაჲ», გულქვაობა, უწყალოება; სისასტიკე: „ჴოსე გულფიცხელობისა თქუენისათჳს გიბრძანა განტეუებაჲ ცოლთა თქუენთაჲ“ მთ. 19,8; „წინა-დაიცვეთ გულფიცხელობაჲ თქუენი“ G,—„განიშორეთ სიფიცხლე ეგე გულთა თქუენთაჲ“ M, II მკ. 10,10; „შეჰსრნა გულფიცხლობითა მათითა“ O, ზირ. 16,11; „ნუ ემსგავსები ჰ კაცო, გულფიცხელობასა რომლისამე მფრინველისასა, რომელთა-იგი რაჟამს იხილნიან მართუენი იგი მათნი მფრინვ ლად, ჰკორტნიდიან მათ და აჰუნებდიან იგი ფრთითა მათითა, ეიდრემდის გარდაასხნიან ივინი ბედისაგან და არღარა იღუწიედ მათთჳს“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 117,4. იხ. ფიცხელობა.

გულქველება «გულსაცსებაჲ»: „სახარებაჲ ესე არა იყო თქუენდა მიმართ სიტყუთ ხოლო, არამედ... გულქველებითა მრაველითა (გულსაცსებითა მრაველითა)“ Q, I თეს. 1,5.

გულ-ღჳძლ-ი: „ნაწლავი და გულ-ღჳძლი ფრინჯთერთ განკრძა განსაეალსა მისსა“ S—1141,509. იხ. ღჳძლი.

გულჩრჩლ-ი გულჩვილი: „ეიქმნეთ ჩუენ მოწყალე, სახიერ და გულჩრჩლ ყოველსა ზედა მწუხარეთა და ჭირვეულთა“ მ. სწ. 54,22. იხ. ჩრჩლი.

გულძჳრ-ი ბოროტი, ცუდი, აეი: „გულძჳრ რაჲმე იყოს შენთჳს“ მთ. 5,28. იხ. ძჳრი.

[გულძჳრება] იხ. მოგულძჳრება.

გულძჳრობა ბოროტება, სიაეე: „რომელსა მტერი ესუას და გულძჳრობაჲ ეპყრას გულსა შინა თჳსსა“ მ. სწ 27,19. იხ. ძჳრება/ძჳრობა; შდრ. გულძჳრი.

გულწრფელება გულმართლობა: „არა ქმსახურებდ შენ უფალსა ღმრთისა შენსა სიხარელით და გულწრფელებით“ M, II შჯ. 28,47.

გულწყებულ-ი შეწუხებული, მწუხარე: „გულწყებულ იყო ნერონ ფრიად“ პეტრე მოც. 48,23. იხ. წყებული (წყება).

გუმერა, გმერა, გურემა «ქენება», კერა, ცემა: „ლახერითა უგემირა (უგმირა C) გეერდსა მისსა“ ი. 19,34; „მიგუმირა მე კეერთხითა მით სამგზის“ პოეზ. სტეფ. 658,19; „უკუეთუ მტერობით უგუმიროს (უკენოს pb.) მას“ G, რიცხ. 25,20; „უგუმირა გეერდსა მისსა“ O, II მფ. 8,27; „შეიპყრა იგი გურემაბან, და ტკივილისა მისგან განირთხა თავი თჳსი პირადმართ“ მ. ცხ. 2332.

გუმერილ-ი მოწყლული, დაჭრილი: „დაეცნენ... გუმერილნი გარეშე“ I, ეთერმ. 51,4. იხ. განგემერა, განგერემა, დაგუმერა, საგემერელი.

გუმიზ-ი იხ. გომიზი.

გუნ-ი იხ. გჳნი.

გუნდ-ი «ერი», «მმთავრობი», «მთავარი», «მწყობრი», დასი, ბანაკი, კრებული: „იუდა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი“ C,—„იუდა წარიყვანა ერი“ DE, ე. 18,3; „გუნდი მისი მოიწინეს“ O,—„მმთავრობათა მისთანათა მიიმარჯუეს“ G, მნჯ. 9,44; „რომელი მოვალს ვითარცა გუნდი ბანაკთაჲ“ O,—„მომავალი ვითარცა მწყობრი ბანაკთაჲ“ pb., კებაზ. 12; „განყო სამასი იგი კაცი სამად გუნდად“ M,—„განყვნა სამასნი მამაკაცნი სამ მთავრებად“ G, მნჯ. 7,16; „იყო სპასალარი გუნდსა ზედა ერთსა ბანაკისასა“ გრი, 22; „იელტონ ყოველნი იგი გუნდი გარსკულავთაჲ“ ხ. გაბ.-მოცაქ. 91,22; „გამოჰნდეს გუნდნი ანგელოზთანი“ ფსკტ. 150,9; განყო ერი იგი სამად გუნდად“ I, I მფ. 11,11; „გუნდნი ანგელოზთანი და კრებული ძალთა ზეკათა შინა... თაყუანისცემენ“ მ. ნჯ. 100,27. იხ. თანაგუნდი.

გუნდრუკ-ი საკმეელი, thus: „მოართუე მას ძღენი: ოქროჲ, გუნდრუკი და მური“ მთ. 2,11; „გუნდრუკსა შესწირვიდენ შენდა“ I, ეს. 60,6.

[გურა] იხ. აღმოგურა, გამოგურა, მიგურა, მოგურა, წარგურა.

გურდემლ-ი გრდემლი: „ჰგიეს იგი ეითარცა გურდემლი განუკეთელი“ O, იობ 41,15; „უბრძანა მიღებად გურდემლი მჭედელთაჲ საყოობილესა მას“ ანდ.-ანატ. 224,14.

გურემა იხ. გუმერა.

გურინვა იხ. მგურინაჲ.

გურიობა «დაძრომა», «შუება»; მოვლა, მოტარება: „ყამ რაჲდენმე გარე გურიობ“ O,—„ყამსა რომელსამე გარე დაძრებინ“ pb., ფს. ხოლ. 7,12; „მოიღე ქვარი, გურიობდ ქალაქი მეძავი“ O,—„მიიღე ქვარი, იშუებდ ქალაქი მეძავი“ G, ეს. 23,16; „აგურიობნა იგინი უდაბნოს ზედა ორმეოც წელ“ G, რიცხ. 32,13.

გურიობა აშლა, მიმოლეენება: „გურიობამან გულის-თქუმისამან ცეკლის გოზებაჲ უმანკოთაჲ“ M, სიბრძ. ხოლ. 4,12.

გურიტი: turlur: „მოცემდ შესაწირავი... ორნი გურიტნი ანუ ორნი მართუენი ტრედისანი“ ლ. 2,24; „ქმაჲ გურიტისაჲ ისმა ქეეყანასა ჩუენსა“ O, ქებ. 2,12; „გურიტმან და მერცხალმან და მჭურინავმან და ეელისა სირთა დაისწაელნეს ჟამნი მოსლვისა მათისანი“ I, იერემ. 8,7.

გურკა კურკა; კურკლი: „ჰამდა ბერი დღითი-დღე გურკასა ბაიავსასა ათორმეტსა“ მ. ცხ. 1095; „პოეა ბურმან გურკაჲ აკლპისაჲ“ მ. ცხ. 3627.

გურკნვა მოხვევა, მოფერება, ჩახუტება: „არა რეცა გუშინ გიგურკნეედი შენ მკერდი ჩემი ზედაჲ“ ფსკტ. 142,16.

გუს- იხ. შეგუს-.

გუშაგ-ი მზერაჲ, თვალყურის მადეენებელი: „გუშაგნი წარაელინა დავით ხილად, თე ჰეშმარიტად მოსრეე არსა-ძი“ O. I მფ. 26,4.

გუშინ: -გუშინ მეშჯდს- ჟამსა დაუტევა იგი სიცხემან“ ი. 4,52; „გუშინ და ძეუეა“ M, I მფ. 4,7; „გუშინ და ძოლან“ M. I ნშტ. 11,2. იხ. გუშინდელი, გუშინდითგან.

ეუშინდელ-ი: „გეშინდელი დღე, რომელ წარეწდა“ ფხ. 89,4; „გუშინდელი იგი სიტყუაჲ თეალსაცა გეამისასა სანთლად იტყოდა“ ხ. გაბ.-მოც. ხაკნ 89,5; „არა მოიჯსენენ გუშინდელნი იგი კეთილნი“ ფსკტ. 150,9. იხ. გუშინ.

გუშინდითგან გუშინდლიდან: „გუშინდითგან და ძეუანდითგან“ O. გამოსლ. 21,29; „გუშინდითგან“ გამოსლ. 4,10. იხ. გუშინ.

გუჯარ-ი წიგნი, დაწერილი: „საგანძერისა გუჯარნი“ ქ. ცხ. 194,12; „იყო გუჯარი დაწერილი ტაძრისა შინა და რაჟამს მღდელი ვინმე დაიგონიან და დაწერიან სახელი მისი“ მრთ. C. პავ. თეპ. 221.

[გჯან] იხ. დაგჯანება.

გჯან-ი «მცხუედი»: „შეწყნარებელ მისა, ვითარცა ღრუბელი გჯანი“ pb.,—„რომელნი სათნო არიან მისა, ვითარცა ღრუბელი მცხუედი“ O, ფს. ხოლ. 16,15.

გჯანად გვიან: „გჯანად ირწმენე (სიტყუაჲ), მალიად სარწმენო იყაე“ მ. ცხ. 2357.

გჯვის იხ. ვ.

გჯნ-ი, გუნ-ი სიყვითლე (სენი): „დაგსცნე თქენ მჯერკალებითა და გჯნითა“ O. ამოს. 4,9; „გჯეჯმოს... გუმითა ხორშაკისაჲთა, გჯნითა და დანდალეკითა“ M, II შჯ. 28,22.

გჯრგჯნ-ი გვირგვინი; «არდაბაგი», მოაჯირი: „შეთხზეს გჯრგჯნი ეკალთაგან“ მთ. 27,29; „გჯრგჯნი ედგა ოქროჲსაჲ და შარაენდედი იყო ზეხისაჲ და ძოუელისაჲ“ O, ეზთ. 8,15; „გჯრგჯნი მოალ დიდმან თუედოს“ ნრხ. 73,13; „უკმნე გჯრგჯნი სართლსა შენსა“ G,—„არდაბაგი გარეშოს მისა მოკმენ“ pb., II შჯ. 22,3. იხ. გჯრგჯნოსანი, გჯრგჯნოსან ქმნა/ყოფა.

გჯრგჯნის-თანამოდგამ-ი მეფის მოადგილე: „მეორეთა მათ გუნდთა გჯრგჯნის-თანამოდგამ ეყაე“ მნჯ. 80,8. იხ. თანამოდგამი.

გჯრგჯნის-მომცემელ-ი გვირგვინის მომნიჭებელი: „გჯრგჯნის-მომცემელი იგი მძლეთაჲ“ კ. ბერ.-მარტკლ. 180,26. იხ. მომცემელი.

გჯრგჯნოსან-ი გვირგვინის მატარებელი: „ცათა შინა წინაშე მაღლისა გჯრგჯნოსან იქმნეს“ მ. ცხ. 1201. იხ. გჯრგჯნი.

გჯრგჯნოსან ქმნა/ყოფა გვირგვინით შემკობა: „არა

გკრგკნისან იქმნების" II ტიმ. 2,5; „დიდებითა და პატიოთა გკრგკნისან ჰყავ იგი" ფს. 8,6; „რომელმან უთმინონი იგი მოთმინებითა გკრგკნისან ჰყუენ" ვარ. 509. იხ. ქნა, ყოფა.

გძილ-ი «ძვიდე», «გისოსი»: »გძილი მისი გარშოგს-გარეშე მრგუალად ზოგი წყრთისაგ" O,—„ძგიდე მისი და მოგარეებული მისი გარემო კერძო წყრთისა" pb., ეზეკ. 42,17; «ცოდ ერთ იყო გძილი ბაკად გამოთლილი შინაგან გარემოგს" O,—„გისოსი გოჯეულსა ქქონებელი გამოთლილსა შინაგან მრგულივ" pb., ეზეკ. 40,43; »გძილსა ეზოსა ერთისასა ერთ კერძო შესაკინძველად" გამოსლ. 26,9.

გძლაბ-ი იხ. გრძლაბი.

დ

დონ, ქართული ანბანის მეოთხე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—4.

დ-ჯერ: »მკორედ პარკად" DE, მთ. 23,42.

და და (კავშ.); რათა (კავშ.): „მომიპყრ და ვეპამო"- ია. რომ.-ქართხ. იხაკ-იაკ. 12,6.

-და (ნაწილაკი): „რომელთა აღრიცხეაგ კნინლა-და შეუძლებელ არს" ი.-ე. 28,33.

-და თან; -თჳს, მომართ/მიმართ: „ღალდებაგ ჩემი შენდა შეჯდინ" ფს. 101,2; „ძმის-წული ჩემი ჩემდა და მე მისდა" O. ქება 2,16; „გამოვედით ჩემდა" O, IV მფ. 18,31; „არა იწყებეთ მოსლვად ჩევნდა" მსკ. 40,14.

და (დისა) და: „დაგ მისი ვარ" დაბ. 2,18; „დანი მაგისნი ყოველნი ჩუენ თანა არიან" DE, მრ. 6,8. იხ. დედდა, მამდა, ცოლის-და.

დაახლება დაახლოება, მიახლოება: »უკუეთუ ვინმე დააახლნეს საცხოვარნი თჳსნი ყანობირსა" ხალ. 61,10; „ნუეკეი დაეახლები მათ, ნუცა შეეხები მათ" მ. ცხ. 20ვ. იხ. ახლება.

დაბა «აგარაკი», სოფელი, უანა: „უთხრეს ქალაქსა და დაბნებსა (აგარაკებსა C)" DE, მრ. 6,14; „მოპელიდა... ქალაქებსა ყოველსა და დაბნებსა" მთ. 9,35; „თაგდი ვიდოდა ქალაქად-ქალაქად და დაბად-დაბად" ლ. 8,1; „მოზღუდეს დაბნები მათი" O, იგდ. 4,4; „მო-რაგა-ვიდოდეს დაბასა" მრ. 18,12; „შეუდგნ მათ... დაბით-დაბად" Sin.—11,94ვ. იხ. დაბუები, მდაბიო, მდაბიონი, მდაბიური, მდაბერი. შდრ. ედაბნო.

დაბა-გ ხისხლისა-გ «აკელდამა» (იხ.)

დაბადება «დაფუძნება», დამყარება, შექმნა, ქმნა, შობა: „რომელ შენ დაჰბადე" Ქ,—„რომელ შენ დაფუძნენ" Ქ. ფს. 8,4; „ადამ პირველად დაიბადა და მერმე ევა" I ტიმ. 2,13; „დაჰბადე იგი და შეექმენ იგი" I. ეს. 43,7; „ვიდრე მთანი არღა დაბადებულ იყუნეს" ფს. 89,2; „რომელმან დაჰბადნა ცანი და კეუყანაგ" M, დაბ. 14,19.

დაბადება «დასაბამი», ქმნილება; ბიბლია: »დაბადებითგან სოფლისაგთ" C,—„დასაბამითგან სოფლისაგთ" DE. მთ. 25,34; „დასაბამითგან დაბადებისაგთ" მრ. 10,6; „დღითი-დღედ ვიკითხავ დაბადებასა" მ. სწ. 259,21.

დაბადებულ-ი ქმნილი; შობილი: „მაბარენ ჩუენ დაბადებულითა შენითა" ფს. 91,5; „აღიცხო ქეყანაგ დაბადებულითა შენითა" ფს. 103,24; „ესე ყოველი სარგებელისაჲს კაცთაგს დაბადებულ არს" მ. სწ. 89,27. იხ. ბადება; შდრ. პირველ-დაბადებული.

დაბადებულობა შექმნილება: „ნუ შეურაცხ-ჰყოფ ღმრთისა დაბადებულობითა შენითა მის მიერ" მ. სწ. 9,31. იხ. დაბადებული (დაბადება).

დაბალ-ი იხ. სიდაბლე.

დაბანა «მობანა», «განბანა», მონათვლა: „დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა" DE,—„მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს" C, ი. 9,7; „დაბანნა იგინი ნაგუემისაგან" Ქ.—„განბანნა იგინი ნაგუემითა" Ქ, საქ. მოც. 10,33; „დაიბანენ ფერჴნი ჩემნი" O, ქება 5,3; „დაჰბანენ ფერჴნი მისნი მტუერისაგან" მ. სწ. 178,32. იხ. ბანა.

დაბანაკება დადგომა, განლაგება: „დაიბანაკა უდაბნოსა მას" დაბ. 12,8; „დაებანაკა იორსა ზედა" ჯ. ცხ. 50,10.

დაბანაკებულ-ი «დავანებული», დადგომილი: „იხილა ბანაკი ღმრთისაჲ დაბანაკებული" დაბ. 32,1; „დაბანაკებულ იყუნეს ღელესა მას შინა" M,—„დაეანებულნი ღელესა შინა" G, მსკ. 7,12. იხ. ბანაკი.

დაბა-ქალაქ-ი «დაბნები და ქალაქები»: „მიეიდეთ... დაბა-ქალაქთა" C,—„წარეიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა" DE. მრ. 1,38. იხ. ქალაქი; შდრ. დაბნები.

დაბგერება «ბგერა», დგრიალი, ფეხის ხმა: „დაიბგერენ ფერჴითა და თქუ: ვაშა!" O,—„და იბგერენ ფერჴითა და თქუ: ვაშა, ვაშა!" pb., ეზეკ. 6,11.

დაბებკულ-ი «განკაფული», დაგლეჯილი, დაფლეთილი, დაკონკილი: „სანდალნი მათნი დაძეულებულ და დაბებკულ იყუნეს ფერჴთა ზედა მათთა" M,—„სანდალნი მათნი ძეულნი, განკაფულნი ფერჴთა ზედა მათთა" G, იხუ ნ. 8,5; „სამოსელი ჩუენი არს ძეული, დაბებკული, ნაგეთაგან შეურებული" ხალ. 88,18; „არა გემოსოს ძონძი დაბებკული ჟამსა მიგებისასა" მ. სწ. 290,20. იხ. ბებკელი (ბებკა).

დაბერება მოხუცება: „რაჟამს დაჰბერდე" ი. 21,18; „მე დავბერდი და გარდაჰკჳედ დღეთა" GM, იხუ ნ. 28,2; „დაბერდა იოდაე, სავსე დღითა" M, II ნშტ. 24,15; „რომელი ჰაბუკა არა დაბერდა" მ. სწ. 3,21. „მე დაბერებულ ვარ" O, I მფ. 12,2; „მშობელნი ეგე დაბერებულ არიან და სცთებიან" ფსკ. 120,6; „დაბერებულსა ამას სოფელსა... გამოუჩნდა ძუ იგი" ია. რომ.-ქართხ. იხაკ და იაკ. 104,1; „მოხუცებულ ვარ და დაბერებულ" მ. სწ. 204,31.

დაბერვა «დანესტუა», «ყურება», ჩაბერვა, დაყურება: „დაჰბერო ნესტესა" M, — „დაჰნესტუა რჩისასა" G, მსკ. 7,18; „იყოს ვითარცა დაჰბეროთ ნესტუსა მას, მოადგეთ ქალაქსა მას ყოველნი მბრძოლნი" M,—„იყოს, ვითარცა აყურნეთ საყურნი, აღღაღატყაენ ყოველმან ერმან თანად" G, იხუ ნ. 6,8; „დაჰბერეთ ნესტუსა ახალ

სა თავსა თუეთასა" ფს. 80,4; „დაჰბერონ საყურსა მას დიდსა" I, ეს. 27,12. იხ. ბერვა.

დაბეჭდვა ბეჭდის დასმა, გამოსახეა, დაწერა: „დაბეჭდეს ლოდსა მას დასისა მის თანა" C, მთ. 27,66; „დაჰბეჭდე ბეჭდითა შენითა" O, დან. 12,18; „დავწერე წიგნსა შინა და დავჰბეჭდე" O, იერემ. 32,10; „მისცეს მას საფიცი მტკიცე და დაუბეჭდოს მძივითა მით..., რაჲთა უშიშად მოვიდეს მისა" მ. სწ. 294,4; „დაჰბეჭდა მას ჯუარი სამჯერ" ი. მოც. 62,14.

დაბეჭდვინება ბეჭდის დასმევინება: „დავაწერე ქარტაჲ და დავაბეჭდიე" მ. ცხ. 420г. იხ. დაბეჭდვა.

დაბეჭდულ-ი, დაბეჭდილ-ი ბეჭედდასმული; «დაკრძალული»: „ვერ ძალ-მიც აღმოჩინთვად, რამეთუ დაბეჭდულ არს" I, ეს. 20,11; „ვითარცა სიტყუანი წიგნისა დაბეჭდულისანი" I, ეს. 20,11; „ოქროჲ და ვეცხლი დაბეჭდული ძუს სახლსა შინა ჩემსა" H—341,730; „იხილეს კარი... დაბეჭდილი (დაკრძალული—var.)" თეოდრ. 568. იხ. ბეჭედი.

დაბზარვა იხ. დაბძარვა.

დაბირ-ი, დაბირამ-ი საღვთო მცნების წარმოსათქმელი ადგილი ტაძარში: „პირისპირ დაბირისა" III შფ. 7,49; „ქმნა... სერსეროთი დაბირამს" M, II 57ტ. 8,10.

დაბმა დაბმა; გადგმა, მოკიდება; დაწყება; «განბმა»: „დააბა საკედარი თჳსი" თეოდრ. 558; „დაიბენ ძირნი ჭეშ კერძო" O,—„განიბან ძირი ჭეშ" pb., ეს. 27,31; „ძირნი მი'ნი დაიბნა ღრმიად" თომა მოც. 18,24; „დაეაბათ აწ ძალთა ღმრთისაჲთა" ათ. მრთ. 230г. „ვირი დაბმული" მთ. 21,2; „ცხენნი ხოლო დაბმულნი" O, IV შფ. 7,10. იხ. ბმა; ძირდაბმელ-.

დაბნებ-ი სოფლები, მხარენი: „დაადგინნა მეფემან დაბნებისა მთავარნი ყოველსა სოფელსა" ეს. 2,8; „წარვიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა" DE,—„მივიდეთ... დაბა-ქალაქთა" C, მრ. 1,38. შდრ. დაბა.

დაბნევა «დაგდება», დაცემა, გაბნევა, გაფანტვა, «დატეხება»: „დააბნია ვეცხლი იგი" DE,—„დააგდო ვეცხლი იგი" მთ. 27,5; „დააბნია სამოსელი თჳსი" DE,—„დააგდო ფიჩ თჳსი" მრ. 10,50; „საუუდრეს... არს მჴედარი, რაჟამს თაჲთ თჳსით ჩუენად დაბნიის შიშისაგან საკურველი თჳსი" მ. სწ. 103,20; „მოაწინის მწუხარებანი, რაჲთა დაბნიოს გონებაჲ" მ. სწ. 74,14; „დააბნია სამოსელი თჳსი მათ წინაშე" A,—„დაუტევა სამოსელი თჳსი მათ თანა" B, სბსტ. 188,22.

დაბნევა დაფანტვა: „მაჯანად არა ჯერ-არს დაბნეულ საკმართაჲ" მ. ცხ. 40v. იხ. ბნევა.

დაბნელება დაესება, «შერიყუნება»: „მზე დაბნელდეს" მთ. 24,29; „ბნელი შენ შიერ არა დაბნელდეს" ფს. 138,12; „დაუბნელდენ თუალნი მათნი, რაჲთა არა ჰხედვიენ" მრთ. 11,10; „დაბნელდი შესულებითა" I, იერემ. 8,21; „ცაჲ დაბნელდა ღრუბლითა" III შფ. 18,45; „დღე დამედ დაბნელოს" O, ამოს. 5,8; „აჰა დაბნელდა" C,—„შეიდნ-რიეუნებოდა" DE ა. 6,17.

დაბნელებულ-ი დაესებული; უსინათლო; ბნელი: „დაბნელებული ესე სოფელი განანათლე" ფლკტ. 141,28; „დაბნელებულ და შესულებულ თავნი მათნი არიედ მრავლითა მით უგუნურებითა" ოქრ.-მარხ. და ათონ. 110,20; „რაჲთა დაგუ.მორჩილნეს ჩუენ თჳსსა მას დაბნელებულსა განზრახებასა" ათ. 90,14.

დაბორკილებულ-ი «შებორკილებული»: „შეეყიდინ შენ წინაშე სულ-თქუმაჲ დაბორკილებულთაჲ (შებორკილებელთაჲ ქ)" C, ფს. 78,11. იხ. ბორკილი.

დაბრკოლება, დაბრკოლება «დაყდუნება», «წიწვა», «ცთუნება», «ბრკუმა», ხელის შეშლა, შეფერხება, შეცთენა, შეჩერება, დახეეა უკან; «საფრჩეებაჲ»: „გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა" pb.,—„მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა" G, რიფს. 22,32; „რომელმან დაბრკოლოს ერთი" DE.—„რომელმან აცთუნოს ერთი" C, მრ. 9,42; „ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა" M,—„ნუცა იწიწვი პირისაგან მათისა" G, II შჯ. 31,6; „დამაბრკოლნა ჩუენ სატანა" I თეს. 2,18; „დაბრკოლებდეს შენებისა მისგან" I, II ეზრა 4,4; „არა დაბრკოლდეს ჩემდა მომართ" ლ. 7,28; „არა დაბრკოლნეთ ოვინი" მთ. 17,27; „დაბრკოლნა იგინი ზრახვისა მისგან" სჯ. მოც. 27,43; „ვინ დაგაბრკოლნა თქუენ ჭეშმარიტებისა: არა მორჩილებად" გალატ. 5,7; „მე დავაბრკოლნე დამკჳდრებულნი ამის ქუეყანისანი პირითა" O,—„მე უსაფრჩეებ დამკჳდრებულთა ქუეყანისა ამისთა" pb., იერემ. 10,18; „ნეტარ არს კაცი, რომელი არა დაბრკოლდეს პირითა თჳსითა" pb., — „ნეტარ არს კაცი, რომელსაცა არა უბრკუმა ენითა თჳსითა" O, ზირ. 14,1.

დაბრკოლება შეფერხება, ხელის შეშლა: „ქელმწიფებაჲ ეგე თჳეუნი დაბრკოლება ექმნეს უძლურთა მათ" I კორ. 8,9; „შებრკოლდეს იგინი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა" ბრთმ. 9,32.

დაბრკოლებულ-ი დაკლებული: „დაბრკოლებულ არიან დიდებასა ღმრთისასა" ბრთმ. 3,23. იხ. ბრკოლება.

დაბრმობა დაბრმავება: „რომელნი ხედვიდეს, დაბრმნენ" C, ი. 9,39; „ნუმცა დაბრმდებიან გულსანი თუალთა ჩუენთანი" რიფს. 164,24; „ჴრთმმან დაბრმნის თუალნი მხედველთანი" O, გამოსლ. 23,8; „დაუბრმნა გონებანი ურწმუნოთანი" II კორ. 4,4; „სიყუარულეა სოფლისაჲ ამის დაბრმობს კაცსა და ვერ შემძლებელ არს ბილვად შეუნიერებასა" მ. სწ. 102,30. „გგუემოს... დაბრმობითა გონებისაჲთა" pb., II შჯ. 28,28.

დაბრმობილ-ი შესლბობილი, გაბეცებული: „დაბრმობილნი გულნი გჳონან" მრ. 8,17. იხ. ბრმობა.

დაბრყჳლება თვალის სინათლის მოკლება; დაბლაგვება: „დაუბრყჳლდეს თუალნი მისნი ხედვად" O, დან. 27,1; „მისგან დაბრყჳლდიან (თუალნი) და ვერ შეუძლიან ხილვად" მ. სწ. 193,34; „მახჳლნი ჩუენნი დაბრყჳლდეს" რიფს. 100,19.

დაბრყჳლებულ-ი სინათლე დაკლებული: „მსგავს არიან იგინი თუალთა დაბრყჳლებულთა, რომელნი ვერ შემძლებელ არიედ ხილვად ბრწყინვალებასა მზისასა" მ. სწ. 154,6.

დაბრჯგუელება: „დაბრჯგუელდეს ჩემნი საწერტელნი" Ath.—11,210г. იხ. [ბრჯგუელება].

დაბუდება «დამკჳდრება», დადგომა: „მფრინველთა ცი-

სათ დაიბუდეს (დაიჭედრეს C) რტოთა მისთა“ ლ. 13,19; „ჴოლო მისთ ზედა დაიბუდეს ყოველთა შფრინველთა“ O, ეზეკ. 31,6; „დაიბუდის თაგუსაჲ მათ შინა“ Sin.—11,89г. „ყველაზე ტალაკრებითა უდაბნოსა დაბუდებულ“ ოქრ.-მარხ. და ოთ. 101,14.

დაბუნაგება დაბინავება: „დაიბუნაგეს მთასა გარე (ავაზაკთა)“ მ. სწ. 292,1.

დაბურვა «დახურვა», «დაფარვა», შებურვა, აფარება, შეხვევა; «გარდართუება», «გარდართება»: „დაჰბურეს თავსა და ჰგულებდეს მას“ ლ. 22,64; „დაბურდინ მით კერძობაჲ წესებისაჲ“ G. რიცხ. 4,3; „დაბურონ იგი საბურველითა ტყავისაჲთა“ G,—„დაფარონ იგი საბურველითა ტყავთა“ pb.. რიცხ. 4,8; „დაიბურა პირი თჳსი“ ფილმ. 292v; „ესენი დაბურვიდეს მათ და დაიდგენდეს“ pb.,—„მათ გარდართუეს (გარდაჰრთჳს O) და გაწყვეს იგი“ OI, ნეჰმ. 3,3.

დაბურვა დახურვა: „მამაკაცისაჲ არაჲ ჴერ-არს დაბურვაჲ თავისაჲ“ I კორ. 11,7.

დაბურვილ-ი «მობურვილი», მოხურული: „იყო იგი დაბურვილ“ O,—„იყო იგი მობურვილ“ G, დან. 13,32. იხ. ბურვა.

დაბუშება, დაბუშუება «დაწნა», მოდუნება; გაშეშება; დაბუქება: „დაიბუშა ჴრცელი ბარკლისა იაკობისი“ O, დან. 32,23; „სიჴოაულე ძეალთა მისთა დაიბუშუა (დაწნა pb.)“ O, ოთხ 33,19. იხ. ბუშება, ბუშუება.

დაბნელულ-ი შესვრილი: „დაბნელულ იყუნეს წჳმედათა მათ სისხლითა“ ანდ.-ანატ. 227,9. იხ. ბნელება.

დაბძარვა, დაბზარვა «ჩამოპება», გახეთქა, დახევა: „თხრიენი... დაიბძარნეს“ G, იხუ ნ. 9,13; „დაიბძარნა იისუპან სამოსელნი თჳსნი“ G,—„ჩამოიპო ისო სამოსელი თჳსი“ M, იხუ ნ. 7,6; „ჴორცნი მათნი დაიბზარნეს... გუეშთია“ Sin.—11,124г.

დაბძარვა დაბზარვა, დახეთქა: „ბრძანა... ზროხისა ძარღჳთა უბელეთა დაბძარვაჲ ბეჭთა მისთაჲ“ მ. ცხ. 177v.

ლაბძარულ-ი დამსკდარი, გაპობილი: „ეჩუენნა ჴორცნი დაჭრილნი და დაბძარულნი“ მ. ცხ. 168v. იხ. ბძარვა.

დაგდება «დაბნევა», «დატეება», «განგდება», მიტოვება, «დაცადება»: „დაადგო ვეცხლი იგი“ C, —„დააბნია ვეცხლი იგი“ DE, მთ. 27,6; „არა დაგაგდოს შენ“ M, — „არა დაგიტეოს შენ“ G, II მჴ. 4,21; „ნუ დამაგდებ მე“ Ქ, — „ნუ განმაგდებ მე“ Ⴑ ფხ. 37,22; „დაადგო იგი ჭეუყანასა ზედა“ pb.,—„დასცა იგი ჭეუყანად“ O, დან. 8,7; „რომელმან არა დამიგდე მე. მჴევლი ესე შენი“ ფლკტ. 140,22; „საწუთროჲ ესე დაგიგდებს“, ბალ. 96,15; „დაეაგდე სამკჳდრებელი ჩემი“ pb..—„დაეაცადე სამკჳდრებელი ჩემი“ O, იერემ. 12,7.

დაგდება «დამშჳილება», დახურვა, დახშვა: „დაუგდნა (კარნი)“ G,—„დაშჳეღნა (კარნი)“ M, მხ. 3,26. იხ. გდება.

დაგდებულ-ი «დაცკვნებული», გაგდებული, შეურაცხყოფილი: „ჴუენ დაგდებულ გზათა ზედა“ O.—„იყო დაცკვნებულ საზარცთა ზედა“ G, იერემ. 14,14; „არა ვიხილე მართალი დაგდებულ“ ფხ. 36,25; „პოვეს მკუდარი დაგდებული გზასა ზედა“ მ. ცხ. 382г. იხ. გდება.

დაგება «შთადება», ჩაგება; დადება, გაშლა, დაფენა, «დაჯდომა»: „დააგო ღანკლასა ზედა“ M,—„შთადვა კალათსა“ G, მხ. 6,19; „დააგენ მხჳლნი ქარქაშთა მათთა“ მ. სწ. 60,14; „არაჲ მაქუს, რაჲ დაუგო მას“ ლ. 11,6; „დაუგო მათ ტაბლაჲ“ ხაჭ. მოც. 10,24; „დაუგეს სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწუა“ O, I მფ. 9,25; „რომელმან დაუგოს მახჳ“ O, ზირ. 27,29; „სამსჯაროჲ დაეგო და წიგნნი განეხუნეს“ O,—„სამსჯაროჲ დაჯდა და წიგნნი განეხუნეს“ G, დან. 7,10.

დაგება შერიგება: „დაეგე ძმასა შენსა“ მთ. 5,24; „დამაგნა ჩუენ თჳსა თჳსსა ქრისტჱს მიერ“ II კორ. 6,18; „მრავალთა ლაღულთა დაგებ“ მრთ. A, ანტ. დ. 201. „გინებისაჲ არს დაგებაჲ“ G, ზირ. 27,23; „დაგებაჲ ესე მოვიღეთ“ მროშ. 5,11. იხ. გება.

დაგება მიქცევა, მიმართვა: „დაგებდა მას მშჯობად“ ხაჭ. მოც. 7,20. იხ. გება.

დაგება მიგება, მიზღვა: „ანუ თუ მისა დავაგე მე ბოროტი მათ, რომელთა მომაგეს მე ბოროტი“ ფხ. 7,5. იხ. გება.

დაგება შეწირვა: „დაეგე მათ“ ბად. 45,24. იხ. გება.

დაგებულ-ი დადებული, მორთული, გაშლილი; «გარდაგებული»: „მას ზედა დაგებული შეურაცხ-ჰყავთ“ O, მალ. 1,7; „დაჰშჳდი ცხედარსა ზედა დაგებულსა (გარდაგებულსა G)“ O, ეზეკ. 28,41; „მან გიჩუენოს თქუენ ჭორი დიდი, დაგებული“ მრ. 14,15. იხ. გება, წინა-დაგება.

დაგებულ-ი იხ. წინა-დაგებული.

დაგესლება დაჟანგება: „ნუ დაგესლდების იგი ქუათა თანა წარსაწყმედელად“ O, ზირ. 29,18. „ოქროჲ თქუენი და ვეცხლი თქუენი დაგესლებულ არს“ იაკ. 5,3; „ჴურკელი რაჲმე დაგესლებული დალეთუ მრავალ-გზის განპრცხა წყლითა, გესლი იგი არავე განეყარის მისგან“ მ. სწ. 48,17.

დაგვა იხ. სადაგავი, სადაგველი.

დაგლა დანაყვა, დამსხვრევა, შემუსრა; «მოგლა»: „დაეგლნე იგინი და არღარა აღემართნენ“ O, II მფ. 22, 39; „რომელი ურწმუნოთა მათ ნათესავთა შეტყუებით დაჰგლის“ აპ. რომ.-კურთხ. მოს. 174,3; „დაგალე და იცხე“ pb.,—„მოგალე და დაიდევ წყლულებასა შენსა“ I, ეს. 38,21.

დაგლახაკება გაღატაკება, გაუბადრუკება, დაჩაგვრა, «დამდაბლება»: „მდიდარნი დაგლახაკდეს, შეეშინა“ ფხ. 33,11; „დაეგლახაკნე დაკიპარო“ O, იგ. ხოლ. 30,9; „უფალმან დაგლახაკის, განამდიდრის“ O, I მფ. 2,7; „რომელთა დაგლახაკნეს იგინი ფრიად“ O, ნეჰმ. 9,29; „ეთარ დაეგლახაკენით“ I, იერემ. 8,19; „დაჰგლახაკნე მკჳდრობისაგან შენისა“ O,—„დაჰმდაბლდე სამკჳდრებულისაგან შენისა“ pb., იერემ. 17,4.

დაგლახაკებულ-ი ღატაკი, გაჭირვებული, «მდაბალი»: „შეურაცხ და დაგლახაკებულ ვართ ქრისტჱსთჳს“ ფლკტ. 138,87; „დაგლახაკებულ ვართ ყოველსა ქუეყანასა ზედა“ O,—„ვართ მდაბალი ყოველსა შორის ქუეყანასა“ G, დან. 3,37. იხ. გლახაკება.

დაგლეჯა «მოგლეჯა»: „უკეთეთ რაჲმე მოჰკლის მტერისა მიერ... წუერთა დაგლეჯაჲ, გინა მიმთხუეაჲ“ ო.-ე. 35,33. იხ. გლეჯა.

დაგმობა მოძულება, ყვედრება (საყვედურის თქმა): „დაგმე ამაოჱაჲ საწუთროჲსაჲ“ ჱ. ცხ. 88r; „დაჰგმო თავსა თჳსსა“ ჱ. ცხ. 290v. იხ. გმობა.

დაგოზილ-ი გლესილი, დაწებებული: „მოგუართეეს... თჳთო საწყაული ზეთი ჰერწლითა, დაგოზილი ცარცითა“ ჱ. ცხ. 109v. იხ. გოზა.

დაგრილება ჩრდილის მოფენა, გაგრილება: „დაგრილეს მაღნართაცა ყოველთა ხეჲა სულნელთა“ ბარ. 5,8; „დაჲაგრილეთ ხესა ქეშე“ დაბ. 18,4; „ღრუბელმან... დაჲაგრილა მათ“ ჱთ. 17,5; „მიეიდა ხესა ქეშე, რაჲთამცა დაიგრილა“ H—241,420.

დაგრკილულ-ი «დამღილული», ჭიანაჭამი: „პური მათი საგზალი, ჭელი და დაგრკილული და დაჭმული“ G,— „პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღილულ“ M, იხუ 6. 0,5. იხ. [გრკილი].

დაგუბება: „დაყონ მდინარჱ იგი, რომელი შესდიოდა ქალაქსა და დაჲაგუბონ იგი“ S—1141,511. იხ. [გუბება].

დაგუემა დაცემა, დარტყმა, დანარცხება: „რაჟამს-იგი არა დაჲგუემნ მოძმესა მას თჳსსა ჭეუყანასა“ ბ. კეს.-იქუხ. დღ. 61,7. იხ. გუემა.

დაგულება შენახვა: „დაიგულეს სიმარჯუესა მათსა მრავალგან“ ჭ. ცხ. 30,10. იხ. გულება.

დაგუმერა «განგუმერა», «წერტა», «დაწერტა», დაჩხვლეტა, დაკოდვა: „დაგუმირნა ორნივე იგი, კაცი იგი ისრაჱლელი“ Fr,—„განგუმირნა ორნივე ისრაჱლელი კაცი“ G, რიცხ. 25,8; „მკჳდრნი გაზჱრისნი დაგუმირნა“ M,— „დამკჳდრებულთა ღაზჱრისათა უწერტა“ G. იხუ 5. 16,10; „დაგუმირეს იგი სართმებითა მით- თომა მოც. 19,35; „დაჲგუმერდი მათ მახჳლითა“ O, — „დაწერტნენ იგინი მახჳლითა“ pb., იერემ. 28,17. იხ. გუმერა.

დაგჳანება დაყოვნება: „ნუ დაჲგჳანდები“ მარკ. 248.

დადარნება «დამალვა», «მზერა», საფარს ცხოვრება: „დაიდარნა ველსა შინა“ G.—„დაეშალა მათ“ M, მხ. 0,48; „დაიდარნეთ უკუანა კერძო ქალაქისა“ G,—„უმზირდით უკუანა ქალაქსა“ M, იხუ 5. 8,4; „დაიდარნოთ“ O, IV მფ. 6,6.

დადარ(ა)ნებულ-ი «მზირი», ჩასაფრებული: „დადარანებულნი იგი აღდგენ ადრე ადგილით მათით“ M,— „მზირნი აღდგედ მწრაფლ ადგილით მათით“ G, იხუ 5. 8,18; „იყოს დან ვითარცა გული, დადარანებული გზათა“ აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 182,17; „ნეუკუე მთათა ვიდრემდე განდგომილ ეყავ, ანუ კეეთა სადაჳე დადარნებულ“ Ath.—11,84v.

[დადარნეულება] იხ. დადარნება.

დადარნეულებულ-ი ჩასაფრებული: „გული დადარნეულებული გზასა ზედა ცემად ტერფთა ჰუნთასა“ აპ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 90,6.

დადგინება «წარმოდგინება», «დაჳანება», დაყენება, დაწესება, დანიშვნა: „დამიდგინოს მე აწ აქა უფროჲს ათორმეტი დასი ანგელოზთაჲ“ C,—„წარმომიდგინოს მე აქა უმრაველეს ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთა“ DE, მთ. 20,53; „არაჳინ იყო კაცი, რომელმანჳცა შეიყუანა იგი სახიდ და და-მცა-ადგინა“ M.—„არა მუნ კაცი შემკრებელი მათი სახიდ დაჳანებისათჳს“ G, მხ. 19,15; „დაადგინა იგი გოდოლსა ზედა მის ტაძრისასა“ მთ. 4,5; „დაადგინა იგი მთაერად ეგჳპტჱსა ზედა“ საქ. მოც. 7,10; „დაჲადგინენ ადგილსა თჳსსა“ O, ნეემ. 18,12; „დაგადგინენ თქუენ შეილად“ I. იერემ. 8,10; „მე დამადგინა თქუენდა მსაჯულად და განმგებელად“ ი.-ე. 30,6.

დადგინებულ-ი «ზედამდგომელი»: „მოუჴდეს მოსეს ყოველნი დადგინებულნი ათასის-თავებად“ G,—„მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედამდგომელნი ათასის-თავთა“ pb., რიცხ. 31,48. იხ. დგინება.

დადგმა «დადება», «წინა ყოფა», «დასხმა», «ა(ღ)დგმა»: „უკუეე დასდგა კლდესა შინა ბეღე შენი“ G,— „და-თუ-სდჳა კლდესა შინა ბეღჱ შენი“ pb., რიცხ. 24,21; „დაადგემდით ფერჴთა თქუენთა ქჳდთა ზედა მათთა“ M,—„დადგენით ფერჴნი თქუენნი ქჳდთა ზედა მათთა“ G, იხუ 6. 10,24; „დამიდგა ბადჱ ფერჴთა ჩემთა“ O, გოდ. იერემ. 1,13; „დაგიდგა თქუენ იგაი“ M,— „წინა-გიყო თქუენ წინა-ყოფაჲ“ G, მხ. 14,12; „ქუანი... დადგნა იისუმან“ G,—„ქუანი.. დასხნა ისო“ M, იხუ 6. 4,20; „დადგა იგი ქალაქსა თჳსსა“ M.—„აღდგა იგი ქალაქსა თჳსსა“ G, მხ. 8,27; „დაიდგნა მეჯლნი, ილოციდა“ ლ. 22,41; „ეითარცა სიძესა, დამადგა მე გჳრგჳნი“ ეს. 61,10;„სხჳა იგაი დაუდგა მათ“ მთ. 13,24; „დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი“ ფს. 121,5. „მხიარულ არნ (მცონარი) ტაბლისა დადგმახა და წეხნ მარხჳისათჳს“ ჱ. სწ. 248,7.

დადგმულ-ი «დადგომილი», დადებული: „შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჳ დადგმული, საესჳ მფრინველითა“ O.— „შეიპყრობდეს ვითარცა მახჳ დადგომილი, საესჳ მფრინველითა“ I, იერემ. 5,27. იხ. დგმა; შარაჳანდდადგმული.

დადგომა «დგომა», «დამტკიცება», «ფერჴის დაპყრობა», «დაშთომა», «დადგრომა», შედგომა, გაჩერება: „რაჟამს დასდგეთ თაჳუანის-ცემად“ C,—„რაჟამს ჰსდგეთ ლოცვასა შინა“ DE, მრ. 11,25; „განყოფილი თავსა ზედა თჳსსა ვერ დადგეს“ C,—„რომელი განეეთის თავსა თჳსსა, ვერ დაემტკიცის“ DE, მთ. 12,25; „დადგა იესუ“ DE,—„ფერჴი დაიპყრა იესუ“ C, მრ. 10,49; „არა დაგიდგეს მათგანი არაჳინ წინაშე თქუენსა“ M,—„არა დაშთეს მათგანი არცა ერთი წინაშე თქუენსა“ G, იხუ 5. 10,8; „ვერღარა უძლონ დადგომად (დადგრომად C)“ Ч, ფს. 85,18; „ჩუენ არა დაჳდგებოდეთ“ ი.-ე, 50,2; „გზასა ცოდჳილთასა არა დადგა“ ფს. 1,1; „შილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს“ საქ. მოც. 17,14; „დინებისაგან დადგეს“ ბ. კეხ.-40-თჳს 119,20; „მეისარი ვერ დაუდგეს“ O. ამოს 2,15; „დადგეს ღიახესა ზედა“ ჭ. ცხ. 60,4. „შეიძეს იგინი ფუნდუკსა ერთსა დადგომად მას შინა და განსუენებად სიცხისაგან“ ჱ. სწ. (?)

დადგომილ-ი «დადგმული», გაკუდებული: „შეიპყრობდეს ვითარცა მახჳ დადგომილი, საესჳ მფრინველითა“ I,— „შეიპყრობდეს ვითარცა საბრჳ დადგმული, საესჳ მფრინველითა“ O, იერემ. 5,27. იხ. დგომა; წინა-დადგომა.

დადგრომა, დადრგომა «ადგილ(ის)-პყრობა», «ყოფა», «დაყოფა», «დაყოვნება», «ლოდნა», «დაჳანება», «დასადგურება», «დაჯდომა», «დადგომა»; «დაძინება»: „დაღაადგრა ადგილსა მას, სადაცა იყო, ორ დღე“ DE,—„ად-

გილ-იგდგა ბენ, სადა იყო, ორ დღე" C, ი. 11,6; „დაადგრეს მუნ სამ დღე" G,—„იყვნეს მუნ სამ დღე" M, იხუ. 5. 2,22; „დაადგრით აქა" DE,—„ელოდეთ აქა" C, მრ. 14,34; „მის თანა დაადგრეს (დაიყოვნეს C) მას ღამესა" DE, ი. 1,39; „დაადგრა იგი" M,—„დაივანა მცირედ" G, მხ. 19,7; „დაადგრეთ მუნ" M,—„დაისადგურეთ მას შინა" G, მხ. 19,1; „დაადგერ შენ ჩემ თანა" M,—„დაჯედ ჩემ თანა", G, მხ. 17,10. „ვერღარა უძლოს დადგომად (დადგომად Q)" ფს. 86,13; „არა დაადგრებიან სასჯელი მორჩილისა" pb.,—„არა დაიძინოს სასჯელმან მორჩილებასა" G, ლევიტ. 19,13; „მოვიდა და დაადგრა" მთ. 2,9; „ვინ დაადგრა შიშსა მისსა?" O, ზირ. 2,12; „ნიჭი უფლისაჲ დაადგრის მართალსა ზედა" ზირ. 11,17; „შეგიყოდით ვანად ჩემდა და დაადგერით" საქ. ნოც. 16,13; „დაადგრიან რტოთა მისთა ზედა" ოქრ.-გურიტ. 220,8; „გრძლებნი სართულთა მისთა დაადგრენ" ხოფ. 2,14; „დაადრგა ვიდრე სამ ჟამამდე" H—241,7. „შევედა დადგრომად მათ თანა" DE,—„შევიდა დაყოფად მათ თანა" C, ლ. 21,20.

დადგრომილ-ი დამდგარი, დამტკიცებული: „რომელი დადგრომილ იყო ბომონსა მას შინა არტემისსა" ი. მოც. 66,9; „დადგრომილად პოეს იგი წინაშე ბჭეთა მისთა" O, ხიბრძ. ხოლ. 6,15. იხ. დგრომა.

დადება «დადგმა», «დართვა», «დახურვა», «დაზავება»: „დაჰსდებდეს ეძლურთა" DE,—„დასდგმიდეს სნეულებასა" C, მრ. 6,56; „დასდვან მას ზედა სამოსელი მეწაღეი" pb.,—„დაერთონ მას ზედა სამოსელი ძოწეული" G, რიცხ. 4,8; „დასდვან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაკინთონი" pb.,—„დაჰხურონ მას ზედა საბურველი ტყავნი ჯაკინთონნი" G, რიცხ. 4,6; „დასდვას ცმელი ცხორებისაჲ" O,—„დაჰზავოს ცმელი მაცხოვარებისაჲ" G. ლევიტ. 6,11; „მუნ დადეოდიან წმიდაჲ წმიდათაჲ" O. ეზეკ. 42,13; „დადევით სასოებაჲ თქუენი უფლისა მიმართ" ფსკტ. 143,31; „დასდევ, უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა" მ. ცხ. 141.

დადება (გულსა) «გულისხმის-ყოფა», «შჯა», განზრახვა: „დაედვა გულსა თჳსსა" DE,—„გულისჴმა-ჰყოფდა გულსა თჳსსა" C, ლ. 2,19; „დაიდვა გულსა კაცთან... ძმასა თჳსსა შეურევნად" I,—„შჯიდეს კაცად-კაცადი... ძმასა თჳსსა" O, ეს. 41,6; „არარაჲ დაეიდევ გულსა ჩემსა უწყებად თქუენდა" I კორ. 2,2.

დადება ხაძირკუელისა «დაფუძნება»: „დადვა საძირკუელი მისი" M,—„დააფუძნა იგი" G, ისუ ნ. 6,26.

დადებულ-ი მოდებული, დასვენებული: „რაჲსა დადებულ არს მტევრი თავსა მაგის აპოლონისსა" ფსკტ. 134,20; „რომელსა არავინ სადა დადებულ იყო" აწან. ეგრ. 8112. იხ. დება; დანადები, დასადებელი, თავდადებული. სხვედ-დადება, წინა-დადება, კელის-დადება.

დადინება დადენა: „უკეთუ არა დაადინო წყალობაჲ შენი ბონასა შენსა ზედა" მ. სწ. 147,25. იხ. დინება.

დაძნობა «განკაფა» «შეძრწუნება», დალევნა, დაცვეთა: „დაძდნარნი საუმეოთა" G,—„განკუფდეს იგინი საუმეოთა" M, II მჯ. 32,24; „დაძიდნა გული ჩემი" O,—„შემიძრწუნდა გული ჩემი" M, ესთ. 15,10; „თოელი და მყინვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა" O, ხიბრძ. სოლ. 16,21; „ვითარცა ცჳლი რაჲ დადნის წინაშე ცეცხლსა" ფს. 67,3; „დადნენ ჴორცნი მათნი" ზაქ. 14,12; „დაადნეე, ვითარცა დედაზარდლისა ქსელი, სული მისი" ფს. 88,12; „დადნენ მთანი, ვითარცა ცჳლნი, და კლდენი; ვითარცა ჭონი სიცხესა, ვითარცა მყინვარი მზესა" მ. სწ. 124,1.

დადნობილ-ი გადნობილი: „ცჳლი დადნობილი" ფს. 21,15. იხ. [დნობა].

დადრგომა იხ. დადგრომა.

დადრეკა მოხრა, დახრა: „პირი ჩემი დამედრიკა ქუეყანად" O. დნ. 10,9; „დადრიკონ იგი" I, იერემ. 48,12. „დალონებულ ვიყავ და დადრეკილ ზედა მეუღლა ჩემთა" O, II ეზრა 9,5; „თავი იგი მათი (ოთხ-ფერჴთაჲ) დაღმართ დადრეკილ არს" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 125,18. იხ. დრეკა.

დადუმება «დაცხრომა», «დასუენება», «დაცადება», დუმილი, გაჩუმება: „დაადუმა სული მათი მისგან" G,—„დააცხრვნა გული მათნი სიტყჳთა ამით მისითა" M, მხ. 8,3; „დადუმნა მარდოქე" M, — „დაესუენა მარდოქეს" O, ესთ. 12,1; „დალთუ ესენი დადუმნენ, ქუანი ღაღადებდენეე" ლ. 19,40; „ნუ დაიდუმებ, ნუცა დაჰშჳდნები" ფს. 82,2; „დადუმენ დადაყუე პირი" მრ. 4,39; „დადუმნა შეფე იგი კითხვისაგან" ფსკტ. 158,24; „დაადუმა უფალმან მისმან სიბრძნე მისი" იობ 64,17; „სიონისათჳს არ დაჰდუმნე" pb.,—„იერუსალემისათჳს არა დავაცადო" O, ეს. 62,1.

დადუმება დუმილი: „ვითარ მრავალ დადუმება იყო" საქ. მოც. 21,40; „უფროს დადუმება სცეს" საქ. მოც. 22,2.

დადუმებულ-ი «უტყუ», გაჩუმებული: „დგა დადუმებული" C,—„დაიდგრა უტყუად" ლ. 1,22; „იყო დადუმებულ" ლ. 1,20; „დადუმებულ არიან ცოდვანი" აპ. რომ.-კურთხ. მოს. 106,18. იხ. დუმება.

დადუხჭირება დაუშნოება: „ფრიად დადუხჭირდის ხედვაჲ მათი" მ. სწ. 139,17.

დავაკება გავაკება, მოსწორება: „მთანი დავავაკნე" I, ეს. 45,2; „გზათა განჰკაზმვიდიედ და დაავაკებედ" Ath.—11,60г. იხ. ვაკება.

დავანება «დადგინება», «ყოფა», «დაყოფა», «დადგრომა», დადგომა, დასახლება, დაბინავება: „არა მუნ კაცი, შემკრებელი მათი სახიდ დავანებისათჳს" G,—„არავინ იყო კაცი, რომელმანმცა შეიყუანა იგი სახიდ და დამცადგინა" M, მხ. 19,15; „უბანთა ზედა არა დაივანო" G,—„უბანთა ზედა ნუ იყოფი" M, მხ. 19,20; „დაივანა მუნეე" G, — „დაადგრა იგი" M, მხ. 19,7; „დაივანეს მათ მუნ" G,—„დაადგრეს მუნ" M, მხ. 18,2; „სადაცა დაივანო, დაივანო" G, — „სადაცა იყოფოდი, ვიყოფოდი მეცა" M, რუთ 1,16; „დავივანოთ მუნ ღეაას შინა" G,—„და ვიყუნეთ გაბაას" M, მხ. 19,18.

დავანებულ-ი «დაბანაკებული»: „დავანებულნი ღელესა შინა" G,—„დაბანაკებულ იყუნეს ღელესა მას შიდა" M, მხ. 7,12. იხ. ვანება.

დავარდნა დაეარდუა, «შეერდომა», «დაკლება»,«დამდაბლება», «განრომა»; «დება»: „დავარდა ფერჭალა თანა მისთა“ DE,—„შეერდა ფერჭალა მისთა“ C, ი. 11,32; „არა დავარდა სიტყუაჲ ერთი ყოელთაგან სიტყეათა“ G,—„არა დაკლდა სიტყუაჲ ერთი ყოელთაგან სიტყეათა“ M, ესუ ნ. 23,14; „უკეთუ დავარდეს (დამდაბლდეს G) ძმა შენი შენ შორის“ pb., ლევიტ. 25,30; „დავარდეს და თაყუანი-სცეს“ მთ. 2,11; „რომელი-იგი ეკალთა შინა დავარდა“ ლ. 8,14; „დავარდა (განერა O) ჭურჭერი, რომელსა იქმოდა თიქისაგან, ჴელთა შინა მისთა“ I, იერემ. 18,4. „სიდედრი სიმონისი დავრდომილ იყო მწურეალებითა“(I) DE,—„სიდედრი სიმონისი იდვა სიცხითა“ C, მრ. 1,30

დავარება ტკივნეულება, შეწუხება, «განჭრეტა»: „თუალნი ჭრიჳთანი არა დავარენ“ O, — „ქერიჳთა თუალნი არა განეჭრიტე“ იობ 31,16. იხ. ვარება.

დავარცხნა: „დაიეარცხნე წეერი შენი“ ი. ურა. 289ვ. იხ. ვარცხნა.

დაეედრება «ეედრად ჴონება», მიბარება, დაბარება: „ეედრა, რომელი დაეეედრა მას“ G,—„ეედრისა მისთჳს, რომელ ეედრად აქუნდა მას“ O, ლევიტ. 6,4; „ჴელოსანთა დაჰეედრებს, რაჲთა მარჯუედ ეჴცეოდიან და არარას მიაკირვებდენ“ ი.-ე. 35,28. იხ. ეედრება.

დავით-ი დაეითნი: „დაეითი მდინარე არს წყლისა ცხოველისაჲ“ A—135, 420.

დავიწყება მიეიწყება, «დაფარება»: „დაეიწყდა პერისა მოღებაჲ“ მთ. 16,5; „დამაეიწყდა კეთილი“ I, გოდ. იერემ. 3,17; „რომელი იტყოდის ცრუსა, არაეინ დაეიწყუდეს“ O,—„მიმთხუეველთა უსამართლოსა, არაეისეე დაეფარვის“ pb., სიბრძ. სოლ. 1,8; „დაეიწყებენ და არღარა იჴსენებენ“ მ. სწ. 269,25. „რაჲთა არა სიღრმესა შეცჳენ დაეიწყებისასა“ O, სიბრძ. სოლ. 16,11.

დავიწყებად-ი დასაეიწყებელი: „სიზმარი არს დაეიწყებადი, ნუ გრწამ მისი“ მ. სწ. 268,1. იხ. [ეიწყება].

დაელტობა იხ. დალტობა.

დავრდომილ-ი «მორეწე უპოვარი», «ჭირუილი», «ღლახაკი», ლატაკი, დაჩაგრული, დავარდნილი, უძლური, სნეული: „არა დააკლ სასყიდელსა დავრდომილისა და მოჭენისასა“ G,—„ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულეანსა“ M, II შჯ. 24,14; „დავრდომილ არს“ G,—„უპოვარ არს“ M, II შჯ. 24,15; „დევნა მან კაცი დავრდომილი (ჭირუილი C) ღლახაკი“ Ქ, ფს. 108,16; „უკეთუ დავრდომილ იყოს ძმაჲ“ G,—„უკეთუ ღლახაკი იყოს ძმაჲ“ pb., ლევიტ. 25,25; „ქარაული... დავრდომილი ტჳრთსა ჴეშე“ O, გამოსლ. 23,5; „ნუ ჰშძლეროზ დავრდომილსა, რამეთუ ღლახაკ არს“ O, იგ. სოლ. 22,22; „დაჰკურთხიდეს თჳთა დავრდომილთასა“ O, ამოს 2,7; „დავრდომილნი კაცნი მშჯდობით განისუენებდენ“ I, ეს. 14,30; „ღლახაკ და დავრდომილ ვარი მე“ ფს. 69,30. იხ. ერდომა.

დავრდომილობა «ღლახაკ ყოფაჲ», გაღარიბება: „უკეთუ დავრდომილობდეს ძმაჲ შენი, მყოფი შენ თანა“ G,—„უკეთუ ღლახაკიყოს ძმაჲ შენი, რომელი შენ თანა არს“ pb., ლევიტ. 25,35.

დავსება ჩაჭრობა: „საეშმილი იგი ენებათაჲ სიწმიდითა დავსოთ“ მ. ცხ. 15v; „ეერ დაავსებს ცეცხლსა მას“ მ. ცხ. 270v. იხ. ვსება.

დაზავება «დადება»: „დაჰზაეოს ცხელი მაცხოვარებისაჲ“ G,—„დასდვას ზედა ცხელი ცხორებისაჲ“ O, ლევიტ. 8,11 იხ. ზავება.

დაზავება «სწავლა»; მშვიდობის ჩამოგდება, შერიგება: „დაზაეებად ძეთა ისრაჱლისათა“ G,—„სწავლად ძეთა ისრაელისათა“ pb., ლევიტ. 11,47; „დაეზავა მირიამს“ ქ. ცხ. 74,1; „დაიზაენეს“ ქ. ცხ. 151,11.

დაზავებულ-ი მორიგებული: „რამეთუ დაზაეებულ არიან ოცდაოთხ დრაჰკნად“ ლიმ. 65,31. იხ. ზაეება.

დაზამთრება ზამთრის გატარება: „რომელსა დაეზამთრა მას ჭალასა შინა“ სჯ. მოც. 28,11. „მუნ ეირჩიე დაზამთრებაჲ“ ტიტ. 3,12.

დაზარება: „ეითარ არა დაიზარეთ სიშორისაგან გზისა მოსლეად რემ გლახაკისა“ მ. სწ. 282,31. იხ. ზარება.

დაზახება ყეირილი: „დაიზახნა მსაჯულთან მან ეითარცა ლომმან“ H—341,126. იხ. ზახება.

დაზელა დასრესა: „ეითარცა თიქაჲ უბნისაჲ დაეზელნე ივინი“ O, II მფ. 22,43; „ცკლი არა თე დალბეს და დაიზილოს, ეერ მიიღებს საბეჭდავსა კეთილად“ მ. ცხ. 206v. იხ. ზელა.

დაზერგნა დატკებნა: „დამზერგნოს მე გამოსლვასა მას თჳსსა“ მ. ცხ. 350r. იხ. ზერგნა.

[დაზიდვა] იხ. ზიდვა.

დაზორვა შეწირვა: „მიიყვანნეს და დაზორნეს ივინი წინაშე უფლისა“ O, II მფ. 21,9. იხ. ზორვა.

დაზრუნვა იხ. ზრუნვა.

დაზულება დახსნა: „წესი იგი დაიწენენ და დაზულენ“ II პეტრე 3,10; „რაჟამს ესრეთ ესე ყოელნი დაზულებიან“ II პეტრე 3,11.

დაზულებულ-ი დანგრეული: „იყო ტაძარი დაზულებული“ Sin.—11, 860r. იხ. ზულება.

დაზჯნა, დაძჯნა დადება, დახვეება, დამატება: „დაზჯნოს მას ზედა ყოელად-დასაწეველი“ M. ლევიტ. 6,12; „დაჰზჯნა მას ზედა“ III მფ. 18,33; „ცოდეილმან დაჰზჯნოს ცოდეაჲ ცოდეასა ზედა“ O. ზირ. 3,29.

დაზჯნულ-ი, დაძჯნულ-ი დახვეებული: „კეთილი თუ დაზჯნულ იყოს“ O, ზირ. 30,18; „დამალნა ივინი შეშათა შინა სელის ლელწისათა დაზჯნულისა მის მიერ ერდოსა ზედა“ G. ისუ ნ. 2,6; „შეკრიბნეს ყოელნი დაძჯნულსა მას ზედა სიერცესა ნაეთსა“ Sin.—11,890r. იხ. ზჯნა.

დაზღვევა «ზღვევა»: „დაზღეულ ყონ ივი ასსა სიკლასა“ G,—„აზღვიონ მას ათასი სიკლაჲ ეცხლი“ M, II შჯ. 22,10. იხ. ზღვევა.

დათესვა «თესეა»: „რომელი მოიღო კაცმან და დასთესა მტილსა თჳსსა“ ლ. 18,19; „ეჰკუს წელ დასთესო აგარაკი შენი“ G,—„ეჰკუს წელ სთესო ყანა შენი“ pb., ლევიტ. 25,3; „დასთესა ღუარძლი“ მთ. 13,25. „მიიტაცის დათე-

ხული იგი" მთ. 18,19; „პოვნასაკუთრებას მინაზონი დათესულსა მას ღვინისა" Sin.—97,32г. იხ. თესვა.

დათმენა «დაშთომა», «მოთმენა», ატანა, ტკივილთვა, დაცდა: „ამოირეულნან დათმინა წყლობაჲ ალილმს შ-ნა" C.—„ამორეული დაშთა დამჯდრებად ალილმს" pb., იხუ 5. 19,49; „რომელმან დათმინოს სრულიად" მთ. 10,22; „ოინელ დათმენის მრავლითა სულგრძელებითა" მრთ 9,22; „დათმინო ვითარცა შობადმან" O,—„მოთმინე ვითარცა მშობიერმან" pb., ეხ. 42,14; „რომელნი დათმინნა ქრისაგან თჳსისა" შუშ. I, 83; „ვერღარა დათმინა კაცთა მათ კადნიერებაჲ" მრთ. S, 8. კეხ.40-თჳს 113,32.

დათმენა მოთმენა, გაძლება, მხნეობა: „დათმენაჲ დაგრდჱილთაჲ არა წყმდეს სრულიად" ფხ. 9,19; „ივლტოდა. ვითარცა იხილა დიდი დათმენაჲ შენი" ანდ.-ანატ. 221.8. იხ. თმენა.

დათმობა მოთმენა, ატანა, გაძლება, დაცდა; წინააღდგომა; „თმენით დაუთმე უფალსა" ფხ. 80,2; „ვერ დაუთმობდა ურვათა მათ" ფლკტ. 135,28; „გლახაკმან ვერ დაუთმოს რაცხვასა" ჲგ. ხოლ. 12,6; „ვინ-მე დაუთმოს დღეს მას მოსლვისა მისისასა" მალ. 3,2; „შთადვე იგი (ნიგნი) ჭერჭერისა კეტისასა, რაჲთა დათმოს დღეთა მრაველთა" O. იერემ. 32,15; „დამითმეთ მე" ხოფ. 3,8; „თოლი და მყინვარი დაუთმობდა ცეცხლსა და არა დადნებოდა" O. ხიბრძ. ხოლ. 16,21; „ვერ დაგითმო შენ" ფიზ. XXIX, 22. იხ. თმობა.

დათოება დათოვება: „ჴნირად. ვითარცა თოელსა, დაათოებდეს ისარსა მონაჲთა ამათ შენთა ზედა" II მფ. 11,24. იხ. თოება.

დათრგუნვა «დატკებნა», «ბოროტის-დადება», გათელვა, გაქცევა: „ვითარცა მეკეცჱ, რომელი დასთრგუნაჲ თჳსაჲ" O,—„ვითარცა მეკეცემან-ღა დატკებნის თჳსი იგი თჳსაჲ" I, ეხ. 41,25; „ზაკვისა მათისათჳს დასთრგუნენ იგინი" C,—„ზაკვისა მათისათჳს დასდევ მათთჳს ბოროტი" Q. ფხ. 72,18; „რაჲთა არა დათრგუნონ იგი ფერჴითა მათითა" მთ. 7,6; „დამთრგუნა მე კაცმან" ფხ. 55,2; „დასთრგუნენ მდინარეთა შენთა" O. ეზეკ. 32,2; „ზღურბელნი ქარისა მისისანი დათრგუნენ ფერჴმან შენმან" O. ზარ. 6,30. „მიგეც ძალი თჳენ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკელთა" მ. სწ. 90,33. იხ. თრგუნვა.

დათრევა იხ. თრევა.

დათრ(გ)ობა დათრობა, ბევრის შესმა: „რაჟამს დაითრუნიან, მაშინ ჴერკულია (ღჳნოჲ ამსახუროს)" C,—„ოდეს დათრუნიან, მაშინ უჭერესია (ღჳნოჲ წარმოდგის)" DE ი. 2,10; „დაეათრუნე ისარნი ჩემნი სისხლითა" GM, II მჭ. 32,42; „სასტემლმან შენმან დამათრო მე. ვითარცა ურწყულმან" ფხ. 22,6; „დაათრო წყლთამან ჴეყანაჲ ჩუენი" მ. სწ. 65,27; „ნე დაითრეები და ნუ ჰნაყროვნობ საშჳლთა ზედა" H—622,8г. იხ. თრობა.

დათუ დათუი: „ჴარი და დათჳ ზოგად ძოკდენ" I. ეხ. 11,7; „შევჰხჳ ჩთ ვითარცა დათჳ განკრთომილი" O. ოჭხე 19,8; „გჲრდამოვკდეს მისა ორნი დათუნი ჴურელთაგან თჳსთა" ფლკტ. 156,10.

დათუ ბოძის თავი (საბა): „მოიღო წიგნი იგი და დათუსა განდგა და აღმოიკითხა იგი" Sin.—11, 261г.

დათუალება ჩათვლა, მითვლა: „რომელი ჩემი იყო შენ ზედა, მისგანი გიბრძანე, რაჲთა დამითუალო" მ. სწ. 34,5. იხ. თუალება.

დათქმა, დანთქმა შთანთქმა, ჩაყლაპვა ,დამხობა, დახრჩობა: „მოქცეულმან დამთქა მე" ფხ. 68,8; „დათქა სიკუდილი ძლევითა" I კორ. 15,54; „დათქა უფალმან უწყალოდ ყოველი შეუნიერებაჲ იაკობისი" O. ჲოდ. იერემ. 2,2; „დათქნეს ჴეყანასა დაბენი მისნი" O, ჲოდ. იერემ. 2,0; „რაჲთა დაჲთქას უხილავი ივი ფარაო" დ. დ. 125,11. „დათქმულხა მას უშჯულოებისაგან ადრე შჯულისა მიერ გამოეცხადე" გან. ი. 200.16. იხ. თქმა/ნთქმა.

[დათქუმა] იხ. თქუმა.

დათხევა «მოლურაა», «დასხმა», დაღერა: „დასთხიონ ძეთა აჰრონისთა... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა ზედა" O,—„მოღუარონ ძეთა აჰრონისთა... სისხლი საკურთხეველსა ზედა" G, ლევიტ. 8,2; „სადა-იგი დასთხიონ ნაცარი" O,—„სადა დაასხიან ნაცარი" G, ლევიტ. 4,12; „ჴეყანასა დასთხიეთ ოგი ვითარცა წყალი" M, II მჭ. 12,16. „დათხევად სისხლისა უბრალოჲსა" ეხ. 59,7; „თჳნიერ სისხლისა დათხევისა არა იყო მოტევება" ებრ. 9,22; „დათხეაჲ სისხლისაჲ არს ლალვასა ამპარტავანისასა" O. ზარ. 27,16; „განვიდის გარე დათხევად წყლისა" A—92,103г. „დათხეული ჴეყანასა ზედა" მთ. 23,35. იხ. თხევა.

დათხევა «დატკევება», დაგდება, დაყრა; «დასხმა», «მოთხევა», «განთხევა», «ღა(ნ)ცუეთა», «მოლურაა»: „არა დაესთხინნე იგინი" I,—„არა დაუტევნე იგინი" O, ეხ. 41,17; „არა დაგუთხიენ ჩუენ" II ეზრა, 9,9; „ნუ დაგუთხეე ჩუენ ჴელთაგან შენთაჲსა" O. ნეემ. 1,11; „მოიხუენ ორნიე იგი ფიალონი ორთაე ჴელთა ჩემთაგან და დაესთხიენ იგინი" M, II მჭ. 9,17; „დასთხია ჴეყანასა ზედა (შარავანდი)" ფლკტ. 155, 20; „ვითარცა სორო დასთხინე (განსთხინე O) იგინი" I, ეხ. 20,22; „დასთხია საშურელი თჳსი და წრფოლაჲ შეედვა" მ. სწ. 208,11; „მუნ დავითხიო სიძეისა მიერ ჩემისა" G,—„მუნ გავცუთე (განვსცთე O) სიძვითა ჩემითა" I, ეხ. 2,20; „სადა-იგი დასთხიონ ნაცარი" O,—„სადა დაასხიან ნაცარი" G, ლევიტ. 4,12; „სისხლი მისი დასთხიოს კედელსა მას თანა საკურთხეველისასა" O,—„სისხლი მისი მოსთხიოს ხარისხსა მას თანა საკურთხეველისა" G, ლევიტ. 4,25; „დასთხიონ... სისხლი იგი მისი საკურთხეველსა" O,—„მოღუარონ... სისხლი საკურთხეველსა ზედა" G, ლევიტ. 8,2; „დასთხიენ შეილნი მათნი" M, იოჰ 20,4.

დათხეულ-ი მოშვებული, ჩამოყრილი: „ქელნი დათხეულ და მუქლნი დაქსნილ" O, ზარ. 25,31. იხ. თხევა.

დათხზვა დაწნვა, ქსოვა: „დაეთხზნეს მშობელთა ჩემთა (თმანი თავისა ჩემისანი)" Sin. — 11,252г; „ეთხზა ფრიად ბაიაჲ... ვიდრე აჰა ჟამადმდე დაითხზაეს ოცე მჯარი" მ. ცხ. 236г. „პალეკარტი სეენისაჲ, რომელ არს დათხზული ბაიაჲსაჲ" მ. ცხ. 165v. იხ. თხზვა.

დათხრა მოთხრა, გათხრა, გამოთხრა: „მსარავთა დათხარიან" მთ. 6,19; „არამცა უფლ (არა უტევ DE) დათხრად (+გუერდი DE) სახლისა თჳსისაჲ" C, მთ. 24,43;

„რაჲთა არა კეღელი დაითხაროს“ თომა მოც. 18,41; „კეღელი დაითხარებოდა და საფასე არა განისარებოდა“ ათ. მრთ. 176r. იხ. თხრა.

დაკარვება «დამკვდრება»: „გამოსაყალთა მისთა ზედა დაიკარვოს“ G,—„განშორებულსა მას დაემკვდროს“ M, მწყ. 5,17. იხ. [კარვება].

დაკაფა დაქრა: „სურტყები დაჰკაფეთ“ M, II შჯ. 7,3. იხ. კაფა.

დაკერულ-ი დაკერილი: „ძუელსა რასმე დაკერულსა და ფლასისასა ჩაცუმიდეს“ ჱ. ცხ. 117v. იხ. კერვა (-ული).

დაკიბულ-ი კიბის საფეხური: „აღმოვდა დაკიბულსა მას“ ფლპ. მოც. 8,86; „მრავალსა მას დაკიბულსა აღიყვანნა“ მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. საკ. 835. იხ. კიბე.

დაკიდება ჩამოკიდება: „ძეწნთა ზედა შორის მისსა დაეკიდეთ საგალობელი ჩუენი“ C, ფს. 130,2; „დაჰკიდე შენცა ესე საპერელი კეღელთა სენაკისა შენისათა“ ჱ. ხწ. 100,14. „დაკიდებაჲ მას ზედა ყოველივე ჭერჭერი“ O, ეზეკ. 15,3; „დაწურიდოთ სისხლი მათი თაედაქცეოთ დაკიდებითა“ Alh.—11,253v.

დაკიდებულ-ი «ძნელოვანი»: „იკვნეს... სამალავები მთათა შინა და ქუაბები და დაკიდებულები“ G,—„იკვნეს... საყოფლები მთათა შინა და ქუაბთა და ძნელოვანთა“ M, მწყ. 6,2. იხ. კიდება.

დაკირთება დამონება: „დაკირთებულ ვიყუენით ჩუენ ფარაოჲსა ეგჳპტესა“ M, II შჯ. 6,21; „წესთა მათ კეშე ამის სოფლისასა ვიყუენით დაკირთებულ“ გალ. 4,3. იხ. კირთება.

დაკლება «მოკლება», «დაერდომა», «განსხუაქმაება», «მოხუეჭა», ჩამორჩენა: „დააკლოს მოგებაჲ მისი“ pb.,—„მოაკლოს მოგებაჲ მისი“ G, ლევიტ. 25,16; „არა დააკლდა (არა დაეარდა G) სიტყუაჲ ერთი ყოველთაგან სიტყუათა“ GM, ისუ ნ. 13,14; „ნუმცა რაჲ დააკლდებიმს მას მაგათ თქუელთაგანი“ O,—„ნუმცა რაჲ დაეარდებოს სიტყუათა შენთაგანი“ M, ეხთ. 0,10; „არა დააკლდა მათგანი“ M,—„არა განსხუაქმაედა მათგან“ G, ისუ ნ. 23,14; „არა დააკლო სასყიდელსა დაერდომილისა და მოქნისასა ძმათა შენთაგანისა“ G,—„ნუ მოხუეჭ სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა, რომელი იყოს ნათესაჲსა შენისაგან“ M, II შჯ. 24,14; „ნუ დააკლდები დღეთა შენთა კეთილსა“ O, ზირ. 14,14; „დაეაკლებ სულსა ჩემსა კეთილისაგან“ O, ეკლეს. 4,8; „ნუ უკუე დაეაკლებით შეწირვად ძღუენსა უფლისა ღმისასა“ G, რიცხ. 0,7.

დაკლება ნაკლულევანება: „დაკლებაჲ მეოთხისაჲ მის ათეულისაჲ აღავსე“ ორმეოც. B, 180,25; „არა არს დაკლება და შემატება“ O, ზირ. 18,5.

დაკლებულ-ი მოკლებული, დაჩაგრული, ჩამორჩენილი: „დაკლებული იგი თქუენგან ღაღადებს“ იაკ. 5,4; „ჰგონებდეს ვინმე თქუენგანი დაკლებულად თაესა თჳსსა“ ჰებრ. 4,1; „ეკრძალენით, ნუ ვინმე დაკლებულ იყოს მადლისაგან ღმრთისა“ ჰებრ. 12,15; „თქუენი იგი დაკლებული ამათ აღაესეს“ I კორ. 16,17. იხ. კლება.

დაკლეტა დახურვა, დახშვა: „დაჰკლიტე კარი და დაჰბეჭდე ბეჭდითა შენითა“ O, დან. 14,10. იხ. კლეტა.

დაკლვა დაკელა, მოკელა, შეწირვა: „ცხები ჩემი დამიკლავს“ C, მთ. 22,4; „დაკალ და ჭამე“ საქ. მოც. 10,14; „რაჲთა დაკლოდიან შუნ“ O, ეზეკ. 40,39; „დაკლან კრძალ იგი წინაშე უფლისა“ M, ლევიტ. 1,5; „დაუკლნეს ძენი და ასულნი მათნი ეშმაკთა“ ფს. 105,37; „უკეთეთ დაკლან საკლველი“ O, ოსე 8,13. „აღგილსა ამას დაკლეხა ჴუენისასა“ მწყ. 58,22. იხ. კლვა.

დაკლულ-ი დამცრობილი: „დაკლულ არს ჰასაკთა მაგისი“ ფლპ. 150,30. იხ. კლება; შდრ. დაკლებული (დაკლება).

დაკნინება «დამცირება»: „დააკნინოთ დასაპყრობელი მათი“ G,—„დაემციროთ სამკჳდრებელი მათი“ pb., რიცხ. 33,54; „უკუეთუ დააკნინო თავი შენი, ჰპოვო განსუენებაჲ“ ჱ. ცხ. 59v. იხ. კნინება.

დაკოდა დახეჩა, დაჭრა: „დაკოდა შუბაჲ მსხუერპლისათჳს“ O, დაბ. 22,6; „ცელითა დაკოდნეს ბჭენი მათნი“ ფს. 78,6. იხ. კოდა.

დაკორტნა შეწუხება, «დაჭენჯნა»: „ყოველთა უძლერთა, რომელნი არიედ ჭელმწიფებასა თქუენსა ქუეშე, მათ დაჰკორტნიდით“ O,—„ყოველთა ჭელის-ქუეშეთა დაჰჭენჯნით“ pb., ეს. 58,3. იხ. კორტნა.

დაკორტნილ-ი ფრთა-გაცლილი, გაყუჩეფილი: „უცხოთა მიერ ნადირთა და მფრინველთა ჴელურთა დაკორტნილი (ტრედი), განჰრყუნის შუენიერებასა თჳსსა“ ჱ. ცხ. 453v. იხ. კორტნა.

დაკრება «შეკრება», «დაჴოლება», შეგროვება, თავის მოყრა, მოჭედება, დაცემა, დაყრა; „რომელთაცა დაკრიბონ (შეკრიბონ O), მათცა შეჰამონიი“ I, ეს. 62,9; „ქუა დაჰკრიბოს მას“ pb.,—„დაჴოლოს იგი ქუითა“ G, ლევიტ. 20,2; „არა მაქუს, სადა დავკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი“ ლ. 12,17; „დაგკრიბონ შენ ზედა ჭუაჲ“ O, ეზეკ. 16,40; „დაჰკრიბა თაესა მისსა (უკეთურებაჲ)“ I ჱფ. 25,28; „ჭეში აღიღეს, რაჲთამცა დაჰკრიბეს მის ზედა“ C, ა. ჱ,50; „დაჰკრებ ცეცხლსა მისსა ზედა შუბსა“ ზირ. 29,3; „დაჰკრიბის წყულებაჲ წყულებასა“ O, ზირ. 34, 40; „ნუ მას ზედა დაჰკრებ ბრალსა“ ჱ. ცხ. 220v.

დაკრება ნაყოფისა «მონაყოფება»: „დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკელთა“ M,—„ჴოინაყოფეს სოფელი ფინიკელთაჲ“ G, ისუ ნ. 5,12.

დაკრებულ-ი ნაგერალი: „ამას წელსა შუშჳმო დაკრებული შენი“ O, IV ჱფ. 19,29. იხ. კრება; ქვადაკრებული.

დაკრვა «შეკრვა», აკვრა, ალაგმვა, დამაგრება: „არა დაუკრა (შეუკრა) პირი ჴარსა მლეწველსა“ I კორ. 9,9; „დაკართ იგი ძნელად“ ჱთ. 18,30; „ჴარსა მეკალოესა არა დაუკრა პირი“ I ტიმ. 5,18; „რაჲთა დაიკრას პირი სიყუდილმან“ კ. ეფრ.-ნათლისღ. 88,23; „ფერუნი მათნი დაუკრნეს ძელსა“ ვარ. 804.

დაკრულ-ი «შეკრული», დადებული: „რაოდენი (ჯურჭელი) არა დაკრულ იყოს საკუელითა მას ზედა“ G,—„რომელ არა იყოს შეკრული და სამკრველი მას ზედა“ pb., რიცხ. 19,15. იხ. კრვა; პირის-დაკრვა.

დაკრტნა ფრთების დაგლეჯა: „მართეუთა მათ დაჰკრტნიან ძუელნი ფრთენი“ ფიზ. XI, 10. იხ. კრტნა; შდრ. დაკორტნა.

დაკრძალვა გაფრთხილება, დაცვა, შენახვა, დაფლვა, დაფარვა, დაბნევა, დადება: „დაჰკრძალეთ, ვითარცა იცით“ Mt. 27.65; „კერ დაიკრძალოს სიტყუაჲ“ O, ზირ. 8,20; „ღრკჳ-პირი დაკრძალვა ჴენდა შინა“ ხაჟ. მოც. 18,24; „კარი საშოხასაჲ დაჰკრძალეთ“ O. დან. 13,17; „დაჰკრძალნეს მასუე ადგილსა“ იხჟ. 20,6; „დაკრძალნა ოგინი საფლავსა შინა ახალსა“ მ. ცხ. 282r.

დაკრძალულ-ი «დაჭშული», «დაბეჭდილი», გახვეული, დაცული: „იხილეს კარი... დაკრძალული (var. დაჭმული, დაბეჭდილი) და ბეჭედი ეგო“ თეოდრ. 556; „აჲა ჴეცხლი შენი, რომელი მაჭენდა დაკრძალული სუდარსა“ ლ. 10,20; „მისცა მას კისაკი თჳსი დაკრძალული საფასითა და დაბეჭდეულ“ H—341,24.

დაკრძალულად შეკრული სახით: „სადა იყო მჯდომარე დაკრძალულად იოვანე“ ი. მოც. 10,27. იხ. კრძალვა.

დაკუეთა დაპრა: „გელის-თჳემთა დაჰკუეთნეს ძარღუენი ჴერისა“ O. დან. 49,6; „კორნი დაჰკუეთნეს კუროსა“ პპ. რომ.-კურიხ. იხაკ. და იაკ. 60,9. იხ. კუეთა.

დაკუეთება დანარცხება, დახეთქება, დამდაბლება: „სადაცა დაპკრის, დაკუეთის (დაჰკუეთის C)“ DE, მრ. 9,18; „შეჲანჭილე და დამაკუეთე მე (დამჰკუეთე მე C)“ Ქ. ფს. 10,11; „უპყარ ფერჴი მისი და დაკუეთე ჭეყანად“ მ. ცხ. 264v. იხ. კეთება.

დაკუეცა მოკრება: „დაუკუეცეს მას თმაჲ“ O, დან. 11,14. იხ. კეცა.

დაკუმება კმება: „ნაცარსა საცეცხერთასა ჰამე პერსა თანა, რომელი-იგი დაკუმის უფალსა სამეუფოჲსა მის მსხუერპლისასა“ მ. ცხ. 111v. იხ. კმება.

დაკჳრება «განკჳრება», «კჳრება», «შეცბუნება», «დასულება», «განკრთომა», «თუალ-ხუმა», გაოცება, გონის დაკარგუა, გაშტერება, გასულელება, შეშინება: „დაუკჳრდა მათ საკჳრველითა დიდითა“ C,—„განუკჳრდებოდა მათ განკჳრებითა დიდითა“ DE, მრ. 5,42; „დაუკჳრდა“ DE,—„შეცბუნდეს“ C, მრ. 9,15; „მოწაფენი დაუკჳრდებოდა“ DE.—„მოწაფენი... დასცხებულ იყუნეს“ C, მრ. 10,24; „კაცთ-მოყუარებისა მისთჳს დაგიკჳრდენ“ ოჭრ.-მარხ დაიოს. 102,30; „დაუკჳრდა“ C,—„განკჳრთეს“ DE, მრ. 16,5; „დაუკჳრდეს არარაჲ უნიადაგ“ O, ზირ. 40,7; „დაუკჳრდებოდა მოწაფეთა მისთა“ მრ. 6,51; „შეგუშინოს და დაგიკჳრდეს გულითა“ I, ეს. 60,5; „განკჳიდენ საქმენი შენნი და დამიკჳრდა“ O, ფს. 8,2; „დაუკჳრდებოდა სიტყუათა მათ“ C,—„უკჳრდა სიტყუაჲ იგი“ DE, ლ. 2,18; „რომელსა არა დაუკჳრდების პირი კაცისაჲ, არცა მიიღებს ქრთამსა“ G, — „რომელმან არა თუალ-ახუნის, არცა მიიღის ქრთამი“ M, II შჯ. 10,17.

დაკჳრება «განზრახვა», გონებაში ჩაჯარდნა; გაოცება; გაკჳრეება: „იყო დაკჳრებაჲსა მათსა მისთჳს“ C.—„იყო განზრახვაჲსა მას მათსა ამისთჳს“ DE, ლ. 24,4; „კაცად-კაცადს თანა დაკჳრებაჲ იქმნებოდა“ რიფს. 167,24; „დაკჳრება ესაი დაკჳრებითა დიდითა“ იმ. რომ.-კურიხ. იხაკ და იაკ. 62,9.

დაკჳრებულ-ი გაკჳრებული, გაოცებული; «დასულებული»: „დაკჳრებულ ვარ“ ფსკტ. 152,24; „დაკჳრებულ არს გული შენი“ III ეზრა 4,9; „მოწაფეთა დაუკჳრდებოდა“ DE. — „მოწაფენი... დასცხებულ იყუნეს“ C, მრ. 10,24. იხ. კჳრება; შდრ. დასაკჳრებელი.

დალაშკრვა მიმართება: „დალაშკრეთ უდაბნოს გზასა ზღჳსა მეწამულისასა“ G, II შჯ. 1,40. იხ. ლაშკრა.

დალბილება დარბილება: ბას. კეხ.-ოჭრ. ხახუმლ. გვ. 40*.

დალბობა დადნობა; დასველება, დანამვა: „ფიცხელ არს რკინაჲ, ხოლო ცეცხლშინ დაალბის იგი“ მ. სწ. 809, 9; „დამიბნენ ჩუენ პაჭსიმადი“ მ. ცხ. 72r; „შეკრა კონაჲ დიდი და დაალბო“ მ. ცხ. 191v. იხ. ლბობა.

დალევა, დალევნა გამოლევა, მოკლება: „დაიღია წყალი ჩემი და ფინიკი ოგი“ მარკ. 248; „დამიღეეან დღენი ჩემნი ბოროტთა შინა საქმეთა“ მ. სწ. 247,11.

დალევად-ი გამოსალევი, მოსაკლები: „იქადის მამასა ჭეყანისასა დალევადსა“ მ. სწ. 106,18. იხ. ლევა/ლევნა.

დალეწ(ვ)ა «განლეწა», «მოოკრება», დაფშვნა, შემუსრა, დამსხვრევა: „დაჰლეწნე მთანი და დაჰმწუალნე ბორცუნი“ I,—„განლეწო მთა, დაწუელილნე ბორცუნი“ O, ეს. 41,15; „სახლნი მეფისა ბაბილონისანი ვითარცა კალონი მსთულებელისანი დაიღეწნენ“ O,—„სახლნი ბაბილონისანი ვითარცა კალო ოკერი მოოკრდენ“ pb., იერემ. 51,33; „მრავალჯერ დალეწეითა“ ფსკტ. 157,3; „წითია დალეწნეს წუენი მათნი“ B, სჰტ., 140,21; „არა დალეწოს კუცის ჴერი“ მ. სწ. 809,34; „სეროპინნი დალეწებოდიან შიშისაგან“ მ. სწ. 124,16. „მრავალჯერ ქვითა დალეწეითა მით უმეტს დამაშერალ ხარ“ ფსკტ. 157,8.

დალეწილ-ი/დალეწულ-ი შემუსრვილი: „დალეწილი“ მრკ. 258r; „წიდანი იგი, დალეწულნი წითია, აღმოუტევებდეს სულსა“ B, სჰტ. 141,4. იხ. ლეწ(ვ)ა.

დალიჭ-ი დარბაზი, სასამართლო, «პასტოფორიონი»: „შეიყუანე... დალიჭთა ძეთა ანიაჲსთა“ O,—„შეიყუანე... პასტოფორიონსა ძისა ანანისსა“ pb., იერემ. 36,4; „დაჯდა დალიჭსა მასუე“ ფსკტ. 140,30; „წარეგეთ დიდსა მას დალიჭსა წინაშე მეფისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა“ მ. ცხ. 291r; „ბრძანა მოყუანებაჲ დალიჭსა მას განსაკითხაჲსა“ ხარიტ. 148v.

დალოდება დახვედრება, შემზადება: „ნავი მცირე დაალოდონ მას ერისა მის გამო“ მრ. 3,9. იხ. ლოდება.

დალპობა: „ვიდრემდე დალპენ ჴორცნი მისნი“ იობ 38,21; „ნაყოფი მისი დალპეს“ O, ეზეკ. 17,9; „შეყროლდეს, დალპეს წყულებანი ჩემნი“ ფს. 37,6; „უკუეთუ უტკივნ ოგინი (სამოსელნი) და არა აშხეენებდე, თჳთ დალპენ ოგინი“ მ. ცხ. 251r. იხ. ლპობა.

დალპოლება დალპობა: „დალპოლეა“ კ. იერ.-ოდდგომ. 168,38. იხ. ლპოლეა.

დალტობა, დავლტობა «დასოველება», დანამვა: „ამან ცრემლითა დაიტენა ფერჴნი ჩემნი“ ლ. 7,44; „მოიღო მაჴმაჲ და დაიტო წყალსა“ O, IV მფ. 8,15; „სარეცელი ჩემი დავლტე ცრემლითა ჩემითა“ ფს. 6,7; დაიტენენ მთანი სისხლითა მათითა“ O,—„დასოველდენ მთანი სისხლისაგან მათისა“ G, ეს. 34,4. იხ. (ა)ლტობა.

---

* წყარო ფონეტიკითაა მიწერილი (რედ.).

დამაბნელებელ-ი რაც აბნელებს: „ნუმცა გუნწევის ბნელი იგი დამაბნელებელი“ რიფს. 104,22; „გონებისა დამაბნელებელი“ ლონგ. 180,36. იხ. დაბნელება.

დამაბრკოლებელ-ი შემფერხებელი, შემცთენი, შემშლელი: „დამაბრკოლებელ ხარ შენ ჩემდა“ მთ. 16,23; „დამაბრკოლებელი ისრაჱლისაჲ, რომელმან შეერაცხ-ყო შენებელი“ Λ—570, I 5შტ. 2,7; „ულირს მოწაზოსა, რაჲთა არა იყოს ...ვისა დამაბრკოლებელ“ მ. ცხ. 86г. იხ. დაბრკოლება.

დამადნობელ-ი: „ძვალისა დამადნობელ არიან“ (I) 236г. იხ. დადნობა.

დამათრობელ-ი «თაფლუჭი»: „ნუ ჰსუამ ღჳნოსა და დამათრობელსა“ G,—„ჩუ ჰსუამ ღჳნოსა და თაფლუჭსა“ M, მსჯ. 13,4. იხ. დათრობა.

დამაკება: „რაჲამს დამაკებიედ ცხოვარნი და მეცლად იღებედ“ O, დაბ. 30,41. იხ. მაკ(ნ)ება.

დამალვა «მიფარვა», «დაფლვა», «დადარნება»: „დაემალა მათგან“ DE,—„მიეფარა მათგან“ C, ი. 12,36; „სერტყუთა შინა დაემალნეს“ I, იერემ. 4,29; „დამალა (დაჰფლა C) ეცხლი იგი“ მთ. 25,18; „დამალა იგი პირისაგან გოთოლიაჲსა“ M, II 6შტ. 22,11; „დაიმალნეს (დასხდეს G) საშეულე ბეთელსა“ M, ისუ ნ. 8,9; „დაიდარნა (დაიმალა M) ველსა შინა“ G, მსჯ. 9,43; „დაიმალა კეთა მათ ნაღუარეულთასა“ O, I მფ. 15,5.

დამალულ-ი «დაფარული», საიდუმლო; სასირცხო ადგილი: „არიან ეინმე ქეაბსა ერთსა დამალულ“ ანდ.-ანატ. 102.8; „სანთელი შუღლსა შინა ჯჳრისა ქეეშე დამალულ იყო“ იკ. რომ.-კურთხ. ცხაკ და იაკ. 4,1; „დამალული, რომელი არა საცნაურ იყოს“ ლ. 12,2; „(იყუნეს) დამალულ საყოფელსა მას შეფეთასა“ რიფს. 107,5; „შეიპყრა დამალული მისი“ O,—„დაშთეს დაფარულნი მისნი“ pb., ბად. 1,6. იხ. მალვა.

დამამდაბლებელ-ი შემაწუხებელი, შემაეიწროებელი: „მიესცა იგი... დამამდაბლებელთა შენთასა“ I, ეს. 51,23. იხ. დამდაბლება.

დამამტკიცებელ-ი «განმამტკიცებელი»: „ეფრემ დამამტკიცებელი თაეისა ჩემისაჲ“ Ш,—„ეფრემ, განმამტკიცებელი თაეისა ჩემისაჲ“ Щ, ფს. 107,9. იხ. დამტკიცება.

დამართ ძირს, ქეემოთ; «მართლ-ქუე», «შთამართ»: „აღიხილნენ თუალნი ზეცად და ქეეყანად დამართ“ O,—„მოიხილონ ცად მიმართ ზე და ქეეყანად და მართლ ქუე“ G, ეს. 5,30; „(ვიხილე) დამართ—ცეცხლი“ O,—„(ვიხილე) შთამართ—ცეცხლი“ ეზეკ. 8,2; „შენ დაჰქედ დამართ“ M, II მჯ. 28,43. იხ. მართ.

დამართებით პირისპირ: „დამართებით ნოპატსა მთასა“ მსჯ. 23,5; „დადგა იგი გარეშე სენაკსა დამართებით სარკუმელსა ბერისასა“ მ. ცხ. 425v. იხ. მართ.

დამარილება «შემარილება»: „რაჲთა-მე დაიმარილოს?“ მთ. 5,13; „ყოველივე შესაწირავი მსხუერპლისა თქუენისაჲ მარილითა დაიმარილენ“ M, ლევიტ. 2,13; „რაჲთა დაიმარილოს?“ DE,—„რაჲ-მე შეიმარილოს?“ C, მრ. 9,50. იხ. მარილება.

დამარღუეველ-ი დამაქცეველი: „სიცილი უკმარ არს და მ. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

უსარგებლო და უფროჲსღა დამარღუეველ შენებულსა“ მ. სწ. 228,16. იხ. დარღეეა.

დამარხვა «დასხმა», «დაცვა», «ცვა», შენახვა, დაფლვა, «მოხედვა»: „დაემარხნეს (დაესხნეს C) უოველნი ესე სიტყუანი გულსა თჳსსა“ ლ. 2,51; „დაიმარხეთ (დაიცეეით G) მღდელობაჲ თქუენი“ M, რიცხ. 18,7; „დათუ-მარხნენ გზანი უფლისანი“ M,—„უკუეთუ დაიცვენ გზასა უფლისასა“ G, მსჯ. 2,22; „დაჰმარხეს იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხოსა“ პოვნა ხტეფ. 600; „დაემარხნეთ თავნი ჩუენნი უოველსაგან ბოროტისა“ მ. სწ. 26,4; „დაიმარხეთ გულითა თქუენითა უოველივე სიტყუა ესე“ pb.,—„მოხედეთ გულითა თქუენითა უოველთა ამით სიტყუათა მიმართ“ G, II მჯ. 82,46.

დამარხვა დაცვა, შენახვა: „დამარხეა მცნებათა ღმრთისათა“ I კორ. 7,19; „მიგეც თქუენ დამარხეაჲ უოველთა დასაბამთა ჩემთაჲ“ G,—„მოგეც თქუენ საცაეი იგი პირველ ნაუოფთა ჩემთა“ pb., რიცხ. 18,8.

დამარხულ-ი შენახული, დაფლული: „ცათა შინა დამარხულ არს“ მრთ. A, ათ. ალექს.-ანტ დ. 20r; „გზასა მას დამარხული დგას“ ას. რომ.-კურთხ. ობაკ და იაკ. 4,10.

დამარხულად საცავად: „იჩილე სახლთა მატიანთასა, სადა ძეს წიგნები საკსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა კჳროსისი“ O, I ეზრა 6,21; „დამარხულად ვედეს იგი დღისა მის ჸირისათჳს“ მ. სწ. 30,21. იხ. მარხეა; შდრ. დასამარხეელი (-ლად).

დამასხმელ-ი დამწერგეელი: „დამასხმელი იგი (ნერგისაჲ) უბრალო არს“ მრთ. A. კ. იერ.-ხინან. 64. იხ. დასხმა.

დამატება იხ. დამეტება.

დამაყდუნებელ-ი დამაყენებელი, დამაბრკოლებელი: „ღმრთის-მსახურებისა დამაყდუნებელ“ ლონგ. 189,25. იხ. დაყდუნება.

დამაყენებელ-ი დამაბრკოლებელი, შემაფერხებელი: „მოთმინებისა დამაყენებელ“ ლონგ. 189,35; „ცოლი საფრჴე და საცთურ ეკმნების და დამაყენებელ უოველსა საკმესა კეთილსა“ მ. სწ. 120,24. იხ. დაყენება.

დამაშურალ-ი «მაშურალი», ნაშრომი, გარჯილი, დაქანცული: „იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა“ C,—„იესუ, მაშურალი სლჳისა მისგან, დაჯდა წყაროსა მას ზედა“ DE, ი. 4,6; „აყენეს დამაშურალ“ მთ. 8,20; „რომელი განუსუენებს დამაშურალთა“ შუშ. II, 11; „დამაშურალ იყო დიდითა მით ტირილითა“ ვარ. 320; „დამაშურალ არიედ სწაელითა“ მ. სწ. 168,6. იხ. დაშერომა.

დამაცუდებელ-ი უკმად გამხდომი: „(სიმდაბლე) დამაცუდებელ (არს) შურისა“ მ. სწ. 172,12. იხ. დაცუდება.

დამახრწეველ-ი დამაბრკოლებელი, ხელის შემშლელი: „ჲ მყუდროებაო... სიმაძრისა დამახრწეველო!“ მ. ცხ. 81r; „დამახრწეველ ეკმნებიან კაცსა უოველსაე საკმესა კეთილსასა“ მ. ცხ. 186v. იხ. დახრწეა, ხრწეა.

დამბადებელ-ი შემოქმედი: „არცა დამბადებელმან შეიწყალნეს იგინი“ O, ეს. 27,11; „ჴერეთცა დაბადებულთა ჴმონებს და არა დამბადებელსა“ მ. ცხ. 13v. იხ. დაბადება.

დამბალ-ი დალპობილი: „პოვეს მცირედ პაქსიმადი და ოპანი დამბალი და ყუს სიყვარული“ 9. ცხ. 182v. იხ. ლპობა.

დამბანაკებელ-ი დაბანაკებული: „და დამბანაკებელნი პირველნი აღმოსაველით კერძო“ G,—„და რომელთა დაბანაკონ პირველად აღმოსავალით“ M, რიცხ. 2,8. იხ. დაბანაკება.

დამდაბლება «დავრდომა», «მშვიდება», «ჭირვეება», «ძლეულ ყოფა», «მცირება», «დაგლახაკება», მდაბლად ქცევა, შევიწროება, შეჭირვება, დამორჩილება; დამწუხრება, შერცხვენა: „უკუეთუ დამდაბლდეს (დავარდეს pb.) ძმაჲ შენი შენ შორის“ G, ლევიტ. 25,39; „თავი თჳსი დაიმდაბლა (დაიმცირა Q) და ხატი შინასაჲ მიიღო“ (შინებისაჲ შთაიცუა Q)“ pb., ფლპ. 2,7; „ძენი აწმონანი დამამდაბლებდეს მე (მაჭირვებდეს მე M)“ G, შჯ. 12,2; „დაამდაბლა უფალმან იაბინი მეფე“ M,—„ძლეულ ყო ღმერთმან მას დღესა შინა იაბინ მეფე“ G, შჯ. 4,23; „დამამდაბლნეს ჩუენ“ pb., II შჯ. 26,6; „რომელმან აღიმაღლის თავი თჳსი, იგი დამდაბლდეს“ მთ. 23,12; „რაჟამს იგინი დაამდაბლებდეს, ეგოდენ ესენი უფროს განძლიერდებოდეს“ O. გამოხ. 1,12; „დაეამდაბლენ ყოველნი მტერნი შენნი“ M, I სმტ. 17,10; „რომელმან დაამდაბლა, მანვე შეიწყალოს“ I, გოდ. ეერემ. 3,33; „დამდაბლდი ბეშე ჭელსა მისსა“ O, დან. 10,9; „უკუეთუ დაამდაბლნე ასულნი ჩემნი“ O, დან. 31,50; „დედანი ჩუენნი სიონს შინა დაამდაბლნეს“ O. გოდ. ეერემ. 5,11; „დამჭმდაბლდე სამკჳდრებელისაგან შენისა“ pb.,—„დაჰგლახაკნე ბჳკნე ბჳდრობისაგან შენისა“. O, ეერემ. 17,4.

დამდაბლება მოუძლურება, შეჭირვება; მორჩილება: „ჴელი დამდაბლებაჲცა და ეიცი გარდამატებაჲცა“ ფლპ. 4,12; „თჳსთა დამდაბლებითა განჭსნნეს წყეულნი აბ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 20,2.

დამდაბლებულ-ი «მდაბალი», ჩაგრული, გაჭირვებული: „ეხარებდნენ ძუელნი დამდაბლებულნი (მდაბალნი C)“, ფს. 50,10. იხ. მდაბალი.

დამდგომ-ი: „ეგეარაჲ დამდგომ არს წინაშე მისა“ მ. სწ. 80,2. იხ. დადგომა.

დამდგრომელ-ი იხ. წინა-დამდგრომელი.

დამდედება დაბერება: „რაჟამს დამდედნის (მსუენი)“ ფიზ. I,4. „რაჟამს იხილიან მართუეთა დედაჲ ანუ მამაჲ დამდედებული“ ფიზ. II, 8. იხ. [მდედება].

დამდნარ-ი «განკაფული», დადნობილი, დალეული: „ბოგუეს... თუალნი ნაკლულეუანნი და სული დამდნარი (განკაფული M)“ G, II შჯ. 28,65; „უფროს დამჭნარი და დამდნარი ჴორცითა“ მ. ცხ. 280r; „ჴენდთა შინა დამდნარნი ჳსრაჱლ“ მ. სწ. 50,21. იხ. დადნობა.

დამდრვება დანელება, დაწყნარება: „ეკეეთუ აღშფოთოს ცჳნიერი, ოკრომან დაწყნარის; და უკუეთუ განჯღრჳეს წყალნი, ჴცხლმან დამდოგროს და მამხილებელი ჴრთობაჲ დადგეთოს“ მ. სწ. 274,10. „შემძლებელ არს მჳყოფაცა დამდრვებად“ Sin.—11,137v.

დამდრეკელ-ი მომხრელი: „მოუკლინნე მას დამდრეკელნი და დაღრაჯონ იგი“ I, ეერემ 48,12. იხ. დრეკა.

დამეგობრება: „დაემეგობრნეს მათ“ ოსკ. 17,2. იხ. მეგობრება.

დამედგრება «შინება»; «მომედგრება»: „ნუ შეძრწუნდებიედ გულნი თქუენნი დანუცა დაჰმედგრდებით“ C,—„ნუ შეძრწუნდებინ გული თქუენი, ნუცა ეშინინ“ DE, ი. 14,27; „შესულებეს და დამედგრდეს (მომედგრდეს O)“ pb., ზირ. 31,15.

დამედგრებულ-ი მშიშარა: „რაჲსა დამედგრებულ ხართ“ ს. გაბ.-მოც. საკ. 100,19. იხ. [მედგრება]/მედგრობა.

დამეტება, დამატება შემატება; მორჩომა, გადამეტება: „დაჰმატა ყოველსავე მოლუაწებასა“ მ. ცხ. 145r; „რომელიცა დაჰმეტდეს საზრდელისაგან თჳსისა, უღონოთა და გლახაკთა განუყოფს“ მ. ცხ. 291v; „უკუეთუ ქულა პური დაჰმეტდის“ ი.-ე. 45,23.

დამეტებულ-ი ზედმეტი; «უმეტე»: „მოვსცე ეეცხლი იგი... საკსარი დამეტებულთა მათთაჲ (უმეტესთაჲ მათ M)“, G, რიცხ. 3,48· იხ. მეტი.

დამზადება «მზა ყოფა», «მომზადება», გაწყობა: „პური ჩემი დამამზადებიეს“ C,—„პური ჩემი მზა მიყოფიეს“ მთ. 22,4; „საკუმეველი იგი, რომელ დამზადეს“ C,—„მოაქუნდა, რაჲ-იგი მოემზადა“ DE, ლ. 24,1; „დაგჳმზადე ჩუენ ყოველი საშეებელი“ O, IV მფ. 4,13; „სანოვაგჱ, რომელ შაგას დაუმზადებიეს“ ფლკტ. 184,20.

დამზადებულ-ი შეკაზმული: „ეითარცა წარიღო დამზადებული იგი საჭმელი“ წწტყ. 96. იხ. მზადება.

დამზახება დამოყვრება: „არცა დაემზახო მათ“ M, II შჯ. 7,8. იხ. მზახება.

დამზერა დაყურება, თვალთვალი; «მზერა»: „დაუმზირა მათ, მიმავალთა ეკლესიად“ მ. ცხ. 115r; „დაუმზირე მათ და... ნუ ეზრახები მათ“ მ. ცხ. 148r; „დაუმზიროს მას“ pb.,—„უმზიროს მას“ M, II შჯ. 10,11. იხ. მზერა.

დამზიდვარ-ი ძირს დამწევი: „ყოველივე ჴორციელი ნივთი არს ჭეე დამზიდვარი“ მ. ცხ. 105r. იხ. დაზიდვა.

დამთრგუნველ-ი დამტკბნელი, გამთელავი: „მისცნა საკუედრელად დამთრგუნველნი ჩემნი“ ფს. 56,4; „ეითარცა დამთრგუნველი ხატსა სამეუფოსა“ არსტ. 65,0. იხ. დათრგუნვა.

დამთრვალ-ი დამთვრალი: „დაჰყჳნოს უფალმან საყჳნველითა მით დამთრვალითა წიაღ მდინარესა მას“ O, ეს. 7,20; „ცოდვითა მაძღარ არს იგი და დამთრვალ“ მ. ცხ. 117r. იხ. დათრობა.

დამთქმელ-ი შთამნთქმელი: „ზღუაჲ არს დამთქმელი“ H—022,54v. იხ. დათქმა.

დამთხეველ-ი დამღვრელი: „უკუეთუ შეეს მან ძუ ბილწი, დამთხეველი სიბრძისაჲ“ O, ეზეკ. 18,10. იხ. დათხევა.

დამთხუევა «მიმთხუევა»; შეხვედრა: „დაემთხჳა იგი დამთხუეით ნაწილსა ყანისა ბოოზის“ G,—„მიემთხჳა იგი მიმთხუეით ნაწილსა მას ყანასა ბოოზისსა“ M, რუთ 2,3; „თუ დაემთხჳს კრებულსა დედათასა, განმხიარულდეს“ მ. სწ. 240,28. იხ. მთხუევა.

დამიზდება დაქირავება: „დაგიმიზდე ქრისტჱმან საჭმედ ეენაჴისა თჳსისა“ მ. სწ. 12,20. იხ. მიზდება.

დამიზეზება «ვაჲთ ხლა»: „ჟამსა დამიზეზებს“ pb.,—„ჟამსა ვაჲთ ჰხადიან“ O, ზირ. 29,0.

დამკრებელ-ი დამყრელი: „ულოცველი იგი (სტეფანე) ქვისა დამკრებელთა მისთა“ მ. სწ. 208,18. იხ. დაკრება.

დამკჳდრება «დაბუდება», «დაკარება», «ხსხდომა», «დაჯდომა», «შეყოფა», «დაშენება», «ჯდომა», დასახლება, დაპატრონება; «მოკარუობა», «მსხემობა»: „მფრინველთა ცისათა დაიმკჳდრეს (დაიბუდეს DE) რტოთა მისთა“ ლ. 12,19; „განმორებულსა მისსა დამკჳდროს“ M,—„გამოსავალთა მისთა ზედა ‹დაიკარეოს› G, მსჯ. 5,17; „რომელთა შორის თქუენ დამკჳდრებულ ხართ“ M,—„რომელთა შორის თქუენ ჰსხედთ“ G, მსჯ. 8,10; „დაემკჳდრა სახლსა თჳსსა“ M,—„დაჯდა სახლსა შინა თჳსსა“ G(l); „შენ თანა დაიმკჳდროს“ G,—„რომელი შეყოფილ იყოს შენდა“ M, II მჯ. 23,10; „დაემკჳდრნეთ განკრძალულად“ G, —„დაეშენნეთ უეღროებით“ M, II მჯ. 12,10; „თქუენ შორის დამკჳდროს ყოველსა ადგილსა“ G,—„ჯდეს შორის ყოველსავე ადგილსა“ M, II მჯ. 28,16; „არა დაიმკჳდრონ შენ თანა უკეთურთა“ ფს. 5,5; „დაიმკჳდრონ მას შინა გრძლობთა“ I, ეს. 14,23; „სასოებით დამამკჳდრე მე“ ფს. 4,9; „ცხორებაჲ საუკუნოჲ დაიმკჳდრო“ ლ. 10,25; „დაუმკჳდრა მათ ქუეყანაჲ იგი“ სჯ. მოც. 13,19; „დაემკჳდრნეს ძენი იგი ისრაჱლისანი საყოფელთა თჳსთა“ O, IV მფ. 18,6. „დამკჳდრებად მუნ... მცირედ ჟამ“ pb.,—„იმსხემა მუნ რიცხუსა მცირესა“ G, II მჯ. 20,5.

დამკჳდრება დასახლება, საცხოვრებელი: „ესე არს დამკჳდრებაჲ მათი დაბნებსა მათსა“ M, I სმტ. 6,54; „განაჩინნა... სახლჳრის დადებანი დამკჳდრებისა მათისანი“ სჯ. მოც. 17,20.

დამკჳდრებულ-ი «მყოფი», «მსხემი», დასახლებული, მოსახლე; «მკჳდრი», «მჯდომარე», «მსხდომარე»: „ფუცაეს მას და რომელი დამკჳდრებულ არს მას შინა“ DE,—„ფუცის მას და რომელი მყოფარნ მას შინა“ C, მთ. 23,21; „სადა დამკჳდრებულ არს კარავი“ M,—„სადა მოკარუობს მუნ კარავი“ G, ისუ ნ. 22,19; „რომელთა შორის დამკჳდრებულ იყუენით“ pb.,—„რომელსა შინა მსხემ იყუენით“ G, ლევიტ. 18,3; „პირველად ქორეული იგი დამკჳდრებულ იყო“ pb.,—„მჯდომარე იყო ხორეული პირველად“ G, II მჯ. 2,12; „ჳალაკნი დამკჳდრებულნი მისნი“ O,—„ჳალაკნი და მკჳდრნი მისნი“ I, ეს. 42,10; „მოიწყინნა ჭეუყანამან დამკჳდრებულნი მას ზედა“ pb.,—„მოიწყინნა ჭეუყანამან მსხდომარენი იგი მას ზედა“ G, ლევიტ. 18,25; „შემცირდეს ყოველთურთ დამკჳდრებულითა მი“თი“ O, ოცხე 4,9; „იყუნეს იერუსალჵმ დამკჳდრებულნი პურიანი“ სჯ. მოც. 2,5.

დამკჳდრებულ-ი კარვებსა «მოკარეე»: G, მსჯ. 5,11. იხ. მკჳდრება/მკჳდრობა.

დამმარხველ-ი შემნახველი: „ეიუაე მე... დამმარხველ გულმანიერებასა მოყუსისათჳს“ მ. სწ. 26,27; „რაჲ სწორებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარწყმედელისა თანა“ ბალ. 47,23. იხ. დამარხვა.

დამობმა დადება, დაკიდება: „უმჯობეს არს უფროჲს მისა დამო-თუმცაებაჲ საფჩკლე ლოდი ყელსა“ C,—„უმჯობეს არს მისა, გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფჩველი“ DE, სჩ. 9,41. იხ. ბმა.

დამოგუნა: „ვითარ დაჰმოგუნენ (ნადირნი)?“ H—641, 309; „ვერ შემიძლი დამოგუნად“ იქვე, 402. იხ. მოგუნა.

დამოდენა ჩამოდენა, გადმოდენა; «გამოდენა»: „არა ცრემლნი იგი ქრისტესნი დამოსდიედ ნიკაფსა მისსა“ ზირ. 62,18; „ჭეუყანაჲ დამომდინარე სძისა და თაფლისა“ G,—„ჭეუყანაჲ, რომელსა გამოსდის სძე და თაფლი“ M, II მჯ. 11,9. იხ. დენა.

დამოდინება გამოდინება; «გარდამოთხევა»: „რეჲ სისხლისაჲ დამოვდინა მისგან“ ფლკტ. 189,22; „ოწყო ცრემლთა დამოდინებად“ ფლკტ. 142,23; „დამოადინედ თუალთა თქუენთა ცრემლნი“ G,—„გარდამოსთხეედინ თუალნი თქუენნი ცრემლთა“ O, იერემ. 9,18. იხ. დენება.

დამოვარდნა «გარდავარდნა», მოვარდნა: „დამოჰვარდეს ბარკალი მისი“ G,—„გარდავარდეს ბარკალი მისი“ pb., რიცხ. 5,27.

დამოვრდომილ-ი «დაყრილი»: „ვაჲ... ყუავილი, დამოვრდომილი დიდებისა“ pb.,—„ვაჲ... ყუავილსა, დაყრილსა დიდებისასა“ I, ეს. 28,1. იხ. დაერდომა.

დამოკიდება «მოკიდება», ჩამოკიდება, აკიდება: „დამოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა“ G,—„მოჰკიდნა იგინი ხუთთა ძელთა“ M, ისუ ნ. 10,26; „ეერძი ერთი დამოეკიდა რჩილსა ნერგსა საბეკასა“ O, დან. 22,13; „დამოთუმცაეკიდა მას ფჩკლი ვირით საფჩეელი ყელსა მისსა“ მთ. 18,6; „უკეთუ შენ სასოებაჲ შენი დამოჰკიდე ეშმაკსა“ ფიზ. XX, 27. „გარდამოჰკუსენ ბოროტთა ამათ ტანჯვათა დამოკიდებებისაგან“ ფლკტ. 140,20. „იყუნეს დამოკიდებულ ძელთა ვიდრე მწუხრამდე“ G, ისუ ნ. 10,26; „იხილეს ფილიპე დამოკიდებული ეგრეთვე თავდამოკეულე“ ფლპ. მოც. 8,88. იხ. კიდება.

დამოკლება: „დამოკლდა იგი სიბერეთა“ მ. ცხ. 838v. იხ. კლება.

დამოკუეთა მოჭრა: „ჴრმლითა დამოჰკუეთა თავი“ ხ. გაბ.-მოც. სჯს. 82,34. იხ. კუეთა.

დამომადინებელ-ი ჩამომწეებელი: „დამოდინებაჲ შესთჩრეს დამომადინებელთა მისთა“ O, ზირ. 32,18. იხ. დამოდინება.

დამომავალ-ი «შთამომავალი»: „ხოლო წყალი შთამომავალი დადგეს“ G, ისუ ნ. 3,16. იხ. დამოსლეა.

დამომართ ძირს, ქვემოთ: „ხილეთგან წელთაჲთ დამომართ ვიხილე ვითარცა ხილვაჲ ცეცხლისაჲ“ I, ეზეკ. 1,27. იხ. მართ.

დამომდინარე «გარდამომავალი», ჩამომდინარე: „ვითარცა წელსაცხებელი, დამომდინარე თავსა და წუერთა აჰრონისთა“ Ch,—„ვითარცა წელსაცხებელი თავსა ზედა, გარდამომავალი წუერთა ზედა“ Ч, ფს. 132,2. იხ. დამოდენა.

დამონება მსახურად გახდომა/დადგინება, დამორჩილება, შრომა: „დაიმონონ იგი და ბოროტსა უყოფდენ“ სჯ. მოც. 7,6; „რაჲთა ჩუენ დაგჳმონონენ“ გალატ. 2,4; „ერი იგი დაიმონა კირთად ფარაოს“ O, დან. 47,21; „ძმანი მისნი დაეიმონენ მას“ ბ. რომ.-კურთხ. იხაკ და ია. 38,8; „ყოველთა თავი ჩემი დაეიმონე“ I კორ. 9,19; „აღვიკრძალავ ჯორცთა ჩემთა და დაეიმონებ“ I

კორ. 9,27; «დაიმონა თავისა თჳსისა ძალი მონებითა დიდითა» O, ეზეკ. 29,18.

დამონება მსახურება: «დამონებასა* შინა ჩუენსა არა დაჴუთხუან» O. II ეზრა 9,9.

დამონებულ-ი მსახურებაში მყოფი, არათავისუფალი; «მორჩილში», «მსხემი», «მწირი»: «დამონებულ ვიყუენით ჩუენ» III ეზრა 9,9; «განთავისუფლებულ ხართ ცოდვისაგან და დამონებულ ღმრთისა» ბრობ. 6,22; «დამონებულ იყუნეს მიქდა» ჯ. ცხ. 27,9; «დამონებულ იყავ ჴელმწიფისა მის ეგჳპტისასა» M.—«მრწყმ იყავ ჴელმწიფისა ეგჳპტს» G, II შჯ. 15,15; «შენცა დამონებულ იყავ ეგჳპტეს» M,—«მწირ იყავ ჴელმწიფისა ეგჳპტისასა» G, II შჯ. 24,18; «დამონებულ იყავ ჴელმწიფისა მის ეგჳპტისასა» pb.,—«მსხემ იყავ ჴელმწიფისა ეგჳპტისასა» G, II შჯ. 24,22. იხ. მონება.

დამოპება ჩამოხევა: «მღდელთ-მოძღუარმან დამოიპო კუართი თჳსი» მრ. 14,63. იხ. პება.

დამორჩილება «რჩოლა», «დაოდება», «დაყენება», გაგონება, დამონება, დაქვემდებარება: «უკუეთუ არა დაიმორჩილებით» B,—«უკუეთუ არა გუერჩდეთ» A, ხსხტ. 181,12; «შეურაცს ეიყავ ფრიად დამორჩილებად (დარწ-ოდებად I) გზათა შენთა» O, იერემ. 2,36; «არავინ უძლო დამორჩილებად მისა» C,—«არავის ეძლო დაყენებად მისა» DE, მრ. 5,4; «რომელსა არა დაემორჩილა შეშინაე» შუშ. I, 40; «ემაყნიცა დაგუემორჩილებიან სახელითა შენითა» ლ. 10,17; «ყოველივე დაამორჩილა ქუეშე ფერჴთა მისთა» I კორ. 15,27; «ცოლნი დაემორჩილენით ქმართა თჳსთა» კოლ. 3,18; «დაიმორჩილებდეს მათ სასტიკად» O. გამოხლ. 1,14; «ვერ შეეძლო დამორჩილებად» ხ. გან.-შიც. ხაჯ. 93,7; «დაემორჩილენით წინამძღუარსა თჳენსა და ერჩდით მათ» ბ. სწ. 67,9.

დამორჩილება მორჩილება: «დედაკაცი მდუმრიად ისწაებდენ ყოველითა დამორჩილებითა» I ტიმ. 2,11; «მოგუსწავებს მარადის სიტყჳსა მის დამორჩილებასა მამისა თჳსისა მიმართ» აბ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 20,14.

დამორჩილებულ-ი «მორჩილი», დამოკიდებული: «იყო დამორჩილებულ მათა» ლ. 2,51; «ყოველი ერი დამორჩილებელ იყო სმენად მისგან» ლ. 10,48; «იყავნ ყოველი ჲგი ერი დამორჩილებულ, მოხარკე თჳუნდა» pb.,—«იყვნენ შენდა მოხარკე და მორჩილ შენდა» G, II შჯ. 20,11. იხ. მორჩილება/მორჩილობა.

დამოსლვა ჩამოსვლა: «ნუ დამოვალნ თჳენ ზედა ცუარი ცრისაჲ»I, II შგ. 1,21; «დაჴმოედოდა იგი მიერ მთით» მთ. 8,1. იხ. სლვა.

დამოტევება ჩამოშვება: «დამოუტევენ თმანი შენნი» ბალ. 120,28. იხ. ტევება.

დამოჭცევა მობრუნება; «მიქცევა»: «დამოიქცეთ და აღვაჴსნეთ იგი მოკრებული» O,—«მიიქცეთ და ალვაწყნეთ ნოჴარნი მოკრებელნი მისნი» G, ბალ. 1,4. იხ. ქცევა.

დამოღება ჩამოღება, გამოღება: «დამოიღო იგი ღრუბელთაგან» ბარ. 3,20; «მოხედეთ სიტყუასითა დამოიღეს ქუეყანისაგან, რომელ-რაჲ არს მას შინა საზრდელი» ბ. კან.-ეჩუხ. დღ.68,24. იხ. ღება.

დამოყურება დამეგობრება: «რამეთუ მოძულებულსა უფლისა მიერ დაემოყურე» M, II ნშტ. 19,2. «მტერისა შენისა დამოყურებისათჳს ყოლადვე არა იღუწი» ბ. სწ. 85,32. იხ. მოყურობა.

დამოცჳნება «გარდამოცჳნება», ჩამოცვენა, ჩამოყრა: «ფურცლისა განჴმელისა, რომელ დამოცჳნიან ხეთაგან» ფლპ. 120,39; «ვარსკულავნი ზეცით დამოცჳნებულ იყუნენ» C,—«ვარსკულავნი ზეცით გარდამოცჳენ» DE, მრ. 13,25. იხ. ცჳნება.

დამოწაფება მოწაფედ გახდომა: «რომელთა დაემოწაე» ლ. 1,4.

დამოწაფებულ-ი მოწაფე: «და იყო მუნ იოპეს დედაკაცი ერთი დამოწაფებულ» საქ. მოც. 9,36. იხ. მოწაფე.

დამოწუეთა ჩამოწვეთა: «თაფლი დამოსწუთის ბაგეთა შენთა» O, ჰება 4,11. იხ. წუეთა.

დამოწურვა გამოწურვა: «ზუზღაჲ დამოწურა თჳსისა მის მომკუდრისა» H—941,221. იხ. წურვა.

დამპალ-ი დალპობილი: «ხილი დამპალი და დაყროლებული განიყოფეის» ბ. ცხ. 245v. იხ. მპალი.

დამრწემება დამცრობა, დამცირება: «კუეღრებამან განრუნის კეთილი კეთილის-მყოფელთაჲ და დაამრწემის იგი» ბალ. 182,15. იხ. მრწემი.

დამრჩუალვა იხ. დამსჩუალვა.

დამსახურება მსახურად გახდომა: «დღეს ჰმსახურებდით მას და ხვალე დაამსახურის იგი სხუათა» ბალ. 7,37. იხ. მსახურება.

დამსჩუალვა, დამშჩუალვა, დამრჩუალვა დალურსმეა, დარჩობა, «შემშჩუალვა», «დაგდებაჲ», «განელება»: «იგი კელნი, რომელ დაემსჩუალნეს ძელსა მას» აბ. რომ.-კურთხ. მოს. 142,5; «დამსჩუალო მანებითა კელელსა» M,—«შეამშჩუალო მანითა ზღუდესა» G, მსჯ. 10, 13; «დამშჩუალნა (კარნი)» M,—«დაუგდნა (კარნი)» G, მსჯ. 3,23; «დამშჩუალა ჴელი ჩუეყანასა» M,—«განელო (ყბასა) ჴელი ჩუეყანად» G, მსჯ. 4,21; «დაჰმრჩუალენ (მანანი)» Sin.-11,286r; «ოდეს დაჰმშჩუალნეს ჴელნი და ფერჴნი მისნი მუსმრითა» ბ. სწ. 180,20.

დამსჩუალულ-ი, დამშჩუალულ-ი დარჩობილი, მიკრული: «სუეტებიცა იგი, რომელსა დამსჩუალულ იყო» ფლკტ. 145,2; «დამშჩუალული ძელსა ზედა... იყო» ეზტ. 122,20. იხ. მსჩუალვა/მშჩუალვა.

დამსხმელ-ი დამრგველი: «აწ უკუე არცა დამსხმელი რაჲ არს, არცა მომრწყველი» I კორ. 3,7. იხ. დასხმა.

დამსჯელ-ი, დამშჯელ-ი გამსამართლებელი, გამკითხველი; დამსჯელი: «ვინ არს დამსჯელ? ქრისტე იესუ... მოკუდა» ბრობ. 8,34; «ჯუარი დამშჯელი არს მძლავრთაჲ და მჴსნელი მიმძლავრებულთაჲ» ბ. სწ. 210,2. იხ. დასჯა/დაშჯა.

[დამტაცებელ-ი] იხ. დატაცება.

დამტევნელ-ი მიმღებელი: «რაჲდენ ჩუენ დამტეენელ ვიყუენით» ბრობ. A. კ. ეფრ.-სულ. წშ. 102. იხ. დატევ(ნ)ა.

[დამტკიცა] დამტკიცება: «დამტკიცილ არს ჩუენ შორის» O, იგდ. 8,21. იხ. [მტკიცა].

---

* წაკრთობია: «დი მონებასა» (რედ.).

დამტკივნება გამწარება: „ნუღარა... დამამტკივნებ მე“ ფსკტ. 150,6. იხ. მტკივანი.

დამტკიცება «დადგომა», «განკრძალვა», დამაგრება, დამყარება, გამაგრება, ცილობა: „იგი დამტკიცებდა, ვითარმედ“ Q,—„იგი უფროჲს განკრძალულ იყო, ვითარმედ“ საქ. მოც. 12,15; „დამტკიცენ ფერკნი ჩემნი ალაგთა შენთა“ ფხ. 16,5; „ვინ დამტკიცნა საფუძველნი ქუეყანისანი“ I, ეს. 40,21; „ხეულითა დამიმტკიცის სარეცელი ჩემი“ O, ფგ. სოლ. 7,17; „სხუაჲ ვინმე დამტკიცებდა და იტყოდა“ ლ. 22,59. „ვერ ჴელ-ეწიფების დამტკიცებად მეუფებაჲ იგი“ DE,—„ვერ უძლოს დადგომად მეუფებამან მან“ C, მრ. 3,24.

დამტკიცებით ‹სრულიად›: „ქუეყანაჲ (არა) განქვაჭროთ დამტკიცებით“ G,—„ქუეყანაჲ არა განყიდოთ სრულიად“ pb., ლევიტ. 25,23.

დამტკიცებულ-ი, დამტკიცილ-ი «დაფუძნებული», მყარი: „კლდესა მას ზედა დამტკიცებული დგას“ ს. გაბ.-მოც. საკს. 95,31; „დამტკიცებული“ O,—„დაფუძნებული“ M, ქება, 5,15; „წიგნი აღთქმისაჲ, წინაჲსწარ დამტკიცილი ღმრთისაგან“ Q, გალატ. 3,17.

დამტკიცებულად უშიშრად, მოსვენებით: „სული აღმცირებული აღძრვასა ვერ დგან დამტკიცებულად“ ს. გაბ.-მოც. საკს. 100,28. იხ. მტკიცება.

დამტკნარება დაკვეთა, შედედება: „იხილა წინაშე საკურთხეველისა სისხლი დამტკნარებული“ ღშ. შობ. 193,1. იხ. მტკნარება.

[დამტუერება] მტვერიანობა: „თავნი მათნი დამტუერებულ იყვნეს მიწისაგან“ H—241,577. იხ. მტუერი.

დამუსრვა «განტეხა», «შემუსრვა», დამსხვრევა, დაწვლილება, დაფშვნა: „რაჲთა დამუსრნენ ჴკნი მათნი“ C,—„რაჲთა განუტეხნენ ჴკნი მათნი“ DE, ი. 10,31; „დამუსრა პური იგი“ DE.—„განტეხნა პურნი იგი“ მრ. 6,41; „პურებელი კეცისაჲ... დაიმუსროს“ G,—„პურებელი კეცისაჲ... შეიმუსრენ“ O, ლევიტ. 6,28; „დაჰმუსრნე იგინი ნამუსრევ-ად“ G, ლევიტ. 2,6; „მოვაელინებ... დამუსრვასა (შემუსრვასა O) დიდსა“ I, იერემ. 4,6.

დამუსრვილ-ი ნამტვრევი, ნატეხი, დამსხვრეული: „დაჰმუსრნე იგინი ნამუსრევებად“ G,—„დაიტო იგი დამუსრვილი“ O, ლევიტ. 2,6; „დამუსრვილი“ ფსკტ. 150,10. იხ. მუსრვა.

დამუსრვილება ტეხილობა, დამსხვრეულობა: „განკურნე ყოველივე დამუსრვილებაჲ სახლისაჲ ამის“ ფსკტ. 158,88. იხ. მუსრვილი (მუსრვა).

დამუშაკება შედგომა: „შენცაცა დაემუშაკე მუშაკობასა ამას ჩემსა“ მსჯ. 37,8. იხ. მუშაკება.

დამფარველ-ი საფარველი: „ჴორცნი იგი დამფარველ სიტყჳსა მის იყუნეს“ იაკ. რომ.-კურთხ. 104,15. იხ. დაფარვა.

დამფლველ-ი დამმარხველი: „ფერკნი დამფლველთა ქმრისა შენისათნი კართა ზედა დგანან“ საქ. მოც. 6,9. იხ. დაფლვა.

დამჭოლველ-ი ჩამქოლველი: „ვინ აღიყუანა წმიდაჲ სტეფანე ესვითარსა დიდებასა, თჳნიერ დამჭოლველთა მათ მისთა“ მ. ცხ. 49v. იხ. დაჭოლვა.

დამღერება ცილობა, შეუპოვრობა, წინააღმდგომობა: „რაჟამს დაიმღერნიან ქრისტესნი იგი, ქორწინების უნებ-ნ“ I ტიმ. 5,11. იხ. მღერა.

დამღიერებულ-ი დაწყლულებული, დამუნიანებული: „დაერდომილი იდვა ბჭეთა თ-ნა მისთა დამღიერებული“ ლ. 16,20. იხ. მღიერი.

[დამღილვა] დამღილული «დაგრკილული», ჭიანაჭამი: „პური საგზლისა მათისაჲ განჴმელ იყო და დამღიღულ“ M,—„პური მათი საგზალი ჴმელ და დაგრკილული და დაჭმელი“ G, ისუ ნ. 9,5. იხ. მღილი.

დამყარება «დაფუძნება», დამტკიცება; დასახლება: „სოფელი და სავსებაჲ მისი შენ დაამყარე (დაფუძნე Q)“ ფხ. 88,12; „დაჰამყარე ცაჲ და დიჴპაზე ქუეყანაჲ“ O, ოვხე 12,4; „უმჯობესსა ქუეყანასა დაამყარე მამაჲ და ძმანი შენნი“ O. დაბ. 47,6.

დამყარებულ-ი დამტკიცებული: „დამყარებულ იყო იგი კლდესა“ მთ. 7,25; „გული მისი დამყარებულ არს ეითარცა ღოდი“ M, იობ 41,15. იხ. მყარი.

დამყნა: „დაემყნენ მათ ზედა და თანაზიარ ძირისა და სპობისა ზეთის-ხილისა იქმენ“ პრომ. 11,17. იხ. მყნა.

დამშთვარ-ი დამბრჩვალი, გაგუდული, მომკვდარი: „რაჲთა ეკრძალნენ იგინი კერპთა კლულისაგან და სისხლის-ჭამასა, დამშთვარსა და სიძვასა“ საქ. მოც. 21,25; „რაჲთა განეყენნენ იგინი ჭამად ნაზორეულ-ად კერპთაჲსა და სიძვისაგან, დამშთვარისა და სისხლისა“ საქ. მოც. 15,20. იხ. დაშთობა.

დამშრეტელ-ი დამსვები: „წყალსა დამშრეტელი იგი ძალი დავიწყებულ იყო“ O, სიბრძ. სოლ. 19,19; „არავინ იყოს დამშრეტელ სახლსა ზედა ისრაჱლისასა“ O, ამოს 5,6. იხ. დაშრეტა.

დამშრშალ-ი დამწვარი, დაწერტილი; მოწყლული: „დამშრშალ, დაწერტილ ვარ მე სიყუარულ-ითა“ ოქრ.-გურიტ. 227, 21; „ამას ისრისა სიყუარულ-ითა დამშრშალ იყო დაეით“ იქვე, 228,4. იხ. დაშრშობა.

დამშჯდება «დაცხრომა», ‹დაყუდება›, «განსუენება», დაწყნარება: „აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშჯდებ“ Q,—„ღელვათა მისთაჲ შენ დააცხრე“ C. ფხ. 88,10; „დამშჯდნა (დაუყუდნა G) ქუეყანა ორმეოც წელ“ M, მსჯ. 3,11; „შემდგომად დამშჯდებისა უფლისა მიერ ისრაელისა“ G,—„ოდეს განუსუენა უფალ-მან ისრაჱლსა“ M, ისუ ნ. 23,1; „არა დაამშჯდნა გონებაჲ მისი“ მრთ. A. ანტ. დ. 34; „დამშჯდნა ქუეყანა-თ წელ“ pb., II ნშტ. 14,1; „გულის-წყრომაჲ კაცისაჲ დაამშჯდის მსახურმან გონიერმან“ O,იგ. სოლ. 13,14; „ოდესმე დამშჯდნებოდა ალი იგი“ O. სიბრძ. სოლ. 16,18. იხ. მშჯდი.

დამშჯუალვა იხ. დამსჯუალვა.

დამშჯელ-ი იხ. დამსჯელი.

დამცილებელ-ი «შემცოდებელი»: „ქვებითა თმისა მისაართ და არა დამცილებელნი“ G,—„ესროდეს ქვითა თმასა და არა შესცოდებდეს“ pb., მსჯ. 20.16. იხ. [ცილება].

დამცირება «დაკნინება», «დამდაბლება», დამცრობა, დაპატარავება; ‹ნაკლულვანადი›: „თავი თჳსი და-

იმცირა (დაიმდაბლა pb.) და ხატი მონებისაგ შთაიცეს" ფსპ. 2,5: „დაამცირონ სამკვდრებელი მათი" pb.,—„დაკნინონ დასაყრობელი მთი" G, რიცხ. 89, 54; „დდე იყო, დამცირდა" ფსპ. ბოც. 10,11; „საღმრთოჲ კჳრო კრისტეს დაამცირებენ" აპ.-რომ.-კურთხ. ბიხ. 143.13; „საკდემელ... ასელი დამცირებასა ზედა იქნების" O,—„სარცხვნელ არიედ... და ასელი ნაშთი ნაკლულებად" pb. ზირ. 22,8. იხ. მცირება.

დამცნება, დამცნობა აღთქმა, დაბარება; ბრძანება: „ვიდაჲცა დამცნელსა, რომელი დაჲამცნენ მათ" G, ისუ ნ. 7,11; „დაჲამცნო ბერსა მოწაფისა მის თჳსისადა" ჲ. ცხ. 251r; „რად არა დაჲამცნობთ, რაჲთა არა გლისობდენ" ჲ. ცხ. 376r; „დაჲამიმცნია მეტრაპეზისადა" ი.-ე. 37,32.

დამცნილ-ი «შჯული», აღთქმა: „გარდაჰქდა დამცნილსა, რომელი დავამცენ მათ" G, — „გარდაჰქდა შჯულსა ჩემსა, რომელ დავდევ მათა მიმართ" M, ისუ ნ. 7,11. იხ. შენება.

დამცხუედება დგვიანება, ჩამორჩენა: „ჟამსა განიღჭე და ნუ დაიმცხუედებ" O, ზირ. 35,15. იხ. მცხუედი.

დამძიმება «დაქენჯნა», მძიმის დადება/აკიდება, გაძნელება, დაჭირვება, დაცობა: „არა დაამძიმო მას შრომითა" pb.,—„არა დაჭქენჯნო იგი შრომითა" G, ლევიტ. 25,43; „დამძიმდა ჴელი ეფრემისი მათ ზედა" GM, ისუ ნ. 19,49; „და ყურნი მათნი დაიმძიმნეს არა სმენად" O, ზაქ. 7,11; „დაჰმძიმდე ვითარცა ბეზი" O, ნაუმ 3,15; „დაამძიმე ჴელი ფრიად" I, ეს. 47,6; „მამამან შენმან დაამძიმა ღელი ჩენ ზედა" M, II შჯ. 10,4; „ორპნა სიმაძღრით დაემძიმდეან ფრთენი მისნი და ვერ ეძლის აღფრენად... ვიდრემდის არა აღესებექნის სიმძიმე იგი მაძღრობისაგ" ჲ. ხწ. 189,13; „დაიმძიმენ ყურნი შენნი" ჲ. ცხ. 277v.

დამძიმებულ-ი დატვირთული, გაძნელებული: „იყუნეს თჳალნი მათნი დამძიმებულ" მთ. 20,43; „თჳალნი იაკობისნი დამძიმებულ იყუნეს სიბერითა" აპ. რომ.-კურთხ. ახაკ და იაკ. 44,11; „დამძიმებულნი საჭურველითა მათითა ვიდოდიან" O,ოვ. 2,8; „არცა ხორშაკითა და არცა ყუავითგან ზამთრისათ დამძიმებულ" აპ. რომ.-კურთხ. ბიხ. 195,17. იხ. მძიმება; შდრ. დაემძიმებელად.

დამწარება გამწარება: „მცირე ჟფსინდი დაამწარებს დიდა ჰერჭელს თჳცსა" ჲ. ცხ. 160v. იხ. მწარე.

დამწერელ-ი მწერალი: „უკეთე მოეიდეს დამწერელი იგი გელასპტეთით" ჲ. ცხ. 146r; „კალმისა მისგან დამწერელისა" ჲ. ხწ. 153,17. იხ. დაწერა.

დამწიფებულ-ი შემოსული, მოწეული: „რომლისა დამწიფებელ და მოწევნელ არს მარცუალი" ფიზ. XVII, 24. იხ. მწიფე.

დამწიკება: „ნეს.და არაწმიდად დაჭდები, ნეუკე დაამწიკო" Alh.—11,257v. იხ. მწი(ნ)კელი.

დამწუანება: „მწეანს ცეარსა და დამწეანდის (ყანსა)" H—622,33r. იხ. მწუანე.

დამწუარ-ი დამწვარი, მოკიდებული; «ალტყინებული»: „ბრაჲლი დამწერიაჲ არს" pb., ლევიტ. 13,25; „ხედვიდა... რომელთამე პირსა დამწუარად" ჲ. ცხ. 415r; „იყუნენ ნათესავნი დამწუარ, ვითარცა ეკალნი ველსა ზედა" O,— „იყუნენ წარმართნი აღტყინებულ, ვითარცა ეკალნი უანობისა შინა" pb., ეს. 90,19. იხ. დაწუა.

დამწუელ-ი შემწეული: „მსგავსად განსაწმედელთა წამალთა და დამწუელთა განკურნებენ სიბორგილეთა ჩენთა" ჲ. ცხ. 48v. იხ. დაწუა.

დამწულილება იხ. დაწულილება.

დამწუროება დამწვრობა: „იგი მოშაე იყოს, დამწუროებისაჲ არს" G, ლევიტ. 13,28. იხ. მწურობა.

დამწუხველ-ი დამხუეველი: „თჳალთა დამწუხველ" ლონგ. 189,30. იხ. დაწუხება/დაწეხვა.

დამწუხრება «შემწუხრება», შესაღამოება; დაბრმავება: „ვითარ დამწუხრდა" C,—„ვითარცა შემწუხრდა" DE, მრ. 15,42; „ვითარცა დამწუხრდებოდა" ხბხტ. B, 135,9; „დამწუხრდა ღელმას შინა" ბალ. 116,6; „გაუწყო საქმე ჩემი, ვითარ დამწუხარდი" ლიმ. 87,17. იხ. მწუხრი.

დამწყა გაწვრთნა, გახედნა: „უწყი, ვერ დავიმწყა" ფერემ. 35,18.

დამწყა წვრთნა, გახედნა: „ჴმისაგან ჴვილისა და დამწყაჲსა საჭედართაჲსა შეიძრა ყოველი ქეყანაჲ" აპ. რომ.-კურთხ. ბოს. 184,1. იხ. [მწყა].

დამწყებელ-ი დამწყები: „ვითარცა დამწყებელი კითილისაჲ" ჲ. ცხ. 869v.

დამწყებელ-ი «წინამძღუარი»: „მიუწოდა... დამწყებელთა ბრძოლისათა" G,—„მოუწოდა... წინამძღუართა ბრძოლისათა" M, ისუ ნ. 10,21. იხ. დაწყება.

დამწყებელობა «წყება», დაწყება: „დამწყებელობასა შენსა მანგლითა საქმედ მჳასა" G,—„რაჟამს იწყო მანგლისა საქმე მჳათა" M, II შჯ. 16,9. იხ. დამწყებელი.

დამწყსა «დაძოვება», მწყსობა, ძოვნა, «მწყსა», დამორჩილება, ცოხნა: „დამწყსენ კრავნი ჩემნი" C,— „დაძოვენ კრავნი ჩემნი" DE, ი. 21,16; „რომელმან დამწყსოს ერი ჩემი" მთ. 2,6; „დამწყსენით ცხოვარნი იგი კლეკნი" O,—„ჰმწყსით ცხოვართა დაკლვისათა" pb., ზაქ. 11,4; „ყოველი ბუნებაჲ მჴეცთაჲ... დაიმწყსებაის" იაკ. 3,7; „ვითარცა რკინამან დაწყელილის და დაამწყსის ყოველი" O, დან. 2,40. იხ. მწყსა.

დამჭელვა «მჭელითა მოლება»: „დაიმჭელოს მღდელმან მსხეურალისაგან მოსაკსენებელისა" G, — „მოიღოს მჭელითა მღდელმან მან შესაწირაჲსა მისგან საკსენებელისა მისისა" M, რიცხ. 5,26. იხ. მჭელი.

დამჭირვა დაჭერა, დაცვა, დაკავება: „რომელმან შეეძლოს დამჭირვაჲ მჴცლისაჲ, იგი შემძლებელ არს დამჭირვად ენისაცა" ჲ. ცხ. 120v; „უკეთე დაიმჭიროს მონაზონმან მჴეცი თჳსი და ენაჲ... არა მოკედეს" ჲ. ცხ. 183r; „დაიმჭირნა იგინი მუშაკობასა შინა ღე ყოველ მარხეულნი" ჲ. ცხ. 267v. იხ. მჭირვა.

დამჭკლობა მიკვრა, მიწებება: „მოვედ გამოსლვად კარსა, დაემჭკლო ზეწარი ჩემი სიეიწრესა მას კარისასა, და დაუტეე იგი მენ" ჲ. ცხ. 280r. იხ. მჭკლობა.

დამჭლება გაწვრილება, დამჭლეება: „რაოდენცა განსეენენ ჯორცნი, ეგოდენცა დამჭლდების სული" ჲ. ცხ. 288v. იხ. მჭლე.

დამჭნარ-ი გამხმარი, დამჭკნარი: „ეიხილენ ძეძენი მისნი ვითარცა ფურცელნი დამჭნარნი“ ბ. ცხ. 182v; „იცნა ცოლი თჳსი, რომლისა-იგი სახჳ და შეენიერებაჲ დამჭნარ იყო“ ბ. ცხ. 186v. იხ. დაჭნობა.

დამჭრელ-ი «მომსრეელი»: „დასცხრა იისუ და... დამჭრელნი მათნი დაჭრითა“ G,—„დაიცადა ისუ... და მომსრეელნი მათნი მოსრვითა“ pb., ისუ ნ. 10,20.

დამხედ მიწაზე, მიწის პირს, ძირს, პირდაღმა: „დავარდა დაჲით დამხედ, თაყუანის-სცა მას“ O I მფ. 24,9.

დამხედვარ-ი «ეპიტირიტისი», ზედამდგომელი: „ორნი ეპიტირიტისნი, რომელ არიან დამხედვარნი, დაედგინეს“ ი.-ე. 34,10 იხ. დახედვა.

დამჯდერებულ-ი ცხენოსანი: III მფ. 20,20*. იხ. მჯდარი.

დამჯობა, დამჯუება «დაქცევა», დამხობა, «დაცემა», დანგრევა, წაქცევა: „ბაგინები მათი დაამჯჳთ“ M,—„დააქციენით ბომონნი მათნი“ G, II მჯ. 12,8; „ტაბლები იგი... დაამჯუა“ მთ. 21,12; „მცონარი იგი დაამჯჳს შიშმან“ O,—„მცონარეთა დასცემს შიში“ pb., იგ. ხოლ. 18,8; „ბორცუნი დაამჯუნე“ I, ეს. 42,15; „დაამჯჳს, ვინ მიეყრდნის“ ბალ. 7,31. „მის გამო ყო დამჭობაჲ“ ფლპ. მოც. 10,28.

დამჯობილ-ი, დამჯუებულ-ი დაქცეული, დარღვეული, დახსნილი: „დამჯობილი იგი მისი... აღაშენო“ ხაქ. მოც. 15,16; „მახლობელად სახლსა მას დამჯობილსა გამოჩნდეს“ ფლკტ. 150,2; „ასონი მათნი შრომისაგან დამჯუებულ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 109,0. იხ. მჯობა.

დამჯოლვა დაქცევა: „დამჯოლვად მეგჳლებაის არა ხოლო თე აპოლონისი“... ფლკტ. 141,10. იხ. მჯოლვა.

დამჯსნელ-ი დამშლელი: „სიმჯნისა დამჯსნელ“ ლონგ. 180,30. იხ. დაჯსნა.

დამჯუება, დამჯუებულ-ი იხ. დამჯობა.

დამჯუმა დამხობა: „საკერთხეველთა ღმრთისათა შეემთხჳა დამჯუმაჲ“ H—241,618. იხ. [მჯომა].

დანა იხ. დანაკი.

დანაბვა შეკრთომა: „დაინაბა შიშისა მისგან ყოველი იგი სიმრავლჱ“ რიფს. 170,30.

დანაბულ-ი შემკრთალი, შეშინებული: „შეურეებულ შიშითა მით და დანაბულ“ ოქრ.-მარხ. და ოთნ. 100,20; „ყოველნი მფრინველნი ცისანი დანაბულ იყუნეს“ O,—„ყოველთა მფრინველთა ცისათა ეშინოდა“ G, იერემ. 4,25. იხ. [ნაბვა].

დანადებ-ი «დასადებელი»: „და ესე იყუნენ... ყოველთაგან ზედა დანადებთა“ G,—„ესე იყოს... ყოველთაგან დასადებელთა“ pb., რიცხ. 18,11. იხ. დადება.

დანაკ-ი, დანა, დანა, მახვილი: „არიან აქა ორ დანაკ“ ლ. 22,38; „მოიხუნა იისუმან დანაკნი კლდისანი, რომელთა მიერ წინა-დასცჳთა ძეთა“ G, ისუ ნ. 21,42; „ეკუნეთ დანაკი“ ბ. კეს.-ბჭუხ. დღ. 184,17. „დაადგა დანაჲ, რამთამცა განკეეთა თევზი“ ბ. ცხ. 356r.

დანაკის-კუდ-ი, დანაჲს-კუდ-ი «ფინიკი»: „მოიღეს რტოჲ დანაკის-კუდთაგან და განიდეს მიგებებად მისა“ DE,—„აღიღეს რტოები ფინიკისაჲ და განიდეს წინა-მიგებებად მისა“ C, ი. 12,13; „დიდჳდრებულ იყო იგი დანაკის-კუდსა მას ქეეშე“ M,—„ჯდა ქეეშე ფინიკსა“ G, მჯ. 4,5; „დაეგო ბერსა ცერეწ დამბალი და მხალი უმგბარი და დანაკის-კუდი, რომელ არს ფინიკი“ ბ. ცხ. 211r; „იხილა იგი ბერმან მოსილად დანაჲს-კუდისა ფერცლითა“ ბ. ცხ. 236v. იხ. კლდი.

დანაკის-კუდოვან-ი ფინიკარი: „სახლვარ არს ზღჳდ და მზის-ღმოსავლად კერძო დანაკის-კუდოვანისა“ O, ეზეკ. 47,18. იხ. კლდოვანი.

დანაკუერცხლებულ-ი ნაკუერცხლად ქცეული: „ჰხედვიდეს საკუმილსა მას დანაკეერცხლებელსა“ H—241,380. იხ. ნაკუერცხალი.

დანაპყრობ-ი «სამკჳდრებელი», მამული: „ყოველნი ქალაქნი ძეთა ლევისთა დანაპყრობისა ძეთა ისრაჱლისთაჲსა შორისთანი“ G,—„ყოველნი ქალაქები ლევიტელთა შორის სამკჳდრებელსა ძეთა ისრაჱლისათა იყო...“ M, ისუ ნ. 21,41. იხ. დაპყრობა.

დანაყვა ცემა, დაჩეჩქვა: „დაუნაყეს ჭივთა პირი მისი“ რიფს. 178,00; „დამნაყდეს მე ერთიერთას გჳემითა“ H—241,47. „დანაყილ იყო ღდაბნოს გარე მისგან“ Sin.—6,05r. იხ. ნაყვა.

დანაშტენ-ი წიდოვანი: „ეითარცა დანაშტენი სოფელ მათსა“ G, გოდ. ოერემ. 1,17. შდრ. დაშტნობა.

დანახეთქ-ი «მთხრებელი», თხრილი, ნაპრალი: „ამას ყოველსა თანა შორის ჩჳენსა და შენსა დანახეთქი დიდ დამტკიცებელ არს“ DE,—„ზედ ამას ყოველსა მთხრებელ დიდ არს შორის ჩჳენსა და თქუენსა“ C, ლ. 16,26; „განსთქდა ქჳეყანაჲ და იყო დანახეთქ დიდ“ Sin.—11,268v. იხ. დახეთქა.

დანგ-ი წვრილი ფული: „ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი იგი დანგიცა“ მთ. 5,26; „სიცილა... ოცი დანგი არს“ G, რიცხ. 18,15; „თაყუანი-სცენ მას დანგისა ერთისა ვეცხლისათჳს და ჭეშისა პერისა“ O, I მფ. 2,86.

დანგრვა წახდენა, გაფუჭება: „დაჰანგრა ვანები მათი და სამწყსოჲ და მროწეული“ O, იერ. 2,17. იხ. ნგრევა.

დანდალ-ი ლაგამი, აღვირი: „დანდალი ყბათა შენთა“ O, IV მფ. 19,28.

დანდალუკია სიყვითლის სენი, Icteritia, morbus regius: „გარდაიქცეს ყოველნი პირნი, და დანდალუკია იკჳნეს“ O, იერემ. 30,6.

დანელება განელება, გაგრილება: „ნაკუერცხალნი იგი განსაცდელთანი ლოცვითა დაჳანეღნეთ“ ბ. ცხ. 15v. იხ. ნელება.

დანერგვა «სხმა», «დასხმა», «დაშენება», დარგვა: „არა დაჰნერგო თჳსი შენისა სერტყო“ G,—„არა ისხა თჳსი შენისა სერტყენი“ M, II მჯ. 10,21; „ვინ არს კაცი, რომელმან დაჰნერგა ვენაჯი და არა განიშეა მისგან“ G,—„დაესხას თე ვინმე კაცს რჩილ და არღა ეხაროს მისგან“ M, II მჯ. 30,6; „დაჰნერგენ ივნი“ Ქ.—„დაიშენა ივნი“ Ჭ. ფს. 49,3; „დაჰნერგენ მე საუნაჯენი“ O, ეკლ. 2,4; „დაჰნერგო გულთა თქუენთა სიყუარული“ ბ. სწ. 105,20.

დანერგვა დარგვა: „ყამი არს დანერგვისაჲ და ყამი მოუხრელად დანერგულისაჲ მის“ O, ეკლ. 3,2.

დანერგულ-ი დარგული, ნერგი: „იყოს იგი ვითარცა ხე დანერგული თანა-წარსდინებელსა წყალთასა“ ფს. 1,3. იხ. ნერგვა; შდრ. დასანერგავი.

---

* წყარო ფარჩრითაა მიწერილი (რედ.).

დანერწყუ(ვ)ა ფერთხება: „დაჰნერწყო თე დაშრიტო იგი“ O, ზარ. 28,14. იხ. ნერწყ(ვ)ა.

დანესტუა «დაბერვა»: „დაჰნესტუეს სამთა მთავართა ნესტუთა რჩისთა“ G,—„დაჰბერა სამჰანეე მან გუნდმან ნესტუესა მას რჩისასა“ M, მხ. 7,20. იხ. ნესტუა.

დანეცუა დაფშვნა: „დაუნეცუე მშიერთა პური შენი“ I, ეს. 58,7. იხ. ნეცუა.

დანთქმა ჩანთქმა: „ჴტერნი იგი მათნი დაანთქნა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 10,19; „განეღო ქვეყანაჲ, დანთქა დათანი“ ფს. 105,17. „იყო... დანთქმაჲ საკრპოჲსასა“ ფლტკ. 157,22; „ვაკრპათა თანა დანთქმაჲ (იპოების)“ H—2251,59г. „ზღუა ჴლთ მეწამეულთა სამართლად დანთქმულ“ აპ. რომ.-კორინ. პოს. 134,18; „ალაგი ნაკისა დანთქმულისაჲ“ O, იგ. ხოლ. 80,19. იხ. ნთქმა.

დანიშნვა შეტყობა, შეცნობა: „დაჰნიშნვენ ეშმაკნი ქრისტჱსთჱსა ამის“ მ. ცხ. 47г. იხ. ნიშანი.

დანკრევა ბერვა: „ცეცხლისა დანკრეაჲ და მობერვაჲ ხორშაკისაჲ“ O, ხიბრ. ხოლ. 11,10. იხ. ნკრევა.

დაობლება ობლად დარჩენა: „დაობლდით მათგან და არა გეკენეს, თუ ვისა წარვიდეთ“ მ. ცხ. 87г. იხ. ობოლი.

დაოდება «დამორჩილება»: „შეერაცხ-ეიყვე ფრიად დარჩოდებად (დამორჩილებად O) გზათა შენთა“ I თერემ. 2,33. იხ. ოდება.

დაპარვა გაქურდვა, მოპარვა: „დამჰარე-ცა მე და წარმოიყვანეს ასლნი ჩემნი ვითარცა ტყუენი მახჳლითა“ O, დაბ. 31,26; „დაიპარეს ღელჳ“ მ. ცხ. 88г. იხ. პარვა.

დაპატიჟება დასჯა; განჩინება: „ამისთჳს დაეპატიჟა, რაჲთა იყოს ჭერეჩი ესე კმაჲნ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 158, 26; „დაიპატიჟე თავსა შენსა... რაჲთა პატივ-სცე ეფრაიმს ზომასა მის, რომელსა ღირს იყოს“ Ath.—17,307г. იხ. პატჟი.

დაპატრულ-ი დახეული: „დღითუ თჳსი იგი სამოსელი დაპატრული გამოაქნდა გარე“ რიფს. 178,40. იხ. პატრვა.

დაპება, დაპება დახევა, დაპობა; ცემა: „დაიპო სამოსელი თჳსი“ მთ. 26,65; „დაიპენით გულნი თქუენნი და ნუ სამოსელნი“ O, ოვ. 2,13; „ერთიერთას ტჯნსა დაიპჳდეს“ ფლტკ. 185,17.

დაპებულ-ი დახეული, გაპობილი: „შეიმოსის სამოსელი დაპებული კოჭელმან მოძილმან“ O, იგ. ხოლ. 28,21. იხ. პჟა; შდრ. კურთ-დაპებელი.

დაპოხება განოყიერება; გასუქება: „ჰამბავმან კეთილმან დაპოხვნის ძჳალნი“ O, იგ. ხოლ. 15,21. იხ. პოხა.

დაპრკოლება იხ. დაბრკოლება.

დაპყრობა «მოლება», «მიღება», «მოპყრობა», აღება, დაჭერა, «მოგება», დამორჩილება, დაკავება, «გამოღება»: „დაიპყრნეს ჴელგებითა მთითა მარცჳენითა ღამპარნი“ G,—„მოიგეს ჴელთა მარცჳენითა მათითა ღამპარები“ მხ. 7,20; „დაიპყრა ისრაჱლმან ქუეყანაჲ ჩემი“ G,—„მოიმეღო ბე ისრაჱლმან ქუეყანაჲ ჩემი“ M. მხ. 11,18; „დაეპყრნენით კოველნი ქალაქნი მისნი“ G,—„მოიპყრათ კოველ ქალაქნი მისნი“ M, II მჯ. 2,34; „ჰბრძოს მას და დაიპყრა ანტჱ“ I, ეს. 20,1; „უკჱთუ დაჰპყრან და ითხოს ჴელი მისი ნაპრჳანი“ O, გამოსლ. 22,4; „ს.დ. არა ჰგონებდეს, მეწყეს დაეპყრა“ O, ზარ. 28,21; „ეთარცა შემოვიდოდის, დაეპყართ კართა დაჰკლიმეთ“ O, IV მფ. 6, 32; „დაიპყარ ავარაკი ჩემი“ O,—„მოიგე თავისა შენისად ავარაკი ჩემი“ pb., იერემ. 32,7; „ქუეყანაჲ დაიპყრა მათგან“ M, ისუ ნ. 18,1; „დაიპყრეს ბურძენთა თეხარისი“ ჭართ. ცხ. 134,5; „დაიპყრა. ეფრემიოს საყდარი ქალაქისა ანტიოქიისაჲ“ ლიმ. 17,8; „დაიპყრა იგი“ pb.,—„გამოიღო იგი (ცილადი)“ G, რიცხ. 32,39.

დაპყრობა ფერჳისა გაჩერება, შედგომა: „ფერჳი დაიპყრა იესუ“ შრ. 10,40. იხ. პყრობა; შდრ. დასაპყრობელი; წინა-დაპყრობა.

დაულითვა: „დაიჟლითეთდა ერთიერთსა ზედა (მატლი)“ ანდ.-ანატ. 211,29. იხ. ჟლითვა.

დაუღლემა: „რაჲვდენი ჩრჱლნი ფერჳთა დაიჟღლიმნეს... და განკუდეს“ H—841,645. იხ. ჟღლემა.

დარან-ი იხ. დადარნება, დადარ(ა)ნებული, [დადარნეულება] (-ული), სადარანო.

დარაჰკან-ი იხ. დრაჰკანი.

დარბაზ-ი სახლი: „დარბაზნი იყოდნა დიდნი“ მ. ცხ. 810v.

დარგვა დანერგვა: „ჲშ ზედაჲსზედა აღმოფხურა, დარგეითა ძირთა ვერ განიგებს“ მ. ცხ. 202г. იხ. რგვა.

დარე მდარე, მცირე: „დამორჩილებად მთავართა და რომელნი მთავართა ქუეშე არიან: ახნიურთა და დარეთა„ მრთ. D, კ. იერ.-აღდგ. 120; „იძრვინ (საგრძნობელი) უსუსურად საქმითა დარეთა (დარითა var.)“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172,8. იხ. სიდარე, უდარესი.

დარეკა დაკაკუნება: „დავჰრეკეთ კარსა“ ლიმ. 86,30; „დაჰრეკეს ძელსა და შკრბეს ძმანი ყოველნი“ მ. ცხ. 177г. იხ. რეკა.

დარეცა გაშლა, გაფენა, დაფენა, დაგება: „ქუეშე შენსა დაგირეცონ დალპოლეაჲ“ I,ეს. 14,11; „დარეცენით იგინი გზათა ზედა მათთა“ O, ოვდ. 14,5; „დარეცა (სამოსელი) იგი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სილრმესა მას“ განს. ი. 200,7; „დაირეცნეს ჭუეყანასა ზედა“ ფლპ. მოც. 9,6. იხ. [რეცა].

დართვა «დადება», დამატება, დაკრება, შერევა: „დაურთონ მას ზედა სამოსელი ძოწეული“ G,—„დასდვან მას ზედა სამოსელი მეწამული“ pb., რიცხ. 4,8; „მე დაგირთო ღელსა თქუენსა“ M, II ნშტ. 10,11; „არა დაერთოს მწუხარებაჲ გულსა“ O, იგ. ხოლ. 10,22; „სისხლსა სისხლთა ზედა დაჰრთეენ“ O, ოვსე 4,2; „ოდეს კაცი დასნეულდეს და დაერთნენ მას ზედა განსაცდელნი“ მ. ცხ. 25v; „ნე ყოველიე სიტყუაჲ გრწამნ, ნუცა ყოველსაჲე თანა დაერთჳ“ მ. ცხ. 85г; „არცა დაეჰრთჳდეთ ცოდვასა ზედა ცოდვასა“ მ. სწ. 267,33; „ცეცხლსა ზედა დაურთჳდეს შეშასა“ A—02, 165г. იხ. რთვა.

დართ(უ)ვა დახურვა: „რაჲთა იყოდონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები“ M, II ნშტ. 34,11; „ესრეთ აღიშენენ და დაირთუენ ყოველი იგი ტაძარი“ O, II ეზრა 6,4. იხ. რთ(უ)ვა.

დართხმა გართხმა: „დაართხნეს და იწყეს გუელად მტარვალთა“ ანდ.-ანატ. 194,2. იხ. რთხმა.

დარიდება მორიდება; დაზოგვა: «მიდრეკა»: „ერთგზის დ ა რ ი დ ნ ეს დედას თჳსსა“ ოხჟ. 15,9; „არცა დ ა რ ი დ ე ბ ი ს ეჳლთა, არცა კაპანთა, არცა ხერდოანთა ადგილთა“ მ. ცხ. 201v; „არღარა დ ა ე პ რ ი დ ო. სიბერესა შენსა“ ფსლტ. 144,10; „ნუცა დ ა პ რ ი დ ე თ პირსა მათსა“ M,— ნუცა მ ი ს დ რ კ ე ბ ი თ პირისაგან მათისა“ G, II შჯ. 20,3. იხ. რიდება.

დარიჩინ-ი «კინამო»: „ვითარცა დ ა რ ი ჩ ი ნ ი და ვითარცა ასპალანტი ნელსაცხებელთა“ pb.,—„ვითარცა კ ი ნ ა მ ო ნ ი და ჰამბაკი შუბაებელი“ O, ზირ. 24,20.

დარუჯვილ-ი «დატუსვილი»: „პური დ ა რ უ ჯ ვ ი ლ ი, ეტერი ახალი არა შჳამოთ“ O, — „პური დ ა ტ უ ს ვ ი ლ ი, ეტერი ახალი არ შჳამოთ“ pb., ლევიტ. 23,14. იხ. რუჯვა.

დარქენა «დაცემა»: „შენ გამო მტერნი ჩუენნი დ ა ვ ა რ ქ ნ ე თ (დ ა ვ ს ც ნ ე თ C)“ Ქ. ფს. 43,6. იხ. რქენა.

დარქუმა დახურვა: „მოიღო დედაკაცმან ერთმან სარჭეული და დ ა ა რ ქ უ ა ორმოსა მას“ O, II მფ. 17,19; „აღიჴადა გჳრგჳნი იგი, რომელი თჳთ ედგა და დ ა ა რ ქ უ ა მას თავსა“ მ. ცხ. 158r.

დარქუმა შეკერა: „დ ა რ ქ უ მ ი თ ა მით მყინვარისაგთა პორცნი მათნი დაიბძარეოდეს“ სბსტ. B, 185,10. იხ. რქუმა.

დარლუევა «დაჭსნა», «დაქცევა», «განძება», «მოოჯრება», დაშლა, დამხობა: „რომელი დ ა ა რ ღ უ ე ე დ (დ ა ჰ ჭ ს ნ ი დ DE) ტაძარსა მას“ C, მთ. 27,40; „გოდოლი იგი ფიზოველისაჲ დ ა ა რ ღ ჳ ა (დ ა ქ ც ი ა G)“ M, მხჯ. 8,10; „დ ა გ ა რ ღ ჳ ო ნ შენ“ DE, — „გ ა ნ გ ა ძ ო ნ შენ“ C, ლ. 19,11; „რაჲ-იგი შენ აღაშენე, მათ დ ა ა რ ღ ჳ ს“ Ქ,—„რომელი-იგი შენ აღაშენე, მათ მ ო ა ო ჯ რ ე ს“ Ჭ, ფს. 10,3; „დ ა ა რ ღ ჳ ნ ა ნათესავნი შჳდნი ქეყუანასა მას ქანანისასა“ სჯ. მოც. 13,10; „დ ა ა რ ღ ჳ ა ღობე ბოსტნისაჲ და სხუაჲ ღობე მოდგა“ მ. ცხ. 168r; „ქალაქნი შენნი დ ა ი რ ღ უ ნ ე ნ“ pb.,—„ქალაქნი შენნი დ ა ე ც ნ ე ს“ O, ერემ. 4,7; „დ ა ე ა რ ღ ჳ ო კედელი მისი“ O, ეს. 5,5; „ერთი თუ აშენებდეს და ერთი დ ა ა რ ღ უ ე ე დ ე ს, რაჲ-მე სარგებელი არს“ O, ზირ. 21,28.

დარლუევა დაშლა: „ნუ სცემ დ ა რ ღ უ ე ვ ა დ კიდობნისა მის“ ფოკა 244r; „შეჰქმნოდა დ ა რ ღ უ ე ე ა“ ქ. ცხ. 80,6.

დარლუეულ-ი აოხრებული, დამხობილი, დაქცეული: „აღვაშენო დ ა რ ღ უ ე ე ლ ი მისი“ O, ამოს 9,11; „ვითარცა სახლი დ ა რ ღ უ ე ე ლ ი არს ცოფისა თანა სიბრძნე“ O, ზირ. 21,21. იხ. რღუევა; შდრ. დასარღუეველი, ზედადარღუეული.

დარლუეულობა დახსნილობა: „დ ა რ ღ უ ე ე ლ ო ბ ა ჲ ესე შინაგანისა სენისაგან არს“ ბალ. 28,19. იხ. დარღუეული.

დარჩა, დარჩილ-ი იხ. დასჯა.

დარჩევა გარჩევა, გამორჩევა: „ტაროგები იგი დ ა ა რ ჩ ი ა იაკობ“ O, დან. 30,40; „წოდებულ იქმნა სკიტეს, რაჲთა დ ა ა რ ჩ ი ო ს ბაიაჲ“ მ. ცხ. 120v. იხ. რჩევა.

დარჩილ-ი იხ. დასჯა.

დარჩომა დატოვება: „დ ა რ ჩ ა ძე“ ქ. ცხ. 59,20; „ძმასა ვისმე დ ა ჰ რ ჩ ა სამკჳდრებელი“ მ. ცხ. 297r; „დ ა ე რ ჩ ე ს ციხე-ქალაქნი“. ქ. ცხ. 15,11. იხ. რჩომა; შდრ. დასარჩომელი.

დარცხუენა შერცხვენა, «რცხუენა»: „რათა დ ა ჰ რ ც ხ უ ე ნ ე ს პირსა მათსა“ O,—„რათა ჰ რ ც ხ უ ე ნ ნ ე ს პირთა მათთა“ pb., იერემ. 7,10; „მე ფრიად დ ა მ რ ც ხ უ ე ნ ა ზარისა მისგან“ ლიმ. 44,3. იხ. რცხენა.

დარწმუნება დაჯერება: „დ ა მ ა რ წ მ უ ნ ო მე ქრისტიანე ყოფაჲ“ სჯ. მოც. 26,26; „ფიცით დ ა გ ე ა რ წ მ უ ნ ე ს“ ი.-ე. 31,31. იხ. რწმუნება.

დარწყ(უ)ვა, დარწყ(უ)მა: «დაფარვა», დაგება: „სელთჩქემაჲ ჩემი შენგან არა დ ა ე რ წ ყ ო ს (არა დ ა ე ფ ა რ ა Ქ)“ Ჭ. ფს. 37,10; „ზაკჳესა რაჲვენსა დ ა უ რ წ ყ ა ვ თ საბრჭედ ძმათა ჩუენთა“ მ. სწ. 29,7; „გამომიყუანე მე საბრჭისა მისგან, რომელ დ ა მ ი რ წ უ ე ს“ ფს. 30,5; „დ ა მ ი რ წ უ ე ს მე ამპარტავანთა მას!“ ფს. 130,6; „მას! დ ა ა რ წ ყ უ ე ს“ I, იერემ. 5,20; „ზრახეს დარწყმაჲ მახისაჲ“ ფს. 63,6. იხ. რწყ(უ)ვა/რწყ(უ)მა.

დას-ი «დასისაგანი», «დღითი-დღედი მსახურებაჲ», გუნდი, მხედარი, რაზმი: „გაჰკუს თჳენ დ ა ს ი, მიეედით“ C,—„გაჰკუს თჳენ დ ა ს ი ს ა გ ა ნ ი, წარვედით“ DE, მთ. 27,65; „დ ა ს ი ს ა მისგან აბიასი“ C,—„შემდგომად დღითი-დღედისა მის მ ს ა ხ უ რ ე ბ ი ს ა აბიაჲსა“ DE,ლ. 1,5; „აღსრულა... წმიდით! მით დ ა ს ი თ ა“ რიფს. 21,12; „იხილნა დ ა ს ნი ანგელოზთანი“ ჰრთ. C, პავლე თებ. 322; „აღ-ეკმიდგეს დ ა ს ი ს ა მისგან ფარისეველთ:ჲსა“ სჯ. მოც. 15,5. იხ. დასის:განი.

დასაბამ-ი «დაბადება», «პირველნაყოფი», «პირველი», დასაწყისი, თავი, პირველი: „დ ა ს ა ბ ა მ ი თ გ ა ნ სოფლისაჲთ“ DE, — „დ ა ბ ა დ ე ბ ი თ გ ა ნ სოფლისაჲთ“ C, მთ. 25,34; „ძლევად დ ა ს ა ბ ა მ ი ს ა დ მოერთუნენ იგინი უფალსა“ G, — „ძლუნად პ ი რ ვ ე ლ ა დ შესწირაეად იგი ღმრთისა“ O, ლევიტ. 2,12; „დ ა ს ა ბ ა მ ი ნარისუაჲთა ცხოვართა შენთაჲ მისცეს მას“ G,—„პ ი რ ვ ე ლ ი ნარისხელი ცხოვართა შენთაჲ მისცეს მას“ M, II შჯ. 18,4; „ყოველი დ ა ს ა ბ ა მ ი იფქლისა“ G,—„ყოველივე პ ი რ ვ ე ლ ნ ა ყ ო ფ ი ღუნისა და იფქლისა“ M, რიცხ. 18,12; „დ ა ს ა ბ ა მ ი ს ა თ გ ა ნ არა ეგრე იყო“ მთ. 19,8; „ესე იყო დ ა ს ა ბ ა მ ი სასწაულთა“ ი. 2,11; „დ ა ს ა ბ ა მ ი სიბრძნისაჲ არს შიში უფლისაჲ“ O, ფს. სოლ. 1,7; „იხილა რაჲ ესე დ ა ს ა ბ ა მ ი მან ყოელისა ბოროტისამან, ეშმაკმან“ ათ. მრთ. 243r; „სასიძეველნი აღაშენენ ყოველსა დ ა ს ა ბ ა მ ს ა გზისასა“ O, ეზეკ. 16,31; „რომელსა ჴმსახურებ დ ა ს ა ბ ა მ ი თ გ ა ნ“ II ტიმ. 1,3; „ეწყის (ღმერთმან) ყოველთა დ ა ს ა ბ ა მ ი და აღსასრული“ ი.-ე. 13,20. იხ. დაესაბამო.

დასაბრკოლებელ-ი შემაფერხებელი, მახე: „აღიღეთ დ ა ს ა ბ რ კ ო ლ ე ბ ე ლ ი გზისაგან ერისა ჩემისა“ I,ეს. 57,14; „დაგჳიან ჴელთა ზედა დ ა ს ა ბ რ კ ო ლ ე ბ ე ლ ნ ი“ O, ოვდ. 5,1; „უკუეთუ რაიმე იბილის საქმე დ ა ს ა ბ რ კ ო ლ ე ბ ე ლ ი“ მ. ცხ. 219v. იხ. დაბრკოლება.

დასაბუდებელ-ი დასადგომი: „დ ა ს ა ბ უ დ ე ბ ე ლ ა დ სირთა“ I, იერემ. 10,22. იხ. დაბუდება.

დასაბურველ-ი «შესახურველი», «სახურველი», «საბურველი», ფარდა: „აღიღოდიდ... დ ა ს ა ბ ურ ვ ე ლ ი ჯაკინთონი“ G,—„...შ ე ს ა ხ უ რ ვ ე ლ ი იაკინთონი“ pb., რიცხ. 4,25; „დ ა ს ა ბ ურ ვ ე ლ ი და ყოველნი საქმენი მათ-

ნი" G.—„სახელოები და ყოველი სამსახურებელი მათი" M. რიცხ. 3,31; „დასაბერებელი კერპისა წმებისაჲ" G. — „ასაბერებელი იგი კერპი სწამებელისა" pb., რიცხ. 4,23. იხ. დაბერება.

დასაგებელ-ი ქვეშსაგები: „გაჭედდა დასაგებელი, ორკელთა ზედა დასწვეს" Alh.—12,214v. იხ. დაგება.

დასაკელელ-ი ყუთი: III 2ფ.7,30*. იხ. ღეკლა.

დასადგინებელ-ი გასანირებელი, კაცი: „გარდატეხენეს დასადგინებელნი იგი ნავსანი" Ier.—140,173v. იხ. დადგინება.

დასადგმელ-ი შიდელი; ლანჩა: „დასადგმელნი ძალანეკ, რათა იყვნეს სანიჭელნი იგი მათ ზედა" გამოსლ. 37,17; „დასადგმელნი ჯაჭვთა მათთა (მოიხუნეს)" M, იხუ 6. 8,3. იხ. დადგმა.

დასადგურება «დადგრომა», «ყოფა», «ქცევა», დაბინავება: „დავასადგუროთ მას შინა" G, —„დავადგრეთ მუნ" O. 8ხ. 10,11; „დაისადგურე ღამე" G,— „იდგა ამას ღამე" O,—„იქცეოდე ამას ღამესა" M, რუთ 3,13. იხ. დადგრომა.

დასადებელ-ი «ნიჭი», საჩუქარი, «დანადები»: „თჳნიერ დასადებელთა თჳნთა" G.—„თჳნიერ ნიჭთა თჳნთაჲ" pb., ლევიტ. 23,38; „შეწირეს დასადებელსა ამას" ლ. 21,4; „არა არს საქებელი დასადებელი" A—22,252; „ესე იყოს... ყოველთაგან დასადებელთა" pb.,—„ესე იყვნეს... ყოველთაგან ზედა დანადებთა" G, რიცხ. 18,11. იხ. დადება.

დასავალ-ი დასაყრელთი: „მზის აღმოსავალით დასავალით" მთ. 8,11; „მზის აღმოსავალთაგან ვიდრე დასავალამდე დიდებულ არს სახელი ჩემი" O, მალ. 1,11; „წარვიდეს დასავალით ერთა" ოხ. 19,11. იხ. დასვლა; შდრ. დასავალეთი, მზის(ა)-დასავალი.

დასავალეთ-ი დასაყრელთი: „მიიხილე დასავალეთით ველსა" მ. ცხ. 403v. იხ. დასავალი.

დასათმობელ-ი შესაწყნარებელი, მოსათმენი: „ვინაჲ ჩუენ შენ ეგრეთოებასა ამას, ვერ დასათმობელსა" ბ. კეს.-ეჰეხ. დღ. 130,8. იხ. დათმობა.

დასათრგუნველ-ი დასატკენი: „იყოს... საძოვარ ცხოვართა და დასათრგუნველ ზროხათა" I, ეს. 7,25; „იყოს იგი დასათრგუნველად ვითარცა თიქა გზათა ზედა" O, მიქ. 7,10. იხ. დათრგუნვა.

დასაკრებელ-ი «შესაკრებელი»; «მეწყობა»: „არა წმიდა იყოს თქუენდა თჳერ... დასაკრებელთა წყალთასა" O,—„არა წმიდა იყვნეს თქუენდა თჳერ... შესაკრებელ წყლისაჲ" G. ლევიტ. 11,36; „ძოღლის ღმერთმან... დასაკრებელი საწყალისაჲ ღიდებისა მათისაჲ" O,— „მოიპოვა ენება... შეწყობასა სამყაროსა დიდებისასა" pb., ეს. 3,20. იხ. დაკრება.

დასაკჳრებელ-ი გასაცარი, გასაკერილი: „არცა დასაკჳრებელ არს" აპ. რომ.-ქურთ. 16ა4 და ა4. 56,1. იხ. დაკერება.

დასამარხველ-ი სცენი: „იხილე სახლთა დასამარხველთა წენით სჯულებელთა მეფეთა ბაბილონისათჳს" O. II ეზრა 6,17.

დასამარხველად დასაცავად, შესანახავად: „დასდვა იგი წინაჳე ეფლისა დასამარხველად ნათესავთა თჳენთა" O. გამოსლ. 16,32. იხ. დამარხვა.

დასამტკიცებელ-ი განსამტკიცებელი: „დასამტკიცებელად ნათესავისა მისისა... აღსრულა" აპ. რომ.-ქურთ. 16ა4 და ა4. 100. იხ. დამტკიცება.

დასანერგავ-ი დასარგავი: „დედა სამარიაჲ... დასანერგავად ვენაჯისა" O. მიქ. 1,6. იხ. დანერგვა.

დასაპყრობელ-ი «საპყრობელი», ქონება, საკუთრება, მამული: „ცმით სცე მათ დასაპყრობელი (საპყრობელი pb.) სამკჳდრებელისაჲ" G, რიცხ. 27,7. იხ. დაპყრობა.

დასარღჳეველ-ი დასაქცევი: „მომცა მე ეფლმან აღსაშენებელად და არა დასარღჳეველად" II ქორ 13,10. იხ. დარღვევა.

დასარჩომელ-ი საზრდო, სარჩო: „უკუეთუ მისცის ვინ მას დღისა დასარჩომელი, სხუასა არღარა მიიღებნ" 3. ცხ. 120r. იხ. დარჩომა.

დასასრულ-ი «დასრულება», «უკუნაბადსკნელი», ბოლო, აღსასრული, კიდე; წერილი: „დასასრულსა განჳლის" G.—„დასრულებასა მას წიაღსლვისასა" M. ახუ 5. 4,6; „დასრულსა (უკუნაბადსკნელსა DE) მას დღესა დიდისა მის დღესასწაულისასა დგა იესუ"C. ი. 7,37; „არა იყოს „დასასრულ" ლ. 1,28; „არა არს დასასრულ ყოველისა შრომისა მის" O. ეკლ. 4,8; „მას დასასრული არა აქუს" ვარ. 803; „ყოველისა დასასრულისა ვიხილე ოხჳანი" ფს. 118,96; „აღდგენ დასასრულთ ჟამთანისადმთ" I. იერემ 50,41; „დასასრულსა წოგნისასა კუალად მოეჳენებს" უწყ.-იოან. ეპისტ. 78,01; „დასასრულსა მთასასა იყო ჭეშა" 3. ცხ. 104; „დასაბამი და დასასრული არს შიში უფლისაჲ" 3. ცხ. 302v. იხ. დასრულება; შდრ. მოკლედასასრული

დასასტჯნველ-ი დასასტვენი: „მისცნა იგინი... დასასტჯნველად"* M. II ნეტ. 20,3. იხ. დასტჯნა.

დასასხდომელ-ი სკამი: III 3ფ. 10,5**. იხ. დასხდომა.

დასასხმელ-ი იხ. დასხმა; შდრ. ზედ-დასასხმელი.

დასატაცებელ-ი მოსატაცებელი: „ცოლნი ჩუენნი და შვილნი ჩუენნი იყვნენ დასატაცებელ" G, რიცხ. 14,3. იხ. დატაცება.

დასატკებნელ-ი გასათელელი: „დასხნა იგინი ვითარცა მიწაჲ დასატკებნელად" O. IV 3ფ. 18,7. იხ. დატკეპნა.

დასაფლავ-ი დასამარხავი: „დღედ დასაფლავად ჩემდა დამიმარხოს ეგე" ი. 12,7. იხ. დაფლვა.

დასაყოფელ-ი დასადუმებელი, ასაკრავი: „დამიწერიეს ებისტოლჱ ესე მწჳალებელთა პირისა დასაყოფელად" ლიმ. 04,22. იხ. დაყოფა.

დასაყუდებული სამარტომყოფო, სენაკი: „არა აწუეედე ჭაეეთა... აღგილთა დასაყუდებულოთა მჳკდრობად" 3. ცხ. 117v; „მოუგნეს დაბანი და სოფელნი და მონასტერნი და დასაყუდებულონი" ი.-ე. 14,33. იხ. დაყუდება.

* გა მაბრეშე და ზედარ ფანქრითა მიწერილი (რედ.).
** „ქიმებით" წაშლილია და დასტურდება (რედ.).

* ეს სიტყვა წყაროში არ არის (რედ.).
** წყარო და ქრითაა მიწერილი (რედ.).

დასაშრომელ-ი საღვაწი: „ეჭმენ მათ... განსასუენებელ დასაშრომელსა მას ადგილსა“ თომა მოც. 14,25. იხ. დაშერომა/დაშრომა.

დასაშჯელ-ი განსაკითხველი: „დღეს მსაჯელ და ხვალე დასაშჯელ“ მ. სწ. 90,25. იხ. დასჯა.

დასაცავ-ი, დასაცველ-ი «მცნება», დადგენილება; შესანახავი: „დაიცნე დასაცველნი მისნი“ G.—„დაიმარხნე მცნებანი მისნი“ M. II შჯ. 11,1; „დაიცევნით დასაცავნი მისნი“ O. მალ. 3,14. იხ. დაცვა.

დასაცემელ-ი დასამბობი: „წერეველნი მაღალთა მათ მოღუწებათნი ფრიად საშიშ არიან და ადვილად დასაცემელ“ მ. ცხ. 280v. იხ. დაცემა.

დასაცველ-ი იხ. დასაცავი.

დასაძღვნებელ-ი: „დასაძღვნებელად აღსრულებული არს“ O. ნაუმ 1,15 იხ. დაძღვნება.

დასაწუ(ვ)ელ-ი დამწველი: „სადაგანი უკუე და დასაწუველნი იესტანი არიან“ მ. ცხ. 49r; „მიუცნეკოროცნი ჩემნი დასაწველად“ I კორ. 13,3. იხ. დაწვა; შდრ. მრგულიად-დასაწველი, ყოვლად-დასაწველი.

დასახლეულება შეპყრობა, მხედრად დადგინება, დაპატრონება: „ეშმაკმან დაგისახლეულა შენ და დაგიღგინა შენ მეფედ“ ფსალტ. 139,5; „არა დაეესახლეულო გმობასა სათნო ყოფად“ H—341, 736; „მგელნი დაესახლეულნეს ცხოვართა მათ“ ათ. მრთ. 173v. იხ. სახლეულება.

დასაჴმობელ-ი გასახმობელი, «საშრობელი»: „დასაჴმებელად ბადეთა იყო შენ და არა აღიშენი“ O.—„საშრობელ ბადეთა იყო და არა აღაშენო მერმე“ pb., ეზეკ. 20.4. იხ. დაჴმობა.

დასაჴსნელ-ი სახსარი: „ზარი დაეცის ყოველთა იოგთა და დასაჴსნელთა გუამისა მათისათა“ მ. სწ. 139,16. იხ. დაჴსნა.

დასაჯება: ი.—ე.*

დასდებელ-ი საგალობელი: „თქუეს დასდებელი იბაკოთერთ“ H—341.688. იხ. დადება.

დასეტყჳლ-ი: „ცხოვარნი დასეტყჳლნი“ ჯ. ცხ. 57,12. იხ. სეტყვა.

დასივებულ-ი გასივებული: „პოვა იგი შამბსა მას შინა დაწურტილი და დასივებული მეძლთაგან“ მ. ცხ. 248v. იხ. სიება.

დასისაგან-ი «დასი», მხედარი: „გაჭეს თქუენ დასისაგანი, წარვედით“ DE.—„გაჭეს თქუენ დასი, მივედით“ C. მთ. 27,65; „მოვიდეს დასისაგანნი ივი“ ანან. ებრ. 819r. იხ. დასი.

დასკუდვილ-ი გამწკრივებული: „დასკუდვილად ვლენდე“ ფს. XV, 8. იხ. სკუდვა.

დასლვა «დაკლომა», ჩასვლა; «მოწევნა»: „მზე დაჰ.ედოდა“ DE.—„რაჟამს დაჰკდა მზე“ C. მრ. 1,32; „აღმოვალს მზე და დაჰვალს მზე“ O. ექლ. 1,5; „მოკუდა დასლვასა ოდენ მზისასა“ M. II ნშტ. 18,31; „მზემან ცნა ჟამი დასლვისა თჳისაჲ“ ფს. 103,19. იხ. სლვა; შდრ. დაჯავალი, დასაღეთი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

დასნეულება ავად გახდომა, სენის შეყრა, უძლურება: „გარდმოვარდა და დასნეულდა“ O. IV მე. 1,2; „დასნეულდიდა დაწუე“ O. დან. 8,27; „ელისე დასნეულდა სნეულებითა“ O. IV მე. 13,14; „დასნეულდა ივი მენ სნეულებათა დ-დითა“ მ. ცხ. 69v. იხ. სნეულება.

დასობა «შთამაგრება», ჩარჩობა: „დაასვა მანაჲ იგი ყურომაღლა მისსა და დაჰმჭედა ქუყანასა“ M.—„შთააბაგრა მანაჲ ყბასა მისსა და განაელო ქუყანად“ G, შჯ. 4,21; „დაასხედეს ოთხ-ოთხსა მანასა“ რიფს. 177.4; „დაასენეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა“ რიფს. 175,10; „ნაწუარსა კლდისასა დაესვის მანად“ O. ზარ. 27,2. „(შუარა)... შესმარი არს მახჳლი გულისაჲ, რამეთუ არა შეაწუეს გელად ტყიერი შესმრისად, ვითარ-იგი შეწუეს ტყიერი შურისად, რომლისა შინა დახობილ არს იგი“ მ. სწ. 8,21. იხ. სობა.

დასოვლება დასველება; «დალტობა»:„ დაასოველნეს ფერჴნი თჳსნი ზეთით.“ იგ. რომ.-კორთ. მოს. 100,13; „დაასოველთ ჴელი... ზეთით“ Sin.—11.188r; „დისოველნენ მთანი სისხლისაგან მათისა“ G.—„დაილტენენ მთანი სისხლითა მათითა“ O, ეს. 34,4. იხ. სოველება.

დასრულ-ი ჩამოსული, დაცვენილი: „უკეღუ ვისმე თმაჲ დასრულ იყოს, თავი მისი მტერი არს“ G. ლევიტ. 13.40. იხ. დასლვა.

დასრულება «აღსრულება», «მოსრულება», დაბოლოვება, დამთავრება, გამოლევა, დალევნა, მოკლება: „ვითარცა დაასრულნა სიტყუანი ესე“ DE.—„ვითარცა აღასრულნა სიტყუანი ესე“ C. ლ. 7,1; „რაჟამს დაასრულნეთ ნაშრომნი ქეეყანისანი“ G.—„რაჟამს მოასრულოთ ნაყოფი ქეეყანისა თქუენისა“ pb., ლევიტ. 23,39; „წელიწადი დასრულა“ O. მალ. 3,10; „უერ დაასრულოთ ქალაქები“ მთ. 10,23; „ჱსრანი ჩემნი დაესრულნე მათ ზედა“ G. II შჯ. 32, 23; „დაესრულა სახლისაგან ღმრთისა თქუენისა შესაწირავი“ O. ეზრ. 1,13; „დაესრულნეს... ფარნაჳაზიანნი“ ჯ. ცხ. 64,3; „დასრულდა წელი შეელიერებაჲ მისთაჲ“ შუშ. I, 31.

დასრულება «დასასრული»; «სრულქმნა»: „დასრულებასა მას წაიღსუენასა“ M.—„დასასრულსა განელისა“ G, ეზეკ 6. 4,8; „შემდგომად დასრულებისა მის ღმრთებისა წესწირა ჴბიჲ ზრობათაგან“ O.—„შემდგომად სრულქმნისა ღმრთებათსა მოიყუანონ ზუარაკი ზრობათაგან“ pb., ეზეკ. 43,23.

დასრულებულ-ი დამთავრებული: „დასრულებულ არს სიტყუე“(!). იხ. სრულება; შდრ. დასასრული.

დასტუანვა იხ. სტუანვა.

დასტჳნვა დასტევნა: „დაისტჳნეს და შეხაერეს თავი მათი“ O, გიდ. იერემ. 2,15; „დაისტჳნოს ყოველსა ზედა წყუილებასა მისსა“ I, იერემ. 49.17; „დაისტჳნენ შენ ზედა“ O. ეზეკ. 27,30. იხ. სტჳნვა.

დასტური ჭეშმარიტი, ნამდვილი; ნდობით აღჭურვილი პირი: „მითხარ დასტური, თუ რაჲ გჭირს“ მ. ცხ. 82v; „ეწყუა, ვითარმედ ჴელი ესე დასტური არს და მართალი?“ ლიმ. 79,12; „ბრძანა წარვლინებად დასტური თჳსი, რომელმან ჴეშმარიტად გამოიწულილოს მისთჳს“ Sin.—11.120r.

დასტურად ნამდვილად: „დასტურად ვერეთ არსად“ ჰ. ცხ. 52v; „ხედვიდე დაიტირად მოაქცეს არს ლეი აღასრულება ჩემისად“ ჰ. ცხ. 93r. იხ. დასტურება, სიდასტური, ცდასტური.

დასტურება, დასტუროება სინამდვილე; ნდობა, რწმენა: „წარვალი ჩემ თანა საფლავად ქალით-წერილი შენი და ტკბებითსა სიტყვა შენსა“ ლიმ. 74,15; „ეხე ყოველი ჩემ თანა საცთური და ბასრობაჲ არს, რომელსა აქუს ადგილსა და არცა დასტურობაჲ ჩემ თანა“ ლიმ. 82,14; „დაიდგინა პასტორებასა შენსა ზედა. გარნა დასტურობისა და ერთგულებისა ჩემისათჳს წინაშე მისა“ ბალ. 75,18. იხ. დასტური.

დასუარულ-ი დასვრილი: „ჰკითხა სამოსელსა მისთჳს. ითუე დასუარული იყო სისხლთა მით“ ათ. მრთ. 81v. [სვირი].

დასუენება «დადუმება», დაძინება, დაწყნარება; დადება, მოთავსება: „რაჟამს დაესუენა მარდოქს გარეშე ეზოჲსა ციხისასა“ O.—„დადგინა მარდოქ და იყო ეზოსა ციხისასა“ M. ეხთ. 12,1; „ვინათგან მამათა დაისუენეს“ II პეტრე 3,4; „დაისუენა მათ თანა პჳრეთა მათ ხელი ტაძრისა მის შეწევნითა“ O. II მფ. 11,9; „რაჲთამცა ხატთა დაისუენებდეს სჳანათა შინა“ ი.-ე. 40,19. იხ. სუენება.

დასულება «შესულება», «დაკრვება», «განკრვება», გაოცება, განტერება, გონების დაკარგვა; დაყუჩება: „ხედვიდ მაგ და დასულებიან“ C.—„იხილეს იგი და განუკჳრდა“ DE; ლ. 2,18; „დასულებეს (შესულებიან C) გულნი მათნი“ DE, ი. 12,40; „დასულები და დაფარული პირი ჩემი ზედა ქუეყანად“ O.—„შესულები და დაფარდა პირი მისი ზედა ჩემსა ქუეყანასა ზედა“ G, დან. 8,18; „დასულება იყაჲ დაკჳრებითა დიდითა“ აქ. რომ.-კორინთ. ობაკ. და ობაკ. 82 9; „დაეკჳრდა და დასულებეს შეუძლებელ[ა]ა მას ზედა ქალაქი მისისაჲ“ რიფს. 103,17; „ჩემნი დასულებენ და დაეძინონ ძილი საკუდრიანი“ I, იერემ. 51,39; „წამწამნი... დაჰკნის სუნთა სიმძაფრე... და დასულებანი ძარღუნი, რაჲთა განკჳნოს ტკიველი“ ჰ. სწ. 81,85.

დასულება «წარწირვა», «ჴულის-სტყუა», საკრება: „ჴელთა დასულებაჲ ქუეყანაჲ“ O.—„წარწირვაჲ წარწირის ჴელნი“ G, ეს 21,10; „იწყო დასულებად და ტირილ“ DE.—„იწუა გულისსიტყუად და ტირილ“ C. ჰრ. 11,33; „დაფარვის იგინი დასულებამან“ ეზეკ. 7,19.

დასულებულ-ი «შესულებული», გასულელებული, გაოცებული; დაკრვებული; «განცოფებული»: „იყუნენ ჴელნი მისნი დასულებულ“ DE.—„ჴელნი მათნი შეუძლებელ იქმნეს“ C. ჰრ. 6,52; „მიწყივნეს... დასულებულ იყუნეს“ C.—„მიწყივნეს დაკჳრებულად“ DE. ჰრ. 10,21; „ვიდეცა ჰაეროჲ დასულებული“ O.—„შეძრა და განცოფებული“ pb.. ოგ. ხოლ. 7,22; „დგეს დასულებულად ჴელითა ზეცისაჲთა იგი ეროვნებად დაკჳრებულნი“ ფლატ. 159,24. იხ. ცოფება.

დასუმა დასმა, უკუება: „ჴელი ... იგი ძლიერთა თჳნა“ O, I მფ. 2,8; „ეგებ ეთნიკეთა მაგისთჳს ცრემლი“ O, III მფ. 21,9; „დაისუას მჭართა თჳსთა ზედა სიხარულით“ ლ. 15,5; „დასუა დედაკაცთან მან ყრმაჲ იგი ქუეყანასა ზედა“ ფლატ. 158,33. იხ. სუმა.

დასურა დასერა, გაჭუჭყიანება: „რომელმან შებღალოს და დასუაროს ბაკლითა (პორფირი სამეუფოჲ), ერთითა პატიჟითა განიპატიჟნენ“ ჰ. ცხ. 229r. იხ. სურა.

დასჯრინგება «სჯრინგება»: „უკუეთუ იხილოს მღდელმან ნიში იგი დასჯრინგებისა... განაყუნოს მღდელმან ნიში დასჯრინგებისაჲ შჳდ დღე“ G.—„უკუეთუ იხილოს მღდელმან მან ნიში იგი სჯრინგებისა... განაელინოს იგი გარე მღდელმან მან შეხებული იგი სჯრინგებისა მის შჳდ დღე“ pb., ლევიტ. 13,31. იხ. სჯრინგება.

დასწავება დასწავლა: „უბრძანა ესე დასწავებად ძეთა ისრაჱლიანთა და იუდაჲსთა“ O, II მფ. 1,18; „დაესწავა მას ჟამის-წირვაჲ ზეპირით“ ლიმ. 122,4. იხ. სწავება.

დასწავლა შესწავლა; შენიშვნა: „ვერ დაისწავლის ჴელოვნებასა მას“ ჰ. ცხ. 56v; „დაესწავლა მას საჯამბელიცა ძლისპირა“ ჰ. ცხ. 81v; „დაისწავლო ადგილი“ G. რუთ 3,4. იხ. სწავლა.

დასწრობა დასწრება: „მზე ნუ დაგასწრობს განრისხებასა თჳსუენა“ ჰ. სწ. 81,10. იხ. სწრობა.

დასხდომა დაჯდომა, «ინაჯ-დგმა», მოსხდომა პურისათჳს; დამკვიდრება, დასახლება: „დასხდა მწყობრად-მწყობრად“ DE.—„ინაჯ-იდგეს პურის-მტებმან“ C. ჰრ. 6,40; „მუნ დაესხედით და ეტიროდეთ“ ფს. 130,1; „დასხდეს წინაშე ჩემსა“ O. ეზეკ. 14,1; „დასხდეს იგინი სამარიას“ O, IV მფ. 17,24; „დასხდეს საშუალ ბეთლჱა და სამუალ გაისა“ G. ისუ ნ. 8,9.

დასხდომა დაჯდომა: „უკუეთუ დასხდომით დასხდეთ ქუეყანასა ამას“ იერემ. 42,10; „უბრძანა ერჱა მას დასხდომაჲ“ მთ. 14,10. იხ. სხდომა.

დასხერილ-ი დამსხვრეული, დატეხილი: „ლერწამი დასხერილი არა შემუსროს“ მთ. 12,20. იხ. სხერა.

დასხერპა გაკვრა, გაჭიმვა: „დასხერპნეს იგინი თითოეულად ოთხსა მანასა“ რიფს. 177,17; „განაჴურეთ ცხედარი ცეცხლითა და დასხერპეთ მას ზედა“ H—841. 820. იხ. სხერპა.

დასხივებულ-ი «ჩამოსხმული»: „ზურგის-ძუალი მისი—რკინაჲ დასხივებული“ O.—„ზურგნი მისნი რკინისა ჩამოსხმულისა“ pb., ოთ 40,14. იხ. სხივება.

დასხმა «დანერგვა», «დათხევა», «ინაჯ-დგმა», «დაწყობა», «დამარხვა», «დადგმა», «დაშრობა», დადება, დაყრა, დაღერა; შეკაზმვა; დასმა; თავს-დასხმა: „დაესხას თუ ვინმე კაცსა რჩაჲ და არღა ეხაროს მისგან“ M.—„ვინ არს კაცი, რომელმან დაჰნერგა ვენაჯი და არა განიშია მისგან“ G, II მჯ. 20,6; „სადა დაასხიან ნაცარი“ G.—„სადა-იგი დასთხიონ ნაცარი“ O, ლევიტ. 4,12; „დასხით კაცები ესე“ DE.—„ინაჯ-უდგთ კაცებსა მაგას“ C. ი. 6,10; „შენნი ფერჴნი რბიან და დაგსხნიან შენ“ pb.,—„ფერჴნი შენნი რბიან და დაგაშრობენ შენ“ O, იერემ. 12,6; „დაასხან შეშაჲ ცეცხლსა მას ზედა“ O, — „დაწყუენ შეშანი ცეცხლსა ზედა“ G. ლევიტ. 1,7; „დაესხნეს (დაემარხნეს C) ყოველნი

ესე სიტყუანი კუალსა თჳსსა“ ლ. 2,61; „ქუანი... დასხნა ისო“ M.—„ქუანი... დადგნა იისუმან“ G. იხუ 6. 4.20; „ქალამან ვიწმე დაასხა ენანაჯი“ ლ. 20,9; „დაასხთ სამოთხეები“ I. იერემ. 29,5; „დაასხეს სამოსელი მას ზედა“ მთ. 21,7; „ოდეს აღადგეს ცეცხლი იგი, დაასხას წყალი იგი“ Alh.—12, 160r; „დაასხა ზეთი და ღუნ-ი“ ლ. 10,34; „დაასხნეს ჴელნი მათნი მოციქულთა ზედა“ საქ. მოც. 5,18; „დაასხა შეშაი“ O. დაბ. 22,9; „დაასხა თავსა მისსა“ მთ. 26,7; „დამისხენით მე ქაჰრაუესა“ III მე. 13,27; „დასხნეს იგინი და წარმოუდგეს და ქმსხურებდეს მათ“ ლ. 12,37; „დაესხნეს მას“ M. II ნშტ. 24,21; „დაესხნეს ქალქებსა იუდაასსა“ M. II ნშტ. 25,13; „ეითარ ერი იგი დაესხმოდა მას“ ლ. 5,1.

დასხმა ჴელისა/ჴელთა ხელთ დასხმა: „ფედიმოს დასხნა ჴელნი ეპისკოპოსად“ თევდრ. 551. იხ. სხმა, ჴელთდასხმა; ზედ-დასასხმელი.

დასხმით-ი ჩამოსხმული: „იქმნეს თაეისა თჳსისა დასხმითნი ორნი დიაკუნნი“ O. IV მე. 17,18. იხ. დასხმა.

დასხმულ-ი «აღტჳრთული»; «გამოდნობილი»: „მის თანა ორნი იგი ქარაულნი დასხმულნი“ M.—„მის თანა უღელეული ვირთაჲ აღტჳრთული“ G (I); „ყოველი კერპები დასხმულები მათი წარსწყმიდოთ“ pb.—„ყოველნი კერპნი გამოდნობილნი მათნი წარწყმიდნეთ“ G. რიცხ. 33,52. იხ. დასხმა.

დასჯა, დარჩა, დაშჯა «სჯა», «ვანკითხვა», «ტანჯვა», «ვანცრუებება», სასჯელის დადება, დასჯა, გასამართლება: „დასაჯენ იგინი“ Ჭ.—„საჯენ იგინი“ Ო. ფს. 6,11; „მსგაესად შჯულისა თჳსისა დასაჯეთ“ C.—„შჯულისაებრ თჳსისა განიკითხეთ“ DE. ი. 18,31; „სიკუდილითა სარცხჳნელითა დაესაჯოთ იგი“ O. სიბრძ. ხოლ. 2,20; „არაეინ მოგცა შენ ყოფაჲ. ვითარმცა ესრეთ დაგესაჯენ ჩუენ“ B.—„არა გაქუს ჴელმწიფებაჲ ტანჯვად ჩუენდა“ A. სბსტ. 128,16; „არცა დასაჯოს (განაცრუეოს Ჭ) იგი, რაჟამს განიკითხებოდეს მას“ ფს. 36,33; „რაჲსათჳს დაშჯი თაესა შენსა და აშთობ ჴორითა“ ბალ. 07,10. „რაჲსათჳს სამარის-მძარცეველთა მათ დარჩე?“ მრთ. D. ქ. იერ.-ალდგ. 115; „სიტყუათა შენთაგან დაიხსაჯო“ მთ. 12,37; „დასაჯა იგი ორ წელ“ ერდ. 93,21; „რაჲსათჳს ძჳრ-ძჳრად დაშჯი სიბერესა შენსა შამისა შენისაჲ?“ ფლკტ. 145,10; „შენ უსწრაფე და განიკითხე და დასაჯე იგი“ ჰ. სწ. 89,10. „უკუეთუ მსახურებაჲ იგი დასჯისაჲ—დიდება“ II კორ. 6,0; „შემდგომად ზღუსა მის დაშჯისა... თჳთ თაესა თჳსსა დაშჯიდა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 107,7; „განიბეწო ჩუენ ზედა დაშჯაჲ სიკუდილითა“ ჰ. სწ. 217,18.

დასჯილ-ი, დარჩილ-ი, დაშჯილ-ი: «განცრუებული», მსჯავრდადებული: „საშჯელისა მისისაგან გამოეყიდნ დაშჯილი (განცრუებული Ჭ)“ ფს. 107,7; „მთავარი ამის სოფლისაჲ დასჯილ არს“ ი. 16,1; „დასჯილთა თაესისუფლებასა მიანიჭებს“ ეს. კჯარ.-დაფლ. 92v; „დარჩილ იყო ჭეყანაჲ“ მრთ. S. ქ. იერ.-ალდგ. 159,31; „კაცი დაშჯილი და განკითხული ყოელსა ჭეყანასა“ I. იერემ. 15,10. იხ. სჯა; შდრ. დასაშჯელი.

დატანჯვა შეწუხება, შეჭირვება: „ნეტარ იყუნენ. რომელთა დაიტანჯნენ თავნი თჳსნი“ თოქლა 08,15. იხ. ტანჯვა.

დატაცება «მოტაცება», «წარტყუენვა», წართმევა: „დატაცებდეს ყოველთა. რომელი თან-წარჴლე-და მათ გზასა ზედა“ G.—„მოიტაცებდეს ყოელსა ქონსა წარმაჲალთა გზასთა“ M. მსჯ. 9,25; „დიტაცეს მთგან ნიტყუენაჲ“ G.—„წართყუენა მთგანი ტყეად“ pb., რიცხ. 21,1. იხ. ტაცება

დატევა, დატევნა «ტკრთება», ატანა, დათმენა: „მჭეს სიტყუა თქუენდა. ხოლო ვერ შეეძლოთ დატევად ეწუა“ C.—„მაქუს სიტყუად თქუენდა მომართ. არამედ არღა ძალგუ ტჯრთებად“ DE. ი. 16,12; „ეითარმცა სოფელმან ამან დიტია აღწერილი წიგნები“ ი. 21,25; „არა ყოველთა დიტიაჲ სიტყუაჲ ესე“ მთ. 19,12; „რომელ შემძლებელ არს დატევნად. დიტეუდენ“ მთ. 19,12. იხ. ტევა/ ტევნა.

დატევება, დატეობა «დამშდომა», «დაგდება», «მიშუება», «მოყრა», «დაცადება», «მიტევება», «დაბნეა», «დათხევა»: „ჲაჲ ესერა დაეტეოებთ თქუენ სახლთა თქუენთა ოჯრად“ DE.—„აჲა ეგერა დაგშდების თქუენსახლი თქუენი ოჯერი“ C. მთ. 23,38; „რაჲსათჳს დამიტეებ მე“ DE.—„რად დამაგდებ მე“ C. მთ. 27,46; „არა დაეტევა მჯდრი“ C.—„არა დაუშთა შვილი“ DE. მრ. 12,20; „უკუეთუ დაეტეოთ იგი ესრეთ“ DE.—„უკუეთუ მიუშათ ესრეთ“ C. ი. 11,48; „დაგიტეენ თქუენ ზედა ნათესავნი ესე, დაშთომილნი ესე“ M.—„მოყარნა თქუენ ზედა წარმართნი, დაშთომილნი ესე“ G. იხუ 5. 23,4; „დაეტევნა გამოცდად მათ მიერ ისრაჱლი“ G.—„დააცადა გამოცდად მათ შორის ისრაჱლისა“ M. მსჯ. 2,22; „დაეტეეს მათ“ DE.—„მიუტეეს მათ“ C. მრ. 11,8; „დაეტევა სამოსელი თჳსი მათ თანა“ B.—„დააბნია სამოსელი თჳსი მათ წინაშე“ A. სბსტ. 138,22; „დაეტევა ნაზარეთს“ მთ. 4,13; „უკუეთუ დაეტეო იგი. დაგეტეოს შენცა მან“ M. I ნშტ. 28,9; „ყოველი ქალაქი დიტევა და არა დაეშენებულ არს მას შინა კაცი“ O. იერემ. 4,29; „არა დაეტევნე იგინი“ O.—„არა დაესთხინნე იგინი“ I. ეს. 41,17; „არა დაეტეოთ გუამი მისი“ M.—„არა დააძინოთ სხეული მისი“ G. II მჯ. 21,26.

დატევება, დატეობა «განტევება»; დატოვება: „ცოლსა დატეებაჲ“ C.—„ცოლისა თჳსისა განტეებაჲ“ DE. მრ. 10,2; „ცნა. ეითარმედ დატეობაჲ იყო იგი ღმრთისა შეწევნისაჲ“ მ. ცხ. 220r.

დატევებულ-ი «დაშთომილი», დატოვებული, გამეებული: „დეენელდა თუ ვართ. არამედ არა დატეებულ ვართ“ II კორ. 4,9; „ესე არს ეეყანაჲ. რომელ დატეებულ არს“ M.—„ქეყანაჲ დაშთომილ არს“ G. იხუ 5. 12,2; „რომელმან დატეებული შეირთოს“ მთ. 5,32. იხ. ტევება.

დატევნა იხ. დატევა.

დატენა ამოყორება: „კარდარეულად ჭამად-თა დასტენო და ამოიღო შეცდი შენი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,37.

დატენილ-ი გატენილი, აღსავსე: „საწყაული შეხრილი და დატენილი და ზე გარდათხეული“ C. ლ. 6,38. იხ. ტენა.

დატეობა იხ. დატევება.

დატირება «ტირილი», გლოვა: „დატირონ დაწუვაჲ“ G.—„ტირიდიან დაწუვასა მას“ O, ლევიტ. 10,6; „დატირონს მამაჲ და დედაჲ დუთა თჳსთა“ G.—„ტირიდეს მამა-წინასა თჳსსა თოეს ერთ“ M. II შჯ. 21.13; „დატირე თავა შენი ამისეა სიფერსა“ Ø. ცხ. 886r. იხ. ტირილი.

დატკბობა ტკბილად შექმნა: „ჰამე... გული, რაჲთა დატკბეს სხაჲ შენი“ pb.. იგ. ხოლ. 24.18; „პირსა ურცხჳნაჲ დასტკბის თჳთვაჲ“ O, ზირ. 40.32; „რომელმან წყლული დაატკბის სხაჲ შენი“ O. იგ. ხოლ. 5,8; „ლაზარ მოჰკუდა პირი ცეცხლმან. აღმოიცხნის იგი, და დატკბობს პირსა თჳსსა“ Ø. ცხ. 276r; „დაატკბობ გულსა, რაჲთაცა სათნო ყო დუთა“ Ø. სწ. 246, 30; „ნუმცა დაგუტკბენის ჩუენ ცდებაჲსა“ Sin.— 97.00v. იხ. ტკბილი.

დატკებნა «დათრგუნვა», გავაკება: „ვითარცა მეკეცემან დატკებნის თჳი იგითჳაჲ, ეგრე დაიტკებნენ“ I.—„ვითარცა მჭეცემ. რომელი დასთრგუნავ თჳასა, ეგრე დაითრგუნენ“ M. ეს. 41.25; „დატკებნა იგინი ბიბჳლიანმან ჩემმან“ G. შჯ. 5,22.

დატკებნილ-ი გათელილი: „მთაჳრობანი და ჴელმწიფებანი ჩუენი დატკებნილ“ იპ.-რომ.-კორინთ. მოხ. 180,14. იხ. ტკებნა/ტკენა.

დატუსაილ-ი «დარუჯული»: „პური დარუჯული (დატუსაული pb.). ეტერი ახალი არა შჭამოთ“ G. ლევიტ. 23.24. იხ. ტუსა.

დატჯნა «ცემა თავსა თჳსსა», თავის გაჩყლეტა: „ქუეთა დატჯნაჲ“ C.—„ქუეთა იცემენ თავსა თჳსსა“ DE. მრ. ბ.ა: „ქუეყანისაგან დედად დაიტჯნა“ წწტყ. 93. იხ. ტჯნა.

დატჯრთულ-ი აკიდებული: „აჭენდა მის თანა კარაული, დატჯრთული ჴერთა“ Ø. ცხ. 883v. იხ. ტჯრთება.

დატფობა გათბობა: „დაატფიან იგი ფრთითა თჳსითა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 115.10.

დატფობილ-ი გათბობილი, გახურებული: „ხილვასა მას და სიყუარულსა დატფობილ იყო“ რიფხ. 176,12. იხ. ტფობა.

დატყება ცემა მოთქმით; **«ტყება»**: „არცა დაიტირნეთ, არცა დატყებნეთ“ O.—„არცა იტყებნეთ, არცა ტირეთ“ pb.. ეზეკ. 24.23. იხ. ტყება.

დატყეულება ტაშის კვრა, ხელების შემოკვრა: „ყოველთა ჴელთა ტაშისა დატყეულებენ რტოებითა მთიებ.“ I. ეს. 55.12; „დატყეულენ ჴელთა. დიბგერენ ფსალტჳრითა და თჳრებენ“ O. ეზეკ. 6,11; „დატყეულებდეს ჴელი ჴელსა“ O. ეზეკ. 21.17. იხ. ტყეულება.

დატყეულება ამოხრება, აკლება, გაძარცვა, ტყვედ წასვლა: „ძალისაჲ... რამეთუ დატყეულებულ ყოველი სოფელი“ გამოხ. ჭეარ. 237,10; „დატყეულებაჲ დედანი“ ჭ. ცხ. 25.16. იხ. ტყეულება.

დაუბადებელ-ი უწინელი: „ზემოიღებენ ღმრთისა თანა აწინდელსა დაბადებულებასა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 41.20. იხ. დაბადება.

დაუბნება დალაპარაკება: „დაიბნეს ძმანი ჩუენითა ეტლიტითა“ ი.-ე. 35.22. იხ. უბნობა.

დაუბრკოლებელ-ი შეუფერხებელი, უეჭველი: „გზაჲ დაუბრკოლებელი“ O. სიბრძ. ხოლ. 19.7; „დაუბრკოლებელი გონებაჲ მაქუს ღმრთისა მიმართ“ ხაჯ. მოც. 24.16.

დაუბრკოლებელად შეუფერხებლად, უშიშრად; უვნებლად: „დღითი-დღედ დაუბრკოლებელად მისცედ“ O, I ეზრა 8.30; „დაუბრკოლებელად განვთქუა გამოცხადებისა თქუენისათჳს“ პოვნ. სტეფ. 665.8; „ოდეს გენებოს, დაუბრკოლებელად მოხჳდე ჩემდა“ Ø. ცხ. 288r; „წარვიდა დაუბრკოლებელად ქუეყანად ეგჳპტისა“ არიստ. 86.30. იხ. დაბრკოლება.

დაუბურველ-ი შიშველი; დაუხურავი: „თავი მისი დაუბერველ“ M. ლევიტ. 13.45. „შეუნისა დედაკაცსა დაუბურველად წინაშე ღმრთისა ლოცვაჲ“ I კორ. 11,22. იხ. დაბურვა.

დაუდგომ-ი იხ. წინადაუდგომი.

დაუდგრომელ-ი დაუცხრომელი, დაუდეგარი, არა მყარი: „ჟამი წელთა ჩუენთაჲ დაუდგრომელ არს, ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ“ ფს. 89,9; „კაცი ორგული დაუდგრომელ არს ყოველთა გზათა მისთა“ იაკ. 1,8; „კაცადცა წარვიდეს დაუდგრომელნი იგი“ Ø. ცხ. 104v; „ვითარცა პირველნი იგი არა დაადგრეს, ეგრეთვე ესენიცა დაუდგრომელ არიან“ Ø. სწ. 260,28. იხ. დადგრომა.

დაუდნობელობა ნაღველმეტობა, ნაღვლიანობა: „სალმობაჲ უძილებისაჲ და რისხვაჲ დაუდნობელობისაჲ და წერტილ წელთაჲ კაცისა თანა უძლებისა“ O, ზირ. 34,28. იხ. დადნობა.

დაუდუმებელად შეუნელებლად, დაუცხრომელად: „ვისმენ გალობასა მას, რომელსა დაუდუმებელად შესწირაუენ უფლისა“ Ø. ცხ. 440v; „იქცეოდა დღე და ღამე დაუდუმებელად ლოცვითა“ Ø. ცხ. 278r. იხ. დადუმება.

დაუვსებელ-ი დაუშრეტელი, ჩაუქრობელი: „გიპყრიეს ლმობაჲ შენი დაუვსებელად“ Ø. ცხ. 81r. იხ. დავსება.

დაუთმენელ-ი მოუთმენელი: „დაუთმენელ არს ტანჯვაჲ მისი“ მრთ. S, ბ. კეს.-40-თჳს 119.2. იხ. დათმენა.

დაუთრგუნავ-ი დაუტკებნელი: „განაძღოს დაუთრგუნავი და უშენნი“ O. ოთხ 38.27. იხ. დათრგუნვა.

დაუკლებელად მოუკლებლად: „ყოველივე ჴელთა მიუთუალუ დაეკლებელად“ Ø. ცხ. 299v. იხ. დაკლება.

დაულევნელად გამოულევნელად, მოუკლებელად: „სადა-იგი არს ტირილი თჳალთაჲ დაუცადებელად და ღრჳნაჲ დაულევნელად“ Ø. სწ. 229.24. იხ. დალევნა.

დაუმორჩილებელ-ი ურჩი: „არიან მრავალნი დაუმორჩილებელ, ამაოჲსა მეტყუელ“ ტიტ. 1,10; „დაუმორჩილებელ და ურჩ არინ, და თჳთ თავით თჳსით ირჩევენ... მსგავსად ნებითა თჳთთა“ Ø. სწ. 205,11. იხ. დამორჩილება.

დაუმორჩილობა ურჩობა: მრთ. A, ბ. კეს.-მრხ.*

დაუმტკიცებელ-ი არა მყარი, მერყეევი, არა მტკიცე: „დაუმტკიცებელ არიან სიტყუანი მათნი“ ხ. გამ.-მოც. ხაჯს. 95.88; „ზედა დაუმტკიცებელსა თიჯისა (დგას)“ იქვე, 95.88; „შეიტყუეიან სულთა დაუმტკი-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ცებელთა“ II პეტრე 2,14; „შეიტყევებენ სულთა დამტკიცებელთა“ ფიზ. XVI, 42. იხ. დამტკიცება.

დაუმძიმებელად სიმძიმის გარეშე: „თავი თჳსი დაუმძიმებელად დავიმარხე და დაეიმარხო“ II კორ. 11.9. იხ. დამძიმება.

დაუნჯება შეკრება, დაგროვება: „დაიუნჯეთ დღეთა მათ უკუანასკნელთა“ იაკ. 5,3; „ეითარცა ფასსა დაიუნჯებდეს“ O. ზირ. 3.4; „ვეცხლსა დაიუნჯებდეს და ოქროსა“ O. ბარ. 6.18; „დაიუნჯნე იგინი საუნჯესა წარუვალსა“ ბ. სწ. 256.29. „გაჴეს ყოველი კეთილი დაუნჯებული მრავალთა წელთაჲ“ ლ. 12.10; „არა მაქუს ოქროჲ დაუნჯებული და არცა მონაგები“ მ. სწ. 162.25. იხ. უნჯება.

დაუპყრობელ-ი მოუთმენელი, აუტანელი: „გულის-წყრომაჲ რისხჳსაჲ არს დაუპყრობელი შეგონებაჲ ქმრის-ცოლისაჲ“ O. იობ 31.11. იხ. დაპყრობა.

დაურვება: „უკუეთე საერებელოჲ რაჲმე (საქმე) არნ. ძმათა უქმის... და მათ თანა დაიურვის სამამოს“ ი.-ე. 38.7. „ვიდრე დაურვებადმდე ყოველსა საერავსა მრავალნი ჟამნი გარდაჴდეს“ ი.-ე. 45.10. იხ. ურვება.

დაუსაბამო დასაწყისის არ მქონე: „რომელი უკუე გონებაჲ შემძლებელ არს გამოკულუად ბუნებასა მას დაუსაბამოსა?“ ბ კეს. ეჭუს. დღ. 78.14. იხ. დასაბამი.

დაუსრულებელ-ი დაუბოლოვებელი, უზომო, დაულევნელი, წარუვალი, შეუსრულებელი: „დაუსრულებელი იგი... მეფებაჲ“ ს. გაბ.-მოც. ხაჯ. 102.7; „ღმერთი დაუსრულებელ არს“ გრ. ანძ.-შობ. 290.2; „იშუებდენ... დაუსრულებელსა ცხოვრებასა“ მხკ. 48. 8; „მოიღე გონებაჲ შენ'ა... შიშნი იგი და პატიენი ჟიმდემნი, გუბადნი და დაუსრულებელნი“ მ. ცხ. 83v. იხ. დასრულება.

დაუტევნელ-ი ვერ დასატევი: „დაუტევნელი დაუტევის შეგამდგომელობითა სულისა გონიერისაჲთა“ გრ. ანძ.-შობ. 290,4. იხ. დატევნა.

დაუფლავ-ი დაუმარხავი: „დაგჳტეა ჩუენ მკუდარი იგი სამ დღე დაუფლავად“ მ. ცხ. 420r. იხ. დაფლვა.

დაუფლება დაპყრობა: „დაიუფლოს ქუეყანაჲ წინაშე უფლისა“ G.—„დაიპყრას ქუეყანაჲ იგი წინაშე უფლისა“ pb., რიცხ. 32.22. იხ. ფლება.

დაულამებელ-ი დაუთსებელი: „ნათელი დაუღამებელი“ ეპ. კჳპრ.-დაფლვ. 96v. იხ. დაღამება.

დაულლება შებმა უღელში: „დღეს დაეულლიან ჭაბუკი უღელსა მას მეცნიერებისასა“ ათ. მრთ. 124v. იხ. ულლება.

დაუუდუნებელ-ი, დაუუუდუნებელ-ი შეუფერხებელი, დაუბრკოლებელი: „ყოველნიე იყვნეს დაუუდუნებელ საშჳსა მას ზედასა“ O. ნეემ. 6.10; „სიტყუაჲ ეგებდეს მას დაუუდუნებელად“ Sin.—11.22r. იხ. დაუდუნება.

დაუყენებელად შეუჩერებლად, შეუფერხებლად: „დაუყენებელად... აღმოდინ (სიტყუაჲ) უწჳიდ'ეს ყოველთა ჭართველთასა“ ი.-ე. 26.14. იხ. დაყენება.

დაუშრეტელად დაუთსებელად: „(მჩუარ'ი) შინა ეყრნეს სამნი ნაკუერცხალნი ცეცხლისანი დაუშრეტელად“ ლიმ. 11.28. იხ. დაშრეტა.

დაუშჳერება დაუშნოება: „პატიეიცა წიგნისაჲ დაუშჳერდებოდა“ A—484,814v. იხ. უშჳერება.

დაუშჯელად უდანაშაულოდ: „წარჴდჳნოს იგი საყდარსა მას ქრისტჱსა დაუშჯელად“ მ. ცხ. 287r. იხ. დაშჯა.

დაუცადებელად განუწყვეტლად: „ძრაჳნ თაჳსა თჳსსა დაუცადებელად“ მ. ცხ. 99v; „იქმოდა იგი დაუცადებელად ჴელთა-ქმარსა დღჱ და ღამჱ“ ლიმ. 6.24. იხ. დაცადება.

დაუცუეთელ-ი იხ. წინ-დაუცუეთელი.

დაუცუეთელობა «წინა-დაუცუეთელობა»: „დღესა მერვესა დაცუთის ჴორცი დაუცუეთელობისა მისისაჲ“ G.—„დღესა მერვესა წინა-დაცუთის ჴორცი წინა-დაუცუეთელობისა მისისაჲ“ pb., ლევიტ. 12.3. იხ. დაცუეთა; შდრ. წინა-დაცუეთელება.

დაუცხრომელ-ი შეუნელებელი, შეუწყვეტელი: „დაუცხრომელითა ჴმითა შენ გადიდებთ“ მხკ. 45.11. „დაუცხრომელად შეჰრების ჴმანი სოფლისანი“ ფლკტ. 134.21; „დასი ეროი გალობს დაუცხრომელად ალელეიასა ოდენ“ მ. ცხ. 91r. იხ. დაცხრომა.

დაუძინებელ-ი უძინარი: „დაუძინებელ არს ამისგან ნათელი“ სიბრძ. სოლ. 7,10; „მაცლი ივი დაუძინებელი“ მ. ცხ. 63r. იხ. დაძინება.

დაუძლებება დაორსულება: „მეცალად იღო... ვინ დაგაუძლებაჲ შჱ?“ მ ცხ. 103r. იხ. ძლება.

დაუძლურება დასუსტება: „შეიკრიბე თაჳსა შენისა მცირედ კერძად. ნეეცეე... დაეიძლურდე და გეჴმდეს წარსაგებელად“ მ. ცხ. 171r. იხ. უძლურება.

დაუძუელებელ-ი მუდმივად ახალი: „ამასველი ნათლისაჲ დაეშარხაეს შენთჳს მურმელ მას სოფლის წარეულს დაეძეელებელი“ მ. სწ. 191 33. იხ. დაძველება.

დაუწყნარებლობა მოუსვენრობა: „იყოს... ერისა აშლაჲ მეფეთა დაუწყნარებლობაჲ“ მ. ცხ. 32v. იხ. დაწყნარებელება.

დაუწყუედელ-ი მუდამ მდინარი: „დაუწყუედელისა მოძღერებისა და სწაელისა მისისაგან. რამეთე ვითარცა წყარო აღმოსცუნდა“ სჯ. 80.18. იხ. დაწყუდა.

დაუჭნობელ-ი, დაუჭნომელ-ი დაუჭკნობელი: „დაუჭნობელ არს სიბრძნე“ O. სიბრძ. სოლ. 6,13; „მოიღოთ დაუჭნომელი იგი დიდებისა გჳრგუნი“ I პეტრე 5.4; „მტევანი მწიფჱ, დაუჭნომელი“ ფლკტ. 168.13. იხ. დაჭნობა.

დაუჴსნელ-ი დაურღეეველი: „დაცეს დაჴსნადი იგი და გამოჩნდეს დაუჴსნელი“ მ. სწ. 249.8.

დაფ-ი დაირა: „რაჟამს დაფსა დასცინან, მჴნოჰჳესე მჳედარნი შეკრბიან“ მ. სწ. 74.2; „ბრძანა მაშინ ამირა მეომლან დაცემაჲ საყჳრისა და დაფისაჲ“ ა. ურბ. 274v.

დაფარვა «დაბურვა», «დარწყმა», «შეეეღრება», დამალვა, «აღმობურვა», «დაეიწყება»: „დაფარონ იგი საბერველთა ტყაი'ა(მთა)“ pb.—„დაბურონ იგი საბურავითა ტყაისაჲთა“ G. რიცხ. 4.8; „ნუ დაჰფარავ ჩჳმგან მცნებათა შენთა“ Ქ.—„ნუ დამირწყაე მე მცნებათა შენთა“ Ჭ. ფს. 118.10; „დამიფარა მე დაფარულსა კარისა მისისა“ Ქ.—„შემიეღრა მე საფარველსა კარისა მიისა“ Ჭ. ფს. 26.5; „დაჰფარე ენე ბრძენთაგან“ მთ. 11.25; „დაეფარნეს ცოდვანი“ ფს.

31.1; „საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამიფარე მე“ ფს. 16.8; „არა დაიფარის სარცხჳნელი თჳსი“ O, ოყხე 2.9; „არა დაეფარე ნუალიპაჲ შენი“ ფს. 80,11; „დაიფარნეს თავნი მათნი“ pb..—„აღმოიბუერნეს თავთა მათთა“ O. იერემ. 14.4; „მოშიებულებულთა ესაჰართლისა არავისვე დაეფარებას“ pb..—„რომელი იტყოდეს ცრუსა, არავინ დააკჳწყდეს“ O. ხიბრძ. ხოლ. 1.8.

დაფარული-ი «საიდუმლო»; «საარცხუნელი», «საფარველი», «დამალული»; უჩინარი: „არა არს დაფარული, რომელი არა გამოცხადნეს“ DE.—„არა არს საიდუმლო, რომელმცა არა განცხადნა“ C. მრ. 4.22; „არა გამოაცხადოს დაფარული მამისა თჳსისაჲ“ G.—„რაჲთა არა განცხადნეს საარცხუნელი მამისა შენისაჲ“ pb.. II მჭ. 22.30; „დაფარულნი გულისა მისისანი განცხადნენ“ 1 კორ. 14.25; „არარაჲ არს დაბადებული დაფარულ წინაშე მისა“ ებრ. 4.13; „ღმერთო საფიცუო, დაფარულთა ეცნაურები!“ O. დან. 13.42; „დამთეს დაფარული მანი“ pb..—„შიბერა დამალული მისი“ O, ამდ. 1.0.

დაფარულად მალულად, «ფარულად»: „თაყუანის-ეც მამაჲ შენ დაფარულად“ C.—„ილოც მამისა შენისა მიმართ ფარულად“ მთ. 0.0; „დაფარულად ტიროდის ცელი თჳენი“ I. იერემ. 13.17. იხ. ფარვა.

დაფარულება-ჲ სასირცხო: „ეიხიენ... და მონაჲ ღმრთისაჲ შიშველი შორის მათ და დაფარულებაჲ იგი ოდენ აითა მისთაჲ დაფარულ იყო თჳთა“ მ. ცხ. 440v. იხ. დაფარვა.

დაფატრებულ-ი დამპალი: „ასონი იგი მისნი, რომელნი ფიცელთა მაოხერთა დაფატრებულ იყუნეს, შემუსრეს“ Sin.—11. 331r. იხ. ფატრი.

დაფენა გაშლა, დაგება: „დაეფენდეს სამოსელსა მათსა გზასა ზედა“ ლ. 19.36; „ძაძაჲ და ნაცარი დაიფინა“ I. ეზ. 55.5; „რტოთა... დაეფენდეს გზასა ზედა“ მრ. 11,8. „გზანი ლეწვანი დაფენილ არიედ ეკლითა“ O. ფ. ხოლ. 15, 19. იხ. ფენა.

დაფიცება: „დავაფიცენ ვიცი ამის სიტყჳსათჳს“ O. ნეემ. 5.12. იხ. ფიცება.

დაფლვა «შთამარხება», «დამალვა», დამარხვა; ჩაფლობა: „დაფლნეს იგინი სიკომას“ M.—„შთამარხნეს იგინი სიკომოთა“ G. იხუ 6. 24.32; „დაფლა ეცხლი იგი“ C. მთ. 25.18; „დაკფალ ქანჯარი იგი შენი ქუეყანასა“ მთ. 25.25; „აღესრულა და დაეფლა“ ხაქ. მოც. 2.29; „დაფლეს იგი საფლავსა თჳსსა“ O. IV მფ. 23.30; „რომელნიცაჲ დაფლავთ მკუდართა“ ბ. სჭ. 225.1; „დაეფლეოდეს საკედარნი (უყუა)“ S—1141.511.

დაფლვა დამარხვა: „მივსრე... ეკეთურნი დაფლეისა მისნი წილ“ მრთ. S. კ. ეერ.-ალდგ. 160,11.

დაფლული-ი დამარხული: „თჳალი, რომელი დაფლულ იყო ქუეყანასა ცხოველად მკუდართა“ ბ. სჭ. 65,14. იხ. ფლვა; შდრ. დაცივლვა.

დაფნ-ი დაფნა: daphne, laurus: „ამაღლდეს ყოველნი ტენი ეგვპტისანი; ხეძე და კუპაროზი... და ყოველნი მცენარენი იწვნენ ბრძელ. ვარდი და მერტი და დაფნი“ ბ. კეს.-ეკუხ. დღ. 69.27.

დაფრთხობა გაწყრომა; ტლინკვა: „დაეფრთხო მას ძმამან... და პრქუა: დასცხერ ცენდრეკებისაგან“ მ. ცხ. 47v; „დაჰფრთხეს საკედარნი მათნი შიშისაგან“ რიფხ. 170, 31. იხ. ფრთხობა.

დაფრჩხნილ-ი გაკაწრული: „არა იყო მცირედცა დაფრჩხნილი ჯორცთა შინა მისთა“ Sin.—11.42v.

დაფუძნება «დაბადება», «დამყარება»; «დადება საძირკუელისა»: „მთოვარე და ვარსკულავები, რომელ შენ დააფუძნენ (დაჰბადე)“ ფს. 8,4; „სოფელი და სავსებაჲ მისი შენ დაფუძნე (დამყარე შ)“. ფს. 88,12; „აღთქმასა ჭეუანასა ზედა დააფუძნებს“ O. ამოს. 0.0; „ქალაქი... დააფუძნეს სახლი ესე“ ზაქ. 4.9; „დააფუძნა იგი“ G.—„დადგა საძირკუელი მისი“ M. იხუ 5. 6.26; „დააფუძნე ქეუანაჲ წყალსა ზედა“ H—341, 157.

დაფუძნებულ-ი დამყარებული, «დამტკიცებული»: „დაფუძნებულ იყო კლდესა ზედა“ ლ. 6.48; „სიყუარულითა დამტკიცებულნი და დაფუძნებულნი“ ეფს. 3.17; „დაფუძნებული“ M.—„დამტკიცებული“ O. ქება 5.15. იხ. ფუძნება.

დაფქვა «ფქვა», დამსხვრევა: „დაფქვიდეს მას წისქჳლითა“ G.—„ფქუან მფქველითა“ pb.. რიცხ. 11,8; „ჰბილითა მჭეთაჲთა დაიფქუე“ Sin.—11,170v. იხ. ფქვა.

დაფხურა დაგლეჯა: „დავიფხურენ თმანი და წეერნი ჩემნი“ I, II ეზრა 0,3; „უწყალოდ დაჰფხურიდა მჭეტა მისთა“ ფლტ. 146.14; „დაჰფხურნეს წეერნი მისნი“ აზტ. 140,18. იხ. ფხურა.

დაქენჭნა «დამძიმება», შეწუხება; შემოკერა; «დაკორტნა»: „არა დაჰქენჭნო იგი შრომითა“ G.—„არა დაამძიმო მას შრომითა“ pb.. ლევიტ. 25,42; „დაჰქენჭნიდეს გლახაკსა“ O. ამოს. 5.11; „დამძიმებულს, დაჰქენჭნის და დამდაბლებს“ H—2251. 261r; „ყოველთა ჭელის-ქუეშეთა დაჰქენჭნით“ pb..—„ყოველთა უძლურთა, რომელნი არიედ ჭელმწიფებასა თჳენსა ქუეშე, მათ დაჰკორტნიდით“ O. ეს. 58.3. იხ. ქენჭნა.

დაქვა(ვ)ება «დაქოლვა»: „ქჳითა დაქვაენით იგინი“ G.—„ქჳითა დაქოლენით იგინი“ pb.. ლევიტ. 20,27. იხ. [ქვა(ე)ება].

დაქოლვა «განტჯნა», «ქვისა დაკრება», «დაქვა(ვ)ება», «დაკრება», ჩაქოლვა: „დაქოლა იგი ქუებითა ყოველმან ისრაელმან“ G.—„განტჯნა იგი ყოველმან ისრაელმან“ M. იხუ 6. 7.25; „დაიქოლნენ ქუებითა და მოკუდენ ჰაბუკადი“ G.—„ქვაჲ დაჰკრიბონ მათ და მოწყდენ ქალსა მას“ M. II მჭ. 23,24; „რაჲთამცა დაქოლეს იგი“ C.—„რაჲთამცა ქვაჲ დაჰკრიბეს მას“ DE, ი. 10. 31; „დაქოლოს იგი ქჳითა“ G.—„ქვა დაჰკრიბონ მას“ pb.. ლევიტ. 20.2; „ქჳითა დაქოლენით იგინი“ pb..—„ქჳითა დაქვაენით იგინი“ G. ლევიტ. 20,27. იხ. ქოლვა.

დაქსაქსვა დასერვა: „ჴორცნი მათნი დაიქსაქსეოდეს მახჳლითა“ Sin.—11,281v. იხ. ქსაქსვა.

დაქუე ძირს: „ვარდავარდი შენ მიერ დაქუე“ მთ. 4,6. იხ. ქეე.

დაქუმა დაკერა, დაწებება: „დაეჭუა ვადაჲ ჴრმლისა

მისისაჲ კელა მისსა ზედა“ O. II მფ. 23,10; „დაეჭუა ტყაჳი მათი ძალთა ზედა მათთა“ I. გოდ. იერემ. 4.8 იხ. ქემა.

დაქურივება დაქვრიება: „არა დაქურივდა ისრაჱლი“ I. იერემ. 51,5. „ესეა ერის-კაცსა მას ასული ერთი ოდენ, ახლად დაჭურივებული, რომელსა დაეყო ქმარსა თანა ორი ოდენ წელიწადი“ ჱ. ცხ. 196r. იხ. ქურივება.

დაქცევა «დარღუევა», «დამჭობა»; დანთქმა: „ჳოდოლი ფანელისაჲ დაქცია“ G.—„გოდოლი ივი ფანოეელისაჲ დაარღჳა“ M. მსჯ. 8,16; „დაქციენით ბომონი მათნი“ G.—„ბაგინები მათი დაამჭჳთ“ M. II მჯ. 12,8; „ჭალაქები მისი დაიქცა უმკჳდროებისაგან“ I. იერემ. 2,15; „შენ ხარ, რომელმან დაქციე ისრაჱლი“ მრთ. D. ოქრ.-პეტრე დ ელ. 823; „ნაჲი დაიქცა ზღუასა შინა“ ჱ. ცხ. 219r. „შეიყუარა მან ყოველი სიტყუაჲ დაქცევისაჲ“ ფს. 51,6; „დაქცევაჲ მსგავსად ნივჭარისა მოვიდეს“ O, იგ. ხოლ. 1.27. „მოყრებულ არს და დაქცეულ“ I. ეს. 1,7. იხ. ქცევა.

დაქცევით ქვე. იხ. ქცევა; შდრ. მეცელდაქცევით, პირდაქცევით.

დალათუ «თუ»: „დაღათე სჳანი... დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ DE.—„ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ“ C. მთ. 26,33. იხ. თუ.

დალათუმც თუნდ: „დაღათუმცა იყო მანაჲ“ ჱ. ცხ. 71v. იხ. თუ.

დალაცათუ თუმცალა: „დაღაცათუ უფროჲს იყუნეს“ ერდ. 69,14; „დაღაცათე ჩუენ უღირს ვართ“ ადმ. 100,9. იხ. თუ.

დალება ჩანთქმა: „შენება, რაჲთამცა ქუეყანამან დამიღო“ ჱ. ცხ. 241 v. იხ. ღება.

[დალება] იხ. მიმოდალება.

დალებულ-ი შეღებილი: „დაღებულ (ვარ) ცოდეითა“ მრთ. S. ოქრ.-ჳურიტ. 227,14. იხ. ღებვა; სელდაღებული.

დალმართ ქვევით; თავდალმა: „დიდჴალი ივი წყალი დაღმართ... შეუძრაე არს“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 45,5. იხ. მართ.

დალონება მოხრა: „დაღონებით მოედრიკნეს თავნი მათნი ქუეყანად“ H—341,660.

დალონებულ-ი მოხრილი, დალრეკილი, მოლუნული: „იყო ივი დაღონებულ და ვერ ეძლო ზე აღხილვად ყოველითურთ“ ლ. 18,11; „ეიდოდა ივი დაღონებული“ III მფ. 21,27; „დაღონებულ ვიყავ და დადრეკილ ზედა მუხლთა ჩემთა“ O. II, ეზრა 9,5. იხ. ღონება.

დალრმობა დალრმავება: „მოთხარა და დაალრმო“ ლ. 6,48; „დარე-აღრმეთ თხრილი ეგე“ განბ. ი. 200,2. იხ. ღრმობა.

დალრჯენა დაკრეჭა: „დაიღრჯინის მის ზედა კბილნი მისნი“ ფს. 36,12; „დაიღრჯინნა კბილნი“ ფსკტ. 146,8; „ნუცამცა დაიღრჯენენ კბილთა მათთა შემაშინებელად სულისა ჩემისა“ ჱ. სწ. 280,80; „დაიღრჯინნა ეითარცა ლომმან ახოვნებით“ H—2251,349r. იხ. ღრჯენა.

დალუაწება ზრუნვა მოვლა: „ეითარცა მკუდარმან მკუდარი დაიღუაწე“ პეტრე მოც. 48,14; „დაიღუაწე გუამი მამისა ონოფრესი“ H—341,38. იხ. [ღუაწება].

დალულარჭნა დაბვევა, დაგრეხა დაღლარჭნა: „დაიღულარჭნა ზედა მუხლთა მისთა“ O. IV მფ. 9,24. იხ. ღულარჭნა.

დალუმინვა ღმუილი: „დაიღემინა ვითარცა მჴეცმან, მძჴვარემან ველისამან“ ფსკტ. 145,28. იხ. ღემინება.

დალურა დაღერა, დაქცევა: „გარდაიქცეუ-ს ივი (სარწყულ) და დაიღერების“ ჱ. ცხ. 145r. იხ. ღერა.

დაყამირებულ-ი გაუტეხელი აღგილი, «განკორდებული»; კლდოვანი: „ეღაბნონე ეჴმენ სახლსა ისრაჱლისასა, ანე ჭეუანა დაყამირებულ“ O.—„ნუ უღაბნო ეჴმენ ისრაელსა, ანუ ჭეუანა განკორდებულ“ G. იერემ. 2,31; „შენ ხარ ვითარცა ჭეუანაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაქუნ ეკალი და კუროჲს-თავი“ ფსკტ. 152,31. იხ. ყამირება.

დაყდუნება შეჩერება, შეფერხება: „დაეაყდუნოთ საქმჱ ივი მათი“ O, ნეემ. 4.11.

დაყდუნება «დაბრკოლება»: „მოსრულ ვარ დაყდუნებად შენდა“ G.—„გამოსრულ ვარ დაბრკოლებად შენდა“ pb., რიცხ. 22,32. იხ. ყდენება.

დაყენება «შეპყრობა», «განყენება», «დამორჩილება», შეჩერება, შეფერხება, «დაყოვნება», დაჭერა, დაგომა, «პყრობა»; «ძიმყოვრება»: „დაიყენენ ივინი ზრახჳათა მათთაგან“ Ჳ.—„შეპყრობილ იქმნენ ივინი ზრახჳათა მათთაგან“ Ქ. ფს. 9,23; „არა დაყენო აღსრულებაჲ მისი“ M.—„არა მიამყოვრო მიცუმაჲ მისი“ G. II მჯ. 26,21; „გულის-წყრომაჲ ჩემი აღვაესე და დაეაყენე (განეაყენე O)“ I. იერემ. 6,11; „დამაყენა მე ღმერთმანი არა შობად“ O. დაბ. 16,2; „არა დაიყენენ გული ჩემი ყოველისაგან სიხარულისა“ ეკლ. 2,10; „დაეაყენე თქუენგან წყმაჲ“ O. ამოს 4.7; „ნეცამცა ივინი დაიყენებენ მსახურებასა უფლისასა“ O, ნეემ. 10,39; „არარაჲ დაეაყენე, რომელიმცა არა გითხარ თქენ“ ხაქ. მოც. 20, 27; „ნუ დაიყენებ კეთილის-ყოფასა ნაკლულევანისასა“ O.—„ნუ დაიყოვნებ კეთილისა ყოფასა ნაკლულევანისასა“ pb., იგ. ხოლ. 8,27; „რომელმან დაიყენოს მომრჩობ, უგუნერად უღმრთო არს“ O.—„რომელმან იპყრას მეძაჲ, უგუნურ და არაწმიდა არს“ pb.. იგ. ხოლ. 18,23; „დაიყენე ჴელი შენი“ O, II მფ. 24,16; „დაეაყენენ წყალნი მრავალნი“ I. ეზეკ. 31.15; „არა დაიყნა გონებაჲ თჳსი არცა ამას ზედა“ O. გამოსლ. 7,23; „ეცხოსა ქაცსა ღცხოსა შინა სახლსა ვერ ძალ-უც დაყენებად სჯულა“ ჱ. ცხ. 37v; „დაეაყენე ენაჲ შენი დრტჳნეისაგან და აღმახუე ივი გალობად ღმრთისა მარადის“ ჱ. სწ. 290,15. „არავის ეძლო დაყენებად მისა“ DE.—„არავინ უძლო დამორჩილებად მისა“ მრ. 5,4.

დაყენებულ-ი შემდგარი: „ოდეს-ოგიარ ერთი რაჲმე დაყენებულ და მეორჱ იძრვინ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 171,12. იხ. ყენება.

დაყივლება «ვალალაება»: „ღაღად-ყავ და დაიყივლე“ O.—„ღაღად-ყავ და ვალალაებ“ pb., ეზეკ. 21,12. იხ. ყივ(ი)ლება.

დაყინვა გაყინვა, შესქელება: „და-ღა-ჰყინის, იქმნის ივი ეითარცა ჰორლის პირები“ O. ზარ. 48,21; „ათისა თჳსა ჟამთა დაჰყინდი სისხლისაგან მამაკაცისა“ O, სიბრძ. ხოლ. 7,2. იხ. ყინვა.

დაყმობა დამშვება: „დაყმებოდიან ეითარცა ძაღლნი“ ფს. 58,7; „იაკობს... არცალათე იფქლი ედვა... არაშედ დაყმებოდა“ ათ. მრთ. 235v. იხ. ყმობა.

დაყოვნება «ყოვნა», «დღეგრძელ ყოფა», «დადგრომა», «დაყენება», დაგვიანება, შეჩერება, დაწყნარება: „იყო დაყოვნებასა მას მის ძეისასა“ DE.—„ვიდრე ყოვნიდა სიტ იგი“ C. მთ. 25.5; „დაყოვნა მოსე გარდასლვად მცირ მთით“ O. გამოხლ. 22 1; „დაყოვნით ქუეყანასა ზედა“ G.—„დღეგრძელ იყო ქუეყანასა ზედა“ pb.. II შჯ. 4.25; „მის თანა დაიყოვნეს ბას დღესა“ C.—„მის თანა დაადგრეს მას დღესა“ DE. ი. 1.39; „დამეყოვნა ყურმან მისმან არა სმენად“ O.—„დაამძიმა ყური თჳს არ სმენად“ G ეს 58.1; „მონაზონნი ნუ დაყოვნით თჳენ თანა“ მრთ. A. ანტ. დ. 22; „ნუ დაიყოვნებ კათოლიკოსო ყოფასა ნაკლებულებასა“ pb.—„ნუ დაიყენებ კათოლიკოსობასა ნაკლებულებისასა“ O. იგ. ხილ. 8,27.

დაყოვნებულ-ი დაგვიანებული: „რომლისათჳს დაყოვნებულ ვიყავ ვიდვინაა მაცორმყოფელ წელ“ აპ. რომ.-კორინთ. მთხ. 122.11. იხ. ყოვნება.

დაყოფა «დავანება», ყოფნა, რჩომა, დგომა, გატარება, «დადგრომა»: „დავყუნეთ გაასა“ M*—„დავიყანთ მცველსა. შინა“ G. შჯ. 10,18; „რომელმან დაყო ქრისტჱსებასა შინა უწესო წელი“ არხტ. 68.28; „დაეყოთ წელ შელეულად“ იაკ. 4.13; „დაყუენ ქუაბსა შინა სულიწმიდა“ ი. მიც. 20.10.

დაყოფა «დადგრომა»: „ჴელად დაყოფად მათ თანა“ C.—„ჴელად დადგრომად მათ თანა“ DE. ლ. 24.29. იხ. ყოფა.

[დაყოფა] დარიგება, დანაწილება. იხ. ყოფა.

დაყოფა დახშვა, დახერვა, დაღუმება, დაყრუება: „დაეყუნე პირნი ღრმანი“ მეფრ. 11.38; „დაყო გზისაგან წყალი“ M. II ნაზ. 32.30; „ყოველნი ეშჯელნი ცხჳნ დაყუნ პირი თჳსი“ ფს. 106,42; „პირი დაეყო სულიერებისა“ C. მთ. 22.34; „დაეყავ პირი და განვედ მაგრისაგან“ მრ. 1.25; „წილი სასჯელთა თჳენთა დაიყოფეთ“ თომა მიც. 17.29. „ამა ყოფა დაყოფილ არიან პირნი მათნი“ ჲ. სჯ. 221.40; „რომლისანი დაყოფილ არიან ქუეყანი მისნი“ Ჳ. ფს. 57.5. იხ. ყოფა; შდრ. პირის დაყოფა.

დაყრა «ვანყრა», დაცვენა, დაცემა, გაშვება: „დაყარეთ მტერნი ფიცხლისაგან თჳენისა“ მთ. 10. 14; „დაყარეს პირველნი ჴელთა მისთა შინანი“ G.—„განყარნეს სხუანი იგი ჴელთაგან მათთა“ M. შჯ. 7.19; „დაყარა დიდი ნაგუელისაი იგი“ O. I შგ. 30,15; „დაყრიდეს სამოსელსა მათსა“ საქ. მიც. 22.23; „საჭურველი ჩუენი დაეყარეთ“ ჲ. ცხ. 360г; „დაეყარნეს ცხენნი მათნი“ ჲ. ცხ. 412г.

დაყრდნობილ-ი დაბჯენილი: „დაჴრდნობილი იყო ვიდრე პირველად ზედა თჳსა“ O. II შგ. 1,6. იხ. კრდნობა.

დაყრილ-ი დაცვენილი; «დამოკრძალებული»: „ვიდა... ყუავილნი დაყრილ ვიყვნეთ დღეებისაა“ O.—„ვიდა... ყუავილნი, დამოკრძალებული დღეებისა“ pb.. ფს. 28,1. იხ. ყრა; ფერყლა-ყრილი.

დაყროლება აყროლება: „არა დაყროლდა და არც მატლი დაესხა მას“ O. გამოხლ. 16.24; „მრავალნი იგი სენნი დალპების და დაყროლდების“ ჲ. ცხ. 76v. «დგ» ზეთი სელისაჲ და იყო იგი დაყროლებულ“ ჲ. ცხ. 128г; „ჰაეს სუნაჲსა შინა მისსა თჳნიერ წყალი დაყროლებული“ ჲ. ცხ. 167г. იხ. ყროლება.

დაყრუებულ-ი ყრუ: „დაყრუებულნი კაცთაგან შეკრებდ ყოველნი“ O.—„ყრუნი კაცთაგან შეკრებედ ყოველნი“ G. ეს. 44.11. იხ. ყრუება.

დაყრუება: „ყურნი მათნი დაიყრუებენ“ O. მიქ. 7.16; „ვნაჲ შენი შეუკრა და დაჰყრუებდე“ O. ეზეკ. 8.26; „სასმენელნი კაცთანი დაყრუებდეს და არა იჰმინეს“ ჲ. სწ. 59,33.

დაყუდება, დაყუდნება «დამშვიდება», «დაცხრომა», დაწყნარება, დადუმება, მონაზვნობა: „დაყუდნა ქუეყანაჲ ორმეოცწელ“ G.—„დამშუდნა ქუეყანაჲ ორმეოცწელ“ M. მხჯ. 3.11; „ქუეყანაჲ დაყუდნა ბრძოლისაგან“ G.—„ქუეყანაჲ დასცხრა ბრძოლისაგან“ M. იხუ 5. 14. 15; „იხარეს, რამეთე დაყუდნა“ ფს. 106,30; „დაეყუდოს და განიშვას“ I. იერემ. 30.10; „მაშინ დაყუდნენ წყალნი მათნი“ O. ეზეკ. 32.14; „ჭალაჲ დაყუდნა“ M. II ნაზ. 23.21; „დაყუდნებდა სამსახურებელთა მათ კერპთასა“ ლიტგ. 185,27; „მნებავს, რაჲთა დაეყუდნა სუნაჲსა შინა ჩემსა“ ჲ. ცხ. 25г.

დაყუდება დაცხრომა, მშვიდობა, დაწყნარება, მონაზონება: „იქმნა დაყუდებაჲ დიდ“ მრ. 4.39; „დაყუდებაჲ მოვსცე ისრაჱლსა“ M. I ნაზ. 22.9; „ფიცხლად მიღებრძანე ბრძოლისა დაყუდებაჲ და მახჯლსა დაცხრომაჲ“ ჲ. სწ. 66.6; „ეამ ჴრთ ჴრინ და მერმე დაყუდნას“ ჲ. სწ. 311.13.

დაყუდებით მყოფ-ი მონაზონი, ბერი: „იქმს დაყუდებით მყოფსა“ ჲ. ცხ. 60г.

დაყუდებულ-ი «დაწყნარებული», დაცხრომილი; მონაზონი: „დაყუდებულ არს ლალეაჲ“ O. იგ. ხილ. 20.26; „მივედეს იგინი ლესად ჴრისა ზედა დაყუდებულსა“ M.—„მივიდეს ლაისასა ზედა, ერსა ზედა დაწყნარებულსა“ G. შჯ. 18.27; „ყოველი ქუეყანაჲ დაშუშებულ არს და დაყუდებულ“ O. ზაქ. 1.11; „ძმაჲ მივიდა მამისა ელია დაყუდებულისაა“ ჲ. ცხ. 22v; „სახითა დაყუდებულნი და გონებითა ყოველსა აღგჳსა განცხრომელნი“ ჲ. სწ. 266.11. იხ. ყუდება; შდრ. დასაყუდებელი.

დაყუენა, დაყჳნვა მოპარსვა, გაწმენდა, «ალპარსვა»: „არა დაიყუნენ თავი მათნი“ O.—„არა აღიბარსნ“ G იერემ 16.6; „ყოველნი წერანი დაიყუნენ“ I. იერემ. 48,33; „დაჰყუნა შუდნი ნათჳზენნი თავისა მისისანი“ G.—„დაჰყუნა შუდივე იგი კოწოლი თავისაჲ“ M. შჯ. 18,19; „დაიყუნა ს.მართებლითა თავი“ ჲ. ცხ. 254г.

დაყუენა, დაყჳნვა, «ალპარსვა»: „საძაგელ არს დადებაჲ კაცად განდაყუენაჲ“ I კორ. 11.6; „განავრცე დაყჳნვაჲ ჭერთჳსი შენისაჲ“ O.—„განავრცე აღპარსვაჲ ჭერი“ G. მიქ. 1,16.

---

* წყარონია: და ვაყუენ (რედ.).

დაყუენილ-ი გაპარსული, გაწმენდილი: „დაყუენილ იქმნეს ტყავი“ G. ლევიტ. 13.33. იხ. ყუენა, ყუნა.

დაყჯოლებულ-ი გაყვითლებული: „ერთი იგი დაყჯოლებულ იყო და შეჰმეხვილ“ 3. ცხ. 145v. იხ. ყუთელი.

დაყუნა იხ. დაყუენა.

დაშაება გაშაება, შავად ქცევა: „დაშაებნა ღუროს ნაჭერისა (ნაუშირისა O) ფერი მათი“ IO. გიდ. ეჩერე. 4,8; „შაუშავდა ფერჯი მისი“ 3. ცხ. 317v. „ვერ შეშძლებელ ხარ ერთისა თმისა განთეთრებად ანუ დაშაებად“ C. მთ. ნ. 38. „რამეთუ დაშაებულ ვარ“ O. ქება 1,5; „ჯუამლისაგან საჭმელისა დაშაებულ იყო“ ი. მოც. 64,10. იხ. შაება.

დაშალვა გაშლა: „დაიშალეთა თმანი თჳსნი“ ი. მოც. 61,17. იხ. შალვა.

დაშდობა, დაშთობა დახრჩობა: „დაუშდვნა (ლომმან) ძეკლთა (!) მისთა (ლეკლთა)“ O. ნაუმ 2,12; „დაიშთვებოდეს (დაიშთვნეს DE) ზღუასა მას შინა“ მრ. 5,12; „დაიშთვნეს ყოველნივე მიწისა ქვეშე“ ფსალტ. 138,27. იხ. დაშთვარი; შდობა/შთობა.

დაშდომა, დაშთომა «დატევება», დარჩომა; «დათმენა»: „არა დაშდეს“ მთ. 24,2; „დაეშვედით მცირედნი მრავალთაგან“ I. ბარ. 2,13; „აჰა ეგერა დაგშდებაჲ თქუენ სახლი თქუენი ოჳერი“ C.—„აჰა ესერა დატევებთ თქუენ სახლთა თქუენთა ოჳრად“ DE. მთ. 23,38; „ესეცა მას ცოლი და შვილ არა დაშდეს (დაეშთეს DE)“. მრ. 12,19; „ერთი ოდენ ძირი (მბლისაჲ) დაშთა“ 3. ცხ. 47r; „ამორეველი დაშთა დამკჳდრებად ჲებოსს“ M.—„ამორეველმან დაითმინა მკჳდრობაჲ ჲებოსს შინა“ G. იხუ ნ. 10,49; „შვე დაეშთი ყალთა შინა ვარდისათა“ ქ. ცხ. 79,15.

დაშთომილ-ი «დატევებული»; დარჩენილი: „დაშთომილ არს გლახაჲ“ 3. ცხ. 101v; „ქუეყანაჲ დაშთომილ არს (დატევებულ არს M)“ G. იხუ ნ. 13,2; „მოსრნეს დაშთომილნი იგი ნეშტნი“ M. I წად. 4,43. იხ. შდომა/შთომა.

დაშდუნება, დაშთინება დარჩენა, მიტოვება: „მრავალნი ჭალწულნი დაშდენნეს უქორწილ“ ფსალ. მოც. 5,34; „ერი იგი შის კეცხანისაჲ დაიშთინებდა ჴელთა კრებულისა მის ჴერიასტანისათა“ I. II ეზრა 4,4. იხ. შდენება, შთინება.

დაშენება, დაშჱნება «დანერგვა», «დამკვდრება», დასახლება, შენება, ჯდომა: „დაიშენა იგინი“ Ჭ.—„დაჰნერგნენ იგინი“ ფხ. 43,3; „დაეშენნეთ ყოველთაებითა“ M.—„დაემკვდრნეთ განკრძალებად“ G. II შჯ. 12,10; „მოვიდა, დაეშჱნა ქალაქსა მას“ მთ. 2,23; „დაიმკვდრეს იგი და დაეშენნეს მას შინა“ M. იხუ ნ. 21,43; „რომელსა ეერეთ დაეშჱნა“ O.—„რომელი არა დაიმკვდრებოს“ G. იერემ. 17,6; „არა ეაჱშენით სახლებ და არა დაეშჱნეთ მენ“ I. იერემ. 35,9; „დაეშენე მენ და ნუ ეიდრე განხუალ“ III შფ. 2,30.

დაშენებულ-ი, დაშჱნებულ-ი აშენებული, დასახლებული: „რომელი ჴკჳსა ზედა დაშენებულ იყო“ რიფს. 165,7; „ყოველი ქეყანაჲ დაშენებულ არს და დაუედებელ“ O. ზაქ. 1,11. იხ. შენება, შჱნება.

დაშთინება იხ. დაშდუნება; შთინება.

დაშთობა იხ. დაშდობა.

დაშთომა «დადგომა», «დათმენა»: „არა დაშთეს მთა განი არცა ერთი წინაშე თჳენსა“ G.—„არა დაგიდგეს მთათაჲნი არავინ წინაშე თჳენსა“ M. იხუ ნ. 10,8; „ამორეველი დაშთა დამკჳდრებად ჲებოსს“ pb..—„ამორეველმან დაითმინა მკჳდრობაჲ ჲებოსს შინა“ G. იხუ ნ. 13,49.

დაშთომილ-ი «ნეშტი»: „თქუა... ჴსნა მისი დაშთომილთაჲსა“ G.—„ჰრქუა... ჴსნა მათ ნეშტთა მისთა“ O. ლევიტ. 10,12. იხ. შთომა.

დაშინებულ-ი შეშინებული: „რაჲთა სხეული დაშინებულ, არღარა ცოდინ“ ად. რომ.-კურთხ. მოხ. 138,11. იხ. შინება.

დაშნ-ი მორჩილი, თანახმა; მშვიდი, მოზავე, წყნარი, თავმდაბალი: „რომელსა არა უჴმაჲ დაშნჲსა ტყუანი“ ბალ. 138,21; „მჴნენი დაიჴნეს თაჳესებითა და ამპარტავანებითა, და დაშნჲ მძლედ გაჴარჴდეს სიჭაბუკითა“ 3. ხჴ. 73,10; „ვინ ღმერთ დაშნ და მორჩილ“ Sin.—97,6r. იხ. დაშჱობა, სიდაშნე, უდაშნესი.

დაშნობა მშვიდობა, მოზავეობა: „ყუდრეებისათჳს ეჩინენით და დაშრობისათჳს“ Sin.—97,4r. იხ. დაშჱა.

დაშრეტა დავსება, ჩაქრობა: „სანთელნი ჩუენნი დაშრტებიან“ მთ. 25,8; „პატრეი მშჳენარე არა დაშრიტოს“ O. ეს. 42,3; „დაშრტაან სჳნილ“ განს. ი. 201,9; „დაშრიტო გულს-ჴურომაჲ“ ეკ. 908; „ცრემლთა მდინარე დაშრეტს საჭმელსა“ 3. ხჴ. 61,39. „წყალნი მრავალნი ვერ შეშჴნებენ არიან დაშრეტად სიყუარულისა“ O. ქება 8,7.

დაშრეტილ-ი დავსებული: „დაშრტეს ვითარცა პატრეი დაშრეტილი“ I. ეს. 43,17. იხ. შრეტა; შდრ. დაშჱრეტელი.

დაშრომა, დაშურომა/დაშრობა, დაშურობა «შრომისა შემთხუევა», «მაშურალ ყოფა», გარჯა, დამაშვრალობა; «დასხმა»: „რაჲსათჳს დააშრობთ (შრომასა შეამთხუევთ DE) დედაკაცსა მაკასჲ“ მთ. 26,10; „შენ გშიოდა და დაშურებოდე“ G.—„შენგშიოდა და მაშურალ იყავ“ M. II შჯ. 25,18; „ემეტყუს მათ ყოველთასა დაშჱერ“ I კორ. 15,10; „დაეშჱერი მე სლდომითა ჩემითა“ ფხ. 6,7; „ცდად დაშჱერ და ამაოდ“ I. ეს. 49,4; „დაგაშურე შენ, ისრაჱლ“ ეს. 43,22; „რაოდეს დაშურებით ჩუენ თაჳსა შენისა სოცხლისათჳს“ ფსალტ. 137,7; „ფერჴნი შენნი რბიან და დაგსხნიან შენ“ O.—„შენნი ფერჴნი რბიან და დაგსხნიან შენ“ pb.. იერემ. 12,5; „ნეცა დაშრობ სტუინეთა თჳალთა ნაცლულებათასა“ O. ზარ. 4,1.

დაშურომა გარჯა, შრომა: „ვიდრე დაშურომადმდე გულისა ჩემისა“ ფხ. 80,3; „დაიცუნის ფრთენი და თჳსკე შეიკრიბნის დაშურომისაგან“ ფიზ. VII, 13. იხ. შრომა, შეროშა/შრობა. შეროშა.

დაშთომით-ი შრომისა, გარჯისა: „სალმობაჲ შობასა და ცხორებაჲ დაშრომითი“ ოქრ.-ზარხ. და ითნ. 102.4. იხ. დაშრომა, შეროშა.

დაშრშობა გულდამწვრობა, მოწყლვა, დაწერტა: „ამის ისრისა სიყუარულითა დაშრშებოდა იერემიაჲ“ ოქრ.-ჴურიტ. 228,2. იხ. შრშობა; შდრ. დაშჱრშალი

დაშტნობა «ღუმემა წყაროდათა სისხლისადმთა», თვიური: „იყო დაშტნობასა ზედა ათორმეტ წელ“ C.—„იყო წყაროდთა სისხლისადმთა გუემულ ათორმეტ წელ“ DE. ბრ. 5.25.

დაშუენება შეფერება, განშვენება: „უკეთეთ დაიშუენო სამეუფოჲ შენი და კეთილად განაგო საქმე შენი“ ბალ. 130 89. „დაშუენებულ იყო და ნათელ პირითა“ ვ. ცხ. 148v. იხ. შუენება.

დაშუნ(ება) რგება: „შეჰამე ესე, ნუცუე დაგაშუნდეს ძძლერებასა მაგას შენსა“ ვ. ცხ. 124r. იხ. შუნ(ება).

დაშურომა იხ. დაშრომა.

დაშჯა იხ. დასჯა.

დაჩეჩქლ-ი დამწერეული: „მიგოლებიეს კელთა შენთა კელთაჲ ღერძისაჲ დაჩეჩქლი“ ვ. ცხ. 89v. იხ. ჩეჩქლა.

დაჩუევა შეჩვევა, დაჩვევა: „ფიცია ნე დააჩუევ პირსა შენსა“ O. ზირ. 23.9; „უკუეთე მცირედ-მცირედ დაეჩკო გაყრასა, სძლო შენ“ ვ. ცხ. 296r. „დაჩუეულ ხარ სჳნად ოდენ“ ვ. ცხ. 101r. იხ. [ჩუევა].

დაჩურჩნა ჩურჩული: „კელოსანნი, უკუეთე საჭიროჲ რაჲმე საქმე იყვის, იდგმად დაჩურჩნიან“ ი.-ე. 37.24. იხ. ჩურჩნა.

დაჩჩუ- დარბილება; «მოჩჩუ(ება)»: „რაჟამს რტონი მისნი დაჩჩუნ“ მთ. 24.32; „დაჩჩუნეს ჴორცნი მისნი ვითარცა ყრმისა“ pb.,—„მოაჩჩუნეს სხეულნი მისნი ვითარცა ყრმისა ჩჩულისანი“ O, იობ 33.25.

დაჩხერა დამტვრევა: „დაუჩხერნეს წჳნი მისნი“ ანდ.-ანატ. 225.11.

დაჩხერილ-ი «განტეხილი»: „ღერწამი დაჩხერილი (განტეხილი O) არა შემსხროს (განტეხოს I)“ Ol. ეს. 42.3. იხ. ჩხერა.

დაჩხეპა დაკრა, დაწყლეტა: „ლახჳარი ისრებითა დაჩხეპაო“ ვ. ცხ. 193r; „იჭადა მახჳლი... და... ცწყალდ დაჩხეპა სანატრელი იგი ძმაჲ“ ი.-ე. 46.17. იხ. ჩხეპა.

დაჩხუერულ-ი დახვრეტილი, ხვრელებიანი: „მიწაჲ იგი არს დაჩხერულ“ მხკ. 58.20. იხ. ჩხერა.

დაცადება «დაცხრომა», «დატევება», «მოკლება», «დაგდება», «დადუმება», დასვენება, გაშვება: „არა დაიაცადებს (დაისცხრების) ამბორის ყოფითა ფერჴთა ჩემთაჲთა“ ლ. 7.45; „დააცადა გამოცდად მათ შორის ისრაჱლისა“ M. — „დაეტევნა გამოცდად მათ მიერ ისრაჱლ“ G. მხკ. 2.22; „არა დააცადოთ მარილი შეჭელსა ღმრთისაჲ“ O.—„არა მოაკლდეს მარილი ალთჭ-ბისა ღმრთისაჲ“ G. ლევტ. 2.13; „დაეცადნეთ ცნობელებანი ღმრთისანი“ C.—„დაგადეგმნეთ ყოველნი ღმრთისწავლანი ღმრთისანი“ ქ. ფს. 78.6; „რაჟამს დააცადა ეროვნებაჲ სიტყუენ“ O.—„ვითარცა დასცხრა ეროვნებაჲ მეტყუელი“ G. ეროვ. 48.1; „დააცადა... მან ტაძარი დედაშჳთა თჳსთაჲ“ ფლტ. 144.4; „დაეაცადე სამკჳდრებელი ჩემი“ O.—„დაეაგდე სამკჳდრებელი ჩემი“ pb., ეროვ. 12.7; „დაჴსენ და არა სთქუ, ვითარმედ დაეაცადო (დაისცხრე G)“ I. ეს. 57.10; „ეროვნებათჳს არა დაეაცადო“ O.—„სიონისათჳს არა დაედუმნე“ pb., ეს. 62.1; „კეთილსა მას შრომასა თარგმანებისასა არა დააცადებდა“ ი.-ე. 30.32; „დამაცადე მე, რაჲთა დავადგრე ღმჳსა ამას“ ლიმ. 139.17; „განიკითხევდი თავსა შენსა და დააცადე სხჳსა განკითხვაჲ“ ვ. სწ. 137.1; „არა დაეაცადე ფსალმუნებაჲ“ ლიმ. 130.3. იხ. ცადება.

დაცალიერება დაცლა: „სასუ დაცალიერდების“ გრ. ანძ.-შობ. 209.2. იხ. ცალიერება.

დაცემა «ცემა», «მოკვრა», «ძლევა», «მოკლვა», «დარჩენა», «გუემა», «განხრწნა», «დაგდება», დავარდნა, დაქცევა, «დამჭობა», «დარღუევა», «დახუევა»: „მუნ-ღესე დაცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ C.—„მუსრ-ლად სცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ ქ. სიქ. მოც. 12.23; „დღესა, რომელსა დაეცე (მოესრ pb.) ყოველი პირმშოჲ“ G. რიცხ. 3.13; „დაეცე ყოველი პირმშოჲ“ G.—„მოესრ ყოველი პირმშოჲ“ pb., რიცხ. 8.17; „დაეცა მის ზედა არმური და ბნელი“ ქ.—„დაეხჯა მას ზედა არმური და ბნელი“ C. სიქ. მოც. 18.11; „დასცა იგი ისრაჱლმან“ G.—„სძლო მას ისრაჱლმან“ pb., რიცხ. 21.24; „დასცა იგი“ G.—„მოკლა მეფე იგი“ pb., რიცხ. 21.35; „შენ გამო მტერნი ჩუენნი დავსცენეთ“ C.—„შენ გამო მტერნი ჩუენნი დაეჴრჩნეთ“ ქ. ფს. 43.6; „დასცა ვენაკები მათი“ ქ.—„მოსრა ვენაკები მათი“ C. ფს. 104.33; „დასცა ეგჳპტე“ ქ.—„გუემა ეგჳპტე“ C. ფს. 135. 10; „რომელი დაეცეს ლოდსა მას ზედა“ მთ. 21.44; „შებრკოლდეს და დაეცნეს“ ფს. 19.9; „დასცა იგი ქუეყანად“ O.—„დააგდო იგი ქუეყანასა ზედა“ pb., დან. 8.7; „დაეცნეს დაცემითა დიდითა“ O. იქვ. 8.18; „რაჲთა არა მაკლებელი იგი დაეცეს“ მიზრ. 12.18; „დაეცნენ ივინი შოვა სამხრის, ვითარცა შოვა ღამეს“ I. ეს. 59.10; „დასცეს ერისაგანი ისრაჱლისაჲ“ M.— „განხრწნეს ძეთაგან ისრაჱლისათა“ G. მხკ. 20.25; „ქალაქნი შენნი დაეცნეს“ O.—„ქალაქნი შენნი დაირღუნ“ pb., იერემ. 4.7; „დაესცნე წყლულნი თქუენნი“ O.—„დავამჭუნე წყლულნი თქუენნი“ G. ეზეკ. 6.4; „მცონარეთა დასცემს შიში“ pb.,—„მცონარი იგი დაამჭკნს შიშმან“ O. იგ. ხოლ. 18.6.

დაცემა დამხობა, დავარდნა, «ზღვის-დება»: „(იყო) დაცემაჲ იგი მისი დიდ ფრიად“ მთ. 7.27; „ჴორცნი მისნი დაცემისაგან იკსნნა“ O. იობ 33.17; „მიჰსცეს იგი კელთა დაცემისა მისისათა“ O. ზირ. 4.22; „აღიცხოს სახლი მისი დაცემითა“ pb., — „სახლი მისი აღიცხოს ზღჳს-დებითა“ O. ზირ. 23.14.

დაცემად-ი ვინც უნდა დაეცეს: „დამტკიცნის უფალმან ყოველნი დაცემადნი და აღმართნის დაცემულნი“ ფს. 144.14.

დაცემულ-ი «ძლეული», დავარდნილი, დამხობილი, დაჭერილი: „მიგცნე იგინი დაცემულნი“ M.—„მიგცემ მათ ძლეულთა“ G. იხუ 5. 11.6; „დაცემული და დამჭობილი იგი მისი აღემართო“ ხაჭ. მოც. 15.16; „დაეცნეს დაცემულთა თანა“ O. იერემ. 8.12; „დაცემულ აყო პირდაქცეით ქუეყანასა ზედა“ O. I მფ. 6.8; „აღმართნის დაცემულნი“ ფს. 144.14. იხ. ცემა; დასაცემელი; ცხვრ(ის)-დაცემა.

დაცემულება, დაცემულობა დამხობა, დავარდნილობა: „იყარა დაცემულებასა შენსა ზედა“ O, მარ. 4,88; „არა გნებავს აღმართებად დაცემულობისაგან შენისა“ ბ. სწ. 114,27. იხ. ცემულება/ცემ-ლობა.

დაცვა «დამარხვა», «კრძალვა», შენახვა: „დაიცვნე დასაცველნი მისნი“ G,—„დაიმარხნე მცნებანი მისნი“ M, II შჯ. 11,1; „იგი დაიცვაა თქუმად“ G.—„იგი დაიმარხო სიტყუად“ pb., რიცხ. 28,12; „დაიცვა (ვკრძალო C) უკჳლოებისა ჩემისაგან“ ფს. 17,24; „დაიცვენით ფრიად სულნი თქუენნი“ G. — „ეკრძალენით თავთა თქუენთა“ M, II შჯ. 4,15; „საცვნაჲ ჩემი არა დაიცვე“ ქება 1,6; „დაიცვენ მე გზანი ჴელისანი“ ფს. 17,22; „იგი იყოს მცველი, დაცული კაცისად“ G, ლევიტ. 19,20. იხ. ცვა; შდრ. დასაცავი, დასაცველი.

დაცონა დაზარება: „არა მოიწყინოთ და არცა დაიცონოთ ყოფად ამას“ ბ. სწ. 82 19. იხ. ცონა.

დაცხნა დაღეჭვა: „მამამან დაუცხნის საურველნი და უკჳ ქჳნის“ ფიზ. XII, 7. იხ. ცხნა.

დაცულება უკჳ ყოფა, «უშვილო ქჳნა», «ცალიერ ყოფა»: „მშობელი შჯდაჲ დაცუდნა“ O,—„უშვილო იქჳნა მშობელი შვილთა“ G, იერემ. 16,8; „სულთა წყურიელთა დაცუდებად“ O,—„სულთა წყურიელთა ცალიერ ყოფად“ pb., ეს. 32,6.

დაცუდებად-ი ამაო; ფუჭი, ცარიელი: „მოიძულე დიდებაჲ ესე კაცთაჲ დაცუდებადი და წარმავალი“ ბ. სწ. 109,12. იხ. ცუდება.

დაცუეთა «წინა-დაცუეთა»: „დასცჳთოს ჴორცი დაუცუეთელობისა მისისაჲ“ G.—„წინა-დასცჳთოს ჴორცი წინადაცუეთელობისა მისისაჲ“ pb., ლევიტ. 12,3. იხ. ცუეთა; წინა-დაცუეთა.

დაცუეთილება იხ. წინა-დაცუეთილება.

დაცჳნა, დაცჳნება «შეცჳნა», დაცევნა, დავარდნა, დაჩოქება: „მის წინაშე დაცჳდიან ყოველნი“ Ქ,—„მის წინაშე შეცუიდიან ყოველნი“ Č, ფს. 21,30; „ნუაჲრე დაცჳვნე გზასა ზედა“ მთ. 15,32; „განჴმა თივაჲ და ყუავილი მისი დაცჳვა“ I პეტრე 1,24; „ყოველნი ვარსკულავნი დაცჳვნე“ I, ეს. 34,4; „ფერცელი მისი არა დასცჳვის“ ფს. 1,3; „დიდებაჲ ყუავილებრ დაცჳნებადი“ ბ. კან.-40-თჯს 118,6.

დაცჳნებულ-ი «დაგდებული»: „დაცჳნებული საშკლისა შენისაჲ არა მოჰკრიბო“ G, ლევიტ. 19,9; „იყო დაცჳნებულ საგზაურთა ზედა“ G,—„იყუნენ დაგდებულ გზათა ზედა“ O, იერემ. 14,16. იხ. ცჳნა, ცუნება.

დაცხომა: „მზე აღმოჴდა, დასცხა“ მთ. 13,6; „აღმობრწყინებასა მზისასა დასცხა მას“ მრ. 4,6. იხ. ცხომა.

დაცხრომა «დაცადება», «დადუმება», «დაყუდება», «განსუენება», «დამშჳდება», დაწყნარება, დადგომა, დადუმება, მოსვენება: „არა დასცხრების (დაცადებს C) ამბორის-ყოფითა ფერჴთა ჩემთაჲთა“ DE, ლ. 7,45; „მაშინ დაიცხრვნა გულნი მათნი სიტყუთა ამით“ M,—„მაშინ დაადუმა სული მათი მისგან“ G, შჯ. 8,6; „ქუეყანაჲ დასცხრა ბრძოლისაგან“ M,—„ქუეყანაჲ დაყუდნა ბრძოლილი“ G, იხუ ნ. 14,15; „არა დასცხრა ყანასა შინა მცირედცა“ G,—„არა განისუენა მცირედცა ყანასა ამას შინა“ M, რუთ 2,7; „ოხრაჲ ღელჳთა მისთაჲ შენ დაიცხრე“ Č,—„აღძრეასა ღელჳთა მისთასა შენ დაამშჳდებ“ Ქ, ფს. 88,10; „დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრჳისაგან თჳსისა“ O, ითონა 1,15; „დაიცხრო მეფობაჲ სახლისა ისრაჱლისაჲ“ O, ოვსე 1,4; „დასცხრა სიტყუად“ ლ. 6,4; „ძნიად დაიცხრეს ერი იგი“ ხაჭ. მოც. 17,18; „დაიცხრე ენაჲ შენი ბოროტისაგან“ ფს. 33,14; „დაუცხრა ქარი იგი“ მთ. 14,32; „დადგომასა მას მათსა დასცხრიან ფრთენიცა მათნი“ O, ეზეკ. 1,24; „გულის-წყრომაჲ შემოჴვდისა მათისაჲ დაიცხრაო“ O, ზირ. 20,34; „დასცხრა წყაროჲ იგი სისხლისა მისისაჲ“ ლ. 8,44.

დაცხრომა დაწყნარება დადუმება: „შემდგომად დაცხრომისა მის შფოთისა“ ხაჭ. მოც. 20,1; „დაცხრომით დასცხრეს“ I, იერემ. 48,2; „დაცხრომად გულის-წყრომისა ჩემისა“ I, ეს. 18,3.

დაცხრომილ-ი დაწყნარებული, «განსუენებული»: „დაცხრომილ არს მიმჳდელი იგი“ O, —„განსუენებულ არს მიმჳდელი“ pb., ეს. 14,4; „დაცხრომილ არს ბოროტი ჩემი“ O, იერემ. 42,10. იხ. ცხრომა.

დაძარცუა გაშიშვლება, გაძარცვა. იხ. ძარცუა.

დაძინება «მევანეობა», «განციება», «დაწოლა», «დადგრომა», «განწუება», გატანება, «დატეება», განსვენება: „დაიძინეთ ამაერითგან“ მთ. 26,45; „დაიძინეს მუნ“ M,—„მეუანეობდეს მუნ“ G, შჯ. 19,4; „არა დაიძინოთ ჴორცთაგანი“ G,—„არა განიციოთ ჴორცი იგი“ M, II შჯ. 16,4; „არა დაიძინოთ სხეული მისი“ G,—„არა დაუტეოთ გუამი იგი მისი“ M, II შჯ. 21,23; „არა დაიძინოს სასუიდელმან მირეწისამან“ G,—„ნუცაღა დაადგრებინ სასუიდელი მირეწისა“ pb., ლევიტ. 19,13; „დაიძინა მანასე მამათა მისთა თანა“ M, II ნშტ. 33,20; „დაიძინეს ძილი მათი“ ფს. 75,6; „არა ჰრელინ, არცა დაიძინის მცველმან“ ფიზ. XXXII, 21; „დაიძინა უბეთა თჳსთა“ III მფ. 2,20; „დაიძინა საშუალ ფერჴთა მისთა“ G, შჯ. 5,27; „ძოვდენ და დაიძინონ“ O,—„ძოვდენ და დაწუებოდინ“ pb., ხოფ. 2,15.

დაძინება «დაწუენა», «დაწოლა»: „იყო დაძინებასა მისსა“ G,—„დაწუინა იგი დალილა“ pb., შჯ. 16,14; „პირველ დაძინებადმდე მათდა“ G,—„ვიდრე დაწოლადმდე მათა“ M, იხუ ნ. 2,8.

დაძინება დაძენა, დამატება: „ბოროტსა ზედა ბოროტსა დასძინებ“ ბ. ცხ. 142v; „ცუალად ესეცა დასძინა“ ბ. ცხ. 95v. იხ. ძენა.

დაძინებულ-ი მძინარე: „დაძინებულ იყუნენ ქეყანისა მიწასა“ O, დან. 12,2. იხ. ძინება.

დაძლევა «დაწონა»: „მოწყალებანი მისნი დაწონენ (დასძლევენ Ქ) სოფელსა ამას, საცხოვრებელსა მომავალსა“ ბალ. 158, 19. იხ. ძლევა.

დაძნ- გაძნელება: „დამიძნდეს განჴორებისა ჟამსა“ ბალ. 86,28. იხ. ძნ-.

დაძოვება «დამწყსა», ძოვნა: „დააძოვენ კრაულნი ჩემნი“ C,—„დამწყსენ კრაულნი ჩემნი“ DE, ი. 21,15. იხ. ძოვება.

დაძრვა «ტრვა», დაძვრა: „დაიძრნეს კადით“ pb.,— „იტრა კადით“ G, რიცხ. 20,22; „დაიძრვნა მკლავი მისნი საკმედ“ O, ფს. ხოლ. 31,17. იხ. ძრვა.

დაძღელება დაძველება: „არ დაძუელდეს სამოსელნი ჴკნენნი“ G, II შჯ. 29,5; „ძველი დაძუელდებისა“ ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 32v; „ვითარცა სამოსელნი დაძუელდენ“ ფს. 101,27. „დაძუელებადი იგი სამოსელი ჩემი განვლიდე“ თომა მოც. 19,2. „დაძუელებულო დღეთა ბოროტთაო“ O, დან. 13,52. იხ. ძველი; შდრ. დასაძეელებელი.

დაძჯნვა იხ. დაზჯნვა.

დაძჯრება ძუნწობა: „დასძჯრდე და ვერ თავს-იდებდე მიცემად მისგანსა ვისამე“ ბალ. 81,18. იხ. ძჯრება.

დაწამება დაბრალება: „განდგომილებაჲ და ორგულებაჲ დაწამეს“ ი.-ე. 50,14; „მას ცრუდ დავწამე ცილი“ მ. ცხ. 348v. იხ. წამება.

დაწანება «დაწოლა»: „აიძულებდა მას დაწანებად“ O, II მფ. 13,11; „კჳძლაკრის და დაიწანოს იგი“ M,—„მაიძულებელი დაწვეს მისთანა“ G, II შჯ. 22,25. იხ. წანება.

დაწება «ღებვა», დასველება: „დაწოს (იღებოს G) მჭედლმან მან თითი სისხლსა“ M, ლევიტ. 4,17; „დაწოს წიგნი (მწერალი DE) თითსა მისისაჲ წყალსა და განაგრილოს ენასა ჩემსა“ ლ. 16,24; „მოიღეთ კონაჲ უსპი და დაწეთ სისხლსა მას“ O, გამოხლ. 12,22; „დაწოს ზეცისა ფერჩი მისი“ M, II შჯ. 33,24. იხ. წება.

დაწებება დაკრობა: „ეკლი (ჴრმლისა ვადასა) ოდენ დაწებაჲ“ ჭ. ცხ. 241,10. იხ. წებო.

დაწევა მიწევნა: „სდევდეს მათ, დაეწინეს“ პავლე მოც. 54,10. იხ. წევა/წევნა.

დაწერა «გამოწერა», წერა: „დაწერათ უკუე ფიცართა ბრჭენისათა წამებაჲ წმიდათაჲ მათ“ H—841, 580; „სახელი მისი დაწერე კუერთხსა ზედა მისსა“ G,—„გამოწერე სახელი კუერთხსა მისსა“ M, რიცხ. 17,3; „წიგნსა შენსა ყოველსაცე დაწერა“ ფს. 138,16; „დაწერე მას ზედა სასუბელითა კაცისაჲთა“ O, ეს. 8,1; „დაწერა ზედა მცირეთა ფიცართა“ ფლკტ. 154,11; „წმიდად დაწერე მას შინა სახიერებაჲ ესე“ ი. მოც. 89,15.

დაწერა ჯუარისა გამოსახვა: „დაიწერა ჯუარი შუბლსა თჳსსა“ თეოდ. 8,1; „დაიწერე ჯუარი“ მ. ცხ. 159r.

დაწერილ-ი «აღწერილი»; დახატული: „აღესრულნენ ყოველნი წინაწარმეტყველთა დაწერილნი ძესა ზედა კაცისასა“ ლ. 18,31; „ვერცა სოფელმან ამან დაიტია დაწერილი იგი წიგნსა“ C,—„ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნსა“ DE, ი. 21,25; „წმიდანი მახარებელნი ოთხთა-წიგნისანი დაწერილნი“ A—484,815. იხ. წერა; შდრ. დამწერელი.

დაწერილ-ი წიგნი, როგორც ტაბი: „დაწერილი ბრალისა ჩემისაჲ იყო ჭრილ დაწერილი“ მრ. 15,26; „დაწერილი იგი პავლესი მიეცემოდა სოფლად“ M, ეხთ. 18,8; „მიეპყრათ დაწერილი ესე“ I ეზრა 8,9. იხ. წერა.

დაწერინება: „დავაწერინე ქარტაჲ ესე, დავაბეჭდიე“ მ. ცხ. 423r; „ესე ოთხთავი დავაწერიე“ წყაროხთ. ოთხთ. ანდ. იხ. წერინება.

დაწერტა დაჩხვლეტა, ცემა; «დაგუმერა»: „სწერტელეს მის წელ ლერწმისა, რომელ დაწერტე ჩუენთჳს, მოგუანიჴე ჩუენ სრული იგი ცხორებაჲ“ თომა მოც. 15,3; „იგუემებოდა და დაწერტებოდა მათგან“ მრთ. A, ანტ. დ. 24r; „დაწერტენენ იგინი მახჳლითა“ pb.,— „დაჰგუემერდი მათ მახჳლითა“ O, იერემ. 23,47. „პოვა იგი შამბსა მას შინა დაწერტილი და დასივებული მემლთაგან“ მ. ცხ. 248v. იხ. წერტა.

დაწესება განწესება, დადება, გაწყობა, დამტკიცება, დაკანონება: „დაეწესო იგი ვითარცა ქუეყანაჲ ურწყული“ O, ოსე 2,3; „დაეწესე გულსა შენსა“ ეზეკ. 44,5; „კლდესა მყარსა ზედა დავაწესე იგი“ O, ეზეკ. 24,7; „დაგაწესე შენ ზედა“ O, ეზეკ. 16,14; „ღელასწაული საკუნებელისა მისისაჲ დაეწესეს“ სჰკ. 88,16; „დაეწესა ღმერთმან სული ძისა მის ნაწილსა თანა ცხოვნებულთასა“ მ. ცხ. 414v.

დაწესებულ-ი განწესებული, «განჩინებული»: „იყუნეს დაწესებულ ცხორებასა საუკუნესა“ Ქ,—„განჩემებულ (განჩინებულ K) იყუნეს ცხორებასა მას საუკუნესა“ C, ხაჴ. მოც. 12,48; „არარაჲ დააკლოთ თქუენ დაწესებულისა მის არცაღა ერთ“ O, გამოხლ. 6,11. იხ. წესი.

დაწესებულ-ი «განწესებული», მბრძანებელი, დადგინებული, გამოჩენილი; «მეწესე»: „განელნა დაწესებულნი“ G,—„გამოვლნა განწესებულნი“ M, მსჯ. 8,28; „დაწესებულნი იგი მთავარნი ეძიებდეს მიზეზსა დანიელისთჳს“ O,—„მეწესენი და სატრაპესნი ეძიებდეს პოვნად მიზეზსა ძჳნად დანიელისსა მეფობისაგან“ pb., დან. 6,4; „ღელასა მას ერთსა დაწესებულსა“ ხაჴ. მოც. 12,21. იხ. წესი.

დაწვალებულ-ი დანაწევრებული: „შემწყნარებელ არს (სასმენელი) თითო-სახეთა ჴმათა დაწვალებულთა“ გრ. ნოს.-კაც. აგიბ. 161,16. იხ. წვალება.

დაწვენა «დაძინება»; მოსვენება: „დაწვინა იგი შორის მეწყლთა თჳსთა“ M,—„დააძინა დალილამან სამფსონი მეწყლთა თჳსთა ზედა“ G, მსჯ. 16,19; „მწუხრი დავაწვინენ ფინი ცხედარსა ზედა“ ფლკტ. 140,87; „დაწვინნა აქლემნი გარეშე ქალაქსა“ O, დაბ. 24,11. იხ. [წვენა].

დაწთომა იხ. დაწუთომა.

დაწინდება, დაწინდვა დანიშვნა, თხოვა, შერთვა: „ქალწული ვიდრემდის სახლსა შინა იყოს მამისა თჳსისა, მრავალთა სურის დაწინდებად მისა“ მ. ცხ. 88.

დაწინდ(ებ)ულ-ი «განთხოვილი», დანიშნული: „უკუეთუ იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული ქმრისაჲ“ G,—„იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწული და განთხოვილ იყოს“ M, II შჯ. 22,23; „მდიდართა შვილი დაწინდებულ იყო ჩემთჳს“ ბალ. 64,16. იხ. წინდება.

დაწინდვა ყიდვა: „მეშაკთა იმიზდებან, ყანათა დასწინდავნ, ერჭეანსა ჰმზადებან, ურნატთა განაპებენ“ მ. ცხ. 79v. იხ. წინდვა.

დაწიხნა «დაწნეხა», წიხლის ცემა; თელვა: „დაწიხნეს და შექმნეს მაჯარი“ G,—„დაწნიხეს და ერის-კრებაჲ ყვეს“ M, მსჯ. 9,27. იხ. წიხნა.

დაწმედა დაწმენდა: „წუთლა მრღუე იყო (წყალი), და ვითარცა დაწმდა... შთახედეს, იხილნეს ხატნი მათნი, ვითარცა სარკესა შინა“ მ. ცხ. 76v. „დაწმედილი, წარ-

ჟლინის იგი ზე აღმართ" ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 47,21. იხ. წმედა.

დაწნება დატკეპნა, «დაწიხნვა»: „არა დაწნიხონ ღუნიგ საწნებელთა შინა" O, ეს. 10,10; „დაწნიხეს და ერის-კრებაჲ ყვეს" M,—„დაწიხნეს და შექმნეს მაჭარი" G, ზსჯ. 9,27. იხ. წნება.

დაწოლა «დაძინება», «დაწანება», დამძიმება: „დაწვეს მის თანა" O, გამოსლ. 22,16; „ურმაჲ ამის დედაკაცისაჲ მოკუდა, რამეთუ დააწვა ზედა" O, III მფ. 2,19; „მე დაეწევ, დაეიძინე" ფს. 8,6; „შენ დასწვე გუერდსა შენსა ზედა მარცხენესა" O, ეზეკ. 4,4; „აჰკდა და დააწვა ურმასა მას" M, IV მფ. 4,34; „ზედა ოქრო-საგებელთა დაწვეს და დაიძინოს" O, I ეზრა 8,6; „ძოვდენ და დაწუებოდინ" pb.,—„ძოვდენ და დაიძინონ" O, ხოფ. 8,18; „მაიძულებელი დაწვეს მის თანა" pb.,—„ჰმძლაროს და დაიწვანოს იგი" M, II მჯ. 22,25. „არა აგრძნა დაწოლაჲ მისი და აღდგომაჲ" O, დაბ. 19,33; „არა ერჩდა იოსებ დაწოლად მის თანა" O, დაბ. 39,10.

დაწოლილ-ი «რომელმან დაიწვანა», «მძლავრ-მყოფელი»: „მოკალთ კაცი ხოლო დაწოლილი მის თანა" G,—„მოკუედინ მამაკაცი იგი, რომელმან დაიწვანა" M,—„მოკუედინ კაცი იგი, მძლავრ-მყოფელი მისი" pb., II მჯ. 22,25. იხ. წოლა.

დაწონა «დაძლევა»: „მოწყალებანი მისნი დასწონენ (დასძლევენ Ჳ) სოფელსა ამას, საუსეს ცოდვითა" ბალ. 158,19. იხ. წონა.

დაწრედა დაწურვა: „დაწრიდოს სისხლი მისი ხარისხსა მას საურთიეველისასა" O, ლევიტ. 1,15; „დავწრიდოთ სისხლი მათი თაედაკცევით დაკიდებითა" ათ. მრთ. 258 v. იხ. [წრედა].

დაწუა ცეცხლის წაკიდება, დაფერფლვა: „ბზე იგი დაწუას" მთ. 3,12; „მაუელი არა დაიწუებისა" O, გამოსლ. 3,3; „დაწუან აღისაგან აგზებელისა" O, ეს. 5,24; „წესი იგი დაიწუნენ და დაჴლეს" II პეტრე 3,10; „დასწუა თჳალნი" ქ. ცხ. 219,4. „ეიქმენ მე დაწულ სიცხითა" Ath. — 11,270r. იხ. წუა; დამწუარი, დამწუელი, დასწუელი, ნაწუეარი.

[დაწუეა] იხ. წუეა.

დაწუთომა, დაწთომა «ჭამოწუთომა», დაწეეთება: „წჯაჲ არღარა დასწუთა კლეაჲსა ზედა" O, გამოსლ. 9,33; „ქელთა ჩემთა დასწუთა ზმერი" O, ქება 5,6; „ეითარცა დაეწთვე რისხვაჲ ჩემი და გულის-წყრომაჲ ჩემი" I. იერემ. 42,18; „დააწთო სისხლი" ფიზ. VII, 24. იხ. წეთომა/წთომა.

დაწულ-ი იხ. დაწუა.

დაწულილადება დაწერილება: „დააწჳლილადეგა კითხვაჲ თჳისა ჩემისაჲ" ბალ. 45,14. იხ. წულილადი.

დაწულილება, დამწჳლილება დაწერილება: „დააწულილა ეითარცა მტერი" O, IV მფ. 28,6; „დააწულილეს იგინი, ეითარცა ახალნერგნი ლიბანისანი" ფს. 28,6; „დაჰწულილენე ბორცეი" I, ეს. 41,15. იხ. წულილი/მწჳლილი.

დაწუნება დაცინვა, შერცხვენა; დაჩაგრა: „დამიწუნე მე, და თუმცა მაკუდა მახჳლი კელსა შინა ჩემსა, ეგერა განგუმირემცა შენ" G, რიცხ. 22,29; „დაიწუნეს ისრაიტელთა მათ ღცხო-თესლნი იგი" M, I მფ. 18,4.

დაწუნებულ-ი მოკრცხული, შეურაცხყოფილი, ჩაგრული, «მომძლავრებული», შეჩერვებული, გაგდებული: „ყოველი სელი, სუსტი და დაწუნებული... მეეარდის ურვასა" ბალ. 164,6; „იხილა ვინმე დაწუნებული" ხაქ. მოც. 7,24; „იქსნიდით დაწუნებულსა" O,—„იჳსენით მომძლავრებული" pb., ეს. 1,17; „დაწუნებულთა შორის უწესოთა მათ სიბილწით მაეალთაჲსა იჳსნა" II პეტრე 2,7. იხ. წერება.

დაწურვა გამოწურვა: „რომელნი დასწერავთ კურნაჲსა" მთ. 23,24. იხ. წერეა.

დაწურთა სწავლა: „რაჲთამცა დაეწეართე სატყუეაჲ" მ. ცხ. 215v. იხ. წერთა.

დაწუხება «შეწუხება»: „დაწუხნეს ფრიად" C,—„შეწუხნეს ფრიად" DE, მთ. 26,22; „განკჳრდით და დაწუხენით დედანი ეგე" I, ეს. 32,11. იხ. წუხება.

დაწუხვა დახურვა, დახუქვა: „თჳალნი მათნი დაიწუხნეს" მთ. 13,15; „დაგიწუხნეს თჳალნი თჳენნი" I, ეს. 29,10. „დაწუხეაჲ თჳალთაჲ არს დამძიმებისაგან წამწამთაჲსა მის ზედა მსგაესად ტყჳისა" გრ. ნოხ.-კაც. ჯგებ. 109,27. იხ. წუხვა; დამწუხველი, თჳალდაწუხეილი.

დაწყდომა «მოკლება»: „წყალი იორდანისაჲ დასწყდეს (მოაკლდეს G)" M, იხუ 5. 3,15; „გამოსადინელნი წყალთანი დასწყდენ" მ. სჭ. 212,3. იხ. [წყდომა].

დაწყება დასაწყისი: „დაწყებასა მეორისა წლისა ეზდაგერდ მეფისა" სკ. 32,20; „დაწყებაჲ ცხორებისა მისისაჲ იქმნების ესრეთ" მ. ცხ. 17v. იხ. წყება.

დაწყევა დაწყეველა: „დამაწყეეე მე ერი ესე" G, რიცხ. 22,6; „დაეწყეო იგი") მალაქ. 2,2. „თესლი იყო დაწყეული დასაბამითგან" O ნაბრძ. ხოლ. 12,11. იხ. წყევა.

დაწყლვა დაკრა: „დაწყლეს და წარვიდეს" ლ. 10,30. „ყოველნი ჭორცნი ჩუენი დაწყლულ არიან" ფსალტ. 152, 25. იხ. წყლვა.

დაწყნარება «განსუენება», «განსასუენებელის ცემა», დასვენება, დამშვიდება: „იყოს რაჟამს დაგაწყნაროს შენ (გაგისუეოს შენ M)" G, II მჯ. 25,19; „ვიდრემდის დააწყნარნეს ღჳთაებანი" G,—„ვიდრემდე გა სასუე ებელი სცეს ღჳთაება" M, II მჯ. 8,20; „არა დასწყ არდეს სენაკსა შინა თჳსა" მ. ცხ. 76v; „სამყაროჲ ცისაჲ, ომელი არა დადგების, არცა დაეწყ არებოს დგომით" გრ. ნოხ.-კაც. ჯგებ. 144,7. „შემდგომად დაწყნარებისა ქუეყანისა სომხითისა" ნრხ. 76,12.

დაწყნარებულ-ი «დაყუდებული», დამშვიდებული: „მოვიდეს ლაისასა ზედა, ერსა ზედა დაწყნარებულსა" G,—„მოვიდეს იგი ლესად, ერსა ზედა დაყუდებულსა" M, ზსჯ. 18,27; „პრქუა მას დაწყნარებელად" მ. ცხ. 186v. იხ. წუნარი.

დაწყნარებულება დამშვიდება, მოსვენება: „მ დაყუდებაო, რომელი მოიყუანებს კაცსა დაწყ არებულებასა მჯდომისასა" მ. ცხ. 80v. იხ. დაწყნარება; ბერძ. დაწყ არებლობა.

დაწყობა «დასხმა», დადება; დალაგება: „დააწყე-

ნენ შენნი ცეცხლსა ზედა“ G.—„დაასხან შენნი ცეცხლსა მას ზედა“ O, ლევიტ. 1,7; „დაიწყუნის ფრთენი თჳსნი და ძლიერებითა გარდამოჴდის საჭმელსა მას ზედა“ Sin.-97,46г. იხ. წყობა.

დაწყუედა დაკვლა, დახოცა; «მოკლება»: „დაწყუედა ბალაჲ ცხოვრები და ზუარაკები“ G, რიცხ. 22,10; „დასწყუდიდეს ზრახასა და ცხოვარსა“ III მფ. 8,5; „დასწყჳდენ შვილნი შენნი“ O, ეზეკ. 10,21; „წყალი იორდანესაჲ მოაკლდეს (დასწყდეს M)“ G, ისუ ნ. 3,13. იხ. წყედა; შდრ. დაწყუედელი.

დაჭედილ-ი «ჭედილი»: „ჴმენ თავისა შენისა ორნი ნესტენი ვეცხლისანი დაჭედილნი (ჭედილნი ვეცხლისანი pb.)“ G, რიცხ. 10,2. იხ. ჭედა.

დაჭნებულ-ი «განშორებული», გადახრილი, დაქანებული: „ვითარცა... ღობესა დაჭნებულსა“ Q,—„ვითარცა... ზღუდესა განშორებულსა“ Ш, ფს. 61,4. იხ. ჭნება.

დაჭერა «წევა», მიწევნა: „დაიჭირეთ უკუანა კერძოჲ მათი“ G,—„ენიენით ბეწუაჭრისა მათისა“ M, ისუ ნ. 10,19. იხ. ჭერა.

დაჭირვა შენახვა: „ჯორარს მათი წესსა ზედა და ალაგსა დაჭირვაჲ“ მ. ცხ. 158г. იხ. ჭირვა.

დაჭირვება «შეიწრება», შეწუხება; მოკლება, დაკლებულება: „დასჭირდა ფრიად ძეთა ისრაჱლისათა“ M,—„შეიწრდა ძრახლი ფრიად“ G, მსჯ. 10,9; „დავაჭირო მათ, რაჲთა ეშჳლის“ I, იერემ. 10,18; „შცირისათჳს დდე დაგაჭირვოს“ ი.-ე. 42, 34; „დაგჭირდეს ფასცა დაკაცჱსა“ ლევ. 58,18; „უკუეთუ ბრძასა დაჭირვება ეჴნს, ვინაჲთგან ეურ ხედავს მას, რაჟდენ უფროჲს დაჭირდეს ცოდეილთა, რაჟამს მოაკლდეს მათ ნათელი ჴშირატე?“ ბან. კან.-ექუს. დღ. 78,23.

დაჭირვება დაკლებულობა, ნაკლებულობა, სიძნელე: „ზჳეულად შეგჳრაცხია თჳთოეულისა დაჭირვებაჲ“ მ. ცხ. 63ვ; „დაჭირვებაჲ საქმართაჲ“ მ. ცხ. 49г; „ისწავე სარგებელი დემილისაჲ და დაჭირვებაჲ სტეჳნ-გებისაჲ“ მ. სწ. 137,2.

დაჭირვებულ-ი «მომძლავრებული», «ზღვეული», ენებული, მოკლებული: „ჭალაჭნი კაცთა დაჭირვებულთაჲ გაჴცრთებენდენ შენ“ O,—„ჭალაჭნი კაცთა მომძლავრებელთა მოშიშთა შენთანი გაჴცრთებენდენ შენ“ pb., ეზ. 23,6; „ჳქმოჲ შენდამი დაჭირვებული“ O, ფსა. 1,2; „დაჭირვებულ იყუნენ“ O,—„ზღვეულ იქმნენ“ pb., ეზ. 28,18. იხ. ჭირ(ვ)ება.

დაჭმა შეჭმა: „ნაყოფი მისი ჭიათა დაუჭამიედ“ Sin.—ს,61г; „ცეცხლი პირს მისსა მჭამელი და დაჭამა ღაწჴ მისი“ Alh.—12, 241г. იხ. ჭამა.

დაჭმუნვა შეწუხება: „დაჭმუნდა ვახტაგ“ ქ. ცხ. 149,5. იხ. ჭმუნვა.

დაჭნობა დაქნობა: „ჭწეარი დაჭნეს“ ფს. 89,6; „სიკეთე ჭცრთისა სალმობითა დაჭნეს და განრყუნეს“ ფსალტ. 140,3; „ჴიდესაჲ სოფლისაჲ... ვითარცა მდელოჲ დაჭნეს“ მ. სწ. 10,17. „გჳრგჳნი დაჳიდგათ ვარდისა რტოთაჲ ჳეორე დაჭნობადმდე“ სიბრძ. სოლ. 2,8.

დაჭნობად-ი დასაჭნობელი: „ყუავილი არს მწუხრი დაჭნობადი“ მ. სწ. 256,31. იხ. ჭნობა; შდრ. დაუჭნობელი.

დაჭრა «მუსრვა», «მოსრვა», დაკოდა, გამოჭრა, აქნა; «მოწყუედა»: „დასჭრიდა მათ ვიდრე ახიდმდე“ G,—„მუსრიდეს მათ მიაზეყადმდე“ M, ისუ ნ. 10,10; „დაეჭარ და დავმუსრე ივი“ M, II მჯ. 9,21; „დაჭრნენ ივნი პირითა მახჳლისაჲთა“ I, იერემ. 21,7; „დაჭრენით საჭნისნი თჳუენნი ჴრმლად“ O, იოჲ. 3,10; „დაჭარ ეტრატი ესე და წმიდად დაწერე მას შინა სახარებაჲ ესე“ ი. მოც. 30,15; „ჰორენი მისნი დაჭრნეს“ მ. ცხ. 418ვ; „დამჭრელნი მათნი სდევდეს“ G,—„მოსწყუედდეს მათ და სდევნიდეს“ M, ისუ ნ. 11,8.

დაჭრა მოკვეთა: „ეშამების... დაჭრაჲ ასთა თჳსთაჲ“ მ. ცხ. 40г. „წარიტანეს თანა ჴუარი პატრონსანი, დაჭრილ“ ქ. ცხ. 218,2; „ყოველნი მკლავნი დაჭრილ“ I, ეს. 15,2. იხ. ჭრა.

დაჭუხვა დახუქვა, დახურვა: „დაიწუხნა თუალნი თჳსნი... რაჲსათჳს დაიჭუხაე თუალთა?“ მ. ცხ. 302г; „დაიჭუხნის მათე თუალნი თჳსნი“ H—841,208. იხ. ჭუხვა.

დაჭულემა ჭყლეტა: „დადეა ნები თჳსი მჯალსა ზედა დაჭულემად მისა“ ფსალტ. 139,15. იხ. ჭულემა.

დახება «შეხება»: „არა დაახო მათ ზედა რკინაჲ“ G,—„რომელსა არა შეხებულ იყოს რკინაჲ“ M, II მჯ. 27,6; „არა დაეხებოდა ჭუეყანასა“ O,—„არა იყო შემხებელ ჭეყანისა“ G, დან. 8,5. იხ. ხება.

დახედვა დაცქერა: „დახედა ჴელთა მათ თჳსთა“ ფსალტ. 150,18; „იაკობ დახედა საქმესა მას“ იკ. რთ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 72, 14. იხ. ხედვა.

დახევა დაგლეჯა: „მოიღო და დახია ყოელი ივი მჩუარი“ ანდ.-ანატ. 212,2. იხ. ხევა.

დახეთქა დაცემა: „დედაჲ შეილთა ზედა ჭეე დახეთქეს“ O, ოსხე 10,14.

დახეთქილ-ი «განხეთქილი», გახეული; დამსკდარი: „თხიერები ძეელები... დახეთქილებითა“ M,—„თხიერნი ღჳნისანი, ძუძლნი, განხეთქილნი, გამოკრულნი“ G, ისუ ნ. 9,4;—„დიდი მთხრებლი დახეთქილ არს“ მ. სწ. 182,1. იხ. ხეთქა.

დახერხვა: „სამჭელები არაბიელთაჲ დახერხად (ბრძახა)“ H—841,476. იხ. ხერხვა.

დახრწევა ხელის შეშლა, დაბრკოლება, გაცდენა: „ძმასა ენება... მონაზონებაჲ და დაიხრწოდა იგი დედისაგან თჳსისა“ მ. ცხ. 94г; „„სუეთაული კაცთაჲ დამიხრწევს ჩუენ სიუეთაულსა ღმრთისასა“ მ. ცხ. 78г; „მან დამახრწიაჲ ადრე არა გამოსლეასა“ ბალ. 121,5; „მიზეზითა მრავალფერთა ზრუნვათაჲთა დაეხრწეოდა თარგმანებისაგან წმიდათა წერილთაჲსა“ ი.-ე. 47,20. იხ. [ხრწევა].

დახუდომა შეხვდომა, შემთხვევა; დასწრება: „სადაცა დახუდებინ, დადგებინ“ მ. ცხ. 176ვ; „უკუეთუ სამე დახუდეს ცალთული გინა ასომოღებული“ მ. ცხ. 245ვ; „დახუდეს ჴვარცუმასა“ ქ. ცხ. 94,4.

დახუდომილ-ი დასწრებული: „რომელნი-ესე მოსრეასა მას სპართასა დახუდომილ იყუნეს“ H—841,718. იხ. ხუდომა; შდრ. თანა-დახუდომა.

დახუედრება შემთხვევა: „დაიხუედრა დღესა ერთსა სიტყჳს-ყოფად მის თანა“ ბალ. 27,30. იხ. ხუედრება.

დახუევა «შეხუევა», «დაცემა», შემოხვევა: „დაეხვა მას ზედა არმური და ბნელი“ Ш,—„დაეცა მის ზედა არმერი და ბნელი“ Ქ, საქ. მოც. 19,11; „დაიხვე წელთა შენთა“ I,—„შეიხვე წელთა შენთა“ O, იერემ. 13,1. „პირი მისი დახუეულ იყო სუდრითა“ ი. 11,44. იხ. ხუევა.

დახუეწა გადახვევწა, ლტოლვა, გადაკარგვა: „ბილო შედაეიხუეწო სადმე ჟამისად“ მ. ცხ. 298r. იხ. ხუეწა.

დახურვა «დადება», «დაბურვა»: „დაეხურონ მას ზედა საბურველნი ტყავნი ჯაჭინთონნი“ G,—„დასდვან მას ზედა საბურველი იგი ტყავი იაჭინთონი“ M, რიცხ. 4,8; „დახურონ მით კიდობანი იგი წამებისაჲ“ pb.,—„დაბურონ მით კიდობანი წამებისაჲ“ G, რიცხ. 4,5. იხ. ხურვა.

დაჯაშ იხ. დაჯშვა.

დაჯდა ჩამოსმა, ჩამოგდება: „მიწად სრკუდილისად დაშჯადეს მე“ მრთ. S. ქ. იერ.-ალდგ. 150,17; „დაგჯადოს საყდრით... სირმესა უფსკრულთასა“ ფლტ. 157,29. იხ. ქდა.

დაჯდომა «დასლვა», «მოწევნა»; «მიბრუნება»: „რაჟამს დაჯდა მზე“ C,—„მზე დაჯედოდა“ DE, მრკ. 1,32; „დაჯდეს მზე შუა სამხრის“ O, ამოს 8,9; „დაუჯდა მათ ზედა სიბოროტე“ G,—„მოწევნულ არს მათ ზედა ბოროტი“ M, მხ. 20,41; „დაჯდა კმაჲ ჩემი“ ფს. 88,4; „გმობაჲ შენი თაესაე ზედა შენსა დაგიჯედინ“ მ. ცხ. 258v. იხ. ჯდომა.

დაკნულ-ი «მოქმნილი»: „რომელ არა დაკნულ იყოს (ქვეი)“ pb.,—„რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ G, II მ. 21,4. იხ. კნა.

დაკოცა მოკლა, ამოწყვეტა, მოსრვა: „სიძე-სძალნი დაკოცეს“ მ. ცხ. 152v; „ვითარცა დაკოცნეს ივინი“ მ. ცხ. 404r. იხ. კოცა.

დაკშვა იხ. დაჭშვა.

დაკნა «მომედგრება», «განრღუევა», «დარღუევა», «განრყუნა», «შეძრწუნება», «შინება», «დაბუშუება», «უკმოკსნა», «შეგუს-», დაშლა, გადარჩენა, გათავისუფლება: „ნუმცა დაკნდებით, არა თუ მოვმედგრდეთ“ pb., გალ. 6,9; „მენკეესვე დაკნდეს კორცნი მისნი“ B,—„მეყსეულად განირღუა ივი“ A, ხბსტ. 186,2; „რომელი დაკნიდ ტაძარსა მას“ DE,—„რომელი დარღუევდ ტაძარსა მას“ C, მთ. 27,40; „ურაჲთამცა დაიკნა (განირყუნა Ш) მტერი ივი“ ფს. 8,3; „დაიკნა გული ერისაჲ“ G,—„შეძრწუნდა გული ერისა მის“ M, ისუ ნ. 7,6; „ნუ დაკკნდებით“ G,—„ნუ გეშინინ“ pb., II მ. 1,29; „დაიკნეს განსყიდული ივი ძმისა თჳსისა“ pb.,—„უკმოიკნას განსყიდული ძმისა თჳსისაჲ“ G, ლევიტ. 25,25; „დაკკნდენ გზასა ზედა“ DE,—„შეკგუნეს მათ გზასა“ C, მრკ. 8,3; „ნუ დაკკნდებიედ გულნი თქუენნი“ M, II მ. 20,9; „ყოველნი კელნი დაკნდენ“ I, ეს. 13,7; „დაკკნა სლმობანი სიცუდილისანი“ საქ. მოც. 2,24; „დაიკნას თავი თჳსი“ O, იგ. ხოლ. 8,31; „დამკნენ თავსმდებობისაგან კაცისა ამის“ მ. ცხ. 311v; „სიმრავლე ძუალთა მისთა დაბუშუა (დაკნა pb.)“ O, ამოს 33,10.

დაკნა დახსნა, დარღუევა, მოშლა: „ვერ ეგების დაკნად წერილისა მის“ C, ი. 10,35. „მკლელთა დაკნაჲ“ O, ნაუმ 2,10.

დაკნად-ი დასარღუევი: „დაეცეს დაკნადი იგი და გამოჩნდეს დაუკნელი“ მ. სწ. 258,6.

დაკნილ-ი «განრღუეული», ასოდარღეეული, მოშეებული, დაშლილი: „ჯრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაკნილი“ C,—„მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული“ DE, მთ. 8,6; „დაკნილ იყუნენ კელნი მისნი“ O, II მნ. 17,2; „რომელმან ითხილა გული ჩემი დაკნილად“ ფზტ. 118,6; „დაკნილნი მეკლნი აღემართენით“ მებრ. 12,12. იხ. კნა.

დაკნილობა მოშეება, რღეეა: „ვიდრემდის სდაკნილობთ დამკჳდრებად კეყანისა“ G, ისუ ნ. 18,6

დაკნილობა, დაკნილება შიში, სიზარმაცე: „დაკნილობისა და გემოთ-მოყუარებისა ჩუენისაგან იქმნებიან შერნი“ თავნი ოქ. ეპ. (6); „სადა ურწმენოებაჲ, მუნ დაკნილებაჲ“ ს. გაბ.-მოც. ხაკ. 100,17. იხ. კნილობა.

დაკუერთნა ცემა (მკლითი თუ სილით): „დაკუერთნიდეს თავსა დერდომილთასა“ O, ამოს 2,7. იხ. [კუერთნა].

დაკუნდებულ-ი ძელაკიდებული: „შეიყვანეს დაკუნდებული წინაშე მისსა“ ანდტ.-ანაბ. 214,9. იხ. კუნდება.

დაკურეტა: „და-რაჲ-ეცემინ ზედაჲს-ზედა (წყალი), დაკურიტის ჭასაცა მას“ Ath.—12,146r. იხ. კურეტა.

დაკშვა, დაკსვა «გდება», «მოკრძალება», დახურვა: „კარნი მის ქორისანი დაკშულ იყუნეს“ M,—„კარნი ქორისანი ეგდნეს“ G, მხ. 8,24; „დაკსავთ სასჯულსა ცათასა“ მთ. 23,14; „დაეკშნეს კანი“ ლ. 4,25; „კარნი იგი სახლისანი დაიკშნეს“ O, დან. 13,10; „დაკშეს კარი“ M,—„მოიკრძალეს გარეგნით მათსა“ G, მხ. 9,51; „დაკსნა კარნი სახლისა“ უფლისანი“ M, II სმტ. 28,24; „დაკსეს კარი სამოთხისაჲ“ I, დან. 13,18; „დაკშნა ღმერთმან პირნი ლომთანი მათ“ O, დან. 6,18.

დაკშულ-ი დაგდებული, დახურული; «მოკრძალული»: „კარი დაკშულ არს“ ლ. 11,7; „კარნი იგი რომელნიმე დაკშულნი და რომელნიმე განხუმულნი“ მ. სწ. 123,27; „მტილი დაკშული, წყარო დაბეჭდული“ pb.,—„მტილი მოკრძალული, წყაროჲ დაბეჭდული“ O, ქება 4,12. იხ. კშვა/კსვა; შდრ. კარდაკშული.

დაკშირებულ-ი: „უწოდა სამყარო სიზრკისა მისგან, რომელ დაკშირებულ არს ორთქლთა მათგან“ ს. კეხ.-ეკუხ. დღ. 117,32. ნუ დაკშირებულ-ი იშვიათი: „ნუ დაკშირებულ აღიყვან ფერჳსა შენსა მეგობრისა მიმართ შენისა“ pb.,—„ნუ შეიკრი ფერჳი შენი მეგობრისა“ O, იგ. ხოლ. 25,17. იხ. კშირება.

დაჯდომა «დადგრომა», «დამკჳდრება», «ინაკ-დგმა», შეჯდომა, ასვლა, «დაკება»: „დაჯედ ჩემ თანა“ G,—„დაადგერ შენ ჩემ თანა“ M, მხ. 17,10; „წარმოჰედ და ინაკ-იდგ“ C,—„წარმოჰედ და დაჯედ“ DE, ლ. 17,7; „დაჯდა სახლსა შინა თჳსსა“ G,—„დაემკჳდრა სახლსა თჳსსა“ M, მხ. 8,30; „დაჯდა ზჳსკიდესა“ მთ. 13,1; „დაჯდა კიცესა, რომელი ზის ზეცისათა მათ ეტლთა“

ბ. გაბ.-დჯდ. 140,7; „დჯდა საყდარსა მისსა“ არსტ. 64,21; „სამსჯაროჲ დჯდა და წიგნი გაეხუენეს“ G,— „სამჯაროჲ დიეგო და წიგნი გაეხუენეს“ O, დან. 7,10.

დჯდომა ჯდომა: „დჯდომაჲ მარჯუენით ჩემსა და მარცხენით“ ბრ. 10,40; „გამოიბრჭია... სოლომონ დჯდომად ოდი საყდართა ზედა“ M, I სწმ. 28,5.

დჯდომილ-ი მჯდომარე: „დჯდომილ ვარ საყდართა ზედა გალილეასთა“ ბ. ცხ. 266v. იხ. ჯდომა.

დჯერება «სათნო-ჩინება», «თნეება», დარწმუნება, «განმტკიცება»: „დასჯერდა მეფე გულითა სიტყუასა ამას“ O,—„სათნო-უჩნდა მეფესა... სიტყუაჲ ესე“ M, ესთ. 1,21; „დასჯერდა უფროჲს სჯეთა დედათასა“ O,— „სთნდა იგი უფროჲს ყოველთა დედათა“ M, ესთ. 2,9; „დასჯერდით სიტყუასა ჩემსა გულსა შინა შენსა“ O,—„განამტკიცოს სიტყუაჲ ჩემი გულსა შინა შენსა“ pb., ეგ. ხოლ. 4,4; „დავაჯერე გულსა ჩემსა“ ბ. ცხ. 65r; „ვინცა ამას ეყოხჳდეს, ღმერთმან დაგაჯეროს“ H—221,40r; „რომელი-იგი მესმა, არა დავიჯერე“ Sin.—11,183r.

დჯერებულ-ი დამტკიცებული: „რომელსა ზედა საქმესა გული შენი არა დაჯერებულ იყოს“ ბ. ცხ. 29r. იხ. ჯერება.

დაჰამება საამურად/გემრიელად ქცევა: „შემძლებელ ხარ შენ მარხჳსი მიერ ღმეტეს მათსა დაჰამებად ჭამადსა“ ბ. ცხ. 119v. იხ. ჰამება.

დაჰჰაეტ-ი მტარვალი: „მოამთხუა დაჰჰაეტსა“ სანდ. 7,5.

[დგენა] იხ. აღდგენა.

დგინება დადგენა, აღმართვა: „კეთილად ვადგინო იგი“ O, ოსე 2,8. იხ. აღდგინება, აღგინება, განდგინება, გარდგინება, გარდამოდგინება, გარე-მოდგინება, გულს-დგინება, გულს-მოდგინე, გულსმოდგინება, დადგინება, ზედა-დადგინება, კეთილდგინება, მოდგინება, შედგინება, წარდგინება, წარმოდგინება.

დგმა ქონება ყოლა: „ნუეცა სახლებ არა გითჴს ჭამად და სმად“ I კორ. 11,22; „პირ ადგს (ათჴს Ш) და არა იტყჳან“ ფს. 113,13; „რომელსა ედგას ცხოვარი ერთი“ მთ. 12,11; „ცემკობე არს შენდა... ორთა ფერჴთა დგმასა“ C. მთ. 18,8. იხ. გულს-დგმა.

დგმა: „თჳსა ადგია გჳრგჳნი“ Ath.—11. 198v; „ედგა ცელსა გჳრგჳნი“ ო. 19,5; „ედგა სარწყული მჴარსა მისსა“ O, დან. 14,16; „რჩაჲ ერთი ადგს თავსა მისსა ზედა“ ეზ. XIV, 6. იხ. აღდგმა/აღგმა, გამოდგმა (-ული), გარე-მოსადგმელი, გულსდგმა, გჳრგჳნისთანამოდგმი, დადგმა (-ული), დასადგმელი, ჴრმა-კაცობისა მოდგმაი, თანა-მოდგომი, თჳალთა მოდგმაი, თჳალთ-მიდგმა, თჳალთა შედგმა, თჳალ(თ)-შეკედგმაი, კარჭინ-დგმა, მიდგმა, მიზეზ-დგმა, მოდგმაი, მოდგმობა, შიდგმა, მცენ-დგმა, სადგმელი, საქმის-მოდგმაი, საჴრმის-მოდგმაი, შედგმა, შთადგმა, წარდგმა, წარმოდგმა, წარსადგმელი.

დგომა «წარდგომა», «დაღგომა», «გება», რჩომა, ყოფა, დამტკიცება: „რომელნი მენ დგან“ C, მთ. 26,71; „დგა წინაშე მთავრისა მის“ DE,—„წარდგა წინაშე მის ბჭისა“ C, მთ. 27,11; „რაჟამს ჰსდგეთ ლოცვასა შინა“ DE,—„რაჟამს დასდგეთ თაყუანის-ცემად“ C. მრ. 11,25; „ქრისტე უკუ-ისმდგე დგეს (ეგოს DE)“ ი. 12,34; „დგას და ჰგიეს სამარადისოდ“ ს. გაბ.-მოც. საკს. 102,11; „დგეს ეგრეთ აღორძმელნი ჴელნი მათნი“ ფლკტ. 169,25; „რომელსაცა ზედა სდგათ“ I კორ. 16,1; „რაჲთა დგენ ოდინი წინაშე მეფისა“ O, დან. 1,5. „არცა იქმნეს დგომაჲ კუალისა ფერჴთა შენთაჲსა“ G, II შჯ. 28,65; „ეძიებდე თავისა შენისა დგომასა მტერთაგან ყოველთა“ O, ნაუმ 3,11; „დგომასა მას მათსა დგანედ“ O, ეზეკ. 1,21; „დგომად ვერ შეეძლო“ ბრძ. A. ანტ. დ. 28v. იხ. აღდგომა/ადგომა, გადგომა, გამოდგომა, განდგომა, განდგომილება, განდგომობა, გარდადგომა, [გარდამოდგმა], გარდამოსადგომელი, გარე-მოდგომა, დამდგომი, ზე-აღდგომა, ზედა-აღდგომა, ზედა-დგომა, ზედა-მდგომ(ელ)ი, ზედა-მდგომელობა, ზედა-მიდგომა, ზედა-მოდგომა, ზედგომით, თანა-დგომა, თანა-მდგომი, თანა-მდგომარე, თანა-მიდგომა, ინაჯის-დგომა, მდგმო, მდგომი, მდგომარე, [მდგომელი], [მდგომელობა], მოდგომა(-ილი), მოდგომილება, ნადგური, ჴათ-სადგური, ჴაეის-სადგური, სადგური, უკუნდგომა, ღალად-დგომა, შედგომა, შემოდგომა, წარდგომა, წარმოდგომა.

[დგომა] დაორსულება. იხ. მიდგომა, მიდგომილება.

დგომა «მეძავობა»: „დასაბამითგან დგომისაჲ მოგებაჲ კერპთაჲ (არს)“ O,—„დასაბამი მეძავობისა—განზრახვა კერპთა“ pb., სიბრძ. ხოლ. 14,12.

დგრომა გაჩერება, დარჩენა: „შეეიდა დგრომად მათ თანა“ ლ. 24,29. იხ. დადგრომა, დაუდგრომელი, მდგური, მოდგური.

[დება] იხ. აღდება.

დება «ქუან/ქონება», ყოფნა, განდება, «დავრდომა», დადება, ცემა, გდება: „რაჲცა გიც“ C,—„რაოდენ გაქუს“ DE, მრ. 10,21; „სიდედრი სიმოინისი იდვა სიცხითა“ C,—„სიდედრი სიმოინისი დავრდომილ იყო მჭურვალებითა“ DE, მრ. 1,30; „რომელსა ზედა იდვა განრღუეული იგი“ მრ. 2,4; „არარაჲ იდვა კიდობანსა მას შინა“ III მფ. 8,9; „რომელ იდვა ცხედარსა ზედა“ მთ. 9,2; „სდევეთ ბაღს თქუენი (ადირობად“ ლ. 5,4. იხ. აღდება გამოდება, განდება, გარდადება, გარე-მოდება, გარდამოდება, გარემოსადებელი, გულდება(-ული), გულსა დადება, გულსდება, დადება, დანადები, დასადებელი, დასდებელი, ზღვისდება, თავდადებული, თავს-მდებება/-მდებობა, თავს-მდებელი, თანა-დადება, [მდება], მდებარე, [მდებად, მდებობა], მდებელი, მიდება, მიმოდადება, მიმოდება, მოდება, საზღვრის-დადება, შედება, შემოდება, შთადება, ძალ-დება, შჯულდება, შჯულის-დება, ჴელთ-დება, ჴერელ-დება.

დედა მშობელი, დედაკაცი, მდედრი: „რამეთუ თხოვილ იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსეფისა“ მთ. 1,16; „ორნი დედანი იყუნეს ასულნი ერთისა დედისანი“ O, ეზეკ. 23,2; „დედათა მათთა გარდაცვალეს ბუნებისა იგი წესი არა ბუნებად“ პრომ. 1,26.

დედა დედანი: „დაიწერა... დედისაგან საბა-წმიდისა“ H—1741, 297r; „რომელ დედასა ეწერა, მე იგი დამიწერია“ იქვე, 261r. იხ. დედამთილი, დედითი, დედისდედა. დედობრივი. დედული, მამა-დედა, [მდედება], მდედრი, მდედრებრივი, სადედო, უდედო.

დედაბერ-ი მოხუცი ქალი: „ვიდოდა დედასა თანა თჳსსა დედაბერსა“ ბ. ცხ. 124v; „ჰრქუა დედაბერსა მას მეკარესა“ ბ. ცხ. 280r. იხ. ბერი, დედაბერებრი.

დედაბერებრ-ი მოხუცი დედაკაცისებრი: „დედაბერებრთა ზღაპართაგან იჯმენ“ I ტიმ. 4,7; „ესე სიტყუაჲ გარე წარვიჴადოთ ვითარცა სიზმარი და დედაბერებრნი ზღაპარნი“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 51,7. იხ. დედაბერი, დედალი.

დედაზარდლ-ი ობობა: „ყამი წელთა ჩუენთაჲ დაუდგრომელ არს, ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ“ ფს. 89,9; „ქსელსა დედაზარდლისასა ქსოვენ“ I, ეს. 59,5. იხ. [ზარდლი].

დედათა წეს-ი მენსტრუაცია: „მოაკლდა სარა დედათა წესსა“ O, დაბ. 18,11.

დედათ-დიაკონ-ი დიაკონი ქალი: „ვითარცა ესმა დედათ-დიაკონსა მას მონასტრისასა“ ჲ. ცხ. 162v. იხ. დიაკონი.

დედათ-მოყუარე ქალის მოტრფიალე: „მეფე სოლომონ იყო დედათ-მოყუარე“ III მე. 11,1; „გუასმიეს... ვითარმედ დედათ-მოყუარე იყო იგი“ ჲ. ცხ. 128r. იხ. მოყუარე.

დედაკაც-ი «დიაცი», «დედალი», ცოლი, ქალი: „შეაჩუენეს... მამაკაცთგან ვიდრე დედაკაცადმდე“ M. „შეჩუენებულ ყვეს იგი... მამაცთგან და ვიდრე დიაცადმდე“ G, ისუ 5. 6,21; „მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი“ DE,—„მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ მრ. 10,6; „დედაკაც. არა ეიცი იგი“ ლ. 22, 57. იხ. კაცი.

დედაკაცება, დედაკაცობა «დედათა», ქალობა: „არცა მამაკაცებაჲ. არცა დედაკაცებაჲ“ ჴ. ცხ. 82,7; „განიშორა დედაკაცობისა ძალი“ B.— „განიშორა მან დედათა იგი უძლურებაჲ“ A, სჰსტ. 141,25. იხ. კაცება/კაცობა.

დედალ-ი «დედაკაცი», «მდედრი», დედალი ფრინველი: „მამალად და დედალად შექმნა იგინი“ C.— „მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი“ DE, მრ. 10, 6; „მიერითგან დედალი იგი სხუასა მამალსა არღარა შეეყვის“ ოქრ.-გურიტ. 225,13; „მამალი, რომელი იქცევის დედალთა შორის განუშოვრებელად და განუსეენებელად“ O, იგ. ხოლ. 80,81; „ცხენი (არს) მჴურვალე გელისა-თჳსისთჳს დედლისა“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 125,32. იხ. დედა.

დედალ-მამალ-ი მდედრი და მამრი: „არიან ჭვანი ელთანი დედალ-მამალნი“ ფიზ. IV, 8-5. იხ. მამალი.

დედა-მამა დედ-მამა: „აღდგენ შვილნი დედა-მამათა ზედა“ მთ. 10,21. იხ. მამა.

დედამთილ-ი ქმრის დედა: „განუშოროს დედამთილი ძის-ცოლისაგან“ ლ. 12,53. იხ. დედა.

დედამთრვალ-ი «კჳკნა», ბულბული, purpurio: „დედამთრვალი და ვარხჳ და მღრიანი“ O,—„ვარხჳ და კჳკნაჲ და ეროდიონ“ G, ლევიტ. 11,16. იხ. მთრვალი.

დედამძუძე ძიძა, გამზელი; «მგრკჳნველია»: „დამალა იგი და დედამძუძჱ თჳსი სენაკსა სასუენებელისასა“ O. IV მე. 11,2; „დედამძუძეთ წარიყუანეს და მიიელტოდეს უფლებასა მაგას შენსა“ რიფს. 106,36; „ვითარცა აღიკჳა დედამძუძემან მწოვარი ჩჩჳლი“ pb.,—„ვითარცა აღიკჳს მგრკჳნველმან მწოვარი“ G, რიცხ. 11,12; „სცავნ მას, ვითარცა დედამძუძე, რომელი ანუკეებს და შეებით ხრდის და ზრუნვით პოხს ყრმათა მათ, რომელნი ერწმენნიან“ ჲ. ჴწ. 801,27. იხ. მძუძე.

დედაქალაქ-ი მთავარი ქალაქი: „გჳწოდოს შენ... დედაქალაქი სარწმენოჲ სჯონი“ O, ეს. 1,26. იხ. ქალაქი.

დედაციხე მთავარი ციხე: „დედაციხე სამშჳლდე“ ჴ. ცხ. 25,2. იხ. ციხე.

დედაწულ-ი ოჯახი: „იელტოდ დედაწულით თჳსთერთ ოინთა სოფლად“ ნრს. 78,24; „წარვიდე მე მის თანა დედაწულითურთ“ ჴ. ცხ. 66,1. იხ. წელი.

დედაჭუავ-ი «სირინოსი»: „დაემკჳდრნენ მენ ასულნი დედაჭუავთანი“ I,—„დაემკჳდრნენ მას შინა ასულნი სირინოსთანი“ pb., ერემ. 50,39; „მაყურთხეველნი მე...დედაჭუავნი და ასულნი ველურთანი“ I,—„მაყურთხეველნი მე... სირინოსნი და ასულნი სირთანი“ pb., ეს. 43,20. იხ. ჭუავი.

დედიდა დეიდა: „წყუედ იყავნ დაწოლილი მამიდისა თანა გინა დედიდისა თანა“ G, II მჯ. 27,24. იხ. და.

დედით-ი და დედით (!): „წყუედ იყავნ დაწოლილი დისა თანა... დედითისა თჳსისა“ G, II მჯ. 27,22. იხ. დედა.

დედის-დედა ბებია: „რომელმან დაიმკჳდრა პირველად დედის-დედისა შჳილი ლეიას თანა“ II ტიმ. 1,5. იხ. დედა.

დედის-დისწულ-ი დეიდაშვილი: „მოიყვანა... დედის-დისწული და დაიჭირა იგი შვილად“ ჴ. ცხ. 88,18. იხ. წული.

დედის-ძმა ბიძა: „მოკლეს დედისძაჲ ვახტანგისი“ ჴ. ცხ. 103,4. იხ. ძმა.

დედობრივ-ი დედისებური: „(დედასა) დედობრივი იგი ბუნებაჲ ელმოდა“ H—2251, 330v. იხ. დედა.

დედოფალ-ი, დედუფალ-ი, დიოფალ-ი, დეოფალ-ი ქალბატონი; წინამძღვარი, დიასახლისი: „შეურაცხ იქმნა დედოფალი იგი მის წინაშე“ O, დაბ. 16,4; „თუალნი მჴეელისანი კელთა მიმართ დედოფლისა თჳსისა“ ფს. 122,2; „დედოფალი სამხრისაჲ აღდგეს სარჩელსა მას კაცთა თანა“ ლ. 11,31; „სამეოცნი არიან დედუფალნი“ O, ჭება 0,7; „მოხუცებული რჩელსა დედოფალსა“ II ი. 1,1; „პრქუა დედაკაცსა მას მეკარესა: მოაკსენე ჩემთჳს დიოფალსა“ ჲ. ცხ. 380r; „იყო იგი დედოფალ მონასტერსა დედათასა“ ლიმ. 50,10. „დეოფალო, სხუაჲ არს ვენაჲ ეგე“ Sin.—0,164r. იხ. უფალი.

დედუღ-ი დედისეული: „წარვიდეს და მიეიდეს დაბასა მას დედუღსა ჩუენსა“ პოეზა სტეფ. 65,28; „დაუტეეს შჯული დედუღი“ ჴ. ცხ. 41,1. იხ. დედა.

დედუფალ-ი იხ. დედოფალი.

დევ-ი ეშმაკი, «ეშაპი», ბოროტი, «გუელი»: „არა თჳენდა საშინელ არს, არამედ ბუნებასა დევთასა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 100,18; „ყორ ტყუებაჲ ვითარცა დევთაჲ“ O,—„ყოს ტყუებაჲ ვითარცა ეშაპთაჲ“ pb., მიქ. 1,8; „არცა დევთა გესლოვანთანი ერეოდეს კბილნი“ O,—„არცა გუელთა გესლიანთა კბილთა სძლეს“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 16, 10; „წყლულება გულს—დედაკაც დევი სახლსა შინა“ O, ზირ. 25,31; „დევნი იხარებდეს, ეშმაკნი როკეიდეს“ Ath.—11,174v. იხ. ეირდევი.

დევნა «წარჩენება», მიდევნა, მიყოლა, შედგომა, «მდევარ ყოფნა», «დევნის-ყოფა»: „სდევნიდენ თჳენგანნი ხალხი ასი“ G,—„წარიჩინოს ხუთმან თჳენგანმან ასი“ pb., ლევიტ. 26,8: „სდევნიდეს მათ სიდონამდე“ M,—„სდევდეს ვიდრე სიდონამდე“ G, ისუ ნ. 11,8: „მე ვსდევნი“ M,—„მევარ მდევარ“ G, მხკ. 8.5; „სდევნეთ უცხოანი მათნი“ G, — „დევნა უყავით უცხოანი მათნი“ M, ისუ ნ. 2,5; „სდევდა ჭართა“ O, ზარ. 21,2; „სდევდეს ტრფიალთა“ O, ოსე 2,7; „ვითარცა მუტთა სდევდეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 19,3; „რომელნი სდევნით სამართალსა“ O, ეს. 51,1; „იდევნებიან ეშმაკისა მისგან ცდანითა“ ლ. 3,29; „ვითარცა მკვდარნი, ეგრე სდევნიდენ“ ოვ. 2,5; „იდევნე შენ და ნე სდევნი სხეთა“ A—92, 107v.

დევნა დევნულება: „იყო დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ B,—„იყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტიანეთაჲ“ სსხტ. 128,21; „აღადგინეს დევნაჲ პაულეს... ზედა“ საქ. მოც. 13,50. იხ. გამოდევნა, განდევნა, დევნის-ყოფა, დევნული, დევნულება, მდევარი, მდევარ-ყოფნა, მდევნელი, მარცხლის-მდევარი, მიდევნება, წარდევნა, წარმდევნელი.

დევნის-ყოფა «დევნა»: „დევნა უყავით უცხოანი მათნი“ M,—„სდევნეთ უცხოანი მათნი“ G, ისუ ნ. 2,5; „დევნა უყო შემდგომად მათსა“ O, დაბ. 14,14; „დევნა უყონ ნათ“ O, სიბრძ. ხოლ. 19,2. იხ. ყოფა.

დევნული დევნილი, გაქცეული: „ჰყენ შენ ოვინი დევნულ“ ფს. 20,13; „თემახით დევნულნი მახლითა დაეცნენ“ O, ეზეკ. 25,15.

დევნულება «დევნა»: „იყო დევნულებაჲ დიდი ქრისტიანეთაჲ“ A,—„იყო „დევნაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ B, სსხტ. 128,21; „სადა არს დევნულებაჲ, რათამცა ეიხილე“ მ. ცხ. 12,10; „რაჟამს უკუე არნ... დევნულებაჲ“ მთ. 13,21. იხ. დევნა.

დევტელარი, დევტალარი გამგებელი, მეთაურის მოადგილე (მეფისა ან პატრიარქისა): „ჰრქუა მას დევტელარმან (var. დევტალარმან“) ლიმ. 28,27.

დეზი: „ღრცხელ არს შენდა წინაჲ დეზსა“ საქ. მოც. 9,4; „ვითარცა... ტანჯეაჲ ცხენსა და დეზი ეირსა“ O, ეფ. სოლ. 26,3; „სიტყუანი ბრძენთანი ვითარცა დეზი ჭარსა“ O, ეკლ. 12,11.

დეკანოზი ათასთავი, მღვდლის ხარისხის მქონე ბერი, მამასახლისის თანამდგომი მონასტერში: „დეკანოზი ოდეს აწერენ ანუ შიათ (ეფთჳშეს) გინა წოდნისა ქადაგებასა, გინა წარდგომასა... გეურდით მიეიდის და... ეთხრას, რომელ მას ოდენ ესმინ“ ი.-ე. 84,12.

დელფინი delphin, ზღვის ღორი: „მოიწია დელფინი (ზღვის)“ მართ. E, 295r.

დენა დენება, სველა, «ცარდამოდინება»: „დიოდეს ვითარცა წყალი ცხმარი“ O, სიბრძ. ხოლ. 18,29; „დიოდიან წყალნი“ I, ეს. 46,21; „რომელსა სდიოდის თესლი ჭირეთაგან“ G, ლევიტ. 15,3: „წამთა თჳენთა სდიოდენ წყალი“ pb.,—„წამნი თჳენნი გარდამოდინებენ წყალსა“ O, 9,18. იხ. გამოდენა, გარდამოდენა, დამოდენა, დამომდინარე, მოდენა.

დეოფალი იხ. დედოფალი.

დია: „დია ავსა ქამსა დაშლილობისასა დაეწერე“ Q—1002, ანდ.

დიად ფრიად, ძლიერ, ბევრი: „ბზე და საჰმელი დიად არს ჩენსა“ O, დაბ. 24 25; „დიად იღუძებს“ მ. ცხ. 17v; „ჭამს დიად და ჯერეთცა შიის“ მ. ცხ. 208r.

დიად-ი ბევრი: „აღმოიღო დიადი და მისცა მას“ მ. ცხ. 822v. იხ. დიად.

დიაკეცულ-ი, დიეკეცულ-ი დეკეული, საფურე ხბო: „მომგუარე მე დიაკეცული სამ წლისაჲ“ O, დაბ. 15,9; „შეაბენით (ურემსა) ორნი დიაკეცულნი ჰირმოონი და უმწყინი“ O, I მფ. 6,7; „განზარდოს კაცთან დიაკეცული ზროხათაჲ“ I, ეს. 7,21; „მოიყუანო შენ ჩემდა დიაკეცული ერთი სმნიერი“ ოქრ.-გურიტ. 220.25; „შეჰრისხენ... კრებული ზეარაკთა და დიეკეცულთა შორის ერისათა“ ფს. 67,31.

დიაკონ-ი: „ვეფან (აკურთხა) დიაკონად“ თომა მოც. 20,12; „დიაკონად შეიქმნა“ მ. ცხ. 84v. იხ. დედათ-დიაკონი, დიაკონობა, კერძოდიაკონი, მთავარდიაკონი, სადიაკონე.

დიაკონობა: „წარევედ და დიაკონობდი... უკუეთუ არა განებაეს დიაკონობიხ... არა თაეს-იდეა ყოფად არცა ესე“ მ. ცხ. 848r. იხ. დიაკონი.

დიასპანი «მალედ-მსრბოლი», მოციქული: „იწრაფა და მიმოვანსცა დიასპანებითა, რომელ დაეწერა წიგნები იგი“ O,—„წარუძღუანეს წიგნები იგი ქალითა მალედ-მსრბოლთაგან“ M, ესთ. 3,13. იხ. სადიასპანო.

დიაც-ი «დედაკაცი»: „შეჩუენებულ ყუეს იგი... მამაცითგან და ვიდრე დიაცამდე“ G,—„შეაჩუენეს... მამაკაცთგან და ვიდრე დედაკაცამდე“ M, ისუ ნ. 6,21.

დიდ-ი «დიდ-დიდი», «ძლიერი», არამცირედი, «მრავალი»: „აღუტევნის რტონი დიდნი“ C,—„მოიხუნის რტონი დიდ-დიდნი“ DE, ზრ. 4,32; „ზღუაჲ იგი ჭარისაგან დიდისა აღიძრვოდა“ DE. — „ზღუაჲ იგი ძლიერთა ჭართაგან აღირღოდა“ C. ი. 6,16; „განიხარეს სიხარულითა დიდითა ფრიად“ მთ. 2,10; „კნინით მათითგან მი-დი-დად-მდე ყოველნი მიჰრეონებდეს (მიხრიონებდეს I) ანგარებასა“ O, იერემ. 8,10; „გინა თუ მცირედ, გინა თუ დიდ ჭამოს“ O. ეკლ. 5,11; „ზამთარი იგი დიდი იყო“ საქ. მოც. 27,20; „მჴეალი ღმრთისაჲ დიდსა ლოცვასა შესწირვიდა ღმრთისა მიმართ“ ფსკტ. 140,20; „დიდითა ჴმითა აკურთხევდეს“ O, I ეზრა 3,11; „აქენდა შიშითა ნელსაცხებელი დიდის-სასყიდლისაჲ“ C.—„აქუნდა ალაბასტრი ნელსაცხებელისაჲ მრავლისა სასყიდლისაჲ“ მთ. 26,7. იხ. დიდად, დიდადი, დიდ-დიდი, დიდროანი, კეთილ-დიდი, სადიდებელი, სახელ-დიდი, სიდიდე.

დიდად «ფრიად», ძლიერ: „განიხარა დიდად“ C.—„განიხარა ფრიად“ DE. ლ. 29,6; „შეეძრეულ იყო დიდად“ ფსკტ. 105,29; „რომელსა მიეცა დიდად, დიდადცა იძიოს მისგან“ ლ. 12,48; „დიდად იყო ფრიად სიმრავლითა“ III მფ. 7,47; „დიდად უმჯობეს არს შეტყუებაჲ, ვიდრეცა არა გულის-წყრომასა“ O, ზარ. 20,1. იხ. დიდი, უდიდესი.

დიდად-ი მრავალი, ძლიერი, არა მცირედი: „დადეეს დიდადი“ C, ზრ. 12,41; „ვაწყმო... სეტყუაჲ დიდადი ფრიად“ გამოხ. 9,18; „უკუეთუ შეაიწრო და დააყენნე მის-

გან საშეებელნი და განსასუენებელნი დ ი დ ე დ ნ ი. დაგკერდების იგი მცირედსა" ბ. სწ. 306,11. იხ. დიდად.

დიდად-მოწყალე «მრავალ-მოწყალე»: „ღმერთი... დ ი დ ა დ - მ ო წ ყ ა ლ ე (მ რ ა ვ ა ლ - მ ო წ ყ ა ლ ე G) და ჭეშმარიტ" M, რიცხ. 14,18. იხ. მოწყალე.

დიდგულ-ი დიდი: „განკჯრდეს ყოველნივე და განკჯრდეს დ ი დ გ უ ლ ს ა მას ზედა სასწაულსა" ბ. ცხ. 170v. იხ. გული.

დიდგულება სიდიდე: „ვერ დათმო თაყს-დებად ეშმაკმან დ ი დ გ უ ლ ე ბ ა ს ა მას სულისა მისისასა" ბ. ცხ. 176v. იხ. დიდგული.

დიდ-დიდ-ი «დიდი», «მდიდარი», ძლიერ დიდი, დიდებული, «დიდძალი»: „მოიხუნის რტონი დ ი დ - დ ი დ ნ ი" DE, — „ალტენის რტონი დ ი დ ნ ი" C, ბრ. 4.82; „დ ი დ - დ ი დ ნ ი მათნი ჴელმწიფებედ მათ ზედა" DE,— „მ დ ი დ ა რ ნ ი ჴელმწიფებედნ მათ ზედა" C, ბრ. 10 42; „ჩემ გამო დ ი დ - დ ი დ ნ ი განდიდნებიან" O, თგ. ხოლ. 8.16; „დ ი დ - დ ი დ ნ ი იგი მის თანა ძრწოდეს" O, დან. 4.0; „უბრძანა მოწოდებად... დ ი დ - დ ი დ თ ა ჲ" ფლკტ. 185.16; „მრავალთა მთავართა მათ და დ ი დ - დ ი დ თ ა ჴრწმენა სიტყუათა მისთაჲ" თომა მოც. 17,8; „მთავარნი იგი და დ ი დ - დ ი დ ე ბ ი მოხუცებელთა მათ" რიფხ. 160,88; „ყო ჩემ თანა დ ი დ ძ ა ლ ი ძლიერმან" DE,—„ყო ჩემდამო დ ი დ დ ი დ ნ ი ძლიერმან" C, ლ. 1,40. იხ. დიდი.

დიდება «პატიოსნება», განდიდება, ქება; აღმატება: „ბაგითა ხოლო მ ა დ ი დ ე ბ ს მე" C,—„ბაგითა მათითა პ ა ტ ი ო - მ ც ე მ ს მე" DE, ბრ. 7,6; „ა დ ი დ ე ბ დ ეს ღმერთსა" ბთ. 9,3: „რაჲთა ი დ ი დ ნ ე ნ" ბთ. 6,2; „მ ც ა გ ა დ ი დ ო შენ" ანდ.-ანატ. 217,25: „ა დ ი დ ე ბ ს სჴლი ჩემი უფალსა" ლ. 1,40. „თქუენ დიდებულ, ხოლო ჩუენ გინებელ" I კორ. 4,10; „დ ი დ ე ბ უ ლ იყო შენგან" ფლკტ. 148,6; „დ ი დ ე ბ უ ლ იყოს სჴული მისი" Ქ,—„პ ა ტ ი ო ს ან იყოს სახელი მისი" ფს. 71,14; „რომელნი სამ.-სლითა დ ი დ ე ბ უ ლ ი თ ა და საჭეებელითა არიან" ლ. 7,25.

დიდება «კურთხევა», ქება, ოსანა: „დ ი დ ე ბ ა ჲ ძესა დავითისსა" C,—„კ უ რ თ ხ ე ვ ა ჲ ძესა დავითისსა" ბთ. 21. 15; „დ ი დ ე ბ ა ჲ ჩემი მიწასა დაამკჳდროს" ფს. 7,6; „სიმდიდრე და დ ი დ ე ბ ა ჲ ჩემი არს" O, თგ. ხოლ. 8,18; „დ ი დ ე ბ ი ს ა და ქებასა მისცემდეს ღმერთსა" რიფხ. 168,12.

დიდების «პატიოსანი»: „განიძარცუა სამოსელი იგი პ ა ტ ი ო ს ა ნ ი მისგა." O,—„...დ ი დ ე ბ ი ს ა მისისა თჳსგან" M, ესთ. 18,2.

დიდებად-ი სადიდებელი: „არღა დიდებულ არს დ ი დ ე ბ ა დ ი იგი ჯერითა" II კორ. 3,10. იხ. გა(ნ)დიდება, დიდებელი, დიდებელად, დიდებელება, დიდებულთაგანი, მადიდებელი, მართლ-მადიდებელი, უდიდებელ-ყოფა.

დიდების-მეტყუელება ქება: „ანგელოზნი... დ ი დ ე ბ ი ს - მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ენ ღმერთსა" ბ. ცხ. 18v. „გამოიხუნეს უკუე ჯორცნი მისნი დიდების-მეტყუელებითა" ბ. ცხ. 307v. იხ. მეტყუელება.

დიდების-მოყუარება: „დ ი დ ე ბ ი ს - მ ო ყ უ ა რ ე ბ ი ს ა თ ჳს კაცობრივსა ზედა სიბრძნესა" თავნი ბაქ. ეპ. (ნ). იხ. მოყუარება.

დიდებულ-ი «პატიოსანი», პატივცემული: „დ ი დ ე ბ ე ლ თ ა იუდაჲსთა... განამრაელნეს შეურაცხებანი" M, II ნშტ. 36,14; „ყოველთა ზედა დ ი დ ე ბ ე ლ თ ა მისთა განიგდონ წილი" O, ნაუმ 3,10; „დ ი დ ე ბ ე ლ (პატიოსან Ⴇ) იყოს სახელი მისი მათ წინაშე" ფს. 71,14; „ყოველნი დ ი დ ე ბ ე ლ ნ ი მათნი შ ე ი კ რ ნ ე ნ ჴელთ-ბორკილითა" იქვე. იხ. დიდება, უდიდებულესი.

დიდებულად ჩინებულად: „შეამკო ტაძარი იგი ჭითა პატიოსნითა დ ი დ ე ბ ე ლ ა დ" M, II ნშტ. 3,6. იხ. დიდებული.

დიდებულება სიდიადე, პატივისცემა: „უხაროდა ყოველთა მათ ზედა დ ი დ ე ბ ე ლ ე ბ ა თ ა" ლ. 18,17; „იტყჳან წიგნნი... დ ი დ ე ბ ე ლ ე ბ ი ს ა თ ჳს მისისა" აპ. რომ.-კორ. მოხ. 182,18; „დ ი დ ე ბ ე ლ ე ბ ი თ ა მით უფლისაჲთა საქმე არიან საქმენი მოხარკებისა მისისანი" O, ზორ. 42,10. იხ. დიდებული.

დიდებულთაგან-ი მთავარი: „ყო იგი ეითარცა ერთი დ ი დ ე ბ ე ლ თ ა გ ა ნ ი" გამოჩ. ჯუართ. 240,21; „ეკვდრა დ ი დ ე ბ ე ლ თ ა გ ა ნ თ ა ეოემე" ბ. ცხ. 66v. იხ. დიდებული.

დიდის-სასყიდლისა «მრაველისა სასყიდლისაჲ», ძეირფასი: „აქუნდა შიშითა ხელსაცხებელი დ ი დ ი ს - ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ" C,—„აქუნდა ალაბასტრი ნელსაცხებელისაჲ მ რ ა ვ ლ ი ს ა ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ" DE, ბთ. 26,7. იხ. სასყიდელი.

დიდრაქმა, დიდრაგმა ორი დრაქმა: „სპეაჲ ყოველი ეკ ლ ე ორმეოცი დ ი დ რ ა ქ მ ა ჲ" M, ნეემ. 5,15; „რომელნი-იგი დ ი დ რ ა გ მ ა ს ა მოჰკიდეს" C, ბთ. 17,24; „იყო ფასი მისი ერგასაი დ ი დ რ ა ქ მ ა ჲ" G, ლევიტ. 27,3.

დიდროან-ი უდიდესი: „ერეუნეს მას ორნი ჴანი დ ი დ რ ო ა ნ ი მდინარესა შინა" ბ. ცხ. 71r; „განეკსნი კონასა და შეკრულსა მბლისასა და ვჰყოფ მას უმცრო,—დ ი დ რ ო ა ნ ს ა ვიყიდი და უწილოებსა განეჰყიდი" ბ. ცხ. 327r. იხ. დიდი.

დიდროვა ღვარი, წყალდიდობა, წყლის მოდიდება: „წარგზავნა იგი ეისთანამე წიაღ მდინარისა, დ ი დ რ ო ვ ა რაჲ მდინარე იგი დიდი" ბ. ცხ. 329r. „დ ი დ რ ო ვ ა ჲ რაჲ იყო" ლ. 6,48.

დიდფას-ი ძეირფასი, დიდი ღირებულებისა: „ნუ მოიგებ დ ი დ ფ ა ს ი ს ა კრეტაბმელსა სალოცავსა შინა შენსა" ბ. ცხ. 178r; „ცხედრები შედგა ჴოლად ოქროჲსაჲ, რომელსა ზედა ეგო დ ი დ ფ ა ს ი ს ა სამებლები" ბ. ცხ. 280r. იხ. ფასი.

დიდძალ-ი «დიდ-დიდი», «მრავალი», «ფერიადი», ბევრი: „ყო ჩემ თანა დ ი დ ძ ა ლ ი ძლიერმან" DE,—„ყო ჩემდამო დ ი დ - დ ი დ ნ ი ძლიერმან" C, ლ. 1,49; „შეკრბა ერი დ ი დ ძ ა ლ ი" DE,—„შეკრბა ერი მ რ ა ვ ა ლ ი" C, ბრ. 5,21; „შეკრიბეს ღჭოჲ და ხილი დ ი დ ძ ა ლ ი ფ რ ი ა დ" I, ეერემ. 40,12; „ეცხლი დ ი დ ძ ა ლ ი მისცეს ერისაგანთა მათ" ბთ. 28,12; „ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ ფ რ ი ა დ ი ს - ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ" DE,—„ნარდიონი პატიოსანი დ ი დ ძ ა ლ ი ს - ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ" C, ბრ. 14,3; „შესაძლებელ იყო განსყიდად ესე დ ი დ ძ ა ლ ი ს ა სასყიდლისა" ბთ. 26,9. იხ. ძალი.

დიდძალად ძლიერად, სასტიკად: „ტყავი ჩემი დაბნელებულ არს დ ი დ ძ ა ლ ა დ" O, იობ 30,30. იხ. დიდძალი.

დიდძალის-სასუდლისა «ფრიადისა სასუდლისაჲ», ძვირფასი: „ნარდაონი პატიოსანი დიდძალის-სასუდლისაჲ“ C,—„ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ ფრიადისა სასუდლისაჲ“ DE. ვრ. 14,3. იხ. სასუდელი.

დიეკეულ-ი იხ. დიაკეული.

დივან-ი სამდივანმწიგნობრო: „ვითარცა მკუდარ, რომელმან დაიწრის თავი ოჯსი დივანსა შინა მეფისასა“ ვ. ხწ. 120,8; „ცვაშკი წული განსრულდა მაგისი, ვინაჲთგან დაიპყრა მაგან დივანთა განგებაჲ“ Sin.—11,40v.

დივცაზნ-ი გმირი, ღმერთთა ჩამომავალი: „დივცაზნთა მამათა თქუენთა მსახურებაჲ აღეღო“ ატმ. 96,1.

დიკა პურეულია: „ეფრონსა სათესაი მთასა შინა იქმნებოდა თოკითა: საწენე და დიკაჲ და სელი“ ბ.-ე. 42,8.

დილა, დილე ხვალე, მეორე დღე; განთიადი; ცისკარი: „შეეწიოს ღმერთი დილითგან დილემდე (დილითი-დილად Ჭ)“ Ჭ. ფს. 45,6; „გამოჰზრდიან ნათლითა დილაჲთგან ვიდრე მწუხრამდე“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 58,8. იხ. დილეულ.

დილეგ-ი, დილაგ-ი ციხე, საპყრობილე: „ესრეთ შეურაცხიეს ყოფაჲ ჯორცთა შინა, ვითარცა იწროსა დილეგსა“ ჰალ. 164,6; „საცხე აყენეს საპყრობილენი და დილაგნი ერთა ქრისტიანეთაჲსა“ Sin.—11,95r.

დილეულ დილით, დილას: „დილეულ და სამხრის მეუხრობელ“ ფს. 54, 18; „მწუხრი, დილეულ და სამხრად ილოცვიდა“ ვ. ცხ. 208r; „გამოძიებითა გულის-სიტყუათაჲთა დილეულ და სამხრად და მწუხრი“ ვ. ხწ. 214,27. იხ. დილა/დილე.

დილეულ-ი დილისა: „ვითარ გამოგიჩნდა თქუენ ტაბლაჲ ოდე სიტყუათა დილეულისათაჲ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 122,29. იხ. დილეული.

დილეულად განთიადს: „მწუხრი და დილეულად კოშლად გულისმა-ყო-“ Sin.—97,81v. იხ. დილეული.

დილითი-ი «განთიადი»: „ვითარ თანა წარპვიდოდეს დილითი“ C,—„ვითარცა თანა-წარპვიდოდეს განთიად“ DE, ვრ. 11,20; „არა დაწნაბეს იგი დილითი, არცა მწუხრი“ I, იერემ. 48,33; „აღდგეს დილითი“ H—341,709.

დინება დენა: „ღრუბელნი ადინებენ ცუარსა“ pb., ეგ. ხოლ. 8,20. „ვინ განეშადი წუხისა სასტიკისა დინებაჲ?“ O, იობ 38,25; „მამაკაცსა, რომელსა შეჰხედეს დინებაჲ ჯორცთაგან მისთა“ G, ლევიტ. 15,2; „დინებაჲ წყალთაჲ“ ხაბრძ. ხოლ. 17,17; „თე სდიოდის დინებაჲ სისხლისაჲ“ G, ლევიტ. 15,25; „ძილსა შინა... შეეშხუეევის კაცსა დინებაჲ“ ვ.ცხ. 276v; „რომელი იყო სისხლისა დინებასა ზედა“ C, ბი. 8,20. იხ. აღმოდინება, აღმომდინარე, გამოდინება, გამომადინებელი, განსადინელი, გარდამოდინება(-ელი), გარდამოსადინელი, დადინება, დამოდინება, დამომადინებელი, თანა-წარსადინელი, კეთილად-აღმომდინარე, მადინებელი, მდინარე, მდინარება, მოდინარე, მოდინება, წადინები, სადინელი, შედინება; შდრ. დენა.

დიოფალ-ი იხ. დედოფალი.

დიპტჯჭონ-ი: „დაწერა მან დიპტჯჭონსი და მიეძღვნა თოჯეს“ Sin.—6,164r.

დირე იხ. დჯრე.

დიხ-წულ-ი დისშვილი: „ესმა დისწულსა პაელ-ისსა სიტყუაჲ ესე“ ხაჭ. ზოც. 28,10; „შეიპყრა დისწული მისი და შეაგდო საპყრობილესა“ ვ. ცხ. 215r. იხ. წული.

[დნობა] იხ. გამოდნობა (-ილი), განდნობა, დადნობა, დამადნობელი, დამდნარი, დაუდნობელობა, მოდნობა.

დოლაბ-ი მდინარიდან წყლის ამოსალები ბორბალი: „ქმისაგან დოლაბისა მეჯურღმულესა არა ესმა რეკაჲ (ლოცვისაჲ)“ ლიმ. 91,22.

დორა ღვინის საწყაო: „წარიღე შენ თანა დორაჲ ერთი ღუნიჲ და მიართე“ ვ. ცხ. 224v.

დორაკ-ი სითხის საწყაო, «მოდრაკი»: „აღსუარული ზეთითა მეოთხედითა დორაკისაჲთა“ G, რიცხ. 15,4; „მეექესე ნაწილი დორაკისაჲ ჟამითგან ჟამადმდე სუემდი მას“ O,—„მეექესედი მოდრაკისაჲ ჟამითგან ვიდრე ჟამადმდე სუა“ pb., ეზეკ. 4,11.

დოქს-ი იხ. დუქსი.

დრამა ფული: „წარაგებან დღესა შინა ასსა დრამასა... ხოლო ასისა მისგან დრამისა იყიდონ იგი თჯსა საზრდელად ათორმეტისა დრამისასა“ ვ. ცხ. 208r; „ამას ოთხთაესა ზედა არს... ოცისა დრამისა ოქროჲ“ წუაროსთ. ოთხთ., ანდ.

დრაუე-ი იხ. დროშა.

დრაქმე, დრაქმა, დრახმა: „რომელსა აქუნდეს დრაქმე ათი“ ლ. 15,8; „დრაქმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისაჲ“ გამოხდ. 38,25; „ეძიებდა დრაქმასა“ გრ. ანქ.-შობ. 290,22; „ეძიებდა დრახმასა“ Ath.—11,17r.

დრაჰკან-ი, დარაჰკან-ი ოქროს ფული: „რომელსა თანაედვა მისი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „ვიყიდოთ ორასის დრაჰკნის პური“ მრ. 6,37; „მიჰყიდეს იოსებ ისმაიტელთა მათ ოც დრაჰკნის“ O, დაბ. 37,28; „რაჲსა არა ნულაცხებელი ეგე განიყიდა სამასის დრაჰკნის“ ი. 12,5; „მოგეც მონაგებთა ჩემთაგან ასი დარაჰკანი“ H—341, 20; „აღუთქუმიდა მათდა მიცემად შანთისა დრაჰკნისასა სამ ათასსა“ H—341,750. იხ. დრაჰკნეული.

დრაჰკნეულ-ი დრაჰკანი: „მონაგები ჩემი უფროჲს არს... ბერისა დრაჰკნეულისა“ H—341,730. იხ. დრაჰკანი.

დრეკა მიხრა, მიქცევა: „ყოველთა გონებაჲ დრიკის და გარდააქციის სიბარულად“ O, I ეზრა 8,20. „კირ დრეკილ“ თქლა 92,15. იხ. განდრეკა, განდრეკილება, განმდრეკელი, გარდადრეკა, დადრეკა, თაედადრეკილი, თაემოდრეკილი, მიდრეკა, მიდრეკილობა, მიუდრეკელი, მოდრეკილობა, შეკლო-მოდრეკა, შეკლშედრეკილი, ქედდადრეკილი, შედრეკა.

დრესა წასმა: „ადრისეთ იგი (ძმარი) ფლასითა ძლიერად“ Sin.—11,174r.

დრესა ხახუნი: „შეშაჲ ერთმანეთისა დრესითა გამოიღებს ცეცხლსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. 48,28.

დრისტ-ი: „დაიტყუენა მონასტერი და რაჲცა დრისტი ტერფაჲ იყო მამათა ჩუენთა მოგებული, ყოველი იავარ იქმნა“ ე.-ე. 50,18.

დრკუ «ქცეული», გახრილი, ღვლარჭნილი, მრუდე: „უკუეთე ამისა შემდგომად ხჳდოდით-ღა დრკუდ" pb.,— „უკუეთე ამათსა შემდგომად ხჳდოდით ქცეულად" G, ლევიტ. 20,21; „ელენან დრკუდ" I, იერემ. 6,28.

დრკუდ «გარდაქცეულად»: „ეიდოდეს წინაშე ჩემსი დრკუდ (გარდაქცეულად G)" M, ლევიტ. 26,40.

დრო ჟამი, ვადა: „დრო მიეცა სიდედრსა მას მისსა" თეკლა 96,19; „დაყოფნა დროსა მას, რომელ უბრძანა მას დაცით" O, II მფ. 20,5; „მიგეც ესოდენი დრო" Sin.— 11,18v; „მიგეცემ შენ დროსა სამ დღე" Sin.—11,101v. იხ. მიდრობება.

დროჲს-ყოფა დაგვიანება: „დრო-უყო ფელიქს" საქ. მოც. 24,22; „ნუ დრო უყოფ მისაცემელსა ნაკლულეანისათჳს" O, ზირ. 4,3. იხ. ყოფა.

დროჲს-ცემა ვადის მიცემა, პატიება: „დრო მეც კჳრიელმჳ" მ. ცხ. 273v. იხ. ცემა.

დროება ლოდება, დაგვიანება: „ნუ სდროებ" O, ზირ. 18,22; „ნუღარა სდროებთ, ნუღარა ჰყოენთ" ეფ. კჳპრ.-დიფლ. 99r; „დროებედ გულის-სიტყუათა, რომელნი არა პატიოს-ცემენ კრებულსა" M, ეგ. ხოლ. 15,22; „ეპისკოპოსი სდროებდა შერისჴყაა მას მისსა" მ. ცხ. 307r.

დროება ვადა: „ყამი დროებისაჲ მოცეს" H—2251, 90r; „დროება ეყო... ორ ყამ ოდენ" Ath.—11,183r.

დრომონ-ი: „წარაელინა დრომონი ხუთი, რაჲთა ეწინენ ნაცსა" H—311, 530.

დრონ-ი ნაკერი, აქნილი, «დრონეული»: „სცემდა... დრონსა ერთსა ჯორცსა და მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან" O, II მფ. 6,10; „შთააგდ მას... დრონი კეთილი" O,— „შთააგდენ მას... დრონეული კარგი მისდამი" G, ეზეკ. 24,4. იხ. დრონეული.

დრონეულ-ი «ორგან-კუეთილება», ასოეულად აქნილი ხორცი: „დააგონ... დრონეული ივი" O,—„დასხ ენ... ორგან-კუეთილებანი ივი" G, ლევიტ. 1,8; „შთააგდ მას (სიავსა) დრონეული" O, ეზეკ. 24,4. იხ. დრონი.

დროშა, დრაუშ-ი ალამი: „რომელთა-ივი ეპყრნეს დროშანი" ანან. ებრ. 196,1; „მენ ეპყრნეს დრაუშნი ივი პალატესნი" იქვე, 104,4; „ეჭეს-ეჭესთა პყრობად სცეს დრაუშნი ივი" იქვე, 194,89; „გამოჩნდეს ჯუარი პატიოსანი წინამე მისსა, ვითარცა დროშაჲ წინაშე მეფისა" მ. სწ. 195,1.

დრტჳნვა, ტრტჳნვა უკმაყოფილება, პროტესტი: „დრტჳნვიდეს (ტრტჳნვიდეს C) ფარისეველნი" DE. ლ. 5,30; „დრტჳნვიდა შენ ერი ივი მოსესთჳს" O, გამოხლ. 17,8; „რაჲსა სდრტჳნავთ ურთიერთას" ი. 6,43. „ესმა ფარისეველთა მათ დრტჳნვაჲ ერისაჲ მის მისთჳს" ი. 7,32; „დრტჳნვაჲ ყო—მოხდეს ერსა მას მისთჳს" ი. 7,12; „ეჵრაელ ითუცე დრტჳნვასა ურგებსა" O, ხაბრძ. ხოლ. 1,11. იხ. მდრტჳნაი, მდრტჳნველი, უდრტჳნაოდ, უდრტჳნველად.

დრტყილ-ი ძუძუს თავი, ცური: „უკუეთე გამოჰხიდგიდეთ დრტყილსა, გამოჰდეს სისხლი" O, ეგ. ხოლ. 30,33.

დუკ-ი იხ. დუქი.

დუმება დადუმება, გაჩუმება: „ლეიტელნი ივი დადუმებდეს ერსა მას" O, ნუმ. 8,11. იხ. დჳმილი.

დუმილ-ი «ყრუობა», «პირის-დაკრეა», გაჩუმება: „დუმენ და დაიდევ კელი პირსა შენსა" M,—„ყრუობდ, დაიდევ კელი შენი პირსა შენსა" G, მსჯ. 18,19; „ოვი დუმნა" DE,—„მან პირი დაიკრა" მთ. 22,12; „რაჲ სდუმით და ჰსხედთ" O, II მფ. 19,10; „ჩუენ ვდუმით" O, IV მფ. 7,9; „დუმის და არარას მიუგებს" H—341,595.

დუმილ-ი სიჩუმე: „იყო ყოელითურთ დუმილი" აპ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 38,8. იხ. დადუმება, დუმება; მდუმარი/მდუმარე.

[დუუ-ი] იხ. გამოდუქიანი.

დურდურება ბუტბუტი, ბურტყუნი: „პირი შენი ცუდად დურდურებს" მ. სწ. 28,20.

დუქან-ი საკაჭრო: „დასხდეს ერთკერძო დუქანსა" ლიმ. 18,16.

დუქს-ი, დოქს-ი, დუკ-ი: „მოელოდა დუქსსა" B,— „მოელოდა ივი დუქსისა მის მოსლვასა" A, სჰბტ. 128,21; „უბრძანა დუკმან, რაჲთა დაჰმჭენ ყოველნი საკაჭრონი" მ. ცხ. 209r; „მო-ვინმე-ვიდა... ძმაჲ ვენეციტოს დუკისაჲ" ა.-ე. 31,1.

დუღილ-ი: „მცელი ჩემი დუღს და არა დადუმნეს" O, იობ 30,27; „ეშმაკი გამხიარულებული დუღდა" ფსკტ. 185,2.

დუღილ-ი მღელვარება, ბობოქრობა: „სიტყუასა ამას ზედა დუღილი იქმნა დიდი ქუეყანასაჲ" ი. მოც. 65,16; არავის ძალ-უც დათმენა ბრძოლათა მტერისათა, არამედ არცაღა თჳთ დუღილსა ბუნებისასა" მ. ცხ. 191v. იხ. აღდუღება (-ული).

დუხჭირ-ი უშნო, ცუდი: „აუგ და დუხჭირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობისა მისისასა გლოვაჲ და შჳებანი და ტირილი" მ. სწ. 167,37; „ფრიად დუხჭირი ხილვითა" ლიმ. 52,9. „არა თე დუხჭირად ვიხილე პირი შენი, არამედ შუენიერებითა" Sin.—11,211v. იხ. დადუხჭირება, სიდუხჭირე.

დჯრე, დირე მორი, ძელი: „აღმოღებად დჯრჳ თჳალისაგან ჩემისა" მ. ცხ. 223v; „დჯრესა არა იხედავ" მთ. 7,3; „დჯრესა (დირესა DE) თჳალისა შენისასა არა განიცდი" ლ. 6,41; „ბუნი პორლისა მისისაჲ იყო ვითარცა დჯრჳ ჯიდისაჲ" O, II მფ. 23,21.

დღე დილიდან საღამომდის, დღე-ღამე, დრო, ხანი: „მიდრეკილ არს დღე მწუხრად" G, მსჯ. 19,9; „სამ დღე და სამ ღამე" მთ. 12,40; „ღამის მოუცარჳ არს ვიდრე დღისაჲ" ფს. VIII, 2; „არა უწყით, რომელსა დღესა უფალი იგი თქუენი მოვიდეს" მთ. 24,42; „დღეთა პეროდეს მეფისათა" მთ. 2,1; „გარდასრულ იყუნეს დღეთა მათთა" ლ. 1,7; „მცირეთა დღეთა... სწაელიდეს" ჰაბრ. 12,10; „შეესძინებ დღეთა შენთა ათხუთმეტ წელ" O, ეს. 38,5; „ესე იყო დღეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა" დ. დ. 125,4; „დღესა მას ერთსა ღამითურთ მისით უწოდა დღე და არა უწოდა დღე და ღამე" ბ. კეს.-იქუხ. დღ. 88,88.

დღე-გამოღებით დღითი–დღე: „რომელმე იმარხავს დღე-

გამოღებით" პროვ. 14,6. იხ. დღობა, დღეს, დღე, დღეო, დღითი-დღე, დღითი-დღედი, დღისი, მარა-დღე, მდღეგრ, მდღეგრძ, მდღეგრად, მრავალდღეობა, სამდღეური, შეადღე, ხვალის(ა)-დღე.

დღეგრძელ-ი «გრძელებაში», «დღემრავალი»: „იყო დღეგრძელ ქეყუანასა ზედა" **ეფეს.** 6,3; „დღეგრძელ იყოს ცხოვრებასა მისსა" O, ზირ. 8,6; „არა დღეგრძელ იყუნეთ თქუენ ქეყუანასა მას ზედა" M,—„არა დღემრავალ იყუნეთ ქეყუანასა ზედა" G, II შჯ. 30,18.

დღეგრძელ-ყოფა დღეგრძელობა, «დაყოვნება»: „დღეგრძელ იყუნეთ ქეყუანასა ზედა" M, II შჯ. 4,40; „დღეგრძელ იყო ქეყუანასა ზედა" pb.,—„დაიყოვნოთ ქეყუანასა ზედა" G, II შჯ. 4,25.

დღეგრძელება, დღეგრძელობა «დღეგრძელ ყოფა»: „რაჲთა იდღეგრძელოთ ქეყუანასა ზედა" G,—„რაჲთა დღეგრძელ იყუნეთ ქეყუანასა მას ზედა" M, II შჯ. 11,9; „ამის მიერ დღეგრძელობდეთ ქეყუანასა ზედა" G,—„ამათ სიტყუათა გამო დღეგრძელ იყუნეთ ქეყუანასა მას ზედა" M, II შჯ. 32,47.

დღეგრძელება დღეგრძელობა, მრავალი დღე: „სადა არს დღეგრძელებაჲ და ცხორებაჲ"? I, ბარ. 3,14; „არა ათხოვე შენდად დღეგრძელებაჲ" III მფ. 3,11; „დღეგრძელებით განვაძღო" ფს. 90,16.

დღემრავალ-ი «დღეგრძელი», ხნიერი: „დღემრავალ იყო ქეყუანასა ზედა" G,—„დღეგრძელ იყო" M, II შჯ. 25,15; „არა დღემრავალ იყუნეთ ქეყუანასა ზედა" G,—„არა დღეგრძელ იყუნეთ თქუენ ქეყუანასა მას ზედა" M, II შჯ. 30,18.

დღენდელად დღემდის/დღემდინ დღევანდლამდე: „დღენდელად დღემდის" მთ. 11,23; „მი-დღენდელად დღედმდე" M,—„ვიდრე დღესის დღემდე" G, ისუ ნ. 10,27; „ვიდრე დღენდელად დღედმდინ შენოჳს ვედრებასა ღმრთისა-შევსწირივიდი მე" A—142,15.

დღეობა იხ. მრავალდღეობა.

დღეს დღევანდელ დღეს: „მე დღეს მიშობიე შენ" ფს. 2,7; „მოვსცე ჩუენ დღეს" მთ. 6,11.

დღეს-დღე დღევანდელ დღეს: „ეითარცა-ეგე გიპყრიეს დღესდღე" M, II შჯ. 4,33; „რომელსა-ეგე მე გამცნებ შენ დღესდღე" M, II შჯ. 28,14; „აღასრულე ეითარცა-ეს დღესდღე" III მფ. 8,24.

დღეს-დღითგან ამიერიდან, დღეის დღიდან: „ნუ იყოფით ერწმენი დღესდღითგან" ფსპ. მოც. 9.39.

დღესამომდე აქამომდე: „დარჩეს წარმართობასაცე დღესამომდე" ჯ. ცხ. 126,7. იხ. დღე.

დღეს-ი დღევანდელ დღე, «დღენდელი»: „სტიროდე გულისჴმასა, რამეთუ წარვედა, და მოცალე ჴმაჲ ტირილისა შენისაჲ დღესასა, რამეთუ წარმავალ არს" ს. სწ. 257,12; „აღსრულებულ-და დღესისა დღესა" H—2261, 3041v; „ვიდრე დღესის დღემდე" G,—„მო-დღენდელად დღედმდე" M, ისუ ნ. 10,27.

დღესის დღემდე აქამომდე: „მიაგორავეს ლოდი ჭუაბსა ზედა ვიდრე დღესის დღემდე" ისუ ნ. 10,27. იხ. დღე.

დღესასწაულ-ი «უქმეობა», «პასქა»: „დაადგინეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი" Ქ.—„დაადგინეთ უქმეობანი ღმრთისანი" Ჭ, ფხ. 70,6; „ყოველ დღესასწაული იგი შჯდ დღე" I, ნეემ. 8,18; „იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ" ი. 2,13; „დღესასწაული საკუირველებისა მისისაჲ დაიწესეს" სჯ. 80,10; „იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ მოახლებულ" C,—„მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი ჰურიათაჲ" DE, ი. 2,13. იხ. სასწაული; შდრ. კერძო დღესასწაული.

დღესასწაულის-მოყუარე: გრ. ანძ.-შობ. ⁰.იხ. მოყუარე.

დღესასწაულობა: „დღესასწაულობდ იუდა დღესასწაულთა შენთა" O, ნაუმ 1,15; „უდღესასწაულეთ უფალსა შჯდ დღე" G, ლევიტ. 23,39; „სადა წიგნის-კითხვაჲ და გალობაჲ სულიერი არს, მუნ არს დღესასწაულობაჲ ანგელოზთაჲ" ს. სწ. 209,4. იხ. დღესასწაული.

დღე-საშოვალ-ი, დღე-საშუვალ-ი სამხარი, შუადღე: „სავრცე არს სიცხისაგან და საფარველ დღე-საშოვალსა" O, ზირ. 31,19; „დღე-საშუვალს" O, II მფ. 4,5. იხ. საშოვალი/საშუალი.

დღეშუა შუადღე: „(გამოაბრწყინეოს) განკითხვაჲ შენი ეითარცა დღეშუაჲთ" ფს. 36,6. იხ. შუა.

დღივ დღიურად: „გაკუეთილი შეუქნიეს... დღივ ერთი პური" ი.-ე. 41,14. იხ. დღე.

დღით-ი დილას; «განთიადი»: „ესმოდენ ვალალებაჲ დღითი და ღაღადებაჲ სამხრის" O,—„ესმედ ღაღადებისაჲ განთიად და ვალალაებისაჲ ჟამსა შუადღისასა" pb., იერემ. 20,16. იხ. დღე.

დღითი-დღე «მარადღე», «მარადის», ყოველ დღე: „დღითი-დღედ... ტაძარსა შინა ვჰედ" DE,—„მარადღე ტაძარსა მას შინა ვჰედ" C, მთ. 26,55; „ჰპედვიედ მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითი-დღედ" O,—„ჰხედიდეს მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის" I, დან. 13,8; „აღიღენ ჯუარი თჳსი დღითი-დღედ და მომდეედინ მე" ლ. 9,23; „კურთხეულ არს ღმერთი დღითი-დღედ" ფს. 67, 20; „მოგჳიდოდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პური დღითი-დღედ" ი. მოც. 50,3. იხ. დღე.

დღითი-დღედ-ი ყოველდღიური: „შემდგომად დღითი-დღედისა მსახურებისა აბიაჲსა" DE, ლ. 1,5. იხ. დღითი-დღე.

დღის-ი დღისით, დღე: „იყოფოდა თაეადი ტაძარსა მას შინა დღისი და ასწაებდა" ლ. 21,37; „არა მოაკლდა მათ სეტი იგი ღრუბლისაჲ დღისი" O, გამოხ. 12,22; „არა ყო დღისი, არამედ ღამე" O, მხ. 0,27; „ავრილობდეს ღრუბელი დღისი" I, ეს. 4,5. იხ. დღე.

ე

ენ, ქართული ანბანის მეხუთე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—5.

ეან-ი, ეან-ი «-ისი»: „ზარაბბელ სალათიელეანმან და ესეიოსედეკეანმან იწყო შენებად ტაძრისა" I, ეზრა ⁰.⁰; „ხარში და ლესი ხარშიანი" G,—„ქარში და დასი ქარშიანი" pb., რიცხ. 26,6.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ებან-ი ქნარი, ჩანგი: „იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ებნითა, ბობღნითა და წინწილითა და ნესტჳთა“ M, I 2Sტ. 18,6; „შემასხმელნი ქნარითა და ებნითა და წინწილითა“ M, I 2Sტ. 25,1; „იყო შენ მათა ვითარცა ქმაჲ ებნისა ჭაშუენირისაჲ და აღრთელისაჲ“O, ეზეკ. 33,32; „რომელნი თანა უტყუელაით ქმასა ებნისასა“ O, ამოს 6.5; „ვერ ჴელ-ეწიფების სტჳნვაჲ ებნითა“ გრ. ნოხ.-კაც. ჯგშ. 150, 17. იხ. ებნა.

ებგურ-ი მზერავი, «მცველი»: „აღდგა ებგური იგი მსტოვრად“ O, II მფ. 13,34; „დაეადგინენ თქუენ ზედა ებგურნი“ I, იერემ. 6,17; „იხილეს ებგურთა მათ კაცი, გამომაეალი ქალაქით“ M,—„იხილეს მცველთა, და აჰა კაცი გამოვიდოდა ქალაქისაგან“ G, მსჯ. 1,24. იხ. საებგურო.

ებენის თევზია, remora. სიტყვა-სიტყვით «ნავისა დამაყენებელი»: „რაჟამს გჳსმნეს მცირისათჳს თევზისა, რომელსა ჰრქჳან ებენის, რომელ არს თარგმანებით: ნაჲსა დამაყენებელ“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 105,27.

ებისკოპოს-ი იხ. ეპისკოპოსი.

ებისკოპოსობა იხ. ეპისკოპოსობა.

ებისტოლე იხ. ეპისტოლე.

ებნა ქნარის დაკერა/ხმის გამოცემა; «მექნარეობა»: „კეთილად ებნდ“ O,—„კეთილად მექნარეობდ“ pb., ეხ. 28,16. „ვითარ-მე საცნაურ იყოს სტჳნვაჲ იგი, ანუ ებნაჲ“ I კორ. 14,7. იხ. ებანი.

-ებრ «შემსგავსებულად», «-ითა», «მსგავსად»: „გუემონ იგი წინაშე მათსა ღმრთეებისა ებრ მათისა“ G.—„ჰგუემო იგი მათ წინაშე შემსგავსებულად უჭკუოებისა მისისა“ M, II მჯ. 25,2; „სიტყჳსა ებრ შენისა“ DE.—„მსგავსად სიტყჳსა შენისა“ C, ლ. 2,20; „მომაგოს მე უფალმან სამართლისა ჩემისა ებრ“ Ქ,—„მომაგოს მე უფალმან სამართლითა ჩემითა“ Ⴃ, ფს. 17,25; „წარმართებრ და არა ჰურიაებრ ცხოვნდები“ გალატ. 2,14. იხ. თქუენებრი, მამებრ, პირუტყუებრ.

-ებრ-(ი) (სუფიქსი) სატომო სახელზე დართვით აღნიშნავს ენას: „იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ებრაელ ებრითა“ ლ. 23,38. ი. იონებრი.

ებრაებან-ი ებრაელი მამაკაცი: „განარინოს კაცად-კაცადმან მონაჲ თჳსი ებრაებანი, ებრაელი თაისუფლად“ O,—„განაელინოს კაცად-კაცადმან მონაჲ თჳსი და კაცად-კაცადმან მჴეალი თჳსი ებრაელი თაისუფლად“ I, იერემ. 34,9. იხ. ებრაელა, ებრაელებრი, ებრაელებრი.

ებრაელა დედაკაცი ებრაელი: „უკეთუ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელაჲ“ G, II მჯ. 15,12.

ებრაელებრ ებრაულად: „წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ“ C, ი. 10,20. იხ. ებრაელი.

ებრაელებრ-ი ებრაული: „იყო წიგნი, წერილი მას ზედა... ებრაელებრითა“ ლ. 23,38; „ისწავებდა... ებრაელებრითა ჴმითა“ პაველე მოც. 53,8; „თქუი ფილიპე ებრაელებრითა ენითა“ Alh.—11,258v. იხ. ებრაელებრ.

ეგდენ იხ. ეგოდენ.

ეგდენ-ი იხ. ეგოდენი.

ეგე ეგ: „ეგე ყოველი დამიმარხაეს სიყრმით ჩემითგან“ მთ. 19,20; „განაგდეთ ეგე ბნელსა მას გარესკნელსა“ მთ. 22,13; „გურწმენეს ეგე“ მთ. 27,42; „არცა მაგან ცოდა, არცა მშობელთა მაგისთა“ ი. 9,3; „რაჲსა მაგას ჰხრახაეთ გელთა თქუენთა?“ მრ. 2,8; „ვინ აღეხილნა მაგას თუალნი“ ი. 9,21; „რომელი-იგი მაგისაგან იშვეს“ მთ. 1,20; „თქუენ ეცით მაგას ჰამადი“ მთ. 14,16. იხ. ეგენა, მაგისი.

ეგე ეგ: „ჰსდეეით ბადჱ ეგე“ ი. 21,6; „აღიღეთ ღოდი ეგე“ ი. 11,39; „მაგას კლდესა ზედა აღეაშენა ეკლესიაჲ ჩემი“ მთ. 16,18; „მაგის სიტყჳსათჳს ვიდოდე“ მრ. 7,29.

-ეგე -ც: „მე გიცნი, რომელნი-ეგე გამოგირჩიენ“ ი. 13,18; „არცა უწყი, რასა-ეგე იტყჳ შენ“ მრ. 14,68.

ეგების იხ. გება.

ეგევითარ-ი «ესემლევანი», მაგნაირი: „არა იქმნა დღე ეგეგვითარი არცა პირველ, არცა უკუანაჲსკნელ“ G,—„არა იყო ესემლევანი დღე პირველი, არცა დასასრული“ M, იხუ ნ. 10,14; „ეგეგვითართაჲ არს სასჯელი ცთათაჲ“ მთ. 18,14; „აღიღე ქეყანით ეგეგვითარი“ ხაქ. მოც. 22,22. იხ. ეითარი.

ეგემლევან-ი მაგნაირი: „ეგემლევანითა მწარითა და უწყალოჲთა ტანჯვითა გუტანჯენ ჩუენ“ ანდ.-ანატ. 105,1; „ვინ გამოგაგდო შენ ეგემლევანისა... მშჯდობასა და განსასუენებელისა ადგილისაგან“ ეჭვე, 207,25. იხ. მლევანი.

ეგერა «იქა»: „აჰა ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა“ C,—„აჰა აქა არს ქრისტე, გინა იქა“ DE, მთ. 24,23. იხ. ეგე; შდრ. აჰა ეგერა.

ეგერე იხ. ეგრე.

ეგოდენ, ეგდენ (ზს.) «ესოდენ», ეგოდენ: „რად ეგდენ გულშედგომ ხართ?“ C,—„რაჲსა ესოდენ მოშიშ ხართ?“ DE, შრ. 4,40; „ეგოდენ ვერ უძლეთ“ C,—„ესოდენ ვერ ძალ-გიც“ DE, მთ. 20,40. იხ. ოდენ.

ეგოდენ-ი, ეგდენ-ი (ზს.) მაგოდენი: „ეგდენსა რასხვასა შეცულ და შეყუენებულ ოჳნჳს“ შრ. S, ოჭრ.-მარხ. და ოთ. 108,27. იხ. ეგოდენ.

ეგრე, ეგერე «ეგრეთ/ეგრჱთ», მაგნაირად: „ეგრე იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა შინა ქეყუანისასა“ C,—„ეგრეთ (ეგრჱთ E) იყოს ძჱ კაცისაჲ გულსა ქეყუანისასა“ DE, მთ. 12,40; „იყავნ ეგრე“ ლშ. შობ. 187,1; „ეგერე სახედ თქუენცა გასჯნე“ H—341,478. იხ. ჰგრე.

ეგრე სახედცა ესრეე: ოჭრ.-მარხ. და ოთ. 108, 35.

ეგრეცა, ეგრჱცა «ესრეთ»; «ეგრეევე»: „ეგრეცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ C,— „არცა ესრეთ ერთ იყუნეს წამებანი მათნი“ DE, შრ. 14,59; „ეგრეცა მეორემან“ C,—„ეგრეე მეორემან“ DE, მთ. 22,26.

ეგრევე «ეგრეთევე», «ესრეევე», აგრევე, მაგის მსგავსად, «ეგრეცა»: „ეგრევე თქუენცა უგულისჴმო ხართა“ DE,—„ესრევე თქუენცა უგულისჴმო-ღა ხართ“ C, შრ. 7,18; „მათცა ეგრეთვე უყუეს“ DE,—„მათცა ეგრეთვე უყუეს“ C, მთ. 21,36; „ეგრეე უყოფდეს წინაწარმეტ-

კელთა მაშინი მათნი" DE,—„ესრეთე უყოფდეს წინაწარმეტყველთა მაშინი მათნი" C, ლ. 8,23; „ევრ'ეთე მეორემან" DE.—„ევრეცა მეორემან" C, მთ. 22,26. იხ. -რე.

ევრეთ, ევრ'ეთ «ევრე»: „ევრეთ (ევრ'ეთ E) იყოს ძე კაცისაჲ გულსა ქუეყანისასა" DE,—„ევრე იყოს ძე კაცისაჲ გულსა შინა ქუეყანისასა" C, მთ. 12,40.

ევრეთვე «ევრეცე»: „მათცა ევრეთვე უყუეს" C,—„მათცა ევრეცე ყუეს" DE, მთ. 21,36. იხ. ევრე.

ევრეთცა, ევრ'ეთცა «ესრეთ»: „ევრ'ეთცა ყავთ" O,—„ესრეთ ჰავთ" pb., ზარ. 3,1.

ევჳპტელ-ი ეგვიპტელი: „გარდამოვიდეს უფალი მოწყუედად ევჳპტელთა მათ" O, გამოხლ. 12,28. შდრ. მეგჳპტელი, მეევჳპტელი.

ევტერ-ი ეკლესია, სამლოცველო: „აღაშენა მუნ განძისა მისაჲ ევტერი და სენაჲ" ჱ. ცხ. 208v.

ევან-ი თოკი, ბაწარი: „ეითარცა ღრღისა ევნითა დიაკეღრღისაჲთა" I, ეზ. 5,18; „უბრძანა მოღებად ევანთაჲ და გარდაცლა ყელსა აპოლონისსა და მოპხიდა" ფლტკ. 185,8.

ევანგელე სახარება: „თანა-წარიტანა ევანგელ'ე თჳსი" შუშ. v, 25; „ჴელთა შინა მისთა უპყრიენ წმიდაჲ ევანგელ'ე ღამე და დღე" Sin.—6,128v.

ევლოგია კურთხევა, მოსაკითხი: „დაამტკიცონ პირველ აღთქმელი იგი ევლოგია თქუენი" II კორ. 9,5; „მოგუართჳეს ჩუენ ევლოგიაჲ ალექსანდრიადთ: თჳთო საწყაული ზეთი" ჱ. ცხ. 109v; „მოჰხუევდეს სამოსელსა მისსა ევლოგიად" Sin.—11,161r.

ევფუთ-ი, ეფუდ-ი, ევფუდ-ი ვაკასი; სამღედლო შესამოსელი: „შექმნა იგი გედეონ ევფუთად" M,—„ქმნა იგი გედეონმან ეფუდად" G, მხ.8,27; „მოებლარდნა მას ევფუდი იგი" O, I მფ. 2,18; „ქმნა ევფუდი (ეფუდი G) და თერაფინი" M, მხ. 17,5.

ეზო «ისტორია», «ბაკი», «კრეტსაბმელი», «ავლინი», იალქანი, ფარდა, გალავანი, კარი, სადგომი, სახლი, სართული: „ხუთ სტოა იყო" DE,—„ხუთ ეზოდ იყო" C, ი. 5,2; „სხუანიცა ცხოველნი მიდგან, რომელნი არა არიან ამის ეზოჲსანი" DE,—„სხუაცა ცხოველ არიან ჩემნი, რომელ არა არიან ამის ბაკისანი" C, ი. 10,16; „გაჰკიპო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან" C.—„განაპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის" DE, ლ. 28,45; „შეკრბეს... ეზოსა მას მღდელთ-მოძღურისასა" მთ. 20,3; „შეეიღდეთ ეზოთა მისთა" ფს. 95,8; „შევიდა ეზოსა მას მღდელთ-მოძღურისასა" ი. 18,16; „დაემკჳდროს ეზოთა შენთა" ფს. 64,5; „ყოველნი ეზონი ჩემნი განიბანენ" I, იერემ. 19,20; „ესგვასად ეზოთა მათ ნაუისთა" ფიზ. v,7; „დაჰიყო იოფოდა ეზოსა მეფისასა" O, დან. 2,49; „ცნას ნაბეღნოდონოსორ და ყოველმან ეზომან მისმან" O, იედ. 11,5; „შეეიღდეთ... ეზოთა მისთა" ფს. 99,4; „რომელი იდვა შორის აგლეწსა გინა ეზოსა" მ. ცხ. 211v.

ეზობმულ-ი იალქნიანი: „რაჟამს იხილის ნავი ეზობმულნი" ფიზ. v, 4. იხ. ბმა.

ეზო გულისა მუცელი, «ნაწლევი»: „მოახს აღსასრული შენი ჩუენმორტად ეზოთა გულისა შენისათა" O,—„ახს აღსასრული შენი ჩუენმორიტად ნაწლევთ შენთა" pb., იერემ. 51,13.

[ეზოედ-ი] იხ. ათეზოედი.

ეზოჲს-მოძღუარ-ი ათასისა-თაჳი, სასახლის მთავარი, მნე: „იოჰანა, ცოლი ქოზაჲსი, ეზოჲს-მოძღურისა პეროდესი" ლ. 8,3; „ოქოზათ, ეზოჲს-მოძღუარმან მისმან" O, დან. 21,22; „არღარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოჲს-მოძღუარ" ლ. 16,3. იხ. მოძღუარი.

-ეთ: „გარდამოჴდა შინა აზარიეთსა" დან. 3,49; „ნეტარნი ანგელოზნი დამარხულ იყუნეს" H—341,504; „მოიწინეს კლეოპაეთნი" Ath.—11,114v.

ეთერ-ი: „რამეთუ მუნითგან ვიხმე არს ჴელმწიფება ცეცხლისა ეთერისა მის, რომელი ეგზების მძაფრად სამყაროჲსა ჭეშეისაგან" ჭ. ცხ. 150,12.

ეკალ-ი ქაცვი, ჩირგვი: „მო-ნუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი" მთ. 7,16; „შეთხზეს გჳრგჳნი ეკალთაგან" მთ. 27,29; „დაეწურტნე ჭორცნი თქუენნი ეკლებითა" G, მხ. 8,7; „ჭეუყანაჲ დაყამირებული, რომელსა გამოაჭუნ ეკალი და კუროჲს-თაჳი" ფლტკ. 152,28; „საფარველად იყუნეს კლდენი და ეკალნი" ნრხ. 70,6; „ეკალმან გამოიღის ვარდი" მ. ხჭ. 191,11. იხ. ეკლნარი, უეკლო.

ეკკლესია იხ. ეკლესია.

ეკკლესიებაჲ «შემოკრებაჲ»: „ეკკლესიენით ჩემდამო ტომთ-მთავარნი თქუენნი" G,—„შემოკრიბე ჩემ წინაშე მთავრები იგი თქუენნი" M, II მჯ. 21,28. იხ. ეკლესია.

ეკკლესიობაჲ «შეკრებაჲ»: „თქუნა უფალმან თქუენდა მიმართ... დღეს ეკკლესიობისაჲსა" G, — „გეტყოდა თქუენ უფალი... დღეს შეკრებისაჲსა" pb., II მჯ. 9,10. იხ. ეკლესია.

ეკლესია «კრებული», საკრებულო, საყდარი: „შორის ეკლესიისა გოგალობელ შენ" Ქ.— „შორის კრებულსა გოგალობელ შენ" Ჭ, ფს. 21,23; „აღვაშენო ეკლესიაჲ ჩემი" მთ. 16,18.

ეკლესიასტე

ეკლესია ქმნა «გამოკრებაჲ»: „ეკლესიაჲ იქმნა ყოველი შესაკრებელი" G,—„გამოკრბა კრებული" M, მხ. 20,1. იხ. ეკკლესიება, ეკკლესიობა.

ეკლესიის ყოფა «შეკრებაჲ», «შემოკრებაჲ», «გაწკრებაჲ»: „ყოველი შესაკრებელი ეკლესიაჲ ყავ" G,—„ყოველი იგი ერი შეკრიბე" O, ლევიტ. 8,3; „ეკლესიაჲ ყავ ჩემდა მომართ ერი" G,—„შემოკრიბე ერი ეგე ჩემ წინაშე" M, II მჯ. 4,10; „ყოველი შესაკრებელი ეკლესიაჲ ყუ'ს" G,—„ყოველი ერი შეკრიბეს" pb., რიცხ. 1,18; „ეკლესიაჲ ყო ყოველმან შესაკრებელმან" G,—„გაჰკრბა ყოველი კრებული" M, იხუ ნ. 18,1.

ეკლნარ-ი ეკლებიანი ადგილი: „დაჯდა ეკლნარსა რასმე ჭეშე, რაჲთა მცირედ განისუენოს ფრიადისა მისგან სიცხისა" ჱ. ცხ. 186v. იხ. ეკალი.

ეკლოვან-ი ეკლებიანი: „ეკლოვანი ჭეუყანაჲ" შრთ. A, კ. ფერ.-ხანან, 66. იხ. ეკალი.

-ელ «-ისა»: „რომელთამე ეპიკურელთა და სტოისა სიბრძნის-მოყუარეთა სიტყუა-ყუეს" Ჭ,—„რომელთამე ეპიკურელთა და სტოჲსა ფილოსოფოსთა სიტყუა-ყუეს მის თანა" Ქ, საქ. მოც. 17,18.

-ელ «-იტი»: „სჯიდა ისრაჱლსა ელონ ზაბულონელი

M,—„შჯიდა მის შემდგომად ისრაჱლსა აბილონ ზაბილონიტი“ მსჯ. 12,11; „მოაბელი“ M,—„მოაბიტი“ G, რუთ 1,21.

ელამ-ი მრუდე: „გარდაიქცეს, ვითარცა მშჯდი ელამი“ ფს. 77,57; „წინა-აღუდგებიან ვითარცა თუალნი ელამნი“ A—02,344.

ელამ-ი კამარა, გუმბათი: „შემიყვანა მე ელამსა მის ტაძრისასა“ O, ეზეკ. 40,48; „შორის ელამსა და შორის საკურთხეველსა“ O, ეზეკ. 8,16; „ელამი იგი შორის თესა მას წურთითა ექუს“ O, ეზეკ. 40,6.

ელამოთ-ი კამარები: „კრეთსაბმელები მისი (±და საკარები მისი O) და ელამოთი მისი ბჭესა მას მეორესა“ I, ეზეკ. 48,38.

ელამონ-ი კამარა, თაღი: „სარკუმლები მისი და ელამონნი და ხუ დანაკის-კუდისა მისისაჲ“ O, ეზეკ. 40,22; „ელეევნი და ელამონნი და დანაკის-კუდები“ I, ეზეკ. 40,21.

ელევ-ი კამარა: „ელეევნი და ელამონნი და დანაკის-კუდები“ I, ეზეკ. 40,21.

ელექტრონ-ი, ილექტრიონ-ი, ილიკტრონ-ი: „ელექტრონი (ილექტრიონი A) არს გომიზი ხისაჲ, და შთადინებითა წყალსა განყინდის იგი და იქმნის ვითარცა ბუნებაჲ ქვისაჲ“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 74,10; „ვიხილე ვითარცა ხილვაჲ ილიკტრონისაჲ, რომელ არნ ოქროჲ და ეკეცხლი და რვალი ერთად შედნობილი“ O, ეზეკ. 1,27; „შორის მისსა ვითარცა ხილვაჲ ფერისა ილიკტრონისაჲ, რომელ-იგი ოქროჲ და ეკეცხლი და რვალი ერთად შედნობილ არნ“ O, ეზეკ. 1,4.

ელვა ნათელი, სხივი, ბრწყინვალება: „ელვანი წჳმად გარდააქცინის“ ფს. 134,7; „ცეცხლისა მისგან გამოვიდოდეს ელვანი“ O, ეზეკ. 1,13; „ეხედევდ მე ემაკსა, ვითარცა ელვასა, ზეცით გარდამოერდომილსა“ ლ. 10,16; „პირი მისი ვითარცა ხილვაჲ ელვისაჲ“ O, დან. 10,6; „ვითარცა-იგი სანთელი ელვითა განგანათლოს შენ“ ლ. 11,36; „ელვაჲ საჭურჭელისაჲ“ O, ნაუმ 3,2.

ელვა გაელვება: „იქმნა ელვაჲ დიდი და ქუხილი“ ი. მოც. 88,42. იხ. აელვება, ელვარე, ელვარება.

ელვარე «ბრწყინვალე», «მბრწყინვალე»: „იყო... სამოსელი მისი... ელვარე“ ლ. 9,29; „ორ კაც ზედა-მოადგეს მათ სამოსლითა ელვარითა“ DE,—„ორ კაც გამოჩნდეს სამოსლითა ბრწყინვალითა“ C, ლ. 24,4. იხ. ელვა.

ელვარება «გამოკრთომა»: „ცხჳრ-დაცემანი მისნი—ელვარებს ნათელი“ pb.,—„კცევნაა მისსა გამოკრთებანი ნათელნი“ O, იობ 41,9. იხ. ელვარე.

ელი იხ. ცლი.

ელის იხ. ლოდნა.

ელიუდა ებრაელთა მე-6 თვე: „აღესრულა ზღუდე იგი ოცდამეხუთესა თთუესა მას ელიუდაჲსასა“ I, ნეემ. 6,14.

ელმანა «ლამა», რაჲსა: „ელოი, ელოი, ელმანა (ლამა DE) საბაქთანი? რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, რაჲსა დამაგდებ მე?“ მრ. 15,34.

ელოი «ღმერთო ჩემო»: „ელოი, ელოი, ლამა საბაქთანი? რომელ არს თარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთო, რაჲსათჳს დამიტეებ მე“ DE, მრ. 15,34.

ემბაზ-ი, ემპაზ-ი «საბანელი», ავაზანი: „მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს“ C,—„დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა“ DE, ი. 9,7; „ქმენ ემბაზი რვალისაჲ და ბარისხნი მისნი რვალისანი“ O, გამოსლ. 30,18; „ღირს ვიქმნენით მე და შვილი ესე ჩემი... წყალსა ემბაზისასა“ ჭ. ცხ. 91,4.

ენა: „ენაჲ მცირჱ ასოჲ არს და დიდად მაღლოვის“ იაკ. 3,5; „ენანი მათნი წყურილითა განჳმენ“ I, ეს. 41,17; „სტყეად იწყო... ებრაელითა ენითა“ ფლპ. მოც. 5,22; „იწყეს სტყეად უცხოთა ენათა“ სჭ. მოც. 2,4; „ვერ განჭკეთს მახჳლი, ვითარ-იგი განჭკეთს ენაჲ“ მ. სწ. 0,26; „ენაჲ ზრახავს მას, რომელსა მოსცემს გული და გონებაჲ“ მ. სწ. 17,10.

ენაბრგუნვილ-ი ენაბორძიკა, ბლუ: „იყო იგი ჴმაწუღილ და ენაბრგუნვილ“ მ. სწ. 278,4. იხ. ბრგუნვილი.

ენაკუეთილ-ი უენო: „ბრმაჲ ანუ შემჭსრვილი ანუ ენაკუეთილი“ pb., ლევიტ. 22,22. იხ. კუეთილი.

ენამძიმე ბლუ: „ჴმაწულილ და ენამძიმეარ მე“ O, გამოსლ. 4,10; „ეჴჳენ... ენამძიმესა პირ და ენა“ მ. სწ. 174,40. იხ. მძიმე.

ენაუცხო უცხო ენაზე მოლაპარაკე, «სხუაენა»: „ნათესავი ურიდი და ენაჲ უცხოჲ“ O,—„ნათესავი ურიდი და სხუა ენა“ pb., ბარ. 4,15, იხ. უცხო.

ენდროგდს-ფერ-ი წითელი: „მაშკები იგი ტყაეებისა ჭერძთაჲსაჲ ენდროგდს-ფერი“ გამოსლ. 39,34. იხ. ფერი.

ენითა ძნელ-ი ძნელად გასაგები, ენამძიმე, ბლუ: „რომელი ენითა ძნელ არნ“ ეზეკ. 3,6. იხ. ენ(ე)ანი, ენოვნება, ორენა, სხუაენა, უენო.

ენისა-ყოფა ძვირის მეტყველება: „მრავალ არს ენისაყოფაჲ“ O, ზირ. 19,15.

ენკრატის-ი მონაზონი (ქალი): „ძლით დავარწმუნე მათ, რაჲთა... შეიმოსონ სქემაჲ ენკრატისთაჲ“ ლიმ. 117,17.

ენოან-ი, ენოვან-ი (ენოვნისა) მრავალმეტყველი, ჰარტალა: „კაცსა ენოვანსა არა წარემართოს ქუეყანასა ზედა“ ფს. 139,12; „ნუ ჰლალაე კაცსა ენოვანსა“ O, ზირ. 8,4; „უმჯობჱს არს ყოფაჲ ჭეყანასა უდაბნოსა, ვიდრე დედაკაცისა თანა მოლაღისა და ენოვნისა და გულმწყრალისა“ O, ოვ. სოლ. 21,19; „ენოანი კაცი მსგავსი ეშმაკისაჲ არს და წინამძღუარი ეშმაკთაჲ“ Ath.—17,306v. იხ. ენა.

ენოვნება მრავალმეტყველება: „მარხეაჲ ჰეშმარიტი იგი არს... მოთმენაჲ გულის-თქუმათაჲ, განკუენებაჲ ენოვნებისაჲ“ ბალ. 164,14. იხ. ენოვანი.

ენქერ-ი ხელსახოცი, მანდილი: „შთადეა იგი გუადრუცსა შინა და ზედა კერძო მისა ენქერი“ ლიმ. 94,8.

ეპარხოს-ი, ეპრახოს-ი მეფის ნაცვალი, დიდი მთავარი: „რაჲთა შექმნან იგი ეპარხოსად დიდისა პრეტორისა“ მ. ცხ. 310v; „წარავლინა ერმოგინე დიდებული ეპრახოსი“ H—341,3. იხ. ეპარხოსობა, ეპრახოსობა.

ეპარხოსობა, ეპრახოსობა მეფისნაცვლობა: „აქუნდა პატივი ეპრახოსობისაჲ“ H—341,57.

ეპისკოპოს-ი: „ჴერ-არს ეპისკოპოსისა, რაჲთა უბრა-

ლო იყოს" I ტან. 3,3. იხ. ეპისკოპოსობა, მთავარეპისკოპოსი, საეპისკოპოსო.

ეპისკოპოსობა: „უკუეთუ ვინმე ეპისკოპოსობის უნდეს" I ტან. 3,1. იხ. ეპისკოპოსი.

ეპისტატ-ი ზედამდეკი, მოძღვარი მუშებისა, მიწის-მოქმედთა: „ყოველსა უფროჲს ეპისტატისათჳს, რომელ არს მეწყობა უხუცესი" ი.-ე. 43, 20.

ეპისტოლე, ეპისტოლე წიგნი, წერილი: „ესმა რაჲ ბერსა მას ეპისტოლე ოჲი მამისა პომენისი" ვ. ცხ. 228r; „მიიღო ოდესმე შამაჳან ანტონი ეპისტოლე, მიწერილი მეფისა კოსტანტისი" ვ. ცხ. 282v; „ფრიად განვამრავლე ეპისტოლე ესე" ვ. ხჳ. 118,19.

ეპიტირიტის-ი «დამხედვარი»: „ორნი ეპიტირიტისნი, რომელ არიან დამხედვარნი, დაედგინეს" ი.-ე. 34,16.

ეპიტროპ-ი მზრუნველი, შეფი: „გარგებელად და ეპიტროპად თჳთმპყრობელნი მეფენი განაწესნა" ი.-ე. 20,14.

ეპარხოს-ი იხ. ეპარხოსი.

ეპარხოსობა იხ. ეპარხოსობა.

ეუუან-ი, ეჳუან-ი: „ეუუნები ოქროჲსა ოთხასი ესხა ორთა მათ ბადეთა" II ნშტ. 4,13; „ვითარცა ეჳუანი ოხრინ და ჴმობენ" ფიზ. XI, 24.

ერ-ი «გუნდი», «შესაკრებელი», «ნათესავი», «ბანაკი», «მჴედრობა», «ძალი», ჯარი, ხალხი, «ერი»: „იქმნა წარიყვანა ერი" DE,—„იქმნა წარიყვანა მის თანა გუნდი ერთი" C, ი. 18,3; „ყოველი იგი ერი შეკრიბე" O,—„ყოველი შესაკრებელი ეკლესიაჲ ყავ" G, ლევიტ. 8,3; „მოიყვანეთ ერი დადე" G,—„წარმოადგინოთ ნათესაიდ-ნათესავად" M, ისუ ნ. 7,14; „განა-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი (ბანაკი ქ)" C ფს. 26,3; „უბრძანა ერსა (მჴედრობისა ქ) შთასლვად" ხჳ. მოც. 23,10; „ვსცეთ ერსა (ძალსა G) შენსა პერი" M, მსჯ. 8,3; „მიიწია ჰჴმბავი მისი ათასთაჳისა მის ერისა" ხჳ. მოც. 21,31; „მან იწყნეს ერი თჳსი" მთ. 1,21; „ერმან იზრახა ცუდი" ფს. 2,1; „ყოველი ერი ისრაელისი წინაშე დგა" II ნშტ. 6,3; „მოიდა... ერი მრავალი" მთ. 26,47; „წარავლინა ერი თჳსი" მთ. 2,27; „თაყუანის-სცემდა ყოველთა ერთა ეისთა" M, II ნშტ. 36,3; „შეერაცხ-ყო იგი პერიდეც ერითურთ თჳსით" C, ლ. 23,11; „თჳენ გუტყჳ ერთა. ტომთა და ენათა" I, დან. 3,4; „შეკრიბონ ერი ძალთა მრავალთაpb.—„შეიკრიბონ კრებული ერისა ძლიერთაჲსა" O, დან. 11,10. იხ. არა-ერი, ერისგანი, ერისგანი, საერო, საეროდ.

ერსა წინაშე საჯაროდ: „განსწავე თქუენ ერსა წინაშე და სახლთა შინა" ხჳ. მოც. 20,20.

ერად-განწესებული-ი ჯარისკაცი: „ჰკითხვიდეს მას ერად-განწესებულნიცა" ლ. 3,14; „ერად-განწესებულ ეართ ჩუენ" პავლ. მოც. 52,10. იხ. განწესებელი (განწესება).

ერბინდ-ი იხ. ერევინდი.

ერბო: „მოიღო ერბოჲ და სჳო და ჴბოჲ იგი, რომელ შეჴმნა" O, დაბ. 18,8; „მოწველის სჳო და იქმნა ერბო" O, ოგ. ხოლ. 30,33; „ერბოსა და თაფლსა ჰიმდეს" I, ეს. 7,15.

ერგასეულ-ი იხ. ერგასისეული.

ერგასის-ი ორმოცდაათი: „დასხდა... ას-ასი და ერგასის-ერგასისი" მრ. 6,40; „მიაყენა... ერგასიანნი იგი კაცნი" O, IV მფ. 1,9.

ერგასის და მეორე 52-ე: „წელსა მას ერგასისსა და მეორესა მეფობდა ფაკეა" O, IV მფ. 15,27.

ერგასის და ოთხ 54: I ეზრა 5,14*.

ერგასის და ხუთ-ი 55: „ერგასის და ხუთ წელ მეფობდა" M, II ნშტ. 33,1. იხ. ერგასისეული, ოთხას ერგასისი.

ერგასისეულ-ი, ერგასეულ-ი ორმოცდაათ-ორმოცდაათი: „დასხით კაცები ეგე...ერგასისეული (ერგასეული C)" ლ. 9,14. იხ. ერგასისი.

ერგასის-თავ-ი ორმოცდაათის მეთაური: „დაადგინენ იგინი მათ ზედა... ერგასის-თაჲად" O, გამოსლ. 18,21. იხ. თავი.

ერგასის-წლამდინ-ი 50 წლისა: „ვიდრე ერგასის-წლამდინნი" G, რიცხ. 4,30. იხ. წლამდინი.

ერგასტერ-ი სახელოსნო: „ჴელსა-მჴედელნი ვინმე იყუნეს ერთსა ერგასტერსა" Q—240,108.

ერდო «სჴუენი», ბანი: „აღიყუანნა იგინი ერდოსა ზედა (სჴუენად M)" G, ისუ ნ. 2,6; „ქადაგებდით მას ერდოებსა ზედა" მთ. 10,27; „რომელი იყოს ერდოსა ზედა... ნუ გარდამოვალნ" ლ. 17,31; „აღჴდა პეტრე ერდოსა ზედა" ხჳ. მოც. 10,9; „ქმნა კარავი ერდოთა ზედა სახლისა თჳსისათა" O, იგდ. 8,5; „იქმნნეს იგინი ეითარცა თიჴაჲ ერდოთაჲ, რომელი მოფხურადმდევე განქმის" ფს. 128,6: „უმჯობჱს არს ყოფაჲ ყურესა ერდოჲსასა" ოგ. სოლ. 25,24.

ერევინდ-ი, ერბინდ-ი cicer arietinum: „დაიგო მოღუაწემან ერევინდი ოდენ დამბალი წინაშე თჳსსა და ჰამდა მას" ვ. ცხ. 216v. „მოართუა ძმათა მტილისა მისისაჲ ერბინდი ნედლი" Sin.—11,347v.

ერესიოტ-ი ერეტიკოსი: „ქაცი ორგული ერესიოტ არს ყოველთა გზათა მისთა" ფიზ. XVI, 24.

ერთ-ი 1, მთელი; «თანაბ», ზოგიერთი: „მაცადეთ მე ხან ერთ" სდ. 9,5; „შეკრიბნა იგინი ერთსა ადგილსა" მსჯ. 38,1; „ანუ ერთი მოიძულოს" მთ. 6,24; „ერთი იგი იყო ბუეიკთა კრებულისაგან" ბზტ. 122,21; „ერთითა გულითა გუტყჳ" ფლმ. 293v; „ერთითა ჴმითა იტყოდეს" ბაბ. 47,7; „ერთი მამისა დაჲ არს" pb.,—„თანა მამითი დაჲ არს" G, ლევიტ. 18,11; „ერთთა ჩოჩათა ზედა მიამთხუან ლუდითა" ი.-ე. 30,15.

ერთიცა სხუა, მეორე: „მიუპყარ შენ ერთიცა" მთ. 5,39. იხ. -ცა.

ერთი-ღა: „ერთი-ღა ესე გაკლს შენ" ლ. 18,22. იხ. -ღა.

ერთვე ერთხელაც; ერთნაირად: „რომელი-იგი ერთვე აწცნო მამათა მათთა" ფს. 77,5; „რომელნი-იგი ერთვე აშენებენ სახლსა მას" O, I ეზრა 6,37; „მარხვასაცა და ჰამასი გუამი შენი ერთვე ჴმელი არს" ვ. ცხ. 87v. იხ. ერთად, ერთბამად, ერთგან, ერთ-ერთი, ერთიერთი, ერთიერთის, ერთმანერთი, ერთობა, მეერთე, ოცდამეერთე.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ერთად «ზოგად», «ერთბამად»: „რბიოდეს ორნიე ერთად“ C,—„რბიოდეს ორნიე ზოგად“ DE, ი. 20,4; „მოვიდეს ერთად“ Č,—„მოვიდეს ერთბამად“ Ქ, ფს. 47,6; „იხარებდენ ერთად“ ი. 4,86. იხ. ერთი; საერთადო.

ერთბამად «ერთგზის», «ერთად», საერთოდ, ერთხელვე: „აღჳკოცნე იგინი ერთგზის“ G,—„აღჳკოცნე ეგენი ერთბამად“ pb., რიცხ. 16,21; „სიმართლე ერთბამად გამოსცედ“ I,—„სიმართლე ერთად გამოსცედ“ O, ეს. 45,8; „მოვიდეს ერთბამად“ Ქ,—„მოვიდეს ერთად“ ფს. 47,6; „ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყუედით“ O, ზირ. 28,15; „არა წეს არს ჩუენდა და თჭეენდა ერთბამად აღშენებად“ O, II ეზრა 4,3; „ერთბამად შთამთჭას მე“ ფლკტ. 150,23; „მიუგო ყოველმან ერმან ერთბამად“ O, გამოსლ. 10,8. იხ. ერთი.

ერთგან ერთად: „ენება, რაჲთამცა ერთგან იყუნეს მონასტერსა“ ი.-ე. 81,7; „ლიტონთა დღეთა თჳს-თჳს იღუწოდიან... ხოლო დღესასწაულთა და კჳრიობათა ერთგან აღასრულიან წესი ღოცეისაჲ და პირი ერთგან იჳსნიან“ ი.-ე. 45,26.

ერთგზის «ერთბამად», ერთხელ: „აღჳკოცნე იგინი ერთგზის“ G,—„აღჳკოცნე ეგენი ერთბამად“ pb., რიცხ. 16,21; „ერთგზის სამსა წელსა მოვიდოდა ნაჲი თარშად“ M, II ნეჰ. 8,21; „ეთხოეო ერთგზის და ორგზის“ მ. ცხ. 20r.

ერთგზის-ღა ერთხელ კიდევ: „განმაძლიერე მე ერთგზის-ღა კუალად, ღმერთო“ მსჯ. 16,28. იხ. გზის.

ერთგულ-ი სანდო, სარწმუნო, თანამოაზრე; პირიანი: „გლოცავ შენცა, ერთგულსა თანამეულღესა“ ფლმ. 4,3; „არავინ მაქუს სხუაჲ ერთგული, რომელმანმცა თქუენთჳს გულითად იზრენა“ ფლმ. 2,20; „ცხოვნებოდეს იგინი ერთგულ და ერთსულ“ Sin.—8,808r. იხ. გული; ერთგულად, ერთგულება.

ერთგულად სანდოდ: „ერთგულად იქმოდეს“ O, IV მფ. 22,7. იხ. ერთგული.

ერთგულება ნდობა, ერთობა, თანხმობა: „ვიდოდეთ ჩუენ ერთგულებით სახლსა ღმრთისასა“ ფს. 54,15; „იგინი ჰმონებდენ მას ერთგულებით“ ნრს. 72,17. იხ. ერთგული.

[ერთება] იხ. გაერთება, გამოერთება.

ერთ-ერთ-ი «თითო»: „შეწიროს მისგან ერთ-ერთი“ G,—„მიართუას მისგანი თითოჲ“ O, ლევიტ. 7,14. იხ. ერთი.

ერთზრახვა თანამოაზრე; თანახმა: „ერთზრახვა იყუენით“ I პეტრე 3,8; „ერთსულ და ერთზრახვა იყუენით“ ფლპ. 2,2; „ამას ზედა ერთზრახვა იქმნეს ყოველნი“ ხტმ. 200,18. იხ. ზრახვა.

ერთთუალ-ი ცალთვალა: „უმჯობეს არს შენდა ერთთუალისაჲ შესლვად ცხორებასა“ მთ. 18,9. იხ. თუალი.

ერთი-ერთ-ი «თითო», ერთმანეთი: „შეწიროს მისგან ერთი-ერთი“ G,—„მოართუას მისგანი თითოჲ“ O, ლევიტ. 7,14; „მთავართა მათგანნი... ერთი-ერთსა ჴდებოდა“ რიცხ. 107,85; „ღაღადებდეს ერთი-ერთისა მიმართ“ I, ეს. 6,3; „შეკრბენ ერთი-ერთად ჭალაჭსა“ O, ზაქ. 8,21. იხ. ერთი.

ერთიერთას «ურთიერთას»: „ნუგეშინის-სცემდით ურთიერთას და აღაშენებდით ერთიერთას“ I თეს. 5,11; „ერთიერთას ზრახვიდეს“ მ. ცხ. 225r. იხ. ერთიერთი.

ერთ-ი იგ-ი «სხუაჲ იგი», «მეორე»: „მოეგო... ვითარცა ერთი იგი“ DE,—„მოეგო... ვითარცა იგი სხუაჲ“ ლ. 8,10; „ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად“ I,—„ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის“ O, დან. 18,56. იხ. იგი.

ერთი-მეორე ერთმანეთი: „ერთი-მეორესა შეავითხვეთ მთხრებელად წარწყმედისა“ მ. ცხ. 85v; „შორს ერთი-მეორისაგან“ მ. ცხ. 103v; „უკეთე ვიეჩმე იპოვის... ერთი მეორისა მეშველი“ ი.-ე. 36,17. იხ. მეორე.

ერთ-ი სხუა-ჲ «მერმე», მეორე: „იყო... ერთი სხუაჲ მარიამ“ DE,—„იყო... მერმე მარიამი“ C, მთ. 27,61. იხ. სხუაჲ.

ერთკაკა «ცალკაკა», ცალყეერა: „არა მოუკდეს კაცი... ცალკაკაჲ“ G,—„ნუ მოვალ კაცი... ერთკაკაჲ“ pb., ლევიტ. 21, 20. იხ. კაკა.

ერთკერძო ცალკე, ცალ მხარეს: „დადგა ერთკერძო“ ფლკტ. 142,13; „განდგეს ერთკერძო და ჰხედვიდეს“ თომა მოც. 17,11. იხ. კერძო.

ერთკერძო-ჲ ერთი მხარე, ცალკე: „ერთკერძოჲ იგი კრებული სადუკეველთაჲ არს“ ხაქ. მოც. 23,6. იხ. კერძო.

ერთკერძოჲცა მეორე, სხვა: „მიუპყარ ერთკერძოჲცა“ ლ. 6,29. იხ. კერძო.

ერთმანერთ-ი ერთმანეთი: „იხილნიან... ძმათაგანნი გინა ერთმანერთსა თანა უბნობად“ ი.-ე. 85,29. იხ. ერთი.

ერთობა ერთიანობა, თანასწორობა: „ისწრაფდით დამარხვად ერთობასა მას სულისასა“ ეფეს. 4,3; „რაჲ ერთობაჲ არს ტაძრისა... კერპთა თანა“ ფლკტ. 151,87; „ერთობასა ძისასა მამისა თანა აჩუენებს“ უწყ. ი. ეპ. 77,40; „ერთითა მით ერთობითა ერთად“ ოქრ.-გურიტ. 225,7; „სჯეონ და ღუი აღასრულეს უშჯულოებაჲ ერთობითა თჳსითა“ იპ. რომ.-კურთხ. ეხაქ და იაქ. 64,6. იხ. ერთი.

ერთობით ერთად, საერთოდ; «ერთსულად», ერთხელვე: „მოიწინეს ერთობით სოფელსა მას სომხითისასა“ რიცხ. 177,24; „ამისა მოიწინეს ყოველნი ერთობით“ ხტმ. 102,7; „მბრძოლსა ჴელსა შენსა აქებდეს ერთობით“ O,—„ბრძოლა ჴელისა შენისა აქეს ერთსულად“ pb., სიბრ. ხოლ. 10,20. იხ. ერთობა.

ერთსახე, ერცახე ერთნაირი, ერთფერი, ერთგვარი: „ღმერთმან დაამკჳდრის ერთსახენი სახლსა“ ფს. 67,7; „ერთსახე არს ჰეშმარიტებაჲ“ მრთ. D, კ. იერ.-ალდგ. 118; „შექმნენ ორნი ბარძიმნი ერთსახენი“ H—841,21; „უფალმან დაამკჳდრინის ერთსახენი სახლსა“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 100,24; „არა ერცახე განჴურეტილნი... არამედ...“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 114,6. იხ. სახე.

ერთსახედ ერთნაირად: „მიიცვალნიან ყოველთა ერთსახედ სხუად საზღვრად“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 101 25.

ერთსიტყვა ყოფა შეთქმულება, შეერთება: „ერთსიტყვაიყვნეს მათ თანა“ O, 1 ეზრა 9,14. იხ. სიტყვა.

ერთსულ, ერთსულად ერთსულოვნად, «ერთობით»: „ერთსულ და ერთბრაბა იყვენით“ ფლპ. 2,2; „ერთსულ იქმნიან მათ თანა“ O, 1 ეზრა 4,21; „ბრძოლა კელსა შენსა აქუსდეს ერთობით“ pb.,—„მბრძოლსა კელსა შენსა აქუსდეს ერთსულად“ O, ხაბრძ. ხოლ. 10,20. იხ. სული.

ერთშაბათ-ი კვირა: „რომელი განთენებიდა ერთშაბათად“ მთ. 28,1; „ერთშაბათსაცა გავალეთ კარი იგი“ აწან. ებრ. 42г. იხ. შაბათი.

ერთხოლო მხოლოდ: „ერთხოლო მამალი არნ“ ფიზ. XXXI,5. იხ. ხოლო.

ერთჴელ-ი «უჴელოა», ალონაკლულევანი: „უმჯობეს არს შენდა ერთჴელისა... შესლვაჲ“ C,—„უმჯობეს არს შენდა უჴელოჲსა შესლვად ცხორებასა“ მრ. 9,48. იხ. ჴელი.

ერთჯერ ერთხელ: „ერთჯერ და ორჯერ“ O, ნეემ. 13, 20; „ერთჯერ მიეღმა და იშუა“ ფიზ. XXXIII, 12.

ერთჯერ-ლა მეორედ, ერთხელ კიდევ: „რამეთუ ერთჯერ-ლა და დამესრვნეს არს ჰაღონი“ ფლტკ. 148,25; „დამოჰკიდე ერთჯერ-ლა ქართა უკეთური ესე საქმარი ემაჲსაჲ“ ფლტკ. 141,10. იხ. ჯერ.

ერისაგან-ი, ერისგან-ი «ერის(ა)-კაცი», «სტრატიოტი», ჯარის-კაცი, ერისკაცი, კაცი: „ერისაგანთა მათ მთავრისათა წარიყვანეს“ DE,—„ერისა-კაცთა მათ ბჭისთა წარიყვანეს“ C, მთ. 27,27; „ხოლო ერისაგანთა მათ... წარიყვანეს პავლე“ C,—„ხოლო სტრატიოტთა მათ... წარიყვანეს პავლე“ Ч, ხაქ. მოც. 23,31; „მიყო კელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან“ ფლტკ. 187,34; „რაჲ ადრეცა წარმართუებად კაცსა ერისაგანსა და ღირსად-ლა სახლსა შინა მჭლეშარესა“ მ. ცხ. 737; „არა ერჩდა წარჩინებულთაგანი, გარნა წვრილის ერისაგანი“ ჭ. ცხ. 145,3; „აქუსთაცა ეჩრმა, რაჲთა ერისგანთა ივნი ისტუმრებდენ და უჴმნიდენ“ ი.-ე. 48,8. იხ. ერი.

ერისა-კაც-ი, ერის-კაც-ი «ერისაგანი», მხედარი, ჯარისკაცი; სალრო პირი, მსოფლიო, მდაბიო: „ერისა-კაცთა მათ ბჭისთა წარიყვანეს“ C,—„ერისაგანთა მათ მთავრისთა წარიყვანეს“ DE, მთ. 27,27; „წარიყვანნა ერის-კაცნი და ალის-თაენი“ ხაქ. მოც. 21,32; „წარმოიღეს იგი განწესებელსა როჳსა ერის-კაცთასა“ მ. ხწ. 129,9; „უკუეთე მოიახონნი ხართ, რაჲსათჳს იარეცთ ერის-კაცთა თანა“ მ. ცხ. 171; „ეძჳრეს ერისა-კაცთაჲსა დაყენებითა“ მ. ცხ. 391; „ვლახაჲ ესე ერის-კაცი ვიყო სოფელსა შინა მყოფი“ ი.-ე. 24,17; „ჩე ეს ალეკსი, რომელსა უნდა ერის-კაც ყოფის“ პავლე მოც. 61,14. იხ. კაცი.

ერისგან-ი იხ. ერისაგანი.

ერის-თავ-ი «მთავრობაპეტი», «წინამძღუარი», მხედართ-მთავარი, მთავარი, განმგებელი, ნახარარი, ქუთხის მბრძანებელი: „ვარ ერისთავი ძალისა უფლისაჲ“ M,—„ვარ მთავარსპაპეტი ძალისა უფლისაჲ“ G, იხუ 5. 5,14; „ერის-თავნი“ M,—„წინამძღუარნი“ G, მხჯ. 5,6; „წარაელინა შეკრებად მარზაპანებისა, ერის-თავთა“ I, დან. 3,20; „ჰრქუა... ერის-თავთა მათ ტაძრისათა“ ლ. 22,52; „დაადგინნა ერის-თავნი ქალაქთა იუდაჲსთა“ M, II ნშტ. 17,2; „შეკრბა... ერის-თავები და სოფლის მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი“ I, დან. 3,04; „დაადგინენ მათ წილ ერის-თავნი“ III მფ. 20,24; „დაუტეეს ერის-თავი არმაზისი“ ჭ. ცხ. 59,3; „შერისხნა შეფე ერის-თავსა კლარჯეთისასა“ ჭ. ცხ. 47,10. იხ. თავი; ერისთაებრი.

ერისთავებრ-ი მხედრული: „სიტყუაჲ მთავარანგელოზებრი და ერისთაებრი“ ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 98. იხ. ერისთავი.

ერის-კაც-ი იხ. ერისა-კაცი.

ერისკაცება საერო, სოფლის ცხოვრება: „ცხონდებოდა იგი ერისკაცებით“ არჩტ. 62,3.

ერისკაცობა მხედრობა, ჯარისკაცობა, საერო: „დაუტეა ერისკაცობაჲ თჳსი“ ლონგ. 188,17; „ყოველი ხატი ერისკაცობისაჲ შეურაცხ-უყოფიეს“ ბალ. 51,21. იხ. კაცობა.

ერისკაცობისა მოდგამ-ი თანამოსაგრე, თანამებრძოლი: „იხილეთ, ძმანო ჩემნო და ერისკაცობისა მოდგამნო“ მხკ. 81,6. იხ. მოდგამი.

ერისკაცობრივ-ი საერო, სამოქალაქო: „შეგიმოსიეს... სქემაჲ ანგელოზებრივი, და ჭეკეაჲ და განგებაჲ—ერისკაცობრივი“ მ. ხწ. 203,31. იხ. კაცობრივი.

ერის-კრება ხალხის შეკრებილება, აურზაური; «ძიმოქცეულობაჲ»: „მოვიდა თჳსი ჩემი თორნიკ და მისთა გზითა დიდთა შეულთა შთავარდი და ერის-კრებასა“ ი.-ე. 24,21; „ერის-კრებას ჰყოფს შენ ზედა ამოს“ O,—„მომოქცეულებათა ჰყოფს ძჳნად შენდა ამოს“ pb., ამოს. 7,10. იხ კრება.

ერის-მთავარ-ი სპასპეტი, მხედართ-მთავარი: „მიუგეს... ერის-მთავარმან ერისა მისისამან“ O, დან. 21, 22; „არა მცირე პატიჟი მიატყჳს (მჴედარმან) თავსა თჳსსა ერის-მთავრისაგან და მეფისა“ მ. ხწ. 107,32. იხ. მთავარი.

ერისმთავრობა საერისთავო: „ერსა ჰკრებ ჩემისაგან ერისმთავრობისა“ პავლე მოც. 61,8. იხ. მთავრობა.

ერის-მძლეარ-ი მხედართ-მთავარი, «სპათ-მძლეარი»: „ვიდრემდე მთავარმან ერის-მძლეარმან იჴსნეს ტყჳე“ O,—„ვიდრემდის მთავარ სპათ-მძლეარმან იჴსნას ტყეობა“ pb., დან. 8,11. იხ. მძლეარი.

ერის-წყეულ-ი საყაროდ დაწყევლილი: „რომელნი ძნიად ფრიდიენ იფქლსა—ერის-წყეულ“ O, ფ. ხოლ. 11,20. იხ. წყეული.

ერმრავლობა დიდი ლხინი, მხიარულება: „ვანაშორო მას სიხარული ერმრავლობისაჲ“ ბარ. 4,84. იხ. მრავლობა.

ერობა «ტომი», გუნდი, ჯარი: „ერობისაებრ მათისა“ G,—„ტომად-ტომადი მათი“ pb., რიცხ. 4,2; „ერობისაებრ მათისა“ G, რიცხ. 1,20. იხ. ერი.

ეროდიო, ეროდიოს «მღრინავი», ყანჩა ἐρωδιός: „არა შჳამნეთ... ვარხჳ და კჳნოჲ და ეროდიოჲ“ G,—„არა შჳამოთ... დედამთრეული და ვარხჳ და მღრინავი“ O, ლევიტ. 11,16; „არა შჳამნეთ... ეროდიოჲ და კჳნოჲ და იეი“ G, II შჯ. 14,16; „არს მფრინველი, რომელსა ეწოდების ეროდიოს“ A—35, 146r.

ერჯთრა წითელი, «მეწამული»: „ღაღადებაჲ შენი ზღჳსა შინა ერჯთრასა განისმა“ O,—„ღაღადებაჲ შენი ზღჳსა შორის მეწამულისა ისმა“ pb., იერემ. 49,21.

ერჩუან-ი გუთანი, სახნელის ტარი: „დასცნა ჴეხო ტომნი... ერჩუნითა სჳნველისა ჭართაჲსათა“ G, შჯ. 3,31; „რაჲთა-მე განბრძნდეს ჟაკი, რომელსა ეპყრას ერჩუანი?“ O, ჯირ. 38,28; „ეინ დასდვის ჴელი ერჩუანსა და ჰხედვენ უკუმართ და ურნატი მისიმცა მართლ იყოს?“ ფსჲ. მოც. 7,40.

ერცახე იხ. ერთსახე.

ესავნ იხ. საე-.

ესდენ იხ. ესოდენ.

ესდენ-ი შდრ. ესოდენი; იხ. ოდენი.

ესე ეს: „ამისთჳს მოეიელინე (მოსრულ ეარ C)“ მრ. 1,38; „ესე არს“ მთ. 3,3; „ესე მივიდა საყროობილესა“ ოზჯ. 118,26; „ესენი მოიწინეს წინაშე შეფისა“ ოსჯ. 11,3; „მოიქეცით ამისგან“ O, მალ. 3,10; „ესენი წარეიდეს“ მთ. 11,7; „დამასსა მე ამან ნელსაცხებელი ესე“ მთ. 26,12; „ამას ეგულებოდა მიცემაჲ მისი“ ი. 6,71. „ეხვევე საქმენი წამებენ ჩემთჳს“ ი. 5,36; „ცოდეილნი ამასვე ჰყოფენ“ მთ. 5, 46; „ეხუცა უწყით“ ლ. 10,11. „ეხეცა იყო იესეს თანა“ მთ. 20,71; „რომელ-ესე იყო ამანცა“ C, მთ. 26,18; „უტკეე ჳეე ამასცა წულსა“ ლ. 18,8. „აწ ქეეყანისაჲ ეხელი გარქუ თქუენ“ C, ი. 8,12; „ამას-ღა გეტყოდე თქეენ“ ი. 16,6.

ესე იგი (ქვშ.) ეს თვით: მრ. 7,2; საქ. მოც. 1,19.

ამას ზედა (ზხ.) მიერიდან: „ამას ზედა შეჰეედრნეს თაენი თჳსნი სამებასა წმიდასა“ ატშ. 101,6.

ამის გამო (ზხ.) მიერიდან; «ვინაიცა»: „ამის გამო იჴმნა“ დდ. 125,6; „ამის გამო (ვინაიცა pb.) ვერ-ლარა დაეთმეთ“ Q, I თეს.3,1.

ამისგან (ზხ.) აქედან, ამიერიდან: ი. 4,12.

ამისა შემდგომად (ზხ.) მიერიდან: „ამისა შემდგომად ენება წარწყმედაჲ ქეეყანისა მის სომხითისაჲ“ მსჯ. 25,18.

ესე ვიგი: „უდაბნო არს ადგილი ესე“ მთ. 14,15; „გალილეელნი ესე... იყუნეს ცოდეილ“ DE, — „გალილეელნი იგი... იყუნეს ცოდეილ“ ლ. 13,2.

-ესე (ნაწილაკი): „ეიდრე-ესე თქეენ თანა ეარ“ ი. 14,25; „რაჲ-ესე გესმის“ მრ. 4,24; „ითქუას, რომელ-ესე ყო ამანცა“ მთ. 20,18.

ესე და ესე (ზხ.) ასე და ასე: „ესე და ესე უყავნ უფალმან იონათანს“ O, I მფ. 20,13.

ესეითარ-ი ამნაირი, «ესემლევანი»: „ესეეითარითა წამებითა მიიცვალნეს“ არსტ. 68,24; „ესეეითარისა თანა ნუცაღა შჳამთ“ I კორ. 5,11; „ესეეითარისათჳს ვიქადი“ II კორ. 12,5; „ნათესავსა ზედა ესეეითარსა შურ-იგოს სელმან ჩემმან“ pb.,—„ნათესავსა შორის ესემლევანსა არა ნუ იძიოს შური სულმან ჩემმან“ O, იერემ. 5,9. იხ. ვითარი.

ესემლევან-ი «ეგეეითარი», ამნაირი, ამისებრი, «ესეეითარი»: „არა იყო ესემლევანი დღე პირველი, არცა დასასრული“ M,—„არა იქმნა დღე ეგეეითარი არცა პირველ, არცა უკუანასკნელ“ G. ისუ ნ. 10,14; „ესემლევანითა საქმითა განარისხებ შემოქმედსა შენსა“ ბაბ. 44, 30; „ნათესავსა შორის ესემლევანსა არა ნუ იძიოს შური სულმან ჩემმან“ O.—„ნათესავსა ზედა ესეეითარსა შურ-იგოს სელმან ჩემმან“ pb., იერემ. 5,9. იხ. მლევანი.

ესერა (ზხ.) აგერ, აი: „აჰა ესერა“ მთ. 12,41; „ესერა ერთბაშად შემესრეს უღელი“ I. იერემ. 6,6; „ესერა“ მთ. 18,8 იხ. რა.

ესერეთ იხ. ესრეთ.

ესვენ იხ. საე.

ესთენ იხ. ესოდენ.

ესთენ-ი იხ. ესოდენი.

ესოდენ, ესდენ, ესთენ «ეგდენ», «ესთენ»; ესოდენ, ამდენად: „ესოდენ ჟამ თქეენ თანა ეარ“ DE,—„ესთენ ჟამ თქეენ თანა ვარ“ C. ი. 14,9; „რაჲსა ესოდენ მოშიშარ ხართ“ DE,—„რად ეგდენ გულმედგარ ხართ“ C. მრ. 4,40.

ესოდენ-ი, ესდენ-ი, ესთენ-ი ესოდენი, ამოდენი; «ესეეითარი»: „ეპოე ესოდენი (ესეეითარი D) სარწმუნოებაჲ“ ლ. 7, 9; „ეპე რაჲ არს ესოდენთა წინა?“DE.—„ესე რაჲ მყოფ არს ესდენსა ამას?“ C. ი. 6, 9; „ესოდენი სასწაულნი ქმნა წინაშე მათსა“ DE.—„ესთენი სასწაული ექმნა მათ წინაშე“ C, ი. 12, 37; „ესთენისა ჟამისა შრომანი ცუდად დამჰირდეს“ პ. ხწ. 109,22.

ესოდენის ამდენი ფასის: „ესოდენის განჰყიდეთ დაბაჲ იგი“ საქ. მოც. ნ, 8. იხ. ოდენი.

ესრე, ესრჳ ამნაირად: „ესრე შეუნის ჩუენდა“ მთ. 3,15; „არა ესრე ღმრთონი, არა ესრე“ ფს. 1,4; „არცალთე ესე ესრჳ ყოფილ არს“ . ია. რომ.-ქურთ. ისაკ. და ოაკ. 4,9. იხ. -რე.

ესრე ხახედცა ამნაირადვე: „ესრე სახედცა, რაჟამს მიეახლებოდი მარხვასა“ ოქრ.-მარხ. და ოონ. 100,30.

ესრევე «ეგრევე»: „ესრევე უყოფდეს წინაწარმეტყუელთა მამანი მათნი“ C,—„ეგრეკე უყოფდეს წინაწარმეტყუელთა მამანი მათნი“ DE. ლ. 6,23. იხ. -რე.

ესრეთ, ესერეთ, ესრჳთ «ეგრეცა», «ეგრჳცა», «ეგრჳთცა», ასე, ამნაირად, ამგვარად: „არცა ესრეთ ერთ იყუნეს წამებანი მათნი“DE,—„ეგრჳცა არავე ერთ იყო წამებაჲ იგი მათი“ C, მრ. 14, 50; „ესრეთ დაესრეთ მიყო მიქია“. M, მსჯ. 18,4; „ესრჳთ ვითარცა საცხოვარნი მდელოჲთა იზარდებოდეს“ მსჯ. 34,8; „ესერეთ ეეედრებოდეს და იგი არა ერჩდა მათ“ H—341,287; „ესრეთ ყაეთ“ pb.,—„ეგრჳთცა ჰყაეთ“ O. ზირ 3,1.

ესრეთვე ამნაირადვე: „ესრეთეე სახედ არს“ მ. ცხ. 76v; „მოვიდიან ცრემლნი, ესრეთვე სახედ წიგნის კითხვასაცა“ მ. ცხ. 98v. იხ. ესერე, ესრე.

ეტერ-ი «შეხუკვილი», «ეტერ-წინამძო», ოდოში, მოხალული მარცვალი, ჩირი: „შენიროს მღდელმან მან... ეტერთა მათგან ზეთთაურთა" O,—„შენიროს მღდელმან საკუთებელი ჩისა ეტერ-წინამძოთაგან ზეთისა თანა" G, ლევტ. 2,16; „ახალი ეტერი წინამძო გამოჭეცნილი ღვინოჲ G,—„ახალი შეხუკვილი ნედლი ღერღილი ღმრთისა" O, ლევტ. 2,14; „მოართუა... ეტერი ფიჩხთა" O, IV მფ. 4,42.

ეტერ-წინამძო «ეტერი»: „შენიროს მღდელმან საკუთებელი მისი ეტერ-წინამძოთაგან ზეთისა თანა" G,—„შენიროს მღდელმან მან საკუთებელად მისა ეტერთა მათგან ზეთთაურთა" O, ლევტ. 2,16. იხ. წინამძო.

ეტლ-ი: „ვითარცა ნიაყვარი ეტლები მისი" I, იერემ. 4,13; „მაკლებელნი ეტლთა მათთანი" O, ზაქ 2,3; „აჰა ესერა ოთხი ეტლები გამოვიდოდა"O, ზაქ. 6,1; „ბრძანა დადგომაჲ ეტლთაჲ მათ" ანდ.-ანატ. 108,3. იხ. მეეტლე.

ეტლის-თუალ-ი ბორბალი, გოგორა: „ეტლის-თუალნი ეტლებისა მათისანი ვითარცა ნიაყვარნი" I, ეს. 5,28. იხ. თუალი.

ეტლის-მწყობელ-ი მეეტლე: „აჰბერა ცხენებსა და ეტლის-მწყობელთა მისთა და ბაგასა" Sin.—11,388. იხ. მწყობელი.

ეტრატ-ი ტყავი საწერი, პერგამენტი: „ცაჲ წარიგრაგნის ვითარცა ჭილი ერთი ეტრატი" ბ. სწ. 88,2; „მოართუეს მას ძმათა ეტრატი და ამცნეს, რაჲ-იგი დაწეროს" ბ. ცხ. 931; „არა წერდენ უდაბნოსა ამას მყოფნი მწერალნი ცხორებათა და სიტყეათა წმიდათა მამათასა ეტრატსა ზედა, არამედ ქაღალდსა ზედა" ბ. ცხ. 82v.

-ეულ-ი იხ. ათეული.

ეფუდ-ი იხ. ეფუთი.

ეფუთა გალება: „ჰრქუა მას: ეფუთა, რომელ არს განუბნელად" მრ.7,34.

ექსორია, ექსორია განდევნა, გაძევება, გადასახლება: „ბრძანა ექსორია ყოფაჲ... უწყნა კუნძენსა", ნრნ. 78,30; „ანება ექსორია ყოფაჲ მისი" ბ. ცხ. 168r; „ექსორია ყუე" ჯ-ცხ. 181,6. იხ. ექსორი(ა)ობა.

ექსორიობა, ექსორიობა უცხოება, გადასახლება: „წარმოსცა (წიგნი) იოაკჳმ, რომელსა წერილ იყო განკწნაჲ ექსორიობისა ჩუენისაჲ" ბ. მოც. 87,40. იხ. ექსორია.

ექუა ქოშინი, ოხვრა, კვნესა: „რომელი რბიოდა და ექუდა ფერად და ღვიდა თავსა მის მთისასა" პაულე ფუნ.819; „ცქეფარია მისთა ზედა ძენ და ექუნ" O, ზორ. 84, 22; „ოლი იგი ჴამსა მას ექუნ გულდებულად, ვითარცა ჴვრინველი, შეპყრობილი მახითა" ბ. სწ. 325,26. „მიწერა ბაკული იგი... სრბით, ექუთ, ვითარცა ცხენი დიდითა სრბითა" H—841,214.

ექუს-ი ნ: „შენდეგომად ექუსისა დღისა" მრ. 9,2. „ესხა თითეული ჭელთა და ფერჴთა მისთა ექუს-ექუს" M,I ნშტ. 20,6. იხ. მექვსე, ორმეოცდაექვსი, [ოცდაექვსი].

ექუსას-ი 600: „ცხოვნდა იგი ექუსას წელ" ჯ. ცხ. 5,9. იხ. ასი.

ექუს-ექუს ფრთენ-ი ექვსფრთიანი: ფს. კჳრ.-დოფლ. 90. იხ. ფრთენი.

ექუსორია იხ. ექსორია.

ექუსფრთე ექვსფრთიანი: „მოიელინა მისა ერთი სერაბინთაგანი ექუსფრთე" ადამ 81,81. იხ. ფრთე.

ექუსყუურ-ი ექვსკუთხოვანი: ბ. კეს.-ექუს. დღ.* იხ. ყური.

ეშმაკ-ი სატანა, მაცთური, ბოროტი, ავი სული: „ეშმაკი ეშმაკსა განჰქდის" მთ. 12,26; „ვხედევდ მე ეშმაკსა ვითარცა ელვასა, ზეცით გარდამოვრდომილსა" ლ. 10,18; „ყოველნი კერპნი წარმართთანი ეშმაკ არიან" ფს. 95,5; „შურითა ეშმაკისაჲთა სიკუდილი სოფელს შემოვიდა" O, სიბრძ. ხოლ. 2,24; „ეშმაკსა პირი დაეყავნ" განხ. ი. 201,11. იხ. ეშმაკეული, ეშმაკეულობა, საეშმაკო.

ეშმაკეულ-ი ეშმაკისაგან გეემული, მთვარეული; ეშმაკისეული: „ვითარ-იგი ცხოვნდა ეშმაკეული იგი" ლ. 8,36; „თუ ეშმაკეულ ვინმე იყოს" ოქრ., პრხ. და თონ. 100,18; „ბოროტად ეშმაკეულ არს" მთ. 15,22; „ესევითარნი სიტყუანი არა ეშმაკეულნი არიან" ი. 10,21.

ეშმაკეულობა ეშმაკისაგან გეემულობა, მთვარეულობა: „მოაელინე... სნეულებაჲ ანუ ეშმაკეულობაჲ" ბ. ცხ. 102r.

ეშმაკ-საყუარელ-ი ეშმაკის საყვარელი: „ბევრწილად ეშმაკ-საყუარელო" ფლკტ. 180,17. იხ. საყუარელი.

ეშუ ღორი გარეული, ტახი: „განრყუნა ეშუმან მალნარისამან" ფს. 79,14; „ვხედავთ... ეშუსა, (რომელსა) აქუს ბუნებასა შინა თჳსსა საკმარი განრინებისათჳს თჳსისა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,21; „კბილნი მისნი ეგრე გარე უსხენ, ვითარცა ეშუსა" H—841, 801; „ეშუსა ჰგავს, რომელი ილესავენ კბილთა" H—2251,294v.

ეჩუა მცირე ეჩო: „ითსებია დაადგო ეჩუაჲ მისი" ლ. შობ. 167,28; „წარიღეს თანა წერაქჳ და ეჩუაჲ" H—841,667. იხ. ეჩუე/ეჩუ.

ეჩუე, ეჩუ ეჩო: „ეჩუეჲ აღიღესა და გამოთალა მით" O, ეს. 44, 12; „ეჩუითა ხისაგან გამოთალნეს" Sin.—11, 29 v.

[ეჭუ] იხ. ეჭუა, ეჭუეული, საეჭუ, საეჭუელი, უეჭუელად, უეეჭუელად, შეეჭუება.

ეჭუა ეჭვიანობა, ფიქრი: „რომელსაცა ვეჭუმე" ფხ. 118,39; „არა ეჭუდე შენ შიშსა მას სიკუდილისასა" O, ზორ. 9,18; „არავინ გონიერთაგანი ჰგონებდეს, გინა თე ეჭუდეს, ვითარმედ საგრძნობელთაგანი არს გონებაჲ" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 101,84.

ეჭუა ეჭვი: „აქნდა ეჭუაჲ მოყუსისა მიმართ თჳსისა და ეტყოდა" Q—240, გე. 168. იხ. [ეჭუ].

ეჭუან-ი იხ. ექუანი.

ეჭუეულ-ი ეჭვიანი: „ოდესმე სიცრმესა წყალთასა ზედა ვლენდე და არა დაინთქნიან და არცა ეჭუეულ იქმნიან" ბ. სწ. 800, 27. იხ. ეჭუ.

ეჭიბ-ი: „მაშინ საურმაგ, ეჭიბი ვახტანგისი, განვიდა" ჯ. ცხ. 178,18.

ეჰა «ჰა», «ვაჲ»: „ეჰა" DE,—„ჰა" C, მთ. 27,40; „ეჰა, საკჳრველ" მრთ. A, ოქრ.-ფერჴთა ბან. 97; „ეჰა" DE,—„ვაჲ" C, მრ. 16,22; „ეჰა" ვარ. 918; „ეჰა, საკჳრველი დიდებული!" ი.-ე. 50,25.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

3

ვინ ქართული ანბანის მე-6 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6.

3 ყოლა: „არა მივის ქმარი“ ი. 4,17; „მამაჲ გჳვის ჩუენ აბრაჰამი“ მთ. 3,9; „გჳვის ჩუენ ძმაჲ“ O, დაბ. 43,6; „ითარცა ცხოვარნი, რომელთა არა უვინ მწყემსი“ III მფ. 22,17.

ვაება «აღკუმინვა», ვაის თქმა; ტირილი და გლოვა: „არავინ აღიკუმინა, არაეინ ძეთა ისრაელისათამან ენითა თჳსითა“ M,—„არა ივაა არცა ერთმან ძეთა ისრაჱლისათამან ენითა თჳსითა“ G, იხუ 6. 10,21.

ვაება «ვაჲ»: „დაწერილ იყო მას გოდებაჲ, უბადრუკებაჲ და ვაებაჲ“ I, ეზეკ 2,9; „ვაებასა მივსცემდე თავსა ჩემსა“ 9. ცხ. 96r; „ვაებაჲ ვაებასა ზედა“ pb.—„ვაჲ ვასა ზედა იყოს“ O, ეზეკ. 7,26. იხ. ვაჲ.

ვაზ-ი «ნასხლევი», ენებო: „ვაზსა გამობმულ“ აპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკობ. 80,18; „განვარდა იგი გარე, ითარცა ვაზი, განკმა“ C,—„განვარდეს გარე, ითარცა ნასხლევი და განკმა“ DE, ი. 15,6; „წაყოფიერი იგი ვაზი ჴშმარიტისა მის ვენაჯისაჲH—2251,345v.

ვაზირ-ი იხ. ვაზირება, საქაზირო.

ვაზირება თანამზრახველობა, თათბირი: „ვაზირებაჲ იგი უბადრუკისა იუდაჲსი უვაზირეს ამასცა მტერთა“ მ. ცხ. 142v. იხ. ვაზირი.

ვაზრ-ი საფხეკი, ქლიბი; ქეტი, კომბალი: „მოწყჳდნა ტაპარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა“ O, II მფ. 12,31; „ვაგრძნობ ცემასა ამას ვაზრთასა“ ჯარ. 800; „ვაზრითა ოთხგანვე დაშჳრიდეს“ ჯარ. 809.

ვაკე ველი, ბარი: „იყო საცხოვარი მრავალი... ვაკესა“ M, II წმტ. 26,10; „ზედა კერძო მისსა (სართულისასა) ოდესმე არნ ვაკე“ ბ. კეს.-ეჴუს.დღ. 43,0. იხ. განვაკება, დაეაკება, [ვაკება], მოვაკება, მოსავაკებელად.

[ვაკება] სწორება: იხ. ვაკე.

ვალ-ი «თანანადები»: „მიეტეო ყოველი ვალი თჳსი, რომელი თანა ედვას შენი მოყუასსა“ G,—„მიუტეო შენ ყოველი თანანადები შენი, რაჲცა თანა-ედვას მოყუასსა შენსა“ M, II მჯ. 15,3; „მიეც ღმერთსა ვალი ლოცვისა შენისაჲ“ მ. ცხ. 300r; „მიუტეოს მცირედი რაჲმე ვალისა მისგანი თანამდებსა მას“ მ. სწ. 88,27; „განუყიდოთ სამკჳდრებელ ჩუმი და გარდავიხადოთ ვალი“ H—341,452. იხ. მოვალე.

ვალალაება, ვალალება «გოდება», ხმობა, «ლაღადება»: „ვალალაებდით ქალაქნი შეძრწუნებულნი“ I, ეს. 14, 31; „ვალალაებდით ტირილით“ I, ეს. 15,3; „ვალალაებდენ მკლავისა მაგრისაგან მრავალთასა“ O,—„ღალადებდენ მკლავისაგან მრავალთა“ pb., იობ. 35,9; „იტყუებდით და ვალალაებდით“ pb.,—„იტყუებდით და გოდებდით“ O, იერემ. 4,8. „ვალალაებაჲ მისი ვიდრე ჯერამდე ელიმისა“ I, ეს 15,8; „ესმოდენ ვალალებაჲ დილითი და ღალადებაჲ სამხრისა“ I, იერემ. 20, 10.

ვან-ი სადგომი, «სახლი», დაბა, საცხოვრებელი, მონასტერი; «საყოფელი», «ბუნაგი»: „მოვიდეს მისა ვანად მრავალნი“ ხაჭ. მოც. 28,28; „ისწრაფა ვანად თჳსა“ პავლე თებ. 822; „უკუეთუ განუტევნე... ვანად მათა“ DE,—„წარ-თე-ჳტევნე იგინი... სახიდ თჳსა“ C, მრ. 8,8; „შემოვიდით ვანად ჩემდა და მუნ დაადგრით“ ხაჭ. მოც. 16,15; „ქალაქები და ვანები მათი“ M, იხუ 6. 18,28; „სადა არს ვანი იგი ჩემი“ C,—„სადა არს საყოფელი ჩემი“ DE, მრ. 14,14; „წინამძღურად ვანისა მის მღდელი ვინმე დაადგინა“ ოხკ. 18,0; „ვანი დაუც სტაჭკს ბრძისასა“ H—341,220; „იშენენთ თქუენ ქალაქები ვანისა თქუენისათჳს“ pb.,—„უშენენით თქუენ თქუენდად ქალაქნი ბუნაგსა თქუენსა“ G, რიცხ. 32,24. იხ. დაეანება (-ელი), ეანება, მეეანეობა, მოეანე, სეანე.

ვანება ვანის დადება, დასადგურება; ჴოდგმა გალავნისა, მორტყმა წრისა: „მთოვარემან რაჟამს ივანის და მზე რაჟამს გარე-მოადგის მას, რომელთა-იჲი ჰრქჳან შეცვანი. მოასწაებედ წჳმათა დიდ-დიდთა“ ბ. კეს.-ეჴუს. დღ. 82,22. იხ. ვანი.

ვანის-მცველ-ი სადგურის, ბანაკის ყარაული: I მფ. 17,22*. იხ. მცველი.

ვაჲ «ეჰა», ეაი; «ვაებაჲ»: „ეჰა, რომელი დაარღუეც“ DE,—„ვაჲ, რომელ-იგი დაარღეეც“ C, მრ. 15,29; „ვაჲ, მის კაცისა“ მთ. 18,7; „ვაჲ მე“ ი. 1,15; „ჰამბაჲი ჰამბავსა ზედა იყოს, ვაჲ ვასა ზედა იყოს“ O,—„ვაებაჲ ვაებასა ზედა“ pb., ეზეკ. 7,26.

ვაჲთ ხდა დაბრალება; «დამიზეზება»: „ჟამსა ვაჲთ ჰხადიან“ O,—„ჟამსა დამიზეზებს“ pb., ზირ. 29,9.

ვაჲგლახ ეაი: „ვაჲგლახ მონაზონსა ეეცხლის-მოყუარესა“ მ. ცხ. 20v. იხ. გლახ.

ვაყინ-ი] იხ. მეეაქინე.

ვარდ-ი ვარდი, rosa, rosarium: „ოქროჲსანი ოჲი კიშტენი სავსე იყუნეს ვარდითა“ პოვ. სტეფ. 66,18; „ითარცა ნერგი ვარდისაჲ“ O, ზირ. 24,18; „ვარდი, რომელი დანერგეულ არს თანაწარსადინელსა წყალთასა“ O, ზირ. 39,17. იხ. ვარდობა.

ვარდობა, ვარდობისა მაისი: „მოვიდის... თჳესა მიჰრაკნისასა, გინა თე ვარდობისასა“ ფიზ. I,12; „პირველსა მას დღესა თჳესა ადარ და ნესასა, რომელ არს იგრიკაჲ და ვარდობაჲ“ O, ესთ. 11,1; „პირველსა მას თჳესა ნისანსა, რომელ არს ვარდობისა“ M, ესთ. 3,9; „მცნო... აღსრულებად... თჳესა ვარდობისასა, მეათესა დღესა“ პოვ. სამჯ. 244,17. იხ. ვარდო.

ვარვება იხ. დავარვება.

ვარემანდ-ი ფილონი, მოსასხამი: „ეცვა მას სჳეინი, თხზული ბაგაჲსა შინა კერძო და გარეშე ვარემანდი ფლასისაჲ“ მ. ცხ. 182 v.

ვარშ-ი «იალმაგი», ჯაჭვზე ჩასაცმელი: „შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ და ჯაჭჳსა მას ზედა—ვარშ, და ჩაფხუტი პილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა“ O,—„და შთააცუა საულ ჯაჭჳ მისი და ჯაჭჳსა ზედა—ვარშ, და ჩაფხუტი სპილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა“ I, I მფ. 17,38.

ვარსკულავ-ი, მასკულავ-ი, მასკლავ-ი ვარსკვლავი: „ვიხილეთ ვარსკულაჲ აღმოსავალით“ მთ. 2,2;

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

„ივლტან კოველვე ივი გუნდი ვარსკულავთაჲ“ მრთ. D, გად. 91. 8; „ვიხალუნ... მოუვარე და ვარსკულავ ბი“ Ქ.—„ვიხილუნათ... მოუვარე და მასკულავები“ ფს. 8,4.

ვარსკულავედ-ი ღილებიანი: „სამოსელი იგი ვარსკულავედი დაიპო“ O, II შჯ. 13,19. იხ. ვარსკულავი.

ვარსკულავის-მეტყუელ-ი ვარსკვლავთ-მრიცხველი: „ვიუნდ შენ ვარსკულავის-მეტყუელთა ცისათა“ I, ეს. 47,13. იხ. მეტყველი.

ვარსკულავთ-მრაცხველ-ი/მრიცხუველ-ი: „თქუან კელოვანთა მათ ვარსკულავთ-მრაცხველთა, ვითარმედ...“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 194,1. იხ. მრაცხველი/მრიცხუველი.

ვარლალ-ი (ვარლისა) გვირგვინის მქერელი: „მოუღოს... საკუბეკა და ვარღლები და საცხინველები“ O, ეს. 3,19.

ვარშამაგ-ი «მიტრა», «კიდარი», «სუდარი», «ქუდი», «ტიარი»: „დაჰბერა ვარშამაგი თავსა მისსა“ O,—„დასდგა მიტრაჲ თაუსა ზედა მისსა“ G, ლევიტ. 8,9; „დაჰბერა მათ ვარშამაგები“ O,—„დაადგა მათ კიდარები“ G, ლევიტ. 8,13; „ალიძარეუ ვარშამაგი და ალიჴაღე გვრკვნი“ O, ეზეკ. 21,31; „ვარშამაგი იგი, რომელ იყო თაუსა მისსა... იდვა... თჳსა შეეცალა ერთსა ადგილსა“ C,—„სუდარი იგი, რომელ იყო თაუსა მისსა... მდებარე... თჳსაგან, შეეცალა ერთსა ადგილსა“ DE, ი. 20,7; „უძლურთაცა ზედა მიაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარშამაგებითა და ოლარებითა“ ხჯ.მოც. 19,12; „შეიკრნეს... ვარშამაგით და საწმრთელით“ O,—„შეიკრნეს... თანა... ტიარებისა და პერიკნიმებისა და შესამოსლებისა მათისა“ M, დან. 3,21; „მოხუა ვარშამაგი იგი თუალთა მისთა“ III მგ. 20,38; „კაცნი ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართითურთ მათით და ვარშამაგით“ O,—„მამრნი იგი შეიკრნეს სარაჳარებისა თანა მათისა და ტიარებისა“ M, დან. 3,21.

ვარცლ-ი კოკა, დოქი: „ვიხილე ვარცლი ერთი მდგომარე“ ღვ. შთ. 191,5; „ვარცლსა თაფლი შთაასხეს“ Sin.—6,168г.

ვარცხნა იხ. გამოვარცხნა, დავარცხნა, სავარცხალი.

ვარხუ pelecanus: „ვემსგასე მე ვარხუსა მას უდაბნოჲსასა“ ფს. 101,7.

ვარჯ-ი ქოჩორი, «თხემი»: „აღმიღო მე ვარჯითა თავსა ჩემ-საგანა“ O,—„აღმიღო მე თხემითა თაჳისა ჩემისაგანა“ pb., ეზეკ 8,3; „მზრდელი ვარჯსა თმათა თჳსთისა“ G, რიცხ. 6,5. იხ. ვარჯოვანი.

ვარჯო(ვ)ან-ი ქოჩრიანი, ხშირშტოებიანი: „ხესა ჭეშე ვარჯოანსა“ G, II შჯ. 12,2; „ეითარცა ფერცლი გამოცუნებული ხესა ზედა ვარჯოვანსა“ O, ზარ. 14,19. იხ. ვარჯი.

ვარჯპარსულ-ი თავეპარსული: „ღაღადებდით ყოველთა ზედა ჴელოსანთა ვარჯპარსულთა“ O,—„ყმა ყოველ ყოველთა ზედა სპარადათა განსაცებისათა“ G, იერემ. 48,31. იხ. პარსული.

ვასილისკო ჯარბი, გველი: „განსწყდა ვასილისკოჲ ოგი ძალითა ქრისტესითა“ ჰ. ცხ. 422v.

ვასმირ-ი დალაქი: „მახჳლი ვასმირთაჲ არა აღუიდეს თავსა მისსა“ O, I შგ. 1,11.

[ვასხ-ი] იხ. მავასხებელი, მვასხებელი, მივასხება, მოვასხე.

ვასხება სესხება: „მავასხენ მე სამნი პურნი“ ლ. 11,5; „უკუეთუ ავასხო ვეცხლი ძმასა შენსა მკოდოვსა“ O, გამოხლ. 22,25; „ეწყალინ და ავასხის“ O, იგ. ხოლ. 12, 12; „აკასხებდე შენ ნათესავთა მრავალთა, ხოლო შენ არა ივასხებდე“ M, II შჯ. 28,12; „ივასხის ცოდეილმან და არა მიაგის“ ფს. 36,21.

ვასხება სესხი: „ნუ დაჰვარდები თავით თჳსით ანკანაკებითა და ვასხებითა“ O, ზარ. 18, 33.

ვაშა: „თქუა გულსან ჩემან: ვაშა“ O, ოთ 31, 29; „ნუ იტყჳან გულსა მათსა: ვაშა, ვაშასულსა ჩუენსა“ ფს.34,25.

ვაშკარან-ი «გუდა», «ჳურჭელი», აბგა; საგანძური, სალარო: „ნერარიჲ გაქუნ გზასა ზედა: ნუცა ვაშკარანი, ნუცა პერი“ ლ. 9,3; „ნუ მიიღებთ... ნუცა ვაშკარანსა გზასა ზედა“ DE,—„ნუ მოიგებთ... ნუცა გუდაჲ გზასა“ მთ. 10,10; „არა იყოს ვაშკარანსა შინა შენსა სასწორი“ G,—„ნუ აბოების ჰურჭელსა შენსა შორის სასწორი“ M, II შჯ. 25,13; „ვაშკარანი ერთი იყუნ ჩუენი“ O, იგ. ხოლ. 1,14.

ვაშლ-ი malum, pomum; malus: „შემცირდა... ვაშლი“ O, ოვ. 1,12; „ვაშლსა ჭეშე განგაღჴე შენ“ O, ქებ 8,5.

ვაშლ-ნ-ი სპილენძისა-ნ-ი «ძროწლის სახე»: „ვაშლნი სპილენძისანი ოთხასნი ორთავე ბადეთანი“ pb.,—„ძროწლის სახენი ოთხასნი ორთა მათ სატიხართა“ III მფ. 7,42.

ვაშტ-ი «ვახი», წინაალმდგომი: „აღდგა ვაშტად ძისა თჳსისა“ G,—„ვახად აღუდგა მას“ M, II შჯ 19, 16.

ვაც-ი «წოლი», მამალი თხა; თიკანი: hircus, haedus: „მოიბთ ვაცი ერთი თხათაგან“ M, ლევიტ. 9,3; „ვაცი თხათაგან ცოდეათათჳს უფალსა“ G,—„წოლი ერთი თხათაგან ცოდეათათჳს უფლისა“ pb., რიცხ. 28,15; „ვაცი თხათაჲ მოვიდოდა ბღუარით კერძო“ O, დან. 8,5; „ვაცი სპ(ნი)ერი“ ოქრ.-გურიტ. 220, 25; „მძოვარ იქმნებოდეს ვითარცა ველურნი ვაცნი“ მსკ. 25,7; „შეწიროს... ვაცი თხათაგან ცოდვისათჳს“ O,—„მოჰგუაროს... წოლი თხათაგან ცოდვისათჳს...“ G, ლევიტ. 5,6. იხ. ირემ-ვაცი.

ვაც-ბოტ-ი თხა, hircus, haedus: „ვაც-ბოტისა კოსერი გაქუს“ ჯუანშ. 190, 7. იხ. ბოტი.

ვაც-ირემ-ი oryx: „შჳამნეთ... კამბეში და ვაც-ირემი“ G, II შჯ. 14,5. იხ. ირემი.

ვაჭარ-ი მომსყიდველი; «მოფარდულია»: „მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ კაცსა ვაჭარსა, რომელი ეძიებს კეთილთა მარგალიტთა“ მთ. 13,45; „ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან და მფრდელნი მისნი—დიდებულნი“ I, ეს. 23,8; „სხუეს ადგილსა ვაჭართასა, რომელთა შემოაქუნდა თეზეი საჳაჭროდ“ I, ნეემ.13, 10; „ვაჭარმან რაჲ აღასრულოს საჳაჭროჲ თჳსი, ისწრაფინ წარსლვად სახედ თჳსად“ A—85, 143v; „ძნიად იჴსნეს ვაჭარი ცოდვისაგან“ pb.,—„არცაღა იჴსნეს მოფარდულმან თავი თჳსი ურჩულოებისაგან“ O, ზარ. 26,26. იხ. განვაჭრა, ვაჭრობა, მოვაჭრე, მოვაჭრება, საჳაჭრო, საჳაჭროთავანი, ხუარბალის-ვაჭარი.

ვაჭრობა ყიდვა, შეძენა, მოგება: „რაჲ-იგი ივაჭრეს“ ლ. 19,15; „ივაჭრობდით მას შინა და მოიგებდით მას ზედა“ O, დან. 34,10; „ვივაჭრათ და შეუძინოთ“ იაკ. 4,13; „აქლემებსა და ვერძებსა და ტარიგებსა, რომელსა გვაჭრობდეს შენ ეაჭარნი“ O, ეზეკ. 27,21; „ვაჭრობდით ამას, ვიდრემდე მოვიდე“ ლ. 19,13.

ვაჭრობა სავაჭრო: „წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად“ C.—„წარვიდეს... რომელმე სავაჭროსა თჳსსა“ მთ. 22,5. იხ. ვაჭარი.

ვახ-ი «ვაშტი», «ძმაცუვა», გულძვირობა, ცუდის ზრახვა: „ვახად აღუდგა მას“ M,—„აღდგა ვაშტად ძმისა თჳსისა“ G,—„ძმაცუვად აღდგა მას ზედა“ pb., II შჯ. 19,18; „ვახი გულსა ედვა აბესალომს ამნონისთჳს“ O, II მფ. 13,32.

ვახად თვის, მაგიერ: „მოკუდა აბინერ ვახად სისხლისა ძმისა მისისა ასაჱლისა“ O, II მფ. 3,27; „ვახად“ O, II მფ. 3,30.

ვახშ-ი «ალნადგინები», %: „არა მოჰვახშო ძმასა შენსა ვახში ვეცხლისაჲ“G,—„ნუ მოჰჯდი ძმასა შენსა აღნადგინებაჲ ვეცხლისაჲსა“ M, II. შჯ. 22,10; „რომელი განამრაველებდეს სიმდიდრესა თჳსსა ვახშითა და აღნადგინებითა“ O, იგ. სოლ. 28,8; „მოეც მე და ვახშიურთ ექმენ იგი“ C,—„მო-მცა-ვედ და აღნადგინებითურთ ექმენ იგი“ DE, ლ. 19,23; „არა დასდვა მას ვახში“ O, გამოსლ. 22,25; „ვეცხლის მოუპარეთა არა დაუტევეს აღნადგინებისა ვახში მოღებად“ მ. სწ. 64,6; „უკუეთუ ვახში მისი არა ითხოვოს, თავნი სხარულით მივსცნეთ“ ლიმ. 80,18; „სესხსა და ვახშსა შეერდომილ იყო დიდსა“ Q—240,169 იხ. მოვახშება, უვახშოდ.

ვახშმობა: „დაიყენა იგი, რაჲთა იავახშმოს მის თანა“ Sin.—11,111v.

ვაჰანაკრა კუ: „ეაჰანაკრაჲ, კუეი ზღჳაჲ, ეშმაჯ-თევზის მსგავს არს“ ფიზ. XX,6.

ვაჰმან-ი მაკანი: „შენ, ეინმე ვაჰმანო დედაკაცო, მოგუალე ჩუენ თანა“ მ. ცხ. 192r; „შენ, ვაჰმანო კაცო“ მ. ცხ. 426r.

-ვე: „რომელსა საყოფლად აჭუნდავე საფლავები“ DE, მრ. 5,3; „შობილვე მას შინა ვარ“ საქ. მოც. 22,28; „ყოველივე შესაძლებელ არს“ მრ. 9,23; „ერი იგი უზორეიდავე“ O, IV მფ. 15,4; „მოვიდეს იგინი საპყრობილესავე მას“ ფოკა 344v.

ვედ- გაფრთხილება, ფრთხილად შენახვა: „გვედიან ყრმაჲ იგი ჩემი აბესალომ“ O, II მფ. 18,12.

ვედ-/ვიდ- იხ. სლვა.

ვედრ-ი ანდერძი, აღთქმა, მიბარებული: „ვედრი იგი დაიმარხე“ I ტიმ. 6,20; „სტუეის მოყუასსა ვედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს“ M, ლევიტ. 6,2; „ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აჭუნდა მას“ M, ლევიტ. 6,4.

ვედრ-ი «მწირი», უცხო, გადმოხვეწილი: „უფალმან დაიცვნის ვედრნი“ Ჭ.—„უფალმან დაიცვნის მწირნი“ Ქ, ფს. 145,9; „ვედრსა და ობოლსა და ქურიესა ნუ ჰმძლავრობთ“ I, იერემ. 22,3.

ვედრ-ი თხოვნა; «ვედრი»: „მიუელინის ვედრი მრავალგზის ნეტარსა ნერსეს“ ნრს. 71,21; „უფალმან დაიცვნის ვედრნი (მწირნი)“ ფს. 145,9. იხ. ვედრება, მოვედრე, მოვედრება.

ვედრად ქონება მიბარება: „ვედრისა მისთჳს, რომელ ვედრად აჭუნდა“ O,—„ვედრა, რომელი დაევედრა მას“ G, ლევიტ. 6,4.

ვედრება «ლოცვა», «თხოვა», ხვეწნა: „ვევედრებოდა მას“ მთ. 8,5; „მე მათთჳს გევედრები“ DE,—„აწ მე მათთჳს გლოცავ“ ი. 17,9; „ევედრებოდა უფალსა მანოჲ“ M,—„ილოცა მანოემან უფლისა მიმართ“ G, მსჯ. 13,8; „გევედრებოდენ წინაშე შენსა სახლსა ამას“ M, II ნშტ. 6,24; „ვითარცა მეგობარი, გევედრები შენ ვედრებით“ მ. სწ. 24,9. „ისმინე, უფალო, ჴმაჲ ვედრებისა ჩემისაჲ“ Ქ,—„ისმინე, უფალო, ჴმაჲ ლოცვისა ჩემისაჲ“ Ჭ. ფს. 27,2; „მოსხედე ვედრებასა ჩემსა“ III მფ. 8,28; „თხოვაჲ ჩემი და ვედრებაჲ ჩემი ესე არს“ O, ესთ. 5,8; „არა შეერაცხ-ყო ვედრებაჲ (თხოვაჲ Ჭ) მათი“ Ქ, ფს. 101,18; „ჴმაჲ ბაგეთაგან ისმა ტირილისა და ვედრებისაჲ“ I, იერემ. 8,21; „ყური მიუპყრა ვედრებასა მისსა“ ვარ. 816; „ისმინა უფალმან ჴმაჲ ვედრებისა (ლოცვისა Ჭ) ჩემისაჲ“ ფს. 6,10; „ნახარარნი მიუელენდეს... ვედრებითა დიდითა“ ნრს. 72,6; „შენდამი განვაცხადენ ვედრებანი ჩემნი“ I, იერემ. 20,12; „ღმერთსა ესმის მდუმრიადიცა ვედრებაჲ“ მ. სწ. 10,10. იხ. დავევედრება, ვედრება, მევედრებელი, მივედრება, საევედრებელი, შევედრება, შემოვევედრება.

ველ-ი «ყანა», «აგარაკი», «ველობი», მინდორი: „რომელი ველსა გარე იყოს“ მთ. 24,18; „განვიდე ველად“ M,—„წარვიდე ყანებად“ G, რუთ 2,2;„მომავალი ველით (აგარაკით C)“ DE, მრ. 15,21; „სახლნი ველისანი, რომელთა არა იყოს ზღუდე“ G,—„სახლნი, რომელნი იყუნეს აგარაკსა, რომელთა არა აჴუს ზღუდე გარემო“ pb., ლევიტ. 25,31; „დაბანი მათნი ველობსა ზედა: ესთაოლი და სარაჲ“ G, იხუ ნ. 15,33; „მოსრა... ნაკად და ველობი“ G, იხუ ნ. 16,49; „წარავლინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა“ ლ. 15,15; „ბეთა ველისათა მოსცეს ნაყოფი მათი“ O, ეზეკ. 34,27; „ყოველი თივაი ველისაჲ განჴმეს“ I, იერემ. 12,4; „ველ იქმნიან“ ფს. 103,8.

ველსა გარე გარეთ: „რომელი ველსა გარე იყოს“ O, ეზეკ. 7,15.

ველისა-ჲ ველური: „მიხედეთ შრომანთა ველისათა“ მთ. 6,28; „მთისა და ველისანი დამკჳდრებულ იყუნეს“ O, ზაქ. 7,7; „დაიღუმინა ვითარცა მჴეცმან... ველისამან“ ფსლტ. 145,39. იხ. ველის(ა) პირი, ველის-ყრდელი, ველობი, ველო(ე)ანი, ველურება, ველურ-ქმნელი, ეირი ველური.

ველის(ა) პირ-ი ველის თაეი ან ბოლო: „მახლობელად ველისა პირსა“ ოხ. 19,14. იხ. პირი.

ველის-ყრდელ-ი «მდოგუ», ლერწამი: „ეცრემოსა და ველის-ყრდელისა თანა ჰაჳნ იგი“ G,—„უცრემოჲთა და მდოგჳთა ჰამონ იგი“ pb., რიცხ. 9,11; „უცრემოჲ ველის-ყრდელისა თანა ჰამეც“ O, გამოსლ. 12,8; „მანა-

ნაგ მოგცა... და ღმერთ ველისყრდელსა ველი გოიქეთდა ჯაჭად" H—241.540. იხ. ყრდელი.

ველობ-ი «ველი», მინდორი, ჭალა: „მოსრა... ნაგვა და ველობაი" G,—„მოსრა... ნაგვი და ველი" M, ისუ 6. 10,40; „დაუჭდებელსა... სახლსა და ველობსა" G,—„რომელი დაჭდებელ იყო... სახლით და ველით" M, მნჭ. 1,9. იხ. ველი.

ველოვან-ი, ველოან-ი «ბარი»: „მთათა ზედა ველოვანთა აღვალი სისწრაფით" I, ეს. 13,2; „ქვეყანაგ მთიანი და ველოანი (არს)" G,—„ქვეყანაგ მთაგ და ბარი" M, II მნ. 11,11. იხ. ველი.

ველურ-ი გარეული; «გაუცხებული»: „ესე იყოს კაც ველური" O, დაბ. 16,12; „თაგული ველური" მთ. 3,4; „შიგნე ძალი ფართოგ ველურისაგან ფიჩჯსა" H—241, 762. იხ. ველი.

ველურება: ზრთ. A. ანტ. დ. 30.*

ველურქმნულ-ი «გაუცხებული»: „ველურ ქმნულხარ ღმრთისაგან" A,—„გაუცხებულხარ ღმრთისაგან" ბზსტ. 126,4. იხ. ველურ-, განველურებელი.

ვენაჯ-ი «საყურძენი», «საყურძნე», «ვენაჯოვანი», «ხანერგე», ვაზი, ზვარი; «ნასხლევი»: „ვენაჯისაგან ლღობისა ვენაჯი მათი" G,—„საყურძნისა მისგან სიდომელაჲსა იყო საყურძნე მათი" M, II მნ. 82,82; „იქმოდე ვენაჯსა ჩემსა" DE,—„იქმოდე საყურძენსა ჩემსა" C, მთ. 21,28; „ვენაჯსა შენსა არა სთესო თიოთ ღერი" G,—„ვენაჯოვანსა შენსა არა სთესო სხუი ფცრი თქუე" pb. ლევიტ. 19,19; „ვენაჯები მათი გომორეულთაჲნ" M,—„ხანერგე მათი გომორით" G, II მნ. 82,82; „ცითარცა ვენაჯმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თაეთ თჳსით" DE, ი. 15,4; „არღარა ვსუა ნაყოფისაგან ამის ვენაჯისა" ლ. 22,18; „მე ვარ ვენაჯი ჭეშმარიტი, და მამაჲ ჩემი მოქმედი არს" ი. 15,1; „ცითარცა დასცუს ვენაჯსა ფერცლი" I, ეს. 34,4; „გამოაპას ვენაჯსა საქმედარი მისი" გან.-დან. 131,29; „გუემა სუტჯჳთა ვენაჯები მათი" C, ფს. 77,47; „არა არს ყურძენი ვენაჯთა მათთა" O, იერემ 8,13; „ცითარცა მუშაჲმან, რაჟამს იხილის ვენაჯი ნაყოფსა გამომღებელსა, განწმიდის იგი, რამეთუ ეშრაკლესი ნაყოფი გამოიღოს" მ. სწ. 813, 15; „ცითარცა ვენაჯმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თაეით თჳსით" C,—„ცითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ჴელ-ეწიფების ნაყოფსა მოღებად თაეით თჳსით" DE, ი. 15,4. იხ. ვენახის(ა)-მოქმედი, ვენაჯოვანი, შეკვაჯე, საველაჯე.

ვენაჯის(ა)-მოქმედ-ი: „პრენა ვენაჯისმოქმედსა ბაღლ. 13,7; „გლეხნი მის ქუეყანისანი დიეტკნა ნაბუზარდან ვენაჯისაჲსმოქმედად და მეჭურჭლედ" O, IV მნ. 25,12; „მოიღებენ... ხუნკლად და ვენაჯისმოქმედად შენდა" ეს. 61,5. იხ. მოქმედი.

ვენაჯოვან-ი, ვენაჯოან-ი (ვენაჯოვნისა) «ვნაჯია, ზვარი: „ვენაჯოანთა და ზეთისხილეულთა, რომელნი არა დაჰნერგნეს, წყეულ" G,—„ვენაჯები და ზეთისხილეულნი, რომელ არა დანერგეთ თქუენ და სჯულ" M, ისუ 6. 24,13; „დაჰნერგნეს ვენაჯოვანნი და დაჰშენნეს მათ შინა სასოებით" I, ეზეკ. 28,26; „დამადგინეს მე მცველად ვენაჯოვნისა" O, ქება 1,6; „ვერსთ პყო ვენაჯოვანი შენი და ლეღოვანი შენი" O, გამოსლ. 23,11; „ვენაჯოვანთაჲს და სარწყოჲთა მისთა შფოთებს და განიკაფებინ" მ. ცხ. 70v. იხ. ვენაჯი.

ვეპ-ი იხ. მეველე.

ვერ არ-შეძლება: „ვერ დგეს მღდელნი ივი მსახურებასა მას" III მნ. 8,11; „შეისარი ვერ დაუდგეს" O, ამოს 2,16; „ვერ იხილის ნათელი მზის-თუალისაჲ" ფიზ. 1,6.

ვერ-მემცა: „ვერ-მემცა შეუძლო ამან... ყოფად, რამთამცა ესეცა არა მოკუდა" ი. 11,37.

ვერ-მცა: „ვერ-მცა განურა ყოელი პორციელი" მრ. 18,20; „ვერ-მცა რას შემძლებელ იყო საქმედ" ი. 9,33.

ვერლარა ველარ: „ვერღარა მიხილოთ მე" მთ. 23,39; „ვერღარა ეძლო" ი. 21,6.

ვერცა ვერც: „ვერცა ჴაჭსთა ვერღარავინ უძლის შეკრვად მისა" მრ. 5,3; „ვერცა პირის-ჴამად ჰცალნ" მრ. 6,31.

ვერცალა ველარც: „ვერ ჴელ-ეწიფა მათ ვერცა-ღა პირისა ჴამად" მრ. 3,20. იხ. ვერა, ვერარა, ვერვინ, ვერღარავინ.

ვერა ვერაფერი: „ვერას ჰპოვებდეს" ლ. 10, 48. იხ. ვერ.

ვერაგ-ი მზაკვარი, პირის გამტეხი: „ვერაგმან იხილა უკეთური ტანჯვასა შინა" O, იგ. ხოლ. 23,9; „ყოელად გუემ არს და ვერაგ პირუტყჳ ივი" ფიზ. XVIII, 2; „ვითარცა მელნი, უძლურ და ვერაგ" მ. სწ. 271,9. იხ. ვერაგობა, მოვერაგება, სივერაგე, უვერაგესი.

ვერაგობა მზაკვრობა: „არა ვალთ ჩუენ ვერაგობით" II კორ. 4,2; „რაჲთა ვისწაოთ მათი ვერაგობაჲ" მ. ცხ. 38v; „ზაკულებითა და ვერაგობითა თჳსითა შემოიღოს ეშმაკმან განდგომილებაჲ" ი.-ე. 150,16v. იხ. ვერაგი.

ვერარა ვერაფერი: „ვერარას ჰპოვებდეს" ლ. 19,48; „ვერარაჲთ ვერ დაარწმუნა" ი.-ე. 45,9. იხ. -რა.

ვერვინ ვერავინ, ვარავინ»: „ვერვინ (არავინ DE) განცხადებელად იტყოდა მისთჳს" ი. 7,18; „ვერვის ჴელ-ეწიფებოდა წარსლვაჲ მიერ გზით" DE, მთ. 8,28. იხ. ვინ.

ვერ-მიახლება მიუახლებლობა: „ჰმობდა უკუე სიმრავლჱ ივი ეშმაკთაჲ განკურვებით ვერ-მიახლებასა მას ზედა მისსა" ბარლ. 235v. იხ. მიახლება.

ვერმიმთხუევა აცდენა, ვერ-მოხვედრა: „რომელსა ივი ვითომიმე ვერ მიემთხჳნეს" I ტიმ. 1,6. იხ. მიმთხვევა.

ვერლარავინ ველარაეინ: „ვერცა ჴაჭსთა ვერღარავინ უძლის შეკრვად მისა" მრ. 5,3. იხ. ვერლარა

ვერ-შემძლებელ-ი «უძლური»: „რომელნი ვერ-შემძლებელ იყუნეს, უსრულნი დღეთა სიჰპატიისათა" ოხჟ. 16,12; „ვერ-შემძლებელ იყოს ჴელითა" pb.,—„უძლურ იყოს ჴელითა" G, ლევიტ. 25,35. იხ. შემძლებელი.

ვერ-შესაძლებელ-ი «შეუძლებელი»: „ვერ-შესაძლებელარს ესე" DE, მრ.10,27; „ვერ-შესაძლებელ იყო კაცთა მკუდრეთით აღდგომად" აბ. რომ.-კორინთ. მოხ. 102,9 იხ. შესაძლებელი.

* წყარო ფანურია ბიბლიური (რედ.)

ვერძ-ი «წულებრივი», მამალი ცხვარი: „შესწირვიდეს... გინა თუ ვერძსა, გინა თე ნუხესა“ O,—„შესწირავს... გინა თე წულებრიეთა, ანუ თე მდედრთაგან“ G, ლევიტ. 3,1; „შეწიროს... ვერძი უბიწოჲ ცხოვართაგან“ M, ლევიტ. 5,15; „მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძსა ურისველსა“ O, IV მფ. 3,4; „შესწირეოდით ღმრთისა შვილთა ვერძთასა“ ფს. 28,1; „ვერძი ერთი სმნიერი“ ოქრ.-გურიტ. 220,25; „ცხოვარი სრული, ვერძი წელიწადეული“ O, გამოხსნ. 12,5; „ედგას სამწყსოსა თჳსა ვერძი“ O, მალ. 1,14.

ვერხუ ვერხვი, populus alba: „აღმოაცენო... ძელქვაჲ და საროჲ და თელა და ვერხჳ“ I, ეს. 41,19; „მუხასა და ვერხუსა ჭეშჳ და ხეთა საგრილთა“ O, ოსე 4,13.

ვესტარიტ-ი თერძი: „მომახლდა ვესტარიტი მისი და მგუემა“ მ. ცხ. 812r.

ვეტყჳ, ვეტყოდე, ვეტყოდი იხ. სიტყუა.

ვეფხი ვეფხვი, აქაზი; pardus, pardalis, leopardus, panthera: ვითარცა ვეფხმან განრყუნნეს იგინი“ O, ზირ. 28,27; „ვეფხი გაჴისეუნებდეს თიკანთა თანა“ I, ეს. 11,6; „მჴეცი სხუაჲ ვითარცა ვეფხი“ O, დან. 7,6; „მე ვარ... ვეფხი სახლსა ზედა ეფრემისსა“ O, ოსე 5,14; „ჴურკაი იელტინ ვეფხისაგან“ მ. სწ. 151,8. იხ. აქლემ-ვეფხი.

-ველა კიდევ: „შე-ვეღა-სძინა მას ბრძანებასა დარულ მეფემან“ O, I ეზრა 6,27.

ვეშაპ-ი «ურჩხული», «დევი», კიტი; draco, cetus: „ვეშაპი“ O,—„ურჩხული“ M, ესთ. 11,6; „შენ შჳშვესრე თავები ვეშაპისაჲ“ ფს. 73,14; „მოაჴლინოს... მახჳლი... ვეშაპსა მას ზედა, გჳელსა დრაკუსა“ I, ეს. 27,1; „უბრძანა ღმრთემან ვეშაპსა მას და გამოაგდო იონა ჴმელად“ O, იონა 2,11; „მოიყუანოს ვეშაპი იგი სამჴადურითა“ ეკ. კჳპრ.-ალხ. 230,11; „მჴეცსა მას ვეშაპისასა“ მთ. 12,40; „ყოს ტყუბაჲ ვითარცა ვეშაპთაჲ“ pb.,— „ყონ ტყუბაჲ ვითარცა დეეთაჲ“ O, მიქ. 1,8.

ვეშაპაკ-ი ბუდე, ხვრები, ნაჴვეჩი: „მისცეს... სასყიდლად ქორაკანდელთა, ვეშაპაკთა და ჯაჭეთა და კლაპტართა“ ი.-ე. 23,17.

ვეშაპ-თევზ-ი: „ეაჰანაკრაჲ, კუეი ზღჳსაჲ, ვეშაპ-თევზისა მსგავს არს“ ფიზ. XX,7. იხ. თევზი.

ვეცხლ-ი: ვერცხლი, ვერცხლეული, ფული: „მიეწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი“ მთ. 26,15; „ვეცხლი მისი არა მისცეს აღნადგინებად“ ფს. 14,5; „არა მიყიდე მე ვეცხლითა საკუმეელი“ I, ეს. 43, 24; „ვეცხლი და ოქროჲ უქმნა ბაალსა“ O, ოსე 2,8; „გამოიხუნენ ქალთა ჴელით-ქმნული მათნი ვეცხლისანი“ I, ეს. 21,7;„აღმოიღო ვეცხლი ბალანტისაგან“ H—341,504.

ვეცხლით-მოსილ-ი ვერცხლით შემოჭედილი: „ფრთენი ტრედისანი ვეცხლით-მოსილნი“ ფს. 67,14; „შეგინნე კერპნი ვეცხლით-მოსილნი“ O, ეს 30,22. იხ. მოსილი.

ვეცხლით-მოფარდულ-ი ვერცხლით სყიდული: „ვეცხლით-მოფარდულმან მათმან მოირტყეს ძაძაჲ წელთა მათთა“ იქდ. 4,9. იხ. მოფარდული.

ვეცხლით-სყიდულ-ი ვერცხლით/ფულით ნაყიდი: „ვეცხლით-სყიდულმან ჴინა-დაიცჳთოს“ O, გამოსლ. 12,44. იხ. სყიდული.

ვეცხლით-ფრდილ-ი ვერცხლით ნაყიდი: „ჴინა-დაიცჳთოს... ვეცხლით-ფრდილმან“ O, დან. 17,13. იხ. ფრდა (-ილი).

ვეცხლის-მოყუარე/მოყუარულ-ი: „ვეცხლის-მოყუარე იყუნეს“ ლ. 16,14; „რომელსა უყუარან გემონი იგი, ვეცხლის-მოყუარულ არს“ მ. სწ. 159,19.

ვეცხლის-მოყუარება: „ძირი ყოველთა ბოროტთაჲ არს ვეცხლის-მოყუარება“ მ. ცხ. 12v. იხ. ყუარება.

ვეცხლის-მშრომელ-ი «მჭედელი»: „მოიხუნა დედამან მისმან ორასნი ვეცხლისაგან და მისცნა ვეცხლის-მშრომელსა და ქმნა იგი ჯანდაკებულად“ G, მსჯ. 17,4; „მისცნა ვეცხლის-მშრომელსა“ G,—„მისცა იგი (ვეცხლი) მჭედელსა“ pb., მსჯ. 17,4. იხ. მშრომელი, შეკრთომა.

ვეცხლის-მჭედელ-ი ოქრომჭედელი: „ვეცხლის-მჭედელი იქმოდა ტაძართა ვეცხლისათა“ სჯ. მოც. 19,24; „ცეცად ქედს ვეცხლის-მჭედელი“ I, იერემ. 6,29; „ეგრეთე ვეცხლის-მჭედელმან, რაჟამს გამოადნობენ ოქროსა“ მ. სწ. 309,90. იხ. მჭედელი.

ვეცხლის-სიყუარულ-ი: „ვინგარები მე მწჳრესა შინა ცოდვისასა... ვეცხლის-სიყუარულსა“ მ. სწ. 261,10. იხ. სიყუარული.

ვეცხლის-უყუარულ-ი: „ვეცხლის-უყუარულ იყუნით სახითა“ ებრ. 13,5; „ჯერ-არს... იყოს... ეპისკოპოზი ვეცხლის-უყუარული“ I, ტიმ. 3,3. იხ. [უყუარული].

ვეცხლმოძერწულ-ი: „ვეცხლმოძერწულად და ოქროდილად ალაჳწნეს ეკლესიანი“ მრთ. S. კ. იერ.-ალდგომ. 161,38. იხ. მოძერწული.

ვეცხლწყალ-ი ვერცხლისწყალი: „თანა-აც... განყოფაჲ ნივთთაჲ ვითარცა ვეცხლ წყალი“ გრ. ნოხ.-კაც. აგემ. 212,7. იხ. წყალი.

ვთომა იხ. გაეთომა, გაეთული, განეთომა, განეთომა.

ვიარები იხ. არება, საარება.

ვიდრე «სადა», საით, სად: „ვინაჲ მოხუალ ანუ ვიდრე ხუალ?“ M,—„სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ?“ G, მსჯ. 19,17; „არა უწყი, ვინაჲ მოჳალნ, ანე ვიდრე ჳალნ?“ ი. 8,8; „აჰა ვიდრე ხუალ, უფალო?“ პეტრე მოც. 44,27; „ვიდრე ვიდა ღმერთი შესლვად“ O, ნაუმ 2,11. „მოგდეედე შენ ვიდრეცა მიხუალ“ ლ. 9,57; „ვიდრეცა შეეიდოდა“ მრ. 8,50.

ვიდრე ვინემ, -ზე: „კაცი უპატიოსნეს იყოს ღმრთჲს ვიდრე ანთრაკი სოფრითა“ I, ეს. 13,12; „ღამის-მოყუარე არს ვიდრე დღისაჲ“ ფიზ. VIII,2.

ვიდრე არა ვინემ, -ზე: «ვიდრე-ღა»: „მრავალ შეილ ესხნეს ბერწსა მას ვიდრე არა ამას, რომელსა ესუა ქმარი“ ფიზ. XII,22; „ვიდრე არა შჯულისაგან ერთი სასწაული დაჳრდომად“ C, —„ვიდრე-ღა შჯულისაგანი ერთი... დაჳრდომად“ DE, ლ. 16,17.

ვიდრე-ღა არა, ვიდრე-ღა, ვიდრეღარა «ვიდრე არა»: „უწყობეს არს... შესლვად... ვიდრე-ღა არა ოდეს ლალა სპმასა“ მთ. 18,9; „ვიდრე-ღა შჯულისაგანი ერთი მისაბეული დავრდომად“ DE, — „ვიდრე არა შჯულისაგან ერთი სასწაული დავრდომად“ C, ლ. 18,17; „ვრცრწინებასა უბრძანებს, ვიდრეღარა სძლას“ Sin.—11,341v.

ვიდრე, ვიდრე—მდე «ვიდრემდე», «ვიდრე არღა», სანამ, -მდე; თუ; «მი-»: „ვიდრე არა პირველად შეარის ძლიერი იგი“ მთ. 12,29; „ვიდრე ყოფადმდე მისა მეცელსა“ DE, — „ვიდრე არღა შთავრდომ-ლ იყო იგი მეცელსა“ C, ლ. 2,21; „ვიდრე დაფარვადმდე ნაცისა მის ღელეთაგან“ მთ. 8,24; „ვიდრე ღმისი არს“ ი. 9,4; „აბრაამითგან ვიდრე დაცოსამდე“ მთ. 1,17; „ბნელსა შინა არს ვიდრე აქამომდე“ I ითანე 2,9; „სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ ვიდრე სისხლადმდე ზაქარიაჲსა“ DE,—„სისხლითგან აბელს მართლისათ მისისხლამდე ზაქარიაჲსა“ C, მთ. 23,25.

ვიდრე-ღა სანამ, იქამდის რომ: „ვიდრეღა და კურპო წაბერებასაცა შთაგდებს მას“ მ. ცხ. 20r; „იძლეოდა იგი ცრემლთაგან ფრიად, ვიდრე-ღა და-ცა-ჰკარდის მჯული ფსალმუნისაჲ“ მ. ცხ. 97v.

ვიდრე-ღა, ვიდრე არღა სანამ: „ვიდრე გზასა-ღა იყო მის თანა“ მთ. 5,25; „ვიდრე არღა ეყოფნოს ქათამსა“ მთ. 26,75; „ვიდრე არღა მოსრულ იყუნეს მასა“ ი. 4,31.

ვიდრე-ცა სანამ: „ვიდრე-ცა თჳნ თანა ვარ“ ი. 14,25.

ვიდრე-იგი სანამ: „ვიდრე-იგი ეტყოდა-ღა იესუ ერსა მას“ მთ. 12,46; „ვიდრე-იგი ვიყავ თჳნ თანა“ ლ. 24,44; „ვიდრე-იგი ტაროდა, შთახუდნა“ ი. 20,11.

ვიდრემდე, ვიდრემდის «ვიდრე», «ვიდრემდის», სანამდე: „ვიდრემდე შეა ძე“ მთ. 1,25; „ვიდრემდე ვარ სოფელსა შინა“ DE,—„ვიდრე სოფელსა ამას ვარ“ ი. 9,5; „არა გამოჰხდე მაგიერ, ვიდრემდე არა მოვიდეს ძმაჲ იგი თჳნი მჴნეი აქა“ ეპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 158,16; „ვიდრემდე ვილაცი“ DE,—„ვიდრემდის თაყუანის-ვ-ცე“ C, მრ. 14,22. იხ. ვიდრეჲ.

ვიდრემდის «ვიდრემდე», «ვიდრე»: „ვიდრემდის მოსცე თანაწყევი იგი“ C,—„ვიდრემდე მისცეს მას თანა-ნაწყები ესი“ DE, მთ. 16,20; „ვიდრემდის არა სთქუათ“ C,—„ვიდრემდე სთქუათ“ DE, მთ. 23,39; „ვიდრემდის წოდეც“ C,—„ვიდრემდე მე მიველე იქი“ მთ. 20,22; „ვიდრემდის სძე ესი თჳნ თანა არს“ DE,—„ვიდრე სძე ესი თჳნ თანა არს“ C, მთ. 9,15; „ვიდრემდის მოვიდიან მფრინველნი“ DE,—„ვიდრე მოსლვადმდე მფრინველთა“ მთ. 13,32; „ვიდრემდის წარმჭედი სულთა ჩუენთა“ C,—„ვიდრემდე სულთა ჩუენთა წარგეკჭი“ DE, ი. 10,24.

ვიდრემე მაშ, მაშასადამე: „ბრაჳმისნი ვიდრემე შეცდი ხართ“ გალატ. 3,29; „არა ვიდრემე გჳეპასა, ვითარცა ჰპსალმუნე“ ანდ.-ანტ. 215,21. იხ. ვიდრე.

ვიეთ იხ. ვინ.

ვიეთმე, ვიეთნიმე იხ. ვინმე.

ვითა როგორც, როგორ, რომ: „იყო სწავლად მათა კელმწიფე და არა ვითა მწიგნობარნი მათნი“ მთ. 7,29; „არა უწყი, ვითა ეჰპბდე ჭურიესა მას“ მრთ. D, პეტრე და ელია 822; „ვითა ჭარი ყუროდას“ მ. ცხ. 82r; „იტყჳნ მამაჲ, ვითა...“ ლ.-ე. 41,8; „უბრძანა, ვითა...“ლ.-ე. 82,37; „ვითა შეიდა ეპიფანე სახლსა მათსა“ Sin.—8,132r.

ვითარ «ვითარცა», «რა», «ვითარ სახედ», როგორც, როგორ, როცა, სანამ: „ვითარ ეტყჳ“ მთ. 7,4; „ვითარ წერილ არს ძესა ზედა“ C,—„ვითარცა წერილ არს ძისათჳს“ DE, მრ. 9,11; „ვითარ ჰგონებთ თქუენ?“ DE,—„რასა ჰგონებთ თქუენ?“ C, მთ. 21,28; „ვითარ ანუ ვითარ სახედ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 103, 14; „ვითარ არა ადრე ჰყოფთ, რასა-ესე ებრძანებთ?“ B,—„რად არა ადრე-ადრე ჰყოფთ ბრძანებელსა ჩუენსა?“ A. სბსტ. 121, 26-27; „ვითარ ჴდა იგი მთასა“ C,—„ჴდა რაჲ იგი მთასა მას“ DE, მრ. 16,9; „ვითარ ღუაწღსა შეამთხუეთ უფალსა?“ I, ეს. 7,13; „ვითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ“ მთ. 1,20; „ვითარ იგი ამას იტყოდა“ ფსალტ. 130,14.

ვითარ-ეგე როგორც: „ვითარ-ეგე შენ იტყჳ“ ი. 8,28.

ვითარ-იგი როგორც, მაგალითად: „მოკლვაჲ ჩემი გნებავს, ვითარ-იგი გუშინ მოჰკალ მეგჳპტელი იგი“ საქ. მოც. 7,28; „ვითარ-იგი მტკიცედ ეპყრა მას პეტრე და იოვანე“ საქ. მოც. 3,11.

ვითარ-მე «ვითარ», როგორ: „ვითარ-მე უკუე ეგოს მეუფებაჲ იგი მისი?“ C,—„ვითარ მტკიცე არს მეუფებაჲ იგი მისი?“ მთ. 12,20; „ვითარ-მე შემოხუედ აქა?“ C,—„ვითარ შემოხუედ აქა?“ DE, მთ. 22,12; „ვითარ-მე არს მოკითხვაჲ ესე?“ DE, ლ. 2,9; „ვითარ-მე შევიმოსო იგი?“ O, ქება 5,3; „ვითარ-მე შეეგონნე იგი?“ M,—„ვითარ-რაჲ შეეგონნე იგი?“ O, ქება 5,3.

ვითარმცა რომ, რათა: „ეძიებდეს, ვითარმცა წარწყმიდეს იგი“ მრ. 11,18.

ვითარ-რაჲ «ვითარმე», როგორ: „ვითარ-რაჲ შეეგონნე იგი?“ O,—„ვითარ-მე შეეგონნე იგი?“ M, ქება 5,3.

ვითარ სახედ «ვითარ», «ვითარცა-იგი», როგორ, რანაირად: „ვითარ ანუ ვითარ სახედ?“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 103,14; „ვითარ სახედ წარმოტყუენა ყოველი ბაგინები მათი“ O, ეფდ. 4,1; „ვითარ სახედ განკჳრდეს შენ ზედა მრავალნი“ pb.,—„ვითარცა-იგი უკჳრდა შენთჳს მრავალთა“ O, ეს. 52, 14. იხ. ვითარცა.

ვითარ რომ: „შეკრბეს მრავალნი, ვითარ ვერღარა დატევნად ვერცა კართა გარეშე“ მრ. 2,2; „ქადაგებდა და იტყოდა, ვითარ...“ მრ. 1,7.

ვითარ დაახლოებითი: „იყუნეს ვითარ ორ ათას“ მრ. 5,13; „იყო ჟამი ვითარ მეათე“ ი. 1,39.

ვითარი-ი როგორი: „ვითარნი მცნებანი მიგცენინით თქუენ“ I თეს. 4,2; „ვითარ წარვწყმიდნე იგინი“ მხ. 39,15; „ვითარმან სინანულმან შემიპყრნეს“ მ. ცხ. 18v.

ვითარი-ღა როგორი: „მ, ვითარი-ღა შიში მოიწიოს მაშინ ჩუენ ზედა“ მ. ცხ. 18v. იხ. ეგეთარი.

ვითარება თვისება: „აღმოაცენებს თითოეულად დაწჳლებულთა ვითარებასა შინა მათსა“ გრ. ნოს. 228,18.

ვითარმედ რომ: „თქუანცა რომელთამე გურიტისათჳს, ვითარმედ...“ოჩრ.-გურიტ. 225,19; „ეტყოდა მათ, ვითარმედ...“ ოხკ. 11,9; „გულისხმა-ყუეს, ვითარმედ მოიწია ღამი მისი“ იზტ. 121,21; „ნუ ჰგონებთ, ვითარმედ მოვედ დაჴსნად შჯულისა“ მთ. 5,17; „გრწამსა, ვითარმედ ძალმიც ესე ყოფად?“ მთ. 9,28.

ვითარცა «რაჟამს», «რაჲ», «ვითარ», «გუარი», როგორც, როგორც კი, როცა: „ვითარცა მიეახლნეს“ DE,—„რაჟამს მიეახლნეს“ C, მთ. 21,1; „ვითარცა იხილეს“ DE,—„იხილეს რაჲ“ C, მთ. 21,15; „ვითარცა წერილ არს ძისათჳს“ DE,—„ვითარ წერილ არს ძესა ზედა“ C, მრ. 9,12; „ვითარცა გამოვიდოდა იესუ იერიქოჲთ“ DE,—„ვითარ გამოვიდოდა იერიქოჲთ“C, მრ. 10,46; „ვითარცა-იგი არონ, ძმაჲ შენი, მოკუდა“ pb.,—„რომლითა გუარითა მოკუდა აარონ“ G, II მჭ. 32,50; „ვითარცა უბრძანა მას ანგელოზმან“ მთ. 1,24; „ვითარცა ესმა ესე ჰეროდე მეფესა“ მთ. 2,3; „ვითარცა ესმა ესავს“ აკ. რომ.-კურთხ. ისაკ და აკ. 34,18.

ვითარცა-ესე/-იგი როგორც მაგალითად; «ვითარ სახედ»: „ვითარცა-იგი უკჳრდა შენთჳს მრავალთა“ O,—„ვითარ სახედ განკჳრდეს შენ ზედა მრავალნი“ pb., ეს. 52,14; „ვითარცა-ესე მე გიყოე თქუენ“ ი. 13,15.

ვითარცა-იგი სახედ როგორც მაგალითად: „განმაღჳძა მე, ვითარცა-იგი სახედ, რაჟამს განიღჳძის კაცთან ძილისაგან თჳსისა“ I, ზაქ. 4,1.

ვითარცა სახედ როგორც მაგალითად: „ვითარცა სახედ, რაჟამს შეჴარდის და განაბნიის“ O, მიქ. 5,8. იხ. ვითარ.

ვიქტოლ ichneumon: „იქნამონ, რომელი ითარგმანების ვიქტოლ“ ფს. XXIX, 9.

ვინ, ვინა რომელი: „ვინ ხარ შენ?“ აკ. რომ.-კურთხ. ისაკ და აკ. 32,1; „ვინ არიან ესენი?“ აქვე, 44,8; „ბოლო იყოს-მე ვინ თქუენგანი კაცი?“ O, გამოხლ. 10,8; „რაჲ-მე ვინ არს ესე?“ მთ. 8,27. „ვინა არს ეგე მეუფჱ დიდებისაჲ?“ ფს. II, 48; „ყოველი ვინჳ მისა მიმართ იიძულების“ ლ. 10,8; „ვინ-მე უფროჲს იყოს სასუფეველსა ცათასა?“ მთ. 18,11; „ვინ-მე არს ესე?“ მთ. 8,27; „ვინ-ძი იყოს უდიდეს შორის მათსა?“ ლ. 9,46; „უწდა ხილვაჲ იესუისი, ვინ-ძი არს?“ ლ. 19,3. „ვინ გიჩუენა თქუენ სილტოლაჲ მომავალისა მისგან რისხჳსაჲ?“ მთ. 3,7 ;„არცა მამაჲ ვინ იცის“ მთ. 11,27; „მო-ვინ-მე-ართუა ჭამადი?“ი. 4,33;„ვინ-მე უკუე შეუძლოს ცხორებად?“C, მთ. 19,25; „ვინ-ძი რაჲ ალიღოს“მრ. 15,24; „ვის ვამსგავსო ნათესავი ესე“ მთ. 11,16; „ვის უკუე თქუენგანსა მამასა ჰსთხოვდეს ძჲ პურსა“ ლ. 11,11; „მკლავი უფლისაჲ ვის გამოეცხადა“ ი. 12,38; „ვის-მე კელ-ეწიფების ცხორებად?“ მთ. 19,26; „ვის-მე ჰრწმენა სასჴენელი ჩუენი?“ ი. 12,38; „ვისმცა რაჲ ხუდა“ მრ. 15,24; „ვის მათგანისა იყოს ცოლ“ მრ. 12,23; „ვაჲ არს კაცისა მის, ვის მიერ მიეცემის იგი“ ლ. 22,22; „ვაჲ ვისგან მოიიდეს“ ლ. 17,1; „ვერ იცოდეს ვისთჳს იტყოდა“ ი. 13,22; „არარაჲ ზრუნვაჲ გიც ვისთჳსცე“ მრ. 12,14; „ვისთჳს-მე იტყჳს?“ ი. 19,22. „ვისა შჯთაგანისა იყოს იგი ცოლად?“ მთ. 22,28; „გიჩუენო თქუენ, ვისა იყოს მსგავს“ ლ. 6,47; „ვისა მოსავ ბარ?“ I, ეს. 30,4; „ვისცა უნდეს ძუსა გამოცხადების, გამოუცხადოს“ C. ლ. 10,22; „წილს-ვიგდოთ ამას ზედა, ვისაცა იყოს“ ი. 19,24; „ვიეთ თაყუანის-ესცემდეთ“ ეკ. კჳპრ.-აღწერ. 229,3; „ვიეთ გრქუას შენ ჩემთჳს?“ ი. 18,34; „ვიეთგან მიიღებენ ხარკსა“ მთ. 17,25. „თქუა ვიეთა მიმართ იგავი ესე“ DE, ლ. 18,9.

ვინ იცის ეგების: „ვინ იცის, ამისა შეიკდიმონ“ ლ. 20,13.

ვინ უწყის ეგების: „კეთილისათჳს, ვინ უწყის, იკადროს ეინმე სიკეთილი“ ბრომ 6,7. იხ. არავინ, ვერვინ, ვინმე, ნუვინ,ნუეინმე.

ვინა, ვინაჲ საიდან; სადაური: „არა გიცნი თქუენ, ვინანი ხართ“ ლ. 13,25; „ვინანი ხართ თქუენ?“ დან. 24,8; „ვინაჲთ ღირთგან“ O, იერემ. 32,31; „ვინაჲ ჰრთაეს ღუარძლი ესე“ მთ. 18,27; „არა უწყი, ვინაჲ მოვალ, ანუ ვიდრე ვალ?“ C, ი. 8,8; „ვინაჲ მოხუალ?“ O, იქვ. 10,11; „ვინაჲ მოხჳდე შეწევნად ჩემდა?“ ფს. 120,1. იხ. არავინაჲ.

ვინაჲვე, ვინაჲთვე «ყოვლით კერძოჲ», ყოველი მხრიდან; სხვა მხრით; «სადითგანჲ»: „მოვიდოდეს მისა ვინაჲვე (ყოველი კერძო DE)“C, ჰრ. 1,45; „იწროა ჩემდა ვინაჲვე კერძო“ O, დან. 18,22; „ეიბრუნო ვინაჲვე“ ჰ. ცხ. 196 v; „უკუეთუ მაჭუნდეს ვინაჲვე საღუაწი ჩემი“ ჰ. ცხ. 188r; „ჯერ-არს ბოროტისაგან ვინაჲთვე მორეწვაჲ“ O,—„ჯერ-არს სადითგანჲ, ნუთუ უკუეთუ და ბოროტისაგან თანა-მოჰკუეად“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 15,12.

ვინაჲთგან «რაჲთგანჲ», როდიდან, რა დროიდან, რომლიდან, «რომლითა»: „ორმეოცდამეხუთე წელი არს, რაჲთგან (ვინაჲთგან M) თქუა უფალმან“ G, ისუ ნ. 14,10; „მიერ დღითგან, ვინაჲთგან ბრძანა“ pb.,—„მიერ დღითგან, რომლით ბრძანა“ G, რიცხ. 15,23; „ვინაჲთგან ყოფილ არს ეგე მაგის თანა“ მრ. 9,21.

ვინაჲთგან რადგან, რამეთუ: „ვინაჲთგან იყავ ჩუენ თანა“ G, რიცხ. 10,31; „ვინაჲთგან არა დაფლულ არიან“ მხკ. 58,8; „ვინაჲთგან წერილ არს“ ჰ. ცხ. 27r; „ვინაჲთგან შენ შეწუხებულ ხარ“ ჰ. ცხ. 103r; „ვინაჲთგან იგი არა ისმინა“ ოჩრ.-ჭარხ. და ათ. 95v.

ვინაჲთგანცა რადგანაც: „ვინაჲთგანცა შესცოლა ისრაჱლმან“ O, ოყხე 10,8. იხ. ვინაჲ.

ვინაცა, ვინაჲთცა «სადაჲთ», «ამის გამო», სადითკენაც, საიდანაც: „მიეიქცა სახიდ ჩემდა, ვინაცა (ვინაჲთცა-იგი C) გამოვედ“ მთ. 12,44; „ვინაცა სუან მონათა ჩემთა“ MO,—„სადაჲთ სუენ ყრმებნი“ G, რუთ 2,9; „წარვიდა... ვინაცა მოსრულ იყო“ ფსკტ. 144,6; „ვინაცა (ამის გამო Q) ეერღირა დავთმეთ“ I, ოჴს. 3,1; „ვინაცა ყოლითურთ ცხორებად შემძლებელ არს მათდა“ ჰებრ. 7,25; „უტყეე გულის-სიტყუათა სლვად, ვინაცა ენებოს“ ჰ. ცხ. 202r. ვინა, ვინაჲ.

ვინაჲ-ძი თუ საიდან: „ვინაჲ-ძი არს ესე მისა მიმართ“ ლშ. შობ. 188,20. იხ. ვინაჲ.

ვინმე რომელიმე, ერთი ვინმე, ერთი: „კეთროვანი ვინმე მოვიდა“ მთ. 8,2; „უკუეთუ ვინმე მე მსახურებდეს“ ი. 12,26; „უკუეთუ ვინმე რტოთა მათგანი გარდასტეხეს“ ბრონ. 11,17; „მოციქულთა ვინმე იუდანეს“ ფლკტ. 132,6; „ჰკლეს თუ ვინმე მარკუნესა ყურთამალსა“ მთ. 5,39; „ერთმანი ვინმე ოსეგანთანმან მიყო კელა“ მთ. 20,51; „მიეცით ვინმეცა ზედგიწერილობისა“ ლ. 11,45; „აცალა თუ ვისმე ღმერთმან ამა ცხოვარი“ მთ. 18,12; „უკუეთუ ვისმე ღუთისმეტყუელი მე“ ი. 14,23; „აცილა ვისგანმე განაძო ეშმაკი“ ლ. 11,14; „უკუეთუ გაკსოს რაჲმე პოროტი ვისთჳსმე“ მრ. 11,25; „ასრულოვას ვისმე მოაჲ სნეულ იყო“ ლ. 7,2; „წარეველით ქალაქად კაცისა ვისაჲმე“ მთ. 26,18; „წუას ვიეთმე ნეტწყუედ პირსა მისსა“ მრ. 14,65; „მიეთმეტეს მწუხარებათა და პრჭეულ“ ლ. 20,29; „თქუა ვიეთაჲმე (ვიეთდაჲმე C) მიჰართ იგავი ესე“ ლ. 18,9; „ვიეთნიმე მათგანნი იტყოდეს“ ი. 11,37; „უკუეთუ ვიეთნიმე შეიპყრნეს, შეპყროპილ იყუნენ“ ი. 20,23. იხ. ვინ.

ვიპერბერეტოს ოქტომბერი: „თუესა ვიპერბერეტოისსა, რომელ არს ოქტომბერი“ H—341,720.

ვირ-ი ქალაული: „დამო-თემცა-ეყოდა ფქვილი ვირით საფქველი ყველა მისსა“ მთ. 18,6; „ზე ზის... კიტესა ვირსა“ C,—„ზე ზის... ნაშობსა ქარაველისაჲ“ DE, მთ. 21,5; „პოვა იესე ვირი ერთი და დაჯდა მას ზედა“ ი. 12,14; „ვირიცა არა იცოხნის, არცა ქლაკნი განპკრან“ ხ. გან.-დაჯდ. 138,33.

ვირდევ-ი onocentaurus: „ეჩრდევნი მენ დაემკჳდრნენ“ I, ეს. 13,22. იხ. დევი.

ვირ-ი ველურ-ი onager, asinus agrestis vel sylvestris: „ვირთა თანა ველურთა იყო მკჳდრობაჲ მისი“ O, დან. 5,21. იხ. ველური.

ვირკურო onocentaurus: „ეგრეცა ვირკურთაჲ (ხატი წაწი)“ ფიზ. XVI,20. იხ. კერო.

ვის-ი: „ვისი ძე არს იგი“ მთ. 22,42; „ვისი უნდეს ძესა განცხადებაჲ, გამოცხადოს“ ლ. 10,22; „ვისი ბრალი არს“ ი. 9,2; „ვისსა ჯაჭ, ვისსა შფოთი“ O, იგ. სოლ. 25,20. იხ. არავისი, ვისიმე.

ვისიმე: „ცხაჲ თუ ვისიმე მოკუდეს“ მრ. 12,19; „მორაგვიდა იქმ სახლსა ვისსაჲმე მთავრისა ფარისეველისასა“ ლ. 14,1. იხ. ვისი.

ვიტყოდე, ვიტყოდი, ვიტყჳ იხ. სიტყუა.

[ვიწყება] იხ. დავიწყება, მოვიწყე, შევიწყება.

ვლა ძმოთხეა: „ვლას ყოველსა ზედა ზღუდესა თქუენსა“ pb.,—„ძმოთხეიდეს ყოველთა ზედა ზღუდეთა თქუენთა“ O, ეს. 9,7; „ვითარცა ვლე მე მას შინაგანი დღე“ მარკ. 248. იხ. გვლა, გამოვლა, განვლა, გარდამავალი, გარდამავლობა, გარეშეგვლა, გარეშემოვლა, თანა-წარვლა, მოვლა, მიმოვლა, მოვლა, წვლა, წარვლა, წარმოვლა, წარულალი, წიალ-აღვლა, წიალვლა, წიალ-მოვლა.

ვლდომა, ვლდოლმა(ი) რბენა, რბოლა: „ვლდომად ერწყის ბასაროო“ იქ. რომ.-კურთხ. მოხ. 162,10. „იწყოს ვლდოლმაჲ შენ წინაჲ“ O, I მფ. 10,2.

[ვლება] სმა, იხ. მოვლება.

ვლება იხ. განვლება, მავლებელი.

ვლენა: „(ქამლნი) შეასხნეს მას და აველენდეს“ H—2251, 3541. იხ. განვლენა.

ვლინება ტარება: „აველინე კაცი თაესა ზედა ჩუენსა“ ფხ. 66, 12; „ორმეოც წელ აველინენ იგინი უდაბნოსა მას ზედა“ O, ნეემ. 9,21; „ვაველინნე იგინი (ალაგთა)“ I, ეს. 42,10. იხ. აღვლინება, აღმოვლინება, გამოვლინება, განვლინება, გარდამოვლინება, [მავლინებელი], მივლინება, მოვლინება, მომავლინებელი, ნავის-მავლინებელი, შევლინება, შემოვლინება, წარვლინება, წარმოვლინება.

ვლტობა, ლტობა დასველება: „აველტობდით ცრემლითა საკურთხეველსა უფლისასა“ O, მალ. 2,13.

ვლტოლა «ვანშორება», გაქცევა, რბენა: „რომელი-იგი ჩუენგან იველტოდა“ B,—„რომელი-იგი განგუეშორა ჩუენგან“ A, სხსტ. 180,13; „იველტოდე ეგჱპტედ“ მთ.2,13; „სიპაბუკისა მათ გულის-თქუმათა ევლტოდი“ II ტიმ. 2,22; „იველტოდიან დღისი“ O, ნაუმ 2,5; „იველტოდეს ერთბამად“ I, იერემ. 40,21; „ვიდრე იველტი, მ კაცო“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,10; „ევლტოდე და ნუ ჰყოენი ადგილსა მას“ O, იგ. სოლ. 9,18; „ვითარცა ეინ ევლტინ პირსა ბრძოლისასა“ O, ზირ. 40,7; „სიყლტოლით იველტოდიან წინაშე ჩუენსა“ O, მსჯ. 20,32; „ხორისა მათისაგან იველტიედ ყოველნი“ ბ. სწ. 18,8.

ვლტოლ(ვ)ილ-ი გაქცეული, განშორებული: „ყოველნი მთავარნი შენნი ვლტოლვილ არიან“ ხიბრძ. სოლ. 17,2; „ვლტოლილნი ჴმართაგან თჳსთა“ ფლპ. მოც. 7,35; „ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული, შენდამი ვლტოლვილ“ ფლკტ. 141,20. იხ. განვლტოლა(-ილი), განლტოლვილი, მი(ვ)ლტოლა, მისალტოლავი, მისალტოლველი, მოვლტოლა, სიყლტოლა, შევლტოლა, წარვლტოლა.

ვნება «უკეთურობა», «შეხუდომა ჭირისა», შეცოდება, ზიანის მიყენება, ტკივილი, თაეს-გადახდომა, დასჯა, «მიხუეჭა», «მონახუეჭი»: „წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ აყენებთ“ C,—„წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უძეთურობთ“ Q, ფს. 104,15; „მრაველი შევნო მე ჩუენებით დღეს მაგისთჳს“ DE,—„მრაველი ჭირი შემხუდა მე დღეს ჩუენებით მაგისთჳს“ მთ. 27,19; „არარაჲ თქუენ გაგენოს“ ლ. 10,19; „მზემან დღისი შენ არა გაგნოს“ ფხ. 120,6; „არავის აყენებდენ და არცა უნასებდენ“ I, ეს. 66,25; „ნუ რას ვის აყნებ“ ფლკტ. 154,31; „არარაჲ ყენებოდა მათთჳს“ O, ზაქ. 11,5; „ესოდენი გეყნო ცუდად“ გალატ. 3,4; „რომელმან-იგი იგნო ჩუენთჳს“ ფლპ. მოც. 6,12; „არა აგნო მოყუასსა შენსა“ pb.,—„არა მიჰხუეკო მოყუასსა“ G, ლევიტ. 19,18; „ენებისა მისთჳს, რომელ აგნო“ pb.,—„მონახუეჭი, რომელი მოიხუეკა“ G, ლევიტ. 6,4.

ვნება ტანჯვა, დასჯა, ზიანი, სენი; «მონახუეჭი»; «ჯასჯა»: „ვნებაჲცა თაეს-ედებად მისთჳს“ ფლკტ. 137, 18; „ვნებისა მისთჳს, რომელ აგნო“ O, ლევიტ. 6,4; „ვნებაჲ თაესაჲ და სალმობაჲ ფერჴთაჲ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,12; „არა ვინაჲ იყოს ვნებაჲ“ ხ. გან.-მოც. საჯს. 96.18; „ვნებისა მისთჳს, რომელ აგნო“ O,—„მონახუეჭი, რომელი მოიხუეკა“ G, ლევიტ. 6,4; „იყო პასჭაჲ იგი, რომელ არს ვნებაჲ“ მრ. 14,1.

ენება «ზატიკი», «პასექი», «პასქა»: „იყო დღესასწაული იგი ე ნ ე ბ ა თ ა ჲ“ C,—„იყო პ ა ს ქ ა ჲ ა იგი, რომელ არს ე ნ ე ბ ა ჲ“ მრ. 14,1; „ე ნ ე ბ ა ჲ ა (ზ ა ტ ი კ ი C) ყოფად არს“ მთ. 26,2; „იყო მახლობელ პ ა ს ე ქ ი, დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ“ DE,—„მახლობელ იყო ზ ა ტ ი კ ი იგი ჰურიათაჲ“ ი. 11,55.

ენება საპასექოდ დასაკლავი კრავი, «პასქა»: „მზა უყვეს მას პ ა ს ქ ა ჲ ა იგი, რომელ არს ე ნ ე ბ ა ჲ ა“ მთ. 26, 19; „სადა გ’ებავს, და განვიმხადოთ შენ, რაჲთა ქმჳამო ე ნ ე ბ ა ჲ ესე“ მრ. 14,12; „სადა არს ვანი იგი ჩემი, სადა ე ნ ე ბ ა თ ა ჲ ა იგი მოწაფეთა ჩემთა თანა შევქამო“ C, მრ. 14, 14; „მომზადეს ე ნ ე ბ ა ჲ ა იგი“ მრ. 14,16; „რაჟამს ე ნ ე ბ ა თ ა ს ა მას დაკლვიდეს“ მრ. 14,12.

ენებული-ი ჩაგრული, სნეული, შეწუხება, შეჭირვება; საპყარი: „ყოის სამრთალი ე ნ ე ბ უ ლ თ ა ჲ“ ფს. 145,7; „განარინე ე ნ ე ბ უ ლ ი კელთაგან მავნებელთასა“ O, ზირ. 4,9; „მრავალნი ე ნ ე ბ უ ლ ნ ი... განკურნნა“ მრთ. A, ანტ. დ. 26r; „ე ნ ე ბ უ ლ ი იყო იგი მრავალთა მიმართ მკურნალთა“ DE, მრ. 5,26; „ე ნ ე ბ უ ლ ნ ი ასოჲთა“ ნრხ. 70,7. იხ. ენებულება, მავნებელი, სანებელი, სანო, უნებელი.

ენებულება სენი: „ესრეთ მცირედ დაჰეწყებებს ყოველივე ე ნ ე ბ უ ლ ე ბ ა ჲ ოდენ“ მ. ცხ. 74r. იხ. ენება.

ვრდომა* ვარდნა: „მჴედარი უკუნ ე ა რ დ ა“ იპ. რომ.-კურთხ. ებაკ და იაკ. 92,3.

ვრდომილ-ი ჩავარდნილი: „მეშაობად ვ რ დ ო მ ი ლ ბარ“ მსკ. 36,7. იხ. გამოვრდომა, განვრდომა, გარდავრდომა, გარდამოვრდომა(-ილი), დავრდომა(-ილი), დავრდომილობა, დამოვრდომა, მი(ე)რდომა, მოვრდომა, მორდომა, შევრდომა, შერდომა, შთავრდომა, შთამოვრდომა, წარვრდომა.

ვრცელ-ი «ფართო»; წყვილი ძარღვი საკლდომთან: „ქ ე ე ყ ა ნ ა ჲ ვ რ ც ე ლ ი“ G,—„ქ ე ე ყ ა ნ ა ჲ იგი ფ ა რ თ ო არს ფრიად“ M, მსკ. 18,10; „ვ რ ც ე ლ არს გზაჲ“ მთ. 7,13; „ესე ზღუაჲ დიდი და ვ რ ც ე ლ ი“ ფს. 103,25. „შეახო ვ რ ც ე ლ ს ა ბარკლისა მისისასა“ O, დაბ. 32,25. იხ. განვრცელება, [ვრცელება], სიერცე.

ვრცინ-ი mustela: „ნუ შჯამთ ვ რ ც ი ნ ს ა“ ფიზ. XXIV, 2.

ვრცინ-ი და თაგუ «თაგუ-ქურციონი», mus araneus, sive mustela: „არაწმიდა არიან... ვ რ ც ი ნ ი და თ ა გ უ“ G,—„არაწმიდა არს... თ ა გ უ-ქ ურ ც ი ნ ი“ O, ლევიტ. 11,30.

[ვრცობა, ვრცომა] იხ. გა(ნ)ვრცობა, განვრცომა.

[ვსება] ქრობა. იხ. დავსება, დაუსებელი.

ვსება ავსება, ამოღება: „ი ე ს ს ნ წყალი ჯ ე რ მ უ ლ ი ს ა გ ან“ M, I 57ბ. 11,18; „არცა მოიღე აქა ვ ს ე ბ ა დ წყლისა“ ი. 4,15. იხ. აღვსება (-ული), აღმოვსება, აღმომავსებელი, განვსება, განსავსე, სავსება, სავსებელი.

ზ

ზენ ქართული ანბანის მეშვიდე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—7.

ზავ-ი აღთქმა, პირობა, «ნაძლევი»: „არღარა ინება ზ ა ვ ი“ ქ. ცხ. 25,10; „სიკუდილსა თანა ზ ა ვ ი ნ (ვყავთ)“ pb.,—„სიკუდილსა თანა ნ ა ძ ლ ე ი (ვყავთ)“ I, ეს. 28,15. იხ. დაზავება, მოზავება, მომზავებელი, უზავი.

ზავება შერევა: „ნუცაე ღუინოსა წყალი ჰ ზ ა ო“ Ath.—11,272r; „უ ზ ა ვ ე ბ ნ ღუინოსა და ასებმს“ A—36,850v· „ღუინოი ზ ა ვ ე ბ უ ლ ი ცხელთა წყლითა“ მ. ცხ. 211r; „უქმნიან... ზ ა ვ ე ბ უ ლ ი, ე. ი. არს თ ე რ მ ო ნი წყლითა“ მ. ცხ.(?)იხ. აღზავება(-ული), განზავება, თანა-შეზავება, თხლე-შეზავებული, კეთილად-შეზავება, მოზავება, შეზავება, შეზავებელება.

[ზავება] შერიგება, პირობის დადება. იხ. ზავი.

ზაკუა ვერაგობა, მოტყუება, ფანდი, ღალატობა; «მრავალღონეობა»: „არცა ვ ზ ა კ უ ა ე თ სიტყუასა ღმრთისასა“ II კორ. 4,2; „ე ნ ი თ ა მათითა ზ ა კ უ ე ნ“ ფს. 5,10; „მ ზ ა კ უ ა ს მე ე შ ჯ ე ლ ი ა ესე“ ანდ.-ანატ. 200, 20; „ზ ა კ უ ს მას და დასცეს იგი სახლსა მას“ O, IV მფ. 19,20.

ზაკუა, ზაკვა «ზაკულება», «მრავალღონეობა», «სიცრუე», «ორგულება», ვერაგობა, ღალატი: „ეტყოდა... არა თუ გულითად, არამედ ზ ა კ უ ე თ“ H—841, 840; „რომლისა თანა ზ ა კ უ ე ა ჲ (ზ ა კ ვ ა ჲ D) არა არს“ ი. 1,47; „ზ ა კ უ ე ა (ს ი ც რ უ ე თ DE) არა არს მის თანა“ ი. 7,18; „ყუეს მათცა ზ ა კ უ ე თ“ M,—„ყუეს რაჲმე მათცა მ რ ა ვ ა ლ ღ ო ნ ე ო ბ ი თ“ G, იხუ ნ. 2,4; „გულმან აცთუნა ეგე ზ ა კ უ ე თ ა (ზ ა კ უ ლ ე ბ ე თ ა pb.) თჳსთა“ II კორ. 11,3; „სასუე ხართ ზ ა კ უ ე თ ა (ო რ გ უ ლ ე ბ ე თ ა DE)“ მთ. 23,28; „ზ ა კ უ ე ა ჲ ი მ ზ ა ც უ ს“ ფს. 1,7; „ზ ა კ უ ე ა ნ ი მათჳს იზრახებოდეს“ ბ. კნ.-40 მარტ. 116,40; „რაჲთა იესე ზ ა კ უ ე თ შეპყრან“ მრ. 7,22; „საუსეო ყოველთა ზ ა კ უ ე თ ა“ საქ. მოც. 13,10; „ზ ა კ უ ე ა ს ა რავდენსა დაურწყეთ საბრკედ ძ ლ ა თ ა ჩენთა“ მ. ხწ. 29,7; „ყუეს მათცა ზ ა კ უ ე თ“ M,—„ყუეს რაჲმე მათცა მ რ ა ვ ა ლ ღ ო ნ ე ო ბ ი თ“ G, იხუ ნ. 2,4. იხ. მოზაკუება.

ზაკულ-ი ცბიერი, «მზაკუარი»: „მოისპე შენგან პირი ზ ა კ უ ლ ი“ O, ფს. სოლ. 4,24; „ატყოდეს ჩემჳს ბაგითა ზ ა კ უ ლ ი თ ა“ C, ფს. 107,2; „შეშაკი ზ ა კ უ ლ ნ ი (მოქმედნი მ ზ ა კ უ ე ა რ ნ ი Q) გარდიეცვალნიან მოციქულად ქრისტესად“ II კორ. 11,13. იხ. მზაკუარი, მზაკუარება, უზაკველი.

ზაკულება «ზაკუა», «უკეთურება», «ორგულება», ვერაგობა, ღალატი: „გულმან აცთუნა ეგე ზ ა კ უ ლ ე ბ ე თ ა (ზ ა კ უ ე თ ა) თჳსთა“ pb., II კორ. 11,3; „გულისჴმა-ყო ზ ა კ უ ლ ე ბ ა ჲ ა (უ კ ე თ უ რ ე ბ ა ჲ ა C) იგი მათი“ მთ. 22,18; „უწყოდა ზ ა კ უ ლ ე ბ ა ჲ ა იგი მათი“ C,—„იცოდა ო რ გ უ ლ ე ბ ა ჲ ა მათი“ DE, მრ. 12,15; „ესძლოთ მტერსა მას და ზ ა კ უ ლ ე ბ ა ს ა ეშმაკისასა“ რიფს. 104,17; „აღადგინნა ბრძოლანი... ყოელითა ვერაგობითა და ზ ა კ უ ლ ე ბ ი თ ა მისთა“ მ. ხწ. 109,5. იხ. ზაკუა.

* „ვრდომასთან“ დამოწმებულია მაგალითი „ვარდნაზე“. ეს შეცდომა ზოგ ხმნისწინიან ფორმასთანაც შეორდება. (რედ.).

ზამ იხ. ზმა.

ზამბიკ-ი ნიკარა: „თჳთ ვითარცა მარგალიტი საშოეალ ფიცარსა ზამბიკისათა“ ეს. კჳრ.-ალს. 227,17.

ზამბილ-ი ქალათა: „შიშასხა ოქროჲ იგი ზამბილსა“ მ. ცხ. 170v; „ზამბილსა ჩაყარნა მცირენი რაიმე ღჳნჳანი ქჳშისანი“ მ. ცხ. 225r.

ზამთარ-ი: „ნუუკუე ზამთარ იყოს“ ფიზ. XV, 28; „ზამთარი იყო“ ი. 10,22; „აჰა ზამთარი წარჴდა“ O, ქებ. 2,11; „რაჲთა წარჴდეს ზამთარი ესე, ამათ ქრისტეანეთა ზედა აღდგომილი“ ჯარ. 605; „დააყუდე ზამთარი ესე აღდგომილი“ Sin.—11, 231r; „ჴჳმაჲ ზამთრისაჲ მოსცეს მათ“ O, ზაქ. 10,1; „არა იყოს სოვლტოლაჲ თჳუენი ზამთარსა“ მთ. 24,20; „ზამთრისა შემოსლვასა პაერნი შეიცვალნიან“ მ. სწ. 211,18; „მოკლა ღრმი დღეთა ზამთრისათა“ M, I 57ტ. 11,29; „იქცეენ შიშუელი დღეთა ზამთრისათა“ ფლპ. მოც. 8,1. იხ. დაზამთრება, ზამთრას, საზამთრო.

ზამთრის ზამთარში, ზამთრობას: „რაჲთა არა იყოს სოვლტოლაჲ თჳუენი ზამთრის“ C, მრ. 13,18; „არაჲნი მოიმკის, არა თუ სთესის ზამთრის“ ჯარ. 605; „ყრმაჲ ზამთრის სიცივესა იქცეენ შიშუელი“ მ. სწ. 300,1. იხ. ზამთარი.

ზანდუკ-ი ყუთი: „მოიმართუთ ზანდუკი იგი თუალებისაჲ, და მოიღუს. მაშინ განაღო ზანდუკი იგი და იწყო აღმოლუად ჭეჭესა მას და მარგალიტებსა“ მ. ცხ. 52v.

ზანდუკ-ი საძიებელი, ცხრილი წიგნისა: „ზანდუკი სწელიწდოჲ, გამოკრებული სახარებისაჲ, საძიებელი“ Q—1062; „განთესულნი არღარა დაწერენ ამისთჳს, რამეთუ ზანდუკი მასუე მოასწაეებს“ A—484,10r; „შევწირე ოთხთაჲ ერთი სრული და გამოკრებული ზანდუკითა და კამბრითა“ A—484, 815.

ზანდუკ-ი ხორცის ფერი, «წითელი»: „რომელ ზანდუკითა გამონიშნული (წითლითა გამონიშნული A—1886,2v) მოგასწავოს“ H—1060; „რომელი იგი ზანდუკითა არს (რიცხჳ), აღწყუებს თითოეულისა წიგნისა წამებათა განწესებასა“ S—407.

ზარ-ი შიში: „დაეცა მათ ზედა ზარი და შიში ფრიადი“ O, ნეემ. 6,16; „კელარი იგი შეიპყრა შიშმან და ზარმან ფრიადმან“ მ. ცხ. 494r. იხ. მოზარე, საზარელი, სიზარე, შეზარება.

ზარ-ი მწყობრი, გუნდი; ხალხი: „აჰა ესერა ზარი დიდი წარმოჴლიდა, და იტყოდეს წარმავალნი...“ მ. ცხ. 811v.

ზარაურთ-ი «ზედ-დასასხმელი საკელითა», ჯუბა: „მოჴდის ღმერთმან... ძოწეულები და ზარაურთები“ O,—„მოსპობს ღფილი... ზედ-დასასხმელთა საკელითა“ pb., ეს. 3,21.

ზარგანჴდილ-ი შეშინებული, შეძრწუნებული: „ზარგანჴდილ იქმნა შიშისაგან და მოკუდა“ მ. ცხ. 160v; „შიშით და ძრწოლით ზარგანჴდილნი თაყუანის-სცემენ“ მ. სწ. 106,28. იხ. განჴდილი (გარჴდა).

ზარდ იხ. ზრდა.

[ზარდლ-ი] იხ. დედაზარდლი.

[ზარება] იხ. დაზარება, შეზარება.

ზარის-ასაჴდელ-ი შესაშინებელი: „აღგიღსა მას შესაძრწუნებელსა და ზარის-ასაჴდელსა“ მ. სწ. 14,87.

ზარის-განჴდა: „შესწყდნის... ზარის-განჴდანი ჭორცთანი“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 109,15. იხ. განჴდა.

ზარის-განჴდომა შეშინება, შეკრთომა: „ზარი განჴდა შიშითა“ ხაჭ. მოც. 10,4; „არცა ზარი განჴდეს, არცა... ეშინოდის, არცა იბრძოდის, არცა დაინთქას“ ფლკტ. 135,2; „ზარსა განგუჴდის ჩუენ სიტყჳთა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 102,31. იხ. განჴდომა.

ზარის-დაცემა შეშინება: „ზარი დამეცის შიშისაჲ“ მ. ცხ. 202v. იხ. დაცემა.

ზარის-საჴდელ-ი: „არა არს მას შინა კაცი ზარის-საჴდელ“ Alh.—11,200r. იხ. საჴდელი.

ზარმაც-ი მედგარი: „მ ზარმაც, ვიდრემდის მდებარე ხარ, ანუ ოდეს ასდგე ძილისაგან?“ A—02,167.

ზარნასოვ-ი «სოვი», სვავი; vultur: „არა შჳამნეთ... სოვი და ძერჭორი“ G,—„არა შჳამოთ... ზარნასოვი, ძერჭორი“ O, ლევიტ. 11,14.

ზარტეხილ-ი შემკრთალი: „ზარტეხილ იქმნის სელი იგი, რაჟამს გიხილის შენ“ მ. სწ. 220,14. იხ. ტეხილი (ტეხა).

ზარხუ: „(ხატი)... თეთროანად დახატული, ზარხუდ მოჰედილი“ წყაროსთ. ოთხთ.-ხანდერძი.

ზარ-ჴდა შეშინება, შეძრწუნება: „ზარ-ჴდიდა მსახურთა თჳსთა“ ფლკტ. 145,81. იხ. ჴდა.

ზატიკ-ი «ენება», «პასექი, დღესასწაული ჰურიათაჲ», მსხვერპლი: „ზატიკი (ენებაჲ DE) ყოფად არს“ მთ. 26,2; „მახლობელ იყო ზატიკი იგი ჰურიათაჲ“ C,—„იყო მახლობელ პასექი, დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ“ ი. 11,55; „ყო იოსია მეფემან ზატიკი იგი უფლისაჲ იერუსალჵმს“ O, I ეზრა 1,1; „ყუეს ზატიკი იგი ბალარჯობისაჲ ჴუდ დღე“ O, I ეზრა 7,14; „შემდგომად ზატიკისა აღიყუანოს იგი“ ხაჭ. მოც. 18,4; „ზატიკად ჩუენდა დაიკლა ქრისტე“ I კორ. 5,7; „დაიკლა ზატიკად ჩუენდა კრავი იგი ღმრთისაჲ“ მ. სწ. 218,25. იხ. ზატიკობა.

ზატიკობა დღესასწაულობა: „ამიერითგან ვზატიკობდეთ ნუ ცომითა მით ძუელითა“ I კორ. 5,8.

ზატიკობა პასექი, «მედღესასწაულენი»: „დღესასწაულსა ამას ზატიკობისასა ერთი პყრობილთაგანი განტევებად“ ანან. ებრ. 109,6; „განელო... ჴმითა ზატიკობისაჲთა“ C,—„განელო... ჴმითა მედღესასწაულეთაჲთა“ Ჭ, ფს. 41,5 იხ. ზატიკი.

ზაფხულ-ი «არე»: „აწ ლოს არნ ზაფხული“ DE,—„აწლოს არნ არე“ C, მთ. 24,32; „დღეთა მათ ზაფხულისათა“ O, ზირ. 24,32. იხ. ზაფხულის, საზაფხულო.

ზაფხულის ზაფხულს: „განჴმზადიან ზაფხულის საზრდელი“ O, იგ. სოლ. 30,25; „ზაფხულის-მჳა ანუ ხილისა მოკლებასა იყოს (აღდგომაჲ)?“ კ. იერ.-აღდგომ. 150,1; „ვანიმზადის საზრდელი ზაფხულის“ O, იგ. სოლ. 6,8; „ზაფხულის და ზამთრის იყოს ესრე“ O, ზაქ. 14,8. იხ. ზაფხული.

ზაქო ეზო: „აჰა ესერა სახე... ზაქოჲ ჭორებისაჲ და საუნჯეთა მათ შინაგანთა“ M, I 57ტ. 28,20.

ზახება «ჴმა-ყოფა», ძახება, ყვირილი, ღმუილი: „მოვალს... ზ ა ხ ე ბ ა დ და მისლვად ზედა მტერთა თჳსთა“ O,—„ჴმა-ყო ს მტერთა მისთა ზედა“ G,ეს. 42,12; „მტერთა შენთა ი ზ ა ხ ე ს“ ფს. 82,3; „მეფემ, რომელი ი ზ ა ხ ე ბ ნ თესლთა ზედა“ O, იგ. სოლ. 30,31; „ვითარცა ლომი ი ზ ა ხ ე ბ დ ეს“ O, ოვსე 11,10; „ჴმაჲ ზახებისაჲ ღმთაჲ“ O, ზაქ. 11,3; „ჴმისაგან ზ ა ხ ე ბ ი ს ა მისისა (განრყუნა ქუეყანაჲ)“ O, ეზეკ. 10,7. იხ. აღზახება, ზახილი.

[ზახვა] იხ. აღზახვა(-ლი); აღძახვა(-ილი), მოზახული.

ზახილ-ი «ბრდღუენა»: „მის ზედა ი ზ ა ხ დ ეს ლომნი“ pb.,—“მის ზედა ი ბ რ დ ღ უ ე ნ დ ეს ლომნი“ O, იერემ. 2,15. იხ. აღზახება, დაზახება, ზახება.

ზე «ზესკნელს», ზევით; «ზედა», «ზენა»: „უფალი, ღმერთი თქუენი, ღმერთი არს ცათა შინა, ზ ე (ზ ე ს კ ნ ე ლ ს M)“ G, იხუ ნ. 2,11; „სელი ძეთა კაცთაჲ, უკუეთე აღვალს იგი ზ ე“ O, ეკლ. 3,21; „იყოვინმე ზ ე და ჩამოიჭრა ქ უ ე“ Sin.—11, 314v; „საწყაული... ზ ე (ზ ე დ ა) გარდათხეული“ ლ. 6,38; „ზ ე თგან ვიდრე ქუედმდე“ DE,—„ზ ე ნ აჲ თგან ვიდრე მიქუენამდე“ C, მთ. 27,51. იხ. ზესთა, ზეშთა, ზესკნელი.

ზე დროს: „აბიათარ მღდელთ-მოძღურისა ზ ე“ მრ. 2,26; „ელისეს ზ ე“ არსტ. 60,20.

ზე აღდგომა წამოდგომა: „ზ ე ა ღ დ გ ა სოლომონ მეფემ“ III მფ. 2,19; „ზ ე ა ღ დ გ ა“ იზტ. 119,18; „არა ჰნებავნ ზ ე ა ღ დ გ ო მ ა ჲ“ მ. სწ. 235,1. იხ. აღდგომა.

ზე აღებულ-ი ღია: „სამარე ზ ე ა ღ ე ბ უ ლ არს ჴორკი მათი“ ფს. 5,10. იხ. აღება.

ზებინ-ი: „შეირტყა წელთა მისთა საბელი დანაკის-კუდისა რტოჲსაჲ, რომელ არს ზ ე ბ ი ნ ი ს ა ჲ“ Sin.—11,111v.

ზე გარდათხეულ-ი გადადენილი: „საწყაულ... ზ ე (ზ ე დ ა DE) გ ა რ დ ა თ ხ ე უ ლ ი“ ლ. 6,38. იხ. გარდათხეული.

ზეგარდამო «მეორედ», «ზესკნელი», ზეციდან, ზემოთგან: „არა თუ ვინ იშვეს ზ ე გ ა რ დ ა მ ო, ვერ შეივიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა“ C,—„უკუეთუ ვინმე არა იშვეს მ ე ო რ ე დ, ვერ ჴელ-ეწიფების ხილვად სასუფეველი ღმრთისაჲ“ ი. 3,3; „მოუწოდოს ზეცასა ზ ე გ ა რ დ ა მ ო“ Q,—„მოუწოდოს ცათა ზ ე ს კ ნ ე ლ“ C, ფს. 49,4; „მომმადლე მე ზ ე გ ა რ დ ა მ ო წარწყმედული ჩემგან ნათელი“ ფლკტ. 138,23; „აღასრულნა ყოველნი მცნებანი, რომელი ებრძანა მას ზ ე გ ა რ დ ა მ ო“ მ. სწ. 208,10. იხ. გარდამო.

ზეგარდამო (ხს.) ზემო,ზეციერი: „ხოლო ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ჲ იგი სიბრძნე პირველად სიწმიდე არს, მერმე მშჳდობაჲ“ იაკ. 3,17; „მოეცემიან კაცთა ნიჭნი იგი ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ნი, რომელსამე სიტყუაჲ...“ მ. სწ. 310,7. იხ. გარდამო.

ზეგარდამომავალ-ი ზემოდან მომავალი: „ზ ე გ ა რ დ ა მ ო მ ა ვ ა ლ ი იგი ყოველთა ზედა არს“ ი. 3,31. იხ. მავალი.

ზეგარდამომმცემელ-ი ზეცით მომცემელი: „იყავნ ზ ე გ ა რ დ ა მ ო მ ო მ ც ე მ ე ლ ი ს ა გ ა ნ“ მსკ. 61,15. იხ. მომცემელი.

ზეგარდამოსატევებელ-ი «ზეგარდამოსაქანელი», ჩანჩქერი: „უფსკრულმან უფსკრულსა ხადა ჴმითა ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ს ა ტ ე ვ ე ბ ე ლ თ ა მისთაჲთა“ Q,—„უფსკრული უფსკრულსა ხადის ჴმითა ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ს ა ქ ა ნ ე ლ თ ა შენთაჲთა“ Q, ფს. 14,8. იხ. სატევებელი (ტევება).

ზეგარდამოსაქანელ-ი «ზეგარდამოსატევებელი», ჩანჩქერი: „უფსკრული უფსკრულსა ხადის ჴმითა ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ს ა ქ ა ნ ე ლ თ ა შენთაჲთა“ Q,—„უფსკრულმან უფსკრულსა ხადა ჴმითა ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ს ა ტ ე ვ ე ბ ე ლ თ ა მისთაჲთა“ Q, ფს. 41,8. იხ. საქანელი.

ზეგარდამოსრულ-ი ზევიდან მოსული: „არა არს სიბრძნე ზ ე გ ა რ დ ა მ ო ს რ უ ლ ი, არამედ ქუეყანისაჲ“ იაკ. 3,15. იხ. სრული (სლვა).

ზეგე ზეგ, მესამე დღეს: „ზ ე გ ე აღესრულები“ ლ. 13, 32; „ჯერ-არს ჩემდა... ზ ე გ ე წარსლვად“ ლ. 13,33.

ზედა «ქუეთა», ზე: „ყოველთა ზ ე დ ა არს“ DE,—„ყოველთა ქ უ ე თ ა არს“ C, ი. 3,31; „აღვიდე ზ ე დ ა ღრუბელთა“ I, ეს. 14,14; „აღეჴედ ზ ე დ ა ზღუდესა მას ნაღუარეული კერძოსა ღამე“ O, ნეემ. 2,15; „იწყო სწავლად ზღუს კიდესა ზ ე დ ა“ მრ. 4,1; „პოვნეს ოგინი ზღუასა მას ზ ე დ ა დაბანაკებელნი“ გამოსლ. 14,9*. იხ. ზედაჲთ, ზედაჲთ-კერძო, ზედაჲს-ზედა, ნაფურცლის-ზედა.

ზედა-აღდგომა ამბობება: „ზ ე დ ა-ა ღ დ გ ო მ ა ს ა თანა უფლისასა“ G, რიცხ. 20,9. იხ. აღდგომა.

ზედა-აც იხ. ზედა-დება.

ზედა-გარდათხეულ-ი აღსავსე, გადმომდინარე: „საწყაული... ზ ე დ ა (ზ ე C) გ ა რ დ ა თ ხ ე უ ლ ი“ ლ. 6,38. იხ. გარდათხეული.

ზედა-გარდაჴდომა გადასვლა: „ღელვანი შენნი მე ზ ე დ ა-გ ა რ დ ა მ ჴ დ ეს“ ფს. 41,8. იხ. გარდაჴდომა.

ზედა-დადგინება დაყენება: „ზ ე დ ა-დ ა ა დ გ ი ნ ე ნ ლ ე ვიტელნი კარავსა ზედა“ G, რიცხ. 1,50. იხ. დადგინება.

ზედა-დართვა «შემატება», დამატება: „ზ ე დ ა დ ა გ ე რ თ ო ს თქუენ“ DE,—„შ ე გ ე მ ა ტ ო ს თქუენ“ C, მრ. 4,24. იხ. დართვა.

ზედა-დაცემულ-ი დაქცეული, დამხობილი: „სადა ზ ე დ ა-დ ა ც ე მ უ ლ იყო სახლი იგი შინამყოფთა მათ“ ფლკტ. 158,32. იხ. დაცემული (დაცემა).

ზედა-დაწერილ-ი «ზედაწერილი», წარწერა: „ვისი არს ხატი ესე ანუ ზ ე დ ა-დ ა წ ე რ ი ლ ი?“ C,—„ვისი არს ხატი ესე და ზ ე დ ა-წ ე რ ი ლ ი?“ DE, მრ. 12,16. იხ. დაწერილი.

ზედა-დგომა თავზე დგომა: „რომელი-იგი ზ ე დ ა-ა დ გ ა მომკალთა მათ“ O,—„ზ ე დ ა-მ დ გ ო მ მ ა ნ“ G, რუთ 2,6; „ესოდენ დაჭირებულთა მათ ზ ე დ ა-ა დ გ ე ბ ი ნ“ მრთ. A, ანტ. დ. 34. „იწყეს ზედა-დგომად და ზრუნვიდეს საქმისა მისთჳს“ I, I ეზრა 7,2. იხ. დგომა.

ზედა-დება კისრება, ზედ დება, ზედ დგომა: „უნებელი ზ ე დ ა-მ ა ც მისლვად და ხილვად“ ლ. 14,18; „მასცა ზ ე დ ა-ა ც უძლურებაჲ“ ჰებრ. 5,2. იხ. დება.

ზედა-კერძო: „აჰა ესერა ჴმაჲ ზ ე დ ა-კ ე რ ძ ო“ O, ეზეკ. 1,25; „აღვიღე ნაყოფი მისი ზ ე დ ა-კ ე რ ძ ო“ O, ამოს 2,9; „ზ ე დ ა-კ ე რ ძ ო მისა იყო სასწაული ჯუარისაჲ და ქუე-კ ე რ ძ ო ლახუარი“ Sin.—11,307r. იხ. კერძო.

ზედა-მაც იხ. ზედა-დება.

ზედა-მდგომელ-ი, ზედა-მდგომ-ი «დადგინებული»: „ჰრქუა... ზ ე დ ა-მ დ გ ო მ ე ლ ს ა მას მომკალთასა“ M,—„ჰრქუა... ზ ე დ ა-მ დ გ ო მ ს ა მომკალთასა“ G, რუთ 2,5;

* წყაროში ეს ფრაზა სხვაგვარადაა (რედ.).

„ზედა-მდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი“ M, I 57ბ. 27,31; „ზედა-მდგომელ ექმო ქალაქსა მას“ I, ეზ. 87,35; „ვინ ჩენ ზედა-მდგომელ სახლსა შინა უფლისასა“ I, ეერემ. 28,26; „საკლავისი ერთი ზედა-მდგომელ ი მოღუწეთა მათ კაცთაჲ“ O, IV მფ. 25,19; „აღვადგინო სახლსა ჩემსა ზედა-მდგომელი“ O, ზაქ. 8,6; „დაადგინნა მათ ზედა ზედა-მდგომელნი საქმისანი“ O, ჯამოხლ. 1,12; „მოვიდეს მოსესა ყოველნი ზედა-მდგომელნი დაასის-თავთა“ pb.,—„მოეწყდეს მოსეს ყოველნი დადგინებულნი ათასის-თაებად“ G, რიცხ. 31,48. იხ. მდგომელი, მდგომი.

ზედამდგომელობა «ქათალიკოზობა», «მაგისტრუთჳნი», ზედამდგომლობა: „ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდების მაგისტრუთჳნი და ქათალიკოზობაჲ“ მრთ. C, საკლ. უწყ. 1221. იხ. მდგომელობა; შდრ. ქათალიკოსობა.

ზედა-მიდგომა მისვლა: „ზედა-მიიდგა და პრქუა“ ლ. 10,40. იხ. მიდგომა.

ზედა-მიხლვა შეტევა, ზედმისვლა, «მიმართება»: „ჩემი ზედა-მიხლვაჲ ეგვპტელთაჲ“ O, II მფ. 6,19; „ზედა-მიხლვა და ღალდებაჲ“ O, ოხ 39,25; „ზედა-მიხლვაჲ დაიმარხა ძლუად“ O,—„მიმართებაჲ მისი დაიცვა სძლუელად“ G, ამოს 1,11; „მათ ზედა მივჰფინო, ვითარცა წყალი, ზედა-მიხლვაჲ ჩემი“ O,—„მათ ზედა მივჰფინო, ვითარცა წყალი, მიმართებანი ჩემნი“ G, ოსე 5,10. იხ. მისლვა.

ზედა-მიწევნა შეგნება, შეტყობინება: „ზედა-მიწიე ბრძანებასა კჳრის მეფისასა“ I ეზრა 8,21; „ზედა-მიწიეს“ არხტ. 62,8.

ზედა-მიწევნა სიბრძნე: „ზედა-მიწევნანი ვიცნეთ მე“ O, ეკლ. 1,17. იხ. მიწევნა.

ზედა-მიწევნით ზედმიწევნით, ჭეშმარიტად: „ზედა-მიწევნით მეცნიერ ვართ“ ბ. ცხ. 230V; „ეცუეთე ზედა-მიწევნით არა იცოდან, ყოლადვე არა იკადრონ მოკსენებად“ ა.-ე. 38,18. იხ. მიწევნით.

ზედ[ა]-მიხედვა «მოძიება»: „მენ დაჯდეს, ვიდრე არა ზედა-მიჰხედო მას“ pb.,—„მენ დაჯდეს, ვიდრემდის მოეძიო იგი“ O, ეერემ. 36,3. იხ. მიხედვა.

ზედა-მიხილვა: „ზედა-მიიხილოს უფალმან ღმერთმან... სამწყსოსა მისსა“ pb.,—„მოხედეა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა“ O, ზაქ. 10,3. იხ. მიხილვა.

ზედა-მიჯდომა «ზედა-მოჯდომა», თავდასხმა, მიმართება: „ზედა-მიეჯდეს მას მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ DE,—„ზედა-მოეჯდეს მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ C, ლ. 20,1; „ზედა-მიეჯდეს სახლსა ათასონისსა“ საქ. მოც. 17,6; „ზედა-მიეჯდეს ყოველნი ჰერიანი ერთბამად პაულეს“ საქ. მოც. 18,12. იხ. მიჯდომა.

ზედა-მოდგომა მოწევნა, მოსვლა: „ორ კაც ზედა-მოიდგეს წინა სამოსლითი ელვარითა“ ლ. 24,4. იხ. მოდგომა.

ზედა-მოსლვა შეტევება, მიმართება: „ზედა-მოეცემოდეს კოსტანტინეს“ ქ. ფერ.-გამოხ. ჯუარ. 237,15.

ზედა-მოსლვა რბევა, მიტევება, «მომართება»: „არა გეწინდის ჩენ... არცა ზედა-მოსლვაჲ ღმრთოთა მოწევნულისა“ O,—„არა შეიშინო... არცა მომართებასა არაწმიდათა შემოსრულისა“ pb., ეკ. ხოლ. 8,25. იხ. სლვა.

ზედა-მოხარულ «მოცხრომით»: „აღადგინეს შურის-გებაჲ ზედ[ა]-მოხარულ ყოლითა სულითა“ pb.,—„აღადგინეს შურის-გებაჲ მოცხრომით გულითად“ O, ეზეკ. 25,15.

ზედა-მოჯდომა «ზედა-მიჯდომა», ზედ მოწევნა, ზედ მოსვლა, თავდასხმა: „ზედა-მოეჯდეს მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ C,—„ზედა-მიეჯდეს მას მღდელთ-მოძღუარნი იგი“ DE, ლ. 20,1; „უძლიერესი მისა ზედა-მოეჯდეს“ ლ. 11,23. იხ. მოჯდომა.

ზედა-მსტოვარ-ი, ზედ(ა)-მსტუარ-ი «მოლუაწე», ზედამხედველი: „ზეელ ზედ-მსტუარი მისი[ა]“ G,—„ზებულ—მოღუაწე მისი“ M, მსჯ. 9,28. იხ. მსტოვარი, მსტუარი.

ზედა-მჯდომელ-ი, ზედა-მჯდომ-ი მხედარი, ცხენზე მჯდომი: „ეკიცხევნ ცხენ ზედა და ზედა-მჯდომელსა“ M, ოხ 39,18; „ვითარცა ცხენი დაიმორჩილის ზედა-მჯდომელმან“ ბ. გან.-დაჯდ. 133,37; „კიცხ უმწყი... დასცემს ზედა-მჯდომელსა“ H—2351,238v. „გარდა-მოაგდო ზედა-მჯდომი იგი“ Sin.—11,397r. იხ. მჯდომელი.

ზედაჲთ ზემოდან: „ზედაჲთ ჩამოღმართ“ ბ. ცხ. 378V. იხ. ზედა.

ზედაჲთ-კერძო ზემო მხრიდან: „რომელ არს მას ზედა ზედაჲთ კერძო“ G, რიცხ. 4,25. იხ. ზედაჲთ.

ზედაჲს-ზედა ზედიზედ, ხშირად, მუდამ, «მოსწრაფედ»: „იმარხვენ ზედაჲს-ზედა“ ლ. 5,33; „პეტრე პრეკდა კარსა მას ზედაჲს-ზედა“ საქ. მოც. 12,16; „რომელი ზედაჲს-ზედა ფუცაენ“ O, ზარ. 33,11; „ცილსა ფუცვენ ზედაჲს-ზედა“ O,—„ფუცეიდენ მოსწრაფედ“ pb., ხიხრძ. ხოლ. 14,26. იხ. ზედა.

ზედაქორებ-ი ზემო სახლი; «ქორედები»: „სამოთხეელნი მათნი ზედაქორებისანი უგრეეე“ O,—„არდაბაგები, ქორედები უგრეთეე“ pb., ეზეკ. 42,6. იხ. ქორები (ქორი).

ზედა-შეჯდომა მიჯრა, მიმართება: „აღიხუნეს ჯრმალნი და ზედა-შეუჯდეს“ სნდ. 7,8. იხ. შეჯდომა.

ზედა-წარუწერელ-ი უსათაურო. ფხ. 2.*იხ. წარუწერელი.

ზედა-წერილ-ი «გარემოჲს-წერილი», «ზედა-დაწერილი», წარწერა: „ვისი არს ხატი ესე, ანუ ზედა-წერილი?“ DE,—„ვისი არს ესე ხატი და გარემოჲს-წერილი?“ C, მთ. 22,20; „ვისი არს ხატი ესე და ზედა-წერილი?“ DE,—„ვისი არს ხატი ესე ანუ ზედა-დაწერილი?“ C, მრ. 12,16. იხ. წერილი.

ზედა-ხედვა «ლუწა», მოელა: „რომელსა უფალი ღმერთი ზედა-ჰხედვეს მას მარადის“ G,—„რომელსა-იგი უფალი ღმერთი თჳთ ღუწოს“ M, II მჯ. 11,18. იხ. ხედვა.

ზედგომით ფეხზე, ზეზე: „ძილისა ხარჯი ზედგომით გარდაიჯადის“ არხტ. 62,16; „ზედგომით ჰპობაჲ“ ბ. ცხ. 110r. იხ. დგომა.

ზედ-დასასხმელი საკელითა «ზარაურთი», ჯუბა:

---

* წყარო ფინქრითაა მიწერილი (რედ.).

„მოსპობს უფალი... ზედ-დასასხმელთა საკელითა" pb.,—„მოეღოს ღმერთმან... ძოწეულება და ზარაურთები" O, ეს. 8,21. იხ. დასასხმელი.

ზედ-მიმწდომობა «უწყება», შეტყობა: „ზედ-ემიმწდომობ, ვითარმედ მოგცა ღმერთმან თქუენმან ქუეყანაჲ თქუენ" G,—„უწყი, რამეთუ თქუენ მოგცა უფალმან ქუეყანა" M, ისუ ნ. 2,9. იხ. [მიმწდომობა].

ზედ-მიწევნულობა «უწყება», ცოდნა: „ვერ ზედ-ემიწევნულობ, ვიდრე ვიდეს" G,—„არა უწყი, ვიდრე ვიდეს" M, ისუ ნ. 2,5. იხ. მიწევნულობა.

ზედ-მოსახსხმელი «მაშკი»: „გარე მოასხა მას ზედ-მოსასხმელი" G,—„მაშკსა" O,მსჯ. 4,16. იხ. მოსასხმელი.

ზედ-მოხილვა «გარდამოხილვა», «მიმომსტოერობა»: „იხილე, უფალო, და ზედ-მოიხილე" pb.,—„იხილე, უფალო, და გარდამოიხილე" O, გოდ. ერემ. 2,20; „ჰრელნი და სინიბნი გამოვიდეს და ზედ-მოიხილვიდეს გარე მოვლად" pb.,—„სხედნი იგი განვიდოდეს და მიმოიმსტოერობდეს მიმოსლვად" O, ზაქ. 6,7. იხ. ხილვა.

ზეზ-ი, ზეზ-ი «ბისონი», «ზეჰზი»: „იმოსებოდა ძოწეულითა და ზეზითა" C,—„იმოსებოდა ძოწეულითა დ ბისონითა" DE, ლ. 10,10; „კარაჲი იგი ჰქმნე ათუზოდად ზეზისაგან ძახილისა" O, გამოსლ. 26,1; „შარავანდად იყო ზეზისაჲ და ძოწეულისაჲ"O, ეხთ. 8,15; „ხუთი ზეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან" O,—„ხჯრი ზეჰზისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან" I, I ეზრა 8,6.

ზეზვა აღძერა, არევა, ზიდვა (გულისა): „მოეკსენის რაჲ, გული ეზეზვის (წამლისაგან სანაღლოჲსა)" ბ. ცხ. 49ვ.

ზეთ, ზეთგან იხ. ზსთ, ზსთგან.

ზეთ-ი: „არა აიღეს მათ თანა ზეთი" მთ. 25,3; „შენ გამოსწურო ზეთი და არა იცხო ზეთი" O, მიქ. 6,15; „ზეთი თავსა ჩემსა არა მცხე" ლ. 7,46; „აღმოვაცენო... ხე იგი ზეთისაჲ" I, ეს. 41,19; „იგულე სასანელე შენი და აღაგე იგი ზეთითა" ბ. სწ. 200,29. იხ. ზეთთაგანი, ზეთისხე, ნაზეთაჲი, საზეთე.

ზეთთაგან-ი ზეთის ხილი, olea: „ზეთი ზეთთაგანი—საწყაული ერთი" O, გამოსლ. 30,24.

ზეთის-ხე «ზეთის ხილი», olea: „მოეცხლნა... ვიდრე ვენაჳებად და ზეთის-ხეებადმდე" G,—„მოწყა... ვენაჳი და ზეთის-ხილები მათი" pb., მსჯ. 15,5; „მოგართუან შენ ზეთი ზეთის-ხისაჲ" G, ლევიტ. 24,2. იხ. ხე.

ზეთის-ხეოან-ი «ზეთის-ხილოვანი»: „ვენაჳოანთა და ზეთის-ხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგეს თქუენ" G,—„ვენაჳები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქუენ და სჭამთ" M, ისუ ნ. 24,13. იხ. ხე.

ზეთის-ხილ-ი «ზეთის-ხე», «ზეთის-ხილოვანი», olea: „მოიღეს... მთასა მას ზეთის-ხილთასა" მთ. 21,1; „ჰრქუეს ზეთის-ხესა: მეფობდ ჩუენ ზედა" G,—„ჰრქუეს ზეთის-ხილსა: იყავ მეფედ ჩუენ ზედა" pb., მსჯ. 9,9; „ვითარცა ზეთის-ხილი მსმოჲ" ფს. 51,10; „მოჰსპნენ ვენაჳნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთის-ხილოვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი" I, იერემ. 5,17. იხ. ხილოვანი.

ზეთის-ხილოვან-ი «ზეთის-ხეოანი», «ზეთის-ხილი»: „ვენაჳები და ზეთის-ხილოვანები, რომელ არა დაჰნერგეთ თქუენ და სჭამთ" M,—„ვენაჳოანთა და ზეთის-ხეოანთა, რომელნი არა დაჰნერგენით, შჭამთ" G, ისუ ნ. 24,13; „მოჰსპნენ ვენაჳნი თქუენნი და ლელოვანი თქუენი და ზეთის-ხილოვანი (ზეთის-ხილი O) თქუენი" I, იერემ. 5,17. იხ. ხილოვანი.

ზელა იხ. აზელა, დაზელა, შეზელა.

ზემო (ზს.) ზედა: „ბუტარ რომელ ძმაჲ ესწრობს და მოვალს—ქეემოჲ ანუ ზემოჲ" ბ. ცხ. 97ვ. იხ. უზემოესი.

ზემო, ზემოჲთ (ზზ.) ზევით: „იქმნეს იგინი ქეემო და არა ზემო" ბარ. 2,5; „რომელი ზემო არს უფროჲს ყოველთა სახელთა" ფლპ. 2,9; „ზემო კერძო იტყჳს" ბგბრ. 10,8. „ზემოჲთ მოკსენებულნი ყოველნი წმიდანი..." A—464,916.

ზემო-კერძო (ზზ.) ზედა მხარეს, ზემოთკენ: „აღ-რე-გუალე ზემო-კერძოს" ლ. 14,10; „მასვე ქუბათასა ზემო-კერძო წერილ არს" კ. ბერ.-ალდგ. 159,9. იხ. კერძო.

ზემო-კერძო (ზს.) ზევითა: „დადგა... საბანელსა მას ზემო-კერძოსა" I, ეს. 30,2. იხ. კერძო.

ზემორე (ზზ.) ზემოთ, ცოტა ზევით: „მომეკსენა მე სიტყუაჲ იგი, რომელი ვთქე ზემორე" ბ. ცხ. 62ვ. იხ. ორე.

ზემოწერილ-ი ზემოთ ნაწერი: „მიეთხრა მას ყოველი იგი ზემოწერილი" ბ. ცხ. 128ვ. იხ. წერილი.

ზემოკსენებულ-ი ზემოთ ნახსენები: „ხელეწიდა ზემოკსენებული იგი ბერი" ბ. ცხ. 150ვ. იხ. ჴსენებელი.

ზემო-ჯდომა «მჳნის-თაობა», წინა ადგილს ჯდომა; «პირველად-საჯდომელი»: „ეუღარს ზემო-ჯდომაჲ პერსა ზედა" DE,—„უუღარს მათ მჳნის-თაობაჲ ტაძრობასა" C, მთ. 23,6; „შეისწაევებდა, ვითარ-იგი ზემო-ჯდომასა ირჩეედეს" ლ. 14,7; „გიუღარს თქუენ ზემო-ჯდომაჲ შესაკრებელთა შორის და მოკითხვაჲ უბანთა ზედა" ლ. 11, 43; „რომელთა ჰნებავს... ზემო-ჯდომაჲ პერსა ზედა" ლ. 20,46; „რომელთა ჰნებავს... პირველად-საჯდომელსა შესაკრებელთა შინა" C,—„რომელთა ჰნებავს... ზემოჯდომაჲ კრებელსა შორის" DE, მრ. 12,39. იხ. ჯდომა.

ზემსხდომარე ზეითად (ცხენზე...) მჯდომი: „ზემსხდომარენი კარაულსა ზედა" G,—„რომელნი ზესხდეს კარაულთა" pb., მსჯ. 5,10. იხ. მსხდომარე.

ზენა «ზე»: „განიპო... ზენაჲთგან მიქეუნამდე" C,—„განიპო... ზეთგან, ვიდრე ქეუდმდე" DE, მთ. 27,51.

ზენაჲთ «ზენა», ზევიდან: „და დადგეს წუალნი, მთამომავალნი ზენაჲთ" G, ისუ ნ. 8,10*.

ზეჲთ იხ. ზსთ.

ზეპირით (ზზ.) ზეპირად: „ძველი და ახალი აღთქემაჲ დამისწაელიეს ზეპირით" ბ. ცხ. 269ვ. იხ. გაზეპირება.

ზეპურ-ი იხ. საზეპურო.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

[ზერგნა] იხ. დაზერგნა.

ზეთა, ზეშთა, ჳეუთა (ზზ.) უმაღლესი, ყველაზე მაღალი, უზემოესი; «ზედა»: „ვითარცა უპორცოჲ ზეშთა იქმნა ყოკლითერთ ჴორცითა" მ. ცხ. 175v; „ზეშთა ხელწიფისა თქუა" მ. ცხ. 147r; „ზეგარდამომავალი ყოველთა ჳეუთა არს" ი. 3,31; „შენ ზეშთა ეწყობი და იგი არს ქუეშე შენსა" მ. სწ. 22,15; „იყო შენ ზეშთა ყოველთა და არა ქუემო" M, II შჯ. 28,13; „ყოველთა ჳეუთა არს" C,—„ყოველთა ზედა არს" DE, ი. 3,31. იხ. ზე.

ზესთა, ზეშთა (ზს.) ზემო: „ოშვა რაჲ ბეთრონს ზეშთასა" წწტყ. 106. იხ. ზე. უზეშთაესი.

ზესკნელ «ზეგარდამო»: „მოქწოდოს ცათა ზესკნელ" C,—„მოქწოდოს ზეცასა ზეგარდამო" Q, ფს. 49,4; „დაბნელდნეს ცანი ზესკნელ" I, იერემ. 4,28. იხ.-სკნელი.

ზესკნელ-ი ზემოსართული; ზეციერი: „დაჰრთენ წყალთა ზედა ზესკნელნი მისნი" ფს. 103,3; „შემწეს ზესკნელსა შეუვედრებოდა" ოქრ.-მარხ. და იონა. 106,1; „ზესკნელსა მას სიძესა მოიხადოდა" ოქრ.-გურტ. 228, 13. იხ. -სკნელა, ზესკნელისაგანი, უზესკნელესი.

ზესკნელისაგან-ი «ზეცისაგანი»: „ზესკნელისა მისგანი ვარ" C,—„ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ" DE, ი. 8,23. იხ. ზესკნელი.

ზესკნელს «ზე»: „ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზე და ქუეყანასა ზედა ჭეშ" G.—„ღმერთი თქუენი ღმერთი არს ცათა შინა ზესკნელს და ქუეყანასა ზედა ჭეშმო" pb., იხე 6. 2,11; „აღმაღლდა დიდად შუენიერებაჲ შენი ზესკნელს ცათა" ფს. 8,2. იხ. ზესკნელ.

ზე-ხსდომა: „რომელნი-იგი ზე-ხსდეს ჰენებსა" ფს. 75,7; „ორნივე ზე-ხსდეს ცხენთა" მრთ. A, ანტ. დ. 84. იხ. სდომა.

ზეუკუნ: „შეჰქონან უკლოჭცევა ზეუკუნ" მრკ. 248. იხ. ღკნ.

ზე-ქუე ზევით და ქვევით: „ჰგონებდიან, თე ყოველივე ზე-ქუე იქცეის" A—02, 270.

ზე-ღებულ-ი «ურჩველი», დაუხურავი, თაფლია: „ყოველი ჭერჭელი ზე-ღებული, რაიდენი არა დაკრულ იყოს საკრველითა მას ზედა" G,—„ყოველი ჭერჭელი ურჩველი, რომელ არა იყოს შეკრული და სამკრველი მას ზედა" pb., რიცხ. 19,15. იხ. ღებული (ღება).

ზეშთა იხ. ზესთა.

ზეშთა-გრძელ-ი «ჰასაკ-გრძელი»: „კაცნი ზეშთა-გრძელნი" G,—„კაცნი ჰასაკ-გრძელნი არიან" pb., რიცხ. 12,33. იხ. გრძელი.

ზეშთამო «ჩრდილო»: „ზეშთამოსა ჭარსა ფიცხელსა" O,—„ჭარსა ჩრდილოსა ფიცხელსა" pb., იგ. ხოლ. 27, 16; „კერძან ზეშთამოჲან ალდგინის ღრეჲელი" O,—„კერი ჩრდილოჲსა აღდგეს ღრეჲელსა" pb., იგ. ხოლ. 25,25. იხ. შთამო.

ზეშთა-ჯდომა «წინა-ჯდომა»: „ჴყუარნ... ზეშთა-ჯდომაჲ შესაკრებელთა შინა" C,—„უყუარს... წინა-ჯდომაჲ შესაკრებელთა შორის" DE, მთ. 21,6. იხ. ჯდომა.

ზეშთ-გარდაცემა «გარდაცემა»: „ზეშთ-გარდაეცა წყალი თავსა ზედა ჩემსა" pb.,—„გარდაეცა წყალი თავსა ჩემსა" O, ფოდ. იერემ. 3,54. იხ. გარდაცემა.

ზეცა ცა: „ქმაჲ იყო ზეცით" მთ. 3,17; „უფალი, ზეცას არს საყდარი მისი" ფს. 10,4; „მიიწია ლოცვაჲ მათი სამკჳდრებელსა წმიდასა უფლისასა ზეცად" M, II ნეშტ. 30,27; „ანგელოზთა... აჰყუანდა იგი ზეცად" ნრს. 78,10.

ზეცისა, ზეცათა ზეციერი, ზემო: „სტრატიოტ ვარ ზეცისა მეუფისა" თეოდ. 552; „მამამან თქუენმან ზეცათამან" მთ. 6,32; „ყოველი მუნცა მოდრკეს ზეცათანი და ქუეყანისათანი" ფლპ. 2,10; „ზეცისასა ზრახვიდით" კოლ. 3,2. იხ. ცა.

ზეცისაგან-ი «ზესკნელისაგანი», ზეციერი: „ვითარცაიგი ზეცისაჲ, ეგრეცა ზეცისაგანისანი" I კორ. 15, 48; „ხოლო მე ზეცისაგანი ვარ" DE,—„მე ზესკნელისა მისგანი ვარ" ი. 8,23. იხ. ზეცა.

ზეწარ-ი მოსასხამი, ფილონი: „სუეტაჲთა ზეწართა მობლარდნილი" მარკ. 256v; „განჰმარტე ზეწარი შენი" მარკ. 253v; „აღეცვა ზეწარი მცირე და დაჰბურე ზედა მჳართა მისთა" მ. ცხ. 214r.

ზეხილულ-ი «აღსაშურველებული», «განცხადებული», ღია: „ზეხილულ იყუნეს თუალნი მისნი" Fr.,—„განცხადებულ არიან თუალნი მისნი" pb.,—„აღსაშურველებული თუალითა მისითა" G, რიცხ. 24,16. იხ. ხილვა.

ზე-ჯდომა ზეითად (ცხენზე) ჯდომა: „ზე-ზის იგი კარაულსა და კიცუსა ახალსა" ზაქ. 9,9; „ზე-ზის ვირსა" მთ. 21,5; „ზე-ჯდა იგი საკედარსა თჳსსა" O, II შჯ. 16,9. იხ. ჯდომა.

ზეჰზი «ზეზი»: „ხჭრი ზეჰ ეზისაჲ დაადგან და შარავანდი შეაბან" I,—„ხჭრი ზეზისაჲ დადგან და შარავანდი შეაბან" O, I ეზრა 3,6.

ზჳთ, ზეთ, ზედთ ზევით, ზევიდან: „იყო კუართი იგი უკერველ ზჳთ (ზეთ D) მოქსოვილ ყოველად" ი. 19,23; „შეიძრას ქუეყანაჲ ყოველით კერძოვე, ზედთ და ქუთ" მ. სწ. 23,6.

ზჳთგან «ზენაჲთგან», ზემოდან: „ზჳთგან ვიდრე ქუედმდე" DE,—„ზენაჲთგან ვიდრე მიქუენამდე" C, მთ. 27,51. იხ. ზე.

ზიარ-ი მოზიარე, მონაწილე, მეუღლე, «თანა-ზიარი»: „ნუმცა ზიარ ვარ მე განზრახვათა მათთა თანა" ფს. 140,4; „ესე ზიარ არს კაცისა უღმრთოჲსა" O,—„ესე თანა-ზიარ არს კაცისა არაწმიდისა" pb., იგ. ხოლ. 28,24; „სალმობათა მათ ხოლო ზიარ ხარ" ოქრ.-მარხ. და იონ. 100, 89; „ჩინებისა მის ზეცათაჲსა ზიარნო" ჰებრ. 3,1; „არს მეგობარი ზიარ ტაბლისა ოდენ" O, ზირ. 6,10; „არამცა ზიარ ვიყუენით მათ თანა სისხლსა მას წინაწარმეტყუელთასა" მთ. 23,30; „მნებავს მოხუეჭაჲ ზიარისაჲ და მოსულელებაჲ ვაჭრისაჲ" მ. სწ. 262,20.

ზიარება მოზიარეობა, შეზიარება, მონაწილეობა; ზიარება: «რომელმან მოიკითხოს, იგი ეზიარა საქმეთა მისთა ბოროტთა» II ი. 1,11; „მეზიარე სისხლსა" O, იგ. ხოლ. 1,11; „ნუ ვინ უცხოჲ გეზიარებინ შენ" O, იგ. ხოლ. 5,17; „იზიარნა სიხარულსა" გრ. ანქ.-შობ. 200, 24; „ეტკრთა წმიდაჲ ბარძიმი... და აზიარებდა ერსა" მ. ცხ. 61v. იხ. გზისა ზიარი, ზიარება, მოზიარე, უზიარებელი, ცხორებისა-ზიარი.

ზიარება, ზიარობა მონაწილეობა, თანასწორობა, ერთობა, ამხანაგობა; ზიარება: „რაჲთა თქუენცა ზი-

არებაჲ გაქუნდეს ჩუენ თანა" I ი. 1,3; „რაჲ ზიარებაჲ არს ნათლისა და ბნელისაჲ?" II კორ. 6,14; „სტყუეის მოუკასსა ეედრისათჳს, გინა ზიარებისათჳს" O, ლევიტ. 6,2; „რაჲ-მე ზიარებაჲ არს მგლისაჲ და კრაველისაჲ?" O, ზირ. 13,21; „არცა ზიარებისაგან წმიდათა სიდუმლოთაჲსა განაყუნებენ თაჳთა თჳსთა" ბ. ცხ. 41r.

ზიარებულ-ი შეზიარებული, მონაწილე: „არცა გზასა ზიარებულ არს მოქმედთა თანა უშჯულოებისათა" M, ითხ 84,8. იხ. ზიარი; შდრ. თანა-ზიარი, თანა-ზიარება.

ზიდვა ტკრთეა; გაზიდეა, გაწეეა: „არა ეზიდოს უღელი" G, II შჯ. 21, 8; „ანუ ზიდეიდეს-მცა ორნატსა შენსა ეელსა ზედა?" M, ითხ 80,10; „რომელმან არა ჰზიდა უღელსა მისსა" O, ზირ. 26,23. იხ. აღმოზიდვა, გამოზიდვა, განზიდვა, დაზიდვა, დამზიდვარი, მიზიდვა, მოზიდვა, წარზიდვა, წარმოზიდეა.

ზითევ-ი (ზითვისა) მზითევი, ქონება, «ენ-ფერნის»: „მისცა იგი ფარაო ზითვად ასულსა თჳსსა" pb.,—„მისცა იგი ფარაომან ენ-ფერნის (sic. φερνή ჩ=ზითევი) ასულსა თჳსსა" G, ითხ 6. 10,10; „წარგზავნეს რებეკა... და ზითევი მისი" O, დაბ. 24,59.

ზილ-ი კოლო: „მოუელინოს მათ ღმერთმან ზილი და ბზიკი ფესანგი" S—1141,511; „ეერ დამდგომ იქმნნეს იგინი წინაშე ბზიკისა და ზილისა" იქვე, 512.

ზმა «ქმნა», «ყოფა»: „რასა ჰზმენ" DE,—„რასა იქმან" C, ბრ. 2,24; „რასა ჰზიმთ" ლ. 6,2; „რაჲსა ზამ" M,—„რასა ჰყოფ" G, მსჯ. 16,3; „რასა-ეგე ჰზამ" O, ეზეკ. 12,9; „რასა ზემდ მთასა მას შინა" H—241,410; „რასა-მე ეზიდეთ ანუ რასა-მე განეზრახიდეთ?" Ath.—11,207v.

ზმანება ნახვა (სიზმრისა), ზმანებული «მხილველი»: „აღ-თუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ" G,—„უკუეთუ აღ-ვინმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი" M, II შჯ. 13,1. იხ. სიზმარი.

ზმარაგდიონ-ი, ზმარაიგდო ზურმუხტი; «ზამარაგდო», smaragdus: „დიდგნა საყდარნი ზმარაიგდოს სახედ ბრწყინვალედ" H—241,144. „ოქროჲთა ღესელსა შთასხემელი თუალი ზმარაგდიონი" O,—„შემკობითა შინა ოქროჲსაჲთა ბეკედი ზამარაგდოჲსა" pb., ზირ. 25,8 (32,8).

ზმნა გარჯა, შრომა, ცდილობა: „არაჲნი იზმნნა მას შინა ჭელნი" O, გოდ. ეერ. 4,0; „ურცხჳნოდ შეჲნებასა მისსა აზმნიდა" H—241,419.

ზმნა შეტყობა, ცნობა, გამორჩევა, «მისნობაჲ»: „ანუ არა ესე არს, რომლითა სუამნ უფალი ჩემი და იგი ზმნით იზმნიან მაგით?" O, დაბ. 44,5; „ნუცა იზმნით და ნუცა ქათმითა იზმნით" pb.,—„არა იზმნიდეთ, არცა მფრინველთა იმისნეიდეთ" G, ლევიტ. 19,26; „იმისნიდა და იზმნიდა და წამლობდა" M, II ნშტ. 33, 6; „დღეთა იზმნით და თთუეთა, ჟამთა და წელთა" გალატ. 4,10; „მრავალნი კაცთაგანნი იზმნიან ჴმასა მფრინველთასა" მ. სწ. 48,12.

ზმნა მოხიბლეა, კუდიანობა, მისნობა, წინასწარცნობა, მარჩიელობა; ცდა: „არა არს ზმნაჲ იაკობსა შორის, არცა მისნობაჲ ისრაჱლსა შორის" G, რიცხ. 23,23; „ზმნაჲ ზმნათაჲ ცოდეა არს" I,I შჯ. 16,23; „არა მოვიდეს სასუეველი ღმრთისაჲ ზმნით" ლ. 17,20; „არა დაემორჩილებოდეს ზმნასა მას" ბ. კგხ.-40-თჳს 117,89; „ზმნაჲ იყო ქცეყანასა მათსა" III შჯ. 14,24. იხ. [განზმნა](ული), ზმნობა, მზმნელი, შეზმნილი, ჰაეითა ზმნა, ჰაეის-ზმნა.

ზმნობა ნდომა, ცდილობა; ფიქრი, შეტყობა: „აზმნობდეს მოკლედ ჩემდა" ხაქ. მოც. 26,21; „რომელმან ბაეინსცა აზმნა შეეინებად" Č, ხაქ. მოც. 24,6; „ივი აზმნობდა შედგომად მოწაფეთა მათ მიმართ" ხაქ. მოც. 9,26; „აზმნობდეს იგინი ბითჳნიად კერძო წარსლვად" ხაქ. მოც. 16,7; „აზმნო უკუე ეპისკოპოსმან, ესმა რაჲ ესე" მ. ცხ. 415r; „ეითარცა აზმნეს მათ, ეითარმედ დამეძინა" მ. ცხ. 434r; „აზმნობნ დ.შრეტასა ალსა მას მჴურვალებისასა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 225,27.

ზმნობა მისნობა, წინასწარცნობა, «მისნეაჲ»: „არა წარეიდა ჩუენებისაებრ კითხვად ზმნობათა" რიცხ. 24,1; „ნუცა ჭათმითა იზმნით" pb.,—„არცა მფრინველთა იმისნეიდეთ" G, ლევიტ. 19,26. იხ. ზმნა.

ზმურ-ი, მურ-ი mirrha: „მე თჳთ მოვიდე მთასა მურისასა" O, ქება 4,6; „ჴელთა ჩემთა დასუწეთა (დასწეთა M) ზმური (მური M)" O, ქება 5,5; „მოიღო მური, შეზავებელი ჰალოდთურთ" ი. 19,39; „შეიყუარე... მური, შტახსი, კასიაჲ" ფს. 44,9; „ეითარცა მურმან რჩეულმან მიეფინე სულნელებაჲ ჩემი" O, ზირ. 24,21; „მოვისთელე მური ჩემი" კ. ეერ.-ალდგ. 159,35.

[ზმურდლ-ი] იხ. ზმურდლიანი.

ზმურდლიან-ი ეგზემიანი: „ყოველი ბაწი არა იყოს მის თანა, ბრმაჲ ანუ შემუსრვილი, ანუ ენაკუეთილი, ანუ ზმურდლიანი, ანუ მღიერიანი, ანუ მეფხაჭიანი" G, ლევიტ. 22, 22.

ზნე ცუდი ქცეეა: „უკუეთუ შეიცვალოს მაგან ზნე თჳსი და სიბოროტჱ" Sin.—6,88r. იხ. ზნოანი, ზნოანება.

ზნოან-ი ცუდი ქცეევისა: „იქმნა კარაული ივი ზნოანი უზნო" Sin.—6,85r; „ესე კარაული... ზნოანი არს და ხენეში" იქვე, 85v; „კარაული იგი ზნოანი აღბორგდა და გარდამოაგდო ეპიფანე" Sin.—6,86v.

ზნოანება საქციელი: „იყო ჯორი ივი... მანკიერი და მათ არ იცოდეს სიმედრე მისი და ზნოანებაჲ" ი.-ე. 48,27. იხ. ზნოანი.

ზოგ-ი «ნახევარი», «განწმახეერებული», «კერძო», ნაწილი, რომელიმე, ვინმე; წყეილი. უღელი: „მოვიდე შენ ეიდრე ზოგადმდე სამეუფოჲსა ჩემისა" მრ. 6,23; „ზოგნი იტყოდეს" ი. 10,21; „იყუნეს ზოგნი მახლობელად მთასა" M,—„იყუნეს ნახევარნი მახლობელ მთისა" G, ითხ 5. 8,33; „შეკრიბნა... ზოგისა ნათესაჲსა მანასესნი" M,—„მოეწოდა... კერძოსა ტომისსა მანასიჱ" G, ითხ 5. 22,1; „დაღითუ თთხოჲ ზოგი მეფობისა ჩემისაჲ" O, ესთ. 14,10; „იყო ზოგი ივი ნაწილი, რომელ განეიდეს ბრძოლად" pb.,—„იქმნა განნახეერებელი ნაწილი განსრულებაჲ ბრძოლად" G, რიცხ. 31,30; „მოიღო ზოგი რაოდენიმე" ხაქ. მოც. 5,2; „ზოგნი მხად დგენ ჭურეილადჲ ნეემ. 4,10; „აღუეიდოთ ზოგთა ამათ ჯორთაგანთა მიწაჲ ამის ჭეეყანისაჲ" O, IV შჯ. 3,17.

ზოგს რაჲ(მე) რამდენადმე, ნაწილობრივ, ცოტად თუ ბევრად: „არა მე შემაწუხა, არამედ ზოგს რაჲმე" II კორ. 2,5; „არა ზოგს რაჲ არს მაღლი ესე, არამედ სრულ არს ძლიერებაჲ" მრთ. A, კ. ეერ.-მარტკლ. 165.

იხ. განზოგება, განზოგებელი, ზო(ვ)გად, ზოგადი, ზოგადმეკლდარი, ზოგისაგანი, ზოგის-ზოგი, ზოგს-მგბარი, ნაზოგალი.

ზოგად, ზოვგად «ერთობლივ; საერთოდ: „ვერ შემძლებელ იყუნეს დამკვდრებად ზოგად"O. დან. 13,6; „რაბითდეს ორნივე ზოგად" DE,—„რაბითდეს ორნივე ერთად" C, ი. 20,4; „გამოვიდეს ორივე ზოგად"O, იქვ. 13,12; „კარი და დათ ზოგად ძოვდენ" I, ეს. 11,7; „აჭქნდა ყოველივე ზოგად" საქ. მოც. 2,14; „ყოველთავე ზოგად და თჳთოეულად კაცად-კაცადსა ფრიადი საფასე განუყვეს" ი.-ე. 22,14. იხ. ზოგი.

ზოგად-ი «ზოგისაგანი», ნაწილი; საერთო: „მისცა... ზოგადი ჭერჭერი სახლისა ეფლისაჲ" O,—„მისცა... ზოგისაგანი ჭერჭერისაჲ სახლისა ეფლისაჲ" I, დან. 1,2; „ყოფაჲ... სახლსა შინა ზოგადსა" O, იგ. ხოლ. 25,24; „გეწყუენდ შენ ზოგადი ოგი ყოფაჲ" ანდ.-ანატ. 222,14; „ზოგადი იყო მათი ყოველივე საზრდელი და სამოსელი" H—441,681. იხ. ზოგად.

[ზოგება] იხ. ზოგი.

ზოგი-მომკუდარ-ი ნახევრად მკვდარი: „დაცემულ იყო ზოგი-მომკუდარი" O, ხიბრძ. ხოლ. 15,17. იხ. მომკვდარი.

ზოგისაგან-ი «ზოგადი», ნაწილი: „მისცა ზოგისაგანი ჭერჭერისაჲ სახლისა ეფლისაჲ"I,—„მისცა... ზოგად ჭერჭერი სახლისა ეფლისაჲ" O, დან. 1,2. იხ. ზოგი.

ზოგის-ზოგი ნახევარი: „და თუ ზოგის-ზოგი-ღა ჩუენი მოირჩას" O, II მფ. 18,3. იხ. ზოგი.

ზოგს-მგბარ-ი ნახევრად მოხარშული: „ვითარცა-იგი მჰაკუნტელ ზოგს-მგბარი" I, ეს. 51,20. იხ. მგბარი.

ზოება იხ. ძოება.

ზოვგად იხ. ზოგად.

ზომ-ი ზომა, სახე; «მოხაზულება»; ოდენი: „ზომი მკრთისაჲ მის ჴელისაჲ" I, ნეემ. 3,19; „მიეძღუანა ზომი და მოაჴნია მსგავსებაჲ ქჳნელებისა მისისაჲ" O,—„წარავლინა... მსგავსება სამსჭუალოჲსა და მოხაზულება მისი და ყოველი ქჳნელება მისი" pb., IV მფ. 16,10. „არა ზომით მისცის ღმრთისმან სული" ი. 3,34; „ზომით ჰყუენ დღენი ჩემნი" ფს. 38,6; „უყუეთე უმეტეს ზომისა მოუზღუნე... განტყუდეს მშჳდი ესე" მ. ცხ. 232r; „ნუ-ცუდეს ეგეც მოვიპოოთ ზომი იგი და კანონი კეთილთაჲ" Sin. — 37,6v; „ზნა უყაჲთ... ზეთი იგიეც ზომი" O, II ეზრა 7,22; „ზომი სანოებაჲ იყოს ჩემი" პალ. 80,12; „ნუ ვინ მოჰგონჭვებს ზომად წერისათჳს" H — 2251,204r. იხ. ზომიერი.

[ზომა] იხ. განზომა, განუზომელი, მიზომა, მოზომა, საზომი, საზომელი, უზომი, უზომო, წილის-ზომი.

ზომი-ხაბელ-ი ბაწარი, მსხვილი თოკი: „უადვილეს ზომი-ხაბლისაჲ კერესნა ნემსისასა განსლვაჲ" მთ. 19, 24. იხ. სახელი.

ზომიერ-ი ნორმალური: „სწორდელა ზომიერი" მ. ცხ. 24r. იხ. ზომა.

ზორავარ-ი მხედართ-მთავარი: „შეიპყრა... ზორავარმან" ნრს. 77,19; „დაცემულ იყო ზორავარი" ერდ. 88,11.

ზორვა, ძორვა «მსახურება», მსხვერპლის მიტანა: „ანუ უზორეთ ღმერთთა" B, — „ანუ მსახურება ღმერთთა" A, სხსტ. 135,15; „რომელნი კერპთა უზორვენ" ფსკტ. 143,38; „უგებდენ ღმერთთა მრავლითა ძორვითა" Sin.—11,34v.

ზორვა «მსხუერპლი», «შეწირვა», «გება»: „შეკრბეს ზორვად ზორვასა" G,—„შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა" M, მსჯ. 10,23; „შეკრბეს ზორვად ზორვასა დიდსა დაგონისა ღმრთისა" G, — „შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა" M, მსჯ. 10,24; „არა თაყს-იდევს ზორვად" B,—„აიძულებდეს გებად ეშმაკთა" სხსტ. 124,15; „ზორვასა მას ბილწებისასა აღასრულებდეს" იშდ. 115,30.

ზორვილ-ი მსხვერპლი, შესაწირაი; «ნაზორევი»: „შესწირნე... ზორვილნი მათნი" O, IV მფ. 18,15; „ცხელთა, ზორვილთა მათთასა, შჳამდით" G,—„ცხელსა, ნაზორევსა მათთასა, სჭამდით" II მჯ. 32,38. იხ. დაზორვა, ნაზორევი, საზორველი.

ზოსტერ-ი ქამარი, სარტყელი: „ზოსტერისა წილ საბელი შეირტყა" I, ეს. 8,24; „და-ნეიცწყოს სძალმან... მკრდისა სამკაული ზოსტერი თჳსი" I, იერემ. 2,32.

ზრახება სწავლება, რჩევა: „რომელმან აზრახა პურიათა" C, ი. 18,14; „აზრახებდა მათ, თუ ვითარ რაჲ სახით განფხურას თესლი" მრთ. E, 258v; „ოდეს ამას ესვეითარსა გაზრახებდეს..." მ. სწ. 19,35; „აზრახებ უმჯობესსა" მ. ცხ. 138r. „არა ისმინე ზრახებისა ჩემისაჲ" M, II 67ტ. 25,16; „ვიკმნი ზრახებისაგან შენისა" მ. ცხ. 270v; „არა მიეცრიდეთ ზრახებათა მისთა ბოროტთა" მ. სწ. 275,4. იხ. გა(ნ)ზრახება, მაზრახებელი, საზრახავი, შეზრახება.

ზრახვა, ძრახვა ფიქრი, ბჭობა, მოთათბირება, მოსაზრება, «განზრახვა», უბნობა, ლაპარაკი, წარმოთქმა; შეთხზვა, მოგონება: „ზრახვიდეს ურთიერთას" C,—„განიზრახვიდეს ურთიერთას" DE, ლ. 6,11; „სიცრუესა ზრახავნ ენაჲ მისი" ფს. 51,4; „მსგავს არს იგი მეძავსა, რომელი სხუასა ზრახავნ, და სხუასა უწამწამებს" მ. სწ. 00,23; „მრავალ ჟამ ზრახ ე იდა" საქ. მოც. 20,11; „იზრახა ფარულად განტეეებაჲ მისი" მთ. 1,19; „იზრახეს ზრახვაჲ ბოროტი შენთჳს" I, ეს. 7,5; „ღრმასა ზრახვასა ჰზრახავთ" I, ეს. 31,2; „ზრახვიდეს მოკლად მისა" ხაქ. მოც. 0,29; „ვითარ იგი ამას ზრახვიდა ოდენ" მთ. 1,20; „ნუ ჰზრახავ მეგობრისა შენისათჳს ძჳრსა" O, იგ. ხოლ. 8,29; „გული, რომელი ზრახავნ გულის-სიტყუათა ბოროტთა" O, იგ. ხოლ. 6,18; „რაჟამს განგჳეშორის, ძჳრსა უზრახვიდით" მ. სწ. 20,9.

ზრახვა აზრი, ფიქრი; ზრუნვა; «განზრახვა», რჩევა; ახსნა-განმარტება: „ვითარ გულისჴმა-ყო... ზრახვაჲ ივი" მთ. 0,4; „იცნოდა გულის-ზრახვანი მათნი" ლ. 9, 47; „მან იცის ყოველნი ძრახვანი ჩუენნი" Sin.—11,5r. „ღრმა არიან ზრახვანი შენნი" ფს. 91,6; „რომელი ზრახვაჲ ჰზრახოთ, განაქარეოს ღმერთმან" O, ეს. 8,9; „ჴორცთა ზრახვასა ნუ ჰყოფთ გულის-სათქუმელ" მრთმ.

10,15; „ზრახვაჲ (განზრახვაჲ G) ჩემი სათნო გყოფენ შენ“ O, დაბ. 4,24; „რომელნი იდუმალ ზრახვასა ჰყოფენ“ O,—„რომელნი ფარულსა განზრახვასა ჰყოფენ“ G, ეს. 29,15; „ჩუენებაჲ იხილა ნაბუქოდონოსორ და ზრახვაჲ იგი ჰკითხა ქალდეველთა“ აპ. რომ.-ქრონ. 288,19.

ზრახვით (ზზ.) საიდუმლოდ: „ზრახვით უთხრობდა“ იპ. რომ.-ქურთხ. 9ოხ. 116,2.

ზრახულ-ი დალაპარაკებული: „არცა ვინ სადა ზრახულ არს მისდა ერთგულებით“; ბალ. 46,16. იხ. განზრახვა, გა(ნ)მზრახი, გა(ნ)მზრახველი, განუზრახველად, გულის-ზრახვა, ერთზრახვა, ზრახვით თანა-ზრახვა, მართლგანმზრახველი, მზრახი, მზრახველი, მზრახვალობა, მთავარმზრახვალთაგანი, მომზრახი, ძრის-ზრახვა.

ზრდა «ფუფუნება», ქმნა, კეება; აღზრდა: „ვითარცა-იგი მზრდელი რაჲ ზრდიდ თჳსთა შვილთა“ Q,—„ვითარცა მზრდელი რაჲ ჰფუფუნებ თჳსთა შვილთა“ I თს. 2,7; „ზრდის მათ“ მთ. 6,26; „ზრდიდა მათ პურითა და წყლითა“ III მფ. 18,4; „ეზარდებოდე მე მაგის რომიკისაგან და არასადა განვძლი“ ვარ. 608; „როჲელნი იზარდებიან საშვლითა უღმრთოებისაჲთა“ M, იგ. სოლ. 4,17; „ჰზრდიდ და ჰფუფუნებ მას“ ეფეს. 5,29; „სიჰაბუკითგან ჩემით ვზრდი მათ“ M, ოთ 61,16. „მოიკსენე... სულიერი იგი ზრდაჲ“ რიფს. 172,27. იხ. აღზრდა, განზრდა, მზარდელი, მზარდული, მზრდელი, მოზარდი, მოზარდობა, მოზარდული, საზრდელი.

ზრდილება აღზრდა: „მოიკსენე, შვილო, ზრდილებაჲ იგი, რომელ ჩემგან მიიღე“ მ. ცხ. 422r. იხ. ზრდა, შინა-ზრდილობა.

ზრჩენა გაღიზიანება, აგულიანება, გალაღება; «განრისხება»: „რაჲსა გაზრჩენს შენ უკეთურებაჲ შენი?“ O, IV მფ. 14,10; „იძიენ დედანი, რაჲთა აზრჩენდენ მას“ ბალ. 128,35; „რომელი აზრჩენდეს სიტყუასა, იგი ვერ ცხონდეს“ O,—„რომელიცა განარისხებს სიტყუასა, არა ცხონდეს“ pb., იგ. სოლ. 19,7; „ნუ გაზრჩენ“ O, IV მფ. 18,20.

ზრჩენა წინაალმდეგობა, ურჩობა: „მისთჳნ... შიში სიკუდილისაჲ, მტერობაჲ, ზრჩენაჲ“ O, ზარ. 40,4.

ზრჩენად-ი გამაღიზიანებელი, ამაგულიანებელი: „უკუეთუ ვიდრე არა ზრჩენადი იგი გულის-თქუმაჲ მათ ბრძოლიდ იყო“ ოქრ.-ზარხ. და ოთ. 101,34. იხ. ზრჩენა, აღზრჩენა, ზრჩენადი, მაზრჩენელი.

ზრჩინება «მკდომობა», წინაალმდეგობა, ურჩობა: „მე უწყი ზრჩინებაჲ ეგე თქუენი“ M,—„მე უწყი მკდომობაჲ შენი“ G, II მჯ. 21,27; „როჲელნი სავსე იყუნეს ზრჩინებითა“ თეკლა 100,1. იხ. მაზრჩინებელი; შდრ. ზრჩენა.

ზრჩოლა «ძრწოლა», ცახცახი: „შეიცდა ზრჩოლაჲ ძუალთა ჩემთა“ O,—„შეიცდა ძრწოლაჲ ძუალთა ჩემთა“ G, ამბ. 9,10.

ზრიობა იხ. შეზრიობა.

ზროხა, ძროხა საქონელი, ნახირი, ხარი, დეკეული, ხბო, ძროხა: „ფრდიდეს ზროხასა და ცხოვარსა და ტრედსა“ DE, ი. 2,14; „მოასხა აბრაჰამ ცხოვარი და ზროხაჲ“ O, დაბ. 21,27; „აკურთხნეს... ზროხანი სამროწლისა შენისანი და არეები ცხოვართა შენთა“ M, II მჯ. 7,13; „ბრძანა ცემაჲ მისი ძარღჳთა ძროხისაჲთა ჴმელითა“ Sin.—11,26ბv; „აკურთხეულ იყუნენ... მროწეულნი ზროხათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი“ M, II მჯ. 28,4; „შეეცნიცა შენ წინაშე თიესა ვითარცა ზროხანი კამენ“ M, ოთ 40,10; „განზარდოს კაცთან დიაკეული ზროხათაჲ“ I, ეს. 7,21; „მიგეც შენ ფუნაჲ ზროხათაჲ სყორისა წილ კაცობრივისა“ I, ეზეკ. 4,15; „მოიბან ზუარაკი ერთი ზროხათაგან“ G, რიცხ. 8,8; „მომცენით ჩუენ აქა ორნი ზროხანი“ III მფ. 18,23; „მიუძღუანა... ზროხაჲ ორმოცი და კუროჲ ათი“ O, დაბ. 32, 16; „ქმნეს კუალად სახლები ტყეთაგან ზროხათაჲსა“ H—241,48. იხ: საზროხე.

ზრუნვა «ჭირვება», ურვა წუხილი: „არას ზრუნაჲ არაჲსთჳს“ DE,—„არაჲ გჭირს არაჲსთჳს“ C, მთ. 22,16; „ჰზრუნაჲ და შფოთ ხარ მრაჲლისათჳს“ ლ. 10,41; „ერთიერთისათჳს ზრუნვიდენ ასონი“ I კორ. 12,25; „განვისუენო და არღარა ვზრუნვიდე“ O, ეზეკ. 16,42;

ზრუნვა «გულის-სიტყუა», «შეზრუნება», შფოთი, აღძერა, ურვა, წუხილი, გარჯა, ღვაწლი, «მიმოტაცება», «მწუხარება»: „იწყო ზრუნვად და ურვად“ C, „იწყო მწუხარებად და ურვად“ DE, მთ. 20,37;„ხილვად მიმოტაცებისა და ზრუნვისა, რომელი ქმნულ არს ქუეყანასა ზედა“ ეკლ. 8,16; „მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ (გულის-სიტყუაჲ T) შენი“ ფს. 54,23; „არა მცირედ რაჲ ზრუნვაჲ (შეზრუნებაჲ Q) იყო ერისა კაცთაჲ მათ“ ბაჭ. მოც. 12,18; „ზრუნვათაგან და სიმდიდრისა და გემოთაგან ამის სოფლისათა ელუნედ“ ლ. 8,14; „ზრუნვამან ჯორციელებისამან შეგიპყრა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 312; „სწავლულებისა ზრუნვაჲ სიყუარულე არს“ O, ხიხრძ. სოლ. 8,19; „არცა ზრუნვითა და იფლითა ქუეყანისაჲ ესე საზრდელი ჰამად“ იპ. რომ.-ქურთხ. მოხ. 100,17.

ზრუნვისა დება «გულს-დება», ზრუნვა: „არა თუ გლახაკთაჲ რამე ზრუნვაჲ ედვა მას“ DE,—„არა თუ გლახაკთაჲ რაჲ გულსდვა მას“ C, ი. 12,6. იხ. დაზრუნვა, თანამზრუნველი, მიმოდაზრჩნა, მრავალმზრუნველი, შეზრუნება.

ზრქელ-ი სქელი; მსუქანი, «პოხილი»: „ეაჲ თხემსა მის მთისა ზრქელისასა“ I, ეს. 28,1; „ზრქელ (არს) გუამითა“ ბ. კეს.-ექუსთა დღ. 65,16; „ზროხანი მათნი (პოხილ T) ზრქელ არიან“ ფს. 148,14. იხ. განზრქომა, სიზრქე.

ზუავ-ი გოროზი, ამაყი: „ზუავი იგი ნაბუქოდონოსორ“ მ. ცხ. 15v. იხ. ზუაობა, მზუაობარი.

ზუაობა გაამაყება, ამაყობა, ზეიადობა, ამპარტავნობა, დიდების-მოყუარება: „სარცხჳლი არს... რაჲთა უცხოსა ზედა ქველის-საქმესა ვზუაობდე“ მ. ცხ. 170v; „მაგისთჳს ნუ ზუაობ“ მ.ცხ. 106v; „ეკრძალე კუალად გულის-სიტყუასა თავმოთნეპისა და ზუაობისასა“ მ. ცხ. 86r; „მოიძულო სრულად ვითარცა მტერი ღმრთისაჲ ზუაობაჲ“ მ. ცხ. 87r; „სნეულ ხარ ზუაობითა“ მ. ცხ. 49v. იხ. აღზუაება(-ღლი), საზუაობელი.

ზუარ-ი იხ. მეზუარე.

ზუარაკ-ი «ჳბო», «ჴარი», «ჴარი ჴბო»; მსხვერპლი: „დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა“ G,—„დაკლან ჴბო იგი წინაშე უფლისა“ O, ლევიტ. 1,4; „არა ჴსნა ზუარა-

კითა და ვირითა ერთბამად" G, — „ნუ ჰკნავ კარითა და ვირითა ერთად" M, II შჯ. 22,10; „ზეარაკი უბიწოა მოსას იყო" G,—„კარი ქმა უბიწოა... მოიბას" O, ლევიტ. 1,3; „ზეარაკები ჩემი... დამიკლავს (დაკლულ არს DE)", მთ. 22,4; „ზეარაკი ერთი ზროხათავან" G, რიცხ. 7,15; „არა ვჭამ ძე კორცსა ზეარაკთა შენთასა" ფს. 49,13; „ზეარაკნი თქუენნი და ზროხანი, რომელნი ეწირვიან ჭეშმარიტსა" I, ეს. 30,24; „მოიას ზეარაკი იგი ჭაშებული მამისა შენისაჲ" M, მსჯ. 8,23; „ზეარაკი წელიწდული" G, რიცხ. 9,3; „არა ითხოს შენგან ქბოსა ზეარაკად" მ. სწ. 173,27.

ზეგია: „(საკუთველი)... სანდლითა და ფრჩხილითა... და ზეგიჲთა ცრომად შეზაუების" H—022,20r.

ზეება «შობა»: „იორნიცა იზენს ველსა გარე და დაეტევნეს ნეკრნი" I,—„იორმნი ველთა ზედა იშვებოდეს და დაეტევებდეს" pb., ოერემ. 14,5. იხ. მეზეები, მზეული, ეზეები.

ზეელვა გაცინება, გამოჯავრება: „სიტყუათა შენთა გიზეელვიდეს" O, ზარ. 27,20.

ზეერი ბაკი, ხარკი, გამოსაღები: „რომელთა გამოიღიან ხარკი ანუ თუ ზეერი" მთ. 17,25; „მისცემდით უკუე ყოველთა თანა-ნადებსა... საზეერსა ზეერი" ბრძ. 19,7. იხ. მეზეერე, საზეერე.

ზეზლა «წყლულება», წყლული, ბალღამი: „ძაღლნიცა ჰლოკნიდეს ზეზღასა მისსა (წყლულებათა მისთა DE)" ლ. 16,21; „მოჰბანა ზეზღაჲ იგი წყლულებათა მათთაჲ" ანდ.-ანატ. 212,2; „ზეზღაჲ დამოწურა" H—241,283.

ზელვა «შთამოყორება»: „გინა ბგერაჲ განმაკრთობელი და ზელვაჲ კლდეთაჲ" O, ხიბრძ. სოლ. 17,18. იხ. დაზელვა.

ზერგი: „ზერგი მათი გარე შეგაქცეს" O, ნეემ. 9,17; „ზერგი ჩემი მივსცე გუემად" O, ეს. 50,6; „ზერგი მათი შეაჭცარს შეურაცხებით" O, ზაქ. 7,11; „განიტეხა ზერგი და მოკუდა" O, I მფ. 4,18; „ზერგი მისი შეჭერვილ არს ელიით" ფს. 17,3. იხ. ზერგება, ზერგით.

ზერგ-გატეხილი: „ნე მოვალნ... ზერგ-გატეხილი ანე ნახეკარ-ქმელი" pb.,—„არა მოკუდეს კაცი... ზერგ-ტეხილ იყოს ანუ მხეცთაგან" G, ლევიტ. 21,20. იხ. გატეხილი.

ზერგება გადარჩენა: „მეწამლეთა ნე ზერგებით" O,—„მისნია ცისკალთა ყოფად ნუ დაუტეებთ" pb., გამოსლ. 22,18. იხ. ზერგი.

ზერგით უკან, «უკუანა»: „კარი შემოიწება ზერგით" O,—„კარი გარეშე უკუანა თჳსა" pb., დაბ. 19,6.

ზერგით კერძო «უკუანა კერძო», «უკუანაჲთ», უკანით: „მოკუდა იგი ერსა შორის ზერგით კერძო" DE,—„მოკუდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო" C, მრ. 5,27; „მოკუდა ზერგით კერძო" ლ. 8,44; „რომელი არს ზერგით კერძო კარიათაიმსა" M,—„აჰა უკუანაჲთ კარიათაიმელსა" G, მსჯ. 18,12; „ზერგით კერძო" M,—„უკუანაჲთ" G, მსჯ. 20,40. იხ. კერძო.

ზერგით მოტჯრობე ტკირთის მზიდველი: „შეკრიბა სოლომონ სამოცდაათასი კაცი ზერგით მოტჯრობეთაჲ" M, II ნქტ. 2,2. იხ. მოტჯრობე.

ზერგის-შექცევა შებრუნება: „ზერგი შეაქციეს" M, II ნქტ. 20,0. იხ. შექცევა.

ზერგის-ძუალი ხერხემალი: „ზერგის-ძუალი მისი— რკინაჲ დასხიეებული" O, იობ 40,14. იხ. ძუალი.

ზერგ-ტეხილი «ზერგ-გატეხილი»: „არა მოუკდეს კაცი... ზერგ-ტეხილ იყოს ანე მხეცთაგან" G,—„ნუ მოვალნ... ზერგ-გატეხილი ანე ნახეკარ-ქმელი" pb., ლევიტ. 21,20. იხ. ტეხილი.

ზერმუხტი smaragdus: „თეალნი მისნი იყუნეს ზერმუხტისა და ბივრიტისანი" ჯ. ცხ. 88,10.

ზეფად ერთად: „შე-ლაეე-სძინეს უცხოთესლთა მათ ზეფად კრებულად უბესა მას ველისა მის ტიტანელთაჲსა" O, II მფ. 5,22.

ზკნი ზვინი, გროვა; «ბუავი», «ზკნეული»: „აღამაღლოს ზკნები თჳსი" O, ზარ. 20,30; „ზკნი კალოჲსაჲ" O,—„ბუავი კალოსა ზედა" pb., სოფ. 2,9; „შეკრბა იგი (მყუარი) ზკნად-ზკნად და დაყროლდა ქუეყანაჲ" O, გამოხლვ. 8,14; „შეკრბა წყალი, ვითარცა ზკნი" pb.,— „დადგეს, ვითარცა ზკნეული, წყალნი" O, ზირ. 39,22. იხ. დაზკნეა ზკნეული.

ზკნეულ-ი «ზკნი»: „დადგეს, ვითარცა ზკნეულნი, წყალნი" O,—„შეკრბა წყალი, ვითარცა ზკნი" pb., ზირ. 39,22. იხ. ზკნი.

ზლაპარ-ი: „კაცი უმადლოჲ, ვითარცა ზლაპარი უკამოჲსაჲ" O, ზირ. 20,21; „არა ნაცილ და ზლაპარ საგონებელ იყუნენ წმიდათა სახარებათა თხრობანი" კ.იერ.-აღდგ. 150,6; „ყოველი ესე ზლაპარ არს სიბრძნის მოკმედთაჲ" ბაზ. 45,18; „რომელნიმე იქადიენ პირველთა მეფეთა ცხორებასა თხრობად და რომელნიმე ჰამბაენი და ზლაპართა მთავართასა ზეაობენ და იქადიენ" მ. სწ. 10,5; „არა ვითარცა ტყეილსა და ზლაპარსა, არამედ ჭეშმარიტსა ხილულსა ვიტყჳ" Q—240,157.

ზლაპარ-სიტყუად-ი «მეეპე»: „ზლაპარ-სიტყუადთა და გამომძიებელთა გულისხმის-ყოფისათა ხოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა ცნეს" pb.,—„მეეპეთა და გამომძიებელთა მეცნიერებისათა ხოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა გულის-ქმა-ყუეს" I, ბარ. 3,23.

ზლაპრად ზლაპრის სახედ, ზლაპრულად, ზლაპარიებით: „ზლაპრად იტყჳთ ამას თქუენ" მრთ. A, ანტ. დ. 80r. იხ. ზლაპრობა, მეზლაპრე, მეცლით-მეზლაპრე.

ზლაპრობა ზლაპარიებით თქმა: „გარდაჰქცეულად ჰზლაპრობთ" მრთ. A, ანტ. დ. 80r; „უსარგებელეს არს... უბანთა ზედა ზლაპრობად შეკრებასა" მ. სწ. 76,24. იხ. ზლაპარი.

ზლვა გადახდა, მიგება: „პატიჟეულიმცა ზლავს ყოველსა ამასმცა თჳსით თაეით" O, I ეზრა 6,32; „ორი წილი ზღოს" O, გამოსლ. 22,4; „ცოდა... ზღოს ესე" O, ლევიტ. 5,16.

ზლვა საზღაური, ჯარიმა, გადასახდელი: „თუ... თანამდებ იყუნენ... ზლეაჲ მოქდად" O, I ეზრა 6,27; „მოსცა-უცემიან... გინა თუ ზღაც, გინა თუ პყრობილებად" O, II ეზრა 7,26. იხ. გარდაზლეა, მიზლეა.

ზლვარ-ი იხ. მოსაზღვრე.

ზღვარ-ი «საზღვარი»: „იუდა დგეს ზ ღ ვ რ ა დ მათად სამხრით კერძო“ G,—„იუდა დადგეს ს ა ზ ღ ვ რ ა დ მათა ბღვარით კერძო“ M, ისუ ნ. 18,5; „ზ ღ ვ ა რ ს ა გარდაჴვდა ბოროტად“ A—92, 220. იხ. განსაზღვრება, საზღვარი, განმასაზღვრებელი, ზღვრობა, მოზღვანე/მოზღუანე/მოძღუანე, მოზღვრე, საზღვარი.

ზღვევა ენება, დაზიანება, დასჯა, დაჯარიმება: „თავი თჳსი... ი ზ ღ ე ი ა“ ლ. 9,25; „რომლისა-იგი საქმე დაიწუეს, ი ზ ღ ე ი ო ს“ I კორ. 3,15; „ვ ზ ღ ე ე დ თავით ჩემით ნაპარევსა დღისა და ღამისასა“ O, დაბ. 31,39; „არარაჲთ ი ზ ღ ვ ი ნ ე თ ჩუენგან“ II კორ. 7,9; „უგუნურნი იგი თანაწარჰჴდეს და ი ზ ღ ე ი ნ ე ს“ O, იგ. სოლ. 22,3.

ზღვევა ენება, ზიანი, ჯარიმა: „შეიძინეთ ჭირი ესე და ზ ღ ე ე ა ჲ“ საქ. მოც. 27,21; „მძელს ნიჭი, ზ ღ ე ე ი ს ა მომატუებელი“ ბ. კეს.-40-თჳს 118,5; „ზ ღ ე ე ა დ შეგრაცხიეს თჳთოეულსა დაჭირებაჲ“ მ. ცხ. 63v; „გინებაჲ და ზ ღ ე ე ა ჲ რომელმან სურეილით თავს-იდეას“ მ. ცხ. 203v.

ზღვეულ-ი «დაჭირვებული», «ჭირვეული», ენებული: „ზ ღ ვ ე უ ლ ი ქ ნ ე ნ“ pb.,—„დ ა ჭ ი რ ვ ე ბ უ ლ ი ყ უ ნ ე ნ“ O,—„ჭ ი რ ვ ე უ ლ ი ყ უ ნ ე ნ“ I, ეს. 28,13. იხ. დაზღვევა(-ელი), მოზღვევა.

ზღვის-დება «დაცემა»: „სახლი მისი აღივსო ზ ღ ვ ი ს - დ ე ბ ი თ ა“ O,—„აღივსოს სახლი მისი დ ა ც ე მ ი თ ა“ ზირ. 28,14. იხ. დება.

ზღვრობა «ზღუანვა», ახლოს ყოფნა: „რომლისა სახლი ე ზ ღ ვ რ ე ბ ო დ ა (ე ზ ღ უ ა ნ ვ ო დ ა C) შესაკრებელსა მას“ საქ. მოც. 16,7. იხ. ზღვარი.

ზღლარკნილ-ი მიმოკლაკნილი: „პოვის კუალი მისი ფრიად ზ ღ ლ ა რ კ ნ ი ლ ი“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 130,2.

ზღუა ზღვა: „ძრვაჲ იყო დიდ ზ ღ უ ა ს ა შინა“ მთ. 8,24; „შთავარდი ზ ღ უ ა ს ა (ზ ღ უ ა დ DE)“ მრკ. 11,23; „არს მწკეცი ზ ღ უ ა ს ა შინა“ ფიზ. V,1.

ზღუად კერძო, ზღჳთ კერძო «ზღუად მიმართ»: „მოაქცია ზ ღ უ ა დ კ ე რ ძ ო“ O,—„მიიქცა ზ ღ უ ა დ მ ი მ ა რ თ“ M, ეზეკ. 42,18. „მწყობრი ბანაკისა ეფრემისი ზ ღ ჳ თ კ ე რ ძ ო ძალისა თანა მისისა“ G, რიცხ. 2,18. იხ. ზღვს-პირი, მეზღვსპირე, ზღვს-კიდე, ზღვსკიდელი.

ზღუანვა «ზღვრობა», ახლოს ყოფნა: „რომლისა სახლი ე ზ ღ უ ა ნ ვ ო დ ა (ე ზ ღ ვ რ ე ბ ო დ ა Q) შესაკრებელსა მას“ საქ. მოც. 18,7.

ზღუდე «კედელი», «ღობე», გარს შემოვლებული სიმაგრე: „სარწმუნოებით ზ ღ უ დ ე ნ ი იერიქოსანი დაეცნეს“ ებრ. 11,30; „აღაშენა ყოველი ზ ღ უ დ ე დარღეული“ M, II ნშტ. 32,5; „ზ ღ უ დ ე დ მოადგა სამწყსოსა თჳსსა“ ზრთ. D, ს. გან. 94,21; „ზ ღ უ დ Ჲ გარე მოსდგა მას“ DE, მთ. 21,33; „შუა კედელი ზ ღ უ დ ი ს ა ჲ მის დაჴსნა“ ეფეს. 2,14; „ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზ ღ უ დ ე ს ა განშორებულსა“ Q,—„ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ღობესა დაქნებულსა“ Q, ფს. 61 4; „რომელი დაარღუეგდეს ზ ღ უ დ ე ს ა, უბინოს მას გუელმან“ O, ეკლ. 10,8; „შეამჴეულო მანითა ზ ღ უ დ ე ს ა“ G,—„დამსჴეალო მანებითა კ ე დ ე ლ ს ა“ M, ზსჯ. 16,18; „აღაშენა ტჳრისმან ზ ღ უ დ ე ნ ი თჳსი“ I, ზაქ. 9,3; „მოადგა დავით ზ ღ უ დ ე ნ ი ასერეს“ M, I ნშტ. 18,6; „მოიგეთ დაყუდებაჲ, ვითარცა ზ ღ უ დ ე რ ე ა ლ ს ა“ მ. ცხ. 22,13; „ესე არს ზ ღ უ დ ე მორწმუნეთაჲ დაურღეეველი“ მ. ხწ. 211,6. იხ. გარე-მოზღუდეა, გარემოჲს-მოზღუდეა, ზღუდე-დარღეული, ზღუდილი, ზღუდის-ზღუდე. ზღუდო(ე)ანი, მოზღუდეა, უზღუდო, შეზღუდეა.

ზღუდე-დარღეულ-ი კედელდაშლილი: „ვითარცა ქალაქი ზ ღ უ დ ე - დ ა რ ღ ე ე უ ლ ი და უზღუდოჲ“ O, იგ. სოლ. 25,28. იხ. დარღეული.

ზღუდილ-ი «მოზღუდილი»: „ქალაქსა შინა ზ ღ უ დ ი ლ ს ა“ G,—„ქალაქსა შინა მ ო ზ ღ უ დ ი ლ ს ა“ pb., ლევიტ. 25,29. იხ. ზღუდე.

ზღუდის-ზღუდე «გარე-ზღუდე»; «პატნეზი»: „დაღვას ზღუდე და ზ ღ უ დ ი ს - ზ ღ უ დ ე“ O,—„მოსდვას ზღუდე და გ ა რ ე - ზ ღ უ დ ე“ pb., ეს. 26,1; „აღუშენოს მას (ქალაქსა) გ-რემო ზ ღ უ დ ი ს - ზ ღ უ დ Ჲ დიდი“ ეკლ. 9,14; „არცა მოადგას ზ ღ უ დ ი ს - ზ ღ უ დ ე“ O,—„არცა ამრგვალივოს მის ზედა პ ა ტ ნ ე ზ ი“ pb., ეს. 37,33; „ზ ღ უ დ ი ს - ზ ღ უ დ ე აღაქმნეს (აქმნეს I) მას გარემო ქჳთა თლილთა (ვამთლილითა ქჳთა გარემოჲს I)“ O, იერემ. 52,4.

ზღუდოვან-ი, ზღუდოან-ი ზღუდიანი: „აღაშენა ქალაქები ზ ღ უ დ ო ა ნ ი ურიასტანს“ M, II ნშტ. 11,5; „იუდა განიმრავლა ქალაქები ზ ღ უ დ ო ვ ა ნ ი“ O, ოვსე 8,14. იხ. ზღუდე.

ზღურბლ-ი «კორხიმლი»: „დაიდგნეს... საყდარნი მათნი ზ ღ ურ ბ ლ თ ა ზედა ბჳეთა იერუსალჵმისათა“ I, იერემ. 1, 15; „ჴდა საყდრითა ზ ღ ურ ბ ლ თ ა ზედა ტაძრისა მის უფლისათა“ O, I მფ. 1,19;„ზ ღ ურ ბ ლ ნ ი კარისა მისისანი დათრგუნენ ფერჴმან შენმან“ O, ზირ. 6,60; „სცხოს ორთავე წყრთილთა და ზ ღ ურ ბ ლ ს ა კარისასა სახლსა შინა“ O, გამოსლ. 12,7; „ვითარცა კარი იქცევინ ზ ღ ურ ბ ლ ს ა ზედა“ pb.,—„ვითარცა კარი რაჲ იქცევინ კ ო რ ხ ი მ ლ ს ა ზედა“ O, იგ. სოლ. 20,14.

ზღჳს-კიდე ზღვის-პირი: „გარდამოჳდეს მოწაფენი მისნი ზ ღ ჳ ს - კ ი დ ე ს ა მას“ C, ი. 6,16; „გარდამოვიდა ზ ღ ჳ ს - კ ი დ ე დ“ O, იგდ. 3,7; „რომელნი ზ ღ ჳ ს - კ ი დ ე ს ა ჲ ა რ ი ან“ I, ეს. 9,1.

ზღჳსკიდელ-ი ზღვისპირელი: „სჳელ, რომელი ესუა ზ ღ ჳ ს კ ი დ ე ლ ი ს ა მისგან“ O, გამოსლ. 8,15. იხ. კიდელი.

ზღჳს-კიდიხა «მეზღვსპირეა», ზღვისპირელი: „ვაჭართა ზ ღ ჳ ს - კ ი დ ი ს ა თ ა ო ტყჳსა“ იხ. რომ.-კურთხ. მოხ. 178, 16; „ზ ღ ჳ ს კ ი დ ი ს ა თ ა ქანაანელთა აღმოსავალისათა... (მოუვლია)“ pb.,—„(წ:რაელინა)... ქანანელთა მიმართ აღმოსავალით კერძოთა და მ ე ზ ღ ვ ს პ ი რ ე თ ა“ G, ისუ ნ. 11,3. იხ. კიდე.

ზღჳს-პირ-ი ზღვის კიდე, ზღვის ნაპირი: „შეეახლის იგი ჭჳშას ზ ღ ჳ ს - პ ი რ ი ს ა ს“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 50,17. იხ. პირი; შდრ. მეზღვსპირე

ზღჳს-ქალი siren: „მუნ ზ ღ ჳ ს - ქ ა ლ ნ ი და დევნი როკვიდენ“ ფიზ. XVI, 2. იხ. ქალი.

თ

თ, ეჲ, ქართული ანბანის მე-8 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—8.

თლი ღმერთო ჩემო: „თ ლ ი, თ ლ ი, ლამა საბაქთანი (საბაკთანი C)“ მთ. 27,46.

თ

თან—ქართული ანბანის მე-9 ასო; რიცხვითი მნიშვნელობა—9.

თაგუ თაგვი: „არაწმიდა არს... ქ ე რ ც ი ნ ი და თ ა გ უ და სჯული“ O, ლევიტ. 11,29.

თაგუ-ჭურცინი «ვერცინი და თაგვი». mus araneus, sive mustela: „არაწმიდა არს... თ ა გ უ-ჭ უ რ ც ი ნ ი და მ ს ქ ე ნ-ლ ო მ ი (არაწმიდა არიან)“ G, ლევიტ. 11,30. იხ. ჭ ე რ ც ი ნ ი.

თავ-ი caput: „იცხე თ ა ე ს ა შენსა“ მთ. 6,17; „ფერჩთა-ვან ვიდრე თ ა ვ ა დ მ დ ე“ I, ეს. 1,6; „ვინ სცეს თ ა ვ ს ა ჩემსა წყალი“ I, იერემ. 9,1; „გეფცებით თ ა ე ს ა ჩემსა“ ჯარ. 809; „ეხვევნეს თ ა ვ ს ა მისსა“ ფზტ. 121,12; „თქუენი თ ა ე ი ს ა თმანიცა ყოველნი განრაცხილ არიან“ მთ. 10, 30; „იოვანეს მე თ ა ვ ი მოჰკუეთე“ ლ. 9,9. იხ. თავოვანი, თანა-ბრთაული, კაცის-თაეოვანი, კუროგს-თავი, მრავალთავი, მწნისთაობა, ოთხთავი, სასთაული, სასთუნალი, სასთუნლითი.

თავ-ი «მთავარი», «მთავრობა», მეთაური; «თავადი»: „დადგეს ერმან იგი თ ა ვ ა დ მათ ზედა“ G,—„დაადგინეს იგი ერმან მან კრულთა ზედა მ თ ა ვ რ ა დ მათდა“ pb., მხკ. 11,11; „იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეკლესიასა“,—„იგი მოსცა მ თ ა ვ რ ო ბ ა დ უფროს ყოველთა ეკლესიასა“ Q, ეფეს. 1,22; „იგი არს თ ა ე ი (თ ა ვ ა დ ი) ყოველის მთავრობისაჲ“ კოლ. 2,10. იხ. ათის-თაეი, ასის-თაეი, ერის-თაეი, ავაზაკთ-მთაეარი, ანგელოზთ-მთავარი/ანგელოსთ-მთავარი, ასმთავარი, ერის-მთავარი, ერის-მთავრობა, თანა-მოთაყე, მამათ-მთავარი/მამად-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, მეოთხედ-მთავრობა, მესპყრობილეთ-მთ:ვარი, მეფასეთ-მთავარი, მზარეულთ-მთავარი, მთავარი, მმთაერობი, მღდელთ-მთავარი, საერისთაო; ციხისთაეი, წყაროჲს-თაეი.

თავ-ი «თხემი», მწვერვალი: „თ ა ე ს ა ზედა მთათასა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 101,13; „თ ა ე თ ა ზედა მთათასა“ M,—„თ ხ ე მ ს ა ზედა მთათასა“ G, მხკ. 9,25; „აღვიდა... თ ა ე ს ა ზედა მთისა ნოპტრისასა“ ნრს. 70,6; „თ ა ვ ს ა კლდეთასა (დაბრკჳდრა)“ ფიზ. XXII, 13. იხ. თავად-თავად.

თავ-ი წიგნის კარი, ნაწილი: „თ ა ე ი საკითხაჲისაჲ მის, რომელსა იკითხვიდა“ ხაქ. მოც. 8,32; „პოვა... თ ა ე ი ერთ წიგნი ტარიხი და ესრე წერილ იყო“ O, II ეზრა 6,2; „თ ა ვ ს ა წიგნთასა წერილ არს ჩემთჳს“ ფს. 39,8.

თავ-ი კუთხის ქვა: „(ლოდი)... რომელი იქმნა თ ა ე - ს აკიდურთა“ ხაქ. მოც. 4,11. იხ. სვეტის-თავი.

თავ-ი «სასთაული»: „თავადი იყო პირით-კერძო მის ნაგისაჲ თ ა ვ ს ა ზედა და ეჭირა“ DE,—„იგი თავადი წყა თ ა ვ ი თ-კ ე რ ძ ო სასთაულსა ზედა“ C, მრ. 4,26.

თავით თავისაკენ, სასთუმლით: „სხდეს ერთი თ ა ე ი თ და ერთი ფერჴთ“ C, ი. 20,12.

თავით-კერძო თავისაკენ, სასთუმლის მხარეს; «პირით კერძოჲ»: „მიბნედა და ებილა თ ა ე ი თ-კ ე რ ძ ო მისა ჴეშაჲსა ერთი ასული“ III მფ. 19,6; „მოეცხა... თ ა ე ი თ-კ ე რ ძ ო ოლოფჴრნჴ“ O, ესთ. 18,6; „თავადი წყა თ ა ე ი თ-კ ე რ ძ ო“ C,—„თავადი იყო პ ი რ ი თ-კ ე რ ძ ო მის ნაგისასა“ DE, მრ. 4,26.

თავ-ი დასაწყისი; ბოლო: „რომელმან ქმნეს თ ა ე ი და ბოლოჲ“ I, ეს. 10,15; „თ ა ვ ს ა დასასრულისა მათისასა“ ფს. 139,10; „სიმდაბლე თ ა ე ი არს ყოვლისა კეთილისაჲ“ ს. სწ. 7,20; „შთააგდო წყაროჲს თ ა ე ს ა მძორი რაჲმე“ ს. სწ. 55,22; „თ ა ე თ ა წყაროთასა უძღოდის მათ“ I, ეს. 49,10.

თავ-ი თაეის ქალა პირუტყეისა: „ეიდრემდე იპოეებოდა თ ა ე ი ვირისაჲ ერგასის სასწორის ეკლის“ O, IV მფ. 6,25; „ნაგებითა მესათხეელეთაჲთა თ ა ე ი მისი (ვერ მოიღონ)“ M, იობ 40,26.

თავ-ი სვეტის თავი: „დაფარეად თ ა ე თ ა მათ ქოთარეთასა, რომელი-იგი იყო თ ა ე თ ა მათ ზედა სუეტთასა“ II ნშტ. 4,12.

თავ-ი თაენი: „უკუნ სცეს თ ა ე ი ბრალისაჲ მის და მეხუთე მისი შესძინოს მას ზედა“ G, რიცხ. 5,7. იხ. ერგასის-თაეი.

[თავ-ი] დასაწყისი: იხ. თოჳს-თაეი/თჳს-თაეი.

თავ-ი, თავ-ი ჴუეილისა თაეელი, თაეთაეი, «ჴუეილი»: „მოწაფენი მისნი მოჰჳრიდეს თ ა ვ ს ა ჴ უ ე ი ლ ი ს ა ს ა“ ლ. 6,1; „იწყეს... სხუერტად თ ა ე ი ს ა“ C,—„იწყეს... მუსრად თ ა ვ ს ა ჴ უ ე ი ლ ი ს ა ს ა“ DE, მრ. 2,28; „აღდგა კრებად თ ა ე ი ს ა“ O, რუთ 2,15; „ეკრიბო თ ა ე ი ჴ უ ე ი ლ ი ს ა ჲ“ M,—„შეეკრიბე ჴ უ ე ი ლ ნ ი“ G, რუთ 2,2; „ვინ შეკრიბა თ ა ე ი ჴ უ ე ი ლ ი ს ა ჲ ჴეშა შინა მყარსა“ I, ეს. 17,6; „თ ა ე ჴ უ ე ი ლ ი ს განჴმელ და უქამოჲს ნაყოფ“ ფლკტ. 138,12.

თავ-ი, თავ-ი თჳს-ი «სული თჳსი», «გული თჳსი»; გული, გონება, «სული»: „იესუ გულისჴმა-ყო თ ა ე ი თ თ ჳ ს ი თ“ DE,—„ცნა იესუ გ უ ლ ს ა თ ჳ ს ს ა“ მრ. 5,30; „მწყემსმან კეთილმან თ ა ე ი თ ჳ ს ი (ს უ ლ ი თ ჳ ს ი DE) დადვის საცხოვართა თჳსთა ზედა“ C, ი. 10,11; „არა ითხოეე... არცა თ ა ე ნ ი მტერთანი“ II ნშტ. 1,11; „ნუ ჰგონებთ დ ი ტყჳთ თ ა ე ი თ თ ჳ ს ი თ“ მთ. 3,9; „სიბრძნჱ იქებს თ ა ე ს ა თ ჳ ს ს ა“ O, ზირ. 24,1; „თ ა ე ი თ თ ჳ ს ი თ შენ იტყჳ მაგას“ ანან. ებრ. 100,24; „დაიდვა თ ა ე ი ს ა თ ჳ ს ი ს ა საუთრი“ O, ოსე 4,17; „ვითარცა გინებაჲ თ ა ე თ ა თ ჳ ს თ ა ჲ შეპრაცხეს“ ოსკ. 17,13; „არცაღა დიდსა მაგას შარავანდედსა თ ა ე ს ა თ ჳ ს ს ა უფლიეს“ O, I ეზრა 4,28; „ნუ ზრუნაეთ თ ა ე თ ა თქუენთათჳს“ C,—„ნუ ჰზრუნაეთ ს უ ლ თ ა თქუენთათჳს“ DE, მთ. 6,25; „თქუა თ ა ვ ს ა შორის თ ჳ ს ს ა“ მ. ცხ. 991; „გულისჴმა-ყო თ ა ე ი თ თ ჳ ს ი თ“ DE,—„ცნა... გ უ ლ ს ა თ ჳ ს ს ა“ C, მრ. 5,30.

თავ-ი თქუენ-ი თქვენი, თაეისთაეი: „გიჩუენო ბოროტი აღსასრული თ ა ე თ ა თ ქ უ ე ნ თ ა ჲ“ ფლკტ. 142,7; „რომელთა მსგაესებაჲ გურიტისაჲ გაქეს თ ა ე თ ა თ ქ უ ე ნ თ ა“ ოქრ.-გურიტ. 225,15.

თავ-ი მათ-ი ის, თაეისთაეი: „მოგცენედ შენ თ ა ე ნ ი მ ა თ ნ ი“ O, ესდ. 2,6; „განიყენეს ს.მოსული ჩემი თ ა ე ი ს ა მ ა თ ი ს ა“ O, მთ. 27,35.

თავ-ი შენ-ი შენ, თაეისთაეი: „უჩუენე თ ა ე ი შ ე ნ ი მღდელსა“ მთ. 8,4; „ნუ მართლ გიჩნ თ ა ე ი შ ე ნ ი წინაშე მეუფისა“ O, ზირ. 7,6; „მოაელინა... მოკლად თ ა ე ი ს ა შ ე ნ ი ს ა“ O, იერემ. 40,14.

თავ-ი ჩემ-ი მე, თაყისთავი: „შთაიგდე თავი ჩემი ზღუასა“ მრკ. 250r; „დავსთესო იგი თავისა ჩემისა“ O, ოსე 2,23; „არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნდა მისლვად შენდა“ ლ. 7,7. იხ. თავად-თავადი, თავით, თავის-თავ, თჳსი, თჳსა, თჳსაგან, თჳსაგანი, თჳსად თანად, თჳსება, თჳსთა თავით.

თავად-ი «თჳთ», თეითონ: „თავადმან აღიხილნა თჳალნი მისნი“ ლ. 6,20; „თავადი იგი ცეცხლითა განილიოს“ O, ზაქ. 2,4; „თავადსა ეროსა სამოსელი“ მთ. 8,4; „მეცა თავადი კაცივე ვარ“ საქ. მოც. 10,26; „თავადმან დავით თქუა“ C,—„თჳთ იგი დავით იტყჳს“ DE, მრ. 12,36; „ისრაელმან თავადმან ცნას“ M,—„ისრაელმან თჳთ ცნას“ G, ისუ ნ. 22,22.

თავად-ი «თავი», მეთაური: „იგი არს თავადი (თავი) ყოელისა მთაურობისაჲ“ კოლ. 2,10. იხ. თავი, უთაყადესი.

თავად-ი თავნი: „მისცეს მას თავადი იგი და მეხუთჱ იგი შესძინოს მას ზედა“ M, ლევიტ. 6,5. იხ. თავი.

თავად-თავად პირამდე: „უწყვიდა... იფქლსა თავად-თავად“ O, დან. 47,12.

თავად-თავად-ი თავის/სულის მიხედვით, თითოეული: „იყო რიცხჳ თავად-თავადისა მათისა ოცდათურამეტ ათასი“ I ნშტ. 23,5; „აღიხილეს... ყოველი წყალი თავად-თავად მათდა“ G, რიცხ. 1,18; „ითხოვდა... ხარკსა, რომელი ზედა-ედვა ჩუეულებისაებრ თავად-თავადისა მათისა“ H—341,725. იხ. თავი, თავი თჳსი.

თავაღებულ-ი თავამართული: „კაცი ხოლო მარტოჲ თავაღებულად მდგომარე არს, ხოლო სხუანი ცხოველნი დაღონებულ არიან გუამითა“ გრ. ნოხ.-კაც. ანგე. 154,18. იხ. აღებული (აღება).

თავგა(ნ)წირვა თავგამეტება, თავგადადება: „მარადის მდგომარე არნ იგი... განმზადებული ბრძოლად მტერთა მეფისათა თავგანწირვით“ ვ. სწ. 120,12; „ეხედათ შრომასა და ღუაწლსა ეჯართასა, რომელნი თავგანწირვით ელენან ზღუასა შინა“ ვ. სწ. 15,66; „არცა თავს-ვიდეოდით... მიშუებად მათდა თჳნიერ სიკუდილისა და ყოელითა ღონითა თავგანწირვით“ ბალ. 128,2. იხ. გა(ნ)წირვა.

თავდაბურვილ-ი თავდახურული: „რომელი ილოცეიდეს... თავდაბურვილად, არცხენს თაყსა თჳსსა“ I კორ. 11,4. იხ. დაბურვილი (დაბერვა).

თავდადებულ-ი თავმდაბალი, მშვიდი: „მხოლოჲ ხარ ჭეელის-მოქმედი და თავდადებული“ განს. ი. 109,5. იხ. დადებული (დადება).

თავდადრეკილ-ი თავდახრილი: „მიეწინეთ...: თავდადრეკილნი და გულგანებებულნი ბნელსა მას გარესკნელისასა“ ვ. სწ. 92,6. იხ. დადრეკილი (დადრეკა).

თავდამოქცევით: „ბრძანა... დამოკიდებაჲ მისი თავდამოქცევით პაერთა ზედა“ Sin.—11,47v. იხ. დამოქცევა.

თავდაუბურველად თავდაუხურავად, თავლიად: „რომელი (დედაკაცი) ილოცეიდეს... თავდაუბურველად, არცხენს იგი თაყსა თჳსსა“ I კორ. 11,5. იხ. დაუბურველი.

თავდაქცევით თავდალმა: „რომელსა დამოკიდებულ ვარ მე თავდაქცევით“ ფლპ. მოც. 9,28; „დავწერიდოთ სისხლი მათი თავდაქცევით დაკიდებითა“ Ath.—11, 258v. იხ. დაქცევა.

თავ-დგმა დამთავრება: „ვერ თავ-ადგამ საქმესა ამას“ ბალ. 87,36.

თავ-დება იხ. თაყს-დება.

თავიეთ-ი თავიანთი: „არა ჩემთჳს მოსრულ არიან, არამედ თავიეთ საქმისათჳს“ ვ. ცხ. 283v. იხ. თაყი; შდრ. თავისი.

თავით თჳსით (ზზ.) «თჳსით თავით», თაყად: „თავით თჳსით კეუყანამან მან გამოიღის ნაყოფი“ C,—„თჳსით თავით ქეუყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებს“ მრკ. 4,28; „თჳთ თავით თჳსით მიეალს მის თანა“ ვ. ცხ. 278r. იხ. თჳსი.

თავით-კერძო «პირით-კერძო»: „თაყადი წყა თავით-კერძო“ C,—„თაყადი იყო პირით-კერძო მის ნაყისაყა“ DE, მრ. 4, 38. იხ. კერძო.

თავით-კერძო-ჲ წინა მხარე: „თავით-კერძოჲ იგი უმაგრჱსად დგა და შეუძრაყად“ საქ. მოც. 27,41; „იყო თავით-კერძოჲ მისი, ეითარცა ჯარი“ წყტყ. 106. იხ. კერძო.

თავის-ი თჳისი, მისი: „არა ეძიებენ თავისასა“ I კორ. 13,5; „იქმნეს თე კაცთან ღმერთნი თავისად“ I, იერემ. 10,20.აბ. თაყი.

თავის-თავ ცალკე: „დავამკჳდრნე თავის-თავ“ O, II მფ. 7,10; „დამკჳდროს ისრაჱლმან თავის-თავ სასოებით“ აბ. რომ.-კორთ. მოხ. 190,5. იხ. თაყი.

თავ(ის)-მოთნე თავის მოიმედე, ამაყი, ზვიადი, თავმომწონე: „ნუ თავის-მოთნჱ ხარ ფსალთა შენთა“ O, ზარ. 5,2; „თავის-მოთნჱ იგი და შეურაცხის-მყოფელი კაცი ლაღი არს“ O, ამბ. 2,5; „ნე თავის-მოთნე ხარ ქამსა მას აღროებისასა“ O, ზარ. 10,29; „შენ ყრმა ხარ და თავმოთნე“ ბალ. 102, 37. იხ. მოთნე.

თავის-მოყუარე თავმოყვარე: „აყუნენ კაცნი თავის-მოყუარენ“ II ტიმ. 3,2. იხ. მოყუარე.

თავის-მყოფელ-ი პატივის ან სიყვარულის მწყალობელი; მდაბალი: „შეურაცხთა თავის-მყოფელ იგი არს“ რიცხ. 178,2. იხ. მყოფელი.

თავის-ხახუეელ-ი თაყსაკრი: „თავის-ხახუეელი თა თჳსითა იწჳდენ ცრემლთა მათ, რომელნი გარდამოდიოდეს თუალთაგან მისთა“ ვ. სწ. 295,2. იხ. ხახუეელი.

თავისუფალ-ი «განთავისუფლებული»; აზნაური, ქეთილშობილი: „განაელინო იგი თავისუფლად შენგან“ G,—„განმაელინო იგი შენგან განთავისუფლებული“ M,II მჯ. 15,12; „ვინ განჴდეა კაჯარი თავისუფლდ[ფ]ა. XII, 5; „თავისუფალ თუ ხარ ცოლისაგან, ნუ ეძიებ ცოლსა“ I კორ. 7,27; „ეშმარიტად თავისუფალ იყუნეთ“ ი. 8,36; „მონაჲ ვარი და არა თავისუფალი მეუფისა ქრისტესი“ ბალ. 60,22.

თავისუფალ ქმნა/ყოფა «განთავისუფლება»: „ვითარ შენ იტყჳ, ვითარმედ: თავისუფალ იქმნეთ“ C,—„ვითარ-ვე შენ იტყჳ, ვითარმედ: განსთავისუფლდეთ“ DE, ი. 8,33; „თავისუფალ გუქმნა ჩუენ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 37,21. იხ. უფალი; შდრ. განმთავისუფლებელი, განთავისუფლება, თავისუფლება.

თავისუფლება განთავისუფლება, გაშვება: „გამოიყუანნა სპყრობილით კაცნი იგი... ითავისუფლნა“ ვ. ცხ. 228v.

თავისუფლება/თავისუფლობა განთავისუფლება: „შენ ნუ ეძებ თავისუფლებასა“ *ბ. სწ. 140,14*; „არცა გნებავს თავისუფლებისა“ *ბ. ცხ. 48v*; „არა ქმა იყოს მეხრ თავისუფლებაჲ ოდეს?“ *ბ. ცხ. 75v*; „განვჰკსნენით თავნი ჩუენნი შეკრულებისაგან ბოროტთაჲსა, რამეთუ ჯელმწიფედ თავისუფლობაჲ გუაქუს თაყუა ჩუენთა ზედა“ *ბ. ცხ. 150,31*; „ნუ აჯენებ მას თავისუფლებასა“ O, ზარ. 7,28. იხ. გამოთავისუფლება.

თავ(ის)-ყოფა «პატივის-ცემა»: „თავ-უყავ მამასა და დედასა“ C,—„პატივ-ეც მამასა შენსა და დედასა შენსა“ *მთ. 15,4*; „თავ-უყავ მკურნალსა საჭმარებისა მისისათჳს“ O, ზარ. 38,1; „აჰა თავიჰყავ, დაჯედ სახლსა შენსა“ O, IV მფ. 14,10.

თავ(ის)-ყოფა განდიდება, პატივი; შეკრება: „არცა ჰნებენის თავის-ყოფაჲ კაცისაჲ მის ცოდვილისაჲ“ O, ზარ. 10,26; „თავ-ყოფად ყოველივე ჭრისტეს მიმართ“ უფუნ. 1,10; „დიდება კაცისა—თავ-ყოფაჲ მამისაჲ თჳსისაჲ“ O, ზარ. 3,18; „სარგებელ არს მონისა თავ-ყოფაჲ ჴელსა თჳსსაჲ... და მკოდოვთაჲ—შეევლებაჲ მდიდართაჲ“ Ath.—11,200v.

თავ-ყოფილ-ი მორჩილი: „ჯერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თავ-ყოფილი ფერჩთა ბანაჲ უხუცესთაჲ მრწემსთა ჭ-მართ“ Ath'—11,77v. იხ. ყოფა.

თავმოდრეკილ-ი თავდახრილი: „თავმოდრეკილ, რეცა მჯდომსა შთაკრძომილნი, ისხნეს“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოინ. 102,16; „ტკრიდე თავმოდრეკილად“ *ბ. სწ. 181,23*. იხ. მოდრეკილი (მოდრეკა).

თავმოთნე იხ. თაყის-მოთნე.

თავმოთნება, თავსმოთნება თავმოწონება; თაყისნება: „ეკრძალე კეალად გულის-სიტყუასა თავმოთნებ-ისა და ზეაობისასა“ *ბ. ცხ. 86r*; „რაჲთა არა მერმეცა თავსმოთნებით განლალნე“ O, II ეზრა 4,20. იხ. მოთნება.

თავმძღუარ-ი მზედართ-მთავარი: „იყავ ჩუენდა თავ-მძღუარ და განგეჭუენით ძეთა მიმართ ამმონისთა“ G, *მსჯ. 11,6*. იხ. მძღუარი.

თავობა, თაობა დასაწყისი. იხ. თავი; შდრ. თთჳსთავობა, მჴრისთაობა.

თავოვან-ი იხ. თავი; შდრ. კაცის-თავოვანი.

თავ(ს)-დება «ტკრთება», «მითავსება», «თავს-მდებ ქმნა/ყოფა», მორჩილება, გაგონება, კისრება, მოთმენა, ატანა: „თავს-დებით თავს-იდეთ ეგე“ MO,—„მტკრთელთა იტკრთეთ ეგე“ G, რუთ 2,16; „წეს არს შენდა მრავალი ტანჯვაჲ თავს-დებად“ ფლკტ. 152,16; „მე თავსვიდებ თჴენსა!,—„მოგითავსებ თჴენ“ G, ეს. 46,4; „არა ინებეს თავს-დებად სწავლისა“ I, იერემ. 5,3; „მან თავსიდეა სიტყუაჲ იგი ძძეულისა მიმართ“ რიცხ. 172,16; „თავს-იდებდით ურთიერთას“ კოლ. 3,13; „ვერ თავსიდეა მტერმან“ მრთ. A, ანტ. დ. 23r; „რომელმან თავსიდეა მონაჲ ცგნერი, აგინებს იგი სამართალსა“ O,—„რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუნურისა, აგინებს სიმართლესა“ pb.,—„რომელმან თავს-იდვას მონაჲ უგუნური, აგინებს იგი სამართალსა“ O, იგ. სოლ. 19,26. იხ. დება.

თავს-მდებება, თავს-მდებობა თავდებობა: „თავს-მდებებამან მრავალნი წარწყმიდნა“ O, ზარ. 20,24; „მიგჴდი თავს-მდებობასა მაგისსა“ *ბ. ცხ. 210r*; „ნუ მისცემ თავს-მდებობასა შინა სასირცხოდ პირსა“ pb.,—„ნუ მისცემ თავს-დებად თაყსა შენსა სირცხჳლითა პირისაჲთა“ O, იგ. სოლ. 22,20. იხ. მდებება.

თავს-მდებელ-ი მომთმენი, ამტანი: „თავს-მდებელ ჰირთა“ *ბ. ცხ. 277r*. იხ. მდებელი.

თავს-მოთნება იხ. თავმოთნება.

თავსნიერ-ი შესაწირავი, საღვთო: „შესწირავნ წელი-წადსა სამ-გზის თავსნიერთა საკუერთხეთა“ O, III მფ. 2,26; „შეწირნა მსხუერპლნი თავსნიერნი დასამჴდებელნი“ O, III მფ. 8,15.

თავსნიერ-ი რიცხვი, ანგარიში: „მოიღე თავსნიერი ავართა ნატყუენავისათაჲ კაცითგან მისაცხოვარადმდე“ G, რიცხ. 31,28; „მოიღეს თავსნიერი კაცთაგან მბრძოლთა ჩუენ თანა“ G, რიცხ. 38,49.

თავს-სხმა ტკრთება, აკიდება, დათმენა: „ორთა ბრძოლათა თავს-ისხმა“ *ბ. ცხ. 108v*; „უძლურებანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ *მთ. 8,17*; „მან ცოდვანი ჩუენნი თავს-ისხნა“ *აპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 20,12*. იხ. სხმა.

თაქედ-ი სიგიჟე, სიცოფე: „საქმე ჩემი და შენი მსგავს არს კაცსა თაქედ-თა სნეულსა, რომელი პირითა წაჰრევენ სიტყუათა მრავალთა და გონებითა არა უწყიან, რასა შინა არნ“ *ბ. სწ. 102,11*; „გარდაიქცა სნეულებაჲ მისი თაქედად, განწირულად ცხორებისაგან, და წარვიდა ცნობაჲ მისი“ *ბ. სწ. 204,13*. იხ. თაქედეანი/თაქედიანი.

თაქედეან-ი, თაქედიან-ი გიჟი, შეშლილი: „ვჰკურნებდი ოდესმე უძლურსა თაქედეანსა (var. თაქედიანსა)“ *გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 173,29* იხ. თაქედი.

თაყუანის-ცემა, თაყუანის-ცემა, თაყუანის-ცემა «ლოცვა», მსახურება: „თაყუანის-ცეს უფალსა“ O, I მფ. 15,31; „დაემორჩილე თაყუანის-ცემად დიდსა... აპოლონსა“ ფლკტ. 188,11; „აღჴდა პეტრე ერდოსა ზედა თაყუანის-ცემად (ლოცვად Ქ)“ *საქ. მოც. 10,9*; „არა თაყუანის-ცემაჲ ღმერთსა ჴელით-ქმნულსა“ O, დან. 18,4; „თაყუანის-ცეს მას“ *ხანმტ. მრთ. 28,9*. „რაჲთა მოიქცენ თაყუანის-ცემად“ *მსკ. 58,4*. იხ. ცემა.

თავ-ყოფა იხ. თავის-ყოფა.

თავწარსხმულ-ი თაეელი, თავთავი: „მეყსეულად თ ა ვ წ ა რ ს ხ მ უ ლ ი მოიღო კვლისა-საქმე“ ჰრთ. D, პეტრე და ელია, 822. იხ. წარსხმელი.

თავწყარო «ჯურღმული წყლისა», წყლის სათავე: „წყარო სამოთხის და თ ა ვ წ ყ ა რ ო ცხოველის“ O,—„წყარო მტკნე და ჯ უ რ ღ მ უ ლ ი წ ყ ლ ი ს ა ცხოველისაჲ“ M, ქება 4,5. იხ. წყარო.

თავჴედ-ი «ფიცხელი», კადნიერი, თავგასული: „თ ა ვ ჴ ე დ არს ნათესავი“ G,—„ფ ი ც ხ ე ლ არს ნათესავი“ pb., რიცხ. 12,20; „ჯერ-არს ეპისკოპოსისა... ნ ე თ ა ვ ჴ ე დ, ნუ გულმწყრალ“ ტიტ. 1,7.

თავჴედად კადნიერად: „ფიცხლად ხჳდოდე, ფიცხლად და თ ა ვ ჴ ე დ ა დ“ O, დაბ. 49,3; „თ ა ვ ჴ ე დ ა დ იქცევიან“ ბ. სწ. 204,20.

თავჴედობა თაეგასულობა, კადნიერება: „მჴნენი დაეცნეს თ ა ვ ჴ ე დ ო ბ ი თ ა და ამპარტავანებითა, და დამშნი მძლედ გამოჩნდეს სიმდაბლითა“ ბ. სწ. 78,18; „სიმშჳდე სიბერესაჲ დანერგულ არს და თ ა ვ ჴ ე დ ო ბ ა ჲ და სიღაღე—სიჭაბუკესა“ ბ. სწ. 205,18.

თალია «ძაძა», ტომარი: „ერთი. ოდენ თ ა ლ ი ა ჲ იფქლისაჲ, რომელ არს ძ ა ძ ა ჲ, უკმნით მას წელიწადსა შინა“ ბ. ცხ. 108г.

თანა თან; «ოდენ», —ის დროს: „ანგელოზისა მის თ ა ნ ა“ ლ. 2,13; „მოწაფეთა თჳსთა თ ა ნ ა“ ჰრ. 6,34; „აღვედ ერუსალჱმ ბარნაბას თ ა ნ ა“ გალ. 2,1. „აღმოსლეასა თ ა ნ ა მზისასა“ G,—„აღმოსლეასა ო დ ე ნ მზისასა“ M, მხ. 9,33.

თანავე თანვე: „მის თ ა ნ ა ვ ე“ ლ. 22,56.

თანა-იგი თანაც: „რომლისა თ ა ნ ა-ი გ ი ყოფილ იყო ღეგეონი“ ჰრ. 5,16.

თანა-ლა: „მათ თ ა ნ ა-ლ ა“ ჰრ. 8,10.

თანაცა თანაც: „თჴენ თ ა ნ ა ც ა იყოს“ ი. 14,17. იხ. გზისთანაჲ, თანაჲს-თანა, მისთანაჲ, სათანადო, შენთანა, ჩემთანა.

თანა, თანად (ზს.) ერთად, თან, «ურთა»: „სული არა-წმიდაჲ თ ა ნ ა არს“ ჰრ. 8,30; „აცადეთ თ ა ნ ა დ აღორძინებად“ მთ. 13,30; „აღვამაღლოთ სახელი მისი თ ა ნ ა დ (მის თ ა ნ ა ქ)“ ფს. 33,4; „ჰამეს მენ პური თ ა ნ ა დ“ O, იერემ. 41,1; „შევიდა ნაესა მოწაფეთა მისთა თ ა ნ ა“ DE,—„აღლა ნაესა მოწაფითურთ თჳსით“ C, ჰრ. 6,10.

თანა-არსობა მარადიულობა: „პური ჩუენი თ ა ნ ა-ა რ ს ო ბ ი ს ა ჲ მომეც ჩუენ დღითი-დღედ“ ლ. 11,3. იხ. არსება.

თანა-აღზრდილ-ი ერთად გაზრდილი: „რამეთუ თ ა ნ ა-ა ღ ზ რ დ ი ლ იყო მისი“ ჭ. ცხ. 174,0; „ზრახა ყრმათა თანა, რომელნი-იგი მის თანა ა ღ ზ რ დ ი ლ(!) იყუნეს“ O, III მფ. 12,6. იხ. აღზრდილი (აღზრდა).

თანა-აღრევა «აღრევა», შერევა: „ნუ თ ა ნ ა-ა ღ რ ე ვ ი თ მეძავთა“ I კორ. 6,10. იხ. აღრევა.

[თანა-აღხილვა] «აღრაცხა»: „არა თ ა ნ ა-ა ღ ხ ი ლ უ ლ იქმნეს ძეთა თანა ისრაჱლისათა“ G,—„არა ა ღ რ ა ც ხ ნ ე ს შორის ძეთა ისრაელისათა“ pb., რიცხ. 1,47. იხ. აღხილვა.

თანა-აც იხ. თანა-დება.

თანა-ბრძოლა «ბრძოლა»: „ჳფალი, ღმერთი ჩუენი ესე გ უ ე თ ა ნ ა მ ბ რ ძ ო ლ ა ჩუენ“ G,—„ჳფალი, ღმერთი თჴენი იგი თავადი, ჰ ბ რ ძ ო დ ა თჴენ წილ“ M, ისუ ნ. 23,10. იხ. ბრძოლა.

თანა-გამორთვა: „შრავალი ნართაჲი ერი თ ა ნ ა-გ ა მ ო ე რ თ ო მათ“ იგდ. 2,11. იხ. გამორთვა.

თანა-განყოფა გაამხანაგება, მონაწილება: „რომელი თ ა ნ ა-გ ა ნ ყ ო ფ ე ვ დ ის მპარავსა, სძულს მას სული თჳსი“ O, იგ. სოლ. 29,24. იხ. განყოფა.

თანა-გაც, თანა-გუაც, თანა-გუედვა იხ. თანა-დება.

თანა-გუნდ-ი თანმყოფი უცხოობაში: „იკურთხა ეკლესიათავან თ ა ნ ა-გ უ ნ დ ა დ ჩუნდა“ II კორ. 8,19. იხ. გუნდი.

თანა-გურიობა მიდეენება, მიმდეერობა, სცლა: „რომელი თ ა ნ ა-გ უ რ ი ო ბ დ ეს უგუნერთა (მ ა ღ ა ლ ი უგუნერებითა pb.) საცნაერ იყოს“ O, იგ. სოლ. 12,20. იხ. გურიობა.

თანად იხ. თანა.

თანა-დადგომა ამოდგომა (მხარში): „არავინ თ ა ნ ა-დ ა მ ი დ გ ა მე“ II ტიმ. 4,16.

თანა-დახუდომა დასწრება, შესწრება: „რომელნი თ ა ნ ა-დ ა ხ უ დ ე ნ და ეწამნენ ძმათა ჩუენთაგანნი ესეოთარსა მას მზაკუარსა, ივინიცამცა წყუედ არიან“ ი.-ე. 54,8; „თ ა ნ ა-დ ა ხ უ დ ა ვი:მე ერთი მონაზონი და შეუდგა მათ“ ლიმ. 88,23. იხ. დახუდომა.

თანა-დგომა მხარში ამოდგომა, დახმარება: „რომელი-ივი თ ა ნ ა-უ დ გ ა მას“ ჰრ. 15,30. „თანა-დგომითა მამათა ჩუენთაჲთა სრულ ყო ყოველივე საქმე შენებისაჲ“ ი.-ე. 31,17; „შეწევნითა და თ ა ნ ა-დ გ ო მ ი თ ა ყოველთა წმიდათაჲთა“ A—484,315г. იხ. დგომა.

თანა-დება მართება, ვ:ლის ქონება: „მომეც... რაოდენი თ ა ნ ა-გ ა ც უფლისა ჩემისაჲ“ ლ. 16,5; „თჴენცა თ ა ნ ა-გ ა ც ურთიერთას დაბანად ფერჴთა“ ი. 13,14; „შჯულისა ჩუენისაებრ თ ა ნ ა-ა ც სიკუდილი“ ი. 19,7; „თ ა ნ ა-ე დ ე ვ ა მისი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „რომელი თ ა ნ ა-გ უ ე დ ვ ა ყოფად, ვყავთ“ ლ. 17,10; „არაჲ თ ა ნ ა-მ ე დ ვ ა მისი, არცა თ ა ნ ა-ე დ ე ა ჩემი“ O, იერემ. 15,10. იხ. დება.

თანად-შეჴმა ძოვნა: „თ ა ნ ა დ-შ ე ჴ ა მ ოს გარემოჲს ბორცუთა ყოველი“ O, ეს. 9,18. იხ. შეჴმა.

თანად-ცოდნა «თანა-უწყება»: „გინათუ იხილა, გინა თუ თ ა ნ ა დ-ი ც ის (თ ა ნ ა-უ წ ყ ო დ ა G)“ O, ლევიტ. 1,5. იხ. ცოდნა.

თანა-ედვა იხ. თანა-დება.

თანა-ზიარ-ი მონაწილე: „ისმინე, სულო ჩემო... თ ა ნ ა-ზ ი ა რ ო ჩემო, განზრახვასა და განგებასა ცხორებისა ჩემისასა“ ბ. სწ. 101,20; „დ:ემყუნ მათ ზედა და თ ა ნ ა-ზ ი ა რ ძირისა და სიპოხისა ზეთის-ხილისა იქმენ“ ჰროვ. 11,17; „მონაწილე იყუნეს და თ ა ნ ა-ზ ი ა რ შრომათა მისთა“ შუშ. XVII,4. იხ. ზიარი.

თანა-ზიარება მონაწილეობა: „ნუ თ ა ნ ა-ე ზ ი ა რ ე ბ ი თ საკმეთა მათ უნაყოფოთა ბნელისათა“ ეფეს. 5,11.

თანა-ზიარება ერთობა, თანასწორობა: „სათნო ეყოფოდეს თ ა ნ ა-ზ ი ა რ ე ბ ა ჲ ჩუენი“ განხ. ი. 198,21. იხ. ზიარება.

თანა-ზრახვა ლაპარაკი, უბნობა, საუბრობა: „ერეწნეს მაო შოსე და ელია, თანა-ზრახვიდეს მას“ მთ. 27,3: „თანა-გზრახვიდეს შენ“ O, ეგ. ხოლ. 6,22. იხ. ზრახვა.

თანა-კუნესა ოხერა, კვნესა (ერთად): „ყოველი დაბადებული ჩუენ თანა თანა-კუნესის და თანა-ელმის“ პრომ. 8,28. იხ. კუნესა.

თანა-ლმობა ტკივილი: „ყოველი დაბადებული ჩუენ თანა თანა-კუნესის და თანა-ლმის“ პრომ. 8,28; „თანა-გელმიდენ“ მ. ცხ. 229v. იხ. ლმობა.

თანა-მავალ-ი თანამგზაერი: „ესეითარი თანა-მავალი არა ჰპოო“ ჯარ. 372,2. იხ. მავალი.

თანა-მამით-ი «ერთისა მამისა»: „თანა-მამითი დაჲ არს“ G,—„ერთისა მამისა დაჲ არს“ pb., ლევიტ. 18,11. იხ. მამითა.

თანა-მბრძოლება, თანა-მბრძოლობა «შეწევნა», ერთად ბრძოლა: „ღმერთი ესრაჱლისაჲ ეთანამბრძოლებოდა ისრაჱლსა“ G,—„ღმერთი ისრაჱლისაჲ შეეწეოდა ისრაჱლსა“ M, იხუ 5. 10,42; „ეთანამბრძოლენით მათ“ იხუ 5. 1,14.

თანა-მდგომ-ი: „ოგიცა მრავალთა თანა-მდგომ ექმნა“ პრომ. 18,2. იხ. წდგომი.

თანა-მდგომარე ახლოს მდგომი: „რომელთამე თანა-მდგომარეთა ვითარ ესმა, იტყოდეს“ მრ. 15,35. იხ. მდგომარე.

თანამდებ-ი «მზღველი», «მოვალე»: „თანამდებ არს საშჯელსა“ მთ. 5,21; „სკედილისა თანამდებ იყოს“ O, დაბ. 20,11; „მზღველ თაჳისა თჳსისა იყოს“ G, — „თანამდებ იყოს თაჳისა თჳსისა“ pb., იხუ 5. 2,10; „არარაჲ მოჳიღი თანამდებისაგან“ O, იობ 21,27; „რაჲთა ჩუენცა ჴეტჳეთ თანამდებთა ჩუენთა“ მთ. 6,12; „თანამდებ ვართ სიკედილისა“ ანან. ებრ. 100,4; „სიკედილ... თანამდები ხარ ეწყალოა, რომელი არაჳის მოეტჳებ, და მოსესხე ხარ სასტიკი, რომელი არა გარდაიკადები“ მ. სწ. 220,3; „მოსთხოვო ნაჴლოეჳი ოგი თანამდებსა მას შენსა და გარე გამოგართოეს მან ნაჴლოეჳი ოგი“ M,—„კაცმან, რომელი მოვალე იყოს, თაჳით თჳსთ გამოგართოეს ნაჴლოეჳი ესე“ G, II შჯ. 24,10; „აწ შენცა თანამდებთა თანაჳე პყრობილ ხარა?“ ფსკტ. 147,3. იხ. მდები.

თანა-მეინაკე «მეოხნე», თანამესუფრე, თანამსხდომარე: „თანა-მეინაკეთა[თჳს] არა ონება შეწყნებაჲ ქალისაჲ“ DE,—„მეოხნეთა მათჳს არა ეცრება მას“ C, პრ. 8, 26; „რომელსა ჳნებოს მომზადებად სერა დიდი მეფისათჳს და მოაჳართა, თანა-მეინაკეთა მისთა“ მ. სწ. 206,11. იხ. მეინაკე.

თანა-მესარეცელე «თანა-მწოლი»: „თანა-მესარეცელესაგან დაჴარე ართხრობად რაჲმე მისდა“ pb.,—„თანა-წოლისაგან შენისა ეარძალე თხრობად რაჲსამე მას“ O. მოქ. 7,3. იხ. მესარეცელე.

თანა-მეულლე უღლის მოზიარე, ამხანაგი: „ნუ იქმნებით თანამეულენი ურწმუნოთა“ II კორ. 6,14. იხ. მეულე.

თანა-მზრახვალ-ი, თანა-მზრახველ-ი, თანა-მძრახვალ-ი «მზრახველი», მრჩეველი: „ზრახეა ყო თანა-მზრახველთა მისთა თანა“ ხაქ. მოც. 25,12; „თანა-მზრახველი“ M,—„მზრახველი“ O, ეხთ. 18,3; „უბრძანეთ მე და შჯდთა თანა-მზრახვალთა ჩემთა“ O, I ეზრა 8,12; „ეინ თანა-მზრახვალ ეყო მას“ O,—„ეინ თანა-მზრახველ მისსა იქმნა“ pb., ეს. 40,13; „თანა-მზრახველო ეშმაკისაო“ ფსკტ. 118,25; „თანა-მძრახვალო ბნელისაო“ Sin.—11,8v. იხ. მზრახვალი.

თანა-მზრუნველ-ი ჭირისუფალი: „ჰოჲა ეინმე... თანა-მზრუნველი თჳსი საპყრობილესა მას შინა“ იზტ. 117,27. იხ. მზრუნველი.

თანა-მიდგომა მიახლოება: „თანა-მიეიდგა ქმარსა მას თჳსსა“ ფსკტ. 187,2. იხ. მიდგომა.

თანა-მიღება წაღება: „დაავიწყეს თანა-მიღებად პერი“ პრ. 8,14. იხ. მიღება.

თანა-მკჳდრ-ი თანამემკჳდრე, თანასახლეული, თანა-მოსახლე: „რაჲთა იყუნენ წარმართნი თანა-მკჳდრ და თანა-ჴორც“ ეფეს. 3,6; „თანა-მკჳდრნო და თანა-ზიარნო ქრისტჱს სასუფეველისანო“ განს. ი. 108,5; „თანა-მკჳდრითურთ მათით კრებულით“ I კორ. 10,10; „მ დაეუდებაო, თანა-მკჳდრო სიმდაბლისაო“ მ. ცხ. 80v. იხ. მკჳდრი.

თანა-მკჳდრება «შერთვა»: „თანა-იმკჳდრო იგი“ G,—„შეირთო იგი“ M, II შჯ. 21,13; „მი-თუ ეინმეიყუანოს ცოლი და ითანამკჳდროს (შეირთოს M) იგი“ G, II შჯ. 24,1. იხ. მკჳდრება.

თანა-მნებელ-ი მორჩილი, დამჴერებელი: „არა თანა-მნებელ ექმნე მას და არა ისმინო მისი“ G, II შჯ. 13,8. იხ. მნებელი.

თანა-მოგზაურ-ი «მოკზაური», მგზავრი: „თანა-მოგზაურთა თანა იყოს“ C,—„მოგზაურთა თანა არს“ DE, ლ. 2,44; „თანა-მოგზაურად შეუდგეს დემა და ერმოგინე“ თექლა 21,5; „კეთილი თანა-მოგზაური ჰპოეთ“ მ. ცხ. 107v. იხ. მოგზაური.

თანა-მოდგამ-ი შემწე, თანამოქმედი: „რომელი წყლულ არს ისრაჱლთა შერისაჲთა, არს იგი ყოლადეე უბადრუკ და თანა-მოდგამ და ზიარ ეშმაკისა“ მ. სწ. 244,2; „ნაყოფაზებისა თანა-მოდგამ“ ლონგ. 180,88. იხ. მოდგამი.

თანა-მოთაულ-ი მონაწილე, მოზიარე, თანაზიარი: „კეთილს მას შენსა თანა-მოთაულ გექმნეს შენ“ O, ზირ. 6,10. იხ. მოთაული.

თანა-მონა თანამოსამსახურე: „ვითარცა-იგი ისწაეეთ ეპაფრაჲსგან, საყუარელისა ჩემისა თანა-მონისა“ კოლ. 1,7, „თანა-მონანო და თანა-მკჳდრნო და თანა-ზიარნო ქრისტჱს სასუფეველისანო“ განს. ი. 108,5. იხ. მონა.

თანა-მონათესეობა, თანა-მონათესაობა თესლი, ტომი: „თანა-მონათესეობისაებრ მათისა“ G, რიცხ. 1,20; „უკუდაეება არს თანა-მონათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“ pb.,—„უკუდაეება არს ნათესაობაჲ სიბრძნისაჲ“ O, სიბრძ. ხოლ. 8,17. იხ. ნათესეობა.

თანა-მონაწილე მოზიარე: „თანა-მონაწილე ვექმნები იეღას ისკარიოტელსა“ მ. ცხ. 20:. იხ. მონაწილე.

თანა-მორბედ-ი: „თანა-მორბედ ექმნეს (გონებაჲ შენი) მადლსა მას“ კ. აღთ.-ნთლღებ. 84,10. იხ. მორბედი .

თანა-მორწმუნე ერთმორწმუნე: ფლკტ. 151,24*. იხ. მორწმუნე.

თანა-მოსაგრე თანამებრძოლი: „უმჯობესად შეუპრაცხე... თანა-მოსაგრისა ჩემისა... მოელინებად თქუენდა“ ფლპ. 2,25ზ. იხ. მოსაგრე.

თანა-მოსაყდრე მოადგილე: „თანა-მოსაყდრე ჩუენდა იყო“ თევდ. 550. იხ. მოსაყდრე.

თანა-მოსაჯულ-ი: „გისაჯო თანა-მოსაჯულისა შენისაგან“ H—822, 37г. იხ. მოსაჯული.

თანა-მოქალაქე ერთი ქალაქისა: „არღარა ხართ უცხო და მწირ, არამედ თანა-მოქალაქე ხართ წმიდათა“ ეფეს. 2,19. იხ. მოქალაქე.

თანა-მოქმედ-ი: „გინებს თუ ყოფად თანა-მოქმედ და თანა-მორწმუნედ ჩემდა?“ ფლკტ. 151,22; „გრწმენეს... სული წმიდად თანა-მოქმედი“ ეზკ. 115,10. იხ. მოქმედი.

თანა-მოღუაწე თანამეომარი, თანამებრძოლი: „თანა-მოღუაწე მეკმნენით მე ღოცეათა შინა“ ჰრომ. 15,30; „თანა-მოღუაწეო და შემწეო უძლერთაო“ თომა მოც. 14,6; „რაჟამს იხილოს თანა-მოღუაწე იგი მარხვისაგან-ღოცვაჲ“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 100,21. იხ. მოღუაწე.

თანა-მოძმე მეზობელი, მეგობარი: „უკეთუ იგი მეოტ ექმნეს სოფლისა სიყუარულსა, ღირს იქმნეს თანა-მოძმედ ძალთა ზეცისათა“ მ. სწ. 194,6. იხ. მოძმე.

თანა-მყოფ-ი მოზიარე, მეუღლე, ერთად მცხოვრები: „იყუნენ წარმართნი... თანა-მყოფ აღთქმისა მის“ ეფეს. 3,6; „და იყო დანიელ თანა-მყოფ მეფისა“ I, დან. 13,1; „ვითარცა ეცრუვის ცოლი თანა-მყოფსა თჳსსა, ჳგრე მეცრუვა მე“ I, იერემ. 3,20; „ჴორცო ჩემო და თანა-მყოფო ჩემო“ ფლკტ. 107,3. იხ. მყოფი.

თანა-მშრომელ-ი თანამოქმედი: „რამეთუ თანა-მშრომელ გეცნეს წამებასა მაგას“ ანდ.-ანატ. 222,15. იხ. მშრომელი, შრომა.

თანა-მცორვალ-ი შიკრიკი: „დაადგინნა მათ ზედა სესაკიმ და მთავარნი იგი თანა-მცორვალთანი“ M, II 5შტ. 12, 10. იხ. მცორვალი.

თანა-მძრახვალ-ი იხ. თანა-მზრახველი.

თანა-მწოლ-ი თანამეცხედრე, ერთად მწოლი; «თანა-მესარეცლე»: „თანა-მწოლისაგან შენისა ეჵრძალე თხრობად რაჲსამე მას“ O,—„თან[ა]-მესარეცლისაგან დაფარე ართხრობად რაჲმე მისდა“ pb., მოქ. 7,5. იხ. მწოლი.

თანა-მჳუ(ს)ან-ი, თანა-მჳუვარ-ი ვინც ვინმესთან ერთად წუხს: „ელოღე მე თანა-მჴუანსა“ Č, —„ელოღე მე თანა-მჴუვარსა“ Ч, ფს. 68,21. იხ. მჴუანი/მჴუვარი.

თანა-მჯდომარე, თანა-მჯდომელ-ი: „პრქუა მას თანა-მჯდომარემან მეფისამან“ Sin. —11,377г; „პრქუა მას თანა-მჯდომელმან მეფისამან“ H—841,742. იხ. მჯდომარე, მჯდომელი.

თანა-ნადებ-ი «ვალი», მართებული: „მიუტეო შენ ყოველი თანა-ნადები შენი“ M,—„მიუტეო ყოველი ვალი თჳსი“ G, II შჯ. 16,2; „მომრტევენ ჩუენ თანა-ნადებნი ჩუენნი“ მთ. 6,12; „მიაგებდით ურთიერთას თანა-ნადებსა: სამარცელსა—შიში, მობარკესა—ხარკი, პატიოსანსა—პატიჳი“ ფიზ. XXVI 27. იხ. ნადები.

თანა-ნერგ-ი: „უკეთეთ თანა-ნერგ ექმნენით მსგავსებასა მას სიკუდილისა მისისასა“ ჰრომ. 6,6; „უკეთუთ თანა-ნერგ ექმნე შენ“ კ.-იერ.-ნათლისღებ. 93,30. იხ. ნერგი.

თანანუგეშინის-ცემა: „არს ესე თანანუგეშინის-ცემა თქუენ შორის“ ჰრომ. 1,12. იხ. ნუგეშინის-ცემა.

თანაჲს-თანა: „იყოს დგილსა მას თანაჲსთანა ორი ამხანად: ერთი დედათაჲ და ერთი მამათაჲ“ სჯმ. სალ. 861ѵ. იხ. თანა.

თანა-რბოლა გაქცევა: „იხილი თუ მპარავი, თანა-ურბიოდი მას“ ფს. 49,18. იხ. რბოლა.

თანასთნო-ყოფა თანამნებელობა, თანხმობა: „ეწამებით სამე და თანასთნო-ყოფით საკუთა მამათა თქუენთასა“ ლ. 11,48. იხ. ყოფა.

თანა-სახეობა გალობა, ღუღუნი: „რაჲთა თანა-სახეობდენ ვითარცა მაქებელნი გულთა მათთა“ (!) იხ. სახეობა.

თანა-სახლეულობა ერთად ცხოვრება: „თანაი-სახლეულოს იგი“ G, II შჯ. 25,5. იხ. სახლეულობა.

თანა-სლვა ერთად სვლა: „თანა-ვიდოდეს მას“ DE, ლ. 7,11; „აბრაჰამ თანა-ვიდოდა მათ“ დაბ. 18,16. იხ. სლვა.

თანა-სძალ-ი «მოყუასი», შილი: „მიაქცია თანა-სძალმან შენმან ერისა მიმართ“ G,—„მიიქცა მოყუასი შენი ერისა თჳსისა“ M, რუთ 1,15. იხ. სძალი.

თანასწორი თანაფარდი: „იქმნა იგი მიერითგან განმგე რჩეულ და თანასწორ სხუათა“ ს. ცხ. 213г. იხ. სწორი.

თანა-ტყუე ერთად მყოფი ტყვედ: „კითხვაჲ არქეთ... ნათესათა ჩემთა და თანა-ტყუეთა ჩემთა“ ჰრომ. 16,7. იხ. ტყვე.

თანა-ტყუეულვა «მტყუელვარეობა», ტაშის აყოლება: „რომელნი თანა-ტყუელავთ კმასა ეპ[ისკ]ოპოსისა“ O,—„რომელნი მტყუელვარეობენ კელიცა მიმართ ორღნობისა“ pb., ამოს 6,5. იხ. ტყუელვა.

თანა-უვიდოდა იხ. თანა-სლვა.

თანა-უწყება «თანად ცოდნა»: „გინა თუ იხილა, გინა თუ თანა-უწყოდა (თანად-იცის O) „G, ლევიტ. 5,1. იხ. უწყება.

თანა-ქცევა ერთად ცხოვრება, «შეერთება», «განსუენება», შეუღლება: „მეგობარ მრისხანეს ნუ თანა-ეკ-ცევი“O,—„მეგობრისა თანა გულფიცხელისა ნუ განისუენებ“ pb., იგ. სოლ. 22,24; „თანა-უქცევდა მათ და ამცნებდა“ ხაქ. მოც. 1,4. „რაჟამს დაერთოს ბუნებასა ზედა ნაყროვანებაჲ, გინა თანა-ქცევაჲ დედათაჲ, ვითარცა შეშაჲ ნაკუერცხალსა, აღეტყინოს საკუმილი ვნებათაჲ“ მ.სწ. 182,34; „არარაჲ აქუს სიმწარე თანა-ქცევასა მისსა“ O,—„არა აქუს სიმწარე მის თანა შეერთებასა მისსა“ pb., სობრძ. სოლ. 8,10. იხ. ქცევა.

თანა-ყოლა: „თანა-ჰყვანდა იოანეცა მსახურად“ საქ. მოც. 13,5. იხ. ყოლა.

თანა-ყოფა ერთად ცხოვრება, ერთად ყოფნა: „თანა-ეყვენით შენდობაჲ“ I პეტრე 3,7; „ჰკითხვიდა (დედათა)... თანა-გუყოფენ თქუე ბერად?“ მ. ცხ. 191ѵ;

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

„წყალობაჲ შენი თანა-იყო“ O, ხიბრძ. სოლ. 10,10. იხ. ყოფა.

თანა-შეზავება შეხამება, ამება: „არა თანა-შეეზავა საჭმელეულსაჲ იგი ქრისტესთა მათ“ ხებრ. 4,2. იხ. ზავება.

თანა-შეთქუმულ-ი შეერთებული, ერთ პირზე მდგომი: „წარეწყმიდე თჳ და ყოველნი თანა-შეთქუმულნი მისნი“ G, ლევიტ. 20,5. იხ. შეთქმული (შეთქუმა).

თანაშემწე «ძალად მოსრული», თანაშემწემდი: „ღმრთისა თანაშემწენი ვართ და ღმრთისა ნამუშაკევნი“ I კორ. 3,9; „ეჴმნეს თანაშემწე ძეთა მათ ღოთისთა“ Ч, —„ყოველნი ესე მოსრულ იყუნეს ძალად ძეთა მათ ღოთისთა“ Ѣ, ფს. 82,9; „თანაშემწენი ვართ თქუენდა“ II კორ. 6,1. იხ. შემწე.

თანა-შერაცხა ჩათვლა: „თანა-შეერაცხა მარტჳლთა“ ბ. კან.-40-თჳს 121, 21. იხ. შერაცხა.

თანა-შერთვა აყვანა, შეერთება: „თანა-შეირთენ მიჰმეწ მიუუანი თჳსი რაჲსაებრ თავადისა“ O, გამოსლ. 18, 4.

თანა-შერთულ-ი შეერთებული: „ესუ არა თანა-შერთულ იყო ხრახჳასა მათსა და საქმესა“ ლ. 22,51. იხ. შერთვა.

თანა-შესაჴლებელ-ი «შესაუღლველი»: „მიუტევნეს თანა-შესაჴლებელნი (შესაჴლებელნიცა Ч) იგი საქმეთანი“ საქ. მოც. 27,40. იხ. შესაჴლებელი.

თანა-შეტყუება თანასწორობა, თანაფარდობა: „თანა-შეეტყუებაჲს ამას (სინას) იერუსალჱმი“ გალ. 4,25; „თანა-შეეტყუებაჲს იგი ზეუასა მას, რომელ არს გარეუან ღალებასა“ ბ. კან.-ეჴუს. დღ. 58,23.

თანა-შეტყუება შეფარდება, შესაბამისობა: „ამისთჳს უწოდა მას სამყარო თანა-შეტყუებითა მისითა წულილთა თანა“ ბ. კან.-ეჴუს. დღ. 47,17; „თანა-შეტყუებისაებრ მისისა ჰყო იგი“ G, რიცხ. 9,8. იხ. ტყუება, შეტყუება.

თანა-შეტყუებულ-ი შეერთებული: „თანა-შეტყუებულნი (ცულნი მათნი) სიჴარულთ ყოველისა მიმართ სიმდიდრისა“ კოლ. 2,2. იხ. ტყუება.

თანა-შეჴუსვა შემოხვევა: „თანა-შეეჴუსეს არაწმიდებაჲ“ ბ. ცხ. 119v. იხ. შეჴუსვა.

თანა-შეწევნა დახმარება: „თანა-შეეწეოდი იგიცა“ ხაკიბ. წიგ. II 144,8 იხ. შეწევნა.

თანა-შთამოსლვა ჩამოსვლა: „ჴერ-არს უკუე ხანად-ხანად თანა-შთამოსლვაჲ ძჳთაჲ“ ბ. ცხ. 238r. იხ. შთამოსლვა.

თანა-შთამოყოლა ჩამოყოლა: „არა თანა-შთამოჰყუეს გელასიტყუთა“ ბ. ცხ. 188r; „დიდად შთამოჰყუებოდე თანა“ ბ. ცხ. 59v. იხ. შთამოყოლა.

თანა-წარვლა «ვანვლა», გვერდის ავლა: „თანა-წარჴვალთ სამართალსა და სიყუარულსა ღმრთისასა“ ლ. 11, 42; „თანა-წარჴვალთ სახლეართა ძმათა თქუენთა“ G, II შჯ. 2,4; „თანა-წარჴვალთ (განვლო M) დღეს საზღუარი მოაბელთაჲ“ G, II შჯ. 2,18; „ნუ თანა-წარმჴდთ მინაჲ თქუენი“ O, დაბ. 18,3. იხ. წარვლა.

თანა-წარმავალ-ი გამვლელი, ამვლელი: „ხოლო თანა-წარმავალნი იგი ჰბასრობდეს მას“ ზთ. 27,30; „მოჰყურძნიან მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ ფს. 79,13. იხ. წარმავალი.

თანა-წარსადინელ-ი სელა, დინება: „ზე, დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ ფს. 1,3. იხ. წარსადინელი.

თანა-წარსავალ-ი გასავალი, გადასავალი: „დაჴდა იგი ბჭეთა ზედა ენანისათა, რომელ არს თანა-წარსავალსა თამნაჲსასა“ O, დაბ. 38,14. იხ. წარსავალი.

თანა-წარსლვა «გარე-წარცოდება», გავლა, გვერდის ავლა, აცდენა: „რომელნი თანა-წარჰვიდოდეს“ ფს. 126,3. „თანა-წარსლვად სასუმელი ესე ჩემგან“ DE,—„გარე-წარმჴადე მე სასუმელი ესე“ C, ზრ. 14,30; „თუ შესაძლებელ არს სასუმელი ესე თანა-წარსლვად ჩემდა“ ზთ. 26,42; „ვის უნდა თანა-წარსლვაჲ და არა წარჰჴდა“ ზირ. 34,10. იხ. წარსლვა.

თანა-წარსრბა ავლა: „თანა-წარსრბით ვთქუათ“ ზრთ. D, კ. იერ.-აღდგ. 139. იხ. წარსრბა.

თანა-წართანება თან წაღება: „აღდგა წმიდაჲ და ნეტარი შუშანიკ და თანა-წარიტანა ევანგელიჲ თჳსი“ შუშ. V,25. იხ. წართანება.

თანა-წარცთუნება «ვანშორება», მოცილება: „თანა-წარიცთუნე უკეთურებაჲ ჴორცთაგან შენთა“O,—„განიშორე საბოროტე ჴორცისაგან შენისა“ pb., ეკლ. 11,10. იხ. წარცთუნება.

თანა-წარცოდვა «მიღება», წართმევა; აცდენა: „ღმერთმან ჩემმან თანა-წარმცოდა სამართალი ჩემი ჩემგან“ I,—„ღმერთმან ჩემმან სამართალი ჩემი მიიღო და განმეშორა“ O, ეს. 40,28; „ურეაჲ წინა-აღუდგების ყოველსა დასაბამსა საქმისასა, და არავინ არს, რომელმანმცა თანა-წარიცოდა იგი“ Sin.—8,58r. იხ. წარცოდვა.

თანა-წარჴდომა «წარვლა», ავლა, აცდენა; «გვარდაჴდომა»: „თანა-წარჴჴდეთ და მიჳიდეთ ვიდრე გაბაღდე“ M,—„წარვლოთ ვიდრე ღაჲაამდე“ G, მხკ. 18,12; „თანა-წარმჴედინ სასუმელი ესე ჩემგან“ ზთ. 28,33; „თანა-წარჴდეს მისჳასა, შთავიდეს ტროადად“ საქ. მოც. 16,8; „თანა-წარჴდეს უფალი ქარსა მას“ O, გამოსლ. 12,23; „არა თანა-წარჴდა სიტყუასა სოლომონ“ M, II ეზრ. 9,3; „არა თანა-წარჴდე კეშმარიტებასა“ O,—„არა გარდავჴდე კეშმარიტებასა“ pb., ხიბრძ. სოლ. 6,25. იხ. წარჴდომა.

თანა-ჭირვება ვნების, სასჯელის თანაზიარება: „თანა-ჲჭირეოდე სახარებასა მას ძალითა ღმრთისაჲთა“ II ტიმ. 1,8. იხ. ჭირვება.

თანახატ-ქმნა მიმსგავსება: „თანახატ-ქმნად სიკუდილსა მას მისსა“ ფლპ. 3,10. იხ. ხატი.

თანახუცეს-ი ხუცის შემწე: „ეჰლოცე ვითარცა თანა ხუცესი და მოწაჳე ენებათა ქრისტესთაჲ“ I პეტრე 5,1. იხ. ხუცესი.

თანაჯორც-ი ერთხორცი, ერთგვამი: „რაჲთა იყუნენ წარმართნი თანამჯდრ და თანაჯორც“ ეფეს. 3,6. იხ. ჯორცი.

თანა-ჯერმჩინებელ-ი, თანა-ჯერისმჩინებელ-ი თანამნებელი, თანამოწადინე: „სავლე იყო თანა-ჯერმჩინებელ (თანა-ჯერისმჩინებელ Č) მოკლვასა მას მისსა“ საჯ. მოც. 8,1. იხ. ჯერ(ის)მჩინებელი.

თანმდებარე «მოდგომილი»: „ტომნი ისრაელისანი თანმდებარენი მის თანა“ pb.,—„ტოჰმ[ნ]ი ისრაელისა[ნი], რომელნი მოდგომილ არიან მას“ O, ეზეკ. 37,19. იხ. მდებარე.

[თაობა] იხ. თაეობა.

თარგმან-ი მთარგმნელი, კომენტატორი; «ფარისეველი»: „ნუ ჰგონებთ, თუ... ოდეს იყოს კაცი კეთილად მეტყველი დაწიგნთა თარგმანი, ვითარმედ იგი არს სრულ“ მ. სწ. 270,22; „ვაჲ თქუენდა, მწიგნობართა და თარგმანთა ორგულთა“C,—„ვაჲ თქუენდა, მწიგნობარნო და ფარისეველნო, ორგულნო“ DE, მთ. 23,13. „ეტყოდა თარგმანით, რომელი თარგმნიდა კეთილად მათ შორის“ მრთ. A, ანტ. დ. 29v; „ბერძან არა იცოდა ბერძული და თარგმანიარა გუაქუნდა“ Ier.—30,43r. იხ. გამოთარგმანება, გარდათარგმანება, თარგმანება, მთარგმნელი, სათარგმანებელი.

თარგმანება, თარგმნა განმარტება, «ბამოთარგმანება»: „არა გასწყოს შენ ეშმაკმან და თაეით თჳსით სთარგმანო იგი და სთქუა, ვითარმედ: ესე არს ძალი სიტყჳსაჲ ამის და სხუებრ არა ეგების ესე თქუმად“ მ. სწ. 21,30; „არქე ეშმაკსა მას, რომელი სიტყუასა მარადის თარგმნიდეს“ იქვე, 21,34; „სახელი ეგეცა აპოლონ «წარწყმედა» ითარგმანების“ ფლკტ. 150,33; „გუაუწყებს სახელი შაბათისაჲ, რამეთუ განსუენებად ითარგმანების ებრაელთა ენისაგან“ A—92,830. „სახელი მისი ენმანუელ, რომელ არს თარგმანებით“ C,—„უწოდიან სახელი მისი ემანუელ, რომელ არს გამოთარგმანებით“ DE, მთ. 1,23. იხ. თარგმანი.

თას-ი ჯამი: „თასი ერთი შეშისაჲ“ მ. ცხ. 167r; „დაღგო ბერსა ცერცჳ დამბალი... და თასითა წყალი“ მ. ცხ. 211r.

თაფლ-ი: „საზრდელად მისა იყო... თაფლი ეელური“ მთ. 3,4; „თაფლი გარდამოსწუთინ ბაგეთა დედაკაცისა მეძისათა“ O, იგ. სოლ. 5,3; „ექმე პური ჩემი თაფლსა ჩემსა თანა“ კ. იერ.-აღდგ. 100,3; „დაუტკბების ძილი მათი უფროჲს თაფლისა გოლისა“ მ. სწ. 130,2. იხ. თაფლუჲი.

თაფლ-ი ველისა-ჲ «მელაღრია»: „კრებნ იგი მელაღრიასა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საჰმელი მეედაბნოეთაჲ“ (I) 326r.

თაფლუჲ-ი, თაფრუჲ-ი «იყი», «დამათრობელი»: „თაფლუჲი არა სუას“ DE,—„სათრობელი და იყი არა სუას“ C, ლ. 1,15; „ნუ ჰსუამ ღჳნოსა და თაფლუჲსა“ M,—„ნუ სუამ ღჳნოსა და დამათრობელსა“ G, მსჯ. 13,4; „შესცთეს თაფრუჲთა“ O, ეს. 28,7; „მწარე იყო თაფლუჲი“ I, ეს. 24,9. იხ. თაფლი.

თაყუანის-მცემელ-ი: „ჰეშმარიტნი თაყუანის-მცემელნი თაყუანის-სცემენ მამასა“ C, ი. 4,23. იხ. მცემელი; შდრ. თავყანის-ცემა.

თაყუანის-ცემა იხ. თავყანის-ცემა.

თაჯუ castor: „არს ნადირი კასპორიოს—თაჯჳ ჴმელისაჲ“ ფიზ. XXVI, 1.

თბე «ცომი»: „ეკრძალენით .. თბისა მისგან ჰეროდიანთაჲსა“ C,—„ეკრძალენთ ცომისაგან... ჰეროდიანელთაჲსა“ DE, მრ. 8,15; „განწმიდეთ ძველი იგი ცომი, რაჲთა იყვენით ახალი თბე“ I კორ. 5,7.

თე, თეე, თჱ, თეჱ საბრჯენი კავი/ჩანგალი, კოჭი, დირე: „თჱ იგი მესამჱ, სწორ ლერწმისა მის სიერცჱ და სწორ ლერწმისა მის სიგრძჱ“ O, ეზეკ. 40,8; „თჱ იგი ბჭისაჲ მის შინაგან და თეჱნი სამნი იმიერ და სამნი ამიერ“ O, ეზეკ. 40,10; „გაზომა ბჭჱ იგი კედლითგან თეჱსაჲთ სიერცჱ ოცდახუთ წყართა“ O, ეზეკ. 40,13.

თეატრონ-ი, თიატრონ-ი მოედანი, სათამაშო ადგილი: „წარიყვანეს იგი თეატრონად“ მ. ცხ. 377r; „თეატრონი ესე სწადელი სჳნის-მოყუარე არს“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 106,16; „სარგებელ გეყოს იგი უფროჲს ხილუასა თიატრონისასა“ მ. სწ. 51,8.

თეგ-ი დასაბეჭდავი (საბა): „სცეცხური... თეგითა შეჴმნულნი“A—184,315v.

თევა თენება: „ღამესა ათევდა ლოცვითა ღმრთისა მიმართ“ ლ. 6,12. იხ. განთევა, მთიები, ღამის-თევა.

თევზ-ი: „არა გუაქუს აქა გარნა ხუთი პური და ორი თევზი“ C, მთ. 14,17; „დაუგო ფერად-ფერადი ჭამადი და თევზი და ღჳნოჲ“ მ. ცხ. 211r. იხ. ეშმაკ-თევზი, თევზობა, მეთევზე, მეთევზური, მჭეც-თევზი.

თევზობა «სათხეველობა», თევზის ნადირობა: „მიეცედე თევზობად“C,—„წარკიდეთ სათხეველობად“ DE, ი 21,3. იხ. თევზი.

თევზო იხ. თეძო.

თეთრ-ი სპეტაკი: „ყოველნი იყუნეს მოსილ თეთრითა“ მ. ცხ. 187v. იხ. განთეთრება, თეთროანი, მოთეთრო/მოთეთრე.

თეთროან-ი: „მოეჯსენე ერთი ხატი ყოველად წმიდისაჲ, თეთროანად დახატული“ წყაროსხ. ოთხთავი, ანდერძი. იხ. თეთრი.

თელა: „ძელი იგი საროჲ, გინა თუ ცაცხჳ, მუხაჲ ანუ თელაჲ“ I, ეს. 44,14.

თელგმა ბალღამი: „ჴელდა იგი და აღმოჰყრიდა თელგმასა“ მ. ცხ. 120v; „განყო ჴელი და მოიღო ნერწყჳსა მისგან და თელგმისა დაინება შეჴმის“ მ. ცხ. 127r.

თელვა იხ. შეთელვა.

[თენება] იხ. განთენება.

თერაფინ-ი კერპი; კუდიანი, მისანი: „ჰქნა ეფუდი და თერაფინი“ GM, მსჯ. 17,5; „მჴცლით მეზლაპრენი... და თერაფინნი... დაწუნა“ M, II წმკ. 35,19; „ულუკნი იგი და მცნობელნი და თერაფინნი... მოსპნა“ O, Iv მფ. 28,24.

თერევინთ-ი «ბელეკონი»: „ვითარცა თერევინთმან განვირთხენ რტონი“ pb.,—„ვითარცა ბელეკონმან განვირთხენ რტონი“ O, ზირ. 24,22.

თერძვა ხვნა, «ანეულება»: „ითერძეთ თერჴელები და ნუ სფესავთ ჳკალთა ზედა“ O,—„იანეულენით თაეთა

ღუსთად ანცლნი და ნუ სთესავთ ეკალთა ზედა" pb., იერემ. 4,3; „ღირძული კეთილ ვთერძოთ და თესლი სიმართლისაჲ ვსთესოთ" A—32,689.

თერძულ-ი სხნული; «ანეული»: „თერძული კეთილი ვთერძით და თესლი სიმართლისაჲ ვსთესოთ" A—32,689. „ითერძეთ თერძულებაჲ" O,—„იანეულნით თავთა თქვენთა ანეულნი" pb., იერემ. 4,3. იხ. მთერძველი.

თესვა «დათესვა»: „ეძეს ჴელ სთესო ყანაჲ შენი" pb.,—„ეძეს ჴელ დასთესო ადგარაკი შენი" G, ლევიტ. 25,3; „მთესველი იგი, რომელ ჰსთესვიდა, სიტყუასა ჰსთესვიდა" DE, მრ. 4,14; „თესლსა ნუ ითესავთ" O, იერემ. 35,7; „რომელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ სიხარულით მოიმკონ" ფს. 125,5; „მუშაკნი და მთესველნი, რომელნი გულთა მჴუნარე იყუნეს თესულთა მათთათჳს" 8. სწ. 05,17. იხ. განთესვა, გარემო-სათესავი, გარემო-სათესველი, დათესვა, მთესველი, მთესველი, მითესვა, მიმოდათესვა, მიმოთესვა, მოთესვა, სათესავი, სათესავობა.

თესლ-ი სათესური, მარცვალი; «ნათესაური», «წარმართობა», «მკვდრი», ტომი, მოდგმა, ნაშობი: „მთესველი იგი თესლისა მის კეთილისაჲ" მთ. 13,37; „თჳნიერად მიმადაცისა თესლისა იშუა" ეპ. კჳპრ. აღგხ. 227,19; „კეთილთა თესლითა მჴეც მე" ფსლტ. 149,32; „გამოვიდა მთესველი თესვად თესლისა" ლ. 8,5; „ქეყყანამან გამოსცეს თესლი" O, ზაქ. 8,12; „წყალობაჲ მისი თესლითი-თესლად (ნათესაჲთი-ნათესაჲად DE)" ლ. 1,50; „თესლისა მისგან დავითისა, ტომისა მისგან ფარეზასი" O, I ეზრა 5,5; „გიგალობდე შენ თესლებსა (წარმართთა ქ) შორის" ფს. 56,10; „შესწირეცდით ღჳნოსა ტომები თესლებისაჲ" ფს. 95,7; „აღუდგინენ თესლი ძმასა მას თჳსსა" C,—„აღუდგინოს მკვდრი ძმასა თჳსსა" მთ. 22,24; „თესლისაგან გჳელთაჲსა გამოჭდენ ნაშობნი ასპიდთანი" O, ეს. 14,29; „წარწყმედა თესლი მისი" O, იერემ. 49,10. იხ. თესლად-თესლადი, თესლოვა, ღთესლი.

თესლად-თესლად-ი სხვადასხვა: „ჴამნ განრჩეულაჲ თითოეულისა საჭურჭლეთაჲსა თესლად-თესლადთაჲ მათ პირუტყუთაჲ" გრ. ნოხ.-კაც. აგგე. 210,22. იხ. თესლი.

თესლის-გამოღება: „იქმნის იგი თივა განსრულებითა სიორძილისათა მცირე-მცირედ მიწეწნადმდე თესლის-გამოღებისა" ს. კან.-ექჳს. დღ. 68,14. იხ. გამოღება.

თესლის-მეტყუელ-ი «თესლის მკრებელი», «მრავლისმეტყუელი»: „რაჲ-მე ჰნებავს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად?" Q,—„რაჲ-მე ჰნებავს თესლის-მკრებელსა ამას სიტყუად?" B.—„რაჲ-მე ჰნებავს მრავლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად?" C, საქ. მოც. 17,18. იხ. მეტყველი.

თესლის-მკრებელ-ი «თესლის-მეტყუელი», «მრავლის-მეტყუელი»: „რაჲ-მე ჰნებავს თესლის-მკრებელსა ამას სიტყუად?" B,—„რაჲ-მე ჰნებავს თესლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად?" Q,—„რაჲ-მე ჰნებავს მრავლის-მეტყუელსა ამას სიტყუად?" C, საქ. მოც. 17,18. იხ. მკრებელი.

თესლის-მოფარდულ-ი «მექერმე», «კერმის-მსყიდელი», ცალობით მოვაჭრე; ფულის დამხურდაებელი: „ტაბლები იგი თესლის-მოფარდულთაჲ დაამჴეა" C,—„ტაბლები იგი მეკერმეთაჲ... დაუმჴეა" DE, მთ. 21,12; „პილენძი თესლის-მოფარდულთა მათ განუბნია" C,—„კერმის-მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმაჲ" DE, ი. 2,15. იხ. მოფარდული.

თესლის-მჭამელ-ი ცერცვის და მისთანათა მჭამელი: „პოვეს პრომეს ჭალაჭა საწყდობილე ერთი ჭალწულთა... თესლის-მჭამელნი, მღჭარენი და უბიწონი" რიფხ. 103,0. იხ. მჭამელი.

თესლმდინარე «თესლმცენარეა»: „ყოველი სარეცელი, რომელსაცა დწუეს მას ზედა თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს" G, ლევიტ. 15,4; „განვალინონ ბანაკისაგან ყოველი... თესლმდინარე" G, რიცხ. 5,2; „ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა" M,—„ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა" G, ლევიტ. 15,33. იხ. მდინარე.

თესლმცენარე «თესლმდინარე»: „ესე არს შჯული... თესლმცენარისაჲ დინებასა შინა მისსა" G,—„ესე არს სჯული... თესლმდინარისა დინებითა მისითა" M, ლევიტ. 15,33. იხ. მცენარე.

თესლოვა დათესლიანება: „სელი თესლოდა" O, გამოსლ. 9,31. იხ. თესლი.

თესლ-ტომ-ი ჩამომავლობა, ხალხი: „თესლ-ტომი მისი ვინ უძლოს მითხრობად?" ხაქ. მოც. 8,33; „აღდგომილ არს ყოველი თესლ-ტომი მისი ერთბამად ჩემ ზედა" O, II მფ. 14,7; „ავინებდა ვარსქენ თესლ-ტომსა მისსა" შუშ. VI, 22. იხ. ტომი.

თეძო, თეზო «ბარკალი»: „შეირტყა იგი ქუეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა" G,—„შეიბა იგი ბარკალთა ქუეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა" M, მხჭ. 3,16; „თეძოჲთურთ მოჰკუეთნე იგი" O, ლევიტ. 8,9; „სცა ზედა თეზოსა მარცხენესა" Sin.—11,111v.

თთუე, თუე, თუთე (თთჳსა) თვე: „თთუესა მას მეექუსესა" ლ. 1, 26; „იფარვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუე (თთუე E)" D,—„იმალვიდა თავსა თჳსსა ხუთ თუთე" C, ლ. 1,24; „არს დასაბამი ტანჯვათა მათ წმიდისა შუშანიკისთაჲ თუესა აჰნისისასა, მერვესა თთჳსასა" შუშ. XX, 1; იხ. თჳთვანი.

თთჳს-თავ-ი, თჳს-თავ-ი თვის დამდეგი: „თთჳს-თავთა შინა მოართჳთ ყოველად-დასწუეული უფლისა" G, რიცხ. 28,11; „თთჳსთავნი თქუენნი და შაბათნი,.. არა სათნო ვიყავ" I, ეს. 1,13; „ხვალე ღუესასწაული არს თჳს-თავისაჲ" O, I მფ. 20,18. იხ. თავი.

(თ)თჳს-თავობა თვის დამდეგობა: „ნუმცა ვინ უკუე გაგიკითხავს თქუენ... გინა თჳს-თავითა, გინა შაბათობითა" Q, კოლ. 2,10. იხ. [თავობა].

თიატრონ-ი იხ. თეატრონი.

თიბვა მომკა, მოთიბვა: „სთიბო მდელოჲ" O,ეზე. ხოლ. 27,25. იხ. მთიბელი, სათიბელი.

თივა ბალახი, მწვანილი: „უბრძანა მათ დასხდომაჲ. მწუანჳრსა ზედა თივისასა (თივასა C)" მრ. 6,39; „ეკალ და თივაჲ აღმოსცენდეს" I, ეს. 32,13; „თივაჲ ჴედი არა იყოს" I, ეს. 15,6; „ცეცხლი და თივაჲ ერთგან ვერ იყოფებიან" A—36, 100. იხ. თიველოვანი.

თივა-ცენებულ-ი ცუდი, სარეველა ბალახიანი; «მდელო»: „მოჯრდეს და თ ი ვ ა-ც ე ნ ე ბ უ ლ ი ქმნეს ყოელად" O,—„შეაშთენეს მ დ ე ლ ო თ ა სრულიად" pb., იგ. სოლ. 24,31. იხ. ცენებული.

თივის-მჭამელ-ი მძოვარი: „ცალეს დიდებაჲ მათი მსგაესად ჴბოჲსა მის თ ი ვ ი ს-მ ჭ ა მ ე ლ ი ს ა" ფს. 105,20; „დედაჲ თ ი ვ ი ს-მ ჭ ა მ ე ლ არს" ფიზ. XXIII, 9. იხ. მჭამელი.

თივლოვან-ი თიეიანი, ბალახიანი: „იყო დიდად თ ი ვ ლ ო ვ ა ნ ადგილი იგი" C,—„იყო თ ი ე ა ჲ ფრიად ადგილსა მას" DE, ი. 6,10. იხ. თიეა.

თითო-ი: „თ ი თ ი თ ა ც ა მათთა არა ჰნებავს შეძრვად იგი" მთ. 23,4; „მოსცნა... ფიცარნი ქვისანი, დაწერილნი თ ი თ ი თ ა ღმრთისაჲთა" O, გამოსლ. 31,18; „მცირე თ ი თ ი ჩემი უმსხოჲს არს წელთა მამისა ჩემისათა" M, II მზტ. 10,10; „რომელთანი-იგი წარჴდილნი იყუნეს თ ი თ ნ ი მათნი" ფსლტ. 140,20.

თითის-საჭუენებელ-ი «სახილველი»: „თ ი თ ი ს-ს ა ჭ უ ე ნ ე ბ ე ლ (სახილველ pb.) ვიქმნენით სოფლისა" Q, I კორ. 4,9; „მეშინის, ნუუკუე საჴეკლ და საძულელ ვიქმნე თქუენ წინაშე და თ ი თ ი ს-ს ა ჭ უ ე ნ ე ბ ე ლ ყოველსა ერისა" მ. სწ. 200,30. იხ. საჭუენებელი.

თითო, თჳთო «ერთიერთი», თვითეული: „მოართუას მისგანი თ ი თ ო ჲ ა" O,—„შეწიროს მისგან ე რ თ ი ე რ თ ი" G, ლევიტ. 7,14; „განუყო ძმათა სიყუარულად თ ჳ თ ო დ რ ა ჯ კანი" მ. ცხ. 308r; „მოგუართუეს... თ ჳ თ ო საწუაული ზეთი ჴურჭლითა" მ. ცხ. 100v. იხ. თითოება, თითოეული.

თითოება: „ჰმსახურებენ ერთიერთსა და პატივეცემულ არიან თ ი თ ო ე ბ ი თ ა თჳსითა და ერთიერთსა ეჴმარებიან" მ. სწ. 170,32. იხ. თითო.

თითოეულ-ი «ქაცად-ქაცადი», თვითეული, თითო-თითო: „თ ი თ ო ე უ ლ ს ა მსგაესად თჳსსა ძალისა" C,—„ქ ა ც ა დ-ქ ა ც ა დ ს ა მსგაესად ძალისა თჳსისა" DE, მთ. 25,15; „შეკრიბენით ძენი ისრაჱლისანი თ ი თ ო ე უ ლ ი" I, ეს. 27,12; „დასდებდა თ ი თ ო ე უ ლ ს ა მას ჯუარსა მკუდარსა მას ზედა" მრთ. S, გამოჩ. ჯუარ. 242,23.

თითოეულად, თჳთოეულად თვითეულად, ცალ-ცალკე, თითო-თითოდ: „თ ი თ ო ე უ ლ ა დ ლოცვასა შესწირ-ვიდეს უფლისა მიმართ" მხკ. 29,11; „დასხრიპნეს იგინი თ ი თ ო ე უ ლ ა დ ოთხსა მანასა" რიფს. 177,17; „საჭირო არს თ ჳ თ ო ე უ ლ ა დ წარმოთქმაჲ საქმეთა მათ ამაოებისათა" მ. ცხ. 88v. იხ. თითო.

თითო(ვ)ეულება განკუთვნილება, თვისება: „შეკვალა ძლიერებამან ღმრთეებისამან თ ი თ ო ე ე უ ლ ე ბ ა ჲ ორთაჲ მათ" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 145,17. იხ. თითოეული.

თითოპირ-ი სხვადასხვა: „ვხედავთ... ყურთა, მსმენელთა თ ი თ ო პ ი რ თ ა ჴმათა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 228,24; „თ ი თ ო პ ი რ ი თ ა სახიობითა შემკობილნი აწყინებედ" ბალ. 124,22. იხ. პირი.

თითოპირად განურჩეველად: მრთ. A. კ. იერ.-სულ. წმ. 182*. იხ. პირი.

თითოსახე, თჳთოსახე სხვადასხვა, ნაირნაირი, მრავალფერი; «პირად-პირადი»: „განკურნნა ყოველნი პოროტთა სენთაგან და თ ი თ ო ს ა ხ ე თ ა გ ა ნ სნეულებათა" DE,—„განკურნა მრავალნი სნეულნი პ ი რ ა დ-პ ი რ ა დ თ ა გ ა ნ სენთა" C, მრ. 1,34; „გარე მოგადგებიან ეშმაკნი თ ჳ თ ო ს ა ხ ე თ ა ენებათანი" მ. ცხ. 105v; „განქმზადებენ თ ჳ თ ო ს ა ხ ე თ ა სანოაგეთა" მ. ცხ. 104v. იხ. სახე.

თითოსახეობა მრავალნაირობა, სხვადასხვაობა: „მრავალ არს თ ი თ ო ს ა ხ ე ო ბ ა ჲ იგი სიცოცხლისა მათისაჲ" ბ. ქებ.-ეჴუს. დღ. 96,15. იხ. სახეობა.

თითოფერ-ი, თჳთოფერ-ი სხვადასხვა, ნაირნაირი: „ჭეშე თ ი თ ო ფ ე რ თ ა ხეთა დაწჯს ჭილსა თანა, ლერწმასა და ღელსა" M, იოჰ 40,16; „სამკაულნი თ ი თ ო ფ ე რ ნ ი განიძარცუნენ" O, ეზეკ. 28,16; „დასდებდეს მას ზედა თ ჳ თ ო ფ ე რ ს ა კანონსა" მ. ცხ. 140v. იხ. ფერი.

თითოფერება მრავალნაირობა: „არა ჰნებავს ღმრთსა... სამოსელთა თ ი თ ო ფ ე რ ე ბ ა ჲ" მ. ცხ. 19v. იხ. ფერება.

თითწარჴდილ-ი თითებდამძერალი: „შემძლებელ ხარ შენ განკურნებად თ ი თ წ ა რ ჴ დ ი ლ თ ა მაგათ მტარვალთა" ფსლტ. 140,22. იხ. წარჴდილი.

თიკან-ი: „თ ი კ ა ნ ი ერთი არასადა მომეც მე" C, ლ. 15,20; „დამწყსენ თ ი კ ა ნ ნ ი შენნი საფიცელსა მწყემსთასა" O, ჭება 1,7; „ეითარცა ორნი თ ი კ ა ნ ნ ი მარჩიენი ჭურაკისანი" O, ჭება 7,3; „ვეუბი განისუენებდეს თ ი კ ა ნ თ ა თანა" I, ეს. 11,6; „მოიბას შესწირაჲად მისა თ ი კ ა ნ ი თხათაგან" O, ლევიტ. 4,23. იხ. თიკნიერი.

თიკნიერ-ი თიკნის ტყავი: „შთაცმაჲ იგი თ ი კ ნ ი ე რ თ ა ჲ მათ მკლავთა მისთა მოკუსწავებს" ეპ. რომ.-კორთ. ეხაკ და იაკ. 20,10. იხ. თიკანი.

თირკუმელ-ი თირკმელი, ჭაჭა: „რომელი განიკთხაეს გულსა და თ ი რ კ უ მ ე ლ თ ა" ფს. 7,10; „განჰსწავლეს მე თ ი რ კ უ მ ე ლ თ ა ჩემთა" მრთ. S. კ. იერ. 156,33; „წერაილი გულად უწეს[ს] გონებასა, სადა-იგი მოგონებანი იშვებიან, ხოლო თ ი რ კ უ მ ე ლ ად ნივთსა მას გულის-თქუმათასა, რომელი სულსა შინა არს" Ath.—12,336v.

თიჩა თიხა, ტალახი: „ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თ ი ჩ ა ჲ ნერწყუსა მისგან" ი. 9,6; „თ ი ჩ ი ს ა გ ა ნ შექმნულ ვართ მეცა და შენცა" M, იობ 33,6; „დაიტკბა... ოქროჲ ეითარცა თ ი ჩ ა ჲ გზათაჲ" O, ზაქ. 8,3; „მიეიდის შეიგოზის თავი თჳსი თ ი ჩ ი თ ა" ფიზ. XXIX, 7.

თიჩის-მოქმედ-ი: „მსაჯულ არს თ ი ჩ ი ს-მ ო ქ მ ე დ ი და ბოროტსა რუდუნებს" O, სიბრძ. სოლ. 15,7. იხ. მოქმედი.

თლა

თლილ-ი გათლილი; შემკული, «ხუეწილი»: „არა ალაშენო იგი თ ლ ი ლ ი თ ა" O, გამოსლ. 20,25; „მოადგა გარეშო მისსა ზღუდე ლოდთაგან თ ლ ი ლ თ ა" O, ეზდ. 1,2; „სახლებ[ა] თ ლ ი ლ ე ბ ს ა ი შ ე ნ ე ბ დ ი ნ" O,—„სახლნი ხუეწილნი აიშენნეთ" G, ამოს 5,11. იხ. გამოთლა, განთლა (-ილი), მოთლა, უთლელი.

თლემულება თელება: „თ ლ ე მ უ ლ ე ბ ა ჲ ძილისაჲ დადებულ იყო მათ ზედა" O, I მფ. 26,12.

თმა «სტეენი»: „თ მ ა ჲ თავისა თჳსისა ცუდად არა წარწყმდეს" ლ. 21,18; „მზრდელი ვარჯსა თ მ ა თ ა თ ა ვ ი ს ა თ ა ს ა" G, რიცხ. 6,5; „ბერთჳ ერთი თ მ ა ჲ სთუნლით დაუდეა" O, I მფ. 19,13; „დაჰყჳნოს... თავი და თ მ ა ჲ ფერჳთაჲ" I, ეს. 7,20; „თ მ ა ჲ ერთისაცა მთგანისაჲ არა შეტუსეილ იყო" ანდ.-ანატ. 228,12; „თავისა თ მ ა ნ ი ც ა ყოველნი აღრაცხილ არიან" მთ. 10,30; „დაუჭეშეს მას თ მ ა ჲ" O, დაბ. 41,14; „დავიუზურენ თ მ ა ნ ი და წუერსი

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ჩენნა და დაცვად ნელოვარად" O, II ეზრა 9,3; „წარუწმანდელ თმანი პაგანი და ზე დაჩოკილეთ" ფლკტ. 140,10; „თმაი ივი საძულველ ძღუან" I კორ. 11,15; „ეშოსა იოანეს სამოსლად თმისაგან აქლემისა" DE,—„იოანე მოსილ იყო ბეწვეთა აქლემისათა" C, მრ. 1,6; „ჰქმნე გარდასაპირველი თმისაი საპირველად ქარვისა მის" O, გამოხლ. 28,7; „თმეთა მისთორევდა" შუშ. VI, 17.

თმაგარდატეხებულ-ი, თმაგარდატეხილ-ი თმაგადაშენებული: „ბოძყარდა... უსპირი და თმაგარდატეხებული" შუშ. 13,7; „ლდანი თმაგარდატეხილნი, ურცხვნელად განკრებულნი, იტყბდეს" Ath.—II,90v.

თმაგრძელ-ი: „იტყვან, ვითარცა ივი ვინმე თმაგრძელ არს და ბეწვიერ თუალითა" ხ. კან.-ექუხ. დღ. 86,17. იხ. გრძელი.

თმენა ლოდინი, მოცდა; ატანა, სულგრძელ ყოფა/ქმნა: „ვით მენდით მშჯდობად" I,—„ვითმენდედ წმიდისად" O, იერემ. 14,10; „ითმენდა ესოდენსა ზედა კერპობასა" ხან. 45,14.

თმენა მოთმენა, გაძლება, მოლოდინი: „თმენაი დაგრძილთაჲ არა წყმიდეს სრულად" Ჭ. ფხ. 9,10; „თმენით დაველოდე ღმერთსა და მომხედნა მე" მ. ცხ. 1821; „ვერ დაუთმიან წმიდანი თანა მყოფად თმენად" ფიზ. V, 24; „ყოველნი თმენად წყართნიან" ფიზ. XII, 15; „წმიდაი შუენიე ბოროტება მით გუემათა და თმენათათჳს იტყოდა" შუშ. XIII, 10. იხ. დათმენა, დაუთმენელი, მოთმენა, მოთმენე, მოთმინება, მოუთმენელი, უთმინო.

[თმობა] იხ. დათმობა, დასათმობელი.

თნევა, თნება «სათნო-ჩენა», «საწადელ-(ყოფა)», «დაჯერება», «ნებება», «გულის-თქუმა», მოწონება: „სთნდა წინაჳე მისა" G,—„სათნო უბნდაი იგი წინაჳე მისა" M, მსჯ. 14,1; „იგი სთნავს თუალთა ჩემთა" M,—„საწადელ არს წინაჳე თუალთა ჩემთა" G, მსჯ. 14,3; „სთნდა იგი ღუთჲს კაცთა დედათა" M,—„დასჯერდა უფალსა სჯულთა დედათასა" O, ეხთ. 2,9; „ამით ვცნა, რამეთე გთნდი შენ" Ჭ,—„ამით ვცან, რამეთუ მინებე მე" Ქ. ფხ. 40,12;„სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი" Ჭ,—„გულმან ეთნეას მეუფესა სიკეთისა შენისაჲ" Ქ, ფხ. 44,12; „სთნდა ბრძოლად" მთ. 14,6; „არაჲ სთნავს მას" O,ზირ. 21,16; „რომელი მთნავს" მთ. 8,17; „არა მთნდი შენ" I, იერემ. 2,19; „რომელსა არა სთნდეს თავი თჳსი" O, ზირ. 14,2. იხ. თავის-მოთნე, თავმოთნება/თავსმოთნება, კაცთა-მოთნე, კაცთ-მოთნება, მოთნება შეთნება, შეთნევა.

[თოება] იხ. თოკლი; დათოება.

თოკლ-ი;„ამოსული ბალი სპეტაკ იყო, ვითარცა თოკლი" მთ. 26,3; „ვითარცა გარდამოვიდის წჳმაი, განა თოკლი ბეცით" I, ეს. 55,10; „დღეის თოკლი" O, ზირ. 43,10. იხ. ჭ.ნთოკ(ლ)ა, დათოება.

თორნე, თურნე სიცხობი, ლუმელი: „გამოცხობილი თორნითა" O, ლევიტ. 2,4; „აცხობდენ... პურსა თჳენსა თჳრნესა შინა (თორნესა შინა pb.)" G, ლევიტ. 26,26; „ვითარცა თორნე, შთაგზებული ცხობად" O, ოზეა 7,4; „ბედელ თორნესა შთაგზნეს" ლ. 12,28; „ალაღდა გუთარცა თორნე ცეცხი მათნი" O, ოზეა 7,6.

თორნე «ფარი»: „მოიღო თორნე—უძლეველი სწჳიდე" O,—„მოიღის ფარი—უძლეველი ღირსებისა" pb., სიბრძ. ხოლ. 5,20; „შეგკრიბოთ... ყოველნი... თორნითა და ჩაფხუტებითა" O, ეზეკ. 38,5.

თოჯნა იხ. მოთოჯნა.

[თრგუნვა] იხ. დათრგუნვა, დამთრგუნველი, დასათრგუნველი, დაუთრგუნვაი.

თრევა წევა, ზიდვა; ტარება: „მშობელთაცა შენთა ითრევე ქუეყანასა ზედა ურაკპარაკსა" ფლკტ. 142,20; „ითრევდა და სწიხნიდა" ფლპ. მოც. 4,7; „მედგრდებოდეს თრევითა ასოთა მათ წჳიდათაჲთა, რომელნი ითრევებოდეს მათ ზედა" H—341,675. „მოჰყვანდა რიფსიმე მტარვალთა მათ მძლავრ თრევით" რიფხ. 171,8; „თრევით მოგითრიო" შუშ. V, 4; „თრევათა მისთათჳს მე განსუენებასა მიეემთხჳო" შუშ. XVI, 37. იხ. გამოთრევა, გა(ნ)თრევა, დათრევა, მითრევა, მიმოდათრევა, მოთრევა, შთათრევა, შთამოთრევა, წართრევა, წარმოთრევა.

თრ(ე)ობა თრობა: „რომელსა გთრავს თჳნიერად ღჳნისა" O, ეს. 28,1; „განიფრთხებენ, რომელთა-იგი სთრავს ღჳნითა" O, ოვ. 1,6; „იგი სუმიდა და სთრიდა სახლსა შინა" O, III მფ. 16,9; „სთრიდა მთრვალობითა მით სიფრთხილისაჲთა" კ. იერ.-მარტჳლ. 188,82. იხ. დათრ(ე)ობა, დამათრობელი, დამთრვალი, დედამთრვალი, მათრობელი, მთრვალი, მთრვალობა, მომთრვალე, სათრობელი.

თრთოლა ცახცახი, კანკალი: „ესრეთ იქმნებიან თრთოლანი" H—2251,285r.

თრთჳლ-ი რთეული: „ვინაჲ გამოვალს თრთჳლი" M იობ 38,24; „გუემა... ლეღოანი მათი თრთჳლითა" ფხ. 77,47; „თრთჳლი ვითარცა მარილი დაიცჳს ქუეყანასა" O, ზირ. 48,21.

თრობა იხ. თრეობა.

თრობა იხ.სათრობელი.

თრუნჯ-ი: „დამიკჳრდა უდაბნოსა მას ესევითარი ხეოანი, რამეთუ იყო ფინიკი, ბროწეული, თრუნჯი, ატამი..." H—841,46.

თუ «დალათუ»: „ყოველნი თუ დაბრკოლდენ შენდა მიმართ" C,—„დალათუ სხუანი დაბრკოლდენ შენდა მიმართ" DE, მთ. 26,33; „და-თუ-ჰვარდე და თაყუანის-მცე მე" მთ. 4,9; „ძუ თუ ხარ ღმრთისაჲ" მთ. 4,3; „არა თუ მოიკცეთ" ფხ. 7,13; „არა ხოლო თუ პურითა ცხონდების კაცი" მთ. 4,4. იხ. დალათუ, დალათუმცა, დალაცათუ, ნუთუ.

თუალ-ი ძვირფასი/პატიოსანი თვალი: „თუალი ქარქიდონისაჲ" O, ზირ. 28,7; „რომელთა ეპოვა თუალი პატიოსანი" მ. ცხ. 1821v. იხ. მრავალთუალი.

თუალ-ი წყლის სათავე: „მოწყესობდეს... ვინაჲ-იგი თუალნი... ეფრატისანი გამოდიან" ოხჯ. 10,10; „ვერ შესაძლებელ არს ერთისა თუალისა წყაროჲსაგან გამოდინებად ტკბილი და მწარე" Ath.—II, 229v.

თუალ-ი ბორბალი: „გჳაე შენ ვითარცა თუალი ურმისაჲ, მლეწველი დიდი ხერხის-სახე" O, ეს. 41,15. იხ. ურმის-თუალი.

თუალ-ი oculus: „თუალი თუალისა წილ" მთ. 5,38; „თუალნი მთნი დაიწუანეს" მთ. 13,15; „განმირისხნა მე,

გულის-წყრომითა თუალი ჩემი" ფს. 6,8; „დააბრმვნა თუალნი გონებისა მისისანი" ფლქტ. 142,37; „ვისნი ღ[ე]ბელ არიან თუალნი?" pb.,—„ვისა ლიბრი თუალითა ბრმანი, ეგრე ბრინჯიდენ იგინი" I, ეს. 59,10; „იხილა მან თუალითა გამოჩინებული ჯუარი" მრთ. S. ჯუართა გამოჩ. 237,13. იხ. ერთთუალი, ეტლის-თუალი, მზის-თუალი, უთუალო, ცალთუალი.

თუალბოროტ-ი აეთვალი: „ნუ აზრახებ... ქაცსა თუალბოროტსა მადლიერებისათჳს" O, ზირ. 37,12. იხ. ბოროტი.

თუალბოროტება ავთვალობა: „შინაგან გულისაგან ზრახვანი ქაკათანი უკეთურნი გამოვლენ... თუალბოროტებანი, გმობანი" მრ. 7,22. იხ. ბოროტება.

თუალგანტევებულ-ი ურცხვთვალება: „თუალგანტევებულისა მისგან ეკრძალებოდე" O, ზირ. 26,14. იხ. გა´ტევება.

თუალ-გება, თუალიხ-გება თვალის მიპყრობა, დაკვირვება: „თუალ-აგნა ცოლსან ეგჳპტელისა უფლისა თჳსისამან იოსებს" O, დაბ. 39,7; „თუალ-აგნა მათ ხილვითა თუალთა მისთაჲთა" O, ეზეკ. 28,10; „თუალსა უგებდი მოქალაქობასა მათსა" ჰ. ცხ. 855v. იხ. გება.

თუალდაწუხვილ-ი თვალდახუჭული: „ნუმცა ხართ... ლოცვასა თუალდაწუხვილ და მძინარე, ვითარცა წარმართნი უურველნი" ჰ. სწ. 271,7. იხ. დაწუხვილი (დაწუხვა).

თუალვა აღრიცხვა, თვლა; დათვალიერება: „თუალვიდა კერძასა მას ტაბლასა ზედა" ჰ. ცხ. 89v; „ითუალავნ წელთა მისთა და აღირაცხნ დღეთა მისთა ჟამითურთ" ჰ. სწ. 141,25; „თუალვიდა ნაბიჯსა მისსა" ჰ. ცხ. 200v; „იყო ვინმე... მკურნალი... რომელი დღითიდღედ და ჟამითი-ჟამად ითუალვიდა სნეულთა მათ, და ეხილვა მას ავაზაკი იგი სნეული" ჰ. სწ. 295,13. იხ. ა(ღ)თუალვა. გათუალვა, გამოთუალვა, გარდათუალვა, დათუალვა, მითუალვა, მიმთუალველი, მოთუალვა, სათუალავი, შეთუალვა, წარმოთუალვა.

თუალთა მოდგამ-ი შეხედვა, შემოხედვა: „არა ჴელით არიან თუალთა მოდგამნი იგი მისნი ჩუენდა მიმართ" ფლქტ. 137,16. იხ. მოდგამი.

თუალთა შედგმა თვალის მიპყრობა, შეხედვა: „ვერ შემძლებელ იქმნეს თუალთა შედგმად ძენი ისრაჱლისანი პირსა მოსჱსსა" II კორ. 3,7. იხ. შედგმა.

თუალთ-მიდგმა თვალის მიპყრობა/გასწორება: „არცა მეფემან, არცა სხუამან მძლავრმან თუალთ-მიდგმად უძლოს შენდა" O, სიბრძ. სოლ. 12,14. იხ. მიდგმა.

თუალ(თ)-საღებელ-ი მოსარიდებელი, თვალსაჩინო: „მოსპო ღუაწმან ისრაჱლისაგან... მოხუცებული და თუალთ-საღებელი" O, ეს. 9,14. იხ. ღება.

თუალთ-საჴდელ-ი სინათლის მოკლება: „თუალთ-საჴდელად შენდა" O,—„მოაკლდეს თუალთა შენთა" pb., I მფ. 2,33. იხ. საჴდელი.

თუალ(თ)-ღება «ხედვა», რიდება, ხათრის შენახვა, მიკერძება, პირფერობა: „არა თუალთ-აღებ პირსა კაცისასა" DE,—„არა ხედავ პირსა კაცისასა" C, მთ.22,16; „არავის თუალთ-აღებ" ლ. 20,21; „თუალთა აღებდეთ, ცოდვილნო" ფს. 31,2; „უკუეთუ თუალთ-აღებთ, ცოდვასა იქმთ" იაკ. 2,9.

თუალ(თ)-ღება რიდი, ხათრი; პირფერობა: „არა ეცეს თუალთ-ღებაჲ პირისაჲ" M, იობ 32,22; „ნურარას ჰყოფთ თუალ-ღებით" I ტიმ. 5,21; „არა არს თუალთ-ღება წინაშე ღმრთისა" ხაჯ. მოც. 10,34. იხ. ღება.

თუალ(თ)-ყოფა «წამ-ყოფა», თვალით ნიშნება; თვალის კერა: „თუალთ-უყჳნეს ნაკოდიმოზს სიტყუად მისა" ანან. გბრ. 427; „თუალ-უყჳნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს" C,—„წამ-უყჳნა მას სიმონ-პეტრე, რაჲთა ჰკითხოს" DE, ი. 13,24; „თუალ-ჰყოფდეს თუალითა მათითა" ფს. 34,19; „ბოროტ არს, რომელმან თუალ-უყჳნეს შორით" O, ზირ. 14,8. „იწყეს თუალ-ყოფად ურთიერთას (მკურნალთა), ვითარმედ მოკუეთაჲ უკმს ფერჴსა ამას" ჰ. ცხ. 217v. იხ. ყოფა.

თუალ-შეუდგამ-ი თვალს რომ ვერ გაუსწორებ, წარმოუდგენელი: „წარიყუანებენ მას სიხარულსა მას გამოუთქუმელსა და დიდებასა მას თუალ-შეუდგამსა" ჰ. ცხ. 86r. იხ. შეუდგამი.

თუალ(თ)-ხუმა, თუალთ-ხუვა «დაკვრება», პირფერობა, მიკერძება, მორიდება, ხათრი: „რომელმან არა თუალ-ახუნის, არცა მიიღის ქრთამი" pb.,—„რომელსა არა დაეკჳრდების პირი კაცისაჲ, არცა მიიღებს ქრთამსა" G, II მჯ. 10,17; „ღმერთმან კაცსა არა თუალ-ახუნის" გალ. 2,6; „არა თუალ-ახუნე გლახაკსა" G, ლევიტ. 19,15; „ნათესაჲ, ურიდი და თუალუხუაჲ, რომელმან არა თუალ-ახუნის მოხუცებელსა" M, II მჯ. 28,50; „უკუეთუ თუალ-ახუნე და სიმართლით არა განსჯის, კაცის-კლვაჲ არს ესე" ჰ. სწ. 58,4. „არა არს თუალთ-ხუმაჲ მის წინაშე" O, ზირ. 32,15; „არა თუალთ-ხევაჲ ბრძანებელ არს შენდა, არამედ მოწყალებაჲ" H—2951,293v. იხ. ხუმა/ხუვა; შდრ. თუალ(თ)-ღება.

თუალთ-მხილველ-ი «იჯუი-მხილველი»: „რომელნი დასაბამით თუალით-მხილველ და მსახურ ექმნეს სიტყუასა მას" C,—„რომელნი დასაბამითგან თჳთ-მხილველ და მსახურ ყოფილ იყუნეს სიტყჳსა მის" ლ. 1,2. იხ. მხილველი.

თუალუხუაე-ი მიუკერძებელი, ობიექტური, პირმიუფერებელი: „თუალუხეაე არს მსაჯული იგი" ქ. იერ.-ნათლისღ. 87,3; „სჯული წმიდაჲ თუალუხუაე არს" ქ. იერ.-მარტკლ. 189,19; „მსაჯული ხარ თუალუხეაე, რომელსა არა მიგაქუს ქრთამი" ჰ. სწ. 220,8. „რომელი თუალუხუაედ მსაჯულ არს თითოეულისა საქმჱსა" I პეტრე 1,17. იხ. უხეაე.

თუალთ-უხუაობა პირმიუფერებლობა, მიუკერძებლობა: „ძმათ-მოყუარებაჲ და თუალთ-უხუაობაჲ... არიან სამოსელი საქორწინე" ჰ. სწ. 230,30.

თუალ-ყოფა იხ. თუალთ-ყოფა.

თუალძჯრ-ი: თუალძჯრ ქმნა/ყოფა «შურება თუალითა»: „თუალძჯრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს" M,—„ფრიად ეშუროს თუალითა ძმასა თჳსსა" G, II მჯ.26, 54. იხ. ძჯრი.

თღე, თუთე იხ. თთუე

თურაშტ-ი იხ. ათრვამეტ.

თურე ნეთუ: „მოჭვრეს და კუალადცა მძიან. მერმე მრქუა ძე: თურე კრი ხარ, ბერო, რომელ ერთუე ჭამსა ჰლამე?" **მ. ცხ. 250r.**

თჳთ «თავადი», ცითონ: „თჳთ იგი დაეით იტყჳს" DE,—„თავადნი დაეით თქუა" C, **შრ. 12,36**; „მოუიდა თჳთ მცველ ცა იყო" **ფლტ. 152,20**; „რომელცაიგი თჳთ განეღო მაო **ხჯ. მოც. 12,10**; „ღჳენ თჳთ უწყით კაცი იგი" O, **IV მფ. 9,11**; „თჳთ თაეით თჳსით" **მ. ცხ. 270r.**

თჳთგან-ი თვისა: „თჳთგანი და ეზოშთაესი" pb.,—„თჳთგან და წამართ" G, **რიცხ. 26,59.** იხ. თთუე.

თჳთკმაობა: „თჳთკმაობაჲ, რომელი მჳნდებიან წინაეე, მითხრნე არნ" **Ath.—11, 202v.** იხ. კმაობა.

თჳთმავალ-ი ლეღოვან-ი sycaminus, ველური ლელვი, «ხეთლა»: „(მისცა)... ეითარცა თჳთმავალი ლეღოეანი ეულსა სიმრავლეთა" O,—„ეითარცა ეოლა, რომელი მიწერთია ზედა სიმრავლითა არს" pb., **III მფ. 10,27.** იხ. ლეღოვანა.

თჳთმიწისა(თგან)-ი «ქუეყანისა მკჳდრთაგანი», «სოფლისა», ადგილობრივი მცხოვრები: „რომელმან ყოს ჴელითა ეპრტაჳნებისათა თჳთმიწისათაგანმან არც ეზრახაჳნმან"G,—„ქუეყანისა მკჳდრთაგანმან განა მჳნრნან" pb., **რიცხ. 16,30**; „ყოველმან თჳთმიწისაგანმან ყოს ეჳრეთ G,—„ყოველმან მის სოფლისამან ყოს ეჳრეთ" pb., **რიცხ. 15,18.** იხ. მიწა.

თჳთმპყრობელ-ი: „ეუედრა თჳთმპყრობელსა თეოდოსის" **ნრხ. 75,28**; „თჳთმპყრობელისა ზარავანდედისა თანა" **მოქც. 658.** იხ. მპყრობელი.

თჳთმხილველ-ი «თუალით-მხილველი»: „თჳთმხილველ და მსახურ ყოფილ იყუნეს სიტყჳსა მის" DE,—„თუალით-მხილველ და მსახურ ექმნეს სიტყუასა მას" C, **ლ. 1,2**; „ღირსნი თჳთმხილველ იქმნნეს" **შრთ. S. ქ. ბერ.-ადგ. 101,22.** იხ. მხილველი.

თჳთნება: „ძჳ თჳთნებისაჲ კაცნიერ იყოს" pb.,—„შეილი აღტეეებელად პობილი გამოკდის უსწაულელად" O, **ზირ. 30,8.** იხ. ნება.

თჳთო იხ. თითო.

თჳთოეულ-ი იხ. თითოეული.

თჳთოსახე იხ. თითოსახე.

თჳთოჴერი იხ. თითოჴერი.

თჳნიერ «გარეშე», «ხოლო», გარდა, «გარნა»: „თჳნიერ იგჳისა" DE,—„იგჳის გარეშე" C, **შრ. 4,24**; „თჳნიერ ჴელოენ" G,—„ხოლო ჴელოენ" M, **მჯ. 4,9**; „თჳნიერ ჩემსა ვერ შეუძლით ყოფად" **ი. 15,5**; „არა შეუძრა მე ეიწყლთაგანსაცნეველ თჳნიერ ძრისა" **ფს. 9,27**; „ღმერთი თჳნიერ ჩემსა არა იცნა" O, **ოსე 13,4**; „გარნა (თჳნიერ G)... ტყჳსა და ბრძენისა" pb., **რიცხ. 21,22.**

თჳნიერად გარეშე: „თჳნიერად სიტყჳსა სიძჳსაჲსა" **მთ. 5,32**; „ცეკვად დაჳრა თჳნიერად შიშისა" **იოხ 24,10**; „თჳნიერად მჳსაცხებისა თესლისა იშვა" **ეპ. კჳპრ.-ადგს. 227,18.**

-თჳს «ძლითთ», «-გან», «გამო», შესახებ: „რომელი ცოდეისათჳს არს... არა იჭამოს" O,—„ყოველნი ცოდეისა ძლითნი... არა იჭამნენ" G, **ლევიტ. 6,30**; „ამისთჳს არა არს ლეეიტელთა კერძი, არცა ნაწილი ძმათა შორის მათთა" G,—„ამის გამო არა უე ნაწილ დასამკჳდრებელ ლეეიტელთა ძმათა შორის თჳსთა" M, II **მჯ. 10,9**; „რომლისათჳს ეუცა მისთჳს უსამართლოდ" G,—„რომლისაგან ფუცა ნაცილად" O, **ლევიტ. 6,5**; „ვერარაჲ მიუგეს მას ამის თჳს" **ლ. 14,6**; „ესმა იჳსათჳს" **ლ. 7,8**; „ზრახეედით უფლისათჳს სახიერებით" O, **სიბრძ. ხოლ. 1,1**; „შური აღიღო მტერმან პატიეისათჳს კაცისა" **მსჯ. 10,21.**

თჳს-ი «მისი», თაეისი, საკუთარი: „მოჰსდეედეს მას მოწაფენი თჳსნი" DE,—„მისდეედეს მას მოწაფენი მისნი" C, **შრ. 8,1**; „მან იჳსნეს ერი თჳსი" **მთ. 1,21**; „არცა ერთმან ვინ თქჳს მონაგები მისი თჳსად" **ხჯ. მოც. 4,32**; „ნეფსით თჳსით აღღო პირი" **რიცხ. 176,14**; „რომელი განემზადებს უფალსა ერსა თჳსსა" **გრ. ანძ.-შობ. 290,27.** იხ. თაეი; შდრ. განთჳსება, განთჳსულ-ყოფა, თაეით თჳსით, თჳსება/თჳსობა.

თჳს-ი «მის-კერძოჲ», «ნათესაეი», მახლობელი, თაეისიანი: „ვითარ ესმა თჳსთა მათ" C,—„ესმა მის-კერძოთა მათ" DE, **შრ. 3,21**; „მოეიდეს თჳსი, მახლობელი მისი" G,—„მოეიდეს ნათესაეი მისი, რომელ მახლობელ იყოს მისა" pb., **ლევიტ. 25,26**; „თჳსი მისი არს" M,—„ნათესაე ეუეის ესთერ" O, **ეხთ. 8,1**; „არაეინ აქუნდა მას სახლსა შინა თჳსი ანუ ნათესაეი" **მ. ცხ. 808v**; „მრაველნი უცხოთა სწყალობენ და თჳსთა სძულობენ" **მ. სწ. 807,32.** იხ. თჳსობა.

თჳსა «თჳსაგან», მარტოდ, ცალკე: „იდეა... თჳსა შეკეცილი ერთსა ადგილსა" C,—„მდებარე... თჳსაგან შეკეცილი ერთსა ადგილსა" DE, **ი. 20,7.** იხ. თჳსი.

თჳსაგან «თჳსა», «მარტოდ»: „იყო იგი თჳსაგან" DE,—„იყო მარტოდ" C, **შრ. 4,10**; „მდებარე... თჳსაგან შეკეცილი ერთსა ადგილსა" DE,—„იდეა... თჳსა შეკეცილი ერთსა ადგილსა" C, **ი. 20,7**; „დაადგინე იგი თჳსაგან" M,—„დაადგინე იგი მარტოდ" G, **მსჯ. 7,5**; „განიყუანა იგი ერისა მისგან თჳსაგან" DE,—„გა-რე-იყუანა იგი ერისა მისგან მარტოდ" C, **შრ. 7,33**; „რომელნი დაადგინენ თჳსაგან" O, **დაბ. 21,29**; „განეშორა თჳსაგან ადგილსა ქალაქისასა" **ლ. 9,10.** იხ. თჳსი.

თჳსაგან-ი საკუთარი: „თითოეულსა მათგანსა აქუს თჳსაგანი ეითარებაჲ" **ბ. კეს.-ეჰჳს. დღ. 59,84.** იხ. თჳსი.

თჳსად თანად მარტოდ: „იყაენ შენდა თჳსად თანად" O, **იგ. ხოლ. 6,18** იხ. თანად.

თჳსება, თჳსობა განსაკუთრებულება, «მსგაესებაჲ», სახიერება: „უშეერებაჲ დისა მამისა შენისა და დისა დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რაჲთუ თჳსებაჲ გამოაცხადეს, ცოდეაჲ მიიღოს" G, **ლევიტ. 20,19**; „აერეებნ ჴსნებასა... ნათესაეთა თჳსობასა" **შრთ. A. ანტ. დ. 20v**; „ხატად თჳსისა თჳსობისა შექმნა იგი" O,—„ხატად მსგაესებისა შინა თჳსისა ქმნა იგი" pb., **სიბრძ. ხოლ. 2,23.**

თჳსთაგან-ი «მისთაგანი», «ნათესავი», «სახლეული», მისიანი: „წარავლინნა ორნი მოწაფეთა თჳსთაგანნი“ C,—„წარავლინნა იესუ ორნი მოწაფეთა მისთაგანნი“ DE, მთ. 21,1; „თჳსთაგანი ჩუენთაჲ არს“ C,—„ნათესაჲცა არს ჩუენდა“ MO, რუთ 2,20; „თჳსთაგანმან ჭორციელთა მრსთამან... იჳსნას იგი“ G,—„სახლეულმან ჭორცთა მისთაგან̀მან... იჳსნეს იგი“ pb., ლევიტ. 25,49. იხ. თჳსი

თჳს-თავ-ი იხ. თთჳს-თავი.

თჳსთანა მასთან მყოფი: „მიიყუანა... დედაჲ მისი და თჳსთანანი“ C, შრ. 5,10. იხ. თანა.

თჳს-თჳს თვითეულად, ცალ-ცალკე: „თჳს-თჳს მთასა ზედა იყოფოდეს“ ნრს. 78,14; „თჳს-თჳს არა შეუნიერ არიედ იგინი სახილეელად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 52,9. იხ. თჳსი.

თჳს-თჳსად ცალ-ცალკე: „აღაშენეს თჳს-თჳსად საფლაენი მათი შორს ერთმანერთისაგან“ ბ. ცხ. 102v; „შეაწყუედნეს იგინი თჳს-თჳსად წელიწდსა ერთსა“ ბ. ცხ. 148v. იხ. თჳსი.

თჳს-თჳსება თვისება, განსაკუთრებულება: „მყის იქმნეს ქუეყანასა ზედა თითოეული მათი, თჳს-თჳსებითა თჳსითა განყოფილი ერთი-მეორისაგან“ ბ. კეს.-ექუს დღ. 80,28. იხ. თჳსი.

თჳსით თავით «თავით თჳსით»: „თჳსით თავით ქუეყანაჲ ნაყოფსა გამოიღებნ“ DE,—„თავით თჳსით ქუეყანამან მან გამოიღოს ნაყოფი“ C, შრ. 4,29. იხ. თავი.

თჳსობა «სასუმევა», დამახლობლება: „უკუეთუ გითჳსოს შენ“ MO,—„უკეთუ გისასუმლოს შენ“ G, რუთ 3,13.

თჳსობა «სასუმელება», შვილობილობა (საბა): „უკუეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ შენი, თჳს გიყო მე“ MO,—„არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე“ G, რუთ 3,13. იხ. თჳსი.

თჳს-ყოფა «სასუმელება», შვილება: „უკეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ შენი, თჳს-გიყო მე“ MO,—„არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი, გისასუმლო მე“ G, რუთ 3,13. იხ. ყოფა.

[თქდომა] იხ. გამოთქდომა, მოთქდომა.

თქმა, ნთქმა იხ. დათქმა/დანთქმა, დამთქმელი.

თქროშა: „ცხენნი... თქრებოდეს ძალითა მით“ Sin.—11, 388r. იხ. მთქრე, შეთქროშა, წათქროშა.

თქუენ: „თქუენ თჳთ მეწამებით მე“ ი. 8,28; „გჳყნე თქუენ მონადირე კაცთა“ მთ. 4,19; „თქუენცა აღავსეთ საწყაული მამათა თქუენთაჲ“ მთ. 23,32; „თქუენებრ ცრუ ვიპოო“ ი. 8,55.

თქუენ-ი: „უკუეთუ იქმნა ეგეითარი... დღეთა მამათა თქუენთაჲსა“ O, იოვ. 1,2; „სდევით ბაღდ თქუენი ნადირებად“ ლ. 5,4; „უკუეთუ სიტყუაჲ ჩემი დაიმარხეს, თქუენიცა დაიმარხონ“ C, ი. 15,20; „ვიდრემდის თაჳს-ეღებდე თქუენსა“ მთ. 17,17; „გუეცით ჩუენცა ზეთი ზეთისა მაგის თქუენისაჲ“ მთ. 25,8.

თქუენებრ-ი თქვენისთანა: „ჩუენცა კაცნიე ვართ თქუენებრნი“ შ. სწ. 149,36. იხ.-ებრ.

თქუენმიერ-ი თქვენი: „შევიწუნარე თქუენმიერი ბრძანებაჲ“ მრთ. A. ანტ. დ. 10r. იხ. -მიერი.

თქუეფა იხ. აღთქუეფა.

თქუმა იხ. აღთქუმა.

თქუმა «წართქუმა», «რქუმა», «მიმოგანთქუმა», «მითხრობა», თქმა, თხრობა, სიტყვის თქმა: „ძალი საშინელებათა შენთაჲ თქუან (წართქუან C)“ ფს. 144,6; „თქეა მისდამი“ G,—„ჰრქუა მას“ M, მხკ. 4,6; „ითქუმოდის საკჳრველებელად მაგისა“ DE,—„მიმოგანითქუას საკჳრველებელად მაგისა“ C, შრ. 14,9; „ვითარცაიგი ითქუნეს მთა მიმართ“ DE,—„ვითარცა მიეთხრა მათ“ C, ლ. 2,20; „იქადაგა და ითქუა... მეფისა მიერ“ O, იონა 3,7; „ესე ყოველი ვთქუ“ სვე. გან.-მოც. საკჳ. 101,36.

თქუმა სიტყვის თქმა, «სიტყუა»: „ჴელ-ყოფ თქუმად“ ეპ. კჳრ.-აღჳს. 224,26; „იგი დაეცეა თქუმად“ G,—„იგი დაეშმარების სიტყუად“ pb., რიცხ. 23,12.

თქუმული-ი ნათქვამი; სიტყვა: „სადაცა აღსრულების თქუმული იგი“ იპ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და ია. 6,2; „აღესრულა თქუმული იგი იერემიაჲ წინაწარმეტყუელისაჲ“ მთ. 27,9; „ყურად ეხუენ თქუმულნი ჩემნი“ M, იოს 33,1; „თქუმული იდუმალი ცჯდად არა წარვიდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 1,11. იხ. აღმოთქუმა, ბოროტის-თქუმა, გამოთქუმა, გა(ნ)თქუმა(-ული), განსათქუმელი.

თქუმა მუქარა: „რომელნი-იგი უთქუმიდეს რისხვასა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,8; „რისხვით მითქუმიდეს მე“ ფს. 54,4; „უთქუმიდეთ მათ“ საქ. მოც. 4,17; „გითქუამს შენ მოკლვად“ M, დან. 27,42; „თჳთ თავადი უთქუმიდა და სასტოლდა, რაჲთამცა დათჳნა იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 105,1. „მოჰხედე თქუმახა ამას მათსა ზედა“ საქ. მოც. 4,29; „შემუსრის თქუმაჲთ გული გონიერისაჲ“ O, იგ. სოლ. 17,10; „მეფისა თქუმაჲ მსგავს არს ბრდღუენასა ლომისასა“ O, იგ. სოლ. 19,12; „თქუმით ეტყოდა მეფე იგი დასა მას თჳსსა“ ფსკტ. 152, 21. იხ. გულის-თქუმა, გულის-მთქუმელი, გულის-მთქმელობა, გულს-სათქმელი, [დათქმა], თანა-შეთქმელი, თქუმება, მიმოგანთქუმა, მიმოდათქმა, ნათქუამი, პირველთქმული, უთქუმელი, სულ(თ)-თქუმა, შეთქმა, წართქმა, წარმოთქმა.

თქუმება თქმევინება: „დააჯერის მათ და ათქუმიის“ შ. სწ. 48,18. იხ. თქუმა.

თხა capra, caper, hircus: „თხაჲ სამ წლისაჲ“ O, დან. 15,9; „თჳთ შეიმოსა ტყაე თხისაჲ და ცანდალნი“ ეზეკ. 118,24. იხ. თხიერი, თხიერაკი.

თხევა ამოღერა; ღებინება; გაშლა, გადაგდება: „მთრვალი, რომელი სთხევნ ერთბამად“ O, ეს. 19,14; „ეთხინეს სათხეველნი მისნი“ O, ამბ. 1,17. იხ. გამოთხევა, განთხევა, გარდათხევა, გარდათხევინება, გარდამოთხევა, გარე-განთხევა, დათხევა, დამთხეველი, ზე/ზედა-გარდათხეველი, მთხევარი, მითხევა, მოთხევა, ნათხევი, ნათხევარი, შეთხევა, შთათხევა, წარმოთხევა.

[თხევლა] იხ. მესათხეველე, სათხეველი, სათხეველება, სათხეველობა.

თხელ-ი წმინდა, წერილი; მეჩხერი: „ვფუფუნებდეთ სამოსლითა ჩჩულითა და თხელითა“ A—92,235; „ბჳნებაჲ ჰაერისაჲ თხელ არს და წმიდაჲ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 22,4; „ზედაჲთ წულილ და თხელ არს“ ბ.კეს.-ექუს.დღ. 47, 10·

„დაკვა ზეცაჲ ღმი, სადა-იგი იყო თხელი“ H—341,702. იხ. სიხტე.

თხემ-ი «თავი», მწვერვალი, «ქარჯი»: „ვიდე თხემსა ზედა მისა პირველსა“ O. გამოხლ. 17,8; „ტერფით შენითგან ვიდრე თხემად შენდაჯე“ M, II შჯ. 28,35; „ზედა თხემსა ზედა მთისასა“ O, IV 2ფ. 1,9; „აღვედ შენ თხემსა მთისა მაკის გამოთქმულისა“ M, II შჯ. 3,27; „აღმიღო მე თხემითა თავისა ჩემისაჲთა“ pb.,—„აღმიღო მე ყარჯითა თავისა ჩემისაჲთა“ O. ეზეკ. 8,3; „თხემსა ზედა მთათასა“ G.—„თავსა ზედა მთათასა“ M. შჯ. 9,23.

თხემისა ადგილ-ი თავის კვეთის ადგილი: „რომელ არს თხემისა ადგილი“ მთ. 27,33.

თხეპა იხ. სათხეპელი, სათხეპლოვანი.

თხზვა «ნივთება», წერა: „ენაჲ შენი თხზულა (ნივთებდა C) ზაკუასა“ ფს. 49,19. იხ. განთხზვა, განსათხზველი, თხზული, მრავალთხზულება, ნათხზანი, შეთხზვა.

თხზულ-ი «ნათხზენი», «კოწოლი», ნაწნავი: „აღივსო თხზულებათა მით თჳთა მისისაჲთა“ ესთ. 14,9; „თხზული თავისა შენისაჲ ვითარცა ძოწეული“ O,—„ნათხზენი თავისა შენისაჲ ვითარცა პორფირი“ M, ქება 7,5; „თხზული თჳსთა მისთაჲ ვითარცა კეკელი, შავ ვითარცა ყორანი“ M,—„კოწოლნი მისნი ვითარცა ცი დაჴაის-კუდისაჲ“ O, ქება 5,11. იხ. თხზვა.

[თხზულება] იხ. მრავალთხზულება.

თხიერ-ი ტიკი: „განსთქდიან თხიერნი“ მთ. 9,17; „მოიღი ჭერჲ და თხიერითა წყალი“ O, დაბ. 21,14; „მოიხუენს.. თხიერნი ღჳნისანი ძველნი, განხეთქილნი, გამოკრულნი“ G,—„მოიღეს თხიერები... და ღჳნოჲ თხიერებითა ძველითა დახეთქილებითა“ M, ისუ. 9,4; „ვკრქენ მე, ვითარცა თხიერი ნეფხჳსა“ ფს. 118,83; „ყოველი თხიერი ალიკოს ღჳნითა“ I, იერემ. 13,12. იხ. თხა, თხიერაჲ.

თხიერაჲ-ი მცირე ტიკი: „აღჰკიდა... თხიერაჲთა ღჳნოჲსა“ O, ყდ. 10,3. იხ. თხიერი.

თხლე: „თხლე მისი არა მოაკლდეს“ ფს. 74,9; „თხლე სოფლისაჲ“ ფიზ. III, 35.

თხლეშეზავებულ-ი: „თხლეშეზაებული გულის-თქმაჲ“ ფიზ. XIV, 31. იხ. შეზავებული.

თხოვა შერიგება, «მითხრობა»: „თხოვდა მას ცოლად“ მნდ. ანტ. 232,31; „თხოვოს თე ვისმე კაცსა ცოლი და არღა შეერთოს“ M,—„ვინ არს კაცი, რომელსა მიეთხოს ცოლი და არღა შეერთოს“ G, II შჯ. 20,7.

თხოვილ-ი «განთხოვილი»: „მოიკლინა გაბრიელ... ქალწულსა, თხოვილსა ჭრარსა“ DE,—„მიიკლინა გაბრიელ... ქალწულსა, განთხოვილსა კაცისა“ ლ. 1,27; „თხოვილ იყო დედაჲ მისი მარიამ იოსეფისა“ მთ. 1,18; „რომელი თხოვილ იყო ქრისტჱ, რომელსა სახელი ერქუა თეშეროზ“ თექლა 24,25. იხ. განთხოვება, თხოვილი, მითხოვება, მოთხოვა, უთხოველი.

თხოვა «ძიება», ვედრება, ხვეწნა, თხოვნა: „ითხოვდეს მისგან სასწაულსა ზეცით“ C,—„ეძიებდეს სასწაულსა ზეცით“ DE, შრ. 8,11; „ითხოვდით და მოგეცეს თქუენ“ მთ. 7,7; „რომელი ითხოვდეს, მოიღოს“ ლ. 11,10; „წყალსა სთხოვდა და სძე მოართჳა“ M, მხჯ. 5,25; „ითხოვე ჩემგან და მიგცე შენ“ ფს. 2,8; „რომელიცა ჴდა და ითხოვდა“ C, ა. 9,8.

თხოვ(ნ)ა «ვედრება», «სათხოელი», «მოქენება»: „არა შეურაცხ-ყო თხოვაჲ (ვედრებაჲ Ქ) მათი“ ფს. 101,18; „ეითხოვ მე თქუენგან თხოვასა ერთსა“ M,—„ეითხოვო თქუენგან სათხოელი“ G, მხჯ. 8,24; „თხოვით ცხორებასა ნუ დაიჩუე“ O, ზირ. 40,20; „საქმედ არა მიძლავს, თხოვად მრცხუენის“ ლ. 16,3; „შჯობს სიკუდილი, ვიდრე არა თხოვასა“ O, ზირ. 40,28; „გეტყოდეს თუ შენ... თხოვნათა მდაბლითა“ pb., ზირ 40,32. იხ. გამოთხოვა, მთხო(ვ)ელი, მითხოვა, მოთხოვა, პურის-თხოა, პურის-მთხოველი, სათხო(ვ)ელი, სამთხოველო.

[თხოვება] გამომშვიდობება. იხ. გამოთხოვება.

თხრა: „მე ვთხარე ჯერჱმული ესე“ O, დაბ. 21,30; „თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი“ ფს. 50,7; „ვთხარე თავით ჩემით კეცელი და დაფარულად განვედ ბეჭითა“ I, ეზეკ. 12,7. იხ. აღმოთხრა, გამოთხრა, განთხრა, გარდათხრევინება, გუერდის-თხრა, დათხრა, თხრილი, მთხრებელი, მოთხრა, სათხრელი, სათხრელი, ქნარცუს-თხრა.

თხრილ-ი: „და-რე-აღრმეთ თხრილი ეგე“ განს. ი. 200,2; „მიეყრდნა იგი თხრილსა მას შინა“ განს. ი. 201,18. იხ. თხრა.

თხრობა «მითხრობა», «თქუმა», «უწყება», შეტყობინება, მოხსენება: „უთხრეს (მიუთხრეს C) მღდელთ-მოძღუართა მათ ყოველი“ მთ. 28,11; „სადა არს, გჳთხრან“ C,—„სადა არს, აუწყოს მათ“ DE, ი. 11,57; „უთხრეს დავითს“ M. I ნშტ. 19,17; „გითხრედ შენ და გაუწყედ შენ“ I, ეზ. 19,1; „უთხრეს სახლსა დავითისსა“ I, ეს. 7,2; „მითხრეს მე მღდელთ-მოძღუართა“ ხაჭ. მოც. 25,15; „ფესტოს უთხრა პაელსთჳს მეფესა“ საქ. მოც. 25,14.

თხრობა «მითხრობა»: „ჴელ-ყვეს ზეგარდამო განწესებად თხრობისაჲ მის“ C,—„ჴელი შეყუეს აღწერად მითხრობაჲ“ ლ. 1,1; „მიუთხარ თხრობაჲ“ O, ეზეკ. 17,2. იხ. გამოთხრობელი, მთხრობელი, მითხრობა, მიმთხრობელი, მისათხრობელი, მიუთხრობელი, მოთხრობა, მომთხრობელი, სათხრობელი, წარმოთხრობა.

თხუთმეტ-ი იხ. ათხუთმეტი.

0

ი ნ ქართული ანბანის მეათე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—10.

იავარ-ი «ნატყუენავი», ნატაცები: „შეშჯჳმო ყოველი იავარი ჭკჳრთა წინაჲ“ G.—„შეწინე შენ ნატყუენაჲსი მას ჭკჳრთა შენთასა“ M, II შჯ. 20,14; „მომეცინ მე კაცმან საყური იავარისაგან თჳსისა“ G,—„მომეცინ მე კაცად-კაცადმან თქუენმან საყურე ერთი ნატყუენავისაგან“ M, მხჯ. 8,24; „ყოველი იავარი მათი შეჰკრიბო თანა-წარსაჲალსა ზედა მათსა“ G, II შჯ. 18,16.

იავარ(ის)-ყოფა «მიმოდატაცება», «გამოტყუენვა», მიტაცება; დაცლად ჩაგდება: „იავარ-უყენს იგი ყოველთა თანა-წარმავალთა გზისათა“ Ш.—„მიმოდაიტაცებდეს მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ Ქ. ფს. 88.42; „ჟერჟერი მისი იავარ-ყოის“ С.—„ჟერჟერი მისი გამოტყუენად“ DE. მრ. 8,27; „იავარ-ყვეს ბანაკი ასურთაჲ“ О. IV მფ. 7,10; „იავარ-უყეს მონაგები მათი“ О. I ეზრა 9,4; „ქედელი დაარღუა და საფასე ვერ იავარ-ყო“ Ბ. სწ. 64,25. „იავარის-ყოფაჲ იგი ნაყოფთა თქუენთაჲ სიხარულად შეპრაცხეთ“ Q. ჰებრ. 10,34. იხ. ყოფა.

იაკინთე, იაკინთ-ი, იაკინთო, ჯაკინთე, ჯაკინთონ-ი ცისფერი, ლურჯი: „შეგასხ ფერჴთა შენთა იაკინთე“ О. ეზეკ. 16,10; „იაკინთი და ძოწეული შემოსონ მათ“ I. იერემ. 10,5; „შესამკობელად შენდა იაკინთე (ჯაკინთე I) და ძოწეული ჭალაკთაგან ელისასთა“ О. ეზეკ. 27,7; „ქმნა კრეტსაბმელი იაკინთოჲსაგან“ II ნშტ. 3,14; „მომიელინე მე კაცი ბრძენი... იაკინთოჲთა“ М, II ნშტ. 2.7; „დაბურონ იგი საბურაულთა ტყავისაჲთა ჯაკინთონისაჲთა“ G. რიცხ. 4.8.

იალმაგ-ი «ვარძი», ჯაჭვზე ჩასაცმელი: „შთაიცუა საულ დავითს ჯაჭჳ და ჯაჭუსა მას ზედა—იალმაგი, და ჩაფხუტი პილენძისა დაადგა თავსა მისსა“ О.—„შთაიცუა საულ ჯაჭჳ მისი და ჯაჭესა ზედა—ვარძი, და ჩაფხუთი სპილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა“ I, I მფ. 17,38.

იამავრ-ი «მზხოლოდ-შობილი»: „იგი იყო იამავრი მისი, და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული“ М.—„იგი მხოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული“ G. მსჯ. 11,34.

იამინდო დარიჩინი, cinnamum: „მოიღო საკუმეველი სურნელი ოთხი: ნარდიონი, კროკონი, ღერწამი და იამინდო“ ადამ. 128,15.

იამურ-ი, ნიამორ-ი გარეული თხა, hircocervus, capra cervina: „ესე შჭამო... ირემი, ქცრციკი... ნიამორი“ М.—„შჭამენ... ირემი და ქცრციკი... იამური“ G, II შჯ. 14,5.

-იან იხ. -ეან.

იანვარ-ი «აპრილი»: „ათხუთმეტსა იანვარისასა, რომელ არს აპრილი“ ფლკტ. 100,14.

იასპ-ი «იასპონი», iaspis: „აღეაშენნე გოდოლნი შენნი იასპითა“ pb.,—„აღეაშენნე არდაბაგნი შენნი იასპინითა“ О. ეს. 54,12.

იასპინ-ი, იასპან-ი iaspis, «იასპი»: „აღეაშენნე არდაბაგნი შენნი იასპინითა“ О,—„აღეაშენნე გოდოლნი შენნი იასპითა“ pb., ეს. 54,12; „არა ეტირ... სუეტთა მათთა იასპანისათა“ Н—841,615.

იატაკ-ი: „შთაეიდენ ეიდრე იატაკადმდე“ I, ეს. 25,12; „და-თჳ-შდაბლდეს იატაკი ჭეუანისაჲ ჭეუსკნელად“ I. იერემ. 01,37; „იატაკი მღუმისაჲ“ О. დან. 6,24; „მოჰზიდა და დაამჭუა ზედა იატაკსა მას“ ფლკტ. 165,9.

იბედივად შემთხვევით: „ეთარ ჰგონებ შენ ნეტარისა იოსებისჴს—ცედად დახუდაა და იბედიად საქმე იგი?“ Ბ. ცხ. 150г.

იგავ-ი «მაგალითი», «წინა-ყოფაჲ»: „ეეტყოდი მას ხილვით და არა იგავით“ pb.,—„ეეზრახი მას ხილვით და არა მაგალითთა მიერ“ G, რიცხ. 12,8; „დავიდგა თქუენ იგავი“ М,—„წინა-გიყო თქუენ წინა-ყოფაჲ“ G, მსჯ. 14,12; „ეტყოდა მათ... იგავით“ მთ. 13,3; „მათთჳს თქუა იგავი ესე“ ლ. 20,19; „აწ განცხადებულად იტყჳ და იგავსა არცა ერთსა რას იტყჳ“ ი. 16,29; „ცნას იგავი და დაფარული სიტყუაჲ“ О, ეკ. სოლ. 1.6; „იცის ქცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჴსნაჲ იგავთაჲ“ О, სიბრძ. სოლ. 8,8; „იხილეს შენ თანა იგავი ამაოებისაჲ და განგაგდეს შენ“ I, გოდ. იერემ. 2,14; „სახე და იგავ ექმნა ყოველთა“ Ბ. სწ. 195,5.

იგავის დადება «იგავის მოღება»: „რომლისა თანა იგავისა დაუდეთ იგი“ С,—„რომელი იგავი მოიღოთ მისთჳს“ DE, მრ. 4,30.

იგავის მოღება/მოხუმა «იგავის დადება», არაკის თქმა, მაგალითის მოყვანა, მიმსგავსება: „რომელი იგავი მოიღოთ მისთჳს?“ DE,—„რომლისა თანა იგავისა დაუდეთ იგი?“ С, მრ. 4,30; „დღესა შინა მოიღოს იგავი ესე“ О, მიქ. 2,4; „არა ყოველნი ესე იგავად მოიხუნენ?“ О, ამბ. 2,6. იხ. იგავად, მეიგავე, უოგოდ.

იგავად საჩვენებლად: „იყო შენ მენ საბასრობელად და იგავად“ М, II შჯ. 28,37; „იგავად იტყჳს მაცხოვარი“ მრთ. С, ოქრ.-უძღებ. 512. იხ. იგავი.

იგავით-მეტყუელი: „ეითარცა იტყჳს იგავით-მეტყუელი ჩუენი“ ბალ. 57,31. იხ. მეტყუელი.

იგი ის (პირიელი ნაცვალსახელი): „იყოს იგი, ვითარცა ხე დანერგული თანა-წარსადინელსა წყალთასა“ ფს. 1,3; „მან დაასრულა ჩემ თანა ტყუეილი“ ი. 13,18; „მან გასწაეოს თქუენ ყოველი“ ი. 14,26; „ამბორს-ეყო მას“ მთ. 26, 49; „დაუდგეს მას მახე“ მთ. 22.15; „იხილა სული ღმრთისაჲ, გარდამომავალი მის ზედა“ მთ. 3 16; „მოიყიდეს მით აგარაკი მეუღიცისაჲ“ მთ. 27,7; „არა თე მისი ზესკნელი ეგი სიბრძნე თანაშემწე საქმით იყოს“ ეკ. რომ.-კურთხ. ებაკ და იაკ. 2,3; „ვერ იკადრა სიტყუად მისა“ შუშ. II. 12; „იყუნეს იგინი მეთევზურ“ მთ. 4.18; „მათ დაიმკჳდრონ ქუეყანაჲ“ ბ. 5,5; „მათ შეკრიბეს და აღაესეს ათორმეტი გოდორი“ ჯ. 6,13; „სჯეაჲ იგეი დაუდგა მათ“ მთ. 18,24; „ნათელი გამობრწყინდა მათ ზედა“ მთ. 4,16; „ეკა მათა“ О, ნაუმ 3,17. „ითქნიცა აკერთხეა“ მრ. 8,7; „ერთ არს და იგივე ჰგიეს“ მრთ. А. კ. იერ.-სული წმ. 162; „ზაკუეითა მისვე სანატრუჯისათა“ არსტ. 68,10; „დასხნეს მასვე ადგილსა“ სნდ. 6,24; „იგინიეე ჰამენენ ნაყოფსა მათსა“ I, ეს. 05,21. იხ. მისგანი, მისგბრვე, მისთაგანი, მისთანაჲ.

იგი «ისი» (ნაწევარი): „სასუმელი იგი, რომელ ჩემდა შესუმად არს“ მრ. 10,39; „მისლად კოლტსა იმას ღორებისასა“ მთ. 8,01; „მთაჲ იგი კეთილი“ М,—„მთაჲ ისი კეთილი“ G, II შჯ. 3,25.

-იგი (ნაწილაკი): „ჩრდილოეთ-იგი მაგისგან იშვეს“ მთ. 1,20; „ჩრდილოეთ-იგი მას პირ იქადაგა“ ად. რომ.-კურთხ. ობად და ობად. 6,10; „ჩრდილოეთ-იგი იყო ჯამოქცეველი“ ლ. 6,16. იხ. ეთი იგი.

იგი, იგი თავად-ი თვით, თითონ: „იგი თავადი იყო ღაწვის“ M, II 67ზ. 32,9; „წარვიდა ისრაჱლ, იგი და ყოველივე მისი“ O, დან. 46,1.

იგრიკა «ადარი», «აპრილი»: „პირველსა მას დღესა თუე. სა ადარ და წელსა, რომელსაც იგრიკაჲ და ეარდობაჲ“ O, ეზთ. 11,1; „ღირსნა შეხვეწა დღესა, თთესა იგრიკისასა“ H — 341,377; „აღსრულება მეშვიდესა აპრილის თთესა, რომელ არა იგრიკაჲ“ ფლკტ. 100,18.

იგურდივ «უკერდით კერძო»: „შეიკართ ესე იგურდივ კიდესნისა“ G,—„შეკრან ეგე გუერდით კერძო კიდესნისა მას სკელისა“ pb., II შჯ. 31,20. იხ. გუერდი.

იდაუუ ნიდაყვი: „კელი ჩემი იდაყუთგან შეიმუსრენ“ O, იობ 31,22; „ძვლები იდაყუსა ჩემსა“ O, ეზეკ. 13,18; „ეკრძალნეს იდაყუსი იბიერ და ამიერ საყდარსა“ M, II 67ზ. 9,16.

იდუმალ «ფარულად», «მდუმრიად», მალულად: „მოიდგა მარიამ... ფარეულად“ C,—„მოეწოდა მარიამს... იდუმალ“ DE, ი. 11,28; „შეეყარა მისდამი იდუმალ“ G,—„შეყარა მას მდუმრიად“ M, მხჯ. 4,21; „რომელი ღმერთი იდუმალ მოყუსია თჳსისათჳს“ ფს. 100,5; „წამალი სასიკეთოჲ იდუმალ შესაცა“ ნრს. 77,7; „რაჲსა იდუმალ წარმოიჴატებდე?“ O, დან. 31,26.

იდუმალი ფარული: „თქუმული იდუმალი ცუდად არა წარუვლის“ O, სიბრძ. სოლ. 1,11.

იდუმალ-ტყორცებული ფარულად სროლილი: „ეიღარცა იჴილეს მჴნეთა მათ იდუმალ-ტყორცებულნი იგი ისარნი ეშჳაკისანი“ რიფს. 103,28. იხ. ტყორცება.

იეზერი გვირგვინი: „მისცა მას ზედა იეზერი იგი და წამებაჲ“ O. IV მფ. 11,12.

ეროს-ი iris: „იეროსი ხეთასი წმიდაჲ სასწორი“ O, გამოხ. 30,24.

იერუსალიმელ-ი: „განუვლიდა მისა ყოველი სოფლები ჰეროსტრატესაჲ და იერუსალიმელნი ყოველნი“ მრ. 1,5.

იეფობა სიუხვე: „სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მუნ მოაქუნებს კეთილსაჲ“ მრთ. C. ოქრ.-უძღებ. 513; „აჭკასა სოფელსა იეფობაჲ თჳსი“ მ. ცხ. 482v.

ეგ-ი ibis, avis aegyptia: „ესენი არა ჭამნეთ მათგან... ჯაჭვი და იეგი“ G, II შჯ. 14,18.

იკონომოს-ი მონასტრის მთავარ სამეურნეო საქმეთა გამგე: „დაასუენეთ ერთი ჩუენგანი იკონომოსად, და ყოველივე რაოდენიცა დაიბეჭდა ჩუენ იგი, იყო საქმელ ჩუენდა“ მ. ცხ. 338v; „მოუთხრობს იკონომოსსა ლარისასსა (რომელ არს ქალაქი) და გეშმა ფიცხლად ძარღუთა ზრახვაჲსაჲ“ მ. ცხ. 177r; „სხუანი საქმენი წერილნი იკონომოსსა თანა დაიბეჭდნის“ ი.-ე. 38,7. იხ. იკონომოსობა.

იკონომოსობა: „მისსა იკონომოსობასა აღაშენა მონასტერი“ ი.-ე. 41,7. იხ. იკონომოს.

იკტიონ-ი vultur: „ჴორც ჭამნეთ მათგან... ძერაჲ და იქტიონი“ G, II შჯ. 14,14.

ილიკტრონ-ი, ილექტრიონ-ი იხ. ელექტრონი.

ილისტიკ-ი «ჩრისე»; ანგელოზი: „აჰა ესერა ილისტიკი წმიდაჲ ზეცით გარდამოჴდა“ O,—„აჰა ირისე და წმიდა ცით გამო გარდამოვიდა“ pb., დან. 4,10; „ილისტიკი წმიდაჲ, გარდამომაუალი ზეცით“ O, დან. 4,20.

ილუმელ-ი საამო ღვინო: მ. ცხ.*

იმედ-ი სასოება: „დამიდეე იმედი წყალობისაჲ და სასოებაჲ ცხორებისაჲ“ მ. ცხ. 143v; „წარმიყუეთე იმედი ჩემი შენდამი“ ბალ. 100,30.

იმერ-ი გადალმა მხარე, იმიერი, იქითა: „ვიდრე იმერად ზღუამდე თჳსთა საფასითა იყიდნეს“ ი.-ე. 20,12.

იმიერ იქით; გალმა, გადალმა: „იმიერ და ამიერ“ O, III მფ. 10,10; „განყო წყალი იგი იმიერ და ამიერ“ O, IV მფ. 2,8.

ინაჯ-ი იხ. თანამეინაჯე, მეინაჯე, საინაჯე.

ინაჯ-დგმა, ინაჯით-დგმა «დაჯდომა», «დასხდომა», «დასხმა», «მიწოლა», «ჯდომა», მიყრდნობით ჯდომა: „წარმოჴედ და ინაჯ-იდგ“ C,—„წარმოჴედ და დაჯედ“ DE, ლ. 17,7; „ინაჯ-იდგეს პურის-მტებმან“ C,—„დასხდა მწყობრად-მწყობრად“ DE, მრ. 6,40; „ინაჯ-უდგთ კაცებსა მაგას“ C,—„დასხით კაცები ესე“ DE, ი. 6,10; „რაჟამს ინაჯ-ედგა მას სახლსა მას შინა“ მთ. 9,10; „ინაჯ-იდგა და განისუენა“ Fr.,—„მიწოლით განისუენა“ G, რიცხ. 24,9; „ინაჯ-იდგ და დაიძინე ეითარცა ლომმან“ იკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 180,8; „ინაჯ-ედგა“ C,—„ინაჯით-ჯდა იგი“ DE, მრ. 14,3; „ვინ არს უფროჲს, რომელი ინაჯით-ზის, ანუ რომელი ჰმსახურებსჲ“ ლ. 22,27; „იოვანე წმიდაჲ იყო და მისთჳსცა მკერდსა ზედა უფლისასა ინაჯ-იდგა“ Ath.—11,271v.

ინაჯით-დასხდომა: „უბრძანა მათ ინაჯით-დასხდომაჲ“ C, მრ. 8,30; „ვერ-ეგების ჩუენდა ინაჯით-დასხდომაჲ“ O, I მფ. 10,11.

ინაჯით-დგმა «ჯდომა»: „ინაჯით-დგმასა მისსა შინა სახლსა“ C,—„იყო ვითარ ჯდა იგი სახლსა შინა“ მრ. 2,15.

ინაჯით-მსხდომარე, ინაჯით-მჯდომარე «მეინაჯე»: „ესე არავინ ცნა ინაჯით-მჯდომარეთაგანმან იესუჲს თანა“ DE,—„ესე არავინ გულისჴმა-ყო მეინაჯეთა მისთაგანმან“ C, ი. 12,28; „რომელნი იყუნეს მათ თანა ინაჯით-მსხდომარენი“ ლ. 5,29. იხ. მსხდომარე, მჯდომარე.

ინაჯით-ჯდომა «ინაჯით დგმა»: „ინაჯით-ჯდა იგი“ DE,—„ინაჯ-ედგა“ C, მრ. 14,3.

პირველ ინაჯით-ჯდომა «მჴნის-თაობა»: „პნებაეს... პირველ ინაჯით-ჯდომაჲ პურის-ჭამასა“ DE,—„ეძიებენ... მჴნის-თაობასა ტაძრობასა“ C, მრ. 12,30. იხ. ჯდომა.

ინაჯის-დგომა: „ვერ შემძლებელ არს... ინაჯის-დგომად წმიდათა მათ თანა გუამთა“ მ. სწ. 280,28. იხ. დგომა.

ინდიკტიონ-ი მოქცევა: 532-წლიანი ან 15 წლიანი: „აღესრულა... მამაჲ... ეუთჳნი თუესა მაისსა ათცამეტსა, დღესა ორშაბათსა, ინდიკტიონსა ათერთმეტესა“ ი.-ე. 49,17; „აღესრულნეს წმიდანი იგი მოწამენი... ინდიკტიონსა ორსა“ H—341. 740.

* განმარტება და წყარო ფან ჭრითაა. მიწერილი (რედ.).

ინჩაჯუ, იჯუანჩ-ი ჩინჩახვი: „არს იჯუანჩსა (ინჩაჯუსა B) შინა ჩემსა მარგალიტი“ ბალ. 58,13; „რომელთა აქეს სტომაჭებ და იჯუანჩებ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დდ. 131,18.

იობელ-ი საყვირი საიუბილეო დღესასწაულისა (ებრაელთა შორის 50 წლის თავზე): „მოადგინენ... იობელითა მით სმენად თქუენდა ჴმაჲ ნესტჳსა“ M, იხუ 5. 6,5.

იოგ-ი კუნთი: „ძალი იგი მესამე შემკრებელ არს განბნეულთა მათ შეერთებითა იოგთაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 222,10; „ზარი დაეცის ყოველთა იოგთა და დასაჴსნელთა გუამისა“ ჲ. სწ. 189,18.

იონ-ი ბერძენი: „მეფემ იონთაჲ არს“ O, დან. 8,21; „იონთა სოფელი“ რიფს. 172,5.

იონებრ-ი ბერძნული (ენა): „სახელნი უცხონი იონებრ ენისაგან“ სვბ. გაბ.-მოც. ხაჴს. 92,13.

იოტა იოტი: „იოტა ოდენი ერთი რჩაჲ არა წარჴდეს“ მთ. 5,18; „უმჯობეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვაჲ, ვიდრეცა იოტა ერთი, გამოხატელი სიტყუათაგან“ ჲ. სწ. 284,1.

იპატ-ი იგივე ჴპატიონი (იხ.).

იპატობა: „იპატობისა პატივი მოელო მეფისა მაჴსიმიანესგან“ H—841,50.

იპოდრომ-ი «ცხენთ-სარბიელი»: „ხედვიდა თავსა თჳსსა, ვითარმცა ჴდა ცხენთ-სარბიელსა მას ქალაქისასა, რომელსა ეწოდების იპოდრომი“ H—841,66.

ირემ-ი cervus: „განმტკიცნა ფერჴნი ჩემნი ვითარცა ირემთანი“ ფს. 17,34; „ვითარცა სტრინ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთასა“ ფს. 41,2; „მაშინ ხლდებოდის მკლობელი ვითარცა ირემი“ I, ეს. 35,6; „ირემნიცა იზჳნეს ველსა გარე და დაუტევნეს ნუკრნი, რამეთუ არა იყო მწუანე“ I, იერემ. 14,5. იხ. ვაც-ირემი, ირემ-ვაცი.

ირემ-ვაც-ი hircocervus: „უკეთეს სცნა ყოფაჲ ჴორბისაჲ ირემ-ვაცთაჲ კლდესა შინა“ M, ეზო 39,1. იხ. ვაცი.

ირეჭ-ი მახე ჩიტისა: „რაჲთა განურე... ვითარცა სირი ირეჭსა“ ოქრ.-ყურიტ. 220,4.

ისარ-ი «საისრელი», «სატყორცი»: „ისრითა მისითა ესროდის მტერთა“Fr.,—„საისრელითა ესროდის მტერთა“ pb.,—„სატყორცითა მისითა მშჳლიდეს მტერთა“ G, რიცხ. 24,8; „ისარნი ჩემნი დავასრულნე მათ ზედა“ GM, II შჯ. 32,28; „მოიღე მშჳლდი შენი და ისარნი შენნი“ O, IV შე. 16,15; „არა გუშინოდის... ისრისაგან, რომელი ფრინავს დღისი“ ფს. 90,5; „არცა სტყორცონ ისარი“ O, ეს. 37,33; „ისარ მწყლული არს ერაჲ მათი“ I, იერემ. 9,8; „მესროდის ჩუენ მტერი ისრითა წამლეანითა“ ჲ. სწ. 144,12; „ისარი ლესული წინაშე პირსა მტერისასა“ ჲ. სწ. 293,4. იხ. მაგრიად მოისარი, მეისარი, მოისარი, საისარი, საისრელი.

ისარნა აუზი: „დაუსხეს კუერთხები იგი ისარნებსა მას წყლის-სასუმელთასა“ O, დან. 30,38.

ისი «იგი» (ნაწევარი): „სისხლი ისი მახჳლისაჲ არს“ O, IV შე. 3,25; „რაჲ არს ადგილი ისი, რომელ ჩას?“ O, შე. 28, 17; „მთაჲ ისი კეთილი“ G,—„მთაჲ იგი კეთილი“ M, II შჯ. 3,25.

ისრაიტელ-ი: „კაცნო ისრაიტელნო, რომელნიცაგე... მიეთხრობთ“ მრთ. S. კ. იერ.-მარტ. 189,27.

ისრის-პირ-ი «საჩხვლეტელი», შუბი ისრისა: „სარეცელნი მისნი—ისრისპირნი მახჳლნი“ M,—„საწოლი მისი—საჩხვლეტელი ლესული“ pb., იობ 41,21; „ბეჭითი იყუნეს ვითარცა ისრისპირნი“ ფს. 51,22. იხ. პირი.

ისრის-ხატყორცებელ-ი უტევანი (143 ნაბიჯი—საბა): „დაჲდგა წინაჳე მისსა შორს, ვითარ ისრისხატყორცებელ“ O, დან. 21,10. იხ. სატყორცებელი, ტყორცება.

-იტი «-ელი»: „მოაბიტი“ G, — „მოაბელი“ M, რუთ 1,21.

იფქლ-ი «იფქლეული», ხორბალი; «ფქვილი», «ნაყოფი»: „გამოსძეგდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა“ M,—„კუერთხვიდა იფქლეულსა საწნეხელსა შინა“ G, შჯ. 6,11; „შეკრიბოს იფქლი თჳსი საუკუნესა“ მთ. 3,12; „ღმერთა მკისა იფქლისათა“ M, შჯ. 16,1; „მოიღე თაიისა შენისა იფქლი და ჭრთილი“ O, ეზეკ. 4,9; „მჭელეულსა არა აქუს ძალი ყოფად იფქლისა (ფქვილისა pb.)“O, ოსე 8,7; „წარიღო იფქლი მისი საჯრესა“ ჲ. ცხ. 342v; „იფქლისა წილ აღმომეცენენ ჴიჴპარი“ A—92,289; „ყუეს ნაყოფი იფქლისაჲ“Ქ,—„ყუეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ“ C, ფს. 106,37; „ბეჭრბლის-ჯაჭართა დაჰჴრნეს კარნი ქალაქთა მათთანი და განაჴელეს იფქლი გლახაკთათჳს“ ჲ. სწ. 61,14. იხ. საფქლე.

იფქლვილ-ი «იფქლი»: „გამოსძეგდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა“ M,—„კუერთხვიდა იფქლეულსა საწნეხელსა შინა“ G, შჯ. 6,11. იხ. იფქლი.

იფქლის-მსყიდელი: A—92,92.*

იქედნე: vipera, aspis: „ასპიტსა და იქედნესა ზედა სჴდოდი შენ“ ფს. 90,13; „ნაზობნი იქედნეთანი“ მთ. 3,7; „იქედნე სიტფოჲსა მისგან გამოჴდა“ საქ. მოც. 28,3.

იქი «ეგერა»: „აჰა აჯა არს ქრისტე, გინა იქი“ DE,—„აჰა ესერა არს ქრისტე, ანუ ეგერა“ მთ. 24,23; „სლვასა ჩუენსა აჯა და იქი ეგერითებოდით“ ჲ. სწ. 25,28.

იქიმდე იქამდე: „წარიღეთ ვიდრე იქიმდე“ O, დან. 22 5.

იქნამონ: „არს მჳეცი, რომელსა სახელი ჰრქჳან იქნამონ, რომელი ითარგმანების ვიკტორ“ ფიზ. XIII, 2.

იქცევის-ი მბრუნავი, მოტრიალე: „განადგინა ჭრობინი იგი მოტყინარე და მახჳლი იქცევისი კარისაგან სამოთხისა“ ჲ. სწ. 101,30. იხ. ქცევა.

იქცევის-ი «სადგმელი იქცევისა», ფოჩი: „იქცევისნი უქმნე თავსა შენსა ოთხთა ზედა ფესტთა სამოსლისა შენისათა“ G, — „სადგმელთა იქცევისთანა დაადგმ ოთხთავე კიდეთა სამოსლისა შენისათა“ M, II შჯ. 22,12. იხ. ქცევა.

ილუნალ-ი «დადრეკილი», მოხრილი: „სული ჭეშნიერი... რომელ ვალ იღჳნალ“ I,—„სულმან შეწუხებულმან... რომელ ვალს, სულმან დადრეკილმან“ pb., ბარ. 2,18. იხ. ღუნვა.

იყ-ი «თაფლუჭი», არაყი, «სათრობელი»: „სათრობელი და იყი არა სჲას“ C,—„თაფლუჭი არა სჲას“ DE, ლ. 1,15; „ღჳნოჲ და იყი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ესუა“ ფსალტ. 130,4.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

იშჯთ «უნებლიეთ»; «ნუ დაჰშორებულ», დრო და დრო: «რომელმან მოკლას მოყუასი იშჯთ" M,—„რომელმან ცუდად სცეს მოყუასსა უნებლიეთ" G, II შჯ. 19,4; „ნუ დაჰშორებენ ალაყაჲ ფერჴსა... მეგობრისა მიმართ შენისა" pb.,—„იშჯთ შენგი ფერი შენი მეგობრისა" O, ეგ. ხოლ. 25 17; „იშჯთ მოჰნაჴეს მას" 8. ცხ. 54v.

იშჯთ-ი: „არა ყოველთა საცნაურ არს იგი, არამედ იშჯთსა კაცსა ხოლო" ხშ. ხალ. 240v.*

იძრვის-ი მოძრავი; ქუეწარმავალი: „აჲერთხენით ყოველნი და ყოველნი იძრვისნი წყალთა შინა" I, დან. 3.77; „არს რომელიმე იძრვისი, რომელი იწოდების გრძელი" ფს%. XVII, 1. იხ. ძრვა.

იძულება «წუევა», «მძლავრობა», ძალის დატანება; შეწუხება, შევიწროება: „ყოველი ვინმე მისა მიმართ იძულებაჲ" DE,—„ყოველივე მას ჰმძლავრობს" C, ლ. 16,16; „აძულა მოწაფეთა თჳსთა აღსლვად ნავსა" C,—„აწუევდა მოწაფეთა შესლვად ნავსა" DE, მრ. 6,45; „აძულებდეს შეუგებელნი იგი ძენი ისრაჱლისანი მწრით განსლვად ქუეყანით ეგჱპტით" O, გამოსლ. 12,33; „მაძულებდეს მე და ეძიებდეს სულსა ჩემსა" ფს. 37, 13; „აძულა... შესლვაჲ" მთ. 14,22; „ვითარ წარმართთა აძულებ ჴრიატებად" გალ. 2,14; „ანგაჰრებაჲ აძულებდა გულსა კაცისასა ძჳრისაჲსკენ" პაული თეს. 318; „ვაძულე ლაღდისგებად კეისრისა" სჯ. მოც. 28,10; „აძულებდეს ერთი ფრიად მისგან" პეტრე მოც. 43, 12; „ნუ მაძულებ მე, ოტებელსა ამას" თეკლა 108,23; „ლაზღოთე დაძულა გირებად" მ. ხჭ 27,33.

იძულება ძალდატანება: „მიმყუანდეს იძულებით და თრუით" ხნდ.-ხანტ. 219,24; „არა იძულებით გიწოდე შენ, არამედ ნუგჱსით თჳსით მოხუედ" მ. ხჭ. 126,28. იხ. მაძულებელი.

იწრო ვიწრო; მძიმე, საჭირველი, შეჭირვებული, მწუხარე, წუხილის განმცდელი: „შეიდოდეთ იწროსა მას ბჭესა" მთ. 7,13; „ადგილი ესე, რომელსა დამკლრებულ ვართ ჩუენ, იწრო არს ჩუენდა" O, IV მფ. 6,1; „იწრო არს ჩემდა ყოველით კერძოვე" M, I სმტ. 21,13; „ყოველსავე კეთილისა საქმესა ძნელ ეწოდების და იწრო" მ.ხჭ. 802,24. „ნერას ფიცხელსა სიტუასა ეტყჳ მას, რამეთუ დედათა ბუნებაჲ იწრო არს" შუშ. IV, 11. იხ. იწროდ, სიიწრე, უიწრესი.

იწროდ «მჭირსიელ»: „ნუ შეიმოსედ მას იწროდ" O,—„არ[ა] მოირტყმიდენ მჭირსიედ" pb., ეზეკ. 44,18. იხ. იწრო.

იწროება ვიწროდ მიჩნევა: „უკუეთუ იწროებ მთასა ეფრემისსა" G,—„გიწროებს თუ შენ მთა ეფრემისი" M, იხუ 6. 17,15.

იწროება გასაჭირი, შეწუხება, წუხილი, შეჭირვება; «ჭირი»: „იპოვა მტერი იწროებასა შინა" O, I მფ. 24,30; „ჰამდინ პერსა ჰჭირისასა და წყალსა იწროებისასა" M, II სმტ. 18,20; „მიიწია ჭალაჭი იგი იწროებად" იერ. 52,6. იხ. გულიწრება, შეიწრება.

იჭუ «ჴსნდისი», ფიქრი; «მოლოდება»: „შეიწრებულ არნიგი იჭუთა თჳსითა" O,—„დაჰყრობითა სჯნდისაჲთა" pb., სიბრძ. სოლ. 17,10; „არა დააყენებდა იჭუ ენასა თჳსსა" კ. იერ.-ნათლიხლ. 87,8; „განმარინა მე... ყოველსაგან იჭუსა (მოლოდებისა ქ) ერისა მის პერიზთაჲსა" სჯ. მოც. 19,11. იხ. იქეული.

იჭუეულ-ი ეჭვიანი, არამტკიცე: „გჳხილნა ჩუენ იჭუეულად მის მიერ თქუმელთა ამათ ზედა მოძღურებათა" მ. ცხ. 3417; „ნერას იჭუეულ ხარ, არამედ უეჭველად ეზიარებოდე" ლიმ. 47,4; „ამას არა იჭუეულ ვარ, არამედ გულსავსე ვარ" A—92,286. იხ. იჭე.

იხუ nealessa, nessa: „უკუეთუ მიეღვეს სირაქლემი და იხუ" O, იობ 39,13.

იჭუანჩ-ი იხ. ინჩაჭუ.

კ

კან ქართული ანბანის მეთერთმეტე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—20.

კაბადუკია: „ალმოვიყვანე... ცხოთოსნი კაბადუკიელთ" O, ამოს 9,8.

კაბარჭ-ი იხ. კაპარჭი.

კაბიწ-ი საწყაო: „ეიდრემდე იპოვებოდა... ოთხი კაბიწი ნაღდი ტრუდისაჲ ხეთის სასწორის ვეცხლის" O, IV მფ. 6,25; „სასწორი მართალი და საწყაული სამართლისაჲ და კაბიწი სამართლისაჲ იყოს თქუენდა" O. ეზეკ. 45,10.

[კადება] იხ. მიკადება.

კადნიერ-ი გაბედული, თამამი; «მოწრაფე»: „ყოველთჳე კადნიერ ვარ თქუე შორის" II კორ. 7,16; „კადნიერისა თანა ნებიერ ჴსნაჲ" O, ზირ. 8,16; „კადნიერ იყუ გულთა შენითა" O, იგივ. 11,1; „კადნიერ სიტყუაჲსა ძჳრ თჳსთა სძულველ იქმნების" pb.,—„მოწრაფე ცნობა სიტყუაჲსა ძჳრ თჳსთა სძულველ იქმნების" O, ზირ. 9,25. „ეტყოდე კადნიერად" ფსჯტ. 131,14; „კადნიერად ეწყენებოდეთ" 551; „კადნიერად იქუსოდა სმ თიეე" სჯ. მოც. 19,8. იხ. კადნიერება, კადრება, უკადნიერესად-რე.

კადნიერება, კადნიეროება ბედვა, გაბედვა: „ნუ კადნიერობ მიახლებად საუფლოსა ტაბლასა" მ. ხჭ. 41,27. „მრავალი კადნიერებაჲ მაქს თქუენდა მიმართ" II კორ. 7,4; „არა ეცეს კადნიერებაჲ" O, ეგ. სოლ. 18,6; „გამოგიყუანენ თქუენ კადნიერებით" G, — „გამოგიყუანენ თქუენ განცხადებულად" pb., ლევიტ. 26,13. იხ. კადნიერი.

კადრება შეძლება, გაბედვა: „არცა იკადრა ვინ... კითხვად მისა" მთ. 22,46; „იკადრა ჴელის-განდგმად და დაყენებად" O, I ეზრა 6,33; „ვერ იკადრეს მიხედვად პირსა მისსა" ფსჯტ. 150,11; „იკადრა და შეიდა პილატესა" მრ. 15,43.

კადრება გაბედვა, ურცხვობა: „რომელთა-იგი პერიათა კადრებაჲ გესმოდა და უშჯულოებაჲ იგი მათი" კ. იერ.-ალდგომ. 165,6. იხ. კადნიერი, კადნიერება, მიკადრება, შეკადრება.

კაეშნ-ი: „თანა-ლმობაჲ ფრიად აღესებიეებს კაეშნსა განსაცდელთასა" A—92,261. იხ. კაეშნეანი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

კაეშნეან-ი სეედიანი: „სხეაჲ არს სიხმარი მათი და სხეაჲ არს კაეშნეანთაჲ მათ და მღეელ-ყსნელთაჲ“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 174,4. იხ. კაეშნი.

კავ-ი ღუზა: „ბოლოჲთ კერძო ნაჲსა მის გარდასთხინეს ოთხნი კავნი“ ხაჯ. მოც. 27,29; „კავნი იგი მოჰკსნნეს“ ხაჯ. მოც. 27,40; „აფრაჲ გარდამოაგდიან და კავნი შეაყარიან და ნაჲი დაიდგინიან“ მ. სწ. 118,29.

კაზმვა «მოკაზმვა», მოწყობა, მოკეთება, მზადება: „უბრძანა მამამან ძმათა, რაჲთა მოკაზმონ იგული იგი... და ვითარცა ჰკაზმეიდეს, პოვეს ოქროჲ იგი“ მ. ცხ. 170r; „დღითი-დღედ იქმდი და ეკაზმები და ემზადები სინანულსა“ მ. სწ. 255,8. იხ. აღკაზმვა, განკაზმვა, მოკაზმვა, შეკაზმვა.

კათაკუმეველ-ი უნათლავი: „დამადგინე მე კათაკუმეველთა თანა კართა ეკლესიათასთა“ მრთ. C, ოქრ.-ფსღებ. 515; „ესეა... ერთი ახალი კათაკუმეველი, გარნა ქრისტე“ მ. ცხ. 817r. იხ. კათაკუმეველობა.

კათაკუმეველობა მოუნათლაობა: „მოიყდა ქალი იგი კათაკუმეველობასა მას შინა“ მ. ცხ. 817r. იხ. კათაკუმეველი.

კათალიკოზ-ი პატრიარქი: „ესე იყო ღეთა ანასტასი კათალიკოზისა სომეხთაჲსა“ დ. დ. 125,14. იხ. საკათალიკოზო.

კათალიკოზობა პატრიარქობა; «ზედამდგომელობა ყოველთაჲ»: „ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდების... კათალიკოზობაჲ“ მრთ. C, ხანძლ. ეწყ. 1221. იხ. კათალიკოზი.

კათოლიკე საყოველთაო; დედა (ეკლესია): „ჰდა რაჲ იგი წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა“ სბკ. 81,3.

კათხა ბის სასმისი: „(მოეგო) ერთი ხოლო პალეკარტი და ფიჩ[ჯ]ი და კათხაჲ ერთი ძელისაჲ და სახარებაჲ“ ლიმ. 20, 12; „განქმნადებენ სავრილობელთა და კათხაებსა და ბარძიმებსა“ H—2251 290r; „მიეცის მას კათხაჲ დიდი, ალესებული ღუნითა“ H—2261,283r.

კაკა იხ. ერთკაკა, ცალკაკა.

კაკაბ-ი: „კმა-ყო კაკაბანი“ I, ეფრ. 17,11.

კაკაჩება ხმიანობა: „გინა შემოსილითა ფრთითა კაკაჩებაჲ მფრინველთაჲ“ O, ხიბრძ. სოლ. 17,17; „არა კეთილ არს კაკაჩებაჲ ჴმითა“ Ath.—12, 280r.

კალათ-ი «კოლოფი», «კარტალი», «ლანკლა», კალათა: „შთა[ს]დეა იგი (ნაყოფი) კალათსა (კოლოფსა M)“ pb.,—„შთასდეა კარტალსა“ G. II შჯ. 26,2; „შთა[ს]დეა კალათსა“ G, — „დააგო ლანკლასა ზედა“ M, შჯ. 6,19.

კალამ-ი «ლერწამი», საწერელი: „არა მნებავს მელანითა და კალმითა (ლერწმითა) მიწერად შენდა“ III ოყო. 1,18; „დაწერილ არს იგი კალმითა რკინისაჲთა“ მ. სწ. 130,35

კალაფატ-ი მგმანავი: „ხუროჲ და კალაფატნი... და მენავენი—ესე იკონომოსისა განაგებულნი იყუნეს“ ბ.-ე. 48,83.

[კალთა] იხ. კალთაკი.

კალთაკ-ი ცოტა კალთა: „მოკლეთნა კალთაკნი კუართისა მათისანი“ O, II შდ. 10,4.

კალო: „გაწმიდოს კალოჲ თჳსი“ მთ. 3,12; „შეიყვარეს მოსაცემელნი ყოველსა ზედა კალოსა იფქლისასა“ O, ოქტ 9,1; „სახლნი შეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მსთელებელისანი დალეწნ[ე]“ O, ეფრემ. 51,83. იხ. მეკალო.

კამა anethum, feniculum, marathrum: „ჳყულა განიკერნიან სიბრყლე თვალთა თჳსთაჲ, რაჟამს ძოველ კამაჲ“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 120,28.

კამარა თაღი: „რომელმან აღჰმართნა ცანი ვითარცა კამარანი“ I, ეს. 40,22; „რომელმან ზეცისა კამარათაგან ეჴსოფია გუნაჲ და გარდამოგთხინა თჳენ“ გა. კჳარ.-დაფლ. 99r; „ცეცხლი... იქმნა ვითარცა კამარაჲ“ თევდრ. 0,10; იხ. კამარედი.

კამარედ-ი კამარიანი: „აღზრთნებოდა იგი კამარედად“ ლიმ. 10,18. იხ. კამარა.

კამარის-მსგავს-ი კამარისნაირი: „აქეს მას სრბაჲ კამარისმსგავსსა მას კარავსა ცისასა“ O, I ეზრა 4,24. იხ. მსგავსი.

კამბეშ-ი, კამბეჩ-ი კამეჩი, «გამეში» II შჯ. 14,5*: „შჳვნეთ... ჭერცაკი და კამბეშე“ G,—„სჳაო... ჭერცაკი, კამბეჩი“ pb.; II შჯ. 14,5; „სძოვდა კამბეშთა თანა“ მ. ცხ. 438.

კამკამება ელვარება; ლიელიე: „ბრძანებაჲ მისი უგანმკუთელეს არს უფროჲს მახჳლისა ორპირისა და უმალეს არს კამკამებასა ელვისასა“ ბალ. 71,22.

კამკამებულ-ი ანკარა, მოლიელევე: „ვითარცა მეღრისა წყარონაჲსაგან მდინარე დიდი და კამკამებული“ M, ეხო. 11,10.

კანანარხ-ი, კანანახ-ი დიაკონი: „შეიყიდა კანანარხი კუმეჳდ საკუმეველისა“ მ. ცხ. 177r; „ილარიონ კანანახი, აღდგომისა დიაკონი... მოსრელ იყო აქა“ ბ.-ე. 41,5.

კანაფ-ი cannabis: „ჳბრძანა ძაძაჲ კანაფისაჲ მოღებად და შთასუა იგი მას შინა“ H—811,77a.

კანდელ-ი, კანთელ-ი (კანთლისა) სანთელი: „იყო კანდელი მნებარე ბრწყინვალედ“ მ. ცხ. 318r; „რაჟამსცა აღანთო სანთელი კანთლისაგან“ ლიმ. 101,35; „როგორ მელთა აქუნდა კანდელები“ Ath.—11,75v.

კანკელ-ი «ბადე», ფარდა: „და იყო... კანკელი (ბადე pb.) და მროწეულები სუეტი-თაჳსა ზედა გარემოჲს“ I, ეფრემ. 52,22; „და იყო ყოველი იგი მროწეულები ას კანკელსა (ბადესად pb.) მას ზედა გარემოჲს“ I, ეფრემ. 52,23; „დადგეს უკუანა კერძო კანკელსა და ხდეიდეს დასა მას დასულებულსა“ მ. ცხ. 211v; „მისცეს... სხეაჲ ხატი—კანკელი ათორმეტთა მოციქულთაჲ“ ბ.-ე. 28,9; „მისცეს... კანკელი საეფელთა დღესასწაულთაჲ“ ი.-ე. 28,18; „შეიყუნეს კანკელნი და შეეპყრეს ჴელი ურმასა მას“ Q—240, 197. იხ. კანკელედი.

კანკელედ-ი ცხაური, ფანჯარა, «ბადეედი»: „ჴმნელი კანკელედ ჴუეშე საეეტურისა მის ქეემორე ვიდრე საშოვალადმდე მისა“ გამოსლ. 38,4; „სარკულნით გადმოიჴედრა... კანკელედით გამო“ G, შჯ. 5,25; „სარკულნები კანკელედი“ I,—„სარკულნი ბადეედნი“ pb., ეზეკ. 41,16. იხ. კანკელი.

კანონ-ი წესი: „კანონსა ეკლესიისასა უფროჲს გონებითა პატივ-სცემდა“ მრთ. A. აბტ. დ. 27v; „აღასრულებდეს

*წყარო ფანჯრითაა მიწერილი (რედ.).

სამართლისა კანონსა" შუშ. I, 24; „განესაზღვრა მათ კანონი" 6ის. 69,17; „იწყო ლოცვად კანონსა თჳსსა" ბ. ცხ. 200v; „თჳსა კანონსა, დიდსა და მძიმესა, ძლიერად ალხენებულსა" ი.-ე. 30,31. იხ. გა(ნ)კანონება.

კანჯარ-ი გარეული ვირი, onager, asinus agrestis vel silvestris: „ვნებენ კანჯარნი წყურილსა მათსა" ფს. 103,11; „ვნებდი ლომთა არს კანჯარი უდაბნოს" O, ზირ. 13,23; „კანჯარნი დადგეს ულთა ზედა და წოვდეს ბარსა ვითარცა ვეშაპნი" I, იერემ. 14,6; „იყოს დაბნენი... განსაცხრომელ კანჯართა და საძოვარ მწყემსთა" I, ეს. 32,14; „მოიდის კოლტი კანჯრისაჲ... და მოიტანან მტერნი" Sin.—11,451v.

კაპან-ი (კაპნისა) ვიწრო ადგილი ან გზა: „ვალნ იგი უკალთა ადგილთა და უკაცრთა და ძნელთა, ღადოთა და კაპან-კაპანთა" ბ. ცხ. 175v; „მირბიოდა კაპნად და უჩინო იქმნა" Ath.—11,248r.

კაპარ-ი ტყვია: „განკრდეს კაპარი" O, ეკლ. 12,5.

კაპარჭ-ი, კაბარჭ-ი საარე: „განმზადნეს ისარნი კაპარჭთა მათთა" ფს. 10,3; „კაპარჭნი მათნი, ვითარცა საბრძო აღებული" I, იერემ. 5,16; „კაბარჭსა მისსა დამდგარა მე" I, ეს. 49,2; „კაპარჭნი ისართა მისთანი წარმოაცალეურნა" ბ. სწ. 61,21; „დასრინა კაპარჭნი თჳნი ეშმაგნი" Ath —11,175v. იხ. მშჳლდ-კაპარჭი/კაბარჭი, კაპარჭოსანი, [მეკაბარჭე], მემშჳლდკაბარჭე.

კაპარჭოსან-ი კაპარჭის მტვირთველი. იხ. კაპარჭი.

კაპილონი: „იხილა ვინმე ჰაბეკი მონაზონი, შემავალი კაპილონსა" ბ. ცხ. 45v.

[კაპოტ-ი] ფრანგული წელიწად-გამოელილი (საბა). იხ. კაბალტება.

კაპოტება ფრთების გაცვენა: „რაჟამს იკაპოტების ყარყატი სიბერით ...დაკარგავ იგი ფრთითა თჳსითა" ბ. კეხ.-ეჭუს. დღ. 115,1. იხ. კაპოტი.

კარ-ი «ბეჭედ»; სამეფო კარი; «კარსე»: „დაჰკრ კარი შენი" ბი. 6,6; „დაჯდეს კარსა ზედა ქალაქისასა" G,—„დადგეს შესავალთა მათ ბჭეთა ქალაქისათა" M, ისუ ნ. 20,4; „გამჭედენ კარითი-კარად" ად. რომ.-კურთხ. მოხ. 156,8; „მოჰკრნეს კარად" სნდ. 4,16; „წარვიდეს კარით ოვსეთისაჲ" მსკ. 26,4; „აჰა წინა კართა ზედა ბჭისათა... ვიბრძოლე" pb.—„აჰა ესერა წინაშე კარსესა მას ეზოსასა... ვიბრძოლე" O, ეზეკ. 11,1. იხ. მეკარე, მეკრე, საკარებე, ეზნის-კარი, ცის-კარი.

კარაბიდა: „ქცალნი, ვითარცა სახედ ქირჩხიბნი და კარაბიდანი" ბ. კეხ.-ეჭუს. დღ. 97,21.

კარავ-ი ტალავარი: „ვინ დაუწნის კარავსა შენსა" ფს. 14,1; „კარავნი, რომელნი არა შეირყვნენ" I, ეს. 33,20; „აღმართონ კარავნი მათი თჳნიერ ზღურის" O, ეზეკ. 25, 4; „ქმნა კარავი ღრუთა ზედა სახლისა თჳსისათა" O, ოვდ. 8,5; „ვითარცა კარავი ეკრძალა შინა" I, ეს. 1. 8; „იქმნეს მენ ოდესმე თჳსის კარავი" O, იონა 4,6. იხ. დაკარვება, კარეული, კარეობა, მოკარვე, მოკარვობა.

კარან-ი მთავარი; მსაჯული: „კარანელნი იგი სოფლებისანი სძლეს წინაშე ბრძოლისა მისსა" O, ეხთ. 1,3; „ვითარ შეძლებელ ვარ მე, კარანი, განკითხვად მეფისა" ანან. ებრ. 103,20; „დაჯდა კარანი იგი საყდართა ზედა საჯელისათა" ვარ. 800; „მის მიერ მეფენი მეფობენ და კარანნი მის მიერ იპყრობენ ქუეყანასა" Q—240,128. იხ. კარნობა, საკარ(ა)ნო.

კარაპ-ი: „გარდამოვიდა მეფჱ... ნაეისაგან კარაპად" Sin.-11,395r; „იხილეს მენავეთა მათ დიდი იგი ჭირი, კარაპსა გარდაიცვალეს" Ier.—140,170r.

კარ[ა]ს-ი (კარსისა) «კარდალა», ვედრო: „უკუეთუ ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუეთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)" O, ეს. 40,15.

კარაულ-ი, კაჰრაულ-ი «ვირი», სახედარი: „ზე ზის ნაშობსა კარაულისასა" DE,—„ზე ზის... კიცუსა ვირსა" C, მთ. 21,5; „დრტჳნვიდა და ჴმობდა კაჰრაულით შთამო" G, მსჯ. 1,14; „აღსუა იგი თჳსსა კარაულსა" ლ. 10,84; „გამოაბას ვენაჴსა კარაულსა თჳსი" ად. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 68,13; „უკუეთუ იხილო კარაული მტერისა შენისაჲ, დაარდომილი ტკრთსა ქუეშე" O, გამოსლ. 23,5; „კარაული, უკუეთუ ებას ქუე მუტრუკი მისი, აჭა და იქი მიმოვარდების, იმღერის და განსცხრების" ბ. ცხ. 200v; „დაასხნა კაჰრაულსა თჳსსა" G, რიცხ. 22,21; „თანაჰყუანდა მას კაჰრაული, რომელსა ეიდა ყოველი კეთილი" სს. 825r. იხ. მეკაჰრაულე.

კარაჭ-ი რძე: „დაუტევის სხუანი ძეძუნი, სავსენი კარაჭითა" ბ. კეხ.-ეჭუს. დღ. 120,13.

კარგ-ი: „ხატნი სხენაჲ ვეცხლისანი ოქროჲთა შეღებულნი კარგად" A—484,815v.

[კარგვა] იხ. განკარგვა.

კარდალა «კარ[ა]სი»: „უკუეთუ ყოველნი წარმართნი... ნაწუეთნი კარსისანი (კარდალისაგან pb.)" O, ეს. 40,15.

კარდაჯშულ-ი კარდახურული: „ყურნი აღივსნიან ორთქლითა მით მსგავსად კარდაჯშულისა სახლისა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 169,28. იხ. დაჯშული.

კარესიმ-ი გრძნების მოქმედი: „მღეელით-მეზღაპრენი... და კარესიმი... დაწუა" M, II 6შტ. 85,10.

კარვედ-ი კარვიანი, დახურული: „მოიხუნეს... ექუსი ურემი კარვედი" G, რიცხ. 7,8. იხ. კარაეი.

კარვის-დგმა «კარვობა»: „დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-დგმისა" pb..—„დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარვობისასა" O, ზაქ. 14,16. იხ. დგმა.

კარვის-ძელ-ი კარვის სვეტი: „კარჱის-ძელი შენი მიდრკა" I, ეს. 33,23. იხ. ძელი.

კარვობა «კარვის-დგმა», კარვის აღმართვა: „დღესასწაულობად დღესასწაულსა მას კარვობისასა" O,—„დღესასწაულობად დღესასწაული კარვის-დგმისა" pb., ზაქ. 14,16. იხ. კარაეი.

კართ-ი ფეხის ძარღვი: „უბრძანა განკურეტაჲ კართთა მისთა" ფილიმ. 295r; „კართნი დაჰკუეთნეს კუროსა" Ath.—11,287r.

კართ(ა)-მცველ-ი კარის მცველი, მეკარე: „და წარიყვანა... სამნი იგი კართ-მცველნი" I, იერემ. 54,24. ჩიბ. მცველი.

კართ-საკველ-ი კარის დასახშავი, კლიტე: „აღჰმართ-

ნეს ბჳენი მისნი და ქართ-საჯჯველნი და მოქლონნი მისნი" I, ნეშია 3,6. იხ. საჯჯველი.

ქართის-დაკუეთა «ძარღუშეკრილ-ყოფა»: „ქართნი დაჰკუეთნენ დიაკეულსა მას კეცსა მას შიდა" M,—„ძარღუშეკრილ ყონ დიაკეული ღელესა შინა" G, II შჯ. 21,4. იხ. დაკეთა.

ქარიდას-ი squilla: „უფროს არიელ იგინი ქარიდასისა და შენიდოსისა" ბ. ქეს.-ეჰუხ. დდ. 105,10.

ქარკინონ, ქარკინო კიბო, cancer: „დედაკაცსა ვისმე შჳირდა სენი ძუძესა, რომელსა ქარკინონ ეწოდების და ქირჩხიბაცა" მ. ცხ. 425r; „იყო შეჭმელ ენებისა მისგან, რომელსა ჰრქჳან ქარკინოა" Ath.—12,122v.

ქარნაბაშ-ი, ქარნაშაჰრ-ი: „იყო ანტონინოს ქარნაჰაში" H—841,471; „უბრძანა... ანტონინოს ქარნაშაჰრსა" H—841,472.

ქარნობა მთავრად მყოფობა: „ქარნობასა ღესიადასა ეგეას ქალაქსა" H—841, 427. იხ. ქარანი.

ქარსე «ქარი»: „გამოვიდა ქარსესა და გამოელნა განწესებულნი იგი, და დაჰწინა ქარნი ქორისანი მის ზედა და დაშჭეალნა" M,—„გამოვიდა აოდ წინა ქარსედ და განელნა დაწესებულნი და დაჰწინა ქარები ქორისაჲ მის ზედა და დაუგდნა" G, მჯ. 8,23; „აჰა ესერა წინაშე ქარსესა მას ეზოადასა ვითარ ოცდახუთ ოდენ კაც" O, ეზეკ. 11,1; „დაღვმითა მათითა წინაშე ქარსეთა ჩემთა ქართა მათთაჲთა" O,—„დაღვომასა შინა მათსა წინაშე ქართა ჩემთა წინა ქართა თანა მათთა" pb., ეზეკ. 43,8. იხ. წინა-ქარსე.

ქარტალ-ი «კოლოფი», «კალათი»: „შთასდვა (ნაყოფი) ქარტალსა" G,—„შთასხ იგი კოლოფსა"M, — „შთადეს იგი კოლოფსა" pb., II შჯ. 28,2.

ქარქიდონ-ი ცეცხლისფერი ქვა, carbunculo: „განგიმზადო შენ ანთრაკი და ქარქიდონი ქად შენდა" I, ეს. 54,11.

ქარშიკ-ი რგოლი: „შეაბრძჯნო ეზოები იგი ურთიერთას ქარშიკებითა მით" O, გამოსლ. 28,6;„რასა ზედა ქარშიკნი მისნი დამსჭუალულ არიან" M, ოთხ 38,8; „ჰქმნე ქარშიკები ერვასისი ოქროჲსაჲ" O. გამოსლ. 26,6; „ქარშიკები იგი სახლისა მის შინაგანისაჲ" O, III მჯ. 7,50.

ქასია დარიჩინი, casia: „მური, შტახსი, ქასიაჲ სამკაულისაგან შენისა" ეზეკ. 27,17.

ქასპორიოს kastorios: „ნადარი ქასპორიოს —თაგჳ ჴმელისაჲ" ფიზ. XXVI, 1.

ქახრ-ი ციხე, კოშკი: „მიეწია წმიდასა მას მახლობელად ქასრისა" Sin.—11,45v.

ქასტელ-ი: „გაწმიდნა ქასტელი ეშმაკთაგან"(?) 322r.

ქატაბან-ი მკეელი: „ქატაბანი მერემაყუ არს" ფიზ. XII, 5.

ქატარრაკტ-ი ბულბული, luscinia: „არა შჳამნეთ... ქატარრაკტი და ოფოფი" G, II შჯ. 14,1.

ქატარტ-ი ფრთა (ნაეისა): „უკუეთუ განტყდეს რაჲმე ჴერკულთაგან ნაეისთა: ქატარტი გინა ძელი იგი აფრისაჲ" მ. ცხ. 158v.

ქაფა ჭრა: „ქაფდეს ძელსა" O, IV მჯ. 6,4. „იქმნა სატეძილი... სალმობათაგან ქაფულიხა მაძისა ჩემისაჲ" მ. ცხ. 420r. იხ. განქაფა, დაქაფა, მქაფელი, მოქაფა.

ქაც-ი «ქმარი», «მამაკაცი», «სული», «ქაცად-ქაცადი; არაენ; კაცისოდენი, კაცის სიმაღლე: „ჭალწულისა, განთხოვილისა ქაცსა" C,—„ქალწულისა, თხოვილისა ქმარსა"DE, ლ. 1,27; „ქაცი მბრძოლი იყო"M,—„მამაკაცი მეომე იყო" G, ისუ ნ. 17,1; „უკეთუ ქაცმან ერთმან... ცოდოს ცოდეაჲ" O,—„სულმან უკეთუ ცოდოს უნებლიეთ" G, ლევ. 4,2; „დაიდვა გულსა ქაცმან მოყუასსა თჳსსა და ძმასა თჳსსა შეწევნად" I,—„შჯიდეს ქაცად-ქაცადი მოყუასსა თჳსსა შეწევნად ძმასა თჳსსა" O, ეს. 41,6; „ქაცო, არა ვარ მათთანაჲ" ლ. 22,58; „ქაცმან არა აგრძნა" O,—„ქაცმან არა ცნა" pb., ეერემ. 41,4; „ქაცმანცა ნუ ეწყის, სადა იყუნეთ თქუენ" O, ეერემ. 20,10; „რომელიმე (წყაროჲ) ქაც ერთ გინა ერთ ჰოროლ აღმოეცუების" ბალ. 46,10. „იყო განშორებელ ქეყანისაგან ეითარ ქაც ერთ" ლიმ. 101,27; „აღიფხერა მთაჲ იგი და აღეიდა ბეთ ქაც სიმაღლედ" Sin.—86,260v.

ქაც-ნ-ი სახლისა-ნ-ი «მამანი სახლისანი», შინაურნი: „მტერ იყუნენ ქაცსა ქაცნი სახლისა მისანი" O,—„მტერებ მამაკაცსა მამანი სახლისა მისსა შორისანი" pb., მიქ. 7,6.

ქაც-ნ-ი ქალაქისა-ნ-ი ბრბო, ხალხი: „პრქუა ქაცთა მთაცა ქალაქისათა" ფლპ. მოც. 61,6. იხ. განკაცება, დედაკაცი, დედაკაცება, დედაკაცობა, ერის(ა)-კაცი, ერის-კაცება, ერის-კაცობა, ერის-კაცობრივი, კაცად-კაცადი, კაცება/კაცობა, კაცობრივ, კაცობრივი-ი, მამაკაცობა, სადედაკაცო, სერისკაცო, საკაცე, სეფეკაცი, უკაცრელი, უკაცერი.

კაცად-კაცად-ი «თითოეული»; კაცი, ყოველი კაცი, ყოველი ერთი, ცალკეული: „მისცა... კაცად-კაცადსა (თითოეულსა C) მსგავსად ძალისა თჳსისაჲ" მთ. 25,15; „თქუა კაცად-კაცადმან მოყუასსა თჳსსა" O, ითნა 1,7; „აღიღო კაცად-კაცადმან ჭერჭელი საბრძოლო თჳსი" O, იეზ. 7,5; „პრქუა კაცად-კაცადმან მოყუასსა თჳსსა" O, იეზ. 7,4; „კაცად-კაცადისა თანა დაკრვება იქმნებოდა" რიფხ. 167,84; „დაასობდეს ოთხ-ოთხსა შანასა კაცად-კაცადისა მათგანისათჳს" რიფხ. 177,6. იხ. კაცი.

კაცება, კაცობა: „არა განეშორა დედებაჲ ღმრთეებისა მისსაჲ კაცებისა მისსა" ხაკ. წიგ. II, 16,3 :„პორცნი იგი კაცობისა მისისანი ერთითა პირითა განცხადნეს" ეჭვე. 15,35. იხ. კაცი; შდრ. მამაკაცობა.

კაცთ-მოთნე პირმოთნე: „ნუ თუალთა წინაშე თუალღებით მონებად, ვითარცა კაცთ-მოთნენი" ეფეს. 6,6; „ღმერთმან განაბნინეს ძუალნი კაცთ-მოთნეთანი" ფს. 52,6; „აჰა კაცთ-მოთნენი და მაჩუენებელნი" მ. ცხ. 22r. იხ. მოთნე.

კაცთ-მოთნება პირმოთნეობა: „რაჲთა არა კაცთ-მოთნეობისათჳს წარწყმიდო სასყიდელი შრომათა შენთაჲ" მ. ცხ. 218; „კაცთ-მოთნეობაჲ მოელებს ყოველსა ძალსა მონაზონსა" მ. ცხ. 216r; „გონებაჲ აუმაღლდეს მას

შინა და კაცთმოთნებასა აწევნებდა" ბაგ. 68,5. იხ. მოთნება.

კაცთ-მოყუარე კაცთმოუყვარე: „კაცთ-მოყუარე არს ღმერთსაცა" O, ხიბრძ. ხოლ. 1,6; „კაცთ-მოყუარე ამაღლან არს" ფლკტ. 188,0. იხ. მოყუარე, უკაცთმოუყვარე.

კაცთ-მოუყვარება კაცთმოყვარება: „კაცთ-მოყუარებაჲ აწუნა იქნების პატრწსთჳს" ხაქ. მოც. 27,9; „იხილე კაცთ-მოყუარებაჲ იგი ქრისტჱსი" მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. ხაქ. 91,9; „ისწაოს კაცთ-მოყუარებაჲ და მორჩილებაჲ" ოქრ. (?) 101r. იხ. მოუყვარება.

კაცის-თავოვან-ი: „მოიდგეს თაკსა მისსა (ხღუდისასა) სამკრძალი კაცისთავოვანი" S—1141,512. იხ. თავოვანი.

კაც(ის)-კლვა მოკვლა: „არა კაც-ჰკლა" O, გამოსლ. 20,13; „ფლობაჲ აქუნდეს კაცის-კლვისაჲ" O, ზირ. 9,15; „პატრონდეთ და კაც-სკლვიდეთ და იმრუშებდეთ და ჰფლანდეთ ცოლსა" I, იერემ. 7,9. „იგინი, რომელნი კაცის-კლვასა თანამდებ არიან, იუნჯებენ თაჳისა თჳსებსა ძალსა" O, ოგ. ხოლ. 1,18; „შეეპყრა ეიეთმე კაცის კლვისათჳს" მ. ცხ. 428r. იხ. კლვა.

კაცის-მკლველ-ი: „მოსრნა კაცის-მკლველნი" მთ. 22,7; „იგი კაცის-მკლველი იყო დასაბამითგან" ი. 8,44; „კაცის-მკლველ, მონაძლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებაჲ" ფოკა 840v. იხ. მკლველი.

კაცის-მოუყვარე კაცთმოყვარე: „გურიტი ყოველთურთ წმიდაჲ ეკლესიაჲ თქუა, და მერცხალი — კაცის-მოყუარე ღმერთის ნათლის-ცემული" ოქრ.-გურიტ. 228,22. იხ. მოყვარე.

კაცის-მოძულე კაცთმოძულე: „გამოირჩია... არა თუ კაცის-მოძულე" ქ. იერ.-ნათლიხლ. 80,5. იხ. მოძულე.

კაცის-მსყიდელ-ი: „მართალსა სჯულ არა უც, არამედ... კაცის-მსყიდელთა, მტყუართა"... I ტიმ 1,10. იხ. მსყიდელი.

კაცის-მჭამელ-ი: „ხუდა მათეს ნაწილად მისლვად სოფელსა კაცის-მჭამელთასა" მიმოდასხ. 21,4. იხ. მჭამელი.

კაცის-ფერ-ი: „მაშინ ეშმაკი ოდი კაცის-ფერ იქმნა" H—241,231. იხ. ფერი.

კაცობა იხ. კაცება.

კაცობრივ კაცისებრ: „კაცობრივ ეტყჳ" გალატ. 3, 14. იხ. კაცი.

კაცობრივ-ი კაცური: „შემაკაცმან ანუ დედაკაცმან, რომელმანცა ქმნეს ყოველთაგან ცოდვათა კაცობრივეთა" G, რიცხ. 6,6; „განაშორა იგი კაცობრივებისა შეწევნისაგან" მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. ხაქ. 94,84; „არცა კაცობრივთა ჴელთა მიერ იმსახურების, ვითარცა მოქონე ვისმე იყო" ხაქ. მოც. 17,25. იხ. კაცი.

კაწახ-ი ისრები: „ვითარცა კაწახი კბილითა მაგნებელ და კუმშელ—ოდესთა" O, ოგ. ხოლ. 10,20; „კაწახი ყუავინ ყუავილსა შინა" I, ეს. 16,5; „ბირარა თქუა: მერმე: მამათა ჭამეს კაწახი და შვილთა კბილნი მოჰლპეს" O, იერემ. 31,29; „კაცი, რომელი იელტოდის კაცთაგან, მსგაეს არს იგი ყურძენსა მწიფესა, ხოლო რომელი კაცთა თანა აღრეულ იყოს, მსგავს არს იგი კაწახსა უნდილსა" მ. ცხ. 78v. იხ. გამოკაწახება.

კაჰ-ი კამ-ჭურჭელი, იარაღი: „წარმოიღო... ყოველი იგი კაჰი (ხელნაწერშია „კალი" ი. ბბ.) ჭურჭლისაჲ მის" O,II შჯ. 6,8.

კაჰრაულ-ი იხ. კარაული.

კბენა: „გუელ ჰკბენდა" G, II შჯ. 8,15; „რომელი დაარღუეცდეს ზღუდესა, უკბინოს მას გუელმან" O, ეკლს. 10,8; „მენ უბრძანო ეუშაასა და უკბენდეს მათ" O, ამოს 9,3; „უკუეთუ ურთიერთას იკბინებოდით" გალ. 5,15; „ენაჲ შენი უბოროტეს ღრიაკალისა კბენს" მ. ხჭ. 148,14. „მათ მკალთაჲ და მწერთაჲ მოჰსრვიდა კბენაჲ" ხიბრძ. სოლ. 10,9.

კბენილ-ი ნაკბენი, ნაცემი: „ყოველი კბენილი, მიმხეუელი მისი, ცხოვნდეს" რიცხ. 21,8. იხ. მკბენარი, მკბენელი.

კბილ-ი: „კბილი კბილისა წილ" მთ. 5,38; „კბილნი ცოდვილთანი შენ შეჰმუსრენ" ფს. 3,8; „რომელმან ჰამოს კაწახი, მოიხუნენ კბილნი მისნი" O, იერემ. 31,30; „სპეტაკ (არიან) კბილნი მისნი უფროჲს სძისა" იქ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 70,2.

კბილღრჭენა: „კბილღრჭენით პზრახვიდა მას და ეტყოდა" სს*. 280; „იგინი კბილღრჭენით იბრდღუენდიან მის ზედა" H—241,887. იხ. ღრჭენა.

კბოდე, კბოდე «კლდით კერძო»: „მიიმართა... კბოდესა მას ზღუად (კლდით კერძო ზღუასა C)" მრ. 5, 13; „მიიმართა ყოველთან კოლტმან კბოდესა მას ზღუად" ლ. 8,33; „გარდაჰრნეს იგინი მწუერვალსა მას კბოდისასა და ყოველნი განსჴდეს" M, II ნეტ. 25,12; „შეკრბეს ძეალნი იგი წმიდათანი მათ კბოდესა ერთსა ქუეშე მის წყლისასა" ნბტ. 142,21. „კბოდეთა ქუეთა... განითხინა და ისხნეს დამესრეულნი" Sin.—11,350v. იხ. კბოდოვანი.

კბოდის-პირ-ი ფლატე: „კბოდის-პირსა... დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი" მრთ. S, ოქრ.-გურიტ. 180,1. იხ. პირი.

კბოდოვან-ი მეჩოჩი: „ნუუკუე კბოდოვანსა განცჴენ" ხაქ. მოც. 27,17. იხ. კბოდე.

კდემა ტრცხუენაჲ, მორცხვობა, რიდება: „ნე ჰკდემთ მას" MO,—„ნუ ჰრცხუენთ მას" G, რუთ 2,16; „ნუცა ჰკდემებინ ჩემ ძლით" ფს. 68,7; „არა იკდიმო დაეცემასა მას შინა შენსა" ზირ. 4,20; „არა ეკდიმებოდა თაჳისა თჳსისა მოდრეკაჲ" მრთ. A, ანტ. დ. 27v; „პრცხუენოდენ და კდემებოდენ, რომელნი ეძიებენ სულსა ჩემსა" ფს. 34,4.

კდემა მორცხვობა, რიდი; ძრახვა, «ყუედრება»: „შენ ეწყი... კდემაჲ ჩემი" ფს. 68,20; „კდემადიდ არნ ორეულისა" O, ზირ. 5,17; „სახელბოროტმან სირცხჳლი და კდე-

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მაგ დაიმკჳდროს" O, — „სახელი-ბოროტი სირცხჳლი და უუედრება დაგიმკჳდროს" pb., ზირ. 6,1.

ქედმულ-ი შერცხვენილი, მორიდებული: „პრცხუენა და ქედმულ იქმნენს" I, იერემ. 14,3; „პრცხუენოდის და ქედმულ იყუნენ ყოველნი მტერნი შენნი" I, ეს. 41,11; „უსწაულებისა შენისათჳს არა ქედმელ იყო" O, ზირ. 4,30. იხ. ქედმულება, საქედმელი, შექედმა.

ქედმულება სირცხვილი, რიდი: „ქედმულებაგ არაჳე გულისჴმა-ყჳეს" O, იერემ. 8,12; „მარადღე ქედმულებაგ ჩემი ჩემ წინაშე არს მარადის" ფს. 48,16. იხ. ქედმა.

ქედ-ი კუთხის: „მოუმზადე საჴმარი... ძელი და ქჳა ქედი და სოომი" M, I ნშტ. 20,2.

ქედარ-ი: „დაჳემკჳდრე მე მყოფთა (საყოფელთა Q) თანა ქედარისათა" ფს. 110,5.

ქედელ-ი «ზღუდე»: „მიიქცია ეზჳია პირითჳსი ქედლად" O, IV მფ. 20,2; „განზომა ქედელი იგი ტაძრისაგ" ეზეკ. 40,5; „განაღე შენდად ქედელი და განჳდე მისგან" O, ეზეკ. 12,5; „დაეარღჳო ქედელი მისი" O, ეს. 5,5; „დამსჭეალო მანებითა ქედელსა" M,—„შეამშჭეალო მანითა ზღუდესა" G, მსჯ. 10,10. იხ. სამკედელი, შეკაკედელი.

ქედრონ-ი «ნაძოვანი»; ნაძეგნიანი ადგილი: „განჳიდა მოწაფითურთ თჳსით წიაღ ჴჳესა მას ქედრონისასა" C.—„გამოვიდა მოწაფეთა მისთა თანა წიაღ ჴჳესა მას ნაძოვანსა" DE, ი. 18,1.

ქევ-ი იხ. მკურის-კევი.

ქევრ-ი: „დაითრგუნოს მოაბელი იგი, ეითარცა-იგი დაითრგუნის კალოგ ქევრითა" I, ეს. 25,10.

ქეთება «ქეთილ(ის)-ყოფა»: „ქეთილი მიყო მეუფალმან" M,—„მკეთა უფალმან მე" G, მსჯ. 17,18. იხ. განქეთება.

ქეთილ-ი «ქველი», «შეენიერი», «უმჯობესი», «სულნელი», კარგი; საპატიო; მხნე; საამო; «ნანარი»: „ქეთილი გიყოს შენ" M,—„ქველი გიყოს შენ" G, II მჯ. 20,5; „სუსანა იყო... ქეთილ ხილჳითა" I,—„სუსანა იყო... ხილჳითა შეენიერ" O, დან. 13,31; „ქეთილმცა ყოფილ იყო მისა" C,—„უმჯობეს იყო მისა" DE, მთ. 20,24; „სასაჲ შენი ეითარცა ღჳნოჲ ქეთილი (სულნელი O)" pb., ქება 7,9; „პოვეს ბოროტნიცა და ქეთილნიცა" მთ. 22,10; „იყო ქეთილ ხილჳითა და შეენიერ პირითა" O, დან. 29,17; „ქეთილ არს ისრაელისა ღმერთი" ფს. 72, 1;„ქჳითა ქეთილითა დაპტიოსნითა შენებულ არს" ლ. 21,5; „ღჳნოჲ ქეთილი არა განირყუნის ცვალებითი-ცვალებად" მრთ. D, ხ. გან.-მოც. საქ. 101,15; „ქეთილსა პურსა ჩინებულ ვართ" ფოკა 340v; „მე ვარ მწყემსი ქეთილი" ი. 10,11; „ყოველმან კაცმან ქეთილი ღჳნოჲ პირველ ამსახურის" C, ი. 2,10; „ენამან მესამემან დედაკაცი ქეშრილნი განსდეუნნა" pb.,—„ენამან ორისმეტყუელმან დედანი ნანარნი განჳადნა" O, ზირ. 28,19.

ქეთილ-ი სიკეთე, სიმშეენიერე: „აღავსნა ქეთილითა" ლ. 1,53;„სახლებისა მის სავსისა ყოველითა მით ქეთილითა" pb., II მჯ. 6,11; „საუნჯენი მათნი აღაესნე ქეთილითა" O, იგ. ხოლ. 8,21; „ქეთილსა მას შენსა თანამოთაულ გჳქმნეს შენ" O, ზირ. 6,10; „ქეთილსა ქეყანისასა შჭამდეთ" I, ეს. 1,20; „ხილვასა მას ქეთილებისასა მიკრბებოდა სიმრაჴეთ დიდი" რიფს. 187,25. იხ. არა-ქეთილი, ქეთილენება, ქეთილობა, საჴექეთილოება, სიკეთე, უკეთესი, უკეთური. კრწ.ქეთილ.

ქეთილად კარგად, მხნედ: „ქეთილად წინაასწარმეტყუელებდა" მთ. 15,7; „ქეთილად სთქე" ლ. 20,39; „ქეთილად ვიდრემე იტყჳს ესაია" ქ. იერ.-ალდგ. 101,28; „ქეთილად ეგნდ" O, ეს. 23,16; „მე ქეთილად უწყი" ფსლტ. 148,28.

ქეთილად-აღმომდინარე მშეენიერად აღმომცენარე: „არა მოცალე იყოს... წყაროებისათჳს ქეთილად-აღმომდინარისა" მ. ცხ. 70r. იხ. აღმომდინარე.

ქეთილად-განგებულება: „ქეთილად-განგებულებაგ განჴკარგა ქეეყანასა სომხითისასა" ნრს. 69,15. იხ. განგებულება.

ქეთილად-მსახურ-ი ქეთილმსახური: „დგეს მენ მახლობელად ქეთილად-მსახურნი იგი დედანი" ანდ.-ანატ. 227,11; „კაცი იყო... ქეთილად-მსახერი" ხაჴ. მოც. 10,2 იხ. მსახური.

ქეთილად-მსახურება ქეთილმსახურება: „ცხონდებოდეს ქეთილად-მსახურებით ღმრთისა მიმართ" ხბსტ. 124, 11. იხ. მსახურება.

ქეთილად-სასწაულოვან-ი იხ. სასწაულოვანი.

ქეთილად-ქცევა სწრაფი მოძრაობა, სისწრაფე: „ქეთილად-ქცევითა მოისპის შეურაცხებაგ" O, იგ. ხოლ. 14,05. იხ. ქცევა.

ქეთილად-შეზავება მარჯვედ შერევა: „ქეთილად-შეზავებისათჳს მის ადგილისა" ოსკ. 20,16. „პოვეს ადგილი ქეთილად-შეზავებული" ოსკ. 13,14. იხ. შეზავება.

ქეთილად-ჴსენებულ-ი ნეტარხსენებული: „ფრიად სადუარელი და საკუთარი ქეთილად-ხსენებულისა დაჳით კერაპალატისაგ" ი.-ე. 10,1. იხ. ჴსენებული.

ქეთილ-დიდ-ი «სრული ასაკითა»: „ერსა, დიდსა და მრაველსა, ქეთილ-დიდსა" G,—„ერსა, დიდსა და ძლიერსა და კაცთა სრულთა ასაკითა" pb., II მჯ. 9,2. იხ. დიდი.

ქეთილენება «განშუება»: „იქეთილენებოს და არა იყოს შემაშინებელ" pb.,—„განიშუას და არაჳინ იყოს მაფრთხობელ მათა" O, იერემ. 30,10.

ქეთილით(ა)-მძლე მარჯვედ მომრევი: „დალთუ ხარ ქეთილითა-მძლე" ფსლტ. 137,25. იხ. მძლე.

ქეთილის(ა)-საქმე: „ხოლო ქეთილისა-საქმესა და ზიარებასა ნუ დაივიწყებთ" ებრ. 13,16. იხ. საქმე.

ქეთილის-მოქმედ-ი ქეთილმსახური: „ჳფალო ქეთილის-მოქმედო" მსჯ. 41,9; „ქეთილის-მოქმედი" O, ზირ. 12,4. იხ. მოქმედი.

ქეთილის-მოძულე კარგის მოძულე: „იყუნენ კაცნი... უზაე, უმშჳდებელ, ქეთილის-მოძულე" II ტიმ. 3.3, იხ. მოძულე.

ქეთილის-მოძღუარ-ი კარგი დამრიგებელი: „ფრთხილ იყუნედ... ქეთილის-მოძღუარ" ტიტ. 2,3. იხ. მოძღეარი.

კეთილის-მყოფელ-ი კეთილის მოქმედი: „უკუეთუ კეთილის-მყოფელთა თქუენა კეთილსა უყოფდით“ ლ. 6,33; „ღმერთსა ვჰსცეთ მადლი კეთილის-მყოფელსა ჩუენსა“ ფს. 12,6; „ჰხსნიეს მათ ვითარცა კეთილის-მყოფელთა“ ფსალტ. 105,29. იხ. მყოფელი.

კეთილის-ქმნა ‹კეთილ(ის)-ყოფა›: „კეთილ-ჰქმენ წყალობაჲ ესე“ MO,—„კეთილ-ჰყავ წყალობაჲ შენი“ G, რუთ 3,10. იხ. ქმნა.

კეთილ(ის)-ყოფა «კეთილის-ქმნა», «კეთება»: „კეთილ-ჰყავ წყალობაჲ შენი“ G,—„კეთილ-ჰქმენ წყალობაჲ ესე“ MO. რუთ 3,10; „კეთილი მიყო მე უფალმან“ M,—„მკეთილღვაწეს მე“ G, მსჯ. 17,13; „აბრაჰამს კეთილსა ეყოფდეს მის გამო“ O. დაბ. 12,16.

კეთილის-ყოფა კეთილმოქმედება, სიკეთის ქმნა: „განხნაულა იგი... სიტყჳთა და მჯლითა წინაასწარმეტყუელთა კეთილის-ყოფათა, თქუმითა და გუემითა“ გრ. ნაზ.-შიბ. 298,25; „დაივიწუეს მათ კეთილის-ყოფანი ღმრთისანი“ ფს. 77,11. იხ. ყოფა.

კეთილობა სიკეთე: „განიცდიდე მათ ზედა ბოროტებად მათა და არა კეთილობად“ J, იერემ. 44,27; „დავამტკიცნე თუალნი ჩემნი მათ ზედა კეთილობით“ J, იერემ. 24,6; „ქალი ღმრთისაჲ ჩემისაჲ იყო ჩემ თანა კეთილობით“ O, წიქრ. 2,6. იხ. კეთილი.

კეთილწესებულ-ი «განგებული»: „სჯეფაჲ მეცნიერისა კეთილწესებულ იქმნების“ pb.,—„საკირონი გონიერთანი განგებულ არიდე“ O, ზირ. 10,1.

კეთრ-ი «კეთროვნება», lepra: „და იყოს გარსსა ზედა ფერისა მისისასა მიხებაჲ კეთრისაჲ“ G,—„და იყოს ჯორცსა ფერისა მისისასა სახე კეთროვნებისა“ pb., II მჯ. 13,2. იხ. განკეთროვნება, კეთროვანი, კეთროვ(ა)ნება.

კეთრო(ვ)ან-ი «განბოკლებული», კეთრით შეპყრობილი: „მოვიდეს მას ათნი კეთროვანნი კაცნი“ DE,—„შეეგებნეს მას ათნი კაცნი განბოკლებულნი“ C, ლ. 17,12; „განაკეთონ ბანაჲსაგან ყოველი კეთროანი“ G, რიცხ. 5,2. იხ. კეთრი.

კეთროვ(ა)ნება «განბოკლება», «კეთრი»: „განეყარა მისგან კეთროვნებაჲ მისი“ DE,—„განეშორა მას განბოკლებაჲ მისი“ C, შრ. 1,42; „განწმიდნა იგი კეთროვნებისა მისგან“ მთ. 8,3; „კეთროვანები გამოაჩნდა შეცლა მისსა“ M, II წმ. 26,19; „და იყოს ჯორცსა ფერისა მისისასა სახე კეთროვნებისა“ pb.,—„და იყოს გარსსა ზედა ფერისა მისისასა მიხებაჲ კეთრისაჲ“ G. შჯ. 13,2 იხ. კეთროვანი.

კეისარ-ი მეფე: „წეს არს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა“ C, მთ. 22,17; „მიეცეთ კეისრისაჲ კეისარსა“ შრ. 12, 17; „მეცნიერ თაყისა მათისა იპრიეს კეისარი“ შრთ. S, ქ. ეფრ.-ღდგ. 156,33; „მოიწია ჰროვარტაჲ იგი დიდისა მის კეისრისა“ რიცხ. 167,28.

კეკელა: „მე ვხედე ეგე, რომელ კეკელასა ღუნისა სუმიდა“ შ. ცხ. 177r.

კეკლუც-ი: „კეთებანნი ი[ა]ი, გარეთ კეკლეცნი, ჩუენ ვერთ“ (ხ), პილ. 34,16.

კელაპტარ-ი ცვილის სანთელი დიდი ზომისა: „მისცეს იკონომოსსა... სასყიდლად ქორაკანდელთა... და კელაპტართა“ ი.-ე. 38,17; „შთამოვიდა მსაჯული იგი კელაპტრებითა... თჳსა ვზედ“ H—841,600.

კელარ-ი (კელრისა) მნე: „უკუეთუ ზეით აკლდის, კელარი დაიღების და ამცნის განმართებაჲ“ ი.-ე. 37,12; „შეწუა (თევზი) ტფითა და წარიღო და მიუთუალა იგი კელარსა“ შ. ცხ. 424r. იხ. საკელრო.

კელინ-ი სენაკი: „თჳსთა კელინთა წარმგზაენნიან“ ი.-ე. 35,20.

კელობა კოპლობა: „იგი კელობდა ბარკლითა მით“ O, დაბ. 32,31; „ვიდრემდე თქუენ ჰკელობდეთ“ O, III მფ. 18,21; „კელობდეს ალაგთა მათთაგან“ ფს. 17,46; „ლომი კელობდა ფრჩითა, რამეთუ აღესეა მას ჩნდჳ და შეუდგა წალაჲ“ სს.* 867v. იხ. აღკელობება, მკელობელი, მკელობარი, მკელობრება.

კემხა კეფა: „აჰკუნდეს მათ საფარველად კემხაჲ, რომელი იგი შედგმულ არს ძეალებითა და იოგებითა მრაველითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 227,25.

კენდინარ-ი ასი ლიტრა ოქრო ან ვერცხლი: „თორნიაჲ... უფროჲს ათორმეტისა კენდინარისა მოიღო განძი ოდენ“ ი.-ე. 20,31.

კენდო კაბა, გრძელი ტანსაცმელი: „ემოსა მას... მცირე რაჲმე კენდოჲ ძუელი“ შ. ცხ. 346r.

კენდონ-ი, კინდონ-ი ბეჭებზე მოსასხამი: „ბეჭთა მისთა იყო მცირჱ კენდონი დანაკის-ყუდისა ფურცლისაჲვე“ ლიმ. 48,32. „მცირე კინდონი იყო მჭართა მისთა“ Sin.—8,95r.

კენტარ-ი კენდინარი: „მისცა მან ეპისკოპოსსა სამი კენტარი ოქროჲ“ ლიმ. 82,22; „არს... ჰრომაებრ ათორმეტი კენტარი“ Sin.—11,864v.

კენჭ-ი: „საკიცხელ არს გონიერთა კაცთა კენჭებითა მღერაჲ“ A—92,727.

კერაკ-ი კერია, ცეცხლის ადგილი: „კერაკნი საცეცხლენი დღეს წინაშე მისსა“ I, იერემ. 36,22; „ცეცხლსა, რომელი იყო კერაკსა ზედა“ O, იერემ. 36,23; „დასხეინით ეგე კერაკთა ზედა“ H—841,600.

კერატ-ი რკო: „უნებნ განძღებაჲ მუცლისაჲ კერატთა მათგან, რომელსა ჰამენ ღორნი“ მრთ. C, ოქრ.-უძღებ. 518; „არარაჲ აჭუნდა, რაჲმცა ჭამეს, გარნა კერატი და ზოგჯერ გურკაჲ“ სს.* 214v; „რჭაჲ იგი, რომელ არს კერატი“ Ath.—11,221r.

კერატ-ი წერილი ფული: „გამოართუა ბერსა მალაკი, რომელსა შინა იდუა... სამი კერატი ოქროჲ, და გამოიღო პირისაგან ნაჭერი მესამედი კერატისაჲ“ შ. ცხ. 807v.

კერეონ-ი, კეროვან-ი (კეროვნისა) დიდი სანთელი ცვილისა: „წარმგზაენეს ქალაქმან და ეპისკოპოსმან კერეონებითა და საკუმეველითა“ შ. ცხ. 410r; „კეროვნითა ოქონებულითა და საკუმეველითა სელნულითა აღვიხუენით პატიოსანნი ძუალნი“ შუშ. XIX, 9.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

კერვა კერვა, თხზვა: „რაჲთა ისწაოს მისგან კერვაჲ სიბრაძისაჲ“ ბ. ცხ. 72; „ვითარ ჯერ-არს კერვაჲ მისი (სიბრაძისი)“ ბ. ცხ. 438v. იხ. განკერვა, დაკერული, კერელი, მკერავი, მკერალი, საკერავი, უკერველი, შეკერვა.

კერთსაბმელ-ი «კრეტსაბმელი»: „ამა ესერა კერთსაბმელი (კრეტსაბმელი O) და სუეტები გარემო ეზოსა მას“ I. ეზეკ. 40,17. იხ. საბმელი.

კერმა სპილენძი, ფული; «ლიგალი»; «პილენძი»: „დასდებდა კერმისა ფასის შესაწირავსა მას ზედა“ C.—„დასდებდა რაჲცა ფასის-საცავსა მას“ DE, ბრ. 12,41; „კერმის-მსყიდელთა მათ დაუთხია კერმაჲ“ DE, — „პილენძი თესლის-მოფარდულთა მათ განუბნია“ C, ი. 2,15; „გამოიპარაკ კერმასა“ ბ. ცხ. 374v; „შეიკრიბე თაჲისა შენისა კერმაჲ... და გიკმდეს წარსაგებელად“ ბ. ცხ. 171v. იხ. მეკერმე.

კერმის-მსყიდელ-ი «თესლის-მოფარდული»: „კერმის-მსყიდელთა მათ დაეთხია კერმაჲ“ DE,—„პილენძი თესლის-მოფარდულთა მათ განუბნია“ ი. 2,15. იხ. მსყიდელი.

კერმის-მცვალებელ-ი «მეკერმე»: „პოვა... კერმის-მცვალებელნი, რამეთუ სადეს“ C,—„პოვნა... მეკერმენი მსხდომარენი“ DE, ი. 2,14. იხ. მცვალებელი.

კერპ-ი «ქანდაკებული», «გამოქანდაკებული», სახე, ხატი, გამოდნობილი, ღმერთი, «მსგავსება»: „შექმნა იგი კერპად გამობერილად“ M, — „შექმნა ქანდაკებულად და გამოდნობილად“ G, მსჯ. 17,4; „რომელნი-იგი ესევნ კერპთა“ I,—„რომელნი ესვეთ გამოქანდაკებულთა“ O, ეს. 42,17; „შეჴვირეს მსხუერპლი კერპისა მის“ ხაკ. მოც. 7,41; „არა იქმნე თაჲისა შენისა კერპი“ O, გამოხლ. 20,4; „კერპები შემესრა წულილად“ II მზტ. 34,7; „თაყუანის-სცეს კერპსა მას“ ფს. 105,10; „მოსულად სატფურებასა მის კერპისასა, რომელი აქმართა ნაბუქოდონოსორ“ I, დან. 3,2; „ხატები კერპებისა მათისაჲ დასწუა ცეცხლითა“ M, II მჯ. 7,25; „აქენდა შეუნიერებაჲ კერპთაჲ“ რიფს. 176,10; „ალიხუენით კერპნი ეგე უცხოთესლთანი“ O, დან. 35,2; „ნუცა იქმთ თაჲისა თქუენისა კერპთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა“ M,—„ნუ... იქმთ თაჲთა თქუენთად მსგავსებისა, წახნაგებულსა ყოველსა ხატსა“ G, II მჯ. 4,16. იხ. კერპობა, მეკერპე, ნაკერპავი, საკერპო.

კერპთ(ა)-მსახურ-ი: „ნუ თანა-აღერეჱით მეძავთა და არა თუ ყოველთა მეძავთა ამის სოფლისათა... გინა კერპთ-მსახურთა“ I კორ. 5,10; „კერპთა-მსახური იყო ქალაქი იგი ყოველი“ ანდ.-ანატ. 305. იხ. მსახური.

კერპთ-მსახურება: „იცლტოდეთ კერპთ-მსახურებისაგან“ I კორ. 10,14; „სულმყრალობაჲ კერპთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა“ ეპ. კჳპრ.-აღვხ. 227,9. იხ. მსახურება.

კერპობა შეწირვა, მსხვერპლის მიტანა: „ჱ0 საცთურისაჲ არს მათ თანა, რომელნი კერპობენ მას ქუეშე“ O, ზირ. 34,7. იხ. კერპი.

კერტ-ი კლერტი: „დაუტეეს კერტი იგი ტეენისაჲ მის ცუდი“ ფიზ. XVII, 10.

კერტვა იხ. შეკერტვა.

კერულ-ი დაკერებული: „იქმნენ თაჲისა შენისა კერულნი“ ეზეკ. 16,10. იხ. კერვა.

კერძ-ი «ნაწილი», მხარე: „არა არს მათი კერძი“ G,—„არა უც ნაწილ“ M, II მჯ. 14,27; „არცა იპოვა კერძი, რომელიმცა იძლია“ ერდ. 88,10.

კერძო «ზოგი», «ნაწილი», «ნახევარი», $^1/_2$, მხარე, ხვედრი: „ერეენა მას მიერ კერძოჲ რაჲმე ერისაჲ“ G,—„უჩუენა მას მიერ ზოგი რაოდენიმე მის ერისაჲ“ pb., რიცხ. 22,41; „რომელ არს კერძოჲ რაჲმე უდაბნოჲსაჲ“ G,—„რომელ არს ნაწილი უდაბნოჲსაჲნი“ pb., რიცხ. 33,6; „მოუწოდა... კერძოსა ტომისასა მანასიჲ“ G,—„შეკრბნა... ზოგისა ნათესაჲსა მანასესნი“ M, იხუ ნ. 22,1; „ვითარცა შეხუედეთ კერძოსა წყლისა იორდანისასა“ G,—„რაჟამს შეჴუედეთ ზოგსა წყალსა იორდანისასა“ M, იხუ ნ. 9,6; „ორ წყრით და კერძო (სიგრძე მისი)“ O, გამოხლ. 26,10; „ნუ განმიყვანებ მე კერძოთაგან დღეთა ჩემთაჲსა“ ფს. 101,25; „ვითარ მიელეს მილითონის კერძო ერთ“ თომა მოც. 17,12; „შერეულ ზეთითა კერძოთა მათ გუერდისათა“ pb.,—„აღსუარული ზეთითა ნახევრითა დორაკისათა“ G, რიცხ. 15,9; „დაყენა მას შინა ვითარ კერძოჲ ეამისაჲ“ Sin.—11,180r.

კერძო (ზზ./თნდ.) მხარეს; -კენ; «მიმართ»: „მომიყვანა მე ჩრდილოდ კერძო“ O, ეზეკ. 40,20; „ჩუენ კერძო არს“ მრ. 9,10; „რომელ-იგი არს ერთ კერძო აგარაჲსა მას მისსა“ დაბ. 28,9; „აღიმართეს ძელი იგი ბღუარით კერძო“ დ.დ. 130,2; „მჴდომარე მარჯუენით კერძო“ მრ. 16,5; „აღიხიენ თუალნი შენნი ზღუად კერძო“ pb.,—„აღიხილენ თუალნი ზღუად მიმართ“ G, II მჯ. 3,27.

მიერ კერძო იმ მხარეს, გაღმა: „ჩუენ მიერ კერძო ამის ქალაქისანი ვიყოფოდეთ“ ანდ.-ანატ. 287. იხ. ერთკერძო, ერთკერძოჲ, ზემოკერძო, თაჲთ-კერძოჲ, [კერძოჲთვე], მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძოჲ, მარცხ კერძო, მის-კერძო, ორკერძოჲთვე, სალმრთოჲთ-კერძო, ტუეთ-კერძო, წინაკერძო, წიაღკერძო, წიაღკერძოჲ, წიაღთ-კერძო, წინაკერძო.

კერძო-დიაკონ-ი: „კერძო-დიაკონმან, რომელი დგას კართა ზედა ეკლესიისათა, არა უტეეა იგი შესლვად“ ბ. ცხ. 87r. იხ. დიაკონი.

კერძო დღესასწაულ-ი რომელიღაც დღესასწაული: „ნქმცა ვინ უკეე განგეითჴაც თქუენ საჴმლითა და სასუმლითა გინა კერძო დღესასწაულისაჲთა, გინა თჳსთაჲთა, გინა შაბათობითა“ კოლ. 2,16. იხ. დღესასწაული.

კერძოჲთვე იხ. კერძო; შდრ. ორკერძოჲთვე.

კეს-ი: „მომართეეს ჩუენ ალექსანდრიაჲთ... კესტითა ზეთი, დაგოზილი ცარცითა“ Ath.—12,194v.

კეტ-ი ურდული: „აღელო კეტი... და მოჰმესრეოდეს წჴეთა წიდეთა მათ“ ანდ.-ანატ. 225,27.

კეფ-ი გვერდი, კაბადონი: „რაჟამს აღმოიკითხის იგიდი სამი კეფი ანუ ოთხი“ O, იერემ. 36,23.

კეც-ი თიხა, თიხის ჭურჭელი გამომწვარი, კრამიტი: „განჴმა ვითარცა კეცი ძალი ჩემი“ ფს. 21,16; „ვითარცა ვინ განჴკერავს კეცსა, ეგრე არს, რომელი ასწაეპაღეს უგუნურსა“ O, ზირ. 22,7; „ფერჴნი: ზოგი რომელმე მოიღოს მღელთან წყალი წმიდაჲ ცხოველი ჭურჭლითა კეცისაჲ-

თა" G. რიც. 5.17; „პურები კეციისაჲ, რომლითა შეიწირის შეწირულნი" M. ლევიტ. 6,28; „პოვა კეცი დაწერილი... რომელსა ზედა ეწერა ესრეთ" მ. ც. 181v; „ცეკვა-ბაკბაკი ცისკრისა კეცი დიდგამს უმეტეს ჭვისა" მ. ც. 352v; „პრანა... კეცითა დრესაჲ და ხუეტაჲ" Sin.—11.251 r. იხ. შეკეცე.

[კეცა] იხ. გარდაკეცა, შეკეცა, წარკეცა.

-კეც-ი -მაკი: „ორკეციანს შესაძინელი" მ. ც. 89r. იხ. საკეცი, საშვილეცი, ტყავკეცი.

-კეცად: „ორკეცად და სამკეცად დგიან (პაპუანი) ჭელმაჭკვნით" ი.-ე. 34.9. იხ. ასკეცად.

კეცის-ჭურ-ი, კეცის-ჭურჭელ-ი: „გუაჩეს ჩუენ საფასო ვერცხლის-ჭერებითა" II კორ. 4,7; „მეკეცემან, რაჟამს ცხონს კეცის-ჭერჭელი და შედგის იგი საცხობელსა. საზომთა შეუდგის ქუეშე მისა და არა ფრიად აღუდგის, რაჲთა არა დაწუნის კეცის-ჭერი" მ. სწ. 309,88-35. იხ. ჭერ/ჭერჭელი.

კეცლბილ-ი რბილნიქარიანი: „სხჳსა თესლისაგან (არს) კეცლად, რომელსაცა იგი ჰრქჳან კეცლბილ, ვითარცა სახედ კირბატინი და კარაბიდაჲ" ბ. კეხ.-ეჩუს. დღ. 97,20. იხ. ლბილი.

კიბე: „კიბენი აღმართებელ იყვნეს ჭეუყანით" O, დაბ. 28,12; „ჴელნი კიბენი აღიდიდეს მას ზედა" O, ეზეკ. 40,22. იხ. დაკიბული.

კიდარ-ი «ვარშამაგი»: „დაიგდა მათ კიდარები" G,—„დაჰბერა მათ ვარშამაგები" O, ლევიტ. 8,18; „თჳთა თჳნიერთა კიდარი არა მოიჴადოთ" G,—„თჳსა თჳნიერსა არა აღუჴდით ვარშამაგი" O, ლევიტ. 10,6; „კიდარი სელისაჲ ვარე მოიდას" G,—„ვარშამაგი სელისაჲ დაიხურას" pb., ლევიტ. 16,4.

კიდე «ბაკეა, «საკიდური», ნაპირი, ბირი, კუთხე, მხარე; კალთა; «კუთხი»: „რომელ-იგი არს კიდესა ზედა ჴეღაჲსა მის არონისასა" M,—„რომელ არს ბაგესა თანა ნაუდარჭეულსა არონისასა" G, II შჯ. 2,30; „აღიწერნოს... ვიდრე ბჭემდე კიდესაჲთა" O. —„აღიწერნოს... ვიდრე ბჭემდე კუთხისა" pb., იერემ. 31,38; „ვითარცა ჭჭუაჲ, რომელ არს კიდესა ზღჳსასა" M.—„ვითარცა ჭჭუაჲ ბაგეთა ზედა ზღჳსთა" G, ისუ ნ. 11.4; „იგი იქმნა თაე კიდეთა (საკიდერთა DE)" მთ. 21,42; „მოვიდა კიდით ჭეუყანისაჲ" მთ. 12,42; „შეჰპოს კიდითგან ჭეუყანისაჲ მიკიდედმდე ჭეუყანისა" I, იერემ. 12,12; „ვიდოდეს იგი ზღჳკიდესა" მთ. 4,15; „შეერიბნა იგინი კიდესა მის მდინარისასა" O, I ეზრა 8,15; „უფალმან შენმან სოფელი და უენი და კიდენი სოფლისანი" O. იგ. ხილ. 5,26; „ჴელნ ვიყუნეთ კიდესა მის სამოთხისასა" I, დან. 13.35; „კრძალა პროკრუვაგისა განცემაჲ ყოველთა კიდეთა ჳნდჳისა მის-სთა" ათმ. 96.14; „ესყრნეს კიდენი სამოსელთა მისთანი" O, ესთ. 15,6; „აჰმწნე მას კიდენი ოქროჲსანი თჳსითა გარემო" O. გამოსლ. 25,24; „ჴელთაჲს ეცემან ყოველი წჳნდელი კიდესა სამოსლისა თჳსისასა" ანგეა 2,12. იხ. ზღუ-კიდელი, ზღუ-კიდული, მდინარის-კიდე, საკიდური, ცეკვა-კიდე, ცის-კიდე.

კიდე (ზე). ცალკე; გვერდზე: „რაჲთა კიდე თაესუფლად თჳსი მონასტერი აღაშენონ" ი.-ე. 20,5; „რაჲთა კიდე შეეყენებინეთ ბერსა" ი.-ე. 36.38; „მონაზონი იგი არს, რომელი ყოველთა კაცთაგან კიდე იყოს" H—622,28r. იხ. კიდეგან.

კიდე (თნდ.) გარდა: „თჳსისა ენისაგან კიდე არცა მან იცოდა, არცა მან" ი.-ე. 31,27.

კიდება ტვირთვა, ჩამოკიდება: „ეკიდა რაჲ სფირიდებითა კეცი" მ. ც. 133v; „ეკიდა უკუე ზედა კერძო ცხედრისა მის ჯრმალი ძისა თჳსისაჲ" მ. ც. 150r; „ეკიდა მას თჳსი იგი ჯუარი" ი. 19,17.

კიდებულ-ი ჩამოკიდებული: „ნუ გაჰქუს სენაკსა შინა შენსა მეტი სამოსელი ზე კიდებულად" მ. ც. 173r. იხ. ა(ღ)კიდება, გამოკიდება, განკიდება, გარდაკიდება, გარდამოკიდებული, დაკიდება(-ული), დამოკიდება, მოკიდება, შეკიდება, ჩამოკიდება, წარმოკიდება; შდრ. კიდვა.

კიდეგან განაპირას, ცალკე: „კიდეგან იბილნა დედანი იგი" ბალ. 120.33. იხ. კიდე.

კიდელ-ი იხ. კიდე; შდრ. ზღუს-კედელი.

კიდე-ქმნა/ყოფა ვაცლა, გავარდნა; განდგომა: „კიდეიქმენ ჭეუყანისაგან" მ. ც. 305r; „სამოთხისაგან კიდეიქმნა" მ. ც. 112r; „გუამი არაჲე კიდე-არ განგებისაგან მათისა" გრ. ნოხ.-ჰაც. აგებ. 171.17; „ნუცა კიდეიქმნები ეკლესიისა შენისა ზიარებისაგან" ლიმ. 46,26.

კიდექმნულ-ი განდგომილი: „იყოფოდა... დაკლებული და კიდექმნული ორთავანეე ცხორებათა" ბალ. 119,9. იხ. ქმნა, ყოფა.

კიდვა: „შთასადებელი იგი მას ჰკიდავნ" DE. ი. 12.6; „ვისი არს მაფორი ესი სადედოჲ, რომელი ჰკიდაჲს" მ. ც. 162r; „რაჲ არს ძუალები ეგე, რომელ გკიდაჲს?" ბალ. 94,32. შდრ. კიდება.

კიდობან-ი (კიდობნისა) ზანდუკი, ყუთი: „შეიდა ნოე კიდობნად" მთ. 24.38; „დაადგინეს მცველად კიდობანსა მას" O. I მფ. 7,1; „კიდობანი აღსავსე სამოსლებითა" მ. ც. 251r; „კიდობანი იგი შჯულისაჲ, შემოსილი... ოქროჲთა, რომელსა შინა იყო ტაკუკი იგი ოქროჲსაჲ. საესე მანანაჲთა" ებრ. 9,4.

კიდობანაკ-ი კიდობანი, მომცრო ზანდუკი: „მოიღო დედამან მისმან კიდობანაკი და მოფინა იგი ნაფთითა და შთააწჳინა ყრმაჲ იგი მას" O. გამოსლ. 2,3. იხ. კიდობანი.

კითხვა «განკითხვა»; შეკითხვა; წაკითხვა; მოკითხვა, მკითხაობა: „თქუენ წინაუე ვიკითხე და ბრალ არაჲ ვპოე კაცისა მაგის თანა" C,—„წინაშე თქუენსა განვიკითხე და არარას ვპოვებ კაცისა ამის თანა" DE, ლ. 23,14; „იკითხვიდა მათგან" მთ. 2,4; „ჰკითხვიდეს მას მოწაფენი" ლ. 8.9; „იკითხე სახარებისაგან" იკ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 24.8; „უწყი-მეა, რასა იკითხავ" ხაკ. მოც. 8,80; „გიკითხვენ თქუენ ძმანი უველნი" I კორ. 10.20; „იზმნნიდა და იკითხვიდა და უვნა ღმრთნი და განამრავლნა მცნობელნი" O, IV მფ. 21.6; „იკითხვიდეს და კუერთხეეითა მით მისითა მოუთხრობდეს მას" O. ოსე 4.12.

კითხვა შეკითხვა; მოკითხვა; განკითხვა: „კითხვით მკითხვიდა ჩუენ კაცი იგი" O, დაბ. 43,7; „კითხვაჲ არჭეთ ყოველთა წინამძღუართა თქუენთა" ებრ. 13,24. იხ. აღმ.კითხვა, გამოკითხვა, განკითხვა, განსაკითხაი, განუ-

კითხველი(-ად). მკითხველი, მოკითხვა, საკითხავი, უკითხავად, წარკითხვა, წიგნის-კითხვა.

კილიკ-ი: „რომელსა კილიკსა ზედა მარადის იღოცავნ წმიდანი“, მას ზედა დადგა უბრძანა... ყრმისა მის“ ჭ. ცხ. 98,14; „თაყუანის-საცემელად კილიკი ერთი მცირე ქუე წარეგდებიეც“ შუშ. XIV, 20.

კილო ნაპრალი: „მიეიდა და დაესხა მათ ზედა დავით კილოსა მას ზედა მოსაწყუედელსა“ O. II მფ. 5,20: „ერჩქმის ადგილსა მას კილოჲ მოსრეისაჲ“ O. II მფ. 5,20.

კილო ყულფი, ღილის გადასაკეთელი: „უქმნე მას კილოები იაკინთისა“ O, გამოსლ. 28,4. იხ. ღილო-კილო.

კილო ხმა: „მეტყუელთა ავაჯთა მათ და კილოთა სიძვისათა“ H—2261,280.

კიმანაება ბეიხვინი: „მოისპოს კიმანაებაჲ ცხენებისაჲ ეფრემისგან“ O. ამოს 6.7.

კიმილია საუნჯე, ქონება: „წიგნიცა იგი კიმილიასა თანა მიუთუალიან“ ლიმ. 84,7. იხ. კიმილიარხი.

კიმილიარხ-ი «მეკიმილიე»: „ოდეს კიმილიარხსა (მეკიმილიესა var.) ახალსა დაადგენდე. წიგნიცა იგი კიმილიასა თანა მიუთუალიან“ ლიმ. 84,8. იხ. კიმილია.

კინამო cinnamo, cinamomum: «დარიჩინი»: „სახლი ჩემი კინამოთი (მომიკურებიეს)“ O. ოგ. სოლ. 7,17; „ვითარცა კინამო და ჰამბაჲ შეზავებული“ O.—„ვითარცა დარიჩინი და ვითარცა ასპალანტი ნელსაცხებელთა“ pb.. ზირ. 24,20.

კინამომა cinamomum: „რადდ მოვაკუსე... კინამომაჲ ქუეყანით შორით“ O. იერემ. 6,20.

კინდონ-ი იხ. კენდონი.

კირ-ი «წყვია»: „გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა ორნი კირნი. ანუ ყურის-ძირი“ O.—„გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა ორნი წჳნი ანუ ნაკლესი ყურისა“ pb.. ამოს 3,12; „კირ დრეკილ“ თექლა 92,15.

კირთა დაკუეთა «ძარღუ-კუეთილ ყოფა»: „ჰენებსა მათსა დაჰკუეთნეთ კირნი“ M.—„ცხენნი მათნი ძარღუ-კუეთილ ჰყუნე“ G. იხუ 6. 11,6; „კირნი დაჰკუეთნეს კუროსა“ იქ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 60,9.

კირ-ი: „კირსა შინა ახალსა, დამპალსა, ცეცხლის-სახედ მოტყინარესა დაჰფლეს სიტყუერი იგი“ H—2251,352r. იხ. საკირე.

კირთ-ი «მონა», ყმა, მსახური: „აწ ედგე მე მონად შენდა ყრმისა ამის წილ. კირთად უფლისა ჩემისა“ O. დაბ. 44,33; „ერი იგი დაამონა კირთად ფარაოს“ O, დაბ. 47,21; „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“ G,—„არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ“ pb.. გამოსლ. 21,21.

კირთება შევიწროება, შეწუხება; რბევა: „ეკირთებოდეს ჭეუანასა ჰრომისასა“ ჭ. ცხ. 20,6; „იწყეს კირთებად სომეხთა“ ჭ. ცხ. 58,3; „იწყო კირთებად ერისთავთა ჰერეთისა და კახეთისათა“ ჭ. ცხ. 221,5.

კირთება «მონება»: „მოგიყუანა... სახლისა მისგან კირთებისა“ M.—„გამომყუანებელისა... სახლისაგან მონებისა“ G. II მჯ. 13,10; „განთავისუფლნეს ესენი, რაედენნი შიშითა სიკუდილისაჲთა სამარადისოდ ცხოერებად თანამდებ იყუნეს კირთებისა“ ჰებრ. 2,15; „გიჴსნნე თქუენ კირთებისაგან მათისა“ O, გამოსლ. 6,6; „განუარიანეს ივინი ჭეუანისა მისგან ეგჳპტისა, სახლისაგან კირთებისაჲსა“ I, იერემ. 34,13. იხ. კირთი; დაკირთება, მაკირთებელი.

კირიელეისონ-ი, კჳრიელესონ-ი უფალო, შემიწყალე: „ყოველი ერი მნეთა თანა და მღდელთა ეკლესიისათა ჴმობდა კირიელეისონსა“ ჭ. ცხ. 300v.

კირჩხიბ-ი კიბო; cancer, carcinoma; «მჯდომი»: „ურავლესნი ძათნი არიან ორცხოველებითა, ვითარცა სახედ... მუცარნი და კირჩხიბნი“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 98,21; „შენ ეცინი კირჩხიბსა და სიბრძნე შენი უმრეტეს მისსა არს“ ჭ. სწ. 148,9; „ძუძესა ჩემსა მჯდომი მაზის, რომელსა პრქუან კირჩხიბი“ ხს. 219v.

კისაკ-ი ქისა: „კისაკი ოქროსაჲ უც“ ჭ. სწ. 102,22.

კისერ-ი «ყელი», cervicula: „კისერი (ყელი O) შენი ვითარცა გოდოლი პილოჲს-ძეულისაჲ“ M. ჭება 7,4; „უნაჲ მისი კისრით აღმოუღონ“ რიფხ. 176,28.

კისტოს-ი: „ამათ შინა იშუენეს თეუზნი... მარტონი და კისტოსთანი“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 98,37.

კიშტე კოლოფი, უუთი, კალათი: „მიჩუენა მე უფალმან ორი კიშტჱ ლეღჳ“ I. იერემ. 24,1; „ერთსა ჰქონდის კიშტჱ, საესე პურითა“ O. I მფ. 10,3.

კიცვა იხ. შეკიცვა.

კიცუ «ნაშობი კარაულისაჲ», კეიცი: „ზე ზის... კიცუსა ეირსა“ C.—„ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა“ DE. მთ. 21,5; „ჰპოეთ კიცჳ დაბმული“ ლ. 10,30; „გამოაბას ვენაკსა კიცჳ მისი“ O. დაბ. 11,49; „რაეამს შეიხუადი კიცჳ“ ფიზ. XII, 6; „აჭლემი ჭდალი და კიცუები მათი ოცდათი (მიეძღეანა)“ O. დაბ. 32,15.

კიცხვა, კიცხვა «მღერა», «ბასრობა», «მოძაგება», «შეურაცხ-ყოფა», გმობა, დაცინვა, საცინლად აგდება: „ეკიცხეენედ მას და ეტყჳდ“ C.—„ეშღერდეს მას და ეტყოდეს“ DE. მთ. 27,29; „განიცხეს იგი“ DE.—„დაასრულეს ბასრობაჲ იგი მის ზედა“ C. მრ. 15, 20; „ყოველნი, რომელნი მხედჳდეს მე. მეკიცხეენედეს მე“ Ჭ,—„ყოველთა, რომელთა მიჴილეს მე. მომიძაგეს მე“ ფხ. 21,8; „ეკიცხეენედეს მთაჲარნი იგი მათ თანა“ C.—„შეურაცხ-ყოფდეს მთაჲარნიცა იგი მათ თანა“ DE. ლ. 23,35; „ეკიცხეენედეს მას“ C,—„ჰგმობდეს მას“ DE. მრ. 15,29; „რომელი ეკიცხეენედეს გლახაკსა, განარისხებს შემოქმედსა თჳსსა“ O. ოგ. სოლ. 17,5; „ეკიცხეენედეს წინაწარმეტყუელთა მისთა“ M. II ნეტ. 36,10; „ეკიცხეენედეს მას და სცემდეს“ ლ. 22,63.

კიცხვა დაცინვა; ლანძღვა: „მრავალი შრომაჲ დაითმინა და საპყრობილედ შეწყუედეაჲ და კიცხეაჲ და ბასრობაჲ“ ი.-ე. 52,30. იხ. განკიცხება, განკიცხვა, მეკიცხარი, მეკიცხეენე-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ლი, მოკვეთა/მოკვეთარი, მოკიცხვა, მოკიცხვა, საკიცხველი, საკიცხევა.

კლავა იხ. კლვა.

კლდე «ლოდია», «ლოდოანი», «კბოდე»: „ლ ო დ ნ ი (ლ ჯ ვ ნ ი DE) განსჯეს“C.მთ. 27,31; „რომელმან ვარდააქცია კლდე (ლ ო დ ო ა ნ ნ ი T) ტბად წყალთა“ ფს. 113, 8; „მიაშორია... კ ლ დ ი თ კერპი ზღვასა“ C.—„მიიმართა... კ ე ბ ო დ ე ს ა მას ზედად“ DE. მრ. 5,13; „კ ლ დ ე ე ბ ს ა ზედა აღეღვა“ I. იერემ. 4,29; „მოიყვანეს იგი მწერვალსა მას კ ლ დ ი ს ა ს ა“ M. II ნეტ. 25,12; „ნაწევარსა კ ლ დ ი ს ა ს ა დაეცეს ამხა“ O. ზირ. 27,2; „ლოდნი კ ლ დ ი ს ა მყარისანი მოავლინნე რისხვისა ჩემისა მათ ზედა აღასრულად“ O. ეზეკ. 13,13.

კლდე განუკუთვნელი «მთათა მწვერვალია»: „გარდააქცია... კ ლ დ ე განუკუთვნელი წყაროებად წყალთა“ C.—„გარდააქცია.. მ თ ა თ ა მ წ ვ ე რ ვ ა ლ ნ ი წყაროებად წყალთა“ T. ფს. 113,8.

[კლდეობა] იხ. მყარკლდეობა.

კლდო(ვ)ან-ი: „რომელი-იგი კ ლ დ ო ვ ა ნ ს ა ზედა დათესა“ მთ. 13,20; „ჭეეყანაჲ... კ ლ დ ო ა ნ ი და ჭიანი“ ს. სწ. 125,10. იხ. კლდე.

კლება დაკლება, მონატრულობა: „უკუეთუ ა კ ლ დ ე ნ ე ნ ი ვ ნ ე ბ ი ს ა თ ა ხელ მრთალნი“ O. დან. 13,23; „ერთი გა კ ლ ს შენ“ ბან. 45,36; „რაჲცა მ ა კ ლ ს მე“ მთ. 10,20; „ნ ე გ ა კ ლ დ ა რაჲ თჳენ“ ლ. 22,35. იხ. არა-მოკლებელი, გულის-კლება, გულის-სჯულებელი, გულკლებელი, დაკლება(-ული), დაკლულა, დამოკლება, დაკლებელად, მოკლება, მოკლებული, ნაკლები, ნაკლდება, ნაკლელეანი, ნაკლელეანება, ნაკლეანები, სულმოკლება, უდაკლებულესი, უკლები, ცნაკლული, შემოკლება.

კლერტ-ი «ძეწნანვილი», gramen: „ეითარცა წუმაჲ კ ლ ე რ ტ ს ა ზედა და ეითარცა თოლი თივასა“ G.—„ეითარცა წუმაჲ ძ ე წ ნ ა ნ ვ ი ლ ს ა ზედა და ეითარცა თოლი თივასა ზედა“ M. II შჯ. 32,2; „ეითარცა კ ლ ე რ ტ ი კმელი შეიპყრას ცეცხლისაგან“ I. ეს. 9,18; „აღმოსცენდეს ვითარცა კ ლ ე რ ტ ი სავსელი ოჴერსა ველსა“ O. ოსე 10,4.

კლვა მოკლა, დაკლა: „რაჲთა ჰ კ ლ ვ ი დე საკლელებსა“ O. ეზეკ. 21,10; „ბორცეთა ზედა უ კ ლ ვ ი დეს“ O, ოსე 4,13.

კლვა, კლავა მოკლა, დაკლა: „ეითარცა ცხოვარი კ ლ ვ ა დ მიჰყა“ ხაჯ. მოც. 8,32; „კ ლ ა ვ ა ი (კ ლ ე ა ი I) დიდი ძლევს“ O. ეს. 34,6; „არა ჰმნა კ ლ ვ ა ი სახლსა შინა“ G. II შჯ. 22,8; „ვითარცა ცხოვარი კ ლ ვ ა დ მიიგუალა“ ეპ. კორ.-ელს. 22,1. იხ. დაკლვა, კაც(ის)-კლვა, კაცსაკლველი, მკლველი, მოკლვა, მომკლველი, საკლველი, ძმაკაცმკლველი.

კლვად-ი დასაკლავი: „დაშჯულნი ცხოვარნი იგი კ ლ ვ ა დ ნ ი“ O. ხაჯ. 11,4.

კლიტე საკეტი, ბოქლომი: „მიჰგუნე ზენ კ ლ ი ტ ე ნ ი“ მთ. 16,19; „ეხ-ჰმლეულნი კ ლ ი ტ ე ნ ი მეცნიერებისანი“ ლ. 11, 52; „ვაჲ-ვენ მას კ ლ ი ტ ე ნ ი და ბჭენი“ M. ოსე 35,10; „მოიღეს კ ლ ი ტ ე ნ ი და გ-ხნეს“ M, მხ. 3,25; „პირსა შენსა შეაღე ბჭენი და კ ლ ი ტ ე ე ნ“ O. ზირ. 28,30.

კლიტეთა განსაღებელ-ი გასაღები: „კ ლ ი ტ ე თ ა გ ა ნ ს ა ღ ე ბ ე ლ ნ ი ესერა ჩემ თანა არიან“ ლიმ. 33 22. იხ. დაკლება, კლიტის-ლიტე.

კლიტეთ-მპყრობელ-ი გასაღების მჭონე: „კ ლ ი ტ ე თ მ პ ყ რ ო ბ ე ლ მან სასუფეველისა ცათაჲსამან“ მრთ. A, კ. იერ.-სული ნმ. 100. იხ. მპყრობელი.

კლიტის-კლიტე: „კ ლ ი ტ ი ს-კ ლ ი ტ ე აჰმნეს კართა... და ღმე განაღეს კარი“ Q—940,209. იხ. კლიტე.

კლიტულ-ი დაკეტილი, კლიტედადებული: „ამას ღამესა განჰსრულ არს იგი საპყრობილით და კლიტეთა განსაღებელნი ესერა ჩემ თანა არიან. და კარი კ ლ ი ტ უ ლ ი ეპოვე“ ლიმ. 53,23.

[კლულ-ი] იხ. დაკლული.

კმა საკმარისი: „აღირაცხოს... უკუეთუ აჰეს, რაჲთა კმა ეყოს მას აღსრულებადმდე“ ლ. 14,28; „კ მ ა არს ესე ჩემდა“ O, ზირ. 6,1; „კ მ ა არს, დააყენე ჴელი შენი ამიერითგან“ O, II შფ. 24,16.

კმაობა იხ. კმა; თუთკმაობა.

კმასაყოფელ-ი «ნუყიერი»: „ცხოვრებაჲ თჳთ კ მ ა ს ა ყ ო ფ ე ლ ი მეშაკისა დატკბეს“ pb., — „ცხორებაჲ ნ უ ყ ი ე რ თ ა საქმეთა ჴელთა მისთაჲთა დამტკიცნეს“ O, ზირ. 49, 18. იხ. საყოფელი.

კმა-ყოფა: „ვერ კ მ ა-ე ყ ო საცთური ესე ღმერთსა თანა“ O, ხიბრძ. სოლ. 14,22; „არღა კ მ ა-გ ე ყ ო ა ძველი იგი სიბრძე მამათა თჳენთაჲ“ კ. იერ.-გამოჩ. ჯუარ. 289,21; „კ მ ა-ყ ა ე მტერობაჲ“ O, ზირ. 28,6. იხ. ყოფა.

კმოდე იხ. კბოდე.

კნინ «მცირედ-ლა», «მცირედ»: „კ ნ ი ნ“ C.—„მ ც ი რ ე დ ლ ა“ DE. ი. 16,10; „წარვიდა კ ნ ი ნ“ C.—„წარვიდა მ ც ი რ ე დ“ DE. მრ. 14,35; „საქმესა მას მისსა კ ნ ი ნ ჰშურე“ O, ზირ. 0,20; „არა კ ნ ი ნ მაკინა მე“ ბან. 40,13; „ეითარცა კ ნ ი ნ წარვლე მათგან, ვპოვე იგი“ O, ქება 3,4.

კნინ ერთ-ლა და ცოტალა: „კ ნ ი ნ ე რ თ-ლ ა და დამცა-ემკვდრა ჯოჯოხეთს სული ჩემი“ ფს. 93,17.

კნინ-ლა თითქმის: „კ ნ ი ნ-ლ ა თუ გიჩნდა“ O, II შფ. 12,8; „კ ნ ი ნ-ლ ა“ ი. 10,17; „სოფელნი პირსა შინა იყუნეს და კ ნ ი ნ-ლ ა უკაცრულ“ ი.-ე. 42,7.

კნინ-ლა და თითქმის: „კ ნ ი ნ-ლ ა და შემიძრწუნდეს ფერჴნი ჩემნი“ ფს. 72,2; „აღრიცხუეაჲ კ ნ ი ნ-ლ ა და შეეძლებელ არს“ ი.-ე. 26,28.

კნინ-ი ცოტა, მცირე: „ყოველი იგი ერი მის თანა კ ნ ი ნ ი თ გ ა ნ მიდიდდმდე (აღვიდა)“ O, IV შფ. 28,2; „კ ნ ი ნ ი თ მათითგან ვიდრე დიდად მათდმდე ყოველთა აღსრულეს უწჯულებაჲთა“ I. იერემ. 6,13; „მარადის გულმწყრალ არს საქმესა ზედა კ ნ ი ნ ს ა ც ა და დიდსაცა“ ს. სწ. 130,10. იხ. დაკნინება, კნინაჲ, კნინ-კნინი, უკნინესი, შეკნინება.

კნინაკ-ი უმცირესი: „ნუ შეურაცხ-ჰყოფთ ერთსა კ ნ ი ნ ა კ თ ა ამათგანსა“ მთ. 18,10 იხ. კნინი.

კნინ-კნინ-ი ცოტ-ცოტა: „თესლისაჲ იგი მისი კ ნ ი ნ-კ ნ ი ნ ი თ ა აღვსცო“ ბან. 48,16. იხ. კნინი.

კნინოდენ-ი მცირეოდენი: „არარაჲ ოდეს ვისგან აიღო კ ნ ი ნ ო დ ე ნ ი ც ი“ ჲ. ცხ. 114r; „არცა თუ კ ნ ი ნ ო დ ე ნ ს ი ვახედაე ჩემ შორის კეთილსა“ ჲ. ცხ. 276r. იხ. ოდენი.

კნისობა: „პოეს ერისთაი სპარსთა ველსა გარე და კნისობდა“ ჭ. ცხ. 19,2.

კოდა დაპრა: „რომელ კოდდეს შეშასა, იშვირვოდის მას ზედა“ O, ეკლ. 10,9; „ყოველნი გამოჭანდაკებულნი მისნი დაკოდნენ“ O, მიქა 1,7. იხ. აღმოკოდა, გამოკოდა, დაკოდა, მოკოდა, ოქროკოდილი.

კოვზ-ი: „ეშმხუები კოვზითურთ და ბარწყლით“ ი.-ე. 22,25.

კოვზ-ი ზღვსა-ჲ ზღვის ლოკოკინა: „სხჳსა თესლისაჲ არს ქვეყანი იგი, ვითარცა ლოფოთქინი... და კოვზი ზღვსაჲ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 97,18.

კოიტ-ი «ბუკოტი», charadrius: „არა შჭამნეთ... კოიტი და მსგავსნი მისნი“ G,—„არა შჭამოთ... ბუკოიტი და მსგავსი მათი“ O, ლევიტ. 11,19.

კოკა ჩაფი: „გუამი მისი მსგავს არს თაფლისა კოკასა“ H—022,1v; „აჰკიდა... კოკითა ზეით“ O, იედ. 10,5; „იყუნეს მუნ ჭურჭელნი ორნი, კოკანი ცალიერნი“ მ. ცხ. 265v; „გაჴუეთილი შეჴჭმნეს... კოკაჲ ერთი ღჳნოჲ თუესა შინა“ ი.-ე. 41,13; „მიიღიან... კოკითა წყალი“ ხხ.* 366r.

კოლობ-ი: „ერთი კოლობი ემოსა უსაჴელოჲ და მკირე კინდრჲნი იყო მჭართა მისთა“ Ath.—12,228v.

კოლოფ-ი «კარტალი», «კალათი»: „შთაჴხ იგი კოლოფსა“ M,—„შთალეა (ნაყოფი) კარტალსა“ G,—„შთადეა იგი კალათსა“ pb., II შჯ. 20,2; „მოიხუენ კოლოფნი შენნი... და აღავსნა საბლარდნელისაგან თჳსისა“ ლიმ. 88,20.

კოლტ-ი ჯოგი, გროვა: „იყო მუნ კოლტი ღორთაჲ მრავალი, მძოვარი მთასა გარე“ ლ. 8,32.

კომს-ი მთავარი: „კომსი ვინმე მოვიდა ხილვად მისა“ მ. ცხ. 214r.

კონა დასტა: „მოიღეთ კონაჲ უსუპი და დაჭუეთ სისხლსა მას“ O, გამოსლ. 12,22; „შეკრა კონაჲ დიდი (ბაიაჲსაჲ)“ მ. ცხ. 101v; „განეჭვსნი კონასა და შეკრელსა მხლისასა“ მ. ცხ. 327r.

კონიონ-ი conium maculatum: „კონიონსა შაშენი ძოვენ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 67,29.

კონჭ-ი «საბანელი»: „მოიღო წყალი, შთაასხა კონჭსა“ C,—„მოიღო წყალი და შთაასხა საბანელსა“ ი. 13,5.

კონცხ-ი «ჭორტი», «ღუერფი», ყორე, ქვაყრილი, ღირღოვანი: „აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ დიდი“ G,—„აღდგეს მის ზედა ჭორტი ქვისაჲ დიდი“ M, ისუ ნ. 7,26; „შთააგდეს იგი მთხრებელსა (გუბსა M) და აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ“ G,—„და აღადგინეს მის ზედა ღუერფი დიდი ქჳშისაჲ“ M, ისუ ნ. 8,29; „კონცხნი კლდისანი, ერთი იმიერ და ერთი ამიერ“ O, I შფ. 14,4.

კორალიონ-ი მარჯანი, coralium: „კორალიონი, ქვაჲ პატიოსანი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 105,2.

კორდ-ი «ოპერი»: „იყუნეს... ვითარცა კუეცბი კორდსა ზედა ელსა“ pb.,—„იყუნეს... ვითარცა კუეცბი ოპერსა ქუეყანასა“ O, ოსე 12,11. იხ. განკორდება (-ული).

კორკოდინოს crocodilus: „მტერ არს კორკოდინოს მძუნარისა“ ფიზ. XXVIII, 8.

კოროს-ი ჩანახი: „შეკრიბეს მწყერ-მარჯილი... ითი კოროსი“ G, რიცხ. 11,32.

[კორტნა] იხ. დაკორტნა.

კორძ-ი მუხლი: „შეირტყეს სარტყელად წუელამან იფქლისაჲ მან კორძი იგი თჳსი, რაჲთა თავს-იდვას სიმძიმე თაეისაჲ, რაჟამს არნ იგი საკსე იფქლითა და მოღრკის იგი ქუეყანად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 66,11.

კორხიმლ-ი «ზღურბლი», კარის ქუსლი: „ვითარცა კარი რაჲ იქცეუინ კორხიმლსა ზედა“ O,—„ვითარცა კარი იქცეუის ზღურბლსა ზედა“ pb., იგ. სოლ. 26,14.

კოსაკ-ი ქოსა: „იყო კაცი პრძენ და ხილეით კოსაკ, რამეთუ ჰგონებდესცა ჰერიანი იგი, ვითარმედ საჭერისი არს“ წწტყ. 106.

კოტორ-ი (კოტრის) ლუკმა; ნატეხი, «ნამუსრევი»; ნახევი: „ამან კოტრისა პურისათჳს განსცეს კაცი“ O,—„ესევითარნი ნამუსრევისათჳს პურისა მისცემს კაცსა“ pb., იგ. სოლ. 29,21; „ვერ გამოხჭდე მიერ, ვიდრე არა მისცე დანჯისა კოტორი“ მთ. 5,26; „არარაჲ ემოსა, გარნა კოტორი ძაძისაჲ“ ბალ. 85,19.

კოტჯლ-ი «ცუერდი», ქსესტი, საწყაო: „ათნი კოტჯლნი არიან ღომ(ო)რ“ G,—„ათი გუერდი არს გომორ“ O. ეზეკ. 45,14.

კოშ-ი ხისა და გოგრის თასი (სმა): „პოეეს (სენაჲსა) სტამნითა წყალი და ერთი ჭოთანი და კოშ“ ლიმ. 88,20.

კოშკ-ი გოდოლი, ბურჯი (ზოდიაკოსი): „ვარსკულაენი ესე აღიძრნიან და შეერთნიან ვარსკულაენი ამის კოშკისათა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 83,20; „ჰგონებენ კოშკთა ოთხ-კედელთა მრგულად“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 91,27.

კოცნა ამბორება: „აკოცეს პირსა მისსა“ O, II მფ. 15,5; „ფერჴთა გაკოცო“ ბაბ. 48,8; „ზედაჲს-ზედა აკოცებ“ მ. ცხ. 158v; „იკოცნებოდეს და შეიტკბობდეს ურთიერთას“ ხხ.* 203r.

კოცნა ამბორი: „ეიხილე კოცნასა ამის მეძავისა თანა“ ხხ.* 203r.

კოწოლ-ი «ნათხზენი», «თხზული თმათაჲ», ნაწნაი: „უკუეთუ დაჭსოო შჯდი ესე კოწოლი თაჳსა ჩემისაჲ საგუასლოს თანა“ M,—„უკუეთუ დაჭმოო შჯდი ნათხზენი თაჳსა ჩემისაჲ საგუასლოს თანა“ მხჯ. 16,13; „დაყჭნა შჯდეე იგი კოწოლი თაჳსაჲ“ M,—„დაყჭნნა შჯდნი ნათხზენნი თაჳსა მისისანი“ G, მხჯ. 16,19; „კოწოლნი მისნი ვითარცა ტო დანაკეს-კუდისაჲ“ O,—„თხზული თმათა მისთაჲ ვითარცა ჭედილი, შაე ვითარცა ყორანი“ M, ჭება 5,11.

კოჭ-ი talus lusorius: „მეყსეულად განემტჳრნეს ფერჴნი მისნი და კოჭნი“ ხაკ. მოც. 3,7; „კოჭამდე ვსცნობდ, თუ არს წყალი“ მ. ცხ. 423v; „უბრძანა... განჴურტაჲ კოჭთა მისთაჲ“ ფლპ. მოც. 5 12; „განჴურტნეს ტყაჲ კოჭთა მათთაჲ“ რიფს. 177,18.

კოჭან-ი მაჯაკი, ventriculus: „მიეცეს მღელსა მას ნაწილად აღსაბმელი და ლაწუნი კოჭანითურთ“ M, II შჯ. 18,3.

კოჭობ-ი (კოჭბისა) ქოთანი: „დამოჰკიდეს უელსა ჩემსა შებღალელები კოჭბები“ მ. ცხ. 648r.

კოხლიოს concha: „ლოფოთჴინთან, რომელსა ჰრქჳან კოხლიოს“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 105,11.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

კრავ-ი «ტარიელი», ბატკანი: „მოიყვანეთ... კრავი წელიწადისა. G,—ეზიმა... ტარიგი წელიწდული" O, ლევიტ. 9,3; „წიაკვლ-წყვა თქვეს ვითარცა კრავთა შორის შელმა" ლ. 10,3; „ძოვენს მგელი კრავთა თანა" I, ეს. 11,6; „მოიკლიდა ხარსა... ას ათასს კრავსა" O, IV მფ. 3,4.

კრახ ყვა-ყვა: „ცხიმზედ (ღორისნი) დაეცადებულად: კრახ-კრახ" მ. ცხ. 394r.

კრება «შეკრება», «ჩრება», შეგროვება: „კრებადეს ნაბუქიდონოსორის ჩემა ქუეყ" M.—„შეკრებული ბეღელ კერი ტაძრისა ჩემისა" G. მხ. 1,7; „კრიბა ოდა ბელტასაა" M,—„შეკრიბნე ქუეყანა" G, რუთ 2,2; „კრიბა თავი და შეკრიბა მჭელეულსა შორის" O.—„კრიბნეს და შეკრებდეს მჭელეულსა შორის" G, რუთ 2,7; „პოვა ეფესი... კრიბა მას შინა ნოჩი, სავსე წყალმოსილი" IV მფ. 4,29; „ძენი მათნი კრებენ შეშასა" I, იერემ. 7,17; „კრიბნა ქვანი და იწყო სისრად" ხს". 352r.

კრება შეკრება; დღესასწაული, დღეობა; ყრილობა: „დღესასწაულთა და კრებათა იყოს მანანაი და ცხობილი" O. ეზეკ. 46,11; „კრება და ამბოხი განმრავლებოდა" რიფხ. 109,37; „მოვედ... წმიდისა მისგან კრებისანი კაცისაჲ" არხტ. 64,7; „ბრწყინვალე არს დღეს ჩუენთჳს კრებაჲ ესე" ოკრ.-მარხ. და ითნ. 443,27; „რაჲ-მე ჰყოთ დღეთა კრებისათა, დღეთა დღესასწაულისა უულისათა?" O. ოსე 9,5; „კრებაჲ ყო ძმამან ადორიმან" O, IV მფ. 6, 24; „ყო... კრება დიდ" O, III მფ. 8,65. იხ. აკრება, გამოკრება, გა(ნ)კრება, გარეშოკრება, დაკრება(-ილი), დამკრებელი, დასაკრებელი, ერის-კრება, თესლის-მკრებელი, კრებული, კრებულება, მიკრება, მკრებალი, მკრებელი, მოკრება, საკრებელი, საკრებელი, ცხენოდ-კრებული, შეკრება, შემოკრება, ძოკრება, წიან-მოკრება.

კრებულ-ი «ეკლესია», შეკრებილნი; სამსჯავრო, კრება; გუნდი, «შესაკრებელი», «ერი», სიმრავლე; მონასტერი: „ზორის კრებულსა მრაულსა გიგალობდე შენ" Ქ.—„შორის ეკლესიისა გიგალობდე შენ" ქ. ფხ. 21,23; „ეშინან კრებულსა" მთ. 18,17; „იყო ყოველი იგი კრებული ერთბამად ოთხ ბევრ" I, II ეზრა 2,64; „წარიღებდა იგი ოხა კრებულისა მისგან სახიდ თჳსა" M, იჳდ. 6,19; „ერთი იგი იყო ბეეყოა კრებულისაგან" ბზტ. 122,81; „თანამდებ იყოს იგი კრებულისა" მთ. 5,22; „დაიჯდენ შორის კრებულსა" ხაქ. მოც. 5,27; „განჴადე კრებულისაგან ჴალხი" O, იგ. სოლ. 22,10; „არა დაიჭნე კრებულსა შორის მათსა, რაჟამს ლაღობდე" O, იერემ. 15,17; „კრებული გაწყუობილთაჲ" O,—„შესაკრებელ გაწყუობილისა" pb., ეს. 22,6; „შეიკელიხო... წჱკრებითა და კრებულითა ნათესაჲთა მრაულთაჲთა" O,—„მოვიკენ... ცხენოსნებისა და შესაკრებელისა ნათესავისა მრაულთაჲ ფრანგ" pb., ეზეკ. 26,7; „შეიკრიბნენ კრებული ერისა ძლერთაჲსა" O,—„შეკრიბონ ერი ძალთა ძლიერთაჲ" pb., დან. 11,10; „შორის კრებულისაჲს" თოდ. 834; „რომელი იყო წინამძღოლი კრებულისაჲ" მ. ცხ. 1066r. იხ. კრება.

კრებულება: „კრებულებაჲ ცხოველთაჲ განჰჴნიეს" H—841.79r. იხ. კრებული.

კრეტსაბმელ-ი, კრედსაბმელ-ი «ეზო», «კართსაბმელი», ფარდა: „კრეტსაბმელი იგი... განიპო ორად" მთ. 27,51; „განიპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შორის" DE,—„განიპო ეზოჲ ტაძრისაჲ მის ორგან" C, ლ. 22,45; „აჰა ესერა კრეტსაბმელი (კართსაბმელი I) და სუეტები გარემო ეზოსა მას" O, ეზეკ. 40,17; „ნუ მიიგებ დიდფასსა კრეტსაბმელსა სალოცაჲსა შინა შენსა" მ. ცხ. 173r; „კრედსაბმელი იგი და კლდენი ვითარ განსთქდეს?" ხაქ. წიგნ. II 18,13; „უკუნ იყვნედ კრედსაბმელნი, რაჲთა გამოჩნდეს უბრალოი იგი" ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 54,22. იხ. საბმელი.

[კრეხვა] იხ. განკრეხვა, მკრეხ(ვ)ელი.

კრვა შეკერა; დაკერა: „კრეედით მჭელეულთა შორის ველსა" O, დან. 37,7; „სენაკი ესე სამჭედლოჲ არს, ერთსა ეროსა კრეედი" მ. ცხ. 101v.

კრულ-ი შეკრული, შებორკილებული; პატიმარი: „კრულნი მოიყვანნეს იერუსალემდ" ხაქ. მოც. 9,2; „კრეღნი ქელთ-ბორკილითა მიიღეს შენდა" I, ეს. 45,14; „რომელთან განჴსნის კრულნი" ფსალტ. 140,84; „კრულ იყუნეს იგინი გლახაკებითა ვითარცა რაინთა" ფხ. 106,10; „ბრძანა ყოველთა მათ კრულთაჲ ცეცხლითა დაწუაჲ" პაული მოც. 51,17. იხ. აღკრა, გამოკრა, დაკრა (-ული), კრული. კრულება, პირის-აღკრა, დაკრა, პირის შეკრა, შეკრულება, წარკრა.

[კრთობა] იხ. [განკრთობა], განსაკრთობელი.

[კრთოლვა] იხ. [განკრთოლვა], განსაკრთოლველად.

კრთომა «აღმღერა», შეკრთომა, შეშინება: „ჰკრთებოდა ყრმაჲ იგი მუცელსა მისსა" DE,—„აღიმღერნა ყრმამან მუცელსა მისსა" C, ლ. 1,41; „კრთოდეს ყრმანი იგი მუცელსა მისსა" O, დან. 25,22; „პერიანი ჰკრთებოდეს სიტყუასა მას" ფიზ. X, 4. იხ. აღკრთომა, აღმოკრთომა, გამოკრთომა, გა(ნ)კრთომა, განმაკრთობელი, მკრთომალე.

კრიტის-ი «ბჭე»: „აჰა ესერა მე დღეს მოცალე ქმნილ ეარ და ბჭე და კრიტის" მ. ცხ. 225r.

[კრკნვა] იხ. გამოკრკნვა.

კროკონ-ი ზაფრანი, crocum: „მომიპკურებიეს სარეცელი ჩემი კროკონითა" O, იგ. სოლ. 7,17.

კრტნა იხ. დაკრტნა.

კრულ-ი ქისა: „კრული ვეცხლი წარიღო კელითა მისითა" O, იგ. სოლ. 7,20. იხ. კრება.

კრულება შეკრულობა, პყრობილება, საკრველი, ბორკილი, «საკრველიო»; ჩაგვრა; შერჩენება, წყევლა: „განჴსნა კრულებაჲ იგი ენისა მისისაჲ" C,მრ.7,35; „კრულებანი და ჭირნი მელიან მე" ხაქ. მოც. 20,28; „ნუ გეწყინებიედ შენ კრულებანი იგი მისნი" O, ზირ. 6,26; „მიგეცნენ შენ კრულებანი და შეგკრან შენ მათ შორის" I, ეზეკ. 3,25; „განჴსნა კრულებანი და ფერჳნი მათნი" ყარ. 604; „მონასა ძჳრის-მოქმედსა კრულებამან და გუემამან (მოდრიკნიან ქედნი)" O,—„მონასა ბოროტსა საკრველი და წყლულება (მოსდრეკენ ქედსა)" pb., ზირ. 30 (30),27; „განგჴსნეს შენ ამის მძიმისა კრულებისაგან" ლიმ. 104,4. იხ. კრება.

კრულთ-სამცველო «სასპყრობილე»: „პიხადეს სამფსონი სახლით კრულთსამცველოსაჲთ" G,—„მოუწოდეს

---

* წყარო გაწყვეტილია (რედ.).

სამსონს სახლისაგან საბყრობილისა" M, მსჯ. 16,25. იხ. სამცეველო.

ქრულ-ყოფა «შებორკილება»; შეჩვენება, დაწყევლა: „ქრულ-ყო იგი" C,—„შებორკილა იგი" DE, მრ. 6,17; „ქრულ-მყო" ლიმ. 108,10. იხ. ყოფა.

ქრჩხიალება შეკივილი: „ესმა, მეყსეულად ოკრჩხიალნა და თქუა" ჭ. ცხ. 64,7.

ქრძალება რიდება: „გაქრძალებდი ყოველთა ძალთა ჩემთა და განგაშორებდ მისგან" ბალ. 101,8; „ბოროტსა აქრძალებდეს" მ. სწ. 102,22. იხ. შეკრძალება.

ქრძალვა «ხილვა», «გულება», «დაცვა», ფრთხილობა, დაკვირვება, მიხედვა, რიდება, «განწონა»: „ხოლო თქუენ ეკრძალენით" C,—„ხოლო თქუენ იხილეთ" DE, მრ. 13,23; „ეკრძალენით, ნუ ვინმე გაცთენნეს თქუენ" DE,—„იგულეთ, ნუ ვინ გაცთენნეს თქუენ" C, მთ. 24,4; „ეკრძალო მე უშჯულოებისა ჩემისაგან" Ქ,—„დაიცვა მე უშჯულოებისა ჩემისაგან" ფს. 17,24; „ეკრძალენით ქელის-საჭმესა თქუენსა" მთ. 6,1; „ეკრძალენ, ნუეიცე დაეცეს" I კორ. 10,12; „თანამწოლისაგან შენისა ეკრძალე თხრობად რაჲსამე მას" O, მიქ. 7,5; „ეკრძალენით თავთა თქუენთა კაცთა ამათთჳს" ხჯ. მოც. 5,35; „ეკრძალებოდეთ უკუე, კეთილად, ეითარ-ძი ხჳდოდით" ეფეს. 5,15; „ეკრძალე საკითხაჲსა" I ტიმ. 4,13; „ეკრძალებინ სამოსელსა მას თჳსსა" მრთ. D, ქ. იერ.-ალდგ. 113; „ეკრძალებინ თავსა თჳსსა" მრთ. A, ქ. იერ.-სინან. 66; „რომელსა ესმენ მისი, ეკრძალებოდის მისგან" O, ზირ. 22,32; „ეკრძალე თავსა შენსა" pb, —„განწონე შენ თჳთ" O, III ეზრა 4,19.

ქრძალვა სიფრთხილე, დაცვა, გაგონება: „ქრძალვით მოუკდეთ მას" ქ. იერ.- ნათლღ. 84,11; „ამცნო... ქრძალვით დამარხვაჲ მათი" B, ხბსტ. 128,20; „ქრძალვაჲ შჯულისაჲ—სიმტკიცჱ უკრწნელებისაჲ" O, ხიბრძ. სოლ. 6,19; „ჴერ-არს ღმრთესად ქრძალვაჲ ჩუენი" ჰებრ. 2,1; „არცა ინებეს ჩემთა ზრახვათა ქრძალვაჲ" O, იგ. სოლ. 1,30.

ქრძალულ-ი «უშიში»: „ალაგნი ქრძალულნი არუენენ" O, სიბრძ. სოლ. 14,6; „დაჴდე შენ ადგილსა ქრძალულსა და უშიშსა" ჱ. სწ. 117,31. იხ. აღქრძალვა, გამოქრძალვა, განქრძალება, განქრძალვა(-ელი), განუქრძალველი (-ად). დაქრძალვა, ქრძალულად, მოქრძალვა, საქრძალაჲი, უქრძალველად, უქრძალოება, შექრძალვა.

ქრძალულად სიფრთხილით: „წარიყუანეთ ქრძალულად" მრ. 14,44; „ქაცი მორჩილი ქრძალულად იტყჳნ" O, იგ. სოლ 21,28. იხ. ქრძალვა.

ქრძალულება სიფრთხილე, მორიდება; შიში; გულმოდგინება: „დიდითა ქრძალულებითა ვბრძანე ყოფად და აღსრულებად ამის ყოველისა" O, I ეზრა, 6,34; „გამოზარდნა ჭეუანამან... ქრძალულებით" I, ეს. 34,15; „(შირიმი), რომელი დაბეჭდულ იყო ქრძალულებით" ფსკტ. 100,4; „რაჲცენი მცელობა და ქრძალულება არს" ოქრ.- მარხ. და იონ. 101,10; „იღჳძებიდით ყოველითა ქრძალულებითა" ეფეს. 6,16; „ქრძალულებისა თჳს სიტყჳსა ეყაე ესე" M, ისუ ნ. 22,24; „ქრძალულებით ვსდევ გჳრგჳნსა მას ზეცისა ჩინებისა ღმრთისასა" ფლპ. 3,14. იხ. ქრძალვა.

ქსინვა «წითა», სუსხვა: „ქსინავს მწეპარედ ცაჲ" C,—„წითს ცაჲ"DE მთ. 16,3. იხ. მჯსინვარე, მჯსინვარება, შეჯსინვა.

ქსუ შეუჩვეველი, მოუთვინიერებელი: „არიანცა იგინი ქსუ და განეშფოთელ" ბ. ქეს.-ეჭუხ. დღ. 108,20; „ლბილნი ესე სიტყუანი ჩემნი... ქსუ გიქმან ჩემდა მიმართ" თეოდ. ხტრ. საკ. წიგნ. II 42,28.

ქუ, ქუვ-ი testudo: „ეითარცა ქუეები ოჴერსა ქეეყანასა და აგარაკსა" O, ოვსე 12,11.

ქუვ-ი ზღჳსა-ჲ cetus: „ვაჰანაკრაჲ, ქეი ზღჳსაჲ, ვეშაპ-თევზის მსგაეს არს" ფიზ. XX. 7.

ქუალ-ი «წესი», გზა-კვალი, ნაბიჯი, ნაკვალევი: „ცით გამოეწყუნეს ვარსკულავნი ქუალთა მათთაგან" G,—„ზეცით შეეწყუნეს მათ ვარსკულავნი წესთაგან მათთა" M, მსჯ. 5,20; „რაჲთა შეეძლეთ ქუალთა მისთა" I პეტრე 2,21; „ქუალნი შენნი არა საცნაურ არიან" ფს. 76,20; „ქუალი არს გულისა კეთილისაჲ პირი მხიარული" O, ზირ. 13,32; „ჴედითა თჳსითა ქუალსა მას შეჰრყუნენ" ფიზ. II 15; „არა მათვე ქუალთა შეეძგითა?" II კორ. 12,18.

ქუალსა, ქუალთა «შემდგომად», «უკუანა»: „მიეღებად ქუალსა იესუსა" C,—„მიაქუნდა შემდგომად იესუჲსა" DE, ლ. 23,26; „ქუალსა ოქროჲსასა არა შესცთა" O, ზირ. 24,8; „გამოსრულ ვართ ქუალსა შენსა" O, დან. 3,41; „ჳლუნან ქუალთა ღმერთთა უცხოთასა" O,—„ელუნან უკუანა ღმერთთა უცხოთასა" I, იერემ. 11,10; „ანებაეს ქუალსა ჩემსა შედგომად" მთ. 10,24. იხ. გამოკჳლევა. ქუალს-ქუალ.

ქუალად, ქულად «მერმე», «მეორედ», «მართლუკუნ», ისევ, კიდევ: „ქუალად" DE,—„მერმე"C, მრ. 8,20; „რაჲსა გნებაეს ქუალად (მეორედ C) სმენად?" ი. 9,27; „გჳალე, ქუალად წარვიდეთ ჰერიასტანად" DE,—„მოვედით, მივიდეთ მერმე ჰერიასტანდ" ი. 11,7; „მერმე მენვე მოვიდეს ქუალად ერთიერთისა"I , დან. 13,14; „ქუალად ვიწყო თავთა თჳსთა წამებად " II კორ. 8,1; „უკუ-იქცე ქუალად" Ქ,—„უკუ-იქცე მართლუკუნ" Ქ, ფს. 118,5; „ქუალად მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ სათრომელსა" მთ. 13,47.

ქუალად-გება «მიცემა», დაბრუნება, გარე-შეცვა, დამტკიცება: „ქუალად-აგო ვეცხლი დედასა თჳსსა" G,—„მიგცე შენ ივი... დედასა თჳსსა" M, მსჯ. 17,4; „ქუალად-ეაგო ისრაელი საძოვარსაე თჳსსა" M, მსჯ. 17,4.

ქუალად-გება «ნაცვლის-მოგება»: „აღეთჳა მან სამსახურებელი იგი ღჳწისაჲ ქუალად-გებად" O, I ეზრა 4,44; „ჴერ-არს შეწყნარებად ვიდრე ჟამადმდე ქუალად-გებისა ყოველთა, რომელთა იტყოდა" ხჯ. მოც. 3,21; „მასვე სასყიდლისა ქუალად-გებასა... განვრცენით თჳენცა" II კორ. 6,13; „დღჱ იგი ქუალად-გებისა ღმრთისა ჩუენისაჲ" O,—„დღე ნაცლის-მოგებისა ღმრთისა ჩემისა" pb., ეს. 61,2; „ყოველმან მჯულისა გარდამაუალმან და ურჩმან მოიღოს საჯელისა ქუალად-გებაჲ" ჰებრ. 2,2. იხ. გება.

კუალად-მიგება სანაცვლოს მიცემა: „არა ნარწყმდების იგი, არამედ კუალად-მიგების იგი მრავალ ნაწილად“ ბ. კს.-ქებ. დღ. 39,26. იხ. მიგება.

კუალად-მიცემა «მიცემა», მიბრუნება: „კუალად ნაცვალთა და ძმა იგი კვლად დედასა თჳსა“ M,—„მისცა ალილი და ძმა იგი ლტოლი დედასა თჳსა“ G, მსჯ. 17,3. იხ. მიცემა.

კუალად-მოგება «განცოცხლება», გამთელება; განმართვა, «დაკიდ-ცემა»: „ალად მოვეო ჭლიერი“ DE,—„განცოცხლდა ჭლიერი იგი მისი“ G,მრ. 3,5; „კუალად-მოვეო და ჰკვლება ბრწყინვალჱ ყოველი“ მრ. 6,25; „კუალად-მოგების ყოველი“ DE.—„აღგიდგის ყოველი“ C, მრ. 9,2. იხ. მოგება.

კუალად-ქცევა მობრუნება: „არა კუალად-ვიქცე“ ფიქ. მიც. 19,12. „კუალად-ქცევასა შენსა მუნე არღარა იგი ცხებს მჴედრად“ მ. ცხ. 263v. იხ. ქცევა.

კუალად-შეუოფა მობრუნება, «მოქცევა»: „ვერ ეძლო კუალად-შეუოფად მისა“ O,—„არღა ძალ-ედვა მოქცევად იგი თჳსა“ pb., III მფ. 10,4. იხ. შეუოფა.

კუალის-კუალ კვალდაკვალ, უკან: „აღივლეს კუალის-კუალ“ G, მსჯ. 4,10. იხ. კვალი.

კუალს-დგინება «მოზაეებელ-ყოფა»; წარმართება: „რაჲთამცა კუალს-დგინა იგი“ O,—„რომელმანცა მოზაეებელ-ყოფილიpb ., ეს. 40,13; „ბრძენნი კაცთა მცირეჳსნი სიტყუანი შემწეველ არიან კუალს-დგინებად“ იჩა.-მარხ. და ითნ. 110,23. იხ. დგინება.

კუალ-უოფა გამოკვლევა: „ვითა-ცა-ძალთ, რომელი-იგი კუალ-უეყნეს ბრძენთა მათ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 220,32. იხ. ლოტა.

კუამლ-ი კვამლი, «ორთქლი»: „აქლა კუამლი რისხჳსა მისსა“ ფს. 17,9; „ესე არს კუამლი გულის-წყრომისა ჩემისაჲ“ I, ეს. 65,5; „სიხილე და ცეცხლი და არმჳრი კუამლისაჲ“ O, ითე. 2,30; „კუამლი იოტებს ფუტკართა“ მ. ცხ. 115r; „ვითარის კუამლად მან სალხინებელი“ pb.,—„ვითარცა ორთქლმა საკმეველისამან სალხინებელ“ G, ლევიტ. 16,13. იხ. დაკუმება, კუმება, კვმოლეა, მკუმარე, საკმელი.

კუართ-ი «სამოსელი», «შესამოსელი», ტანსაცმელი, პერანგი: „ეგოდეს კუართი თჳსი“ C,—„დაიპო სამოსელი თჳსი“ DE, მრ. 14,03; „მოცეს... ოცდაათი კუართ“ M,—„მოგცეს... ოცდაათი ხალათი სამოსელი“ G, მსჯ. 14,12; „კუართისა ჩემისა ხელი განიგლეს წილ“ მთ. 27,35; „ეხმიდეს ენებს... კუართისა შენისა მიღებად“ მთ. 5,40; „მოჰკუეთნა ყალთაწი კუართისა მათისანი“ O, II მფ. 10,4. იხ. განკუართება, ნიშველკუართი, შეკუართება.

კუართ-დაჰებული-ი სამოსელდახურული: „ოთხეოცნი.., წელკუანელნი და კუართ-დაჰებულნი და მკლოვარენი“ I, ეფრემ. 41,6. იხ. დახება.

კუარცლბერკ-ი, კუარცლბეკ-ი კვერცხლბეკი, პოსტამენტი: „კ.კუარცლბერკია (კუარცლბეკი E) წერტილი წმიდაჲ“ C, მთ. 5,35; „ითაჲნისა-ცალი კუარცლბერკსა (კუარცლბეკსა Ჩ) ფუძეთა მისთასა“ ფს. 86,5; „ცალი საკუარი ჩემი არს და ქუეყანაჲ—კუარცლბერკი“ I, ეს. 66,1.

კუბა «ოთხკუთხედი»: „შეუამტკიცი იგი ვიაარცა ლოდსა კუბაჲ“ M,—„შეუოფილ არს მისა ვითარცა ლოდი ოთხკუთხედსა ზედა“ pb., იობ 38,38.

კუბასტ-ი «სამოსელი»: „ფართო უყნიან კუბასტნი მათნი“ DE,—„ფართო იყუნიან სამოსელნი მათნი“ C, მთ. 23,5; „უჩუენებდეს კუბასტებსა და სამოსლებსა ყოველსა“ სჯ. მოც. 9,30; „აღიკრიბე კუბასტი შენი, გამოიჩინენ წჳენი შენნი“ O, ეს. 47,2; „კუბასტიცა თავსა მისსა მოხეთჳს“ შუშ. VI, 16; „კუბასტნი შეშანიკისნი და პორტნი წელილ-წულილად დაებძარნეს ძეძესა მას“ შუშ. VIII, 13.

კუბო, კუბა ფარდა; სასძლო, საქორწილო სახლი; საჩრდილობელი; ტახტრევანი: „ეითარცა პატიოსანი ბაღწული უშინაგანესად კუბოდ შემოიელტოდე აქა“ მ. ცხ. 249v; „აღაშენა კუბო ჯუარისა“ ჭ. ცხ. 121,4; „ქმნა ზედა კერძო მისსა (ლესკუმისა) კუბოჲ“ H—341,58; „ენება შესლვაჲ კუბოსა მას შინა, სადა არს ლუსკუმაჲ წმიდისაჲ“ H—341,84. „სხუაჲ ვინმე კაცი (დგა) გარეგან კართა მათ კუბისათა“ H—341,31; „განჰმხადეთ საჴედარსა ზედა კუბაჲ ჩემი და შემსუთ მას შინა“ Sin.—11.197v.

კუდ-ი: „კუდითა თჳსითა კუალსა მას შეჰრყუნინ“ ფიზ. II, 14; „კუდითა ნიჩართა იფარავნ“ ფიზ. XXIX, 10; „ვითარცა-იგი ვინ უპყრას ძაღლსა კუდი“ O, ჟგ. ხოლ. 26,17. იხ. დანაკის-კუდი, კუდკუეთილი, კუდმოკლე, მოკლე-კუდი.

კუდკუეთილ-ი პირმოთნე, «მლიქნელი»: „სიტყუა კუდ-კუეთილ—ჩუენი“ O, — „სიტყუანი მლიქნელისა ლპილ“ pb., იგ. სოლ. 20,22. იხ. კუეთა.

კუდმოკლე «მოკლე კუდი»: „ჴბოჲ... კუდმოკლე“ pb..—„ზუარაკი... მოკლე კუდი“ G, ლევიტ. 22,23. იხ. მოკლე.

[კუდოვან-ი] იხ. დანაკის-კუდოვანი.

კუდომა იხ. ზოგი-მომკუდარი, მკუდარი, მკუდრეთი, მოკუდავი, მოკუდინება, მოკუდომა, მომაკუდინებელი, მომკუდარი, მოსიკუდიდი, საკუდინელი, სამკუდრო, სასიკუდინე, სასიკუდინებელი, სიკუდილი, უკუდავი, ძლით-მომკუდარი.

კუებვა საზრდო: „უძლებაჲ იგი მისი არ კუებვასა სამწყსოთასა“ O. ზირ. 39,27.

[კუეთა] იხ. ასოკუეთილი, აღმოკუეთა, აღმოსაკუეთელი, გამოკუეთა, გა(ნ)კუეთა (-ილი), განკუეთილება, განუკუეთელი, გარდაკუეთა, დაკუეთა, დამოკუეთა, ენაკუეთილი, კუდკუეთილი, მკუეთელი, მკუეთრ, მკუეთრი, მოკუეთა, ნაკუეთი, საკუეთელი, სასო-კუეთილი, სასო-წარკუეთილი, ყურდაკუეთილი, ყურკუეთილი, შეკუეთა, ძარღუკუეთილ-ყოფა, წარკუეთა, წარმოკუეთა, ჩამოკუეთა.

კუეთება დატაკება, შებმა, ჯახება; «მომართებაჲ»: „ეკუეთა მდინარჱ იგი სახლსა მას“ ლ. 6,48; „ოთხნი ჭარნი ცისანი ეკუეთნეს ზღუასა მას დიდსა“ დან. 7,2; „იგიცა ეკუეთის და იყიცა შემუსრის მისგან“ O, ზირ. 13,6; „ეკუეთოს ყრმაჲ მოხუცებულსა“ I, ეს. 3,5; „სლვასა ჩუენსა აჰა და იქი ეკუეთებოდით“ მ. სწ. 25,28; „ოდესმე ეკუეთნიან დოდსმე უკუნ-დგიან“ მ. სწ. 811,6;

„ეკუეთოს იორდანე პირსა შინა მისსა“ pb.,—„მო-ღა-თუ-ჰმართოს იორდანემან პირსა მისსა“ M, იობ 40,18.

კუეთება შებმა, ბრძოლა: „დაიესების ომი (ბაზმაკი) კუეთებისაგან ჭართაჲსა“ მ. ცხ. 104r; „ერის-კაცნი პირველსაცე მას ზედა კუეთებასა დაეცნეს“ მ. ცხ. 41v. იხ. დაკუეთება, შეკუეთება.

კუეთილ-ი იხ. ასოკუეთილი.

[კუეთილება] იხ. განკუეთილება, ორგანკუეთილება, ძარღუკუეთილება.

კუელ-ი «გოდორი»: „რაჲდენი... კუელი აღიღეთ?“ C,—„რაოდენი გოდორი... აღიღეთ?“ DE, მრ. 6,9; „აღასუსს ნამესრეჲთა მით ათორმეტი კუელი“ C,—„აღასუსს ათორმეტი გოდორი ნამესრეჲთა“ DE, ი. 6,13.

კუერ-ი ჩაქუჩი: „ჰმაჲ კუერისაჲ დაეყოფენ ყურთა მისთა“ O, ზირ. 38,30; „კუერითა და სამშჭელებითა დაჰტაცნეს იგინი, რაჲთა არა შეიძრნენ“ I, იერემ. 10,4; „მესამარნი კუერითა ძლით განაწრნა და დაჰმჭედა მაგრიად“ Sin.—11,29v. იხ. ჯამოკუერება, გამომკუერველი, კუერვა.

კუერ-ი კვერი, კოკორი: „სცემდა... კუერსა ერთსა პურსა და დრონაჲ ერთსა ჯორცსა... ტაბაკისაგან“ O, II მფ. 6,19; „მოიღე შენ კუერი ლეღუსაჲ“ I, ეს. 38,21; „უბრწყინვალეს იყუნეს უფროს კუერსა მზის-თუალისასა“ ბალ. 107,1. იხ. ლეღუს-კუერი, სუფის-კუერი.

კუერექს-ი დიაკვნის ქადაგება (საბა): „კუერექს ყაე აწ, შეილო ჩემო“ ლიმ. 58,20.

კუერვა: „უზახებდეს ხეროჲ იგი მჭედელსა მას ჭედად, კუერვად, უროჲსა ცემად“ I, ეს. 41,7. იხ. კუერი.

კუერთხ-ი ჯოხი: „კუერთხმან შენმან და არგანმან შენმან მათვან ნუგეშინის-მცეს მე“ Ps. ფს. 22,4; „ესაე შენ კუერთხსა მას ლერწმისასა განტეხილსა“ I, ეს. 36,7; „ჰმწყსნეს იგინი კუერთხითა რკინ-საჲთა“ ფს. 2,9; „სპეტელი და კუერთხი (და) ტკრთი უირსა“ O, ზირ. 20,25; „ბრძანა კუერთხითა გეშმაჲ მისი“ არსტ. 68,9.

კუერთხვა «გამოძეგვა»: „გედეონ კუერთხვიდა იფქლეულსა საწნეხელსა შინა“ G,—„გედეონ... გამოსძეგვდა იფქლსა კუერთხითა საწნეხელსა შინა“ O, მსჯ. 6,11.

კუერცხ-ი კვერცხი: „გინა თე კუერცხსა სთხოვდეს, ნუ ღრიაკალი მისცეს მასაჲ“ ლ. 11.12; „კუერცხნი ასპიტთანი განტეხნეს“ I, ეს. 59,6; „კუერცხისა დადებითა და მართჳსა გამოჴდითა დაშუერით“ ფიზ. XI, 10; „სხჳსა კუერცხსა აცხობს“ ფიზ. XXI, 9; „მფრინველმან დათეუტეუნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს“ მ. ცხ. 197r. იხ. მეკუერცხე.

კუეს-ი რკინა: „კუესი ეცეს რაჲ საღრტილსა, გამოეალს ცეცხლი“ მ. ცხ. 464r.

კუეცა მოკვეცა, მოპარსვა: „იკუეცა მან თმაჲ კენქრეს“ ხაჭ. მიც. 18,18; „უკუეთუ საძაგელ არს დედაკაცსა კუეცაჲ გინა დაყუნაჲ, დაიბურენ“ I კორ. 11,6. იხ. დაკუეცა, მკუეცარი, მოკუეცა.

კუთ-ი კუნთი: „მოართჳა ბარკალი ერთი კუთითურთ“ O, I მფ. 9,24.

კუთნვა იხ. გამოკუთნვა, განკუთნვა(-ილი), განკუთნება, განკუთნვილება, განსაკუთრებული, საკუთრება.

კუთნვა დაკრეფა. იხ. მოკუთნვა.

კუთხ-ი «კიდე»: „აღეუენოს... ვიდრე ბჳდმდე კუთხისაჲ“ pb.,—„აღიაუსოს... ვიდრე ბჳდმდე კიდისათა“ O. იერემ. 31,38.

[კუთხედ-ი] იხ. ოთხკუთხედი.

კუკულ-ი, კუნკულ-ი ბერის ქუდი: „მოსცადეს კუკული თჳსა მისსა“ იზტ. 120,27; „დაბერას კუკულითა პირი თჳსი“ მ. ცხ. 90v; „ეჰოსა კუკული ახალი“ მ. ცხ. 160r. „აღიძარცუა... კუნკული“ მ. ცხ. 340r.

კულა (ზზ.) კვალად, ისევ: „და უკეთუ კულა ჴვნის-ღა“ ი.-ე. 34,32.

კულა (კაშ.) კი, კიდევ, ხოლო: „მოსუნჯთა კულა მოწაფენი ყოველსაე საეროსა სამსახურებელსა, გაეიდოდიან“ ი.-ე. 18,24; „სხუაჲ კულა საქმარი იაონოჳსისაგან ითხოვეს“ ი.-ე. 44,25; „სხუაჲ კულა არა იყო წესი“ ი.-ე. 40,18. შდრ. კუალად, კულად.

კულევა კვალში ჩადგომა, კვალის მიყოლა: „ნიეულე იკულევდენ მონადირენი“ ფიზ. II,10. იხ. კვალი.

კუმ-ი ალდაგი: „ტალითა კუმი, რომელ არს გამოთარგმანებით: ჭალა, შენ გეტყჳ, აღდგი!“ მრ. 5,41.

კუმაშ-ი ქსოვილი: „იავარ-ქმნა... ეგრეუე განძი და კუმაში“ ი.-ე. 50,20.

კუმევა კმევა: „ეკუმევდა საკუმეველსა და უზორეოდის კერპსა“ O, III მფ. 11,8; „უკუმევდეს ერდოჲსა ზედა მათსა“ O. იერემ. 19,13; „აჰრონ და ძენი მისნი აკუმევედ საკუმეველსა“ M. I წბტ. 0,19; „ვიდრე არღა უკუმეველ ცეული იგი“ O, I მფ. 2,15. იხ. კუმული.

[კუმინვა] იხ. აღკუმინვა.

კუმოლება აკვამლება: „მთაჲ იგი სინაჲ კუმოდა ყოველად“ O, გამოსლ. 19,18; „შეახე მთათა და კუმოდიან“ ფს. 143,5; „ნუ გეშინინ... ორთა ამათგან შეშათა მეგუზთა. რომელნი-იგი კუმანან“ I, ეს. 7,4. იხ. კუმული.

კუნესა კვნესა, ოხრა, «სულ(თ)-თქუმა»: „მთაურობასა ღმრთოთასა კუნესიედ“ O. იგ. ხოლ. 29,2; „კუნესოდი, რაჟამს მოგუჭდეს სალმობანი ეთთარცა შობადისანი“ O,—„სულთ-ითქუნე მოსლუასა შენდა სალმობათა ეთთარცა შობადისათჳს“ pb.. იერემ. 22,23; „ყოველი ესე ჭალაჭი იკუნესის მისთჳს“ ფსალტ. 126,12; „კუნესოდიან შენ ზედა“ O,—„სულთ-ითქუმიდენ შენ ზედა“ pb.. ეზეკ. 26,10; „მღდელნი მისნი კუნესიან“ O. ფიზ. იერემ. 1,4. იქმოთა კუნესისა ჩემისათა შემჴუეს ყორცნი ჩემნი ძუალთა ჩემთა“ ფს. 101,6; „იდაჴუე კუნესით და არა ეპოე განსუენებაჲ“ O.—„დაიძინე სულ-თქუმათა შენთა, განსუენება ვერ ეპოე“ pb.. იერემ. 45,3. იხ. გულის-კუნესა, თანა-კუნესა.

კუნია რაღაც მხალეულია: „კუნიაჲ... არს იგი მღუღლი, რომელი ერთჳის ძმარსა“ სს.* 361r.

კუნკულ-ი იხ. კუკული.

კუნძულ-ი, კუნძუნ-ი: „კუნძულსა რასმე განყარა იგინი“ ნრს. 73,9; „ბრძანა, ეჭუსორა ყოფაჲ უშენსა კუნძურსა“ ნრს. 73,31; „კუნძული, რომელსა ნეოს ეწოდების“ ი.-ე. 22,20.

კურაპალატ-ი: „ესმის... ძისა დაკით კურაპალატისა-

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ო" დ. დ. 124,22; „ზენით ქვეყანაი დაიით კურაპალატ-სა მისცა" ი.-ე. 16,22.

კურაპალატობა: „პირსა პატივი კურაპალატობი-სა ჴ. ცხ. 124.11. იხ. კურაპალატი.

კურახტან-ი «ბროლი»; crystallus: „ბჭენი შენნი—ფიცრული კურახტანითა" I,—„ბჭენი შენნი—ჭიანი ბროლისანი" O. ეზ.34,12.

კურთხევა დალოცვა: „აკურთხევდით მწყუართა ღმრთისთა" მთ. 5.44; „კურთხევით გაკურთხო შენ" ჰებრ. 6.14; „კურთხევა შენ უფალსა" G, რუთ 3,10; „აკურთხევდა და ადიდებდა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა" ფლკტ. 136,34; „სუფრა აკურთხა ხუცეს-თვის მოც. 20,12; „მათ დაწყევს, ხოლო მან აკურთხა" მ. სწ. 70,12.

კურთხევა «დიდება»: „კურთხევაჲ ძესა დაითისსა" DE.—„დიდებაჲ ძესა დაითისსა" C. მთ. 21,15; „კურთხევაჲთ მაცხოვნენ დამტკიცნის სახლნი შეილთანი" ფლკტ. 143,24. -კურთხეულ არს მომავალი სახელითა უფლისაჲთ მთ. 21,9; „პირველით. კურთხეულნო, გინა წყალობით, დაწყეულნი" მ. სწ. 200,22. იხ. ნაკურთხევი, საკურთხეველი.

კურივ-ი იხ. სიკურივე, შეკურივებული.

კურკურება ფერება, მოხვევა: „იკურკურებოდა ბალაური თჳსით" Ath.—11,124v.

კურნაჭ-ი მუმლი, კოლო; culex, musca parva: „როგორცა დასწურავთ კურნაჭსა" მთ. 23,24.

კურნება ექიმობა, განმრთელება: „მკურნალი. რომელი უსაყვედურო ჰკურნებ" განს. ი. 100,5; „ნაკრტენი მუცლისა მისისაჲ ჰკურნებს თუალთა დადგომილთა" ფიზ. VI, 9.

კურნება «ვანკურნება»: „ჴერ-არს შაფათსა შინა კურნებაჲ?" C,—„ჴერ-არს შაბათსა განკურნებაჲ?"DE, ლ. 14,3; „კურნებასა აღვასრულებ დღეს და ხვალე" ლ. 13, 32; „წყლულებისა მისისაჲ არა არს კურნებაჲ" O, ზირ. 21.4. იხ. განკურნება, მკურნალი, მკურნალობა, საკურნებელი, სამკურნალო, ცოდნებელი.

კურო ხარი, taurus: „ურჩინოს კუროჲმან მამაკაცსა" O. გამოსლ. 21,28; „კუროთა პოხილთა მომიცევს მე" ფს. 21,13; „იარჭენდით ვითარცა კურონი" I, იერემ. 50,11. იხ. ვირკურო.

კუროაზ-თავ-ი tribulus: „მი-ნე-ისთჳლიან... კუროაზ-თავთაგან ლეკ" C.—„ნეშუე შეკრიბიან... კუროაზ-თავთაგან ლეკ" DE. მთ. 7,16; „ეკალნი და კუროაზ-თავნი ამოსცენდენ ცხოვნთა მათთა თანა" O, ოვსე 10,8; „რომელსა (ჭეკეყანასა) გამოაქუნ ეკალი და კუროაზ-თავი" ფლკტ. 152, 32. იხ. თავი.

კურტიმალ-ი (კერტიმლისა) «ზღურბლი»: „კურტიმლები მოხსნა დაით" M,—„ზღურბლთა ზედა შემზადა დაით" pb., I წმტ. 22,8.

კურწ-ი: „კურწი ნემსისაჲ (ვერ) შემძლებელ არს დატევნად აქლემისა" A—09.473.

კუსოლა «ტფობა»: „იკუსოდა მგზებელსა მას" C,—„ტფებოდა ნათელსა ცეცხლსა" DE, მრ. 14,54; „დგა მათ თანა პეტრეცა და ჰიკუსოდა (ტფებოდა DE)" ი. 18,18. იხ. მკუსოლარე.

კუტალ-ი სასმისი: „კუტალი ოქროჲსაჲ, სავსე სასუმლითა რაჲთმე ტკბილითა, ვითარცა თაფლითა" მარკ. 251r.

კუფხალ-ი «მარცუალი»: „არცა კუფხალნი ვენაჳსა შენისანი შეკრიბნე" G,—„არცალა მარცუალი ვენაჳსა შენსა აღკრიბოთ" pb., ლევიტ. 19,10; „რომელი (შეკრებს) კუფხალსა სთულებასა შინა" O, მიქია 7,1. იხ. მეკუფხელე. მოკუფხლვა, მოსაკუფხლველი, საკუფხებელი.

კჳნო «დედამთრევალი»; purpuria; cataracta: „არა შჳამნეთ... ვარხჳ და კჳნოჲ და ეროდიოჲ" G,—„არა შჳამოთ... დედამთრვალი და ვარხჳ და მღრინაჲი" O, ლევიტ. 11,18; „არა შჳამნეთ... ეროდიოჲ და კჳნოჲ და იჲი" G, II მჭ. 14,10.

კჳპაროზ-ი, კჳპაროს-ი კვიპაროსი, სარო, ალვისხე; cyparissus: „ამაღლდეს ყოველნი ხენი სიგრძითა: ნაძჳ, და კჳპაროზი და ფიჭჳ" ბახ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 69,25; „ჰრქუა კჳპაროსმან ლერწამსა" ლიმ. 90,10.

კჳპრ-ი cyper: ჭება 4,4*.

კჳრვება «დაკჳრვება», გაკვირება, გაოცება: „უკჳრდა სიტყუაჲ იგი" DE,—„დაუკჳრდებოდა სიტყუათაჲ მათ" C, ლ. 2,18; „შენ ნუ გიკჳრნ" ი. 3,7; „რაჲსა გიკჳრს ამას ზედა?" ხაჭ. მოც. 3,12; „გიკჳრდინ და განჰკრთით (განკერთით I)" O. ეს. 20,9; „მრავალთა ჰკჳრნ" მრთ. A, ანტ. დ. 22v; იხ. განკჳრება (-ული), განსაკჳრებელი (-ად), დაკჳრება (-ული), დასაკჳრებელი, საკჳრველი, საკჳრველება.

კჳრიაკე კვირა (დღე): „გამოუჩნდიან მას წმიდანი იგი კჳრიაკედ" ვარ. 824; „საზრდელნი მიიღიან კჳრიაკითი-კჳრიაკედ" Sin.—11,118v. იხ. ახალკჳრიაკე.

კჳრი(ა)ობა კვირაობა: „კჳრიაობათა დაიუბნის ძმანი" ი.-ე. 38,22; „კჳრიობათა ერთგან აღასრულიან წესი ლოცვისაჲ" ი.-ე. 45,20.

კჳრიელესონ-ი იხ. კირიელეისონი.

კჳრიონ-ი ზღვის ფრინველთაგანია, alcedo hispida: „კჳრიონი არს მფრინველი ზღჳსაჲ" ბ. კეს.-ეჭუს დღ. 116,8.

[კჳრნე] იხ. მოკჳრნედ.

კჳრტვა იხ. გამოკჳრტვა.

კჳშტობან-ი dextrale, armilla: „პირიდექსიონ, რომელი გამოითარგმანების კჳშტობანი ხე" ფიზ. XXX, 8.

კცენა «ცხვირ(ის)-დაცემა»: „კცენასა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი" O,—„ცხჳრ-დაცემანი მის(ნ)ი—ელვარებს ნათელი" pb., იობ 41,9.

ლ

ლას ქართული ანბანის მეთორმეტე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—30.

ლ: ელის, მელიან, მელის, მელოდეთ. იხ. ლოდნა.

ლაგამ-ი (ლაგმისა): „მიეშჳა ლაგმისა სადეესთა, დაუტევა საჳედარი" ხხ. 215r.*

ლაგჳნ-ი საწყლე, დოქი, ჭურჭელი: „ლაგჳნითა

* წყარო ფონქრითაა მიწერილი (რედ.).

წყალი ზე ედგას მჯართა“ მრ. 14,18; „დაედგი... ლაგუნები, საცსე ღუნითა“ J, იერემ. 35,5; „ლაგუნითა თაფლი“ O, III მე. 14,8; „დაყო ორმეოც დღე ქინისა ზედა ოსპსა და ლაგუნსა ერთსა წყალსა“ ვ. ცხ. 110r; „ლაგუნი, საცსე ზედაშითა“ Sin.—11,316r.

ლაგუნტარ-ი საწყლე, დოქი: „ორი ლაგუნტარი აქუნდა წყლისათჳს“ ვ. ცხ. 199r; „აღაცსო ლაგუნტარი ერთი ფოლითა“ ვ. ცხ. 171r.

ლავრა დიდი მონასტერი: „წარვიდა იოსებ ძმათაგანი ბერისა ვისამე ლავრასა აღუსანდრიაჲსასა“ ვ. ცხ. 81v; „არა უნდა ადგილისაჲ მის მონასტრად შექმნაჲ, არამედ ლავრად“ სს.* 161v; „ეკუდ ოდესმე ლავრასა მამისა გერასიმესსა“ ვ. ცხ. 94r; „დიდნი საფასენი... შეწირნეს დიდსა ლავრასა“ ი.-ე. 22,11; „აჭენდა ზრუნვაჲცა დიდისა ლავრისაჲ“ ი.-ე. 47,25. იხ. ლავრელი.

ლავრელ-ი მონასტრის წინამძღვარი: „თე ლავრელი მოვიდის ანუ პროტი“ ი.-ე. 86,82. იხ. ლავრა.

ლაკნა იხ. ლანკნა.

ლაკუა წყლის საცავი, აუზი, ჭა: „წარვიდა იგი ღმრთისა მოციქულებად წყლისა ლაკუსაგან“ ვ. ცხ. 422v; „ვინ უკუე ჴდე ზედა ლაკუასა მას და... წყალსა ცხორებისასა ვინ მისცემდა?“ ხაკ. წიგნ. II 17,18.

ლალვა «ჴელობა», «ბრძოლა», «ბრალობა», ცილობა, ჩხუბი; «მიღალვა»: „ვკალვედ მთავართა მათ“ O, —„მიკალვედ მთავართა მათ“ J, ნეემ. 13,11; „ილალვიდეს (ჰკდებოდეს C) ერთიერთას ჰერიანი იგი“ ი.ნ.52; „ლალვით ნუ ჰკალვიდა ისრაჱლსა?“ M,—„ნუ მებრძოლი ებრძოდა ისრაჱლსა?“ G, მსკ. 11,25; „იწყო მისი ლალვად“C,—„იწყო ბრალობად მისა“ DE.მრ. 8,82; „იწყო მისა ლალვად“ მთ. 10,22; „უკეთეთ ილალებოდინ ორნი კაცნი დ სცეს მოყუასმან მოყუასსა მჯილთა ანუ ქვითა“ O, გამოხდ. 21.18; „იხილნა ორნი კაცნი, რომელნი ილალვიდეს“ თეკლა 97,20; „ძენი დედისა ჩემისანი მლალვიდეს მე“ O, ქებ. 1,5; „ნუ ჰკალვაე კაცსა ენოვანსა“ O, ზირ. 8,4. „ნუ იყოფინ ლალვაჲ შორის ჩემსა და შენსა“ O, დაბ. 13.8; „აღადგინის ლალვაჲ“ O, ზირ. 28,10; „იყო ლალვაჲ შორის მწყემსთა“ O, დაბ. 13,7; „დღეს ბრძოლისა და ლალვისა“ O, იოს 88,23; „კაცი მტყუეარი მარადის მაგზებელ არს ძმათა შორის შეოთისა და ლალვისა“ ვ. სწ. 241,82.

ლალულ-ი წაჩხუბებული, მოცილე: „მრავალთა ლალულთა დაადგებ“ მრთ. A. ანტ. დ. 26r. იხ. ლალობა, მლალველი, მოლალე, სიტყჳთ-ლალვა, ულალველი, შელალვა.

ლალობა ჩხუბი, ცილობა, წაკიდება: „ლალობაჲ იგი მათი ყურთა ჴელის შესასხმელ არნ“ O, ზირ. 27,15. იხ. ლალვა.

ლამა ნდომა, წადილი; სურვილი, წაფა: „ჰლამოდა შესლვასა ოსეთად“ ჟ. ცხ. 215.1.

ლამა «ელმანაჲ»; «რაჲსა»: „ელოი, ელოი, ლამა საბაქთანი“ (ელმანი საბაქთანი C) რომელ არს გამოთარგმანებით: ღმერთო ჩემო, ღმერთი ჩემო, რაჲსა დამაგდებ მე?“ DE, მრ. 15,34.

ლამპარ-ი სანთელი, კანდელი: „პირისა მისისაგან გამოვლენ ლამპარნი მგზებარენი“ O, იობ 41,10; „ხილეაჲ მათი ვითარცა ლამპარნი ცეცხლისანი“ O, ნაუმ 2,4; „მოაკლს მენ ლამპრებითა და სანთლებითა“ ი. 18,34; „ლამპარნი აღნთებულნი წინაჳ მათსა“ რიცხ. 175,11; „მოსწჳნეს ჯორცნი მისნი ცეცხლითა მით ლამპართაჲთ.“ რიცხ. 175,13.

ლანკან-ი (ლანკნისა) «ტრაპეზი», ტაბლა: „ჴმნა ლანკენი ათი ოქროჲსა“ M,—„უქმნა ტრაპეზი ათი“ pb., II ნშტ. 4,8.

ლანკლა, ლანკნა, ლაკნა «ქალათი», ლანგარი, დიდი თეფში: „მომეც მე აქა ლანკლითა თაჲი იოვანე ნათლისმცემელისაჲ“ მთ. 14,8; „სამნი ლანკლანი სამინდოჲთა მჭონდეს თაესა ზედა ჩემსა“ O. დაბ. 40,16; „მოიყვანე აქრონ... და ლანკლაჲ იგი უცომოთაჲ“ O, ლევიტ. 8,2; „დააგო ლანკლასა ზედა“ M,—„მთადგა ქალათსა“ G, მსკ. 0,18; „მნებავს, რაჲთა მომეც მე ლანკლასა ზედა თაჲ იოვანესი“ მრ. 6,25; „ლანკნა ვეცხლისაჲ ერთი“ G, რიცხ. 7,13; „შეწიროს... ლაკნაჲ უცომოჲ სამინდოჲსაჲ“ G, რიცხ. 8,15.

ლანძჳ სამფეხი, კერა: „ჴმნა ჭირაჲ... ლანძჳ იგი საკერთხეველისა“ M, II ნშტ. 4,11; „ლანძჳ ნაკუერცხალსა და შეშაჲ ცეცხლსა“ O, იგ. სოლ. 20,21; „მრავალგზის იძრძანებინ-ცა იგი მთავრისაგან სიაჲთა აღდგეღებად, ლანძჳთა განკურვებად და სჯეთა მათ მრავალსახეთა სატანჯველთა შემზადებად“ ვ. ცხ. 209r.

ლარ-ი სიმი: „ჯორკი... არს ესე ვითარცა სტჯრი, ჴმისა გამომცემელი ლართაგან“ ბ. კეს.-ეჩუს. დდ. 139,3.

ლარდიონ-ი «ნარდი», olcum nardeum: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი რჩეული (ნარდისა DE)“C, ი. 12,3. შდრ. ნარდი, ნარდიონი.

ლარეან-ი: „განმცა-რაჟენა გონებაჲ მჭურვალებისაჲ შთასადინელმან მან ლარეანმან, რომელსა ჰრქჳან ჯორკი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 227,21. იხ. ლარ-ი.

ლაროს-ი larus, gavia: „არა შჳამნეთ... ღლაკოსი და ლაროსი და ჯორი და მსგავსნი მისნი“ G,—„არა სჭამთ... ყუაჲ, სრაქლები და დედათ-მთრჳალი და ჯორი და ყოველი მსგავსი მისი“ pb., II მჭ. 14,15.

ლაჟვარდ-ი: „სახედ ლაჟვარდისა განფიცხნეს“ Sin.—11,320v.

ლაღ-ი ამაყი, ამპარტავანი: „ფიცხელს და ლაღსა ბილწ ჰრქჳან“ O, იგ. სოლ. 21,24; „თაჳის-მოთნჳ... კაცი ლაღი არს“ O, ამბ. 2,5.

ლაღად ქცევა ამაყობა; «ამპარტავნება»: „ნუ ლაღად იქცევი წინაჳე შეფისა“ O,—„ნე იამპარტავნებ წინაჳე პირთა მეფისათა“ pb., იგ. სოლ. 25,6. იხ. გარღება. ლაღობა, ლაღოჲა, მლაღობელი, სიტყჳ-ლაღება.

ლაღობა ამაყობა, ხუმრობა, მასხარაობა; «მღერა»: „ჰლაღობდე თუ. შეგაჩუენოს შენ“ O,—„იმღერე მის თანა და შეგაწუხოს შენ“ pb., ზირ. 30,9. „ნუცა სახელდებიან თქუენ შორის... და საძაგელებაჲ და სიტყუაჲ სიცოფისაჲ გინა ლალობაჲ“ ეფეს. 5,3; „უკუეთუ ვინმე იხილოს... ლაღობა დ ტრაკზსა ზედა“ ი.-ე. 37,28. იხ. აღლაღება, გაღლაღება, ლაღი.

ლაღოჟა ზუაობა: „ნუღარა უკუე ჰლაღოჲ და ზუაობ“ ვ. ცხ. 300r; „ჰლაღოჟდით მარხჳასა ზედა“ ვ. ცხ. 247v. იხ. ლაღი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ლაშქარ-ი «პატნეზი», სანკარი;ჯარი: „მოადგან შენ მტერ-თა შენთა ლაშქარი“ ლ. 19,43; „ვერე-მოადგა შენ ლაშქარი“ I. ეს. 29,2; „მიაკლნა... ლაშქარი დიდალი“ ნრს. 78.3; „ქალაქსა სპარსთა ლაშქრისაჲ, რომელთა ფუძენაჲ“ H—841,635. იხ. დალაშქრა, სალაშქრე. სალაშქრო.

ლაშქრის(ა)-მოდგმა «ყარე-მოდგმა პატნეზისა», «მოდგმა პატნეზისა», სანგრების შემოვლება: „მოადგა მას ლაშქარი“ O,—„გარე-მოადგა მას ზედა პატნეზი“ pb.. ეზეკ. 4,2; „ყოს მის ლანა ბრძოლაჲ ფარაო ლაშქრის-მოდგმითა და არდაბაგის-შენებითა საისართაჲთა“ O.—„ყოს მისდა მიმართ ფარაო ბრძოლაჲ ლაშქრის-მოდგმითა და შენებითა ისრის-საყენებელთაჲთა“ pb., ეზეკ. 17,17; „მოდგმად ლაშქარი ბჭეთა მისთა“ O,—„მოდგმად პატნეზი ბჭეთა ზედა მისთა“ pb., ეზეკ. 21,27.

ლახუარ-ი შუბი, «მახრაკი»: „არა ვსუენ ლახურებსა მათსა“ O, ფსდ. 7.9; „მოღელ ლახუარი და მოკლა იგი ლახურითავე მისთა“ M. I 5შტ. 11,23; „(დაჭრენით) მანგალნი თქუენნი ლახურებად“ O,—„დაჭრენით... მანგალნი თქუენნი მახრაკებად“ pb., იოვ. 3,10; „ლახურითა უკლებია გველსა მისსა“ ი. 19,34; „შჭრიდენ ლახურებსა მათსა მანგალად“ O. ეს. 2,4.

ლახუროსან-ი შუბოსანი, მახვილოსანი, ხმლოსანი, «მახრაკის [მჭონებელი]»: „ძენი იეღაანი ფაროსანნი და ლახურიანნი“ M, I 5შტ. 12,21; „მშვლდოსანნი და ლახურიანნი ერიდ არიან და არა შეიწყალებენ იგინი“ O.—„მშვილდი და მახრაკი აქუნდესყუ, უგბილ არიან და არა შეიწყალებენ“ pb., იერემ. 50,42.

ლბილ-ი რბილი; მშვიდი: „დაწკების სარეცელსა ზედა ლბილსა განსასუენებელად ჴორცთა“ ბ. სწ. 240,34; „მლიღმან ვერ შეუძლის ხვსა მაგარსა და ფიცხელსა განრყუნად, არამედ ლბილსა და ფატარსა ეუფლის“ ბ. სწ. 152,0; „ლბილ ყუნეს სიტყუანი... უფროჲს ზეთისა“ ფხ. 54,22; „ლბილნი ესე სიტყუანი“ თევდ. 507. იხ. დალბილება, ალბილი.

ლბობა იხ. დალბობა, დამბალი, [მბალი], მოლბობა, სალბობელი, სილბო.

ლებ-ი დალურჯებული: „ჴორცნი, რომელნი მყინვარსა შეყუჴვან, პირველად ლებ იქმნებიან შეყუნებითა მით სისხლისაჲთა“ ბ. კეს.-40-თჳს 119.4.

ლ[ე]ბილ-ი «ლიბრი»: „ვისნი ლ[ე]ბილ არიან თუალნი“ O,—„ვისა ლიბრი თუალნი“ pb.. ოგ. სოლ. 23,29.

ლეგეონ-ი გუნდი: „ლეგეონ არს სახელი ჩემი“ მრ. 5,9; „რომელსა თანა იყო ლეგეონი“ მრ. 5,15; „ლეგეონი ეშმაკეულთა განკვეთნეს“*.

ლევ-, ლევნა იხ. აღლევა, გა(ნ)ლევა(-ული); განმლეველი, განულეველი, დალევა(-დი), დაულეველად, მოლევა.

ლევიტელ-ი ლევის ჩამომავალი: „ჰრქუა ლევიტელთა მ.თ ბსნ.ერთა“ O. I ეზრა 1,3.

ლევიტონ-ი ფილონი, «რომელ არს საბეჭური გონა თუ სამჭრე»: „აღიღო ლევიტონი თჳსი, რომელ არს საბეჭერი, გინა თუ სამჭრე თჳსი, აღდგა ღამით და წარვიდა მეჴ“ მ. ცხ. 140r.

ლეკუ: „ვითარცა ლეკუ ლომისაჲ, რაჲ ზინ მზირად“ ფხ. 16,12; „ვითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწყსოთა ცხოვართასა“ O, მიქ. 5,8; „შეჰამნენ იგინი ლეკუთა მალნარისათა“ O, ოვხე 13,8.

ლელ-ი juncus, pratum, carectum: „კუეშე თითოფერთა ხეთა დაწკს ჰილსა თანა, ლერწამსა და ლელსა“ M, იობ 40,16.

ლელ-ი სწორი, არა-ხუჭუჭი (თმა): „უკუეთუ მართლ განვიდის (ორთქლი), არნ თმაჲ იგი მწუსწ და ლელ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 229,2.

ლელანგო ღვეზელი: „ლელანგონი უცომონი, ცხებულნი ზეთითა“ G, რიცხ. 6,15.

ლემ-ი aconitum: „გამოვიდა... სხუათა თანა საზრდელთა ლემი და მარდაგონი და მსგავსნი ამათნი“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 67,9.

ლერკოლოტ-ი (I) მეფისნაცვალი, მოადგილე; «შემდგომი», «მეორე (შემდგომად მეფისა)»: „ჰამანს ლერკოლოტსა წარუთქუამს და განუჩინებიეს წინაშე მეფისა ჩუენ ყოველთა სიკუდილი“ O,—„ამან, რომელი შემდგომებს წინაშე მეფისა, ეტყოდა“ M.—„ამან, მეორემან შემდგომად მეფისამან თქუა“ pb.. ეხთ. 4,8. იხ. სალერკოლოტო.

ლერწამ-ი «კალამი», arundo, calamus: „რაჲსა გამოხუედით ხილვად უდაბნოდ? ლერწმისა, ქარისაგან შერყეულისაჲ?“ ლ. 7,24; „არა მნებავს მელანითა და ლერწმითა (კალმითა var.) მიწერად შენდა“ III ი. 1,13; „ვითარცა გორაჲ ურემი, სავსე ლერწმითა“ O, ამოს 2,13; „ესაჲ შენ არგანსა მას ლერწმისასა დაჩხერილსა“ O, IV მფ. 18,21.

ლერწამ-ი საზომელ-ი ჰოგრი: „იყო კელსა მისსა საბელი მაწონებელისაჲ და ლერწამი საზომელი“ O, ეზეკ. 40,3. იხ. ლერწმო(ვ)ანი, მოლერწმა, სელის-ლერწამი.

ლერწმო(ვ)ან-ი ლერწმიანი ადგილი: „ვითარცა ლერწმოანი, სიკმელითა სავსე“ O. ნაუმ 1,10; „შთაგორდა ლერწმოვანსა მას მახლობელად წყაროსა“ თევდ. 558; „შეეიდეს იგინი ლერწმოანსა მას შინა“ მ. ცხ. 224r.

ლესვა მახვა: „ესუსა ჰგავს, რომელი ილესავნ კბილთა“ H—2251,204v.

ლესულ-ი გალესილი, გამახული; მოჭედილი; «მახვილი»: „ლესულ თუალთაგან საფიროჲნისათა“ O, ჭება 5, 14; „მახჳლი მისი ლესულ არს“ ფხ. 7,13; „ისარნი შენნი ლესულ არიან“ ფხ. 44,6; „ლესულ თუალთაგან საფიროჲნისათა“ O, ჭება 5,14; „საწოლნი მისნი საჩხუტელნი ლესულნი“ pb.—„სარეცელნი მისნი ისრისპირნი მახჳლნი“ M. იობ 41,21 იხ. აღლესვა, მოლესვა, ოქროლესული.

ლელოან-ი, ლელოვან-ი იხ. ლელუოვანი.

ლელუ ლელვი (ნაყოფი); ლელვი (მცენარე); «ლელუსულელი»: „პრქუათ ლელუსა ამას“ C,—„არქუთმცა ლელუსულელსა ამას“ ლ. 17,6; „მო-ნუ-ისთულიან... კუროსთავეთაგან ლელჳ“ მთ. 7,16; „არა არს ლელჳ ლელუებსა“ I, იერემ. 8,13; „რომელმან დაჰნერგოს ლელჳ,

* ფანქრითაა მიწერილი: ოქრ. სასუმლ. 45. (რედ.).

ჰამოს მან ნაყოფი" O, იგ. სოლ. 27,18; „ეუნაჭმან და ლეღუმან მოცეს ძალი მისი" G, იოვ. 2,22. იხ. ლეღუოვანი/ლეღოვანი/ლეღოანი.

ლეღჳს-კუერი ლეღვის ჩირი: „აკმობდა ლეღჳს-კუერსა" I, II ჴფ. 17,19; „აღაესო... ლეღჳს-კუერითა [მახალი]" O, იქვ. 10,6; „მოართმიდეს... ფქვილსა და ლეღჳს-კუერსა და სიკჳსა, ღჳნოსა, ზეთსა" M, I ნშტ. 12,10 იხ. კ(ე)ერი.

ლელუოვან-ი, ლელოვან-ი, ლელოან-ი: „მოსრა ეუნაკები მათი და ლეღუოვანი (ლეღოანი Ш)" ფხ. 104,98; „მოჰკრეს ეუნაკნი თქუენნი და ლეღოვანი თქუენი და ზეთისხილოვანი თქუენი" I, იერემ. 5,17; „ლეღოვანი შემცირდა" O, იოვ. 1.12. იხ. ლეღუ.

ლელუსულელ-ი sucomorus, «ლეღუ»: „არქუთმცა ლეღუსულელსა ამას" DE,—„ჰრქუათ ლეღესა ამას" C, ლ. 17,6; „წარჩინდა წინა და აღჳდა ლეღესულელსა" ლ. 19,4. იხ. სელელი.

ლელუსულელოვან-ი

ლენწა მსხვრევა. იხ. მოლენწა(-ილი).

ლენწვა: „ორნი ლენწიდა კალოსა ზედა იფქლსა" M, I ნშტ. 21,20; „აღდგ და ლენწედ მათ" O, მიქ. 4,12.

ლენწვა «ლალვა»: „არა იყოს ჴნჳა, არცა ლენწვა" O, დაბ. 45,6; „მცირედღა და მოიწიოს ლენწვაჲ მისი" O.—„მოიწიოს ლალვა მისი" pb., იერემ. 51,33; „მოიწიოს ლენწვაჲ სოლებად" O, ამოს 9,13. იხ. დალენწვა, მლენწველი, სალენწავი, შელენწვა.

ლვიელ-ი ქსლის ყდა (საბა): „აჰქნდა ლაჳარი... ვითარცა ლვიელი ქსელთაჲ" M, I ნშტ. 11,23; „ტარი ლახურისა მისისაჲ, ვითარცა ლვიელი ქსელთაჲ" M, I ნშტ. 20,6.

ლიბანდაკ-ი ისარი: „მოიღო ოთაბ სამი ლიბანდაკი ქსელითა" O. II ჴფ. 18,14.

ლიბანონ thus: „სცემდეს მანანასა მას და ლიბანონსაჲ O, ნეემ. 13,5.

[ლიგება] იხ. განლიგება(-ული).

ლიგჳრიონ-ი lincurius: „ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეეგოსა: სარდიონი, ლიგჳრიონი და აქატ" I, ეზეკ 28,13.

ლიემპალ-ი ტალახი, ტლაპო: „ვიხილე კაცი ვინმე, რომელი დაფლულ იყო ვიდრე მუქლთამდე ლიემპალსა შინა და უყუსა მდინარისასა" მ. ცხ. 232v. იხ. მპალე.

ლიემყრალ-ი ლაფი: „ლიემყრალსა შინა დაფლულ ვარ მწუხრისასა ვიდრე ყელამდე" მ. ცხ. 90r.

ლინ-ი ქნარი დავითისა, ათძალი: „ნესტუმან და ლინ. მან მოაკუნიან ჴმაჲ" O, ზირ. 40,21.

ლირბ-ი ურცხვი, უნამუსო, გლისპი: „ურცხჳნოჲ და ლირბი პირი, რომელი იტყოდის ღმრთისათჳს სიცრუესა, ალივოს გინებითა" A, ნახტ. 132,18; „რაჲსათჳს მიაქცია ერმან ჩემმან ესრე და იერუსალემმან მიქცეითა ლირბებისაჲთა?" I, იერემ. 8,5.

ლირბად ურცხვად, უნამუსოდ: „ლირბად და ურცხჳნოდ შევიდა საკურთხეველად" ლიმ. 100,19.

ლირწ-ი უწესო, არაწმიდა, აცხორკი: „უკეთუ კაცნიერი ლირწად დაადგრე ვედრებასა ღმრთისა მიმართ, მეშინის" ჰ.ჳსწ. 260,24. იხ. ლირწება, სილირწე.

ლირწება უწესობა: „ცხად არიან საქმენი ჯორკთანი, რომელ არიან:... შერნი, ქაცის-ქლუანი, ლირწებანი, მთრჳალობანი, სიღოდანი და მსკჳესნი ამათნი" გალ. 5,21. იხ. ლირწი.

ლიტანია საეედრებელი ლოცვა, ღამის თევა: „იყუნეს ყოეელნი ლოცვასა და ლიტანიასა" მ. ცხ. 145v.

ლიტონ-ი მარტო, ცარიელი, უბრალო, მარტივი: „ნე ეითარცა წყალსა ლიტონსა ხედაე" ქ. აერ.-ნათლისღ. 84,10; „ქაცი მოკლა ლიტონი" მ. ცხ. 209r; „ლიტონთა დღეთა თჳს-თჳს იღეწიდიან ეითარცა უჯორცონი, ხოლო დღესასწაულთა და კჳრიობათა ერთგან აღასრულიან წესი ლოცვისაჲ და პირი ერთგან იჳსნიან" ა.-ე. 45,20; „მეკელეპის ლიტონსა ცხორებასა შინა ყოფაჲ" ბალ. 148,18.

ლიტონად ამაოდ, ცუდად; მარტივად: „არა ლიტონად გრქჳა შენ ქაცთან მან" მ. მცხ. 147r; „წარიღო... გუამი მისი... არა დიდებით..., არამეუ ლიტონად" ბალ. 165,10.

ლიტრა საწყაოს ერთეული, დაახლოებით გირვანქა: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდიონი (ნარდისა DE) რჩეული" ა. 12,3; „მოჳკეიდა ჩუენ მის მიერ სამი ლიტრაჲ პერი დღითი-დღჱ" ი. მოც. 59,9; „მისცეს... ალჳაჲ ასი ლიტრაჲ" ა.-ე. 23,6; „იყიდე ათი პური... და ათი ლიტრაჲ ჯორცი" Ier.—56.20v.

ლიქნა მოტყუება, შეკულიანება, ტკბილად უბნობა, ალერსობა: „ჰლიქნა გუელმან ეეას" მ. ცხ. 120r; „ჰლიქნი მოღეაწჳთა ჰამადთა მიმართ" მ. ცხ. 402r.

ლიქნა «ქენება», ხვეწნა, ალერსი, ფერება: „არასადა სიტყუთა ლიქნისაჲთა (ქენებისაჲთა Q) ვიყუენით, ვითარცა-ეგე თქუენ" I თეს. 2,5; „ლიქნითა და ქადებითა სატანჯეელთაჲთა" დ. დ. 127,20; „ნე შეორგულდები შენ ლიქნითა მეგობართა შენთაჲთა"ანდ.-ანატ. 203,17; „არა თუ ლიქნით რასა გეტყჳ შენ" ფლტ. 146,21. იხ. მლიქნე.

ლმობა «ტირილი», «ტკივილი», წვა, შეჩივრება, «არა-ძლება»; «მიდგომა»: „ელმოდა (ტიროდეს Ш) უფროჲსსა სიტყჳსა მისთჳს" ხაჯ. მოც. 20,38; „რომელთათჳს კუალად მელმის" გალ. 4,19; „ელმოდა შენთჳს მშობელსა შენსა" O. ქებ. 8,6; „რაჲსა გელმოდა ჩემთჳს?" O, ეს. 45,10; „მეცალი ჩემი მელმის" I, იერემ. 4,19; „გელი მათი ელმოდის" O.—„სტკიოდინ გულნი" pb., ეს. 19,20; „მელმიან წელნი ჩემნი შენთჳს" ფლტ. 145,17; „მეელმოდა და გჭიებდით შენ" ლ. 2.43; „გელი გუალმე ჩუენ ერთითა ყულის-საბმელითა მძიჳსა შენისაჲთა" O. ქებ. 4,9; „აჲა ესერა ელმოდა სიცრუეე" Ч.—„აჲა ესერა არაძლებელ იქმნა სიცრუეთ" Ш. ფხ. 7,15; „ილმო დედაკაცმან ერთსა შინა დღესა" pb.—„მიუდგა ქეეყანაჲ ერთსა შინა დღესა" O, ეს. 66,8.

ლმობა «ტკივილი»: „ხილეად ლმობისა და შრომისა" O.—„ხილეად შრომათა და ტკივილთა" pb.. იერემ. 20,18, იხ. თანა-ლმობა, ლმობიერი, ლმობიერება/ლმობიეროება, სალმობა, სალმობიერი, ულმობელი, შელმობა.

ლმობიერ-ი ავადმყოფი, სატკივრიანი, «სალმობიერი»; გულმტკივნეული, მოწყალე: „მიეცემის... ღჳნოჲ სუმად ლმობიერთა" O, იგ. სოლ. 31,6; „ისმინეთ და

შთამალია მაკათ და ლ მობიერთა" O,—„ისმინეთ დაშთამალია და სალმობიერთა" pb., ეს. 21,10;—„იხილა მაცხოვარი ღმობიერ კმნელად" მ. ცხ. 414r.

ლმობიერ კმნა «ნუკეშინის-ცემა»: „ლ მობიერ იქმნა უფალი სელთქმისაკს მათისა" G,—„ნუგეშინის-სცის ღვთმან სულთქმისათკს მათისა" M, მხ. 2,13. იხ. ლმობა.

ლმობიერება, ლმობიერობა სინანული; გულშემატკივრობა: „უეღულ აწუნდა უკუე მამასა ღონგინოსს ლ მობიერებაჲ ფრიადი ღაცასა შინა" მ. ცხ. 87v; „მოიგე ლმობიერობაჲ მარადის" მ. სწ. 182,10. იხ. ლმობიერი.

ლოგინი საწოლი (ადგილი ფიცრისა): „შექმნეს იერუსალემსა ვითარცა ლოგინი ხილის-მცველთაჲ" ფხ. 79,1; „მომცა მე ღმერთმან მცირე ესე ლოგინი და ტკეცი მას ზედა" მ. ცხ. 260r.

ლოდ-ი «კლდე, ქვა»: „ლ ოდნი განსთქდეს"C,—„კ ლდენი განსთქდეს" DE, მთ. 27,51; „აღმართენით ლ ოდნი ესე" G,—„აღმართნე შენ ქვანი იგი" M, II მჯ. 27,4.

ლოდ-ი მსტუარ-ი «ლოდი სალოცარი», ძეგლი: „არცა ლ ოდი მსტეარი აღსდგათ" G,—„არცა ლ ოდი სალოცრად აღსდგათ" pb., ლევიტ. 26,1 იხ. ლოდანი.

ლოდა დიდი ბადია (საბა): „წარმოსცნა სამნი ლ ოდანი ვეცხლისანი" Sin.—11.102r.

[ლოდება] შდრ. ლოდნა; იხ. დალოდება, მოლოდება, მოელოდებელი.

[ლოდინი] იხ. ლოდნა, მოლოდინება.

ლოდინება მოცდევინება: „ცოდეილნი მოისრეოდეს აქაეე და არღარა აღ ოდინებდეს მერმესა მას ცეცხლსა დაუშრეტელსა" მ. სწ. 129,22. იხ. ლოდინი.

ლოდნა «დადგრომა», «მზერა», ლოდინი: „ელ ოდეთ აქა" C,—„დაადგერით აქა" DE, მრ. 14,34; „მელ ოდეს (მიმზ ირდეს C) მე ცოდეილნი წარწყმედად" ფს. 118,95: „წინა წარგუძღეს და გუელ ოდეს ჩუენ ტროადას შინა" ხჯ. მოც. 20,5; „დადგეს და ელ ოდეს" ბან. 44,12; „ელ ოდა ზჱპარიას" ლ. 1,21; „თქუენ გკრგუნა ელ ოთა" ანდ.-ანატ. 124,12; „მოუეასნი გელ ოენ" O, ქება 3,16; „წუთ გუელ ოდე" ვარ. 808; „მელ ის მე" ი. მოც. 56,27. იხ. [ლოდება], [ლოდინი], ლოდინება, მილოდნა.

ლოდოან-ი «კლდე»: „რომელმან გარდააქცინა ლ ოდოანნი ტბად წყალთა" C,—„რომელმან გარდააქცია კ ლდე ტბად წუალთა" Q. ფხ. 113,8. იხ. ლოდი.

ლოკა ენის ასმა, წარხოცა: „ჰ ლოკდეს მტეერსა მას ჴშლაა მისთჳსა" მ. ცხ. 210v; „ჰ ლოკნ გუამსა მისსა" H—822,21v; „ძაღლი, რ-ჱელი ჰ ლოკდეს ქლიბსა. თჳსისა სისხლისაგან სეამს" A—92,147r.

ლომ-ი leo: „კეთ და ლ ომი და ზუარაკი ერთად ძოვდენ" I, ეს. 11,6; „ვითარცა ლ ომი იზჱვებდეს" O, ოსე 11,10; „ეკმოსლდა ლეჳთა მიმართ, ლ ომ იქმნა და ესწავა ტაეებაჲ ნატაცებაჲ" O, ეზეკ. 19,3.

ლომა წერილი ფული (სპრ. lumā, სომხ. *լումայ/ լումայ*): „ეპყარნიან მან თქუა სასყიდელი ყურძნისაჲ მის, და ეპრანე მოიღო ლ ომაჲ დადებად ეაჭრისა მის" ხაკთხ. წიგნი II, 117,3.

ლოპარ-ი ქაფი, დუქე: „შეოთებულ ხარ... და ლ ოპარნი გარდიგეშიან" მ. ცხ. 50v.

ლოფოთქინ-ი cochlea: „სხჳსა თესლისაჲ არს ქეცეანი იგი, ვითარცა ლ ოფ თქინი და საკარებალი" ბ. კეს.-ეჱუხ. დღ. 07,19.

ლოშნა, ლოშა ლოკა; თქვლეფა, ჭამა: „ძაღლნიცა ჰ ლოშნიდეს წულელებათა მისთა" ლ. 10,21; „სადა ლ ოშნიდეს ღორნი და ძაღლნი სისხლსა ნაბუთესსა" O, III მფ. 21,19; „მტერნი მისნი მიწასა ლ ოშნიდენ" ფს. 71,9; „ლ ოშდეს ძაღლნი სისხლსა მას" O, III მფ. 22,38; „ლ ოშდენ მიწასა ვითარცა გუელნი" O, მიქ. 7,17. იხ. აღლოშნა, მოლოშნა.

ლოცვა «ვედრება», «თაყუანის-ცემა», «აღთქუმა», თხოვნა: „აწ მე მათთჳს გ ევედრები" DE,—„აწ მე მათთჳს გლ ოცაე" C, ი. 17,9; „აღდგა პეტრე ერდოსა ზედა ლ ოცად (თაყუანის-ცემად C)" ხაქ. მოც. 10,9; „ილ ოცა იეფთაე ლოცეაჲ უფლისა მიმართ" M,—„აღუთქუა იეფთაემან აღთქუმაჲ უფალსა" G, მხჯ. 11,30; „ჰლ ოცევიდეს მას მწრაფლ" ლ. 7,4; „ჰლ ოცევიდა ვინმე ფარისეველი, რაჲთა პური ჭამოს მის თანა" ლ. 11,37; „თქუენ გლ ოცავ" O, ფგ. სოლ. 8,4; „გამომიცხადე მე, რომელსა ვილ ოცევდ შენგან" O, დან. 2,23; „ილ ოცა ლოცეაჲ იაკობ" O, დან. 28,20; „იერუსალემს და ითხოვდეს მრავალმოწყალისა ღმრთისაგან" რიფხ. 104,6.

ლოცვა «ვედრება», «თაყუანის-ცემა», «სულთქუმა», თხოვნა: „ისმინა უფალმან ჴმაჲ ლ ოცვისა ჩემისაჲ" C,—„ისმინა უფალმან ვ ედრებისა ჩემისაჲ" Q, ფხ. 6,10; „შეისმინოს ლ ოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ" C,—„შეისმინოს სულთქუმაჲ შებორკილებულთაჲ" Q, ფს. 101,21; „ყოველსა, რაოდენსა ითხოვდეთ ლ ოცვასა შინა" DE,—„ყოველი, რაჲცა ითხოოთ თაყუანის-ცემასა" მთ. 21,22; „არა უგულებელს ყოს ლ ოცვაჲ იგი ობლისაჲ და არცა ქურიჲისაჲ" O, ზირ. 22,17. იხ. მლოცავი, მლოცველი, მოლოცვა, სალოცველი, შელოცვა.

ლოცვის-ყოფა დალოცვა: „ლ ოცვა-ყაე, ვითარცა განებავს" ფსტ. 150,20.

ლპობა იხ. დალპობა, მპალი.

ლპოლვა იხ. დალპოლვა, ულპოლველი.

ლტობა დასველება: „ცრემლითა ა ლტობ ოდეს" ა.-ბ. 49, 2.

ლტოლვა იხ. მილტოლვა, მისალტოლავი, მისალტოლველი, მლტოლვარე, შემოლტოლვილი; შდრ. ვლტოლა.

ლუკმა ნატეხი, ნაჭერი, ულუფა: „ანებაეს, რაჲთამცა ტაბლაჲ გარდაგებული მრავალთაგან კეთილთა, ერთ ლუკ მაჲ მ ცა შთაიდეს" მ. ცხ. 126v.

ლულვა იხ. შელულვილი.

ლუსკუმა კიდობანი სამარხი; მიცვალებულის ნაწილების დასაცავი კუბო: „ნაწილნი მათნი შეჰრიბნა ლუსკუმასა შინა ერთსა" მხკ. 6,2;"შექმნა ლ უსკუმაჲ

ეეცხლისაგ" კუარ. გამოჩ. 243, 1; „ნაწილნი მისნი... დაიხსნეს სამარხოსა ლ უ ს კ უ მ ა ს ა" ი.-ე. 19,13.

ლუსმარ-ი იხ. მუსმარი.

ლხენა პატიება, დათმობა, შენდობა: „ეძიებდე მეცა სიკუდილსა, ეინაითგან ვერღარას მოველი ამიერსა ლ ხ ე ნ ა ს ა" მ. ცხ. 176r.

ლხინ-ი მოსვენება, უზრუნველობა; მხიარულება: „სხუათა ლ ხ ი ნ ი, ხოლო თქუენ ჭირი" II, კორ. 6,13; „თქუენ, ჭირეულთა, ლ ხ ი ნ ი ჩუენ თანა" II თეს. 1,7. იხ. მოლხინე, მოლხინება.

ლხინება «მოტეება», «განკურნება», «განრცობა», დაწყნარება, პატიება, შენდობა, შველა: „უ ლ ხ ი ნ ო ს მღდელმან მან ცოდეაჲ იგი მისი" O,—„ლ ხ ი ნ ე ბ ა ყოს მისთჳს მღდელმან ცოდეისათჳს" G, ლევიტ. 4,35; „რომელმანგ ი ლ ხ ი ნ ა შენ ყოველთა უშჯულოებათა შენთაგან" Ч,—რომელმან მ ო გ ი ტ ე ვ ნ ა შენ ცოდვანი შენნი" Ш, ფს. 102,3; „მ ი ლ ხ ი ნ ე (განმკურნე Ч) მე, უფალო, რამეთუ შემიძრწუნდეს ძუალნი ჩემნი" ფს. 6,3; „უ ლ ხ ი ნ ე სულსა ჩემსა" Ш.—„განკურნე სული ჩემი" Ч, ფს. 40,5; „ჭირსა ჩემსა მ ი ლ ხ ი ნ ე" Ш,—„ჭირსა ჩემსა განმიერცე მე" Ч, ფს. 4,2; „წყალობაჲ შენი თანა-იყო და უ ლ ხ ი ნ ე ბ დ ა მათ (განკურნა იგინი pb.)" O, სიბრძ. სოლ. 16,10; „არღარა უ ლ ხ ი ნ ო მათ" I, იერემ. 15,6; „გ ჳ ლ ხ ი ნ ე უღლისა ამისგან" M, II მწტ. 10,9; „მ ი ლ ხ ი ნ ე მე, ცოდეილსა ამას" ლ. 16,18; „უფალო, გჳსმინე, უფალო, გ ჳ ლ ხ ი ნ ე" O, დან. 9,10; „მ ი ლ ხ ი ნ ა მე მრავლითა წყალობითა თჳსითა" ნეემ. 13,12; „მ ი ლ ხ ი ნ ე მე დღესა ბოროტსა" I, ეერემ. 17,17; „რაჲთა გ ი ლ ხ ი ნ ო ს ცოდვათა თქუენთა" O, გამოხლ. 32,30.

ლხინება მიტეება, შენდობა, განკურნება, მოსვენება, ხსნა, შველა: „შენ მიერ არს ლ ხ ი ნ ე ბ ა ჲ" ფს. 129,4; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა ჲ მოვიდეს და ეძიებდეს მშჯდობასა" O, ეზეკ. 7,25; „არა იყოს ლ ხ ი ნ ე ბ ა" O, ზირ. 6,30; „არა მაქენდა მე ლ ხ ი ნ ე ბ ა ჲ სულისა ჩემისაჲ" II კორ. 2,13; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა მ ც ა არს შენდა, უფალო" მთ. 16,22; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა ჲ პოოს ჭირისაგან" ბ. კეს.-40-თჳს 122;18. იხ. მალხინებელი, მლხინებელი, სალხინებელი, ულხინებელი; შდრ. ლხენა.

ლხინების ყოფა «ჴსნა», პატიება, შენდობა, შერიგება, შენანება: „ლ ხ ი ნ ე ბ ა იყაენ ერისა შენისა" pb.,—„მ ლ ხ ი ნ ე ბ ე ლ ე ქმენ ერსა შენსა" G, II, მჯ. 21,8; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა ყო"Ч,—„ი ჴ ს ნ ა იგინი" Ш, ფს. 105,30; „ჯეალდ ლ ხ ი ნ ე ბ ა ე ე ყო"O, ეს. 7,4; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა იყაენ შენდა" I, ეს. 54,11; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა ყოს თქუენთჳს" O, მალ. 1,9; „ლ ხ ი ნ ე ბ ა ყოს უფალმან ჩემთა მათ უკეთურებათა ზედა" ფსალტ. 155,20.

ლხუება გამხიარულება; «შეება»: „ა ლ ხ უ ე ს შეებაჲ იგი მათი" O,—„ი შ ე ე ბ დ ე ს შეებითა დიდითა" pb., III მფ. 1,10.

მ

მან ქართული ანბანის მე-13 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—40.

მაბრალობელ-ი ბრალის დამდები; ძვირის მთქმელი: „ვინ არს მ ა ბ რ ა ლ ო ბ ე ლ რჩეულთა მათ ღმრთისათა?" ბრძ. 8,33; „ესენი არიან მდრტჳნავნი, მ ა ბ რ ა ლ ო ბ ე ლ ნ ი" იუდა 1,16. იხ. ბრალობა.

მაგალით-ი «იგავი»; ნიმუში; «პირმშო»: „ეზრახი მას ხილვით და არა მ ა გ ა ლ ი თ ი თ ა მიერ" G,—„ეტყოდი მას ხილვით და არა ი გ ა ვ ი თ" pb., რიცხ. 12,8; „მხატჳარნი ანუ მწერალნი პ ი რ მ ო ს ა მას ხატსა ანუ წერილსა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ჴეროვნად გამოწერად, უკუეთუ არა ხედჳიდენ მ ა გ ა ლ ი თ ს ა მას წინამძღურად საქმისა თჳსისა" A—02,474; „არარაისაგან დაბადნა და თჳნიერ მ ა გ ა ლ ი თ ი ს ა გამოსახნა" ბალ. 71,17.

მაგარ-ი (მაგრისა) «ძნელოვანი», «მტკიცე»: „ყოველნი ქალაქნი მ ა გ ა რ ნ ი... (მოიხუენით)" G,—„ყოველი ესე ქალაქები ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ე ბ ი... (მოიღეთ)" M,—„ყოველი ქალაქები მ ტ კ ი ც ე... (მოიღეთ)" pb., II მჯ. 3,5; „აქენდა საგუემელი, საბლისაგან მ ა გ რ ი ს შემზადებული" მ. ცხ. 103r; „ეითარცა სახედ მდგმოჲ და მ ა გ ა რ ი ტანის-სამოსი" მ. ცხ. 108v. იხ. განმაგრება, მაგრიად, მომაგრება(-ული), სიმაგრე, უმაგრესად, შემაგრება, შთამაგრება.

მაგებელ-ი მარჯვე: „იყო კაცი მ ა გ ე ბ ე ლ" O, დაბ. 39,2. იხ. გება.

მაგზებელ-ი ამნთებელი: „კაცი მტყუარი მარადის მ ა გ ზ ე ბ ე ლ არს ძმათა შორის შფოთისა და ლაღვისა" მ. სწ. 241,31. იხ. გზება.

მაგიერ (ზზ.) მაგ; მანდედან: „გარდამოჴედ მ ა გ ი ე რ ჯუარით" მთ. 27,10; „არცა მ ა გ ი ე რ ჩუენდამო წიაღმოსლვად (ჴელწიფების)" ლ. 16,26.

მაგით იხ. ეგე.

მაგინებელ-ი შეურაცხმყოფელი, მტერი, დამძრახველი: „სიბერისა მ ა გ ი ნ ე ბ ე ლ ო" ფსალტ. 118,13; „მართალსა სჯულ არა უც, არამედ... უღირსთა და ბილწთა, მამის მ ა გ ი ნ ე ბ ე ლ თ ა" I ტიმ. 1,9; „უკეთუ ვინმე ძმაჲ სახელებულ იყოს მეძაე... გინა მ ა გ ი ნ ე ბ ე ლ" I კორ. 5,11. იხ. გინება.

მაგის-ი: „არა მ ა გ ი ს ი ბრალი არს და არცა მშობელთა მ ა გ ი ს თ ა ჲ" ი. 9,3. იხ. ეგე.

მაგისგან იხ. ეგე.

მაგისტროს-ი, მაგისტრიანოს-ი მთავარი: „იყო ვინმე მ ა გ ი ს ტ რ ო ს ი, რომელი წარელენილ იყო სადამე სამეუფოთათჳს განსაგებელთა... კუალად უკუე სხუასა ჟამსა წარივლინა იგიეე მ ა გ ი ს ტ რ ო ს ი სამეუფოთათჳს მოციქულობათა... პრქუა მას მ ა გ ი ს ტ რ ი ა ნ ო ს მან: წარხუალ?" მ. ცხ. 218r; „კუალად უკუე სხუაჲ მ ა გ ი ს ტ რ ი ა ნ ო ს ი უკუ-მოიქცა" მ. ცხ 218v.

მაგისტრუთჳნ-ი «ზედამდგომელობა ყოველთაჲ»: „ზედამდგომელობაჲ ყოველთაჲ, რომელი იწოდების მ ა გ ი ს ტ რ უ თ ჳ ნ ი" მრთ. C, ევხ. კეს.-ხაეკლ. უწყ. 1221.

მაგრა მაგრამ, სამაგიეროდ; მაშინ, იმ შემთხვევაში: „კელარნი კულა სამხრად ყოველადე სატრაპეზოს მიეიდიან... მ ა გ რ ა კულართა მწუხრსა თე რაჲმე ევმარებინ, შინა იჳმარიან" ი.-ე. 43,18; „უკეთუ მამაჲ შინა არა არს, უკეთუ კულა სტუმარნი ვინმე მოეიდიან, მ ა გ რ ა იკონომოს-მან განაგოს" ი.-ე. 44,24.

მაგრად ძლიერ, ღონიერად: „სამაღრძნელი ჩემი განეყარ ოდ მაგრად“ O, ნეემ. 6,16. იხ. მაგარი.

მაგრად მოიხარ-ი ძლიერად, მარჯვედ მსროლელი ისრისა: „ძენი ეფრემისნი, ძლიერნი და მაგრად მოისარნი“ Ჭ.—„ძენი ეფრემისნი, მომრთხმელნი და მოისარნი მშვილდებითა“ ფს. 77,9; „მაგრად მოისარმან ვარდან არა მცირედი ბრძოლა ჰო“ ერდ. 80 10. იხ. მოისარი.

მაგრილობელ-ი გრილი, სიცრდილობელი: „იყო ღრუბელი მაგრილობელად მათა“ C.—„იყო ღრუბელი და აგრილებდა მათ“ DE, ძმ. 9,6; „რაჟამს... შთამოჰქსნიდენ კერპსაბრძოლსა მაგრილობელსა (რომელი აგრილებს) G, რიცხ. 4,5. იხ. გრილობა.

მადიბად-ი ღუმელი, ჭერა: „მოიყვანნა ივინი მადიბადს, რომელ არს ღიზის მოქმედთაჲ“ O, II მფ. 12,31.

მადიდებელ-ი მაქებარი: „მადიდებელნი ჩემნი ვადდნე“ O, I მფ. 2,30; „ენდი მადიდებელთაჲ“ ს. კეს.-40-თჳს 122,10. იხ. დიდება; შდრ. მართლმადიდებელი.

მადინებელ-ი «ვამომადინებელი», «მდინარე»: „ჭეეყანაჲ, რომელ არს მადინებელი სძისა და თაფლისაჲ“ G.—„ქეეყანაჲ, რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისაჲ“ pb., რიცხ. 14,8; „მადინებელი სძისა“ G.—„მდინარე სძისა“ pb., ლევიტ. 20,24. იხ. დინება.

მადლ-ი მადლობა, საჩუქარი, პატიეი; წყალობა, მოწყალება: „ჰკოეე მადლი წინაშე ღმრთისა“ ლ. 1,30; „მადლითა უფლისა ჩენისა ქრისტჱსითა გურწამს ცხოვრებაჲ“ ხაქ. პიც. 15,11; „ჴანფინა მადლი ბაგეთაგან შენთა“ ფს. 44,3; „გჳრგჳნი მადლისაჲ დიდგა თაესა შენსა“ O, იგ. ხოლ. 1,9; „ეპოეე მადლი მეფისაგან“ ფსტ. 147,21; „მადლი აჴენდეს“ O, იგ. ხოლ. 28,28; „მადლითა შენითა დაიფარენ ყოეენი მოსაენი შენნი“ გენს. ა. 199,0. იხ. მადლიერი, მიმადლება, მმადლობელი, მომადლება, უმადლო.

მადლიერ-ი მადლიანი, მადლობელი: „ესეცა ორნი იპოეებან კაცისა თანა მადლიერისა“ O, შარ. 18,17; „მადლიერ უარ მისა“ I ტიმ. 1,12.

მადლიერება «მადლობა»: „ნე აზრახებ... კაცსა თუალბორტსა მადლიერებისათჳს“ O.—„დაფარე განზრახვა... თანა-მოჴერნისა მადლობისათჳს“ pb., შარ. 87,18. იხ. მადლი.

მადლის-მიცემა მადლობის გადახდა: „ამის ყოელისათჳს მადლი მივსცეთ უფალსა ღმერთსა“ O, ეფე. 5,21.

მადლის-მცემელ-ი «მადლიანი», მადლიერი: „დედაკაცმან მადლის-მცემელმან აღმართის ჴმარი დიდებითა“ O.—„ქეეაკაცი მადლიანი ადიდებინებს დიდებასა ჴმარსა“ pb., იგ. ხოლ. 11,18. იხ. შეება

მადლის-პაროობა მადლიერ ყოფნა: „ნეთუ მადლ რაჲ ებაროს მენისა მის“ C, ლ. 17,9. იხ. პაროობა.

მადლობა «ლოცვა», «ვალობისა წართქუმა», მადლის შეწირვა, «მადლიერება»: „მმადლობდა უფალსა“ C.—„ადუვარებდა უფალსა“ DE, ლ. 2,28; „მმადლობენეს და გმადლეენეს“ C.—„გალობაჲ წართქუენეს და განუენეს“ DE, მრ. 14,26; „ცხადად წინაშე კაცთა არა გმადლობენეს“ ს. სწ. 40,29. „დაჰყარე განზრახვა... თანა-მოჴერნისა მადლობისათჳს“ იხ.,—„ნუ აზრახებ... კაცსა თუალ-ბორტსა მადლიერებისათჳს“ O, შარ. 87,13; „უაუეოუ მე მადლობით ვჰკმ, რაჲსათჳს ვიკმობი?“ I კორ. 10,30; „მადლობით შეითუალოს უეელეე იგი“ ს. ცხ. 25v. იხ. მადლი, მმადლობელი

მაეგი «საჴმარი», «ესესი», საქირო, მოსახმარისი: „არა არს ნაკლულეანებაჲ ყოელისა მაეგისაჲ“ G.—„არარაჲ არს ნაკლულეანებაჲ ყოელისაგან საჴმრისა“ M, მხკ. 19,10; „(არა მოჰეახშო) ვახში ყოელისა მაეგისაჲ, რომელი აეასხო მას“ G.—„ნუცა ყოელსა აღნადგინებსა სესხისა მის შენისასა, რომელ აეასხე ძმასა მას შენსა“ M, II შკ. 28,19.

მაეალ-ი (მაელისა) «რომელი ვალს», მოსიარულე: „აქა მტერი დიდაჲ სრბითა .. ქეეითისა მაელისაგთა“ x 324r; „გულის-თქუმისაებრ თჳსისა მაელნი“ II პეტრე 3,6;„მაელი“ G.—„რომელი ვალს“O, ლევიტ. 11,41; „ჰხედავ იგი კაცთა, ნაეითა მაელთა ზღუასა შინა“ ჲ. სწ. 117,13. იხ. სლვა; შდრ. თანამაელი, მამათმაელი, მიმომაელი, ქმრის ცოლის მაელი, წინამაელი.

მაეალ ყოფა «მოთხვა»: „ტაძარსა შინა მეფობისა მისისასა ბაბილონს შინა მაელ იყო“ pb.,—„ტაძარსა მას შინა სამეუფოსა იმოთხვიდა ბაბილონს“ I, დან. 4,26.

მაეასხებელ-ი გამსესხებელი: „ორნი თანამდებნი იყუნეს მაეასხებელისა ეისნიმე“ ლ. 7,41; „შრომა ახუედრეს მაეასხებელთა თჳსთა“ O, შარ. 29,4; „იყოს... მეასხებელი იგი, ეითარცა მაეასხებელი“ I, ეს. 24,2. იხ. ვასხება.

მაელებელ-ი ავშარა, ლაგამი: „მაელებელნი ეტლთა მათთანი“ O, ნაუმ 2,5. იხ. ელება.

[მაელინებელ-ი] იხ. ელინება; ნაეის-მაელინებელი.

მაენებელ-ი ენების მომტანი, ზიანის მომცემი, შემაწუხებელი, მჩაგვრელი; არა-მარგებელი: „საელე ესე ფრიად მაენებელი იყო ეკლესიათა მიმართ“ ხაქ. პიც. 8,3; „ეითარცა კაწახი, კბილთა მაენებელ“ O, იგ. ხოლ. 10,26; „მივსცე იგი კელთა მაენებელთა შენთასა“ I, ეს. 51,23; „არღარა მოსაე იყენენ მაენებელთა“ I, ეს. 10,20; „ნუ მიმცემ მე კელსა მაენებელთა ჩემთასა“ ფს. 118,121; „ამით განერე მაენებელთა გულის-სიტყუთა“ ს. ცხ. 89v; „ესე სიტყუაჲ მაენებელ არს შენდა და არა მარგებელ“ Sin.—11,81r. იხ. ენება.

მაზლ-ი ქმრის ძმა: „შენ, ჲოჴაკ, არღარა ჩემი მაზლი ხარ“ შუმ. v, 10.

მაზრაკეს [მჭონებელ-ი] «ლახუროსანი»: „მშჳლდი და მაზრაკი აჭენდეს-ყუ, უგბილ არიან და არა შეიწყალებენ“ pb.,—„მშჳლდოსანნი და ლახუროსანნი ურიდ არიან და არა შეიწყალებენ ოგინი“ O, იერემ. 50,42.

მაზრახებელ-ი მრჩეველი: „დედაჲ მისი იყო მაზრახებელი ცოდეისაჲ“ M, II სმტ. 22,3. იხ. ზრახება.

მაზრზენელ-ი აღმძრელი, გამღიზიანებელი: „განაშორნეს გულსა თჳსსა... მაზრზენელნი გულის-თქუმისანი“ ბალ. 30,18; „იხილნა დედანი იგი, მაზრზენელნი მისნი“ ბალ. 120,23; „მაზრზენელ და მკლველო კაცთაო“ Sin.—11,85v. იხ. ზრზენა.

მაზრზინებელ-ი აღმძრელი: „მაზრზინებელნი იგი და .შეთოხს-მყოფელნი განსწაელნეს“ Sin.—11,145v. იხ. ზრზინება.

მათ-ი: „მ ა თ ი არს სასუფეველი ცათაჲ“ მთ. 5,3; „უკეთუ მ ა თ ი ც ა არა ისმინოს, უთხარ კრებულსა“ მთ. 18,17. „იწყო კაცად-კაცადმან მ ა თ მ ა ნ სიტყუად“ მთ. 26,22; „ისმენდა მ ა თ ს და ჰკითხოდა მ ა თ“ ლ. 2,46; „იკმნეს თავსა მ ა თ ი ს ა საკუფელნი“ ოსკ. 20,1.

მათრობელ-ი თრობის მომგვრელი: „(ბაბილონი) მ ა თ რ ო ბ ე ლ ი ყოველისა ქუეყანისაჲ“ I, იერემ. 51,7. იხ. თრ(ე)ობა.

მათუნ-ი ციკუტა: „იკმნის იგი...(საკუთრებაჲ) მაკედონებელ ხესა მას შინა მ ა თ უ ნ ს ა“ გრ. ნოს. 228,10.

მაის-ი წლის მეხუთე თვე: „თუესა მ ა ი ს ს ა ხუთსა“ ხნდ. 3,28; „მ ა ი ს ი... უწყრად გარდაელო“ ი.-ე. 92,28; „თუესა მ ა ი ს ს ა ერთსა შეიკმნეს ჯუარნი ესე“ ჭ. ცხ. 120,8.

მაიძულებელ-ი ძალდამატანებელი: „მ ა ი ძ უ ლ ე ბ ე ლ თ ა ჲ არს სასუფეველი ცათაჲ“ მ. ცხ. 27г. იხ. აძულება.

მაკე «მუცლად-ღებული», ფეხმძიმე: „მ ა კ ე თ ა მათ დამძიმებულთა ნუგეშინის-სცეს“ — O, — „მ უ ც ლ ა დ-ღ ე ბ უ ლ თ ა მათ ნუგეშინის სცეს“ I, ეს. 40,11; „მოსრნა იგინი და მ ა კ ე ნი მათნი განახნა“ O. IV, მფ. 15,16; „ნუგეშინის-მცემელ ეკმნეს მ ა კ ე თ ა მათ დამძიმებულთა“ ოქრ.-გურიტ. 220.10. იხ. დამაკება, მაკ(ნ)ება, წყლით-მაკე.

მაკნება დამაკება: „რაჟამს მ ა კ ნ ე ბ ო დეს ცხოვარნი“ O, დაბ. 31,10; „პირით მ ა კ ნ ი ს“ ფიზ. XIII,7. იხ. მაკე.

მაკირთებელ-ი: „ვიყავ მე... სიყრმესა ჩემსა მაგინებელ და მ ა კ ი რ თ ე ბ ე ლ მომძმეთა“ მ. სწ. 260,32, იხ. კირთება.

მაკუდინებელ-ი სასიკვდილო, სიკვდილის მომტანი: „სავსე გესლითა მ ა კ უ დ ი ნ ე ბ ე ლ ი თ ა“ ბაკ. 3,5; „გულის-წურომაჲ მეფისაჲ—ანგელოზი მ ა კ უ დ ი ნ ე ბ ე ლ ი“ O, ეგ. სოლ. 10,14; „იციან ყოველთა, თუ მ ა კ უ დ ი ნ ე ბ ე ლ ი არნ“ ფიზ. VI, 18; „შეჰრიან მას წამალი მ ა კ უ დ ი ნ ე ბ ე ლ ი“ მ. სწ. 277,24.

მაკუკ-ი ნავი(მცირე): „შესხნეს იგინი მ ა კ უ კ ე ბ ს ა და წიაღ-იხუნეს ბიზანტიად“ ანდ.-ანატ. 229,12.

მაკურთხეველ-ი დამლოცველი: „მ ა კ უ რ თ ხ ე ვ ე ლ ნ ი შენნი იკურთხნენ და მწყევარნი შენნი იწყევნენ“ G, რიცხ. 24,9.

მალ- «განკურვება», გაოცება: „ჰ მ ა ლ დ ა მოძღურებაჲ იგი მისი“ C,—„გ ა ნ უ კ ვ რ დ ე ბ ო დ ა და იტყოდეს“ DE, მრ. 6,2.

მალაკ-ი წყლის ჭურჭელი, მათარა; აბგა: „აღიღო ბერძან მ ა ლ ა კ ი ჩემი... და მომართუა მე იგი, სავსე წყლითა“ მ. ცხ. 202г; „წარმობერტყა ყოველი მ ა ლ ა კ ე ბ ი ჩუენი და პოვა მცირე ნატეხი პურისა“ ლმწ. 96,2.

მალას-ი ბალღმისებრი სითხე ორგანიზმში, pituita: „უძლებებამან აღუძრის მ ა ლ ა ს ი“ O, ზირ. 37,23.

მალე ჩქარი, მსუბუქი, სწრაფი: „მ ა ლ ე არიან ფერვნი მათნი“ ჰრომ. 3,15; „ვიღოდიან მოციქულნი მ ა ლ ე ნ ი“ I, ეს. 18, 2; „ნუ იქლტინ მ ა ლ ე და ნუ განერებინ ძლიერი“ I, იერემ. 46,6; „შუენიერი კაცი და მ ა ლ ე საქმითა თჳსითა წინაშე მეუთა ღორს დგომად“ O, ეგ. სოლ. 22,29; „ისარნი მათნი მ ა ლ ე არიან“ I, ეს. 5,28; „მ ა ლ ე არს ჭარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმალეს მისა არიან“ მ. სწ. 300,6. „მ ა ლ ე დ ა ღრე მოვლენ“ I, ეს. 5,20; „მ ა ლ ე დ ა რბის მზისთუალი“ O, I ეზრა 4,34. იხ. მალიად,მალიადი, სიმალე; უმალესი. ფრთემალედ.

მალე(დ)მსრბოლ-ი «დიასპანი», შიკრიკი, მოციქული: „წარვიღეს მ ა ლ ე(დ)მ ს რ ბ ო ლ ნ ი იგი წიგნებითა მეფისა მიერ“ M, II ნშტ. 30,6; „წარუძღუანეს წიგნები იგი ჴელითა მ ა ლ ე დ მ ს რ ბ ო ლ თ ა გ ა ნ“ M.—„იწრაფა და მიმოგანსცა დ ი ა ს პ ა ნ ე ბ ი თ ა, რომელ დაეწერა წიგნები იგი“ O, ეს. 3,13; „ქალნი ვითარცა მ ა ლ ე დ მ ს რ ბ ო ლ ნ ი იქცტიან“ ჲ. სწ. 256,35; „მ ა ლ ე მ ს რ ბ ო ლ ს ა უჴმს, რაჲთა იაჴს სებედ“ H—2251,274г; „წარიბ კარაულ-ი მ ა ლ ე დ მ ს რ ბ ო ლ ი“ Sin.—6,119v. იხ. სრბოლა.

მალემწერალ-ი ჩქარა მწერალი: „აღიუვანა მის თანა მ ა ლ ე მ წ ე რ ა ლ ი და ჰრქუა მას... აღწერე მტკიცედ ყოველივე სიტყუაჲ, რომელი გამოვალს პირით მისით“ მ. ცხ. 297v. იხ. მწერალი.

მალვა «ფარვა»: „ი მ ა ლ ვ ი დ ა (იფარვიდა DE) თავსა თჳსსა ხეთ თთუე“ ლ. 1,24; „რომელი მ ი მ ა ლ ა ვს სიტყუათა“ M, იოა 38, 2; „რომელი ი მ ა ლ ვ ი დ ეს მტერობასა, შეკრებს იგი ზაკუესა“ O, ეგ. სოლ. 22,20. იხ. დამალვა, ნამალევი, სამალავი, შთამალვა.

მალულ-ი დამალული: „რაჟამს გამოვიდეს მ ა ლ უ ლ ნ ი იგი“ H—341,641.

მალთ-ი ნავთი, ფისი: „მღჳძენი იყუნეს მ ა ლ თ ი ს ა ნ ი“ O, დაბ. 14,10.

მალიად საჩქაროდ: „ნავი მ ა ლ ი ა დ ვიდოდა“ მ. ცხ. 819г; „წარმოსდგამს მ ა ლ ი ა დ ტაბლასა“ მ. ცხ. 18v; „მ ა ლ ი ა დ წარჴდების“ მ. ცხ. 8,4г; „მ ა ლ ი ა დ წარმაჴალ არს დღე“ მ. სწ. 255,26. იხ. მალე.

მალიად-ი ჩქარი: „იქცევის ძრვითა მ ა ლ ი ა დ ი თ ა“ გრ. ნოს.-კაც. ავებ. 144,6. იხ. მალიად.

მალიად-მეტყუელება ჩქარა მეტყველება: „მ ა ლ ი ა დ-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ი თ ვჴმობ“ H—341,7. იხ. მეტყველება.

მალხინებელ-ი შემნდობელი: „მ ა ლ ხ ი ნ ე ბ ე ლ ჴმენ ცოდვასა ერისა ჩუენისა“ M, II ნშტ. 6,25. იხ. ლხინება.

მამა მამა, მამაკაცი, მამრი; მამასახლისი მონასტრისა: „მ ა მ ა ჲ გევის ჩუენ“ მთ. 3,9; „იყუნეს მ ა მ ა ნ ი ხეთ ათას“ მთ. 14, 21; „მ ა მ ა ნ ი მ ა მ ა თ ა თანა სარცხჳნელსა იქმოდეს“ ჰრომ. 1,27; „მ ა მ ა თ ა დაუტეეს ბუნებისა იგი წესი დედათაჲ“ ჰრომ. 1,27; „ქმაჲ მ ა მ ი ს ა ჲ ზეცით ოხრიდეს შენ ზედა“ კ. ერ.-ნათლიხ. 89,10; „მ ო ე ლ ო დ დეს მ ა მ ა ს ა დიდსა ლავრისასა“ Jer.—30,9г.

მამა-ნ-ი წინაპრები, მამა-პაპანი; «კაცნი»: „დიაკაზნთა მ ა მ ა თ ა თქუენთა მსახურებაჲ აღელო“ ეგმ. 66,1; „შეცთომილებისაგან მ ა მ ა თ ა ჲ ს ა“ ხნდ. 3,21; „მტერება მამაკაცისა მ ა მ ა ნ ი სახლისა მისსა შორისნი“ pb.—„მტერ იყუნენ კაცისა კ ა ც ნ ი სახლისა მისისანი“ O, მიქ. 7,6. იხ. დედა-მამა, თანამამითი, მამალი, მამამთილი, მამამძღე, მამაკი, მამითი, მამისაგანი, მამის-მამა, მამლობა, მამობა, მამრი, მამული, სამამ-ო, უმამო.

მამა-დედა, მამა და დედა «მშობელნი»: „შეუვანებასა მას მ ა მ ა-დ ე დ ი ს ა მიერ“ DE,—„ვითარცა მოიუვანეს მშობელთა მათ“ C, ლ. 2,27; „აღმოვიდიან მ ა მ ა ჲ და დ ე დ ა ჲ მისი“ DE,—„აღვიდიან მშობელნი მისნი“ C, ლ. 2,41; „შვილნი დაემორჩილენით მ ა მ ა-დ ე დ ა თ ა თქუენთა

ყოველთაგე" კრ. 3,20; „ღმრთის უყუარს კაცსა ცოლი თჳსი, ვიდრე მამა-დედაჲ თჳსი" O, I ეზრა 4,25; „დაპ-ვიწიხა იგი მამა-დედისა მისისა საფლავსა თანა" ვარ. 615. იხ. დედა.

მამათ-მავალ-ი: „არცა მამათ-მავალთა, არცა ანგაჰრ-ოა... სასძღეველი ღრთისაჲ არა დაიკვდრონ" I კორ. 9,10. იხ. მავალი.

მამათ-მთავარ-ი, მამად-მთავარ-ი: „წინადასცხა... ათორ-ვეტთა წილ მამათ-მთავართა" ხაჯ. მიც. 7,8; „მო-იკვლნა მოი მამად-მთავრისა აბრაჰამისი" ღშ. შობ. 164,14; „წილი იგი მამათ-მთავრისაჲ გუეფუფუნებო-დას ჩუენ" მრთ. S, ბ. კეს.-40-თჳს 110,37. იხ. მთავარი.

მამაკაც-ი «კაცი», «მამალი», «გმირი», «მამაცი», ქმარი: „იუნეს... ხეთ ათას მამაკაცი ხოლო" DE,—„იუნეს... ხეთ ათას კაცი" C, ნრ. 6,44; „მამაკაცი ბეჰემე იყო" G,—„კაცი მჴრძოლი იყო" იხუნ. 17,1; „მა-მაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი" DE,—„მამლად და დედლად შექმნა იგინი" C, ნრ. 10,6; „არცა სხჳლბარ-კალნი მამაკაცისანი სწორდეს" ქ.—„არცა ბარკალსხჳლნი გმირისანი სწორდეს მას" ფს. 146,10; „შეიპყრეს... მა-მაკაცითგან ვიდრე დედაკაცამდე" M,—„შეჰრეენებულ ყუს იგი... მამაკითგან და ვიდრე დიაცამდე" G, ისუ ნ. 6,21; „მამაკაცი არა ვიცი" ლ. 1,34; „მიგითხოვენ თჳენ ერთსა მამაკაცსა" II კორ. 11,2; „მოისრეს ყო-ველი მამაკაცი" O, დაბ. 34,25; „მამაკაცისაჲ არაჲ ჭეშ-არს ჴელთა შინა თავისაჲ" I კორ. 11,7; „შეიდის მათა ვითარცა მამაკაცი" ანდ.-ანატ. 222,6. იხ. განმამაკაცე-ბა, განმამაკაცებული, მამაკაცები, სამამაკაცო; შდრ. კაცი.

მამაკაცებრ მამაცურად: „მამაკაცებრ შეწყნარებდეს სატანჯველთა მათ" მხკ. 50,10. იხ. მამაკაცი.

მამაკაცობა მხნეობა, ვაჟკაცობა: „ღმრთისა ზედა ნუ ჰმამაკაცობ" O, ზირ. 34,30; „მარხვამან იგი მამაკა-ცობასა მოაწიოს" მრთ. A, ბ.კეს.-მარხ. 58ნ. იხ. კაცობა.

მამალ-ი (მამლისა) «მამაკაცი», მამრი: „მამლად და დედლად შექმნა იგინი" C,—„მამაკაცად და დედაკაცად შექმნა იგინი" DE, შრ. 10,6; „მამალად და დედალად შექმნა იგინი" მთ. 19,4; „დედალი იგი სჳასა მამალსა აძლიერა შეიყუარ" ოქრ.-გურიტ. 225,12; „მამალი, რო-მელი იცნეს დედალთა შორის განუშორებელად და განუ-სცილებელად" O, ფ. ხოლ. 30,31; „მამალი ჭითამი ამ-პარტავან არსი ბახ. კეს.-ეჰუს. დღ. 112,16; „ჴელეყანის-მ-ქნელი ღაჩყოლეს საფხსა ხისა მამლისასა და დედ-ლისასა" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 72,31. იხ. მამა.

მამამთილ-ი ქმრის მამა: „ასა ესერა მამამთილი შენი ლეღაწს ჴარშიდ რისხვად ცხოვართა თჳსთა" O, დაბ. 38,13; „ქმარი მისი და მამამთილი მისი მოჰკედეს ორესკნი" O, I მფ. 4,19. იხ. ხანი.

მამამძუძე გამზრდელი: „მიწერია... მამამძუძეთა მათ ჴელისა" O, IV მფ. 10,1. იხ. მძუძე.

მამასახლის-ი «სახლისა უფალი»; წინამძღვარი მო-ნასტრისა: „ეუწოდა თქუმცა მამასახლისმან" C,—„ეწოდეს ეწყოდა სახლისა უფალმან" DE, მთ. 24,43; „წერილი და ეთხრა მამასახლისსა და დაჰ-რეყეს ბჭესა და ჴედრეს ძმანი" მ. ცხ. 177ნ; „იყო კინმე მამასახლისი საკრებულოჲსა მონასტრისაჲ, რომელსა აჰქონდეს მის ქუეშე ვითარ ორასნი ოდენ ძმანი" მ. ცხ. 216ნ იხ. სახლი.

მამასახლისობა მონასტრის მამობა: „ესე წყალობაჲ მოიგწია ღმრთისა მიერ ჩუენ, მონათა მათთა ზედა, მამასა-ხლისობასა გლახაკისა ქარდილაოსსა" A — 484,324. იხ. მამასახლისი.

მამაც-ი «მამაკაცი»: „შერეენებულ ყუეს იგი... მამაცით-გან და ვიდრე დიაცამდე" G,—„შეაჰყენეს... მამაკაც-თაგან ვიდრე დედაკაცამდე" M, ისუ ნ. 6,21. იხ. მამა; შდრ. მამაკაცი.

მამებრ მამაკაცურად: „აღდგა ეგრე სახედვე მამებრ მოსილი" ანდ.-ანატ. 228,23. იხ. -ებრ.

მამიდა (მამიდისა) და მამისა: „წყეულ იყავნ დაწოლილი მამიდისა თანა გინა დედიდისა თანა" G, II მჯ. 27,24. იხ. და.

მამიზდებელ-ი გამქირაველებელი: „იყო კაცი... ერთი სა-კედართა მამიზდებელი" x 360v. იხ. მიზდება.

მამით-ი მამისაგანი: „უშუერებაჲ დისა შენისა მამით-ისა ანუ დედითისა" G. ლევიტ. 18,9; „უკუეთუ გლოცვიდეს შენ ძმაჲ შენი—მამითი შენი ანუ დედითი შენი"G,—„უკუე-თუ გლოცვიდეს ძმა შენი მამით გინა თუ დედით" M, II მჯ. 13,6; „წყეულ იყავნ დაწოლილი დისა თანა მამითისა ანუ დედითისა თჳსისა" G, II მჯ. 27,22. იხ. მამა; შდრ. თანა-მამითი.

მამისაგან-ი «მამითი»: „დაჲ თჳსი მამისაგანი მისი-საჲ" G,—„დაჲ თჳსი მამით" pb., ლევიტ. 20,17. იხ. მამა.

მამის-მამა პაპა: „ზაჰეოს, მამის-მამამან ჩემმან, ამცნო მამასა ჩემსა სიმონს" მრთ. S, კ. ოერ.-ჯუარ. გამ ოჩ. 289,30. იხ. მამა.

მამის-ძმა ბიძა: „მამის-ძმამან, ანუ თუ მამის-ძმის-წულმან იცნეს იგი" pb., ლევიტ. 25,49. იხ. ძმა.

მამისძმისწულ-ი ბიძაშვილი: „მამის-ძმამან, ანუ თუ მამისძმისწულმან იცნეს იგი" pb., ლევიტ. 25,49. იხ. წული.

მამლის-მოყუარე მამრის მოყვარე: „მამლის-მო-ყუარე არს" ოქრ.-გურიტ. 225,10. იხ. მოყუარე.

მამლობა პეპლუა: „შინაცა ჭითამი მარადის იმამლე-ბიან" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 112,20. იხ. მამალი.

მამლობის-მოყუარე პეპლეის მოყვარე: „ტრედი (არს) მამლობის-მოყუარე" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 112,19. იხ. მოყუარე.

ვამობა «ტომი», წინამძღვრობა: „აღიხილეს... მამო-ბათაებრ მათთა" G,—„აღიხილეს... ტომად-ტომადი მათი" M, რიცხ. 1,18; „უბრძანე მამათა ამათ, რაჲთა მო-ვიღოთ ჩუენ საზრდელი და ვიხაროთ ჩუენ შენსა ამას ზედა მამობასა" საკითხ. წიგ. II 117,20. იხ. მამა.

მამონა «ფასი», უსამართლო ეეცხლისმოყვარება: „ისწენით თაჳსა თჳენისა მეგობარნი მამონაჲსა მიმართ სიცრუჱისა" DE,—„იყუენით თაჳებისა თჳენისა მეგობრებ ფასისაგან სიცრუჱისა" ლ. 10,9; „ვერ შეუძლოთ ღმრ-თისა მონებად და მამონაჲსა" ლ. 16,13.

მამრ-ი მამალი: „ნუ უშჯულოებთ და იქმთ... მსგავსებასა

(მ)მამრისა ანუ მდედრისასა" G.—„ნუ ურჩ ექმნებით, ნეცა იქმთ... კერპთა... მსგავსად ხატისა მამლისა, გინა თე დედლისა" pb. II შჯ. 4,10.

მამულ-ი მამაპაპური, მამეული, მამობრივი, მშობლიური: „განსწავლულ ვარ ჭეშმარიტებით მამულითა შჯულითა" ხაქ. მოც 22,3; „ყოველნი სახლისა მისისა მამულისანი მოინადირნა იასუმან" G, ესუ ნ. 0,25: „მამულსა სამკუდრებელსა მოიწია" რიფს. 172,7; „რომელმანიგი შემკრიბნა მამულსა ამას სახლსა" ოქრ.-მარხ. დღ იონ. 100,9; „მოვედ ქაცხს, მამულსა ჩუენსა" A—464,215.

მამულ-ი «სოფელი», სამშობლო; მამა-პაპა, ტომი, ხალხი: „გამოაჩინებენ, ვითარმედ მამულსა (სოფელსა Q) ეძიებენ" ჰებრ. 11,14; „ქმენ აქაცა მამულსა შენსა" ლ. 4,23; „რადთამცა მამულსა თჳსსა არა მიაქცია" მრთ. A, ანტ. დ. 20v; „სახლთაებრ მამულთა იყუნენ" G, რიცხ. 1,4; „დაადგინა იგი დავით მამულსა მისსა ზედა" M, I ნშტ. 11,25; „წარვიდეს... მამულად თჳსად" G, ლევიტ. 25,10. იხ. მამა.

მამშჯდებელ-ი დამაწყნარებელი, «მშჯდობის-მყოფელი»: „არს ნეშტი კაცისა მამშჯდებელისაჲ" ფხ. 36,37; „მე ვიყავ მამშჯდებელ მათდა" ფხ. 119,7; „მრავალნი მამშჯდებელნი წარწყმიდნა" O,—„მრავალნი მშჯდობის-მყოფელნი წარწყმიდნა" pb., ზირ. 28,14. იხ. მშჯდება.

მამხილებელ-ი პირში მთქმელი, დამნახველი: „უმჯობეს არს კაცი, მამხილებელი კაცისა ქედფიცლისა" O, იგ. ხოლ. 29,1; „მოიძულეს ბჭეთა ზედა მამხილებელი" O, ამოს. 5, 10; „ჳ დაუყდებაო, სარკეო სათნოებათაო და მამხილებელო ცოდვათაო" მ. ცხ. 80v.

მამხილებელად სამხილებლად, სასწავლელად: „მამხილებელად აქუნდა თჳსისა უსჯულოებისა კარაელი უტყჳ" II, პეტრე 2,16. იხ. მხილება.

მანა პალო, სარი: „არცა შეირუნენ მანანი კარჳსა მისისანი უკუნისამდე ჟამთა" I, ეს. 33,20; „დაასენეს ოთხნი მანანი ქეყანასა" რიფს. 175,16; „დააბნიან მანანი (ნავთათჳს)" ფიზ. XX,13.

მანა შუშა, ჭიქა: „იქმოდა მძიესა მანისასა" რიფს. 166,4; „იქმნა კიდობან მანის" ფლპ. მოც. 5,19. იხ. მემანე.

მანანა (მანანაჲსა): „მაშათა მათ ჩუენთა ჴამეს მანანაჲ იგი უდაბნოსა მას" ი. 0,21; „ტაკუკი ოქროჲსაჲ, სავსე მანანაჲთა" ჰებრ. 9,4; „უწჯმა მანანაჲ საქმლად" ფხ. 77,24.

მანანა შესაწირავი, ძღვენი, manna: „უძღუნებენ მას მანანასა" O, IV, მფ. 17,3; „მოაქუნდეს შესაწირავი და საკუმეველი, მანანაჲ და გუნდრუკი" I, იერემ. 17,20.

მანგალ-ი (მანგლისა) ნამგალი, «მღულის»: „მოაგლინის მანგალი" DE,—„მოაგლინის მღული" C, ჰრ. 4,20; „შჳრიდენ... ლახურებსა მათსა მანგლად" O, მიქია 4,3; „(დაჳრენით) მანგლები თქუენი ლახურებად" O, იოვ. 3,10; „მიმსგავსებულ არს ბარკალი ესე ჩემი მანგალსა მრეულსა" Sin.—11,257r.

მანდა მანდ: „დასხედით მანდა" მთ. 20,20; „დეგით მანდა" G, რიცხ. 0,0.

მანდარ-ი პური, laganum, placenta: „სცემდა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან" O, II მფ. 6,19.

მანდილ-ი ხელსახოცი: „მანდილსანი ჩამოიკიდებ სარტყელსა შენსა" მ. ცხ. 17,8v.

მანდრაგორ-ი, მანდრაგურ-ი, მარდაგონ-ი mandragoras: „პოვნა მან მანდრაგურნი ველსა ზედა" O, დაბ. 30,14; „გამოსცეს სელნულებაჲ თჳსი მანდრაგორთა" O, ქება 7,13; „მკურნალთა ოდესმე მარდაგონითი მიიხადიან ძილი" ბ. კენ.-ეჭუს. დღ.43,3.

მანდრინ-ი სამწყსო, საკრებულო, მონასტერი. „მანდრინნი და ვენაკნი და მუნაენი—ესე იყონიმოსისა გასაგებელნი იყუნეს" ი.-ე. 42,32.

მანიაკ-ი ყელის სამკაული, ოქროს ან ვერცხლის რგოლი თუ ძეწკვი; «მძივი დაკუმულია»: „გარდაიცუს მანიაკი ოქროჲსაჲ ყელსა მისსა" M. დაბ. 41,42; „მოიხუნა მანიაკნი ქედთა აქლემთა მათთანი" G,—„მოიღო მანიაკები იგი, რომელ იყო ყელსა აქლემებსა მათსა" M, მსჯ. 8,21; „შეგასხენ... მანიაკი ყელსა შენსა" O, ეზეკ. 10,11; „ვპრძანებ მესსა ქედსა მანიაკისა დადებად" ბაბ. 40,12; „ნასხამნი გუერდისა შენისა[ნი] მსგავს მანიაკთა" pb., ქება 7,1.

მანივთებელ-ი: „მე ეარ მანიეთებელი ბორტისაჲ" x 304v.

მანიქეველ-ი მანის მიმდევარი: „ეზიარის... არცალა მანიქეველთა უღმრთოთა" მრთ. A, ანტ. დ. 28r.

მანიქეობ-ი მანის მიმდევარი: „მანიქეობნი იტყჳან, ვითარმედ საუცრად და არა ჭეშმარიტად იყო აღდგომაჲ" კ. იერ.-აღდგ. 105,11.

მანკ-ი იხ. გულმანკიერი, მანკიერი, მანკიერება, უმანკო.

მანკიერ-ი ცუდი, ნაკლის მქონე, ავი, ავის მოხსენე: „ყოველისათჳს შეცოდებისა ნუ მანკიერ ხარ მოყუსისათჳს" O, ზირ. 10,6; „სახითა წრფელნი და უმანკონი და საქმით მანკიერნი და თაკჳლნი" მ. სწ. 266,12; „იყო ჯორი ივი... მანკიერი და მათ არა იცოდეს სიმუდრე მისი და ზნაობაჲ მისი" ი.-ე. 48,27. იხ. მანკი; შდრ. გულმანკიერი, წყლით-მანკიერი.

მანკიერება «ძჯრის-მოქსენება», «ძჯრი», მზაკვრობა: „ალივსნეს მანკიერებითა" ლ. 0,11; „სავსეო ყოველითა... მანკიერებითა" ხაქ. მოც. 13,10; „არცა უკუნისამდე დაჰმარხოს მანკიერებაჲ" Ш,—„არცა უკუნისამდე ძჯრი ივსენოს" Ч, ფხ. 102,9; „ანუ მანკიერებით სცეს მას ჴელითა" G,—„გინა თე ძჯრის-მოქსენებით სცა მას ჴელითა" pb., რიცხ. 35,21; „ნაწლეჲი მისი სავსე არს მანკიერებითა" O, ზირ. 19,23; „რომელსა არა აქუნ მანკიერებაჲ საქმაკოჲ, ოდეს იხილის ძმაჲ თჳსი წარმატებად, უხარინ" მ. სწ. 249,22. იხ. მანკიერი.

მანქანა იარალი (ხელოსნური): „მანქანანი მათნი და ზღუდენი და გოდოლნი დაამჴუნიან და მოაკლნიან" O. I ეზრა 4,4; „არაჲ სარგებელ... არიან... შრომაჲ მანქანათაჲ მათ და ჴელოვნებათა მუნაეთაჲ

ამით ოქრ.-მარხ. და ოთ. 103,86. იხ. მანქანება, მანქანითი, [მანქნება]. მანქანება.

მანქანება ღონე, ხერხი, ბოროტებამზრახველობა; ფანდი: „დღე არიან მანქანებანი მტერისანი“ მრთ. A, ანტ. დ. 22r; „ცანაბენა კარნი ესე მანქანებითა გრჳნებისაჲთა“ ოთმა მოც. 16,16; „რაჲთა შეუძლოთ თქუენ წინა-დადგომად მანქანებათა მათ ეშმაკისათა“ ეფეს. 6,12; „ჯუელის:მა-ყო კეთილის-მოძულისაჲ მის მანქანებაჲ- მრთ. A, ანტ. დ. 24v. იხ. მანქანა.

მანქანით-ი ბოროტგანზრახვითი: „განაშორა თავი თჳსი ეკეთოთა მათ მანქანითთა საქმეთა მათთა“ იპ. რომ.-კურთხ. ხახ. და ოკ. 60,4. იხ. მანქანა.

მანქანის-ხაბელ-ი თოკი, მსხვილი ბაწარი; «საბელი»: „ლადვიდეს არს მანქანისა საბელი ჯუარსა ნემსისასა გასლვაჲ“ ლ. 18,25; „შეარეს იგი ორითა მანქანის-საბელითა (საბელითა M) აწლითა“ G, მსჯ. 15,18. იხ. საბელი.

[მანქანება] იხ. მანქანა.

მარ-ი «საწნეხელი», სარწყული: „ასი მარი ზეთი“ C,—„ასი საწნეხელი ზეთისაჲ“ DE, ლ. 16,6.

მარ-ნ-ი მიდიელები; «პართნი»: „იბოვა ბტანს ბარიტენისსა, მართა სოფელსა“ O, I ეზრა 6,2в; „მარნი და უფლნი“... Ш,—„პართნი და უფიენი...“ Ч, საქ. მოც. 2,9.

მარაგება წინასწარ ცნობა, რჩევა, მარჩიელობა: „იწყო რაჲს მარაგებად წინაჲსწარ ცნობისათჳს, თუ განემარჯუებისა, რასა-იგი ეპიპენ“ ბალ. 64,15. იხ. შემარაგე.

მარად «მარადის»: „დავბანო მარად ღმე ცხედარი ჩემი“ Ч,—„დავბანე მე მარადის ღამე ცხედარი ჩემი“ ШЧ, ფს. 6,7. იხ. მარადის.

მარადის «სამარადისოდ», «დღითი-დღედ», «მარად», «მარადღე», მუდამ, ყოველ ჟამს: „ცეცხლი მარადის ეგზებოდის საკურთხეველსა ზედა“ O,—„ცეცხლი სამარადისოდ ეგზებოდის საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 6,13; „ჰმღეროდეს მას ორნი იგი მოხუცებულნი მარადის“ I,—„ჰმღეროდეს მას ორნი იგი მოხუცებულნი დღითი-დღედ“ O, დან. 13,8; „შენ დაგითმე მარადის“ C,—„შენ დაგითმე მარადღე“ Ч, ფს. 24,5; „დავბანე მე მარადის ღამე ცხედარი ჩემი“ Ш,—„დავბანო მარად ღმე ცხედარი ჩემი“ Ч, ფს. 6,7; „მარადის ხედუნ“ მთ. 18,10; „შენ მარადის ჩემ თანა ხარ“ ლ. 15,31; „მცნებათა მისთა ჴრაჴედ მარადის“ O, ზარ. 6,27; „წინაშე ჩემსა არს მარადის“ ფს. 15,8. იხ. მარად, სამარადისო.

მარადის-მტკუვარ-ი მუდამ მატყუარი: „კრიტენნი მარადის-მტყუვარნი“ ტიტ. 1,12. იხ. მტყუვარი.

მარადღე «მარადის», «ყოველსა დღესა», «დღითი-დღედ», ჩუდამ: „შენ დაგითმე მარადღე“ Ч,—„შენ დაგითმე მარადის“ Ш, ფს. 24,5; „მარადღე განეიპყრენ ჴელნი ჩემნი“ Ч,—„ყოველსა დღესა აღეიპყრენ ჴელნი ჩემნი“ Ш, ფს. 87,10; „მარადღე ტაძარსა შინა ჴრწნი ჴელნი თქუენ თანა“ C,—„დღითი-დღედ თქუენ თანა ტაძარსა შინა ჴრწნი ჴელნი“ მთ. 26,55; „შესწირვიდეს მსხუერპლსა მარადღეს- O, I ეზრა 6,51. იხ. დღე.

[მარან-ი] იხ. მემარნე.

მარანათა წყეველის სახეა სირიულად: «უფალი ჩუენი მოვალს» (განსჯად): „იყვენ შესუენებელ. მარანათა“ I კორ. 16,22.

მარგალიტ-ი margarita; ძვირფასი ქვაა: „რომელი ეძიებს კეთილთა მარგალიტთა“ მთ. 13,45; „ვითარცა მარგალიტნი პატიოსანნი გამოჴრნდეთ“ რიფს. 167,20; „ცხოველსა მას შინა ორბუდესა უძლურსა ფასდაუდებელსა მარგალიტსა მოღებად ღირს იქმნა“ Ath.—11,102v; „შექმნა მას შინა ბუნებამან ქვაჲ პატიოსანი, რომელ არს მარგალიტი მრავალსასყიდლისაჲ“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 105,0; „დაიუნჯოს მან... უსასყიდლოჲ იგი და ცხოველსმყოფელი მარგალიტი, რ-ლ არს... ჯ-ე“ A—484,312.

მარგებელ-ი სასარგებლო: „არა მოვიგონ თქროჲ მაუნებელი, არამედ წიგნნი მარგებელნი სულთა ჩუენთანი“ ვ. სწ. 70,8; „ესე სიტყუაჲ მაუნებელ არს შენდა და არა მარგებელ“ Sin—11,31r. იხ. რგება.

[მარგლა] იხ. განმარგლა, მომარგლა, ნამარგელი.

მარდაგონ-ი იხ. მანდრაგორი.

მარზაპან-ი (მარზპანისა) მხარის მპყრობელი, გამგებელი: „წარაველინა შეკრებად მარზპანებისა, ერის-თავთა, სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა და ძლიერთა და ჴელმწიფეთა და ყოველთა მთავართა სოფლებისათა“ I, დან. 3,2.

მარზიკ-ი მებრძოლი, მეომარი, რაზმელი: „მოვიდეს მარზიკნი და მოაოჴრეს სიტყო“ ვ. ცხ. 397v.

მართ იხ. ალმართ, გამომართ, გა(ნ)მართ, გა(ნ)მართება, განმართვა, განმმართებელი, განმმართველი, გაღმა(რთ), დამართ, დამართებით, დამომართ, დაღმართ, მართება, მართვა, მიღმართ, მომართ, უკუმართ, ჭუედამართ, შემართ, შელმართ, შთამართ, შთამომართ, შთამოღმართი, წაღმართ.

მართალ-ი «წრფელი», «ამენ», სწორი, ნამდვილი: „გულნი მათნი არავე მართალ იყუნეს მისა მიმართ“ Ш,—„გულნი მათნი არა წრფელ იყუნეს მისა მიმართ“ Ч, ფს. 77,37; „მართლიად მართალსა გეტყჳ შენ“ C,—„ამენ, ამენ გეტყჳ შენ“ DE ი. 3,3: „იყუნეს მართალ საქმენი იოსიაჲსნი წინაშე უფლისა თჳსისა“ O,I ეზრა 1, 23; „სიმართლემან კაცთა მართალთამან იჴსნეს იგინი“ O, ოგ. სოლ. 11,6; „ყოველსავე მართალსა გირდაჰგულარძნით“ O, მიქ. 2,3; „ეგე მართალ-სთჳს“ ი. 4,18; „ულმრთოჲ ჰმძლავრობს მართალსა“ O, ჰაბ. 1,4; „მართალი და თჳალუსუაი მსაჯული“ ვ. ცხ. 90r; „სამშჭუალნი მართალ ყუენით და შეასხენით მაკას“ Sin.—11,205v. იხ. არა-მართლ, განმამართლებელი, განმართლება, მართლ, მართლება, მართლიად, მართლად, მართლობა, სამართალი, სიმართლე, უმართლჲსი, უსამართლო.

მართება/მართვა მიმართვა, წარმართვა; შეშნობა: „რაჲთა კეთილად ჰმართებდეს საქმეთ-მპყრობელი... ნავსა“ ვ. ცხ. 70v; „შენ გმართებს უფლება ჩემი“ ქ. ცხ. 31,18. „მზირთა მათ შეიმართეს“ Mi,—„მზირი... მიიმართეს დავსა ზედა“ G, მსჯ. 20,37. „ვითარ ჯერ-არს მართებაჲ ნაცისაჲ დღისი მზისა მიერ“ H—2251,

277v. იხ. აღმართება/მმართება, განმართება, განმმართეელი, მიმართება/მიმართება, მომართება/მომართება, შემართება, წარმართება, წარმომართება.

მართებელ-ი იხ. მართება; ნავის-მართებელი.

მართებულ-ი «პოხილი», მსუქანი: „ცეროთა მართებულთა მიმიცვეს შე" Ш,—„ცეროთა პოხილთა მიმიცვეს შე" Ч, ფხ. 21,10; „მორენი (მრწველნი O) მისნი, ვითარცა ზუარაკნი მართებულნი შენ შინა" I, ეფრემ. 40 21; „შე-მცა-წირულ ფართ .. ვითარცა ბეერეულნი ქრაცთა მართებულთანი" O, დან. 8,10. იხ. მართება.

მართლ «პირისპირ», პირდაპირ, სწორად, ნამდვილად: „ერი იგი დგა მართლ (პირისპირ C) იერიქონსა" Mi, ისუ ნ. 8,10; „იტყოდა მართლ" ქრ. 7,25; „იღდგ ღერჭთა შენთა ზედა მართლ" ხაქ. მოც. 14,10; „თუალნი შენნი მართლ ხედვიდენ" O, იგ. სოლ. 4,25; „მჯდობით და მართლ ვიღოდა" O, მთლ. 2,6; „ვერ ჰხედოდით მართლ მეუსეულად" O, მიქ. 2,2. იხ. მართალი; შდრ. არა-მართლ.

მართლად იხ. მართლიად.

მართლგანმზრახველ-ი სწორად განმსჯელი, ბრძენი: „იყავ მართლგანმზრახველ" მთ. 5,25. იხ. განმზრახველი.

მართლება: „ჴკუეთე ქალთა შორის თუ ენმე სცის სხჳსა მონასა, დაღაცათუ ემართლებინ რასმე..." მ. ხჴ. 20,22. იხ. მართალი.

მართლიად, მართლად «ამენა», ნამდვილად, სწორად, სამართლიანად: „მართლიად მართალსა ეტყუე თქუენ" C,—„ამენ, ამენ გეტყჳ თქუენ" DE, ი. 1,51; „მართლიად ჰსაჯე" ლ. 7,43; „მართლიად მოკლაცეს ბორიტსა ქეთილისა წილ" ფსტ. 142,9 იხ. მართალი.

მართლმადიდებელ-ი ორთოდოქსი: „სადაცა გესმას, ვითარმედ არიან მართლმადიდებელნი, მუნ წარვედ" მ. ცხ. 23г. იხ. მადიდებელი.

მართლმადიდებელობა ორთოდოქსობა.

მართლმსაჯულ-ი მართალი: „მართლმსაჯულ ხარ, უფალო!" მ. ცხ. 414г. იხ. მსაჯელი.

მართლმსაჯულება, მართლმსაჯულობა სწორად გასამართლება: „მართლმსაჯულობისათჳს ღმრთისა" თავი იაკ. ეპ. 6; „ვითარცა ცეცხლი და თივაჲ ერთგან ვერ იყოფებიან, ეგრეთვე მართლმსაჯულებაჲ და მოწყალებაჲ ერთსა სულსა თანა ვერ იყოფებიან" A—35,163г. იხ. მსაჯულება/მსაჯულობა.

მართლობა თაჳის მართლება: „ანუ რასა ვიტყოდით, ანუ რასა ვმართლობდეთ" O, დან. 14,10. იხ. მართალი.

მართლსარწმუნოება მართლმადიდებლობა: „რომელნი მართლსარწმუნოებისათჳს განიდევნეს და მიეცნეს საპყრობილეთა და ეუსორია ყენეს" ნრხ. 75,10. იხ. სარწმუნოება.

მართლუკუნ «უკუნ», «კუალად», უკან: „წარვედ მართლუკუნ ჩემგან" DE,—„უკუნ იქც ჩემგან" C, მრ. 8,33; „იორდანე უკუნიქცა მართლუკუნ (კუალად Ш)" Ч, ფხ. 113,3; „მართლუკუნ იქცენ და სირცხჳლეულ იქმნენ, რომელნი ზრახვიდეს ჩემთჳს ძჳრსა" ფხ. 34,4. იხ. უკუნ.

მართლქუე «დამართ»: „მოიხილონ ცად მიმართ და ზედა ქუეყანად დამართლქუე" G,—„ღრიბილნენ თუალნი ზეცად და ქუეყანად დამართ" O, ეს. 5,30. იხ. ქუე.

მართუე ნაშობი, შვილი, ბარტყი, «ყრმა», «ჴბო»: „მართუენი მათნი (ქარისა და დათჳსა) აღრეელად იქცეოდიან" O,—„თანად იყუნენ ყრმანი მათნი" pb., ეს. 11,7; „განჰხარდენ მართუენი მათნი თჳნიერ შიშისა" M,—„გამოზარდენ თუ ჴბონი მათნი გარე შიშისა" pb., იობ 39,3; „ჴთამმან (მჭრინველმან DE) შეიკრიბნის მართუენი" მთ. 23,37; „შეჰპოვე იგი მართუეთა ორბისათა" O, იგ. სოლ. 30,17; „მართუეთა მათ დაჰკრტნიან ძეულნი ფრთენი" ფიზ. XI,12; „და-თუ-უტუენეს კლდჱსნი თჳსნი უნდილად, მართუეთა ვერ გამოისხამს" მ. ცხ. 197v. იხ. მართუეკა.

მართუეკა: „ჴთმისა მართუეკაჲ გაუხარდის შესაწირავად წმიდასა თჳედორეს" Q—210,159. იხ. მართუე.

მართჳს-მოყუარე შვილის მოყვარე: „ჭეშმა მართჳს-მოყუარე არს" ფიზ. VII, 7. იხ. მოყუარე.

მარიალ-ი წლის მე-10 თვე ძველად ჩვენში, ებლანდელი იენისი: „აღსრულა წმიდაჲ იგი ფილეტიმონ ათხუთმეტსა მარტისა თჳსასა, რომელ არს მარიალი, დღესა შაბათსა" ფსტ. 100,20; „მეხუთესა მარიალისა თჳსასა მოუწოდა მათ ბჭემან მან" H—241,475.

მარიამელთ-ი მარიამიანნი: „მოსრულ იყუნეს მარიამელთა" C, ი. 11,45.

მარილ-ი: „თჳენ ხართ მარილ ქუეყანისა" მთ. 5,13; „მარილი წყლისაგან არს" მ. ცხ. 46г; „ვითარცა მარილნი დაიფქენენ" მ. ცხ. 283г. იხ. დამარილება, მარილეანი/მარილიანი/მარილო(ჳ)ანი, მარილოვნება, მარილოვნიანი, შემარილება.

მარილეანი, მარილიან-ი, მარილოვან-ი, მარილოან-ი მლაშე: „მსგავს არის იგი ქუეყანასა სოდომისა და გომორისასა, რომელი-იგი მარილეან არს და არცა ნაყოფსა მოიღებს და არცა მდელოსა" მ. ცხ. 274v; „მარილეან არს ქუეყანაჲ ჩუენი" მ. ცხ. 301v; „უკუეთუ უმგბარი იყოს ანუ უმარილოჲ ანუ მარილეანი... მზარეულნი დაიუბნის" ი.ე. 37,13; „დაშთის ზღუაჲ იგი მარილოვან (var. მარილეან)" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 49 ბ; „დაეშენოს იგი ბიცჳანსა ქუეყანასა მარილოვანსა" O,—„დაეშენოს აღდაპს ქუეყანასა... ქუეყანასა შინა მარილიანსა" pb., იერემ. 17,6; „შეითქენეს ღელესა მას მარილოანსა" O, დან. 14,3.

მარილოვან-ი: „მარილოვანიყო იგი, რამეთუ მარტოჲ ესუა იგი დედასა მისსა" გრ. ნოს.-კაც. აგუმ. 208,27; „შეამკენინით მარილოვანნი იგი ტაბლანი თქუენნი ჴსენებითა მით თქუმულთაჲთა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 130,21; „იყო (წყალი) მარილოვან ფრიად" H—241,283. „რაჲსა უკუე უმეტესსა და უფროჲს ამისსა იქმან, რომელნი-იგი სჳენან მარილოვნად და წერენ მიწასა ზედა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 130,9. იხ. მარილი.

მარილოვნება მარილიანობა: „დაწურის და დაატკბის მარილოვნებისაგან მისისა და ს-მწარისაგან გამოსა-

დინელ[ან] მან- ბ. კეს.-ებს. დღ. 61,16. იხ. მარილოვანი.

მარილოვნიან-ი მარილიან-ი: «ესეთნი წყალსა მარილოვნიანსა ზღვისანი» მარკ. 249v. იხ. მარილოვანი.

მარილყრილ-ი მარილ-დაყრილი: «მეკვანძეებად დაიდვინა მარილყრილისა მის ღირს-ყოფისა» A—82,731. იხ. ყრილი.

მარკიანელ-ი მარკიანეს მიმდევარი: ერთ. D, კ. იერ. ალდ. 328.

მარმალ-ი მარმარილო: «განისვენებდეთ ტაძარსა შინა... მარმალითა დასხმულთა» A—82,234.

მარმარილო, მარმარინო marmor: «დღეს ტაძრისა მარმარილოსანი ეკლესია» C, ი. 2,6; «წყვნა მისნი მარმარინოსანი» O, ეზეკ. 5,15; «შეეპარე იყო მენ ნაკუთი მარმარილოსა სეტრისაგ» მ. ცხ. 247v; «გიდგან ტაძარნი მარმარილოსანნი და გლახაკსა არა აქუს სართელი, რომელსა ქეშე შეიდეს» მ. სწ. 65,26; «ჰპრქუა ერთ-თა მათ მომსმელთა მარმარილოსათ» H—341,149. ზედრ. მარმალი.

მარმარინოფენილ-ი მარმარილოთი დაფენილი: «ფოლაცნი ეს მარმარინოფენილნი» ფლქტ. 133,28. იხ. ფენა.

მარტ-ი წლის მესამე თვე: «(ᲔᲛ) მოკუეთეს მარტსა ოცდაცხრასა, ღამესა პარასკეესსა» კ. ცხ. 120,6.

მარტივ-ი უბრალო: «ცა ფინიკსა გული ერთი... ერთი არს გული მისი და მარტივი» მ. ცხ. 403r.

მარტივად ადვილად: «შეეწყნაროთ თარგმანებაჲ მისი მარტივად შეუგონებითა ზრახვასა წიგნისასა» ბ. კეს.-ებს. დღ. 33,6. იხ. განმარტება, განმმარტებელი, სიმარტივე.

მარტივობა, მარტიობა «განმარტებული», უმანკოება, გულუბრყვილობა: «მარტიობითა (განმარტებულ[ი]თა) გულისჴმა გუშინ-დენ ღმრთისა» კოლ. 3,22; «ღმერთ თე სიყუარულია, გინა თე მარტივობითა მოიყუანნე აქა პირნი ჰპეტეანი» ლიმ. 89,27.

მარტო «მხოლოდ», განცალკევებული, მარტოხელი: «ჴელთა მარტოჲ ღმერთი» C,—«გარნა მხოლოსა ღმერთისა» DE, მრ. 10,16; «მარტოჲ იპოვა მენ» მთ. 14. 23; «წ-პრქუა მეტეჳ მოაუ კერპი მარტომან» ი. 6,15; «რაჲ ნეუ მარტო არს და ქუეყა» ფლქტ. 148,1; «მარტოჲ ცხორებასა ჩუენ არს» ფს. XXXIII, 7; «ერი მარტოჲ დაემკუდრას» G, რიცხ. 23,9.

მარტოდ «თუსგან», ცალკე, მხოლოდ: «გარე-იყვანა იგი ერისა მისგან მარტოდ» C,—«განყუანა იგი ერისა მისგან თჳსგან» DE, მრ. 7,33; «დაიდგინე იგი მარტოდ» G,—«დაიჭირნე იგი თჳსგან» M, მხკ. 7,3; «ჳერიტსა მარტოდ ხელგან ღუეყრის» ფს. XXXII,10. იხ. გი(ნ)მარტო(ვ)ებს, მარტო(ც)ხა.

მარტოდ-მყოფ-ი მონაზონი, ბერი: «და პოეს მარტოდ-მყოფი ერთი» ატ. 102,3; «იხილა რაჲ ძმამან მან მარტოდ-მყოფი იგი და დაუჯერებელი, განუკვირდაცა» მ. ცხ. 250v; «სწავლაჲ წიგნისა ეფრემისი მონაზონთა შიმართ და მარტოდ-მყოფთა» მ. სწ. 188,2. იხ. მყოფი.

მარტოდ-შობილ-ი მხოლოდ-შობილი: «შობილი უკჳეყლად თესლისაგან დაეითისა. დედაკაცისაგან მარტოდ-შობილისა» ჭ.ცხ. 116,14. იხ. შობა.

მარტო(ვ)ება განცალკევება, განმხოლოება: «უმჯობჱს შენდა... ვიდრე დამკჳდრებაჲ შენი მარტოებით» არსტ. 69,7; «ვერ შემძლებელ არს მარტოებით დაყუდებად» მ. ცხ. 77r; «ველოდე მას, რაჲთა ვეზრახო მარტოებით» მ. ცხ. 215v. იხ. მარტო.

მარტორქა manoceros, unicornus: «ანუ ინებოსმეა მარტორქამან მონებად შენდა» M, იობ 39,9; «(მიჭესენ) რქათაგან მარტორქისათა» ფს. 21,22 იხ. რქა.

მარტოქმნულ-ი განცალკევებული: «ხოლო ჰეშმარიტი ჭურიჲ და მარტოქმნული ესაჲს უფალსა» I ტიმ. 5,5. იხ. ქმნული.

მარტჯლ-ი, მარტჯრ-ი მოწამე: «თანა-შეერაცხა მარტჯლთა» ბ. კეს.-40-თჯს 121,21; «განეწესე მარტჯრთა თანა» ფლქტ. 150,29; «მარტჯლთა ჴსენებითა ვინ-მე განძლეს მარტჯლთა მოჯუარე?» ბ. კეს.40-თჯს 115,4. იხ. მარტჯლობა/მარტჯრობა/მარტჯრება, სამარტჯლე.

მარტჯლია, მარტჯრია სულიწმიდის მოფენის დღე: «ღმე ჲგი მარტჯრიისაჲ ყოფად იერუსალჱმს» ხაქ. მოც. 20,16; «დაავადგრე ეფესოს შინა ვიდრე მარტჯრიადმე» I კორ. 16,8; «ლ-ცვანი წმიდისა მარტჯლიისანი» ი-ე. 30,7.

მარტჯლობა, მარტჯრობა, მარტჯრება მოწამეობა; წამება: «მოიღოს მარტჯრობისაცა იგი გჳრგჳნი» მრთ. S, კ. იერ.- ალდგ. 108,6; «არად შეეგრაცხოს მარტჯრებაჲ შენი» ფლმ. 293v; «მიიღო ნაწილი იგი მარტჯლობისაჲ» ატმ. 10,5; «რაჲთა ღირს იქმნენ მადლსა მარტჯლობისასა ქრისტესთჳს» მაქ. 18,12. იხ. მარტჯლი.

მარლუ წამხდენელი, დამარღვეეელი: «შენ ჲგი ხარა, მარღჳ ისრაჱლისაჲ, რომელი გარდააქცევ ისრაჱლსა?» O, III, მფ. 18,17. იხ. რღვევა.

მარჩბივ-ი «მრჩობლი», «ბორჯღლედი», ტყუბი: «ჰრქუა თომა, რომელსა ერქუა მარჩბივე» ი. 11,16; «შეუპყრნეს მჯრჩბივნი მისნი» G,—«მრჩობლთა მისთა შებმა უყოს» M, pb., II მჯ. 25,11; «მეფე გაისაჲ დამოჰკიდა ძელსა ზედა მარჩბივსა» G,—«მეფე გაისა დამოჰკიდეს ძელსა ბორჯღლედსა» M, იხუ ნ. 8,29; «იყენეს მარჩბივნი მუცელსა მისსა» O, დაბ. 38,27.

მარცუალ-ი მარცვალი, ცალი, «კუფხალი»: «მსგაეს არს... მარცუალსა მდოგჳსასა» მთ. 13,31; «ვითარცაჲ იპოეს მარცუალი ტევანსა შინა» I, ეს. 65,8; «შიშეული მარცუალი... იფქლისაჲ» I. კორ. 15,37; «არცალა მარცუალი ვენაჳსა შენსა აღკრიბოთ» pb.,—«არცა კუფხალნი ვენაჳსა შენისანი შეჰკრიბნე» G, ლევიტ. 19,10.

მარცხენე, მარცხენა: «ნუ აგრძნობს მარცხენე შენი» მთ. 6,3; «მარცხენე მისი თაესა ჩემსა ჴუეშე» O, ჰებ 2,6; «დაიდგა ბარზიმი იგი ჴელსა მარცხენასა» ხაკითხ. წიგ. II, 72,8. იხ. მარცხენით, მარცხენითი/მარცხენეთი, მარცხენით კერძო, მარცხენით კერძოჲ, მარცხლ/მარცხნ, მარცხლ კერძო.

მარცხენედ კერძო (ზზ.) მარცხნით მყოფი, მარცხენა მხარისა: «მოიყვანნა იოსებ ძენი თჳსნი: ეფრემ მარჯუენით

მარცხენედ კერძო ისრაჱლისა" O, დაბ. 48,18. იხ. მარცხენით, მარცხენითი/მარცხენჱთი.

მარცხენით (ზზ.) მარცხნით, მარცხნივ: „ნუ მიაჰქცევ ნეცა მარჯუენით, ნუცა მარცხენით" O, იგ. სოლ. 4,26; „დაადგინნის ცხოვარნი მარჯუენით მისა და თიკანნი—მარცხენით" მთ. 25,33; „დაუტეეთ იგი მარცხენით" საქ. მოც. 21,3. იხ. მარცხენე.

მარცხენით-ი, მარცხენჱთ-ი «მარცხენით კერძოჲ», მარცხნით მყოფი: „ჰრქუას მარცხენითთა მათ" DE,—„ჰრქუას მარცხენით კერძოთაცა მათ" C, მთ. 25,41; „მარჯუენითნი ადგილნი ვიდრემდეცა ვჱნდ, მარცხენითნი ნუმცა ჰგიან" განს. ი. 201,11; „წინაჲთვე ამისა დააყენა მარცხენჱთი იგი დიაკონი" საკითხ. წიგ. II, 120,1. იხ. მარცხენე.

მარცხენით კერძო (ზზ.) მარცხნით, მარცხნისაკენ, მარცხენა მხარეს: „ეპყრა ეპიფანე... ერთსა მარცხენით კერძო" საკითხ. წიგნ. II, 128,16. იხ. კერძო.

მარცხენითკერძო-ჲ მარცხენა მხარისა; «მარცხენითი», «მარცხენჱთი»: „ჰრქუას მარცხენით კერძოთაცა მათ" C,—„ჰრქუას მარცხენითთა მათ" DE, მთ. 25,41. იხ. კერძო.

მარცხლ, მარცხნ (ზზ.) მარცხნით: „ეიდოდით მას შინა, გინა მარჯულ (მარჯუნ I), გინა მარცხლ (მარცხნ I)" O, ეს. 30,21; „უფროჲს მარჯუნ და მარცხნ განჰმარტე იგი" I, ეს. 54,3; „გამოეცხადნეს მისე და ელია, მდგომარენი მარჯულ და მარცხლ" იკ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და ბაკ. 63,3. იხ. მარცხენე.

მარცხლ კერძო «მარცხენით კერძო»: „მარცხლ კერძო მიაჰცეით" ანდ.-ანატ. 283,27; „წარმოჰკლის მიწასა ეასუილისსა მარცხენით კერძო (მარცხლ კერძოჲ M)"G, იხუ 5. 19,28. იხ. კერძო.

მარცხუენელ-ი შემარცხუენელი: „და ესე (ქებაჲ ქალთაჲ) განმაკიჭებელ და მარცხუენელ არს ქალისა" ჱ. სწ. 88,12. იხ. რცხუენა.

მარწუხ-ი «მოსაკლუნი», მაშა: „დაბურან... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი" G,—„შებეროს... ორნი სანთელნი მისნი და მოსაკლუნი მისი და განსაყოფი მისი" pb.. რიცხ. 4,9; „ნაკუერცხალი, რომელი მარწუხითა მოიღო საკურთხეველისაგან" I, ეს. 6,6; „მოიღეს წვალი იგი მარწუხითა შეპყრობილი" x* 252r.

მარხვა შენახვა, დაცვა, მარხულობა; დაფლვა: „იმარხეს მას დღესა შინა" GM. მხკ. 20,26; „იმარხეთ მარხვაჲ" O. III, მფ. 21,9; „იმარხვიდეს" C,—„იყუნეს... მარხვასა შინა" DE, მრ. 2,18; „რომელი იმარხვიდეს მცნებათა, დაიცევს სული თჳსი" O, იგ. სოლ. 10,19; „წიგნი იგი მისცა მარხვად" O. იერემ. 30,20; „აჰა ჰმარხავს მამაჲ ჩუენი" x 268v.

მარხვა მარხვა, მარხულობა; „მარხვითა... ჰმსახურებდა" C, ლ.2,37; „წმიდა ყოვთ მარხვაჲ" O, იოე. 1,14; „დაეკსნათ დღეს მარხვაჲ" ჱ. ცხ 267v; „მარხვასაცა და ჭამასა გუამი შენი ერთევე ჯელ არს" ჱ. ცხ. 87v; „ჩუეულებაჲ იგი მარხვისაჲ აჰუნდა" მრთ. A, ანტ. დ.82v; იხ. დამარხვა(-ული), დამმარხველი, დასამარხველი(-ლად), მარხვება, მარხვეება, მარხველი, მარხული, მარხულად, მმარხველი, ნამარხევი, სამარხავი, შთამარხვა.

მარხვება, მარხვევა შენახვინება, მარხვინება: „ნუუკუე კელ-ეწიფების ძეთა სიძისათა... რაჲთა ამარხვებდეს მათ" ლ. 5,34; „მერმე ამარხვია მათ ხუცესთან ორ-ორით" ჱ. ცხ. 163v. იხ. მარხვა.

მარხვეულ-ი უკმელი: „დაიმჭირნა იგინი მემაკობასა შინა დღე ყოველ მარხვეულნი" ჱ. ცხ. 267v. იხ. მარხვება.

მარხულ-ი უკმელი: „დადგრომილ იყუნეს მარხულნი" ჯარ. 601. იხ. მარხვა.

მარხულად შენახულად: „არიან ნემტნი ძუალთა ჩუენთანი მარხულად დგილსა ერთსა, რომელი მოგუსწაო" ნმნტ. 143,3. იხ. მარხვა(-ული).

მარჯუე «შესაძლებელი», მარჯვე, კარგი, შესაფერისი, მოხერხებული, «განმარჯუებული», ყოჩაღი: „მარჯუე თე არს" C,—„ეკუეთე შესაძლებელ არს" მთ. 20,30; „რომელი-იგი იყო მჭერად მარჯუე შჯულსა მას მოსესსა" I ეზრა 8,3; „მარჯუე და წეს იყო საკურველი იგი" ოკრ.-მარხ. და ითნ. 101,24; „სიტყუანი შენნი კეთილ არიან და მარჯუე" O. II, მფ. 15,3; „იყო დღე მარჯუჲ" მრ. 6,21; „არცა ერთი რაჲმე მიზეზი მარჯუედ და მძლედ აჰუნდეს ცხოერებისაჲ" ფლკტ. 134,12; „ვითარცა ჭამსა მარჯუესა მისცა იგი" DE,—„ვითარცა განმარჯუებულად მისცა იგი" C, მრ. 14,11; „ეძიებდა ჭამსა მარჯუესა" DE, — „ეძიებდა განმარჯუებულსა ჭამსა" C, მთ. 26,16; „მისცა ღმერთმან კაცი ორითაჱ მარჯუჱ" ი.-ე. 52,13.

მარჯუედ მხნედ, მამაცად; კარგად: „მოირთხა მშჯღდსა მარჯუედ" M, II 57ბ. 18,33; „გემრახსა იხილავენ (ღჳნისასა), და უკეთუ მარჯუედ არნ, არარაჲ ბრძანისა" ი.-ე. 37,4. იხ. განმარჯუებული, განმარჯუება, მარჯუება, მიმარჯუება, მარჯუენე, სიმარჯუე, უმარჯუე.

მარჯუება მოხერხება: „ძინდა მისლვაჲ მენ და ეერ ვიმარჯუე" Sin.—11,141r. იხ. მარჯუე.

მარჯუენე, მარჯუენა მარჯვენა: „რომელსა ჯელი მისი მარჯუენჱ განჯმელ ედგა" DE,—„რომელსა ჯელი მარჯუენაჲ განჯმელ ედგა" ლ. 6,6; „მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა" Ш, ფს. 25,10; „გიპყარ ჯელი მარჯუენე შენი" I, ეს. 42,6; „მარჯუენემან შენმან შემიწყნაროს მე" ოკრ.-მარხ. და ითნ. 104,14. იხ. მარჯუენით, მარჯუენითი, მარჯულ/მარჯუნ.

მარჯუენე მარჯვე, ყოჩაღი: „კაცი ორითაჱ ჯელითა მარჯუენე" M,—„მამაკაცი მრჩობლ მარჯუენე" G. მხკ. 9,15.

მარჯუენით «მარჯულ», მარჯვნით, მარჯვნისაკენ: „დაჯედ მარჯუენით ჩემსა" მთ. 22,44; „დადგა მარჯუენით ჩემსა" ი. მოც. 38,10; „ნუ მიაჰქცევ ნეცა მარჯუენით, ნუცა მარცხენით" O, იგ. სოლ. 4,26; „მარჯუენით... და მარცხენით შენსა" DE,—„მარჯულ შენსა და მარცხლ" C, მრ. 10,37. იხ. მარჯუენე.

მარჯუენით-ი მარჯვენით მყოფი: „მარჯუენითნი ადგილნი ვიდრემდეცა ვჱნდ, მარცხენითნი ნუმცა ჰგიან" განს. ი. 201,10. იხ. მარჯუენით.

მარჯულ, მარჯულ მარჯვნით, «მარჯუენით»: „მარჯულ შენსა და მარცხლ" C,—„მარჯუენით... და მარცხენით შენსა" DE, მრ. 10,37; „ნუ დაისუამ მას მარ-

* x ყველგან ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ჯენი შენსა" O. ზირ. 12,12; „ვიდოდით მას შინა მარჯენი (მარჯუე—var.), გინა მარცხენი (მარცხე var.)" O, ეს. 30.21; „ეშურნეს მარჯენი და მარცხე განვჰარტე იგი" I, ეს. 54.3.

მარჯვენ კერძო «მარჯვენით კერძო»: „სდეოდა მარჯენ კერძო ნაცსა მაცის სათრომელი ცეც" C.—„სდეით ხადე ეცე მარჯენით კერძო ნაცსა მის" DE, ი. 21,6. იხ. მარჯვენე.

მასესხებელ-ი გამსესხებელი: „მასესხებელი და მოსესხე ტრიუერას შეიხსნეს" O. ფგ. ხოლ. 20,13. იხ. სესხი.

მასკლავ-ი, მასკულავ-ი იხ. ვარსკულავი.

მასკნე ვაზის ძაფი (საბა): „ნე აღმოაცენებენ... მასკნე იგი მაუნებელ" მხკ. 48,17; „ვამოასახ... მასკნესა ვენაკისასა ღრეც იგი ვირისაჲ" იქ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 30.11.

მასმაროთ-ი «მარმარუთი», ჭურჭელი: „წარიღეს... სატეცანი და მასმაროთნი და სანთრეულნი" I,—„წარიღეს... სატეცანი და მარმარეთნები და სანთეული" O, ეზრა. 52,19.

მასმენელ-ი ცეცხლის მთქმელი, მაცთური, დამბეზღებელი: „აღდგა მასმენელი—ეშმაკი—ისრაელსა ზედა" M. I 57ბ. 21,1; „ცოლნი მათნი ეგრეთვე ღირსმცა არიან, ნუ მასმენელ, ფრთხილ, მორწმენე ყოველსა შინა" I ტიმ. 3,11. იხ. სმენა.

მასპინძელ-ი სტუმრის მიმღები: „რომელნი-იგი მასპინძელ ეწინეს მას" ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,83. იხ. მასპინძლობა.

მასპინძლობა გამასპინძლება: „რაოდენგზისცა მიეიდის და ეგებისპინძლის სახლსა შინა თჳსა" მ. ცხ. 130г. იხ. მასპინძელი.

მასრულ-ი შესაწირავი ან ძღვენი კერპთ-თაყვანისმცემელთა: „არა იყოს მასრული ასულთაგან ისრაელისაჲ" G. II, შჯ. 23,17.

მასწავლელ-ი მასწავლებელი, დამრიგებელი, «მოძღვარი»: „ვაცი... მრავალთა მასწავლელ და თავისა თჳსა ცუდ არს იგი" O, ზირ. 37,22; „არა მესმოდა ქმაჲ მასწავლელისა ჩემისაჲ და მოძღერებისა ჩემისა" O, ფგ. ხოლ. 5,13; „ღრეღლეისა მასწავლელ" A,—„ღრეღლეისა მოძღვარ" B, ხბსტ. 181,17; „უფროს ყოველთა მასწავლელთა ჩემთაჲსა გულისჴმა-ვყავ" ფხ. 115,99; „ცერ შეიტკბარნეს ცსწავლულნი მასწავლელნი თჳსნი" O, ფგ. ხოლ. 15,12. იხ. სწავლა.

მასწრაფებელ-ი მიმზიდველი, შემაწუხებელი: „ცხენებენ არს მასწრაფებელი იგი" I, ეს. 14,4. იხ. სწრაფება.

მასხურებელ-ი მსხურებელი: „მასხურებელმან შჳდსა... განარჩჱს სამისელ" G, რიცხ. 19,21.

მატაკარან-ი ზედმეტმეტყველი, მნე, მტარავალთ-უფროსი: „ჩიტსა ცოლ ეკუთვნის ბეტეფრეს საჭურისსა მატაკარანსა" O, დან. 37,26; „წარჩინებულნი ნაბუზარდან მატაკარანთან ბაბილონელ" I, ეერემ. 39,9; „(იეჰუტა-და) იოსეფ ცოლისაგან მატაკარანისა ფარაოჲსისაჲ" ფხ. XX,51.

მატანია თაყვანისცემა, მუხლის მოყრა: „მოვედ და აღითქუნეთ მატანიით" ლიმ. 50,3.

მატება «ვარდარება», მეტობა: „რაოდენთა სასუიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური" DE,—„რაოდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური" C, ლ. 15,17; „მატდეს სიმართლე თქუენი" მთ. 5,20; „რომელმან ფრად მოიღო, არა ემატა" II კორ. 8,15; „რაჲდენ ჟამ მკჳდრი იგი ყრმა არს, არარაჲთ ჰმატნ მინასა, უფალ ღაუ არს ყოელისა" გალ. 4,1; „ვარსკულავი ვარსკულავსა ჰმატნ დიდებითა" I, კორ. 15,41; „ეგრეცა ხჳდოდით, რაჲთა უფროჲს ჰმატებდეთ" I, თეს. 4,1. იხ. აღმატება, გამომატება. გარდამატება(-ული). გარდამმატებელი, მიმატება შემატება, წარმატება, წარსამატებელი.

მატიან-ი, მატიანე წიგნი, სჯელი, ისტორია, დავთარი: „უბრძანე ხილად მატიანთა საჴსენებელთასა" O, I ეზრა 2,21; „წერილ არს წიგნსა მატიანთასა მეფეთა ისრაჱლისათა" O, I ეზრა 1,23; „იხილე სახლსა მატიანთასა, სადა ძჳს წიგნები საჴსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა კჳროსისი" O, I ეზრა 6,21; „პოვა სახლსა მატიანეთასა საჴსენებელთა ბაბილონელთასა" O, II ეზრა 6,1; „წიგნნი იგი მატიანთანი განეხუმოდიან და საკმენი კაეთანი, დაფარულნი და ცხადნი, აღმოიკითხებოდიან" ბ. სწ. 122,8.

მატლ-ი «ჭია»: „უბრძანა ღმერთმან მატლსა (ჭიასა var.) განთიადისასა ხვალისაგან" G, იონა 4,7; „მატლი იგი მათი არა აღსრულების" მრ. 9,48; „ვითარცა მღილი სამოსელსა და მატლი ძელსა" იგ. სოლ. 25,20; „განუბანეთ იგი მატლისა მისგან შიწუანისა" შუშ. XIX,4; „ეგე ყოველი შესაქმელად მატლთა არს" ანდ.-ანატ. 205,17.

მატფობარ-ი მათბობელი: „ვითარცა... იგი (ქმნის) ქათამან მატფობარმან, რომელმან მოსცის ძალი განმაცხოველებელი მისგან დატფობილთა მათ" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 86,28; „ვითარცა ქათამი მატფობარი ისწრაფინ ბუდესა თჳსსა" A—36,143v. იხ. ტფობა.

მატყიერ-ი, მატყლიერ-ი მატყლიანი, ბანჯგვლიანი: „ვაცი მატყიერი" O, IV მფ. 1,8; „არს ძმაჲ ჩემი მატყიერ" იქ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 10,12; „დაწუას სამოსელი ანუ საგუასელი ანუ ფესკ, ანუ მატყლიერთა შინა ანუ სელიერთა" G, ლევიტ. 13,52; „არს ძმაჲ ჩემი მატყლიერ, ხოლო მე წყლტუაჲ ვარ" Alh.—11,266r. იხ. მატყლე; ფერკმატყიერი.

მატყლ-ი: „დადვის თოლი, ვითარცა მატყლი" ფხ. 147,6; „მოიგო მატყლი და სელი, და ქმნა საჴმარი ჴელითა თჳსითა" O, ფგ. ხოლ. 31,13; „ვითარცა მატყლი განეასპეტაკო" I, ეს. 1,18; „ვითარცა მატყლნი მღილთაგან შეიქმნენ" I. ეს. 51,8; „არა შეიმოსის მან მატყლისა სამოსელი, არამედ ჰმოსიენ სტეფანე (სელისა var.) სამოსელ" მრთ. C, იაკ. მოც. 94. იხ. მატყიერი.

მატყლიერ-ი იხ. მატყიერი.

მატყუებელ-ი საბაბი: „მოიკსენე, რამეთუ მე მატყუებელ გკმენ გჳრგჳნისა მის" ანდ.-ანატ. 222,18. იხ. ტყუება.

მაუდაბნოებელ-ი «რომელი მოაოკრებდა», ამომგდები: „მაუდაბნოებელი ქვეყანისა ჩუენისაჲ“ G,—„რომელი მოაოკრებდა ქუეყანასა ჩუენსა“ M, მსჯ. 10, 21. იხ. უდაბნოება.

მაუზნ-ი, მაუზენ-ი ძლიერი: „ღმერთი მაუზნი (მაუზენი O) ადგილსა თჳსსა ადიდ-ს“ I, დან. 11,38.

მაურვებელ-ი გულშემატკივარი, «მაქირვებელი»: „არავინ მაურვებელთაგანი იყო, არამედ დეკაპოლი იგი იყო“ მრთ. D, პეტრე და ელია 314; „იყუნენ თჳენდა მაურვებლებ“ G,—„იყუნენ იგინი თჳენდა მაჭირვებელ“ O, მსჯ. 2,2. იხ. ურვება.

მაუცარ-ი: „განუეშორნეთ მაუცართა და გრძნეულთაგან“ მ. სწ. 160,22. იხ. უცნება.

მაუწყებელ-ი შემატყობინებელი, მაცნე: „ნუ შჯობ მის მაუწყებელისათჳს და იჴსა“ I კორ. 10,28; „წარავლინნა აბესალომ მაუწყებელნი ყოველთა მათ მიმართ ნათესავთა ისრაჱლისათა“ O, II მფ. 15,10. იხ. უწყება.

მაფორ-ი სამოსელი, წამოსასხამი: „ვისი არს მაფორი ესი სადედოჲ, რომელი ჰკიდაჲს“ მ. ცხ. 162r.

მაფრთხობელ-ი შემაშინებელი: „არავინ იყოს მაფრთხობელ მათა“ I, იერემ. 30,10. იხ. ფრთხობა.

მაფუცებელ-ი დამფიცებელი: „იწყუს ეიეთმე მიმომაჲალთა მათ ჰურიათა, მაფუცებელთა, საბელის-დებად სახელსა უფლისა იესუჱსსა მათ ზედა“ საქ. მოც. 19,13. იხ. ფუცება.

მაქებელ-ი მაქებარი, მეფსალმუნე: „ქაცი გამოიცდების პირითა მაქებელისა თჳსისაჲთა“ O, იგ. სოლ. 27,21; „ყოველთა მაქებელთა მისთა შეურაცჴ-ყუეს იგი“ O, გოდ. იერემ. 1,8; „მომღუაროთ მე მაქებელი“ O, IV მფ. 3,15; „მაქებელთაგან და მნატრელთა უფროჲსღა ეუნებს და იზღეუის“ მ. ცხ. 80r. იხ. ქება.

მაქებლობა «გალობა»: „იმაქებლა დებორამან და ბარაკმან“ C,—„გალობდეს დებორა და ბარაკ“ M, მსჯ. 5,1. იხ. მაქებელი.

მაქმა ბადე: „მოიღო მაქმაჲ და დაიტო წყალსა“ O, IV მფ. 8,15.

მაქმნეველ-ი მკეთებელი: „არნ ძალი იგი მზრდელი გამყუანებელ და მაქმნეველ ყოველსა ბუნებასა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 171,22. იხ. ქმნევა.

მაქუსიერ-ი მჭონებელი: „შეეწიე... რომელი-ეგე ცოცხალ ხარ და მაქუსიერ ხარ“ მ. სწ. 174,24. იხ. მაქუსიერება.

მაქუსიერება მჭონებლობა, სიტკბოება: „პაელე... ღადებს და ტრუენებს მამისა ფრიად მაქუსიერებასა“ მრთ. C, ოქრ.-უძღ. შვილ. 517. იხ. მაქსიერი.

მალალ-ი «მაღლოვი», ძლიერ მაღალი, მაღლობი; ამპარტავანი, ამაყი: „ქაცთა შორის მაღალი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა“ DE,—„რომელი წინაშე ქაცთა მაღლოვ არს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა“ C. ლ. 10,15; „ძეო ღმრთისა მაღლისაო“ მრ. 5,7; „მონანი არიან ღმრთისა მაღლისანი“ საქ. მოც. 16,17; „წყალობითა მაღლისაჲთა იგი არა იძრას“ ფს. 20,8; „თჳალნი უფლისანი მაღალ არიან“ I, ეს 2,11; „დადგეს ადგილსა მაღალსა ლეკიტელნი იგი“ O, ნეემ. 9,4; „ალიჴუნეს ქალაქნი მათნი მაღალნი“ O, ნეემ. 0,26; „დიდებულ მაღალთა შინა“ მთ. 21,0; „აქმნეს მაღალნი ქუმეად ღმრთთა“ M, II ნშტ. 28,25; „რომელი დამკჳდრებულ არს მაღალთა შინა“ I, ეს. 33,5; „თჳალნი მაღალთანი დაიმდაბლნე“ O, II მფ. 22,28; „მაღლითა გულითა იტყუან“ I, ეს. 9,9; „ზემოჲთ მაღლით გარდამოვალს ცრუჳლი“ მ. ცხ. 100r; „რტონი მისნი მაღლად განეფინნეს“ თომა მოც. 13,24. იხ. ამაღლება/აღმაღლება, მაღლო(ვ)ი, მაღლება, მაღლოვანი, სიმაღლე, უმაღლესი.

მალალი გულითა დიდგულა: „არაწმიდა არს წინაშე უფლისა ყოველივე მაღალი გულითა“ O, იგ. სოლ. 10,5.

მაღლოვ-ი «მალალი»: „რომელი წინაშე ქაცთა მაღლოჲ არს, პილწ არს წინაშე ღმრთისა“ C,—„ქაცთა შორის მაღალი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა“ DE, ლ. 10,15. იხ. მალალი.

მაღლო(ვ)ა ამაღლება, განდიდება (თაყისა): „ნუ ჰმაღლო(ვ)ი“ O, მრომ. 11,20; „არღარა მაღლოჲდის მერმე ნათესავთა ზედა“ O, ეზეკ. 29,15; „სიყუარული არა მაღლოჲნ“ I კორ. 13,4; „დიდად მაღლო(ვ)დეს და იქმოდეს უშჯულოებასა“ I, ეზეკ. 16,50; „რომელი ღმერთი არს, არა მაღლოჲდა, და ჩუენ. მონანი ცოდეისანი, დიდად ეჰმაღლოჲთ“ მ. სწ. 70,7; „არღარა შესძინო მაღლოჲად მჯასა ზედა ჴმიდასა ჩემსა“ O, ხოფ. 3,11. იხ. მაღლოჲი.

მაღლოვან-ი მაღლობი: „ცეცხლი უდაბნოჲთ გამოჴდა და მაღლოვანნი დაწუა“ წგტყ. 96. იხ. მალალი.

მალნარ-ი ტყე, ხშირი ტყე, ტევრი, ფოთოლ და რტომრავალი ხე, ჭალა, «სერტყი»: „აღუედ მაღნარად“ G, იხუ 6. 17,15; „მოკაფნა მაღნარნი ივი“ O, IV მფ. 18,4; „ვითარცა ვაშლი შორის ხეთა მაღნარათა“ ჭება 2,3; „უკუეთუ იზაბოს ლიმნან მაღნარით ვამო“ O, ამოს 3,4; დაეცა მაღნარი იგი ჴშირად-ნერგი“ O, ზაქ. 11,2; „ოხრიედ მაღნარნი“ ოქრ.-გურიტ. 226,5; „უკუმეედა... ყოველსა ხესა მაღნარისასა“ M, II ნშტ. 28,4; „მოიჴსენონ... ხეთა ზედა მაღნართასა“ O,—„მოიჴსენნენ... სერტყთა მათთა ხესა შორის ვარჯოანსა“ pb., იერემ. 17,2; „ეითარცა სერტყი მაღნარისაჲ“ O, მიქ. 8,12; „მოვიდა... მთით...მაღნართაჲთ“ ამბ. 3,3. იხ. მალნაროვანი.

მალნაროვან-ი მალნარით დაფარული: „მთანი დიდ-დიდნი და მაღნაროვანნი იხილნი მრგულად და წყლტულ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ 91,23. იხ. მალნარი.

მაღჳძებელ-ი გამომაფხიზლებელი: „იყავ შენ... მოსწრაფედ მაღჳძებელ სულსა“ მ. სწ. 156,80. იხ. ღჳძება.

მაყენებელ-ი შემჩერებელი, შემფერხებელი: „არაჲნ იყო მაყენებელ მისა მოქცევად“ O, მიქ. 2,4. იხ. ყენება.

მაყუალ-ი მაყუალი; morus: „მაყუალთაჲან მოისთულიან ყურძენი“ ლ. 6,44; „ქრთილისა წილ (აღმომიცუნდების) მაყუალი“ O, ისა 31,40. იხ. მაყულოჲანი.

მაყუეღრებელ-ი მამხილებელი, ბრალის დამდები: „ყუეღრებანი მაყუეღრებელთა შენთანი დამეცნეს ჩემ

ზედა» პროვ. 13,8; არცა მაკონებელთა და მაყუედრებელთა სალხენელი ღმრთისაჲ კერ დაიმკჳდრონ» მ. სწ. 235,6. იხ. ყუედრება.

მაყლო(ვ)ან-ი morus: «მაყულოვანსა ზედა, ვითარცა ღვინო ეტყჳს მას» DE. პრ. 12,26; «ეჩუენა მას ანგელოზი უკუღმა აღსაჲთა მაყუღოანით გამო» O, ჯამოხლ. 3,2. იხ. მაყუალი.

მაშა იქნებ, მაინც, მაშინ, აბა: «უკეთუ არა, მაშა ვითარცა უკუნური თავსჰმადეთ მე» II კორ. 11,16; «უკუეთუ უწინაჲცა იდეს მათი მარტოდ განშორებას გულისსიტყუასა ჩუენსა ღმრთისაგან, მაშა მათ თანა ჭამაჲ და სუმაჲ რაჲთუნა შეიქმს ჩუენ შორის საუნებელსა?» მ. ცხ.222r. «კეთილი წმიდანი ანგელოზნი ამას წესსა ზედა არიან, მაშა რაჲ ძალ ჩუენი ცილობასა და განრისხებასა თანა ურთიერთას?» მ. სწ. 237,15; «მაშა რაჲ უღირს ქმართა, რაჲ ყოსა, უკეთუ დაჲგრეს ცოლ მისი მასუე ზედა ცოდჳასა?» H—822,29r.

მაშენებელ-ი, მაშენებელ-ი მშენებელი: «ლოდი, რომელ შეურაცხ-ყვეს მაშენებელთა» პრ. 12,10; «ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ, მაშენებელთა» საქ. მოც. 4,11; «გალატოზთა მათ მაშენებელთა აღაშენეს» O, 1 ეზრა 5,58; «ცუდად შეჰრისხვდ მაშენებელნი მისნი» ფს. 126,1; «იყო კელსა მისსა სახელი მაშენებელისაჲ და ღერწამი საზომელი» O. ეზეკ. 40,3. იხ. შენება/შენება.

მაშინ იმ ჟამს: «და მაშინ» პრ. 2,20; «მაშინ ეტყოდის მათ» ფს. 2,5; «უმჯობეს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ» O, ოსე 2,7.

მაშინვე აქრიდანვე: «მაშინვე სამემცა» მთ. 11,21; ფს. 118 32.

მაშინ-ღა მაშინ მხოლოდ: «მაშინ-ღა გამოჩნდა» მთ. 18,26; მთ. 8,15.

მაშინ-ღა-სადმე მაშასადამე: მხკ. 31,3. იხ. მაშინდელი.

მაშინდელ-ი იმ ჟამინდელი, იმ დროისა: «რომლისაგან მაშინდელი ესე სოფელი წყლით-რღუნითა წარწყმიდა» II პეტრე 3,6; «შეეწირაე იყუნეს ღმრთისა მაშინდელნი ჭირონი ჩუენი» მ. ცხ. 275r. იხ. მაშინ, მაშინდითგან.

მაშინდითგან იმიერიდან: «ქმნა ბორიტი მაშინდითგან და უშორესითგან მათით» O, ეკლ. 8,12. იხ. მაშინდელი.

მაშინებელ-ი «შემაშინებელი»: «არაჲინ იყოს მაშინებელი თქუენი» pb.—«არა იყოს შემაშინებელი თქუენი» G, ლევიტ. 26,6; «არაჲინ იყოს მაშინებელ» O, მიქ. 4,4. იხ. შიში.

მაშკ-ი «ზეღმოსასხმელი», ჩადრი, კარვის სახურავი ტყავისა: «აღიღონ მაშკები კარვისაჲ» G, რიცხ. 4,25; «იქმნა იგი მაშკსა ქუეშე მისსა» M.—«გარემოასხა მას ზედმოსასხმელი» G, მხკ. 4,16; «მოიღეს... მაშკები იგი ტყავებისა ცხოველთაჲსა ენდროგს-ფერი» გამოხლ. 39,34.

მაშრომებელ-ი: «იყავ შენ მარადის მაშრომებელ ჴორცთა შენთა» მ. სწ. 150,30. იხ. შრომება, შრომა.

მაშურალ-ი «დამაშურალი», დაღლილი, დაქანცული, გარჯილი; «მშრომელი»: «იესუ, მაშურალი გზისა სლვისა, დაჯდა წყაროსა მას ზედა» DE.—«იესუ, დამაშურალი გზისა მისგან, ჯდა წყაროსა მას თანა» C, ი. 4,6; «მოეგებით ჩემდა მაშურალნი ესე და განკაფულნი» ფსლტ. 148,33; «მშრომელთა და მაშურალთადა განეწესა» ი.-ე. 35,1; «მოიედა ესაე მაშურალი ეელით» O, დაბ 25,29; «რომელნი მაშურალ არიან უფლისა მიერ» პროვ. 16,12. იხ. შურომა, სიმაშურალე.

მაშურალ ყოფა «დაშურომა»: «შენ გშიოდა და მაშურალ იყავ» M.—«შენ გშიოდა და დაშურებოდე» G, II მჯ. 25,18.

მაშფალა გოდორი: «შთასუეს პაელე მაშფალასა და მით გარდაუტეეს იგი ზღუდესა» მ. სწ. 87,21; «გარდაჰკიდიან ლომსა მას მაშფალაჲ და შთადგიან მას შინა ოთხი კოკაჲ და ესრეთ იღებდა... წყალსა» ჯ 368r.

მაშფოთებელ-ი აღმძრელი, ამრევ-დამრევი: «ყოველთა მაშფოთებელ არნ» მ. სწ. 241,8. იხ. შფოთება.

მაჩუ chirogrillum, cuniculus: «მაჩუ, რამეთუ აღმოიცოხნის» M, ლევიტ. 11,6; «მაჩუ, ნათესაჲი უძლური, რომელთა იქმნიან კლდესა შინა ბუდენი თჳსნი» O, იგ. ხოლ. 30,26.

მაჩუენებელ-ი: «მრავალნი მოქენენი და მეგობარნი მაჩუენებელნი ჰმსახურებდეს მას» ბ. კეხ.-ეკუს. დღ. 65,20. იხ. ჩუენება.

მაჩუენებლობა: «ყოველი ბოროტი მაჩუენებლობით დაიწყების» მ. სწ. 9,15. იხ. მაჩუენებელი.

მაც იხ. დება.

მაცთუნებელ-ი შემაცდენელი: «თუალნი შენნი ახედჳდენ მაცთუნებელთა მათ შენთა» O, ეხ. 20,20; «სული მაცთუნებელი უდაბნოსა ზედა» I, იერემ. 4,11. იხ. ცთენება.

მაცთურ-ი შემაცდენელი, მატყუარა: «რამეთუ მან მაცთურმან თქუა» მთ. 27,63; «მაცთურით ჰხადი შენ წინამძღუართა ცხორებისათა» ანდ.-ანატ. 210,28; «მოუუარეთ მაცთურისა მის ქრისტჱსო» ფსლტ. 169,24; «არა ერჩდენ მაცთურთა» უწყ. II, პეტრ. 66,14; «რაჲ არს, რომელი-იგი მაცთურ გექმნების თქუენ?» ფოკა 341r. იხ. მაცთურება.

მაცთურება მოტყუება, შემცდენლობა: «ვცნათ... სული მაცთურებისაჲ» I ითჳ. 4,6; «უფალმან შეურია მათ სული მაცთურებისაჲ» I, ეს. 19,14. იხ. მაქთური.

მაცილობელ-ი მოცილე, მოწინააღმდეგე; მოპაექრე: «განვიპყრენ ჴელნი ჩემნი ერისა მიმართ ურჩისა და მაცილობელისა» პროვ. 10,21; «ყოველი სახლი ისრაჱლისაჲ მაცილობელი არს და გულფიცხელი» O, ეზეკ. 3,7; «მაცილობელნი დაეცნეს თაჳქედობითა» მ. სწ. 73,17; «რაჲ მიუგოთ მაცილობელთა მათ, რომელნი მეტყჳან ჩუენ?» გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 182,25. იხ. ცილობა.

მაცხოვარ-ი «მჴსნელი», მაცოცხლებელი: «იშუა თქუენდა მაცხოვარი» DE.—«იშუა თქუენდა დღეს მჴსნელი» C, ლ. 2,11; «არაჲინ იყოს მჴსნელ ჩემდა, არცა მაცხოვარ» ფს. 7,3; «მოკლა მაცხოვარი თჳსი» ფსლტ.

155,1; „რომელ არს შემოქმედი და განმაახლებელი და მაცხოვარი“ რიფს. 108,25. იხ. ცხო(ე)რება.

მაცხოვარება «ცხორება»: „იხილეს თუალთა ჩემთა მაცხოვარებაჲ შენი“ ლ. 2,30; „ეკუეთუ მსჯეფლისა მაცხოვარებისასა ძღუნად მისსა უფალსა... შესწირაეს“ G.—„ეკუეთუ შესაწირაეი ცხორებისაჲ იყოს მსჯეფლი იგი მისი ღმრთისა“ O, ლევიტ. 3,1; „საუნჯეთა შინა არს მაცხოვარებაჲ ჩუენი“ I, ეს. 33,6; „არარას სჭუასა ვეძიებ თჳნიერ მაცხოვარებისა შენისა“ ჱ. სწ. 75,32. იხ. მაცხოვარი.

მაცხოვნებელ-ი მაცოცხლებელი, სიცოცხლის მომცემი: „სიღრმენი წყალთანი მაცხოვნებელ არიან თევზთა“ ჱ. სწ. 138,31. იხ. ცხოვნება.

მაძლარ-ი გამაძღარი, დანაყრებული: „სული მაძღარი გულსა ემღერინ“ O, იგ. სოლ. 27,7; „მაძღარ ვართ ამით ცხოვრებითა“ ფსალტ. 145,26; „მაძღარ და საცე არიედ ჭამადითა“ ოქრ.-მარხ. და ითნა. 100,20. იხ. სიმაძღრე, ძღომა.

მაძღრივ «სიმაძღრედ», «ამოროხვით», მაძღრად: „პური ნაყოფისა ქუეყანისა შენისაჲ იყოს მაძღრივ და პოხილ“ I, ეს. 30,23; „შრომაჲ ეგე თქუენი არა მაძღრივ არს“ O, ეს. 55,2; „შჭამდეთ პერსა თქუენსა მაძღრივ“ pb., ლევიტ. 26,5; „ჭამდით ჴორცსა მაძღრივ“ O.—„ჭამეთ ცოლი სიმაძღრედ“ pb., ეზეკ. 39,19; „განძღეს მაძღრივ“ O.—„ამოროხვით განძღომილ იქმნეს“ pb., ოსე 13,6. იხ. მაძღარი.

მაძღრობა სისავსე, სიმაძღრე: „მოიწინეე... ჭამსა მაძღრობისასა“ O, ზირ. 16,25; „ნუცა სცდები მაძღრობითა მეცლისაჲთა“ იგ. სოლ. 24,15; „არა იქიან მაძღრობაჲ“ I, ეს. 56,11. იხ. მაძღარი.

მაწანებელ-ი მომსვენებელი: „მიეიდეს მაწანებელად ისრაელისა“ I, იერემ. 31,2. იხ. წანება.

მაწვა გულმოდგინება, სწრაფვა, ცდილობა: „ყოველისა კაცისა სიკეთესა ნუ განიცდი და შორის დედათა ნუ გმაწვან“ O, ზირ 42,12; „ყოველისათჳს კაცისა მიმართ ღმრთისა იმაწუნ ზრახვაჲ შენი“ O, ზირ. 37,15.

მაწოვნებელ-ი ძიძა, «რომელი აწოებს»: „ვაჲ... მაწოვნებელთა“ C,—„ვაჲ... რომელნი აწოებდენ“ DE, მთ. 24,19; „აღიჭუა და წარიტაცა იგი მაწოვნებელმან მისმან“ O, II მფ. 4,4. იხ. წოვება.

მაწუეველ-ი მაიძულებელი, გამომწვევი: „არცა მაწუეველი უცისი“ O, იგ. სოლ. 8,7; „ბრძოლისა და შფოთისა არა მაწუ'ეველ“ ხაკითხ. წოვ. II 77,5. იხ. წუევა.

მაწჯმებელ-ი წეიმის მომყვანი: „არს ნუ ვინ კერპთა შორის წარმართთასა მაწჯმებელ“ I, იერემ. 14,22. იხ. წჯმება.

მაჭირებელ-ი, მაჭირვებელ-ი შემაწუხებელი, შემაეიწროებელი, «მაურვებელი»: „მისცენ იგინი ჴელთა მაჭირვებელთა მათთასა და აჭირვებდეს მათ დიდ-დიდად“ M, ნეემ. 9,27; „რად გაშრაელდეს მაჭირებელნი ჩემნი?“ ფს. 3,2; „აღმაღლდეს ჴელი შენი მაჭირვებელთა შენთა ზედა“ O, მიქ. 5,8; „ყოველნი მძულვარენი მისნი ეწინნეს მას შორის მაჭირვებელთა“ I, გოდ. იერემ. 1,8; „იყუნენ იგინი თჳნიერ მაჭირვებელ“ pb.,—„იყუნენ თქუენდა მაურვებლებ“ G, მსჯ. 2,3. იხ. ჭირ(ე)ება.

მახათ-ი: „მახათითა შთამიჴურიტა და მცირედ მეჴმარა მისგან“ ჱ. ცხ. 109v.

მახალ-ი აბგა, ხურჯინი; მათარა: „აჰკიდა... მახალი“ O, იჳდ. 10,5; „მამაო, მწყურს! და მიიღო ჩემგან მახალი, რომელი მკიდაჳ მე ზერსა... ყო ღოცეაჲ და მომართეა მე იგი წყლითა სავსე“ Ath.—17,27v. იხ. მახალაკი.

მახალაკ-ი ჩანთა, აბგა: „აღმოიღო მახალაკისაგან თჳსისა წმიდაჲ სახარებაჲ“ ლიმ. 13,16. იხ. მახალი.

მახარებელ-ი, მახარობელ-ი ვინც ახარებს, სახარების მწერალი: „შეუნიერ არიან ფერჴნი მახარებელთა მათ მშჳდობისათაჲ“ პრომ. 10,15; „წარაელინეს მახარობელი კერპთა მიმართ მათთა“ O, I მფ. 31,9; „მახარებელი იტყჳს—არა უღბად ტიროდა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 103,16.

მახე «საფრჴე», «საბრჴე», ბადე, აკანათი; ლაგამი: „რაჲთამცა დაუდგეს მას მახე სიტყჳთა“ C.—„რაჲთა უგონ მას საფრჴე სიტყჳთა“ DE, მთ. 22,15; „მზირენ იგი... მიზიდვად მისა მახითა თჳსითა“ ფს. 9,31; „მან განარინნა მახესა ფერჴნი ჩემნი“ ფს. 24,15; „მახე დაარწყუეს“ I, იერემ. 5,26; „ვითარცა მფრინველნი მახითა შეიპყრობიან“ O, ეკლ. 9,12; „განჴმარტი მახე ჩემი“ O. ეზეკ. 17,20; „ვითარცა მახე, განმართებული ოლჲთა ზედა“ O, ოსე 5,1; „რომელი იგი არს... მახე, გული მისი“ O, ეკლ. 7,27; „სული იგი ეამსა მას ეჭენ გულგდებელად, ვითარცა მფრინველი, შეპყრობილი მახითა“ ჱ. სწ. 223,20.

მახიობელ-ი, მახეობელ-ი მგალობელი, «მომღერი»: „მახიობელისა მიმართ ნუ აღიმსთობ“ O,—„მომღერისა მიმართ ნუ აღერევი“ pb, ზირ. 9,4; „ვითარ-იგი ჴმაჲთა მძნობართა და მახეობელთა. და შემზადის თითოეულმან მათმან ჭურჭერი მსგავსად ძნობისა მის თჳსისა. და ეერ ჴელეწიფების სტჳნვაჲ ებნითა და ეერცა ებნაჲ იგი სტჳრითა განწეალებისათჳს ჭურჭერთა მათთაჲსა“ ბ. კეს.-კაც. აგებ. 157,15. იგ. ხიობა/ხეობა.

მახიობელებრ მსგავსად მახიობელისა: „როჳკიდა სუფჴალი იგი მახიობელებრ“ Ath.—11,102v.

მახლობელ, მახლობელად ახლოს: „მახლობელ არს ესე სახლსა ჩემსა“ O. III მფ. 21,2; „რომელ-იგი მახლობელ იყო მათა“ B.—„რომელ-იგი იყო მახლობელად მათსა“ A, სბსტ. 142, 19-8; „რომელ-იგი მახლობელ არს გზასა“ ვარ. 815; „მახლობელად თანა-დგა ეამსა მას ჴუარცუმისასა“ ლოზ. 183,12; „დაიბანაკეს მუნ მახლობელად წყლისა“ G. რიცხ. 33,9; „იყაჲ მახლობელად ჩემდა“ O, დაბ. 45,10. იხ. ახლო.

მახლობელ-ი მეზობელი, თვისი, ამხანაგი; ახლობელი, «მეძიებელი»: „მოკალნ... კაცად-კაცადმან მოყუასი თჳსი და კაცად-კაცადმან მახლობელი თჳსი“ O, გამოხლ. 32,27; „მახლობელნი ჩემნი შორს განდგეს ჩემგან“ C, ფს. 87,12; „ყოელისა მისგან მახლობელისა წყლისა შერეულად სჭამნ“ O, ზირ. 26,15; „მახლობელ ღმრთეებისა არიან ბუნებანი იგი გონიერნი“ გრ. ანძ.-შობ. 297,9; „შორიელნი და მახლობელნი ეკრე გოდებდეს“ O, სიბრ. სოლ. 11,12; „თუ სდევს მას მახლობელი სისხლისაჲ

მ-ს M,—„ახლოვე ქვეყნის მეძებელი სისხლისა მისისაჲ“ G. ისუ 6. 20,3.-ის. ახლო, უმახლოესი.

მახლობელობა ახლოს მყოფობა: „უმჯობეს არს ჩუენდა მოხედვე ყოველ და მარტოდ ოდეს იქმნეს მახლობელობაჲ“ მ. ცხ. 14v ; „ეკლესიანი ქმნილ არს და ცოდ და შეურევის წყალსა მახლობელობითა სიცოცხლეთა“ ბ. კეს.-ექუს დღ. 60,13; „რამეთუ ჴენი ღმრთის საჭართალი მახლობელობისაჲ დაუტრიალად იგი საკუდრებელად“ O. იერემ. 82,7 იხ. მახლობელი.

მახლობლით-ი ახლობელი, მეზობელი: „ესმა-ყუ. ეითარმედ მახლობლით არიან იგინი“ G, ისუ. 6. 9.10. იხ. მახლობელი.

მახროტ-ი, მახრუტ-ი ღვინის ჭიქა: „განიყენიან მახროტები იგი დღეჲსა და თითოეული სვამნ ეითარცა ტბისაჲან განცხრომილნი...“ H—225ı, 238v; „ჴკჳმს... იყოს... ჭიქებრთა მახრუტებითა, თითოი ზედა ტკრთულთა“ A—92,236.

მახუვა გალესვა: „ჰსჭდაჲა ჴრმალსა მას ქრისტესსა, ეითარ ყოველთაჲან იმახჳლესს“ მოც. ხაკ. 98,28.

მახჳლ-ი გალესილი, „ლესული“: „სარეცელნი მისნი—ოქროპირნი მახჳლნი“ O.—„საწოლნი მისნი—საჩხუელებელნი ლესულნი“ pb., იობ 41,21. იხ. ალმახუა, გა(ნ)მახჳლება, მახჳლი, მახჳლოსანი.

მახჳლ-ი „საპარსველი“, „რკინა“, ხმალი: „მახჳლი (საპარსველი G) არა აღვიდეს თავსა მისსა“ M, რიცხ. 6,5; „მახჳლი თავსა მისსა ნუ შეეხებინ“ M,—„რკინაჲ არა აღვიდეს თავსა ზედა მისსა“ G, მსჯ. 18,5; „მახჳლი არა აღსრულ არს თავსა ზედა ჩემსა“ G,—„არა აღსრულ არს საპარსველი თავსა ჩემსა“ M. მსჯ. 16,17; „მახჳლი ეკისრებოდაჲ არა აღვიდეს თავსა მისსა“ O. I მფ. 1,11; „ჴმიენ... მახჳლებითა და წაიღებიან“ DE. მთ. 26,47; „ჴმიენ იაფეთ... მახჳლითა“ ხაკ. მოც. 12,2; „დაიგენ მახჳლნი ჭრეჴნითა მათითა, რაჲთა არა აღმოიჴადოს ბრძოლად“ მ. სწ. 66,14; „მახჳლი მისი ღესულ არს“ ფხ. 7.18; „უმახჳლეს მახჳლისა ორპირისა“ O. იგ. სოლ. 5,4; „დაცხენ პირითა მახჳლისაჲთა“ ლ. 21,24. იხ. მახჳლა, სიმახჳლე, უმახჳლესი.

მახჳლ-ი (ზს.) ფრცხელი, სასტიკი, „მკუეთრი“, ბასრი: „ეჴჳალი არს ჴელის-წყრომაჲ და მახჳლ.რისხვაჲ“ O,—„ეჴმიჴვალი ჴელის-წყრომაჲ და მკუეთრი რისხვაჲ“ pb., იგ. სოლ. 27,4; „არს.. მახჳლ თუალითა“ ბალ. 29.11. იხ. მახჳლა; შდრ. ჴელმახჳლი.

მახჳლოსან-ი ხმლოსანი: „კაცნი მახჳლოსანნი“ M.—„კაცნი ბასრულნი მახჳლითა“ G, მსჯ. 8,10; „მახჳლოსანი“ M,—„ღესულნი... მჭრელი მახჳლსა“ G, მსჯ. 20,2; „მახჳლოსანი მოეკალნეს ჴემწყედ ჴენდა“ ხაითხ. წიგ. II, 101,20. იხ. მახჳლი.

მაჯანად უბრალოდ, ფუჭად: „ცუდად და მაჯანად არა ყოფაჲ ღმრთისა საქმეთაჲ“ მ. ცხ. 46v.

მაჯამებელ-ი პირმოთნე: „იყუნენ პირსა მაჯამებელ ძლეულთა“ მ. ცხ. 88r. იხ. ჯაჯება.

[მბალ-ი] იხ. ლებოდა.

მბანელ-ი მეპატიჟე: „იოანე განაწესა მჴსენებელად და მეწმენდელად“ ი. მოც. 59,2. იხ. ბანა.

მბასრობელ-ი დამცინავი: „არნ რომელიმე მოჴადელ და მბასრობელ“ მ. სწ. 275,30. იხ. ბასრობა.

მბდვინვარე იხ. მბნდჳნვარე.

მბზინვარე «მობრწყინვალე»: „იყოს... ბზინვაჲ მბზინვარე. მითთროდ“ G,—„იყოს ბრწყინვალებაჲ მბრწყინვალედ. მოთთროდ“ pb.. ლევიტ. 18,27. იხ. ბზინვა.

მბნდჳნვარე, მბდვინვარე «მკუმოლვარე»: „პატრუკი მბნდჳნვარე (მბდვინვარე I) არა დაჭრიტოს“ O,—„პატრუკი მკუმოლვარე არა დაჭრიტოს“ pb., ეხ. 42,8. იხ. ბნდჳნვა.

მბობლნარ-ი მედაფდაფე: „როკვიდა წინაჳე კიდობანსა მას პარით, შორის მსტუნვართა მათ და მბობლნართა“ I. II მფ. 6,14. იხ. ბობლნა.

მბრდღჳნვარე: „დათ მბრდღჳნვარე... ვეფხი მრისხანე“ A—92,209. ბრდღუენა.

მბრკინვალება სხივოსნობა, ელვარება: „უმეტესისა მისთჳს მბრკინვალებისა“ ეპ. კჳპრ.-ალეს. 227,21. იხ. უბრკინვალესად.

მბრძანებელ-ი ბრძანების გამცემი: „მიეცა იგი მთავრობად და მბრძანებელად ნათესავთა“ O. ეხ. 65,4. იხ. ბრძანება.

მბრძოლ-ი «მეჰომე», «ბრძოლის-მოქმედი», მებრძოლი, მოღვაწე: „კაცი მბრძოლი იყო“ M.—„მამაკაცი მეჰომე იყო“ G, ისუ 6. 17,1; „მოვიდა ისო და ყოველი ერი, მბრძოლი მათ ზედა“ M,—„მოვიდა იისუ და ყოველი ერი ბრძოლის-მოქმედი“ G, ისუ 6. 11,7; „ვითარცა მბრძოლნი, რომელნი დასთრგუნენ თიჴასა გზასა ზედა ბრძოლასა შინა“ O, ზაქ. 10,5; „ჰპრძოდე მბრძოლთა მათ ჩემთა“ ფხ. 34,1; „ეითარცა მბრძოლნი რბიოდიან“ O. იოვ. 2,7; „საყურმან... განაღჳნის და მოსწრაფე ყენის მბრძოლნი იგი“ ე. სწ. 17,27. იხ. ბრძოლა; შდრ. გუელის-მბრძოლი, თანამბრძოლება/თანამბრძოლობა, წინამბრძოლი.

მბრწყინვალე იხ. ბრწყინვალე.

მბრწყინვალება იხ. ბრწყინვალება.

მბუდებელ-ი დაბუდებული; «მებუდარი»: „იქმნეს იგინი ეითარცა ტრედნი, მბუდებელნი კლდეთა შინა და პირთა სოროთასა“ O.—„იქმნეს ეითარცა ტრედნი, მებუდარნი კლდეთა შინა პირსა სოროსსა“ pb.. იერემ. 48,28.

მბუვარე მოზუზუნე მწერი; ჭუპრი: „პირველ არიან მატლ, და შემდგომად მისა იქმნის იგი მბუვარე, და არცაღა ამას სახესა ზედა დაადგრის, არამედ ფრინავს იგი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 12,5. იხ. ბუვილი.

მგალობელ-ი გალობის მთქმელი, მომღერალი: „ესე არიან, რომელნი დაადგინნა დაჲით ჴელსა მგალობელთასა“ M, I ნშტ. 6,31; „ღაადგინეთ ძმანი თქუენნი, მგალობელნი სტუარითა საგალობელითა“ I ნშტ. 15,16; „მგალობელი დაჲით იტყჳს“ კ. იერ.-ჯუარ. 280,7; „მოვიდა... მღდელთა თანა და მგალობელთა და ყუეს ლოცაჲ“ მ. ცხ. 170r. იხ. გალობა.

მგბარ-ი (მგბრისა) მოხარშული, «გბოლვილი»: „არა შჭამოთ... არცა მგბარი წყლითა“ O, გამოსლ. 12,9; „არა მოვიღო მგბარი ჭეპთაგან“ O, I მფ. 2,15; „შეჴმნა

მ გ ბ ა რ ი და შთანეცეა პური“ O.—„შეაგბო გ ბ ო ლ ე ი ლ ი და შთანეცენა პ ურნი“ pb., დან. 14,32; „გემოვა მახილეე მ გ ბ რ ი ს ა მაკისგან იფქლისა, რამეთე მოეძღურდი“ O. დან. 25,30. იხ. გბობა; შდრ. ზოგს-მგბარი.

მგბოლველ-ი იხ. გბოლეა; მენელსაცხებლეთ-მგბოლეელი, ნელსაცხებლის-მგბოლეელი, საცხებლის-მგბოლეელი.

მგდებელ-ი იხ. ღალადების-მგდებელი.

მგებელ-ი შდრ. მიმგებელი; იხ. სიტყჳს-მგებელი, შურის-მგებელი.

მგელ-ი lupus: „მ გ ე ლ ნ ი მტაცებელნი“ მთ. 7,15; „წარგაელინებ თქუენ, ვითარცა კრავთა შორის მ გ ე ლ თ ა“ ლ.10,3; „ძოვდეს მ გ ე ლ ი კრავთა თანა“ I, ეს. 11,6. იხ. ნამგლეეი.

მგზავნა იხ. შემგზავნა, წარმგზავნა.

მგზავრ «გზასა ზედა»: „მ გ ზ ა ვ რ ვიდოლი“ M,—„გ ზ ა ს ა ზ ე დ ა ვიდოდი“ G, II შჯ. 2,27; „რასა-იგი მ გ ზ ა ვ რ იტყოდეს ურთიერთას“ C, მრ. 9,33; „მ გ ზ ა ვ რ ჰკითხვიდა მოწაფეთა თჳსთა“ DE, მრ. 8,27; „არა მწყაულს თქუენი აწ მ გ ზ ა ვ რ ხილვაჲ“ I კორ. 10,7; „მ გ ზ ა ვ რ ინებეს ხილვაჲცა მამისა არსენისი“ მ. ცხ. 283v. იხ. გზა.

მგზავრება იხ. მგზავრ.

მგზებარე ანთებული: „პირისა მამისაგან გამოველენ ლამპარნი მ გ ზ ე ბ ა რ ე ნ ი“ O, იოა 41,10; „სიავსა ერთსა ჭეშუ მ გ ზ ე ბ ა რ ე ს ა ვხედაე მე“ I, იერემ. 1,13. იხ. გზებაა.

მგზებელ-ი ცეცხლისდამნთები: „იოვანე განაწესა მ გ ზ ე ბ ე ლ ა დ მე—მშჳნელად“ ი. მოც. 59,3; „(პეტრე)... იკუსეოდა მ გ ზ ე ბ ე ლ ს ა მას“ C, მრ. 14,54. იხ. გზება.

მგლინვარე გლუვი: „რომელნიმე მ გ ლ ი ნ ვ ა რ ე არიან ქვრქითა და რომელნიმე მქისე“ ბ. კეხ.-უქუს. დღ. 72,8. იხ. გლინვა.

მგლოვარე, მგლოარე: „ნეტარ იყუნენ მ გ ლ ო ვ ა რ ე ნ ი გულითა“ მთ. 5,4 ;„ვითარცა მ გ ლ ო ვ ა რ ე და მშჳნარე, ეგრეთ დავმდაბლდი“ ფს. 34,14; „მ გ ლ ო ვ ა რ ე თ ა თანა იგლოვიდი“ O, ზირ . 7,38; „იქმნეს გულტკივნეულ და მ გ ლ ო ვ ა რ ე და მოურნე მარადის სულისა თჳსისა“ მ. ცხ. 100r; „ღჳნოჲ უცხო არს მ გ ლ ო ვ ა რ ე თ ა გ ა ნ“ მ. სწ. 168,11. იხ. გლოვა.

მგმობარ-ი მაგინებელი: „მ გ მ ო ბ ა რ არიან ღმრთისა ჩუენისა“ სჯ. მოც. 19,37; „სულისა წმიდისა მ გ მ ო ბ ა რ ს ა არა მიეტეოს“ ლ. 12,10; „დაინთქნეს ენოანნი და მ გ მ ო ბ ა რ ნ ი“ მ. სწ. 278,17. იხ. გმობა.

მგოზელ-ი შემლესავი: „აღსრულო[ს] რისხვაჲ ჩემი ქედელსა მას ზედა და მ გ ო ზ ე ლ თ ა მისთა ზედა“ ეზეკ. 18,15; „უკუეთუ დაცეს (ქედელი), არჭე მ გ ო ზ ე ლ თ ა მათ, ვითარმედ დაეცეს“ O. ეზეკ. 18,11. იხ. გოზა.

მგოსან-ი სალამურის, სტვირისა თუ საბის დამკვრელი, აშუღი: „იხილა მუნ მ გ ო ს ნ ე ბ ი“ მთ. 9,23; „რავდენნი... მ გ ო ს ა ნ ნი და მსახიობელნი მამანი... დგანან ტაბლასა ზედა“ H—2231,221v. იხ. მგოსნობა, შემგოსნე.

მგოსნობა ფერხულის დაბმა: „იმღერდეს და მ გ ო ს ნ ო ბ დ ე ს“ მ. ცხ. 800v. იხ. მგოსანი.

მგრაგნალ-ი, მგრაგნელ-ი მატლი, წერილი კალია, vermis, locustae species: „შეჰამოს იგი მ გ რ ა გ ნ ე ლ მ ა ნ“ M, II, შჯ. 28,39; „იყოს თუ მ გ რ ა გ ნ ა ლ ი, გინათუ მკალი“ O, III შფ. 8,37; „რომელი შეჰამა მკალმან და ბუზმან და მ გ რ ა გ ნ ა ლ მ ა ნ და ჭიამან“ O. იოვ. 2,25. იხ. გრაგნა.

მგრეხელ-ი დამგრეხი: „სატანა მ გ რ ე ხ ე ლ ი არს საბლისაჲ“ მ. ცხ. 453r. იხ. გრეხა.

მგრკჳნველ-ი «დედამძუძე», ძიძა: „ვითარცა აღიჭჳს მ გ რ კ ჳ ნ ვ ე ლ მ ა ნ მწოარი“ G.—„ვითარცა აღიჭჳს დედამ ძ უ ძ ე მ ა ნ მწოვარი ჩჩჳლი“ pb., რიცხ. 11,12. იხ. [გრკჳნვა].

მგრძნებელ-ი გრძნების მოქმედი, გრძნეული: „იყო კაცი ვინმე... მ გ რ ძ ნ ე ბ ე ლ ი“ ჭ. ცხ. 19,7. იხ. გრძნება.

მგრძნობელ-ი მგრძნობიარე: „შემდგომად მათსა დაებადნეს მ გ რ ძ ნ ო ბ ე ლ ნ ი ცხოველნი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 156,4; „მეუფემ ყოველთა დაბადებელთაჲ: მ გ რ ძ ნ ო ბ ე ლ თ ა და გონიერთაჲ“ Sin.—11,167v. იხ. გრძნობა.

მგუარდლ გვერდით: „ერთა... დაიბანაკონ მ გ უ ა რ დ ლ კარისა, საბრით კერძო“ G, რიცხ. 3,29; „მიაქცია იგი მ გ უ ა რ დ ლ კერძო ბჭეთა მათ“ O, II შფ. 3,27; „მიეიდოდა... მ გ უ ა რ დ ლ მის მთისა“ O, II შფ. 16,13; „დაჯდა მ გ უ ა რ დ ლ საყელისა“ O, I შფ. 20,25. იხ. გუერდი.

მგუემელ-ი მტარვალი: „მისცა იგი მ გ უ ე მ ე ლ თ ა“ მთ. 18,34. იხ. გუემა.

მგუვე იხ. შემგუვე.

მგულებელ-ი ზედამდგომელი, თავმდგომი, მოურავი: „დაადგინნა მღდელმან მან მ გ უ ლ ე ბ ე ლ ი სახლსა მას უფლისასა“ O, IV შფ. 11,18; „შენ ხარ მამაჲ ობოლთაჲ და ქურივთაჲ მ გ უ ლ ე ბ ე ლ ი“ ფსკტ. 147,28; „მ გ უ ლ ე ბ ე ლ სიგლახაკისა ამის ჩემისა“ ფსკტ. 147,8. იხ. გულება.

მგურინავ-ი მგოდებელი, მოტირალი: „აღუდგინნეს მ გ უ რ ი ნ ა ვ ნ ი ტყებით“ ბალ. 8,5. იხ. გურინვა.

მდაბალ-ი «დამდაბლებული», «დაგლახაკებული», დავრდომილი, შეჭირვებული, მცირე, მშიერი, არაამაყი: „იხარებდენ ძუალნი მ დ ა ბ ა ლ ნ ი“ (დ ა მ დ ა ბ ლ ე ბ უ ლ ნ ი ქ)“ C, ფს. 50,10; „აღამაღლნა მ დ ა ბ ა ლ ნ ი“ ლ. 1,52; „მ დ ა ბ ა ლ ნ ი სულითა აცხოვნნეს“ ფს. 33,19; „პირის-პირ მ დ ა ბ ა ლ თქუენ შორის“ II კორ. 10,1; „მ დ ა ბ ლ ი ს ა მის ზედა სულგრძელ იქმენ“ O, ზირ. 29,11; „ერი მ დ ა ბ ა ლ ი აცხოვნე“ O, II შფ. 22,28; „ნუ მოიქცევინ მ დ ა ბ ა ლ ი სირცხჳლეული“ ფს. 78,21; „მ დ ა ბ ლ ი თ ა სიტყჳთა იტყოდა“ იზტ. 120,0; „მ დ ა ბ ა ლ და ფრიად ყუდრო არს ნადირი იგი“ ფიზ. XXVI, 2; „ჰგმობს მ დ ა ბ ა ლ თ ა და აქებს ამპარტავანთა“ მ. სწ. 285,5; „ვართ მ დ ა ბ ა ლ ნ ი ყოველსა შორის ქუეყანასა“ G.—„დ ა გ ლ ა ხ ა კ ე ბ უ ლ ვართ ყოველსა ქუეყანასა ზედა“ O, დან. 8,37. იხ. დამდაბლება, [მდაბლება], სიდაბნე, სიმდაბლე, უმდაბლესი.

მდაბიო, მდაბიო-ნ-ი გლეხი, ერისკაცი: „ივანი მ დ ა ბ ი ო ნ ი არიან, შვილნი უგუნურთა და უპოვართანი“ ანდ.-ანატ. 218,1; „დღედანი მ დ ა ბ ი ო თ ა გ ა ნ ნი და აზნაურთაგანნიცა ჰყოფდეს მასვე სახესა“ ანდ.-ანატ. 224,7; „ყოველთა ეამცნებ... მოჯალაქეთა და მ დ ა ბ ი ო ნ თ ა“ A—22,268. იხ. დაბა, სამდაბიო.

მდაბლად არა ამაყად: „ჯამს... პყრობაჲ... მშჳდად და მდაბლად ვინებაჲ ჩუენი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,4. იხ. მდაბალი.

[მდაბლება] იხ. მდაბალი.

მდაბურ-ი, მდაბიურ-ი სოფლელი, გლეხი: „ესე ყოველი პაჰპაზლა მდაბურთა“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r; „მდაბიურნი იყუნეს და უსწაულენი“ მ. ცხ. 91r; „რომლისათჳს მდაბიურნი ივი ხრიდეს თავთა მათთა“ მ. ცხ. 422r. იხ. დაბა.

მდგმო თანაზომიერი, კეთილად შედგმული: „იყო მდგმო გუამთა და მრთელ და ჴმელ ჴორცითა“ მ. ცხ. 836v. იხ. დგომა.

მდგომ-ი «მდგომარე», ვინც დგას: „იხილა კაცი, მდგომი პირის-პირ მისსა“ G, იხუ 5.5,13. იხ. დგომა; შდრ. ზედა-მჳდომი, თანა-მდგომი, წინა-მდგომი.

მდგომარე «მდგომი», დამდგარი, აღმართული: „ერთმან ვინმე, მას თანა მდგომარემან, აღმოიჴადა მახჳლი“ მრთ. 14,47; „იხილა კაცი ერთი, მდგომარე წინაშე მისსა“ M,—„იხილა კაცი, მდგომი პირის-პირ მისსა“ G, იხუ 5. 5, 13; „იხილა კაპპადოკიაჲ ანგელოზი ღმრთისაჲ, მდგომარე გზასა ზედა“ G. რიცხ. 22,23; „შეკრების სჯაული მდგომარე მცლავითა თჳსითა“ I, ეს. 17,5; „ელოდა მდგომარე“ მ. ცხ. 150r. იხ. დგომა; შდრ. თანა-მდგომარე, წინაშე-მდგომარე.

[მდგომელ-ი] იხ. დგომა, შდრ. ზედა-მდგომელი, წინაშე-მდგომელი.

[მდგომელობა] იხ. მდგომელი; შდრ. ზედა-მდგომელობა, შუა-მდგომელობა.

მდგურ-ი «მჭირი», დამდგომი, მგზავრი მოსასვენებლად: „ვითარცა ჴსენებაჲ მდგურისაჲ ერთ დღისაჲ წარვიდა“ O.—„ვითარცა საჴსენებელი მწჳრისა ერთისა დღეს წარჴდა“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 5,15. იხ. დგრომა.

-მდე: „ვიდრე აქა დღედ მდე“ მთ. 27,8; „გოლგოთაჲს საბჭოჲთ ვიდრე ჭალაჴთა მათამდე“ O, IV მფ. 18,6; „იოსებსამდე წინაწარმეტყუელებდეს“ მთ. 11,13; „ვიდრე შუეთამდე სპარსთასა“ O, I ეზრა 1,57; „ბაგეთამდე“ მ. ცხ. 14r.

[მდებ-ი] იხ. დება; შდრ. თანამდები.

მდებარე დადებული: „იხილნა რაჲ ჩჩულნი ორნივე, ზოგად მდებარენი უსულოდ ერთსა ზედა ცხედარსა“ მ. ცხ. 164v; „ყოველი კაჲ მდებარე იყო“ მ. ცხ. 80r. იხ. დება; ქჳემდებარე, შორსმდებარე, წინამდებარე.

[მდებება], [მდებობა] იხ. დება; შდრ. თავს-მდებება/მდებობა.

[მდებელ-ი] იხ. დება; შდრ. თავს-მდებელი, შჯულისა-მდებელი.

მდებლობა იხ. შჯულის-მდებლობა.

[მდედება] ბერება. იხ. დედა; შდრ. დამდედება.

მდედრ-ი «ნეზუ», «დედალი»: „ცხინათე წულებრივთა, ანუ თუ მდედრთაგან... (ესესწირავს)“ G,—„შესწირვიდეს... ცხინათე ვერძსა, ცხინათე ნეზუსა“ O. ლევიტ. 1,1; „ნუ... იქმთ... მსგავსებასა მამრისა ანუ მდედრისასა“ G,—„ნუ... იქმთ... მსგავსად ხატებაჲ მამლისაჲ ცხინისა დედლისაჲ“ M. II მჭ. 4,16. იხ. დედა.

მდედრებრივ-ი დედალი, მდედრი: „წულებრივითგან ვიდრე მდედრებრივადმდე განაჳლინეთ გარეშე ბანაკისა“ G, რიცხ. 5,3. იხ. მდედრი.

მდევარ-ი მდევნელი, გამომდგომი, მიმყოლი: „მდევარნი მათნი დაანთქენ უფსკრულთა შინა“ O, ნეემ. 9,11; „ყოველთა მდევართა ჩემთაგან მიჴსენ მე“ ფს. 7,2; „აღდგეს მდევართა მათ ზედა“ M. იხუ 5. 8,20; „ვითარ ცა განიდეს მდევარნი უკუანა მათსა“ G. იხუ 5. 2,7. იხ. დევნა; შდრ. მერცხლის-მდევარი.

მდევარ ყოფნა «დევნა»: „მე ვარ მდევარ“ G,—„მე ვსდევნი“ M. მჭ. 8,5. იხ. დევნა.

მდევნელ-ი მდევარი: „პირველად ვიყავ... მდევნელ“ I ტიმ. 1,13; „გეჴმნენ თქუენ საფარელ წინაშე პირსა მდევნელთასა“ I, ეს. 16,4. იხ. დევნა.

მდელო ბალახი, მწვანილი, მოლი; «თივა-ცენებული»; «მწუანე»: „სთიბო მდელოჲ“ O, იგ. სოლ. 27,26; „არა იყოს მდელოჲ მას ზედა სიჴმელისაგან“ I, ეს. 27,11; „შეაშოუნეს მდელოთა სრულიად“ pb.,—„მოოკრდეს და თივა-ცენებულ იქმნეს ყოველად“ O, იგ. სოლ. 24,31; „ტკებნილსა... არა აღმოვალს მდელოჲ“ მ. ცხ. 70v; „დიდებაჲ სოფლისაჲ... ვითარცა მდელოჲ დაჭნების“ მ. სწ. 10,17; „სხუაჲ კუალად ძოელა მდელოსა გინა მწუანესა“ საკითხ. წიგნ. II 50,35.

მდელო საპონი; «განსაწმედელი»: „შემოვალს... ვითარცა მდელოსა მრცხელთასა“ O, („... მდელოჲ მრცხელთაჲ“ pb.) მალ. 3,2; „უკუეთუ... განიმრაელნე თავისა შენისა მდელონი, შეგინებულევე ხარ“ pb., —„თუ... განამრაელნე შენდად განსაწმედელნი, შეგინებულევე იყო“ O, იერემ. 2,22.

მდელოვან-ი «მწუანეილოვანი», მწვანით მოსილი: „მდელოვნად ველად... განვიდა“ O.—„გამოჩნდა... ველი მწუანეილოვანი“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 10,7. იხ. მდელო.

მდელოჲს-მძოარ-ი ბალახის მჭამელი: „ხართ მდელოჲს-მძოარ ვითარცა ვაცნი“ მსკ. 44,14. იხ. მძო(ვ)არი.

მდიდარ-ი «შუებული»; დიდებული, თავკაცი; უხვი, ჭკნებიანი, «დიდ-დიდი», «მთავარი»: „იყო ოთჴმან მდიდარ (შუებულ I) ფრიად“ pb., დან. 13,4; „მდიდარი ვინმე მორბიოდა“ მრ. 10,17; „მიჩუენა... შემწირველნი და მდიდარნი“ I, იერემ. 24,1; „ნუცა იქმედან მდიდარი სამდიდრითა თჳსითა“ O, იერემ. 9, 23; „მდაბალნი აღმაღლდეს და შეჴმნეს მდიდარნი“ ესთ. 11,11; „აბრაჰამ იყო მდიდარ ფრიად საცხოვრითა“ O, დაბ.13,2; „მდიდარმან არა შესძინოს და მკოდოვმან არა დააკლოს“ O, გამოხლ. 60,15; „მდიდარი და გლახაკი შეიმთხჳნეს ურთიერთას“ O, იგ. სოლ. 22,2; „იყო ერთი იგი მდიდარ, და მეორე იგი ზომიერ“ მ. ცხ. 430r; „ერთი იგი მდიდარი იყო და ჰძლავრობდა, ხოლო ერთი იგი მდაბალი იყო მეტად“ Ath.—12,100r. „მდიდარნი კელმწიფებდენ მათ ზედა“ C,—„დიდ-დიდნი მათნი კელმწიფებედ მათ ზედა“ DE. მრ. 10,42; „ტაძრობას ჰყოფდა მდიდართა თანა“ C.—„შჳა-უყო პური მთავართა მისთა“ მრ.6,21. იხ. განმდიდრება, მდიდრად, მდიდრება, სიმდიდრე, უმდიდრესი.

მდიდრად უხვად: „სიტყუაჲ იგი ქრისტჱსი დამკჳდრებულ იყაენ თქუენ თანა მ დ ი დ რ ა დ“ კოლ. 3,16; „მ დ ი დ რ ა დ წარგემართოს თქუენ“ II პეტრე 1,11; „რომელი-იგი მოჰფინა ჩუენ ზედა მ დ ი დ რ ა დ“ ტიტ. 2,6; „სამოთხესა შინა მრავალფერნი ყუავილნი არიედ მ დ ი დ რ ა დ“ ვ. სწ. 88,28.

მდიდრად გამოჩინება განდიდება: „მ დ ი დ რ ა დ გ ა მ ო ა ჩ ი ნ ე ბ ე დ თჳთა თჳსთა“ O, იგ. ხოლ. 13,7.

მდიდრად თქუმა განდიდება, პატივის დება; კვეხნა: „მ დ ი დ რ ა დ ი ტ ყ ო დეს ჩემ ზედა“ ფს. 34,26; „მ დ ი დ რ ა დ ი ტ ყ ო დეს და შესცხრებოდეს პაულეს“ თეკლა 21,3; „უფლისა ზედა მ დ ი დ რ ა დ ი ტ ყ ო და“ I, იერემ. 46,42.

მდიდრად მეტყუელი ენაწყლიანი, მრავალმეტყველი: „აჴოცენინ უფალმან ყოველნი ბაგენი მზაკუარნი და ენაჲ მ დ ი დ რ ა დ მ ე ტ ყ უ ე ლ ი“ ფს. 11,4.

მდიდრად სიტყუა-ჲ კადნიერება: „ნუცა აღმოვალნ მ დ ი დ რ ა დ ს ი ტ ყ უ ა ჲ პირისაგან თქუენისა“ O, I მფ. 2,3.

მდიდრება გამდიდრება: „უკჱრდა ოდენ, რამეთუ მ დ ი დ რ ე ბ ი და სენაკი მისი“ ვ. ცხ. 120v. იხ. მდიდარი.

მდინარე «წყალი», «ღუარი», «მადინებელი»: „განმიხუენ ჩუენ მ დ ი ნ ა რ ი ს ა მისგან (წ ყ ლ ი ს ა ამისგან B)“ A, სბხტ. 143,6; „ყოველსა რომელსა არს მათ თანა ფრთჳ და ქუეი წყალთა შინა და ზღუასა შინა და მ დ ი ნ ა რ ე თ ა, მას ჭამდით“ O,—„ყოველთაგან რომელნი არიან წყალთა შინა, ყოველთა რაოდენთა არიან მათდა ფრთენი და ქუეი წყალთა შინა და ზღუათა შინა და ღ უ ა რ თ ა შინა, მათ შჭამდეთ“ G, ლევიტ. 11,9; „მ დ ი ნ ა რ ე (ღ უ ა რ ი ჳ) საშეებელისა შენისაჲ ასუა მათ“ ფს. 35,9; „მ დ ი ნ ა რ ე სძისა“ pb,—„მ ა დ ი ნ ე ბ ე ლ ი სძისა“ G, ლევიტ. 20,24; „წარმოეცნეს მ დ ი ნ ა რ ე ნ ი“ მთ. 7,25; „შენ განაკჳმენ მ დ ი ნ ა რ ე ნ ი სასტიკნი“ ფს. 78,15; „მ დ ი ნ ა რ ე ნ ი გარე-მომადგეს მე“ O, იონა 2,4; „იყოს მ დ ი ნ ა რ ე დ წარმრღუნელად“ I, იერემ. 47,2; „მ დ ი ნ ა რ ე იგი სისხლისაჲ... შეწირნა უფლისა“ ვ. ცხ. 127v; „მოიკსენე მ დ ი ნ ა რ ე იგი ცუცხლისაჲ“ ვ. სწ. 29,60. იხ. დინება; შდრ. თესლმდინარე. შეუამდინარე.

მდინარება დინება: „მ დ ი ნ ა რ ე ბ ა ჲ სისხლისა თჳსისაჲ“ pb., ლევიტ. 20,18. იხ. მდინარე.

მდინარის-კიდე მდინარის ნაპირი: „გამოეედით... მ დ ი ნ ა რ ი ს-კ ი დ ე ს ა“ ხაქ. მოც. 10,18. იხ. კიდე.

-მდის -მდე: „მიმკამ დ ი ს“ მთ. 13,30; „დღეჱნდელად დღე მ დ ი ს“ C, მთ. 11,23; „მიდღემ დ ი ს“ C, ლ. 1,20.

მდოგუ sinapi, «ველის ურდელი»: „მსგავს არს... მარცუალსა მ დ ო გ უ ს ა ს“ მთ. 13,31; „მ დ ო გ უ იპყრის, იწებნ სარსიკსა მას მით და ჰამნ დილეულითგან“ x* 350v. „ყონ იგი უცომოჲ მ დ ო გ უ თ ა“ pb.,—„უცომოჲსა და ვ ე ლ ი ს- ყ რ დ ე ლ ი ს ა თანა ჰამონ“ G, რიცხ. 8,11.

მდოვრ-ი წყნარი: „ყოველმან, რომელმან განდევნა შფოთისა სიყუარული, არს იგი ყოლადვე დაწყნარებული და მ დ ო ვ რ ს ულითა“ ვ. სწ. 230,1.იხ. დამდოვრება, მომდოვრება.

მდოვრ-ი მზეცთა ჩეილი: მოიცევეს ყოველთა მათ ვითარცა საცხოვართა მ დ ო ვ რ თ ა“ Sin. — 11,138v; „დაშთეს მის თანა ველურთაგანნი ნუზენი მ დ ო ვ რ ი თ უ რ თ“ H—341,393.

მდრანჯობელ-ი იხ. ქდალთ-მდრანჯობელი.

მდრტჯნავ-ი უკმაყოფილო, მომჩივარი: „ნუმცა ეინ თქუენგანი არს ურჩ და მ დ რ ტ ჯ ნ ა ვ“ ვ. სწ. 248,10. იხ. დრტჯნვა.

მდრტჯნველ-ი უკმაყოფილო, მომჩივარი: „ესენი არიან მ დ რ ტ ჯ ნ ვ ე ლ ნ ი“ ქრ, იუდა 1,16; „ზეუამან შთანთქნა მეგჳპტელნი და კჳელმან—მ დ რ ტ ჯ ნ ვ ე ლ ნ ი“ ვ.სწ. 278,17. იხ. დრტჯნვა.

მდუმარ-ი, მდუმარე ჩუმი: „სიტყჳს-გებაჲ ¯დაცხრეის მ დ უ მ ა რ ე მ ან“ O, იგ. ხოლ. 18,18; „მ დ უ მ ა რ ი თა ლოცუითა ეზრახებოდით შეუფესა“ ვ. ცხ. 15v; „ფრიად აქებს ქრისტე მყუდროთა და მ დ უ მ ა რ თ ა“ ვ. სწ. 204,2; „მძლე ექმნეს მართალნი და დაწყნარებითა მყუდრონი და მ დ უ მ ა რ ე ნ ი“ ვ. სწ. 71,15. იხ. დუმალი, მდუმრიად, მდუმრიადი.

მდუმრიად ¢იდუმალ», ჩუმად: „შევიდა მისა მ დ უ მ რ ი ა დ“ M.—„შევიდა მისდამი ი დ უ მ ა ლ“ G, მხკ. 4,21; „მ დ უ მ რ ი ა დ განეპორებოდის“ ვ. ცხ. 181v; „მ დ უ მ რ ი ა დ გონებასა შინა აქებდეს“ ვ. სწ. 40,20. იხ. მდუმარი

მდუმრიად-ი ჩუმი: „ღმერთსა ესმის მ დ უ მ რ ი ა დ ი ც ა ე ვედრებაჲ“ ვ. სწ. 19,10. იხ. მდუმრიად.

მდურვა ხმისგაუცემლობა: „მ დ უ რ ვ ა ჲ და ყუედრებაჲ ურთიერთას თავისა თჳსისაჲ“ ვ. სწ. 101,13.

მდუღარე მხურვალე: „მ დ უ ღ ა რ ე სულითა“ ხაქ. მოც. 18,25; „სულითა მ დ უ ღ ა რ ე იყუენით“ პრომ. 12,11. იხ. დუღილი.

მდღევრ დღიურად: „მოგცნე შენ ათნი ეცხლნი მ დ ღ ე ე რ“ G, მხკ. 17,10. იხ. დღე.

მდღევრ-ი, მდღევარ-ი დღიური, ყოველდღიური დღიური შემოსავალი: „იყუნენ... ნაკლულეან მ დ ღ ე ვ რ ი ს ა გან საზრდელისა“ ლაქობ. 2,15; „განაწესა ეზეკია მ დ ღ ე ე ვ ა რ ი მსახურებაჲ“ M, II ნშტ. 31,2; „განემზადნით... მ დ ღ ე ე რ ი ს ა ებრ მსახურებისა თქუენისა“ M, II ნშტ. 35,4. იხ. მდღევრ.

მდღევრად ყოველდღიურად: „განეყვნა ივინი დაეთ უფალსა მ დ ღ ე ე რ ა დ მსახურებად ძეთა ლეჳისთა“ M, I ნშტ. 23,6. იხ. მდღევრი.

მდღევრით-მსახურ-ი, მდღევრით-მსხორ-ი(!): „შეკრიბნა... ყოველნი მთავარნი მ დ ღ ე ე რ ი თ - მ ს ა ხ უ რ თ ა ნ ი (მ დ ღ ე ე რ ი თ - მ ს ხ ო რ თ ა ნ ი)“ M, I ნშტ. 28,1. იხ. მსახური/ მსხორი.

მე: „მო-სამე-ვიდეთ მ ე და დედაჲ შენი“ იპ. რომ.-კორთხ. იხაკ. და იაკ. 6,8; „ჩ ე მ ე წილ და შენ წილ“ მთ. 17,26; „თავით თჳსით და არა ჩ ე მ მიერ მეფობდეს“ O, ოსე 8,4; „რომელი არა შეჰკრებს ჩ ე მ თანა, იგი განაბნეეს“ მთ.12,30; „მან ჩ ე მ თჳს დაწერა“ ი. 5,46; „სულგრძელ იქმენ ჩ ე მ ზედა“ მთ. 18,26; „შენ ჩ ე მ და მოხუალა?“ მთ. 3,14; „ჩ ე მ და ღაღადებდენ“ O, ოსე 8,2; „სცხე მას ჩ ე მ დ ა დ, რომლისაჲ გიბრძანო შენ“ O, I მფ. 16,3; „კეთილი შენი ჩ ე მ დ ა მ ო შენ მიერ არს“ ფს. 15,2.

-მე «-ძი», «-ა» (კითხვითი ნაწილაკი): „რაჲსათჳს-მ ე განგეწირნა უფალმან დღეს უცხოთესლთა თანაჲ?“ O, I მფ. 4,8; „არა-მ ე თქუენ უმჯობეს ხართ მფრინველთა?“ მთ. 6,26; „რაჲ-მ ე უნდეს სახელი რჩეულად მას?“ C,—„რაჲ-ძ ი უნდეს სახელის-დებად მისა?“ DE, ლ. 1,62; „არა-მ ე გიძიო შენ განსუენებაჲ?“ MO,—„არა გიძიო-ჲ შენ განსუენებაჲ?“ G, რუთ 3,1.

* x ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მე (განუსაზღვრელი ნაწილაკი): „ეჯუეთუ ვინმე თქუას“ მრთ. A, კ. იერ.-ხანან. 64; „მდიდარი ვინმე მორაიდა ჰასა“ მრ. 10,17.

მე-ა (კითხვითი ნაწილაკები): „ეწყი-მე-ა, რასა იკითხავ?“ საქ. მიც. 8,80; „ეცხის-მე რაჲ-ა?“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 110,25; „არა-მე გასმიესა ეკე შორითა?“ O, IV მფ. 19,25; „ვე-მე-ეს-ცეთით-ა გზისაგან ჰეშმარიტისა?“ O, ხიბრძ. სოლ. 5,6; „აკრძნა-მე-ა ბერძენ?“ მ. ცხ. 225v.

მეაჯრე «ნიჯოგარი»: „მეაჯრე მეფისაჲ სამარადისოდ მეკუთმარე არს ბრძ წინაშე მეფისა“ მ. ცხ. 182v; „ჰრქუა საულ მეაჯრესა მისსა“ pb.,—„ჰრქუა საულ ნიჯოგარსა მას თჳსა“ M, I წმ. 10,4. იხ. აბჯარი.

მეაგარაკე გლები: „მეაგარაკე ვინმე მათ ადგილთაგან გამოვიდა ჟამსა მკისასა მომკად თჳსა ყანასა“ Ath.—11,242r. იხ. აგარაკი.

მეათე «მეათედი»: „შეწიროს... მეათჱ სამინდოჲსა სა_თუენ“ O,—„მესწირო... მეათედი სათოელისაჲ სამინდოჲ“ G, ლევიტ. 5,11; „მეათჱ კუშორისაჲ კაბიწი“ O, ეზეკ. 45,11. იხ. ათი; შდრ. ოთხმეათე.

მეათედ-ი «მეათე»: „შესწირო... მეათედი სათოელისაჲ სამინდოჲ“ G,—„შეწიროს... მეათჱ სამინდოჲსა სათეელი“ O. ლევიტ. 5,11. იხ. ათი.

მეათერთმეტე მე-11: „მეათერთმეტესა ჟამსა განვიდა და პოვნა სხუანი“ მთ. 20,6. იხ. ათერთმეტი.

მეათეჴუსმეტე იხ. ათეჴუსმეტი.

მეათოთხმეტე «ოთხდამეათე»: „ყუეს ძეთა იჩრაჱლისათა პასექი (ოთხდამეათესა G) მეათოთხმეტესა ღესა თჳსასა“ M, ისუ ნ. 5,10; „იყო მეათოთხმეტესა წელსა მეფობასა ეზეკიაჲსსა“ I, ეს. 36,1. იხ. ოთოთხეტი.

მეთრვამეტე მე-18: „მეათრვამეტესა წელსა მეფობასა იერობოჳმისსა“ IV მფ. 15,1. იხ. ათრვამეტი.

მეათშჯდმეტე მე-17. იხ. ათშჯდმეტი.

მეათხუთმეტე მე-15: „მეათხუთმეტესა წელსა... იყო სიტყუაჲ“ ლ. 3,1. იხ. ათხუთმეტი.

მეაბობხე: „არცა ხართ მეაბობხე და არცა მეტრაკპარაკე“ Ath.—11,78r. იხ. ამბოხი.

მეაქლემე აქლემის პატრონი: „მიეიდა ოდესმე მეაქლემე მაჰისი იოანესი, რაჲთა წარიღოს ჴერჴლები“ მ. ცხ. 259r. იხ. აქლემი.

მებავთე: „მებავთჱ შეემთხუეოდის ღაღადის-მგდებელსა თხროსად მეფისა“ I, იერემ. 51,31. იხ. ბავთი.

მებაყე: „იყო ვინმე კაცი... მსახური მებაყეთაჲ“ H—341,74. იხ. ბაყი.

მებეგრე: „რომელნი-ცა არიან მებეგრენი სპარსთანი“ ჭ. ცხ. 172,8. იხ. ბეგარი.

მებოხტნე მებაღე: „ვითარცა იქმნა უწყალოებაჲ, შეწუხნა მებოხტნე იგი“ მ. ცხ. 96r; „აღძრა ეშმაკმან მებოხტნე მონასტრისაჲ და აზრახა მასცა მოკლეაჲ წმიდისაჲ მის“ ა.-ე. 46,26. იხ. ბოსტანი.

მებოძირ-ი «განსავალი», გზაჯვარედინი: „წარვედით მებოძირებსა გზათასა“ DE,—„განვედით განსავალთა ზედა გზათასა“ C, მთ. 22,9; „სცვიდეს ყოველთა გზათა და მებოძირთა“ რიფს. 107,26; „ეძინა მებოძირთა ზედა ყოელისა გზისათა“ I, ეს. 51,20; „დადგა მებოძირთა თანა სოფლისა გზისათა“ თექლა 02,7.

მებრ, მებრად ყოველად, სრულებით; მარტო, მხოლოდ: „ვითარ-მე წიგნი იცის ამან, რამეთუ უსწავიეს მებრ არა“ ი. 7,15; „მებრ არაჲ ვინაჲ განმიესა მისთჳს?“ ანდ.-ანატ. 198,7; „რომელცა თჳთ მებრ მე მრავალგზის აღმოვიკითხე“ ოსკ. 9,15; „რამეთუ თჳთ მებრ ხილვაჲ წიგნისაჲ უეცბად ჰყოფს კაცსა ცოდვისა მიმართ“ მ. ცხ. 14r; „ამა არს ჩემდა მებრ ხილვაცა შენი, მამაო!“ მ. ცხ. 334r; „სიკეთე დაბერდეს და მებრად დაჴნეს“ H—341,404.

მებრვე ყოველადვე, სრულიადაც: „მებრვე არაიან შეუტეონ დედათაგანი ხილვად წმიდათა მათ“ ანდ. ანატ. 221,20; „მებრვე არა გეშინისა უფლისა?“ ფსალტ. 150,9; „მებრვე არა შემეხნეს მე“ H—341,439.

მებრძოლ-ი «მოლალე»: „მშჯდი იყვნ მებრძოლი“ pb.,—„მშჯდი იგი იყავნ მოლალე“ O. იოვ. 8,11. იხ. ბრძოლა.

მებუდარ-ი «მბუდებელი», მობუდარი: „იქმნეს, ვითარცა ტრედნი მებუდარნი კლდეთა შინა“ pb.,—„იქმნეს იგინი ვითარცა ტრედნი მბუდებელნი კლდეთა შინა“ O. იერემ. 48,28. იხ. ბუდე.

მეგანძე, მეგანძურ-ი საუნჯის, განძის მოყუარული/პატრონი: „მეგანძე, რომელთაცა სამწყსოთაჲ ჰგლოდის, არცაღა სულთა თჳსთა ცხორებაჲ“ მ. ცხ. 89v.

მეგანძურთა-უხუცეს-ი: „კუალად მოვიდა გჳრპელი, ჯოჯიკის მეგანძურთა-უხუცესი, და მოინათლა“ ი.-ე. 41, 16. იხ. უხუცესი.

მეგობარ-ი «მიყუარი», «მოყუარე», საყვარელი, მახლობელი, ამხანაგი: „მეგობარი სიძისაჲ... სიხარულით უხარინ“ DE,—„მიყუარი სიძისაჲ მის... სიხარულით იხარებს“ C, ი. 3,29; „უკუეთუ გლოცევიდეს... მოყუარე შენი“ G,—„უკუეთუ გლოცევიდეს... მეგობარი შენი“ pb., II მჯ. 18,0; „ვითარცა ძმაჲ და მეგობარი, ეგრეთ სათნო ვეყავ“ ფს. 34,14. „მოყუარენი ჩემნი და მეგობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეახლნეს“ ფს. 87,12; „ნუ არწმუნებთ მეგობართა“ O, მიქ. 7,5; „უმჯობეს არს კაცისა ყოლადვე არა შეყოფად მეგობარსა, ვიდრე არა ჟამითი-ჟამად ცვალებასა მეგობრისასა“ მ. სწ. 156,19. იხ. დამეგობრება, მეგობრება/მეგობრობა.

მეგობარ-ქმნა «მოყურობაჲ»: „იქმნნეს მეგობარ პილატე და ჰეროდე“ DE,—„იმოყურნეს ჰეროდე და პილატე“ C, ლ. 23,12.

მეგობრება, მეგობრობა «სიყუარული»: „მადლი და მეგობრებაჲ განააზნაურებს“ O,—„მადლი და სიყუარული ათვისუფულებს“ pb., იგ. სოლ. 25,10; „განემარჯოს მეგობრობაჲ“ O, ზირ. 6,17; „აქუნდა ვისთანამე მეგობრობაჲ“ მ. ცხ. 87r; „უკუეთუ გნებავს მეგობრობაჲ ღმრთისაჲ, ნუ ეძიებ მეგობრობასა კაცთასა“ მ.სწ. 157,9; „ნუ გაქუნ... მეგობრებაჲ მწვალებელისა თანა“ Ath.—12,128v. იხ. მეგობარი.

მეგჯპტელ-ი, მეეგჯპტელ-ი ეგვიპტელი: „ანტონი ნათესავით იყო მეგჯპტელი“ მრთ. A, ანტ. დ. 19v; „მოკალ გუშინ მეეგჯპტელი იგი“ O, გამოსლ. 2,14. იხ. ეგჯპტელი.

მედად «უსასყიდლოდ», ამაოდ: „არა მშრომი მედად“ O, დაბ. 29,15; „მეშჯდესა წელსა განვიდეს შენგან თავისუფალი მედად“ O, გამოსლ. 21,2; „რომელთა ეჭამდით ეგჳპტეს მედად (უსასყიდლოდ pb.)“ G, რიცხ. 11,5; „მედად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიჴსენენით“ O,—„მედად განისყიდენით და არა ვეცხლისა მიერ გამოიჴსნენით“ pb., ეს. 52,3.

მედგარ-ი (მედგრისა) ცუდი, ავი, ბოროტი, გამოუსადეგარი; საძაგელი, მშიშარა, ზარმაცი: „უეთეურო მონაო და მედგარო“ მთ. 25,26; „ვაჲ გულთა მედგართა და ჴელთა დაჴსნილთა“ O, ზირ. 2,14; „ნუ იხახებ მედგარნი და უეთერნი მჴნესა ამას ზედა“ თომა მოც. 10,19; „გული მედგარი მუნჯეესე დაჴსნდის“ მრთ. D, ხ. გან.- ხაჴთხ. მოც. 101,22; „მჯდრობდა მჴედარი ვინმე მედგარი“ ს. ცხ. 167r; „მაჩუენებლობაჲ მედგარ არს ყოელით კერძოეე“ ჲ. სწ. 9,17; „არცალა ელისე იყო მეგობართა მათ მისთა წინაშე მედგარ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 129,6; „მედგარმან მან აღიარა მტერისამიერი იგი აღძრეაჲ თჳსი“ ი.-ე. 46,28; „დიუტეეს კეთილი იგი (ხილი) და მედგარსა მას ჰამდეს“ Alh.—12,231v. იხ. გულმედგარი, დამედგრება, მედგრება, მედგრობა, მომედგრება, სიმედგრე, უმედგრესი.

მედგრობა «ბოროტი», უძლურება, სისუსტე: „ეჰყოფ მე მათ თანა მედგრობასა“ G,—„ყოფით ვყო მათ თანა ბოროტი“ M, მსჯ. 15,6; „ვიდრემდის ეიყუნეთ ამას მედგრობასა შინა და უღებებით ცხორებასა“ ჲ. სწ. 221,6; „ვერ შეუძლის იგი მედგრობითა ჴმისა თჳსაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგეგ. 159,20. იხ. მედგარი.

მედღესასწაული «ზატიკობა»: „განელო... ჴმითა მედღესასწაულეთაჲთა“ Ꝗ,—„განელო... ჴმითა ზატიკობისაჲთა“ Ⴂ, ფს. 46,1. იხ. დღესასწაული.

მეეგჳპტელ-ი იხ. მეგჳპტელი.

მეერგასიხ-ი მე-50: „აღსრულებასა მას დღისა მის მეერგასიასა“ ხაჴ. მოც. 2,1. იხ. ერგასია.

[მეერთე] იხ. ერთი; შდრ. ოცდამეერთე.

მე(ე)რთისა მპყრობელ-ი «ყოელისა მპყრობელი», მჴერელი: „ეკლესიასა ერთი უფალი აქუს... ერთი მეერთისა მპყრობელი“ ს. გან.-მოც. ხაჴ. 102,4; „რაჲ-იგი დაჰბადა უფალმან, მერთისა მპყრობელმან“O,—„რომელი დაბმტკიცა უფალმან ყოელისა მპყრობელმან“ pb., ზირ. 42,17; „უფალო, მერთისა მპყრობელო, ღმერთო ისრაჱლისაო“ O,—„ჳფალო, ყოელისა მპყრობელო, ღმერთო ისრაელისაო“ G, ბარ. 3,1; „ესრე იტყჳს უფალი მერთისა (ყოელისა I) მპყრობელი“ იერემ. 5,14. იხ. მპყრობელი.

მეეტლე ეტლის მძღოლი: „ყუნეს მჴედრებად და რომელნიმე მეეტლედ და წინამცორველად“ O, I მფ. 8,11; „იყო ეინმე მეეტლე... რომელი-იგი ცხენთ-სარბიელსა მას შინა რბეესა ზედა ცხენთა დგენასა დაეცა“ ჲ. ცხ. 304r. იხ. ეტლი.

მეექუსე მე-6: „მეექუსე ნაწილი დორაკისაჲ ქამითგან ქამადმდე სეემდის მას“ I, ეზეკ. 4,11. იხ. ექუსი.

მევანეობა «დაძინება»: „მეევანეობდეს მუნ“ G,—„დაიძინეს მუნ“ M, მსჯ. 19,4. იხ. ვანი.

მეევაჟნე მწდე, მერიქიფე: „სატრაპეზოს მოვიდიან.. ეგრეთვე მეევაჟინენი“ ი.-ე. 48,18. იხ. [ვაჟინი].

მეევნაკე ვენახის მოქმედი: „თჳნიერ... მეევნაკეთა და ნავის-მოქმედთა და სუეთა ესეეითართა .. ლაკრისა დამპირეაჲ უღონო არს“ ა.-ე. 20,25. იხ. ვენაკი.

მეევეპე ზლაპრის მთქმელი; «ზლაპარ-სიტყუადი»: „მეევეპეთა და გამომეძიებელთა მეცნიერებისათა ბოლო გზაჲ სიბრძნისაჲ არა გულისჴმა-ყუეს“ O.—„ზღაპარ-სიტყუადთა და გამომეძიებელთა გულისჴმის-ყოფისათა ბოლო გზაჲ სიბრძნისა არა ცნეს“ pb., ბარ. 3,23.

მეზობელ-ი «მოძმე»: „მეზობელთა მათ და რომელთა-ეზილვა იგი პირეელ“ C,—„მოძმენი და რომელთა ეხილვა იგი პირეელად“ DE, ა. 9,8; „მოიგონა წარპარვად მონაგები მეზობლისა თჳსისაჲ“ H—841, 183.

მეზუარე ყურძნის დამკრეფი; ვენაკის მცველი (საბა): „რომელნიმე დაადგინნეს... მჴნეულად და მომკალად, ვენაკის-მოქმედად და მეზუარედ“ O, I მფ. 6,12. იხ. ზუარი.

მეზუებ-ი ცხენი, «რემა»: „იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჴდალი მეზუები საეტლედ“ O,—„იყუნეს სოლომონისა ორმეოცი ათასი ურდალნი რემანი ეტლთა შინა“ pb., III მფ. 10,26. იხ. ზუება.

მეზუერე მებაქე, ხარკის ამკრეფი: „ვითარცა ხარკის-მოქმელი და მეზუერე“ მთ. 18,17; „ნუცა მიხილენ მეზუერენი და მოქმელნი“ თომა მოც. 10,16; „მათე მეზუერე იყო“ ს. სწ. 86,28. იხ. ზუერი.

მეზლაპარე იხ. ზლაპარი.

მეზღჳპირე «ზღჳს კიდისა»: „ჴანანელთა მიმართ, აღმოსავალით კერძოთა და მეზღჳპირეთა“ G,—„ზღჳ-კიდეთა, ჴანანელთა აღმოსავალისათა...“ pb.,იხუ 6. 11,3. იხ. ზღჳ-პირი.

მეთევზე, მეთევზურ-ი თევზის მჴერელი, მონადირე: „იყო ძე მისი მეთევზე“ ს. ცხ. 158V; „რამეთუ იყუნეს იგინი მეთევზურ“ მთ. 4,18; „მეთევზურნი გამოირჩინა ქრისტემან“ ხ. გან.-მოც. ხაჴხ. 92,10; „ეითარცა მჴნემან მეთევზურმან გამოიღო ეშაი იგი“ ეპ. კჳპრ.-აღწერებ. 230,0; „იოვანე და იაკობ არა გლახაკნი იყუნესა და მეთევზურნი?“ ს. სწ. 50,24. იხ. თევზი.

-მეთქი: „მე ვთქუ-მეთქი, ჩამო-ნე-მიჴდენ მე უცხოთესლნი იგი“ O, I მფ. 18,13; „ვთქუ-მეთქი: არა მიეყო ჴელი ცხებულსა ზედა უფლისასა“ O, I მფ. 24,12; „მეცა-მეთქი მოსიყუდდე ეარ“ მარკ. 250r; „გარქუ-მეთქი: მოეტეე. და მე მოგიტეენე“ ს. სწ. 84,6; „ნუუკუე-მეთქი ესრეთ მოიქცეთ“ Sin.—11,15V.

მეიგავე იგავის მთქმელი: „თქუან მეიგავეთა“ G, რიცხ. 21,27. იხ. იგავი.

მეინაკე: «ინაკით მჯდომარე», წვეული; სუფრას მსხდომი: „ესე არაეინ გულისჴმა-ყო მეინაკეთა მისთაგანმან“ C,—„ესე არაეინ ცნა ინაკით-მჯდომარეთაგანმან იესუს თანა“ DE, ა. 18,28; „აღიესო ჭორწილი იგი მეინაკითა“ მთ. 22,10; „აბა პირ-იჴსნეს, ეიდრე არა აღდგენ მეინაკენი იგი“ ვარ. 613; „რაჲ-მე უკეე იყოს სიძისა მის უშჳერეს, უკუეთუმცა... გოდებდა წინაშე ყოველთა მეინაკეთა?“ ს. სწ. 168,2; „იყო ეინმე კაცი

მეფისა მეინაკეთაგანი" Sin.—11,124г. იხ. ინაკი; შდრ. ანანა-მეინაკე.

მეიხარ-ი მწვალდ-ისრის მსროლელი; «მოისარია»: „პლეს იგი მეისართა კაცთა მწვალდოსანთა და წყლეს" M, I 67ტ. 10,3; „სცეს ისრითა მეისართა იორამს" M. II 67ტ. 22,3; „მეისარი ვერ დაუდგეს" O, ამოს 2,15; „ნოეწყო მას გარეშე მეისრენი" O,—„განაწყო მას ზედა მოისრენი ვარეშოს" pb., ეზეკ. 4,3. იხ. ისარი.

[მეკაბარკე] იხ. კაბარკი; შდრ. მემშვლდკაბარკე.

მეკალო მლენველი: „ქარსა მეკალოესა არა დაუკრა პირი" I ტიმ. 5,18. იხ. კალო.

მეკაპალე: „ჰ მეკაპიღე, რეცა გლახაკთ-მოყუარე" Alh. —11,61г.

მეკარე, მეკრე კარის მცველი: „მეკარესა ამცნოს" მრ. 13,34; „მას მეკარემან განუღის" ი. 10,3; „მეკარენი იგი თითოეულად კართა მათ იყუნეს განკრძალულ" O. I ეზრა 1,16; „იყუნეს... მეკარედ ბჳეთა სახლისა ჴელსახით O, ეზეკ. 44,11; „რაჲსათჳს, ჰ მეკარენო ჯოჯოხეთისანო, ესე იხილეთ და შესძრწუნდითო" კ. იერ.-აღდგ. 164,10; „ეკედრებოდა მეკრესა, რაჲთა მოაკუსნოს ნისჭს ბაბასა" მ. ცხ. 218v; „ჰპრქვა მეკრესა უცხოებსა ჩემისათჳს" ლიმ. 188,14; „დაჰრეკა კარსა და გამოვიდა მეკრე" ler.—140,177v. იხ. კარი.

მეკაჰრაულე: „თე მეკაჰრაულე არს" ფლკტ. 134,24. იხ. კაჰრაული.

მეკერმე «თესლის-მოფარდული», «კერმის-მცვალებელი»: „ტაბლები იგი მეკერმეთაჲ... დაამჴუა" DE,—„ტაბლები იგი თესლის-მოფარდულთაჲ დაამჴუა" C, მთ. 21,12; „პოვნა... მეკერმენი მსხდომარენი" DE, —„პოეა... კერმის-მცვალებელნი, რამეთუ სხდეს" C, ი. 2,14. იხ. კერმა.

მეკერპე კერპთმსახური: „არცა მეჰავთა, არცა მეკერპეთა... სასუფეველი ღმრთისაჲ დაიმკჳდრონ" კ. იერ.-ნათლისღ. 57,14. იხ. კერპი.

მეკეცე მეჭერპლე: „მოაყოდეს მითა აგარაკი მეკეცისაჲ" DE, მთ. 27,7; „ვითარცა კერპნი მეკეცეთანი შეჰმესრნე იგინი" ფს. 2,9; „ვითარცა თიჴაჲ მეკეცისაჲ შერაცხილ ხართ თქუენ" I, ეს. 29,16; „აღდგა და შთაჴედ სახიდ მეკეცისაჲ" I, იერემ. 18,1. იხ. კეცი.

მეკიმილიე «კომილიარხი», საგანძურის მცველი: „ოდეს მეკიმილიესა ახალსა (კიმილიარხსა S) დაადგინდე, წერილსა იგი კომილიასა თანა მიეთუალიან" ლიმ. 84,6. იხ. კომილია.

მეკიცხარ-ი: „რომელთა შინა მეკიცხარნი იჭეოდინ" II პეტრე (უწყ.) 60,18. იხ. კიცხეა.

მეკიცხველ-ი დამცინავი: „მოიწიენეს უკუანაჲსკნელთა დღეთა საკიცხუროთ მეკიცხველნი" II პეტრე, 3,3; „მიჰყვებიან ბაბილონსა მეკიცხველნი და ეიცხუენდეს მას" I, იერემ. 51,2. იხ. კიცხეა.

მეკობრე მტაცებელი: „რომელმან განუღოს რაჲ უმეტეს ფასისა მისსა, რაჲთგი ღირდეს, იგი მეკობრე არს და უძჳრეს ავაზაკთა არს იგი" მ. სწ. 52,20.

მეკობრობა მტაცებლობა: „მეკობრენი და ავაზაკნი იფარვენ ბოროტისა საქმეთა და უდაბნოსა გარე მეკობრობენ" მ. სწ. 52,10. იხ. მეკობრე.

მეკრე იხ. მეკარე.

მეკრისტონე ფულის მიმბარებელი: „იყო ვინმე მეკრისტონე ქალაქსა რომელსამე შინა... მოართუა მას ნამარხევად ხუთასი დრაჰკანი დაბეჭდულად და ჰრქუა მას: მიიღე ესე და, ოდეს მიჴმდეს, მცირედ-მცირედ მომცემდი მე აქაჲთ" მ. ცხ. 384v.

მეკუალე კვალს მიმყოლი: „შეუდეგ მას, ვითარცა მეკუალე" O, ზირ. 14,23. იხ. კუალი.

მეკუერცხე ქვირითის მყრელი: „თესლნი მეკუერცხენი, რომელ არიან უმრავლესნი თევზთაგანნი" ბ. კეს. -ექუს. დღ. 90,20. იხ. კუერცხი.

მეკუფხლე შემკრები ნამკვრევისა, მემცვრევე: „ვითარცა მეკუფხლე შემდგომად მსთულებელთა" O, ზირ. 38,16. იხ. კუფხალი.

მელ-ი vulpes: „მელთა ჯურელი უჩნს" ლ. 9,58; „ნაწილად მელთა იყუნენ იგინი" ფს. 62,11; „ვითარცა ლომი იზახდი, ხოლო აწ ვითარცა მელი მოშიშებითა უსუსურად" H—841,14; „ვითარცა მელნი უდაბნოსა ზედა, წინაწარმეტყუელნი შენნი, ისრაელ" O, ეზეკ. 13,4.

მელაზმაგე: „მისცეს... ჯუარი სალიტანიე... მელაზმაგი. ს» ხატებითა" ი.-ე. 22,38.

მელან-ი (მელნისა) შავი საწერელი: „იოვანე მოიღო ქარტაჲ და მელანი და დაწერა ეპისტოლჱ" ი. მოც. 76,2; „დაწერილი არა მელნითა, არამედ სულითა ღმრთისა ცხოველისაჲთა" II, კორ. 3,3; „და მე დავსწერდი წიგნსა ზედა მელნითა" I, იერემ. 30,18; „არათუ მელნითა დაწერილ არს იგი, ვითარმცა შეუძლ აქოცად?" მ. სწ. 180,84; „დაიწერენ იგი ნუ მელნითა და ქარტითა" A—484,311v. იხ. ოქრომელანი.

მელალრია «თაფლი ველისაჲ»: „კრებნ იგი მელალრიასა, რომელ არს თაფლი ველისაჲ, საქმელი მეუდაბნოეთაჲ" X 825г.

მელევანდ-ი «მძივი დაცუმული», ასხმული ყელსაკიდი სამკაულად, «მანიაკი»: „პოვა ჰურჭელი ოქროჲსაჲ: მანიაკი და სა(ვ)ლტე და ბეჭედი და სამარჯუენე და მელევანდი სალხინებელად ჩუენთჳს" G, რიცხ. 31,50; „შეისხმიდა... მელევანდებსა მათსა" O, ოსე 2,15; „ნაწუერებულებაჲ წჴეთა შენთაჲ -მსგავსი მელევანდისაჲ, ნაქმარ ჴელოვნისაჲ" M,—„ქმნული მუჴლთა შენთაჲ, მსგავსი არს მძივთა დაცუმულთა, საქმჱ ჴელოვნისაჲ" O,—„ნასხმნი გუერდისა შენისა მზგავს მანიაკთა, ქმნილი ჴელთა ჴელოვნისათა" pb., ჭეშ 7,1.

მელეტიან-ი მელეტიოს ანტიოქიელის მიმდევარი: „ნუ მიეახლებით მელეტიანთა განხეთქილთა" მრთ. A, ანტ. დ. 85.

მელსაპეპონ-ი «აჩური», საზამთრო: „ვჰამდით... ხილსა: ნესუსა და მელსაპეპონსა და პრასასა..." pb.,—„ვჰამდით... აჩურსა და ნესუსა და პრასასა" G, რიცხ. 11,5.

მემანე მძივების მკეთებელი: „ერთი მათგანი იყო მემანე და იქმოდა მძივთა მანისასა" რიფს. 100,4. იხ. მანა.

მემარაგე მესტროლაბე, წინასწარ მცნობელი: „შეკრიბა სიმრავლე... მემარაგეთაგ, რაჲთა აუწყონ, თუ რაჲ წინა-უც ძესა მისსა“ ბალ. 9,34. იხ. მარაგება.

მემარნე: „ამას ყოველსა ზედა იყუნიან... მემარნეთა მთავარნი“ H—2251,266v. იხ. მარანი.

მემახჳრ-ი მფრინველთ მონადირე; მახის მომდგმელი (საბა): „აჰა ესერა ჰერჩერი მემახჳრისაჲ“ O, ამოს 3,1.

მემგოსნე სალამურისა და მისთანათა დამკვრელი: „შეფესა ჰყუა... სხუანიცა ქალნი, მემგოსნენი და მეჩანგენი“ ბალ. 124,4. იხ. მგოსანი.

მემრუშე «მომრუშე»: „ნათესაჲი ბოროტი და მემრუშე (მომრუშე C) სასწაულსა ეძიებს“ მთ. 12,39; „სიკუდილით მოკუდეს მემრუშე და მრუშებული“ G. ლევიტ. 20,10; „(არა ეარ)... მტაცებელი, ცრუ, მემრუშე, გინა ვითარ ესე მებეერე“ ლ. 18,11; „მემრუშედ ეწოდოს, შე-თუ-ეყოს კმარსა სხუასა“ პრომ. 7,3. იხ. მრეშე; შდრ. მომრუშე.

მემტერე მტერი: „იყუნენცა მემტერე და მოსაძრახლე ლოცისათჳს“ მ. ცხ. 82v. იხ. მტერი.

მემტილე მებაღე: „მას ეგონა, ვითარმედ მემტილე იგი არს“ ი. 20,15. იხ. მტილი.

მემუცლეობა ნაყროვნობა, ღორმუცლობა: „და იყოს... მღდელთა მემუცლეობაჲ“ მ. ცხ. 32v. იხ. მუცელი.

მემღერ-ი მოლხინე, მოცეკვავე, მოთამაშე, «მომღერალი»: „მემღერნი უფლებდენ მათ ზედა“ I, ეს. 3,4; „გამოვიდეს მათგან მძნობარი და კმაჲ მემღერთაჲ“ O, იერემ. 30,19; „ეზიანნი ქალაქისანი აღივსნენ... ქალებითა მემღერითა“ O. —„ეზიანნი ქალაქისანი აღივსნენ... ქალებითა მომღერლებითა“ pb., ზაქ. 8,5; „და იყუნეს მის თანა, რომელთა მოაჭუნდა კიდობანი იგი უფლისაჲ შჯდი დასი მემღერთაჲ“ O. II მფ. 6, 19; „რაჲთა აღუდგინნენ გზათა ზედა სახიობანი, მემღერნი“ ბალ. 22,30; „მემღერნი განაწყენენს... ფერჴთა მათ მიერ არაწმიდათა, რომლითა იქმოდეს მღერასა“ H—2251,279v; „ჴენ მაქებელნი და მემღერნი პატივით შეჳსხმიდეს“ Ath.—11,92r. იხ. მღერა; შდრ. პარით-მემღერი.

მემშჳლდკაბარჭე მშვილდ-ისრის მტარებელი, კაპარჭოსანი: „არა უნდა მემშჳლდკაბარჭესა მას მიყოფად ჴელი მისი საულისა“ O, I მფ. 21,4. იხ. მეკაბარჭე.

მემწყობრე «მძნობარი», მეშუშპრე: „მოიყვანნეს ცოლნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცნეს“ G.— „მოიყვანეს ცოლები... მძნობარაჲ მათგანი, რომელნი იტაცნეს“ M, მსჯ. 21,23. იხ. მწყობრი.

მენა «მენაკი», სხვენი, ჭერი: „მენანი საროჲსანი“ O.—„მენაკნი საროჲსანი“ M. ქება 1,16.

მენადირე იხ. მონადირე.

მენავე ნაცის მმართველი/პატრონი: „ნანდჳლე მენავენი არიან“ ანდ.-ანატ. 284,1; „ჰპონებდეს მენავენი იგი მიწევნასა რომელსამე სოფელსა“ ხაქ. მოც. 27,27; „მოუჴდა მას მენაჲ იგი“ O, იონა 1,6; „ყოველნი ღათუ მენავენი შეკრბენ, ვერ მოიღონ ერთი ჴეცი ბოლოჲსა მისისაჲ“M, იობ 40,20; „ჩუეულებაჲ აქუს მენაეთა ცად მიმართ ხედვად“ H—2251,277v იხ. ნავი.

მენავეთ-მოლუაწე: „არა ხოლო თუ მენავედ, არამედ მენავეთ-მოღუაწედ ყოველად .. განწესებულ ვარ“ ფოკა 240v; „მენავეთ-მოღუაწეთა შენთა შეეშინა“ I, ეზეკ. 27,28. იხ. მოღუაწე.

მენავეთ-მოძღუარ-ი მენაეთა თავი: „ნაცის-უფალსა და მენავეთ-მოძღუარსა ერჩდა“ ხაქ. მოც. 27, 11; „მენავეთ-მოძღუარი იგი აღდგომილი ეტყჳს მას“ მრთ. 8, ოკრ.-მარხ. და ითნ. 99v. იხ. მოძღუარი.

მენაკ-ი «მენაჲ, სხვენი, ჭერი: „მენაკნი საროჲსანი“ M.—„მენანი საროჲსანი“ O, ქება 1,16.

მენაკ-ი «ხარისხი», საფეხური: „ეჴჭეს მენაკ აღსავალი მისი“ O, III მფ. 10,19; „აღვიდე არს აჩრდილისაჲ მის ათსა მენაკსა შთასლვად“ O, IV მფ. 20,10; „გარე-მოვაქციო აჩრდილი მზისაჲ მენაკთაჲ მაგათ, რომელ შთასრულ არს აჩრდილი ათსა მენაკსა ტაძართა მაგათ აჭაზის, მამისა შენისათა“ O,—„აჰა მოვაქციე აჩრდილთა აღსავალთასა, რომელთა შთავიდა მზე ათთა ხარისხთა სახლისა მამისა შენისათა“ pb., ეს. 38,8.

მენელსაცხებლეთ-მგბოლველ-ი სურნელოვანი ზეთის მხარშველი: „აღავსნეს სულნელითა თჳთოსახითა ნელსაცხებლითა მენელსაცხებლეთ-მგბოლველთასა“ M, II ნეტ. 10,14. იხ. მგბოლველი.

მენესტუე ჩასაბერავი ინსტრუმენტის დამკვრელი: „მენესტუენი სცემდენ ნესტუესა“ მ. სწ. 92,31; „არწმენის მათ მიმსგავსებად სირცხჳლსა მენესტუეთასა და მეფანდურეთასა“ ბ. კეხ.-ეკუს. დღ. 58,19. იხ. ნესტუე.

მენიდოს ზღვის წერილი თევზი, maena: „რავდენ უფროჲს არიედ იგინი კარიდასისა და მენიდოსისა“ ბ. კეხ.-ეკუს. დღ. 105,20.

მენიჴოგე, მენიჴოგრე, მენიჴგორე «მონა», კაპარჭის მტარებელი, მეკაპარჭე: „ჰრჩუა საულ მენიჴოგესა (მენიჴოგრესა D, მენიჴგორესა S, მონასა I) თჳსსა: იარაღე მაჴული და მომკალ მე“ O, I მფ. 31,4.

მენო(ვ)აგე მემუსიკე: „ყოველ სიხარული დიდი ყოველით მენო(ვ)აგითურთ შჯდ ღღე“ O, I ეზრა 3,13. იხ. ნო(ვ)აგი.

მეოთხე მე-4: „მეოთხესა საკუმილავსა ღამისასა მოიდა“ მთ. 14,25; „მეოთხე ნაწილი ცეკლითა დასწუა“ O. ეზეკ. 5,2.

მეოთხედ მეოთხეჯერ: ფლტ. 158,25.*იხ. ოთხი.

მეოთხედ-ი «ნაოთხალი», 1/4: „მეოთხედი საწყეოჲსა ღჳნისაჲ“ G.—„ნაოთხალი მეოთხისა ღჳნო“ pb., ლევიტ. 23,13. იხ. მეოთხე.

მეოთხედ-მთავარ-ი tetrarcha: „ესმა ჰეროდეს მეოთხედ-მთავარსა საქმე იგი“ ლ. 9,7. იხ. მთავარი.

მეოთხედ-მთავრობა ტეტრარქოსობა: „მეოთხედ-მთავრობასა გალილეას ჰეროდესი“ DE, ლ. 3,1. იხ. მთავრობა.

მეორე ჴერთი იგი», მე-2; მოადგილე; „ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაჲ მის“ O,—„ბრძანა ერთისაჲ მის წარმოდგინებად“ I, დან. 10,50; „ეგრეე (ყო) მეორემან და მესამემან და ვიდრე შჯდამდე“ მთ. 22,26; „მეორესა

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

წელსა დარიოს შეფისასა" O, ანგა 1,1; „მეორესა ჯერსა გამოეცხადა იოსებ ძმათა თჳსთა" ხაქ. მოც. 7,13.

მეორე (შემდგომად მეფისა) «ლერკოლოტი», «შემდგომი»: „ამან მეორემან, შემდგომად შეფისამან, თქუა" pb.,—„ამან, რომელი შემდგომეს... ეტყოდა" M,—„ამანს ლერკოლოტს წარუთჳეამს" O, ესთ. 4,6.

მეორედ «კუალად», «ზეკარდამოს», მეორეჯერ, კლავე, ისევ: „იხსნა გწყივს მეორედ (კუალად DE) სმენად" ი. 9,27; „ღმერთი ვინმე არა იშუებს მეორედ, ვერ კელეწყვის ხილად სასუფეველი ღმრთისაჲ" DE,—„არა თუ ვინ იშუებს ზეგარდამ, ვერ შეიძლებს სასუფეველსა ღმრთისასა" C, ი. 33; „მეორედ ურჩინი იგი წარწყმიდნა" ფუდა 1,5; „ვერმე მეორედ მოხადეს ქაცსა" C, ი. 9,24; „მეორედ განკრძალა პილატი" ფლკტ. 144,19. იხ. მეორე.

მეორეეე მე-2: „დაწყდე მეორესაეე საჯდომელსა" მსკ. 36,19.

მეორეცა «მერმეცა», მეორეც: „შესძინეთ ყოფად მეორეცა" B,—„კელი შეიყვათ მერმეცა" A, სბსტ. 133,4. იხ. ორი.

მეორძ-ი მოზარდი: „კეთილად მეორძი ნერგი განსრულა" O, სიბრძ. სოლ. 13,11. იხ. ორძილი.

მეოტ-ი «განლტოლველი», გაქცეული: „დასცნა იგინი ისრაჱლმან ვიდრე არა დაშთომადმდე მათუანი, განრომილი ანუ განლტოლველი (მეოტი M)" G, ახუ ნ. 8,22; „ანუ განვალ მეოტი ქალაქსა ამისგან" O. IV მფ. 9,15; „ეროვნება მეოტთა სდეულს" O, სიბრძ. სოლ. 10,3; „მეოტად წარიკუეს მთათა სომხეთისა" O, ეს. 37,38. იხ. ოქეს.

მეოტობა გაქცევა: „რომლისაჲცა მეოტობაჲ წინაჱსწარ ეწუთა" ოქრ.-მარხ. და ოთ. 102,26; „მრავალნი მჴედრთაგანნი შემდგომად მეოტობისა კეალად იქცეან და სიმწყრით ძლეულ აჴუნან მტერთა მიმართ" მ. სწ. 103,6. იხ. მეოტი.

მეოცე მე-20: „ესრეთ სიმწყნთ დაითმინა ჴმიდამან ოხტაბოზიტ მეოცესა წელსა სჯაილოსსა მეფისა" იზტ. 128,22. იხ ორი.

მეოხ-ი შემადგომელი, შემწე: „თჳთ იგი სული მეოხ არს ჩუენდა სულთჴმეთა მათ უსიტყუელოთა" პრომ. 8,20; „ძლეულნი მეოხნი! ბ. კს.-ად-თჳს 128,9; „ცრემლნი ნაგებენი მეოხ არიან შეცთომაჲ" ფლკტ. 146,27; „ესე მოიკე მეოხად და შემწეე" მ. სწ. 11,22. იხ. ოხა.

მეოხება შემადგომლობა, შემწეობა: „მეოხებათა წჴილთა მოწამეთაჲთა" მსკ. 61,15; „გჳხილო... დაცულნი ლუსკუნელად მეოხებითა ყოველთა წმიდათა მისთაჲთა" მ. სწ. 119,3. იხ. მეოხი.

მეოხნე «თანა-მეოხაჲე», ნეული; «პურის-მტე»: „მეოხნეთა მათჴს არა ეცრუა მას" C,—„მის თანა-მეოხაჲნეთათჴს არა იხილა შეცდომაჲ ქალისაჲ მის" მრ. 6,36; „ეჴმძინა მათ ანაჲთ დასხდომაჲ ყოველთაჲ მეოხნეთა" C.—„ეძრაჴნა მათ დასხდომაჲ მათი ყოველთა პერიისმტეთ—პერის-მტედ" DE, მრ. 6,39. იხ. ოხე.

მეპრატაკე ღაბალი, მეტყველე: „ჱმისი ვანი არს სჴმონისსა ვისმე მეპრეტაკისასა" ხაქ. მოც. 10,6; „რამეთუ იყუნეს მეპრატაკე ხუროებით" ხაქ. მოც. 18,3. იხ. პრატაკი.

მეპურე პურის მცხობელი: „მეპურე ანუ მზარეულ არს: სადა არს პური ანუ პირად-პირადი სანოვაგჱ, რომელი მაუას დაეშზადებიეს?" ფლკტ. 134,25; „მიართუა იფქლი თჳსი მეპურესა" მ. ცხ. 207ვ.იხ. პური.

მეპურეთ-მოძღუარ-ი პურის გამრიგე, მნე: „შესცოდა მთავარმან ღუინის-მნემან მეფესა ეგჳპტელთასა და მეპურეთ-მოძღუარმან" O, დან. 40,1; „მეპურეთ-მოძღუარი და ღუინის-მნე იგი გამოჴადა ფარაო" ხაკითხ. წიგ. II 07,38. იხ. მოძღუარი.

მეპურის-(მ)ტე პურის მოზიარე, ერთად პურის მჭამელი (საბა): „იყუნეს კუალად ორნიე ზოგად ერთ მეპურის-მტე" მ. ცხ. 220ვ; „რომელნიმე მათგანნი მეპურის-ტე და რომელნიმე სხჳსა საჴმრისათჳს" ბ. კეს.-ეჴუხ. დღ. 65,28. იხ. მტე.

მეუამე მგალობელი: „მეეამეთაგანი იყო წმიდისა ღმრთის-მშობელისა ეკლესიაჲსათაჲ" ლიმ. 20,32. იხ. ეამი.

მერემაკე იხ. რემაკი.

მერეე მე-8: „იყო მერეესა დღესა" ლ. 1,5ი. იხ. რვა.

მერთისა-მპყრობელ-ი იხ. მეერთისა-მპყრობელი.

მერმე მომავალი; შემდეგი: „მამაჲ მერმისა საუკუნისაჲ" I, ეს. 9,6; „აღთქუმაჲ აქუს აწინდელისა ცხოვრებისაჲ და მერმისა" I ტიმ. 4,8; „ეტყოდა... საშჯელისათჳს მერმისა" ხაქ. მოც. 24,25; „ანგელოსთა დაამორჩილა ღმერთმან მერმე იგი სოფელი" ებრ. 2,5. „ჳიდოდით... უკუნისამდე და მერმეცა" O, მიქ. 4,5.

მერმე «კუალად», «უკუანაჲსკნელ», კლავე, ისევ: „მოეედით, მიეიდეთ მერმე პურიასტანდ" C,—„გუალუ კუალად წარეიდეთ ჰურიასტანად" DE, ი. 11,7; „მერმე (უკუანაჲსკნელ DE)... მიუკლინა" მრ. 12,6; „პრქუა იესუ მერმე" მთ. 4,7; „მერმე მეორედ მიეიდა" C, მთ.20,42; „მერმე მისეე უცხოთესლისა ჯრმლითა დამოჰკუეთა თაეი" ხ. გაბ.-მოც. საკს. 08,28; „მიუდგა მერმე და შეა ასული" O, ოქე 1,0.

მერმე მეორე, «ერთი სხუაჲ», «სხუა»: „იყო... მერმე მარიამი" C,—„იყო... ერთი სხუაჲ მარიამ" DE, მთ. 27,01; „წარიელტოდეს მიერ მერმესა" C,—„იელტოდეთ სხუად კერძო" DE, მთ. 10,23; „მერმესა დღესა, ვითარცა განთენდებოდა" რიფს. 108,10.

მერმე-ლა «უკუანაჲსკნელ», შემდეგ: „ხოლო უკუანაჲსკნელ შეინანა" DE,—„მერმე-ლა შეინანა" C, მთ. 21,20.

მერმეცა კლავე, ისევ, მეორედ; შემდეგშიც; «მეორეცა»: „მერმეცა წარვედ და შეიყუარე დედაკაცი" O, ოქე 3,1; „მიუგეს მერმეცა ქალდეველთა" O, დან. 2,10; „მიერ დღითგან და მერმეცა" O, ეზეკ. 30,22; „კელი შეყვათ მერმეცა" A,—„შესძინეთ ყოფად მეორეცა" B, სბსტ. 133,4.

მერმეცა «მეორეცა»: „კელი შეყვათ მერმეცა" A,—„შესძინეთ ყოფად მეორეცა" B, სბსტ. 130,4; „ეეედრებოდა... მერმესაცა მაბათსა თხრობად" ხაქ. მოც. 13,42.

მერჩულე: „არა ეჰბრძავე მე წესსა ამას და ვინ დამიდგინა მე ნავად მ ე რ ჩ უ ლ ე დ?“ A—02,704; „იგი სიტყუაჲ... პასუხად ითქუა გამომცდელისა მის მ ე რ ჩ ე ლ ი ს ა“ იქვე. 460.

მერცხალ-ი hirundo: „ვითარცა მ ე რ ც ხ ა ლ ი, ეგრე ეჩრტინეად (ვჴმობდი O)“ I, ეს. 38,14; „გურიტმან დ ა მ ე რ ც ხ ა ლ მ ა ნ და მჭერინავმან და ეელისა სირთა დაისწაელნეს ჟამი მოსლეისა მათისანი“ I, იერემ. 8.7; „გურიტმან და მ ე რ ც ხ ა ლ მ ა ნ და მჭერინავმან,—მფრინეელთა ცისათა ცნეს ჟამი წარსლეისა მათისაჲ“ ოქრ.-გურიტ. 220,20; „ვითარცა მ ე რ ც ხ ა ლ ი, ეგრე ეჩრინეად“ ფს. XXX,8; „არცა თუ ერთმან მ ე რ ც ხ ა ლ მ ა ნ მოიყუანის არს“ A—02,096.

მერცხლის-გამსხმელ-ი: „მღუძარე არს მ ე რ ც ხ ლ ი ს გ ა მ ს ხ მ ე ლ ი იგი, რაჟამს ახრინ კუერცხთა თჳსთა ზედა“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 118,12. იხ. გამსხმელი.

მერცხლის-მდევარ-ი merops apiaster: „მერცხალი და მ ე რ ც ხ ლ ი ს - მ დ ე ვ ა რ ი, რომელნი მოირეწენ საზრდელსა თჳსსა ჰაერთა შინა მყოფთაგან“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 111,5. იხ.მდევარი.

მერწუულ-ი, მერწუულე წყლის მომტანი: „იყუნენ იგინი მრეშუელი და მ ე რ წ უ უ ლ ე“ M, ისუ ნ. 9,21; „არა მოგაკლდეს თქუენგან მონა, მრეშუელი და მ ე რ წ უ უ ლ ი“ M, ისუ ნ. 9,23. იხ. წყალი.

მესაოხევლე «მთხევარი», «მონადირე», მეთევზე, მებადური: „რამეთუ... იყუნეს იგინი მ ე ს ა თ ხ ე ვ ე ლ ე“ DE,—„რამეთუ მ თ ხ ე ვ ა რ იყუნეს“ C, მრ. 1,16; „გყუნე თქუენ მ ე ს ა თ ხ ე ვ ე ლ ე კაცთა“ DE.—„გქმნე თქუენ, რაჲთა იყუნეთ თქუენ მონადირე კაცთა“ C, მრ. 1,17. იხ სათხეველი.

მესალმუნე იხ. მეფსალმუნე.

მესამე მე-3; «ძეულუანი», გუშინწინ: „მოვიდა მ ე ს ა მ ე იგი და ჰრქუა“ ლ. 19,20; „ეგრეეე (ყო) მეორემან და მ ე ს ა მ ე მ ა ნ“ მთ. 22,26; „რომელი არა უწყოდე გუშინდითგან და მ ე ს ა მ ი თ“ G,—„რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და ძ უ ე უ ა ნ“ MO, რუთ 2, 11. იხ. სამი.

მესამედ მესამეკერ: „შესძინა უფალმან წოდებად სამეელისა მ ე ს ა მ ე დ“ O, I მფ. 3,6; „მ ე ს ა მ ე დ განმზადებულ ვარ მე მისლვად თქუენდა“ II კორ. 12,14. იხ. მესამე.

მესამედ-ი 1/3: „გარდაიქცა მ ე ს ა მ ე დ ი წყალთაჲ აფსინთად“ აპკ. 8,11. იხ. მესამედ.

მესამოსელ: IV მფ. 24,14.* იხ. სამოსელი.

მესამკედურე მეანკესე, «შთამგდებელი სამკედურისა»: „სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მ ე ს ა მ კ ე დ ო ნ ი მის მდინარისანი“ O,—„სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი შ თ ა მ გ დ ე ბ ე ლ ნ ი ს ა მ კ ე დ ო ნ ი ს ა ნ ი მდინარედ“ pb., ეს. 19,8. იხ. სამკედური.

მესაპყრობილე საპყრობილის უფროსი: „მან მისცა ფასი მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ ა მათ“ ანდ.-ანატ. 206,16; „შემძლებელ ვართ... ვედრებად მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ ა, რაჲთა აუსებუქონ სატანჯველი იგი მათი“ მ. სწ. 51,17. იხ. საპყრობილე.

მესაპყრობილეთ-მთავარ-ი საპყრობილის უფროსი: „შეჰვედრნა იგინი მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ - მ თ ა ვ ა რ ს ა ნ იოსებს“ O, დაბ. 40,4. იხ. მთავარი.

მესაპყრობილეთ-მოძღუარ-ი საპყრობილის მთავარი მცველი: „ჰოჳა მაღლი წინაშე მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ - მ ო ძ ღ უ რ ი ს ა“ O, დაბ. 39,21; „მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ - მ ო ძ ღ უ ა რ ი იგი ხოლო მღუძარე იყო“ ხბ. 138,4. იხ. მოძღუარი.

მესაპყრობილეთ-მცველ-ი «საპყრობილის მცველი»: „ამცნეს მ ე ს ა პ ყ რ ო ბ ი ლ ე თ - (საპყრობილის ც) მ ც ე ლ ს ა მას კრძალულად დაცუაჲ მათი“ საქ. მოც. 16,23. იხ. მცველი.

მესარეცელე იხ. სარეცელი; შდრ. თანამესარეცელე.

მესაჭე მენავე: „არაბიელნი იყუნეს მ ე ს ა ჭ ე შენდა“ O, ეზეკ. 27,8. იხ საკე.

მესაჯუმლე ქურის, ღუმელის დამნთები: „მ ე ს ა ჯ უ მ ლ ე თ ა მათ კაცთა აღაგზნეს საჯუმლი“ ხაკითხ. წიგ. 45,10. იხ. საჯუმლი

მესთულე, მესდულე «მსთულებელი»: „მიყავთ ცელი, ვითარცა მ ე ს თ უ ლ ე მ ა ნ (მ ე ს დ უ ლ ე მ ა ნ I) სჳოდრებელსა ზედა თჳსსა“ O.—„ზედ მიიქეცით, ვითარცა მ ს თ უ ლ ე ბ ე ლ ი კუფხალთა ზედა მისთა“ pb., იერემ. 9,9; „რამეთუ მოვიდენ მ ე ს დ უ ლ ე ნ ი შენ ზედა“ I,—„რამეთუ მ ე ს თ უ ლ ე ნ ი მოვიდეს შენდა“ G, იერემ. 49,9; „მ ე ს თ უ ლ ე მ ა ნ აღავსე საწნახელი“ O, ზირ. 30,17. იხ. სთული.

მესია «ქრისტე»: „ვპოვეთ მ ე ს ი ა, რომელ გამოითარგმანების ქ რ ი ს ტ ე“ ი. 1,41.

მესისხლე იხ. სისხლი.

მესტუმრე მასპინძელი: „გიკითხავს... მ ე ს ტ უ მ რ ე ჩ ე მ ი“ ჰრომ. 16,23. იხ. სტუმარი.

მესტჯრე სტვირის დამკვრელი: „ფლიმინ ჳსე ჯორანელი, რომელი მ ე ს ტ ჯ რ ე იყო“ ფლმნ. 2021. იხ. სტჯრი.

მესუეტე სვეტზე დაყუდებული: „ეუწყა მას მ ე ს უ ე ტ ი ს ა ვისთჳსმე. ვითარმედ არს იგი სარწმენოებასა ზედა სეეროს მწუალებელ-ისასა“ ლთმ. 123,22. იხ. სუეტი.

[მესულებე] იხ. სულება.

მესულებობა მემთვრალეობა: „ანკანაკობს, ღჳნით მ ე ს უ ლ ე ბ ო ბ ს“ G,—„ჯამს და სეამს და გ ა ნ ს ც ხ რ ე ბ ი ს მ ო მ თ რ ე ვ ე ლ თ ა თანა“ M, II მჯ. 21,20. იხ. მესულებე.

მეტ-ი «ნამეტნავი»: „მ ე ტ რაჲმე მიჩს მიწერად თქუენდა“ („ნ ა მ ე ტ ნ ა ვ არს ჩემდა მიწერად თქუენდა“ pb.) II კორ. 9,1; „განიშორეთ მ ე ტ ი იგი სიბოროტისაჲ“ აპკ. 1,21; „საზრდელსა მ ე ტ ს ა, უფროჲს საკმრისსა ჩისისა, ნუ დაიმარხავენ“ მ. სწ. 192,21.

მეტად უმეტესად, ძლიერად, ჭარბად: „რომელნი მ ე ტ ა დ ჰყოფენ ამპარტავანებასა“ ფს. 30,24; „მერმე, აიძულეს რაჲ მას მ ე ტ ა დ. პრქუა“ მ. ცხ. 207; „უკუეთუ იძლიო და მ ე ტ ა დ შჳამო“ მ. ცხ. 271ვ. იხ. უმეტესი.

მეტადრე ცოტა უფრო მეტად: „რომელნი მ ე ტ ა დ რ ე უძლურნი იყუნიან“ ი.-უ. 28,19. იხ. დამეტება/დამატება, მეტნობა/მეტობა, ნამეტავი/ნამეტნავი.

მეტაქს-ი აბრეშუმი: „ეინაჲ-იგი... მ ე ტ ა ქ ს ი და მარგალიტნი... გამოეღუნ“ Sin.—11,202ვ.

მეტირალ-ი «მტირალი», მგოდებელი, «შემსხმელი გოდებისაჲ»: „მოჰკადეთ მ ე ტ ი რ ა ლ თ ა და მოვიდედ“I,—„მოხადეთ მ ტ ი რ ა ლ თ ა და მოვიდეს“ O,—„მოუწოდეთ შ ე მ ს ხ მ ე ლ თ ა გ ო დ ე ბ ი ს ა თ ა და მოვიდედ“ pb., იერემ. 9, 17. იხ. ტირილი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მეტნობა, მეტობა ნამეტნაობა, სიჭარბე: შემპარაობა, ცთუნება: „არა მოკვდ მეტნობისა სიტყჳთა სიბრძნისაჲთა“ I კორ. 2,1; „ნუ ვინმე გაცთუნის (შეურაცხ-ყოფს var.) თჳსუნ სიტყჳთა მეტნობისაგან“ კოლ. 2,4; „მათ მეტნობაჲ აქუს სიხარულისაჲ“ მახ. 81,86; „ჰგონებდა ურჩულოჲ იგი მეფჱ მეტნობისა სიტყჳთა ჩუენთა ჩუენებად მათდა“ H—341,788; „არა აქუს მუნ სიმდიდრესა მეტობაჲ ანუ სიკლასაკესა უდარესობაჲ“ A—92,853. იხ. მეტი.

მეტოჭ-ი მონასტრის კუთვნილი დაქვემდებარებული ეკლესია მამელით: „ეკლესიანი ზედაჲსზედა გაეიდოდიან მეტოჭთა“ ი.-ე. 44,8.

მეტრა 15 ლიტრა: „გჳეეთ ზეთი... მეტრაჲ ერთი სამარხურებელად სამარხოსა“ ი.-ე. 54,27.

მეტრაპეზე მესუფრე: „ებრძანა მეტრაპეზისადი... რომელ გემოსა იხილავნ“ ი.-ე. 87,8. იხ. ტრაპეზი.

მეტხ-მეტყუელ-ი მრავალმეტყველი: „ნუმცა ვინ შეატყუებს სიბრტყეჲსა თქუმულისა სელიერისასა თქუმულსა ღმრთისა მეტხ-მეტყუელთასა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 50,7. იხ. მეტყველი.

მეტჯრთე ტყორთაკიდებული: „იყუნეს სოლომონისნი სამეოც ათას მეტჯრთჱ“ O, III მფ. 2,85. იხ. ტჯრთი.

მეტყავე ტყავის მოქმედი: „აღრა მიწუენულ ხარ ჯერეთ საზომსა მას რომელსაჲ მეტყავეისასა“ მ. ცხ. 481r; „ნისცა მას შეჴუნი... მჴედელნი და მეტყავენი“ H—841,87. იხ. ტყავი.

მეტყებელ-ი «მტყებარი», მომთქმელი: „მოიცენენ ღმრთისანი მეტყებელთა“ O,—„მოიცეს უბანთა ზედა მტყებართა“ pb., ეკლ. 12,5; „საკმარი იგი მეტყებელთაჲ მათ ღმრთისაგან მიცემად ჩემისა სიფასისაგან“ პოვნ. სტეფ. 64,85. იხ. ტყება.

მეტყუელ-ი მთქმელი, მოლაპარაკე; გონიერი: „გულისხმის-ყოფაჲ ღმრთს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მჴედველსაცა“ მრთ. A,კ.იერ.-ხუცი წჯ. 162; „წარედგინენთ... მეტყუელი ეგე მსახერებაჲ თქუენი“ პრომ. 12,1. „მეტყუელნი ცხოველნო“ ფლტ. 158,11; „მეტყუელთა მათ ცხოველთა წჳემსად ბრძანებაჲ მოიღო“ კ. იერ. ალდგ. 160,21; „მტყუეცართა ფრიად სჯულს ჴუშარიტისა მეტყუელი“ მ. სწ. 70,22; „ნემცა გგონიეს, ვითარმედ აწეს მათ ჴენებაჲ მეტყუელი“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 51,12. იხ. სიტყუა; შდრ. გამომეტყველი, ეარსკულავის-მეტყველი, ეთერის-მეტყველი, იგავით-მეტყველი, მეტხ-მეტყველი, მრავალმეტყველი, მრაწლის-მეტყველი, ორის-მეტყველი, პირმეტყველი, სახის-მეტყველი, ქველის-მეტყველება, ღმრთის-მეტყველი, ჴემეტყველი, შინაგან-მეტყველი, ცეცხლ-მეტყველება, ცხენ-მეტყველება, ძჯრის-მეტყველი.

მეტყუელება ლაპარაკი; საუბრობა: „განთიადითგან ვიდრე ჟამ წირუებისადმდე მეტყუელებს“ მ. ცხ. 222v; „ყოველსა-მოვლინებულ მეტყუელებან ჴმასა თჳსსა და ამეუნებენ ღმრთებასა“ მ. სწ. 246,29.

მეტყუელება ლაპარაკი, საუბარი: „სიმთა ბრძოლათაგან თავისუფალ ყავს სჯულისაგან და მეტყუელებისა და ხელოვნისა“ მ. ცხ. 87v; „რაჟამს ვიხილოთ ენაჲ იგი მისი, შეკრული და მეტყუელებისაგან დაცხრომილი, არარა ვასრობდეთ“ მ. სწ. 222,21. იხ. მეტყუელი; შდრ. ბოროტის-მეტყუელება, დიდების-მეტყუელება, მალიად-მეტყუელება, მრავალმეტყუელება, მრავლის-მეტყუელება, ტკბილად-მეტყუელება, სახის-მეტყუელება, სიბრძნის მეტყუელება, ღმრთის-მეტყუელება, ძჯრის-მეტყუელება.

მეუდაბნოე განდეგილი, ბერი: „ესე მე, ანტონი მეუდაბნოემან ჰრომმან, ეკნატრიდი ცხოვრებასა და წამებასა მათსა“ მხკ. 61,1; „ჯაცნი ვინმე მეუდაბნოენი, რომელნი მყოფ იყუნეს მთასა ზედა“ ნრხ. 78,1; „განჴორებულთა და მეუდაბნოეთა სრულთა უჴმსვე ტირილი და გლოვაჲ“ მ. ცხ. 41v. იხ. უდაბნო.

მეუნასე ზიანის მიმყენებელი, მავნებელი: „იყუნეს მათ შორის... რომელნიმე მეუნასენი“ Sin.—11,107r; „ჩუენ თანა... არა არს... არცა ნიავი მეუნასჱ, სასიკეთონი“ H—841,42; „მეუნასენი მეუნასეთა იკითხეველ“ Ath.—11,06r. იხ. უნასი.

მეუნჯე ნაყოფის მომწევი, «მცველი», მეჭურჭლეთ-უხუცესი, მოლარე; მოურავი: „გლეხნი... დაუტევნა... ვენაჯისა მოქმედად და მეუნჯედ“ O,—„გლახაკთაგანნი ჭეეყანისა მის დაუტევნა... ვენაჯთა მცველად და მტილთა“ pb., IV მფ. 25,12; „ჴეედ ტაძრად სომნაჲსა, მეუნჯისა მის“ O, ეს. 22,15. იხ. უნჯი.

მეუფე მეფე; უფალი, პატრონი: „შენ ხარა მეეფჱ პეტრიათაჲ?“ მთ. 27,11; „ქრისტე იგი არს მეუფჱ“ ლ. 23,2; „მეუფეთა მეეფეთამან და უფალთა უფლებათამან“ I ტიმ. 6,15; „მემუშაკი ვარ მეუფისა ჩემისაჲ“ მსკ. 87,1 იხ. უფალი; სამეუფო.

მეუფება მეფობა, «უფლება»: „მეუფებდეს სახლსა ზედა იაკობისსა“ ლ. 1,33; „მეუფებდეს მათ ზედა უფალი სიონს შინა“ O, მიქ. 4,7; „იგი მეუფებს (უფლების C) ყოველთა ზედა წარმართთა“ ფს. 21,29.

მეუფება მეფობა, «სუფევა», სამეფო: „მეუფებისა (სუფეისა DE) მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ ლ. 1,33; „აღდგეს... მეუფებაჲ მეუფებასა ზედა“ მრ. 18,8; „რომელნი იყუნეს ჴელმწიფებასა ჭეშე მეუფებისა მისისასა“ ფლტ. 185,81; „იყოს მეუფებაჲ უფლისაჲ“ აბდია 1,21; „სადა იყოს მეუფებაჲ, სადა იყოს მთავრობაჲ, სადა იყოს ერისთაობაჲ“ მ. სწ. 15,11. იხ. მეუფე.

მეუღლე: „რაჟამს იხილოს მარხვითა შემკული დაჲ იგი მარხვისაჲ და მეუღლ ლოცისაჲ“ მრთ. C, ოქრ.-მარხ. დღ. 20; „რომელმანმცა შეაჯერა უღმრთოსა მას საწუთროსა მეუღლესა“ შუშ. XVI, 20. იხ. უღელი.

მეუღლება შეერთება, ქორწინება: „არა იყო სამოთხესა შინა მეუღლებაჲ და არცა ცრობაჲ საწოლისაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 183,4. იხ. მეუღლე.

მეფანდურე ფანდურზე დამკვრელი: „აწრშუნის მათ მიმსგავსებად სირცხჳლისა მენესტუეთასა და მეფანდურეთასა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 58,10. იხ. ფანდური.

მეფასე საუნჯის, საჭურჭლის მცველი: „უბრძანე მეფასეთა, რომელნი არიან ასურასტანს“ O, I ეზრა 8,21. იხ. ფასი.

მეფასეთ-მთავარ-ი საჭურჭლის მცველი: „უბრძანა მიცემად სამსახურებელი იგი მირდატს, მეფასეთ-მთავარსა თჳსსა“ O, I ეზრა 2,11. იხ. მთავარი.

მეფე: „იესე შვა დავით მეფე“ მთ. 1,6; „ესმა ესე ჰეროდე მეფესა“ მთ. 2,3; „შეითქუნეს მეფენი ქუეყანისანი“ ფს. 2,2; „ჟამთა მათ ღუკიანე მეფისათ. იყო დუენაჲ დიდი ქრისტიანეთა ზედა“ სბნტ. 122,20.

მეფე უოფა «მეფებაა», გამეფება: „მეფე ჰყაეთ აბიმელექ“ M.—„მეფეთ აბიმელეხ“ G, მსჯ. 9,16; „მეფე უო ერმან ქუეყანისამან იოსია“ M, II 63ტ. 33,25.

მეფედ დადგინება გამეფება: „მეფედ დაადგინიან სოლომონი“ O, III მფ. 1,43; „დაიდგინეს მათ ზედა მეფე“ O, IV მფ. 8,20.

მეფედ დადგომა გამეფება: „დადგა... მეფედ მამისა მისისა წილ“ O, II მფ. 10,1. იხ. მეფისა, მეფობა/მეფება, უმეფო.

მეფისა დედოფალი, მეფის ცოლი: „იოვანე უყუარდა ფრიად მეფესა და მეფისასა“ საკ. წოგ. II 180,6; „მეფისამან პრქუა ევტჳრსს“ იქვე. 180,9. იხ. მეფე.

მეფობა, მეფება «მეფე უოფა», გამეფება: „აბიმელეხ, ძე მჭეელისა მისისაჲ“ G.—„მეფე ჰყაეთ აბიმელექ, ძე მჭეელისა მისისაჲ“ M, მსჯ. 9,18; „არქელაოზ მეფობს ჰერიასტანსა“ მთ. 2,22; „ორმეოც წელ მეფობდა იგი“ O, II მფ. 6,4; „ჩემ მიერ მეფენი მეფობენ“ O, ოგ. სოლ. 8,15; „კეგელების... მეფებად ჰერიასტანსა“ O, ნეემ. 6,7.

მეფობა მეფედ უოფა: „გწადის მეფობაჲ“ ფლტ. 180,20; „განძლიერდა სოლომონ. ძე დავითისი, მეფობასა მისსა ზედა“ M, II. 63ტ. 1,1. იხ. მეფე.

მეფსალმუნე, მესალმუნე ფსალმუნის მგალობელი, მთქმელი: „მეფსალმუნენი იგი გალობდეს და ნესტუებსა მას სცემდეს“ M, II 63ტ. 29,29; „შემასხმელნი, მეფსალმუნენი მათნი—მამანი და დედანი—ორასნი“ O, II ეზრა 2,65; „გამოვიდეს მის თანა... მსახურთა მათგანი მესალმუნეთაჲ და მეკარეთაგანნი“ O, I ეზრა 8,5. იხ. ფსალმუნი/სალმუნი.

მეფხან-ი სირსვილი, gangraena: „ანუ კაცი, რომლისა თანა იყოს მის თანა მღიერი ძნელი ანუ მეფხანი“ G, ლევიტ. 21,20; „ანუ მღიერი ანუ მეფხანთანი არა შეწირონ“ pb.,—„ანუ მღიერიანი ანუ მეფხანიანი არა მოიყუანონეთ“ G, ლევიტ. 22,22. იხ. ფხანა.

მეფხანიან-ი, მეფხანო(ვ)ან-ი «მეფხანი», impetigo, scabies sariosa-ს სენის პატრონი: „ანუ მღიერიანი, ანუ მეფხანიანი არა მოიყუანონეთ“ G.—„ანუ მღიერი, ანუ მეფხანთანი არა შესწირონ“ pb., ლევიტ. 22,22; „ყოველნი კორცნი მისნი მეფხანოჲან იქმნეს“ Sin.—11, 820v. იხ. მეფხანი.

მექნარეობა «ებნა», ქნარის დაკვრა: „კეთილად მექნარეობდ“ pb.,—„კეთილად ებნდ“ O, ეს. 23,16. იხ. ქნარი.

მექონოთ-ი, მიქონიდ-ი, მიქონოთ-ი, მიქონიოთ-ი საფეხური, კვარცხლბეკი: „ზედა თავსა მის მექონოთისასა წყრთის ერთის კერძო“ O, III. მფ. 7,35; „სახბანელნი იგი, რომელ ქმნა მექონოთთა მათ ზედა“ M, II 63ტ. 4,14; „ესრე იტყჳს.:. მექონოთთათჳს“ I, იერემ. 27,19; „დაჰრა მეფემან აჰაზ კარშიკები მიქონიოთთაჲ“ O, IV მფ. 10,17.

მეჭულბაგე მედუქნე: „უბრძანა მეჭულბაგესა და, მოიღო რაჲ იგი, ჰამის შუნ“ ლიმ. 115,1. იხ. ჭულბაგი.

მელოდარ-ი საზანდარი, აშული: „ანე ქმისა სმენაჲ თე სჯეაჲ ეიცი მელოდართაჲ“ O, II მფ. 10,25. იხ. სიღოდა.

მელორე ღორის მწყემსი: „მელორენი იგი იელტოდეს“ მთ. 8,33. იხ. ღორი.

მელჭნე ლოთი, მემთვრალე; მსმელი: „ნუ იყოფი მელჭნე“ O, ოგ. სოლ. 23,20; „მოიყუანეს იგი მეძავთა კელბაგსა და მელჭნეთასა“ ჲ. სწ. 201,84. იხ. ღჭნა.

მელჭნეობა ლოთობა: „ბოროტ არს მელჭნეობაჲ და მაგინებელ არს სიმთრვალე“ H—2251,284v. იხ. მელჭნე.

მეყუ-ი, მეყსა შინა საჩქაროდ, უმალ: „განვახლდეთ მეყსა შინა წამსა თჳალისასა“ I კორ. 15,52; „მოიწიოს შენ ზედა მეყსა შინა“ H—2251,80r. იხ. მეყსეული.

მეყსეულ-ი უეცარი: „მეყსეული და მოულოდებელი შიში დაეცა მათ ზედა“ O, სიბრძ. სოლ. 17,14.

მეყსეულად, მეკსეულად მაშინვე, უეცრად, საჩქაროდ; «მუნქუესვე», «მუნქუეს», «მყის», «ანაზდა», «მსწრაფლ», «ადრე», «მუნქუეს ოდენ»: „მეყსეულად ეტყოდა მათ“ DE,—„მუნქუესვე სიტყუად იწყო მათდა“ მრ. 6,50; „მეყსეულად (მუნქუეს C) ჰსოთ ვირი დაბმული“ მთ. 21,2; „მეყსეულად“ M.—„მყის“ G, იხუ ნ. 10,9; „მეყსეულად“ M.—„ანაზდა“ G, იხუ ნ. 11,7; „მეყსეულად მოაელინოს აჭა“ DE,—„ადრე მომიძღუანოს იგი აჭა“ C, მრ. 11,3; „მეყსეულად“ M.—„მსწრაფლ“ G, მსჯ. 9,54; „მეყსეულად“ DE.—„მუნქუეს ოდენ“ O, მრ. 1,10; „მეყსეულად ღაღადყის“ ლ. 9,39; „მეყსეულად მოიწიოს დღე იგი თქუენ ზედა“ ლ. 21,34; „ნუ მეყსეულად გრწამ მისი“ O, ზირ. 8,7; „რომელსა მეყსეულად ჰრწამნ, მცირე არნ იგი გულითა“ O, ზირ. 10,4; „მაშინ მეკსეულად“ Sin.—8,100r. იხ. მეყუ.

მეყურჭუმე: „ზღუასა შინა შთაჲდიან მეყურჭემენი. რაჲთა აღმოიღონ მიერ ძოწი იგი მრავალსასყიდლისაჲ“ ჲ.სწ. 191,9. იხ. ყურჭემი.

მეშალილება ლეშის, მძორის ჭამა: „განძჯნებულ იყუნეს კლავ მისა მეშალილებისა მასგან ბუნჯისა“ მრთ. S. ოჭრ.-მარხ. და თონ. 108, 17. იხ. შალილი.

მეშეშე «მრეშუეელი»: „იყუნენ იგინი მეშეშედ და მეწყლედ“ pb.,—„იყუნენ იგინი მრეშუეელ და მერწყულე“ M, იხუ ნ. 9,21. იხ. შეშა.

მეშუელ-ი დამხმარე: „შემწენი და მეშუელნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ ჲ. სწ. 182,6; „უკუეთუ ვინმე იპოვის ასაბიაჲ და ერთიმეორისა მეშუელი მოუგინდის“ ი.-ე. 88,18. იხ. შუელა.

მეშურდულე «შურდლოსანი»: „ყოველნიე ესე მეშურდულენი, რომელნი ესროდეს ქვითა თმისა და არა შესცდებოდეს“ M.—„ესე კაცნი შურდლოსანნი ქვებითა თმისა მიმართ და არა დამცდებელნი“ G, მსჯ. 20,16; „ყოველმან კაცმან მეშურდულემან დაიპყრეს აღსავალი მათი და ესროდეს ქვითა მათ ზედა“ O, ოგდ. 6,3. იხ. შურდული.

მეშჯდე მე-7: „მ[ა]ე[შ]ჯდ[ე]ს“ C,—„ვიდრე შჯდა-მდე“ DE, მთ. 22,26; „წაბათხილა ერი იგი ღელსა მას მეშჯდესა“ O, გამოხლ. 18,20. იხ. შჯდი.

მეშფოთე ამრეული: „ე[შ]ფოთეთა თანა შფოთებდი და მოცინარსა თანა იცინოდე“ მ. ცხ. 292r. იხ. შფოთი.

მეჩანგე ჩანგის დამკვრელი: „ჰყვა... სიუანცა ქალნი, მეჩანგენი და მეჩანგენი“ ხალ. 124,4. იხ. ჩანგი.

მეცერცუე: „წყევლა მეცერცჳსა მის ტკბებაჲსა“ x 355r. იხ. ცერცე.

მეცნავი «მეცნიერი»: „მ[ე]ცნავთა სჯულისა ჩემისათა არა მიცნეს მე“ pb.,—„მეცნიერთა მათ შჯულისათა არა მიცოდეს მე“ I, იერემ. 2,8. იხ. ცნობა.

მეცნება: „მან თჳთ შეჰსწირნეს მეცნებითა თჳსითა“ Sin.—11,129v. იხ. ცნება; შდრ. გამომეცნება

მეცნიერ-ი «ჭკუილისჴმიერი», «მიწ(უ)დომილი», «მიწთომილი», «ბრძენი», «მცნობელი», «მეცნავი», მცოდნე, ნაცნობი: „მოჰკუნით... მეცნიერნი ნათესაჲსგან თქუენთა“ pb.,—„მომეცნით... გულის-ჴმიერნი ტომთა შორის თქუენთა“ G, II შჯ. 1,18; „მეცნიერ იყო ეგუპტელობასა მაღლისასა“ Fr.,—„მიწდომილი მიწდომასა მაღლისასა“ G, რიცხ. 24,10; „დგეს ყოველნი მეცნიერნი მ-ხნი შორსგან-რე (შორით DE)“ ლ. 23,49; „იყო ნოემ-ნას კაცი მეცნიერი ჳმრისა მისისაჲ“ G, რუთ 2,1; „განჰპოვონ ჩემგან მეცნიერნი ჩემნი“ ფს. 87,9; „მეცნიერთა დედათა მიაგულინეთ“ I, იერემ. 9,17; „ვინ არს ბრძენ და მეცნიერ თჳეს შორისე“ იაკ. 3,13; „არა მეცნიერ არიან ყოფად კეთილისა“ O, ეკლ. 4,18; „იყუენით თქუენ მეცნიერ ვითარცა გეელნი“ ი. მოც. 55,17; „იყო ესრე კაცი მეცნიერ ნადირობად“ O, დაბ. 25,27; „მეცნიერთა მათ შჯულისათა არა მიცოდეს მე“ I,—„მეცნავთა სჯულისა ჩემისათა არა მიცნეს მე“ pb., იერემ.2,8; „ვითარცა იტყჳან მეცნიერნი მკერნალნი“ ჱ. სწ. 171,17; „ღუაწრისა ყოველთა მეცნიერმან“ ფს. 214,15; „რაჲთა მეცნიერ იქმნენ და ისწრაფ მისგან“ O, ნეემ. 8,13; „რაჲთა მეცნიერ იქმნენ წიგნითა“ O, II ეზრა 8,8; „მეცნიერ იყო შჯულსა ღმრთისასა“ ფლტ. 133,18; „რამეთუ ეყნეს მეცნიერ ურთიერთას“ O, ნეემ. 6,18; „არაჟინ არს თქუენჴრ მეცნიერ (ბრძენ A)“ B, სხტ. 127,11-14; „ჴელი კაცისა მეცნიერისა მოწყენილ არს სული მისი“ pb.,—„ჴელისა მცნობელისაჲ მწუხარე არნ სული“ O, ოგ. სოლ. 14,10. იხ. მეცნება; შდრ. არ-მეცნიერი, გულ(ს)-მეცნიერი, მრავალ-მეცნიერი, სიტყუა-მეცნიერი, სიტყჳს-მეცნიერი, უმეცარი, ღრმიად-მეცნიერი, შჯულის-მეცნიერი, წიგნის-მეცნიერი.

მეცნიერება, მეცნიერობა ცოდნა: «გულისჴმის-ყოფა», გულისჴმიერება, გონიერება, «მიწ(უ)დომა»: „მეცნიერებითა მიუშჳებდა“ ად. რომ.-კორთხ. იხაქ და იაკ. 22,6; „ყოველივე მეცნიერებით დადიწურდე გონებასა“ ჱ. სწ. 20,11; „ღმერთი არს მეცნიერებათაჲ უფალი“ O, I მფ. 2,3; „ჴელმან ჩემმან იხილა მრავალი სიბრძნე და მეცნიერებაჲ“ O, ეკლ. 1,16; „სიმრავლესა შინა სიბრძნისასა სიმრავლე მეცნიერებისაჲ არს“ O, ეკლ. 1,16; „ჯაჭი გულისჴმის-მყოფელი საუკუნო არს მეცნიერებისაჲ“ O, ოგ. სოლ. 12,23; „ბრძენთა დაიფარიან მეცნიერებაჲ“ O, ოგ. სოლ. 10,14; „ესე არს სიბრძნე და მეცნიერება თქუენდა“ M,—„ესე არს სიბრძნე თქუენი და გულისჴმის-ყოფაჲ“ G, II შჯ. 4,6; „მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა“ Fr.,—„მიწდომილ მიწდომასა მაღლისასა“ G, რიცხ. 24,16. იხ. ცნება; ღმრთის-მეცნიერება, შემეცნიერება, წინაჲთ-მეცნიერება.

მეცხრე მე-9: „იხილა მან ჩუენებით... მეცხრესა ოდენ ჟამსა მის დღისასა“ ხაქ. მოც. 10,3. იხ. ცხრა.

მეძავ-ი (მეძვისა) «როსპიკი», კახპა, «მომრუშე»: „არა იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაჱლისათა“ G,—„ასულთაგანი ისრაჱლისანი ნუ იქმნებინ როსპიკ“ M, II შჯ. 23,17; „შეჴჳმა საცოხრებელი შენი მეძავთა თანა“ ლ. 15,30; „ნუ განიცდი პირსა დედაკაცისა მეძვისასა“ O, ზირ. 9,3; „იყოს... ვითარცა სახიობაჲ მეძვისაჲ“ I, ეს. 28,15; „რომელმან დაიპყრას მეძავი, უგუნურ... არს“ pb.,—„რომელმან დაიყუნოს მომრუშე, უგუნურად უღმრთო არს“ O, ოგ. სოლ. 18,23; „ვითარცა მეძავი, იქმიონა დაჲ ჩუენი“ O, დაბ. 34,31; „რომელი ჰმწყსიდეს მეძავთა, წარწყმიდის სიმდიდრე“ O, ოგ. სოლ. 20,3; „მსგავს არს იგი (საფასე) მეძავსა, რომელი სუეასა ზრახავნ და სხუასა უწყმწამებნ“ ჱ. სწ. 90,22; „შობილ იყო დედაკაცისა ვისგანმე მეძვისა ნასიძეებად“ Ath.—11,199r.

მეძავ-ი მამაკაც-ი «მსიძავი»: „ნუცა იპოებინ მამაკაცი მეძავი ძეთაგან ისრაჱლისათა“ M,—„არა იყოს მსიძავი ძეთაგან ისრაჱლისათა“ G, II შჯ. 23,17. იხ. სამეძვო, სიძვა.

მეძვისაგან-ი უკანონო, ბუში: „არა შევიდეს მეძვისაგანი ეკლესიად უფლისა“ G, II შჯ. 23,2. იხ. მეძავი.

მეძვობა, «სიძვა», გარყვნილება, «დგომა»: „მეძვობაჲ ჩემი გამომაცხადებს მე“ მრთ. C, ოქრ.-უძღ. შვ. 515; „უკუეთუ შეიგინოს მეძვობად“ G,—„თუ... შეიგინოს სიძვითა“ pb., ლევიტ. 21,9; „დასაბამი მეძვობისა—განზრახვა კერპთა“ pb.,—„დასაბამითგან დგომისაჲ მოგებაჲ კერპთაჲ (არს)“ O, სიბრძ. სოლ. 14,12. იხ. მეძავი.

მეძიებელ-ი მძებნელი, მაძებარი; «მახლობელი»: „მეძიებელთა მისთა სასყიდლის-მიმცემელ ეყვის“ პებრ. 11,6; „არა დასთხიენ მეძიებელნი შენნი“ ფს. 9,11; „მიგეც შენ გულთა მეძიებელთა სულისა შენისათა“ I, იერემ. 22,25; „არს იგი მშჳდობისა. მეძიებელ“ ჱ. სწ. 238,34; „პოვოს გონებაჲ კეთილისა მეძიებელი“ A—184,311v; „რამეთუ სდევს მეძიებელი სისხლისა მისისაჲ“ G,—„თუ სდევდეს მას მახლობელი სისხლისაჲ მის“ M, ისუ ნ. 20,5. იხ. ძიება, გამომძიებელი, ღონის-მეძიებელი, შერის-მეძიებელი

მეწამლე «მჭისანი»; კუდიანი: „მეწამლეთა ნუ ეხურგებით“ O,—„მისანთა ცოცხალთა ყოფად ნუ დატევებთ“ pb., გამოხლ. 22,18; „ნუ ისმენთ... მეწამლეთა თქუენთასა“ I, იერემ. 27,9; „მისცეს ქრთამი დიდძალი გრძნეულსა მეწამლესა, რაჲთა შეასუას მას წამალი საკუდინებელი“ ლიმ. 45,10. იხ. წამალი.

მეწამულ-ი წითელი ფერი ან საღებავი, «ერჯთრა»: „განძარცუეს იგი და ქლამინდი მეწამული შეჰმოსეს“ მთ. 27,28; „იაკინთ და ძოწეული და მეწამული მრჩობლი

და ბისონი ძაბილი“ O, გამოსლ. 25,4; „განგვარისხეს შენ წიაღ-სლვასა ზღუსა მის მეწამულისასა“ ფს. 105,7; „ზღუასა შინა ერჯთრასა განისმა“ O,—„ზღუსა შორის მეწამულისა ისმა“ pb., იერემ. 49,21. იხ. სიმწამულე.

მეწამულის-ფერ-ი წითელი: „რაჲთა მეწამულის-ფერი იგი ნიში... გამოჩნდეს“ იკ. რომ.- კურთხ. 190,17. იხ. ფერი.

მეწამწამე თვალის ჩამკვრელი: „თუალნი იგი მეწამწამეთანი აღმოიწყებოდიან და არავინ იყოს მწყალობელ მათდა“ ვ. სწ. 98,29. იხ. წამწამი.

მეწესე «დაწესებული»: „მეწესენი და სატრაპესნი ეძიებდეს პოვნად მიზეზსა“ pb.,—„დაწესებულნი იგი და მთავარნი ეძიებდეს მიზეზსა“ O, დან. 6,4. იხ. წესი.

მეწიხარ-ი წიხლის მცემელი: „ვიხილე... მახლობელად მისა მდგომარეები ჯორები გარემოჲს ყოველად მეწიხარნი შემართ“ მრთ. A, ანტ. დ. 32v. იხ. წიხნა.

მეწყლე მომრწყველი: „რაჟამს გამოელენენ მეწყლენი“ O, დაბ. 24,11. იხ. წყალი.

მეჩიქე: „ჯდა... მახლობელად საგზებელსა მეჩიქისასა დატეებოდეს“ x 360v. იხ. ჭიქა.

მეჭურჭლე განძეულობის მცველი: „უბრძანა მეჭურჭლესა, რაჲთა მოიხუნენ კიდობანნი იგი“ ბალ. 93,21. იხ. ჭურჭელი.

მეხარბე «მეჯრმლე»: „მოაელინა მეფემან მეხარბჱ და უბრძანა მოკუეთაჲ თაჳსა მისისაჲ“ C,—„წარაჳელინა მეჯრმლჱ თჳსი და უბრძანა მოღებად თაჳი მისი“ DE, მრ. 6,27. იხ. [ხარბი].

მეხის-ტეხა გახურებული რკინა, მეხი: „წარაჳელინე თუ მეხის-ტეხანი (მეხნი pb.)“ O, იობ 33,35; „ჩუენებად (ყოს) გულის-წყრომაჲ რისხჳისაჲ... მეხის-ტეხათა სასტიკითა“ I, ეს. 30,30; „მოაჳლინე მეხის-ტეხაჲ, ანუ სხუაჲ რაჲ ჭირი“ ვ. ცხ. 102r; „ნეტარ... მეხის-ტეხისა ცეცხლი გარდამოჳდეს ზეცით და დამწუას მე“ ვ. სწ. 260,20. იხ. ტეხა.

მეხუეშნე მესაიდუმლოე: „არცა ვედრებაჲ მიითუალვის და არცა მეხუეშნე შეიწყნარების“ ვ. სწ. 281,18. იხ. ხუეშანი.

მეხუთე «ნახუთალი», «ხუთეული»; $^1/_5$: „მეხუთჱ შესძინოს მას ზედა“ O,—„ნახუთალი შესძინოს მას ზედა“ G, ლევიტ. 4,16; „მეხუთჱ იგი (ხუთეული მისი G) შესძინოს მას ზედა“ M, ლევიტ. 6,5.

მეხუთედ-ი «ნახუთალი»; $^1/_5$: „ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა“ G,—„მეხუთედი იგი შესძინოს მას ზედა“ pb., ლევიტ. 27,31. იხ. ხუთი.

მეჯ-ი იხ. მეყი.

მეჯამლე მეწყალე: „რომელმან მეჯამლემან... ეტყოდა-მცა იგი თავსა თჳსსა“ ბ. კეს.-ეჰუხ.დღ. 104,15. იხ. ჯამლი.

მეჯელე მოხელე, ხელისუფალი: „ბრძანებაჲ დაუდეს მთავართა და ერისთავთა და მეჯელეთა“ ბალ. 137,32. იხ. ჯელი.

მეჯრმლე «მეხარბე»: „წარაჳელინა მეჯრმლჱ თჳსი და უბრძანა მოღებად თაჳი მისი“ DE,—„მოაელინა მეფემან მეხარბჱ და უბრძანა მოკუეთაჲ თაჳისა მისისაჲ“ C, მრ. 6,27; „ეითარცა მოჰკუეთა თავი მეჯრმლემან მან“ ჰავლე მოც. 53,10. იხ. ჯრმალი.

მეჯსეულად იხ. მეყსეულად.

მეჯორე ჯორის მძოებელი, მომვლელი: „მეჯორჱ საულისი“ O, I მფ. 21,7; „საჯორეს ყოველნი ძმანი იყუნიან მეჯორედ“ ი.-ე. 42,21. იხ. ჯორი.

მეჯურღმულე წყლის ამომღები: „ჰმისაგან ღოლაბისა მეჯურღმულესა არა ესმა რაჲცა“ ლიმ. 91,22. იხ. ჯურღმული.

მეჰეკან-ი იხ. მიჰრაკანი.

მეჰომე «მბრძოლი», მებრძოლი, აღმძერელი, მოჩხუბარი, მოდავე: „მამაკაცი მეჰომე იყო“ G,—„კაცი მბრძოლი იყო“ M, ისუ ნ. 17,1; „მეჰომეთა თანა კრული“ ზრ. 15,7; „კაცი მეჰომე ვარ მე“ G, მსჯ. 12,2. იხ. ჰომი.

მეჰრაკან-ი იხ. მიჰრაკანი.

მევასხებელ-ი მსესხებელი, «მოვასხე», მოვალე: „იყოს მევასხებელი იგი ეითარცა მაჳასებული“ O,—„იყოს... მოვასხე, ეითარცა მაჳასხებელი“ pb., ეს. 24,2. იხ. ვასხი.

მეველრებელ-ი მახვეწარი: „ღმერთსა არა ხოლო თუ სიტუანი ჰნებჳენ, არამედ საქმენი მეველრებელთა მისთანი“ ვ. სწ. 5,11; „არავინ არს (საპყრობილესა შინა მყოფთა) მოურნე და მეველრებელი, რაჲთამცა გამოიყუანნა“ H—622, 30r; „მეველრებელთა იგი ქენებაჲ არა ისმინიან“ H—341, 037. იხ. ველრება.

მზა «განმზადებული», მომზადებული: „მზა იყუენით“ C,—„იყუენით განმზადებულ“ DE, მთ. 24,44; „შენ თანა მზა ვარ საპყრობილედ და სიკუდილდ მისლვად“ ლ. 22,33; „მზაჲ პური ზეცით მოეც მათ უშრომელად“ O, სიბრძ. ხოლ. 16,20; „ცისკარი მზაჲ ვპოოთ იგი“ O, ოსე 6,3.

მზა-ყოფა «დამზადება», მომზადება: „მზა-ყო საგზალი გზისა მისთჳს საუკუნოჲსა“ ვ. სწ. 240,5; „პური ჩემი მზა-მიყოფიეს (დამიმზადებიეს C)“ მთ. 22,4; „მზა-მიყაე მე, რაჲთა ვისერო“ ლ. 17,8; „შჯდნი ბომონნი მზა-მიყოფიან“ G, რიცხ. 28,4. იხ. აღმზადება, განმზადება(-ული), განმზადებულება, განმზადებელი, განმზადებლობა, დამზადება, მზადება, მომზადება, უმზო.

მზადება მომზადება: „ვიდრე-იგი უმზადებდეს-და“ საქ. მოც. 10,10; „ყანათა დასწინდავნ, ერქუანთა ჳმზადებნ, ურნატთა ვანაპებნ“ ვ. ცხ. 79v. იხ. მზა, შემზადება.

[მზადება] შფოთება. იხ. აღმზადება.

[მზადება] ამოწვდა. იხ. აღმომზადება.

მზაკუ(ვ)არ-ი «ზაკული», ცბიერი, მატყუარი: „მოჭმედნი მზაკუვარნი გარდაიცუალნიან“ (var. „მუშაკნი ზაკულნი გარდაიცვალნიან“) II კორ. 11,13; „უტყუ იქმნენ ბაგენი მზაკუვარნი“ ფს. 30,19; „მოსრსხლე და მზაკუვარი სძაგს უფალსა“ ფს. 5,7; „განსდეენო მჴეცი იგი მზაკუარი, მელი მცბიერი“ ვ. სწ. 19,11. იხ. ზაკუა.

მზაკუვარება ცბიერება, მატყუარობა: „აუწყა მეფესა მზაკუვარებაჲ იგი“ არსტ. 66,2; „უკეთუ კულა აგრ-

ძნა მზაკვარებაა სატანაისი" მ. ცხ. 103ვ. იხ. მზაკვარი.

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი საჭმლის მომმზადებელი; მნე: „მოკლეხელაური მზარაულმანი" G, ჯოდ. იერემ. 2,20; „მეზეიე ანუ მზარეულ არს, სადა არს პური ანუ პირადპირადი სანოვაგე, რომელი მაგას დაუმზადებიეს" ფლკტ. 184, 25; „არა პატივ-ვსცემდით... სულელურსა მზარაულთასა" გრ. ანტ.-ზოს. 295,1; „მზარეულმან მიიღო იგი და შეწყა ტაფასა" მ. ცხ. 424ვ. იხ. მზარეულობა, სამზარაულო.

მზარაულ-ი, მზარეულ-ი

მზარაულთ-მთავარ-ი მტარვალთა უფროსი: „მიიყიდა იგი პეტეფრე... მზარაულთ-მთავარმან" O, დაბ. 89,1. იხ. მთავარი.

მზარაულთ-მოძღუარ-ი მტარვალთა უფროსი: „მისცნა ღმერთმან სასჯელისაებრ მზარაულთ-მოძღურისა მისსა" O, დაბ. 40,3. იხ. მოძღუარი.

მზარდელ-ი გამომკვებავი: „მე მორჩილებაო, მზარდელო ყოველთა წუთისაითა" მ. ცხ. 825ვ. იხ. ზრდა.

მზარდულ-ი აღმზრდელი, ძიძა: „მოკედა დებორა, მზარდული რებეკაჲსი" O, დაბ. 35,3; „მისცა იგი და მზარდული მისი, მაწოვებელი სუნჯსა მას ცხედართასა და დაბლა" M, II 67ბ. 22,11; „მისცა ხანდან მზარდულად ბალ. 10,23; „მისცეს მშობელთა მისთა მზარდულ. სა" Sin.—11,77ვ; „ფეხუნებაჲ აქუნდა მზარდულისა მისისაგან" Sin.—11,77ვ. იხ. ზრდა.

მზარეულ-ი იხ. მზარაული.

მზარეულობა საჭმლის მზადება: „დაყო მზარეულობასა შინა ორი წელი. გონა უმეტეს" ი.-ე. 17,7. იხ. მზარეული.

[მზახალ-ი] იხ. დამზახება, მზახება/მზახობა.

მზახება, მზახობა დამზახლება: „გუემზახენით ჩუენ" O. დაბ. 84,9; „ემზახა სახლსა აჭაბისსა" M, II 67ბ. 18,1. „მზახობანი ჰქნნეთ მთდამი" G, ისუ ნ. 20,12; „მზახობაჲ ყო სოლომონ ფარაოჲსა მიმართ" O, III მფ. 3,1. იხ. [მზახალი].

მზე: „რაჟამს დაჰკდა მზე" მრ. 1.32; „შენ დაამტკიცე ნათელი და მზე" ფს. 73.16; „მზესა მას სიმარილისასა გუთხრობს" მრთ. D, ხ. კან. 829; „ზრდიან დათესულსა წყვითა და მზითა" მ. სწ. 145.11. იხ. მზეენება მზეური.

მზეენება გამზეება, მზეზე გაშლა: „ჯიღობანი, აღსაცე სამოსლებითა... უკეთეთ უტეენე იგინი და არა ამზეენებენ, თჳთ დალპენ იგინი" მ. ცხ. 251ვ. იხ. მზე.

მზერა „ლოცვანა», «დადარნება», «დამზერა», თვალთვალი, «მზირ-ყოფა»: „ამიმზირდეს (მელოდეს Ch) მე ცოდვილნი წარწყმედად" ფს. 118,95; „უმზირდით უკუანა ჴელაჴსა" M,—„დიდარნეთ უკუანა კერძო ქალწულსა" G, ისუ ნ. 8,4; „უმზირდეს საკიმასა" M,—„მზირი ყუეს სჭურსა ზედა" G, მსჯ. 9,34; „უმზირთ მას" M,—„უამზირთ მას" pb., II მჯ. 18, 11; „უმზირდეს მას პოვნად რასმე სიტყუასა პირისაგან მისისა" ლ. 11,54; „იმზირიან ცოფელნი მორთულსა" ფს. 36,12; „ყოველსა ყორესა ემზირის" O, ფს. ხოლ. 7,12; „ლომი ნადირად უმზირთ" O, ზირ. 27,11; „უმზირდეს გზასა ზედა მოკლვად მას" ხაქ. მოც. 25,3; „მზირან ფარულად, ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსსა" ფს. 9, 30; „დაარწმუნა ძმათა მათ მონასტრისათა მზერად საჭმისა მის" მ. ცხ. 180ვ. იხ. დამზერა, სამზერელი, სამზირი.

მზე-აღმოსავალი, მზის-აღმოსავალ-ი აღმოსავლეთი: „რომელსა ეწოდების მზე-აღმოსავალი წინაწარმეტყუელისაგან" ფიზ. I, 26; „ელვაჲ რაჲ გამობრწყინდის მზისაღმოსავალით" მთ. 24,27; „მზის-აღმოსავალითგან ვიდრე მზისა დასავალადმდე" M, I 67ბ. 22,15. იხ. აღმოსავალი.

მზიდველ-უოფნა «მიწევნა», განზიდვა: „რაოდენნი მზიდველ იყუნეს ჟამისა იესუჲს თანა" G,—„რომელთა ჟამნი მიწინანეს ასოს თანა" M, ისუ ნ. 24,29. იხ. ყოფნა.

მზირ-ი «დადარაჯებული», მზვერავი, ჩასაფრებული: „ყუეს ძეთა ისრაელისათა მზირი გარემოჲს გაბაასა" M, მსჯ. 20,20; „მზირნი აღდგეს მწრაფლ ადგილით მათით" G,—„დადარაჯებულნი იგი აღდგეს ადრე ადგილით მათით" M, ისუ ნ. 8,18; „დათუ მზირ შექმნა მე იგი, ვითარცა ლომი, სამალველით" O, ჯოდ. იერემ. 3,10; „მზირი მისი ჯდა საუნჯესა შინა" G, მსჯ. 16,9; „მზირ-უყუეს მას და მიაუღინნეს მზირნი ორგულნი" ლ. 20,20. „დაჯდის იგი მზირად მდიდართა თანა ფარულად, მოკლად უბიწოჲსა" ფს. 9,29.

მზირ-ყოფა მოლოდება, თვალთვალი, დასაფრება, «მზერა»: „მზირ-უყუეს მას და მიაუღინნეს მზირნი ორგულნი" ლ. 20,20; „მზირ-უყავთ ვენაკოვანსა შინა" O, მსჯ. 21,20; „მზირი უყეს სჯქემსა ზედა" G,—„უმზირდეს სიკიმასა" M, მსჯ. 9,34.

მზირა: „ლომი იგი მზირის შთანთქმად" მ. სწ. 129,15; „გზასა ზედა ლომი არს და ავაზაკნი მზირიან" მ. სწ. 249,2. შდრ. მზერა.

მზის(ა) დასავალ-ი დასავლეთი: „მზის-აღმოსავალითგან ვიდრე მზისა-დასავალადმდე" M, I 67ბ. 12,15; „ყოველნი ნაგნი ზღუანი და საჭის-მხეველნი მათნი გეყუნეს შენ მზის-აღმოსავალით და მზის-დასავალთაჲთ" O, ეზეკ. 27,9; „მზის-აღმოსავალითგან მზის-დასავალამდე" ფს. 49,1. იხ. დასავალი.

მზის-თუალ-ი მზე: „ეერ იხილოს ნათელი მზისთუალისაჲ" ფიზ. 1,6; „განანათლოს ყოველი ჰეეყანაჲ უფროჲს მზის-თუალისა" მ. სწ. 212,18. იხ. თუალი.

მზის-ქალაქ-ი: „რომელნი უშენა მას ასენექ, ასელმან პეტეფრესშან, მღდელისა მზის-ქალაქისაჲმან" O, დაბ. 40,20. იხ. ქალაქი.

მზმნელ-ი მისნობის მოქმედი, წინასწარმცნობელი; კუდიანი: „ნუ ისმენთ... მზმნელთა თქუენთასა და მეწამლეთა თქუენთასა" I, იერემ. 27,9; „ესაჲ არს მზმნელთა, რამეთუ... დასცის მას თუალი... და მოკუდის" მ. სწ. 40,18. იხ. ზმნა; შდრ. ნიშთ-მზმნელი.

მზრახ-ი მოლაპარაკე: „ყრიად მზრახი ენისაგან მოინადიროს" მ. სწ. 274,18. იხ. ზრახვა.

მზრახვალ-ი «მთავარ-მზრახვალთაგანი», «თანამზრახველი», «რომელი ეტყჳს», მრჩეველი, მოლაპარაკე: „მზრახვალი" DE,—„რომელი-იგი იყო მთავარ-მზრახველთაგანი" C, ლ. 23,50; „მზრახვალი"

O,—„თანამზრახველი“ M, ესთ. 18,9; „კაცი მზრახველი დედაკაცისა მიმართ“ G,—„კაცი იგი, რომელი ეტყოდე ცოლსა ჩემსა“ M. მწ. 18,11. იხ. ზრახვა; შდრ. თანა-მზრახველი, სიტყვს-მზრახველი, ძჯრის-მზრახველი.

მზრახველობა რჩევა, დამრიგებლობა: „არა დასცხრებოდა ღმრთისა თანა მზრახველობისაგან“ H—822,21v. იხ. მზრახველი.

მზრდელ-ი «გამომზრდელი», ძიძა, აღმზრდელი: „ეკჳნენით... ვითარცა-იგი მზრდელი რაჲ ზრდიან თჳსთა შვილთა“ I თეს. 2,7; „დაივიწყე ღმრთისა, მზრდელისა შენისაჲ“ G,—„დაივიწყე ღმერთი, გამომზრდელი შენი“ M, II მწ. 32,18; „თეოტიმოს იყო მზრდელი... და მისცემდა სარკუმლით პურსა“ Sin.—11,86v. იხ. ზრდა; შდრ. გამომზრდელი, საცხოვრის-მზრდელი, ცხოვართ-მზრდელი.

მზრუნველ-ი მომვლელი: „მკეცდარნი, რომელთა არა ესხნენ მოურაენი და მზრუნველნი“ H—832,88r. იხ. ზრუნვა; შდრ. თანამზრუნველი, მრავალმზრუნველი.

მზუაობარ-ი ამაყი, გოროზი, ამპარტავანი:„ნუმცა ვართ მზუაობარ“ გალ. 5,26; „გლეხი მზუაობარი“ O, ზირ. 25,4; „მზუაობართა ამათ მოგუეცეს სატანა დამორგუნველად“ 3. ცხ. 260r. იხ. ზუაობა.

მზუაობრობა ამპარტავნობა: „ეკუეთე არა გაქეს ლმობიერებაჲ, უწყოდე, რამეთუ მზუაობრობაჲ გაქუს“ 3. ცხ. 105v. იხ. მზუაობარი; ცუდად-მზუაობრობა.

მზუარე, მზუარეს(ა) აღმოსავლეთით: „წარვიდა... აღგილსა მზუარესა“ რიფ. 174,4. იხ მზე.

მზუელ-ი «ნეზჯ», დედალი: „მზუელი უბიწოჲ მოიბას მან (ცხოვარი)“ G,—„ნეზჯ უბიწოჲ შეწირენ იგი“ O, ლევიტ. 4,32. იხ. ზუება.

მზღველ-ი «თანამდები», მოვალე, გადამხდელი: „მზღველ თაისა თჳსისა იყოს“ G,—„თანამდებ იყოს თაისა თჳსისაჲ“ M, ეხუ ნ. 2,19; „მზღველიმცა არს ჩუენთა ცოდვათაჲ“ A—464,810. იხ. ზღვა.

მთა «მთეური», «მთეულეთი», «მთოანი»: „აღიყვანა... მთასა მაღალსა ფრიად“ მთ. 4,8; „მთათა საფირისათა“ M,—„მთეურსა შინა საფირისასა“ G, ეხუ ნ. 15,48; „მთეულეთად მიმართ“ G,—„მთად ქერძო“ M. ეხუ ნ. 18,18; „ჭეუანაჲ მთაჲ და ბარი“ M,—„ჭეყანაჲ მთაჲ და ველოანი (არს)“ G, II მწ. 11,11; „განიბნინეს მთათა და ველთა“ ერდ. 33,1; „მთისა და ველისანი დამკჳდრებულ-ღა იყუნეს“ O, ზაქ. 7,7.

მთად-ქერძო «მთით-ქერძო», მთისაკენ, მთის მხარეს: „წარვიდა მთად ქერძო მწრაფლ“ DE, — „წარვიდა მწრაფლ მთით ქერძოსა“ C, ლ. 1,39; „წარვიდა მიერ მთად ქერძო“ O, იგდ. 2,22.

მთით-ქერძო მთის მხარეს, «მთად-ქერძო»; «მთისპირი»: „წარვიდა მწრაფლ მთით ქერძოსა“ C,— „წარვიდა მთად ქერძო მწრაფლ“ DE, ლ. 1,39; „ეუფლოს ამის ყოველსა მთით-ქერძოსა“ O, იგდ. 10,16; „მთით-ქერძო წარვიდეთ“ G, — „მთის პირი წარვლოთ“ pb., რიცხ. 20,19.

მთათა მწუერვალ-ი «კლდე განუკუეთელი»: „გარდააქცინა... მთათა მწუერვალნი წყაროებად წყალთა“ Č, — „გარდააქცია... კლდე განუკუეთელი წყაროებად წყალთა“ Q, ფს. 113,8. იხ. [მთეული], მთეულეთი, მთეური, მთოანი.

მთავარ-ი «სატრაპესი, «ბჭე», «მსაჯული», «წინამძღუარი», «გუნდი», «აზნაური», «თავი», მეთაური, უმთავრესი; «მდიდარი»: „ყურად იღეთ მთავართა (სატრაპესთა G)“ O, მწ. 5,8; „მისცეს იგი პილატეს მთავარსა (ბჭესა C)“ მთ. 27,2; „წინაჳე მთავართა (მსაჯულთა C) წარგადგინნენ“ მთ. 13,9; „დღეჲს ერთსა იგი თავად მათ ზედა და მთავრად“ G,—„დადგირეს იგი ერთმან მან კრებულთა ზედა მთავრად მათდა წინაძღურად“ pb., მწ. 11,11; „განყუენა სამასნი მამაკაცნი სამ მთავრებად“ G,—„განაყო სამასი იგი კაცი სამს გუნდად“ M, მწ. 7,16; „ტაძრობას პყოფდა... მთავართა თანა გალილეაჲსათა“ C.—„მზა-უყო პური... აზნაურთა გალილეაჲსათა“ DE, მრ. 6,21; „მზა-უყო პური მთავართა მისთა“ DE,—„ტაძრობას პყოფდა მდიდართა თანა“ C. მრ. 6,21; „არასადა უმრწემს ხარ მთავართა შორის იუდაჲსთა“ მთ. 2,6; „მთავრითა ეშმაკთაჲთა განასხამს ეშმაკთა“ მრ. 3,22; „აღვიდეს მისა მთავარნი იგი უცხოთესლთანი“ M, მწ. 10,6; „ესმა მთავართა ყოველთა მის ძალისათა“ O, იერემ. 40,7; „განარისხნეს... მთავარნი იგი მის ჭალაჭისანი“ ხაჯ. მოც. 18,60; „წარიყვანა... მღდელი იგი მთავარი და სოფონია, მღდელი შემდგომი“ I, იერემ. 52,24; „ისმინეთ ჩემი მთავართა მაჯათ ერისათა“ O, ზირ. 30,19; „დასუეს ნაბუთნ მთავრად ერისა“ O, III მფ. 21,12; „შეკრბა მთავრები იგი და ერის-თაენი“ O, დან. 3,24; „მოუწოდა ყოველთა მთავართა სპარსეთისათა“ O, I ეზრა 8,14; „უთხრობდეს მთავარსა მას კრებულისასა“ ად. ებრ. 585,34; „ამცნო მთავართა მათ მეუტლეთა თჳსთა“ O, III მფ. 28,31; „იყო იგი მთავარი მეზუერეთაჲ“ ლ. 19,2; „რომელნი იყუნეს მთავარნი მკუმილავეთანი“ M, ესთ. 2,21; „მთავარსა მას ჭალაკისა“ G, III მფ. 22,26; „შესცოდა მთავარმან ღუინის-მწნემან მეფესა ეგჳპტელთასა“ O, დან. 40,1. იხ. თავი; შდრ. ავაზაკთ-მთავარი, ათასის-მთავარი, ანგელოზთ-მთავარი, ანგელოსთ-მთავარი, ასომთავარი, ერის-მთავარი, მამათ-მთავარი/მამად-მთავარი, მეოთხედ-მთავარი, მესაპყრობილეთ-მთავარი, მეფასეთ-მთავარი, მზარაულთ-უმთავრესი, მთავარი, მოგუთ(ა)-მთავარი, მტარვალთ-მთავარი, მღდელთ-მთავარი, მწყემსთ-მთავარი, ნიჳთ-მთავარი, სამთავრო, საპყრობილის-მთავარი, საჭურისთ-მთავარი, სენაკაპანთ-მთავარი, სიმთავრე, სოფლის მთავარი.

მთავარ ნიჳთა «ნიჳთ-მთავარი»: „არეა იყო მთავარ ნიჳთა“ pb.,—„სარეა იყო ნიჳთ-მთავარ“ I, იერემ. 51,59.

მთავარანგელოზ-ი: „მთავარანგელოზთა თანა იხარებდ“ გრ. ნაზ. 301,6. იხ. ანგელოზი.

მთავარდიაკონ-ი: „მიაცილინა მისა მთავარდიაკონი“ ხაჯ. წოდ. II 166,6. იხ. დიაკონი.

მთავარეპისკოპოს-ი მამა(თ)მთავარი: „დადგა მთავარეპისკოპოსად დიდი ნერსჱ“ ნრს. 89,7; „შეიწყნარა სახარულით თეოფილე მთავარეპისკოპოსმან“ 3. ცხ. 98v. იხ. ეპისკოპოსი.

მთავარმზარეულ-ი «მთავარსაჭურისი»: „მიეგო... არიოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა“ pb.,—„მიეგო... არიოქს მთავარსაჭურისსა მეფისასა“ O. დან. 2,14. იხ. მზარეული.

მთავარმზრახვალთაგან-ი «მზრახველი»: „რომელი-იგი იყო მთავარმზრახვალთაგანი“ (მზრახველ DE)“ C. ლ. 23,30. იხ. მზრახველი.

მთავარმოწამე: „დღესასწაული ხატი წმიდისა გიორგი მთავარმოწამისაჲ“ A—484,315. იხ. მოწამე.

მთავარსაჭურის-ი «მთავარმზარეული»: „მიეგო... არიოქს მთავარსაჭურისსა მეფისასა“ O,—„მიეგო... არიოქს მთავარმზარეულსა მეფისასა“ pb., დან. 2,14. იხ. საჭურისი.

მთავარსპაჰეტ-ი «ერის-თავი», მხედართ-მთავარი: „ვარ მთავარსპაჰეტი ძალისა უფლისაჲ“ G,—„ვარ ერის-თავი ძალ-სა უფლისაჲ“ M, ისუ ნ. 5,14. იხ. სპაჰეტი.

მთავრობა დაუფლება, გამთავრება: „ჰმსთავრობდე შენ ნათესავსა ცრუელთა“ GM, II შჯ. 15,6; „მთავარნი სამოთხეთ მთავრობდენ“ I, ეს. 32,1; „დაჯდეს და მთავრობდეს საყუარსა თჳსსა“ O, ზაქ. 6,13; „შენ ყოველთა ჰმთავრობ“ M. I ნშტ. 20,12; „რომელი-იგი მას ზედა მთავრობნ“ ბ.სწ. 111,22.

მთავრობა «მსაჯულება»; «თავი»: „მისცენ იგი მთავრობასა და ჴელმწიფებასა მთავრისასა“ ლ. 20,20; „სულ-თა მთავრობისაჲთა დამამტკიცე მე“ ფს. 50,14; „მთავარი ყოელისა მთავრობისაო“ M, I ნშტ. 20,12; „მთავრობასა ღმრთოთსა კენესიენ ქაცნი“ O, იგ. სოლ.29,2; „მთავრობასა ასურეთს კჳრინჳსსა“ DE,—„მსაჯულებასა მას ასურთა ზედა კჳრინჳსსა“ C, ლ. 2,2; „იგი მოსცა მთავრობად უფროს ყოველთა ეკლესიასა“ Q.—„იგი მოსცა თავად ზესთა ყოველთა ეკლესიასა“ ეფეს.1,22. იხ. მთავარი; შდრ. ერის-მთავრობა, მეოთხედ-მთავრობა.

მთავრობის-მოყუარება ხელისუფლების მოყვარეობა: „რაჲთა უჴჴო იყოს მთავრობის-მოყუარებისაგან“ ბ. ეს. 23ვ. იხ. მოყუარება.

მთარგმნელ-ი ვინც თარგმნის: „ლოცეა ყავთ ეფთიმესთჳს მთარგმნელისა“ H—2251, 104г. იხ. თარგმნა.

მთერძველ-ი «მთესველი»: „ვითარცა... მჴნველი და მთერძველი, ჳრწთ მოუჴედ მას“ O,—„ვითარცა მჴნველი და მთესველი მიახლე მისა მიმართ“ pb., ზან. 6,19. იხ. თერძვა.

მთესვარ-ი მთესველი: „გამოვიდა მთესვარი თესვად“ მთ. 13,3; „მჴნეანი და მთესვარნი, რომელნი გულითა მჴუნარე იყუნეს თესულთა მათითათჳს“ ბ. სწ. 85,17. იხ. თესვა.

მთესველ-ი ვინც სთესავს; «მთერძველი»: „მთესველი იგი და მოსაწყლე“ ი. 4,36; „ვითარცა... მთესველი, მოუხლე მისა ჱ-ჱ-ართ“ pb.,—„ვითარცა... მთერძველი, ჳრწთ მოუჴედ მას“ O, ზან. 6,13. იხ. თესვა.

[მთეულ-ი] იხ. მთა.

მთეულეთ-ი «მთა»: „მთაწჳეს საზღვარი ატაროთით კორეასაჲთ მთეულეთაჲ მოპართ“ G,—„მთავიდეს საზღვარნი ატაროთით ალარც მთად ყერძო“ M, ისუ ნ. 18,13. იხ. მთა.

მთეურ-ი «მთა»: „მთეურსა შინა სიფირისასა“ G,—„მთათა საფარისათა“ M, ისუ ნ. 15,48. იხ. მთა.

მთიბელ-ი მომკალი: „იყუნენ... ვითარცა თიეაჲ უკუანა მთიბელისა“ I, იერემ. 9,22. იხ. თიბვა.

მთიებ-ი მნათობი, lucifer, ferens auroram; «ნათელი»: „მთიები გამობრწყინდეს გულთა თქუენთა“ II პეტრე 1,19; „მთიებმან იცნა თჳსი იგი წესი“ M, იობ 38,12; „მთიებისა წინა გჳშეჳ შენ“ C, ფს. 109,3; „ვითარ გარდამოვარდა ზეცით მთიები იგი“ I, ეს. 14,12; „შენ აღმოაბრწყინვა მთიები ჟამსა მისსა?“ M, იობ 38,32; „შინდეთ, ვითარცა მთიებნი სოფელსა შინა“ ფლპ. 2,15; „ბრწყინვენ სოფელსა შინა, ვითარცა მთიებნი“ A,—„ბრწყინვალე არიან, ვითარცა ნათელნი სოფლისანი“ B, ბბჰტ. 142,20; „რაჲთა უჩნდეთ, ვითარცა მთიებნი სოფელსა შინა“ საქ. წიგნ. II, 40,7. იხ. თევა.

მთიბ-მყოფ-ი მთის მცხოვრები: „მზაკუეართა მთიბმყოფთა... ინებეს“ არხტ. 66,24. იხ. მყოფი.

მთიბ-პირ-ი «მთით კერძო»: „მთიბ-პირი წარვლოთ“ pb.,—„მთით კერძო წარვიდეთ“ G, რიცხ. 20,19. იხ. პირი.

მთნება, მთნევა «მსახურება»: „რაჲთა არა უმთნებოდინ უფალსა“ G,—„რაჲთა არა ჰმსახურებდენ უფალსა“ M, ისუ ნ. 22,24; „ემთნენეთ (ჰმსახურებდეთ M) უფალსა, ღმერთსა თქუენსა, ყოველსა ჟამსა“ GM, ისუ ნ. 4,24.

მთოან-ი «მთა»: „ქუეყანაჲ მთოანი და ველოანი (არს)“ G,—„ქუეყანაჲ მთაჲ და ბარი“ M, II შჯ. 11,11. იხ. მთა.

მთო(ვ)არე მთეარე: „მთოვარემან არა გამოსცეს ნათელი თჳსი“ მთ. 24,29; „ვითარცა მთოვარე იცვალის“ O, ზირ. 27,12; „იყოს ნათელი იგი მთოვარისაჲ“ I, ეს 60,20; „მთოვარე დადგა წესსა ზედა თჳსსა“ O, აბ. 3,11; „მზე და მთვარე დაბნელდენ“ ბ. სწ. 14,8; „აღიეს ვითარცა მთოვარე დაკლებული“ O, ზირ. 39,10. იხ. მთოვარებრი.

მთოვარითა გუემულ-ი მთვარეული: „დაღათუ გინმე მთოვარითა გუემულ იყოს“ ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 148.

მთოვარებრ-ი მთვარისნაირი: „იქმნა კიდობან მთოვარებრითა ნათლითა სავსე“ Ath.—11,258г. იხ. მთოვარე.

მთრვალ-ი დალეული: „შეშფოთდეს და შეძრწუნდეს, ვითარცა მთრვალნი“ ფს. 100,27; „მთრვალი, რომელი სთხევენ ერთბამად“ I, ეს. 10,14; „შურიითა მთრვალ იყო“ მრთ. D, ოჭრ.-პეტრე და ელია 319; „მძლენი იგი მთრვალე იყუნიან“ H—2251,287г. იხ. თრობა, სიმთრვალე.

მთრვალობა სიმთვრალე: „წუჱუე დამჴიმდენ გულნი თქუენნი შუებითა და მთრვალობითა“ ლ. 21,34; „ღუინოჲ და მთრვალობაჲ მიიღო გულმან ერისა ჩემისამან“ O, ოქე 4,11; „სთროდა მთრვალობითა მით სიფრთხილისათა“ კ. აღრ.-მარტჳლ. 188,62; „დაანთქნის სულნი ჩუენნი, ვითარცა მთრვალობამან და ბრუჱეულებამან ვინმე შეიპყრის“ ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 104,18; „მორიდებაჲ წეს არს... მთრვალობისაგან“ იქვე, 100,27; „ღუინისაგან... არს მთრვალობაჲ და ბილწებასა იქმს“ ვარ. 808. იხ. მთრვალი.

მთქრე: „პირველ მთქრე ასპარეზსა ზედა მჭნეთასა“ H—841,544 იხ. თქრომა.

მთქუმელ-ი იხ. თქუმა.

მთქუმელობა იხ. მთქუმელი.

მთხევარ-ი, მთხეველარ-ი «მესათხეველე», «მეთევზური»: „ისათხეველიდეს სათხეველითა ზღუასა, რამეთე მთხევარ (მესათხეველე DE) იყვნეს“ მრ. 1,16; „რამეთუ მთხეველარ იყვნეს“ C,—„რამეთუ იყვნეს ოვინი მეთევზერ“ DE, მთ. 4,18. იხ. თხევა.

მთხო(ვ)ელ-ი მათხოვარი: „ჯდა მთხოველად გზასა“ მრ. 10,46; „ბრმაჲ ვინმე ჯდა გზასა ზედა მთხოველად“ ლ. 18,35;„არა ვიხილე მართალი დაგდებულ, არცაღა თესლი მისი მთხოველ პურისა“ ფს. 36,25. იხ. თხოვა; შდრ. პურის-მთხოელი.

მთხრებლ-ი, მთხრემლ-ი «დანახეთქი», «ღუბი», თხრილი: „შთაეკვიან მთხრებლსა“ მთ. 15,14; „თხარეს წინაშე ჩემსა მთხრებლი“ ფს. 56,7; „აღმოჰკუეთა მთხრებლი“ ფლკტ. 150,3;„ამას ყოველსა მთხრებლი დიდ არს შორის ჩუენსა და თქუენსა“ C,—„ამას ყოველსა თანა შორის ჩუენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს“ DE. ლ. 16,26; „შთააგდეს იგი მთხრებლსა და აღადგეს მას კუნცხი ქვათაჲ“G,—„შთააგდეს იგი გუბსა... და აღადგინეს მის ზედა ღუერფი დიდი ქჳშისაჲ“ M. იხუ 5. 8,29; „დაფლულ იყო მიწითა მით მთხრებლსა მას შინა“ ფლკტ. 156,9. იხ. თხრა.

მთხრობელ-ი მომთხრობი, ისტორიკოსი: „მთხრობელსა შჯულისასა გიკითხავ“ O, I ეზრა 8,10. იხ. თხრობა.

მთხუევა შეხვედრა, შეყრა, შეხება: „ემთხჳის მას დათჳ“ O, ამოს 5,19; „მიიღო იოვანე მარჯუენე ავაზაკისაჲ მის და ამბორს უყოფდა და იმთხუევდა თუალთა თჳსთა“ ვ. სწ. 293,18. იხ. დამთხუევა, ვერ-მიმთხუევა, მიმთხუევა, მომთხუევა, შემთხუევა.

მთხუნველ-ი თხუნელა. talpa: „მხულეი და მსუენი და მთხუნველი“ O. ლევიტ. 11, 30.

-მი «მიმართ»: „თუალნი მონათანი კელთამი (კელთა მი. მართ Ქ) უფალია მათთაჲსა“ ფს. 122,2; „რომლითა ღაღადყოე შენდამი“ Ქ. ფს. 20,7.

მი- «ვიდრე»: „მეექუსით ჟამითგან დაბნელდა... მიცხრა ჟამამდე“ C. მთ. 27,45; „სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ მისისხლამდე ზაქარიაჲსა“ C,—„სისხლითგან აბელის მართლისაჲთ, ვიდრე სისხლამდე ზაქარიაჲსა“ DE, მთ. 23,35.

მიაკ-ი: „ვითარცა მიაკი, რომელსა შინა ბეშვების მარგალიტი, ჰაერისაგან მიიღებს ნიჭსა მარგალიტისასა“ A—35,147r.

მიანგაჰრება მიხვევა: „რაჲთა არა მიიანგაჰრნეთ ჩუენ ეშმაკისაგან“ II კორ. 2,11. იხ. ანგაჰრება.

მიაფორ-ი იხ. ნიაფორი.

მიახ- მიახლოება: „მიახნდა აღსრულებად“ ლ. 7,2; „მიახდა (მიახნდა DE) სიკუდიდ“ ი. 4,47. იხ. ახ-.

მიახლება «მიხება», «შეხება», «შედგომა», «მიწევნა»: „რღუნაჲ წყალთა მრავალთაჲ მას არა მიეახლოს (მიეხოს Ქ)“ ფს. 31,6; „არასადა მიეახლნიან (არა შეეხნიან DE) ჰურიანი სამარიტელთა“ ი. 4,9; „მიახლებად მისსა და მსახურებად მისა“ G, იხუ 5. 22,5; „რომელნი მიეახლებიან მას“ O, იგ. სოლ. 8,15; „მიაახლნა ოვინი წინაშე მისსა“ იპ. რომ.-კურთხ. ახაკ. და თაკობ. 44,11; „მიეახლნეს იერუსალჱმს“ მრ. 11,1; „მიეახლე მარხვასა და ჰკითხე მას“ ოქრ.-მარხ. და თინ. 106,33; „ვითარ მიეახლა სიტყჳსა მას“ A,—„ვითარ მიიწია სიტყოსა მას“ B, ხახტ. 184,1; „ვერ შეუძლეს მიახლებად“ მრ. 2,4; „ვიდრე არღა მიახლებულ იყო ნავსა“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 104,27; „სანანელი მსგავს არს ქაცსა სნეულსა, სიკუდიდ მიახლებულსა“ მ. სწ. 58,1. იხ. ახლება, ხლება; შდრ. ვერ-მიახლება.

მიბაძვა მიმსგავსება: „მიჰბაძვიდეთ მაგათა“ მ. ცხ. 24v. იხ. ბაძვა.

მიბერვა «გამონქრევა»: „მიეჰბერე მათ“ pb.,—„გამოვანქრიე იგი მიერ“ O, ანგ. 1,9. იხ. ბერვა.

მიბერება შეგულიანება, მიმხრობა: „მოჰკალ... განრყუნითა მიბერებითა სიტყუათა შენთაჲთა“ ფლკტ. 153,23. იხ. ბერება.

მიბმა მიღება: „შჯდნი ესე ტარიგნი მიიბნე ჩემგან“ O, დაბ. 21,30. იხ. ბმა.

მიბოძება მიცემა, ჩუქება: „მიუბოძა დაბა, რომელსა ჰრქჳან ციხედიდი“ ჯ. ცხ. 116,11. იხ. ბოძება.

მიგანრომა გადარჩენა, თავის დაღწევა, «განრომა»: „სიონდ მიგანერენით“* O,—„სიონდ განერენით“ I, ზაქ. 2,7. იხ. განრომა.

მიგდება «შეტყორცა», დაგდება: „მიაგდოს მის ზედა ყოველი ჰერჩელი ძვაცეით“ G,—„შეტყორცნოს მას ყოველი ჰურჩელი მზირობით“ pb., რაჱ. 35,20; „მიაგდე ქუეყანასა წინაშე ფარაოჲსსა“ O, გამოსლ. 7,9; „ძაღლთა მიუგდეთ ოვი“ O, გამოსლ. 22,31. იხ. გდება.

მიგება მიზღვა, სანაცვლოს გადახდა; «მიცემა»: „მაშინ მიაგოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ“ მთ. 16,27; „მიაგე შენ ბოროტი“ O, I მფ. 24,13; „მიაგო მათ მისაგებელი ბოროტი“ O, იგძ. 7,9; „ღალასის ცოდეილმან და არა მიაგის“ ფს. 36,21; „ჩუენ მას სუსხსა მიგაგებთ“ ფაზ. XI, 23; „მიაგე (მიეც Ქ) მათ საქმითა მათითა“ ფს. 27,4; „განიკითხოს ერი თჳსი და მიაგოს კაცად-კაცადსა საქმეთა მათთაებრ“ ვ. სწ. 14,33. იხ. გება; შდრ. კუალად-მიგება, მისაგებელი.

მიგება «მოგება», «მითხრობა», პასუხის გაცემა: „არას მიუგებ?“ DE,—„არას მოუგებ?“ C. მრ. 14,60; „ღმერთი მიუგებდა მას კმათა“ O, გამოსლ. 19,19; „მიუგნეს მათ სიტყუანი“ G,—„მიუთხრნეს მათ სიტყუანი“ pb., იხუ 5. 22,22; „მიუგო მეფემან და ჰრქუა ანგელოზსა მას“ მხ. 47,7.

მიგება პასუხი: „ესმნეს... მიგებაჲ ანდრიანესი“ ანდ.-ანტ. 217,13.

მიგება პასუხისა პასუხის გაცემა: „უშიშად მიუგებნ პასუხსა“ დ. დ. 127,29. იხ. სიტყუს-მიგება.

მიგება აღდგენა, განმრთელება: „ყური იგი, რომელ წარკუეთა პეტრე, ვინ განკურნა და მიაგო ადგილსაე თჳსსა?“ საქ. წიგ. II, 18,8. იხ. გება.

მიგებება შეგებება: „აღდეგ და მიეგებოდე მოციქულთა“ O, IV მფ. 1,3; „მიეგებოდა მას კორნელიოს“ საქ. მოც. 10,25; „მიეგებოდა მას“ ი. 11,20; „ქრისტე ზეცით გარდამოვალს, მიეგებოდით“ გრ. ანქ.-შობ.

* წყაროშია: „სიონდმი განერენით“.

298,14; „იხრაფინ მიგებებად მისა" 8. ხწ. 250,5. იხ. ჯებება: წინა-მოჯებება.

მოგზაური «წარგზავნა»: „მიგზავნეს (წარგზავნეს Q) ტარსუდ" ხაქ. მოც. 9,30; „მიგზავნეს ოვინი იერიქოდ" A¹, II წშტ. 29,15. იხ. ვზაური.

მოგორება «მოგორება»: „მიაგორა (მოაგორა C) ლოდი დიდი კარსა მას საფლავისასა" მთ. 27,60; „მივაგორო ქვეშე თქუენსა, ვითარცა გორავნ ურემი, საკმე ღერწმითა" O. ამოს 2,13. იხ. გორება.

მოგუალ- მისელა: „მიგუალე სენეკიმის, მეფისა იუდაისა" I, იერემ. 34,1. იხ. გუალ-.

მოგუება: „მსგავსად ძალისა ჩუენისა მიმსგავსებით მიგუებით ვთქუათ" ვრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 161,21. იხ. [გ-ება].

მოგურა «მიცემა», მიყვანა, მიტანა: „ვითარცა ცხოვარი კლად მიიგუარა (მიეცა C)" ხაქ. მოც. 8,32; „მიჰგუარეს ძღუნად მეფესა" O. ოსე 10,6. „ვითარცა კრავსან ღმანკოვან მოგურახა ჩემსა დაკლვად" I, იერემ. 11,19. იხ. გურა.

მოდგმა მიპყრობა, მიხდება, «შედგმა»: „ანრდილი ოდენ ვისმე მიადგეს (შეადგეს Q) მათვანსა" ხაქ. მოც. 5,15; „მიადგნა რებეკა თუალი თჳსნი და იხილა ისაკ" O, დაბ. 24,64; „ყრუთა მიმართ მიადგნა თუალნი თჳსნი" O. ეზეკ. 18,12. იხ. დგმა; შდრ. თუალ-მიდგმა.

მოდგომა მიახლოება, «მისლვა», შედგომა: „მიადგეს მკჳდრნი გბაონისანი აჲოს" M,—„თჳთ მიჳიდეს მკჳდრნი გბაონისანი იოსჱს მიმართ" G, იხუ 5. 10,1; „მიდგა მისა ეშჳაკი" ფსალტ. 142,35; „გარე მიდეგ მე" O. II მფ. 2,22; „მიადგეს ოზია მეფესა" M, II წშტ. 26,18; „მიუდგა კალსა ანდრიანესსა" ანდ.-ანატ. 212,28; „აღრე მიეთქს დღე-დღესა" ბალ. 24,19; „მოედგა მას სიმრავლე ერისაჲ" ბალ. 195,2; „მიუდგნ რაი იგი ბანაკსა ბრძოლისასა" ბ. კეს.-უჭუხ. დღ. 110,18. იხ. დგომა.

მოდგომა «მეცლად-ღება»; «ლმობა»: „აჰა მიუდგე" C,—„აჰა ესერა შენ მეცლადიღო" DE, ლ. 1,61; „მიუდგა დღეკაცი იგი და შვაჲ" O, IV მფ. 4,17; „მიუდგებიან სლომობასა და შობენ ამაოებასა" I, ეს. 59,4; „მიდგა ქუყანაი ერთსა შინა დღესა" O,—„იდმო მიჴმან ერთსა შინა დღესა" pb., ეს. 60,8.

მოდგომა ორსულობა; «მიდგომილება»: „სამო მიდგომის (მეშჳე მე)" O,—„იქმნა... სამო მიდგომილებისა საეუნოჲსა" pb., იერემ. 20,17.

მოდგომილ-ი «მეცქერ-ქმნული», ფეხმძიმე: „ვით მიდგომილთა" DE.—„ვით მეცერ-ქმნულთა" მთ. C, 24,19; „იპოვა მიდგომილ" მთ. 1,18. იხ. დგომა; შდრ. თანა-მოდგომა.

მოდგომილება ორსულობა; «მიდგომა»: „მოსცა მას ღმრთმან მიდგომილებაჲ" O. რუთ 4,13; „იქმნა... სამო მიდგომილებისა საეკლესიოჲსა" pb.,—„სამო მიდგომის (მეშჳე მე)" O. იერემ. 20,17. იხ. მიდგომა.

მოდება «გარე მოცლება»; მიფენა, მოდება; თავის თავზე ალება: „მიიდგან იგი თავისა თჳსისა ზღუდედ" O.—„გარე მოიგდებენ თავისა თჳსისა ზღუდესა" pb., ოგ. სოლ. 28,4; „ახა... დიახდ მიედება სახელი შენი... ყოველსა სოფელსა" ფსალ. მოც. 8,17; „ყოველი ბრალი მამამან ათანასი და მამამან იოვანე მიიდვეს" ი.-ე. 18,27. იხ. დება.

მიდევნება გაყოლა, «შედგომა»: „მისდევდეს მას" C,—„შეუდგეს მას" DE, მრ. 1,18; „მისდევდა მას სამან" მრ. 1,30; „მიგდევდა ზენ სული ჩემი" ფს. 62, 9; „არავინ უტეეა (უფლო C) მიდევნებად მის თანა" მრ. 5,37. იხ. დევნა.

მიდრეკა «მიქცევა», «განშორება», «განდრეკა», «გარდაქცევა», «რიდება», «გარდადრეკა», «დარიდება», «მოქცევა», მიხრა, გადახრა, «გარე-შექცევა»: „არა მიესდრეკეთ (მივაქციო pb.) მარჯუე, არცა მარცხე" G, რიცხ. 20,17; „არა მისდრიაკო მშჯავი მწირისა და ობლისა და ქერივისაჲ" G,—„ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისასა, ნუ ობლისასა" M, II შჯ. 24,17; „მისდრეკს მუნ და შევიდეს სახიდ ჰაბეისა" G,—„მიაქციეს მუნ და შევიდეს სახლსა მას ყრმისასა" M, მხჯ. 18,15; „მისდრეკეს მსთუად გზისაგან" G,—„გარდაქცეს სადრე გზისა მისგან" M, მხჯ. 2,17; „მიდრკა გული მათი უკუანა ამიმელეხისა" G,—„მოაქციეს გული მათი შემდგომად ამიმელექისა" M, მხჯ. 9,8; „(მიდრკენ M) მარიდენ თუალნი შენნი წინაშე ჩემსა" O. ჭება 0,4; „არა მისდრეკდენ მშჯავსა, არცა თუალ-ახუმიდენ პირსა" G,—„ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა, ნუ შჯით თუალ-ხუმით" M, II შჯ. 16, 19; „მისდრკათ ჩემგან" Q,—„განმეშორენით მე" C. ფს. 118,115; „ნუცა მისდრკებით პირისაგან მათისა" G,—„ნუცა დაჰრიდებთ პირსა მათსა" M, II შჯ. 20,5; „ყოველნიე ჭრისტეანობასა მიდრკეს" ანტ. 96,2; „მიდრიკა თავი და აღმოუტევა სული" C, ი. 19,30; „დეკული მიდრკა მისგან" pb.,—„გარე-შეაქცია იგი ზუარაემან" M, I წშტ. 13,0. „იწყო დღემან მან მიდრეკად" ლ. 9,12.

მიდრეკილ-ი გადახრილი, მირიდებული: „მიდრეკილ არს დღე" ი. მოც. 86,68; „ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა" ფს. 61,4. იხ. დრეკა; შდრ. მიუდრეკელი.

მიდრეკილობა მიხრა: „ბოროტი ჴელმარჯჳი ნებისა მიდრეკილობისაგან არისა" ბ. კეს.-უჭუხ. დღ. 84,32. იხ. მიდრეკა.

მიდროება დაცადება: „უკეთუ დაბრკოლოს და მიადროს იგი მეფემან" ბალ. 142, 27; „არავე გნებავს სინანული, არამედ დღითი-დღედ მიადრობ სინანულსა" ბ. ხწ. 268,19. იხ. დროება.

მიერ «-გან», «გამო»: „ესაია წინაწარმეტყუელისა მიერ" მთ. 3,3; „კაცთა მიერ შეუძლებელ არს ესე" DE.—„კაცთაგან ვერ შესაძლებელ არს" C, მრ. 10,27; „რომელსა-ესე ვიტყჳ, არა უფლისა მიერ ვიტყჳ" II კორ. 11,17; „მე დაეცეც მეუფედ მის მიერ" ფს. 3,6; „ჩემ მიერ მეფენი მეფობენ" O, იგ. სოლ. 8,15; „ქრისტე ზრახავს ჩეენ მიერ... ეგრეთვე ზრახავს ჩეენ გამო" ბ. ხწ. 104,11. იხ. მისმიერი.

მიერ ზზ. მანდედან, იქიდან, იმ მხარეს: „გარდაეარდი შენ მიერ დაქცე" მთ. 4,6; „რომელ იგი მიერ იყუნეს ღელესა მას" O. I მფ. 31,7.

მიერვე იქიდანვე: „მ ი ე რ ე ვ თქუა მაცხოვარმან“ ფიზ. VIII,9; „აღივსოს მ ი ე რ ვ ე დედის მუცლით მისითგან“ DE, ლ. 1,15.

მიერ კერძო იმ მხარეს: „რომელნი იყუნეს მ ი ე რ კ ე რ ძ ო მდინარით ევფრატით“ O, II ეზრა 7,21; „რომელნი არიან მდინარესა მას მ ი ე რ კ ე რ ძ ო“ O. II ეზრა 7,23; „მ ი ე რ კ ე რ ძ ო მდინარესა ეთიოპისასა“ I. ეს. 18,1. იხ. თქუენმიერი, მიერითგან.

მიერ თანდ. მოქმედებით ბრუნვასთან = ნაწევარს (იმ): „მუნქცესვე აღმოქდა მ ი ე რ წყლით“ მთ. 3,16; „მ ი ე რ კამითგან“ არსტ. 64,8.

მიერ-ი იხ. ქრისტესმიერი, ღმრთისმიერი.

მიერითგან მიერიდან, იქიდან, შერმე: „მ ი ე რ ი თ გ ა ნ იწყო იესუ ქადაგებად და სიტყუად“ მთ. 4,17; „მ ი ე რ ი თ გ ა ნ შეიზრახნეს ჰურიანი“ ი. 11,53; „მ ი ე რ ი თ გ ა ნ წარ-ეწირეთ სასოებაჲ ცხორებისა ჩუენისაჲ“ ხაქ. მოც. 27,20. იხ. მიერ.

მიერჩდა იხ. რჩ.

მივალ იხ. მისლვა.

მივასხება გასესხება, სესხება: „მცირე ვაში ვერ მ ი ა-ვასხე ღმერთსა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 312; „მომეც ვეცხლი იგი, რომელი მ ი ე ვ ა ს ხ ე ჩემგან“ Sin.— 0,136v. იხ. ვასხი.

მივედ/მივიდა იხ. მისლვა.

მივედრება მიბარება, მინდობა, თავის შეფარება: „რომლისა ქალთა მ ი ე ვ ე დ რ ი ს მეფე“ IV მფ. 7,17; „მ ი ე ვ ე დ რ ნ ი ა ნ უფასა“ აკ. რომ.-ქურთხ. მოს. 176,3.

მივედრებულ-ი მინდობილი, მიბარებული: „რასა მ ი-ე ვ ე დ რ ე ბ უ ლ არს“ ფლკტ. 184,28. იხ. ვედრება.

მივის იხ. ვ.

მივლა გავლა: „ვითარ მ ი ე ლ ვ ს დღის ერთის გზაჲ“ C,— „მ ო ვ ი დ ე ს დღისა ერთისა გზასა“ DE, ლ. 2,44; „მ ი ვ-ლე მას თანა ორიეა (მილიონ)“ მთ. 5,41. იხ. ვლა; გარე-მი-ვლა.

[მივლენა] იხ. მიმვლენელი.

მივლინება «წარვლინება», «ბრძანება», «გამოვლინე-ბა», «შეელინება», გაგზავნა: „მ ი უ ე ლ ი ნ ნ ა სჯუანი მონანი“ C,—„წ ა რ ე ლ ი ნ ნ ა სჯუანი მონანი“ DE, მთ. 21,36; „მ ი გ უ ა ე ლ ი ნ ე ნ (მიბრძანე DE) ჩუენ ღორებ-სა იმას“ მრ. 5,12; „მ ი უ ე ლ ი ნ ა პირველად თქუენსა ბზიკი“ M,—„გ ა მ ო ა ვ ლ ი ნ ა უპირველეს ჩუენსა ბზიკნი“ G, ისუ 6. 24,12; „მ ი უ ვ ლ ი ნ ე ს მას და გამოჰხადოდეს“ DE,—„შ ე ა ვ ლ ი ნ ე ს ხადად მისი“ C, მრ. 3,21; „მე შ ი-გ ა ვ ლ ი ნ ე ბ თქუენ“ მთ. 10,16; „ძეძეშან ლიბანით მ ი უ ე-ლ ი ნ ა ფიჭუსა ლიბანისასა და ჰრქუა“ O, IV მფ. 14,9; „მ ო ა ვ ლ ი ნ ო ს უფალმან შენ ზედა სიკუდილი“ M, II მფ. 23,21; „სამინელ არს, ოდეს მ ი ე ლ ი ნ ნ ე ნ სეფეკაცნი ძიებად ავაზაკისა და ეიპყრან იგი“ მ. სწ. 140,10.

მივლინებულ-ი გაგზავნილი: „მან ჰრქუა მ ი ე ლ ი ნ-ე ბ უ ლ ს ა მას“ მ. ცხ. 121r. იხ. ვლინება.

მივლტოლა, მილტოლ(ვ)ა მირბენა, გაქცევა; თავის შეფარება: „რაჲთა მ ი ე ლ ტ ო დ ი ს თარჩით პირისაგან უფლისა“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,2; „რომელნი მისა მ ი ე ვ ლ ტ ე ნ“ აკ. რომ.-ქურთხ. მოს. 180,11; „არა მ ი-ე ვ ე ლ ტ ი მკურნალისა თჳნიერ შენსა“ მ. სწ. 281,2; „ვისა მ ი ვ ე ლ ტ ო დი, არამედ შენდა მიმართ“ მ. სწ. 17,2. „მ ო ე ლ ტ ო ლ ად მათა შეწევნისათჳს“ I. ეს. 20,6. იხ. ელტო-ლა; შდრ. მისალტოლავი/მისალტოლველი.

მივრდომა მიეკარნა, მიგდება: „ეირჩია მე მ ი ვ რ დ ო-მ ად სახლსა ღმრთისასა“ ფს. 83,11; „უზომოჲსაგან შეწუ-ხარებისა ჭეე მ ი ვ ა რ დ ა“ მ. ცხ. 155v; „დასწეულდა და ცხედარსა ზედა მ ი ვ ა რ დ ა“ მ. ცხ. 191v*.

მივრდომილ-ი, მირდომილ-ი მიგდებული, დავარ-დნილი: „იგი მ ი ვ რ დ ო მ ი ლ ი იდვა ცხედართა თჳსთა ზედა“ O. II მფ. 19,8; „იხილა რაჲ ტყაესა მას ზედა მ ი რ-დ ო მ ი ლ ი“ მ. ცხ. 235v. იხ. ვრდომა, რდომა.

მიზდ-ი სასყიდელი, ქირა: „გჳბრძანე ჩუენ მ ი ზ დ ი მე-შაკობისაჲ“ მ. სწ. 65,3; „კმა ეყოფოდა მენიავეთა ქელთ-საქ-მარი ჩუენი, რომელსა მიჰსცემდით მ ი ზ დ ა დ ნავისა“ მ.ცხ. 80v. იხ. დამიზდება. მჰმიზდებელი, მიზდება.

მიზდება დაქირავება, სასყიდლით აყვანა: „მუშაკთა ი მ ი ზ დ ე ბ ნ, ყანათა დასწინდვენ“ მ. ცხ. 79v; „საქედარი ი მ ი ზ დ ა ჩემი“ მ. ცხ. 186r; „ი მ ი ზ დ ნ ა ჯორნი“ მ. ცხ. 210v; „ყო თავი მუშაკ და ა მ ი ზ დ ე ბ ნ იგი თავსა თჳსსა“ X 207r.

მიზდება დაქირავება, ქირა: „მ ი ზ დ ე ბ ი თ იქმოდეს საქმესა, რაჲთა იზარდებოდიან“ ლიმ.48,18; „ეირსა სახოე-და მცირედსა გზასა მ ი ზ დ ე ბ ი თ“ H—341,109.

მიზდებულ-ი დაქირავებული, სასყიდლით აყვანილი: „თუცა თუ რასმე იქმოდის, ვითარცა მ ი ზ დ ე ბ უ ლ ი იქმს“ მ. ცხ. 58v. იხ. მიზდი.

მიზეზ-ი ბრალი, საბაბი: „არცა ერთი მ ი ზ ე ზ ი სიკუ-დილისაჲ ამას უპოვეს“ ხაქ. მოც. 13,28; „წარვჰკუეთო მ ი-ზ ე ზ ი, რომელთა-იგი ჰნებაჳს მ ი ზ ე ზ ი“ II კორ. 11,12; „მ ი ზ ე ზ ი ეძიებენ კაცი, რომელსა ეგულებინ ვაშორებაჲ მეგობართაგან“ O, ეგ. ხოლ. 13,1; „შემაჲ მ ი ზ ე ზ ი არს ალა მას ცეცხლისასა“ მ. ცხ. 62v.

მიზეზ-ი ბრალისა-ჲ ვითარება: „და შემდგომად მ ი ზ ე ზ ი ს მას ბ რ ა ლ ი ს ა ჲ ითჳჳს“ მრთ. A. კ. ეერ.-სინად. 66v. იხ. უმიზეზო.

მიზეზ-დგმა მომიზეზება: „მ ი ზ ე ზ-ი დ გ ა მ შენ უძლე-რებასა გეამისასა“ მ. სწ. 38,24. იხ. დგმა.

მიზეზება, მიზეზობა მომიზეზება, მიზეზის მოტანა: „უწყოდეთ... რამეთუ მ ა ზ ე ზ ე ბ ი ს რასმე“ O, IV მფ. 5,7; „მ ი ზ ე ზ ო ბ ნ მცონარი და თქჳ“ O, ეგ. ხოლ. 29,18; „ნუცა ჰ მ ი ზ ე ზ ო ბ სნეულებასა კორცთასა და უძლურება-სა“ მრთ. A. ბ. კეხ.-მარხ. 59v; „ეწყინების შრომაჲ და მ ი ზ ე ზ ო ბ ნ სალმობასა და ტკიეილსა“ მ. სწ. 204,20; „ნე ვინ მ ი ზ ე ზ ო ბ ნ უმეცრობასა“ ბ. კეხ.-ეჯუხ. დდ. 108,14. იხ. მიზეზი.

მიზეზ-ყოფა მიზეზობა: „მ ი ზ ე ზ-ყ ო შორად-რე წარსლ-ვად“ ლ. 24,28. იხ. ყოფა.

მიზიდვა წაყვანა (ძალით); წაღება, წათრევა: „მ ი ზ-ი დ ე ვ დეს მათ ურაკპარაკად“ ხაქ. მოც. 16,19; „რომე-ლი-იგი მ ი ი ზ ი დ ვ ნ ყოველსა ნათესავსა მცირითა საბ-ლითა“ ფლკტ. 135,21; „მ ი ზ ი დ ე ვ დეს მას (კიდობანსა)“ მ. ცხ 26r; „მ ი ჰ ზ ი დ ე ვ ე დ მათ ბოროტნი იგი მუშაკნი“

* ბოლო ორი მაგალითი არასწორადაა დამოწმებული (რედ.).

მ. სწ. 139,19. „მიზიდვითა შენითა მიდევნებულ ვიქმენ ნაკლიკებასა“ მ. სწ. 226,14. იხ. ზიდვა.

მიზომა «მოზომა»: „მ ი ი ზ ო მ ნ ე თ თქუენ იგინი“ G,—„მ ი ი ზ ო მ ო თ თქუენ“ pb., რიცხ. 34,7. იხ. ზომა.

მიზღვა გადახდა, სანაცვლოს მიგება: „მ ი ე ზ ღ ო ა ნ იგი შად წილ“ O. ზირ. 20,12; „ცვალებით მ ი ე ზ ღ ო ნ“ I, ეს. 9,5. იხ. ზღვა.

მითავხება «თავს-დება»: „მ ი გ ი თ ა ვ ს ე ბ თქუენ“ pb.,—„მე თ ა ვ ს ვ ი დ ე ბ თქუენსა“ B, ეს. 40,4. იხ. თავსება.

მითესვა «მობნევა», დათესვა: „ცხლი ესე უცხოჲ მ ი ს თ ე ს მ ე ნ (მ ო ა ბ ნ ი ე თ მ ე ნ pb.)“ G, რიცხ. 10,36; „მ ი ს თ ე ს ვ ი დ ა კეთილისათა მათ ბრჭანებათა უფლისათა“ ლონგ. 168,28. იხ. თესვა.

მითრევა მიზიდვა, წაყვანა (ძალით): „ნუჰკეე მ ი გ ი თ რ ე ო ს შენ მსაჯულისა“ ლ. 12,58; „მ ი ი თ რ ე ვ ე დ ეს ოსორქს“ საქ. მოც. 17,6; „ჯაჭუთა მ ი ი თ რ ე ვ ე დ ეს ჴმიდათა მათ“ ფარ. 518. იხ. თრევა.

მითუალვა მიღება, შეწყნარება, მითვლა, მირთმევა: „მ ი ი თ უ ა ლ ე ნეფსით შესაწირავი ესე ჩუენი“ ატმ. 108,9; „ამას კაცსა ნამარხევად მ ი გ ი თ უ ა ლ ა ვ... რაჲთა ასწაო ამას სარწმუნოებაჲ“ მ. სწ. 291,18; „მ ი უ თ უ ა ლ ა და მისცა სამნასარს მთავარსა“ O, II ეზრა 1,8; „მ ი ი თ უ ა ლ ა ვ ს თესლსა (ქეყანაი)“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 220,18.

მითუალულ-ი მისაღები, «სათნო»: „მ ი თ უ ა ლ უ ლ ი თქუენ ამაჰუერპლეთ“ G,—„ს ა თ ნ ო ჲ შესწირეთ თქუენ“ pb., ლევიტ. 19,5; „მ ი თ უ ა ლ უ ლ ად მისსა, ლხინების ყოფად მისთჳს“ G,—„ს ა თ ნ ო დ მისა და სალხინებელად მისთჳს“ O, ლევიტ. 1,4. იხ. თუალვა; შდრ. მისათუალველი, მიმთუალველი.

მითხევა მიყრა: „მოიკეთონის საერველნი იგი და მ ი ე თ ხ ე ნის მონადირესა მას“ ფიზ. XXVI, 10. იხ. თხევა.

მითხოვა თხოვნა: „მ ი ე თ ხ ო ვ ა ჩემად ღუნოჲ“ O, ნეემ. 2,1. იხ. თხოვა.

მითხოვა «თხოვა», გათხოვება: „მ ი გ ა თ ხ ო ვ ენ თქუენ ერთსა მამაკაცსა“ II კორ. 11,2; „რასჲა მ ი უ თ ხ ო ვ ა ბაბილჳს სომხინტელსა ორნიას ცოლად“ O, III მფ. 2,22; „ვინ არს კაცი, რომელსა მ ი ე თ ხ ო ო ს ცოლი და არლა შეერთოს?“ G,—„ე თ ხ ო ე ს თუ ვისმე კაცსა ცოლი და არლა შეერთოს?“ pb., II მჯ. 20,7. იხ. თხოვა.

მითხრობა «თქმა», «თხრობა», «მხილება», «გრძნობა», შეტყობინება, მბობა, «მიგება»: „მ ი უ თ ხ რ ე ს მღდელმოძღუართა მათ ყოველივე“ C,—„უ თ ხ რ ე ს მღდელმოძღუართა მათ ყოველი“ DE, მთ. 28,11; „მითხრობით მ ი უ თ ხ რ ი მასთჳს“ G,—„მხილებით ა მ ხ ი ლ ო მას“ M, II მჯ. 18,9; „მ ი ე თ ხ რ ი ოთომს“ G,—„ა გ რ ძ ნ ა ესე ოთომ“ M. მჯ. 9,7; „ვითარცა მ ი ე თ ხ რ ა მათ“ C,—„ვითარცა-იგი ი თ ქ უ ნ ე ს მათა მიმართ“ DE, ლ. 2,20; „მ ი უ თ ხ რ ა სახელი შენი ძმათა ჩემთა“ ბებრ. 2,12; „მ ი უ თ ხ რ ნ ე ს მათ სიტყუანი“ Pb.,—„მ ო უ გ ნ ე ს მათ სიტყუანი“ G, ფსუ 6. 22,22.

მითხრობა «თხრობა», ისტორია; ხარება: „ჴელი შეუდეს აღწერად მ ი თ ხ რ ო ბ ა ჲ“ DE.—„ჴელ-ყუეს ზეგარდმო გ ა ნ ჴ ე ე ბ ად თ ხ ო ბ ი ს ა ჲ მის“ C, ლ. 1,1; „რომელთაჲ იყო... დიდებაჲ... და მ ი თ ხ რ ო ბ ა ნი“ რომ. 9,4. იხ. თხრობა; შდრ. მისათხრობელი. მიუთხრობელი.

მიკადება «წარმართება», გამარჯვება: „მ ი ა კ ა დ ა (წ ა რ მ ა რ თ ა M) მის ზედა სულმან უფლისამან“ G, მსჯ. 14,6. იხ. [კადება].

მიკადრება შეხედვა: „რომელსა (სილრმესა) ვერ მ ი ჰ კ ა დ რ ე ბ ენ მენაენი“ ბ. კეს.-ეკუხ. დღ. 57,18. იხ. კადრება.

მიკრება შეკრება: „ყოველნი წმიდანი მ ი კ რ ბ ენ მუნ მოლოდებად უფალსა“ წწტყ. 102; „მ ი ა კ რ ბ ეს იგინი ბჭესა და აიძულეს მასცა ჭამად“ მ. ცხ. 821r. „მ ი კ რ ებ ულ იყო მუნ სიმრავლე იგი“ H—841,280. იხ. კრება.

მილალვა «ლალვა», ცილობა: „მ ი ჰ ლ ა ლ ე ე დ მთავართა მათ“ I,—„ჰ ლ ა ლ ე ე დ მთავართა მათ“ O, ნეემ. 13,11. იხ. ლალვა.

მილიონ-ი მილი, 1000 ნაბიჯი: „რომელი წარგიჭცეღეს შენ... მ ი ლ ი ო ნ ერთ, მიელე მის თანა ორიცა“ მთ. 6,41; „აჭუნდა სენაკსა მისსა სიშორე ოცდაათორმეტ მ ი ლ ი ო ნ“ მ. ცხ. 68v; „მრავალი მ ი ლ ი ო ნ ი ელო მის თანა“ მ. სწ. 177,8.

მილოდნა ლოდინი: „მ ი მ ე ლ ი ს მე სიმართლისა იგი გჳრგჳნი“ II ტიმ. 4,8. იხ. ლოდნა.

მილტოლ(ვ)ა იხ. მიელტოლა.

მიმადლება მინიჭება, ჩუქება: „მ ი ჰ მ ა დ ლ ი გუამი იგი“ მრ. 15,46; „მ ი გ მ ა დ ლ ნა შენ ღმრთმან“ საქ.მოც 27,24; „მ ი ჰ მ ა დ ლ ა მათ (მზესა და მთოვარესა) სრბაჲ“ კ. იერ.-ადდგ. 150,21; „მ ი ჰ მ ა დ ლ ე ჴსნაჲ და ცხორებაჲ კაცთა“ ფლკტ. 147,25.

მიმადლებულ-ი «მხიარული»: „გიხაროდენ მ ი მ ა დ ლ ე ბ უ ლ ო (მ ხ ი ა რ უ ლ ო C)“ ლ. 1,28. იხ. მადლი.

მიმავალ-ი ვინც მიდის: „ნავი მ ი მ ა ვ ა ლ ი თარშით“ O, იონა 1,3; „პოეეს ბერი ერთი სხუაჲ, მუნვე მ ი მ ა ვ ა ლ ი“ მ. ცხ. 107v; „ეტყჳნ იგი მისა მ ი მ ა ვ ა ლ თა ყოველთა“ მ. ცხ. 195v. იხ. მისლვა.

მიმავლინებელ-ი გამგზავნელი: „არცა მოციქული (არს) ჳფროჲს მ ი მ ა ვ ლ ი ნ ე ბ ე ლ ი ს თჳსისა“ DE, ი. 13,16. იხ. მიელინება.

მიმართ «-მი», «კერძო», -კენ; -თვის, შესახებ; წინაალმდეგ: „დაიბანაკეს... იერიქოდ მ ი მ ა რ თ“ G, რიცხ. 22,1; „აღიხილეს თუალნი ზღუად მ ი მ ა რ თ“ G,—„აღიხილენ თუალნი შენნი ზღუად კ ე რ ძ ო“ pb., II მჯ. 3,27; „თუალნი მონათანი ჴელთა მ ი მ ა რ თ (ჴელთამი C) ჳფალთა მისთაჲსა“ ფს. 122,2; „უფალსა შეესჭინ ჩემი ღაღადებასა ჩემსა მისა მ ი მ ა რ თ“ ფს. 4,4; „იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ იონაჲსა მ ი მ ა რ თ“ O, იონა 1,1; „რომელი იყო მსჯესა მ ი მ ა რ თ“ O, ოსიე 1,1; „ცხონდებოდეს კეთილად მსახურებით ღმრთისა მ ი მ ა რ თ“ სბსტ. 124,11; „რასა ჰგონებთ უფლისა მ ი მ ა რ თ“ O, ნაუმ 1,9; „იწყო სწაელად ქრისტჱს მ ი მ ა რ თ“ გამოჩ. ჯუარ. 240,11; „უკეთურებასა ჰყოფს შეფისა მ ი მ ა რ თ“ საკითხ. წიგ. II, 187,11.

მიმართ-ი შესახები; ზევითი: „მ ი ე ღის სიტყუაჲ იგი დათესული მათდა მ ი მ ა რ თ ი“ C, მრ. 4,15; „რომელი მოღებად იყო მორწმენეთა მათ მისა მ ი მ ა რ თ თ ა“ ი. 7,39; „და-

ადგინებდეს ლევიტელთა ოც-წლითგან და მიმართსა" O, II ეზრა 8,8; „განაწესნეს ლევიტელნი ოც-წლითგანნი და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა ეფლისასა" O, I ეზრა 5,58.

მიმართება, მიმართვა «შემართება», გამართვა, გაშურება, მისწრაფება, «ზედა-მისლვა»; «მომართება»: „მხირი... მიმართეს ღაჟასა ზედა" G,—„მხირთა მათ შეიმართეს" M, მხ. 20,37; „მიიმართა უოველშან კოლტშინ კბოდესა მას ზღუად" ლ. 8,38; „ეიდრე მიიმართა ძმისწულმან?" O, ქება 5,17; „მიიწიო ქეყანასა მას, რომელსაცა მიგიმართაეს" საკითხ. წიგ. II 0,37; „ეითარცა რომელსა გზასა მიეიმართოთ?" O, IV მფ. 3,8; „იგი მიემართა და მივიდოდა ღმასკედ" ოპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 104,16; „არწიემან მიიმართოს" pb., —„ეითარცა ორბმან მოიმართოს" O, იერემ. 48,40. „მიმართებაჲ მისი დაიცუეა საძლეველ" M,—„ზედა-მისლვაჲ დაიმარხა ძლეად" O, აშხ 1,11. იხ. მართება/მართება; შდრ. მიმმართებელი.

მიმარჯუება მიყვანა, მიცემა: „მიჰმარჯუე ერია საბრძოლსა მას ძნელსა" O, II მფ. 11,15; „მიჰმარჯუა ურია იოაბ ადგილსა ერთსა ძნელსა" O, II მფ. 11,10. იხ. მარჯუება.

მიმატება დამატება: „რომელსა აქუნდეს, მიეცეს და მიემატოს" მთ. 25,29. იხ. მატება.

მიმგებელ-ი მზღველი, გადამხდელი (სანაცელოსი), «შურის-მეძიებელი»; შემძენი: „რამეთუ მიმგებელ არს" O, ზირ. 32,13; „ღმერთი მიმგებელ არს" O,— „ღმერთი შურის-მეძიებელ არს" pb., იერემ. 51,56; „იყოს მისყიდველი იგი მიმგებელისა მისისა" G, ლევიტ. 25,28. იხ. მიგება; სიტყვს-მიმგებელი.

მი-მდე, მი-მდის «ვიდრე», -მდე: „კაცთგან მიპირეტყუამდე" G, რიცხ. 8,13; „არაეინ არს მიერთამდე" ფხ. 13,3; „მისისხლამდე ზაქარიაჲსა" C,—„ვიდრე სისხლამდე ზაქარიაჲსა" DE, მთ. 23,35; „ვიდრემიცხრა ყოველდღე" C, მთ. 27,45; „მიმკამდის" მთ. 13,30.

მიმდე: „სნეული იყო და მიმდე მწოლარე" Sin—8,18v; „არცალა მიმდე-მიმდე მაწყინებდეს მე იგი" Alh.— 11,222r.

მიმდემ-ი «საუკუნომდე»; «წამართ», შემდგომ, უკან: „მიმდემი ვერ დაიეწყნენ (დაიეწყნეს I)" O,—„საუკუნომდე არდაიწყებულ რჩმენე" pb., იერემ. 20,11; „დააწესენით გულნი თქუენნი ამიერ დღითგან და მიმდემი" O,—„აწესენით გულნი თქუენნი ამით დღითგან და წამართ" G, აგგ. 2,18. იხ. მიმდემად, სამიმდემო.

მიმდემად «მოუკლებელად»; შეუნელებლად: „დაწეიდენ მას... მიმდემად, შჯელად საუკუნოდ" G,—„ანთებდენ მას... მოუკლებელად, შჯელად საუკუნოდ" pb., ლევიტ. 24,3. იხ. მიმდემი.

მი-მდის იხ. მი-მდე.

მიმვლენელ-ი გამგზავნელი: „მიმველენელმან მიჰხადა ბალაამს" G, იხუ 6. 24,9. იხ. მივლენა.

მიმთუალველ-ი «შეკრძალება»: „მიმთუალველმან ამათმან შეინანა" pb.,—„შეიკრძალენ იგინი და ინანდი" O, იგ. ხოლ. 24,6(22). იხ. მითეალება.

მიმთხრობ-ი, მიმთხრობელ-ი «მოციქული»: „წარაელინა მიმთხრობნი იეფთაემან მეფისა მიმართ" G,— „წარაელინნა იეფთაე მოციქულნი წინაშე მეფისა" M, მხ. 11,12; „წარაელინნა მოსე მიმთხრობელნი (მოციქულნი pb.)" G, რიცხ. 20,14. იხ. მითხრობა.

მიმთხუევა «დამთხუევა», შეხვედრა, შეყრა, შეხება, მიწევნა; ცემა, კვრა; შეხვდომა: „მიემთხჳა იგი მიმთხჳევით ნაწილსა მას ყანისა ბოოზისსა" M,—„დაემთხჳა იგი დამთხუეეით ნაწილსა ყანისა ბოოზის" G, რუთ 2,3; „ვერ მიემთხჳოს კეთილსა" O, იგ. ხოლ. 17,10; „ვერ ძალ-გიე მიმთხუევად" იაკ. 4,2; „მიიმთხჳა დაჭაპეტსა" ხნდ. 7,4; „მიემთხჳა და იხილა იგი" ლ. 10,31. იხ. მთხუევა; შდრ. ურ-მიმთხუევა.

მიმინო, მინინო accipiter: „არა შჭამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ბეჲ და მინინოჲ და ძენძერეკი" G,—„არა ჭჳამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ბეჲ და ღამის-მჳმობარი, მიმინო და ძენძერეკი" pb., ლევიტ. 11,17.

მიმმართებელ-ი «შემართება», ვინც მიმართავს: „მიმმართებელი თითოეული პირისპირ ჭალაჭად მიმართ" G,—„შეიმართოს კაცად-კაცადმან პირისპირ ჭალაჭად" M, იხუ 6. 8,5. იხ. მიმართება.

მიმმძლავრებელ-ი რომელი «ჰმძლავრობს»: „მიმმძლავრებელმან მისმან განყიდოს" G,—„ჰმძლავროს და განყიდოს" M, II მჯ. 24,7. იხ. მიმძლავრება.

მიმნიჭებელ-ი: „ღმერთო... მიმნიჭებელო დიდთა საქმეთაო" ხაკითხ. წიგ. II, 90,8. იხ. მინიჭება.

მიმო- აქეთ-იქით: „მიმოიხილეს" DE,—„მიმოდაიხილეს" C, მრ. 9,8.

მიმოგანბნევა, მიმოგანბნეულ-ი «განთესული», გაფანტული: „ნუუკუ მიმოგანბნეულთა მათ წარმართთა მივიდეს" C,—„ნუუკუე განთესულთა მათ წარმართთა ეგვლების მისლად" DE, ი. 7,35. იხ. განბნევა.

მიმოგანთქუმა «თქუმა»: „მიმოგანითქუას (ითქუმოდის DE) საკსენებელად მაგისა" მრ. 14,9. იხ. თქუმა.

მიმოგდება გადაგდებ-გადმოგდება: „ეითარცა ყრმანი რაჲ იშლერიედ ბირთჳთა მიმოგდებითა" ს. ხწ. 258,5. იხ. გდება.

მიმოგება «მიმოდაქცევა», «მიმოდაბნევა»: „მოციქული იგი მიმოეგნეს (მიმოდაქცეს C) და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხორებისასა" Q,—„რომელნი-იგი მიმოდაიბნინეს, ვიდოდეს და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხორებისასა" Q, საქ. მოც. 8,4. იხ. გება.

მიმოდაბნევა «მიმოდაქცევა», «მიმოგება», გაბნევა, გაფანტვა: „რომელნი-იგი მიმოდაიბნინეს, ვიდოდეს და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხორებისასა" Q,—„მოციქული იგი მიმოდაქცეს (მიმოეგნეს Q) და ახარებდეს სიტყუასა მას ცხორებისასა" G, საქ. მოც. 8,4; „იწყეს მიმოდაბნეად ბაიასა მისსა" 8. ცხ. 189v.

მიმოდაბნეულ-ი გაბნეული, დაფანტული: „გონებითა მიმოდაბნეულითა იღოცჳენ" 8. ცხ. 16r. იხ. დაბნევა.

მიმოდაგება «მიქცევა»: „მიმოდაეგნენ ყოველნი კაცნი ისრაჱლისანი თითოეულად საყოფელსა თჳსსა" O,—„მიი-

ქვეით კაცნი ისრაიტელნი სოფელსა შინა თქუენსა» pb., II მფ. 20,1. იხ. დაცემა.

მიმოდადება «ქადაგება», «მიმოდათქუმა», მითხრობა: «ეგრედს მიმოდასდებდეს» DE,—«უმეტესად ქადაგებდეს» C, მრ. 7,36; «მიმოდასდვათ ნესტჳსა ჴმათა ყოველსა ქუეყანასა» pb.,—«მიმოდათქჳთ საყჳრისა ჴმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» G, ლევიტ. 25,9. «იწყო მიმოდადებად სიტყჳსა მის» მრ. 1,45. იხ. დადება.

მიმოდაზრუნება ზრუნვა, შრომა, გართობა: «მრთა მიმოდაზრუნედა მრავლისათჳს მსახურებისა» ლ. 10,40. იხ. დაზრუნება.

მიმოდათესვა «მიმოთესვა», გაბნევა, გაფანტვა; «განთესვა»: «ეითარ-იგი მიმოდასთესნა» pb.,—«ეითარ მიმოსთესნა ძენი ადამისნი» G, II მჯ. 32,8; «მიმოდაგთესნე თქუენ წარმართთა შორის» pb.,—«განგთესნე თქუენ წარმართთა შორის» G, ლევიტ. 26,33.

მიმოდათესულ-ი გაბნეული, გაფანტული: «ათორმეტთა ნათესაჲთა მიმოდათესულთა გიხაროდენ» ბაკ. 1,1. იხ. დათესვა.

მიმოდათრევა თრევა: «უბრძანა... მიმოდათრევაჲ ზისა ქალაქსა» ფსმ. 295г. იხ. დათრევა.

მიმოდათქუმა «მიმოდადება», მითხრობა; «მიმოწუწყება»: «მიმოდათქჳთ საყჳრისა ჴმითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» G,—«მიმოდასდვათ ნესტჳსა ჴმითა ყოველსა ქუეყანასა» pb., ლევიტ. 25,9; «უფალი მიმოდაითქუას წიკნთა ერასაჲთა» ფხ. 88,8; «მიმოდათქჳთ საყჳრითა ყოველსა შინა ქუეყანასა» G,—«მიმოაუწყუთ ნესტჳთა ყოველსა ქუეყანასა» pb., ლევიტ. 25,9. იხ. დათქუმა.

მიმოდამტაცებელ-ი მიმტაცებელი: «იჳსენ გლახაკი ქელთაგან ძლიერისათა... დავრდომილი მიმოდამტაცებელთაგან მისთა» ფხ. 34,10. იხ. მიმოდატაცება.

მიმოდაპკურება «წთოლა», დაცვარვა, მოსხურება: «ღრუბელნი მიმოდაპკურებდედ სიმართლესა» I,—«ღრუბელნი წოდედ სიმართლესა» O,ეს. 45,8. იხ. დაპკურება.

მიმოდახლება მიმოსვლა: «ცუდად მიმოდაეალნ და ეფერუებან» მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოთ. 104,17. იხ. დასვლა.

მიმოდასტუანება «მიმოხედვა»: «მიმოდაისტუანიდა ით-უ, რაჲთაცა ახილა» C,—«მიმოიხედიდა იესე, რაჲთა ახილოს» მრ. 5,32. იხ. დასტუანება.

მიმოდატაცება «მიმოტაცება», «იაფარ-ყოფა»; ღელვით გვემა: «სიტყუაჲ და საქმე მისი, ეითარცა ფურცელი ვარისაჲან, მიმოდაიტაცებინ» ჲ. სწ. 287,20; «მიმოდაიტაცებდეს მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი» Q,—«იაფარ-უყუს იგი ყოველთა თანა-წარმავალთა გზისათა»C, ფხ. 88,42; «მიმოდავეტაცენით (მიმოვეტაცენით Q) ჩუენ ანდრიასი შინა» ხაქ. მოც. 27,27.

მიმოდატაცებულ-ი გაძარცული: «იხილა, ეითარ იყო ერი იგი წარტყუენილ და მიმოდატაცებულ» I, ეს. 42,22. იხ. დატაცება; შდრ. მიმოდაშტაცებელი.

მიმოდაფენა «მიმოთესვა», გაშლა, გაფენა: «ეითარ მიმოსთესნა (მიმოდაფინნა M) ძენი ადამისნი» G, II მჯ. 32,6. იხ. დაფენა.

მიმოდაქონება «მიმოქონება», ჩამოტარება, მიმოტარება: «ესრეთ მიმოდააქუნდა» ხაქ. მოც. 27,17; «მიმოდააქუნდა მათ შორის» M,—«მიმოაქუნდა ისრაჱლსა შორის» G, ისუ ნ. 24,30. იხ. დაქონება.

მიმოდაღება «მოღება», მოყვანა: «იწყეს... სნეულებისა მიმოდაღებად» C,—«იწყეს მოღებად... სნეულთა» DE, მრ. 6,55. იხ. დაღება.

მიმოდაყოფა დაყოფა, დარიგება: «მიმოდაყენენ, დააბრკოლენ იგინი ცხორებასა მათსა» ფს. 16,14; «მიმოდაყენენ ენანი მათნი» ფს. 54,10; «მიმოდაუყავ სა. მკჳდრებელი შენი» O, ზირ. 80,24. იხ. დაყოფა.

მიმოდაწესება «მიმოდაწუება», დადება, დადგინება: «მიმოდააწესეს (მიმოდააწჳნეს C) წამებაჲ იგი» Q, ხაქ. მოც. 6,25. იხ. დაწესება.

მიმოდაწუება «მიმოდაწესება», დადება: «მათ მიმოდააწჳნეს (მიმოდააწესეს Q) წამებაჲ იგი» ხაქ. მოც. 8,25. იხ. დაწუება.

მიმოდახილვა «მიხედება», «მიმოხილვა», მიმოხედვა: «მიმოდაიხილა გარემო მისა» DE,—«მიხედა გარემო მისა» C, მრ. 3,34; «მიმოიხილეს» DE,—«მიმოდაიხილეს» C, მრ. 3,8. იხ. დახილვა.

მიმოდაჴდომა «მიმოდაბნევა», «მიმოგება», მიმოსვლა: «მიმოდაჴდეს (მიმოდაიბნინეს Q, მიმოეგნეს Q) და ახარებდეს სიტყუასა» ხაქ. მოც. 8,4. იხ. დაჴდომა.

მიმოდება მითხრობა, მოდება, «სიტყუება»: «წარვედ და მიმოდევ სასუფეველი ღმრთისაჲ» ლ. 9,60; «უფროჲსად მიმოედებოდა სიტყუაჲ იგი» C, ლ. 5,15; «მიმოდებს ჩუენ ცოდვათათჳს სწავლისა ჩუენისათა» O,—«გუსიტყუავს ჩუენ ცოდვა სწაელულებისა ჩუენისა» pb., სიბრძ. სოლ. 2,12. იხ. დება.

მიმოვალ, მიმოვედ/მიმოვიდა იხ. მიმოსლვა.

მიმოველა მიმოსვლა: «მიმოველიდა ერი და შეკრებდა» G, რიცხ. 11,7; «მიმოველო სახლსა მას იმიერ და ამიერ» O, IV მფ. 4,35. იხ. ვლა.

მიმოვრდომა მივარდნა იქით-აქეთ: «კარაული, უყუეთ ებას ქუე მეტრუკი მისი, აქა და იქი მიმოვრდებისა» (I) ჱ. ცხ. 200v. იხ. ვრდომა.

მიმოთესვა «მიმოდათესვა», «მიმოდაფენა», დათესვა, გაბნევა: «ეითარ მიმოსთესნა (ეითარ-იგი მიმოდასთესნა pb.) ძენი ადამისნი» G,—«ეითარ-იგი მიმოდაჰფინნა ძენი ადამისნი» M, II მჯ. 32,6; «მიმოვსთესნე იგინი სოფლებსა შორის» O, ეზეკ. 12,15; «მიმოსთესნეს მკჳდრნი მისნი მის ზედა» I, ეს. 24,1. იხ. თესვა.

მიმოთქუმა «მოლალადება», ქადაგება: «მიმოითქუეს (მოიღალადეთ G) მიტევებაჲ ქუეყანასა ზედა» pb., ლევიტ. 25,10. იხ. თქუმა.

მიმომავალ-ი ვინც მიდი-მოდის: «იწყეს გოეთმე მიმომავალთა მათ ჰურიათა... სახელის-დებად» ხაქ. მოც. 19,18. იხ. მავალი.

მიმომორბედ-ი იქით-აქეთ მორბენალი: «იხილა ეპიფანე... (ჰაბუკი ვინმე) აღტაცებულად მიმომორბედი» ხაკითხ. წოგნ. 29,20. იხ. მორბედი.

მიმოსტოვრობა, მიმომსტოროობა ხედვა, მზერა, «ზედმოხილვა», «განსტუანა»: „სულდნი იგი განვიდოდეს და მიმოიმსტოვრობდეს მამოსლვად" O,—„ჰრელნი და სინიმნი გამოვიდეს და ზედ-მოიხილვიდეს გარე მოვლად" pb., ზაქ. 6,7; „მიმოვიმსტოროა ხილვად" O,—„განვისტუანო ხილვად" pb., ამბ. 2,1. იხ. მსტოვრობა, მსტოროობა.

მიმორბენა გაქცევე-გამოქცევა: „ვითარცა ელვანი... მიმორბიედ" O, ნაუმ 2,4. იხ. რბენა.

მიმოროორინება მიმოსვლა: „მიმოეროორინებ ჳდაბნოსა ამას" მ. ცხ. 442v. იხ. როორინება.

მიმორყევა მიმოხრა, თრთოლა: „აქა და იქი მიმოვირყევით და თანა-ეჰყუებით" მ. ცხ. 871v.

მიმორყევა ღელვა, მღელვარება: „უკეუანაისკნელი ძისი მიმორყევა ბოროტ" O, ეკლ. 10,13 იხ. რყევა.

მიმოს-ი ჯამბაზი: „მიმოსი ვინმე ვიდოდა გზასა" მ. ცხ. 200v.

მიმოსავალ-ი სახეტიალო: „არცა ჴღირს ძიებაჲ... მიმოსავალთაჲ" მ. ცხ 70r. იხ. მიმოსლვა.

მიმოსატაცებელ-ი «დატაცებული»: „გაზაჲ მიმოსატაცებელ იყოს" O,—„ღაზაჲ დატაცებულ იყოს" pb.. სოფ. 2,4. იხ. მიმოტაცება.

მიმოსლვა «ქცევა», «მოქცევა»: „მიმოვალნ ურწყულთა ადგილთა" ლ. 11,24; „მიმოვიდოდა (იქცეოდა Č) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა" საქ. მოც. 8,40; „მიმოხუალთ ზღუასა ზედა" DE,—„მოჰქცით ზღუასა" C, მთ. 23,15; „რომელნი გამოავლინნა უფალმან მიმოსლვად ჭეუანასა" O, ზაქ. 1,10. იხ. სლვა; შდრ. მიმოსავალი.

მიმოტაცება «მიმოდატაცება», აკლება, მიხლა-მოხლა: „მიმოვეტაცენით (მიმოდაეტაცენით Č) ჩუენ ანდრიასი შინა" საქ. მოც. 27,27.

მიმოტაცება «ზრუნვა», დატაცება, ძარცვა-გლეჯა: „მიმოტაცებაჲ ჱრომისაჲ მოსცა ძეთა კაცთასა" O,—„ზრუნვა ბოროტი მოსცა ღმერთმან ძეთა კაცთასა" pb., ეკლ. 1,13; „მიეცნეს მამანი ჩუენნი ბაბილონელთა მახჳლსა და მიმოტაცებასა" O, ეზდ. 8,13.

მიმოტაცებულ-ი შერყეული, მიმოგდებული; წაღებული; მოტაცებული: „არა ვიყენეთ... მიმოტაცებულ ყოველსა მას ქარსა მოძღურებისასა" ეფეს. 4,14; „არმურნი, ქარითა მიმოტაცებულნი" II პეტრე 2,17; „ძოელდენ მიმოტაცებულნი იგი ვითარცა ზეარაკანი" I, ეს. 5,17. იხ. ტაცება.

მიმოუწუეება «მიმოდათქმა», შეტყობინება: „მიმოაუწუეთ ნესტჳთა ყოველსა ჭეუანასა" pb.,—„მიმოდათქჳთ საყრდითა ყოველსა შინა ჭეუანასა" G, ლევიტ. 26,9. იხ. უწყება.

მიმოფენა მიმოდება: „მიმოეფინებოდა ჰამბაჲ მისი" ლ. 4,87; „მიმოეფინებოდა სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ ყოველსა მას სოფელსა" საქ. მოც. 13,49. იხ. ფენა.

მიმოფეშუება: „ვითარცა ახრდილნი რეცა მიმოეფეშუებიან" Sin—11,57v. იხ. ფეშუება.

მიმოქონება «მიმოდაქონება», მიმოტარება: „მიმოაქუნდა ისრაჱლისა ზორის" G.—„მიმოდაჰქუნდა მათ შორის" M, ახუ 5. 24, 88; „მიმოაქუს იგი, ვიდრეცა ჴნებაჲს" მ. სწ. 178,9. იხ. ქონება.

მიმოქროლა: „იმარხაენ გონებასა თჳსსა, რაჲთა არა მიმოქროდის" I 810v. იხ. ქროლა.

მიმოქცევა «შეცვლება», მიმოტანა; მიმოსვლა: „მიმოიქცეედეს პირსა მისსა" O,—„შეცვალოს პირი თჳსი" pb., ზარ. 12,19; „მიმოიქცეედეს პირსა" მრთ. A. ანტ. დ. 80; „მიმოიქცეედენ და ეცნ ეითარცა უჴორცოჲ" მ. ცხ. 91v. იხ. ქცევა.

მიმოქცეულება «ერის-კრება»: „მიმოქცეულებათა ჲყოფს ძჴნად შეწდა ამოს" pb.,—„ერის-კრებას ჲყოფს შენ ზედა ამოს" O, ამოს 7,10. იხ. ქცეულება.

მიმოყვანება მიმოყვანა: „არა ნუ გუაქუს ჴელმწიფებაჲ დათა მათ დედათა მიმოყუანებად" I კორ. 9,5. იხ. ყვანება.

მიმოჩქეფა: „რომელი მიმოჩქეფენ ქეეყანისა საშჳთა" Sin.—97,56v. იხ. ჩქეფა.

მიმოხედვა «მიმოდაცქერვა», «მიმოხილვა»: „მიმოეხედვიდა იესუ, რაჲთა იხილოს" DE,—„მიმოდაიცქუა იესუ, რაჲთამცა იხილა" C, მრ. 5,32; „მიუხედა მათ" C,—„მიმოიხილა მათა" DE, მრ. 8,5. იხ. ხედვა.

მიმოხილვა «მიხედვა», «მიმოდახილვა», «ახხილვა», «მიმოხედვა», დათვალიერება: „მიმოიხილა მათა" DE.—„მიხედა მათ" C, მრ. 8,5; „მიმოიხილეს" DE,—„მიმოდაიხილეს" C. მრ. 9,8; „მიმოიხილი (მიმოიხედიდა var.) მარიამ მარჯულ და მარცხლ" ლმ. შობ. 158,20; „მიმოიხილა ერისა ზედა" G,—„აღიხილა ერი" M, ახუ 5. 8,10 იხ. ხილვა.

მიმოხლდომა როკვა, გოგმანი: „ფერეთა მიმოხლდებოდიან" მ. ცხ. 32r იხ. ხლდომა.

მიმრთუმელ-ი მიმტანი: „განეყოდა ძმაჲ იგი მიმრთუმელი" (I) იხ. მირთუმა.

მიმსგავსება დამსგავსება: „მიეემსგავსეეზეა მეფესა" ოქრ.-გურიტ. 227,22; „მიეემსგავსა მიმცემელსა თუდას" ატმ. 106,8.

მიმსგავსება «მსგავსება»: „მიმსგავსებაჲ საცხოვართაჲ" O,—„მზგავსებაჲ ცხოველთა" pb., ხიბრძ. ხოლ. 13,10.

მიმსგავსებულ-ი დამსგავსებული, მსგავსი, შესაფერისი: „მიმსგავსებულ არს იგი ძესა ღმრთისასა" ებრ. 7,3; „მიმსგავსებულ ხართ სიმარეთა" C, მთ. 23,27; „დაჰბადოს ბუნებაჲ, მიმსგავსებული საშჳსა თჳსსა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 148,28. იხ. მსგავსება.

მიმსყიდველ-ი მყიდველი: „თჳეა მიმსყიდველმან მან... არა წარვიღებ თჳნიერ ესრეთ" ლიმ. 102,25. იხ. სყიდვა.

მიმღებელ-ი «შემწყნარებელი», ამყვანი: „სწყალობელ არს მიმღებელი ძალთა შენთაჲ" O,—„სწყალობელ შემწყნარებელი ძეთა შენთაჲ" pb., ბარ. 4,29. იხ. მიღება; წიგნის-მიმღებელი.

მიმყვანებელ-ი მიმყვანი: „გზაჲ იგი, ცხორებად მიმ**ყვა-ნებელი**, იერო და საჴარკულ არს“ **ბ. ხწ. 48,24.** იხ. მიყვანება.

მიმყოფრება «დაყენება», დაყოვნება: „არა მ**იამყოფრო** მიცემაჲ მისი“ G,—„არა დ**აიყენო** აღსრულებაჲ მისი“ M, **II შჯ. 28,21.** იხ. მყოფარი.

მიმცემელ-ი მიმცემი, გამცემელი, გამცემი: „მიეცა სასწაული მ**იმცემელსა** მას“ **მრ. 14,44**; „მიემსგავსა მ**იმცემელსა** იქდას“ **ლმ. 108,18**; „არასადა მ**იმცე-ბელ** და ნორჩებულ იქმნენით სავაჭროსა“ **მრკ. 248v.** იხ. ცემა.

მიმცნება, მიმცნობა თქმა, ბრძანება, დაკვეთა; შეთვლა, გაგებინება: „მ**იუმცენ** მწერალსა მას და ეარქუ“ **მ. ცხ. 63v**; „მ**იუმცნო** მამასა თევდორეს“ **მ. ცხ. 71v**; „მ**იამცნო** მისა და პრქუა“ **ლმ. 5, 14**; „მ**იამცნო** ყუელი, რაჲცა ეთხრა“ **ბალ. 20,21.** იხ. მცნება.

მიმძლავრება ძალადობა, ძალმომრეობა: „უკეთუ ვისგანმე მ**ივიმძლავრნეთ** დაუსამართლოდ დავისაჯნეთ“ **მ. ხწ. 168,1.**

მიმძლავრებულ-ი ჩაჯრული; «დაწუნებული», «დაჭირვებული»: „ჯუარი დამჴელი არს მძლავრთაჲ და მჴსნელი მ**იმძლავრებულთაჲ**“ **მ. ხწ. 219,8**; „იჴსენით მ**იმ-ძლავრებული**“ **pb.**,—„იჴსნიდით დ**აწუნებულსა**“ **O, ეს. 1,17**; „ქალაქნი კაცთა მ**იმძლავრებულთა**, მოშიშთა შენთანი, გაკერთხეედენ შენ“ **pb.**,—„ქალაქნი კაცთა დ**აჭირვებულთანი** გაკერთხეედენ შენ“ **O, ეს. 25,3.** იხ. მძლავრება; შდრ. მიმმძლავრებელი, მიუმძლავრებელად.

[მიმწდომობა] იხ. წდომა; შდრ. ზედ-მიმწდომობა.

მიმწუხრ-ი ზზ. «მწუხრი», სალამოს: „შესწირონ... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი მ**იმწუხრი**“ **G.**,—„შეწირონ... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი მ**წუხრი**“ **O, ლევიტ. 6,20**; „მოვიდეს... მ**იმწუხრი**“ **O, დაბ. 19,1**; „უორაჲნი მოართჳმიდეს მას პურსა განთიად და ჴორცსა მ**იმწუხრი**“ **O, III მფ. 17,6**; „მოვიდოდა საქმით თჳსით ვიეთ მ**იმწუხრი** (მწუხრი M)“ **G, მჯ. 19,18.** იხ. მწუხრი.

მიმწუხრ-ი სალამო; «მწუხრი»: „ვითარცა იყო მ**იმწუ-ხრი**“ **მრკ. 258v**; „განთიადითგან მ**იმწუხრამდე**“ **ხაქ. მოც. 28,23**; „მ**იმწუხრი** იყო ღამ იგი“ **ხბსტ. 136,8**; „ცხჳარსა მსგავს არს სიყრმე შენი, და სამხარსა—სიშაბუკე შენი, და მ**იმწუხრსა** მსგავს არს სიბერე შენი“ **მ. ხწ. 257,6**; „სცხო მათ... ზოგი მისი განთიად და ზოგი მისი მ**წუხრი** (მ**იმწუხრი** G)“ **O, ლევიტ. 6,20.** იხ. მწუხრი.

მიმწუხრად სალამოს: „დაიწუინნა აქლემნი... მ**იმწუხ-რად**“ **O, დაბ. 24,11.** იხ. მიმწუხრი.

მიმწუხრება დილამება: „უკეთუ დაეგო ძმასა შენსა პირველ მ**იმწუხრებისა**“ **მ. ხწ. 21,17.** იხ. მიმწუხრი.

მიმხადელ-ი დამპატიჟებელი: „არა გასწრაფებენ თჳენ მ**იმხადელნი** პირველ“ **ბ. კეხ.-ეჴეხ. დღ. 121,19** იხ. ხადა.

მიმხუეპელ-ი მიმგლეჯი: „რაჲთა... მოჰკლნ ძალი შენდობად ყოველთა შეცოდებელთა ჩუენთა და მ**იმხუეპელთა**“ **ბ.ხწ. 185,28.** იხ. მიხუეპა.

მიმჴდელ-ი მომთხოვნელი: „დაცხრომილ არს მ**იმჴდე-ლ იგი**“ **I, ეს. 14,4**; „ნუცა მიხილვენ მუზუერნი და მ**იმჴ-დელნი**“ **თომა მოც. 10,18**; „ღმერთი იყვნენ მ**იმჴდელ** აღსანთქუმისა შენისა“ **ბალ. 161,22.** იხ. მიჴდა.

მიმჴცოანება დაბერება, გაჭაღარავება: „მ**იმჴცო-ანებადმდე** და სიბერემდე... ნუ დამაგდებ მე“ **ფს. 70, 18.** იხ. მჴცო(ე)ანება.

მინა (მინაჲსა): „დავასუენე ხატი წმიდისა გიორგი მთავარ-მოწამისაჲ, ოჭროჲსაჲ მ**ინაჲთა**“ **A—484,315.**

მინდობა დანდობა, დაკისრება, მიცემა, გადაცემა: „ნუ მ**ინდვები** თაჳს-მდებსა მისსა, რამეთუ მ**ინდვის** და უტყუის“ **მ. ხწ. 304,27**; „ყოველივე უკუე სასოებაჲ შენი მ**იანდვე** უფალსა“ **მ. ცხ. 231r**; „ყოველივე უკუე ცხორებაჲ და საქმე სახიერსა მას მ**ივანდოთ** მეფესა“ **მ. ცხ. 231r**; „მ**ინდვე** ღმერთსა და ყოველი თხოვაჲ შენი მოგეცეს“ **H—622, 11v.**

მინდობა დანდობა, დაკისრება: „ჩუენთა საქმეთა ღმრთ. საჲ ჯამს მ**ინდობაჲ**“ **მ. ცხ. 231r**; „მ**ინდობაჲ** სოფლისა საფასეთა მსგავს არს მიყრდნობასა ლერწმისა დაჩერჩლისასა“ **მ. ხწ. 188,18.**

მინდობილ-ი «უზრუნველი», დაიმედებული: „ბანაკი იყო მ**ინდობილ**“ **G,**—„ბანაკი იგი მათი უ**ზრუნველ** იყო“ **M, მჯ. 3,11**; „მ**ინდობილ** ვარ თქუმულთა სულისა წმიდისათა“ **მ. ხწ 74,30.** იხ. ნდობა; შდრ. მისანდობელი.

მინდორ-ი ველი: „ივლტოდა იგი მ**ინდორსა** მას შამბიანსა“ **მ. ცხ.248v**; „მოიღეთ ძელი მ**ინდორი თ**“ **მ. ცხ. 231v.**

მინინო იხ. მიმინო.

მინიჭება მიცემა, ჩუქება, ბოძება: „მ**იანიჭა** მას სახელი“ **ფლპ. 2,9**; „დასჯილთა თავისუფლებასა მ**იანიჭებს**“ **ეპ. კჳპრ.-დოსქ. 92v**; „ნიჭსა კეთილსა მ**იგანიჭებ** თქუენ“ **O, იგ. სოლ. 4,2.** იხ. ნიჭი; შდრ. მიმნიჭებელი.

მინქრევა: „ვითარცა მტეერი... სხუათა და სხუათა მ**იმართ მიინქრევენ** და მივარდების“ **A—92,366.** იხ. ნქრევა.

მიპარვა გაქურდვა, მოპარვა, გაპარვა: „დაჰფალ იგი... და უკუნისამდე ვერვინ მ**იგპაროს** იგი“ **მ. ხწ. 80,20**; „პერველი მ**იპარეს** მას“ **საკითხ. წიგნ. II 72,20**; „ვითარ-იგი მ**იპარნეს** ქამნი ჩემნი... ვერ გულისხმა-ვყავ“ **საკითხ. წიგ. II 53,14.** იხ. პარვა.

მიპკურება «პკურება», მისხურება, მიფრქვევა: „მ**იაპკუროს** განწმედილსა ზედა“ **G,**—„აპკუროს განწმედილსა მას“ **pb., ლევიტ. 14,7.** იხ. პკურება.

მიპყრობა მიწოდება, მიშვერა, მირთმევა, მიბრუნება, მიცემა: „მ**იუპყრა** ჴელი მისი მათ და თითოეულსა ძმასა ულოცვიდა“ **გაბ. ი. 199,28**; „მ**იუპყრიან** მას ძმარი“ **C, ლ. 22,30**; „მ**იუპყრა** მათ ფასი“ **ხაქ. მოც. 8,18**; „მ**იუპყრას** მცემელსა ღაწჳ თჳსი“ **O, გოდ. იერემ. 3,30**; „მ**იუპყარ** შენი ერთიცა“ **მთ. 5,39**; „მ**იუპყრეს** მას... თაფლისა გოლი“ **ლ. 24,42**; „არა მ**იუპყრნეთ** სასმენელნი ჩუენნი ფანდერთა“ **მ. ხწ. 210,4.** იხ. პყრობა.

მირაკან-ი იხ. მიპრაკანი.

მირბენა მიმართვა, გაქცევა: „მ**იირბინა** სამოელ და გამოიყვანა საული მიერ“ **O, I მფ. 10,23.** იხ. რბენა.

მირბოლა გაქცევა, მირბენა: „მ ი რ ბ ი ო დ ა ერთი მათგანი“ მთ. 27,48; „სიხარულითა დიდითა მ ი რ ბ ი ო დ ეს“ მთ. 28,8; „მ ი რ ბ ი ო დ ეს მოსიკედიდ“ მსჯ. 55,8. იხ. რბოლა.

მირდომა იხ. მიერდომა.

მირეონება ანგარება, ხარბობა; «მიხრიონება», «ხანგრძობა»: „ყოველნი მ ი ჰ რ ე ო ნ ე ბ დ ეს (მ ი ხ რ ი ო ნ ე ბ დ ეს I) ანგაჰრებასა“ O,—„ყოველნიე ჰ ა ნ გ რ ო ბ ენ ანგრებსა“ pb., იერემ. 8,10. იხ. რეონება/რიონება.

მირთუმა «შეწირვა», მირთმევა, მიტანა, მიყვანა, «მიყვანება»; «მიღება»: „მ ი რ თ უ ა მსხუერპლი“ G,—„შ ე წ ი რ ო ს მსხუერპლი“ O. ლევიტ. 2,8; „მ ი რ თ უ ა დედასა თჳსსა“ მთ. 14,11; „მ ი რ თ უ ა ძღუენი ეგლომსა მეფესა“ G, მსჯ. 3,17; „სიტყუაჲ იგი გარდამრთ მ ი რ თ ჳ ნ მოსეს“ O, გამოხლ. 18,26; „მ ი რ თ უ ნ ენ იგინი მღდელსა“ O,—„მ ი ი ყ ვ ა ნ ნეს იგინი მღდელისა“ G, ლევიტ. 5,7; „მ ი რ თ უ ას იგი მღდელსა მას“ O.—„მ ი ი ღ ო იგი მღდელისა“ G, ლევიტ. 5,12.

მირთუმა მიტანა: „დაჰველდრი მ ი რ თ უ მ ა ჲ წყლისაჲ“ მ. ცხ. 1837. იხ. რთუმა; შდრ. მიმრთუმელი, სიტყჳს-მირთუმა.

მირიდება «უგულებელს-ყოფა», «მორიდება»; გამოცლა: „უკუეთუ მირიდებით მ ი რ ი დ ნ ენ მკლდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან“ G,—„უკუეთუ უგულებით უ გ უ ლ ე ბ ელ ს-ყონ თუალითა მათითა მკლდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთჳს“ pb., ლევიტ. 20,4; „მ ი კ რ ი დ ა დი ლახუარი იგი შჯშჯეალ“ კედელსა“ O, I მფ. 10,10; „მხილებასა მ ი კ რ ი დ ა გულთან ჩემთან“ O, იგ. სოლ. 5,12; „თუ მ ი კ ნ ი დ ო, ვერ დაითმინოს“ O, ზირ. 12,14; „რომელმან მ ო კ რ ი დ ა გინებასა“ O,—„რომელმან მ ი კ რ ი დ ა გინებასა“ pb., იგ. სოლ. 20,8.

მირიდება «უგულება», მორიდება: „უკუეთუ მ ი რ ი დ ე ბ ით მიარიდნენ მკლდრთა მის ქუეყანისათა თუალნი მათნი კაცისა მისგან“ G,—„უკუეთუ უ გ უ ლ ე ბ ით უგულებელს-ყონ თუალითა მათითა მკლდრთა მათ ქუეყანისათა კაცისა მისთჳს“ pb., ლევიტ. 20,4. იხ. რიდება.

მირულება მითვლემა, მიძინება: „მ ი ე რ უ ლ ა ყოველთა“ მთ. 25,5; „ეითარცა მ ი ე რ უ ლ ა მას ძილითა კჳრიტა“ საქ. მოც. 20,9; „მ ი ე რ უ ლ ა სულსა ჩემსა მოწყინებითა“ ფს. 118,28; „მ ი ე რ უ ლ ის მცირედ მჴდომარეშან“ მ. ცხ. 107v; „ოდეს მესმის კითხვაჲ წიგნთაჲ, მ ი მ ე რ უ ლ ი ს“ მ. სწ. 262,14.

მირულებული «მრულალი»: „მითხრობა მ ი რ უ ლ ებ უ ლ ისა მიმთხრობელი ცოფისა“ pb.,—„უთხრობნ იგი მ რ უ ლ ალთა, რომელი უთხრობნ ცოფსა“ O, ზირ. 22,9. იხ. რულ(ილ)ი.

მირქუმა შეთვლა: „წარსცა ბერისა და მ ი რ ქ უ ა“ ლიმ. 11,80. იხ. რქმა.

მირჩოლა სმენა, გაგონება, ყურადღება, დამორჩილება: „არა მ ი ე რ ჩ დ ა ამესიაჲ“ O, IV მფ. 14,11; „მ ი ე რ ჩ დ ი და ისმინე წუთ ერთ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 104,25; „ბარნაბაცა მ ი ე რ ჩ დ ა მათსა მას ორგულებასა“ გალ. 2,13. იხ. რჩოლა.

მის-ი «თჳსი»: „თანა-ედვა მ ი ს ი ასი დრაჰკანი“ მთ. 18,28; „მისდეედეს მას მოწაფენი მ ი ს ნი“ C,—„მოჰსდეედეს მას მოწაფენი თ ჳ ს ნი“ DE მრ. 6,1; „ჩრჩელსა უფლისასა არს ნებაჲ მ ი ს ი“ ფს. 1,2. იხ. მის.

მისაგებელ-ი სანაცვლო, სამაგიერო: „მიაგე მ ი ს ა გ ე ბ ე ლ ი მათი მათეჳ“ ფს. 27,4; „მ ი ს ა გ ე ბ ე ლ ი ცოდვილთაჲ იხილე“ ფს. 90,8; „მ ი ს ა გ ე ბ ე ლ ს ა იგი მიაგებს“ I, იერემ. 51,6; „მ ი ს ა გ ე ბ ე ლ ს ა ებრ მისისა მიაგოს მას“ O, იგ. სოლ. 19,17. იხ. მიგება.

მისათუალველ-ი მისაღები, შესაწყნარებელი: „არა მ ი ს ა თ უ ა ლ ველ არს თქუენგან“ G, ლევიტ. 22,20. იხ. მითეალვა.

მისათხრობელ-ი საამბო, სალაპარაკო: „იყო შენ მენ საბასრობელად და იგივად და მ ი ს ა თ ხ რ ობ ელ ად“ pb., II მჯ. 28,37. იხ. მითხრობა; ძნიად-მისათხრობელი.

მისალტოლავ-ი, მისალტოლველ-ი «შესაცდრებელი», თავშესაფარი: „მისცენით ქალაქნი მ ი ს ა ლ ტ ო ლ ა ვ ნი (შ ე ს ა ც დ რ ებ ელ თ ა ნი M)“ G, ისუ ნ. 20,2; „მ ი ს ა ლ ტ ო ლ ველ ად (შ ე ს ა ც დ რ ებ ელ ად pb.) იყვნენ თქუენდა, შესალტოლაად მენ კაცის-მკლველისა“ G. რიცხ. 35,11. იხ. მიღტოლვა.

მისან-ი კუდიანი, გამომცნობელი, მკითხავი; «მსახრეალი»; «მეწყამლე»: „მ ი ს ა ნ ნი ხილუასა ტყუეილისასა და სჩუენებელსა ნაცილსა იტყოდეს“ O, ზკ. 10,2; „საკიცხელ იყვნენ მ ი ს ა ნ ნ ი“ O, მიქ. 3,7; „სიდუმლოსა მას, რომელსა იკითხავ, შეფO, არა არს ბრძენთა და მ ი ს ა ნ თ ა ჲ და გაზარინელთაჲ თხრობად“ O,—„სიდემლოჲ, რომელსა მეფე იკითხავს, არა არს ბრძენთა, მოგუთა. მ ს ა ხ რ ე ა ლ თა, ღაზარინელთაჲ მითხრობად“ pb., დნ. 2,27; „მ ი ს ა ნ ი მოკლა“ G, ისუ ნ. 13,22; „ოყო... ერთი მ ი ს ა ნ ი (დედაკაცი), შეელოცვიდა იგი და დაუწერდა, დაწერილსა მკერდსა მოპკიდებდა“ x 260v; „მ ი ს ა ნ თ ა ცოხალთა ყოფად ნუ დაუტეეებთ“ pb.,—„მ ე წ ყ ა მ ლ ე თ ა ნე ეზერგებით“ O, გამოსლ. 22,18 იხ. მისნობა/მისნეა, სამისნობელი.

მისანდობელ-ი სარწმუნო: „დაიპყრნა მ ი ს ა ნ დ ო ბ ელ ად თჳსად“ ჯ. ცხ. 36,12. იხ. მინდობა.

მისატაცებელ-ი წასართმეველი: „არა მიეცნენ ჩჩჳლნი მათნი მ ი ს ა ტ ა ც ებ ელ ად“ O, ესდ. 4,10. იხ. მიტაცება.

მისაქცეველ-ი მოსაბრუნებელი: „მისა მიმართ იყო მ ი ს ა ქ ც ე ვ ე ლ ი მათი“ O, ზირ. 10,31. იხ. მიქცევა.

მიხაყოფელ-ი «განსაკოცი»: „დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მ ი ს ა ყ ო ფ ელ ნი მისნი“ G,—„შებურონ სასანელ იგი ...მოსაყლუნი მისი და გ ა ნ ს ა კ ო ც ი მისი“ pb., რიცხ. 4,9. იხ. მიყოფა.

მისაცემელ-ი «საცემელი», გამოსაღები, ძღვენი, საჩუქარი, ქრთამი: „იცით მ ი ს ა ც ე მ ე ლ ი (ს ა ც ე მ ე ლ ი C) კეთილი მიცემად შვილთა თქუენთა“ ლ. 11,13; „მხიარულად მ ი ს ა ც ე მ ე ლ ი უყუარს უფალსა“ II კორ. 9,7; „ნუ დრო-უყოფ მ ი ს ა ც ე მ ე ლ ს ა ნაკლულეანისათჳს“ O, ზირ. 4,3; „განვაწესე... სამკლდრებელი მისი მ ი ს ა ც ე მ ე ლ ად ოქრებისა“ O, მალ. 1,8; „მ ი ს ა ც ე მ ე ლ ად ეფრემ მიიღოს“ O, ოსე 10,6. იხ. მიცემა.

მისგან-ი იქაური: „მ ი ს გ ა ნ ი შენ არა ჰშჯამო“ O, IV მფ. 7,2.

მისგანად მის გამო, მისთვის: „ივინი არა მლევან არიან, არამედ მისგანადცა...“ მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 818. იხ. იგი.

მისებრვე მის მსგავსადვე: „მისებრვე მეჰაი არს“ H—822,29ר. იხ. იგი.

მისთაგან-ი «თჳსთაგანი»: „წარავლინნა იესუ ორნი მოწაფეთა მისთაგანნი“ DE,—„წარავლინნა ორნი მოწაფეთა თჳსთაგანნი“ C, მთ. 21,1 იხ. იგი.

მისთანა-ა ვინც მასთან არის: „ოდეს-იგი შეემჰია და მისთანათა მათ-მთ. 12,3; „იწყის გუემად მისთანათა ზათ მონათა“ DE, მთ. 24,49.

მისთანა-ა მონა-ა «ქონა-მოყუასი»: „იწყოს გუემად მისთანათა მათ მონათა“ DE,—„იწყოს გუემად მონა-მოყუასთა მათ თჳსთა“ C, მთ. 24,49. იხ. თანაა, მონა.

მეხ-კერძო-ა «თჳსი», მახლობელი, მისიანი: „ესმა მისკერძოთა მათ“ DE,—„ვითარ ესმა თჳსთა მათ“ მრ. 3,21; „რომელნი-იგი მის კერძონი არიან“ O, ეზეკ. 27,16. იხ. კერძო.

მისლვა «მიგუალ-», «სლვა», «განსლვა», «რორინება», «მიტონტმანება», მისელა, «მიდგომა»: „მიეც!“ DE,—„მიგუალ!“ C, მრ. 1,44; „რაჟამს მიხჳდიდე (განხჳდიდე M) წყობად მადიამისა“ G, მხ. 8,1; „მიეალ მწირობად“ M, — „ცრორინებ დამკჳრებად“ G, მხ. 17,8; „ეიდრე მე მიეიდიდე“ (მიეტონტმანებდი C), სხუა რჩმა უადრეს შთაჳნის“ DE, ი. 5,7; „მე მიეალ მამისა ჩემისა“ ი. 16,16; „მიეც და კმა-ყავ წინაშე მეფისა“ ფლტ. 147,0; „ნუ მიეალ მას ორგულებით“ O, ზირ. 1,85; „მი-რავიდიდეს იგინი ნავთა“ ლ. 8, 22. „მახლად კუალსა მაძსა“ M,—„სლვად შემდგომად ღმერთთა სხუათა“ G, მხ. 2,19.

მისლვა ღმრთისა გარდაცვალება: „ღმრთისა მიეიდა“ ო.-ე. 22,7; „შეისწენა და ღმრთისა მიეიდა“ ო.-ე. 25,32. იხ სლვა; შდრ. ზედა-მისლვა, მისრული.

მისმენა სმენა, შეტყობა: „მეესმა სახლსა ფარაოსსა“ O, დან. 45,2; „მეესმა მათ, რომელნი-იგი ძიებად გამოსრულ იყუნეს“ ანდ.-ანტ. 102,5; „მეესმოდა კმაჲ იგი შორიელთა იდგილთა“ O, II ეზრა 3,13. იხ. სმენა.

მისმეერი მისიანი, მისეული, მახლობელი: „ვერ ვანარინოს ღმრთოებან მისმეერი იგი“ O, ეკლ. 8,8. იხ. მეერ

მისნობა, მისნვა შეტყობა (მომავლისა), კუდიანობა, მარჩიელობა; «ზნეობა»: „მომისნე ულუკებითა შენითა“ O, I მფ. 28,8; „წინაწარმეტყუელნი მისნი ჳეცხლითა ღმრთისანი“ O, მიქ. 3,11; „მრაველნი მისნობენ ცისა კერეპსა“ H—841,798; „არცა მფრინველსა ამისნჳდეთ“ G,—„ნეცა ქათმთა აზვნით“ pb., ლევიტ. 19,26.

მისნობა მსჯავრიერება, წინასწარ ცნობა, მკითხაობა, «პითონი»: „სარეწავი დიდებული შეეკიდოდა უფალსა მისთა მისნობათა მისთა“ ხჯ. მოც. 16,16; „დიდებულ შეუწ ბაბილოვნისაჲ... თავსა ზედა ორთა გზათასა მისნობად მისნობისა“ O, ეზეკ 21,21; „მისნობანი და სიზმარნი ამაო არიან“ O, ზირ. 31,6; „მისნობასა არა იმისწავლიდით“ I, ეზეკ. 13,23; „მისნობდეს მისნობასა და იზმნიდეს ზმნასა“ O, IV მფ. 17,17; „სადა არიან თქუენნი იგი მისნობანი“ მრთ. Л, ანტ. დ. 31; „(მჴეცისა) თანა იყო სული პითონი, რომელ არს მისნობისაჲ“ ხჯ. მოც.10,10. იხ. მისანი.

მისრულ-ი მისული: „იგინიცა მისრულ იყუნეს დღესასწაულსა მას“ ი. 4,46; „მრავალზის მისრულ იყო მუნ იესუ“ C, ი. 18,2. იხ. მისლვა.

მისრულება შესრულება: „მიუსრულენ მაღალსა აღნათქუამნი შენნი“ ფს 49,14. იხ. სრულება.

მისურილ-ი სურვილი, წადილი: „რომელთა სუან ჩემგან, მუნე მჰსურდის“ O, ზირ. 24,29. იხ. სურილი.

მისყიდა ყიდვა, შეძენა, გაყიდვა: „მიგყიდის თქუენ ჴელთა მტერთა თქუენთასა მონად და მჴეცად, და არავინ იყოს, რომელმანცა მიგიყიდნა თქუენ“ M, II მჴ. 28,68; „მიჰყიდენით ძეთა იონათასა“ O, იოვ. 3,6; „მიიყიდა იგი პეტეფრე... მზარაულთ-მთავარმან“O, დან. 80,1.

მისყიდა გაყიდვა: „ვერ ჴელ-ეწიფების მისყიდად მისა“ O, გამოსლ. 21,8. „იყოს მისყიდული იგი მომგებელისა მისისა“ G, ლევიტ. 25,28. იხ. სყიდა.

მისწორება შეყრა, შეუღება: „მიევსწორე დასა ჩემსა და შეუღე“ O, დან. 80,6 იხ. სწორება.

მისწრაფა, მიწრაფა მისწრაფება, ჩქარობა, მიშურება: „მიისწრაფდა გულს-მოდგინედ სახარულით ქორწილისა მის (აღსრულებად)“ რიფხ. 103,32; „რასა მიისწრაფი აბანოდ დღეს?“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 110,22; „მიისწრაფე ბანაჲად და მიართუ ძმათა შენთა“ O, I მფ. 17,17; „მიისწრაფა კარად ეკლესიისა“ აზტ. 116,6; „აღმჴედრი მალიად პუნესა შენსა და მიისწრაფე სრბით გზასა მას“ მ. ცხ. 897v; „რაჟამს კაცი დასნეულდის, მიისწრაფინ მისანთასა“ მ. სწ. 47,24; „მოგუთა მათ აღრე მიისწრაფეს“ აზტ. 117,3; „მიისწრაფე სახიდ შენდა“ O, ზირ. 55,15. იხ. სწრაფა/წრაფა.

მისწრება, მისწრობა მიწევნა, დროზე მისვლა, დასწრება: „წარვიდეთ და ნუთუ ვითა მიევსწრნეთ ბერსა“ მ. ცხ. 1811; „ნუმცა მიგასწრობენ სასუფეველად მეზუერენი“ მ. სწ. 4,24; „მიუსწრე მჴსნებისა ყოფად“ მ. სწ. 41,14.

მისწრებულ-ი, მისწრობილ-ი მისული: „უკუეთუმცა არა გესწრაფა და მისწრებულ იყავ მისდა“ მ. ცხ. 897v; „მისწრობილი იგი სიცრუე დანერგულ იყო გულთა შინა მათთა“ ბალ. 100, 27. იხ. სწრება.

მისხმა მირეკა; მიყრა: „ოდეს იგი მიისხმოდიან ვითარცა საცხოვარნი“ მ. სწ. 10,22; „მიისხა მიწაჲ საფლავსა“ ლიმ. 180,10. იხ. სხმა.

მისხურება «პკურება»: „მიისხურა სისხლი მისი კედელთა მათ“ O, IV მფ. 9,33; „მიისხუროს ზეთისაგან თითოთა თჳსითა“ G,—„აპკუროს თითითა“ pb., ლევიტ. 14,16. იხ. სხურება.

მიტაცება მოტაცება, წართმევა: „მძლავრნი მიიტაცებენ მას“ მთ. 11,12; „მჴეცმან ბოროტმან მიმტაცა ოსები“ O, დან. 37,33; „ვინ მიმტაცა შენ ჩემგან?“

ულკტ. 142,17; „ნუმცა მიგუტაცებს კრავსა“ რიფხ. 104,29; „მიიტაცნეს ვითარცა სამწყსოჲ, წარტაცებული მტერთაგან“ O. ბარ. 4,26.

მიტაცება წართმევა, წაგლეჯა: „არა მაჰსენეს... არცა მიტაცებასა საუნჯეთასა“ ვარდ. 60,3.

მიტაცებულ-ი წართმეული: „განარინენ მიტაცებული ჴელისაგან მაცნებელისა მისისა“ J, ეერემ. 22,3. იხ. ტაცება; შდრ. მისატაცებელი.

მიტევება, მიტეობა «დატევება», მიშვება, ნების დართვა, პატიება, შენდობა: „მიუტევეს მათ“ C,—„დაუტევეს მათ“ DE, ჰრ. 11,6; „რომელთა მიეტევნეს უშჯულებანი“ ჰროშ. 4,7; „ნუ შეუნდობთ მათ, ნუცა მიუტეობთ“ O, II ეზრა 4,22; „ორთავე (თანამდებობა) მიუტევა“ ლ. 7,42; „არღარა მიგიტევნე ცოდვანი თჳენნი“ I, ეს. 1,14; „მოწყალებამან მიუტევნის ცოდვანი“ O, ზირ. 3,38; „მიუტევეს მათ“ C,—„დაუტევეს მათ“ DE, ჰრ. 11,6.

მიტევება «მოტევება», პატიება: „წარაჰძღუე წინაშე პირსა უფლისასა... მიტევებად ცოდვათა მათთა“ C,—„წარაჰძღუე შენ წინაშე პირსა უფლისასა... მოტევებითა ცოდვათა ჩუენთაჲთა“ DE, ლ. 1,77; „განამრავლნა მიტევებანი იგი მისნი“ O, ზირ. 18,11; „არა ისმინეთ ჩემი თჴემად მიტევებაჲ კაცად-კაცადმან ძმასი თჳსა“ I, ეერემ. 24,17.

მიტევებულ-ი ნაპატიები: „მიტევებულ არიან ყოველნი ცოდვანი შენნი“ ჰ. სწ. 138,3. იხ. ტევება.

მიტევება გამოდგომა, მიჰკრა, მისცა, მიშვება: „ვითარცა მგელი რაჲ მიეტევების სადგურსა კრავთასა“ მსკ. 29,22; „მიეტევნეს მას ზედა“ ფსკტ. 152,26; „მიეტევა ზედა საჴედარსა ზედა“ თევდ. 558; „მიეტევნეს ზედა მტერთა მათთა“ ჯრდ. 92,19. იხ. ტევება; შდრ. მიუტევებელი.

მიტონტმანება «მისლვა», ძნელად სიარული, ტორტმანი: „ვიდრე მე მიეტონტმანებდი (მიგიდოდი DE), სხუაჲ ჩემსა უადრესმოაჴდის“ ი. 5,7. იხ. ტონტმანება.

მიტრა «ეარშამაგი», თავდასაბურავი: „დასდეა მიტრაჲ თავსა ზედა მისსა“ G,—„დაბერა ვარშამაგი თავსა მისსა“ O, ლევიტ. 8,9.

მიტყუენვა ტყვედ წაყვანა: „მოაკჱინენ გულნი თჳენნი ქუეყანად, რომელსა მიეტყუენნენ“ O, III მფ. 8,47. იხ. ტყუენვა.

მიუარჩდილებელ-ი მუდამ ნათელი; ჩრდილმიუდგომელი: „მას სუეტსა ღრუბელსა იყოს იგი ნათელსა შინა... მიუარჩდილებელსა“ მ. სწ. 252,12. იხ. მიარჩდილება.

მიუდრეკელ-ი გაღაუხრელი, მიუქცეველი: „დაუბადებიან ღმერთსა... წმიდად და უბიწოდ და რაჲთურთით ყოველად მიუდრეკელად“ მ. ცხ. 487v. იხ. მიდრეკა.

მიუთხრობელ-ი უთქმელი: „ღმერთი უცნაური, მიუწდომელი და მიუთხრობელი“ დიონ. 146,10; „შეებად მიუთხრობელსა მას ცხოვრებასა“ მსკ. 52,19; „მიუთხრობელი ზარი და გამოუთქუმელი შიში“ მ. სწ. 282,26. იხ. მითხრობა.

მიუკუნისამდე იხ. უკუნისი.

მიუმძლავრებელად მიმძლავრების გარეშე: „მომიე მეუფალო, გზაჲ... მიუმძლავრებელად თანა-წარსლვად“ განხ. ი. 201,15. იხ. მიმძლავრება.

მიუტევებელ-ი აუცილებელი, საჭირო: „შეეძლებელ და მიუტევებელ ცოდვაჲ იგი არს“ ოჰრ.-მარხ. და ოთ. 103,30. იხ. მიტევება.

მიუცვალებელ-ი არშემნაცვლებელი: „შეეცვალებელი ეამთაგან და მიუცვალებელი ადვილითი-ადგილად“ ბალ. 60,3. იხ. მიცვალება.

მიუწდომელ-ი, მიუწთომელ-ი მიუწვდომელი: „მადლობდა მიუწდომელთა მათ საკრველებათა ღმრთისათა“ მსკ. 49,21; „ღმერთი ჩუენი ნათელი არს მიუწდომელი“ მ. სწ. 103,24; „ნათელსა მაოჳ არს მიუწდომელსა“ I ტიმ. 6,16; „მიუწთომელითა საიერებითა თჳსითა... გამოაჩინებს“ ი.-ე. 12,5. იხ. მიწ(ც)ლომა.

მიუწიფებელ-ი მიუწვენელი: „გამოაჩინე ჩემ ზედა მიუწიფებელი შენი კაცთ-მოყუარებაჲ“ საკითხ. წიგ. II 48,3. იხ. მიწიფება.

მიუწყება შეტყობინება: „მიაუწყეთ ესე მეფესა“ O, II მფ. 17,16; „მიაუწყეს სამართალი შენნი იაკობს“ ფს. ჰრომ.-ქართხ. ღრხ. 152,11. იხ. უწყება.

მიფარვა «დამალვა»: „მიეფარა მათგან“ C,—„დაეფარა მათგან“ DE. ი. 12,36. იხ. ფარვა.

მიფენა «მოფენა», დაბნევა, დაფანტვა, გაშლა, დაღერა: „მიჰფინე (მოჰფინე C) მის ზედა სირცხჳლი“ ფს. 38,15; „მაცჳფინო სულისაგან რემისა ყოველსა ზედა კორციელსა“ საქ. მოც. 2,17; „მიჰფინნა მათ ზედა წყალობანი იგი მისნი“ O, ზირ. 18,9; „მიჰფინა ნაცარი მათი საფლავსა“ O. IV მფ. 23,6.

მიფენილ-ი გაშლილი: „მიფენილ არს ნათელი სარწმენოებისაჲ მაგის ყოველსა ხედა, ვითარცა მზის-თუალისაჲ“ ფსკტ. 162,9. იხ. ფენა.

მიქონება «მილება», მიტანა: „თჳსი მარცუალ მიაქუნ“ ფიზ. XV,6; „მიაქუნდა ზემდგომად იესუასა“ DE,—„მიღებად ქალსა იესუსა“ C. ლ. 22,26; „მიაქუნდეს კიდედ მდინარისა“ ხბხტ. 141,20. იხ. ქონება.

მიქონოდ-ი, მიქონოთ-ი, მიქონიოთ-ი იხ. მექონოთი.

მიქუმა აყვანა: „მიიქუა დედაკაცმან მან ყრმაჲ იგი“ O, გამოხდ. 2,9; „მიიქუ ყრმაჲ ეგე“ O, IV მფ. 4,36. იხ. ქუმა.

მიქცევა «გარდაქცევა», «გარე-მიქცევა», «დამოქცევა» «უკუნ-ცემა», «მიდრეკა», «განწურთაჲ», მიბრუნება, მიხრა, მიმხრობა, «მოქცევა»: „არა მიაქციოთ მარჯუენ ანუ მარცხენ“ G,—„არა გარდაქციოთ მისგან მარჯუე ანუ მარცხე“ M, ისუ ნ. 23,6; „მიქცევით მიაქციო (გარე მიქცევით გარე-მიაქციო M) პირი ჩემი მათგან“ G, II შჯ. 31,18; „მიაქცია... ეეცხლი“ DE,—„უკუნ-სცა... თჳი“ C. მთ. 27,3; „მიაქცია სამსონ ხილვად... ლომის-ღეკჳ ესე“ M.—„მისდრკა ხილვად მძორსა ლომისასა“ G, მსჯ. 14,8; „არა მიაქციო ჴელი ეროდესა“ მთ. 2,12; „მიაქციე მახჳლი ეგე“ მთ. 26,52; „ყოველივე მიაქციეთ მიწადეე“ O. ეჯლ. 3,20; „მიაქცია სიელტოლად“ I, ეერემ. 49,24; „ბრძანებასა მას რისა-

ხვისა მიაქცევდა" ოქრ.-მარხ. და ითნ. 102,10; „როგორმან მიაქციის, არცარა ნუ მოაქციან" I, იერემ. 8.4; „მიაქცია კაცთაგან გზისაგან" G, რიცხ. 22,22; „ბერძენნი მიექმა და ივანი განაჩრაენა" ი.-ე. 50.2; „მიაქცა ყოველი ისრაელი შანაურებად მუნ" M,—„განუტრთა ყოველი ერი ისრაელსა უცუანა მისსა" G, მსჯ. 8.27; „დამოვიქცეთ და აღუვნოთ იგი მოოკრებელი" O.—„მიეიქცეთ და აღუვნენით ნაოკარნი მოოკრებულნი გან." G. მალ. 1.4; „მიექცა ცრსა მას" C,—„მოიქცა ცრსა მას" DE, მრ. 5,30 იხ. გარე-მიქცევა.

მიქცევა მიბრუნება, დაბრუნება: „ცამი მიქცეისა მის ჩემისა მოიქცა" II ტიმ. 4.6.

მიქცეულ-ი მიმართული, მიბრუნებული: „გამოჴდა რისხვაჲ მიქცეულად ულმრთოთა ზედა" I, იერემ. 30,23; „ცხელნი კაცთანი მიქცეულ არიან ძისა მისისა კერძო" ბალ. 140,22. იხ. ქცევა; შდრ. მისაქცეველი.

მილება «დაპყრობა», «შეწყნარება», «მოღება», «თანა-წარცოდვა», «მირთუმა», «მოქონება», «შემოსა», წაღება, მიტანა; აცილება, ართმევა; «განჩემება»: „ცხადად მიგიღი მე ისრაელმან ქუეყანაჲ ჩემი" M,—„ჩემგან მიიღო ისრაელმან ქუეყანაჲ ჩემი" G, მსჯ. 11,13; „სხვარულით მიიღიან (შეიწყნარიან C)" DE, მრ. 4,16; „ცოდვაჲ მიიღოს (მიიღოს pb.)" G. ლუკ. 24,15; „მიიღო იგი მღდელისა" G,—„მიართუას იგი მღდელსა მას" O, ლევიტ. 5,12; „მიღებად კუალსა იესესა" C,—„მიაქუნდა შემდგომად იესუსა" DE, ლ. 23,26; „მიიღედ (შეიმოსედ C) მეყსეულად სიცხჳლე" ფს. 89,16; „ღმერთმან ჩემმან სამართალი ჩემი მიიღო და განჳვითრა" O,—„ღმრთმან ჩემმან თანა-წარმცოდა სამართალი ჩემი ჩემგან" I, ეს. 40,28; „მიგიღებიეს ნუკეშინისცემაჲ" ლ. 6,24; „არცა მიიღო სწავლაჲ" O, სოფ 3.2; „მიიღე წიგნი ესე ჩემგან" ფსლტ. 154,20; „მიგიღოს თჳენგან სასუფეველი ღმრთისაჲ" მთ. 21,43; „ამას ღამესა მიგიღონ სული შენი შენგან" ლ. 12,20; „ჰაჲ ესერა მიგიღებ თჳენგან მჴარსა" G,—„აჰა ესერა მეგანგიჩემო თჳენ მუედარი" O, მალ. 2,3.

მილება წაღება, წართმევა; «წართაცება»: „ადრე მიღებისათჳს შეილისა ხატი შეეშინა" O,—„მოსწრაფედ წართაცებელისა შეილისა ხატი შეეშინა" pb., სიბრძ. ხოლ. 14,15; „მიღებაჲ სულისა ჩემისაჲ იზრახეს" ფს. 30,14; „ვაებაჲ მათი... მეღრობით მიღებისათჳს ქრთამისაჲ" იუდ. (თავნი) 2; „ჴელოვან თჳენ მიღებად სახრდელისა" ხაქ. მოც. 97,34.

მილებულ-ი წართმეული; შეწყნარებული: „მიღებული არს ძალი მაგან" O, ფს. ხოლ. 4,10; „მიღებულ არიან სამართალნი მისნი" ფს. 9,26; „უკუეთუ მოგიღებიეს, რაჲა იქმნა, ეითარცა არა მიღებულსაჲ" I კორ. 4,7. იხ. ღება; შდრ. ალმა-მილება, თანა-მილება, მომღებელი, ცოსნა-მილებელი, წიგნის-მომღებელი.

მილმართ მიმართ: „ეხედვითართა მათ მიღმართ არას უბრალებენ" ი.-ე. 35,20. იხ. მართ.

მიყვანა: „ჴსნაჲ, რომელსა მიჰყავს წარსწყმედელად" მთ. 7,13; „წარიყვანეს იგი და მიჰყვანდა" C. ი. 19,16; „მეუნეცა მიგეყვა შენ" ხაკითხ. წიგ. II 63,10. იხ. ყვანა.

მიყვანება «მოყვანება», «მორთუმა», მიყვანა, წაყვანა; გადაეენება; „მიიყვანნეს ასულნი მათნი თავთა თჳსთათჳს ცოლად" G,—„მოიყვანნეს ასულნი მათნი თავისა თჳსისა ცოლად" M, მსჯ. 3,6; „მიიყვანნეს ივნი მღდელისა" G,—„მოართუნენ ივნი მღდელსა" O, ლევიტ. 5,7; „რომელმან მიიყვანის წარსწყმედელად" მთ. 7,13; „მიიყვანესიგი" მთ. 27,31; „მიიყვანებოდის ჴენებით... განკითხვად" მ. სწ. 180,9; „მართლ თუალი მიყვანის" ბალ. 104,23.

მიყვანება შეყვანა, მიგვარა: „ბრძანა... მიყვანებაჲ მისი ბანაკად" ხაქ. მოც. 22,24, იხ. ყვანება; მიმყვანებელი.

მიყოლა

მიყოფა «შეხება», «განრთხმა», «განმარტება», გაწოდება, გაშვერა, მიგდება: „რომელთაცა მიჰყავ ჴელი შენი" G,—„რომელსა შეახო ჴელი შენი" M, II მჯ. 15,10; „მიყავ (განირთხ G) ჴელი შენი" M, იხუ 6. 8,18; „ჴელი მარცხენე მისი მიყო მანასა" M,—„ჴელი მისი მარცხენე მანისა მიმართ განმარტა" G, მსჯ.5,20; „ეერვინ მიყო მისა ჴელი" ი. 7,44; „მიეყავ ჴელი ჩემი შენ ზედა" O, იერემ. 51,25; „მიყო ბუნი ჰორლისა თჳსისაჲ" O, I მფ. 14,27; „გლახაკსა მიუყავ ჴელი შენი" O, ზირ. 7,36; „უკუეთუ მიუყო ყური შენი, ბრძენ იყო" O, ზირ. 6,34; „არცა მიეყავ ყური ჩემი" O, იგ. ხოლ. 5,13. იხ. ყოფა; მისაყოფელი, ჴელისა-მიყოფა.

მიყრა განრთხმა, გაზიდვა, გაწვდა, ჩარტყმა: „მჴედარმან მიჰყარა მახჳლი თჳსი, რაჲთამცა მოჰკლა" სნდ. 7,28; „ვითარ მიჰყარა, დაადგრა ჴელი მისი განმარტებულად" ლიმ. 132,24.

მიყრა გაწვდომა: „მიყრასა მას მარჯუენისა ფერჴისა მისისასა. წარჰკრდა მუჴლის თავითგან ფერჴი" ფსლტ. 149,7. იხ. ყრა.

მიყრდნობა მიყუდება: „მი-თუ-ეყრდნეს კაცი, აღსჴის ჴელსა" O, IV მფ. 18,21; „მიეყრდნა იგი თხრილსა მას შინა" გაბს. ი. 201,16; „კედელსა არაჲნი მიეყრდნობინ" ი.-ე. 34,6; „მიეყრდნა ყურესა ერთსა და მწარითა ცრემლითა ტიროდა" შუშ. II, 28. „მინდობაჲ სოფლისა საფასეთა მსგავს არს მიყრდნობასა ლერწმისა დაჩეჩქლისასა" მ. სწ. 188,18; „თჳნიერ კუერთხისა და კედელსა მიყრდნობისა დგან იგი" ი.-ე. 88,38.

მიყრდნობილ-ი მიყუდებული: „ვერ შეუძლის ტჳრთად მიყრდნობილი იგი უძლურებითა" მ. სწ. 188,20. იხ. ყრდნობა.

მიყუარ-ი «მეგობარი», «მოყუარე»: „ხოლო მიყუარი სიძისაჲ მის... სიხარულით იხარებს ჴმასა მის სიძისასა" C,—„ხოლო მეგობარი სიძისაჲ... სიხარულით უხარიან ჴმითა სიძისაჲთა" DE. ი. 3,29; „არა მიყუარ ხარ კეისრისა?" C,—„არა ხარ მოყუარე კეისრისაჲ?" DE, ი. 19,12; „მტერნიცა მიყუარ იქმნიან" O, იგ. ხოლ. 15,28. იხ. ყუარება.

მიყუარობა «სიყუარული», მეგობრობა: „ჰსჯობს სტუმრობაჲ მხლითა, მიყუარობითა და მადლითა" O,—„სჯობს სტუმრობა მხლითა, სიყუარულითა და მადლითა" pb., იგ. ხოლ.15,17; „არცა სხუათა მწუალებელთა ეტყოდა სადა-

მე მ ი ყ უ რ ო ბ ი თ“ მრთ. A, ანტ. დ. 26r; „რომელი მალე იცრუვესა, იგი ეძიებს მ ი ყ უ ა რ ო ბ ა ს ა“ O,—„რომელი ჰფარვიდეს უსამართლოებასა, ეძიებს ს ი ყ უ ა რ უ ლ ს ა“ pb., იგ. ხოლ. 17,9. იხ. ყუარება.

მიშუება «დატევება», ნებართვა, შემსუბუქება, გაშვება, არდაშლა: „მ ი უ შ უ ა მას“ მთ. 3,15; „ა ნ მ ი შ უ და განვრისხნე გულის-წყრომით მათ ზედა“ O, გამოსლ. 32,10; „მ ი უ შ ჯ თ შენებაჲ სახლისა მის ღმრთისაჲ“ O, II ეზრა 6,7; „უკეთუ მ ი უ შ უ ა თ ესრეთ“ C,—„უკეთუ დ ა უ ტ ე ვ ო თ იგი ესრეთ“ DE, ი. 11,48; „მი-თუ-უშუა ქალთა მისთა, მუნჯეესვე გთხოვდეს იგი თავისუფლებასა“ O, ზირ. 30,26; „ვიდრემდის, უფალო, მ ი უ შ უ ებ მტერსა ჩემსა ჩემ ზედა?“ მ. სწ. 202,32; „უკეთუ უძლერთანი იყვნიან (კოპობნი), მ ი უ შ ჳ ს“ ი.-ე. 40,26.

მიშუებულ-ი: „ურუენის ვინმე კაცი, მ ი შ უ ე ბ უ ლ ი სოფელსა შინა“ ბალ. 67,17. იხ. შუება.

მიშჯა მისჯა, დასჯა, გასამართლება: „ყოველნი სისხლად მ ი ი შ ჯ ი ა ნ“ O,—„ყოველნი სისხლთა ე ს ა ჯ ე ბ ი ა ნ“ pb., მიქ. 7,2. იხ. შჯა.

მიჩემება მიკუთვნება: „დიდებასა და პატივსა ღმრთსა მ ი ა ჩ ე მ ე ბ დ ეს, ხოლო შეურაცხებასა და სიმდაბლესა თავთა თჳსთა ი ჩ ე მ ე ბ დ ე ს“ მ. სწ. (I) იხ. ჩემება.

მიც იხ. ძ.

მიცემა «მიგება», «განცემა», «განჩინება», მინიქება, «განფრდა», «განწირე», «მიგურა»: „მ ი ე ც (მ ი ა გ ე C) მათ საქმეთა მათთაებრ (საქმითა მათითა C)“ ფს. 27,4; „არა მ ი ვ ს ც ნ ე თ (მ ი ვ ს ც ე ნ ე თ I) ასელნი ჩუენნი ერსა უცხოსა“ O, ნეემ. 10,30; „მ ი გ ც ე მ შენ სიკიმასა საზეპეროსა ჩემსა“ იკ. რომ.-ქურთხ. 64,1; „რომელსა მ ი ე ც ა ფრიად, უმეტჱსი მოჰკადონ მას“ ლ. 12,48; „მ ი ე ც ე მ ო დ ა კაცად-კაცადსა, ვითარცა ეის რაჲ უკმდა“ ხაქ. მოც. 4,66; „მ ი ს ც ნ ა (გ ა ნ ს ც ნ ა G) იგინი უფალმან ქალთა იაბისსა“ O, მხკ. 4,2; „მ ი ს ც ნ ა იგინი ოქრებად“ M, II წმტ. 30,7; „მახჳლსა მ ი ე ც ნ ე“ O, მიქ. 6,14; „სიკუდილსა არაჲ მ ი მ ც ა მე“ ფლკტ. 150,18; „მ ი ც ე მ ი ს ა თჳს და მოღებისა მოცალე იყოს“ მ. ცხ. 40v; „მ ი ს ც ე თ სამკჳდრებელი მისი ძმასა მისსა“ G,—„გ ა ნ ჩ ი ნ ო ს სამკჳდრებელი მისი ასულსა მისსა“ Fr, რიცხ. 27,9; „მ ი ც ე მ უ ლ ვართ ხოლო მე და ერი ჩემი წარწყმედასა ზედა“ pb., —„გ ა ნ ვ ი ფ რ დ ე ნ ი თ მე და ერი ჩემი წარწყმედულად“ M,—„გ ა ნ ვ ი წ ი რ ე ნ ი თ მე და ნათესავი ჩემი საკიცხელად“ O, ეხთ. 7,4; „რომელი მ ი ე ც ა ცოლად ჰამაზასპისა და“ შუშ. I, 31; „ვითარცა ცხოვარი კლვად მ ი ე ც ა (მ ი ი გ უ ა რ ა ქ)“ ხაქ. მოც. 8,32.

მიცემა: „არა შეწუხნე გულითა შენითა შემდგომად მ ი ც ე მ ი ს ა მის შენისა“ pb.,—„არა შეწუხნეს გული შენი, მ ი ს ც ე მ ე რაჲ შენ მას“ G, II მჯ. 15,10. იხ. ცემა; შდრ. კუალად-მიცემა, მისაცემელი, სახედ-მიცემა, სიტყჳს-მიცემა.

მიცემა-მოღება: „ქელთ-საქმარსა—უცონელ და მ ი ც ე მ ა - მ ო ღ ე ბ ა ს ა—შარტივ“ მ. სწ. 283,8. იხ. მოღება.

მიცვალება გადანაცვლება, აღსრულება: „ნათესავნი იგი, რომელ მ ი ს ც ვ ა ლ ე ნ და დასხნენ ქალაქთა“ O, IV მფ. 17,20; „მ ი ი ც ვ ა ლ ა წჳდიაჲ გრიგორი მეფობისაგან სასუფეველსა ღმრთისასა“ ფლკტ. 100,18; „ოდეს მ ი ი ც ვ ა ლ ე ბ ო დ ა იგი და ეგულა ღმრთისა მიმართ განსლვაჲ“ მ. ცხ. 24r; „ესმა, უკეთუ ნანდჳლე მ ი ი ც ვ ა ლ ა“ მ. ცხ. 64v; „მ ი ი ც ვ ა ლ ა ექსორიობასა შინა“ ი.-ე. 51,32.

მიცვალებულ-ი გარდაცვლილი: „ფრიად შეიწყალებს მ ი ც ვ ა ლ ე ბ უ ლ თ ა მოწყალებაჲ“ მ. ცხ. 406r. იხ. ცვალება; შდრ. მიეცვალებული.

მიცოთმა აცდომა: „მ ი ს ც ე თ ე ბ ო დ ეს კეცრთხნი იგი წჳდასა მას გუამისა მისგან“ ფლკტ. 138,10.

მიცოთმილ-ი შემცდარი: „ხოლო მე (ვარ) მ ი ც თ ო მ ი ღ ი ვონებასა და გარდასრული ნებასა ღმრთისასა“ მ. სწ. 288,8. იხ ცოთმა.

მიცლა მიწევნა, დროზე მისვლა: „რაჟამს ოდენ მ ი გ ც ა ლ დ ეს შენ“ O,—„რომლისაძე ჟამისა იქმნების გზა შენი“ pb. ნეემ. 2,6. იხ. ცლა.

მიძგითა მუსულმანთა სალოცავი სახლი: „აღშენებად... რომელი-იგი წოდებულ არს მათ მიერ მ ი ძ გ ი თ ა ჲ“ ლიხ. 100,31.

მიძინება დაძინება: „მ ი ე ი ძ ი ნე ჯუარსა ზედა“ ეპ.კურ.-დიდ. 100; „მი-რაჟ-ეიდოდეს... მ ი ე ძ ი ნ ა“ ლ. 8,23; „მრავლისა მისგან ურვეულებისა მ ი ე ძ ი ნ ა“ მ. ცხ. 102v. იხ. ძინ-.

მიძლევა ძალით მიყვანა: „მოსაჯელი ხარ მძლე, რომელი მ ი ი ძ ლ ე ე მოსაგრესა სამჯელად“ მ. სწ. 220,9. იხ. ძლევა.

მიძლოლა წაძღოლა: „ვინ მ ი მ ი ძ ღ უ ე ს მე იდემიმდე“ ფს. 107,11; „მ ი მ ი ძ ღ უ ე ს, სადაცა ენებოს“ მარკ. 250r; „რაჟამთა ესენი მ ი მ ი ძ ღ ე ნ და მიმიყუანონ მთად წმიდად“ ფს. 42,3. იხ. ძღოლა.

მიძღუანება გაგზავნა, მიტანა, გატანება, «წარცემა»; მირთმევა: „მ ი უ ძ ღ უ ა ნ ა იგი ყოველსა ტომსა ისრაჱლისასა“ M,—„წ ა რ ს ც ნ ა იგინი ყოველსა საზღვარსა ისრაჱლისასა“ G, მხკ. 19,20; „მ ი უ ძ ღ უ ა ნ ა ესავს (ძღუენი)“ დან. 32,18; „მ ი გ ი ძ ღ უ ა ნე შენ“ ხაქ. მოც. 23,30; „ვითარცა ძღუენსა სათანადოსა მ ი უ ძ ღ უ ა ნ ებ ენ გულსა წრფელთასა“ მ. სწ. 242,3; „მ ი უ ძ ღ უ ა ნ ი ა სამკაული ესე მისი?“ შუშ. VII, 27.

მიძღუანება წაყვანინება: „ეჴერო მიჩნს მ ი ძ ღ უ ა ნ ე ბ ა ჲ პყრობილისაჲ“ ხაქ. მოც. 25,27. იხ. ძღუანება.

მიწა ნიადაგი, მტვერი: „სადა არა იყო მ ი წ ა ჲ ფრიად“ მთ. 13,5; „დაისხეს მ ი წ ა ჲ თავთა ზედა მათთა“ G, იხუნ. 7,0; „დიდებაჲ ჩემი მ ი წ ი ს ა დაამკჳდროს“ C, ფს. 7,6; „მიიჭეს მ ი წ ა ჲ ჴელყანად“ O, ეკლ. 12,7; „მ ი წ ა ჲ იყავ და მიწადვე მი-ჰქეც“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,39; „არა იყო სადამე სიღრმე მ ი წ ი ს ა ჲ“ მთ. 13,5; „მ ი წ ი ს ა ქორცნი შეისხნა“ ფიზ. XXVIII, 20. იხ. თჳთმიწისა, მიწისაგანი, მიწოვანი.

მიწანება მიწევება: „მ ი ი წ ა ნ ნა მან ყოველნი იგი ძენი შეფისანი“ O, II მფ. 18,28; „მ ი უ წ ა ნ ე ბ ი ა ნ ყოველნი ძენი შეფისანი“ O, III მფ. 1,25. იხ. წანება.

მიწაწერებულ-ი ნაკრიბ მოხვეული: „ნისლშემოხუეულითა და მ ი წ ა წ ე რ ე უ ლ ი თ ა შუენიერებითა მათითა“ ეკმ. 104,12. იხ. შერეული (შერევა).

მიწდომა იხ. მიწუდომა.

მიწევნა «მისვლება», მისვლა, მიხიდვა, მიღწევა, მიყვანა, «მიზეზველყოფა»: «ვითარ მიწევა სიტყუისა მას» B.—«ვითარ მიგებლა სიტყუსა მას» A.ბზსტ. 186,1; «მიწევნად დასაბერებლად მალხაზისა მის ყარშელისას» O, IV მფ. 19,23; «ვითარცა მიწევა მუნ ესე ტაძართა მათ თქუა» ფლპ. 135,13; «ცხრაიდ-ტრიალნი სატანჯველნი მიწევნა წმიდასა მას ზედა» ბზტ. 119,13; «მიწევნის ფიცხლად ჯოხებისა» O, ფს. ხოლ. 14,12; «მიწევნით ხელი ჩემი აცხონა ზედა» O, პრობ 1,8; «რომელი მიწევს ლმობიერად» G. რიცხ. 23,23; «მიწევის ვიდრე ზეცადმდე დიდად» O. ეზეკ. 27,19; «მე მიგანით სასუფეველად» B. სჯ. 141,17; «როგორ ჟამნი მიწიენ იოან თანა» M.—«როდესაც მიიყვანეს ჟამისა იქით თანა» G, იხუ ნ. 24,29.

მიწევნა მიუწევა: «ვიდრე მიწევნამდე მტარვალთა მათ» ანდ.ანტ 226,1; «ჰაერთა არა მიწევნისათჳს» B. სჯ. 141,24.

მიწევნით ზედმიწევნით, ნამდვილად: «მიწევნით გამოძიებულად» მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 100,18. იხ. წევნა; შდრ. ზედა-მიწევნით.

მიწევნულ-ი მიღწეული; დაუფლებული: «მიწევნული ყოველი წჯნთა საღმრთოთა» ლიმ 17,28; «არღა მიწევნულ ხართ შენ ოცისა წლისა ჟამთა ჯერეთის» B. სჯ. 115,4. იხ. წევნა; შდრ. ზედა-მიწევნა.

[მიწევნულობა] იხ. მიწევნა; შდრ. ზედ-მიწევნულობა.

მიწერა; «ამას მიწერ თქუენდა» I ითჳ. 1,4; «ეპისტოლე. . რომელი მიწერა თევდორეს» B. სჯ. 107,9; «კორნელიტატეს ზედაჲ-ზედა მიწერნ» ი.-ე. 25,12. «ჟამსა მიწერად თქუენდა ჩემსა არა სიტონელ არს» ფლპ. 8,1 იხ. წერა.

მიწესა «ბრძანება», «მცნება», ძახილი: «მიწესა ღმრთისა» G,—«უბრძანა ღმრთისა» M, იხუ ნ. 8,29; «რაოდენნი მიწესნა მას მოსეს» G.—«რომელ ამცნო ღმერთმან მოსეს» M. იხუ ნ. 11,15; «მიწესნ მისა ახლოვე და ჰკითხეს მას» O, II მფ. 16,2. იხ. წესა.

მიწევნა «შთაწევნა», დაწევნა, დადება: «მიწევნა ჲგი ბაგასა» DE.—«შთაწევნა ბაგასა» C, ლ. 2,7; «მიწევნა ჯერეთ იყო» ლმ. შობ. 186,9. იხ. წევნა.

მიწეთომა, (-ილი) იხ. მიწუდომა.

მიწიხგან-ი მიწიერი: «ვითარცა-იგი მიწისაგანი, ეგრეცა მიწისაგანნი» I კორ.15,6. იხ. მიწა.

მიწიფება მიწევნა, გათანასწორება: «ვერ მიჲწიფნეთ შეძლებულთა მათ» I თეს. 4,14; «ცისკრისა ლაცვანი ჩუენი მიგჲწიფნეს შენ» ფხ. 87,14; «მისწიფე იგი კურთხეულსა სიტკბოებასა შენისა» C, ფს. 20,4; «რაჲთა მიჲწიფო ბე მამაჲსა ჩემისა» შუშ. 111, 16. იხ. წიფება; შდრ. მიუწიფებელი.

მიწიდება მიწევნა, დაძახება: «მიუწოდოს მას ბეროზამნი» G. II შჯ. 25,6. «ღირან მიწოდებისათჳს და მისრულ არს მიწჯნისათჳს» B. სჯ. 141,24. იხ. წოდება.

მიწოვან-ი (მიწოვნისა) «ქცეყნიერი»: «ნუ ითისაგან მწოვნისა აღებულად შესამსრეველი ჰერქური და გამოქანდაკებული იგმს» O.—«ნივთთაგან ქუეყნიერისა შემუსრვისა მიმართ ჰერქულისა და გამოქანდაკებულისა შექმნილი» pb., ხიბრძ. ხოლ. 15,13; «განვბანეთ იგი მატლისა მისგან მიწოვნისა და თხრამლისაგან» შუშ. XIX,5. იხ. მიწა.

მიწოლა დაწოლა: «მიწჳა იგი საგრილსა ქუეშე ნერგისასა» თეკლ. 558; «მიწჳ შენ ცხედარსა და მიზეზ-იდგ სნეულებაჲ» O, II მფ. 13,5.

მიწოლა «ინაჯ-დგმა»: «მიწოლით განისჯენა ვითარცა ლომმან» G,—«ინაჯიდგა და განისჯენა» Fr , რიცხ. 24,9.

მიწოლილ-ი რომელი წევს: პარჯ. 247*. იხ. წოლა.

მიწონა აწონა, მითელა: «მიუწონეს მას ოცდაათი ვეცხლი» მთ. 26,15; «მიუწონე მას ვეცხლი შჯდი სიკლაჲ» I, ეზეკ. 32,6; «არა მიუწონდეს ვეცხლსა მას, რომელსა მისცემდეს მოკმელთა მათ» O, IV მფ. 22,7. იხ. წონა.

მიწრაფა იხ. მისწრაფა.

მიწუდა გაშლა, განზიდვა: «არა მისწუადნენ მწუერვალნი მათნი შორის ღრუბელთა» I, ეზეკ. 31,14; «მისწუადნა რქანი მისნი ზღუამდე» ფხ. 79,12. იხ. წუდა.

მიწუდომა, მიწდომა, მიწ(უ)თომა მიწევნა, მიზიდვა, მიდრეკა: «გულსმოდგინედ ეძიებდე, რომელსა ვერ მისწეთ» ბალ. 66,35; «მი-ვითარ რაჲ-ესწუდე აღდგომასა მას მკუდართასა» ფლპ. 8,11; «მჯულსა სიმართლისასა ვერ მიწუდა» ჰრომ. 9,31; «მისწუდებისა კიდითი-კიდემდის ვრცელად» O, სიბრძ. ხოლ. 8,1; «წინასა მას მივსწუდები» ფლპ. 3,13. იხ. წუდომა/წდომა/წ(უ)თომა.

მიწ(უ)დომა «მეცნიერობა»: «მიწდომილ მიწდომასა მაღლისასა» G,—«მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა» Fr., რიცხ. 24,16.

მიწ(უ)დომილ-ი, მიწთომილ-ი «მეცნიერი», «ცონიერი»: «ანუ იგონებ გულსა შინა შენსა ყოლადვე, ვითარმედ მორასმე-წდომილ ხარ და გიძლევიეს» B. სჯ.267,10; «მიწდომილ ვიდრე სიდინდმდე ქადაგებითა მოციქულთაჲთა» იკ. რომ.-კურთხ. მოს. 176,4; «მიწდომილი მიწდომასა მაღლისასა» G.—«მეცნიერ იყო მეცნიერობასა მაღლისასა» Fr., რიცხ. 24,16; «კაცნი ბრძენნი და მიწთომილნი და გულსხმიერნი» G,—«გონიერნი და მეცნიერნი» pb., II შჯ. 1,13; «ბრძენი და მიწთომილი (მეცნიერი M) ნათესავი ესე» G, II შჯ. 4,6. იხ. წ(უ)დომა; შდრ. მიუწდომელი.

მიწუევა «ქადაგება», მოხმობა, მოწოდება, ხარება: «მიაწჯეს მარხვაჲ» O,—«ქადაგეს მარხვაჲ» pb., მიქ. 3,5. იხ. წუევა.

მიწუთომა იხ. მიწუდომა.

მიწურვა: «სლვასა მას შინა ჩუენსა მიეწუა მზე დასლვად» B. ცხ. 428v. იხ. წურვა.

მიწყვა: «რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ, მოგეწყოს თქუენ» მთ. 7,2; «ვითარცა მიუწყო. მითაცა მოგეწყოს» B. სჯ. 101,18; «მიუწყეს იფქლი იგი» Sin*—11,150v. იხ. წყვა.

* წყარო ფონკრითაჲ მიწერილი (რედ.).

მიპირვება, მიჰირება შეწუხება, გაჭირვება: „რაჲთა... არარას მ ი ა ჰ ი რ ვ ე ბ დ ე ნ“ ი.-ე. 35,23.

მიხადა «წოდება», «მოწოდება», წვევა: „მ ი ხ ა დ ეს იესუს და მ.-ნ წაყუანეს მისთა ქორწილსა მას“ ი. 2,2; „მ ი ხ ა დ ეს სამფსონი სახლით, კრეტ.-სამცეულოსათ“ G,— „მ ო უ წ ო დ ეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა“ M, მხჭ. 1,25; „მ ი ჰ ხ ა დ ა ბალაამს“ G,—„უ წ ო დ ა ბალაამს“ M, ისუ ნ. 24,9; „მ ი ხ ა დ ა მას სერად“ მ. ცხ. 111v; „მ ი მ ხ ა დ ე მე სახედ თჳსა“ ლიმ. 118,4. იხ. ხადა.

მიხება «მიახლება», შეხება: „რლუნაჲ წყალთა... მას არა მ ი ე ხ ო ს (მ ი ე ხ ლ ო ს Q)“ ფს. 31,6; „სადა-იგი მჴარავი არა მ ი ე ხ ე ბ ი ს, არცა მღილმან განრყუნის“ ლ. 12,29; „არაჲ ეგუბის კაცსა ჰერიადსა მ ი ხ ე ბ ა დ წარმართთა, გინა თუ შეხებად უცხოთესლთა მათ“ C,—„არა ჯერ-არს კაცსა ჰორიასა მ ი ა ხ ლ ე ბ ა დ წარმართთა, ანუ შეხებად უცხოთესლთა“ Q, ხაქ. მოც. 10,28. იხ. ხება.

მიხედვა «მიმოდახილვა», შეხედვა, «მოხილვა», «მიმოხილვა»: „მ ი ხ ე დ ა გარემო მისა“ C,—„მ ი მ ო დ ა ი ხ ი ლ ა გარემო მისა“ DE, ჰრ. 8,34; „მ ი ხ ე დ ე თ მფრინველთა ცისათა“ მთ. 6,26; „მ ი ჰ ხ ე დ ა მას პეტრე იოანნჱთერთ“ საქ. მოც. 3,4; „არა მ ი ე ჴ ე დ ო ასულთა თჳეუნთა“ O,— „არა მ ო ვ ი ხ ი ლ ო მ ე ასულთა თჳეუნთა ზედა“ G, ოეხე 4,14; „ტარიგთა მათ მ ი ე ხ ე დ ო“ O,—„კრავთა ზედა მ ი ვ ი ხ ი ლ ო“ G, ზაქ. 10,3; „სამართალსა ჭკუიჳთსა არა მ ი ხ ე დ ა ვ“ I, ეს. 1,24; „ნუ მ ი ჰ ხ ე დ ა ვ შენ დღესა კრების მათისასა მოწყუედასა მათსა“ O, ობდ. 1,13; „სჯმჳსა საღმრთოსა ყოლადვე არა მ ი ხ ე დ ე ი დ ე ს“ მ. სწ. 15,4; „მ ი ხ ე დ ა მათ“ C,—„მ ი მ ო ი ხ ი ლ ა მათა“ DE, ჰრ. 8,5.

მიხედვა ზედამხედველობა: „შეაბიღწნენ მ ი ხ ე დ ვ ა ნ ი ჩემნი“ O, ეზეკ. 7,22. იხ. ხედვა; შდრ. ზედა-მიხედვა.

მიხეთქა მოგლეჯა: „მ ი ხ ე თ ქ ნა შარავანდი იგი თაესა- განთ მისისა“ ფლტ. 180,18. იხ. ხეთქა.

მიხილვა «მოხილვა», «მოხედვა»: „მ ი ი ხ ი ლ ა ბენიამინ- მან უკუანათ თჳსა“ G,—„მ ო ი ხ ი ლ ა ბენიამენ ზურგით კერძო მისა“ M, მხჭ. 20,40; „ნუ მ ი ი ხ ი ლ ე ა მსხუერპლი- სა მიმართ მათისა“ G,—„ნუ მ ო ხ ე დ ა ვ შესწირავთა მათ- თა“ pb., რიცხ. 18,15; „მ ი ი ხ ი ლ ე აღმოსავალად“ O, ბარ. 4,36. იხ. ხილვა; შდრ. ზედა-მიხილვა.

მიხლდომა მიმართვა, მიშურება, მივარდნა: „ვგამო- ჰკრთა ხჯთჱი და მ ი ა ხ ლ დ ნ ა ავაზაჲსა მას ზედა“ მ. ცხ. 877r; „მ ი ჰ ხ ლ დ ნ ა მას ზედა ურცხჳნოდ“ ხაკითხ. წიგნ. II 87,2. იხ. ხლდომა.

მიხრიონება «მირეონება»: „ყოველნი მ ი ხ რ ი ო ნ ე ბ დ ე ს (მ ი ჰ რ ე ო ნ ე ბ დ ე ს O) ანგაჰრებასა“ I, ეკრემ. 8,10. იხ. რეონება.

მიხუდომა შეხედომა: „ოდეს მ ი ხ უ დ ი ს ცაჲ... ჴმობნ და იტყჳნ“ მ. ცხ. 208v; „ვითარცა მ ი ხ უ დ ე ბ ი ნ“ ი.-ე. 38,1. იხ. ხუდომა.

მიხუეჭა «ენება», მიტაცება, «პარვა», «მოხუეჭა»: „არა მ ი ჰ ხ უ ე ჭ ო მოყუასსა და არა მისტაცო“ G,—„არა ა ვ ნ ო მოყუასსა შენსა და არცა მოსტაცო“ pb. ლევიტ. 19,13; „მ ი ი ხ უ ე ჭ ე ს შენაჩუენებისაგან“ G,—„ი პ ა რ ე ს შენაჩუენე- ბისაჲ“ M, იხუნ. 7,1; „მ ი გ ი ხ უ ე ჭ ი ე ს უდარესისაჲ, გლა- ხაკი შეგიშობიაო“ მ. ცხ. 80r; „მონაგები მათი მ ი ი ხ უ ე ჭ ე- ბ ი ს და ოგინი ატაკისაგან შურსა იგებენ“ მ. სწ. 134,21; „მ ო ჰ ხ უ ე ჭ ე ს და აძა მოაკლეს მიჭეეად ეახში“ pb.,— „მ ო ჰ ხ უ ე ჭ ე დ ეს და არა მოაკლეს დართვად აღნადგინები“ O, იერემ. 3,5.

მიხუეჭა ვახშით შეძენა: „სიმდიდრე იგი მისი ყოველი იყო მ ი ხ უ ე ჭ ი თა“ მ. ცხ. 229r. იხ. ხუეჭა.

მიხუმა «მოყუანება», «მოხუმა», წაღება: „მ ი ი ხ უ ნ ეს დაწუად ცეცხლითა“ ანდ.-ანატ. 226,20; „მ ი ვ ი ხ უ ნ ძმა- ნი თჳეუნი“ G,—„მოვიყუანნე ძმანი თჳეუნი“ pb., რიცხ. 18, 6; „კეთილნი ჩუენნი... მ ი ვ ი ხ უ ე ნ ი თ“ მ. სწ. 95,8; „მ ი ვ ი ხ უ ა მ შენგან გულის-სათჳსმელთა თუალ- თა შენთასა“ G,—„მ ო ვ ი ხ უ ნე შენგან გულის-სათჳსმელნი თუალთა შენთანი“ O, ეზეკ. 24,16. იხ. ხუმა.

მიჴდა «ვამოძიება», მოთხოვნა, ზღუდვა: „მ ი ჴ დ ი თ მ ი- გ ჴ ა დ ო ს უფალმან ღმერთმან შენგან“ M,—„გამოძიებით გ ა მ ო ე ძ ი ო ს უფალმან ღმერთმან შენმან შენგან“ G, II მჭ. 23,21; „ესრეთ შეწყუაროს იგი უფალმან... და არა- რაჲ მ ი ჴ ჴ ა დ ო ს მას“ O, ჯამოსლ. 22,11; „სიტყუაჲ მ ი- გ ჴ ა დ ე ბ ე ბ ის მჳსკუს“ მ. ცხ. 173v; „სიტყუაჲ მ ი გ ჴ ა- დ ა ჩუენ გონებისათჳს“ მ. სწ. 28,32; „ამათ დათათჳს სასჯე- ლი შენ მ ი გ ჴ ა დ ე ბ ი ს“ ლიმ. 59,18.

მიჴდა მოთხოვნა: „მ ი ჴ დ ი თ მიგჴადოს უფალმან ღმერთ- მან შენგან“ M, II მჭ. 23,21. იხ. ჴდა; შდრ. მიმჴდელი.

მიჴდომა «მოჴდომა», მიახლება, მისვლა, მიწევნა: „ივანი მ ი ჴ ჴ დ ეს ფილპეს“ C,—„ესენი მ ო ჴ ჴ დ ეს ფილი- პეს“ DE, ი. 12,21; „მ ი ჴ ჴ დ ეს მათ“ ჰრ. 8,38; „წყეედა ამოდ არავის მ ი ჴ ჴ დ ეს“ O, იგ. სოლ. 20,2; „მ ი ჴ ჴ- დ ეს ძენი ისრაჱლისანი ძეთა ბენიამენისა“ G, მხჭ. 20,24; „მ ო ჴ ჴ დ ეს და წარიტაცეს იგი“ ხაქ. მოც. 8,12. იხ. ჴდომა; შდრ. ზედა-მიჴდომა, მოჴდომა.

მიჴლიშ-ი წვეულება: „არღარა მიეიდა... მ ი ჴ ლ ი შ ა დ“ ქ. ცხ. 55,3.

მიჰრაკ(ა)ნ-ი, მირაკან-ი, მეჰრაკან-ი (მეჰრაკნისა, მი- რაკნისა), მეჰრეკანი: „აღესრულა ტაძარი იგი წმიდაჲ მი- რ ა კ ნ ი ს ა ზეთისაჲ მესამისა ადარ თჳსასა“ I, I ეზრა 7,5; „მ ი ჰ რ ა კ ნ ი ს მას თეესა მოწყუნითგან ზაფხული არს“ ქ. იერ.- ალდგ. 159,12; „მოვიდის... თეესა მ ი ჰ- რ ა კ ნ ი ს ა, გინა თუ ვარდობასსა“ ფიზ. I,19; „წმიდაჲ თეოდოსია აღესრულა მეათორმეტესა ფებერვალისა თეესა, რომელ არს მ ი ჰ რ ა კ ნ ი“ ფლტ. 160,16; „რომელსა ღღე- სა სამ იყო ადარ თჳსაჲ... მ ე ჰ რ ა კ ნ ი ს თეესა აღე- სრულა ტაძარი იგი ღმრთისაჲ“ O, II ეზრა 6,15; „და იყო ჟამსა ზამთრისასა, თეესა მ ე ჰ რ ე კ ა ნ ი ს ა ს“ ეზტ. 115,37. (იგივე მ ი ჰ რ ა კ ა ნ ი, ოლონდ სომხურიდან გადმოღებული— ი.ა.).

მიჰრონ-ი ნაკურთხი ზეთი: „ნათელ-სცემდა მამათა და დედათა და სცხებდა მ ი ჰ რ ო ნ ს ა“ ლიმ. 119,10.

მკა «მომკა»: „ჰ მ კ ო თ სამკალი მისი“ M,—„მ ო მ კ ო თ სამკალი“ pb., ლევიტ. 23,10; „არცა მ კ ი ე ნ“ მთ. 6,26; „ჰ მ კ ი დე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა“ G, II მჭ. 24,19; „რომელი პხედავნ ღრუბელთა, არა მ კ ი ნ“ O, ეკლ. 11,4.

მკა: „ჟამსა მ კ ი ს ა ს ა“ მთ. 13,30; „მ კ ა ჲ მოიწიოს“ ი. 4,35; „დღეთა შინა იფქლის მ კ ი ს ა თ ა“ G,—„დღეთა მკი- ს ა იფქლისათა“ M, მხჭ. 16,1; „წარკდა მ კ ა ჲ“ I, იერემ. 8,20. იხ. სამკალი.

მკადრე შემძლე: „ვერ მკადრე ვარ აწ პირველ ღმრთისა ტანჯვად შენდა“ **ბ. ცხ. 98v.** იხ. კადრება.

მკალ-ი (მკლისა) კალია: „ხსნა-ზრდელად მისა იყო მკალი“ **მთ. 3,4**; „უჴედმან იგი მკალმან“ **M, II შჯ. 28,38**; „მოიწევდეს ვითარცა მკალი სიმრავლისა“ **G, მხჯ. 0,6**; „მოჰკდა მკალი და ბეზი“ **ფხ. 104,34**; „ნუმცა იგი ჰაისაჲ შეჴვნის მკალსა“ **O, იოვ. 1,4**; „დაიცვა იგი ღმერთმან ცეცხლისა მისგან მკლისა“ **222v.** იხ. ბოლომკალი.

მკაფელ-ი მჭრელი: „ცულისანნი მოუჭდენ მას ვითარცა მკაფელნი ხისანი“ **I, იერემ. 46,22**; „დაირეცხნეს... ვითარცა ძელი მაღნარისაჲ მკაფელთაგან“ **ვრდ. 87,6.** იხ. კაფა, ტყე-მკაფელი, შეშის-მკაფელი.

მკბენარ-ი ვინც იკბინება: „ჴრუნვა ეშმაკი მსგავსად ცხენისა ბიჭოტისა... და მკბენარისა“ **Sin.—11,119r.** იხ. კბენა.

მკბენელ-ი მჭამელი: „მეყსეულად აღდგენ მკბენელნი მისნი“ **O, ამბ. 2,7.** იხ. კბენა.

მკდნარად „შენაყინავად“: „დგა მკდნარად განყენებულად შორს ჴეკნა ფრიად“ **M.—„დადგა** (წყალი) შენაყინაჲ ერთად განგომილი შორს ფრიად“ **G, ისუ ნ. 3,16.**

მკედ-ი ძაფი, ნართი: „განჰკრა იგინი ჴელთაგან თჳსთა, ვითარცა მკედი“ **G.** — „განბეთნა იგი მკლავთაგან მისთა, ვითარცა მკედი“ **M, მხჯ. 10,12.**

მკელობელ-ი, მკელობარ-ი (მკელობრისა) კოჭლი: „მკელობელნი ჴელნან“ **მთ. 11,5**; „იყო მკელობელი ღმრთისმეტყუელთაგან თჳსით“ **ხაჯ. მოც. 3,2**; „იყო მკელობელი ირითაჲ ფერჴითა“ **O, II მფ. 9,13**; „ჴყვანდა მათ თანა მკელობელები“ **DE, მთ. 15,30**; „მკელობელი ეკრძნებიან“ **მრთ. A, კ. იერ.-ხინან. 86.** იხ. კელობა.

მკელობრება კოჭლობა: **მრთ. A.ანტ. დ. 30*.** იხ. მკელობარ-.

მკერავ-ი, მკერვალ-ი: „მე კაცი ვარ სიტყჳსა მკერავი“ **ბალ. 12,3**; „მოჴუნნა კაცი იგი სიტყუათა მკერავი“ **ბალ. 14,3.** იხ. კერა; შდრ. სატყჳ-მკერავი.

მკერდ-ი (მკრდისა) გულის ფიცარი: „მოეყრდნა მკერდსა იესჳსსა“ **C, ი. 13,25**; „სცა მეფესა ისრაელისასა შორის ნასტეყრებსა და შორის მკერდსა“ **II შტ. 18, 33**; „იცვეთა მკერდსა და იტყოდა“ **ლ. 18,13**; „ესე არს ცხოვრება მკერდისაჲ“ **M, ლევიტ. 7,30**; „შენებელთა მკერდისა მწისათა ვინმე შეიცდეს“ **O, იობ 41,4**; „ეშეპაი იგი დგა იყო მკრდითა თეჳრე 558; „ჴუარი პატიოსანი... დაიბეჭდვიან პირთა ჩუენთა და მკერდსა“ **მ. სწ. 210,21**; „დაბნელდეს წყალსა ქართმან... მკრდისა სამკაული, ზისტერი თჳსი“ **I, იერემ. 2,32.**

მკითხველ-ი გამომკითხველი; შემკითხველი; წამკითხველი: „ჴელსაცა მკითხველ იქმნეს ქრისტეანეთაგანსა“ **ბალ. 10,28**; „მოიხენენ სიცრუენი მათნი მსგავსად სიცრუჱსა მის მკითხველისა“ **I, ეზეკ. 14,10**; „როჟელიცა შეჰვედრიან სტუმარი მოჴუნან, სავნებელ იქმნის მკითხველთა და მბეჭედთა“ **ბ. რომ.-კურთხ. ახაკ. და ბაკ. 56,9**; „რომელნი მკითხველნი იყუნიან ანუ ფერწერნი“ **ი.ე. 40,10.** იხ. კითხვა; შდრ. წიგნის-მკითხველი.

მკლავ-ი: „ჴელ... მკლავითა თჳსითა“ **ლ. 1,51**; „შეჰმუსრნე მკლავნი ამპარტავანთანი“ **ფს. 9,36**; „მკლავითა თჳსითა შეიკრიბნეს კრავნი“ **I, ეზ. 40,11**; „აღიღო მკლავთა კერპი იგი“ **ფსალტ. 155,11**; „მკლავთა მიიქუა იგი“ **ბრ. 9,86.** იხ. სამკლავე.

მკლველ-ი «მომკლველი», ვინც კლავს/წყვეტს, მტარველი: „ნაშობნი ხართ მკლველთა წინაწარმეტყუელთანი“ **DE, მთ. 23,31**; „არა შეაყენოს მკლველი ჴელსა მისსა“ **G,—„ნუ** მისცემ ჴელთა მისთა მომკლველსა მას“ **pb., იხუ ნ. 20,5**; „დგეს დასულებულად მკლველნი იგი“ **ფსალტ. 159,34**; „თავისეფლებაჲ მკლველი არს სულისაჲ“ **მ. ცხ. 292v.** იხ. კლვა; შდრ. კაცის-მკლველი, ძმათ-მკლველი.

მკობა მორთვა: „იმკევბოდე სამკაულითა“ **O, ეზეკ 23,40.** იხ. აღმკობა, მომკაული, შემკობა, შემკობილება.

მკოდელ-ი იხ. შეშის-მკოდელი.

მკოდვ-ი (მკოდვისა) ღარიბი, ღატაკი: „უკუეთუ ავაცხო ეცხლი ძმასა შენსა მკოდვისა“ **O, გამოხლ. 22,25**; „ერთ ყოის გონებაჲ... მდიდრისაჲ და მკოდვისაჲ“ **O, I ეზრა 8,10**; „მდიდარმან არა შესძინოს და მკოდვამან არა დააკლოს კერძოჲსა მისგან სატირისა“ **O, გამოხლ. 30,15.** იხ. სიმკოდვე/სიმკოდვნე, უმკოდვესი.

მკრებალ-ი ვინც კრებს: „იხილა ჭერიი, ჩხირთა მკრებალი“ **მრთ. D, პეტრე და ელია 310.** იხ. კრება.

მკრებელ-ი იხ. კრება; შდრ. თესლის-მკრებელი, წყლის-მკრებელი, ჰომის-მკრებელი.

მკრეხ(ს)ელ-ი მპარავი, მძარცველი: „სამღდელოჲ ჭერჭელი ეკლესიათ გამოიპარა... გამოვედ, ეკლესიათა მკრეხველოს“ **მ. ცხ. 177r**; „შჯულნი ეკლესიათა მკრეხელთათჳს სიკუდილსა განაწესებენ“ **მ. ცხ. 178r.** იხ. კრეხვა.

მკრთომალე მცქმელი: „მისცის ნესტუთა გულისათა მკრთომალეთა“ **გრ. ნოს.-კაც. აგგად. 225,5.** იხ. კრთომა.

მკსინვარე «ფრიად ფიცხელი», განრისხებული: „ლმობიელნი და მკსინვარენი სწავლისა მისთჳს“ **ხაჯ. მოც. 4,2**; „აერი მკსინვარე“ **B,—„ჰაერი ფრიად ფიცხელი“ A, სბსტ. 135,8.** იხ. კსინვა.

მკსინვარება «რისხვა», ღრიალი; აშლილობა, უთანხმოება, წყრომა: „ვერ დაუთმონ ნათესავთა მკსინვარებასა მისსა“ **O,—„არა ყონ წარმართთა რისხვაჲ მისი“ pb., იერემ. 10,10**; „განარისხა მკსინვარებითა გულის-წყრომითა მისისაჲთა მეფე“ **O, გოდ. იერემ. 2,6**; „იყო უკუე მკსინვარებაჲ მათ შორის“ **ხაჯ. მოც. 15,39**; „იქმნა ჩუენ შორის მკსინვარებაჲ“ **ლიმ.10,286.** იხ. მკსინვარე.

მკუარ-ი (მკურისა): „განჰკურიტიან ძირი მათი და შეასვიან შორის ძირთა მისთა სოლი მკურისაჲ და კეთილი ნაყოფი გამოიღიან“ **ბ. კან.-ეკუს. დღ. 72,21.**

მკურის-კეც-ი «რიტინე»: „აღიღე მკურის-კეცი ქალწულისათჳს, ასტელისა ეგვპტისა“ **I, იერემ. 46,11**; „დასდეით მკურის-კეცი წყლულებასა მას მისსა“ **O,—„დასდეით რიტინე“ pb., იერემ. 51,8**; „აქლემნი მათნი საცხე იყუნეს საკუმეველითა და შთახსითა და მკურის-კეცთა“ **O, დან. 37,25.** იხ. კეცი.

მკუდარ-ი (მკუდრისა) «მომკუდარი», გვამი, მძორი, ლეში: „ჰფლეიდეს მათგანთა მკუდართა“ **G, — „დაჰფლეიდეს ყოველთა მომკუდართა“ pb.,**

* წყარო დაზუსტებას მოითხოვს (რედ.).

რიცხ. 38,4; „იქმნა იგი ვითარცა მკუდარი“ მრ. 9,26; „აცადენ მკუდარნი დათლად თჳსთა მკუდართა“ მთ. 8,22; „პრქუა მას დმან მის მკუდრისაჳან“ ი. 11,39; „იქმნეს მკუდარნი მათნი ვითარცა სორტ შორის გზასა“ I. ეს. 5,25; „იყუნენ მკუდარნი... საშჳლად მფრინველთა“ I. იერემ. 7,33; „ცხედარი, რომელსა ზედა იდეა ჰაბეკი მკუდარი“ კ. იერ.-ჯუარ. გამოხ. 242,20; „მკუდრისაჲ და ნამჭეცაჲ არა მიჰაშიეს შობით ჩემითგან“ O, ეზეკ. 4,14; „მკუდარი იგი მისი იყოს“ O. გამოსლ. 21,34; „ძუალთა მკუდართასა ჰმსახურებენ“ რიცხ. 166,16. იხ. კუდომა; სიმკუდრე.

მკუდრეთ-ი მკუდრების სამყოფელი: „აღდგომილ არს მკუდრეთით“ მთ. 14,2; „რომელმან აღადგინა იგი მკუდრეთით“ გალატ. 1,1. იხ. მკუდარი.

მკუდრის-მმოსელ-ი მკუდრის შემმოსელი/შემხვევი: „უბრძანა იოსებ მონათა თჳსთა, მკუდრის-მმოსელთა შემოსად მამაჲ თჳსი“ დაბ. 50,12; „შემოსეს მკუდრის მმოსელთა მათ ისრაჱლ“ O, დაბ. 50,2. იხ. მმოსელი.

მკუეთელ-ი მჭრელი: „ნუუკუე იდიდოს მეჩა ცული თჳნიერ მკუეთელისაჲ“ O, ეს. 10,15.

მკუეთელ-ი ქვიხა-ჲ ქვის მჭრელი/მკოდველი: „შეკრიბა... ითხმოცი ათასი მკუეთელი ქვისაჲ მთასა“ M, II ნშტ. 2,2. იხ. კუეთა, უმკუეთელ-ჱს; შდრ. ქვის-მკუეთელი.

მკუეთრ მოკლედ: „მკუეთრ სიტყუაჲ იგი სწორონისთჳს თქუა“ ია. რომ.-კურთხ. მოს. 104,2; „უმჯობეს არს... საჭმეთა მისთა მკუეთრ გამოთქუმად“ იქვე, 118,13; „მკუეთრ დაჭერა თოფიჱლსი“ ხაკობ. წიგნ. II 138,22. იხ. კუეთა.

მკუეთრ-ი «მახჳლი»: „უმოწყალო (არს) გულის-წყრომაჲ და მკუეთრი რისხვაჲ“ pb.,—„უწყალო არს გულის-წყრომაჲ და მახჳლ რისხვაჲ“ O, იგ. ხოლ. 27,4. იხ. კუეთა.

მკუეცარ-ი «მპარსველი»: „მოიყუანა მკუეცარი“ M,—„მოხადა მპარსველი“ G, მსჯ. 16,19; „ლესული უფროს საყუნელისა (საყუენელისა O) მკუეცარისა“ I ეზეკ. 5,1. იხ. კუეცა.

მკუმოლვარე აკეთილებული; «მბნდჳნვარე/მბდინვარე»: „საკუმილი მკუმოლვარე“ O, დაბ. 16,17; „მკუმოლვარჱ ჰგიეს ოკერი“ O, სიბრძ. ხოლ. 10,7; „პატრუკი მკუმოლვარე არა დაშრიტოს“ pb.,—„პატრუკი მბნდჳნვარე (მბდინვარე I) არა დაშრიტოს“ O, ეს. 42,8. იხ. კუმოლვა.

მკურნალ-ი ექიმი: „არა უკმს ცოცხალთა მკურნალი“ მთ. 9,12; „რომელი მკურნალ არს სულთა და ჯორკთაჲ“ ფლკტ. 148,24; „მკურნალი იგი იჭებინ, რომელმან განწირული განკურნის“ მ. სწ. 208,10.

მკურნალობა: „ასწავლებდა მას კეღენებასა მკურნალობისასა“ Sin.—11,124v. იხ. კურნება.

მკურცხილ-ი იხ. მკჯრცხი.

მკუსოლარე «ტფობა»: „იხილა იგი მკუსოლარე (ტფებოდა რაჲ DE)“ C, მრ. 14,07. იხ. კუსოლა.

მკჯდრ-ი «დამკჯდრებული», «შენი», დასახლებული; «თესლი», «შვილი», ღვიძლი, მემკვიდრე: „ჰალაჴნი და მკჯდნი (დამკჯდრებელნი O) მისნი“ I, ეს. 42, 10; „ჰგარემი მკჯდრთა მისთა“ DE,—„რომელნი დამკჯდრებელ იყუნეს გარემო მათსა“ C, ლ. 1,65; „მკჯდრ იყო ქანანელი მთასა ეფრემისსა“ G,—„შუა იყო ქანანელი მთასა ეფრემისსა“ M, ისუ ნ. 19,10; „წარავალთნა ნაბუქოდონოსორ მეფემან... ყოველთა მიმართ მკჯდრთა სპრსეთისათა“ O, ესდ. 1,7; „ნუ იყოფინ მკჯდრი მას შინა“ სჭ, მოც. 1,20; „რომელნი მკჯდრ ხართ პონტოს შინა“ ფოკა 338v; „არა ჰქმნათ მკჯდრმან და მწირმან“ G, ლევიტ. 10,29; „აღიდგინოს მკჯდრი მრსა თჳსსა“ DE,—„აღუდგინენ თესლი მრსა მას თჳსსა“ C, მთ. 22,24; „არა დაუტეჳ მკჯდრი“ C,—„არა დაუშთა შვილი“ მრ. 13,30; „მკჯდრად და განმგებელად დატეჳეს ნეტარი ეჳთჳმი“ ი.-ე. 61,8. იხ. დამკჯდრება(-ული), თანამკჯდრი, თანა-მკჯდრება, სამკჯდრებელი, უდაბნოს-მკჯდრი, უმკჯდრო.

მკჯდრ-ი ბუნება: „აღიღო მიწაჲ ქუეყანით შობილი მკჯდრი“ ფიზ. XXIX, 14; „მკჯდრი ზოგი ლომისაჲ არს ხატი“ ფიზ. XXIII, 13.

მკჯდრობა, მკჯდრება დასახლება, ცხოვრება; «მსხეობაჲ»; «პყრობაჲ»: „მკჯდრობდა იგი გაბაას“ M,—„მსხეჲ იყო ღაჳას“ G, მსჯ. 19,16; „რაჲსათჳს მკჯდრ ხარ ნათა შინა“ M,—„რად მსხეჲმრ ნათა შინა“ G, მსჯ. 5,17. „ყოელისა ადგილისათჳს მკჯდრობისა თქუენისა“ G,—„ყოელსავე ქუეყანასა, რომელი გიპყრიეს თქუენ“ pb., ლევიტ. 25,2.

მკჯდრობა «სამკჯდრებელი», «მსხეობაჲ»; მოსახლეობა, მემკჯდრეობა, მამული; ბუნება: „წარუძღ ყოელსა საზღჳრსა მკჯდრობისა ძეთა ისრაჱლისათჳსასა“ G,—„მიუძღუანე იგი ყოელთა საზღჳრთა სამკჯდრებელისა ისრაჱლისათა“ M, მსჯ. 20,6; „დამტკიცა ქუეყანაჲ მკჯდრობად მას ზედა“ I, ეს. 49,22; „შენ ერის-კაცი ხარ და ვერ ძალგიც აჰა მკჯდრობად“ ჱ. ცხ. 1667; „იკსენ ნაწილი მკჯდრობისა შენისაჲ“ ფს. 78,2; „დაადგრა მკჯდრობად (მსხეობად G) კაცისა მის თანა“ M, მსჯ. 17,11; „იყოს მკჯდრობაჲ ჩემი მათ შორის“ O, ეზეკ. 37,27; „რომელნი-იგი მკჯდრობად წოლებულ იყუნეს“ ია. რომ.-კურთხ. მოს. 150,18; „ყოელისა ადგილისათჳს მკჯდრობისა თქუენისა საკსარი მისცეთ ქუეყანისაჲ“ G, ლევიტ. 25,24; „განსცეს მკჯდრობისაგან თჳსისა“ G, ლევიტ. 25,25. „ვერ მძორი ჰაჳის მამისა მის მკჯდრობისა-თჳს“ ფიზ. XXIII, 14. იხ. უმკჯდრობა; ყოფა.

მკჯდრ-ყოფა «ყოფაჲ», დამკჯდრება: „შეიყუარეთ... მარტოდ მკჯდრ-ყოფაჲ“ ფიზ. XXXII, 28; „მკჯდრ იყო რაჲ ისრაილი ესებჳნს“ G,—„რაჟამს იყოფოდა ისრაჱლი ესებონს“ M, მსჯ. 11,26; „მსურის... მკჯდრ-ყოფად გამოუთქუმელთა კეთილთა შენთა“ ხნდ. 7,13.

მკჯრნე: „შეხედეიდა მათ მკჯრნედ“ H—841,802.

მკჯრტ-ი კეირტი: „ახლისა ვენაჳსა მკჯრტი, რომელმან ტეჳანი კერთხეჳისაჲ გამოიღოს“ Ath.—11,94v.

მკჯრცხ-ი, მკჯრცხლ-ი/მკჯრცხილ-ი/მკურცხილ-ი ქვეითი: „მძიმე გჳნდა თხოვაჲ მეფისა მისგან მკჯრცხებისა (მკჯრცხილებისა I) და მჳედრებისა“ O, ეზრა 8,61; „წარვიდეს შენგან მკჯრცხლნი (მკურცხილნი I) წარკეცილნი მტერთაგან“ O, ბარ. 6,6; „მკჯრცხლ... შეკრბა მენ“ DE,—„მკურცხილნი... მირბიოდეს მენ და

შეკრებაᲐ C, 8რ. 6,33; „წარმოვიდეს... ექუსას ათასი მამაცი მკრეხელი“ O, გაგოხლ 12,37; „წარიყუანა ყოველი ერი მისა მკრეხელი და მჭედარი და ეტლებიᲐ O, ოვდ. 2,12; „მისრულდა მას მკრეხელ“ 8ო. 14,18; „პურსა ზედა ჭდომისა წილ უკმევნი მკრეხელ წარიღეთ“ 8. ხჭ. 147,5.

მკრეხე, მკრეხ-ი, მკრეხილ-ი, მკრეხელ-ი კისკასი: „იყო იგი მკრეხე (მკრეხელ Ქ) წინაშე ღმრთისა“ საქ. 8ოც. 7,20; „იხილეს ყრმაჲ იგი მკრეხი“ O,—„იხილეს მკრეხელ ყრმაჲ იგი“ ბერ. 11,23; „იხილეს იგი მკრეხედ“ O, გაგოხლ. 2,2; „ყოველთა საქმეთა ჴენთა იყავ მკრეხეᲐ“ O, ზირ. 54,27.

მლალველ-ი ცეცხლოლი, შემბმელი: „ჰგონებდეს, ვითარცა არიან ვინმე მის თანა კაცნი მლალველნი“ მრთ. A, ანტ. დ. 25რ. იხ. ლალვა.

მლაღობელ-ი დამცინავი, მასხარა; მისანი: „სრულ ვიყავ მე მლაღობელთა თანა“ O, იოჰ 21,5; „ჴუისმენთ... მლაღობელთა თქუენთასა და მზმნელთა თქუენთასა და მეუბნებიან თქუენთასა“ I, იერემ. 27,9. იხ. ლაღობა.

მლევან-ი მსგავსი: „ესეცაითარსა უკმან დაწნი სიტყუანი, რაჲთა მლევანითა მით ჰფარიდეს ბოროტსა მას“ ბალ. 186,17. იხ. ეგევლევანი, ესემლევანი.

მლეკან-ი მწუხარე. იხ. მლეკანება.

მლეკანება მწუხარება: „წარმგზავნეს ბერი მრავლითა მლეკანებითა“ 8. ცხ. 210რ. იხ. მლეკანი.

მლეწველ-ი კალოზე მომუშავე: „არა დაუკრა პირი ჯანსა მლეწველსა“ I კორ. 9,10. იხ. ლეწვა.

მლიქნე მაამებელი, მახვეწარი: „გონებისა შენისაებრ საჭელ გჳდა შენ აგრიკოლაობ—ეულერი მლიქნე“ A, ხბხტ. 127,18. იხ. ლიქნა.

მლოცავ-ი მლოცველი: „მიჲიდეს ოდესმე მონაზონნი, რომელთა მლოცავ ეწოდების“ 8. ცხ. 803ᲕᲐ. იხ. ლოცვა.

მლოცველ-ი აღმთქმელი, მფიცრებელი: „მოანიჭის თხოვაჲ მლოცველთა მისთაᲐ O, I ესდ. 2,9; „განჴმიდნეს მლოცველნი მისნი და ღმრთის თოვლისა განსპეტაკნეს“ O, ჯოდ. იერემ. 4,7. იხ. ლოცვა.

მლტოლვარე გაქცეული: „მლტოლვარე მოისწრაფიან იგი სუეკად თჳსად“ 8. ცხ 239ᲕᲐ. იხ. ლტოლვა.

მლხინებელ-ი შემნდობელი, მპატიებელი, გამწმედელი ცოდვათაგან: „მლხინებელ ცთომილ უჴმნე უჭელოებათა მათთაᲐ იერემ. 31,34; „ვსხდიდით სახლსა მისსა წმიდასა სასოდ და შეწეულ. მლხინებელად და მაცხოვრად ჩუენდა“ 8. ხჭ. 181,14; „მოავლინა ძჳ თჳსი მლხინებელად ცოდვათა ჩუენთა“ I ი. 4,10. იხ. ლხინება.

მმადლობელ-ი მადლის გადამხდელი: „აპოვების მრავალგზის სული მორწმენე და მმადლობელი“ 8. ცხ. 56ᲕᲐ. იხ. მადლობა.

მმაძროხა მამაცობა, მკნე-ყოფა: „განძლიერდი და მმაძრობდ“ G,—„განძლიერდი დი მკნე იყავ“ pb., ეზე 5. 1,8. იხ. მაძრი.

მმარხველ-ი ქორწილის შემნახველი, შემნახველი, დამცველი: „რაჲთა არა უჩნდე კაცთა მმარხველ“ მთ. 6,18; „ჯუარს იგი წმიდა და მმარხველ“ 8. ცხ. 97რ; „მმარხველ იქმენ ენისა და მუცლისა“ 8. ცხ. 12რ. იხ. მარხვა; მკულისა-მმარხველი.

მმთავრობ-ი მთავარი, „გუნდი“: „იყო ასორ პირველ მმთავრობი ყოველთა ამათ მეფობათაᲐ G,—„რამეთუ ასერი მმთავრობდა პირველად ყოველთა მეფეთა ამათ“ M, ეზე 6. 11,10; „მმთავრობთა (გუნდთა) მისთანა მიიმართეს“ G, მხჭ. 8,14. იხ. მთავარი.

მმოსელ-ი იხ. მოსა; მკუდრის-მმოსელი.

მნა ფულის ერთეული: „მცსცა მათ ათი მნაჲ“ ლ. 19, 13; „ათხუთმეტი სიკლაჲ მნაჲ იგი იყავნ თქუენი“ O, ეზეკ. 45,12.

მნათე: „დეკანოზი ოდეს აწუეენ ანუ მნათეს...“ ი.-ე. 84,12.

მნათობ-ი მანათობელი: „დაბერონ საბაზმაჲ მნათობი“ G, რიცხ. 4,8; „მნათობთა ცისათა საწონელთა სოფლისათა ღრმად ჰგონებდეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 13,2. იხ. ნათება.

მნაკეტ-ი: „მსგავსად ნავისა გარეშეთა მათგანისა მნაკეტთა ღელეთა დაეცემინ“ Alh.—12,288ᲕᲐ.

მნატრე მონატრული: „არავინ ტყუეს სხუაჲ თჳნიერ მაჭებელნი და მნატრენი ჩუენნი“ 8. ცხ. 40ᲕᲐ; „მნატრენი ჩუენნი მაცთუნებენ“ 8. ცხ. 876რ. იხ. ნატრა.

მნატრელ-ი მონატრული: „მაჭებელთაგან და მნატრელთა უფროჲსღა ვინებს და იზეევის“ 8. ცხ. 40რ. იხ. ნატრა.

მნე ათასის თავი, კარის გამრიგე, მეურნე; მეთაური, თავი; მსახური: „ამსახურებდით ვითარცა კეთილნი მნენი“ I პეტრე 4,10; „კაცი ვინმე იყო მდიდარი, რომელსა ესუა მნეᲐ ლ. 16,1; „მნე... რომელი დადგინოს უფალმან მონათა თჳსთა ზედა მიცემად ჟამსა იფქლის-საწყაულიᲐ ლ. 12,42; „ეზოგის-მოძღუართა და მნეთა ქეშე არს ვიდრე ადგილად მოდგომადმდე მამისა თჳსისა“ გალატ. 4,2; „გიკითხავს თქუენ ერასტოს, მნე ქალაქისაᲐ ჩრომ. 16,23; „შეიპურეს დედაკაცი იგი მნეთა მათ ეკლესიისათაᲐ 8. ცხ. 168რ. იხ. მნობა, სამნო, ღჳნის-მნე.

[მნებელ-ი] იხ. ნება; თანა-მნებელი.

მნთებარე ანთებული: „სანთელი მნთებარეᲐ 8. ცხ. 23ᲕᲐ. იხ. ნთება.

მნობა „ეზოგის-მოძღუარ (ყოფა)“, მეურნედ, გამგებლად ყოფნა: „არღარა ჴელ-გეწიფების შენ ამიერითგან მნობად“ DE,—„არღარა ყოფად ხარ ჩემდა ეზოგის-მოძღუარ“ C, ლ. 16,2.

მნობა „ცნობა“, მეურნეობა: „რაჟამს გარდავდგე მნობისაგან (საქმოსა ამას C)“ ლ. 16,4. იხ. მნე, ღჳნის-მნეობა.

მნუსხველ-ი გადამწერი: „ლოცვა ყავთ... იორდანესთჳსცა მნუსხველისა“ H—2251,104რ. იხ. ნუსხვა.

მო (←მოგუალ-) მოსვლა: „მო და მიჲიდეთ“ C,—„განვიდეთ“ DE, ლ. 2,15; „ხოლო აწ მო და მიჲდეთ მისა“ C,—„არამედ მოგუალე და მიჲიდეთ მისა“ DE, ლ. 11,15; „მო და მოჲალათ ეგე“ აბ. როზ-კურთხ. მოს. 158,19.

მო-მდე: „ღჳთივან მოდლედმდე“ O, გამოხლ. 18,10; „მოდღენულად დღედმდე“ O, II ეზრა 9,8.

მოადგილ-ი ‹ადგილი›: „მიჰპრიდა ამბოხისა მისგან მოადგილსა მას“ C.—„მიეფარა, რამეთუ ერი იყო ადგილსა მას“ DE, ი. 5,13. იხ. ადგილ-.

მოავაზაკება ავაზაკობა, ქურდობა, ძარცვა: „და თუ შე-რაჟ-იძინის ანუ მოიავაზაკის“ O, I ეზრა 4,23; „შენცა მოიავაზაკე მათ მიერ სულისა შენისა სარგებელ“ ბ. სწ. 257,22. იხ. ავაზაკება.

მოათევსება «მოღება ათეულისა», მეათედის აღება: „მოიათევსით პიტნაკისა“ C.—„მოიღებთ ათეულსა პიტნაკისა“ DE, მთ. 23,23. იხ. ათი.

მოათეულება მეათედის აღება: „რომელმან მოიათეულნეს ლევიტელნი იგი“ O, ნეჰ. 10,38. იხ. ათეულება.

მოალვა «მოწუება»: „ზოგი მოალა და ნაღვარევნი არნონისანი დაუმტკიცნა დამკჳდრებად“ G,—„ზოგი მოწუა და ჭუანი არანისანი დაამტკიცა დამკჳდრებად“ pb., რიცხ. 21,14.

მოანგაჰრება დაკლება: „არავინ ვსრწყნით, არავის მოვაანგაჰრეთ“ II კორ. 7,2; „მის მიერ მო-რაამე-განგაჰრებ თქუენ“ II კორ. 12,17. „არა გარდასლვად და მოანგაჰრებად საქმესა ძმისა თჳსისასა“ I თეს. 4,6. იხ. ანგაჰრება.

მოარება მოთხვა, «მიმოლა».

მოარულ-ი მიმომავალი; «მოთხვა»: „მოარულთა საშუალ ცეცხლისა“ pb.,—„მომთხვენ შორის საუეშილსა მაგას“ O, დან. 8,02.

მოაქამდე, მოაქჰომდე «აქამომდე», «ვიდრე დღისამდე», «მოაქადღედმდე»: „მოაქამდე“ C,—„აქამომდე“ DE, ი. 2,10; „იწყო გალილეათ და მოაქამდე“ C,—„უწყოეს გალილეათ ვიდრე აქამომდე“ DE, ლ. 23,5; „ვითარცა ჰყავთ მოაქამომდე“ M,—„ვითარ სახედ ჰყავთ ვიდრე დღისამდე ამის“ G, იხუ ნ. 23,8; „მოაქამდე“ O,—„მოაქადღედმდე“ I, იერემ. 8,23.

მოაქუნ, მოაქუნდა იხ. მოქონება.

მოახლება მოახლოება, «მოწუენა», «ახლოს ყოფნა», «მოხება»: „მომაახლენით ჩემდა, რაჲთა ვაკურთხნე ოგინი“ აბ. რომ.-ქურთხ. ასაკ და იაკ.; „მოეახლა ნავსა“ C,—„ახლოს იყო ნავსა მას“ DE, ი. 6,19; „მიეახლენით ღმერთსა და მოგეახლოს თქუენ“ იაკ. 4,8; „ნე მომეახლები მე, რამეთუ წმიდა ვარ“ I, ეს. 65,5; „ვითარცა მოეახლა (მოიწია A) ჟამი იგიაღთქუმისაჲ“ ხაქ. მოც. 7,17; „არღა მოგეახლოს შენ ამისერითგან მზაკუარი იგი“ ხაკით. წოგ. II 101,33.

მოახლება «მოხება»: „მოახლებასა (მოხებასა C) ჩემ ზედა უკეთერთსა შეჴმად (შეჴპად C) ჯორცთა ჩემთა“ ფს. 26,2.

მოახლებულ-ი მოწეენული: „მოახლებულ არს სასუეველი ღმრთისაჲ“ ებრ. 1,15; „მოახლებელ არს... წყალობაჲ ღმრთისაჲ“ მ. ცხ. 1621. იხ. ახლო.

მობანა «დაბანა»: „მოიბანე ემბაზსა მას სილოამს“ C.—„დაიბანე საბანელსა მას სილოამისასა“ DE, ი 9,7; „მოგბანო სისხლი ევე პირსა შენსა“ შუბ. VII, 16. იხ. ბანა.

მობაძვა-ი მბაძველი, მსგავსი, მიმსგავსებული; მოშურნე: „მობაძავ იქმნენით, ძმანო, ეკლესიათა მათ ღმრთისათა“ I ფლ. 2,14; „მობაძავ ჩუენდა იქმნენით და უფლისა“ I თეს. 1,6; „უკუეთუ თქუენ კეთილის მობაძავ იქმნეთ“ I პეტრე 3,13; „მობაძავად კეთილთა საქმეთა“ ტიტ. 2,14; „მჳჯდობაჲ მობაძავ წჳმისა არს“ ბ. სწ. 68,8. იხ. ბაძვა.

მობაძობა მიმსგავსება: „არა დააკლდეს მობაძობისაგან მათისა“ ბ. კეხ.- 40-თჳს 118,7. იხ. მობაძავი.

მობერვა «ნქრევა»: „მოჰბერე მტილსა ჩემსა“ O, ქებ 4,10; „მოჰბერა მათ და განჴმეს“ O,—„ანქრევდეს მათ ზედა ჭარი და განჴმენ“ I, ეს. 40,24; „მოჰბერო თქუენ ზედა ცეცხლითა რისხჳსა ჩემისაჲთა“ O, ეზეკ. 22,21; „მოჰბერეს ნიაე-ჭართა სიკუდილისათა“ ბ. სწ. 197,28. იხ. ბერვა.

მობირება მიმხრობა: „რაჲთა მო-ვითარ რაჲთა-იბირონ გონებაჲ მის ჭალისა მოსლად მისა“ რიფხ. 178,31; „რომელ-იგი მოებირა რაჭისა“ ბალ. 112,31. იხ. ბირება.

მობლარდნა მოხვევა: „მოიბლარდნა წელთა ძონძი“ ბალ. 158,24; „რომელსა მოებლარდნა საბლარდნელი სეტაკი“ პოვნა ხტეფ. 409; „მომბლარდნა ტკივილი ეითარცა საბლარდნელი“ ბ. სწ. 119,20.

მობლარდნილ-ი შემოხვეული, მოსილი: „სპეტაკთა ზეწარითა მობლარდნილი“ მრკ. 258ფ. იხ. ბლარდნა; შდრ. მოსაბლარდნელი.

მობმა «მოყვანება», «მოგურა», «გაბმობმა»: „უბიწოჲ მოიბან (მოიყვანოს G) იგი წინაშე უფლისა“ O, ლევიტ. 8,1; „მოიბას ცოდვისა მისთჳს“ O,—„მოჰგუაროს ცოდვისათჳს მისისა“ G, ლევიტ. 4,8; „საბელი ძოწეული ესე მოიბა სარკუმელსა“ G,—„შტანგი ესე შეწამული გამოიბა სარკუმელსა“ M, იხუ ნ. 2,18; „მოიბნა ორნი იგი ჯარნი და დაკლნა და განყენა ასოეულად“ O, I მფ. 11,7; „მოიბთ ჯარი იგი უსხი და დაკალთ“ C, ლ. 15,28.

მობმის-ყოფა ხელის მოელება, ჩაჭიდება: „მობმა-უყორჭეთა მათ საკურთხეველისათა“ O, III მფ. 2,28. იხ. ბმა.

მობნევა «მოთესვა»: „ცეცხლ ესე უცხოჲ მოაბნიეთ (მოსთესე G) შუ“ pb., რიცხ. 16,36. იხ. ბნევა.

მობრწყინვალე «მბზინვარე»: „უკეთუ... იყოს ტყავსა ჯორციასა მისისასა ბრწყინვალებაჲ მობრწყინვალედ მოთეთრედ... მძოვარი არს“ pb.,—„რომლისა იქმნეს ტყავსა ჯორცთა მისთასა ბზინვაჲ მბზინვარე მოთეთროჲ... მძო[ა]რა არს“ G, ლევიტ. 13,37. იხ. ბრწყინვალე.

მობურვა დახურვა: „გარემოჲს პირსა მისსა მოიბურენ“ G,—„პირი მისი დაბურვილი“ pb., ლევიტ. 11, 45; „წჳენი მათნი მოიბურნეს სამოსლითა“ S—1141,302. „იყო იგი მობურვილ“ G,—„იყო იგი დაბურვილ“ O, დან. 13,32. იხ. ბურვა.

მობძარვა «პება»: „სამოსელი მისი არა მოიბძატოს“ G,—„სამოსელსა ნუ იპებ“ pb., ლევიტ. 21,10 იხ. ბძარვა.

მოგება შეძენა, შოვნა, ყიდვა: „ნე მოიგებთ ოქრო.სა“ მთ. 10,9; „მოიგე მონები და მჳეულები“ O, ეკლ. 2,7; „მოიგე შენდად სახუეველი მჩერისაჲ“ I, იერემ. 13,1; „გჳჩენეს მუუფებაჲ შენი, რომელ მოგიგებიეს. შესულებულო ალილონ“ ფსალტ. 144, 27; „უკეთუ მოიგო მონაჲ

ებრალი. უჩუს წყლ გმონებდეს შენ" O, გამოსლ. 21,2; „ვითარ მოიგებეს სიმდაბლე?" Ath.—17,200v; „მოიგე თავსა შენ-სად ავარაკი ჩემი" pb.,—„დაიპყარ ავარაკი ჩემი" O, იერემ. 32,7

მოგება შეძენა, ქონება; «მოპოვნება»: „უმჯობეს არს იგი მოგებად, ვიდრეოსრ ოდსა და ვეცხლისა" O. ფს. სოლ. 3,14; „მოკიდე წუნი იგი მოგებისად დაბეჭდული" I, იერემ. 32,11; „არა არს აღსასრულ მოგებისა მათისად" I, ბარ. 3,15; „მოგებად სიბრძნისა უგულოს არა ძალუც" pb.,—„მოპოვნებად სიბრძნისა უგუნურსამას ვერ ჴელ-ეწიფების" O, ფს. სოლ. 17,10.

მოგებულ-ი შეძენილი; საკუთარი: „უსამართლოდ მოგებულისაგან ყოფად არა არს ჭელის-საქმე" 8. სწ. 55,4; „იყუნეთ ერად ჩემდა მოგებულად ყოველთაგან ნათესავთა" O, გამოსლ. 19,5; „განწმიდნეს თავისა თჳსისა ერად მოგებულად" ტიტ. 2,14. იხ. გება; შდრ. მომგებელი, მონაგები, მოსაგებელი, უკუმოგება.

მოგება სამაგიეროს გადახდა, ზღვევა: „რომელი ჰხედავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადად" მთ. 6,4; „არა აქუს, რაჲ მოგაგონ შენ" ლ. 14,14; „ღირსად საშჳთა ჩუენთაებრ მომგებებისა ჩუენ" C, ლ. 23,41; „რომელთა მომაგეს მე ბოროტ" ფს. 7,5; „საშჯელსა მოაგებს და კეთილად აგოს" O, ეს. 35,4; „მართლიად მოგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ" ფლკტ. 142,9 იხ. გება.

მოგება «შექცევა», გამრთელება, მორჩენა, მოსელა: „მოაგე მე იგი მშჯობით" M,—„შეიჭციენ ესენი მშჯობით" G, 8ს. 11,18; „მოეგო კელი მისი ვითარცა ერთი იგი" DE, ლ. 6,10; „კეცალად მოეგნენ, ვითარცა იყუნეს პირველ" O, ეზეკ. 16,55; „გონებასა თჳსსა მოეგო პეტრე" პეტრე მოც. 44,28; „მოეგო თავად თჳსად ძმაჲ იგი" 8. ცხ 84v; „მოეგო თავსა თჳსსა" 8. ცხ. 94r. იხ. გება.

მოგება «მოპართება», მოწყობა, წესრიგში მოყვანა: „მოაგოს სახლი და ეძიებდეს გულს-მოდგინედ" C,—„მოჰმართოს სახლი თჳსი და ეძიებდეს გულს-მოდგინედ" DE, ლ. 15,8; „ელაი მიეცეს და კეცალად მოაგოს ყოველი" მთ. 17,11. იხ. გება.

მოგება «მიგება», პასუხის გაცემა: „არას მოუგებ, რასა ესენი შეგწამებენ შენ?" C,—„არას მიუგებ, რასა-ესე შეგწამებენ შენ?" DE, მრ. 14,60; „მართლ მომიგე" ლ. 10,28; „არარაჲ მომიგეს" ფლკტ. 147,15. იხ. გება.

მოგებება «გამოგებება», მიგებება: „მოეგებოდეს მას" მთ. 8,28; „მოეგებოდა (გამოეგებოდა C) მას... კაცი" მრ. 5,2; „მოეგებოდეს მას მჴეწინი იგი" O, ფსდ. 10,11; „მოეგებოდეს მას მოწაფენი მისნი სიხარულით" ი. 4,51; „მოაგებნა კაცნი" O, II მფ. 10,5; „გუნდ-გუნდად მოეგებოდეს მას ძალი ცათანი" ნრხ. 78,20. იხ გებება.

მოგზაურება (გზისა) «ქცევა (გზის)»: „მოვიდა... სახიდშე მიჭიასა მოგზაურებით გზისა თჳსისა" pb.,—„მოვიდა... სახიდშე მიჰიჴსა ქცეად გზისა მისისა" G, 8ს. 17,8.

მოგზაური-ი «თანა-მოგზაური», მგზავრი, მაგალი; გამყოლი: „მოგზაურთი თანა არს" DE,—„ო ნი-მოგზაურთა თანა იყოს" C, ლ. 2,14; „იხილა მოგზაური კაცი უბანთა ზედა ქალაქ-სათა" G, 8ს. 10,17; „მოიწიოს შენ ზედა, ვითარცა ბოროტი მოგზაური. სიგლახაკე" O, ფს. სოლ. 0,11; „აჰა ესერა მოგზაურნი ისმაიტელნი ეაქარნი მოვიდოდეს გალაადით" O, დაბ. 37,25; „დასთრგუნეენ მას მოგზაურნი" 8. ცხ. 76v; „სადა არს, რომელი მოგზაურ ექმნა მრავალთა და დღეს მოგზაურნი მისნი იქცეს და იგი საფლავსა შინა ირლუეიოს?" 8. სწ. 223,4.

მოგზაურ-უოფა თანამოგზაურება: „რომელთა მოგზაურ-უოფად ხარ" ანდტ.-ანატ. 211,11. იხ. გზა; შდრ. თანამოგზაური.

მოგზნება «აღგზნება», ანთება: „მოაგზნეს (აღაგზნეს pb.) ცეცხლი მოაბსა ზედა" G, რიცხ. 21,20. იხ. გზნება.

მოგონება ცუდად მოხსენება, შეურაცხყოფა, დაცინვა: „ნუ ვინ მომიგონდების ზომად წერისათჳს" H—2251, 204r; „დიდად მოუგონდის და ფიცხლად წუართის" ი.-ე. 30,18. „იყავნ გეშინი შენი განკმარ და დამდნარ შრომითა და მოგონებითა ღამის-თევისა და უძლურებისაჲთა" 8. სწ. 108,25; „მზისა ჭირითა და მოგონებითა წყურილითა ყოლადვე დაჴსნილ იქმნა" ლიმ. 60,8. „ჴორცნი, მოგონებელნი მარხვითა, უბიწოდ გამოჩნდიან" 8. სწ. 304,15. იხ. გინება.

მოგლა «დაგლა», ფქვა, დანაყვა: „მოჰგლიდეს ფილითა" G, რიცხ. 11,8; „მოჰგალო ამისგან წულილად" O, გამოსლ. 30,36; „მოგალე და დაიდევ წულელებასა შენსა" I,—„დაგალე და იცხე" pb., ეს. 28,21. იხ. გლა.

მოგობა იხ. მოგუება.

მოგოზა შეგლესა, «ცხება»: „ყოველი ნაბრძკრი მისი მას შინა მოგოზა თიკითა" O,—„ყოველი ბიწოვნებაჲ, რომელი მას ზედა არს, სცხო" pb., ხიბრძ. სოლ. 13,14. იხ. გოზა.

მოგონება «ჴელისუფლის-ყოფა», «გონება», გრძნობა, შეგნება, ცნობა, შეტყობა, განზრახვა, მოფიქრება: „მოეგონა სიტყჳსაჲ მის" C,—„გულისჴმა-ყვეს სიტყუაჲ იგი" DE, ლ. 2,17; „მოეგონა მამასა მისსა ჟამი იგი" ი. 4,53; „გულსა მოეგონა და შეეიდა იგი სახლსა მარიამისსა" საქ. მოც. 12,12; „ესე რაჲმე რად ჰყოფ, იგი რაჲმე რად მოიგონე?" 8. ცხ 107r; „მოაგონებს ქმნად" 8. ცხ. 230v; „მოაგონა ძმასა თჳსსა" 8. ცხ. 117r; „მოიგონე განსაცდელი" 8. ცხ. 88r; „ვერა სადა მოვიგონე სიკეთილი, თუ მოსიკუდიდ ვარ უკუნისამდე" 8. სწ. 240,3; „მოიგონეს ცვალება ჟამთა და შჯულისა" pb.,—„ჰგონებდეს ცვალებად ჟამთა და შჯულსა" O, დან. 7,25.

მოგონება შეტყობა, შეგნება, აზრი: „მოგონებად-მდევე განგუეშორის" გრ. ანძ.-შოხ. 206,88; „წერილი გულად უწეს გონებასა, სადა-იგი მოგონებანი იშეებიან" Ath.—17,288v.

მოგონებულ-ი განზრახული, მოფიქრებული: „ვითარცა მოოდენ-იგონა ესე. მეყსეულად გამოვიდა სენაკით თჳსით და გზასა შეუდგა სოფლისასა, რაჲთა მოგონებული საქმითცა აღასრულოს" 8. ცხ. 295r. იხ. გონება; შდრ. მოუგონებელი.

მოგორვება «მიგორვება»; „მოაგორა (მიაგორა DE) ლოდი დიდი კარსა მის საფლავისასა“ მთ. 27,60; „მოაგორვეთ ჩემდა ლოდი ერთი დიდი“ O, I მფ. 14,28. იხ. გორვება.

მოგრგენა «განკურვება»: „სიკეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრგინის თუალთა“ O.—„სიკეთე სისპეტაკისა მისისა განაკურვებს თუალთა“ pb., ზარ. 48,18. იხ. ვრგენა.

მოგრემანება სურმის ცხება: „მოიგრემანნა წარბნი თჳსნი და შეიმკო თავი“ O, IV მფ. 9,30. იხ. გრემანი.

მოგუ ჩექმა: „იაონომოსისაგან ითჳლიან: გინა თე მოგუნი გინა თე ჩაფლანი გინა თე ტყავი“ ი.-ე. 44,20; „შეკერნეთ მოგუნი“ ბ. კან.-კან. დღ. 184,18.

მოგუ ვარსკელავთ-მრიცხველი, მისანი, კუდიანი; მაზდეანთა მოძღვარი: „მოეწოდა მოგუთა მათ“ მთ. 2,7; „პოვეს შუნ კაცი ერთი მოგ“ საქ. მოც. 13,8; „წარმოითარიეთ მოგ ეგე“ ოქკლა 89,20; „წიგნებიცა მოიღო მოგჳსა მის ფილექტომონისგან“ ფლკტ. 159,7; „სიმონ მოგჳსაჲ აქუს ორგულებაჲ“ მრთ. S, კ. ათ.-ნათლისღ. 60,86; „შეიყო მოგესა ეკლესიაჲ“ იზტ. 115,24. იხ. დამოგუნა, მოგუება, მოგუთ(ა)-მთავარი, მოგუნი.

მოგუალ «მოა», მოსელა: „ხოლო აწ მოდი და მივიდეთ მისა“ C.—„არამედ მოგუალე და მივიდეთ მისა“ DE, ი. 11,16. იხ. გუალ.

მოგუება მოხიბლვა, მოჯადოება, გრძნება, მაზდეანობა: „ენებანი ჰმოგუნიან სულსა, რაჲთა ვითარ მოაცთუნონ ცოდვათა ზედა პორცთა“ მ. ცხ. 160v; „ჰმოგუნიბ, რაჲთამცა მიაქცია იგი“ ლმთ. 12,80.

მოგუება, მოგობა მისნობა, ჯადო, კუდიანობა; მაზდეანური მოძღვრება, მაზდეანობა: „ესენი არიან, რომელთა აღაშფოთეს პირი ყოელისა ჭეყანისაჲ გრძნებითა და მოგუებითა მაგათითა“ მ. ცხ. 102v; „მტერ არიან ცეცხლისა და მოგუებისა“ ატმ. 96,11; „იქით აქუნდა მოგუებაჲ“ იზტ. 115,17; „რაჲთამცა დაეტეა მოგობაჲ იგი და იქმნა იგი კრისტიანე“ შუშ. XI, 8. იხ. მოგუ.

მოგუთ(ა)-მთავარ-ი მოგვთა თავი: „იხილეს რაჲ ესე მოგუთ(ა)-მთავართა და მოგუთა... შერცხეს“ ატმ. 95,11. იხ. მთავარი.

მოგულძჳრება: „მეფე და ყოელნი მეინაკენი მისნი მოიგულძჳრნეს უცბად განგებითა მისითა“ მ. ხწ. 206,16. იხ. [გულძრება].

მოგუნა: „მრაველითა უცნებითა ჰმოგუნიდეს მას“ საქ. წიგ. II 26,15. „ყოლადვე არა შეიწყნარა მოგუნაჲ იგი მისი“ საქ. წიგ. II 27,22. იხ. მოგუ.

მოგურა «მორთუმა», «მობმა», «მოყვანება», მოგვრა, მოყვანა: „მოჰგუარეს (მოართუეს C) მას ბრმაჲ“ მრ. 8,22; „მოჰგურიდეს მას ყრმებსა“ DE,—„მოართუმიდეს მას ყრმებსა“ C, მრ. 10,13; „მოჰგუარონ ტარიგი წელიწდეული ცოდვისა მისთჳს“ pb.,—„მოიბას ტარიგი წელიწდეული ბრალისათჳს“ G, რიცხ. 6,12; „მოჰგუარეს ისრაჱლ“ M,—„მოიყვანეს იგი იისუჲს მიმართ“ G, იხუ ნ. 6,28; „აჰკსენით და მოჰგუარეთ მე იგი“ მთ. 21,2; „არცა მოჰგუარნენ ასელნი მათნი ძეთა თჳსთა“ O, ნეემ. 13,23; „არა მოჰგუარო ცოლი ძესა ჩემსა ისაკს“ O, დაბ. 24,3; „არა მომგუარე შენ ცხოველი მსხჳერპლთა ჴენთაჲ“ I, ეს. 43,23. იხ. გურა.

მოდ-ი მარცელეულ-ს საწყაო; modius: „ისპსპიან მოდი ერთი, გინა ორი... და მოიღიან და დასთჳსიან იგი სახლებით ჭეყანასა მათსა“ მ. ხწ. 90,10; „ნაჲი ხუთასისა მოდისაჲ“ ი.-ე. 23,6.

მოდგამ-ი ამხანაგი, მოზიარე, გვერდში მდგომი: „სპეანი მოდგამნი თჳენნი, რომელ განწესებულ არიან საქმესა ასურასტანელთა“ M, I ეზრა 6,27; „რაჲთა უკეთური იგი მოდგამითურთ მოეძლურდეს“ რიფხ. 177,81. იხ. დგმა; შდრ. განზრახვის-მოდგამი, ერის-კაცობისა მოდგამი, თანამოდგამი, თუალთა მოდგამი, მოდგამობა, მონათ-მოდგამი.

მოდგამობა თანადგომა: „ლოცისა მოდგამობასა მო:ჴდე“ ბალ. 147,24. იხ. მოდგამი.

[ჴოდგინე] იხ. დგ-ნება.

მოდგინება გარეშეშოცება, შეშორტყმა, «გარე-მოდგინება»: „მოადგინო მას ბანაკები“ G, ეზეკ. 4,2; „მოადგინენ მას ყოველნი მბრძოლნი გარემოს“ M, —„გარე-მოადგინე მას ყოველნი მეჯოგენი გარემო“ G, იხუ ნ. 6,5; „წყალა მწარე მოადგინეს ჭეყანასა და სამკჳრებელსა ზედა მათსა“ მ. ხწ. 101,17. იხ. დგინება, გარე-მოდგინება.

მოდგმა მოცვა, მორტყმა, მოვლება, მოდება, მოყენება (გვერდით): „მოგადგან შენ მტერთა შენთა ლაშკარი“ ლ. 18,43; „არცალა მოადგას ზღუდისა ზედე“ I, ეს. 37, 33; „მოადგა გარემო მისსა ზღუდე ლოდთაგან თლილთა“ O, იჳდ. 1,2; „მოადგას პატნეზი“ O, დაბ. 11,16; „მოადგა დაჳით ზღუდე ასერეთსა“ M, I ნშტ. 18,6; „მოადგა მათ (სფირიდებსა) ყერები“ მ. ცხ. 387r; „მოიდგნის კაცმან კორნი გინა ძაღლნი“ ბალ. 97,21. „მოდგმად პატნეზი ბჳეთა ზედა მისთა“ pb.,—„მოდგმად ლაშკარი ბჳეთა მისთა“ O, ეზეკ. 21,27. იხ. დგმა.

მოდგმულ-ი მომდგარი: „ღეს მოდგმულ არს საქმე თაჳსა ჩუენთა ზედა“ ბალ. 121,12.

მოდგომა შემოვლა, შემოხვევა, მოახლოება: „მოადგით სიონსა“ ფს 47,13; „დაყუბოდიან ვითარცა ძაღლნი და მოადგენ ქალაქსა“ ფს. 58,7; „მომადგეს მე, ვითარცა ფუტკარი“ ფს. 117,12; „მოარე-დგეს და ეტყოდა მას“ O, II მფ. 20,16.

მოდგომა შეშოვლება: „მოდგომით მომადგეს მე“ ფს. 117,11.

მოდგომილ-ი «გარდასრულ-ი», «თან-მდებარე»: „ისო მოეცებულ იყო და მოდგომილ ღეჳთა“ M,—„იისუ მოეცებულ იყო. გარდასრულ ღეჳთა“ G, იხუ ნ. 28,1; „ტომ(ნ)ი ისრაელისა(ნი), რომელნი მოდგომილ არიან მას“ O.—„ტომნი ისრაელისანი თან-მდებარენი მის თანა“ pb., ეზეკ. 37,10. იხ. დგომა, გარე-მოდგომა, ზედა-მოდგომა.

მოდგურ-ი «მედგარი», სადგომი, სათევი ადგილი: „პოვიდეს მისა ძენი ბაბილონანი საწოლად მ ო დ გ უ რ - თა (მედგართა pb.)“ O, ეზეკ. 23,17. იხ. დგომა.

მოდება «შემოსვა», შემოყრა, «მოსხმა»: „მ ო ი დ ე ა შეპმოსელი შენი თავსა ზედა“ G,—„შეიმოსო სამოსელი თჳსი“ O, რუთ 3,3; „მოსდგას მიწაი და დაიპურას იგი“ აბ. 1,10; „მ ო ს დ ე ს დიდ ბაღე სანადიროჲ შორს“ მ. ცხ. 192r; „მ ო ს დ ე ს (მ ო ჰ ს ხ ნ ა G) იგინი გარე- მისაღებლად საკერთხეველისა“ M, რიცხ. 10,30.

მოდევნება «შედგომა», «შემოდგომა», «მიდევნება»: „მოსდევდეს იესუს“ C,—„შეუდგეს იესუს“ DE, მთ. 27,55; „რომელი მ ო მ დ ე ე დ ეს მე, ბნელსა არა ვიდოდის“ C,—„რომელი შემომიდგეს მე, არა ვიდოდის ბნელსა“ DE, ი. 8,12; „იგი მ ო გ უ დ ე ე დ ა (მ ი ს დ ე ე დ ა Ч) პაულს და ჩუენ“ საქ. მოც. 16,17; „მ ო მ დ ე ე დ ი ნ მე“ დ. 9,28. იხ. დევნა.

მოდენა დენა: „მ ო დ ი ო დ ეს, ვითარცა ნაკადულნი, ცრემლნი თუალთაგან მისთა“ ფსალტ. 141,7; „სუემდ მდინარისა მისგან, რომელსა მ ო დ ი ს სიO და თაფლი“ Sin.—11,252r. იხ. დენა.

მოდინარე მომდინარე: „ცხორებაჲ გზათა მათ ნიეთიერთაჲ მ ო დ ი ნ ა რ ე თ ა ჲ მიმსგავსებულ არს წყალსა მდინარესა“ ბ. კან.-ეჴუხ დღ. 168,26; „დაცხრომად არიან ძრვისა მისგან მ ო დ ი ნ ა რ ი ს ა“ გრ. ნოხ.-კაც. ანგე. 190,14. იხ. მოდინება.

მოდინება: „მ ო ა დ ი ნ ე ნ ვითარცა ღუარნი ცრემლნი“ G, გიდ. იერემ. 2,18. იხ. დინება.

მოდნობა მოცვეთა; მონელება: „გრძელნი კბილთანი მ ო ს დ ნ ე ს“ მრთ. A,ანტ. დ. 80; „სტომაჴი მ ო ი დ ნ ო ბ ს საჭმელსა და სიჯოჴესა მცსა მისცემს ნესტუთა მათ ღძლიასაა“ მ. სწ. 170,22. იხ. დნობა.

მოდრაკ-ი «დორაკი»: „მეკესესი მ ო დ რ ა კ ი ს ა ჲ ეამითგან ვიდრე ეამამდე სუა“ pb.,—„მეკესეO ნაწილი დ ო რ ა კ ი ს ა ჲ ეაწოდეს ეამდღედ სჯეფდის ბან“ O, ეზეკ. 4,11.

მოდრეკა «შედრეკა», «მოყოფა», დამდაბლება, დახრა, მუხლის მოყრა: „მ ო - ლ ო თ ე - ო დ რ ი კ ო (შე-ლოთე-ი დ რ ი - კ ო O) ვითარცა გრკალი ტჳდი შენი“ I, ეს. 58,5; „მ ო დ რ ე კ ნ ა ცანი და გარდამოჴდა“ O, II მფ. 22,10; „მ ო მ ი დ რ ე კ ე სარწყული შენი, რაჲთა ესუა“ O, დაბ. 24,14; „არა მ ო ი დ რ ე კ ეს ყერი მათი“ O,—„არა მ ო ყ უ ე ს ყერი მათი“ pb., ერემ. 34,14; „ყოველი მუხლი მ ო დ რ ე კ ეს“ ფსალ. 2,10; „მ ო ი დ რ ე კ ნ ეს მუხლნი მათნი ნეტარ- თა მათ“ მხკ. 28,8; „რაჲთა მ ო დ რ ე კ ნ იგინი, რომელნი გამოცდილ არიან ვცხლითა“ ფს. 67,31.

მოდრეკილ-ი «მოშუე»: „ყოველი მჴარი მ ო დ რ ე კ ი ლ“ O,—„ყოველი მჴარი მ ო შ უ ე“ pb., ეზეკ. 20,18; „ჯერარს უკუე ჩუენდა, ძმანო, ალერძილვაჲ გუამისა ჩუენისაჲ... პ ი რ თ ა მ ჴ ე ს ა რ ი თ ა და თავითა მ ო დ რ ე კ ი ლ ი თ ა“ მ. სწ. 198,9. იხ. დრეკა; შდრ. თავმოდრეკილი.

მოდრეკილობა მოხრილობა; „მ ო დ რ ე კ ი ლ ო ბ ა ჲ ნიკარტსა მისისაჲ“ ბ. კან.-ეჴუხ. დღ. 111,26. იხ. [მოუდრეკელი], მოუდრეკლობა, მეკლ(თ)-მოდრეკა.

მოდღეწდელად დღედმდე «დღესის დღემდე»: „მ ო დ - ღ ე წ დ ე ლ ა დ დ ღ ე დ მ დ ე“ M,—„ვიდრე დ ღ ე ს ი ს დ ღ ე მ დ ე“ G, იხუ ნ. 10,27. შდრ. დღენდელად დღემდის.

მოერჭუნა «მოჯნვა»: „ვითარცა ყანა მ ო ე რ ჭ უ ნ ო ს“ pb.,—„ვითარცა აგარაკი მ ო ი ჯ ნ ა ს“ O, იერემ. 20,18.

მოვაკება იხ. ვაკება; შდრ. მოსავაკებელად.

მოვალ იხ. მოსლვა.

მოვალე ვისაც მართებს, «თანამდები»: „კაცმან, რომელი მ ო ვ ა ლ ე იყოს, თავით თჳსით გამოგართუას ნაკუთუეი გარე“ G,—„ოსთხოეო ნაკუთეი იგი თ ა ნ ა მ დ ე ბ ს ა მას შენსა და გარე გამოართუას მან ნაკუთეი იგი“ M, II მჯ. 24,10; „მიუტეე ამას მ ო ვ ა ლ ე ს ა შენსა, რომელი თანა-აც შენი“ მ. სწ. 33,30. იხ. ვალი.

მოვანე ბერი, დაყუდებული, მოწესე: „ამითვე გულის- ხმა-უყეთ მ ო ვ ა ნ ე თ ა გან დაწესებულთა წესი“ მრთ. S, ი. ოქრ.-მარხ. და თონ. 101,11. იხ. ვანი.

მოვარდნა ჩამოვარდნა: „კბილთაგანი არცა ერთი მ ო ჰ - ვ ა რ დ ა“ მრთ. A, ანტ. დ. 20. იხ. ვარდნა.

მოვასხე «მვასხებელი»: „იყოს... მ ო ვ ა ს ხ ე, ვითარცა მავასხებელი“ pb.,—„იყოს... მ ვ ა ს ხ ე ბ ე ლ ი იგი ვითარცა მავასხებელი“ O, ეს. 24,2. იხ. ვასხი.

მოვაჭრე ვაჭარი, გამყიდველი: „იყო კაცი ვინმე, მოჴედი და მ ო ე ა ჭ რ ე ქუათა პატიოსანთა“ მ. ცხ. 52r. იხ. ვაჭარი.

მოვაჭრება: „ნეტარ არს მისა, რომელმან მ ო ი ვ ა ჭ რ ნ ეს კეთილნი საქმენი თჳსნი“ მ. სწ. 251,1. იხ. მოეაჭრე.

მოვახშება ვახშის შეკრება, ვახშის გამორთმევა; «ვასხება», «მოწდა»: „არა მ ო ჰ ვ ა ხ შ ო ძმასა შენსა ვახში ვეცხლისაჲ“ G,—„ნუ მ ო ჰ ჴ დ ი ძმასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისასა“ M, II მჯ. 22,19; „უცხოსა მ ო ჰ ვ ა ხ შ ო“ G,—„უცხოსა ა ვ ა ს ხ ო ვასხი“ pb., II მჯ. 23,20. იხ. ვახში.

მოვედ/მოვიდ იხ. მოსლვა.

მოვედრე მევედრებელი; მახვეწარი: „მისცემდე შენ მ ო ე ე დ რ ე თ ა“ საქ. წიგნ. II 102,32. იხ. ვედრება.

მოვედრება თაცის შემოფარება, მობარება: „ამას მ ო ე ვ ე დ რ ნ ი ა ნ“ მრთ. C, ი. ოქრ.-მარხ. და თონ. 444. იხ. ვედრება.

მოვერაგება მზაკვრობა: „ნეუკუე მ ო - რ ა გ მ უ - გ ა ე რ ა გ ო ს თქუენ ზაკულებითა თჳსითა“ O, I მფ. 28,23. იხ. ვერაგება.

მოვიწყუ მაცივწყარი: „რაჲთა არა მ ო ვ ი წ ყ უ ვიქმნეთ ქალის-მოქმედებათა ღმრთისათა“ მ. ცხ. 15r. იხ. დავიწყება.

მოვლა «მიმოსლვა», «მოვლინება», შემოვლა: „მ ო ჰ - ვ ლ ი თ ზღუასა“ C,—„მ ი მ ო ხ უ ა ლ თ ზღუასა ზედა“ DE, მთ. 23,15; „მ ო ჰ ვ ლ ი დ ა იესუ ყოველსა გალილეასა“ მთ. 4,23; „პაულეს მ ო ე ვ ლ ო ზემო კერძოჲ იგი ადგილი“ საქ. მოც. 19,1; „განიყვანეს... რაჲთა მ ო ა ვ ლ ო ნ ქალაქი იგი“ H—341,168; „მ ო ვ ლ ეს ყოველი ჭეყანაჲ... და არა პოვნეს“ O, I მფ. 9,4; „მ ო ა ვ ლ ი ს საჭელი შორის ძმათა“ O,—„მ ო ა ვ ლ ი ნ ის სასყელი შორის ძმათა“ pb., იგ. ხოლ. 6,10; „ანასტასია. მ ო ჰ ვ ლ ო ნ მათ ყოველთა და ჰმსახურებენ“ საქ. წიგ. 21,0. იხ. ვლა; წიალ-მ.-ვლა.

მოვლება შემოვლება, მოსმა; «გარე-მოვლა»: „ჯერ-არს მსგავსად ჯილთანთა მათ მხატეართა მ ო ვ ლ ე ბ ა დ უმეტესთა წამალთა“ A—92,890; „არცა თუალი ურმისა მ თ ა -

ლის ძირასა"pb.,—„არცა ურემ-ქვერი გარე-მოუვლის ძირასა" O, ეს. 28,27. „წელიწადი მოარღუეს დიდსა მოვლებულსა ნაშენებისაგან ცხორებისა შენისა" ჰ. სწ. 253,10. იხ. გარე-მოვლება, ელება.

მოვლინება მოყვანა, მოტანა; გაგზავნა, გაშვება; «მოქცევა», «მოვლა»: „მ ო ვ ე ა ლ ი ნ ო ძჳრი ზედა ისრაჱლსა" O, IV მფ. 21,12; „არა მ ო ვ ა ლ ი ნ ო ს რისხვაჲ მისი მარადღე" ფს. 7,12; „მ ო ვ ე ა ლ ი ნ ო მახჳლი" O,—„მ ო ვ ე ა დ ო მახჳლი" pb., ეზეკ. 32,3; „მუნჯესეც მ ო ვ ა ლ ი ნ ნეს ოგინი" მთ. 21,3; „მჴოლოდ-მობილი ძჳ შენი მ ო ვ ა ლ ი ნ ე" ფსკტ. 141,20; „ეჰყეთო მ ო ვ ე ა ლ ი ნ ებ ძმასა ჩუენსა ჩუენ თანა" O, დან. 49,4; „მ ო ვ ა ლ ი ნ ის სასჯელი შორის ძმათა" pb.,—„მ ო ვ ა ლ ი ს საშჯელი შორის ძმათა" O, იგ. ხოლ. 9,10.

მოვლინებულ-ი მოგზავნილი, მოცილული: „იყო კაც ერთ მ ო ვ ე ა ლ ი ნ ებ უ ლ ღმრთისა მიერ" ი. 1,6; „გარე-მოაღჳნ მას ანგელოზნი ღმრთისანი, მ ო ვ ე ა ლ ი ნ ებ უ ლ ნი წარუვანებად სულისა მისისა" ჰ. სწ. 96,25. იხ. ელინება.

მოვლტოლა მორბენა: „მ ო ი ე ლ ტ ი ან და შეეყენებიან უკანასკნელსა ვითარცა ნათ-სადგურსა" აპ. რომ.-კურთხ. ებაკ. და ააკ. 60,1; „შენდა მ ო ვ ი ე ლ ტ ი, რაჲთა განსწმიდო მწიკულეანებაჲ სულისა ჩემისაჲ" ჰ. სწ. 229,20. იხ. ელტოლა.

მოზავება შეწყობა, შეფერება, მოხდომა: „რომელსა ადგილსა მ ო ე ზ ა ე ბ ი ს სიტყუაჲ იგი დაწერილი, თუ ნუ ზრუნაეთ" ჰ. ცხ. 196v. ახ. ზავება; შდრ. მომზავებელი.

მოზავებულ-ყოფა «კუალს-დგინება»: „რომელმანცა მ ო ზ ა ე ბ ე ბ უ ლ-ყო იგი" pb.,—„რაჲთამცა კ უ ა ლ ს ა დ გ ი ნ ა იგი" O, ეს. 40,13. იხ. ყოფა.

მოზაკუა «მოპელოვნება», ღონება, ცდა: „აწ რაჲ კეთილ მ ო ი ზ ა კ ო გზათა შენთა თხოვად სიყუარულისა" O,—„რაღა კეთილი მ ო ი ქ ე ლ ო ნ ო გზათა შინა შენთა ძიებად შეუყუარებისა" pb., იერემ. 2,33; „ცერ შემძლებელ არს ძლეად შენდა მტერი, დაღაცათუ მრავალნი ღონის-ძიებანი მ ო ი ზ ა კ უ ნ ეს შენთჳს" ჰ.სწ. 114,15. იხ. ზაკუა.

მოზარდ-ი რაც იზრდება: „მეორე ამათაგანი არს მ ო ზ ა რ დ ი" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 155,20. იხ. ზრდა.

მოზარდობა აღმოცენება: „ძალი მ ო ზ ა რ დ ო ბ ი ს მისისაჲ და მზრდელობისაჲ" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 210,20. იხ. მოზარდი.

მოზარდულ-ი აღმოცენებითი: „ეიტყჳ ძალსა მ ო ზ ა რ დ ე ს ა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 156,17. იხ. მოზარდი.

მოზარე გაუბედაური, ზარმაცი; დაზარებული: „რომელნი-იგი პირველ უდებ იყუნით და მ ო ზ ა რ ე" ი. ოქრ.-ზარხ. და ითნ. 100,10; „მარხუასა მოლალე და ქელთ-საქმარსა მ ო ზ ა რ ე" ჰ. სწ. 286,25. იხ. ზარი.

მოზახულ-ი დიდებული სახის მჭონე; მორთული-მოკაზმული: „ქალაქი მ ო ზ ა ხ უ ლ ი" I, ეს. 23,2. იხ. ზახვა.

მოზიარე მონაწილე: „იყუნეს მ ო ზ ი ა რ ე ყოველსა შინა" 866r. იხ. ზიარი.

მოზიდვა მოქიმება, მოყვანა, მორწევა: „შეიქენ ისარი მჴრჭლსა შენსა და მ ო ზ ი დ ე" ჰ. ცხ. 238r; „ყოველი მ ო ე ზ ი დ ო ჩემდა" ი. 12,32; „მ ო ი ზ ი დ ე ნ ცოდვასა მათსა ვითარცა სამლითა გრძელითა" I, ეს. 5,18; „მ ო გ ი ზ ი დ ე შენ შეწყალებად" I, იერემ. 31,6; „მ ო ჰ ზ ი დ ა და დამჭედა იგი ზედა იტაკსა" ფსკტ. 126,3. „ცრემლნი გამოელენ სინელისაგან გუამისა მოზიდვითა თეალთაჲთა" ჰ. სწ. 62,2. იხ. ზიდვა.

მოზომა «მიზომა»: „მ ო ი ზ ო მ ი თ თჳნ მთის-პირითგან მთამდე" M,—„მ ი ი ზ ო მ ნ ე თ თჳნ იგინი მთის-პირი" G, რიცხ. 34,7.

მოზღვევა «ვანკითხვა», ძიება, მოთხოვნა: „ნუ შენგან მ ო ი ზ ღ ო ს იგი" O,—„ნუთუ შენგან გ ა ნ ი კ ი თ ხ ო ს იგი" pb., იობ 34,33. იხ. ზღვევა.

მოზღვრე «მოზღვანება», «მოსაზღვრება»: „ისიძჳე ძეთა მამართ ეგუპტოსთა, მ ო ზ ღ ვ რ ე თ ა შენთა" pb.,—„ისიძჳედ ძეთა მამართ ეგუპტოსთა, მ ო ზ ღ ე ა ნ ე თ ა (მ ო ს ა ზ ღ ვ რ ე თ ა O) შენთა" I, ეზეკ. 10,20. იხ. ზღვარი.

მოზღუანე, მოზღვანე, ზოძღუანე «მოსაზღვრე», მეზობელი, «მოზღვრე»: „ისიძჳედ ძეთა მამართ ეგუპტოსათა, მ ო ზ ღ ე ა ნ ე თ ა (მ ო ს ა ზ ღ ვ რ ე თ ა pb., მ ო ზ ღ ვ რ ე თ ა O) შენთა" I, ეზეკ. 16,28; „აღდგინნა უფალმან იორამის ზედა... მ ო ზ ღ უ ა ნ ე ნი ედომელთანი" M, II სჯმ. 21,16. იხ. ზღვარი.

მოზღუდვა ზღუდის მოვლება, მოვლება, გამაგრება; «გარე-მოზღუდვა»: „მ ო ზ ღ უ დ ნ ეს დაბნები მათი" O, ოდ. 4,4; „სარწმუნოებითა და მარხვითა მ ო ი ზ ღ უ დ ე ვ ნ თავსა თჳსსა" მრთ. 4, ანტ. დ. 21v; „მ ო ზ ღ უ დ ე იგი და აღვამაღლოს შენ" pb.,—„გარე-მ ო ზ ღ უ დ ე იგი და აღმაღლოს შენ" O, იგ. ხოლ. 4,8; „მ ო ე ზ ღ უ დ ნ ე ზღუდენი შენნი... ანთრაკითა" I, ეს. 54,12; „მ ო ი ზ ღ უ დ ე ჰეეყანაჲ შენი ქალთა" O, ზარ. 28,28.

მოზღუდვილ-ი «ზღუდეული», «შეზღუდვილი», ზღუდე-მოვლებული, სიმაგრე, განმტკიცებული: „ქალაქსა შინა მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ს ა" pb.,—„ქალაქსა შინა ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ს ა" G, ლევიტ. 25,29; „შეხჳდეთ ქალაქთა მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ თ ა (შ ე ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ თ ა O)" I, იერემ. 4,5; „მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ არიან (ქალაქნი), ანუ უზღუდო" O, რიცხ. 13,20; „ყოველნი მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ნ ა შენნი წარჰკდენ" O, ოსე 10,14; „სხედ გარეშე მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ს ა ეროესალჱმს" M, II სჯმ. 22,10; „მონაგები კაცისა მდიდრისაჲ ვითარცა ქალაქი მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ი" O, ოგ. ხოლ. 18,11; „ძლიერ არს ვითარცა სამეფოჲ მ ო ზ ღ უ დ ე ვ ი ლ ი" ოგ. ხოლ. 18,10. იხ. ზღუდე.

მოთაული-ი მოზიარე, თანასწორი, თანაზიარი (ბელისუფლისა): „ამისდა შემოვნედ... შეიქმნეს ყოველნი ქელმწიფენი, მახლობელნი და მ ო თ ა ე ლ ნ ი მაჴელისა და სამეფო[ჲ]სა მისისანი" მატ. ქართ. 281,19; „ფადლონ... სწუნობდა ყოველთა მ ო თ ა ე ლ თ ა ამის სამეფო[ჲ]სათა" მატ. ქართ. 290,20. იხ. თაეი; შდრ. თანამოთაული.

მოთეთრო, მოთეთრე: „რომლისა იქმნეს... ბზინვაჲ მბზინვარე მ ო თ ე თ რ ო ჲ" G,—„უკუეთუ... იყოს... ბრწყინვალებაჲ მობრწყინვალედ მ ო თ ე თ რ ე დ" pb., ლევიტ. 13,37. იხ. თეთრი.

მოთერძვა მოხუნა: „მეშაკი კეთილი მ ო ს თ ე რ ძ ა ვ ნ ყანასა თჳსსა" H—341.345. იხ. თერძვა.

მოთესვა «მობნევა»: „აცხლი ვსე ეცხოჲ მ ო ს თ ე ს ე (მ ო ა ბ ნ ი ე თ pb.) მენ" G, რიცხ. 16,30.

---

* წყარო დასახელებული არ არის, მისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

მოთლა მოფხეკა; «ვანთლა»: „მოთალა სწაულულად ნაჭერცხენი მისი“ O,—„ვანთალი კეთილ-სწაულებითა ყოველი კერპი მისა“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 13,11. იხ. თლა.

მოთმენა «დათმენა», ტკივრთება: „ყოველთა მოითმენნ“ I კორ. 13,7; „მოთმცაკითმინე მისი“ ფს. 54,13; „იგი მჭნედ მოითმენდა“ დ. დ. 128,12; „არა ახოვნად მოითმინა“ ბ. ცხ. 477; „მოვითმინე ვითარცა მშობიერმან“ pb.,—„დავითმინო ვითარცა შობადმან“ O, ეს. 42,14. იხ. თმენა; შდრ. მოუთმენელი.

მოთმინე მომთმენი, მომლოდინე: „ვინატრით მოთმინეთა მას“ იაკ. 5,11; „ყოველსა მოთმინე სიმჭნითა ა. რომ.- კურთხ. მოხ. 192,9; „რომელი ჰყო მოთმინეთა შენთაჳს წყალობაჲ“ I, ეს. 64,4; „გჳგჳნი იყოს მოთმინეთაჲ“ O, ზაქ. 6,14; „ტკბილ არს უფალი მოთმინეთათჳს გამსა ჭირისასა“ O, ნაუმ 1,7. იხ. თმენა.

მოთმინება დათმენა; ლვაწლი: „ჰირი მოთმინებასა შეკვეს“ ბრომ. 5,3; „თაყს-იდვა მოთმინებითა“ შუშ. I, 80; „ეტყოდა იგი... მოთმინებასა და საშჯელისათჳს მერმისა“ ხაქ. მოც. 24,25; „მრავალითა მარხვითა და მოთმინებითა იქცეოდა“ ათშ. 102,5. იხ. მოთმინე.

[მოთნე] იხ. თნევა; შდრ. თავის-მოთნე, კაცთ-მოთნე.

მოთნება მოწონება: „ანე-მე ვეძიებ რას კაცთა მოთნებასა“ გალ. 1,10. იხ. მოთნე; შდრ. თამოთნება, კაცთ-მოთნება.

მოთოკვა მოთხრა, დათოხნა: „ვიდრემდე მოუთოკნო მაგას და სკორე დაუდვა“ ლ. 13,8; „არცა მოითოკნოს“ O, ეს. 5,6. იხ. თოკნა.

მოთრევა «გამოთრევა»: „მოეთრია ბადე იგი თევზებითერთ“ C,—„გამოითრევდეს ბადესა მას, თევზითა სავსესა“ DE, ლ. 21,8. იხ. თრევა.

მოთუალება დათვალიერება, მონახულება; დათვლა; ჩაბარება; შეწყნარება: „იკითხევდ გლახაკთა და სნეულთა და პყრობილთა, მიველ და მოითუალენ“ მ. სწ. 75,32; „მოითუალვიდა მწყემსი ცხოვართა“ მ. ცხ. 874г; „მით ქამითგან, ვინაჲთგან მომითუალე იგი ჩუენ“ ხაქ. წოქ. II 26,32; „მომითუალე და წინა-მიყავ პატივი“ ბალ. 80,30.

მოთუალულ-ი შეწყნარებული: „თავს-მდებებაჲ შენი მოთუალულ არს“ ლიმ. 75,26. იხ. თუალება; შდრ. მიუთუალველი.

მოთქდომა: „ვითარ აღმოზდვიდეს მას, მოუთქდა თავი მისი, ხოლო გუამი შთაუარდა შიგან“ Ath.—11,146г. იხ. [თქდომა].

მოთხე «შთასადებელი», კლოფი, ზანდუკი: „იჯლოვდენ მოთხენი სამკაულთა თჳენთანი“ O,—„გოდებდენ შთასადებელნი სამკაულისა თჳენისანი“ pb., ეს. 3,26; „ვითარცა მოთხესა შინა სამოსელი, უკუეთუ მუარ უტყო, ყამითი-ყამად განირყუნეს“ Ath.—13,178в. იხ. მოთხვითი.

მოთხევა «დათხევა», «მოპკურება»; «აღგზნება»: „სისხლი მისი მოსთხოს ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა“ G,—„სისხლი მისი დასთხოს კედელსა თანა საკურთხეველისასა“ O, ლევიტ 4,25; „სისხლი მოითხედის ხარისხსა ზედა საკურთხეველისასა“ G,—„სისხლი მისი მოაბკურონ ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა“ O, ლევიტ. 7,2; „ნაბერწყალნი მოეთხეოდეს მისგან“ O,—„ნაკურცხალნი აღეგზნეს მისგან“ pb., II მფ. 22,9. იხ. თხევა.

მოთხვა «ქცევა», «სლვა», «მავალ ყოფა», «ვლა», «მოარება»; სეირნობა: „იმოთხავნ სამოთხესა მას ჭრისა თჳსისასა“ O,—„იქცეოდეს სამოთხესა ჭრისა თჳსისასა“ I,—„ვიდოდეს სამოთხესა შორის ჭრისა მისისასა“ pb., დან. 13,7; „ტაძარსა მას შინა სამეუფოსა იმოთხეიდა ბაბილონს“ I,—„ტაძარსა შინა მეფობისა მისისასა ბაბილონს შინა მავალ იყო“ pb., დან. 4,26; „იმოთხვიდეს ყოველსა ზედა ზღუდეთა თჳენთა“ O,—„ვლოს ყოველსა ზედა ზღუდესა თჳენსა“ pb., ეს. 8,7; „იმოთხვენ შორის საჯუმილსა მაგას“ O,—„მოარულთა საშუალ ცეცხლისა“ pb., დან. 3,92; „რაჲსა არა იმოთხაე შუენიერსა ამას ადგილსა?“ ფლკტ. 134,15. იხ. სამოთხე, სამოთხველი.

მოთხვით-ი ოთხკუთხი: „რაჲთა იყიდონ ქჳა მოთხვითი“ M, II ნშტ. 24,11; „იყოს ამისგანი სიწმიდედ ხუთასი წყართაჲ ხუთასსა ზედა მოთხვითად გარემო“ O, ეზეკ. 45,2. იხ. მოთხე.

მოთხოვა «გამოთხოვა», თხოვა, ძიება: „მოჰსთხოვნა ჯორცნი იგი იესუჲსნი“ C,—„გამოითხოვა გუამი იესუჲსი“ DE, მთ. 27,58; „მოითხოვა ფიცარი“ ლ. 1,63; „მოითხოვეს პილატჱსგან მოკლვად იგი“ ხაქ. მოც. 13,28; „მოსთხოვნეს მეფესა მას წმიდანი და პატიოსანნი ძოლნი მოწამისანი მის“ ფლკტ. 160,1; „ყოველი იგი თანანადები მსწრაფლ მოსთხოე“ მ. სწ. 84,2. იხ. თხოვა.

მოთხოვა თხოვა, შერთვა, შეუღლება: „მოითხოვა ასული მისი“ O, III მფ. 8,1; „მოგითხოვო შენ თაჳსა ჩემსა საყუარწოდ“ ოვხე 2,10. იხ. თხოვა.

მოთხრა «ალმოთხრა»: „მოთხარა და დაჰფლა“ DE,—„აღმოთხარა ქუეყანაჲ“ C; მთ. 25,18; „მოითხარის თაჳსა თჳსისა ძჯრი“ O,—„აღმოითხრის თაჳსა თჳსისა ბოროტსა“ pb., იგ. ხოლ. 16,27; „სასწრაფლე მოეთხარე მის შორის“ I, ეს. 5,2; „მოეთხარო მღჭე“ O,—„აღმოეთხარო ყნარცჴ“ pb., ზაქ. 8,9; „მოთხარა და დადგა საფუძველი მისი კლდესა ზედა“ მ. სწ. 177,25. „დაირეცა (სამოსელი) იგი მოთხრილხა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას“ განხ. ი. 200,7. იხ. თხრა.

მოთხრობა «თხრობა», მოყოლა: „მომითხრან ჩუენ მოგებაჲ გზაჲ“ G,—„გჳთხრან ჩუენ საზომი გზისა მის“ pb., II მჯ. 1,22; „მომითხრა ჩუენ მამამან ესაია“ მ. ცხ. 17г; „უკუეთუ მომთხრობელთა მომითხრათ იგი“ G,—„უკუეთუ გამოსცნათ, მითხართ მე ესე“ pb., მხჯ. 14,12. იხ. თხრობა; შდრ. მომთხრობელი.

მოისარ-ი მშვილდოსანი, «მეისარი»: „ემსგავსოს მოისარსა, რომელსამან უფროჲს ზომისა არა მოჰზიდნის მშჯლსა“ ბალ. 104,19; „განწყო მის ზედა მოისრები გარემოს“ pb.,—„განწყო მას გარემო მეისრები“ O, ეზეკ. 4,2; „არა ეგნოს მოისართაგან მბრძოლთა“ Sin.—11, 390г. იხ. ისარი.

მოკაზმვა გაშენება, მორთვა, «კაზმვა»: „მოკაზმონ ადგილი იგი“ მ. ცხ. 170г; „უბრძანა მამამან ძმათა, რაჲთა მოკაზმონ ადგილი იგი... და ვითარცა კაზმვიდეს, პოვეს ოქროჲ იგი“ მ. ცხ. 170г. „იწყო მოკაზმვად ადგარაკსა“ მ. ცხ. 177г. იხ. კაზმვა.

მოკარეე «დამკვდრებული კარაული»: „აღვიდა გედეონი გზასა მოკარეეთასა კარაჲთა შორის“ G,—„აღვიდა

გედეონ გზასა მას დამკვდრებულთა კარებისათა“ pb., მხ. 8,11. იხ. კარაული.

მოკარვობა «დამკვდრება»: „სადა მოკარეობს მენ კარაული უფლისაჲ“ G,—„სადა დამკვდრებულ არს კარაული უფლისაჲ“ M, ისუ ნ. 22,19. იხ. კარაული.

მოკაფა «მოკუეთა», მოჭრა, დაცემა, აღმოფხერა: „მოჰკაფდა ყოველი კაცად-კაცადი რტოთა“ pb.,—„მოჰკუეთეს და კაცმანცა რტოჲ“ G, მხ. 9,40; „სერტყუბი იგი მისი მოკაფე“ O, მხ. 6,26; „მოკაფნა მაღნარნი იგი“ IV მფ. 18,4; „ხენი შენნი მოკაფნეს“ O,—„ხეენარნი შენნი დაამხენა“ pb., ეს. 10,8; „მოკაფოს ყოველი რჩეული ნაძჳ“ O,—„მოჰკუეთნენ რჩეულნი ნაძენი შენნი“ pb., იერემ. 22,8; „მოჰკაფდეს რტოთა ხეთაგან“ მთ. 21,8; „რტონი მოჰკაფნა და ძირნი ეერ შეძრნა“ მ. სწ. 84,24; „ფერკნიმცა მისნი არა მოჰკფდებოდეს სიმაგრისაგან“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 158,8. იხ. კაფა.

მოკიდება «დამოკიდება»; აღება: „მოჰკიდნა იგინი ხუთთა ძელსა“ M,—„დამოჰკიდნა იგინი ხუთთა ზედა ძელთა“ G, ისუ ნ. 10,26; „მოეკიდე წერაჭესავე შენსა“ მ. ცხ. 213r.

მოკიდებულ-ი ჩამოკიდებული: „რომელნიმე მოკიდებულ არიედ ნამუსრევსა რასმე ნაჲისასა“ მ. სწ. 117,17. იხ. კიდება.

მოკითხვა მისალმება, მშვდობის გამოკითხვა, «ამბორის-ყოფა»: „მოიკითხა იგი“ C,—„ამბორს-უყომას“ DE, მრ. 14,45; „უკუეთუ მოიკითხჳდეთ მეგობართა თქუენთა“ მთ. 5,47; „მოიკითხა ელისაბეთ“ ლ. 1,40; „მოიკითხუედით ურთიერთას ამბორის-ყოფითა წმიდითა“ I კორ. 16,20; „მოიკითხეს იგი მშვდობით“ GM, მხ. 18,15; „მოიკითხა იგი მოწლედ“ მ. ცხ. 103r.

მოკითხვა სალამი: „გიყუარს თქუენ... მოკითხვაჲ უბანთა ზედა“ ლ. 11,43; „მოიწინეს... მოკითხვად ფესტოსისა“ საქ. მოც. 25,13. იხ. კითხვა.

მოკიცხალ-ი, მოკიცხარ-ი დამცინავი; მატყუარა: „თაუუანის-იცემე მოკიცხალთაგან“ გრ. აწძ.-შობ. 800,27; „შეცთომილ ხართ კაცისა მისგან მოკიცხარისა“ ი. მოც. 55,37. იხ. კიცხეა.

მოკიცხება ენება: „რომელნიცა დაშთენ, შემძლებელ არიან მოკიცხებად ყოველსა ჭეყანასა“ O, ეზდ. 10,18. იხ. კიცხება.

მოკიცხვა «მღერა», საცინლად აგდება, შერცხვენა, დამდაბლება; მოტყუება: „მოკიცხეს იგი (ხარჳი) ღმე ყოველ“ M,—„ემღერდეს მას ღამე ყოველ“ G, მხ. 10,25; „რაჲდენ მოკიცხნე შეეგჯტელნი ეგე“ გამოხლ. 10,2; „მოიკიცხა მოგუთა მათგან“ მთ. 2,16; „არა მოიკიცხჳდის ლიქნათაგან სხუათასა“ მ. ცხ. 28v; „ეშმაკთაგან მოიკიცხე“ მ. ცხ. 65r. „გაქუნდინ თავი შენი ამიერითგან მოკიცხულად მისგან“ მ. ცხ. 295r; „აღივსნეს გულის-წყრომითა, ვითარცა მოკიცხულნი ჰრომთაგან“ ლიმ. 94,18.

მოკლე არაგრძელი: „სიტყუაჲ რაჲმე მოკლე... დაუტეოს მათ“ მ. ცხ. 24r; „თქუა მამამან იოანე მოკლეთაგან“ მ. ცხ. 110v; „ცხორებაჲ სოფლისაჲ ამის მოკლე არს“ მ. სწ. 97,6. „მოკლედ ვთქუა“ მ. ცხ. 10v.

მოკლე ჭკუისა «ნაკლულოვანი გონებითა»; ჭკუანაკლები: „ვითარცა მეფენაკნი—კაცი მოკლე ჭკუისა“ pb.,—„ვითარცა ფენაკი—კაცი ნაკლულოვანი გონებითა“ O, იგ. ხოლ. 24,20. იხ. სულმოკლე, უმოკლესი.

მოკლება «დაკლება», «დაწყუედა», «ჴუება», «გამოჴუება», «მოუძლურება», «სულმოკლე ქმნა», «დაცადება», დაკოტაეება, მონატრულობა, დალეენა, დაცხრომა, შემცირება: „წყალი იორდანისაჲ მოაკლდეს (დასწყდეს M)“ G, ისუ ნ. 3,13; „მოაკლოს მიგებაჲ მისი“ G,—„დააკლოს მიგებაჲ მისი“ pb., ლევიტ. 25,16; „მოაკლდა სულსა ჩემსა“ C,—„სულმოკლე იქმნა სული ჩემი“ Q, ფს. 76,4; „არა მოაკლდეს მარილი აღთქუმისა ღმრთისაჲ“ G, — „არა დააცადოთ მარილი შჯულისა ღმრთისაჲ“ O, ლევიტ. 2,13; „მოაკლდებიან მაცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა“ Q,—„ჴუეა სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შენისა“ C, ფს. 118,81; „მოაკლდა თუალთა ჩემთა გლახაკებითა“ C,—„თუალნი ჩემნი მოუძლურდეს გლახაკებითა“ Q, ფს. 87,10; „მოგუაკლდა ჩუენ კეცხლი“ დან. 47,15; „ზეთი თავსა შენსა ნუ მოგაკლდებინ“ O, ეკლ. 9,8; „მოაკლდენ მდინარენი“ I, ეს. 19,6; „შეუბღალთა პური მოაკლდა“ O, I მფ. 2,5; „მოაკლდა თუალთა ჩემთა“ ფს. 68,4; „არცა მოაკლოს გამოლებად ნაყოფისა“ O, იერემ. 17,8; „მოაკლდეს მბრძოლნი ბაბილონსა ბრძოლად“ O, იერემ. 51,30; „მოაკლდა თუალთა მათთა“ I, იერემ. 14,6; „სურის და მოაკლდების სულსა ჩემსა“ ფს. 83,3; „არა მოგაკლდეს სასყიდელი თქუენი“ O, ზორ. 2,8; „გულის-წყრომამან მოუკლიან დღეთა“ O, ზორ. 30,26; „არცა შე[ე]მატოს და არცა მოაკლდეს“ pb.,—„არცა შეეძინოს, არცა გამოეკუას“ O, ზორ. 42,22.

მოკლება დაკლება, შემცირება, გალატაკება; დალევნა: „მოკლებასა ღუინისსა ჰრქუა დედამან იესუ“ ი. 2,3; „სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ, მენ მოკლებაჲ კეთილისაჲ“ მრთ. C. უძღ. შვილ. 613; „მოკლებაჲ მზისაჲ იქმნა, ვითარცა ჩუეულებაჲ არს“ ანან. ებრ. 311v; „შენი არა ეყო მოკლებაჲ“ O, იერემ. 40,28; „იწყო მან მოკლებად“ ლ. 15,14; „სიკუდილი არა თუ სხუაჲ არს, გარნა მოკლებაჲ სულისაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 219,20.

მოკლებულ-ი დაკლებული, «მოუძლურებული»; უსუსური; გამოლეული; «განფიწლული»; «ნაკლულოვანი»: „არასადა მოკლებულ არს ძლიერებაჲ შენი, ქრისტე“ ფსკტ. 147,36; „თეალთაგან მოკლებული“ ფიზ. XI, 11; „მოკლებული განეაძლიერო“ O,—„მოუძლურებული განვაძლიერო“ pb., ეზეკ. 34,16; „ესცით კაცთა შენთა მოკლებულთა პური“ G, მხ. 8,15; „დამასკო განფიწლულ (იყოს), ვითარცა ზღნი კალთასაჲ“ O, —„დამასკო განფიწლულ (იყოს), ვითარცა ხუავი კალთასა ზედა“ pb., ზოფ. 2,9; „მცონარე სიმდიდრისა მოკლებულ იქმნებიან“ pb.,—„სიმდიდრისაგან მცონარნი ნაკლულევან იქმნიან“ O, იგ. ხოლ. 11,16. იხ. კლება.

მოკლების-ყოფა შემცირება, «მოკლებულ-ყოფა»: „მოკლებაჲ ეყო ქალაქთა იუდაჲსთა“ O,—„მოკლებულ ეყო ქალაქთაგან იუდაჲსთა“ pb., ბარ. 2,28.

მოკლებულ ყოფა «მოკლების-ყოფა»: „მოკლებულ ყო კაცკაცან იცდაჲსთა“ pb.,—„მოკლება-ყო კაცკა იცდაჲსთა“ O, ბარ. 2,28.

მოკლედასასრულ-ი ხანმოკლე: „მოკლედასასრული ცხორებაჲ აჳეს“ O, ხიბრძ. ხოლ. 15,9. იხ. დასასრული.

მოკლეკუდ-ი «კუდმოკლე»: „ზუარაკი ანუ ცხოვარი ურქუაჲთელი ანუ მოკლეკუდი საკლველებ ჰყუნე“ G,—„ჯვარ. ანუ თუ ცხოვარი ურქუეთელი, ანუ თუ კუდმოკლე საკლველად ჰყო“ O, ლევიტ. 22,28. იხ. კუდი.

მოკლვა «მოწყუედა», «მოკუდინება», «დაცემა», «მოსრვა»: „ყოველი, რომელი ჴოგკლვიდეს თქუენ“ C,—„ყოველმან, რომელმან მოგწყჳდნეს თქუენ“ DE, ი. 16,2; „დედაკაცმან მოკლა იგი“ M,—„დედაკაცმან მოაკუდინა იგი“ G, მხ. 9,54; „მოკლა მეფე იგი“ pb.,—„დასცა იგი“ G, რიცხ. 21,35; „უბრალოჲ და მართალი არა მოჰკლა“ I, დან. 13,53; „იქმედ მახჳლი და მომაკლე მე“ O, I მფ. 31,4; „რომელი-იგი მოჰკლავნ ძაღლსა“ I, ეს. 66,3; „მოკლნეს იგინი“ pb.,—„მოსრნეს იგინი“ O, დან. 13,62.

მოკლვა აღსრულება, სიკუდილი: „ადგილი იგი მოკლებისა მათისაჲ“ ოსკ. 19,5; „ბრძანა მოკლებაჲ მათი“ ხაჯ. მიც. 12,19; „ეუცხებოდა მოკლებაჲ შენი უფალსა“ M, II ნეტ. 28,16.

მოკლულ-ი მოსპობილი; «მოწყლული»: „მოკლულ არს ნებაკეთილი იგი გულით“ ებ. რომ.-კურთხ. პოხ. 100,20; „სახელი დედაკაცისაჲ მის მადიამელისა მოკლულისაჲ (მოწყლულისაჲ G)“ M, რიცხ. 25,15. იხ. კლვა.

მოკოდა მოპრა, მოთლა: „მოიკოდა წინასაფარველი იგი საკლავისაჲ მის აწინდელისა მის შემკულებისა“ ქ. ეფრ.-ლდგ. 156,37. იხ. კოდა.

მოკრაულ-ი შიაგი, გიჟი, ჭკუაშეცდარი: „რაჲსა მოველდა შენგა მოკრაული იგი“ O, IV მფ. 9,11. იხ. მოკრაჭება.

მოკრაულება ბოდვა, რიტვა, არეული ლაპარაკი: „თჳენ თჳთ უწყით კაცი იგი და მოკრაულებაჲ მისი“ O, IV მფ. 9,11. იხ. მოკრაული.

მოკრება «კრება», შეკრება, მოყრა: „მოკერბით და ესმინეთ“ O, დან. 49,2; „მოკრიბეთ ეცხლი ყოველისაგან ესრაელისა“ M, II ნეტ. 24,5; „მოკრბეს სოლომონ შეფისა ყოველი იგი ძენი ისრაჱლისანი“ O, III მფ. 8,2; „მოკრიბნე ჴელითა შენითა ჴელნი“ G, II ჭ. 23,24; „მოეკრიბო თაესა ჩემსა წყუეაჲ“ ებ. რომ.-კურთხ. ისხ და აკ. 16,12.

მოკრებულ-ი შეკრებილი; თავმოყრილი; მოკრეფილი: „მოკრებულ არიან ეკეთურნი მრავალნი შებილწებად ჩუენდა“ რიფხ. 189,21; „მოკრებულ იყუნეს შენ წყობად“ O, II მფ. 28,9; „ვითარცა მარცუალნი ყურძნისანი მოკრებულსა ჴესაჯსა შინა“ A—82,784. იხ. კრება; ხილ.-მოკრება, წიაღმოკრება.

მოკრძალება «დაჴშვა»: „მოიკრძალეს გარეგნით მათსა“ G,—„დაჴშეს კარი“ M, მხ. 9,51.

მოკრძალულ-ი «დაჴშული»; «ცარე მოხუეული»: „მძლე მოკრძალული, წყარო დაბეჭდული“ O,—„მძლე დაჴშული, წყარო დაბეჭდული“ pb., ქებ. 4,12; „მუცელი შენი—ხუავი იფქლისაჲ, მოკრძალული შრომნითა“ O,—„მეცელი შენი, ვითარცა ხუავი იფქლისაჲ, გარემოხუეული შრომნითა“ M, ქებ. 7,2. იხ. კრძალვა.

მოკუდავ-ი სასიკუდინე: „მეცა კაცი ვარ მოკუდავი“ ხიბრძ. ხოლ. 7,1; „განაცხოველნეს მოკუდავნიცა ეგე ჯორცნი თქუენნი“ პრომ. 8,12; „ვემსგავსენით მჳედართა მათ მოკუდავისა მეფისათა“ ს. ცხ. 15ν. იხ. კუდომა.

მოკუდინება «მოკლვა», «მოსრვა», «მოწყუედა»: „რაჲთამცა მოაკუდინეს იგი“ C,—„რაჲთამცა მოკლეს იგი“ D, ფო. 26,50; „დედაკაცმან მოაკუდინა იგი“ G,—„დედაკაცთან მოკლა იგი“ M, მხ. 9,54; „მოვაკუდინნეთ იგინი“ G,—„მოვწყუდნეთ იგინი“ M, მხ. 20,19; „რომელნი მოაკუდინნა სამფსონმან“ G,—„რომელნი მოსრნა სამსონ“ O, მხ. 16,30; „თე მოგუაკუდინნენ, ჩუენ მოგუკუდეთ“ III მფ. 7,4; „მოვაკუდინო იგი წყერილითა“ O, ოვხე 2,8; „სამართალმან მაჲმან მომაკუდინა მე“ ფსალტ. 140,26; „არა მოაკუდინოს სიყმილითა უფალმან სული მართალი“ O, ოგ. ხოლ. 10,3. იხ. მომაკუდინებელი.

მოკუდომა «აღსრულება», «მოწყდომა», სიკუდილი; «მოსრვა»; «მოწყლვა»: „მოკუდეს წინაშე უფლისა“ G,—„მოწყდეს წიხაშე ღმრთისა“ O, ლევიტ. 10,2; „მოკუედ მთასა“ M,—„აღესრულე მთასა“ G, II მჭ. 22,50; „რომელ მოკუდა მადიანიტელისა თანა“ Fr.,—„რომელი მოიწყლა მადიანიტიდსა თანა“ G, რიცხ. 20,14; „მოკუდენ დიდნი და მცირენი“ pb.,—„მოისრნენ დიდ-დიდნი და მცირენი“ O, იერემ. 16,6; „არა მოკუდა კაცი ესე“ მთ. 9,24; „წელსა მას, რომელსა მოკუდა ოზია მეფე“ I, ეს. 6,1; „სიკუდილით მოკუედინ“ მთ. 16,4. იხ. კედომა; შდრ. მოსიკუდიდი.

მოკუეთა «მოკლა», «წარკუეთა», «მოკაფა», მოჭრა; «მოლება»; «მოხეა»: „თირკუმელთა თანა მოჰკუეთოს“ G,—„თირკუმელთა თანა მოჰკადოს“ O, ლევიტ. 4,8; „მოჰკუეთოს მღდელმან თავი მისი ჭედითვან“ G,—„წარჰკუეთოს თავი მისი მღდელმან მან საქციელითვან“ O, ლევიტ. 5,8; „მოჰკუეთეს და კაცმანცა რტოჲ“ G,—„მოჰკაფდა ყოველი კაცად-კაცადი რტოთა“ pb., მხ. 9,49; „მოეკუეთოს და ცეცხლსა დაედვას“ მთ. 3,10; „მოჰკუეთის ტევნები მცირე მანგლითა“ I, ეს. 18,5; „რაჲთამცა მოჰკუეთეს ენაჲ მისი“ რიფხ. 176,18; „მოჰკუეთნეს თაჱნი მათნი მახჳლითა“ რიფხ. 177,21; „მოჰკუეთა თავი იოვანეს“ მთ. 14,10; „მკურნალმან, რომელმან მოჰკუეთის ჯორცი დამპალი“ მ. სწ. 12,2; „ნუ მოჰკუეთ მე, ვითარცა ლელუსა მას უნაყოფოსა“ მ. სწ. 202,9. „უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ“ C,—„უბრძანა მოღებად თავი მისი“ DE, მრ. 6,27; „მოჰკუეთდის მათ (ალფთა) საპრელითა მწიგნველისაჲთა“ pb.,—„მოხიის (ალფი) მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა“ O, იერემ. 36, 23.

მოკუეთილ-ი «მოჭრილი», «გამოკუეთილი»: „ჴელნი მათნი და ფერჴნი მათნი მოკუეთილ იყუნეს“ M,—„მწუერვალებსა ჴელთა მათთასა და მწუერვალებსა ფერჴთა მათთასა მოკრეულნი იყუნეს“ G, მხ. 1,7; „მოკუეთილი და აღმოტაცებული არა შესწირო იგი უფალსა“ pb.,—„გამოკუეთილი და გამონატაცები არა მოჰგუარნეთ ესენი

უფალსა" G, ლევიტ. 22,24; „ძელი მაღნარისაგან მოკუეთილი" I, იერემ. 10,3; „უკუეთეთმცა იხილე ასოჲ რომელიმე მოკუეთილი გუამისაგან" მ. ხწ. 42,10. იხ. კუეთა; შდრ. მონაკუეთი.

მოკუეცა მოქრა: „მოჰკუეცნეს თმანი და წუერნი მისნი" იზტ. 117, 21. იხ. კუეცა.

მოკუეცილ-ი იხ. წინა-მოკუეცილი.

მოკუთნვა «მოკუეფხლვა»; დაკრეფა: „ვითარ სახედ უკუეთე ვინ მოკუთნის ზეთის-ხე, ეგრეთ მოიკუთნენ ივანი" pb.,—„ვითარცა-იგი ვინ მოჰკუეფხლავნ ზეთის-ხილსა, ეგრეთ მოკუეფხლნენ ივანი" O, ეს. 24,18. იხ. კუთნვა.

მოკუეფხლვა მოკრეფა (ყურძნისა თუ ზეთისხილის ნარჩენისა), «მომკა», «მოკუთნვა»; «მოცურება»: „ხარკის-მომკველნი თქუენნი მოგკუეფხლეენ თქუენ" O,—„მებარკენი თქუენნი მოგმკიან თქუენ" pb., ეს. 8,12; „ვითარცა-იგი ვინ მოჰკუეფხლავნ ზეთის-ხილსა, ეგრეთ მოკუეფხლნენ ივანი" O,—„ვითარ სახედ უკუეთე ვინ მოკუთნის ზეთის-ხე, ეგრეთ მოიკუთნენ იგინი" pb., ეს. 24,18; „მოკუეფხლენ ივანი, ვითარცა მოჰკუეფხლეშე" O, გოდ. იერემ. 1,22; „მოიკუეფხლეედით, მოიკუეფხლეედით, ვითარცა ეენაკსი, ნუმცა ისრაჱლისასა" O, იერემ. 6,9; „ტეენნი გამომარცულნის და მოკუეფხლნის" ფიზ. XVII, 5. „ნუ უკუნ-იქცევი მოკუეფხლვად დაშთომილისა მის" pb.,—„არა უკუნ-იქც მოცურებად უკუანა კერძოთა შენთა" G, II შჯ. 24,20. იხ. კუეფხლვა; შდრ. მოსაკუეფხლელი.

მოკჳრნედ «უტყუად»: „მოკჳრნედ თავი თჳსი ყო" O,—„უტყუად ვინ თავი თჳსი ყო" pb., ფს. ხოლ. 17,28. იხ. [კჳრნე].

მოლალე მოჩხუბარი, «მებრძოლი»: „მშჯდი ივი იყავნ მოლალე" O,—„მშჯდი იყავნ მებრძოლი" pb., იოვ. 3,11; „რაჲთა შორის მოლალეთა ჰყოფდეს მშჯდობასა" მ. ცხ. 70r; „მარხვასა მოლალე და ჴელთ-საქმარსა მოზარე" მ. ხწ. 238,25. იხ. ლალვა; ღმრთის-მოლალე.

მოლაშქრე მხედარი, მეომარი, მებრძოლი: „მორკალნალმან და მოლაშქრემან... ისწორონ ჴელოვნებაჲ ძლევისა" მ. ცხ. 277v. იხ. ლაშქარი.

მოლბობა დალბილება; მოკვეთა, მოცვეთა, «მოლხობა»: „რტონი მოლბიან" შრ. 18,28; „მოლბა გული შენი" O, IV მფ. 22,19; „მაშათა ჰაშეს ჴაწახი, და შვილთა კბილნი მოჰლბეს" O,—„მაშათა ჰაშეს ჴაწახი, და კბილნი შვილთანი მოლხუეს" pb., იერემ. 31,29; „დალაცოთ გული შენი ქჳსაჲ იყოს, მო-ეე-ლბეს ივი" მ. ხწ. 50,24. იხ. ლბობა.

მოლევა «ჴანჯუება», გამოლევა: „მოელია მას ყოველი ნაყოფი მისი" C,—„ყოველი ნაყოფი მისი ჴანჯუებულ იყო" DE, შრ. 5,28. იხ. ლევა.

მოლერწმა «მოსრვა»: „მოიღერწმნეს მახჳან ძუთა ისრაჱლისათა გზათა ზედა ხუთჳსის ათასნი კაცნი" G,—„მო-ღაე-სრეს მერმე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი" M, მსჯ. 20,45. იხ. ლერწმა.

მოლესვა შელესვა, შეცხება; შემოსა: „შინაგან და გარეე მოჰლესო" O, გამოხ. 25,11; „მოლესაი ოქროჲთა წმიდითა" M, II ნჯ. 5,6.

მოლესულ-ი შემოსილი, პირმოკეთებული: „შენ გიდგან ტაძარნი, მარმარიღოჲთა მოლესულნი" მ. ხწ. 86,26. იხ. ლესვა.

მოლეწვა გატეხა, დამსხვრევა: „ვინ მოლეწა ჴერკელ ესე" * 856r.

მოლეწილ-ი მოტეხილი: „ესუეთე ჴარისაგან ჰაოო მოლეწილი ივი (შეშა)" მ. ცხ. 172v. იხ. ლწვა.

მოლოდება ლოდნა, მოლოდინება, დაცვა: „მოელოდეთ აღთქუმასა სულისა წმიდისასა" საქ. მოც. 1,4; „მოელიან თქუენი ჩემნი მაცხოვარებასა შუასა" ფს. 118,123; „მოელოდა სასუეველსა ღმრთისასა" მრ. 15,43; „მოელოდენ, ვითარცა წჳმასა, თქუმასა ჩემსა" M,—„მოელოდებოდეს, ვითარცა წჳმაჲ, აღთქმაჲ ჩემი" G, II შჯ. 32,2; „რომელსა-იგი მოველით" ი. ოქრ.-მარხ. და თონ. 100,8; „არავინ მოელის გულითა" I, ეს. 57,1; „მოელოდა ივი დუესისა მის მოსლვასა" სახტ. 126,21.

მოლოდება «იჴსჲ, ცდა, ლოდინი: „განმარინა მე... ყოველისაგან მოლოდებისა (იჴსჲსა C) ერისა მის ჰერიათასჲსა" საქ. მოც. 12,11; „საშინელი რაჲმე მოლოდებაჲ საშჳელისაჲ... შესპობდეს მტერთა მათ" ბებრ. 10,27; „მოლოდებამან სასყიდლის-მომცემელისამან ჴმნის სული საქმედ კეთილისა" ებრ. D, კ. იერ.-ალდგ. 118; „მოიღის მოსაგებელი მოლოდებისა მისისაჲ" მ. ხწ. 191,28. იხ. ლოდება; შდრ. მოსალოდებელი, მოულოდებელი.

მოლოდინება ლოდინი: „ჭერარს მოლოდინებაჲ ჟამსა" მ. ცხ. 49v. იხ. ლოდინება.

მოლოქ-ი ერთგვარი მბალია, malva: „იხილა ადგილსა მას მოლოქი" მ. ცხ. 225v.

მოლოშნა მოლოკვა: „მოჰლოშნიდა ოფლსა მისსა" H—241,100. იხ. ლოშნა.

მოლოცვა: „მოიღოცნეს წმიდანი ადგილნი" მ. ცხ. 187r. იხ. ლოცვა.

მოლხინე მხიარული: „მოლხინე თუ არს, გლობდინ" იაკ. 5,13. იხ. ლხინი, უმოლხინე.

მოლხინება მხიარულება: „რომელთა ძმათა აჴენდა საწჯრები, მოლხინებით შთამოვიდეს მონასტრად" ი.-ე. 88,9; „იოსები მოკედეს და მოლხინებაჲ ვქოო" საქ. წიგნ. 87,13. იხ. მოლხინე.

მოლხობა «შთამოკვნა», დახსნა, მოდუნება, დარღვევა; «მოლბობა»: „არა მოელხუნენ კარვისა ძელნი ჴენნი" O,—„არ შთამოიკვნენ ფერის ქსელნი" pb., ეს. 33,23; „მაშათა ჰაშეს ჴაწახი და კბილნი შვილთანი მოლხუეს" pb.,—„მაშათა ჰაშეს ჴაწახი და შვილთა კბილნი მოჰლბეს" O, იერემ. 31,29.

მოლხობილ-ი მოდუნებული, მოშვებული, დარღვეული: „რაჲთამცა არა ვიხილე ივი ყოველდღე მოლხობილი" თომა მოც. 18,43. იხ. ლხობა.

მომაგრებულ-ი «განძლიერებული»: „იერიქოჲ შეყენებულ და მომაგრებულ იყო" G,—„იერიქოჲ შეყენებულ იყო და განძლიერებულ" M, ისუ ნ. 6,1. იხ. მაგრება.

მომადლება ჩუქება, მინიჭება, ბოძება: „მომადლეთ მე შეცოდებაჲ ესე" II კორ. 12 13; „მოგუმადლე ჩუენ ცხორებაჲ" O, II გზრა 9,8; „მომმადლე მე ნათელი ესე ჩემი" ფსალტ. 188,22; „მომმადლენ მე თხოვანი ესე" ფსალტ. 157,18.

* წყაროსათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

მომადლება მინიჭება, დაჯილდოება: „უნდა მომადლებაჲ ჭეშმარიტ ფილიქსˆ ხაკ. მოც. 24,27; „ნუცუე შეუსწავლელის ვინებაჲ შენი მომადლებასა მათსა“ მ. ცხ. 71v.

მომავალ-ი «მოსლვათაჲ», «რომელი მოვალს», მერმისი, მოწევნადი; «მქანარი»: „შენ ხარა მომავალი ივი, ანუ სხუასა მოველოდოთ“ მთ. 11,3; „საუკუნესა მას მომავალსა ცხორებაჲ საუკუნოჲ დაიმკჳდროს“ ლ. 18,30; „მომავალი ივი გითხრას თქუენ“ DE,—„მოსლვითაჲ მათ ვიხრას თქუენ“ C, ი. 16,13; „ეუწყოს უფალი ნათესავსა მომავალსა“ Ш. ფს. 21,31; „მომავალნი და წარმავალნი“ DE,—„რომელნი-ივი მოვიდოდეს და წარვიდოდეს“ C, ბრ. 6,31; „არავის აქუს კელმწიფებაჲ... არცა შჳელთა და მომავალთა ჩუენთა“ A—484,815v; „წარმორწმუნდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მომავალი“ O,—„გამორწმუნდეს სიონს წინა, ვითარცა მდინარე მქანარი“ pb., ეს. 32.2. იხ. მოსლვა.

მომაყოლინებელ-ი გამომგზავნელი: „შეიწყნაროს მომაყოლინებელი ჩემი“ მთ. 10,40; „აღასრულეთ ჩემ ზედა ბრძანებული ივი მომაყოლინებელისა თქუენისაჲ“ თომა მოც. 19,38. იხ. მოყოლინება.

მომაკუდინებელ-ი სასიკვდილე: მრთ. A, ბ.-კეს. მარხ. 53v.* იხ. მოკუდინება.

მომანჭნება: „უცუეთ მან მოიმანჭნა“ ი.ოკრ.-სახუმლ. 40. იხ. მანჭნება.

მომარგლა გამოკრება; გამოშორება: „მოჰმარგლოთ ივი (ღუარძლი)“ მთ. 13,28.

მომარგლა გამოთხრნა: „მომარგლასა მას ღუარძლისასა“ მთ. 13,29. იხ. მარგლა.

მომართ (თნდ.) -კენ: „ჩუენდა მომართ იგავსა ამას იტყჳ, ანუ ყოველთა მიმართ?“ ლ. 12,41; „იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ ჩემდა მომართ“ O, ეზეკ. 25,1. იხ. მართ.

მომართება დაგება, დასუფთავება; «მოგება»: „მომართოს სახლი თჳსი და ეძიებდეს გულს-მოდგინედ“ DE,—„მოაგოს სახლი და ეძიებდეს გულს-მოდგინედ“ C, ლ. 15,8; „მოჰმართა სახლი“ გრ. აწძ.-შობ. 200,22.

მომართებულ-ი გამოწმენდილი, გამოვჳილი: „ცალიერა, მომართებული და განშუენებული და შემკული (პოვის სახლი)“ მთ. 12,44.

მომართება, მომართვა «მიმართება», «კუეთება», შებმა, ჯახება: „მოიმართონ შორით“ O, ამბ. 1,8; „ვითარცა ორსმან მოიმართოს და განიმართნეს ფრთენი თჳნი“ O,—„ვითარცა არწივმან მიიმართოს და განიმარტნეს ფრთენი მისნი“ pb., იერემ. 48,40; „მოლთა ჰმართოს იორდანეჲსმან პირსა მისსა“ M,—„მკუეთოს იორდანე პირსა შინა მისსა“ თომ 40,18.

მომართება «ზედა-მოსლვა»: „არა შეიშინო... არცა მომართებისა არაწმიდათა შემოსრულისა“ pb.,—„არა გეშინოდის შენ... არცა ზედამოსლვასა უღმრთოთა მოწუენებისა“ O, იგ. ხოლ. 8,25. იხ. მართება/მართვა.

მომატება გაზრდა: „მოემატნეს მწყემარნი“ ჯ. ცხ. 61,3. იხ. გამომატება.

მომატყუებელ-ი მიმყოლი, საბაბი, შუამავალი, შემძენელი; მიზეზის მომცემი: „მომატყუებელ მონათა შენთა“ თომა მოც. 14,19; „მძოლს ნიჰი, ზღუისა მომატყუებელი“ ბ. კეს.-40-თჳს 118,6; „კეთილისა მომატყუებელ არს“ მრთ. A, კ. იერ.-სუეტი ჴმ. 103; „ცეცხლისა მის საუკუნოჲსა მომატყუებელ იქმნის“ მრთ. A, კ. იერ.-ხინან. 64,0; „კეთილისა მომატყუებელი ივი ესე არს, უკუეთუ უხაროდის კაცსა გამრავლებაჲ ნაყოფთა კეთილთაჲ“ ბალ. 87,35. იხ. მოტყუება.

მომაქცეველ-ი «მომქცეველი», მომაბრუნებელი: „არავინ იყოს მეძიებელ, არცა მომაქცეველ“ I,—„არა იყო გამომეძიებელი და არცა მომქცეველი“ pb., ეზეკ. 34,6; „ჴუარი მომაქცეველი არს უღმრთოთა“ მ. სწ. 210,10. იხ. მოქცევა.

მომაშთობელ-ი დამახრჩობელი: „განეშორენ კაცი ნაყოფისა მისგან მომაშთობელისა“ მ. სწ. 180,29. იხ. მოშთობა.

მომაწყინებელ-ი: „უკუეთუმცა... გამოსცადენ ჭირნი და... მრავალფერნი ივი სულნი, მომაწყინებელნი მისნი“ ბალ. 108,8. იხ. მოწყინება.

მომგებელ-ი შემძენი, პატრონი; მიმზღველი; სასყიდლის მომცემი: „სიმდიდრე ვაებასა მოატყუებს მომგებელთა მისთა“ მ. სწ. 112,8; „სულშან უკეთურმან წარწყმიდის მომგებელი თჳსი“ O, ზირ. 0,4; „იცნა ხარმან მომგებელი თჳსი“ I, ეს. 1,3; „წარმდები და უწესოჲ ენაჲ წარსწყმედს მომგებელსა მისსა“ იაკ. (თავი 5); „მომგებელი მადლისაჲ“ O, ზირ. 30,6; „მართალ არს მომგებელი ივი ჩემი“ თომა მოც. 16,29. იხ. მოგება.

მომგზავრება «მომსტ(უ)რობა»: „მომომგზავრონ ჩუენ ქუეყანაჲ“ G,—„მოი[მ]სტრონ ქუეყანაჲ ივი“ pb., II შჯ. 1,28. იხ. მგზავრება.

მომგურელ-ი იხ. სძლის-მომგურელი.

მომდო(ვ)რება მომშვიდება: „ოდეს განეშორის, დაყუდნის და მომდორდის“ მ. სწ. 182,20; „ლომსან თუ ობილის იგინი, მუნჯუესუე მომდოვრდის“ ხაკ. წიგნ. II 55,5.

მომედგრება «დაჴსნა», «დამედგრება», დაშლა, მოსუსტება: „არა თუ მოვმედგრდეთ“ pb.,—„ნუმცა დავჴსნდებით“ ბალ. 0,9; „შესუსხებს და მომედგრდეს (დამედგრდეს I)“ O, იერემ. 8,9; „ნუ მოჰმედგრდები“ O, იგ. ხოლ. 8,21; „სხჳსა არაჲს ეშინოდის და არა მომედგრდეს“ O, ზირ. 31,15. იხ. მედგრება; შდრ. მოუმედგრებელად.

მომზადება «დამზადება», გაწყობა: „მოაქუნდა, რაჲ-იგი მოემზადა“ DE,—„საკუმეული ივი, რომელ დამზადეს“ C, ლ. 24,1; „მომზადა საჭურველი მრავალი“ M, II 57ტ. 32,5; „საზრდელი ივი, რომელი მოგემზადოს“ მ. სწ. 25,2. „გამოვიდეს მომზადებად“ DE,—„წარვიდეს დამზადებად“ C, ბრ. 14,16; „განითქუა მომზადება ივი ამათ საჭმეთა შორად“ M, II 57ტ. 20,15.

მომზადებულ-ი «განგებული»: „განმზადებად უფალსა ერი მომზადებული“ DE,—„განმზადებად უფლისა ერი განგებული“ C, ლ. 1,17 იხ. მზადება.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მომზაებელ-ი დამამშვიდებელი: „მ ო მ ზ ა ე ბ ე ლ ი ა მას მათსა მოელიან ტაროსსა (მენავენი)“ მ. ცხ. 198v; „რომელნი-იგი (ადგილნი) შეუნიერ არიან... და მ ო მ ზ ა ე ბ ე ლ სულიერთა მონაზონთა საყოფლად“ ი.-ე. 29,14. იხ. მოზაება.

მომზრახ-ი დამძრახავი: „შენ ხარა აგათონ, მ ო მ ზ რ ა ხ ი და მასმენელი?“ მ. ცხ. 234r. იხ. ზრახეა.

მომთრვალე ლოთი, ნსმელი: „ჰაიდეს... მ ო მ თ რ ვ ა ლ ე თ ა თანა“ მთ. 24,49; „მუშაი მ ო მ თ რ ვ ა ლ ე ს ვერ წარეწიოს სიმდიდრესა“ O, ზირ. 18,33; „არცა დაუტევეს ჩუეულებაჲ მათი მ ო მ თ რ ვ ა ლ ე თ ა“ მ. სწ. 84,8. იხ. მთრვალი.

მომთხრობელ-ი «გამოცნობაჲ»: „უკეთუ მ ო მ თ ხ რ ო ბ ე ლ თ ა მოითხრათ იგი“ G,—„უკეთუ გ ა მ ო ს ც ნ ა თ, მითხართ მე ესე“ M, მსჯ. 14,12. იხ. მოთხრობა.

მომთხუევა შემთხვევა, მოხდომა: „მ ო ე მ თ ხ ჳ ა მას წმიდისა სახარებისა საკითხაჲი“ მრთ. A, ანტ. დ. 20r. იხ. მთხუევა.

მომთხუევით შემთხვევით: „მ ო მ თ ხ უ ე ვ ი თ მას ადგილსა ორმეოცი სარკინოზი წარმოვიდოდა“ სჯ. წიგნ. 88,15.

მომიზდება «მონადება», «ცხსყიდლით მოყუანება», დაქირაება: „მ ო ი მ ი ზ დ ნ ა თაჲისა თჳსისა აბიმელეხმან ქალი ცუდნი და უქმნი“ G,—„მ ო ი ნ ა დ ნ ა მით აბიმელექ ქალი უკეთურნი და გაწყრთომილნი“ M, მსჯ. 9,4; „მ ო ი მ ი ზ დ ე ს შენ ზედა ბალაამ“ G,—„ს ა ს ყ ი დ ლ ი თ მ ო ი უ ე ა ნ ე ს ბალაამ“ M, II მჯ. 23,4.

მომკა «მოკუფხლვა»: „მ ო ი მ კ ი, სადაცა სთესი“ მთ. 25,24; „რაჲცა სთესოს კაცმან, იგიცა მ ო ი მ კ ო ს“ გალ. 6,8; „მეხარკენი თქუენნი მ ო გ ჳ კ ი ა ნ თქუენ“ pb.,—„ხარკოს-მომჭედელნი თქუენნი მ ო კ უ ფ ხ ლ ე ე ნ თქუენ“ O, ეხ. 3,12; „ითესეთ იქცი და ეკალსა მ ო ი მ კ ი თ“ იერემ. 12,13; „მდიდარი ჭეუანით მ ო ი მ კ ის საზრდელსა გლახაკთა ქელითა“ მ. სწ. 142,25; „მ ო მ კ ო თ სამკალი“ pb.,—„მ ო კ ო თ სამკალი მისი“ M. ლევიტ. 22,10.

მომკა: „მსგავს არს კაცსა, რომელი სთესიდეს ზღუასა და პგონებდეს მ ო მ კ ა ს ა“ A—85,103v.

მომკილ-ი: „ახლოდა მ ო მ კ ი ლ იყო ყანები მათი“ O, იქდ. 4,4. იხ. მკა; შდრ. მომკალი.

მომკალ-ი მომკელი: „ჟამსა მკისასა უბრძანო მ ო მ კ ა ლ თ ა მათ“ მთ. 13,30; „მ ო მ კ ა ლ არს, სადა არს სამკალი შგირსი“ ფლტ. 134,25; „არა განივსინის ქელნი მ ო მ კ ა ლ ი ს მ ა ნ“ A—83,200. იხ. მომკა.

მომკაულ-ი ვინც ირთვება: „რამეთუ მ ო მ კ ა უ ლ იყო სამოსლითა“ ნრხ. 74,10. იხ. მომკობა.

მომკველ-ი «მკლველი»: „ნუ მისცემდ ქელთა მისთა მ ო მ კ ე ე ლ ს ა მას“ pb.,—„არა შეაყენონ მ კ ლ ე ე ლ ი ქელსა მისსა“ G, იხუ 5. 20,5; „ღმერთი ვარი მე წინაშე მ ო მ კ ე ლ ე თ ა მენთა“ O, ეზეკ. 36,9. იხ. მკლველი.

მომკუდარ-ი «მომწყდარი», «მოსრულნი», «ჩრომელი მოისრა», «მკუდარი»; «მძორი»: „დადგა საშუალ მ ო მ კ უ დ ა რ თ ა მათ“ G,—„დადგა შორის მ ო მ წ ყ დ ა რ თ ა მათ“ pb., რიცხ. 16,47; „ნუცა მ ო მ კ უ დ ა რ ს ა შეეხებით“ pb.,—„მ ძ ო რ თ ა მათთა არა შეიხნეთ“ G, II მჯ. 14,6; „იყვნეს მ ო მ კ უ დ ა რ ნ ი წყლეულებასა შინა ოთხ და ოცნი ათასეულნი“ G,—„იყვნეს მ ო ს რ უ ლ ნ ი გუემასა მას შინა ოცდათხ ათას“ Fr.,—„იყვნეს, რომელნი მ ო ა ს რ ნ ე ს გუემასა შინა, ოცდახუთი ათასი“ pb., რიცხ. 25,9; „ვიპოვენ ორნიე მ ო მ კ უ დ ა რ ნ ი“ ფლტ. 147,16; „დაჰფლვიდეს ყოველთა მ ო მ კ უ დ ა რ თ ა“ pb., რიცხ. 33,4. იხ. მკედარი; ძლით-მომკედარი.

მომმუხველ-ი მომქავე: „ქუანასა შინა (არს) მ ო მ მ უ ხ ე ე მწერალთა შინა“ ბ. კეხ.-ეჭუს. დდ. 76,1.

მომმხუე ცხარე: „გარდაიქცის იგი მ ო მ მ ხ უ ე დ“ ბ. კეხ.-ეჭუს. დდ. 74,29.

მომნადირებელ-ი: „დედაკაცისა თანა, რომელ-იგი არს მ ო მ ნ ა დ ი რ ე ბ ე ლ და მახჳ გული მისი“ O, ეკლ. 7,27. იხ. მონადირება.

მომნიჭებელ-ი მბოძებელი: „სადა არს მ ო მ ნ ი ჭ ე ბ ე ლ ი ნაჭისა თჳენისაჲ“ მხკ. 88,20. იხ. მონიჭება.

მომოწაფება დამოწაფება: „მ ო ი მ ო წ ა ფ ე ნ ა თ ყოველნი წარმართნი“ მთ. 28,19. იხ. მოწაფება.

მომპალ-ი: „მ ო მ პ ა ლ და მომღულალ იყუნეს ტანჯვათა მათგან“ ანდ.-ანატ. 211,19. იხ. მპალი.

მომპოვნებელ-ი «განმყოფელი»(?), მღონებელი, შემძლე: „მ ო მ პ ო ვ ნ ე ბ ე ლ ო საცთერისაო“ A,—„გ ა ნ მ ყ ო ფ ე ლ ო საცთერისაო“ B, სბხტ. 132,23; „წოვნაცა მ ო მ პ ო ვ ნ ე ბ ე ლ არს გონებაჲ“ მრთ. A, ანტ. დ. 29r; „მ ო მ პ ო ვ ნ ე ბ ე ლ მ ან მან ბორტისამან ეშმაკმან აღიჩერეა მისი იგი სათნოდ მოქალაქობაჲ“ მ. ცხ. 278v; „დაუედებაჲ მ ო მ პ ო ვ ნ ე ბ ე ლ ი არს ცრემლთაჲ და ღედაჲ ტირილისაჲ“ მ. სწ. 22,20. იხ. მოპოვნება.

მომრთუმელ-ი «ჩრომელი მოჰგურისა», რომელსაც მოაქვს: „მოწაფენი პრისბჳედს მ ო მ რ თ უ მ ე ლ თ ა მათ“ C,—„მოწაფენი აუნებდეს მათ, რ ო მ ე ლ ნ ი-იგი მ ო ჰ გ უ რ ი დ ე ს“ მრ. 10,18. იხ. მორთუმა.

მომრთხმელ-ი «ძლიერი», მომზიდველი: „ძენი ეფრემისნი მ ო მ რ თ ხ მ ე ლ ნ ი (ძ ლ ი ე რ ნ ი C)“ ფს. 77,9; „მ ო მ რ თ ხ მ ე ლ ნ ი მშჳლდისანი“ I ნშ. 5,18. იხ. რთხმა.

მომრუშე ქახპა, «ჩროსკიპი»; «მეძავი», «მემრუშე»: „ნათესაჲ ბოროტი და მ ო მ რ უ შ ე (მ ე მ რ უ შ ე DE) სასწაულსა ეძიებს“ მთ. 12,39; „რომელმან დაიყუნოს მ ო მ რ უ შ ე, უგუნურად უღმრთო არს“ O,—„რომელმან დაიპყრას მ ე ძ ა ვ ი, უგუნურ და არაწმიდა არს“ pb., ოგ. ხოლ. 16,22; „წარვედ და შეიყუარე დედაკაცი... მ ო მ რ უ შ ე“ O,—„წარვედ შენ და შეიყუარე დედაკაცი ერთი... და იყოს ჩროსკიპ“ pb., ოზე 3,1. იხ. მრუში.

მომრწყველ-ი: „არცა დამსხმელი რაჲ არს, არცა მ ო მ რ წ ყ ე ე ლ ი“ I კორ. 3,7. იხ. მორწყვა.

მომსპოლველ-ი: „ეჴმნეს მას სიკედილი განმკუეთელ და მ ო მ ს პ ო ლ ე ე ნივთთა ცოდეისა მისისათა“ მ. სწ. 221,1. იხ. მოსპოლვა.

მომსრალ-ი დაჭრილი, დაკოდილი; „მცაო მე... განელინებად მ ო მ ს რ ა ლ თ ა“ ლ. 4,18. იხ. მოსრ(ვ)ა.

მომსრველ-ი მომკელელი, ამომწყვეტი, მომსპობი; «დამჭრელი»: „წარწყმდეს მ ო მ ს რ ე ე ლ ი ს ა მისგან“ I კორ. 10,10; „არა ეტეოს მ ო მ ს რ ე ე ლ ი იგი შესლვად სახლსა მას თქუენსა მოსრვად“ O, გამოსლ. 12,23; „გულნი მ ო მ ს რ ე ე ლ ნ ი... უბენდეს ერსა და მოისრა ერი“ O,

ჩიცხ. 21,6; „ჳვილნი იგი მომსრეელთანი მათ არა მოსცნა“ O, IV მფ. 14,6; „დაეცადა ისუ... და მომსრეელნი მათნი მოსრნეთა“ pb.,—„დასცხრა იისუ... და დაშჯრეელნი მათნი დაჭრითა“ G, იხუ ნ. 10,20 იხ. მოსრვა.

მომხტურობა, მო[მ]ხტრობა «განხილვა», დაზვერვა; «მონიგზავრება»: „მოი[მ]ხტრონ ჭეუანაი იგი“ pb.,—„მომიმგზავრონ ჩუენ ჭეუანაი“ G, II მფ. 1,23; „მომხტურობად მათოჳს განსასუნებელისა“ G,—„განხილვად მათოჳს განსასუნებელისა“ pb., რიცხ. 10,23; „მომიმხტეარნა კაცნი ეცხონი“ ბალ. 41,11. იხ. მხტ(უ)რობა.

მომხყიდელ-ი მყიდველი: „იწყო გამოსხმად... მომხყიდელთა“ ბრ. 11,15; „ეყოს განმხყიდელი იგი, ვითარცა მომხყიდელი“ I, ეს. 24,2; „მომხყიდელები ტაძარსა მას შინა“ C,—„რომელი იყიდდა ტაძარსა მას შინა“ მთ. 21,12. იხ. მოსყიდა.

მომხსნელ-ი: „ჰპყრა ჴელთა მათ, მომხსნელთა მარმარილოსთა“ H—841,149. იხ. მოხსნა.

მომტაცებელ-ი წამპრთმეველი: „ესე სახლი იყო უსამართლოდ მიმტაცებელისაი მის მღდრისაი“ მ. სწ. 85,81. იხ. მოტაცება.

მომტევებელ-ი შენდობელი: „მომტეველ ეყავ“ ფხ. 86,5. იხ. მოტევება.

მომტკიცება განწმენდა, გამაგრება. „მოიმტკიცნა წელნი თჳსნი“ III მფ. 18,46; „მოიმტკიცა მტკიცედ თავი თჳსი“ მ. ცხ. 160r.

მომტკიცებულ-ი შეხვეული, შეზღუდული: „ჰეშმარიტებითა მომტკიცებულ გეერდნი მისნი“ აპ. რომ.-კურინთ. მოხ. 162,3. იხ. მტკიცება.

მომტრეულ-ი მიწად ქცეული, გამიწებული: „ყოველნა კალაქნი მიმტრეულნი არა მოწუნა ისრაჱლმან“ G, იხუ ნ. 11,13. იხ. მტერეა.

მომუხრვა შოტება, შოსხვრევა: „მოეშუსრნენ რტონი უსრულნი“ O, ხიბრძ. ხოლ. 4,5. იხ. მესრვა.

მომუშაკება დაშუშაება: „მოიმეშაკე მხალი შენი“ მ. ცხ. 25r. იხ. მეშაკება.

მომუხვა დაკრა, დაწყლულება; დამშხალვა: „ოდეს მოიშეუხოს პირი ეკალშნ, აღმოცუნის“ მ. ცხ. 278r. იხ. [მეხვა].

მომფენელ-ი აღმომაბრწყინებელი: „მხისა მომფენელნი“ ჯ. ცხ. 103,4. იხ. მოფენა.

მომფრდელ-ი ვაჭარი: „ნუ ახრახებ... კაცსა, მომფრდელსა გასყიდველისთჳს“ O, ზირ. 37,12. იხ. მოფრდა.

მომქცეველ-ი «მომაქცეველი»: „არა იყო გამომქცეველი და არცა მომქცეველი“ pb.,—„არავინ იყოს მქცეველ, არც მომაქცეველ“ O, ეზეკ. 34,6. იხ. მოქცევა.

მომღებელ-ი, მომღე აღმღები, შემომტანი: „არა სადა მიმცემელ და მომღებელ იქმნენით საკჳრისა“ მარკ. 816v; „სული მომღებელისაი მას წარწყმედს“ O, ოგ. ხოლ. 22,9; „წარვგზავნა კუალად დრაკანი იგი მომღებლისაებ მისსა“ მ. ცხ. 266v; „განაკლინნა მომღენი ძღუნთანი“ G, მხკ. 8,18; „არა თუ მომღებელი ოდენ ხარებაჲ არს იგი“ ბ. კს.-ეკუხ. დღ. 21,18. იხ. მოღება.

მომღერალ-ი, მომღერ-ი მოთამაშე; მღერალი, მგალობელი; «მახიობელი»: „საქმენი ამის სოფლისანი მსგავს არიან ყრმათა მომღერალთა და ვითარცა-იგი მათ ყვიან რომელიმე მათგანი შუფ და რომელიმე მთაჲარ და რომელიმე მჳედარ...“ მ. სწ. 112,2; „ჰრჭუა მას მომღერანი მან... ეთქუა სიმღერაჲ შენთჳს“ H—841,88; „მომღერისა მიმართ ნუ აღერევი“ pb.,—„მახიობელისა მიმართ ნუ აღიმსთობ“ O, ზირ. 9,3. იხ. მღერა.

მომღულალ-ი სრესილი; თელილი: „იხილნა ჯორცნი მათნი, რამეთუ მომწალ და მომღულალ იუნეს ტანჯვათა მათგან“ ანდ.-ანატ. 211,19. იხ. მოღულ-.

მომეუმარ-ი დამშეული: „დაღათუ პერითა მომუმარ იყოს“ მ. ცხ. 117r. იხ. სიუმილი.

მომშევა მოშიენება: „მომეშეთს მე“ ვარ. 808; „ოდეს მოგეშეთს, ჰამე“ მ. ცხ. 75r. იხ. მშევა.

მომშთუარ-ი მოხრჩობილი: „მწერნი და ფუტკარნი, წყალსა შინა მომშთუარნი, შემდგომად ჟამისა აღდგენ“ კ. ფერ.-აღდგ. მრთ. (I) 116. იხ. მოშთობა.

მომშჯდება დაწყნარება: „მოვამშჯდო პირი მისი ძღუნითა“ O, დან. 82,20. იხ. მშჯდება.

მომცემელ-ი მომცემი: „ადიდებდა ქრისტესა, მომცემელსა ცხოვრებისასა“ ფლკტ. 150, 84; „ჰპადლობდის ღმერთსა, მომცემელსა ჩუენდა უხუად ყოველთა კეთილთასა“ მ. ცხ. 108r; „ვეღადებდეთ ძლიერად კარსა ზედა მომცემელისასა და არა უმეოჭცეთ მიერ ცალიერნი“ მ. სწ. 148,20. იხ. მოცემა; ცხორების მომცემელი.

მომცხრომელ-ი მასხარა: „ნუუკუე მოშურნე და მომცხრომელ ითოჳ“ ბალ. 162,2. იხ. მოცხრომა.

მომძევლება დაგირავება, დატყვევება: „სიყუარულითა ამით სიწმიდისაებთა მოიმძევლებდა ყოველთა წინაწარმეტყუელთა“ მრთ. S, ი. ოქრ.-ფსრიტ. 228,36; „მოიმძევლა წყალობაჲ ღმრთისაჲ მის ზედა“ მ. სწ. 110,18; „მოიმძევლნეს გულნი კაცთანი“ ბალ. 78,22. იხ. მძევალი.

მომძლავრება: „უსამართლოდ მოგებულისავან ყოფად არა არს ქველის-საქმჱ, არამედ მოკლეაჲ და მომძლავრებაჲ“ მ. სწ. 65,6. იხ. მძლავრება.

მომძლევება მორევნა: „უკუეთუ... მომძლევდეს“ O, I მფ. 10,11. იხ. მძლე.

მომწთოლჳარე: „ბაგენი მისნი შროშან და მომწთოლჳარე მურიათა სავსედ“ M, ქება ს,13. იხ. მოწთოლჳა.

მომწითურე/მომწითურო «მოწითლე»; «მწითურია»: „თმაჲ მომწითურე არს საუკჳად“ G,—„თმაჲ... მოწითლე მწულილი“ pb., ლევიტ. 13,30; „არა განიბილა მღდელმან თმისათჳს მომწითუროჲსა“ G,—„არა მიხედოს მღდელმან მან თმისა მისთჳს მწითურისა“ pb., ლევიტ. 13,36. იხ. მწითური.

მომწიფება იხ. მოწიფება.

მომწოდებელ-ი: „ვითარ არა შეეინანენ მრავალნი ცოდვანი ჩუენი ბერელ მოწეენისა ჩუმდა მომწოდებელისა“ მ. სწ. 186,4. იხ. მოწოდება.

მომწუანე: „იჴმნას ნიში მომწუანე ანუ მომწითურე“ G, ლევიტ. 13,40. იხ. მწუანე.

მომწუარ-ი «მოწუეილი»: „ყოველნი ქალაქნი მომწუარ იყუნეს (მოწუეილ იყუნეს O) ცეცხლითა“ I, იერემ. 4,20; „ბჭენი მისნი მომწუარ არიან ცეცხლითა“ O, ნეემ. 1,3; „მომწუარი ცეცხლითა და მოკრებული“ ფს. 70,17. იხ. მოწეა; ცეცხლით(ა)-მომწუარი.

მომწყდარ-ი, მომწყუდარ-ი «მომკუდარი»: „პოენა... ორნიე, მომწყდარნი ცხედარსა ზედა“ ფლკტ. 146,84; „იყუნეს მომწყდარნი მათნი, რომელნი მოსწყჳდნა სამფსონ“ pb.,—„იყუნეს მომკუდარნი, რომელნი მოკუდინნა სამფსონმან“ G, მხკ. 16,30; „ჲ მომწყუდარნო, რომელთა გნებავს ცხორებაჲ“ მ. სწ. 188,27. იხ. მოწყდომა/მოწყუდომა.

მომწყლველ-ი დამკოდველი, დამქრელი: „მოწყლულ იქმნა... ითხოვა შენდობაჲ მომწყლველისა მისგან“ მ. ცხ. 304r. იხ. მოწყლა.

მომწყუედელ-ი ამომხოცი: „მომწყუედელი მატლთაჲ არს ბუნებაჲ მარილისაჲ“ მ. ცხ. 78v. იხ. მოწყუედა.

მომხუეჭელ-ი მიმტაცებელი: „იყუნედ... ნუ მომხუეჭელ“ ტიტ. 2,10; „მომხუეჭელი ზომსა ვერ იწონს მოტაცებისასა“ მ. სწ. 274,12; „ნუ სჳრუნაეთ ძჳრის-მკრებალნი, მომხუეჭელნი“ Ath.—11,114r. იხ. მოხუეჭა.

მომჴდელ-ი იხ. ხარკის-მომჴდელი.

მონა «კირთი», «ბარაკიელი», «ყრმა», «მრწემი», «ჭაბუკი»; «მსახური», «მენიჴოვე», «მენიჴოგრე», «მენიჴოგრე»: „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა“ G,—„არა გმონებდეს შენ მონებასა კირთებრ“ pb., გამოხლ. 21,31; „რაჲ უბრძანო შენსა მონასა“ M,—„რასა უბრძანებ მრწემსსა შენსა“ G, იხუ ნ. 5,15; „ნუ დაალტობ ჴელთა შენთა მონათა შენთათჳს“ M,—„ნუ მოჰჴსნი ჴელთა შენთა ყრმათაგან შენთა“ G, იხუ ნ. 10,6; „ეითარცა ამცნო მონამან ღმრთისამან მოსე“ M,—„ეითარ სახედ განუჩინა მოსემან, ყრმამან უფლისამან“ G, იხუ ნ. 11,12; „არა ვარ მე იესუ, არამედ მონაჲ მისი ვარ, არა ვარ მე ქრისტჱ, არამედ მსახური ვარ მისი“ თომა მოც. 15,38; „მონაჲ ხარ, ანუ აზნაური?“ ლოწგ. 189,3; „ჰრქუა ბოოსმან მონათა მათ მისსა“ M,—„ჰრქუა ბოოსმან ყრმასა მისსა“ G, რუთ 2,5; „წარვიდეს იგინი და ცოლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი“ M,—„აღდგა კაცი წარსლვად თჳთ და ხარჭი მისი და ჭაბუკი მისი“ G. მხკ. 19,9; „იყოს იგი შენდა მონა უკუნისამდე“ M,—„იყოს შენდა მრწემ უკუნისამდე“ G, II მჴ. 15,17; „ეითარცა ისმინე მონისა (ბარაკიელისა-var.) მის შენისა მოსჱსი“ კ. აღრ.-ჯუართა გამოჩ. 241,88; „სცა მონასა მღდელთ-მოძღურისასა“ მთ. 20,61; „უკუეთუ მოიგო მონაჲ ებრაელი, ექუს წელ გმონებდეს შენ“ O, გამოხლ. 21,2; „მონაჲ უფლისა თანა იტანჯებოდა“ O, სიბრძ. სოლ. 13,11; „მონაჲ ნუ არსა ასრაელი, ანუ სტრეკი ნუ არსა იაკობი, რამეთუ სატყუენელ იქმნა“ O. იერემ. 2,14; „განიკურნოს მონაჲ ესე ჩემი“ ლ. 7,7; „რომელმან თავს-იდვას მონაჲ უგუნური, აგინებს იგი სამართალსა“ O,—„რომელი თავს-მდებ იქმნას ყრმისა უგუნურისა, აგინებს სიმართლესა“ pb.. იგ. სოლ. 19,28; „მიწერა... სხუათა მონათა და მოდგამთა მათთა“ O, II ეზრა 4,17; „ჰრქუა საულ მენიჴოგესა (მენიჴოგრესა D, მენიჴგორესა M, მონასა I) თჳსსა: იქადე მახლი და მომკალ მე“ O, I მე. 21,4. იხ. დაშონება, თანა-მონა, მისთანაჲ მონაჲ, მონება.

მონაგებ-ი «ნაყოფი», «ნაყოფიერი», «ბუნაგი», ქონება, შენაძენი; საქონელი, პირუტყუი: „მისცა მათ მონაგები თჳსი“ DE,—„მისცა მათ ნაყოფი თჳსი“ C, მთ. 25,14; „აქუნდა მონაგები ფრიად“ DE,—„იყო იგი ნაყოფიერ ფრიად“ C, მრ. 10,22; „აღვაშენოთ... ქალაქები მონაგებისა ჩუენისათჳს“ pb.,—„უშენოთ... ქალაქები ბუნაგებისა ჩუენისათჳს“ G, რიცხ. 32,16; „განყიდე მონაგები შენი“ მთ. 19,21; „მისცა აბრაამ ყოველიე მონაგები თჳსი ისაკს“ O, დაბ. 25,5; „დადგინა... მთავრად ყოველსა ზედა მონაგებსა მისსა“ Ჭ, ფს. 104,21; „მონაგებსა ობოლთასა ნუ შეჰჴარ“ O, იგ. სოლ. 23,10; „ჴორც მაქუს ოქროჲ დაუნჯებული და არცა მონაგები“ მ. სწ. 162,25; „რომელი-იგი ზრდის მონაგებსა შენსა“ ბ. ქკხ.-ეჩუხ. დღ. 62,32. იხ. მოგება.

მონადება «მომიზდება», დაქირავება: „მონადნა მით აბიმელექ კაცნი უაზორნი და განრთხილნი“ M,—„მოიმიზდნა თაეისა თჳსისა აბიმელექმან კაცნი ცუდნი და უქმნი“ G, მხკ. 9,4; „მონიადეს შეამდინარით... ეტლები და ჩუენრები“ I 57ტ. 19,6; „მონიადეს სასყიდლითა ერი მრავალი ჩემთჳს“ I, ნეემ. 6,19. იხ. ნადი.

მონადირე, მენადირე «მესათხეელე»: „გჳქნე თჳენ, რაჲთა იყუნეთ თჳენ მონადირე კაცთა“ C, —„გყუნე თჳენ მესათხეველ კაცთა“ DE, მრ. 1,17; „მივაყენენ მრავალნი მონადირენი (მენადირენი O)“ I, იერემ. 16,16; „რომელი-იგი მონადირეთა მათ ნადირისათა დაარწყუან“ O, ოვე 5,2; „მან მიჴსნა მე საბრჴისა მისგან მონადირეთაჲსა“ ფს. 90,3; „რომელი-იგი განჴრა მახესა მას მონადირეთასა“ ოქრ.-ჯუარტ. 286,20. იხ. ნადირი.

მონადირება დაჭერა, შეპყრობა: „რაჲთა მონადირონ იგი სიტყჳთა“ მრ. 12,13; „მონადირეს სული მართლისაჲ“ ფს. 93,21; „ნადირობით მომნადირეს მე, ვითარცა სირი, მტერთა ჩემთა ცუდად“ O, გოდ. იერემ. 3,52; „მონადირებს ეშმაკი ძეთა ადამისთა“ მარკ. 248r; „ნუცა მონადირებთ თაღლითაგან მისთა“ O, იგ. სოლ. 6,25; „ძენი კაცთანი მონადირებიან ჴამსა ბოროტსა“ ეკლ. 9,12; „ფრიად მზრახი ენისაგან მონადირონ“ მ. სწ. 274,16. „ეითარცა თევზნი მონადირებულნი არიან სათნეველითა ბოროტითა“ O, ეკლ. 9,12. იხ. ნადირება; შდრ. მომნადირებელი.

მონაზონ-ი (მონაზუნის) ბერი, მარტოდმყოფი, მოწესე, დაყუდებული: „მოხადა ყოველთა ეპისკოპოსთა და მონაზონთა“ ვარ. 317; „ილეწი შენ მონაზონთა თჳს“ მრთ. A, ანტ. დ. 34r; „ვინ შეგქმნა შენ მონაზუნად“ მ. ცხ. 84; „ეპოროს მონაზონი ხილვად პირსა დედათასა“ მ. სწ. 182,6; „გამოვედ მეცა ედაბნოსა ამას და ვიქმენ მონაზონ“ მ. ცხ. 153r. იხ. მონაზონება.

მონაზონება ბერად შედგომა, შემონაზენება: „მოეიდა სკიტეს მონაზონებად“ მ. ცხ. 140r; „ძმასა ამას არა ჰნებაეს მონაზონების“ მ. ცხ. 82r.

მონაზონება, მონაზონობა ბერობა; მარტოდმყოფობა, მოწესეობა: „მონაზონებაჲ დაუტეეა და ცოლი შე-

ირთო" მ. სწ. 119,8; „მორაჯ-ვედით მონაზონებად, ვილებით და განვისვენებთ" მ. ცხ. 189v; „მონაზონობად ვერ ჰპოვე" მ. ცხ. 167r; „ვისწავიდი მათგან... კანონსა მონაზონებისასა" H—841,36. იხ. მონაზონი.

მონათეხვეობა იხ. ნათესვეობა.

მონათლვა: „არცა აჰეს ჴელწერებაჲ მონათლვად მონასა" H—622,30v. იხ. ნათელი.

მონათ-მოდგამ-ი თანამსახური: II ეზრა 5,3*. იხ. მოდგამი.

მონაკუეთ-ი მოკვეთილი: „ნელად ჩამოიცვალებდა ხარისხად თჳსად მონაკუეთსა ზედა" ქ. ცხ. 114,3. იხ. მოკუეთა.

მონა-მოყუას-ი «მისთანაჲ მონაჲ», თანამსახური: „იწყოს გჳემად მონა-მოყუასთა მათ თჳსთა" C,—„იწყოს გჳემად მისთანათა მათ მონათა" DE, მთ. 24,49. იხ. მოყუასი.

მონაწულ-ი მონანიე: „ესე საქმენი შეეწიან მონაწულსა, რაჲთა განჰვარტოჳდეს" მ. ცხ. 99v. იხ. ნანება.

მონასტერ-ი სავანე: „იყო ვინმე დიაკონი დიდად სახელოვანი ეგჳპტეს ზედამხედველთა მონასტერსა შინა" მ. ცხ. 145v; „არა იცვალებინ ადგილითი-ადგილად და არცა მონასტრითი-მონასტრად" მ. სწ. 242,17.

მონატაცებ-ი ნატაცები: „მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა" M, ლევიტ. 6,4. იხ. მოტაცება.

მონაფთულ-ი ნავთწაცხებული: „ბრძანა განხუმაჲ ორთა მათ კიდობანთაჲ მონაფთულთაჲ" ბალ. 84,10. იხ. ნაფთი.

მონაფხეკ-ი მოფხეკილი: „განსთხიონ მონაფხეკი იგი მტერი გარეშე ქალაქისა" G, ლევიტ. 14,41. იხ. მოფხეკა.

მონაყოფება «დაკრება»: „მონაყოფს სოფელი ფინეკელთაჲ" G,—„დაიკრიბეს ნაყოფი იგი ფინიკელთა" M, ხზე 6. 5,12. იხ. ნაყოფება.

მონაწილე: „იყო მოსე მონაწილედ" M, ლევიტ. 8,30. იხ. ნაწილი; შდრ. თანამონაწილე.

მონახვა მოძებნა, ნახვა, დათვალიერება: „უბრძანა მონახვად სუეყას მის" მ. ცხ. 220r; „მონახეთ, თუ სადა დგას ჭერეჩი" მ. ცხ. 109v; „მოჰნახვიდიან ხელწართა" ა.-ე. 44,9. იხ. ნახვა.

მონახუეკ-ი «ენება»; მიტაცებული, უსამართლოდ აღებული: „მონახუეკი, რომელი მოიხუეპა" G,—„ენებისა მისთჳს რომელ ივნო" O, ლევიტ. 6,4; „მონახუეკი და უსამართლოჲ განუყოს" მ. სწ. 58,8. იხ. მოხუეპა.

მონება «მსახურება», მონობა: „უხუცესმან ჰმონოს უმრწემესსა" ბრონ. 9,12; „არა გმონებდეს შენ მონებასა გირთებრ" pb.,—„არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონისასა" G, ლევიტ. 25,39; „ჰმონებდეს მათ რჳ წელ" M,—„ჰმსახურებდეს ძენი ისრაჱლისანი ხესარათჳს რჳ წელ" G, მსჯ. 3,8; „ჰმონებდენ უფალსა ღმერთსა ჭეშე ერთსა" ქ. იერ.-ალდგ. 158,8; „ცხოველნი გამოშჳდეულსა თჳსა ჰმონებენ" ფშტ. 118,1.

მონება «ქირთება», მსახურება; შრომა: „ჯერ ჴელეწიფების ორთა უფლთა მონებად" მთ. 6,24; „ღმოგიყვანენ თქუენ ჴელეწიფთ ეგჳპტით, სახლით მონებისა თქუენისაჲთ G,—„გამოგიყვანენ თქუენ სახლისა მისგან ქირთებისა" M, მსჯ. 6,6; „განჴუთაეისუფლნა ჩუენ მონებისაგან" ოქრ.-მარხ. და იონ. 101,6; „დაიმონა თაეისა თჳსისა ძალი მონებითა დიდითა" O, ეზეკ. 20,18. იხ. მონა.

მონიჭება მიცემა, მიმადლება, ჩუქება: „მომანიჭა მე ღმერთმან ნიჭი კეთილი" O, დაბ. 30,20; „ნიჭსა კეთილსა მოგანიჭებ თქუენ" O, იგ. ხოლ. 4,2; „რომელმან სიხარული ყოველთა მოანიჭა" ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 90; „ცხორებაჲ მოანიჭა კაცთა" ჯარ. 808; „მომანიჭე მე წელწოდსა ამას სინანული" მ. სწ. 202,11; იხ. ნიჭი; შდრ. მომნიჭებელი.

მონიჭებულ-ი ბოძებული: „შეერაცხ-ჰყავ მადლობაჲ ღმერთთაჲ მონიჭებულთა კეთილთა მათთა ზედა" ბალ. 101,28.

მოოკრება «დარღუევა», აოხრება, უდაბნოდ ქცევა; დაშლა, «დალეწვა»: „რომელ-იგი შენ აღაშენე, მათ მოაოკრეს" C,—„რაჲ-იგი შენ აღაშენე, მათ დაარღჳეს" Ч, ფს. 10,3: „ყოველი მეუფებაჲ, რომელი თაესა თჳსსა განუვითის, მოოკრდის" ლ. 11,17; „საძოვარი მისი მოაოკრეს" O, იერემ. 10,25; „ვიდრე საფუძველადმდე მისა მოოკრდეს" O, ნაუმ 1,10; „რაჲთა არა ქუეყანაჲ მოოკრდეს" O, გამოსლ. 23,29; „აკლესიანი მოოკრდეს" მ. ცხ. 248r; „სახლნი ბაბილონისანი, ვითარცა კალო ოკერი, მოოკრდენ" pb.,—„სახლნი მეფისა ბაბილონისანი, ვითარცა კალონი მსთულებელისანი, დაიღჳნენ" O, იერემ. 51,33.

მოოკრება «ოკრება», «აღოკრება», დაქცევა: „იხილოთ საძაგელი იგი მოოკრებისაჲ" DE,—„იხილოთ ბილწი იგი ოკრებისაჲ" C, მთ. 24,15; „მოახლებულ არს მოოკრებაჲ მისი" ლ. 21,20; „იყო შემდგომად... აღოკრებისა (მოოკრებისა O) იერუსალჱმისა" I, გოდ. იერემ. 1,0.

მოოკრებულ-ი აოხრებული, დარღვეული: „მოვოკრებულ არს ასურასტანელთაგან" I, ეს. 23,13; „მოოკრებულ არს და დაჭცეულ" I, ეს. 1,7; „პირველითგან მოოკრებულნი იგი აღემართნენ" I, ეს. 61,4; „აღვაშენოთ იგი მოოკრებული" ბალ. 1,4; „სახლი ესე ჩემი მოოკრებულ არს" O, აგგ. 1,4. იხ. ოკრება.

მოპარვა: „აუერცხნი მოიპარნის" ფიზ. XXI, 12; „შეშინოს შესლად და მოპარად" მ. ცხ. 155r. იხ. პარვა.

მოპარსვა: „განეანჭრინე (განეაჭრინე I) იგინი ყოველსა ჭარსა, რომელსა მოუპარსავს პირები მათი" O, იერემ. 49,32; „არცა თმაჲ თაჳისა მისისაჲ მოიპარსა" მ. ცხ. 410v; „ნუ ჰგონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუმოსიეს სამოსელი ცხოვართაჲ და თმაჲ დაჭირებით მოუპარსავს, ვითარმედ ესე ხოლო არს მონაზონებაჲ" მ. სწ. 270,19. იხ. პარსვა.

მოპება «ვანახეთქა», გახევა: „მოიპეს სამოსლები მათი" G,—„განხეთქნეს სამოსელი თჳსი" pb., რიცხ. 14,6; „მოაპეს სამოსელი მათი მათგან" რიფხ. 177,17; „მოაპო ძოწეული იგი, რომელ ემოსა" ფსქტ. 139,13. იხ. პება.

მოპეტალებულ-ი მოლესილი, «ვანგოზილი»: „ყოფაჲ... ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუეთ სახლთა შინა ზოგადსა შეგინებულსა" O,—„ცხორება... ვიდრეცა განგოზილთა სიცრუეთა და სახლსა შინა საზოგადოსა" pb., იგ. ხოლ. 21,9. იხ. პეტალება.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მოპკურება «მოღურა», «მოთხევა», დაღვრა: „მოპკურეს კეცყანასა (წყალი)“ O, I მფ. 7,6; „მოპკურონ სისხლი იგი მისი გარემო საკურთხეველსა“ O,—„მოღუარონ სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G, ლევიტ. 1,5; „სისხლი მისი მოპკურონ ხარისხსა თანა საკურთხეველისასა“ O,—„სისხლი მოითხოდის ხარისხსა ზედა საკურთხეველისასა“ G, ლევიტ. 7,2. იხ. პკურება.

მოპოვება, მოპოება, მოპოვნება «მოგება», შეძენა, შეტყობა, მოგონება, აღება: „მოთმინებითა თქუენითა მოიპოვნეთ სულნი თქუენნი“ ლ. 21,19; „მო-თუ-იპოებდე მეგობარსა შენსა, ფასსა ჰირისასა შეიმთხუე იგი“ O, ზირ. 6,7; „გულის-თქუმამან რეწუისამან მოიპოვა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,2; „რომელმან მოგჯპოვენ თავით შენით“ ფილ. მოც. 7,22.

მოპოვნება «მოგება», «ქერპი», «ვანზრახვა», შოვნა: „მოპოვნებად სიბრძნისა უგუნურსა მას ვერ ქალ-ეწიფების“ O,—„მოგებად სიბრძნისა ეგულის არა ძალ-უც“ pb., იგ. ხოლ. 17,10; „ჰგონებ შენ ფასითა მოპოვნებად“ საკ. მოც. 8,20; „აღმოფხურა ყოველნი ქერპნი, რომელი ჰმნეს მამათა მისთა“ pb.,—„მოსპნა ყოველნი იგი მოპოვნებანი მამათა მისთანი“ O, III მფ. 15,12; „რომლისაჲ-იგი მოპოვნებაჲ ადვილ არს, შეურაცხ არს“ ბ. კებ.-ექუს. დღ. 40,38; „არცა მაცთენნა ჩუენ კაცთა ბოროტისა მანქანებისა მოპოვნებამან“ O,—„არცა გუაცთუნეს ჩუენ კაცთა ბოროტ-ქელოვანთა განზრახვამან“ pb., ხიბრძ. სოლ. 15,4.

მოპოვნებულ-ი პოვნილი, მოგონილი: „მოპოვნებულთა ამათ და ღმრთით სწაელელთა გუძელან ეშმაკნი“ ფლკტ. 148,81; „აჰუნდამცა მას სიმაღლე ჴეშმარიტი და არა მოპოვნებული“ H—2251,801v; „ვაებაჲ მათი... მოპოვნებულისა ორგულებისაჲ“ ოდა (თავნი) 2; „იყოს სული შენი შენდა მოპოვნებულ, რამეთუ მესვედი შე“ I, იერემ. 38,18. იხ. პოვნება; შდრ. მომპოვნებელი.

მოპყრობა «დაპყრობა», «შეპყრობა», მოტანა, მორთმევა, მოშვერა: „მოიპყრნა ისრაელმან ყოველნი ესე ქალაქნი“ G,—„დაიპყრა ისრაელმან ყოველი ქალაქები ესე“ pb., რიცხ. 21, 25; „მეფენი მათნი მოიპყრნა ისრაელმან“ G,—„მეფენი მათნი შეიპყრნა ისო“ M, იხუ ნ. 11,12; „მომიპყარ და ვჭამო“ იპ. რომ.-ქართხ. ისაკ. დაკ. 12,5; „მომიპყართ სხუაჲ ჴერჴერი“ O, IV მფ. 4,8; „აწ უკუე მომიპყრენით სასმენელნი“ საკ. წიგნ. II 54, 21; „მოუპყრეს მას მეფისა იგი წიგნი“ H—341,470. იხ. პყრობა.

მორაცხა მოთვლა: „რაჲდენი მოერაცხო?“ რიცხ. 176,22. იხ. რაცხა.

მორბედ-ი მორბენალი, «მსრბოლი»: „არა მოაკლო მორბედმან სრბისაგან თჳსისა“ O,—„არა მოაკლდა მსრბოლი სასრბოსაგან თჳსსა“ pb., ეერემ. 8,6; „დღენი და ღამენი მოსწრაფედ მორბედ არიან დაკლებისათჳს ცხორებისა ჩუენისა“ ჲ. სწ. 258,4. იხ. რბენა; თანა-მორბედი, წინა-მორბედი.

მორბედება: „მოსწრაფედ მორბედებითა მათითა და მჴურვალედ მოქმედებითა“ ჲ. სწ. 26,10. იხ. მორბედი.

მორბენა: „მოარბია ეჯპტე, წარმოტყუენა ასურეთი“ A—92,742. იხ. რბევა.

მორბენა: „მორბას მორცეთა ზედა“ O, ქება 2,8; „მორბოდეს მისა წმიდანი წინაწარმეტყუელნი“ მრთ. S. ქ. იერ.-აღდგ. 164,18. იხ. რბენა.

მორგუ მეჴურჭლის «ბორბალია», ჩარხი: „ფერჴითა თჳსითა იქცეუნ მორგუთა“ O,—„დამბრუნებელი ფერჴითა ეჳსითა ბორბლისა“ pb., ზირ. 33,32.

მორდომილ-ი მოვარდნილი: „ორნიე ყელნი და ბრჭალნი მისნი მორდომილ იყუნეს“ O, I მფ. 6,4; „მოგეცინ შენ... ბარკალი შენი მორდომილად“ G, რიცხ. 6,21.

მორევ-ი: „ნუ დამთჴრჩ მე მორევი წყალთაჲ“ ფს. 68,16.

მორეწე, მორეწ-ი «სასყიდლით დადგინებული», «მუშაკი», «მრონწეული»(?): „რაჲდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდაერევის პური და მე აჰა სიყმილითა წარეწყმდები“ C,—„რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური და მე აჰა სიყმილითა წარეწყმდები“ DE, ლ. 15,17; „შემრაცხე მე ვითარცა ერთი მორეწეთა შენთაგანი“ C,—„მყავ მე ვითარცა ერთი მუშაკთაგანი“ DE, ლ. 15,19; „მორეწენი (მრონწეულნი O) მისნი ვითარცა ზეარაკნი მართებულნი შენ შინა“ I, იერემ. 46,21.

მორეწე უპოვარ-ი «დაერდომილი»: „ნუ მოჰხუეჴ სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა“ pb., — „არა დააკლო სასყიდელსა დაერდომილისა და მოქენისასა“ G, II მკ. 24,14. იხ. რეწვა.

მორეწ(ვ)ა შეძენა, შოვნა სასყიდლით: „წერდეს ესენი წიგნსა და თავისა თჳსისა საზრდელსა მისგან მორეწიდეს“ Sin.—6,92r; „მოვიმრეწავ მე მცირედსა საზრდელსა“ ლეჳ. 12,20; „შრომითა მით პერსა მოიმრეწეედა“ საკ. წიგნ. II 96,10; „არცა იყიდდეს და არცა გაჰყიდდეს და არცა რას მოიმრეწდეს“ ი.-ე. 39,3.

მორეწვა შოვნა: „ჯერ-არს... მორეწეაჲ“ O, ხიბრძ. სოლ. 15,19.

მორეწულ-ი ნაშოვნი: „საქმარი თქუენი (იყოს) მორეწულ საბლისაგან ჩემისა“ საკ. წიგნ. II 94,21. იხ. რეწვა; შდრ. მოსარეწავად.

მორთება დამატება, დართება: I მფ. 18,21. იხ. რთება.

მორთუმა, მორთმა «მოღება», «მოგურა», «მოყუანება», «მიყუანება», მოტანა: „მოართუა (მოიღო DE) თავი მისი“ მრ. 6,28; „მოურთუმიდეს (მოჰგურიდეს DE) მას ყრშებსა“ C, მრ. 10,18; „მოღა-მართუთ იგი მე“ C,—„მოიყუანეთ იგი აქა“ DE, მრ. 9,18; „მოართუეს თავი მისი ლანკლითა“ მთ. 14,11; „მოართუთ პერისა უფალსა და მთავარსა ამას ტაძრისასა“ ი. 2,8; „ყოველივე კეთილი მოართუედ (მოართუანო I) მეფესა“ O, I ეზრა 1,6; „ვომართჳთ მე აჰა მახჳლი“ ფლკტ. 148,28; „მოართუას ძეთა აჰრონისთა“ O, ლევიტ. 2,2; „მოირთნა აღმოსაღელთნი“ A—92,742; „მოართუნენ იგინი მღდელსა“ O,—„მოიყუანნეს იგინი მღდელისა“ G, ლევიტ. 6,7. იხ. რთება; შდრ. მომრთუველი.

მორთხმა მოზიდვა, მოწევა; ჭარდაცუმა: „მოგორთხ შენ, იუდა, თავისა ჩემისა მშჳლდად“ O, ზაქ. 9,13; „მო-ეთმიერთხა ერთმან მეისართაგანმან და ესცა აჰაბს“ O, III მფ. 22, 34; „მოირთხა მშჳლდსა მარჯუედ“ M, II ნეტ. 18,33; „მოირთხა მშჳლდი იგი ჴელითა თჳსითა“ O, IV მფ. 13,16.

„მოიმთხა მშვლდი მისი ვითარცა მტერმან" G,—„გარდაიცუა მშვლდსა თჳსსა ვითარცა მტერვან" O, გოდ. იერემ. 2,4. „მშვლდნი მათნი მოიმხეულ" I, ეხ. 5,28. იხ. რთმა; შდრ. მოჰრთმული.

მორიდება მიქცევა, «მირიდება»: „მოკრიდე თუალი შენი დედაკაცისაგან შენიერისა" O, ზირ. 9,8; „რომელმან მოკრიდა გინებასა" O.—„რომელმან მიკრიდა გინებასა" pb., იგ. ხოლ. 20,8; „კეთილსა მოკრიდებ და მტყუარისასა ისპენ" 8. ხწ. 279.17.

მორიდება გაცლა: „მორიდებაჲ წეს არს ნაყოფიერებისაჲ და მთრეველებისაგან" ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,20; „წეს არს არა მორიდებად მისგან" ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,24. იხ. რიდება.

მორიხვა «განრის(უ)ვა», გაკრეჭა: „არცა მოკრისო ცხოვარი იგი პირშეთა შენთაჲ" M,—„არა განკრისო პირშეჲ ცხოვართა შენთაჲ" G, II შჯ. 15,10. „კრიალნი შენნი, ვითარცა არეულ მორიხულთაჲ, აღმომაველი საბანელით" O, ჭება 4,2. იხ. რის(უ)ვა.

მორკინალ-ი შემბმელი, ფალავანი; მეომარი: „შიშველი შეუალს მორკინალი ასპარეზსა მას შინა" 8. ცხ. 49r; „მორკინალმან და მოლაშქრემან არა თუ ერსა ამას ისწაონ ქველთნებაჲ ძლევისაჲ და სიმარჯუე, ვერ ძალუც მათ მარტოებით თჳსთჳსად ბრძოლაჲ" 8. ცხ. 277v; „არა ფრიად ბოროტ არს მორკინალისა დაცემაჲ. არამედ იგი ბოროტ არს, უკუეთუ დაიდგრეს დაცემასა მას ზედა თჳსსა" 8. ხწ. 107,25. იხ. რკინება.

მორკინლობა მეომრობა, მოლაშქრეობა: „არცა თუ რაჲ საშოთაგან სოფლისათა წარემართების თჳნიერ შრომისა და ღუწილისა: არცა მეშაკობაჲ, არცა მორკინლობაჲ" 8. ცხ. 168v; „უკუეთუ ვინ მორკინლობასა ისწავლიდეს, აჰნდეს აგებელებაჲ გუამისაჲ კეთილი" H—2251,274r. იხ. მორკინალი.

მოროკვა «როკვა», ცეკვა: „გისტკნევდით თქუენ, და არა მოგრიკვედით" C,—„ჴისტკნევდით თქუენ, და არა ჴროკვედით" DE, ლ. 7.32. იხ. როკვა.

მორტყმა «შერტყმა სარტყელისა», «შერტყმაჲ», მოსვა, მოშტკიცება: „მოირტყუნ და მსახურებდ მე" DE, —„სარტყელი შეირატყა და მსახურე" ლ. 17.8: „სარტყელი სულისაჲ მოირტყას (შეირტყას pb.)" G, ლევტ. 16.4; „აღილო მჭეარი ერთი, მოირტყა" C, ი. 18,4: „მოირტყუნით წელნი გონებათა თქუენთანი" I პეტრ. 1.13: „მოირტყთ ძძაჲ" I, ეხ.16,8.

მორტყმა შემოსა, შემოხვევა: „მოეწოდა... მორტყმაჲსა ძძისასა" I, ეხ. 22.12.

მორტყმული-ი «შეკურვილი», შემორტყმული, შემოსილი, განძტკიცებული: „ქალნი მორტყმულნი ჭურჭლებითა საბრძოლითა" G,—„ქალნი, რომელთა ემოსა საჭურველი ბრძოლისაჲ" M, შჯ. 18.17; „მორტყმულნი ჭურჭლითა წყობისაებთა" G,—„შეკრულნი ჭერჭლითა საბრძოლისაებთა" M, შჯ. 18,11; „იყვნეთ წელნი თქუენნი მორტყმულ" ლ. 12,35. იხ. რტყმა; შდრ. მოსარტყმელი, წელმორტყმული.

მორღვევა დარღვევა, დაკვეთა, მოშლა: „მოვაროკო ზღუამისი" I, ეხ. 6,5; „მოიროკა უერები სფირიდებსა თჳსსა" 8. ცხ. 867r.

მორღუეული-ი დახსნილი, დაშლილი: „მორღუეულ იყუნეს ყოველნი კორცნი მისნი" 8. ხწ. 181, 10. იხ. რღუევა, გამორღუევა.

მორყუნა წახდენა: „უკეთეთ... სცენ დედაკაცსა მიდგომილსა და მოერყუნენ ყრმაჲ მისი, არღა გამოხატული, ზღუევით იზეიოს" O, გამოსლ. 21.22.

მორყუნილ-ი «ნასხლეტი», «განგდება», მუცელსმოწყვეტილი: „ვითარცა რაჲ მორყუნილი, გამომავალი საშოჲთ დედისაჲთ" G,—„ვითარცა ნასხლეტი, რომელ გამოვალს საშოჲსაგან დედისა" pb., რიცხ. 12,12: „უმჯობჱს არს მისსა მორყუნილი" O,—„კეთილ უფროჲს მასა განგდება" pb., ეკლ. 6,3. იხ. რყუნა.

მორჩი, ნორჩი რტო: „გამოიღო მორჩი და გამოაყენეელ ყუავილი და გამოიღო ნიგოზი" G, რიცხ. 17,8; „მოიღოს მორჩი (ნორჩი I) და გამოსცეს ნაყოფი" O, ეზეკ. 17.8; „მორჩი ხოლო ძირთა მისთაჲ დაეტეეთ" G, დან. 4,12; „კეთილისა ძირისაჲ კეთილი მორჩი არეუნა მჱნემან მან დედამან" 8. კეს.-40-თჳს 122,27; „დავჱნერგო იგი და გამოიღოს მორჩი (ნორჩი I) და ნაყოფი" O, ეზეკ. 17,23; „იყოს მას ზედა მორჩები სერტყოვნები" I, იერემ. 17,8. იხ. აღმომორჩება.

მორჩილ-ი «დამორჩილებული», გამგონი, მსმენელი, მიმდევარი: „იყუნენ შენდა მოსარკე და მორჩილ შენდა" G,—„იყვნენ ყოველი იგი ერი დამორჩილებულ, მოხარკე თქუენდა" pb., II შჯ. 20.11; „შვილი ეიყვე მეცა მამისა მორჩილი" O, იგ. სოლ. 4,8; „შვილი გონიერი მორჩილ არს მამისა" O, იგ. სოლ. 18,1; „კაცი მორჩილი კრძალულად იტყჳნ" O, იგ. სოლ. 21.28: „უკუეთ ამისა ჴმისა მორჩილ იყო ადამი" ოქრ.-მარხ და იონ. 101,28; „რომელი უთხრობდეს მას ყურთა მორჩილთა" O, ზირ. 25.12. იხ. რჩოლა.

მორჩილება, მორჩილობა დამორჩილება, სწენა, გაგონება: „ჩუენ არა ვჰმორჩილობთ მას" 8. ხწ. 85.11. „მორჩილებაჲ ჴერ-არს ღმრთისაჲ უფროჲს ვიდრე კაცთაჲ" საქ. მოც. ნ.29: „მორჩილებად მისა ყოველი" ფსალ. 8.21; „არა მორჩილებად ჩემდა" I, იერემ. 17.23: „მოეკსენების თჳნიერ ყოველთა იგი მორჩილებაჲ, ვითარ-იგი შიშით და ძრწოლით შეიწყნარეთ იგი" II კორ. 7,15; „შეიძეს მორჩილებასა ჭეშე" 8. ცხ. 87r; „მორჩილებაჲ არს ნაშობი ამპარტავანებისაჲ" 8. ხწ. 172,8. იხ. მორჩილი.

მორჩობა დახრჩობა: „მოირჩო სულისაგან ბოროტისა" ი. მოც. 88 8.

მორჩობა მოხრჩობა: „ბრძანა მორჩობით მოკლვაჲ ნეტარისაჲ მის" არსტ. 88.17. იხ. რჩობა.

მორჩოლა გაგონება, სწენა: „არა მოგერჩდეს შენ" ფსალ. მოც. 7,9. იხ. რჩოლა.

მორჩუნვა შემოსა, შემოვლება, შემოკერა, შეკედვა: „მოჰრჩუნო იგი ოქროჲთა წმიდითა" O, გამოსლ. 25,11; „ტაძარი იგი მორჩუნა ძელითა ნაძკსაჲთა" M, II 67შ. 8,5: „მიეცა შჳდ ათასი ტალანტი ვეცხლისაჲ კამოცდილისაჲ მორჩუნვად მით კედელნი ტაძრისანი ჭელითა ბურომაჲთა" I 67შ. 20,5. იხ. რჩუნვა.

მორცხუე მორცხვი, «მორცხუედი»: „მაღლი მაღლსა ზედა არს დედაკაცი მ ო რ ც ხ უ ე“ O,—„მაღლი მაღლისა ზედა—დედაკაცი მ ო რ ც ხ უ ე დ ი“ pb., ზირ. 26,19; „მ ო რ ც ხ უ ე სა წინა უძღუნ მაღლი“ O, ზირ. 25,13; „მნებავს... დედათაჲ წესიერებისა საშჯაულითა მ ო რ ც ხ უ ე დ და ღირსებით შეშჯობად“ I ტიმ. 2,9; „მ ო რ ც ხ უ ე დ გიღირს მსახურებაჲ“ H—622,24v. იხ. რცხუენა.

მორცხუედ-ი «მორცხუე»: „მაღლი მაღლისა ზედა—დედაკაცი მ ო რ ც ხ უ ე დ ი“ pb.,—„მაღლი მაღლსა ზედა არს დედაკაცი მ ო რ ც ხ უ ე“ O, ზირ. 20,19. იხ. მორცხუე.

მორწმუნე «რომელსა ჰრწამსა», სანდო, სარწმუნო, ერთგული: „ძე იყო დედაკაცისა... მ ო რ წ მ უ ნ ი ს ა ჲ“ ხაქ. მოც. 161,1; „იხილა... სიმრავლე იგი მ ო რ წ მ უ ნ ე თ ა ჲ“ ფლკტ. 110,36; „მ ო რ წ მ უ ნ ე თ ა ჩუმდა მომართ“ DE.—„რომელთა ე კ რ წ ა მ“ C, ჰრ. 0,42;„ესე შეეკვეცრე მ ო რ წ მ უ რ ე თ ა კაცთა“ II ტიმ. 2,2. იხ. რწმენა; შდრ. თანა-მორწმუნე, მცირედ-მორწმუნე, ძნიად-მორწმუნე.

მორწმუნეობა იხ. მორწმუნე; შდრ. რწმენა.

მორწყუა რწყუა: „რაჟამს დასთესიან თესლი და მ ო რ წ უ ა ნ ფურენებითა“ G, II შჯ.11,10; „სისხლითა მით მ ო რ წ უ ა ქეყანაჲ იგი“ რიფს. 170,30; „მოვედ, რაჲთა მ ო ე რ წ უ ა თ (ბოსტანი)“ ბ. ცხ. 90r; „წჷმამან მ ო რ წ უ ა ყანობირი ჩუენი“ ბ. სწ. 64,28. „იყო შენ, ვითარცა მტკლი მორწყული“ I, ეს. 58,11. იხ. რწყუა; შდრ. მომორწყველი.

მოხა «მორტყმა», ჩაცმა, მოსხმა: „სამოსლად ე მ ო ს ა სტეფანესაგან აჰკლემისა“ კ. ბერ.- ნათლისღ. 86,7; „შეკეთი და წყალობაჲ ენასა მისსა ჰ მ ო ს ი ე ს“ O, იგ. სოლ. 8,16; „ი მ ო ს ე ბ ო დ ა ძოწეულითა და ზეზითა“ C, ლ 16,19; „კაცნი, რომელთა ე მ ო ს ა საკერველი ბრძოლისაჲ“ M,—„კაცნი, მ ო რ ტ უ მ უ ლ ნ ი ჰერჩლებითა საბრძოლითა“ G, მსჯ. 16,17; „ე მ ო ს ა მას სამოსელი ქერობისაჲ“ O, იგდ. 8,5. „რომელნი ჩჩულითა მოხილ არიან“ მთ. 11,8. იხ. ეუცხლით-მოსილი, მესამოსე, მკუდრის-მმოსელი, მოსიერი, ოქროჲთ-მოსილი, საკურთხეველის შესამოსელი, სამოსელი.

მოსაბლარდნელ-ი: „ მ ო ს ა ბ ლ ა რ დ ნ ე ლ ი მისი, რომელი იგი ეშოსა, განიძარცუა“ საქ. წიგნ. II 95,17. იხ. მობლარდნა.

მოსაგებელ-ი სანაცელო, ნაცვალი; შენაძენი, შესაძენი: „გეკმნეს შენ იგი მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ“ ლ. 14,12; „უფლისა მიერ მოიღოთ მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ი მკუდრობისა მის თქუენისაჲ“ კოლ. 8,24; „ნუ მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ს ა რას მომაგებთ მე“ ი. 3,4; „მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ი იგი და სასყიდელი მოჰეც მეცათა შინა“ თომა მოც. 19,10; „მოიგოს სული მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ი თ ა ეუცხლისაჲთა“ G, ლევიტ. 22,10; „დაიყუნა თაეისა თჳსისაჯს ორმეოცი დრაჯანი მ ო ს ა გ ე ბ ე ლ ა დ საღმრთოთა და ცხორებისა წიგნთა“ საქ. წიგნ. II 97,11 იხ. მოგება.

მოსაგრე ჯარისკაცი, მხედარი: „შჯულიერი მ ო ს ა გ რ ე ღმრთისა ცხოველისაჲ (ვარ)“ პაულე მოც. 52,17; „მოსაჯული ხარ მძლე, რომელი მიიძლეე მ ო ს ა გ რ ე ს ა საშჯელად საუკუნოდ“ ბ. სწ. 220,9. იხ. საგარი; შდრ. თანა-მოსაგრე.

მოსაგრედ-ი მხედრობა: „წარაჲლინა მ ო ს ა გ რ ე დ ს ა მას მეუისასა“ ვარ. 318. იხ. საგარი.

მოსავ-ი მოიმედე, დანდობილი: „ცხოვრებასა ქრისტესა მ ო ს ა ე ვარი“ I კორ. 15,19; „მ ო ს ა ე ვიყო მისა“ I, ეხ. 12,2; „ვიდრე მ ო ს ა ე იყვე შენ ორთავე რჩათა შენთა“ ფიზ. III, 10; „მ ო ს ა ე აჳვნეს მისა კაცნი იგი“ M,—„ე ს ჳ ე დ ეს მისდამი კაცნი“ G, მსჯ. 8,26. იხ. ფასის-მოსავი.

მოსავ-ყოფა «სასოება», იმედის ქონება: „მოხუედ მ ო ს ა ე - ყ ო ფ ა დ ფრთეთა ქუეშე მისთა“ G,—„მოხუედ ს ა ს ო ე ბ ა დ ქუეშე ფრთეთა მისთა“ M, რუთ 2,12; „კეთილ არს მ ო ს ა ე - ყ ო ფ ა ჲ უფლისა მიმართ, ვიდრე მ ო ს ა ე - ყ ო ფ ა ჲ კაცისა მიმართ“ Q,—„კეთილ არს ს ა ს ო ე ბ ა ჲ უფლისაჲ, ვიდრე ს ა ს ო ე ბ ა ს ა კაცთასა“ C, ფს. 117,8. იხ. ს-ავ; ყოფა.

მოსავაკებელად «მოსაწყნარებელად»: „უბრძანა... ქეყთა აღესებად მ ო ს ა ე კ ე ბ ე ლ ა დ ქეყანისა“ pb.,—„უბრძანა ქეყთა აღმოესებად მ ო ს ა წ უ ა რ ე ბ ე ლ ა დ ქეყანისა“ O, ბარ. 5,7. იხ. მოვაკება.

მოსავალ-ი* «მთასავალი»: „მ თ ა ს ა ე ა ვ ა ლ ს ა ზედა არა დევნა უყუეს მათ მას ზედა სრელიად“ G, ისუ ს. 8,24. იხ. მოსლვა; გამოსავალი.

მოსავება იხ. ღმრთის-მოსავება.

მოსაეობა იმედი: „მოვიგოთ კრძალულებაჲ... და კეთილად მ ო ს ა ე ო ბ ა ჲ“ ბ. ცხ. 291v. იხ. მოსავი.

მოსაზღერე უბანი; «მოზღერა»: „დაიმკჳდრა... ესებონს შინა და ყოველთა შინა მ ო ს ა ზ ღ ვ რ ე თ ა მისთა“ G, რიცხ. 21,25; „ისიძევდ ძეთა მიმართ ეგჳპტისათა მ ო ს ა ზ ღ ვ რ ე თ ა (მ ო ზ ღ ვ რ ე თ ა pb.) შენთა“ O, ეზეკ. 16,26. იხ. საზღვარი.

მოსაკუფხლველ-ი ნარჩენი, ნაცვრეეი: „(შესდეცთა)... არა დავტეოთ შენ მ ო ს ა კ უ ფ ხ ლ ე ე ლ ი“ I, ეერემ. 49,9. იხ. მოკუფხლეა.

მოსალოდებელ-ი მოსალოდნელი, განმზადებული: „არა გიხილაეს არცა მ ო ს ა ლ ო დ ე ბ ე ლ ი იგი სუფეაჲ მართალთაჲ“ ბ. ცხ. 200r. იხ. მოლოდება.

მოსახანახე სანახების, კანტორის მცხოვრები: „აგრძნეს ყოველთა მ ო ს ა ნ ა ხ ე თ ა, ვითარმედ მარტკლი ვინმე წმიდაჲ დგას ეღრის დაბასა“ ვარ. 815. იხ. სანახი/სანახები.

მოსაჭურჭნ-ი «მარწყუბი»; «მოსაწმედელი»: „შებურონ... ორნი სანთელნი მისნი და მ ო ს ა ჭ ე დ ე ლ ნ ი მისნი“ pb.,—„დაბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მ ა რ წ უ ხ ნ ი მისნი“ G, რიცხ. 4,9.

მოსარეწავად საშოვნელად: „მ ო ს ა რ ე წ ა ვ ა დ საზრდელისა თჳსისა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 111,2. იხ. მორეწვა.

მოსარტყმელ-ი იხ. მორტყმა; გარე-მოსარტყუელი.

მოსარჩლე მოდავე: „აყუენცა მეტერე და მ ო ს ა რ ჩ ლ ე ლ ოცეესათჳს“ ბ. ცხ. 82v. იხ. სარჩელი.

მოსასრველ-ი მოსასპობი, ამოსაწყეტი: „ალოცა შეილთა მათ ზედა კრთებისათა და მისცნა მ ო ს ა ს რ ე ე ლ ა დ დათუთა“ ბ. სწ. 106,35; „იყუნენ ნაშობნი მისნი მ ო ს ა ს რ ე ე ლ ა დ“ ფს. 108,13. იხ. მოსრვა.

მოსასყიდლება «სასყიდლით დადგინება», დაქირაეება: „მ ო მ ი ს ა ს ყ ი დ ლ ა მე“ G,—„ს ა ს ყ ი დ ლ ი თ დ ა მ ე დ გ ი ნ ა მე“ M, მსჯ. 18,4. იხ. სასყიდელი.

მოსასხმელ-ი მაზარა: „შეირტყა იგი (მახვლი) ჭეშეთ მ ო ს ა ს ხ მ ე ლ ს ა, თჳთოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა“ G, მსჯ. 8,10. იხ. მოსხმა; შდრ. ზედ-მოსასხმელი.

---

* M-ში არის „დამოსაეალთა“. დედანშიც ამ წყაროდან ციტატი მოტანილი არ არის.

მოსატყვებელად პატიებისათვის: „სისხლი იგი წმიდაჲ შენი (იყავნ) მოსატყვებელად ცოდვათა“ თოშა მოც. 14,88. იხ. მატყვება.

მოსაქცეველ-ი «მოქცევა», დასაბრუნებელი: „მოვაქცო მოსაქცეველი მათი და შეუწყალნე იგინი“ I,—„მოვაქცო მოქცევა მათი და შეუწყალნე იგინი“ pb., იერემ. 33,26. იხ. მოქცევა.

მოხაყდრე იხ. სიძდარი; შდრ. თანა-მოსაყდრე.

მოხაოფელ-ი სასინთლე: „მოსაოფელი მისი და ჭურჭელნელებელი მისი ოქროსაგან წმიდისა ჰქმნე“ O, გამოხლ. 25,38. იხ. მოფა.

მოხაცემელ-ი გამოსაღები, პატივი; ქრთამი; «საცემელი»: „ყოველთაგან მოსაცემელთა თქუენთა განუჩინეთ განაჩინები უფალსა“ G, რიცხ. 18,29; „ნიჩი შენი და მოსაცემელი სახლისა შენისაჲ სჭუასა მიეც“ O,—„საცემელნი შენნი შენდა იყუნენ, და ნიჩი სახლისა შენისა სჭუთა მიეც“ pb., დან. 5,17; „შეიყუარენ მოსაცემელნი ყოველთა ზედა კალოსა იფქლისსა“ O,—„შეიყუარენ საცემელნი ყოველთა ზედა კალოჲ იფქლისა“ ოხე 9,1. იხ. შოცემა.

მოხაცხრომელ-ი, მოსაცხრობელ-ი მოსაკიცხავი, დასაცინავი: „განაპარნა იგინი აჰრონ მოსაცხრომელად შტერთა მათთა“ O გამოხლ. 22,26; „მოსაცხრობელ შტერთა ყოის თავი თჳსი“ O, ზირ. 6,4; „არა მიცნენ... მოსაცხრომელად წარმართთა“ O, ეზდ. 4,10. იხ. მოცხრომა.

მოხაწმედელ-ი «მოსაწლეველი»: ПІ მფ 7,40*. იხ. მოწმედა.

მოხაწუინელ-ი მოსაბეზრებელი: „რომელნი-იგი პირველ გუარობდეს და სასურველ იყუნ მათ წინაშე, დღეს მოსაწუინელ იქმნენ და მოძულებულ მათ მიერ“ მ. სწ. 228,8. იხ. მოწუენა.

მოხაწუნარებელად «მოსავაკებელად»: „უბრძანა... კეთა ალმოსუბად მოსაწუნარებელად ქუეყანისა“ O,—„უბრძანა... კეთა აღსებად მოსავაკებელად ქუეყანისა“ pb., ბარ. 5,7 იხ. მოწუნარება.

მოხაჴსენებელ-ი მოსაგონებელი, მოსაგონარი; ანალები, ანდერძი: „განვიდა... მოსაჴსენებელთა მწერალი“ O, ეს. 36,3; „მოსაჴსენებელი ესე აღეწერეთ“ ე.-ე. 53.28.

მოხაჴსენებელად მოსაგონრად: „მიქმენ ჩუენ ბადჲ, რაჲთა გუაქუნდეს მოსაჴსენებელად სიყუარულისა შენისა“ მ. ცხ. 295v. იხ. მოჴსენება.

მოხაჴსენებელთ-მწერალ-ი: „შეიდა... იოაქ. ძჲ ასაფისი, მოსაჴსენებელთ-მწერალი ეზეკიაჲსი“ I, ეს. 80,23. იხ. მწერალი.

მოხაჯულ-ი «რომელმან სჯოს», მოსარჩლე, მოდავე, მომჩივანი: „იყუე მარტო-განმზრახველ მოსაჯულისა შენისათჳს“ მთ. 5,25; „ჰმძლავრი ეფრემ მოსაჯულსა მისსა“ O, ოხე 6,11; „წარწყმდენ მოსაჯულნი“ O, ეს. 41,11; „რომელმან იცნი მანჭანებანი ყოველსა აგჳილსა მოსაჯულისა მის ჩუენისა ეშმაკისანი“ გამხ. ი. 199,10; „სჯოს უფალმან, მოსაჯულმან დღეს“ G,—„სჯენ უფალმან, რომელმან საჯოს დღეს“ M, მსჯ. 11,27; „მოსაჯელი სარ მძლე, რაჲცა მიიძულე მოსაგრესა საჭკელად საუკუნოჲ“ მ. სწ. 220,3; „არცა მსაჯელი მოვიმადლე და ვერცა მოსაჯული დავაჯერე“ ბალ. 153,3. იხ. სჯა; შდრ. თანა-მოსაჯული, წინა-მოსაჯული.

მოსელ-ი (მოსლად) დირე, მორი: „ეიკაფოთ კაცად-კაცადმან თითოჲ მოსელი“ O. IV მფ. 6,2; „რაჲთა იყიდონ... ძელი მოსლად და დართვად სახლები“ M, II ნეშტ. 34,11; „ვიდრე მოჰკუეთდა მოსელსა“ O, IV მფ. 6,5; „დაიწუენ საშოვალ ვითარცა მოსელნი“ I, ბარ. 6,54.

მოსენაე სენაკში მცხოვრები ბერი: „მოსენაეთაჲ გაეწესა წმიდასა მამასა ჩუენსა“ ი.-ე. 45,1. იხ. სენა.

მოსესხე სესხის ამღები, მოვალე: „მასესხებელი და მოსესხე ურთიერთას შეიმთხჳნეს“ O, ფს. ხოლ. 20,18; „აღიხილენ მოსესხემან... რაჲცა ედვას მას“ ფს. 108,11; „არარაჲ არს ჩემ თანა, რომლითა თანანადები ჩემი გარდაიკადო და განვერე მოსესხისაგან“ მ. სწ. 202,30; „მოსესხენი იგი არა შეუნდობდეს“ H—841,209. იხ. სესხი.

მოსთულება რთველის მოწევა, მოკრეფა; მომკა; «მოწილვა»: „მაყუალთაგან მოისთულიან ყურძენი“ ლ. 0,44; „მოისთულნეს ვენაჯნი მათნი“ G,—„მოსთულეს ვენაჯები მათი“ M, მსჯ. 9,27; „რჯასა დასხმიდე და სხუათა მოისთ[ე]ლონ იგი“ pb., II მჯ. 28,30; „მოთუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი“ მთ. 7,16; „მოისთულეთ ნაყოფად ცხორებისა“ O, ოხე 10,12; „მოსთულნეს ნაყოფნი იგი, რომელნი დაენერგნეს გულთა ჩუენთა“ მ. სწ. 171,38; „მოვისთულე მერი ჩემი ნელსაცხებლით ჩემითურთ“ M,—„მოვწილე ზმერი საკუმეველითურთ ჩემით“ O, ჭება 5,1.

მოსთულება მოკრეფა: „იგი თჳთ მომავალ არს მოსთულებად ნაყოფისა შენისა“ მ. სწ. 180,21. იხ. სთელება.

მოხიერ-ი ჩაცმული: „ყრმაჲ ზამთრის სიცივესა იქცევინ შიშუელი და მწუსნი მოხიერ არიედ“ მ. სწ. 300,1. იხ. მოსა.

მოსიკუდიდ-ი მომაკვდავი; მოსაკლავი: „ვითარცა მოსიკუდიდნი“ II კორ. 6,9; „იყავნ... განგებაჲ შენი კეთილ, ვითარცა დღესაცე მოსიკუდიდისაჲ“ მ.სწ. 166,83; „ყოველნი მოსიკუდიდ ვართ“ მ. სწ. 224,14; „მოსიკუდიდ ხარ შენ“ საკ. წიგნ. II 20,9. იხ. მოკუდომა.

მოსილ-ი ჩაცმული: „ნუ დღეს შიშუველ და ხვალე მოსილ“ Sin.—97,5v. იხ. მოსა; შდრ. ვეცხლთ-მოსილი.

მოხისხლე სისხლის მღვრელი, «კაცის მკველი»; «სისხლისა»: „კაცთა, მოისხლეთა და მზაკუვართა, ნუ განეზოგნენ დღენი მათნი“ ფს. 54,24; „კაცი, მოსისხლე და მზაკუვარი, სძაგს უფალსა“ ფს. 5,7; „მისცნეს მათ ქალაქნი, მისაღტოლავნი მოსისხლისანი“ G,—„მისცეს მათ ქალაქები, შესაფარებელი კაცის-მკველთაჲ“ pb., იხუ 5. 21,21; „ჲ ქალაქო მოსისხლეო“ O,—„ჲ ქალაქი სისხლთაჲ“ G, ნაუმ 3,1. იხ. სისხლი.

მოსისხლება დასისხლება: „ნუ გრცხუენინ... მონისა უკეთურისაგან გუერდნი მოსისხლებად“ O, ზირ. 42,6. იხ. მოსისხლე.

მოხისხლეობა სისხლი: „მაგას ვერ ვპოფ, ვითარმცა მოსისხლეობაჲ იქმნა, და თქუენ ყოველნი თანამდებ იქმნენით“ შეშ. V, 22. იხ. მოსისხლე.

---

* წყარო ფაქრითაა მიწერილი (რედ.).

მოსკუნა მოქმდობა: „მოისკუნიან ჯელნი მათნი (ქამსა სიკუდილისა მათისასა)“ მ. სწ. 130, 17. იხ. სკუნა.

მოსხლვა, მოსხულა მოსელა, «მოკვდომა», «მიცვალა», «მოწევნა», «წარმოსლვა», «წარდგომა»: „მოვიდეს მისა“ DE,—„მოუკდეს მას“ C, მრ. 11,27; „მოვიდეს დღისა ერთისა გზასა“ DE,—„ვითარ მივლეს დღის ერთის გზაჲ“ C, ლ. 2,44; „მოვიდეს (მოიწინეს C) მოწაფენი მისნი“ ი. 4,27; „მოსლეით მოვიდე შენ თანა“ M,—„წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა“ G, მსჯ. 4,9; „მოვიდა, რომელსა ხუთი ქანჭარი მიეღო“ C,—„წარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქანჭარი მიიღო“ DE, მთ. 25,20; „ესე მოვიდა პილატესა“ DE,—„ესე მოუკდა პილატესა“ C, მთ. 27,58; „რომელი მოუვალს ღმერთსა“ Q.—„რომელი მოუკდების ღმერთსა“ მებრ. 11,6; „მოვიდე და თაყუანის-ვსცე“ მთ. 2,8; „მოვედინ სუფევაჲ შენი“ მთ. 6,10; „ჩემდა მოვლენ“ I, ეს. 21,2; „მალედ ადრე მოვლენ“ I, ეს. 5,26.

მოსლვა მოსელა, «მომავალი»: „მოსლვასა სულისა წმიდისასა თქუენ ზედა“ საჯ. მოც. 1,8; „მოსელად იყო ზეით“ ოქრ.-ფურიტ. 220,20; „ეგრეთ იყოს მოსლვაჲ ძისა კაცისაჲ“ მთ. 24,27; „ქრისტეს მოსლვასა მას მოელოდეთ“ თომა მოც. 10,5; „მოსლვათაჲ მათ გითხრას თქუენ“ C,—„მომავალი იგი გითხრას თქუენ“ DE, ი. 10,13.

მოსლულ-ი, მოსრულ-ი მოსული: „ძმაჲ შენი მოსრულ არს“ DE,—„ძმაჲ შენი მოსლულ არს“ C, ლ.15,27; „მიაქციეს, რომელნი-იგი მოსრულ იყუნეს“ ლ. 7,10. იხ. სლვა; შდრ. ზედა-მოსლვა. წიაღ-მოსლვა.

მოსმენა სმენა: „ვიდრე არა მოგესმინოს, ნუ მიეკებ სიტყუასა“ O, ზირ. 11,8; „მოღა-ესმინოთ ქმაჲ იგი გურიტისაჲ მის“ ოქრ.-ფურატ. 220,21; „მოესმა ითაბს, ძსა შაროელისსა“ O, III მფ. 2,26. იხ. სმენა.

მოსმენარ-ი გამცემი: „ღირს მონაზონსა, რაჲთა არა იყოს... მოსმენარ“ მ. ცხ. 86r. იხ. სმენა.

მოსმურ-ი მსმელი, მოქეიფე: „ვითარ იადრე და შეხედე მოსმერთა თანა“ ლიმ. 125,1. იხ. სუმა.

მოხსობა «მოსპოლვა», «აღკოცა», «მოსრვა», «აღება», «განშორება», «წარწყმედა», «შემუსრვა», «განგდება», «განქარვება», «მოკოცა»: „ვიდრემდის მოგსპოს შენ“ pb.,—„ვიდრემდის მოგსპოლოს შენ“ G, II მჯ. 28,61; „მოსპნა“ მუნით... სამნი ძენი“ G,—„აღკოცნა მიერ... სამნი იგი ძენი“ M, ისუ ნ. 15,14; „მოსპო ამორრეელი პირისაგან ერისა თჳსისა“ G,—„აღიღო ამორეელი იგი ერისაგან თჳსისა“ M. მსჯ. 11,23; „მოსპობ აუდრებასა ეგჳპტისასა თქუენგან“ G,—„განგაშორე აუდრებაჲ ეგჳპტელთა თქუენგან“ M, ისუ ნ. 6,9; „მოსპოთ (შეემუსროთ I) იგი ქეყანანი ცაიელთაჲთ“ O, იერემ. 11,10; „მოსპენით ღმერთნი სპუანი ტომთა თქუენ შორისთანი“ G,—„განიშორენით ღმერთნი უცხონი, რომელ არიან“ ისუ ნ. 24,23; „არა მოსპო ეფრემ ქანანელი“ M,—„არა წარწყმიდა ეფრემმან ქანანელი“ G, ისუ ნ. 16,10; „მოისპოს სული იგი ერისაგან მისისა“ G, რიცხ. 9,13; „მოისპენ ქეყანანი საკუნებელი მათი“ ფხ. 108,15; „მოსპენ შენ მაცთურნი იგი“ ფსლ. მოც. 4,28; „მოსპო ნათესაი იგი“ I, იერემ.12,17; „მოისპე შენგან პირი ზაკული“ O,—„განაგდე შენგან გულარძნილი პირი“ pb., ეჳ. სოლ. 4,24; „მოესპო ნათესავი იგი“ I, იერემ. 12,17; „მოისპო ძაღლის-მწერი ფარაოსაგან“ გამოხლ. 8,31; „მოისპოს კიმანაებაჲ ცხენისაჲ“ O,—„აღებულ იქმნეს ჯეკილი ცხენთაჲ“ pb., ამოს 8,7; „მოისპოს მშჯდი საბრძოლი“ O, ზაქ. 9,10; „მომისპო ჩემი სლობა სელისა“ pb.,—„განაქარვა სალმობაჲ გუამისაჲ ჩემგან“ O, ეს. 38,14; „ყოველი შჯულისა გარდმავალი მოისპოს“ pb.,—„ყოველი უწყალოჲ მოიკოცოს“ O, ეჳ. სოლ. 28,29.

მოსპობა «მოსრვა»: „არღა შესძინოს უფალმან მერმე მოსპობაჲ წარმართთაჲ“ G,—„არღარა შესძინოს უფალმან ნათესაი ესე მოსრვად“ pb., ისუ ნ. 22,13. იხ. სპობა.

მოსპოლვა, მოსპოვლვა «მოსრვა», «მოსპობა», «აჭოკა», «წარწყმედა»: „მოსპოლაჲს მათ პირისაგან შენისა“ G,—„მოსრნეს იგინი უფალმან, ღმერთმან შენმან, პირისაგან შენისა“ M, II მჯ. 9,6; „აარონს ზედაცა გულწყრალ იქმნა ფრიად მოსპოლვად მისა“ G,—„აარონს ზედა განრისხნა უფალი ფრიად, რათა წარწყმიდოს იგი“ pb., II მჯ. 9,20; „მოსპოლაჲს... ძლიერსა მამაცისა“ I, ეს. 3,1; „რომელი მოსპოვლაჲს მოწყინებისა“ მ. სწ. 280,20; „ცეცხლითა მოგსპოლო შენ“ Sin.—11,29v.

მოსპოლვა მოსპობა, აღფხერა: „მოხედაჲ-ყო მოსპოლვად უუღრებაჲ ჩემი“ DE,—„აჭოკად საუუღრელი ჩემი“ C, ლ. 1,25; „ცეცხლითა მოსპოლვაჲ შენი“ ფოკა 842r; „უნება... მოსპოლვაჲ ქეყუანისა სიმჴეისაჲ“ მხქ 25,20; „ეძიებენ მოსპოლვად თავისა ჩემისა“ O, II მფ. 14,16. იხ. სპოლვა; შდრ. მომსპოლელი.

მოსრვა «ეჩინო ყოფა», «მოსრულება», «მოსპობა», «დაცემა», «განკუეთა», «მოწყდომა», «მოწყუედა», «აღსპობა», «აღკოცა», «წარწყმედა», «მოკუდინება», «მოლერწმა», ამოწყუეტა, «მოკლვა», მუსერა, «მოკუდომა», «აღსპოლვა», «მოსპოლვა»: „უკუეთუ მოსრვით მოსრნეს უფალმან, ღმერთმან შენმან, წარმართნი იგი“ M,—„უკუეთუ უჩინო ყონეს უფალმან, ღმერთმან შენმან, ნათესაინი“ G, II მჯ. 19,1; „მოვსრნე ყოველნი გამოჰკანდაკებულნი“ O,—„მოესრნე ქანდაკებულნი შენნი“ pb., მიქ. 5,12; „მოსრვად ჩუენდა და საცხოვარი ჩუენი“ pb.,—„რაჲთა მოვსწყდეთ ჩუენ და საცხოვარი ჩუენი“ G, რიცხ. 20,5; „მოსრნეს (დასცნეს pb.) მთაჲანნი მოაბისანი“ G, რიცხ. 24,17; „მოსრნა (განკუეთნეს G) იგინი ბუხეკს“ O, მსჯ. 1,4; „მოსრა (დასცა Q) ენანკები მათი“ ფხ. 104,33; „მოსრნეს“ C,—„ავიწიეს და მოწყჳდნეს“ DE, მთ. 22,6; „მოგსრნეს თქუენ“ M,—„აღგსპნეს თქუენ“ G, ისუ ნ. 24,20; „მოსრეთ არა მოსრა იგი“ M,—„აღმოცელებან არა აღკოცა იგი“ G, მსჯ. 1,28; „მოსრნეს ქეყუანის-მოქმედნი იგი“ DE,—„წარწყმიდნეს მოქმედნი იგი“ C, მრ.12,9; „აღსასრულსა რისხვით მოისრნეს“ C.—„აღსასრულსა რისხვით მოასრულნე“ Q, ფხ. 58,14; „რომელნი მოსრნა სამსონ“ M.—„რომელნი მოაკუდინნა სამფსონმან“ G, მსჯ. 10,30; „მოღაეგ-სრეს მერმე გზათა ზედა ხუთ ათასი კაცი“ M.—„მოიღერწმნეს მათგან ძეთა ისრაჱლისათა გზათა ზედა ხუთგზის ათასნი კაცნი“ G, მსჯ. 20,45; „მოსრნა კაცის-მკლველნი“ მთ. 22,7; „მოვსართ

* წყაროშია: მოსრნა (რედ.).

ყოველი ქალაქი" G, II მჯ. 2,84; „მოსრნეს იკინი, ვითარცა ერთი კაცი" O, ოდ. 6,2; „მოვსარ მე იდუმეა" M, II წმ. 23,19; „მოსრნეს იკინი" O,—„მოკლნეს იკინი" pb., დან. 18,62; „მოსრნა მაძი თჳსი და დედაი თჳსი" ფლკტ. 146,30; „თჳენ მოჰსპრთ ერა ღმერთსაი" G. რიცხ. 16,41; „მოისრნეს დიდ-დიდნი და მცირენი" O,—„მოკუდენ დიდნი და მცირენი" pb., იერემ 18,6; „რომელთა დაჴეხნ იგი, მოისრნეს" O,—„დამტჳებელნი ძალნი მოკდენ" pb., ბარ. 4,1; „მოვსრა ჴეყანით ნადირი შენი" O,—„მოვასრულო ჴეყანისაგან ნადირი შენი" G, ნაუმ 2,13; „მოსრა ყოველი იკი ნათესავი" pb., —„აღისპოლა ყოველი ნათესავი" G, რიცხ. 32,19; „მოსრნეს იკინი ღმრთმან შენმან, ღმრთმან შენმან, პირისაგან შენისა" M,—„მოსპოლავს მათ პირისაგან შენისა" G, II მჯ. 9,5.

მოსრვა «მოსპობა», «დაქრა»; ამოწყვეტა: „არღარა შესძინოს ღჳენელმან ნათესავი ესე მოსრვად" pb.,—„არღა შესძინას ღჳენელმან ბერძე მოსპობაი წარმართთაი" ისუ ნ.G,23,13; „დაუკაჟა იესუ და ყოველნი ძენი ისრაელისანი, მომსრველნი მათნი მოსრვითა" pb.,—„დასცხრა იესუ და ყოველი ისრაელი, დამჴრჳენი მათნი დაჴრითა" G, იხუ ნ. 10,20; „მოსრვაი ცოდვილთაი იხილო" ფს. 36,34; „აქენდა ჴერჴერი მოსრვისაი ქელსა თჳსსა" O, ეზეკ. 9,1.

მოსრ(ვ)ულ-ი, მოსრვილ-ი «მომკუდარი», «მსხემი», მოკლული, დაქრილი: „მოაკლდა სულსა ჩემსა მოსრულთა (მოსრვილთა I) ზედა" O, იერემ. 4,31; „(თჳეან) ჴევი მოსრვულთაი (მოსრულთაი O)"I, იერემ. 7,32; „იყუნეს მოსრულნი გუემასა მას შინა იცდაოთ ათას" Fr.,—„იყუნეს მომკუდარნი წყლულებასა შინა ათ და ოცნი ათასულნი" G, რიცხ. 25,9; „არა ჰკჳნეთ... რომელი მოსრულ იყოს თქჳენ შორის" pb.,—„არა ჰკჳნეთ... მსხემნი" G, ლევიტ. 16,29. იხ. სრვა; შდრ. მომრალი, მომსრეული, მოსასრველი, შვილთ(ა)-მოსრვა.

მოსრულ-ი იხ. მოსლვა; ახლად მოსრული, ძალად მოსრული.

მოსრულება «მოსრვა», «ჴოცა», «მოჴოცა», «დასრულება», მოთავება, მოლევა, დაბოლოება: „ალსრელსა რისჴით მოასრულნე (მოისრნეს C)" Q, ფს. 58,14; „მოასრულეს აღმომფჳნჳველი" G,—„აჴოცნეს მგონელნი და ყოველი მჴუნჳნეური" M, იხუ ნ.10,28; „უდაბნოსა ამას ზედა მოესრულნენ (მოიჴოცნენ pb.)" G, რიცხ. 14,35; „რაკამს მოასრულოთ ნაყოფი ჴეყანისა თჳენისა" pb.,—„რაკამს დაასრულნეთ ნაშრომნი ჴეყანისანი" G, ლევიტ. 25,22; „არა მოასრულოთ სამკალი ყანისა თჳენისაი მომკად" G, ლევიტ. 19,9; „მაჴსლითა და სიყმალითა... მოვასრულნე ოგინი" I, იერემ. 14,12; „სიყმილთა და სიჴუტილითა მოესრულნენ" O, ეზეკ. 7,15; „მოასრულოს მოკმად თჳეაი ჴეყანისაი" O, ამოს 7,2.

მოსრულება «აღსასრული», «მოწყუედა»: „მიცემად ჩუენდა ჴელთა «მორეულთასა» მოსრულებად ჩუენდა" G, II მჯ. 1,27; „ალვიდა მოსრულებაი ქალაქისაი ვიდრე ცამდე" G,—„აღიდოდა აღსასრული ქალაქისაი მის ზეცად" M, მჯ. 20,40; „მახჳლი... აღმოჴდილი მოსრულებად" ეზეკ. 21,33. იხ. სრულება.

მოსტუანვა დაზვერვა, «მოხილვა»: „მოისტუანეთ გაიდ" M,—„მოიხილეს ქუეყანაი გაი" G, ისუ ნ. 7,2. იხ. სტუანვა.

მოსულა იხ. მოსლვა.

მოსჳელება: „მნებავს მოჴუეპაი ზიარისაი და მოსულებაი ვაჭრისაი" მ. სწ. 202,21.

მოსუმური-ი: „შეჳდა იგი შეღჭებელთა მოსუმურთა მათთანა და როკჳდა" Alh.—11,102v; „შეიყვარა იგი... მოსუმურთა შეებასა" Sin.—11,125v. იხ. სუმა.

მოსუმურობა მთვრალობა, სმა: „აკლტდე მოსუმურობისაგან ღჳნისა" მ. ცხ. 464r. იხ. მოსემერი.

მოსურნე მონატრული: „მოსურნე ღმრთისაი" მ. ცხ. 92v; „იყო... მოსურნე სმენად" H—2261,344r. იხ. სურჳელი.

მოსყიდა, მოყიდვა ყიდვა, შეძენა; დაქირავება, «სასყიდლის-ყოფა»: „მოიყიდეს მით ავარაკი იგი მეკეცისაი" მთ. 27,7; „სამკაულითა მოიყიდდეს" ანდ.-ანატ. 227,8; „მოგჳსყიდოს შენ" G,—„მოგაყიდოს თავი მისი შენ" pb., ლევიტ. 25, 39; „მოიყიდიან ოქროსმჭედელი და ქმნიან ჴელით-ქმნულნი" O, ეს. 44,6; „მოიყიდიან დიდი ქნინად" O, ზარ. 20,12; „ავარაკი მოიყიდა" pb., იგ. ხოლ. 21,16; „რომელი მოიყიდეს ძეთაგან ისრაჱლისთა" DE.,—„რომელ-ივი სასყიდლის-ყუეს ძეთა" C, მთ. 27,9; „განყიდა ყოველივე იგი... და იგი ხოლო მოიყიდა" მ. სწ. 282,17.

მოსყიდა შეძენა, ყიდვა: „ცრუედ იწამებდენ განსყიდასა ზედა და მოსყიდასა კონისა ერთისა მჱლისასა" მ. სწ. 161,7. იხ. სყიდა; შდრ. მომსყიდელი.

მოსწავება «წამის-ყოფა», «მოცემა», ნიშნის მიცემა, სწავლა, ჩვენება, დარიგება: „იგი მოასწავებდა მათ" C,—„იგი წამს-უყოფდა მათ" DE, ლ. 1,22; „ვითარცა მოგუასწავეს ჩუენ" C,—„ვითარცა-იგი მომცეს ჩუენ" DE, ლ. 1,2; „მოასწავებს სიტყჳთ ჩინებასა პირველისა მის ერისასა" იკ. რომ.-ჭურთხ. იხაკ და იაკ. 12,8; „მოესწავა სასწაული ხილვისა მის პაულჱსისაი" თეკლა 32,4; „მოასწავებნ ბრიტა თითოსაითა" O, იგ. ხოლ. 9,18; „მოასწავებდა მისთანათა მათ და აღაშჳნებდა მათ" განხ. ო. 200,4. იხ. სწავება.

მოსწავლე მოწაფე: „ვიტყჳთ ჰმან, ვითარცა საქმესა გულისჴმის-ყოფისათჳს მოსწავლეთაგანსა" ბ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 87,28. იხ. სწავლა.

მოსწრაფა «სწრაფად», მოჩქარება: „მოასწრაფა მითით ფარანით" G,—„ისწრაფა ფარან მითით" pb., II მჯ. 22,9; „მოისწრაფდენ მუნ ერნი" O, მიქ. 4,1; „მოისწრაფის მიწევნად მუნ" მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 225,7. იხ. სწრაფა.

მოსწრაფე იხ. მოწრაფე.

მოსწრაფება სწრაფვა, გულმოდგინება, სიბეჯითე, გარჯა: „ღმრთის-მსახურებისათჳს არს მოსწრაფებაჲ" მრთ. S. კ. იერ.-მარტჳლ. 188,6; „მოსწრაფებით პყოფს" მ. ცხ. 324v; „მოსწრაფებით მიესცეთ" მ. ცხ. 246r; „იქმნა ... ამაო ყოველივე მოსწრაფებაჲ მეშაკისაი მის" მ. ცხ. 57v; „მნებავს... ლოცვაა მოწყინებაჲ და განსუენებასა — მოსწრაფებაჲ" მ. სწ. 202,12.

მოსწრაფებით სასწრაფოდ, «სწრაფად»: „მოსწრაფებით ვიქმოდეთ" მ. ცხ. 31r; „მოვალს მაშინ მოსწრაფებით მკეთრობაჲ იყი" მ. ცხ. 65v; „მოსწრაფებით წინა წარველენდეს მათ" pb.,—„მწრაფლ წარგზავნნეს ივანი" O, ხიბრძ. ხოლ. 19,2. იხ. სწრაფი.

მოსწრაფედ «სწრაფად», საჩქაროდ, «ზედაპირზედა»: „მ..სწრაფედ მეძიებდა მე" pb.,—„მსწრაფლ მეძიებდა მე" Q, II ტიმ. 1,17; „ფიცივენ მოსწრაფედ" pb.,—„ცილსა ფიცევენ ზედაპირ-ზედა" O, ხიბრძ. ხოლ. 14,28; იხ. წრაფა/სწრაფი.

მოსწრება მოწევნა: „მოვესწარ ბერთა და მოვეწიე უდაბნოსა ამას" მ. ცხ. 120v. იხ. სწრება.

მოსხმა «მოდება», მოყენება, მორეკა, მოყრა, შემორტყმა, მოხვევა: „მოჰსხნა (მოსდევს pb.) ივანი გარე-მოსადებელად საკურთხეველისა" G, რიცხ. 16,30. „მოასხა აბრაჰამ ცხოვარი და ხბოხაჲ" O, დაბ. 21,27; „უბრძანა მოსხმად ნათხარი იგი მიწაჲ ვიდრე ყელადმდე" ფსალტ. 150,4; „ვითარცა მასულიერი მოესხა თავსა მასსა" ყარ. 820; „მოგასხნეს ყელნი მეუღმან" ეკლ. 1,11; „ჴელნი მოასხნა და ამბორს-ყო მათ" აბ. რომ.-კორინთ. იხაკ და იაკ. 44,12.

მოსხმა მოდენა: „უბრძანო მოსხმაჲ ზრომათაჲ" ხაკ. წიგნ. II 82,26. იხ. სმა; შდრ. მოშსხმელი.

მოტანჯვა გვემა, ცემა: „მოსტანჯოს სული შენი აქა და არა მიიჯდე სატანჯველად საკუთნოდ" მ. სწ. 131,28. იხ. ტანჯვა.

მოტაცება «ტაცება», «დატაცება»: „მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა" O,—„უკუნ სცეს ნატაცებნი, რომელი იტაცა" G, ლევიტ. 6,4; „მოიტაცებდეს ყოველთა" M,—„დაიტაცებდეს ყოველთა" G, მსჯ. 9,25. „ნუ მოიტაცებ სიჭასა" ბრთ. A. კ. ბერ.-ხან.-ნ. 61.

მოტაცება წართმევა: „ასწაესებს კელთა მოტაცებაჲსა და არა მიცემასა" მ. სწ. 140,5. იხ. ტაცება; იდრ. მომტაცებელი, მონატაცები.

მოტევება «ლხინება», შენდობა, მინიჭება, პატიება, «მიტევება»: „რომელმან მოგიტევნა (გილხინა Q) შენ ცოდვანი შენნი" C, ფს. 102,3; „მოუტევნე ცოდვანი მათნი" O, III მფ. 8,30; „მომიტევენ ჩუენ თანანადებნი ჩუენნი" მთ. 6,12; „მოუტეეთ და მოგეტევოს" ლ. 6,37; „მოგეტევნეს შენ ყოველნი ცოდვანი შენნი" ფსალტ. 150,28; „ცრემლითა მოეტევნეს მეძავსა მას აცრაცელნი ცოდვანი მისნი" მ. სწ. 50,29.

მოტევება შენდობა, «მიტევება»: „მოტევებაჲ ყავ უფალმან" O, IV მფ. 5,18; „წარჰკლენ შენ... მოცემად მეცნიერებაჲ ცხორებისაჲ ერსა თჳსსა მოტევებითა ცოდვათა ჩუენთაჲთა" DE. — „წარჰკლენ... მიცემად მეცნიერებაჲ ცხორებისაჲ ერსა თჳსსა, მიტევებად ცოდვათა მათთა" C,ლ. 1,77. იხ. ტევება; შდრ. მოსატევებელად.

მოტევება მიმართება, მიშვება: „უცხოთესნი მოეტევნეს ჭალაკებსა მას ეკისასა" M, II ნშტ. 28,18; „მოუტევა წყაჲ მძაფრი ფრიად" O, III ეზრა 4,49; „უცხოთესნი მოეტევნეს სოფელსა ჩუენსა" O, I მფ. 23,27; „მოეტევებოდეს ეღმრთონი იგი" ატშ. 107,1. „უბრძანა მოტევებაჲ მის ჴელი ორთა ლომთაჲ" ფსალტ. 152,27. იხ. ტევება; იდრ. მომტევებელი.

მოტეხა მოჩსხვრევა: „მოსტეხნეს იგი ფრთეთა მათგან" O, ლევიტ. 1,17; „მოსტეხა... რტოჲ ერთი და შთაყო შუნთქუს ოდენ" O, IV მფ. 6,6. იხ. ტეხა.

მოტირალი მტირალა: „ყრმაჲ იგი მოტირალი" მ. ცხ. 426v. იხ. ტირილი.

მოტიხრული კედელი, ტიხარი: „იხილა... ზღუდენი იგი და მოტიხრულები იგი" წწტყ. 106; „ქმნა... ორ-ორი მოტიხრული" O, III მფ. 7,41. იხ. ტიხრა.

მოტკბობა დატკბობა: „ნუსტუმან და ღინძან მოატკბიან ჴმაჲ" O, ზორ. 40,21. იხ. ტკბობა.

მოტრფიალი მნდომი, მოწადინე: „მიეცეს ჩემთა მათ მოტრფიალთა საქმეთა საწეთროჲსათა" მ. ცხ. 402r. იხ. ტრფიალი.

მოტჯრთე იხ. ზურგით მოტჯრთე.

მოტკუდომა მოძსხერევა, შეწუსერა: „მოსტყდა რჩაჲ მოვაბსა" O, იერემ. 48,25. იხ. ტყდომა.

მოტყინარე აღზნებული, ანთებული, აჟარვარებული: „ცეცხლი მოტყინარე დაშრიტის წყალმან" O, ზორ. 8,28; „დაიდგას საყდარი ცეცხლისაჲ... ეტლის თუალთა ზედა მოტყინარეთა" მ. სწ 124,33; „ცეცხლის-სახედ მოტყინარესა (ცირსა) დასწუალ" H—2251, 852r. იხ. ტყინება.

მოტყინარება: „ალი მოტყინარებითა თჳსითა დასწუაეს" ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 48,24. იხ. მოტყინარე.

მოტყუება შეძენა, მოგება; მიცემა: „წარწყმედაჲ თავსა თჳსსა მოატყჳს" O, ეკ. სოლ. 6,32; „ქებაჲ მათი მოგუატყუებს ჩუენ სატანჯველთა" მ. ცხ. 22v; „მოატყუა... გჳრგჳნი" მ. ცხ. 49r; „ცოერებაჲ საუკუნოჲ მოგეტყუა" მ. ცხ 63r; „სიმდიდრე ვეებასა მოატყუებს მოძებელთა მისთა" მ. სწ 112,6; „არა მცირე პატიჟი მოატყჳს (მკედრობან) თავსა თჳსსა ერის-მთავრისაგან და შეფისა" მ. სწ. 107,22. იხ. ტყუება; იდრ. მომატყუებელი.

მოტყუენა: „მოტყუენნეს კოველნი საზღვარნი ხაზარეთისანი" ჯ. ცხ. 15,5. იხ. ტყუენა.

მოტყუმა ქნა, ყოფა: „არა ვისდა მომიტყუამს ბოროტი" მ. ცხ. 205v. იხ. [ტყუმა].

მოუგონებელი წარმოუდგენელი; «მოულოდებელი»: „მწარეთა და მოუგონებელითა სატანჯველითა განეკაფნე ჯორცნი თქუენნი" ანდ. ანატ. 198,27; „შესცოდა მოუტევებელი და მოუგონებელი შეცოდებაჲ" ოქრ.-მარხ. და თონ. 103,33; „ბიწნი მოიწინეს მათ ზედა მოუგონებელნი" O,—„ბიწნი წარმოუდგებოდეს მოულოდებელ[ნ]ი" pb., ხაბრძ. ხოლ. 18,17. იხ. მოგონება.

მოუდრეკელობა მოუხრელობა: „იხილეს სიმტკიცჱ და მოუდრეკელობაჲ გულისა მათისაჲ" ოხკ. 17,9. იხ. მოდრეკა.

მოუთმენელი გაუძლებელი, აუტანელი: „მოუთმენელი იგი ტანჯვაჲ" მ. ცხ. 108v. იხ. მოთმენა.

მოუთუალველი შეუწყნარებელი: „სიტკუაჲ ჩემი მოუთუალველ არს თქუენ წინა-შე" H—341,599 იხ. მოთუალება.

მოუკლებელი «არაშეკლებული»: „მოუკლებელი ცათა შინა (საუნჯე)" ლ. 12,33; „მოუკლებელი სალმობაჲ გულისა ჩემისაჲ" ბრთ. 9,2; „მოუკლებელი ხა-

ვებელ" O.—„არამოკლებულ (ტაეკი) ზავებულისაგან" M, ქება 7,2.

მოუკლებელად «მიმდემად», შეუწყვეტლად: „იანათებდენ... მოუკლებელად" pb.,—„დაწუდენ... მიმდემად" G, ლევიტ. 24,3; „მოუკლებელად ლოცეედით" I თეს. 5,17. იხ. კლება.

მოულოდებელ-ი «მოუგონებელი», უეცარი: „შიშნი წარმოუდგებოდეს მოულოდებელ[ნ]ი" pb.,—„შიშნი მოაწინეს მათ ზედა მოუგონებელნი" O, სიბრძ. სოლ. 18,17; „მოულოდებელი შიში დაეცა მათ ზედა" O, სიბრძ. სოლ. 17,14. იხ. მოლოდება.

მოუმედგრებელად: „დაეკვე [შრომა]სა შინა ათერთმეტი წელი... მოუმედგრებელად" ლიმ. 127,8. იხ. მომედგრება.

მოურავ-ი: „რომელთა არა ესხნენ მოურავნი და მზრუნველნი" H—622,36r. იხ. ურავი.

მოურნე მზრუნველი, მეურვე: „ჰყოფ მონაზონსა ყოლადვე მოურნე" მ. ცხ. 20v; „მაქეს მოურნე ჩემი და მზრდელ[მ]ერთი" მ. ცხ. 172r; „ალგზდგინნის ღმერთმან მოურნენი და გუზრდიან" ი.-ე. 52,25. იხ. ურავი.

მოუძლურება დასუსტება; «მოკლება», დაუძლურება, დასნეულება: „მოუძლურდა გლახაკებითა ძალი ჩემი" ფს. 30,11; „მოაუძლურებს ძალსა ღონისასა წყალი" მ. სწ. 7,17; „დაკვნდიან კელნი და მოუძლურდიან ფერკნი" მ. სწ. 140,29; „თქალნი ჩემნი მოუძლურდეს გლახაკებითა" Q,—„მოაკლდა თუალთა ჩემთა გლახაკებითა" C, ფს. 87,40; „ჩეენ რეცა მოუძლურდით" II კორ. 11,21; „იგინი მოუძლურდეს და დაეცნეს" ფს. 20,8; „რაჲთა უკეთური იგი მოდგამითერთ მოუძლურდეს" რიფს. 177,16; „არა მოუძლურდეს კენაჲ ავგარაკისა თქუენისაჲ" O, მალ. 3,11; „მოუძლურდენ მას შინა მამანი" I, იერემ. 6,21; „გულნი მათნი მოუძლურდენ მათ შოერის" O, ეზეკ. 34,10. იხ. უძლურება.

მოუძლურებულ-ი ძლეული: დასუსტებული: «მოკლებული»: „ყოველივე იგი პოვა მოუძლურებელი" მრთ. S, ბ. კეს.- 40-თჳს 128,4; „კაცი მჴნე რაჟამს მოუძლურებულ არნ უპოვარებითა" ზარ. 26,26; „მოუძლურებელი განვაძლიერო" pb.,—„მოკლებული განვაძლიერო" O, ეზეკ. 34,16. იხ. უძლურება.

მოუწუინებელად დაუზარებლად: „ყოველთა მათ ჰმსახურებდა მოუწუინებელად" ლიმ. 82,4; „უუაოდა... კითხეითა წიგნთაჲთა მოუწუინებელად" შუშ. X, 27. იხ. მოწუინება.

მოუწულველად დაუკოდველად, ტანმრთელად: „მოუწულველად სდეგდეს მტერთა მათ" ჯრდ. 93,11; „მოუწულველად დავჴთებით ისართა მათგან მტერისა მზაკუარისათა" მ. ცხ. 249v. იხ. მოწულვა.

მოუწუუედელად: „ოდესმე ტიროდიდ მოუწუუედელად" H—2261,281r. იხ. მოწუედება.

მოუჴსენებელ-ი მოუგონებელი: „ხვალე შთაგდებულ იქმნე ჯრდილთა სიკუდილისათა მოუჴსენებელთა" მ. სწ. 164,22. იხ. მოჴსენება.

მოფარდულ-ი «განმსყიდელი», «მსყიდელი», «რომელი ფრდიდეს», «სავაჭრო», ბაზარი; «ვაჭარი»: „მიეცდით მოფარდულთა და იყიდით თქუენდა" C,—„წარვედით საჳჭროდ და ყიდეთ თაეისა თქუენისა ზეთი" მთ. 25,9; „საჳარძლები იგი ტრედის მოფარდულთაჲ დაემჴუა" C,—„სასხდომელები იგი მსყიდელთაჲ მათ ტრედისათაჲ დაუმჴუა" DE, მრ. 11,15; „გამოასხა ყოველი მოფარდული და მომყიდლები ტაძარსა მას შინა" C,—„გამოასხა ყოველი იგი განმსყიდელი და ყოველი, რომელი იყიდდა ტაძარსა მას შინა" DE, მთ. 21,12; „ტრედის მოფარდულთა მათ პრჭა" DE.—„რომელნი-იგი ტრედსა ფრდიდეს, ჰრჭეა მათ" C, ი. 2,16; „არცა იქსნეს მოფარდულნი თჳსი ურჩელობისაგან" O,—„ძნიად იქსნეს ვაჭარი ცოდვისაგან" pb., ზარ. 20,28. იხ. ფრდა; შდრ. ვეცხლით-მოყარდული, თესლის-მოფარდული, ძოწეულის-მოფარდული.

[მოფასეობა] იხ. არამოფასეობა.

მოფენა «აღმობრწყინება», «მიფენა», გაშლა: „მოეფინა მზე წყალთა მათ ზედა" O. IV მფ. 3,22; „მოჰფინე მის ზედა სირცხჳლი" C,—„მიჰფინე მის ზედა სირცხჳლი" Q, ფს. 88,46; „მოფენასა მზისასა შეკრბიან" C,—„აღმობრწყინდა მზე და შეკრბეს" Q, ფს. 103,22; „მოჰფინო თქუენ ზედა კურთხეეაჲ" O, მალ. 3,10; „არა მოჰფინოთ იატაკსა საყოფელთა ჩეენთასა ვარდი და შროშანი და ყუავილნი სურნელნი" მ. სწ. 210,10. იხ. ფენა; შდრ. მომფენელი.

მოფიცხვა გაგლესა, შეგლეჭსა: „მოფიცხა იგი ნაფთითა" O, გამოსლ. 2,3. იხ. ფიცხი.

მოფიცრულ-ი ფიცარდაგებული: „მოფიცრული ნაძუთა" I, იერემ. 22,14. იხ. ფიცარი.

მოფოლხუება მოშეება: „იძრეის ნიაბერი მოფოლხუებითა და მოჭირებითა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 159,3.

მოფოლხუებულ-ი მოშეებული: „არიედ ძალნი იგი ებნისანი ნოტია და მოფოლხუებულ" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 173,6. იხ. [ფოლხუება].

მოფრდა იხ. ფრდა; შდრ. მომფრდელი.

მოფქვ-ი მფქველი: „უკუეთუმცა არა დაბურვიდეს თუალთა მოფქჳსა მას პირუტყუსა" მ. ცხ. 268v. იხ. ფქუა.

მოფხანა: „ნუცამცა მოგფხანს (ქელი უცხოი)" მ. ცხ. 174r. იხ. ფხანა.

მოფხეკა: „მოფხეკონ შიგნით მრგულივ" G, ლევიტ. 14,41. იხ. ფხეკა; შდრ. მონაფხეკი.

მოფხურა მოგლეჯა: „ვხედევდ, ეიდრემდე მოეფხურნეს ფრთენი მისნი" O, დან. 7,4. „იწყო... მოფხურად თმათა მისთა და ტყუბად" მ. ცხ. 207v; „თეაჲ... რომელი მოფხურადმდეე განჴმის" ფს. 128,6. იხ. ფხურა.

მოქადულ-ი ვინც იქადის, იმუქრება: „განვედევნოთ მტერი ჩეენი მოქადული" მ. სწ. 278,12. იხ. ქადება.

მოქადულობა: რიცხ. 23,19*. იხ. მოქადული.

მოქალაქე ქალაქელი; ამხანაგი: „მოქალაქე ეყაე და განვეწესე ერისაკად ამის სოფლისა" ლონგ. 180,9; „წინაშე ყოველთა მოქალაქეთა მოგცემ" O, დან. 23,11; „იძრახებდეს ცოლთა თანა მოქალაქეთა თჳსთასა" O, იერემ. 29,23; „შეურაცხ-ყვნის მოქალაქენი ნაკლულებანმან გონებითა" O, იგ. სოლ. 11,12. იხ. თანა-მოქალაქე.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.)

მოქალაქეთაგან-ი ქალაქელი: „ვითარცა ერთი მოქალაქეთაგანი (იქცეოდა)“ ფლპ. მოც. 5,29. იხ. ქალაქი.

მოქალაქობა, მოქალაქება ცხოვრება, მოღვაწეობა: „სარწმუნოებითა მით საღმრთოჲთა მოქალაქებდა“ მ. ცხ. 175v; „იწყო ბერმან კეთილად მოქალაქობად“ მ. ცხ. 876r.

მოქალაქობა ცხოვრება, ყოფაქცევა; ღვაწლი, მოღვაწეობა: „ზომიერი აქნდა მოქალაქობაჲ სენაკსა შინა თჳსსა“ მ. ცხ. 250r; „უცხო ქმნილნი მოქალაქობისა მისგან ისრაჱლისა“ ეფეს. 2,12; „ჩუენი მოქალაქობაჲ ცათა შინა გამოჩნდეს“ იკ. რომ.-კორთხ. მოხ. 102,12; „იხილა მოქალაქობაჲ მისაზომთაჲ“ მ. ცხ. 201r; „საღმრთოჲთა მოქალაქობითა ცხოვნდებოდეს“ ი.-ე. 25,29. იხ. მოქალაქე.

მოქარება «უმოლხინე ქმნა», გაქარება, გაცლა: „ჰკითხვიდა მათ ჟამისა მისჯს, რომელსა მოჰქარდა“ C,—„ჰკითხვიდა მათ, ვითარმედ რომელსა ჟამსა უმოლხინეჲქმნა იგი“ DE, ი. 4,52; „მომჭარდა სიმთრეალე უდებებისაჲ“ ბალ. 45,22. იხ. ქარება.

მოქენე «ნაკლულევანი», ნატრული, მახვეწარი; დამსაჭიროებელი: „არა დააკლო სასყიდელსა დავრდომილისა და მოქენისასა ძმათა შენთაგანისა“ G,—„ნე მოჰბუეკ სასყიდელსა მორეწესა, უპოვარსა მას და ნაკლულევანსა, რომელ იყოს ნათესავისა შენისაგან“ M, II შჯ. 24,14; „იქმნენით მოქენე სძისა და არამტკიცისა საზრდელისა“ მებრ. 5,12; „მოქენე არს თქუენისა შემწეობისათჳს“ ფლტ. 151,18; „ღმერთი ჩემი არაჲისი მოქენე არს“ ფოკ. 844v; „რომლისამცა შეწეენისა მოქენე იყო ქრისტე, ყოველად ძლიერი“ ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 98. იხ. ქენება.

მოქენება «თხოვნა», აღთქმა: „ოდესმე მოქენებით მოეიდოდა, მაშა“ ბ. კეს.-40-თჳს 117,80; „ვეტყოდეს თუ შენ ეედრებითა, ანუ თხოვნითა მდაბლითა“ pb., ითხ. 40,29. იხ. ქენება.

მოქლონ-ი ქეტი, ურდული: „მოქლონნი რკინისანი განტეხნა“ ფს. 106,16; „შეჰმუსრეს ცეცხლმან მოქლონნი მისნი“ O, ნაუმ 3,13; „რომლისა მოქლონნი მისნი ვითარცა კლიტენი საუკუნენი“ O, ითხ 2,7; „დაჰმუსრკნ მოქლონნი ადამატისანი“ ფლტ. 158,95; „დავჰკრძალოთ (კარი) მოქლონითა სიმდაბლისაჲთა და არა განეღოთ“ მ. სწ. 171,84; „განტეხნა მოქლონნი და კლიტენი ანდამატიაჲსანი“ Ath.—11,28v.

მოქმედ-ი «ქუეყანის-მოქმედი», «მუშაკი», შემომქმედი, საქმის ჩამდენი: „მისცა იგი მოქმედთა (ქუეყანის-მოქმედთა DE)“ C, ზრ. 12,1; „მოქმედნი მზაკუარნი“ Q,—„მუშაკნი ზაკუნი“ II კორ. 11,13; „მიეცეს ფუტკრისა და ისწავე. ვითარ-იგი მოქმედ არს“ O, იგ. სოლ. 6,8; „მოქმედთა მათ, რომელნი კაფდენ ძელსა“ M, II შჯ. 2,10; „ყოველნი მოქმედნი უსჯულოებისანი“ ფი. 7,28; „არა იციედ წყალობაჲ და სარწმუნოებაჲ მოქმედთა ბოროტისათა“ O, იგ. სოლ. 14,22. „საპყრობილესა არავინ კეთილისა მოქმედთაგანი შეუკუნებელ არს“ მ. სწ. 51,20.

მოქმედ-ი სელიხა-ჲ ტილოს მქსოველი: „სირცხჳლმან შეიპყრნეს მოქმედნი სელისა მის“ I, ეს. 10,9.

მოქმედ-ი ქვისა-ჲ ხუროთმოძღვარი, კალატოზი: „მოუელინა მას... მოქმედნი ქვისანი“ O, II მფ. 5,11.

მოქმედ-ი ქუეყანისა-ჲ მიწის მოქმედი: „პრქუენა მოქმედთა ქუეყანისათა“ I, ფერემ. 14,4.

მოქმედ-ი ღუაწლისა-ჲ მებრძოლი: O, III მფ. 12,21.

მოქმედ-ი ძჯრისა-ჲ ბოროტმოქმედი: „ზაქუაჲ გულსა შიდა მოქმედსა ძჯრისასა“ O, იგ. სოლ. 12,19; „პირი უფლისაჲ მოქმედთა ზედა ძჯრისათა“ ფს. 33,17. იხ. ქმნა; ამაოჲს-მოქმედი, ბოროტის-მოქმედი, ბრძოლის-მოქმედი, ვენაჯის(ა)-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თიჯის-მოქმედი, კეთილის-მოქმედი, ნაცის-მოქმედი, პილენძის-მოქმედი, პერის-მოქმედი, სახის-მოქმედი, ქვეყნის-მოქმედი, ყალთა-მოქმედი.

მოქმედობა საქმიანობა: „მოქმედობაჲ იგი ხუროთაჲ დეენეულ არს“ მ. სწ. 222,8. იხ. მოქმედ.

მოქმნა ქმნა, მოქცევა, გაკეთება; «მრგუალობა»; შემოვლება: „მოქმნა რაჲ-იგი, უბრძანა მას... იოჰანე“ განს. ი. 190,84; „მოქმნა მას გარემო ზღუდის-ზღუდე“ O, IV მფ. 25,1; „მოიქმნეს რჩეულთა ქჳათა გაბაოთ“ O,—„და გარემო ემრგულოს მრგულივ რჩეულთაგან ქჳათა კაბათაღმი“ pb. ფერემ. 31,39; „მოქმნა იგი ლესვით ოქროჲთა წმიდითა“ M, II ნეტ. 3,6; „მოქმნის ქეყანაჲ და დასთესის თესლი“ მ. ცხ. 57v; „შეძავთა, რომელთა მოიქმნიან პირნი მათნი სატრფიალოდ კაცთა უგუნურთა“ მ. სწ. 183,7.

მოქმნილ-ი «დაბნული», დამუშავებული: „რომელი არა მოქმნილ, არცა დათესულ იყოს“ G,—„რომელი არა დაბნულ იყოს“ M, II შჯ. 21,4; „ჳპოვე ადგილი, რომელი მოქმნილ იყო პიტალითა“ Ath.—11,180v; „დანაკი... ოქროჲთა მოქმნილი, შურია ეკლესიასა“ Q,—240, 190. იხ. ქმნა; გამოქმნა.

მოქონება მოტანა: „მოაქუნდა განრღეულე“ DE, ზრ. 2,8; „მოაქუნდა სნეულები მათი და არაძლებელები“ ვარ. 816; „მოგაქუს საკურთხეველსა და შემოსწირაეთ პერთა“ მალ. 1,7. იხ. ქონება.

მოქსოვილ-ი «გამოქსოვილი»: „კეართი იგი (იყო) უკერველ, ზჱთ მოქსოვილ ყოველად“ DE,—„კეართი იგი... იყო უკერველ, მიერვე გამოქსოვილ ყოველივე“ ი. 19,23. იხ. ქსოვა.

მოქუმა «შეტყობა», აღება, მოყუანა: „მკლავთა მოიქუა იგი“ DE,—„შეიტყო იგი“ C, ზრ. 9,88; „მოიქუა სამოელ კრავი ერთი მწოვარი“ O, I მფ. 7,9; „მოიქუნეს ორნი გურიტნი“ G, რ«ცხ. 8,10. იხ. ქება.

მოქცევა «უკმოქცევა», «შემოქცევა», «მიქცევა», მობრუნება, «გარდამოცვალება», «გარე-წარქცევა», «მიდრეკა»: „მოიცა ერისა მის“ DE,—„მოიქცა ერსა მას“ C, ზრ. 5,30; „ნე მოიქცევენ კუალად“ DE.—

„ნუ უკმოიქცევინ კუალად“ C, ლ.17.31; „და მოიქცა ისუ და ყოველი ისრაელი მის თანა“ pb.,—„და შემოიქცა ყოველი ისრაჱლ მის თანა“ G, იხუ 5. 10,15; „ცალური მომაქცია მე უფალმან (ვემომაქცია უფალმან G)“ M, რუთ 1,21; „მოგექცენ და განგებეკდენ თქუენ“ მთ.7.6; „მოიქცეს უფლისა“ საქ. მოც. 9,23; „მოვაქციე მე“ O, ეკლ. 4,1; „მომაქცევნით ჩუენ გზისა ამისგან“ I, ეს. 30,11; „მოიქციენ ფერხი შენნი ალაგთაგან მათთა“ O, იგ. ხოლ. 1,15; „მოიქცეთს შენდა სიმდიდრე ზღუისაჲ“ O.—„გარდამოცვალოს შენდა მით სიმდიდრე ზღუა“ pb., ეს. 60.5; „მოიქცეთს გულის-წყრომაჲ თჳსი მისგან“ pb.,—„გარე-წარაქციოს გულის-წყრომაჲ თჳსი მისგან“ O. იგ. ხოლ. 24.13; „მოიქცეს გული მათი შემდგომად ამიმულჭისა“ M,—„მიდრკა გული მათი უკუანა აბაშულებისსა“ G, მსჯ. 9.3.

მოქცევა სარწმუნოება, რწმენა; მობრუნება; ტრიალი, მიმოქცევა: „მოვაქცო მოქცევა მათი“ O.—„მოვაქცო მოქცევა მათ“ pb., იერემ. 38.26; „მოქცევასა მას მის მეფისასა იყო მშჳდობა დიდ“ ფსალტ. 156,6; „მოქცევასა მის წელიწდისასა“ M, II ნეტ. 20,10; „მოქცევამან დამწთჳა მე“ ფს. 88.3.

მოქცეულ-ი მობრუნებული, გადმოსული: „ღმერთი მოქცეულთა არა გარე მიაქცევს“ ფ.ცხ. 883v. იხ. ქცევა; შდრ. მომაქცველი, მომქცეველი, მოსაქცეველი, უკუმოქცევა.

მოქცეულ-ი „მწირი“: „მოქცეულნი და მკჳდრნი და იყუნეს ზოგნი მახლობელად“ M,—„მწირი და მკჳდრი იყუნეს ნახევარნი“ G, იხუ 5. 8,38. იხ. ქცევა.

მოღალადება „მიმოთქუმა“, ქადაგება: „მოიღალადეთ (მიმოთქუეს pb.) მიტევებაჲ ქუეყანასა ზედა“ G, ლევიტ. 25,10. იხ. ღალადება.

მოღება „მიღება“, „აღება“, „მორთუმა“, „გამოღება“, „დაპყრობა“, „მოჴდა“, წართმევა, წაღება, მოტანა, მოწევნა, ამოხდა, მოხდა: „მოგეღოს (მოგეღოს C) თქუენგან სისუფეველი ღმრთისაჲ“ მთ. 21,43; „არა მოიღეს (აიღეს C) თანა ზეთი“ მთ. 25,3; „მოიღო (მოართუა C) თავი თჳსი“ მრ. 6,28; „ვითარცა-იგი ნასწაესა ვერ კელ-ეწიფების ნაყოფისა მოღებად თჳით თჳსით“ DE,—„ვითარცა ვენაკმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით“ C, ი. 15,4; „ცოდეაჲ მოიღოს“ pb.,—„ცოდეაჲ მოიღოს“ G. ლევიტ. 24,15; „ცმელი... მოუღოს (მოჭკადოს O) მისგან“ G. ლევიტ. 4,8; „მოიღეს კელითა მარცჳნითა მათითა ლამპრები“ M,—„დაიპყრეს კელებითა მათითა მარცჳნითა ლამპარნი“ G. მსჯ. 7,20; „მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით“ მთ. 2,12; „მოვიღოთ ოფლი და ვჭამოთ“ O, ნეემ. 5.4; „მო-ვუ-ეღოს მას“ მთ. 18.12; „ვერ მოიღონ ერთი ქცეი ბოლოდსა მისსაჲ“ O, ითხ 40,28; „მოიღე გულის-წყრომაჲ და რისხვაჲ შენი ჩუენ ზედა“ G, ზახ. 2,20; „საჭურველი მისი მოუღეს“ ლ. 11.22; „მოუღე სული მათი მათგან“ ფს. 105,39; „ცხორებისა გულისასა ნუ მოიღებ“ O, ზირ. 4.1; „უკუეთუ ვინმე მოიღოს ჯერისჭულსა... და ირი დაირჭეს მას“ O, გამოსლ. 21,22; „უფალშინცა მომცა, და უფალშინცა მომიღო“ მ. სწ. 64.19.

მოღება «მოკუეთა», აღება; წართმევა; «მიმოდაღება», «მოძიება»: „იწყეს მოღებად... სნეულთა“ DE, — „იწყეს სნეულებისა მიმოდაღებად“ C, შრ. 6,55; „უბრძანა მოღებად თავი მისი“ DE,—„უბრძანა მოკუეთაჲ თავისა მისისაჲ“ C, შრ. 6.27; „კულთ-საქმარსა უცონეულ და პიცემა-მოღებასა მარტივ (არს)“ მ. სწ. 233,8; „უფროჲს მოღებისა, უფროჲსი მიანიჭა“ Alli—11,27v; „იქმნა მადლი მოღებისაჲ (მოძიებისაჲ I) უფლისა მიერ“ O, I ეზრა 8.4.

მოღება ათეულისა იხ. ათეულისა მოღება.

მოღებულ-ი აღებული, აცლილი: „მოღებულ არს უღელი“ I. ეს. 9.4. იხ. დება; ასო-მოღებელი; შდრ. მომღებელი/მომღე.

მოღმრთე კეთილმსახური: „შენ იყო უღმრთოჲ და ადგილი მართლისაჲ და შენ იყო მოღმრთე“ O, ეკლ. 8.16. იხ. ღმერთი.

მოღუაწ-ი, მოღუაწე «ზედაპსტუარი», ზედამხედველი, მზრუნველი, მძლე, მებრძოლი, მორკინალი, მხედარი, მოწესე, ბერი: „არა ძე არსა იერ-ობაალისი, და ზებულ—მოღუაწე მისი?“ M,—„არა ძე იერობაალისაა და ზეკეილ—ზედ[ა]მსტუარი მისი?“ G. მსჯ. 9.28; „თჳენ სულსან წმიდამან დაგადგინნა მოღუაწედ“ და მწყსად ეკლესიათა“ საქ. მოც. 20,28; „უკუეთუ ოგინი არა იუნენ მოღუაწე და მგულებელ სიკლახაკისა ამის ჩემისა“ ფსალტ. 147,8; „სახლეულთა არა მოღუაწე იყოს“ I ტიმ. 5.6; „მხოლოჲ მოღუაწე ხარ მონათა შენთაჲ და მკურნალი“ განხ. ი. 130.4; „ჭირი დაითმინე. ვითარცა კეთილმან მოღუაწემან ქრისტე იესუჲსმან“ II ტიმ. 2.3; „ყოველი მოღუაწე შემდგომად ღუაწლისა გარდასლვისა გჳრგჳნოსან იქმნების, გინა პრესუენების“ მრთ. D. კ. იერ.-ადდგ. 114; „არა სადა ვინ მოღუაწეთაგანი შემდგომად წარსლვისა ადგილისა მისგან საღუაწოჲსა და განბნეულისა ერისა შემძლებელ არს ღუწოლად მერმე“ მ. სწ. 118.12. იხ. ღუწა; შდრ. თანა-მოღუაწე, შენაკეთ-მოღუაწე, მჳეცთ-მოღუაწე.

მოღუაწება ბრძოლა: „მოიღუაწე ღუაწლი იგი კეთილი“ I ტიმ. 6.12.

მოღუაწება მოვლა, გარჯა, ზრუნვა; შრომა: „მოღუაწებითა მით ღმრთისაჲთა“ კოლ. 1.25; „კურნება იყოს ჭორცთა შენთა და მოღუაწება ძუალთა შენთა“ O, იგ. ხოლ. 8,8; „კელნი მჴნეთანი მოღუაწებასა შინა“ O, იგ. ხოლ. 13,4; „დიდითა მოღუაწებითა მოისრნეს“ ვრდ. 90.17; „მოღუაწებაჲ მათი ობოლთა და ქურივთაჲ“ მ. სწ. 126.6; „ვითარ-მე ეკლესიათა ღმრთისათა მოღუაწებაჲ აგოს?“ I ტიმ. 3,4; „სენაკსა შინა მოღუაწებათა მისთა აღრაცხვაჲ ვისმცა ძალ-ედვა“ ი.ე. 47,6. იხ. მოღუაწი.

მოღულ- იხ. მომღულალი.

მოღურა «მოპყრობა», «დათხევა»: „მოღუარონ სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G,—„მოაპკურონ სისხლი ოგი მისი გარემო საკურთხეველსა“ O. ლევიტ. 1,5; „მოღუარონ ძეთა აარონისთა, მღდელთა, სისხლი საკურთხეველსა ზედა“ G,—„დასთხიონ (ძეთა) აჰრონისთა, მღდელთა, სისხლი ოგი მისი საკურთხეველსა“ O.ლევიტ. 8,2 იხ. ღურა.

მოყვანება «წარმობამა», «შერთვა», «მობმა», «მოგება», «მორთუმა», «მიხუმა», მოყვანა, მოტანა, «მიყვანება»: „მ ო ი ყ ვ ა ნ ო ს ზეარაკი“ G,—„წ ა რ მ ო ი ბ ა ს (ცბილ)“ O. ლევიტ. 4,4; „მ ო ი ყ ვ ა ნ ე ს იგი იესუას მიმართ“ G,—„მ ო ჰ გ ვ ა რ ე ს ისოს“ M, ესუ ნ. 8.28; „რომელმან მ ო ი ყ ვ ა ნ ო ს დაჲ თჳსი“ G.—„რომელმან შ ე ი რ თ ო ს დაჲ თჳსი“ M, ლევიტ. 20,17; „მ ო ჰ ყ ვ ა ნ დ ე ს მისი ყოველნი სნეულნი“ DE,—„მ ო ა რ თ უ მ ი დ ე ს მას ყოველსა სნეულებასა“ C, მრ. 1,32; „უბიწოჲმ ო ი ყ ვ ა ნ ო ს (მ ო ი ბ ა ნ O) იგი წინაჳე უფლისა“ G, ლევიტ. 3,1; „მ ო ე ი ყ ვ ა ნ ნე ძმანი თქუენნი“ pb..—„მ ი ვ ი ბ უ ნ ძმანი თქუენნი“ G, რიცხ. 18.6; „მ ო ი ყ ვ ა ნ ა იგი ყოველთასა მას სადგურსა“ ლ. 10.24; „ძმათა მისთა მ ო ჰ ყ ვ ა ნ დ ა ურემი იგი“ M, I ნშტ. 19,7; „შემიპყრეს და მ ო მ ი ყ ვ ა ნ ე ს მე“ ფლტკ. 138,15; „მ ო ე ი ყ ვ ა ნ ე იგი თაეისა ჩემისა ცოლად“ O, დან. 12,19; „მ ო ი ყ ვ ა ნ ნე ლევიტელნი“ G, რიცხ. 8,6; „მ ო ჰ ყ ვ ა ნ დ ა სულსა უდაბნოდ“ ლ. 4,1; „მ ო ი ყ ვ ა ნ ნ ეს ასულნი მათნი თაეისა თჳსისა ცოლად“ M,—„მ ი ი ყ ვ ა ნ ნ ეს ასულნი მათნი თაეთა თჳსთაჳს ცოლად“ G, შჯ. 3,6.

მოყვანება ცოლისა «სუმა ცოლისა», შერთვა ცოლისა: „უკეთე ვინმე მ ო ი ყ ვ ა ნ ო ს ც ო ლ ი“ G,—„უკეთე ი ს უ ა ს ვინმე ც ო ლ ი“ M, II შჯ. 22,18.

მოყვანებულ-ი მოყვანილი: „ყოველი მღდელთ-მთავარი, კაცთაგან მ ო ყ ვ ა ნ ე ბ უ ლ ი“ ჰებრ. 5,1. იხ. ყვანება; შდრ. სასყიდლით მოყვანება.

მოყიდვა იხ. მოსყიდვა.

მოყივნება დარღვევა: „მ ო ა ყ ი ვ ნ ე თ ადგილი ესე“ ზ. ცხ. 166v. იხ. ყივნება.

მოყმობა დამშვენება, შიმშილით სიკვდილი: „უწყოდეს, რამეთუ მ ო ვ ყ მ ე ბ ი თ“ O, IV მფ. 7,12; „მ ო გ ა ყ მ ო შენ, უკეთუ არა აღმიარო“ გამოჩ. ჯუარ. 241,15; „მ ო მ ა ყ მ ე მე შიმშილითა“ ზ. ცხ. 199v. იხ. ყმობა.

მოყოფა გაშვერა, განზიდვა, მოტანა, «მოდრეკა»: „მ ო ყ ა ე ჩემდა ჴელი შენი“ ფხ. 137,7; „მ ო ყ ო ჴელი სარკუმლით გამო“ ჭეშა, 6,4; „მ ო ყ უ ე ნ თითნი შენნი და შემახენ აქა“ ი. 20.27; „არა მ ო ყ უ ე ს ყური მათი“ pb.,—„არა მ ო ი დ რ ი კ ე ს ყური მათი“ O, იერემ. 34,14.

მოყოფა ყურისა «ყურად ღება», ყურის მიპყრობა: „მ ო ყ ა ე ყური შენი ქეყნის-მოქმედი“ რიცხ. 18,5; „ყ უ რ ი მ ო ყ ა ე თ“ O,—„ყ უ რ ა დ ი ღ ე თ“ pb., იერემ. 8,6. იხ. ჴელისა-მოყოფა.

მოყოფილ-ი «გარდასრული»: „მ ო ყ ო ფ ი ლ ხარ ღმერთი“ M,—„გ ა რ დ ა ს რ უ ლ ხარ ღმერთი“ G, ესუ ნ. 18.1. იხ. ყოფა.

მოყრა «დატევება», მოშვება, გაშორება: „მ ო ყ ა რ ნ ი თქუენ ზედა წარმართნი, დაშთომილნი ესე“ G,—„დ ა გ ი ტ ე ე ნ თქუენ ნათესავნი ესე დაშთომილნი“ M, ესუ ნ. 23,4; „მ ო ჰ ყ ა რ ე გონებაჲ შენი საქმისა მისგან“ ზ. ცხ. 106v. იხ. გამოყრა.

მოყრა დაღრეკა, მოკვეთა: „უბრძანა ძმასა მას... მ ო ყ რ ა ჲ ორმეოცდაათისა მუჴლისაჲ“ ზ. ცხ. 185r. იხ. ყრა.

მოყუარე «მოყუასი», «მეყუარი», «საყუარელი», «მეგობარი»: „აღუთქუთ მე და მ ო ყ უ ა რ ე თ ა ჩემთა“ O,—„აღუთქუთ მ ო ყ უ ა ს თ ა ჩემთა“ I, I ეზრა 8,14; „რაჲთა აჳსნე მ ო ყ უ ა რ ე ნ ი (ს ა ყ უ ა რ ე ლ ნ ი ტ) შენნი“ ფხ. 59,7; „ვხადოდე მე მ ო ყ უ ა რ ე თ ა (მ ი ყ უ ა რ თ ა I) ჩემთა“ O, გოდ. იერემ. 1,19; „არა ხარ მ ო ყ უ ა რ ე კეისრისაჲ“ DE,—„არა მ ე ყ უ ა რ ხარ კეისრისა“ C, ი. 19.12; „უკუეთე გლოცევდეს... მ ო ყ უ ა რ ე შენი“ G,—„უკუეთე გლოცევდეს... მ ე გ ო ბ ა რ ი შენი“ pb., II შჯ. 13,6; „უკუეთუ ჰყუარობდეთ მ ო ყ უ ა რ ე თ ა თქუენთა“ მთ. 5.46; „მტერნი ჩუენნი მ ო ყ უ ა რ ე ჩუენდა ექმნეთ“ ზ. სწ. 86.1. იხ. ყუარება; გეშოთ-მოყუარე, დედათ-მოყუარე, დღესასწაულის-მოყუარე, ვეცხლის-მოყუარე/-მოყუარული, თაეის-მოყუარე, კაცთ-მოყუარე, კაცის-მოყუარე, მამლის-მოყუარე, მამლობის-მოყუარე, მართჳს-მოყუარე, მტერ-მოყუარე, ნოვაგთ-მოყუარე, პატიჳს-მოყუარე, სასუმლის-მოყუარე, სიბრძნის-მოყუარე, სიტყუათ-მოყუარე, სტუმართ-მოყუარე, უდაბნოს-მოყუარე, უკეთურების-მოყუარე, უცხოთ-მოყუარე, ქმართ-მოყუარე, შვილთ-მოყუარე, შვილის-მოყუარე, შჯულის-მოყუარე, ცოდვის-მოყუარე, ცხორების-მოყუარე, ძის-მოყუარე, ხუასტაგის-მოყუარე.

მოყუარება იხ. ყუარება; გეშოთ-მოყუარება, დიდების-მოყუარება, ვეცხლის-მოყუარება, კაცთ-მოყუარება, მთაერობის-მოყუარება, სიბრძნის-მოყუარება, სტუმართ-მოყუარება, უცხოთ-მოყუარება, ძმათ-მოყუარება.

მოყუას-ი «მოყუარე», «თანა-სძალი», ამხანაგი, მახლობელი, თანატოლი: „აღუთქუთ მ ო ყ უ ა ს თ ა ჩემთა“ G,—„აღუთქუთ მე და მ ო ყ უ ა რ ე თ ა ჩემთა“ O, I ეზრა 8,14; „მიიკცა მ ო ყ უ ა ს ი შენი ერისა თჳსისა“ M,—„მიაკცა თ ა ნ ა - ს ძ ა ლ მ ან შენმან ერისა მისთჳს“ G, რუთ 1,15; „შეიყუარო მ ო ყ უ ა ს ი შენი“ მთ. 5,43; „ავასხის მ ო ყ უ ა ს ს ა თჳსსა“ O, ზორ. 29.1; „მ ო ყ უ ა ს ი ჩემო“ ფხ. 54.14; „მ ო ყ უ ა ს ს ა შენსა ზედა გულსმკორ ხარ“ ზ. სწ. 27,19. იხ. მონა-მოყუასი, მოყუასება/მოყუსობა, მტერ-მოყუასი.

მოყუასება იხ. მოყუსობა.

მოყუენა, მოყვენა მოქრა, მოკვეთა: „მ ო ყ უ ნ ე ფრჩხილნი მისნი“ M,—„მ ო ჰ ყ უ ნ ო ფრჩხილნი“ pb., შჯ. 21,12; „არცა მ ო ყ უ ნ ეს ფრცხილნი მისნი“ II შჯ. 19,24. იხ. ყუენა, ყვენა.

მოყურობა, მოყურება «მეგობარ ქმნა»: „ი მ ო ყ უ რ ნ ეს პეროდე და პილატე... რამეთუ წინა მტერ იყვნეს ურთიერთას“ C,—„იქმნეს მ ე გ ო ბ ა რ პილატე და ჰეროდე... რამეთუ პირველ მტერ იყვნეს ურთიერთას“ DE, ლ. 23,12; „ე მ ო ყ უ რ ე ბ ი ს და შეუდგს მას“ ზ. სწ. 304,33. იხ. მოყუარე; დამოყურება.

მოყურძნა დაკრეფა ყურძნისა: „მ ო ჰ ყ უ რ ძ ნ ი ან მას ყოველნი თანა-წარმავალნი გზისანი“ ფხ. 79,12; „მ ო ჰ ყ უ რ ძ ნ ე შენ ვენაკნი“ Ath.—11.202v. იხ. ყურძენი.

მოყუსობა მეგობრობა: „რომლისა თანაარს სიყუარული, არა ე მ ო ყ უ ს ე ბ ი ნ მზაკუარსა“ ზ. სწ. 225,23.

მოყუსობა, მოყუასება ამხანაგობა: „განვეშორენით მ ო ყ უ ს ო ბ ა ს ა ძჯრის-მოქმედთასა“ ზ. სწ. 160,26; „რაჲ

ვოყუასება (მოყუსობაც pb.) არს სიმართლისა და უტყუვლებისაჲ" Q, II კორ. 6.14. იხ. მოყუასი.

მოშავე მოპნელო: „მოშავე იქმნა ნიშიური" O, ლეჯტ. 18,6. იხ. შავი.

მოშენება აშენება, დასახლება: „მოეშენა ჭეყანა ქართლისაჲ" ქ. ცხ. 289.4. იხ. შენება.

მოშთობა დახრჩობა: „მოაშთეს იგი" მრთ. S. ოქრ.-ბარს. და ითნ. 107.25; „მოეშთის იგი მას (მდინარესა) შინა" მ. სწ. 48,31. იხ. შთობა; შდრ. მოპაშთობელი, მომ. შთაერი.

მოშიშ-ი მშიშარა, მხდალი; «გულმედგარი»: „აღიღეს სტეფანე კაცთა, მოშიშთა ღმრთისათა" ხაჯ. მოც. 6.8; „იყო ჰაბელ და მოშიშ გულითა" M, II სტ. 13,7; „ვინმე არს მოშიში გულითა, უკუნ იქცეს" M, მხკ. 7,8; „რაჲსა ესოდენ მოშიშ ხართ?" DE,—„რად ეგდენ გულმედგარ ხართ?" C, მრ. 4,40. იხ. შიში; ღმრთის მოშიში.

მოშიშება შიში, მშიშრობა: „იაკობ მოშიშებით და სიხარბით წარვიდა" აბ. რომ.-ყურთხ. იხაკ და იაკ. 32,6; „არა მიძცა ჩუენ ღმერთმან სული მოშიშებისა" II ტიმ. 1.7; „იგიცი მოშიშებით გზრახველ თქუენ" I, დან. 10,67. იხ. მოშიში.

მოშო(ვ)რება განშორება, მოცილება: „მოეშორებაო ენებანი სულისაგან მისისა" მ. ცხ. 110v; „მოეშორნეს ზეობათა ეგჳპტისათა" მ. ცხ. 70v. იხ. მო(ვ)რება.

მოშრომება, მოშ(უ)რომა გარჯა, შეწუხება; «შეურაცება»: „რაჲსა მოაშრომებ მოძღუარსა?" მრ. 5,35; „რაჟამს მოაშრო იგი სიტყუა მისითა" M,—„ეითარცა შეაურაცა მას სიტყუებითა თჳსითა" G, მხკ. 10,10; „მან მოაშრო შფე იგი" რიფს. 178,35; „არა მოშურეს ყოველი ესე ერი" მ. ცხ. 86r. იხ. შ(უ)რომა.

მოშუე მოშვებული, დუნე, «მოდრეკილი»: „რომელთა ჴორცი ლბილ არს და მოშუე" ბ. კეს. -ეჰუს.დღ. 97,28; „ყოველი მჯარი მოშუე" pb.,—„ყოველი მჯარი მოდრეკილ" O, ეზეკ. 29,18. იხ. შუება.

მოშუება მიშვება: „მოეშუას შენ ზედა ბრძოლაჲ" მ. ცხ. 191r; „არა მოეშუებს ჩუენ ზედა ბრძოლათა" მ. ცხ. 18r. იხ. მოშუე.

მოშუნება მოწონება: „რომელიმე ერთი უეჰეელად მოაშუნდეს" მ. ცხ. 888r; „რომელი მოგაშუნდა ორთა ძმათაგან" მ. ცხ. 71r. იხ. შუნება.

მოშურნე შურიანი, «ძჳრია», «ავთვალი», «მოძულე»: „ღმერთი მოშურნე და შურის-მგებელი" G, ნაუმ 1,2; „მოშურნე ვიყავ ღმრთისათჳს" ხაჯ. მოც. 22.3; „უშეტეს მოშურნე ვიყავ მამეულთა ჩემთათჳს მოძღურებითა" გალ. 1,14; „ნუ ძჳრად კაცსა თანა მოშურნისა" O, იგ. სოლ. 28,6; „კაცსა მოშურნესა რაჲმე ეცნ ფასი?" O,—„კაცსა ძჳრიაჲსა შეუნოერ არს სიმდიდრე" pb., ზარ. 14.6; „თვალი ბოროტი—მოშურნე პერისათჳს" pb.,—„თუალ ძჳრი მოძულე არს ტაძრისა ზედა" O, ზარ. 14,10; „სიცრუესმან მოშურნეთამან განძლენის თუალნი" O, ზარ. 16,10; „მოშურნესა არისაჲსა უხარიან წარმატებაჲ კაცისაჲ" მ. სწ. 244,18. იხ. შური.

მოშურნება შურიანობა; შური: „ყური მოშურნებისაჲ ისმენს ყოველსა" O, სიბრძ. სოლ. 1,10; „აღადუღეს გულის-წყრომითა მოშურნებისაჲთა და მოკლას იოსებ" ხაჯ. ნუმ. II 87,18. იხ. მოშურნე.

მოშუროობა იხ. მოშრომება.

მოჩუენება «ჩუენება»: „მოუჩუენა მათ სახლები იგი საუნჯეთაჲ" I,—„უჩუენნა მათ სახლნი იგი საუნჯეთაჲ" O, ეს. 39,2; „მოჰპოვებიან ხილნართა, მუნ მყოფთა მოუჩუენიან" ი.-ე. 44,8. იხ. ჩუენება.

მოჩჩუ(ება) დარბილება, «დაჩჩუ(ება)»: „მოაჩჩუნეს სხეულნი მისნი ეითარცა ყრმისა ჩჩულისანი" O,—„დაჩჩუ[ნ]ეს ჴორცნი მისნი ეითარცა ყრმისა" pb., ითბ 38,25. იხ. ჩჩუ(ება).

მოცალე უქმი, ცარიელი, მოცლილი: «გცალს და მოცალე ხართ და მისთჳს იტყჳთ" O, გამოხლ. 5,17; „მოცალეარს მეცელი მაგისი" ფლტ. 155,16; „პოვის იგი, მოცალე და განსუენებული" მთ. 12,44; „უამსი მოცალესა მოგიწოდო შენ" ხაჯ. მოც. 24,25; „განუჴორე მრაჟალჭეტყუელებასა, რომელი მოცალეთა მოუპოებიეს" მ. სწ. 290,13.

მოცალედ უქმად, უსაქმოდ: „რაჲსა სდგა შენ მოცალედ?" გ^ი 259r.

მოცალება სწრაფვა, მოცლა (საქმისაგან), მეცადინეობა, დროს პოვნა: „მოიცალეთ და გულისჴმაყოთ" ფს. 45,11; „მოვიდეს, ოდეს მოიცალოს" I კორ. 10,12; „ვერ მოიცალე დაწერად" მ. ცხ. 95v; „მოიცალა მან სწრაფად წიგნთა საღმრთოთა" იზტ. 115,10; უცალოთა მათ საქმეთა შინა სოფლისათა მოიცალონ" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 62.2. „მოცალებაჲ არს დასაბამი ენებისაჲ" ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 108.14; „მოცალებაჲ უქმს მისთჳს მრაჟალ ვამ" მ. ცხ. 100r; „რაჲთა შემძლებელ იქმნე მოცალებად და ტირილად ცოდვათა შენთათჳს" მ. სწ. 285,36. იხ. ცალება.

მოცალებულ-ი უქმი, უსაქმო: „იყო მოცალებულ ვიდრე მეორედ წლადმდე" O, II ეზრა 4,24.

მოცალება სიბრძნე, «გონება»: „მეცნიერებითა მოცალებისაჲთა გამოსახა იგი" O.—„გამოცდილებითა გონებისა[ჲთა] გამოსახა იგი" pb., სიბრძ. სოლ. 13,13.

მოცალეობა მოცლილობა, უსაქმობა; «უდებება»: „რომელი ჴედგეს მოცალეობასა, აღიესოს იგი სიგლახაკითა" O,—„რომელი სდევნიდეს უდებებ[ა]სა, აღიესოს სიღარიბითა" pb., იგ. სოლ. 28,10. იხ. მოცალე.

მოცემა «გამოცემა», «მოსწავება», «განწირვა», მიცემა, გაცემა, გადაცემა, ჩუქება, ძღვნა: „რომელმან მოსცეს (გამოსცეს pb.) თესლი მთესველსა" Q, II კორ. 9,10; „ეითარცა-იგი მოსცეს ჩუენ" DE,—„ეითარცა მოგუასწავეს ჩუენ" C, ლ. 1,2; „მოგუცნა იგინი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან" G,—„განწირა იგი უფალმან, ღმერთმან ჩუენმან" M, II მჭ. 2,83; „მომცნე იგინი ჴელთა ჩემთა" O, II მე. 5,10.

მოცემა მიცემა, ვამოსაღები: „არა დაწუხნის მოცემასა“ თომა მოც. 15.31; „რომლისაგან-იგი გამომაველ არიან ყოველნი მოცემანი მადლთანი“ ს. ცხ. 423v.

მოცემულ-ი მიცემული; ბოძებული: „მოცემულ არს ცნობად“ მთ. 13,11; „ჩუენდა მოცემულ არს კეთილად დაყრობად“ O, ეზეკ. 33,24; „მოცემულ იყო სიტყუაჲ უფლისა მიერ“ ფსალტ. 135,18; „ნუ დაივიწყებ ყოველსა მოცემულსა მისსა“ ფს. 102,2; „ესე მოცემული ღრთისაჲ ვცან მე“ O, ეკლ. 6.13.

მოცემულ-ი მოძღურება-ჲ «მღდელთ-მოძღურება»: „ეპყრა მათ მოცემული იგი მოძღურებაჲ ხუცესთაჲ“ DE,— „უპყრიეს მათ მღდელთ-მოძღურებაჲ მღდელთა მათთაჲ“ C, მრ. 7,3. იხ. ცუმა; შდრ. მომცემელი, მოსაცემელი, ნათლის-მოცემა, უმოცემა, უკუმოცემა.

მოცეცხლვა «მოწუება», «ცეცხლითა მოწუება»: „მოცეცხლნა ჯუილნი ქალთაგან“ G,—„მოწუეა ჯუილი ზჳნთაგან“ M, მხ. 15,5; „ეწოდა სახელი ადგილისაჲ მის მოცეცხლეა“ G,—„ეწოდა ადგილსა მას ცეცხლითა მოწუეაჲ“ pb., რიცხ. 11,3. იხ. ცეცხლი.

მოცვა «გარე-მოდგმა», «გარე-მოსხმა», «გარე-მოცეა», «შეპყრობა», შემორტყმა: „მოიცეს (გარე-მოადგეს M) და უმზირდეს“ G, მხ. 16.2; „მოგიცევნენ თქუენ საზღუართა სამ'რით ქერძო“ G,—„გარე-მოგესხნენ საზღუარნი ბღუართ“ pb., რიცხ. 34.4; „მიჴსენ მე მათგან, რომელთა მოუცავ (გარე-მოუცავ Q) მე“ ფს. 31,7; „მტერთა ჩემთა სული ჩემი მოიცეს“ ფს. 16,9; „მოიცევნენ უბანნი მტკუებელთა“ O, ეკლ. 12.6; „სალმობათა მოიცევნენ პირისაგან შენისა“ G,—„სალმობამან შეიპყრნეს იგინი პირისაგან შენისა“ M, II მკ. 2,25; „ალმერსა სიკუდილისასა მოუცავ მე ყოველით ქერძო“ ს. სწ. 227.11; „დიაკონთა მოეცეა საკურთხეველი“ ლიმ. 07.11.

მოცვა მორტყმა: „მოცვით მომიცეს მე“* 286v.

მოცვულ-ი გარემოდგომილი, ალყაშემორტყმული: „მოცეულ იყო ყოველი“ ხანძრ. ხოლ. 18,14; „ვითარცა ქალაქი მოცეული“ I, ეს. 1,8. იხ. ცეა.

მოცვალება გადმონაცვლება, გამოცვლა, გადმოტანა: „სტიროდე გუშინდელსა, რამეთუ წარვიდა, და მოცეალე ქმაჲ ტირილისა შენისაჲ დღესისა, რამეთუ წარმაველ არს“ ს. სწ. 257.11; „მოცეალენ ნაწილნი წჳდისა ეფთჳმესნი ნათლის-მცემელისა ეკლესიით დიდსა ეკლესიასა ღრთისმშობელისასა“ ი.-ე. 54,25. იხ. ცვალება.

მოცთომა შეცდომა, შეცოდება; მოცდენა: „მოსცთა ოდესმე ძმაჲ, შორის კრებულსა მყოფი“ ს. ცხ. 223v; „იძლია აწ და მოსცთა“ ს. ცხ. 220v; „რაჲთა არა მოსცთენ საქმარსა თჳსსა“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 89,28. იხ. ცთომა.

მოცთუნება დაბრკოლება, მოტყუება; მოცდენა: „მოგაცთუნე კანონისაგან შენისა“ ს. ცხ. 321r; „მოსაცთუნა მე და განეაბნიე სიმდიდრემ ჩემი“ ს. ცხ. 228v; „დაგიტკბობდეს საქმესა, რაჲთამცა მოგაცთუნა წიგნის კითხეისაგან“ ს. სწ. 74,25; „ოცდაათი ანუ ორმოცი მუშაჲ არა მოაცთუნოს“ ი.-ე. 43,22. იხ. ცთუნება.

მოცინარ-ი ვინც იცინის: „მოცინართა თანა იცინოდე“ ს. ცხ. 202r. იხ. ცინ-.

* წყაროსათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

მოციქულ-ი «მიმთხრობი», დესპანი, გაგზავნილი: „მიეცნეს მოციქულნი“ M,—„მიაცილნნა მიმთხრობანი“ G, მხ. 9,31; „წარეიდეს მოციქულნი იგი ითევანესნი“ ლ. 7.24; „ეიღოდიან მოციქულნი მალენი“ I, ეს. 18,2; „მას ჟამსა წარაცილნნა მოციქულნი ყოელისა მიმართ სოფლებისა“ რიფს. 102,22; „არცა მოციქულმან, არცა ანგელოზმან... იცნნა იგინი“ I, ეს. 63,9. იხ. ციქუ-.

მოციქულება, მოციქულობა: „ბეჭედნი ჩემისა მოციქულებისანი თქუენ ხართ“ I კორ. 9,2; „არა არს მოციქულობაჲ დღეს ბრძოლისასა“ O, ეკლ. 8,8; „რაჟამს ესმა წინაწარმეტყუელსა მას მოციქულებაჲ იგი“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თონ. 104.8. იხ. მოციქული.

მოცნება მცნება: „ბარე სიტყუა მომიცნას და განუტეო“ ს. ცხ. 216r. იხ. ცნება.

მოცოფება მოგიჟიანება: „მოიცოფა თავი თჳსი“ O, I მფ. 21,15; „თაჲ მოეცოფა“ Alh.—12,226v. იხ. ცოფება/ცოფობა.

მოცრევა მობნევა, მოფანტვა; „მოაცრიეს (ნაცარი) წინაშე მეფისა“ I, დან. 12,13. იხ. ცრევა.

მოცუმა: „რომელნიმე მოყიდებულ არიდ ნამუსრევსა რასმე ნაჲისსა და ხე მოუცუმანედ წყალთა“ ს. სწ. 117,16. იხ. ცუმა.

მოცურევა «მოკუფხლვა», მოკრეფა: „არა უკუნ-იქცე მოცურევად ეკეანა ქერძოთა შენთა“ G,—„ნუ უკუნ-იქცევი მოკუფხლვად დაშთომილისა მის“ pb., II მკ. 24.20. იხ. ცურეა.

მოცხება ცხება, წასმა: „მიეღებ წამალსა... და მოსცხებ მას ფრთითა“ ს. ცხ. 402r. იხ. ცხება.

მოცხრომა დაცინვა, გაჭირდება, «ხარებაჲ»: „რომელსა მოსცხრებოდის წარწყმედული, არა უბრალო იყოს“ O,—„რომელი იხარებს წარწყმედელთათჳს, არა უბრალო იყოს“ pb., იგ. სოლ. 17,5; „უკუეთუ დაეცეს მტერი შენი, ნუ მოგცხრებინ“ O,—„უკუეთუ დაეცეს მტერი შენი, ნუ გიხარინ“ pb., იგ. სოლ. 24,17; „ნუ მოგცხრებინ ჩემი“ O,—„ნუ იხარებენ ჩემ ზედა“ G, მიქ. 7,8; „მომცხრებოდის, რაჟამს მოიწიოს თქუენ ზედა ჭირი“ O, იგ. სოლ. 1,26.

მოცხრომით «ზედ[ა]-მოხარულ»: „აღადგინეს შურისგებაჲ მოცხრომით გულითად“ O,—„აღადგინეს შურისგებაჲ ზედ[ა]-მოხარულ ყოველითა სულითა“ pb., ეზეკ. 25,15. იხ. ცხრომა; შდრ. მომცხრომელი, მოსაცხრომელი.

მოძაგე მოძულე, ვისაც ეზიზღება: „ჭერარს, რაჲთა იყოს... მათა ფრიად მოძაგე“ საკ. წიგ. II 77,6. იხ. ძაგება.

მოძაგება «კიცხევა», შეზიზღება, შეურაცხყოფა; ძულება: „ყოველთა, რომელთა მიხილეს მე, მომიძაგეს მე“ Č,—„ყოველნი, რომელნი მხედიდეს მე, შეკიცხევდეს მე“ Q, ფს. 21,8; „ფრიად მოვიძაგე ცხორებაჲ ჩემი მათი“ O, ზირ. 25,3; „ცოდაჲ მოვიძულე და მოვიძაგე“ ფს. 118,163; „სიტყუაჲ წმიდაჲ მოიძაგეს“ O, ამოს 5.10.

მოძაგება ზიზღი: „უკუეთუმცა არა მეშინოდა მოძაგებისა და მოძულებისა, გამო-მცა-გიცხადენ თქუენ სჯაჲსა საქმენი“ ს. სწ. 262,20.

მოაგებულ-ი შეზიზღებული: „მ ო ა გ ე ბ უ ლ ნ ი იგი წარმართთაგან“ O, ეს. 40.7. იხ. ძაგება.

მოძარცუა გაცლა, გახდა, ართმევა, მორღვევა: „გამოჰხდენა იგი (კუბრიში) იაკობ, ნაჭურცენი მისი ნედლი მ ო ს ძ ა რ ც უ ა“ დაბ. 30,37; „მ ო ჰ ძ ა რ ც უ ე თ სიძოსელი თავისა მაკისაგ“ ფლტ. 146,9; „მ ო გ ძ ა რ ც ო ს სამურელი იგი“ II კორ. 8,10; „მ ო ს ძ ა რ ც უ ა ვინმე ვენასა ღობე“ ბ. ცხ. 79v; „მ ო ს ძ ა რ ც უ ა უკუე წინამძღეარმან სა[ქ] მონაზონებისაჲ“ ბ. ცხ. 177v. იხ. ძარცუა.

მოძება მოგება, მოყვანა: „მ ო ა ძ ე თ კბილ იგი“ მრთ. A, ოქრ.-უძღ. შვ. 87; „რაჲთა მ ო ა ძ ო ს კაცად-კაცადმან ზრახვაჲ თჳსი“ O, I მფ. 14,24; „მ ო ა ძ ო აჭკუებითურთ პონასტრად“ 868r. იხ. ძება.

[მოძერწილ-ი] იხ. ძერწვა; ვეცხლმოძერწული.

მოძიება «ძიება», მონახვა, ძებნა, პოვნა; «ზედ[ა]-მიხედვა»: „მ ო ი ძ ი დეს კაფარნაუმ დ მ ო ძ ი ე ბ ა დ იესჳსა“ C,—„მ ო ი ძ ე ს კაფარნაუმ დ და ე ძ ი ე ბ დ ე ს იესჳს“ DE, ი, 8.24; „მ ო ძ ი ე ნ ი თ ვინმე იგი“ I მფ. 8.3; „მ ო ი ძ ი ეს ქალი ერთი ქმნულებითი“ IV მფ. 1,3; „მენ დაჲდეს, ვიდრემდის მ ო ე ი ძ ი ო იგი“ O,—„მენ დაჲდეს, ვიდრე არა ზედ[ა]-მ ი ე ხ ე დ ო მას“ pb., ეფრემ. 32,5; „მ ო ე ი ძ ი ე ნ ი თ ძჳანი“ საქ. მოც. 21.4; „მ ო ი ძ ი ა აღვილი განმორებული“ ბ. ცხ. 284v.

მოძიება «მოლება»: „ი ქმნა მადლი მ ო ძ ი ე ბ ი ს ა ჲ (მ ო ღ ე ბ ი ს ა ჲ O) უფლისა მ ი ერ“ I. ესთ. 6,4. იხ. ძიება.

მოძილ-ი მძინარა, მთვლემარე: „შეიმოსის სამოსელი დაპბელი ყოველმან მ ო ძ ი ლ მ ა ნ“O, იგ. ბოლ. 28.21; „ოდეს ამბილის ძმაისაგანი ვინმე უდბად და მ ო ძ ი ლ ა დ ეკლესიისა ლოცვასა“ ი.-ე. 42,20; „მღვდარს იგი მ ო ძ ი ლ ს ა მას განაფხრობდენ“ Sin.—97.59v. იხ. ძილი.

მოძინება «მოხედვა», მონახვა: „რომელთა მ ო გ ე ძ ი ნ ნეს ჩუენ მზეჳან ალმაჲალმან“ C,—„რომელთა მ ო მ ხ ე დ ა ჩუენ ალჰისაჲალმან“ DE, ლ. 1.79. იხ. ძინება.

მოძმე «მეზობელი», ამხანაგი, მოსაზღვრე: „მ ო ძ მ ე ნ ი და რომელთა ეხილვა იგი პირველად... .იტყოდეს“ DE,—„ხოლო მ ე ზ ო ბ ე ლ თ ა მათ და რომელთა ეხილვა იგი პირველ... იტყოდეს“ C, ი. 9.8; „ეიქმენ მე საყუედრელ მ ო ძ მ ე თ ა ჩემთაგან ფრიად“ ფს. 30,12; „მ ო ძ მ ე და მოყუასი მისი წარწყმედენ“ I, იერემ. 6.21; „პრწყლიდა ძილი—მ ო ძ მ ე სიყუდილისაჲ“ ბ. ცხ. 30v; „ჰბანდენ ფერჴთა მ ო ძ მ ე თ ა თჳსთასა“ ბ. ცხ. 84v; „რაჟამს იგი (ზღუაჲ) არა დაჰყუმნ მ ო ძ მ ე ს ა მას თჳსა—ჴეყუანასა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 81.7. იხ. ძმა; შდრ. თანა-მოძმე.

მოძმეობა მოსაზღვრეობა, მეზობლობა: „განთიადი კუალად მ ო ძ მ ე ო ბ ა ჲ არს ღამისაჲ დღესა თანა“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 88.26. იხ. მოძმე.

მოძნაურ-ი მოშურნე: „ხარ შენ (სული) მ ო ძ ნ ა ე რ და მწეარე“ ბ. სწ. 32.9. იხ. ძნ-.

მოძნაურობა მოშურნეობა: „არარაჲნ დაჰბრკოლა...; ეწყებად შენდა წჴილი ჭრისტჱსი, გარნა ეზომოვან შენმან სიყუარულმან ვნებათა მიმართ და მ ო ძ ნ ა ე რ ო ბ ა მ ა ნ შენმან მცნებათა მიმართ თჳსისა ცხოველისათა“ ბალ. 102,10.

მოძნე «მოშურნე»: „თუალი ძჳრი მ ო ძ ნ ე არს ტაბლასა ზედა და კუბულ იქმნის იგი განრისებული ტაბლათა ზედა“ O,—„თუალი ბოროტი მ ო შ უ რ ნ ე პერისათჳს და ტაბლასა თჳსსა ზედა მოკლებულ“ pb., ზირ. 14,10. იხ. ძნ-.

მოძნელებულ-ი მაგარი, მტკიცე: „რომელნი დაედგინნეს მეფესა ჭალაქთა მათ მ ო ძ ნ ე ლ ე ბ უ ლ თ ა“ M, II ნშტ. 17,19. იხ. ძნელი.

მოძო(ვ)ება ძოვნა: „მ ო ა ძ ო ს ყანაჲ ანუ ვენაჯი“ O, გამოსლ. 22,5; „ბრანგუმან მძკნარემან მ ო ძ ო ა იგი“ ფს. 79,14. იხ. ძოვება.

მოძულე მძულებელი: „კეთილსა უყოფდეთ მ ო ძ უ ლ ე თ ა თჳენთა“ ლ. 6,27; „მოჰსრენ მ ო ძ უ ლ ე ნ ი ჩემნი“ ფს. 17,41; „მ ო ძ უ ლ ე თ ა შენთა აიღეს თავი მათი“ ფს. 82,3; „უკუეთუ იყოს კაცი მ ო ძ უ ლ ე მოყუსისაჲ“ G, II შჯ. 19,11. იხ. ძულება.

მოძულება «ძულება», შეძულება, მოძაგება: „მ ო ი ძ უ ლ ო მტერი შენი“ მთ. 5,43; „არა მ ო ი ძ უ ლ ო (გ ძ უ ლ დეს pb.) ძმაჲ შენი“ G, ლევიტ. 19,17; „მ ო ი ძ უ ლ ე სიცრუჱ“ ფლტ. 141,25; „მ ო ა ძ უ ლ ა და მონა ყო ძმისა“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 58r; „მ ო მ ა ძ უ ლ ნ ი ს ჩუენ ეშმაკმან მოძღუარნი და მასწაულენი ჩუენნი“ ბ.სწ. 278,21; „მათ მ ო ი ძ უ ლ ეს, ხოლო მან შეიყუარნა“ ბ. სწ. 70,12.

მოძულება სიძულვილი: „ვერ ჴელ-ეწიფების სოფელსა ამას მ ო ძ უ ლ ე ბ ა ჲ თჳენი“ ი. 7.7; „მ ო ძ უ ლ ე ბ ა ჲ ჯორ ც თაჲ“ ბ. ცხ. 49r.

მოძულებულ-ი «საძულელი»: „იყავ შენ დატეეებულ და მ ო ძ უ ლ ე ბ უ ლ“ I. ეს. 60,15; „იყუნეთ თჳენ მ ო ძ უ ლ ე ბ უ ლ ყოველთაგან“ მთ. 10,22; „ერთი მათგანი (ცოლთაგანი) მ ო ძ უ ლ ე ბ უ ლ ი (ს ა ძ უ ლ ე ლ pb.)“ G, II შჯ. 21.16. იხ. ძულება; ძმათ-მოძულება.

მოძღოლა «ძღოლა»: „ღმერთი მ ო უ ძ ღ უ ა მას ეგჳპტით“ G,—„ღმერთი უ ძ ღ ო დ ა მას ეგჳპტით“ Fr., რიცხ. 24,8. იხ. ძღოლა.

მოძღუანე იხ. მოზღუანე.

მოძღუანება გაგზავნა, მირთმევა: „ადრე მ ო მ ი ძ ღ უ ა ნ ო ს იგი აჰა“ ბრ. 11,3; „ნუმცა მ ო გ ჳ ძ ღ უ ა ნ ე ბ ს ჩუენ ზღუაჲ და ჴმელი სყორესა პატიოსანსა“ გრ. ანძ.-შობ. 295,8; „მ ო გ ჳ ძ ღ უ ა ნ ა ჩუენ ფერად-ფერადი საჴმელი ტაბლისაგან მისისა“ საქ. წიგ. II 109,8; „ყოველივე მ ო მ ი ძ ღ უ ა ნ ა და მიჰართუ პატიახშსა“ შუშ. VII, 38. იხ. ძღუანება.

მოძღუარ-ი «მასწავლელი», «ჰრაბბონი»: „ურჩულოებისა მ ო ძ ღ უ ა რ ო“ B,—„ურჩულოებისა მ ა ს წ ა ე ლ ე ლ ო“ A, სბსტ. 131,17; „ჰრქუა მას: მ ო ძ ღ უ ა რ“ DE,—„ჰრქუა მას: ჰ რ ა ბ ბ ო ნ ი“ C, მრ. 10,51; „აღწერა ამბა იოვანე, მ ო ძ ღ უ ა რ ო ბ ა ნ სოფრონი იერუსალჱმელ პატრეაქისაჲ“ ლიმ. 1,6; „კითხვა-მიგებაჲ მ ო ძ ღ უ რ ი ს ა და მოწფისა მიერ“ H—838.48r. იხ. ძღუანება; შდრ. ატიანთ-მოძღუარი, ეზოის-მოძღუარი, კეთილის-მოძღუარი, მენაეეთ-მოძღუარი, მეპერეთ-მოძღუარი, მესაპყრობილეთ-მოძღუარი, მზარაელთ-მოძღუარი, მღდელთ-მოძღუარი, მწიგნობართ-მოძღუარი, ნაოროკთ-მოძღუარი, მჭელის-მოძღუარი, ცრუ-მოძღუარი, ხუროთ-მოძღუარი, ჭელოვანთ-მოძღუარი.

მოძღუნება ჩუქება, ძღვნა, მინიჭება: „ღ მ ე რ თ ი მ ო მ ი ძ ღ უ ნ ე ბ ს მე ყამითი-ყამად საზრდელსა“ მარკ. 250r.

• წყაროსათჳს ადგილია დატოვებული (რედ.).

„უჩუენეს მათ ყოველი იგი მოძღუნებული იოსების მიერ“ ხაკ. წიგ. II 74,37. იხ. ძღუენი.

მოძღურა «სწავება», სწავლა: „შენცა გუმოძღურა ჩუენ?“ C,—„შენ გუასწავებ ჩუენ?“ DE, ი. 2,34; „ქმოძღურიდა ძმათა“ მსკ. 20.8; „ქმოძღურით ყოველსა კაცსა ყოვლითა სიბრძნითა“ კოლ. 1,28.

მოძღურეულ-ი სწავლებული: „იყო შენ მოძღურეულ ჰე[illegible]მარიტად“ O. ზირ. 42,6.

მოძღურება, მოძღურობა «სწავება», წერთნა: „იყო მოძღურებად მათა, ვითარ ჴელმწიფე“ C.—„ასწავებდა მათ, ვითარცა-იგი ეის აქუნ ჴელმწიფებაჲ“ მრ. 1,22; „რაჲთა სჱუათაცა უმოძღურო“ I კორ. 14.10; „რომელმან გუასწავა და გჳმოძღურე“ რიფს. 169.14; „რომელი წერილთა მოძღურობს, ნემცა ურჩ არს იგი წერილთა სიტყუასა“ მ. სწ. 72.31.

მოძღურება, მოძღურობა «სიტყჳსა სწავლა», «სწავლა», «მცნება»: „რაჲ არს ახალი ესე შენ მიერ თქუმული მოძღურებაჲ?“ Ქ.—„რაჲ არს ახალი ესე შენსჳერი სიტყჳსა სწავლაჲ?“ C, საკ. მოც. 17.19; „სწავლად მოსრულ ვარ და არა მოძღურებად“ მ. ცხ. 8227; „გიპყრიეს მოძღურებაჲ (სწავლაჲ C) კაცთაჲ“ მრ 7,8; „რაჲთა მოძღურებაჲ (მცნებაჲ C) თქუენი დაამტკიცოთ“ მრ. 7,9; „ასწაებენ მოძღურებასა“ მთ. 15,9; „განკჳრვებულ იყო მოძღურებასა მისსა“ მრ. 11,18; „მოძღურებამან შენმან გამსწავლა მე“ ფს. 17.36; „მოძღურებაჲ თქუენ არა შეიწყნარეთ“ I, იერემ. 2.30; „გამოუჩინოს მას სწაელებაჲ მოძღურებისა მისისაჲ“ O, ზირ. 39.11; „უჴუეთუმცა დღეს იქმეოდიც შენ გარეშესა მას მოძღურებასა ფილოსოფოსთასა. მრაჲალიმცა მომიწერა შენდა“ მ. სწ. 110.30; „ყოველნი მოძღურობასა ეძიებთ, ყოველნივე განჴებასა ვლამით“ მ. სწ. 267.1. იხ. მოძღუარი; შდრ. მოცემელი მოძღურებაჲ, მღდელთ-მოძღურება, ხუროთ-მოძღურება.

მოწაბლე: „კაცი იყო ჰაბუკი პასკითა, მოწაბლჱ თმითა“ H—841,91. იხ. წაბლი.

მოწადილ-ი სურვილი, ნდომა: „მოსწადდა კაცსა მას განჴიზჱაჲ მისი“ მ. ცხ. 202v. იხ. წადილი.

მოწამე მოწმე: მარტვილი; «წამება»: „პირითა მოწამეთა ორთაჲთა ანუ სამთაჲთა დამტკიცებულ ყოველი სიტყუაჲ“ მთ. 18.16; „რომლისა ვართ ჩუენ ყოველნი მოწამე“ საკ. მოც. 2.32; „მოიყუანნეთ მოწამენი იგი მათნი და განმართლდიე“ I, ეს. 43,9; „მოვიდა მოწამედ (წამებად C), რაჲთა წამოს ნათლისა მისთჳს“ ი. 1,7; „ჰრქუა ნეტარსა მას მოწამესა“ თევდ. 6.33. იხ. წამება; შდრ. მთავარმოწამე, პირველმოწამე, ცრუმოწამე.

მოწამება მოწმეობა: „ამას კაცსა ნამარხევად მოგითუალავ... მოწამებითა ღმრთისაჲთა“ მ. სწ. 291,19. იხ. მოწამე.

მოწამლე, მეწამლე მკლავი, «მწარე ლელი»: „ვიყო... მოწამე... მოწამლეთა მათ ზედა“ O.—„ვიყო მე მოწამე მსწრაფულ მწამლეველთა ზედა“ pb., მალ. 2,6; „კაცის-მკლველ, მოწამლე, რომელი არა ღირს ხარ ცხოვრებად“ ფოკა 340v; „საცთერიდა ეშმაკისაჲთა მოცეს იყუნეს მეწამლენი გრძნეულნი“ ხაკ. წიგ. II 89,6; „არა არს მოგუ, არცა გრძნეულ, არცა მოწამლე“ H—841,409. იხ. წამალი.

მოწაფე შეგირდი: „წარაელინა ორნი მოწაფეთა თჳსთაგანნი“ C, მთ. 21.1; „ჰკითხვიდეს მას მოწაფენი“ ლ. 8.9; „მოწაფე ხარ ამის მოძღურისაჲ“ მ. სწ. 71,22. იხ. დამოწაფება (-ული), მომოწაფება.

მოწაფება იხ. მოწაფე.

მოწევნა «შემთხუევა», «დაჴდომა»; «მოსლვა», «მოჴდა», «მოხება», «მოწიფება», «მოახლება», მოელინება; დაწევა: „რაჟამს მოიწიოს (შეეთხუიის C) ჭირი“ მრ. 4,17; „მოწევნულ არს მათ ზედა ბოროტი“ M.—„დაუჴდა მათ ზედა სიბოროტე“ მხკ. 20,41; „მოიწინეს (მოვიდეს DE) მოწაფენი მისნი“ ი. 4,27; „მოეულინა... რაჲთა მოაწიოს სიცრუეისა მისთჳს შურისგებისა“ pb.,—„მიაელინა... მოჴდად უსამართლობაჲ“ G, მსკ. 9.24; „მოიწიოს რაჲ სიტყუაჲ ჩემი“ pb.,—„უჴეთუ მოგუწიფოს სიტყუაჲ ჩემი“ G, რიცხ. 11,23; „მოიწია ჟამი ნაყოფისაჲ“ DE,—„მოეხო ჟამი ნაყოფისაჲ“ C, მთ. 21.34; „ვითარცა მოიწიეა (მოეახლა Ქ) ჟამი ოგა აღთქემისაჲ“ ხაკ. მოც. 7,17; „არცა მოიწიოს ჩუენ ზედა ბოროტი“ O, ამოს 9,10; „ვითარცა მჱარავე ღაჩისაჲ. ეგრეთ მოიწევის“ I თჱს. 5,2; „მოიწევის რისხვაჲ ღმრთისაჲ“ კოლ. 3,6; „მოიწიეამათ ზედა ცოდვაჲ დიდი“ O, გამოსლ. 32.21; „მოიწიოს მათ ზედა ვითარცა საჴმე მართალთაჲ“ O, ეჴლ. 3.14; „ჩემდაჲ მოაწიე“ რიფს. 168.69; „მაშინ მოგუეწიეა იგი უკუანა ჩუენ“ ხაკ. წიგ. II 126,21.

მოწევნა მოსლა: „გონიერი იგი მოწევნასა ბოროტისასა დაეფარა“ O, იგ. ხოლ. 27.12; „ნეტარ არს მისა, რომელსა მოიგონ. ზეთი პირველ ღამისა მოწევნამდე“ მ.სწ. 250.16; „ვითხრედ შენ, რაჲ-იგი მოწევნად არს შენ ზედა“ I, ეს. 47.13; „რომელ მოწევნად არს ჩუენ ზედა“ რიფს. 170.8.

მოწევნად-ი მოსასლელი, მომავალი, რაც ელის: „რომელ-იგი იყავე იყო ჟამისაჲ მის მოწევნადისაჲ“ მებრ. 9,9; „ვამოვიხატ-თ... დღე იგი მოწევნადი, საშინელი განკითხვისაჲ“ მ. სწ. 168,18.

მოწევნულ-ი თაესდატეხილი, მოსული, მოახლებული: „მოწევნულ არს... სასუფეველი იგი ღმრთისაჲ“ მთ. 12,28; „ჟამი მოწევნულ არს“ ლ. 21,8; „არარად შეჰრაცხეს ყოველივე მოწევნული ძჳრ-ძჳრთა მათ ბოროტთა“ ჯრდ. 86,8; „მოწევნულ არს თანაშდებთა ჩემთა მიმჴდელი“ მ. სწ. 202,28. იხ. წევნა.

მოწერა «აღწერა», შელესვა; მოხატვა, მოჭრელება: „მოწერედ იგი წინაშე ჩემსა“ G.—„აღწერედ იგი წინაჳ ჩემსა“ M. იხუ ნ. 18.4; „მოსწერდეს მისა, ვითარცა მამისა“ მრთ A, ანტ. დ. 82; „მოწერა ოგი წარნაკითა“ O, სიბრძ. სოლ. 13,14; „ვინ მოწერნა ცანი ესეოდითა“ ბ. ქეს.-ეჰუხ. დღ. 77.15.

მოწერილ-ი: „განუისუენებდეთ ტაძარსა... სოფიოჲთა მოწერილთა, მაოცნებელთა თჳალთაჲსა“ A—93,284. იხ. წერა.

მოწეხა მოწოდება: „მოუწესნ თანა-წარმავალთა“ O, იგ. სოლ. 9,15; „როგორი მოუწესს წყალთა ზღუასა“ O, ამოს 5,8; „მოუწესნ მამალსა თჳსსა“ ოქრ.-გურიტ. 225,1. იხ. წესა.

მოწესე მონაზონი, ბერი: „ბრძანა ყოველთა მოწესეთა და ბერულად, რადთა არავის ჰქონდეს მათ ზედა უფლებაჲ“ ხალ. 139,27; „შეჰრიბნეა მას შინა მონაზონნი და მოწესენი“ ი.ე. 14,85. იხ. წესი.

მოწესეობა შემონაზვნება, ბერად შედგომა: „რომელნი... წარვიდეს და მოწესეობდეს“ ოსკ. 10,8. იხ. მოწესე.

მოწესე-ქმნულ-ი შემონაზვნებული: „ახოვანნი... რომელთაჲ პირველი მათი იყო წმიდაჲ ოსკე... მოწესე-ქმნული“ მხკ. 21,5. იხ. ქმნული.

[მოწთოლვა] იხ. წთოლ(ვ)ა; მომწთოლ(ვ)არე.

მოწიაღება ცქიაღ მოსლვა», გადასელა: „მოწიაღდით ქუეყანად საჭეშტრებელისა უფლისა“ C,—„წიაღ მოვედით ქუეყანასა ამას საშჯრებელისა უფლისასა“ M, ისუ 5. 22,19. იხ. წიაღი; გამოწიაღება.

მოწითანე წითელი: „სხეულთა თჳალებსა ხეუედა მოწითანე და სისხლის-ფერად“ მ. ცხ. 415r. იხ. წითელი.

მოწითლე «მოწითურება»: „და არს თმა მოყუთლო, გინა მოწითლე მწეალი“ pb.,—„არს... თმაჲ მოშწითურე... სპეკაად“ G, ლევიტ. 13,30. იხ. წითელი.

მოწოლვა «მოსთულება», მოკრეფა: „მოვწიღე ზმორი საკენეულითერთ ჩემით“ O,—„მოვისთულე მერი ჩემი ნელსაკელით ჩემითერთ“ M. ქება 5,1; „ყოველსა თჳალსა წინა მოიწიღეს“ O, ზირ. 10,16; „მწეანესა მტილასსა მოსწიღეიდა ძირისაგან“ H—341,459. „მნებაჲს მოწილჳდ ვარდი იგი სათნოჳებათა მათთაჱ“ ლიმ. 1,24. იხ. წილვა.

მოწიფება, მომწიფება, «მოწევნა», მოსწრება; შემოსვლა, დამწიფება; «მწიფოვან»: „ეცეთე მოგეწიფოს სიტყუაჲ ჩემი“ G,—„მოიწიფოს რაჲ სიტყუაჲ ჩემი“ pb., რიცხ. 11,23; „მომეწიფნეს მე დღენი სიგლახაკისანი“ O, იობ 30,27; „მომეწიფნეს მე მახენი სიყუდილისანი“ ფს. 17,6; „ღირსნელად მოხედით და განეზრახებელსა მომეწიფენით“ მ. სწ. 80,7; „ოდეს მოიწიფის (ხილი)... მოჰნაკვიდიან ხილნართა“ ი.ე. 44,5; „არა აქუს ნებაჲ, რაჲთამცა მომწიფნა კეთილად“ ხაკ. წიგ. II 50,16; „მომწიფდეს ყურძენი თესლსა შინა“ G,—„ნაწიფოდის ყურძენი თესლსა შინა“ I, ამოს 9,13. იხ. წიფება.

მოწიწება წიმა და კანკალი: „მოწიწებით ვეყედრებოდით... ღმრთისა“ მ. ცხ. 40r: „მოწიწებით თაჟულებაი მას“ ი.ე. 24,31. შდრ. წიწვა.

მოწლე მოწყალე: „ეითარცა მოწლესა ღმდსა... შეჰვედრა მას“ ოქრ.-მარხ. და თიო. 101,26.

მოწლედ მოწყალებით, სრულიერით: „მოწლედ მომეპყრობის“ მ. ცხ. 60r; „მოწლედ ისტუმრნა“ მ. ცხ. 71r; „მოწლედ მოეკითხენ“ ი.ე. 50,0; „მოწლედ ეგებერებენ ჭმა“ მ. სწ. 250,6. იხ. წლ-.

მოწლება, მოწლეობა «მოწყალება»: „მოწლებითა წყალობისა ღმრთისა ჩუენისაჲთა“ C,—„მოწყალებითა და წყალობითა ღმრთისა ჩუენისაჲთა“ DE, ლ. 1,78; „რაჟამს ესმის ქმაჲ იგი, სურეელითა მით მოწლებისაჲთა მოისწრაფის“ მრთ. S, ოქრ.-გურიტ. 225,6; „ნუ შეეშუებ მათთჳს მოწლებასა გულად შენდა“ მ. ცხ. 42r; „მადლსა მისცემდა მისა მიმართ მოწლეობისა მისისათჳს, ვითარცა მამასა და მამამძუძესა“ შუშ. XVIII, 2. იხ. წლ-.

მოწმედა «მოხუეტა», გაწმენდა: „მოწმიდონ იგი და წულითა განრცხან“ G,—„მოხუეტენ იგი... და გამოირცხენ წულითა“ O. ლევიტ. 6,28. იხ. წმედა; შდრ. მოსაწმედელი.

მოწოდება «მოხადა», «მიბადა», «წოდება», დაძახება; შეკრება: „მოუწოდეთ ქორწილსა ამას“ DE,—„მოხადეთ ქორწილსა ამას“ C. 22,9; „მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა“ M,—„მიხადეს სამფსონი სახლით კრელთ-სამცველოსაჲთა“ G. მხკ. 10,25; „მოუწოდა მას მსგავსად წესისა თჳსისა“ I,—„უწოდა მას შემდგომად მისა“ O, ეს. 41,2; „მოუწოდა მთავართა თჳსთა“ O, I ეზრა 8,1.

მოწოდება მოყუანა: „ბრძანა მოწოდებაჲ მამისაჲ“ ფლტ. 186,34.

მოწოდებულ-ი: „იქმნა შეწუნარებელ... ნათესაჲთა შორიელთა მოწოდებულთა“ იკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 100,7. იხ. წოდება; შდრ. მომწოდებელი.

მოწონა «აღწონა გონებასა», განჭერეტა: „მოწონე გზაჲ“ G,—„აღიწონე გონებასა შენსა გზაჲ იგი მისი“ M, II მჯ. 10,3. იხ. წონა.

მოწრაფე, მოსწრაფე სწრაფი, ჩქარი; «ქალნიერი», ბეჯითი, გულმოდგინე: „მოწაჰეს მოწრაფესა აქუს ენაჲ კრეაჲ“ O, იგ. სოლ. 12,10; „იყაე მოწრაფე მორჩილებად“ O, ზირ. 5,13; „მოწრაფე ენითა საძულელ იქმნის“ O,—„ქალნიერი სიტყუათა შინა თჳსთა საძულელ იქმნების“ pb., ზირ. 8,26; „იყავნ ყოველი კაცი მოსწრაფე სმენად“ იაკ. 1,19; „რომელი მოსწრაფე და გულს-მოდგინე არნ“ ოქრ.-მარხ. და თიო. 103,6; „იყო ვინმე ძმაჲ სკიტს მოსწრაფე მსახურებასა შინა თჳსსა“ მ. ცხ. 207v; „რომელი მოწრაფე იყოს ძჯრსა“ O, ზირ. 12,8.

მოწრედა გამოცლა, «აღმოესება»: „რომლითამცა მოსწრიდა წყალი მცირედ“ O,—„რომლისა მიერ აღმოიესო მცირედი წყალი“ pb., ეს. 80,24. იხ. წრედა.

მოწრფებულ-ი «წყლტუ»: „მოესცე იგი კლდედ მოწრფებულად, საკმობელად ბადეთა იყოს შორის ზღუასა“ O,—„მიესცე იგი წყლტუ კლდეობად, საშრობლად ბადეთა იყოს შორის ზღჳსა“ pb., ეზეკ. 26,5. იხ. წრფელი.

მოწუევა: „არა ნებტუებითა და წინწილაჲთა მოაწუევდეს კაცთა“ Ath.—12,161v. იხ. წუევა.

მოწუელა მოწველა: „მოწუელის სძჲ, და იქმნა ერბო“ O, იგ. სოლ. 30,33. იხ. წველა.

მოწუვა «მოცეცხლვა», «შეწუეა»; «მოალება»: „მოწუ-

ვა კეული“ M,—„მოცეცხლნა კელნი“ G, მხ. 16.5. „მოწევასა მას და განცდასა... განძაძნეთ უფალი“ G,—„შეწუეთა მით და განცდითა... განრისხნა უფალი ღმერთი თქუენი“ pb., II მჯ. 9,22. „ზორბი მოწევა და კევნი არანისანი დამტკიცნა დამკლდრებად“ pb.,—„ზოეი მოალა და ნაღეარევნი არინისანი... დამტკიცნა დამკლდრებად“ G, რიცხ. 21,14. იხ. წეა; შდრ. მომწუარი; ცეცხლით-მოწეა.

მოწუვილ-ი «ჩომწუარი»: „ყოველნი ქალაქნი მოწუეილ იყუნეს“ O,—„ყოველნი ქალაქნი მომწუარ იყუნეს ცეცხლითა“ I, იერემ. 4,26.

მოწურვა გამოწურეა, გამორწყეა: „მოწურა (ზეზღაი) თჳსისა მის მომკუდრისა ბუდისაგან“ ფლპ. მოც. 0,21. იხ. წურეა.

მოწურთა გაწვრთნა, განსწავლა: „მოწუართენით ურმანი... რაჲთა არა ურმათა მოგწუართნენ თქუენ“ მ. ცხ. 276r; „ზოგი მათგანი მოწუართების საქმარად მონდირეთათჳს“ გრ. ნოს.-კაც. ანგებ. 164,3. იხ. წურთა.

მოწყალე მწყალობელი: „იყუენით თქუენ მოწყალე“ ლ. 6,36; „მოწყალე არს და მწყალობელ უფალი, ღმერთი ჩუენი“ M, II ნეშტ. 30,9; „ნეტარ იყუნენ მოწყალენი, რამეთუ მათ წყალობაჲ პოონ“ თქ. 04,6. იხ. წყალ-.

მოწყალება «წყალობა», «მოწლება»; სიბრალული: „ნუ განმაშორებ მოწყალებათა (წყალობასა C)“ ფხ. 88,12; „მოწყალებითა და წყალობითა ღმრთისა“ DE, — „მოწლებითა წყალობისა ღმრთისა“ ლ. 1,78; „მოიკსენე მოწყალებათა შენთაჲ, უფალო, და წყალობანი შენნი“ Q,—„მოიკსენენ, უფალო, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენნი“ C, ფს. 24,6; „მრავალ არიან მოწყალებანი მისნი“ M, I ნეშტ. 21,13; „წყალობასა და მოწყალებასა ჰყოფდით“ O, ზაქ. 7,9; „მოჰფინე... მოწყალებაჲ შენი განუზომელი“ ფლპ. მოც. 7,34; „ვერ დაეყენო მოწყალებაჲ ჩემი მათგან“ ფლტ. 146,28; „მოწყალებამან მიუტევნის ცოდვანი“ O, ზირ. 3,33. იხ. მოწყალე.

მოწყდომა «მოსრეა», «მოკუდომა», «წარწყმედა»: „რაჲთა მოესწყდეთ ჩუენ და საცხოვარი ჩუენი“ G,—„მოსრეად ჩუენდა და საცხოვარი ჩუენი“ pb., რიცხ. 20,5; „მოწყდეს წინაშე ღმრთისა“ O,—„მოკუდეს წინაშე უფლისა“ G, ლევიტ. 10,2; „მოწყდენ სიყმილითა იგინი“ O, იგდ. 7,14; „მახლითაცა მოწყდეს (წარწყმდენ DE)“ მთ. 26,52. იხ. წყდომა; შდრ. მომწყდარი.

მოწყდომა მოწყეტა: „დადგა ეგრე დამოკიდებული შიშთჳლსა შინა, ვიდრე განსივნა და მოსწყდა ქუეყანად“ AMh.—11,39 r. იხ. წყდომა.

[მოწყე] იხ. გულმოწყე.

მოწყენა იხ. წყენა; შდრ. მოსაწყინელი.

მოწყვა მიზომეა: „რომლითა საწყაულითა მიეწყოთ, მოგეწყოს თქუენ“ მთ. 7,2. იხ. წყეა.

მოწყინე გაბეზრებული, მობეზრებული: „რაჲთა არა მოწყინე და სულმოკლე იქმნეს“ მ. ცხ. 100v; „რაჲთა მოვითმინო და არა მოწყინე ვიქმნე“ მ. ცხ. 302v; „ნუ იქმნები მუშაკ მცონარ და მოწყინე“ მ. სწ. 18,28 იხ. წყინება.

მოწყინება მობეზრება, შეზიზღება: „მოეწყინა ჩემთანა სულსა ჩემსა“ ფს. 142,4; „ბოროტი მას არა მოეწყინა“ ფხ. 35,5; „წინათა მით მამათა ჩუენთა მეფეთა მოაწყინეს“ იოფს. 166,10; „ვითარ არა მოეწყინა სოფელი ესე. რამეთუ იგი მოიწყინებს მოყუარეთა მისთა“ ბალ. 106,37; „მოიწყინნა ჭეუანამან მსხლობარენი იგი მას ზედა“ G, ლევიტ. 18,25; „მოიწყინოთ წინაშე პირსა მათსა უშჯულოებათა შინა თქუენთა“ O, ეზეკ. 36,31; „არა მოიწყინა და არცა დაუცნა იგი დღითიდღედ მოძღერებისაგან“ ლიმ. 31,32.

მოწყინება მობეზრება, გულგატეხილობა: „მოწყინებასა შევარდა ფიცხელსა“ მ. ცხ. 87r; „სულისა მის წილ მოწყინებისაჲსა“ I, ეს. 61,3. იხ. წყინება; შდრ. მომაწყინებელი, მოუწყინებელი.

მოწყინებულ-ი მობეზრებული: „სულმან მოწყინებულმან ღალდ-ეყაე შენდამი“ O, ბარ. 3,1. იხ. მოწყინე.

მოწყლეა «მოკუდომა», დაშრა, დაკოდეა: „რომელი მოიწყლა მადიანიტიდსა თანა“ G,—„რომელ მოკუდა მადიანიტელისა თანა“ Fr., რიცხ. 25,14; „ვერ მოწყლას იგი მშჯლდმან რეალისამან“ O, იობ 41,19; „მოიწყლა გული მისი და შეელმა ფრად“ მ. ცხ. 81r; „ფიცხლად მოწყლა (ჯორმან) წმიდაჲ იგი“ ი.-ე. 48,32.

მოწყლულ-ი «მოკლული», «წყლულება»: „სახლი დეკაეისაჲ მის მადიამელისა მოკლულისა (მოწყლულისაჲ G)“ pb., რიცხ. 25,15; „აჰა მუნ მოწყლულნი მახლისანი“ O,—„აჰა წყლულებანი მახლისანი“ pb., იერემ. 14,18. იხ. წყლეა; შდრ. მომწყლეელი, მოუწყლეელად.

მოწყნარება იხ. მოსაწყნარებელად.

მოწყობა: „ჯერ მოიწყეს თიჯამან წერილი, გარნა ბეჭდისა მიერ“ გრ. ნოს.-კაც. ანგებ. 218,13. იხ. წყობა.

მოწყეედა «მოკლეა», «დაშრა», «მოსრეა», «მოკუდინებაი», მოსპობა; მოწყეეტა: „ყოველმან, რომელმან მოგწყჳდნეს თქუენ“ DE,—„ყოველ, რომელი მოგკლედეს თქუენ“ C, ი. 16,2; „მოწყჳდნა ზებედე და სალმანა“ M,—„მოსრნა ზებედე და სალმანა“ G, მხ. 8,21; „მოეწყჳდნეთ იგინი“ M,—„მოეკუდინნეთ იგინი“ G, მხ. 20,18; „მოწყჳდა ყოველი ყრმები“ მთ. 2,16; „მოსწყეედდეს მათ და სდეენდეს“ M,—„დაჰკრელნი მათნი სდეენდეს“ G, ისუ ნ. 11,8; „მოწყჳდენით წინაშე ჩემსა“ ლ. 19,27; „უბრძანო მახლსა და მოწყჳდნე იგინი“ O, ამოს 9,4; „პირითა მახლისაჲთა მოწყჳდენით იგინი“ მხკ. 33,18; „ნაყოფი მთსწყჳდა რომლისაჲ ხისა ნაყოფიერისაჲ“ ხაკ. წიგ. II 188,1.

მოწყეედა «მოსრეა»; მოცილება, მოკეეთა; «მოსრულება»: „მოწყეედად ჩუენდა“ pb.,—„მოსრულებად ჩუენდა“ G, II მჯ. 1,37; „განმრავლეს... მოწყეედაჲ ყოველთა ქრისტიანეთაჲ“ ბალ. 18,4; „იყო მოწყეედასა (მოსრეასა I) მას მათსა“ O, ეზეკ. 9,8; „ყრმისა მოწყეედაჲ ძუძუსაგან“ მ. ცხ. 147r; „მოსწყჳდეს ყრმაჲ ძუძუსა“ მ. ცხ. 110r. იხ. წყეედა; შდრ. მომწყეედელი, მოუწყეედელად.

მოწყურება «შეწყურება», «წყურილი», «წყურება»: „მოეწყურა ფრიად" G,—„შეეწყურა მას ფრიად" M, 8ხ. 15.13; „ოდეს გწყუროდის" M,—„ოდეს მოგეწყუროს" G, რუთ 2,9; „რამეთუ მომეწყურა" G,—„რამეთუ მწყურის" M, 8ხ. 4,13. იხ. წყურილი.

მოჭალაკე კუნძულის მცხოვრები: „გჳთხრობენ... მოჭალაკენი იგი სხუათაჳს" ბ. კუნ.-უჭუნ. დღ. 28,13. იხ. ჭალაკი.

მოჭლობა: „კელნი მისნი მოეკლებნეს შუკთა თჳსთა" Sin.—11,84v. იხ. [ჭლობა]; კელმოჭლობა.

მოჭე საფეხური: „ყო მოჭედ მსგავსად კიბისა" ფლპ. მოც. 6,28.

მოჭედა

მოჭედილ-ი: „ზარსედ მოჭედილი" წყრნთ. ოთხ. იხ. ჭედა.

მოჭედინება: „ესე ოთხთავი... მოჭაჭედიე... თუალითა და მარგალიტითა" წყრნთ. ოთხ. იხ. ჭედინება.

მოჭიმულ-ი შებოჭილი, შეკრული: „შეკრულ არიან და მოჭიმულ. . და არა უწყიედ, რასა იქმედ" ოქრ.-მარხ. და ოთ. 104,22. იხ. ჭიმა.

მოჭირება: „იძრვის ნიაბერი მოფოლხუებითა და მოჭირებითა" გრ. ნიხ.-კაც. აგებ. 159.9. იხ. [ჭირება].

მოჭირვება გარჯა: „მოიჭირვა ბერმან დიდად ძმისა მისთჳს" ბ. ცხ. 151v. იხ. ჭირვება.

მოჭირნე უძლური, სნეული, ავადმყოფი: „იყო მეფე თჳდისი მოჭირნე სალმობისა მისგან და დგა ესი სწორლსა თჳსსა ზედა" ხაკ. წიგ. II 182,22; „დაეცა საწოლსა... და ვიყუ მე მოჭირნე სარეცელსა ჩემსა ზედა" იქვე. 128,25; „მოჭირნე ძს ცხედარსა ზედა" O, I მფ. 10,14. იხ. ჭირნ-.

მოჭმა «შეჭმა», ჭამა: „მოჭამა თიესა ჭეუანისა მათისაჲ" C,—„შეჭამა ყოველი თიესა ჭეუანისა შინა მათსა" Q, ფს. 104,35. „მოსრულოს მოჭმად თიესა ჭეუანისაჲ" O, აპოს 7,2. იხ. ჭამა.

მოჭრა წაჭრა, წყვეტა: „ნასხლევსა მოშჭრიან" O, ეს. 18,5; „მოჭრიდეს თავსა ჭეჳლისასა" ლ. 6,1; „ასონი მოეჭრებიედ მახჳლითა" ბ. ხწ. 88,28.

მოჭრილ-ი «მოკუეთილი»: „მწყერვალებსა კელთა მათთასა და მწჴერვალებსა ფერჴთა მათთასა მოჭრილნი იყუნეს" G,—„ჴელნი მათნი და ფერჴნი მათნი მოკუეთილ იყუნეს" M, 8ხ. 1,7. იხ. ჭრა.

ჴოხდა «ქორწილება», «წოდება», ხმობა: „მოხდეთ ქორწილსა" C,—„მოუწოდეთ ქორწილსა" DE, მთ 22,9; „მოხდე ჴმისა შენისა" C,—„მოუწოდე ჴმისა შენისა" DE, ი. 4,16; „წყეულ მტერისა ჩემისა მოგხდე (გიწოდე pb.) შენ" G, რიცხ. 24,10; „ზესკნელსა მას სიძესა მოიხდოდა" ოქრ.-გურიტ. 228,18; „რომელთა მოხდიან პოუესთა მაგთა" მთ. 11,16; „ნუ მოჰხდი მოძმეთა შენთა მდედართა" ხაკ. წიგ. II 23,20; „განიზრახა... მოხდად მისა" ხაკ. წიგ. II 65,30; „მკერნალთა ოდესმე მარდგინიან მოიხდიან ძილი" ბ. კუნ.-უჭუნ. დღ. 66,8; „მოჰხდე ნათესავთა და მეგობართა შენთა" ლიმ. 57,24. იხ. ხდა.

მოხაზულება «ზომი», გამოსახულება: „წარაველინა მსგავსება სამსხუერპლოჲსა და მოხაზულება მისი და ყოველი ქმნულება მისი" pb.,—„მოეძღუანა ზომი და მოასწაჲა მსგავსებაჲ ქმნულებისა მისისაჲ" O, IV მფ. 10,10. იხ. ხაზი.

მოხარკე «მოჰარკე», ხარკის გამღები; მოცადინე: „იქმნეს თჳნი მოხარკე" G,—„ექმნეს მათ ოგი მოჰარკე" M, ესთ 5. 19,49; „მთავარი სოფლისაჲ იქმნა მოხარკე" O, გოდ. ეფრ. 1,1; „ფრიად მოხარკე იყუნეს ძმანი მაშინ შრომასა" ი.-ე. 86,85. იხ. ხარკი.

მოხარკეობა ხარკი, გადასახადი: „ვინ განგიტეა შენ მოხარკეობისაგან ქალაქისა?" ლოწგ. 160,10. იხ. მოხარკე.

მოხარულ-ი მხიარული, მოლხინე: „გიხაროდენ მოხარულთა თანა და ტიროდით მტირალთა თანა" ბრომ. 12,15; „სულთ-ითქუმდენ ყოველნი მოხარულნი გულითა" I, ეს. 24,7; „იხილა ოდესმე მამაჲ ანტონი მოხარულად ძმათა თანა" მ. ცხ. 282r; „მოხარულ გულითა და მხიარულ პირითა" მ. სწ. 239,1. იხ. ხარება.

მოხატულ-ი «სასწაული», სტიგმა: „უადვილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვაჲ, ვიდრეცა შჯულისაგანი ერთი მოხატული დავრდომად" DE,—„უადვილეს არს ცისა და ქუეყანისა წარსლვაჲ, ვიდრე არა შჯულისაგან ერთი სასწაული დავრდომად" C, ლ. 16,17. იხ. ხატვა.

მოხება «შემოხება», «შემოყოფა», «მოწევნა», მიახლება, შეერთება: „ნუ მომეხები" C,—„ნუ შემომეხები" DE, ი. 20,17; „არა მომეხო მე დრკუე გულითა" C,—„არა შემომეყო მე დრკუე გული" Q, ფს. 100,3; „მეხო ჳამი ნაყოფისაჲ" C, —„მოწიე ჳამი ნაყოფისაჲ" DE, მთ. 21,34.

მოხება «მოახლება»: „მოხებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა" C,—„მოახლებასა ჩემ ზედა უკეთურთასა" Q, ფს. 26,2. იხ. ხება.

მოხედვა «გულისხმის-ყოფა», «დამარხვა», შეხედვა, «მოხილვა», «მიხილვა», ნახვა: „მოხედე ლოცვასა მონისა შენისასა" O, III მფ. 8,28; „მოხედეთ გულითა თჳნეულითა ყოველთა ამათ სიტყუათა მიმართ" G,—„გულისხმა-ყვენით გულითა თჳნეულითა ყოველნი ესე სიტყუანი" M,—„დაიმარხეთ გულითა თჳნეულითა ყოველივე სიტყუა ესე" pb., II მფ. 32,46; „მოხედე, უფალო, დედაკაცსა ამას" ფლტ. 148,1; „მრუმედ მოხედა მე მზემან" ოქრ.-გურიტ. 220,86; „მოეხედო მათ" I,—„მოეხილნე იგინი" pb., ეზეკ. 34,11; „მოხედე უფალმან" O,—„მოიხილა უფალმან" pb., ფლ. 8,16; „სნეულ ვიყუე და მოხედეთ მე" მთ. 25,36.

მოხედვა მოხილვა, მონახვა, «მხედველობა», «ზედამიხილვა»: „მოხედვაჲ მათ ორთაჲვე ყოს უფალმან" O,—„მხედველობასა მრჩობლთაჲვე ჰყოფს უფალი" pb., იგ. ხოლ. 29,18; „მოხედვა ყოს უფალმან... სამწყსოსა თჳსსა" O,—„ზედამიხილოს უფალმან ღმერთმან... სამწყსოსა მისსა" pb., ზაქ.10,3; „არა გულისკმა-ჰყავ ცემი მოხედვისა შენისაჲ" ლ. 19,44; „მოხედიო მოხედვა

ყოს თქუენ ზედა უფალმან" O. დაბ. 50,24; „ნუ იტყჳ, ეითარმედ არა იყოს მოხედვაჲ კაცისაჲ" O. იობ 34,9. იხ. ხედვა.

მოხევა «გამოხევა», გახევა; «მოკუეთა»: „მოხიოს (გამოჴიოს G) იგი სამოსლისაგან" pb., ლევიტ. 13,55; „მოხიის (კეთი) მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა და შთააგდის ცეცხლსა, რომელი იყო კერაჲსა ზედა" O,—„მოჴკუეთდის მათ საპრულითა მწიგნველისაჲთა და შთაგდებდის ცეცხლსა კერაჲსა მას ზედა" pb., იერემ. 29,23. იხ. ხევა.

მოხეთქა მოხევა, მოგლეჯა: „მოხეთქა კიდე ერთი სამოსლისა მისისაჲ" O, I მფ. 15,27; „ქებასტიცა თავსა მისსა მოხეთქა" ზუე. VI, 19. იხ. ხეთქა.

მოხილვა «განზომა», «მიხილვა», «მიხედვა», «განმსტ-(უ)რობა», «მოსტუანება», «მოხედვა», ნახვა, მონახვა, დათვალიერება; გაჩხრეკა: „ამცრო აისუმან კაცთა წარმავალთა მოხილვად ჭეუყანისა (განზომად ჭეუყანისა M)" G, იხუ 5. 18,8; „მოიხილა ბენიამენ ზერგით კერძო მისა" M,—„მიიხილა ბენიამენმან უკუანაჲთ თჳსსა" G, მსჯ. 20,40; „ნუ მოიხილეე სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა" G,—„ნუ მიხედეე სიფიცხლსა ამის ერისასა" M, II მჯ. 9,27; „წარავლინეს... მოხილვად ჭეუყანისა (განმსტრობად ჭეუყანისა M)" G, მსჯ. 18,2; „მოიხილეს ჭეუყანაჲ გაი" G,—„მოისტუანეთ გაიდ" M, იხუ 6. 7,2; „რაჟამს შეეიდა მეუფე იგი მოხილვად" მთ. 22,11; „მოიხილე ჩემდა და შემიწყალე მე" ფს.24,14; „მოიხილა სამფსონმან ცოლი თჳსი" G, მსჯ. 15,1; „მოიხილა ღმერთმან და იცნა" G,—„მოხედნა და იცნა ღმერთმან" pb., რიცხ. 10,6; „მოიხილოს გზაჲ" მალ. 3,1; „მი-ოდესმე-ეიდა მოხილვად მონასტრისა" ლიმ. 59,12; „მოიხილნენ სახლნი შენნი" O, III მფ. 20,6; „მოუხილნა მას ყოველნი ჯორცნი მისნი" ხაკ. წგ. II 127,37.

მოხილვა მონახვა, დახედვა: „უკუეთუ არა უფლისა მიერ მოულინებელ იყოს მოხილვაჲ" O, ზარ. 31,6; „მოხილვისათჳს ძმათაჲსა მადლიერ ვართ" მ. ცხ. 217г. იხ. ხილვა; შდრ. ხედ-მოხილვა.

მოხუდომა შენდობა, ხელთ ჩაგდება: „ვისცა მოჰხუდეს ქრისტეანეთაგანი, მოკლან" მალ. 17,25. იხ. ხუდომა.

მოხუეა მოხევა, მოკერა: „პიდის-პირნი ცოდვისანი მომეხუნეს მე" Ч.—„საბელნი ცოდვილთანი მომეხუნეს მე" Ч, ფს. 118,61; „თეკლა მოეხუეეს მას, ეითარცა საქესალი ჭელსა" თეკლა 30,18; „ნუცა მოიხუევ მკლავთა მისთა" O, ჲგ. სოლ. 6,20; „მოხჳა ვარშამაგი იგი თუალთა მისთა" O, III მფ. 20,38; „მოეხჳა და ამბორს-უყო მას" O, დაბ. 29,13.

მოხუეულ-ი შემორტყმული, შემოხვეული: „ერი ძლიერი მოხუეულ იყო გარეშე ქალაქსა მას" O, IV მფ. 6,15; „ეენაკი იგი მოხუეულ იყო მას" O, ეზეკ. 17,7. იხ. ხეეა.

მოხუეტა «მოწმედა», «განფხეკა»: „მოხუეტენ იგი... და გამოირცხენ წყლითა" O,—„მოწმიდონ იგი და წყლითა გაჰრცხან" G, ლევიტ. 6,28.[„შემდგომად მოხუეტეხა მის სახლისა" M,—„შემდგომად განფხეკისა სახლისა" G, ლევიტ. 14,43. იხ. ხეეტა.

[მოხუეწა] მოთლა, გაფხეკა: „ბურთჳს სახე არს იგი (ქეუყანაჲ)... ყოველით კერძოეე მრგუალი, ეითარცა მოხუეწილი რაჲმე" ბ. კეხ.-ეკუხ. დღ. 138,21. იხ. ხუეწა.

მოხუეჭა «ენებაჲ»; «დაკლებაჲ», «მიხუეჭა», წართმევა: „მონახუეჭი, რომელი მოიხუეჭა" G,—„ენებისა მისთჳს, რომელ იენო" M, ლევიტ. 6,4; „ნუ მოჰხუეჭ სასყიდელსა მორეწსა უპოეარსა" M,—„არა დააკლო სასყიდელსა დაერდომილისა[სა]" G, II მჯ. 24,14; „მოჰხუეჭდეს და არა მოაკლეს დართჳად აღნადგინები აღნადგინებსა ზედა" O,—„მიჰხუეჭდეს და არა მოაკლეს შიქცეად ვახში ვახშსა ზედა" pb., იერემ. 9,5; „რომელსა მოჰხუეჭდეს მათ, იგი არს კაცი მოსისხლე" O, ზარ. 31,25.

მოხუეჭა წართმევა, დახეეწა: „დააკუნწეთ ჴელნი ჩუენნი უმსჯავროდ მოხუეჭისაგან" მ. ხგ. 66,82; „იყო სიკადელ მისა ტაცებაჲ და მოხუეჭაჲ და უსამართლოებაჲ" ლიმ. 72,21; „არა არიან ჩუენ შორის მოხუეჭანი სიტუეთანი" ბ. კეხ.-ეკუხ. დღ. 70,19. იხ. ხეეჭა; შდრ. მომხუეჭელი, მონახუეჭი.

მოხუმა «აღხუმა», «აღტევება», «მიხუმა», «წაღება», წართმევა, გამოღება, მოტანა: „მოიხუნეს სულეთა მათ სანთელნი მათნი" DE,—„სულეთა მათ რაჲ მოიხუნეს სანთელნი მათნი" C, მთ. 25,8; „მოიხუნეს რტონი დიდ-დიდნი" DE,—„აღუტეენეს რტონი დიდნი" C, მრ. 4,32; „შე მოეხუნე შენგან გულის-სათქუმელნი თუალთა შენთანი" O,—„შე მეიხუან შენგან გულის-სათქუმელთა თუალთა შენთასა" G, ეზეკ. 24,16; „არცაღა ძლით მოუხუნიან მთვან" ფიზ. IV, 12; „რომელი მოიხუან ფერად-ფერადთა ნაოფთა" მ. ცხ. 81г; „ეპიფანე მოიხუნა ორნი ტეანნი" ხაკ. წგ. II 116,88; „ეულად სხუათა ღონეთა მოიხუან" A—25,27v. იხ. ხემა.

მოხუცებულ-ი დაბერებული; «ხუცესი», «უხუცესი»: „ელი მოხუცებულ იყო" O, I მფ. 2,22; „მოხუცებულ იყო ხილეითა და ბრყულ თუალითა სიბერისაგან თჳსისა" O, III მფ. 14,4; „აღსრულა იობ მოხუცებული" O, იობ 42,17; „ზრახეა ყუეს... მოხუცებულთა (ხუცესთა C) ერისათა" DE, მთ. 27,1; „მოიყუანნე მოხუცებულთაგანნი ერისანი და ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი I) მღდელთანი" O,—„მოიყუანენ მოხუცებულთაგან ერისათა და მოხუცებულთაგან მღდელთასა" pb., იერემ. 19,1.

მოხუცებულ-ი დედა დედაბერი: „და-ვეღა-სხდენ მოხუცებულნი მამანი და დედანი უბანთა ზედა" O, ზაქ. 8,4.

მოხუცებულ-ნ-ი «ბერობა», თავკაცები, უხუცესნი: „შეკრბეს მოხუცებულნი ერისანი" ლ. 22,66; „მოეწოდა... მოხუცებულთა ისრაჱლისათა" O,—„მოეწოდა... ბერობასა ისრაჱლისასა" G, ლევიტ. 9,1; „მთავარნი იგი და დიდ-დიდები მოხუცებულთა მათ" რიცხ. 199, 30. იხ. ხუცება, ხუცესი.

მოხუცებულება, მოხუცებულობა სიბერე; უხუცესობა: „შეილი მოხუცებულებასა ვსუა იგი" აბ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 102.16; „არა ჯერ-არს მათიცა, რომელნი მოხუცებულობასა დაეცნენ სასოებისა

წარკეთილი" 9. სწ. 115,11; „ენ მოგცა ღმერთმან მოხუცებულებაი" O, დან. 13,50. იხ. მოხუცებული, ხუცესი.

მოქლა «მოწევნა», «მოღება», «მოკუეთა», «აღქდა», მოთხოვნა, მოყვანა, აღება, აყვანა, მოხდა, გახდა, მოხსნა, «მოვახშება»: „მოქლად უსამართლებაი" G,—„რაჲთა მოაწიოს უფალმან სიცრუისა მისთჳს მისისა" M, 81ბ. 9,24; „ცველი... მოქლადს მისგან" O,—„ცველი... მოუღოს მისგან" G, ლევიტ. 4,6; „თირკუმელთა თანა მოქლადს (მოკუეთოს G)" O, ლევიტ. 4,9; „თავთა თჳენთა კიდარი არა მოიქლადთ" G,—„თავსა თჳენსა არა აღიქლადთ ვარშამაგი" O, ლევიტ. 10,6; „რომელნი დიდრაგმასა მოქლდიდეს" 9თ. 17,24; „ქაცად-ქაცადსა მოქლდიდეს ხარკსა მსგავსად ძალისა" M, II სწმ. 36,3; „მოქლადეს კეკელი თავსა მისსა" ეზტ. 120,25; „მოქლადეს თავს-მდებნი ათასონს და მაშინღა განუტევნეს იგინი" ხაქ. 9ოც. 17,9; „რად მოქლადე ზღუდე?" ფხ. 79,13; „მოქლით ტყაცსა მათსა მათგან" მიქ. 3,2; „მოიქლა ტკრთი იგი შეშისაი" 9. ცხ. 450v; „გოდოლი მისი დაირღუა და ზღუდე მოეკლადა" A—29,806; „მოქლადი მახჳლი" pb.,—„მოკლებრივი მახჳლი" O, ეზეკ. 23,2; „ნუ მოქლდი ძმასა შენსა აღნადგინებსა ვეცხლისასა" M,—„არა მოქვახშო ძმასა შენსა ვახში ვეცხლისაჲ" G, II შჯ. 23,19. იხ. კლა.

მოქლომა «მოსლვა», «წარმოდგომა», მოახლოება, შეხვედრა, მოხდომა, მოწევნა, «მიქლომა»: „ესე მოუქლი პალატსი" C,—„ესე მოქლდა პალატსა" DE, 9თ. 27, 58; „მოუქედ საკურთხეველსა" G,—„წამოდეგ წინაშე საკურთხეველსა" O, ლევიტ. 9,7; „მოქლა გულსა მისსა შენებად ტაძარი" O, III შჯ. 9,18; „მოუქლა მას წიგნი სიგრობისაჲ შეფისაგან" ვარ. 816; „სალმობანი... მოუქლენ მას" O, ოყხე 18,13; „მოუქლეს იუდას ზედა და ჰმძლავრობდეს" M, II სწმ. 21,17; „ვინაჲთ მოქლა ესე აჭა?" ლიმ. 113,18; „ესენი მოუქლეს ფილიპეს" DE,—„მეცნი მოუქლეს ფილიპეს" C, ი. 12,21.

მოქლომა ზედა თავს დასხმა: „მოუქლა მას ზედა ფიცი" O, IV შჯ. 15,23. იხ. კლომა; შდრ. ზედა-მოქლომა, წიალ-მოქლომა.

მოქელოვნება «მოზაკვა»: „რაღა კეთილი მოიქელოვნო გზათა შინა შენთა ძიებად შეუფარებისა" pb.,—„წრფი კეთილ მოიზაკო გზათა შენთა თხოვად სიყუარულისა" O, იერემ. 2,33. იხ. კელე; კელოვნება.

მოქმობა დაძახება: „მოუქმის მამამან და ნახნის" ი.-ე. 35,5; „მოუქმის მოწაფესა და დღემალ უბრძანის" ი.-ე. 37,21. იხ. კმობა.

მოქნვა დახენა, «მოერქუნა»: „ვითარცა ოგარაჲ მოიქნას" O. —„ვითარცა უანა მოერქუნოს" pb., იერემ. 29,18; „მოქან ოგი ბერითა და წყლითა" 9. სწ. 142, 2. იხ. კნეა.

მოქოცა მოწმენდა, მოხოცა; «აღქოცა», «მოსპობა», ალუხვრა: „მოქქოცდა სისხლსა წმიდისა ანდრიანესსა" ანდ.-ანატ. 220,21; „მოქოცე მხერითა" ფსლტ. 184,35; „მოქქოცა ცუარი ბერსა მისსა" ქ. ცხ. 29,12; „ყოველი ალუმთაჲ მოიქოცოს (აღიქოცოს O)" I, ეზეკ. 35,18; „ყოველი უშჯულოჲ მოიქოცოს" O,—„ყოველი შჯულისა გარდამავალი მოისპოს" pb., იგ. ხოლ. 22,29. იხ. ქოცა.

[მოქსენე] იხ. სიყუარულის-მოქსენე, ძკრის-მოქსენე, ძკრმოქსენე.

მოქსენება «ქსოვა», მოგონება; შეტყობინება: „არცა მოიქსენეთ" DE,—„არა გაქსოს" C, 8რ. 9,18; „მოიქსენა პეტრეს" 8რ. 11,21; „სალმობაჲ არღარა მოიქსენოს" O, იგ. ხოლ. 21,7; „მოაქსენებ და სწაელი" O, ხობრძ. ხოლ. 12,2; „ზედაჲს-ზედა მოგუაქსენებდეს სიკეღილსა" ბალ. 94,60; „რომელმან მოგაქსენნეს თქუენ გზანი ჩუენი" I კორ. 4,17; „ეცადერებოდა მეცრესა, რაჲთა მოაქსენოს მისთჳს მამასა" 9. ცხ. 218v. „განღძებად თქუენდა მოქსენებითა" II პტრ. 1,13.

მოქსენებულ-ი ნახსენები: „ათორმეტთა ძეთა მიმართ მოქსენებულ" იკ. რომ.-კურთხ. 8ოხ. 116,5. იხ. ქსენება; არა-მოქსენება, მოსაქსენებელი, მოუქსენებელი, ძკრის-მოქსენება.

მოქსნა მოხსნა, შეშვება; «გამოქსნა», გამოსყიდვა: „კაცნი იგი მოქსნნეს" ხაქ. 8ოც. 27,40; „ნუ მოქქსნი კელთა შენთა ურმათაგან შენთა" G, იხუ ნ. 10,6; „შედგად განიფრდენით და არა ვეცხლითა მოიქსენენით" O,—„შედგად განისყიდენით და არა ვეცხლისა მიერ გამოიქსნნეთ" pb., ეს. 52,3.

მოქსნილ-ი დახსნილი: „რაჟამს იხილნე მოქსნილად სიყუარულისაგან შენისა (ძმანი შენნი)" 9. სწ. 42,18. იხ. ქსნა.

მოხარკე იხ. მოხარკე.

მოხასაკე ერთი ასაკისა, ტოლი: „უკუეთუ იყოს შენსა უხუცე, ანუ თუ მოხასაკე" 9. ცხ. 803v. იხ. ჰასაკი.

[მჰალ-ი] ლპობილი. იხ. დამჰალი, ლიმჰალი, მომჰალი, სიმჰალე, შემჰალი.

მჰარავ-ი (მჰარეისა) ქურდი: „სადა მჰარავთა დათხარიან" 9თ. 6,19; „იგი მჰარავი არს და ავაზაკი" ი. 10,1; „იხილი თუ მჰარავი, თანა ურბიოდი მას" ფხ. 49,18; „მსგავსად მჰარეისა" Ath. — 17,800r.

მჰარვობა ქურდობა: „შეეიდეს ერსაცა თანა ურწმენოებაჲ... მჰარეობაჲ" 9. ცხ. 88r. იხ. პარვა.

მჰარსველ-ი «მკუეცარი»: „მოხადა მჰარსველი" G,—„მოიყვანა მკუეცარი" M, 81ბ. 18,19. იხ. ჰარსვა.

მჰოვნელ-ი: „მოიყვანეს იგი მჰოვნელთა მისთა შემკრებელად შეშათად" G, რიცხ. 15,33. იხ. ჰოვნა.

მჰოხელ-ი ძიძა, «აღმზრდელი»: „ექმნა მას მჰოხელ" O, რუთ 4,16; „შეაჭუენეთ მჰოხელი თქუენი" I,—„შეაჭუენეთ ხოლო აღმზრდელიცა თქუენი" pb., ბარ. 4,8. იხ. ჰოხა.

მჰყრობელ-ი მჭერელი: „მჰყრობელი მანგლისაჲ ცამსა მკისასა" I, იერემ. 50,16. იხ. ჰყრობა; შდრ. თჳთმჰყრობელ, კლიტეთ-მჰყრობელი, მე(ე)რთისა მჰყრობელი, საჭეთ-მჰყრობელი, სოფლის-მჰყრობელი, ჭელის-მჰყრობელი.

მჭამობელ-ი მგალობელი: „რომელნი კულა ანუ მოცალებით იყვნიან... გინა თუ დიაკონნი, გინა თუ მჭამობელნი... ასი მუნლი მოადრეკიის" ი.-ე. 34,24. იხ, ჭამობა.

მრავალ-ი «ჯვკმა», ბევრი, «დიდძალება»: „სამესამოსლე, მ რ ა ე ა ლ ი ფრიად“ G,—„სამოსელ ჯ ვ კ მ ა ფ რ ი ა დ“ M, ისუ ნ. 22,6; „მ რ ა ვ ა ლ ი ტანჯვაჲ მოაწიო ჩემ ზედა“ შუშ. IV, 27; „ნე მ რ ა ვ ა ლ ს ა ატყუთ“ სბსტ. 126,24; „მ რ ა ვ ა ლ ს ა დიდებულებასა სიმკნისასა არუენებდა“ ფლკტ. 186,18; „მ რ ა ვ ა ლ ი ბრალი აღეწეროს შენთჳს“ ფლკტ. 190,9; „შეკრბა ერი მ რ ა ვ ა ლ ი“ C,—„შეკრბა ერი დ ი დ ძ ა ლ ი“ DE, მრ. 5,21.

მრავლითა ჯამითგან ადრიდანვე: „მ რ ა ე ლ ი თ ა ქ ა ი თ გ ა ნ გზასა მას დამარხულ დგას“ იკ. რომ.-კურთხ. ისკ. და იკ. 4,10. იხ. განმრავლება, განსმრაველებელი, სიმრავლე, უმრაველესი, ფერემრავალი, შეილმრავალი.

მრავალგზის მრავალჯერ: „მ რ ა ვ ა ლ გ ზ ი ს შეკრულ იყო იგი“ მრ. 5,4; „დალათუ მ რ ა ვ ა ლ გ ზ ი ს გული მითქმიდეს“ მრთ. A, კ. ოქრ.-სინან. 65; „მიუელინის... მ რ ა ვ ა ლ გ ზ ი ს“ ნრხ. 71,21. იხ. -გზის.

მრავალგონება: „კაცი სულგრძელი მ რ ა ვ ა ლ გ ო ნ ე ბ ა არს და ბრძენ“ მ სწ. 237,8. შდრ. გონება.

მრავალგულარძნილ-ი მეტად ღელარძნილი, უსწორო: „მ რ ა ე ა ლ გ უ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი სიბრძნის-მოყუარებაჲ შენი დაუტეე“ ხაკ. წიგ. II 88,82. შდრ. გულარძნილი.

მრავალდღეობა «დღეთა განმრავლება», დღეგრძელება: „რაჲთა ი მ რ ა ვ ა ლ დ ღ ე ო თ“ G,—„რაჲთა გ ა ნ მ რ ა ვ ლ დ ე ნ დ ღ ე ნ ი თ ჴ ე ე ნ ი“ M, II შჯ. 11,21. შდრ. დღეობა.

მრავალთავ-ი ბევრთავა: „მ რ ა ვ ა ლ თ ა ჳ არს და მრავალფერ სენი იგი“ მ. ცხ. 154v. შდრ. თავი.

მრავალთუალ-ი ეპ. კჯპრ.-დიდწ. 94v*. იხ. თუალი.

მრავალთხზულება ხლართი: „საანჯმნო მიყო ჩუენ მ რ ა ვ ა ლ თ ხ ზ უ ლ ე ბ ა ჲ მანჭანებათა შენთაჲ“ მ. ცხ. 401v. შდრ. თხზულება.

მრავალმეტყუელ-ი ბეერის მოლაპარაკე: „არცა ჱნებაუნ სმენაჲ ჴმასა მ რ ა ვ ა ლ მ ე ტ ყ უ ე ლ თ ა და განმცხრომელთასა“ მ. სწ. 893,8. იხ. მეტყველი.

მრავალმეტყუელება მრაელის თქმა, ბევრის ლაპარაკი: „არა გჳშს მ რ ა ვ ა ლ მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა ჲ“ ი. მოც. 74,28; „განეშორე მ რ ა ვ ა ლ მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა ს ა, რომელი მოცალეთა მოუპოვებიეს“ მ. სწ. 290,18. იხ. მეტყველება.

მრავალმეცნიერ-ი დიდად მცოდნე: „მ რ ა ვ ა ლ მ ე ც ნ ი ე რ ი ეგე და მრავალგულარძნილი სიბრძნის-მოყუარებაჲ შენი დაუტეე“ ხაკ. წიგ. II 88,81. იხ. მეცნიერი. ↗

მრავალმზრუნველ-ი: „შესულიბის... გონებაჲ მ რ ა ვ ა ლ მ ზ რ უ ნ ე ე ლ ი“ O, სიბრძ. სოლ. 9,15. იხ. მზრუნველი.

მრავალმოწყალე «დიდად-მოწყალე»: „უფალი... მ რ ა ვ ა ლ მ ო წ ყ ა ლ ე (დ ი დ ა დ - მ ო წ ყ ა ლ ე pb.) და ჭეშმარიტ“ G, რიცხ. 14,18; „ითხოვდეს მ რ ა ვ ა ლ მ ო წ ყ ა ლ ე ს ა ღმრთისაგან“ რიფს. 104,7. იხ. მოწყალე.

მრავალმოწყალება: „ჳ ისმინე, უფალო, მ რ ა ვ ა ლ მ ო წ ყ ა ლ ე ბ ი თ ა შენითა“ მ. სწ. 231,10. იხ. მოწყალება.

მრავალნაყოფიერება «მრავალნაშობი»: „მ რ ა ვ ა ლ ნ ა ყ ო ფ ი ე რ ე ბ ა არაწმიდათა სიმრავლესა არა შეეტყუების“ pb.,—„მ რ ა ვ ა ლ ნ ა შ ო ბ ი იგი სიმრავლე უღმრთოთაჲ არად საქმარ“ O, სიბრძ. სოლ. 4,8. იხ. ნაყოფიერება.

მრავალნაშობ-ი «მრავალნაყოფიერება»: „მ რ ა ვ ა ლ ნ ა შ ო ბ ი იგი სიმრავლე უღმრთოთაჲ არად საქმარ“ O,—„მ რ ა ვ ა ლ ნ ა ყ ო ფ ი ე რ ე ბ ა არაწმიდათა სიმრავლესა არა შეეტყუების“ pb., სიბრძ. სოლ. 4,8. იხ. ნაშობი.

მრავალჟამეულ-ი დიდი ხნისა, ხანგრძლიეი: „ვანერეს იგი მ რ ა ვ ა ლ ჟ ა მ ე უ ლ ს ა ნაღელსა და საგრძელოსა სნებასა“ მ. ცხ. 49r. იხ. ჟამეული.

მრავალჟამეულება ხანგრძლიეობა; «დღეგრძელად დამკვდრება»: „არა ი მ რ ა ვ ა ლ ჟ ა მ ე უ ლ ნ ე თ დღენი მას ზედა“ G,—„არა დ ღ ე გ რ ძ ე ლ ა დ დ ა ი მ კ ვ დ რ ო შენ“ M, II შჯ. 4,28. იხ. მრავალჟამეული.

მრავალსასყიდელ-ი დიდფასეული: „პოვის რაჲ ერთი მარგალიტი მ რ ა ე ა ლ ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ“ მთ. 10,46; „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი, ლარდინი რჩეული მ რ ა ვ ა ლ ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ“ C, ი. 12,3; „აწ გაცვეს მ რ ა ე ა ლ ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა სამოსელები“ მ. ცხ. 165v; „ზღუასა შინა შთაჲდეან მუყარეშენი, რაჲთა აღმოიღონ მიერ ძოწი იგი მ რ ა ვ ა ლ ს ა ს ყ ი დ ლ ი ს ა ჲ“ მ. სწ. 191,7. იხ. სასყიდელი.

მრავალსახე მრავალნაირი: „მოძღურებასა მ რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე ს ა და უცხოსა ნუ შეიწყნარებთ“ ჰებრ. 13,9; „მ რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე არს სიტყჳს-გებაჲ“ მრთ. D. კ. ოქრ.-აღდგ. 118; „მ რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე თ ა მოღეწებითა მოქალაქობდა“ მ. ცხ. 321r; „მოაწინა ჩუენ ზედა მ რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე ნ ი მწუხარებანი“ მ. სწ. 172,21. იხ. სახე.

მრავალსახელ-ი: „მ რ ა ვ ა ლ ს ა ხ ე ლ ე ქრისტჱ და ერთი არს“ ეპ. კჯპრ.-აღდგ. 226,1. იხ. სახელი.

მრავალფერ-ი ნაირ-ნაირი, ბევრნაირი: „ღუნთა მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ი თ ა და ნელსაცხებლითა აღევსნეთ“ O, სიბრძ. სოლ. 2,7; „რაჲთა მუნჯეესე მოჰსრულიდენ ქრისტეანეთა ყოველთა მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ი თ ა სატანჯველითა“ ხაკ. წიგ. II 29,82; „იგი (სოფელი) მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ა დ ეჭეცეის კაცთა“ ბალ. 107,1. იხ. ფერი.

მრავალფეროება მრავალნაირობა, ბევრნაირობა: „შენ ზედაცა მოწევნად არს მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ო ბ ა ჲ მისი“ ბალ. 107,2. იხ. ფეროება.

მრავალფერჭა-ი პოლიპი; მრავალფეხა: „არა დაეეიწყოს... პარეაჲ მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ჭ ი ს ა ჲ, რომელმან-იგი მიიღის ფერი ყოელისაეე ლოდისაჲ“ ბ. კეხ.-ექეხ. დღ. 180, 7; „რომელი მ რ ა ვ ა ლ ფ ე რ ჭ არს ყოველთა შოერის ჭეშწარმაეალთა“ M, ლეჯტ. 11,42. იხ. ფერჭი.

მრავალღმერთ-ი: „დაჴსნილად მ რ ა ვ ა ლ ღ მ ე რ თ თ ა თაყუანის-მცემელთაგანსგან“ იზტ. 113,7. იხ. ღმერთი.

მრავალღონე: „სიმდაბლითა თჳსითა განაჭარუნა მ რ ა ვ ა ლ ღ ო ნ ე ნ ი მისნი“ მ. სწ. 172,24. იხ. ღონე.

მრავალღონეობა «ზაკუეა»: „ყუეს რაჲმე მათცა მ რ ა ვ ა ლ ღ ო ნ ე ო ბ ი თ“ G,—„ყუეს მათცა ზ ა კ უ ე ი თ“ M, ისუ ნ. 9,4; „სიფრთხილე საქმარ არს ჩუენდა წინაუანსწყობელად მ რ ა ვ ა ლ ღ ო ნ ე ო ბ ა თ ა მათ საშემაოთა“ მ. ცხ. 83r. შდრ. ღონეობა.

მრავალწილად მრავალგზის: „მოიმკის სამკალი თჳსი მ რ ა ვ ა ლ წ ი ლ ა დ“ მ. ცხ. 218r. იხ. უმრავალწილესი-ყოფა, წილად.

მრავალჯერ ბევრჯერ: „მ რ ა ვ ა ლ ჯ ე რ მოგჳტეენ ცოდვანი ჩუენნი“ O, II ეზრა 9,18; „მ რ ა ვ ა ლ ჯ ე რ დაილეწე“ ფლკტ. 157,9. იხ. -ჯერ.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მრავალჯმა მაღალხმიანი: „არიან... რომელნიმე განმცხრომელ და მ რ ა ვ ა ლ ჯ მ ა“ ბ. კუხ.-ექუხ.-დღ. 112,15. იხ. ჯმა.

მრავლიხ-მეტყუელ-ი «თესლის-მეტყუელი», «თესლის-მკრებელი», ბევრის მოლაპარაკე, ფუჭად მოლაპარაკე: „რაჲ-მე ჰნებავს მ რ ა ე ლ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ს ა ამას სტყუად?“ C,—„რაჲ-მე ჰნებავს თ ე ს ლ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ს ა (თ ე ს ლ ი ს-მ კ რ ე ბ ე ლ ს ა Ш) ამას სიტყუად?“ ხაქ. მოც. 17,16; „ნუ მ რ ა ე ლ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ხართ“ მთ. 6,7. იხ. მეტყუელი.

მრავლიხ-მეტყუელება ფუჭად ლაპარაკი: „მწვალებელნი მ რ ა ე ლ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ე დ“ გრ. ნაზ.-შობ. 294,4.

მრავლიხ-მეტყუელება ბევრის ლაპარაკი: „მ რ ა ე ლ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა ჲ უჩინო ჰყოფს მას“ მ. ცხ. 104ვ. იხ. მეტყუელება.

მრავლიხ-მშობელ-ი ბევრის მშობი: „ცხოვარნი მათნი მ რ ა ე ლ ი ს-მ შ ო ბ ე ლ არიან“ ფხ. 143,13. იხ. მშობელი.

მრავლის-სიტყუა ბევრის ლაპარაკი: „მ რ ა ე ლ ი ს-ს ი ტ ყ უ ს ა გ ან ვერ განერე ცოდვასა“ (I). იხ. სიტყუა.

[მრავლობა] იხ. მრავალი; შდრ. ერმრავლობა.

[მრაცხ(ვ)ელ-ი] იხ. რაცხა; შდრ. ვარსკულავთ-მრაცხველი.

მრგუალ-ი «მრთელი», მთლიანი: „მ რ გ უ ა ლ თ ა გ ან ქუათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა“ M,—„ქუითა მ რ თ ე ლ ი თ ა უშენო საკურთხეველი უფალსა“ G, II შჯ. 27,6. იხ. მრგელად, მრგულივ, მრგულობა, სიმრგულე, შეპრგვალება.

მრგულიად მთლად: „ჴ ნათესაჲ ერთი მ რ გ უ ლ ი ა დ ერთგზის“ O, ეს. 66,8 იხ. მრგუალი; შდრ. მრგულიად-დასაწუელი, მრგულიად-მწუარი, მრგულიად-შესაწირავი.

მრგულიად-დასაწუელ-ი «შესაწირავი», «ყოვლად დასაწუველი»: „უფროს არს ყოველთა მ რ გ ე ლ ი ა დ - დ ა ს ა წ უ ე ე ლ თ ი თ და მსხუერპლთა“ C,—„უფროს არს ყოველთა მსხუერპლთა და შ ე ს ა წ ი რ ა ე თ ა“ DE, ფრ. 12,33; „ეაქეთუ მ რ გ უ ლ ი ა დ-დ ა ს ა წ უ ე ე ლ ი იყოს მსხუერპლი იგი მისი“ M, ლევიტ. 1,3; „რაჲთამცა შევწირეთ ზენ მის ზედა მსხუერპლი მ რ გ უ ლ ი ა დ-დ ა ს ა წ უ ე ე ლ თ ა“ pb.,—„აღლებად მას ზედა მსხუერპლი ყ ო ვ ლ ა დ-დ ა ს ა წ უ ე ე ლ თ ა ჲ“ G, იხუ 6. 22,23.

მრგულიად-მწუარ-ი «ყოვლად-დასაწუველი»: „მ რ გ უ ლ ი ა დ მწუარად ვერძი უბიწოჲ მოიბას“ M, ლევიტ. 1,10; „საესე ვერ მე მ რ გ უ ლ ი ა დ-მ წ უ ა რ თ ა გ ან ვერძთა“ I, — „...ყ ო ვ ლ ა დ-დ ა ს ა წ უ ე ე ლ ე ბ ი თ ი ა ვერძთა“ pb., ეს. 1,11. იხ. მწუარი.

მრგულიად-შესაწირავ-ი მსხვერპლი; საკლავი: „განჰკადონ მ რ გ უ ლ ი ა დ-შ ე ს ა წ ი რ ა ვ ი იგი და განავონ ასოჲ-ასოჲ“ O, ლევიტ. 1,6. იხ. შესაწირავი.

მრგულივ «გარემო»: „მოღუარა მოსემან სისხლი საკურთხეველსა ზედა მ რ გ უ ლ ი ვ“ G,—„მოაპკურა მოსე სისხლი იგი საკურთხეველსა მას გ ა რ ე მ ო“ O, ლევიტ. 8,24. იხ. მრგუალი.

მრგულობა «მოქმნა»: „გარემო ე მ რ გ უ ლ ო ს მრგულივ რიეულთაგან ქუათა კაბათაღმი“ pb.,—„მ ო ი ქ მ ნ ე ს რჩეულთა ქუათა გაბაოთ“ O, იერემ. 31,39. იხ. მრგუალი.

მრე «მძლე». **მრე-ყოფა**: «მძლე-ყოფა»: „მ რ ე ვეყაე მას“ C,—„მ ძ ლ ე ვეყო მას“ Ц, ფხ. 12,5. იხ. რევა.

მრეშუ(ვ)ელ-ი, მრეშუჯელ-ი შეშის მპრელი, შეშის მომტანი; «მეშეშე»: „დადგინნა იგინი იხო... მ რ ე შ უ ე ლ ა დ და მერწყულად“ M, იხუ 5. 9,27; „არა მოგაკლდეს თქუენგან მონა მ რ ე შ უ ჯ ე ე ლ ი და მერწყული“ M, იხუ 5. 9,23; „იყუნენ იგინი მ რ ე შ უ ე ე ლ და მერწყულ“ M,—„იყუნენ იგინი მ ე შ ე შ ე დ და მეწყლედ“ pb., იხუ 6. 9,21. იხ. რეშეა.

მრეც-ი იხ. შთამრეცი, ჩამრეცი.

მრეწეულ-ი იხ. მროწეული, ბროწეული.

მრთელ-ი «ცოცხალი», ჯანსაღი; «მრგუალი»: „მიიქცა ყოველი ერი იისუას მიმართ მაკიდად მ რ თ ე ლ ი“ G,—„მოიქცა ყოველი ერი ბანაკსა შინა იესუს მაკედად ც ო ც ხ ა ლ ნ ი“ pb., იხუ 5. 10,21; „ჯდა ცხედარსა ზედა ყოველთურთ მ რ თ ე ლ ი და უვნებელი“ ი.-ე. 28,4; „ქუათა მ რ თ ე ლ თ ა გ ან უშენო საკურთხეველი უფალსა“ G,—„მ რ გ უ ა ლ თ ა გ ან ქუათა უშენო შენ საკურთხეველი უფალსა“ M, II შჯ. 27,6. იხ. განმრთელება, სიმრთელე.

მრთელ-ყოფა «განკურნება»: „იცხე და მ რ თ ე ლ ი ყ ო“ pb.,—„დაიდევ წყლულსა შენსა და გ ა ნ კ ო ც ხ ლ დ ე“ O, ეს. 38,21. იხ. ყოფა.

მრთუანავ-ი «გრძნეული»: „არა იპოვოს შენ შორის... მ რ თ უ ა ნ ა ვ ი რთუანეასა“ G,—„ნუ ვინ იპოვების შენ შორის... გ რ ძ ნ ე უ ლ გრძნეულებითა“ pb., II შჯ. 18,11. იხ. რთუანეა.

მრისუველ-ი მპარსველი, მკრეჩელი: „წინაშე მ რ ი ს უ ე ლ ი ს ა უჩმობელად დგა“ ხაქ. მოც. 8,32; „ეითარცა ტარიგი წინაშე მ რ ი ს უ ე ე ლ ი ს ა უჩმობელად დგა“ I, ეს. 53,7. იხ. რისუეა.

მრისხანე, მრისხან-ი მწყრომალე, გულმოსული; «გულფიცხელი», «გულმწყრალი»: „მეგობარ მ რ ი ს ხ ა ნ ი ს ა ნუ თანა-უქცევი“ O,—„მეგობრისა თანა გ უ ლ ფ ი ც ხ ე ლ ი ს ა ნუ განისუენებ“ pb., იგ. სოლ. 22,24; „მჴსნელი ჩემი მტერთა ჩემთაგან მ რ ი ს ხ ა ნ ე თ ა“ ფხ. 17,40; „დათუ მბრძღუნარე... ვეფხი მ რ ი ს ხ ა ნ ე“ A—92,299; „ძლიერნი მ რ ი ს ხ ა ნ ე არიან, ღუნოსა რაჲთა არა სუმიღენ“ pb.,—„ძლიერნი გ უ ლ მ წ ყ რ ა ლ არიან, ღუნოსა ნუ სუმიღენ“ O, იგ. სოლ. 21,4. „მიხედა მათ მ რ ი ს ხ ა ნ ე დ“ შრ. 3,5. იხ. რისხეა.

მრისხანება წყრომა, სასტიკება: „მ რ ი ს ხ ა ნ ე ბ ი თ ა შენითა... ჰრულოდა მათ“ ფხ. 75,7; „გბრძოდი მე თქუენ... რისხეითა და მ რ ი ს ხ ა ნ ე ბ ი თ ა დიდითა“ I, იერემ. 21,5. იხ. მრისხანე.

მრიცხუველ-ი მთველი, ამრიცხველი: „მერმე წარმოჴდეს ცხოვარი ჴელთა მ რ ი ც ხ უ ე ე ლ ი ს ა ჲ თ ა“ O, იერემ. 33,13. იხ. რიცხეა; შდრ. ვარსკულავთ-მრიცხველი.

მრო «მასკნე»: „რტონი მისნი განუტეენა მის ზედა ყოფად იგი მ რ ო ს ა მას თანა ნერგისა მისისასა“ I,—„რტონი მისი

ნი გამოუელინნა მას მორწყუად იგი მასკნესი თანა მორჩისაგან ნერგობისა მისისა" M, ეზეკ. 117,7.

მრორინე: „უკუეთე ესე ადგილისა მრორინენი მონაზონნი მოვიდოდინ" ა.-ე. 48,6. იხ. როორინება.

მროწეულ-ი იხ. ბროწეული, მრეწეული.

მროწეულ-ი «მორეწე»: „მორეწენი (მროწეულნი O) მისნი, ვითარცა ზუარაკნი, მართებელნი შენ შინა" I, იერემ. 46,21.

მროწეულ-ი ნახირი: „კურთხეულ იყვნენ... მროწეულნი ზრობათა შენთანი და სამწყსონი ცხოვართა შენთანი" M, II შჯ. 28,4; „წარმოსტყუენიდეს ცხოვარსა და მროწეულსა მათსა" O, I მფ. 27,9; „სამწყსონი ჩუენნი და მროწეულნი და ყოველნი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იქმიე იგი" O, ეზდ. 8,9; „კამენ... კბოთა შორის მროწეულთა მწოვართა" O, ამოს 6,4; „ტიროდეს მროწეულნი ზრობათანი, რამეთუ არა იყო საძოვარი მათა" O, იოვ. 1,18. იხ. სამროწლე.

მროწეულაკ-ი ბროწეული მცირე: „ქმნა მროწეულაკები ასი და მოასხა გარდამოკიდებულთა მათ" M, II ნეტ. 3,16. იხ. მროწეული (ბროწეული).

მროწლის-სახე «ვაშლნი სპილენძისანი», malum pinicum parvum, corymbus aureus: „მროწლისახენი ოთხასნი ორთა მათ სატბართა" O,—„ვაშლნი სპილენძისანი ოთხასნი ორთაცე ბადეთანი" pb., III მფ. 7, 42. იხ. სახე.

მრუდ-ი უსწორო: „მისი თესლი გულარძნილ არს და მრუდ" ფსპ. მოც. 6,25; „რაჲთა არა ურნატნი იგი მრუდ იყვნენ" თომა მოც. 19,1. იხ. განმრუდება, სიმრუდე, უმრუდესი.

მრულალ-ი მთელემარე, «მირულებული»: „უთხრობნ იგი მრულალთა, რომელი უთხრობნ ცოფსა" O.—„მთხრობა მრულებულისა მიმთხრობელი ცოფისა" pb., ზირ. 22,9. იხ. რულ(იღ)ი.

მრუმე მოლუშული, ბნელი, დაბინდული: „მრუმედ მომბედა მე მზემან პირველისათჳს საცთურისა" ოქრ.-გურიტ. 220,87; „ვითარ მრუმე იქმნა ოქროჲ, გარდაიქცა ეცხლი კეთილი" I, გოდ. იერემ. 4,1. იხ. მრუმლოვა.

მრუმედ-მხედველ-ი «მძიმედ-მხედველი», სუსტად მხედველი: „უკუეთუ იხილოს იგი მრუმედ მხედველმან... მიუღოს ნათელი თუალთაჲ" Ш.—„უკუეთუ იხილოს იგი მძიმედ-მხედველმან... ნათელი თუალთაჲ მოაკლდეს" Q, ბალ. 29,2. იხ. მხედველი.

მრუმედ-მხედველობა «მძიმედ-მხედვარება», სუსტად ხედვა: „ქმხედაე მრუმედ-მხედველობასა შენსა" Ш,—„ეხედაე მძიმედ-მხედვარებასა შენსა" Q, ბალ. 29,5. იხ. მხედველობა.

მრუმლოვა შებნელება, შესალამოება, მოღრუბლვა: „ზამთარი ყოფად არს, რაჟამს ცაჲ მრუმლოვის და წითელ არს" ბ. კეს.-ეჭუნ. დღ. 62,14. იხ. მრუმე.

მრუშ-ი იხ. მემრუშე, მომრუშე, მრუშება.

მრუშება მეძავობა; ბოზობა, როსკიპობა: „არა იმრუშო" მთ. 5,27; „კაცმან, რომელმან იმრუშოს ცოლი ქმრისაჲ" G.—„კაცმან, უკუეთუ ეინმე იმრუშოს ქმრის ცოლისა თანა" pb., ლევიტ. 20,10; „იმრუშა ძელსა და ქუასა" I, იერემ. 3,9; „ამრუშოს იგი" მთ. 5,32; „გელისაგან გამოჲლენ... მრუშებანი" მთ. 15,19; „აღეიხუნენ... მრუშებანი მისნი შორის ძუძუთა მისთა" O, ოვე 2,2; „მრუშებით ისძვა" O. ზირ. 23,23.

მრუშებულ-ი პატივახდილი: „სიკუდილით მოკუდეს მემრუშე და მრუშებული" G. ლევიტ. 20,10. იხ. მრუშე.

მრქენალ-ი მცემელი რქითა: „უკუეთე მრქენალ იყოს კეროჲ" O, გამოსლ. 21,29. იხ. რქენა.–

მრლუე «გამოუცდელი»; გაუწმენდელი, უხალასო: „ეცხლი თქუენი მრლუე არს" O.—„ეცხლი თქუენი გამოუცდელ" pb., ეს. 1,22.

[მრლუეება] იხ. ალმრლუეება, ამრლუეება, მრლჳე, შემრლუეება.

მრლჳე მღერიე: „რომელი ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქუეფულსა მრლჳესა" O, ამოს. 2,15; „მრლჳედ შავალთა მდინარეთა სიმრთელესა ჯორცთასა და მლჳძარებასა სულთასა გარდააქცეედ" ოქრ.-მარხ. და ითნ. 109,18. იხ. სიმრლჳე.

მრჩობლ-ი ორმაგი, ორკეცი; «მარჩიბიე»: „ბრძანა შეკრებაჲ მისი მრჩობლითა ჯაჭჳთა" სჭ. მოც. 21,23; „მათ მისცა მრჩობლი სამოსელი" O. დაბ. 45,22; „მრჩობლი მოგოგო შენ" O, ზაქ. 9,12; „მრჩობლთა მისთა შებმა უყოს" M,—„შეუპყრნეს მარჩიბიენი მისნი" G, II შჯ. 25,11; „მრჩობლ ეყოთ თხოაჲ ჩუენი, რაჲთა მრჩობლე მოვიღოთ" პ. სწ. 148,19; „იხილო კაცი, მრჩობლად მჭეხეირი, აღიმსთჳე მისა" ს. სწ. 10,21.

მრცხელ-ი მრეცხავი: „შეშოვალს... ვითარცა მღელსა მრცხელთასა (მღელო მრცხელთა pb.)" O, ზაქ. 3,2; „ვითარცა მრცხელმან რაჲ შეწურას სამოსელი" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,4. იხ. რცხა.

მრწემ-ი, მრწემს-ი «უკუანა», «დამონებული», «მონა», უმცროსი: „იყოს იგი ყოველთა მრწემ" D.—„იყავნ იგი ყოველთა უკუანა" C. ბრ. 9,35; „მრწემ იყუე ჭეუანასა ეგჳპტესა" G,—„დამონებულ იყუე ჭეუანასა მას ეგჳპტისასა" M, II შჯ. 15,15; „რასა უბრძანებ მრწემსა შენსა" G,—„რაჲთა უბრძანო შენსა მონასა" M, იხუ 5. 6,15; „მრწემნი შენნი ვართ" G.—„მონანი შენნი ვართ" M, იხუ 5. 9,9; „ესე არსა ძმაჲ იგი თჳენი მრწემი?" O, დაბ. 43,29; „ჯერ-არს ერთმანერთისა მიმართ თავყოფილი ფერჳთა ბანაჲ უხუცესთაჲ მრწემსთა მიმართ" Ath.—11,77v. იხ. დამრწემება, უმრწემესი.

მრწმუნებელ-ი დამაჯერებელი: „მრწმუნებელ ეჭმნენთ მას" G,—„არცალა გრწმენა მისი" M. II შჯ. 8,23. იხ. რწმენა.

მსახლობ-ი მონა, «მახლობელი»: „ჩემნი არიან ძენი ისრაჱლისანი, მსახლობნი ყრმანი ჩემნი" G,—„ჩემნი არიან ძენი ისრაჱლისანი, მახლობელნი და მონანი" pb., ლევიტ. 25,55. იხ. სახლი.

მსახრვალ-ი (მსახრვლისა) «მისანი», გრძნეული; ჯადოქარი: „ყუნა შეცლით-მეზღაპრენი და მსახრეალნი" II ნეტ. 33,6; „არა ესმინ მას ჴმაჲ მსახრელისა ჴელოვნისაჲ" ფს. 57,6; „ეინ-მე შეიწყალოს მსახრეალი, გუელმან თუ სცეს მას?" G, ზირ. 12,18; „საიდუმლოჲ, რომელსა მეფე იკითხავს... არა არს... მსახრეალთა"

pb.,—„სიდუხჭირისა მას, რომელსა იკითხავ... არა არს... მსახურთა“ O, დან. 2,27. იხ. სახრვა.

მსახურ-ი «ძონძ», «ძტარვ-ლ», ძონძსახურე: „არა ვარ მე ფუტე, არამედ მონაგ მისი ვარ, არა ვარ მე ქრისტე, არამედ მსახური ვარ მისი“ ითხ.მოც. 15,38; „მსახურნი თვეტყუელნი“ A,—„მტარვალთა მათ პრჭეულ“ B, ხბსტ. 188,4; „ეფოს იგი... ყოველთა მსახურ“ DE, მრ. 9,35; „თანა ჰყუანდა ათანეცა მსახურად“ საქ. მოც. 13,5; „ჰრქუა დედამან მის მან მსახურთა მათ“ ი. 2,5; „არა დასცხრებოდეს მსახურნი იგი მეფისანი“ I, დან. 3,46; „დაჯდგინა... მსახურთა თჳსთა ზედა“ მთ. 24,45; „ნუ განაბიროებ მსახურსა“ G, ზირ. 7,22; „ორნივე მსახურნი ხარ ეშმაკისანი“ ხბსტ. 132,20; „მოვიდის მსახური იგი მღდელისაჲ“ O, I მფ. 2.15; „მსახურად წმიდათა დაიწესნეს თავნი თჳსნი“ I კორ. 16,15; „შემწეც და მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი“ ი.-ე. 51,14; „ამცნო მსახურსა მას... ნუმცა ვინ შეჵალს ხილად მისა“ შჯმ. VII, 6. იხ. დამსახურება, კეთილად-მსახური, კეთილად-მსახურება, კერპთ(ა)-მსახური, კერპთ-მსახურება, ბჭეყურით-მსახური/მსხორა, მსახურება, მსახურებითი, მსახურებრივი, სამსახურებრივი, უმსახურება, უმსახურებელი, შემსახურება, ცეცხლის-მსახური.

მსახურება «მონება», «მონეჳა», «ზორეა», სამსახურის გაწევა: „არა გმსახურებდეს შენ მსახურებასა მონებასა, ვითარცა მორწყე“ G,—„არა გმონებდეს შენ მონებასა კორთებრ, არამედ ვითარცა სასყიდლითა დადგინებული“ pb., ლევიტ. 25,39; „ეჭუს წელ გმსახუროს შენ“ M,—„გმონოს შენ ეჭეს წელ“ G, II მჭ. 15,12; „არა ჰმსახურებდენ უფალსა“ M,—„არა ეგმონებოდინ უფალსა“ G. იხუ ნ. 22,24; „ჰმსახურებდეთ (ემონნეთ G) უფალსა, ღმერთსა თქუენსა“ M, იხუ ნ. 4,24; „მსახურებაჲ ღმერთთაჲ“ A,—„უზორეთ ღმერთთა“ B. ხბსტ. 125,15; „მას მხოლოსა ჰმსახურებდე“ მთ. 4,10; „არა მოვიდა, ვითარცა იმსახურა ვისგანმე, არამედ მსახურებად“ მრ. 10,45; „კეთილი ღუწიაჲ პირველ ამსახურის“ C, ი. 2,10; „ღმერთსა... ქრისტეანეთასა ჰმსახურებ“ ფლტკ. 188,7; „ვჰმსახურო, ვითარცა შენ გინდეს“ ანდ.-ანტ. 210,12; „არა ეჰმსახურო კერპთა“ ფლტკ. 180,85; „უღმრთონი ჰმსახურებდენ კართა მართალთასა“ O, ფს. ხოლ. 14.10.

მსახურება სამსახური: „ვითარ აღასრულეს მსახურებაჲ ტაძრისაჲ მამით“ საქ. მოც. 12,25; „მსახურებაჲ ღმრთისა მიმართ—დასაბამ ცნობის“ pb., ფსვ. ხოლ. 1,7; „ვითარცა აღივსნეს დღენი იგი მსახურებისა მისისანი“ ლ. 1,23; „სოფელი ყოველი მიიქცეს და მსახურებაჲ ღმერთთაჲ დაუყუდნეს“ რიფს. 160,25; „მსახურებასა მას ეფლისასა შინა დგეს და იმარხვიდეს“ საქ. მოც. 10,2; „ნეცამცა თჳნი დაუყენებენ მსახურებასა უფლისასა“ O. ნეემ. 10.39.

მსახურებისა-ჲ «მსახურებრივი»: „ყოველსა საქმესა მსახურებისასა ნუ ეშმო“ pb.,—„ყოველი საქმე მსახურებრივი არა ჰქმნათ“ G, რიცხ. 28.18.

მსახურებულ-ი «ნაკმარები»: „მოიღო იოდასფ სამღთოჲნელი მსახურებული და შეჰმოსა ბაჭლაეარს“ Ჭ,—„სხუაჲ შეიმოსა ძუელი და ნაკმარები“ Ქ, ბალ. 86,16. იხ. მსახური.

მსახურებით-ი «სამსახურებელი»: „ყოველი საქმე მსახურებათა არა ჰქმნათ“ G,—„ყოველი საქმე სამსახურებელისა არა ჰქმნეთ“ pb., ლევიტ. 23,7. იხ. მსახურება.

მსახურებრივ-ი «მსახურებისა»: „ყოველი საქმე მსახურებრივი არა ჰქმნათ მას შინა“ G.—„ყოველი საქმე მსახურებისა არა ჰქმნეთ მას შინა“ pb., ლევიტ. 23,21. იხ. მსახურება.

მსაჯულ-ი «მთავარი», განმსჯელი, განმკითხავი, მოსამართლე: „უბრძანა მსაჯულმან მან შეკრებაჲ მათი“ B,—„ბრძანა მთავარმან მან შეკრებაჲ მათი“ A, ხბსტ. 184,26; „ნუუკუე მიგცეს მოსაჯულმან მან შენმან მსაჯულსა“ მთ.5,25; „ვინ დაგადგინა შენ... მსაჯულად ჩუენ ზედა“ O, გამოხლ. 2,14; „შეიყუარეთ სიმართლჱ მსაჯულთა ქუეყანისათა“ O, ხიბრ. ხოლ. 1,1; „დღეს მსაჯულ და ხვალე დასაშჯელ“ ჱ. სწ. 90,24; „მსაჯულთა მსოფლიოთა ოდეს განბჭეან ვისთჳსმე სიკუდილი, გინა გუემაჲ... ვერ განერების იგი პატიჟისა მისგან განბჭობისა მის ზედა“ ჱ. სწ. 188,27. იხ. სჯა; შდრ. მართლმსაჯული.

მსაჯულება, მსაჯულობა «მთავრობა»; მსაჯულად ყოფნა: „მსაჯულებასა მას ასურთა ზედა ჴჩრიწსსა“ C,—„მთავრობასა ასურეთს ჴჩრიწსსა“ DE, ლ. 2,2; „ითხოვებდეს მსახურებად კერპთა აგრიკოლაოზისა მთავრობასა“ A,—„ხარჯსაცა მისცემდეს მსაჯულსა მას აგრიკოლასს“ B, ხბსტ. 124,2; „ნუ ითხოვ მსაჯულებასა“ O. ზირ. 7,6; „ეამი იგი, ოდეს ვერვის სარგებელ ეყოს არცა მთავრობაჲ... არცა მსაჯულობაჲ... არამედ სამართლდ მოეგებოდეს კეთილი“ ჱ. სწ. 125,30. იხ. სჯა; შდრ. მართლმსაჯულება/მართლმსაჯულობა.

მსგავს-ი იგიეე, სწორი, თანაბარი: „ვის არიან მსგავსნი“ ლ. 7,31; „არა მსგავს მისა შინდი“ O, ფს. ხოლ. 28.1; „დედაკაცი მემრუე, მსგავსი შენი“ I, ეზეკ. 10,22; „რაჲთა განწმიდოს მსგავსი მსგავსითა“ გრ. ანძ.-შობ. 298,28; „რომლისა არავინ იყო მსგავს მისა ქუეყანასა ზედა ნაშობთაგან დედათასა“ რიფს. 170,16; „არა მსგავს იყუნეს მორჩილთა მისთა“ O, ეზეკ. 31.8. იხ. ანგელოზთ-მსგავსი, კამარის-მსგავსი, მსგავსება, შემსგავსება, შეუმსგავსი; გვანა.

მსგავსად «-ებრ»: „მსგავსად სარწმუნოებისა თქუენისა“, მთ. 9,29; „მსგავსად სიტყჳსა შენისა“ C,—„სიტყჳსაებრ შენისა“ DE, ლ. 2,29.

მსგავსება მსგავს ყოფა, მიბაძვა, შეთანაბრება; «თჳსება», «თჳსობა»: „ემსგავსოს იგი კაცსა ბრძენსა“ მთ. 7,24; „ჰბაძვიდა პირუტყუთა უგუნურთა და მიემსგავსა მათ“ ფს. 48,13; „მისსა მას სიწმიდესა და სიყუარულსა ემსგავსენით“ ოჭრ.-გურიტ. 225,16; „ბრძენსა ამსგავსებს ცოდვასა“ ოჭრ.-ბარხ. და ითნ. 105,11; „ხატად მსგავსებისა შინა თჳსისა ქმნა იგი“ pb.,—„ხატად თჳსისა თჳსობისა შექმნა იგი“ O, ხიბრძ. ხოლ. 2,23.

მსგავსება «ხატი ქმნულებისაჲ», «კერპი»: „მსგავსებაჲ არა იხილეთ მას დღეს შინა“ G,—„ხატი ქმნულები-

საჲ არა იხილოთ თქუენ დღესა მას“ M, II შჯ. 4,16; „ნუ... იქმთ თავთა თქუენთად მსგავსებასა წახნაგებულსა ყოელსა ხატსა“ G,—„ნუცა იქმთ თავისა თქუენისა ქარგთა, გამოქანდაკებულთა მსგავსად ხატისა“ M, II შჯ. 4,16; „შორის მისსა ეთაროა მსგავსებაჲ ოთხთა ცხოველთაჲ“ O, ეზეკ. 1.5.

მსგავსებულ-ი მსგავსი: „ღმერთნი (კერპნი Ჭ) ოგი მსგავსებულ არიან კაცთა“ სჯ. მოც. 14,11. იხ. მსგაესი.

მსგეფს-ი შეიდეული, ერთი კერძი: „ორი მსგეფსი დაჲვის ქუე-შწოლარეშან“ ა.-ე. 36,20.

მსთობა «ღმსთობა», ადრე ადგომა, ასწრაფება: „იმსთუეთ ხეალისა“ G,—„აღიმსთუეთ ხეალისაგან“ M, მხჯ. 10,9; „ეიმსთოთ ვენაჲთა შინა“ M,—„აღეიმსთოთ ვენაჲებად“ O, ქება 7.11; „წყალობამან მისმან ამსთო ჩემდამო“ ფს. 58.11. იხ. აღმსთობი, ა(ღ)მსთობა, ამმსთობელი.

მსთუა, მსთო(ვ)ა, მსთუეა ადრეული, ადრე მოწეული, «წინამორბედი»: „მსთუაჲ ოდენ ყურძენი შეშაებულ იყო“ სჯ. წოგ. II 116,36; „მოიღოს (წჯმაი) მსთუაჲ და მცხუედი“ ად. 5,7; „ეითარცა მსთუაჲ ლეღჳ“ O,—„ეითარცა წინამორბედი ლეღჳსა“ pb., ეს. 28,4; „წჯმაჲ... მსთოაჲ და მცხუედი“ G,—„წჯმაჲ მსთუაჲ და მცხუედი“ M. II შჯ. 11,14.

მსთუად «მსწრაფლ», «ადრე», მალე, ჩქარა: „აღმოეღით ჩუენდა მსთუად“ M,—„აღმოეედ ჩუენდა მწრაფლ“ G, ისუ 5. 10,6; „მისდრკეს მსთუად გზისაგან“ G,—„გარდაჴდეს ადრე გზისა მისგან“ M, მხჯ. 2.17; „მსთუად შეგესვინ ჩემი“ Ჭ.—„მსწრაფლ შეგესუენ ჩემი“ Ქ, ფს. 101,8; „მსთუად იშუებდე ნაყოფთა მისთა“ O, ზარ. 0.20; „მსთუად მეწიენ ჩუენ წყალობაჲ შენი“ ფს. 78,8; „მსთუად განთად მოვიდეს სამარესა მას“ C,—„ცისკარსა მსთუად მოვიდეს სფლავსა მას“ DE, ლ. 24,1. იხ. მსთუა.

მსთულებელ-ი მოსაელის ამღები, მკრეფელი: „ეითარცა მეეფხლე შემდგომად მსთულებელთა“ O, ზარ. 80,10; „ოგინი ეითარცა მსთულებელნი მოუგებდენ“ I, ერემ. 25,30; „სახლნი მფენისა ბაბილონისანი, ეითარცა კალონი მსთულებელთანი, დაღეწენ“ O. ერემ. 51,33. იხ. სთულება.

[მსივან-ი] იხ. მსიეანება, სიმსივნე; შდრ. პირმსივანი.

მსივანება სიმსივნე: „წყლით განსიეებაჲ მეცლისაჲ და მსიეანებაჲ ანუ ზარის-განკდანი ჭორცთანი“ ოჭრ.-ზარ. და ითნ. 109,15. იხ. მსიეანი.

მსიძავ-ი «მამაკაცი მეძავი»: „არა იყოს მსიძაი ძეთაგან ისრაჱლისათა“ G,—„ნუცა იპოებინ მამაკაცი მეძავი ძეთაგან ისრაჱლისათა“ M. II შჯ. 23,17; „ყოველთა მსიძავთა მისთა კუალად სასყიდელსა მისცემდა“ I, ეზეკ. 16,33; „სხუაჲ (არს სანანელი) მსიძავთაჲ“ ლიმ. 80,10. იხ. სიძეა.

მსმენელ-ი ყურის მგდებელი, გამგონე: „განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებლითა სწაულითა“ ფლტ. 148,22; „გულისჴმის-ყოფაჲ უღირს არა ხოლო მეტყუელსა, არამედ მსმენელსაცა“ მრთ. A. კ. ეერ.-სულთ. 102; „მოიგენე შენ სასმენელნი მეუფისანი კეთილად მსმენელად ეედრებასა შენსა“ ბ. სწ. 12,24; „არა... საწყინო ვიქმნეთ მკითხველთა და მსმენელთა“ ა.-ე. 22,17. იხ. სმენა.

მსოფლელ-ი მკვიდრი; პროეინციელი: „განჰართლებაჲ ერთი იყოს მწირისა და მსოფლელისაჲ“ G, ლეეტ. 24,22; „თქუენ მსოფლელ ხართ“ M, იოან 8. 8,22. იხ. სოფელი.

მსოფლიო, სოფლიო ერისკაცი, საერო: „აქუნდა პირველსა მასცა სჯელსა სამართალი მსახერებათაჲ, წმიდაჲ ოგი მსოფლიოჲ“ მეხრ 8,1; „თქეა ერთმან ფილოსოფოსმან მსოფლიოჲმან“ ბ. სწ. 118,30; „სამოსლითა მით მსოფლიოჲთა, საერისკაცოჲთა“ ბ. სწ. 126,28; „პირსა მისსა მსოფლიოჲ სიტყეაჲ არა გამოვიდოდა, არამედ ყოველეე საღმრთოჲ და სულიერი“ ა.-ე. 21,30; „დაიცადე სოფლითა მაგათ საქმეთა უბნობაჲ“ ა.-ე. 21,34; „ესეცა მას ძაჲ ქორციელად მსოფლიოჲ“ ლიმ. 81,28; „ოდეს-ოგი ეიყაე მე სოფელსა შინა, (შორის) სოფლითა ეზაეობდი“ ბ. სწ. 201,25. იხ. სოფელი.

მსრბოლ-ი შიკრიკი, «მორბედი»: „ეითარცა კეთილი მსრბოლი (მოიწიოს)“ O, იგ. ხოლ. 24,34; „წარწყმდეს სიელტოლაჲ მსრბოლისაგან“ O, ამოს 2,14; „არა მოაკლდა მსრბოლ სასრბოსაგან თჳსისა“ pb.,—„არა მოაკლო მორბედმან სრბისაგან თჳსისა“ O, იერემ. 8,6. იხ. სრბა.

მსტო(ვ)არ-ი, მსტუ(ვ)არ-ი (მსტოვრისა) «განმმსტრობი», მზეერავი, ჯაშუში, მოთვალთვალე: „დამალნა მსტოვარნი ოგი“ pb.,—„დამალნა განმმსტრობნი“ G, იოან 5. 8,26; „მსტოვრად მიგეც სახლსა ისრაჱლისასა“ O, ეზეკ. 33,7; „გულისა მსტეარი ჴელმარიტ და ენისა მსმენელ“ M, სიბრძ. ხოლ. 1,6; „შეიწყნარნი მსტეარნი ოგი“ იაკ. 2,25; „დაყუდებაჲ მსტოვარი არს მღჳძარე“ ბ. სწ. 22,21; „თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაჱლსა მსტოვარ იყუნენ“ O,—„თუალნი მისნი წმიდისა მიმართ ისრაელისა ჰხედიდენ“ pb., ეს. 17,7; „მსტერად ქუეყანისა მოსრულ არიან“ სჯ. წოგ. II 70,24; „მსტურად (მსტოვრად O) მიგეც შენ სახლსა ისრაჱლისასა“ I, ეზეკ. 3,17. იხ. სტეანა; შდრ. ნიშნის-მსტოვარი.

მსტოვრობა/მსტურობა: „შეწირეს... მთაეართა ტომთასა ამათ წინაშემდგომელთა ზედა მსტერობისათა“ G, რიცხ. 7,2. იხ. მსტოვარი/მსტეარი, ტყიბის-მსტურობა.

მსტჳნავ-ი «მსტჳნეარი»: „კმაჲ მათი ეითარცა გულისაჲ მსტჳნაეისაჲ (მსტჳნეარისაჲ O)“ pb., იერემ. 40,22. იხ. სტჳნეა.

მსტჳნვარ-ი «მსტჳნაეი»: „კმაჲ მათი ეითარცა გულისაჲ მსტჳნეარისაჲ“ O,—„მსტჳნაეისაჲ“ pb., იერემ. 40,22. იხ. სტჳნეა.

მსუენ-ი lacerta: „არაწმიდა არს... მხეღიეი და მსუენი და მთხუნელი“ M, ლეეტ. 11,30.

მსუენ-ლომ-ი «მიწის-ლომი»: chamaeleon: „და ძოვდენ შორის მისსა... მსუენ-ლომნი“ O,—„და ძოვდენ საშუალ მისსა... მიწის-ლომნი“ pb., ხოე. 2,14. შდრ. ლომი.

მსუმელ-ი მსმელი, მთრობელი: „აჲა კაცი მჭამელი და ღჳნისა მსუმელი“ მთ. 11,19. იხ. სუმა; ღჳნის-მსუმელი.

მსუნევან-ი, მსუნოან-ი «ხავონანი», ხმიადი, ნაზუქი: „უკჳნჳ მსუნევანი ძალთა ცისათა" O,—„ქმნად ხავონანი ძალთა ცისათა" pb., იერემ. 7,18; „თჳნიერად კმართა ჩუენთა უკჳნით მას მსუნოანი და უგებდით მათ საგებელსა" O,—„ნუ კმართა ჩუენთა უკჳნით მას მსუნოანი" I, იერემ. 44,19.

მსუქან-ი, მსუქანე «უსხი», «პოხილი»: „მოიბთ ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალთ" DE,—„მოიბთ ჯარი იგი უსხი და დაკალთ" C, ლ. 15,23; „მსუქანსა მას დაჰკლეცით" I,—„პოხილთა დაჰკალთ" pb., ეზეკ. 34,3; „გუამსა შინა მსუქანესა და ნუკეულსა ეზებით დაუშრეტელად ალი იგი სიძულისაჲ" ბ. სჯ. 804,16; „მოიბთ ზუარაკი თჳ მსუქანე" Ath.—11,221v.

მსუიდელ-ი მყიდეელი; «მოფარდული»; «რომელი ყიდდეს»: „ხუარბლისა ეაჯართა დაჰჴნეს ჯარნი ქელბავთა მათანი... და მსყიდელნი შეიწრღეს" ბ. სჯ. 64, 14; „სასხდომელები იგი მსყიდელთაჲ მათ ტრედისათაჲ დაუმჴეა" DE,—„საყარძლები იგი ტრედის-მოფარდულთაჲ დაუმჴეა" C, მრ. 11,15; „სასხდომელი იგი მსყიდელთაჲ მათ ტრედებისათაჲ დაუმჴეა" DE,—„...დაამჴეა და საჯდომელება, რომელი ყიდდეს ტრედებსა" C, მთ. 21,12. იხ. სუდა; შდრ. კაცის-მსყიდელი, ქურმის-მსყიდელი.

მსწავლელ-ი დამრიგებელი, «მწურთელი»; «განზმნული»: „ხოლო მე მსწავლელი თჳენი ვარ" O,—„ხოლა მე მწერთელი თჳენი" pb., ოზე 5,2; „კაცმან მსწავლელმან უწყის მრავალი" pb.,—„კაცმან განზმნელმან გულისხმა-ყის ყოველი" O, ზირ. 31 (34), 9. იხ. სწავლა.

მსწრაფლ, მწრაფლ, მწლაფრ «მეყსეულად», «მსთეად», «მოსწრაფედ», «მოსწრაფებით»; საჩქაროდ, მალე: „კმა-ყო მსწრაფლ ყრისა მისა მისართ" G,—„ღალად-ყო მეყსეულად... და პრჭეა მოწასა თჳსა" pb., მსჯ. 9,54; „მსწრაფლ შეგესვმინ ჩემი" Ქ,—„მსთეად შეგესვმინ ჩემი" C, ფს. 101,8; „აღმოვედ ჩუენდა მწრაფლ" G,—„აღმოვედით ჩუენდა მსთეად" M, იხუ 5. 10,6; „მწრაფლ მეძიებდა მე" Q,—„მოსწრაფე მეძებდა მე" pb., II ტიმ 2,17; „მოაჭცა ერმან მან მსწრაფლ" დან. 18,60; „მწრაფლ წარგზავნენ იგინი" O,—„მოსწრაფებით წინა წარაველნდეს მათ" pb., ხაბრძ. ხოლ. 18,2; „მწრაფლ მოიყვანნენ მისა" არსტ. 22.2. „მწლაფრ მიიმართა საყურმბლესა" ანდ.-ანატ. 201,13. იხ. სწრაფი.

მსწრაფლ-ი, მწრაფლ-ი სწრაფი, საჩქარო: „მწრაფლი აღსარელი მათ ზედა მოიყვანა" O, ხაბრძ. ხოლ. 14,14. იხ. მსწრაფლ.

[მსჭუალვა] იხ. განმშჭუალვა, დამსჭუალვა/დამშჭუალვა/დამრჭუალვა, სამსჭუალი, უკუმშჭუალვა, შემშჭუალვა.

[მსხდომ-ი] იხ. აღმსხდომი.

მსხდომარე «დამკვდრებული», მჯდომარე: „მსგავს არს ყრმათა, მსხდომარეთა შორის უბნებსა" C,—„მსგავს არს ყრმათა; რომელნი სხენედ უბანთა ზედა" DE, მთ. 11,16; „მოიწყინნა ქუეყანამან მსხდომარენი იგი მას ზედა" G,—„მოიწყინნა ქუეყანამან დამკვდრებულნი მას ზედა" pb., ლევიტ. 18,25. იხ. სხდომა; შდრ. ზე-მსხდომარე, ინაჲთ-მსხდომარე.

მსხემ-ი «შინ მყოფი», «მწირი», «მოსრული», «დამონებული», «დამკვდრებული», უცხო, ყარიბი: „მსხემი მღდელისაჲ" G,—„შინ მყოფმან მღდელისამან" pb., ლევიტ. 22,10; „მსხემ იყავ ქუეყანასა მათსა" G,—„მწირ იყავ ქუეყანასა მათსა" pb., ლევიტ. 25,7; „არა ჰკმნეთ მკვდრმან და მწირმან მსხემმან" G,—„არა ჰკმნეთ მას შინა მკვდრმან და მწირმან, რომელი მოსრულ იყოს თჳენ შორის" pb., ლევიტ. 18,20; „მსხემ იყავ ქუეყანასა ეგჳპტისასა" G,—„დამონებულ იყავ ქუეყანასა მას ეგჳპტისასა" pb., II მჯ. 24,22; „მწირ და მსხემ ხართ თჳენ" pb., ლევიტ. 25,23; „მსხემსა და ობოლსა და ქურიესა არა ემძლავრობდეთ" I, იერემ. 7,6; „რომელსა შინა მსხემ იყვენით" G,—„რომელთა შორის დამკვდრებულ იყვენით" pb. ლევიტ. 18,3.

მსხემ/სხემ-ყოფა «მკვდრობა», «მწირობა», «წართუუენა»: „მსხემ იყო ღაჳას" G,—„მკვდრობდა იგი გაბაას" M, მსჯ. 19,16; „მსხემი ბევრთა შორის მოისა ეფრემისთა" G,—„რომელი მწირობდა ადგილთა მთისა ეფრემისთა" M, მსჯ. 19,1; „რომელნი სხემ ყუნა ნაბუქოდონოსორ მეფემან" O,—„რომელნიცა წართუუენა ნაბუქოდონოსორ მეფემან" pb., ნეემ. 7,6. იხ. მსხემობა.

მსხემობა «მწირობა», «მკვდრ ყოფა», «მკვდრობა», «დამკვდრება»: „რად მსხემობ ნაეთა შინა" G,—„რაჲსათჳს მკვდრ ხარ ნაეთა შინა" M, მსჯ. 6,17; „იწყო მსხემობად (მკვდრობად M) კაცისა მის თანა" G, მსჯ. 17,11; „იმსხემა მუნ რიცხუსა მცირესა" G,—„დამკვდრებად მუნ მცირედ უამ" M, II მჯ. 26,6.

მსხემობა ყარიბობა, უცხოობა: „შვილნი მსხემობისანი" O, II ეზრა 8,65; „წარვიდა კაცი... მსხემობად ელსა მოაბისასა" G,—„წარვიდა კაცი... მწირობად სოფელსა მას მოაბისასა" M, რუთ 1,1. იხ. მსხემი.

მსხეპველ-ი: „პოოს მსხეპველ ლეღესულელისაჲ" A—92,854. იხ. სხეპ(ვ)ა.

მსხეპრ-ი მძაფრი: „ოდეს წარჴდა წჴმაჲ იგი მსხეპრი და დაშთა მისგან ცუარი ხოლო" I, III ეზრა 4,49.

მსხლეტარ-ი, მსხლეტარე: „წყალი ბუნებით მდინარე არს და მსხლეტარ სიმაღლისაგან" ბ. კეს.-ეჭუხ დღ. 42,8; „შეკლი მრგუალ არს და მსხლეტარე" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 182,10. იხ. სხლეტა.

მსხმელ-ი იხ. ორთმსხმელი.

მსხმო «ნაყოფიერი», ნაყოფით საესე: „ეითარცა ზეთისხილი მსხმოჲ" Ქ,—„ეითარცა ზეთის-ხილი ნაყოფიერი" Ქ, ფს. 51,10. იხ. სხმა.

მსხუერპლ-ი «ძღუენი», «ზორება», «შესაწირავი», «საკლველი»; «პასექი»: „უკუეთუ მრგულიად-დასაწუველი იყოს მსხუერპლი იგი მისი... ზრომხთაგან" O,—„უკუეთუ ყოვლად-დასაწუველი იყოს ძღუენი მისი ზრომხთაგან" G, ლევიტ. 1,3; „შეკრბეს ზორად ზორებასა დიდსა" G,—„შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა" M, მსჯ. 16,23; „აღიყვანეს იგი ...მიცემად მსხუ-

ერპლისა" C,—„აღმოიყვანეს ყრმაჲ იგი... მიცემად შესაწირავი" DE, ლ. 2,24; „შეწიროს... ეთოარცა ცხელი მსხუერპლისა მაცხოვარებისაჲ" G,—„შეწიროს... ეთოარცა ცხელი იგი საკვეთელისა მის ცხორებისაჲ" M, ლევიტ. 4,20; „წყალობაჲ მწებაეს და არა მსხუერპლი" ზო. 9,18; „შესწირონ მსხუერპლი და შესაწირავი" O, ეს. 19,21; „დაჰკლა შენ მსხუერპლი უფლისა ღმრთისა შენისა" M,—„დაიკლა პასექი უფალსა ღმერთსა შენსა" G, II მჯ. 16,2. იხ. მსხუერპლება, სამსხუერპლო.

მსხუერპლება «შეწირვა», «მსხუერპლისა შეწირვა»: „უკუეთუ ამსხუერპლოთ მსხუერპლი" G,—„უკუეთუ შესწიროთ შესაწირავი" pb., ლევიტ. 19,5; „უმსხუერპლეს მუნ უფალსა" G,—„შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა" M, მსჯ. 2,5. იხ. მსხუერპლი.

მსხვლ-ი იხ. უმსხო.

მსჯავრ-ი, მწჯავრ-ი «სასჯელი», «საშჯელი», «სარჩელი», «სამართალი»: „ისმინე სამართალთა და მწჯავრთაჲ, რაოდენთა მე გასწაეებ" G,—„გესმიდენ ისრაჱლსა სამართალი და მსჯავრი, რომელსა-ესე მე გასწაეებ" M, II მჯ. 4,1; „არა მისდრეკდენ მწჯავრსა, არცა თუალ-ახუმიდენ პირსა" G,—„ნუ გარდასდრეკ სასჯელსა, ნუცა შჳთ თუალხუმით" M, II მჯ. 16,19; „უფალსა უყუარს მწჯავრი (სამართალი C)" ფს. 36,28; „წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი" ლოგ. 102,8; „ჰყოფს მწჯავრსა მწირისასა" G,—„ყოს საშჯელი მწირისა" M, II მჯ. 10,18; „არა მისდრიკო მწჯავრი მწირისა" G,—„ნუ განსდრეკ სარჩელსა მწირისასა" M, II მჯ. 24,17. იხ. სჯა.

მტანჯველ-ი იხ. ტანჯვა.

მტარვალ-ი «მსახური», «ასისთაჳი», ჯარისკაცი, ჯალათი, მხედარი, სარწმუნო: „მტარვალთა მათ პრქუეს" B,—„მსახურნი იგი ეტყოდეს" A, სხტ. 133,4; „მოუწოდა მტარვალსა მას" C,—„მოუწოდა ასისთაჳსა მას" DE, პრ. 15,44; „ჰრქუა მტარვალთა მათ, რომელნი ჰგუემდეს წმიდასა მას" ფლტ. 138,19; „მიიწვნეს... ნიორაკთ-მოძღუარნი იგი მტარვალითურთ" რიცხ. 175,11; „მოვიდეს ორნი იგი მტარვალნი და შემპარვნეს ჩუენ" ა. მოც. 87,26; „მოჰყუანდა რიფსიმე მტარვალთა მათ მძლავრ ურჩეთა" რიცხ. 171,8; „მოუელინნეს ერისთაეთა მათ მტარვალნი" ხაკ. მოც. 10,86.

მტარვალთ-მთავარ-ი მთავარი ჯალათი: „გამოვიდა მტარვალთ-მთავარი იგი სიჯადულით" რიცხ. 177,1. შდრ. მთავარი.

მტაცებელ-ი წამრთმეველი, წამგლეჯელი: „მჳელნი მტაცებელნი" ზო. 7,16: „(არა ვარ)... მტაცებელ, ცრუ, მემრუშე, გინა ეთოარ-ესე მეზუერე" ლ. 18,11. იხ. ტაცება.

[-მტე,-ტე] იხ. მეპურის-(მ)ტე, პურის-მტე, ძუძუს-მტე..

მტევებარ-ი, მტეობარ-ი (მტეებრისა) მარბიელი, მდეეარი, ცგამონახეთქი: „მტევებარნი (მტეობარნი O) ჩრდილოჲთ მოვიდეს მის ზედა" I,—„გამონახეთქი ჩრდილოჲთ მოვიდა მის ზედა" pb., იერემ. 46,20; „ნუ გეშინინ მტეებრისაგან ჭალდეველთაჲსა" O, IV მე.25,24. იხ. ტეება.

მტერ-ი «წინა-ალმდგომი», მოცილე: „ჩუენი ხარა ანუ მტერთა ჩუენთა?" pb.,—„ჩუენი ხარ ანუ წინააღმდგომთაჲ?" G, ისუ ნ. 5,13; „მოიძულო მტერი შენი" ზო. 5,43; „გაუეარდედ მტერნი თჳენნი" ლ. 6,27; „განიბნინენ ყოველნი მტერნი მისნი" ფს. 67,2; „შემრაცხა მე ვითარცა მტერი" O, იობ 33,10; „რომელი არა არს ჩემ თანა, მტერი არს ჩემი" ლ. 11,23; „შეიშურეა მტერმან სარწმენოებაჲ იგი მისი" დდ. 127,16. იხ. მემტერე, მტერება/მტეროება/მტერეა, შემტერება.

მტერება, მტეროება, მტერეა «გულს-დგმა», მტრობა: „შენ დასცენ ყოველნი, რომელნი მემტერნეს მე ამაოდ" ფს. 3,8; „პეროდე ქემტერა მას" C,—„პეროდიას გულს-ედგა მისი" DE, პრ. 6,19; „ვემტერო მტერთა თჳენთა" O, გამოსლ. 23,22; „ანგელოზნი... არა იმტერებიან და არცა ეშურებენ" ვ. სწ. 267,17; „არავის ემტეროს (კაცი) ყოლადვე" ვ. სწ. 208,28. „გმტერებენ თჳენი იგინი ზაკუეით" G,—„გემტერებიან თჳენ იგინი საცთერითა" pb., რიცხ. 25,18; „ჰმტერაეს ხესა მას გული დიდი" ფიზ. XXI 19. იხ. მტერა.

მტეროება წინააღმდეგობა, ორგულება: „ზრახეა იგი კორცთა მტეროება არს ღმრთისა" პრომ. 8,7; „გულსა შიდა თჳსსა დადგეს მტეროებაჲ" O, იერემ. 9,8; „მტეროებაჲ და გულის-წყრომაჲ და ვსეცა არს დიდი სიბილწე" O, ზირ. 27,33; „მტეროებაჲ ერთისაჲ გჳბრძანა ჩუენ ღმერთმან, რომელ არს ეშმაკი" ვ. სწ. 31,12. იხ. მტერი.

მტერმოყუარე მტრისმოყვარული: „ნუ მტერმოყუარე ექმნები კაცსა ამაოსა" O, ეკ. სოლ. 9,20. იხ. მოყუარე.

მტერმოყუას-ი მტრის მოყვარული: „ნუ მტერმოყუას ექმნები კაცსა ამაოსა" იგ. სოლ. 8,20. შდრ. მოყუასი.

მტიერ-ი ბელატი: „აღგუალე, მტიერო!" O, IV მე. 2,24. იხ. სიმტიერე.

მტილ-ი ბაღი, ყვავილნარი, ბოსტანი: „რომელი (მდოგჳ) მოიღო კაცმან და დასთესა მტილსა თჳსსა" ლ. [18,19; „მომეც ვენაკი შენი მე და იყოს ჩემდა მტილად სამხლედ" O, III მე. 21,2; „მტილი მოკრძალული, წყაროჲ დაბეჭდული" O, ქება 4,12; „მოვრწყო მტილები ჩემი" O, ზირ. 24,42; „მტილსა ნიგუზოვანთასა შეეედ" კ. ოვრ.-აღდგ. 157,18; „მოიღო კაცმან და დასთესა თჳსსა მტილსა" ოჭრ.-გურტ. 226,6; „შებღუდე მტილი შენი ეკლითა" ვ. სწ. 18,4. იხ. მემტილე, მტილოვანი.

მტილოვან-ი: „მყის შეიმოსნეს თავნი მთათანი და განემზადნეს მტილოვანნი" ბ. კეს.-ეჩუს. დდ. 75,14. იხ. მტილი.

მტირალ-ი მოტირალი; «მგლტირალი»: „იხილა... მტირალნი" C, პრ. 5,38; „ტირიდით მტირალთა თანა" პრომ. 12,15; „მოხადეთ მტირალთა და მოვიდეს" O,—„მოჰხადეთ მგლტირალთა და მოვიდენ" I, იერემ.9,17. იხ. ტირილი.

მტკაველ-ი: „ვინ აღწყნა... ცაჲ მტკაველითა თჳსითა" I, ეს. 40,12.

[მტკეცა] იხ. [დამტკეცა](-ილი).

მტკივან-ი მატკივნებელი, მწველი: „მტკივან არს ზამთარი ესე“ ბ. კეს.-40-თჳს 119,35; „პირი მტკივანი“ ბ. კეს.-40-თჳს 119,7; „სიმწარე იგი სატანჯველთა მტკივანთაჲ“ ს. სწ. 127,21; „შეიწყნარინეთ სიტყუანი ჩემნი ვითარცა წამალნი მტკივანნი“ ს. სწ. 270,30; „იყო ესე წამალი მტკივანი“ H—241,827. იხ. ტკივილი.

მტკივნეულ-ი: „პირი... არა ჰქონაჲ, არა მტკივნეულ არს“ ს. სწ. 141,5. იხ. მტკიანი, ტკიელი.

მტკიცე «ძლიერი», მყარი, «მაგარი», «ძლიერი», «ჯანსაღი»: „კლდეთა მტკიცეთა გამოვიყუანნა თჳენ ზედა ღმერთმან“ O, გამოხლ. 18,3; „იყო იგი მტკიცჱ ვითარცა ჰაბაჲ“ O,—„ძლიერ იყო ვითარცა მუხა“ pb., ამოს 2,9; „კუალნი მისნი არა მტკიცე არიან“ O, იგ. სოლ. 5,5; „უცნა მკლავი ჩემნი ვითარცა მშჯლდი მტკიცჱ“ ფს. 17,35; „მტკიცედ დევ“ რიფს. 172,20; „მძლავრ (მტკიცე M) არს ვითარცა საკუდილი საყუარელი“ O, ჭეშ. 8,6; „მტკიცე იყუენით“ C,—„გულ-ჰყრობდ იყუენით“ მრ. 6,50. იხ. განმტკიცებელი, განმტკიცება, დამტკიცებელი, დამტკიცება, დასმტკიცებელი, დაუმტკიცებელი. მომტკიცება, მტკიცება, სიმტკიცე, უმტკიცესი, შემტკიცება.

მტკიცედ მაგრად, მყარად, ურყევად: „მტკიცედ ეყენით საყუარელსა მას ჩემსა“ C, ი. 15,6; „მტკიცედ სდევით“ გალ. 5,1; „უნს რეცა მტკიცედ ფატარი“ ხ. ჯან.-მოც. ხჳნ. 26,9; „მტკიცედ ეჳრს სარწმუნოებასა ზედა ქრისტჱსსა“ დდ. 130,9. იხ. ძირმტკიცედ.

მტკიცება მიკვრა, მიმაგრება: „მხელივი ჴელითა ემტკიცებიან კლდესა“ O, იგ. სოლ. 30,28. იხ. მტკიცე.

მტკმობა, [მტკმება] დალება, გახსნა: „პირი ზე უმტკმოებედ“ ფიზ. XIVIII, 8. იხ. აღმტკმება, ამტკმება.

[მტკნარება] იხ. დამტკნარება (-ული).

მტკუეფლვარე: „იყო ფიქლი მტკუეფლვარჱ გამოსხმით ქუეა ზედა“ O, გამოხლ. 9,10. იხ. ტკეფლვა.

[მტრველ-ი] იხ. ტრეა.

მტრიობალ-ი უბელო, ლაგამდაუდებელი, «საჭდომი», მგალობელი(?): „ესრეთვე სადამე იყო ცხენ ერთ მტრიობალ წინაჲ პავლე“ ხ. ჯან.-დიდ. 184,3: „ვითარცა ცხენი მტრიობალი არს მეომარი მბასრალი, ყოველსაცე ზედამჭდომელსა უჴჳენ“ O,—„ცხენი საჭდომად ვითარცა მეომარი მლეწველი, ყოველთა ქუეშე მჭდომარისა ჴჳის“ pb., ზორ. 86,6; „რომელნი არიან მფრინველნი მჴობარნი და მტრიობალნი, რომელნი მიისწრაფიენ მალნარსა და ოლოვანთა“ გრ. ნოხ.-კაც. ანგებ.-146,3. იხ. ტრიობა.

მტუერ-ი მტვერი: „დაიყარეთ მტუერი ფერჴთაგან თქუენთა“ მთ. 10,14; „მტუერი, რომელ აგვის ქარმან პირისაგან ქუეყანისა“ ფს. 1,4; „იქნეს იგინი, ვითარცა მტუერი ქალწისა ზაფხულისაჲ“ O, დან. 2,35; „ვითარცა მტუერი ჴელისა შენისაგან წინაშე ქარსა“ O, ეს. 17,13. იხ. დამტუერება, შემტუერებელი.

მტურევა იხ. მირმტურეული.

მტუუარ-ი იხ. მტყუარა.

მტყუელვარეობა «თანა-ტყუელვა»: „რომელნი მტყუელვარეობენ ჴელისა მიმართ ორღანოთასა“ pb.,—„რომელნი თანა-უტყუელაცთ ჴმასა ებნისასა“ O, ამოს 6,5. იხ. ტყუელვა.

მტყუენავ-ი, მტყუენველ-ი იხ. საფლავის-მტყუენველი; წარმტყუენავი.

მტყუვარ-ი, მტყუარ-ი (მტყუვრისა) «ცრუ», მატყუარი: „მამაჲცა მისი მტყუვარი არს“ DE,—„ცრუ არს და მამაჲცა მისი“ C, ი. 8,44; „იგი მტყუვარი არს და ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა“ I ი. 2,4; „მართალი არა ჰხედავს ბაგეთა მტყუვართა“ O, იგ. სოლ. 17,4; „მოწამე მტყუვარი წარწყმდეს“ O, იგ. სოლ. 21,28; „მტყუვრად გამოაჩინნა, რომელთა-იგი ბრალი დასდვეს მას“ O, სიბრძ. სოლ. 10,14; „გჳჳძრები, რაჲთა... ეკრძალო მტყუართა მფიცავთა“ ს. სწ. 100,20; „მტყუვართა ფრიად სძულან ჭეშმარიტისა მეტყუელნი“ Ath.—17,290v. იხ. ტყუვილი; შდრ. მარადის-მტყუვარი, ქრისტე-მტყუვარი.

[მტყუვნება] იხ. განმტყუენება, ტყუება.

მუგუზ-ი მუგუზალი: „ორთა მათგან შეშათა მუგუზთა მკუმოლვარეთა“ O, ეს. 7,4; „იქმნენით ვითარცა მუგუზნი, გამოტაცებულნი ცეცხლისაგან“ O, ამოს 4,11.

მუვილ-ი: „მოეიდა ლომიცა იგი... და შეეიდა ქალაქსა მას მუეილითა“ H—241,408.

მუმლ-ი ქინქლა, culex, musca parva: „მყუარნი და მუმლნი მათგან გამოვიდოდეს“ ბ. კეს.-ეჴუს. დდ. 90,5; „თქუა და მოჰკდა ძაღლის-მწერი და მუმლი“ ფს. 104,31; „იყოს მუმლი კაცთა ზედა და ოთხფერჴთა“ O, გამოხლ. 8,10. იხ. სამუმლე.

მუნ იქ: „არავინ იყო მუნ შინა“ (შიდა I)“ O, დან. 13,10; „მივიდენ მუნ“ ფს. 221,21.

მუნვე იქვე: „შილა და ტიმოთე მუნვე დადგეს“ საქ. მოც. 17,14; „არა კუალად-იქცის მუნვე, ვიდრემდე განაძღოს ჭეუყანაჲ“ I, ეს. 55,10. იხ. მუნი, მუნ(თ)ჭეუეს.

მუნ-ი იქაური: „ვის ესაე... უკუეთუ მუნი სასოებაჲ არა გაჭეს?“ ბალ. 140,20; „გალობედ მუნთა მათ შინა ღელეთა“ საკ. წოგ. II 50,17; „იყო ხუცესი იგი მუნი მეგობარი ჩემი“ ლიმ. 103,5; „მუნამდე არა იყო... მოწეულ სული წმიდაჲ“ საქ. მოც. 8,16; „წარვიდა მუნით ქუეყანად სიენიეთისა“ იზტ. 115,18. იხ. მუნ.

მუნჭუეს, მუნთჭუეს «მეყსეულად», მაშინვე: „მუნჭუეს ჰპოოთ ვირი დაბმული“ C,—„მეყსეულად ჰპოოთ ვირი დაბმული“ DE, მთ. 21,2.

მუნჭუეს ოდენ, მუნთჭუეს ოდენ «მეყსეულად», «აპა ესერა», მაშინვე; უეცრად: „მუნჭუეს ოდენ“ C,—„მეყსეულად“ DE, მრ. 1,10; „მუნჭუეს ოდენ მას შინა“ O,—„აჰა ესერა“ M, ეხთ. 11,6; „მუნჭუეს ოდენ სცა ლახური და გულსა მისსა“ დ. დ. 180,28; „მუნთჭუეს ოდენ“ ანდ.-ანატ. 284,6.

მუნჭუესვე, მუნთჭუესვე «მეყსეულად», მსწრაფლ, მაშინვე, მყისვე: „მუნჭუესვე იმრუშა მის ძანა“ მთ. 6,28; „მუნჭუესვე“ C,—„მეყსეულად“ DE, მთ. 20,74; „მუნჭუესვე იცნეს იგი“ C,—„მეყსეულად იცნეს იგი“ DE, მრ. 6,54; „განჴმა მუნჭუესვე (მეყსე-

ულად DE) ლელჳ იგი" მთ. 21,19; „მიიქცეს მუნთჳესვე სირცხჳლეულნი" ფს. 69,4; „მუნთჳეუსვე წარველ" მრკ. 251v; „ადრე-ადრე მუნთჳესვე მარხვისა მცნებაჲ უბრძანა მას" მრთ.S. ოქრ.-მარხ. და ითნ. 101,25. იხ. მუნ.

მურ-ი იხ. ზმური.

მურვა იხ. ალმურვა, შემურვა.

მურკვალ-ი, მურკნვალ-ი, მმურკნველ-ი მრეცხავი: „მურკვალმან ქუეყანასა ზედა ვერ უძლოს ესრე განსპეტაკებად" C,—„მურკნვალსა ქუეყანისასა ვერ კელეწიფების ეგრეთ განსპეტაკებად" DE, მრ. 9,2; „დადგა... გზასა მას აგარაკსა მურკნვალთასა" O,—„დადგა... შორის გზასა აგარაკისა მმურკნველისასა" pb., ეს. 36,2.

მურკლ-ი «ნაცხრენი», გაცხრილვის ნაშთი, ნაგავი: „განბურტყითა საცერსა დაადგრებს მურკლი" pb.,—„ურასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი" O, ზირ. 27,4.

მურკნვა იხ. უმურკნველი.

მურტ-ი myrtus: „ალმოვაცენო... მერტი" I, ეს. 41,19; „ღჳისა (ღჳვისა I) წილ მურტი (ალმოვიცენდეს)" O, ეს. 55,13; „მოიღეთ... ფურცელი მურტისაჲ, საკუმეველთაჲ" O. ნეემ. 8,15.

მუსმარ-ი, ლუსმარ-ი (მუსმრისა) ლურსმანი: „შური... მუსმარი არს მახჳლი გულისაჲ, რამეთუ არა შეაწუეს გულდ ტკიველი მუსმრისაჲ, ვითარ-ოვი შეაწუეს ტკივილი შურისაჲ, რომელსა შინა დასობილ არს იგი" მ. სწ. 8,20; „დაჰმჭეალნეს კელნი და ფერჳნი მისნი მუსმრითა მით რკინისაჲთა" მ. სწ. 180,20; „შეეძლებელ არს !შექმნაჲ ნაისაჲ თჳიერ ლუსმართა" მ. ცხ. 358v; „მუსმარნი კუერთა ძლით განაწორნა" Sin.—11,29v.

მუსრვა «სხუერტა», «დაკრა», მსხერევა, ფშენეტა: „მუსრვიდეს კელთა (თავსა)" ლ. 6,1; „მუსრვიდეს მათ მიაზჳადმე" M,—„დაშჭრიდა მათ ვიდრე აზიდმდე" G, ისუ ნ. 10,10; „მოჰკრიდეს თავსა ჯუვალისასა, მუსრვიდეს კელითა და ჰამდეს" ლ. 6,1. „შეიქმნა მუსრვაჲ დიდი ერსა შორის მას დღესა შინა" O, II მნ. 18,7; „იწყეს მუსრვად თავსა ჯუვალისასა" DE,—„იწყეს... სხუერტად თავისა" C, მრ. 2,28. იხ.. გასამუსრველი, დამუსრვა(-ილი), დამუსრვილება, მომუსრვა, ნამუსრევი, უმუსრველი, შემუსრვა, შთამუსრვა.

მუქარა: „აყუედრებდა კუალად და ითხოვდა მუქარასა" ჭ. ცხ. 149,9.

მულრობა «ლაღადება»: „წუერთაგან მთისათა იმულრობენ" I,—„მწუერვალთაგან მთათასა ღაღადებდენ" O, ეს. 42,11; „ეითარცა ლომი იმულრობს და უნებს შთათქმაჲ ჩემი" Sin.—97,87v.

მუშაკ-ი, მუშა მიწის მოქმედი; «მორეწე», მუშა, დაქირავებული; «მოქმედი»: „ეპისტატისათჳს, რომელ არს მუშათა უხუცესი" ი.-ე. 48,20; „ოცდაათი ანუ ორმოცი მუშაჲ არა მოაკლოს" ი.-ე. 43,23; „მუშაკნიცა, რომელნი ქეყანასა იქმენ" I, I ეზრა 4,6; „მუშაკი მომთრვალე ვერ წარეწეოს სიმდიდრესა" O, ზირ. 18,33; „მყაე მე ეითარცა ერთი მუშაკთაგანი" DE,—„შემრაცხე მე ეითარცა ერთი მორეწეთა შენთაგანი" C, ლ. 16,19; „მუშაკმან კეთილმან განმარგლის ყანაჲ თჳსი ღუარძლისაგან" ჲ. სწ. 273,14; „მუშაკნი ზაკულნი" pb.,—„მოკმედნი მზაკეარნი" Q, II კორ. 11,13; „ყო თაეი თჳსი მუშაკ და იქმოდა იგი ღჳითი-დღედ მაშენებელთა გალატოზთა თანა" ლიმ. 15,15. იხ. დამუშაკება, მომუშაკება, მუშაკობა/მუშაკება, ნამუშაკეი, სამუშაო.

მუშაკობა, მუშაკება შრომა, «ქმნა»: „მოიყუანის... დიაკეული ზრახთაგან, რომელსა არა ეგუშაკოს" G,—„გამოიბას... დიაკეული ერთი ზრახთაგან... არცა საქმე რაჲ ექმნას" M, II მნ. 21,3; „გჳბრძანე ჩუენ მიზდი მუშაკობისაჲ, ღამით არა დაეიპყრათ თანა" მ. სწ.65, 8. იხ. მუშაკი.

მუშკ-ი mussus, moschos moschiferus: „სული ტაბლისა მისისაჲ უსურნელეს არს მუშკისა" მ. სწ. 803,20.

მუცელ-ი «საშოჲ»; ღრუ: „მესცთეს მუცლითგან" Q, —„სცთებოდეს საშოჲთგან" C, ფს. 57,4; „ნეტარ არს მუცელი, რომელმან გიტჳრთა შენ" ლ. 11,27; „იყო მკელობელი დედასა-მუცლითგან" საქ. მოც. 3,2; „მუცლით გამო ჯოჯობეთისა" O, ითნა 2,3; „შინაგან მოცალე არს მუცელ-ი მაგისი" ფლკტ. 155,15; „აღუსო მუცელი თჳსი საშუებელისაგან ჩემისა" I, იერემ. 51,34; „ვითარცა-იგი იყო ითნა მუცელსა ეუშპისასა" ქ. იერ.-აღდგ. 168,2. „დაჭდა ეპიფანე მუცელსა მას შიდა ნაისასა" საქ. წოდ. I 136,88. იხ. შემუცლობა, მუცლადქცეით, მუცლიერი.

მუცელდაქცევით პირდაპირ; პირდამხობით: „დასხნეს იგინი მუცელდაქცევით" H—341,800. იხ. დაქცევით.

მუცელუქმ-ი მუცელკარიელი: „ჭრეტელნი მარადის მტკუეარენი, მჭეტნი ბოროტნი, მუცელუქმნი" Q, ტიტ. 1,12. იხ. უქმი.

მუცელქმნულ-ი «მიდგომილი», ფეხმძიმე; «მუცელქუმული»: „ვაჲ მუცელქმნელთა" C,—„ვაჲ მიდგომელთა" DE, მთ. 24,19; „მათ შორის მკელობელი და ბრმაჲ, მუცელქმნულნი და მშობელი, ერთბამად კრებულ დიდი" O, იერემ. 31,8; „მუცელქმნულნი მათნი განიბძარნენ" pb.,—„მუცელქუმულნი მათნი წარაჰნენ" O, ოსე 14,1. იხ. ქმნული.

მუცელქუმულ-ი «მუცელქმნული»: „ვაჲ მუცელქუმელთა" DE, ლ. 21,23; „მუცელქუმულნი მათნი წარაჰნენ" O,—„მუცელქმნულნი მათნი განიბძარნენ" pb. ოსე 14,1. იხ. ქუმა.

მუცლად-ღება «მიდგომა», დაორსულება, დამაკება: „ჰალწულმან მუცლად-იღოს და შვეს ძე" O,—„ჰალწული მიუდგეს და შვეს ძე" pb., ეს. 7,14; „აჰა ესერა შენ მუცლად-იღო" DE,—„აჰა მიუდგე" C, ლ. 1,31; „რაჟამს დამაკებიდე ცხოვარნი და მუცლად-იღებედ" O, დაბ. 30,41.

მუცლად-ღებულ-ი «მაკე დამძიმებული», ფეხმძიმე: „მუცლად-ღებულთა მათ ნეგჳშინის-სცეს" I,—„მაკეთა მათ დამძიმებულთა ნეგჳშინის-სცეს" O, ეს. 40,11. იხ. ღება.

მუცლიერ-ი «ნაწლეული»: „მუცლიერი და ფერჳნი განრცხნა წყლითა" G,—„ნაწლეანი მისნი და ფერჳნი განრცხნა წყლითა" O, ლევიტ. 8,21. იხ. მეცილი.

მუცლით-მეზღაპრე «ულუკი», მისანი, კუდიანი: „არა ბჭოს... მ უ ც ლ ი თ-მ ე ზ ღ ა პ რ ე და ნიშთ-მზმელი, მკითხავი მკუდართაჲ" G,—„ნუ ვინ იპოების... ანუ თე ე ლ უ ქ თა მკითხველი ანუ თე სასწაულითა მკუდართა მკითხველი" pb., II შჯ. 13,11; „ეძებდით მ უ ც ლ ი თ-მ ე ზ ღ ა პ რ ე თ ა და ჭუკუანის-მჭმობელთა" O, ეს. 8,19; „არა შეუდგით მ უ ც ლ ი თ-მ ე ზ ღ ა პ რ ე თ ა" G, ლევიტ. 19,31. იხ. მეზღაპრე.

მუხა quercus, arbor glandifera: „დაეშენა იგი მ უ ხ ა ს ა მას თანა მაშბრესა" O, დაბ. 18,18; „დაჰფლნეს იგინი ლაბინს მ უ ხ ა ს ა ჭუეშ" I სტ. 10,12; „იყო იგი მტკიცჱ, ვითარცა მ უ ხ ა ჲ" O, ამოს 2,9.

[მუხვა] იხ. მომეხვა.

მუკლ-ი: „შეეს მ უ კ ლ თ ა ჩემთა ზედა" O, დაბ. 30,3; „მ უ კ ლ ნი ჩემნი მოეძლურდეს მარხეითა" ფს. 108,24; „აღმადგინა მე მ უ კ ლ თ ა ჩემთა ზედა" O, დაბ. 10,10; „შეუვრდა მ უ კ ლ თ ა ოსეანესთა" ლ. 5,8; „შეიდრიკნეს მ უ კ ლ ნი მათნი" B,—„მოიდრიკნეს მ უ კ ლ ნ ი" სბსტ. 126,3; „წარტყდა უმცირჱსი იგი ხუთ-ხუთსა ფსალმენსა ეჭესვიქეს მ ე კ ლ ი თ" Ath.—12,115v. იხ. უმუკლო.

მუკლ-დადგმა მუხლის მოყრა: „მ ე კ ლ-დ ა დ გ მ ი თ დაჯრდილე იყუნეს" ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 102,16; „სადაიგი მ უ კ ლ დ ა დ გ მ ი თ დგა ზედა მუკლთა თჳსთა" O, III შგ. 8,54. იხ. დადგმა.

მუკლ(თ)-მოდრეკა დაჩოქვა: შრთ. A ოჭრ.-ფერეთა ბან. 9,7*; „მ უ კ ლ მ ო დ რ ე კ ი თ თაყუანის-სციან" ი.-ე. 86,19. იხ. მოდრეკა.

მუკლშედრეკილ-ი დაჩოქილი: „მ უ კ ლ შ ე დ რ ე კ ი ლ ი დ თაყუანის-სცა" ანდ.-ანატ. 238,8. იხ. შედრეკილი.

მუკრაკ-ი მიწერილობა, ბრძანებულება: „უქადაგებდა... ვითარცა მ უ კ რ ა კ ი თ ა სამეუფოჲთა მოსასრულსა მას ბრძანებასა" ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 107,21.

მფარველ-ი დამცველი, მისანდობელი, ზედამდგომელი, მბსნელი: „ღმერთი თავადი მ ფ ა რ ვ ე ლ ეყოს მას" M, II შჯ. 28,12; „შენ ხარ მ ფ ა რ ვ ე ლ ი ჩემი" ფს. 58,12; „მ ფ ა რ ვ ე ლ წყეროლთა" I, ეს. 25,5; „მ ფ ა რ ვ ე ლ მათდა არს ყამსა ჭირისასა" ფს. 36,39; „შემწე და მ ფ ა რ ვ ე ლ არს მათდა" ფს. 118,19. იხ. ფარვა.

მფიცავ-ი მოფიცარი: „ეკრძალო მტყუართა მ ფ ი ც ა ე თ ა" ს. სწ. 160,28. იხ. ფიცა.

მფლობელ-ი «სამეუფო», მთავარი: „გამოირჩინა ეზრა კაცნი მღდელნი და მ ფ ლ ო ბ ე ლ ნ ი (სამეუფონი O) და მამად-მთავარნი მსგავსად სახლისა მათისა" I, I ეზრა 8,16; „ზღუ მ ფ ლ ო ბ ე ლ ად დღისა (ქმნა)" ფს. 135,8. იხ. ფლობა.

მფლობელობა მთავრობა, ხელისუფლება; «მძლავრობა»: „მტერნი ერთა შენთა[ნი] მ ფ ლ ო ბ ე ლ ო ბ დეს მაჲ" pb.,—„მტერნი ერისა შენისანი მ ძ ლ ა ვ რ ო ბ დეს მას" O, ბაბრძ. ხოლ. 15,14; „დღესა მ ფ ლ ო ბ ე ლ ო ბ ა ს ა ღირს იქმნეს" ატმ. 97,8. იხ. მფლობელი.

მფოვე «კრძო», «ფუარი»: „არა შეჰმოთ მას შინა ც ო მ ი" G,—„არა ჰეჰო მას ძონი მ ფ ო ვ ე" M,—„არა სჯამო მას შინა ფ ე ა რ ი" pb., II შჯ. 18,8. იხ. ფოვლი.

მფოფინარე: „ვიხილოთ მდინარე ცეცხლისაჲ აღმოსავალით, მ ფ ო ფ ი ნ ა რ ე ვითარცა ზღუაჲ განძჭნებული" ს. სწ. 211,29. იხ. ფოფინება.

მფრდელ-ი მყიდველი: „ვაჭარნი მისნი მთავარნი არიან და ე ფ რ დ ე ლ ნ ი მისნი—დიდებულნი ქუეყანისანი" O, ეს. 23,8. იხ. ფრდა.

მფრინვალ-ი, მფრინვალე მფრინავი, ფრთოსანი; «აღფრინებული»: „კუალი ორბისაჲ მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ი ს ა ჲ" O, ფს. სოლ. 30,10; „ვითარცა მფრინველი მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ე" I, ეს. 31,5; „ეხედავ მე ცელსა მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ე ს ა" I, ზაქ. 5,2; „ნაშობთა მათთაგან გამოვიდენ გულნი მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ე ნ ი" I, ეს. 14,29; „ნუტარ თუმცა ჰაერთა შინა მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ე დ დავებადე ღმრთისა" მ. სწ. 184,33; „აჰა მანგალი მ ფ რ ი ნ ვ ა ლ ე" pb.,—„ვიხილე... ცელი ა ღ ფ რ ი ნ ე ბ უ ლ ი" O, ზაქ. 5,1. იხ. ფრინვა.

მფრინველ-ი ფრინველი: „ვითარცა სახედ მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ მ ა ნ თჳნი მართეენი ფრთეთა ჭეშე მისთა" ლ. 18,34; „რაჲთა განერე... ვითარცა მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ ი მახესა" O, იგ. ხოლ. 6,5; „იყო შენ ვითარცა მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ ი ს ა აფრენილისა მართუენი" I, ეს. 16,2; „მიხედეთ მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ თ ა ცისათა" მთ. 6,26; „მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ თ ა ცისათა შეჰამეს იგი" ლ. 8,5; „უსებეჭეს ფრთეთა მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ ი ს ა თ ა" მ. სწ. 132,18. იხ. ფრინვა.

მფრცხენალ-ი ჩლიქ-გაპობილი: „მ ფ რ ც ხ ე ნ ა ლ ი ო რ ი თა ფრცხილითა" G, II შჯ. 14,6. იხ. ფრცხენა.

მფსმელ-ი ვინც ფსამს: „მოვსრა იერობოამისი მ ფ ს მ ე ლ ი ც ა კჳდელსა" O, III შგ. 14,10. იხ. ფსმა.

მფუცველ-ი იხ. ცილის-მ ფ უ ც ვ ე ლ ი.

მფქველ-ი «წისქვილი», წისქვილის ქვა, ხელსაფქვავი: „ფქვიან მ ფ ქ ვ ე ლ ი თ ა" pb.,—„დაფქვიდენ მას წ ი ს ქ ვ ი ლ ი თ ა" G, რიცხ. 11,8; „უკუმოიყვანენ მ ფ ქ ვ ე ლ ნ ი" O, ეკლ. 12,3. იხ. ფქვა.

[მფშჴნვა, მშჴნვა] იხ. აღმომ(ფ)შჴნავი, აღმომ(ფ)შჴნველი.

მქანარ-ი მდინარი, «მომავალი»: „აღმოჴდეს მ ქ ა ნ ა რ თ ა გ ნ იორდანისათა" O, იერემ. 50,44; „გამოჰრნდეს სიონს შინა, ვითარცა მდინარე მ ქ ა ნ ა რ ი" pb.,—„წარმოჰრნდეს სიონს, ვითარცა მდინარჱ მ ო მ ა ვ ა ლ ი" O, ეს. 32,8.

მქანარება დინება: „ვითარცა ნა[კა]დული ერთი, რაჟამს მ ქ ა ნ ა რ დ ი ნ სამოთხედ" O, ზირ. 24,42.

მქანარება «წყურვილი»: „მ ქ ა ნ ა რ ე ბ ა ნი მისნი განვაკვნე" I,—„მ წ ყ უ რ ვ ი ლ ე ბ ნ ი განვაკვნე" O, ეს. 42,15.

მქანდაკებელ-ი იხ. გამომქანდაკებელი.

მქის-ი, მქისე ხორკლიანი, ტლანქი: „რომელნიმე (ხენი) მგლიანურე არიან ქერქითა და რომელნიმე მ ქ ი ს ე" ბ. კეს. ექუს. დღ. 72,9; „მ ქ ი ს ე ხარ,ჲ ქმაროს" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 104,11. იხ. აღმქისება, სიმქისე.

მქრეველ-ი გამნიავებელი, «განმფ ო ფ ლ ე ვ ე ლ ი»: „ვითარცა მტეერი ბზისა მ ქ რ ე ვ ე ლ თ ა გ წინაშე ქარსა" I,—„ვითარცა მტუერი ბზისა გ ა ნ მ ფ ო ფ ლ ე ვ ე ლ თ ა გ ს ა გ ბირის-პირ ქარსა" G, ეს. 17,13. იხ. ქრევა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

მჭკშა იხ. ქკშა.

მჭკშოვან-ი იხ. ქკშოვანი.

მჭციველ-ი იხ. უკუნმქცეველი.

მღამ-ი, მღამიობ-ი vespertilio: „არა შჯამოთ... ოფოფი და მღამი“ O,—„არა სჯამოთ... ოფოფი და მღამიობი“ pb., ლევიტ. 11,19; „ამაოთა და მღამეებისათა შესლვად ჯურელებსა მყარისა კლდისასა“ O, ეს. 2,21; „(უწოდეს) რომელთამე ფრთე ტყავის, ვითარცა სახედ მღამიობი“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 111,18.

მღალადებელ-ი მქადაგებელი: „კმაჲ მღალადებელთაჲ“ I, იერემ. 48,2. იხ. ღალადება.

მღდელ-ი მღვდელი, «ხუცესი»; ქურუმი: „მღდელმან მან დიოს ეპისამან... მოიღო“ ხაქ. მოც. 14,18; „უჩუენე თავი შენი მღდელსა“ მთ. 8,4; „მღდელნი შენნი შეიმოსნენ სიმართლითა“ ფს. 131,9; „მსგავსად მოძღურებისა მის მღდელთაჲსა“ C, — „მოძღურებისაებრ ხუცესთაჲსა“ DE, ძრ. 7,5; „განაელინნა ამასია მღდელმან ბეთელისამან“ O, ამოს 7,10; „წარიყვანეს სიმრავლითა ერისაჲთა და მღდელთა და დიაკონთაჲთა“, შუშ. ბ. IV 7; „ვამცენ მღდელსა... აზიაროს ჯორცსა და სისხლსა უფლისასა“ ი.-ე. 27,35. იხ. მღდელობა, სამღდელო.

მღდელთ-მთავარ-ი «მღდელთ-მოძღუარი», ეპისკოპოსი: „უკეთუ მღდელთ-მთავარმან ვიღრემე ცხებულმან ცოდოს“ G,—„უკეთუ მღდელთ-მოძღუარმან მან ცხებულმან ცოდოს“ O, ლევიტ. 4,3. იხ. მთავარი.

მღდელთ-მოძღუარ-ი (მღდელთ-მოძღურისა) «მღდელთ-მთავარი», მამათ-მთავარი: „უკეთუ მღდელთ-მოძღუარმან... ცოდოს“ O,—„უკეთუ მღდელთ-მთავარმან... ცოდოს“ G, ლევიტ. 4,3; „შეკრიბნა მღდელთ-მოძღუარნი“ მთ. 2,4; „ქალთაჲ მღდელთ-მოძღურისაჲთა“ დდ. 126,29. იხ. მოძღუარი.

მღდელთ-მოძღურება მამათმთავრობა, «მოკეცმული მოძღურება»: „მღდელთ-მოძღურებასა ანაჲსა“ ლ. 3,2; „მეარჯმეტესა წელსა მღდელთ-მოძღურებასა მისისათა მიიცვალა“ არსტ. 67,6; „უპყრიეს მათ მღდელთ-მოძღურებაჲ მღდელსა მათთაჲ“ C,—„ეპყრა მათ მოკემული იგი მოძღურებაჲ ხუცესთაჲ“ DE, ძრ. 7,3. იხ. მოძღურება.

მღდელობა მღვდლობა: „მღდელობდეს ელეაზარ და ითამარ“ G, რიცხ. 3,4.

მღდელობა მღვდლობა: „მსგავსად მღდელობისა ხუდა მას კუმეად საკუმეელისა“ ლ. 1,9; „განსწმიდნე იგინი მღდელობად ჩემდა“ O, გამოსლ. 30,30; „რომელსა ჰქონდა მაღლი მღდელობისაჲ“ ოსკ. 12,7. იხ. მღდელი.

მღებვარ-ი მღებავი: „რომელსა-იგი ვერვინ მღებვართაგანმან შეეძლო ღებად“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 105,10. იხ. ღებვა.

მღელვარე აზეირთებული: „ვითარცა ოხრაჲ ზღუაჲ მღელვარისაჲ“ I, ეს. 5,30; „ვითარცა ზღუაჲ მღელვარე, ვერე შესძრწუნდეთ“ I, ეს. 17,12. იხ. ღელვა.

მღერა ძერა, თამაშობა, ხტომა, ცეკვა; «ქიცხევა», «მოკიცხვა», დაცინვა, «ლაღობა»: „იმღერდინ წინაშე ჩუენსა“ M, ფხ. 16,26; „დავით.. იმღერდა წინაშე ღმრთისა ყოველთა ძალთა“ M, I ნშტ. 13,8; „იმღერიედ რაჲ მატლნი შორის დამპალსა ჯორცსა“ Ath.—11, 208v; „ემღერდე მას ვითარცა მფრინველსა“ M, იობ 40, 24; „ნუ ემღერი უგუნურსა“ O, ზირ. 6,5; „ფერკითა ერთბამად იმღერდეს“ I, ეს. 3,16; „მოუწოდა ასელსა ებრაელსა, რაჲთა ამღერებდეს ყრმასა მასღ. შობ. 188,18; „ყრმანილა იმღერიედ ნიგეზთა, გინათუ სხუთა სიმღერითა“ Ath.—11,78r; „ღმენი და ღამენი... გუემღერიან ჩენ, ვითარცა ყრმანი რაჲ იმღერიედ ბრთუთა მიმოგდებით“ მ. სწ. 253,5; „მღდელთ-მოძღუარნი იგი ემღერდეს (ეკიცხევდეს C)“ DE ძრ. 15,21; „ემღერდეს მას ღამე ყოველ“ G, — „მოკიცხეს იგი ღამე ყოველ“ M, ფხ. 19,25; „სული მაძღარი გულსა ემღერინ“ O, იჳ. ხოლ. 37,7; „ხედვიდეს და ემღერდეს იგინი სამსონ“ M, ფხ. 16,27; „იმღერე მის თანა და შეგაწუხოს შენ“ pb.,—„მღღობდე თუ, შეგაკუენოს შენ“ O, ზირ. 30,9.

მღერა თამაში: „საკეცელ არს გონიერთა კაცთა კენკებითა მღერაჲ“ A—92,727.

მღერა ტაბლით ძვლით, კამათლით თამაში: „რომელ არა იმღერდეს ტაბლით, არამედ იყოს იგი მოცალე სხუასთჳს“ ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 122,7. იხ. აღმღერა, დამღერება, მემღერი, მომღერალი, მომღერი, სამღერელი, სამღერა, შემღერება.

მღიერ-ი «მღიერიანი», «სიმღიერე»; scabies: „კაცი, რომლისა თანა იყოს... მღიერი“ G,—„კაცისა თანა, რომლისა თანა იყოს სიმღიერე“ pb., ლევიტ. 21,20; „ნუ არას მის თანა...მღიერი, ანუ მეფხანიანი“ pb.,—„არა იყოს მის თანა... მღიერიანი ანუ მეფხანიანი“ G, ლევიტ. 22,22. იხ. მღიერი, სიმღიერე.

მღიერიან-ი «მღიერი»; scaber: „არა იყოს მის თანა... მღიერიანი ანუ მეფხანიანი“ G, — „ნუ არს მის თანა... მღიერი ანუ მეფხანიანი“ pb., ლევიტ. 22,22. იხ. მღიერი.

მღილ-ი ჩრჩილი; tinea: „ვითარცა მღილი სამოსელსა და მატლი ძელსა“ O, იჳ. ხოლ. 25,20; „სადა-იგი მჯარაჲ არა მეხეება, არცა მღილმან განრყუნოს“ ლ. 12, 33; „სამოსლისაგან გამოჴდის მღილი“ O, ზირ. 42,13; „მღილმან ვერ შეუძლოს ხესა მაგარსა და ფიცხელსა განრყუნად, არამედ ლბილსა და ფატარსა ეუფლის“ მ. სწ. 152,3. იხ. დამღიერებული, [დამღილა], დამღილული, მღიერი, მღიერიანი.

მღონარედ იხ. მღუნარედ.

მღრინავ-ი «ეროდიო», cycnus, cygnus, olor: „საძაგელ არს... ეროდიოჲ და ტიტუუაჲ“ G,—„ესე გძაგდინ მფრინველთაგან... მღრინაჲ და ტიტუუაჲ“ O, ლევიტ. 11,18.

მღულ-ი «მანგალი», ნამგალი: „მჰაელინის მღულიო C,—„მოაელინის მანგალი“ DE, ძრ. 4,29.

მღუნარ-ი, მღუნარე: „ყოფად ვარ სარცხჳლითა მღუნარ“ ანდ.-ანატ. 208,21.

მღუნარედ, მღონარედ მოხრილად; «მოხრით»: „მღუნარედ ვიღრღის“ O,—„ვიღრღეს მოხრით“ pb., ზირ.

12,11; „არს მანკიერებაჲ მღონარედ მაგალ“ O, ზირ. 19,23. იხ. ღონება.

მღჳმე თხრილი, ორმო»: „ევესკავსო მათ, რომელნი შთაველნან მღჳმესა“ ფს. 27,1; „შთავარდეს მღჳმესა“ I. ეს. 24,18; „შთააგდეს იგი მღჳმესა მას ლომთასა“ O, დან. 6,16; „რომელი თხრიდეს მღჳმესა, იგიეც შთავარდეს მ-ს“ O, ეკლ. 10,8; „შთააგდეს იგი მღჳმესა მელნებსა“ ეს., — „შთაეტეყნეს საბლითა ორმოსა“ O, იერ. 38,6.

მღჳნვიერ-ი მოლულუნე: „მენ გურიტნი ულაბნოსა შინა მღჳნვიერნი და მღჳნვიერნი და ზღუდისა მაუწყებელნი“ Atn.—11,207r.

მღჳძარე ფხიზელი: „პოვნეს იგინი უსრულ მღჳძარენი“ ლ. 12,37; „მღჳძარე ვიყუნეთ და განვიფრთხოთ“ I თეს. 5,6; „მღჳძარე არან მერცხლის-გამსხმელი იგი“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 113,12.

მღჳძარე ყოფა ღამის თევა: „მღჳძარე ყოვნით, მტკიცედ დგეთ სარწმენოებასა ზედა“ I კორ. 16,13. იხ. ღჳძება.

მღჳძარება «ღჳძება», უძილობა: „ესოდენ ვერ ძალგიც ჟამ ერთ მღჳძარებად ჩემ თანა“ DE,—„ეგოდენ ვერ უძლეთ ჟამ ერთ ღჳძებად ჩემ თანა“ C, მთ. 26,40; „წიგნის კითხვასა მძიმარე და ზაპრობასა მღჳძარე“ მ. სწ. 255,25.

მღჳძარება სიფხიზლე, ღამის თევა: „განგრძობილ იქმნა მღჳძარებაჲ თჳნიერ“ მარკ. 2587; „ძილისა წინა-აღსადგომელად (მოელვიეს ღმერთსა) მღჳძარებაჲ“ მ. სწ. 144,6; „წარუდგინენით თავნი თჳენნი... შრომითა და მღჳძარებითა“ II კორ. 6,5. იხ. ღჳძება.

მყარ-ი მტკიცე, მაგარი, ფულადი»: „შესლვად ჴუროსა მყარისა კლდისასა“ I, ეს. 2,21; „ნაწევარი მისი ვითარცა მყარი ლერწი“ M, იობ 41,6; „მოვიდეს მთასა, მყარსა წწევრელსა“ M, იობ 40,15; „აღმოგიცენა შენ კლდისაგან მყარისა წყაროჲ წყლისაჲ“ G,—„გამოგიდინა შენ წყაროჲ კლდისა მისგან უღაღისა“ M, II შჯ. 8,15; „გჳრგჳნი ხარ შენ რკინისაჲ, მყარი“ Sin.—11,188a.

მყარ-ი კლდე «მყარკლდეობა»: „მიეც სისხლი მისი მყარსა ზედა კლდესა“ O,—„მიეც სისხლი მისი მყარკლდეობისა ზედა“ pb., ეზეკ. 24,8. იხ. დამყარება, სიმყარე.

მყარკლდეობა «მყარი კლდე»: „მიეც სისხლი მისი მყარკლდეობასა ზედა“ pb., — „...მყარსა ზედა კლდესა“ O, ეზეკ. 24,8. იხ. კლდეობა.

მყეფარ-ი: „ძილი მყეფარი შეპყეფს ყოველთა კაცთა მიმართ“ H—622,60v. იხ. ყეფა; ცეცად-მყეფარი.

მყინვარ-ი ყინვა: „დადნა მყინვარი იგი“ B, სხსტ. 147,24; „დასხნის მყინვარნი ნებუელად“ ფს. 147,6; „მაგნებელ არს მყინვარი ესე“ ბ. კეხ.-40-თჳს 119,36; „ღაბავდა იგი მყინვარისაგან“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 89,21; „ყოველი... რჩილი... მყინვარსა... შიშეული იქცეოდეს“ მ. სწ. 300,2. იხ. ყინვა.

მყის «მეუსეულად», მაშინვე, საჩქაროდ: „მყის“ G,—„მეუსეულად“ M, ისუ ნ. 10,9; „მყის“ საქ. მოც. 9,16; „ცეცხლი მყის ძლიერ ეკუერის მათ ზედა, კეალად ცხოვნდიან იგინი“ მ. სწ. 120,4; „ვითარცა ესმა... მყის წარემართა სოფლად“ ლიმ. 97,16.

მყის-ი: „და უწოდა ჴამსა მას მყისი და წამი თჳალისაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. ფგებ. 196,28; „მყისა შინა განკეთრებულ იქმნა ყოველი გეამი მისი“ ლიმ. 7,9. იხ. მყის.

[მყნა] იხ. დამყნა, სამყნელი.

მყოვარ, მყუარ ხანგრძლივ; სრულიად, ბოლომდის: „ეყენა მას მყოვარ, განგრძობილად“ ხაკ. წიგ. II 81,19; „მყუარ ნუ განაცხადებ“ O, ზირ. 19,8. იხ. მიმყოვრება.

მყოვარ ჟამ ხანგრძლივ, დიდხანს: „ილოცევდა მყოვარ ჟამ“ პავლე მოც. 68,4; „მყოვარ ჟამ ცეცხლსა მას შინა იტყოდეს“ ოქრ.-მარხ. დღ. იონ. 108,28.

მყოვარ ჟამ-ყოფა «გრძელქამეულობა»: „რაჲთა არა მყოვარ ჟამ ეყუნენ“ M,—„რაჲთა არა გრძელჟამეულობდენ“ G, II შჯ. 22,27. იხ. ჟამი.

მყოვარ-ცხორებულ-ი ხნიერი; «გრძელ-საწუთო»: „იხილონ ნათესავი მყოვარ-ცხორებელი“ O,—„იხილოს თესლი გრძელ-საწუთოჲ“ pb., ეს. 53,10. იხ. ცხორება.

მყოფ-ი «დამკჳდრებული», მცხოვრები: „ფუცის მას და რომელი მყოფ არან მას შინა“ C,—„ფუცავს მას და რომელი დამკჳდრებულ არს მას შინა“ DE, მთ. 23,21; „უმჯობეს არს მეგობარი ახლოს, ვიდრეცა ძმა ძმაჲ, რომელი შორს მყოფ იყოს“ O, იგ. სოლ. 27,10. იხ. ყოფა; შდრ. არა-მყოფი, თანა-მყოფი, მარტოდ-მყოფი, მთის-მყოფი, მყოფება, კჳრის ჭეშე მყოფი, შინა-მყოფი.

მყოფება «ქცევა», ცხოვრება; სამკვიდრო: „გარეშე ბანაკსა მას იყოს მყოფება მისი“ pb.,—„გარეშე ბინაკისა იყოს ქცევაჲ მისი“ G, ლევიტ. 13,46; „ბორკტ არს მყოფებაჲ მათი“ O, სიბრძ. ხოლ. 12,10. იხ. მყოფი.

მყოფელ-ი მქნელი: „იყვნეთ მყოფელ სიტყჳსა მის“ იაკ. 1,22; „მყოფელნი შჯულისანი განმართლდენ“ პრომ. 2,13. იხ. ყოფა; შდრ. თავის-მყოფელი, კეთილის-მყოფელი, ძლევარ-მყოფელი, სიბრძნის-მყოფელი, სრულ-მყოფელი, შეურაცხის-მყოფელი, ცხოველს-მყოფელი, ძლევის-მყოფელი, წმიდა-მყოფელი.

[მყრალ-ი] იხ. ყროლა, სიმყრალე; შდრ. ლიემყრალი, სულმყრალი.

მყრალება, მყრალობა იხ. სულმყრალება, სულმყრალობა.

მყუარ იხ. მყოვარ.

მყუარ-ი (მყურისა) ბაყაყი, rana: „ეგუემნე ყოველნი საზღვარნი შენნი მყურითა“ O, გამოხლ. 8,2; „მყურითა განრყუნა იგინი“ ფს. 77,45; „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ღაეელსა მყუართასა და ჩხიკეთასა“ გრ. ნოს.-კაც. ფგებ. 215,8.

მყუდრო იხ. ყუდრო.

მყუდროება იხ. ყუდროება.

მყურჴუმებელ-ი მყვინთაე: „იყუნეს მათ თანა კაცნი ვინმე, გამოცდილნი მყურჴუმებელნი, და შთაჴდეს იგინი წყალთა მათ შინა“ ხაკ. წიგ. II 91,17. იხ. ყურჴუმი.

მყჳრალ-ი მყვირალი: „ვითარცა ლომი მყჳრალი ეძიებს“ მ. სწ. 126,10. იხ. ყჳრჳლი.

მყრტე: „იქმნნეს გუამნი იგი მ ყ რ ტ ე ნ ი და ხრქელნი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 140,27. იხ. ყრტ.

მშევა «შიმშილი»: „ნეტარ ხართ, რომელთა გ მ შ ი ა ა ნ“ ლ. 6,21; „არა ჰ მ შ ი ო დ ი ს (ჰ შ ი ო დ ი ს O), არცა დაშურეს“ I. ეს. 40,28; „პურითა არღარა გ უ ე მ შ ე ო დ ი ს“ O, ეერემ. 42,14; „ჰ შ ი ო დ ი და სწყუროდა“ ფს. 106,5; „უკუეთუ გ შ ი ო დ ი ს“ მ. ცხ. 271r; „ი მ შ ი ე, რაითა განსძლე“ მ. სწ. 269,16. იხ. შემშევა, შიმშილი.

მშია მესია, ცხებული, ქრისტე: „რომელსა ზედა მ შ ი ა ჯუარს-ეცუა“ მრთ. S. გამოხ. ჯუარ. 259,38; „გამოჩნდა მ შ ი ა, რომელ არს ქრისტე“ H—241,625.

მშიერ-ი დამშეული: „ოდეს გიხილეთ შენ მ შ ი ე რ ი“ მთ. 25,37; „სულსა მ შ ი ე რ ს ა ნუ შეაჩევნებ“ O, ზირ. 4,9; „ჰსცის ძალი მ შ ი ე რ თ ა“ I, ეს. 40,29. იხ. შიმშილი.

მშიშრება «შინება»: „არა ე მ შ ი შ რ ნ ე თ ღმერთთა ამორრეველთასა“ G,—„არა გ ე შ ი ნ ო დ ი ს თქუენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა“ M, მხ. 8,10.

მშლელ-ი დამრღვევი: „უკუეთ ვინმე იპოვოს მ შ ლ ე ლ ი განგებასა მამისა ეფთჳმისსა“ ი.-ე. 20,9. იხ. შლა.

[-მშო] იხ. პირმშო, პირმშოება.

მშობელ-ნ-ი «მამა-დედანი»; დამბადებელნი: „მ შ ო ბ ე ლ ნ ი მისნი მართალ წინაშე უფლისა“ I,—„მ ა ა-დ ე დ ა ნ ი მისნი მართალ იყუნეს“ O, დან. 13,8; „შეგაპყრან შენ, ვითარცა დედაკაცი მ შ ო ბ ე ლ ი“ I, ეერემ. 18, 21. იხ. შობა; შდრ. მრაელის-მშობელი, ჰირველად-მშობელი, ღმრთისმშობელი.

მშობიარე: „ესე არს წყული მ შ ო ბ ი ა რ ი ს ა წელისა ანუ ქალისაჲ“ G, ლევიტ. 12,7. იხ. შობა.

მშორებელ-ი «შორიელი»: „ემსახუროთ ღმერთთა... მ შ ო რ ე ბ ე ლ თ ა შენგან“ G,—„ემსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რომელნი იყუნეს... შ ო რ ი ე ლ ნ ი“ pb., II შჯ. 13,7. იხ. შორება.

მშრომელ-ი «მაშურალი», მუშა, მოქმედი: „მ შ რ ო მ ე ლ ი ს ა მის ქუეყანის-მოქმედისაჲ ჯტ-არს პირველად ნაყოფისა გამოღებაჲ“ II ტიმ. 2,6; „იცნობთმცა მ შ რ ო მ ე ლ ნ ი ჲგი თქუენ შორის“ I თეს. 5,12; „ერიდებიან შრომასა და სძაგებენ მ შ რ ო მ ე ლ თ ა“ მ. სწ. 235,5; „მ შ რ ო მ ე ლ თ ა და მაშურალთადა განაწესა“ ი.-ე.85,1. იხ. შრომა; შდრ. ვეცხლის-მშრომელი, თანა-მშრომელი, ქუეყანის-მშრომელი.

მშუებელ-ი ვინც იგემებს, ვინც იწვნევს, განმცდელი: „(კაცი არს) შეტყუებაჲ ამისი ცხოვრებისაჲ და მ შ უ ე ბ ე ლ ი დაბადებულთაჲ“ ბან. 45,90. იხ. შუება.

მშუმინვიერ-ი, მშჳნვიერ-ი «ალმომფშჳნველი», ალმომფშჳნავი, სულიერი: „მ შ ჳ ნ ვ ი ე რ ა ნ მან კაცმან არა შეიწყნარის სულისა მისგან ღმრთისაჲსა“ I კორ. 2,14; „უკეთუ კორცი მ შ ჳ ნ ვ ი ე რ ი არს, სულიერიცა ეგრეცა (არს)“ I კორ. 15,44; „არა დაშთა მას შინა მ შ ჳ ნ ვ ი ე რ ი (ა ლ მ ო მ ფ შ ჳ ნ ა ვ ი G)“ M, ისუ ნ. 11,11; „მოსრნეს იგინი... და ყოველი მ შ ჳ ნ ვ ი ე რ ი მას შინა“ pb..—„მოსრეს იგი... და ყოველი ა ლ მ ო მ ფ შ ჳ ნ ვ ე ლ ი მას შინა“ G, ისუ ნ. 10,20; „დაებადნეს წყალთაგან ქუეწარმავალნი, მ შ ჳ ნ ვ ი ე რ ნ ი ცხოველნი“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 108,11. იხ. შუმინვა.

მშჯდ-ი წუნარი: „მ შ ჯ დ ვარ“ მთ. 11,29; „უძელუ მ შ ჯ დ თ ა სამჯელსა“ ფს. 24,9; „მ შ ჯ დ ი კაცი გულისა მკერნალი არს“ O, იგ. ხოლ. 14,29; „მ შ ჯ დ ი იგი იყავნ მოლაღე“ ი. 8,11; „ნაჲი უფლისა მიერ არს დედაკაცი მ შ ჯ დ ი“ O, ზირ. 20,17; „უმჯობეს არს მ შ ჯ დ ი გონებითა სიმდაბლესა თანა“ O, იგ. ხოლ. 16,19.

მშჯდად წუნარად, დაბლად: „ნაად და მ შ ჯ დ ა დ განღებისა“ O, ზირ. 21,29; „ჰამს... პურობაჲ... მ შ ჯ დ ა დ და მდაბლად გონებაჲ ჩუენი“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. დ ი ო ნ. 110,8. იხ. დამშჯდება, მამშჯებელი, მომშჯდება, მშჯდობა, სამშჯდ. უმშჯდსი.

მშჯდობა «სიმშჯდე», სიმრთელე: „მიუნად მ შ ჯ დ ო ბ ი ს ა ქეყანასა ზედა“ მთ. 10,34; „მ შ ჯ დ ო ბ ი ს ა ჰეროდეთ ერთიერთას“ მრ. 8,50; „არა არს ღმერთი შფოთისა, არამედ მ შ ჯ დ ო ბ ი ს ა“ I კორ. 14,33; „მ შ ჯ დ ო ბ ა ჲ სახლსა ამას“ მთ. 10,13; „იკითხე მ შ ჯ დ ო ბ ა ჲ იერუსალემისაჲ“ I კორ. 4,21; „წარემართე და სუეტედი ქეშმარიტებისათჳს და მ შ ჯ დ ო ბ ი ს ა და სიმართლისა“ Ჭ,—„წარემართე და სუეტედი ქეშმარიტებისათჳს და ს ი მ შ ჯ დ ი ს ა და სიმართლისა“ Ქ. ფს. 44,5.

მშჯდობით წუნარად: „წყალი... რომელი ვაძს მ შ ჯ დ ო ბ ი თ“ I, ეს. 8,8. იხ. მშჯდი.

მშჯდი მშვილდი: „აღიღე ჭერქერი შენი: კაბარჭი და მ შ ჯ დ ი“ O, დან. 27,3; „გარდააცუეს მ შ ჯ დ ს ა მათსა“ ფს. 56,14; „მოშრთხმელნი მ შ ჯ დ ი ს ა ნ ი“ M, I წმკ. 6,16; „მ შ ჯ დ ნი მათნი მორთხმულ“ I, ეს. 5,28; „უეშმესრო მ შ ჯ დ ი ისრაჱლისი“ O, ოსე 1,4. იხ. მშჯდოსანი.

მშჯდ-გარდაცუმულ-ი მშვილდოსანი, «მომრთხმელი მშჯდისაჲ»: „განუწყუენით ბაბილონსა ზედა ყოველნი მ შ ჯ დ - გ ა რ დ ა ც უ მ უ ლ ნ ი“ O,—„წყობა ყოით ბაბილონსა ზედა გარემოს ყოველთა მ ო მ რ თ ხ მ ე ლ თ ა მ შ ჯ დ ი ს ა თ ა“ pb., ეერემ. 50,14. იხ. გარდაცუმული.

მშჯდ-კაბარჭ-ი, მშჯდ-კაბარჭ-ი მშვილდი და კაპარჭი: „აღიღე მ შ ჯ დ - კ ა ბ ა რ ჭ ი შენი“ ად. რომ.-ქურთ. იხაკ და იაკ. 12,4; „პრჭეა... მონასა მას თჳსსა, რომელსა აჭუნეს მ შ ჯ დ - კ ა ბ ა რ ჭ ი მისი“ O, I მფ. 14,1; „მბრძოლთა სახლებსა ჰაღებენ მრავალჟერი საჭურველი: [ქრმლები და პორლები, ფარები და მ შ ჯ დ - კ ა ბ ა რ ჭ ე ბ ი შემზადებულები“ მ. სწ. 100,10. იხ. კაბარჭი/კაბარჭი.

მშჯლდოსან-ი მშვილდ-ისარის მჭონე: „პოეს იგი მეომართა კაცთა მ შ ჯ ლ დ ო ს ა ნ თ ა და წულს“ M, I წმკ. 10,8; „გარე-მოადგეს მას მ შ ჯ ლ დ ო ს ა ნ ნ ი და დასცეს იგი“ O, IV მფ. 6,25; „ეშურებოდეს კაცნი მ შ ჯ ლ დ ო ს ა ნ ნ ი“ ად. რომ.-ქურთ. 104,6. იხ. მშჯლდი.

მშჯლვა «სროლა»: „სატყორცთა მისთა მ შ ჯ ლ ე ი დეს მტერსა“ G,—„ისრითა მისითა ე ს რ ო დ ი ს მტერთა“ Fr., რიცხ. 24,8. იხ. მშჯლდი.

[მშჯნვა] იხ. მფშჯნვა, სამშჯნელი.

მშჯნვიერ-ი იხ. მშუმინვიერი.

მშჯუალვა იხ. მსჯუალვა.

მშჯავრ-ი იხ. მსჯავრი.

მჩივან-ი მომჩივანი: „მონახნი. ერჩი და მ ჩ ი ე ა ნ ი, ფრიად მაუნებელ არს ადგილს“ მ. სწ. 242,27. იხ. ჩივილი.

მჩინებელ-ი მომწოდებელი, მწვეველი: „ნეტარ არს ჩინებული იგი, რომელი განმზადებულ ექოს ყოველთავე მისლვად წოდებასა მას მ ჩ ი ნ ე ბ ე ლ ი ს ა ს ა“ ფლპ. მოც. 16,11. იხ. ჩინება.

მჩუარ-ი (მჩურისა) «ტილო», «არდაგი»: „იხილნა მ ჩ უ ა რ ნ ი (ტ ი ლ ო ნ ი DE) იგი ხოლო“ ლ. 24,12; „წარკედ და მოიგე შენდად სა:ცეველი მ ჩ უ რ ი ს ა ჲ“ I, იერემ. 13.1; „ბრძანე მოღებად წყალი და მ ჩ უ ა რ ი“ ფლკტ. 134,34; „აღიღო მ ჩ უ ა რ ი ერთი, მოირტყა“ C, —„მოიღო ა რ დ ა გ ი და მოირტყა იგი“ DE, ი. 18,4; „ბაგასა მიიწინა პირუტყუთასა შეხუეული მ ჩ უ რ ი თ ა“ ბ. ხწ. 106,26.

მჩქეფარ ზედიზედ (საბა), უეცრად: „შეემთხჳს საქმე მ ჩ ქ ე ე ფ რ“ თოდ. 552. იხ. ჩქეფა.

მჩხიბავ-ი გრძნეული: „რაისათჳს ჰხედავთ, ეითარცა ღმერთსა, მ ჩ ხ ი ბ ა ვ ს ა ამას?“ Sin—6, 187v.

მჩხრეკალ-ი მწერალი: „ლოცვა უაო... თჳანე დვალთასჳს, ეცბად მ ჩ ხ რ ე კ ა ლ ი ს ა“ A — 464,222v. იხ. ჩხრეკა.

-მცა: „სადმცა თავი მიიდრიკა“ C, მთ. 8,20; „სოფელიმცა თჳსა ჰყუარობდა“ ი. 15,19; „უკუეთუმცა შეუძლს“ მთ. 24,24.

მცბიერ-ი მზაკვარი: „ყოველნივე არიან ძაღლ მ ც ბ ი ე რ“ O, ეს. 56,10; „გა-უკუე-დგენით გრძნეულნი და მ ც ბ ი ე რ ნ ი ჭალაით თჳუნით“ ბ. ხწ. 151,11. იხ. ცბა.

მცბიერება: „წყეულ იყავ გულის-თქუმაჲ მათი, რამეთუ თაკჳეუბით მ ც ბ ი ე რ ე ბ ა ჲ მათი“ O, დან. 29,7. იხ. მცბიერი.

მცემელ-ი ვინც სცემს: „მოეპყრას მ ც ე მ ე ლ ს ა ღაჴჳ თჳსი“ O, გოდ. იერემ. 8,30. იხ. ცემა; შდრ. თაკუანის-მცემელი, მადლის-მცემელი, ნუგეშინის-მცემელი, გამომცემელი, წამლის-მცემელი.

მცენარე: „აკერთხეთ ყოველი მ ც ე ნ ა რ ე ჭეუანისაჲ“ O, დან. 3,74; „გამოაჴუნ (ჭეუანსა)... ყოველივე მ ც ე ნ ა რ ე უძუები“ ფლკტ. 152,32; „აღმოაცენებს ჭეუანჲ მ ც ე ნ ა რ ე თ ა მრავალფერთა“ ბ. ხწ. 86,12. იხ. ცენება; შდრ. თესლმცენარე.

მცვალებელ-ი იხ. ცვალება; შდრ. კერმის-მცვალებელი.

მცველ-ი «ებგური», «მჭუმილი», დარაჯი, «მეუნჯე»: „იხილეს მ ც ე ლ თ ა და ამა კაცი გამოვიდოდა ჭალაჭისაგან“ G,—„იხილეს ე ბ გ ე რ თ ა მათ კაცი, გამომავალი ჭალაჭით“ M, მხკ. 1,24; „განაღჳძნეს მ ც ე ლ ნ ი“ G,—„განაღჳძებდენ მ ჭ უ მ ი ლ თ ა მათ“ M, მხკ. 7,19; „დამადგინეს მე მ ც ე ვ ლ ა დ გენაჴოვნისა“ O, ქება 1,6; „იხილეს მ ც ე ლ თ ა მათ ყრმაჲ იგი, შეძრწუნდეს“ ფლკტ. 154,18; „მ ც ე ვ ლ მ ა ნ მან მრჭჳი მე: ესესი თუმცა მეცნა, არამცა შემოგიტევე შენ“ შუშ. I 14; „გლახნი... დატეუნა... მ ე უ ნ ჯ ე დ“ O,—„გლახაკთაგანნი... დატეუნა... მ ც ე ლ ი დ... მტილთა“ pb., IV მფ. 25,12. იხ. ცვა; შდრ. ვანის-მცველი, ქართ(ა)-მცველი, შესაკრობილეთ-მცველი, ხიდის-მცველი.

მცველობა დაცვა, მფარველობა: „რაჲდენი მ ც ე ვ ლ ო ბ ა და კრძალეული არს“ ოქრ.-მარხ. და ბოან. 101,10. იხ. ცვა.

მცირე «მცირედ», ცოტა, პატარა; მსუბუქი; უმნიშვნელო; მორჩილი; «მცხუედია»: „იუნეს დღენი მცხისი მ ც ი რ ე (მ ც ი რ ე დ ჳ)“ C ფს. 108,6; „მ ც ი რ ი თ ა მზისთუალითა დადნებოდა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,27; „ნუ გეშინინ... მ ც ი რ ე ო (მ ც ხ უ ე დ ო) ჩემო ისრაჱლ“ O, ეს. 41,14; „სიკეთე მ ც ი რ ი თ ა სალმობითა დაჰნეს“ ფლკტ. 140,8; „მ ც ი რ ი თ ა საბლითა მოზიდვითა დაემჳნა“ ფლკტ. 136,22; „მ ც ი რ ე უ ნნ თჳალთა წინაშე მისთა სისხლი“ ზირ. 6,10; „ტკჳრთი ჩემი მ ც ი რ ე არს“ მთ. 11,30; „მ ც ი რ ე ს ა ძელსა არწმუნიან კაცთა სულნი“ O, სიბრძ. სოლ. 14,5; „პასაკითა იყო მ ც ი რ ე“ ლ. 19,3. იხ. აღმცირება, დამცირება, მცირეკაი, მცირება, მცირედ, მცირედი, მცირეღა, მცირედ-მცირედ, მცირედ-მცირედი, სომცირე, სულმცირე, უმცირესი, შემცირება.

მცირეკ-ი კნინი, პატარა: „ესუა ძე ერთი მ ც ი რ ე კ“ O, II მფ. 9,12.

მცირება «დამდაბლება», დამცირება: „თავი თჳსი დაი მ ც ი რ ა (დ ა ი მ დ ა ბ ლ ა pb.) და ხატი მონებისაჲ შთაიცუა“ Q, ფლპ. 2,7. იხ. მცირე.

მცირედ «წუთერთა», ცოტა, «კნინ»: „მ ც ი რ ე დ (წ უ თ ე რ თ C) ჟამ თქუენ თანა ვარ“ ი. 13,33; „მ ც ი რ ე დ არიან ტანჯუანი ესე“ ანდ.-ანატ. 215,3; „ერი მ ც ი რ ე დ არს მას შინა“ O, ნეემ. 7,4; „წარვიდა მ ც ი რ ე დ“ DE,—„წარვიდა კ ნ ი ნ“ C, მრ. 14,35.

მცირედ რაჲმე ცოტათი: „მ ც ი რ ე დ რ ა ჲ მ ე შეაწუხე იგი“ I, ეს. 57,17.

მცირედ რაოდენმე ცოტა ხნით: „დაიმალე მ ც ი რ ე დ რ ა ო დ ე ნ მ ე“ O, ეს. 26,20.

მცირედ-რე: „მ ც ი რ ე დ-რ ე შემდგომად ეტყჳს“ კ. იერ.-ალდგ. 158,21.

მცირედ-ღა კიდევ ცოტა, «კნინ»: „მ ც ი რ ე დ-ღ ა, და არღარა მხედველიდეთ მე“ DE,—„კ ნ ი ნ, და არღარა მხილოთ მე“ ი. 16,16; „მ ც ი რ ე დ-ღ ა და ქჳაჲ დამკრიბონ“ O, გამოსლ. 17,4; „მ ც ი რ ე დ-ღ ა და მოიწიოს ლეწუაჲ“ I, იერემ. 51,33.

მცირედ-ი ცოტა: „მ ც ი რ ე დ არიან, რომელთა პოიან იგი“ მთ. 7,14; „შემდგომად მ ც ი რ ე დ ი ს ა ჟამისა“ მთ. 20,72; „სჯობს მ ც ი რ ე დ ი მართლისაჲ“ ფს. 36,16; „დავშეიდეთ მ ც ი რ ე დ ნ ი მრავალთაგან“ O, ბარ. 2,18; „დაშთენ კაცნი მ ც ი რ ე დ ნ ი“ I, ეს. 24,6; „ესე მრავლისაგან მ ც ი რ ე დ ი მოგჳსენებია“ ი.-ე. 53,25. იხ. მცირე.

მცირედა: „ესე მ ც ი რ ე დ ა ჲ რაჲმე საკითხავანი და მსგეფსი ოთხთაჳისა თანა საქმარებელად... დაეწერენით“ A—434, 206r. იხ. მცირედი.

მცირედ-მორწმუნე: „მ ც ი რ ე დ-მ ო რ წ მ უ ნ ე ო, რაჲსა შეორგულდი?“ მთ. 14,31; „რაჲსა ჰხრახავთ გულთა თქუენთა, მ ც ი რ ე დ-მ ო რ წ მ უ ნ ე ნ ო?“ მთ. 16,8. იხ. მორწმუნე.

მცირედ-მორწმუნეობა: „მ ც ი რ ე დ-მ ო რ წ მ უ ნ ე ო ბ ი თ თქუენითა (ვერ შეეძლეთ)“ მთ. 17,20. იხ. მორწმუნეობა.

მცირედ-მცირედ ცოტ-ცოტად: „არა განალიო მ ც ი რ ე დ-მ ც ი რ ე დ ტანჯუითა“ ლოგ. 180,21; „შეცოდებულთა მ ც ი რ ე დ-მ ც ი რ ე დ ამხილებ“ O, სიბრძ. სოლ. 12,9. იხ. მცირედ.

მცირედ-მცირედ-ი ცოტ-ცოტა: „მ ც ი რ ე დ-მ ც ი რ ე დ-ი თ ა ტანჯვითა აღგასრულო შენ“ ფსალტ. 146,3. იხ. მცირედი.

მცნება შეტყობინება, გაფრთხილება; ბრძანება, მოთხრობა; წამება, დამოწმება; «მიწესება»: „თავდაპირველ ა მ ც ნ ო მათ“ ლ. 8,60; „რასაკვირველ გ ა მ ც ნ ე ბ თქვენ“ ი. 15,14; „მცნებით რაჰმუ გ ა მ ც ნ ი თ თქვენ“ სჯ. მოც. 5,28; „უკეთუ შენ ა მ ც ნ ო მართალსა“ O, ეზეკ. 3,21; „ე ა მ ც ნ ო და განეაბნოო... სახლი ისრაჱლისაჲ“ ამოს 9,9; „ეითარ ა მ ც ნ ეს მაცხოვრისაჲ“. ჯუარ-გამოც. 289,4; „ა მ ც ე ნ ერსა მას“ აბ. რომ.-ქურთ. პოხ. 134,9; „როჟელ ა მ ც ნ ო უფალმან მოსეს“ M,—„რაოდენნი მ ი უ წ ე ს ნ ი მას მოსემან“ G, იხუ ნ. 11,15.

მცნება «წამება», «მოძღურება», ბრძანება, სიტყვა; «დასაცველი»: „შეაყუარენ მ ც ნ ე ბ ა ნ ი (წ ა მ ე ბ ა ნ ი ჳ შენნი“ ფს. 118,127; „რაჲთა მ ც ნ ე ბ ა ჲ (მ ო ძ ღ უ რ ე ბ ა ჲ DE) თქუენი დაიმტკიცოთ“ მრ. 7,9; „გარდაუბეალთ მ ც ნ ე ბ ა ს ა ღმრთისასა“ მთ. 15,3; „მისცა ბრძანება მ ც ნ ე ბ ი ს ა ჲ ყოველსა სამარაჳანელოსა თჳსსა“ O, II ეზრა 1,1; „შენ მ ც ნ ე ბ ა ნ ი ა მარხენ“ ფს. XV, 27; „რომელთა დაიცუნან მ ც ნ ე ბ ა ნ ი ჩემნი“ M, II შჯ. 6,10; „მ ც ნ ე ბ ი ს ა დამმარხველი“ რიფს. 107,18; „დაიმარხნე მ ც ნ ე ბ ა ნ ი მისნი“ M,—„დაიცვნე დ ა ს ა ც ე ც ე ლ ნ ი მისნი“ G, II შჯ. 11,1.

მცნებულ-ი ბრძანებული, თქმული: „ეითარცა მ ც ნ ე ბ უ ლ არს შენდა“ O, ზარ. 7,88. იხ. გამომცნება, დამცნება, მიმცნება/მიმცნობა.

მცნობელ-ი მცოდნე, «მეცნიერია», ბრძენი, «ღონიერი»: „არცა მ ც ნ ო ბ ე ლ თ ა ჲ არს მადლი“ O, ეკლ. 9,11; „არაჲნ არს მ ც ნ ო ბ ე ლ ი გზისა მისისაჲ“ O. ბარ. 9,81; „შთაუვრდეს ზრუნვა კაცსა მ ც ნ ო ბ ე ლ ს ა“ O,—„დაეცემის ზრუნვა კაცსა ღ ო ნ ი ე რ ს ა“ pb., იგ. ხოლ. 17,12; „გულსა მ ც ნ ო ბ ე ლ ი ს ა ჲ მწუხარე არნ სული“ O,—„გული კაცისა მ ე ც ნ ი ე რ ი ს ა მოწყუნილ არს სული მისი“ pb., იგ. ხოლ. 14,10; „მ ც ნ ო ბ ე ლ არს ძალი ეგე პირუტყჳ“ ფსალტ. 152, 18; „სიდიდეშლოთა მეცნიერთან, ყოველთა კაცთა დაფარულთა მ ც ნ ო ბ ე ლ ი ს ა ნ“ ჲ. სწ. 28,9. იხ. ცნობა; უკეთურად-მცნობელი, წინაასწარ-მცნობელი.

მცონარ-ი, მცონარე ზარმაცი, გაუბედავი: „ო ჲ ნ ენ, ეთარცა ჯინეელი, ჲ მ ც ო ნ ა რ ი“ M, იგ. ხოლ. 6,6; „სიმდიდრისაგან მ ც ო ნ ა რ ნი ნაკლულევან ეჰნიან“ O, იგ. ხოლ. 11,16; „მიზეზობენ მ ც ო ნ ა რ ი“ O, იგ. ხოლ. 22,18; „სწრაფსა ნუ მ ც ო ნ ა რ ე ხარ“ ჰრომ. 12,11; „არცა, ეთარცა ყრმაჲ, მ ც ო ნ ა რ ი ყო“ ჰრომ. A, ანტ. დ. 19V; „ღამისთევასა—მ ც ო ნ ა რ ი და ცდის-მეტყუელებასა — მოსწრაფე“ ჲ. სწ. 288,24. იხ. ცონა.

მცორვალ-ი, მცურვალ-ი (მცურელისა): „მ ც ო რ ე ა ლ ნ ი გამოვიდოდეს ქეყანად“ O, ხებრძ. სოლ. 19,18; „ეითარცა მ ც უ რ ე ლ ე ბ ი ყოველსა წყალსა თანა“ O, ზარ. 40,19. იხ. ცერვა/ცორვა; შდრ. თანა-მცორვალი, წარმცორვალი, წინა-მცორვალი.

მცხინვარე მცხუნვარე: „ნოეთი იგი მ ც ხ ი ნ ვ ა რ ე“ ჲ. სწ. 126,16. „ბრწყინვაჲნ მ ც ხ ი ნ ვ ა რ ე დ, ვიდრემდის ჰაერთა განანათებენ“ ჲ. სწ. 141,1. იხ. ცხინ-.

მცხინვარება მცხუნვარება: „შემდგომად მძაფრისა წჳმისა გამობრწყინდის უფროჲსი მ ც ხ ი ნ ვ ა რ ე ბ ა ჲ მზისაჲ“. ჲ. სწ. 86,21. იხ. მცხინვარე.

მცხოვ(ა)ნ-ი «ცხოველი»; ცოცხალი: „უფალი მ ც ხ ო ვ (ა)ნ ი არს თქუენ შორის“ G,—„ღმერთი ც ხ ო ვ ე ლ ი არს ჩუენ შორის“ M, იხუ ნ. 3,10, იხ. ცხოვნება.

მცხუარ-ი იხ. უმცხუარი.

მცხუედ-ი «მცირე», «ბჟანი», ზარმაცი: „ნუ გეშინან... მ ც ხ უ ე დ ო (მ ც ი რ ე ო O) ჩემო ისრაჱლ“ I, ეს. 41,14; „ვიდრემდე მოიღოს (წჳმაჲ) მსუაჲ და მ ც ხ უ ე დ ი“ აბ. ნ. 6,7; „იფქლი და ასტი არა იგუემა, რამეთუ მ ც ხ უ ე დ იყო“ O, გამოსლ. 9,32; „რომელნი სათნო არიან მისა, ეთარცა ღრუბელი მ ც ხ უ ე დ ი“ O,—„შეწყნარებულ მისა, ეთარცა ღრუბელი გ ჳ ა ნ ი“ pb., იგ. ხოლ. 16,15; „არცა უკუანაისკნელ (არს გჳანი) მ ც ხ უ ე დ თ ა თჳს ხოლო, და არცა პირველ მსთეალთათჳს ხოლო“ I, III ეზრა 5,42. იხ. დამცხუედება.

მძარცუველ-ი იხ. ძარცუა; შდრ. ბაგინის-მძარცუელი, ბაგინთა მძარცუელი.

მძაფრ-ი, მძლაფრ-ი ძლიერი, მწვავე; «ძძაფრიად»: „მოუტეცა წჳმაჲ მ ძ ა ფ რ ი ფრიად“ O,—„დაუტეცა წჳმაჲ მ ძ ა ფ რ ი ა დ“ I, III ეზრა 4,40; „არა არს მ ძ ა ფ რ ი წჳმაჲ მყუდროჲსა ეშჯობეს“ A—92,288; „წულთა მ ძ ა ფ რ ი თ ი გერძენ შენ“ O, იობ 38,34; „სუნითა მ ძ ა ფ რ ი თ ი შეპყრობილ ეჰქნა“ ი.-ე. 27,27; „რომელმან იხილის შდინარე მ ძ ა ფ რ ი ა და ძლიერი“ ჲ. სწ. 48,20; „განერწიან მ ძ ლ ა ფ რ ი ს ა მისგან სიცხისა“ ჲ. სწ. 4,37; „ნუ ღმართ ჰბრძავ მ ძ ლ ი ე რ ს ა წყალსა“ O, ზარ. 4,62. იხ. მძაფრიად, სიმძაფრე, უმძაფრესი.

მძაფრიად ძლიერად, «ძძაფრი»: „ღუტეცა წჳმაჲ მ ძ ა ფ რ ი ა დ“ I,—„მოუტეცა წჳმაჲ მ ძ ა ფ რ ი ფრიად“ O, III ეზრა 4,40; „ცუცხლი იგი ქრისტეს სიყუარულისაჲ გულსა მისსა მ ძ ა ფ რ ი ა დ აღეტყინა“ ი.-ე. 18,4. იხ. მძაფრი.

მძევალ-ი (მძეელისა) გირაო, დაწინდული კაცი: „მის თანა წარიყუანნა მ ძ ე ე ლ ნი და ნეტარი ნერსე“ ნრხ. 72,26; „ეფთჳე სხუათა თანა უფლის-წულთა მ ძ ე ე ლ ა დ მიჰგუარეს შეფესა“ ი.-ე. 18,24. იხ. მოძეულება.

მძივ-ი მძივი; საბეჭდავი: „იწროდა მ ძ ი ვ ს ა მანასსე“ რიფს. 108,4; „წარსცა მ ძ ი ე ი იგი, რომელი ჰკიდაჲ ყულსა შეფისასა, რაჲთა მისცეს მას საფიცი მტკიცე და დაუბეჭდოს მ ძ ი ე თ ა მით“ ჲ. სწ. 294,4.

მძივ-ი დაცუმულ-ი მძივი აცმული, «მანიაკი», «მელევანდი», «ფარღულია»: „ნასხამნი გუერდსა შენისა-[ნ] შგაჳს მ ა ნ ი ა კ ა თ“ pb., ქება 7,1; „ყელი შენი ეთარცა მ ძ ი ე ი დ ა ც უ მ უ ლ ი“ O,—„ყელი შენი ეთარცა ფ ა რ ღ უ ლ ი“ pb., ქება 1,9.

მძიმე ძნელი, დიდი, არამსუბუქი: „ყურითა მ ძ ი მ ე დ ისმინეს“ მთ. 13,15; „შეკრიან ტკრთები მ ძ ი მ ე“ მთ. 23,4; „მ ძ ი მ ე ს ა ბრალსა დასდებელს“ სჯ. მოც. 25,7; „რკინასა თანა მ ძ ი მ ე ს ა დაინთჳის ძელი სეპუჭი“ ჲ. სწ. 150,29; „ყოველი სიტყუაჲ მ ძ ი მ ე მოგართოდეს შენ“ O, გამოსლ. 19,22; „არა იყო ზუაე, ლაღ და განმცხრომელ, არამედ მდაბალ, მუდრო, მ ძ ი მ ე და ბრძენ“ ჲ. სწ. 155,25.

მძიმე ჩენა მძიმედ, ძნელად გონება: „ნუ მ ძ ი მ ე გ ი ჩ ნ ნ“ O, დაბ. 31,35; „მ ძ ი მ ე უ ჩ ნ ნ გონებაჲ“ O, ზარ. 21,27; „მ ძ ი მ ე უ ჩ ნ დ ა მას“ O, დაბ. 48,17. იხ. ენამძიმე.

მძიმედ სასტიკად: „მძიმედ განკანონნის“ ბ.-ე. 85,31; „მძიმედ ვიბილე იგი ჩვენამო“ ბალ. 14,11.

მძიმედ მოჭონება წუხილი: „მძიმედ მოაკუნდა ესე“ ბ. მოც. 56,5.

მძიმედ შერაცხა წუხილი: „მძიმედ შეეჩრაცხე და არა მოეკისენე... თქებული“ ბ. მოც. 59,12. იხ. დამძიმება, დაუმძიმებელად, მძიმედ-მხედველი, მძიმედ-მხედველობა, მძიმობა/მძიმება, სამძიმე, ტკრთმძიმე, უმძიმე.

მძიმედ-მხედველ-ი ძნელად მხედველი, არა მახვილად მხედველი: „უკუეთუ იბილოს იგი მძიმედ-მხედველ-მან... ნათელი თუალთაი მოაკლდეს“ ბალ. 28,31. იხ. მაუდველი, ხედვა.

მძიმედ-მხედველობა ძნელად მხედველობა: „ეხედავ მძიმედ-მხედველობასა შენსა და მეშინის, ნუეუე მოგიტაცოს სინათლე თუალთაი“ ბალ. 28,35. იხ. ხედვა.

მძიმობა, მძიმება წუხილი, წყენა; ძნელება, «შეწუხება»: „ნუ გიმძიმნ“ O,—„ნუ შესწუხნები“ pb., ეს. 16,4; „არა თუ უმძიმნ, არამედ უფროჲსად უხარინ“ ბ.-ე. 42,26; „არა გიმძიმს ცნობებაი მამისა შენისაჲ“ ბალ. 75,25. იხ. მძიმე.

მძინარე, მძინარ-ი დაძინებული, «მწოლიარე»: „შეიყუარენ მძინარნი შენ თანა“ pb.,—„შეიყუარენ მწოლიარენი შენ თანა“ O, ეს. 57,8; „ნუ იყოფი, ვითარცა კაცი მძინარე“ I, ფერემ. 14,6; „წიგნის-კითხვასა—მძინარე, და ზღაპრობასა—მღვძარე“ მ. სწ. 228,26. იხ. ძინ.

მძინარება დაძინება: „მათ ეგრე ეგონა, მძინარებასა ძილისასა ნუ იტყოდა“ O,—„მათ ეგონა, ვითარმედ მძინარებისაჲს ძილისა თქუა“ DE, ი. 11,18; „განვიღვიძოთ მძინარებისაგან ჴუანისა“ მ. სწ. 251,4. იხ. მძინარე.

მძლავრ ძალით, ძალად: „მძლავრ მოიყვანეთ იგი სამეუფოდ“ რიფს. 171,3. იხ. მომძლავრებული, მომძლავრება, მიმძლავრებელად, მომძლავრება, მძლავრი, მძლავრობა/მძლავრება, უმძლავრესი.

მძლავრ-ი «მტკიცე», ძლიერი, ძალაუფლების მქონე, მთავარი, მსაჯული: „მძლავრ (მტკიცე M) არს, ვითარცა სიკუდილი, სიყუარული“ O, ჭება 8,6; „მძლავრნი—სამღერელ მისა“ O, აბ. 1,10; „ესმა ესე უკეთურსა მას მძლავრსა“ ფსალტ. 148,8; „მძლავრნი მიიტაცებენ მას“ მთ. 11,12; „მძლავრმან მან პრქუა მას“ ა%ტ. 117, 8; „ჯუარი დამშჯული არს მძლავრთაჲ და მჴსნელი მიმძლავრებულთაჲ“ მ. სწ. 218,2. იხ. მძლავრ.

მძლავრ-მყოფელ-ი «დაწანება», «დაწოლა»: „მოკუედინ კაცი იგი, მძლავრ-მყოფელი მისი“ pb.,—„მოკუედინ მამაკაცი იგი, რომელსან დაწანა“ M,—„მოკალთ კაცი ხოლო დაწოლიდი მის თანა“ G, II მჯ. 22,25. იხ. მყოფელი.

მძლავრობა, მძლავრება «მიმძლავრება», «იძულება», «მფლობელობა», «ძლევა», ძალის დატანება, ძალადობა, ჩაგვრა: „ყოველივე მას ჰმძლავრობს“ C,—„ყოველი ეიმე მისა მიმართ იიძულებოს“ DE, ლ. 16, 18; „ჰმძლავროს და განყიდოს“ M,—„მიმძლავრებელმან მისმან განყიდოს“ G, II მჯ. 24,7; „ხორცს მომკლელთა ჰმძლავრიან სიფიცესა და მოჰკლიან ხორცი სულიერი“ O, I ეზრა 4,6; „მტერნი ერისა შენისანი ჰმძლავრობდეს მას“ O,—„მტერნი ერთა შენთა[ნი] მფლობელობდეს მათ“ pb., სიბრძ. სოლ. 15,14; „ნუ ჰმძლავრობ დავრდომილსა, რამეთუ გლახაკ არს“ O, იგ. სოლ. 22,22; „მსხემსა და ობოლსა და ქერიესა არა ჰმძლავრობდეს“ I, ფერემ. 7,6; „სიბრძნესა ვერ ჰმძლავრობს ბოროტი“ O,—„სიბრძნესა ვერა სძლევს ბოროტი“ pb., სიბრძ. სოლ. 7,20; „ილოცეედით მათთჳს, რომელნი გმძლავრობდენ თქუენ“ ლ. 0,28.

მძლავრება, მძლავრობა მიმძლავრება, ძალადობა: „გამოგიყვანნე თქუენ მძლავრებისაგან ეგჳპტელთაჲსა“ O, გამოსლ. 6,6; „რომელმან საჯოს საშჯელი მძლავრებით“ O, ზირ. 20,2; „ყო... მძლავრებაი და ტაცებაი უსამართლოჲ“ ფსალტ. 138,4; „აღიღეთ მძლავრობაი ერისაგან ჩემისა“ O, ეზეკ. 45,0; „არავისი მოვიღი მძლავრებით პური“ M, ნეემ. 5,18. იხ. მძლავრი.

მძლაფრ-ი იხ. მძაფრი.

მძლე მომრეული: „ძლიერ არს და მძლე უფროჲს ყოველთასა ღჳნოჲ“ O, I ეზრა 8,10; „დიდ არს ჴეშმარიტებაი და მძლე არს და ძლიერ“ O, I ეზრა 4,41; „მოსაჯული ხარ მძლე, რომელი მიიძლევ მოსაგრესა საშჯელად“ მ. სწ. 220,9.

მძლედ მომრეულად, გამარჯვებით, მარჯვედ: „ეიღრემდის გამოიღოს მძლედ სასჯელი“ მთ. 12,20.

მძლე-უოფა «მრე-უოფა», მორევნა: „მძლე ვეყოთ მას“ C,—„მრე ვეყავ მას“ Q, ფს. 12,5. იხ. ძლევა, შემძლე.

მძნობარ-ი «მწყობრი», «მემწყობრე», მეფერხულე, მგალობელი, მოცეკვავე, მუსიკოსი, სიმებიან საკრავზე დამკვრელი: „მოიყვანეს ცოლები... მძნობართა მათგანი, რომელნი იტაცნეს“ M,—„მოიყვანნეს ცოლნი მემწყობრეთაგან... რომელნი მიიტაცნეს“ G, მსჯ. 21, 23; „მოვიდა... ასული მისი ბობღნებითა და მწყობრებითა“ G,—„გამოვიდოდა შემთხუევად მისა ბობღნებითა და მძნობრითა“ M, მსჯ. 11,34; „გამოვიდეს მათგან მძნობარი და ჴმაჲ მეძღერთაჲ“ ფერემ. 30,19; „გუამი დაებადა მსგავსად ჴნარისა მის მძნობართაჲსა და ვითარცა მცემელმან ჴნარისამან ვერ აჩუენის ჴელოვნებაჲ ძნობისა თჳსისაჲ უკმარებისათჳს ძალთა მისთაჲსა და იქმნის იგი უკმო და უქმ, დღაცათუ ჴელოვან არნ მძნობარი იგი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 158,19. იხ. ძნობა.

მძო(ვ)არ-ი (მძოვრისა) მძოვნელი, მდელოს ანუ ბალახის მჭამელი; მეუდაბნოე: „კოლტი ღორებისა მრავლისა მძოვარი“ მთ. 8,30; „დასწყდა... მძოვართა საცხოვართა ასოცი ათასი“ II ნშტ. 7,5; „მძოვარ იქმნებოდეს, ვითარცა ველურნი ვაცნი“ მსჯ. 25,6; „მძოვარ ჰქმენ ფიცხელი იგი და უშჯულოჲ მეფე ბაბილონელთაჲ“ რიფს. 171,19; „კოტორი ძაძისაჲ საბლითა შემოედვა უპითჳან... ვითარცა არს წესი მძოვართაჲ“ ბალ. 86,22; „ცხორებაჲ წმიდისა ონოფრი მძოვრისაჲ“ ბ.-ე. 29,30. იხ. ძოვნა; შდრ. მდელოს-მძოარი

მძორ-ი «მომკუდარი», გვამი, ლეში: „მძორთა მათთა არა შეიხვნეთ“ G,—„ნუცა მომკუდარსა შეეხებით“ pb., II ხჯ. 14,8; „მძორსა მათსა არა შეეხვნეთ“ M,

ლევიტ. 11,8; „იყოს მძორევბი თქუენი საჭმლად მფრინველთა“ M, II მჯ. 28,20; „დასხეს მძორევბი მონათა შენთანი საჭმლად მფრინველთა ცისათა“ ფს. 78,2; „არა შეჰქმა ლომმან მან მძორი იგი“ O, III მფ. 18,28; „რაჟამს იყნოსი სული მძორისაჲ, მუნთჳესეე დაიბერი საყნოსელი შენი“ ჱ. სწ. 159,18.

მძორის-მჭამელ-ი ლეშის მჭამელი: „მაძაჲ იგი მძორის-მჭამელ არს“ ფს. XXIII, 6. იხ. მჭამელი.

მძრწოლარე მკრთოლარე, მოცახცახე: „მუცლი მრგუალ არს და მსხლტარე და დაქსნილ და მძრწოლარე“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 182,10. იხ. ძრწოლა.

მძუროშალე «რომელი ძურებისა»: „ჭეეწარმაჟალთაგან, მძუროშალეთა ქუეყანასა ზედა“ G,—„ბეეწარმაჟალთაგანი, რომელნი ძურებიან ქუეყანასა ზედა“ O, ლევიტ. 11,29. იხ. ძუროშა.

მძუძე ძიძა, გამზრდელი: „აუენეს მეფენი მძუძე შენდა“ O, ეს. 49,23. იხ. დედამძუძე, მამამძუძე.

მძჭნვარე სასტიკი, ბობოქარი: „მძჭნვარე ლომი“ O, სიბრძ. ხოლ. 11,18; „ნირეველნი იყუნეს... მძჭნვარე, ვითარცა მჳეცნი“ ჱ. სწ. 42,20; „ეწყეებიან ღელეთა მძჭნვარეთა ჟამთა მრავალთა“ ჱ. სწ. 108,1; „ვითარცა მჳეცი მძჭნვარე ყიოდა“ ზეშ. VI, 17. იხ. ძჭნება.

მძჭნვარება სისასტიკე, აბობოქრება: „მშჳდობით განერნეს იგინი ზღჳსა მძჭნვარებასა“ საკ. წოდ. II 81,3; „იგიეე შემძლებელ არს მომდოერებად მძჭნვარებისა მჳეცთა შენთასა“ Sin.—11,231v. იხ. მძჭნვარე.

მძღომ-ი იხ. წარმძღომი.

მძღუანველ-ი «წინამძღუარი»: „მძღუანველნი ერისანი“ G,—„წინამძღუარი ერისაჲ“ M, II მჯ. 20,9. იხ. ძღუანება.

მძღუარ «პირველ», წინა, წინათ, უწინარეს: „მძღუარ ამის ყოლისა დაებადა სიბრძნე“ O,— „პირველ ყოველთასა აღეგო სიბრძნე“ pb., ხარ. 1,4.

მძღუარ-ი (მძღურისა) «წინამძღუარი»: „მომოვიდოდა და ეძიებდა მძღუარსა (წინამძღუარსა C)“ Q, საქ. მოც. 19,11; „წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძღურად შენდა“ O, გამოსლ. 23,23; „მ ბნელისა მძღუარო“ H—841,818. იხ. ძღუანება; შდრ. ერის-მძღუარი, თაემძღუარი, წინამძღუარი.

მძღუროება იხ. წინამძღუროება.

მწავ-ი ძაღლი, canis aquatilis sive marinus: „მწავის მსგაეს არს“ ფს. XXVIII, 2.

მწავ-ძაღლ-ი წყლის ძაღლი, იგივე მწავი: „ოჯა... მწავ-ძაღლისა მღინარისაჲ“ ფს. XXVIII, 31. იხ. ძაღლი.

მწამლველ-ი «მოწამლე»: „ეიყო მე მოწაე მსწრაფლ მწამლველთა ზედა“ pb.,—„ეიყო... მოწამე... მოწამლეთა მათ ზედა“ O, მალ. 3,6. იხ. წამლა.

მწამლველობა «წამლობა», გრძნება: „ცხად არიან საქმენი ჯორცთანი... მწამლველობანი, მტერობანი“ pb.,—„ცხად არიან საქმენი... რომელ არიან... წამლობანი, ქდომანი“ Q, გალ. 5,20. იხ. [წამლა].

მწარე «ტკიენეული», მწკვე: „ნუსიდა შეეემთხჳნენ ჩუენ განი კაცნი სულმწარენი“ G,—„ნუუკუე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი ტკიენეულნი გულითა“ M, მსჯ. 18,25; „შრობს სიკედილი ცხორებასა მწარესა“ O, ზირ. 30,17; „ნოესაჲ მწარე და მოსწრაფე“ O, აბ. 1,6; „ნუ მწარითა სიკედილითა მოჰკედები კელთაგან ჩემთა“ ფლტკ. 162,22; „ცრემლთა მწარითა იტყოდა“ ზეშ. II, 10. იხ. განმამწარებელი, გა(ნ)მწარება, დამწარება, სიმწარე, სულმწარე, უმწარესი.

მწარედ ძლიერ, სასტიკად: „ტიროდა მწარედ“ მთ. 20,75; „მას საუკუნესა მწარედ გაისჯებით“ ი.-ე. 28,7.

მწაფელ-ი წამყვანი, მატარებელი: „ჰრქუა მწაფელსა ეტლისა მისისასა: მიაჴციენ კელნი შენნი“ II ნგზ. 18,28. იხ. წაფა; შდრ. ეტლის-მწაფელი.

მწდე მელვინე, მერიქიფე: „ეყუენ... მწდენი მამანი და დედანი“ O, ეკლ. 3,8. იხ. სმწდე; შდრ. პირის-მწდე.

მწე შემწე, დამხმარე, მშველელი: „მწე ჩემდა ხარ“ ფს. 8,4; „მწე კეთილ ვყოფდი ოდენ ჰირისასა“ ფს. 9,10; „მწე ჩემი ხარი შენ“ ფს. 29,10; „არაეინ არს მწე ჩემდა“ საკ. წოდ. II 61,22. იხ. თანამშწე, შემწე.

მწევნელ-ი «ცულისხმის-ყოფა»: „არა იყო მწევნელი მისი“ G,—„არაეინ იყო, რომელმანცა გულისხმა-ყო მისთჳს“ მსჯ. 3,28. იხ. წევნა.

მწერ-ი ბუზი, musca: „მწერთა მომწყდართა განრყუნაჲ ქმნულებაჲ ზეთისა სულნელისაჲ“ O, ეკლ. 10,1; „მწერნი და ფეტკარნი, წყალსა შინა მომშთვარნი“ მრთ. D, კ. იერ.-აღდგ. 116; „მეშლი ანუ მწერი, გინა თუ სხუაჲ რაჲმე ესვეთთართა უძლერთა ცხოველთაგანი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 88,14. იხ. ძაღლის-მწერი.

მწერალ-ი დამწერი, გადამწერი: „რომელი-იგი იყო მწერალ მარჯუე შჯულსა მას მოსესა“ O, I ეზრა 8,8; „ოჭეა ეზრა, მწერალმან შჯულისა უფლისამან“ O, I ეზრა 8,26; „განვიდა... მოსაკსენებელსა მწერალი“ O, ეს. 36,3; „ესე იყო მწერალი მალედ შჯულისა მის მოსესაჲ“ II ეზრა 7,6; „კულონებით მწერალი წიგნთა სალმრთოთაჲ“ ი.-ე. 18,4; „მწერალი უკეთუ არა მოძღუარი არნ, აბრალებედ... წერილსა ხატისა მასისასა, რაჟამს ვერ გამოწერის კეთილად“ ჱ. სწ. 269,35. იხ. წერა; შდრ. ანდერძის-მწერალი, არრდილის-მწერალი, მალე-მწერალი, მოსაკსენებელთ-მწერალი, სიმაჲთ-მწერალი, შჯულის-მწერალი, წიგნის-მწერალი.

მწერო grus: „სხუანიცა არიან მრაველნი სიმრაველის-მოყუარენი, ვითარცა სახედ ტრედნი და მწერონი და შაშუანი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 112,2.

მწეროება ქნევა, აქნევა: „მსახურნი სელეურნი ამწეროებენ მათ და საზრდელსა მათსა წემიდასა“ ჱ. სწ. 203,26; „სხუანი კუალად გჳმწეროდიან და ნიაჳსა მოჰფენდიან“ A—92,230.

მწვალებელ-ი ერეტიკოსი: „მსგავს არიან მოწაფენი იგი მწვალებელთანი ალიზისა მოქმედთა“ მრთ. D. ხ. გაბ.-მოც. საკ. 98,6; „ნუეინე მწვალებელმან ვინმე გაცთუნოს გმობად აღდგომისა“ კ. იერ.-აღდგ. 166,10; „სხუანიცა იყუნეს მრაველსახენი მწვალებელნი კჳრიოს სოფლებსა“ საკ. წოდ. II, 134,22; „ნუ გაქენ.. მეგობრებაჲ მწვალებელისა თანა“ Ath.—12,182v. იხ. წვალება.

მწიგნობარ-ი ლიტერატორი, გრამატიკოსი, სქოლასტიკოსი; მწერალი: „შეკრიბნა... მწიგნობარნი" მთ. 2,4; „ესაი ჩემი ვითარცა საწყრალი მწიგნობრისა" ფს. 44,2; „მრავალნი მწიგნობარნი გკლვან ჩუენ აქა, რამეთა შეგიძლონ შენ სიტყუა მიგებად" ფოკა 849r; „აქაც ლესენით ჩემდამო... მწიგნობარნი თქუენნი" G,—„შემოკრებეთ ჩემ წინაშე... მწიგნობარნი იგი" M, II მჯ. 81,28; „არცა თუ ერთის ასოსა გამოსუმამან სახელად ყუის მწიგნობარი" A—92, 686; „უკუეთუ მწიგნობარნიცა, მატიანისა აღმწერელნი, მოიყუანნე" Ath.—11, 86v. იხ. წიგნი; შდრ. ბქეთ-მწიგნობარი.

მწიგნობართ-მოძღუარ-ი მთავარი მწიგნობარი: „აღვიდა მწიგნობართ-მოძღუარი იგი" IV მფ. 12,10. იხ. მოძღუარი.

მწიგნობარ(თ)-შემყუანებელ-ი «განმგებელი და მწიგნობარი»; მდიუანმწიგნობარი: „შაჯულნი და მწიგნობარ(თ)-შემყუანებელნი დაადგინნე თავისა შენისა" G,—„შაჯულნი და განმგებელნი და მწიგნობარნი დაადგინნე თავისა შენისა" M, II მჯ. 10,16. იხ. შეყუანება.

მწიგნობრობა წიგნი, მწერლობა: „შექმნა მწიგნობრობაჲ გარდველი" ჯ. ცხ. 37,9. იხ. მწიგნობარი.

მწითურ-ი «მომწითურო», მოწითლო: „იყო თჳი მწოთერ, პირითა მზიარულ, გრემან თუალთა, ქმნულკეთილ ხალეთა" O, I მფ. 16,12; „დის-წული ჩემი მწყაზარ და მწითურ" O, ქება 5,10; „გამოვიდა პირმშოჲ იგი მწითური ყოველად" O, დაბ. 25,25; „არა მიხედოს მღდელმან მან თჳისა მსჯოს მწითურისა" pb.,—„არა განიხილა მღდელმან თჳისათჳს მომწითურობასა" G, ლევიტ. 13,36; „თჳთ არს ფერი მისი და არა წითელ და არცა მწითურ" ბ. კან.-უქუნ. დღ. 48,14; „მწითურ ეგრე არს ვითარცა ოქროჲ" H—841,34. იხ. წითელი.

მწი(ნ)კულ-ი ჭუქყი: „გამოპრესეს უფალმან მწინკულნი იგი ძეთა და ასულთა სიონისთაჲ" I, ეს. 4,4; „რომელსა უყუარს მწინკულნი იგი, გონებაცა მისი მწინკულევან არს" ბ. სჯ. 270,8; „იყუნეს მჭედარნი იგი კაცნი მწინკულნი და ბოროტნი" Sin.—11,143v. იხ. დამწიკება, მწინკელეუანი, მწინკულეუანება, უმწინკულეუანესი, შემწი(ნ)კელება.

მწინკულეუან-ი ჭუქყიანი: „ეშოსა სამოსელი მწინკულეუანი" O, ზაქ. 3,5; „მოაჯსენებ გულის-სიტყუათა მწინკულეუანთა" მრთ. A. ანტ. ფ. 21v; „ცოდვილი არს წინაშე ღმრთისა მწინკულეუან და სულმყრალ" ბ. სჯ. 57,22. იხ. მწი(ნ)კული.

მწინკულეუანება ჭუქყი: „განიშორეთ უოველივე მწინკულეუანებაჲ" ეკ. 1,21; „რომელმან კორცთა მწინკულეუანებისაგან... მაჯსენ მე" განბ. ა. 200,22; „უკეთეს ქაღი, შეებული და ნუკეველი, სასყრობილესა შეჭუანიან, უმძიმეს სიკუდილისა არს იგი მის ზედა მწინკულეუანებისაგან სასყრობილისა" ბ. სჯ. 70,14. იხ. მწინკული.

მწირ-ი «ველური», «მოქცეული», «დამონებული», უცხო, მოსული, გერი, ყარიბი, შორიელი ქვეყნისა, «შემყოფი», «მდგური», «მსხემი»: „უფალმან დაიცუას მწირნი (ყედრნი C)" ფს. 145,9; „მწირი და მკუდრი იყუნეს ნახევარნი" G,—„მოქცეულნი და მკუდრნი" M, ისუ ნ. 8,33; „მწირ იყავ ქუეყანასა მისსა" pb.,—„მსხემ იყავ ქუეყანასა მათსა" ლევიტ. 25,7; „მწირ იყუ ქუეყანასა ეგჳპტესასა" G,—„შენცა დამონებულ იყუ ეგჳპტეს" M, II მჯ. 24,18; „მწირ იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოსა" ხაქ. მოც. 7,6; „მწირმან და სასყიდლით დადგინებულმან არა ჭამოს მისგანი" O, გამოსლ. 12,5. „მჯული ერთი იყოს მსოფლიოსაჲ და მწირისაჲ" გამოცხ. 12,49; „მწირი გამოჰყვა მათ მრავალი" O, გამოსლ. 12,38; „უყუარს მწირი, მიცემად მისსა პური" G, II მჯ. 10,18; „შეიყუარა მან კაცი ერთი ეინმე, მწირი და უცხოჲ" თეკლ. 28,30; „მწირნი ვიდრემე ხართ და არა შეილნი" ბარ. 12,6; „მწირთაგან შენთა (შემყოფისაგან შენისა pb.) განამდიდრენ ყოველნი მეფენი" O, ეზეკ. 27,33; „ეითარცა საკუირველი მწირისა ერისა დღეს წარვიდა" pb.,—„ეითარცა კსენებაჲ მდგურისაჲ ერთ დღისაჲ წარვიდა" O, სიბრძ. სოლ. 5,15. იხ. მწირობა, სამწირებელი.

მწირობა «დამკჳდრება», ცხოვრება: „მწირობდეს პირველად შუა მდინარეს" O, იქდ. 5,7; „მივალ მწირობად" M,—„ერორინებ დამკჳდრებად" G, მჯ. 17,8; „ლაბანის თანა ვმწირობდ" O, დაბ. 32,4. იხ. მწირი.

მწირობა ყარიბობა, უცხოობა, ტყეობა, «მსხემობა»; «გარდასახლება»: „უცხოებაჲ აღირჩია და მწირობით და სოგლახაკით ცხორებაჲ" ი.-ე. 15,8; „ერი იგი აღამაღლა ჟამსა მას მწირობისასა" ხაქ. მოც. 18,17; „შთაიდა.. მწირობად მუნ" O, — „შთაიდა ...მსხემობად მუნ" pb., ეს. 52,4; „მწირობისა იგი დასაბამი ესე არს" O,—„გარდასახლებისა დასაბამი ესე არს" pb., აბდ. 1,20; „წარვიდა... მწირობად, სადაცამცა პოვა" M,—„წარვიდა... მსხემობად, სადაცა პოოს იდგილი" G, მჯ. 17,8.

მწიფე მოწეული: „ტეეან მწიფე ჴეშმარიტებისა მის უენაჭისაჲ" ფლკტ. 136,2. იხ. დამწიფებული, მომწიფება, მწიფოვა.

მწიფოვა «მომწიფება»: „მწიფოდის ყურძენი თესლსა შინა" I,—„მომწიფდეს ყურძენი თესლსა შინა" G, ამოს 9,13. იხ. მწიფე.

მწლაფრ იხ. მწრაფლ.

მწნეხარ-ი მწურაეი, მჭყლეტელი: „ვითარცა მწნეხართაგან საწნეხელისათა სავსე დათრგუნეელებითა" I, ეს. 63,2. იხ. წნება.

მწოდებელ-ი მხმობელი: „მწოდებელი იგი ჩუენი კართა ზედა ჩუენთა დგას" ბ. სჯ. 205,8. იხ. წოდება.

მწო(ვ)არ-ი «ძუძუას-მწოვარი»: „პირითა ჩჩჳლთა მწოვართაჲთა დაამტკიცე ჭეშაჲ" C, მთ. 21,16; „უშეილო უენეს... ჰაბუენი და ქალწულნი, ძუძუას-მწოვარნი მოხუცებულთა თანა დღითა" pb., II მჯ. 32,25; „მოიქცა სამოელ კრაე ერთი მწოვარი" I მფ. 7,9. იხ. წოეა; ძუძუას-მწოვარი.

მწოლ-ი «მძინარი»: „შეიყუარენ მწოლი იგი შენ თანა" O,—„შეიყუარენ მძინარნი შენ თანა" pb., ეს. 57,8; „იყო იგი მეფისა თანა მწოლ" III მფ. 1,1. იხ. წოლა; შდრ., თანა-მწოლი.

მწოლარე მდებარე; რომელსაც სძინავს: „მ წ ო ლ ა რ ე ბაგასა“ ლ. 2,12; „ვინ არს ესე მ წ ო ლ ა რ ე“ მარკ. 247. იხ. წოლა.

მწუანე მწვანე, მწვანილი, «მდელო»: „ეითარცა წჳმამან რაჲ აღმოაცენის მ წ უ ა ნ ე ჲ ქუეყანით“ O, II მფ. 23,1; „აღმოუცენა... მ წ უ ა ნ ე სამსახურებელად კაცთა“ ფს. 103,14; „ეითარცა ზრახანი მ წ უ ა ნ ე ს ა შინა“ I, იერემ. 50,11; „არა იყო მ წ უ ა ნ ე“ I, იერემ. 14,5; „სხუაჲ კეალად ძოვდა მ დ ე ლ ო ს ა, გინა მ წ უ ა ნ ე ს ა“ საკ. წოგნ. II 60,35; „იქმნნეს სამოთხენი ერეცელნი სამრაულოთა მ წ უ ა ნ ე თ ა ჲ თ ა“ ბ.-კეს.-ეჭუს. დღ. 60,18. იხ. დამწუანება, მომწუანე, მწუანეთაგანი, მწუანვილი, მწუანის-გამოღება, მწუანოანი, მწუანოსანი.

მწუანეთაგან-ი წამალი: „არცა მ წ უ ა ნ ე თ ა გ ა ნ ი, არცა სალბუნი ჰკურნებდა მათ“ O, სიბრძ. სოლ. 10,11. იხ. მწუანე.

მწუანვილ-ი მწვანე, მწვანილი, ბალახი: „უბრძანა მათ დასხდომაჲ... მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ს ა ზედა თივესასა“ მრ. 8,39; „ეითარცა აღლაშნის ზუარაკმან მ წ უ ა ნ ვ ი ე ლ ი ველისაგან“ რიცხ. 22,4; „ეპოოთ თუ ხოლო მ წ უ ა ნ ვ ი ე ლ ი და გამოეზარდნეთ ცხენნი და ჯორნი“ O, III მფ. 18,5; „გამოიღეს ჭეუყანამან მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ი თივესაჲ“ ქ. ეერ.-აღდგ. 150, 18; „შეკრიბე თივაჲ მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ი ს ა ჲ“ O, იგ. სოლ. 27,25; „ნადირნი ამას მოუკდიან და ყოველი იგი მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ი მისი განრყუნიან“ ხაკ. წიგნ. II 105,4; „ერთი მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ი გინა ერთი თივაჲ კმა არს შესაქცეველად გონებისა შენისა განზრახვად დამბადებელისათჳს“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 60,29. იხ. მწუანე.

მწუანვილოვან-ი «მდელოვანი»: „გამოჩნდა... ველი მ წ უ ა ნ ვ ი ლ ო ვ ა ნ ი“ pb.,—„მ დ ე ლ ო ვ ნ ა დ ველდ... განვიდა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,7. იხ. მწუანვილი.

მწუანის-გამოღება გამწვანება, «მორჩება»: „მ წ უ ა ნ ე გ ა მ ო ი ღ ე ს ველთა უდაბნოჲსათა“ O,—„ი მ ო რ ჩ ე ს ველთა უდაბნოჲსათა“ pb., ოვ. 2,22. იხ. გამოღება.

მწუანოან-ი: „მე შეგიყუანო მ წ უ ა ნ ო ა ნ ს ა სამოთხისასა“ ბ. ხგ. 141,18. იხ. მწუანე.

მწუანოსან-ი მწვანით მოსილი: „ეწოდა სახელი მსგაუსად სამოსლისა მათისა, რომელსა იმოსდეს, და ერჩეა ერთსა მას კრებულსა მ წ უ ა ნ ო ს ა ნ“ H—841,017. იხ. მწუანე.

მწუარ-ი შემწვარი: „მათ მიუპყრეს თევზისა მ წ უ ა რ ი ს ა ჲ და გოლი თაფლი“ ლ. 24,42; „მ წ უ ა რ ი ცეცხლითა“ O, გამოსლ. 12,8. იხ. წუა; შდრ. მრგულიად-მწუარი, ნამწუარი.

მწუბვა ბანა, გორვება: „ღორი ი მ წ უ ბ ა საგორელსა მწკრისასა“ II პეტრე 2,22. იხ. ამომწუბებული, ამომწუბება.

მწუელელ-ი მკრეფელი: „რომელნიმე დაადგინნეს... მოკალად და მ წ უ ე ლ ე ლ ა დ და მეზუერედ“ M, I მფ. 8,12. იხ. წუელა.

მწუერვალ-ი «წუერი», თავი, თხემი; მაღალი ადგილი ან ნაგებობა ქალაქისა; რქა, ტოტი: „დაიწოს მ წ უ ე რ ვ ა ლ ი თითისაჲ მისისაჲ წყალსა“ DE,—„დაიწოს წ უ ე რ ი თითისა მისისაჲ წყალსა“ C, ლ. 16,24; „მოჰკეთნეს მ წ უ ე რ ვ ა ლ ნ ი ჴელთა მისთანი და მ წ უ ე რ ვ ა ლ ნ ი ფერჴთა“ G, მსჯ. 1,6; „გარდაჰრნეს იგინი მ წ უ ე რ ვ ა ლ ს ა მას კბოდისასა“ M, II ნშტ. 25,12; „დადეგ მენ მ წ უ ე რ ვ ა ლ ს ა მთისასა“ O, გამოსლ. 34,2; „შორის ღრუბელთა იყო მ წ უ ე რ ვ ა ლ ი მისი“ I, ეზეკ. 31,3; „დავარღუ მჳარი მოაბისაჲ ქალაქთაგან მ წ უ ე რ ვ ა ლ თ ა მისთა“ O, ეზეკ. 25,9; „მ წ უ ე რ ვ ა ლ ნ ი შენნი (ვენაჯო) განჴდეს მიერ ზღუასა“ O, იერემ. 48, 32. იხ. წუერი.

მწუპფე: „არს თმაჲ იგი მ წ უ პ ფ ე დ ა ღ ე ღ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 229,2.

მწულილ-ი იხ. წულილი, სიმწულილე.

მწუნობარ-ი მჩაგვრელი, «შეურაცხის-მყოფელი»: „ვიყავ მე ...სიყრმესა ჩემსა... გლახაკთა მომხეცებელ, მდადართა მ წ უ ნ ო ბ ა რ ი“ ვ. სწ. 260,38; „მყენეს ჩუენ შეურაცხის-მყოფელ და მ წ უ ნ ო ბ ა რ მასწაულთა ჩუენთა“ ვ. სწ. 273,23. იხ. წუნება/წუნობა.

მწურთელ-ი «მსწავლელი»: „ხოლო მე მ წ უ რ თ ე ლ ი თქუენი“ pb.,—„ხოლო მე მ ს წ ა ვ ლ ე ლ ი თქუენი ვარ“ O, ოვსე 5,2. იხ. წურთა.

მწუხარე «შეჭუენებული», არამხიარული, დანაღვლებული, მოწყენილი; შეჭირვებული, შეეიწროებული, ბრმა: „მ წ უ ხ ა რ ე არს სული ჩემი“ DE,—„შ ე ჭ უ ე ნ ე ბ უ ლ არს სული ჩემი“ C, მრ. 14,34; „ეითარცა მგლოვარე და მ წ უ ხ ა რ ე, ეგრეთ დაემდაბლი“ ფს. 34,14; „რად მ წ უ ხ ა რ ე არს პირი შენი?“ O, ნეემ. 2,2; „მოუგონებელად დიდად მ წ უ ხ ა რ ე ვიყავ“ შუშ. XV,9; „ყვის ერთი იგი მხიარულ ძლევითა მით და ერთი იგი მ წ უ ხ ა რ ე“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 122,4; „შეწუხნა და ვიდოდა მ წ უ ხ ა რ ე“ I, ეს. 57,17; „მ წ უ ხ ა რ ე იყო დაეით ფრიად“ O, I მფ. 30,6; „ნუ მ წ უ ხ ა რ ე ხარ“ ი. მოც. 63,1; „ეჭმენ უფერჯოსა ფერჴ და მ წ უ ხ ა რ ე ს ა—თუალ“ ვ. სწ. 174,39; „სამნი მ წ უ ხ ა რ ე ნ ი სხდეს და ზარახვიდეს ურთიერთას“ ლიმ. 87,10. იხ. წუხილი.

მწუხარება «ზრუნვა»; «ჭირი», შეჭირვება, წუხილი; სიბრმე: „იწყო მ წ უ ხ ა რ ე ბ ა დ და ურვად“ DE,—„იწყო ზრუნვად და ურვად“ C, მთ. 26,37; „პოვნა იგინი მძინარენი მ წ უ ხ ა რ ე ბ ი ს ა მისგან“ ლ. 22,45; „დედაკაცი რაჟამს შობნ, მ წ უ ხ ა რ ე ბ ა არს მისა“ C, ი. 16,21; „თქუენ აწ მ წ უ ხ ა რ ე ხართ“ C,—„თქუენ აწ ჭ ი რ ი გაჭეს“ DE, ი. 16,22; „რაჟამს შეის ყრმაჲ, არღარა მოიჯსენის მ წ უ ხ ა რ ე ბ ა ჲ (ჭ ი რ ი DE)“ ი. 16,21; „გარდაიქცეს... მ წ უ ხ ა რ ე ბ ა ნ ი იგი მხიარულებად“ ქ. იერ.-აღდგ. 155, 12; „წარმომყარნა ორნივე თუალნი ჩემნი... და ესე არს მიზეზი მ წ უ ხ ა რ ე ბ ი ს ა ჩემისაჲ“ ლიმ. 88,17.

მწუხარედ «შეჭუენებულად», დაღონებულად: „წარვიდა მ წ უ ხ ა რ ე დ“ C,—„წარვიდა მ წ უ ხ ა რ ე“ მრ. 10, 22; „მომოიხილა მათა რისხვით და მ წ უ ხ ა რ ე დ“ DE,—„მიხედა მათ მრისხანედ შ ე ჭ უ ე ნ ე ბ უ ლ ა დ“ C, მრ. 3,5; „კსინავს მ წ უ ხ ა რ ე დ ცაჲ“ მთ. 16,3. იხ. მწუხარე.

მწუხრ-ი სალამო; «მიმწუხრია», სალამოს: „ეითარცა იყო მ წ უ ხ რ ი“ მრ. 11,19; „ცისკრითგან მ წ უ ხ რ ა დ მდე“ O, I მფ. 60,17; „ხილვაჲ იგი მ წ უ ხ რ ი ს ა ჲ და განთიადისაჲ“ O, დან. 8,26; „უტეეთ ზედამოიღებულსა ვიდრე მ წ უ ხ რ ა დ მ დ ე“ ფლტ. 140,11; „მ წ უ ხ რ ი იყო ჟამი იგი“ მრ. 11,11; „სცხო მათ... ზოგი მისი განთიად და

ზოგი მისი მწუხრი (მიმწუხრი G)“ M, ლეკტ. 8,20; „შემოეღობა ველით საქმისაგან თჳსისა მწუხრი“ M,—„მოეღობა საქმით თჳსით ველით მიმწუხრი“ G, მხ. 19,16; „მწუხრი განეყოფდეს საზღველსა“ O, დაბ. 49,27; „არა დაწნიხვს ოგი დილითი, არცა მწუხტი“ I, იერემ. 43,22; „მწუხრი დავაწვინენ ოგინი ცხედარსა ზედა“ ფლკტ. 146,37; „შენიერეს... ერთი ცისკარს და ერთი მწუხრი“ O, II ეზრა 8,3; „კჳრიაკესა მწუხრი კუალად ერევნა“ ლიმ. 54,3. იხ. დამწუხრება, მიმწუხრად, მიწუხრება, სამწუხრო, შემწუხრება.

მწჯრე ლაფი, ტლაპო, თიხა: „ღორი ამწუბა საგორელსა მწჯრისასა“ II პეტრე 2,22; „ჯურღმულსა მას შინა არა იყო წყალ, არამედ მწჯრე“ I, იერემ. 38,6; „შესპარნის კირცხი მისნი მწჯრითა“ ფსალ. XXVIII, 11; „ითარცა შეამრვის მწჯრე ოგი“ ფსალ. XXVIII, 12; „რომელი შეჯარდეს მწჯრესა მას მყრალსა მეძეობისასა“ გრ. ნოხ.-კაც. ოგზ. 191,37; „ნუცა შთაჰგდებ სარწმუნოებასა ჩემსა მწჯრესა და უკუა“ Sin.—11,78v; „ეიხილე მუნ მწჯრე დიდძალი, გამოვიდინარე ადგილისა მისგან“ H—241,698.

მწკს-ი დიდი: „ეყო კაცი უფროასად მწკსი“ M, I ნშტ. 20,6; „განიგდეს წილი მცირითგან ვიდრე მწკსამდე“ M, I ნშტ. 26,13; „მწკსნი მოსიერ არიელ (ზამთრის)“ ბ. სწ. 800,1; „დაუპეჭდეს პირი ჭაჰისაჲ ქჳთა მწკსითა“ H—241,656. იხ. განმწკსება, სამწკსე.

[მწყა] იხ. დამწყა, უმწყი.

მწყაზარ-ი თეთრი: „დის-წელი ჩემი მწყაზარ და მწითურ“ O, ქება 5,10.

მწყალობელ-ი «შემწყნარებელი», შემწყალებელი: „მოწყალე, მწყალობელ უფალი“ Ქ,—„მოწყალე და შემწყნარებელ უფალი“ Ქ, ფს. 110,4; „მოწყალე ხარ მწყალობელ (შემწყნარებელ O)“ I, ნეემ. 9,17; „მოვიდა მწყალობელი ოგი“ ჟ. იერ.-ადდგ. 184,85; „მაშინ ღალადებდენ ჴმითა მაღლითა და არავინ იყოს მწყალობელ მათდა“ ბ. სწ. 216,25. იხ. წყალობა.

მწყდარ-ი იხ. მწყუდარი.

მწყევარ-ი მწყეველი: „ჯერთხევდით მწყეველთა თქუენთა“ მთ. 5,44; „ძალსა ჩემსა მოაკლდა მწყევართა-გან ნჳთა“ I, იერემ. 15,10. იხ. წყევა.

მწყემს-ი მენახირე: „რომელთა არა აჰქონ მწყემსი“ მთ. 9,36; „გცნე თქუენ მწყემს ნებად გულისა ჩემისა“ O, იერემ. 3,14; „ვითარცა ეხილეს მწყემსთა მათ საჴმე ესე“ ლ. 2,24; „დაიცევს ოგი, ვითარცა მწყემსმან სამწყსოი თჳსი“ O, იერემ. 31,10; „ყოფად ერთ სამწყსო ერთისა მწყემსისა“ შუშ. II, 24; „არა კარით მწყემსებრ შესრული“ ჯ. ცხ. 239,11. იხ. სამწყსო.

მწყემსთ-მთავარ-ი მთავარი მწყემსი: „გამოჩინებასა მას მწყემსთ-მთავრისასა მოიღოთ დაუჭნობელი ოგი დიდებისა გჳრგჳნი“ I პეტრე 5,4. იხ. მთავარი.

მწყერ-მარჯილ-ი მწყერი, coturnix, coturnicum mater: „თხოვეს და მოსცა მათ მწყერ-მარჯილი“ ფს. 104,40; „ხლებაჲ გამოეცა მწყერ-მარჯილი“ O, სიბრძ. ხოლ. 19,12.

მწყლველ-ი დამბერელი, დამკოდი: „ამარ მწყლველ არს ენაი მათი მზაკუარ“ I, იერემ. 9,8. იხ. წყლვა.

მწყმედელ-ი იხ. წარმწყმედელი.

მწყობრ-ი «გუნდი»; «მძრნობ(ა)რი», მეფერხულე; «პურის-მტე»: „მომავალი, ვითარცა მწყობრი ბანაჲთა“ M,—„რომელი მოვალს, ვითარცა გუნდი ბანაჲთაჲ“ O, ქება 6,12; „დასხდა მწყობრად-მწყობრად“ DE,—„ინაჯ-იდგეს პერის-მტებმან“ C. მრ. 0,40; „მოვიდა... ასული მისი ბობღნებითა და მწყობრებითა“ G,—„გამოვიდა შემთხუევად მისა ბობღნებითა და მძრნობრითა“ M, მხ. 11, 34. იხ. წყობა.

მწყობრად-მწყობრად ჯგუფ-ჯგუფად: „დასხდა მწყობრად-მწყობრად ას-ასი და ერგასის-ერგასისა“ მრ. 9,40. იხ. მწყობრი.

მწყობრება წრე, რიგი; «სიმგრგულე»: „ვერ შეუძლეს ცნობად... მწყობრებაი ვარსკულაჲთაჲ“ O,—„ვერ შეუძლეს ცნობად... სიმგრგულე ვარსკულაჲთა“ ეს., სიბრძ. ხოლ. 13,2. იხ. მწყობრი.

მწყრალ-ი იხ. წყრომა; შდრ. გულმწყრალი.

მწყრალობა იხ. წყრომა; შდრ. გულმწყრალობა.

მწყსა ძოვნა; «დამწყსა»: „მწყსიდი რაჲ ცხოვართა ლაბანისთა“ O, იგდ. 8,22; „სადა ჰმწყსი“ O, ქება 1,8; „მწყსით გმწყსიდენ თქუენ მეცნიერებით“ I, იერემ. 3,15; „ემწყსიდი მე საცხოვართა მამისა ჩემისათა“ ფს. 151,1; „უშიშად თავთა თჳსთა მწყსიან“ იუდ. 1,12; „ჰმწყსით ცხოვართა დაკლეისათა“ pb.,—„დამწყსენით ცხოვარნი ოგი კლვადნი“ O, ზაქ. 11,4. იხ. დამწყსა.

მწყუდარ-ი, მწყდარ-ი ნახევრად მკვდარი, ცოცხალ-მკვდარი: „დაეტეყეს ოგი მწყუდარი“ ლ. 10,30; „დაიდვა მწყდარი ქუეყანასა ზედა“ ფოკა 242v. იხ. წყუდომა.

მწყურნებ-ი, წყურნებ-ი, რწყუნებ-ი წყლიანი ადგილი, წყლისპირი: „იხილა კიდობანი ოგი მწყურნებსა მას“ O, გამოხლ. 2,5; „განკჳნენ... ყოველი მწყურნები ლერწმოვანთაჲ და ჭილისაჲ“ O, ეს. 19,6; „რწყუნებ იქმნა ასერონი“ O,—„მწყურნებ იქმნა ასერონი“ I, ეს. 33,9; „იყოს ურწყული ოგი წყურნებად“ O, ეს. 35,7. იხ. მწყურნებოვანი.

მწყურნებოვან-ი (მწყურნებოვნისა) ჭაობი, წყლიანი ადგილი, «მწყურნები»: „ვყო უდაბნოჲ ოგი მწყურნებოვნად (მწყურნებად I)“ O, ეს. 41,18. იხ. მწყურნები.

მჭამელ-ი მჭმელი, შემჭმელი; erosio, aerugo, vim serpenti habens, cancer: „აჰა კაცი მჭამელი“ ლ. 7,24; „ჭამადი გამოვიდა მჭამელისაგან“ G, მხ. 14,14; „მიწასა ცოდვისასა მჭამელ“ A — 484,812v. „მჭამელნი მისნი ინანდენ“ I, იერემ. 2,3; „მღილმან და მჭამელმან განრყუნის“ მთ. 5,19; „მთაცუკენ პირსა მჭამელისასა“ O, ნაუმ 3,13; „შეჰყუა პირსა მისსა ჴჭამელი და დაჭამა ღმრთ მისი“ Ath.12,241r. იხ. ჭამა; შდრ. თესლის-მჭამელი, თივის-მჭამელი, კაცის-მჭამელი, მძორის-მჭამელი, ნაწლეულთ-მჭამელი, უკამოდ-მჭამელი.

მჭახ-ი: „რქაჲ მისი (ვენაკისაჲ) და მასუნე და მჭახი და ტევანი“ ბ. კან.-ეკუს. დღ. 70,22.

მჭედელ-ი «ეკლესიის-მშრომელი»: „მჭედელი რაჲნისაჲ მებრუე არა იპოვებოდა“ O, I მფ. 13,19; „უზახებდეს

ხეროვა მკედელსა" I,—„განძღიერდა კაცი ხეროვა და მკედელი" O, ფს. 41,7; „უბრძანა მიღებად გურდემლი მკედელთაგა საპყრობილესა მას" ანდ.-ანატ. 224,15; „მისცნა ვეცხლისა-მშრომელსა" G, — „მისცა იგი (ვეცხლი) მკედელსა" pb., მსჯ. 17,4. იხ. ჭედა; შდრ. ვეცხლის-მკედელი, ოქრო(ჲს)-მკედელი.

მკევრ-ი, მკევარ, ბკევრ-ი

მკელ-ი მუკი, მუშტი, მჯიღი; ძნა: „მკელ ერთ ფქვილი სარჭუანსა შინა" O, III მფ. 17,12; „არა განიყისის მკელი თჳსი მომკალმან" ფს. 128,7; „შემაგინებდეს... მკელისა ერთისათჳს ქრთილისა და პატრისა ერთისათჳს პურისა" O, ეზეკ. 13,19; „დაიპყრობდა (ცრემლთა) მკელითა" ფსტ. 141,6; „შეკრიბნეს იგინი ეითარცა მკელები კალოსაგა" O, მიქ. 4,12.

მკელითა მოღება «დამკელება»: „მოიღოს მკელითა მღდელმან მან შესაწირავისა მისგან" pb.—„დაიმკელოს მღდელმან მსხუერპლისაგან" G, რიცხ. 5,26. იხ. დამკელა, მკელეული/მკლეული/მკეული.

მკელეულ-ი, მკლეულ-ი, მკეულ-ი «ბეული», თაველი, ძნა: „პკრეჲდით მკელეულთა შორის ველსა" O, დაბ. 27,7; „შემოაჭენდა მკელეულები მკეთა ისრაჱლისათა" O, ნეემ. 13,15; „განუტევნა იგინი შორის მკელეულებსა მას უცხოთესლთასა" M, — „განაელენა ჯუილებისი შორის უცხოტომთაგსა" G, მსჯ. 15,5; „არა იპოების პური, არცა მკეული, არცა მღელვა" Ath.—11, 49r; „მკელეულსა არა იჭუს ძალი ყოფად იფქლისა" O, ოსე 8,7; „არა აღიყსო... წიაღი, რომელი შეჰკრებს მკელეულებსა მისსა" ფს. 128,7; „შეიწირო შენდა მკლეული, საესე სინანულითა" ხაკ. წიგ. II 3,59; „მუშაკმან არა პოეის მკლეული, უკეთუ არა... დასთესის თესლი კეთილი" Ath.—11,262r. იხ. მკელი, სამკელეული.

მკეულ-ი იხ. მკელეული.

მკირვა ჭერა, დაკაება: „ერთი ძმაჲ თაესა უმკირაენ და ერთი ფერჯთა" ა.-ე. 26,15. იხ. დამკირვა.

მკირსიედ «იწროდ»: „არა მოირტყმიდენ მკირსიედ" pb.,—„ნუ შეიმოსედ მას იწროდ" O, ფსკ. 44,18.

[მკლობა] იხ. დამკლობა.

მკუერველ-ი წამხდენი, ამომგდები: „მკუერველი, რომელი გამოვიდოდა უცხოთესლთაგა მათ სამად გუნდად" O, I მფ. 18,17; „გუშინ ეკლესიათა მკუერველ ყოფილნი, დღეს მღდელთ-მოძღუარ ეჰმნიან" A—82,721. იხ. მკუერვა.

მკლე გამხდარი, სუსტი, ძაბუნი: „მკლენი ჯორცთა" O, დაბ. 41,3; „ყოლადვე მკლე ხარ და უფერულ" ლონგ. 190,9; „პოხილ არს (ქუეყანაჲ) ანუ მკლე?" რიცხ. 13,21. იხ. დამკლება.

მკლეულ-ი იხ. მკელეული.

მკუვან-ი, მკუვარ-ი იხ. ჴუვილი; შდრ. თანა-მკუვანი, თანა-მკუვარი.

მკმუნვარე, მკუნვარე მწუხარე; დადარდიანებული: „რაჲსათჳს არა იყოს მკმუნვარე და მწუხარე პირი ჩემი?" M, ნეემ. 2,3; „განმხიარულდა პირი მკმუნვარეთაგა" 8. სწ. 65,20; „მკმუნვარე პირითა და მწუხარე გულითა" ლიმ. 77,30; „უფროჲსად მწუხარე და მკუნვარე ეიქმნებით" Ath.—17,230v. იხ. კმუნვა.

მკურიწავ-ი struthio. neaIessa, nessa. cicada, gryllus: „ურთითა განსცხრებენ მკურიწავი" O, იობ 39,13; „გურიტმან და მერცხალმან და მკურიწაგმან—მფრინველთა ცისათა, ცნეს ჟამი წარსლვისა მათისა" მრთ. S, ოქრ.-გურიტ. 226,20. იხ. კურიწა.

[მკუხა იხ. შემკუხა].

მხავს-ი lucus, alga, muscus, situs, ხავსი: „ეხავსნი ქუათანი" მხკ. 32,7.

მხალ-ი ფხალი, მწუანილი: „ეფროჲს ყოველთა ეხალთასა არნ" მთ. 13,32; „უძლერი იგი მხალსა ჰამნ" ჰრომ. 14,2; „ეითარცა ქხალი მწუანველისაგა ადრე წარჯდენ" ფს. 36,2; „თავი თჳსი მისცა... ეხლისა ჰამათ" არსტ. 62,14. იხ. სახლე.

მხატვარ-ი დამხატეელი: „ბრძოლისა სიმკნესა მას სიტყჳსა მწერალნი და კედელსა მხატვარნიცა აუწყებენ" ჰ. კეს.-40-თჳს 115,30; „კერ არს მსგავსად ჴელოანთა მათ მხატვართა მოელებად უმეტესთა წამალთა" A—82, 230; „მხატვარნი ანუ მწერალნი პირშჱსა მას ხატსა ანუ წერილსა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ჴეროვნად გამოწერად. უკეთუ არა ხედვიდენ მაგალითსა მას წინამძღუარად საქმისა თჳსისა" A—82,474. იხ. ხატეა; გამომხატვარი.

მხედვარ-ი, მხედველ-ი ვინც ხედავს: „დამტკიცა... ანგელოზი თაყუანის-მცემელი, შუაეებული, მხედვარი" გრ. ნაზ. 297,26; „მოკუე შენ... წინაშე ყოველთა მხედველთა შენთა" O, ეზეკ. 28,18. იხ. ხედვა; შდრ. მრეამედ-მხედველი, მრუმედ-მხედველობა, მძიმედ-მხედვარება, მძიმედ-მხედველი, მხედველობა, შინაგან-მხედველი.

მხედველობა: „მხედველობისა მრჩობლთაეე პყოფს უფალი" pb.,—„მოხედაგ მათ ორთაგე ყოს უფალმან" O, ფს. სოლ. 29,18. შდრ. მრეამედ-მხედველობა.

[მხეველ-ი] იხ. ტყავის-მხეველი.

მხერვალ-ი მატარებელი, მყუანი: „მოჰყუანდი შენ საქეთა, მხერვალთა შენთა" O, ეზეკ. 27,26. იხ. ხერვა.

მხიარულ-ი «მომადლებული», გახარებული: „გიხაროდენ, მხიარული" C, — „გეხაროდენ, მიმადლებული" ლ. 1,28; „გეხაროდენ და მხიარულ იყავ" O, იოჲ. 2,21; „პირი მისი მხიარულ იქმნა შემთხუეასა" O, ესთ. 15,8; „მხიარულ იყუნენ თჳალნი მისნი უფროჲს ღუინისა" O, დაბ. 49,12; „სუ გულითა მხიარულთა ღუინოჲ შენი" O, ეკლ. 9,7; „ეხარებდით და მხიარულ იყუენთ" I, ეს. 12,6; „მადლით დედაკაცისაჲთ მხიარულ ყოს ქმარი თჳსი" O, ზირ. 26,19; „სატნებელით მხიარულ ყოს პირი" ფს. 103,15.

მხიარულად მხიარულებით, სიხარულით: „პირი მისი მხიარულად ეგოს" O, ზირ. 26,4; „რომელთაჲთ დააშენა ბერწი სახლსა შინა მხიარულად" ფს. 112,9; „მხიარულად მასაცემელი უყუარს უფალსა" II კორ. 9,7. იხ. მხიარულება.

მხიარულება «შუება»; სიმხიარულე: „მხიარულებაგ და სიხარული ჴერ-არს" DE,—„შუებად და სიხარულად ჴერ-არს" C, ლ. 15,33; „შეიქოდით მას წინაშე მხიარულებით" ფს. 99,2; „პოელოს სიხარული და

მხარულებაჲ საუნჯეთაგან" I, ეს. 16,10; „მხიარულებით შეიწუნარნეს ჰ~ნ ძალთა" ხაჯ. მოც. 21,17; „მიღებულს სხრდელსა მხიარულებითა" ხაჯ. მოც. 2,48. იხ. განმხარულება.

მხილება «შეტყუება», პირში თქმა, განცხადება, ცუდყება: „ვინ თქუენგანმან მამხილოს მე ცოდვათაჳს" DE,—„ვინ თქუენგანმან შემეტყუების მე ცოდვათაჳს" C. ი. 8,46; „არა ნუ ამხილოსა?" Ქ,—„არა-მე შე-ცა-ტყუებასა?" Ჭ, ფს. 93,10; „ამხილა მათთჳს მეფეა" M, I წმ. 16,21; „ესე უმხილა ვინმე საულეს" Ჭ,—„ეცუდყა საულს" Ქ, ხაჯ. მოც. 9,24; „ცუეთერებამან შენმან განგმხილენ შენ" I, იერემ. 2,19; „რომელმან ამხილოს ზაკუაჲ, მან წარწყმიდოს სარწმუნოებაჲ" O, ზაქ. 27,17; „სიტყუათა შენთა განმხილეს შენ" ფსალ. მოც. 6,34; „რომელი ამხილებდეს მომხუეველსა, ნუ-მცა ემხილების მას ღმრთისებაჲ" ს. სწ. 272,32; „მხილებით ამხილო მას" M,—„მითხრობით მიუთხრა მასთჳს" G, II მჯ. 18,9.

მხილება «შეტყუება», ყუედრება, პირში თქმა: „მხილებად ყოველსა ერისა" Ქ,—„შეტყუებად ყოველსა ერისა" Ჭ, ფს. 148,7; „რომელი ამარხებიდეს მხილებასა, უბრძნეს იყოს" O, ეგ. ხოლ. 15,5; „მხილებისათჳს ცუდულებისა განსწაულე კაცი" Ჭ, ფს. 38,12; „მეს წაულა და მხილებაჲ მიღირს და თქუენდა ჯერ-არს შენუნარებაჲ" ს. სწ. 68,30; „ასწაულებ, ამხილებ და ნუგეშინის-სცემ" ი.-ე. 35,22.

მხილებულ-ი ყუედრებული: „ყოველივე მხილებული ნათლისაგან გამოცხადნების" ეფეს. 5,13. იხ. განმხილება, მაქებელი, უმხილებელი.

მხილველ-ი მხედველი, «ზმანებული»: „მხილველო, ეჰე, განეშორე ამიერ" O, ამოს 7,12; „სირცხჳლისათჳს ეგუერთა მათ მხილველთასაჲ" რიფს. 168,7; „ესერითუ აღ-ვინმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების მხილველი" M,—„აღ-თუ-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ" G, II მჯ. 18,1. იხ. ხილვა; შდრ. თჳთმხილველი, ღმრთის-მხილველი, ჩუენების-მხილველი.

მხოლო «მარტო»: „გარნა მხოლოსა ღმრთისა" DE,—„გარნა მარტოჲ ღმერთი" C, მრ. 2,7; „მას მხოლოსა მსახურებდე" მთ. 4,10; „შენ უფალმან მხოლომან სოფლად დამაკჳდრე მე" ფს. 4,9; „შენ მხოლოჲ მოღუწე ხარ მონათა შენთაჲ" განს. ი. 190,4; „მხოლოჲ ლერსა დიდებულსა ოთხთა ეკლესიათასა შეეიდა" ი.-ე. 16,9.

მხოლოდ მარტოდ: „დაჰბადნა მხოლოდ გულნი კაცთანი" რიფს. 174,25.

მხოლოდ-შობილ-ი «იამაერი», დედისერთა: „ოგი მხოლოდ-შობილი იყო მისი და არა იყო მისსა სხუაჲ ძე ანუ ასული" G,—„ოგი იყო იამაერი მისი და არა ესუა მას მისსა გარეშე ძე გინა ასული" M, მჯ. 11,34; „მხოლოდ-შობილი ი0 შენი მოაკლონე" ფსალტ. 141,26. იხ. შობილი.

მხოლოდ-შობილება დედისერთაობა: „(იჳსუ) კელთაგან ძალლთაჲსა მხოლოდ-შობილებაჲ ჩემი" ფს. 21,21. იხ. შობა.

მხუდარ-ი რაც ერგო, შეხვედა; «ცემული»: „არა მხუდარ იყო მისდა... სამკჳდრებელი" G,—„არღა ეცა მათ ნაწილი" M, მჯ. 16,1. იხ. ხუდომა.

მხუვროან-ი «ნახევარქმელი»: „არა მოუკუდეს კაცი... მხუვროან ანუ შილიან თუალითა" G,—„ნე მოკაც კაცი... ნახევარქმელი ანუ თუალითა ლბილი" pb., ლევიტ. 21,20.

მხუეტელ-ი (მხუეტლისა) მხვეტელი, მგველი: „ორნი ერისაგანნი ჰყვიან მსახურად და მხუეტლად (საჯორეს)" ი.-ე. 42,25. იხ. ხუეტა.

მხულივ-ი ხელიკი; talpa: „მხულივი კელთა ემტკიცებინ კლდესა, დაღათუ აღვილად შესაყრობელ არს" O, ეგ. ხოლ. 30,28; „აროწმიდა არს ქუეწარმავალთაგანი... მხულივი და მსუენი" M, ლევიტ. 11,20.

მჯარ-ი (მჳრისა) «ბეჭი», მხარი; იღლია, ზურგი; «ქედი»: „დადგიან მჯართა (მეჯთა C) ზედა კაცთასა" მთ. 23,4; „აღიკიდა მჯართა თჳსთა... ყრმაჲ" O, დაბ. 21,14; „განირუნეს უღელი მისი მჯართაგან თჳენთა" O,—„აღებულ იქმნეს უღელი მისი ქედისაგან შენისა" pb., ეს. 10,28; „გუერდითა თჳენითა და მჳრითა თჳენითა აჳნებდით" I, ეზეკ. 34,21; „წჳკი და მჯარი, გამოშოვრებული ძუალისაგან" O, ეზეკ. 24,4; „გარდატუეს საზომი იგი და იყო ოც მჯარ" ხაჯ. მოც. 27,28; „არა რეცა გუშინ გიგურკნედი შენ მჯართა ზედა ჩემთა?" ფსალტ. 142,10; „რომელსა ზედა მჯარნი განჰმარტნა" იჲ. რომ.-კურთხ. მოს. 160,1; „შეკრიან ტჳრთი მძიმე და დასდჳან მჯართა ზედა უძლურთასა" მ. სწ. 247,13.

მჭდელ-ი ამომწუდელი, «აღმღებელი»: „მჭდელი მახჳლისაჲ" G,—„რომელსა ეჭადა მახჳლი" M, მჯ. 20, 25; „დადგეს... მჭდელნი მახჳლისა" G,—„დადგეს... აღმღებელნი მახჳლისანი" pb., მჯ. 20,2. იხ. ქდა; შდრ. ქვის-მჭდელი.

მჭდომ-ი «ხისტი», «სატანა», წინააღმდგომი, მტერი, მოცილე, გლისპი, მოდაჟე, «წინა-მოსაჯულიჲ»: „უკეთუ ვისმე ძე ურჩ იყოს და მჭდომი" G,—„იყოს თუ ვისმე შვილი ურჩ და ხისტ" M, II მჯ. 28,15; „დამაპრკოლნა ჩუენ მჭდომმანი" Q,—„დამაბრკოლნა ჩუენ სატანაჲ" I თს. 2,18; „მჭდომ არნ იგი კეისრისა" ი. 10, 12; „ესენი მჭდომ არიან ურთიერთას" გალ. 5,17; „აღკოც მჭდომი" O, ზაქ. 33,3; „განიშორეთ ეგეთითაი მჭდომი გონებისაგან თჳენისა" ანდ.-ანატ. 104,14; „მე ესაჯი მჭდომი იგი შენი" O,—„ვსაჯო წინამოსაჯული შენი" pb., იერემ. 51,36.

მჭდომად «ანტაკრად», წინააღმდეგ: „მჭდომად (ანტაკრად Ქ) წინა-აღუდგებით" ხაჯ. მოც. 7,51; „მჭდომად აღუდგეს ბრძანი იგი და მკლობელნი" O, II მჯ. 5,6; „მჭდომად აღუდგეს სიტყუათა მათ" ხაჯ. მოც. 13,45. იხ. ქდომა.

მჭდომობა ურჩება, «ბრზინება»: „მე უწყი მჭდომობაჲ შენი და ქედი შენი ფიცხელი" G,—„მე უწყი ბრზინებაჲ ესე თჳენი და ქედფიცხელობაჲ ესე თჳენი" M, II მჯ. 31,27. იხ. მჭდომი.

მჭედარ-ი ჯარისკაცი, მეომარი, ამხედრებული, ე. ი. ცხენზე მჯდომი: „დაეცეს მჭედარი მართლეკენ" O, დაბ.

40,17; „ვერ განარინოს მკედარი“ ფხ. 82,17; „პკუანდა მათ თანა სიმრავლე იგი მკედართაჲ“ სნდ. 4,16; „მკედარმან მიპყარა მახკლი თჳსი“ სნდ. 7,26; „წარიყუანა ყოველი ერი მისი, მკჳრცხლდა მკედარი“ O, იედ. 2,19; „აღიმკედრნენ მხედარნი მისნი“ O, აბბ. 1,6; „შრაჳალნი მკედართაგანნი შემდგომად მეოტობისა კუალდ იქცეან და სიმკნით ძლეჳან ჰჩეენიან მტერთა მიმართ“ მ. სწ. 108,4. იხ. აღმკედრება(-ული), დამკედრებული, მკედარი, მკედრ, მკედრობა.

მკედრ ზეითად: „ეითარმცა განძლე იგი ადგილი მკედრ“ O, ნეემ. 2,14; „პატიახში იგი მკედრ შეუდგა ცუანა კუალსა მისსა“ შუმ. IX, 8; „მკედრ მიმოდასდეენიან და მოტ ჰყოფენ მათ“ შუმ. IX, 19; „მკედრ აღეიდა ზეცად“ პრო. S. კ. იერ.-ნათლისღ. 85,28. იხ. მკედარი.

მკედრობა «ერია», კარი, მეომრობა: „უბრძანა მკედრობასა (ერსა Ც) შთასლად“ ხაკ. მოც. 28,10; „მკედრობაჲ შენი ცხორება არს“ ბ. გამ.-დაკდ. 184,2; „უკუეთუ მან (მკედრად დაწურილმან) დაეტეეის ნეფსით მკედრობაჲ თჳსი, არა მცირე პატიჲ მოატყჳს თავსა თჳსსა ერის-მთაერისაგან და მეფისა“ მ. სწ. 107,22. იხ. მკედარი.

მკეველ-ი (მკეელისა) მსახური ქალი, მოახლე; გოგო: „მოუჴდა ერთი მკეველი“ მთ. 26,69; „იყოს... მკეველი ვითარცა დედოფალი“ I, ეს. 24,2; „იყო მკეველი მისი ეგჳპტელი“ O, დაბ. 16,1; „შემოვიდა ეგე ორთა მკეველთა თანა“ I, დან 13,26; „მკეველოლეს მისსე მკეველისა თჳსისა“ O, ამოს 2,7. იხ. მკეელება.

მკეელება: „მკეელებად ღირს ვარ მე, დაბანად ფერჴთა მონათა მათ უფლისა ჩემისათა“ O, I მფ. 25,41. იხ. მკეველი.

მკეც-ი «პირუტყჳ»: „დაამრჩილე... ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, უფროს მკეცნიცა ველისანი“ Ც,—„დაამრჩილე... ცხოვარი და ძროხაჲ ყოველივე, მრმეცა და პირუტყუნი ველისანი“ Q, ფხ. 8,8; „ვითარცა მკეცი მჭკნარჲ ყოლა“ შუმ. VI, 17; „იბასოს ვითარცა მკეცმან“ I, ეს. 6,29; „მკეცისჲ სახემან მან თეჳმან, რომელმან შთანთქა იგი“ ოჩრ.-მარხ. და თონ. 107,25. იხ. მკეცთეჳზი, მკეცთ-მოლუაწე, მკეცობა, მკეცობრივი, ნამკეცაჲი.

მკეც-თეჳზ-ი: „ისმინე... შიგან შეცლით მკეც-თეჳზისა მისგან“ ოჩრ.-მარხ. და თონ. 107,19. იხ. თეჳზი.

მკეცთ-მოლუაწე: „უბრძანა მსაჯულმან მან მკეცთ-მოლუაწეთა: ადრე-ადრე მომგუარეთ მე (მკეცნი)“ H—841,400. იხ. მოლუაწე.

მკეცობა ველურობა: „განიშორე მკეცობისა იგი სახე“ ფლპ. მოც. 8,20; „მკეცობისა და ურწმუნოებისა ნათესავთაგან გამოჩნდეს“ აკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 184,6. იხ. მკეცი.

მკეცობრივ-ი: „ჴელის-წყრომითა მკეცობრივითა“ Alh.—11,248v. იხ. მკეცი.

მკიე ნაცრის ფერი (სიბა): „ესე არს სახე მიწისაჲ მის ქუეყანისაჲ: მწუანე და მკიე“ მსკ. 66,18; „თჳალნი მათნი (მომთრეალეთანი) იყუნიან მკიე“ H—2261, 282v.

მკმობარ-ი, მკმობარე, მკმობიარ-ი ხმიანი, მხმობელი, ხმის გამომღები: „მკმობარენი ჴელთა შინა მათთა“ O, ნაუმ 2,7; „არად უკმს ბუნებასა მას უკორეოსა სიტყუაჲ მკმობიარი“ ბ. კენ.-ეჰეხ. დდ. 40,35; „ვით მომცეს მე ტრედი მკმობარი სიტყჳთა“ ხაკ. წოც. II 81,10. „პირი არა მაქუს ღირსად მკმობარე“ მ. სწ. 261,14. იხ. კმობა; შდრ. ღამის-მკმობარი.

მკმობელ-ი იხ. ქუეყანით-მკმობელი.

მკნე მძლავრი, მამაცი, თავდადებული, მტკიცე: „კელთა მკნეთა განამდიდრიან“ O, ჲგ. ხოლ. 10,4; „ფრიად მკნე იყო იგი ბრძოლასა შინა“ ჯარ. 314; „ეჩნდეს... ბრძოლასა შინა მკნე“ O, ხაბრძ. ხოლ. 8,16; „მკნე იყოს“ O, დან. 10,19; „მკნეი ღმრთის-მოყუარეო“ ლ. 1,8; „დასწერეთ სახელი ჩემიცა წმიდათა მაგათ მკნეთა თანა“ ანდ.-ანატ. 198,30; „მკნე იყუენით და მტკიცედ შერებიდეთ“ მხკ. 30,10; „დედაკაცი მკნე ვინ-მე პოოს“? O, ჲგ. ხოლ. 61,10; „გულმოდგინე და მკნე იყავ!“ O, მიქ. 4,10.

მკნე-ყოფა «ძმამრობა»; «მკნობა»: „განძლიერდი და მკნე იყავ“ pb.,—„განძლიერდი და ძმამრობდ“ G, ახუ 6. 1,6; „მკნე იყავ, განძლიერდი“ M.,—„მკნობდ და განძლიერდი“ G, მჯ. 31,23.

მკნება გაძლიერება, განმტკიცება: „რამეთუ ჰმკნდი შენ წინაშე ჩემსა ყოფად სიწრფოებისა“ O, IV მფ. 10,30; „ყამ ერთ მკნდიან“ ფიზ. V, 22.

მკნედ ძლიერად, მტკიცედ: „მკნედ მიაქუნდა კუალსა მათსა“ სხტ. B, 142,2. იხ. განმკნობა, მკნება, მკნობა, სიმკნე.

მკნეველ-ი რომელიც «კნეიდეს»: „მოეიდენ მკნეველად და ეენაკის-მოკმედად შენდა“ O, ფხ. 61,6; „ეისმე თქუენგანსა ესუას მონაჲ მკნეველი გინა მწყემსი“ DE,—„ეისმე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, კნეიდეს ანუ მწყსიდეს“ C, ლ. 17,7; „მკნეველი და მთერძეველი“ O, ზარ. 8,18; „(წჩჳმაჲ მყუდროჲ)... ...სარგებელ ეყოფის მკნეველსა და ზრდის ნაყოფსა“ A—82,288 იხ. კნეა.

მკნის-თაობა «პირველ ობახით ჯდომა», «ზემოჯდომა», საპატიო ადგილი, პირველი საჯდომი: „ეძიებენ... მკნის-თაობასა ტაძრობასა“ C,—„ძებნაჲს... პირველ ობაჴით ჯდომაჲ პურის-ჭამასა“ DE, შრ. 12,39; „უყუარან მათ მკნის-თაობაჲ ტაძრობასა“ C,—„უყუარს ზემო-ჯდომაჲ პურსა ზედა“ მთ. 23,6. იხ. თაობა.

მკნობა მხნეობა, გამხნევება, «განძლიერება»; «მკნეყოფა»: „მკნობდ და განძლიერდ“ G,—„მკნე იყავ, განძლიერდი“ M, II მჯ. 31,23; „რომელსა შინა მკნდებოდეს წმიდანი იგი“ ბ. კენ.-40-თჳს 110,16; „ორნი იგი მოუუასანი მის თანა მკნდეს და ღირს იქმნნეს გჳრგჳნსა“ რიფხ. 177,21; „ევკნდეთ, რამეთუ უკუანა განდრეკილებათა ჩუენთასა ვიღოდით“ G,—„განძლიერდეთ და კუალსა განდრეკილებისა ჩუენისასა ვიღოდით“ O, ეფრემ. 18,12. იხ. მკნე.

მკობა, მკუება იხ. დამკობა, დამკუება.

მკოლვა იხ. დამკოლვა.

მკსნელ-ი «მაცხოვარი», განმათავისუფლებელი: „აღუდგინა უფალმან მაცხოვარი ისრაჱლსა“ G,—„აღუდგინა უფალმან მკსნელი ისრაელსა“ pb., მსკ. 8,9; „ყოლადეე... მკსნელ არს ყოელისა სოფლისაჲ“ ფლკტ. 183,11. იხ. კსნა.

[მკუმა] იხ. დამკუმა.

მუმალ-ი, მუმილავ-ი, კუმალ-ი «მცველი», ყარაული: „განაღვიძებენ მუმალთა მათ“ M,—„განაღვძნეს მცველნი“ G, მხ. 7,10; „ცდად იღვძებედ მუმალნი(ცუმალნი C) მისნი“ ფს. 126,1; „მუმალნი იგი ძის სასყრობილისანი... სცვდეს სასყრობილსა მას“ ხაკ. პოც. 12,8; „აღდგინენთ მუმალნი“ I, იერემ. 51,12; „რომელნი იყვნეს მთავარნი მუმალთანი“ M, ეხთ. 2,21; „აქებენ შენ ვითარცა მუმალნი (ცუნაკისანი), რაჲსელნი მცველადიდ საწყსოსა გინა საუნაკესა“ ჲ. სწ. 18,6; „დავადგინენთ კუმალნი ჩუენ ზედა“ I, ნეემ. 4.9; „ღამე კუმალნი დავადგინნეთ გარეშე ჩუენსა“ I, ნეემ. 4.23.

მუმილვა იხ. კუმილვა.

მურვალე ცხელი: „რომელსა შინა ცანი მურვალენი დარღუნენ“ II პეტრე 3,12; „ვიყავ მე სამართალსა ზედა გრძელ და ცხაურთლისა ზედა მურვალე“ ჲ. სწ. 202,26; „ცრემლთა მურვალითა ეცუღრებოდე... ღმრთის-მშობელსა“ ბ.-ე. 27,88. იხ. სიმურვალე, კურვა.

მურვალება, მურვალობა «სიცხე», ხურვება, ცხელება, სიფიცხე; გულმოდგინება: „დაირდომილ იყო მურვალებითა“ DE.—„ადგა სიცხითა“ C, ძრ. 1,80; „ცეცხლებრ შემწველი იგი მურვალებაჲ მზისაჲ“ ზეშ. XIV, 22; „დაეტევა იგი მურვალებამან (სიცხემან C)“ DE, ძრ. 1,81; „გუემელი მურვალებითა“ მხკ. 58,20; „შეწყუარის სნეულსა ფრიად მურვალებისა მისგან, რომელ არს გუამსა შინა მისსა“ ჲ. სწ. 192,9; „აღეტყინის შენ შორის მურვალებაჲ გულის-წყრომისაჲ“ ჲ. სწ. 71,24; „ამას მურვალებითა ბორტითა ვენო მარჯუენესა გუერდსა“ ხაკ. წიგნ. II 121,84; „ესეზომი მურვალებაჲ აჩუენა“ ბ.-ე. 81,4. იხ. მუერვალე.

მუჯვან-ი: „მუჯვანსა ეწოდა ცხენ“ ს. კას.-ექუხ. დღ. 59, 82. იხ. კუჟილი.

მუცე ჭალარა: „გამოაჩინენ მუცენი შენნი“ I, ეს. 47,2; „არცა სეტაკთა მაგათ მუცეთა შენთა პატიჟ-სცემს (სიკეთილი)“ ჲ. სწ. 256,1. იხ. მიმუცო(ჳ)ანება, მუცოვანი, მუცოჳ(ა)ნება.

მუცოვან-ი (მუცოვნისა) ჭალარიანი: „ისხნეს ორ კაც: ერთი იგი მუცოვან და ერთი იგი ჭაბუკ“ პოვ. სტეფ. 063,10; „სწაელისათჳს... მუცოვნისა გარდასრულისა, რომელი თანამდებ იყოს საშჯელისათჳს“ O, ზარ. 19,8. იხ. მუცე.

მუცოვანება ჭალარა: „მუცოვანებაჲ არს გონიერებაჲ კაცთაჲ“ O, ხაბრძ. სოლ. 4,9. იხ. მუცოვანი.

მჯდომ-ი კიბო, «კირჩხიბი»: „დედაკაცსა მას ძუძესა აჯდა მჯდომი“ ლიმ. 188,8; „ძუძესა ჩემსა მჯდომი მაზის, რომელსა პრქუან კირჩხიბი“ ლონგ. 210v. იხ. ჯდომა.

მჯდომარე «დამკჯდრებული», მჯდომელი: „მჯდომარ იგი ცათა შინა შემწე მისა იქმნა“ აპ. რომ.-კურთხ. პოხ. 194,2; „მჯდომარე საზეურსა ზედა“ მთ. 9,9; „მჯდომარე იყო ხორეელი პირველად“ G,—„პირველად ქორეელი იგი დამჯდრებულ იყო“ pb., II მჯ. 2,19. იხ. ჯდომა; შდრ. თანა-მჯდომარე, ინაჳით-მჯდომარე.

მჯდომელ-ი, მჯდომ-ი მხედარი: „განაბანიო შენგან ეტლები და მჯდომელები მათ ზედა“ O, იერემ. 51,21. იხ. ჯდომა; შდრ. გარეშე-მჯდომელი, ზედა-მჯდომელი, თანა-მჯდომელი.

მჯიღ-ი მუშტი, მუჯი: „სცეს მოყუასმან მოყუასსა მჯიღითა ანუ ჭეითა“ O, გამოხლ. 21,18; „საზრდელად მისსა იყო მჯიღი ერთი ოსპი დამბალი“ ier.—80,20r; „ეითარცა მჯიღი ერთი მიწაჲ, ზღუასა შინა შთასხმული, უჩინო იქმნების“ A—85, 166r.

მჯობ-ი იხ. უმჯობესი.

ნ

ნარ ქართული ანბანის მე-14 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—50.

ნაანგარებ-ი «ძღუენი», ნახარბევი: „ნაანგარები ეცხლოსაჲ ჰოფღე“ M,—„ძღუენი ეცხლისაჲ ჰოიღეს“ G, მხ. 5,10. იხ. ანგარება.

ნაბაკევ-ი ბანაკის, ლაშქრის ადგილი: „ბოვა ნაბაძევი ჴელი მრაველთა ჟამით... მიერ მდინარესა“ ფრთ. A, ანტ. დ. 25r. იხ. ბაკი.

ნაბან-ი დაბანილი: „ღმოიღებს ლაჯნისაგან წყალსა მას ნაბანსა“ ჲ. ცხ. 210v; „ნაბანი ეგეთთაროსა კაცისაჲ ჯერ-იყოა შენდა, რაჲთამცა წარმოეც ჩემდა სასუმლად ჩემდა?“ H—241,708. იხ. ბანა.

ნაბერწყალ-ი «ნაკუერცხალი», ნაპერწკალი, ელვა: „ეთარცა ნაბერწყალნი ღერწამსა შინა რბიოდიან“ O, ხაბრძ. სოლ. 8,7; „ნაბერწყლისაგან ცეცხლისა განჴრაველდან ნაკუერცხალნი“ O, ზარ. 11,84; „ნაბერწყალნი გარდამოეხეთქოდეს მისგან“ ფს. 17,9; „ნაბერწყალსა ნაცარსა დაჰმარხეოდეთ ჟამადჰე“ ს. კას.-ექუხ. დღ. 108,2; „ნაბერწყალნი გარდამოეთხეოდეს მისგან“ Ჭ,—„ნაკუერცხალნი აღეგზნეს მისგან“ Ქ, ფს. 17,9.

[ნაბვა] იხ. დანაბვა.

ნაბილწვარ-ი «ბილწებისა», მანკიანი: „შესცოდეს მას შვილთა ნაბილწვართა“ G,—„შესცოდეს მას ნაშობთა მათ ბილწებისათა“ pb., II მჯ. 22,5. იხ. ბილწება.

ნაბიჭ-ი, ნაბიჭევ-ი «ბიჭი», ნამცეცი: „ტაბლასა ქუეშე ჰამედ ნაბიჭსა ყრმათასა (ბიჭისაგან შვილთასა DE)“ C, ძრ. 7,28; „სწადიან განძღომად ნაბიჭეულისა მისგან, რომელი გარდამოვარდის ტაბლისაგან“ C, ლ. 16,21; „ქრებელს ნაბიჭესა ტაბლასა ჩემსა ქუეშე“ M, მხ. 1,7. იხ. ბიჭი.

ნაბიჯ-ი ბიჯი; „უწყოს, თუ რაოდენი ნაბიჯი წარმოუდგამს“ ჲ. ცხ. 182r. იხ. ბიჯი.

ნაბოძვარ-ი ნაჩუქარი, მოცემული: „ეჭამ პურსა, ნაბოძვარსა ღმრთისასა“ ჲ. ცხ. 172r. იხ. ბოძება.

ნაბრალებ-ი დანაშაული; «გარდამავალობა»: „ესე იყუნ თქუენდა ყოველთაგან განწმედილთა... და ყოველისაგან ნაბრალებისა მათისა“ G,—„იყოს თქუენდა განწმედილ-

თაგან... და ყოელისაგან გ ი რ დ ი მ ა ე ლ ობ ი ს ა მათისა" pb., რიცხ. 16,9. იხ. ბრალება.

ნაბრდღუენ-ი ფრთა, ნაგლეჯი: „აღიმკვნენ ახლითა ნ ა ბ რ დ ღ უ ე ნ ი თ ა ვითარცა ორბნი" I, ეს. 40,31. იხ. ბრდღუენა.

ნაბრძჳლ-ი, ნაბრძჯრ-ი «ბრძჳლი»: „უკეთეთ იყოს... ნ ა ბ რ ძ ჳ ლ ი ნიში" pb.,—„უკეთეთ იყოს... ბ რ ძ ჳ ლ ი ნაშ-ნოვნობისაჲ" G, ლევიტ. 13,2; „ყოველი ნ ა ბ რ ძ ჯ რ ი მისი მას შინა მოგოზა თიკეთა" O, ხაბრძ. ხოლ. 18,14. იხ. ბრძჳლი.

ნაბძარ-ი ჭრილი, ნაბზარი: „ჯორცთა მათთა ზედა არა განიკუეთნენ ნ ა ბ ძ ა რ ნ ი" G, ლევიტ. 21,5. იხ. ბძარეა.

ნაგებ-ი «ნაზორევი», «ნაკერპავი», ძღვენი: „ჰაბა ერმან ნ ა გ ე ბ თ ა მათთაჲ" G,—„ჰაბა ერმან ნაზორევთა მათთაჲ" Fr.,—„ჰაბა ერმან მან ნ ა კ ე რ პ ა ვ ი იგი მათი" pb., რიცხ. 25,2; „ჰაბეს ნ ა გ ე ბ ი დამშთარისაჲ" ფს. 105,28; „ასუემდით ღჳნოსა ნ ა გ ე ბ ს ა მათისა" GM, II შჯ. 22,36; „აიძულებდა... რაჲთამცა ნ ა გ ე ბ ი თ ა მით კერპთაჲთა პირ-იქსნეს" H—341,408. იხ. გება.

ნაგევ-ი ნაგავი; წიდა: „შეშირაცხიეს იგი ნ ა გ ე ვ ა დ" ფლპ. 3,8; „გიბნეიან საფასენი, ვითარცა ნ ა გ ე ე ნ ი" Φ. ცხ. 51r; „დიდებაჲ ამის სოფლისაჲ... ნ ა გ ე ე ვ ა დ შეჯრაცხა" ი.-ე. 10,6. იხ. გვა.

ნაგოზ-ი ნალესი: „სადა არს ნ ა გ ო ზ ი იგი თქუენი, რომელ განჰგოზეთ?" I, ეზეკ. 18,12; „წერდა წინაშე... ნ ა გ ო ზ ს ა კედლისასა სახლისა მის მეფისასა" O, დან. 6,5. იხ. გოზა.

ნაგრტენ-ი იხ. ნაკრტენი.

ნაგრძნებ-ი: „მიიღე ნ ა გ რ ძ ნ ე ბ ი ჭსჲ. შეჰამე და მოკუედ" Sin.—11, 240v. იხ. გრძნება.

ნაგუდალ-ი (ნაგუდლისა) «ნაგუერდალი», ჩამიჩი: „რომელი იქმნების ვენაჳისაგან ღჳნოჲ ნ ა გ უ დ ლ ი თ გ ა ნ" pb.,—„რაოდენნი იქმნებიან ვენაჳისაგან ღჳნოჲ ნ ა გ უ ე რ დ ლ ი თ გ ა ნ" G, რიცხ. 6,4.

ნაგუემ-ი ნაცემი, წყლულება: „არა არს... არცა ნ ა გ უ ე მ" I, ეს. 1,6; „დაბანნა იგინი ნ ა გ უ ე მ ი ს ა გ ა ნ" ხაქ. მოც. 16,33; „ვითარ განიკურნე შეყსეულად ნ ა გ უ ე მ თა მაგთგან გესლისა მის გუელისაჲსა?" ფლპ. მოც. 8,23; „ნ ა გ უ ე მ თ ა მისთაგან ეკუნესი" Sin.—11,33r. იხ. გუემა.

ნაგუერდალ-ი (ნაგუერდლისა) «ნაგუდალი», ჩამიჩი: „რაოდენნი იქმნებიან ვენაჳისაგან ღჳნოჲ ნ ა გ უ ე რ დ ლ ი თ გ ა ნ ვიდრე ნატკეცადმდე, არა ჰაბოს" G,—„რომელი იქმნების ვენაჳისაგან ღჳნოჲ ნ ა გ უ დ ლ ი თ გ ა ნ ვიდრე ნაკეთიმდე, არა სუას" pb., რიცხ. 6,4.

ნად-ი «შემწე», დამხმარე, «მიმზღური», დაჭრაეებული, მუშა: „მის თანა ნ ა დ ნ ი" O,—„შ ე მ წ ე ნ ი მისნი" I, III შჯ. 20,16; „იყო ვითარცა ქსელი ნ ა დ თ ა ჲ (ნ ა რ დ თ ა ჲ O) მოახლებული მოკუეთად" I,—„ვითარცა ქსელი მ ი მ ზ დ ურ ი ს ა, მიახლებულისა გამოკუეთად" pb., ეს. 58, 12; „ვაჲ... ნ ა დ თ ა მათ ეფრემისთა" O,—„ვაჲ... მ ი ზ დ ურ ნ ი ეფრემისნი" pb., ეს. 28,1. იხ. მონადება.

ნადალუკ-ი «წარმომატყუებელი»: „სიყუთლე წ ა რ მ ო მ ა ტ ყ უ ე ბ ე ლ ი თეალთა თქუენთაჲ" G,—„მოეალინი... სიყუთლე და ნ ა დ ა ლ უ კ ა დ თეალთა თქუენთა" pb., ლევიტ. 26,16.

ნადგურ-ი ბაკი, საჩეხე: „მოვიდა საელ ნ ა დ გ უ რ ს ა სმწყსოთასა" I, I შჯ. 24,4. იხ. დგომა.

ნადებ-ი იხ. დება; შდრ. თანა-ნადები.

ნადინებ-ი I 57ტ. 12,16*. იხ. დინება; შდრ. გამონადინები.

ნადირ-ი ნანადირევი: „მინადირე ნ ა დ ი რ ი" დან. 27,8 „ნ ა დ ი რ ი ლომთაჲ არს კანკარი უდაბნოს" O, შირ. 18, 28; „აღავსო ნ ა დ ი რ ი თ ა ბუდჱ მისი" O, ნაუმ 2,12; „ჩემი არს... ნ ა დ ი რ ი მთათაჲ" ფს. 49,10; „იქმნის თეუზი იგი ნ ა დ ი რ განშადებელ მხაკუარისა მისთჳს" ბ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 100,10; „ეძიებენ იგი (ძაღლი) კეალსა ნ ა დ ი რ ი ს ა ს ა" ბ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 180,1. იხ. მომნადირებელი, მონადირე/მენადირე, ნადირება/ნადირობა, სანადირო.

ნადირება, ნადირობა მონადირება, დაჭერა: „განველ ველად და მ ი ნ ა დ ი რ ე ნ ა დ ი რ ი" დან. 27,8; „უ ნ ა დ ი რ ე ა ლომთა საზრდელი?" M, იობ 38,39; „რომელი ი ნ ა დ ი რ ო ბ დ ა ნ ა დ ი რ თა ველისათა" ბ. ცხ. 488r.

ნადირება, ნადირობა დაჭერა: „სღეით ბაღჱ თქუენი ნ ა დ ი რ ე ბ ა დ (ნ ა დ ი რ ო ბ ა დ DE)" ლ. 5,4; „მოწამე არს თეუნთაცა იგი ნ ა დ ი რ ო ბ ი ა" კ. იერ.-ალდგ. 106, 10; „მტაცებელსა მას მიეცა სომახლე ჭრჩილთაჲ ნ ა დ ი რ ო ბ ი ს ა თ ჳს" ბ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 110,23. იხ. ნადირი.

ნავ-ი ხომალდი: „აღლდა იგი ნ ა ვ ს ა" მთ. 8,23; „გამოადგინეს ნ ა ვ ი ქუეყანად" ლ. 5,11; „ნ ა ვ ი განემზადონ მას" მრ. 3,9; „ჰმთაგან იქმნა და გამოეღდა (განვლდა Ქ) ნ ა ვ ი თ ა ასურეთად" ხაქ. მოც. 18,18; „ნ ა ვ ი დაიქცა ზღუასა შინა" მ. ცხ. 219r. იხ. მენავე, სანავე.

ნავასარდ-ი ახალწლის (თევე): „თთუესა ნ ა ვ ა ს ა რ დ ი ს ა ჲ ს ა" ხაქ. 60,2.

ნავთა-სადგურ-ი ნავთა-სადგომი: „მოიღეს ნავითა ნ ა ვ თ ხ ა დ გ უ რ თ ა მათ" I ეზრა 6,55; „ვითარცა ნ ა ვ თ-ს ა დ გ უ რ ს ა მშჳდობისასა შეეღრებელი" ოქრ.-მარხ. და ოთ. 101,16; „მაღლობით წარკჳაენდეს ნ ა ვ თ-ს ა დ გ უ რ ი ს ა მის მიმართ ქრისტჱსისა" შუშ. XVII, 5. იხ. სადგური.

ნავთ-საყუდელ-ი (ნავთ-საყუდლისა) «განსასუენებელი», ნავთსადგური: „მ ი უ ძ ღ უ ა მათ ნ ა ვ თ-ს ა ყ უ დ ე ლ ს ა (განსასუენებელს Ქ) ნებისა მათისასა" ფს. 106,30; „რაჲთა მიეწინენ ნ ა ვ თ-ს ა ყ უ დ ე ლ ს ი მას მშჳდობისასა" მხკ. 42,6; „მაღლობითა წარკჳაენდეს მას ნ ა ვ თ-ს ა ყ უ დ ლ ი ს ა ყოველთაჲსა ქრისტჱსა" შუშ. 51,10. იხ. საყუდელი.

ნავის-მავლინებელ-ი მენავე, «ნავის-მართებელი»: „ვითარცა ნ ა ვ ი ს-მ ა ვ ლ ი ნ ე ბ ე ლ ი შინა ღელეთა დაინთქა" O,—„ვითარცა ნ ა ვ ი ს-მ ა რ თ ე ბ ე ლ ი მრავალთა შინა ღელეთა" pb., ეზ. ხოლ. 28,34. იხ. მავლინებელი.

ნავის-მართებელ-ი «ნავის-მავლინებელი»: „ვითარცა ნ ა ვ ი ს-მ ა რ თ ე ბ ე ლ ი მრავალთა შინა ღელეთა" pb.,—„ვითარცა ნ ა ვ ი ს-მ ა ვ ლ ი ნ ე ბ ე ლ ი მრავალთა შინა ღელეთა" O, ეზ. ხოლ. 28,34. იხ. მართებელი.

ნავის-მოქმედ-ი: „თჳნიერ... გალატოზთა და მეეუნაკეთა და ნ ა ვ ი ს-მ ო ქ მ ე დ თ ა... ლავრისა დამჭირეაჲ უღონო არს" ი.-ე. 20,25. იხ. მოქმედი.

ნავის-სადგურ-ი: „ეღრეშდის შეიწინენ ნ ა ვ ი ს-ს ა დ გ უ რ ს ა მას სასუეველისასა" Ath.-11,283r. იხ. სადგური.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ნავთ-სახერველ-ი «ანძა სანავეთა», საქ: „მოგაროუეს შენ საქმედ ნავთ-სახერველთა (ნავთ-სახერხველთა O)“ J,—„მოღებულ იქმნეს ქვნად შენდა ანძათა სანაფეთა“ pb., ეზეკ. 27,5. იხ. ხერვა; სახერველი.

ნავთ-ხლება ნაოსნობა: „უაჰი ნავთ-სლეისაჲ დაუსნოლა“ მრთ. A, ანტ. დ. 19r. იხ. სლვა.

ნავთ-უფალ-ი მენავე: „ნავთ-უფალსა და მენავეთა-მოძღუარსა ერჩდა“ საქ. მოც. 27,11; „ნავთ-უფალმან ჴინმე მოარიეა მას ოქრაჲ“ მ. ცხ. 397v. იხ. უფალი.

ნაველ-ი (ნაველისა) ნაღველი, ზაფრა, სიმწარე, «უსუპი»: „აღავსეს ღრუბელი ერთი ძმრითა და ნაველითა“ C,—„ღრუბელი აღავსეს ძმრითა მით უსუპსა თანა“ DE, ი. 19,29; „მისცეს მას სუმად ძმარი, ნაველითა შეზავებული“ მთ. 27,34; „ეიმწარეს ნაველისა პური“ O, ფ. ხილ. 5,4; „სიმწარესა ნაველისასა თანა შეჰრეულ ცოდვისა გხედავ შენ“ საქ. მოც. 8,23; „იყავნ თჳეენდა ნაველ“ G, რიცხ. 11,20; „დაგიშრეტია შავი იგი ნაველი და სიმწარე მისი“ H—822,4r.

ნაზეთავ-ი ზეთის პურველი: „პურჴელ... რომელსა ზეთ შთაისხას, ნაზეთავი არს“ მ. ცხ. 266r. იხ. ზეთი.

ნაზარეველ-ი «წმიდა», აღთქმული, «ნაზიერი»: „ნაზარეველ ღჳრთისა იყოს ყრმაჲ მუცლითგან“ G,—„წმიდაჲ ღჳრთისა იყოს ყრმაჲ იგი შობითგან მისით“ M,—„ნაზიერი ღჳრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შობითგან მისით“ pb. 36ჯ. 13,5.

ნაზოგალ-ი ნახევარი: „დრაჰმე ერთი თავად-თავად ნაზოგალი სიკლისაჲ“ O, გამოხლ. 38,28. იხ. ზოგი.

ნაზორევ-ი «ზორვილი», შეწირული, მსხვერპლი, «ტოზიკობა», «ნაგები»; «ნაკერპავი»: „ცმელსა ნაზორევთა მათთასა სჯამდით“ pb.,—„ცმელსა ზორევლთა მათთასა შჯამდით“ G, II შჯ. 82,38; „გემოჲ ახლით ნაზორევისაჲ“ ლონგ. 189,20; „არცა ვსუ ღჳნო ნაზორევისაგან“ M,—„არცალა სადა ვსუ ღჳნოჲ ტოზიკობით“ O, ეხთ. 14,17; „განეყუენნენ ბჳინი ჭამად ნაზორევთაგან კერპთაჲსა“ საქ. მოც. 15,20; „ჭამა ერმან ნაზორევთა მათთაჲ“ Fr.,—„ჭამა ერმან ნაგებთა მათთა“ G,—„ჭამა ერმან მან ნაკერპავი იგი მათი“ pb., რიცხ. 25,2. იხ. ზორეა.

ნაზოქ-ი, ნაზუქ-ი ნაზი, წმინდა, წერილი, მსუბუქი: „ბუნებაჲ ჰაერისაჲ ნაზოქ არს“ (ნაზუქ არს—var.) გრ. ნიხ.-144,25.

ნათება, ნათობა: „ცეცხლი იგი ძლეერად ინათებინ“ ჳ. სწ. 182,16; „კაცისათჳს ვარსკულავნი ნათობენ“ ჳ. სწ. 88,9; „ცრე ნათობდინ ნათელი თქუენი წინაშე კაცთა“ მთ. 6,16; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ ი. 1,5; „ღმერთებელი ნათობდა“ ი. 5,35.

ნათობა: „განსრულდეს ნათობაჲ მთიებისაჲ“ ჳ. სწ. 128, 32. იხ. ნათელი.

ნათელ-ი სინათლე, სანთელი, ანკარა, ბრწყინვალე, სხივი, «ძმიებია»: „იხილა ნათელი დიდი“ მთ. 4,16; „ნათელი იგი ბნელსა შინა ნათობს“ ი. 1,5; „უფალი არს ნათელ ჩემი“ O, ფსალ. 7,8; „თჳალთა ჩუთა ნათელო“ ფსალტ. 140,13; „ნათელი სანთლისა მის მისისაჲ ბრწყინვალეჲ მოგეღოდე უფლისა მას მოჴცეულსა ჴორწილით“ ფომა მოც. 16,34; „ღინაჲტ დიდი ნათელი“ O, ესთ. 1,10; „თჳალი... ნათელ იყოს“ მთ. 6,22; „ნათელი იყო პირითა“ მ. ცხ. 184v; „არა არს ნათელი მას შინა“ O, ამოს 5,20; „ბრწყინვალე არიან ვითარცა ნათელნი სოფლისანი“ B,—„ბრწყინვენ სოფელსა შინა ვითარცა მთიებნი“ A, ხახტ. 148,20.

ნათელ-სუმა სინათლის ამობრწყინება: „ჰერიათა შორის იყო ნათელ-სუმა და სიხარულ“ O, ეხთ. 8,16. იხ. განმანათლებელი, განათლება, განუნათლებელი, უნათლჳსი, ნათება/ნათობა, სანათლო, სინათლე, უნათლო, მნათობი.

ნათელღებულ-ი მონათლული: „არა ჰერიაჲ იყო, არამედ ნათელღებული“ მ. სწ. 281,1; „ნათელ-მეცით მე, რაჲთა ქრისტიანჳ განვიდე ამიერ სოფლით და მივიდე წინაშე ღმრთისა ნათელღებული“ ლიმ 69,15. იხ. ღებული; შდრ. ახალნათელღებული.

ნათესავ-ი «თესლი», «ნათესვობა», «ტომი»; «თჳსი», «თჳსთაგანი», «წარმართი», «სასუმელი», ჩამომავალი, მოდგმა, გვარი, მახლობელი; «ერადი»; «ნათესვობისაგანი»: „გამოჴდეს კაცი ნათესაჲსაგან მისისა“ Fr.,—„გამოვიდეს კაცი თესლისაგან მისისა“ G, რიცხ. 24,7; „ნათესაჲსაგან ელიმელექისა“ M,—„ნათესვობისაგან ელიმელექისა“ G, რუთ 2,1; „მოვიდეს ნათესავი მისი“ pb.,—„მოვიდეს თჳსი“ G, ლევიტ. 25,25; „ნათესავ ჩემდა ხარ“ MO,—„სასუმელი ხარ შენ“ G, რუთ 3,9; „მოიყვანენთ ერადად“ G,—„წარმოადგინოთ ნათესაჲად-ნათესაჲად“ M, ისუ ნ. 7,14; „ნათესაჲცა არს ჩუენდა“ MO,—„თჳსთაგანი ჩუენთაჲ არს“ G, რუთ 2,20; „საწამებელად ყოველთა ნათესავთ (წარმართთა DE)“ მთ. 24,14; „ნათესავი მესამე შეივიდეს ეკკლესიად უფლისა“ G, II შჯ. 23,8; „განანათლა და შეამკო ნათესავი და ენაჲ ჩუენი“ ი.-ე. 51,11; „რომელი-იგი იყო ნათესაჲ ელიმელექისი“ pb.,—„დაემთხჳა იგი დამთხუეით ნაწილსა ყანისა ბოოზის ნათესვობისაგანისა ელიმელექისსა“ G, რუთ 2,3; „ნათესავი არს შენი“ G, ლევიტ. 18,14; „მოვიდა სუსანა და... ყოველნი ნათესავნი მისნი“ O, დან. 13,30; „მოუწოდა... ყოველსა ნ[ა]თესავსა მისსა“ საქ. მოც. 7,14; „ძენო ნათესაჲსა მის აბრაჰამისნო“ საქ. მოც. 13,26; „არავინ დაშთა გარნა ნათესავი ხოლო იუდაჲსი“ O, IV მფ. 17,18; „არავინ არს შენსა გარეშე ნათესავ“ O, რუთ 4,4; „ეძიებდეს მას ნათესავთა შორის მისთა და მეცნიერთა“ ლ. 2,44.

ნათესავ-ი ჯორციელ-ი სახლეული, ოჯახი: „მოუმცნეს მას ჯორციელთა მისთა ნათესავთა“ მ. ცხ. 107r.

ნათესავთა რიცხუ აღწერა: „ვპოვე წიგნი ერთი ნათესავთა რიცხჳ“ O, ნეემია 7,5.

ნათესავით შარავანდედთა-ნ-ი მეფის გვარისანი (ფსალტ. 145,27). იხ. თანამონათესვეობა/თანამონათესაობა, ნათესვობა/ნათესაობა/ნათესვობა, ნათესვობისაგანი, უცხო-ნათესავი, უნათესო.

ნათესავ-ნ-ი კაცობრიობა: „ერთი სოლო ნაწილი ნათესავთაჲ აცხოვნა“ იკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 102,1.

ნათესავობა იხ. ნათესვობა.

ნათესავ-ტომ-ი ხალხი: „მეცნიერ ხარ ნათესავ-ტომისა ჩემისა წინანდელისა“ ანდტ.-ანტ. 218,6. იხ. ტომი.

ნათესვობა, ნათესავობა, ნათესვეობა «ნათესავი», «თანამონათესაობა», ერი, ხალხი, თესლ-ტომი: „ნ ა თ ე ს ვ ო ბ ი ს ა გ ა ნ ელიმელიქისა“ G,—„ნ ა თ ე ს ა ვ ი ს ა გ ა ნ ელიმელიქისა“ რუთ 2,1; „თქუა მათდამი და ყოველსა მიმართ ნ ა თ ე ს ა ვ ო ბ ი ს სახლისა“ G,—„ეტყოდა მათ და ყოველსა ნ ა თ ე ს ა ვ ს ა სახლისა მამის-დედისა მისისათა“ M, მხ. 9,1; „უკუდავება არს ნ ა თ ე ს ა ვ ო ბ ა ს სიბრძნისაჲ“ O,—„უკუდავება არს თ ა ნ ა - მ ო ნ ა თ ე ს ა ო ბ ა ს სიბრძნისაჲ“ pb., სიბრძ. ხოლ. 8,17; „კაცი და ნ ა თ ე ს ო ბ ა ჲ მისი განავლნეს“ G,—„კაცი იგი და ნ ა თ ე ს ა ვ ი მისი... განუტეეს“ M, მხ. 1,25. იხ. ნათესავი; შდრ. თანა-მონათესეობა/თანა-მონათესაობა.

ნათესვობისაგან-ი «ნათესავი»: „დაემთხჳა იგი დამთხუეთ ნაწილსა ყანისა ბოოზის ნ ა თ ე ს ვ ო ბ ი ს ა გ ა ნ ი ს ა ელიმელიქისა“ G,—„რომელი-იგი იყო ნ ა თ ე ს ა ვ ი ელიმელიქისი“ pb., რუთ 2,3. იხ. ნათესობა.

ნათლით-აღქუმა მონათლება, ნათლიად დადგომა: „ნ ა თ ლ ი თ - ა ღ ი ქ ე ა იგი გრიგოლ პატრიკმან“ დ. დ. 125,20. იხ. აღქუმა.

ნათლის-მოცემა მონათლება: „მ ო ს ც ა მას ნ ა თ ე ლ ი... ფილატიმონ“ ფლტ. 156,1. იხ. მოცემა.

ნათლის-სახე ნათელი, სხივიანი: „ყოველი სიმრავლე დანთქმულთაჲ... აღმოჴდა დაიბეჭდა მას ნ ა თ ლ ი ს - ს ა ხ ე ს ა ჯუარისასა“ ფლჯ. მოც. 8,85. იხ. სახე.

ნათლის-ღება მონათლვა; განათლება: „ნ ა თ ე ლ - ი ღ ე ბ დეს მისგან“ მთ. 3,6; „ნ ა თ ე ლ(ს) - ი ღ ე ბ დეს მამანი და დედანი“ ხაჭ. მოც. 8,18; „ნ ა თ ე ლ - ი ღ ე, ნ ა თ ე ლ - ი ღ ე, იერუსალემ“ I, ეს. 60,1; „ქრისტე ნ ა თ ე ლ ს - ი ღ ე ბ ს, თანა განვნათლდეთ“ შრთ. B. გრ. ნაზ.-ნათლღ. 314.

ნათლის-ღება «ნათლის-ცემა»: „ჰადაგებდა ნ ა თ ლ ი ს - ღ ე ბ ა ს ა (ნ ა თ ლ ი ს - ც ე მ ა ს ა C) სინანულისასა“ შრ. 1,4; „რომელი თჳთ ნ ა თ ლ ი ს - ღ ე ბ ა ს ა წადიერ იყო“ ხ. გან.-მოც. ხაჯ. 60,14. იხ. ღება.

ნათლის-ცემა მონათვლა; განათლება: „მე ნ ა თ ე ლ - ც ე მ ე თქუენ“ მთ. 3,11; „ითინე ნ ა თ ე ლ - ს ც ე მ და წყლითა“ ხაჭ. მოც. 1,5; „არავის თქუენგანსა ნ ა თ ე ლ - ე ც“ I კორ. 1,14; „ტირილი ნ ა თ ე ლ - ს ც ე მ ს კაცსა“ მ. ცხ. 87v.

ნათლის-ცემა «ნათლის-ღება»: „ჰადაგებდა ნ ა თ ლ ი ს - ც ე მ ა ს ა (ნ ა თ ლ ი ს - ღ ე ბ ა ს ა DE) სანანულისასა“ შრ. 1,4; „ნათელ-იღეს ნ ა თ ლ ი ს - ც ე მ ი თა იოვანესითა“ ლ. 7,29. იხ. ცემა.

ნათობა იხ. ნათება.

ნათქუამ-ი აღთქმული: „ხოლო ნ ა თ ქ უ ა მ ი შენი მიეც შვილთა შენთა“ ბად. 47,22. იხ. თქუმა.

ნათხევ-ი «ნათხევარი», ნარწყევი: „ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის ნ ა თ ხ ე ვ ს ა თჳსსა“ O,—„მიიქცის თჳსა ზედა ნ ა თ ხ ე ვ ა რ ს ა“ pb., ეგ. ხოლ. 26,11. იხ. თხევა.

ნათხევარ-ი ნარწყევი, «ნათხევი»: „ძაღლი მიექცა თჳსსა ნ ა თ ხ ე ვ ე ბ ს ა“ II პეტრე 2,22; „ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის თჳსსა ზედა ნ ა თ ხ ე ვ ა რ ს ა“ pb., — „ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის ნ ა თ ხ ე ვ ს ა თჳსსა“ O, ეგ. ხოლ. 26, 11. იხ. თხევა.

ნათხვენ-ი «კოწოლი», «თხზული», ნაწნავი, ქსოვილი: „უკეთეთ დაჴსოო შჳდი ნ ა თ ხ ვ ე ნ ი თჳსა ჩემსაჲ საგუასლსა თანა“ G,—„უკეთეთ დაჴსოო შჳდი ეს კ ო წ ო ლ ი თჳსა ჩემისაჲ საგუასლსა თანა“ M, მხ. 18,18; „დაჴუნნა შჳდნი ნ ა თ ხ ვ ე ნ ნ ი თჳსა მისისანი“ G,—„დაჴუნა შჳდიე იგი კ ო წ ო ლ ი თჳსაჲ“ M, მხ. 18,10; „ნ ა თ ხ ვ ე ნ ი თჳსა შენისაჲ ვითარცა პორფირი“ M,—„თ ხ ზ უ ლ ი თჳსა შენისაჲ ვითარცა ძოწეული“ O, ქება 7,6; „თხზულის სირასა... და ნ ა თ ხ ვ ე ნ ი იგი გარდავიდოდა ზე სარკემით“ მ. ცხ. 191v. იხ. თხზვა.

ნაკადულ-ი ნაკადი, რუ, ღელე: „ნ ა კ ა დ უ ლ ნ ი წყალთანი გარდამდოდეს თჳალთა ჩემთა“ ფხ. 118,136; „ქეყანასა მას წყურიელსა ნ ა კ ა დ უ ლ ე ბ ი ვაჳლინო“ I, ეს. 41,18; „მჳნჳა მე ნ ა კ ა დ უ ლ ი იგი მდინარჱ დიდ“ O, ზირ. 24,48; „გარდამოადენს ნ ა კ ა დ ე ლ ს ა ცრემლთასა“ მ. ცხ. 92r; „ნ ა კ ა დ უ ლ ნ ი სისხლისანი გამოჳლენ ღჳძლისაგან“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 224,12.

ნაკერპავ-ი «ნაგები», «ნაზორევი», შეწირული, მსხვერპლი: „ჰამა ერმან ნ ა ზ ო რ ე ვ თ ა (ნ ა გ ე ბ თ ა G) მათთაჲ“ Fr.,—„ჰამა ერმან მან ნ ა კ ე რ პ ა ვ ი იგი მათი“ pb., რიცხ. 25,2; „ნ ა კ ე რ პ ა ვ ი იგი რაჲ-მე არს?“ Q.—„ნ ა გ ე ბ ი იგი რაჲ არს?“ pb., I კორ. 10,19; „ნ ა კ ე რ პ ა ვ ი თ ა პირ-იესენდეს“ H—341,471. იხ. კერპი.

ნაკლულ-ი მონატრული: (I მფ. 21,15*), რომ აკლია, ნაკლულევანი, ნაკლები: „იშჳის კაცი სჳელი და ნ ა კ ლ უ ლ ი გონებითა“ მ. სწ. 310,19; „მოძულე ესე ყოველი ჭირი და შრომაჲ სოფლისა ამის ნ ა კ ლ უ ლ ი ს ა“ მ. სწ. 116,29; „აწ მაქუს ორმეოცდაოხუთმეტი წელი, სამით თოჳთ ნ ა კ ლ უ ლ“ ხაჯ. წოვ. II, 139,21. იხ. კლება.

ნაკლულება მონატრულობა, «ნაკლულევანება»: „ყოველსა შინა ზრუნვასა ერთი არს მეტი, ხოლო ტკბილი იგი დაუთმობელი ნ ა კ ლ უ ლ ე ბ ა ს ა იყოს“ O,—„ყოველსა შინა ზრუნვასა არს აღმატება, ხოლო ტკბილი და უმწუხარო ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ე ბ ა ს ა შინა იყოს“ pb., ეგ. ხოლ. 14,24. იხ. ნაკლული.

ნაკლულევან-ი მონატრული, რომელსაც აკლია, «მოკლებული», ღარიბი, მცირე, უსრული; «მოკვენე»: „ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ იყოს პურითა“ O, ეგ. ხოლ. 9,18; „ჭაბნელისა ჴედყანაჲ დიდად ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ არს წიგნთაგან“ ბ.-ე. 28,16; „რომელი მისცემდეს გლახაკსა, არა ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ იყოს“ O, ეგ. ხოლ. 26,27; „სიმდიდრისაგან მცირისანი ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ იშჳნიან“ O,—„მცირე სიმდიდრისა მოკლებულ იშჳნებიან“ pb., ეგ. ხოლ. 11,16; „იყუნენ... ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ მღდელთა სახლისა“ ეზკ. 2,16; „ნუ დააყენებ ქეთილს-ყოფასა ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ი ს ა ს“ O, ეგ. ხოლ. 3,27; „ვინ არს ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ი ცნობითა—რომელსა ეგონოს თავი თჳსი ბრძენ“ Ath.—17,291r; „ნუ მოჰხუნჯ სასყიდელსა... ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ს ა“ M,—„არა დაჯდე სასყიდელსა... მ ო კ ე ნ ი ს ა ს ა“ G, II მჯ. 24,14. „ეიქმენ გლახაკ და ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ“ თობა მოც. 16,10; „არა ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ იყო ეჳლითა“ ს. გან.-დაჯდ. 139,3; „ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ს ა მას უმეტესი მისცა პატივი“ I კორ. 12,24; „ქეთილ არს შენი საშჳელი... ძალთა ნ ა კ ლ უ ლ ე ვ ა ნ ი ს ა თჳს“ O,—„ქეთილ არს საშჳელი შენი კაცთა... მ ო კ ლ ე ბ უ ლ ს ა

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ძალითა" pb., ზარ. 41,8; „პოვებს თავსა თჳსსა... ნაკლულევანად ყოველსადაცე სათნოებისა" მ. ცხ. 301r.

ნაკლულევან-ი გონებითა ჭკუანაკლები, «მოკლე ჭკუისა»: „არარაჲ უჴს სიბრძნე ნაკლულევანსა გონებითა" O, იგ. ხოლ. 18,2; „ვითარცა ეუნაჭი—კაცი ნაკლულევანი გონებითა" O,—„ვითარცა მეუნაჭე—კაცი მოკლე ჭკუისა" pb., იგ. ხოლ. 24,30.

ნაკლულევან-ი გულითა ჭკუანაკლები: „ნაკლულევანმან გულითა ვითარ უძლის გულსხმის-ყოფად?" O. ზარ. 18,28. იხ. ნაკლული.

ნაკლულევანება ნაკლებობა, სიღარიბე, «სიგლახაკე»; მონატრულობა; სიმცირე; «ნაკლულება»: „ნაკლულევანებისაგან თჳსა ყოველი, რაცა აქუნდა საცხორებელი, შეწირა" ლ. 21,4; „მოაკლინოს შენ ზედა უპიკარებაჲ და ნაკლულევანებაჲ და უნაყოფოებაჲ" M, II ზჯ. 26,20; „შეგაგდე ნაკლულევანებასა მისსა და ნუ წარაკლნენ მას კელცარიელად" O,—„სიგლახაკე. სათჳს მიხსა ნუ მიაკევ მას ცალორსა" pb., ზარ. 29,12; „პერს მათსა ნაკლულევანებით ჰამდენ" O, ეზეკ. 12,19; „ნაკლულევანებითა გონებისაჲთა" O, იგ. ხოლ. 8,32; „მოაკლინოს... შიშლობითა და ნაკლულევანებითა ყოველსავე" M, II ზჯ. 28,48; „ნაკლულევანებისაგან თჳსა ყოველი... შემოწირა" მრ. 12,44; „ტკბილი იგი დაუთმობელი ნაკლულებასა იყოს" O,—„ეწეპაო ნაკლულევანებასა შინა იყოს" pb., იგ. ხოლ. 14,24. იხ. ნაკლულევანი.

ნაკლულევან-ად-ი «დამცირება», არასრულყოფილი: „სარეცხელ არიე... და ასელი ნაშობი ნაკლულევანად" O,—„საკდომელ... ასელი დამცირებასა ზედა იქნებას" pb., ზარ. 22,8. იხ. ნაკლულევანება.

ნაკრტენ-ი, ნაგრტენ-ი ბუმბული, ფრთა: „ფრინაველ იგი პატრთა შინა არა თუ ფრთითა ნაგრტენისაჲთა" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 118,17; „თჳთ ნაკრტენითურთ არცა ხოლ თე ნასაჲლი ვარ სირაქლემისა კეცრცხისა" ბალ. 59,6; „აჲეს ბენებასა შინა თჳსა საკმარი განრიგებისათჳს... ვითარცა... მფრინველთა ნაგრტენი და ფეტკარსა საწერტელი" გრ. ნოს.-ოგან. 152,24; „ნაკრტენი მეცლისა მსისაჲ ჰკრენებს თეალთა" ფიზ. VI, 8.

ნაკუეთ-ი ნაკვეთი, ნაწილი, ნაჭერი; «ნატკეცი»: „განმეჴა ლდი იგი ჴეთად ნაკუეთად" მ. ცხ. 247r; „მოაღო ერთი ნაკუეთი მწჳსი და მიუპყრა ბერსა" მ. ცხ. 185r; „დაუსრულა ესე ნაკუეთი ჴელითა ჩემ გლახაკსა სჳმეონისთა" Ath.—12,220v; „ნაგუერდლთაგან ვიდრე ნაკუეთამდე არა სეს" pb.,—„ნაგუერდლთაგან ვიდრე ნატკეცადმდე არა ჰამოს" G, რიცხ. 6,4. იხ. კუეთა.

ნაკუერცხალ-ი «ნაბერწყალი», ნაპერწკალი, ცეცხლი: „ნაკუერცხლნი აღვჰჩნეს მისგან" Q,—„ნაბერწყალნი გარდამოეთხოდეს მისგან" C, ჲხ. 17,9; „ნაკუერცხალი თჳა და თჳეზი ერთი მას ზედა" ი. 21,9; „მოადის საჳე საეცხური ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ" G, ლევიტ. 16,12; „აღივსე მჭელი შენი ნაკუერცხლითა ცეცხლისაჲთა" I, ეზეკ. 10,2; „ნაკუერცხალი აღვგზა" ი. 18,13; „ჰპერო თე ნაკუერცხალსა, აღაგზნე ცეცხლი" O, ზარ. 28,14; „ნაბერწყლისაგან ცეცხლისა განმრავლან ნაკუერცხალნი" O, ზარ. 11,34. იხ. განაკუერცხლება, ღაბაკუერცხლებელი.

ნაკურთხევ-ი დალოცვილი: „ბორკილი იგი ფერჴთაჲ ბრძანოს საკად და ნაკურთხეად ყოველთათჳს" შუშ. XVII 12. იხ. კურთხევა.

ნამარგელ-ი ეკალი: „ეჳეთე აღმოჰფხერა აგარაკისაგან შენისა მცირე ოგი ნამარგელი... დიდი ყანობირები შეიქმნეს" მ. ცხ. 43r. იხ. მარგლა.

ნამალევ-ი: „განეხუნის წინაშე მისა ნამალევნი იგი გულის-სიტყუათანი ძნელოვანნი" მ. ხჯ. 201,33. იხ. მალა.

ნამარხევ-ი განძი, საცავი, შესანახავი, მიბარებული ქონება: „ნამარხევისაგან, რომელი მე მიჳეც, ესე ნაშენები აღაშენა" მ ცხ. 208v; „მიჳეც მაგას ნამარხევად ოქროჲ ფრიადი" მ. ცხ. 209v; „შომცეს მე ნამარხევი ჩემი" მ. ცხ. 200v; „სადა დასდეე უცხოჲ იგი ნამარხევი" მ. ცხ. 420r; „რომელმან მისცა ნამარხევი" მ. ცხ. 426r; „ამას კაცსა ნამარხევად მოგითჳალავ" მ. ხჯ. 291,19. იხ. მარხვა.

ნამგლევ-ი მგლისაგან კბილგაკრული: „ცხოვარი იგი ქრისტჱსი ნამგლევ იქმნა" ბ. კეს.-ეჭუხ. 121,7. იხ. მგელი.

ნამდჳლვე იხ. ნანდჳლვე.

ნამეტავ-ი, ნამეტნავ-ი «მეტი», «ნეშტი», ზედმეტი, უმეტესი: „ნამეტნავისაგან (ნეშტისაგან C) მათისა შემოწირეს" მრ. 12,44; „ნამეტნაე არს ჩემდა მიწერად თჳენდა" pb.,—„მეტ რაჲმე მიჩს მიწერად თჳენდა" Q, II კორ. 9,1; „სხუაჲ იგი ნამეტაჲი და ნუმტი იგი, რომელი იყოს საკმრისაგან ტაძრისაჲსა" O, I ეზრა 8,20; „უგუნური ნამეტავისაგან გულისა იტყჳნ" O, ეკლ. 2,15; „ნამეტავისაგან გულისა პირი იტყჳს" მთ. 12,34; „რაჲ არს ნამეტნავ კაცისა" O, ეკლ. 6,11; „მიჳე გლახაკთა ნამეტავისაგან სიმდიდრისა შენისა" მ. ხჯ. 174,29; „თარგმანებაჲ წიგნთაჲ აქუნდა ნამეტნაეად ყოველთა სათნოებათა" ი.-ე. 47,12; „არარაჲ დაჰბადე ღმერთმან ჩუენთჳს ნამეტავად, არცა ნაკლულად" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 120,5. იხ. მეტი.

ნამეტაობა ზედმეტობა: „არარაჲ იპოვების დაბადებულთა შინა ნამეტაობაჲ გინა ნაკლულევანებაჲ" ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 138,22. იხ. ნამეტავი.

ნამთაულ-ი საზომი: „საზომ სამკჳდრებელისა მისისა (იქმნა) ისრაელი" G, II ზჯ. 89,9.

ნამუსრევ-ი «ნატეხი», დამუსრვილი, ნამსხვრევი; «კოტორი»: „რაოდენი გოდორი სავსჱ ნამუსრევი აღიღეთ?" DE,—„რაოდენი ქუელი სავსჱ ნატეხისაჲ აღიღეთ?" C, მრ. 6,19; „ნუუკუე ნამუსრევი პილუნძისაჲ მის აღჰკრთეს და ეცეს მას" ფლტკ. 135,10; „რომელნიმე მოკიდებულ არიედ ნამუსრევსა რასმე ნავისასა" მ. ხჯ. 117,17; „ესეცითარნი ნამუსრევისათჳს პერისა მისცემს კაცსა" pb.,—„ამან კოტრისა პერისათჳს განსცეს კაცი" O, იგ. ხოლ. 28,21. იხ. მესრე.

ნამუშაკევ-ი საქმე, ნაქმნარი: „ანუ არა ნამუშაკევნი ჩემნი თჳეენ ხართა?" I კორ. 9,1; „რაჲთა დაიცვას ნამუშაკევი თჳსი" მ. ცხ. 297r; „რომლისა-იგი ნამუშაკევი აბარებს შორიელთა და მახლობელთა" ი.-ე. 15,12. იხ. მეშაკი.

ნამცუეც-ი ნამცეცი: „არა... დაუტევის... არცა თუ ერთი ნამცუეცი, არცა ქნინი ნაბიჭევი" პ. ცხ. 308v.

ნამწუარ-ი «დამწუარი»: „შთასხნეს საშუალ ნამწუარსა დიაკეულისასა" G, — „შთადუან იგი შუა დამწუარსა მას დიაკეულისასა" pb., რიცხ. 19,6; „განაბნია ნამწუარი ნაცრისა მისისაჲ" H—841,107. იხ. მწუარი.

ნამჴეცავ-ი მხეცისაგან გბილგაკრული/მოკლული: „ნამჴეცაჲ არასდა შოგართუ შენ" O, დაბ. 31,39; „რომელმან ჰპოის მძორი ანუ ნამჴეცავი" G, ლევიტ. 17,14; „ნამჴეცავი არა მიჰპოიეს შიბრთ ჩემთჳს" O, ეზეკ. 4,14. იხ. მჴეცი.

ნანარ-ი «კეთილი», «გულმახვილი», გონიერი, თავმდაბალი: „ენამან ორის-მეტყუელმან დედანი ნანარნი განჴადნა" O,—„ენამან მესამემან დედაკაცნი კეთილ ნი განსდევნნა" pb., ზირ. 28,19; „ყრმაჲ ვიყაე ნ'ანარი და სული მხუედ კეთილი" O,—„ყრმა ვიყაე გულ მახვილ და სულით შევიმთხჳ სახიერი" pb., ხანძრ. ხოლ. 8,19; „ნანარსა გზადის მიახლებაჲ" ოქრ.-მარხ. და ითნ. 100,25; „ნუ შესცალებ სოუარულსა ღმრთისასა ცოლისა საუარულად, დაღათუ ასული არს აზნაურთაჲ და დაშნი და ნანარი და მოუარე კეთილისაჲ" მ. სწ. 121,25.

ნანდჳლ მართლა: „ნანდჳლ ნაცად ყუნეს ბორცენი" I, იერემ. 8,28.

ნანდჳლვე, ნამდჳლვე «ჭეშმარიტად», ნამდვილად, მართლა: „ნანდჳლვე კაცი ესე მართალ იყო" C,—„ჭეშმარიტად კაცი ესე მართალი იყო" DE, ლ. 23,47; „ნანდჳლვე შენაუენი არიან" ანდ.-ანატ. 284,1; „ნანდჳლვე ძორი... ბოროტთაჲ არს" მ. ცხ. 18v.

ნანება ნაღვლობა, შენანება: „დაღათუ შეგაწუხებენ თქუენ წიგნთაჲთ მით, არა ვინანი"... II კორ. 7,8; „მჴურვალნი მისნი ინანდენ" I, იერემ. 2,8; „მცნებათა ჩემთა ზედა ინანდე" O, ზირ. 12,12; „შეიკრძალენ იგინი და ინანდი" O, ეგ. ხოლ. 24,6 (24,22); „ინანდა გარდასრულთა მათ ღმერთა" მ. ცხ. 84v. იხ. მონანული, სინანული, შენანება.

ნაოთხალ-ი «მეოთხედი»: „ნაოთხალი მეორისა ღჳნი" pb.,—„მეოთხედი საწუეთისა ღჳნისაჲ" G, ლევიტ. 23,18. იხ. ოთხი.

ნაოჭ-ი ნასკვი, ხლართი, მზაკვრობა; ნაღარი: „იპოვა ნაოჭი (ნაბჭი I) კაცთა შორის იუდაჲსთა და მკლრთა იერუსალემისათა" O, იერემ. 11,9; „არა აქუნდეს მწონკულეანებაჲ, არცა ნაოჭ ბრძულისა" ეფეს. 5,27. იხ. ოჭ-.

ნაპარეც-ი მოპარული, ნაქურდალი: „ეზღუდე თაჲთ ჩემთ ნაპარეცსა დღისა და ღამისასა" O, დაბ. 31,39; „იპოის კელსა მისსა ნაპარეცი" O, გამოსლ. 22,4. იხ. პარა.

ნაპრალ-ი ნახეთქი, სორო, ხვრელი: „შთაჴდა თაჲ ჩემი ნაპრალსა მთათასა" O, ითნა 2,6; „დაბმულიდენ... ნაპრალებსა კლდეთასა და ჯურელთა" I, ეს. 2,19; „ნაპრალსა კლდისასა... დაიდგნიან და იქმნიან ბელტ თჳსი" ოქრ.-გურიტ. 226,8.

ნარდ-ი «ნარდიონი», «ლარდიონი», nardus, siler, oleum nardeum: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდოსი (ნარდონი რჩეული C)" DE, ი. 12,3; „აქუნდა ალაბასტრითი ნელსაცხებელი ნარდოსი სარწმუნოჲსაჲ" DE,—„აქუნდა შიშითი ნელსაცხებელი ნარდონი პატიოსანი" C, მრ. 14,3.

ნარდონ-ი «ნარდი», «ლარდიონი»: nardus, oleum nardeum: „აქუნდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდონი ჴატაოსანი" C,—„აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდოსი სარწმუნოჲსაჲ" DE, მრ. 14,3; „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდონი რჩეული" C, ი. 12,3.

ნართავ-ი შერეული: „მრავალი ნართავი ერი თანა გამოერთო მათ" O, ეზდ. 2,11. იხ. რთუა.

ნარისუავ-ი, ნარისუევ-ი, ნარისუელ-ი ნაპარსი: „დასაბამი ნარისუეთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას" G,—„პირველ ნარისუევი (ნარისუელი M) ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას" pb., II შჯ. 18,4; „ნარისუეთა ტარიგთა ჩემთაჲთა განტეუბოდეს ბეჭნი მათნი" M, ოთხ 31,20. იხ. რისუა.

ნარკ-ი თევზია; νάρκη: ბ. კან.-ეჩუხ. დდ. 90,25.

ნარჩევ-ი უკანასკნელი, უპატიო, უშვერი: „მე ვარ ნარჩევი მოციქულთაჲ" I კორ. 15,9; „ვითარცა ნარჩევსა შერჩენა მცაჲ" I კორ. 15,8; „ნარჩევ მართლისა უშჯულოჲ" O, ეგ. ხოლ. 21,18; „ვითარცა ნარჩევნი სოფლისანი შევიქმნენით" I კორ. 4,13; „ეცრძალე, რაჲთა არა ნარჩევ და შეურაცხ იქმნე" მ. სწ. 130,28. იხ. რჩევა.

ნასაბალ-ი მესამედი: „თჳთ წარტენითურთ არცა ხოლო თუ ნასაბადი ვარ სარაქლმისა კეისრისაჲსა" ბალ. 89,7. იხ. სამი.

ნასიძვებ-ი: „შობილ იყო დედაკაცისა ეისგანჳ შეძჳსა ნასიძვებად" Ath.—11,198r. იხ. სიძუა.

ნასკუ ნასკვი: „წჴმამან შენმან განჴსნა ნასკ იგი უსამართლებისაჲ" მ. სწ. 64,12. იხ. სკუნა.

ნასრულ-ი შეწირული: „არა იყოს ნასრული ყოველსა შიმართ ალთქუმისა ძუთაგან ისრაჱლისათა" G, II შჯ. 23,18.

ნასყიდობა ფასი: „იყოს ვეცხლი ნასყიდობისა მისისაჲ ვითარცა დღისა სასყიდლისაჲ" G, ლევიტ. 25,50. იხ. სუდგა.

ნასწრაფევ-ი ნაჩქარევი: „აღირჩიონ საკუთნე წუთისა ამის ნასწრაფევსა ცხორებასა" ბალ. 78,18. იხ. სწრაფება.

ნასხევ-ი ღერო (I): „კორჭი, ძიმსგაუსებული ნასხეულთა მათ სტჳრისთაჲ" გრ. ნაზ.-კიც. ადგ. 150,2.

ნასხლევ-ი «ქვენაჭი», «ვაზი», ნასხლავი, ლერწი: „ვითარცა-იგი ნასხლევსა ვერ ქალ-ეწიფებოს ნაყოფსა მოღებად თავით თჳსით" DE,—„ვითარცა ვენაჭმან ვერ გამოიღოს ნაყოფი თავით თჳსით" C, ი. 15,4; „განვარღეს გარე ვითარცა ნასხლევი" ი. 15,6; „ნასხლევსა მოშჩრან და მოჰკუეთ" I, ეს. 18,5; „აგზნებდეს საკუმეელსა მას ნავთსა, ფისსა, ნაძჳსა და ნასხლევსა" O, დან. 3,46; „ალაესნის ბაგენი იგი ნასხლევითა" ფს. X, 10; „ნასხლევი იგი ცეცხლსა დასწუს" მ. სწ. 418,16; „ძნაჲ ერთი ნასხლევი ვენაჭისაჲ" X 202v; „განვარღეს გარე ვითარცა ნასხლევი და განქმა" DE,—„განვარღა იგი გარე ვითარცა ვაზი, განქმა" C, ი. 15,6. იხ. სხლეტა.

ნასხლეტ-ი «მორყუნილი»: „ვითარცა ნასხლეტი", რომელი გამოვალ საშოსაგან დედის" pb.,—„ვითარცა რაჲ

* წყაროშია: „მრყუნელი" (რედ.).

მორგუნიდი, გამომავალი სამოსით დედისათ" G, რიცხ. 19,12. აბ. ხლეტა.

ნასხმან-ი იოგი: „მისწუთებას იგი ვიდრე განსაყოფელადმე სულისა და სამშუნელისა ტკნა, ნაწყვართა და ნასხ. მანთა" მ. ცხ. 231r.

ნასხურ-ი სახოკი, მრვარი; ნაგავი: „შეიკმნენით ყოველთა ნასხურ მოაქამდე" I კორ. 4,13; „ჭართველნი, ვითარცა ნასხურნი რაიმე და უნდონი, უგულებელსყუნა" ი.-ე. 49,22; „ყოველი ვეცხლი ვეცხლსა ეწოის, არამედ ნასხურ (ნასხოვარ M) იყავნ ძისა ჩემისა" O, ტოხ. 5,24.

ნატამალ-ი ნაწერევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუკი (ბეი Q) ნატამალსა" ფს. 101,7.

ნატამნევ-ი ნანგრევი: „ვიყავ მე ვითარცა ბუკი ნატამნევსა" ფს. VII, 4.

ნატაცებ-ი «მონატაცები», წანაგლეჯი: „სავსე არიან ნატაცებითა" მთ. 23,25; „უკუნ სცეს ნატაცები, ტოტელი ატიკა" G,—„მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა" ლეჯტ. 9,4; „საყოველი მისი (ალავსო) ნატაცებითა" O, ნაუმ 2,12; „ისწავა ტაცებაი ნატაცებთაგ" O, ეზეკ. 19,3. აბ. ტაცება.

ნატეხ-ი «ნამუსრევი», წამსხვრევი; «პატარა»: „რაოდენი კუელი სავსე ნატეხისაგ აღიღეთ" C,—„რაოდენი ჭიქორი სავსე ნამუსრევი აღიღეთ" DE, მრ. 3,19; „გარდამოუტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისაგ ზღუდით" O, II მფ. 11,21; „შემაგინებდეს მე... პატრისა ერთისათჳს პურისა" O,—„შემაგინებდეს მე... ნატეხისათჳს პურისა" pb., ეზეკ. 13,19. იხ. ტეხა.

ნატიფ-ი ნამცხვარი, ხმიადი, კვერი: „მან ითხვა ნატიფი დიდი დიღონა... მორთუმად მისა ნატიფსა" მ. ცხ. 231v.

ნატკეც-ი ჭაჭა ყურძნისა, «წაკუეთია»: „რაოდენნი იქმნებიან ყანაჲსაგან ღჳნოჲ ნაგუერდღითგან ვიდრე ნატკეცადმდე, არა ჰამოს" G,—„რომელი იქმნების ვენაჯისაგან ღჳნოჲ ნაგუღუთითგან ვიდრე ნაკუეთამდე, არა სუას" pb., რიცხ. 6,4. იხ. ტკეცა.

ნატრა ნატვრა, სურვილი: „მნატრიდენ მე ყოველნი ნათესავნი" ლ. 1,48; „მნატრიდეს მას" O, ქება 6,3; „მნატრის აღსასრულსა მარადთაჲსა" O, სიბრძ. ხოლ. 2, 16; „მნატრიდეს თჳენ ყოველი თესლები" O, მალ. 3, 12; „აღსასრულადმდე ნუ მნატრა კაცსა" O, ზირ. 11,30; „მე, ანტონი... მნატრიდი" მხკ. 61,2; „ვინ-მე არა მნატრიდეს მოთ" მ. სწ. 236,27. იხ. მნატრე, მნატრება.

ნატუენავ-ი «ალაფი», «ნავარი», ნატაცები, წადავლი, ტყვე: „ნატუენავი, რომელ იყო ქალაქსა შინა" M,—„თჳნიერ საცოვარითა და აღთფთი ქალაქის შინათისა" G, ესთ 5. 8,27; „ჴელიღე შენ ნატუენავსა მას მტერთა შენთასა" M,—„შეშჯამი ყოველი ნავარი მტერთა შენთაჲ" G, II მფ. 20,14) „ნატუენავი მისი განუყვეს" ლ. 11,22; „განუყვეს ნატუენავი იგი შორის შრომელთა მათ" G, რიცხ. 31,27; „ალეკსნეთ სახლნი ჩუენნი ნატუენავითა" O, იგ. ხოლ. 1,13; „ნატუენავი ესე ქალაქთაჲ წინამძღოლეთ" M, II მფ. 3,26; „მოიღე ნატუენავისაგან მთავართაჲსა" O, შჯ. 8,10; „დაიტაცეს მათგან ნატუენავი" G, რიცხ. 31,1; „შეირბოს ვითარცა ქჯშაჲ ნატუენავი იგი" O, ამბ. 1,9; „დატუენნა ყოველნი დიდებულნი საბერძნეთისანი და მონაგები მათი იავარ-ყო... და რომელმე თჳთ დაიმკჳდრა ნატუენავი დიდძალი ფრიად" ი.-ე. 10,20. იხ. ტუენვა.

ნაფთ-ი ნავთი: „ჲზუბდეს საკუმღლისა მას ნაფთსა, ფისსა, ნაძჳრსა და ნასხლევსა" I, დან. 3,46; „მოუთხა იგი ნაფთითა" O, გამოსლ. 2,3. იხ. მონაფთული.

ნაფორ-ი: „მოიღე ნაფორი და მომხუ პირსა ჩემსა" H—241,451.

ნაფურცლის-ზედა «საკუფხებელი», მცერივა, ნარჩენი ვენახის მოკრეფა: „ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის-ზედაები მისი, ვიდრე სასთულე აიეზირისა" G,—„ანუ არა უმჯობეს არს საკუფხებელნი ესე უფრჳსისი, ვიდრეცა ხასთულებელი აბეზრისა" M. მსჯ. 8,2. იხ. ზედა.

ნაფშუენ-ი ნამცეცი: „შემდგომად მცირედისა დაულეს... ნაფშუენი პერისაჲ ღჳნითა" მ. ცხ. 184v; „ნუცა დაუყენებთ მათ ნაფშუენსა ტაბლისა ჩუენისასა" H—2251, 221r. იხ. ფშუნა.

ნაქლიბავ-ი: „ეპოე მდებარე, ვითარცა ქჯშაი, ძალისაჲ ნაქლიბავი" Ath.—11,180r. იხ. ქლიბი.

ნაქმარ-ი «საქმე»: „ეხილეს ნაქმარი იგი საშინელი" მ. ცხ. 150v; „ისმის ჰამბავი იგი ძუელი, მამათა ჩუენთა ნაქმარი" ქ. ცხ. 97,6. იხ. ქმნა.

ნაქმნევ-ი «საქმე», ნაგები, მოყვანილობა, ტანი: „ცუდ (ცუდად O) არიან ნაქმნევნი იგი საეკლესიონი" I,—„ამათნი არიან საქმენი ნამღერნი" pb., იერემ. 10, 15; „ჩუენებად მისა ნაქმნევისა მის ტაძრისაჲსა" C, მთ. 24,1; „ნაქმნევი სიბერემან გარდააქცია ქაცისაჲ" ფსქტ. 140,3; „ვერ მოგჳგონო შენ ნაქმნევი პირისა მისისაჲ" H—241,860; „ნაქმნევი მგოსი სატრფიალო არს დედათა მათ მიმართ" H—241,869. იხ. ქმნა.

ნაქონ-ი «წაყოფი»; ქონება: „აღიყვანნა... ყოველნი ნაქონნი მისნი" G,—„აღიყვანა... ყოველი ნაყოფი მისი" pb., იხუ 5. 7,24. იხ. ქონება.

ნაქსო-ჲ «შატროვანი», წამოსასხამი, ბიწიში, ჯუბა: „ვიხილე ნატყუენავსა შინა ნაქსოჲ კრელი" G,—„ვიხილე ტუენვასა მას შინა შატროვანი ერთი კრული" M, იხუ 5. 7,21.

ნაქურთენ-ი სვეტის თავი, «პეპელია»: „უკენ იგინი ნაქურთენებად კედლებად, გარემოსადებელად საკურთხეველისად" G,—„შეჰქმენ იგინი პეპელად კედლად, გარემოსადებელად საკურთხეველისა" pb., რიცხ. 16,39.

ნაქურთენ-ი, ნაქურცენ-ი «ქერქი»: „გარდამოვარღს თუალთაგან მისთა ვითარცა ნაქურთენი (ნაქურცენნი Q)" სჯ. მოც. 9,18; „სიტყუაჲ შენი შუენიერ, ვითარცა ნაქურცენი მრეწუელისაჲ (ბროწეულისა M) საკეთნი შენნი" O, ქება 4,3; „მოთალა სწავლულად ნაქურცენი მისი" O, — „განთალო კეთილ-სწავლულებითა ყოველი ქერქი მისი" pb., სიბრძ. ხოლ. 18,11.

ნაღუარევ-ი «ქვევი», ნიაღვარი: „შეიყუარა... დაღილა ნაღუარევსა თჳნა სორეკისასა" G,—„შეიყუარა... (დაღილა) ქვევსა მას სორეკისასა" M, მსჯ. 16,4; „გამოვედ მე ბჳესა მას ნაღუარევისასა" O, ნეემ. 2,13; „გარდა-

მოადინენ ვითარცა ნაღუარევნი ცრემლნი" O, გოდ. ერემ. 2,18; „მოაქცია, უფალო, ტყუე ჩუენი, ვითარცა ნაღუარევი ბღუარითა" ფს. 125,4. იხ. ღუარი.

ნაღჯნევ-ი ღვინონადგამი: „ჰურჭელი... რომელსა შინა ღჯნოი შთაისხას, ნაღჯნევი (არს)" 9. ცხ. 268r. იხ. ღჯნო.

[ნაყუა] იხ. დანაყუა(-ილი).

ნაყოფ-ი «ხილი», «ნაშრომი», «მონაგები», «კეკლი», «იფქლი», «შესაწირავი», «ნაქონი»: „გამოსცის ნაყოფ მისი ჟამსა თჳსსა" Q,—„გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა" C, ფს. 1,3; „დაასხით ვენაკი და ჰპოვეთ ნაყოფი მისი" O, ეს. 37,30; „ველთაგან სჭამდეთ ნაყოფსა მისსა" pb.,—„ველთაგან ჰპოვეთ ნაშრომი მისი" G, ლეკტ. 25,12; „მისცა მათ ნაყოფი თჳსი" C,—„მისცა მათ მონაგები თჳსი" DE, მთ. 25,14; „განჰბრწყინდეს ნაყოფთა მათთა" G,—„განრყუნან ჯეკლი ჭუეყანისა" M, მსჯ. 9,4; „ყუეს ნაყოფი იფქლისაჲ" Q,—„ყუეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ" C, ფს. 106,37; „ნაყოფებნი უფლისანი აყუნენ ნაწილ მათდა" G,—„შესაწირავნი იგი უფლისანი აყუნედ ნაწილად მათა" M, II მჯ. 10,1; „ნაყოფი გამოიღოთ ღმრთისა" ბრომ. 7,4; „აღიყუანა... ყოველი ნაყოფი მისი" M,—„აღიყუანნა... ყოველნი ნაქონნი მისნი" G, იხუ ნ. 7,24; „პირველი ნაყოფი თჳუენი მიეცა მღდელსა" O, — „პირველი ნაშრომი თჳუენი მიეცით მღდელსა" pb., ეზეკ. 44,30; „ზედამდგომელნი ნაყოფთა დავითის მეფისანი" M, I ნშტ. 27,31; „ჭეუყანაი, ნაყოფთა სავსჱ, განურყუნელად ჰგიეს უკუნისამდე" აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 198,2. იხ. მონაყოფება, მრავალნაყოფიერება, ნაყოფება, ნაყოფიერი, ნაყოფიერება, უნაყოფო, უეამოჲს-ნაყოფი.

ნაყოფება «გაბნევა», შეწირვა: „არა ვინ ნაყოფე მათგან არაწმიდებად" G,—„არა განიბნიე მისგან ბილწებათა" M, II მჯ. 28,14.

ნაყოფება «შესაწირავი», მსხვერპლი, ნაყოფი: „ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა" G,—„ესე შესაწირავი, რაოდენი შესწიროთ უფალსა" pb., რიცხ. 28,3; „ვთქუთ ყოფად ესრეთ აღშენებად ბომონი ესე არა ნაყოფებათჳს, არცა მსხუერპლთათჳს" G,—„ვთქუთ ყოფად ესრე აღშენებად მისა ბომონისაჲ არა შესაწირავთათჳს, არცა მსხუერპლთათჳს" pb., იხუ ნ. 22,26; „შესაწირავი არს ესე ღმრთისა" O,—„ნაყოფება არს უფლისა" G, ლევიტ. 2,10. იხ. ნაყოფი; შდრ. მონაყოფება.

ნაყოფიერ-ი «მსხმოი», ნაყოფის მომტანი, «მონაგები», ნაყოფიანი, მსხმოიარე: „ვითარცა ზეთის-ხილი ნაყოფიერი (მსხმოჲ C)" Q, ფს. 51,10; „შექმნა ჭეუყანაჲ ნაყოფიერი ბიცედ" ფს. 106,34; „დაიმკჳდრნეს... ყოველი ხე ნაყოფიერი ქუეყანაჲ საჴმლად" M, ნეემ. 9,25; ნაყოფიერად დაემკჳდროს იერუსალჱმი" O, ზაქ. 2,4; „იყო იგი ნაყოფიერ" C, — „აჰუნდა მონაგები ფრიად" ბრ. 10,22; „არს ნაყოფიერ და აღორძინებულ" ქოლ. 1,6; „ნაყოფი მოსწყჳდა, რომლისაცე ხისა ნაყოფებისაჲ" ხაკ. წიგ. II 130,1. იხ. ნაყოფი.

ნაყოფიერება მთესავალი, სისავსე, ნაყოფი: „მსგავსად ნაყოფიერებისა მისისა" O, გამოხ. 22,6; „შჳდნი წულნი მოელენ ნაყოფიერებისანი დიდნი" O, დაბ. 41,29; „ნაყოფიერებაჲ მტერთაჲ, ვენაკთა და ყანობიერებათაჲ" 9. ცხ. 98v; „ყოის პირველ ვენაკმან მან, უკუეთუ ნაყოფიერებაჲ არს, ას ლაგჳნ" Sin.—11,8477. იხ. ნაყოფიერი; შდრ. მრავალნაყოფიერება.

ნაყოფის-გამომღებელ-ი ნაყოფის მომტანი: „ნაყოფის-გამომღებელ ეყენით" C, ი. 15,16; „მოცემად თჳენდა წჳმაჲ და კამნი ნაყოფის-გამოღებისანი" ხაკ. მოც. 14,17. იხ. გამომღებელი.

ნაყოფის-გამოღება ნაყოფის მოტანა: „ბორიტჱსთჳს ნაყოფი გამოიღო" ბრძ. A, კ. იერ.-ხანან. 64; „ნაყოფი გამოიღოთ ღმრთისა" ბრომ. 7,4. იხ. გამოღება.

ნაყოფ-ტაბილ-ი: „ბაშა წჳილჲ ესე თჳეღოსი ძირისაგან ბატოსანი, ნაყოფ-ტაბილი" x 211r. იხ. ტაბილი.

ნაყრო(ვ)ან-ი (ნაყროვნისა) გაუმაძღარი: „არა ჴნებჱს მას მრავალი სანოვაგე, ვითარცა ნაყროვანთა" 9. სწ. 178,36; „სულმან ნაყროვნისა ტაბლისამან... აღუშფოთნის გულნი უბიწოთანი" 9. სწ. 803,18. იხ. ნაყრო(ა)ნება, ნაყროვნობა.

ნაყროვნობა ლორმუცლობა: „ნუ დაითრევები და ნუ ჴნაყროვნობ საკმელთა ზედა" H—822,8r.

ნაყროვ(ა)ნება გაუმაძღრობა, ლორმუცლობა: „სიმრავლენი სალმობათანი ნაყრთჳნებისაგან და ფუფუნებისაგან ატყჳედ მკურნალნი" ოქრ.-მარხ და თინ. 109,15; „ნაყროვნებისა თანამოდგომ" ლნგ. 189, 38; „ბომონად შეპრაკსე ნაყროვნებაჲ" 9. ცხ. 12v; „ყოლად აქეც უკამოდ ჰამასა ნაყროვნებით და უძღებებით" 9. სწ. 120,25; „მოუგებს... ნაყროვნებაჲ სიხარბით" ლიმ. 28,26. იხ. ნაყროვანი.

ნაყშირ-ი იხ. ნაჴშირი.

ნაშენებ-ი ნაგები, შენობა: „არცა... ულირს ძიებაჲ ნაშენებთა ტურფათაჲ" 9. ცხ. 78r; „უგრძნეულად დაეცეს ნაშენები მისი" 9. სწ. 72,18. იხ. შენება.

ნაშობ-ი «შობილი», «შვილი», «ნაშობთაგანი»: „არა აღდგომილ არს ნაშობთაგანი დედათაჲ უფროჲს ოვანე ნათლის-მცემელისა" DE,—„არა აღდგომილ არს შობილი დედათაგანი უფროჲს იოვანეს ნათლის-მცემელისა" C, მთ. 11,11; „მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ" C,—„ვინებე შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ" DE, მთ. 23,37; „რაჲსათჳს ჰშენ ესეოდითარი ესე ნაშობი ბოროტი?" ფსჯტ. 158,8; „არა ესუას ნაშობი უცეთურსა" O, იგ. ხოლ. 24,20; „ნაშობნი ბრძენთანი ახარის შობელთა თჳსთა" 9. სწ. 110,28.

ნაშობ-ი ასპიტთა-ჲ გველის წიწილი: „საწოლსა ნაშობსა ასპიტთასა ყელი დასდვას" I, ეს. 11,8.

ნაშობ-ი კარაულისა-ჲ «კიცკი»: „ზე ზის... ნაშობსა კარაულისასა" DE,—„ზე ზის... კიცესა ეორსა" C, მთ. 21,5.

ნაშობ-ი ქალ-ი უკანონო შვილი; მეძავის ნაშობი:

„ნაშობი ქალი, გულდედილი, მცდარ განზრდილი“ O, I მფ. 20,20. იხ. შობა; შდრ. მრავალნაშობი.

ნაშობიერ-ი შვილი: „პირუტყუნიცა ნაშობიერ არიან წინაშე შენსა“ ღშ. შიხ. 155,17. იხ. შობა.

ნაშრომ-ი «შრომილი», «ტკივილი», «ნაყოფი», «შესაწირავი», სასყიდელი, შრომა: „ნაშრომსა მათსა შეხუედით“ C,—„შრომელსა მათსა შემოხუედით“ DE, ი. 4,29; „დასაბამი ყოველსა ნაშრომსა მათისაჲ“ Ჭ,—„დასაბამი ყოველსა ტკივილსა მათისაჲ“ Ქ, ფს. 104,36; „შეპმეტ ნაშრომთაგან ძეულთა“ G,—„სპმეტ ნაყოფთა მათგან“ pb., ლევიტ. 25,22; „ვითარცა ნაშრომი (შესწირავი pb.) საწრეულისაგან“ G, რიცხ. 18, 30; „მისცა... ნაშრომი მათი მკალსა“ ფს. 77,46; „უცხოთა აღიპრან ნაშრომი მათი“ ფს. 108,11; „ნაშრომი იგი ჩემი მოუღლ“ თობ. მოც 19,2; „ნაშრომისაგან ფუსისა იქმოდის მოწყალებასა“ ს. ცხ. 892r. იხ. შრომა.

ნაცარ-ი: „მე ვარ მიწაჲ და ნაცარი“ O, დაბ. 18,27; „მოიღეთ თქუენ კელთა თქუენთა სავსე ნაცარი საკუმილისაგან“ O, გამოხლ. 8,8; „ნაცარი დაიწეონ“ O, ეზეკ. 27,30; „მაჰამა მე ნაცარი“ O, გოდ. იერ. 3,16; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ მთ. 11,21; „სავებელსა ჩემსა ნაცარი გარდასხ“ შუშ. IV, 18. იხ. სანაცრე.

ნაცვალ, ნაცვალად «წილ», მაგიერ: „ნაცვალ შვილაჲსა მაგის ჩემისა“ ფლკტ. 158,12; „ნაცვალად განმცუებულთა ყოველსა სამოსელთა პირმშოთა ყოველთა ძეთაგან ისრაჱლისათა“ G,—„მათ წილ, რომელთა განალონ საშოჲ პირმშოთა ძეთა ისრაელისათა“ pb., რიცხ. 8,16; „ნაცვალად მათა აღადგინნა ღმერთმან ძენი მათნი“ აბ. რომ.-კორინთ. მოხ. 120,8; „ნაცვალად ჭიქნაუხტისა საქმისა დიდთა გულს-მოდგინებითა კელთა აღიხუნა დავითნი“ შუშ. XII, 2. იხ. ნაცვალ.

ნაცვალ-ი მაგიერი, სამაგიერო: „უფეთუ განცლით განსცვალა იგი... იყვნენ იგი და ნაცვალი მისი“ G, ლევიტ. 27,10; „დასთრგუნავთ მტრთასსა და მიიღებთ ნაცვალსი“ O, ამოს 5,12; „მიგეცენ ქრისტემან ნაცვალი კეთილი“ მრკ. 253r; „შექმნა ნაცვალი კლიტისაჲ და განაღენ კარსა“ ს. ცხ. 274v; „მრავალი პატივი წინა უყუის, რაჲთამცა ნაცვალი ეხლო“ ს. სწ. 250,6.

ნაცვალ-გება «კუალად-გება»: I ეზრა 4,14*.

ნაცვალ-ი ძალისხა-ჲ გასამრჯელო მრუშობისათჳს: „არი შესწირო სასყიდელი მეძისაჲ, არცა ნაცვალი ძალისაჲ“ GM, II შჯ. 23,18. იხ. ნაცვალი.

ნაცვლის-ცოგება «კუალად-გება»: „დღე ნაცვლის-მოგებისა ღმრთისა ჩემისა“ pb.,—„დღე იგი კუალად-გებისა ღმრთისა ჩუენისაჲ“ O, ეს. 61,2. იხ. მოგება.

ნაცილ-ი ცრუ, «ტყუილი»: „ნანდჳლ ნაცილ იყუნეს ბორკუნი“ O,—„ნანდჳლ ტყუილ სადმე იყუნეს ბორკუნი“ pb., ერემ. 3,23; „სარეუნებელსი ნაცილსი იტყოდეს (მასანი)“ O, ზაქ. 10,2; „არა ვიმოვიდეს ნაცილი პირისაგან მონისა შენისა“ O, იგდ. 5,6.

ნაცილად «ცრუ», ტყუილად, უბრალოდ, «უსამართლოდ», «არა-მართლად»: „ფუცა ნაცილად ერთისა ამათგანისათჳს“ O, ლევიტ. 6,3; „ნაცილად შეწუამებენ

* წყარო ფანქრითაა შეწერილი (რედ.).

მე“ O,—„ცრუ დამწამეს მე“ pb., დაბ. 18,48; „რომელი აბრალებდეს ნაცილად, იგი არა განერეს“ O,—„შემასმენელი არა მართლად ვერ განერეს მას“ pb. იგ. სოლ. 19,5; „არა ნაცილად დასაჯენ“ O,—„არა უსამართლოდ უსაჯენ“ pb., სიბრძ. სოლ. 12,18. იხ. ცილი.

ნაცოდავ-ი «ცოდვა»: „ესე იყვენ თქუენდა... ყოველთაგან ნაცოდავთა მათთა“ G,—„იყოს თქუენდა... ყოველთაგან ცოდვისა მათისა“ pb., რიცხ. 18,9. იხ. ცოდვა.

ნაცოხალ-ი: «საცოხნელი»: „აღმომღებელთა ნაცოხლისათა“ G,—„აღმოიცოხნიდეს საცოხნელსა“ O, ლევიტ. 11,4. იხ. ცოხნა.

ნაცხრენ-ი ნაგავი; «მურკლი»: „ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი“ O,—„განბერტყითა საცერსა დაიდგრების მურკლი“ pb., ზარ. 27,4. იხ. ცხრილი.

ნაძეძ-ი ნაძენძი, კანაფი: „იყოს... ვითარცა ნაძეძი სელისაჲ“ I, ეს. 1,31; „აგზებდეს საკუმილსა მას ნაფთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლევსა“ O, დან. 3,46; „ნაძეძი შეკრებული არს შესაკრებელი უშჯულოთაჲ“ O, ზარ. 21,9.

ნაძილევ-ი «ჩუენება», სიზმარი: „ვითარცა ესმა გედეონს განმარტებაჲ ნაძილევისაჲ და შეტკუებაჲ მისი“ G,—„ეითარცა ესმა გედეონს თხრობაჲ იგი ჩუენებისაჲ მის და შეტკუებაჲ მისი“ M, მსჯ. 7,15. იხ. ძილი.

ნაძილევება «ხილვა»: „ვინაძლევი ნაძილევი“ G,—„ჩუენება, რომელი ვიხილე“ pb., მსჯ. 7,13. იხ. ნაძილევი.

ნაძლევ-ი «ზავი», პირობა; «ლოთქმა»: „ნაძლევი დაიდვას მის თანა“ O,—„ლოთქმა დადგნეს მის მიმართ“ pb., სიბრძ. სოლ. 1,16; „სიკუდილისა თანა ნაძლევი (ვყავთ)“ I,—„სიკუდილსა თანა ზავნი (ვყავთ)“ pb., ეს. 28,15. იხ. ძლევა.

ნაძოვან-ი «ქედრონი»; ნაძეებიანი ადგილი: „გამოვიდა მოწაფეთა მისთა თანა წაჲლ ჴევსა მას ნაძოვანსა“ DE,—„განვიდა მოწაფითურთ თჳსით წაჲლ ჴევსა მას ქედრონასსა“ C, ი. 18,1. იხ. ნაძუ.

ნაძუ ნაძვი, კვიპაროსი, cupressus: „მოსცა ძელი ნაძჳსაჲ და მაშენებელნი ხელოვანნი და ხურონი ძელისა, რაჲთა უშენონ მას სახლი“ M, I ნშტ. 14,1; „გარდამოიღონ ნაძჳსა ძელი ლიბანით“ O, I ეზრა 3,18; „მე დამკჳრებულ ვარ სახლსა შინა ნაძჳსასა“ M, I ნშტ. 17,1; „მიძღუანე მე ძელი ნაძჳსაჲ, ფიჭჳ და ნაძჳ ლიბანით“ II ნშტ. 2,8. იხ. ნაძოვანი.

ნაძუელ-ი, ნაძუელავ-ი ძველი, ძველ-ძული: „არაჲ ემოსა თჳნიერ ფლასისა ნაძუელი“ ბალ. 110,20; „ცვიეყვით სამოსლად ჩუენდა ნაძუელავი იგი, ნაკერები სანაგვეთაგან“ ბალ. 35,10. იხ. ძველი.

ნაწახნაგებ-ი «გამოქანდაკებული»: „მან თანა-წარჲღნა ნაწახნაგებნი და შეიღტოდა ტიროთად“ G,—„იგი თანა-წარჲდა გამოქანდაკებულთა მათ და განერა სუთიროფსა შინა“ M, მსჯ. 3,26. იხ. [წახნაგი].

ნაწევარ-ი სადრეკი, ნასხამი, «საკრველი», «შეკრება»: „ნაწევარი მისი ვითარცა მყარი ლიდი“ O,—„სკრველი მისი ვითარცა ზმირითის ლიდი“ pb., ოზე 41,6; „ნაწევარსა კლდისასა დაესეის მანაჲ“ O,—„შორის შეკრებათა ლოდისასა შევსოს მანა“ pb., ზარ. 27,2; „განსაფუელადმდე... ნაწევართა. და ტჳნთა“ ბეჭრ. 4,12.

„განიბინეს ყოველნი ნაწევარნი მისნი ურთიერთას“ ფსქტ. 186,9. იხ. ნაწევრებულება, შენაწევრებული.

ნაწევრებულება შეწყობილება, სახე, ნაკვთი, «ქმნულობა»: „ნაწევრებულებაჲ წყუთა შინთაჲ მსგავსი მღევანდისაჲ“ M,—„ქმნულობ შეულთა შინთაჲ მსგავს არს მძივთა დაცუმულთა“ O, ქება 7,1; „ცრემლნი გამოვლენ სიხნელისაგან გუამისა, მოზიდვითა თუალთაჲთა ნაწევართაგან ყოველთა“ ბ. სწ. 82,2. იხ. ნაწევარი.

ნაწერ-ი დაწერილი: „ჩნდა ძირი ნაწერისაჲ“ ბ. ცხ. 897. იპ. წერა.

ნაწილ-ი «განჩინებული», «კერძი», «კერძო», წილი, ხვედრი, მემკვიდრეობა, სხეული, ნეშტი; «ნახევრებ(ელ)ი»: „ნაწილნი მათნი იყვნენ პირუტყუთა ოთხფერჴთა მათითაჳს“ pb.,—„განჩინებულნი მათნი იყვნენ ოთხფერჴთა მათითაჳს“ G, რიცხ. 35,8; „არა უც ნაწილ“ M,—„არა არს მათი კერძი“ G, II შჯ. 14,27; „რომელი არს ნაწილი უდაბნოსაგანი“ pb.,—„რომელ არს კერძო რაჲმე უდაბნოსაჲ“ G, რიცხ. 33,8; „იგი არს პირველი ნაწილი მაკედონელთაჲ“ საქ. მოც. 16,12; „მოგცა თქუენ ქუეყანაჲ ესე ნაწილად“ G, II შჯ. 8,18; „ესენი ნაწილი მკჳდრობისა შინისაჲ“ ფს. 78,2; „მიეცეს იგი ნაწილად რუბენს“ GM, II შჯ. 29,8; „რომელნი ნაწილნი სა ჩემისანი ხართ“ ატმ. 98,11; „შეევრთნეთ რიცხუსა ნაწილსა მას მართალთასა“ რიფს. 100,27; „არა არს ნაწილი ჩუენი დაცითს თანა“ M, II ნმტ. 10,16; „არა გაქუნდეს ჩემ თანა ნაწილი“ ი. 18,8; „მოგცეს შენ ათი იგი ნაწილი“ O, III მფ. 11,31; „აღიხუნეს ნაწილნი წმიდისა სანდეხტისნი“ სნდ. 9,29; „აღიღეს საწადელნი იგი ნაწილნი მისნი“ ხჯ. 38,7; „ესე არს ნაწილი შენი“ pb.,—„ესე არს ნახუედრებ(ელ)ი შენი“ O, იერემ. 13,25; „მოცვალენ ნაწილნი წმიდისა ეფთჳმესნი ნათლისმცემელისა ეკლესიით დიდსა ეკლესიასა ღმრთისმშობლისასა“ ბ.-ე. 54,25. იხ. წილი.

ნაწილება წილის დადება, შეზიარება: „მარტოჲ ჰამდა და სხუასა არაჲს უნაწილებდა მისგანსა, რომელსაც იგი ჰამდა“ ბ. სწ. 146,9. იხ. ნაწილი.

ნაწილიხ-შთასასუენებელ-ი სანაწილე: „მისცეს... ფეშხუემი კოშითურთ და ბრწყლით და ნაწილიხ-შთასასუენებელთ ეკლესიათ“ ბ.-ე. 22,25. იხ. შთასასუენებელი.

ნაწლევ-ი ნაწლავი, «შინაგანი», «მუცლიერი»; «ზოგი გულისაჲ»: „ცხელი, რომელი არს ნაწლევთაჲ“ O,— „ცხელი ზედა კერძოჲ შინაგანთაჲ“ G, ლევიტ. 7,8; „ნაწლევნი მისნი... განრცხნა წყლითა“ O,—„მუცლიერი... განრცხა წყლითა“ G, ლევიტ. 8,21; „გამოუღეთ ნაწლევი მაგისი“ ვარ. 375,24; „ყოველი ნაწლევი შეეპჳმის“ ფიზ. XXVII, 15; „განიბინეს ყოველნი ნაწლევნი მისნი“ საქ. მოც. 1,18; „შეიწრებულ ხართ ნაწლევთა თქუენთაგან“ II კორ. 6,12; „დაჴსნეს ნაწლევნი თჳსნი მისგან“ I ი. 3,17; „ვითარცა ურმის-თუალი არს ნაწლევი ცოფისაჲ“ O, ზირ. 33,5; „ახს აღსასრული შენი ჴელმარიტად ნაწლევთა შენთა“ pb.,—„მოახს აღსასრული შენი ჴელმარიტად ზოთა გულისა შენისათა“ O, იერემ. 51,18. იხ. წელი; რვანაწლევი.

ნაწლევთ-მჭამელ-ი «ნაწლეველთა მჭამელი»: „მოიძულენ... ნაწლევთ-მჭამელთა კაცთათჳს“ O,—„მოიძულენ... ნაწლევთა მჭამელნი კაცობრიეთა ჴორცთა“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 12,ა. იხ. მჭამელი.

ნაწუევარ-ი «დაწუა», დადაღება: „მისცეს... ნაწუევარი ნაწუევარისა წილ“ O,—„მისცეს... დაწუა დაწეულ წილ“ pb., გამოხლ. 21,25 იხ. წუა.

ნაწუეთ-ი წვეთი: „ეკუეთე ყოველნი წარმართნი ვითარცა ნაწუეთნი კარსანი და ვითარცა წუმი სასწორისაჲ შეირაცხნეს“ I, ფს. 40,15; „აღრაცხილ არიან მისა ნაწუეთნი წჳმისანი“ O, იობ 36,27; „სიძძიმისა მის მისისათჳს (ცუარისა) იქმნის ნაწუეთ“ ბ. კს.-ეჩუხ. დღ. 49,20. იხ. წუეთი.

ნაჭმევ-ი ნაჭამი: „არა შეიწუნარებს იგი გუშინდელსა ჭამულსა, დაღაცათე მიხუდეს იგი ნაჭმევსა თჳსსა“ ბ. კს.-ეჩუხ. დღ. 126,9. იხ. ჭამა.

ნახარარ-ი: „წმიდანი და ნეტარნი ვინმე და პირველნი ნახარართა შორის... მიიწინეს“ შუშ. ბ. I, 10; „პირებითა ნახარართაჲთა... ინებეს“ არხტ. 66,24.

ნახევ-ი ნაჭერი (სამოსლისა): „დაიპო იგი ათორმეტად ნახევად“ O, III მფ. 11,30; „არაჲენ დაადგის სადგმელი ნახევისა უმერკულისაჲ“ მთ. 9,16. იხ. ხევა.

ნახევარ-ი «კერძო», «ზოგი»: „აღსუარული ზეთთა ნახევრითა დორაკისათა“ G,—„შერეული ზეთთა კერძოთა მის გუერდისათა“ pb., რიცხ. 15,9; „იყვნეს ნახევარნი მახლობელ მთისა“ G,—„იყვნეს ზოგნი მახლობელად მთასა“ M, ისუ ნ. 8,33; „განუხო ზოგიცა ესე და მიესცა ნახევარი და ნახევარი მე წარმოვირტყა“ Ath.—12,160v; „მთუპყრეს მას თევზისა შწერისა ნახევარი და თაფლისა გოლი“ ლ. 24,42; „რომელი... (კონაჲ მხლისაჲ) არა ღირან ნახევარ ჭრთილად“ ბ. სწ. 161,8; „ნახევარი საფასისა თჳსისაჲ ეკლესიასა შეწირის“ ბ.-ე. 41,26. იხ. [განნახევრება](ული), ნახევრება.

ნახევარჯმელ-ი «მხუეროანი»: „ნუ მოაცნ... ზურგგატეხილი, ანუ ნახევარჯმეტი“ pb.,—„არა მოეწყლეს... კაცი, რომლისაცა თანა იყოს მის თანა... ზურგგატეხილ იყოს, ანუ მხუეროან“ G, რიცხ. 21,20. იხ. ჯმელი.

ნახევრება სანახევრო: „ნუ ეცნობთ, ძმანო, ღმრთსა ნახევრებით“ ბ. ცხ. 231r. იხ. ნახევარი.

ნახეთქ-ი ნატრალი: „ნახეთქი დიდ ფრიად“ O, ზაქ. 14,4. იხ. ხეთქა.

ნახვა ხედვა: „რაჲთამცა ნახნა თავისა უფლის-წულნი“ ი.-ე. 41,19; „რაჲ ჰნახე ჩემ თანაჳ“ ბ. ცხ. 807r. იხ. გამონახვა, მონახვა.

ნახირ-ი ჯოგი: „არცა უკმს მოგებაჲ არუებსა ცხოვართასა, არცა ნახირსა ზროხათასა, არცა რემაკებსა ცხენთასა“ ბ. ცხ. 79r; „ზეაბენ... ნახირებსა ზედა ოთხფერჴთასა“ A—92,324.

ნახეტ-ი მთავარი ტომისა ან ქვეყნისა; «სატრაპესი»: „გამოაჩინნეს (გაჩოირჩინნეს I) ნახეტნი“ O, I ეზრა 5,1; „მოეწოდა... ერისთავთა... ყოველთა ნახეტთა ზღუს-ქიდისათა“ O, ესდ. 8,9; „დაადგინა იგი ყოველსა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად ნახეტთა“ I, —„და-

დგინა ფი ყოველსა ზედა სოფელსა ბაბილონისასა და მთავრად სატრაპესთა" pb., დან. 2,48.

ნახუედრებ(ელ)-ი ხვედრი, «წაწილი»: „ესე არს ნახუედრებ(ელ)ი შენი და წაწილი ურჩებისა თქუენისაჲ ჩემდამი" O,—„ესე არს ნაწილი შენი და ხუედრი ურჩებისა თქუენისა ჩემდა" pb., იერემ. 13,25. იხ. ხუედრება.

ნახუთალ-ი «მეხუთე»; «მეხუთედი»: „ნახუთალი (ვეხუთი O) შესძინოს მას ზედა" G, ლევიტ. 5,16; „ნახუთალი მისი შესძინოს მას ზედა" G,—„მეხუთედი იგი შესძინოს მას ზედა" O, ლევიტ. 27,31. იხ. ხუთი.

ნაჯმარებ-ი «მსახურებული»: „სხუაჲ შეიძოსა ძუელი და ნაჯმარები" Ქ,—„მოიღო... საბლარდნელი მსახურებუდი და შეიძოსა ბალაჯარსა" A, ბალ. 80,10. იხ. ჯმარება.

ნაკუთევ-ი გირაო: „არა შებჳდე სახედ მისსა კუთად ნაკუთევისა" G, II შჯ. 24,10; „ნაკუთევი თანამდებისაჲ მისცეს" O, ეზეკ. 33,15. იხ. კუთვა.

ნაკშირ-ი, ნაყშირ-ი ნახშირი: „დაშავნა უფროს ნაკშირისა (ნაყშირისა O) ფერი მათი" I, გოდ. იერ. 4,8; „ალავსო იგი (საცეცხური) ნაკშირითა" X 215v; „ნაკშირი იგი ნაკუერსაჲ ქმნულ იყო" X 216r.

ნაკლომ-ი ნაკელი, სკინტლი: „ეიდრემდე ითოვებოდა... ოთხი კაბიწი ნაკლომი ტრუდისაჲ ხუთის სასწორის ვეცხლს" O, IV მფ. 6,25. იხ. ჯდომა.

ნგორება გორება, ამოვლება: „ბზესა ზედა ინგორისი ფიზ. XVIII, 8; „ეინგორება მე მწკრესა შინა ცოდეასა" ბ. ნწ. 261,7; „ინგორნის იგინი მტეურსა ზედა" ს. კან.-ეკუს. დდ. 115,22.

ნგორებულ-ი ამოგორებული, ამოვლებული: „ეითარცა ნგორებუდი კეარდლსა და მწკრესა შინა" ლიმ. 52,10; „მსგავსად ღორთა ნგორებუდ იყუნეს მწკრესსა" Sin.—11,268. იხ. გორება.

ნდობა იხ. მისანდობელი.

ნდომა «ნება», «წადილი», სურვილი: „მინდა (ვინებე DE) შეკრებაჲ ნაშობთა (შვილთა DE)" C, მთ. 23,37; „უნდი მე" Ჭ,—„მინებე მე" Ქ, ფს. 17,20; „უნდა მისი ხილვაჲ მრავლით ქამითგან" DE,—„სწადდა მრავლით ქამითგან ხილვაჲ მისი" C, ლკ. 23,8; „არა უნდა განმხილება მასი" მთ. 11,9; „უნდი მე" O, II მფ. 23, 20; „მომართეედ... რომელთა-იგი უნდეს გულსა მათსა" O, გამოსლ. 25,2; „მრავალზის მინდა მისლად თქუენდა" პრომ. 1,13. იხ. შენდობა.

ნებ-ი ხელის გული, თათი: „არა პოევს მისგანი, გარნა თხემი სილი და ფერჳნი და ნებნი ქელთა მისთანი" O, IV მფ. 9,35; „მცირე ღრუბელი, ვითარცა ნები კაცისაჲ, რომელსა აღმოაქუნდა წყალი ზღჳთ" O, III მფ. 18,44; „დადეა ნები თჳსი მკლავსა ზედა დაჭყლეტად მისი" ფსალტ. 139,15; „რაჲ-იგი უპყრიეს ნებსა შინა ღმრთეებისა თჳსისასა" გრ. ნოხ.-კაც-აგებ. 210,5.

ნება, ნებვა სურვილი, ნდობა; «გულება», «ჯერ-ჩენა», «ჩენა»: „რომელთაცა უნებნ მთ" DE,—„რომელცა ჰნებავნ" C, მთ. 27,15; „არარაჲ უნებნ საქმედ რაჲსამე ქელთა მისთა" O,—„არა ნებაჲს ქელთა მისთა ყოფად რაჲსამე" pb., ფს. ხოლ. 21,25; „ეითარცა ვის ჰნებს, ეგრეცა ვალს" Ath.—11,109v; „რაჲ გნებავს ყოფად, ყავთ" B,—„რომელი გეგულებოს ყოფად, ადრე ყავი" A, სბნტ. 134,22; „ნუ გნებავნ ტყუეილად ყოველი ტყუეილი" O, ზირ. 7,16; „რაჲ გნებავს შენ" DE, —„ეითარ ჯერ-გიჩს" მთ. 22,17; „ეითარ გნებავს თქუენ" DE,—„ვითარ გიჩს თქუენ" მრ. 14,36; „სიტყუანი... ჰნებავენ" მ. ნწ. 5,11. იხ. თანა-მნებელი, თჳთნება, ნებსით/ნეფსით/ნებისით, სანებელი, უნებელი.

ნება «გულის-თქუმა», «სათნო», სურვილი, მოწონება, «განმარჯუება»: „რომელმან აღავსო კეთილითა ნებაჲ შენი" Ჭ,—„რომელმან აღავსო კეთილთა მიერ გულისთქუმაჲ შენი" Ქ, ფს. 102,5; „ნებაჲ გულისა ჩუენისა უკეთურისაჲ ვყოთ" O,—„სათნო გულისა ჩუენისა ბოროტისანი ექმნენი" pb., იერემ. 18,12; „ეყავენ ნებაჲ შენი" მთ. 26,42; „არა არს ნებაჲ უკუნურთა შორის" O, ეკლ. 5,3; „ნებაჲ გლახაკთაჲ ისმინე, უფალო!" ფს. 9,38; „მაჯალთა ნებასა გულისა მათისათა" pb.,—„ველუნან განმარჯუებასა გულისა მათისა უკეთურისასა" O, იერემ. 18,10.

ნებად -ებრ, მსგავსად: „გცნე თქუენ მწყემს ნებად გულისა ჩემისა" O, იერემ. 3,14.

ნებება «ჯერ-ჩინება», «სათნო-ყოფა», «ნდომა», «ნებება»: „არა ინებაჲ უფალმან მოსრვაჲ თქუენი" G,—„არა ჯერ-იჩინა მოსრვაჲ მათი" M, II შჯ. 10,10; „არა ინებაჲ კაცმან მან დადგრომად" M,—„არა სათნო კაცმან იყო დადგრომაჲ" G, მსჯ. 10,10; „არა ინებო იგი" G,—„არა რაამე სათნო გეყოს შენ" M, II შჯ. 21,14; „მინებე მე" Ჭ,—„გინდი შენ" Ქ, ფს. 40,12; „რამეთუ მინებაჲ მე"—„რამეთუ უნდი მე" Ჭ, ფს. 17,20; „ინებეთ, რაჲთა მიგიტეო თქუენ მეუფემ იგი ჰერიათაჲ" G,—„გნებავსაჲ მიგიტეო თქუენ მეუფემ ჰერიათაჲ" DE, ი. 18,39; „ნებით ენებაჲ უფალსა წარწყმედაჲ მათი" O, I მფ. 2,25; „ნუცა ინებებ სლვად მათ თანა" O, იგ. სოლ. 1,10; „უკუეთუ არა ინებოთ" I, ეს. 1,20. შდრ. ნება.

ნებებით-ი «ნებიერი»: „იყუნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებითი" pb.,—„იყუნეთ თქუენ ქუეყანა ნებიერ" O, მალ. 3,12. იხ. ნებება.

ნებეულად ნაჭერ-ნაჭერ: „დასხნის მყინვარნი ნებეულად" ფს. 147,6.

ნებვა იხ. ნება.

ნებიერ-ი «ნებებითი», საწადელი: „იყუნეთ თქუენ ქუეყანა ნებიერ" O,—„იყუნეთ თქუენ ქუეყანა ნებებითი" pb., მალ. 3,12.

ნებიერად სასურველად, თავის ნებაზე: „ეშჯობესი გამორჩეაჲ არს ნებიერად საქმისაჲ" ბალ. 141,21. იხ. ნება, სანებიეროდ.

ნებიერება: „ქაცნი მართალნი და სათნონი ამას სოფელსა არა თუ ნებიერებენ, არამედ ზრუნეით და მწუხარედ ყოველსავე სულგრძელად მოითმენენ" მ. ნწ. 15,11.

ნებიერობა: „ნებიერობაჲ ცუდ იქმნეს" მ. ნწ. 259,7.

ნებიერ-ყოფა სურვილზე, ნებაზე მიმშვება: „ნებიერ ყვიან ოი წელიწადსა მას შინა" ბალ. 40,34. იხ. ყოფა.

ნების-მყოფელ-ი სურვილის-შემსრულებელი: „ით-

ხოვდეს ნებ◦ს-მყოფე◦ლ◦ს◦გ◦ნ ღმრთისა" რიფხ. 170,2. იხ. მყოფელი.

ნებისით იხ. ნეფსით.

ნების-ყოფა სურვილის შესრულება: „არცა ვიდრე სატყუადმდე ჯერ-იჩინა ნებ◦ს-ყოფ◦დ რამე" ხაკ. წოგ. II 70,2. იხ. ყოფა.

ნებსით იხ. ნეფსით.

ნებსით-ი იხ. ნეფსითი.

ნედლ-ი არახმელი: „უკეთუ ძელსა ნედ◦ს◦ა ამას უყო. ფენ, კმელსა რაი-მე-ღა უყონ" ლ. 23,21; „განვაკმო ხე ნედ◦ი" O, ეზეკ. 17,24; „თივაი ნედ◦ი არა იყოს" I, ეხ. 15,6. იხ. განედლება, სინედლე.

ნეზუ «მდედრი», «მზეული», ნეზი: „შესწირვიდეს... გინა თუ ვერძსა, გინი თუ ნ◦ზ◦ს" O,—„შესწირაეს... გინა თუ წულებრივთა, ანუ თუ მ◦დ◦რთ◦ვ◦ნ" G, ლევიტ. 3,1; „ნ◦ზ◦ უბიწოჲ შეწირნ იგი" O,—„მ◦ზ◦უ◦ ◦ უბიწოჲ მოიბას მან (ცხოვარი)" G, ლევიტ. 4,32; „ვითარცა ცხენი ნ◦ზ◦" Ath.—12,292r; „დამთეს მის თანა ჳლურთა-განნი ნ◦ზ◦ნი მდოვრითურთ და წუელდა მათგან სძესა" H—241,203.

ნეკ-ი: „ნ◦კ◦ ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა" O, III მფ. 19,10; „დამოკიდა ყოველი სკიტ◦ მცირესა მას ნ◦კ◦სა მისსა" 8. ცხ. 244v.

ნეკედ-ი ѡѡѫѫ̀ nθqēd(ებრ), მწყემსი: „მეფ◦ მოაბისაჲ იყო ნ◦კ◦დ◦ს" O, IV მფ. 3,4.

ნეკტარ-ი ნაკადული: „გარდამოვიდოდეს თუალთაგან მისთა ცრემლნი, ვითარცა ნ◦კ◦ტ◦რ◦ნ◦ი მდინარისანი" 8. ცხ. 98v.

ნელ-ი ნაზი, წყნარი, ლბილი, საამური, მშვიდი: „პრქუა ნ◦ლ◦თ◦ა კმითა" 8. ცხ. 210r; „პარქუ ნ◦ლ◦თ◦ა კმითა" 8. ცხ. 212v; „პირი მისი ჩრჳლ და ნ◦ლ◦ ირნ" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 205,7; „კაცთა აჭეს ჩუეულებაჲ, რაჲთა წინააღმდგომნი იგი სიტყჳთა დაშნითა და ნ◦ლ◦თ◦ა მ◦ა◦ზ◦დ◦ნ◦ნ მათ" ხაკ. წოგ. II 68,7; „მსგაესად ძილისა ნ◦ლ◦ს◦ა" 8. სწ. 150,8. იხ. დანელება, ნელად/ნელიად, ნელადი, ნელება, სინელე, სულნელი, შენელება.

ნელად, ნელიად მონდომებით, მშვიდად, ნელა, წყნარად: „ნ◦ლ◦ად ვისმინო შენი ამის ჯერისათჳს" ბან. 45,10. „ნ◦ლ◦ა◦დ ჰამდი" 8. ცხ. 126v; „ოწყე კანონსა შენსა ნ◦ლ◦ა◦დ-ნ◦ლ◦ა◦დ" 8. ცხ. 90v; „მოზიდნის ნ◦ლ◦ა◦დ და შტოსა გაიყვანის" ი.-ე. 24,4. იხ. ნელი.

ნელად-ი ნაზი, მშვიდი, ნელი: „მოვედ შენცა ჩუენ თანა ნ◦ლ◦ა◦დ◦თ" O, IV მფ. 6,8; ახლოს არს ნ◦ლ◦ა◦დ იგი ადრისაგან" ბალ. 25,23. იხ. ნელი.

ნელება დაცხრომა, დამშვიდება, დაცხება: „სიტყბობით ა◦ნ◦ლ◦ებ◦ნ მათ" 8. ცხ. 101v. იხ. ნელი.

ნელსაცხებელ-ი ზეთი; მირონი: „აქენდა შიშთა ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ი" მთ. 26,7; „ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ი მცხო" ლ. 7,46; „იცხო ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ი უშორი" O, იგდ. 10,3; „რჩეულსა ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ს◦ა იცხებენ" I, ამოს 6,6; „ნაცვალად სურნელთა მათ და ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦თ◦ა, რომელთა ვიყნოსდი" 8. ცხ. 108r. იხ. საცხებელი.

ნელსაცხებლის-მგბოლველ-ი ზეთის მხარშველი/მოქმედი: „ვასუა შენ ღუნოჲ ნ◦დ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ი◦ს-მ◦გ◦ბ◦ლ◦ ◦ველ◦თ◦ა" O, ქნჲ 8,2; „იყუნეს ნ◦ლ◦ს◦ა◦ც◦ხ◦ებ◦ლ◦ი◦ს-მ◦გ◦ბ◦ლ◦ ნელსაცხებლისა სულნელთა" I 6შტ. 9,30. იხ. მგბოლველი.

ნელსაცხებლის-მოქმედ-ი იხ. ქმნა.

ნელტფილ-ი: „ნ◦ლ◦ტ◦ფ◦ილ არს პირსა მათსა შინა (ღუნოჲ) ოჲ" H—2251, 288r. იხ. ტფილი.

ნემს-ი: „უადვილეს არს მანჭანის-საბელი კურესსა ნ◦მ◦ს◦ა◦ს◦ა განსლვად" ლ. 18,25. იხ. ნემსული, ოჭრონემსული.

ნემსულ-ი «ტრიხაპტონი», შალის ან აბრეშუმის ქსოვილი: „შეგმოსე შენ ნ◦მ◦ს◦უ◦ლ◦თ◦ა" O,—„გარე მოგასხ შენ ტ◦რ◦ი◦ხ◦ა◦პ◦ტ◦ო◦ნ◦ი" pb., ეზეკ. 16,10; „სამოსელი შენი ბისონი და ნ◦მ◦ს◦უ◦ლ◦ი და კრული" O,—„აჭმნეს გარემოსასმელნი შენნი ბისონისანი და ტ◦რ◦ი◦ხ◦ა◦პ◦ტ◦ო◦ნ◦ი და კრულნი" pb., ეზეკ. 16,13. იხ. ნემსი.

ნერგ-ი რგული: „ყოველ ნ◦რ◦გ◦ი, რომელი არა დაანერგა მამამან" მთ. 15,13; „დაიძინა ქუეშე ნ◦რ◦გ◦ს◦ა მას" O, III მფ. 19,5; „ვერძი ერთი დამოკიდა რქითა ნ◦რ◦გ◦ს◦ა საბეკსა" O, დან. 29,13; „ნ◦რ◦გ◦ს◦ა ასხმიდეს და აშენებდეს" ლ. 17,28. იხ. ახალნერგი, დანერგვა, დასანერგაჲ, თანა-ნერგი, ნერგვა, ნერგოვანი, სანერგე, ქვიტად-ნერგი.

ნერგვა დანერგვა: „ნ◦რ◦გ◦ვ◦ად დაანერგან" O, I ეზრა 4,6. იხ. ნერგი.

ნერგოვან-ი ტყე ხშირი: „ყოველნი ბოტცონი ნ◦რ◦გ◦ო◦ვ◦ნ იყუნენ" O, ამოს 8,10. იხ. ნერგი.

ნერწუე ფურთხი: „რომელი განკურნეს ნ◦რ◦წ◦უ◦ჯ◦თ◦ა" ფლპ. მოც. 6,41; „შექმნა თჳალ ნ◦რ◦წ◦უ◦ჯ◦ს◦ა მისგან" ი. 9,6. იხ. გამონერწუევა, დანერწუ(ე)ა, ნერწუევა, შენერწუ(ე)ა.

ნერწუ(ე)ა მიფურთხება: „ა◦ნ◦რ◦წ◦უ◦ე◦დ◦ეს პირსა მისსა" მთ. 20,67; „ა◦ნ◦რ◦წ◦უ◦ა ქუეყანასა და შექმნა თიკაჲ" ი. 9,6; „ა◦ნ◦რ◦წ◦უ◦ა ყურთა მისთა" მრ. 7,33; „უბისტოლესა მას ა◦ნ◦რ◦წ◦უ◦ე◦ვ" მრთ. A, ანტ. დ. 34r. „ოწყეს ეიეთუ ნ◦რ◦წ◦უ◦ე◦დ პირსა მისსა" მრ. 14,65.

ნერწუევა, ნერწუეა ფურთხი: „ვითარცა ნ◦რ◦წ◦უ◦ე◦ა პირისაჲ შეირაცხნეს" I, ეხ. 40,15. იხ. ნერწუე; წარმონერწყვა.

ნესოვან-ი: „დაშთეს... ვითარცა ხილის-საცავი ნ◦ს◦ო◦ვ◦ნ◦ს◦ა" O, ეს. 1,8. იხ. ნესუ.

ნესტუ «საყრი», სალამური; არტერია, ენა: „წარავლინნეს ანგელოზნი თჳსნი ნ◦ს◦ტ◦ჳ◦თ◦ა დიდთა (ს◦ა◦ყ◦რ◦ი◦თ◦ა დიდთა DE)"C, მთ. 24,31; „სცემდეს ნ◦ს◦ტ◦უ◦ე◦ბ◦ს◦ა" M, II 6შტ. 28,18; „სტჳნიდეს ნ◦ს◦ტ◦ჳ◦თ◦ა" O, IV მფ. 11,14; „დაბერვიდეს ნ◦ს◦ტ◦უ◦ე◦ბ◦ს◦ა თჳსა" O, II ეზრა 3,10; „ჴმითა ყურთხვეისაჲთა, ნ◦ს◦ტ◦ჳ◦თ◦ა ჴედილთა" ფს. 97,6; „ნ◦ს◦ტ◦უ◦ა◦ნ და ლინთან მოატკბიან ჴმაჲ" O, ზორ. 40,21; „განუჭერიტნეს ტყაე კოპთა მათთაჲ და დადგეს ნ◦ს◦ტ◦ჳ და განბერეს ცოცხალნი სამნიე" რიფხ. 177,19; „რომელსა ეამსა გესმეს ჴმაჲ საყრისაჲ, ნ◦ს◦ტ◦ჳ◦ს◦ა◦ჲ, სტჳრისაჲ და ჭნარისაჲ და ებნისაჲ და სახიობისაჲ" I, დან. 3,5; „ჴელ განეყოფს სისხლსა მას ცხოველებისასა ყოველთა ნ◦ს◦ტ◦უ◦ა◦თ◦ა გუამისათა" 8. სწ. 170,29; „რაჟამს აღივსნენ ნ◦ს◦ტ◦უ◦ნ◦ა სიფთილთანი კუამლისა მისგან" H—2251, 284r.

ნესტჳ რქისა «რქისი», რქის საყრი: „მისცა ნ◦ს◦ტ◦ჳ რ◦ქ◦ი◦ს◦ა ჴელთა მათ ყოველთასა" M,—„მისცა რ◦ქ◦ი◦ს◦ე◦ბ◦ი ჴელსა ყოველთასა" G, მხჭ. 7,16. იხ. დანესტუება, შენესტუე, ნესტუება.

ნესტუა ჩაბერება, საყვირის ცემა: „ჰნესტუადენ ნესტუთა“ G, რიცხ. 10,8. იხ. ნესტუ.

ნესტუფერდ-ი ფილტვი: „სცა მუცელა ისრაელისასა შორის ნესტუფერდსა და ჴერდსა“ M, II ნშტ. 18,33. იხ. ფერდი.

ნესუ ნესვი: „აჭამდით... აჭერსა და ნესუსა და პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G, რიცხ. 11,5. იხ. ნესოვანი.

ნეტარ ნეტა: „ნეტარ გლახაკთა სულითა“ მთ. 5,3; „ნეტარ ბერწთა“ ლ. 23,29. იხ. ნეტარი, ნეტარარიანი, ნეტარება, ნეტრეული.

ნეტარ-ი სანატრელი: „შემირაცხიეს თავი ჩემი ნეტარად“ ხჯ. მოც. 26,3; „ნეტარ არს კაცი, რომელსა ეშინის უფლისა“ ფს. 111,1; „მერმე აკურთხა ნეტარი ეფთჳმე“ ი.-ე. 27,11. იხ. სანატრელობა.

ნეტარარიან-ი ფსალმუნი, რომელიც იწყება ამ სიტყვებით: „ნეტარ არიან“: „წართჴუნეს ნეტარარიანნი ალსრულებისა მათისათჳს“ ხჯ. წოგნ. II 87,3. იხ. ნეტარ.

ნეტარება მეღნიერება: „არარაჲ ამთგანი ესწორების ნეტარებასა მას მარადისასა“ ბ. კეხ.-10-თჳს 118,18; „რაჲთა ნაწილი მიიღონ ნეტარებასა მისსა თანა“ ზუმ. ბ. II, 17. იხ. ნეტარ.

ნეტრეულ-ი ნეტარი, სანატრელი: „ნეტრეულ ითმი დიდისაგან მჭლომისა განერა“ ფიწ. XX, 31. იხ. ნეტარი.

ნეფსით, ნებსით, ნებიხით ნებით, თანახმად ნებასურვილისა: „შეიცვალოს მაგან ხნჱ თჳსი და სიბოროტჱ თჳსი ნებიხით“ ხჯ. წოგნ. II 81,27; „მე ნებსით თჳსით განვეშორე განრყუნილი იგი პატივი მეფობისაჲ“ ფლტკ. 137,82; „არა ჯუარს-ეცუა უნებლიაჲთა, არამედ ნეფსით“ მრთ. S. კ. იერ.-ალდგ. 158,25; „წარუპყრა ქედი თჳსი ნეფსით“ სნდ. 7,2; „ნესადა გარდაჰქცევ ნებსით გონებაჲ შენი ეფდრებასა“ O, ითხ 36,19; „სხუათა მათ სთნოებათა მისთა გამოწულილვით აღწერასა ნეფსით თანა-წარჰჴედით“ ი.-ე. 21,18. იხ. ნება, ნეფსითი/ნებსითი, ნეფსითობა; შდრ. არა-ნებით(ა), არა-ნეფსით.

ნეფსით-ი, ნებსით-ი თავის ნებითი: „საუნჯე არს დიდძალი მონაზონისაჲ ნეფსითი უპოვარებაჲ“ მ. ცხ. 168r; „ითლი ამათი ნებსით ჯელმწიფებაჲ“ ეკ. რომ.-კურთხ. ხოხ. 140,10. იხ. ნეფსით.

ნეფსითობა «გულს-მოდგინება»: „გამოცხადნა გამოცხადებაჲ ისრაჱლისა შორის ნეფსითობითა ერისაჲთა“ G,—„იწყს ამაღლებად მთაჲართა ისრაელისათა გულს-მოდგინებითი ერისჲთა“ pb., მხკ. 5,2 იხ. ნეფსითი.

ნეფხუა სიცილი, ყინვა, თოში, თრთვილი: „ზამთრისა შემოსლვასა ჰაერნი შეიცვალნიან: ჟამ ერთ წჴმნ და მერმე დასცხრის... ჟამ ერთ ნეფხუაენ, მერმე დასცხრის“ მ. სწ. 311,14.

ნეფხვა, ნეფხუა ყინვა, თოში: „განბნეულ არიან იგინი სიცხესა ჭეშჱ დღისასა და ნეფხვასა ღამისასა“ I, ბარ. 2,25; „ვიჴმენი მე ვითარცა თჳიერი ნეფხვასა“ ფს. 118,83; „ყო ნეფხვაჲ და ყინული ერიად“ სბსტ. 185,4; „ჭარისაგან ძლიერისა მოსცეს ნეფხუაჲ“ O, ითხ 37,10; „ვიჴმენ მე დაწუელ სიცხითა მით დღისაჲთა და ნეფხვითა ღამისაჲთა“ Ath.—11, 270r; „ნეფხვისა სიმძაფრისაგან შეეჭურვნას ქერჩიცა მათი“ მ. სწ. 172,1. იხ. სანეფხაე, შენეფხული.

ნეშტ-ი «დაშთომილი», «ნამეტავი», ნაშთი, დანარჩომი: „ჰრქუა... ძეთა მათ ნეშტთა მისთა“ O,—„თქუა... ძეთა მისთა დაშთომილთაჲსა“ G, ლევიტ. 10,19; „ნეშტისაგან მათისა შემოწირეს“ C,—„ნამეტნავისაგან მათისა შემოწირეს“ DE, მრ. 12, 44; „ნეშტნი იგი მახჳლითა მოეწყჳდნე“ O, ამოს 9,1; „დაუტეეს ნეშტი მათი ყრმათა მათთა“ ფს. 16,14; „აღიღეს ნეშტი ნამუსრევისაჲ“ მთ. 14,20; „რომელსა ესხნეს ნეშტნი მოწამეთა ქრისტჱსთანი“ ფლტკ. 160,5. იხ. შდომა.

ნეცუა იხ. დანეცუა, შთანეცუა.

ნეჭა «ჰასირი», ჭილობი: „აღმიაღლებდეს ზე ჰასირითურთ, რომელ არს ნეჭაჲ“ H—622, 23r.

ნთება: „უსჱდეად სანთლისა ნთებასა შენსა“ ვარ. 821. იხ. ა(ღ)ნთება, მნთებარე.

ნთქმა იხ. დანთქმა, შთანთქმა.

ნიად ოდნავ, -თანაჲე; ცოტათი, ძლიერ: „განთიად რიჟურაჲეს ოდენ ნიად აღდგა“ მრ. 1,35; „ნიად განთიადსა მას ერთშაბათისასა მოვიდეს საფლავსა მას ზედა“ მრ. 16,2; „ნიად და მშჳდად განიღიმის“ O, ზირ. 21,23.

ნიადაგ-ი მუდმივ: „განსუენებაჲ ჯორცთაჲ ნიადაგი აღძრაჲს სიცოხლესა“ გრ. ნოხ.-კაც. ფგებ. 100,10.

ნიავ-ი ჰაერი, სიო: „შემდგომად ცეცხლისა ჴმაჲ ნიავისა წყნელისაჲ“ O, III მფ. 19,12; „გარდააჭცინა ნიავქარნი მისნი ნიავად“ ფს. 100,29; „გჳმწერობდიან და ნიავსა მოჰფენდიან“ A—02, 200.

ნიავ- ბერვა, ქროლა: „და ყო შორის საკუმილსა მას, ვითარცა ჭაბი ცუარისაჲ რაჲ ნიავი“ I, დან. 3,50.

ნიავქარ-ი «ბორბალი», გრიგალი: „იყო ნიავქარი ჭარისა დიდისაჲ“ C,—„იყო... ბორბალი ჭარისაჲ“ DE, მრ. 4,37; „წჳმეს... სული ნიავქარისაჲ“ ფს. 10,6; „ვითარცა ნიავქარი უდაბნოჲთ გამოვიდეს“ I, ეს. 21,1; „ნიავქარმან, ვითარცა ჭარჭეტნი, წარიხუნა იგინი“ O, ეს. 40,24. იხ. ჭარი.

ნიავწულილ-ი ჰაერი: „ვერ-შემძლებელ იქმნეს დათმენად სასტიკებასა ჭარისასა და ბნელსა და ნიავწულილსა“ მ. სწ. 14,16.

ნიაფორ-ი, მიაფორ-ი ტაძრის მეთვალყურე, ზედამდგომი: „დაჲ იგი მისი სუსანა მსახურებდა ნიაფორასა (var. მიაფორსა) სარა მეფეჲსაჲსა“ ქ. ცხ. 75,12.

ნიგოზ-ი (ნიგოზისა, ნიგუზისა) კაკალი, ПИХ: „გამოიღო ნიგოზი“ G, რიცხ. 17,8; „არგანსა ნიგოზისასა (ნიგუზისასა O) ეხედავ მე“ I, ეერემ. 1,11; „იწყო სისრად დედათა ნიგუზითა მით“ x 849v; „რომლისა (მათუნისა) ნიგოზი მაკუდინებელი წამალი არს“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 296,10. იხ. ნიგოზაკი, ნიგუზოვანი.

ნიგოზაკ-ი ნიგუზის სახე: „სასანთლესა მას ოთხნი ტაკუანი, გამოსახულნი ნიგოზაკებსა“ O, გამოსლ. 25,34. იხ. ნიგოზი.

ნიგუზის-სახე ნიგუზისნაირი: „მოიღის ანთრაკი იგი ნიგუზის-სახე“ ფიწ. XXII, 15. იხ. სახე.

ნიგუზოვან-ი ნიგეზნარი: „მტილსა ნიგუზოვანსა შთაკედ (შთაცედ M) მიხედვად ნაყოფთა წყაროთასა“ O, ქება 0,10; „მტილსა ნიგუზოვანთასა შეცედ“ ძრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 157,18. იხ. ნიგოზი.

ნივთ-ი «წესი», ელემენტი, მატერია: „უკუეთუ მოკეცედით ქრისტჱს თანა ნივთთა მათგან ამის სოფლისათა“ pb.,—„უკუეთუ მოკუცედეთ ქრისტჱს თანა წესთა მათგან ამის სოფლისათა“ Q, კოლას. 2,20; „რაჲთა იჴმნეს ყოველსაგანეე ნივთისა კორციელისა“ მ. ცხ. 27r; „თივაჲ ორს ჴელთ-საქმარი ჩუენი და ნივთი ცეცხლისაჲ“ პ. ცხ. 270v; „მოციქულნი ესე კაცნიეე არიან მათისაეე ნივთისაგან და მათისაეე სახისა“ ბალ. 72,29; „ოთხნი იგი ასპეტნი მსგავს არიან ოთხთა მათ ნიეთთა“ ბალ. 87,39. იხ. ნივთება, ნივთიერი, ნივთიერება, უნივთო, შენივთება.

ნივთება «თხზვა»: „ენაჲ შენი ნივთებდა ზაკუასა“ ფს. 49,19; „რომელი წამწამებენ თუალთა, იგი ნივთებენ ძჯრსა“ O, ზარ. 27,26. იხ. ნიეთი.

ნივთიერ-ი მატერიალური: „იბრახა მჯორისა ამისთჳს სოფლისა ნივთიერისა და სახილავისა“ გრ. ნაზ.-შობ. 207,8. იხ. ნივთი.

ნივთიერება: „უკუეთუ არს ღმრთეებასა შინა ნიეთიერებაჲ, ვითარ-შე არს იგი აუგებელ და მარტიე და განუწილებელ?“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 100,32; „მოდეენებულ ეიქმენ ნივთიერებასა შენსა (ჯორცო, შე, სული), ვიდრემდის ბრწყინალებასა შენსა მიზიარე“ მ. ხწ. 228,14. იხ. ნივთიერი.

ნიკაფ-ი ნიკაპი, ყბათა შესაყარი: „არა ცრემლნი იგი ჭურივისანი დამოსდიედ ნიკაფსა მისსა?“ O, ზარ. 89,18; „აღუდგა კელი ნიკაფსა მისსა და ეგრე მიპყუანდა“ ანდ.-ანატ. 219,29.

ნიკელ-ი «ცხვრი», დრუნჩი: „ვითარცა საყური ნიკელსა ღორისასა“ O,—„ვითარცა საყურენი ოქროჲსანი ცხჳრსა ღორისასა“ pb., ეგ. ხოლ. 11,22.

ნიკრის-ი პოდაგრა, podagra: „ნიკრისისა სენსა შთაეარდა“ ი.-ფ. 24,26.

ნინველ-ი «მცირე», «ჩჩკლიი»: „ყრმამან ნინველმან შემოკრიბნეს იგინი“ O,—„ყრმამან მცირემან მოიყუანეს იგინი“ pb., ეს. 11,6; „ნინველნი თოხოდეს პურსა“ O,—„წყურილითა ჩჩკლთაჲთა ძიეს პური“ pb., ჯოდ. იერ. 4,4.

ნიორ-ი allium: „ეპამდით პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G, რიცხ. 11,5; „ნიორი და ჭილი და სხუანი მრავალნი თიეისაგანნი არიან უთესლო“ ბ. კის.-ეჩუს. დღ. 84,17; „თჳეენ ნიორსა მყრალსა გული გთქმიდა“ H—241,540.

ნიორაკთ-მოძღუარ-ი ჯალათთა მეთაური: „მიიწონეს... ნიორაკთ-მოძღუარნი იგი მტარეალთერთ“ რიფს. 175,11. იხ. მოძღუარი.

ნიუარ-ი შუშა, ჭიქა: „მოესპო იერუსალჱმი ვითარცა ნიქარი ერთი, დათხეული ზედა პირსა თჳსსა“ IV მფ. 21,13.

ნიუოგარ-ი, ნიეორგარ-ი, ნიჯოგარ-ი «საქურველთა აღმლები», «მეაბჯრე», კაპარჭის მტვირთველი: „ჰრქუა მონასა მას ნიეორგარსა მისსა“ pb.,—„ჰრქუა მსწრაფელ ურჩისა მიმართ, აღმღებისა საქურველთა მისთა“ G, 96ჯ. 8,54; „ჰრქუა საულ ნაჯოგარსა მას თჳსსა“ M,—„ჰრქუა საულ მეაბჯრესა თჳსსა“ pb., I წშტ. 10,4.

ნისან-ი პირველი თვე ებრაელთა: „თუესა მას ნისანსა, თუესა მას პირველსა“ O, I ეზრა 6,6; „(მიჰრაჟნისა თუესა) ებრაელებრ ნისან სახელ-ედებისა“ კ. იერ.-აღდგ. 159,14.

ნისლ-ი «ალმური»: „მოაელინა ღრუბელი და ნისლი“ M,—„მოსცა ღრუბელი და აღმური“ G, ისუ ნ. 24,7; „ღრუბელი და ნისლი გარემო არს მისა“ ფს. 96,2; „ვითარცა ნისლმან დაეფარე ჭეეყანაჲ“ O, ზარ. 24,3; „დიდი და ძნელი ნისლი მიფენილ იყო კაცთა მათ ზედა“ ჯარ. 303; „ვითარცა ნისლი განქარდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 2,4; „ვითარცა მზე ნისლსა შინა არა ჩანს“ A—85,89r; „მზე ნისლსა შინა ზრქელსა ბრწყინვალეთა შარავანდთა გამომბრწყინვებელი“ H—2251,840r.

ნისლშემოხუეულ-ი: „ნისლშემოხუეულითა... შეენიერებითა მათითა“ ატმ. 104,11. იხ. შემოხუეული.

ნისტორება ნესტორიანობა (სექტაა): „უკუეთუ გონებს აღგილი ესე, დაადგერ შენ ნისტორებასა ზედა“ ლიმ. 10,21.

ნიფხავ-ი «საწვეე»: „ნიფხაჲ შეიმოსოს სხეულთა მათთა“ O,—„სწვენი სელისანი შეიმოსნეს გარემოჲს სხეულსა თჳსსა“ G, ლეეტ. 8,10.

ნიფხავ-კუართ-ი «საროაეარი»: „კაცნი ესე შეიკრნეს ნიფხავ-კუართითურთ მათით და ვარშამაგით და საწმიროულით“ I,—„მაჰრნი იგი შეიკრნეს საროაეარებისა თანა მათისა, და ტაეარებისა და პეროანმებისა“ pb., დან. 3,21. იხ. კუართი.

ნილრ-ი «ცხვრი», ტუჩი: „განიღო ხრატუკი ნიღრსა მისსა“ O,—„შეიოსდეა სათაური ცხჳრისა მიერ მისისა“ pb., იობ 40,20.

ნიუბერ-ი (ნიუბრისა) «წუერი»; ნიკაპი: „იჴმნეს მის შორის ნიში კეთროვნებისაჲ თაესა შინა ანუ ნიუბერსა“ G,—„იყოს შეცდაჲ კეთროვნებისაჲ თაესა გინა წუერსა“ M, ლეეტ. 13,29; „კეთროვნებაჲ ნიუბრისაჲ“ G,—„კეთროვნებაჲ იგი თაესა გინა წუერთა“ pb., ლეეტ. 13,30; „ღაწუნი და ენაჲ და კბენულებაჲ იგი, რომლითა ძჳრეის ნიუბერი მოფოლხუებითა და მოჭირებითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 159,8. იხ. ჯბა.

ნიშ-ი «სასწაული», ნიშანი; «ნიშნოვნობაჲ»: „გამოჩნდეს ნიში იგი კაცისაჲ“ C,—„გამოჩნდეს სასწაული კაცისაჲ“ DE, მთ. 24,30; „კელთა მოციქულთაჲთა იქმნებოდა სასწაულები და ნიშები“ ხაქ. მოც. 5,12; „აღუმართო ნიში ჩემი“ I, ეს. 49,22; „ნიშად მიმიცემიე შენ სახლსა ისრაჱლისასა“ O, ეზეკ. 12,6; „ნიში კეთროვნებისაჲ არს“ G, ლეეტ. 13,27; „გამოშჩნდეს ნიში ძისა კაცისაჲ—პატიოსანი ჯუარი“ მ. ხწ. 212,12.

ნიშან-ი «სასწაული», მაჩვენებელი: „ნიშანი აღუდა ქალაქით“ G,—„სასწაული იგი აღიდგა უფროჲს ქალაქისა მისგან“ M, მწკ. 20,40; „დასდვა ნიშანი: საბელი ძაწეული ესე მოაბა სარკუმელსა“ G,—„დასდვა შენ სასწაულად: შეანგი ესე... გამოაბა სარკუმელსა“ M, იოს ნ. 2,18. შდრ. ნიში; იხ. დანიშნვა, ნიშნიანი, ნიშნოვნობა, უნიშნო, შენიშნვა.

[ნიშატ-ი] იხ. განიშატიანება.

ნიშებშემოსილ-ი სასწაულმოქმედი, საკვირველმოქმედი: „ნიშებშემოსილთა მათ თანა დაეწესოს წმიდათა მამათა სასუფეველსა“ Ø. ცხ. 232v; „იყოცა იგი ნიშებშემოსილ“ Ø. ცხ. 273r. იხ. შემოსილი.

ნიშთ-მზმნელ-ი «სასწაულითა მკითხველი», მკითხავი, მარჩიელი: „არა აპოოს შენ შორის... ნიშთ-მზმნელი, მკითხავი მკუდართაჲ“ G,—„ნუ ვინ აპოებს შენ შორის... სასწაულთა მკუდართა მკითხველი“ pb., II შჯ. 18,11. იხ. მზმნელი.

ნიშთ-მჴურვტელ-ი «ნიშის-მსტოვარი», მისანი, მარჩიელი: „კაცნი ნიშთ-მჴურვტელნი არიან“ pb.,—„კაცნი ნიშის-მსტოვარნი არიან“ O, ზაქ. 8,8. იხ. მჴურვტელი.

ნიშის-მსტოვარ-ი «ნიშთ-მჴურვტელი», მისანი, მარჩიელი: „კაცნი ნიშის-მსტოვარნი არიან“ O,—„კაცნი ნიშთ-მჴურვტელნი არიან“ pb., ზაქ. 8,8. იხ. მსტოვარი.

ნიშნიან-ი ნიშნის მქონე: „იყო უნიშნოჲ იგი ლაბანისაჲ ხოლო ნიშნიანი იგი იაკობისა“ O, დაბ. 30,42. იხ. ნიშანი.

ნიშნის-ყოფა «შეთქმულ-ყოფა», დროს დათქმა: „ნიშანი იყო ძეთა ისრაჱლისათაჲ მზირსა თანა“ G,—„შეთქმულ იყვნეს კაცნი ისრაჱლისანი მზირთა მათ თანა“ M, მსჯ. 20,38. იხ. ყოფა.

ნიშნოვნობა «ნიში»: „იყოს ბრძოლი ნიშნოვნობისაჲ“ G,—„იყოს... ნაბრძოლი ნიში“ pb., ლევიტ. 13,2. იხ. ნიშანი.

ნიჩაბ-ი (ნიჩბისა) ბარი, ფიწალი: „რომლისაჲ ნიჩაბი კელსა მისსა“ Ø. ლკ. 3,12; „წიალ ჴელიან ნიავითა, პირველად მან უპყრის ნიჩაბსა“ Ø. ცხ. 278v; „ბრძანა... განკრეჳაჲ ნიჩბითი წინაშე ჭარსა ნაცარი იგი ძუალთა მისთა“ Sin. 11,266r.

ნიჩურ-ი «ცხჳრი» (პირუტყვისა); ხორთუმი: „ამოაცუა გრჳალი ნიჩურსა მისსა“ O,—„შეუკრნეა გრგოლი ცხჳრსა შინა მისსა“ pb., იობ 40,21; „შეიმტკიცნის ნიჩურნი მისნი“ ფს. XI, 88; „რად საჴმარ არს პილიმასა ნიჩური იგი?“ Ø. ლკ.-ეჩუს. დღ. 181,26.

ნიჭ-ი საჩუქარი, საბოძვარი, შესაწირავი, ძღვენი, «დასადებელი», ტალანტი: „თჳნიერ ნიჭთა თქუენთა“ pb.,—„თჳნიერ დასადებელთა თქუენთა“ G, ლევიტ. 23,38; „იქით ნიჭისა კეთილისაჲ მიცემაჲ“ შთ. 7,11; „ნიჭსა მას ღმრთისსა ჰგონებ შენ ფასითა მოპოვნებად“ საქ. მოც. 8,20; „ნიჭსა კეთილსა მოგანიჭებს თქუენ“ pb., ფს. ხოლ. 4,2; „ნიჭი უფლისა მიერ არს დედაკაცი მშჳდი“ O, ზარ. 28,17; „კორბან, რომელ არს ნიჭ“ მრ. 7,11; „ვინმე რბინ ისპარჴსა და არა მიიღის ნიჭი ძღუენისაჲ“ ფსქ. მოც. 8,5; „ნიჭისა მომცემელი ჩუენი ღმერთი არს“ მსჯ. 38,4; „მოეცემიან ქალთა ნიჭნი იგი ხჳვარდაშინი, რომელსაცე სიტყუაი... და რომელსამე ქურნებაჲ“ Ø. სწ. 810,7; „განყოფილ ხარ პირუტყუთაგან... არა ნიჭთა სიტყჳერობისათჳს“ H—2251, 280v. იხ. მიმნიჭებელი, მინაჭება, მოქნიჭებული, მონიჭება.

ნიჭთ-მთავარ-ი «მთავარი-ნიჭთაჲ»: „სარეა იყო ნიჭთ-მთავარ“ I,—„არეა იყო მთავარ ნიჭთა“ pb., იერემ. 51,59 იხ. მთავარი.

ნიჯოვარ-ი იხ. ნიეროვარი.

ნო(ვ)აგ-ი გალობა, კილო: „ყოფად... შესხმათა ნოვაგთა და წინწილაჲთა (წინწილეთა O) და ბობღნეთა“ I, ნეემ. 12,27; „ეთარცა ისმინ ნოვაგი იგი სახობისაჲ, ეგოდენ ესმინებიან“ ფიზ. XVI, 11. იხ. მენო(ვ)აგე, სანოვაგე.

ნოვაგთ-მოყუარე სმა-ჭამის მოყვარული: „დღეს განუმზადის ჭამადი ნოვაგთ-მოყუარესა და ხვალე შესაჭმელად მატლთა მისცის იგი“ ხალ. 7,38. იხ. მოყუარე.

ნო(ვ)ელისიმოს-ი: „ბაგრატის აფხაზთა მეფისა ნოველისიმოსისა სამეუფოს ყოფასა“ A—484, 814; „აფხაზთა და ქართველთა მეფემან და ყოლისა აღმოსავლეთისა ნოელისიმოსმან კოსტანტინეპოლით მომიყუანეს“ A—484,815.

ნომიკოს-ი «მჴულის-მოძღუარი», საეკლესიო მოძღვრებისა და კანონების მცოდნე: „იყო ვინმე ჰერითაჲ მჴულის-მოძღუარი... სახელი ნომიკოსსა მას ერქუა ტროფონ, (რომელმან)... განსწავლა იგი ლმობიერად მჴულსა ზედა და წერილსა ებრაელებრსა გამოკითხვით“ საკ. წიგ. II 94,84.

ნორჩ-ი იხ. მორჩი.

ნოტია, ნოტიე ნოტიო, ნესტიანი; სველი: „დაჯედ ნოტიასა ზედა“ O, იერემ. 48,18; „ნოტიაჲ იგი წყაროჲ გულის-თქუმისაჲ, რომელ ჩემ თანა იყო, განვაკჳე“ თომა მოც. 19,6; „რომელსა ზედა იყო მიწაჲ და ნოტიე მცირედ“ ხალ. 55,23; „რომელი-იგი დავარდა ნოტიასა და აღმოსცენდა“ ხალ. 38,6; „მომეც ჩუენ მცირედი მისგანი (წყალთაგანი), რაჲთა ნოტია იქმნენ მცირედ პირნი ჩუენნი“ საკ. წიგ. 88,16. იხ. ნოტი(ა)ობა.

ნოტი(ა)ობა სინოტივე, სუსტი: „პელეთა უპყრია ვითარუბაჲ ორთაჲვე მათ: სიცივე—წყლისაგან, და ნოტი(ა)ობაჲ—ჰაერისაგან“ Ø. კუხ.-ეჩუს. დღ. 60,10. იხ. ნოტია.

ნოჭ-ი ისრიმი: „ქრიბა მას შინა ქუენაკსა) ნოჭი, სავსე წინამოჭათა“ O, IV მფ. 4,39.

ნუ: „ნუ იყოფი ცრუ მოწამე“ O, იგ. ხოლ. 24,28; „მონუ-ისთულიან ეკალთაგან ყურძენი“ შთ. 7,16; „ნუმცა ესე არს ქრისტე“ შთ. 12,28; „ნუ ჴელ-ეწიფების ბრძასა ბრძისა წინა-ძღუანებად“ ლ. 0,39; „ნუ იყოფინ“ ბრონ. 2,31.

ნუგეშინის-მცემელ-ი მანუგეშებელი, გამამხნევებელი: „სჯაჲ ნუგეშინის-მცემელი მოგცეს თქუენ“ ა. 14, 16; „იყო[მცა] ეგე ჩემდა ნუგეშინის-მცემელ“ ვარ. 919; „იგი იყო ნუგეშინის-მცემელი მეფისაჲ“ ხალ. 22,7. იხ. მცემელი.

ნუგეშინის-ცემა «განძლიერება», «ლმობიერ-ქმნა», გამხნევება: „ნუგეშინის-ცემულ იქმნეს“ A,—„განძლიერდეს“ B, სბნტ. 132,2; „ნუგეშინისცემის უფლმან სულთქუმისათჳს მათისა“ M,—„ლმობიერ იქმნა უფალი სულთქუმისათჳს მათისა“ G, მსჯ. 2,18; „რომელნი... ნუგეშინის-ჰსცემდეს მათ“ ი. 11,31; „ნუგეშინის-იცა ერმან მან სიტყუასა მას ზედა“

II 67ტ. 22,6; „რომელნიმე ნუგეშინის-ცემენ სიტყუთა სახარებისათა" დ.დ. 180,14.

ნუგეშინის-ცემა გამხნევება: „განაძლიერებდა მას სიტყუთა მრავლითა ნუგეშინის-ცემისათა" დ.დ.180,18. „მივიღებიეს ნუგეშინის-ცემაჲ თქუენი" ლ. 8,24; „არა უნდა ნუგეშინის-ცემის" მთ. 2,18.

ნუგეშინის-ცემულ-ი გამხნევებული: „ოდინი ნუგეშინის-ცემულ იყუნენ" მთ. 5,4; „ვიყუენთ ჩუენ ნუგეშინის-ცემულ" ფს. 125,1.

ნუგეშინის-საცემელ-ი განსამტკიცებელი, საზრდო: „ამათ ძმათა ნუგეშინის-საცემელი სხუაჲ არასადათ აქუს ამის ტრაპეზისაგან ქიდე" ი.ე. 87,7. იხ. ცემა; შდრ. თანანუგეშინის-ცემა.

ნუვინ «ნუეინმე»: „ნუეინ (ნუეინმე DE) გაცთუნნეს თქუენ" მთ. 24,4; „ნუეის უთხრობ" მთ. 8,4; „ნუეის აჰირვებთ და წუცა ცილსა შესწამებთ" ლ. 3,14. იხ. ვინ.

ნუვინმე «ნუვინ»: „ნუვინმე გაცთუნნეს თქუენ" DE,— „ნუეინ გაცთუნნეს თქუენ" C, მთ. 24,4. იხ. ვინმე.

ნუთუ ეგების, შესაძლოა: „ნუთუ უდიდეს ხარ შენ მამისი ჩუენისა იაკობისა" ი. 4,12; „ნუთუ მოაროჲა ვინ მაგას ჰამად" ი. 4,33; „ნუთუ მოიკლაეს თაესა თჳსსა" ი. 8,22; „ნუთუ შენცა მოწაფეჲ მისთაჲნი ხარ" ი. 18,25. იხ. თუ.

ნუკეჲა, ნუკეჲბა ფუფუნება; ნებივრობა; ხვეწნა, თხოვნა: „ვითარცა ჴინუკეე შენ მიერ, აწ ეტანჯო შენ თანა" ბალ. 15,8; „სცავნ მას ეითარცა დედამიწე, რომელი ანუკეებნ და შეებით ზრდით და ზრუნეით პოხნ ყრმათა მათ, რომელნი ერწმუნნიან" ბ. სწ. 201,28; „სადაჲთ ანუ რომლითი საქმითა ვენუკეედე ღმერთსა შენდობასა ცოდეთა ჩემთასა?" ლიმ. 78,14. იხ. სანუკეარი.

ნუკეჲა შეება, ფუფუნება, ნებივრობა: „ეითარ ნუკეჲასი შეასჴენს" მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 69г; „არა ჰზრდიდე გუამსა შენსა ნუკეჲთ, ზეითით და პობილითი" ბ. სწ. 152,25; „განიშორე შენგან დიდებაჲ და ნუკეჲაჲ ამის ქუეყანისაჲ" ბ. სწ. 189,10; „ძაღლთა ნუკეჲთა დაეამჴდებთ" H—2251,210v.

ნუკეულ-ი, ნუკეულ-ი «ჩჩკლი», ნებივრობით/ფუფუნებით ალზრდილი: „რომელი-იგი ნუკეულ-ი და ფრიად ფუფუნეულ იყოს შენ შორის, თუალჴრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს" M,—„ჩჩკლი შენ შორის და ფუფუნეული ფრიად ეშურის თუალთა ძმისა თჳსსა" G, II შჯ. 28,54; „არღარა შესძინო წოლებად შენდა ნუკეულ-ი, ჩჩკლ, ფუფუნეულ" O, ეს. 47,1; „არა სწყალობ გუამსა ამას შენსა, შეებულსა და ნუკეულსა" ბალ. 122,6; „გუამსა შინა მსუქანესა და ნუკეულსა ეზებენ დაუშრეტელად ალი იგი ხოტბისაჲ" ბ. სწ. 204,18.

ნუკრ-ი: „მსგავს არს ძმის-წული ჩემი ქურციკსა და ნუკრსა ირმისასა" O, ქებ. 2,9; „იხარებდ სიჭაბუკესა შენსა ირემ სიყუარულის და ნუკრ" O, იგ. სოლ. 6,19.

ნურა ნურაფერი: „ნურაჲ გაქუნ გზასა ზედა" ლ. 9,3; „ნურას უფროს განწესებულისა თქუენისა იქმთ" ლ. 3,13. იხ. რა.

ნურარა ნურაფერი: „ნურარაჲ გაქუნ გზასა ზედა" ლ. 9,3. იხ. რა.

ნუსადა «ნუუკუე», ეგების, შესაძლოა: „ეგრძელე თაესი შენსა, ნუსადა განზრჩნეს გუეი შენი" G,—„ოგულე თაეი შენი, ნუეკე განუკნე და განიერენე" M, II შჯ. 11,19; "„ნუსადა მოკუდეს ბრძოლასა შინა" G,—„ნუეკე მოკუდეს წყობასი მას" M, II შჯ. 20,7; „ნუსადა ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შინა საზიფხულოსა" G,—„ნუეკე საჭდომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელსა მისსა" M, მჯ. 3,24. იხ. სადა.

ნუსხა ნაწერი, ეგზემპლარი: „ეფთჳმეს კელთა ნუსხა საგან დაგჳწერია" ი.ე. 20,9.

ნუსხვა გადმოწერა: „ბრძანება მჭონდა ნუსხჳსაჲ ოდენ" H—2251,204r; „მომემადლოს ნუსხვაჲ წიდათა ამათ წიგნთა" H—2251,244r. იხ. მნუსხველი.

ნუუკუე «ნუსადა»; შესაძლოა, ეგების; ნუთუ; თუ არა; ნუ: „ნუუკუე საჭდომელთა ჯდეს განშორებულად სასუენებელსა მისსა" M,—„ნუსადა ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შინა საზიფხულოსა" G, მჯ. 3,24; „ნუეკე მიგითრიოს შენ მსაჯელისა" ლ. 12,58; „ნუუკუე თჳ არს ქრისტე" ლ. 3,15; „ნუუკუე ღმე ყოველ ქნენ(ა) ქაცი საკნაესა თჳსსა თესედ" O, ეს. 28,24; „ვინ შეამკოს ქალაქი, ნუეკე ცცხლმან მან" O, მიქ. 6,9; „ნუეკე განრისხდეს უფალი" ფს. 3,12; „ნუუკუე ზრუნაეთ და იტყჳთ" C, მთ. 6,31. იხ. უკუე.

ნულარა ალარ, სხვად არღა: „ნულარა შეჰუდ მაგასა" ბრ. 9,25; „ნულარა ეყოფენ ნაყოფი შენგან საუკუნოდ" მთ. 21,19; „ნულარა ჰსცოდაე" ი. 5,14; „ნულარამცა შენგან ნაყოფი გამოეალს" C, მთ. 21,19. იხ. ლარა.

ნუყიერ-ი განმცხრომელი, «კმასაყოფელი»: „ეყოს ოგი, ვითარცა ჲტ ნუყიერი წყალთა ზედა" O, იერემ. 17,6; „ცხორებაჲ ნუყიერთაჲ საქმითა კელთა მისთაჲთა დაშტკიცნეს" O,—„ცხოერებაჲ თჳთ კმასაყოფელი შეშაკისა დატკბეს" pb., შირ. 40,18. იხ. ნუყიერება.

ნუყიერება სისავსე, განცხრომა: „ჯუარი ნუყიერებაჲ არს შეიერთაჲ" ბ. სწ. 210,1; „ვითარცა ცუარი ზეცით გარდამოვლე საწმისსა ზედა ნუყიერებისათჳს" Ath.—11,285v. იხ. ნუყიერი.

ნუში amygdalum: „ჳეაოდის ნუში" ეკლ. 12,6.

ნუშ-ი «ყუელი», კვერეული; ახალი ყუელი ან გაწურული მაწონი: „ათი ვსე ნუში მოუყარ ერისთაესა მას" O,—„ათი ყუელი სძისა ამისგან და მოართუ ათასის-თაესა" pb., I შფ. 17,18.

ნჭრევა, ქრევა ქროლა, «ქროლება», შებნევა; «მობერვა»: „ნუ ანჭრეე ყოელთა ქარითა" O,—„ნუ აჭროლებ თაესა ყოელთა ქარითა" pb., შირ. 5,11; „ანჭრეედეს ქარნი" მთ. 7,25; „ქარი ანჭრეედა" O, სიბრძ. სოლ. 17,17; „ღუელფი საკუმელისაჲ, რომელი-იგი ანჭრაა ზეცად მოსე" A—92,206; „ანჭრეედეს მათ ზედა ქარი და განკჳნენ" I,—„მოჰბერა მათ და განკჳნეს" O, ეს. 40,24. იხ. გამონჭრევა, გან(ნ)ქრევა, სანჭრეველი; შდრ. ქრევა.

ნწუბება გორვა, გორაობა: „ანწუბებოდინ მათ შორის ღორნი" ბ. ცხ. 408v.

ონ ქართული ანბანის მე-16 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—70.

-ო წოდებითი ბრუნვის დაბოლოება: „კაც-ო, ვიდრე ხეად“ ლშ. შიხ. 191,15; „შამაო“ მ. ცხ. 18ნ.

ობლობა უდედმამობა: „არა ვაგრძნე ობლობაჲ რაჲთურთით“ I, ეს. 47,8. იხ. ობოლი.

ობოლ-ი (ობლისა) უდედმამო: „არ დაგიტევნე თქუენ ობლად, მოვალ თქუენდა“ ი. 14,18; „ჰქენჴნიან ობოლთა“ O, მალ. 3,5; „ენ ხარ შამაი ობოლთაჲ“ ფსალტ. 147,29; „ობლისა შენ იყავ მწე“ ფს. 9,35; „ძე ჩემი, ვითარცა ობოლი, მძეცლად გასწირეთ“ ი.-ე. 10,29. იხ. დაობლება, ობლობა.

[ოდეხა] იხ. დაოდება.

ოდენ ‹ხოლო›; მაინც, ‹თანა›, ახლოს, დროს; ოლონდ; -ოდე: „რაჲთა ფესუსა ოდენ... შეახონ“ DE,—„რაჲთამცა ფესუსა ხოლო... შეახეს“ C, შრ. 6,66; „ოდენ სენაკისაგან ნუ გაიწირები“ მ. ცხ. 88ნ; „ჴორცთა ოდენ ჰგუემენ“ ვარ. 618; „ჩუენი არა ხოლო თუ დედოფალი ოდენ იყაჲ“ შუშ. III, 18; „აჩრდილი ოდენ ვისმე მიადგეს (შეადგეს Q) მათგანსა“ ხაქ. მოც. 5,15; „შენაკეთა ოდენ მაკად ემსგავსე“ ოჭრ.-მარხ. და ოთ. 108,39; „აღმოსლვასა ოდენ მზისასა“ M,—„აღმოსლვასა თანა მზისასა“ G, მსჯ. 9,88; „მას ჟამსა ოდენ“ ხაქ. მოც. 12,1; „მო-ოდენ-ვდიდა იგი“ ხაქ. მოც. 9,8; „შენ ოდენ ამათ ობოლთა პულ აღუპყარ და, რაჲცა ბრალი იყოს, ღმერთმან ჩუენგან აძიენ“ ი.-ე. 19,12; „ვიყვენთ ჩუენ მონასტერსა მას შინა სამ დღე ოდენ“ ხაქ. წოგ. 114,8. იხ. ეგოდენ, ეგოდენი, ესოდენის.

ოდენ-ი ტოლი: „გაჴუნდეს თუ სარწმუნოებაჲ მდოგჳს მარცუალ ოდენ“ მთ. 17,20; „ითა ოდენი ერთი რჩაჲ არა წარჴდეს ჩჳლისაგანი“ მთ. 5,18. იხ. ესოდენი, კნინოდენი.

ოდეს ‹რაჟამს›, როდესაც, როცა: „ოდეს შეუდა იგი სახედ“ DE,—„რაჟამს შეუდა იგი სახედ“ C, შრ. 7,17; „ოდეს ყოვად არს ესე“ მთ. 24,3; „ოდეს შენებოს, თჳალ აღუდგები“ მ. ცხ. 206ნ; „არა ოდეს“ მ. ცხ. 78ვ. „ოდეს-მე მოუდეს ქორწილისაგან“ ლ. 12,36.

ოდესვე მუდამ, ყოველთვის: „ოდეს გონებამან ჩუენმან განიფრთხოს და ჴსენებაჲ აჩუნდეს ოდესვე ღმრთისაჲ, მაშინ აღვალად შეუძლოთ ბრძოლად მტერსა მას“ ხაქ. წოგ. 189,82; „გლახაკნი ოდესვე თქუენ თანა არიან, ხოლო მე არა მარადის თქუენ თანა ვარ“ ი. 12,8.

ოდესმე როდესმე, ერთ დროს, ზოგჯერ: „რომელი-იგი ოდესმე ბერწ იყო“ მრთ. A, კ. აერ.-ხული ჴშ. 168; „რომელი-იგი ოდესმე ბრმა იყო“ ი. 9,18; „ესედავ პირსა შენსა ოდესმე მჴიარულად და ოდესმე მწუხარედ“ ლშ. შიხ. 190,35.

ოდესცა ‹რაჟამს›: „ოდესცა შეჴდოდით კარად“ G, —„რაჟამს შეჴდოდით კარადსა“ O, ლევიტ. 10,9.

ოთხ-ი 4: „ოთხ თუეღა, და მკაჲ მოიწიოს“ ი. 4,35; „ოწ ყოროდის, რამეთუ ოთხისა დღისაჲ არს“ ი. 11,39; „განიყუდს ოთხად ნაწილად“ ი. 19,23; „მეყავო ოთხი წილი“ ლ. 19,8.

ოთხთა საბრძანებელთა მთავარ-ი ტეტრარქი: „ესმა ჰეროდეს, ოთხთა საბრძანებელთა მთავარსა“ მთ. 14,1. იხ. მეოთხე, მეოთხედი, ოთხეული, ოთხოთხით, ორმეოცდაოთხი, [ოცდაოთხი].

ოთხათას-ი 4000: „აყუენეს ოთხათას მამანი“ მთ. 15, 38; „ოდეს-იგი შჳდი კუნძაჲ ოთხათასსა (განუტეხე)“ C, შრ. 8,20. იხ. ათასი.

ოთხას-ი 400: „მოვალს შემთხუევად შენდა ოთხასი კაცი მის თანა“ O, დაბ. 32,6. იხ. ასი.

ოთხას ერგასის-ი 450: „დაუმკჳდრა მათ ქუეყანაჲ ოთხას ერგასის წელ ოდენ“ ხაქ. მოც. 13,19. იხ. ერგასისი.

ოთხდამეათე მე-14, ‹მეათოთხმეტე›: „ჟამს ძუთა ისრა. ულისათა პასექი ოთხდამეათესა (მეათოთხმეტესა M) დღესა თუჳსასა“ G, ისუ ნ. 5,10. იხ. მეათე.

ოთხეულ-ი 4: „მისცა იგი ოთხთა ოთხეულთა ერისაგანთა ცვად“ ხაქ. მოც. 12,4. იხ. ოთხი.

ოთხთავ-ი სახარება: „ლაერასა მისცეს... ოთხთაჲ სტავრაჲთა შემოსილი და ჴეცხლისა ღილო-კილოჲთა“ ი.-ე. 22,31; „შეეწირე ოთხთაჲ ერთი სრული და გამოკრებული“ A—464,215v. იხ. თაჲი.

ოთხკარგ-ი ოთხრიგი, ‹ოთხკუთხედი›: „ოთხკარგთა მათ ანთრაკთა გამოჴანდაკებული“ O,—„ოთხკუთხედითა ქჳსა ზედა გამოჴანდაკებული“ pb., სიბრძ. სოლ. 18,28.

ოთხკუთხედ-ი ‹კუბა›; ‹ოთხკარგი›: „შეყოფილ არს მისა ვითარცა ღოდი ოთხკუთხედსა ზედა“ pb.,—„შეჴამტკიცი იგი ვითარცა ღოდსა კუბაჲ“ O, ოთ 33,88. „ოთხკუთხედითა ქჳსა ზედა გამოჴანდაკებული“ pb.,—„ოთხკარგთა მათ ანთრაკთა გამოჴანდაკებული“ O, სიბრძ. სოლ. 18,28. იხ. კუთხედი.

ოთხმეოც-ი 80: „მოვიღეს... ოთხმეოცნი კაცნი წუერყუნულნი“ O, ეზრა. 41,5; „მიიღე ქალით-წერილი შენი და დაწერე ოთხმეოცი“ ლ. 16,7. იხ. ოცი.

ოთხმეოცდაათ-ი 90: „სარრა ოთხმეოცდაათისა წლისამან შვას“ O, დაბ. 17,17. იხ. ოცდაათი.

ოთხმეოცდაათცხრამეტ-ი, ოთხმეოცდაცხრამეტ-ი 99: „უფროჲს უხაროდის მის ზედა, ვიდრე ოთხმეოცდაათცხრამეტთა (ოთხმეოცდაცხრამეტთა DE) მათ“ მთ. 18,13.

ოთხმეოცდაოთხ-ი 84: „იყო ქურივ ვითარ ოთხმეოცდაოთხ წელ (ოთხმეოცდაოთხის წლის DE)“ C, ლ. 2,37.

ოთხმეოცდაცხრამეტ-ი იხ. ოთხმეოცდაათცხრამეტი.

ოთხოთხით ოთხ ღლეში ერთხელ: „ჰამდა იგი... შრავალჯერ ოთხოთხით“ ხაქ. წოგ. 97,88. იხ. ოთხი.

ოთხფერჭ-ი ოთხფეხი: „ყოველნი ოთხფერჭნი ვერ ქმა არიან საკუერთხად“ ეს. 40,10; „აღავსო იგი საცხოვრითა ოთხფერჭითა“ O, ბარ. 3,33. იხ. ფერჭი.

ოთხშაბათ-ი: „არს დასაბამი ტანჯვათა... დღესა ოთხშაბათსა“ შუშ. IX, 2. იხ. შაბათი.

ოქტონბერ-ი: „არს... აღსრულებაჲ მისი თთუესა ოქტონბერსა ათჸკდმეტსა“ შუშ. XX, 5; „თუესა ეიპერბერეტოსსა, რომელ არს ოქტონბერი“ H—§11,720.

ოლარ-ი, ორარ-ი ხელსახოცი, თაესაფარი, ხელმანდილი: „უძლურთასა ზედა მოაქუნდა ოფლისა მისისაგან ვარშამაგებითა და ორარებითა“ ხაჯ. მოც. 19,12; „მოიღო ოლარი, რომელი აქუნდა კელთა მისთა და დაუფინა ჭუეყანასა ზედა“ ანან. ებრ. 198,84.

ოლე მაღლობი, მწვერვალი მთისა; ბუჩქნარი: „ეითარცა მახჳ განმართებული (განმარტებული pb.) ოლეთა ზედა“ O, ოყხ 5,2; „ოლეთა ზედა... დაიდგნიან და იქმნიან ბუდჱ თჳსი“ ოჭრ.-გურიტ. 295,8. იხ. ოლოვანი.

ოლოვან-ი ბუჩქნარი: „(მფრინველნი), რომელნი მიისწრაფიედ მაღნართა და ოლოვანთა“ გრ. ნოხ.-კაც აგებ. 140,4. იხ. ოლე.

ომ-ი იხ. ჰომი.

ომფორ-ი საბეჭური: „აღიძარცუა ომფორი (ბერმან) და დადგა ზედა საკურთხეველსა“ მ. ცხ. 868v.

ონა ვაი!: „ონა, ბოროტად კჳნა!“ მ. ცხ. 228r.

ონ-ი ო: „პოვა, რამეთუ ონისა დაეწყო, რაჲთამცა დასცა, და არღარა მოაცალო კალამი“ მ. ცხ. 828r.

ონიქიონ-ი, ონჯქიონ-ი onychinus lapis: „ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა... ბჭრილიონი და ონიქიონი (ონჯქიონი)“ O, ეზეკ. 28,18.

ორ-ი 2; «სწორი», «ტოლეული»: „იბილნა ორნი ძმანი“ მთ. 4,18; „მიეცემად... ორნი გურიტნი ანუ ორნი მართუენი ტრედისანი“ DE,—„მიეცემად... სწორნი გურიტთანი ანუ მართუენი ტრედთანი“ C, ლ. 2,24; „მოჭეცეად... უღდეუდი კარაულთაჲ (ორი კარაული M)“ G, მსჯ. 19,18; „იყო შემდგომად ორისა წლისა ჟამთა“ O, II მე. 18,28.

ორივე ორი: „შემოიხუეწნეს ორნივე მეფენი ქარხლისანი“ ჯ. ცხ. 51,17; „გამოვიდეს ორნივე ზოგად“ იდჳ. 18, 19. იხ. მეორე, მეორედ, ორად, ორთაგანი, ორ-ორი.

ორად ნაბეჭრად: „განკუეთის მარცუალი ორად“ ბ. კეხ.-ებჭუხ. დღ. 127,24. იხ. ორი.

ორათას-ი 2000: „მიგცე თქუენ ორათასი საჯედართაგანი“ I, ეს. 36,8. იხ. ათასი.

ორას-ი 200: „ეყიდით ორასის დრაკნის ბურიი“ მრ. 6,37. იხ. ასი.

ორას და ცხრამეტ-ი: 219. იხ. ცხრამეტი.

ორასსამეოცდაათექუსმეტ-ი 276: „ეიყუენით ყოველნი კაცნი ნავსა მას შინა რიცხჳთ ორას სამეოცდაათექუსმეტ“ ხაჯ. მოც. 27,37. იხ. სამეოცდაათექუსმეტი.

ორბ-ი ღარწიელი», aquila: „მუნცა შეკრბეს ორბები“ მთ. 24,28; „აღგისხენ თქუენ, ეითარცა ორბმან ფრთეთა ზედა“ O, გამოხ. 12,4; „ეითარცა ორბმან რაჲ დაიფარნა ბუდენი თჳსნი“ M,—„ეითარცა არწივმან დაიფარნის ბუდენი თჳსნი“ G, II მჯ. 32,11; „ორბი ბოროტად ზრდიან შეილთა თჳსთა“ ბ. კეხ.-ებჭუხ. დღ. 116,24.

ორბუდე: „ცხოველსა მას შინა ორბუდესა უძლურსა შექმნა მას შინა ბუნებამან ქვაჲ პატიოსანი, რომელ არს მარგალიტი მრავალსასყიდლისაჲ“ ბ. კეხ.-ებჭუხ. დღ. 108,6. იხ. ბუდე.

ორგან ორად, შუაზე: „განკუეთე ორგან“ ფლკტ. 154, 27; „განკუეთეთ ორგან“ O, III მე. 8,26; „განკუეთეთ ყრმაჲ ესე მწოვარი ცოცხალი ორგან“ O, III მე. 3,25; „ქრეტსაბმელი ტაძრისაჲ მის განიპო ორგან“ მთ. 27,51. იხ. -გან, ორგნითე.

ორგან-კუეთილება «დრონეული», ჯორი ასოეული (საბა): „დასხნენ... ორგან-კუეთილებანი ოცი“ G,—„დაჯდეს... დრონეული ოცი“ O, ლევიტ. 1,8. იხ. კუეთილება.

ორგნის ორკერი: „ვიდრე ქათმის ორგნის ყოვიდმდე სამგზის უარმყო მე“ C, მრ. 14,30. იხ. გნის.

ორგნითე ორიე მხრით: „მოსწყდა ორგნითე ურიცხჳ“ ჯ. ცხ. 51,16. იხ. ორგან.

ორგულ-ი ეშვიანი, მერყეული, უწრფელო, ფარისეველი: „კაცი ორგული ერესიოტ არს ყოველთა გზათა მისთა“ ფიზ. XVI, 28; „ისმინეთ, შესულებულნო და ორგულნო“ ფლკტ. 155,19; „ეითარცა ოცი ორგულთა ყეიან“ მთ. 6,5; „ნუ მრაველის-მეტყუელ ხართ ეითარცა ორგულნი“ მთ. 6,7; „ორგული იქმნეს სხუანიცა ჰერიანი“ გალატ. 2,13. იხ. გული, ორგულება/ორგულობა.

ორგულება, ორგულობა ეშვიანობა, უწრფელობა, არა რწმენა, ღალატი: „მიიღე მათ თანა და ნურას ორგულებ“ ხაჯ. მოც. 19,20; „იყო ორგულებდაღა“ ანდ.-ანატ. 209,19; „ვიდრე ორგულებდეს-ღა სიხარულითა მით“ ლ. 24,41; „ნუ ორგულებ გულსა შინა შენსა“ მ. ცხ. 284r; „ნურას ორგულობ“ ი.-ე. 19,24; „მას გულსა აღჲა ორგულებაჲ“ Alh.—II,199v.

ორგულება «ზაკუეა», «ზაკულება», ორპირობა, მოთნეობა; მოღალატეობა: „ბარნაბაც მიერჩინა მათსა მას ორგულებასა“ გალ. 2,13; „ნუ მოუკალ მას ორგულებით“ O, ზირ. 1,35; „სიესე ხართ ორგულებითა (ზაკუეითა C)“ მთ. 23,28; „იცოდა ორგულებაჲ (ზაკულებაჲ C) მათი“ მრ. 12,15; „არა ორგულებითა ჩემთა დავაცალე ესე აქამომდე... არამედ მაჴუნებდა ზარი მეფობისა შენისაჲ“ ბალ. 52,18. „(ურჩებამან) განაშრაველნა იქუნი და ორგულებანი“ მ. ხჴ. 172,19. იხ. ორგული; შეორგულება.

ორდაოც ათასეული და ორას-ი 22.200.

ორენა ორპირი: „კაცმან ორენამან გამოაცხადნეს ზრახვანი კრებულსა შორის“ O, ფს. ხოლ. 11,15; „ცუნდრუკთა და ორენათა ერთბამად სწყეედით“ O, ზირ. 26,15. იხ. ენა.

ორთაგან-ი ორგეარი, შრჩობლი: „მოიელნა, არამედ ეითარცა კაცი, რამეთუ ორთაგანი იყო“ გრ. ნაზ.-შიბ. 209,27. იხ. ორი.

ორთაგან ქსოვილ-ი ორმხრივ ნაქსოვი, ორპირად ნაქსოვი: „სამოსელი ორთაგან ქსოვილი ხენეშა არა შეჰმოსო თაესა შენსა“ G, ლევიტ. 19,19. იხ. ქსოვილი.

ორთ-მსხმელ-ი წყეულად, ტყუბად მშობელი: „ყოველნი ორთმსხმელნი“ O, ჰებ 4,2. იხ. მსხმელი.

ორთქლ-ი «კუამლი», «სული», ოხშივარი: „დაფაროს

ორთქმან საკუშველისამან სადხინებელი" G,—„დაფაროს ქუაბლმან მან სალხინებელი" pb., ლევტ. 16,18; „ეყენუნ... ორთქლი ცხრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი" M,—„იყენედ... სუდი ღრძილთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი" O, ქება 7,6; „შუცავს ტკნი და მიწევის მასა ორთქლი" გრ. ნიხ.-კაც. აგებ. 184,17.

ორით-წლითგან-ი ორი წლისა: „წარაველინნა მოწყუედად ყოველთა ჩჩულთა ყრმათა ბეთლემისათა... ორით-წლითგანნი და უდარესი" მთ. 2,16. იხ. წლითგანი.

ორიონ-ი orion: „ვარსკულავნი ცისანი და ორიონნი" I, ეს. 13,10; „ზღუდენი ორიონთანი შენ განახუენ" O, იობ 38,31.

ორიხ-მეტყუელ-ი ორპირი, მატყუარა: „დიაკონნი ეგრეთუ ჴშიდა, ნუ ორიხ-მეტყუელნი" I ტიმ. 3,8; „ენამან ორიხ-მეტყუელმან დედანი ნანარნი განჴადნა" O, ზირ. 28,19. იხ. მეტყუელი.

ორი ჴილ-ი ორმაგი: „ორი ჴილი ზღოს" O, გამოხლ. 22,4; „სარგებელ არს ორ ჴილ" O, ზირ. 20,10. იხ. ჴილი.

ორკერძოათვე ორივე მხრიდან: „ორკერძოათვე უძნელ არს პირველისა მის შემდგომი იგი" ოქრ.-ჭარხ. და იოს. 110,21. იხ. კერძო.

ორკეც-ი ორმაგი: „ორკეცი აქუს შესაძინელი" ბ. ცხ. 89r; „არარაი დავჴერენ... და რად არს ჭირი ორკეცი" A—484,214v.

ორკეცად ორმაგად: „ორკეცად მისცა ფასი" მ. ცხ. 290v. იხ. -კეცი (-ად).

ორმეოც-ი, ორმოც-ი 40: „დაიმარხა ორმეოცი დღე" მთ. 4,2; „ჴორაითაგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაი მოვიღე" II კორ. 11,24; „ორმეოცისა ჴღისა ჟამთა ჰხრდიდა მათ" საჭ. მოც. 13,18. იხ. ოცი.

ორმეოცდაათ-ი 50: „და ჩუენ მის თანა—ორმეოცდაათი სული" ჭ. ცხ. 109,10. იხ. ოცდაათი.

ორმეოცდაექუს-ი: „ორმეოცდაექუსსა წელსა აღეშენა ტაძარი ესე" ი. 2,20. იხ. ოცდაექუსი.

ორმო თხრილი, «მღჭმე»: „შთაუტეცეს საბლითა ორმოსა მის" O,—„შთააგდეს იგი მღჭმესა მელჭისსა" pb., იერ. 38,6; „დამიმალეთს ქუაბთა შინი და ორმოთა და ლაკუთა" H—341,884.

ორნაკეცლად ორ რიგად: III მგ. 7,42*. იხ. კეცა.

ორნატ-ი იხ. ურნატი.

ოროლ-ი იხ. ჰოროლი.

ორ-ორ-ი წყებელწყებილი: „ეწყო წარჴლინებად ორ-ორისაჲ" მრ. 6,7; „წარაველინნა იგინი ორ-ორი" ლ. 10,1.

ორთორით ორ დღეში ერთხელ: „ჰამდე იგი ორორით ღღით" საკ. წიგ. 97,89. იხ. ორი.

ორპირი-ი ორივე მხრით მჭრელი: „იქმნა... აოდ თავისა თჳსისა მახჳლი ორპირი" O, მხჭ. 8,16; „მახჳლი ორპირი ჴელთა მათთა" ფს. 149,6; „უმახჳლეს მახჳლისა ორპირისა" M, იგ. ხილ. 6,4. იხ. პირი.

ორსართულედ-ი ორსართულიანი: „ნესტუები იგი ქმნის ერთმანერთსა ზედა ორსართულედ" ბ. კეს.-ექუს დღ. 114,2. იხ. სართული.

ორლანო: „სახითბათა მათ ჴილ და ორლანოთა... ჰყოფ... ლოცუათა" ler.—86,10r.

ორშაბათ-ი: „ეითარ მოიწია აღსებისა ორშაბათი" შუშ. VIII, ?. იხ. შაბათი.

ორცხოველ-ი ამფიბია: „რამეთუ გრიკი, ვითარცა ორცხოველი რაჲმე არს" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 62,18. იხ. ცხოველი.

ორცხოველება ამფიბიობა: „არიან ჴულისაოგანნი მრავალნი, უმრავლესნი მათნი არიან ორცხოველებითა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 96,20. იხ. ცხოველება.

ორძ- ამოზრდა: „ორძის სიორძილსა მას ღმრთისასა" კოლ. 2,19; „ყოველი შენებული შენაწერებული ორძის" ეფეს. 2,21. იხ. აღმაორძინებელი, აღორძინება, გამოორძინება, განორძინება, განუორძინებელი, მეორძი, ორძინება, სიორძილი.

ორძალ-ი: „ორძლითა და სტჳრებითა სუმენ ღჳნოსა მას" H—225i, 265v; „ორძალსა სცემდა კეთილად და იტყოდა" H—225i, 814r. იხ. ძალი.

ორძინება ზრდა, მატება: „ყრმაჲ იგი ორძნდებოდა" C, ლ. 1,80. იხ. ორძ-.

ორწილ ორმაგად: „ჰყუით იგი ნაშობ გეჰენიაჲს ორწილ თქუენსა" მთ. 23,15. იხ. წილ.

ორჯერ, ორჯელ ორგზის, ორჯერ: „ორჯელ განახუნა" თომა მოც. 16,22; „ერთჯერ და ორჯერ" O, ნეემ. 13,20. იხ. -ჯერ.

ოსანა იხ. ჰოსანა.

ოსპნ-ი lens, lenticula: „იყო მუნ ყანაჲ თესული ოსპნისაჲ" O, II მფ. 23,11; „მოიღე თავისა შენისა... ცერცჳ და ოსპნი და ფეტჳ და ასლი" I, ეზეკ. 4,9; „მიიღებენ ოსპნსა დამბალსა მჯიღსა ერთსა" მ. ცხ 278r; „სცა ესავს პური და მგბარი ოსპნისაჲ" O, დაბ. 25,34.

ოსტან-ი სამეფო (ქალაქი): „დაემკჳდრა ჴოსტანს სომხითისასა" ეზდ. 115,22.

ოტება გაქცევა, დევნა: „ოტნა იგინი" M, I 67ტ. 18,1; „რომელნიმე ვაოტენით" ხბსტ. 180,1; „იოტებს გლოვასა" მ. ცხ. 173v; „უცხოთ-მოყუარებაჲ გაოტებაჲს შენგან" მ. ცხ. 269v; „გაოტა შენ" მ. ცხ. 278v; „ოტა სკლიაროსი" ი.-ე. 19,27.

ოტებულ-ი გაქცეული, თავდაღწეული, ლტოლვილი: „გიცნობენ სულითა მითითა მიქცეულად შენ გარნა ოტებულნი" I, იერემ. 44,14; „წარმოვიდეს ოტებულნი" რიფს. 166,18; „პოვნა სხუანიცა ვიმცა ოტებულნი მორწმუნენი" ანდ.-ანატ. 292,27; „ნუ მაძეძუდებ მე ოტებულსა" თეკლა 109,28. იხ. განოტება, მეოტი, მეოტობა, უოტებელი, წაროტება.

ოფაზ-ი: „წელნი მისნი მორტყმულ ოქროჲთა ოფაზითა" I, დან. 10,5; „თავი მისი ოქროჲსა ოფაზისაჲ" O, ქება 5,10.

ოფლ-ი: „არცა ზრუნვითა და ოფლითა ქუეყანისაჲთ ესე საზრდელი ჰამად" აბ. რომ.-კურთხ. მოს. 196,17; „ცრემლთაგან მისთა და ოფლთა იქმნა თიკაჲ ქუეშე ფერჴთა მისთა" მ. ცხ. 49r. იხ. ოფლიერი.

---

* წყარო უანგრითაჲ მიწერილი (რუს.).

ოფლიერ-ი ოფლიანი: „ვითარცა ცხენმან ოფლიერმან კუალისა შინა მისსა“ I, იერემ. 8,6. იხ. ოფლი.

ოფოფ-ი upupa: „არს ფრინველი რაჲმე, რომელსა სახელი ეწოდების ოფოფი“ ლევტ. 11,19.

ოფსიკ-ი „შევიდა ტაძრად და განუტევა ოფსიკი თჳსი და დაჯდა აკუმსა ჰამად პურისა“ Ier.—140,182v.

ოქრო aurum: „ეგოდენი ოქროჲ მაღლეთ“ ფლტ. 161, 4; „ეახილე სასანთლე ოქროჲსაჲ ყოლად მყარი“ O, ზაქ. 4,2; „სამკაული იგი ოქროჲსაჲ არს მას შინა“ ზირ. 6,31; „ოქროჲთა შემოსილნი გფალაკნი მოიხუნეს“ რიფს. 108,19. იხ. ოქროვანი/ოქროვანი.

ოქროაღჯრედ-ი ოქროს აღებრიანი: „აღსუან იგი საკედარსა ოქროაღჯრედსა“ O, I ეზრა 8,6. იხ. აღჯრედი.

ოქრობეჭედ-ი bulla aurea: „დაუსხნეს სიმტკიცენი და ჴელით-წერილნი და ოქრობეჭედნი... მეფეთანი“ ა.-ე. 14,34. იხ. ბეჭედი.

ოქროგანრჩულვილ-ი ოქრომოჭედილი: „ბრძანა შემოღებაჲ ორთა მათ კიდობანთაჲ, ოქროგანრჩულვილთაჲ“ ბალ. 88,21. იხ. განრჩულვილი.

ოქროგანრჩულვილება ოქრომოჭედილობა: „არცა ოქროგანრჩულვილებასა სახლისა შინაგან გნებავს ყოფნაჲ“ Ath.—11,73r. იხ. განრჩულვილება.

ოქროვან-ი, ოქროვან-ი ქოქროქსოვილი: „შემოსილი სამოსლითა ოქროვანითა შემკული“ Ч,—„სამოსლითა ოქროქსოვილთა შემკულ“ ფს. 44,10; „ფსუედითა ოქროვანითა შემკული არს (შემკული Ч)“ ფს. 44,14. იხ. ოქრო.

ოქროკოდილ-ი ოქროქედილი: „სადა იყოს მაშინ... აღჭრები ოქროკოდილები“ Ath.—17, 344v.

ოქროკოდილად ოქრომოქედილად: „ოქროკოდილად აღაშენნეს ეკლესიანი“ კ. იერ.-ლდგ. 161,88. იხ. კოდა.

ოქროლესულ-ი ოქროთი შელესილი: „ახილნა... ტაძარნი ოქროლესულნი“ ბალ. 126,80. იხ. ლესული.

ოქრომელან-ი: „შიგან წმიდანი მახარებელნი, ოქრომელნითა დაწერილნი და ყოველი ასო-მთავარი, ოქრომელნითა დაწერილი“ A—484,315v. იხ. მელანი.

ოქრომჭედელ-ი იხ. ოქროჲს-მჭედელი.

ოქრონეწსულ-ი ოქროს ძაფით ნაკერი: „მისცეს... შესამოსელი ოქრონეწსული და მეორე ოქსინოჲ“ ა.-ე. 22,27. იხ. ნეწსი.

ოქროჲთ-მოსილ-ი ოქრომოვლებული: „შეაგინნე ქერუბინი... ოქროჲთ-მოსილნი“ I, ეს. 30,22. იხ. მოსილი.

ოქრო(ჲს)-მჭედელ-ი ოქრომჭედელი: „მოიყოდიან ოქროჲს-მჭედელი და ჭვრიან ჴელით-ჭრილნი“ I, ეს. 46, 6; „პრქუენა ყოველსა ოქროჲს-მჭედელსა ქანდაკებულთაგან თჳსთა“ I, იერემ. 51,17; „ურუენა (თუადი იგი) თქრომჭედელსა“ 8. ცხ. 823v. იხ. მჭედელი.

ოქრო(ჲს)-ფერ-ი ოქროსფერი: „პურჭერი სპილენძისაჲ, წმიდაჲ რჩეული, ოქროფერი (ოქროჲს-ფერი I) ორომტ“ O, II ეზრა 8,58; „ჩრდილოთ ღრუბელნი ოქროფერნი“ O, იობ 37,22. იხ. ფერი.

ოქროჲს-პურჭელ-ი ოქროს იარაღი/სამკაული: „პირსა განიშენებდა და ოქროჲს-პურჭელი შეისხის“ საკ. წოგ. II 86,28. იხ. პურჭელი.

ოქრო-საგებელ-ი: „ზედა ოქრო-საგებელთა დაწუეს და დაიძინოს“ O, I ეზრა 8,9. იხ. საგებელი.

ოქროფერ-ი იხ. ოქროჲს-ფერი.

ოქროქანდაკებულ-ი ოქროს გამოსახულებიანი: „სახლები ესე ოქროქანდაკებული“ ბალ. 51,9; „არა ვტირ მე ქედელთა მათთჳს ოქროქანდაკებელთა“ H—841,815. იხ. ქანდაკება.

ოქროქვა chrysolithus: „შეკეშოსა... ამეთჳსტონი და ოქროქვაჲ“ O, ეზეკ. 28,13. იხ. ქვა.

ოქროქსოვილ-ი ქოქროქსოვილი: „სამოსლითა ოქროქსოვილთა შემკულ“ Ч,—„შემოსილი სამოსლითა ოქროქსოვილთა შემკული“ ფს. 44,10. იხ. ქსოვილი.

ოქროლუედ-ი ოქროს სარტყელი: „ესხნეს ცანდალნი ოქროლუედნი“ პაულ. სტეფ. 64,2. იხ. ლუედი.

ოქროშეძერწულ-ი ოქროშემოქედილი: „ბრძანა ორთა მათ კიდობანთა ოქროშეძერწულთა განსუმაჲ“ ბალ. 88,66. იხ. შეძერწული.

ოქროცურვებულ-ი მოოქროვილი, ოქროში გაელებული ეერცხლი: „ბარძიმ-ფეშხუემი ეეცხლისაჲ ოქროცურვებული“ ა.-ე. 88,18. იხ. ცურვებული.

ოქროცხებულ-ი ოქროთი დაფერილი: „პურჭელი სალენძისაჲ წმიდაჲ, რჩეული, ოქროცხებული“ O, II ეზრა 8,27; „სუეტნი და სუეტის-თავნი ოქროცხებულნი“ ფლტ. 188,20. იხ. ცხებული.

ოქროწახნაგებულ-ი: „ნაცვალად ოქროწახნაგებულისა ცხედრისა, ჭეუანასა ზედა დაგდებულ ახს“ Ath.—11,23r. იხ. წახნაგებული (წახნაგება).

ოქროხუეწილ-ი ოქრომოოქეილი: „ყოველი პურჭელი-ოქროხუეწილი“ M, II ნეტ. 9,20. იხ. [ხუეწილი].

ოქსინო ერთგვარი აბრეშუმის ქსოვილი: „საკურთხეველის შესამოსელ ოქრონეწსული და მეორე ოქსინოჲ“ ა.-ე. 22,27.

ოც-ი 20: „უფროჲს ოცისა ლტრისა იყო“ ა.-ე. 41,12. იხ. ოთხმეოცი, ორმეოცი.

ოცი ათას-ი 20.000: „უკუეთუ შემძლებელ არს ათითა ათასითა შემთხუევად ოცითა ათასითა მომავალისა მის ზედა“ ლ. 14,31. იხ. ათასი.

ოცდაათ-ი 30: „და გამოიღო ნაყოფი და ყო რომელმანმე ასი... რომელმანმე ოცდაათი“ მთ. 13,23; „მიუწონეს მას ოცდაათი ეეცხლი“ მთ. 26,15. იხ. ათი; შდრ. ოთხმეოცდაათი, ორმეოცდაათი, ოცდაათეული.

ოცდაათეულ-ი 30: „მოაჭუნდა (ნაყოფი) ოცდაათეული, საშოცეული და ასეული“ მრ. 4,8; „ასი ოცდაათეული იქნების (თანა-მაც უფლისა შენისაჲ)“ ლ. 16,7. იხ. ოცდაათი.

ოცდაათორმეტ-ი 32: „იყუნეს რიცხჳ ოცდაათორმეტნი“ რიფს. 175,20. იხ. ათორმეტი.

ოცდაათრვამეტ-ი 38: „ოცდაათრვამეტი წელი დაეყო უძლურებასა შინა“ ი. 5,5. იხ. ათრვამეტი.

ოცდაათცამეტ-ი 33: „მაჭუს ოცდაათცამეტი წელი“ 8. ცხ. 78r. იხ. ათცამეტი.

[ოცდაექუს-ი] იხ. ექუსი; შდრ. ორმეოცდაექუსი.

ოცდამეერთე XXI: „პამეთ უცომოჲ ჲიღრე დღედმდე ოცდამეერთედ მას თჳსა“ O, გამოხლ. 12,18. იხ. მეერთე.
ოცდარვა 28: „მოჲიდეს თორჳნი... მცხეთას, სახლი ოცდარვა“ ჭ. ცხ. 21,8 იხ. რვა.
ოცდასამ-ი 23: „იყო ოცდასამ წლის“ O, I ეზრა 1,32. იხ. სამი.
ოცდაშჯდ-ი 27: „ოცდაშჯდჲსა წლისა მეფე ჲქმნა“ ჭ. ცხ. 86,6. იხ. შჯდი.
ოცდახუთ-ი 25: „იყო ოცდახუთის წლის ოვაკიმ“ O, I ეზრა 1,37; „შე-ოდენ-სრულ იყუნეს ვითარ ოცდახუთ უტეყან“ ი. 6,19. იხ. ხუთი.
ოცება «განცხრებება», «ჩუენება», შეკრთომა: „დადნეს გული მათი და უ(ი)ოცნეს“ M,—„დადნეს იგინი გონებითა და განცხრდეს“ G, იხუ 6. 5,1; „ალაგთა მათთა ეოცებაის მათ მზაჩრულებად“ O,—„ალაგთა ზედა ეჩუენებაის მათ კეთილ შესაწყნარებელად“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 8, 17; „გეოცებოდენ საშინელებაჲ იგი სამსჯავროჲსაჲ“ ჭ. ცხ. 88r.
ოცება მოჩვენება: „წარვიდეს... კითხვად ოცებათაჲს“ ჭ. ცხ. 261v; „არცა ძილსა ოცებაჲ შეგაშინებს შენ“ ჭ. ცხ. 276v.
ოცწლითგან-ი ოცწლიანი: „განაწესეს ლევიტელნი ოცწლითგანნი და მიმართნი საქმესა მას მსახურებისა უფლისასა“ O, I ეზრა 8,56. იხ. წლითგანი.
ოცწლიხა 20 წლიანი: „დაიდგინებდეს ლევიტელთა მათ ოცწლითგან და მიმართსა ზედამდგომელად“ O, II ეზრა 8,8. იხ. წელი (წლისა).
[ოჭ-] იხ. ნაოჭი, შემოოჭება, შეოჭვა.
ოხა მუდარა, ვედრება: „ოხთა წმიდათაჲთა შეწუალებულ იქმნეს“ ჭ. ცხ. 228v. იხ. მეოხი, მეოხება.
ოხნ- იხ. მეოხნე.
ოხრა ხმობა, ბგერა, ყვირილი, «ა(ღ)ქაება»: „ოხრიდეს (აჲაჲდეს Q) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფს. 45,4; „ვითარცა ზღუაჲ ოხრიდენ“ ეს. 47,12; „ვითარცა ნესტუ ოხრიდეს“ I, ერემ. 48,36; „ვითარცა ქნარი ოხრიდეს“ I, ეს. 16,11; „ოხ'რიდ მაღნარნი“ მრთ. S. ოჩრ.-გურიტ. 225,5; „მას (ყურსა) შინა ოხრიან ქმანი შემაჯალნი“ გრ. ნოხ.-ჟაც. ჯგებ. 184,2.
ოხრა «ქაჲლია», «ალძრაჲ», ხმა, «ბგერაჲ», ყვირილი, ღაღადი, შფოთი: „შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალითა ოხრითა (ქაჲლითა Ч) წყლისაჲთა“ ფს. 76,18; „იყოს... შეკრებაჲ თესლებისაჲ განკჳრვებითა ოხრისაჲთა“ ლ. 21,25; „იყო მეყსეულად ზეცით ოხრაჲ“ საქ. მოც. 2,2; „სადა არს ნესტუ ანუ ქმაჲ ანუ ოხრაჲ მისიჲ“ ფლკტ. 184,82; „აღიღვნეს სახლნი მათნი ოხრითა“ I, ეს. 13,21; „ოხრაჲ ღელვათა მისთაჲ შენ დაიცხრეე“ Ч,—„აღძრვასა ღელვათა მისთასა შენ დაამშჯდებ“ Q, ფს. 88,10; „უკეთუე იხილე ყოველი ოხრაჲ ესე დიდი“ O, III მფ. 20,13; „ოხრაჲ ფრიადნი შთამოგორებულნი ქვათაჲ“ pb.,—„ბგერაჲ განმაკრთობელი და ზილეაჲ კლდეთაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 17,18.
ოხჳან-ი ბოლო, აღსასრული: „ყოვლისა დასასრულისა ვიხილე ოხჳანი“ ფს. 118,96; „ვითარ ოხჳანი ყუს სერობისაჲ მის“ ღწ. შიბ. 186,85.
ოხჳნება, უხჳნება «აღსასრული»: „უდაბნო იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო ოხჳნება (უხჳნებაჲ I) ხოლო არა ყო“ O,—„ოკერ იყოს ყოველი ქუეყანაჲ, ხოლო აღსასრული არა ყო“ pb., იერემ. 4,27.
ოჯერ-ი (ოჭრისა) «უდაბნო», «უშენი», აოხრებული; ნანგრევი, ცარიელი; «კორდი», მოუხნავი, ყამირი: „იყოს ქუეყანაჲ თქუენი ოჯერ (უდაბნო pb.)“ G. ლევიტ. 20,33; „სახლი ჩემი ოჯერ არს“ O, აგჯ. 1,9; „დაგშდების თქუენ სახლი თქუენი ოჯერი“ მთ. 23,38; „ქუეყანაჲ დაშთეს ოჯრად“ I, ეს. 6,11; „ოჯერ ეიქმენ ცოდვათაგან შეილთა ჩემთაჲსა“ I, ბარ. 4,12; „მრავალ არიან შეილნი ოჯრისანი“ გალ. 4,27; „აღმოსცენდეს ვითარცა კლერტი საჭელი ოჯერსა ველსა“ O, —„...მსჯავრი ქორდსა ზედა ველსა“ pb., ოგსე 10,4; „იყუნეს... ვითარცა კუეები ოჯერსა ქუეყანასა“ O,—იყუნეს... ვითარცა კუეები ქორდსი ზედა ველსა“ pb. ოგსე 12,11. იხ. აღმოჯრებელი, მოოჯრება, ოჯრება.
ოჯრება დარღეევა, დაქცევა: „ნუ აოჯრებ სახლსა მას თქუენსა“ შუს. XIII, 14.
ოჯრება «მოოჯრება», დამხობა; უდაბნო, ყამირი: „იხილოთ ბილწი იგი ოჯრებისაჲ“ C,—„იხილოთ საძაგელი იგი მოოჯრებისაჲ“ DE, მთ. 24,15; „მისცნა იგინი ოჯრებად“ M, II ნშტ. 30,7; „განვაწესე... სამკჳდრებელი მისი მისაცემელად ოჯრებისა“ O, მალ. 1,3. იხ. ოჯერი.

პ

პარ, ქართული ანბანის მე-17 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—80.
პაგურეც-ი რალაც მწარე ხე: „იქმნის იგი სიმწარე ხესა მას შინა პაგურეცისასი“ გრ. ნოხ.-ჟაც. ჯგებ. 228,9.
პაემან-ი დათქმული დრო; პირობა: „ამით პაემანითა მიეცეალა წმიდაჲ ანასტასია ილიანეს“ სჯ. წიგ. II 25,18; „ჳეს პაემანი შეკრებისაჲ“ მალ. 112,25.
პავასაკ-ი, პაჲვასიკ-ი პარკი, ქისა, «ეშპარანი»: „უკეთუე გაჰმრთლეს... პაჲვასიკთა და სასწორითა ზაკულითა“ O,—„ეშპარანისა შორის საწონისა ზაკულისა“ pb., მიქ. 6,11. „ზოგად პაჲვასიკი მოეგოთ ყოველთა“ O, ეგ. ხოლ. 1,14; „რომელთა შეჰყეთ ოქროჲ პაჲვასიკი, სავსე ოქროჲთა“ ჭ. სწ. 213,23.
[პაიჭარ-ი] იხ. პაიქრობა.
პაიქრობა: „პაიქრობაჲნი ჩუენმან კეღელთათჳს და სარკუმელთა განგუეადნა ჩუენ ქუეყანით ჩუენით“ ჭ. სწ. 147,7.
პალავანდ-ი «პალანი», ფუთა: „მოიხუნა კერპნი ზიგი და ქუეშე შესხნა პალავანდთა აქლემთასა და დაჯდა მათ ზედა“ O,—„მოიხუნა კერპნი და შესხნა პალანთა ქუეშე აქლემთასა...“ pb., დან. 31,34.
პალავრა: „მოიყუანა იგი პალავრად და მისცა მას სენაკი“ [ეე.—140,160r.

პალან-ი «პალავანდი», ფუთა: „მოიხენა კერპნი და შესხნა პალანთა ქუეშე აქლემთასა...“ pb.,—„მოიხენა კერპნი იგი და ქუეშე შესხნა პალავანდთა აქლემთასა და დაჭდა მათ ზედა“ O, დაბ. 31,34.

პალატ-ი პალატი, სასახლე: „ვითარცა-იგი პატიჳსცემ დიდებულთა პალატისა შენისათა“ ბალ. 20,32; „იყო რაჲ ჭერეთ პალატსა შინა სამეფოსა“ ჳ. ცხ. 87v; „აქერთხნა ჯოჯიკ... ყოველი ეზოჲ და პალატი მისი“ შუშ. XVI, 45; „ესე ყოველთა წელთა აქუს პალატით ლაერასა“ ო.-ე. 20,20.

პალეგავტ-ი იხ. პარეგავტი.

პალეკარტ-ი კვართი უსახელო; პოდირი, წამოსასხამი, ფილონი: „შინაგან ძაძაჲ ეშოსა... ხოლო გარეგან... ანტიოქიისა პალეკარტი ეშოსა“ შუშ. XV,17; „ეშოსა პალეკარტი, ფინიკისა ფურცლისაგან თხზული“ ლიმ. 28,31; „და ვითარცა აღიღო პალეკარტი ზე“ ჳ. ცხ. 220r; „სამოსლად მისა ძაძისა პალეკარტი“ Sin.—6, 103r.

პანდუჭიონ-ი, პანდოჭიონ-ი «შემწყნარებელი ყოველთაჲ», სადგომი, ღამის გასათევი, ქარვასლა: „პანდუქიონსა შინა თითოეული მათი დაადგრის“ გრ. ნოხ.-ჯაც. აგებ. 160,11; „ხოლო პანდოჭიონი გამოითარგმანების შემწყნარებელი ყოველთაჲ“ Alh.—11, 226r.

პანფილ-ი πάνφιλος: „პანფილი სახლსა ეფრემისსა“ ფიზ. XIX 8.

პაპვასიკ-ი იხ. პაეასაკი.

პაპ-ი, პაპა პატრიარქი (რომისა); პაპა: „მოვიდეს პრომედ წმიდასა პაპისა“ ლიმ. 84,19; „რაჲთა აღუდგინოს პაპსა თანა“ ჳ. ცხ. 209r; „საფლავსა მას ზედა პაპთა მათთასა“ ჳ. ცხ. 184v; „იყო ნათესავით ქართველი, მშობელთა და პაპთაჲთგან (var. პაპათაგან) დიდებული“ ი.-ე. 15,34.

პარ-ი ფერხული: „პარსა მას იტყოდეს“ რიფს. 171, 88. იხ. შეშპარი.

პარაკიმანოს-ი, პარაკიმენონ-ი მესაწოლეთ-უხუცესი: „ყოველი გასაგებელი დედოფალსა ეპყრა და პარაკიმენონსა; და ვითარცა აღუდა თორნაჲ სამეუფოდ, მეყსეულად შეიყუანა-იგი პარაკიმანოსმან მეფეთა წინაშე“ ი.-ე. 18,29.

პარასკევ-ი: „დღე იგი იყო პარასკეჲ“ ლ. 23,54.

პარაფსიდ-ი, პაროფსიდ-ი, პარაფსიტ-ი ყუთი: „პარაფსიდი (პაროფსიდი pb.) ერთი ათთა ოქტოიჩა, სავსე საკუმეულითა“ G, რიცხ. 7,14; „განსწმედდა გარეშჱსა სასუმელისასა და პარაფსიდისასა (პარაფსიტისასა C)“ მთ. 23,25.

პარეგავტ-ი, პალეგავტ-ი, პალეკარტი: „უბრძანა... დაპებად პარეგავტი“ ♣ზდ. 120,26; „ვერ ეგუპის ერთი პალეგავტი“ x 369r.

პარეხ-ი ნაპრალი კლდეთა შორის; კიბის საფეხური: „შთამოაბა თაჲი თჳსი პარეხსა მას კლდისასა“ ჳ. ცხ. 110r; „პარეხსა მას შთაგუთხეჳდეს ცოლისასა“ ჳ. ცხ. 156r; „სლუასა მას ჩემსა ყოველსა ზედა პარეხსა კიბისასა“ ლიმ. 127,8.

პარვა ქურდობა, გაქურდვა: „მპარავი სხუად არა მოიდეს, გარნა თუ იპაროს“ ი. 10,10; „რაჟამს იპარის და მოიტაცის“ O, I ეზრა 4,24; „იპარეს შენახჳენებისაჲ“ M, იხუ. ნ. 7,11. „პარვით წარმომპარეს მე ქუეყანით ებრაელთაჲთ“ O, დაბ. 40,15. იხ. გამოპარვა, განპარვა, დაპარვა, მიპარვა, მოპარვა, მპარავი, მპარვობა, ნაპარევი, შეპარვა, წარმოპარვა, წაპარვა.

პართ-ნ-ი «მარნი»: „პართნი და უეყნი...“ Ქ.—„მარნი და უეყნი...“ C, ხაქ. მოც. 2,0.

პარით-მემღერ-ი «ვანცხრომაჲ»: „ესმა ჴმაჲ სახიობისაჲ და პარით-მემღერთაჲ“ C,—„ესმოდა ჴმაჲ სახარულისაჲ და განცხრომისაჲ“ DE, ლ. 15,25. იხ. მემღერი.

პარიკონომოს-ი იკონომოსის მოადგილე: „გინა თუ იკონომოსისადა ეპრძანის, გინა თუ პარიკონომოსისადა, მოზიდნის წულად და შტოსა გაიყვანის“ ი.-ე. 84,8. იხ. საპარიკონომოსო.

პაროფსიდ-ი იხ. პარაფსიდი.

პარსვა «აღპარსვაჲ»: „მოუწოდა უფალმან... ტყებასა და პარსვასა (აღპარსვასა pb.)“ I, ეს. 22,12. იხ. აღპარსვა, ვარჯპარსული, მოპარსვა, მპარსველი, საპარსველი.

პასენაკ-ი მცველი, მსახური; დიდებული: „მოუწოდა პილატე ერთსა პასენაკსა და პრქუა მას“ ანტ. 103,81.

პასექ-ი «ზატიკი»; «მსხუერპლი», პასქა: „იყო მახლობელ პასექ (დღესასწაული იგი) ჰურიათაჲ“ DE,—„მახლობელ იყო ზატიკი იგი ჰურიათაჲ“ C, ი. 11,55; „ჰყოფდენ ძენი ისრაელისანი პასექსა“ G, რიცხ. 9,2. „დაუკლა პასექი უფალსა ღმრთსა შენსა“ G,—„დაკლა შენ მსხუერპლი უფლისა, ღმრთისა შენისა“ M, II მეფ. 16,2; „იყოს თქუენდა პასექი“ O, ეზეკ. 45,21.

პასტოფორიონ-ი «დალიჩიჲ»: „შეუყუანე... პასტოფორიონსა ძისა ანანისსა“ pb.,—„შეუყუანე... დალიჩთა ძეთა ანიაისთა“ O, იერემ. 35,4.

პასუხ-ი სიტყუა: „არა მიუგო მას პასუხი“ ♣ზდ. 122, 20; „რაჲ პასუხი მიესცე“ ჳ. ცხ. 83r; „მან გასცეს ღმრთსა პასუხი“ ი.-ე. 54, 31. იხ. უპასუხო.

პასუხება, პასუხობა სიტყვის მიგება: „ეპასუხებინ და უზომოდ განამრავლის ცილობაჲ“ H—822,17r. „ნუ გაქენ პასუხობაჲ სიტყუასა ჩემსა“ საკ. წიგ. II 115,29; „გეშინოდენ სიტყჳს-გებისაგან და პასუხობისა და ცილობისა“ ჳ. სწ. 143,25. იხ. პასუხი.

პასქა «ვნება», «დღესასწაული»: „იყო პასქაჲ, რომელ არს ვნებაჲ“ მრ. 14,1; „მოახლებულ იყო პასქაჲ იგი ჰურიათაჲ“ DE,—„იყო დღესასწაული იგი ჰურიათაჲ მოახლებული“ C, ი. 2,13; „ზრახა... ყოფად პასქა თჳესა მას მუორესა“ M, II ნეშტ. 30,2.

პატარა (პატრისა) «ნატეხი», ლუკმა: „შემაგონებდეს მე... პატრისა ერთისათჳს პურისა“ O,—„...ნატეხისათჳს პურისა“ pb., ეზეკ. 13,19.

პატიახშ-ი იხ. პიტიახში.

პატივ-ი დიდება, დიდი სახელი ან ხარისხი; საჩუქარი; «პატიოსანი»: „წინასწარმეტყუელსა თჳსსა სოფელსა პატივი არა აქუს“ ი. 4,44; „დიდება და პატივი მისცეს მას“ M, II ნეშტ. 32,33; „პატივი იგი მისგან მიღო“ O, დაბ. 5,20; „განჰმარტა პატივი იგი მეფობისა მისისაჲ, რომელი ეშოსა“ H—341,803: „დაიდგ პატივი ეგე მეფეჲსაჲ და გაჰუნდიან შენ“ Sin.—6,101r; „მოიკითხნეს თითოეულმან მათმან მსგავსად თჳსისა პატივისა“

ი. მოც. 36.19; „მას მისცეს ძღვენისა იგი პატივი" I ეზრა 8,9; „ღმერთი პატივსა მისსა ზედა განრისხნა" O.—„ღმერთი პატიოსანთა მისთა ზედა განჰჭვარტლდეს" ph., ოფხე 11.7.

პატივ-ი სამეფო-ჲ გვირგვინი: „მოსცა მის ზედა პატივი იგი სამეფოჲ და საჭაბუკენი" M, II მქ. 23,11.

პატივ-ი წიგნისა-ჲ კილე: „განუსენელნი არღარა დაჰწერნ... პატივიცა წიგნისაჲ დაუშეერდებოდა" A—484, 10r. იხ. პატივ-მოყუარე, პატი(ო)სანი, პატიოსნება, საპატიო, ცნატი, უპატიოსნო.

პატივის-მოყუარე: „პატივის-მოყუარე ეართ ზესკნელისა მის პატივისა" ბრო. S. ბ. კეხ.-40-ოჯხ 118,17. იხ. მოყუარე.

პატივ(ის)-პყრობა პატივისცემა: „ვითარ უხარინ პატივის-პყრობასა ზედა მარხვისასა" ბრო. S. ოქრ.-მარხ. და ოონ. 102.6; „ვერ შემძლებელ ვარა პატივის-პყრობად შენდა" G, რიცხ. 22,37; „მის წილ პბრძვანან და პატივ-უყოფენ სიხარულით" მ. სწ. 160,1. იხ. პყრობა.

პატივ(ის)-ყოფა პატივის მიგება; «პატივის-ცემა»: „ვერეც საჭედ პატივ-უყო ძეშან მეფისამან" ბალ. 80,0; „რაჲთა ყოველნი პატივსა უყოფდენ ძესა" DE.—„პატივ-ისცემდენ მამასა" C. ი. 5,23; „მოსრულ იყუნეს პატივის-ყოფად მისა" რიფხ. 169,10; „პატივ-ისცემდეთ მშჯელთა უნაშაულოთა პატუითა" მ. სწ. 67,4. იხ. ყოფა.

პატივ(ის)-ცემა «პატივის-ყოფა», «დიდება», «თავის-ყოფა»: „ყოველნი პატივ-ისცემენ მამასა" C.—„პატივსა-უყოფენ ძესა" DE, ი. 5,23; „მრავალთა პატივთა პატივ-გუეცს ჩუენ" ხაქ. მოც. 28,10; „ეთქუ, პატივ-გუე შენ" G.—„ეთქუ, გადიდო შენ" Fr., რიცხ. 24,11; „ბაგანა მათითა პატივ-მცემს მე" DE.—„ბაგითა ხილა მადიდებს მე" C, მრ. 7,6; „პატივ-ეც ელსა, რაჲთა გვდგენ შენ კრაუნი" O, ეგ. სოლ. 27,26.

პატივის-ცემა «პატივ-ცემა»: „პატივის-ცემაჲ სიტყუათა დიდებულთაჲ ღორს" O.—„პატივ-ცემად ჯერ არს სიტყჳსა დიდებულისა" pb., ეგ. სოლ. 25,27. იხ. ცემა.

პატივოსან-ი, პატიოსან-ი «დიდებული», «დიდებისა», «სარწმენო», «პატივი», «რჩეული, ძვირფასი»: „პატიოსან (დიდებულ C) იყოს სახელი მისი მათ წინაშე" ფს. 71,14; „აქენდა შიშითა ნელსაცხებელი ნარდინი პატიოსანი" C.—„აქენდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმენოჲსაჲ" DE, მრ. 14,3; „დღე არს ჩემი პატიოსანი" M.—„დღე დიდებული არს ჩემი ხვალე" O, ესთ. 5,4; „განჰპარეცა სიბრძნისნი იგი პატიოსანი მისგან" O.—„...დიდებისა მისისა თჳსგან" M, ესთ. 13,2; „განაბრწყინვნეს იგინი ხატთა მიერ პატიოსანთა" ი.ე. 14,31; „შეჰკოცნეს ქვათაგან პატიოსანთა" ბალ. 8,1; „აღეხენით პატიოსანნი ძენი" შუშ. XIX 9; „ვითარცა პატიოსანნი იგი სიბრძნენი თჳნიერ მარილისა არა სიბრძნე არიღე" Sin.—97,45v; „ღმერთი პატიოსანთა მისთა ზედა განრწყალდეს" pb.—„ღმერთი პატივსა მისსა ზედა განრისხნა" O, ოფხე 11.7.

პატივცემულ-ი დიდებული: „არცა პატივცემული კაცისაგან... არა შეიძლეს სიძეულისა" მ. სწ. 29,4; „დაჭკრძალენით... პატივცემულნი ნაწილნი წმიდისა შეშინებისანი განმხადებულსა ადგილსა" შუშ. XIX 11. იხ. ცემა (-ული).

პატიოსან-ი იხ. პატივოსანი.

პატიოსან-ყოფა პატივის-ცემა, განდიდება: „პატიოსან-მყო წინაშე შარავანდედისა მის" I ეზრა 8,26. იხ. პატივი; შდრ. არაპატიოსანი.

პატიოსნება: „მოაკლინოს... შენსა მას პატიოსნებასა ზედა უპატიოებაჲ" I, ეხ. 10,10; „რაჲსა-მე არს ჩემ თანა პატიოსნებაჲ ესე კაცთაგან დღისით?" ფლკტ. 142,20; „არა იყსენებდი პატიოსნებასა და შერაცხილებასა მშობელთა შენთასა" მ. სწ. 109,15. იხ. პატივოსანი.

პატიუ-ი სასჯელი: „პატიჟად სოკედილი განაჩინა" ოქრ.-მარხ. და ოონ. 102,7; „მძულან და პატიჟსა დაუსდებ" ანდ.-ანატ. 195,28; „უკადაგებდა ბრძანებასა მას პატიჟისასა" ოქრ.-მარხ. და ოონ. 107,91; „მიეც მაგას კანონი პატიჟისაჲ" მ. ცხ. 219v; „ვერ ვანერებს იგი პატიჟისა მისგან, განბჭობილისა მის ზედა" მ. სწ. 188, 80. იხ. განპატიჟება, დაპატიჟება, პატიჟეული, პატიჟეულობა, პატიჟის-ყოფა, უპატიჟოდ.

პატიჟეულ-ი სასჯელდადებული: „უკუეთუმცა არა პატიჟეულ ჰყოფდეს ჴელმწიფენი ძჳრის-მოქმედთა მყისა შინა, მო-მცა-ისო ყოველი ჭეყანაჲ მათ მიერ" მ. სწ. 51,4. იხ. პატიჟი.

პატიჟეულობა სასჯელის დადება: „უკუეთუ... გარდა-ჰქცეს ბრძანებასა ჩემსა, რომელ-ესე მიეწერე, პატიჟეულობაცა ხლავს ყოველსა ამასცა თჳსით თავით" O, I ეზრა 8,22. იხ. პატიჟეული.

პატიჟის-ყოფა დასჯა: „მიმიცემიეს შერდა ჴელმწიფებაჲ პატიჟის-ყოფად და ჴუემად" O, I ეზრა 8,24; „თუ... თანამდებ იყუნენ... საპატიჟებელ იყუნენ პატიჟის-ყოფად და ზღუაჲ მოჴდად" O, I ეზრა 8,24. იხ. ყოფა.

პატმოთინ-ი უწყება, ისტორია; «ავანდაგირი»: „ვითარცა გუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი" თ'ე 552.

პატნეზ-ი კედელი, ზღუდე; «ზღუდის-ზღუდე»; «ლაშქარი»: „აღადგა პატნეზი ჭალაქსა ზედა" G, II შჯ. 20,20; „მოადგას პატნეზი" O, დან. 11,15; „გარე-მო. ადგა მას ზედა პატნეზი" pb.—„მოადგა მას ლაშქარი" O, ეზეკ. 4,2; „არცა ამრგუალიოს მის ზედა პატნეზი" pb., — „არცა მოადგას ზღუდის-ზღუდე" O, ეს. 37,33. იხ. საპატნეზოობა.

პატოჰან-ი «სარკუმელი», «არმარი»: „აღგოსიეს პატოჰანი ეგე, რამეთუ იხილა სარკუმელი. აღსავსე წიგნებითა" მ. ცხ. 168v; „მოგიღებიეს ობოლთა და ქურივთაჲ და აღგოსიეს პატოჰანი (არმარი A — 1399,100r)" მ. ცხ. 168v.

პატრეაქ-ი, პატრიაქ-ი: „აღწერა ამბა იოვანე, მოძღუარმან სოფრონი იერუსალჱმელ პატრეაქისამან" ლიმ. 1,7; „თჳთ პატრიაქიცა მოვიდა მღდელთა თანა" მ. ცხ. 184v. იხ. პატრეაქობა.

პატრეაქობა: „დაიწერა... ანტიოქიის პატრეაქობასა პეტრესსა" A—484,314r. იხ. პატრეაქი, საპატრეაქო.

---

* წყარო A—1399 აქაც და „არმართანაც" შეცდომითაა დამოწმებული (რედ.).

[პატრვა] იხ. დაპატრული.

პატრიაქ-ი იხ. პატრეაქი.

პატრიკ-ი, პატრიკოს-ი მთავარი, ეპარქოსი: „დაუტეა მათ ზედა პატრიკად სახელით ახონ“ ჭ. ცხ. 20,3; „მთავრობასა გრიგოლ მამკუენისა, სახელოვანისა სომეხთა პატრიკისათა“ დ. დ. 125,10; „გუესმა შენთჳს, რომელ პატრიკად შეკმნილ ხარ...“ მ. ცხ. 313r. „რომელი იყო ერთისა ვისიძე პატრიკოსისა ცოლი“ საკ. წიგ. II 128,25.

პატრონ-ი «უფალი», მფლობელი: „მოვიდა პატრონი იგი დრაკონისაჲ, გინა უფალი“ მ. ცხ. 180r; „მიჰყიდა ფადლონს, განძის პატრონსა“ ჭ. ცხ. 232,3; „მენ არს... მონაჲ პატრონისა თანა“ A—92,385.

პატრონიკე: „იყო საყოფელი მისი პატრონიკეთა“ Ath.—11,244v.

პატრუკ-ი, პატრუქ-ი სანთელი ზეთისა: „პატრუკი აღნთებული არა დაშრტეს“ მთ. 12,20; „პატრუკი მბნდეველი (მბდეველი !) არა დაშრიტოს“ O,—„პატრუქი მუშოლეარე არა დაშრიტოს“ pb., ეს. 42,8; „ცეცხლი სანთლისაჲ, რომელი გამოსწოვნ პატრუკსა საზრდელსა მისსა“ ბ. კეს-უქუნ. დღ. 47,30; „განაღჳძებს ენებათა, ვითარცა ზეთი პატრუკსა“ მ. სწ. 162,15.

პატრუცაგ-ი წინასიტყვაობა, შესაფალი: „მისწერა წიგნი, რომელსა პატრუცაგსა წერილ იყო ესრეთ“ ჭ. ცხ. 132,18.

პატრუჭაკ-ი საკლავი პირუტყვი: „მოვილო... პატრუჭაკი ჩემი, რომელ დაუკალ მრისუეულთა ჩემთა“ O, I მფ. 25,11.

პაქსიმად-ი: „მისცეან პაქსიმადი და სასუმელი ღჳნისაჲ“ მ. ცხ. 280v; „ორსა პაქსიმადსა შეესკემ“ მ. ცხ. 188v; „საზრდელად მისა იყო კმელი პაქსიმადი“ H—241,705.

პაშტაკ-ი იხ. უპაშტაკსი.

პაჰრაკ-ი მცველი: „მოიყვანეს (წარიქცეს C) პაჰრაკად... სჳმონ“ მრ. 15,21.

პება «მობძარება», ხეთქა, კვეთა, პობა: „საშოსელსა ნუ იპებნ“ pb.,—„საშოსელი მისი არა მოიბძაროს“ G, ლევიტ. 21,10; „გული ჩემი მეპებისო“ I, იერემ. 4,19; „ვაპებ უფსკრულთა“ მ. ცხ. 52v. „ნაძკ სანირით გეშენა შენ პებული, ფიცართაჲ საროჲსაჲ“...I, ეზეკ. 27,5. იხ. განპება (-ული), განპებულობა, გარდაპება, გულპებული, დამოპება, დაპება/დაპობა, მოპება, შთაპობა, წარპება.

პებით-სთული-ი წმინდად დართული: „სირცხჳლმან შეიპყრეს მოქმედნი სელისა მის პებით-სთულისანი“ O, ეს. 10,9. იხ. სთული.

პევშ-ი პეშუი: „ვინ აღწერნა პეუშითა თჳსითა წყალნი და ცაჲ მტკაველითა თჳსითა?“ I, ეს. 40,12.

პეპელ-ი «პეტალი», «ნაკურთხევი»: „დასდეა ვარშამაგსა მას ზედა წინაშე პირისპირ პეპელი იგი ოქროჲსაჲ“ O,—„დასდეა მიტრასა ზედა პირით კერძო მისსა პეტალი ოქროჲსაჲ“ G, ლევიტ. 8,9; „შეჰქმენ ოგინი პეპელად ქედილად, გარემოსადებელად საკურთხეველისა“ pb.,—„ყუენ ოგინი ნაქურთხევნად ქედლებად, გარემოსადებელად საკურთხეველისად“ G, რიცხ. 16,38.

პერ-ი დუტ-ი, ქაფი: „რომელნი პერად აღმოაფქრევენ თაჳსა თჳსასა სირცხჳლსა“ იუდა 1,3. იხ. პეროვა, პერული.

პერიკნიმ-ი «სასწმართული»: „მაძრნი იგი შეიკრნეს სარავარებისა თანა მათისა და ტარებისა და პერიკნიმებისა“ pb.,—„კაცნი ესე შეიკრნეს ნიფხაჳ-კუართითურთ მათით და ეარშამაგოო და სასწმართულით“ I, დან. 3,21.

პეროვა დუეის, ქაფის მოსვლა: „პერო(ე)ან და იღრჭენნ კბილთა“ მრ. 9,18; „სულთან უეთურთან... დააკეუეთის და პერო(ე)ან“ ლ. 9,39. იხ. პერი.

პერულ-ი ქაფი: „პერული სდიოდა პირსა“ მ. ცხ. 105r. იხ. პერი.

პეტ-ი იხ. ქალაქპეტი.

პეტალ-ი «პეპელი»: „დასდეა მიტრასა ზედა პირით კერძო მისსა პეტალი ოქროჲსაჲ“ G,—„დასდეა ვარშამაგსა მას ზედა წინაშე პირისპირ პეპელი იგი ოქროჲსაჲ“ O, ლევიტ. 8,9.

[პეტალება] შელესვა. იხ. მოპეტალებული.

პეტრა «კლდე»: „ნუცაჲ პეტრაჲცა ოჳერ არს, მთაჲ იგი ასულისა სიონისაჲ“ G,—„ნუ კლდე ოჳრებისა არსა, მთაჲ ასული სიონისაჲ“ pb., ეს. 16,1.

პითონ-ი იხ. პჳთონი.

პილენძ-ი «ქერმა»: „პილენძი თესლის-მოყვარულთა მათ განუბნია და ტაბლები იგი დაამჭეა“ C,—„ქერმის-მსურველთა მათ დაუთხია ქერმაჲ და ტაბლები იგი დაეშჭუა“ DE. ი, 2,15; „ვითარცა პილენძი განბნეული უჩინო იქმნეს“ ფლტყ. 135,4; „საკურთხეველი იგი პილენძისაჲ, რომელი დგა წინაშე უფლისა“ O, IV მფ. 10,14.

პილენძის-მოქმედ-ი: „შეუდგეს პილენძის-მოქმედნი და მჭედელნი“ თეკლა 21,0. იხ. მოქმედი.

პილო სპილო: „სავსე (ნავი) ოქროჲთა და ეკეცლითა და შჳთა პილოჲსაჲთა“ M, II 67ტ. 9,21; „იყო მათ თანა პილოეებიცა მრავალი საბრძოლოდ“ S—1141,512.

პილოჲს-ძუალ-ი «პილოჲს-ძუალედი»: „შერი... ტაძართაგან პილოჲს-ძუალეთა (-ძუალედთა C)“ ფს. 44,9; „მეცელი მისი ვითარცა ფიცარი პილოჲს-ძუალისაჲ“ O, ქება 5,14; „კბენა შეუვიან სილოშონ საყდარი პილოჲს-ძუალისაჲ“ O, III მფ. 10,18. იხ. ძუალი.

პილოჲს-ძუალედ-ი «პილოჲს ძუალისაჲ»: „შერი... ტაძართაგან პილოჲს-ძუალედთა (-ძუალისათა Ჳ)“ ფს. 44,9; „წარწყმდენ საბლნი იგი პილოჲს-ძუალედნი“ O, ამოს 3,15. იხ. ძუალედი.

პილპილ-ი piper: „ვინაჲ-იგი ნელსაცხებელი და პილპილი და მეტაქსი?“ Sin.—11282v.

პილწ-ი იხ. ბილწი.

პინაკ-ი თეფში: „გარეშე სასუმელისაჲ და პინაკისაჲ განსწმიდით“ ლ. 11,39; „რომელმან შთამოჰყოს ჴელი ჩემთანა პინაკსა, ამან მიმცეს მე“ მთ. 26,23; „ტასტები და პინაკები იგი და საგულნი ოქროჲსაგან რჩეულისა“ O, III მფ. 7,50; „ნუ გული აღჳცხრებინ მის თანა მიყოფად პინაკსა“ ზირ. 34,10.

პინჩ-ი ცხენირის ნესტო: „შჳამდეო, უიდრეშდის გამოჴდეს პინჩთაგან თქუენთა“ G, რიცხ. 11,20.

პირ-ი ტუჩი, დრუნჩი; პირისახე; სახე; რამე საქმე; მჭრელი იარაღის პირი; თავი, წინა ნაპირი: „ვამოუვალს

პირისაგან ღმრთისაჲსა" შთ. 4,4; „ერთითა პირითა ადიდებდა ღმერთსა" პრომ. 15.6; „ქალაჲ ედგა დიდი პირსა, ზედა-მას ჯერწყლისასა" O. დან. 29.2; „პირთა პირისა მიმართ ვიზახი მას" G, რიცხ. 12,8; „პირი ზე უმტკიცდე" ფიზ. XXVIII. 3; „განაღო ტეუანჯნან პირი თჳსი" ფლტკ. 157.20; „ნე გარე მიიქცე პირსა" შთ. 5,42; „ეუეოუ ვიმე პირსა გცემს" II კორ. 11,20; „განსივებულ არინ გუამი, თუალნი—ხოტა, პირი—ჴმელი" H—2251, 2841; „არა ხედაჲ პირსა კაცისასა" შთ. 22,10; „დავრდომილ იდეს ხედა პირსა ტეუანისასა" I, II ეზრა 10,1; „აჰით პირითა და სახითა (დავწერეთ)" ი.ე. 50,38; „მე ვიცი, თუ რომელსა პირისათჳს მოჴმობენ" ი.ე. 17,0; „დაჰრენ იგინი პირითა მახჳლისაჲთა" I, იერემ. 21,7; „განურენს პირსა მახჳლისასა" ბებრ. 11,34; „დაეცნენ პირითა მახჳლისაჲთა" ლ. 21,24; „ბრძოლთა გამოცადიან პირნი მახჳლთანი ჴლობითა" O, ზირ. 34,31; „თავადი იყო პირით კერძო მის ნაჲსა" პრ. 4,38.

პირით კერძო «თავით კერძო»: „თავადი იყო პირით კერძო მის ნაჲსა" DE,—„თავადი ჴვა თავით-კერძო" C, პრ. 4,36. იხ. ბადის-პირი, ველის(ა)-პირი, ზღუს-პირი, თითო-პირი, ისრის-პირი, კბოდის-პირი, მთის-პირი, ორპირი, პირად-პირადი, პირაღმართ, პირდაქცევით, პირედი, პირის-აკრება, პირის-დაკრვა, პირის-დასხმა, პირის-დაყოფა, პირის-ჭვრე, პირის-პირ/პირის-პირ/პირის-პირით, პირის-საფარველი, პირ(ის)-ჴსნა, სამპირი, უპირადესი, ძლის-პირი, პორტლის-პირი, წინაშე პირსა.

პირად იხ. შჳდპირად.

პირად-პირად-ი «თითოსახე», სხჳადასხვა, ნაირ-ნაირი: „დალთე პირად-პირადი ტანჯვაჲ მათ ზედა პოვნენით" რიცხ. 160,27; „განკურნა მრავალნი სხეულნი პირად-პირადთაგან სენთა" C,—„განკურნნა ყოველნი ბორტალთა სენთაგან და ვითო-სახეთაგან სნეულებათა" DE, პრ. 1.34; „პირად-პირად გამოწერილ და აღმკულ ოროან შეწრეულნი ესე" ფლტკ. 139,27; „სამოსლითა ფესუედითა შეჰკერ არს პირად-პირადად" ფიზ. XIX 14.

პირალმართ პირით ზემოთ: „განირთხა თაჳი თჳსი პირაღმართ" ჱ. ცხ. 2337. იხ. აღმართ.

პირდაქცევით პირქვე: „დაცემულ იყო პირდაქცევით ქუეყანასა ზედა" O, I მფ. 5,3; „დაეცა... ქუეყანასა ზედა პირდაქცევით" O, I მფ. 28,20. იხ. დაქცევით.

ბირედ-ი გალესილი მახვილი: „ვითარცა ვაზრი და მახჳლი და ისარი პირედი" O, ჲგ. სოლ. 25,18. იხ. პირი.

პირველ «წინა», უწინარეს, წინათ, აღრე, ჯერ; უწინ, -მდე (თნდ.); «მძღუარ»: „პირველ ყოველთა აღვეო სიბრძნე" pb.—„მძღუარ ამის ყოველისა დაეწდა სიბრძნე" O, ზირ. 1,4; „ვითარცა-იგი იყუნეს დღეთა ძთ პირველ წელითა-რჱუნისათა" DE.—„რომეთუ ვითარცა იყუნეს დღეთა მათ რჱუნის წინათ" C, შთ.ჴ24,38; „პირველ ღმრთული" II პეტრე 3,2; „ვითარცა პირველ იყო" მრთ. D. ჟ. იერ.-ადგ. 118; „ვითარცა პირველ გარქუ" ჯალ. 5,21; „პირველ თჳსითა მით ჴედრითა წყლა" ხ. ჯაბ.-მოც. ხაკს. 93,33; „ჩუენ პირველ შობილ ვართ" ფლტკ. 151,12; „პირველ შერებასა მონასტრისასა" ი.ე. 41,6; „პირველ დღისა ერთისა" ი.ე. 82,38.

პირველჲ აღრეე. უწინარესე: „პირველეემცა ძაძითა ნაცართა ზედა მსხდომართა შეინანეს" ლ. 10,13; „პირველჲ სატანჯველადმდე" სბსტ. 125,4.

პირველ-ი «წინა», «წინაპარი», «დასაბამი», თაეი, მეთაური: „მრავალნი იყუნენ პირველნი (წინანი C) უკუანაჲსკნელ (უკუანა C)" მრ. 10,31; „იელტიან ესენი პირისაგან ჩუენისა, ვითარცა-იგი პირველად (ვითარ სახედ წინაპარცა G)" M, ისუ ნ. 8,8; „პირველი ნარისუელი ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას" M,—„დასაბამი ნარისუაჲთა ცხოვართა შენთაჲ მისცე მას" G, II მჯ. 18,4; „რომელთა პირველი მე ვარ" I ციმ. 1,15; „სადა-იგი იყო აბანოჲ დიოსკორიდოსი პირველ ქალაქსა მას შინა" ი. მოც. 58,22; „იყუნეს მუნ პირველნი ქალაქისანი" ი. მოც. 61,0. იხ. პირველად, პირველად-მშობელი, პირველად-საჯდომელი, პირველად-ჯდომა, პირველდაბადებული, პირველთქმული, პირველითგან, პირველ ინაჯით-ჯდომა, პირველშობაჲ, პირველნაყოფი, პირველშექმნული/პირველშექმნილი, პირველ-ჯდომა.

პირველად უწინ, «უწინარეს»; -მდე (თნდ.): „პირველად მას თაყუანის-სცა" ბჯ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 0,1; „პირველად ყოველსა" C, პრ. 12,28; „პირველად" M,—„უწინარეს" G, მხჯ. 1,11; „როველი პირველად ჩემსა იყო" ი. 1,30.

პირველადვე ჯერ: „რომელმან მიაგოს სიტყუაჲ პირველადვე, უბრკუმეს" O, იგ. სოლ. 26,18.

პირველადცა უწინარეს: „პირველადცა უწოდა თანახატ-ყოფაჲ ძისა თჳსისაჲ" იზტ. 128,15.

პირველად-მშობელ-ი პირმშოს დედა: „ჴმაჲ ვითარცა სალმობისაჲ მესმა კუნესისა შენისაჲ, ვითარცა პირველად-მშობელისაჲ" I, იერემ. 4,31. იხ. მშობელი.

პირველად-საჯდომელ-ი «ზემოჯდომა», წინსაჯდომელი (ტახტი) ან თაეში ჯდომა: „რომელთა ჰნებაჳს... პირველად-საჯდომელსა შესაკრებელთა შინა" C,—„რომელთა ჰნებაჳს... ზემოჯდომაჲ კრებულსა შორის" DE, პრ. 12,39. იხ. საჯდომელი.

პირველად-ჯდომა «პირველჯდომა»: „რომელსა უყუარს... პირველად-ჯდომაჲ (პირველჯდომაჲ DE) კრებულსა შორის" C. ლ. 20,46. იხ. ჯდომა.

პირველდაბადებულ-ი «პირველშექმნული»/«პირველშექმნილი»: „პირველდაბადებული ოგი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცა" O,—„პირველშექმნილი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცენ" pb.. სიბრძ. ხოლ. 10,1. იხ. ბადება.

პირველთქუმულ-ი: „გამოეცხადა პირველთქუმულსა მას" ჱ. ცხ. 413ვ. იხ. თქუმა (-ული).

პირველითგან წინათ, დასაბამიდან: „პირველითგან მოოკრებულნი ოგი აღემართნენ" I. ეს. 41,4; „ღმერთი ხარა პირველითგან წმიდაჲ ჩემი" O, ამბაკ. 1,12; „რომელთა სასჯელი პირველითგან არა დასცხრებას" II პეტრე 2,3.

პირველითგანვე აღრიდანვე: „პირველითგანვე აღმაოკრებელი მონასტრისა ჩუენისაჲ" ჱ. ცხ. 177ვ. იხ. პირველი.

პირველ ინაჯით-ჯდომა «მჯნის-თაობა»: სუფრის თაეს

ჯდომა: „ანებაეს... პირველ ინაკით-ჯდომაჲ პურის-ჭამასა“ DE,—„ანებაეს... და მოკითხვას ეძიებენ... ჩჯნისთაობასა ტაძრობასა“ C, შრ. 12,80. იხ. ჯდომა.

პირველმოწამე: „მოვიხუნე ძუალნი იგი წმიდისა სტეფანესნი, პირველმოწამისა მის“ პოვნ. სტეფ. 667,11. იხ. მოწამე.

პირველნაყოფ-ი ადრე მოწეული ნაყოფი; «დასაგამი»: „ყოველივე პირველნაყოფი ღჳნისა და იფქლისა“ pb.,—„ყოველი დასაბამი იფქლისა და ღჳნისაჲ“ G, რიცხ. 18,12; „მისცე... ვითარცა პირველნაყოფი იგი წმიდაჲ“ I, ეზეკ. 45,7. იხ. ნაყოფი.

პირველშექმნულ-ი, პირველშექმნილ-ი «პირველდაბადებული»: „ადამ—პირველშექმნული“ ეპ. კჳპრ.-დაფლ. 90v; „პირველშექმნილი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცვენ“ pb.,—„პირველდაბადებული იგი მამაჲ სოფლისაჲ... დაიცა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,1. იხ. შექმნული/შექმნილი.

პირველჯდომა თავში ჯდომა; «პირველად ჯდომა»: „რომელთა ჰნებაეს... პირველჯდომაჲ კრებულსა შორის“ ლ. 20,46; „რომელთა უყუარს... პირველჯდომაჲ (პირველად-ჯდომაჲ C) კრებულსა შორის“ ლ. 20,46. იხ. ჯდომა.

პირიდექსიონ-ი: „არს რაიმე ნერგი, რომელსა სახელი პრქუან პირიდექსიონ“ ფიზ. XXX 2.

[პირ(ის)-აღკრვა] «პირისა დაკრვა»: „არა პირაღკრულ ჰყო ჴარი მეკალე“ G,—„ჴარსა მეკალესა პირსა ნუ დაუკრაე“ M, II შჯ. 25,4. იხ. აღკრეა (-ული).

პირის-დაკრვა «დუმილი», «პირის-აღკრვა»: „მან პირი დაიკრა“ C,—„იგი დუმნა“ DE, მთ. 22,12; „ჴარსა მეკალესა პირსა ნუ დაუკრაე“ M,—„არა პირაღკრულ ჰყო ჴარი მეკალე“ G, II შჯ. 25,4. იხ. დაკრვა.

პირის-დასხმა მიმართება: „რომელთა დასხნეს პირნი მათნი შესლვად ეგჳპტედ, დამშნებად მუნ“ O, იერემ. 42,17. იხ. დასხმა.

პირის-დაყოფა დალუმება, აღვირსხმა: „პირი დაიყაე და განვედ“ ლ. 4,85; „დაფარულსა მას სენსა სულისა ჩემისასა პირი დაუყაე“ განბ. ი. 200,35. იხ. დაყოფა.

პირის-მწდე მერიქიფე: „იყო ვინმე პირის-მწდე კისრისაჲ“ პავლე მოც. 49,17; „მისცე სასუმელი ჴელსა ფარაონსსა... ვითარცა იყაე პირის-მწდე“ O, დაბ. 40,13; „ნეემია—პირის-მწდე თჳსი (არტახშესისი)“ ეპ. რომ.-ქრონ. 209,21. იხ. მწდე.

პირის-პირ, პირს-პირ, პირის-პირით «მართლ», «წინაშე», «წინაშე პირსა», პირდაპირ: „დგა პირის-პირ იერიქოსი“ Ċ,—„დგა მართლ იერიქოსსა“ M, ისუ ნ. 8,10; „რომელ არს პირის-პირ (წინაშე DE) თქუენსა“ შრ. 11,2; „უმკჳდროჲთგან პირის-პირით ეგჳპტისაჲთ“ G,—„უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა“ M, ისუ ნ. 13,3; „პირის-პირ ბაგეანსა სოფელსა“ შჯ. 25,4; „თუალითა შენითა პირის-პირ იხილო“ I, ეს. 52,8; „აღავსნეს იგინი პირის-პირ“ ი. 2,7. იხ. პირი.

პირის-საფარველ-ი რიდე: „აღიძარცუე პირის-საფარველი ეგე შენი“ I, ეს. 47,2. იხ. საფარველი.

პირის-ჯსნა, პირ-ჯსნა ჭამა; სასმელ-საჭმლის მიღება, გემოს ხილვა: „რაჲთა არა პირ-იჯსნეს, ვიდრე არა აღდგენ შეინაჳნი იგი“ ბარ. 618; „პირი იჯსნა და განისუენა“ თრე 653; „პირი ერთგან იჯსნიან“ ი.-ე. 45,26.

პირის-ჯსნა ჭამა: „შეჰშია და უნდა პირის-ჯსნაჲ“ ხაკ. მოც. 10,10. იხ. ჯსნა.

პირმეტყველ-ი მეტყველი, მოლაპარაკე: „რაჲსა ჰმსახერებ პირმეტყველი ეგე პირუტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219,17; „მწყემსნო პირმეტყველთა ცხოვართაო“ ფო. კა 844r; „ნეტარ თუმცა ნადირად ველთად დაბადებულ ვაყაე და არა კაცად პირმეტყველად“ მ. სწ. 184,34. იხ. მეტყველი.

პირმსივან-ი პირგასიებული: „რომლისა მკჳდრნიცა...—„პირმსივანნი და დღემოკლედ ცხორებულნი“ შუშ. XIV 26. იხ. მსიანი.

პირმშო პირველად შობილი, უფროსი შვილი; «მაგალითი», პროტოტიპი: „შეა ძუ იგი მისი პირმშოჲ“ ლ. 2,7; „პირმშოები ზრახთა ჩუენთაჲ და არვეთა ჩუენთაჲ მოვილოთ“ O, ნეემ. 10,36; „პირმშოჲ იგი ძმაჲ, ჩას, რამეთუ უმძლავრეს არს მისა, რომელ-იგი უყუანაჲსკნელ მისგან შექმნულ არს“ ფლტკ. 151,14; „მხატვარნი ანუ მწერალნი პირმშოსა მას ხატსა ანუ წერილსა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ჯეროვნად გამოწერად, უკუეთუ არა ხედვიდენ მაგალითსა მას წინამძღურად საქმისა თჳსისა“ A—82,174. იხ. გაპირმშოება, -მშო, პირმშოება, უპირმშოსი.

პირმშოება: „ესაჲ, რომელმან ერთსა წილ საჭმლისა განყიდა პირმშოებაჲ თჳსი“ ჰებრ. 12,16. იხ. პირმშო.

პირუტყუ პირუტყუი, უენო; «მზეცი»: „ჭრთილი იგი პირუტყუთა საჭმელ არს“ ფიზ. IV 40; „რაჲსა ჰმსახერებ პირმეტყველ ეგე პირუტყუთა“ ანდ.-ანატ. 219,17; „მცნობელ არს ძაღლი ეგე პირუტყუ“ ფლტკ. 152,18; „ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, მერმეცა და პირუტყუნი ველისანი“ Ч—„ცხოვარი და ზროხაჲ ყოველივე, უფროჲს მჭეცნიცა ველისანი“ Ċ, ფს. 8,8; „შეეშვა ყანად პირუტყუ“ მ. ცხ. 79v. იხ. სიტყუა; შდრ. პირუტყუებრ, პირუტყუებრი, უპირუტყუესი.

პირუტყუებრ პირუტყუივით: „რაჲსა პირუტყუებრ შჳრებეს ნათესავნი?“ იჳ. რომ.-კურთხ. ფოს. 136,10. იხ. -ებრ; შდრ. პირუტყუ.

პირუტყუებრ-ი პირუტყუის მსგავსი: „მახლობელ არს ბუნებასა მას პირუტყუებრსა“ გრ.-ნოს.-კაც. აგებ. 181,17. იხ. პირუტყუებრ.

პირღო «გოდოლი», სვეტი: „იხილა შორით პირღოჲ, რომელ არს გოდოლი“ მ. ცხ. 200v.

პირშუენიერ-ი ლამაზი: „რამეთუ დედაკაცი პირშუენიერი ხარ“ O, დაბ. 12,11; „მოჰგუარეს მას ცოლად დედაკაცი ვინმე პირშუენიერი“ ლიმ.52,98. იხ. შუენიერი.

პირშუენიერება მოწონება, სიკეკლუცე: „რომელთაი ჰნებავს პირშუენიერებაჲ კრაცთა“ გალ. 6,12; „გონებასა თჳსსა გამოიწურენ პირშუენიერებასა დედათასა“ მ. სწ. 240,11. იხ. შუენიერება.

პირ-ჯსნა იხ. პირის-ჯსნა.

პიტაკ-ი «ქარტა დაწერილი»: „პოოთ პიტაკი სასთუალსა ქუეშე ჩუსა, რომელ არს ქარტაჲ დაწერილ“ 8. ცხ. 185v.

პიტალო: „ეპოვე ადგილი, რომელი მოქმნილ იყო პიტალოჲთა“ Ath.—11,189r.

პიტიახშ-ი, პატიახში ქვეყნის გამგებელი, ერისთავი: „კარად სამეფოდ წარგპართა ვარსკენ პიტიახშ“ შუშ. I 7; „ვითარ აღდგა პიტიახში, გჳწოდა ჩუენ“ შუშ. IV 8; „დაჲ მისი ხუარანძე მისცა ბაკურს, პატიახშსა სომხითსასა, ცოლად“ ჯ. ცხ. 188,9.

პიტნაკ-ი mentha, menta: „პოულსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტეკაწისასა და ყოკლისა მწლისასა“ ლ. 11, 42; „აჰა ესერა... პიტნაკი და ზაფრანი“ ბ. კნ.-ეჭუს. დღ. 64,17.

პიშუ- იხ. შეპიშეება.

პკურება «მიპკურება», «სხურება», «შესხურება», «მისხურება»: „აპკეროს სისხლისა მისგანი შჳდგზის თითითა თჳსითა“ M. ლევიტ. 4,6; „აპკეროს თითითა“ pb.,—„მიასხუროს ზეთისაგან თითითა თჳსითა“ G, ლევიტ. 14,16; „აპკეროს (შეასხუროს G) შჳდგზის წინაჳღრთისა“ M, ლევიტ. 4,17; „აპკეროს სახლსა მას“ pb.,—„ასხუროს სახლსა“ G, რიცხ. 19,18; „აპკურე მთათა ზედა, და აღმოაცენეს თივაჲ პირუტყუთათჳს“ ბ. სწ. 66,28; „უკეთუ მყის ძმარი ეპკურის მათ ზედა, კუალად ცხოვნდიან იგინი“ ბ. კნ.-ეჭუს. დღ. 120,8.

პკურება სხურება: „წყალი პკურებისაჲ არა ეპკერა მას ზედა“ G, რიცხ. 19,18. იხ. დაპკურება, მიმოდაპკურება, მიპკერება, მოპკურება, საპკურებელი, შეპკურება.

პლაკ-ი ლორფინი, ფიცარი: „კეცსა მას ქუეშე იპოა პლაკი მარმარილოჲსაჲ“ Ath.—11,189r.

პლაკუნტ-ი კრენდელი: „მოყიდე მე პლაკუნტი, და ბან ეყიდნე“ 8. ცხ. 373v.

პოდირე, პოდერე, პუდერე კაბა, გრძელი სამოსელი: „შეპმოსეთ მაგას პოდირე“ O, ზაქ. 3,4; „რომელსა ეწოსა პოდერე (პედერე O)“ I, ეზეკ. 9,11.

პოვნა, პოვნება, ყოფნა, აღმოჩენა, ნახვა: „იპოვა ბედგოვნ“ მთ. 1,18; „ესოდენი სარწმუნოებაჲ მიპოვნიეს“ მთ. 8,10; „არას ვპოებ ბრალსა კაცისა ამის თანა“ ლ. 23,4; „მარკუენემან შენმან პოვნეს ყოველნი მოძღუნი შენნი“ ფს. 20,9; „არა იპოვებიან საწყალსა მისსა სიცრუე“ O, I ეზრა 4,40; „კარნი არა იპოვნეს ბაგასა“ O, ამბ. 3,17; „რაჲთა პოონ რაამე სიტყუაჲ მის თანა“ ლ 20,20; „მცირენი არიან, რომელნი პპოებენ მას“ მთ. 7,14; „სხეასა პოვნებად ვერ შემძლებელ ვართ“ Ath.—11,258r.

პოვნა აღმოჩენა, შეძენა: „მრაჳალნი არიან, რომელ შეპრაცხეს სესხი ვითარცა პოვნაჲ“ O, ზირ. 29,4; „პოვნაჲ... სამწუალთაჲ“ ჯ. იერ.-პოვ. სამშ. 242,9.

პოვნებულ-ი, პოვნილ-ი ნაპოვნი: „ჩემგან ნაყოფი შენი პოვნებულ არს“ O, ოსე 14,9; „მრწემი იგი სარწმუნოებითა მარჯუე ქრისტეს პოვნილ“ იქ. რომ.-კორთხ. ისაკ. და იაკ. 45,1. იხ. მომპოვნებელი, მოპოვნება, მპოვნელი, პოვნეული, საპოვარი, ღონის-პოვნა.

პოვნიერ-ი მფლობელი, პატრონი: „რომელნი-იგი პოვნიერნი ყუენეს დაბნებისანი, გინა სახლებისანი, განპყრობდეს“ ხაქ. მოც.4,84.

პოვნიერ-ი ჴელითა შემძლებელი: „უკეთუ არაჲინ იყოს თჳსი და პოვნიერ იყოს ჴელითა და ეპოოს მას კმად საკმარი მისი“ G, ლევიტ. 25,26; „უკეთუ პოვნიერ იყოს ჴელი მწირისა“ G, ლევიტ. 25,47. იხ. პოვნა; სიტყუაპოვნიერი.

პოზან-ი «ცმელი»: „დაყო პოზანჲნ პირი მისი“ M,—„შეიყუნა ცმელი ალისა ზედა“ G, მსჯ. 8,22.

პოლოტიკ-ი ფოლადი: „იყო შორის ერსა მას პერიათასა ჯრმალი იგი პოლოტიკი—საველ“ ს.-გამ.-მოც. ხაჯს. 98,19.

პონტო: „მკჳდრნი... პერიასტანისანი და პონტოჲსანი“ ხაქ. მოც. 2,9.

პორფირ-ი «ძოწეული»: „დაპბურონ მას ზედა სამოსელი ყოველად პორფირი“ G,—„დასდევან ყოველად ძოწეული სამოსელი“ pb., რიცხ. 4,7; „თჳნიერ მანიაკებისა და პორფირებისა“ G,—„თჳნიერ მანიაკებისა მის... და სამოსლისა ძოწეულისა“ M, მსჯ. 8,20; „დედაკაცი... მოსილი სამოსლითა პორფირითა“ ლიმ. 21,29.

პორფირონ-ი: «ძერძერუკი» „არა შჳამნეთ... ოფოფი და პორფირონი“ G,—„არა სჳამო... ოფოფი და ძერძერუკი“ pb., II შჯ.14,17.

პოხა საზრდოობა, კვება: „ყრმაჲ იპოხებოდა მამადელთა მისთა თანა“ მრთ. A, ანტ. დ. 10v; „პოხდა ყრმასა მას ეიდრე განყუნებადმდე ძუძეჲსა“ O, I შფ. 1,28; „დედამძუძე... ზრენეით პოხნ ყრმათა მათ, რომელნი ერწმუნნიან“ 8. სწ. 301,28; „რამეთუ (მცენარე) იზარდების და იპოხების“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 232,28.

პოხილ-ი «ზრქელი», «მართებული», «მსუქანი»: „ზროხანი მათნი პოხილ (ზრქელ ქ) არიან“ ფს. 143, 14; „კუროთა პოხილთა მომიცევს მე“ ქ,—„კუროთა მართებულთა მომიცევს მე“ C, ფს. 21,13; „ძოვდეს საცხოვარი შენი... ადგილსა პოხილსა და ფართოსა“ I, ეს. 30,23; „პოხილთა დაჰკლაეთ“ pb.,—„მსუქანსა მას დაჰკლევდი“ O,. ეზეკ. 34,3. იხ. განპოხება, დაპოხება, მპოხელი, პოხიერი, სპოხე.

პოხიერ-ი ნოყიერი, მსუქანი: „იპყრა თაჲ შენი... უფროჲსღა პოხიერთა ზედა ჰამადთა“ 8. ცხ. 291r. იხ. პოხა.

პრაკ-ი მაღნარი, ტევრი: „არიან რაჲმე პრაკნი რტოწულილნი“ ფიზ. III 14.

პრაკმაღალ-ი მაღალი ტევრი: „რომჱლნი იწოდებიან პრაკმაღალნი“ ფიზ. III 16. იხ. მაღალი.

პრასა porrum: „ევჰამდით... პრასასა და ხახუსა და ნიორასა“ G, რიცხ. 11,5.

პრასტიონ-ი ნაეთსადგური: „ნეტარი ო̃ე განჰკლიდა... პრასტიონსა ერთსა“ ო̃ე 562.

[პრატაკ-ი] იხ. მეპრატაკე.

პრაქს-ი „საქმე მოციქულთა“.

პრიმიკიორიოს-ი: „რაჲდენ არს ესე პრიმიკიორიოსი მჴედართა უხუცესსი“ Sin.—11,248r.

პროედროს-ი, პროიდროს-ი „ესე ანდერძი მე, იოანე პროედროსმან... დაჳწერე“ A—484,316r; 824r.

პროტ-ი არქიმანდრიტი ათონისა: „არცა პროტი, არცა სხუანი მამასახლისნი... არარას იქმოდეს“ ი.-ე. 41,20.

პროტარხონის-ი, პროტარხოს-ი: „ოვინე პროედროსმან, ძემან ლიპარიტ ერისთავთა ერისთვისამან პროედროსისა და პროტარხონისამან, დაწერე“ A—464,315r; 824r.

პროტიკტორ-ი: „წარკეთონ თაეი მისი კრშლითა მინოკიანეს მიერ პროტიკტორისა“ H—341,64.

პუდერე იხ. პოდირე.

პურ-ი «ჭუეზა»; «ტაძრობა», «სმა», სადილი, წვეულება, ლხინი: „რომელსა აქეს ხუთი პური ქრთილისაჲ“ DE,—„რომელსა აქეს ხუთ ჭუეზა ქრთილის“ ი. 6,9; „დააწო პური შენი ძმარსა“ O, რუთ 2,14; „უმჯობეს არს მცირედი პური გემოჲთ და მშვიდობით“ O, იგ. სოლ. 17, 1; „უყუარს ზემოჴდომაჲ პურსა ზედა“ DE,—„უყუარნ მჭნის-თაობაჲ ტაძრობასა“ C, მთ. 23,6; „მოვიდეს ორნი პურსა მას, რომელი მზა უყო ესთერ“ O,—„მოვიდეს ორნიე სმასა მას, ეითარცა-იგი თქუა ესთერ“ M, ესთერ 5,5; „აკმან კინმე ყო პური დიდი და უწოდა მრავალთა“ ლ. 14,16; „პურად ვიჩინე და მოვედ“ თომა მოც. 18,80; „ყო პური დიდი იოაკიმ“ ლშობ. 166,10. იხ. საპური.

პურად მიხრულ-ი სტუმარი: „დააშრას პურად მიხრული იგი მოკლებითა საკჩრისაჲთა“ ბ. კეს.-ეკეს. დღ. 122,82.

პურად ძჯრ-ი ძუნწი: „პურად ძჯრსა უღრტჳნავნ ქალაქი“ O, ზირ. 34,20.

პურად უხუ ხელგაშლილი: „პურად უხჳ აკურთხონ ბაგეთა“ O, ზირ. 34,26.

პურისა დამზადება წვეულების გამართვა: „დაუმზადა დალეი პური დიდი“ ლ. 5,29.

პურისა უფალ-ი «მთავარი ტაძრისა», მასპინძელი: „აღმოიღეთ და მოართუთ პურისა უფალსა (ჰდა მთავარსა ამის ტაძრისასა C)“ DE, ი. 2,8. იხ. მეპური.

პურის-თხოვა თხოვნა პურისა: „ქალსა მდიდარსა პურის-თხოვაჲ არა პშუენის“ ჱ. სწ. 150,9. იხ. თხო(ე)ა.

პურის-მთხოელ-ი მათხოვარი: „სინანული მსგაეს არს გლახაკსა პურის-მთხოელსა“ ჱ. სწ. 58,13. იხ. მთხოელი.

პურის-მოქმედ-ი მეპურე: „განეყო... პური ერთი პურის-მოქმედთაგან“ M, I ესტ. 10,3. იხ. მოქმედი.

პურის-მტე «მეორხნე», «მწყობრი»; თანამესუფრე, ერთად პურის მჭამელი, წვეული: „უბრძანა მათ დასხდომაჲ მათი ყოველთაჲ პურის-მტედ-პურის-მტედ“ DE,—„უბრძანა მათ ინაჯით დასხდომაჲ ყოველთაჲ მეორხნედ-მეორხნედ“ C, მრ. 6,80; „დასხდა მწყობრადმწყობრად“ DE,—„ინაჯ-იდგეს პურის-მტებმან“ C, მრ. 6,40; „აქლნი მართალნი იყუნენ პურის-მტედ შენდა“ ზირ. 8,22; „შენ პურის-მტე იყო ტაბლასა რემსა მარადის“ O, II მფ. 9,7. იხ. მტე.

პურის-რთჳა პურის ჭამა: „პურის-რთჳა იგი“ O, II მფ. 11,18. იხ. რთჳა.

პურის-რთჳა ჭამა: „მარადის პურის-რთჳაჲ მეფისაჲ (მოცო)“ II მფ. 9,18. იხ. რთჳა.

პურის-ჭამა «სადილობა», სადილი: „უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა დაიბანა ვიდრე პურისა ჭამადმე“ DE,—„უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობამდე“ C, ლ. 11,38; „აღდგა ანნა შემდგომად პურის-ჭამისა“ O, I მფ. 1,9. იხ. ჭამა.

პჯთონო, პითონ-ი ბილწი, «მისნობისა», არაწმინდა: „ძესა მისსა უხეცსსა სული პჯთონაჲ აქუს მის თანა“ ი. მოც. 78,17; „(მჴეცისა) თანა ეყო სული პითონი, რომელ არს მისნობისაჲ“ საქ. მოც. 10,16.

პყრობა «ქონება», «შებმის ყოფა»; ჭერა, აღება, შეკვრა: „ეითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს“ DE,—„წინაწარმეტყუელად აქუნს“ C, მთ. 21,26; „აღეიდე ფინაკსა და ეიპყრა სიმაღლე მისი“ M, —„აღჳდე ფინაკსა იმას და შებმა უყო სიმაღლესა მისსა“ O, ქება 7,8; „ეითარ-იგი მტკიცედ ეპყრა მას პეტრე“ საქ. მოც. 8,11; „იპყრობენ ქეყანასა“ O, იგ. სოლ. 8,10; „ეპყრა ქალი მისი“ თომა მოც. 17,17; „უპყრნა წუერნი გაროზრისნი... და უწყალოდ დაჰფხერიდა მჴცეთა მისთა“ ესტკ. 136,18; „იპყრა კარითი და სიძნელენი მისნი შეიცნა“ ეფრემ. 48,11; „იპყრენ ყოველნი ძნელოებანი შენნი“ O, ნაუმ 3,14; „ძელისა სათხეპელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა“ O, I ეზრა 6,8.

პყრობა «მკჳდრობა», ქონება, მამული: „ყოველსაე ქეყანასა, რომელი გიპყრიეს თქუენ“ pb.,—„ყოველსა ადგილისათჳს მკჳდრობისა თქუენისა“ G, ლევიტ. 25,24.

პყრობილ-ი დაპყრილი, შეპყრობილი, პატიმარი, «შებორკილებული»: „რომელთანი პყრობილ ყუნეთ. პყრობილ იყუნედ“ C, ი. 20,28; „ისჩენდეს მათსა პყრობილნი იგი სხუანი“ საქ. მოც. 16,25; „უბრძანა ყოველთა მათ პყრობილთაჲ განჴსნაჲ“ პაულე მოც. 58,29; „რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მათთაჲ“ Ჭ,—„რაჲთა შეისმინოს სულთქმაჲ შებორკილებულთაჲ“ Ქ, ფს. 101,21. იხ. ადგილ(ის)-პყრობა; ა(ღ)პყრობა, გამოპყრობა, დაპყრობი, მიპყრობა, გამოპყრობა, განპყრობა, გარემოპყრობილი, გულპყრობა(-ილი), დაპყრობა, დასაპყრობელი, დაუპყრობელი, თჳთმპყრობელი, კლიტეთ-მპყრობელი, მე(ე)რთისა-მპყრობელი, მესაპყრობილე, მოპყრობა, მპყრობელი, პატივ(ის)-პყრობა, პყრობილება, საპყრობილე, შეპყრობა, წარმოპყრობა, წარპყრობა, ჴელ(ით)-პყრობა, ჴელისა-პყრობა.

პყრობილება საპყრობილე: „წარუდგინენით თაჳნი თქუენნი... მოთმინებითა მრავლითა... პყრობილებათა შინა და შფოთებათა“ II კორ. 6,5.

ჟ

ჟან, ქართული ანბანის მე-18 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—90.

ჟამ: ჟამ ერთ ცოტა ხნით: „რომელთა-იგი ჟამ ერთ პრწყინნ და ჟამსა განსაცდელისასა განდგიან“ ლ. 8,13; „რამეთუ ჟამ ერთ ფართოებასა იყუნეს“ მრთ. D, ხ. ჯან. მოც. საქ.: „ლეკე ლომის დან, ჟამ ერთ მეუფედ“ იქ. რომ.-კურთხ. მოს. 192,16.

ჟამ ერთცა ცოტა ხნითაც: „ჟამ ერთცა არა დავსცდეთ დამორჩილებაჲ“ გალ. 2,5.

ჟამ რაოდენადმე ცოტა ხნით: „განეშორა მას ეიდრე

ყამად რაკდენადმე" O,—ჴანუშორა მას ვიდრე ჟამად რაოდენადმე" DE. ლ. 4,13.

ყამ რაკდენმე: „ვარცა თუ შეხჴედით რაჲ ყამ რაკდენმე" I კორ. 7.5.

ყამ-ი დღეჲ, საათი, სეზონი; დრო: „აღიჴსნეს ყამნი შობისა მისისანი" DE.,—„აღიჴსნეს დღენი შობისანი" C, ლ. 1,57; „დღეს იყო ყამი, დაჯდა" ლ. 22,14; „სოგრძე ყამთაჲ და წელიწადოვებისანი" O, იგ. სოლ. 8,10; „ეწუს ყამითგან" DE. მთ. 27,45; „მეცხრესა ოდენ ყამსა ჴმაყო იესუ" მთ. 27,46; „ყამი ესე ზამთარი არს" O, I ეზრა 9,11; „ყოველსაჴს ყამი არს" O, ეკლ. 3,1; „საყურმან... ჴმა-ჴვას ყამსა ბრძოლისასა" ს. სწ. 17,37.

ყამ-ი დროჲსა-ჲ ვადა: „რაჲთა ყამი დროჲსაჲ მოიცეს მას" დნ. 2,16.

მცირედ ყამისა ხანმოკლე: „შენი ჴელმწიფებაჲ მცირედ ყამისაჲ არს" გრ. 260r.

ყამითგან ყამადმდე დროდან დრომდე: „მეექუსე ნაწილი დარაკისაჲ ყამითგან ყამადმდე სუეშდა მას" O, ეზეკ. 4,11.

[ყამ-ი] იხ. არაჴამი, გრძელყამი, გრძელყამეულობა, მცირეყამი, მცირეპაპელი, მრავალყამეული, მყოვარ-ყამობა, ყამ-ყოფა, უყამო.

ყამად-ყამად დრო და დრო; დროებით, ერთ დროს: „ყამად-ყამად უახლესი ნაყოფი გამოიღის" მრთ. S, კ. ეერ.-მარტჳლ. 188,21; „ყამად-ყამად შეჴკრიბნე იგინი" I, ეს. 60,22; „ვიყამეთ შესლად" ლმთ. 36,31; „მიყამე მე მა პატრიაქისაგან?" ლმთ. 65,4.

ყამება ნებართვა შესვლაზე: „ვითარ მიბრძანებ მე ყამებასა" ლმთ. 65,5.

ყამეულ-ი იხ. ყამი; შდრ. მრავალყამეული.

ყამიერ-ი დროებითი, წარმავალი: „შეეფიდ განჩინებული ზეცით, ჴეუყანისაჲ და ზეცისაჲ, ყამიერი და უკუდავე" გრ. ნაზ.-297,28; „არა უჴმს მას სიკრცე ყამიერი სლვასა თჳსსა" ბ. კეხ.-ეჭუხ. დდ. 37,11; „ოდი ხოლო უყამო და ყოველნი ყამიერ" ბალ. 59,34; „ცხორებაჲ შენი ყამიერ არს" ს. სწ. 258,32. იხ. ყამი.

ყამთით-ყამად დროდან დრომდე, დროგამოშვებით: „ყამთით-ყამად შჳამდე მას" O, ეზეკ. 4,10; „ღმერთი პომიაღუანებს მე ყამით-ყამად საზრდელსა" მარკ. 250r.

ყამისა გამოფრდა იხ. გამოფრდა.

ყამისად დროებით: „მიიღე ესე, მამაო, ყამისად" Ier.—30,8v.

ყამის-მწირველ-ი მწირველი: „რომელთა (ცოდვილთა) არა ესხნენ მოურაენი... და ყამის-მწირველნი და მეუღრუბელი მათთჳს" H—822,80r.

ყამის-წირვა ლიტურგია: „აღასრულებს ყამის-წირვასა სამ ყამს" ლიმ. 11,5; „მოიწია ყამი ყამის-წირვისაჲ" ი.-ე. 32,15. იხ. წირვა.

ყამობა გალობა: „გულს-მოდგინედ მეტყუელებენ ქებასა თჳსსა და აშუენებენ ყამობასა, დაატკბობენ გალობასა" ს. სწ. 240,29. იხ. ყამი, საყამობელი.

ყეეთა იხ. ზესთა, ზეშთა.

უერა ქერა: „ჟერად ეტლთაჲ" O, IV მფ. 7,6; „გამოცდაჲ ოქროჲსაჲ, გინა თუ ჟერაჲ ვეცხლისაჲ" Ath.—17,344v. „უსწრობდა ჟერაჲ იგი ეეუანთაჲ" Ath.—11,9v.

ეივილ-ი ტირილი: „ყრმანი ჩჩჳლნი ჟიოდეს და ეჭიებდეს მშობელთა თჳსთა" H—841,049.

[ულითვა] იხ. დაქლითვა.

ეოლა «თჳთმავალი ლელოვანი»: „ვითარცა ეოლა, რომელი მინდორთა ზედა სიმრავლითა არს" pb.,—„(მისცა)... ვითარცა თჳთმავალი ლელოვანი ველსა სიმრავლითა" O, III მფ. 10,27.

ეო[რ]ჟარაკ-ი «ზვარაკი», ხბო: „მეყვის დღესა ერთსა ეო[რ]ჟარაკი და ექუსი ცხოვარი რჩეული და ერთი წელიწადეული კრავი" O.,—„იყვნენ განმზადებულნი ჩემდა ყოველსა დღესა ზედა ზუარაკი ერთი" pb., ნეემ. 5,18.

ეუეულა ზუზღა, თხრამალი, ბალღამი: „განბანეს გუამი წმიდისაჲ მის მატლთაგან და ეუეულათა", ზუშ. 52,3.

ულავილ-ი «შეოთი», მღელვარება: „იხილა ულავილი... ფრიად" C,—„იხილა შეოთი... ფრიადი" მრ. 5,38; „ესმა ერისა ულავილი" H—841,604; „სადა არა არს ულავილი და ანბოხებაჲ?" Ath.—17,827r. იხ. აღულავილი.

[ულლემა] იხ. დაქლემა.

რ

რ, რაე, ქართული ანბანის მე-19 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—100.

რა რა (ქითხ. ნაცვალსახელი); «ვითარ»: „რაჲ გიყავ შენ, ანუ რა შეგაწუხე შენ, ანუ რა გაურეე შენ?" O, მიქ. 6,3; „რაჲ თქჳან ქალთა ჩემთჳს?" მრ. 8,2; „რასა (ვითარ DE) ჰგონებთ თქუენ?" მთ. 21,28; „რასა ჯჳნჳთ (ჩენ C)?" მრ. 11,6; „ძენი თქუენნი რაჲთა განასჴმენ?" ლ. 11,9; „რაჲსა გამოხუედით... ხილად?" მთ. 11,7; „რაჲთა უცნა ესე?" DE, ლ. 1,18; „რას ჭირ-საქმესა შენწამებთ ქალსა მაგას?" ი. 18,29; „რად ზრახავთ ძჭრსა გულთა შინა თქუენთა?" მთ. 9,4.

რაჲ-მე: „რაჲ-მე უკუე მწყრობართა თქჳან?" მთ. 17,10; „რასა-მე ვანსგაესო ნათესავი ესე?" მთ. 11,16; „რად-მე, უფალო, დასდევ შორს?" ფს. 9,22; „ქალსა მოშურნესა რად-მე უცნ ფასი?" O, ზირ. 14,5.

რაჲ-ღა: „რაჲ-ღა მაკლს მე?" მთ. 19,20; „რასა-ღა გჳჴმან მოწამებაჲ?" C, მრ. 14,63.

რა (მიმართ. ნაცვალსახელი): „იგულეთ, რაჲ-ეგე გესმის" C, მრ. 4,24; „იხილეთ, რაჲ-ესე გესმის" მრ. 4,24; „რაჲ-იგი ყო დავით" მთ. 12,3; „ნუ ჰხრუნავთ, ვითარ ანუ რასა იტყოდით" მთ. 10,19; „არცა უწყი, რასა-ეგე შენ იტყჳ" მრ. 14,68; „უკუეთუ ჰყოფდეთ, რასაესე მე გამცნებ იქუნ" ი. 15,14.

რაჲმცა რომ: „რაჲცა გნებაჲს, რაჲმცა გიყუეს თქუენ კაცთა?" მთ. 7,12.

რაჲცა რაც, «რომელი»: „განყიდა ყოველივე, რაჲცა აქუნდა" მთ. 13,44; „რასაცა იგი იქმს, მისა მსგავსადცა

ძე იქმს“ ი. 6,10; „რაჲცა გთხოოთ“ C,—„რომელი გთხოეთ“ მრ. 10,35; „რაჲცა ყოს, წარემართოს მას“ ფს. 1,3.

რაჲცა-იგი რაც: „მიუთხრეს... ყოველივე, რაჲცა-იგი იქმნა“ მთ. 28,11.

რაჲ-ძი «რაჲ-მეც»: „თუალ-უყოფდეს მამასა მისსა, რაჲ-ძი უნდეს სახელის-დებად მისა“ DE,—„თუალს-უყოფდეს მამასა მისსა, რაჲ-მე უნდეს სახელი რქმად მას“ C, ლ. 1,62.

რა რამე (განუსაზღ. ნაცვალსახ.): „მოვიდა, უყუეთუმცა პოვა რაჲ მას შინა“ მრ. 11,13; „არცა ერთსა რას ბრალსა ვჰპოებ მაგის თანა“ ი. 18,38.

რაცა: „რაჲთაცა ღონითა... ეორგულოს ამას წმიდასა ადგილსა“ ი.-ე. 53,34. იხ. არარა, ეერარაჲ, ნურა, ნურარა.

რა, რაჲ როცა; «ვითარ», «ვითარცაჲ»: „ამას რაჲ ზრახვიდა გულსა თჳსსა“ მთ. 1,20; „ესმა რაჲ ესე, დაეკჳრდა“ მთ. 22,22; „მი-რა-ვიდა ადგილსა მას, პრჭუა“ ლ. 22,40; „ჴდა რაჲ იგი მთასა მას“ DE,—„ვითარ ჴდა იგი მთასა მას ზედა“ მრ. 13,3; „იხილეს რაჲ“ C,—„ვითარცა იხილეს“ DE, მთ. 21,15.

რაბამ-ი რაზომ, «რაოდენ», როგორი; «ვითარი»; რამდენი: „დააეწყდა, რაბამ რაჲ არს“ იაკ. 1,24; „რაბამი ქვები არს“ მრ. 13,1; „რაბამი (ვითარი ქ) სახლი მიშენოთ მე?“ საქ. მოც. 7,49; „იცით, რაბამ ეიქმენით ჩუენ თჳენდა მიმართ თჳენთჳსცე“ I თეს. 1,5; „რაბამ (რაბამ I) არიან გამოსავალნი ჯოჯოხეთისანი?“ O, III ეზრა 4,7; „რაბამ ულირს კაცსა მორჩილებაჲ?...—სიკუდილმდე“ H—822,45v.

რაბამად როგორ, რაოდენ: „რაბამად შეეიუყარე შჯული შენი“ ფს. 118,97; „რაბამად-ღა ჰაეროვან და დიდებულ იყაე რაჲმე შენ ღმერთო“ O, II მნ. 6,20.

რაბი, ჰრაბი «მოძღუარი»: „რაბი, რომელ გამოითარგმანების მოძღუარ“ ი. 1,38; „ჰრაბი, ოდეს მოხუედ აქა?“ ი. 6,25.

რაბუნ-ი, ჰრაბბუნ-ი, ჰრაბბონ-ი «მოძღუარი»: „ჰრაბბუნი, რომელ ითარგმანების მოძღუარ“ C, ი. 20,16; „ჰრაბბონი“ მრ. 10,51; „არაოდეს მისცემდა რაბუნსა“ მ. ცხ. 202r.

რადადეე რადმე: „რომელ არღარა საჭმარ იყოს მერმე რადადეე“ O,—„რომელი არა იქმაროს არარად“ pb., იერემ. 13,10.

რავდენ, რაოდენ «რაბამ», რამდენად: „რაჲდენ ძალედვას წარლებად“ O, დაბ. 44,1; „რაჲდენ შეენიერ ხარ“ O,—„რაბამ განშუენდი“ M, ქება 7,6; „რაჲდენ არიან წელნი დღეთა ცხორებისა შენისათანი?“ O, დაბ. 47,8; „რაჲდენ არიან საუნჯენი გულთა შინა ზღჳსათაჲ?“ O, III ეზრა 4,7; „რაოდენ ყამ სიძე იგი მათ თანა-ღა იყოს“ მრ. 2,19.

რავდენვე რაოდენ: „რაჲდენვე დიდ იყო“ O, ზირ. 3,20.

რაოდენ-მე, რავდენ-მე* რამდენი: „რაოდენ-მე უმჯობეს არს კაცი ცხოვარისა?“ მთ. 12,12; „ქამ რაჲდენმე გარე გურიობნ“ O, იგ. ხოლ. 7,12.

რავდენცა რამდენადაც: „მიუტეოს... შეცოდებანი და გმობანი, რაჲდენცა გმობდენ“ მრ. 3,28.

რავდენ-რაჲ როგორი: „რაჲდენ-რაჲ სამკაულ არს ქალთა მარხვაჲ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თონ. 101,9.

რავდენ-ი, რაოდენ-ი «რაჲ-იგი», რამდენი: „რაოდენნი უუნა უფალმან ღმერთმან თჳენმან ეულფეყორს“ G,—„რაჲ-იგი უყო უფალმან ღმერთმან პელფეყორს“ M, II შჯ. 4,3; „არა ჰხედავ, რაოდენსა ჰამს“ O, დაბ. 18,5; „რაჲდენთა მორწყეთა მამისა ჩემისათა გარდაერეცს პური“ C,—„რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისათა ჰმატს პური“ DE, ლ. 15,17; „რაოდენი პური გაჰქუს აქა?“ მთ. 15,34.

რავდენი-ესე, რაოდენი-ესე რამდენიც: „რაჲდენსა-ესე (რაოდენსა-ესე D) შეგწამებენ შენ“ მთ. 27,13.

რავდენი-იგი, რაოდენი-იგი რამდენიც: „რაჲდენსა-იგი მამაჲ იქმს“ ი. 5,19; „რაოდენსა-იგი იქმოდა“ მრ. 3,8; „რაოდენთა-იგი ჰამეს“ მრ. 6,44.

რავდენიმე, რაოდენიმე რამდენიმე: „ესეა რაჲდენისამე ჟამისა დაყოფასა თჳენ თანა“ I კორ. 16,7; „რომელთაგანი რაოდენიმე მოეკუსენოთ“ ი.-ე. 22,16.

რავდენი-რაჲ: „რაჲდენი-რაჲ არს დაფარული“ O, სიბრძ. სოლ. 7,20; „რაოდენი-რაჲ სიხოო ღმრთსა, მოგცეს შენ ღმერთმან“ ი. 11,22; „რაოდენი-რაჲ (რავდენი-რაჲ DE) ესმეს, იტყოდის“ ი. 10,18.

რავდენიცა, რაოდენიცა რამდენიც: „რაჲდენიცა ჰბოოთ, მოხადეთ ჭორწილსა ამას“ მთ. 22,9; „რაოდენიცა ჰპოენეთ, მოუწოდეთ ჭორწილსა ამას“ მთ. 22,9; „რაჲდენთაცა შეაპეს მას, ცხონდებოდეს“ მრ. 6,56.

რავდენგზის, რაოდენგზის: „რაჲდენგზის მინდა შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ“ ლ. 13,34; „რაჲდენგზის შემცოდის მე ძმამან ჩემმან?“ C,—„რაოდენგზის შემცოდის მე ძმამან ჩემმან?“ მთ. 18,21.

რავდენჯერ «რაოდენჯერ-მეც», რამდენჯერ: „რაჲდენჯერ არს ჯორცი ესე ჩემი?“ Č,—„რაოდენჯერ-მე არს ჯორცი ესე ჩემი?“ Q, ფს. 62,2.

რამეთუ რომ; რადგან, ვინაიდან: „ეითარ არა გიცნობიეს, რამეთუ არა პერისათჳს გარქუ თქუენ?“ მთ. 16,11; „ხოლო მე გეტყჳ თქუენ, რამეთუ რომელმან განუტეოს ცოლი თჳსი თჴეირად სიძეისა და სხუაჲ შეირთოს, იმრუშოს“ მთ. 19,9; „ნეტარ ხართ, რომელნი სტირით ახ, რამეთუ იცინოდით“ ლ. 6,21; „რამეჱთუ გიჩუენა შენ ღმერთმან ესე ყოველი“ O, დაბ. 41,39; „რამეთუ ვიხილეთ ვარსკელაჲი მისი აღმოსავალით“ მთ. 2,2.

რაჲთა «დაჲ, რომ, რათა: „რაჲთა განერეს“ C,—„და გაერეს“ მრ. 5,22; „„რაჲთა მოვიდეს დედაჲ უფლისა ჩემისაჲ ჩემდა“ ლ. 1,43; „რაჲთა მშჯდობაჲ ყოს უფალმან“ მსჯ. 20,11; „რაჲთა მოგჳტეუნეს ჩუენ ცოდუანი ჩუენნი“ I თეს. 1,3.

რაჲთამცა რომ, რათა: „რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემობუედ“ მთ. 8,8; „რაჲთამცა უბორა“ ფსალტ. 139,15.

---

* ეს ერთეული აქ შეცდომით არის შემოტანილი (რედ.).

რაჲთგან ცვინაჲთგანა», რის შემდეგ: „ესე ორმეოცდა-ჴუთხე წელი არს. რაჲთგან თქუა უფალმან მოსეს მიმართ G.—„ესე ორმეოცდამეხუთე წელი არს, ვინაჲთგან თქუა უფალმან ხატება ესე მოსეს მოსაართ pb., ისუ ნ. 14,10. იხ. რა.

რაჲთურთით ყოველადვე, სრულიად: „დედაკაცისა თანა კმარ-ცილა და-ეე ნუ-მჴდები რაჲთურთით" O, ზირ. 9.12; „ნებსა რაჲ ვისი გკლა რაჲთურთით" ხაკ. წიგნ. II 49.20; „ზღუა რაჲთურთით გამოცდილებაჲ არის გუაქუს" ი.ე. 20.28.

რაჲმე (ნაწლკ.): „ხელოვნი ფრიად რაჲმე შეიყუარნა" ი.-ე. 40,21.

რაჲთამს რაჲთამს.

რაჲხა რად, რისთვის: „რაჲსა ჭრუნავთ?" მთ. 6,28; „რაჲსა არა იჴოთხავ შეუნიერსა ამას ადგილსა?" ფსკტ. 134,15.

რაჲხა-მე რისთვის, რად: „რაჲსა-მე კიშვე მე ძჳრ-ძჳრადსა ამისთჳს შემხუეესა?" ფსკტ. 142,29.

რაჲსა-ღა ცრაჲსა», რატომ: „რაჲსა-ღა მოაშრომებ მოძღუარსა?" DE,—„რაჲსა მოაშრომებ მოძღუარსა?" C, მრ. 5,35.

რაჲსაგან რის გამო: „რაჲსაგან არს, რამეთე არარაჲ ჭიდეე მონაჲ შენსა?" O, 3 მფ. 14,41.

**რაჲსათჳს ცრად», რისთვის; რატომ: „რაჲსათჳს მუნჯურებათანა... ჰკჳს?" მთ. 9,11; „რაჲსათჳს (რად C) დამიტეეე მე?" მთ. 27,46; „რაჲსათჳს მომიწოდე მე აქა?" ფსკტ. 134.28; „სჯულსა მას სომართლისასა ვერ მისწუდა. რაჲსათჳს-მე?" ბრომ, 9.31.

რაოდენ იხ. რაჲდენ.

რაოდენ-ი იხ. რაჲდენი.

რაოდენჳზის იხ. რაჲდენჳზის.

რაოდენ-მე იხ. რაჲდენ.

რაოდენჯერ იხ. რაჲდენჯერ.

**რაჲთამს, რაჲთამს «ოდესცა», «ვითარცა», როცა; «ოდესა»: „რაჲთამს შეხჳდოდით კაცსა" O,—„ოდესცა შეხჳდოდით კაცსა" G. ლევტ. 10,9; „რაჲთამს (ვითარცა DE) მოაკლნეს" მთ.21,1; „რაჲთამს მართლეუნ იქცეს ყოველნი მტერნი ჩემნი" ფს. 9,4; „რაჲთამს აღჴდა იგი ნავსა" მთ. 8.23; „რაჲთამს შეუდგა იგი სახიდ" C.—„ოდეს შეუდგა იგი სახიდ" DE მრ. 7,17.

რახ (ნაწლკ.): „იაონამისსა თანა არავინ რახ მიეალნა" ი.-ე. 44,23.

რახიმ შიკრიკთა სამხედრო რაზმი: „პოიყუანნა ერისაჲნი იგი ქალაქი და რახიმ და შეიყუანნა ივინი" O, IV მფ. 11,4.

რაფიკობა: „უცხო არს ყოლადვე მონახონთაგან კრებულსა შორის განჴჳებული რაფიკობაჲ" მ. ცხ. 154v.

რაცხა, რაცხაჲთელა, ჩათელა: „სდა არს, რომელი-იგი რაცხჳ მათ, რომელნი-იგი იქცევიან მცირე და დიდი" I, ეხ. 88, 1ი; „ეკეთანაცსა თანა შეჰრთაეს და ერთბამად აჰრაცხაჲეს" Ath.—11,147v.

რაცხა აღრიცხვა; ჩათელა: „შეწყნარე მისგან რაცხაჲ იგი ნაწილთა ამის სოფლისათაჲ" ბ. კეს-ექუს. დღ. 30,10: „თქუა არად რაცხაჲ" მ. ცხ. 264r. იხ. ა(ღ)რაცხა, ა(ღ)რაცხჳა, განმრაცხელი, განრაცხა, ვარსკულაეთ-მრაცხველი, თანა-შერაცხა, მორაცხა, ტო(ჰ)მის-რაცხა, შერაცხა.

რბევა რბენა: „არბევედ გარემო მისსა" ბალ. 124,27; „ირბიე ბოროტად ასულისა ამისთჳს" ხაკ. წიგნ. II 101,26. „რბევასა ზედა და ცხენთა დგენასა დაეცა" მ. ცხ. 204v, იხ. განრბევა, მორბევა, სარბევი.

რბენა: „ირბინე და მოხეედ" ხაკ. წიგნ. II 115,6; „ნეუ-ყოფე ცუდად ვრბითელე. გონა ეირბინე" A—92,770. იხ. აღრბენა, გამორბენა, თანა-მორბედი, მიმომორბედი, მიმორბენა, მირბენა, მორბედი, სარბიელი, შერბენა.

რბოლა რბენა: „წინაჳე მისსა რბინ წარსაწყმედელი" O, ოთ 41,19; „გზასა მცნებათა შენთასა ეირბიოდე" ფს, 118,32; „ფერჴნი შენნი რბიან და დაგაშრობენ შენ" I, იერემ, 12,5. იხ. გარბოლა, გარდარბოლა, თანა-რბოლა, მირბოლა, წარბოლა.

რგება შეწევნა, სარგებლის მიღება/მიცემა: „არას არგებს" მთ. 27,24; „არას ირგებთ" ი. 12,10; „ირგებდა ცხრასა და იზლეედა ერთსა" მ. ცხ 179v; „ქრისტემან თქუენ არარაჲ გარგოს" გალ. 5,2; „რომელი ცნის, ირგოს" ბალ. 97, 11; „არა გერგო შენ ეკლესიაჲ შენი" შჯ. VIII 21. იხ. მარგებელი, სარგებელი, ურგები, უსარგებლო.

რგებულ-ი: „არარაჲ რგებულ იყო" C, მრ. 6,20.

რგვა იხ. დარგვა.

რგომა სარგებლობა: „უკეთეს ვისმე არა უნდეს რგომის" ბალ. 40,20.

რდომა იხ. ვრდომა.

[-რე] მსგავსად, ნაირად. იხ. ეგრე, ეგერე, ესრე, ესერე.

-რე ცოტათი, მცირედ: „გა-რეიდკინა იგი პეტრე" C, —„გან-რეიყვანა იგი პეტრე" DE, მრ. 8,32; „დგეს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შორსგან-რე" ლ. 22,49; „სხდეს... განშორებულად-რე ურთიერთას" მ. ცხ. 276v; „შემოკლებულად-რე მნებავს უწყებაჲ თქუენი" მ. ხწ. 87,17. იხ. ზემორე.

რევა მორევნა, ძლევა: „სახელითა უფლისაჲთა ეერეოდე მათ" ფს. 117,10; „შეგიტყუეეს შენ და გერეოდეს შენ" I, იერემ. 38,22; „ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ეერეოდიან მას" მთ. 16,18; „გულისკმა-ყავ, რამეთუ ჩუენცა გუერეოდი" ვარ. 809; „ეიდრემდის არა სძლეს და ერეოდეს" ხაკ. წიგნ. II 80,28. იხ. მრე, მრედ, გარდამრე.

რევა შეზავება, შერთვა: „სიხარულსა არა ერეევის მწუხარებაჲ" O, იგ. ხოლ. 14,13; „ურიე მას თანა მცირედ ძმარი" მ. ცხ. 104r.

[რევა] მეტობა. იხ. გარდარევა (-ული), გარდარეულება.

რეულ-ი «შეზავებული»: „მისცეს მას სუმად ღჳნოჲ ნაღველ რეული" C,—„მისცეს მას ძმარი ნაღლიჲა შეზავებული" DE, მთ. 27,34. იხ. აღრევა, განრევა, გულის-სარეველი, შერევა, წარევა.

რეზი «საბუეელი», გრძელი ტილო სახვევად: „გამოვიდა მკუდარი იგი, კრული ფერჴით, ჴელით რეზითა" C,—„გამოვიდა მკუდარი იგი, შეკრული ჴელითა და ფერჴითა სახუეელითა" pb., ი. 11,44.

რეკა «ცემა ჯვრთითა»; კაკუნი: „იწუეს... ნერწყუევად... ჰრეკედ მას და ეტყჳედ" C,—„იწყეს... ნერწყუევად... ჯვრთითა ცემად მისა და ეტყოდეს" DE, მრ. 14,65; „ირეკა ეზოსა კარებისასა" O, იგდ. 14,13; „მუკლნი მისნი

ერეკებოდეს“ O, დან. 5,6; „კბილნი ერეკებიენ და ძარღვნი განსთქვიენ“ მრთ. S. ბ. კეხ.—40-თჳს 119,8; „ეკრეკეთ კარსა სენაკისა მისისასა“ ლიმ. 44,21; „კრეკნ (გლახაკი) ვარეგანსა კარსა შენსა“ ბ. სწ. 88,8. იხ. სარეკელი.

რეკა კაკუნი: „სძალი აგრძნობს სიძესა რეკასა კარისასა“ O, ქება 5,2; „არა მინდა აწ რეკაი“ ბ. ცხ. 83.

რეკება კაკუნი: „რეკებისა მიერ აცრობებდეს მას“ ბ. ცხ. 181v. შდრ. რეკა.

რემა «მეზუებია»: „იუნეს სოლომონისა ორმეოცნი ათასნი ჴრდალნი რემანი ეტლთა შინა“ pb..—„იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჴდალი მეზუები საეტლედ“ O, III მფ. 10,26.

რემაკ-ი ჯოგი, «კოლტი»: „მოვიდეს შენდა რემაკები აკლემთაჲ“ O—„მოვიდეს შენდა კოლტები აკლემთა“ pb, ეს. 60,8. იხ. მერემაკე.

რეონება/რიონება მიქრეონება/მიხრიონება.

რეტინ-ი, რეტინე კევი: „შთაართჳთ კაცსა მას ძღეენი: რეტინი და თაფლი“ O, დან. 13, 11; „თაფლი რჩეული და ზეთი და რეტინი“ პოსცეს საეკროთა შენაჲ“ I, ეზეკ. 27,17.

[რეშეუეა] იხ. მრეშეველი.

[რეცა] იხ. დარეცა, სარეცელი, თანამესარეცლე.

რეცა თითქოს, ეითომც: „ნეტარ იყვნე, რომელთა ესხნენ ცოლ და რეცა არა ესხნენ“ თეკლა 93,23; „რეცა იყო იგი წმიდასა შინა ეკლესიასა“ ბზტ. 115,2; „ჩეენ რეცა მოეძლურდით“ II კორ. 11,21; „რეცა თე გარდაბეულთ ეულად“ O, იგდ. 14,2.

რეწვა შოენა (საბრდოსი): „რ-მელნი მირეწვიდეს მე დღისა როჯისა“ ფლტ. 147,13; „ერეწვიდა მათ როჯისა დღისასა“ რიფს. 100,5.

რეწვა მოგება, სიმდიდრე; «მომზიდველობა»: „გეელის-თქუმამან რეწვისამან მოიპოვა“ O,—„იმისი უკუე წადილ მომზიდველობისა განიზრახა“ pb., სიბრძ. სოლ. 14,2. იხ. მორეწე, მორეწი, მორეწ(ე)ა, მოსარეწ:ვად, სარეწავი.

რვა ზ: „გამოიზარდნეს... ეითარ რვა თეე ოდენ“ ნრხ. 78,13.

რვა წლისა: „რეა წლისა (რვა წლითგან) სნეელი დაცემული იდვა ცხედარსა თჳსსა ზედა“ ხაქ. მოც. 9,33. იხ. მერეე, ოცდარვა.

რვალ-ი «კერმა», სპილენძი: „დასდებდა რვალსა ფასის-საცავსა მას“ DE,—„დასდებდა კერმასა შესაწირავსა მას ზედა“ C, მრ. 12,41; „ეიქმენ მეეითარცა რვალი, რომელი ოხრიან“ I კორ. 13,1; „გექმნეს შენ ცაი ზესკნელ თაესა შენსა ეითარცა რვალი და ქეეყანაჲ ქეეშე შენსა ეითარცა რკინაჲ“ M, II მფ. 28,23; „ეითარცა რვალი დაგესლდის“ O, ზირ. 12,10; „იყო აბანოჲ იგი, ეითარცა რვალი განჴურეებული, ელვარე“ ფოკა 346r; „შეკრა იგი რვალისა ბორკილითა“M, II სმფ. 30,0; „შემუსრნა ბეჭნი რვალისანი“ ფს. 100, 16; „ბეჭნი რვალისანი შეემუსრნე“ O, ეს. 45.2. იხ. განრვალება.

რვალნაწლევ-ი სპილენძის ნაწლეევიანი: „რვალნაწლეო, შემიწყალე მე“ ბ. ცხ. 215r. იხ. ნაწლეევი.

რთეა შერეენა, შეერთება; შედება; დამატება, «მოზიდეა»: „არასადა ეერთე შეკრებასა მას მათსა“ მრთ. S. გამოჩ. ჯუარ. 240,6; „ერთო წეენსა“ ბ, ცხ. 123r; „აწ ვინაჲ ჰრთაეს ღაარძლი?“ მთ. 13,27; „უკეეთე არა ერთვიდე ზედა შეშასა, დაიესების ცეცხლი“ ბ. ცხ, 62v; „უკეეთე სებეჭი ღჳნოჲ იყოს, ჯოლა ნუ ერთაე წყალსა“ ა..ე. 87,0; „ეურთხესი ირთაენ უგენურებასა“ O, იგ. ხოლ. 18,2. იხ. გამორთეა, დართეა, ზედა-დართეა, თანა-გამორთეა, თანა-შერთეა, მორთეა, შემორთეა, შერთეა, შთამორთეა, შთართეა.

[რთეა] ჭამა. იხ. პერის-რთეა.

რთეანება «გრძნეულება»: „არა იპოეს შენ მორის... მრთეანი რთეანეასა“ G,—„ნუ ვინ იპოეების შენ შორის... გრძნეულ გრძნეულებითა“ pb., II მფ. 18,11.

რთეეა იხ. აღრთეეა (-ული).

[რთ(ე)ეა] იხ. დართ(ე)ეა.

[რთ(ე)ეა] ბურეა. იხ. გარდართ(ე)ეა, გარდართეული.

რთეემა მოტანა: „მომართეთ მე ზეთი და განსაწმედელი“ O. დან. 13,17. იხ. აღმორთეემა, აღრთეემა, გამორთეემა, გარდრთეემა, მირთეემა, მომრთეემელი, მორთეემა, შერთეემა.

რთხმა იხ. აღრთხმა (-ული), განრთხმა(-ული), გარდართხმა(-ული), დართხმა, მომრთხმელი, წარმორთხმა.

[რიალება] იხ. გარიალება.

რიდება «დარიდება», «მიდრეკა», «შეწყალება», «წყალობის-ყოფა», «რცხეენა», დაზოგეა; განკრძალეა, განშორება: „ნუ ქრიდებ (დაქრიდებ M) თეალი მისი“ pb.. II მფ. 10,13; „ერიდებოდეს ერთიერთას თქუმად გულის-თქუმათა მათ თჳსთა“ I,—„კრცხეენოდა ერთმანერთისა თხრობად გულის-თქუმაჲ თჳსი“ O, დან. 13,11; „მარიდენ (მიდრკენ M) თეალნი შენნი წინაშე ჩემსა“ O. ქება, 8,4; -მე არა ეერიდა (შეეი წყალობა O) ნირეესა“ I, იონა 4,11; „ქრიდა ერსა თჳსსა“ G.—„წყალობა ყო ერსა თჳსსა ზედა“ M, II მფ.33,3; „რომელნი არა ერიდებოდიან საწყალოსა“ ხაქ. მოც. 20,29; „ძჳრის-სიტყეასა ერიდენით“ O, სიბრძ. სოლ. 1,11; „რომელი ერიდებოდის არგანთა ძესა თჳსსა, სძულს ფიო O, იგ. ხოლ. 13,24; „არა გერიდოს თუალი ჩემი“ O, ეზეკ. 7,4; „ეცხებასა ჩემსა არა მერიდნენ“ O, ზირ. 23,3; „ქრიდოს გლახაკსა“ ფს. 71,13; „დაჰჭეა და არა ქრიდა“ O, გოდ. იერემ. 2,17; „ერიდებოდა მას ადგილსა“ O, IV მფ. 6,10; „ქაცი ცოდეილი ერიდებიან შეტყუებასა“ O, ზირ. 35,21; „ნუ რას მერიდებით მე“ შუშ. IV 11; „ერიდებიან შრომასა და სძაგებენ მშრომელთა“ ბ. სწ. 295,1.

რიდება: „თჳნიერ რომლისაეე წყალობისა და რიდებისა“ M, ესთ. 13,0; „რომელმან სთესოს რიდებ’ით, რიდებითცა მოიმკოს“ II კორ. 9,6. იხ. დარიდება, მირიდება, მორიდება, ურიდი.

რიყურაეე, «მსთეად», ბნელი, დღისა და ღამის გაყრის დრო: „მოეალს განთიად რიყურაეე ოდენ“ ა. 20,1; „აღდგეს რიყურაეეს ოდენ განთიად“ O, IV მფ. 7,6; „განთიად რიყურაეეს ოდენ ნიად აღდგა“ DE,—„მსთეად განთიად აღდგა“ C, მრ. 1,35. იხ. შერიყეება.

რიხუა ვაკრება: „ალვალ რაბრად რიხუკად ცხოვართა ოქსა" O. დან. 38.12; „რიხუას [ბალ... საცხოვარია თქსა" O. I მფ. 23.4.

რიხუა კრება: „რიხუაჲ არს მწყემსთა მათ შენთაჲ საკრთალსა ძის შენისაჲ" O. I მფ. 25,7. იხ. განრის(უ)ვა, მორიგა, მრიგელი, ნარიგაი. ნარიხული, ნარისული, ურიგული.

რიხხება, რიხხვა «რისხვაჲ», «შერისხვაჲ», „გა(ნ)რისხებაჲ", «გულის-წყრომაჲ», გულის მოსული; დასჯა: „ღმერთ ძალ მრისხანისაგან რიხხებაჲ ძჳსა მიმართ" მ. ცხ. 102r. „მოვედ მოციქულსან მან რიხხვით" C,—„მოვედ ღმერთმან მან მოციქულმან, შეკრისხნა მას" DE, ლ. 23,10; „ნუ ქრისხავთ მაჯან" O,—„არა შეკრისხნეთ მას" G, რუთ 2.16; „ნუ... მრისხავენ უფალო" A,—„ნუ... გაჳრისხნენ უფალო" B, ბბხტ.130,8; „ქრისხჳდეს მას მრავალი" პრ. 10,18; „ქრისხჳდეს... და იტყოდეს" DE,—„გული უწყრებოდა და იტყოდეს" C. პრ. 14,4; „მოხუცებულსა ნუ ქრისხავ" I ტიმ. 5,1; „ალალსხვაყაც პირველად და მაშინღა ქრისხნეთ" O, ზირ. 11.7. იხ. აღრისხება, გაჳრისხება.

რიხხვა «გულის-წყრომაჲ», გულმოსულობა; სასჯელი; ღვლეა; აღძერა, შფოთი: „იწყეს რიხხვად იაკობსა" DE —„იწყეს გულისწყრომად იაკობისთჳს" პრ. 10.41; „მრჩეველ რიხხვით" შუმ. XV 0; „რომლისათჳს მოიწიოს რიხხვაჲ ღმრთისაჲ" კოლ. 3,6; „რიხხვაჲ არს გულის-წყრომაჲ მისი" ფს. 29,6; „ბრძანებასა მას რიხხვისასა მიაჴუეს" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 102, 19; „ეგებენ რიხხვასა შცეულ და შეუნებელ იყუნეს" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 106,27.

რიხხვისა აღდგინება განრისხება: „ამბოხი და ღალატება და რისხვაჲ აღდგინა მის ზედა" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 104,37. იხ. გა(ნ)რისხება, მრისხანი/მრისხანე, მრისხანება, ურისხულობა, შერისხვა.

რიხხვეულ-ი შერისხული, ვისაც განწყრომიან; რისხვისა: „ქუა-ყუის ქართა ზედა მის რიხხვეულისათა" ბალ. 31,38; „მეუფისაგან რიხხვეულ არს იგი" მ. სწ. 29,12.

რიხხვით-ი სასჯელის შემკველი: „რიხხვითი იგი ბრძანებაჲ ღმრთისაჲ წყალობად გარდ აქცის" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 105,41.

რიტანე

რიცხუ «სიტყუაჲ»: „მომეც რიცხჳ სამნოთასა შენისაჲ" C,—„მომეც სიტყუაჲ სამნოთასა შენისაჲ" DE, ლ. 10,2; „გაჴშრალებულებდა რიცხჳ იგი მოწყეთაჲ" ხაქ. მოც. 0,7; „რომლისაჲ არა იყო რიცხჳ" O, იგდ. 2,8; „რიცხჳ დღეთაჲ და საზომი ჟამთაჲ მისცა მათ" O, ზირ. 17,2; „ანგელოზთა რიცხჳსა შეკრთეთ" ყარ. 608. იხ. აღრიცხუა, მრიცხველი, ურიცხჳ.

რიცხჳსაებრ თავადისა კაცის-თავის (სულადობის) მიხედვით: „თანა-შერთეს მოსჩუ მოყუასი თჳსი რიცხჳსაებრ თავადისა" O, გამოსლ. 12,4.

რიცხუელად რიცხვის მიხედვით.

რიცხუქუა: „ეწუა... რიცხუად ვახშსა აღნაგდინებთასა" მ. სწ. 121,16. იხ. რიცხუ; შდრ. ვარსკელავთ-მრიცხველი, მრიცხველი.

რკინა «ბასკლია», «ჯაჭუ»: „რკინაჲ არა აღეიდეს თაესა ზედა მისსა" G,—„მახჳლი თაესა მისსა ნუ შეეხებიან" M, მხკ. 10,5; „რკინასა განელო სულმან მისმან" Ქ,—„შეეხა ჯაჭუსა გუამი მისი" Ქ. ფს. 101,18; „რკინამან რკინაჲ აღმახჳს" O, ეგ.ხოლ. 27,17; „იყო ცხედარი მისი ცხედარი რკინისაჲ" M. II მჯ. 8,11; „ძარღჳ რკინისაჲ არს ქედი შენი" I, ეს. 48,4; „ჰმწყსნე იგინი კეთრთხითა რკინისაჲთა" ფს. 2,9; „ბული მარტოდ მოიგე რკინისაჲ" მ. ცხ. 105v; „ფიცხელ არს ქლდე. ხოლო რკინამან განჴუეთის იგი; ფიცხელ არს რკინაჲ, ცეცხლმან დაალბის იგი" მ. სწ. 309,2.

რკინება, რკინობა შებრძოლება: „ერკინებოდა მას კაცი ვიდრე განთიადმდე" O, დან. 32.24; „მორკინალი უკუეთუ არა ერკინოს მრავალთა" მ. ცხ. 77r. „შეუძლებს მარტოჲცა რკინობაჲ" მ. ცხ. 77r.

რკინება ბრძოლა: „ისწავებს ზედამდგომელისაგან, თუ ვითარ ჯერ-არს რკინებაჲ" მ. ცხ. 42v. იხ. მორკინალი, მორკინლობა, სამორკინალო.

რკო fagus: „ვითარცა... რკო, რაჟამს გამოვარდის ბუდისაგან" I. ეს. 0,13.

როაროტაგ-ი იხ. პროეარტაკი.

როკუა «მოროკუა», ცეკვა: „არა ჰროკეედით" DE,—„არა მოჰროკეედით" C. ლ. 7,32; „იბილა მეფე დავით, როკეიდა რაჲ და იმღერდა" M, I ნშტ. 15,29; „ეშმაკი როკეიდენ მუნ" I, ეს. 13,21; „მიხუდა ესე ქალებსა, რომელნი როკეიდეს და იმღერდეს" X 357v.

როკუა: „არა უწყიან, ვითარმედ... როკეისაჲ არს სწავლაჲ" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 53,15; „მოერტყა მას არდაგი შიშველსა ზედა... და იწყო როკეად" ლიმ. 130,2;

რომელ-ი რომ; რომელიც, «რაჲცა»: „რომელ არაჲვინ დადებულ იყო მუნ" ი. 19,41; „ნუთუ უმეტესსა სასწაულსა რას ჰყოფდეს, რომელ ესე იქმს" C. ი. 7,31; „არა დაშდეს აქა ქვაჲ ქუასა ზედა, რომელ არა დაირღუეს" მთ. 24,2; „სიბარული, რომელ ჩემი არს" C. ი. 3,9; „რომელი გთხოვოთ" DE,—„რაჲცა გთხოოთ:" C, მრ. 10,35; „რომელი მთნაჳს" C, მთ. 17,6; „რომელმან აზრახა ჰურიათა" ი. 18,14; „რაჲ არს ესე, რომელსა მეტყჳს ჩუენ" ი. 10,17; „რომლითა საწყაულითა მიუწყოთ, მოგეწყოს თქუენ" მთ. 7,2; „არა ისმინის მისი ვიდრე რომლად ჟამადმდე" ლ. 18,4; „რომელნი იყუნეს ბეთლემს" C, მთ. 2,10; „რომელთა არა აქუნ მწყემს" მთ. 9,36.

რომელ-ეგე რომელიც: „რომელ-ეგე მოიმხადე, ვისა იყოს?" ლ. 12,20; „რომელნი-ეგე შეშობიდეგით" მთ. 10, 28; „რომელთა-ეგე გესმის" პრ. 4,24.

რომელ-ესე რომელიც: „რომელ-ესე უფალ და მოძღუარ ვარ" ი. 13,14; „რომელ-ესე მომცეს მე" C, ი. 17,24; „რომელი-ესე ჯერ-არს, მიეცით მოწყალებაჲ" ლ. 11,41; „რომელსა-ესე მე გეტყჳ თქუენ" პრ. 13,37; „რომელნი-ესე მომცეს მე" ი. 17,24.

რომელ-იგი რომელიც: „რომელ-იგი გზასა ზედა დაეთესა" მთ. 13,19; „რომელ-იგი იქმნა" პრ. 5,14; „რომელი-იგი თქუმულ არს" მთ. 3,3; „რომელმან-იგი გხადა შენ" ლ. 14,10; „რომელსა-იგი ორი ქანქარი მიეღო" მთ. 25,22; „რომელის-იგი ნიჩაბი ჴელთა მისთა" მთ. 3,12; „რომლისათჳს-იგი თქუა" მთ. 3,3; „რომელნი-იგი შეუდგეს მას" მთ. 8,10; „რომელთა-იგი ეხილვა" ლ. 8,36. „რომელთა-იგი პილატე სისხლი შერია" ლ. 13,1.

რომელ-რაჲ რომელიც: „მისსა გარეშე არარაჲ იქმნა, რომელ-რაჲ იქმნა“ C, ი. 1,3;

რომელღა-იგი რომელიც: „რომელღა-იგი აქუნდეს, მო-ვე-ეღოს მისგან“ მთ. 13,12.

რომელცა რომელიც: „რომელცა მიუყრდნა მკერდსა“ C, ი. 21,20; „რომელიცა გამოვალს მისგან“ მრ. 7,15; „რომელმანცა განსცა იგი“ მთ. 10,4; „რომელსაცა სახლსა შეხჳდეთ“ ლ. 10,5; „რომელთაცა მოციქულ ეწოდა“ ლ. 6,13.

რომელცა-ესე რომელიც: „რომელცა-ესე ყო საკსენებელად მაგისა“ მთ. 26,13.

რომელიცა-იგი რომელიც: „რომელიცა-იგი მიუყრდნა სერობასა მას მკერდსა მისსა“ ი. 21,20; „რომელმანცა-იგი ჰხადა მას“ ლ. 7,39; „რომელსაცა-იგი უფროს მიუტეა“ ლ. 7,43.

რომელიმცა რომელიც: „რომელიმცა არა განცხადნა“ C, მრ. 4,22; „რომელმანმცა შეაგინა იგი“ მრ. 7,15; „რომელსამცა ერჩჳა სახელი იოჰანე“ C, ლ. 1,61.

რომელმან-მე რომელმა: „რომელმან-მე ორთაგანმან ყო ნებაჲ მამისაჲ?“ C, მთ. 21,31.

რომელთადა რომელთათჳს: „რომელთადა მიცემულ არს“ მთ. 19,11.

რომლით «ვინაჲთგან», საიდანაც: „მიერ დღითგან, რომლით ბრძანა“ G,—„მიერ დღითგან, ვინაჲთგან ბრძანა“ pb., რიცხ. 15,23.

რომელიმე «ვინმე», «სხუა», ზოგი: „რომელიმე დავარდა გზასა ზედა“ მთ. 13,4; „რომელსამე მისცა ხუთი ჭანჭარი“ მთ. 25,15; „რომელნიმე ეკიცხევდეს, რომელთამე თქუეს“ საქ. მოც. 17,32; „იწყუს რომელთამე (ეიეთმე DE) ნერწყვად პირსა მისსა“ მრ. 14,65; „რომელნიმე იტყოდეს“ C,—„ხოლო სხუანი იტყოდეს“ მრ. 6,15.

რომლისაგან-ი რომლით: „რომლისაგანად იგი მას ეუნო“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 314.

რორინება «მისლვა», «ლმობა»: „ვრორინებ დამკჳდრებად“ G,—„მიველ მწირობად“ M, მსჯ. 17,9; „ვრორინებთ და გეძიებთ შენ“ DE,—„გუელმოდა და გეძიებდით შენ“ C, ლ. 2,48; „მუნუე შინა ვრორინებთ“ მ. ცხ. 91r.

რორინება სელა: „შეადგინნა რორინებასა, ეითარცა ღელვანი ზღჳსანი“ O, ზირ. 20,24.

რორინებულ-ი მოძრავი: „ლერწმისა, ქარისაგან რორინებულისა“ მთ. 11,7. იხ. მიმორორინება, შრორინე.

როსპიკ-ი, როსკიპ-ი «მეძაჲი»; «მომრუშე»: „როსპიკნი იბანნეს სისხლსა მას მისსა“ O, III მფ. 22,38; „შეიყუარე ღედაკაცი ერთი... როსკიპ“ pb.,—„შეიყუარე ღედაკაცი... მომრუშე“ O, ოსე 3,1; „ორნი ღედანი როსკიპნი“ O, III მფ. 2,16. „ჰბასრობდეს მათ როსპიკნი კაცხეეით“ Ath. — 11,201v; „ასულთაგანი ისრაჱლისანი ნუ იქმნებიან როსპიკ“ M,—„არა იყოს მეძავი ასულთაგან ისრაჱლ.სათა“ G, II შჯ. 23,17; „ნუ მისცემ განსარყუნელად სიწმიდესა ჩუენსა როსკიპთაებრ“ რიცხ. 181,40.

როფიმ-ი: „არას ჰამდა იგი, გარნა როფიმსა ხოლო“ x 229r.

როჭიკ-ი «საზრდელი», ულუფა: „მიცემად როჭიკისა მათა ჟამსა“ C,—„მიცემად საზრდელი მათი ჟამსა თჳსსა“ DE, მთ. 24,45; „ლეჳტელთა მათ დაუწერა როჭიკი ვიდრე მი-მუხ-დღემდე, ვიდრემდის აღასრულონ ტაძარი იგი“ O, I ეზრა 4,55; „განეწესა მათ მეფემან როჭიკი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თჳსისა“ O, დან. 1,5; „მისცეს სასყიდელი გალტოზთა და ხეროთა და როჭიკი მათი“ O, I ეზრა 3,34; „ჟმე გეყავნ როჭიკი თქუენი“ ლ. 8,14; „რომელნი მირჩუდეს მე დღისა როჭიკისა“ ფლკტ. 147,13; „მიბრძანა მე განსყიდაჲ კარაულისაჲ ამის საჴმარად როჭიკისა“ საქ. წიგ. II 93,19; „წამოიღებნ იგი (ე. ი. მჴედარი, რომელმან დაიწერის თავი თჳსი დიანასა შინა მეფისასა:) განწესებელსა როჭიკსა ერისკაცთასა“ მ. სწ. 120,9; „ლეონტი... როჭიკისა განმყოფელი, წარუყუანეს“ Sin.—11,214r. იხ. უროჭკო.

[როხვა] იხ. ამოროხვით.

როჯ-ი «ბზიკი»; attacus: „და ესენი მათგან არა შჳამნეთ: ბეშჯ და მსგავსნი მისნი, როჯი და მსგავსნი მისნი“ G,—„და ესე არს მათგანი, რომელი არა შჳამოთ: ბეში და მსგავსი მისი, ბზიკი და მსგავსი მისი“ O. ლევიტ. 11,29.

რტო: „მოჰკაფდეს რტოთა ხეთაგან“ მთ. 21,8; „ყოველთა ხეთა ველისათა დაიტყუელნენ რტოებითა მათითა“ I, ეს. 55,12; „მე ვარ ვენაჳი და თქუენ რტონი“ ი. 15,5; „არა დაუშთეს მას ძირი, არცა რტოჲ“ მალ. 4,1; „ჴერი იგი მისი (სასანთლისაჲ) და რტონი... მისგანვე იუნენ“ გამოხლ. 25,31; „ჴარშან ცხელმან განაჴმნა რტონი მისნი“ O. ეზეკ. 19,12; „მოაკლდეს მღინარენი და რტონა მდინარისანი“ I, ეს. 19,6.

რტოწულილ-ი წვრილრტოიანი: „არიან რაჲმე პრაკსი რტოწულილნი“ ფიზ. III 11. იხ. წელლი.

[რტყმა] იხ. გარე-შერტყმა, მორტყმა, სარტყელი, სარტყლის-შემრტყმელი, შერტყმა.

რუ ნაკადული: „რუჲ სისხლისაჲ დამოადინა მისგან“ ფლკტ. 139,22.

რუბა «მესამედი დრაჰკნისაჲ», მარჩილი: „გამოიღო სადრაჰკნე თჳსი და აღმოიღო ერთი რუბაჲ, —მესამედი დრაჰკნისაჲ“ მ. ცხ. 818v.

რუდუნება გარჯა: „რუდუნებულსა მას ჩემსა რაჲდენი ერუდუნე ყოფად“ O, ეკლ. 2,11; „ჰშერებოდი, თუ პრუდუნებდე ცედად“ O, ზირ. 20,32.

რუდუნება შრომა, გარჯა: „მოიჴსენენით, ძმანო, შრომანი იგი ჩუენნი და რუდუნებანი“ I თეს. 2,9; „ყოველი რუდუნებაჲ კაცისაჲ პირსა მისსა“ O. ეკლ. 6,7; „არა დაჰკენგნო იგი რუდუნებითა წინაშე შენსა“ G. ლევიტ. 25,53; „რუდუნებით განუხარებ“ ვარ. 910.

რუდუნებულ-ი გარჯილი, ნაშრომი: „წარიღონ ყოველი ნაშრომი შენი და ყოველი რუდუნებული შენი“ O, ეზეკ. 23,28.

რუკ-ი ღრუ: „ნაწილებნი შეიწყნარებენ რუეთა შინა მათთა ნოეთსა მას უშჳერსა... და მიერ განსთხეენ“ მ. სწ. 178,24.

რულ(ილ)-ი ღვლეპა, ძილი: „ღვინი გამთრევიან, და ჭალი გათლილი“ ხაქ. წიგ. II 52,23; „ნუცა ჰრულ ნ ჩაცეცლა ჭალი“ ფხ. 120,3; „ნუცა ჰრულის ჭამსა შენაი“ O, ეგ. ხოლ. 6,5; „არცა ჰრულობდის, არცა ღაძინი“ I. ეს. 5,27; „ჰრულის ტკბილი მაძი“ იერემ. 23,31; „ნუ ეს ჰრულიც ნუცა ძაინებს“ Sin.—97,61v.

რულილ-ი, ჰრულ-ი, რულ-ი ძილი, თვლემა: „ანუ ღ ა ც ე ს ტ კ ბ ი ლ ი თ ვ ლ ე ბ ა ჩემი და ჰ რ უ ლ ი ჭ ა მ ი ა ჩემი“ Q.—„ანა ვ ა ც ე ს ტ კ ბ ი ლ ი თ ვ ლ ე ბ ა ჩემი, არცა რ უ ლ ი ლ ი ჭ ა მ ი ა ჩემი“ C. ფხ. 131,4: „ჰრულს რულილი ჭამია“ I, იერემ. 23,31. იხ. მორული.

რულოვა, ჰრულოვა: „ჰრ ი ხ ა ნ ე ბ თ ა შ ე ნ ა ი ა... ჰ რ უ ლ ო ვ ა ი ა ჭ ა მ ი“ ფხ. 75,7.

რუპე ნათხალი: „არავს დაყენებს (მხე)... არცაღა ახ. ლ ი ი ნ ე ბ ი ს ა ნ ი ვ ე ბ ი ს ა რ ე ბ ე ს ა მ ს ა ხ ი ბალ. 40,19.

რუჯა იხ. დარეჯილი.

რქა ცვაზ-ი: „მოჰკუეთეს მუნით ვაზი“ G.—„მოჰკუეთეს ბუარ რქაი“ pb.. რიცხ. 13,24; „მისწეადნა რქანი მისნი ზეცამდე“ ფხ. 79,12; „რქასა დაასხმიდე და სხეათა მოიღონ იგი“ pb., II შჯ. 23,30; „გამოაბას... რქასა ეზოსასა კიცე ვირსა მისსაი“ O, დან. 40,11.

რჩა რქა, კოტრში: ჭერჭელი: „აღგჯდინა ჩუენ რქაი ცხოებესაი“ ლ. 1.69; „რქანი შეგასხნე შენ რქანისანი“ O, მიქ. 4.13; „მოიღი სამოც რქაი ოი საცხებელისაი და დაასხა თავსა ზედა მისსაი“ O. I შფ. 10,1; „რქასა მას საბჯოსა ანა ფაყლესი“ O, III შფ. 17,14; „ვითარცა რქანი ჭჩოლანი ალაორძინნი“ იპ. რომ.-კურთხ. შოს. 172, 20: „რომელნიოი ჰპერეფდეს ნუსტესა რქისასა“ O, ნეემ. 4.18. იხ. მარტორქა, მრქნალი.

რქა რქო: „ბეღი უტყოდა განძებად მეცლისა თჳსისა რქისაგან, რომელსაცა ჰპძებ ღორნი“ ლ. 15.16.

რქენა რქით შებმა, რჩოლა, ცემა: „ურქენდი მდინარესა შენსა და აღმრღუეც წყალთა ფერჴითა შენითა“ O, ეზეკ. 32,2; „ურქენდით ვითარცა კერონი“ I, იერემ. 50.11; „რქენით თჳენითა ურქენდით“ O, ეზეკ. 34,21; „ეკეთეთ ურქენის კერონად მამაკაცსა... ქჳთა განიტკნის კერძი ფარ“ გამოხლ. 21.28. იხ. რქა; შდრ. მრქენალი.

რქის-ი «ნესტჳ რქისაჲ»: „მოსცა რქისანი ჴელსა ყოველთასა“ G.—„მოსცა ნესტჳ რქისაჲ ჴელთა მას ყოველთასა“ O. მხ. 7,16.

რქოსნ-ი (რქოსნისა) რქის მქონე: „ვითარცა რქოსნისა გჳელსაჲ განჴეთნოს მას“ O, ეგ. ხოლ. 28,32 იხ. რქა.

[რქუმა] იხ. დარქმა, სარქველი, ურქმელი.

რქუმა «ჴოდება», «ეუყება», «სახელის-დება», «თქუმა», «ხლა», «თხრობა»: „ურქუა (ჴოდა DE) აგარაჲს მას ადგარკ სასძლისაი“ მთ. 27,8; „ყოველი... გარქუ თქუენ“ C.—„ყოველი... ჴაჴწყე თქუენ“ DE. ი. 15,15; „რომ გერქუნენ (გეთხრაა Q) შენ“ ხაქ. პოც. 22,10; „ჰრქუა მას“ M.—„თქუა მისდაი“ G. მხ. 4,6; „ნუ ჰირქუაჲთ თჳთა თქუენთა მოძღუარსა“ C, — „ნუ ვის ჰხადით მძლეველი“ DE, მთ. 23,8; „რაჲ-მე უნდეს სახელი რქუმაჲ მასჲ“ C.—„რაჲ-ძი ეწდეს სახელის-დებად მისაჲ“ DE. ლ. 1,62; „მსახურ ღმრთისა თქუენისა გერქუას თქუენ“ I. ეს. 61.6. იხ. მორქუმა.

[რლუეჳა] მღერეჳა. იხ. აღრღუეჳა.

რლუეჳა დამხობა, დაქცევა: „იგინი აწ(წ)ხებდენ და მე ეარღუეჳდე“ O. ფალ 1,4; „თხზაჳნ მას და აარღუევნი“ მ. ცხ. 110г; „იგი საფლავსა შინა იარღუევისა“ მ. სწ. 223,5. „რღუეჳისა მენ ყოფილისა ფიცით აღუთქუა ღმერთმან მოსეს“ იპ. რომ.-კურთხ. მოს. 122,3. იხ. გამორღუევა, განრღუევა, დამარღუეველი, დარღუევა, დარღუეულობა, დასარღუეველი, გარდარღუევა, ზღუდე-დარღუეველ, მარღუ, მორღუევა, შთამორღუევა, ჩამორღუევა.

რლუნა რღენა, წარღენა: „წყლით რღუნითგან ნოვესით“ I. ეს. 54,9; „რომელმან მისცენ წყლით რღუნასა ესკელონი იგი და ბიწნი კაცნი“ რიფხ. 100,3; „წჴმითა რღუნისაჲთა“ O. ეზეკ. 38,22; „წჴმაჲ რღუნისაჲ იყოს“ O, ეზეკ. 13,13.

წყლით-რლუნა «რღუნა»: „ვოიწია წ ყ ლ ი თ - რ ღ უ ნ ა ჲ გი“ DE,—„მოიწია რ ღ უ ნ ა ჲ“ C. მთ. 24,39. იხ. წარმრლუნელი, წარრლუნა.

რყევა რხევა, ძერა: „ვითარცა-იგი ირყეევინ ლერწამი წყალსა შინა“ O, III შფ. 14,15; „ყოველნი ბორცუნი ირყეოდეს“ I, იერემ. 4,24; „ი რ ყ ე ო დ ე. ვითარცა ფურცელი უნდოჲ ქარისაგან ძლიერისა“ მ. ცხ. 312г. იხ. მიმორყევა, სარყეველი, შერყეა.

რყუნა იხ. არაგანრყუნილი, განმრყუნელი, განრყუნა, განსარყუნელი, განურყუნელი, განურყუნელობა, მორყუნა.

რყუნილება: „იქმნის კაცი იგი ვითარცა ჭური... საესე რ ყ უ ნ ი ლ ე ბ ი თ ა“ მ. სწ. 20,28; „სიტყუასა გმობისა და რ ყ უ ნ ი ლ ე ბ ი ს ა ს ა ნუ შეუტეობ სასმენელთა შენთა“ მ. სწ. 157,20. იხ. რყუნა; განრყუნილება, შერყუნა.

რჩევა «კრება», არჩევა; გარჩევა: „ი რ ჩ ი ე მე მივრდომად სახლსა ღმრთისასა“ ფხ. 83,11; „ა რ ჩ ე ვ ე დ ე და შეეკრებე მკელეულთა შორის“ G. — „ე კ რ ი ბ ო თაჲი და შეეკრიბო მკელეულსა შორას“ M, რუთ 2,7; „ზემოჲდომასა ი რ ჩ ე ვ ე დ ეს“ ლ. 14,7; „ა რ ჩ ე ვ ე დ მხალსა მამათათჳს“ x 866v. „რაჲთა რჩეჳთ წინა-განმზადებაჲ ჴოვი ღმრთისაჲ ეგოს“ ხროპ. 9,11.

რჩეულ-ი «სარწმუნო», გამორჩეული, სახელოვანი; «გამოკუერეებული», წმინდა: „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ლარდინი რ ჩ ე უ ლ ი (ნარდისა ს ა რ წ მ უ ნ ო ჲ ს ა ჲ DE)“ ი. 12,3; „მოკაფუ... რ ჩ ე უ ლ - რ ჩ ე უ ლ ე ბ ი ფჩუთაჲ“ O, IV შფ. 19,28; „მცირედ არიან რ ჩ ე უ ლ ნ ი“ C, მთ. 22,14; „რ ჩ ე უ ლ ს ა ნელსაცხებელსა იცხებენ“ I, ამოს 6.6; „ვითარცა ვეცხლი რ ჩ ე უ ლ ი... (გამოკურევებული), გამოცდილი, განწმედილი მიწით შჳდ წილად“ C, ფს. 11,7; „ჭერჭერი სპილენძისაჲ, წმიდაჲ რ ჩ ე უ ლ ი“ O, I ეზრა 8,56; „შემოსა იგი ოქროჲთა რ ჩ ე უ ლ ი თ ა“ O, III შფ. 10,18. იხ. აღრჩევა, გამორჩევა, განრჩევა (-ული), დარჩევა, ნარჩევი, უნარჩევესი, წარრჩევა.

რჩეულება: „უწყოდეთ, ძმანო ...რ ჩ ე უ ლ ე ბ ა ჲ ე გე თქუენი“ I თეს. 1.4. იხ. ჭერრჩეულება.

[რჩობა] იხ. მორჩობა, ჩამორჩობა.

რჩოლა «ყურად-ღება», «სმენა», «დამორჩილება»: „წადნიერად ე რ ჩ ი ნ მას“ C,—„ჴსნილად... ი ს მ ე ნ დ ა მისსა“ DE, შრ. 6,20; „ეყუეთე არა გ ე რ ჩ დ ე ნ თქუენ“ M,

—„არათუ ისმინონ შუნი“ G. II შჯ. 20,12; „მონანი ერჩდიან (დაემორჩილენით Q) ყოველთაკე ქორცელთა უფალთა თქუენთა“ კოლ. 3,22; „მერჩდით მე ყოველნი დამკჳდრებულნი სოფლისანი“ Č.—„უერადიღეთ ყოველთა, რომელნი დამკჳდრებულ ხართ სოფელსა“ Q, ფს. 48,2; „ერჩდეს სიბრძნსა ყური შუნი“ O, იგ. სოლ. 2.2; „რომელნიმე ერჩდეს სიტყეათა მათ და რომელნიმე არა ერჩდეს“ ხაქ. მოც. 20,21; „ერჩინ ზრახვასა ბრძენი“ O, იგ. სოლ. 19,15; „არა მერჩდა ყური მათი“ I, იერემ. 7,24; „რაჲთა გონიერებაჲ გერჩდეს შენ“ O, იგ. სოლ. 8.1. იხ. დამორჩილება, დაუმორჩილებელი, დაუმორჩილობა, მორჩილა, მორჩილი, მორჩილება/მორჩილობა, მორჩილა.

რჩომა იხ. დარჩომა.

რჩულ-ი იხ. შჯული.

რჩულიერ-ი იხ. შჯულიერი.

რჩულისაგან-ი იხ. შჯულისაგანი.

რჩულის-მდებელ-ი იხ. შჯულის-მდებელი.

რჩულის-მეცნიერ-ი იხ. შჯულის-მეცნიერი.

რჩულის-მოძღუარ-ი იხ. შჯულის-მოძღუარი.

[რჩუნვა, რჩულვა]: „კარები იგი ტაძრისაჲ მის ოქროჲთ რჩუნვილ“ O, III შჯ. 7,51. იხ. განრჩენა/განრჩელა (-ილი), განრჩულება, ოქროგანრჩულეული. მორჩუნება, ოქროგანრჩულეულება, ძელით-რჩუნვილ.

რცხა რეცხვა: „რცხიდეს მათ (ე. ი. ქარტათა) ცრემლითა“ შ. ცხ. 97r. იხ. გამორცხა, განრცხა, გარცხა, მრცხელი, სარცხელი.

რცხუენა «სარცხჳნელ ჩენა», «შეკდემულ ქმნა», «კდემა», შერცხვენა, შეურაცხ-ყოფა, «დარცხუენა»: „არცხჳნოს მას“ DE.—„სარცხჳნელ უჩნდეს იგი“ მრ. 8,88; „ჰრცხუენა ძეთა ამორნისთა პირისაგან ძეთა“ M.—„შეკდემულ იქმნეს ძენი ამორნისნი პირისაგან ძეთა“ G. მხჯ. 11,88; „ნუ არცხუენთ მას“ G.—„ნუ ჰკდემთ მას“ M. რუთ 2,15; „ჰკაცსა გამოცდილსა ჰრცხუენინ პირისაგან“ O, ზირ. 21,25; „ღმრთისა არა ეშინოდა და კაცთაგან არა ჰრცხუენოდა“ ლ. 18,2; „გურუცხუენის და ეძრწით წინაშე პირსა შენსა“ O, I ეზრა 8,71; „არცხუენს იგი თავსა თჳსსა“ I კორ. 11,4; „მარცხჳნენ ჩუენ“ ფს. 43,10; „რაჲთა ჰრცხუენნეს პირთა მათთა“ pb.—„რაჲთა დაჰრცხუენეს პირსა მათსა“ O, იერემ. 7,19. იხ. დარცხვენა, მარცხუენელი. მორცხუე, სარცხჳნელი, სასირცხჳნე, სასირცხჳნელი, სირცხილი, შერცხუენა, შერცხჳნება.

რწმენა დაჯერება: „გრწმენი სახარებისაჲ“ 2რ. 1,15; „არა გრწმენა სიტყუანი ჩემნი“ ლ. 1,20; „თუ რაჲმცა ესე სიტყუანი არა გრწმანან, მჯერნალთაგან მეცნიერ იქმენმრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,10; „წარმაელინა მე ქადაგებად, ყოველთა წარმართთა რწმენად მისა მიმართ“ ი. მოც. 14,20. იხ. დარწმენება, თანა-მორწმუნე, მართლ-სარწმენოება, მორწმუნე, მორწმუნეობა, მცირედ-მორწმუნე, მცირედ-მორწმუნეობა, ურწმენო.

რწმუნება «უწყება», რწმენა, დაჯერება, მოწონება, მინდობა, ნდობა: „არწმუნოს მათ, რაჲთა არა მოეიდენ ივინიცა“ DE.—„რაჲთა აუწყოს მათ და არა მოეიდენ ივინიცა“ ლ. 16,28; „ნუ არწმენებთ მეგობარსა“ O, მიქ. 7,6; „რომელთამე მათგანსა ჰრწმენა“ ხაქ. მოც. 17,4; „ეერ გარწმენებ შენ“ ფოკა 3:10v; „ჩუენ ვარწმუნოთ მას“ მთ. 20,14; „გერწმენა საკმე“ ი. მოც. 60,7; „არწმუნე მას“ O, ზირ. 27,18.

რწმუნებულ-ი მინდობილი: „რწმენებულ არს ჩემდა სახარებაჲ“ გალ. 2,7; „ჰკოე გული მისი რწმენებულ შენ წინაშე“ O, ნეემ. 9,8; „სამნოჲ რწმენებულ არს ჩემდა“ I კორ. 9,17. იხ. რწმენა.

რწყუა: „ხე დანერგელ, და არწყუებოდის იგი ღრითი-ღრედ ცრემლთა თჳსთა, ვითარცა წყაროჲთა“ შ. სწ. 282,9; „რომელი ხე მარადღე არწყუებოდის და განა-მცა-ჴმაჲ ძრიელთერთ“ A—35,8v. „რწყუად მათგან (ავაზანთა) მაღნარი მცენარეთანი“ O, ეკლ. 2,6. იხ. მოსარწყველი, მორწყუა, სარწყაი, სარწყაოანი, ურწყო.

რწყ(უ)ვა/რწყ(უ)მა იხ. დარწყ(ე)ვა, დარწყ(უ)მა, შერწყუმა.

რწყუნებ-ი(?) იხ. მწყურნები.

ს

ს სანი, ქართული ანბანის მე-20 ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—200.

საავაზაკო ავაზაკი, საყაჩაღო: „მოშეცით მე კაცი, რომელმან მასწაოს მე გზაჲ მის საავაზაკოჲსაჲ“ შ. სწ. 282,26. იხ. ავაზაკი.

საანჯმნო ცხადი, აშკარა: „რაჲთა საანჯმნო მიყო ჩუენ“ შ. ცხ. 401v. იხ. ანჯმანი.

საარება «ტანჯვა», წვალება: „ვიარები ალსა მას შინა“ C.—„ვიტანჯები მე ალითა ამით ცეცხლისაჲთა“ DE. ლ. 16,24; „დიდად საარნეს თოჰა მოც. 20.8.

საარება ტანჯვა, გეენა, ცეცხლი: „გულისხმა-ყავნ ძმანიცებაჲ ამის საარებისაგან მჳსნელისა ჩუენისაჲ“ ხაქ. წიგ. II 16,21; „საარებაჲ გელის შენ“ ბან. 45,28; „საარებასა შინა მოვწყდეთ, ცხორებით ვცხოვდეთ“ H—241,78v.

[საარება] აღთქმა. იხ. აღმსაარებელი, აღსაარება.

საარებულ-ი «ურვილი», გეენული ტალღებისაგან: „იხილნა ივინი, საარებულნი ღელვისა მისგან ნაეისა“ C.—„იხილნა ივინი, რამეთუ იურვოდეს სღვაჲსა მას ნაეისასა“ მრ. 6,48; „ძეს მწუხარე და საარებელი“ Ath.—11,227v. იხ. არება.

საარეე, საარეო: „კაცი იგი, რომელსა ედგას ყერძი უბრწოჲ საარეესა თჳსსა“ შ. სწ. 167,24; „განეყოთ, კრაჟნო ჭრისტესნო, საარეოდ თქუენდა“ X 240v. იხ. არეე.

საბავრუკე ბავრუკისა, (nitrum ბავრუკი): „წურეად... ტბასა მას საბავრუკესაჲ“ შ. ცხ. 817r. იხ. ბავრუკი.

საბაზმაკე «სასანთლე»: „დაბერონ საბაზმაკე მნათობი“ G.—„შებერონ სასანთლე იგი, რომელი ნათობნ“ pb., რიცხ. 4.6; „გარდააქცია ბაზმაკი იგი და შემუსრა საბაზმაკე“ შ. ცხ. 859r. იხ. ბაზმაკი.

საბაკთანი, საბაკთანი: „ელი, ელი, ლამა საბაკთანი (საბაკთანი DE)“ მთ. 27,46; „ელოი, ელოი, ლამასაბაკთანი (საბაკთანი C), რომელ არს თარგმანებით: ღმერ-

თო ჩემი, ღმერთო, რაჲსაც დამტკბეს მეო მრ. 13,34.

ხაბან-ი (საბნისა): «დაიკარგა მას აჭენდა ორი საბანი ტალანტად» Sin —11,159v; «დაკბენა პირი მისი საბნითა მისითა» Sin.—11,161r; «ბრძანა საბანთაგანცა მათ დაფენად» Sin.—11,160r; «ძოვდეს საბნებიცა და არდაგები და წკლაცებელნი... და შემბერეს ცეცხლი წმიდისაჲ მისი» Sin.—11, 163r.

ხაბანაკე. ხაბანაკო «ბანაკი», სადგომი: «მოწია საბანაკესა თჳსი» O. II მფ. 17,24; «ეწოდა სახელი ადგილისაჲ მის საბანაკოჲ დანისი» (ბანაკი დანისი G) M, მხკ. 18,12. იხ. ბანაკი.

ხაბანელ-ი «კონჭი», «ეშმაზი», აბაზანა, საბანაო, სანათლავი: «შთა-მცა-მაგდა საბანელსა მას» ი. 3,7; «დაბანე საბანელსა მას სილოამსასა» DE,—«მობანე ეშმაზსა მას სილოამსა» C, ი. 9,7; «ამან ქმნა საბანელი და რეალიჲ გამოხსნ. 36,8; «იქმენ მე საბანელნი წყალთანი» ეკლ. 12,6; «მოიღო წყალი და შთაასხა საბანელსა (კონჭსა C)» ი. 13,5; «წარმოდგიან საბანელი ჴელთაჲ» მ. ცხ. 888r; «აბაკენ შთაიყვანის საბანელსა მას» ხაკ. წიგ. II 126,20. იხ. ბანა; ცხოვართ(ა)-საბანელი.

ხაბაოთ-ი ძალა, ძლიერება: «ფუცეოდენ სახელსა უფლისა საბაოთისასა» I, ეს. 10,19.

ხაბაუე: «ჵენ ჴდა ბაუე-ზ საბაჳესა მას თანა» («მეზუერე იგი ბეჩაჲ არს») Ath.—11,213v. იხ. ბაჲ.

ხაბარკალ-ი ცალპირი ხმალი; დაშნა, სატევარი: «შეუპოვნ კაცად-კაცადსა ჴრმალი... და საბარკალი ბარკალსა თჳსა» O. ნეემ. 4,16; «აღმოჰკვდა საბარკალი მისი მისგან» O. იქვ. 15,6. იხ. ბარკალი.

ხაბასრავ-ი დასაცინი, დასაგმობი: «ყოფს საბასრავ და საკუცხელ კაცთა»* იხ. ბასრება.

ხაბახრობელ-ი დასაცინელი: «იყო შენ საბახრობელად და იგავად» pb., II მფ. 28,37. იხ. ბაძრება.

ხაბატ-ი «სავატი»: «თჳსი მის მეათერთმეტისაჲ, ესე იგი არს ოთხ ვაგატი» O.—«მეათერთმეტესა თთჳსასა, ესე არს ოთხ ვაგატი» pb., ზაქ. 1,7.

ხაბაქ-ი «ბადე»: «საბაქთა მრიწლის-საჭნი ზედა ჭოთასა მას» O.—«თავსა ზედა ბადე და გრეხილი გარემოს ყოველნი საჭეჭურისანი» pb., IV მფ. 25,17.

ხაბეკ-ი sabek: «დამოუკიდა რჩთა (ეერძი ერთი) ნერგასა საბეკსა» O, დაბ. 22,13.

ხაბელ-ი (საბლისა) «ბადის-პირი», «შტანგი», თოკი, ბაწარი: «საბელნი ცოდეულთანი მომებჭნეს მე» Ქ,—«ბადესა პირნი ცოდესანი მომებჭნეს მე» Ш, ფს. 118,61; «დაჰკეცა ნიშანი: საბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკემელსა» G.—«დაჰკეცა შენ საწყალად: შტანგი ესე შეწამული გამოჰხსნა სარკემელსა» M, იხუ 6. 2,18; «განუკეთებნეს საბელნი ოქრო ჭედილნი» ხაკ. მოც. 27,22; «საბელი განჰჭიმეს მაგდა ფერეხთა ჩემთა» Ш,—«საბლითა განართხეს მახე ფერეხთა ჩემთაჲსა» Ქ. ფს. 139,6; «იყო ჴელსა მისსა საბელი მწონეველისაჲ და ლურჯი სახმილი» O, ეზეკ. 40,3; «ქმნა შიგტა საბელ-საჲ» ი. 2,15; «მცირითა საბელითა მოხვდეთა დაჭერეა» ფსტკ. 135,22; «რომლისა ვერ ღირს კარ განჭნად საბელთა ჴამლთა მისთა» DE, მრ. 1,10; «განსთქდეს საბელნი შენნი» I, ეს. 33, 23; «სამოსელსა მათსა განაბმიდეს საბლებითა» O, ამოს 2,8; «შე-მე-უკრა საბლითა უღელი მისი?» O, იობ 39,10; «მოაბეს უღელსა საბელი» ჯ. ცხ. 212,3. იხ. ზომთ-საბელ, მანჭანის-საბელი, ჴამლის-საბელი.

საბერველ-ი: «მეცელი ჩემი ვითარცა... საბერველი მჭედლისაჲ, რაჲ განსთქდებინ» O, იობ 32,19; «მოაკლდა საბერველი ცეცხლისაგან» I, იერემ. 6,29. იხ. ბერვა.

საბერძნეთ-ი: «მოვიდა ქართლისა ჭეუაანით საბერძნეთს, მთაწმიდას» H—2251,16r. იხ. ბერძენი.

საბეჭდავ-ი ბეჭედი: «დამსდევ მე, ვითარცა საბეჭდავი გულსა ზედა შენსა, ვითარცა საბეჭდავი მკლავსა ზედა შენსა» M, ჭეშ 8,6; «ცუალი... ვერ მოიღებს საბეჭდავსა კეთილად» მ. ცხ. 200v. იხ. ბეჭედი.

საბეჭურ-ი ბეჭებზე მოსასხამი; «სამჭრე», «ლევიტონი»: «მოირტყა საბეჭური თჳსი» მ. ცხ. 242v; «საბეჭურიცა ჩემი დამედვა სასთუნლად მისაჲ» მ. ცხ. 228v; «აღიღო ლევიტონი თჳსი, რომელ არს საბეჭური, გინა თუ სამჭრე თჳსი» მ. ცხ. 140r. იხ. ბეჭი.

საბზელ-ი: «საბზელსა შინა ცეცხლითა დამწუარ იქმნა» Ath.—11,29r. იხ. ბზე.

საბლარდნელ-ი, საბრადნელ-ი «შესამოსელი», სახეველი, სუდარა, მოსასხამი: «მიიღე უკუე საბლარდნელი ახალი და დაუტევე საბლარდნელი ესე შენი ჩემ თანა» ბალ. 86,6; «საბრადნელი იგი ჩემი განუყარე მაგრიად» O, ნეემ. 5,13; «მოირტყა საბრადნელი» C, —«შესამოსელი მოირტყა» DE, ი. 21,7. იხ. ბლარდნა.

საბმელ-ი იხ. ბმა; შდრ. კრეთ-საბმელი, კრედსაბმელი, კრეტსაბმელი.

საბრალობელ-ი შესაბრალებელი: «ვიგემოვნებდით ცოდვასა, ანუ თუ ვითარცა საწადელსა, ანუ თუ ვითარცა საბრალობელსა» მ. ცხ. 154v. იხ. ბრალება.

საბრძანებელ-ი «ჴელმწიფება», სამფლობელო: «ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ საბრძანებელისაგან ჰეროდესი არს» C,—«გულსუმა-ყო, რამეთუ ჴელმწიფებისაგან ჰეროდესისა არს» DE, ლ. 23,7; «საბრძანებელად ჩემდა არიან ერის-კაცნი» მთ. 8,9; «წარაველინა ყოველთა მიმართ საბრძანებელთა მისთა» რიფს. 108,6. იხ. ბრძანება.

საბრძოლ-ი «წყობისა», «ბრძოლისა», საბრძოლო იარაღი: «შეჭურვილნი ჯურჭლთა საბრძოლისაჲთ» M.—«მორტყმულნი ჯურჭლითა წყობისაჲთა» G, მხკ. 18,11; «ეცეთოს არს სიბრძნე უფროჲს ჯერისა საბრძოლისა» O, ეკლ. 9,18; «მოისპოს მშჳლდი საბრძოლი» ზაქ. 9,10; «კაცნი, მორტყმულნი ჯურჭლებითა საბრძოლითა» G,—«კაცნი, რომელთა ემოსა საჯურველი ბრძოლისაჲ» M, მხკ. 18,18; «შემესრნეს საბრძოლნი ეშმაკისანი» ფიზ. XXVIII 28.

საბრძოლელ-ი იარაღი: «აბრძოდეს ეთიოპელთა პორლითა ყოველთა დასაბრძოლელითა» Sin. — 11,896v. იხ. ბრძოლა.

საბრკე, საფრკე «მახე», ხაფანგი, «საცთურია»: «შეპყრობდეს, ვითარცა საბრკე დადგმული.სავსე მფრინველითა»

* წყარო მითითებული არ არის (რედ.).

O,—„შეაპყრობდეს, ვითარცა მახე დადგომილი, სავსე მფრინველითა“ I, ეფრემ. 8,27; „რაჲთა განერე, ვითარცა ჩიტიკი საბრჭესა“ O, ფს. სოლ. 9,5; „შეეჯეხეს, ნუუკუე საბრჭესა რასმე განსაცდელისასა შეეკვეს“ ოსკ. 10,6; „ვგმობ მიყუანე მე საბრჭისა მისგან, რომელ დამირწყეს მე“ ფხ. 30,5; „ზაკუესა რაჲდენსა დაურწყვეთ საბრჭედ ძმათა ჩუენთა“ მ. სწ. 29,27; „რაჲთა უგონ მას საფრჩე სიტყჳთა“ DE,—„რაჲთამცა დაედგეს მას მახე სიტყჳთა“ C, მთ. 22,15; „გამომიყუანე მე საბრჭისა მისგან (საფრჩისა ამისგან Ղ), რომელ დამირწყეს მე“ ფხ. 30,5; „წინაშე ბრძისა არა დასდგა საფრჩე (საცთური pb.)“ G, ლევიტ. 19,14; „მახე თქუენდა იყუნენ და საფრჩე“ G,—„იყუნენ ივინი თქუენდა საფრჩე და საცთური“ M, ისუ ნ. 23,13. იხ. ფერჩი.

საბურავ-ი, საბურველ-ი სახეველი, რიდე, პირბადე, ფარდა, თაესახურავი, გადასაფარებელი: „დაბერონ ოდი საბურავითა ტყაჱისაჲთა ჯაჱინთონისაჲთა“ G,—„დაფარონ ოდი საბურველითა ტყაჱისა ჲაჱინთონისათა“ pb., რიცხ. 4,8; „საბურველი დაიბუროს პირსა თჳსა“ II კორ. 3,13; „საბურველი გულსა მათსა ძეს“ II კორ. 3,15; „განიძარცუე საბურველი შობისაჲ“ გრ. ანძ.-შობ. 300,13; „აღსძარცუეს საბურველი თაჱისა მისისაჲ“ ფლტკ. 146,13; „აღძარცუე საბურველი მწუხარებისაჲ“ ხალ. 89,6; „აღჴედ, შეილო, საბურველი ესე საყდარსა ამას“ ხაკ. წიგნ. II 121,29. იხ. ბურვა; აღსაბურველება.

საბჭო სჯა, სამსჯავრო: „საბჭოსა დაეცვებდი თავსა შენსა“ მ. ცხ. 107r; „საბჭოსა თხოვიდა“ მ. ცხ. 299v; „აღაშენეს ადგილი საბჭოჲ“ დთონ. 136,15. იხ. ბჭობა.

საგალობელ-ი გალობა, «საფსალმუნებელი»: „ქებათა ჩემთა ჴმნეს საგალობელი“ ფხ. 151,2; „საგალობელად სახელსა უფლისასა“ O,—„საფსალმუნებელად სახლსა შინა უფლისასა“ G, ზაქ. 6,14. იხ. გალობა.

საგანძურ-ი: „იწყუ... საგანძურთაგან განპარვად“ ბალ. 41,24; „დავაცარიელენ საგანძურნი ჩემნი ტაძართაჲს კერპთაჲსა“ ბალ. 108,2. იხ. განძი.

საგარ-ი, საგრ-ი ძალი, ჯარი: „გამოსრულ იყო საგარსა თჳსსა ბრძოლად“ O, III შფ. 20,39; „საგრსა მისსა ჭეშე ეიყაე“ H—241, 244; „რაჲსათჳს დაუტეე საგართ“ Sin.—11,2v. იხ. თანა-მოსაგრე, მოსაგრე, მოსაგრედი, სასაგრო.

საგბოლველ-ი იხ. გბოლება.

საგებელ-ი «სარეცელი», «ცხედარი», ლოგინი, ტახტი: „არცა აღეძე საგებელსა ცხედრისა ჩემისასა“ Ш.—„ანუ თუ აღეძე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა“ Ղ, ფხ. 131,3; „ვიდრე საგებელსა თჳსსა ზედა ჴდა ივი“ O,—„დავარდა ცხედარსა მისსა ზედა“ M, ესთ. 7,6; „დაიჯდა (სამოსელი) ივი მოთხრილსა მას შინა, ვითარცა საგებელი სიღრმესა მას“ განკ. ი. 200,7; „აღძე საგებელსა თჳსსა და დაიჭინა“ O, I ეზრა 3,3; „საგებელსა ჩემსა ნაცარი გარდაასხა“ შუშ. IV 17. იხ. გება; შდრ. ოქროსაგებელი, უსაგებლოდ, ქუე-საგებელი, შერის-საგებელი.

საგეელ-ი ცოცხი: „განზრახვით დაუმალნეს მას ღუმელისა საგეელნი“ ლიმ. 48,11. იხ. გეა.

საგზალ-ი საგძალი: „პური მათი საგზალი კმელი და დაგრკალული და დაჭმული“ G, ისუ ნ. 9,5; „საგზალი ცოდვილისა საკუდილი არს“ პრომ. 6,23; „რომელს. აჭენდა პური საგზლად“ O, დან. 45,23; „წარსლვასა ჩუენსა აღგუაგეს საგზლითა“ ხაკ. მოც. 28,10; „ვინ-მე წარეიდა თჳნიერ საგზლისა შორსა გზასა?“ Sin.—97,25r. იხ. გზა, უსაგზლო.

საგზებელ-ი დასაწველი, ცეცხლმოსადებელი: „განუმზადა კაცთა საგზებელად (მუხაჲ)“ I, ეს. 44,15; „ღიბანსა ვერ კმა არს საგზებელად“ O, ეს. 40,16; „ჴდა... მახლობელად საგზებელსა შეკიპისასა და ტფებოდეს“ x 860r. იხ. გზება.

[საგზლება] იხ. აღსაგზლება.

საგინელ-ი «საყვედრელი»: „საგინელ (არს) მთრჳალობაჲ“ O,—„საყვედრელ (არს) სიმთრჳალე“ pb., ფს. სოლ. 20,1. იხ. გინება.

საგიობელ-ი «საგინებელი»; სახუმარო, საკიცხელი: „მექმნა მე სიტყუაჲ უჭლისაჲ საყუედრელ და საგიობელ ყოველთა დღეთა“ I,—„იქმნა სიტყუაჲ უფლისაჲ ჩემდა საყუედრელად და საგინებელ ყოველსა დღესა“ pb., იერემ. 20,8. იხ. გიობა.

საგლახაკო გლახების სიდგომი: „ქედ-ქედ, რაჲთა აღაშენნეს საგლახაკონი“ ნრხ. 70,11. იხ. გლახაკი.

საგლახობელ-ი საბრალო, აფსუსი, «საწყალობელი»: „საგლახობელ ნინევიჱ“ O,—„საწყალობელი ნინევიჱ“ pb., ნაუმ 3,7. იხ. გლახ.

საგლელ-ი იხ. გლე.

საგლემველ-ი იხ. საგრემნელი.

საგლო(ვ)ელ-ი «გლოვისა»: „განიძარცუა სამოსელი ივი საგლოველი“ ღშობ. 135,1; „შეისხ სამოსელი საგლოველი“ O, II შფ. 14,2; „შეიმოსა მან სამოსელი საგლოველი“ O,—„შეიმოსა სამოსელი. . გლოვისაჲ“ M, ესთ. 14,2. იხ. გლოვა.

საგმობელ-ი დასაძრახავი, საყვედრელი, საგინებელი: „საქებელი არიან სიტყუასა მას და არა საგმობელ“ ა3. რომ.-კურთხ. ანაკ. და ანკ. 62,11; „საგმობელ არს, რომელმან დააგდოს შიშაჲ თჳსი“ O, ზირ. 6,18; „დედაკაცმან, რომელმან არცხვნოს საგმობელად“ O, ზირ. 12, 14; „ნუმცა საგმობელ იქმნების“ თომა მოც. 18,18; „იყოს იგი მისდა საგმობელ და შენდა საქებელ“ მ. სწ. 41,9. იხ. გმობა.

საგოდრებელ-ი გოდორი: „მიყავთ კელი, ვითარცა მესთუელმან (მესხელემან) I) საგოდრებელსა ზედა თჳსსა“ O, იერემ. 9,9. იხ. გოდორა.

საგოზელ-ი გაჯი, «საცხებელი»: „განაბნევს ჴორცნი მისნი, ვითარცა საგოზლითა კედელი“ M,—„...ვითარცა საცხებელმან ზღუდესა ზედა“ pb., ეზე 22,28; „განგოზნე ივი საგოზლითა“ G,—„განგოზნე ივინი თეთრითა მიწითა“ pb., II შჯ. 27,2. იხ. გოზა.

საგონებელ-ი საფიქრებელი, მისაჩნევი: „ეგრეთ ღმრთად საგონებელ იყო ივი“ ფსტკ. 186,22; „იძიე საგონებელი წყაროჲ“ იგ. IX 10; „სადა-იგი საგონებელ იყო ღრცესა შეწირვაჲ“ ხაკ. მოც. 16,18; „საგონებელ იყუნედ თუალთა წინაშე უგუნურთასა მომკუდარ“ O, სიბრძ. სოლ. 3,1; „სიკუდილდ კერძო უფრო საგონებელ არს, ვიდრე სიცოცხლით“ შუშ. I 4. იხ. გონება.

საგორელ-ი: „ლორი აშუება საგორელსა მწკრისასა“ II პეტრე 2,22. იხ. გორვა.

საგრაგნელ-ი სახვეველი, სუდარა: „საგრაგნელთა შეიპყრა კნინად ცოდვილთა“ ფიზ. XXII 44; „არარაჲ აქუნდეს საგრაგნელად მათა (ჭკუდართა)“ მ. ცხ. 219v. იხ. გრაგნა.

საგრენნელ-ი, საგლეშველ-ი, საგრემილველ-ი სურმა: stibium, antimonium: „იცხო თუალთა შენთა საგრემნელი (საგლეშველი I)“ O,—„იცხო თუალთა შენთა საგრემილველი“ pb., იერემ. 4,30 იხ. გრემანი.

საგრილ-ი „აჩრდილი“, საჩრდილობელი: „საგრილსა შისსა ჭეშე მფრინველნი ცისანი დადგრომად“ DE,—„აჩრდილსა მისსა ჭეშე მფრინველთაცა ცისათა დადგრომად“ C, მრ. 4,32; „საგრილსა ფრთეთა მისთასა ესვიდე“ ფს. 90,4; „იყოს საგრილი სიცხისაგან“ I, ეს. 4,6; „ვითარცა საგრილსა ქუეშე შეხსა გინა თუ ძუწესა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 110,21; „ყოველსა ქუეშე ხესა საგრილსა“ O, ეზეკ. 6,13. იხ. გრილი.

საგრილობელ-ი საჩრდილობელი: „მოიყვანეს იგი მრავალთა პატიოთა და გაჟალაჲთა საგრილობელთა“ Sin.—11,376r. იხ. გრილობა.

საგრობა მეომრობა: „ვინ-მე სადა საგრობნ თჳსთა საგზლთა?“ I კორ. 9,7; „რაჲთა ჰსაგრობდე მას შინა კეთილსა მას საგრობასა“ I ტიმ. 1,18.

საგრობა ჯარისკაცობა: „მოუწდა მას წჱნი საგრობისაჲ მუეისაგან“ ვარ. 616; „განეშორა მის საგრობისაგან და უდაბნოს იქცეოდა“ Sin.—11,1v. იხ. საგარი.

საგრძნებელ-ი მისნობისა, ჯადო: „ჰგონებდა, ვითარმცა პოა რაჲმე საგრძნებელ მათ თანა“ ფლპ. მოც. 5,4; „აჭუს ყოველივე საგრძნებელი“ აქვე 8,1; „სარტყელსა შინა თჳსსა უპყრიეს საგრძნებელი თჳსი“ მ. ცხ. 180v.

საგრძნებო კუდიანი, მწვალებლური: „გრძნეული არს ქაცი ესე და აღმოიკითხავს რასმე საგრძნებოსა“ მ. ცხ. 180 v. იხ. გრძნება.

საგრძნობელ-ი „გულისხმის-საყოფელი“: „რომელი შეარდების საგრძნობელთა ჭეშე, აცრობების ფერთა და გამოხატულთა და ძუალითა და სიმჭისთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 199,21; „საგრძნობელნი ჩემისა შეირყუიან გულისანი“ pb,—„გულისხმის-საყოფელნი გულისა ჩემისაჲ კუნესის“ O, იერემ. 4,19. იხ. გრძნობა.

საგუას(ა)ლ-ი იხ. საქუსალი.

საგუემელ-ი შოლტი; საცემელი, სატანჯველი: „საგუემელი, საბლისაგან მაგრისა შემზადებული“ მ. ცხ. 108r; „ძაძისა საოსელი მცირედღა შეჴერაცხაა საგუემელად?“ შჯ. XV, 12. იხ. გუემა.

საგუმერელ-ი ნესტარი: „საგუმერელითა სასოკედინოჲთა და განტეპოს შენ“ ფიზ. XVII 32. იხ. გუმერა.

საგურკველ-ი საჯდომი ადგილი კაცისა; „სასხდომელი“: „ვეუმჯაო იგინი სენთა საგურკველისაჲთა“ O.—„მოსრნა იგინი სასხდომელებთა“ pb., I მფ. 5,6.

სადა „ვეღარე“, სად: „სადა არს?“ მთ. 2,2; „არა მაქუს, სადა დავკრიბო ნაყოფი ესე ჩემი“ ლ. 12,17; „ნუ სადა წარსცე ქვასა ფერჴი შენი“ მთ. 4,6; („არა სადა გიცნოდეს თჳენ“ მთ. 7,23; „ნუ სადა წარიტაცოს ვითარცა ლომმან სული ჩემი“ ფს. 7,3; „სადა წარხუალ და ვინაჲ მოხუალ?“ G,—„ვინაჲ მოხუალ, ანუ ვიდრე ხუალთა“? M, მსჯ. 19,17; „სადაა, სიკუდილო, საწერტელი შენი“? Ath.—11,72r.

სადა-ლა სად: „სადა-ღა აღსრულების თქუმული იგი?“ აპ. რომ.-კურთხ. ასაკ და აკ. 6,2.

სადაცა სადაც: „სადაცა ჰპოოთ“ O, გამოსლ. 5,11.

სადაცა შეეშთხუევიედ ყოველ-ნ-ი შესაკრებელი: „დაჴდა ადგილსა, სადაცა შეეშთხუევიედ მას ყოველნი“ O, I ეზრა 2,15.

სადა-იგი სადაც: „სადა-იგი იყო ურმაჲ, მდებარე მკუდარი“ ხაკ. წიგ. II 127,30.

სადაცე სადაც (გინდა): „არა აქუნ კელმწიფებაჲ სადაცე მიცემად“ ბ.-ე. 15,2. იხ. არასადა, ნუსადა.

სადაგ-ი მარტივი, სადა: „მიეც ჯორცთა შენთა საზრდელი სადაგი“ მ. სწ. 158,22; „სადაგითა სამოსლითა შეიდა ეკლესიად“ H—841,750 იხ. სისადაგე.

სადაგად-ი: „სადაგადნი უკუე და დასწუელნი... არიან“ მ. ცხ. 40r. იხ. დაგვა.

სადაგველ-ი სადალაი: „ბრძანა რკინისა სავარცხალთა შექმნაჲ და სადაგველთაჲ“ ხაკ. წიგ. II 70,5. იხ. დაგვა.

სადამე, სადმე „ოდესმეა, ზოგჯერ; სადმე, მაშასადამე: „იყოს თუ სადმე“ pb.,—„უკუეთუ იყოს ოდესმე“ G, ისუ 5. 22,26; „სადამე დედალ არს, სადამე—მამალ“ ფიზ. XXVII 5; „ნუუკუე მო-სადამე-გკლას შენ“ I, იერემ. 40,15; „ას წლის სადამე იყო“ მრთმ. 4,19; „მაშინღა სადმე“ მსჯ. 31,3. იხ. სადა.

სადაჲთ, სადაჲ „ვინაჲ“, „ვინაჲცა“, საიდან: „სადაჲთ (ვინაჲ pb.) ვერ ეხილა იგი შენით (მიერ pb.)“ G, რიცხ. 26,12; „სადაჲთ სუმენ ყრმებნი“ G,—„ვინაჲცა სუან მონათა ჩემთა“ MO, რუთ 2,6; „სადაჲთ ხარ, კაცო?“ ი. მოც. 58,31; „სადაჲ ხარ შენ?—...ჰგმენელი ვარ“ X 358r; „სადაჲთ მოიგე სათნოებაჲ ესე?“ მ. ცხ. 28r.

სადაჲთ-ესე საიდანაც: „სადაჲთ-ესე... გამოვედა შჯული“ ბ.-ე. 14,27. იხ. არასადაჲთ.

სადა-ნ-ი საიდან: „სადანი ხართ?“ მ. ცხ. 236v. იხ. სადა.

სადარანო, სადარნე, სადარნო „სამზირი“, „სამსტროა“: „მიეიდეს სადარანოდ“ M,—„წარვიდეს სამზირად“ G, ისუ 6. 8,9; „მრავალ სადარნე არს ეშმაკისაჲ“ O, ზირ. 11,31; „სხუაჲ მთავარი მოვალს... მაღნართაჲთ სადარნოჲთ (სამსტროთაჲსა M)“ G, მსჯ. 8,27. იხ. დარანი.

სადაროთ-ი შუა დარბაზი: „რომელი შეიდოდის სადაროთად, მოკუედინ“O, IV მფ. 11,8.

სადაყუდებულო დაყუდებულის, ბერ-მონაზვნის სამყოფელი, მონასტერი, სოხასტერი: „მონასტერნი და სადაყუდებულონი... თჳსითა საფასითა იყიდნეს“ ბ.-ე. 20,12. იხ. ყუდება.

სადგის-ი: „განუკურიტოს უფალმან მისმან სადგისითა ყური მისი“ O, გამოსლ. 21,6; „შე-სამე-ეკრას გონებაჲ შენი სადგისსა მაგას, რომლითა ჰკერავ“ მ. ცხ. 186r.

სადგმელ-ი საკერებელი: «დადგის სადგმელი ნახევისა უმერკულისაჲ» მთ. 9,16.

სადგმელ-ი იქცევის-ი «იქცევისი», ფორი: «სადგმელთა იქცევისთა ნუ დადგამ ოთხთაე კიდეთა სამოსლისა შენისათა» M,—«იქცევანი უქმნე თაესა შენსა ოთხთა ზედა ფესუთა სამოსლისა შენისათა» G, II შჯ. 22,12. იხ. დგმა.

სადგმელ-ი სადგომი, დასადგმელი, დასახურავი: «სადგმელი ფერჴთა უფლისა ღმრთისა ჩუენისათა» M, I 57ბ. 28,1; «დადგეს სადგმელსა თჳსსა» A—040 II 57ბ. 30,16; «როჳელნი იქმან სადგმელებსა ყოველსა თაესა ყოველის პასაკისსა გარდაქცევად სელთა» O, ეზეკ. 13,18. იხ. დგმა.

სადგომელ-ი «ხარისხი», საფეხური, «დგომა», «დასადგომელი»: «წჳენი მისნი შარმარილოანი დამტკიცებულ ზედა სადგომელთა ოქროჲსათა» O,—«წჳენი მისნი... მარმარილოანი, დაფუძნებულნი ხარისხსა ზედა ოქროჲსასა» M, ქებ. 5,15; «დადეგ სადგომელსა შენსა» I,—«დადეგ დგომასა ზედა შენსა» pb., დან. 10,11; «მეფე დგა სადგომელსა თჳსსა» M, II 57ბ 29,13. იხ. დგომა.

სადგურ-ი «სავანე», «საბანაკე», ბუნაგი, სადგომი, ბინა, ბუდე, ფარეხი, «ბაკი»; ადგილი, მდგომარეობა, თანამდებობა: «სახლსა მამისა ჩემისასა მრავალ სადგურ არს» C,—«სახლსა მამისა ჩემისასა სავანე მრავალ არიან» DE, ი. 14,2; «წარვედით... სახლსა მას, რომელი მოეცა ჩუენდა... სადგურად ჩუენდა» Sin.—6, 134v; «ესე არიან სადგურნი (საბანაკენი pb.) ძეთა ისრაელისათანი» G, რიცხ. 33,1; «ლეკუნი ლომთანი... სადგურთაჲვე თჳსთა დადგრიან» ფს. 103,22; «დაეიწყეს სადგური მათი» O, იერემ. 50,6; «რაჲთამცა სცა საბრძოლი ვირთა სადგურსა ზედა» O, დან. 42,27; «მფრინველთა ცისათა სადგური» მთ. 8,20; «მთიელნი (კანჯარი)... მთათაგან სადგურითა თჳსით» ფლტკ. 143,12; «ვითარცა მგელი რაჲ მიეტეებინ სადგურსა კრავთასა» მსჯ. 20,23; «იყოს კრეტი საძოვარ სამწყსოთა და სადგურ ცხოვართა» O,—«...და ბაკ ცხოვართა» pb., სოფ. 2,6; «ცნა კაცად-კაცადისა მათისა სადგური წინაშე მეფისა და ძისა მისისა» ბალ. 27,27; «ცნა სადგური მზარდულისა მის წინაშე ძისა მეფისა» ბალ. 27,29.

სადგურ-ი ყოველთა-ჲ ქარვასლა; სასტუმრო: «მოიყუანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა» ლ. 10,34. იხ. დგომა; შდრ. ნავთ-სადგური, ნავის-სადგური.

სადედაკაც დედაკაცისა, ქალისა: «არა იყოს საკერველი მამაკაცისაჲ დედაკაცისა ზედა» G, II შჯ. 22,5*. იხ. კაც.

სადედო დედაკაცისა: «ვისი არს მაფორი ისი სადედო ჲ, რომელი ჰკიდიეს?» ჲ. ცხ. 102r; «წარვიდა მონასტერსა სადედოსა» ჲ. ცხ. 128v. იხ. დედა.

სადედოფლო დედოფლისა: «ნუ წარსწყმედ სახლსა ამას სადედოფლოსა» შუშ. v 20. იხ. ეფალი.

სადევე აღვირი, აუშარა: «მიუშუა ლაგმისა სადეეეთა... ვიდრეცა უნდეს და ვიდოდის»** 215r; «რაკამს იყუნეს სადეევნი ბერძენთა მეფობისანი ქულთა მისთა»** 145v; «სადა არს პირი საშინელი, რომელსა ვითარცა სადეევითა ღრუბელნი გეპყრნეს» შრთ. D, ოჩ.-პეტრე და ელია 327,

სადიაკონე სადიაკენო: «დაესენა გუამი მისი სადიაკონესა შინა» ჲ. ცხ. 170r. იხ. დიაკონი.

სადიახპანო სამოციქულო, საშიკრიკო: «წარმოჲმართა სადიახპანოჲთა ცხენოსანთა მონაჲ თჳსი» შუშ. II, 5. იხ. დიახპანი.

სადიდებელ-ი: «სადიდებელ არიან მეგობარნი შენნი» ფს. 138,17; «განეაწესეთ საკსენებელი წმიდისა შეშანიესი სადიდებელად... ღმრთისა» შუშ. II, 7. იხ. დიდი.

სადილ-ი «სამზარეი»: «სადილისა ჟამი არს» O,—«სამზარისა ჟამი არს» pb., დან. 18,18; «ოდეს ჰყოფდე შენ სადილსა, ბადე» ლ. 14,12; «ოდეს ჰყოფდე სადილსა, გინა სერსა, ნუ ხადი მეგობართა შენთა» ლ. 14,12. იხ. დილა; სასადილო.

სადილება, სადილობა: «ესადილებს შენ» O, დან. 48, 25; «მოეცით და ესადილენით» ი. 21,12.

სადილობა «პურისა ჭამა»: «უკჳრდა, რამეთუ პირველად არა იბანა ვიდრე სადილობამდე» ლ. 11,38; «დასხდეს სადილობად» ი. მოც. 70,19. იხ. დილა.

სადინელ-ი: «ჭეუანაჲ ყოველი ღრეა არს და წყალი ჯალს მას შინა კიდეთაგან ზღჳსათა, სადინელთაგან დაფარულთა» ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 61,25; «გახილავს ქეუანის-მოქმედთაჲ, განაგნან რაჲ სადინელნი წყალთანი» გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 228,8. იხ. გამოსადინელი, წყალთ-სადინელი.

სადმე იხ. სადამე.

სადღესასწაულო საეკლესიო წიგნი, დღესასწაულებისათვის შერჩეული საკითხავებით საღვთო წერილიდან. იხ. სასწაული.

საეგვურო საყარაულო, საზვერავი, «სამსტუროჲ»: «გოდლითგან საეგვუროჲთ ვიდრე ქალაქამდე მათ ძნელთა» O IV მც. 17,9; «წარაყუანა იგი აგარაკად საეგვუროდ თხემსა ზედა გამოთლილისასა» G, რიცხ. 23,14; «საეგვუროჲთ მისით მოგიწოდე შენ» O,—«სამსტუროთაგან მისთა ვიწოდებენ» pb., ეხ. 41,9. იხ. ეგვური.

საეპისკოპოსო, საეპისკოპოსო: «რომელშან-იგი საყდარი საეპისკოპოსოჲ ოცდაცამეტ წელ იპყრა» ნრს. 77,10; «სადა აწ არს ეკლესია საეპისკოპოსო» ჭ. ცხ. 118,11. იხ. ეპისკოპოსი.

საერთადო საერთო, საზოგადო: «გან-და-იგონნეთ საქმენი სოფლისანი, საკეთარნი და საერთადონი» ჲ.ხჭ. 115, 25; «აჭამომდე შეუნებულ იყო საპყრობილესა საერთადოსა» Sin.—11,96v. იხ ერთი.

საერისთაო თემი, ქვეყანა: «მისცა სამწყლდე ძესა თჳსსა საერისთაოჲთა მისითა» ჭ. ცხ. 141,8 იხ. თაეი.

საერისკაცო: «წარსდგა... სამოსლითა მით მსოფლიოჲთა, საერისკაცოჲთა» ჲ. ხჭ. 120,24; «არა ვთქუათ პირითა ჩუენითა სიტყუაჲ საერისკაცოჲ» ჲ. ცხ. 136v. იხ. კაცი.

საერო ქვეყნისა; საყოველთაო, საზოგადო: «ვერ პოვა ნაი საეროჲ კაბშელად» ჲ. ცხ. 265r; «იხილა ვინმე დედაკაცი საეროჲ» ჲ. ცხ. 90r; «მოსწყუედა... მოწაფენი ყოველსაცე საეროსა სამსახურებელსა გაეიდოდან» ი.-ე. 43,24; «ზოგჯერ გარე განთხეაჲ უბრძანის და ზოგჯერ საეროსა საქმესა თანა ჩასხმაჲ» ი.-ე. 40,27.

საეროდ საჯაროდ, საქვეყნოდ: «საეროდ განეტევნა იგინი და ათაესუფლნა» ჲ. ცხ. 223v. იხ. ერი.

* მაგალითი შეცდომითაა მოტანილი (რედ.).
** წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

საშმაკო სატანისა: «არს სიბრძნე... ქუეყანისაჲ, შეშინ-ებული, საშმაკოჲ» აპ. 3,15. იხ. ეშმაკი.

საეჭუ საეკვო, საგონებელი: «არას უჩუენებდა მას საეჭუსა» 8. ცხ. 60r; «საეჭუ არა არს» A—484, 814r.

საეჭუელ-ი არასარწმუნო, საგონებელი: «ერთი მთოვანი სარწმუნო არს ჩემ თანა, ხალო ერთი იგი საეჭუელ არს» ხალ. 5,25. იხ. ეჭუ.

ხ-ავ «მოსავ-ყოფა», იმედი, ლოდინი: «ესვედეს მისდამი ყანი» G,—«მოსავ აყუნეს მისა ყანი იგი» M, 36ჯ. 9,26; «ნუცა ესავო მთავართა» O, მიქ. 7,5; «გესვენ შენ» ფხ. 9,11; «მე უფალსა ვესვედე» O, მიქ. 7,7; «დაწუხენით... რომელნი ესავთ სიმდიდრესა» I, ეს. 32,11; «ვესავ ადრე ხილვასა შენსა» III ე. 1,14; «სრულად ესვედით მოწყალებასა მას მათსა მადლსა» I პეტრე 1,13; «ვესავ ღმრთისა» ე.-ე. 22,1. იხ. მოსავი, მოსავობა.

სავაზირო სათათბირო: «არა სავაზიროდ, არცა სამშჳერვლოდ... არასადა ჯამს მაიხლებიდ» 8. ცხ. 268r. იხ. ვაზირი.

სავალ-ი გზა: «სავალი იყო იგი სამისი დღისაჲ» O, ითნა 3,3; «აღმართა სამისა დღისა სავალსა» ჭ. ცხ. 166,7; «სოფელი იგი არს სოგრძით ოცდახუთისა დღისა სავალი» H—241, 729. იხ. სლვა; გამოსავალი, წაე-სავალი.

სავანე «სადგური», სადგომი, ქარვასლა, ბანაკი: «სახლსა შაშისა ჩემისასა სავანე მრავალ არიან» DE,—«სახლსა შაშისა ჩემისასა მრავალ სადგურ არს» C, ი. 14,2; «სადა არს სავანე შენი?» ი. 1,38; «იყო გზასა ზედა, სავანესა მას, შეემთხჳა მას ანგელოზი უფლისაჲ» O, გამოხ. 4,24; «სადა-იგი იყო პირველად სავანე მისი» რიფხ. 174,2; «განაშუენე ტაძარი შენი, რაჲთა სავანე ყოს მას შინა უფალმან» 8. სწ. 278,2.

სავანის დადება დაბინავება: «დაიდგეს სავანე სამ დღე ოდენ» O, I ეზრა 8,32.

სავანის-ყოფა დადგომა, ბინის დადება: «ვიდრეცა მიეცეს დღე, შენცა სავანე-ყავ-ი» ხაკ. წიგ. II 50,24; «პირველ წარიღეს მონასტრად, სადა-იგი სავანე-ეყო» ე.-ე. 48,28. იხ. ყანი.

სავარცხალ-ი: «პრძანა რჳონისა სავარცხალთა შექმნაჲ... და სხუაჲ მრავალი სატანჯველად წმიდათა» ხაკ. წიგ. II 76,5.

სავარცხალ-ი: «მიიღე სავარცხელი ესე და დაივარცხნე წეერი შენი» 288r. იხ. ვარცხნა.

სავარცხალ-ი: «სჯულ თესლისაჲ არს ქეცეანი იგი, ვითარცა ლოდოვნი და სავარცხალი და კოვში ზღუაჲ» ბ. კის. -ეჭუხ. დღ. 97,18.

სავარძელ-ი სკამი: «დაუდგეს სავარძელი დედას მეფისასა» O, III შჯ. 2,19; «აღვიდა ზედა სავარძელთა თჳსთაგან» ფლტკ. 145,13; «დაჯდა იგი... სავარძელთა ზედა განცხადებელად» M, ფკ. ხოლ. 1,14.

სავაჭრო «ვაჭრობა», «ვაჭარი», «მოჯარდული», ღუბანი, ბაზარი, გასაყიდი ნივთები: «წარვიდეს... რომელმე სავაჭრისა» DE.—«წარვიდეს... რომელნიმე ვაჭრობად» C, მთ. 22,5; «დადებად შენდა ვეცხლი იგი ჩემი სავაჭრისა» DE,—«ვეცხლი იგი ჩემი მიეცემოდ ვაჭართა» C, მთ. 25,27; «წარვედით სავაჭროდ (მოგჳრდეთ C) და იყიდეთ თჳნიერ თჳნისა (თჳენდა C) ზეით» მთ. 25,9; «სავაჭრონი-ღა შეეყენენ» C,—«უბანთაგან რაჲ შეეიდიან» DE. მრ. 7,4; «პურჭელი რვალისაჲ მისცეს სავაჭროსა შენსა» O, ეზეკ. 27,14; «განმრავლებდეს სავაჭრონი შენნი უეათაგან პილოსაჲთა» I, ეზეკ. 27,15; «სიმრავლისაგან სავაჭრონი შენნიაჲ აღავსენ საუნჯენი შენნი» O, ეზეკ. 28,16; «იტაცებდა სავაჭრონი-გან» 8. ცხ. 203r; «არასადა ვინ ვაჭართაგანმან დაუტეეს სავაჭრო თჳსი, შე-თუ სამშე-ემთხჳს განსაცდელი ეეზაკაჲ მიერ»... 8. სწ. 107,30.

სავაჭროთაგან-ი ბაზრელი, უბნელი, ქუჩისა, მდაბიო: «მოიყვანნეს სავაჭროთაგანნი (სავაჭროთაგან Ქ) კაცნი ვინმე ბოროტნი» ხაკ. მოც. 17,6. იხ. ვაჭარი.

სავედრებელ-ი სათხოვარი: «არცა თუ ეგებას... მიმოსტევაჲ ჩუენი ზღჳთ და ჴმელით და აფხაზეთს და ქართლს სავედრებელთა წიგნთათჳს ბერძენთა მეფეთა წინაშე» ე.-ე. 52,19; «ჴმნა სავედრებელი წიგნი მეფისა მიმართ» Sin.—8, 168r. იხ. ვედრება.

საველაჲ «საყურძენი», ზეარი, ვენახი: «გამოაგდეს იგი მიერ საველაჲთ» DE,—«განაგდეს იგი გარეშე საყურძენსა მას» C, მრ. 12,8; «ელენ ვისმე ეყდა ნერგი საველაჲსა თჳსსა» ლ. 13,6; «დაესნერგენ მე საველაჲნი» O, ეკლ. 2,4; «დადვა საველაჲ ჩემი განსარყუნელად» O, ითო. 1,7; «ესრეთვე ქუეყანაჲ არს... რომელიმე საველაჲ და რომელიმე საყანე» 8. სწ. 310,6. იხ. ველაჲ.

სავლტე იხ. სალტე.

სავნებელ-ი საფრთხე: «იჴსნენ ყოველთაგან სავნებელთა» ფხ. 68,28; «ვინ განწმიდოს თავი თჳსი სავნებელთაგან საქმეთა» 8. ცხ. 254r; «სავნებელ იქმნის მკითხველთა და მსმენელთა» აბ. რიმ.-კურთხ. თხაკ და აკ. 50,9.

სავნო მავნებელი, საზიანო: «საქმე იგი იყო რაიმე სავნოჲ და არა სარგებელი» 8. ცხ. 164v.

სავსე «სრული»: «გამოიღებნ: პირველად წუელი, შერმე თავი, მაშინ-ლა სავსე იფქლი თაესა მას შინა» DE,—«გამოიღის ნაყოფი: პირველად თიესა, შერმე თავი, მაშინ-ლა სრული იფქლი თაესა მას შინა» C. მრ. 4, 28; «ასავსე წარვედ და ცალიერი შემომაქციე უფალმან» G, რუთ 1,21; «მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ცოდეთა» O, ეს. 1,4; «რაჲთა სიხარული იგი ჩემი იყოს სავსე» I ი. 1,4; «შევიდა შუნ შინა სიმწარითა სავსე» შუმ. II 17. იხ. აღსავსება განსავსე, გულსავსე, გულსავსება, გულსავსე-ყოფა.

სავსება სრულება, მოუკლებლობა, სისავსე: «უფლისაჲ არს ქუეყანაჲ და სავსებაჲ მისი» I კორ. 10,26; «ჩემი არს ყოველი სოფელი სავსებითურთ მისითა» ფხ. 49,12; «საქმე პირუტყუთაჲ (არს) მარადის მუცლისა სავსებაჲ» A—85, 103v; «აღიძარნ ზღუაჲ სავსებითურთ თჳსით» ფხ. 97,7; «სავსებისა მისისაგან მოვიღეთ ჩუენ ყოველთა მადლი მადლისა წილ» ი. 1,16; «ოხრიდეს ზღუაჲ სავსებითურთ» M, I შტ. 16,32; «რომელთა საზრდელი და სამოსელი სავსებით აქუნდა» ხაკ. 62,16.

სავსებით სისრულით: «რაჲთა აქუნდეს სიხარული ჩემი სავსებით თავთა თჳსთა თანა» C, ი. 17,13; «აღრაცხენ თოესენი შობისა მათისანი სავსებით» M, ითა 39,2. იხ. სავსე.

სავსებელ-ი «სარწყული»: «არცა სავსებელი გაჭუს» DE,—«შენ სარწყუდი არა გაჭუს» C, ი. 4,11. იხ. ჭასა.

* წყარისათჳს იქცევის ტატოებული (რედ.).

სავსედ იხ. ცრემლსავსედ.

საზამთრო ზამთრისა, სუსხიანი: „სოფელი ივი საზამთრო“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჯს 128,5. იხ. ზამთარი.

საზარელ-ი საძაგელი, საშინელი: „საკვრველი და საზარელი იქმნა ქეყანასა ზედა“ I, იერემ. 5,30; „ესმინოს-მე ვის ესმენელვანი საზარელი დიდი“ I, იერემ. 18,18; „ნუ ვის უჩნ საშინელ და საზარელ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოთ. 100,17; „მომხედა ხედვითა საზარელითა“ ბ. ცხ. 812r.

საზარელება საძაგელება: „საშინელებანი ქუეთ და საზარელებანი ზთ“ ბ. სწ. 124,12. იხ. ზარი, უსაზრელესი.

საზაფხულო: „ჯდა ქორსა მას საზაფხულოსა მარტოდ“ M, ფსჯ. 3,20; „შევშუსრო სახლი ივი გარემო ფრთეედი სახლსა ზედა საზაფხულოსა“ O, ამოს 3,15. იხ. ზაფხული.

საზეთე ჭურჭელი ზეთისა: „რჭასა მას საზეთესა არა დაკლდეს“ O, III მფ. 17,14; „მიც... მცირედ ზეთი საზეთესა და ფქვილი საფქვილესა“ მრთ. D, ოქრ.-ბეტრე და ელია 221. იხ. ზეთი.

საზეპურო საკუთარი, თავისი: „გამოვირჩია... რაჲთა იყო შენ მისა ერად საზეპუროდ“ M, II შჯ. 7,6; „მე მიგცემ შენ სოფომასა საზეპუროსა ჩემსა უმეტეს ძმათა შენთა“ იპ. რომ.- კურთხ. ისაკ და იაკობ 64,1; „შეგიწყნარნა თქუენ ერად საზეპუროდ“ O, I მფ. 12,22. იხ. ზეპური.

საზომ-ი «წილი», რიგი, ლარი, ბირთვი; «ნამთაული»: „განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა“ ქ,—„განუყო მათ წილთა მკჳდრობისაჲთა“ ფს. 77,55; „ვიჰადოთ... საზომითა მით წესისაჲთა“ II კორ. 10,13; „ვინ დადვა საზომი მისი“ M, ოთ 38,5; „რიცხჳ დღეთაჲ და საზომი ვამთაჲ მისცა მათ“ O. ზარ. 17,2; „კელსა მას კაცისასა ლერწამი საზომით ექუს წყრთა წყრთითა და ერთ ციდა“ O, ეზეკ. 40,5; „განზომა ათასი საზომითა მით“ O, ეზეკ. 47,4; „ვინ მოიღო საზომი მის ზედა“ M, ოთ 38,5; „გარდაუტეევეს საზომი ოი და იყო ოც მჯარი“ ხაქ. მოც. 27,28.

საზომით ზომიერად: „საზომით შეუდვის ქეეშე მისა (ცეცხლი) და არა ფრიად აღუდვის, რაჲთა არა დაიღეწოს კეცის-ჭერი“ ბ. სწ. 300,24; „საზომით ღჳნოჲ სათნო არს საქმარისთჳს კორცთაჲსა“ Ath.—11, 292v. იხ. უსაზომო, წელის-საზომი.

საზომელ-ი ზომისა; მზომელი, «საზომი»: „იყო კელსა მისსა საბელი მაშჳნებელისაჲ და ლერწამი საზომელი“ O, ეზეკ. 40,3; „დედაკაცი ერთი ჯდა შორის საზომელსა მას“ O.—„დედაკაცი ერთი ჯდა საშუალ საზომისა“ pb., ხაქ. 5,7. იხ. ზომა; შდრ. ქეეყანის-საზომელი.

საზორველ-ი სამსხვერპლო, მსხვერპლი, შესაწირავი: „განკმზადნეს საზორველნი განმზადებულებისა მისებრ თჳსისა“ O, II ეზრა 8,8; „ვპოენით საზორველნი ესე“ ლონგ. 191,6; „უზორეიდეს საზორველსა ღმერთსა სხუათა“ I, იერემ. 32,29; „საზორველნი ივი ოქროჲსანი (ქმნა)“ O, III მფ. 7,48. იხ. ზორვა.

საზრახავ-ი: „განემზადნიან... საზრახავად ზრახვასა“ ბ. სწ. 131, 20. იხ. ზრახვა.

საზრდელ-ი, საზრდო «როჭიკი», «საქმელი», «საგზალი», «მოლეწება», სარჩო, საკვები: „მოცემად საზრდელი მათი ჟამსა თჳსსა“ DE.—„მოცემად რჩებისა მათა ჟამსა“ C, ფთ. 24,45; „ნუ მოიღებ საზრდელსა (var. საქმელსა)... კაცთაგან“ თე 560; „აუგო მათ საზრდელი გზასა ზედა“ O. დაბ. 45,21; „მჱიღეს საზრდელი ერისაი კელსა მათსა“ G,—„მოიღეს თავისად საგზალი ერისა მის კელითა მათითა“ pb., ფსჯ. 7,8; „რაჲთა საზრდელი მიიღოს“ Ш,—„ზღუაწებისა მიმოხუეედ“ Ч, ხაქ. მოც. 27,3; „გლოცავ თქუენ მიღებად საზრდელისა“ ხაქ. მოც. 27,34; „საზრდელი მეცლისათჳს და მუცელი საზრდელისათჳს“ I კორ. 6,13; „აწყალობთა საზრდელი აქმე ერსა შენსა“ O, სიბრძ. ხოლ. 16,20; „ბრონჲი და ცხოვარი და თხაი (მოასხა) საზრდელად მათა“ O, იად. 2,8; „ადგილნი საზრდო.ობოლთა და ქურივთა“ ნრხ. 70,28; „მშიოდა და არა მეცით მე საზრდელი“ ბ. სწ. 49,10; „მოეძღუანა წმიდასა მას ეპისკოპოსსა საზრდელი“ შუშ. 12,14; „განემზადა ზრონჲთა და ცხენთა საზრდელი მათი“ ბ. კეს.-ეკუხ. დღ. 68,21; „ნუგეშინისცემ... საზრდელითა და სასუმლითა“ ი.-ე. 42,13. იხ. ზრდა, გამოსაზრდელი, სასაზრდელო, უსაზრდელოდ.

საზროხე იხ. ზრონჲ.

საზუაობელ-ი «დიდად წარჩინებული»: „საზუაობელსა მას სულნელისა წილ“ O,—„დიდად წარჩინებულთა სუნელთა წილ“ M, ეხთ. 14,2. იხ. ზუაობა.

საზუერე საბაჟო: „მჯდომარე საზუერესა ზედა“ მთ. 9,9; „რამეთუ თქუმულ არს: საბარკოსა ბარკი, საზუერსა ზუერი“ ბალ. 168,12. იხ. ზუერი.

საზღვარ-ი «ზღვარი»: „იუდა დადგეს საზღვრად მათა ბღუარით კერძო“ M,—„იუდა დგეს ზღვრად მათდა სამხრით კერძო“ G, ეხე 6. 18,5; „რაჲთა წარვიდეს საზღვართაგან მათთა“ ლ. 8,37; „შენ დამტკიცენ უოველნი საზღვარნი ქეეყანისანი“ ფს. 73,17; „მოიწია ოგი საზღვართა ქართლისათა“ შუშ. II 2. იხ. ზღვარი.

საზღვრის დადება საზღვარი, მიჯნა: „განაჩინნა... საზღვრის-დადებანი დამკჳდრებისა მათისანი“ ხაქ. მოც. 17,26. იხ. დება.

სათანადო საჭირო, ჯეროვანი: „საქმე სულისაჲ ქმნილ არს გარეწარად, ხოლო ჭელთ-საქმარი საქმედ სათანადოდ“ ბ. ცხ. 242v; „ეთარ სათანადო არს“ G,—„ეთარცა ჯერ-არს“ M, ეხე 6. 18,4; „მიწერა წიგნი სათანადოჲ“ Sin.—11,49v. იხ. თანა.

სათარგმანებელ-ი განსამარტავი: „ძნიად სათარგმანებელ თქუმად“ ებრ. 5,11. იხ. თარგმანება.

სათესავ-ი დასათესი, ყანა: „დავარდეს... თესლსა სათესავსა, რომელი ითესვის“ M, ლევიტ. 11,37; „ყოველი სათესავი მდინარისაჲ მისგან განჴმეს ხორშაკითა“ I, ეს. 19,7; „უფროჲსი სათესავი მთასა შინა იქმნებოდა თოჴითა“ ი.-ე. 42,7. იხ. თესვა.

სათესავობა თესლიანობა: „აჭუს თესლი, გინა თუ ძალი სათესავობისაჲ“ ბ. კეს.-ეკუხ. დღ. 64,28. იხ. თესვა.

სათესველ-ი იხ. თესვა.

სათიბე(ლ-ი) სათიბი: „უნდა, რაჲთამცა განისუენა სათიბესა (var. სათიბელსა) მას შინა პრასტიონსა ევსებიანესსა“ ი-ე 558. იხ. თიბა.

სათნო «მითუალული», მოსაწონი, მისაღები, შესაწყნარებელი, კარგი: „სათნოა შესწირეთ თქუენ“ pb.,—„მ̈ითუალ̈ე თქუენი ამსბუერალ̈ეთ“ G, ლევიტ. 10,5; „აღმთქუმი შენი მან სათნო იყავ“ ფს. 19,4; „სათნო შეფისა—მსახური გონიერი“ O, იგ. სოლ. 14,35; „განიცდიდა... სათნოსა წესსა ღმრთის-მსახურებისასა“ ქ. დ. 124,28; „რაჲ-იგი სათნო იყოს შენ წინაშე, იგიცა ვყოთ“ O, IV მე. 10,5; „იტყოდა, რაჲთამცა სათნო ესო ღმერთსა“ შუშ. XIII 11.

სათნოდ «მითუალულად»: „სათნოდ მისა და სალხინებელად მისთჳს“ O,—„მ̈ითუალ̈ედ მისსა, ღხინების ყოფად მისთჳს“ G, ლევიტ. 1,4.

სათნოება მოსაწონისობა, სიკეთე, სიმხნე, სიქველე: „სათნოებათა მისთა ეჰყოფ მარადის“ C, ი. 8,29; „სათნოებისაებრ ნებისა შენისა“ ეფეს. 1,5; „ვიდოდა გზასა შემათა თჳსთასა ყოველითა სათნოებითა“ არხტ. 87,12; „მან მოიღის სათნოებაჲ“ G, ზაქ. 8,13; „ყოველთავე სათნოებითა სავსე იყო ნეტარი ესე: სიმდაბლითა, სიწრფოებითა და უმანკოებითა“ ი.-ე. 21,13; „მოსენაცია ძმათა სათნოებისათჳს ძმათაჲ თანა გაჲდიან“ ი.-ე. 42,27.

სათნოების-მოყუარე სიკეთის მოყვარე, სიქველის-მოყვარე: „ნე ხოლო სათნოების-მოყუარე ხარ, არამედ ძმათ-მოყუარე იყავ“ ბ. სწ. 137,17. იხ. ყუარება.

სათნო-ყოფა «ნება», მოწონება, თვალში მოსელა, ალერსი, მოფერება. «ყუაგება»; «თავს-დება»: „არა სათნო ჰაცმან იყო დადგრომაჲ“ G,—„არა ნებაჲ კაცმან მან დადგრომად“ M, ბსჯ. 10,10; „შენ სათნო გიყავ“ ლ. 8,22; „სათნო-იყო უფალმან სთონი“ ფს. 131,13; „უკუეთუმცა კაცთა სათნო-ვეყოფოდე, ქრისტჱს მონამცა არა ვიყავ“ გალატ. 1,10; „ღმერთსა არა სათნო ეყვნეს“ I თეს. 2,15; „სათნო-იყუნეს მამამან ძჱ თჳსი, რომელი ჰჴონებნ“ O,—„უ უ ე ნ კაცი ძესა თჳსსა მსახურეულად მისსა“ pb., მალ. 3,17; „დღჱ იგი დიდ არა სათნო ვიყო“ O,—„დღე დიდ არა თ ე ს-ვ ი დ ე ა“ pb., ეს. 1,13. იხ. ყოფა.

სათნო-ჩენა «თნევა», «დაჯერება», «შეთნევა»; სათნოდ მიჩნევა; კისრება: „სათნო-უჩნდა იგი წინაშე მისსა“ M,—„სთნდა წინაშე მისსა“ G, ბსჯ. 14,1; „სათნო-უჩნდა მეფესა... სიტყუაჲ ესე“ M,—„დასჯერდა მეფჱ გულითა სიტყუასა ამას“ O, ეს. 1,21; „სათნო-უჩნდა სიტყუაჲ ესე ამანს“ M,—„შესთნდა ჰამანსა სიტყუაჲ იგი“ O, ეს. 6,14; „რაჲცა სათნო-გიჩნდეს“ O, I მე. 11,10; „სათნო-უჩნდა პაულეს მის თანა განსლვაჲ“ საქ. მოც. 16,3; „უკეთეთ არა სათნო-უჩნდეს“ გამოხლ. 22,17. იხ. ჩენა.

სათოელ-ი იხ. სათუელი.

სათრობელ-ი «თაფლუჭი», «ღვინო»: „სათრობელი დ ი ღ ვ ი არა სუას“ C,—„თ ა ფ ლ უ ჭ ი არა სუას“ DE, ლ. 1,15. იხ. თრ(ვ)ობა.

სათრომელ-ი «ბადე»: „სდევით-ლა მარჯუჱ კერძო ნავისა მაგის სათრომელი ეგე და ჰპოოთ“ C,—„სდევით ბადჱ ეგე მარჯუენით კერძო ნავისა მის და ჰპოოთ“ DE, ი. 21,6; „მოიზიდა იგი სათხუელითა და შეიგრიბა იგი სათრომელსა თჳსსა“ J, აბბ. 1,15. იხ. თრომა.

სათუალავ-ი რიცხვი: „უკეთეთ სამე უკჳნ რაჲმე საჭიროდ სათუალავისა მიერ, ცხად უყვის“ ბ. ცხ. 82r; „ნუკეთე მცირედ-ღა რაჲმე დარჩომილ არს ღღეთა ჩუენთა სათუალავი“ ბ. სწ. 260,14. იხ. თუალვა.

სათუელ-ი, სათოელ-ი «გრიგი», «სატა»; საწყეო: „შეწიროს... მეათე სათუელისა (მეათედი გრიგისაჲ G)“ pb., რიცხ. 15,8; „იყო სათუელ ერთ ჭრთილი ფქი“ MO,—„იქმნა ვითარ სათოელი ჭრთილთაჲ“ G, რუთ 2,17; „ასი სათუელი იფქლი (თანა გაც)“ C, ლ. 10,7; „იქმნა ათ სათუელ ჭრთილი“ O,—„იქმნა ათი სატა ჭრთილი“ pb., აზ. 2,16.

სათქუესვე: „ვგიგალობ შენ, რამეთუ სათქუესვე სახელი შენი იდიდების“ H—241, 257.

[სათქუმელ-ი] იხ. თქუმა.

სათხედ-ი საჭურველი, იარაღი: „სათხედი და თორნე შეურაცხეს მას რკინაჲ ბზედ“ O, ეზე 41,18.

სათხეველ-ი (სათხევლისა) «ბადე»: „მათ მუნქუესვე დაუტევნეს სათხეველნი იგი“ C,—„მათ მეყსეულად დაუტევეს ბადე მათი“ DE, მთ. 4,20; „შეთხინედ სათხეველთა მისთა ცოდვილნი“ ფს. 140,10; „ვითარცა თევზნი, მონადირებულნი არიან სათხეველითა ბოროტითა“ O, ეკლ. 9,12; „უთხინეს სათხეველნი მისნი“ O, ამბ. 1,17. იხ. თხევლა; შდრ. მესათხევლე.

სათხევლება თევზაობა: „ი სათხეველებდეს სათხეველითა, რამეთუ მთხეულარ იყვნეს“ C, მთ. 4,18.

სათხევლ[ობა] თევზაობა: „ი სათხეველიდეს რაჲ ზღუასა მას, რამეთუ იყვნეს იგინი მეთევზურ“ მთ. 4,18; „ი სათხეველიდეს სათხეველითა ზღუასა, რამეთუ მთხეულარ იყვნეს“ C, შდრ. 1,16.

სათხევლობა «თევზაობა»: „წარვიდეთ სათხეველობად“ DE,—„მიეიდე თ ე ვ ზ ო ბ ა დ“ C, ი. 21,3. იხ. თხევლა.

სათხეპელ-ი კავი, ჩანგალი; კედელში სიმაგრისათვის დასატანებელი ძელი (საბა): „ძელთა სათხეპელად უპყრობდეს კედელთა მისთა“ O, II ეზრა 5,3. იხ. თხეპა.

სათხო(ვ)ელ-ი «თხოვა», სათხოვარი: „ვითხოვო თქუენგან სათხოველი“ G,—„ვითხოვ მე თქუენგან თხოვასა ერთსა“ M, ბსჯ. 8,24; „ვერ მიეშთხჳა სათხოველსა მას თჳსსა“ ბ. ცხ. 253r; „მწრაფელ მოგაგოს სათხოელი შენი“ ბ. სწ. 145,10. იხ. თხოვა.

სათხრელ-ი ბარი: „მოიღო სათხრელი... და იწყო თხრად ადგილსა მას“ საქ. წოგ. II 144,3. იხ. თხრა.

სათხრობელ-ი საამბობელი, საძრახავი: „მიესცე ეგე იგავად და სათხრობელად ყოველთა შორის თესლთა“ M, II სმტ. 7,20; „სათხრობელმცა ვარ ერისაგან ძჳრ-ძჳრად“ O, ეზე 21,30. იხ. თხრობა.

სათხროლ-ი ბარი; ეჩო: „სათხროლი, რაჲთამცა აღმოვთხრე და დაუფალ გუამი ესე“ პაექე თეხ. 822; „მოიღო სათხროლი“ მრთ. S. გამოჩ. ჯუარ. 248,12. იხ. თხრა.

სათხჯალოვან-ი ჩანგლით შეკაშირებული, კაუებიანი: „ვითარცა-იგი შენებული სახლი სათხჯალოვანი ჴამსა ძრკისასა არა დაირღუის“ O, ზაქ. 22,19. იხ. თხეპა; შდრ. სათხეპელი.

საიდუმლო «დაფარული», ზრახვა, აზრი; ეექვარისტია: „საიდუმლო, რომელი არა გამოჩნდეს“ მთ. 10,26;

„არცა საიდუმლოჲ“ DE,—„არცა დაფარული რაჲ არს“ C, მრ. 4,22; „არცა საიდუმლოჲ, რომელი არა საცნაურ იყოს“ ლ. 8,17; „არა არს საიდუმლოჲ“ C, „არა არს დაფარული“ DE, მრ. 4,22; „გჳთუმწყა ჩუენ საიდუმლოჲ იგი ნებისა მისისაჲ“ ეფეს. 1,9; „ვერ ცნეს საიდუმლოჲ ღმრთისაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 2,22; „მიგითხრა საქმე რაჲმე... წიგნთაგან საიდუმლოთა“ ბ. სწ. 201,9; „არასადა დამარხის საიდუმლოჲ მოყუსისა თჳსისაჲ“ ბ. სწ. 287,23; „მასწავე მე, უფალო, საიდუმლოჲ სიბრძნისა შენისაჲ“ ბ. სწ. 21,21; „ძნებავს ზიარებად წმიდათა საიდუმლოთა“ ბ. სწ. 41,28.

ხაინაკე სავარძელი, ბალიში, საჯდომელი: „მოვიდა მეფჱ იგი ტაძრად... და დაჯდა საინაკესა თჳსსა“ O, I მფ. 20,25; „ნუ დასჯდები პირველსა საინაკესა“ ლ. 14,8; „განსუენებულად ზინ საინაკეთა და ჰამნ და სუამნ იძინის“ O, I ეზრა, 4,10. იხ. ინაკი.

ხაისარ-ი საისრე, ისრის სასროლი ადგილი: „მოღებად მიწაჲ და შენებად საისართა“ O,ეზეკ. 21,27.

ხაისრელ-ი «ისარი», «სატყორცი»: „საისრელთა ესროდის მტერთა“ pb.,—„ისრითა მისითა ესროდის მტერთა“ Frg.,—„სატყორცითა მისითა მშჳლიდეს მტერსა“ G, რიცხ. 24,8; „წარვწყუედი მშჳლდი შენი ჴელისაგან შენისა მარცხენისა და საისრელნი შენნი ჴელისაგან შენისა მარჯუენისა“ O, ეზეკ. 39,3; „გამოვიდეს ვითარცა ელვაჲ საისრელი“ O, ზაქ. 9,14. იხ. ისარი.

ხაიფქლე «იფქლისა», ყანა: „ჰქეყანასა ამას საიფქლესა და საქრთილესა“ M,—„ჰქეყანაჲ იფქლისა და ქრთილისაჲ“ G, II მჯ. 8,8; „ყოველნი ველნი და საიფქლენი და სამწყსონი ჩუენნი და მროწეელნი და ყოველი ბანაკნი ანგროვანთა ჩუენთანი წინაშე შენსა არიან და იქმიე იგი“ O, ეზდ. 8,8. იხ. იფქლი.

საკათალიკოზო კათალიკოზისა: „საყდართა შორის საკათალიკოზოთა საჩინო არს“ ბ.-ე. 88,26; „საკათალიკოზოსა არნ კრება“ ქ. ცხ. 198, 9. იხ. კათალიკოზი.

საკამუნია, საკამონია: „იქმნის იგი (წყალი) აფსინდსა შინა და საკამუნიასა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 74,28.

საკაპილო: „გიყოფიეს სახლი ღმრთისაჲ... სახლ არაწმიდების და საკაპილოჲ“ ბ. ცხ. 88v.

საკარ(ა)ნო «სოფელი», ხელისუფლება, წინამძღვრობა: „დაუმორჩილა მას... ას ოცდაშჳდ საკარანო სოფლებისაჲ“ O,—„დაიპყრა... ას ოცდაშჳდი სოფელი“ M, ესთ. 1,1; „ას ოცდაშჳდთა საკარანოთა მთავართა და ჴელმწიფეთა“ O,—„ას ოცდაშჳდთა სოფელთა და ჴელმწიფეთა“ M, ესთ. 16,1; „ნუ ითხოვ უფლისაგან საკარნოსა“ O, ზარ. 7,4; „საკარნონი გონიერთანი განგებულ... არიედ“ O, ზარ. 10,1. იხ. კარანი.

საკარებ-ი კარები: „საკარებნი მათი მორჩუნვილი რვალითა“ A—640 II 6შტ. 4,9. იხ. კარი.

საკაცე ლოგინი: „დასდგმიდეს ცხედრებითა და საკაცებითა“ ხაქ. მოც. 5,15. იხ. კაცი.

საკბენელ-ი: „რაჟამს შეასვის (სტროპალობსან)... საკბენელი იგი თჳსი“ ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 76,18.

საკდემელ-ი შესარტყენი: „არა თჳ საკდემელად თქუენდა მიუწერ“ I კორ. 4,14; „საკდემელად თქუენდა გეტყჳ“ II კორ. 11,21. იხ. კდემა.

საკეთე ლოყა, ლაწი: „ეითარცა ნაჭერცნი მრეწეელისაჲ (ბროწეელისაჲ M) საკეთენი შენნი“ O, ჭგბა 4,8; „ცრემლნი მისნი ზედა საკეთეთა მისთა“ O, გოდ. იერემ. 1,2.

საკელრო სამნეო: „დაუტეე თჳეზი იგი საკელროსა შინა ჭეე მდებარედ ტაბაკითა“ ბ. ცხ. 424r; „საკელროსა წესი ესრეთ გაეწესა, რაჲთა საჭელსა არა იქმოდინ, გარნა თჳ უცხონი იყუნან“ ბ.-ე. 43,14. იხ. კელარი.

საკერავ-ი შესაკერავი; მაკრატელი: „დაელბო მას ბაიაჲ და განუშადა მას საკერავი“ ბ. ცხ. 72r; „აქენდა საკერავი, რომლითა ხენ ბაიასა“ ბ. ცხ. 166r. იხ. კერვა.

საკერპო კერპთა ტაძარი, «საზორველი», «ქანდაკებულნი»: „საკერპონი ისრაჱლისანი მოოკრდენ“ O,—„საზორველნი ისრაელისანი მოოკრდენ“ pb., ამოს 7,9; „მიიწია საკერპოსა მას აპოლონისსა“ ფლკტ. 164, 14; „დაეცა... ყოველნი საკერპონი მისნი და ყოველნი ჴელთა-ქმნულნი მისნი“ O,—„დაეცა... ყოველნი ქანდაკებულნი მისნი და ჴელთა-ქმნულნი მისნი“ pb., ეს. 21,9. იხ. კერპი.

საკიდურ-ი «კიდე», კუთხე: „ლოდი, რომელ შეურაცხყვეს მაშენებელთა, იგი იქმნა თავ საკიდურთა“ ლ. 20, 17; „არა მოიღონ შენგან ქჳა საკიდური“ I, იერემ. 51, 26; „იგი იქმნა თავ საკიდურთა (კიდეთა C)“ ზო. 21,42. იხ. კიდე.

საკითხავ-ი წასაკითხი, წიგნი, სიტყვა: „იგივე საბერველი საკითხავსა მას ძეელისა მჭელისასა ჰგიეს აღუძარცუელად“ II კორ. 3,14; „თავე საკითხაეისაჲ მის, რომელსა ეკითხეოდა“ ხაქ. მოც. 8,23; „ვპოვე საკითხავთა შინა მისთა“ იხკ. 10,1; „ეკლესიასა ჰქონან სალმრთონი წიგნნი: საკითხავნი მახარებელთანი და წინაწარმეტყუელთანი და მოციქულთანი“ ბ. სწ. 82,28. იხ. კითხვა.

საკირე: „განალონ საკირჱ იგი და გამოითხუნენ ძალნი მიწისანი“ Sin.—11,818v. იხ. კირი.

საკიცხელ-ი, საკიცხველ-ი «საძაგელი», «საცინელი»; სასაცილო, დასაცინელი: „შემრაცხე შე საკიცხელად მათდა“ G,—„შემრაცხეს შე საძაგელად მათდა“ Q, ფს. 87,9; „ვიქმნენით ჩუენ... საკიცხელ გარეშოჲსთა ჩუენთა“ ფს. 78,4; „საკიცხელ იქმნეს ღმერთნი“ ფლკტ. 158,9; „მიწაჲ გარდისხთ საკიცხელად თქუენდა“ O, მიქ. 1,10; „საკიცხელთა შიშთა დასნეელდეს“ O,—„საცინელთა შიშთა დასნეელდებოდეს“ pb., სიბრძ. სოლ. 17,8; „საბასრაე და საკიცხველ კაცთა“ ბ. ცხ. 453v; „საკიცხელ იქმნა აპოლონი“ ფლკტ. 144,88; „საკიცხელ ეყუნენ მისანნი“ O,—„საცინელ იქმნენ მისანნი“ pb., მიქ. 3,7; „საკიცხელად იყუნენ პირსა ზედა ჴეეყანისასა“ I, იერემ. 8,2. იხ. ყოცხვა.

[საკლებელ-ი] იხ. კლება.

საკლველ-ი «მსხუერპლი», საკლავი: „დასწყჳდა სოლომონ... საკლველები“ A—670, II 6შტ. 7,5; „ნუ საკლველებსა და მსხუერპლებსა შემოსწირეველით ჩემდა“ ხაქ. მოც. 7,42; „შეწიროს... ვითარცა ცხელი იგი საკლ-

ველისა პის ცხოვებისაჲ" O,—„შეწიროს... ვითარცა ცხველი ცხებულისაჲ" G, ლევიტ. 4,20; „დაკალთ საკლველები" O, დაბ. 43,16. იხ. კლვა.

საკრებელ-ი «ფასის-საცავი», სალარო: „ოქროთა აღუასენ საუნჯენი შენნი და საკრებელნი შენნი შენ შორის" O,—„ოქროთა აღასენ საუნჯენი შენნი და ფასის-საცავნი შენნი" pb. ეზეკ. 28,13. იხ. კრება.

საკრებულო მონასტერი, სავანე; სამონასტრო, სასოგადო: „აღაშენეს უდაბნოთა აგებულთა საკრებულონი ჭმათაჲს" ნრხ. 70,20; „ბერი ვინმე მჭდომარე იყო საკრებულოსა მონასტერსა" ს. ცხ. 118r; „წარგაველინენ თჭუენ მის რომლისამე საკრებულოჲსაჲ" ს. ცხ. 94r; „უცხეთით საკრებულოჲ რაიმე არნ (საქმე), ძმათა უკმის, რომელთა აკენ მის საქმისა მეცნიერებაჲ" ი.-ე. 88,5. იხ. კრება.

საკრველ-ი «ბორკილი», «კრულება», «სამურუელი», «ნაწევარი»: „შეკრეს იგი საკრველებითა რკალისაჲთა" G,—„შეკრეს იგი ბორკილითა რკალისაჲთა" M, ზსჭ. 16,21; „ყოველი ფიცი საკრველისაჲ" G,—„ყოველი ფიცი კრულებისაჲ" pb., რიცხ. 30,13; „არა დაკრულ იყოს საკრველთა მას ზედა" G,—„არა იყოს შეკრული და სამურველი მას ზედა" pb., რიცხ. 19,15; „განხეთქის საკრველი" ლ. 3,29; „სიკრველნი მათნივინ განუკსნა" O, ითხ 29,6; „კრულნი ყოველნივე საკრველითა რკინისაჲთა" ანდ.-ანატ. 102,17; „განიკსენ საკრველი ეგე ქედისაგან შენისა" I, ეს. 52,2; „შემუსრეს უღელი და განხეთქეს საკრველნი" I, იერემ. 5,5; „საკრველი მისი—ვითარცა ზმირითს ლოდი" pb.,—„ნაწევარი მისი—ვითარცა მყარი ლოდი" O, ითხ 41,9.

საკრძალავ-ი მოსარიდებელი: „ევზრახებოდით ოდესმე ბრძა საკრძალავთა" ს. ცხ. 154v; „ცხადი მტერი ოდეღა საკრძალავ არს" A—92,811. იხ. კრძალვა.

საკუდინელ-ი: „ღორს მყავ მე, ცოდვილი ესე, და მასწველე მე არა საკუდინელად" ფლკტ. 166,17. იხ. კუდომა.

საკუეთელ-ი მკვეთელი (იარაღი): „მოვიდა მკერნალი იგი აღთქუმისაებრ თჳსისა საკუეთელთა თანა თჳსთა და შახლნა, რაჲთა გახდაკუეთოს ფერჳი მისი" ს. ცხ. 171v. იხ. კუეთა.

საკუ(ე)რთხ-ი საკლავი, შესაწირავი, «ყოვლად დასაწუელი»: „რაჲთამცა შეწირეს მას ზედა საკუერთხი" O, I ეზრა 6,49; „საკუერთხი ცოდუათათჳს არა თხოვე" Ш, ფს. 39,7; „ყოველნი ოთხფურჳნი ვერ ყმა არიან საკურთხად" O,—„ყოველნი ოთხფურჳნი ვერ ყმა უოვდად-დასაწუელად" pb., ეს. 40,16; „სათნოჲცა გეყოფთ შენ, ვითარცა საკურთხი ვერძთაჲ" ზრთ. S. ბ. კეხ-40-თჳს 120,12; „შეწირეს მას დღესა შინა საკუერთხენი დიდ-დიდენი" O, ნეემ. 12,39.

საკუთარ-ი კერძო, თავისი; დაახლოებული: „განლა-ეჴონენთ საჭმენი სოფლისანი, საკუთარნი და საერთაო-დონი" ს. ხჭ. 118,28; „საკუთრად გეუბრე ზუარაკი ესე, ვინმემცა იყო მოზარე" Q—240,219; „არარაჲ განიჩემის საკუთრად თავისა თჳსისა, არამედ ყოველი, რომელი აჭუნ, სხუათათჳს ჰნებაჳნ" ს. ხჭ. 226,3; „(ითანე) იყო... ფრიად საუკრველი და საკუთარი... დვით კურპალატესაჲ" ი.-ე. 18,1; „დიდად წარჩინებულ იქმნა გიორგი წინაშე რომანოზ მეფისა და დიდად საკუთარ და პატივცემულ" ი.-ე. 50,19; „ჰრქუა... განშორებათა და საკუთართა თჳსთა" S—1141,618.

საკუთარ-უოფა დასაკუთრება, თავისად გახდომა: „საკუთარ-იყუნა ორნი იგი ძენი იოსებისნი" იპ. რიმ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 48,9.

საკუთრება კუთვნილება, თვისება: „ნაყოფთა მათთა (ხეთა) სიმრავლე ვინ მაუთხრას, გინა თუ ხატი მათი და ფერი მათი, ანუ საკუთრებაჲ გემოჲსა მათისაჲ" ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 78,20. იხ. კუთნვა; შესაკუთრება.

საკუმეველ-ი «სულნელი», საკმეველი; საკმევლის ხე: „შეჰრაგნეს იგი მჩუართა საკუმეველითურთ" C,—„შეჰგრაგნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა, სულნელთა მათთანა" ი. 19,40; „აპრონ და ძენი მისნი აკუმეედეს საკუმეველსა" M, I ნტ. 8,49; „ტაძარი იგი ალიესო საკუმეველითა" I, ეს. 6,4; „მოიღეთ... ფერცული მურტისაჲ საკუმეველთაჲ" M, ნეემ. 8,15. იხ. კუამლი; სასაკუმეველე.

საკურთხეველ-ი «ბომონი», სამსხვერპლო: „სცვიდენ მღდელობასა მათსა და ყოველსავე საკურთხეველისასა (ყოველთა ბომონისათა G)" pb., რიცხ. 3,10; „აღმართეს საკურთხეველი და შეწირეს შესაწირავი" ვარ. 817; „დაამკუა სერტყუბი და საკურთხეველი" M, II ნტ. 84,7; „რომელმან ფუცოს საკურთხეველსა, არარაჲ არს" მთ. 23,18; „საკურთხეველი ქუათაგან აღშენებულ არს" ს. ხჭ. 65,11. იხ. კურთხეუა.

საკურთხეველის შესამოსელ-ი: „საკურთხეველის შესამოსელი—ოქრო-ნემსული" ი.-ე. 22,27. იხ. მოსა.

საკურნებელ-ი განსამრთლებელი, გამკურნავი; წამალი: „წამლისა მის საკურნებელისა გემოჲს ხილვად" ზრთ. S. ოქრ.-ზარხ. და იონ. 110,5; „გარე მივაქცევთ წამალთა მათ... საკურნებელთა" ს. ცხ. 49r; „თუალთა ტკივილი შემედა... და საოლავი და საკურნებელი არა მაქუნდა" ლს. 87,20. იხ. კურნება.

საკუფხებელ-ი «ნაფურცლის-ზედა»: „ანუ არა უმჯობეს არსა საკუფხებელი ეგე ეფრემისი, ვიდრეღა სასთუალებელი აბეზრისი?" M,—„ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის-ზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე ფიეზარისი?" G, ზსჭ. 8,2. იხ. კუფხალი.

საკუხ-ი თმის საკრავი, სათმეური: „მოეღოს... საკუხები და ვარღები და საცხინველები" O, ეს. 3,18.

საკჳველ-ი «განკჳრება», «საშინელი»: „დაუკჳრდა მათ საკჳველითა დიდითა" C,—„განუკჳრდებოდა მათ განკჳრებითა დიდითა" DE, ზრ. 5,42; „განსაკჳრველნეს უფალმან... წყლიანი დიდნი და საკჳველნი" G,—„განაძლიერნეს უფალმან.. გუემანი იგი დიდ-დიდნი და საშინელნი" M, II ზჭ. 28,59; „ყო საკჳველი და სასწაული ქუეყანასა ზედა" Ш, ფს. 45,9; „ყო საკჳველი შორის ერსა მისსა" O, ზირ. 34, 9; „ძალი საკჳველი დაედვა მას ზედა" ფლკტ. 166,25; „გიკჳრდინ საკჳველი" O, ისბ. 1,5; „არს საკჳველ წინაშე თუალთა ჩუენთა" მთ. 21,42; „არა საკჳველ არს, უკუეთუ თჭუენ არა იცით" ზრთ. S. კ. ოერ.-მარტჳლ. 188,10.

საკჳველად საოკრად: „გიძღოდის შენ საკჳველად მარჯუენე შენი" ფს. 44,5. იხ. უსაკჳველესი.

საკჯრველება საოცრება: „იხილეს... საკჯრველებანი იგი, რომელ ქმნა“ C, მთ. 21,15; „მიეთხრა მე ყოველი საკჯრველებაჲ შენი“ ფს. 9,2; „იწ გურწმენა, რაჟამს ვიხილენით საკჯრველებანი მისნი“ ფლბ. მოც. 9,6. იხ. კჯრება.

საკჯრველთ-მოქმედ-ი საკვირველმოქმედი: „უმეტესობაჲ იგი უჩემე უფალს საკჯრველთ-მოქმედსა“ მრთ. S. კ. ავრ.-აღდგ. 167,18. იხ. ქმნა.

სალამბაჲ: „ნარკი და მსგავსნი ამათნი, რომელსა ჰრქჳან სალამბაჲ“ ხ.-კგხ.-ეკუს. დღ. 86,26.

სალაშქრო სამხედრო: „დიდი თორნიკ წყობათა შინა აღზრდილ იყო და სალაშქროთა საქმეთა“ ი.-ე. 21,24. იხ. ლაშქარი.

სალბობელ-ი: „შთააგდონ წმიდაჲ იგი სალბობელსა კირსა ახლისასა“ Sin.—11,317r. იხ. ლბობა.

სალბუნ-ი მალამო: „არა არს სალბუნი დასადებელ“ I, ეს. 1,6; „არცა სალბუნი ჰკურნებდა მათ“ O, სიბრძ. სოლ. 16,11; „არა არს სალბუნი დასადებელი... არცა შესასუველი“ A—92,282.

სალერკოლოტო «შემდგომი სამეუფო», მეორე, დეტელარი: „საჴდომელსა სალერკოლოტოსა ჴდი იგი“ O,—„შემდგომი სამეუფოჲ საყდარი დაეპყრა“ M, ცხო. 10,11. იხ. ლერკოლოტი.

სალეწვ-ი ქალო: „მოიწიოს თქუენი სალეწვი სოლად“ G, ლევტ. 26,5; „რომელნი-იგი ახარებდეს სალეწვასა ზედა“ I, ეს. 9,3. იხ. ღეწვა.

სალმობა «ჭირი», ტკივილი: „სალმობათა (ცირთა T) ჯოჯოხეთისათა მომიცუეს მე“ ფს. 17,6; „სალმობანი ჩემნი განმიახლდეს“ ფს. 26,6; „რომელნი ჰმუბრ ბერსა სალმობისასა“ ფს. 120,2; „სალმობასა მას წულილებასა მათისასა ულიხოს“ I, ეს. 30,26; „ესე ყოველი დასაბამი სალმობათაჲ არს“ მთ. 24,8; „სალმობათა შემაყრეს მე ეთარცა შობადი“ I, ეს. 21,3; „სალმობაჲ გულისა ჩემისაჲ აღმძრაჳს მე სიტყუად“ H—241, 038; „არა მოიკსენიან მწუხარებაჲ და სალმობაჲ“ O, I ეზრა 8,20; „პური შენი სალმობით ჭამე“ O, ეზეკ. 12,18; „რაჲთა არა გრძელად სიხაშშედ გარდექცეს მას სალმობაჲ მისი“ მ. სწ. 192,6; „არა რას სარგებელ არს მკერნალი სახელით, რომელმან ვერ შეუძლის განძლევნად სალმობაჲ კორცთაგან“ მ. სწ. 157,22.

სალმობიერ-ი ტკივნეული, ღლობიერი: „მწუხჱ წყეულ არს სალმობიერი“ III მფ. 2,24; „სალმობიერ არს წყულებაჲ ეგე შენი“ I, იერემ. 10,19; „ტიროდა სალმობიერთა გულთა“ ფლტკ. 149,6; „მოგუცნა ჩუენ ჴელთა ბუნებასა სალმობიერსა“ ოჩრ.-ფარხ. და ითნ. 101,1. „ისმინეთ... სალმობიერთა“ pb.,—„ისმინეთ... ღმობიერთა“ O, ეს. 21,10. იხ. ღმობა; სტომაქსალმობიერი.

სალმუნ-ი იხ. ფსალმუნი.

სალმუნება იხ. ფსალმუნება.

სალოცველ-ი «თავყუანის-საცემელი», სალოცავი: „სახლ... სალოცველ ერჩეს“ DE,—„სახლ თაყუანის-საცემელ ეწოდოს“ C, მრ. 11,17. იხ. ლოცა.

სალტე, სავლტე: „შეუსხენ მას საყურენი და სალტენი ჴელთა მისთა“ O, დან. 24,47; „აღჰკადე... სავლტე მკლავსა მისსა“ O, II მფ. 1,10; „მოეხუნა დაჳთ სავლტენი იგი ოქროსანი“ O, II მფ. 8,7.

სალხინებელ-ი განსაწმედელი; მისატევებელი: „აგრეღმდე სალხინებელსა მას“ ჰებრ. 9,6; „კიდობანი იგი შჯულისაჲ და სალხინებელი იგი მას ზედა“ O, გამოხლ. 21,7; „მისცა... სახე... სახლისა სალხინებელისა“ M, I ნშტ. 28,11; „სალხინებელად სულთა თქუენთჳს“ O, გამოხლ. 20,10. იხ. ლხინება.

სამ-ი 3: „სამ დღე და სამ ღამე“ მთ. 12,40; „სამისასწ არს ღმისაჲ“ ფიზ. II 11; „შემდგომად სამისა დღისა მოიდა ვარსქენ პატიჰსწი“ შუშ. IV 8; „ეთარ იყო ურმაჲ იგი სამთა წლის“ ღშობ. 187,1.

სამივე 3: „სამთაგე მათ ნეტართაჲ უბრძანა დამარხვაჲ“ აზტ. 120,80.

სამ და ორმეოც-ი «ორმეოცდა სამი»,43: „იქმნა ალხილეაჲ სამ და ორმეოც ათასეული“ G,—„იყო აღხილეაჲ მათი ორმეოცდა სამ ათასი“ pb., რიცხ. 26,7.

სამ-ი ათეულ-ი 0,3: „სამი ათეული სამინდოასაჲ“ G, რიცხ. 28,12.

სამნი და ოცი და ას-ი «ას ოცდასამი», 123: „იყო სამთა და ოცისა და ასისა წლისაჲ“ G,—„იყო ას ოცდასამ წლისა“ pb., რიცხ. 33,39.

სამ ნაწილად განყოფა «განსამწილება»: G, II მფ. 19,3. იხ. მესამე, მესამედ, მესამედი, ნასამალი, ოცდასამი, სამება, სმნეირი, სჳენეული.

სამაგდარ-ი სვეტის თავი: „სუეტთა ზედა სამაგდარები კოთარეთსა მას“ II ნშტ. 4,12.

სამაელ ეშმაკთა მთავარი: „ვიხილე სამაელ ყოველსა თანა მჳედრობასა მისსა“ მ. ცხ. 151r; „მე სამაელ ვარ და სატანა“ მ. ცხ. 200r.

სამალავ-ი, სამალველ-ი სორო, დასამალავი: „ეჴმნეს... სამალავები მთათა შინა და ჭუებნი და დაკიდებულებანი“ G, ნხჳ. 6,2; „და-მე-ეშალოს კაცი სამალველსა?“ O, იერემ. 23,24; „აჰკუნდა ბერსა სამალავი“ მ. ცხ. 145v. იხ. შალვა.

სამამაკაცო მამაკაცისა: „სამოსლითა სამამაკაცოჲთა (მოვიდოდა)“ მ. ცხ. 166v. იხ. მამაკაცი.

სამამო მამაკაცისა; მონასტრის მამასახლისის სადგომი: „შეიმოსა სამოსელი სამამოჲ“ ანდ.-ანატ. 222,4; „სამამოჲს მიიუანნის და უბრძანის განრთხმაჲ“ ი.-ე. 86,18. იხ. მამა.

სამარაგდო «ზმარაგდიონი»: „შეჰკობითა შინა ოქროჲსაჲთა ბეჭედი სამარაგდოჲსა“ pb.—„ოქროჲთა ღუსულსა შთასასუველი თუალი ზმარაგდიონი“ O, შჯრ. 35(32),6.

სამარადისო მუდმივი, ყოველდღიური: „მოვედა სამარადისოჲსა მამისაგან“ ფიზ. II 24; „პური ჩუენი სამარადისოჲ მომეც ჩუენ დღეს“ C, მთ. 6,11; „აღასრულებდეს სამარადისოსა კანონსა“ შუშ. ბ 1 28.

სამარადისოდ «მარადის»: „ცეცხლი სამარადისოდ ეგზებოდის“ G,—„ცეცხლი მარადის ეგზებოდის“ M, ლევტ. 6,13; „წლითა-წლად მსხეერპლსა შესწირედ სამარადისოდ“ ჰებრ. 10,1; „რომელი უკუე ჭეუანისა საქმეთაგანი ჰგიეს სამარადისოდ“ მ. სწ. 8,19. იხ. სამარადისო.

სამარე «სიფლავი»: „მივსცვალებელ ხართ სამარეთა განცლორწინალთა (საფლავთა განუოზილთა DE)“ C, მთ. 23,27; „დღეს იგი გამოცხადებულა მას სამარესა C,—„დღეს იგი საფლავსა გამოუოდილსა“ DE, ლ. 23,53; „კაპარენი მათნი ვითარცა სამარე ღიებული“ I, იერემ. 5,16; „შევიდა სამარესა ერთსა და დაჰკრა კარი სამარისაჲ მ-ს“ მრთ. A, ანტ. დ. 23г. იხ. სამარობანი.

სამართალ-ი «მშჯავრი», «საშჯელი», «მართალი», სიმართლე, კანონი, სისწორე: „სამართალთა ჩემთა ჰყოფდეთ“ pb.,—„მშჯავრნი ჩემნი უყვნეთ“ G, ლევიტ. 18,3; „გზანი მისნი სამართალ (არიან“) I,—„გზანი მისნი მართალ (არიან)“ O, დან. 4,34; „ეიცით, რამეთუ სამართალსა (მართალსა DE) იტყჳ“ ლ. 20,21. „ესე სამართალები არს, რომელი წინა დაუდეა მათ“ O, გამოსლ. 21,1; „ჰყავ სამართალი ჩემი და მშჯავრი ჩემი“ ფს. 9,5; „ჰპატჳსა მეუფისასა სამართალი უყუარს“ ფს. 88,4; „სამართალი დედისაჲ დაამტკიცა ძეთა ზედა“ O, ზირ. 3,3; „სიმდაბლითა მისითა (თჳსითა Q) სამართალნი (სამჯელი Q) მისნი მიეხენეს“ საქ. მოც. 8,33; „არა გამოვალს სრულად სამართალი“ O, ამბ. 1,4; „სამართალნი შენნი ტკბილ არიან“ ფს. 118,39; „სამართალსა არა შჯიდეს“ I, იერემ. 5,28; „ქმნა ღმისა სამართალი წინაშე უფლისა და ეიდოდა ყოველთა გზათა დავითის, მაშინ თჳსისათა, და არა მიჰქცა არცა მარჯუ, არცა მარცხე“ O, IV მფ. 22,2; „სამართალი წარმართთა მან მიეთხრას“ მთ. 12,18.

სამართლობა შეჩივლება: „შევსტიროდით და ვესამართლებოდით შეფთა“ ლ.-ე. 53,24.

სამართლობა ჩიველი: „ლარისა სამართლობასა და დამტკიცებასა თანა-მოღუაწე ექმნეს“ ლ.-ე. 54,12. იხ. მართალ.

სამარის-მძარცუველ-ი საფლავის გამძარცველი: „რაჲთჳს სამარის-მძარცუველთა მათ დარჩი“ მრთ. D, კ. იერ.-ალდგ. 115. იხ. ძარცუა.

სამარიტელ-ი სამარიელი (პალესტინიდან): „სამარიტელი ვინმე წარვიდოდა“ ლ. 10,33.

სამარობან-ი «სამაროვანი», «საფლაეები»: „იხილენ გზანი შენნი სამარობანსა (სამაროვანსა O)“ I, იერემ. 2,23; „გამოეცხებოდა მას სამარობანით კაცი“ C,—„მოეცხებოდა მას საფლაეებისაგან კაცი“ DE, მრ. 5,2; „განჰკიდე შენ სამარობანსა შვილთა მათთასა“ O, იერემ. 18,2. იხ. სამარე.

სამარტჳლე, სამარტჯრე მარტვილთა სახელობის ან აღსრულების ადგილი ნაგებობით: „აღაშენა სამარტჯრჳ“ მაკ. 10,10; „იყვნეს მაშინ რომელნიმე მოწამეტრნიცა და სამარტჳლენი“ საკ. წიგ. II 188,40; „ძმამან შემან აღჰმართნა სამარტჳლენი“ შუშ. IV 21. იხ. მარტჳლი.

სამარხვ-ი, სამარხო საფლავი, სამარე, საცავი: „დადვეს იგი სამარხოსა ებიტებოზიტასა“ ბზტ. 131,28; „იდა-ჰმარხეს იგი ჩემსა მას ახალსა სამარხოსა“ პოვნ. სტეფ. 880; „დ-წევ სამარხოსა ზედა წმიდათა მამათასა“ მ. ცხ. 160г. იხ. მარხვა.

სამას-ი: „ჯერ-იყო განსყოდად ნელსაცხებელი ესე სამასად დრაკნის“ C, მრ. 14,5; „სცეს კუერთხითა სამას ოდენ“ შუშ. VIII 22.

სამგზის სამჯერ, სამკეც: „სამგზის უვარ-მყოშე“ მთ. 26, 34; „მარქე მე, სამგზის წყუელო“ ფლკტ. 188,8; „მოიწია... სამგზის სანატრელისა შუშანიკის ზედა წყლულებაცა“ შუშ. XV 2. იხ. -გზის.

სამდაბიო საგლეხო: „შეიმოსეს... სამოსელი სამდაბიოჲ“ H—311, 565. იხ. მდაბიო.

სამდღეგრო: „სამდღეგროსა მათსა ზედა შესწირვენ საკურთხეველსა ზედა“ II ნეშტ. 18,11. იხ. დღე.

სამე მაშ, აბა, მაშასადამე, სადმე: „ცოლი სამე შენი არს რებეკა“ O, დაბ. 26,9; „მო-სამე-ჰკალ?“ O, III მფ. 20, 40; „ცუდად სამე განეიმართლე თავი ჩემი“ C, ფს. 72,13; „მე ვთქუ, ღმერთნი სამე ხართ“ ფს. 81,6; „მენება, რაჲთა უცხოებასა სამე წარვიდე“ ლ.-ე. 24,18.

სამემცა: „უღმერთო სამემცა ეიყვენით“ ფლკტ. 125,20.

სამება: „დიდებაჲ შენდა, სამებაო წმიდაო“ შუშ. ბ III 8. იხ. სამი.

სამეოც-ი, სამმეოც-ი 60: „მისცემდა ნაყოფსა... სამეოცსა“ მთ. 13,8; „ნაყოფი გამოიღიან... ერთმან სამეოცი და ერთმან ასი“ C, მრ. 4,20; „ქურივადმცა შერაცხილ არს, ნუ უნაკლელეს სამეოცისა წლისა“ I ტიმ. 5,9. იხ. ასსამეოცი.

სამეოცდაათ-ი 70: „ყოფილ სამეოცდაათ წლის, და გამოიყვანა ერი იგი“ ეჯ. რომ.-კურთხ. ზოს. 118,15. იხ. ათი.

სამეოცდაათექუსმეტ-ი იხ. ორას სამეოცდაათექუსმეტი.

სამეოცდაათჯერ შჯდგზის შეიძლეც სამოცდაათჯერ: „არა გეტყჳ შენ ეიდრე შჯდგზისამდე, არამედ სამეოცდაათჯერ შჯდგზის“ მთ. 18,22. იხ. -გზა.

სამეოცდაათორმეტ-ი 72: „ამისა შემდგომად გამოაჩინნა უფალმან სხუანიცა სამეოცდაათორმეტნი“ ლ. 10, 1. იხ. ათორმეტი.

სამეუფო, სამეფო სახელმწიფო, სასახლე; მეფისა, მეფური, «მფლობელი»: „ყოველი სამეუფოჲ, გაყოფილი თავსა ზედა მისსა, აღოჳრდის“ C, მთ. 12,25; „არცა განიყუნენ მერმე სამეუფოდ ორად“ I, ეზეკ. 37,22; „მძლავრ მოიყუანეთ იგი სამეუფოდ“ რიცხ. 171,3; „გზაჲ სამეფოჲ განველოთ“ G, რიცხ. 20,17; „ჰეროდე შეიმოსა სამოსელი სამეუფოჲ“ საქ. მოც. 12,21; „განიძარცუა სამეუფოჲ იგი სამკაული“ ფლკტ. 187,22; „მჯულსა აღასრულებთ სამეუფოსა“ იაკ. 2,8; „დაჯდა საყდართა სამეუფოთა“ მ. სწ. 77,26; „კარად სამეფოდ წარემართა ვარსკჳნ პიტიახში“ შუშ. I 6; „გამოირჩინა ეზრა კაცნი, მღდელნი და მფლობელნი (სამეუფონი O)“ I, I ეზრა 9,10.

სამეძო სამეძავო, საროსკიპო: „სამეძოდ შეჰმზადა სახლი იგი“ მ. ცხ. 420г. იხ. მეძაო.

სამზარაულო, სამზარეულო საჭმლის მოსამზადებელი სახლი; სასაკლაო, საყასბო: „სამზარაულოჲ, ქმნული ჭეშე კერძო“ O, ეზეკ. 46,23; „შევიდის მაშა სამზარეულოს და უკეთეთ კოჭობნი იხილნის ცეცხლის კიდესა, იკითხის მზარეულისაგან“ ლ.-ე. 40,26; „რომელი სამზარაულოს იყიდებოდის“ I კორ. 10,25. იხ. მზარაული.

სამზერელ-ი მარკ. 240r*. იხ. მზერა.

სამზირ-ი, სამზირო «სადარ(ა)ნო»: „აღდეგით სამზირისაგან და მიეცედით ქალაქად“ G,—„აღსდგეთ სადარნოდა მისგან და შეხვდეთ ქალაქად“ M, ისუ ნ. 6,7; „ქმნეს მისთჳს სამზირო“ M, მსჯ. 9,25; „სადა-იგი აეაზაკთა სიმრავლე დამალულ იყოს საზეურესა ამას, სამზირსა სულთა უკეთურთასა“ მ. სწ. 128,4.

სამზირელ-ი: „ვიხილენ სამზირელნი იგი ეშმაკისანი“ მარკ. 253v. იხ. მზერა.

სამთავრო «სოფელი», «სატრაპესობა»: „მოვიდა ფესტოს სოფელსა (სამთავროსა Ქ) მას“ ხაქ. მოც. 25,1; „დაუტევნა უფალმან... ხუთნი ესე სამთავრონი უცხოთესლთანი“ pb.,—„დაუტევნა უფალმან... ხუთნი სატრაპესობანი უცხოთესლთანი“ G, მსჯ. 8,3; „არა დაიმარხეს თჳსი იგი სამთავრო“ იუდა 1,6. იხ. მთავარი.

სამთჳსი: „ესე განგებული სამთჳსი მდინარის-კიდესა მას“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 118,7.

სამთხოველო მთხოველისა, მათხოვრისა: „შეიმოსა სამოსელი სამთხოველოდა“ მ. ცხ. 214v. იხ. თხოვა.

სამით-წლითგან-ი სამწლიანი: „სამით-წლითგანისა და უზეშთაესისა“ II ნშტ. 31,16. იხ. წელი.

სამიმდემო «სამარადისო»: „რომელ არს ყოველად-დასაწუაი სამიმდემოდა“ G,—„რომელ არს მრგუალად-დასაწუელი სამარადისოდა“ pb., რიცხ. 28,23. იხ. მიმდემი.

სამინდო ფქვილი გამტკიცული: „შესუარე სამი საწყაული სამინდოდა და ქმენ ყურბეული“ O, დაბ. 18,6; „სამინდოდა და ზეთი და თაფლი ჰმჭამე“ O, ეზეკ. 16,13; „შეეცეშოდა მას დღითი-დღედ სამინდოდა ათორმეტი გრეული“ O, დან. 12,2.

სამისნველ-ი ცრუ წინასწარმეტყველება: „სამისნველნი კელთა შინა მათთა“ G, რიცხ. 22,7.

სამისნობელ-ი «სამისნო»: „მარჯუენით მისსა იყოს სამისნობელი იერუსალჱმ მიმართ“ O, — „მარჯუენით მისსა იქმნა სამისნოდა იერუსალემსა ზედა“ pb., ეზეკ. 21,22. იხ. მისანი.

სამისო მისთჳის შესაფერისი: „უჭადე ჰურჭერი ერთი სამისოდა“ შუშ. X 8.

სამკალ-ი მოსამკელი; ძნა; ნამგალი: „სამკალი ფრიად არს“ მთ. 9,37; „ჰმკიდე თუ სამკალსა ყანასა შინა შენსა, დავიშთეს მუნ მჭელეული“ G, II შჯ. 24,19; „სამკალი შენი და სასუთულებელი შენი დაჰთრგუნო“ O, ეს. 16,9; „შეკრიბოს სამკალი მდგომარე მკლავთა თჳსითა“ I, ეს. 17,5; „სადა არს სამკალი მაგისი?“ ფსალტ. 134,26. იხ. მკა.

სამკაულ-ი «სამოსელი», მორთულობა, ტანსაცმელი: „მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა (სამოსელთაგან შენთა Ქ)“ ფს. 44,9; „სამკაულისა წელ თავისა სიმტკიერე მოგიჭდეს“ I, ეს. 3,24; „ვითარცა სძალი, შემამკო მე სამკაულითა“ I, ეს. 61,10; „განრცხეს ღუნითა სამკაული თჳსი“ იბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 66,14; „მოსაცეა იგი ვითარცა სამკაული დიდებისაჲ“ O, ზირ. 27,9; „რაჲსათჳს მეწამელ არს სამკაული შენი?“ I, ეს. 63,2; „მთაძლეანოა სამკაული ესე მისი?“ შუშ. VII, 27.

სამკედელ-ი სამკუთხედი: „მოიღო ღმერთმან ბეკედი იგი სამკედელი და დაბეჭდა სამარე იგი“ ჲდან. 21,27. იხ. კედელი.

სამკეც-ი სამრიგად: „რამეთუ სამკეცად იყო (სტოანი)“ O, ეზეკ. 42,6. იხ. -კეცი.

სამკლავე: „შეისხნა სამკლავენი და სალტები და ბეჭდები და საყურენი“ O, იდ. 10,4. იხ. მკლავი.

სამკუდრო სამკედრო: „წარმოიძღუანა ნელსაცხებელისა ცხებაჲ პორცთა ჩემთა სამკუდროჲსა მის შესამოსელად“ მრ. 14,8; „მიეტევე მაგას, რაჲთა დღეს მას სამკუდროჲსა შემოსისა ჩემისათჳს დამიმარხოს ეგე“ ი. 12,7. იხ. კუდომა.

სამკურნალო საექიმო: „სამკურნალოჲ განღებულ არს“ პრო. C, ოქრ.-უძღ. შე. 519; „ესე არს სამკურნალოჲ კაცისაჲ“ მ. ცხ. 265v; „არა გარე მივჰქცეე სამკურნალოსა სულთასა“ მ. ცხ. 40v. იხ. კურნება.

სამკჳდრებელ-ი «დამკჳდრება», «მკჳდრობა», «საყოფელი», «დანაპყრობი», მემკვიდრეობა, საცხოვრებელი, მამული: „მიეცეთ... ქეყანად სამკჳდრებელოსა თქუენისად“ M,—„წარეცით... ქეყანად დამკჳდრებისა თქუენისად“ G, ისუ ნ. 22,4; „ყოველი ქალაქები ლევიტელთა შორის სამკჳდრებელისა ძეთა ისრაელისთასა“ pb.,—„ყოველნი ქალაქნი ძეთა ლევისთა დანაპყრობისა ძეთა ისრაჱლისთაჲსა“ G, ისუ ნ. 21,41; „მიეძლეანე იგი ყოველთა საზღვართა სამკჳდრებელისა ისრაელისათა“ M,—„წარვიც ყოველსა საზღვარსა მკჳდრობისა ძეთა ისრაჱლისთაჲსასა“ G, მსჯ. 20,6; „სამკჳდრებელი მისი გარეშო არს მისსა“ Ქ,—„საყოფელნი მისნი მის თანა“ Ქ, ფს. 131,8; „დავიპყრათ სამკჳდრებელი იგი მისი“ მთ. 21,38; „ტომი დანისი ეძიებდა სამკჳდრებელსა თავისა თჳსისასა დამკჳდრებად“ M, მსჯ. 18,1; „მიგცნე შენ ყოველნი წარმართნი სამკჳდრებელად შენდა“ ფს. 2,8; „ნუეკუე ქუაბნი აფთართანი ჰყვნე სამკჳდრებელად ჩემდა“ ფიზ. XXVIII 10; „რომელსა მე მიეცეც ძეთა ისრაჱლისთა სამკჳდრებელად“ G, II შჯ. 32, 49; „სამკჳდრებელი მათი და საყოფლები მათი“ M, I ნშტ. 7,28; „ენება... დაპყრობაჲ სამკჳდრებელისა ჩუენისაჲ“ ი.-ე. 61,87. იხ. მკჳდრი.

სამნაკეც-ი სამმაგი: „ქმნა... სამნაკეცად გარემოწმასნელი ოქროჲ თითოეულად ფარებსა მას“ O, III მფ. 10,17; „ნავი, რომელი ჰპრძოდის სამნაკეცთა მათ ღელეა-ტეხილობათა ზღჳსათა“ მ. ცხ. 153v; „იყო აღძრვაჲ სამნაკეცთა მათ ღელეათაჲ“ Sin.—11, 398r. იხ. -კეცი.

სამნო «გასაგებელი», «დგომა», საგამგეო, მდგომარეობა; «ძნობა»: „რაჟამს გარდავდგე სამნოსა ამას (ძნობისაგან DE)“ ლ. 16,4; „სამნოჲ რწმუნებულ არს ჩემდა“ I კორ. 9,17; „სამნოჲ შენი მიესცე კელთა მისთა“ O,—„გასაგებელი შენი მიესცე კელთა მისთა“ pb., ეს. 22,21; „მოეღო შენ სამნოჲსაგან შენისა და დგომისაგან შენისა“ I, ეს. 22,19. იხ. მნე.

სამოთხე ბაღი, ყვავილნარი: „ხილეაჲ სამოთხისაჲ ზაფხულის საცე არს ყოველთა საწადელითა“ ლიმ. 1,6; „და-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ფლს ოგი სამოთხესა სახლსა მისისასა" M, II 57ტ. 88, 20; „ვიეკვენ შემტალები და სამოთხები" O, ეკლ. 2,5; „დასხმა სამოთხეებში" I, იერემ. 29,5; „იყო მისი სამოთხე მახლობლად ტაძრის მისის თანა" I, დან. 13,4; „იხილა უფალი, მიუვალი სამოდიხედ (!)" Ath.—11,224v.

სამოთხველ-ი სასეირნო, ჭალალი: „შერაცხა უფსკრული სამოთხველად" O,—„შერაცხა უფსკრული საველთა შინა" pb., ოთხ 41,20; „სამოთხველნი მათნი ზედა კორებასანი ეკრეფენ" I, ეზეკ. 42,5. იხ. მოთხვა.

სამორკინალო საბრძოლო, შესაჭიდებელი: „სამორკინალოდა შინა გამოიცდებას ძლერი" 8. ცხ. 42r. იხ. რკინება.

სამოსელ-ი (სამოსლისა) „კუართი", „შესამოსელი", „სამკაული", „ფიჩუა", „ფრთა", „კუბასტია", ტანისამოსი, მოსასხამი: „დიაი სამოსელი თქსი" DE,—„დიაი კუართი თქსი" C, ძრ. 14, 88; „განძარცას სამოსელი (შესამოსელი I) მისი" M, ლევიტ. 6,11; „მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისა (სამოსელთაგან შენთა Ч)" ფს. 44,9; „არა იქუთო სამოსელი ჭურიასაი" G,—„ნუ მიჰკუთაე ფიჩუა ჭურიას" M, II შჯ. 24,17; „გარდამოშლეც სამოსელი შენი მჭეკლა შენსა" O,—„გარე-მოსდა ფრთაჲ შენი მჭეკლა შენსა" G, რუთ 3,9; „ფართო იყუნიან სამოსელნი მათნი" C,—„ფართო ყუნიან კუბასტნი მათნი" ფი. 22,5; „არა ემოსა სამოსელი საჭორწინოჲ" მთ. 22,11; „სამოსელი სულისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაი" O, ეზეკ. 44,17; „მოიღო სამოსელი თქსი და შეიმოსა იგი" O, დან. 24,66; „ეითარცა სამოსელი, დასხეულდეთ" I, ეს. 50,9; „რომელი მოგიღებდეს სამოსელსა შენსა" ლ. 6,29; „შეიმოსე ნათელი ეითარცა სამოსელი" ფს. 103,2; „მომიღეს სამოსელი ჩემი ჩემგან მცველთა ზღუდისათა" O, ქება 5,7; „ნუ ვის თანა ატყ ძაძაჲ სამოსლისათჳს" შჯ. IV 14. იხ. მოსა; სასამოსლე, ტანისამოსი.

სამოციქულო მოციქულისა: „ვართ სამწყსონი სამოციქულოჲსა ეკლესიისა წმიდისანი" რიცხ. 104,30; „კაცი იყო სამოციქულოჲ ჩუენდა მომართი" ფოკა 345v. იხ. ციქე.

სამპირ-ი: „ქელა აქუნდა ფუცხე სამპარი" O, I მფ. 2,14; „რომელსა სამპირები ლახურები აქუნდა" 8. ცხ. 411 v. იხ. პირი.

სამროწლე ძალმწყსო ჯარი», «მრომწეული»: «ვერძნი უპიწონი სამრომწლისაგან და ცხოვართაგან და თხათაგან» G,—«უბიწოჲ ვერძი სამწყსოჲსა ჯართა, ცხოვართაგან და თხათაგან» pb., ლევიტ. 22,19; „რომელშან მოიხუნეს ძღუენნი... სამრომწლეთაგან ანუ ცხოვართაგან... უბიწოჲ იყოს" G,—„უკუეთუ შესწირის ძღუენი... მრომწეულთაგან ანუ ორესაგან, უბიწო იყოს" pb., ლევიტ. 22,21; „აკურთხეს... ზრახანი სამრომწლისა შენისანი და ორესა ცხოვართა შენთა" M, II შჯ. 7,13. იხ. მრომწეული.

სამრჭუალ-ი იხ. სამშჭუალი.

სამ-სამით სამ დღეში ერთხელ: «ჰამდა იგი ორ-ორით დღით და მრავალზეს—სამ-სამითა» სჯ. წოგ. II 97,32.

სამხართულ-ი მესამე სართული: «აღვიდოდიან... შეყოთავან სამსართულსა მას» O, ეზეკ. 41,7. იხ. სართული.

სამხართულედ-ი სამსართულიანი: «ნესტუები იგი ქმნის ერთმანერთსა ზედა... სამსართულედ» ბ. ქს.-ეკუხ. დღ. 114,3. იხ. სართულედი.

სამსახურ-ი: «წარეიდა ოდესმე სამსახურსა მოწაჲ» 8. ცხ. 197r; «ერთი ნაწილი სამსახურად სახლსა და თაესა მათისა» 8. ცხ. 184r.

სამსახურებელ-ი «მსახურებითი», მოსახმარებელი: «ყოველი საქმე სამსახურებელსა (მსახურებითი G) არა ჰქმნეთ» pb., ლევიტ. 23,7; „ჰმსახურებდით სამსახურებელსა უფლისა ღმრთისასა" O, I ეზრა 1,4; «წმიხილეთ სამსახურებელი თქუენი» O, დან. 13,20; «ოქროსა სამსახურებელთა ჰამდეს და სუმიდეს» O, I, ეზრა 8,6; «აღმოუცენა... მწუანე სამსახურებელად კაცთა» ფს. 103,14. იხ. მსახური.

სამსტოვრო, სამსტურო, სამსტრო, სამსტორო საზვერავი, «საღარნო»: „ვითარცა სამსტოვრო (სამსტრო), რომელი დგან ბორცუსა ზედა" O, ეს. 30,17; „საბრკე ექმნენით სამსტროსა (სამსტრისა pb.)" O, ოვხ 5,1. „მოვიდა სამსტოროსა მას უდაბნოჲსასა" II 57ტ. 20,24; „სხუაჲ მთავარი მოვალს... მაღნართაჲთ სადარნოჲთ" G, II 57ტ. 20,24. იხ. სტუანვა.

სამსჭუალ-ი იხ. სამშჭუალი.

სამსხუერპლო რიცხ. 18.9.* იხ. მსხუერპლი.

სამსჯავრო იხ. სამშჯავრო.

სამუმლე მუმლისა, კოლოსი: «ვიქმოდე ბალესა სამუმლესა» ლამ. 180,16. იხ. მუმლი.

სამუშაკო სამუშაო: «რომელი მოვალს სამუშაკოსა მას მონახონებისასა» 8. ცხ. 98r; «რაჲ არს, შამაო, სამუშაკოჲ სულისაჲ?» 8. ცხ. 261v. იხ. მუშაკი.

სამღდელო სამღვდელო; «ტაძარი»: «სამღდელოჲ იგი ჭურჭური და სამსახურებელი მიიღე» O, ეზრა 8,18; «შევიდა... სამღდელოსა მას» C,—„შევიდა... ტაძარსა მას" DE, ძრ. 11,11. იხ. მღდელი.

სამღერელ-ი სათამაშო, სახუმრო, «სამროკველი», თეატრი, სათამაშო ადგილი: «შეჰრაცხა სამღერელად ცხორებაჲ ჩუენი» O,—„შერაცხა სამროკველ უოფად ცხოვრებაჲ ჩუენი" pb., სიბრძ. სოლ. 15,12; „მძლავრნი—სამღერელ მისა" O, ამბ. 1,10; „ახლოს არს დღესასწაული, და თუ შეიძენ ძენი შენნი სამღერელსა..." ფლძ. 294r. იხ. მღერა.

სამყარო სიმტკიცე, საყრდენი: «შექმნა მეფემან სოლომონ ძელი იგი უთლელი სამყაროდ ტაძრისა» O, III მფ. 10, 12; «დაამტკიცა ქუეყანაჲ სამყაროსა ზედა თქსსა» ფს. 103,5; «ქუეშე კერძო სამყაროსა მას ფრთენი მათნი განმარტებულ» O, ეზეკ. 1,23; «მეფეცა მე სამყაროსა ცისასა» H—241,47; „რომელმან განაწესნა ვარსკულავნი სამყაროსა შინა, დაემსჭუალა" Ath.—11.201r.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

სამუნელ-ი «მოსაკუფხლაები»: «უკუეთმცა მსოფლებელნი შეეიდეს შინდა, არამცა დაუტეეს სამუნელი მკრტი (მოსაკუფხლავი pb.)» O, აბდია 1,5. იხ. მუნა.

სამშაბათ-ი*

სამშჯნელ-ი, სამშჯნველ-ი «სული»: «იკურთხოს გუამი შენი, სული და სამშჯნველი» ϑ. სწ. 19,10; «შთაბერა მას ღმერთმან სამშჯნველი ცხორებისაჲ» ϑ. ცხ. 419r; «მისწუთების... ვიდრე განსაყოფელადმდე სულისა და სამშჯნველისა» ϑ. ცხ. 291r; «ვიდრემდის იყოს სამშჯნველი ცხჳრთა ჩემთა»... Q—240,128. იხ. მშჯნა.

სამშჳალ-ი, სამხჳალ-ი, სამრჳალ-ი (სამშჳლისა) ლურსმანი: «რკინა ფრიად სამშჳლად კარებისა და ბჳეთა» M, I 57ბ. 22,8; «მახე თჳუენდა იყუნენ და საფრე და სამშჳლებ ტერფთა შორის თჳენთა» G, ისუ ნ. 23,13; «პასანიკმან კუერითა მით რკინისაჲთა სცა სამსჳალთა» ჭ. ცხ. 94,6; «შემრჳალენით ჭამლთა მისთა სამრჳალნი» H—241,121. იხ. განმსჳალა, განმშჳალა, [მსჳალა, მშჳალა].

სამშჯავრო, სამსჯავრო სასამართლო: «სამშჯავროჲ დაეგო და წიგნნი განეხუნეს» O, დან. 7,10; «ოდეს-იგი წარადგინნენ საშინელსა მას სამსჯავროსა» ϑ. სწ. 16,14. იხ. სჯა.

სამცველო საყარაულო: «ეულტიედ ყოველნი, რომელთა ჰნებავნ მაჰარად სამცველოჲ მათი» ϑ. სწ. 18,9. იხ. ცვა; შდრ. ქრულ-სამცველო.

სამძალ-ი სამსიმიანი საკრავი (?): «მოეიღოთ სამძალი იგი ძლევისაჲ» ხაკ. წიგ. II 8,10. იხ. ძალი.

სამძიმარ-ი: «მოსწყინულ და სამძიმარ არს იგი მიერ ჟამთაგან, ვიდრემდის მივიდიან საფლავსა» ϑ. სწ. 228,29.

სამწდეო სასმისი: «აღიღო ერთმან ბერთაგანმან სამწდეოჲ და ჰეჰაჲ» ϑ. ცხ. 118r. იხ. მწდე.

სამწერობელ-ი: «განაელინე დიაკონი ესე, რომელსა სამწერობელი უპყრიეს» ლიმ. 67,21; «დიაკონი, რომელსა-იგი სამწერობელი ეპყრა სიწმიდისაჲ» ხაკ. წიგ. II 120,8.

სამწიგნობრე სამდიენო; სკოლა: «დღითა-დღედ (ეტყოდა) სამწიგნობრესა მას ტჳრანჳსსა» ხაკ. მოც. 19,8. იხ. წიგნი.

სამწილად სამმაგად, «სამგზის»: «გამოწერენ იგი გულსა შენსა სამწილად» O,—«გამოიწერე იგი თჳისად სამგზის» pb., ეგ. ხოლ. 22,20. იხ. წილი.

სამწირებელ-ი «საყოფელი» (უცხო მხარეს): «არა ერიდა სამწირებელსა მას ღთისასა» O,—«არა ჰრიდა საყოფელსა ღთისასა» pb., შად. 18,9. იხ. მწირი.

სამწლისა-ჲ სამი წლისა, სამწლიანი: «დიაკეული სამწლისაჲ არს» O, ეხ. 15,5; «მომგუარე მე დიაკეული სამწლისაჲ» O, დან. 15,9. იხ. წელი.

სამწმიდაარობა სამგზის «წმიდაოს» თქმა: «უგალობენ სამწმიდაარობითა ერთმორეულებასა» გრ. ანძ.-შობ. 296,24.

სამწმიდაარსობა სამგზის «წმიდა არსისა» თქმა: «სამარადისოდ გალობს სამწმიდაარსობისა მას გალობასა» ϑ. ცხ. 291v. იხ. წმიდა.

სამწუხრო სალამოსი: «ვითარ ჟამსა ოდენ მსხუერპლისა სამწუხროჲსასა» O, დან. 9,21; «რაჲთა არა ფრიად განძლებითა მოეგწყინოს სამწუხროჲ იგი საზრდელი» ბ. კან.-ეკუხ. დღ. 122,21.

სამწუხროდ საღამოზე: «განთიად საჭმელსა ჰამდეს და სამწუხროდ ამბარსა განუყოფდეს ჭელმწიფეთა» ით. რომ.-კურთხ. ითაკ და ითკ. 114,1. იხ. მწუხრი.

სამწუემსო მწუემსისა: «აღიღო ვაშკარანი იგი სამწუემსოჲ» ატმ. 109,12.

სამწუსო ფარა: «იყუნენ ერთ სამწუსო და ერთ მწუემს» C, ი. 10,16; «იყუნეს შენ სამწუსონი ცხოვართანი და განისუენებდეს შუა» O, დან. 29,2; «კურთხეულ იყუნენ... მრწეელნი ზროხათა შენთანი და სამწუსონი ცხოვართა შენთანი» M, II შჯ. 28,4; «ვითარცა ლეკუნი ლომთანი შორის სამწუსოთა ცხოვართასა» O, მიქა 5,8; «თმაჲ შენი ვითარცა სამწუსოჲ თხათაჲ» O, ქება 6,4. იხ. მწუემსი.

სამწუულ-ი «დიაკეული», «ზუარაკი», ხბო (გასაბედნი): «ვითარცა სამწუული მტრიობარი, შესტრიობდა ისრაჱლი» O,—«ვითარცა დიაკეული მტრიობალი, იქმნა ისრაელი მტრიობალ» pb., ოსე 4,16; «განვისწჳალე, ვითარცა სამწუული უმწყი ვერ დავიმწყე» I—«განვიწჳართე, ხოლო მე ვითარცა ზუარაკი არა განვისწჳალე» pb., იერემ. 31, 18; «შენდა ჴმა არიან ორნი იგი კრონი სამწუულითურთ» პოვნა სტეფ. 666,8.

სამჭედლო: «სენაკი ესე სამჭედლოჲ არს» ϑ. ცხ. 191v; «ხოლო... საღორე და სამჭედლოჲ...—ესე იკონომოსისა გასაგებელნი იყუნეს» ი.-ე. 44,1. იხ. ჭედა.

სამჭედურ-ი, სამჭადურ-ი ანკესი: «მო-მე-ითრიოს ეშაპი სამჭედურითი და განილო ხრატუკი ნილოსს მისსა» O, ოსე 40,20; «აღმოგიყუანო შენ სამჭედურითი ჩემითა» ეზეკ. 38,8; «ეითარცა სამჭადურისა მატლსა შინა ..» ეპ. კჳპრ.-აღდგ. 230,4; «მოგემთხჳს შენ სამჭედურიანუ ბადე» ბ. კან.-ეკუხ. დღ. 89,14. იხ. ჭედა; შდრ. შთამგდებელი სამჭედურისა.

სამჭელეულ-ი ძნა, კონა: «შევწიროთ მისა სამჭელეული იგი სულისაჲ» ხაკ. წიგ. II 10,89. იხ მჭელეული.

სამხარ-ი (სამხრისა) «ბღუარი», სამხრეთი: «ესე არიან მისნი საზღვარნი სამხრით» G,—«ესე არს საზღვარი მათი ბღუარით» pb., ისუ ნ. 15,4; «სამნი ხედეიდეს სამხრად» M, II შჯ. 4,4.

სამხრით კერძო «ბღუარით კერძო», სამხრეთისაკენ: «იქმნეს საზღვარნი... კადიდმდე სამხრით კერძო» G,—«იყუნეს საზღვარნი... კადიდმდე ბღუარით კერძო» pb., ისუ ნ. 15,1.

სამხარ-ი (სამხრისა) სადილი: «თქუენ მიართჳთ სამხარი მომკალთა ჳთ» წჴტყ., 96; «კელარნი სამხრად ყოველდღე სატრაპეზოს მივიდიან» ი.-ე. 42,17; «მოიწია ჟამი სამხრისაჲ» ხაკ. წიგ. II 102,38.

სამხარს შუადღისას; «სამშუალსა დღისასა», «სამხრისა»: «ოდეს წარვიდის ყოველი იგი ერი შუა სამხარს» O,—«კრებული იგი მიმოდაიცის სამხრის ოდენ» I,—«ოდეს წარვიდის ერი სამშუალსა დღისასა» pb., დან. 13,7.

სამხლე მწვანილისა: „იყოს ჩემდა მტალად სამხლედ“ O, III მფ. 21,2. იხ. ჴმალი.

სამხრება სადილობა: „რომელნი-იგი ისამხრებოდეს“ ხაკ. წიგ. 119,14; „ისამხრნეს იგინი“ იქვე, 118,9; „ეთ-სამხრეთ ერთად“ მ. ცხ. 215v; „რაჲთა ისამხრონ“ მ. ცხ. 218 v. იხ. სამხარა.

სამხრის შუადღისას, «საშუალი დღისაჲ»; «სამხარს»: „დღეულ და სამხრის მიუთხრობე ჩფხ. 54,18; „ესმოდენ ვალებაჲ დღით და ღამდებაჲ სამხრის“ O, იერემ. 20,16; „კრებული იგი მჴედაიგის სამხრის ოდენ“ I,—„ოდეს წარვიდის ყოველი იგი ერი შუა სამხარს“ O,—„ოდეს წარვიდის ერი საშუალსა დღისასა“ pb., 18,7.

სამხრის-ყოფა სადილის გამართვა: „უბრძანა მათ ებისკოპოზვან მის თანა სამხრის-ყოფაჲ“ ხაკ. წიგ. II 97,4.

სამხრობა სადილი, სადილობა: „დაიყუნა იგი... მის თანა ქმნა სამხრობისასა და შემდგომად სამხრობისა ლაშა... ჭელთა წყალა“ მ. ცხ. 225r; „მოიწია ქამი ბერისა მის სამხრობისაჲ“ მ. ცხ. 226r. იხ. სამხარი.

სამჯარ-ი, სამჯრე «საბეჭური», «ლევიტონი»: „ანთრაკსა გამოსაქანდაკებელად სამჯართათჳს და საწუეთა“ O, გამოხლ. 25,7; „ნეერით, რომელ გარდამოვალ სამჯართა ზედა სამოსლისა მისისათა“ Č, ფს. 132,2; „გარდასდეა მათ ზედა სამჯრე“ M, ლევიტ. 8,7; „სამჯრენი (სამჯარნი pb.) იგი კარისა მის ელიმისანი ათ წყრთა“ O, ეზეკ. 40,43; „აღიღო ღევიტონი თჳსი, რომელ არს საბეჭური, გინა თუ სამჯრე თჳსი“ მ. ცხ. 140r. იხ მჯარი.

სამჯერ სამგზის: „დაიბანნის სამჯერ“ ფიზ. IX 15; „მიწერდა სახელით სამჯერ“ პოვნა ხტეფ. 658,20. იხ. -ჯერ.

სანადირო: „სანადიროჲ, რომელ დარწყუეს, შეიპყრას ფერჴი მათი“ Č, ფს. 34,8; „მოსდევეს დიდი ბადე სანადიროჲ შორს“ მ. ცხ. 198v. იხ. ნადირი.

სანავე ნავის ფასი, ქირა: „მისცა სანავე მისი და შევიდა მას“ O, იონა 1,3; „ვითარ შემოხუალთ ნავსა ამას, რამეთუ არა გაჴუს სანავე“ H—841,266. იხ. ნავი.

სანათლავ-ი განმანათლებელი: „ეწოდა ადგილსა მას მთავართა სანათლაჲ“ ჭ. ცხ. 116,0.

სანათლო მოსანათლავი სახლი თუ ჭურჭელი: „მეძინა მე... გაშორებელსა მას სახლსა სანათლოჲსასა“ პოვნა ხტეფ. 658,7; „რაჲთა განჰმხადოს სანათლოჲ“ დოო. 140,22. იხ. ნათელი.

სანატრელ-ი ბედნიერი: „სანატრელ არიან ცოლნი შენნი“ O, III მფ. 10,8; „სანატრელ ყოს იგი ქუეყანასა ზედა“ ფს. 40,3; „განგჳდო სანატრელი სასოებაჲ ქრისტჱსი“ შუშ. I, 16; „სანატრელმან შემოსილმან, ვითარცა წინაჳსწარმეტყველმან, ჰრქუა“ შუშ. II 8; „სიმგზის სანატრელნი იგი მამანი ჩუენნი... განგებდეს“ ი.-ე. 15,28. იხ უსანატრელი.

სანატრელობა ბედნიერება: „რომელთა-ეგე მოიღეთ და გაქცეს ზეცისა ცხე ღრუბელი და სანატრელობაჲ იგი ჰჴედვარისაჲ მის წასლისაჲ“ ფლპ. მოც. 9,88. იხ. ნეტარი.

სანაცრე: „ბჭე იგი სანაცრისაჲ დაიპყრა მელქია“ O, ნეემ. 3,14. იხ. ნაცარი.

სანახ-ი, სანახ-ებ-ი მხარე, ქვეყანა: „ეპიფანე რაჲ ნათესაჲთ იყო ფინიკელთაჲ, სანახისაგან ელევთრეპოლისისა“ ხაკ. წიგ. II 93,12; „წარავლინნეს ყოველსა მას სანახებსა“ მთ. 14,35; „იხილა ყოველი სანახები იორდანისაჲ“ O, დაბ. 13,10; „მოვლო ყოველი სანახები მუხნარისა“ ჯ. ცხ. 107,7. იხ. მოსანახე.

სანახპეტო «სასატრაპესო», სანახარარო: „ხუთთა მათ სანახპეტოთა ფილისტიმისათა“ M, — „ხუთნი სასატრაპენონი ფილისტიმელთანი“ G, ისუ ნ. 13,3.

სანდალ-ი ფეხსაცმელი: „შეირტყ სარტყელი და შეისხენ სანდალნი შენნი“ ხაჯ. მოც. 12,3; „სანდალნი მათნი დაძეულებულ და დაბებკულ იყვნეს ფერჴთა ზედა მათთა“ M, ისუ ნ. 9,5; „სანდალნი შენნი წარიჯადენ ფერჴთაგან შენთა“ I, ეს. 20,2.

სანდალ-ი: „უკუეთუ ინებოს კაცმან შემზადებაჲ საკუმეველისა სულნელისაჲ გუნდრუკითა წმიდითა და სანდლითა და ფრჩხილითა“ H—822,20r.

სანდალ-ი ნავი(?): „უკუეთუ მცირე იგი სანდალი დაჰვარდეს. დაღაცათე ჰირსა შეჰვარდების, გარნა ჯერეთცა ვალსვე“ მ. ცხ. 158v.

სანდალგანჴსნილ-ი «ჴამლთა წარჴდილი»: „ეწოდოს სახელი მისი ისრაჱლსა შორის სახლი სანდალგანჴსნილისაჲ“ G,—„ერჩუას მას სახელი ისრაელსა შორის სახლი ჴამლთა წარჴდილისაჲ“ pb., II მჯ. 25,10. იხ. ჴსნა.

სანებელ-ი სასურველი: „რომელ არს საწადელი თუალთაჲ და სანებელი გულთაჲ“ ბალ. 78,18. იხ. ნება.

სანებიეროდ ნებიერად: „ჰამადა, რომელსა სანებიეროდ გენებოს მიღებაჲ“ მ. ცხ. 86v. იხ. ნებიერი.

სანერგე «ვენაკები»: „სანერგე მათი გომორით“ G,—„ვენაკები მათი გომორელთაგან“ M, II მჯ. 82,82. იხ. ნერგი.

სანეფხავ-ი: „იხილა ბუნებაჲ იგი ჴამისაჲ მის და ადგილისაჲ, რამეთუ სანეფხავარს და ზამთარი იგი მის წლისაჲ—ბოროტ“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჯხ 118,80. იხ. ნეფხვა.

სანთელ-ი «ბაზმაკი», სინათლე, ლამპარი, კანდელი: „შებურონ სანთელნი მისნი, მოსაღლუნი მისნი და განსაჴოცი მისი“ pb.,—„დაიბურონ... ბაზმაკნი მისნი და მარწუხნი მისნი და მისაყოფელნი მისნი“ G, რიცხ. 4,9; „არცა აღანთიან სანთელი“ მთ. 5,15; „გამოვიხილო იერუსალჵმი სანთლითა“ სოფ. 1,12; „იყვნეს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა“ ხაჯ. მოც. 20,8; „მოვალს მუნ ლამპრებითა და სანთლებითა და მახჳლებითა“ C, ი. 18, 3; „მოითხოვა სანთელი და შევიდა მუნ“ ხაჯ. მოც. 10, 29; „სანთელი ჩემი დაშრიტა“ შუშ. XVI 33. იხ. სასანთლე.

სანობარ-ი კონუსი, ფიჭვის კონუსებრი ნაყოფი: „არს იგი მსგავსი ბერთუსა, ზედაეკრძო კუერსა მას მზისასა ინაჯით, მსგავსად სანობარისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 194,5.

სანო(ვ)აგე, სანუ(ვ)აგე საჭმელი: „სადა არს... პირად-პირადი სანოვაგჱ, რომელი მაგას (მზარეულსა) დაუმზადებიეს?“ ფლტკ. 134,25; „არა ჰნებავს მას მრავალი სანოაგჱჲ, ვითარცა ნაყროანთა“ მ. სწ. 178,80; „სადა იყვნენ მაშინ სანოვაგენი და საშუებელნი გემოვანნი?“ მ. სწ. 94,5;

„უკუეთუ მიუშუა განძლომად, გთხოვდეს მერმე სანუვაგეთა და სანუკვართა“ 3. სწ. 305,15.

სანოვაგე იხ. ნოვაგი; სასანოვაგე.

სანუკვარ-ი საქმელი: „უკეთუ მიუშუა განძლომად, გთხოვდეს მერმე სანუვაგეთა და სანუკვართა“ 3. სწ. 305,15; „უქმნა... მცირე სანუკვარი“ 3. ცხ. 111v. იხ. ნუკვა.

სანქრევა ქარი, ნიავქარი: „ნუ დამფარავნ მე დამაბნელებელი იგი სანქრევაჲ“ ფლპ. მოც. 12,42.

სანქრეველ-ი: «განფიწლება» „ვითარცა-იგი განიწმიის სანქრეველითა“ O, —„ვითარ სახედ განიფიწლვის ფიწალსა“ G, აფოს 9,9. იხ. ნქრევა.

საატ-ი საღუნე, დოქი: „აღიღეს უკეე ჭამადი იგი და საატი ღუნოჲ“ 3. ცხ. 231v.

საპარიკონომოსი: „საპარიკონომოსი და საწანაროჲ... ესე იკონომოსისა გასაგებელნი იყუნეს“ ბ.-ე. 46,32. იხ. პარიკონომოსი.

საპარსველ-ი «მახჭლი», სამართებელი: „არა აღსრულ არს საპარსველი თავსა ჩემსა“ M, —„მახჭლი არა აღსრულ არს თავსა ზედა ჩემსა“ G, მხ. 10,17. იხ. პარსვა.

საპატიო პატივცემული: „არა თუ საპატიოთა კაცთა ოდენ.. თაყუანის-სცემნ“ ბ.-ე. 85,10. იხ. პატივი.

საპატნეზობა: „შესლად პირისაგან შენისა საპატნეზობასა“ G, II მჯ. 20,19. იხ. პატნეზი.

საპატრეაქო, საპატრიაქო პატრიარქის კარი/სასახლე: „მოუწოდა საპატრეაქოდ“ ლიმ. 72,32; „აღვიდეს საპატრიაქოდ“ 3. ცხ. 184v. იხ. პატრეაქი, პატრიაქი.

საპკურებელ-ი «ესპუპი»: „მასხურე მე საპკურებელითა შენითა და განვწმიდნე“ C, —„მასხურო მე ესპუპითა და განეწმიდნე“ Q, ფს. 50,9. იხ. პკერება.

საპოვარ-ი ბრთ. A. ბ. კეს.-მარხ. 52v*. იხ. პოვნა.

საპურე ფურნე, პურის საცხობი: „შეიღეს საპურესა და თორნესა შენსა“ O, გამოხლ. 9,8; „წარიღო იღქლი მისი საპურესა“ 3. ცხ. 342v; „წარვედ ოდესმე საპურეს“ 3. ცხ. 379r. იხ. პერი.

საპფირონ-ი sapphirus, თვალი პატიოსანი: „ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა... ანთრაკი და საპფირონი“ O, ეზეკ. 28,13.

საპფუთ-ი, საპოფთ-ი ტაშტი: „სასაკუმველთ ეცხლისაჲ და საპოფთენი... წარიღო მატაკარანშან“ O, —„სასაკუმველები და ეცხლები და საპფუთნი... წარიღო ყოველი მატაკარანშან მან“ I, იერემ. 52,19.

საპყარ-ი: „ნახევარი საფასისა თჳსისაჲ ეკლესიასა შეწირის და ნახევარი საპყრად მისცის“ ბ.-ე. 41,27.

საპყრობელ-ი იხ. ჴელის-საპყრობელი.

საპყრობილე «კრულთ-სამცველო», სატუსაღო, საპატიმრო: „მოუწოდეს სამსონს სახლისაგან საპყრობილისა“ M, —„მიხადეს სამფსონი სახლით კრულთ-სამცველოსაჲთ“ G, მხ. 16,25; „შეაყენა საპყრობილედ“ მთ. 14,3; „შესუა იგი საპყრობილესა“ მთ. 18, 30; „უბრძანა... შეგდებაჲ საპყრობილესა“ ფლკტ. 188,33; „მისცნე თჳნი საპყრობილესა“ O, იერემ. 29, 26; „რომელნი... მოეცნეს საპყრობილეთა და ექსორიაჲ ყუეს“ ნრხ. 75,18.

საპყრობილედ მიცემა «შეყენება»: „მრავალნი წმიდანი მე საპყრობილედ მივსცენ (შეეყენენ Q)“ ხჯ. მოც. 28,10. იხ. პყრობა.

საპყრობილის-მთავარ-ი ციხის-თავი: „არარაჲ იცოდა თავით თჳსთ საპყრობილის-მთავარმან მან“ O, დან. 30,28. იხ. მთავარი.

საჟამობელ-ი მეხლი: „დაესწავლა საჟამობელიცა ძლისპირი“ 3. ცხ. 31v. იხ. ჟამობა.

სარ-ი ჭიგო, ჯოხი, კეერთხი: „სარითა განუგე (მოეკრძალე pb.) (სეენაჯ0)“ I, ეს. 5,2; „მანვე უხეთქნა სარითა საცხენელთა ოდენ“ წფტყ. 94, ბ; „ყოველთა (ეენაჯთა) სარითა განგებაჲ უნდა“ ბ.-ე. 42,8. იხ. სარვა.

სარანგ-ი ლაშქრის მეთაური: „დაუგდო სარანგი თავადად განძას“ ჯ. ცხ. 282,7.

სარბევ-ი რბენა: „ეწყა მათ სარბეჳთ ეზოჲს-მოძღუარი იგი“ ხჯ. წოვ. II 72,24. იხ. რბევა.

სარბიელ-ი მოედანი, ასპარეზი: „გჳლორს... სარბიელსა მას მოღუწებისასა გამოწულიღჳთ სორბილი“ 3. ცხ. 88v; „მრავალნი არიან მოყუარულნი სარბიელსა ცხენთასა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 58,20. იხ. რბენა; შდრ. ცხენსარბიელი.

სარგან-ი (სარგნისა) სფირიდი, გოდორი: „სარკუმლით სარგნით გარდამოჳქედ ზღუდესა და განეკრი ჴელთაგან მისთა“ II კორ. 11,33.

სარგებელ-ი სასარგებლო, მარგებელი, მოსაგები; შეწევნა: „რაჲ სარგებელ არს კაცისა?“ მრ. 8,36; „არა არს მათგან სარგებელი“ I, იერემ. 16,19; „ოდეს ეჰრობით მოქცეულ იყუ მრავლით სარგებელითა“ 3. სწ. 109,29; „სასე არს სარგებელითა, ხოლო შინაგან... საენებელი“ A—86,113r; „განსწმედენ გონებასა მსმენელთასა სარგებელითა სწაელითა“ ფლკტ. 148,22; „რაჲ-იგი სარგებელ მიჩნდა შჯულისაგან“ ეპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 104,10; „სარგებელისაგან შორს იპოვნიან“ ბრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოონ. 100,31.

სარგებელ ყოფა: „არარაჲ სარგებელ ეყო“ DE, —„არარაჲ სარგებულ იყო“ C, ბრ. 5,26; „რაჲცა ჩემგან სარგებელ გეყოს“ მთ. 15,5; „რაჲ-მე სარგებელ ეყოს კაცსა, სოფელი თუ შეიძინოს?“ მთ. 16,26; „რაჲ სარგებელ გეყო, უბადრუკო!“ ვარ. 810. იხ. რგება.

სარდიონ-ი: sardius: „სარდიონი და ტაბაზონი... და იასპინი“ O, ეზეკ. 28,13.

სარეკელ-ი დასარეკელი, დასაკაკუნებელი: „დაჰრეკა დეკანოზმან სარეკელსა, რაჲთა ძმანი შემოკრბენ დაჴარხვად ძმისა“ ლიმ. 6,5. იხ. რეკა.

სარეცელ-ი «საწოლი», «საგებელი»: „ყოველი სარეცელი (საწოლი pb.), რომელსაცა დაწეეს მას ზედა თესლმდინარე იგი, არაწმიდა არს“ ლევიტ. 6,4; „ანუ თუ აღვიდე სარეცელსა ცხედრისა ჩემისასა“ Q, —„არცა

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი. (რედ.).

აღკვე საგებელსა ცხელრასა ჩემისასა“ ფხ. 181,8; „ერთნი ჩემნი ჩემ თანა არიან სარეცელსა ზედა“ ლ. 11,7; „გარდაყარენ სარეცელნი ეგუ შენნი“ ხაქ. მოც. 9,24; „დაუკეს სარეცელი ერდოსა ზედა და დაწვა“ O, I მფ. 9,25; „სარეცელნი მისნი—ისრისაპირნი მახჳლნი“ O, ოთ 41,21; „ბისონი (ბჳსონი O) ეგჳპტით ქრელებული გიქონეს შენ სარეცელად“ I, ეზეკ. 27,7. იხ. რეცა.

სარეწავ-ი მოსაგები, სარგო, ალებ-მიცემა: „რომლისაჲ სარეწავი დიდძალი შეუჴიდოდა უფალთა მისთა მისნობითა მისთა“ ხაქ. მოც. 16,16; „კარაულითა მით სარეწავი ჩემოაქუნდა“ Q—240,147; „მისცემდა ხუროთა მთა სარეწავსა არამცირესა“ ხაქ. მოც. 10,24; „ჰგონებენ, ვითარმედ სარეწავ არს ღმრთის-მსახურებაჲ“ I ტიმ. 6,5. იხ. რეწვა.

[**სარვა**] იხ. ასარვა, ალსარვა, სარი.

სართმ-ი შუბი: „დაუშორეს იგი სართმეთა მით“ ოთხ მოც. 19,35.

სართუავ-ი წყალი: „გარემოჲს მისა საოფელი მისი და სართუავნი ღრებელთანი“ O, II მფ. 22,12.

სართულ-ი ქერი, სახურავი «ქორედი»: „რაჲთამცა სართულსა ჩემსა ქუეშე შემოხუედ“ მთ. 8,8; „შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისთა“ O, ზარ. 20,29; „ტაბლათა მათ ზედა იყო სართული საფარველად წჳმისა და სიჴმელისა“ O, ეზეკ. 40,43; „უქმნე გუროკნი სართულსა შენსა“ G, II შჯ. 22,8; „აღუეღოდიან ზედაკურძისა მას სართულსა“ O,—„აღუეღოდიან ქორედთა მიმართ“ pb., ეზეკ. 41,7; „გლახაკსა არა აქუს სართული, რომელ-ი ქუეშე შეუიდეს“ 3. ხწ. 65,27; „ექმნე გოდოლ შენისაჲ სამ-სართული“ H—241,97. იხ. სამსართული, უსართულო.

სართულედ-ი იხ. ორსართულედი, სამსართულედი.

სარისხ-ი საფეხური: „(და დადე) ზედა ქჳისა სარისხთა“ O, IV მფ. 16,17.

სარკე (სარკისა): „ეხუედით აწ ვითარცა სარკეთა“ I კორ. 13,12; „ვითარცა კაცი ერთი, რომელი განჰყურებს სარკესა“ O, ზარ. 12,11; „დაუყენებაჲ სარკჱ არს ცოდვათა სახლისაჲ“ 3. ხწ. 23,25.

სარკანოზ-ი: „ოტნა წიაღ ეფრათისა სარკანოზთა კერძი“ რიფხ. 170,6; „ესე თოვანე იყო ნათესავით სარკანოზი“ ხაქ. წოჭ. II 82,5.

სარკუმელ-ი (სარკუმლისა) «პატრონი», ფანჯარა: „აღგოსეს პატრონი ეგე, რომელ იხილა სარკუმელი, აღსცეს წიგნებითა“ 3. ცხ. 168v; „ჴდა... სარკუმელთა ზედა“ ხაქ. მოც. 20,9; „გარდამოსცა იგი მეღუპულ სარკუმლით“ O, I მფ. 19,12; „სარკუმლით სახლისა მისისაჲთ უბანსა გარეშოჲჭრობენ“ O, იჱ. ხოლ. 7,6; „სარკუმელნი მისნი იყუნეს განღებულ ჭორსა მას მისსა წინაშე ალსრულსა“ O, დან. 6,10; „სარკუმლებით შეიდენ ვითარცა მტრედნი“ O, ოს. 2,9; „გარეშიპედან სარკჱ ლით თჳსით“ შრთ. S. ოქრ.-გუთიტ. 228,27; „იყო სენაკსა მას ბცარე სარკუმელი“ შუშ. VIII 3; „დაუტევნ ხრე სარკუმელი სანთებელად აბანოსა მას“ H—241, 149; „განაღეს შესმაჲ სარკუმელი აბანოსა მის“ H—241, 151; „დააეწყუდა დაშჳად ქარი სარკუმლისაჲ“ x 229r.

სარო cupresus: „აღმართა ბოლოჲ მისი ვითარცა სარონ“ O, ოთ 40,12; „ძეძჳსა წილ აღმოგიცენდეს შენ სარონ“ O, ეს. 55,13; „მოჴაჲ სამაღლე სარონთაჲ“ O, IV მფ. 19,23.

სარსიკ-ი: „მოიღის სარსიკი, აღიდგის მჭარსი და მარცხენასა ჴელსა მღოგჳ აყრის, იწყებს სარსიკსა მას მით და ჰკრ“ x 259v.

სარტყელ-ი ქამარი: „სარტყელი ტყავისაჲ ერტყა წელთა მისთა“ მთ. 3,4; „არცა განჴსნენ სარტყელნი წელთა მათთაგან“ O, ეს. 5,27; „სარტყელი შფირისაჲ წელთა მისთა“ ეზეკ. 9,2; „განიჴსნეს სარტყელნი მათნი და შეასტყორცნეს მარსა“ H—241,162. იხ. რტყმა.

სარტყლის-შემრტყმელ-ი: „აწჳს ყოველსა სარტყლის-შემრტყმელსა და მახჳლოსანსა მათა მიმართ“ O, IV მფ. 3,21. იხ. რტყმა.

სარჭუან-ი დერგი: „მჭელ ერთ (მიც)... სარჭუანსა შინა“ O, III მფ. 17,12; „სარჭუანსა შინა დაკრძალეთ მიუთუალა“ Ath.—11,167v.

სარჭელ-ი ხუფი: „მოიღო დედაკაცმან ერთმან სარჭელი და დაარქუა ორმოსა მას“ O, II მფ. 17,19. იხ. რჭემა.

სარუველ-ი შესაძრაჲი: „მიესცნე თჳნი სარუველად“ O, იერემ. 29,18. იხ. რუეა.

სარჩილ-ი იხ. სასჯელი.

სარცხელ-ი სარეცხი: „დედაჲ მისი წასრულ იყო საქმედ სარცხელსა“ 3. ცხ. 172r; „ამით განსპეტაკნების უფროჲს ყოვლისა სარცხელისა“ 3. ხწ. 231,18. იხ. რცხა.

სარცხჳნელ-ი, სარცხუენელ-ი «უშუერება», «დაფარული», შერცხვენილი, უშვერი, სასირცხო: „სარცხუენელი მამისა შენისაჲ და სარცხუენელი დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო“ pb.,—„უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო“ G, ლევიტ. 18,7; „არა განაცხადო სარცხუენელი მამისა შენისაჲ“ pb., — „არა გამოაცხადოს დაფარული მამისა თჳსისაჲ“ G, II შჯ. 22,30; „შენ იყავ შიშველ და სარცხჳნელ“ O, ეზეკ. 16,7; „დაგიტეონ შენ შიშველი და სარცხჳნელი“ O ეზეკ. 16,39; „სარცხჳნელიცა თჳსი ვერ დაიფაროს“ O, ზარ. 20,11; მამანი მამათა თანა სარცხჳნელსა იქმოდეს“ პრომ. 1,27; „დაგიფარე სარცხჳნელი შენი“ O, ეზეკ. 16,8; „უჩუენო თესლებსა სარცხჳნელი შენი“ O, ნაუმ 3,5. იხ. რცხუენა.

სარწმუნო სანდო, «ღირსეული», «პატიოსანი»: „სარწმუნოჲ იგი მონაჲ და ბრძენი“ მთ. 24,45; „გაუწყოს სარწმუნომან მსახურმან“ კოლ. 4,7; „სარწმუნო არს შეტყუებაჲ მისი“ O, დან. 3,45; „ერთი მათგანი სარწმუნო არს ჩემ თანა, ხოლო ერთი იგი საეჭუელ არს“ ბალ. 6,34; „მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ“ DE,—„აქუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ“ DE,—„აქუნდა შიშთა ნელსაცხებელი ნარდონი მატოსანი“ C, მრ. 14,3.

„მოიღო ლიტრაჲ ერთი ნელსაცხებელი. ლარდოწი რჩეული“ C, ი. 12,3.

სარწმუნოდ ნდობით: „წინაწარმეტყველი ივი, რომელი მოუვლინა მათ უფალმან სარწმენოდ“ I, იერემ. 29,9.

სარწმუნოება, სარწმუნოვება: „ესოდენი სარწმუნოებაჲ მპოვნეს“ მთ. 8,10; „მართალი სარწმენობითა ცხონდეს“ O, ამბ. 2,4; „რომელმან აჳხილოს ზრახვაჲ, მან წარწუმიდის სარწმენობაჲ“ O, ზირ. 27, 17; „უკუეთე ზღაპრებრ და არა სარწმენობით ისმენე“ ეპ. კჳპრ.-დიდ. 89r. იხ. რწმენა; შდრ. არასარწმუნოება, მართლსარწმუნოება.

სარწმუნოებისა მოდგამი თანამორწმუნე: „გელისწაო, ვითარმედ... სარწმენობისა მოდგამ (არს)“ თევდ. 653.

სარწყავი მოსარწყავი: „რომელი სოფელსა ყოველთა სარწყავსა“ I, ეს. 32,20; „რამეთუ ყოველი იყო სარწყაე“ O, დან. 13,10; „შემოდგომე წყალი სარწყავი ფანიაოსი“ მ. ცხ. 70r. იხ. რწყვა.

სარწყაოან-ი მოსარწყავი: „ვენაკოვანთაჲს და სარწყაოანთა მისთა შფოთებენ“ მ. ცხ. 70v.

სარწყულ-ი «ჩაფი», «ტაკუკი»; «საცსებელი»; «საწყაული», ჭურჭელი საწყლე: „მისცა... სარწყულები ახლები“ G,—„მისცა... ჩაფები ახლები“ M, მხკ. 7,16; „იყვნეს... სარწყულნი ქისანი“ DE,—„იდგეს ტაკუკნი მარმარილოჲსანი“ C, ი. 2,6; „დაუტევა სარწყული ივი თჳსი დედაკაცმან მან“ C, ი. 4,28; „ედგა სარწყული მჯარისა მისსა“ O, დან. 24,15; „განტყდეს სარწყული წყაროსა ზედა“ O, ეკლ. 12,6; „შენ სარწყული არა გაქუს“ C,—„არცა საცსებელი გაქუს“ DE, ი. 4,11; „აღავსეთ სარწყული (საწყაული C) მამათა თქუენთაჲ“ მთ. 23,32; „აღავსის სარწყული წყლითა“ მ. ცხ. 141v.

სარწყულ-ი «სარწყაო»: „სცა მათ ვენაკეთი და სარწყული მას დღეს შინა“ O,—„სცა მათ ვენაკეთი და სარწყაენი მას დღეს შინა“ იხ., იერემ. 38,10. იხ. რწყვა.

სარჯელ-ი იხ. საშჯელი.

სასა: „სასამან გემოჲ იხილის ჰამადთა“ O, ოთხ 34,9; „რაჲთა დატკჳს სასაჲ შენი“ O, ეგ. ხოლ. 24,13; „ენაჲ ჩემი სასასა ჩემსა აუწყაო ფს. 21,16; „რაჲთა განგვირიოს სასაჲ შენი“ მ. სწ. 50,1.

სასაგზლე საჭმლისა: „მან შოლტი იგი მახლს მას სასაგზლესა“ იჳდ. 13,12. იხ. გზა.

სასაგრო საჯარისაკაცო: „სასაგროსა მას დაწესებელ იყვნეს შჯულსა“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჳს 110,22. იხ. საგარი.

სასადილო დილისა: „ესე იყვენ სიბრძელ სასადილო, რაჲთა არა ფრიად განძლებითა მოგუწყინოს საწჳხროჲ ივი“ ბ. კეს.-ეჰჭუს. დღ. 122,20. იხ. სადილი.

სასაზრდელო: „გჳპრდეს რაჲ თქუენ სასაზრდელოჲ სათჳს პ-რისა“ G, ლევიტ. 26,20. იხ. საზრდელი.

სასაკუმეველე საკეცხური: „ოქროჲს აჴენდა სასაკუმეველე“ ბებრ. 9,4; „ქალს მისსა ეპყრა სასაკუმეველე ქუმეად ტაძრისა შინა“ M, II 63ტ. 20,19. იხ. საკუმეველი.

სასაწოსლე: „გამოსარდვ ცხოვარნი სასაწოსლედ“ Sin.—11,113v. იხ. სამოსელი.

სასანთლე: „ქმნა სასანთლენი ოქროჲსანი“ M, II 63ტ. 4,7; „ანუ არა (სანთელი) სასანთლესა ზედა დგაჲ“ მრ. 4,21; „ქმნა სასანთლენი მისნი შდგ“ გამოსლ. 25,37. იხ. სანთელი.

სასანოვაგე (ჭურჭელი) კამ-ჭურჭელი: „ქმნა სასანოვაგე ივი ჭურჭელი ტაბლისაჲ მის: პინაკები იგი და ფიალები...“ გამოსლ. 37,16. იხ. სანოვაგე.

სასარწლო სადაო, სალალეო: „წასაწყდგომთა თქუენთა დასარგებელითა ამარხეედით სასყელად და სასარწლოდ“ მ. ცხ. 116v. იხ. სარწელი.

სასასყიდლო გასამრჯელო, ქირა, ღვანსასყიდელი: „ყოველნი სასასყიდლონი (ღვანსასყიდელნი O) მისნი დაწუენ ცუღლითა“ pb., მიქ. 1,7. იხ. სასყიდელი.

სასატრაპესო «სანახპეტო»: „ხეთნი სასატრაპესონი ფილასტრიელთანი“ G,—„ხეთთა მათ სანახპეტოთა ფილასტრიელისათა“ M, ოსუ 6. 13,8. იხ. სატრაპესი.

სასაწნეხლე სარწახელი: „სასაწნეხლე მოეთხარე მის შორის“ I, ეს. 6,3; „შეიდეს... სასაწნეხლეთა მათ“ რიფს. 166,1. იხ. წნება.

სასახლე სახლი: „ალაკონ ბედკი სასახლისაჲ მის ღრმითსაჲ“ O, IV მფ. 12,6. იხ. სახლი.

სასთაულ-ი «თავი», ბალიში: „ხოლო ივი თავადი წვა თავით კერძო სასთაულსა ზედა“ C,—„და თავადი იყო პირით კერძო მის ნაისასა თაესა ზედა“ DE, შრ. 4,38; „ვაი, რომელნი შეაკერენ (შეაკრენ O) სასთაულსა ყოველსა ჭეშე იდაყეს ქალისასა“ I, ეზეკ. 13,18; „წარეგდო მის ქეშე ტყავი და მცირე სასთაული სასთუნლად მისა“ მ. ცხ. 305v; „სასთაული ერთი ხალუნისაჲ უნ სასთუნლით კერძო“ შუშ. XIV 18. იხ. თავი.

სასთულებელ-ი «სასუთლე», დასაკრეფი, სართველ, სამკალი: „ანუ არა უმჯობეს არს საკეფებელი ეგე ეფრემისი, ვიდრეცა სასთულებელი ამაზრიისა“ M,—„ანუ არა უმჯობესს ნაფლრლის ზედაი მისი, ვიდრე სასთლე ამაზრიისი“ G, მხკ. 8,2; „სასთულებელი შენი დაჰთრგუნო“ O, ეს. 16,4; „წარწყვდა სასთულებელი ეელთაგან“ O, იოვ. 1,11; „მოწევნულ არიან სასთულებელნი“ O, თოვ. 3,13. იხ. სთელი.

სასთუნალ-ი (სასთუნლისა): „დადგა სასთუნალ და დაწეა“ O, დან. 28,11; „დადგეს სასთუნლით კერძო დრეკ მჭიხა“ I, I ეზრა 3,8; „დადგა ოგი ცხედარსა სასთუნალსა თჳსსა“ ანტტ.-ანატ. 229,21; „დადგე ქუაბ სასთუნლად შენდა“ მ. ცხ. 104r; „პოოთ პიტაკი სასთუნალსა ჭეშე რიმსა“ მ. ცხ. 187v; „ალიზი ერთი დადგის სასთუნალ“ შუშ. XIV 18.

სასთუნლით-ი: „პატივ-უცუეს სასთუნლითსა მას ადგილსა“ Ath.—11, 110v. იხ. სასთუნალი.

სასიკუდინე, სასიკუდინო მიმაკედინებელი, სასიკედილო: „დღითი სასიკუდინე სუან, არარაჲ აქუს მათ“ მრ. 10,16; „ესე უძლურებაჲ არა არს სასიკუდინე“ ი. 11,4; „წყლულებანი დასხნეს მას ზედა სასიკუდინენი“ მ. ცხ. 319v; „არარაჲ სუეტ მიჰპოეს, თჳნიერ მდელოჲ ესე, და ესეცა სასიკუდინოჲ“ მ. ცხ. 127v.

სასიკუდინებელ-ი, სასიკუდინელ-ი სასიკედილო: „სნე-

ულაბა იგი მის კაცისა სასიკუდინებელი სენი არნ ფშ. VI 15; „გარე-წარვაკლინენ ჩუენგან წყლულებანი იგი სასიკუდინენი“ ჰ. სწ. 76,6. იხ. კუდიმა.

სახირცხვნე, სახირცხვნო სასირცხო: „განსცხრებენ და იხარებენ ცხენებათა სახირცხვნოთა და უნდოთა სიტყუათასა“ ჰ. სწ. 248,5; „სახირცხვნოთა გულის-თქუმათა მისდევდა“ ნრხ. 77,1. იხ. რცხუნა.

სახირცხვნელ-ი: „სახირცხვნელ და საცინელ იყოს ყოველი განგებაჲ ჩუენი ქმისაჲ“ ჰ. სწ. 25,20. იხ. რცხუნა.

სახიტ ულ-ი სალაპარაკო: „იქმნენით სახიტყუელ ენათა“ O, ეზეკ. 36,3; „იქმნა იგი სახიტყუელ დედათა შორის“ O, ეზეკ. 23,10. იხ. სიტყუა.

სახიძავ-ი სიძეის სახლი: „დაარღუნ სახიძავი შენი“ I, ეზეკ. 16,39.

სახიძველ-ი საროსკიპო, სიძვისა: „დასაბამსა ყოველთა გამოსაელთასა აშენენ სახიძველნი შენნი“ I, ეზეკ. 16, 25; „იშენე თავისა შენისა საყოფელი სახიძველი“ J, ეზეკ. 16,24. იხ. სიძვა.

სახიძობელ-ი საქორწილო: „სამოსლითა მით სახიძობელითა მოეგებოდით“ Ath.—11,228v. იხ. სიძე.

სახმენელ-ი ყური; მოსასმენი, გასაგონი ამბავი: „აღასრულნა იესე სიტყუანი ესე სახმენელთა მიმართ ერისათა“ ლ. 7,1; „განიჭუნის მას სახმენელნი“ მრ. 7, 35; „მიწია სახმენელთა მეფისათა“ ლონგ. 188,30; „სახმენელმან სიტყუანი განიკითხნის“ O, იობ 34,3; „აქებდით მას ქმითა სახმენელითა“ ფს. 150,5; „არა შეწყნარო სახმენელი ამაოჲ“ O, გამოსლ. 23,1; „სასმენელ ყოვი ქმაჲ ქებისა მისისაჲ“ ფს. 65,8; „სახმენელ ყოს დიდებაჲ იგი ქმისა მისისაჲ“ O, ეს. 30,30; „ქმაჲ გერიტისაჲ სახმენელ იყო“ ფშ. XXXII 2.

სახმენელ ქნა «შესმენა», გაგონება: „სახმენელ იქმნეს ლოცუანი შენნი“ C, — „შეესმნეს ვედრებანი შენნი“ DE, ლ. 1,13. იხ. სმენა.

სახმურ-ი საქეიფო სახლი: ესთ. 7,8*. იხ. სუმა.

სახნეულო საავადმყოფო: „ნაცვალად სახნეულოთა მათ იონათასა ეყენენ კორცთა მათ სნეულთასა ლხინებაჲ“ ნრხ. 70,12; „სახნეულოჲ აღაშენა ამას ადგილსა“ ჰ. ცხ. 185v; „დაწვინეს იგი სახლსა სახნეულოსა მეფისასა“ ჰ. სწ. 294,12. იხ. სნეული.

სახო იმედი, საწადელი: „უფალი სასო მათდა არს“ ფს. 13,6; „არღარა იყუნენ სასო სახლისა ისრაჱლისა“ O, ეზეკ. 29,16; „მოიძია სასოჲ ძელი“ გამოჩ. ჯუარ. 238,20; „მადლი შეეწიროს სასოჲსა მის ჩუენისა“ ი.-ე. 28,16. იხ. უსასო.

სახოება, სასოვება «მოსავ ყოფა», «გვინცობა», იმედი. მინდობა: „კეთილ არს სასოებაჲ უფლისაჲ ვიდრე სასოებასა კაცისა“ C, — „კეთილ არს მოსავ-ყოფაჲ უფლისა მიმართ, ვიდრე მოსავ-ყოფაჲ კაცისა მიმართ“ Q, ფს. 117,8; „სასოებითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღეგრძელად-დღემდე ვიდა“ Q, — „გვინცობითა ღმრთისა მიერ ვიდრე დღეგრძელად-დღემდე ვიდა“ C, საქ. მოც. 26,29; „სასოებისათჳს და აღდგომისა მკედართაჲსა მე ვისჯები“ საქ. მოც. 23,6; „განისუენა კუეყანამან ყოველმან სასოებით“ I, ეს. 14,6; „მაქუს მე პორცთაგანცა სასოებაჲ“ ფლპ. 3,4; „იგი იყოს სასოებაჲ ნათესავთა“ იპ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკობ. 80,4; „კაცი ბრძენი განსაცდელთა შინა არა წარკეცეთს სასოებასა“ ჰ. სწ. 311,1; „განვიდო სანატრელი სასოებაჲ ჩრისტჱსი“ შუშ. I, 18.

სასოკეთილ-ი: „სასოკეთილ ყუენ ძენი შენნი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,19.

სასოწარკუეთილ-ი უიმედო: „რომელი სასოწარკუეთილ იქმნეს.. იგი სრულიად წარწყმდების“ ჰ. ცხ. 44r; „ნუცა სასოწარკუეთილ ხარ ცოდვათა შენთათჳს“ ჰ. სწ. 203,9.

სასოწარკუეთილება უიმედობა, იმედის დაკარგვა: „დიდთა მათგან ცოდვათა კეალად შემოიღებს სასოწარკუეთილებასა“ ჰ. ცხ. 42v; გაიძულებდა სასოწარკუეთილებასა, დაღათუარცალა ჭერ-არს სასოწარკუეთილებაჲ“ ჰ. სწ. 100,24. იხ. კუეთა.

სასტ-ი ზარი, ძრწოლა: „სასტი და შიში დასდეა ყოველსა ზედა ჯორეელსა“ O, ზირ. 17,4.

სასტიკ-ი ფიცხელი, მკაცრი; დიდი, ძლიერი: „კაცი ხარ სასტიკი“ ლ. 10,21; „იყო... ობრაჲ, ვითარცა მოწევნაჲ ქარისა სასტიკისაჲ“ საქ. მოც. 2,2; „სარგებელ არს... ვითარცა ქარი და ღრუბელი და წჳმანი სასტიკნი“ O, იგ. სოლ. 25,14; „სასტიკ არს მკეცი იგი“ ფშ. 3,6; „სიყმილი სასტიკი ყოფად არს“ საქ. მოც. 11,28; „უბრძანა გუემაჲ მისი სასტიკად“ აზტ. 118,11. იხ. უსასტიკესი.

სასტიკება «შერისხვა», მძლავრობა: „სასტიკებითა შენითა (შერისხვითა შენითა Q) იელტოდიან“ ფს. 108, 7; „წყალთა ზედა სასტიკებისათა აღაგნი გამოაჩინნა“ I, ეს. 40,16; „ბრძანებაჲ მისცა მეფემან დიდითა სასტიკებითა მცნებისაჲთა“ რიფს. 106,43; „შეიმუსრნენ მთანი სასტიკებითა თჳსითა“ O, ამბ. 3,6.

სასტიკობა მკაცრობა, ფიცხლობა: „რომელი გარდარეულად სასტიკობს, იგი შეურაცს იქმნის“ O, ზირ. 20,3. იხ. სასტი.

სასტოვა რისხვა: «თჳთ თავადი უთქუმიდა და სასტოდა, რაჲთამცა დაითქა იგი“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 105,1. იხ. სასტი.

სასტრატიოტე სამხედრო: „რაჲთამცა შთაუდევს სჳოსელი იგი სასტრატიოტჱ მისი“ ვარ. 823. იხ. სტრატიოტი.

სასტჯნელ-ი «დასასტჯნელი»: „მიგეც... სასტჯნელად და უუედრებაჲ ერთაჲ მოიღოთ“ O,—„მიგეც... დასასტჯნელად და უუედრებაჲ ერისაჲ მიიღოთ“ pb., მიქ. 6,16; „იდვიდა ჭალაჭი ესე განსარყუნელად და სასტჯნელად“ I, იერემ. 19,6.

სასტუმრო: „ვითარცა დამწუარდა, დაადგრეს იგინი სასტუმროსა შინა“ Sin.—11,260r; „ვითარცა სიზმარი არს სოფელი ესე და ვითარცა სასტუმროსა ვიყოფეთ“ Ath.—11,208v. იხ. სტუმარი.

სასუნებელ-ი «საწოლი», მოსასვენებელი ოთახი:

* წყარო ფანქრითა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილი დატოვებული (რედ.).

„წუკუე საჯდომელთა ჯდეს განწორებელ-დ სასუ ენებელ-სა მისსა“ M,—„ნუ სად ტახტსა ზედა ზის საწოლსა შენა საბანჭულოსა“ G, მსჯ. 8,24; „შეკედ სასუენებელად“ იქვ. 15,4; „შეკედე ცოლის ჩემის თანა სასუენებელად“ G, მსჯ. 15,1; „ისაუბეთა შინა სასუენებელთა შენთა ნუ სწყუე მდიდარსა“ O, ეკლ. 10,20; „მოკლეს კაცი ერთი მართალი სასუენებელსა შინა თჳსა.“ O, II მფ. 4,11; „დამალა იგი და ლეღამძეებ თჳსი სენაკსა სასუენებელისასა“ O, IV მფ. 11,2. იხ. სუენება.

სასუთლე «სასთულებელი»: „ანუ არა უმჯობესობს ნაფურელისზედაები მისი, ვიდრე სასუთლე აუეზარისი“ G,—„ანუ არა უმჯობეს არს საკეფხებლები ეკე ეფერმისი, ვიდრეღა სასთულებელი აბეზარისა“ M, მსჯ. ყ,ე. იხ. სთული.

სასულე: „ჩენ სასულენი ვართ ეკლესიისანი, და სასულეთაგან ღმერთი ესეეთართა საქმეთა არა ეძიებს“ ი. ე. 45,19. იხ. სული.

სასუმევა «თჳსობა», აყვანა (შვილად): „უკეეთუ გისასუმოს შენ“ G,—„უკეეთუ გითჳსოს შენ“ MO, რუთ 3,13. იხ. სუმევა.

სასუმელ-ი (სასუმლისა) სასმისი, ჭიქა: დასალევი: „გარეშე სასუმელისაჲ და პიჭკისაჲ განსწიდით“ ლ. 11,39; „სასუმლისა მისისაგან სუმიდა“ O, II მფ. 12,9; „სასუმელმან შენმან დამთრო მე ვითარცა ურწყულმან“ ფს. 22,5; „მიიღე სასუმელი ესე ღჳნისა ურწყოსაჲ ჴელისაგან ჩემისა“ I, იერემ. 25,16; „არა არს სასეფეელი ღრმისაჲ საკმელ და სასუმელ“ პრობ. 14,17; „სასუმელი ჩემი ცრემლითა ჩემითა განვზავე“ ფს. 101,10; „განუწესა მათ როკიკი დღისაჲ... ღჳნისაგან, სასუმელისა თჳსისა“ I, დან. 1,5; „მოიხუნა ხუთნი იგი სასუმელნი... ჩასაგმელითურთ“ Sin.—11,2041. იხ. სუმა; წყლის-სასუმელი.

სასუმელ-ი «ნათესავი», მახლობელი: „სასუმელი ხარ შენ“ G,—„ნათესავ ჩემდა ხარ“ MO, რუთ 3,9.

სასუმელება «თჳს-ყოფა», «თჳსობა»: „გისასუმლო მე“ G,—„თჳს-გაყო მე“ MO, რუთ 1,18.

სასუმელება «თჳსობა»: „არა თუ ინებოს სასუმელებაჲ შენი“ G,—„უკეეთუ არა უნდეს თჳსობაჲ შენი“ MO, რუთ 3,13.

სასუმლის-მოყუარე: „არნ რომელიმე სასუმლის-მოყუარე და სხუაჲ—სიჭაბუკის-მოყუარე“ ტ. სწ.275,29. იხ. მოყუარე.

სასუმური: „მიეცედ შენ სახლად მწუხარებისა და ნე სახლად სასუმურისა“ H—841, 610. იხ. სუმა.

სასურველ-ი: „სასურველ არს ყოველთა“ O, იგ. სოლ. 6,6; „ძმანო ჩემნო, საყუარელნო და სასურველნო“ ფლპ. 4,1; „სასურველსა მას წყდებერებასა თჳსსა მიეწთხოს“ ეპ. კჳპრ.-დაფდ. 93v.

სასუფეველ-ი «სოფელი», სამეფო: „აგარაკი არს ესე სასუფეველი“ C,—„აგარაკი იგი ესე სოფელ არს“ DE, მთ. 13,38; „მოაკლებულ არს სასუფეველი ცათაჲ“ მთ. 8,2; „ვითარ არიან შესავალნი სასუფეველისანი“ III ეზრა 2,7. იხ. სუფევა.

სასყიდელ-ი «მოსაგებელი», ფასი, გასამრჯელო, «მიზდი», ქირა: „მოეიდე... სასყიდელი იგი გასყიდული-სა“ მთ. 27,6; „მოიგოს კაცი სასყიდლითა ეკეკლესიათა“ pb.,—„მოიგოს სელი მოსაგებელითა ეკეკლესიათა“ G, ლევიტ. 122,10; „აღრაცხეს სასყიდელმათი“ საქ. მოც. 19,19; „მიცეს სასყიდელი გალატობთა და ხეროთა და როკიკი მათი“ O, I ეზრა 3,51; „მძრომის სასყიდლის მოგყუდიეს ღმერთი ეკე შენი“ ფსლტ. 150,05; „ღირს არს მეშაკი სასყიდლისა თჳსისა“ ლ. 10,7; „მოვიღოთ სასყიდელი შოთისა“ რიტს. 109,28; „ვითარცა შეძავი, რომელი შეეკრებენ სასყიდელსა“ ეზეკ. 16,30; „სასყიდელი არს ჩემი ესე, რომელი მოჰკეს მე ტრფიალთა ჩემთა“ O,—„მიზდი პრეშებისა ჩემისაჲ არს ესე, რომელი მომკეს მე ტრფიალთა ჩემთა“ G, ოვსე 2,12. იხ. სყიდა; შდრ. დიდ-სასყიდლისა, მოსასყიდლება, მრაეალსასყიდელი, სასასყიდლო, უსასყიდლო.

სასყიდლით-ი «სასყიდლით დადგინებული», დაქირავებული: „სასყიდლითი იგი არა არნ მწყემსი... იელტინ“ C,—„სასყიდლით დადგინებული იგი, რომელი არა არნ მწყემს... იელტინ“ DE, ი. 10,12.

სახყიდლით დადგინება «მოსასყიდლება», დაქირავება: „სასყიდლით დამიდგინა მე“ M,—„მომიხასყიდლა მე“ G, მსჯ. 16,4.

სასყიდლით დადგინებულ-ი «მორეწე», «სასყიდლითი»: „რაოდენთა სასყიდლით დადგინებულთა მამისა ჩემისთა ჰმატს პური და მე აქა სიყმილითა წარვწყმდები“ DE,—„რაოდენთა მორეწეთა მამისა ჩემისათა გარდავრჩეის პური და მე აქა სიყმილითა წარვწყმდები“ C, ლ. 15,17; „სასყიდლით დადგინებული იგი, რომელი არა არნ მწყემს... იელტინ“ DE,—„სასყიდლითი იგი არა არნ მწყემსი... იელტინ“ C, ი. 10,12.

სასყიდლით მოყუანება «მომიზდება»: „სასყიდლით მოიყუანეს ბალაამ“ M—„მოიმიზდეს შენ ზედა ბალაამ“ G, II მსჯ. 22,4. იხ. მოყუანება.

სასყიდლის-მიმცემელ-ი მიმნიჭებელი, დამსაჩუქრებელი: „მეიებელთა მისთა სასყიდლის-მიმცემელ ეყვის“ პვბრ. 11,0.

სასყიდლის-ყოფა «მოყიდვა»: „რომელი-იგი სასყიდლის-ყოფს ძეთა ისრაჱლისათა“ C,—„რომელი მოიყიდეს ძეთაგან ისრაჱლისათა“ მთ. 27,9. იხ. სყიდა.

სასძეურ-ი «ძუძუ»: «სძისა»: „შორის სასძეურთა ჩემთა განისუენეს“ O,—„შორის ძუძუთა ჩემთა განისუენეს“ M, ქება 1,12; „(ემსგავსენეს)... სასძეურნი შენნი ტეენთა მისთა“ O,—„(ემსგავსენეს)... ძუძუნი შენნი ტეენთა“ M, ქება 7,7; „განჰკვსნა თჳერსა სასძეურსა და ასუა მას“ M,—„განაღო თჳერი სძისაჲ და ასუა მას“ G, მსჯ. 4,19. იხ. სძე.

სასძლო საქორწილო, სეფა: „გამოეედან... სძალი სასძლოჲთ თჳსით“ O, იოვ. 2,16; „შეიძოსა (სამოსლითა) სასძლოჲთა ღმობ. 138,1; „სასძლოჲ შემზადან უწინარეს სიძისა პოწეენისა“ H—622,58г. იხ. სძალი.

სასწავლელ-ი სასწავლო: „დაიწერა ჩუენდა სასწაელელად უკუნისამდე“ ბ. სწ. 104,12. იხ. სწავლა.

სასწაულ-ი, სასწაულ-ი «ნიშნი», «შენიშნვა», «საკვრველება», «განსწავლა», «სწავლა», «ნიშანი», «მოხატული», მომასწაეებელი ნიშანი: „გამოჩნდეს სას-

წაელი (ნიში C) იყი კაცისაჲ" მთ. 24,50; „რამეთუ სასწაელად არს" pb.,—„რამეთუ შენიშვნაჲ არს" G, ლკა. 12,6; „გიხმარ ნუ რაჲ სასწაელი" M,—„თქუთ რაჲ ნიშანი" G, მხ. 12,6; „ვიდრე არა მჭელისაგან ერთი სასწაელი დავრღომად" C,—„ვიდრეცა მჭელისაგანი ერთი მოთაგული დავრღომად" DE, ლ. 10,17; „ახიალეს... რომელ-იგი კჳნა იესე სასწაელნი" DE,—ახიალეს... საკჳრველებანი იგი, რომელ კჳნა" C, მთ. 21,15; „გარდავიხსნა კჳაჲ მისი სასწაელად შენდა" M,—„იყო კჳაჲ მისი განსწავლად შენდა" G, II მჭ. 4,30; „ჰყოფდენ სასწაელებსა დიდ-დიდსა და ნიშებსა" მთ. 24,24; „ვუნებავს შენგან სასწაელისა ხილეაჲ" მთ. 12, 38; „არა თუ ვინცა ქელთა მისთა სასწაელი სამსჯალთაჲ მათი" C, ი. 20,25; „ქელთა მოციქულთაჲთა იქმნებოდა სასწაელები და ნიშები" ხაქ. მოც. 5,12; „შეიპნე ესე სასწაელად ჴელსა შენსა" M, II მჭ. 8,6; „მიეც სასწაელი შენდა კაცთა მათ" I, ეზეკ. 8,4; „წინა უკუნე იგინი სასწაელად ძესა შენსა" O, —„წინა დაუსუენ სწაელ[ნი] ძესა შენსა" pb., ფგ. ხოლ. 2,2. იხ. დღესასწაული, დღესასწაულობა, კეთილად-სასწაულოვანი, მედღესასწაულე, სადღესასწაულო.

სასწაულთა მკითხველ-ი «ნიშთ-მზმნელი», წინასწარ მცნობელი, მკითხაი: „ნუცუ იპოების შენ შორის... სასწაელითა მკუდართა მკითხველი" pb.,—„არა იპოეს შენ შორის... ნიშთ-მზმნელი, მკითხაჲ მკუდართაჲ" G, II მჭ. 18,11. იხ. მკითხველი.

სასწაულოვან-ი შდრ. კეთილად-სასწაულოვანი.

სასწორ-ი «საწონი», ზომა, წონა: „მიეცით, რომელსა აქუს ათი სასწორი ვეცხლი" ლ. 19,24; „ორასისა ლიტრასა სასწორი ფისი" H—841,879; „იყო სასწორი საუკუნებისაჲ მის ოქროსა" M,—„იქმნა საწონი საუკუნთა ოქროსთაჲ" G, მხ. 8,26; „საქმენი მისნი სასწორსა. მართლისა" O, იგ. ხოლ. 16,11; „ვან აღწონნა მთანი სასწორითა" I, ეს. 40,12; „მიუწონე ვეცხლი იგი სასწორითა" I, იერემ. 32,10; „შეწირა,... ლანგნაჲ ვეცხლისაჲ ერთი ასოცდაათ სასწორი მისი" G, რიცხ. 7,13; „წყალი სასწორით სე შენ" O, ეზეკ. 4,11; „ვეცხლი უღირსია სასწორებსაჲთა აღწონონ" O, ეს. 46,6; „მთაკრიბეს... ერთკურძისა მას ბედსა სასწორისასა და დასძლია ცალერსა 2.ს" მ. ხჭ. 295,21.

სასხდომელ-ი «სავარძელი», სკამი: „სასხდომელები (სავარძელები C) იგი... დაუმჭუა (დამჭუა C)" მრ. 11,15; „იხილა სასხდომელები იგი მონათა მისთა" II ნშტ. 9,4. იხ. სრდომა.

სასჯელ-ი იხ. საშჯელი.

ხატან. სატანა «მჭდომი», მოწინააღმდეგე: „მომეცა მე საწერელი კორცთაჲ ანგელოზ სატან (მჭდომი Q)" pb., II კორ. 12,7; „ახუელობ სატან. ითარებად" მ. ცხ. 195r; „დამპარკოლნა ჩუენ სატანა" pb.,—„დამაპრკოლნა ჩუენ მჭდომმან" Q, I თეს. 2,18; „სატანა მჭდომად თარგმნებისა მრთ. A, კ. თერ.-ხინან. 65.

სატანებრ-ი საეშმაკო, ეშმაკური: „მისცემენ მას სატანებრსა მას ცდილობასა" მ. ცხ. 64 v.

სატანჯველ-ი «სასჯელი», ვნება, წამება, გეენა: „ეითარ-მე განურნეთ სატანჯველსა (სასჯელსა C) გეჰენიაჲსასა?" მთ. 23,33; „შენ ზედა ვიჩუენო პირველი ესე სატანჯველი" ფლკ. 138,8; „მისაჯის სატანჯველთა და სიკუდილსა" სნდ. 7,17; „ბრძანა... გუემაჲ მისი ფერადფერადთა სატანჯველითა" დ.დ. 128,0; „ქრისტემან მომმადლოს... სატანჯველთა ამათ წილ განსუენებაჲ" შუშ. XVII 20. იხ. ტანჯვა.

[სატეეებელ-ი] იხ. ტეეება.

სატეხ-ი სატეხე: „სატეხითა შექმნა და გამოჰკრა იგი" O, ეს. 44,12. იხ. ტეხა.

სატირ-ი დიდრაქმა: „აღთქუმა ყო მოქმედთა მათ მოშართ თითოჲ სატირი დღისა" მთ. 20,2; „ეცხლი ოცდაათი სატირი მისცეს უფალსა მას მათსა" O, გამოხლ. 21,32.

სატირელ-ი სატირალი: „არა თუ იგინი სატირელ არიან" მ. ხჭ. 70,0. იხ. ტირილი.

სატიხარ-ი III მჭ. 7,19*.

სატლე მღუელა: „მოსწყჳდნა სატლითა" ჯ. ცხ. 107,3.

სატრაპეზო სასადილო, პურის საქმელი ადგილი: „სატრაპეზოს არა შეეშვის" ა.-ე. 84,32; „შეიყუანა იგი სატრაპეზოდ" მ. ცხ. 211r. იხ. ტრაპეზი.

სატრაპეს-ი «მთავარი»; «ნახჭეტი»: „ყურად იღეთ სატრაპესთა (მთავართა M)" G, მხჭ. 6,8; „დადგინა იგი... მთავრად სატრაპესთა" pb.,—„დაადგინა იგი... მთავრად ნახჭეტთა" I, დან. 2,48. იხ. სასატრაპესო.

სატრაპესობა «სამთავრო»: „ხუთნი სატრაპესობანი უცხოთესლთანი" G,—„ხუთნი ესე სამთავრონი უცხოთესლთანი" pb., მხჭ. 8,8. იხ. სატრაპესი.

სატრფიალო საალერსო, საკეკლუცო: „მეძავთა, რომელთა მოიკჳნიან პირნი მათნი სატრფიალოდ კაცთა უგუნურთა" მ. ხჭ. 133,7; „ნაჭირვეი მაგისი სატრფიალო არს დედათა მათ მიმართ" H—841, 800. იხ. ტრფიალი.

სატუხელ-ი დასერილი, დასახიჩრებული, დაწყლულებული: „სატუხელად გაიჭადა თავი... რომელი... გონჭსა პგუანდა" მ. ცხ. 384r.

სატჯრთავ-ი: „აჰკიდით კაცსა ტჯრთი, ძნიად სატჯრთაჲ" C, ლ. 11,46. იხ. ძნიად სატჯრთავი.

სატჯრთველ-ი: „აღჰკიდით კაცთა ტჯრთი, ძნიად სატჯრთველი" DE, ლ. 11,46. იხ. ტჯრთი.

სატფურ-ი «სატფურება», ენკენია; გასათბობი: „იყო სატფური (სატფურებაჲ DE) იგი იერუსალჳმს და ზამთარი იყო" C, ი. 10,22; „ყო სატფური სახლისაჲ მის უფლისაჲ" O, III მჭ. 8,63; „ემოსა ბერსა მკრდამდის სამოსელი ძაძისაჲ სატფურად, რამეთუ ჟამი ზამთრისაჲ იყო" 824**.

სატფურება «სატფურის», «ენკენია», ენკენობა: „იყო მაშინ სატფურებაჲ იერუსალჳმს" DE,—„იყო სატფური იგი იერუსალჳმს" C. ი. 10,22; „მოსლვად ენკენიათა ხატისათა, რომელი აღდგა ნაბუქოდონოსორ მეფემან"

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

** წყარო მითითებული არ არის, მისთვის ადგილია დატოვებულ (რედ.).

pb.,—„მოსლვად სატფურებასა მას ქვრპისასა, რომელი აღმართა ნაბუკოდონოსორ“ O, დან. 3,2.

სატყორც-ი «ისარი», «საისრელი»: „სატყორცითა მისითა მშლეიდეს მტერთა“ G,—„ისრითა მისითა ესროდის მტერთა“ Fr.,—„საისრელითა ესროდის მტერთა“ pb., რიცხ. 24,8.

სატყორცებელ-ი იხ. ტყორცება; შდრ. ისრის-სატყორცებელი, ქვის-სატყორცებელი.

საუბნარ-ი სიტყვა: „მათი საუბნარი განსყიდისათჳს არს და მოსყიდისა“ მ. ცხ. 21v; „ნუუკუე უცხოი რაჲმე საუბნარი შუეა შემოვარდეს“ მ. ცხ. 285v.

საუბნარება «სიტყვაა»: „ი საუბნარეს მათდამი“ G,—„ეტყოდეს მათ“ M, ისუ ნ. 22,15. იხ. უბნობა.

საუკუნე, საუკუნო სამარადისო, მარადისობა, დასაბამი, საიქიო, სააქაო: „ნუ სცვალებ საზღუართა საუკუნეთა“ O, იგ. ხოლ. 22,28; „რაჲთა მაქუნდეს ცხორებაჲ საუკუნოჲ“ მთ. 18,18; „მოავლინა მათ ზედა საუკუნემან“ O, ბარ. 4,10; „მიიღოს ცხორებაჲ საუკუნოჲ“ ი. 3,15; „მოგიველინოს თქუენ საუკუნოჲ სიხარული“ O, ბარ. 4,29; „მსგავსი მისი არა იყოს საუკუნითგან“ O, იოვ. 2,2; „რომლისა სახელისაგან ეშინის ყოველთა საუკუნეთა“ ფსჲ. მოც. 7,12; „განმზადე(ულ არს საყდარი შენი... საუკუნითგან“ ფს. 92,2; „როშელნი-იგი ღირს იქმნეს საუკუნესა მას მიმთხუეულად“ ლ. 20,35; „არა მიეტეოს მას არცა ამას საუკუნესა“ C, მთ. 12,32; „აქაჲ წუთისა სიტკბობაჲ შენ საუკუნესა სიწარულ გარდაექცეს“ მ. სწ. 14,26; „მოგუცეს ჩუენ მადლი მისი საწუთოსა და საუკუნესა“ მ. სწ. 53,18.

საუკუნომდე «მიმდემი»: „საუკუნომდე ვერ დაიწუებულ იქმნეს“ pb.,—„მიმდემი ვერ დაივწუნენ“ I, იერემ. 20,11.

საუნჯე «ხუნაკი», «საფასე», ქონება, განძი, საგანძური, სახლი, ბეღელი: „მზირი მისი ჴდა საუნჯესა შინა“ G,—„მზირნი იგი სხდეს საუნაკსა შინა“ M, მწყ. 10,9; „გაჩუნდეს საუნჯე ცათა შინა“ DE,—„მოიღო შენ საფასე ცათა შინა“ C, მრ. 10,21; „საუნჯენი სიბრძნისანი და მეცნიერებისანი დაფარულნი“ კოლ. 2,3; „საუნჯედ უფლისად შეიღუო“ G,—„საფასედ უფლისად შეიღოს“ M, ისუ ნ. 6,19; „გიხილავნა საუნჯენი სეტყუეთანი“? O, იობ 38,22; „შეიედ საუნჯესა შენსა“ მთ. 6,6; „შეივიდა საუნჯედ და ტიროდა“ O, დაბ. 42,30; „მასცა იგი და ჳზარდული მისი მაწოვნე ელი საუნჯესა მას ცხუდართასა“ M, II სმტ. 22,11; „ოდეს-იგი დასდეუით საუნჯესა ოცი სათუელი“ O, ანგუა 2,16; „გარეშე ჰპოემსა საუნჯე ვისჰე სასყიდლით დაჰპურა“ პაველე მოც. 49,9; „აქუს მას საუნჯე, ალსავსე ბევრეულთა შიერ კეთილითა“ მ. ცხ. 104r; „საუნჯე გულისა-მის-ყოფისაჲ“ მ. ცხ. 80r. იხ. უნჯი.

საურავ-ი საზრუნავი: „ყოველი ზრუნვაჲ და საურაჲ მონასტრისაჲ მას ეტკრთა“ ი.-ე. 30,25; „უფროჲსნი წიგნნი ღამით სანილითა უთარგმნიან... ფრიდისა უკალებისაგან და საურავთა“ ი.-ე. 30,55; „მოგართუმს... საურავსა“ მ. ცხ. 104v. იხ. ურვა.

საურაკპარაკე მოედანი, უბანი: „მთანთქა სკერპოჲ იგი და გარემო საურაკპარაკჲ იგი, რომელ მახლობელ იყო“ ფსკტ. 157,21. იხ. ურაკპარაკი.

საურველ-ი დაფარული ასო, ყური, კერპები: „მიმიმან დაუფარნის საურველნი და უკჳ ქმნის“ ფიზ. XII 8.

საუფლო უფლისა: „ღ(ეკნა იგინი საუფლოჲთა მით ბექდთა“ თომა მოც. 14,30; „ეიხილე ტაბლაჲ საუფლოჲ“ მრთ. A, ანგ. დ. 22v; „წერილ არს... საუფლოთა დღესასწაულთა ეამის-წირვისა საკითხავთა“ H—1741, 297r. იხ. უფალ.

საუცარ-ი მოჩვენებითი, არაჭეშმარიტი; საოცარი, გასაკვირვალი, განსაცვიფრებელი: „საუცარ რაჲმე არს“ მთ. 14,20; „გირჩენო შენ უშჯულოებაჲ და საუცარი ხილვაჲ“ ფსკტ. 138,21; „უფალმან ყო საუცარი“ O, ზაქ. 10,1; „საუცარი გამოვიდა ყურესა სახლისა მისისაჲ, ვითარცა ეშაპი“ Sin.—11,83v.

საუცრება «მოჩვენებაა», ოცნება: „საუცრებანი განუღიმებელნი მწეხარითა პირებითა გამოუ(ნდებოდა მათ“ O, — „მოჩუენებანი შეუმენჯულნი მწეხარითა პირითა გამოეცხადებოდეს“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 17,4; „აგრძნეს... საუცრებაჲ იგი საშმაოჲ“ მ. ცხ. 105r.

საუძლურე საჭიროების ადგილი: „სადა-იგი არს შესაფალი საეძლურეთაჲ, შენ მდებარე არს იგი“ მ. ცხ. 211v. იხ. ძალი.

ხაფანელ-ი გადასაფარებელი, საფენი: „მას ზედა (ორმოსა) გარდაჰფინა საფანელი და აჰმობდა ლეღს-ყერთა“ O, II მფ. 17,19.

ხაფარდულ-ი სავაჭრო სახლი, დუქანი: „მოვიდეს შემთხუეულად ჩუენდა ვიდრე... მჭამედ ღჳნის-საფარდულად“ ხაქ. მოც. 28,15; „პირელ კარისა დაშუადმე საფარდულისა, რამეთუ რაჲმე კარი დაუშას, ვერღარაჲნ შემძლებელ არს ეაპროსად“ მ. სწ. 85,20.

საფარდულედ-ი «სართულედი», გუმბათიანი: „ეამე არს ყოფად სახლებსა საფარდულედსა (სართულედსა I)“ O, ანგ. 1,4. იხ. ფრდა.

საფარველ-ი «ჩირდილი», «დაფარული», საგრილობელი, სახურავი, დასაჩრდილებელი, ფარდა, შესაფარებელი, წამოსახურავი: „მესედით საფარველსა ჩემსა“ M,—„შეშოდიგით აჩრდილსა ჩემსა“ G, მწყ. 9,15; „შემივედრა მე საფარველსა კარვისა მისისასა“ G,—„დამიფარა მე დაფარულსა კარვისა მისისასა“ Q, ფს. 26,5; „საფარველსა ფრთეთა შენთასა დამიფარე მე“ ფს. 16,8; „იყო მათ საფარველ დღისა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 10,17; „საფარველსა ჴელისა მისისასა დამშალა მე“ I, ეს. 49,2; „უქმნენით მათ საფარველი გლოვასა“ O, ეს. 16,3; „საფარველი იყო წინაშე კლდესა მას“ მრთ. S. ქ. იერ.-ალდგ. 150,2; „დაჰპურა საფარველი იგი კრეტსაბელისაჲ“ გამოხლ. 40,21; „გექმნეს თქუენ საფარველ წინაშე პირსა მდევნელთასა“ I, ეს. 18,4; „საჴრილ არს სულხანაგან და საფარველ დღე საშოვალსა“ O, ზირ. 31,19. იხ. ფარვა; შდრ. პირის-საფარველი, წინა-საფარველი.

საფასე «ხაუნჯე», «სიწმიდე», განძი, საკურთხე, ქონება, ფასი, სასყიდელი: „მოიღო შენ საფასე ცათა შინა“ C,—„გაჩუნდეს საუნჯე ცათა შინა“ DE, მრ. 10,21; „საფასედ უფლისად შეიღოს“ M,—„საუნჯედ უფლისა შეიღუო“ G, ისუ ნ. 6,19; „დადებად სიწმიდესა (სა-

ფასეთა C)" მთ. 27,6; „ამას სიტყვასა ეტყოდა სახლსა მას შინა საფასისასა" ი. 8,20; „ნუშტი იგი მიეც დაბარბად საფასესა სახლსა სამეუფოსა" O, II ეზრა 7,20; „საფასეთა საბრძანებათა არიან ოგანი მეცნიერებისანი" O, ზირ. 1,31; „საფასენი შენნი აღსავრულად მიჰკნეს" O, იერემ. 17,3; „მოიღეს ათელი ოქროსაგ... საფასედ სახლსა უფლისასა" I, ნეემ. 13,12; „არა ითხოვე სამდადრე საფასეთაგ" M, II ნშტ. 1,11; „წარიღეს ყოველი საფასე, რადენი ჰოვეს სახლსა შინა მეფისასა" M, II ნშტ. 21,17; „მოიღო კისაკი იგი ყოველითა მით საფასითა" H—341, 17; „ყაეთ-თავისა თქუენისა საფასე, რომელი არა დაძველდეს" ლ. 12,33; „მისცა საფასე მწერალსა" მ. ცხ. 83v; „თჳსთა საფასითა იყიდნეს" ი.-ე. 20,18; „ნაჴუეარი საფასისა თჳსისაგ ეკლესიასა შეწირის" ი.-ე. 41,27; „საეჭუნი თჳსნი აღაესნა საფასითა" მ. სწ. 222,32. იხ. ფასი.

საფეთქელ-ი: „დაიბურნი საყოსელნი შენნი, რაგთა არა შეუიდეს მიერ სელი სიმყრალისაგ ტჯნად შენდა და აღძრნეს საფეთქელნი შენნი" მ. სწ. 139,15; „აღიკსნენ ნესტენი საფეთქელთანი კუამლისა მისგან, რომელსა ღჳნოგ ორთქლთა თჳსითა მისდა აღიყუანებს" H—2251, 284r. იხ. ფეთქა.

საფირონ-ი sapphirus: „საფუძველნი შენნი საფირონისანი" I, ეს. 54,11.

საფიც-ი ფიცი, ფიცის წიგნი: „მისცე უფალსა საფიცი შენი" მთ. 5,33; „მიჰცეს მას საფიცა მტკიცე და დაუბეჭდოს" მ. სწ. 294,8; „მათ ითხოეს საფიცი და მშჯდობაგ" H—341,820. იხ. ფიცი.

საფლავ-ი «სამარე», სამარხი; საფლობი: „მიმსგავსებულ ხართ საფლავთა განგოზილთა (სამარეთა განგლორწოლთა C)" DE, მთ. 23,27; „დადეა იგი საფლავსა გამოყოდილსა" DE,—„დადეა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა" C, ლ. 23,53; „ბრძანა დაკრძალვად საფლავი იგი" მრთ. S, კ. იერ.-აღდგ. 157,18; „რჩეულთა საფლავთა ჩუენთა დაჰფალ მკუდარი შენი" O, დაბ. 23,6; „აღადგინა... საფლავით ლაზარე, ოთხისა დღისა მკუდარი" მ. სწ. 51,4; „ჴედნეშორნენ... ვიდრემდის გაჴჭმეს საფლავი იგი უკუისაგ მის" S—1141,512.

საფლავ-ებ-ი «სამარობანი»: „მოეგებეოდა მას საფლავებისაგან (სამარობნითა C) კაცი" DE, მრ. 5,2.

საფლავის-მტკუნველ-ი საფლავის მძარცველი: „ტანჯვასა შეკარდებას საფლავის-მტკუნველი" მრთ. D, კ. იერ.-აღდგ. 115. იხ. მტკუნველი.

საფლაოან-ი საფლავები: „უკეთუ იპოოს საფლაოანი ადგილსა მას... მიჰკდოდე შენ" მ. ცხ. 105r. იხ. ფლაე.

საფრჴე იხ. საბრჴე.

საფრჴეება «დაბრკოლება»: „მე უსაფრჴეებ დამჴდრებელთა ჭეშტარიტისათა ამისთა" pb.,—„მე დავაბრკოლნე დამჴდრებელნი ამის ჭეშტარიტისანი პირითა" O, იერემ. 10,16. იხ. საფრჴე.

საფსალმუნე ქნარი; დავითნი; ამბიონი: „ათქალთა მით საფსალმუნისაგთა უგალობდით მას" ფს. 32,2; „ვითარცა საფსალმუნე იტყჳს" ია. რომ.-კურთხ. მოს. 178,6; „ალეთდა ღიაკონი საფსალმუნეთა აუმოკითხვად წმიდისა სახარებისა" მ. ცხ. 418r. იხ. ფსალმუნი.

საფუძველ-ი საძირკველი, იატაკი: „დადეა საფუძველი" ლ. 6,48; „საფუძველნი მთათანი შეირყინეს" Ш, ფს. 17,8; „დაჰსენ საფუძველი შენი" O, ეზეკ. 10, 39; „ვიდრე დამყარებადმდე საფუძველისა სამოთხისაგ-სა" O, III ეზრა 6,3; „ქჳშასა ზედა დადეა საფუძველი მისი" მ. სწ. 72,18. იხ. ფუძე.

საფქველ-ი «საფქჳლე ლოდი»; «წისქვილი»: „უმჯობეს არს მისა, გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი და შთავარდეს ზღუასა" DE,—„უმჯობეს არს უფროგს მისა, დამო-თუმცა-ება საფქჳლე ლოდი ყელსა და შთა-უცა-ვარდა იგი ზღუასა" C, მრ. 9,42; „მისცა იგი საჰიდ საფქველისად" O,—„მისცა იგი სახიდ წისქვილისა" pb., იერემ. 52,11. იხ. ფქვა.

საფქჳლე, საფქვილე «საფქველი»: „უმჯობეს არს უფროგს მისა, დამო-თუმცა-ება საფქჳლე ლოდი ყელსა" C,—„უმჯობეს არს მისა გამო-თუ-იბას ქედსა მისსა ვირით საფქველი" DE, მრ. 9,42; „გარდამოეტყორცა ნატეხი ერთი საფქვილისაგ ზღუდით, სცა დამოკლა" O, II მფ. 11,21. იხ. ფქვა.

საქადჳლ-ი საამაყო, სასიქადულო, დიდებული: „დიდად საქადულ არს" მ. ცხ. 294r; „სადიდებელ და საქადულ არიან ჩემდა" Sin.—11,30v; „გყო შენ სახელოან და საქადულ და დიდებულ" G, II შჯ. 26,19; „სახარეულ არიან და საქადულ ჩემდა" ბალ. 105,9. იხ. ქადება.

საქალო ქალების სადგომი: „გამოირჩონ... საქალოსა შინა ქალი ქმნულკეთილი" M, ესთ. 2,3. იხ. ქალი.

საქალობე მეუღლეობა, ქორწინება: „მრავალთა მამათა და მრავალთა დედათა დაუტეონ საქმე საქალობისაგ და შედგენ ქალწულებასა" ფლპ. მოც. 10,31. შდრ. საქალობელი.

საქალობელ-ი მეუღლეობა, ქორწინება: „უბიწოთა საქალობელითა და კეთილითა თესლითა მშევ მე" ფლტ. 142,32. იხ. ქალი.

[საქანდაკებელ-ი] იხ. გამოსაქანდაკებელი.

საქანელ-ი ნიალვარი; «გარდამოსაქანელი»: «გუეკეთონენ თე საქანელნი მდინარეთანი" მ. ცხ. 34v; „საქანელნი იგი მდინარეთა სასტიკთანი დასწყდეს და განჴმენ- მ. სწ. 124,5; „განგიხუნე თქუენ საქანელნი ცისანი" G,—„განგიხუნე თქუენ გარდამოსაქანელნი ცისანი" O, მალაქ. 3,10. იხ. ქანება; შთასაქანელი.

საქებელ-ი საქებარი; ორღანი: „საქებელ იყუნეს ჩემდა სამართალნი შენნი" ფს. 118,54; „საქებელ არიან სიტყუასა მას, და არა საგმობელ" ია. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 62,11; „თითთა ჩემთა განაგეს საქებელი" ფს. 151,2; „განვაწესეთ საჴსენებელი წმიდისა შუშანიკისი სადიდებელად და საქებელად ღმრთისა" შუშ. XI,8. იხ. ქება.

საქიქელ-ი «სამაგალითო», გამოსაჩენებელი, გამოსამჟღავნებელი, შესარცხვენი: „საქიქელად იყუენ პირსა ზედა ჭეშტარიტისასა" O,—„სამაგალითოდ პირსა ზედა ყოელისა ჭეშტარიტისასა იყუენ" pb., იერემ. 10,4; „მეშინის, ნეტარე საქიქელ და საძულელ ეიქმნე თქუენ წინაშე და თითის-საჩუენებელ ყოელსა ერისა" მ. სწ. 260,30.

საქიქელება ურცხობა: „ნუ იქმ ბილწებასა მაგას საქიქელებისასა“ O, II, მფ. 18,12. იხ. ქიქება.

საქმარი საქმე; ინსტრუმენტი, მანქანა; სახსარი, გამოსახსნელი: „მისცა იგი საქმარად კარაესა მას საწამებელისასა“ O, გამოხლ. 30,10; „საქმარი, რომელი ქმნა სოლომონ“ II 6შტ. 8,1; „არა მოსცეთენ საქმარსა თჳსსა“ ბ. კუს.-ეჭუხ. დღ. 30,24: „აღმან ეროვამ გამოყარა საქმარი თჳსი“ I, ეს. 44,12; „დამოჰკიდე ერთჯერ-ღა ქართა უკეთური ესე საქმარი ეშმაკისაჲ“ ფლტკ. 141, 10; „მიეც საქმარი განთავისუფლებად მისგან“ ლ. 12,58. შდრ. ქელს-საქმარი, კეუყანის-საქმარი, ჯელთ-საქმარი.

საქმე ქმნა, კეთება, „ყოფა“; „ესე ჯერ-იყო საქმედ“ DE,—„ესე გიღირდა ყოფად“ C, მთ. 23,23; „შეკრებეს... საქმედ“ ხაქ. მოც. 4,28; „საქმედ სცა მას სალი საფასჲ ეზოსა სახლისა უფლისასა“ O, ნეემ. 12,7; „აქუსნი დღენი არიან, რომელთა შინა ჯერ-არს საქმე“ ლ. 13,14; „ვასწრაფოთ საქმედ საქმესა“ ჰ. სწ. 32,15.

საქმე «ნაქმარი», «საქმარი», ქმნა, «ნაქმნევი»; რამე ამბავი: „რაჲ-მე იყოს... საქმე მისი?“ M,—„რაჲ იყოს... ნაქმარნი მისნი?“ მხკ. 13,12; „საქმენი მათნი“ G,—„დაცვაჲ... საქმართა მათთაჲ“ pb., რიცხ. 8, 30; „რაჲთა ხედვიდენ საქმეთა თჳენთა“ მთ. 5,10; „არა იტყოდის პირი ჩემი საქმესა კაცთასა“ ფს. 10,4; „საქმესა ვიქმ მე“ O, ამბ. 1,5; „ჰქმენ საკჳრველნი საქმენი“ O, ეს. 25,1; „არა იპოვა სარცხვნელი საქმჱ მის თანა“ O, დან. 18,56; „ვისა მიმართ საქმე გიც?“ ფოკა 345,3; „უთხრა დაჲთს ყოველი იგი საქმე ბრძოლისაჲ მის“ O, II მფ. 11,18; „ამაოჲ არიან საქმენი ნამღერნი“ pb,.—„ცუდ (ცუდად O) არიან ნაქმნევნი იგი საიცხელნი“ I, იერემ. 10,15. იხ. ქმნა; შდრ. კეთილის(ა)-საქმე, ქველის-საქმე, კეუყანის-საქმე, შესაქმე, ძჳრის-საქმე, ჯელთ-საქმე.

საქმის-მაწუეველ-ი: „ღალებაჲ მათი შესმა საქმის-მაწუეველთაგან“ O, გამოხლ. 8,7. იხ. წუეჲა.

საქმის-მოდგამი: „საქმის-მოდგამი იგი შენი ეშმაკი იქმს მაგას“ ფლტკ. 144,11. იხ. დგმა.

საქონელ-ი ქონება, შენაძენი: „კეალად იწყეს შეკრებად საფასეთა ოქროსა და ვეცხლსა და სხეასა ყოველსა რას საქონელსა“ ჰ. ცხ. 16г: „უკუეთუ მოიღო საქონელი შინი აქა, ეიცი, რამეთუ არღარა ისაძეო“ ჰ ცხ. 87г. იხ. ქონება

საქორწინე «ქორწილისა»; საქორწილო სახლი, სეფა: „არა გმოსიეს სამოსელი საქორწინჱ (ქორწილისაჲ C)“ DE, მთ. 22,12; „ნუთუ ეგებას შვილთა საქორწინისათა გლოვაჲ?“ C, მთ. 9,15; „დაშთეს გარეშე საქორწინესა მას“ ჰ. სწ. 19,20. იხ. ქორწილი.

საქრთილე ქერისა: „ჰეუყანაჲ არს რომელიმე... საეწნაე და რომელიმე საყანე და საოქლე და საქრთილე“ ჰ. სწ. 310,6. იხ. ქრთილი.

საქრისტეანო ქრისტიანებისა: „წინამძღუარ ქმნილ ხარ სპასა დიდსა საქრისტეანოსასა“ ჭ. ცხ. 175,8. იხ. ქრისტე.

საქსუსალ-ი იხ. საქუსალი.

საქუმელ-ი წასაღებელი, კუბო, «ცხედარი»: „წინა უძღოდა საქუმელთა მათ აბინერესთა“ O,—„ვიდოდა უკანით ცხედრისა“ pb., II მფ. 3,31. იხ. ქუმა.

საქურიო ქერიესი: „განძარცუა სამოსელი იგი საქურიოჲ“ O, დან. 38,14. იხ. ქერიე.

საქუსალ-ი, საქსუსალ-ი, საგუას(ა)ლ-ი საქსეალი, ქსელი: „უკეთეთ იქმნას მას ვინა ნაში კეთროვნებისაჲ სამოსელსა მატყლისასა.. ანუ საქუსალსა ანა ფესესა“ G, ლევიტ. 13,47; „იქმნას ნაში მომწუარე... ანუ სამოსელსა შინა ანუ საგუასალსა შინა“ G, ლევიტ. 13,49; „თჳალა მოეხეევის მას. ეითარცა საქსუსალი ქსელსა“ თჳალა 90,18; „ნათესავი თავ-სა ჩემისაჲ საგუასალსა თანა“ G,—„უკეთეთ დაქსოო შიდი ესე ეოწოლი თავისა ჩემისაჲ საგუასალსა თანა“ M, მხკ. 16,13.

საქუფთე «ბალანტი», ქისა: „რომელსა აქუნდეს საქუფთჱ, აღიღენ“ DE, — „რომელსა აქუნდეს ბალანტი, აღიღენ“ C, ლ. 22,36.

საქციელ-ი «ქედი», კისერი; წრე. სარტყელი: „წარკუეთოს თავი მისი მღელჩან ჳან საქციელითგან“ O,—„მოკუეთოს მღელჩან თავი მისი ქედითგან“ G, ლევიტ. 5,8: „მოდრეკით საქციელითა თჳენითა ორთა ფინიყოჲნი“ Sin.—11,2532г; „დასაფარველად ჳარემო ორთა მათუე საქციელთა მექონოთისათა“ O, III მფ. 7,42. იხ. ქცევა.

საღებავ-ი ფერი: „საღებაჲ პორფირისაჲ არა გამოჰქარდების“ ჰ. ცხ. 825г.

საღებელ-ი იხ. თუალთ-საღებელი.

საღმრთო ღეთიური, ღეთისა: „აღაესო იგი სულითა საღმრთოჲთა“ O, გამოხლ. 31,3: „სული საღმრთოჲ არს, რომელმან შემქმნა მე“ O, იობ 33,4; „რომელნი საღმრთოჲთ კერძო კრისტეს დაჰცურებენ“ იკ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,19.

საღმრთო-ჲ წიგნ-ი ბიბლია: „არასადა გასმიესა საღმრთოთაგან წიგნთა?“ ფლტკ. 143,21.

საღმრთოჲთ-კერძო საღვთო: „საღმრთოჲთ-კერძოჲ იგი მოძღურებაჲ შეგინონ“ ს. გაბ.-მოც. ხაკნ. 97, 84. იხ. კერძო.

საღრტილ-ი კაკი: „კუესითა სცემდიან საღრტილსა“ A—02,200; „ვითარცა კუესი, ეკუს რაჲ საღრტილსა, გამოველს ცეცხლი“ ჰ. ცხ. 464г.

საღუაწ-ი საზრდო: „უბრძანა... მიცემად ყოველი საღუაწი“ O, I ეზრა 4,54. იხ. ღუწა.

საღუაწო სამოღუაწეო, საბრძოლო, საგარჯილო: „არასადა ვინ მოღუაწეთაგანი შემდგომად წარსლვისა ადგილისა მისგან საღუაწოჲსა და განბნეისა ერისა შემძლებელ არს ღჳწოლად შერე“ ჰ. სწ. 118,12. იხ. ღუწა.

საღურწელ-ი კისერი: „უბრძანა ერის-თაემან მან ძარღუთა გამოხუმაჲ თითოჲთ და საღურწელთაგან ვიდრე ბარკალ-სხჳლამდე“ H—841, 849.

საღჯნე ღვინისა: „ნუ საღჯნეთა მათ ჭერქელთა ხედავ, თუ ოდეს დაილინენ“ H—2251,283v. იხ. ღჯნო.

საყანე: „ჰეუყანაჲ არს რომელიმე... საეწნაე და რომელიმე საყანე“ ჰ. სწ, 310,6.

ხაყანურ-ი «ფარემო-სათესავი»: «მისცეს... საყანურნი (გარემო-სათესავნი G) გარემოჲს მისა» M, იხუ 6. 21,11. იხ. ყანა.

ხაყდარ-ი სკამი, დასაჯდომი, ტახტი: «დაჲდა საყდართა ზედა» ხჯ. მოც. 12,21; «დაჲდა მეცს იგი საყდარ'ჲთა თჳსთა» ფსალტ. 138,2; «პოაჩენდა ტახტი ოქროჲსაჲ... და დიდჳს საყდარი მას ზედა» H—341,388; «მისრულნა მე საყდარი დიდებული საბოსლითა სპეტაკ-თა» H—341,466; «საყდარი არს ღჳთისაჲ» მთ. 5,34; «დაჲდა საყდარსა მას ზედა, ადგილსა მას, რომელსა ერჩეის კაფენილ» C. ი. 19,13; «დიდებას საყდარი სასჯელისაჲ სამნეულ» მ. სწ. 92,12. იხ. თანა-მოსაყდრე.

ხაყდრის-მოდგამ-ი თანამოსაყდრე: «აღიყვანა ღმერთმან კაცი, მეუფე და საყდრის-მოდგამ ყო იგი მის თანა» მ. სწ. 218,4. იხ. დგმა.

ხაყელე საყელო: «ჴელი მაყო საყელესა და მოიღო სამოსელი თჳსი» II მფ. 1,11; «მიყო ჴელი... საყელესა თჳსსა და გარდიხმა სამოსელი» Sin.—11, 19ur; «შთაუყუან ჴელი საყელესა და სტანჯენ მას» X 355v. იხ. ჴელი.

ხაყნოსელ-ი ცხვირი, ნესტოები; სუნი, «საყნოსი»: «რჳცელს ორთა კაცთა საყნოსელთა სერნელებაჲ» მ. სწ. 148,29; «უკუეთუ ყოველივე სასმენელ იყოს, სადა არიან საყნოსელნი» I კორ. 12,17; «დაიბურნა... საყნოსელნი თჳსნი სელმწარალობისა მისგან» მ. ცხ. 407r; «შდგა მას (ტბასა) შინა ვიდრე საყნოსელთადმდე მისთა» მ. ცხ. 847r; «იყოს ნაცელად საყნოსისა ტკბილისა სიმწარეჲ» pb.,—«იყოს საყნოსელისა წილ სულელისა მტერი» I, ეს. 3,24. იხ. ყნოსა.

საყოფელ-ი «სამკჳდრებელი», «ვანი», «ეზო», «ჭორცი», სახლი, სადგომი, კარავი, სასახლე, სავანე, სართული, ჭერი, დასახლება: «იყვან საყოფელი მათი ოქერა» Č,—«იყვან სამკჳდრებელი მისი ოქერა» Q, ხჯ. მოც. 1,20; «სადა არს საყოფელი (ვანი იგი C)?» მრ. 14,14; «ეწოდა მათ საყოფელები იარისა» M,—«ეწოდეს მათ ეზოებად იარისა» G, მსჯ. 10,4; «უკუეთუ ჴელეყნისა ესე სახლი, საყოფელი ჩემი, დაირღუეს» Q,—«უკუეთუ ჴელეყნიერი ესე სახლი ჩემი კარცისაჲ დაირღუეს» pb., II კორ. 5,1; «ითხოა პოვნად საყოფელი ღრანისა იაკობისი» ხჯ. მოც. 7,46; «პირველ საყოფლად შენდა» G, მსჯ. 19,9; «ივნეწნოთ მენ საყოფელ» O, IV მფ. 6,2; «იშენეს ქალაქები საყოფელად მათდა» ფს. 106,36; «მიესცე იერუსალჱმ... საყოფელად ვეშაპთა» I, იერემ. 9,11; «ანგელოზთა საყოფელ ცნი არიან» მრთ. S. ჯ. იერ.- ნათლღ. 85,12; «ამა ესერა საყოფელნი ჩუენნი და მკჳდრი მათ შინა» O, ეზდ. 8,8; «იშენე თავისა შენისა საყოფელი სასიცველი» I, ეზეკ. 16,24; «ესეა საყოფელად ბოთლი ღჳინოჲ» O, თობ 10,5; «სალხინარსა თჳსა ეგჳმნა საყოფელი» O, დაბ. 33, 17; «ბზარინ ფარულად, ვითარცა ლომი საყოფელსა თჳსა» ფს. 9,30; «მითწია საყოფლად მის მეფისა» ფსალტ. 154,23.

ხაყოფელ-ი მარტოდ-მყოფებისა-ჲ მონასტერი: «ბრძანებს თითოეული თჳსთაჳ მათ საყოფელთა მარტოდ-მყოფებისათა» ოსკ. 13,0. იხ. ყოფა; შდრ. კმასაყოფელი.

საყრტიობელ-ი სანიშნე, ნიშანი, «მაგალითი»: «იყვნენ მკჳდარნი კაცთანი საყრტიობელ (საყრტოობელ O) პირსა ზედა ჴელთა ჭეუყანისა თქუენისათა» I,—«იყვნენ მკჳდარნი კაცთანი მაგალითებად პირსა ზედა ჴელისა ჭეუყანისა თქუენისასა» pb., იერემ. 9,22.

საყუარელ-ი «მოყუარე», «მეგობარი»: «ესე არს ძჳ ჩემი საყუარელი» მთ. 3,17; «რაჲთა იჳსნნე საყუარელნი (მოყუარენი Č) შენნი» Q, ფს. 59,7; «საყუარელსა ძმასა... ჩემსა... გიკითხავ» რიფს. 166,10; «მსაჯელმან მან მოეწოდა ყოველთა საყუარელთა თჳსთა» B,—«მოწოდა ყოველთა მეგობართა მისთა მთავარმან» A, სბსტ. 127,4; «ხოლო მე, საყუარელნო,... გზასა წარველ საუკუნესა» ზეშ. XVII 19. იხ. ყუარება; შდრ. ეშმაყოსაყუარელი.

საყუდარ-ი: «დაამტკიცენ ძლიერებითა საყუდარნი შენნი საუკუნენი» H—341,901.

საყუდელ-ი «საყოფელი»; ნავთსაყუდელი: «მფრინველთა ცისათა (უჴნს) საყუდელი (საყოფელი DE)» ლ. 9,59; «საყუდელსა მას ულალეელსა» მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია, 314. იხ. ყუდება; შდრ. ნავთ-საყუდელი.

ხაყუედრელ-ი სამხილებელი, სასაყვედურო: «მომბედა მე აჳოცად საყუედრელი ჩემი კაცთა შორის» C, ლ. 1,25; «ნუ მისცემ სამკჳდრებელსა შენსა საყუედრელად» O, იოვ. 2,17; «ვიქმენ მე საყუედრელ მოძმეთა ჩემთაგან ფრიად» ფს. 30,12; «საყუედრელ მაშინ არს მჴედარი, რაჟამს თავით თჳსთ ჩუენად დააბნიის შიშისაგან საჭურველი თჳსი» მ. სწ. 108,19. იხ. ყუედრება.

საყუენელ-ი საყჳნელ-ი «მახჳლი», სამართებელი: «მიეიდეს საყუენელი ყოველთა ზედა ასოთა მათთა» G,—«მოვლის მახჳლმან ყოველთა ასოთა მათთა» pb., რიცხ. 8,7; «დაკჳნოს უფალმან საყჳნელითა მით დამთრეველითა» I, ეს. 7,20; «მოიღე შენდა მახჳლი ლესული უფროეს საყჳნელისა (საყუენელისა O) მკუეცარისა» I, ეზეკ. 5,1. იხ. ყუენა, ყჳნვა.

საყურ-ი «საყურე»: «ვითარცა საყური ნიკელსა ღორისასა» O, იგ სოლ. 11,22; «განგაცუ საყური და გრკალი ყურთა შენთა» I, ეზეკ. 16,12; «მომეცინ მე კაცმან საყური იაკობისაგან თჳსისა» G,—«მომეცინ კაცად-კაცადმან თქუენმან საყური ერთი ნატყუენაჲსაგან» M, მსჯ. 8,24. იხ. ყური.

საყურძენ-ი, საყურძნე «ვენაჯი», ზვარი, ეაზი: «იქმოდე საყურძნესა ჩემსა» C,—«იქმოდე ვენაჯსა ჩემსა» DE, მთ. 21,28; «მწყემსთა მრავალთა განრყუნეს საყურძენი ჩემი» I, იერემ. 12,10; «რომელი სდგა მცველად და მუედლად საგონებელსა საყურძნესა» ფიზ. XVII 20; «განრყუნულ არს საყურძენი მათი» ხოფ. 8,7. იხ. ვერძენი.

საყჳრ-ი «ნესტუ», «სტჳრი»: «საყჳრსა დაუცეს და მკუდარნი აღდგენ» I კორ. 15,52; «საყჳრნი უწყებისანი ჴელთა შინა მათთაჲ» G,—«ნესტუები უწყებისა ჴელთა შინა მათთა» pb., რიცხ. 21,6; «აღმაღლდა უფალი ჴმითა საყჳრისაჲთა» Š,—«აღმაღლდა... უფალი ჴმითა სტუ-

ირისაგთა“ Ш, ფს. 40,6; „დაჰბერონ საყურსა მას დიდსა“ I, ეს. 27,13; „არცა ოხრიდა ქვაჲ საყურისაჲ, ვითარცა ქალაგი, მკუდართა განმაღჳძებელი“ მ. სწ. 14,27. იხ. ყურილი.

საყურის-მცემ-ი «რომელი ჰბერვიდეს ნესტუსა»: „წარედიდ... საყურისმცემნი“ G,— „გარე წარვიდოდეს და ჰბერვიდედ ნესტესა“ M, ისუ ნ. 0,9.

საყურის-ცემა «დაბერვა»: „საყურსცეს მღდელთა საყურებსა“ G,—„დაბერეს მღდელთა ნესტეთა“ M, ისუ ნ. 0,16. იხ. ცემა.

საშაბათო «შაბათი»: „სამი საშაბათოჲ საკითხავი გამოურჩია წიგნთაგან“ Ш,—„სამსა შაბათსა ეტყოდა მათ წიგნთაგან“ Ч, ხაქ. მოც. 17,2. იხ. შაბათი.

საშარავანდედო, საშარავანდო სამეფო, მეფისა: „მისცა ბრძანებაჲ მეფისაჲ ყოველსა საშარავანდოსა თჳსსა“ O,—„მისცა ბრძანებაჲ მცნებისაჲ ყოველსა საშარავანდედოსა“ I, II ეზრა 1,1; „განაგო ყოველი წესი საშარავანდოჲ“ O, I მფ. 10,25. იხ. შარავანდი.

საშვილებელ-ი რუთ 4,7*. იხ. შვილება.

საშინელ-ი საშიშარი, შიშის მომგვრელი: „საშინელი რაჲმე მოლოდებაჲ საჭელისაჲ... ესპასმდეს მტერთა მათ“ პებრ. 10,27; „საშინელ არს ადგილი ესე“ I, დაბ. 28,17; „წჳდა და საშინელ არს სჳელ მისი“ ფხ. 110,9; „სიტყუამან საშინელმან შეძრწუნის გული კაცისა მართლისაჲ“ O, იგ. სოლ. 12,25; „იქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი“ ფლპ. მოც. 7,86; „ნუ ეინ ეჴნ საშინელ და საზარელ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,17; „იყოს სოფელი იგი ჰურიასტანისაჲ საშინელ ეგჳპტელთა“ I, ეს. 10,17; „შიშით ძრწოდიან ზარისა მისგან საშინელისა“ მ. სწ. 14,11.

საშინელება შიში: „საშინელებისაგან მისისა შეძრწუნდეს“ მთ. 28,4; „ძალი საშინელებათა შენთაჲ წართჳან“ ფხ. 144,6; „შემდგომად წარსლჳისა მის საშინელებათა აღაზრზინა ე მაკაბი“ ფლტკ. 157,20; „საშინელებანი ჭეშთ და საზარელებანი ზჳთ“ მ. სწ. 124,12.

საშიშ-ი შესაშინებელი, საშიშარი: „ფრიად საშიშ არიან“ მ. ცხ. 280v. იხ. შიში.

საშო «მუცელი», «ქმნისა», წიაღი: „სცთებოდეს საშოჲთგან“ C,—„შესცთეს მუცლითგან“ Ч, ფს. 57,4; „დაუტეე... ქეყანაჲ, საშოჲ შენი“ MO,—„დაუტეე... ქეყანაჲ ქმნისა შენისაჲ“ G, რუთ 2,11; „ყოველმან წულმან, რომელმან განაღოს საშოჲ“ ლ. 2,23; „განჰკსნეს საშოჲ ქალწულისაჲ შეგინებად“ O, ეგზ. 0,8; „არა შობილა მე საშოსა შინა“ I, იერემ. 20,17; „იჯენეს დამალულ საშოსა შინა ქეყანისასა“ მ. კეს.-ექუს. დღ. 107,18. იხ. შობა.

საშრიალ-ი: „ეჳნეველ კაცთა ამას შინა, ვითარცა საშრიალსა ზედა წინაშე მოწჳენდთა ბოროტთა“ ბალ. 45,9.

საშრობელ-ი «დასაბმობელი»: „საშრობელ ბადეთა იყო და არა აღიშენო მერმე“ pb.,—„დასაჭმობელად ბადეთა იყო შენ და არა აღიშენო“ O, ეზეკ. 20,14.

საშუალ, საშუვალ, შაშუვალ, საშოვალ «შუა», შორის: „იყო ნაი საშოვალ ზღჳასა“ C,—„იყო კეელად ნაი იგი შუა ოდენ ზღუასა“ DE, მრ. 6,47; „განჰკდეს საშეალ ნაკეთთა მისთა“ I, იერემ. 34,18; „საშეალ ბეკთა მისთა განისუენა“ აა. რომ.-კურთხ. მოხ. 104,10; „ჰსცა იორამს შაშუკალ ბეკთა“ O, IV მფ. 0,24. იხ. შეა/შუა/შოა; შდრ. დუე-საშოვალი.

საშუ(ვ)ალ-ი შუა, შუათანა: „განწჳმიდა სოლომონ საშუალი იგი ეზოჲ სახლისაჲ“ M, II ნშტ. 7,7; „ეკკეთე საშეკალი (ღჳნოჲ) იყოს, ჭერისაებრ ერთჲ“ ი.ე. 87,0. იხ. შეა; შდრ. ბეკთ-საშეალი.

საშუებელ-ი (საშეებლისა) ჩვილი, ფუფუნეული. განსაცხრომელი, სათუთი, სიკეთე, ფუფუნება, მხიარულება, განცხრომა; «შუებულება», «შუებაა», კეთილდღეობა: „რომელნი სამოსლითა დიდებულითა და საშეებელითა არიან“ ლ. 7,25; „განცჳეს სახლთაგან საშეებლისა (შეებისა pb.), მათისათჳს“ O, მიქ. 2,9; „აღჳსი მკეელი თჳსი საშეებლისაგან (შეებელებისაგან pb.) ჩემისა“ I, იერემ. 31,34; „ვითარცა სჳოთ საშეებლისაჲ ქეეყანაჲ“ O ეზე. 2,8; „განასეენებს და ფუფუნეულ აქმნის საშეებელთა მათთა შინა“ I, ნეემ. 9,25; „მიიღებენ საშეებელნი იგი აღტკბილებელნი“ მარკ. 250r; „საშეებელსა და საშოთესა ღრთისასა იყუნ“ O, ეზეკ. 26,13; „შეურაცხ-ჰყონ ყოველნი საშეებელნი და დიდებანი სოფლისანი“ მ. სწ. 132,17. იხ. შეება.

საშუმინველ-ი სუნთქვა: „საშუმინველი (ჯამსა ძილისასა) არავე დაკ რჩეს, დაღაცთე არა შეედგის ნუბაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 226,11; „განსაყოფელადმდე საშუმინველისა და სჳლისა (მისწუთჳსის სიტყუაჲ ღრთისაჲ)“ პებრ. 4,12; „არა არს მაგის თანა საშუმინველი ცხოველი“ ფლკტ. 144,34; „ვითარცა საშუმინველი სჳლისაჲ დაეცადებელი, რომელ არს პირსა მისსა“ მ. სწ. 815,24. იხ. შუმინვა.

საშურელ-ი, საშურ(ვ)ელ-ი: „საშურველი ეგე შვილი ჩემი, ალნერგი, ჩემდა მოიტეცა“ იხ. რომ.-კურთხ. იხაკ და ოკ. 100,8. იხ. შური.

საშურებელად «წინაშე»: „განჰკზადე წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ საშურებელად მაჭირჳველთა ჩემთა“ Ш,—„განჰკზადე წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ წინაშე მაჭირჳველთა ჩემთა“ Ч, ფხ. 22,5.

საშურვებელ-ი მტკოცე, მოცილე; შურის აღმძერელი, საშურველი: „ცოლი დასა მისსა ზედა არა მოიყუანონ საშურვებელად გაჭირვებად უშჳერებაჲ მისი“ G, ლევიტ. 18,18; „საშურვებელ არს იგი მოყუასთა თჳსთაგან“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 65,24. იხ. შური.

საშფოთებელ-ი: „მიმოჰკონდ ზრაჲვანი საშფოთებელნი და მიუძღუნებენ გულსა წრჳელთასა და აღაგზნებენ მათ მანკიერებაჲდ“ მ. სწ. 242,3. იხ. შფოთი.

საშჯელ-ი, სასჯელ-ი, სარჯელ-ი, სარჩელ-ი «შჯაჲ», «ტანჯვა», «სატანჯველი», სამართალი, სამსჯაერო, განაჩენი, «მსჯაერი», «მშჯაერი», დასჯა: „მოვიდან მისა ძენი ისრაჱლისანი მენ საშჯელად“ pb.,—„აღვიდოდეს ძენი ისრაჱლისანი მისდამი შჯაჲ“ G, მსჯ. 4,5; „მასვე საშჯელსა შინა ხარ“ DE,—„მასვე ტანჯვასა შინა

---

* წყარო ფანქრითაა შეწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ხარ" C, ლ. 22,40; „ვითარ-იე განრისხა სახელსა (სატანჯველსა DE) ღმერთისასა?" მთ. 23,33; „სახ ჯელი დიდის და საკანჯელი განუზადვის" მ. სწ. 23,6; „თანაშჯას არს საჯელისა" მთ. 5,21; „თე ვჰკი, საშჯელი ჩუა ჰკნარტ არს" ი. 8,16; „კლაკაკი არა ჰეწყალა საშჯელსა შინა" O, გამოხ. 23,3; „არა იხოვებას საშჯელსა მასსა საცრუდ" I ეზრა 4,40. „არა აღდგენ ულმრთონი სარჯელსა" ფს. 1,5; „მვენ დაიდგნეს საყდარნი სასჯელისანი" ფს. 121,5; „სასჯელისა მისისაგან გამოვედინ განცრუებელი" Ც,—„საშჯელისა მისისაგან გამოვედინ დაჭილი" Ქ, ფს. 108,7; „გარდაჰქცეენ საშჯელსა დაკრთომილისასა" I, ეს. 10,2; „საშჯელი სიკუდილისაჲ არს ამას კაცსა თანაჲ" O, იერემ. 26,11; „ამისთჳს გამოვალს საშჯელი (ჴსჯაჲი pb.) გულარძნილი" O, ამბ. 1,4; „საჯელი სამარადილი საჯეთ" O, ზაქ. 7,9; „ნუ გარდასდრკჳ სასჯელსა" M,—„არა მისდრეკდენ მშჯავრისა" G, II შჯ. 16,19; „გარდასდრკჳ გულის-წყრომად საშჯელი" O, ამოს 6,12; „ითხოვდენ მისთჳს საშჯელსა" ხაქ. მიქ. 23,15; „ჴელისა გარდამაქალან და ერჩმან მოლის საშჯელისა კელად-ვებაჲ" ჰაბრ. 2,2. „ვითარ აღსრულნეს სარჯელნი ოვი პილატესნი" A1h.—11,24r; „ნუ განსდრკჳ სარჯელსა მწირისასა" M,—„არა მისდრიკო მშჯავრი მწირასა" G, II შჯ. 24,10.

საშჯელად აღდგომა ჩივილი: „საშჯელად აღუდგა" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოთ. 100,19.

საშჯელსა მიცემა დასჯა: „მცელნი ოგი იესუანსნი რად არა მიეცნეს საშჯელსა?" მრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 101, 37. იხ. სჯა.

საჩემოდ «ჩემთჳს»: „უკეთე საჩემოდ აღაღე პირი შენი უფლისაჲ" G,—„უკუეთე ჩემთჳს აღაღე პირი შენი უფლისა მიმართ" pb., მხკ. 11,36. იხ. ჩემი.

საჩინო შესამჩნევი, ჩინებული, «ცხადი», გამორჩენილი: „საჩინოჲ სარწმუნოებაჲ მიეთხრის მართალნი" O,—„ცხადად სარწმუნოებასა მიეთხრობენ მართალნი" pb., იგ. ხოლ. 12,17; „იგი იყო სანთელი, აღნთებელი საჩინოჲ" ი. 5,35; „სელი ვერ იბილებას და ვერცა საჩინო ოქროჲ თჳალთა წინაშე კორციელთა" მ. სწ. 302,32; „საჩინოჲ (იყო) მთაჲართა შორის" ი.-ე. 15,35. იხ. ჩინება.

საჩუენებელ-ი სიზმარი, «ხილვა»; «სახილველი», დასანახავი: „საჩჳენებელსა იხილენედ საწოლსა თჳსა" I, ეს. 56,10; „მასანთა ხილვანი მტყუარნი თქუენი" pb.,—„საჩუენებელსა ნაცლსა იტყოდეს (მისანნი)" O, ზაქ. 10,2; „იქმნედ საჩუენებელად კაცთა" DE,—„იქმნედ სახილველად კაცთა" მთ. 23,5; „არა იყოს ტრფილი ჩუენ თანა საჩუენებელად კაცთა" მ. სწ. 133,6. იხ. ჩუენება; შდრ. თითსაჩუენებელი.

საჩხულეტელ-ი «სისრის-პირი»: „ს.წოლი მისი—საჩხულეტელი ღრესელი" pb.,—„სარეცელნი მისნი—ისრისპირნი ბაწლნი" O, ოთ 41,21. იხ. ჩხელეტა.

საცავ-ი «საკლი», «საჭუმლავი»: „სცევდით საცავთა ქუეყანისთა" G,—„სცეთ საცოსა მას ღმრთისასა" O, ლევიტ. 8,35; „სცევენ საცავთა მისთა" G,—„დიცევენ საჭუმლავი მისაჲ" pb., რიცხ. 3,7; „რომელნი სცევენ საცავსა მას საკურთხეველისასა" O, ეზეკ. 40,46. იხ. ცვა; ფისი-საცავი, ხილის-საცავი.

საცემელ-ი «ნიჭი», «მისაცემელი», საჩუქარი: „საცემელნი ჩემნი სულად სულიერებისად დაიმარხენით" G,—„ნიჭი სუნად სულიერებისა ჩემდა იმარხეთ" pb., რიცხ. 28,2; II ნეშტ. 28,23*; „ყოველსა საცემელსა ზედა მხიარულ უყავ პირი შენი" O, ზირ. 32,11; „ჭეთა მათ ხარკთასა სცა აბრაჰამ საცემელი" O, დაბ. 25,6; „თქუენ... იცით საცემელი (მისაცემელი DE) კეთილი მიცემად შვილთა თქუენთა" C, ლ. 11,13; „საცემელნი შენნი შენდა იყუნედ" pb.,—„მისაცემელი სახლისა შენისაჲ სხუასა მიეც" O, დან. 5,17. იხ. ცემა.

საცერ-ი: „შურებოდა ჴელთ-საქმარსა თჳსსა—საცერსა" მ. ცხ. 883r. შდრ. ცრა.

საცეცხლე ცეცხლისა: „კერაკნი საცეცხლენი დგეს წინაშე მისსა" I, იერემ. 36,22.

საცეცხურ-ი ცეცხლჩასაყრელი ჭურჭელი, ცეცხლში სადგმელი ჭურჭელი: „ქმნა ჭირამ ფოცხეები და საცეცხურები" II ნშტ. 4,11; „ქმნა საკურთხეველი ოგი რაჲლისაჲ საცეცხურთა მათგან რაჲლისათა" გამოსლ. 38,1; „მიეახლა დიაკონსა და მიიხუნა მისგან საცეცხურნი" იზტ. 118,24; „შეიხუენ მას შინა საცეცხურნი, საჴსენი საკეშეულითა" მ. სწ. 273,6. იხ. ცეცხლი.

საცეხულ-ი (საცეხულისა): „უკუანაჲსკნელ ხჳდოდით უშიშულესნი საცეხულისა თავისა" O, იგ. ხოლ. 28,31. იხ. ცეხუა.

საცთომელ-ი «საძურომელი», შესაცდენი, ფეხწასაკრავი: „იყუენ გზანი მათნი ბნელ და საცთომელ (საძუროშელ C)" ფს. 34,6.

საცთუნებელ-ი: „სცენ სასწაულებ და ნიშებ საცთუნებელად" C, მრ. 13,22.

საცთურ-ი «საფრჩე», «საცთომელი», მომატყუებელი, ფანდი: „წინაშე ბრმისა არა დასდე საცთური (საფრჩე G)" pb., ლევიტ. 19,14; „უღმრთოებამან შეამთხჳა კაცსა საცთური" O, იგ. ხოლ. 29,25; „დაიდვა თავისა თჳსისა საცთური" O, ოვხე 4,17; „საცთურ ჩემდა ხარ" მთ. 16,23; „საცთურმან სიმდიდრისამან შეაშთვის სიტყუაჲ იგი" მთ. 13,22; „სდევნიდეს მათ საცთური" O,—„დევნა უყოს მათ საცთომელად" pb., ეს. 30,28; „შეუდგაან... საცთურისა სიტყუათა" თეკლა 25,27; „არისტოლე სიბრძნის-მოყუარებასა ცუდსა და საცთურსა ასწაევებდა" ფოკა 340v; „ცოლა საფრჩე და საცთურ ექმნების და დამაყუნებელ ყოველსა საქმესა" მ. სწ. 120,34.

საცთურება დაბრკოლება დაგორება, შემცთარობა: „ესე არს გზაჲ საცთურებისა მათისაჲ მათდა მიმართ" ფს. 48,14; „დავსდებ სოონს ძინა ლოდსა დაბრკოლებისასა და აღდგესა საცთურებისასა" მრომ. 9,33; „ასუეს მას წამალი იგი საცთურებისაჲ" მიმოდასლ. 21,18. იხ. ცთომა.

---

* მეორე წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

საცილობელ-ი სადავო. საწუნელი: „მრავალთა მიერ საცილობელ“ მრთ. D. კ. იერ.-ადდგ. 113. იხ. ცილობა.

საცინელ-ი სასაცილო, დასაცინავი: „მუუნ ჩუენ... საცინელ და საკიცხელ გარემოებათა ჩუენთა“ ფს. 43,14; „ვიქმენ საცინელ და ყოველნი დღენი აღმასრულენ კიცხვით“ O, იერემ. 20,7; „არს საცინელ კაცთა შორის სიბრძნე მათი“ 8. სწ. 221,31. იხ. ცინება.

საციქუელ-ი მიგზავნა, მსახურება: „მიზეზი რაიმე საციქუელისაჲ მოიღო მათდა“ ხაკ. წიგ. II 110,17; „უკუერთხოს მათ მღდელი, გუთარმედ სჯმარ არს საციქუელსა ეკლესიისასა.“ ქქე 187,8. იხ. ციქუ-.

საცმელ-ი იხ. შინაგანსაცმელი.

საცნაურ-ი ცხადი, ცნობილი, შესაცნობი: „ვითარცა უცნაურნი და საცნაურნი“ II კორ. 6,9; „საცნაურ იყო ყოველთა მიერ ცხოვრებაჲ“ ნრს. 78,11; „აკუ ეგე, განთქუმული და საცნაური, მოაქციო“ H—241,11; „სულთა ხოლო საცნაურ ხარ“ პეტრე მოც. 47,19; „ნაყოფისგან ხე საცნაურ იქმნის“ მთ. 12,33; „ვერ საცნაურ იქმნა ადგილი მათი“ O, ნაუმ 3,17. იხ. ძნაად-საცნაური.

საცნაურ-ყოფა «გამოჩინება»: „სტეფანეცა შენა საცნაურ-ყოფს შენ (გამოგაჩინებს შენ DE)“ C, მთ. 20,73; „სიტყუთა საცნაურ არს-ს-ბრძნე-“ O, ზირ. 4,26; „საცნაურ-უყოს მას ჩუენებაჲ“ 8. ცხ. 97r.

საცნობელ-ი ცნობიერება, მგრძნობელობა; გასაგები: „რომელსაცა იგი ეკითხვიდა, დაისწავე იგი გონებასა შენსა... და დაჰმარხე საცნობელთა შინა“ 8. სწ. 75,3; „ესე მათი არს, რომელთა წარწყმიდნენ საცნობელნი გონებისანი“ 8. ცხ. 46v; „უკუეთუ მიემთხჳ სიტყუასა, ღრმასა და ძნად საცნობელსა“ 8. სწ. 75,21. იხ. ცნობა.

საცო «საცავი», «დაცვა», მცველი, სამცველო, საყარაულო დრო: „სცვდეთ საცოსა მას ღმრთისასა“ O,—„სცუედით საცოთა უფლისათა“ G, ლევიტ. 8,35; „ყოველი საცოჲ დამარხენ გულსა შენსა“ O,—„ყოველთა დაცუითა დაიცუე გული შენი“ pb., იჳ. ხოლ. 4,23; „დასდუე საცოჲ პირსა ჩემსა“ ფს. 36,3; „მღდელსი იგი დგეს ზედა საცოსა მათსა“ M, II 63ტ. 7,9; „ასელსა ზედა ურიდსა განჰმზადე საცოჲ“ O, ზირ. 42,11; „საცოსა ჩემსა ზედა დავდგე“ O, აბმ. 2,1; „ბორკილი იგი ფერუთაჲ ბრძანოს საცოდ და ნაკურთხევად ყოველთჳსს“ შუმ. XVII, 11. იხ. ცუა.

საცოდველ-ი შეცოდებისა: „განძარცუეთ პირველსა საცოდველისა ცხოერებისა ძალი“ მრთ. S. კ. იერ.-ნათლღ. 26,25. იხ. ცოდვა.

საცოხნელ-ი ყბა: „მანუე უბჯოქნა სარითა საცოხნელთა ოდენ“ წწტყ. 08. იხ. ცოხნა.

საცხადო საამკარაო: „რომელმან უწყის საიდუმლოჲ და საცხადოჲ თჳეუნი“ H—822,4v.

საცხებელ-ი ზეთი: „საცხებელი წმიდაჲ ჩემი ვსცხე მასა“ ფს. 88,21; „მოიღო სამოელ რქაჲ იგი საცხებელისაჲ და დასხა თავსა ზედა მისსა“ O, I მფ. 10,1; „იცხებენ სურნელთა საცხებელთა“ 8. სწ. 246,9. იხ. ცხება; შდრ. ნელსაცხებელი.

საცხებ(ე)ლის-მგბოლველ-ი ზეთის დამამზადებელი, ზეთის მომხარშველი: „ასულნი თჳეუენნი... ყენეს საცხებელ-ს-მგბოლველ და მეჭოთნედ და მეპერედ“ O, I მფ. 8,13; „დაჰესრნეს ჴერქელნ-ცა საცხებელ-ს-მგბოლველთანი“ ფლპ. მოც. 5,37. იხ. მგბოლველი.

საცხენოსნო მხედრული: „განუდე ბჳეთა მათ საცხენოსნოთასა სახლისა მეფ-სთა“ M, II 63ტ. 23,15. იხ. ცხენოსანი.

საცხინველ-ი მთევარის მსგავსი სამკაული: „მოეღოს... საკუბეთა და ეარღლება და საცხინველები“ O, ეს. 3,18.

საცხობელ-ი «საცხობილე», ღუმელი, ფურნე. ქურა: „შეუდგა უკუანა კაცსა მას ისრაელისა საცხობელსა კეცისასა“ Fr.,—„მივიდა უკუანა კაცსა ისრაელისა საცხობილესა თანა“ G, რიცხ. 25,8; „პოეს იგი სახლსა შინა საცხობელსა პურისასა“ 8. ცხ. 322v; „მჳკეცემან რამემს ქმნის კეცს-ჰერჳელი და შედგას იგი საცხობელსა“ 8. სწ. 209,33. იხ. ცხობა.

საცხოვარ-ი (საცხოვრისა) პირუტყუი, ცხვარი, ფარა: „ვითარცა პირუტყუნი საცხოვარნი“ II პეტრე 2,12; „აბრაჰამ იყო მდიდარ ფრიად საცხოვრითა და კეცხლთა“ დაბ. 13,2; „ძებად სჯოვრის საცხოვართა მათჳს“ M, I 63ტ. 4,20; „ამისგან სებად, ძენო ძისნო და საცხოვარი მასი“ ი. 4,12; „დაწყუსენ საცხოვარნი ჩემნი“ C, ი. 21,16; „მფრინველთაგან ცისთა მისაცხოვრადმდე შესულებეს“ I, იერემ. 9,10; „ევწყსიდი მე საცხოვართა მამსა ჩემისათა“ ფს. 151,1; „დაუტეა მას... მონები და მჳეელება და საცხოვარი“ O, იგდ. 8,7; „კმაჲ ესე საცხოერისაჲ, რომელ მესმს ყურთა ჩემთა“ O, I მფ. 16,14; „ვითარცა საცხოვარნი მდელოთა აზარდებოდეს“ მსკ. 34,9; „ჯორცნი იგი ძრწოდეს შეძრწენებელად, ვითარცა საცხოვარნი ეამსა დაკლესისა“ 8. სწ. 225,27.

საცხოვარე პირუტყუისა: „(ი)შენნა)... ჴერჴეა საცხოვარე და საზროხე დიდად ფრიად“ II 63ტ. 32,30. იხ. ცხოვარე.

საცხოვრის-მზრდელ-ი ცხვრის მომვლელი: „საცხოვრისმზრდელ არან“ O. დაბ. 46,32. იხ. მზრდელი.

საცხორებელ-ი «საყოფელი», ცხოვრება, ქონება: „შეინთქნა... ყოველი საცხორებელი მათი მათ თანა შორის ყოველსა ისრაჱლისა“ G,—„დანთქნა... ყოველნი... საყოფელნი მათნი შორის ძეთა მათ ისრაჱლისათა“ M, II 3ჯ. 11,6; „განუყო მათ საცხორებელი“ ლ. 15,12; „უჴჯობეს არს ჩემდა წყალობაჲ შენი უფროს საცხორებელთასა“ ფს. 62,4; „რომელმან შეჰქმნა საცხორებელი შენი მეძავთა თანა“ მრთ. C, ოჰრ.-უძღ. შუ. 518; „დაუტეა ყოველი საცხორებელი თჳსი“ ანდ.-ანატ. 232,21; „საცხორებელი შენი წარგე“ 8. სწ. 258,14. იხ. ცხორება.

საძაგელ-ი «ბილწი», «საძაგელება», საზიზღარი, შეუფერებელი, უმსგავსი: „არაჟამს ეხლოთ საძაგელი (ბილწი C) იგი ოერებასაჲ (მოყრებასაჲ C)“ მრ. 13,14; „საძაგელ (ბილწ C) არს წინაშე ღმრთისა“ ლ. 16,15; „განა-თუ-ეშორნეს საძაგელნი (საძაგელებანი O) პირისაგან მისი“ I. იერემ. 4,1; „საკუეველი საძაგელ არს ჩემდა“ I, ეს. 1,13; „საძაგელ არს დედოფალი ესლესიასა შინა ზრახებად“ I კორ. 14,35; „საძაგელად შეჰრაცხეს“ რიფს. 100,35.

საძაგელისა შეძინება, საძაგელებისა შეძინება ქონების უსამართლოდ შეძენა: «სწევენ... საძაგელისა შეძინებისათჳს» ტიტ. 1,11; «აღუთქვით... ჴელი საძაგელებისა შეძინებათ, არამედ გულის-ხმა ვსწყო» 1 პეტრე 3,3. იხ. ძაგება.

საძაგელება «ბილწება», «ბილწი», სისაძაგლე, სიბილწე, საზიზღრობა: «არა გასწორონ შენ ჴმნდ ყოველთა საძაგელებათა მათითა G,—«არა გასწორონ შენ ყოველთა იგი სიძნე ბილწებისაჲ» pb., II შჯ. 20,18; «საძაგელებას არს წჱრწე უფლისა G,—«ბილწი არს წიწიე უფლისა» M, II შჯ. 24,4; «აღიკვსო ჴელოვანი მათი საძაგელებითა» I, ეს. 2,8; «სიწმიდე ჩემი შეგინე ყოველთა საძაგელებითა შენითა» O, ეზეკ. 5,11; «პოპოლი საძაგელებაჲ» O, ზაქ. 17,23. იხ. ძაგება.

საძაგელის-შემძინელი უ ამართლოდ შემძენი, ხარბი: «დაკოსა... ნუ საძაგელ-სშემძინელ» I ტიმ. 3,3. იხ. შეძინება.

საძვანელ-ი IV შფ. 29,12*.

საძიებელ-ი საქებნელი: «საძიებელ არს ჳნეთა მათ შორის, რაჲთა სარწმუნო ვ ნჱი ითოს» I კორ. 4,2; «გულის-მოდგინებაჲ არს საძიებელი» 8. ცხ. 37ვ. იხ. ძიება; შდრ. ქელთ-საძებელი.

საძირკუ(ვ)ელ-ი საფუძველი: «საძირკუელი იგი საყდრისაჲ ჳს ქრისტჱ» სახლსა მას უფლისსა» O, IV შფ. 16,18; «ჴელოვან ღმრთისაჲ აღშენებულ საძირკუელითურთ» O, ზირ. 3,11; «ესე არს კაცი, რომელსა ჳნებაჲს შენებაჲ ტრაპეზოჲსა საძირკუელისაჲ» მ. სწ. 177,21. იხ. ძირკუე.

საძლეველ-ი მომრევი: «არავინ პოვა ჩუენ შორის უფრო ძლიერად საძლეველი შენსა» ბალ. 103,22; «ჯუარი საძლეველი არს ეშმაკთაჲ» მ. სწ. 218,23. იხ. ძლევა.

საძნაური სამუშაო: «უკმს მგლოვარესა, რაჲთა ყოველსავე საძნაურსა და პრჳულსა გონებებსა» მ. ცხ. 100г: «უკეთჱ შჳკეთხოს შენ საქმე საძნაური, ნუ ეპრალობ აქათ» მ. სწ. 155,28; «ს კედელი არა საძნაურ არს ჩუენ თანა» ბალ. 17,9. იხ. ძნა.

საძო(ვ)არ-ი საძოვნელი: «შჱვდეს და გამოვიდეს და საძოვარ პოსო» ი. 10,9; «იყოს მრავალ ცხჳრ საძოვრად» I, ეს. 27,10; «იყოს... საძოვარ ცხოვართა და დასთრგუნველ ხრეთ» I, ეს. 7,23; «ჴელოვნებს საძოვარნი საწყსოთანი» O, აქად 1,3; «იყოს დბნებაჲ... საძოვარ ბჭეწსთანი» I, ეს. 32,14; «ს ტყუემან მთჳნ ეთარცა ხრესლჱნ საძოვარ პოვოს» II ტიმ. 2,17; «ყოველნი ერთსა საძოვარსა ჳქოთ» მ. სწ. 100,11; «საძოვარი საწყსოთაჲ ბოლდა» A—82,316. იხ. ძოვნა.

საძულელ-ი «საძაგელი», «საძულილი», საძულველი, «ძოძელებული»: «საძულელ არიან ღმრთისა» O, სიბრძ. სოლ. 14,9; «საძულელ არს უფლისა G,—«საძაგელ არს იგი უფლისა» pb., II შჯ. 17,1; «ს ტყუთა საძულელთა მოჰ ძულეს მე» Ჳ,—«ს ტყუთა საძულელისაჲთა მოვაცალ მე» Ჳ, ფს. 106,8; «ერთი მათგანი საძულელ (მოძულებული G)» pb., II შჯ. 25,11; «მეშინის, ნუ-ჳაჲ... საძულელ ვჰქმნე თჳენ წინაშე» მ. სწ. 200,20; «ჰ ყუენთ... სწორელ და საძულელ მათდა» ი.-ე. 52,5. იხ. ძულება.

საძყრომელ-ი «საცთომელი»: «იყუნენ გზანი მათნი ბნელ და საძყრომელ (საცთომელ Ჳ)» ფს. 34,6. იხ. ძუ-რომა.

საწადელ-ი «თნეება», სასურველი: «საწადელ არს წინაშე თჳალთა ჩემთა» G,—«იგი სთნაჲს თჳალთა ჩემთა» M, შჯ. 14,3; «საწადელო დო ჩემო» ფსალტ. 140,21; «ვისწრაფოთ... მ წეუნდ საწადელსა ჩუენსა ქრისტესა» მხკ. 61,14; «აღხუენეს საწადელნი იგი ნწილნი მისნი» სჯ. 83,6; «რაჲდენ საწადელ არნ ხალხდ ზღუაჲ» მ. კს.-ეჰუხ. დღ. 01,4; «სიკეთჱ... საწადელ არს (ჩუენ თანა)» ბალ. 17,10. იხ. წადილი.

საწამებელ-ი სამოწმებელი, მოწმობისა; სამარტვილე, მოწამის სახელობის ეკლესია: «მოსცა მ ს ზედა პატივი იგი სამეფო და საწამებელნი» M, II ნშჯ. 28,11; «საწამებელი წიგნი აქუს თჳეენდა მიმართ» II კორ. 8,1; «ალაშჳნა მათ ზედა საწამებელნი» ოხკ. 18,6; «დაესხნეთ საწამებელსა შინა დიდთა პატივთა» H — 841,564. «საწამებელად მთდა» მთ. 8,4. იხ. წამება.

საწანგრო სახარაზო: «სპარიკონობოსთა და საწანგრო ა...—ესე იკონობოს-სა გასაგებელნი ყუენი» ი.-ე. 48,21.

საწარმართო წარმართული: «დასწერდენ... ელინურებსა სტუეებსა, რომელ არს საწარმართო» მ. ცხ 82ვ. იხ. წარმართი.

საწდე საღვინე: «აღუესთ ეშკასა საწდჱ» O, ეს. 65,11. იხ. წდეა.

საწევნელ-ი შესაწევარი, საჩუქარი, ძღვენი: «მიაწჳ ყოველნიე საწევნელითურთ» რიფხ. 103,28. იხ. წევნა.

საწელიწდო წლისა: «თარგმნა უკუე... სჳნაქსარი საწელიწდოჲ ეშკროჲსაჲ» ი.-ე. 20,34. იხ. წელიწდი.

საწერელ-ი კალამი, საწერი იარაღი ან მასალა: «დ წერე მას ზედა საწერელითა კაცსაჲთა» I, ეს. 8,1; «საჴმარ იყო შენ ჭარტაჲ და პწიგნაპარონი და საწერელნი» მრთ. S, ოჭრ.-გურიტ. 230,8; «წებაჲ კაცსაჲ ეითარცა ფიცრა არს საწერელი» მ. სწ. 810,24; «ენაჲ ჩემი ეითარცა საწერელი მწიგნობრისა ჭელოვნ სიჲ» ფს. 44,2. იხ. წერა.

საწერტელ-ი საჩხვლეტელი: «რაჲთა არა აღემაღლო, მომეცა მე საწერტელი პორცთაჲ» II კორ. 12,7; «საწერტელისაჲს წლ ლერწმისა, რომელ დიწერტე ჩუენთჳს, ჩუენ სრული იგი ცხორებაჲ» თომა მოც. 15,3; «ეთარცა საწერტელი საბლსა ზედა იუდაისსა» O, ოვსე 5,12; «ფსალმუნთა მათ თჳესაჲ ფრად საწერტელ ექმნებას ეშმაკთა» ლიმ. 180,12. იხ. წერტა.

საწესო ელემენტი, ნივთი: «მეყსეულად საწესონი ცვნა» მრთ. D ოჭრ.-პეტრე და ელია 817. იხ. წესი.

საწვალ-ი: «ყოველს ეგე იგი მასცემს ვიდრე საწეალადმდე და ნესიდმდე» ი.-ე. 80,1. იხ. წუალება.

საწიგნე წიგნთსაცავი: «ჰპოეე წიგნი ესე ჰანდოთა საწიგნესა» ბალ. 8,9. იხ. წიგნი.

საწინა(ის)წარმეტყველო წინასწარმეტყველისა, წი-

---

* წყარო ფონეტიკაა მიწერილი, ტიტებისთვის აღგილი დატოვებულ (რედ.).

ნასწარმეტყველთა წიგნები: „მაკეს ჩუენ უმტკიცესი საწინასწარმეტყველო სიტყუაჲ“ II პეტრე 1,19; „(მასცს ღაჩასა) საწინასწარმეტყველოდ მაკაბელთაჲ“ ი.-ე. 22,30. იხ. წინასწარმეტყველი.

საწირავ-ი ჭურჭელი, რომლითაც შესწირავენ: „დაბერონ... პინაკები და ციცხუები და ფიალები და საწირაველები, რომელთა შესწირენ“ G, რიცხ. 4,7. იხ. წირვა.

საწმართულ-ი «პერიკნიმი»: „კაცი ესე შეიპყრნეს ნიფხავკერთი თჳრთ მათით და ვერ შემძლებით და საწმართულითა“ I,—„შემრნა ჩვ შეიპრნეს სარჳებისა თჳნ მათისა და ტაჩებისა და პერიკნიმებისა“ pb., დან. 3,21.

საწმისი მატყული: „დაუდე საწმისი ერთი მატყლისაჲ კალოსა ზედ“ O, მსჯ. 6,37; „გარდამოჴდეს, ვითარც წჳმაჲ საწმისსა ზედ“ ფს. 71,6.

საწნახელ-ი «ტაგარი», «მარი», საწნახელი; საწყაული: „ქმნა მას შინა საწნახელი“ DE,—„აღმოთხრა მას შინა ტაგარი“ C, მთ. 21,33; „ოსი საწნახელი ზეთისაჲ“ DE,—„სი მარი ზეთი“ C, ლ. 16,6; „ვითარც მესთელეს ალავსე საწნახელი“ ზორ. 30,17; „ღჳნოჲ იყო საწნახელთა შინა შენთა“ I, ეერემ. 48,33; „რამეთუ წნეხდეს საწნახელსა შაბათსა“ O, ნეემ. 13,15. იხ. წნეხა.

საწოლ-ი «სარეცელი», «სასუენებელი», ლოგინი; ბუდე; გომი, ბოსელი: „ყოველი საწოლი, რომელსა დწუევს მას ზედა თესლდენარეჲ, არწილა იყოს“ pb.,—„ყოველი სარეცელი...“ G, ლევიტ. 15,4; „ნესადა ტახტსა ზედა ზ სასაწოლსა შენ სახფებელოსა“ G,—„ეუკუე საჴდომელს ჴდეს განშორებულ სასუენებელსა მისსა“ pb., მსჯ. 3,24; „აჰყენ საწოლსა მაჰსა შენისასა“ O, დან. 40,4; „უშჯულოებაჲ ჩჩიხ. საწოლსა ზედა თჳსსა“ ფს. 35,5; „საწოლსა ნაშობთა ასპიტთა საყელ დადჳეს“ O, ეს. 11,8; „ვითარც სიმწყული შორს საწოლსა მთასა“ O, მიქ. 2,12. იხ. წოლა.

საწონ-ი, საწონელ-ი «ასასწორი»: „იქმნა საწონი საყურთა ოქროჲსათჳს“ G,—„იყო სასწორი საყურჳსაჲ მის ოქროჲსაჲ“ pb., მსჯ. 8,26; „სასწორი განდ დოთ და ექმნეთ საწონელი ცრეჲ“ O,—„განდდებ საწონი და ქმად სასწორი უსამრთლოჲ“ G, ამოს 8,5. იხ. წონა.

საწონელ-ი მსახური, თანამგზავრი: „მნათობთა ცისათა, საწონელთა სოფლისათა, ღრთად ჴგონებდეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 18,2.

საწუეთ-ი: „საწუეთთა გამოაძინ კაცი დღეთა ზამთრისათა“ O,—„წუეთი განსდევნას კაცსა დღესა შინა ზამთრისათა სახლისაგან მჭისა“ pb., ოგ. ხოლ. 27,15. იხ. წუეთი.

საწუთრო, საწუთო დროებითი, წარმავალი; საქმე, წუთისოფელი: „ძრახ არა აქუნ გულსა თჳსსა, არამედ საწუთრო არს“ მთ, 18,21; „ნუ იყოფენ შენდა ღმერთ საწუთრო“ ფს. 80,10; „არა თუ საწუთროჲსა ამის სიკეთჱსაგან ეკეტით“ რიცხ. 105,31; „საწუთროთათჳს და წარმავალთა განძლევს თავსა თჳსსა“ მ. ცხ. 40v; „მოგჳქცეიეს ესე მსოფლიონდ და საწუთრო“ მ. ცხ. 21v; „საწუთროჲსა ცხორებაჲ შენი განსრულებულ არს“ მ. სწ. 90.10; „ამასცა საწუთროსა უშეოთველი ცხორებაჲ აღსრულოთ და საკეუნესა მას მომავალსა ცხორებაჲ საკუნოჲ დაჰკჳდრეთო“ ი.-ე. 20,28; „შეეცოდეთ, ვითარ კაცთა საწუთროჲსათა და სოფლ სჳოეე რჳთა“ შუშ. XVI 21. იხ. წუთო.

საწუნე რისგანაც ან სადაც წენიანი საჭმელი კეთდება: „ეფროჲსი სათესავ მთასა შინა იქმნებოდა თოჯითა: საწუნე და დაჯაჲ...“ ი.-ე. 42,8; „მსგავს არს იგი ძაღლსა, რომელ საწუნედ ლოკ მიდის“ მ. სწ. 303,18. იხ. წენა.

საწუნელ-ი საძაგელი, ულირსი, შეურაცხი, მონა; «ქელის-ქუეშე», «ქელისა ქუეშედი», არად ჩასაგდები: „არა ძლით საწუნელისა მის განკითხეთ“ I კორ. 6,2; „აყუნეთ უგზო და საწუნელ და საწყაულ O,—„აიყუნეთ უკუდ და კელ-სქუეშეთ და საწუელ რად“ pb., იერემ. 42,18; „მ გჳ შენ წარრთთა საწუნელად მორის კაცთა“ O, იერემ. 40,15; „მისცნ ოგნი საწუნელად ყოველთა მეუფეთა გრეკოთა ჩუენთა“ I,—„მ სცნა ოგნი ქელის-ქუეშედნი ყოველთა მეფეთა გარეკოჲსთა ჩუენთა“ pb., ბარ. 2,4; „ყუენთ... საწუნელ და საძულელ მ.თდა“ ი.-ე. 52,5. ბ. წენება.

საწუნელება შეურაცხყოფა, უპატიობა: „ჩემდა საწუნელებაჲ არს“ I კორ. 4,3. იხ. საწუნელი.

საწყრველ-ი საწურავი, ქაფჭირი: „საწურველნი და სასანთლენი და სფრონი და ჭაშკები... წარღო ყოველი მატკარანწმან I,—„საწჴენი დასასანთლებად სრფრონი და ჭაშკები.... წარღო მატკარწან O,—„საწურველები და სასანთლეები და სამსხჳრპლოჲ დატბა კეთ... ჭ ხენი მთელ კორკონდ ჭარჭან“ pb., იერემ. 52,19. იხ. წურვა.

საწუხელ-ი: „ჩუენ ჩუენ სადღეღიდ საწჴელნი და ქალა წანშე საწდელნი“ მ. სწ. 274 ვ. იხ. წჴება.

საწჭვე «ნიფხაჲ»: „ანორაკებ გამოსაქანდაკებელ სამჭარითჳს და საწჭვეთა“ O, გამოსლ. 25,7; „შეიმოსოს მღდელმან... საწჭვენი სელ სანი, შე მოსნეს გარემოს სხჳელსა თჳსსა“ G,—„ნიფხაჲ შეიმოსოს სხჳელთა მისთა“ O, ლევიტ. 6,10. იხ. წჭვა.

საწჭმარ-ი მოსასხამი წვიმისაგან დასაცავად: „რომელთა ძჳთა აჭუნა საწჭმრები, მოსხნებით შთაძოვდეს მონასტრად“ ი.-ე. 33,9. იხ. წჭმა.

საწყალ-ი საკლავი, საბრალო: „საწყალ არან წარმართნი“ ფსკტ. 154,22; „ცხოვრა იგი ქრისტჱსი ნაწყლევ იქმნა და უფროს ამ სსა საწყალ იქმნა“ მ. კეს.-40-თჳს 121.7. იხ. წყალობა.

საწყალობელ-ი შესაბრალისი, შესაცოდებელი; „ჴმაჲ საწყალობელ ესმა სჳონს“ O, იერემ. 8,19; „საწყალობელ არაან... რომელთა პოსცხრა დაცუაჲ შენი“ I, ბარ. 4,31; „საწყალობელითა ცრჱლთა ითხოეა“ ფსკტ. 140,21; „საწყალობელ ქმნა უბადრეს ვასჩენი“ შუშ. II 14; „პოვა ვინე საწყალობელი, სახთა მონაზონი, და აღძრა იგი მოკლეად წმდსა მისა“ ი.-ე. 46,6. იხ. წყალობა.

საწყაულ-ი საწყაო, საზომი: „რომელთა საწყაულითა მიეწყოთ, მოგეწყოს თქუენ“ მთ. 7,2; „გარდეწყო ჴს ექესა საწყაული ქრთილი“ O, რუთ 3,15; „წყალსა საწყაულითა და განრყუნულებით სემიდენ“ O, ეზეკ. 4,16; „შთააბნას თითოეულსან მათკუნან ორ ანუ თუ სამ საწყაულ“ ი. 2,6; „იქმნ ასე საწყაული, ეგოდენც ღჳნოჲ და

ზეთა... მიღებულ. I ეზრა 8,22; „შეჰრთო იგი (ცომა) ფქვილსა სამსა საწყაულსა“ ლ. 18,21; „პოილო... ორი საწყაული ღვინო“ O, I. მფ. 25,18; „საწყაული ერთა ზეთსა“ M. ლევიტ. 14,10.

საწყდობილე მონასტერი: „პოვეს ჰრომეს კლაჟსა საწყდობილესა ერთა გალილეთა“ იხ. წყდა.

საწყევარი-ი «საწყეველი»: „საწყევარ (საწყეველ I) ქმნეს ტაძარი“ O, ეს. 64,10. იხ. წყევა.

საწყეველ-ი «საწყაული», საწყაო: „არა იყოს სიხლსა შინა შენსა საწყაოდ საწყაოდ და მცირე“ G,—„ნუ იყოფენ სიხლსა შენსა ორი საწყაული: ერთა დიდი და ერთა კნინი“ M, II მჯ. 25,14; „პოეთხუთ საწყეველსა ღვინისაჲ“ G, ლევიტ. 23,13: „შენირის ძღუენი მისთჳს მეათედი საწყეველისაჲ ფქვილი ჭრთლისაჲ“ G, რიცხ. 5,15; „პოილოს ხელთ-ნ საწყეველისაგან ზეთისა“ G, ლევიტ. 14,15: „აღიღეთ საწყეველი ღვინოჲ“ ჱ. ცხ. 381v. იხ. წყევა.

საწყინელ-ი, საწყინო მოსაბეზრებელი, მოსაწყენი: „გონებაჲ მათი სწორად საწყინელ (არნ)“ O, ზირ. 27,16; „სიტყუათა საწყინელთა ასჳენნ“ O, ზირ. 20,6; „რაჲთა არა... საწყინო ვიქმნეთ ჰკითხველთა და მსმენელთა“ ი.-ე. 22,17; „არა საწყინელ გჳქმნეს შენ ურცხჳნოებაჲ იგი მისი“ O, ზირ. 22,16. იხ. წყნა.

საქაბუკო კაპუკისა*. იხ. კაბუკი.

საქამ-ი საქმელი: „დასხნ ყოველი ხე საქამი“ M, ლევიტ. 19,23. იხ. ქამა.

საქამად-ი «საქმელი»: „რომელი საქამად იყოს თქუენდა“ G,—„რომელ არს მისა საქმელ“ O, ლევიტ. 11,39; „ნუ ვაჭუა მათ ჴსა უფროჲს სწადდა ხილვაჲ ეიდრეცა წინაჲსწარმეტყუელისა საქამადისაჲ“ Ath.—11,52r. იხ. ქამა.

საქე ფრთა ნაკისა: „პოვნეს მცირისაგან საქისა“ ოკ. 3,4; „ბასრით გაჴვრეს შენ საქენი შენნი“ O, ეზეკ. 27,6; „დე გაჴვრეთ. ღმერთ იგი სიმრთელისაჲ გაეტეოთ“ Ath.—12, 234v; „ცხელთ დატეს საქე იგი და აწყრა სიმრთელისჲ“ ჱ. ცხ. 294v; „ჴლე საქეთა ზედა ნაწისთა და ჰჭრეთ ნაწსა“ H—241,78. იხ. ბქე.

საქეთ-მპყრობელ-ი მენაქე: „კეთილად ჰჭრთებდეს საქეთ-მპყრობელი იგი გონებაჲ ნაწსა მას სნეულისასა“ ჱ. ცხ. 79r. იხ. მპყრობელი.

საჭირველ-ი ძნელი, ვიწრო, მჭიდრო: „იწრო არს ბჭჱ და საჭირველი გზაჲ მთ. 7.14; „გზაჲ იგი იწროჲ და საჭირველი“ ჱ. ცხ. 337v. იხ. ჭირვება; შდრ. საჭირო.

საჭირო აუცილებელი; ძნელი: „საჭირო.. საქმარ ჴორცითა“ ჱ. ცხ. 35v; „საჭიროდ საქე უჴმს ძჳსა ამას“ ჱ. ცხ. 65v; „ეიდეთ საჭიროჲ რაჲმე საქე იყოს, იდებდ ეიდრეცა ეჴმარ“ ი.-ე. 37,25; „საჭიროთა და იწროთა ჴსთა აღვნუსუს ცაცი“ ბალ. 72,18. შდრ. საჭიროება.

საჭიროება აუცილებლობა, მოთხოვნილება: „წყრომაჲ ღმრთისაჲ ეიდრეცა საჭიროჲსა ჴორციანთაჲსა“ ჱ. ცხ. 211v; „ჭირი ეიდრეცა საქმეკოჲ არს“ ჱ. ცხ. 77r. იხ. საქირო.

* გამოტოვებულია შესაბამისი დამტკიცებელი (რედ.).

საქმელ-ი (საქმლისა) «ჭამადი», «საჭამადი», «საჭამი»: „ვე საქმელი მაქუს ქამად“ C,—„ვე ჭამადი მაქუს ქამად“ DE, ი. 4,32; „შემჭამენ ერსა ჩემსა ვითარცა ჭამადსა (საქმელებრ Ч)“ C, ფს. 13,4; „დაასხათ ყოველი ხე საქმელი“ pb.,—„დასხთ ყოველი ხე საჭამი“ G, ლევიტ. 19,23; „რომელი არს მისი საქმელ“ O,—„რომელი საჭამად იყოს თქუენდა“ G, ლევიტ. 11,39; „საქმელი საზრდელისა ვერ ჴელ-ეწიფების მიღებად“ O, იობ 33,20; „აკრძალებდ მათ მცირედ რასმე საქმელსა“ ანდ.-ანატ. 223, 28; „საქმელი და კუერთხი, ტკრთი—ვარსა“ O, ზირ. 30,25; „არცა საქმელი რაჲ მიიღის“ ზუზ. XIV 12; „ნუ კეცელნი საქმლითა და სასუმლითა“ ჱ. ხწ. 46,20. იხ. ქამა.

საქურველ-ი «ჭურჭელი», «ქურია», იარაღი, შეჭურვილობა, აკაზმულობა: „კაცნი, რომელთა ემოსა საქურველი ბრძოლისაჲ“ M,—„კაცნი მორტყმულნი ქურჭლებითა საბრძოლოთა“ G, მჯ. 18,12;—ვითარცა საქურველითა, სათნოებითა შენითა გჳრგჳნოსან მყუენ ჩუენ“ C,—„ვითარცა ქურითა სათნოებისაჲთა გჳრგჳნოსან მყუენ ჩუენ“ Ч, ფს. 5,13; „საქურველ მეცნიერების არიან ბაგენა ბრძენთანი“ O, იგ. სოლ. 14,7; „აღიღეთ საქურველი და ფარა და მოვიდით ბრძოლად“ I, იერემ. 40,3; „შეიმოსე ყოველ საქურველი იგი ღმრთისაჲ“ ეფეს. 6,11; „მაქმას დიდჲას საქურველი თჳსი“ I, ეს. 10,28; „მოვიდა მუნ... საქურველითა“ ი. 18,3. იხ. ქურა.

საქურველთა აღმლებ-ი «ნიკორგარი»: „ქმა-ყო მსწრაფლ ყრმისა მიმართ, აღმღებისა საქურველთა მისთა“ G,—„ჰრქუა მონასა თჳსსა, ნიკორგარსა მასსა“ pb., მჯ. 9,54. იხ. ქურა.

საქურის-ი გამოსაქურისებული, დაკოდილი: „არიან საქურის, რომელნი დედის-მუცლითგან იშჳნეს ეგრეთ“ C, მთ. 19,12; „არა შეეიძეს საქურისი და ასოკუეთილი ეკლესიად უფლისა“ G, II მჯ. 23,1; „ვითარცა საქურის-მან-ლა შეიტკბის ქალწული და კუნესინ“ ზირ. 30,21. იხ. 9,54. იხ. გამოსაქურისება.

საქურისთ-მთავარ-ი: „ეუედრა საქურისთ-მთავარსა მასა“ O, დან. 1,8. იხ. მთავარი, მთავარსაქურისი.

საქურჭლე ჭურჭლისა: „უჩუენა მათ... სახლნი საქურჭლენი“ O, IV მფ. 20,13; „კაცი, რომელი შეიძის საქურჭლესა თჳსსა, რომელსა შინა არიან კოკანი, ღჳნთა სავსენი და ზეთითა“ H—822,17v. იხ. ჭურჭელი.

სახარება ხარება; ოთხთავი: „სახარებაცა კეთილი მოაქუნდეს“ O, II მფ. 18,27; „სახარებამან კეთილმან ახარის მას“ O, იგ. სოლ. 12,26; „სიტყუაჲ სახარებისაჲ მართჱ მოყუასთა მათ“ რიფს. 174,2; „ქადაგებდა სახარებასა სასუფეველისასა“ მთ. 4,23; „მათჱს თავსა სახარებასა წერილ არს“ მრთ. S. ჯ. იერ.-ალდგ. 100,1. იხ. ხარება.

სახარულ-ი «სიხარული», მხიარულება: „სახარულ ჩემო“ C,—„სიხარულო ჩემო“ Ч, ფს. 31,7; „სახარულ ვიქმენ მტერთა“ ჱ. ცხ. 140r.

სახარულევან-ი გახარებული: „ვითარცა დედაჲ, შვილთა მერ სახარულევანი“ ფს. 112,9. იხ. ხარება.

სახე «ხატი», პირისახე, გამოსახულება, მსგავსება, შესახედაობა, ფორმა, ბუნება, მაგალითი, ნიშანი,

იგავი, ნიმუშში: „მსგავსდ სახისა (ხატისა)“ საქ. მოც. 7,14; „სახე ერთ მაგიც თქუენ“ ი. 16,16; „მიწერა წიგნი, რომელსა წერილ იყო სახე ესეეთარი“ საქ. მოც. 23,25; „მ სც... სახე ტაძრისა და სახლისა მისისა“ Mt, I 67ტ. 28,11; „არცა სახე ჯუარისაჲმას ზედა აღდგა“ ლონგ.191,5; „შეიცვალა სახედ მწყემსისა“ ატმ. 100,18; „სახე არს ესე წინაწინდელისა მის კაცისაჲ“ ფლპ. მოც. 9,27; „შეიმოსა სახე მონაზონებისაჲ“ მ. ცხ. 2086v; „რებეკა სახე ეკლესიისაჲ ითქუმის“ იქ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკობ. 14,11; „ოდესმე ანგელოზსა სახედ გამოჩნდის იგი“ თექლა 92,20; „განმორე მეცობასა იგი სახე“ ფლპ. მოც. 3,20; „სამ სახე არს ღმისაჲ“ ფიზ. II 18; „პყოფდა სახესა წმიდისა ჯუარისასა“ ფლტკ. 141,0; „ორ სახე მრწუელაკუბი“ II 67ტ. 4,13; „სახე გჳრევნა მამისაჲ და ძისაჲ“ იქ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 70,4; „მსგავსდ მისსე სახისა“ შუშ. XVII 6. იხ. ბადის-სახე, ერთსახე, ერცახე, თითო სახე/თჳთო სახე, თითოსახეობა, მრავალსახე, მრიწლის-სახე, ნათლის-სახე, ნიგუზის-სახე, სხეასახე, ქოთნის-სახე, ხერხის-სახე.

სახებოროტება «ბოროტგანზრახვა»: „უწინარეს დაცემისა (ძღუნ) სახებოროტებაჲ“ O,—„უწინარეს დაცემისა (წინა უძღუნ) ბოროტგანზრახვაჲ“ pb., იგ. ხოლ. 18,18. იხ. ბოროტება.

სახედ დადება ნიმუშად გახდომა: „ხოლო ესე... სახედ დაეიდეც თაჳსა ჩემისა“ I კორ. 4,6, იხ. დადება.

სახედველ-ი თვალი: „უცხებარ შენ, მეფე, სასძენელთაგან და სახედველთაგან“ ფლტკ. 152,16; „სახედველნი მისნი ცუდ ქმნულ არიან“ მ. სწ. 109,28. იხ. ხედვა.

სახედ მიცემა ნიმუშად მიცემა: „თუნი თჳსნი სახედ მიგცნეთ თქუენ“ II თეს. 3,9. იხ. მიცემა.

სახეველ-ი კალმის სათლელი, «საკრელი»: „მოხიის მეფემან სახეველითა მწიგნობრისაჲთა და შთააკდის ცუცხლსა, რომელი იყო კერაჲსა ზედა“ O,—„მოჰკეთდის მათ საკრელითა მწიგნველისაჲთა და შთააგდებდ ცეცხლსა, კერაჲსა მას ზედა“ pb., იერემ. 36,23; „ძალა სახეველი და აქო იგი, და არა უტეე ბერმან გამოსლვად, ვიდრემდის წარღო სახეველი იგი“ მ. ცხ. 376r; „პაულეს სახეველი აქუნდა და ტაჳსა ხუედა“ მ. სწ. 87,4. იხ. ხეva.

სახეკეთილობა «ძლიერება»: „სიოცხლ და სახეკეთილობაჲ უმჯობს არს ყოველსა კეთილსა ოქროჲსა“ O,—„სიმრთელე და ძლიერება უმჯობეს არს ყოველსა ოქროსა“ pb., ზირ. 30,15. იხ. კეთილობა.

სახელ-ი წოდება: „სახელითა შენითა ეწინაწარმეტყუელებდით“ მთ. 7,22: „არარას სარგებელ არს მკერდსა სახელი, რომელმან ვერ შეუძლის განდევნად სალმობაჲ“ მ. სწ. 157,21; „სახელით ზროს“ DE,—„რომელსა სახელი ერქუა ათაროს“ მრ. 5,22; „რაჲ არს სახელი შენი?“ ლ. 8,30; „წარწყმიდო სახ[ე]ლი მისი, ნუშტი და ნათესაჲ“ I, ეს. 14,22; „მეეშურეთ სახელისა (სახლისა O) ჩემსა წმიდასა“ I, ეზეკ. 30,25; „რაჲ არს სახელი ძისა მაგის შენისაჲ?“ ფლტკ. 154,1; „განჰქუან სახელი თქუენი, ვითარცა ბოროტთაჲ“ ლ. 6,22; „მამისაგან სახელით გარდან და სიყუარულით სახელი მისი შეშანა“ შუშ. I, 10. იხ. გარდასახელება, მრავალსახელი.

სახელ-ი იხ. სახლი.

სახელბოროტ-ი ცუდსახელიანი: „სახელბოროტმან სრცხჳლი და ქებაჲ დიმკჳდრის“ O, ზირ. 8,1. იხ. ბოროტი.

სახელგანთქუმულ-ი სახელოვანი, სახელგანთქმული: „იყო იგი სახელგანთქუმელ დიდად“ მ. ცხ. 1431. იხ. განთქუმელი.

სახელ დება, სახელის-დება წოდება, ჩრქმა»: „რაჲმე უნდეს სახელის-დებად მასჲ“ DE,—„რაჲმე ეწნდეს სახელი რჩქმად მასჲ“ C, ლ. 1,62; „სახელს შენსა სახელ-ესდებთ მარადღე“ რიფს. 174,14.

სახელ-დება დასახელება: „აღიხილნე იგინი სახელ-დებით“ G, რიცხ. 4,27.

სახელდებულ-ი წოდებული: ფლტკ. 133,20: „არა ყოველი, რომელი სახელდებულ არს წინამძღურად, იგი არს წინამძღარი პეშმარიტ“ მ. სწ. 82,2.

სახელდიდ-ი დიდი სახელის პატრონი: „სახელდიდ უფალ“ I, იერემ. 32,19 იხ. დიდ.

სახელის-დება სახელწოდება, დარქმევა: „სახელის-დებასა წმიდათასა ნუ დაჰკუეე ფუცად“ O, ზირ. 23,10.

სახელო(ვ)ან-ი სახელგანთქმული: „ყუ შენ სახელო(ვ)ან და საქადულ და დიდებულ“ G, II შჯ. 20,19; „შენ ოშენს გშირნი სახელოვანნი“ O, ბარ. 3,20; „მთავრობასა გრიგოლ მამკჳენისა, სახელოვანისა სომეხთა პატრიარქთასა“ დ. დ. 125,10; „თქუენ კაცნი ხართ სახელოვანნი და ჩუენ კაცნი ვართ გლახაკნი“ ა.-ე. 40,31. იხ. სახელი.

სახელოვნება «სახელი»: „სახელოვნებაჲ დაეტეის“ O,—„სახელი დაეტეის“ pb., ზირ. 30,15. იხ. სახელოვანი.

სახელ-ყოფა «წოდება»: „ყუ შენ... სახელ-ყოფად (წოდებად Q) პირველად ანტიოქიას შინა მოწაფეთა მათ ქრისტეანებად“ საქ. მოც. 11,26. იხ. ყოფა.

სახეობა იხ. სახე; შდრ. თითოსახეობა.

სახეობა იხ. სახიობა.

სახერამ-ი სახლი (?): „დადგა სახერამსა კერპთა თჳსთასა“ O, I ეზრა 2,10.

[სახერველ-ი] იხ. ხერვა; შდრ. ნავის-სახერველი.

სახეტკბილობა «მწყალება»: „ნუ აზრახებ... კაცსა უწყალოსა სახეტკბილობისათჳს“ O,—„ნე თანა-ეზრახები... უწყალოსა თანა მოწყალებისათჳს“ pb., ზირ. 37,13. იხ. ტკბილი.

[სახვა] იხ. გამოსახვა.

სახიერ-ი ქუეყნის-მოქმედი», კეთილი, კეთილის მოქმედი, ტკბილი: „მოძღუარო სახიერო“ DE,—„მოძღუარ ქუეყნის-მოქმედ“ C, მრ. 10,17; „ცოლი იგი მისი იყო სახიერ გონებითა და კეთილ ხელითა“ O, I შჯ. 25,3; „არავინ არს სახიერ, გარნა მხოლოჲ ღჳრთი“ ლ. 18,19; „რომელსან პოვა ცოლი სახიერი, პოვა მადლი“ O, იგ. ხოლ. 18,22: „გულითა კეთილითა და სახიერითა ისმინიან სიტყუაჲსა“ ლ. 8,15; „სახიერ არს უფალი“ I, იერემ. 33,11; „სახიერი იგი არს, რომელსან შეკლოდებელსა მადლობს“ მ. სწ. 208,17. იხ. ღმსახიერ.

სახიერება სიკეთე, კეთილის-მოქმედება, სიმშვიდე,

მოწყალება: „შეყარა ძან უსჯულოება ღვროის სახი-ერებანი“ ფს. 51,5; „ზრახვანი ენის სათნს სახიერებანი“ O, ბიბრძ. ხოლ. 1,1; „ქადაგებს სახიერებასა ღმრთისასა“ მრთ. ა. ოქრ.-ფერე. ბან. 96; „სახიერებ-ით განაცხადა“ O, ბიბრ. ხოლ. 12,18; „გლოცავ თქენ... სახიერებათა ქრისტესთა“ II კორ. 10,1; „ეთხოე სახიერებისაგან თქუენსა, ღრო მეცთ მე“ მ. სწ. 99,3. იხ. სიხარ., სხვარ.

სახილავი დასანახავი: „დაყენებულ სარეკ არს ცოდეთა სახილავ“ მ. სწ. 22,25. იხ. ხილვა.

სახილველი დასანახავი, გამოჩენილი, „თითის საჩუ-ენებელი“; მხილველობა, თეატრი: „ყოველთა საქმე-ა... აქუნდ სახილველად კაცთა“ C, მთ. 23,5; „სა-ხ ლველ (თითის საჩ-ენებელ Q) ვიქმნენით სოფ-ლი-“ I კორ. 4,9; „პოვა კაცი იგი მეგზებელი, კაცი სა-ხილველი, ხ თ წერა სგრითა“ I სწტ. 11,29; „მოვიდო ყოვ. სახილველითა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 218; „ა ივარჯიშებს და მეცდის ერთბამად სალიდველსა ხილ-ა“ საქ. მოც. 19,29. იხ. ხილვა.

სახილველი თვალი: „ნეტა მახედა სახილველითა შენითა ცეცხლითა ხილეთა“ მ. სწ. 167,30.

სახილველება «ქმნულქუთხილობა», სილამაზე: „გან-ისრულებულ იყო შეუნერებისა და სახილველებითა“ O,—„გამრავლებულ იყოს შეუნერებისა შენი, ქმნილ-ა-თხილობისა შენი“ pb., ეზეკ. 16,14. იხ. სახილველი.

სახიობა «ქმანულობა», გალობა: „ფრიად სახიობდ“ O,—„მრავლად ქმანულობდ“ pb., ეს. 22,18; „სახი-ობენ სახიობასა ქნთა ტაბალთა“ ფიზ. XVI 7.

სახიობა «ხიხარული», «ღიმობგერება», მუსიკა, გა-ლობა: „ძრ ეფლის ჩენსა კაცი ერთი, რომელმან ცოდ სახ ობაი გალობათაი ეფლასთაი ქნარითა“ O, 1 ფე. 16,16; „ესმა ყოველ სახიობისაი და პართ მესტერთაი“ C,—„გესმიდა ქნაი სახიარ ლისაი და განცხრომისაი“ DE, ლ. 14,25; „იტყოდეთ ქნით სახიობისაითა შორს მთა-რელთასა“ M,—„ძ თხრობად ქნისაგან აღმომბგერებე-ლ-სა სამ ელ ბორწ ლთასა“ G, მხ. 5,11; „ყეთ ლად გალობდ სახიობაი ეფლისასა ბჭენ ერებთ“ O, 1 ფე. 16,16; „ღვნისად სახიობებამან ახარიან გულსა“ O, ზირ. 40,20; „სახიობაი გლოვასა, ვიდრეცა სიტყჳს-თხრობაი ეკლესიასი“ O, ზირ. 22,6; „განმცხრომელნი მრაველთა სა-ხიობ თა და ქნთა ქრ სა და სტუარ ისათა“ მ. სწ. 15,3; „მე ცისკრით ვიხარცა ფ ლ ენ ძალსა, თქენ შერთ-ლთა სახ ობ თა შეისჯეთ“ H—841,108. იხ. ხეობა/ხობა; შდრ. სხეობა.

სახიობელი საგალობელი ან მგალობელი, მუსიკოსი, გალობა: „დაცხრეს ხმრელ სახიობელთა შენთაი ეფლაი შეისჯელთა შენთაი ბრუნა ისჯა“ O, ეზეკ. 26,13; „ერთბამად ისმენდეს სახიობელი“ რიფხ. 171,84. იხ. სა-ხობა.

სახის-მეტყველი ცხოველთა ბუნებრივ ხასიათთა თუ ჩვევათა შესახებ მეტყველი, მომთხრობი, ფი-ზიოლოგი: „ჩემი სახისმეტყველმან“ ფიზ. VI 40. იხ. მეტყველი.

სახის-მეტყველება იგავი, არაკი: „როველსა ზედ სა-ხისმეტყ ელებაი ცა შესძინა“ მ. ცხ. 810г. იხ. მეტ-ყველება.

სახის-მოქმედი მოქანდაკე: „სახის-მოქმედმან (კერპთ.მან) თქუ“ ფსტ. 151,27. იხ. მოქმედი.

სახლი, სახელი «ვანი», «ტაძარი», სავანე, სასახ-ლე, ოთახი, სენაკი, «სახლეული»: „წარ-თ-უტევნე ვნა... სახიდ თჳსა“ C,—„უკ-ეთე განუტევნე... ვანად მათა“ DE, ზრ. 8,3; „შემოწყნარონ მე სახლებსა მათსა“ C,—„შეიწყნარონ მე სახლეულთა მათთა“ DE, ლ. 16,4; „გარდამოაყენა იგი მუერ კორთ სახიდ“ O, III ბე. 17,23; „მსგავს არს სახლსა უსრთელისა, რომელი მუას დაირღუს“ მ. სწ. 252,20; „ღმერთმან დაამკჳდრნის ერთს ხენა სახელსა (სახლსა Q)“ C, ფს. 67,7; „ისმენეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა ისრაჱლისათა“ I, იერემ. 2,4; „მ რომელი ანგაჰრებდეს ანგაჰრობასა ბოროტსა სახელისა თჳსისასა“ O, ამმ. 2,0; „სახ-ლი სავსე იყო მამებითა და დედებ თა“ G,—„ტაძარი იგი სავსე იყო მამებით და დედებით“ pb., მხ. 10, 27; „რომლისა სახლი ეზღ ანოდა შესაკრებელსა მას“ საქ. მოც. 18,7; „მოუყვანდა იესე სახლით კაი-ფასაით ტაძრად მსჯელსა მ.ს“ C, ი. 18,28; „აქა ესერა სახე ტაძრისა და სახლისა მისისაი“ M, I სწტ. 28,20; „ჰრქუა ადრე სახლსა თჳსსა“ O, დან. 35,2; „სახლსა შ-ნა როსკიპთასა დადგრებოდეს“ I, იერემ. 5,7; „მეფე ჴდ სახლსა საზამთროსა თთუესა მეცხრესა“ I, იერემ. 36,22.

სახლად-სა'ლად ყოველი სახლის მიხედვით: „მოაბნ კაცად-კაცადმან ცოტრა სახლად-სახლად ტომებისა მა-თ სამ-ნ“ O, გამოსლ. 12,4.

სახლითი-სახლად სახლიდან სახლში: „ნუ მიხვალთ სახლითი-სახლად“ ლ. 10,7; „მწარედ ცრობაი არს სახლითი-სახლად სლვა“ O, ზირ. 20,21.

სახლი სარცხჳნელი საბანელი, ფეხისადგილი: „უკუეს ადგილი იგი სახლად სარცხჳნელად“ O, IV ბე. 10,27.

სახლიხა კაც-ნი ოჯახი: „მტერ ოყუნენ კაცსა კაცნი სახლიხა მ.ს.სანა“ O, მიქ. 7,6.

სახლიხა ნაშობ-ი სახლის წული, მსახურის შვილი, ბეში: „სახლისა ნაშობნი მესნეს მე“ O, ეკლ. 2,7. იხ. ნაშობი.

სახლის-უფალ-ი «მამასახლისი»: „უკუეთემცა ეწყოდა სახლისა ; ფალ მან“ DE,—„უწყოდა თემცა მამასახ-ლ სმან“ C, მთ. 24,43. იხ. გარემოსახლე, დასა'ლეულე-ბა, თანა-სა'ლეულება, მამასახლ სი, მამასახლისობა, მსახლო-ბი, სასახლე, ქალ-სახლა, უსახლო.

სახლაკ-ი მცირე სახლი: „იხილა რაჲ ესე ეუსებია სახლა-კთ გამო თჳსით“ თრე 553. იხ. სახლა.

სახლეულ-ი «სახლი», «თჳსთაგანი», «ძენი», ოჯახი, ოჯახის წევრები: „ეყუნენ მტერ კაცსა (მამასახლისსა DE) სახლეულნი თჳსნი“ მთ. 10,36; „სახლეულმან კორაჲს მისთ გნჭან... იესნეს იგი“ pb.,—„თჳსთაგანმან კორ ელთა მისთმან... იესნს იგი“ G, ლევიტ. 25,49; „ჰრწჴნა უფალ ყოლითურთ სახლეულით მასით“ საქ. მოც. 18,8; „მიჰყუნეთ ჴელნი თქენნი, თქენ და ძეთა

თქვენთა“ G,—„შეხებულ იყვნენ კელნი თქვენნი, თქვენ და ყოველნი სახლეულნი თქვენნი“ pb., II მჯ. 12,7; „ნათელ-იღო და მის თანა სახლეულთა ყოველთა“ საქ. მოც. 10,38; „მიბრძანე ჴმობაჲ სახლეულთა ჩემთაგან“ ლ. 9,61; „სახლეულითურთ თანა-ყოფით იყუნეს მონა“ შეშ. IV,24.

სახლეულ-ი ოჯახობა, კოლი: „წარმგზავნიდეს ჩუენ სახლეულებითურთ და შვილთ“ საქ. მოც. 21,5. იხ. სახლი.

სახლეულობა, სახლეულება სახლში ერთად დგომა, ცხოვრება: „მჴობს სახლეულობაჲ ღორისაჲ და ევრაისაჲ, ვიდრეცა არა სახლეულებაჲ დედაკაცსა თანა ბოროტისა“ O, ზირ. 25,23. იხ. სახლეული; შდრ. თან-სახლეულობა.

სახლის-წულ-ი შინ შობილი, მსახურის შვილი, ბუში: „რამეთუ არა მეც თესლი, ამან სახლის-წულმან ჩემმან დამიმკვდროს მე“ O, დაბ. 15,3; „სახლის-წულნი მისნი და ივინიცა ჰამენ პერთა მისთა“ G, ლევიტ. 22,11. იხ. წული.

სახლმდაბრ შინ: „განიტეხდეს სახლმდაბრ პერსა“ საქ. მოც. 2,46.

სახნიერ-ი წყნარი, ნატიფი, ლამაზი, კეთილი, კეთილმოქმედი: „დედაკაცსა სახნიერისაჲ ნეტარ არს ქმარი მისი“ O, ზირ. 20,1; „ნუ განეშორების დედაკაცს, ბრძენსა და სახნიერსა“ O, ზირ. 7,21; „სახნიერ არიან ქეშმარიტად და უშურველ“ ვარ. 510; „ესეა ცოლად ქალი სახნიერი“ მ. ცხ. 158v. იხ. უსახნიერესი; შდრ. სახიერი.

სახრვა მისნობა კუდიანობა: „რომელთა (გველთა) მიმართ არა არს სახრვა“ O, იერემ. 8,17; „რომელი სახრვაჲ გრძნეულთაჲ შემძლებელ არს მისა, რომელი-იგი მან თაყდამან დააფუძნა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 94,10. იხ. მსხრეალ.

სახუარბლე ხორბლის საცავი, ბეღელი: „იფქლ არღარა დამთომილ არს სახუარბლესა შინა“ ლიმ. 12,8. იხ. ხუარბალ.

სახუეველ-ი სახეელი, «გარე-მოსარტყმელი»: „შეხვიდა სახუეველითა“ ლ. 2,7; „სახუეველითა არა წარიხჳა“ O, ეზეკ. 16,4; „წრეულ და მოაგე შენდად სახუეველი მჭრისაჲ“ O,—„ვიდოდე და მოაგე თაისა შენსა გარე-მოსარტყმელი სელისაჲ“ pb., იერემ. 13,1. იხ. ხუეა; შდრ. თაის-სახეველი.

სახუეტელ-ი: „ჰხედით ზურგსა მაგისა სახ[ე]ტლითა რკინისაჲთა“ Sin.—11,174r. იხ. ხეტა.

სახურეტელ-ი: საქმელი (თხელი), წეენი ან ფაფა: „იქმოდეს ჩემ წინაშე სახურეტელსა“ O, II მფ. 13,5. იხ. ხურეტა.

სახუროვნო ხუროს შესახები: „(ძჳათა უქმის)... გინა თე სამკედლოჲ იყოს (საქმე), გინა სახუროვნოჲ“ ი.-ე. 88,0. იხ. ხური.

საჴაძლე I მფ. 12,18*. იხ. ჴაძლ.

* წყარო ფანკრათაა მიწერილი (რედ.).

საჴაძლობ-ი, საჴამლობელ-ი, საჴამრობელ-ი ფეხსაცმელი: „განშეენდეს კუალნი შენნი საჴამლობითა“ M, ქებ. 7,1. „საჴამლობელნი ჩინებული დიდებულსა გასა გზისა“ G, ისუ ნ. 9,13. „შეიმოსა მან საჴამრობელი თჳსი და შეირტყა სარტყელი“ Sin.—11,44v. იხ. ჴამლ.

საჴელ-ი იხ. ჴელა; შდრ. თუალთ-საჴელი.

საჴედარ-ი «ჰუნე», საჴდომი ცხოველი; «ცხენი», ვირი, ჯორი:.. „საჴედარსა (ჰუნესა M) ჩემსა ეტლთა შინა (შორს M) ფარაონსთა ვამსგავსე“ O, ქებ. 1,8; „ესავთ ეგვპტელთა მათ და საჴედართა და მჴედართა მათთა“ O,—„არან მოსაჴნი მეგვპტელთა მიმართ, ცხენისა და მჴედრისა“ pb., ეს. 30,9; „მოგეც თქუენ ორთაჲსა საჴედართაგანი (ცხენი pb.)“ O, ეს. 30,6; „გამოაბას ეგნაჴს საჴედარი მისი“ ს. გაბ.-დაჴდ. 184,29; „მჴდომარე ვიყავ საჴედარსა ზედა“ მ. ცხ. 272v; „ქალმან საჴედარსაცა მსგაესად ძალსა თჳსსა აჴიდის“ მ. სწ. 210,2; „დაჰჴსნეს საჴედარსა და მე თჳთ წარვიდე“ ი.-ე. 48,26. იხ. ჴედ/ჴდ.

საჴელ-ი სახელო: „დამალე საჴელსა შინა ჩემსა“ ლიმ. 113,7; „იყო განბეჭედ...„ საჴელითგან“ Sin.—11,184r. იხ. ჴელი.

საჴელმწიფო ხელისუფალი; სამეფო, სამთავრო: „დიდძალსა ჭრთომსა მოესცეს ქალთა საჴელმწიფოთა“ მ. სწ. 68,4; „ეპოეთ ეზოსა მას შინა საჴელმწიფოსა ოცდარვაჲ სული“ H — 841,715; „საჴელმწიფოსა ჩემსა ვჰრქუა... რომელი ხართ სამეუფოსა ჩემსა ჴეშმე“ Sin.—11, 815r; „წარვიდეს ყოველთა ქალაქთა და სოფელთა, რომელ იყო საჴელმწიფოსა ჴეშმე სუეროს შეფისასა“ Sin.—11,815v. იხ. ჴელმწიფე.

საჯივ-ი ბორკილი (კისრისა), ქედზე დასადები კეტი, ძელი, «უღელი»: „იქმნენ შენდად შესაკრულნი და საჯივნი და დასხნენ ქედსა შენსა“ O, იერემ. 27,2; „დადებად სც საჯივი ქედთა მათთა“ B, ხბხტ. 134,20; „დადებად საჯივი ქედსა მასსა“ რიფს. 172,11; „საჯივი მათი ქედთაგან მათთა მოეღოს“ O,—„აღებულ იქმნეს მათგან უღელი მათი“ pb., ეს. 14,25; „ქედი შენი ბარკასთჳს და საჯივისა ემხდებას დადებად“ მ. სწ. 184,8.

საქმარ-ი (საქმრისა) «მაეგი», «საკაპარი», საქირო, მოსახმარისი, სახარჯო, ნივთი, მატერია: „არარაჲ არს ნაკლულევანებაჲ ყოველსაგან საქმრისა (ყოველსა მაეგისაჲ G)“ M, მხჯ. 19,19; „მეც მე საქმარი წყალთაჲ“ M,—„მოვეც მე საქსარი წყალისაჲ“ G, მხჯ. 1,15; „ჯორცნი არად საქმარ არიან“ ი. 6,63; „ღმერთმან ჩემმან აღაესენ ყოველი საქმარი თქუენი“ ფლპ. 4,19; „არარაჲ სცეთ საქმარი იგი ჯორცთაჲ“ იაკ. 2,16; „საქმრად გლახაკთათჳს“ ლონგ. 189,13; „ნეტარეულ-ბა საქმარ იყოს იგი საქმრად“ O, ეზეკ. 15,4; „ჴელოვნებათ შეკრნა იგი შეუნიერად საქმარად პერპრად“ O, სიბრძ. სოლ. 13,11; „საქმარი იგი ყოველი ეგბრძანა მიცემად სამეფოდთ“ O, I ეზრა 6,25; „ყოველსავე ძალსა მოეშზდე საქმარი“ I ნეშტ. 28,2; „ძმანი ჯარსა შინა საქმარ არიან“ O, იგ. სოლ. 17,17; „საქმარ იყო მუნ ქართაჲ და მწიგნობარი და საწერელნი“ შრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 230,3; „ეფროჲს საქმრისა მისსა (საბრძელსა) ნუ დამარხავენ (მონაზონი)“ მ. სწ. 102,21. იხ. არად-საქმარი, არა-საქმარი, უსაქმარესი.

საკმარება «ფასი», ქონება; საჭიროება: „საკმარებათა მრავლთა ალწერვით სახედ თქუენდა" G,—„ფასთა მრავლთა წარუდგენ სახედ მათა" M, ეხუ 6. 22,8; „უკეთუ მოგუას კაცმან ქალაქი რომელიმე საკმრად თუს და ვაჭრა საკმარებისა არა პოუოს იგი, არა უკუე ცუდად მოკუა, თუეს ვერ არგო ვაჭრა საკმარებისაჲ" ϑ. სწ. 258,6.

საკმილ-ი იხ. საკუმილი.

საკმობელ-ი «სპაშრობი»: „ენგადიმთგან საკმობელ ბაღეთა იყოს" O,—„ენგადით... საშრობი ბაღეთა იყოს" G. ეზეკ. 47,10. იხ. კმობა.

საკნავ-ი: „ჰკონდა... არცა... საკნავი, არცა..." Ath. 11—291r.

საკნელ-ი სახენელი: „არავინ დასდებს კელი საკნელსა და ჰხედვენ იგი გარეულენ და წარმართებელ ქმნა" ლ. ϑ,82; „დასცნა ეცხოტობნი... ერჩენითა საკნელისა კართაჲსაჲთა" G,—„მოსრნა ეცხოთესლნი... ერჩენითა საკნელისა კართაჲთა" M, ϑხ. 8,81; „ჰკონდა... არცა.. საკნავი, არცა საკნელისა მხედველი კარნი" Ath.— 11,291r. იხ. კნა.

საკნიხ-ი საკეთი, სახნისი: „მჭრიდენ მახჳლებსა მათსა საკნიხად" I, ეს. 2,4; „დასჭრენთ საკნიხნი თქუენნი ჴრმლად" O, იოვ. 8,10; „მჭრიდენ ჴრმლებსა მათსა საკნიხებად" O, მიქ. 4,3.

საკსარ-ი (საკსრისა) «საკმარი», «გამოსაკსარი», «გამოსაკსნელი», გამოსასყიდელი: „მოშეც მე საკსარი წყლისაჲ" G,—„მეც მე საკმარი წყალთაჲ" M, ϑხ. 1,15; „მოილო... საკსარი უმეტესთა მათ საკსრად ლუკტელთა მათ" pb.,—„მოილო... საკსრად დამეტებულთაჲ გამოსაკსრად ლუკტელთა" G, რიცხ. 8,49; „საკსარ მასა იღებენ" pb.—„გამოსაკსნელ იღებენ მარადის იგინი" G, ლევიტ. 25,31; „მისცეს კაცმან საკსარად სულისა თჳსისათჳს" მთ. 16,26; „რომელმან მისცა თავი თჳსი საკსრად ყოველთა" 1 ტიმ. 2,6; „მოსცეთ ვეცხლი და ნაყოფი ჩუენი საკსრად, რომელსა ითხოუენ ხარკის-მომკველნი" O, ნეემ. 5,10. იხ. კსნა; გამოსაკსარი.

საკსენებელ-ი მოსახსენებელი, ხსენება; „რომელ-ესე ყო ამან საკსენებელად მგისა" მთ. 26,13; „დაწერე ეგე საკსენებელად წიგნსა" O, გამოსლ. 17,14; „საკსენებელი შენი თესლით-თესლად" ფს. 101,13; „წმიდა არს შენი საკსენებელი" O, ზირ. 41,1; „დაწერა წიგნი საკსენებელისაჲ" O, ზახ. 8,10; „საკსენებელი მისი აღასრულეს" ეზრ. 815; „უბრძანე ხალხად მატარათა საკსენებელთასა" O, I ეზრა 2,21; „სადა ძეს წიგნები საკსენებელთაჲ დამარხულად მეფისა ჴროსისი" O, I ეზრა 6,21; „ოღეს ყოთ წიდიათა საკსენებელი, მოიკსენით გლახაკნი, ობოლნი და ქუროვნი" ϑ. სწ. 209,29; „განვაწესეთ საკსენებელი წიდისა შეშანჯისი" შეშ. II 7.

საკსენელ-ი იხ. საკშელი.

საკსნე «ქვესტი», სწორი ნაწლავი: „განვაბნეთ საკსნე წიაღშე პირსა თჳესსა, საკსნე—დღესასწაულთა თჳესთაჲ" O,—„განჭყოფ ქუესტსა პირთა თანა თჳესსა, ქუესტ-სა—ღრესასწაულსა თჳესთასა" pb., ზახ. 2,3. იხ. ჴსნი.

საკსნელ-ი იხ. გამოსაკსნელი, დასაკსნელი.

საკუმილ-ი, საკმილ-ი ლემელი, ჭერა, «ბრძმედი»: „შესხმენ ფანი საკუმილსა მას ცეცხლსა აგზებულ-სასა" მთ. 13,42; „აღმოიყუანენ იგინი... საკუმილსა-გან რკინისაჲსა" I. იერემ. 11,4; „დაშრტან საკმილი" გან. ო. 201,9; „შეილახა... ეცხლი შორის საკმილსა გამობერად იგი ცეცხლსა და გამოდნობად" O, ეზეკ. 22,20; „მცირედითა ცრემლითა დაშრტე საკუმილი იგი საკეთნოსა მის ცეცხლისაჲ" ϑ. სწ. 180,21; „ჰხედვიდეს საკუმილსა მას დანაკეურცხლებელსა" H—341, 280; „ვითარცა გამოიცდების ოქროჲ და ეცხლი საკმილსა შინა" pb.,—„ვითარცა გამოიცდების ბრძმედსა შინა ეცხლი და ოქროჲ" O, ეზ. ხოლ. 17,ϑ. იხ. მესაკუმილე.

საკუმილავ-ი «ქუმილეა», «ქაშია»: „მოოხესა საკუმილავსა... მოუიდა" მთ. 14,26; „მიეწოფნეს საკუმილავთა (ქუმილეასი C) თეალნი რემნი" ფხ. 70,5; „ეკუმალე საკუმილავი იგი ღამისაჲ პირველი" თოხ მოც. 19,4; „პირველსა საკუმილავსა ღამისასა" B,—„ბოლო ვითარ იყო პირველი ჟამი ღამისაჲ" A, ხბხტ. 135,18; „ჩუმილეიდენ საკუმილავთა შენთა" G, რიცხ. 18,ϑ. იხ. კუმილეა.

საკურეტელ-ი «სადგისი»: „მოიღო საკურეტელი და განუკურიტო ყური მისი კართა თანა ზღურბლსა ზედა" G,—„მოიღო შენ სადგისი და დაასჯა ყური მისი კარსა და განუკურიტო იგი" M, II შჯ. 16,17. იხ. კურეტა.

საკშველ-ი, საკსველ-ი სახურავი: „შეიპყრნენ საკსველნი იგი ჯოჯოხეთისანი" ხაჯ. წიგ. II 57,7. იხ. კშვა/კსვა.

საჯ იხ. სჯა.

საჯდომელ-ი, საჯდომ-ი «ტახტი», სკამი, სავარძელი; «მტრიობალია»: „ნეუკეე საჯდომელთა ჯდეს" M,—„ნუ სადა ტახტსა ზედა ზის" G, ϑხ. 8,24; „ტახტები იგი თესლის-მოფარდულთაჲ დაამჯუა და საჯდომელები" C, ϑთ. 21,12; „საჯდომელსა ურიელთასა არა დაჯდა" ფხ. 1,1; „საჯდომელი მისი ძოწეულისაჲ" O, ქება 3,10; „მოიღო ბერძან ორი საჯდომი" ϑ. ცხ. 814v; „ცხენი საჯდომად, ვითარცა მეგობარი მლიქნელი, ყოველთა ქუეშე მჯდომარისა ჴუცის" pb.,—„ვითარცა ცხენი მტრიობალი არს მეგობარი მბასრვალი, ყოველსაცე ზედამჯდომელსა უკუანა" O, ზირ. 30,6. იხ. ჯდომა; შდრ. პირველად-საჯდომელი.

სებინ-ი ხე: „დამიტეა... სანდალნი სებინისანი" ϑ. ცხ. 886v.

სევასტოფორ-ი: „მეყსეულად სევასტოფორი, კაცი წარჩინებული მთავართა შორის დედოფალისათა, წიგნებითა სამეუფოთა ლავრას წარმოაელინეს" ი.-ვ. 18,4.

სევინ-ი: „ეკუეა მას სევინი, თჳზული ბაღმასი" ϑ. ცხ. 182v.

სელ-ი კანაფი, ტილო, linum: „შეიმოსის მღდელმან მან სამოსელი სელისაჲ" M, ლევიტ. 6,10; „მატყლი და სელი შერთულად მოქსოველ იყოს" pb., II შჯ. 22,11; „იყოს... ვითარცა ნაძეძი სელისაჲ" I, ეს. 1,31: „სამოსელი სელისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაჲ" O, ეზეკ. 44,17; „იყოდოს სელი ქელთ-საქმარად" ϑ. ცხ. 186r; „საქმე დედისა მისისაჲ იყო სელისა ქსოაჲ" Sin.—6,81r.

სელიერა-ი: „დაწუას სამოსელი, ანუ საგუასელი, ანუ ფესკ, ანუ მატყლიერთა შინა ანუ სელიერთა" G, ლევიტ. 13, 59. იხ. სელი.

სელის-ლელწამ-ი: „დამალნა იგინი შეშათა შინა სელის-ლელწამისათა“ G, იხუ 6. 2,6. იხ. ლელწამი.

სენ-ი სნეულება, ავადმყოფობა: „განკურნებდენ ყოველთა სენთა“ C, მთ. 10,1; „სენითა წრტალითა (წრდიალითა I) მოწყდენ (მოსწყდენ I)“ O, იერემ. 10,4; „დაფარულსა მას სენსა სელასა ჩემისასა პირი დაეყარა“ განხ. ი. 200,85; „შჯირდა სენი ძეძესა“ მ. ცხ. 425r; „ვერ დაეკნებოის სენსა“ მ, ცხ. 49r; „გგეეპოს შენ... სენითა საგერკულესაითა“ M, II შჯ. 26,27; „სენი სნეულებისაჲ მოიწია მის ზედა“ შუშ. XIV 3; „ნეკრისისა სენსა შთაეარდა“ ი.-ე. 24,25; „დაკნინის სენთა სიმძაფრე (წამალმან)“ მ. სწ. 61,85. იხ. გელსნეული, სასნელი.

სენ-ი საგანძური: „განელო მათ (ღმერთმან) კარი წყალობისაჲ და სენი იგი დაუნჯებელი და ს-ხარელით იწყეს ღალადებად: საფასე გუპოვნიეს“ მ. სწ. 314,15.

სენა, სენაკ-ი «საუნჯე»; ბერის სადგომი; ქოხი: „შეეიდა ეპიფანე სენასა თჳსსა“ ხაკ. წიგ. 114,18; „შეუყუანო იგი სენაკითი-სენაკად“ O, IV შფ. 9,2; „მზარნი იგი სხდეს სენაკსა შინა“ M,—„მზარი მისი ჴდა საუნჯესა შინა“ G, მხჯ. 16,9; „აღაშენეს... შესაყენებელნი და სენაკები“ ნრხ. 70,82; „რაჲთა დაეყენო სენაკსა შინა ჩემსა“ მ. ცხ. 25r; „იძია მცირე სენაკი და მენ დაეყენა“ შუშ. VIII 2; „არა გეყოფისა სენაკსა შინა ძილი?“ ი.-ე. 42, 82; „სენაკი მონაზონისაჲ სხლი არს გლოვისა და მწუხარებისაჲ“ მ. სწ. 167,86. იხ. მოსენე.

სენაკაპან-ი მოსასვენებელი ოთახის მცველი მეფის ან დიდებულის კარს: „სამნი იგი სენაკაპანნი მისნი“ O, I ეზრა 8,4; „უბრძანა სენაკაპანსა ერთსა, რაჲთა წარიყუანონ წმიდაჲ შეშინიკ ცხედ“ შუშ. VIII 28.

სენაკაპანთ-მთავარ-ი «სასუენებელსა ზედა მყოფი»: „ქველის-მეტყუელს ჰყოფდეს ბლასტონს, სენაკაპანთ-მთავარსა მას მეფისასა“ Ჭ,—„ქველის-მეტყუელ იყოფდეს ელასტონს, რომელი იყო სასუენებელსა ზედა მეფისასა“ ხაკ. მოც. 12,20. იხ. მთავარი.

სენაკაპანობა: „რაჲთამცა სენაკაპანობაჲ და მსახურებაჲ იგი უფლისა თჳსისაჲ მწრაფლ აღასრულეს“ Ath.—11, 198r.

სერ-ი «პური», ვახშამი: „კაცად-კაცადმან თქუენმან თჳსი იგი სერი (პური Q) წინაჲსწარ წარიღოს (მიიღის) ჰაჲდ“ pb., I კორ. 11,21; „ოდეს ჰყოფდე სადილსა, გინა სერსა, ნუ ხადი მეგობართა შენთა“ ლ. 14,12; „მოხადა მას სერად“ მ. ცხ. 111v; „უნდა დუქსა მას წარსლვად და სერისა ყოფად“ ხაკ. წიგ. II 85,8; „სერით ვიდრე ცისკრადმდე“ Sin.—11,240v. იხ. უსეროდ.

სერაბინ-ნ-ი ანგელოზთა ერთ-ერთი დასი: „იქმნა... მობაძავ სერაბინთა“ ხაკ. წიგ. II 4,25.

სერობა «ქამა», ვახშმობა: „მზა მიყავ, რაჲთა ვისერო“ DE—„მზა მიყავ, რაჲ ვქამო“ C, ლ. 17,8; „ვისერენით საზრდელითა“ მარკ. 551v.

სერობა ვახშამი: „არავინ მათგანმან კაცსან გჳთოჲ იხილოს სერობისა მისგან ჩუენისა“ ლ. 14.24; „უკუეთუ დაჰხდე სერობად ტაპლასა ძლეობისასა“ O, იგ. სოლ. 28,1; „აუგ და დეჭჭირ არს... მსოფლიოჲსა დღესა სერობისა მისისასა გლოვაჲ და მწუხარებაჲ და ტირილი“ მ. სწ. 167,88. იხ. სერი.

სერსეროთ-ი რკინის ბადე მოვლებული: „ქმნა... სერსერთი დაბრის“ M, II ნშტ. 8,16.

სერტყ-ი ტყე, «მალნარი»: „მოაჯეს ყოველი სერტყენი- O, ივდ. 8,11; „სერტყთა შინა დემალნეს“ I, იერემ. 4,29; „ჭეშე ყოველთა ხეთა სერტყთა (მიეიდეს) და ისთჳდეს შენ“ I, იერემ. 8,6; „იყოს სერტყ მალნარის“ I, იერემ. 26,18; „შთა იგი სახლსა უფლისაჲ, ვითარცა სერტყი მალნარისაჲ“ O, მიქ. 8,12; „მოიჴსენნენ... სერტყთა მათთა ხესა შორის ვარჯოანსა“ pb.,—„მოიჴსენონ... ხეთა ზედა მალნართასა“ O, იერემ. 17,2. იხ. სერტყოვანი.

სერტყოვან-ი «ვარჯოვანი»: „ხეთა ჭეშე სერტყოვანთა“ O,—„ხეთა ჭეშე ვარჯოვანთა“ pb., ეს. 57,5; „(გოჭნეს შენ) სახლნი სერტყოვანნი ჭალაკთგან ქეტისთა“ O, ეზეკ. 27,6. იხ. სერტყი.

სესტჳ: „ეთარცა-იგი მარცუელსა იფქლისასა... არს ძალი გამოსალებად თავისა, რომელი იხილეენ სესტჳთურთ და გოჯებით“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 217,20.

სესხ-ი «მაეგი»: „მრავალნი არიან, რომელ შეჰრაცხეს სესხი, ვითარცა პოვნაჲ“ O, ზირ. 29,4; „სესხსა დაეხშა შევრდომილ იყო დიდსა“ Q—240,189; „ნუცა... ყოველსა აღანდგინებსა სესხისა მის შენისასა, რომელ აჳასხე ძმასა მას შენსა“ M,—„(არა მოჰხშო) ვისმე ყოელისა მაეგისაჲ, რომელი აჳასხო მას“ G, II შჯ. 23,19. იხ. მასესხებელი, მოსესხე.

სესხება: „ითხოვა... სესხებით ერთი დრაკანი“ მ. ცხ. 106r; „რომელსა ენებოს სესხების შენგან, ნუ მიიქცევი მისგან“ მ. სწ. 208,10.

სესხის-მოჯდა მოთხოვნა ვალისა: „ნეცა აჳირვებ მას სესხის-მოჯდასა შენსა“ O, ზირ. 34,41.

სეტყუა: „დალაცათე პურითა და სეტყჳთა მოიწია მას ზედა შემუსრეა მისი“ ჭ. ცხ. 103,9; „ეაწყმო... სეტყუაჲ დადი ფრიად“ O, გამოსლ. 9,18; „ღრუბელთა წარიღეს სეტყუაჲ“ ფს. 17,13; „გუემა სეტყჳთა ეენაები მათი“ ფს. 77,47; „გარდაქცეა წყმაჲ მათი სეტყუად“ ფს. 104, 32; „დაცეც თქუენ... ხორშაკითა და სეტყჳთა“ ანგ. 2,17. იხ. დასეტყჳლი.

სეფ-ი: „ბრძანა ადგილი იგი მოსხმად ოქროჲსა სეფითა“ H—841,604.

სეფე «სახლი სამეუფო», სასახლე: „მაძღელა წარყუანებაჲ ჩემი სეფედ (სახიდ სამეუფოდ—var.)“ ჭ. ცხ. 80,9.

სეფე სეფისკერი: „არა ღირს იქმნა მიღებად სეფესა ჰას დ. ბესინისა“ Ath.—11.236r.

სეფეკაც-ი სასახლის, სამეფო კარის მსახური: „მსაჯულან მიგცეს შენ სეფეკაცსა“ ლ. 12,58; „რად არა სეფეკაცთა ჰბრძანე შეშოყუანებაჲ მისი?“ ანან. 198,87; „ჰკითხა სეფეკაცმან მან საქმე მისი“ ბალ. 11,20; „სამნელ არს, ოდეს მოვლენ სეფეკაცნი ძიებად ავაზაკისა და შეიპყრან იგი“ მ. სწ. 189,10. იხ. კაც.

სეფექალ-ი სასახლის კარის მოსამსახურე ქალი: „მოეღა დაჲ ესე ჩემი..., სეფექალი“ ჭ. ცხ. 80,6; „შეევიდა რედია, ასული ეროდიადისი... რაჟამს ეყო სეფექალი იგი მახიობელებრ“ Ath.—11,162v; „ანუ-მე არა სეფექალი იყოა, რომელსა საკერძინი ესხნეს და შემუნარნი?“ Ath.—11, 162v. იხ. ჭალი.

სეფეწულ-ი «სამეუფოსა კაცი», მეფის გვარისა, მეფესთან დაახლოებული, სამეფო კარის კაცი: „მენ იყო სეფეწულ ერთ“ C,—„იყო კინმე სამეუფოსა კაცი“ DE, ი. 4,46; „წარავლინნა... სეფეწულნი მოწოდებად მისა“ ფლმ. 296r; „კაცი კინმე იყო სეფეწული... იყო... შეუვარებელ მეფისა მურ ფრიად“ ხაკ. წიგ. II 185, 27.

სეფის-კუერ-ი: „წარავლინეს იგი იერიქოდ მოღებად სეფის-კუერებისა“ ლმ. 122,5; „შეკამის სეფის-კუერი ერთი“ ლიმ. 186,19; „არა გაუქეს სეფის-კუერი ადგილსა ჩვენსა“ მ. ცხ. 349r. იხ. კუერი.

სეფიხ-ღება სეფისკვერის მიღება: „ღირს იქმნა კურთხეულისა ბესონისა ძის ღჳნისა, სეფის-ღებისა“ Ath.—11, 236r.

სეფიხ-ცემა სეფისკვერის მიცემა: „ვითარ-იგი გამოაცხადებს სეფის-ცემასა და ბესონი“ Ath.—11,235v. იხ. ცემა.

სეხნა: „განრისხნა პეროდე, და უშეტეს-ღა ეროდა, სეხნა იყუნეს სახელითა და სახითა უშეტეს“ Ath.—11,182r.

სთჳა, სთუჳა, რთვა: „არცა სთჳან“ ლ. 12,27; „სთჳა და მას“ ღთშობ. 188,16.

სთულ-ი, სთჳულ-ი დართული ნართი: „საქმედ... მეწამლესა მის სთულისა და ზეზასა მის ძახილისა“ O, გამოსლ. 31,4; „ჰყოთ ფესუთა ზედა ფრთეთასა სთჳილი ჯუნთონი“ G,—„გამოხვით ფესუთა ზედა კიდისათა სთული იაკინთისა“ pb., რიცხ. 15,38; „დედანი მდიდარნი შესწირვიდეს ძოწეულსა და ქურიენი—სთულსა ღებულსა“ მ. სწ. 276,32. იხ. პეპრ-სთული, შესთჳა.

სთულ-ი (სთულისა) რთველი, კრეფა: „სთულსა მოწოს თესლად“ G, ლევიტ. 26,5; „დღეთა მათ სთულისათა“ O, ზირ. 24,37; „დასრულებულ არს სთული“ I, ეხ. 22,10; „ეწინარეს სამსახთა სთულისა“ O, ამოს 4,7.

თთუ სთულისაჲ ოქტომბერი: „აღსრულა ოცდაექუსსა, თთესა სთულისასა წმიდაჲ იგი რიფსიმე“ რიფხ. 177,26; „აღსრულნეს... თთესა სთულისასა ოცს“ H—841,601. იხ. მესთულე/მესდულე, მოსთულება, სასთულებელი, სასთულე.

სთულა იხ. უკენსთულა.

სთულება «მოსთულება», მოწევა: „ჰსთულებდე თე ზეით, არა უკენ იქცე მოცერებად უკენა კერძოთა შენთა“ G.—„მოთე-ი-სთულებდე შენ ზეთის-ხილსა შენსა და დაგიშთეს, ნუ უკენ იქცეი მოკენჭლად დაშთომილისა მის“ M, II შჯ. 24,20.

სთულება, სთულა რთველი: „მოიწიოს სალეწავი თქუენი ვიდრე სთულებამდე“ pb.,—„მოიწიოს თქუენი სალეწავი სთულად“ G, ლევიტ. 26,5; „ვიქმენ მე. ვითარცა იგი, რომელ შეჰკრებენ... კეფხალსა სთულებასა შინა“ O, მიქ. 7,1; „გიხაროდეს... განა თე ვენაკთა ასაოხრებასა, განა თე აოხრებასა, განა თე სთულებასა“ ი.-ე. 42,2. იხ. სთელა, მსთელებელი, მოსთულება.

სთულნალ-ი (სთულნისა) სასთუმალი: „ბრძოჲ ერთი თჳალ სთულნალთ დაეფქრა“ O, I მფ. 19,18; „აღიღე ჭოროლი ესე და გაუხჳ სთულნალთ მაგისა“ O, I მფ. 26,11. შდრ. სასთულალი.

სიავ-ი ქვაბი, კარდალა, საბანელი, «ავაზანი»: „მოაბ სიავი (ავაზანი Ш) სასოებისა ჩემისაჲ“ ფს. 59,10; „წყიდაჲ იგი შეაგებეს ქჳაბებთა და სიავებითა“ M, II 67ტ. 35,18; „რაიმე-მცა ესწორა კოთანი სიავსა?“ O, ზირ. 18,8; „ესე არს სიავი და ჩუენ ვართ პორცნი“ O, ეზეკ. 11,8; „მიჰედინენ მან სიავთა, რომელ არიედ ზედა ცეცხლსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 82,4; „უბრძანა... სიავისა დიდისა აღდეღებაჲ“ H—841,450.

სიავ-ი ლურჯი: „მოიღო მათგან: ტყაჲი სიავი და ძელი ულპოლეელი“ O, გამოსლ. 25,5.

სიავ-ქუაბ-ი ქვაბი: „წარიღეს... სიავ-ქუაბნი იგი და ფეცხუნი და ავაზანნი... და ყოველი იგი ჭურჭერი სამსახურებელისაჲ“ O, IV მფ. 25,14. იხ. ქუაბი.

სიაზნაურე: კეთილშობილება: „არავინ არს უაღრეს მოყუსისა თჳსისა პატივითა და სიმდიდრითა და სიაზნაურითა“ ბალ. 98,8. იხ. აზნაური.

სიაზნე: „შეუგავს კაცსა, რაჲთა გამოიძიოს სიკეთჱ... და სიბრძნჱ (სიძისაჲ) და არა სიაზნესა და სიმდიდრესა მიჰჴედნეს“ Sin.—11,180v. იხ. აზნა.

სიამპარტავნე სიამაყე: „დიდი მოღუაწებაჲ დიდად სიამპარტავნედ მოიყუანებს“ მ. ცხ. 125v. იხ. ამპარტავანი.

სიარულ-ი მიმოსვლა: „ვიღრე არა დამდაბლდეს გული, არა დასცხრების სიარულისაგან“ მ. სწ. 297,37. იხ. არ-.

სიბერე მოხუცებულობა: „სწაელულ (ხართ) სიყრმითგან ვიდრე სიბერედმდე“ I, ეს 40,3; „ნუ მცემთ მე გინებასა სიბერისა თქუენისასა“ ფლტ. 189,2; „იგიცა მიდგომილ არს ძესა სიბერესა თჳსსა“ DE, ლ. 1,30; „სიბერედმდე ჰკოვო სიბრძნჱ“ O, ზირ. 8,18; „ცისკარსა მსგავს არს სიყრმე შენი, და სამხარსა—სიჭაბუკე შენი, და მიმწუხრსა მსგავს არს სიბერე შენი“ მ. სწ. 257,6. იხ. ბერი.

სიბილწე გარყვნილება, უწმინდურება: „ნუ მისცემ სიბილწესა მეუღლესა ამას მოწამისა შენისასა“ ანდ.-ანატ. 281,9; „შეუდგენ სიბილწესა გულნი მათნი“ I, ეზეკ. 33, 31; „ნუ დაითრევებით ღჳნთა, ვინაჲ-იგი არს სიბილწე“ მ. ცხ. 120r. იხ. ბილწი.

სიბილწება გარყვნილება, სისაძაგლე: „ქაცნი იყვნეს... სავსენი ყოვლითა არაწმიდებითა და სიბილწებითა“ ხაკ. წიგ. II 78,24. იხ. ბილწი.

სიბნელე უსინათლობა, მწუხარება: „შეეიდა უკე სიბნელესა მას შინა“ მ. ცხ. 145v; „სიბნელისა მისგან ესეეითარისა მის სულისა ვნებათაჲსა“ მ. ცხ. 78v. იხ. ბნელი.

სიბორგილ-ი, სიბორგილე ცდომა, ჭკუამცდარობა, სიგიჟე: „სიბორგილი სახლსა ღმრთისასა დადგეს“ O, ოსე 9,8; „იყუნეს ყოველნივე დიდსა სიბორგილესა შინა“ ლონგ. 100,36; „ნუ ჰბორგით თქუენცა სიბორგილისა მაგისისა მსგავსად“ ფლტ. 148,28; „განკჳრნებენ სიბორგილეთა ჩუენთა“ მ. ცხ. 48v; „ჰხედვე სიბორგილსა ამის დედაკაცისასა“ ხაკ. წიგ. II 66,17; „მრავალი სიბორგილე იყო წარმართთაჲ“ H—841,766. იხ. ბორგა.

სიბოროტე «ბოროტი», ბოროტება, სიავე, უკეთურება: „მოწეულნეულ არს მათ ზედა სიბოროტე“ G,—„მოწეულნელ არს ბოროტი მათ ზედა“ M, მსჯ. 30,34; „სი-

ბოროტენი ყოფად იყუნეს" იპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 22,6; „შეყუარა სიბოროტე ეფრთხილ სალტრებასა" Ქ, ფს. 51,6; „შეჰრას სიბოროტე ვიდრე არა სიბოროტესა დედაკაცისასა" O, ზირ. 42,14; „სხეული ზრავეა გულსა მოეკიდა სიბოროტისაგ შენთჳს" შუშ. XIII 24; „კაცი არს დღისაგ მის სიბოროტე თჳსი" მთ. 6,34. იხ. ბოროტი.

სიბრთხილე იხ. სიფრთხილე.

სიბრძე უხილაობა, სიბნელე: „მიხედა მათ მრისხანედ შეკუენებულად სიბრძესა მას ზედა გულსა მათისასა" C, მრ. 8,5; „გუეშე ნათესავი ეგე სიბრძითა" I, IV მნ. 6, 18; „იგუემნეს იგინი სიბრძითა მცირათგან ვიდრე დღედმდე" O, დაბ. 10,11. იხ. ბრმა.

სიბრყჳლე სიჩლუნგე: „გუელთა განიკურნან სიბრყჳლე თჳალთა თჳსთაგ, რაჟამს ძოვიან კაჳაგ" ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 126,28. იხ. ბრყჳლ.

სიბრძნე «გულისპმის-ყოფა», გონიერება, ტალანტი, ნიჭი, ჭკუა: „დაეკჳრდებოდა ყოველთა, რომელთა ესმოდა სიბრძნე" C,—„განუკჳრდებოდა მათ, რომელთა ესმოდა გულისჴმის-ყოფაგ" DE, ლ. 2,47; „დასაბამი სიბრძნისაგ არს შიშე უფლისაგ" O, იგ. სოლ. 1,7; „ნეტარ არს, რომელმან პოვა სიბრძნე" O, ზირ. 25,13; „ვისწაელდი მე ფილოსოფოსთა სიბრძნესა" ბრყ. 250r; „სიბრძნე მომეცა მე" O, სიბრძ. სოლ. 7,7.

სიბრძნისა სიტყუა ფილოსოფოსობა: „გრწყიეს სიბრძნისა სიტყუად" ფოკ 844v. იხ. ბრძენი.

სიბრძნის-მეტყუელება ფილოსოფოსობა: „რომელი სიბრძნის-მეტყუელებდეს ღმრთისათჳს" მ. ცხ. 282r. იხ. მეტყუელება.

სიბრძნის-მოყუარე «ფილოსოფოსი»: „სიბრძნის-მოყუარეთა სიტყუა-ყუეს" Ქ,—„ფილოსოფოსთა სიტყუა-ყუეს მის თან" Ქ, ხაქ. მოც. 17,18. იხ. მოყუარე.

სიბრძნის-მოყუარება ფილოსოფოსობა, სიბრძნე, გონიერება: „არისტო[ტე]ლე სიბრძნის-მოყუარებასა ცუდსა და საცთერსა ასწაებდა" ფოკ 840v; „ნე ვინმე იყოს წარმტყუენელ თქუენდა სიბრძნის-მოყუარებითა" კოლ. 2,8. იხ. მოყუარება.

სიბრძნე-მყოფელ-ი ოობ 34,10*. იხ. მყოფელი.

სიბრძნის-ხიყუარულ-ი: „აწ იხილე ელიაზისი სიბრძნის-ხიყუარული" მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 810. იხ. ხიყუარული.

სიგელ-ი: „კაცი ვინმე მოუელინებიეს უფლისა ჩუენსა აქა, და აქუს მას სიგელი და კლტენი ამის სამოთხისა საშეებელისანი" Ath.—11,282v.

სიგლახაკე სილარიბე, სილატაკე, შეჭირვება, დაერდომილობა, «საარება», «დამდაბლება», «ნაკლულევანება»: „მოწყა ბაბილონსა ზედა სიგლახაკჱ" O,—„მოვიდა ბაბილონს ზედა საარება" pb., იერემ. 51,56; „მოშენჳეს მე დღენი სიგლახაკისანი" O, ოობ 30,27; „შეიარნეს საბლითა სიგლახაკისაგთა" ოობ 8,8; „მოიყსენნა იერუსალჱმმან დღენი სიგლახაკისა თჳსისანი" O,—„მოიხსენნა ისრაელმან დღენი დამდაბლებისა მისისანი" pb., გოდ. იერემ. 1,7; „მოსხედე სიგლახაკესა და ჭირსა ჩუენსა" O, წეგ. 9,32; „არა იყუნეს მოღე-წ და შკულებელ სიგლახაკისა ამის ჩემისა" ფსლტ. 147,8; „სიგლახაკემან კაცი დამდაბლის" O, იგ. სოლ. 10,4; „მიწყია იგი დიდსა სიგლახაკესა" ლიმ. 77,17; „ნუ გეშინის სიგლახაკისაგან, არამედ გეშინოდეს ცოდვისაგან" მ. სწ. 35,18; „სიგლახაკისათჳს მისცა ნუ მიაჴკუე მას ცალიერსა" pb.,—„შეაგუე ნაკლულევანებასა მისსა და ნუ წარაელინებ მას ჴელცალიერად" O, ზირ. 20,12. იხ. გლახაკი.

სიგლისპე ურცხვობა, უნამუსობა: „მტერო სიგლისპეო, კაღნიერების-მოძულეო" მ. ცხ. 81r. იხ. გლისპე.

სიგონჯე კეთროვანება: „იხილნა ორნი ვინმე კაცნი, ერთი მათგანი ფრიად ენებული სიგონჯითა" ბალ. 23,6. იხ. გონჯი.

სიგრილე გულგრილობა: „ფრიადი სიგრილე იხილეებს ჩუენ შორის" ი.-ე. 15,20. იხ. გრილი.

სიგრძე, სიგრძო: „რაჲდენ არს... სიგრძე მისი" O, ზაქ. 2,2; „სიგრძე ჟამთაჲ და წელიწდნი ცხოვრებისანი შეგეძინნენ შენ" O, იგ. სოლ. 8,2; „სიერცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე" ეფეს. 3,18; „რომელი აპოვა სიგრძოსა გამოცდილებისასა" ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 76,20; „სიგრძოჲ მისი ოთხეოც წყართა" Sin.—11,288r. იხ. გრძელი.

სიგულეხე სიმძაფრე, სიმწვავე: „არა გარდაჰკეეთდეს სენისა მის სიგულესა" მ. ცხ. 12,v. იხ. გეესი.

სიდაბნე სიმდაბლე: „უფროჲსღა მაგათ ულირდა... სიდაბნე (შენი)" მ. ცხ. 85r. იხ. მდაბალი.

სიდარე უეარგისობა: „ხედავს კეთილად თჳსთა მათ სიდარეთა და ნაკლულევანებათა" მ. ცხ. 78v. იხ. დარე.

სიდასტურე სინამდვილე, სისწორე: „ქრისტემან დაგაჯეროს შენ და სხეათა ყოველთა სიდასტურე ჩემ გლახაკისა აღთქუმულისა მისთჳს" ლიმ. 75,2. იხ. დასტური.

სიდაშე თანხმობა, წადილი: „ეროდებოდე ჰაეროვნებასა სიდაშისა მისსასა" ფსალ. 96,16. იხ. დაშნი.

სიდედრ-ი ცოლის დედა: „იხილა სიდედრი მისი, დავრდომილი მჴურვალებითა" მთ. 8,14.

სიდიდე «სიმდიდრე», «სიმაღლე»: „აქმნენ დიდ სიდიდეთა" O, ეზეკ. 31,10; „სიდიდისა მისისაჲ (უფლისაჲ) არა არს დასასრულ" Ქ,—„სიმდიდრისა მისისაჲ არა არს დასასრულ" Ქ, ფს. 144,3; „სიდიდე შენი ემსგავსა ფინიკსა" M1,—„ემსგავსა სიმაღლე შენი ფინიკსა" O, ქება 7,7. იხ. დიდი.

სიდონ-ი იხ. სინდონი.

სიდუხჭირე: „ეაბრალობდეთ სიდეხჭირესა აუცთა ჩუენთასა" მ. სწ. 273,11. იხ. დეხჭირი.

სიეება იხ. განსიეება, დასიეებული, წყლით-განსიეებაჲ.

სივერაგე «ძმაკულება»: რიცხ. 24,22*; „სივერაგე

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ჩუენებად ანგელოზ. ც. 401r; „ცხადად ჰნდეს სიყვარაგენი“ ბ. ც. 44r. ად. ვერაკი.

ხილტოლა ყაქცევა: „სიცტოლეთა ეცტოდე“ ბ. ც. 215r; „სიცტოლით ეცტოდიან წინაშე ჩუენსა, ვითარცა ოდეს პირველ“ M, მწყ. 20,20.

ხილტოლა გაქცევა: „არა იყოს სიცტოლეჲ თქუენი ზაჰპარის შინა“ მთ. 24,20; „სიცტოლად მიაქცეს პირისაჲან ძისა“ O, I მფ. 17,24; „მიიქცა სიცტოლად“ I, ეფრემ. 49,24; „ფარულად ყოველთაგან სიცტოლეჲ იქმან“ ლ.-ე. 16, 9; „სიცტოლად იწყო სწრაფით“ შუშ. IX 5; „სიცტოლით შეარდა ამანისა მას“ სბსტ. 186,1. იხ. ვეტილა.

ხივრცე სიფართე, სიგანე: „განზომა წინაშე ზღუდისა მის ხივრცე სწორად ლერწჳსა მის“ O, ეზეკ. 40,6; „რავდენ არს ხივრცე მისი?“ O, ზაქ. 2,2; „დასხდეს მის თანა ყოველი ივი სიბრალჳ ხივრცესა ჳზისა მის სახლისა უფლისაჲსა“ O, I ეზრა 9,8; „გამოიწერეს იგინი ხივრცესა გულსა შენსასა“ O, იგ. სოლ. 7,8; „ხივრცე ქუყანისაჲ... ვინ გამოაკლენეს“ O, ზირ. 1,3. იხ. ერცლი.

ხიზარე შიში: „საკჳდილ სიტყუათა შენთა არა შეიწყნარებს და არცა ხიზარისაგან კელშწიფებისა შენისა ეშინის“ ბ. სწ. 254,20. იხ. ზარი.

ხიზმარ-ი: „იყოს ვითარცა ხიზმარი ძილსა შინა ღმე“ I, ეს. 29,7; „ნუ ისჳნთ ხიზმართა თქუენთა, რომელ თქუენ გეზმანებიან“ O, ეერემ. 29,8; „იქმნეს იგინი, ვითარცა ხიზმარნი განლჳძებელთანი“ ფს. 72,20; „ვითარცა ხიზმარი დავიწუებს და ვითარცა კუამლი განჰარდების“ ბ. სწ. 91,25.

ხიზმრის-ზმანებულ-ი „ჩუენების-მხილველი“, ესაც ეზმანა: „ხიზმრის-ზმანებული მოაკედინეთ“ G,— „ჩუენების მხილველი იგი სიკედილით მოკუედეს“ M, II მჯ. 18,5. იხ. ზმანება.

ხიზრქე, ხისქე: „არა ედვა მას ხიზრქე“ C, მრ. 4,5; „არა იყო ხისქე მიწისაჲ“ მთ. 18,5; „ვითარცა ხიზრქე (ხისქე Ჳ) მიწისაჲ განეფინა (განიპო Ჳ) ქუეყანასა ზედა“ ფს. 140,7; „უკეთეს ცხლი იგი ხიზრქესა მას რჳანისასა შჳდის შინაგან“ მრთ. A. კ. ეერ.-მარტკლ. 105; „ხიზრქეთან ჰერისაჲსთან ქმნის ესეითარი სახილავი თჳალთაჳს“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 82,17. იხ. ზრქელი.

ხითხე არა სიბრძირე, სითხელე: „შეიწყნაროს მცხინვარებაჲ მზისაჲ სითხითა მით ფერცლისაჲთა“ ბ.-კეს.-ეკუს. დღ. 78,29. იხ. თხელი.

ხიწრე სიეიწროვე: „ურმამან რაჲ დაუტევის სიწრე სამოსაჲსა და იხილის ფართოებაჲ და ნათელი სოფლისაჲ“ ბალ. 159,85. იხ. იწრო.

ხიკარელ-ი ავაზაკი: „განიყვანენ უდაბნოდ ოთხასნი იგი კაცნი სიკარელთანი“ ხაქ. მოც. 21,38.

ხიკეთე „შეენერებაჲ“, სილამაზე, მოხდენილობა: „სიკეთე სახლისა შენისაჲ განყოფად ნატჳენებისა“ C,— „შეენერებითა სახლისაჲთა განყოფად ნატჳენებისა“ Ქ. ფს. 87,18; „ნუ ეერევენ სიკეთე გულს-თქუმისაჲ“ O, იგ. სოლ. 6,25; „სიკეთემან გაცთენა შენ“ O, დან. 18,56; „ეენერი არს სიკეთითა“ ფლტკ. 140,2; „სიკეთე მცრთა საღჳთებითა დაჰნეს“ ფლტკ. 140,2; „შენ ბრ... გჳრგჳნ სიკეთის“ O, ეზეკ. 28,12; „ნუ განცდი სიკეთესა მას სხჳსასა“ O, ზირ. 9,8; „სიკეთემან სისპეტაკისა მისისამან მოაგრგინის თუალთა“ O, ზირ. 42, 20; „შეენიერებაჲ სიკეთისა ჩემისაჲ დააბნელა“ შუშ. XVI 84. იხ. კეთილი.

სიკიცხევა შეურაცხყოფა: „მოიწიენენ უკეთანაბსნელთა დღეთა სიკიცხეეთ მეკიცხეენი“ II პეტრე 3,3; „თჳ აღმოჰდეს სიტყუაჲ უშჳერი და სიკიცხეეაჲ ამაეთა პირისაგან“ ფიზ. XXXI 24. იხ. კიცხევა.

სიკლა საწონი ოთხდრამიანი: „სადა იყუენ ჳთასნი ექუსნი ათასისა სიკლისაჲ“ O, ეს. 7,22; „ფიალი ერთი ვეცხლისაჲ სამოცდაათისა სიკლისაჲ“ G, რიცხ. 7,13; „მისცა...ლჩრო სიკლისა სასწორი ეკუსასი“ M, I ნშტ. 21,25.

სიკლიტოზ-ი: „მსაჯული და სიკლიტოზი სიბრძნის-მოუყუარენი ქრისტიანე იქმნეს“ H—241,10.

სიკუდიდ-შემოსილ-ი «მომაკუდინებელი»: „მიღებად ცოდჳისა სიკუდიდ-შემოსილისა“ G, — „მოღებად ცოდჳსა მომაკუდინებელსა“ pb., რიცხ. 18,22. იხ. შემოსილი.

სიკუდილ-ი აღსრულება, «მოსიკუდილი»: „განაჩინეს იგი სიკუდიდ“ I,—„განაჩინეს იგი მოსიკუდიდ“ O, დან. 13,41; „შჯობს სიკუდილი ვიდრეცა არა თხოეასა“ O, ზირ. 40,29; „მისცეს ძმამან ძმაჲ სიკუდიდ“ მთ. 10,21.

სიკუდილ-ი «აღსრულება»: „შემდგომად სიკუდილისა (აღსრულებისა G) უსჯულოებით უსჯულოებდეთ“ M, II მჯ. 31,29; „სიკუდილსა არაჲ მიმცა მე“ ფლტკ. 150,18; „დაჰსწნა სალმობანი სიკუდილისანი“ ხაქ. მოც. 2,24; „სიკუდილისა თანამდებ ვარ მე“ ლონგ. 101,68; „სიკუდილისა შემამთხჳეელ არიან“ ფიზ. XVI, ნ. იხ. კუდომა.

სიკურივე სიმაგრე: „არცა კეალად სიკურივემან შეიწყნარის (ტჳფარი ბეჭდისაჲ)“ გრ. ნოს.-კაც. ოგებ. 222, 84. იხ. კურივი.

სილაღე სიამაყე, ამპარტავნობა: „იჭადით სიღაღითა თქუენითა“ იაკ. 4,16; „რაჲთამცა სიღაღჳ კაცთაჲ დაჰსნა“ ს. გან.-დაჰდ. 188,20; „ძჳრთა შემთხჳევაჲ სიღაღესათჳს მოიწჳეის“ მ. ც. 360r. იხ. ლაღი.

სილბო სირბილე: „სილბოჲ და სიგრძოჲ და სხუანი ესეითარნი არა შეირეევან ურთიერთას“ გრ. ნოს.-კაც. ოგებ. 201,12. იხ. ლბილი.

სილირწე გარყვნილება: „ნუ იყოფინ ესე ჩუენდა, რაჲთამცა მიეკჳეთ სიცბილსა მას და სილირწესა“ ლიმ. 117,27; „სილირწჳ და ურცხჳნოებაჲ ეშმაკისაჲ უფროის არს სილირწესა ძაღლისასა, რამეთუ ძაღლსა ოდეს კაცი შეჰრისხნის, მუნთჳეესე ოდენ გარე განვიდის, ხოლო ეშმაკი ბნელად განვიდის შერისხჳითა“ ბ. სწ. 278,26. იხ. ლირწი.

სიმაგრე ძალა, სიმტკიცე, «გარე-მოზღუდვილი»; «გარე-მოცულილი»: „რაჲ არს სიმაგრჳ მათი და სიმტკიცე?“ O, იგდ. 5,8; „განიბნინეს... სიმაგრეთა ქუენებისათა“ ჯრდ. 88,6; „აღილო დაჳით სიმაგრე სიონისა“ pb.,—„დაპყრა დაჳით გარე-მოზღუდვილი იგი სიონისი“ M, I ნშტ. 11,6; „დაჳით იყო მაშინ სიმაგრესა შინა“ pb.,—„დაჳით იყო მაშინ გარე-მოცეულსა მას“ O, I ნშტ. 11,10. იხ. მაგარი.

სიმალე სიჩქარე: „მალენი ფერეთია მათთა, ვითარცა ქერციანი სიმაღითა“ M, I ნშტ. 12,8; „არაოდეს დაშურენ იგინი სიმალითა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 15,22. იხ. მალე.

სიმამრ-ი ცოლის მამა: „იგი იყო სიმამრი კაიაფასი“ ი. 18,13; „მოსე მწყსიდა ცხოვართა იოთორ სიმამრისა თჳსისათა“ O, გამოსლ. 3,1; „მეცნიერ იყუნეს აბუშარბისა, რომელი იყო სიმამრი მამისა იოვანესი“ ბ.-ე. 16,20.

სიმანკნე ვერაგობა, ცბიერება: „კაცაბი მზაკუარ არს და მოშურნე, და სიმანკნით შეუწუენ იგი მონადირეთა ნადირობასა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 112,21.

სიმართლე „ჭეშმარიტება“, სიწრფოება, სისწორე: „საქმენი კელთა მისთანი სიმართლე და განგებელება არიან“ Ш,—„საქმენი კელთა მისთანი ჭეშმარიტებაი და განკითხაჲ“ Ч, ფს. 110,7; „თაყუანს განსჯოს სოფელი სიმართლით და ერი—სიწრფოებით“ ფს. 9,9; „ღირს სიმართლისა თქუმად“ ფლკტ. 151,10; „ჯერ-არს ჩემდა აღსრულებად ყოველი სიმართლე“ მთ. 3,15; „ქმნა... სიმართლე წინაშე უფლისა“ O, IV მფ. 14,3. იხ. მართალი.

სიმარტივე უბრალოება: „ნუმცა ვინ შეატყუებს სიმარტივესა თქუმულისა და სულიერისასა თქუმულისათანა მეტსმეტყუელთასა, რომელნი სიბრძნის-მეტყუელებენ ცისათჳს“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 59,3; „მოასწაესს... სიმარტივესა ბუნებისასა“ 8. სწ. 240,21. იხ. მარტივი.

სიმაღლე მაღლობი: „სიერცე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე“ ეფეს. 3,18; „აღუვდ მე სიმაღლესა მთათასა“ I, ეს. 37,24; „რომლისაჲ იყო სიმაღლე ვითარცა ნაძჳსაჲ“ O, ამოს 2,9; „აღფრინდე სიმაღლესა მზის-თეალისასა“ ფიზ. IX 29; „მის ნეტარისა საყოფელი სიმაღლესა იყო“ ბ.-ე. 55,27. იხ. მაღალი.

სიმარჯუე წარმატება; ხერხი, ღონისძიება: „აურაცხელ არიან საქმენი კელთანი ყოფასა მას მათსა შინა, ვითარცა-იგი აღიღებს და დასდებს მსგავსად საქმისა მის მათისა ყოველსა შინა ხეროვებასა სიმარჯუთ... არამედ უწინარეს მათ ყოველთა დაებადნეს ბუნებასა შინა კაცისასა კელნი იგი საზრახავ-სათჳს“ გრ. ნოს.-კაც. ჲგებ. 167,24; „სპარსთა გებადუეს სიმარჯუე ესე“ ქ. ცხ. 58,13. იხ. მარჯუე.

სიმაშურალე გარჯა, შრომა, დაღლა: „სიმაშურალისათჳს მისისა მოართუეს მას მცირედ ღუნოჲ სადგერად მისა“ 8. ცხ. 427r. იხ. მაშერალი.

სიმაძლრე „საესებაჲ“, სიუხვე, ნაყოფიერობა, მაძღრობა: „აღივსო სიმაძლრითა იფქლისაჲთა“ O, ეგ. ხოლ. 8,10; „სიმაძღრე გინებისა განდიდებისა ჰსუა შენდა“ O,—„საესებაჲ უპატივობისა დიდებისაგან სუ“ pb., ამბ. 2,16; „სიმაძღრე შენი წრმოსტუენაჳს მშიერთა“ 8. სწ. 148,11; „მ მუედროებაო, სიმაძღრისა დმ.ბრწეულო“ 8. ცხ. 81r.

სიმაძლრედ „მაძღრიე“: „ჰამეთ ცველი სიმაძღრედ“ pb,—„ჰამდით ჴორცსა მაძღრიე“ O, ეზეკ. 39,19. იხ. მაძღარი.

სიმახჳლე წამახულობა: „სიმახჳლითა მით ფხისაჲთა (მარცელისაჲთა) გარე-წარიკადის ენებაჲ“ ბ.-კეს.-ექუს. დღ. 67,1. იხ. მახჳლი.

სიმდაბლე მორჩილება, შეპირება, თაყვდაბლობა: „მოსხედა სიმდაბლესა ზედა მჴეელისა თჳსისასა“ DE, ლ. 1,48; „იბილე სიმდაბლე ჩემი მტერთა ჩემთაგან“ ფს. 91,4; „შეისმინა ეჟღალმან სიმდაბლისა შენისაჲ“ O, დან. 10,11; „განამრავლე ჩემ თანა სიმდაბლე“ O, II მფ 22, 36; „...ეგრეთ მოაქცევრებს სულსა მზეკობარსა სიმდაბლე“ 8. სწ. 7,19. იხ. მდაბალი.

სიმდიდრე „სიდიდე“, სიდიადე, ჭონება, შენაძენი, „ძალი“, პატიე: „სიმდიდრისა (სიდიდისა Ч) მისისაჲ (უფლისაჲ) არა არს დასასრულ“ ფს 144,3: „ცნობელი შორის სიმდიდრესა და სიმკორესა“ გრ ნაზ.-შიბ 297,29; „თჳალნი მისნი ჳერ განძლებან სიმდიდრითა“ O, ეკლ. 4,8; „კაცსა, რომელსა მოსცეს მას ღმერთმან სიმდიდრე და ნაყოფი და დიდებაჲ“ O, ეკლ. 6,2; „არასადა მიიცუალების სიმდიდრით სიცხადეჲ“ 8. სწ 112, 11; „სცოერემან სიმდიდრისაჲმან შეიშდეს სიტყუაჲ იგი“ მთ. 13,22; „ნუცა იქადნ მდიდარი სიმდიდრითა თჳსითა“ O, მფ. 2,10; „უჴჳობეს არს სახელი კეთილ, ვიდრე სიმდიდრესა მრავალსა“ O, ოგ. სოლ. 22,1; „სიმდიდრესა მეფეთასა შჳამდე შენ“ I, ეს. 60,16; „წარჴაკე ჩემი სიმდიდრე ბოროტად მეცნიერთა კაცთა თანა“ ი მოც. 64,5; „შენ სიმდიდრე, ბოლო აქა ნაკლულეანება“ 8. ცხ. 229r; „მოვსცე ყოველი სიმდიდრე (ძალი pb.) ამის ქალაქისაჲ“ I, ეზეკ. 20,5; „დიდებაჲ და სიმდიდრე და ძლიერებაჲ შეთაცე მას“ აპ. რომ.-ყურთხ. ფოს. 104,6. იხ. მდიდარი.

სიმედგრე სიცუდე, უვარჯისობა: „ვითარ არს სიმედგრე არს გონებისა უქმარისა, რომელსა... ეშინის მარხვისაგან?“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ოთ. 100,3; „არა იცოდეს სიმედგრე მისი (ჯორისაჲ) და ზნეობაჲ“ ბ.-ე. 48,27. იხ მედგარი.

სიმენწაულე სიწითლე: „სიმენწაულე სამოსლისა მათისაჲ ბოსორით გამო“ I, ეს. 63,1; „განაცხრომან თჳალთა ხილეაჲ უკეთლთა მათთა სიმენწაულისაჲ“ ლიმ. 1,11. იხ. მენწაული.

სიმთაურე მეთაურობა: „აქენდა მჴედრობისა რომელიმე სიმთაურე“ საკ. წიგ. II 145,10 იხ. მთავარი.

სიმთრჳალე სიმთვრალე, ლოთობა: „რომელნი ჴსენან ღუნოს სიმთრჳალედ“ O, იოე 1,5; „არცა სიმთრჳალითა, რომლისაგან არს მრეშებაჲ და სიბილწე“ გრ. ნაზ.-შიბ. 204,29. იხ. მთრჳალი.

სიმიაჲთ-მწერალ-ი სემეიოგრაფი, სიმიოგრაფი: „იყუნეს იგინი სიმიაჲთ-მწერალნი“ რიფს. 170,28. იხ. მწერალი.

სიმკოდვე, სიმკოდოვნე სიღარიბე, სილატაკე: „ნუ ჴშირად იყოთხე სიმკოდვესა მისსა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია, 821; „სიმკოდოვნისაებრ ჩუენისა“ M, I ნშტ. 22,14; „სულმობაჲ და სიმკოდვე... შეჰწეხებელი კაცთანი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 84,26. იხ. მკოდოვი.

სიმკუდრე მომაკვდაობა: „განიცადე გონებითა... სიმკუდრე ქორცთაჲ“ 8. ცხ. 68r. იხ. მკუდარი.

სიმპალე სიდამპლე: „წარწუმებათ შორის სიმპალესა მას დაბეღებელნი მატლნი“ 8. ცხ. 78v. იხ. [მპალე].

სიმრავლე ხალხი, მასა; სიპეერე: „ერისა სიმრავლე ფრადი (ყო მეს)“ ლ. 0,17; „შეკრბა მას სიმრავლე ჰა ხილად“ ფლტკ. 133,25; „მოვიდოდა ჴმიდისა მის თანა ფიზიკოსი ერავლ დედებისა და ჰამეპისა, სიმრავლე ერისკაცი“ შუშ. IX,11; „დადებნა ყოველი ერი სიმრავლე“ ხაქ. მიც. 15,12; „სიმრავლე იგი პოლიცია თომას“ თომა მიც. 17,15; „მოიკრიბენ შენ ღმერთან... სიმრავლე ფეხლას და ღვინისა“ ეკ. რომ.-კურთხ ისაკ და იაკ. 24, 10; „სიმრავლე ძალია პასი დაშენება“ O, იობ 33; 19; „პეტრე სიმრავლენი სალოპათანი—ნაყოფიანებისაგან და დედუნებისაგან იტყვენ მკონანი“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 102, 15.

სიმრავლე ერისა-ჲ ხალხი, კრებული, მასა: „შეკრბა... სიმრავლე ერისაჲ“ მრ. 2,2; „შეძრწუნდა ყოველი სიმრავლე ერისაჲ“ რიფს. 170,21. იხ. მრავალი.

სიმრგუელე წრე, სფერო: „სიმრგუელსა თჳსსა მიიქცეს სული“ O, ეკლ. 1,6; „თავადმან სიმრგუელ მისი გაუპოპეცის“ O, იობ 37,11; „როელსა ეპყრივს სიმრგუელე ქუეყანისაჲ“ I, ეს. 40,22; „მზე განჰვლის ათორეტთა მათ ნაწილად სიმრგუელსა მას შინა შეეძრასა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 84,16. იხ. ბრგუალი.

სიმრთელე ჯანმრთელობა: „აწ ცან... ეითარცა კეთილად და მრღვად მაცალა ძღინარეთა სიმრთელესა ჴორცთა სა... გარდაჰცეველად“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 100,18; „სიმრთელე ჴორცთა ამათ სიკუდილისათა ყოლდვე არას გეარვებს“ მ. ცხ. 55r; „წორედ და მიედ სიმრთელეთ“ ხაკ. წიგ. II 104,28. იხ. მრთელი.

სიმრუდე უსწორობა, სიდრკეე: „სიმრუდე კეთჩხი-ბისაჲ ბეწუებით არს“ მ. სწ. 148,10. იხ. მრუდი.

სიმრღვე ამღვრეულობა: „მაშინ დავინახე, რამეთუ სიწმიდე მასი სიმრღვე არს“ ბალ. 6,26. იხ. მრღვე.

სიმსივნე: „დაეკრძალე დიაცსა ივი სიმსივნე მისი“ შუშ. VII 4. იხ. მსივანი.

სიმტკიერე სიმელოტე: „სამკაულისა წილ თმისა სიმტკიერე მოიკლეს“ O, ეს. 3,24; „ყოველსა თავსა სიმტკიერე“ O, ეზეკ. 7,18. იხ. მტკიარი.

სიმტკიცე «ძლიერება», სიძლიერე, სიმაგრე; სიგელი: „ყო სიმტკიცითა მკლავისა თჳსისაჲთა“ DE.—„ყო ძლიერებაჲ მკლავისა თჳსისა“ ლ. 1,51; „სიმტკიცე ძალისა ჩემისაჲ ვითარცა არარაჲ არს შენ წინაშე“ ფს. 38,6; „დაეცნა... სიმტკიცენი ასელისა ოდადსნი“ O, გოდ. იერემ. 2,2; „ჰკუე სიმტკიცე მისი შეძრწუნებული“ ფს. 88,41; „დაესხნეს სიმტკიცენი და კეთილ-წერილნი და ოქრობეჭედნი ღმრთისმეტყუელთა ძუეთანი“ ბ.-ე. 14, 33. იხ. მტკიცე.

სიმჭიანე უხეშობა, სიტლანქე, სიმკაცრე: „შე-ცაეშინა, ნეეეე ვერ დათმინოს სიმჭიანე სიტყუათა მისთაჲ“ ბალ. 107,21; „ჰპოვოს მას პური ტფილი და არა მაგარი, რაითა არა ვინ სასსა მისსა სიმჭიანემან მისმან ეჭუეველობისა მისისაჲ“ გრ. ნოს.-ეკც. ჟეგ. 205,9. იხ. მჭიანე.

სიმღერა თამაში, «საკრძალვი», ხუმრობა: „აღდეს სიმღერად 1 კორ. 10,7; „იწყეს ცხენთა მათ სიმღერად“ მრთ. A, ანტ. დ. 34; „ეითარცა ყრმანიცა ჩიტერიედ ნიეზითა, გინა თუ სხუთა სიმღერითა“ Alh.—11,78r; „ესმა მუნით გამო ჴმაჲ სიმღერისაჲ“ ბალ. 60,14; „სუჯელი სიმღერით მიუელინე მათ“ O,—„სასჯელი საკიცხ. ვად მოუელ-ნენ“ pb., სიბრძ. სოლ. 12,26; „სიმღერით ეკმენით ესე“ O, იგ. სოლ. 20,10; „როშელნიმე განმცხრომველ და მრავალჴმა, და რომელთამე არა აქუს განცხრომაჲ და არცა სიმღერაჲ“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 112,16. იხ. მღერა.

სიმღიერე მუნი, ქეცი; «მღიერია»: „ვგუემოს შენ... სიმღიერითა უცხოჲთა და ფსალმითა“ M, II შჯ. 28,27; „მოვაელინო თქუენ ზედა სიმღიერე“ M, ლევიტ. 26,16; „კაცსა თანა, რომლისა იყოს სიმღიერე“ pb.,—„კაცი, რომლისა თანა იყოს... მღიერი“ G, ლევიტ. 21,20. იხ. მღიერა.

სიმყარე სიმტკიცე: „იხილეა გოდლისა ივი სიმყარე“ მ. სწ. 84,20. იხ. მყარი.

სიმყრალე: „ღორი, რომელი იმწუბის სიმყრალესა მწყრისასა“ მ. სწ. 24,16; „ძენ სახლსა შინა და ყარნ, რომლისა სიმყრალისაგან ივლტიან“ მ. ცხ. 78r. იხ. მყრალი.

სიმყჳრტე, სიმყურტე: „სიმყურტე იგი ზღუსაჲ და ქეყანისაჲ“ მ. სწ. 124,11; „განაქარვა სიმყურტე იგი ზღუსაჲ“ Sin.—11,107v; „მცირემან ჭკუამან სიმყჳრტე იგი ძლიერებისა მისისაჲ შეეძლის დაფარვად“ Alh.—11,178v. იხ. მყრტე.

სიმშჯდე «მშჯდობაჲ», სიწყნარე: „გლოცავ თქუენ სიმშჯდითა მით და სახიერებითა ქრისტესითა“ II კორ. 10,1; „სუფეედი ჰეშმარიტებისათჳს და სიმშჯდისა (მშჯდობისა Č)“ Ქ ფს. 44,5. იხ. მშჯდი.

სიმცირე ნაკლებობა; სიცოტავე: „სიმცირე დღეთა ჩემთაჲ მითხარ მე“ ფს. 101,24; „ცნობილი შორის სიმდიდრესა და სიმცირესა“ გრ. ნაზ.-შობ. 207,20. იხ. მცირე.

სიმძაფრე, სიმძლაფრე, სიმძლავრე, სიმძიმე, სისასტიკე, ჩქერა, «სიმრაველე», სიმწვავე: „ბოლოჲთ კერძოჲ ივი დაირღეოდა სიმძაფრითა“ ხაქ. მოც. 27,41; „აღგჳმცირე... სიმძაფრე ესე ჰაერისაჲ ამის მწარისაჲ“ სბსტ. 137,16; „აღილო ივი სიმძაფრემან ჭარისამან“ O, დან. 2,25; „აღქაფნებოდა წყალი ივი, ეითარცა სიმძაფრე ქვევისაჲ“ O, ეზეკ. 47,6; „ეითარცა სიმძაფრე წყლისაჲ“ O, იგ. სოლ. 21,1; „ვამოსცა სიმძაფრე მყერისაჲ მდინარემან მან“ O,—„აღმოაცენებდა მდინარე სიმრავლესა მყეართასა“ pb., სიბრძ. სოლ. 10,10; „სიმძაფრისა მისგან სიცხისა და წყურილისა დაიწუებოდეს“ ხაკ. წიგ. II 81,33; „დაღაცათუ გეეკეთონ განსაცდელთა სიმძაფრენი მრავალფერნი, (არსადა დაეცნეთ)“ მ. სწ. 100,7; „სიმძლაფრითა ქარისაჲთა განელო მართლ“ Sin.—11, 203v. იხ. მძაფრი.

სიმძიმე ტვირთი, დამძიმება: „სიმძიმე და განრყუნილებაჲ სტომაქისაჲ (შესწყდნის)“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,14; „ერთიერთას სიმძიმე იტჳრთე“ გალატ. 6,2; „როჲელთა ეიტჳრთეთ სიმძიმე დღისაჲ და სიცხე“ მთ. 20,12. იხ. მძიმე.

სიმძლაფრე იხ. სიმძაფრე.

სიმწარე: „პირი... სიმწარითა სავსე არს“ მრთმ. 3,14; „მშჯდობასა მოიცა სიმწარე ჩემი“ O, ეს. 38,17; „შე-

ვიდა მენ შინა სიმწარითა სულსა" შუშ. 11,27; „იქნა სიტკბოებაჲ მისი სიმწარე" H—822,1v; „ოფლი სიმწარისაჲ გამოცემელ არს პირსა მისსა" მ. სწ. 227,25. იხ. მწარე.

სიმწულილე სიწვრილე, სიწმინდე: „არა მიკჳრს... სიმწულილისაგანცა ღრიაკალთა ისრისა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 133,8. იხ. მწელილი.

სიმწჯსე სიდიდე: „ნე ჰხედავ .. ნეცა სიმწჯსესა ჯასაკსა მისისასა" O, I მფ. 10,7; „ესენი სიმწჯსითა ქორცთაჲთა... უფროას საბელოებად იქცეოდეს" მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჯს 110,81. იხ. მწჯსი.

სიმჳევრე: „ეგრეცა სიმჳევრ0 სამოსლისა მისისაჲ არს", Ath.-11,290r.

სიმჳნე სიმამაცე, სიძლიერე, «სათნოება», «ღუაწლი»: „არა მიესცე და არცა სიმჳნე ესე ჩემი გამოჩანდაკებულთა" O.—„არა მიესცე არცა სათნოებაჲ ესე ჩემი გამოჩანდაკებულთა" I, ეს. 42,8; „ელრ0თ აღესრულნეს სიმჳნითა" B.—„ესრეთ იღუაწეს ღუაწლი კეთილი და აღესრულნეს" A, სბსტ. 148,18; „გამოიყუანის კრულნი სიმჳნითა თჳსითა" ფს. 67,7; „ყოველისა სიმჳნისა მჭდომარიან კერპთა მათ მანჭანებანი" ლონგ. 180,28; „შეესუათ სასუეველი სიმჳნისაჲ" რიფს. 165,15; „სიმჳნით ძლეჳაჲ აჩუენან მტერთა მიმართ" მ. სწ. 108,6; „დაშაურებითა შრომათა მათ შინა სიმჳნისა მისისაჲთა სენი სნეულებისაჲ მოიწია მის ზედა" შუშ. XIV, 2; „რომელი ჰბაძიდეს მოღუაწესა, ჯერ არს მისა, რაჲთა სიმჳნე აქუნდეს" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 78,20. იხ. მჳნე.

სიმჳურვალე სიცხე: „გულისაგან აღმოჰკრთების სიმჳურვალ0" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 168,20. „დაშრიტე სიმჳურვალე იგი გულის-წყრომისაჲ შენისაჲ" მ. სწ. 8,14. იხ. მჳურვალე.

სინათლე: „დააბნელა სინათლ0 იგი გულისაჲ" მრთ. A, კ. იერ.-სინან 64. იხ. ნათელი.

სინანულ-ი შენანება: „მე ნათელ-გცემ თქუენ წყლითა სინანულად" მთ. 3,11; „რომელთა არა ჴჭმს სინანული" ლ. 15,7; „იყო სინანული დიდ" O, IV მფ. 8,27; „შემდგომად სრკუდილისა სინანული არღარა არს და მკუდარი არა ინანის" მ. სწ. 250,24; „სინანელი გჴჭმს" მ. ცხ. 55v. იხ. ნანება.

სინდის-ი იაკინთი: „რომელი-იგი იმკჳებენ სინდისითა" O, ზირ. 40,3.

სინდონ-ი, სიდონ-ი «პალეკარტი», «არდაგი», წმინდა ტილო: „მიცნე თქუენ ოცდაათნი სინდონნი" G,—„მიგცა თქუენ ოცდაათი არდაგი" O, მხკ 14,12; „სინდონი ერთი ეშოსა, რომელ არს პალეკარტი" მ. ცხ. 81v; „სიდონითა ღმერთი დაფარეს" ეპ. კჳპრ.-დფლ. 96; „წარგრაგნა (გუამი) სიდონითა" H—841,140.

სინელლე «ქაწახი», სინესტე, სისველე: „გასუა... სინედლისაგან ბროწეულთა ჩემთასა" M,—„გასუა... ქაწახი მროწეულთა ჩემთაჲ" O, ჭეშ 8,2; „ყოველნი ბარკალნი შეიგინნეს სინედლითა" O, ეზეკ. 21,7. იხ. ნედლი.

სინელე საამო სუნი: „იგიეე გემოჲ და იგიეე სინელე ჰგიენ (ღუინისაჲ)" ს. გაბ.-მოც. საკს. 101,18. იხ. ნელი.

სინუქ-ი «სინოხი»: „მისცნე იგინი საპყრობილესა სინეჭისა" O,—„მისცე იგი შეს-წყეულელ-დ სინოხს" pb., იერემ. 29,26.

სიონ-ი «დედაჲ ყლ0თა ეკლესიათაჲ»: „აღესრულების სტეფანეჲსაჲ წმიდისა და დიდებულისა სიონისაჲ, რომელ არს დედაჲ ყოველთა ეკლესიათაჲ, რომელი დაფუძნეს წმიდათა მოციქულთა" Ath.—11, 178v.

სიორძილ-ი აღორძინება, წამოზრდა: „სიორძილსა მ.ს გუემისასა ჰყოუდით აღსრშნებელად თჳსსა თჳენისა სიყუარულით" ეფეს. 4,16. იხ. ორძ.

სიპეა: „სიპეათათჯს თქუმულ არს, ვითარმცა წარმოსთხეენ მელნსა" A—92,706.

სიპოხე სინოყიერე, სიმსუქნე: „სტომ ჴი მოიდნობს საჭმელსა და სიპოხესა მისსა მისცემს ნუსტეთა მათ ღჳძლისათ" მ. სწ. 170,23; „თანაზრ... სიპოხისა ზეთ-ხილისა იქმენ" პრომ. 11,17: „წარჳედით, კ მეთ სიპოხ0 და სეთ სიტკბოებაჲ" O, I ეზრა 9,52; „დაემკჳეტძლაჲ შენი, სჯეს სიპოხითა" O, იობ 30,16; „ცხელთა სიპოხისაჲთა განძღეს სული ჩემი" ფს. 62,6; „კ მეთ და სეთ სიპოხ0 თქუენი" O, ნეემ. 8,10. იხ. პოხ.

სირ-ი ფრინველი, ჩიტი, ბარტყი: „მრჳელთა სირთა უმჯობეს ხართ თქუენ" მთ. 10,31; „ღრჳეს ჴმასა სირისასა" O, ეკლ. 12,4; „რაჲთა განერე... ვითარცა სირი ირეკსა" მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 220,4; „ველისა სირთა დაისწავლნეს ვიმნი მოსლესა მათსასა" I, იერემ. 8,7; „ანუ არა ხეთა სირი გაბიყდების ორის დანჯს?" ლ. 12,6; „მომანადირეს მე, ვითარცა სირი, მტერთა ჩემთა ცედ" O, გოდ. იერემ. 3,52.

სირა ფართო შოლტი, მოქსოველი ფინიკის ფურცელთაგან, ჭილობი: „თხზაენ სირასა ფურცელთაგან ღერწმისათა" მ. ცხ. 271r; „მიწუა მოწიფ0 იგი სირასა ზედა და შეისუენა" ლიმ. 45,11.

სირაქლემ-ი struthio: „იყოს ეზოჲ იგი საყოფელ სირაქლემთა" O, იერემ. 49,33; „ეჳეოეთ მიუდგეს სირაქლემი დიხ" O, იობ 39,18; „არს იჳუანესა შინა ჩემსა მარგალიტი, ვითარცა კეერცხი სირაქლემისაჲ" ბალ. 58,14. იხ. აქლემი.

სირაჯ-ი: „ვითარცა ზეით პატრუკსა, ვიდრემდის ადგნ-ღა, სირაჯსა წოუებენ და ცეცხლი ივი ძლიერ-დ ინთებენ" მ. სწ. 162,16.

სირბილ-ი გაქცევა, სვლა: „არა დაეხსნეს სირბილსა" მ. ცხ. 201v; „იწყო სირბილად x 340r; „სირბილსა მ.ს შინა მათსა დჰკარდა მთუან ერთი ლეღჳ" მ. ცხ. 88r; „გჳღირს... სარბიელსა მ.ს მოღუაწებასა გამოწულილეით სირბილი" მ. ცხ. 80v. იხ. სრბა.

სირინოს-ი «დედაჰუავ»: „არს მფრინველი ერთი, რომელსა ჰრქჳნ სირინოს" A—35, 147v; „დაემკჳდრნენ მას შინა ასულნი სირინოსთანი" pb.. — „დაემკჳდრნენ მუნ ასულნი დედაჰუათანი" O, იერემ. 50,39.

სირცხჳლ-ი: „იწყო სირცხჳლით უკუანაჲსკნელსა ადგილსა დაჰყრობად" ლ. 14,9; „იცის სირცხჳლი კერპთა შეურაცხის მყოფელთა მიმართ" მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჯს 118, 10; „სირცხჳლმან პირისა ჩემისამან დამფარა მე" ფს. 48, 16; „სირცხჳლ მამისა—შჳილი უგუნური" O, იგ. ხოლ.

18,13; „ცხარავე არსა შენდა სიცოცხლე“ ფსკ. 136,22; „ცრემლის შენდა სიცოცხლი და ქედმაღლი“ მ. სწ. 88,10. იხ. ცოცხალი.

სიცოცხლეულ-ი სიცოცხლეთი აღსავსე, შეცოცხლებული; «შეუცვალებელი»: „ნუ მოიქცევით მდაბალი სიცოცხლეულით“ ფს. 78,21; „ვიდოდიან სიცოცხლეულნი“ ქ. ეს. 45,16; „სიცოცხლეული გაბრაზდ ვარ“ მ. ცხ. 62v; „სიცოცხლეულ და ქედმაღლ არ“ მ. სწ. 140,13; „მან სიცოცხლეულ ყანის ყოველნი მტერნი ჩუენნი“ Ც.— „მან შეიცოცხლა ყანეს მტერნი ჩუენნი“ ფს. 107,14. იხ. სიცოცხლე.

სიბადაგე «სიწრფოება»: „ჰპსახერებდით მას სიბადაგითა და სიბრძნეთა“ G.—„ჰპსახერებდით მას სიწრფოებითა და სიბრძნეთ“ M, ეხუ 5. 24,14. იხ. სიბადაგი.

სიბასრე: „ითხოვეთ შენდობაჲ ჩუენისა სიბასრჱსაჲ“ A—454,21ბ.

სიბრძა სრული: „სიბრძა-ეყო მათ“ ფს. 68,5. იხ. ყოფა.

სიბრუელე: „ესრეთ მოიწია სიბრუელჱსა სიჭაბუკისასა“ თე 35ბ; „ჩრდილთა შეეძლონ აღსლვად ღმრთისსმიერსა შას სიბრუელჱსა“ მ. ცხ. 24ბ. იხ. სრული.

სიბულელე: „ჭურ-იჩინა ღმერთმან ქადაგებითა მით სიბულელისაჲთა ცხოვრებაჲ“ I კორ. 1,21. იხ. სული.

სიბძე «სიბრძე»: „ვითარცა სიბძე (სიბრძე Ც) მიწისაჲ განუფან ქუეყანასა ზედა“ Ც. ფს. 140,7. იხ. სჩელი.

სიბწრაფე სიჩქარე: „სიბწრაფითა სამჭრისა წილ თჳსსა შეასხა მოსასხელი დედაკაცსაჲ მის“ მ. ცხ. 161v; „ბრძანებაჲ მჭევნიჳ ნებსიერსაჲ ოდენ სიბწრაფისაგან“ H—2251,20ბ. იხ. სწრაფი.

სიბსლ-ი: „სიბსლი მგზისი ჩუენ ზედა და შვილთა ჩუენთა ზედა“ მთ. 27,25; „განრცხას... სიბსლითა უერძნისაჲთა სამკელა თჳსი“ O, დან. 49,11; „დასაბმი ცხორებისა კაცთაჲ: წყალ, ცეცხლ... თფლი, სიბსლი უერძნისაჲ, სამოსელი“ O. ზირ. 39,31; „შერი ვიძიო სიბსლისა იეზრაელისა“ O. ოვხე. 1,4; „რაჲსა შეჰსჭელეთ სიბსლითა ს.პოსელი იჳი უკეკლოჲანი“ ეპ. რომ.-კურთხ. ეხაკ და ეაკობ. 2; „რომელი იყო სიბსლისა დინებასა ზედა ათორმეტ წელ“ მთ. 9,20; „სიბსლი უერძნისა ღუნიჲარს“ Alb.—11,238ბ. იხ. შებსლე, შებსლე, შებსლება, მოსიბსლება, უსიბსლო.

სიბჯო ნეშ. 6,10ᵃ. იხ. ტკბილი.

სიბჯო(ვ)ება სიტკბო: „იხილ სიტკბოებაჲ და სასტუებაჲ ღმრთისაჲ“ ერომ. 11,22; „პისწფე იგი კურთხევასა სიტკბოებისა შენისასა“ Ც. ფს. 20,4; „გამოდინებდენ ბრძნი სიტკბოებასა“ O, ამოს 8,13; „ფრიად წყალობაჲ და სიტკბოებაჲ მოგეფინა“ ი.ე. 53,22; „წინაალ სდგომელსა... სიწრფისა (ღმერთსა მოეცემის) სიტკბოებაჲ“ მ. სწ. 144,7. იხ. სიტკბო.

სიტფო სითბო: „ეგეულნ სიტფოჲსა მისგან გამოჴდა“ საქ. მოც. 28,3; „სიტფოჲ ჰაერისაჲ“ მ. სწ. 124,11; „რაჲთა ეაკრძნე სიტფოჲ წყალისაჲ“ Sin.—11,248ბ. იხ. ტფილი.

სიტყაბო II 63ბ. 2,9ᵃ.

სიტყუა თქმა, «საუბნარება», მეტყველება, თხრობა, «მიმოდება»: „ეტყოდა მათ“ მთ. 9, 18; „რომელი იტყჳს გმობასა“ ლ. 5,21; „რომელსა-ესე ეიტყჳ. არა უფლისა მიერ ვიტყჳ“ II კორ. 11,17; „ეტყოდეს მათ“ M,—„ბსაუბნარეს მათდამი“ G, ეხუ 5. 22,15; „იწყო სიტყუად კელოვნთა მეტყველთა მათებრ თითითა“ ფსკ. 154,8; „არა თუ პირისაგან და ბაგეთა მამისა და ძისთა იტყუებისᲐ“ მრთ. A. კ. ეერ.-მარკ. 103; „რამეთუ იტყოდეს, ვითარმედ განკრთომილ არს (განცთა C)“ მრ. 3,21; „იტყოდა გულსა თჳსსა“ მრ. 5,28; „იგინი (ძალნი) იტყოდიან პირითა მათითა“ ფს. 58,8; „გუსიტყუაჲს ჩუენ ცოდვაჲ სწაელულებისა ჩუენისაჲ“ pb.,— „მიმოვდებს ჩუენ ცოდვათთჳს სწაელისა ჩუენისათა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 2,12.

სიტყუა (სიტყჳსა) თქმული, მცნება, საუბარი, ანგარიში, ამბაჲი, ბრძანება: „ერთი ასოთაგანი, გინა თუ სიტყუაჲ ერთი უკმარ არს წოდნიჲი“ Sin.—97,49ბ; „შეწყნარნა სიტყუანი ცხორებისანი მოცემად ჩუენდა“ საქ. მოც. 7,38; „დწერნა მოსე ყოველნი ესე სიტყუანი უფლისანი“ O, გამოხლ. 24,4; „აღმოთჴუნ გულსნ ჩემმნ სიტყუაჲ კეთილი“ ფს. 44,2; „ჰე უეის ძე, სიტყუაჲ იგი ჰეშმარიტებისაჲ“ თე 55ბ; „სიტყუაჲცა შენი გამოგაჩინებს შენ“ მთ. 20,73; „განეფინა სიტყუაჲ ესე“ ლ. 7,17; „მიუგეს მათ სიტყუაჲ“ G, რიცხ. 18,27; „განითქუა სიტყუაჲ ესე ჰერიითა შორის“ მთ. 28,15; „უწამებდ ნუ სიტყუათა ლაღებისათა“ II ტიმ. 2,14. იხ. ბოროტის-მეტყველება, გამომეტყველი, განსიტყვება, გულის-სიტყუა, დიდების-მეტყველება, ერთ-სიტყუა, ვარსკულავის-მეტყველი, თესლის-მეტყველი, იგავით-მეტყველი, მალიად-მეტყველი, მეტყველება, მრავალმეტყველი, მრავალმეტყველება, მრავლის-მეტყველი, მრავლის-მეტყველება, მრავლის-სიტყუა, ორის-მეტყველი, პირმეტყველი, პირუტყუ, სასიტყველი, უსიტყველი, უტყუძღრის-სიტყუა.

სიტყჳსა აღდგინება «სიტყჳსა განგება»: „რომელსა უნდა სიტყჳსა აღდგინებაჲ მონათა თჳსთა თანა“ C.— „რომელმან ინება სიტყჳსა განგებაჲ მონათა თჳსთა თანა“ DE, მთ. 18,23. იხ. აღდგინება.

სიტყუათ(ა) მკერავ-ი იხ. სიტყჳს-მკერავი; მკერავი.

სიტყუათ-მოყუარე ფილოლოგი: „სიტყუათ-მოყუარენი ხართ, ვიცი, და ვითარმედ არა ჰეშმარიტებით ფილოსოფოსნი ხართ“ მ. ცხ. 200v. იხ. მოყუარე.

სიტყუა-მეცნიერ-ი მჭერმეტყველი: „კაცი სიტყუამეცნიერი მოვიდა ეფესოდ“ საქ. მოც. 18,24. იხ. მეცნიერი.

სიტყუა-პოვნიერ-ი: „იყო იგი ფრიად გონიერ და სიტყუაპოვნიერ“ ბალ. 126,8. იხ. პოვნიერი.

სიტყუა-ჴელოვნება მჭერმეტყველება: „არაჲ თუ სიტყუა-ჴელოვნებითა რასმე გეტყჳ შენ“ ფსკ. 188,16. იხ. ჴელოვნება.

[სიტყუება] იხ. სიტყუა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

სიტყვერ-ი «საკითხავი», სიტყვები; მეტყველი: „დასდვა მას ზედა სიტყვერი“ G.—„დასდვა სჯართა მათ ზედა საკითხავი იგი“ O. ლევიტ. 8,8; „სიტყვერნი უმჯობეს არიან პირეტყუთასა“ H—241,108. იხ. სიტყუა.

სიტყვერობა: „განყოფილ ხარ პირეტყუთაგან... ნიჭითა მით სიტყვერობისაჲთა“ H—2251,270v. იხ. სიტყვერი.

სიტყვთ-ლალვა მრ. A. ანტ. დ. 81°. იხ. ლალვა.

სიტყვთ-მეცნიერ-ი მჭერმეტყველი, რიტორი: „აღდგინნა ღმერთმან ქალაქნი სიტყვთ-მეცნიერნი“ ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 93,10. იხ. მეცნიერი.

სიტყვთ-ჭელოვან-ი: „სიტყვთ-ჭელოვანი და მეცნიერი წიგნთაჲ და განშორტებელი (მოიწია)“ ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 98,15. იხ. ჭელოვანი.

სიტყჳს-გამომძიებელ-ი: „იწვგნობარნი იგი სიტყჳს-გამომძიებელად შედგომილ იყუნეს მათ“ C. მრ. 9,14. იხ. გამომძიებელი.

სიტყჳს-გამოძიება; „ეითარ-იგი გამოეძიებდეს მის თანა სიტყუასა მას“ მრ. 12,26; „იწყეს სიტყჳს-გამოძიებად მისგან“ C. მრ. 8,11. იხ. გამოძიება.

სიტყჳს-გება პასუხის გაცემა, ცილობა: „სიტყუასა უგებდეს ძენი იოსებისნი ისოჲს“ M.—„ეცილნეს ძენი იოსებისნი თისჲს“ G. იხუ 6. 17,14; „რომელი სიტყუასა უგებ ღმრთისა“ მრომ. 9,20; „ეითარ-იგი სიტყჳსმიგებდეს მჯურინი“ ხაკ. მოც. 26,10; „იწყო სიტყჳსგებად მისა თეოდოსი“ ფსალტ. 120,14; „ესრეთ სიტყუასა-უგებ მღელეთ-მოძღუარსა მაგას“ C. ი. 18,22.

სიტყჳს-გება პასუხი, პასუხის-გაცემა, ცილობა, «სიტყჳს-მიგება»: „დაეკჳრდებოდა უოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყჳს-გებაჲ მისი“ C.—„განეკჳრდებოდა მათ ყოველსა, რომელთა ესმოდა... სიტყჳს-მიგებაჲ მისი“ DE, ლ. 2,47; „ჩემი სიტყჳს-გებაჲ... ესე არს“ I კორ. 9,3; „ესმინეთ ჩემი თქუენდა მიმართ ჩემსა ამის სიტყჳს-გებასაჲ“ ხაკ. მოც. 22,1; „სიტყჳს-გებაჲ აღდვინის ყოველსა უკეთურსა“ O. იგ. სოლ. 17,11; „პირველსა მას სიტყჳს-გებასა ჩემსა არავინ თანა დამდგა“ II ტიმ. 4,16.

სიტყჳს-მგებელ-ი მოცილე, მოპაექრე: „ეითარცა სიტყჳს-მგებელი მღელი“ O. ოსე 4,4; „არა ეყუნეთ ჩუენ სიტყჳს-მგებელ და მოსარჩლე“ მ. სწ. 268,10. იხ. მგებელი.

სიტყჳს-მეცნიერ-ი მჭერმეტყველი, რიტორი: „შემძლებელ არს ღმერთი, ეითარმცა გამოარჩინნა სიტყჳს-მეცნიერნი ქალაქად“ ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 93,20. იხ. მეცნიერი.

სიტყჳს-მზრახველ-ი: „კაცნი დასხდიან მუნ სიტყჳს-მზრახველნი“ ლიმ. 37,8. იხ. მზრახველი.

სიტყჳს(ა)-მიგება პასუხის გაცემა: „ნუ ჰზრუნავთ, ეითარ ანუ რაჲ სიტყუაჲ მიუგოთ“ ლ. 12,11; „უნდა სიტყჳს-მიგებად ერასი მის“ ხაკ. მოც. 18,26; „შეგიძლონ შენ სიტყჳსა-მიგებად“ ფოკა 340r.

სიტყჳს-მიგება «სიტყჳს-გება»: „განეკჳრდებოდა მათ ყოველთა, რომელთა ესმოდა... სიტყჳს-მიგებაჲ (სიტყჳს-გებაჲ C) მისი“ ლ. 2,47. იხ. მიგება.

სიტყჳს-მიმგებელ-ი: „რაჲთა არა დღესა მას სარწმუნებასა იხილნეს სიტყჳს-მიმგებელ“ მ. სწ. 247,20. იხ. მიმგებელი.

სიტყჳს(ა)-მირთუმა «მითხრობა»: „სიტყუაჲ მეცნიერთაჲთ მოამკჳლინებელთა ჩუენთა“ DE.—„მეცნიერთა მოამკჳლინებელთა მათ ჩუენთა“ ი. 1,22. იხ. მირთუმა.

სიტყჳს-მიცემა პასუხისგება, ანგარიშგება; აღთქმა: „ყოველი სიტყუაჲ უქმი, რომელსა იტყოდიან კაცნი, მისცენ სიტყუაჲ მისთჳს“ მთ. 12,36; „სიტყუაჲ მიმიცემიეს თჳესი ჩემისაჲ“ მ. ცხ. 270r; „სიტყუაჲ მიმიცემიეს კრისტესი“ მ. ცხ. 300v. იხ. მიცემა.

სიტყჳს(ა)-მკერავ-ი/მკერვალ-ი, სიტყუათა მკერავ-ი სიტყვით მკერნალი (სიტყვა-სიტყვით: რაფსოდი): „მე ვარ კაცი სიტყჳს-მკერავი“ ბალ. 11,31; „მე კაცი ვარ სიტყჳსა მკერვალი“ ბალ. 12,3; „მოჳყუანა კაცი იგი სიტყუათა მკერავი“ ბალ. 14,6. იხ. მკერავ/მკერვალი.

სიტყჳს-მოგება პასუხის-მიცემა: „არა მოუგებს მას სიტყუაჲ“ O. IV მე. 18,30; „მომიგე მე სიტყუაჲ“ O. მიქ. 6,3.

სიტყჳს-მოგება პასუხი: „არა აქუს სიტყჳს-მოგებაჲ ღმრთის ამას შენსა“ ფსალტ. 134,19. იხ. მოგება.

სიტყჳს-მოქმედ-ი პოეტი: „ეითარცა-იგი ვინმე თქუენთაგანნი სიტყჳს-მოქმედნი იტყჳნ“ ხაკ. მოც. 17,28; „ომეროსისთა წარმოიღებდა სტრიქონთა, რომელ-იგი მათ ყოველთა მიერ სიტყჳს-მოქმედთა განსაკურებელ იყო“ Sin.—11. 215v. იხ. მოქმედი.

სიტყჳს-მოცემა «რიცხჳს მოცემა», ანგარიშგება: „მომეც მე სიტყუაჲ ჲსმოჲსა შენისაჲ“ DE.—„მომეც რიცხჳ ჲსმოჲსა შენისაჲ“ C. ლ. 19,2. იხ. მოცემა.

სიტყჳს(ა)-სწავლა «მოძღურება»: „რაჲ არს ახალი ესე შენიერი სიტყჳსა-სწავლაჲ“ C.—„რაჲ არს ახალი ესე შენიერ თქუმული მოძღურებაჲ“ Q. ხაკ. მოც. 17,19. იხ. სწავლა.

სიტყჳს(ა)-უოფა ცილობა, ქამათი, ანგარიშგება: „სიბრძნის-მოუარეთა სიტყუა-უუეს“ C.—„ფილოსოფოსთა სიტყუა-უუეს მას თანა“ Q. ხაკ. მოც. 17,18; „მაშინ სიტყუაჲ იუოს“ I კორ 15,3; „მოვალებას უნებს მის თანა სიტყჳს-უოფაჲ სელევსითჳს“ ბალ. 49,19; „მეგულებიან კრებაჲ და სიტყჳს(ა)-უოფაჲ სამართლით“ ბალ. 112,9-10. იხ. უოფა.

სიუან-ი ებრაელთა მესამე თვე, ივნისი: „მოჰკუეთდ მასა ჭეუნდ იუდაჲს მეათესა სიუანისასა“ I, ბარ. 1,8.

სიუდბე სიზარმაცე: „ოდეს მესმას სიუდბე ძმისაჲ, მძულს იგი“ მ. ცხ. 106v. იხ. უდები.

სიურვილე: „მიხარე სიურვალე თჳესი შენისაჲ“ ბალ. 101,6. იხ. ურვა.

სიუცხე უმეცრება, უვიცობა: „სიუცხით დაეტეუეთ და გამოეხრიეთ წეთი ერთი ცხორებაჲ“ ბალ. 77,20; „სიუცხითა შენითა და საყრდოთა... მოიხადე წარსწყმედელი თჳესა შენისაჲ“ ბალ. 101,10. იხ. უცები.

• წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

სიუკვარე: „ანუკამოწვეს სიუკვარე ჩემი“ Sin.—11, 818r. იხ. უკვარი.

სიფართოე, სიფართე სიგანე, სიგრძე: „სიფართოე იყო ბჭისაჲ მის ათრიაზედ წყობით“ ეზეკ. 41,2; „სიფართე ბჭისაჲ მის ათრიაზედ წყობით“ O, ეზეკ. 40,11; „ამბილა ენებაჲ დატანჯვაჲ, ნამცალი სიფართით და შეებით“ ბალ. 68,23. იხ. ფართო.

სიფიცხლე, სიფიცხე სამკაცრე, სისასტიკე: „ნუ მიხედე სიფიცხლესა ამის ერისასა“ M.—„ნუ მოხედაე სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა“ G, II შჯ. 9,27; „უჩუენე ერსა შენსა სიფიცხე შენი“ ფს. 59,5; „რომელი ესვიდეს სიფიცხლესა გულსა თჳსისასა“ O, იგ. ხოლ. 28,26; „სიფიცხლისა მისგან ჰერთა ზათრის.თა“ ნრს. 78,7; „ვანუნებელნი ძრწოდეს სიფიცხისა მისგან ზამთრისაჲსა“ O, 1 ეზრა 9,6; „ძადრაკს სიფიცხე სიმშჯდედ“ A—92,293.

სიფიცხლე გულთა «გულფიცხელობაჲ»: „განიშორეთ სიფიცხლე გულთა თქუენთაჲ“ M,—„წინა დიცხეთ გულფიცხელობაჲ თქუენი“ G, ზირ. 10,11. იხ. ფიცხელი.

სიფრთხილე, სიბრთხილე სიფხიზლე: „სთროდა მთრველთაჲს ჴით სიფრთხილისაჲთა“ მრთ. S. კ. იერ.-მარტკლ. 188,22; „სიფრთხილე თჳალთაჲ და სიწმიდე ცოდვათჳს“ ბალ. 25,36. „ხოლო სიბრთხილე სიზჩამოსა ეშჳებების“ Ath.—11, 202v. იხ. ფრთხილი.

ხიქადულ-ი სიამაყე, მექარა: „ყოველივე სიქადული ეკუეთია ბორიტ არს“ იაკ. 4,16; „სიქადული ძალისა მათისაჲ შენ ხარ“ ფს. 88,18; „სიქადულ შვილთა—მიმანი მათნი“ O, იგ. ხოლ. 17,6; „გრცხჳნეულდეს სიქადულისაგან თქუენსა“ I, იერემ. 12,13; „სიქადული ჩემი შენ ხარ“ I, იერემ. 17,14; „გამოვიდა მტრეალთ-მთავარი იგი სიქადულით“ რიფს. 177,1; „სტენჯვიდა ოდესმე ლაჳნით და ოდესმე სიქადულით“ საკ. წიგ. II 27,32. იხ. კვლება.

სიქალწულე, სიქალწულება: „ცხორებელ იყო ქმრისა თჳსისა თანა შიდ წელ სიქალწულეთგან თჳსით“ ლ. 2,36; „ნე მისცეს მრგალტსა ამას სიქალწულისასა დატჳებად ღრთა“ რიფს. 164,40. „მიწოდე მე მამად და მფლობელად სიქალწულებისა შენისა“ O, იერემ. 3,4. იხ. კალწილი.

ხიღნიოში: „ჴენჯდის (ზღუამან) ძელი და თივაჲ და ყოველი სიღნიოში“ და სკორე, რომელიცა შეიღეს მას შინა მდინარეთა“ Sin.—08,227.. იხ. ღნიოში.

სიღლა უშესობა, უშინდურება, სიბილწე; გალობა, სიმღერა: „ცხად არიან საქმენი პორცთანი, რომელ არიან: ლაშჭებანი, მთრჳალებანი, სიღლადანი“ გალ. 5,21; „სიღლადთა იქმოდეს“ მ. ცხ. 899v; „გამოეცხადა თავი თჳსი წმიდასა და მჴნეთა მათ სიღლადთა და საცთურთა მრავალთაჲსაჲ“ მ. ცხ. 401r; „მჴართუმოდეს ყოველნი... ესაია—სიღლადსა“ მრთ. S. ოქრ.-გურიტ. 230,81. იხ. მეღლადება.

სიღრმე ცუდი: „დაეთხო მე სიღრმესა უფსკრელთასა“ Ш. — „დაჴდნეს მე უფსკრელისასა“ Ч. ფს. 68,3; „დაგამკჳდრო წინ სიღრმესა ქუეყანისასა“ O, ეზეკ. 20,20; „შთაკდენ თჳალთაგან ჩემთა სიღრმესა ზღჳსა“ O, ამოს 9,3; „განჴმენ ყოველნი სიღრმენი მდინარეთანი“ O, ზაქ. 10,11; „ს ერკე და სიგრძე, სიმაღლე და სიღრმე“ ეფეს. 3,18; „სიღრმე ღრმისაჲ ვინმე პოოს იგი“ O, ეკლ. 7, 25; „გამოაცხადნის სიღრმენი დაფარულნი“ O, დან. 2,22; „დავსცნე სიღრმესა ლოდნი მისნი“ O, მიქ. 1,6; „რამეთე არა იყო სიღრმე მიწისაჲ“ ლ. 8,6. იხ. ღრმა.

სიყმილ-ი შიმშილი: „მახჳლა და სიყმილი ჩუენ არა ეგიხილოთ“ I, იერემ. 5,12; „გამოუვალინო სიყმილი ქუეყანასა ზედა“ O, ამოს 8,11; „სიყმილსა მუნე და სავსებასა არადაჴსნილ“ ხ. გან.-მოც. საკ. 100,42: „მე აჭა სიყმილითა წარვწყმედი“ ლ. 15,17; „სიყმილითა მოკლან იგი“ შუშ. IX 30. იხ. მომყმარი.

სიყრმე, სიყმე ყრმობა, ბავშვობა: „დამიმარხაჳს სიყრმით ჩემითგან“ მთ. 19,20; „სწჳელულ (ხართ) სიყრმითგან ვიდრე სიბერედმდე“ I, ეს. 46,3; „სიყრმით ჩემითგან ქრისტჱ-ნე ვარი მე“ ფსტ. 120, 4; „ცისკარსა მსგავს არს სიყრმე შენი და სამხარსა—სიკაბუკე შენი და მიმწუხრსა მსგავს არს სიბერე შენი“ მ. სწ. 257,5; „რაჲსათჳს გამზარდე მე სიყმით ჩემითგან“ H—341,072. იხ. ყრმა.

სიყუარულ-ი სიყვარული, «მეგობრება», «მიყუარობა»: „განმრავლებითა უშჯულოებისაჲთა განმეს სიყუარული მრავალთაჲ“ მთ. 24,12; „სიყუარულითა შენითა ვყავ ნებაჲ შენი“ I, ეს. 48,14; „აღმადგინა მე სიყუარულითა მისითა“ ფსტ. 150,18; „მადლი და სიყუარული ათავისუფლებს“ pb.,—„მადლი და მეგობრებაჲ განაზნაურებს“ O, იგ. ხოლ. 25,10; „ამათ ორთასაცე უფროს-ასარს სიყუარული სიბრძნისაჲ“ O, ზირ. 40,20; „ჟამი არს სიყუარულისაჲ და ჟამი სიძულილისაჲ“ O, ეკლ. 3,8; „სიყუარულით სახელი მისი შეშანიე“ შუშ. I 10; „სიყუარულმან არა უწყის სირცხჳლი“ A—86,164r; „სჯობს სტუმრობა მჴლითა, სიყუარულითა და მადლითა“ pb,—„სჯობს სტუმრობაჲ მჴლითა, მიყუარობით და მადლით“ O, იგ. ხოლ. 15,17. იხ. ყუარება; შდრ. ვეცხლის-სიყუარული, სიბრძნის-სიყუარული.

სიყჳთლე icteritia: „მოვაელინო თქუენ ზედა... სიყჳთლე“ pb., ლევიტ. 26,16. იხ. ყჳთელი.

სიშავე: „რაჲთურთით სიშავე არა არს მის თანა“ ფიზ. VII 7. იხ. შავი.

სიშიშულე სიშიშვლე: მრკ. 240v*. იხ. შიშველი.

სიშლუე ბელატობა, თმადასულობა: „კეთრი აღუეუებადი არს სიმტიერესა მისსა შინა ანუ სიშლუესა მისსა შინა“ G, ლევიტ. 13,42. იხ. შლუე.

სიშორე სიგრძე: „ესეოთარსა სიშორესა გზისასა სამგზის ოდენ ჰამა“ მ. ცხ. 128v. იხ. შორი.

სიჩრდილე ჩრდილი; ჩერო: „სისჴე ფურცლისაჲ მაენებელ იყო სიჩრდილისა მისთჳს“ ბ: კეს.-ეჭუს. დღ. 78,27. იხ. ჩრდილი.

სიჩრდო სიჩრდილე, ჩერო: „დასხდეს სიჩრდოსა ქუეშე ზედისასა“ ლიმ. 99,30. იხ. ჩრდილი.

სიჩუკნე სიჯაბნე: „ნუ სიჩუკნით შინა-განსცემ ძალსა შენსა“ მ. სწ. 108,14. იხ. ჩუკენი.

---

* წყარო ფანკრითაა მიწერილი (რედ.).

სიჩქერე სისულელე, სიჩმახე, სიჩერჩეტე, ყბედობა; მატყუარობა: „ეჩნდეს მათ წინაშე ვითარცა სიჩქერე სიტყუანი მათნი“ C, ლ. 24,11; „გამოიცადე თჳსი ოგი სიჩქერე და სიცოფე, რამეთუ ესაე ჭეშარიტ უმეცარსა მას“ ფოკა 841r; „ცსწაუვენ... არა ხოლო უქმობასა, არამედ სიჩქერესა და გამოწელილვასა“ I ტიმ. 5,13; „გეტყჳ შენ... ჰელოვნებათა ჩემთა სიჩქერესა“ ჰ. ცხ. 401v.

სიჩქერება ამაოება: „სიტყუად სიჩქერებისა შემორაცხნეს სწაელანი სწჳრდისანი“ ჰ. ცხ. 421v. იხ. სიჩქერე.

სიჩჩო, სიჩჩოება ჩვილობა, თოთოობა; პაწაწინობა: „არა ძირნი სიჩჩოჲსა მისისანი და ნაყოფი მისი დალეს“ O, ეზეკ. 17,9; „სიჩჩოჲთგან ჩემით ვარი მე ქრისტეანე“ ოზტ. 120,1; „არა მიეღოს გამოცდილებაჲ ფერკსა მესსა სლვად ქეყანასა ზედა სიჩჩოებისათჳს მისსა და ფუფუნეულობისათჳს“ G, II შჯ. 28,50. იხ. ჩჩკლი.

სიჩჩკლე ჩვილობა, სილბილე: „არა მოიკსენენ დღენი სიჩჩკლისა შენისანი“ O, ეზეკ. 16,43; „სიჩჩკლჱ ოგი ყოელისა მის ბუნებისაჲ სახედ ლოდისა გარდაიქცა“ ქრთ. S ბ.-კეს.-40-თჳს 110,20. იხ. ჩჩკლი.

სიცბილ-ი შემცდარობა, სიგიჟე, ცუცნება»: „არა მიხვდნა ამაოებასა, არცა სიცბილსა ტყუელისასა“ Ქ.—„არა მიხვდნა მან ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუელისასა“ Ჭ. ფს. 30,6; „სიმრავლითგან სიცრუეჲსა შენთა განმრავლდა სიცბილი“ O, ოვხე 9,7; „სიცბილი მისი დაუყენებია“ განხ. ი. 201,18. იხ. ცბა.

სიცივე: „შევიდა სამაროსსა... სიცჳესათჳს“ ჰ. ცხ. 800r: „ყრმაჲ ზამთრის სიცჳესა იქცევინ შიშუელი“ ჰ. სწ. 800,1. იხ. ცივი.

სიცილ-ი ცინება, ღიმილი: „სიცილი თქუენი გლოეად გარდაიქცეს“ იაკ. 4,9; „სიცილი და ყუედრებაჲ ბასრობისაჲ ამპარტ ჳანთაჲ არს“ O, ზირ. 27,31; „კაბნიერებაჲ და სიცილი მსგავს არიან ცეცხლსა, რომელი ედებინ ლერწოასსა“ ჰ. ცხ. 204v; „სიცილით იქმნ უგუნური ბოროტსა“ O, ჟღ. სოლ. 10,22: „სიცილით ეტყოდა“ ჰ. ცხ. 177v; „სიცილი მისი არა სადა გჳოვნეს და არცა ყოლადვე განჰშებაჲ“ ჰ. სწ. 138,14. იხ. ცინება.

სიცონილ-ი სიზარმაცე, მშიშარობა, დაზარება: „სიცონილითა დამდაბლდენ სართელნი“ O, ეკლ. 10,18; „იგიეე მიწერად თქუენდა რემდა არა სიცონილ არს“ ფლპ. 3,1; „მოწიის კაცსა ზედა სიცონილი და მოწყინებაჲ“ ჰ. სწ. 10,22. იხ. ცონა.

სიცოფე სისულელე, სიგიჟე: „საბრძნო ამის სოფლისაჲ სიცოფე არს წინაშე ღმრთისა“ I კორ. 3,19; „რომელმან დაიფაროს სიცოფჱ თჳსი“ O, ზირ. 20,28; „ეგემთხჳა მას სიცოფე“ ლმ. 87,1. იხ. ცოფი.

სიცოცხლე «ცხორება», სიმრთელე, ხსნა: „არა დაუტეეებდეს ძალსა სიცოცხლისასა კეეყანასა“ G,—„არა დაუტეეან ძალი ცხორებისაჲ ისრაჱლსა შორის“ M, შჯ. 0,4. „მოსცა ჰ.ს სიცოცხლე ესე წინაშე თჳნეენ ყოველთასა“ ხაჯ. მოც. 3,16; „სიცოცხლჱ და სახკეთილობაჲ უმჯობჱს არს ყოელისა კეთილისა ოქროსაჲ“ O, ზირ. 30,15; „რაოდენ დავშორებით ჩუენ თავისა შენისა სიცოცხლისათჳს“ ფლკტ. 157,7; „სიკედილჱ კერძო უფრო საგონებელ არს ეიდრე სიცოცხლჱთ“ შუშ. I 4; „სნეულსა სიცოცხლისათჳს ეეედრებას“ შრთ. S. ბ. კეს.-40-თჳს. 128,21. იხ. ცოცხალი.

სიცრუე «უშჯელობა», «ბაკუა», ცრუობა, მოტყუება, ტყუილი: „არა იპოვა ჩემ თანა სიცრუეე“ Ქ.—„არა იპოოს ჩემ თანა უშჯელობაჲ“ Ჭ, ფს. 10,8: „სიცრუეე (ბაკუა C) არა არს მის თანა“ ი. 7,18; „სიცრუესა კელნი თქუენნი ნჳთებენ“ ფს. 57,3; „ნე სთესავ ურწმუნოთა მათ სიცრუესათა“ O, ზირ. 7,8; „სიცრუე არს პირსა მათსა“ I, ეზეკ. 33,31; „იხილა სიცრუჱ მისი უწესოჲნი იეღ.“ I, იერემ. 3,7; „განჰშორენით ჩემგან ყოველნი მოქმედნი სიცრუესანი“ ლ. 13,27. იხ. ცრე.

სიცხარე: „ენებაც სელსაჲ, რომელნი არიან შფოთნი და გელის-წყრომანი და სიცხარენი...“ 858v*. იხ. ცხარება.

სიცხე «სიტფო», «ხორშაკი», პაპანაქება; ხურეება, «მეურეალება»: „მეყსეულ დ სიცხისა მისგან აღსრულა“ A.—„მეწყუესე სიტფოჲსა მისგან აღსრულა“ B. სბხტ. 138,9; „რაჟამს სამხრით ქარი ქრის, სოკუთ, ვითარმედ სიცხე (ხორშაკი C) იყოს“ ლ. 12,55; „უეცარ-წეებოდე სიცხითა დღისაჲთა“ O, დაბ. 31,40; „არა-მე სიცხჱ განქარვისა ცეცხლ.ნ“ O, ზირ. 18,10; „განწყეულ არიან იგინი სიცხესა ქეეშჱ დისასა“ I, ბარ. 2,25; „დატეეა იგი სიცხეჱმან“ მთ. 8,15; „სიდედრი სიმონისი დაწოლილ იყო ჰქუერეებითა“ C,—„სიდედრი სიმონისი დაწოლილ იყო ჰქუერეებითა“ DE, მრ. 1,30. იხ. ცხელი.

სიძე ქმარი: „რომელსაჲ აქუს ძალი, სიძჱ არს“ DE,—„რომლისაჲ არს ძალი, იგი არს სიძჱ“ C, 3,29; „ვითარცა სიძესა დამადგა მე გჳრგჳნი“ I, ეს. 61,10; „ეითარცაღა შიეკრის ძალი სიძისა“ O, II შჯ. 17,6. იხ. სასიძოებელი.

სიძება «შერთეა»: „ესიძენ მას ძმაჲ მისი ცოლსა მას მისსა ზედა“ C.—„შეერთოს ცოლი მისი ძმასან მისსან“ DE, მთ. 22,24; „შეეედ ცოლისა ძმისა შენ-სა და ესიძე მას“ O, დაბ. 38,8. იხ. სიძე.

სიძვა «განსიძეა», «განშეძეება», ბოზობა: „იესიძევდეს (განისიძვეს G) შემდგომ ღმერთთა უცხოთა“ O, მსჯ. 2,17; „არა შეაგინოთ ასული შენი სიძვად“ pb.,—„არა შეაგინო ასული შენი განშეძეებად“ G, ლევიტ. 19,20; „რომელი ისიძვედეს, თჳსთა მიმართ პორცია ცოდჳსა“ I კორ. 6,18; „ისიძვა მის თანა გელსა შინა თჳსსა“ მთ. 5,28; „შენ ესიძე მწყემსთა თანა მრავალთა“ I, იერემ. 3,1; „ცოლი შენი ჭალაკსა შინა ისიძვიდეს“ O, ამოს. 7, 17; „ისიძვეს შეშთა და ქჳთა“ ფშ. XXXI 17.

სიძვა «მეძავობა», ბოზობა: „ასელი თე კაცის მღდლისა შეაგინოს სიძჳთა“ pb.,—„ასელი კაცისა მღდელსაჲ უკეეთე ეიგინოს შეძვობად“ G, ლევიტ. 21,9; „განმრავლენ სიძვანი შენნი მათ თანა“ I, ეს. 57,9; „ჩუენ სიძვისაგან არა ვიბილ ვართ“ ი. 8,41; „ს სყიდლისაგან სიძვისა შეიკრიბა“ O, მიქ. 1,7; „მოაყუანე თავისა შენისა დედაკაცი სიძვისაჲ“ O, ოვხე 1,2. იხ. განშეძეება, განსიძვა, შეძავი, მეძე-საკანი, შეძვობა, შეძავი, ნ.სიძეები, სასიძავი, სასიძველი.

სიძლიერე «სიმძაფრე»: „დაყუდე და დაცხრე სიძლიერჱ ესე და სიშჯრჱ ქართაჲ B,—„აღგჳცირე... სიმძაფრე ესე ჴერისაჲ ამის მჯრისაჲ“ A, სბხტ. 137,16. იხ. ძალი.

---

* წყაროს დასახელებისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ხიძნელე «სიტყვა»; გაჭირვება: «ესეც ხიძნელეა შენი» I, იერემ. 48,7; «იპყრა კრახითა და ხიძნელებით მისნი შეიცინა» I, იერემ. 48,41; «პეტფებს კრა ორველ ხიძნელებისაგან ერისა» O.—«დადგინებს ჩვენდა კრა ორველს ხიფიცხებისათჳს ერისა» pb., იობ 34,30; «(კზისა) არა ყოველნი ელენან ღირღუაროვნებისა და ხიძნელისა მისისაგან» მ. სწ. 152,7; «ხიძნელისა მისისაგან განკვებრდი» მარკ. 243r. იხ. ძნელი.

ხიძოხა: «დადგა მას დედაჲნ მისნ (გჳრგჳნი) ღესა ხიძოხებისა მისისაჲ» O. ქება 3,11; «რომელნი გჳრგჳნოსან იქმნეს ჟამსა ხიძოხებისასა, სიხარულითა სძლასადა ვერ განიხარებენ» მ. სწ. 224,11. იხ. ხიქ.

ხიძულე: «ვინათგჳცაჲს... და ხიძულე შეჯერებითა მათ იერუსალჱმთა განყარეს» მრთ. S. კ. იერ.-ნათლიხღ. 56,27. იხ. ძულე.

ხიძულილ-ი «სიძულილი», მოძულება: «კელ-ეწოფებს ხიძულილი და სიყუარული» A.—«კელთა შინა თქუენთა არს, ვითარცა სიყუარულ იყუენით ანუ ხიძულილ» B, ხახტ. 127,20; «ჟამი არს სიყუარულისაჲ და ჟამი ხიძულილისაჲ» O. ეკლ. 3,8; «სიტყუთა ხიძულილისაჲთა შემაკლებს შე» Q.—«სიტყუთა ხიძულილ შომიძულეს მე» C. ფს. 108,3; «უკუეთე გბრძოდის თქუენ ხიძულილითა, ჰბრძოდით თქუენ სიყუარულითა» მ. სწ. 272,3. იხ. ძულე; შდრ. უცხით(ა)-ხიძულილი.

ხიწბო: «ძდიდარი, რომელი პურსა ითხოვნ, ხიწბოჲ და ხიცქილი დაჰკლდრის მათგან, რომელნი იცნობედ მას» მ. სწ. 158,11. იხ. წბილი.

ხიწლო სიწერილე, სიწმინდე; სიმცირე: «ვერ ხახელეგებს ხიწლოჲსა მათისათჳს» ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 121,33. იხ. წელილი.

ხიწმიდე უბიწოება, სიწმინდე, «უბრალოება»; «საფასჳ»: «ნუ მისცემთ ხიწმიდესა ძაღლთა» მთ. 7,6; «დაიბანენ ხიწმიდითა კელნი ჩემნი» C.—«დაჰბანნე უბრალოებით კელნი ჩენნი» Q. ფს. 25,6; «ხიწმიდითა (ხიწმიდებისებრ Q) კელთა ჩემთაჲთა მომაგოს მე» ფს. 17,21; «ხიწმიდესა იმარხავნ» მრთ. S. ოჰრ.-გურიტ. 225, 11; «არა ჴერ-არს ესე დადებად ხიწმიდესა» DE.—«არა ღირს ესე დდებ.დ ხაფასეთა» C, მთ. 27,6. იხ. წმიდა.

ხიწრფელე სისწორე, «სიწრფოება»: «ფერჳნი ჩემნი დადგეს ხიწრფელესა (ხიწრფოებით Q)» ფს. 25,12; «დაიცევ უბიწოებაჲ და იხილე ხიწრფელე» C.—«დაიცევ უმანკოებაჲ დ იხილე ხიწრფელე» Q, ფს. 36,37. იხ. წრფელი.

ხიწრფოება «ხისადაჲე», «წესრმართებულება», «სიწრფელე», «ვანგებულება», სისწორე, ერთგულება; უცოდველობა, გულწრფელობა, პირდაპირობა: «ჰმსახურებდეთმან ხიწრფოებით ესასმართლით» M,—«ჰმსახურდით მას ხისადაგებით და სჯართლით» G, ისუ. 24,14; «თჳალთა ჩემთა იხილენ ხიწრფოებაჲ» Q.—«თჳალთა ჩემთა იხილონ წარმართებელებაჲ» C. ფს. 16,2; «ფერჳნი ჩემნი დადგეს ხიწრფოებით (ხიწრფელესა C)» ფს. 25,12; «შეიწყალე ინოკ ჭეშმარიტებით და ხიწრფოებით (ხისადაგებელებით C)» ფს. 110,5; «რომელი ვიდოდეს ხიწრფოებით, გზანი სასოებით» O. ფს. ხოლ. 10,9; «ეთხოვებით ნიცაჲ გზასა ხიწრფოებისასა ჩუენთჳს» O. II ეზრა 8,21; «განსაყოფ... ერი ხიწრფოებით» ფს. 9,9; «შეყუარებულ იყუნეს ფრიად სიმნი ესე სათნოებანი: უპოვარებაჲ და ხიწრფოებაჲ დამარხვაჲ» მ. ცხ. 22v; «ყოველ კეთილ ხიწრფოებით და სიმართლით იქმნების» მ. სწ. 9,16; «ხიწრფოებით უყუარდა იოსები» ხაკ. წოგ. II 59,34. იხ. წრფელი.

ხიწულილადე: «უფროჲს არს ფრიად ხიწულილადე იგი გონებისაჲ სიკოსა გუამისასა» გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 172,17. იხ. წულილადი.

ხიწყალულ-ი სიბრალული: «ერცა მოდრიკა... ერცა ხიწყალულმან თჳსობისამან» H—2251,231v. იხ. წყალ-.

ხიჭაბუკე, ხიჭაპუკე ახალგაზრდობა: «ესე ყოველი ყოჳე ხიჭაბუკით ჩემითგან» შრ. 10,20; «ხიჭაბუკითგან ჩემთ ეზრდი მთ» O. იობ 31,18; «იხარებდ, ჰაჰეყო ხიჭაპუკესა შენსა» O. ეკლ. 11,9; «განახლდეს ეითარცა ორბისა ხიჭაბუკე შენი» ფს. 102,5; «ხიჭაბუკისა მთ გულის-თქუმათა ეკლტოდი» II ტიმ. 2,22. იხ. ჭაბუკი.

ხიჭრელე წინწკვლა: «უკუეთე ცვალოს... ეეფხმან ხიჭრელე თჳსი» I, იერემ. 13,23. იხ. ჭრელი.

ხიხარბე ანგარება, გაუმაძღრობა: «მოუვიეს მონაზონთა ნაყოფებაჲ ხიხარბით» ლიმ. 26,26. იხ. ხარბი.

ხიხარულ-ი «სახარული», მხიარულება, ლხინი, წვეულება, «ვანსაცხრომელი»: «ხიხარულო ჩემო» Q.—«ხიხარულო ჩემო» C. ფს. 31,7; «განიხარეს ხიხარულითა დიდითა» შრ. 2,10; «ხიხარულე იგი თქუენი ვერვინ მივიღოს თქუენგან» C. ი. 16,22; «შეიმოსა სამოსელი ხიხარულისა მისისაჲ» O. ისჲ. 10,8; «ყუეს ხიხარულე და მხიარულებაჲ» I. ეს. 22,13; «გარდაიქცეს გლოვაჲ თქუენი ხიხარულად» მრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 165,11; «ხიხარულით შეიწყნარიან სიტყუაჲ იგი» ლ. 8,13; «დარეულ მეფემან ყო ხიხარულე დიდი» I. I ეზრა 3,1; «რომელნი სთესვიდეს ცრემლით, მათ ხიხარულით მოიმკონ» ფს. 125,5; «არა მიუწოდა ხიხარულსა თჳსსა» ფსჲ. მოც. 8,5; «ხიხარულე შენი ხიხარული ჩუენი არს» შუმ. III 17; «ხიხარულითა არა განულო კარი» საქ. მოც. 12,14; «ღირდა ჩემდა ხიხარული» II კორ. 2,3. «იყუნენ დაბნები... ხიხარულ ეირთა ველურთა» G.—«იყოს დაბნები... განსაცხრომელ კანჯართა» O. ეს. 32,14.

ხიხაშმე ენება, სნეულება: «მისთჳს დაყენის სუმად (სნეული), რაჲთა არა გრძელად ხიხაშმედ გარდაქცეს მას სალმობაჲ მისი» მ. სწ. 102,3; «ესე... არს... სალმობაჲ და ხიხაშმე თესლისაჲ, რამეთუ... დაშვიდა იგი მყინვარისაგან, ეითარცა-იგი მოასწავებს სახელი მისი» ბ. კეს.-ეჰუს. დღ. 68,19.

ხიხელე სიგიჟე: «იცნობდა მარკოზს სალოსსა ხიხელისათჳს მისისა» მ. ცხ. 209r; «სისულელე შენი და ხიხელე» Ier.—36,9v,a. იხ. ხელი.

ხიხენეშე უგნურობა, გლისპობა, უსაქციელობა, სიბინძურე; სიმყრალე: «შენი ხიხენეშისაჲ დაბნელებს კეთილსა» O. სიბრძ. სოლ. 4,12; «აღვიდოდეს ხიხენეშე მისი» O. იოველ 2,20; «იხილონ ხიხენეშე მაგისი და დამშჯიდენ მე» Sin.—0, 84v; «უკუეთუ მიხიღნენ ჩუენ უბანელითა კელთა მჷამელად... იტყჳნ: აჰა ხიხენეშე და ბაყალანობაჲ» მ. ცხ. 22r; «განვლტოდეს... უძღებებსა მისსა და ხიხენეშესა» მ. ცხ. 410v.—იხ. ხენეში.

სიხუსტე «სილალე», სითამამე: „ძოვდა იგი სიხუსტითა თჳსითა“ O.—„ძოვდა სილაღითა თჳსითა“ pb., ეზეკ. 19,7; „იხილა რაჲ სიხ[ე]სტე იგი მცველთაჲ მათ“ Sin.—11,360r. იხ. ხესტი.

სიჴელოვნე ოსტატობა, მოხერხებულობა: „არა პატივსცემთ... სიჴელოვნესა მზარეულთასა“ გრ. ნაზ.-შობ. 205,1; „არა სადა ვიხილე ესოდენი სიჴელოვნე“ H—841,270. იხ. ჴელოვნი.

სიჴმელე სიმშრალე, გვალვა: „ოჳარ სიჴმელე საწმისსა ზედა მხილოსა“ G. მსჯ. 6,39; „ტაბლათა მათ ზედა იყო სართული საფარველად წჳმისა და სიჴმელისა“ O. ეზეკ. 40,43. იხ. ჴმელი.

სიჴშირე სიხშირე: „სიჴშირე რტოთა მისთაჲ განაელონა“ I. ეზეკ. 31,4. იხ. ჴშირი.

სიჴშო სისქე, ნივთი: „შეიმოსა სიჴშოჲთა წუერისაჲთა“ თ“ე 552; „კორცნი მისნი მოიხენა სიჴშოჲსაგან“ გრ. ნაზ.-შობ. 207,28. იხ. ჴშირი.

სიჯერკულე «ჯერკულება», «სიმწარე», სიცუდე, სიწაბილრე: „ქიშტ ერთი ლეღუა ჯერკულეთა ფრიად. რომელი ვერ საჭმელ იყო სიჯერკულითა (სიმწარითა I) თჳსითა (ჯერკულებისაგან მისისა pb.)“ O. ეფრემ. 24,2; „სიჯერკულე ეგონოს-ქუე, არამედ კეთილება ითოვის“ ფიზ. VI 80. იხ. ჯერკული.

სიბაე სიცუდე, უვარგისობა: „არავინ წარიღოს იგი სიბაებისაგან“ ბ. ცხ. 108r. იხ. ბაე.

სიბაძე გემო, სიტკბო: „იყო სიბაძე მისი, ვითარცა გემოჲ გამორჩეულისა ზეთისაჲ“ G. რიცხ. 11,8; „ესეოდითარი სიბაძე და გემოჲ პურისაჲ არა მიხილავს“ ბ. ცხ. 860v. იხ. ბაძო.

სიბაძოვნე: „სიბაძოვნისა ჴმისა მისისა[გან] დაეწყუდების ყოველი სოფელი“ A—96, 147v.

სკამ-ი საჯდომი: „დაწუებან იგი სკამთა ზედა“ ბ. ცხ. 208r; „სკამები საშოვალ დადგიან და ოდეს ჯერ-არნ... დასხდიან“ ი.-ე. 64,10.

სკარამანგ-ი მოსასხამი: „მისცეს კარიასს ეკლესიასა... ორნი სკარამანგნი“ ი.-ე. 28,15.

სკაროს-ი თევზია; scarus: „არარაჲ არს მათ შორის, რომელიცა აღმოცაბნიდა, გარნა სკაროსი ხოლო მარტოდ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 98,27.

სკინტლვა: „ასკინტლვენ მფრინველნი მათ ზედა“ საკ. წიგ. II 23,27.

სკიპარტ-ი: „დაიდგა ბარზიში იგი ჴელსა მარცხენასა და სცის სკიპარტითა ჴელისა მარჯუენისა მისისაჲთა“ ხაკ. წიგ. II 73,8.

სკიტე მონასტერი: „იყო ყამთა მათ პირველთა მამათასა სკიტეს საყუარული ფრიადი“ ლიმ. 27,22; „მოეკრძალა სკიტე“ ბ. ცხ. 68v.

სკიტელ-ი მონასტრისა: „ესმა მისთჳს ძმათა სკიტელთა და მოვიდეს ხილვად მისა“ ბ. ცხ. 72v. იხ. სკიტე.

სკიჭ-ი, შკიჭ-ი ჩამიჩი; «ნაგუდალი»: „(მოიღო) ჴმარი ერთი სკიჭი, ფრასი ლეღჳს-ყურისა“ O. I მფ. 25,16; „ყურძენი ახალი და შკიჭი არა ჰპოს“ G. რიცხ. 6,5: „უყუარს ცხობილი სკიჭისაჲ“ O.—„უყუარან ნაგუდალნი ყურძნისანი“ pb., ოსე 3,1.

[სკნელ-ი] იხ. გარდასკნელი, გარესკნელი, ზესკნელ, ზესკნელი.

სკორე ნაკელი, ნაგავი, განავალი, სანახველა, «ფუშნიერი»: „სკორე მისი დაწუნა ესენი ცეცხლითა“ G.—„ფუშნიერი მისი დაწუეს ცეცხლითა“ O. ლეჳიტ. 8,17; „მოეთოკნო მაგას და სკორე დაუდეა“ ლ. 18,8; „სკორეთა აღიესო თაჳი მისი“ O. ესთ. 14,2: „ეითარცა სკორე შორის გზასა“ O. ეს. 5,25; „არა შეჴჳონ სკორე თჳსი და შესუან ფსელი თჳსი“ O. ეხ. 20,12; „მიჴეც შენ ფუნაჲ ზრობათაჲ სკორისა წილ კაცობრიესა“ I. ეზეკ. 4,15; „სკორეთაგან აღამაღლნის დავრდომილნი“ O. 1მფ. 2,8; „განგაჴე სახლი შენი სკორისაგან“ ბ. სწ. 272,7.

სკორვილ-ი: „არს შენ სკორვილი, კრთიალდ თჳსელი მსოფლი“ O.—„სკორვილად თჳსელი კრთიალი არს ეოაბესი“ I. II მფ. 14,30.

სკუდვა შდრ. დასკუდეილი.

სკულ-ი ნასკვი, «საკრველი»: „განჴსენ სკული გულისა შენისაჲ“ O.—„განჴსენ ყოველი საკრველი სცრუისაჲ“ pb., ეს. 58,6: „განჴსენით სკული უშჯულობისაჲ“ ბ. კეს.-მარხ. 61v. იხ. სკენა.

[სკუნა] იხ. მოსკუნა, ნასკუ.

სლვა «წარმოსლვა», «მისლვა», «ქცევა», «მოთხვა»: „ვიდოდა ზღუასა ზედა“ მრ. 6,48; „ვიდეს ორნივე“ G.—„წარმოვიდეს მიერ ორნივე“ M. რუთ 1,19: „ვიდრე ვიდა ძმის-წულა შენი?“ O. ჭეშ 6,17; „გზასა სიმართლისასა ვალ“ O. ოგ. ხოლ. 8,20; „არა იცის, ვიდრე ვალს“ I ი. 2,11; „ვიდოდეს სამოთხესა შორის ჴრისა მისისასა“ pb..—„იმოთხვენ სიმოთხესა მას ჴრისა თჳსისასა“ O. დან. 10,7; „ვიდოდეთ ნათლესა უფლისასა“ I. ეს. 2,5; „ვიდოდა სლვით და ტიროდა“ I. იერემ. 41,6; „აღდეკ და ვიდოდე“ მთ. 9,5; „აღიღე ცხედარი შენი და ვიდოდე (ქცეოდე C)“ ი. 5,12; „სიმღდელისა შენა ვითარ ვიდოდა“ C.—„ეითარცა იქცეოდა ტაძარსა მას შინა“ DE. მრ. 11,27; „რაჲსა საჭმელ ვლენან ესენი, უფალო?“ O. ზაქ. 1,21; „უგუნერად ვლენან“ ბაბ. 40,22; „რაჲ ვალს მას შინა“ ფს. 68,36; „(წყარო)... რომელი ვიდოდის ცხორებად“ DE.—„(წყარო)... აღმოდინებენ ცხორებისაჲ“ C. ი. 4,14.

სლვა სიარული, მცველობა, მიმდინარეობა: „გესმა თჳენ სლვაჲ ჴმი ოდესმე პერიაებასა შინა“ გალატ. 1,13; „უფლისა მიერ სლვაჲ კაცისაჲ წარემართოს“ ფს. 36,23; „სლვაჲ უგუნერთაჲ ბოროტ არს“ O. ოგ. ხოლ. 14,24; „განჰმართენით გზანი თჳენნი და სლვანი თჳენნი“ I. იერემ. 7,3; „სლვათაებრ მისთა მიაგოს მათ“ O. ოსე 12,2. იხ. აღმოსლვა, აღმომავალი, აღმოსავალ, აღმოს(ვ)ალეთი, აღმოსრელი, ახლად მოსრელ, გამოსლვა, გამოსრული, განსლვა, განმავალ, განსავალი, გარდასავალ, გარე-განსავალი, გარემავალი, გარდამომავალი, გარდამოსლვა, გარდასავალი, გარდასლვა, გარდასრელი, გარე-წარსლვა, გარე-წარულეალი, ვზისა მავალი, დამომავალი, დამოსლვა, დასავალი, დასავალეთი, დასლვა, დასრული, ზეკარდამომავალი, ზეკარდამოსრული, ზედამისლვა, ზედა-მოსლვა, თანა-სლვა, თანა-შთამოსლვა, თანა-წარსაგალი, თანა-წარსლვა, მავალი, მამათ-მავალი, მზის(ა)-და-

სვლა, მიმოდასვლა, მისვლა, მოსვლა, მოსრული, ნავისადგა, სვლა-ჯდომა, ქვეყანასვლა, შესვლა, შესული, შთასვლა, შთასული, წარმოსვლა, წარმოსული, წასვლა, წასული, წინაწარსვლა, ხელ. ხვლ.

სლვა უკუანა/შენდგომად «შედგომა»: „ვიდოდა უკუანა ავისკენებისა“ G.—„შეუდგეს აბიმელეხს“ M. მსჯ. 9.49; „ვიდოდე შენდგომად მათსა“ G.—„შეუდგა მათ“ M, რუთ 2.9.

სრულ-ი წასული: „ქეყანასა, რომელსა არა სრულ იყო ბენ კაცი“ I, იერემ. 2,6; „არა ვიდრე სრულ ვარ მონაჲ შენი“ O, IV მფ. 5,25; „უკუეთუ სრულ ვიყავ მე მლალობელი თანა“ O, ითხ 21,5.

სხენა «ლხინობა», «შესმენა», «ყურადღება», «შეწყალება», გაგონება, გასმენა: „ჴმანილად... ისმენდა მისსა“ DE.—„წიდვილად ეჩიდა მას“ C. მრ. 6,20; „ისმინე ლოცვასა ჩემსა“ Ქ.—„შეგვსენ ლოცვისა ჩემისა“ C. ფს. 4,2; „სიტყუათა ჩემთა ისმინე“ C.—„სიტყუანი ჩემნი უყურადიხედენ“ Ქ. ფს. 5,2; „ისმინოს თქუენი“ M.—„ეჩიდით ჴმასა ჩემსა ყოველთაჲსა“ G. იხუ 6. 22,9; „რასა ესენი გასმენენ (შეგწყალებენ DE) შენ?“ მთ. 26,62; „ეითარცა ესმა ესე ჰეროდე მეფესა“ მთ. 2,3; „სმენით თჳსმინოთ ჴმასა ჩემსაჲ“ O, გაბოლ. 19,5; „ისმინა ჩემი“ ითნა 2,3; „არა ისმინნა მეფემან... სიტყუანი“ O, მსჯ. 11,29; „მოაკლდენ, რომელნი ასმენდეს სელსა ჩემსა“ ფს. 70,18; „მასმენდეს მე, რაჲთა ვსდევდე სიმართლესა“ ფს. 87,21; „ჴმაჲ ჰრაბაჲთ ისმა“ მთ. 2,18; „მასმინე მე გალობაჲ“ ფს. 50,10.

სმენა მოსმენა, ამბაჲ, ყურისგდება, გაგონება: „გიწერებაჲ მათი სმენად სწყინეს (არნ)“ O, ზირ. 27,16; „ჴელებაჲ სმენაჲ მათი“ I, იერემ. 6,24; „სადა სმენისა ყოფა იყოს“ O, ზირ. 33,6; „ნე გეშინინ სმენისა მისისაგან“ I, იერემ. 51,46; „არა იყო ჴმა, არცა სმენა“ მრთ. D. ოჭრ.-პეტრე და ელია 328.

სმენილ-ი გაგონილი: „სმენილ იყო ეგე ჩემდა“ ოსჯ. 11,10. იხ. განსმენა, მასმენელი, მისმენა, მოსმენა, მოსმენარი, მსმენელი, სასმენელი, ესმი, შესმენა.

სმნიერ-ი სამი წლისა: „თანაწარიბა მან ზეარაკი ერთი სმნიერი“ O, I მფ. 1,24; „დიაკეული ერთი სმნიერი (მოუკონა)“ მრთ. S. ოჭრ.-გურიტ. 226,25. იხ. სამი.

სმოდეულ-ი სამეზოიანი, სამსართულიანი: „ეითარცა-იგი სვეტებ ეზოსა მას გარემოსანი განწესებელად პირისპირ, ეითარცა სმოდეულად*.

სმორენა, სმორენე ზღვის გველთევზაა: „შეემთხჳს გველი ზღჳსაჲ, რომელსა ჰრქჳან სმორენაჲ“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 104,8. „(არიან) გველთევზი და უეშაჲნი და სმორენე“ იქვე 97,25.

სმუნვილ-ი მესამე: „ენაჲნ სმენილმან მრავალნი შეარუხნა და ეგუნეს ჴმანი ოქროჲნი“ O, ზირ. 28,16. იხ. სამი.

სნება სნეულება, ავადმყოფობა: „გჳერეს იგი მრავალ-ჭირეულ ნაწილად და საგრძელსა სნებასა“ მ. ცხ. 49г. იხ. სნე.

* წყარის დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

სნეულ-ი «უძლური», ავადმყოფი, «დასნეულებული»: „გიხილეთ სნეულ“ C.—„გიხილეთ შენ უძლური“ DE, მთ. 25,39; „მოართუმიდეს მას ყოველსა სნეულებსა“ მთ. 4,24; „სნეული რაჲმე დაგიტეე შენ ცხედარსა ზედა“ ფსლ. მოც. 3,21; „არიან თქუენ შორის ფრიად უძლურ და სნეულ“ I კორ. 11,30; „მოსცემდა მას კაცთ-მოყუარე ღმერთი: უშვილოთა შვილი. სნეულთა კურნებაჲ“ შუშ. XI 4; „ნესეა ხართ დღისი მრთელ... და ღამისა ლოცვასა სნეულ და უძლურ“ მ. სწ. 271,14; „ეყუნენ ჯორცთა მათ სნეულთასა ლხინებაჲ“ ნრს. 70,14; „სნეულ არს ძიებისათჳს“ pb.—„დასნეულებულ არს გამოძიებისათჳს“ Q, I ტიმ. 6,4. იხ. გულსნეული, სენი.

სნეულება «უძლურება»: „იგი სნეულებაჲ არა არს სასიკუდინე“ C.—„ესე უძლურებაჲ არა არს სასიკუდინე“ DE. ი. 11,4; „ელისე დასნეულდა სნეულებითა“ O, IV მფ. 13,14; „განკურნა ყოველი სნეულებაჲ შენი“ ფს. 102,3; „აღდგა სნეულებისაგან“ I, ეს. 38,9; „ესე... სნეულებაჲ ბოროტი არს“ O, ეკლ. 6,2; „გარდაიქცა სნეულებაჲ მისი თაჳსებედ... და წარვიდა ცნობაჲ მისი“ მ. სწ. 294,13. იხ. დასნეულება, სნეული.

სოარემ-ი უეარგისი, ცუდი: „ეკუნე იგინი, ეითარცა ლუღუნი სოარემისანი, რომელ ვერ იჭამოს სიჭერკულისაგან“ O, იერემ. 29,17.

სობა იხ. აღსობა (-ილი), დასობა (-ილი), შესობა.

სოვ-ი «ზარნასოვი», vultur: „გძაგდინ მფრინველთაგან და არა შჳამოთ:... სოვი და ძერჭორი და მსგავსი მისი“ G.—„...ზარნასოვი, ძერჭორი და მსგავსი მისი“ O, ლევიტ. 11,14.

სოვლება იხ. დასოვლება, შესოვლება.

სოლ-ი: „განჴურიტიან ძირი მათი და შეასჳან შორის ძირთა მისთა სოლი მკურისაჲ“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 73,21; „განსოლეს იგი სოლებითა რკინისაჲთა“ H—841,407. იხ. განსოლვა.

სოლაბ-ი მარცვალი (წიგნისა): „ვიდრე სოლაბისა სწავლამდე ჴელოვნობ“ Sin.—97,8г.

სოლინარ-ი მილი: „შეტყუებულ არიან იგინი (მრგუალნი) ურთიერთას, ეითარცა სახედ სოლინარი“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 42,8; „ასოჲ ესე ათქს კაცსა, ეითარცა სახედ სოლინარ“ მ. ცხ. 154г.

სომეხ-ი

სომხეთ-ი, სომხით-ი არმენია: „მეოტად წარვიდეს მთათა სომხეთისათა“ I.—„მეოტად წარვიდეს სომხითა“ O, ეს. 37,38. იხ. სომეხი.

სომხურ-ი სომხისა: „აქამომდის ქართლოსიანთა ენა სომხური იყო“ ჭ. ცხ. 29,7.

სომხურად: „ჰრქუა მას წმიდამან სომხურად“ Sin.—11, 288г. იხ. სომხერი.

სოომ-ი სარტყელი, კამარა: „მოუმზადე საჴმარი... ძელი და ქუა კედი და სოომი“ M, I ნშტ. 22,2.

სორექ-ი ვაზის ჯიშია, sorec, sorech: „დაჰასს ვენაკი სორექი“ I, ეს. 5,2.

სორო ხვრელი: „იჴშნეს იგინი ეითარცა ტრედნი, მბეღელნი კლდეთა შინა და პირთა სოროთასა“ O, იერემ. 48,28.

სოფელ-ი სამთავრო, «საკარანო», «მამული», «ეკლესია», «დაბა», «სოფლიერი», ქვეყანა: «ამას ყოველსა ნათესავსი სოფლისანი (სოფლიენი C) ეძიებენ» ლ. 12. 30; «ას ოცდაშვიდსა სოფელთა...» M,—«ასოცდაშვიდსა სკარნოთა... მთავართა» O, ესთ. 10,1; «დაშვარხა ავანსა თილს» ნრხ. 77,16; «წარვიდა... სოფელსა თილს» არხტ. 97,1; «მიმოიქცეოდა გარემო სოფლებსა მას» DE,—«მოჰკლიდა დაბნებსა მას გარემოთას» C, შრ. 6,6; «გამოაჩინებენ, რომელ სოფელსა ეძიებენ (მამულსა ეძიებენ pb.)» Q, ბებრ. 11,15; «განვიდოდა მისა ყოველი სოფლები ჰერიასტანისაჲ» შრ. 1,5; «რომლისა სოფლისაჲ... ხარი შენ?» O, ითნ 1,6; «იქადაგოს სახარებაჲ ესე... ყოველსა სოფელსა» მთ. 24,14; «მოვიდა სოფლად თჳსა» მთ. 13,54; «დავიპყრნით... სამეოცნი ქალაქნი, ყოველნი გარემო სოფლებნი» G, II შჯ. 3,4; «შემოგთესო შენ სოფლებსა შორის» I, ეზეკ. 29,15; «მოიწინეს ქეყუანსა მას სომხითისასა, არარატად სოფლად» რიფს. 165,43; «მოელეს ფრიგეაჲ და გალატელთა სოფელი» ხაკ. მოც. 16,6; «სოფელი შეიყუარა საჭეველი» I, ჲერემ. 40,25; «განვაგდოს შენ სოფელსა, დღისა და განუზომელსა» O, ეს. 22,18; «უკუნ სცდ სოფლებიდ ადგილები, რომელ ეპყრა ჰერიასთა» O, I ეზრა 4,50; «ვიდრემდე მოვიდეს ქეყუანად სოფლებისა, მანანსა ჰამდეს» O, გამოსლ. 10,35; «უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი» O, ფს. სოლ. 8,20; «უაზნონი სოფლისა ჭართლისანი მოვიდეს» შუშ. XVII 7.

ყოველ-ი სოფელ-ი მსოფლიო: «რომელნი არიან ყოველსა სოფელსა» საკ. მოც. 24,5.

ესე სოფელ-ი წუთისოფელი: «უკუეთუ ამის სოფლისა საშჯელი გედეს» I კორ. 5,4; «სტებროპაჲ ამის სოფლისაჲ» ჲ. ცხ. 447. იხ. გარემო-სოფელი, მსოფლელი, მსოფლიო/სოფლიო.

სოფერ-ი საყეირი: «აღმოაჩენდა კიდობანი იგი შჯულისა უფლისა სასწაულთა და კჳთა სოფერითა» M, I ნშტ. 16,28.

სოფიო: «ტაძართა შინა (განეისუენებდეთ)... სოფიოჲთა მოწერილთა, მაოცნებელთა თუალთაჲსა» A—82,234.

სოფლიე-ი სოფლისა: «განაგდე შენგან ყოველი ურეაჲ სოფლიე» H—822,10v. იხ. სოფელ-ი.

სოფლიო იხ. მსოფლიო.

სოფლიხ-მთავარ-ი ქვეყნის მპყრობელი/განმგებელი: «ვითარ-მე შემძლებელ ხართ მიქცევად პირსა სოფლის-მთავართა?» I, ეს. 30,9; «შეკრბა... სოფლის-მთავრები და ძლიერნი იგი ერისანი» I, დან. 3,24. იხ. მთავარი.

სოფლის(ა)-მპყრობელ-ი მხარის მპყრობელი/განმგებელი: «მოუწოდა... სოფლის-მპყრობელთა მათ თანა» O, I ეზრა 8,2; «დაუწერა მას წიგნი ყოველთა მიმართ სოფლისა-მპყრობელთა» O, I ეზრა 4,17; «უბრძანა მოწოდებაჲ... სოფლის-მპყრობელთა» ფლკტ. 185, 10. იხ. მპყრობელი.

სოფლის-წერა ქვეყნის აღწერა: «აღდგა იეჱ გალილეველი დღეთა მათ სოფლის-წერისათა» საკ. მოც. 6,37. იხ. წერა.

სოხასტერ-ი სადაყუდებულო: «სადაცა სოხასტერთა მონასტრისათა ენების დაჯდომაჲ» ი.-ე. 50,9.

სპა: «აღირჩია მეფემან სპათაგან თჳსთა კაცნი მჭნენი» მხკ. 88,13; «მჭედართაჲ და სპათა სიმრავლე განეიდის ძიებად მისა» ჲ. სწ. 283,02; «სპაჲ მერძეულთაჲ ოტეს» H—341,618.

სპათ-მძლეარ-ი «ერის-მძლეარი»: «ვიდრემდის მთავარ სპათ-მძლეარმან აჳსნას ტყუეობა» pb., — «ვიდრემდე მთავარმან ერის-მძლეარმან აჳსნეს ტყუე» O, დან. 8,11.

სპანია ესპანეთი: მრთ. A ანტ. ღ. 86°.

სპაპეტ-ი, «სპარაპეტი», მხედართ-მთავარი, სპასპეტი, ჯარის მეთაური: «მოუწოდა... უფლებსა და სპაპეტებსა (სპარაპეტებსა I) და სოფლის-მპყრობელთა და მფლობელთა» O, I ეზრა 9,14; III მჯ. 1, 19*; «სხელი სპაპეტისა მისისაჲ აბენერ» I, მჯ. 14, 50; «იყო ასული ვარლანისი სომეხთა სპაპეტისაჲ» შუშ. I,9. იხ. მთავარსპაპეტი.

სპარაზენ-ი შეჭურვილი, მებრძოლი; აღჭურვილობა: «რომელსა შესძინებდეს მათ ზედა სპარაზენნი იგი» მრთ. S. ხაკლ. უწყ. 1216; «აღირჩია... კაცნი მჭნენი და წარაულინნა იგინი ქეყუანასა სომხითისასა, აღჭურვილნი სპარაზენებითურთ» მხკ. 88,16; «შუენდი ერთი... სპარაზენად ჭერეული» Sin.—11,242v.

სპარაზენება შეჭურვილობა: «სპარაზენებაჲ იგი აღჭერეულთა მათთაჲ დაინთქა ზღუასა მას» H—841,627. იხ. სპარაზენ.

სპარს-ი

სპარსლებრ სპარსულად: «სპარსლებრ და არშაკებრ ოტყოდეს» მრთ. S. კ. იერ.-მარტკლ. 187,25. იხ. სპარსული.

სპარსულ-ი: «უწოდა სახელი მისი სპარსულად» ჭ. ცხ. 148. 2.

სპასალარ-ი სპასპეტი, მხედართ-მთავარი: «სპასალარად თორნიე განაჩინეს» ი.-ე. 19,18; «იგი იყო სპასალარი გუნდსა ზედა ერთსა ბანაკისასა» Q—240,29.

სპასიაკ-ი საჭურვლის მზიდველი: «სპასიაკი ერთი წინაშე მისა» O, I მჯ. 17,7; «იყო ერთი წინაშე-მდგომელთაგანი სპასიაკთა მეფისათაჲ» H—841,470.

სპასპეტ-ი მხედართ-მთავარი: «შეკრბეს ერისთაენი... სპასპეტისა თანა» ჭ. ცხ. 80,10.

სპეტაკ-ი «განთეთრებული», «თეთრი»: «იხილეთ ყანები, რომეთუ სპეტაკ არიან სამკალად აწეე» DE,—«იხილეთ ყანობირი ეგე, რომეთუ განთეთრებულ არიან და ახან მკად» C, ი. 4,35; «სამოსელი მისი სპეტაკ იყო ვითარცა თოვლი» მთ. 28,3; «ეტლსა მას შესამსა ცხენნი სპეტაკნი (თეთრნი pb.)» O, ზაქ. 6,6; «თმაჲ თავისა მისისაჲ სპეტაკ» ბალ. 23,34. იხ. გამოსპეტაკება, განსპეტაკება, უსპეტაკესი.

სპილენძ-ი aes: «მთითა მისთა გამოჰკეთებს სპილენძიო M, II შჯ. 8, 9; «შეკრა იგი საკრველითა სპილენძისაჲთა»O, I ეზრა 1,10; «ბაბალონს შეაყენეს იგი სპილენძისა კერპსა შინა» ჲ. სწ. 205,29.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ცარტებისათვის ადგილად დატოვებული (რედ.).

ხპობა იხ. აღსპობა, მოსპობა.

ხპოდიონელ-ი მოწესე, ბერი: „მეკომეთაგანი იყო სპოდიონელთაგანი“ ლიმ. 29.24. იხ. სპოდიოსი.

ხპოდიოს-ი მოწესე, ბერი: „ჰკუნდეს მის თანა სპოდიოსნი ს.შეყდათნი, კ-ცნი მოღე-წენი“ შუშ. I 23.

ხპოლება იხ. აღსპოლება, მოსპოლება/მოსპოელება.

ხრბა მსჯელობა, სჯა, სირბილი: „ცუდად ვრბიოდი ანუ ვრბი“ ჯალ. 2,2; „მაშინ სრბითა მოვიდა სიმონ-პეტრესა“ C.—„რბოდა და მოვიდა სიმონ-პეტრესა“ DE. ი. 20,2; „რბოდა და მიეთხრა დოსკორიდის“ ი. მოც. 87,20.

ხრბა მსჯელობა, სირბილი: „ეთარცა აღასრულებდა იოანე სრბასა თჳსსა“ ხაკ. მოც. 13,25; „არა მაღე არს სრბაჲ“ O. ეკლ. 9,11; „არა მოაკლო მორბელმან სრბისაგან თჳსისა“ I. ეერემ. 8,6; „აქეს მას სრბაჲ კამარის მსჯავსსა მას კარავსა ცისასა“ O. I ეზრა 4,24; „სრბითა მიეცეპოდა“ C. ლ. 15,20; „მიიწია... ექჳთ, ეთარცა ცხენი დიდთა სრბითა“ H—241,215. იხ. თან-წარსრბა, მალე(დ)მსრბოლი, მსრბოლი, წინასრბა.

ხრბოლა იხ. სრბა; შდრ. მალე(დ)მსრბოლი.

ხრევა იხ. განსრევა.

ხრვა მოსრვა, შემუსვრა, მუსრი: „იყუნენ... სიუმილნი და სრვანი“ ლ. 21,11; „დასცხრა სრვაჲ“ O, რიცხ. 16,50. იხ. მოსრვილი, მოსრველი, მოსასრველი, მოსრვა.

ხროლა „მშჳლეაჲ, დაშენა: „ისრითა მისითა ესროდეს მტერთა“ Fr.,—„ს.ტყორცითა მისითა მშჳლეიდეს მტერსა“ G, რიცხ. 24,8; „ქუითა ესროდა დაეთის“ O, II მფ. 10,5; „რომელი ესროდეს მჳრინველთა, წარასხნის იგი“ O, ზირ. 22,25; „მესროდის ჩუენ მტერი ისრითა მისითა წამლეანთაჲ“ ჭ. სწ. 144,12; „არღარა ესროს“ Ath.—11,268v.

ხრხჳლ-ი სირსვილი, gangraena: „სიტყუამან მათმან. ეთარცა სრხჳლმან, საძოვარი პოვის“ II ტიმ. 2,17; „ეთარცა სრხჳლი ძაძეულებული, რომელმან არა მიიღის კერნებაჲ“ Sin.—97,55v.

ხრულ-ი „სავსე“, მრთელი, „ლოცხალი“, მთლიანი: „იყუნენთ თჳენ სრულ, ვითარცა მამაჲ თჳენი ზეცითაჲ სრულ არს“ მთ. 5,48; „პირველად (გამოიღის) თივაჲ, მერმე თავი, მაშინ-ღა სრული იჳკლა თივსა მას შინა“ C.—„პირველად (გამოიღებს) წეული, მერმე თავე და მაშინ-ღა სავსე იჳკლა თივსა მას შინა“ DE. პრ. 4,28; „სრული საქმე ქმნეს ღერთმან შენ თანა“ O, ეგზ. 11,4; „სრულმან სიყუარულმან გარე-წარჰყიდის შიში“ პრთ. S. ჯ. იერ.-ალგ. 181,8; „საკერთხეველი ქუთაგან ყოველდ სრულთა, რომელთა ზედა არა მოყო რჳანიაჲ“ G.—„საკერთხეველი ქუთა ცოცხალთაჲ, რომელთა ზედა არა დაცემულ არს რჳნიაჲ“ M, ეხუ 5. 8,31; „ვიდრე არა გასრულდეს წელ-წადი სრულიაჲ“ G, ლევიტ. 25,30; არცა გულთა იღოცვენ სრულითა“ ჭ. ცხ. 15r; „ამათ სრულ ქმნეს სიკეთჱ შენი“ O, ეზეკ. 27,11. იხ. აღმასრულებელი, აღსასრული, გამოსრულება, გა(ნ)სრულება, დასასრული, დასრულება, დაუსრულებელი, მისრულება, მოკლე-დასასრული, მოსრულება, სპირეული, უსრული, შესრულება, წარმოსრულება, წარსრულება. ⊇

ხრულ-ი იხ. სლვა.

ხრულად: „ვანილონ ზუარაკი სრულად გარეშე ბანაკისა“ G. ლევიტ. 4,21.

სრულება სრულყოფა; დასრულება, დამთავრება; „სიმგრგულეა“: „უკეთეთ გნებავს სრულებაჲს, შეეცევ ღმერთსა“ ჭ. სწ. 284,14; „რომელსა უყუარდეს შვილი თჳსი, გულს-იდჳნოს გუემაჲ მისი, რაჲთა იხარებდეს სრულებასა მისსა“ O, ზირ. 30,1; „წელწადისა სრულებაჲ და ჳარსკულაჲთა დგომაჲ“ O. — „წელთა სიმგრგუელ და ჳარსკულაჲთა გარდასხდომანი“ pb., სიბრძ. ხოლ. 7,19.

სრულებით ყოველად, სრულიად, მთლიანად: „ყოველისაგანეე იჳმნეს სრულებით ნებისა თჳსისა“ ჭ. ცხ. 20r; „სრულებით მოყრებელ არს“ ჭ. ცხ. 90r; „დასრულდეთა სრულებით“ ჭ. ცხ. 98r. იხ. სრული.

სრულიად ყოველად, ბოლომდის; მთლად; „ბრწყინვალედ“, „დამტკიცებით“: „რომელმან დაითმინოს სრულიად“ ჭთ. 24,18; „სრულიად შეიყუარნა იგინი“ ი. 13, 1; „აღმოგიყუანო შენ მიერ სრულიად“ O, დაბ. 46,4; „დაწყელილნა იგინი სრულიად“ O, დაბ. 2,34; „ვიდრემდის აღესრულოს საქმე ესე სრულიად“ O, ნეემ. 6,3; „ყოლდეე სრულიად აღუშენოს“ O, I ეზრა 8,28; „იხილიდა სრულიად ყოველსა“ C.—„ჰხედეიდა ბრწყინვალედ ყოველთა“ DE, პრ. 8,26; „ქუეყანაჲ არა განყიდოთ სრულიად“ pb.,—„ქუეყანაჲ (არა) განჰკაპროთ დამტკიცებით“ G, ლევიტ. 25,23. იხ. სრული.

სრულ-ქმნა დამთავრება, „დასრულება“: „შემდგომად სრულ-ქმნისა ღხინებათასა“ pb.,—„შემდგომად დასრულებისა მის ღხინებისა“ O, ეზეკ. 46,23. „აწუე სრულ ქმნილ ვარ“ ფსჯ. 8,12. იხ. ქმნა.

სრულმყოფელ-ი აღმსრულებელი: „მივხედვიდეთ სარწმუნოებისა ჩუენისა წინამძღუარსა და სრულმყოფელსა იესუს“ ჭ. ცხ. 26v. იხ. მყოფელი.

სრულ-ყოფა „ჳამოსრულება“, შესრულება: „სრულ-ყო თე განაჳულებაჲ ყოლისა ათეულისა ნაშრომთა ჭეყანისათაჲ“ G.—„უკუეთუ ჳამოასრულო ჳამოცემად ყოველი ოჳი ათეული ნაყოფისა მის ქეყანისაჲ“ M. II მჯ. 20,19; „რომელმანმცა სრულ-ყო ნებაჲ გულისა მათისაჲ“ ი.-ე. 18,8. იხ. ყოფა.

სტადიონ-ი 125 ნაბიჯი: „(იყო) ეითარ ათხუთმეტ სტადიონ ლაგრისაგან“ ჭ. ცხ. 200r.

სტაყრა (სტაერაჲსა) ძვირფასი ქსოვილი, ფარჩა: „(მისცეს)... ოთხთაჲი, სტაერაჲთა შემოსილი“ ი.-ე. 22, 21; „შენ გმოსიეს სტაერაჲ და ხაზი და ძოწეული და გლახაკსა არა აქუს ძუელიცა სამოსელი“ ჭ. სწ. 65,29.

სტამან-ი ქილა, კოკა: „მოეღო პყრობად: განრცხაჲ სასუმელებისაჲ და სტამნებისაჲ და ქუაბებისაჲ“ პრ. 7,4.

სტევ-ი „თმაჲ“: „იოანე მოსილ იყო სტეჳითა აქლემისაჲთა“ C.—„ემოსა იოანეს სამოსლად თმისაგან აქლემისა“ DE. პრ. 1,6; „ამასცა სტეჳისა სამოსელი ემოსაო“ A—82,885.

სტიქონ-ი, სტრიქონ-ი: „სტიქონი ც-ჭ. თავი საკითხაჲთაჲი ოჳ“ A — 484.18v; „ომეროსისთა წარმოიღებდა სტრიქონთა“ Sin.—11,215v.

სტო(ვ)ა, სტო „ეზო“, აივანი: „ხუთ სტოაჲ იყო“ DE.—„ხუთ ეზოდ იყო“ C. ი, 5,2; „იქცეოდა იესუ...

სტომასა სოლომონისსა" ი. 10,23; „ოცდაათი კრეტსაბმელება სეტეებსა მას და სტომაები" I. ეზეკ. 40,17; „(იყო... განშორებელ)... ეკრეთცა სტომები" O. ეზეკ. 42,5; „გარეკანსა მას სტომსა გამოასხნეს და დაკოცნეს" ϑ. ცხ. 208v; „ვიხილე კაცი ერთი, მდგომარე გარემე კართა ეკლესიისათა სტომასა" ლიმ. 60,22.

სტომაჭ-ი კუჭი: „სიმძიმე და განრყენილებაჲ სტომაჭისაჲ" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,14; „დამძიმდა სტომაჭი" ϑ. ცხ. 378r; „სტომაჭი მოიდნოს საჭელსა" ϑ. ხწ. 176,22.

სტომაჭსალმობიერ-ი კუჭმტკივანი: „სტომაჭსალმობიერთა კაცთა რაჟამს ჰრუაჟნ შესუმად წამლისა" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 109,28. იხ. სალმობიერი.

სტრატელატ-ი სპასალარი: „წამებაჲ წმიდისა თეოდორე სტრატელატისაჲ" ი.-ე. 20,10.

სტრატიოტ-ი „ერისაგანი", მხედარი: „სტრატიოტთა მათ შეაუანეს იგი" მრ. 15,16; „წარზიდეს სტრატიოტნი იგი წმიდათა მათ" ვარ. 606; „ხოლო სტრატიოტთა მათ... წარიყუანეს პაულე" ქ.—ხოლო ერისაგანთა მათ... წარიუანეს პაელე" C. ხაქ. მოც. 23,31. იხ. სასტრატიოტე.

სტრატიოტება ჯარისკაცობა, მხედრობა: „ჟელესმა-ყო მაგისი ცხორებისა საზღაური და სტრატიოტებაჲ" ვარ. 608. იხ. სტრატიოტი.

სტრატიოტთ-მთავარ-ი მხედართ-მთავარი: „პოსიდონიოს სტრატიოტთ-მთავარმან თქუა" თუდ. 555; „წარდგა სტრატიოტთ-მთავარი იგი და ითხოვდა ბრძანებასა" რიფს. 176,27. იხ. მთავარი.

სტრატიოტ უოფა მხედრად გახდომა: „სჯსა სტრატიოტ-უოფად ვერ კელ-მეწიფების" თუდ. 556; „ინებეს მისი სტრატიოტ-უოფაჲ" თუდ. 562. იხ. უოფა.

სტრევა «ძრევა», «აღძრვა», «წარძღოლა»: „ისტრნეს რაჲ ძენი ისრაჱლისანი" G.—„იძრნეს ძენი ისრაელისანი" pb.. რიცხ. 33,5; „აღდეგით და ისტრენით თქუენ"G.—„აღდეგით და აღიძრენით" pb., II შჯ. 2,13; „ვიდოდე. ისტრეოდე წინაშე ერისა ამის" G.—„ვიდოდე. წარუძღებ ერსა მაგას" M, II შჯ. 10,11. შდრ. ტრევა.

სტროპილოზ-ი ბზრიალა: „ვითარცა-იგი სტროპილოზსა მიეცა პირველად ცემაჲ იგი და ვიდრე აქამომდე მასვე ძრეასა ზედა არს" ბ. კეს.-ეჭუხ. დდ. 78,12.

სტრუკ-ი ცსახლის ნაშობი: „მონაჲ ნუ არსა ისრაჱლ, ანუ სტრუკი არსა იაკობი, რამეთუ სატუენელ იქმნაჲ" O—„ნუ მონა არსა ისრაელ, ანუ სახლის ნაშობი არს იაკობ, რაჲსათჳს წარსატუენელ იქმნაჲ" pb.. იერემ. 2,14.

სტუანვა «ვანმსტრობა», მზერა, თვალთვალი: „რომელ მიაქცინა ისო სტუანვად იერიქოსაჲ" M,—„რომელნი მიაქცინა იესუმან განმსტრობად იერიქოსი" G. ისუ ნ. 8,25; „სტუანვად ჩემდა ყოფად-ყოფად" ხაქ. წიგ. II 60, 28. იხ. განმსტრობი, განმსტრობა, დასტუანვა, ზედა-მსტოვარი, ზედა-მსტუარი, მიმოდასტუანვა, მიმომსტოვრობა, მიმომსტორობა, მოსტუანვა. მსტო(ე)არი/მსტე(ე)არი. მსტოვრობა/მსტეორობა. ნიშის-მსტოვარი, სომსტოვრი.

სტუენა სტვენა: „ყოველნი მტერნი შენნი ისტუენდეს და დაიღრჭანნეს კბილნი მათნი" O. გიდ. იერემ. 2,16; „დაუკრძალეს, ისტჯნონ და თქუან" O, III მზ. 9,8.

სტუენა სტვენა: „სმენად სტუენასა მეომრობელთასა" G. მხჯ. 6,16. იხ. სასტჯნელი.

სტუვა ცრუობა, ტყუილი: „რად სტჯთ, რამეთუ ბეჭედნი ესე ჰგიან ვითარცა პირველ" თომა მოც. 18,27; „ყოველსავე სტეეა" H—341,597.

სტუმარ-ი ეცხოთ; წვეული: „უკეთუ სტემარნი ისტემრნა" I ტიმ. 5,10; „სტემარ შჯულთა მათგან აღთქემისთა" Q. — „ეცხო შჯულთა მათგან აღთქუმათაჲსა" ეფეს. 2,12; „სტუმარ და წარმაულ არიან იგინი ქუეყანასა ზედა" ჰებრ. 11,13; „მე განგებადო თქუენ დღეს საზრდელი... ისტემარნო კეთილნო" გრ. ნაზ.-შიბ. 285,16; „სტემრად მოიუალს ძმაჲ ჩემი" O. ზირ. 29,24. იხ. მესტემრე. სასტემრო.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარე უცხოთ-მოყუარე: „სტუმართ-მოყუარე იყუნით ურთიერთას თჯნიერ დრტჯნვისა" I პეტრე 4,9; „ჯერ-არს ეპისკოპოსისა... სტემრის-მოყუარე (ყოფაჲ)" I ტიტ. 1,7.

სტუმართ/სტუმრის-მოყუარება/მოყურობა უცხოთ-მოყუარება, სტუმრობა: „სტემართ-მოყუარებასა ნუ დაივიწყებთ" ჰებრ. 13,2; „დასთესა ჭურჭელმან მან სტუმართ-მოყურობაჲ" მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 206,21; „სტემართ-მოყუარებასა შეუდგეთ" მრთ. 12,13. იხ. მოყუარება/მოყურობა.

სტუმრება/სტუმრობა მიწვევა, მიღება: „სიყუარულით მოწლულ გჯსტემრნა" ხაქ. მოც. 28,7; „ისტემრნა ანკელოზნი" მრთ. D. ოქრ.-პეტრე და ელია 268,6.

სტუმრობა წვეულება: „ჰსჯობს სტუმრობაჲ მხლთა, მოყუარობით და მადლით" O, იგ. ხოლ. 15,17. იხ. სტუმარი.

სტჯლობა სტუენა: „განვიდენ და სტჯლობდენ, ვითარცა ჴმონი. განტეეებულნი საბლისაგან" ად. რომ.-ყურთ. ებაკ და ად. 100,1.

სტჯნვა საყვირის დაკვრა, გალობა: „გისტჯნეედით თქუენ და არა პროკუედით" მთ. 11,17; „სტჯნეიდეს ნესტჲთა"- O. IV მზ. 11,14; „გისტჯნეედით ნესტჲთა სულერითა" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,20; „მრავალგზის მისტჯნავს ნესტჲთა" H—341,129. იხ. დასასტჯნველი, დასტჯნვა; შდრ. სტეენა.

სტჯნვა ზვერვა: „სტჯნეედ გზასა" O. ნაუმ 2,1. იხ. სტეანვა; შდრ. მსტჯნავი, მსტჯნვარი.

სტჯრ-ი ცსაყჯრი», სალამური, საკრავი, სასტვენი საკრავი: „აღმაღლდა... უფალი ჴმითა სტჯრისაჲთა" C.—„ამაღლდა... უფალი ჴმითა საყჯრისაჲთა" Q. ფს. 46,6; „დგეს... ლეკტენნი სტჯრითა საგალობელითა" II ეზრ. 7,9; „ესმოდა... ჴმაჲ იგი საყჯრისაჲ, სტჯრისაჲ და ქნარისაჲ და ეპნისაჲ და სახიობისაჲ და შესხმისაჲ" I. დან. 3,7; „ვერ კელ-ეწიფების სტჯნეაჲ ეპნითა და ვერცა ეპნაჲ სტჯრითა" გრ. ნოს.-კაც. ოგებ. 157,17. იხ. შესტჯრე.

სტჯქის-ი სტიქია, ელემენტი: „სტჯქისნი იგი ყოველითურთ პოვნილ არიან_მას (კაცს) ზინა" გრ. ნოს.-კაც. ოგებ. 177,18.

სუბსტ-ი სასმელი: „არარას ეძიებდეს კაცობრიესა... არცა ჭამად-სუბსტთა გემოვნებასა“ **მ.** ცხ. 427. იხ. სუმა.

[სუარვა] იხ. [აღსუარვა] (-ული) დასუარული, შესუარვა.

სუბუქ-ი მჩატე, მსუბუქი: „რამეთუ უღელი ჩემი ტკბილ არს და ტვირთი ჩემი სუბუქი“ **ბ.** რომ.-კურთხ. მთხ. 190,10; „ჯოჯოხეთსა ძმათა უღლითა სუბუქითა ეტყოდი, ხოლო ამას ძმასა ტვირთი მძიმე დასდევ“ **მ.** ცხ. 2224v; „უკუეთუ სუბუქი ღუნიმ იყოს, ყოლა ნუ ურთავ წყალსა“ **ა.-ე.** 87,6; „არა მცირე და სუბუქ არიან შენთჳს (სატანჯველნი)“ **საქ.** წიგ. II 22,16; „რკინასა თანა მძიმესა დაინთქას ძელი სუბუქი“ **მ.** სწ. 150,24. იხ. ა(ღ)სუბუქება, უსუბუქო.

სუდარ-ი «ვარშამაგი», ტილო: „აჰა ეცხლი შენი, რომელი მაქუნდა დაკრძალულ სუდარსა“ **ლ.** 19,20; „სუდარი (ვარშამაგი C) იგი, რომელ იყო თავსა მასსა“ DE. **ი.** 20,7; „მოაღო... შესაგრაგნელად სუდარი წმიდაჲ“ **შჯ.** XII 2.

სუელ-ი: „დადგრის იგი ადვილსა სუელსი და დიდად ნოტიასა“ **ბ.** კეს.-ეჭუხ. დღ. 46,7.

სუენება მოსვენება, დაწოლა: „ისუენა მის თანა“ **O,** II მფ. 11,4. იხ. გამოსუენება, გა(ნ)სუენება, განსასუენებელი, განესუენებული, დასუენება, სასუენებელი, შესუენება.

სუეტ-ი სვეტი: „სუეტთა ღრუბლისაჲთა ეტყოდა მათ“ ფხ. 98,7; „სუეტნი და სუეტს-თავნი ოქროცხებულნი“ ფლკტ. 188,29; „სუეტები ეზოსაჲ, რაოდენი არს კარავსა“ **G,** რიცხ. 4,26; „მდებარე იყო შენ ნაკეთი მარმარილოჲსა სუეტისაჲ“ **მ.** ცხ. 2477; „ეკუეთა სუეტსა და წყლეულებაჲ შეამთხჳა თავსა“ **მ.** სწ. 158,20. იხ. შესუეტე.

სუეტის-თავ-ი კაპიტელი: „სუეტნი და სუეტის-თავნი ოქროცხებულნი“ ფლკტ. 138,29; „სუეტის-თავნი მათ ზედა რვალსანი“ **I.** იერემ. 52,22. იხ. თავი.

სულ-ი «ქალი», «ცოლი», «თავი»; თავისთავი; ჰაერი, ქარი, სუნთქვა, «ორთქლი»; სუნი; ბოროტი სული; სული წმიდა: „ეკუეთე სულ მან ერთმან ცოდოს“ **G,**— „უკუეთე ქალმან ერთმან... ცოდოს ცოდეაჲ“ **O,** ლევიტ. 4,27; „რკინასა განცლ სულმან მისმან“ **Ქ.**—„შეუღიდ ჯაჭუსა გულმი მასი“ **Ჭ.** ფხ. 104,18; „მწყემსმან კეთილმან სული (თავი C) თჳსი დადვის ცხოვართა თჳსთათჳს“ DE, **ი.** 10,11; „ჭერარს დადებაჲ სულისაჲ მოყუსისა თჳსისათჳს“ **მ.** სწ. 176,10. „სული ჩემი შეძრწუნდა ფრიად“ ფხ. 6,4; „მასცეს მას სული ასი სულისა წილ“ **O,** გამოსლ. 21,23; „რომელნი ეძებდეს სულსა მაგის ყრმისასა“ მთ. 2,20; „აღმოუტევებდეს სულსა“ ხანძთ. 141,5; „სული უფროს არს საზრდელისა“ მთ. 6,25; „სული აღმაღლებული მოვიდოდა ჩრდილოთით“ **I.** ეზეკ. 1,4; „სული ვერ განვიდეს მას“ **O,** იობ 41,7; „მისცემს ყოველთა ცხოვრებასა და სულსა“ **საქ.** მოც. 17,25; „მოაპბერე მას სული ცხოველ“ **O,** III ეზრა 1,5; „სული ვიდრემე არს ქალთა შორის, და ივი სული ყოველსა-მჭყოფელისა არს“ **O,** იობ 32,8; „იყუნენ... სული ღრძალთა შენთაჲ, ვითარცა ვაშლი“ **O.**—„აყუნენ... ორთქლი ცხჳრთა შენთა, ვითარცა ვაშლი“ **M.** ქება 7,8; „მორითაჲ სული ეცას ბრძოლისაჲ“ **O,** იობ 39,25; „სული მისი არა_მოაკლდა“ **I.** იერემ. 48,11; „ვითარცა-იგი რაჟამს იყოსი სული მძორისაჲ, შენთჳსცე დაიბერნი საყოსელნი შენნი“ **მ.** სწ. 150,18; „მრავალ მათ ჭელმწიფებაჲ სულთა ზედა არაწმიდათა“ მთ. 10,1; „სული მაცთენებელი უდაბნოსა ზედა“ **I,** იერემ. 4,11; „იხილა მადგომილ სული აგან წმიდისა“ მთ. 1,18. იხ. სასული, სულოვა, უსული.

სულგრძელ-ი მოთმენი: „სულგრძელ იყავ ჩემ ზედა“ მთ. 18,26; „სულგრძელი კაცი დიდ არს გონებითა“ **O,** ეგ. ხოლ. 14,28; „სიყუარული სულგრძელ არს და ტკბილ“ **I** კორ. 13,4; „მჭნე იყავ, მოთმინე და სულგრძელ“ **შჯ.** III 10. იხ. გრძელი.

სულგრძელება მოთმინება: „ბრძენი იგი არს... (რომელი) ყოველსა ზედა მოთმინებით სულგრძელებდეს და ჟამთა არა პყუებიდის“ **მ.** სწ. (I). იხ. სულგრძელა.

სულგრძელება მოთმინება: „გეყვედრები, სულგრძელებით ისმინე ჩემი“ **საქ.** მოც. 30,8; „სულმოკლეთა მოსცის სულგრძელებაჲ“ **I.** ეს. 57,15; „რომლისა თანა არა არს სულგრძელებაჲ და მოთმინებაჲ, მყის აღირღჳს იგი შეოთებად და გულის-წყრომად“ **მ.** სწ. 237,10.

სულდაღებულ-ი დაწუნარებული, დადუმებული: „სად არიან დღენი იგი სულდაღებულნი“ **საქ.** წიგ. II 58,10. იხ. დაღებული.

სულება იხ. დასულება (-ული), [მესულებე], მესულეობა, შესულება, შესულობება.

სულელ-ი უგუნური, შემცდარი ჭკუაზე, სალოსი, გიჟი: „ხუთნი იგი მათგანნი იყუნეს სულელნი“ მთ. 25,2; „კაცმან სულელმან ესე არა ცნას“ ფხ. 91,7; „(მოიძულა სულმან ჩემმან) ბერა სულელ და ნაკლულევანი გონებითა“ **O,** ზირ. 24,4; „რომელი არს სულელი... უგუნური იქმნის“ გრ. ნოხ.-კაც. იგებ. 161,28. იხ. ლეღესელელი, ლეღესელელობანი, მოსულელება, სისულელე.

სულვა თავხედობა: „შენ იცი სულვაჲ ერისაჲ ამის“ **O,** გამოსლ. 32,22.

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, «კუნესა», წუხილი: „აღიხილნა ზეცად და სულ(თ)-ითქუნა“ მრ. 7,34; „სულთ-ითქუმედ მართალნი“ **O,** ეგ. ხოლ. 28,28; „იწროებითა სულისაჲთა სულთ-ითქუმიდენ“ **O,** ხაბრძ. ხოლ. 5,3; „სულთ-ითქუნა სამგზის და ცრემლოდა“ **ი.** მოც. 50, 6; „ჰხედიდეს თეალთა თჳსითა და სულთ-ითქუმიდეს“ **O,** ზირ. 30,2; „სულთ-ითქუმიდენ შესაბრალებელნი“ **I,** ეს. 10,3; „სულთ-ითქუმიდენ შენ ზედა“ pb.—„კუნესოდიან შენ ზედა“ **O,** ეზეკ. 28,16; „სულთ-ითქუმევდი, იგლოვდი და ტიროდი“ **მ.** სწ. 181,24.

სულ(თ)-თქუმა ოხვრა, ხვნეშა, კვნესა, «ლოცვა»: „სულთ-თქუმანი მათნი მესმნეს“ **საქ.** მოც. 7,34; „დაეგუერი მე სულ-თქუმითა ჩემითა“ ფხ. 6,7; „რაჲთა შეისმინოს სულ-თქუმაჲ შებორკილებულთაჲ“ **Ქ.**—„რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ“ **Ჭ.** ფხ. 101,21. იხ. თქუმა.

სულთ-მოყუარე: „შენი არს ყოველი, უფალო, სულთ-მოყუარეო“ **O,** ხაბრძ. ხოლ. 11,26. იხ. მოყუარე.

სულიერ-ი სულისა, ცოცხალი: „მჭული სულიერ არს, ხოლო მე ქორცელ ვარ და განფრდილ ცოდვასა შინა“ **ბრომ.** 7,14; „სულიერთა მათ თანა სულიერსა შეეატყუებთ“ **I** კორ. 2,13; „მაკურთხნა ჩუენ ყოველთა კურთხეითა_სუ-

ლიერითა" ეფეს. 1,3; „შემძლებელ არს გამოთქუმად სულიერთა წიგნთაგან" აპ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და აკ. 2,4: „არარაჲ სხუაჲ სულიერთაგანი ვიხილე, არცაღა მფრინველა" მარკ. 248; „განაშუენა ყოველი იგი ციხე სულიერითა მით კნარითა" შუშ. I,28. იხ. სულ; შდრ. ღმრთივ-სულიერი.

სულიერად (ზზ.): „სულიერად განაკითხვინ" I კორ. 2,15.

სულიერღა ჴერ კიდევ სულიერი: „რომელნიმე მათგანნი სულიერღა იყუნეს" ხაკ. წიგ. II 69,80.

სულიერად-ი სულიერი: „არა სულიერადი იგი ხოლო კურთხეულა ღმრთისაგან მოიღოს" აპ. რომ.-კურთხ. იხაკ და აკ. 72,4. იხ. სულიერი.

სულიერება სასულიერო: „ქნელ მიყოს კაცმან სახარებასა, განა სხეასა წიგნსა სულიერებისასა" მ. სწ. 70,17. იხ. სულიერი.

სულის-ცემა ძსუნება: „რაებრმს ეცის სული ცხებლისაჲ" M.—„უსუნის რაჲ მას ცხებლი" G. მსჯ. 18,9. იხ. ცემა.

სულმოკლე ჭკუანაკლული; მოუძლურებული, მოუთმენელი, დაღონებული, გულგატეხილი, მოშვებული, მოკლებული: „სულმოკლე ძლერად ეგუნერ (არს)" O, ოგ. ხოლ. 14,29; „კაცსა სულმოკლესაჲარა შეუნის სამდიდრე" O, ზარ. 14,8; „ნუ სულმოკლე ხარ თავყუანის-ცემასა მას შენსა" O, ზარ. 7,9; „სულმოკლესა კაცსა ვინ-მე დაეთმოს"? O, ოგ. ხოლ. 18,14; „სულმოკლეთა მისცეს სულგრძელებაჲ" O, ეს. 67,15; „რაჲთა სულმოკლე იქმნეს" მ. ცხ. 190v; „ნუ სულმოკლე იქმნები სწაელსა უფლისასა" O, ოგ. ხოლ. 9,11; „ნათესავნი შრომაღნი სულმოკლე იქმნენს" O, ამბ. 2,16; „სულმოკლე იქმნა და აღმოვიდოდა სული მისი" O, იონა 4,8.

სულმოკლე ქმნა ძმოკლებაჲ: „სულმოკლე იქმნა სული ჩემი" Ქ.—„მოაკლდა სულსა ჩემსა" Ჭ. ფს. 76,4. იხ. მოკლე.

სულმოკლება მოშვება: „სულმოკლებდა ერი გზასა ზედა" G, რიცხ. 21,4.

სულმოკლება ჭკუანაკლულობა, გულგატეხილობა: „არა ისმინეს მოსესი სულმოკლებისაგან" O, გამოსლ. 6,9; „მოველოდე ღმერთსა... სულმოკლებისაგან რისხვისაჲსა" Ჭ.—„მოველოდე ღმერთსა,... სულმოკლებისაგან" Ქ. ფს. 54,9; „მძლავრობს მე სენი სულმოკლებისაჲ" მ. ცხ. 170r. იხ. მოკლება.

სულმყრალ-ი: „ვითარცა-იგი რაჲ ორბა სპეტაკი ბოების ყოლდეე ადგილთა სულმყრალთა, მწირკალეუანთა და ერიდებას იგი ბოსტანთა და სამოთხეთა და ადგილთა სურნელთა" მ. სწ. 151,24. იხ. მყრალი.

სულმყრალება, სულმყრალობა სიმყრალე: „სულმყრალობაჲ კერპთ-მსახურებისაჲ კაცთაგან განწმიდა" ეპ. კჳპრ.-აღს. 227,8; „სულმყრალობითა მით ნაზორეთათა უვარ-ყო" ფსტ. 190,10; „ვერ ძალ-გიც თავს-დებად სულმყრალობაჲსა ამას" მ. ცხ. 259r; „დიდებენ სულმყრალობასა მას საძაგელსა წინაშე თჳსა" მ. ცხ. 140r; „სავსემან სულმყრალებითა ეიწყო სწაელად თქუენდა" მ. სწ. 288,24. იხ. მყრალება/მყრალობა.

სულმცირე მსუბუქი, მჩატე: „ჭარსა სულმცირესა აპებნ" O. ბიბრძ. ხოლ. 6,11; „ზედა ზას ღრებელთა სულმცირეთა" I. ეს. 10,1. იხ. მცირე.

სულმწარე გამწარებული, ბრაზიანი; ძტკივნეული გულითაჲ: „შეჯაბენნა თქუენ გზათა შეკითხულებასთა გულმან სულმწარემან" ფსპ. მოც. 6,10; „ნუ სადა შეკუმთხჳნენ ჩუენგანნი კაცნი სულმწარენი" G.—„ნუ-უკეე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი, ტკივნეულნი გულითა" M, მსჯ. 18,25. იხ. მწარე.

სულნელ-ი, სურნელ-ი ძკეთილი, ძსაკუმეველი, სურნელოვანი: „სასაჲ შენი ვითარცა ღუინი სულნელი (კეთილი M)" O. ქება 7,9; „შეკგრაკნეს იგი ტალებითა, არდაკებითა, სულნელთა მათ თანა" DE.—„შეკრაკნეს იგი მრეთია საკუმეველითურთ" ი. 19,40; „ვითარცა გუნდრეკმან სულნელმან გამოეკონ სელნელებაჲ" O, ზარ. 30,18; „ოყოს საყნოსელსა წილ სულნელისა მტეერი" I. ეს. 3,24; „მოიმხადეს სურნელი და ნელსაცხებელი" ლ. 23,56. „სულნელად ფშჳნიე" მ. სწ. 56,11; „პაშონა სულთა და სურნელნი საყნოსელად ქარიედ უეაკილნი)" მ. სწ. 88,25. იხ. ნელი; უსურნელო.

სულნელება, სურნელება სუნი, სურნელოვნება: „სახლი იგი აღესო სულნელებითა (სურნელებითა C) მით ნელსაცხებლისაჲთა" ი. 12,3; „ეცა-სულნელებაჲ სამოსლისა მისისაჲ" O. დან. 27,27; „ვითარცა მერმან რჩეულმან მიეჭჳნე სულნელებაჲ ჩემი" O, ზარ. 24, 21; „სხეაჲ იგი შესაწირაჲ სულნელებითურთ შეაგებეს სავე-ჭეაბთა შინა" O. I ეზრა 1,12; „სულნელებაჲ (მათი) ერთ (არს) მსგავსად ყნოსისა ჩუენ-ი" ბ. კან.-ეკუს. დღ. 129,15; „(ვარდმან) შეფენი განაკურნის ფერისა და სურნელებისა მისისაგან" მ. სწ. 101,12. იხ. სულნელი.

სულოვა სულის ღება(?): „(გიბილაჲს დაშტკიცებაჲ)... მკუდარსა მას დაჴსნილს, რომელი სულოდა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 208,10. იხ. სული.

სულტან-ი მეფე (თურქებისა): „შემდგომად სამისა წლისა გამოვიდა სულტანი" ქ. ცხ. 230,2.

სულღება სიჩუმე, უხმოობა: „გაიღო სულღებით კარი", მ. ცხ. 212r. იხ. ღება.

სულშემოკლებულ-ი ძალაგამოლეული, გულვატეხილი: „ხოვა იგიცა სულშემოკლებულად" მ. ცხ. 76v. იხ. შემოკლებული.

სულშემოსილ-ი ავსულიანი: „წინაწარმეტყუელნი მისნი სულშემოსილნი" O, ხოფ. 3,4; „განბოროტნეს ისრაჱლი ვითარცა წინაწარმეტყუელი, განკრთომილი კაცი სულშემოსილი" O, ოსე 9,7. იხ. შემოსილი.

სულშეუქცეველ-ი შეუბრუნებელი: „იგინი გდეუნიდენ სულშეუქცეველად" O, II მფ. 24,10. იხ. შეუქცეველი.

სუმა, pl. იხ. სხმა; pres. ვ- ყოლა; ძმოყუანაჲ: „ესუ მას ძე" O, I მფ. 9,2; „არა ესუ მას შვილი" ლ. 1,7; „ნუ მეფე არა გესუ შენ" O, მიქ. 4,9; „კაცსა ვსმე ესხენ ორ ძე" მთ. 21,28; „არა მიეს ქმარი" ი. 4,17; მამაჲ გჳეს ჩუენ აბრაჰამი" მთ. 3,9; „ისუ მან თავისა თჳსისა ცილი" I.—„მოიყუანა მან ცოლი" O, დან. 10,1;

„ასუა ცოლად ისხა შვილი“ I. იერემ. 29.6; „მამაჲ ესუა მას“ 3. სწ. 40.22.

სუმა მოყვანა, შერთვა: „უმჯობეს არსარა სუმაჲ ცოლისაჲ“ C. მთ. 19,10.

სუმულ-ი მოყვანილი: „საცლისა სუმულ იყო ხარჯი ერთი“ O. II მფ. 2,7. იხ. ჯაბაევა, ჰამოსუმა. ცოლას-სუმა/-სხმა.

სუმა, სხმა სმა, დალევა, ლხინი, წვეულება, «პური», «ზეობა»: „რაჲ ესუათ?“ მთ. 6,31; „ჰპრდეს და სუმიდეს“ მთ. 24,38; „სუთ და დათრევნთ“ იერემ. 25,27; „იყო სუმაჲ დიდი ყოველთა მონათა მისთაჲ“ O. დან. 40,20; „ყო მუნ სამსონ სუმაჲ შჯდ დღე“ M. მსჯ. 14,10; „ყო სუმაჲ მოსეცებელთა თანა“ O. იგდ. 8,20; „მოვედინ იგი... სმახა მას, რომელა მეგულვებას შე ხვალე ყოად“ M.— „მოვედ შენ... შეებად ჩემსა ხვალ“ O. ეს. 5,4; „მივიდეს ორნივე სუმასა მას“ M.—„მივიდეს ორნივე პურსა მას“ O. ეხთ. 5,5; „უმჯობეს არს... არა სუმაჲ ღუნისა“ ბრთ. 14,21. იხ. მოსუმერა, მოსუმერობა, მსუმელ, სასმერი, სასუმეა, სასუმელი, სასუმელება, სასუმერი, სუმადი, შესუმა, წყლის-სასუმელი.

სუმა წაცხება, მოვლება: „უსუემდით მას ზედა მარილსა“ Sin.—11, 187r; „ღრმნი იგი კედითა უსუმიდეს პირთა წმიდათა“ Sin.—11,221v. იხ. გამოსუმა.

[სუმა] სმა, დასმა: იხ. გარდამოსუმა, გარდასუმა, დასუმა.

სუმევა სმევა, დალევინება: „სმ გასუთ თქუენ“ I კორ. 8,2; „ვასუათ მამასა ჩუენსა ღუნოჲ“ O. დან. 19,32; „ასუმიდა მას“ მთ. 27,48; „რომელ ასუმიდეს მოყუასსა თჳსსა აღთქეფელსა მრღუსა“ O. ამბ. 2,15; „გასუაბ თქუენ სასუელი ერთი წყალი“ ბრ.9,41. იხ. სუმა.

სუმუროვან-ი «შემრევილი» (ზეთი და საკმეველი სერნელი, ნაღების გემოსი): „მისცეს მას სუმუროვანი ღუნოჲ“ C.—„მისუმდეს მას სუმად შემურეულსა ღუნოსა“ DE. ბრ. 15,23.

სუნება «სულის ცემა»: „ესუნაის რაჲ მას ცეცხლ“ G.—„რაჟამს ეცის სული ცეცხლისაჲ“ M. მსჯ. 16,9.

სუნელ-ი სუნი: „სელნი ჩუენნი სუნელად კეთილად-მსახურებისა სარწმუნოებათა შეანელნა“ ეპ. კჯპრ.-227,11.

[სურა] იხ. დასურა.

სურვება ნატვრა: „გეასურე ჩუენ“ O. ჭება 4.9. იხ. სურეილ.

სურვიელ-ი მონატრული, მოწადინე: „სურვიელ იქმნა სული ჩემი გულის-თქუმად სამართალთა შენთა“ ფს. 118, 20; „სურვიელ იქმნა ხილად მისა“ 3. ცხ. 250r; „სურვიელ იყო ხილად მისა“ პარქ. 248r; „სურვიელ იყო დედაჲ მათი ხილასთჳს მათისა“ 3. ცხ. 115r; „ამსახერე მას მისწრაფებათ სურვიელად“ 3. სწ. 173,22. იხ. სურეილი.

სურვილ-ი წადილი, ნდომა, ნატვრა, «წყურილი»: „სურჲს სულსა“ ოქ. 4.6; „ვითარცა სურჲნ ირემსა წყაროთა მიმართ წყალთასა“ ფს. 41,2; „სურდა სულსა ჩემსა მაცხოვარებაჲ შენი“ Ქ. ფს. 118,174; „სურჲან სულსა ჩემსა შენდამი“ Ქ.—„სწურჲან შენდამი სულსა ჩემსა“ Ქ. ფს. 62,2; „მრავალთა სურს დაწინდებად მას“ 3. ცხ. 88.

სურვილ-ი წადილი, ნდომა: „ყოლადვე სურვილი და წრფაჲ აჰუნდა მონაზონებასთჳს“ მრთ. A. ანტ. დ. 20v; „მაკუნდა რაჲ უკეე სურვილი ესე“ 3. ცხ. 61v. იხ. მასურილი, მოსურნე.

სურიანგებულ-ი «სჯნაგრებული», დაწყლულებული: „სურიანგებული არს კეთროვნებაჲ თჳისაჲ ანუ კეთროვნებაჲ ნაუბრისაჲ“ G.—„სჯნაგრებული არს კეთროვნება იგი თჳსა განა წუერსა“ pb.. ლევიტ. 13,20. იხ. სჯრონგება.

სურნელ-ი იხ. სულნელი.

სურნელება იხ. სულნელება.

სურწუნის-ი: „აღასრულა სრბაჲ თჳსი თუესა სურწუნისისა შემჯდეს დღესა, შაბათსა“ Ath.—11, 146v.

სურსუტა: „ნუ ეგრე გგონიეს მჴეალი შენი, ეჳ დედაკაცი ერთი ასელთავგანი სურსუტაჲ“ OS, I 1,10 (7)*

სუფევა მეფობა: „ნეცაუე სუფევ ცოდვაჲ მოყუდაჲთა მაგათ ჯორცთა თქუენთა“ ბრომ. 6,12; „უფალ სუფევს, შეენიერებაჲ შეიმოსა“ ფს. 92,1; „სუფეედეს შენ ზედა ღმერთი შენი“ I. ეს. 62,7; „სუფევდე უკუნისამდე“ 3. სწ. 10,6.

სუფევა «მეუფება», მეფობა: „სუფევისა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ DE.—„მეუფებისა მისისაჲ არა იყოს დასასრულ“ C. ლ. 1,33; „უჩუენნა მას ყოველნი სუფევანი სოფლისანი“ ლ. 4,5; „უფლისაჲ არს სუფევაჲ“ ფს. 21,29; „სუფევაჲ მისი განემარჯოს მას“ I. ეს. 9,7; „ბრძენთა სუფეისა ჩემისთა ვერ უძლეს შეტყუებად ამისა“ O. დან. 4,15. იხ. სასუფეველი.

სუქება იხ. განსუქება.

სუქებულ-ი: „ზეარაკი იგი სუქებული“ Ath.—11,221v.

სჯნაქსარ-ი წმიდათა შემოკლებული ცხოვრებანი თვეებისა და დღეების მიხედვით: „ჟითარცა წერილ არს დიდსა სჯნაქსარსა“ ი.-ე. 88,84.

სჯნგელოზ-ი, სჯნკელ-ი პატრიარქის თანაშემწე ბერი: „ეგრეთვე სულიერსა ძმასა ჩუენსა იოვანე სჯნგელოზსა... მოიკსენებიდით“ ი.-ე. 27,6; „ჲოანე მე სჯნკელი წმიდისა ეკლოჟი პატრიარქისა თანა“ ლიმ. 65,1.

სჯნ(ი)დიზ-ი გული, გონება, «იქუა»: „ვისჯებოდე სჯნიდისაგან ჩემისა“ 3. ცხ. 119v; „ადგილი არს მყუდროჲ, რომელსა შინა განისუენებს სჯნდისი“ 3. ცხ. 220v; „დაპყრობითა სჯნდისისაგთა“ pb., — „შერწყებულ არს იგი იჴჯთა თჳსითა“ O. სიბრძ. ხოლ. 17,10.

სჯნკლიტიკოს-ი მრჩეველი; ტაძრეული, დარბაისელი (საბა): „შჯდნი სხუანი დიდებულნი სჯნკლიტიკოსნი აღეშურენეს მამასა არსენისი“ 3. ცხ. 169r.

სჯრინგება, სჯრინგობა წყლული, «დასჯრინგება»: „განაჲლინოს იგი გარე მღდელთან მან შედებული იგი სჯრინგებისა მის შჯდ დღე“ pb.. — „განაჲუნოს მღდელთან ნაში დასჯრინგებისაჲ შჯდ დღე“ G. ლევიტ. 13,61.

სფარ-ი «სარფათი», თასი: „სფარნი (სარფათნი O) და ჭაშაკები... წარიღო ყოველი მატაკარანთან მან“ I. იერემ. 52,19.

---

* ეს ერთეული ფანჯრითაა ჩაწერილი (რედ.).

სფეკლა სპეკალი, ძვირფასი ქვა: „მიიცვალების იგი (ბროლი)... ბუნებასა, რომელსა ჰრქჳან სფეკლა“ ბ. კეს.-ბქუს. დღ. 44.8.

სფჳრიდ-ი, სფირიდ-ი, ფსჳრიდ-ი «ფოდორი», «ბანდაკი»: „რაოდენი სფჳრიდი (ფოდორი C) აღიღეთ ნეშტი (სასუ ნეშტი C) აღიღეთ?“ მრ. 8,20; „ჰყოდა სფირიდსა“ ლიმ. 87,88; „ზედით გარდაეტეეს იგი სფჳრიდითა“ Ქ.—„ზედით სარკემელსა გარდაეტეეს ბანდაკითა“ Č. საქ. მოც. 9,25; „ორნი სფჳრიდნი ედგნეს ამიერ და ამიერ“ ბ. ცხ. 217v; „ორნი ფსჳრიდი თანა ედვა“ Aht.—12,226v.

სქელ-ი არათხელი: „რომლისამე ნაყოფი ჩჩქლ, ხოლო ფურცელი—სქელ“ ბ. კეს.-ბქუს. დღ. 78,24. იხ. სისქე.

სქემა საბერო ფორმა ჩასაცმელისა: „ჩემგან შეემოსა სქემაჲ“ ბ. ცხ. 69v; „შემოსეს სქემითა“ ბ. ცხ. 206v; „შემმოსე მე სქემაჲ მონაზონებისაჲ“ ლიმ. 88,82; „ჯერ არიან სქემასა თანა საკმენიცა, რამეთუ სახე ოდენ თჳნიერ საქმეთასა ცუდ არს“ ბ. სწ. 270,25; „მოსძარცეა... სახე მონაზონებისაჲ. წმიდაჲ სქემაჲ“. Ier.—88,8rb.

ხყიდა ყიდვა, შეძენა: „იყიდონ თაცსა თჳსისა საზრდელი“ მთ. 14,15; „იყიდდეს და განჰყიდდეს“ ლ. 17,28; „უკეთეთ იყიდო ძმაჲ შენი ებრაელი ანუ ებრაელთაჲ“ G, II შჯ. 15,12. „უკეთეთ მისცე ხყიდით მოყუასსა შენსა“ G, ლევიტ. 25,14. „წარიღეთ ხყიდული ეგე იფქლი თქუენი“ O. დაბ. 42,10. იხ. განმხყიდელი, განხყიდა, განხასყიდელი, გა(ნ)ყიდა, ვეცხლით-ხყიდელი, მიმხყიდელი, მისყიდა, მომხყიდელი, მოსასყიდლება, მოხყიდა, მრავალხასყიდელი, მხყიდელი, ნასყიდობა, სასასყიდლო, სასყიდელი, სასყიდლითი, სასყიდლით-დადგინება, სასყიდლის-მიმცემელი, სასყიდლის-ყოფა, უკუმოყიდვა.

სძალ-ი (სძლისა) რძალი, «ძის ცოლი»: „განუეთას... სძალი (ძის ცოლი DE) დედამთილისაგან თჳსისაჲ“ ლ. 12,53; „ვითარცა სძალი შემამკო მე სამკაულითა“ I. ეს. 61,10; „ჰრქუა იუდა თამარს, სძალსა თჳსსა“ O. დაბ. 38,11; „უშეურებაჲ სძლისა შენისაჲ არა გამოაცხადო, რამეთუ ცოლი არს ძისა შენისაჲ“ G, ლევიტ. 18,15; „აღდგა იგი და ორნი სძალნი მისნი“ G.—„აღდგა დედაკაცი იგი და ორნივე იგი ძის ცოლნი მისნი“ M, რუთ 1,6. იხ. ახალ-სძალი, თანა-სძალი, სასძლო.

სძე (სძისა) რძე: „სძჱ გასუ თქუენ“ I კორ. 3,2; „სპეტაკ კბილნი მისნი უფროს სძისა“ O, დაბ. 49,12; „მოწველის სძჱ და იქმნა ერბო“ O, ფგ. ხოლ. 80,33; „ვითარცა ყრმაჲ, განყენებული სძისაგან დედისა თჳსისაჲ“ ფს. 130,2.

სძისა «სასძეური»: „განაღო თხიერი სძისაჲ და ასუა მას“ G.—„განჰკსნა თხიერსა სასძეურსა და ასუა მას“ M, მსჯ. 4,19. იხ. სასძეური.

სძლის-მომგურელ-ი «ძმადი», მაყარი: „დაემკჳდრა ცოლი სამფსონისი სძლის-მომგურელსა მისსა თანა“ G.—„ცოლი იგი სამსონისი შეირთო ძმადმან“ M, მსჯ. 14,20. იხ. მომგურელი.

სწავება «მოძღურება», «მოძღურება», შეტყობა, «გრძნობა», «ჩუენება», «გულისჴმის-ყოფა», სწავლა, დასწავლა, გადაცემა: „ასწავებდა მათ, ვითარცა-იგი ვის აქუნ ქელმწიფებაჲ“ DE.—„იყო მოძღურებად მათა, ვითარ ქელმწიფე“ C. მრ. 1,22; „შენ გუასწავებაჲ ჩუენ?“ DE.—„შენცა გუმოძღურო ჩუენ?“ C. ი. 9,34; „ვისსწავნი მათ ბრძანებანი ღმრთისანი და შჯული მისი“ O, გამოსლ. 18,16; „ისწავა ასისთაეის მისგან“ DE.—„აგრძნა მტარვალისა მისგან“ C. მრ. 15,45; „ვინ გასწავა თქუენ?“ C.—„ვინ გაჩუენა თქუენ?“ DE. ლ. 3,7; „ისწავე სიტყუანი მათ“ DE.—„გულისჴმა-ჰყო სიტყუანი მათ“ C. ლ. 1,4; „ყოველ ეგრე, ვითარცა ისწავეს“ მთ. 28, 15; „ისწავე და გულისჴმა-ყო“ ფლკტ. 180,8; „ისწავა, ვითარმედ კილიკელი არს“ ხაქ. მოც. 23,34; „აღგილსა ოდეს გჳსწავიეს“ მრთ. S. ქ. ეერ.-ალგ. 156,17; „ისწავებს რასმე მისგან“ თომა მოც. 17,11; „რომელნი მასწავებდეს მე და მეტყოდეს“ O, ფგ. ხოლ. 4,4; „ვითარცა შვილთა საუკუნოთა გასწავებ“ I კორ. 4,14; „ბრძენთა არა გასწავეს შენ მეცნიერებაჲ მათი“ O, ეზეკ. 28,8; „მე გასწაო შენ“ O, გამოსლ. 18,19; „ასწავებდ ტაძარსა შინა“ გრ. ნაზ.-შობ. 186; „ასწავებდეს დამარხვად შჯულისა“ საქ. მოც. 10,4. იხ. გა(ნ)სწავება, დასწავება, მოსწავება, შესწავება.

სწავლა სწავლის შეძენა; «ვანსწავლა», «წუართა», დასჯა: „ესწავლიდი მე ფილოსოფოსთა სიბრძნესა“ მარკ. 250r; „ასწავლიდა შესაკრებელთა შინა“ მთ. 4,23; „ესწავლეს ენასა მათსა სიტყუაჲ სცრეესაჲ“ I. ეერემ. 9,5; „ესწავლო იგი და განეტეო“ DE.—„განესწავლო ეგე და განეტეო“ C. ლ. 23,16; „გასწავლნე თქუენ შჯული“ pb..—„გწუართნე მე თქუენ შჯული გზისა“ G, ლევიტ. 26,26; „ვინ-მე არს შვილი, რომელი არა სწავლის მამამან“ ჰებრ. 12,7; „სწავლიდენ მას და არა უსმინოს მათ“ G, II შჯ. 21,18; „ნუცა რისხვა შენითა მსწავლე მე“ ფს. 6,2; „ეგრეთვე გსწავლის შენ, ვითარცა შენ სწავლი მონასა შენსა“ ბ. სწ. 147,24.

სწავლა «მოძღურება», დარიგება; ცემა, გვემა; «დაზავება»: „გაჰყრიეს სწავლაჲ (მოძღურებაჲ DE) კაცთაჲ“ მრ 7,8; „ისმინე, შვილო, სწავლაჲ მამისა შენისაჲ“ O, ფგ. ხოლ. 1,8; „უკჳრდ ერსა მას სწავლაჲ იგი მისი“ მთ. 7,28; „რაჲ არს სწავლაჲ კაცისაჲ ამისჳ“ ი. მოც. 79,20; „გარდავლენ სწავლასა მას მღდელთასა“ მთ. 16,2; „სწავლაჲ და მოძღურებაჲ ყოველსა ჟამსა სიბრძნე არს“ O, ზირ. 22,8; „პური და სწავლაჲ და საქმე—მონასა“ O, ზირ. 30,25; „სწავლით განშორებულ მე უფალმან“ ფს. 117,18; „სწავლად ძეთა ისრაჱლისათა“ pb.. — „დაზაებებად ძეთა ისრაჱლისათა“ G, ლევიტ. 11,47.

სწავლულ-ი განსწავლული, გაწვრთნილი, მცოდნე, მეცნიერი: „კაცი უგუნერი შეწუედებან და აჭკრობნ სახიდ შემართ, ხოლო სწავლული გარეშე დადგის და ელინ“ O, ზირ. 21,27; „შვილი სწავლული ბრძენ იყოს“ O, ფგ. ხოლ. 10,5; „ესე იყო სწავლულ გზასა უფლისასა“ საქ. მოც. 18,25; „მოთალა სწავლულად ნაჭერცნი მისნ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 13,11. იხ. განსწავლა, განსწავლული, დასწავლა, მასწავლელი, მოსწავლე, მსწავლული, სასწავლული, სიტყჳსა-სწავლა, უსწავლელი, ღმრთივ-სწავლული, შესწავლა.

სწავლება სწავლა: „რაჲ-მე არს სწავლაჲ იგი, რომელსა ასწავლებს კაცი იგი?“ თქლა 98,25; „ასწავლებდა მას ქელოვნებასა მჳრნალობისასა“ Sin.—11,124v.

სწავლა-მოყვარე ცოდნის მოყვარული: „ეპოვე... კაცი ვინმე სწავლა-მოყვარე“ ოხ. 8,8; „უმჯობეს არს დამორჩილებად სწავლა-მოყვარეთა“ აპ. რომ.-კურთხ. ახად და აპკ. 65,5. იხ. მოყვარე.

სწავლულება სწავლა, სიბრძნე, მოძღვრება, დარიგება, ცოდნა: „რომელმან სიბრძნე და სწავლულებაჲ შეურაცხ-ყოს. იგი უბადრუკ არს“ O, სიბრძ. სოლ. 3,11; „რად მოვიძულე სწავლულებაჲ?“ O, იგ. სოლ. 5,12; „სიბრძნე და სწავლულებაჲ არს შიში უფლისაჲ“ O, ზარ. 1,34; „განეწირნის მას სწავლულებაჲ მოძღურებისა მრავლისაჲ“ O, ზარ. 29,11; „ბერძულად გასწავლა ყოველთაგე სწავლულებათა სრულებით“ ი.-ე. 27,23. იხ. სწავლულ (სწავლა).

სწაროობა «სწორ-ყოფა»: „თავსა თჳსსა ასწაროებდა ღმრთისა“ C,—„სწორ-ყოფდა თავსა თჳსსა ღმრთისა“ DE. ი. 5,18. იხ. სწორი (?).

სწორ-ი თანასწორი, ტოლი; წყვილი, «ორი»: „სწორ ანგელოზთა არიან“ ლ. 20,36; „სწორ წმიდათა მათ იყო შენ“ ანდტ.-ანატ. 225,18; „მე და მან სწორი სიტყუაჲ ეთქუა წინაშე უფლისა ჩუენისა“ შუშ. XVI 31; „იყოს შენდა სიკეთილისა სწორ“ O, იგ. სოლ. 25,10; „მეცა კაცი ვარ მოყუდავი, სწორი ყოველთაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 7,1; „ყოველსაე კაცსა უყუარ სწორი თჳსი“ O, ზარ. 18,19; „მიცემად შესწირავი... ორნი გურიტნი“ ლ. 2,24. იხ. განსწორება(-ელი), თანასწორი, მისწორება, ჰასაკით-სწორი.

სწორად თანასწორად, თანაბრად; მსგავსად: „განზომა წინაშე ზღუდისა მის სიერცე სწორად ლერწმისა მის“ O, გზეკ. 40,6; „სწორად სძაღელ არიან ღმრთისა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,9; „ჰყუარობდა მათ სწორად“ თქკლ. 91,18; „სწორად რიცხუთა ჭალაჭთა შენთაჲსა იყუნენ ღმერთნი შენნი“ O, იერემ. 11,13.

სწორება შესწორება, ტოლობა: „ახალი იგი არა ესწორის მას“ O, ზარ. 8,14; „არარაჲ ამთვანი ესწორებაჲს ნეტარებასა მას მართალთასა“ ბრთ. S. ბ. კეს.-40-თჳს 118, 18; „რაჲ-შემცა ესწორა ჭოთანი სავსაჲ?“ O, ზარ. 18,8; „შორის მდიდართა ნუ ესწორებო“ O, ზარ. 35,13; „ეერ ესწორებაჲს ამას შეეოდებასა სხეაჲ ბრალი და შეეოდებაჲ“ ბრთ. S. ოჭრ.-ზარზ. და თონ. 103,20; „სამკაული შეფეთაჲ არა ესწორებაჲს შეენიერებასა შრომნისასა“ მ. სწ. 191,20; „უკეეთემცა უფროსობაჲ ითქუმოდა, და სწორებაჲმცა და ერთობაჲ არა თქუმოდა?!“ A—92,466.

სწორება შედარება, მსგავსება: „სიმდიდრე არად შეჰრაცხე სწორებად მისა“ O, სიბრძ. სოლ. 7,8; „რაჲ სწორებაჲ არს ტაძრისა ღმრთისაჲ კერპთა თანა?“ II კორ. 6,16.

სწორებით თანაბრად, ერთნაირად: „სწორებით მიღებდეს საზრდელსა“ მ. ცხ. 148v. იხ. სწორი, შესწორება.

სწორება შედარება, შესწორება: „უკეთე ვინ ეძმა განსაცხებელსა დაუთმოს მოყუასსა, სწორაჲს იგი საკუთარსა მას სიმთა ყრმათასა“ მ. ცხ. 454v; „ოდეს შეიმკჳნის მათ (სამოსლით) შეფე, არა სწორაჲ იგი ერთისაცა ყეავილსა მთისა თჳსასა“ მ. სწ. 191,9. იხ. სწორი.

სწორ-სწორ-ი თანაბარ-თანაბარი: „მოალე შენ სელნელი, შტახი და ფრცხილი და ჭალბანი რჩეული. სწორ-სწორ იყოს“ O, გამოხც. 30,34. იხ. სწორი.

სწორ-ყოფა «სწაროობა»: „სწორ-ყოფდა თავსა თჳსსა ღმრთისა“ DE,—„თავსა თჳსსა ასწაროებდა ღმერთსა“ C, ი. 5,18. იხ. ყოფა.

სწრაფ-ი იხ. წრაფი.

სწრაფა იხ. წრაფა.

სწრაფება, სწრაფობა იხ. წრაფება.

სწრება, სწრობა მისწრება, დასწრება, გასწრება, წინ წასელა: „ეთაერ შევიდა იგი სახედ, ასწრო (უსწრო DE) მათ თესე“ მთ. 17,25; „პირველადვე უსწრო ღმრთმანი“ მ. ცხ. 81v; „ნუ ელი, რაჲთამცა მათ გაისწრეს და მოვიდეს შენდა, არამედ უსწრევე შენ და მიიღე ძლეულსა გჳრგჳნი“ მ. სწ. 42,15; „ასპარეზსა ცხენთასა ერთჳერთსა უსწრობენ“ მ. სწ. 20,18. იხ. აღსწრება, დასწრობა, მისწრება/მისწრობა, მოსწრება, წარსწრება/წარსწრობა.

სხალ-ი pyrus; მსხალი (ხე): „იყოს რაჟამს გესმეს ქმაჲ ძრებისაჲ მწუერალთა მათ სხალისათაჲ“ I ნშტ. 14,15; „ლელუსა და სხალსა აქუს სიტკბოებაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. ჯვებ. 228,15.

სხალოვან-ი მსხლის ბაღი: „დაიცადენ თჳნი მახლობელად სხალოვანსა“ M, I ნშტ. 14,14. იხ. სხალი.

სხამეან-ი: „ეახილეთ გემოჲ სიკეთილისაჲ სხამეანი“ მ. სწ. 217,22.

სხდომა «დამკჳდრება», ჯდომა: „ერი, რომელი სხდა“ მთ. 4,16; „ერი ესე, რომელ სხედს მთასა მას“ O, იგდ. 5,3; „რომელთა შორის თჳენ ჰსხედთ“ G,—„რომელთა შორის თჳენ დამჯდრებულ ხართ“ O, მსჯ. 8,10; „არცალა სხდენ ჭეყანასა შენსა“ O, გამოხლ. 28,28; „რომელნი სხენან ბნელსა“ ლ. 1,79; „რომელნი სხენედ უბანთა ზედა“ მთ. 11,16; „სხდეს ერთი თავით და ერთი ფერჴით“ C. ი. 20,12.

სხდომა ჯდომა (ბევრისა): „სხდომასა მას მათსა ტაბლასა ზედა“ O, III მფ. 18,20. იხ. აღმსხდომი, აღსხდომა, დასასხდომელი, დასხდომა, ზე-სხდომა, ინაკით-მსხდომარე, მსხდომარე, სასხდომელი, შესხდომა.

[სხეპ-] იხ. მსხეპრი.

სხეპ(ვ)ა კრეფა: „მწუემსი ეყაე და ესხეპა ლეღუსულსა“ O, ამოს 7,14. იხ. მსხეპელი.

სხერა იხ. დასხერილი.

სხერპა იხ. დასხერპა.

სხეულ-ი «გუამი», ტანი: „დაიბანოს წყლითა ყოველი სხეული (გუამი pb.)“ G, ლევიტ. 16,4; „ნიფხაჲი შეიმოსოს სხეულთა მისთა“ O, ლევიტ. 6,10. იხ. უსხეულო.

სხეულდიდ-ი «ჴორცდიდი», დიდი ტანისა: „ისიძევდ ძეთა მიმართ ეგჳპტისათა მოზღვართა შენთა სხეულდიდთა (ჴორცდიდთა pb.)“ O, ეზეკ. 16,26. იხ. დიდი.

სხივ-ი იხ. დასხიეებული.

სხივება იხ. სხივი.

[სხირპვა] იხ. განსხირპეა.

[სხლეტა] იხ. მსხლეტარი/მსხლეტარე, ნასხლეტი.

სხლვა: „ეაში სხლვისაჲ მოწია“ O, ქება 2,12. იხ. განსხლვა, ნასხლეტი.

ხსმა შობა; მოყვანა, მოგვრა; ქონება, «დგმა»; ყოლა, სმა; დება; აცმა, მოსხმა; «დანერგვა», დარგვა; აყვანა: „ძეს და ასულებ ა ხ ს ნ ე“ M, II შჯ. 28.41; „შვილ ვ ა ხ ს ე ნ“ ად. რომ.-კურთხ. მოხ. 190,2; „ე უ ხ ს ნ ე თ ძეთა თქუენთა ცოლებ“ O, ფერემ. 29.6; „არცა ცოლს ა ხ ს მ ი დ ე ნ, არცა ქმრის ვიდოდიან“ C, მთ. 22.30; „ი ხ ს ნ ე თ თავისი თქუენისა მეგობარნი“ ლ. 10,0; „ყერ ა ს ნ ე ნ“ ფს. 113,14; „თუალ გ ა ხ ს ნ ე და არა ხედვით“ პრ. 3,18; „მ ი ხ ს ნ ე ხეთნი ძმანი“ ლ. 10,28; „რომელსა ე ს ხ ნ ე ს ორნი ძენი მარჩ-ენი“ ფლტ. 140,33; „კაცსა ეისმე ე ს ხ ნ ე ს ორ ძე“ მთ. 21,28; „ყოელნი, რომელნი ა ხ ს ნ ე ნ საფლავებსა, ისმინონ ჴმისა მისისაჲ“ ი. 5,28; „ი ხ ს ა სომრაელ უძლერთაჲ“ ი. 5,8; „ე ს ხ ნ ე ნ სანდალნი“ პრ. 0,9; „ე ს ხ ნ ე ს ცანდალნი ოქროღუედნი“ პოვნ. სტეფ. 058; „ვენაჯსა ა ხ ს მ ი დ ე და იქმოდი“ M, II შჯ. 28,30; „არა ი ხ ს ა თავისა შენისა სერტუუბა“ M,—„არა დ ა ხ ნ ე რ გ ო თავისა შენისა სერტუა“ G, II შჯ. 10,21; „ა ხ ს ნ ა იგინი კარაულებსა და მოიქცა ეგჳპტედ“ O, გამოსლ. 4.20.

ხსმა «დგმა», ქონება: „უმჯობეს არს... ორთა ჴელთა ხ ს მ ა ხ ა (დ გ მ ა ხ ა C)“ პრ. 9,48. იხ. აღმოხსმა, აღხსმა, აღჯრ-ხსმა, გამოხსმა, განხსმა, გარდამოხსმა, გარდახსმა, გარე-მოხსმა, დამხსმელი, დამხსმელი, დახსმა, დახსმითი, დახსმელი. ზედასახსმელი საკელითა, ზედ-მოხსახსმელი, თავს-ხსმა, თაყვა-ხსმელი, მერცხლას-გამხსმელი, მოხსმა, მომხსმელი, მოხსმა, მხსმო, პირის-დახსმა, უკე-მოხსმა, შეხსმა, შვილთ-ხსმა, ჩა-მოხსმელი, ჩახსმა, ჩჴლთ-ხსმა, წარხსმა, ჴელთ-ხსმა.

ხსმული-ი: „სასუმელი... ღჳნითა ურწყოჲთა საესე ხ ს მ უ ლ ი თა“ C, ფს. 74,9.

ხსუა «რომელიმეა», მეორე, უცხო: „ხ ს უ ა ნი იტყოდეს“ C,—„რ ო მ ე ლ ნ ი მ ე იტყოდეს“ DE, პრ. 6,15; „მოვედა სიმონ-პეტრესა და ხ ს ჴ ს მის მოწაფისა“ ი. 20,2; „კაცმან ხ ს უ ა მან შეჯამოს იგი“ O, ეკლ. 6.2; „ნუ განიცდი სიკუეთესა მას ხ ს ჴ ს ა ს ა“ O, ზარ. 0,8; „ხ ს ჴ ს ა ჭეუანისანი ეართ“ ი. მოც. 58,62. იხ. ერთი სხეაჲ.

იგი სხუა-ჲ ერთი იგი», მეორე: „მოეგო, ვითარცა ი გ ი ხ ს უ ა ჲ“ C,—„მოეგო, ვითარცა ე რ თ ი ი გ ი“ DE, ლ. 6,10.

სხუა-ჲ რა-ჲ სხეა რამე, სხეაგვარი: „არა თუ ხ ს უ ა ს ა რაჲ მოესწრთო“ II კორ. 1,18.

სხუას-ცა სხეაგან: „ხ ს უ ა ს-ც ა თქუა“ ფიზ. XX 3.

სხუა ენა «ენა უცხოა», უცხო ტომი, წარმართი, ბარბაროსი: „ვიყო მე მეტყუელსა მის ჩემსა, ვითარცა ხ ს უ ა ჲ ე ნ ა ჲ. და რომელი-ჳი მეტყოდის მე, ვითარცა ხ ს უ ა ჲ ე ნ ა ჲ“ I კორ. 14,11; „ნათესავი ურიდი და ხ ს უ ა ე ნ ა“ pb.,—„ნათესავი ურიდი და ე ნ ა უ ც ხ ო ა“ O, ბარ. 4,16. იხ. ენა.

სხუა სახე სხეანაირი: „იყო ღრეესა მას მისსა ხილეაჲ პირისა მისისაჲ ხ ს უ ა ს ა ხ ე“ ლ. 9,29. იხ. სახე.

სხუაფერ-ი «თითოფერია», სხვადასხვანაირი: „ვენაკოვანსა (ვენაკსა G) შენსა არა სთესო ხ ს უ ა ფ ე რ ი (თ ი თ ო ფ ე რ ი G)“ M, ლევიტ. 19,19; „ხ ს უ ა ფ ე რ ი ჲქმნა წინაშე მათსა“ C, პრ. 0,2. იხ. ფერი.

სხუაჯმაება იხ. განსხუაჯმაება.

სხუებრ სხეანაირად, სხეაგვარად: „ხ ს უ ე ბ რ არა ეგებას ესე თქუმად“ მ. სჭ. 21,21. იხ. სხეა.

სხუერტა «მეუსრეა», წყვეტა: „ხ ს უ ე რ ტ ა დ თავისა... ოწყუს“ C,—„ო წ ყ უ ს მ ე უ ს რ ე ა დ თავსა კუეალასსა“ პრ. 2,28.

[სხუობა] იხ. განსხუობა.

სხურება «პკურებაა»: „მ ა ხ ს უ რ ე მე საპკურებელთა შენითა“ ფს. 50,9; „ეგრე სახედ სისხლი ა ს ხ ე რ ი ს“ ჰებრ. 9,21; „ა ს ხ უ რ ო ს სახლსა“ G,—„ა პ კ უ რ ო ს სახლსა მას“ pb., რიცხ. 19,18; „ს ხ უ... ე ს ხ უ რ ა სამოსელსა“ ჰაგე მოც. 52,11.

სხურებულ-ი პკურებული; მოწინწკლული: „ს ხ უ რ ე ბ უ ლ ნი გულითა... მოუდეთ ღმრთისა“ პრ. S. კ. ოერ.-ნათლისღ. 84,25; „შობდეს ცხოვარნი... ნაცრის-ფერად ს ხ უ რ ე ბ უ ლ ი ს ა“ O, დაბ. 30,39. იხ. მისხერება, შესხერება; შდრ. მასხერებელი.

სხჳლ-ი: „შეილო ძელი ს ხ ჳ ლ ი ჴელერასაგან ფინიკისა“ Sin.—11,892v. იხ. სხჳლბარკალი, განსხუობა.

სხჳლბარკალ-ი «ბარკალსხჳლი», წელი: „არცა ს ხ ჳ ლ ბ ა რ კ ა ლ ნ ი მამაკაცისანი სთნდეს“ Ქ,—„არცა ბ ა რ კ ა ლ ს ხ ჳ ლ ნ ი გმირისანი სთნდეს მას“ C, ფს. 140,10. იხ. ბარკალი.

სჴუენ-ი «ერდო», სხვენი: „აღჴუანნა ოდნი ს კ უ ე ნ ა დ (ე რ დ ო ს ა ზედა G)“ M, ისუ ნ. 2.0.

სჯა, შჯა «დასჯაა», «წურთაა», «განსიტყუებაა», განსჯა, განკითხვა, ცილობა, «დადება გულსაა»: „ს ა ჯ ე ნ ი გ ი ნი“ Ქ,—„დ ა ს ა ჯ ე ნ ი გ ი ნ ი“ C. ფს. 5,11; „შეუსძინა ს ჯ ა დ (წ ი რ თ ა ე G) თქუენდა“ pb., ლევიტ. 20,18; „ე ს ჯ ო დეს მას ფრიად“ M,—„გ ა ნ ი ს ი ტ ყ უ ნ ე ს მისდამი ძლიერად“ G, მსჯ. 8,1; „თე ე შ ჯ ი, საშჯელი ჩემი ჭეშმარიტ არს“ ი. 8,10; „მართლად ს ა ჯ ე“ ლ. 7,48; „ს ა ჯ ე ნ, უფალო, მაენებელნი ჩემნი“ ფს. 34,1; „საშჯელი ს ა ჯ ო ს მტერისა მამართ“ O, ფერემ. 50,34; „საშჯელი სამართალი ს ა ჯ ე თ“ O, ზაქ. 7,9; „უ ს ა ჯ ე თ ობოლსა და ქურივსა“ ფს. 81,3; „რომელმან ს ა ჯ ო ს საშჯელი მძლავრებით“ O, ზარ. 20,2; „თავით ჩემთ თავსა ჩემსა უ ს ა ჯ ო“ ანდ.-ანატ. 209,29; „ნუ შ ჯ ი თ, რაჲთა არა დაისაჯნეთ“ მთ. 7,1; „ძმაჲ ძმასა ე შ ჯ ი ს“ I კორ. 6,6; „შ ჯ ი დ ი საშჯელსა ცრესა“ O, დან. 13,53; „რომელნი მ შ ჯ ი დ ე ს ჩუენ“ O, დან. 9,12; „ნუ ე შ ჯ ი თ (ნუ დ ა ს ჯ ი თ C), რაჲთა არა დაისაჯნეთ“ ლ. 6,37; „ე შ ჯ ო დეს იგინი მისთჳსცა“ O, დან. 20,21; „არცაოდეს შ ჯ ი დ ი თ უბრალოთაჲ“ მთ. 12,7; „შ ჯ ი დ ეს კაცად-კაცადა... ძმასა თჳსსა“ O,—„დ ა ი ც ვ ი გ ე ლ ს ა კაცთან... ძმასა თჳსსა შეწევნად“ I. ეს. 41,6. „დაემძიმენ ჯერნი შენნი არა სჩენად შ ჯ ი ს ა სისხლისასა“ ბ. ცხ. 277v; „აღვიდოდეს ძენი ისრაჱლისანი მისდამი შ ჯ ი დ (ს ა შ ჯ ე ლ ა დ M)“ G, მსჯ. 4.5. იხ. გა(ნ)სჯა/განშჯა/განრჩა, დამსჯელი/დამშჯელი, დარჩა, დასაშჯელი, დასჯა/დაშჯა, დაუშჯელად, თანა-მოსაჯელი, მართლმსაჯელი, მართლმსაჯელება, მიშჯა, მოსაჯელი, მსაჯელი, მსაჯულება/მსაჯულობა, მსჯავრი/მშჯავრი, სამშჯავრო/სამსჯავრო, სარჩელი, სასარჩლო, საშჯელი.

სჯულ-ი იხ. შჯული.

სჯულის-მდებელ-ი იხ. შჯულის-მდებელი.

სჯულის-მმარხველ-ი იხ. შჯულის-მმარხველი.

ტაარი ქართული ანბანის 21-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—300.

ტაბაკ-ი იხ. ტაპაკი.

ტაბასტა-ი ლოგინი, საწოლი: «მოართეს მას ათი ტაბასტა, ათი ტკრა» O. II მფ. 17,28.

ტაბასტაკ-ი: «ეშულა წინააღდეგების მკალისა და თიფლისა ველური მჭამელი ესე ტაბასტაკ» Ath.—11,162r.

ტაბლა სუფრა, მაგიდა: «ტაბლები იგი თესლის-მოფარდელთაჲ დაჰკუან» მთ. 21,12; «განეწყუს მათ მეფემან ოხერი დღისაჲ დღითი-დღედ ტაბლისაგან თჳსისა» O, დან. 1,5; «ეჭამიან დაგებული იგი ტაბლასა მას ზედა» O. დან. 13,20; «არა უანგარებდეთ ტაბლანი მაღალნი» გრ. ნაზ.-შობ. 294,41; «მხარენ არნ ტაბლისა დადგმასა და წესნ მარხვისანი» მ. სწ. 243,7.

ტაგარ-ი «საწნახელი», ორმო: «აღმოთხარა მას შინა ტაგარი» C.—«ქმნა მას შინა საწნახელი» DE. მთ. 21, 33; «საჯე არს საწნახელი და გარდაეცემიან ტაგარნი» O. თოვლ 2,13.

ტაზარ-ი იხ. ტაძარი.

ტაიჭ-ი «ცქელმა»: «რომელნი აღსხდეს ტაიჭთა (აქლემთა M) და ელტოდეს» O. I მფ. 30,17; «უკეთეთ ვინმე იყოს კაცი მჭიდარე ტაიჭსა» Ath.—17,279r.

ტაკუკ-ი «სარწყული», კეტალი, საწყლე: «დგეს ტაკუკნი მარმარილოსანი ექუსნი» C.—«იყუნეს... სარწყულნი ქუსანი, მდიდარნი ექუსნი» DE. ი. 2,6; «უმე შენი ტაკუკ წინააღეგელ» O. ქება 7,1; «ტაკუკი ოქროსაჲ, სავსე მანანათა» ბებრ. 9,4; «ჰქმნე... ტაკუკები და ცუცხლები» O. გამოხდ. 25,29; «ტაკუკნი მათნი დააწკნა» ლონგ. 190,33.

ტალავარ-ი ფაცხა, საჩრდილობელი, ფანჩატური: «ეკნეუნ აქა სჩ ტალავარ» მთ. 17,4; «იქმნა კაცად-კაცადთან ტალავრები ერდობასა თჳსა ზედა» M. ნეემ. 8,16; «ვითრიბე ტალავრებითა უდაბნოსა დაუდებელ» ბრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თონ. 101,14.

ტალავრობა ებრაელთა დღესასწაული: «იყო მახლობელ დღესასწ-ელი იგი ჰერიათა ტალავრობისაჲ» ი. 7,21. იხ. ტალავარი.

ტალანტ-ი ქანქარი, ვერცხლის ან ოქროს ფული: «მოჴო... ბრაჲ იგი... ორის ტალანტის ვეცხლის» O. III მფ. 18,24; «აღეღვა ხარკი ქეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლ» O. IV მფ. 23,33; «მოსწყდა მათ ათი ტალანტი ვეცხლ და ერთი ოქროჲ» O, I ეზრა 1,34; «ტალანტი ერთი ბრძენებაჲ გამოიღო» I. ზაქ. 5,7; «აღაორძინა მისდა რჩეულებელი იგი ტალანტი» ბ.-ე. 30,24; «რომელსა-იგი თან-ეუდა ბევრი ტალანტი» მ. სწ. 200,24.

ტალითა «ქალა»: «ტალითა ქონი, რომელ არს გამოთარგმნებით: ქალა, შენ გეტყჳ, აღდეგ!» მრ. 5,41.

ტან-ი «ცეცხლი», სხეული: «განძებნოს ტანი მისი წყლითა» G.—«დიბნოს წყლითა ცეცხლი მისი» pb., ლევიტ. 14,9; «დაიბანა ტანი თჳსი წყლითა» O. იგდ. 10,8.

ტანა იხ. ჩამოტანა.

ტანება იხ. გარდამოტანება, თანა-წარტანება.

ტანისამოს-ი ტანსაცმელი: «უკეთეთ გედვას შენ წინა გამოსარჩეველად ტანისამოსი, დაუტეეე უკეთესი» მ. ცხ. 84r. იხ. სამოსელი.

ტანჯვა «ცუემა», «არება», «დასჯა», ცემა: «მათგანნი სტანჯნეთ» DE.—«მათგანნი ჰგუემნეთ» მთ. 23,34; «რომელნიმე ტანჯნეს» DE.—«რომელნიმე გუემნეს» C, მრ. 12,5; «ვიტანჯები მეალითა ამით ცეცხლისაჲთა» DE.—«ვიარები ალსა მას შინა» C, ლ. 16,24; «შენ იტანჯები» DE.—«შენ მანდა ვარები» ლ. 16,25; «არა გაქუს ჭელმწიფებაჲ ტანჯად ჩუენდა» A.—«არავინ მოგცა შენ ყოფაჲ, ეითარმცა ესრეთ დაგუსაჯნე» B, სბსტ. 128,15; «გტანჯო შენ მრაველთა და დიდითა ტანჯჳთა» ფლპ. მოც. 8,25; «უეუნური იტანჯოს-ღა, ვერ აგრძნეს» იგ. სოლ. 17,10; «ტანჯნა იგინი ღელეთა შიდა» N. ნსჯ. 5,14; «ვითარმცა ტანჯნეს იგინი» ხაკ. მოც. 4,21; «აჰა ვიტანჯო და მენ განვისუენო» შუშ. IX 27.

ტანჯვა «საშჯელი», გვემა, ცემა, დასჯა: «მასუე ტანჯუასა (საშჯელსა DE) შინა ხარ» ლ. 22,40; «წყალი შენი ჰირით და ტანჯჳთ სუ» O. ეზეკ. 12,18; «ტანჯა ღმერთმან ფარაო ტანჯჳთა დიდითა და მოროტითა» O. დან. 12,17; «გსწავლიდა თქუენ ტანჯჳთა» O, III მფ. 12,11; «გწადის, ვითარმცა უძკრესნი ტანჯუანი შევეხმახნეს» ფლკტ. 142,4; «ვითარცა... ტანჯუაჲ ცხენსა და დეხი ეირსა» O. იგ. სოლ. 20,8.

ტანჯულ-ი ნაგვემი, ნაცემი: «ყრმაჲ ჩემი ძეს სახლსა შინა ჩემსა დაჴსნილი, ძკრ-ძკრად ტანჯული» C.—«მონაჲ ჩემი დაცემულ არს სახლსა შინა ჩემსა განრღუეული და ძნიად იგუემების იგი» DE. მთ. 8,6; «ვიყავ მე ტანჯულ ყოველსა დღესა» ფს. 72,14.

ტანჯულ-ი მტერისა მიერ მტერდაცემული, ეშმაკეული: მხკ. 66,11-20. იხ. დატანჯვა, მოტანჯვა, მტანჯველი, სატანჯველი, უტანჯველი.

ტაპაკ-ი, ტაბაკ-ი, ტაფაკ-ი ტაფა: «უკეთეთ შესაწირავი ტაპაკისაგან იყოს» O.—«უკეთეთ მსხუერპლი ტაფაკისაგან იყოს» G. ლევიტ. 2,5; «ტაპაკსა ზედა ზეთითა შესუარული შეჭმნეს იგი» M. ლევიტ. 6,21; «მოიღე თავისა შენისა ტაპაკი (ტაფაკი pb.) რკინისაჲ» O. ეზეკ. 4,3; «სცემდა... მანდარსა ერთსა ტაბაკისაგან» O, II მფ. 6,19; «ბრძანა... შეჭმნაჲ... ტაფაკისაჲ და საშჭუალთა მახჭლთაჲ» ხაკ. წიგ. II 70,6; «ბრძანა შეჭმნაჲ ტაფაკისა დიდისაჲ და განდნობად მას შინა ტყჳი» Sin.—11, 136r; «თეჳნი ტაფაკითა შემწუარი» 358r*.

ტაპარაკ-ი ნაჯახი, ცული: «მოწყდნა ტაპარაკითა და ვაზრითა რკინისაჲთა» O, II მფ. 12,31.

ტარ-ი სახელური, ბუნი: «ვიდრე მოჰკეთდა მოსელსა, რკინაჲ ტარსა წარჰვარდა» O. IV მფ. 6,5; «ჴელნი მისნი მაყუანა ტარსა» O. იგ. სოლ. 31,10; «ტარი ლახურისა

---

* წყარო მითითებული არ არის, მისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

მისისაჲ ვითარცა ლეილი" M. I 67ბ. 20,5; „შექმნა ნიჩაბი შენაველთათჳს... და ლახურისა ტარი—მჭედართათჳს" ბ. ქს.-ეჰუს. დღ. 80,86.

ტარება: „სხვანი კეალად გაჰწეროდიან და ნიავსა მიაფენდიან და ამით ჭერითა გუატარებდიან" A—92,236.

ტარიგ-ი ‹კრავი›: „მოაბთ... ტარიგი წელიწდეული" O.—„მოიყვანეთ... კრავი წელიწდეული" G. ლევიტ. 9,3; „აჰა ქრისტე, ტარიგი ღმრთისაჲ" ი. I, 36; „ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუველისა უჰმბელად დგა" ხაჯ. მოც. 8, 32; „მაქეს მე ჯორკი ებიწოი წმიდისა მის ტარიგისაჲ" ვარ. 808; „ტარიგი წელიწდეული უბიწოი შეწირონ ყოველად-დასწეველად" O. ეზეკ. 40,18; „ვითხილე ტარიგი იგი ქრისტჱსი შეენიერად" შუშ. X, 10.

ტაროს-ი ჰავა: „მოელიან მოშბავებელსა... ტაროსსა" ს. ცხ. 198v.

ტარხიკონ-ი წითლად შეღებილი: „ტყაეები ეერძებისაჲ ტარხიკონი" O. გამოხლ. 25,5.

ტარტაროზ-ი, ტარტაროზ-ი ჯოჯოხეთი, უფსკრული: „უეის მხიარულებაჲ ოთხფერჴითაჲ ტარტაროსსა შიდა" O. ოთხ 40,16; „ტარტაროზი ქეეყანაჲ ეერ გამაძღარა წყლითა" O. იგ. ხოლ. 30,16.

ტასტ-ი იხ. ტაშტი.

ტაფა იგივე ‹ტაპაკი›: „იქმნა პირი მისი შაე ყოვლითერთ, ვითარცა ფსკერი ტაფისაჲ" ბ. ცხ. 415v.

ტაფაკ-ი იხ. ტაპაკი.

ტაშტ-ი, ტასტ-ი გობი, ვარცლი: „წარმოდევს მათ ტაშტი (რაჲთა დაჰბანნეს... ფერჴნი)" ბ. ცხ. 209r.

ტაცება ‹მიტაცებაჲ›, ‹მოტაცებაჲ›: „რომელნი იტაცნეს" M.—„რომელნი მიიტაცნეს" G. ზხ. 21,23; „მისცა მონატაცები იგი, რომელ მოსტაცა" O.—„უკუნ სცეს ნატაცები, რომელი იტაცა" G. ლევიტ. 6,4; „ლომმან უტაცა ფრიად ლეკუთა მისთა" O. ნაუმ 2,12.

ტაცება წაგლეჯა, მიტაცება: „იყო... ტაცებაჲ უსამართლოჲ" ფსალტ. 138,4; „მოვიძეთ ტაცებაჲ სიცრუვისაჲ" I, ეს. 61,8. იხ. აღმოტაცება (-ული), გამონატაცები, გამოტაცება, დამტაცებელი, დასატაცებელი, დატაცება, მიმოდამტაცებელი, მიმოდატაცება, მიმოტაცება, მისატაცებელი, მიტაცება, მომტაცებელი, მონატაცები, მოტაცება, მტაცებელი, ნატაცები, წარმოტაცება, წარსატაცებელი.

ტაძარ-ი, ტაჭარ-ი ‹სამღდელო›, ‹სახლი›, ‹ბაგინი›, სასახლე, სამლოცველო სახლი; სასადილო, საწვეულო სახლი: „შეიდა... ტაძარსა მას" DE.—„შეიდა... სამღდელოსა მას" C. ზრ. 11,11; „ტაძრებსა შეენიერსა იშენებდე და დაემკჳდრებოდი მათ შინა" M.—„სახლნი კეთილნი აღაშენნე, დაემკჳდრო მათ შინა" G. II შჯ. 6,12; „ტაძარი იგი მორჩუნა ძელთა ნაძსაჲთა" M. II 67ბ. 2,5; „ტაძრები მდიდართაჲ დაკცია" O. ზირ. 29,17; „რომელნი იყვნეს კეისრისა მის ტაძრისანი" პაეკე მოც. 50,7; „რომელმან ტაძარსაცა აზმნო შეგნებად" Ქ.—„რომელმან ბაგინსაცა აზმნა შეგნებად" Ჭ. ხაჯ. მოც. 24,0; „უბრძანა ტაძართა მათ პეროდესთა დამარხვაჲ მისი" ხაჯ. მოც. 28,36; „მიაწიეს იგი ტაძრად მეფისა" რიცხ. 171,0; „შენ გიდგან ტაძარნი, მარმარიღოჲთა მოღესულნი, და გლახაკსა არა აქუს სართელიცა" ბ. ხჯ. 65,20; „ტაძარნი შენნი ჰჳნეს პილიტს-ძეულთაგან" O. ეზეკ. 27,6; „გამოვიდა იესე ტაძრისა მისგან" მთ. 24,1; „ვითარცა მოიწია შეფე იგი ტაძარსა მას კერპთასა" ფსალტ. 138,26; „ვითარ-იგი შეიდა ტაძარსა ღმრთისასა" მთ. 12,4; „უჴუენა მას... ტაზრები, შეენიერად შემკობილი მრავალთა საუკრითა" ხაჯ. წიგ. II 26,21; „მოართეთ პურისა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა" ი. 2,8.

ტაძარ-ი საშჯელისაჲ სასამართლო: „წარუყვანდეს წმიდანი იგი ტაძარსა მას საშჯელისასა" ვარ. 805.

მთავარ-ი ტაძრისაჲ ‹პურისა უფალი›, მსპინძელი: „აღმოიღეთ და მოართეთ პერასა უფალსა და მთავარსა ამის ტაძრისასა" C.—„აღმოასვეთ აწ და მოართეთ პერისა უფალსა" DE, ი. 2,8.

ტაძრისაგან-ი სამეფო კარზე მყოფი: „ჰრწმენა ტაძრისაგანთაცა კეისრისათა" პაეკე მოც. 49,13. იხ. ტაძარი.

ტაძრობა ლხინი, წვეულება; ‹პური›: „პეროდე შობისა თჳსისასა ტაძრობასა ჰყოფდა მღდართა თანა" C. ზრ. 0, 21; „სემაჲ ეყო მას და იშუებდა იგი ეითარცა ტაძრობასა მას სამეფოსა" O. I შჯ. 25,20; „ეუეარნ... მჳნის-თაობაჲ ტაძრობასა" C.—„უყუარს ზემოჴდომაჲ პერსა ზედა" DE. მთ. 23,6; „უეეს დღესასწაული იგი ტაძრობისაჲ" O. II ეზრა 8,4. იხ. ტაძარი.

ტაჭვანაგ-ი, ტაჭვანაგ-ი მათრახი (საქონლის ძარღვებისაგან): „ბრძანა, რაჲთა სცეს მას ტაჭვანაგებითა" გ'ი 202v; „შენ აღჰრთოთა და ტაჭვანაგითა სწეელი პენესა შენსა კეთილად სლვად" ბ. ხჯ. 147,80.

ტახტ-ი ‹საჯდომელი›: „ნესადა ტახტსა ზედა ზის" G.—„ნუ უკუე საჯდომელთა ჴდეს" M. ზხჯ. 8,24; „მოაქუნდა ტახტი ოქროსაჲ... და დადგეს საყდარი მას ზედა" H—841,288.

ტბა: „არს სებასტიას ტბაჲ ერთი" სბსტ. 185,1; „დგა კიდესა თანა ტბისა მის გენესარეთისასა" ლ. 5,1; „განვიდეთ წიაღკერძო ტბასა მას" ლ. 8,22; „მენდაიზმორეს ტბასა მას კრეტეასასა" ხაჯ. მოც. 27,12.

ტბურე გუბე: „პოეის ტბურე თჳენაჲ" ფიზ. XVIII 6.

ტე იხ. მტე.

ტევან-ი ruta: „რამეთუ ათეელსა აღიღებთ პიტნაკისასა და ტევნისასა და ყოველსა მწკლისასა" ლ. 11,42.

ტევა, ტევნა თავსება: „ვერარა ითეედა წინაშე კართა მათ" მრ. 2,2; „ვერ ითეედა მათ ქეეყანაჲ იგი დამკჳდრებად ერთბამად" O. დბ. 13,6; „ვერ ითეედა მათ ეკლესიაჲ" ბ. ცხ. 200v; „რაჲთა ორნი ეტინენ მას შინა" ლმ. 45,10. იხ. დამტეველი, დატევა, დატევნა, დაუტეველი.

ტევან-ი მტევანი: „იუენედ (იყენენ M) ძეძენი შენნი, ვითარცა ტევანნი ვენაჳს (ვენაჳისანი M)" O. ქება 7,3; „ტევანი იყო ყურძნისაჲ, გრჳოთა მოღებელი მჳრთა თჳსითა" ბპ. რომ.-ყურთხ. მოხ. 122,1; „გამოვიდა... ძირი ვენაჳისაჲ... და რჩაჲ მისი და მასკნე და შჯახი და ტევანი" ბ. ქს.-ეჰუს. დღ. 70,22; „მარცუალი ერთი ანუ ორი ყურძნისაჲ მწოლე მჯახსა შინა ტევანსა" A—92,784.

ტევება, ტეობა ‹ფლობაჲ›, ‹ვანტევებაჲ›, ‹უფლებაჲ›, გაშვება, ნების რთვა: „არაჲენ უტევა მიდევნებად მის თანა" DE.—„არაჲის უფლო მიდევნებად მის თანა" C, ზრ. 5,37; „მიტევე მე" G.—„განმიტევე" M. ზხჯ. 18,26; „ნუ

უტევებთ მათ შესწავად ქალაქსა მათსა" G.—„ნუ აუფლებთ შესწავად ქალაქად მათა" M, იხუ 6. 10,19; „არა უტევო პა აღირად ეფრემი" O, ოყხე 11,0; „არა უტევა დაბრად ყელდი საბლისა თესისაი" ლ. 12,39; „არა გიტევე შენ შესწავად მას" O. დან. 20,9; „ნურარაი გგლახ. უტე. მოყდეს" შუშ. X 6. იხ. ვამოსატევებელი, გამოტევება, განტევება, გარდატევება, გარდატევება, დმოტევება, დატევება(-ილი). დატეხა, ზეკარდამოსატევებელი, თელანტევებელი, მიტევება, მიეტევებელი, მომტევებელი, მოსატევებელად, მოტევება, მტევებარი/მტეხებარი, შეტევება, შეტეხა, შემოტევება, შოტევება, წამოტევება, წარტევება.

[ტენა] იხ. დატენა(-ილი).

ტენება წყვეტა, მიწყდომა: „გლეხითერთ ეტენებოდეს" რიფხ. 167,37.

ტენება მისვლა, მიწყდომა: „დატევნეს იგი ტენებასა მას ბეჭთა თანა" O. IV მფ. 7,17; „ტენებისაგან დათრგუნვილნი" A—82,231; „ურთიერთას დასთრგუნვიდეს ტენებასა ჰაერსა" H—241,641.

ტერემინთო «ბელტკონი»; terebinthus: „ტერემინთოთ ეურემან ქალაქისაგან" G. — „რომელ არს ბელტკონი ეურემისი" M, იხუ 6. 17,2.

ტერფი «ფერხი», «ქუსლი»: „თქუენდა იყუნენ... სამშჯელებ ტერფთა მოჩის თქუენთა" G.—„იყუნენ იგინი თქუენდა... პატნეზ ფერკთა თქუენთა" M, იხუ 6. 22,12; „უკუბენდეს ტერფთა ცხენთასა" O. დან. 40,17; „ტერფი ცოფისაი მოსწრაფეს არნ სახედ შემართი" O, ზირ. 21,24; „განსაგრძებელად ტერფთა შენთა (ქუსლთა შენთა pb.)" I, ფერემ. 18,22.

ტეფი-ი იხ. ჯამლის-ტეფი.

ტეხა მტვრევა: „პური არა უტეხე მათ" Alh.—11,227v. იხ. განტეხი, განტეხა, განტეხილება, გარდატეხა, ზარ-ტეხილი, ზერგატეხილი, ზერგტეხილი, მეხის-ტეხა, მოტეხა, ნატეხი, სატეხი, ღილატეხილობა, შეტეხა.

ტეხილ-ი იხ. გამოდუქიანი.

ტივარ-ი «ვარშამანგი»: „მამრნი იგი შეიკრნეს სარაჟარებსა თანა მათსა და ტივარებისა" pb..—„კაცნი ესე შეიკრნეს ნ-ფხე-კეართითურთ მათით და ვარშამანგით" I, დან. 3,21.

ტივ-ი: „მოველით იგი ტივებითა ზღუად იოპესა" M, II ნმტ. 2,16.

ტივუუავ-ი ciconia: „არა შჭმოთ... ტივუუავი და ბეკოტა და მსგავსი მისი" O, ლევტ. 11,19.

ტიკ-ი: „ერთსა კრონდს ტიკითა ღუნოი" O. I მფ. 10,3.

ტილ-ი: „ტილი მოეგონებელი ადგილსა მას დასხმულ იყო" შუშ. XIV 21; „აღილე ტილი წეერთაგან ჩემთა" მ. ცხ. 174r; „ტილთა გამოვარცხნი თმათაგან თავისა შენისათა" მ. ხწ. 145,25.

ტილო «მჩეარი»: „შეჰვრაგნეს იგი ტილოებითა, არდაგებითა სელისაჲთა მათ თანა" DE.—„შეკრაგნეს იგი მჩეართა სელეულთ-ითერთ" C. ი. 19,40; „შთადევით იგი ტილოსა და დადვით გუერდით კერძო მისა" O. I მფ. 6,6.

ტინ-ი «ცის-ნატეხი», smyris, petra acuta, lapillus durus: „იქმნეს თავსა შენსა დანაკნი კლდისანი კლდისაგან ტინისა" G.—„იქმნენ შენ დანაკნი ქვისანი, ქვისაჲ ცის-ნატეხისანი" M. იხუ 6. 6,2.

ტირილ-ი «დატირება», «გოდება», «ლმობა», ცრემლვა, მოთქმა: „ტიროდიან დწუასა მას" O,—„დატირონ დწუეაი" G. ლევტ. 10,6; „რომელნი ეტყუებდეს და ჰგოდებდეს მას" DE.—„რომელნი ტიროდეს და ეტყუებდეს მას" C. ლ. 23,27; „ტიროდეს უფროჲს-ღა სიტყუასა მას ზედა" Ჭ.—„ელმოდა უფროჲს-ღა სიტყჳსა მისთჳს" Ქ. ხაკ. მოც. 20,38; „იწყო ტირიდ" მრ. 14,72; „სტიროდეს მას ყოველნი" ლ. 8,52; „ჴმითა მაღლითა ტიროდა" O, II მფ. 19,4; „რაჲსა ესრეთ სტირ?" Ath.—12,220r.

ტირილ-ი მოთქმა: „მწუხრი იყოს ტირილი და ცისკარსა—სიხარული" Ჭ. ფს. 29,6; „ტიროდა ტირილითა დიდითა" O, დან. 40,20; „ჴმაჲ ჰრამაჲთ ისმა ტირილისაჲ და გოდებისაჲ" მთ. 2,18. იხ. დატირება, მეტირალი, მოტირალი, მტირალი, სატირელი, წარტირილი.

ტირისდენ-ი*, ტირის-დიდი: „იყო დადგომაჲ წმიდისა... ნათლისმცემლისაჲ თუესა ოქტომბერსა, რომელსაც ტირისდიდი: კჳ: ინდიკტიონსა .ჳ " Ath—11,190r.

ტირიფ-ი vitex, salix, amerina, agnus, castus: „მოაღოთ... ძეწნი და ტირიფისაგან რტოები ჴეთაგან" M. ლევტ. 23,40.

[ტიხრვა] იხ. განტიხრვა, მოტიხრული, სატიხარი.

ტკბიად-ი ტკბილი, უტკბილესი: „ტკბიადითა მით ჴმითა და სასმენელითა მით სიტყჳთა ყოველნი შემოგუკრიბნეს" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და იონ. 110,30. იხ. ტკბილი.

ტკბილ-ი არა მწარე გემო; უყურძნის წვენი: „უღელი ჩემი ტკბილ არს" მთ. 11,30; „ხილი მისი ტკბილ არს" ფიზ. XXX 6; „მრავალი ერი ისმენდა მისსა ტკბილად" მრ. 12,37; „მუცელი ჩემი ვითარცა თხიერი, ტკბილითა სავსე" O, იობ 32,19. იხ. დატკბობა, მოტკბობა, ნაყოფტკბილი, სატკბილობა, სიტკბო, უტკბილესი.

ტკბილად-მეტყუელება: „ტკბილად-მეტყუელებითა და კურთხეითა აცთუნიან გულნი უმანკოთანი" მროშ. 16,18. იხ. მეტყუელება.

[ტკბობა] იხ. ტკბილი, შეტყბობა, შეტკბობა.

ტკებნა, ტკეპნა თელვა: „ფერჴნიმცა შენნი ზღურბლთა მისთა სტკებნიან" მ. ხწ. 10,22.

ტკებნილ-ი გატკეპნილი, გათელილი: „გზასა ტკებნილსა და ტკეცილსა არა აღმოვალს მდელოჲ" მ. ცხ. 70v. იხ. დასატკებნელი, დატკებნა.

ტკეცა იხ. ნატკეცი.

ტკივილ-ი: „მცეს მე და არა მტკიოდა" O. ფგ. სოლ. 23,35; „ფერჴნი ჩემი წარვიკუეთე და მტკივისა" მ. ცხ. 869v; „სტკიოდინ გულნი" pb.,—„გული მათი ელმოდის" O, ეს. 19,20; „რომელი კრულ არს, სტკივის" მ. ხწ. 270,17. იხ. აღტკივება, დამტკივნება, მტკივანი, ტკივ-(ნ)ება/მტკივნება, მტკივნეული.

ტკივილ-ი «ნაშრომი», სატკივარი, «ლმობა»: „დასაბამი ყოლისა ტკივილისა (ნაშრომისა Ქ) მათისაჲ" ფს.

* „ტირისდენზე" მაგალითისათვის ადგილია გამოტოვებული (რედ.).

104,36; „ტკივილმან შემიპყრა მე სასტიკმან“ ვ. ცხ. 231v; „ხილვად შრომათა და ტკივილთა“ Ჭ.—„ხილვად ლმობისა და შრომისა“ O, ეფრემ. 20,18.

ტკივ(ნ)ება, მტკივნება: „უკეთეშეც არა სნეულ იყავ. არამც გეტკივნებოდა“ ვ. ცხ. 60v. იხ. ტკივილი.

ტკივნეულ-ი სნეული, დაავადმყოფებული, «მწარე»: „მეცა ფრიად ტკივნეულ ვარ ცოლისა ჩემისათჳს“ თქლა 98,28; „ჴელი ტკივნეული ანუ თე თუალი სნეული შეგიწუხებს“ ვ. ცხ. 59r; „ნუკუე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი, ტკივნეულნი გულითა“ M,—„ნუსადა შეგემთხჳნენ ჩუენგანნი კაცნი სულ-მწარენი“ M, მსჯ. 18,25.

ტკივნეულ-ი გულითა «სულ-მწარე»: „ნუკუე გემთხჳნენ თქუენ კაცნი ტკივნეულნი გულითა“ M,—„ნე სადა შეგემთხჳნენ ჩუენგანნი კაცნი სულ-მწარენი“ G, მსჯ. 18,25. იხ. ტკივნება.

ტკივნეულება სატკივარი: „არღარა არს სენი, არცა წყლული, არცა ტკივნეულება“ ვ. ცხ. 80v. იხ. ტკივნეული.

[ტკუელფჳა, ტკუეფჳა] იხ. გამოტკუელფჳა, გამოტკუეფჳა, მტკუეფლვარე.

ტლობა: „არა დასცხრაან ტლობითა (მატლნი)“ Ath.—11,208v.

ტოზიკობა «ნაზორევი», «ვანცხრომა»: „არცალა სად ესუ ღუნი ტოზიკობით“ O,—„არცა ესუ ღუნი ნაზორევისაგან“ M, ეს. 14,17; „სახლსა ტოზიკობისა მათისასა არა შეხჳდე დაჴდომად მათ თანა ჭამად და სუმად“ O,—„სახიდ განცხრომისა მათისა არა შეხჳდე... მათ თანა ჭამად და სუმად“ pb., ეფრემ. 18,8.

[ტოლვება] იხ. განტოლვება.

ტომ-ი, ტომ-ი «ნათესავი», «ერი», «ერობა», «მამობა»: „მიუჴე ოგი... კერძოსა ტომსა (მას ნათესავსა M) მანასისსა (მანასჱს M)“ G, II შჯ. 20,8; „ეტყუბოდენ ყოველნი ტომნი (ნათესავნი C) ქუეყანისანი“ მთ. 24,30; „ტომად-ტომად მათი“ pb.,—„ერობისაებრ მათისა“ G, რიცხ. 4,2; „აღებულ არს დღეს ტომი ერთი ისრაჱლისაგან“ M, მსჯ. 21,6; „მოვიდეს... ყოველნი ტომნი ისრაჱლისანი დავითისა“ O, II მე. 5,1; „ისმინეთ... ყოველთა ტომთა სახლისა ისრაჱლისათა“ I, ეფრემ. 2,4; „თქუენ გეტყჳ ერთა, ტომთა და ენათა“ I, დან. 3,4; „აღიხილეს... ტომად-ტომადი მათი“ M,—„აღიხილეს... მამობათაებრ მათთა“ G, რიცხ. 1,18. იხ. თესლ-ტომი, ნათესავ-ტომი, უცხო-ტომი.

ტომადად, ტომეულად «ნათესავად-ნათესავად»; ტომის მიხედვით: „შეყრებით... ტომადად“ G,—„შეკრიბენით...ნათესავად-ნათესავად“ M, ისუ ნ. 7,14; „იხილა ისრაჱლი, განწყობილი ტომეულად“ G, რიცხ. 24,2.

ტომად-ტომად «ეროვნებისაებრ», ტომის მიხედვით: ისუ ნ. 15,1.

ტომთ-მთავარ-ი, ტომისა მთავარ-ი «ერის-თავი»: „მოვიდეს ტომთ-მთავარნი ძეთა ლევისთანი ელიაზარის მოძართ“ G, ისუ ნ. 21,1; „სდეგითაჴა... ტომთ-მთავარნი თქუენნი დაბერობაჲ თქუენი“ G,—„...ერის-თავნი ეგე ნათესავთა თქუენთანი“ pb., II, შჯ. 29,10. იხ. მთავარი.

ტო(მ)მის-რაცხა: „ნუცა ერჩიენ ჰერიაებრისა ზღაპართა და ტომთა-მისრაცხათა მათ დაუსრულებელთა“ I ტიმ. 1,4. იხ. რაცხა.

ტომარ-ი, ტომარა ტომი, ნაკვეთი (წიგნისა): „პოვა... თავი ერთი წიგნი ტომარი და ესრე წერილ იყო წიგნსა მას საუსენებელთასა“ O, II ეზრა 8,2; „ტომარი ერთი ჭარტაჲ გრაგნილი“ მრთ. S, ოკრ.-გურიტ. 230,10; „მოიღეს ტომარა ერთი ჭარტა და მიწერეს ესრეთ“ ანან. ებრ. 41v; „ესპოეთ ჩუენ ტომარი ერთი, აღწერილ ჭარტისაჲ... რომელსა ივი მოძღურებაჲ წმიდისა კალისტრატესი წერილ იყო“ H—241,802.

ტომობა ჩამომავლობა: „ჰქადიან გოვარსა და ტომობასა ქუეყანისა ნათესავთასა“ ვ. სწ. 106,8. იხ. ტომი.

ტონტმანება იხ. მიტონტმანება.

ტორანტოს-ი «ჭობინი»: O, ეს. 1,0. იხ. გამოტორანტოსებული, გამოტურანტოსებული.

ტპაზიონ-ი «ანთრაკი»: „შეეყუარენ... უფროს ოქროჲსა და ტპაზიონისა (ანთრაკისა Ქ)“ Ჭ, ფს. 118,127.

ტრაპეზ-ი, ტრაპეს-ი «ტაბლა», სუფრა: „საკუმილავი მათი, კიდობანი და ტრაპეზი“ G,—„კუმილავი მათი კიდობნისა და ტაბლისა“ pb., რიცხ. 3,31; „დამიდგა ჩუენ ტრაპეზი... და მოვიღეთ საზრდელი“ ი. მოც. 64,15; „ზოგად იღოცვიდეს და ერთსა ტრაპესსა შეკრებოდეს“ H—241,20. იხ. სტრაპეზო.

ტრბან «ვორევა»: „ფრიად ატრბანა“ C,—„ფრიად ვორევდა“ DE, მრ. 9,28.

ტრედ-ი: „ვარდმომავალი (ვითარცა) ტრედი“ მთ. 3,16; „ვითარცა ტრედი, ეგრე ვღემნეენ“ I, ეს. 38,14; „იწყო გამოსხმად, როჲცა ჰყადდეს ტრედებსა“ ლ. 10,45; „ღრმად მეცნიერ იყუენით, ვითარცა გუელნი და ერგულ, ვითარცა ტრედნი“ Ath.—11,173r.

ტრვა «აღძრვა», «დაძრვა», «წარტრვა», «წარმოძრვა», «დაძრვა»: „იტრნიან ძენი ისრაჱლისანი“ G,—„წარტრნეს ძენი ისრაჱლისანი“ pb., რიცხ. 9,17; „ბრძანებათა უფლისაჲთა იტრვიდეს (აღიძრნიან pb.)“ G, რიცხ. 9, 18; „იტრა და წარეცდა მეფჱ ოგი“ O, IV მე. 19,36; „იტრნეს სიტტიო“G,—„წარმოიძრნეს სატრძეთ“ M, ისუ ნ. 8,1; „იტრა კადით“ G,—„დაიძრნეს კადით“ pb., რიცხ. 20,22.

ტრვა «სლვა»: „დაწერნა მოსჱმან ტრვანი მათნი და სადგურნი მათნი“ G,—„დაწერნა მოსე სლვანი მათნი და სადგურნი მათნი“ pb., რიცხ. 33,2. იხ. აღმტრველი, აღტრვა, [მტრველი]. სტრვა, წარმოტრვა.

ტრიობა: აღგზნება, მძვინვარება: „აღჳრ-ასხენ გულისთქმასა შენსა შიშითა ღმრთისაჲთა, რაჲთა არა ტრიობდეს ბოროტთა მიდევნებითა“ ვ. სწ. 138,28.

ტრიობა: „არად შეურაცხს მან ტრიობა ოგი მ'სი“ Ath.—11,285r. იხ. შეტრიობა.

ტრიხატონ-ი «ნემსული»: „გაჰე მოგასხ შენ ტრიხატონი“ pb.,—„შეიმოსე შენ ნჳსულითა“ O, ეზეკ. 16,10.

ტრტჳნვა იხ. დრტჳნვა.

ტრფიალ-ი აშიკი, მოტრფიალე, მოყუარული: „განგაშორეს შენ ტრფიალთა შენთა“ O, ეფრემ. 4,20; „შენ სასჯელსა მისცემდ ყოველთა ტრფიალთა შენთა“ O, ეზეკ. 16,38; „(მეძავი) მოიწყობს გარე ტრფიალთა თჳსთა“ ვ. ცხ. 344r; „ჰპოეს ოგი, განკურვებული ტრფიალი,

ჰპყდეს მსაჯესა აღძრვასა თქმისასა და ოდესმე საქმოიცა აღსრულის უკუნსცი იგი ძალსა შინა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 1:8,20. იხ. სატრფიალო.

ტრფიალება ყვარება, მოწადინება, ნდომის აღძვრა: „ტრფიალე მას და დაიცვეს შენ" O. ეგ. სოლ. 4,6; „ოდეს იხილოს შემყრელი, ტრფიალისა- ფიზ. XIV 38; „ტრფიალე სულთა მისსა- O. ნაზრძ. სოლ. 8,2.

ტრფიალება სულგრძელი, ტრფობა, ნდომა; «გულისთქმა»: „ტრფიალებაჲ დედაჲსა და ტარტაროზი ქუეყანაჲ ვერ გაჰძღების წყლითა" O,—„გულის-თქმა დედაკაცსა და ქუეყანა არა განძღების წყლითა" rb., ეგ. სოლ. 30,16; „მოკუდ და ვცხრებიდეთ ტრფიალებითა" O.—„მოვკუდ და ვცხრებიდეთ გულის-თქმა- ნა შენა" rb., ეგ. სოლ. 7,16; „ტრფიალებასა მას ცოდვისსა აღდგინებდა" მ. ცხ. 127v.

ტრფიალებულ-ი შეყვარებული, ლმობიერი»: „იყუნეს ორნივე იგი ტრფიალებულ მისა" I.—„იყუნეს ორნივე ლმობიერ მისა- rb., დან. 13,10.

[ტუეპა] იხ. განტუეპა.

ტულ-ი ლეიბი: „შეჯდა იგი ტულსა და მატყლსა ფრიად. სა- ვარ. 515.

ტურფა ლამაზი, მშვენიერი; უცხო, იშვიათი რამ: „წაკოცეს უოველად ტურფასა ცხედარი დადგეს რჩეული" მ. ცხ. 127r; „ნაშენები ტურფად" მ. ცხ. 79r; „დიდნი საფლავნი და მრავალნი ტურფანი შეწირნეს დიდსა ლავრასა" ა.-ე. 22,11.

ტუსვა: „ნეშტი არს მას ადგილს სეტყუაჲ... ნუცა ტუსვაჲ გუბაკსაჲ" H—241,290. იხ. დატესვილი, შეტესვა.

ტჳნ-ი: „მასწეულების ოგივე განსაკუთრელადმდე... ნაწევართა და ტჳნთა" ჰაბ. 4,13; „ძალნი მისნი აღავსნეს ტჳნითა" O, იოს 33,25; „შეემოსჴის გონებასა, რაჟამს ეცის რაჟამს ტჳნსა ჳნებაჲ ღუინისაგან, გინა სხჳსა რაჲსაგანმე" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 163,25; „სიხოსტ მათი ტჳნითურთ გამოწურაჲსა" Frg.—„სიხოსტ მათი გამოტჳნოს" G, რიცხ. 24,8; „ურთიერთას ტჳნსა დაიბნებდეს" ფლტკ. 138,17. იხ. გამოტჳნა, განტჳნა, დატჳნა.

ტჳნოან-ი ტკბილიანი: „საკეთრთხები ტჳნოანი შევწირო შენდა" ფზ. 65,15. იხ. ტჳნი.

ტჯრთ-ი «ლასაგებელი», ასაკიდებელი: „ტჯრთი ჩემი ჩკრე არს" მთ. 11,30; „ნუ აღიდებთ (აღიკიდებთ I) ტჯრთითა დღეთა შაბათისა" O. იერემ. 17,21; „კარაულნი ეგე ტჯრთითურთ..." I.—„კარაულნი ეგე აღსაგებელითურთ (რაჲ არიან?)" O.—„ვითარცა ტჯრთი მძიმე დამიმძიმდა ჩემ ზედა" ფზ. 37,5; „ხეალისაგან გარდასდებდეს ტჯრთსა" ხაკ. მოც. 27,18. „იყიდე მით ორი ტჯრთი შეშაჲ ჴმელ" Sin.—11,249r. იხ. დატჯრთელი, ზურგით-მოტჯრთე, შეტჯრთე, მოტჯრთე, სატჯრთველი, ტჯრთოსანი.

ტჯრთვა აღება, «თავდებობა», «დატვირთვა», ზიდვა: „სნეულებანი ჩუენნი იტჯრთნა" მთ. 8,17; „მტჯრთველთა იტჯრთეთ ეგე" G.—„თავს-დებით თავსი-დეეთ ეგე" O, რუთ 2,14; „რომელნიმე გიტჯრთა შენ- ლ. 11,27; „არღა ძალ-ეც ტჯრთვაჲ" DE.—„ვერ შეეძლოთ დატვირთვაჲ" C, ა. 16,12; „ჴან იტჯრთოს სასყელი" გალატ. 6, 10; „ნეტარ არს შეცვალე, რომელმან გიტჯრთა შენ" ეგ. რომ.-კორინთ. ეხაკ და იაკ. 106,10.

ტჯრთვა «დათმობა»: „ვერ მიძლავს მარტოსა ტჯრთვაჲ თქუენი" G.—„ვერ დაგითმო თქუენ მარტომან" M, II შჯ. 1,9.

ტჯრთულ-ი აკიდებული: „ვიხილე მოწაფჱ იგი ჩემი, ტჯრთულ ორთა ვეთოვნმე" მ. ცხ. 406r. იხ. ტჯრთი.

ტჯრთმძიმე მძიმე ტჯრთის მზიდველი: „მოვედით ჩემდა ყოველნი ვინ მაშრომელნი და ტჯრთმძიმენი" იკ. რომ. კორთხ. მოს. 100,3; „ნუმცა განხუალ ამიერ ტჯრთმძიმე შეშითა და თჳითა" მ. სწ. 130,25. იხ. მძიმე.

ტჯრთოსან-ი ტჯრთაკიდებული: „არა პრქუან ტჯრთოსანთა მათ" ფიზ. XV 10. იხ. ტჯრთი.

ტჯფარ-ი შტამპი, ტყეფრი: „ცხლმან რაჲ შეიწუნარის ტჯფარი ბეჭდისაგან" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 292,21; „ტჯფართა... გამოწურნიან, ვითარცა ქნებავნ და გამოსახიან, ვითარცა უნებნ" Ath.—11,200r.

ტჯჭ-ი სიმაგრე: „მოვედით ადგილსა, რომელსა პრქუან ტჯჭი ქალაქსაჲ" ი. მოც. 60,2.

ტფილ-ი თბილი: „ვითარცა ღრუბლით ტფილმან-ღა განადნების მუნეარი" O, ზირ. 3,17; „მოიღო თავადმან მან დედამან ფილი და ლაკნაჲ, აღსავსე წყლისა მიერ ტფილისა" მ. ცხ. 210v, იხ. გა(ნ)ტფობა, დატფობა, მატფობარი, ნელტფილი, სიტფო.

ტფობა «ცხობა», «კუსოლა», თბობა: „ღელე ატფობდეს მარილეთა ზედა ანუ კუერცხთა ზედა" G.—„ღელეაჲ იგი ზედა ჯდეს, ანუ თუ აცხობდეს, ანუ ზრდიდეს" M, II შჯ. 22,6; „ატფებოდა ნათელსა ცეცხლსა" DE.—„იკუსვოდა მგზებელსა მას" C, მრ. 14,54.

რ-ი ტფების «მკუსოლარეა»: „იხილა იგი, ტფებოდა რაჲ" DE.—„იხილა იგი მკუსოლარე" C, მრ. 14,67. იხ. ტფილი; შდრ. მატფობარი.

ტყავ-ი: „ვითარცა ტყავი ფარუნიერ (გამოვიდა)" O, დაბ. 25,25; „უკუეთე ცალოს ჰინდოსან ტყავი თჳსი და ვეფხოსან სიკრელე თჳსი" I. იერემ. 13,23; „განკაფნა ჴორცნი ჩემნი და ტყავი ჩემი" O, გოდ. იერემ. 3,4; „არა დამშეს... ტყავი ძუალთა ჩემთაჲ" მარკ. 240v. „დააკდის ტყავი იგი მისი ძუელი" ფიზ. XIV 16; „შეწირა... ზუარაკი იგი და ტყავი მისი" M, ლევიტ. 8,17; „ტყავნი იგი თიკანთანი მოჰხუნა მკლავთა" O, დაბ. 27,16; „შეიმოსა სამოსელი ესე ტყავისაჲ" გრ. ნაზ.-შობ. 208,16; „პაულეს სახეველი აქუნდა და ტყავსა ხეედა" მ. სწ. 87,4.

ტყავ-ი წიგნისა- «ეტრატი: „წარიგრაგნის, ვითარცა წიგნის ტყავი, ცაჲ" O, ეს. 34,4. იხ. მეტყავე, ფრთე-ტყავის, წიგნის-ტყავი.

ტყავიერ-ი ტყავისა: „ჰურჭელსა შინა ტყავიერსა, რომელსაცა შინა იყოს მას შინა ნაში კეთროვნებაჲ" G, ლევიტ. 13,52. იხ. ტყავი.

ტყავის-მხეველ-ი: „საულეცა... ტყავის-მხეველ იყო" მრთ. S, გამოჩ. ჯუარ. 240,10. იხ. მხეველი.

ტყავკეც-ი ნიჟარიანი, ტყავსარქველიანი: „ეწოდების მას ტყავკეცი" ბ. კეხ.-ეჯუხ. დღ. 90,23. იხ. კეცი.

ტყდომა იხ. ა(ღ)ტყდომა, აღდყდომა, მოტყდომა:

ტყე: „შეშჯამდეს, ვითარცა თიასა, ტყესა" I. ეს. 10,17; „შე-თუ ეინმე- სრულ იყოს ტყესა შეშისა კრავად" M, II შჯ. 10,6.

ტყება «გოდება», «ტირილი», მოთქმა თავში ცემით; გლოვა, «დატყება»: „სტიროდეს მას ყოველნი და ეტყებდეს“ ლ. 8,52; „მოვიდოდეს ასულნი ისრაჱლისანი „ტყებად“ G.—„აღმოვიდოდეს ასულნი ისრაელისანი ტირაცად (გოდებად M)“ pb., მსჯ. 11,40; „მოვიდა აბრაჰამ ტყებად სარრაჲსა“ O, დაბ. 23,2; „ეტყებდეს მას ტყებითა დიდითა“ O. დაბ. 50,10; „ყოველნი კელნი ეტყებდენ“ I, იერემ. 48,37; „ეტყებდით სახლსა, მახლობელსა მისსა“ O, მიქ. 1,11; „ვსტყებ ცოდვათა ჩემთა“ ϑ. ცხ. 37ვ; „არცა იტყებნეთ, არცა იტირნეთ“ pb.—„არცა დაიტირნეთ, არცა დაიტყებნეთ“ O. ეზეკ. 24,23.

ტყება მოთქმა (ცემით თავპირში), გოდება: „ყვეს ტყებაჲ დიდი მას ზედა“ სამ. მოც. 8,2: „ყოველთა უბანთა ტყებაჲ“ ამოს 5,16; „ყონ ტყებაჲ ვითარცა დედათაჲ“ მიქ. 1,8; „ღაღადებდენ გლოით და ტყებითა“ ϑ. სწ. 16, 28; „მოიწია ჟამი ტყებისაჲ, გლოისაჲ და ტირილისაჲ სიკუდილისა მისისათჳს“ გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 206,4. იხ. მეტყებელი.

ტყინება ანთება: „სული ეტყინებიან ცეცხლითა ცოდვისაჲთა“ ϑ. სწ. 140,20. იხ. ალმოტყინება, აღტყინება, მოტყინარე.

ტყირბ-ი: „არემი, რომელსა ცემენ არნ ისარი ტყირბსა“ M, ფს. ხოლ. 7,20.

ტყირბის-მსტურობა «ღუძლის-მსტრობა», ღუიძლით მარჩიელობა: „დადგეს შეუ ბაბილონისაჲ... თავსა ზედა ორთა გზათასა მისნობად მისნობისა... და ტყირბის-მსტერობად (ღუძლის-მსტრობად pb.)“ O, ეზეკ. 21,21. იხ. მსტეროობა.

ტყის-მკაფელ-ი ტყის მჭრელი, «ბეთა მკუეთელი»: „უკუეთე ვინმე ტყის-მკაფელმან კთილად მეორე ნერგი განსრხა“ O.—„იკუეთუ ვინმე ხეთა მკუეთელმან...“ pb., ხიხრძ. ხოლ. 18,11. იხ. მკაფელი.

ტყორცება «სროლა», «განგუმერაჲ», ტყორცნა: „რაჲთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა“ Ჭ.—„რაჲთამცა ესროდეს ბნელსა შინა“ ლ. ფს. 10,2; „რაჲთამცა სტყორცეს ბნელსა შინა ფარულად გულითა წრფელთა“ Ჭ.—„რაჲთამცა განგუმირეს დაფარულსა შინა უბიწოჲ“ ლ. ფს. 63,5; „არცა სტყორცონ ისარი“ O. ეს. 37,33; „სტყორცებს... ისარსა მას სიძჳსასა“ ϑ. ცხ. 18ვ. იხ. აღტყორცება, განტყორცება, გარდამოტყორცება, იდუმალ-ტყორცებელი, ისრისატყორცებელი, სატყორცა, სატყორცებელი, შეტყორცა.

ტყუბ-ი წყვილი: „თხანი ელურნი და არნნი შობენ ტყუბთა“ ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 180,23.

ტყუე ტყე; ნაძარცვი, ალაფი, «იავარი»: „მომაელინა მე... ჰადაგებად. ტყუეთა განტეებად“ ლ. 4,18; „მოვაქციო ტყუე იუდაჲსი“ I, იერემ. 33,7; „დაგჳმორჩილნა ეთარცა ტყუენი დამონებულნი“ ϑრთ. S. ოქრ.-ϑარხ. და ითნ. 101,3; „მოსცნეს ცოლნი მათნი ტყუედ“ M, იგდ. 8,8; „მრავალთა მკელობელთა ტყუე წარმოიღონ“ I. ეს. 33,24: „განიყოს ტყუე შენი შენ შორის“ O, ზაქ. 14,1; „შეკრბენ ტყუენი ჩუენნი მცირითგან ვიდრე დიდამდე“ I. ეს. 33,4; „წარმოვტყუენო ტყუე მათი“ O.—„იავარ ყოფად იავარისა მისისა“ G. ეზეკ. 26,12.

ტყუე-ყოფა წარტყუენა: „ტყუე-ჰყოფს გონებასა ჩემსა“ ϑ. ცხ. 28ვ. იხ. ყოფა; თანა-ტყუე. ტყუეობა.

ტყუება ალაპარაკება: „ეტყუეთა იტყუებს“ მრ. 7,27; „იტყუებნ დიდ-დიდთა“ O, I ეზრა 8,22; „მან გატყუა შენ ერისა მიმართ“ O, გამოსლ. 4,18. იხ. აღტყუება.

[ტყუება] საბაბის მიცემა. იხ. მატყუებელი. მომატყებელი, მოტყუება, შეტყუება.

ტყუება იხ. თანა-შეტყუება.

ტყუედ-წარქცევა ტყვეობა, ტყვედ წასხმა: „არა მიჰხედნეს სიკეთილსა თჳთა მათთა, არცა... ტყუედ-წარქცევასა სახლეულთასა“ ეზრდ. 30,4. იხ. წარქცევა.

ტყუედ-წარყვანება ტყვედ წასხმა: „ისრაელი ტყუედ-წარიყვანოს ქუეყანით მისით“ O, ამოს 7,17. იხ. წარყვანება.

ტყუელვა ტაშის-კვრა, ცეკვა: „იტყუელნენ კელნი შენ ზედა“ O. ნაუმ 3,19; „კელთა მისთა იტყუელვიდეს“ O. ზორ. 12,19; „კაცი უკუნერი ტყუელავნ და მოსცხრებინ თავისა თჳსსა, როგორი თაეს-იდებნ თაეს-დებასა თჳსთა შეგობართასა“ O, იგ. ხოლ. 17,18; „იტყუელვედ კელთა მათთა და ჴმითა მაღლითა ღაღადებენ“ ϑ. სწ. 18,7; „ჴმათა ზედა ებნისა და ჭრიალისათა იტყუელებდიან“ A—89,256. იხ. აღტყუელვა. დატყუელვა, თანა-ტყუელვა, მტყუელარეობა, შეტყუელვა.

ტყუენვა იავარყოფა, ძარცვა, ტყვედ წაყვანა, «მოსრვა»: „რომელ-იგი ტყუენიდა (მოსრვიდა Ჳ) იერუსალემს შინა“ ხაქ. მოც. 9,21; „ვტყუენვედი მათ- გალატ. 1,13.

ტყუენვა ძარცვა, ტყვედ წასხმა: „ერსა ჩემსა ზედა უბრძანო ტყუენვაჲ და აორობაჲ“ I, ეს. 10,6; „იხილა წინაჲსწარ ტყუენვისა მისთჳს და მოოკრებისა იერუსალემისაჲ“ წწტყ. 94 (Ი). იხ. გამოტყუენვა, დატყუენვა, მოტყუენვა, ნატყუენაჲ, სიფლავის-მტყუენაჲ, წარ-მოტყუენა, წარმტყუენაჲ, წარტყუენვა.

ტყუენულ-ი ტყე: „ეუტყოდე ტყუენულთა მათ ყოველთა სიტყუათა უფლისათა“ O, ეზეკ. 31,25.

ტყუეობა ტყვეობა; უცხოობა: „შენა... ძმანი მისნი ტყუეობასა მას ბაბილონისასა“ ϑდ. 1,11; „შემდგომად ტყუეობისა მის ჩემისა შეევინე“ I, იერემ. 31,21; „მაჴებენ მე ქუეყანასა მას ტყუეობასა“ O, ბარუქ 2,22; „მოიქცენ გულითა მათითა ქუეყანასა მას ტყუეობისა მათისასა“ O, ბარუქ 2,30. იხ. ტყუე.

[ტყუეება] იხ. ტყუეილი.

ტყუ(ე)ილ-ი ტყუობა, ცრუობა: „არა ეტყუეო“ ბალ. 1,20; „მტყუეის მე მეორე იუდა“ ანდ.-ანატ. 209,21; „ყოველსა ტყუეიან“ ხაქ. მოც. 14,19; „ტყუოდეს უმჯობესებითა მათითა“ ფს. 26,12; „ეტყუე წინაშე უფლისა მაღლისა“ O, ითხ 21,28; „ტყუეს (ეტყუეს O) უფალსა მათსა“ I. იერემ. 5,12; „ყოველი ძმაჲ ტყუეილით ტყუეოდის“ I, იერემ. 9,4.

ტყუ(ჱ)ილ-ი «ცრუ», სიცრუე: „ოდეს იტყჳნ ტყუეილსა, თჳსისაგან გულისა იტყჳნ“ DE.—„რაჟამს იტყჳნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყჳნ“ C. ი. 8,44; „სთქუ ჩემდამო ტყუეილი“ G. მსჯ. 18,10; „ტყუეილი შორს ყავ ჩემ

ვან“ O, ფს. ხოლ. 20,8; „სტუუანი თქუენნი ტყუვიდ არიან“ O, ეზეკ. 13,8; „ალაზნის ტყუვილი მოწაფემან ცრუებან“ O, ფს. ხოლ. 6,15; „ტყუვილით მოიტაცნის იცი-ნ-ფიწ. XVIII 5; „ტყუვილ არიან განწესებულებანი მათნი“ ხ. ცხ. მოც. ხაკ. 55,10. ძხ. |ტყეება|. განტყეება. პარადიგმატყეება. შტყე(ვ)ება. უტყე(ვ)ელ. |ტყულობა| იხ. წარმომატყულობელი.
|ტყუმა| იხ. მოტყუმა.

ტყჳე-ი «ბრპენი», ტყეა; კალა: plumbum; stannum: „ტყჳე და ბრპენი მოსცეს უპანთა შენთა“ O, ეზეკ. 27,12; „უქუნ იქცა წუერი ლახერისაჲ მის ეითარცა ტყჳესაჲ“ გ“ 200r; „იხილონ ლოდი იგი ტყჳესაჲ კელსა ზოროპაბელისა“ O, ზაქ. 4,10; „უფროს ტყჳესა რაჲ მძიმე იყოფის?“ ის.—„ბრპენისა ოდენ რაჲ-მე დამძიმდის?“ O, ზირ 22,17.

უ

უ-ნი ქართული ანბანის 22-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—400.

უ- გარეშე, თვნიერ: „უშიშად“ ლ. 1,74; „უიგავოდ არას ეტყოდა“ მთ. 13,34; „დამითხოვე არიან უცოლოდ“ O, მხკ. 21,7; „უმჯელოდაა წარწყმენ“ ბრთ. 2,12.

უადვილე, უადვილეს-ი უფრო ადვილი, იოლი: „რაჲ უადვილე არს?“ მთ. 9,5; „უადვილეს არს მანქანისა ვერელა ნემსისაჲს განსლვად“ ლ.18,25; „უადვილესი ზიმონისაჲ... განსლეად“ მთ. 19,24; „უადვილესმცა იყო, კეკა ფჩვისაჲ დამოეყიდა ყელსა მისსა“ C, ლ. 17,2.

უადვილე (ზს.) უფრო ადვილად: „რაჲთა ესრეთ უადვილე დასცეს“ ფ. ცხ. 280v. იხ. ადვილი.

უადრე, უადრეს (ზს.) უფრო ადრე: „უადრეს წარვართებას საქმე“ ფ. ცხ. 176v. იხ. ადრე.

უაზნაურჱს-ი უპატიოსნესი, უფრო საპატიო: „რამეთუ ესენი უაზნაურჱს იუნეს მათ თესალონაკელთასა“ საქ. მოც. 17,11. იხ. აზნაური.

უაზნო უტომო, არათავისუფალი: „უაზნონი იგი სოფლისანი და შეერაცხნი გამოარჩინა ღმერთმან“ I კორ. 1,28; „მსგავსად მასვე სახისა... აზნაურნი და უაზნონი სოფლისა ქართლისანი მოვიდეს“ შუშ. XVII 7; „მას სპარძნესა ვ-ეუბ... რომელსა მიერ უაზნონი იდიდნეს“ A—92. 290. იხ. აზნა.

უანგაჯრეს-ი უხარბესი: „იქმენ უუსამართლოეს უსამართლოჲსა და უანგაჯრეს ანგაჯრისაჲ“ ბ. კეს.-ეჰუხ დღ. 89,12. იხ. ანგაჯარი.

უარზანიგე, უარზანიგეს-ი უფრო ღირსი: „იგი ჩემსა არა უარზანიგე არს პატივსა“ მ. სწ. 265,25; „უარზანიგეს იყო ამის სახელის-დებისა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 47,15. იხ. არზანიგი.

უარჱს-ი: „ალერთა დაუუნოს იგი უარჱსისა მისგან საქმისა“ Alh.—11,245r.

უარიხ-უოფა, უუარიხ-უოფა: „უკეთეთ უარ-ეუოთ, ვინცა უარ-ჰყვნეს ჩუენ“ II ტიმ. 2,12; „ეერ კელ-გუეწუებს უარიხ-უოფად“ საქ. მოც. 4,16; „რომელმან უუარ-ჰყოს მე“ მთ. 10,33; „უუარ-ეყვნე ღმერთნა ჩემნი“ ვარ. 600; „უუარ-უო სარა“ O, დაბ. 18,15.

უარიხ-უოფა უარყოფა: „ძუნდ თაესა თჳსსა შეწირვად ჴეშმარიტი უუარიხ-უოფითა ჭეშმარიტსა ღმერთსა ესაია“ შუშ. I 23; „ეშმა... უუარიხ-უოფისა იგი სატყუანი“ ფლტკ. 141,5.

უალრეს-ი, უუალრეს-ი უფრო მეტი: „უადრეს ჭებისა ფლმიტრეჲ არს ჰაეროვნებაჲ და შეენერებაჲ მისი“ ბ.-ე. 53,12; „ეძებთ უადრესსა სათნოებასა“ ფ. სწ. 282,26; „შეენიერებაჲ ესე ჭერიობისაჲ უუადრეს არს პირეტყუეთაცა თანა“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 116,22; „პირველთა ნაყოფთა უკეთესთა და უადრესთა შეესწრაფიდეთ ღმრთისა“ ფ. ცხ. 245r; „ეერ გამოვარეე მათ შორის უადრესსა, გინა უდარესსა“ H—241,110.

უახლჱსი-ი უფრო ახალი: „ეამად-ეამად უახლჱსი ნაყოფი გამოიღის“ მრთ. S. კ. ეერ.-მარტკლ. 188,21. იხ. ახალი.

უბადო უბედური, საწყალი, საცოდავი: „აწ მე, უბადომანამან, რაჲ-მე ეყო?“ ანდ.-ანატ. 208,14; „უბადო და ეგულისკმოო“ შუშ. XIII 4; „უბადო იქმნა ყოველ ეკეეკანაჲ“ I. ეერემ. 4,20; „ნუ უბადო იქმნები და ნუ სცთები“ ფლტკ. 150,16.

უბადობა უბედურება: „შენსა მაგას უბადობასა ტიროდე“ H—241,405. იხ. უბადო.

უბადრუკი უბედური, საწყალობელი, საბრალო: „განაუგანეთ ჩემგან უბადრუკი ეგე“ ფლტკ. 141,66; „რომელი სჯმე შემემთხჳა მე უბადრუკსა“ ვარ. 819; „ალილიების უბადრუკი“ მ. ცხ. 17v; „საწყალობელ იქმნა უბადრუკი ვარსკვნ“ შუშ. II 17; „რაჲ-ესე მყის იქმნა ჩემ ზედა, უბადრუკისა“ ხაკ. წიგ. II 68,12; „მწარედ წარკჳდა უბადრუკი იგი სული“ ი.-ე. 40,24. იხ. უუბადრუკესი.

უბადრუკება უბედურება, სიკუდე: „გოდებდეთ უბადრუკებათა მათთჳს, თქუენ ზედა მომავალთა“ ეკ. 5,1; „უბადრუკებაჲ უბადრუკებისაგან მოიწიოს“ O, ოვ. 1,15; „უბადრუკებით უბადრუკ ეიქმნენით“ O, მიქ. 2,4; „ესმა მუენა მრავალი მძლავრებაჲ და უბადრუკებაჲ“ ეზტ. 110,17; „საესე არს იგი... განსაკელითა და უბადრუკებითა“ მ. სწ. 100,29. იხ. უბადრუკი.

უბან-ი «საეაჭრო», ქუჩა, მოედანი, ბარა: „უბანთა, განრაჲ შეეიდეან“ DE. — „საეაჭროთ-ლა შეულუნედ“ C, მრ. 7,4; „გამო-რაჲ-ხდოდით უბანთა მისთა, არქეთ მათ“ ლ. 10,10; „წარმოტყუენნა უბანნი მისნი“ M, იგდ. 1,14; „დაჰჴშიან კარები უბენების ზედა“ O, ეკლ. 12,4; „უბანნი ქალაქისანი ალივსნენ ბრმებითა და მემღერითა“ O, ზაქ. 8,5; „ეითარცა თიკაჲ უბნისაჲ, დაეზილნე იგინი“ O, II მფ. 22,43; „შეკრიბეს შემაჲ საეაჭროთაგან და უბანთა“ ხაკ. წიგ. II 44,16.

უბანელ-ი «შეგინებული», დაუბანელი: „უბანელითა ქელითა ჭამაჲ არა შეეიწებს კაცსა“ მთ. 15,20; „ურიდად ქელითა უბანელითა ჭამდეს პურსა“ C.—„შეგინებულითა ქელითა... ჭამდეს პურსა“ DE. მრ. 7,2. იხ. ბანა, ქელებანელი.

უბე წიალი, კალთა; ფერდი; ფოსო, ყურე: „დააძინა უბეთა თჳსთა“ O, III მფ. 2,20; „შთაიგდო უბეთა მის-

თა" ანდ.-ანატ. 220,18; „უბე ნათა და განსასუენებელ უფალი არს" აკ. რომ.-კურთხ. პოხ. 178,1; „ჰკითა სცემდეს და დახეთქეს უბე მისი" რიფხ. 175,19; „შთაეღო უბესა მას ნაეისასა და ეძინა" O. ათან 1,5; „მჭდომარე იყო... უბესა მას შინა" ს. ცხ. 102v; „უბეთა მათ მისთა... უწოდა მათ ღმერთმან ზღუდე" ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 68,28. იხ. უბოვანი.

უბელო გაუხედნელი; შეუკაზმაი: „ასხნეს უბელოდ ყოველნიე ზედა კარაელთა" ანდ.-ანატ. 212,15; „აღსცეს საკედარსა უბელოსა" ს. ცხ. 177v.

უბერეს-ი მეტად ბერი: „პლოცად უბერესი იგი უპაბუკესსა" ს. ცხ. 280v. იხ. ბერი.

უბეჭდველ-ი გახსნილი: „აქენდა კელთა მისთა წიგნი უბეჭდველი" O. ნეემ. 6,4. იხ. ბეჭედი.

უბიწო „უბრალო», წმინდა, უზადო, უცოდველი, მართებული, უმანკო: „დაჰდეს იგი... ფარელად მოკლეად უბიწოჲსა (უბრალოჲსა Ⴗ)" ფხ. 9,20; „დასთხიეს სისხლი უბიწოჲ (უბრალოჲ Ⴗ)" ფხ. 105,38; „კაცისა უბიწოჲსი თანა უბიწო ეყო" Ⴝ.—„კაცისა უბრალოჲსა თანა უბრალო ეყო" Ⴗ. ფხ. 17,26; „რაჲთა იყუნეთ უბიწო და უმანკო" ფლპ. 2,15; „იესნენით... პატიოსნეთა სისხლთა... ტარიგისა უმანკოჲსა და უბიწოჲსა ქრისტჱსითა" I პეტრე 1,19; „სიმართლეშან უბიწოჲსა მან წარმართინის გზანი" O. ფს. ხოლ. 11,5; „შთაპოე შენდა ცხორებაჲ უბიწოჲ და შეუგინებელი" ფლპ. პოც. 2, 26; „უბიწოჲთა საქალებელითა და კეთილითა თესლითა პშეე შე" ფლკტ. 142,22; „ქალწულებაჲ... უბიწოჲ დუმარხა" ა.-ე. 47,11; „ვიდოდეს... უბიწონი" ლ. 1.6.

უბიწო-ყოფა ცვანწმედა: „უბიწო ყვენ იგინი" G.—„განწმიდენ იგინი" pb., რიცხ. 8,6.

უბიწოდ უზადოდ: „რომელი ჰპოა უბიწოდ" O. ზარ. 84,8; „უბიწოდ თქუენ მორწმუნეთა მიმართ ეყუენით" I თეს. 2,10. იხ. ბიწო.

უბიწოდ-კრებულ-ი მოკრძალებული, მორიდებული, უმანკო: „უბიწოდ-კრებულთა მით მოყუსებათუნთ წარმოვიდეს ოტებულნი" რიფხ. 166,18. იხ. კრებელი.

უბიწო(ვ)ება უზადოობა, უმანკოება, სიწმიდე: „მისაჯე მე, უფალო... უბიწოებითა შენითა ჩემდამო" Ⴝ.—„მისაჯე მე, უფალო, ...უმანკოებითა ჩემითა ჩემდამო" Ⴗ. ფხ. 7,9; „დაიცუათ სასოებაჲ შენი უბიწოებით" რიფხ. 169,25; „უკუეთუ გესროდის ისრითა ბილწებისაჲთა, შეიკურე შენ უბიწოებითა" ს. ხწ. 144,20. იხ. ბიწო.

უბნის-კარ-ი: „არა დაეგჳრგჳნეთ უბნის-კარნი ჩუენნი" ს. ხწ. 210,8. იხ. კარი.

უბნობა ლაპარაკი: „მუნ ქამადმდე ძნიად უბნობენ კართულად" ა.-ე. 28,12; „ვიდრე ცისკრისა რეკადმდე უბნობდიან სიტყუათა სალმრთოთა" ა.-ე. 81,20; „იგი ეთმე შამთა თანა უბნობს, შეცა წარეიდე და უბნობდე მათ თანა" ს. ხწ. 266,25; „კაცთა ეუბნები" Ier.—30,16v.

უბნობა საუბარი: „ესუეთარეთა პირთათჳს უბნობაჲ და ჰამბაჲ უყუარდა" ა.-ე. 21,24; „ეკლესიასა კუალ შინა ყოლდეე უბნობასა ვერეინ იკადრებდა" ა.-ე. 84,6; „რაოდენ სარგებელ არს სიელტოლაჲ უბნობისაგან მსოფლიოთასა" ს. ცხ. 21v; „უბნობაჲ შენი მწებავს" Ier.—38,16r. იხ. დაუბნება, საუბარი.

უბოვან-ი უბის მქონე, იალქნიანი: „დუტეუნეს... იგრაჲ იგი უბოვანი" მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ათან. 106,8. იხ. უბე.

უბოროტეს-ი უკეთური: „სულნი... უბოროტესნი მისსა" მთ. 12,45; „ესე უბოროტჱს არს მისი" O, ზარ. 89,40. იხ. ბოროტი.

უბრალო ღუბიწო», უცოდველი, უდანაშაულო: „არცაჲცა შჯიდით უბრალოთა" მთ. 12,7; „უბრალო იყოს, რომელმან-იგი სცა მას" O, გამოსლ. 21,19; „უბრალოჲ და მართალი არა მოჰკლა" O, გამოსლ. 23,7; „უბრალოჲცა ვარ სისხლისაგან მაგისისა" I, დან. 13,46; „ეჳრ-არს ეპისკოპოსისა, რაჲთა უბრალო იყოს" I ტიმ. 3,2; „კაცისა უბრალოჲსი თანა უბრალო ეყო" Ⴗ.—„კაცისა უბიწოჲსა თანა უბიწო ეყო" Ⴝ. ფხ. 17,26; „უბრალო არიან" მთ. 12,5; „უბრალოთა დაჰდიდით" O, დან. 13,53; „უბრალო ვარ მე სისხლისაგან ამის მართლისაჲსა" C, მთ. 27,24; „უბრალოჲცა ვარ, რაჲ გეყო თქუენ" შუშ. IX 82.

უბრალოდ ფუჭად, ტყუილ-უბრალოდ: „მოაკუდინებ მას უბრალოდ" O. I მფ. 19,6.

უბრალოება ღსიწმიდე», სიმართლე: „დაუბანე უბრალოებით კელნი ჩემნი" Ⴗ.—„დაუბანენ სიწმიდითა კელნი ჩემნი" Ⴝ. ფხ. 25,6; „უბრალოებით არა უბრალო ყოს უფალმან" O, ნაუმ 1,8; „უბრალოებით არავე უბრალო გყო შენ" I, იერემ. 46,28. იხ. ბრალება.

უბრკინვალესად უბრწყინვალესად: „უბრკინვალესად გჳრგჳნოსან ჰქმნე" მრთ. S. ბ. კეს.-40-ოჳს 118,29. იხ. მბრკინვალება.

უბრძანებელად ბრძანების გარეშე: „თუ შენსა უბრძანებელად მოიდეს (საკედელი), ნუ წარჰკუებ" ს. ხწ. 254,27. იხ. ბრძანება.

უბრძნეს-ი უფრო ბრძენი: „სულელი იგი ღმრთისაჲ უბრძჳს კაცთასა არს" I კორ. 1,25; „ნუუკუე უბრძნეს ხარა შენ დანიელისა?" I, ეზეკ. 28,3; „რომელსაჲ ამათს სიტყუაჲ უბრძენეს, მას მისცედ ძლეებისა იგი პატიჟი" I, I ეზრა 9,9. იხ. ბრძენი.

უბრძოლ-ი უძლეველი: „სამოველ არა მარხვაშან და ლოცვაშან მოჰმადლის დედასა, რაჲთა მან მჳნჳ იგი სამსონ უბრძოლ ყო?" მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 58r. იხ. ბრძოლა.

უბრძოლჯლ-ი რომელსაც ბრძოლი არ აბრწეია: „დაცენა (ცეცხლმან) უბრძოლჯლად" მრთ. A. ბ. კეს.-მარხ. 53v. იხ. ბრძოლი.

უბრძჯლება: „ეგრეცე იყუნეს სამთა მათ ყრმათა კორტნი ბაბილონს მარხეთა მათგან, და ჰჭონდეს უბრძჯლებანი" მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 53v. იხ. ბრძოლი.

უბრწყინვალეს-ი უფრო ბრწყინვალე, უნათლესი: „ალიესო ქუაბი იგი ნათლითა უბრწყინვალჱსითა მზისა" მარკ. 253r; „უბრწყინვალჱსად წინაწარმეტყუელებს" მრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 104,25. იხ. ბრწყინვალე.

უგბილ-ი წამოწოლილი, ზანტი; უხარშავი: „ეგრეცა უღებთაჲ მათ და უგბილთაჲ ყოველიე შესაძლებელ არს

დაბრკოლებად" მრთ. D, ოჭრ.-პეტრე და ელია 811; „მხალი ესე ამსახურის უგბილი" Sin.—11,897r.

უგბოლველ-ი უმი, უხარშავი: „არა შეჰხოთ მისგანი უგბოლველი" O, გამოხდ. 12,9. იხ. გბოლვა.

უგეზუროება: „მცირედისა მისთჳს უგეშურობისა განერეს იგი მრავალგამეულსა ნაღველსა და საგრძელოსა სნებასა" ბ. ცხ. 49r.

უგზო გზის არმქონე, «უვალი»: „ეიდოდეთ უდაბნოთა უგზოთა" O, ხანძრ. ხოლ. 5,7; „უგზო არს კაცთაგან და საცხოვართაგან" O.—„უვალ არს კაცთაგან და საცხოვართა" pb., იერემ. 33,43; „უდაბნოჲსა ამისგან უგზოჲსა და ურწყულისა" მარკ. 251V; „უცხოსა და უგზოსა ქუეყანასა (გჳძლოდა)" I, იერემ. 2,6; „უგზოსა და ძნელსა ჯალს" Sin.—97,2V. იხ. გზა.

უგინებელ-ი: „მე მომეც, უფალო, გზაჲ უგინებელად და მიემძლავრებელად თანა-წარსლვად" განხ. ი. 201,15. იხ. გინება.

უგინცო უიმედო: „ისპინე ჴმაჲ უგინცოჲსაჲ" O, ეხთ. 14,19. იხ. გინცი.

უგლეშ-ი მოურიდებელი, ურცხვი: „უგლეშად და უბრძნელად სახედ პირეტყუთაჲსა გამოვაჩინებ" ბ. ცხ. 402V.

უგლეხპეხ-ი ურცხვი: „უგლეხპეს იკუმინა კორცნი უძლებებად და ჴნანლად სამეძოდ შეჰმზადა სახლი იგი" ბ. ცხ. 420r. იხ. გლეხპი.

უგლომელ-ი: „ჯეალდ იყომცა უგლომელ მთავრობისათჳს, რომელთა-იგი ზედა მთავრობს" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 156,8.

უგმობელ-ი უმძრახი, უმწიკვლო: „სიტყუაჲ ცოცხალი, უგ'ჳობელი, რაჲთა წინააღმდგომსა ჰრცხუენოდის" ტიტე ბ,8. იხ. გმობა.

უგონიერეს-ი უბრძნესი, უფრო გონიერი: „ძენი ამის სოფლისანი უგონიერეს არიან უფროჲს ძეთა ნათლისათა" ლ. 16,8. იხ. გონიერი.

უგონო: უგონ-ქმნა «ვანკრთომა»; შეკრთომა, შეშინება: „უგონ-ექმნენით გულითა ჩუენითა" M,—„განჯკრთით გულითა ჩუენითა" G, იხუ ნ. 2,11. იხ. გონება.

უგრძნებლად უეცრად: „უგრძნებლად წარმოსტყუენეს შირაკუანი" ჯ. ცხ. 50,4.

უგრძნეულად უეცრად, მოულოდნელად, «მეყსეულად»: „ჴურიობაჲ და ობლობაჲ მოიწინენ შენ ზედა უგრძნეულად (მეყსეულად pb.)" I, ეს. 47,9; „უგრძნეულად დიცეს ნაშენები მისი" ბ. ხჭ. 72,17. იხ. გრძნ-.

უგუემელ-ი: „უვნებელ და უგუემელ სიტყუაჲ იგი იყო" აბ. რომ.-კურთხ. პოხ. 102,6. იხ. გუემა.

უგულება «მბრიდება»: „უგულებით უგულებელს-ყუნეს მცნებანი უფლისანი" O, ლევიტ. 6,2; „უკეთეთ უგულებით უგულებელს-ყონ თჳალთა მათითა მკჳდრთა მათ ქუეყანისათა კაცსა მისთჳს" pb.,—„უკეთეთ მბრიდებით მიარიდნენ მკჳდრთა მის ქუეყანისათა თჳალნი მათნი კაცისა მისგან" G, ლევიტ. 20,4; „უგულებელს-ყუნა ღმერთმან" ხჯ. მოც. 17,60; „უგულებელს-მყუენ ჴმასა ოდენ ჭირისასა" ფს. 9,22; „ნუ უგულებელს-ყოფ ეუდრებასა ჩემსა" ფს. 54,2; „არა უგულებელს-გყო შენ ღმერთმან" ანდ.-ანატ. 232,7; „ნეცა უგულებელს-ყოფ სატყუეთა პირისა ჩემისათა" O, იგ. ხოლ. 4,5; „უგულებელს-ყუენ შეცოდებანი ჩემნი" მრთ. S, ჯ. ოჭრ.-გამოჩ. ჯუარ. 242,10; „თჳხი ნათესაჲსა შენისაჲ არა უგულებელს-ყო" I, ეს. 58,7; „მღდელთა მათ უგულებელს-ყუეს იოვანე" ი. მოც. 82,43; „უგულებელს-ყოს ძმამან ძმაჲ თჳსი" G, ლევიტ. 26,37; „ქართველნი, ეითარცა... უნდონი, უგულებელს-ყუნა და შეამცირნა" ბ.-ე. 40,88. იხ. ყოფა.

უგულისხმო, უგულისჴმო «უგულო», «უჯეროე», უგუნური: „თქუენცა უგულისჴმო ხართა" მრ. 7,18; „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა I)" O, იერემ. 5,21; „იყოს ეფრემ, ეითარცა ტრედი უგულისხმოჲ" O, ოსე 7,11; „ეიხილენ უგულისჴმონი, დაჴნებოდე" Ქ,—„ეიხილენ უჯერონი და დაეჴნებოდე" Ჭ, ფს. 118,158; „ეგინი უგულისხმო იქმნნეს და განლეწნეს" O, ნეემ. 9,29; „უბადოო და უგულისჴმოო" შუშ. XIII 2. იხ. გულისხმა.

უგულისჴმოება უგუნურება, უჯეროება: „უგულისჴმოებისა და უწყალოებისა მისისათჳს მე წყალობასა მოველი" შუშ. XVI 38. იხ. გულისჴმა.

უგულ(ს)მოდგინე, უგულსმოდგინეს-ი სასურველი: „მოეცეს მას სარწმუნოებისა მადლი რჩეული, ნაწილი ტაძარსა ღმრთისასა უგულმოდგინოჲ (უსათნოესი pb.)" O, სიბრძ. ხოლ. 3,14.

უგულსმოდგინესად დიდად გულმოდგინებით, წადილით: „უგულსმოდგინესად აღასრულა მკაჲ თჳსი" ბ. ცხ. 378V. იხ. გულმოდგინე.

უგულო «უგულისხმო», უგონო: „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულოსა (უგულისხმოსა O)" I, იერემ. 5,21. იხ. გული.

უგუნურ-ი უგონო, უგწური, სულელი, უვიცი: „ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ" ბრობ. 1,14; „უგუნურმან არა გულისჴმა-ყოს ესე" ფს. 91,7; „რისხჳა მამისა—შვილი უგუნური" O, იგ. სოლ. 17,25; „ნუ ეშღერი უგუნურსა" O, ზირ. 6,5; „ნუკუე უგუნურად შემრაცხოს მე" II კორ. 11,16; „სიზმართა აღფრინნიან უგუნურნი" O, ზირ. 31,1; „უგუნურმან სიცილსა აღიმაღლის ჴმაჲ თჳსი" O, ზირ. 21,20; „კაცთა უგუნურთა შთანთქან ოგი" O, იგ. სოლ. 21,20; „ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უგუნურთა" ფს. 48,13; „უგუნურო, ამას ღამესა მიგიღონ სული შენი" ლ. 12,20; „სიბრძნე ჰეშმარიტი, რომელი მისცემს უგუნურთა გონებასა კეთილსა" ბ. ხჭ. 89,87; „უგუნურად ჰყავ" O, დაბ. 31,28. იხ. უუგუნურესი.

უგუნურება უგონოდ გახდომა: „მწყემსნი უგუნურებდეს" I, იერემ. 10,21.

უგულებელს-ყოფა «მბრიდება», არად ჩაგდება, თვალის მორიდება, გვერდის ავლა, გაცლა: „უკეთეთ უგულებით უგულებელს-ყონ თჳალთა მათითა მკჳდრთა მათ ქუეყანისათა კაცსა მისთჳს" pb.,—„უკეთეთ მბრიდებით მიარიდნენ მკჳდრთა მის ქუეყანისათა თჳალნი მათნი კაცისა მისგან" G, ლევიტ. 20,4; „უგულებელს-ყუნა ღმერთმან" ხჯ. მოც. 17,60; „უგულებელს-მყუენ ჴმასა ოდენ ჭირისასა" ფს. 9,22; „ნუ უგულებელს-ყოფ ეუდრებასა ჩემსა" ფს. 54,2; „არა უგულებელს-გყო შენ ღმერთმან" ანდ.-ანატ. 232,7; „ნეცა უგულებელს-ყოფ სატყუეთა პირისა ჩემისათა" O, იგ. ხოლ. 4,5; „უგულებელს-ყუენ შეცოდებანი ჩემნი" მრთ. S, ჯ. ოჭრ.-გამოჩ. ჯუარ. 242,10; „თჳხი ნათესაჲსა შენისაჲ არა უგულებელს-ყო" I, ეს. 58,7; „მღდელთა მათ უგულებელს-ყუეს იოვანე" ი. მოც. 82,43; „უგულებელს-ყოს ძმამან ძმაჲ თჳსი" G, ლევიტ. 26,37; „ქართველნი, ეითარცა... უნდონი, უგულებელს-ყუნა და შეამცირნა" ბ.-ე. 40,88. იხ. ყოფა.

უგულისხმო, უგულისჴმო «უგულო», «უჯეროე», უგუნური: „თქუენცა უგულისჴმო ხართა" მრ. 7,18; „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა (უგულოსა I)" O, იერემ. 5,21; „იყოს ეფრემ, ეითარცა ტრედი უგულისხმოჲ" O, ოსე 7,11; „ეიხილენ უგულისჴმონი, დაჴნებოდე" Ქ,—„ეიხილენ უჯერონი და დაეჴნებოდე" Ჭ, ფს. 118,158; „ეგინი უგულისხმო იქმნნეს და განლეწნეს" O, ნეემ. 9,29; „უბადოო და უგულისჴმოო" შუშ. XIII 2. იხ. გულისხმა.

უგულისჴმოება უგუნურება, უჯეროება: „უგულისჴმოებისა და უწყალოებისა მისისათჳს მე წყალობასა მოველი" შუშ. XVI 38. იხ. გულისჴმა.

უგულ(ს)მოდგინე, უგულსმოდგინეს-ი სასურველი: „მოეცეს მას სარწმუნოებისა მადლი რჩეული, ნაწილი ტაძარსა ღმრთისასა უგულმოდგინოჲ (უსათნოესი pb.)" O, სიბრძ. ხოლ. 3,14.

უგულსმოდგინესად დიდად გულმოდგინებით, წადილით: „უგულსმოდგინესად აღასრულა მკაჲ თჳსი" ბ. ცხ. 378V. იხ. გულმოდგინე.

უგულო «უგულისხმო», უგონო: „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულოსა (უგულისხმოსა O)" I, იერემ. 5,21. იხ. გული.

უგუნურ-ი უგონო, უგწური, სულელი, უვიცი: „ბრძენთა და უგუნურთა თანამდებ ვარ" ბრობ. 1,14; „უგუნურმან არა გულისჴმა-ყოს ესე" ფს. 91,7; „რისხჳა მამისა—შვილი უგუნური" O, იგ. სოლ. 17,25; „ნუ ეშღერი უგუნურსა" O, ზირ. 6,5; „ნუკუე უგუნურად შემრაცხოს მე" II კორ. 11,16; „სიზმართა აღფრინნიან უგუნურნი" O, ზირ. 31,1; „უგუნურმან სიცილსა აღიმაღლის ჴმაჲ თჳსი" O, ზირ. 21,20; „კაცთა უგუნურთა შთანთქან ოგი" O, იგ. სოლ. 21,20; „ჰბაძვიდა იგი პირუტყუთა უგუნურთა" ფს. 48,13; „უგუნურო, ამას ღამესა მიგიღონ სული შენი" ლ. 12,20; „სიბრძნე ჰეშმარიტი, რომელი მისცემს უგუნურთა გონებასა კეთილსა" ბ. ხჭ. 89,87; „უგუნურად ჰყავ" O, დაბ. 31,28. იხ. უუგუნურესი.

უგუნურება უგონოდ გახდომა: „მწყემსნი უგუნურებდეს" I, იერემ. 10,21.

უგუნურება, უგნურება «უცნობობა», «უცნობელობა», «გაბნერდომილება», სისულელე: „ნუ იქმთ უგუნურებასა მაგას“ M.,—„ნუ ჰყოფთ უცნობობასა“ G, შხ. 19, 23; „აცსა მას ნურას უყოფთ სიტყუასა უგუნურებისა“ M.,—„აცსა ამას არა უყოთ სიტყუაჲ უცნობელობასაჲ“ G, შხ. 19,24; „მისთჳს უგუნურებისა, რომელ იქმნეს“ M.,—„ყოფად მისსა ყოელისაებრ განჳრდომილებისა, რომელი უყო ისრაჱლსა“ G, შხ. 20,10; „რომელთა თავს-უდებიეს შენი ეგე უგუნურებაჲ“ ვარ. 811; „წარწყმდეს უგუნურებითა მათითა“ ბარ. 2,28; „უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის“ I, ეს. 32,6; „ეყეღრებინ... რაჲთამცა აცალა იგი ღმერთმან სახისა მისგან უგუნურებისა და იქმნამცა გონიერებასა კრისტჱსსა“ შუშ. I, 14; „შინაგან გულისაგან კაცთაგან გამოვლენ გულის-სიტყუანი ბოროტნი... უგუნურებანი“ მრ. 7,22. იხ. უგუნური.

უგუნურეს-ი, უგუნურჱს-ი უფრო უგუნური: „უგუნურჱსო ყოელთა კაცთაო“ ბაბ. 47,10. იხ. უგუნური.

უდაბნო გაუშენებელი/დაუსახლებელი ადგილი, «ველი», «უმკვდრო»: „იყოს ჭეყანა თქუენი უდაბნო (ოკერი G)“ M. ლევიტ. 26,33; „უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა“ M.,—„უმკვდროჲთგან პირისპირით ეგჳპტჱსაჲთ“ G, ისუ ნ. 13,3; „ალაყანა... უდაბნოდ“ მთ. 4,1; „უდაბნოსა ადგილსა ჵართ“ ლ. 9,12; „აოჴრდა და უდაბნო იქმნა“ I ეზრა 2,26; „დაბუედრა ეშმაკმან უდაბნოსა ადგილსა, პირსა მდინარისასა“ მ. ცხ. 142r; „უდაბნოსა მას განწირულთასა კრავნი ძოვენ“ I, ეს. 5,17; „დაესხნე ყოველნი უდაბნონი შენნი, ვითარცა სამოთხე“ I, ეს. 51,3; „ჳყავ საყოფელად მათდა უდაბნოჲ“ O. იობ 39,5. იხ. მეუდაბნოე; შდრ. დაბა.

[უდაბნოება] იხ. მაუდაბნოებელი.

უდაბნოჲს-მკჳდრ-ი მეუდაბნოე, უდაბნოს მცხოვრები: „უდაბნოჲს-მკჳდრ ეიქმენ, ვითარცა იონე“ მ. ცხ. 248r. იხ. მკვდრი.

უდაბნოჲს-მოყუარე: „უპოვარი და უდაბნოჲს-მოყუარჱ (გამოირჩია ღმერთმან)“ მრთ. S, კ. ოქრ.-ნათლიხღ. 80,6. იხ. მოყუარე.

უდაკლებულეს-ი ლუწყლტუესი: „არა იყოს პირი მისი უდაკლებულეს ტყაჱსა“ pb.,—„აჲა იყოს შესახედაჲ უწყლტუეს ტყაჱსა“ G, ლევიტ. 18,21. იხ. დაკლებული.

უდარეს-ი, უდარჱს-ი უმდაბლესი, ნაკლები; უმცირესი; უცუდესი, უსაძაგლესი: „წარაელინნა მოწ. ყუედად ყოელთა ჩჩულთა ყრმათა... ორით წლითგანნი და უდარესი“ მთ.2,16; „აღდგეს მეფობაჲ სხუაჲ უდარჱსი შენსა“ I, დან. 2,39; „ჰპმდეს იგინი უდარესსა“ მ. ცხ. 119v; „არაჲინ არს უაღრესი ჩემსა მათ შორის და არცა ვინ უდარესი ჩემსა მათგანი“ ბალ. 88,2; „ვერ გამოვარჩეე მათ შორის უაღრესსა, გინა უდარესსა“ H—841, 110; „ხალაჲ მისი შეურაცხ, უდარჱს ყოველთა კაცთა“ მრთ. S, ოქრ.-გურიტ.229,6. იხ. დარე.

უდარესობა: „არა აქუს მუნ სიმდიდრესა მეტობაჲ ანუ სიგლახაკესა უდარესობაჲ“ A—92,886. იხ. უდარესი.

უდასტურეს-ი უფრო სარწმუნო/სანდო/მართალი: „არაჲინ არს უდასტურეს კაცისა მთხოველისა, რაჲთუ არაჲინ აქუს, გარნა ღმერთი“ ბალ. 102,24. იხ. დასტური.

უდაშნეს-ი უფრო მშეიდი/მორჩილი: „ოდესმე დააცადიან მხილებაჲ მათდაცა მამართ, რომელნი უდაშნეს და უფროჲს სამართლის და სიტყჳს-შემწყნარებელ იყუნიან მამისა შენისასა“ ბალ. 48,25. იხ. დაშნი.

უდბად იხ. უდებად.

უდბება იხ. უდებება.

უდბეს-ი უზანტესი, უზარმაცესი: „ძოლსა მიიღებს და უფროჲსა უდბესთა-რე შორის“ მ. ცხ. 257. იხ. უდები.

უდბობა სიზარმაცე, დაუდეგრობა: „და ესე არა თუ უდბობით განრყუნილებასა შინა რაჲმე წარაგო“ ლიმ. 77,18; „ვაჲ არს მისა, რომელსაც უდბობით წარჴდენ დღენი მისნი ცხორებასა თჳსსა“ მ. სწ. 220,28. იხ. უდები.

უდებ-ი ზარმაცი, არაგულმოდგინე, დაუდეგარი, უნაღველი, გულდაუდებელი, უქმი: „რომელნი-იგი პირველ უდებ იყუნინ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 100, 10; „უდებ და ურგებ არს იგი შენდა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 109,33; „ყოველნი მოძაღ ჵართ, ყოველნი მედგარ ჵართ და უდებ“ საკ. წიგ. II 59,1; „ყოელსაჲე რაჲმე კეთილისა საქმისა უდებ და მცონარ“ მ. ცხ. 23v; „მცირედ შემდგომად ვიხილე ძმაჲ იგი უდები ფრიად მოსწრაფედ“ ლიმ. 4,6; „უდებ ჵართ და მცონარ“ მ. სწ. 225,6. იხ. სიუდბე, უუდბესი.

უდებად, უდბად (ზს.) ცუდად, ამაოდ, განურჩეველად, დაუდეგრად, სიზანტით: „არა უდებად რას მიგცემ თქუენ მარადის სწუალასა ამას“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 100,21; „უკეთოჲ კეალად უდებად შეუწყნართ ზრახეაჲ იგი გულის-თქუმისაჲ“ მრთ. A, კ. ოქრ.-ხანან. 65; „რომელი იქმოდის საქმეს უფლისასა უდებად“ I. ოქრეგ. 48,10; „უდბად ტიროდა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 103,10; „არა ჯერ-არს შენდა უდებად დაცემაჲ შენი“ მ. სწ. 108,12.

უდებება, უდბება სიზარმაცე, სიზანტე, «მოკალეობა»: „ყოველივე დაუტეეან უდებებაჲ“ მრთ. C, ოქრ.-მარხ. და თონ.; „დაუტეეან უდებებაჲ და განეკრძალნეს შეშსა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 100,15; „უდებებასა ეჰსახერებდი“ ეზტ. 119,4; „უდებებითა მოუალთ სიმდაბლედ“ მ. ცხ. 125v; „რაჲ სიტყუაჲ მაუგოთ უდებებისათჳს ჩუენისა ცხორებისა?“ საკ. წიგ. II 58,7; „რომელნი უდებებით ცხონდებიან სოფელსა შინა“ ლიმ. 60,18; „რომელი სდევნიდეს უდებებასა, აღიესოს სიგლახაკითა“ pb.,—„რომელ შეუდგეს მოცალეობასა, აღიესოს იგი სიგლახაკითა“ O, იგ. სოლ. 28,19; „განაღძენით სულნი თქუენნი ძილისა მისგან მცონარებისა და მოწყინებისა და უდებებისა“ მ. სწ. 27,20. იხ. უდები.

უდებ-ყოფა დაზარება, მოშეება, ზარმაცობა: „მათ უდებ-ყუეს და წარვიდეს“ მთ. 22,5; „ნუ უდებ-ჰყოფ“ O, ზირ. 35,15; „უკუეთუ ეინმე უდებ-იყოს, ანუ გარდაჰკლდეს ბრძანებასა ჩემსა“ I ეზრა 6,32; „რად უდებ-გიყოფიეს?“ პეტრე მოც. 44,19; „რომელი უდებ-იყოს გზათა თჳსთა, იგი წარწყმდეს“ O, იგ. სოლ. 19,19; „ნუ უდებბარ მარხვასა“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და თონ. 109,20.

უდედო დედა რომ არ ჰყავს: „რომელ არს მეუფე მწყდო-

ბისაგ. უმაო. უდედო. ნათესავმოყვასენებელი" ჰაბრ. 7,3. იხ. დედა.

უდიდებელ-ყოფა «უდიდებლობა», უპატიოდ მიჩნევა: „უდიდებელ-ყოს ხალაგ შენა კაცთაგან" O,— „უდიდებლობდეს კაცთაგან" pb., ეს. 52,14. იხ. დიდება.

უდიდებულეს-ი უფრო დიდებული, უფრო საპატიო: „რამეთუ ოყო ესე უდიდებულეს ყოველთა" O,—„რამეთუ უდიდებულეს ოყო ესე უფროჲს ყოველთა ნათესავთა მათთა" I. დან. 10,4; „ესე ოყო უდიდებულეს სახლსა შინა მამისა მისისა" O. დან. 24,20. იხ. დიდებული.

უდიდეს-ი უფრო დიდი; «უფროჲსი», უმეტესი: „უდიდეს-ღა აშისა ძალი" C,—„უფროჲსი ამისა იხილო" DE. ი. 1,50; „რომელი მცნებაჲ უდიდეს (უფროჲს DE) არს შჯულსა შინა" მთ.22,36. იხ. დიდი.

უდრეკელ-ი

უდრეკელად (ზს.) უქცეველად, განუხრელად: „რაჲთა ხედვიდეს ღმერთსა ყოლდეე და მარადის უდრეკელად" მ. ცხ. 454v.

უდრტჳნავად, უდრტჳნველად (ზს.) უპროტესტოდ, უხმოდ: „შერებაან ურთჲერთისა მსახურებასა მთელ̃ყონებელად და უდრტჳნავად" მ. სწ. 176,8; „განწესებელსა მათსა ზედა ჰგიან უდრტჳნველად" მ. სწ. 267,15; „სიმდაბლით და უდრტჳნველად იქმოდა" ი.-ე. 17,6. იხ. დრტჳნა.

უეკლო: „ვარდი იგი იყო უეკლო და უკუანაჲსკნელ შეეყო ეკალი ბედსა თანა კუაჲელისასა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 69,10. იხ. ეკალი.

უენო: „ეტყჳ და უენო" მ. ცხ. 329v. იხ. ენა.

უეჭველად, უეჭველად ეჭვის გარეშე; «არარას ორგულებად», ნამდვილად; უცილობლად: „მიედ მათ თანა უეჭველად" Č,—„მისლად მათ თანა და არარას ორგულებად" ხჯ. მოც. 11,12; „უეჭველად მოკუდები" მ. ცხ. 72v; „უეჭველად მეუმთხუევიან ამას მაღლა შეწუენთა ღმრთისაგთა". A—481,212r; „რამეთუ უეჭველად მამაკაც არს კაცი იგი საშინელი" მ. სწ. 268,3. იხ. [ეჭე].

უვაკეს-ი: „არი არს რომელიმე ადგილი უვაკეს წყლისა ზერგისაგ" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 55,4.

უვალ-ი ფეხდაუდგამი: „უვალთა ადგილთა ალმართეს კარებე" O. ხიბრძ. ხოლ. 11,3; „შეაკუთნეს იგინი სლად უვალთა და უკაცურთა ადგილთა" მ. ცხ. 377r; „უვალ ყოს ჩუენგან სახლი" მ. ცხ. 420r. იხ. სლა.

უვარება უარის თქმა: „ვითარცა ყოველნი უვარებდეს, ჰრქუა პეტრე" დ. 3,45; „ვერ ვინ̃ეჲ განსარინებელსა მას ჲერსა თჳალთა მადგმად უვარებდეს" O. ხიბრძ. ხოლ. 17,9; „ითხოვს, რომელსა-იგი ბერველ უვარებდეს" O. ხიბრძ. ხოლ. 12,27.

უვარება უარყოფა: „მცირესა ჭალსა სიტყუაჲ ისმინე, უვარებად მიიწიე" მრთ. D, ოკრ.-მეტრე. და ელია 814.

უვარეს-ი უკანასკნელი: „მოეცის იმთ მთაერთბაჲ უვარესთა ერისათა" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 118,1.

უვახშოდ: „ითხოვის მსაჯულმან მან კაცთაგან პასუხისა მიცემაჲ საქმეთა მათთჳს, კეთილთა და ბოროტთა... მდიდართა-[გან]—უვახშოდ ვასებაჲ და გლახაკთა—მოწყალებაჲ" მ. სწ. 120,3. იხ. ვახშო.

უვერაგეს-ი უფრო ცბიერი/მზაკვარი/ მოხერხებული: „უშჯულოჲსა ტანჯვასა უგუნური უვერაგეს აქმნის" O. ოგ. ხოლ. 10,25. იხ. ვერაგი.

უვის იხ. ვ.

უვიწრეს-ი უფრო შემაწუხებელი: „არა რომელი ცხორებაჲ უსაჭიროველეს და უვიწრეს არს ცხორებისა ამის ჩუენისა" ბალ. 122,15. იხ. ვიწრო.

უვნებელ-ი დაუზიანებელი: „მონანი შენნი დაიცევნენ უვნებელნი მისგან" O, ხიბრძ. ხოლ. 10,6; „პოვნა ნაწილნი იგი მოწამეთანი... უვნებელად მთაჲსა ზედა სუკჳეასა" მხკ. 50,16; „უვნებელად ეგენან" მ. ცხ. 247r. იხ. ვნება.

უვნებელება სიმრთელე: „სიყუარული ღმრთისაჲ მოიღებს უვნებელებასა" მ. ცხ. 241v. იხ. უვნებელი.

უზავ-ი მოურიგებელი: „იყუნენ კაცნი... უთმინო, დაუმკჳრველ, უზაო"* იხ. ზავი.

უზაკუველ-ი უტყუარი, მართალი, ნამდვილი, ერთგული: „უზაკუველი სძლ გსუროდენ" I პეტრე 2,5; „წინამძღუართა მიმართ გაქუნდეს უზაკუველი მორჩილებაი" ი.-ე. 20,27; „სარგებელ მეყო ჩუენ... სოყუარული მისი უზაკუველი" ლიმ. 55,4; „უზაკუველად ვასწაე" O, ხიბრძ. ხოლ. 7,18. იხ. ზაკუეა.

უზაკუველობა სიმართლე: „მოიგოს კაცმან... სარწმუნოებაჲ მართალი და უზაკუველობაჲ" მ. სწ. 286,26. იხ. უზაკუველი.

უზემოეს-ი «უზეშთაესი»: „რომელთა ჰჭონან წჳენი უზემოეს ფერჳთა" G,—„რომელსა ასხენ წჳენი უზეშთაწს ფერჳთა" O, ლევიტ. 11,21. იხ. ზემო.

უზესკნელეს-ი სიმაღლე: „აღ-თუ-მაღლეს ცაჲ უზესკნელესად" O, ეერემ. 31,37. იხ. ზესკნელი.

უზეშთაეს-ი, უზეშთაწს-ი, უზეეთაეს-ი, უზეეთაეს-ი «უზემოესი», უფრო ზემო, უმაღლესი: „რომელი წარმოდგებოდის ახილვასა მას ოცით წლითგანი და უზეშთაწსი" O, გამოხლ. 20,14; „უზეშთაეს არს ყოველთა სიტყჳსმეცნიერთა სახელის-დებისა" ხ. გად.-მოც. საკ. 92,4; „ძლიერებაჲ იგი, რომელი უზეშთაეს სოფლისა არს, მიმოვედა" ხ. გად.-მოც. საკ. 92,21; „რომელსა ასხენ წჳენი უზეშთაწს ფერჳთა" O,—„რომელთა ჰჭონან წჳენი უზემოეს ფერჳთა" G, ლევიტ. 11,21; „უზეშთაეს ყოველთა მთავრობათა" ეფეს. 1,21; „აღმაღლებს უზეშთაეს შენსა" pb., II ზჯ. 28,48; „უზეშთაეს და უმაღლწს არს... კრებაჲ ესე" მრთ. S, ოკრ.-მარხ. და ითნ. 100,5; „უეეეთაეს ამოვე კაცთა ბუნებასა" ანდ.-ანატ. 221,10; „პატივ-ესცემდეთ მღდელთა უზეშთაესითა პატივითა" მ. სწ. 87,4; „უზეეთაეს არს" Ath.—11,60v. იხ. ზეშთა.

უზიარებელ-ი საკუთარი, არასაზიარო, საერთო: „უზიარებელი სახელი ქეთა და ძელთა დასდვეს" O. ხიბრძ. ხოლ. 14,21. იხ. ზიარება.

უზმა დაუნაყრებელი, უქმელი, მშიერი: „განტევებაჲ მათი უზმათაჲ არა მინებს" მთ. 15,32; „დაუტეეა ბერი

---

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ყოლად უღონოდ და უზმად" ს. ცხ. 378r; „უბრძანა მისი შკდ დღე უზმით ჯდომაჲ" მრთ. S, კ. ოერ.-გამოჩ. ჯუარ. 241,19; „ყოველნი იგი დღენი უზმისა გარდაველნეს" შუშ. VI 8.

უზმება, უზმობა დაუნაყრებლობა, უკმელობა, შიმშილი: „ფრიადი უზმებაჲ იყო" საქ. მოც. 27,21; „ვისხენით... ვითარცა მკუდარნი, დღისა მისგან ჭირისა და უზმობისა" ხაქ. წიგ. II 110,10. იხ. უზმა.

უზმებულ-ი: „უზმებულ იყუნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა" მრთ. S. ოქრ.-მარხ.- და ოონ. 109,21. იხ. უზმება.

უზნო ცუდი ზნის მქონე: „იქმნა კარაული იგი ზნოანი უზნო" ხაქ. წიგ. II 98,1.

უზომო, უზომ-ი უსაზომო, განუზომელი: „მოკედები მე უზომოჲსაგან მწუხარებისაჲ" ს. ცხ. 69v; „მოეხჯა სერვილითა უზომითა გულისა მისისაჲთა" ხაქ. წიგ. II 75,3. იხ. ზომა.

უზრუნველ-ი «მინდობილი», «უჭუვარი», უნაღველი; «უშფოთველი»: „ბანაკი იგი მათი უზრუნველ იყო" M.—„ბანაკი იყო მინდობილ" G, მხკ. 8,11; „მე უზრუნველ ვიყო" Q.—„მე უშუვარ ვიყო" ფლპ. 2,26; „თქუენ უზრუნველ გყუნეთ" მთ. 28,14; „იყო შენ უზრუნველ იგი" O, იგდ. 1,16; „სიკეთილო... მწარე არს შენი საკუნებელი... კაცისათჳს უზრუნველისა (უშფოთველისა pb.)" O, ზირ. 41,2.

უზრუნველად უშფოთველად, უნაღველად, უურველად; «უნივთებელ[ად]»: „უზრუნველად მისლად ხარ შენსა მას სოფელსა" ანდ.-ანატ. 202,8; „რომელი-ეგე ჰხი უზრუნველად" I, ეს. 47,8; „მე დავჯდე უზრუნველად" ფლპტ. 189,1; „ჰყსნე უზრუნველად სული შენი" O,—„ჰყსნა თჳსი უნივთებელი სული" pb., იგ. ხოლ. 22,26.

უზრუნველება, უზრუნველობა უურველობა, უდარდელობა: „არა იყო (ძილი იგი) უზრუნველებისაჲ არამედ შენანებისაჲ" მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოონ. 103, 20; „არა გუაქუს აჰა უზრუნველობაჲ" მ. ცხ. 204r. იხ.. უზრუნველი.

უზრუნველ-ყოფა უშფოთველ/უდარდელ ყოფა: „ჩუენ ვარწმენით და თქუენ უზრუნველ გყუნეთ" ანან. ებრ. 218v; „ვერ ძალ-ეც უზრუნველ-ყოფად" მ. ცხ. 201v. იხ. ყოფა.

უზრქელეს-ი უფრო სქელი: „(სული მგრძნობელი) უზრქელესი სულისა მეტყუელისა" გრ. ნოს.-კაც. ოგებ. 168,12.

უზუებ-ი ბერწი: „არა ამოვოს... უზუები საცხოვარსა შენსა შორის" M, II შჯ. 7,14. იხ. ზუები.

უზუერულ-ი დაფნა, laurus: „იხილა ხუ ერთა უზუერულისაჲ და დაჯდა მის ქუეშე" ღთშობ. 135,3.

უზლუდო ზღუდის გარეშე: „(ქალაქნი) უკეთოე მოზღუდეილ არიან ანუ უზღუდო" G, რიცხ. 13,30. იხ. ზღუდე.

უთავადეს-ი მთავარი, უმთავრესი: „ყოველთაჳე გულისხიტყუათა მონაზონისათა ერთი ჰყავს წინამძღურად უთავადესი მათ ყოველთაჲ, მის უკუე უთავადესისაჲ ჯერ-არს განცდად" მ. ცხ. 205v; „უთავადესი ყოველთა ფილოსოფოსთაჲ" მ. ცხ. 377r. იხ. თავადი.

უთესლო უნაყოფო: „ბრძანებისაგან შემოკლებულისა ქუეყანაჲ, ჴმელი და უთესლოჲ, აღიძრა მყის ლმობად" ბ. კეს.-ეკუს. დდ. 65,2. იხ. თესლი.

უთლელ-ი გაუთლელი: „მოიღო ძელიცა უთლელი" O, III მე. 10,11. იხ. თლა.

უთმინო მოუთმენელი: „რომელმან უთმინონი თჳი მოთმინებითა გჳრგჳნოსან ჰყუენ" ჯარ. 800; „იყუნენ კაცნი... მასჩენელ, უთმინო, დაუშჳრველ" M ტიმ. 3,3; „ბრძენმან გულითა შეიწყუარნის მცნებანი, უთმინოსა ბაგითა ბრკუმით შეუბრკემენ" O, იგ. ხოლ. 10,3; „გაქენდან თავი შენი, ვითარცა შეუძლებელი და გლახაკი და უთმინოჲ" მ. ცხ. 260v. იხ. თმენა.

უთმინოება მოუთმენლობა, «სულმოკლეება»: „ვითარ ბილეს უთმინოებაჲ მისი" B.—„ვითარცა ბილეს სულმოკლებაჲ იგი და უთმინოებაჲ" A, ხეზეკ. 138,5; „არა განგცადნეს თქუენ ემმაჲსნ უთმინოებითა თქუენითა" I კორ. 7,5. იხ. უთმინო.

უთუალო ბრმა: „ხედავა უთუალოსა ბრმასა"? მ. ცხ. 307r. იხ. თუალი.

უთქს იხ. დგომა.

უთქუმელ-ი გამოუთქმელი: „ესმა უთქუმელი იგი სიტყუაჲ" II კორ. 12,4. იხ. თქუმა.

უთხოველ-ი გაუთხოვარი: „უკეთოჲ ვინმე აცთუნოს ქალწული უთხოველი და დაწყჳს მის თანა" O, გამოსლ. 22, 16. იხ. თხოვა.

უიგავოდ იგავის გარეშე: „ამას ყოველსა ეტყოდა იესუ იგავით ერსა მას და უიგავოდ არას ეტყოდა მათ" C, მთ. 13,34. იხ. იგავი.

უიცება: „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ცლაჳილსა მუუართასა და ჩხიკუთასა და უტყუებასა თეუზთასა და უიცებასა მცენარეთასა" გრ. ნოს.- კაც. ოგებ. 216,9.

უკადნიერესად-რე რამდენადმე უფრო გაბედულად: „უკადნიერესად-რე მივწერე თქუენდა" მრთ. 15,15. იხ. კადნიერი.

უკაცთმოყუარე უფრო კაცთმოყვარე: „რომლისაგანად მას ევნო, უკაცთმოყუარე ექმნეს სხუათათჳს" მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 214. იხ. კაცთმოყუარე.

უკაცრულ-ი უმოსახლო, მოსახლეობისაგან დაცლილი: „ბერღალთაგან ყოველნი სოფელნი ჭორსა შინა იყუნეს და კნინღა უკაცრულ" ი.-ე. 42,7. იხ. კაცი.

უკაცურ-ი უკაცრიელი, დაუსახლებელი: „ვალნ იგი უვალთა ადგილთა და უკაცურთა და ძნელთა ღადოთა" მ. ცხ. 175v; „შეაქთუნეს იგინი სლვად უვალთა და უკაცურთა ადგილთა" მ. ცხ. 377r. იხ. კაცი.

უკეანოს-ი ოკეანე: „ეითარცა-იგი მოასწყჳს... შემატებამან წყლისა უკეანოსისაჲმან" ბ. კეს.-ეკუს. დდ. 93,24.

უკეთეს-ი «უმჯობესი», უფრო კარგი, მშვენიერი: „უკეთეს იყო მისა" DE.—„უმჯობეს იყო მისა" C, მრკ. 14,21; „არა უკეთეს ხარ" მთ. 15,25; „კეთილთა უკეთჱს (არიან)" მრთ. S, კ. ოერ.-ალდგ. 167,24; „ჰამე უდარესი და დაბტეე უკეთესი" მ. ცხ. 84r; „უკეთეს არს სიბრძნჱ უფროჲს ჯერისა სიბრძოლისა" O, ეკლ. 9,18; „ძჱ იგი შენი უკეთესი, რომელი შენ გიყუარდეს, მახჳლითა დაუცეს" I, ეს. 3,26; „(არიან) კეთილთა უკეთეს" Ath.—11, 182r. იხ. კეთილი.

უკუექმნულ-ი გაუმჯობესებული: „კნინ უკეთე-ქმნელ და აღდგომილ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ოთ. 110, 10. იხ. ქმნელი.

უკეთურ-ი «ბოროტი», ავი, უსამართლო: „უკეთურნი იგი უკეთურადცა წარწყმიდნეს“ C.—„ბოროტნი იგი ბოროტად წარწყმიდნეს“ DE, მთ. 21,41; „მსგავსად ბრძანებისა უკეთურისა მის მძლავრისა“ ფლტ. 146,15; „უკეთური ერჩინ ენასა ურჩელოთასა“ O, ფს. ხოლ. 17,4; „ესძლოთ უკეთურსა მაგას შენსა ზრახვასა“ ხბხტ. 125,12; „უკეთურმან ბოროტი ქმნის“ ფს. ხოლ. 11,13; „ქალსა უკეთურისაგან მიხსენ მე“ ფს. 17,49; „მეფემ ესე უკეთური გუთუფარ იყო“ რიგხ. 168,20; „უკეთურად იტყჳს“ მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 101,42. იხ. კეთილი.

უკეთურად-მცნობელ-ი: „ამას წელილად უთხრობთ უკეთურად-მცნობელთა მათთჳს“ ეპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,12. იხ. მცნობელი.

უკეთურება «ცრუება», «ვნება», «ბოროტება»: „მრავალგზის უკეთურებდეს შენდამი“ O. — „მრავალგზის ბოროტებს შენ ზედა“ pb., ეკლ. 7,28; „რაოდენმე ეუკეთურა (ცრურა C) მტერი სიწმიდესა შენსა“ ფს. 78,8; „წინაწარმეტყუელთა ჩემთა შორის ნუ უკეთურობთ“ Q.—„წინაწარმეტყუელსა ჩემსა ნუ აჲვნებთ“ C. ფს. 104,15.

უკეთურება «ბოროტი», «ზაკულება», სიავე: „ჰყოფ ჩემ თანა უკეთურებასი წყობის-ყოფითა ჩემდამო“ G;— „იპე ჩემდა მომარო ბოროტსა და მბრძავ მე“ M, მსჯ. 11,27; „გულისჴმა-ყო თესე უკეთურებაჲ იგი მათი“ C. — „...ზაკულებაჲ იგი მათი“ DE, მთ. 22,18; „რაჲ არს უკეთურებაჲ ესე, ქმნილი თქუენ შორის?“ G, მსჯ. 20,12; „რაჲსა გაზრახენს შენ უკეთურებაჲ შენი?“ O, IV მფ. 14,10; „უკეთურებაჲ არს გულსა მათსა“ ფს. 27,3; „აღკჳლოთ უკეთურებაჲ ისრაჱლისაგან“ M, მსჯ. 20,13; „რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნს, უხარკობს უკეთურებასა“ O, ფს. ხოლ. 10,7; „განჰკარცჳს მრავალ ცთომერთმან ჰერი უკეთურებისაჲ“ მრთ. D, ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 93,26; „ესძლოთ თქუენსა მაგას უკეთურებისა ზრახჳსა“ ხბხტ. 123,16; „ეჳლტოდე ვეცხლის-მოყუარებისაგან, რომელ არს ძირი ყოველსა უკეთურებისაჲ“ მ. სწ. 10,20; „უკეთურებისა მის სახისა ქმრისა მისისაჲსა მარადის გულს-ეტყჳნ“ შუშ. I, 12. იხ. უკეთური.

უკეთურებით-ი ბოროტისა: „სიბრძნით მით უკეთურებითი იგი მეცნიერებაჲ განწმიდის“ ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 94,20 (უკეთურებითი მეცნიერებაჲ=შხაკეობა). იხ. უკეთურება.

უკეთურების-მოყუარე ბოროტების მოყვარული: „ბრძოლად უკეთურების-მოყუარესა შენ, მეტყუელსა მაგას ეშმაკისასა“ ფლტკ. 152,15. იხ. მოყუარე.

უკერველ-ი შეუკერავი: „იყო კუართი იგი უკერველ“ ი. 19,23. იხ. კერვა.

უკიდარო მოხდილი, დაუხურავი: „თჳი არა უკიდარო ყოს და სამოსელი მისი არა მოიბძაროს“ G, ლევიტ. 21,10. იხ. კიდარო.

უკითხავად მოუძიებლად, მოუელელად: „ქეეყნაკი ესე ჩუენ უკითხავად ძჳს და ნეგჳმინას-საცემელ არარაჲ გუაქუს ჩუენ მისგან“ ხაკ. წიგ. II 94,17. იხ. კითხვა.

უკლებ-ი: „მართალი არს და უკლები (ნაწერი)“ Q—1069, ანდერძი. იხ. კლება.

უკმოგება იხ. უკუმოგება.

უკმოქცევა იხ. უკუმოქცევა.

უკმოცემა დაბრუნება: „უკმოსცეს სომეხთა საზღვარი ქართლისაჲ“ ჭ. ცხ. 54,9. იხ. მოცემა.

უკმოხედვა უკან მიხედვა: „უკმოჰხედნა ერსა მას და პრჭუა მათ“ შუშ. IX 14. იხ. მოხედვა.

უკმოჯსნა «დაჯსნა»: „უკმოიჯსნას განსყიდული ძჳსა თჳსისაჲ“ G,—„დაიჯსნეს განსყიდული იგი ძჳსა თჳსისა“ pb., ლევიტ. 25,26. იხ. მოჯსნა.

უკნინეს-ი უმცირესი: „(წინა-უყოფთ დიდებულებასა შენსა) არა თუ უკნინესსა ძალისა ჩუენისასა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგენ. 139,13. იხ. კნინი.

უკრძალველად სიფრთხილის გარეშე, მოურიდებლად: „ყოველივე, რომელიცა მოვიდეს პირად მათდა, უკრძალველად იტყჳან“ მ. ცხ. 107v. იხ. კრძალვა.

უკრძალულობა მოურიდებლობა: „ოდეს გესმეს... წარწყმედაჲ უკრძალულობისაჲ, ისწრაფეთ კრძალვად და დაცვად თავთა თჳსთა“ მ. სწ. 247,3. იხ. კრძალულება.

უკუანა (ზზ.) უკან, თან, ზერგით: „რომელი წინა უძღოდა და უკუანა შეუდგა“ C, მთ. 21,9; „კარი განეჭა უკუანა თჳსა“ pb., — „კარი შემოიწუბა ზურგით“ O, დან. 10,0; „სდევდეს მეგჳპტელნი უკუანა მამათა ჩუენთა“ G, ისუ ნ. 24,6; „უკუანა სდევდა პიტიახშსა“ შუშ. I 10; „საწჳრები უკუანა წაიღეთ“ ი.-ე. 35,1.

უკუანა ზურგით ზურგით, უკანით: II ნშტ. 18,18*.

უკუანა კერძო «ზურგით კერძო»: „მოვიდა იგი შორის ერსა მას უკუანა კერძო“ C,—„მოუვლდა იგი ერსა შორის ზურგით კერძო“ DE, მრ. 5,27; „უკუანა კერძო მისსა აღატყდის ალი“ O, იოვლ 2,3.

უკუანა «უკუანაჲსკნელი», «შემდგომი», «მრწემი»: „მრავალნი იყუნენ წინანი უკუანა, და უკუანანი—წინა“ C.— „მრავალნი იყუნენ პირველნი უკუანაჲსკნელ. და უკუანაჲსკნელნი—პირველ“ DE, მრ. 10,31; „უკუანასა მას (შემდგომსა მას Q) დავივიწყებ და წინასა მას მივსწუდები“ ფლპ. 3,13; „იყავნ იგი ყოველთა უკუანა“ C,—„იყოს იგი ყოველთა მრწემ“ DE, მრ. 9,35.

უკუანაგან-ი IV მფ. 18,24*.

უკუანაჲთ «შემდგომად», «ზურგით» კერძო»: „უკუანაჲთ კარვისა დაიბანაკონ ზღუთ კერძო“ G,—„დაიბანაკონ შემდგომად კარვისა ზღუთ კერძო“ pb., რიცხ. 2,20; „აჰა უკუანაჲთ კარიათიარიმისსა“ G,—„რომელი იგი ზურგით კერძო კარიათიარიმისა“ M, მსჯ. 18,12; „უკუანაჲთ შენსა დაიგდე“ ფ. ცხ. 22v. იხ. უკუანა.

უკუანაჲს მერმე, დაბოლოს: „შურ-იგე შურის-გებაჲ... და უკუანაჲს შეეძინე ერსა შენსა“** იხ. უკუანა.

უკუანაჲსკნელ (ზზ.) «შემდგომად ამისა, მერმე», «უკუანაჲსკნელ-ლა», ბოლოს: „უკუანაჲსკნელ მო-

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ვიდეს“ C. —„შემდგომად ამისა, შერმე მოვიდეს“ DE. მთ. 25,11; „უკუანაბსკნელ ყოველთასა“ DE. — „უკუანაბსკნელ-ღა ყოველთა“ C. მთ. 22,27; „უკუანაბსკნელ შეშმა“ მთ. 4,2; „უკუანაბსკნელ ჰპოვა განსასუენებელი იგი მისი“ O. ზირ. 6,28.

უკუანაბსკნელ-ი უკანა, ბოლო, «უკუანა», «დასასრული», «აღსასრული», უკანასკნელი: „მრავალნი იყუნენ პირველნი უკუანაბსკნელ“ DE.—„მრავალნი იყუნენ წინანი უკუანა“ C. მრ. 10,31; „უკუანაბსკნელსა (დასასრულსა C) მას დღესა დიდისა მის დღესასწაულისასა დადგა იესუ“ ი. 7,37; „რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა უკუანაბსკნელთა დღეთასა?“ G.—„რაჲ უყოს ერმან ამან ერსა შენსა აღსასრულთა დღეთა?“ Fr., რიცხ. 24,14; „აღვადგინო იგი დღესა მას უკუანაბსკნელსა“ C. ი. 6,39; „გამოვცადოთ, რაჲ-ძი იყოს უკუანაბსკნელი მისი?“ O. ხიხრძ. ხოლ. 2,17; „აგინებდა უკუანაბსკნელითა გინებითა“ მ. ცხ. 40v; „ეკჱნის უკუანაბსკნელი უჯრეს პირველისა“ მ. სწ. 24,29.

უკუანაწარ (ზზ.) გარეთ, გარეშე; უკან: „მას შინა წერილ იყო წინაუკუნ და უკუანაწარ“ O. ეზეკ. 2,9; „ჲა ესერა ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი წინაუკუნ და უკუანაწარ“ II ნეტ. 13,14; „მიიყვანეთ ეგე უკუანაწარ სახლსა მას ერისთაესასა“ O. IV მე. 11,15.

უკუანაწარ-ი «უკუანა», უკანა მხარე (სასირცხო): „გამოაცხადა უკუანაწარი შენი წინაშე პირსა შენსა“ O.—„გამოვაცხადნე უკუანანი შენნი პირსა ზედა შენსა“ pb., ნაუმ 3,5. იხ. წარი.

უკუდავ-ი უკვდავი: „არა უკუდაჲ არს ნაშობი კაცთაჲ“ O. ზირ. 17,20; „სიმართლჱ უკუდავ არს“ O. სიბრძ. ხოლ. 1,15; „შე უკუდავსა ესმსახურებ“ ი. მოც. 74,25; „ვიდრე უკუდაჲთა მათ მატლთა შეჭმასა, უმჯობჱს იყუნ ამათ მოკუდაჲთა შეჭმა“ შჯმ. XV 10; „ჶორცნი უკუდაჲ ყუნეს“ გრ. ნაზ.-შობ. 260,10. იხ. კუდომა.

უკუდაჲება უკვდაება: „მოკუდაჲისა მის შემოსად უკუდაჲებაჲ“ I კორ. 15,53; „შენ ხარ, უფალო, უკუდაჲებისა ძირი“ განხ. ი. 199,22; „მოიწიენ ჩუენ ზედა ცთარი უკუდაჲებისაჲ“ თომა მოც. 15,2. იხ. უკუდაჲ.

უკუე «ამიერითგან», მაშასადამე; ეხლა; და: „ყოეთ უკუე“ DE. — „ყოეთ ამიერითგან“ C. ლ. 3,8; „ნუ უკუე სუფევენ ცოდვაჲ“ მრომ. 6,12; „ეკრძალენით უკუე დრტჳვასა ურგებასა“ O. სიბრძ. ხოლ. 1,11; „უკუე მოწეენულ არს“ მთ. 12,26; „შენ უკუე ხარა ძე ღმრთისაჲ?“ ლ. 22,70; „ნუ უკუე გემინინ“ მთ. 10,31; „აღდეგ უკუე“ მ. ცხ. 180v; „ესმა რაჲ უკუე იესუ“ მთ. 4,12.

აწ უკუე მაშ, მაშასადამე, «აწ უკუე სამე»: „აწ უკუე... იცნეთ იგინი“ C. მთ. 7,20; „აწ უკუე აზნაურ არიან შვილნი იგი“ C. — „აწ უკუე თჳესუფალ სამე არიან შვილნი“ DE. მთ. 17,20. შდრ. ნუუკუე.

უკუეთუ თუ; როცა; ეგების: „უკუეთუ მითხრათ შე“ DE. მთ. 21,24; „უკუეთუ სულთა ცხოველ არს იგი“ შუშ. II 9; „უკუეთუ ვინმე მოვიდოდიან“ მხკ. 52,17; „ეხილით, უკუეთუ მოვიდეს ელია“ DE. მთ. 27,49; „უკუეთუ დაჰჴდე სეროპად“ O. იგ. სოლ. 28,1; „უკუეთუ გასძიეს მოღუაწებაჲ იგი მადლისა ღმრთისაჲ“ ეფეს. 3,2.

უკუეთუმცა თუ; რომ: „უკუეთუმცა შეჰათხა შინა განკურნა იგი“ C. მრ. 3,2; „უკუეთუმცა შვილნი აბრაჰამისნი იყუენით“ ი. 8,39; „უკუეთუმცა ვინმე ეძიებდა, პოვა“ საქ. მოც. 17,27.

უკუმართ, უკუღმართ უკან, უკნით: „ვინ დასდევს ჴელი, ერჩუანსა და ჰხედავ უკუმართ და ურნატა მისიმცა მართლ იყო?“ ფლპ. მოც. 7,40; „უკუმართ ვიდოდეს და დაეცნეს ქუეყანასა“ C. ი. 18,6; „არა ახედვიდეს უკუღმართ“ მ. ცხ. 18v; „უკუმართცა ხჳდოდი“ I. იერემ. 15,6; „ჴელნი მათნი... უკუმართ შეუკრნეს“ საქ. წოდ. II 30,8. იხ. მართ.

უკუმო იხ. წინაუკუმო.

უკუმოგება, უკმოგება დაბრუნება, უკან მორთმევა, «კუალად გება»: „უკუმოგებაჲ მაგას ყოველსა... ნაყოფი მაგისისა ქეყანისაჲ“ O. IV მე. 8,9; „უკუმოგებაჲ ივინი ამას ქეყანასა“ O. — „კუალად-ვაგნე ივინი ქეყანადვე ამად“ pb., იერემ. 24,6. იხ. მოგება.

უკუმომართ უკან: „ნე უკუმოიქცევინ უკუმომართ აღებად სამოსლისა თჳსისა“ მთ. 24,18. იხ. მომართ.

უკუმოსხმა შემოცლა(?): „უკუმოასხმიდეს მიწაჲ მას ვიდრე ბეჭადმდე“ ფლკტ. 150,18. იხ. მოსხმა.

უკუმოქცევა, უკმოქცევა «უკუნქცევა», მობრუნება, «მოქცევა»: „ნუ უკუმოიქცევინ უკუმომართ“ C.— „ნუ უკუნიქცევინ კუალად“ DE. მთ. 24,18; „უკუმოაქცინა ყოველნი წჱდანი მისნი მამანი“ ნრხ. 75,15; „უკუმოიქცეს ყოველი იგი“ მ. ცხ. 61v; „ნუ უკმოიქცევინ კუალად“ C.—„ნუ მოიქცევინ კუალად“ DE. ლ. 17,31; „მიეპყრთე და არა უკმოვიქც მისგან“ I. იერემ. 4,28; „ნეუქმე უკმოიქც შენ ცუდთა მათ“ ანდ.-ანატ. 214,15. იხ. მოქცევა.

უკუმოყიდვა: „ეიღრემდის არა უკუმოიყიდოს მისგან, რომელსა იგი მიჰყიდა“ H—822,26v. იხ. მოყიდვა.

უკუმოცემა: „დამიმარხენ იგინი... და მერმე უკუმომცენ იგინი“ საქ. წოდ. II 47,18. იხ. მოცემა.

უკუმშჳალვა ჩასობა: „მანანი იგი უკუმშჳალნეს კედელსა მას ბაგინისასა“ H—841,218. იხ. მშჳალვა.

უკუნ «მართლუკუნი», უკან; ისევ, კვლავ [«მიქცევით»]: „უკუნ აქცე ჩემგან“ C.—„წარეცედ მართლუკუნ ჩემგან“ DE. მრ. 8,33; „უკუნ ადგინა იგი“ მ. ცხ. 269r; „მჴედარი უკუნ ვარდა“ იე. რომ.-ყურთხ. ბსაქ. და ეაქ. 92,6. იხ. გარეუკუნ. ზეუკუნ. მართლუკუნ. წინაუკუნ.

უკუნ-ი მარადისი, მუდმივი; საუკუნე.

უკუნ-დგომა დაბრუნება უკან, «უკუნქცევა», გაბრუნება: „რაჲთა უკუნ-დგეს (ზღუაჲ) ჩუენგან“ O. III ეზრა 4,14; „ამის გამო მრავალნი მოწყენეთა მისთაგანნი უკუნ-დგეს“ C.—„უკუნ-იქცეს“ DE. ი. 6,66. იხ. დგომა.

უკუნითი უკუნისამდე საუკუნოდან საუკუნომდე, მუდამ, მარადის: „ჰშეენის პატიჲი და დიდებაჲ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“ მხკ. 61,19; „დავიცევ შჯული შენი მარადის, უკუნისამდე და უკუნითი უკუნისამდე“ ფს. 118, 44.

უკუნის-ი: „განგეახლნა ჩუენ მიუკუნისამდე ჟამთა“ საქიად. წოდ. II 4,15; „უკუნისამდე ცხონდი“ O. დან. 2,4; „ქეყანაჲ განეყრელად... ჰგიეს უკუნისამდე“ აქ. რომ.-ყურთხ. მოს. 198,2. იხ. მიუკუნისამდე, საუკუნე.

უკუნმქცეველ-ი შემპარუნებელი: „სტყვს-უკუნმქცეველ აკნინ“ Sin.—87,8v. იხ. მქცეველ.

უკუნ-ხოლა «მიქცევა მეორედ მოხილვად», მოცერება: „ენაჲი შენი არა უკუნ-ისთულო“ G,—„ენაჲს თქუენსა არა მიქცეთ მეორედ მოხილვად“ pb., ლევიტ. 19, 10. იხ. სოელა.

უკუნ-ქცევა «მიქცევა», «წარსლვა მართლუკუნ», მიბრუნება: „ნუ შემომხუევინ მე... უკუნ-ქცევაჲ უღუანაგან შენსა“ G,—„ნუ შემომხუევინ მე... ვითარმცა... მიქცე და წარვიდე შენგან“ pb., რუთ 1,16; „უკუნ-იქცე ჩემგან“ C,—„წარვედ მართლუკუნ ჩემგან“ DE, პრ. 8,33; „ნუ უკუნ-იქცევინ კუალად აღებად სამოსელსა თჳსსა“ მთ. 24,18; „უკუნ-იქცენ ღრუბელნი შემდგომად წჳმისა“ O, ეკლ. 12,2; „უკუნ-გაქცეთ შენ გზასა მას, რომელსაცა მოხუედ“ O, IV მფ. 19,28; „უკუნ-იქც წეერი ლახურისაჲ მას, ვითარცა ტკჳესაჲ“ გ“ი 2001. იხ. ქცევა.

უკუნ-ყოფა გაშორება, გაცილება: „უკუნ-იყუნედ კრებსაბმელნი, რაჲთა გამოჩნდეს უხილავი იგი“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 54,21. იხ. ყოფა.

უკუნ-ცემა უკან მიცემა, დაბრუნება, «მიცემა», «მიქცევა»: „მასკე დღეობით უკუნ-სცე სასყიდელი მისი“ G,—„მასკე დღესა მისცე მას სასყიდელი იგი“ pb., II მჯ. 24, 13; „უკუნ-ცემით უკუნ-სცე სამოსელი მისი“ G,—„მიცემით მისცე მას სამოსელი იგი მისი“ M, II მჯ. 24,13; „უკუნ-სცეს თავ ბრალისაჲ მის და მეხუთე მისი შესძინოს მას ზედა“ G, რიცხ. 5,7; „უკუნ-სცა ვეცხლი იგი მღდელთ-მოძღუართა“ მთ. 27,3. იხ. ცემა.

უკუნ-ცუმა: „უკუნ-იცუეს იგი მუკლსა წჳიდისა სამონაჲსა“ Sin.—11,17r. იხ. ცუმა.

უკუნ-ხილვა მიხედვა უკან: „დარე უკუნ-იხილი საულ“ O, I მფ. 24,9. იხ. ხილვა.

უკურნებელ-ი: „გიკჳნდენ თქუენ... (გუელნი) უკურნებელსა სალმობათერთ გულთა თქუენთა განცოფებულთა“ I, იერემ. 8,18; „მოწყალის... შემესრვაჲ უკურნებელი“ O, ფს. ხოლ. 6,15; „ვერ მოკალა შენ წყლულებითა უკურნებელითა“ მ. სწ. 109,20. იხ. კურნება.

უკულმართ იხ. უკუმართ.

უკალველ-ი უჩხუბარი: „უღალველ იყუნედ“ ტიტ. 3,2; „(პეტრეს)... საუუდელსა მას უღალველსა“ მრთ. D, ოქრ.-პეტრე და ელია 314. იხ. ღალვა.

უმოხელ-ი «უსნო», უტკივარი, უნაღველი, უმწუხარო: „მოსცეს... უმოხელთა მწუხარებაჲ“ O,—„მიჰფინას გულს-სიტყუაჲ გულს-თქუმისაჲ უსნოთა“ I,—ეს. 40,29; „ტკბილი იგი და უმოხელი ნაკლელებასა იყოს“ O, ფს. ხოლ. 14,24. იხ. ლმობა.

ულპოლველ-ი, ულპოლავ-ი ულპობელი: „ძელი სამე ულპოლველი გამოარჩიის ხერომან“ I, ეს. 40,20; „ეკმენ კალობანი ძელთაგან ულპოლავთა“ G,—„შეკმენ მე კალობანი ერთი ძელთგან უღპოლველთა“ M, II მჯ. 10,8. იხ. ლპოლვა.

ულუკ-ი მკითხავი, «მსახრვალი», კუდიანი; «მუცლით-მეზღაპრე»: „საულ მოსრა ყოველი მისანი და გრძნეული და უღუკი სოფლისაგან თჳსისა“ O, I მფ. 28,4; „მიძიეთ მე დედაკაცი ერთი უღუკი, და მივიდე და ვეკითხო მისგან სატყუაჲ“ O, I მფ. 28,7; „ჰკითხეიდეს მისანთა და უღუკთა“ Sin. — 11,101v; „დადგინა იგი უღუკთა, მოგუთა, გაზარელთა და ქალდეველთა ზედა“ O,—„მთავრად მსახრვალთა, მოგუთა და ქალდეველთა ღაზრინელთადა დადგინა იგი“ pb., დან. 5,11; „ნუ ვინ იპოვების... ანუ თუ უღუკთა მკითხაი“ pb.,—„არა იპოეოს... მუცლით-მეზღაპრე“ G, II მჯ. 18,11.

ულუკება: „მიმისნე უღუკებითა შენითა“ I მფ. 28,8. იხ. ულუკი.

ულხინებელ-ი: „ჲ სულო ჩემო, გუემათა მათთჳს უღხინებელთა“ მ. სწ. 134,15. იხ. ლხინება.

ულხინულეს-ი უადვილესი, უმსუბუქესი: „უღხინულეს იყოს ჭუეყანაჲ“ მთ. 10,15.

უმაგრესად უმტკიცესად: „თავით კერძოჲ იგი უმაგრესად დგა და შეუძრაებად“ საქ. მოც. 27,41. იხ. მაგარი.

უმადლო უმადური: „უმადღოჲსა სასოებაჲ, ვითარცა ზამთრისა თრთოლნი, დადნეს“ O, სიბრძ. სოლ. 10,20; „იგი თავადი ტკბილ არს უმადღოთათჳსცა და უკეთურთა“ ლ. 6,35. იხ. მადლი.

უმადლოება უმადურობა: „ჲ უმადღოებაჲ მსგავსებასა“ ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 150,10; „ესესენოს უმადღოებაჲ იგი პირველი“ მ. სწ. 77,20. იხ. უმადლო.

უმალე (ზს.) სასწრაფოდ: „უმალე წარემართოს“ მ. ცხ. 158r.

უმალეს-ი, უმალღს-ი უფრო სწრაფი, ჩქარი; უსწრაფესი: „უმალღს ორბთა ცხენნი მისნი“ I, იერემ. 4,13; „მალე არს ჭარი, ხოლო გულის-სიტყუანი კაცისანი უმალეს მისა არიან“ მ. სწ. 100,6. იხ. მალე.

უმამო ვისაც მამა არა ჰყაეს: „(არს)... უმამო, უდედო, ნათესავმოუყსენებელ“ ბებრ. 7,3. იხ. მამა.

უმანკო უცოდველი, უდანაშაულო; უზადო: „რაჲთა მიჰსცეს უმანკოთა მეცნიერებაჲ“ O, ფს. სოლ. 1,4; „უმანკო, ვითარცა ტრედნი... (იყუენით)“ მთ. 10,16; „რაჲთა იყუნეთ უბიწო და უმანკო“ ფლპ. 2,15; „ხოლო მე, ვითარცა კრავმან უმანკომან, მიგურასა ჩემსა დაკლად, არა ვიგრძენ“ I, იერემ. 11,19; „სახითა წრფელნი და უმანკონი და სამკით მანკიერნი და თავკედნი“ მ. სწ. 200,12. იხ. მანკი.

უმანკოება «უბიწოება», უცოდველობა, გულწრფელობა: „მისაჯე მე, უფალო, სიმართლითა შენითა და უბიწოებითა შენითა ჩემდამო“ Ქ,—„მისაჯე მე, უფალო, სიმართლითა შენითა და უბიწოებითა შენითა ჩემდამო“ Ჭ,—ფს. 7,9; „იბილი ღმერთმან... უმანკოებაჲ იგი ბერისაჲ“ მ. ცხ. 156v; „იცის უფალმან უმანკოებაჲ ჩემი“ O, იობ 31,6; „უმანკოებითა იტყჳს იგი ამას და უმეცრებითა“ მ. ცხ. 203v; „მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი უმანკოებით და სიწრფოებით“ ა.-ე. 51,15. იხ. მანკი.

უმართლესი-ი უფრო მართალი: „მდიდარი იგი უმართლესი იყო უფროჲს გლახაკისა მის“ საქ. წიგ. II 181,8. იხ. მართალი.

უმარჯუ(ე) შეუფერებელი, მოუხერხებელი: „უმარჯუ იყო ტბაჲ (ნავსადგური ქ) დასაზამთრებლად“ ხაქ. მოც. 27,12; „წამალი საკურნებელი სულისაჲ ფრიად... უმარჯუე არს წამალთა კორცთა წყლულებისასა“ მ. სწ. 80,22. იხ. მარჯუე.

უმაღლეს-ი უფრო მაღალი, უდიდესი: „უმაღლეს არს და უდიდეს“ O, III მფ. 8,8; „ერთი იგი უმაღლჱს მეორისა“ O, დან. 8,8; „უმაღლეს მისა იყოს“ ეპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და ეაკ. 48,7; „ყოველთა უმაღლეს იქმნა“ მრთ. S. ოქრ.-პეტრე და ელია 322. იხ. მაღალი.

უმახლობელეს-ი ‹უახლ[ო]ესი›; უფრო ახლობელი: „არს ნათესაჲ სხუაჲ უმახლობელესი ჩემსა“ M,—„არს სასუმელი უახლ[ო]ესიცა ჩემსა“ G, რუთ 3,12. იხ. მახლობელი.

უმახჳლეს-ი: „უმახჳლესად მხედველ არიან (თუალნი ჩემნი)“ H—241,7. იხ. მახჳლი.

უმბრწყინვალეს-ი უბრწყინვალესი: „უმბრწყინვალჱს და უნათლჱს ჯორცნი მათნი საკუმილისაგან გამოვიდეს“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და ეონ. 108,29. იხ. ბრწყინვალე.

უმგბარ-ი ნედლი, უხარშავი: „დაუგო... მხალი უმგბარი“ მ. ცხ. 211r; „უკუეთუ (საჭმელი) უმგბარი იყვის ანუ უმარილოჲა“... ი.-ე. 37,18. იხ. გბობა.

უმდაბლეს-ი უფრო დაბალი: „იყუნეს ორნი იგი უმდაბლჱს“ პოვნა სტეფ. 868,15. იხ. მდაბალი.

უმდიდრჱს-ი უფრო მდიდარი, შემძლებელი: „უმდიდრჱსსა მას შენსა და უძლიერჱსსა ნუ ეზიარები“ O, ზირ. 18,2. იხ. მდიდარი.

უმედგრეს-ი უფრო სუსტი, უძლური: „ხოლო ესე სოფელი უმედგრეს აჰრდილისა არს“ მ. სწ. 113,2. იხ. მედგარი.

უმეტეს-ი, უმეტჱს-ი, უმეტე ‹გარდარეული›, ‹დამეტებული›, უფრო მეტი: „იგინი უმეტეს ღაღადებდეს“ მთ. 27,23; „ამათ მიიღონ უმეტესი სარჩული“ ლ. 20,47; „ამას პატივსა უმეტჱსსა მივსცემ“ I კორ. 12,23; „რომელი მაჭუს (სიყეარული) უმეტჱსი (გარდარეული var.) თქუენდა მიმართ“ II კორ. 2,4; „უმეტეს განმტკიცნების“ მ. ცხ. 168v; „რომელი-იგი უმეტესსა შეშჯომს“ მ. ცხ. 208r; „უმეტეს ხოლო მტკიცე იქმნეს სარწმუნოებასა ზედა“ ფსკ. 145,6; „ნუუკეე უმეტჱსითა მით მწუხარებითა დაითქას ეგეოთარი იგი“ II კორ. 2,7; „მივსცე ვეცხლი იგი... საკსარი უმეტეთაჲ მათ (დამეტებულთა მათთაჲ G)“ pb., რიცხ. 8,48; „ამას პატიესა უმეტჱსსა მივსცემ“ I კორ. 12,23; „არიან იგი უმეტესად საჭირო“ A—92,31r; „შეძრწუნდა უმეტესად“ I. ეერემ. 2,12.

უმეტესად-და უფრო მეტად: „უმეტესად-და ცხად არს ესე მზისაგან“ მ. ცხ. 290v.

უმეტეს და უმეტეს უფრო და უფრო: „უმეტეს და უმეტეს ღორჱნდებოდა ამბოხებაჲ მათი“ ი.-ე. 47,27. იხ. მეტი.

უმეტესჱბა, უმეტესობა, უმეტეჲსობა მომეტებულობა, უპირატესობა: „არა მოვედ უმეტჱსებითა“ ს. გან.-მოც. საქ. 92,33; „უმეტჱსობაჲ იგი უჩემე უფალსა“ კ. ეერ.-ალდგ. 107,18; „გამოჩინდა უმეტესობაჲ კეთილად განგებისა მისისაჲ“ ბალ. 168,87; „რაჲ უმეტესობა არს შორის მრუშებისა და სიძულისა?“ H—222,31r. იხ. უმეტესი.

უმეფო მეფე რომ არ ჰყავს: „უმეფო არს მყალი“ O, ოგ. სოლ. 30,27. იხ. მეფე.

უმეცარ-ი ‹გამოუცდელი›, უცოდინარი, უვიცი, უცნობი: „ყოველთა ჰაბუკთა, უმეცართა ამათ, მივსცნე ჭეშკუანაჲ იგი“ pb.,—„ყოველს ჭაბუკსა გამოუცდელსა, მათ მივსცე ჭეშკუანაჲ იგი“ G, რიცხ. 14,23; „კაცნი უწოგნონი არიან და უმეცარნი“ საქ. მოც. 4,16; „იყუნეს უცუბ და უმეცარ საშჯელსა და ბჭობასა შჯულისასა“ ოქრ.-მარხ. და ეონ. 106,25; „უმეცართა მოსრელთა არა შეიწყნარებდეს“ O, სიბრძ. სოლ. 19,13; „ნუუკეე ჰგონებ, თუ უმეცარ ვარ?“ მ. ცხ. 81v; „ხადე შენ გლახაკთა, უმეცართა, მკელობელთა, ბრმათა“ ლ. 14,13; „არა უმეცარ არს ღმრთებაჲ შენი“ ი.-ე. 30,24.

უმეცარ ყოფა გაუმეცრება, უცოდინრობა: „არა უმეცარ ეყავ, ვითარმედ ბოროტ არს მყოფებაჲ მათი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,10; „უკუეთუ ეინმე უმეცარ არს, უმეცარ იყაენ“ I კორ. 14,38. იხ. მეცნიერი.

უმეცრება უცოდნელობა, უვიცობა: „უმეცრებაჲ იგი დამჴუ“ ფსკ. 141,20; „ყოველი უმეცრებაჲ განიშორეს“ ს. გან.-მოც. საქ. 92,14; „ცოდვათა სიჭაბუკისა და უმეცრებისა ჩემისათა ნუ მოიჴსენებ“ ფხ. 24,7; „არა განმრაელდენ უმეცრებანი იგი ჩემნი“ O, ზირ. 28,3.

უმეცრებით უცებ, მოულოდნელად: „უკუეთუ შეამყრას კაცი მჭეტსან უმეცრებით“ მ. სწ. 47,6. იხ. უმეცარი.

უმეცრებით-ი უცოდინრობითი, უვიცობითი: „მივიტევენ უფალმან ცოდვაჲ ესე უმეცრებით“ მ. სწ. 171,21. იხ. უმეცრება.

უმზო: „ეიაოვნეთ ჩუენ მიმეელ და გლახაკ და უმზო“ Sin—97,6v. იხ. მზა.

უმთავრეს-ი, უმთავრჱს-ი უფროსი, მეთაური: „უბრძანა მოყუანებაჲ უმთავრჱსისაჲ მის მცველთაგანისაჲ“ ფსკ. 154,15; „მთაჲ იგი ჯრაბახტა სახელად უმთავრესისა მათისა სუჭეასისა ეწოდა სუკაი“ იხკ. 21,2. იხ. მთაური.

უმიზეზო ‹უბრალო›: „არა დაითხიოს სისხლი უმიზეზოჲ ქუეყანასა შინა შენსა“ G,—„არა დაითხეოდის სისხლი უბრალოჲ ქუეყანასა მას შენსა“ M, II მფ. 19,10. იხ. მიზეზი.

უმკაჲ uncia: „მოგუცემდეს ჩუენ ათეჴუსმეტსა უმკაჲსა ჰერსა და უმკაჲსა ჴმარსა და ქსესტა წყალსა“ ი. მოც. 70,14.

უმკოდვეს-ი ულატაკესი: „ეთხარ მისცემ მოყუასთა ჩემთა საფასესა, და შენ უმკოდვეს ხარ მათსა“ ბალ. 81,12. იხ. მკოდვი.

უმკუეთელჱს-ი უფრო მახვილი, მჭრელი: „არს სიტყუაჲ... უმკუეთელჱს უფროჲს ყოველსა მახჳლისა ორპირისაჲ“ ჰებრ. 4,12, იხ. მკუეთელი.

უმკჳდრო ‹უდაბნო›, დაუსახლებელი ადგილი: „უმკჳდროჲთგან პირისპირით ეგჳპტისაჲთ“ G,—„უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა“ M, ისუ ნ. 18,8. იხ. მკჳდრი.

უმკლეობა უმოსახლეობა; უმემკვიდრეობა: „ქალაქში პირი დაჰკარ უმკლეობისაგან“ J, იერემ. 2,15; „უმკლეობაჲ სულისა ჩემისაჲ იზრახეს“ ფს. 54,12. იხ. მკლეობა.

უმოგუმოდ ფრიად (?): „ცუდად უმოგუმოდ ვზრახე ზრახვაჲ ესე“ O, II მფ. 24,10.

უმოკლეს-ი უფრო მოკლე: „პარკეონ კელი უმოკლეს არს მარცხენეს“ ფლკტ. 130,20. იხ. მოკლე.

უმოლხინე, უმოლხინეს-ი შვებული, იოლი, უმჯობესი, «მოლხინე»: „რაჲთა იყოს უმოლხინე (მოლხინედ Q)“ საქ. მოც. 24,23; „ტკრისი და სიდონი უმოლხინეს იყოს დღესა მას სასჯელისასა, ვიდრე თქუენ“ მთ. 11,22; „ესე პატიჟი ფრიად უსებქნეს და უმოლხინე იყო“ მ. სწ. 199,24; „არაჲთ უმოლხინესი პირველისა მის გიორკისა“ ა.-ე. 52,2; „სოდომელთაჲ უმოლხინე იყოს მას დღესა შინა, ვიდრე ქალაქისა მის“ ლ. 10,12.

უმოლხინე ქმნა «მოქარება», შვების მინიჭება: „რომელსა ჟამსა უმოლხინე ექმნა ივი?“ DE,—„რომელსა (ჟამსა) მოჰკარდა?“ C, ი. 4,52. იხ. მოლხინე.

უმოსწრაფეს-ი უფრო სწრაფი: „ესე ვინმე უმოსწრაფეს არს“ მ. ცხ. 1011.

უმოსწრაფეს-რე უგულსმოდგინე: „უმოსწრაფეს-რე იქმნა, ნებსით თჳსით განვიდა თჳენდა მიმართ“ II კორ. 8,17. იხ. მოსწრაფე.

უმრავალწილეს-ყოფა «განმრავლება»: „უმრავალწილეს-გყოს შენ უფროჲს მამათა შენითა“ G,—„განგამრაველოს შენ უფროჲს მამათა მათ შენითა“ pb., II მფ. 30,5. იხ. მრავალწილად.

უმრავლეს-ი «უფროჲსი», უმეტესი: „წარმომიდგინოს მეაჲა უმრავლეს ათორმეტთა გუნდთა ანგელოზთაჲ?“ DE,—„დაჲ-დგინოს მეაწ აჲა უფროჲს ათორმეტი დასი ანგელოზთაჲ?“ C. მთ. 20,53; „უმრავლესი ივი ერი დაუფენდა სამოსელსა მათსა გზასა ზედა“ მთ. 21,8. იხ. მრავალი.

უმრუდეს-ი უსწორო, უფრო მრუდი: „შენ ეცინი კირჩხიბსა და სიბრძნე შენი ემრუდეს მისსა არს“ მ. სწ. 146,9. იხ. მრუდი.

უმრწემეს-ი, უმრწამეს-ი, უმწემეს-ი უმცროსი, უმცირესი, უკანასკნელი-ი, უმდაბლესი: „პრქუა მამასა თჳსსა უმრწემესმან მან“ ლ. 15,12; „უმრწამესი ივი შეასწორებელ არს წყალობად, ხოლო ძლიერნი ივი ძლიერად განაკითხნენ O, სიბრძ. სოლ. 6,7; „უმრწემესსა ამას ყოველთა წმიდათასა“ ეფეს. 3,8; „იყო ძე მისი უმრწემეს მათ ყოველთა“ B, სსხტ. 140,24; „მამაჲ გული და ძჳრ ეშრეშლი“ საქ. წოგ. II 71,24. იხ. მრწემი.

უმსახურება უღმრთოება, უსჯულოება: „ჰხდოდიან მას ღმრთად უმსახურებითა მათითა“ O, ჲედ. 3,13. იხ. მსახურება.

უმსახურებელ-ი უღმრთო, უსჯულო: „ვიდრეღა არა შეღმა, ღმრთისა უმსახურებელთა“ O, ზორ. 10,4; „მართალსა სჯულ არა ეც, არამედ უსჯულოთა და ურჩთა და უმსახურებელთა“ I ტიმ. 1,9. იხ. მსახურება.

უმსახურებელობა «ეკეთურება»; «უთნოობა»: „გარეშემოვაქციო უმსახურებელობაჲ შენი შენგან“ O,—„მივაქცინე უთნოობანი შენნი შენგან“ pb., ეზეკ. 28,37; „ნუ მოიხილავ სიფიცხესა ზედა ამის ერისასა და უმსახურებელობათა ზედა“ G,—„ნუ მიხედავ სიფიცხლესა ამის ერისასა და ნუცაღა უკეთურებასა მათსა“ M, II მფ. 8,27. იხ. უმსახურებელი.

უმსხო, უმსხოჲს-ი: „ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მაშინ ჩემისათა“ O, III მფ. 12,10; „მცირე თითი ჩემი უმსხოჲს არს წელთა მამისა ჩემისათა“ M, II მფ. 10,10. იხ. მსხჳლი.

უმსჯავრო განუკითხველი, უსამართლო: „მსაჯული უმსჯავროჲ ვითარცა დასჯილსა“ pb. კჳპრ.-დაფლ. 90v; „ქელმწიფე უმსჯავროჲ და უსამართლოჲ იყოს“ მ. სწ. 51,2.

უმსჯავროდ, უმშჯავროდ უსამართლოდ: „განსაჯნა ივინი სამართლით, ხოლო მათ უმსჯავროდ დასჯეს იგი სიკუდილად“ მ. სწ. 70,16. „მისცემს სიკუდილად უმშჯავროდ“ საქ. წოგ. 88,12.

უმსჯავროება, უმშჯავრობა, უმშჯავროებაჲ განუკითხველობა, უსამართლობა: „არა განვერებით პატიჟისაგან საეკუნოჲსა, რაჟამს მიეცრჩდეთ უმსჯავროებასა“ მ. კეს.-ეჴუს. დღ. 90,10; „სადა იყოს ქელმწიფებაჲ ივი მთავართაჲ და უმშჯავრობაჲ ივი მათი?“ მ. სწ. 98,82; „უმშჯავროებამან დაბრმის ბრძენი“ მ. სწ. 274,14. იხ. უმსჯავრო.

უმტკიცეს-ი, უმტკიცჲს-ი: „მაქუს ჩუენ უმტკიცჲსი საწინასწარმეტყუელოჲ სიტყუაჲ“ II პეტრე 1,10. იხ. მტკიცე.

უმურკ(ნ)ველ-ი გაურეცხელი: „არაჟინ დადგის სადგმელი ნახევისა უმურკველისაჲ სამოსელსა ზედა ძუელსა“ C,—„არავინ დადგის სადგმელი ახალი უმურკნველი სამოსელსა ძუელსა“ DE, მთ. 9,16. იხ. მურკნვა.

უმუსრველ-ი დაუმტვრეველი, გაუტეხელი: „უმუსრველი კუერთხი“ ფლკტ. 147,31. იხ. მუსრვა.

უმუჴლო: „ფერჳნი ივი მისნი (სპილოჲსანი) არიან მყარ და უმუჴლო“ მ. კეს.-ეჴუს. დღ. 132,10. იხ. მუჴლი.

უმშჯდჲს-ი უფრო მშვიდი, წყნარი: „უმშჯდჲს ყოველთა, რომელნი იზარდებოდეს მისგან“ ანტ. დ. 341; „უმშჯდჲსმან მან, რომელსა ზედა ჴდა“ იქვე. იხ. მშჯდი.

უმცირეს-ი უფრო მცირე, უმცროსი: „უმცირეს არიან ჰასაკითა“ O, III ეზრა 5,52; „უმცირესი ივი უმჯობესისაგან იკურთხევინ“ ებრ. 7,7; „უმცირეს არს ყოველთა თესლთა“ მთ. 13,32; „უმცირესი ივი... უფროჲს მისსა არს“ მთ. 11,11. იხ. მცირე.

უმცხინვარეს-ი უფრო მცხუნვარე: „შემდგომად (მძაფრისა წჳმისა) უმცხინვარეს გამობრწყინდის მზის-თუალისა ივი სინათლე“ მ. სწ. 198,1. იხ. მცხინვარე.

უმცხუარ-ი გამოუწვავი: „(მეკეცემან) არცა დააკლის ალი, რაჲთა არა უმცხუარი დაშთეს და განარყუნეს (ჭური)“ მ. სწ. 209,25. იხ. მცხუარი.

უმძაფრეს-ი უფრო მძაფრი: „განცჳეს ივინი ადგილსა უმძაფრესსა“ საქ. მოც. 27,41. იხ. მძაფრი.

უმძიმე, უმძიმჲს-ი უფრო მძიმე: „დავიტეებიეს უმძიმესი ჴელი მჯულისაჲ“ მთ. 23,23; „არა არს უმძიმე და უძნელ ტკრთ, ვითარცა ცოდვაჲ და განდგომილებაჲ“ მრთ. S, ოკრ.-მარხ. და ითნ. 105,10; „სიკუდილი და ცხოვრებაჲ უმძიმჲს სიკუდილისა განეწესა მის ზედა“ იქვე, 102,8; „და უმძიმესი ესე იყო, რამეთუ...“ ა.-ე. 52,1; „დამიმძიმდა ტკრთი ცოდვათა ჩემთაჲ უმძიმეს მთათა სიმძიმესა“ მ. სწ. 248,22. იხ. მძიმე.

უმძლავრეს-ი უფრო მძლაერი: ფლკტ. 151,14*. იხ. მძლაერი.

უმწარეს-ი, უმწარეს-ი უფრო მწარე: „უმწარეს ნაღლისა ჰპოვო“ O, იგ. სოლ. 5,4; „უმწარეს იყოს ღუარძლისაგ“ 8. ცხ. 241v. იხ. მწარე.

უმწინკულევანეს-ი უფრო მწინკულევანი, ჭუჭყიანი, შებღალული: „უსამართლოდ მონაგებთაგან ქველის-საქმე უმწინკულევანეს... ამისა არს“ 8. სწ. 66,10. იხ. მწინკულევანი.

უმწინკულოება «განწმედა»: „იუმწინკულოეთ ხვალისა“ G, — „განწმიდენით ხვალისაგ“ იხუ 6. 8,6.

უმწუხარეს-ი უფრო მწუხარე: „ნუ უკუე იხილნეს პირნი თქუენნი უმწუხარეს პირთა ურჩთა მათ“ O, დან. 1,10. იხ. მწუხარე.

უმწჯესეს-ი უმცროსი: „მრქუა მე უმწჯესმან მან“ 8. ცხ. 420r.

უმწყ-ი უხედნი, უწვრთნელი: „განვეისწაელო. ვითარცა სამწყული უმწყი ვერ დავიმწყი“ O. იერემ. 31,18; „ორნი დიაკუენნი პირმშონი და უმწყნი... დაიყენენით“ O, I მფ. 0,7; „ცხენი უმწყი გამოქდის ფიცხლად“ O, ზირ. 30,8.; „კიცუ უმწყი რბის... და დასცემს ზედამჯდომელსა მას“ H—2251,288v. იხ. მწყი.

უმხილებელ-ი მხილების გარეშე: „სწაელულებაგ უმხილებელი სცოების“ O, იგ. სოლ. 10,17. იხ. მხილება.

უმჯობეს-ი, უჯობე «კეთილი», «უკეთესი», «უსახსნიერესი», უფრო კარგი; რჩეული; უფრო სასარგებლო: „ნუ უმჯობეს არსა შენდა მღდელობაგ“ M, — „ნუ კეთილ არსა ყოფაგ მღდელად“ G, მსჯ. 18,19; „უმჯობეს ხარა ბალაკისა“ M,—„უკეთეს ხარ შენ უფროგს ბალაკისა“G, მსჯ 11,25; „დაგ მისი უმრწამესი უმჯობეს მისა არს იგი“ M,—„დაგ მისი უმრწემესი მისი უსახსნიერეს არსა მისსა“ G, მსჯ. 15,2; „უმჯობეს არს ჩუენდა გულისხმის-ყოფად“ ქ. იერ.-აღდგ. 155,20; „უმჯობეს არს ჩემდა სიკუდილი ვიდრე ცხორებასა ჩემსა“ O, ფოსა 4,8; „უმჯობეს იყო ჩემდა მაშინ, ვიდრე აწ“ O, ოვხე 2,0; „უმჯობეს არიან ძეძუნი შენნი უფროას ღუინისა“ O, ქება 1,1; „უმჯობესი ვენაკი მისცეს მას“ O, გამოსლ. 22,5; „უმჯობეს ჩუენთჳს უფალმან აბრუნოს“ სბსტ. 125,20.

უმჯობესად-რე უკეთესად, უსაჭიროესად: „უმჯობესად-რე შეეპრაცხე, რაგთა ვეეღირო ძმათა“ II კორ. 0,5. იხ. მჯობი.

უმჯობესობა «უმჯობეს ყოფაგ»: „ანუ არა უმჯობესობს ნაფურცლის ზედაება მისი, ვიდრე სასუთლე აეიზორისი“ G, — „ანუ არა უმჯობეს არს საკუფხებლება ეგე უფრემისი, ვიდრეცა სასთულებელი აბეზორისი“ M, მსჯ. 8,2.

უმჯობესობა სარგებლობა, უკეთესობა: „უმჯობესობაგ იგი მათ ვერ ცნეს“ ვარ. 804. იხ. უმჯობესი.

უნაგირ-ი: „ყოველი უნაგირი, რომელსაცა დაჯდეს მას ზედა თესლმდინარე, არაწმიდა იყოს“ G, ლევიტ. 15,9.

უნათესვო: „ბრძენი უპოვარი, უნათესვოგ“ Alh.— 17,276v. იხ. ნათესავი.

უნათლღს-ი უფრო ნათელი: „უბრწყინვალღს და უნათლღს ჴორცნი მათნი საკუმილისაგან გამოვიდეს“ ოქრ.—მარხ. და ოონ. 108,39; „რაგ-მე უნათლღს არს მზისა?“ O, ზირ. 17,30. იხ. ნათელი.

უნათლო ნათელს მოკლებული: „(ბნელი)... ადგილი, უნათლოგ მიზეზისაგან რაისმე“ ბ. კეს.-ეჭეს. დდ. 32,35. იხ. ნათელი.

უნაკლულო სავსე, ნაკლის უქონელი, საკმარ, მოუკლებელი, არანაკლულევანი: „უნაკლულოგ საუნჯე არს კაცთა შორის“ O, სიბრძ. სოლ. 7,14; „(განყო) სამკჳდრებელ უნაკლულოგ მაღლით“ O, ფოს 31,8; „უნაკლულო არს სიმდიდრითა“ თოშა 8ოც. 15,31; „არა კმა არსა... ორგზის დღესა შინა მიღებაგ საზრდელისაგ სავსებით და უნაკლულოდ ღუინთა და საშვილითა?“ ი.-ე. 40,8. იხ. ნაკლული.

უნარჩევეს-ი უკანასკნელი: „უნარჩევესი ყოველთაგ უფლისა მიერ გიკითხავ“ პოვნა სტეფ. 657,8. იხ. ნარჩევი.

უნას-ი ვნება, ზიანი, უბედურება: „შემირაციეს ყოველივე უნასად“ აპ. რომ.- კურთხ. მოხ. 164,12; „ნუცა უგულებელს-ყოფ უნასთა უკეთურებისა მისისათა“ O, ზირ. 30,11; „არა ჰხედვიდა უნასსა მას სოფლისასა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 318; „პასკომოსი იგი შესმენილ არს უნასისათჳს“ ლიმ. 86,20. იხ. შეუნასე.

უნასება, უნასობა ზიანის მიყენება: „არავის აუნებდენ და არცა უნასებდენ (უნასობდეს O)“ I. ეხ. 65,25. იხ. უნასი.

უნასეულ-ი დაზიანებული: „რომლითაცე სახითა უნასეულ იქმნის“ მრთ. S. ოქრ. -მარხ. და ოონ. 104,18 იხ. უნასი.

უნაყოფო არა ნაყოფიერი: „ვჰქღოდა ჩუენ... კეთყანასა ურწყულსა და უნაყოფოსა“ I, იერემ. 2,6; „შეაშთებს სიტყუაგ იგი და უნაყოფო იქმნის“ მთ. 13,22. იხ. ნაყოფი.

უნაყოფოება არა ნაყოფიერება: „შეიკრებს კელთა თჳსითა უნაყოფოებასა“ O, იგ. სოლ. 9, 12; „დაგეც თქუენ უნაყოფოებითა და ხორშაკითა და სეტყჳთა“ O, ანგ. 2,17. იხ. უნაყოფო.

უნდილ-ი უმწიფარი, არახანმოსული, მოუწეველი: „და-თუ-უტევნეს კუერცხნი თჳსნი უნდილად“ 8. ცხ. 187r.

უნდო არარა, ცუდი, უხმარი, გამოუსადეგარი, საძაგელი; გამოუყენებელი: „ნუ შეედგებით უნდოთა“ O, I მფ. 12,21; „ეჰგმობ უნდოთა მაგათ“ ანდ.-ანატ. 218,21; „ეიღლდეს კუალსა უნდოთასა“ IV მფ. 17,15; „მმოსიეს მე უნდოგ ესე სამოსელა“ 8. ცხ. 260r; „ჰალე უნდოგ, შეურაცხი, მკარე ესმენეანი იხილე და უვარებ?“ ოქრ.-პეტრე და ელია 315; „უნდოსა იქმს“ O, სიბრძ. სოლ. 15,9; „უნდო იქმნენს რტონი შენნი“ I, იერემ. 11,16; „ხოლო ჭართეელნი, ვითარცა ნასხურნი რაიმე და უნდონი, უგულებელს-ყვნა და შეამცირნა“ ი.-ე. 49.33; „პირი შენი უნდოთა ზრახავნ“ 8. სწ. 148,8. იხ. უუნდოესი.

უნდოება სიმდაბლე, უხმაროობა, არაროობა: „ძალსაებრ უნდოებისა ჩემისა უცონილ დ გმონო შენ“ 8.ცხ. 148v. იხ. უნდო.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

უნებელ-ი აუცილებელი, «საჭირო»: „მიჰქადა მათ ღირსად აღსარული იგი უნებელი“ O,— „მიიზიდვიდა მათ ეპყრა მამართ აღსასრული ღირსებასა საჭირო“ pb. ხიბრძ. ხოლ. 10,4; „უნებელი ზედა-მაც მე“ I კორ. 9,16; „უნებელი ხედა-მაც მასლად და ბილად (აგარაკისა)“ ლ. 14,19.

უნებელად დება «თანა-დება», ვალდება: „უნებელად ედებოდა მას განტევებად დღესასწაულსა მას ერთი პყრობილი“ DE, — „თანაედვა დღესასწაულად-დღესასწაულად ერთი მტევებად მათდა“ C, ლ. 22,17.

უნებელად-რე უფრო საჭირო, უმეტესად: „დადგრომაჲ ჭირცა შინა, უნებელად-რე თქუენოჲს“ ფლპ. 1,24. იხ. ნება.

უნებლება იძულება, ნების გარეშეობა: „ვითარცა გამოერჩევის გელით, ნუ მწუხარებით, ნეცა უნებლებით“ II კორ. 9,7; „არა უნებლებით კეთილი იგი შენი იყოს, არამედ ნებსით“ ფლმ. 1,14; „ჭირისა მისგან აღიარებდა უნებლებით“ ეზეკ. 116,11 იხ. უნებელი.

უნებლიაჲთ იძულებით, ნების გარეშე: „იძულე უნებლიაჲთ და მისცა მათ დანიელ“ I, დან. 13,29; „სირცხვლით, უნებლიაჲთ მერმე ჰყო შენ იგი“ ლონგ.190,11; „მართალი ნებსით იძლიის და უნებლიაჲთ განიკითხის, ვითარცა თასმენდება“ პ. სწ. 278,26. იხ. უნებლეთ.

უნებლიეთ (ზზ.) «არა ნებსით», «იშვთ», უნებურად: „უნებლიეთ თანაც დაშთნად“ პ. ცხ. 48v; „უკუეთუ უნებლიეთ (ვჰქმ ამას)“ I კორ. 9,17; „რომელმან დასცეს სელე უნებლიეთ (არა-ნებსით M)“ G, ისუ ნ. 20,9; „რომელმან უკეთუ სცეს მოყუასსა უნებლიეთ“ G,— „რომელმან მოკლას მოყუასი იშჯთ“ M, II შჯ. 19,4.

უნებლიეთ-ი უნებური: „უკეთეთ თეალთაგან შესაკრებელისათა იქმნეს უნებლიეთი“ G. რიცხ. 15,24.

უნებლივ (ზზ.) უნებურად, ნების გარეშე: „უნებლიე განსლვად ეართ სოფლისაგან“ ბალ. 61,19. იხ. უნებელი.

უნიეთო: «ვერცხლა თასოდებს იგი შეწყნარებად უნიეთოსა სიტყუასა“ პ. ცხ. 42v. იხ. ნეთი.

უნიშნო რომელსაც ნიშანი არა აქვს: „იყო უნიშნო იგი ლაბანისა, ხოლო ნიშნიანი იგი იაკობისა“ O, დაბ. 30,42. იხ. ნიშანი.

უნჯ-ი «საზრდელი», სარჩო, ბეღელი: „ფრიადი უნჯი შეკრებაჲს კალთა ზედა“O,—„განიმზადის ამან მკასა შინა საზრდელი“ pb. იგ. ხოლ. 6,8; „დადვა უნჯი საზრდელთაჲ“ M, II ნშტ. 11,11; „დადვა მათ შინა უნჯი მრავალი ფრად“ M, II ნშტ. 11,29; „ვიდრემდის არა ყოველი მოიყუდა უნჯი იგი და საზრდელი“ ხაკ. წიგ. II 130,6. იხ. დაუნჯება, მაუნჯე.

უნჯება შეკრება, დაგროვება, შენახვა; საუნჯე: „რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უმჯულოთა“ O, მიქ. 6,10; „იუნჯებენ თაესა თჳსსა ძრწოლა“ O, იგ. სოლ. 1,18; „იუნჯებენ და არა ეწყუნ, ვინ შეიკრიბოს იგი“ G, ფს. 38,7; „წყრ იუნჯებდ ცოდა შინა“ პ.სწ. 90,4; „ნუ იუნჯებთ თჳენ საფლეთა თჳენთა“ მთ. 6,19. იხ. უნჯი.

უოტებელ-ი გაუჩქარებელი: „უოტებლად მდგომარე არს იგი ადგილსა ბრძოლისასა“ პ.სწ. 108,21. იხ. ოტება.

უპასუხო პასუხგაუცემელი: „დაუთმე მტკივანთა სიტყუათა უპასუხოდ“ პ.სწ. 132,1. იხ. პასუხი.

უპატიო, უპატივო «შეურაცხი», ულირსი, უპატივცემლო: „ეკეთოს... უპატიო პატიოსანსა“ I, ეს. 8,6; „არა არს წინაწარმეტყუელე უპატიო (შეურაცხ DE)“ მრ. 6,4; „(შესაქმედ) რომელიმე პატიოსნად ჭურჭრად და რომელიმე უპატიოდ“ პრომ. 9,21; „რომელთა შეურაცხ-მყონ მე, უპატიო იქმნენ იგინი“ ხაკ. წიგ. II 130,21. „დიდებაი მათი უპატიოდ დავდვა“ O, ოსე 4,7.

უპატივო-ყოფა შეურაცხ-ყოფა, უპატივცემლობა; «ღვინება»: „რომელი ჰმწყსიდეს არაწმიდებასა უპატივოყოს მამაჲ“ O, იგ. სოლ. 23,7; „ნუ უპატიო-ჰყოფ მას“ O, ზირ. 3,15; „უპატივო-იქმნა და არა შეირაცხა“ pb.—„იგინი და არა შეირაცხა“ O, ეს. 53,3. იხ. პატივი.

უპატიოება, უპატიოვება შეურაცხყოფა: „მოაქცინოს... შენსა მას პატიოსნებასა ზედა უპატიოებაჲ“ I, ეს. 10,10; „შეიყუარეს უპატიოებაჲ კრებულისაგან მისისა“ O, ოსე 4,18; „უპატიოებასა და სიგლახაკესა მიეცეს დიდსა“ პ. ცხ. 178r; „არა თჳს-ვიდებთ პატივსა—უპატიოებისა დედასა“ პ. კეს.-ებ, თჯს 118,6. იხ. პატივი.

უპატიონ-ი იხ. ჳპატიონი.

უპატიოსნეს-ი უფრო პატიოსანი, პატივცემული; უძვირფასესი: „ნეუკუე უპატიოსნესი შენსა იყოს ჩინებული მისგან“ ლ. 14,8; „უპატიოსნჳს არს იგი ანთრაკთა პატიოსანთა“ O, იგ. სოლ. 8,15; „არამედ ასოჲ არს იგი (ქმარი) შენი და უპატიოსნესი ასოთაჲ“ პ. კეს.-ებ. დღ. 104,16; „აწ დღეს ცხოველთა უპატიოსნესი იგი საგრძნობელი, ვიტყჳთ შეხებასა“ გრ. ნოხ.-კაც აგებ. 229,1. იხ. პატიოსანი.

უპატიოდ დაუსჯელად: „უპატიოდ წარვლოთ“ მრთ. D. კ. იერ.-ხული ჭმ. 280. იხ. პატივი.

უპაშტაკჳს-ი: «იყო ადგილი იგი უპაშტაკჳს მოგზაურთათჳს ფრიად“ ხაკ. წიგ. II 100,6. იხ. პაშტაკი.

უპე ჭიპი; გული; ღელე»: „არა შეგიხჳს უპე შენი“ O, ეზეკ. 16,4; „ხატი მათ ზღჳს-ქალთაჲ ვიდრე უპედმდჱ კაცისაჲ არს“ ფიზ. 10,17; „უპე შენი ტაკუ წახნაგებულ“ ქება 7,1; „კოტორი ძაძისაჲ საბლითა შემოედვა, უპითგან ვიდრე მუკლთამდის მისწუთებოდა“ ბალ. 66,20; „დამკლრებულ არიან უპესა ქუეყანისასა“ I, ეზეკ. 28,12; „შთამომავალა... მახლობლისაგან უპისა ქუეყანისა“ G,—„გარდამოვალს... მახლობელად ღელესა მას ქუეყანისასა“ O, მსჯ. 9,37.

უპიონ-ი ოპიუმი: „დააყუდნიან სალმობანი ჯორცთანი მძიმენი უპიონითა“ პ. კეს.-ებ. დღ. 68,4.

უპირადეს-ი, უპირადჱს-ი, უპირატეს-ი წინა, უწინარესი; უპირველესი: „და იყო აღშენებულ ტაძარი ესე უპირადჱს (უპირატეს M) მრავალსა ჟამისა“ O, I ეზრა 6,14; „რომელი ჩემსა იყო, რამეთუ უპირადჱს ჩემსა არს“ ი. 1,30; „რომელნი უპირადჱს შეჰმნელ ხართ“ ფლტ. 161,11; „არასადა ხილულ იყო ეგეგითარი ძელი... უპირატეს“ M, II ნშტ. 9,11; „კაცი ხარ დიდებული და უპირატესი წინაშე ჩემსა“ ბალ. 16,6; „ღმერთი არს, რომელმან დაჰბადნა ცანი და ქუეყანაჲ უპირადეს“ გრ. ნოს. -კაც. აგებ. 108,2. იხ. პირი.

უპირადჱსობა უწინარესობა: „უპირადჱსობაჲ მისცეს

ქორცთა, ვიდრე სელსა, წინადაბადებულობისა მიზეზითა" გრ. ნოხ.-კაც. ავგ. 214,10. იხ. უპირადესი.

უპირშეოეს-ი პირშეო; პირველად შობილი: „უპირშეოეს ვართ მისა, ვიდრე თქუენ" O, II მფ. 10,48; „ყოველთა ამათ უპირშეოეს რებენ არს" ხაკ. წიგ. II 72,6. იხ. პირშეო.

უპირუტყუოს-ი უფრო პირუტყუი: „უპირუტყუოს არიან ივინი თჳენთა, რომელნი-ივი ამას დასწერენ" ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 100,26; „უპირუტყუესად უწოდ მთრეალთა" H—2251,280v. იხ. პირუტყუ.

უპოვარ-ი, უპოარ-ი, უპუარ-ი არასმქონე, ღატაკი, ღდაერდომილი»: „არა უპოვარ იყო ყოლად ძლიერი პელი შენი" O, სიბრძ. ხოლ. 11,16; „უპოვარნი იგი... დაუტევნა... ვენაჳის-მოქმედად" I, — „დავრდომილთა-გან... დაუტევნა... ვენაჳის-მოქმედად" pb., ფერემ. 52,16; „ივინი მდაბიონი არიან, შეულნი უგუნერთა და უპოვართა-ნი" ანდ.-ანატ. 218,2; „გამოიარჩია ღმერთმან უპოვარი და უდაბნოჲს-მოყუარე" კ. იერ.-ნათლისღ. 80,5; „კეთილ არს შენდა საყოფელი საკლასაკოა, უღონოა და უპოარი" მა სწ. 108,8; „იყოს კაცი კმელ გუამითა და უპოვარ ქორ-ცითა" მ. სწ. 270,20; „გლახაკთა მათ და უპუართა ენატ-რებინ წყალთაცა განძღომაჲ" A—92,287. იხ. პოვნა.

უპოვარება, უპოვრება «უპოვარ-ყოფა», სილატაკე: „უკეთეს უპოვარებდეს კაცი ივი" G,—„უკეთეს უპო-ვარ-იყოს კაცი იგი" pb., II მჯ. 24,12.

უპო(ვ)არება, უპოვრება არასმქონეობა, მონატრულო-ბა, სილატაკე, «ნაკლულევანება»: „მრავალსა უპოვა-რებასა შინა იყოს ივი" O,—„ნაკლულევანებასა შინა იყოს მრავალსა" pb., ფს. ხოლ. 28,27; „შეეწია გლახაკსა უპოარებასა შინა მისსა" ფს. 100,41; „ნუ განარისხებ კაცსა უპოვარებასა შინა მისსა" O, ზაქ. 4,2; „მო-ავლინოს შენ ზედა უპოვარებაჲ და ნაკლულევანებაჲ და უნაყოფობაჲ" M, II მჯ. 26,20; „უკურსმცა სიშიმშილ ბუენი და უპოვრებაჲ" საკ. წიგ. II 40,12. იხ. უპოვარი.

უპუარ-ი იხ. უპოვარი.

უუამო უდროო: „პირი უღმრთოჲსაჲ დაფარეს ცლოვამან უკამჰამან" O, ფს. ხოლ. 10,6; „აღვიმსთე უკამჰა და კმა-ყუაე" ფს. 118,147; „ძნელ არს უკამოჲ სამკალი" A—92,200.

უუამოდ უდროოდ: „მოსრულ ხარ აჰა უკამოდ" მთ. 8,29; „არღარა იყოს შენ უკამოდ შობილი და უსრულო" I, ეს. 66,20; „უკამოდ მონაზონ იქმენ" მ. ცხ. 277v; „უკამოდ არა მოვიდოდინ" ი.-ე. 48,7; „უკამოდ ნა-ყოფნი ჩემნი მოისთელნა" შუშ. XVI 83; „უკეთეთ მოკუდის უკამოდ, მწუხარებითა განალინიან" მ. სწ. 110,14. იხ. ყამი.

უუამოდ-მჭამელ-ი ავმუცელა: „მარადის მომთრეალეთათჳს და უკამოდ-მჭამელთა (შიმი კაშს)" Sin. C, ოქრ.-მარხ. და თინ.*. იხ. მჭამელი.

უუამოჲს-ნაყოფ-ი: „თჳ პუეილის განკმელ და უკამოჲს-ნაყოფ" ფლტკ. 138,12. იხ. ნაყოფი.

უუეეთაეს-ი იხ. უზეშთაესი.

უუიკ-ი იხ. ხუეიკი.

ურაკპარაკ-ი, ჰურაკპარაკ-ი მოედანი, სასამართლო: „შეკრბეს მღდელთ-მოძღუარნი და ფარისეველნი ჰურაკპა-რაკსა" C, ი. 11,47; „შორის ურაკპარაკთა მათთა გგუემდენ თქუენ" C, მთ. 10,17; „დასხდა ყოველი ერი ურაკ-პარაკსა სახლისა უფლისასა" O, II ეზრა 10,9; „ურაკპა-რაკსა შორის შეატყუებდა ჰერაითა" ს. გან.-მოც. ხაკ. 98,20; „წარმოადგინეს შორის ურაკპარაკსა მას" ფლტკ. 142,3; „დაჰდა იგი ურაკპარაკსა მას" თომა მოც. 18, 31; „შეკრბეს... ფარისეველნი ჰურაკპარაკსა" C, ი. 11, 47. იხ. საურაკპარაკე.

ურგებ-ი გამოუსადეგარი, უსარგებლო, უნაყოფო: „ეკრძალენით ეკეე დრტჳნჳასა ურგებსა" O, სიბრძ. ხოლ. 1,11; „იქცეე კაცთა თანა, ეკმთა და ურგებთა" მ. ცხ. 457; „ეითარცა წჳმაჲ, სასტიკი და ურგები" O, ფს. ხოლ. 28. 4; „მოიღის ეკალი და კეროსნ-თაჲი ურგები" პრმ. 6,8; „ებნობასა ურგებსა რაჲთურთით არავინ იკადრებდა ყოვ-ლადვე" ი.-ე. 48,18; „ურგებ იქმნა კელყოფაჲ მათ" ი.-ე. 52,16; „უსმ არს და ურგებ თხოვაჲ მათი" Sin.—11,184r. იხ. რგება.

ურგებობა: უსარგებლობა: „შეურაცხებაჲ იქმნების... უძ-ლურებისა მისისათჳს და ურგებებისა" ჰებრ. 7,18. იხ. ურგები.

ურემ-ი: „ჰმენით ურემი ახალი" O, I მფ. 6,7; „დადგეს კიდობანი ივი ღმრთისაჲ ურემსა ზედა" M, I შმ. 18,7; „დადეს ივი ურემსა მას ზედა" ბ. კეხ.-40-თჳს. 122,20.

ურემჭარ-ი: „ესე ვარსკელავნი, რომელთა სახელ-ედების ურემჭარ, რომელ არიან შჳდ ვარსკელავ, ჭეუანისა მო-ქმედთაგან ერჩემის მათ ურემჭარ, ხოლო მენაკეთაგან— გარე მოსაქცეელ" H—241,70b. იხ. ჭარი.

ურვა წუხილი, ვნება, ზრუნვა, შფოთვა; მოვლა: „თქუენთჳს იურვის" I მფ. 10,2; „არა იურვა სახლ-სათჳს" მ. ცხ. 176v; „პოვნა... მომწუდარნი... იურეოდა დიდად" ფლტკ. 146,25; „იურვიან წჳილანი" ანდ.-ანატ. 210,11; „რაჲთა არა იურეოდიან" კოლ. 3,21; „რაჲთა არარას იურეოდით ჭირთა ამათ შინა" I ფეს. 3,3; „უფროჲსნი საურავნი მის ნეტარისა მიერ იურეებოდეს" ი.-ე. 80,30; „არა მეურეებაჲს მუნისაჲ" მ. სწ. 94,28.

ურვა მწუხარება, ვნება, ზრუნვა, გასაჭირი: „იხილა ურვაჲ იგი ისრაჱლისაჲ" O, IV მფ. 18,4; „იხილა უფალ-მან ურვაჲ იგი ისრაჱლისაჲ" O, IV მფ. 14,26; „დიდსა ურვასა შინა იყუნეს" ი.-ე. 82,60; „აღვდეგ ურვისაგან ჩემისა" O, II ეზრა 9,5; „ეერ დაუთმობდა ურვათა მით" ფლტკ. 135,28; „ურვათა ჩემთაგან გამომაყუანე შე" ფს. 24,17; „ურვამან შემაპყრა მე ცოდეილთამან" ფს. 118,69.

ურვილ-ი შეწუხებული, «ვნუებული»: „მოაკუნდა უძლუ-რები და ურვილები სულთაგან არაწჳდათა" ხაკ. მოც. 5,16; „ფრიად ურვილ არიან" ანდ.-ანატ. 218,18; „რო-მელსა ესუა ასული... ურვილი" DE,—„რომლისაჲ ასული ვუეშულ იყო" პრ. 7,25.

ურვასა შეუარდნა დალონება: „ურვასა შეეარდა ყოველით კერძოეე" ნრხ. 71,20. იხ. დაურეება, მოურავი, მოურნე, საურავი, სიურვილე, შეურეება, უურავი.

* ხელნაწერის გვერდი მითითებული არ არის (რედ.).

ურვება შეწუხება, შეჭირვება: „ვითარცა ფრად აურვებდეს მას“ შუშ. V 24; „უფროისლა აურვებდა მას“ მთ. 18,20; „მრავალგზის გაურვებდ შენ“ მრთ. A, ანტ. დ. 22г; „რომელა მაურვებს ჩემ“ მხკ. 40,22. იხ. ურვა; შდრ. მაურკებელი.

ურვეულ-ი მზრუნველი, მწუხარე: „მტილთა მათთჳს და სამოსთჳსა ურვეულ არნ“ მ. ცხ. 79v; „ნუ ურვეულ იქმნები“ მ. ცხ. 180v.

ურვეულად შეწუხებულად: „ვითარ იყვნეს იგინი სოფელსა ამას შინა ჭირვეულად და ურვეულად“ მ. ცხ. 104v. იხ. ურვა.

ურვეულება ზრუნვა-წუხილი: „მრავლისა მისგან ურვეულებისა მიეძინა“ მ. ცხ. 102v. იხ. ურვეული.

ურვეელ-ი «შეძრწუნებული», შეჭირვებული: „გული მისი ურვეელ იყო“ O,—„გული მისი შეძრწუნებულ იყო“ M, ეხთ. 15,8. იხ. ურვა.

ურვილება გოდება, მწუხარება: „განიძარცეე, იერუსალემ, სამოსელი ურვილებისა შენისაჲ“ ბარ. 6,1; „იხილა... ურვილებაჲ მოწაფეთაჲ“ H—341,479. იხ. ურვა.

-ურთ «თანა»: „მოწაფეთ ურთ ჩემით“ მთ. 26,18; „აღჴდა ნაჲსა მოწაფეთ ურთ თჳსით“ C,—„შევიდა ნაჲსა მოწაფეთა მისთა თანა“ DE, მრ. 8,10; „მიჰხედა მას პეტრე იოვანეს-ურთ“ საქ. მოც. 8,4.

ურთიერთას, ურთიერთარს ერთმანეთს; «ერთიერთას»: „იტყოდეს ურთიერთას“ საქ. მოც. 2,7; „ურთიერთას ჰამენ“ მ. ცხ. 41r; „ვიდრე ეშოვრნიან ურთიერთას“ ფს. IV 5; „ნეგეშინის-სცემდით ურთიერთას და ალაშენებდით ერთიერთას“ I თეს. 5,11; „ურთიერთას ერთერთსა სცემდეს“ B,—„ურთიერთას იცემდეს პირთა მათთა“ A, სბსტ. 181,25; „ზრახვიდეს ურთიერთას“ ლ. 20,14; „ნეგეშინის-სცემდით ურთიერთას“ I თეს. 5,11; „ურთიერთარს გამოეცხადნეს“ ი.-ე. 17,10.

ურიდ-ი ურცხვი, უნამუსო: „რად მიჰხედე... ურიდითა თჳალთა?“ O, I მფ. 2,30; „მოაყენია... ნათესავი ურთ დ დ ენაჲ უცხოჲ“ O, ბარ. 4,15; „სიტყუაჲთა სულისა ურიდისაჲთა ნუ დამემზადებ მე“ O, ზირ. 26,6; „ასულსა ზედა ურიდსა განჰმზადე საცოდ“ ზირ. 42,11.

ურიდად ურცხვად; დაუზოგაედ; უწყალოდ: „ურიდად ჴელთა უბანელითა ჰამდეს პირსა“ მრ. 7,2; „სწყალობენ ურიდად“ O. იგ. სოლ. 21,28; „ურიდად შესძინებენ ცოდვასა“ ქ. იერ.-სინან. 66. იხ. რიდება.

ურიდება ურცხვობა, უნამუსობა; დაუზოგაობა: „ასული ურიდებისაჲ, რომელ-ეგე ესაჲ საფასეთა თჳსთა“ I. იერემ. 49,4; „ურიდებამან გულისა შენისამან მყოფელ ჴქმნა შენ ჭერელთა შინა კლდისთა“ O, იერემ. 49,16; „აჰა... ურიდებითა ჴორცთაჲთა (სიტყუაჲ რაჲმე)“ ქოლ. 2,28. იხ. ურიდი; შდრ. ჴელ(ით)-ურიდობა.

ურისუველ-ი გაუკრეჭავი, გაუპარსავი: „მოსცემდა ხარკსა... ას ათასსა ვერძსა ურისუველსა“ O, IV მფ. 3,4. იხ. რისუეა.

ურისხველობა განურისხველობა: „ურისხველობისა რტოჲ არს ლოცვაჲ“ მ. ცხ. 204v. იხ. რისხვა.

ურიცხუ უამრავი, უთვალავი: „ნათესაჲ აღმოჴდა ჭეშმარიტისა ჩუენსა ძლიერი და ურიცხჳ“ O, იოვ. 1,6; „ურიცხჳ ბევრეული უდებ-ჰყავ“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,35; „იშვნეს... ვითარცა ქჳშაჲ ზღუაჲ ურიცხჳ“ ჰებრ. 11,12; „მჱიდოდა... სიმრავლჱ ურიცხჳ“ შუშ. IX 11. იხ. რიცხუ.

ურმის-თუალ-ი ბორბალი, გოგორა: „სიმაღლე ურმისთუალთაჲ მათ წყრთა და კერძო“ O, III მფ. 7,33; „ეითარცა მტუერი ურმის-თუალთაჲ, რომელი ნიავ-ქარსა მიმოაქუნ“ O, I, ეს. 17,13; „ძრვისაგან ეტლთაჲსა და ჴმითა ურმის-თუალთა მისთაჲთა არა მოიქცეს მამანი შვილთა ზედა“ I. იერემ. 47,3; „ვითარცა ურმის-თუალი არს ნაწლეკი ცოფისაჲ“ O, ზირ. 30,6. იხ. თუალი.

ურმის-ღერძ-ი ბორბლის ღერძი: „ვითარცა ურმის-ღერძი, იქცეის ზარახვაჲ იგი“ O, ზირ. 30,6. იხ. ღერძი.

ურნატ-ი, ორნატ-ი ხნული, კვალი: „ვინ დასდვის ჴელი ერჭუანსა და ჰხედავ უკუმართ და ურნატი მისთჳსცა მართლ იქმნა?“ ფსქ. მოც. 7,40; „ურნატნი მისნი დაითრვენ“ ფს. 64,11; „ურნატსა სულთასა შესრული სიღრმესა შთაეარდის“ ეპ. კჳპრ.-ადგს. 229,25; „ორნატნი მისნი ტიროდეს ერთბამად“ O, იოჰ 31,39.

ურნატ-განმმარტებელ-ი ხნულის გამმართველი, გამტანი: „ჭარი... ურნატ სავსედ განმმარტებელი... შენდად მიგიტეო“ პოვნ. სტეფ. 66რ,14. იხ. განმმარტებელი.

ურნატეულ-ი ხნული: „მსგავს არს იგი კაცსა, რომელი სთესავს ურნატეულსა შინა“ მ. ცხ. 218r. იხ. ურნატი.

ურო დიდი ჩაქუჩი: „უზაბებდეს ხუროჲ იგი მჭედელსა მას... უროჲსა ცემად“ I, ეს. 41,7; „ერთსა უროსა ჰკრეედი“ მ. ცხ. 101v; „ვითარცა ლურწმი შეურაცხიან მას ურონი“ O, იოჰ 41,29.

უროჳკო უულუფო: „შეაყენეს ლომი ერთი ოც დღე ოდენ უროჳკოდ“ H—341,402. იხ. როჳკი.

ურქმელ-ი «ზე-ლებული»: „არა წმიდა იყუნენ... ყოველი ჰურჭელი ზე-ღებული“ G,—„არა წმიდა იყოს... ყოველი ჰურჭელი ურქმელი“ pb., რიცხ. 19,15. იხ. რქმა.

ურჩ-ი არამორჩილი, უსმი, გაუგონარი: „შვილი ურჩი წარსაწყმედელსა მიეცეს“ O, იგ. სოლ. 18,1; „ერსა მას ეჴმნა გული უსმ და ურჩ“ I, იერემ. 5,23; „ყოველნივე ურჩ არიან და ელენან დრკუად“ I, იერემ. 6,28; „ყოველნი მთავარნი მათნი ურჩ არიან“ O, ოსე 9,15; „არავე არწმუნებენ წიგნნი ურჩთა პურიათა“ ქ. იერ.-ადგდ. 102,18; „არა ურჩ გექმნე“ მ. ცხ. 220r; „რომელი ურჩ იყოს ძისა“ ი. 3,36; „ურჩ შექმენ მე“ I, ეს. 30,5; „ურჩ ეჴმნეს კრძალვად“ O, ზეკ. 7,10; „ურჩ იყვნეს შენდა მომართ“ O, დან. 9,7; „ნუ ურჩ ეყოფი შიშსა უფლისასა“ O, ზირ. 1,35.

ურჩად საწინააღმდეგოდ: „წარმდებად და ურჩად იტყჳ წინაჳე მშობელთა“ ფსკტ. 138,23.

ურჩება არდათანხმება, ყურის უგდებლობა: „ესე არს... ნაწილი ურჩებისა შენისაჲ“ I, იერემ. 13,25; „ნუ ემსგავსები ევაჲსთა მათ ურჩებათა“ მრთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 52v; „ძუ არს ესე ურჩებისაჲ“ მ. ცხ. 140v; „მოიწევს რისხვა ღმრთისა ნაშობთა მათ ზედა ურჩებისათა“ კოლ. 3,6. იხ. ურჩი.

ურჩულო იხ. უშჯულო.

ურჩულოება იხ. უშჯულოება.

ურჩხულ-ი, უჩხულ-ი ეეშაპი, «სირინოსი»: „ყონ... გლივაჲ, ვითარცა ასულთა **ურჩხულთაჲ**“ O, — „ყოს... გლივაჲ ვითარცა ასულთა **სირინოსთასა**“ M, მაქ. 1,8; „დაეშჳნნენ **ურჩხულნი** ჭალაკთა“ I, იერემ. 50,39; „იყუნენ საყოფელად **ურჩხულთა** და სამკჳდრებელ სირიაჲ“ O,— „იყოს საყოფელ **სირინოსთა** და ეზოებ სირაქლემაჲ“ pb., ეს. 34,13.

ურცხჳნელად უსირცხოდ: „ისწრაფე თაესა შენისა რჩეელად წარდგინებად... მეშაკად **ურცხჳნელად**“ II ტიმ. 2,15; „**ურცხჳნელად** ვიხილოთ ოგი პირისპირ“ რომ. 178,22. იხ. ურცხჳნო.

ურცხჳნო «უძლები», ურცხვი, უსირცხვილო, უნამუსო: „ძალნი არიან **ურცხჳნონი** (უძლებნი I) ჳელითა“ O, ეს. 60,14; „პირთან **ურცხჳნოჲსა** ენაჲ აღიბაძეს“ O, ფს. 51,23; „აღდგეს მჳწყ, **ურცხჳნოჲ** პირითა და გულისხმის-მყოფელი იგავთაჲ“ O, დან. 1,28; „პირსა **ურცხჳნოსა** დასტკბინის თხოვაჲ“ O, ზირ 40, 22; „**ურცხჳნო** იქმენ ყოველთა მიმართ“ I, იერემ. 8,5.

ურცხჳნოდ თავხედურად: „კაცი ულმრთოჲ **ურცხჳნოდ** წინა-აღუდგის პირსა“ O, ფს. 21,20.

ურცხჳნოება უსირცხობა, უნამუსობა: „გეუწყოს **ურცხჳნოებაჲ** შენი“ მ. სწ. 20,24; „ეითარ ახილა გარდრეული იგი **ურცხჳნოებაჲ** დედაკაცისაჲ მის... განვეტოდა“ ხაკ. წიგ. II 67,5. იხ. ურცხჳნო.

ურწმუნო არამორწმუნე: „უთქუმიდა **ურწმუნთა** მათ“ ფლპ. მოც. 7,8; „ნუ იყოფი **ურწმუნო**, ამედ გრწმენინ“ ი. 20,27; „ენებანი იგი უფლისანი **ურწმნოთათჳს** წყუედა არს“ აქ. რომ.-კორინთ. ისაკ და აკ. 1,13; „ნუ **ურწმუნო** ხარ ღმრთისა“ მ. ცხ. 324г; „ქრისტჱსა არა ჰრწუნის **ურწმუნოჲსაგან** სწყალად“ მ. სწ. 19,9. იხ. რწმენა.

ურწმუნო(ჳ)ება: „უკჱრდა **ურწმუნოებაჲ** (უწმუნოებაჲ DE) იგი მათი“ ბრ. 8,6; „სადა **ურწმნოებაჲ**, მუნ დაქსნილებაჲ“ ხ. გან.-მოც. ხაკ. 100,18; „ა შეორგულდა **ურწმუნოებითა**“ ბრომ. 4,20. იხ. ურწმუნო.

ურწყო წმინდა, წყალშეურევნელი: „მიიღე უმელი ესე ღჳნისა **ურწყოჲსაჲ** კელსაგან ჩემისა“ I, იერ25,15; „სასუმელი კელთა უფლისაჲ ღჳნითა **ურწყოჲ** სავსეა სხმულითა“ ფს. 74,9; „ბოროტი არა ხოლო **ურწყდ** ბოროტ არს“ გრ. ნოხ.-კაც. ავგ. 102,4. იხ. რწყვა

ურწყულ-ი უწყლო: „იყოს **ურწყულ**ი იგი რნებად“ ეს. 35,7; „აღმოვაცენო **ურწყულსა** მას კუეყა ნაძჳ“ I, ეს. 41,10; „ვალს იგი **ურწყულსა** უდაბნი O, ფს. სოლ. 9,19; „უშიშად თავთა თჳსთა კმწყსიან: უბეელნი **ურწყულნი**, ქარისაგან მიმოტაცებულნი“ ა I,12; „განვედეს იგი **ურწყულთა** ადგილთა“ მთ. 1; „სასუმელსან შემან დამათრო მე, ვითარცა **ურწყულან**“ ფს. 22,5; „უმეტესად მიიღის **ურწყული** იგი ვიდ“ H— 2251,231г. იხ. ურწყო.

უსაგებლოდ უქეშსაგებლოდ: „შევაიწროთ..ვითა ჩუენთა... ქუეყანასა ზედა წოლითა **უსაგებლ**“ მ. სწ. 178,7. იხ. საგებელი.

უსაგზლო: „შეურაცხებითა წარგუდეენნიან **უსლონი** და უკაფრნი“ ი.-ე. 52,21. იხ. საგზალი.

უსაზარელეს-ი უფრო საზარელი, საშინი: „ამის ყოველსა უსაშინელეს და **უსაზარელეს** არს“ მ. სწ. 92,26. იხ. საზარელი.

უსაზომო უზომო, წარმოუდგენელი: „მაღალ არს და **უსაზომო**... (სახლი ღმრთისაჲ)“ I, ბარ. 3,25; „**უსაზომოჲთა** სიმჴნითა ჰბრძოდა მათ და აღესრულა“ ვრდ. 92,7; „იგუემებოდეს **უსაზომოჲთა** ტანჯვითა“ აგმ. 97,6.

უსაზომოდ უზომოდ: „არა **უსაზომოდ** ვეკადოთ“ II კორ. 10,13; „არა **უსაზომოდ** ჰსუმიდე“ მ. სწ. 245,24. იხ. საზომი.

უსაზრდელობა უქმელობა: „ჰერიაჲ იგი **უსაზრდელობითა**, სალმობისა განძჭნებითა... სიკუდიდ მიიწია“ ლიმ. 69,4.

უსაზრდელოდ უსაქმლოდ: „ჰყო დღე დღესასწაულისაჲ მარხეით **უსაზრდელოდ**“ მ. სწ. 80,22. იხ. საზრდელი.

უსაკჳრველეს-ი უფრო საკვირველი: „არა ვიდოდე... **უსაკჳრველესთა** ჩემთა თანა“ Ც. ფს. 130,1; „გჳზა-არნა მეორედ **უსაკჳრველესად** პირველისა მის ფრიად“ გრ. ნაზ.-შობ. 200,10. იხ. საკჳრველი.

უსამართლო «ცუდად», «ცრუ», ტყუილ-უბრალო: „მომიძულეს მე **უსამართლოდ** (ცუდად Ც)“ ფს. 37,20; „მოწამემან **უსამართლომან** წამა **უსამართლოჲ**“ G, — „ცრუსა სიცრუით წამებდა“ M, II მჳ. 19,18; „იყო... ტაცებაჲ **უსამართლოჲ**“ ფლპტ. 183,4; „ვიყავ მე სამართალსა ზედა გრიგ და **უსამართლოსა** ზედა მჴერალე“ მ. სწ. 262,25.

უსამართლოდ «ნაცილად»: „არა **უსამართლოდ** უსაჯენ“ pb.,—„არა **ნაცილად** დასაჯენ“ O, სიბრძ. ხოლ. 12,12; „ესე ყოველი მონაგები შენი მონახეცი არს **უსამართლოდ**“ მ. სწ. 85,21. იხ. სამართალი.

უსამართლოება, უსამართლოობა «ენება»: „მეუსამართლოს თუ ვინ ჩუენ“ Ც.—„უკეთუ ვინმე გუაენოს ჩუენ“ M, ისუ ნ. 2,20.

უსამართლოება: „რომელი ამბილებდეს მომხუეკელთა, ნუმცა ემხილების მას **უსამართლოებაჲ**“ მ. სწ. 278,1; „იჴმენ **უსამართლოებისაგან**“ მ. ცხ. 201г. იხ. უსამართლო.

უსანატრელეს-ი უფრო სანატრელი: „**უსანატრელეს** იყუნეთ, თუ ჰყოფდეთ ამას“ C. ა. 13,17; „**უსანატრელეს** არს“ I კორ. 7,40; „რაჲ **უსანატრელეს** არს ამისსა?“ მ. სწ. 12,23. იხ. სანატრელი.

უსარგებელო, უსარგებლო: „მრავალი შრომაჲ და ყუედრებაჲ **უსარგებელოჲ** ჰქუშარიტად შემემთხეევის ჩუენ“ მ. სწ. 162,13; „სიცილი უკმარ არს და **უსარგებლო**“ მ. სწ 238,14. იხ. სარგებელი.

უსარგებლჱს-ი უფრო სარგებლიანი: „თაფლისა უტკბოჲსსა და **უსარგებლჱსსა** ატყოდა“ კ. აერ.-ნათლისღ. 80,7. იხ. სარგებელი.

უს-რთულო უსახურავო; «ურთავი», კრეტსაბმელი, ფარდა: „მსჯავს არს სახლსა **უსართულოსა**, რომელი მყის დაირღუს“ მ. სწ. 252,20; „წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო **უსართულოსა** მას“ O,—„წყალი გამოვიდოდა ქუეშე კერძო **ურთავესა** მას სახლისასა“ pb., ეზეკ. 47,1; „**უსართულოჲ** იგი ბჭისა მის გარეშე **უსართუ-**

ღ ო დ მ დ ე ელმისა ბჭისა მის შინაგანისა — ერგასის წყრთა" O. — „...ურთავისა მიმართ ელმისასა შინაგან ბჭისა— ერგასის წყრთაებ" pb., ეზეკ. 40,15. იხ. სართელი; შდრ. უსაფრთხო.

უსასო უიმედო: „ნურას უსასო ჰყოფთ" ლ. 6,35; „მას გამო უსასო იქმნა ცხოვრებასა მეორისასა" ბალ. 87,7. იხ. სასო.

უსასოება უიმედობა: „უსასოებასა მოუცაე მე" მ. ცხ. 142v; „არა ჯერ-არს ჩუენდა უსასოებაჲ მცირედისა შრომისათჳს" A—484,311v. იხ. უსასო.

უსასტიკეს-ი: „უსასტიკესითა ჴმითა მრისხანებით და კბილ-ღრჭენით ჰხრახვიდა მას" x 228v*. იხ. სასტიკი.

უსახყიდლო: „დაეუნჯოს მან... უსახყიდლოჲ იგი... მარგალიტი" A—484,312r. იხ. სასყიდელი.

უსახყიდლოდ «უხუად», «მედად», უფასოდ: „მკურნალ, რომელი უსახყიდლოდ ჰკურნებ" განხ. ი. 109,5; „უსახყიდლოდ მოგღებენ და უსახყიდლოდცა მისცემდით" მთ. 10,8; „რომელნი უსახყიდლოდ შერებოდ" კ. აღრ.-აღდგ. 113: „რომელმან მისცის ყოველთა... უსახყიდლოდ (უხუად Q)" აკ. 1,5; „რომელსა ვჰპოვით ჩუენ ეკჳპტეს უსახყიდლოთ (მედად G)" pb., რიცხ. 11,5; „უსახყიდლოდ მისცემს ნიჭთა მისთა" მ. სწ. 274,19. იხ. სასყიდელი.

უსაფრთოლო «უსართოლო», «ორთაციი»: „აღმაღლა დიდებამან უფლისამან ქერობინთა მათგან უსაფრთოლოსა (უსართოლოსა O) მას ტაძარსა (ტაძრისასა O)" I,— „მაღლდა დიდება უფლისა ქეროჳმთაგან ორთაჲდ მიმართ სახლისა" pb., ეზეკ. 10,4; „აღვიდა ქერობინთა მათგან, რომელი იყო მათ ზედა უსაფრთოლოსა მას საკურთხეველისა ტაძრისასა" O, ეზეკ. 9,3.

უსაშინელეს-ი უფრო საშინელი, საშიში: „ხოლო არს სხუაჲ უსაშინელეს-ღა ამისსა" მ. ცხ. 229r; „უსაშინელეს არს იგი უფროჲს ყოველთა მეფეთა" ფს. 75,13; „უსაშინელესად განჰმზადნე" თევდ. 567.

უსაწყალობელს-ი უფრო საწყალობელი: „უსაწყალობელს ყოველთა კაცთასა ვართ" I კორ. 15,19. იხ. საწყალობელი.

უსაჭირველეს-ი: „არა რომელი ცხორებაჲ უსაჭირველეს და უკეთწრეს არს ცხორებისა ამის ჩემისა" ბალ. 122,15. იხ. საჭირველი.

უსაჭმლობა: „ეღვნობაჲ და უსაჭმლობაჲ განუწესის მას ღმერთმან" ა.-ე. 84,26. იხ. საჭმელი.

უსახლო «უსადგურო»: „გლახაკნი უსახლონი (უსადგურონი O) შეყუანენ სახედ შენდა" I, ეს. 58,7. იხ. სახლი.

უსახნეარეს-ი «უმჯობესი»: „უსახნეარეს არს მისსა" G.—„უმჯობეს მისა არს იგი" M, მსჯ. 15,2. იხ. სახნეარი.

უსახურ-ი ულამაზო; ურჩი, თავისნება; «უსჯულოება»; შერეულად: „ხოლო უკეთუ სამე დაბედეს ცალთუალი... ანუ თუ მკლ დ უსახურიგი" მ. ცხ. 245v; „დაემორჩილენით... ნუ ხოლო სახიერთა და ტკბილთა, არამედ უსახურთა" I პეტრე 2,18; „თანა-ეყოფივოდა უშუერსა რასმე და უსახურსა საქმესა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 170,81; „უსახურ იქმნეს ჩემდა" O.—„იუსჯულეს ჩემდა" pb., ოსე 7,13; „ამან მყის შეცვალა ყოველი იგი საქმე მისი უსახურიე" ლიმ. 74,18. „არა შეიმოსა უსახურად მატყლი და სელი ერთბამად" G. II მჯ. 22,11. იხ. სახიერი.

უსაჭმარეს-ი, უსაჭმრეს-ი შემწე, «პატივცემული»; მეტად საჭირო, უსაჭიროესი: „მოიღე ნატყუენავისაგან მთავართაცას და უსაჭმრესთა მისთაგან" O, ზაქ. 6,10; „რომელი უსაჭმარეს არარაჲ არს ცხოვრებასა ამას შინა კაცთათჳს" O, სიბრძ. სოლ. 8,7. იხ. საჭმარი.

უსეროდ უეახშმოდ: „უბრძანიან კელოვანთა უსეროდ და გემოუბილავად დაძინებად" ოქრ.-მარხ. და იოან. 109,30. იხ. სერი.

უსიხლო (უსისხლოჲ მსხუერპლი — ექქარისტია): „ეწირა... შეწირვაჲ უსისხლოჲსა მსხუერპლისაჲ" ა.-ე. 89,14. იხ. სისხლი.

უსიტყუელ-ი უსიტყვო, არმეტყველი; უხმო: „იყო უკუე ხილვაჲ მათი... უსიტყუელ და მდუმარე" მ. ცხ. 211v; „მეოხ არს ჩუენთჳს სულ-თქუმითა მით უსიტყუელჲთა" პრომ. 8,27. „დუმნ სრულიად ყოველად უხიტყუელდ" მ. ცხ. 82r; „ძაღლი უსიტყუელ არს" ბ. კეს.-ეჯხ. დღ. 120,28. იხ. სიტყუა.

უსმ-ი ურჩი, გაუგონარი: „ერსა მას ეჴმნა გული უსმ და ურჩ" I, იერემ. 5,23; „უსმთაჲ მათ ნათესავთაჲ ისწაოს საჴმე" ოქრ.-მარხ. და იოან. 102,38; „ვიქმენ მე, ვითარცა კაცი უსმი" ფს. 37,15; „უსმ არს და ურგებ თხოვაჲ მათი" Sin.—11,104r. იხ. სმენა.

უსპეტაკეს-ი უთეთრესი: „ბური... უსპეტაკეს თოვლისა" Sin.—11,208r. იხ. სპეტაკი.

უსრულ-ი მცირეწლოვანი; შეუსრულებელი: „შვილნი მომრუშეთანი უსრულ იყუნენ" O, სიბრძ. სოლ. 3,16; „ვითარც ყრმანი უსრულნი და მწყემსნი გისტჳნედით ნესტჳთა სულიერითა" ოქრ.-მარხ. და იოან. 110,60. „დაუტევა ლოცვაჲ მათი უსრულად" ბ.-კეს.-40-თჳს 120,28. იხ. სრული.

უსრულესად უფრო სრულად, უკეთესად: „უსრულესად გჳჩუენებენ ჩუენ წიგნნი" ა. რომ.-კორთხ. მოხ. 16,6. ხ. სრული.

უსუბუქე, უსუბუქეს-ი უფრო მსუბუქი: „მაუწყე-ღა, რაჲ უსუბუქე არს განსუენებასა კაცისასა?" მ. სწ. 111, 24; „ყოს სული შენი უსუბუქეს ფრთეთა მფრინველისათა" მ. სწ. 132,16. იხ. სუბუქი.

უსულო მკვდარი: „უსულოთა ესევნ კერპთა" O, სიბრძ. სოლ. 14,20; „ჴეთა უსულოთა თაყუანის-ცემად მიწოდე?" თევდ. 7,15; „უსულოთა მათ ჴმაჲ გამოსციან" I კორ. 14,7. იხ. სული.

უსუპ-ი «ნაველი»: „ღრუბელი აღაესეს ძრიოთა მით უსუპ. სა თანა" DE,—„მათ აღაესეს ღრუბელი ერთი ძრიოთა და ნაველთა" C, ი. 19,20.

უსუპ-ი «საპკურებელი», სასხურებელი; hyssopus; «ნაველი»: „რომელსა-იგი უსუპითა და ლურწმითა ასუეს" კ. აღრ.-ნათლისღ. 88,5; „მოიღეთ კონაჲ უსუპი და დაწყეთ სისხლსა მას" O, გამოსლ. 12,22; „მასხურთ

* წყარო დასახელებული არ არის, აღნიშნულია x-ით (რედ.).

მე უსუბითა და განვწმიდნე" ქ.—„მასხურე მე საკურებელითა შენითა და განვწმიდნე" Ჭ, ფს. 50,9; „ღრუბელი აღავსეს ძრწოთა მით უსუბასა თანა" DE.—„აღავსეს ღრუბელ ერთი ძრწოთა და ნაღღითა" C. ი. 10,20.

უსურნელეს-ი უფრო სურნელი: „სული ტაბლისა მისისაჲ უსურნელეს არს მეშკისა" 9. სწ. 202,20. იხ. სურნელი.

უსუსურ-ი სუსტი, უძლური: „რომელი-იგი უსუსურ და დაკნინილ არნ გონებითა" ოქრ.-ბარხ. დ. იონ. 108,8; „უძლურნი ხართ და უსუსურნი" მ. ცხ. 871v; „თქუენ (ლერწამნი) უსუსურნი ხართ და არა გარდასტყდით ზამთრის" ლიმ. 90,20; „უძლურ არს ძალი შენი და უსუსურ ცნობაჲ შენი" ლიმ. 121,19. იხ. უუსუსურესი.

უსუსურება უძლურება, სისუსტე: „ქაცსა უსუსურებისა და უღონოვებისა მისისათჳს უკმან მიზეზნი, მსყრობელნი ბუნებისა მისისანი" გრ. ნოხ.-ქაც. აგებ 324,18. იხ. უსუსური.

უსწაველელ-ი განუსწაელელი, სწავლაუქონელი: „უსწაელელნი სულნი შესცთეს" O. სიბრძ. ხოლ. 17,1; „შერჩან შეიპყრა ერი უსწაელელი" I. ეს. 20,11; „მდაბიურნი იყუნეს და უსწაელელნი" 9. ცხ. 91r; „მუეშან უსწაელელმან წარწყმიდის ერი თჳსი" O. ზირ. 10,6; „ჯუარი კეთილი მოძღუარი არს უსწაელელთაჲ" 9. სწ. 210,0; „ვითარ უკუე ამან წიგნი იცის უსწაელელად" ი. 7,15. იხ. სწავლა.

უსწავლელება, უსწაველელობა გაუწურთნელობა: „უსწაელელებითა ენისა მათისაჲთა" O, ოქტ 7,10; „ესე ვითარი აღსრულის უსწაელელთა თანა უსწაელელობათა თჳსითა" O, ად. ხოლ. 5,28. იხ. უსწაელელი.

უსხ-ი «მსუქანი», «ჭამებული»: „უსხებაჲ ჩემი დაშიკლეს" მთ. 22,4; „მოიბით ჴარი იგი უსხი და დაკალთ" C,— „მოიბით ზუარაკი იგი მსუქანი და დაკალთ" DE. ლ. 15, 23; „დაკლა ჴარი იგი უსხი" C.—„დაკლა ზუარაკი იგი ჭამებული" DE. ლ. 15,27; „უსხი შენი დაკლულ იყოს შენ წინაშე" M. II შჯ. 26,21.

უსხეულო უტანო; უხორცო: „უსხეულონი ძალნი შიშითა და ძრწოლითა აღიესებიან" 9. ცხ. 107r. იხ. სხეული.

უსჯულო იხ. უშჯულო.

უსჯულოება იხ. უშჯულოება.

უტანჯველ-ი დაუსჯელი: „მოწამე მტუეარი არა უტანჯველ იყოს" O, ად. ხოლ. 19,5. იხ. ტანჯვა.

უტევან-ი «ასპარეზი»: „განმორებულ იყო ჭეყანით მრავალ უტევან" მთ. 14,24; „იყო ბეთანიაჲ მახლობელ იერუსალჱმსა ვითარ ათხუთმეტ ოდენ უტევან (ასპარეზ C)" ი. 11,18; „უკდებან ნაცა ვითარ უტევან ითხმეოც" ფიზ. v 8.

უტკბილეს-ი, უტკბოს-ი უფრო ტკბილი: „ძველი (ღჳნო) უტკბილეს არს" ლ. 5,39; „თაფლისა უტკბოჲსსა და უსარგებლესსა იტყოდა" კ. ერ.-ნათლისღ. 80,7; „იგი ჰხედავს მას უტკბილეს ყოლისა სიტკბოებისა" 9. სწ. 117,10. იხ. ტკბილი.

უტყუ «დადუმებული», არამეტყველი, მუნჯი: „უტყუ იქმნენ პაგანი შჯაკუარნი" ფს. 30,19; „რომლისა თანა არს სული უტყუ" C, ბრ. 0,17; „თაყუანის-სცემ უტყუთა მათ" ანდ.-ანატ. 215,31; „უტყუ იქმნა" ი.-ე. 32,9; „და-28. ძველი ქართული ენის ლექსიკონი

ადგრა უტყუად" DE.—„დგა დადუმებული" C, ლ. 1,22. იხ. სიტყუა.

უტყუება უსიტყველობა, სიმუნჯე: „რომლისა თანა არს სული უტყუებისაჲ" ბრ. 9,17. იხ. უტყუ.

უტყუ(ვ)ელ-ი უცრუო, უმცდარი, ჭეშმარიტი: „რომელი-იგი აღჳთქუა უტყუველმან ღმერთმან" ტიტ. 1,2; „რომელი აღთქუა ღმერთმან უტყუველითი პირითა" ატს. 100,6; „უტყუველი პირი ატყჳს ამას" 9. სწ. 260, 24; „მომცა მე ყოფილთაჲ მათ ცნობაჲ უტყუველ" O, სიბრძ. ხოლ. 7,17; „უტყუველად აღსრულების შჯული" O, ზირ. 21,8. იხ. ტყუილი.

უუბადრუკეს-ი: „ესე ყოველნი—უუგუნურს და უუბადრუკს უფროს სულისა ჴრმისა ჩჩულისა" O. სიბრძ. ხოლ. 15,14; „ვაჲოუნოო უუბადრუკეს მათსა" 9. სწ. 168,20. იხ. უბადრუკი.

უუგუნურეს-ი უფრო უგუნური: „უუგუნურეს ვარ" O, ად. ხოლ. 20,1; „უგუნურთა უუგუნურეს არს, რომელი ეშჯიდის უგუნურსა" 9. სწ. 140,19.

უუგუნურეს-რე «უუგუნურესად-რე»: „უუგუნურეს-რე ეტყჳ" Q.—„უუგუნურესად-რე ეტყჳ" pb., II კორ. 11,23. იხ. უგუნური.

უუდბეს-ი ფრიად ზარმაცი, დაუდევარი: „შეუმთხჳა მას ძმაჲ ვიეშე უუდბესი" ხაჯ. წიგ. II. 105,28; „უუდბეს ჰყოფს კაცსა" 9. ცხ. 14r. იხ. უდები.

უუნდოეს-ი უფრო უნდო, უარესი, უცუდესი: „უუნდოესსა აღირჩევ" 9. ცხ. 281r. იხ. უნდო.

უურავ-ი უზრუნველი, უნაღლელი: „თჳალ შენი უდარეს ჰყო და უურაჲ" 9. ცხ. 282v. იხ. ურვა.

უურველ-ი უდარდელი, უზრუნველი, უწუხარი: „ნუმცა ხართ... ღრცასა თჳალდაწუხებულ და მძინარე, ვითარცა წარმართნი უურველნი" 9. სწ. 271,8; „უურველად უნდა ქრისტჱანე ყოფაჲ" ხაჯ. წიგ. II 111,4; „უურველ იკითხული წიგნსა" 9. სწ. 19,24. იხ. ურვა.

უუსუსურეს-ი უფრო სუსტი/უძლური, უუძლურესი: „ჭკჳთა მით, რომელი-იგი უუსუსურეს არს ყოველსა" ბ. კეს.-იქჳთ. დდ. 58,20. იხ. უსუსური.

უუფლო უპატრონო: „უუფლო ვიყუნეთ" I, ეფრემ. 2,21. იხ. უფალი.

უუღმრთოეს-ი ფრიად უღმრთო, უწყალო, უშჯულო: „უუღმრთოესი ყოველთა კაცთაჲ" ხაჯ. წიგ. II 44,1. იხ. უღმრთო.

უუშუერეს-ი მეტად უშნო, ულამაზო: „იყუნეს იგინი უუშუერეს და უსაძაგლს პირთა ძილთაჲსა და ღრთაჲსა" ბალ. 128,26. იხ. უშუერი.

უუძლურეს-ი უფრო უძლური, უსუსტესი: „რომელი იგი საგონებელ არს ასოი გუამისაჲ მის უუძღურესად" I კორ. 12,22. იხ. უძლური.

უუჴმიერეს-ი უფრო უხმარი, უვარგისი, ცუდი: „უდარესსა და უუჴმიერესსა გლახაკთა მისცემენ" 9. ცხ. 245v. იხ. უჴმარი.

უფალ-ი(უფლისა) პატრონი; მფლობელი, ნაბარაური; ქრისტე: „რაჲ უყოს უფალმან საუნაგისამან" ლ. 20,15; „დადგინა იგი უფლად სახლსა თჳსსა" Ჭ, ფს. 104,21; „იყოს... მონაჲ იგი ვითარცა უფალი" I, ეს. 24,2;

„თუ ვინმე სცის სხვსა მონასა... და განარისხის უფალი იგი მისი“ 3. ხწ. 20,22; „მოუწოდა.. უფლებსა და სპაპეტებს და სოლის-მპყრობელთა და მფლობელთა“ O, I ეზრა 8,14; „ჰრქვა ყოველთა მათ ძლიერთა და უფლებსა“ O, I ეზრა 4,49; „არცა თუ ფოლა ერთსა ზედა უფალ იყო“ ი.-ე. 21,6; „იტყჳს თჳთ უფალი“ შუშ. XIII 27; „უფალმან ღმრთებათამან მცირედთა ქადაგებთა არუენა“ ხ. ვან.-ზოც. სჯ. 95,14. იხ. დაუფლება, დედოფალი, დედუფალი, დეიფალი, დიოფალი, მეუღე, მეუღება, სადედოფლო, სადედუფლო, ღმრთება, ღმრთება; შდრ. თავის-უფალი, ნაუის-უფალი, ხელის-უფალი.

უფატრობა-ი: „რომელსა ძელსა იგი მიაქუს, მისსა უფატრობსა ძელსა ღალატებს“ O, ხიბრძ. სოლ. 14,1. იხ. ფატარი.

უფერულ-ი ფერდაკარგული: „ვხედავ შენ, ვითარმედ ყოვლადვე მჭლ ხარ და უფერულ“ ლონგ. 100,9; „სიბოროტემან დედაკაცისამან ფერი პირისაჲ უფერულ ქმნის“ O, ზირ. 25,24. იხ. ფერა.

უფერჯი უფეხო: „ეშმან უფერჯისა ფერჴ და მწუხარესა თჳალ“ მ. ხწ. 174,89. იხ. ფერჯი.

უფიცხობა-ი, უფიცხლობა-ი უმკაცრესი, უსასტიკესი: „სხეული სატანჯველნი უფიცხობანი მოაწიენე ჩემ ზედა“ Sin.—11, 186r. „უკუეთუ არს შენ თანა სატანჯველი უფიცხობაი ამისი“ ხაკ. წიგ. II 65,4. იხ. ფიცხელი.

უფლება, უფლობა «მეუფება», «შეძლება», ბატონობა, «ტევება», უფლების მიცემა: „იგი ეუფლებოს (მეუფებს Q) ყოველთა ზედა წარმართთა“ ფს. 21,29; „ნუ უფლიედ განტევებაჲ მისი“ M,—„ვერ შეუძლის განელებაჲ მისი“ G, II შჯ. 22,20; „მეფენი წარმართთანი უფლებედ (უფლებდენ C) მათ ზედა“ ლ. 22,25; „შჯელ უფლებს კაცსა ზედა“ პრობ. 7,1; „ეუფლა ქალაქებსა მისსა“ O. იდც. 1,14; „ნუმცა ვის უფლობაჲ მათი“ O, II ეზრა 7,24; „არავის უფლობდა“ C,—„არა უტევებდა“ DE, პრ. 11,16; „არა აუფლა კაცსა ენებად მათდა“ ფს. 104,14; „არღარა უფლოთ მას“ C,—„არას უტევებთ“ DE, პრ. 7,19; „არა აუფლებს ქალწულთა ქმრისა სუმად“ თქლა 90,29; „არა აუფლის სიტყჳსაცა ერთისა აღმოთქუმად“ 3. ხწ. 298,22.

უფლება მფლობელობა, სამფლობელო, სამთავრო; ბატონ-პატრონობა: „მეათხუთმეტესა წელსა უფლებასა ტიბერიო კესრისასა ...იყო სიტყუაჲ უფლისაჲ“ ლ. 3,2; „მიჰქცეულ უფლებასა მაგას შენსა“ რიფს. 166,69; „ყოველთა ადგილთა უფლებისა მისისათა მსწრაფლ ეძიებდენ“ რიფს. 166,48; „ეგებულებიდა რაჲ აღსრულებაჲ, ყოველი ჭელმწიფებაჲ და უფლებაჲ მამასა ეფთჳსეს მისცა“ ი.-ე. 25,34.

უფლებულ-ი დაუფლებული, დაპატრონებული: „ამბარტუანებაჲ უფლებელ არს მისდა“ 3. ხწ. 79,18. იხ. უფალ.

უფლიდეს-ი: „ჰერისა სჭელსა ღორი და იგი უფლიდეს მისსა არს“ 3. ხწ. 148,3. იხ. ფლიდი.

უფლისამეერ-ი საუფლო: „მათ მოგცენ თჳენ უფლისამიერი იგი ბეჭედი“ პაქლე მოც. 58.2. იხ. მიერი.

უფლის(ა)-მოყუარე პატრონის მოყვარე, ქრისტეს მოყვარე: „ვითარცა მონამან უფლის-მოყუარემან და სარწმუნომან მოყუსი იგი თჳსი პოვა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 104,30; „კელითა უფლისა მოყუარისა მოწამისაჲთა“ ფლკტ. 180,21. იხ. მოყუარე.

უფლის-წულ-ი «აზნაურთა შვილი»: „ბერძენთა მეფემან ზემონი კუეყანანი დაიპყრა ურასალატსა მისცნა და აზნაურთა შვილნი მძეულად ითხოვნა მისგან; ცოლის-ძმათა მამისა იოვანესთა ძე მისი ეფთჳმე სხეათა თანა უფლის-წულთა მძეულად მოსცუარეს მეფესა“ ი.-ე. 16,28. იხ. წელი.

უფრო, უფროჲს, უფროჲსად: «ჯერ-კმა უფროჲს», უფრო მეტად, «უფროჲს-ლა»: „სიკუდილდ კერძო უფრო საგონებელი არს ვიდრე სიცოცხლით“ შუშ. X,8; „უფრო მიყუარს“ 3. ცხ. 870r; „უფროჲს ღალატებდა“ DE,—„ჯერ-კმა უფროჲს ღალატებდა“ C, პრ. 10,48; „უფროჲს-ჯერ მოსენაწილა ძმათა სათნოებისათჳს ძმათაჲ თანა გავიდიან, უფროჲს-ღა, ოდეს მამაჲ მუნ იყვის“ ი.-ე. 48,27; „რომელ მოიღო ეცხლად და ოქროდ და სტაერად და საკედრად, უფროჲს ოცისა ლიტრისა იყო“ ი.-ე. 41,12; „სუეტაკ კბილნი მისნი უფროჲს სძისა“ O, დან. 49,12; „შეიყუარა მან უსჯულოებაჲ უფროჲს სახიერებისა“ C, ფს. 51,5; „არა არს ჩუენ თანა უფროჲს ხუთ კეცზა პური და ორი თევზი“ ლ. 9,13; „შეიყუარეს კაცთა ბნელი უფროჲს ვიდრე ნათელი“ C, ი. 3,19; „უფროჲს უყუარს კაცსა ცოლი თჳსი, ვიდრე მამა-დედაჲ თჳსი“ O, I ეზრა 4,25; „თჳენ უფროს უმჯობეს ხართა მფრინველთა?“ მთ. 6,26; „უფროჲსად უძჳრესსა მოვიდა“ DE,—„უფროჲს-ღა უძჳრეს იყო“ C, პრ. 5,26; „უფროჲსად განძჯნდეს სიბოროტითა“ სწდ. 7,7.

უფროჲს-ლა «უფროჲსად», უფრო მეტად: „უფროჲს-ღა უძჳრეს იყო“ C,—„უფროჲსად უძჳრესსა მოვიდა“ DE, პრ. 5,26; „უფროჲს-ღა ალეგზებოდა“ შუშ. 1,48; „უფროჲს-ღა წარსამატებელად სახარებისა მის მოივლინა“ ფლპ. 1,12. იხ. უფროსობა, უფროჲსი, უფროჲსის, უფროსება.

უფროსობა: „უკეთუმცა უფროსობაჲ თქუმოდა და სწორებამცა და ერთობა არა თქუმოდა?“ A—02,408. იხ. უფროჲსი.

უფროჲს-ი, უფროეს-ი უფრო მეტი; უდიდესი, უხუცესი: „უფროჲსნი აღვაშენნე“ ლ. 12,18; „კაცთა უფროჲსისა მიმართ ჰფუციან“ მგბრ. 6,16; „რომელი უფროჲს არს“ პრო. A, ანტ. დ. 21; „უფროჲსი სასყიდელი აქუს“ 3. ცხ. 268r; „ესე უფროჲს არს და უზეშთეს ყოველთა სათნოებათა ჩუენთა“ 3. ხწ. 82,17; „არა არს ხუენ თანა უფროჲს. ხუთ კეცზა პური და ორი თევზი“ ლ. 9, 13; „სული უფროჲს არს საზრდელისა“ მთ. 6,25; „უფროესი ევნის, ვიდრეცა აენიან“ H—2261,109v. იხ. უფრო(ას).

უფროჲსეს (ზზ.) უფრო მეტად: „ვიყოდი მცირედის და განვყიდი უფროჲსის“ Ath.—12, 165v. იხ. უფროჲს.

უფროსება «გაპირმშოება», «ხუცება»: „ნუ აუფროსებნ შვილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა ზედა საძულელისასა“ pb., — „ვერ უძლოს გაპირმშოებაჲ ძესა პირმშოსა მის შეყუარებულისასა“ G,—„ახუცებნ შვილსა მას საყუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა საძულელისასა“ M, II შჯ. 21,16. იხ. უფროჲსი.

უფროს-ყოფა «გარდამატება»: „რომელი უფროს-ი ყოს ბოროტებათა“ pb.,—„რომელმან გარდაჰმატოს სიბოროტითა“ O, დან. 7,24. იხ. ყოფა.

უფსკრო უძირო, უფსკერო: „შთასდებდა იგი გოდორსა შინა უფსკროსა“ Aht.—17,278r. იხ. ფსკერი.

უფსკრულ-ი უძირო, სიღრმე, ქვესკნელი: „ვინ შთაიდეს უფსკრულად“ ბრომ. 10,7; „აღდგეს უფსკრული, ვითარცა ჭუაბი“ იობ 41,21; „უფსკრულნი იგი სიბრძნისანი ვინ გამოიკელინეს“ O, ზირ. 1,3; „შთა-მცა-ვარდა უფსკრულთა ზღუათა“ მთ. 18,6; „სიღრმესაცა უფსკრულთასა დაინთჳა და წარწყმდა“ ფლკტ. 158,17; „შეძრწუნდეს უფსკრულნი“ ფს. 76,17. იხ. ფსკერი.

უფუეელ-ი «უცომო»: „შჳამდეს იფქლისაგან ქუეყანისა მისგან უფუეელსა“ pb.,—„და ჰამეს იფქლისაგან ქუეყანისა უცომოჲ“ G, იხუ 6. 5,11. იხ. ფუენება.

უფუფუნეულებ-ი: „უფუფუნეულეს თუ არნ დიდუ“ი (დიდებული) იგი სპეტაკითა სამოსლითა თჳსითა“ Ath.—11, 195r. იხ. ფუფუნეული.

უქალაქო ქალაქის უქონელი: „უქალაქო ეთქუნეთ იგინი“ ბ. კეს.-40-თჳს 116,15. იხ. ქალაქი.

უქმ-ი უსაქმო, ცარიელი, «ცუდი»; ტყუილ-უბრალო; დაუმუშავებელი; ფუჭი, უმოქმედო: „სულსა უქმთასა ჰშობდის“ O. ეჯ. სოლ. 19,15; „უქმ იყოს და უქმარ ყოველსაუეჳს სამუშაოისა“ მ. ცხ. 155r; „ღმერთნი შენნი... უქმ არიან“ ფოკა 348r; „ფერკნი მათნი უქმ სლუისათჳს“ O, სიბრძ. სოლ. 15,10; „ყოველი სიტყუაჲ უქმი, რომელსა იტყოდიან კაცნი“ DE.—„ყოველი სიტყუაჲ ცუდი, რომელი თქჳან კაცთა“ C, მთ. 12,36; „რაჲსათჳს სდგათ თქუენ აქა დღე ყოველ უქმად?“ მთ. 20,6. „რაჲსათჳს ქუეყანაჲცა დაუპყროს უქმად?“ ლ. 13,7; „ქუეყანაჲ არს რომელიმე უქმი და რომელიმე კეთილი“ მ. სწ. 310,4; „მანქანებანი იგი მრავლისა განშუენებისანი უქმ არიან ითსების მიმართ“ ხაკ. წოგ. II 65,36; „უქმ იქმნა კელი მისი“ ი.-ე. 46,28; „რაჲთა არა უქმად იყოს სიბრძნისა შენისა საქმე“ O, სიბრძ. სოლ. 14,5. იხ. უქმება, უქმობა; ქმნა; შდრ. მუცლეუქმი.

უქმარ-ი: „რაჟამს დაშურეს იგინი, წარვიდეს უქმარნი“ Ath.—11,89v. იხ. ქმნა.

უქმება, უქმობა მოცლილობა, უსაქმობა: „მარხეაჲ და უქმებაჲ... სძელან სულსა ჩემსა“ I, ეს. 1,13; „უქმებისა მისისათჳს მისცეს მას სამკურნალოჲ“ O, გამოსლ. 21,19; „უქმობასა ასწავებენ“ I ტი8. 5,13. იხ. უქმი.

უქმნელ-ი იხ. ქელით-უქმნელი.

უქმნელება, უქმელება «დღესასწაული»: „დაჲაჭადეთ უქმნელებანი ღმრთისანი“ Č,—„დაჲადგინეთ ყოველნი დღესასწაულნი ღმრთისანი“ Ţ, ფს. 73,8; „წარიკითხოთ წიგნი ესე... აღსარებად სახლსა შინა უფლისასა დღესა უქმელებისასა“ I,—„...დღესა შინა დღესასწაულისა“ pb., ბარ. 1,14. იხ. ქელით-უქმნელი.

უქმროდ: „მრავალნი ქალწულნი დაჲ[ა]შდენნეს უქმროდ“ ფლპ. პოე. 5,24. იხ. ქმარი.

უქონო არას მქონე: „გლახაკნი და უქონონი შეიყუანენ სახედ შენდა“ ხაკ. წიგ. II 28,21; „რომელმან განუყოს მონაგები თჳსი უქონოთა“ ლიმ. 32,11. იხ. ქონება.

უქორწინებელ-ი გაუთხოვარი, ქალწული, ცოლშეურთაეი: „უქორწინებელი იგი ზრუნავს უფლისასა“ I კორ. 7,34; „ვიტყჳ უქორწინებელთა მათ და ქურიეთა“ I კორ. 7,8; „უკუეთუ განეშოროს (ქმარსა), ეგულ უქორწინებელად“ I კორ. 7,11; „რომელნი ცხონდებიან უქორწინებელად ქრისტესთჳს, ამას სოფელსაცა შეიძულენ“ მ. სწ. 118,5. იხ. ქორწილი.

უქრთამო მოუქრთამავი: „მ სულო ჩემო, უქრთამოჲსა მისთჳს მსაჯულისა, სამართლით განმკითხველისა“ მ. სწ. 184,8. იხ. ქრთამი.

უქუემოეს-ი უფრო ქვემოთი, ყველაზე დაბლა: „იქმენ უქუემოეს ყოველთა კაცთასა“ მ. სწ. 169,7. იხ. ქუემო.

უქუეს-ი, უქუესს-ი უფრო დაბლა; უმცროსი: „უქუეს ყოველთა დაბადებულთა“ მ. ცხ. 37r; „იქმენ ყოველთა უქუესს“ მ. ცხ. 851v. იხ. ქუე.

უქცეველად ურყევად: „გონებასა ეგო იგი უქცეველად“ ლიმ. 89,11. იხ. ქცევა.

ულალ-ი «მყარი»: „გამოგადინა შენ წყაროჲ კლდისა მისგან უღალისა“ M.,—„აღმოგიცუნა შენ კლდისაგან მყარისა წყაროჲ წყლისაჲ“ G, II შჯ. 8,15; „შენ ხარ, რომელმან განაჳ კლდე იგი უღალი და გამოადინე წყალი“ რიფხ. 171,10.

ულალმაღნარეს-ი: „გონებაჲ შენი უღალმაღნარეს გიყოფიეს საყოფელად მკცთა ბოროტთა“ მ. სწ. 148,28.

ულელ-ი «უღლეული», წყვილი; ქედზე დასადები; სასწორი; ლაეიწი: „სადა-იგი იქმოდის ათი უღელი ჴართაჲ, ყონ მუნ ლაგუნ ერთ“ I, ეს. 5,10; „უღელი (უღლეულ DE) ჴართაჲ ვიყიდე ხუთი“ C, ლ. 14,19; „აიღეთ უღელი ჩემი“ მთ. 11,29; „განვაგდოთ ჩუენგან უღელი მათი“ ფს. 2,3; „განაფიცა უღელი ესე ჩუენ ზედა და აწ შენ აღგჳცირე“ O, III შჯ. 12,4; „ქელსა მისსა უღელი სიცრუჳისაჲ“ O, ოსე 12,7; „უკუეთუ განმართლდეს უღლითა უშჯულოჲ იგი“ O, მიქ. 6,11; „წინაით კერძო (გულისა) გარდართხმულ არს მკერდი და უღელნი საფარველად მისა ენებათაგან“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 227,38. იხ. დაუღლება, თანა-მეუღლე, თანა-შესაუღლებელი, მეუღლე, შეუღლება, უღლეული.

ულელ-ი სასწორისა-ჲ სასწორი: „მოიღო უღელი სასწორისაჲ და აღსწონა იგი“ O, ეზეკ. 5,1; „ვინ აღწონნა... ბორკენი უღლითა სასწორისაჲთა“ I, ეს. 40,12.

ულიერს-ი არაღირსი: „უღირს ვართ“* ატ. 104,17; „უღირსო სიცოცხლისაო“ მ. ცხ. 177r; „მრავალგზის უღირსად ზიარებულ ვართ წმიდათა ქრისტეს საიდუმლოთა“ მ. ცხ. 229r. იხ. ღირსი.

ულიერსება უპატიეცემლობა: „მპარვით ჰხადიდა მათ და პატივის-ცემისა წილ — უღირსებითა“ ხაკ. წიგ. II 72,20; „სუმიდეს სასუმელსა ამას უფლისასა უღირსებით“ I კორ. 11,27. იხ. ღირსება.

ულლება იხ. უღელი; შეუღლება.

ულლეულ-ი «ორი», «წყვილი», «უღელი»: „უღლეული კაპრაულთაჲ G.—„ორი კარაული“ M. შჯ. 19,6; „უკუეთუ პოოს კელმან მისმან უღლეული გურიტთაჲ G.—„უკუეთუ არა პოოს კელმან მისმან წყვილნი გურიტნი“ O, ლევიტ. 5,11; „უღლეული (უღელი C) ჴართაჲ ვიყიდე ხუთი“ DE. ლ. 14,19. იხ. უღელი.

* წყაროშია: „არა ღირს ვართ“ (რედ.).

ულმრთო ულვთო, უსჯულო: „უღმრთოთა თანა მე არა დაჯდე“ ფს. 25,5; „სიბრძნე და სწავლულებაჲ უღმრთოთა შეურაცხ-ყოან“ O, ეგ. ხოლ. 1,7; „უღმრთოჲ ჴძლავრობს მარადის“ O, ამბ. 1,4; „უღმრთო სამემცა ვაყუნით“ ფლტკ. 135,25; „იხილნეს რაჲ, რამეთუ მიეტევებოდეს უღმრთონი... თქუეს“ ატმ. 107,1; „უღმრთოჲ სკლაოსი გაგუადგა“ ბ.-ე. 18,8; „აღიარა არტროშანი და შეერთოიი უღმრთოთა“ შუშ. II 19; „ვცოდეთ და უღმრთო ვიქმნეთ“ O, მარ. 2,12. იხ. ღმერთი; უულმრთოესი.

ულმრთოება «უსჯულოება», ულვთოობა: „არღა ჲეუღმრთოს“ G,—„არღარა უსჯულოებდენ“ M, II შჯ. 17,18; „ბწყემსნი უღმრთოებდეს ჩემდმო“ I, იერემ. 2,9.

ულმრთოება, ულმრთოობა «უსჯულოება»: „უღმრთოებისაებრ მათისა“ G,—„შემსგავსებულად უსჯულოებისა მისისა“ M, II შჯ. 25,2; „უღმრთოებითა სულნი თუსნი წარწყმიდნიან“ M, იგ. ხოლ. 1,10; „უღმრთოებისა მათისაგან ჴლტოლად ვართ“ შჯ. 35,3; „მომიტევე მე უღმრთოებაჲ გულისა ჩემისაჲ“ Ქ,—„მომიტევე მე ყოველა უშჯულოებაჲ ცოდვისა ჩემისაჲ“ Ჭ. ფს. 31,5. იხ. უღმრთო.

ულონოდ უმიზეზოდ, აუცილებლად: „უღონოდ წარვიდე აქაჲთ“ მ. ცხ. 202r. იხ. ღონე.

ულონო არას მქონე; შეუძლო, უძლური: „სხუასა უღონოთა განუყოფ“ მ. ცხ. 428v; „უღონო იქმნა ბერი“ მ. ცხ. 184v; „უღონო არს“ მ. ცხ. 102v; „შეიწრდა და უღონო იქმნა ჰურიაჲ იგი“ ბ.-ე. 22,6; „უღონო ქმნილ ძმაჲ შენი მიესყიდოს მწირსა“ G, ლევიტ. 25,47. იხ. ღონე.

ულონოება სენი, უძლურება: გაჭირვება: „დავამტკიცო თქუენ ზედა უღონოებაჲ, სიმღერე და სიყუედლე“ G, ლევიტ. 26,16; „ურიადსა უღონოებისა შთავარდეს“ ბ.-ე. 18,18. იხ. ულონო.

ულუაწ-ი მოუცლელი, ზრუნვამოკლებული: „აღგილი იგი ჩუენი უღუაწ არს“ პოვნა სტეფ. 859,9; „არარაჲ არს ღმრთისა წინაშე შეერაცს და უღუაწ“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 103,21. იხ. ღუწი.

ულჯნობა: „უღჯნობაჲ და უსაჸლობაჲ განუწესის მას დღესა შინა“ ბ.-ე. 84,25. იხ. ღჯნო.

უუ-ი, უუა, უუე «სილრმე», ლაფი, ტლაპო: „დავინთქ მე უუსა (სიღრმესა Ქ) უფსკრულისასა“ ფს. 68,3; „დავდე იგი თიხად და უუად და წარსწუედელად“ O, ეს. 14,23; „რომელი იყო ტბათა შინა და უუთა“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 88,4.

უუოფელ-ი მოუმხდარი; არარსებული: „ხოლო თქუენ ცოდსა უუოფელსა სულისათჳს უთხრობთ“ მრთ. A, ანტ. დ. 30r. იხ. ყოფა.

[უუუარულ-ი] იხ. ყუარება; შდრ. ვეცხლის-უუუარული.

უუუარულობა სიძულვილი: „უკეთუ მოიგო უუუარულობაჲ საკმართაჲ, ადგილად წარქმართნე სათნოებანი“ მ. ცხ. 54r; „უუუარულობაჲ ცუდ და ამაო იქმს ყოველთა სათნოებათა“ მ. სწ. 208,20. იხ. უუუარული.

უშეგინებულეს-ი: „რომელი ამძენდეს ტუეულსა, იგი უშეგინებულეს არს მისი, რომელი ტყუოდის“ მ. სწ. 279,6. იხ. შეგინებული.

უშემკულესს-ი უფრო შემკული: „გამომაჩინო მე უშემკულესს უფრონს მანიაკსა იქრონისასა“ საკ. წიგ. II 25, 20. იხ. შემკული.

უშენ-ი იხ. უშჳნი.

უშენებელ-ი იხ. უშჳნებელი.

უშეურაცხელეს-ი: „მათი იგი პატიჲ უშეურაცხელესად გამოგიჩინებია“ H—341,409. იხ. შეურაცხი.

უშეუძრეველეს-ი უფრო შეუძრავი: „ლოდისა უშეუძრეველესად დგას“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ.* იხ. შეუძრავი.

უშვილო ვისაც შვილი არა ჰყავს: „მო-თე ვინმე-კუდეს უშვილოჲ“ მთ. 22,24; „მე უშვილო მჭმენით“ O, დაბ. 42,30; „იქმნენ ცოლნი მათნი უშვილო და ქურეე“ I, იერემ. 18,21; „არღარა იყუნეთ თქუენ უშვილო მათგან“ O, ეზეკ. 36,12; „მოსცემდა მას კაცთ-მოყუარე ღმერთი: უშვილოთა შვილი, სნეულთა კურნებაჲ“... შუშ. XI 4; „ნუცაჲ უშვილო ვიქმნე ორთაგანვე“ O, დაბ. 27,46; „თჳნი შენნი არა უშვილო იქმნეს“ O, დაბ. 31,38; „უშვილო ყენეს მახჳლმან“ G, II შჯ. 32,25. იხ. შვილი.

უშვილოება: „უშჯობეს არს უშვილოებაჲ სათნოებით“ O, სიბრძ. სოლ. 4,1; „ეგოდებ ჭირიობასა ჩემსა და ეტყუბ უშვილოებასა ჩემსა“ ღიშობ. 184,22; „მიეც მათ საშოჲ უშვილოებისაჲ“ O, ოსე 9,14. იხ. უშვილო.

უშჳნ-ი, უშენ-ი დაუსასლებელი, «ოქერი», ცარიელი, «უსოფლო», «უსავანო»: „განაძღოს დაუთრგუნაი და უშენნი“ O,—„განლებად უალისა და უსოფლოჲსა“ pb., ოსე 36,27; „უფალმან შექმნა სოფელი და უშენი და კიდენი სოფლისანი“ O, იგ. ხოლ. 9,20; „განელეს უდაბნოჲ უშჳნი (უსავანო pb)“ O, სიბრძ. ხოლ. 11,2; „გმწყსიდ შენ ჴელეყანასა მას უშჳნსა უდაბნოსა მას ზედა“ O, ოსე 13,5; „ჭალაჭნი თქუენნი იყენენ უშენ (ოჯერ pb.)“ G, ლევიტ. 26,33; „ბრძანა ეჭუსორია-ყოფაჲ... მას უშჳნსა კუნძუნსა“ ნრს. 72,21. იხ. შჳნი.

უშჳნებელ-ი «უმკჳდროდ»: „უშენებელ (უმკჳდროდ G) უკუნისამდე“ M, იხუ ნ. 8,28. იხ. შჳნება.

უშინაგანეს-ი უფრო შინაგანი, შიგა: „იელტინ იგი უშინაგანესად სენაკად“ მ. ცხ. 79r; „ოდეს იელტოდინ ნადირნი უშინაგანესთა ჴურელთა მათთა, განერებიან იგინი მონადირეთაგან“ მ. ცხ. 79r; „უყუარდა... უშინაგანესთა უდაბნოთა წარსლვაჲ“ მ. ცხ. 77v. იხ. შინაგანი.

უშინარჳს-ი უფრო შინაგან: „არს ვინმე უშინარჳს, უმჯობჳს შენსა“ პავლე თებ. 816.

უშიშ-ი უშიშარი, «ქრძალულიო»: „დაჰჯდე შენ ადგილსა ქრძალულსა და უშიშსა“ მ. სწ. 117,21; „ნუ უშიშ იყოფვითა“ O, ზირ. 5,5; „დაჯდა იგი ადგილსა მაღალსა და უშიშსა ყოელისაგან საშინელისა“ მ. სწ. 117,25. „დაადგრეს უშიშად ყოელისაგან ბოროტისა“ O, იგ. ხოლ. 1,33; „უშიშად სცჳდა“ O, სიბრძ. ხოლ. 17,4; „ეიყუნით უშიშად“ მ. ცხ. 25v. იხ. შიში.

უშიშება, უშიშობა უშიშრობა: „ჰსჯობს მცირედი ნაწილი შიშითა უფლისაჲთა, ვიდრე საუნჯეთა დიდთა უშიშე-

* მოტანილი ციტატი ამ სახით სინურ მრავალთაგში არ დადასტურდა (რედ.).

ბით" O, ფს. სოლ. 15,10; „გამოაჩინა... უშიშობაი მისისა მისთჳს მსახურებისა" H—2251, 340r. იხ. უშიში.

უშიშულეს-ი უფრო შიშველი: „უკუანასკნელ ხჯდოდით უშიშულესნი საცხულისა თავისა" O, ფს. სოლ. 28,31. იხ. შიშველი.

უშორეს-ი უფრო შორი, ადრე: „ქმნა ბოროტი მაშინდითგან და უშორესითგან მათით" O, ფსლ. 9,18; „თავადმან მიზეზ-ყო უშორესად-რე წარსლვად" ლ. 24.26. „განიზრახა უშორესა-რე უდაბნოსა შესლვაჲ" Sin.—11,329r. იხ. შორი.

უშრეტ-ი უესებელი, უქრობელი: „ბზჳ იგი დაწუას ცეცხლითა მით უშრეტითა" DE, მთ. 3,12. იხ. შრეტა.

უშრომელად გაურჯელად, შრომის გარეშე: „არავინ უშრომელად კეთილსა მიემთხუევის კაცთაგანი" 3. სწ. 9,26. იხ. შრომა.

უშუენიერეს-ი ულამაზესი: „არს იგი უშუენიერეს მზისა" I, სიბრძ. სოლ. 7,30. იხ. შუენიერი.

უშუერ-ი «ჯერკუალი», უშნო, ულამაზო; უადგილო; უშვერი: „პოვა მის თანა უშუერი საქმჱ" G,—„და-სამუაყრას მის თანა საქმე ჯერკუალი" M, II შჯ. 24,1; „ყოველი სიტყუაჲ უშუერი პირით თჳენით ნუ გამოვალნ" ეფეს. 4,29; „უშუერ არს არა სიხარული" 8რთ. A, ბ. კეს.-მარხ. 51v. „უშუერად ზრახებიდეს" 3. ცხ. 209v; „შუბალი იგი უშუერად-რე გამოუქმნიეს კლოვანთა მათ" ფსლტ. 150,30. იხ. დაუშუერება, უუშუერესი.

უშუერება «სარცხუენელი», «სამაგელება», სიმახინჯე: „უშუერებაჲ მამისა შენისაჲ და უშუერებაჲ (სარცხუენელი pb.) დედისა შენისაჲ არა გამოაცხადო" G, ლევიტ. 18,7; „არა იხილოს შენ შორის უშუერებაჲ საქმისაჲ" G,—„არა გამოჩნდეს შენ შორის საქმე სამაგლებისაჲ" M, II შჯ. 23,14; „გამოჩნდის უშუერებაჲ იგი მისი" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 107,11. იხ. უშუერი.

უშურველ-ი შურის გარეშე; დაურიდებელი, დაუზოგავი: „სახნიერ არიან ჭეშმარიტად და უშურველ" გარ. 810. „უშურველად გამოეთქუათ" აბ. რიმ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 48,9. იხ. შური.

უშფოთველ-ი შფოთის, არეულების გარეშე, მშვიდი: „ამასცა საწუთროსა უშფოთველი ცხორებაჲ აღასრულოთ" ი.-ე. 20,38. „იქმოდე უშფოთველად" 8. ცხ. 201v; „უშფოთველად ილოცე" 3. ცხ. 28v. იხ. შფოთი.

უშფოთველობა სიმშვიდე: „რომელსა უუარდეს უშფოთველობაჲ, თჳსგან დამკჳდრების" 3. ცხ. 25r. იხ. უშფოთველი.

უშჯულო, უსჯულო, ურჩულო უღვთო, ურჯული, ურწმუნო, უწესო, ამპარტავანი, ურჩი, უსამართლო, მოძალადე, უკანონო: „(ვიქმენ) უშჯულოთა თანა ვითარცა უშჯულოჲ" I კორ. 9,22; „არცა დადგენ ურჩულონი წინაშე თუალთა შენთა" ფს. 5,6; „სახლი უშჯულოთაჲ, რომელი იუნჯებდეს საუნჯეთა უშჯულოთა" O, მიქა 6,10; „მზაკუავს მე უშჯულოჲ ესე" ანდ.-ანატ. 209,20; „დაიცუე აბრაჰამ შორის ნათესავსა მას უშჯულოთასა" რიფს. 100,9; „საჯდომელსა ურჩულოთასა არა დჯდა" ფს. 1,1; „უშჯულონი იგი (ვერ) ხედჳდეს წმიდასა მას მოწამესა" ხნდ. 6, 2; „ზრახეა ყო... უშჯულოთა თანა" ანდ.-ანატ. 220,10; „ნათესავსა მას უშჯულოსა აღჴდა რისხვაჲ" O, ზირ. 18,7; „უსჯულოთა თანა შეირაცხა" 8რ. 16,28; „არარაჲ უსჯულოჲ მიქმნიეს" O, აიმ 33,9; „შეგცოდეთ და უშჯულო ვიქმნენით" O, დან. 9,15; „ურჩულოჲ ყო ერთან შენმან" O, გამოსლ. 32,7. იხ. შჯული.

უშჯულოება, უსჯულოება, ურჩულოება უკანონობა, უსამართლობა, «უშჯულო ქმნა», «უმსახურებლობა»: „იუშჯულოა ერთან შენმან" G,—„უშჯულო იქმნა ერი იგი შენი" M, II შჯ. 9,12; „უშჯულობით უშჯულოებდეთ" M, II შჯ. 21,29; „რომელი უშჯულოებს, უშჯულოებდინ" I, ეს. 21,2; „უშჯულოებდეს და ატყუედეს სახელითა ჩემითა" M,—„რომელმანცა იუმსახურებლოს. თქუმად სიტყუაჲ" G, II შჯ. 18,20; „უშჯულოებდეს ვზათა მისთა" O, ოერემ. 3,21; „ნელარა უსჯულოებთ" ფს. 72,5.

უშჯულოება, უსჯულოება, ურჩულოება «ეულმრთოება», უკანონობა, უსამართლობა: „მომიტევე მე ყოველი უშჯულოებაჲ ცოდვისა ჩემისაჲ" Ც.—„მოიტევე მე ეღმრთოებაჲ გულსა ჩემსაჲ" Ქ. ფს. 31,5; „როველთანი ქნენი მათნი უშჯულოებასა შინა არიან" Ც. ფს. 25, 10; „განშორებანი ურჩულოებისა ჩემისაგან" ფს. 50,4; „განდეგეს... უკეთურებაჲ და ყოველი უსჯულოებაჲ" 3. ცხ. 100r. იხ. უშჯული.

უჩინო «გამოუჩინებელი», უცნობი, შეუმჩნეველი, დაკარგული, უჩინარი: „უჩინონი (გამოუჩინებელნი Ც) და დფარულნი სიბრძნისა შენისანი გამოიცხადენ" ფს. 50,8; „ხართ ვითარცა საფლავნი უჩინონი" ლ. 11, 44; „ვითარცა პილენჱი განბნეული უჩინო იქმნეს" ფსლტ. 135,4; „შეყსეულად ღაღად-ყოს მაღლად და უჩინო იქმნის" ხაკ. წიგ. II 55,10.

უჩინო-ყოფა «მოსრეა»: „უჩინო-ყონეს... ნათესავნი" G,—„მოსრნეს უფალმან... წარმართნი იგი" M, II შჯ. 10,1. იხ. ჩინება.

უჩუეველ-ი უჩვეულო; შეუჩვეველი, მოუშინაურებელი, გაუწვრთნელი: „რამეთუ შეგიპყრა უჩუეველმან შიშმან" კ. იერ.-ახდგ. 104,11; „ყოველსაცე ცხოველთაგანსა აქუს თჳს-თჳსებაჲ მრავალფერი: ზროხაჲ არს კეთილად მოთმინე... მგელი—უჩუეველ" ბ. კეს.-ეკუთ. დდ. 125, 22. იხ. ჩუევა.

უჩხულ-ი იხ. ურჩხული.

უც იხ. ძ.

უცალო მოუცლელი, დაკავებული, გართული: „უცალო ეყოფა წყობათაგან" იხაკ. 11,8; „შეუე არარაით უცალო იყოს" O, დან. 6,3; „წინაწარმეტყუელებათა მათ მიმართ უცალო იყოს" O, ზირ. 30,1; „ღმერთმან უცალო ყოს იგი სიბარულისაგან გულისა მისისა" O, ეკლ. 5,19; „წრაფამან მონაგებთამან უცალო ყო და წარწყმიდა" 8. სწ. 222,24. იხ. ცალ-.

უცალოება გართობა, მეცადინეობა, შრომა, გარჯა, «მოცალება», მოუცლელობა: „უცალოებაჲ დიდი დაებადა კაცთაჲს" O,—„მოცალება დიდი შეიქმნა ყოველსა კაცსა" pb.,ზარ. 40, 1;„ღამით სანთლითა უთარგმნიან... ფრიადისა უცალოებისაგან და საურავთა" ი.-ე. 30,25; „მოვიცალოთ მსოფლიოსაგან უცალოებისა ჩუენისა" 8. სწ. 54,19. იხ. უცალო.

უცბად იხ. უცები.

უცხება, უცხობა უმეცრება, უვიცობა: „უცხებასა ჩემსა არა მერიდნენ“ O, ზარ. 23,8; „უცხებასა შინა ვიყვენით“ ფს. XXII 75; „ღმერთი... ჰფარავს მათ... სიწრფოებასა და უმეცრებისა მათისათჳს და უცხებისა“ ს. სწ. 290.8; „ურმაჲ სიწრფოებით უცხობითა მიეახლის ბოროტსა გულსა“ ს. სწ. 298,20. იხ. უცხო.

უცხურ-ი: „წოდნა შენნი უცხურნი არიან ურმათა ჩჩულთანი“ Sin.—11,246r.

უცხე-ი უვიცი, უმეცარი: „დალთუ უცხე ვარ სიტყჳთა“ II კორ. 11,6; „რაჲ-იგი უცხეთა და მეცნიერთა არ უნდა“ ს. გან.-მოც. სჯ. 94,28; „იყუნეს უცხე და უმეცარ საშჯელსა და ბჭობასა შჯულისასა“ ოქრ.-მარხ. და თონ. 100, 15; „უცხეთით მენაუნი შეიტყუენის“ ფს. XX 10; „რამეთუ მე, უცხე და უგუნური, მყაუ ჰურ საცხე მეცნიერების და სიბრძნის“ სჯ. წიგ. II 47,6; „უცხე და უმეცარ ვარ მარადის სარწმუნოებასა“ ლიმ. 64,20; „თუ იხილოს უცხე ბი, იგი ასწავებს მას და განაბრძნობს უშურველად“ ს. სწ. 243,88. „ლაცა ყოთ იოანე დვალისათჳს, უცხად მჩხრეკალსა“ A—434 228v. იხ. ცხე-; სოცხე.

უცხაღებელ-ი შეუცნელი: „რომლისა უფლებაჲ მისი უცჳაღებელ“ რიფხ. 10.25; „უცჳაღებელ არს ღმრთებაჲ იგი“ ეს. კჳრ.-ალხ. 225,4. იხ. ცაღება.

უცილობელ-ი აუცილებელი, უეჭველი: „გაჰკუს თქუენ უცილობელი იგი მისი მოსლვაჲ“ განხ. ი. 103,20. იხ. ცილობა.

უცნაურ-ი უცნობი, უგუნური, უმნიშვნელო, გამოუჩინებელი: „ვითარ... გარწმენა უცნაურისა ქრისტჱსი?“ ეზტ. 118,3; „შეიკჳეთ... გულის-თქუმათა შრაჲალთა, უცნაურთა და მაუნებელთა“ I ტიმ. 6,9; „ვარ... არა უცნაურისჲ ქალაქისა მოქალაქჱ“ სჯ. მოც. 21,29. „უცნაურად ჳცურავთ ზღჳსა შინა ამას სოფლისასა“ ს. ცხ. 294r.

უცნება „ჩუენება“, მოჩვენება: „რაჲთამცა აუცნეს კაცთა“ C.—„რაჲთა უჩუენონ კაცთა“ DE, მთ. 6,5. იხ. მაუცარი.

უცნება „სიცბილი“, ფანტაზია, მოჩვენება, ზმანება: „არა მახედნა მან ცუდსა, არცა უცნებასა ტყუილისასა“ Ჭ.—„არა მახედნა ამაოებასა, არცა სიცბილსა ტყუილასა“ Ქ, ფს. 39,5; „სადა არიან გრძნეულთა იგი უცნებანი?“ მრთ. A, ეპტ. დ. 81; „რაჲ არიან უცნებანი იგი საეშმაკონი ღამისანი?“ ს. ცხ. 77v; „უჩუენეს ეშმაკთა უცნებაჲ იგი დედათაჲ“ ს. ცხ. 189v; „რომელი-იგი ძილსა შინა არნ, უცნებაჲ მრავალსახჱ არნ“ გრ. ნოხ.-ქაც. აგებ. 170,22; „განშორებულ არს საცთურთაგან ღამისა უცნებათა“ ს. სწ. 198,18; „ეხედავთ რასმე უცნებით“ ს. ცხ. 281v.

უცნობელ-ი უგუნური, უგრძნობელი: „ჲ უცნობელნო გულითა სარწმუნოებისათჳს ყოველსა ზედა“ ლ. 24, 25; „ჲ უცნობელნო გალატელნო, ვინ გეშურობდა თქუენ?“ გალატ. 3,1; „ვიყუენით ოდესმე ჩუენცა უცნობელ“ ტტ. 3,3; „უცნობელი ბუნებაჲ იყო“ ოქრ.-მარხ. და თონ. 107,28. „(ეშმაკმან) მაცთუნნა ჩუენ უცნობელად“ ს. სწ. 162,2. იხ. ცნობა.

უცნობელობა, უცნობელება „უგუნურება“, უმეცრება, უცოდინარობა: „ქმნა უცნობელობაჲ შორის ძეთა ისრაჱლისათა“ G,—„უგუნურება ყო მან შორის ისრაელსა“ M*; „უცნობელებით სიტყუათა დაამძიმებს“ O, იობ 35,16. იხ. უცნობელი.

უცნობო უგუნური, უმეცარი: „უგუნური და უცნობოჲ წარწყმდენ“ ფს. 48.11. იხ. ცნობა.

უცნობობა „უგუნურება“: „ნუ ჰყოფთ უცნობობასა“ G,—„ნუ იქმთ უგუნურებასა მაგას“ M, მსჯ. 19,23.

უცოდველ-ი: „უცოდველი მხოლოჲ ღმერთი არს ესუ“ ს. ცხ. 30r. იხ. ცოდვა.

უცოდველობა: „დიდი სიმტკიცე არს უცოდველობასაჲ წმიდათა წერილთა აღმოკითხუა“ ს. ცხ. 14r. იხ. ცოდვა.

უცოლო: „რაჲ-მე ჰყოთ ნეშტთა ამათთჳს, რომელნი დამთეს უცოლოდ?“ M, მსჯ. 21,16. იხ. ცოლი.

უცომო „უფუეველი“: „შჳდ დღე შჭამოთ მას შინა უცომოჲ პური პირეულობისაჲ“ G,—„შჳდ დღე უფუეველი პური შჭამო ჴორცსა მას შინა“ M, II მჯ. 16,3; „შჳდ დღე უცომოსა შჭამდეთ“ G. ლევიტ. 23,6; „ვითარცა-ეგე ბართ უცომო“ I კორ. 5,7; „ეჩუენოს... ადგილსა, რომელსაცა გამოირჩიოს იგი უფალმან ღმერთმან შენმან დღესასწაულსა უცომოთასა“ G, II მჯ. 16,16. იხ. ცომი.

უცომოება „ბალარჯობა“, „პასჭა“: „პირველსა მას ბალარჯობასა“ C,—„პირველსა მას დღესა უცომოებისასა“ DE, მთ. 26,17. „მოახლებულ იყო დღესასწაული იგი უცომოებისაჲ, რომელსა ჰრქჳან პასჭაჲ“ ლ. 22,1; „განჰმზადეს ზატიკი იგი უცომოებისაჲ (ბალარჯობათაჲ)“ O, I ეზრა 1,10; „ყუეს... დღესასწაული უცომოებისაჲ შჳდ დღე“ M, II ეზრ. 35,17. იხ. უცომო.

უცონ-ი დაუზარებელი: „უკუეთუ უცონ იყო“ O, ეგ. ხოლ. 6,11. იხ. ცონა.

უცონილად დაუყოვნებლიე, მოუწყინებლად: „უცონილად აღასრულებდეს ლოცვასა და კანონსა თჳსსა“ ს. ცხ. 282v; „საჭმესა თჳსსა იქმოდის უცონილად“ ს. ცხ. 44v; „შეეძეგით უცონილად მარხვასა და ლოცვასა“ ს. სწ. 271,26. იხ. ცონა.

უცხო „სტუმარი“, „გარეული“, გარეშე, სხვა; გაგდებული: „იყუენით... უცხო სჯულთა მათგან აღთქუმათასა“ pb ,—„იყუენით სტუმარ შჯულთა მათგან აღთქუმათასა“ Q. ეფეს. 2,12; „ნუ განეალნ იგი ქმრისა უცხოსასა“ M,—„არა იყოს ცოლი მომკუდრისაჲ გარეულისა კაცისა“ G, II მჯ. 25,5; „წარმოგიდგიან... ძმანი: ერთი უცხოჲ და მეორე—თჳსი“ H—2251,202v; „უცხო ვიყავ და შემიწყნარეთ მე“ მთ. 25,35; „მწირ იყოს ნათესავი შენი ქუეყანასა უცხოსა“ სჯ. მოც. 7,6; „უცხო იყოს მთაურობის-მოყუარებისაგან“ ს. ცხ. 28v; „უცხოთა ვეტყოდე ერსა ამას“ I კორ. 14,21; „შიგან თუ ითუნდე უცხოსა“ O, ზარ. 11, 20; „ახალსა და უცხოსა რასმე სწავლასა ასწავებს“ თეკლა 90,6; „იწყეს სიტყუად უცხოთა ენათა“ სჯ. მოც. 2,4; „რაჲთა არა უცხოთა დატეო ნაშრომი შენი“ O, ზარ. 14,15; „მოვიდეს უცხოთა ნაშობნი მწყსად ცხოვართა შენთა“ I, ეს. 61,5; „რომელი უცხო იქმნეს ჩემგან“ O, ეზეკ. 14,7; „უცხო გქმნეს შენ სახლეულთაგან შენთა“ O, ზარ. 11,36; „უცხო ქმნნა იგინი ნაშრომისაგან მათისა“ O, ზარ. 28,10. „გულისწყრომაჲ იგი იკუმეცდეს უცხოდ“ I, ეს. 28,21. იხ. განმაუცხოებელი, განუცხოვება, გაუცხებული; ენაუცხო.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

უცხოება, უცხოვება უცხოთ-მოყვარება, უცხოობაში (სხვა ქვეყანაში) ყოფნა: „შეუნის მონაზონსა სამი ესე: უცხოებაჲ, სიგლახაკე და დუმილი მოთმინებით“ 8. ცხ. 12r; „ოდეს გიხილუთ შენ... უცხოებასა (უცხოებასა DE)“ C, 8ო. 35,44; „ამის პირისათჳს კეალად უცხოებასაცე მიჰმართა“ ა.-ე. 12,8. იხ. უცხო.

უცხოთა-სიძულილ-ი: „უცხოთა-სიძულილი მოიპოვეს“ O, საბრძ. სოლ. 19,12. იხ. სიძულილი.

უცხო-თესლ-ი «უცხო-ტომი», «სხუა ნათესაჲ», ბარბაროსი: „აღიდეს მისა მთავარნი იგი უცხო-თესლთანი“ M,—„აღიდეს მისსა მთავარნი უცხო-ტომთანი“ G, მწყ. 10,5; „ყოველსან უცხო-თესლთან არა სჯამოს წჳდაჲ იგი“ pb.,—„ყოველი სხუა-ნათესაჲ არა ჰამდეს“ G, ლევიტ. 22,10; „უცხო-თესლნი მოართუმიდეს... ძღუენსა“ M, II ნეტ. 17,11; „მოვიდენ... უცხო-თესლი შჳნეელად“ I. ეს. 61,5; „მისვე უცხო-თესლისა კრძალითა დამოჰკეეთა თავი“ ს. გაბ.-მოც. საკ. 95,84; „ესმა ესე მძლაერსა მას და უცხო-თესლსა“ ბ. კეს.-40-თჳს 118,32. იხ. თესლი.

უცხოთ-მოყუარე: „აბრაჰამ უცხოთ-მოყუარე იყო“ ჲ. ცხ. 28r. იხ. მოყუარე.

უცხოთ-მოყუარება: „აქებს... უცხოთ-მოყუარებასა მისსა“ III ი. (უწყ.) 06,3. იხ. მოყუარება.

უცხოთ-შეწყნარება: „აკურთხნა იგინი, უცხოთ-შეწყნარებისა მისთჳს“ წწტყ. 93 (ჳ) იხ. შეწყნარება.

უცხო-ნათესაჲ ბარბაროსი: „უცხო-ნათესაჲ, რომელი მოუკდეს, მოკუდეს“ G, რიცხ. 18,7. იხ. ნათესაჲ.

უცხო-ტომ-ი «უცხო-თესლი», ბარბაროსი: „უცხო-ტომნი შენ ზედა, სამფსონო!“ G,—„უცხო-თესლნი შენ ზედა, სამსონო!“ M*. იხ. ტომი.

უცხო-ქმნა «განუცხოება»: „უცხო-ქმნენ შვილთა თჳუენთა შვილნი ჩუენნი“ M,—„განუცხოვნენ ძეთა თჳუენთა ძენი ჩუენნი“ G, ისუ ნ. 22,26. „უცხოქმნულო ჰეშმარიტებისაგან“ სბსტ. 182,22. იხ. ქმნა.

უცხო-ქმა: „მიგავლინებ შენ... არცა მრავალთა ერთა უცხო-ჴმათა და უცხო-ენათა“ O, ეზეკ. 3,6. იხ. ჴმა.

უძეებ-ი უხამსი, უვარგისი: „გამოაჭუნ (ქვეყანასა)... ყოველივე მცენარე უძეები“ ფსლტ. 152,89.

უძილ-ი უძილო, ფხიზელი: „არს მღჳძარე და უძილ“ ფიზ. II 55; „ვიყუნეთ მღჳძარე და ფრთხილ ძილისა მისგან, ვითარცა უძილნი“ საკ. წოჭ. II 9,7; „უძილ ვიყავ და დავადგერ ვითარცა სირი მხილოჲ სართულსა ზედა“ ფს. 101, 8; „დაუუდებაჲ მუშაკი არს უძილი“ ჱ. სწ. 26,6. „განათეს ღამე იგი უძილად“ ზეშ. IV 10. იხ. ძილი.

უძილობა, უძილება მღვიძარება, სიფხიზლე: „ეშმაკთა მსგავს არს უძილობითა“ ჲ. სწ. 73,7; „უძილებამან სიმდიდრისამან განადენის ძუალნი“ O, ზირ. 31,1. იხ. უძილი.

უძირო ძირის არმქონე, ალმოფხვრილი: „უძირო მცა ვარ ქუეყანასა ზედა“ O, იოჲ 31,6; „მაცთურ არს განშორებაჲ სოფლისაჲ... და უძირო აწყუედაჲ კაცისაჲ“ ბალ. 02,25. იხ. ძირი.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

უძლებ-ი ფესმძიმე, ორსული: „მოკგეარეს მას ჭაღწული ვინმე, რომელი იყო უძლებ“ ჲ. ცხ. 210v; „ცოლი მისი... უძლები დარჩა, იქცთდა... სომხით... და მენ შჳა ყრმა“ ჯ. ცხ. 48,14. იხ. დაუძლებება.

უძლეველ-ი მოურევნელი: „გიჩუენო შენ... უძლეველი იგი მადლი ალოლონისი“ ფსლტ. 188,24; „ღმერთი ჩუენი უძლეველ არს“ ლონჯ. 192,12; „მოიღო თორნე უძლეველი სიწყიდულ“ O, საბრძ. სოლ. 6,10. იხ. ძლეა.

უძლეველობა მოურევნელობა: „ახილეაჩა უძლეველობაჲ იგი კაცთაჲ მათ“ ბ. კეს.-40-თჳს. 110,26. იხ. უძლეველი.

უძლიერე, უძლიერეს-ი, უძლიერჳს-ი უფრო ძლიერი: „უძლიერჳ არს მისსა“ თომა მოც. 16,4; „მოვალს უძლიერესი ჩემსა“ მრ. 1,7; „რომელმან უბრძნეს და უძლიერეს თქუას მოყუასთა თჳსთა“ O, I ეზრა 8,5; „უდიდებელჳს და უძლიერჳს და დიდ და კაცთ-მოყუარე ალოლონ არს“ ფსლტ. 188,9; „უძლიერჳს ჩემსა არს“ ჲ. 1,11. იხ. ძლიერი.

უძლურ-ი დაუძლურებული, უძალო, შეუძლო, შეუძლებელი, ყველშემძლებელი», «სნეული», ღარიბი: „უკეთუ... განვიკითხვით ქველის-საქმესა ზედა კაცისა უძლურისასა“ საქ. მოც. 4,9; „გულნი უძლურთანი ერჩდენ სჳენასა“ O, ეს. 32,4; „უძლური იგი არა განაძლიერეთ“ O, ეზეკ. 34,4; „რამეთუ უძლურ ვარ“ ფს. 6,3; „ჩუენ უძლურ, ხოლო თქუენ ძლიერ“ I კორ. 4,10; „ნუ ვინმე უძლურთაგანმან იხილოს ზეარაკი“ ოქრ.-უძლ. შე. 516; „დასცხებდეს უძლურთა“ DE.—„დასდგმიდეს სნეულებასა“ C, მრ. 6,56; „უძლური იგი მხლა ჰამნ“ მრთმ. 14,3; „გინცა და სასოო და შესაეძრებელო უძლურთაო“ თომა მოც. 14,6; „უკეთეთ (კოპობნი) უძლურთანი იყუნიან, მოეშჳს“ ა.-ე. 40,28; „მსგავს არს იგი კაცსა, უძლურსა და სნეელსა“ ჲ. სწ. 152,27; „უძლურ იქმნენ მრავალნი“ I. ეს. 8,15; „ეფაღმან უძლურ ყუნის მკლომნი თჳსნი“ O, I მფ. 2,10; „უძლურ იყოს კელთაა“ G,—„ვერშემძლებელ იყოს კელთაა“ pb., ლევიტ. 25, 35. იხ. ძალი.

უძლურება, უძრულება «ძლეულება», «სნეულება», შეუძლებლობა: „უძლურება თქუენდა არს ესე“ Q,—„ძლეულება არს თქუენდა ესე“ pb.. I კორ. 6,7; „რომელსა ოცდაათრვამეტი წელი დაეყო უძლურებასა (სნეულებასა C) შინა“ ი. 5,5; „დაეთესვის უძლურებით და აღდგების ძლიერებით“ I კორ. 15,43; „მოყუდეს უძლურებასა შინა ცილადებითა“ O, ამოს 2,2; „განიკურნა უკუნ ბერა უძლურებისაგან თჳსისა“ ჲ. ცხ. 70r; „ნუცა ჰშიზობ სნეულებასა კორცთასა და უძლურებასა“ ბ. კეს.-მარხ. 52v; „არა იყოს უძლურება თქუენდა“ მთ. 17,20; „არა არს უძლურება ღმრთისა მიერ ყოველსა სიტყუასა“ C,—„არარაჲ შეუძლებელ არს წინაშე ღმრთისა სიტყუაჲ“ DE, ლ. 1,37; „შე განგკურნო უძლურებისაგან შენისა“ ლთმ. 8,16; „სულთა მათ უძლურებანი განკურნა“ ჲ. სწ. 70,22; „მსგავსად უძრულებისა ჩუენისა დაეწერეინით“ H—1741,206r. იხ. უძლური.

უძნ იხ. ძნ-.

უძნელე, უძნელჳს-ი უფრო ძნელი: „არა არს უმძიმე და უძნელე ტკრთ, ვითარცა ცოდეაჲ და განდგომილებაჲ“

ოქრ.-მარხ. და ითნ. 105,6; „რომელი არს უძნელ(ს) (კაცისა)“ ქ. ფერ.-ალდგ. 183,27. იხ. ძნელი.

უძრავ-ი დაუძვრელი, მყარი: „იყო ესეე ხელეაჲ მათა, ვითარცა ქუაჲ უძრავთაჲ“ მ. ცხ. 210 v; „იგი ადგილი უძრავი არს“ ქ. ცხ. 108,10. იხ. ძრვა.

უძრწოლველ-ი: „კაცნა უძრწოლველად ჩემდა მოვიდეს“ Alh.—11,210r. იხ. ძრწოლა.

უძჯრეს-ი, უძჯრ(ს)-ი უბოროტესი, უფიცხლესი, უარესი: „ეყოს უკუანაჲსკნელი საცთური უძჯრეს პირველსა“ მთ. 27,64; „გწადის, ვითარმცა უძჯრესნი ტანჯვანი შეჰქმნეს;“ ფლტ. 142,4; „იქმნის უკუანაჲსკნელი კაცისაჲ მას უძჯრ(ს) პირველისა მის“ მთ. 12,45; „ფრიად უძჯრეს და უბოროტეს არს“ მ. სწ. 86,27; „ესე უფროას უძჯრ(ს) არს — საკეღლი დედაკაცისაგან“ საკ. წოგ. II 88,27; „უბოროტესად და უძჯრესად საკჯრველ არს“ ბალ. 110,19. იხ. ძჯრა.

უძლებ-ი ურცხვი, უწესო, ხარბი, გაუმაძღარი: „რომელმან თუალთა მაჯრ უძლებთი მიხედნეს, იმრუშებს“ მ. ცხ. 44r; „რომელი... იყო... უძლებ გულითა“ ფს. 100,5; „უკეთეთ უძლებ იყო, ნუ გული გითქუამნ საქმელთა მისთა“ O, იგ. ხოლ. 25,8; „ნაყროვანნი და უძლებნი არა მოიქცეს მარხვად“ მ. სწ. 84,5; „არა გეცემოს სული, რამეთუ უძლებად ყარსჳ“ Sin.—11,348r. იხ. ძღომა.

უძლებება უწესრიგობა, გაუმაძღრობა, აემუცლობა, სიხარბე: „არა ვისწრაფდეთ ჭაბნად ურთიერთას უძლებებითა“ გრ. ნაზ.-შობ. 205,4; „მთრვალობასა და უძლებებასა, ვითარცა ქმნელკეთილსა... გწადის მიახლებაჲ“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 109,24; „არცა ჰსუმიდე უძლებებით არა ხოლო თუ ღჳნოსა, არამედ წყალსაცა“ მ. სწ. 245,26. იხ. უძლება.

უწამებელად მოწმობის/დასტურის გარეშე: „არავე დაიბეჭა უწამებელად ქველის-მოქმედებაჲ“ ხაქ. მოც. 14, 17. იხ. წამება.

უწერელ-ი დაუწერელი, წერილის/წიგნის გარეშე: „რომელნი წერილისაჲ არა თავს-იდებენ უწერელთაგან ხოლო გულის-სიტყუათა გამოჩინებითა“ ქ. ფერ.-ალდგ. 118. „დაწერით და უწერელად აღვიარებთ“ ი. მოც. 60,28. იხ. წერა.

უწესო ურიგო, უსამართლო, უსჯულო, უკანონო: „ომს უწესოჲ არაჲ უქმნეს“ C, ლ. 23,41; „სწაელიდით უწესოთა მათ“ I თეს. 5,14; „პირველთა მათ უწესოთა საქმეთა აღუარებდა“ შუშ. XVI 9; „უწესოჲ ვყაენ“ O, III მფ. 8,47; „ქორწინებაჲ უწესოჲ მრუშებაჲ არს“ მ. სწ. 112,29. „რომელი უწესოდ ვიდოდის“ II თეს. 3,6; „ჴანცონნი... უწესოდ“ მ. ცხ. 42v. იხ. წესი.

უწესოება ურიგოდ ქცევა: „ძმანი უწესოებენ“ მ. ცხ. 250r. იხ. უწესო.

უწეხო(ვ)ება ურიგობა, უსამართლობა, უკანონობა: „შენ თჳთ მეცნურად იცი უწესოებაჲ ამის ქალაქისაჲ“ ანდ.-ანატ. 882; „უწესოება არს ეგე შენდა“ O, IV მფ. 9,12; „უკეთეთ უწესოებით ვინმე მოკლას, იგი მკლველ არს“ იბ. რიმ.-კურთხ. მოხ. 158,6.

უწიგნო წიგნის, წერა-კითხვის უცოდინარი: „უწყოდეს, რაჲთუ კაცნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი“ საქ. მოც. 4,13. იხ. წიგნი.

უწინა პირველი: „რაჲთამცა უწინა შესრულ იყო“ მ. ცხ. 202r. იხ. წინა.

უწინარეს «წინაჲსწარ», «პირველ», უპირველესად; «პირველად»: „უწინარეს დღესასწაულისა მის პასექისა“ DE,—„წინაჲსწარ დღესასწაულსა მის ზატიკისასა“ C, ი. 18,1; „სახელი დაბირისაჲ იყო უწინარეს კარიასსოფარი“ G,—„სახელი დაბირისა იყო პირველ კარიათსუფარი“ pb., მხკ. 1,11; „იყუნეს უწინარეს მისსა“ O, I ეზრ. 1,22; „უწინარეს ორისა წლისა ძრვისა მის დიდისა“ O, ამოს 1,1; „უწინარეს უფსკრულთა ყოფისა“ O, ოგ. ხოლ. 8,24; „უწინარეს“ G,—„პირველად“ M, მხკ. 1,11.

უწინარეს-ი მამა-ჲ პაპა: „რომელი არასადა ეხილეთს მამათა შენთა, არცა უწინარესთა მამათა მათთა“ O, გამოსლ. 10,6. იხ. წინა.

უწირავ-ი: „უწირაჲ იყოს შესაწირავი ჩუენი“ ლშობ. 180,40.

უწირველ-ი ქალ. 9,9*. იხ. წირვა.

უწიწველ-ი მოურიდებელი: „უწიწველად მითხარ ცხორებაჲ შენი“ ლიმ. 115,18. იხ. წიწვა.

უწმიდ(ს)-ი უფრო წმიდა, სუფთა: „უწმიდ(ს) არს“ ბ. კეს.-მარხ. 58v. იხ. წმიდა.

უწმიდურ-ი «ვამოჯდომილი», წიდოვანი: „რომელი დაწეს დედაკაცის თანა უწმიდურისა (ვამოჯდომილისა G)“ M, ლევიტ. 20,18. იხ. წმიდა.

უწოდებელად მოწოდების, დაძახების გარეშე, დაუძახებლად: ეს. 4,11*. იხ. წოდება.

უწრფელო უსწორო: „ნუ ხედავ უწრფელოდ, არამედ წრფელად“ H—2261,292v. იხ. წრფელი.

უწულილეს-ი უწვრილესი, უწმინდესი: „სული მგრძნობელი, რომელ არს... უწულილესი სულისა მის მცენარისაჲსა“ გრ. ნოს.-კაც. ზგებ. 156,12. იხ. წულილი.

უწურთელ-ი გაუწვრთნელი: „დაჰნერგა სიტყუაჲ ჭეშმარიტებისაჲ უწურთელთა მათ უნათაგან“ ს. გაბ.-მოც. ხაკს. 92,89. იხ. წურთა.

უწჯმარ-ი წვიმამოუსელელი: „თავსა ზედა მთათასა იყო სუგორი: მცირე. უწჯმარი... და უჴმარი“ მ. სწ. 197,12. იხ. წჯმა.

უწჯმებელ-ი წვიმით ურწყველი: „შენ ბარ ჭეეყანაჲ უწჯმებელი და არცა ცუარი იყო შენ ზედა“ I, ეზეკ. 22,24. იხ. წჯმება.

უწჯროება «ცუალვა»: „ვითარცა იქმნა უწჯროებაჲ, შეწუხნა მებოსტენე“ მ. ცხ. 90r; „ვითარცა ღრუბელნი წჯმისანი ჴამსა შინა უწჯროებისასა“ pb., —„ვითარცა ღრუბელი წჯმისაჲ ჴამსა გუალვისასა“ O ზარ. 32,28. იხ. უწჯმარი; წჯმა, წუმა.

უწყ- «ცოდნა», «ზედმიწევნულობა», «ცნობა», «გულისჴმის-ყოფა»: „უწყის მამამან თქუენმან“ მთ. 6,8; უწყოდე, რამეთუ ფიცხელ კაც ხარ“ მთ. 25,24; „არცა ვიცი, არცა უწყი“ მრ. 14,68; „არა უწყოდა (იცოდა C)“ DE. ი. 2,9; „არა უწყი, ვიდრე ვიდეს“ M,—„ვერ ზედმიწევნუ-

---

* წყარო ფონკრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ლობ, ეიდრე ეიდეს" G, ასუ 6, 2,5; „რაოდენთა უწყოდეს ყოველი საქმე უფლისაჲ" G.—„რომელთა იცნოდეს ყოველნი საქმენი უფლისანი" M, 36ფ, 2,7; „აწცა არა უწყოდე" I.—„აწ არამცა გეცნობა" O, ეზ. 40,28; „უწყოდეს, რამეთუ ქალნი უწიგნონი არიან და უმეცარნი" საქ. მოც. 4,18; „უწყოდი შენ" M. — „გულისკმა-ყავდღეს" G, II შჯ. 0,8. „ვინ უწყის, ეგების" ა. 8,10.

უწყალო შეუბრალებელი, ულმობელი, უმოწყალო: „საშჯელი უწყალო არს მისთჳს" აქ. 2,13; „უწყალო არს გულის-წყრომაჲ და მახჳლ რისხვაჲ" O, ფგ. ხოლ. 27,4; „უწყალოჲთა ტანჯვითა აღგასრულო შენ" ფლტკ. 141,1; „გულთა მათცა უწყალოთა წყალობად აღსძრავს" მ. ცხ. 60г. „უბრძანა უწყალოდ ცემად" ფლტკ. 138,14; „მჭიღითა სცემდა პირსა მისსა უწყალოდ" შუშ. VI 16. იხ. წყალობა.

უწყალოება შეუბრალებლობა: „უწყალოებაჲ შეიმოსა" ოქრ.-პეტრე და ელია 310; „უწყალოებისა მისაგან მე წყალობასა მოველი" შუშ. XVI 38. იხ. უწყალო.

უწყება «თხრობა», «მოსწავება», «რწმუნება», შეტყობინება, «ცნობება», «მხილება»: „მოსცა აუწყა მაყუღოვანსა მას ზედა" ლ. 20,37; „სადა არს, აუწყოს მათ" DE. — „სადა არს, გუთხრან" C. ი. 11,67; „აუწყა პეტრეს" პეტრე მოც. 44,18; „ამას რაჲ იტყოდა, აუწყებდა" DE. — „ამას ეტყოდა, მოასწავებდა" C. ი. 12,33; „აუწყეთ ათასის-თაჳსა ქრებულითურთ" საქ. მოც. 28,16; „გუაუწყეს... ძმისათჳს" მ. ცხ. 132г; „აუწყა მართალსა" ფგ. ხოლ 0,9; „გაუწყებ შენ" ფლტკ. 138,17; „მაუწყნე მე გზანი ცხოვრებისანი" საქ. მოც. 2,28; „მაუწყა ჩუენ" DE.— „გუაცნობა ჩუენ" ლ. 2,15; „გუაუწყებდა ჩუენ" ოქრ.-გურიტ. 228, 20; „აუწყოს მათ" DE.—„არწმუნოს მათ" C, ლ. 10,28; „ეუწყა საელს" Ქ.—„ესე უმხილა კრძალ საელს" C. საქ. მოც. 0,24; „ვითარცა გუაუწყებს განგებასა სომხითისასა წიგნი, რომელსა ეწოდების ავანდაგირი, რომელ არს პატმოთინი" ორ 552.

უწყება თხრობა, ისტორია, შეტყობა: „სიტყუაჲ უწყებისაჲ სასმენელთაგან აჭუს" ბ. ქეხ.-40-თჳს 110,3; „ეპოვე სხუაჲცა უწყებაჲ" ოსქ. 0,7; „საყურნი უწყებისანი ქელთა შინა მათთა" G, რიცხ. 31,0.

უწყებულ-ი შეტყობინებული, ცნობილი: „უწყებულ და აღმოჩითხულ ყოველთა მიერ ქალაქ" II კორ. 8,8; „ნებაჲ ღმრთისაჲ ჩუენდა (შენდა O) უწყებულ არს" I, ბარ. 4,9; „ესე შენდა უწყებულ იყავნ" ფლტკ. 148,31; „იყო მისა უწყებულ სულისაგან წმიდისა" ლ. 2,26. იხ. თანა-უწყება, მაუწყებელი, მიმოუწყება, მიუწყება.

უწყინო უშურველი: „იყოს ყოველთა მიმართ მასწაულელ უწყინო" Q, II ტიმ. 2,24. იხ. წყინა.

უწყლტუეს-ი: „იყოს შესაძლებელი უწყლტუეს ტყაეისა" G. ლევტ 18,32. იხ. წყლტუ.

უჭაბუკეს-ი უფრო ჭაბუკი: „უჭაბუკეს ვარ მე თქუენსა ქამთა" M, ითბ 32,6. იხ. ჭაბუკი.

უშეშმარიტესად-რე უფრო ზედმიწევნით: „უშეშმარიტესად-რე უთხრეს მას გზაჲ იგი ღმრთისაჲ" საქ. მოც. 18,26. იხ. შეშმარიტი.

უჭირველად შეუწუხებლად, ადვილად: „უჭირველად განვიდოდა ჯორცთაგან" მ. ცხ. 92v; „უჭირველად გუნებავს მოგებაჲ სათნოებისაჲ" მ. ცხ. 200г; „უკეთეს გნებავს უჭირველად და უშრომელად გჳრგჳნოსან ყოფაჲ" მ. სწ. 181,20. იხ. ჭირველი.

უშრომება უშრომელობა: „მოწყდეს ერწყულებითა და უშრომებითა" Alh.—11,40v.

უშრომელ-ი მარხული: „დადგრა უშრომელად ეჭეს დღე" მ. ცხ. 157v. იხ. შრომა.

უჭუვარ-ი მწუხარების გარეშე: „მე უჭუვარ ეყო" ფლპ. 2,28. იხ. ჭეირი.

უჭურველ-ი IV შდ. 6,2*. იხ. ჭერა.

უხარკო ხარკის გარეშე: „არიანმცა თაესეტალ და უხარკო" O, I ტზრა 4,62. იხ. ხარკი.

უხილავ-ი დაუნახავი, უჩინარი: „იდიდები ყოველთაგან დაბადებულთა, ხილულთა და უხილავთა" შუშ. III 11; „დათჳს უხილავი იგი ფარაო" დ. დ. 125,13; „მხილველ უხილავთა გამოჩნდა" მ. ცხ. 401г. იხ. ხილვა.

უხილავება «უხედველობა»: „იტანჯნეს იგინი უხილავებითა" O, — „გუემელ იქმნეს უხედველობითაცა" рb., სიბრძ. სოლ. 19,16. იხ. უხილავი.

უხრწნელ-ი, უჯრწნელ-ი გაუფუჭებელი, წაუმხდარი: „შობილ ზართ არა თესლისაგან განხრწნადისა, არამედ უხრწნელისა" I პეტრე 1,23; „მეუფესა მას საუკუნეთასა უხრწნელსა... პატივი და დიდებაჲ" I ტიმ. 1,17; „შეიპყრობენ თორმეტთა უხრწნელთა ჯრამთა" ი. მოც. 31, 10; „უჯრწნელი სული არს ყოველსა შინა" O, სიბრძ. სოლ. 12,1. „სიფასენი მისნი ჰკიან უხრწნელად" ბალ. 77,1. იხ. ხრწნა/ჯრწნა.

უხრწნელება გაუფუჭებლობა, წაუმხდარობა: „არა ხრწნილებამან უხრწნელებაჲ დაიმკვიდროს" I კორ. 15, 10; „მოიღეს გჳრგჳნი უხრწნელებისა" ვრდ. 98,17. იხ. უხრწნელი.

უხუ უხვი: „თუალი შენი თუ უკეთურ არს, ხოლო მე უხუ ვარ" C, მთ. 20,15; „უხჳთა წყალობითა შენითა ნუგეშინისმეც ჩუენ" მსკ. 50,1; „უხუ არს ნიჭისა მოცემად" თომა მოც. 15,31. „რომელი უხუად აღმოსცენდა" ოსკ. 10,18; „მარადის ვეედრებოდით უხუად მომნიჭებელსა წყალობათასა" მ. ცხ. 201v.

უხუავ-ი იხ. თუალუხუავი, თუალ(თ)უხუაობა.

უხუება სიუხვე: „ყოველსა შინა განგამდიდრენით ყოველითა უხუებითა" II კორ. 0,11; „თუალითა უხუებისაჲთა ადიდე უფალი" O, ზირ. 32,10; „უხუებით ჰკონდა მისაცემელი სატრაპეზოს" ი.-ტ. 44,10. იხ. უხუ.

უხუეჰად: „ფრიად უხუეჰად იქცეოდეს" ნრხ. 70,27. იხ. ხუეჰა.

უხუცე, უხუცეს-ი, უხუცესი უფროსი, უხნესი, «მოხუცებული»: „უკეთეთ იყოს შენსა უხუცე. ანუ თუ მოჰკლაკე" მ. ცხ. 362v; „იყო უხუცესი ძე მისი აგარაკსა" C, ლ. 15,25; „უხუცესთან ჰმონოს უმრწემესსა მას"

---

* წყარო ფონეტიკაა მიწერილი. ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

პრომ. 9,12; „უხუცეს მასსა იყვნეს ღრეთა“ M. ოთხ 22,4; „დაუდეინნეს (ორნი ეპიტიროპანი) ...ერთა უხუცესი და ერთა უმრწეესი“ ბ.-ე. 24,17; „აიუწყათ იგი უფალთა და უხუცესთა მისთა“ ბ. ხწ. 29,25; „მოიყვანნე მოხუცებულთაგანნი ერისანი და ხუცესთაგანნი (უხუცესთაგანნი l) მღდელთანა“ O, იერემ. 19,1. იხ. ხუცესი; შდრ. მცირეთა-უხუცესი.

უხუცესობა უფროსობა: „იგი ვინმე უხუცესობს, ბრძანებს“ ბ. ხწ. 265,26. იხ. უხუცესი.

უხუცესობა უფროსობა: „მოეღებ უხუცესობასა უმრწემესსა მას“ ბ. ცხ. 299r; „რომელსა უხუცესობაჲ ენებოს, იქმნეს ყოველთა მონა“ H—2251,211v. იხ. უხუცესი.

უხჳნება იხ. ოხჳრება.

უჯამლო ფეხშიშველი: „უჯამლონი და თაშიშულნი ერთითა სამოსლითა მიმოვადოდეს“ ბალ. 78,2. იხ. ჯამლი.

უჯამურ-ი ფეხშიშველი: „აღიდოდა იგი უჯამური“ O, II ბგ. 15,30; „ვიდოდა შიშველი და უჯამური“ I, ეს. 20,2; „მოჰყვანდა წრდაჲ შემანე უჯამური“ ზეშ. IX 6; „შეურაცხებითა წარგუდეწნეან უსაზღვრო და უჯამურნი“ ბ.-ე. 52,21; „ჰენეთა ზედა ყდომისა წილ უჯამურნი მკრცხლ წარიღეთ“ ბ. ხწ. 147,6. იხ. ჯამლი.

უჯელო ერთჯელივ: „უმჯობეს არს შენდა უჯელოჲსა შესლად ცხორებასა“ DE.—„უმჯობეს არს შენდა ერთჯელისა ცხორებასა შესლვაჲ“ შრ. 2,42; „შესლვად ცხორებასა მკლობელსაჲ ანუ უჯელოჲსაჲ“ შთ. 18,8. იხ. ჯელი.

უკმარ-ი გამოუსადეგარი, უვარგისი; უსარგებლო: „მოსაჲ იგი უკმარი განკადეთ გარე, ბნელსა მას გარესკნელსა“ შთ. 25,30; „დოდეს, ვითარცა წყალი უკმარი“ O, სიბრძ. სოლ. 16,29; „ნე გელი გითქუამ უკმართა ნაშობთა განმრავებად“ O. ზარ. 18,1; „უკმარ არნ თჳი საქმლად“ კ. თერ.-აღდგ. 115; „ესევითარნი ჩუეულებანი ურგებ არიან და უკმარ“ ბ. ცხ. 284v; „უჟმ იყოს და უკმარ“ ბ. ცხ. 155r; „უკმარსა პასეხობასა სატყუა-უგებდა“ ხაკ. წიგ. II 112,34; „სიცილ უკმარ არს და უსარგებლო“ ბ. ხწ. 226,14. იხ. კმარება, სოკმარე. უკმიერესი.

უკმარება უვარგისობა, უსარგებლობა: „ადვილად გარდასწრეს უკმარებად მიმართ, ვიდრე არა უმჯობესისა მიმართ“ აპ. რომ.-კურთხ. პოხ. 140,10. იხ. უკმარი.

უკმებელ-ი იხ. უკმობელი.

უკმო უსიტყვო: „ჴორცთა მიმართ უკმოთა ვითარცა შეუდეგით“ I კორ. 12,2; „არცა ერთი მათგანი არს უკმო“ I კორ. 14,10. იხ. კმა.

უკმობელ-ი, უკმებელ-ი უხმო, ხმაამოუღებელი: „ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისეველისა უკმობელად დგა“ ხაკ. პოც. 6,22; „ვითარცა ტარიგი უკმებელ იყო“ A—92, 451. იხ. კმობა.

უკმს იხ. კამ-.

უკნავ-ი შეუმზრალი; დაუხნავი: „მსგავს არს იგი კაცსა, რომელი სთესავს უკნაესა ზედა ჭეუყანასა“ ბ. ცხ. 219r. იხ. კნა.

უკორცო უსხეულო; ანგელოზი: „უკორცოჲ იგი კორციელ იქმნების“ გრ. ნაზ.-შობ. 204,1; „იმარხავენ იგი კჳრიაკითა-კჳრიაკედ, ვითარცა უკორცოჲ“ ლიმ. 6,22. იხ. კორცი.

უკრწნელ-ი იხ. უხრწნელი.

უკრწნელება იხ. უხრწნელება.

უკუნებელ-ი იხ. ძკრუპუსენებელი.

უკუნებლობა იხ. ძკრუპუსენებლობა.

უკერეს-ი «ჯერკუალი», უვარგისი: „ოდეს დაითრევნიან, მაშინ უკერესიცა (ღუნოჲ წარმოდგის)“ DE.—„რაჟამს დაითრევნიან, მაშინ ჯერკუალიცა (ღუნოჲ ამსახურის)“ C, ი. 2.10. იხ. ჯერი.

უკერო უღირსი, შეუფერებელი, უმსგავსი, ურიგო, «უგულისპმო»: „მისცნა იგინი ღმერთმან... საქმედ უკეროჲსა“ პრომ. 1,28; „უკერო მიჩს მიძღუანებაჲ პყრობილისაჲ“ ხაკ. პოც. 25,27; „ვიხილენ უკერონი და დაეძნებოდე“ Č.—„ვიხილენ უგულისპმონი და დაეძნებოდე“ Q, ფს. 118,158; „უკეროჲ არა ჰნებაეს ხილად“ M. ოთხ 25,18; „არარაჲ უკეროჲ ეყავთ თქუენ შორის“ II თეს. 3,7. „უკეროდ გუაზრახებდეს (სასუმელი)“ ბ. ხწ. 25,28. იხ. ჯერი.

უკჳაჯურ-ი: „მსგავსი გულის-წყრომისაჲ (არს) ეშმაკი ფრთოვანი, ველური, უკჳაჯური, ვითარცა კუა[მ]ლი მჭეტაჲ“ Ath.—17,211v.

[უკჳამრავ-ი] იხ. აღუკჳმრავი.

ჯ

ჯაკინთე, ჯაკინთონ-ი იხ. იაკინთე.

ჯპატიონ-ი, უპატიონ-ი ეიპატოსი, პიტიახში: „იყო სახე გამოსხლებისაჲ... შეთოსა უპატიონსა“ პოეტ. ბტეფ. 68,26.

შემდგომ-ი ჯპატიონისა-ჲ «ანთჯპატი»: „ეძიებს შემდგომსა მას ჯპატიონისასა გარე-მოქცევად სარწმუნოებისაგან“ Č.—„ეძიებდა გარდაქცევასა ანთჯპატისასა სარწმუნოებისაგან“ Q, ხაკ. პოც. 18,8. შდრ. პატრონი.

ფ

ფარ ქართული ანბანის 23-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—500.

ფაკულ-ი ფილონი: „შეიმოსა უძეე ფიქელი“ ბ. ცხ. 354r; „მოიღო ფაკელი დედასა თჳსისაჲ“ ბ. ცხ. 124v; „დაბერა პირი თჳსი ფაკელითა, რაჲთა არა განცხადნეს“ H—841,503.

ფანაკ-ი ფინიკი: „აღიღეს რტოები ფანაკისაჲ“ C, ი. 12,13.

ფანდურ-ი: „ნუ შეშპარვი დაადგინეთ, ნუ ნესტჯთა და ფანდურითა“ Ath.—11,240r; „ესცემდე, ვითარცა ფანდურთა ძალსა“ H—841,198. იხ. მეფანდურე.

ფარ-ი «თორნე»: „აღიღეთ ფარი იგი სარწმუნოებისაჲ ეფეს. 6,16; „ქმნა მეფემან სოლომონ ორასი ფარი ბედლი ოქროჲსაჲ“ M, II ნშტ. 9,15; „აღიღეთ საჭურველი და ფარი და მოველდით ბრძოლად“ I, იერემ. 46,3; „ფარები დაწუა ცეცხლითა“ ფს. 46,10; „მოიღოს ფარი უძლეველი ღირსებისაჲ“ pb.,—„მოიღო თორნე უძლეველი სიწმიდე“ O, სიბრძ. სოლ. 5,20. იხ. გუთუფარი, ფაროსანი.

ფარაო ფარაონი: „ფ ა რ ა ო ჲ ს მიერ მოიძიოს“ ად. რიმ.-კურთხ. იხაკ დაიაკ. 8.6; „რაჲთა დაითქას უბილაჲი იგი ფ ა რ ა ო წულათა მათ შინა ნათლის-ღებითა“ დ.დ. 125,12.

ფარგალიტ-ი ფრანგელიტი, ტაძრის მსახური: „პრქუ მას დეტელარმან და ფ ა რ გ ა ლ ი ტ თ ა“ ლიმ. 28,27.

ფარვა «მალვა», «გრილობა», დაცვა: „ი ფ ა რ ე ი დ ა (ი მ ა ლ ე ი დ ა C) თაჳს თჳსსა ხეთ თოეე“ ლ. 1,24; „იყვის ოდეს ჰ ფ ა რ ე ი დ ე ს ღრუბელი (ა გ რ ი ლ ო ბ ნ ღრუბელი Pb.)“ G. რიცხ. 9,20; „რომელი ჰ ფ ა რ ე ი დ ე ს სტუდეათა თჳსთა“ I. ეს. 32,2; „კედითა ნიჩურთა ი ფ ა რ ე ნ“ ფიზ. XXIX 10; „ძალი მაღლისაჲ გ ფ ა რ ე ი დ ე ს შენ“ ლ. 1,35. იხ. დამფარველი, დაფარვა, დაფარულება, მიფარვა, მფარველი, პირის-საფარველი, საფარველი, ფარული, შეფარვა.

ფართო «ვრცელი»: „ქ ე ე უ ნ ა ჲ ი ფ ა რ თ ო არს ფრიად“ M.— „ქ ე ე უ ნ ა ჲ ი ვ რ ც ე ლ ი“ G. მხკ. 18,10; „ფ ა რ თ ო არს ბჳ“ მთ. 7,13; „შეკრბეს ერთობად ფ ა რ თ ო ს ა ადგილსა“ I, I ეზრა 6,47; „საქმჱ ესე დიდ არს და ფ ა რ თ ო“ I. ნეემ. 4,10; „ფ ა რ თ ო არიან მცნებანი შენნი ფრიად“ ფს. 118,96; „გამომიყუანა მე ფ ა რ თ ო დ“ ფს. 17,20; „ფ ა რ თ ო მიყუე ჩუენ ადგილი სამკჳდრებელად“ I. ეს. 49,20; „ფ ა რ თ ო იყუნიან სამოსელნი მათნი“ C. მთ. 23,5; „გზაჲ იგი ერ ც ე ლ და ფ ა რ თ ო არს“ ჱ. სწ. იხ. განფართება, სიფართე.

ფართოება სიერცე; სიწყნარე, მოსვენება: „მოიმადლა მათ ფ ა რ თ ო ე ბ ა ჲ“ O. I ეზრა 4.82; „ეგმ ერთ ფ ა რ თ ო ე ბ ა ს ა იყუნეს“ ს. გაბ.-მოც. საკ. 101,27; „დასდვა მას საბელი ფ ა რ თ ო ე ბ ა“ O, დაბ. 26,22. იხ. ფართო.

ფარილება იხ. შეფარილება.

ფარისეველ-ი «თარგმანი»: „ვაჲ თქუენდა, მწიგნობარნო და ფ ა რ ი ს ე ე ე ლ ნ ო ორგულნო“ DE, — „ვაჲ თქუენდა, მწიგნობართა და თ ა რ გ მ ა ნ თ ა ორგულთა“ C. მთ. 23,14; „კეთილად ამსგაესნა ფ ა რ ი ს ე ე ე ლ ნ ი ასიტთა“ ფიზ. XIII 28; „მოეკდეს იესუს იერუსალჱმით ფ ა რ ი ს ე ე ლ ნ ი და მწიგნობარნი“ მთ. 15,1.

ფაროსან-ი ფარის მატარებელი: „ძენი იეღაანი: ფ ა რ ო ს ა ნ ნ ი და ლახუროსანნი“ M, I ნშტ. 12,21; „განჰმზადეთ... ფ ა რ ო ს ა ნ ი ორასი სამ ქამითგან ღმისაჲთ“ საკ. მოც. 29,23; „ფ ა რ ო ს ა ნ ნ ი მოადგინნეს“ რიცხ. 107,30. იხ. ფარი.

ფარსახ-ი იხ. ფრასახი.

ფარტენა მატყლის ფთილა: „დაეპყარ ძელი ესე ძონძი და ფ ა რ ტ ე ნ ი ესე მატყლისანი ღლიაჲთა ჭეშე ჴელთა შენთასა“ O.—„დასხენ ძელნი ესე ბეჭდულნი და მ ა ტ უ ლ ე რ ნ ი იღლიათა ჭეშე ჴელთა შენთასა“ pb., ეფრემ. 38,12.

ფარული მალული, საიდუმლო; «იდუმალ»: „ეურჩენნეს მას ფ ა რ უ ლ ნ ი იგი კარნი, ვინაჲ-იგი შეუიდიან“ I. დან. 13,20; „წყალი ფ ა რ უ ლ ი ტ ბილი სუთ“ O. ეგ. სოლ. 9,17. „ფ ა რ უ ლ ა დ იქმნებიან საქმენი იგი სამართლისა მისისანი“ O, ზირ. 10,32; „თჳთ წარვიდეს ფ ა რ უ ლ ა დ“ ოხკ. 15,4; „ფ ა რ უ ლ ა დ გეტყოდის: გუაღე!“ M.—„ი დ უ მ ა ლ მეტყუელ: მიიღეთ!“ G, II მჭ. 13.6; „იბრახა ფ ა რ უ ლ ა დ განტეეაჲ მისი“ მთ. 1.10; „მზირიან ფ ა რ უ ლ ა დ, ვითარცა ლომი“ ფს. 9,29. იხ. ფარვა.

ფარღელ-ი (ფარღლისა) «გარემოსადებელი», ყელსაბამი: „გარნა ფ ა რ ღ ე ლ ე ბ ი ს ა მის, რომელ-იგი იყო ყელსა აქლემებსა მათსა“ M,— „თჴიერ გ ა რ ე მ ო ს ა დ ე ბ ე ლ თ ა ჲ ს ა, რომელნი იყუნეს კედელსა ზედა აქლემთა მათთასა“ G, მჭკ. 8,20; „სხეანი მოართუიდეს მას... ფ ა რ ღ ლ ე ბ ს ა ოქროჲსასა, რეცა საჭორწინებელად მისა“ საკ. წიგ. II 20.20.

ფარშამაგ-ი, ფარშამანგ-ი ფარშავანგი, pavo: „მოართჳს... შეუაჲ პილოჲსაჲ და ჭიაჲ და ფ ა რ შ ა მ ა გ ე ბ ი“ O, ПГ მფ. 10,22; „ფ ა რ შ ა მ ა ნ გ ი (არს) შეუნურებისა მოყუარე“ ბ. კეხ.- ეკუხ. დღ. 112,19.

ფასი «ასყიდელი», «საქმარი», «საფასე», «საუნჯე», «მამონა»: „მოგცე ფ ა ს ი შენი“ G.—„ს ა ს ყ ი დ ე ლ ი მოგცე შენ“ pb., რიცხ. 20,19; „ფ ა ს ი თა მრაველთა წარვიდენ სახიდ მათა“ M.—„ს ა ქ მ ა რ ე ბ ი თა მრაველთა აღწყიენით სახიდ თქუენდა“ G, ისუ ნ. 22,8; „რომელი იყო ყოველსა ზედა ფ ა ს ს ა (ს ა ფ ა ს ე ს ა Ქ)“ საკ. მოც. 8,27; „მოგცნე შენ ფ ა ს ნ ი იგი ბნელისანი“ I.—„მოგცნე შენ ს ა უ ნ ჯ ნ ი ბნელისანი“ O, ეს. 45,3; „იყუენით თაუებისა თქუენისა მეგობარე ფ ა ს ი ს ა გ ან სიკრუეისა“ C.—„ისხენით თაჳსა თქუენისა მეგობარნი მ ა მ ო ნ ა ს ა მიმართ სიკრუეისა“ DE, ლ. 16,9; „ეითარცა ჯართა მჴნეთა, დაუღჳეთა, ზესკნელისა მის ფ ა ს ი ს ა თა... აღეიხუენით პატიოსანნი ძუალნი“ შუშ. XII 7. იხ. დიდფასი, მეფასე, საფასე.

ფასდაუდებელ-ი დიდი ფასისა: „მაქუს მარგალიტი ფ ა ს დ ა უ დ ე ბ ე ლ ი“ ი. მოც. 31.20; „ფ ა ს დ ა უ დ ე ბ ე ლ ს ა მარგალიტსა მოღებად ღირს იქმნა“ Ath.—11,102v. იხ. დაუდებელი.

ფასებულ-ი ღირებული: „ჯუარს-ცუმისა ხატი ცჳლთანი, დიდი, ას დრაკჳნად ფ ა ს ე ბ უ ლ ი“ ი.-ე. 28,1.

ფასიერ-ი ქონების პატრონი: „ძნელ არს ფ ა ს ი ე რ თ ა ჲ შესულაჲ სასუფეველსა ღმრთისასა“ C, მრ. 10,23; „იყო იგი ფ ა ს ი ე რ და წინათა აზნაურთა დედათაგანი“ ანდ.-ანატ. 280,4. იხ. ფასი.

ფასის-მოსავ-ი ქონების მოიმედე: „ძნელ არს ფ ა ს ი ს მ ო ს ა ვ თ ა ჲ სასუფეველსა ღმრთისასა შესლვად“ C, მრ. 10,24. იხ. მოსავი.

ფასის-საცავ-ი «ფასის შესაწირავი», «სახლი საფასისაჲ», ხაზინა: „დადგა იესუ წინაშე ფ ა ს ი ს - ს ა ც ა ე ს ა მას (ფ ა ს ი ს - შ ე ს ა წ ი რ ა ე ს ა C)“ DE, მრ. 12,41; „რომელნი დასდებდეს შესაწირავსა ფ ა ს ი ს - ს ა ც ა ე ს ა მას“ ლ. 21,1; „ამათ სიტყუათა ეტყოდა ფ ა ს ი ს - ს ა ც ა ე ს ა მას თანა“ DE.—„ამას სიტყუასა ეტყოდა სახლსა მას შინა ს ა ფ ა ს ი ს ა ს ა“ C. ი. 8,20. იხ. საცავი.

ფასის-შესაწირავ-ი «ფასის-საცავი», ხაზინა, სალარო: „დადგა იესუ წინაშე ფ ა ს ი ს - ს ა ც ა ე ს ა მას (ფ ა ს ი ს - შ ე ს ა წ ი რ ა ე ს ა C)“ DE. მრ. 12,41. იხ. შესაწირავი.

ფას-ყოფა «დაფასება»: „რაჲთა ფ ა ს - ყ ე ნ ე ნ იგინი“ Ქ— „რაჲთა დ ა ა ფ ა ს ნ ე ნ კიდობანნი იგი“ Ч, ბალ. 26,29-35. იხ. ყოფა.

ფატარ-ი დამპალ-ი: „უჩს რეცა მტკიცედ ფ ა ტ ა რ ი იგი“ ს. გაბ.-მოც. საკ. 96,10; „ლბილსა და ფ ა ტ ა რ ს ა (ხესა) ეუფლის და შეკაშის (მღილმან)“ ჱ. სწ. 163,9. იხ. დაფატრებული უფატრობა.

ფაქლ-ი, ფანქლ-ი ქეცი: „იყოს... ფ ა ქ ლ ი გამომტკეე-

ფლავი აღმისბმათ კაცთა ზედა" O, გამოხლ. 8,9; „ფაჭლითა შეჭერეთა გუამისა მისისაჲ ფერჭითურთ ვიდრე თავადმდე (ვარუ-მოადგეს)" 8. სწ. 131,8; „ჯერეთ არს-ღა ფანჭი ვამოშტყვლარე, ვითარცა ღელფი საკუმილისაა" A—92,208.

ფაშუნიერ-ი, ფუშნიერ-ი «სკორე»: „ფაშუნიერი თურთ მასათ დაწეს" pb.,—„სკორესა მისსა თანა დაიწეს" G, რიცხ. 19,5; „ყოველი კორაი მისი და ფუშნიერი მისი დწეს ცეცხლითა" O, ლევიტ. 8,17.

ფაჩუნიერ-ი თმიანი, ბალნიანი; „ესავ... არს ფაჩუნიერ და მე კაც წყალტე" O, დაბ. 27,11. იხ. ფერჭაჩუნიერი.

ფებერვალ-ი, ფებრვალ-ი: „ფებრვალისა თოუესა, რომელ არს მაჩრაჯა" ფლკტ. 160,16; „ოცდასამსა თოუესა ფებრვალსა" დ.დ. 122,12.

ფეთება იხ. განფეთება.

ფეთჭა იხ. საფეთქელი.

ფენა იხ. განფენა(-ილი), გარდაფენა, დაფენა, მარმარინოფენილი, მიმოდაფენა, მიმოფენა, მიფენა, მომფენელი, მოფენა.

ფერ-ი სალებავი; სახე, ხატი; გვარი, ნაირი: „ძოწითა ბეწვაჲ ქნა ფერი მისი" O, სიბრძ. ხოლ. 18,14; „პირი შორს (იყოს) ბუნებითისა მის ფერისაგან" H—2251, 252v; „ფერი პარსა მისისაჲ იქცოდა სელრაჭის... ზედა" l, დან. 5,10; „შეუნიერებაჲ სიმრთოჲ არა გამოხატულ არს შეუნიერებითა ფერთაჲთა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 140,28; „ვერ შემძლებელ არს ბრმაჲ გამორჩევად ფერებისა ერთისა ერთისაგან" 8. სწ. 193,28; „ვეძიო შერი მათ ზედა ოთხთა ფერითა" l, იერემ. 15,3; „ათასთა ფერითა დაშრო იგი" ოჯრ.-მარხ. და ოთ. 104,37; „სხუა ფერ იქმნა წინაჲ მათსა" C, მრ. 9,2; „იცვალა მათ წინაჲ სხუად ფერად" მთ. 17,2; „ყოველთაჲ ფერითა აღაშენის" ბ.-ე. 60,4; „ასწაულე ყოველი ფერი უკუთერებაჲ და ბოროტისა საქმე" 8. სწ. 291,28; „რომლით ფერით შეიგრძნა შენ მკცნი იგი ველისანი" H—841,411. იხ. ენდროჲს-ფერი, თითოფერი თითოფერება, კაცის-ფერი, მეწამულის-ფერი, მრავალფერი, ჩრაჟალფერობა, ოქრო(ს)ფერი, სხუაფერი, უფერული, ღჯნის-ფერი, ცის-ფერი.

ფერად-ფერად-ი ნაირ-ნაირი, სხვადასხვა, მრავალგვარი: „ფერად-ფერადითა სატანჯველითა ჰპირვებდა მას" შუშ. I 54; „ფერად-ფერადი ხილვად სატანჯველი ბოროტს განეზრახებოდა" 8. კებ.-40-ოჯხ 117,1; „არა მოცალე იყოს... ფერად-ფერადთა თჳს მხალთა" 8. ცხ. 70r; „მოიხუმ ფერად-ფერადთა ნაყოფთა" 8. ცხ. 81v. იხ. ფერი.

ფერდ-ი: „ალესნის ფერდნი თჳსნი წულითა წყაროჲსაჲთა" ფიზ. XXIIV 10. იხ. ნეტეფერდი.

ფერება ფერთვნება: „ფერებაჲ ყოველსავე გუამსა ზედა დაცემაჲ" 8. კებ.-ექუს. დღ. 54,15. იხ. ფერი; შდრ. თითოფერება.

ფერეზიკ-ი წვრილშანით მოვაჭრე: „ესე ადგილი მოღუაწეთაჲ არს, არა ვაჭართა და ფერეზიკთაჲ" 8. ცხ. 24v.

ფერიხცვალება საუფლო ღვსასწაული (6 აგვისტო ძვ. სტ.): „ხსენება... ეფთჳმე აღსრულებაჲ მთისა ითონისასა ფერიხცვალებად" ბ.-ე. 88,18. იხ. ცვალება.

[ფეროობა] იხ. ფერი; შდრ. მრავალფეროობა.

ფეროვან-ი: „ამისი ხატი შეუნიერ და ფეროვან, ხოლო იოვანესი ფერი უკოლ" Ath.—11, 208r. იხ. ფერი; ცის-ფეროვანი.

ფერცხალ-ი «გუერდი», გვერდის წიბო: „სამნი ფერცხალნი (სამნი გუერდნი pb.) პირსა მისსა შორის კბილთა მისთა" O, დან. 7,6; „შეცდეულ არს იგი (გული) ...მოცეითა მით ფერცხალთაჲთა გარემოჲს მისა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 237,30; „განვაშიშულნე ფერცხალნი თჳენნი" Sin.—11,18r.

ფერჭ-ი «ტერფი»: „იყვნენ იგინი თჳენდა... პატნეზ ფერჭთა თჳენთა" M,—„თჳენდა იყვნენ... სამშჳლებ ტერფთა შორის თჳენთა" G, იხუ 5. 23,18; „წარსცე ქვასა ფერჭი შენი" მთ. 4,6; „ფერჭმან საცხოვრისამან არა დათრგუნოს იგი" O, ეზეკ. 29,11; „ფერჭნი ცხენთა მათთანი, ვითარცა მყარი კლდჱ შერაცხილ არიან" l, ეს. 5,28; „არღარა დასდგა ფერჭი შენი ქუეყანასა ზედა" ღშობ. 188,16; „სახლსა შინა ჩემსა დაფლულ არს იგი ჭეშე ფერჭსა ცხედრისასა" 8. ცხ. 420r; „იელტოდა ფერჭითა თჳსითა" G, ზსჯ. 4,15. „სხდეს ერთი თავით და ერთი ფერჭით" ი. 20,12. იხ. მრავალფერჭი, ოთხფერჭი, სამრჭე, საფრჭე, უფერჭო.

ფერჭთ-შესახსნელ-ი ფეხსაცმელი: „ოდეს-იგი წარგჳელინენ თჳენ თჳნიერ ბალანტისა და ვაშკარანისა და ფერჭთ-შესახსნელთა" ლ. 22,35; „არა ვჳრწუნავთ ფერჭთ-შესახსნელისა და საგზლისათჳს" 8. სწ. 253,7. იხ. შესასხნელი.

ფერჭთ-შესაცმელ-ი ფეხსაცმელი: „განუდეს... გლახაკი ფერჭთ-შესაცმელად" ამოს 2,6. იხ. შესაცუმელი.

ფერჭით-ი ფეხის მხარე: „აღჰსაბურველნე ფერჭითნი მისნი" G, რუთ 3,4. იხ. ფერჭი.

ფერჭის-დაპყრობა «დალგომა»: „ფერჭი დაიპყრა იესუ" C,—„დადგა იესუ" DE, მრ. 10,49; „შენ ფერჭი დაიპყარ და ისმინე" O, I მფ. 9,27. იხ. დაპყრობა.

ფერჭის-საცემელ-ი ჩასაწიხლავი: „იყო შენ ფერჭისსაცემელ მტერთა შენთა" O, ზირ. 49,11. იხ. საცემელი.

ფერჭის-ცემა გათელვა, დათრგუნვა გინა განწიხნვა (საბა), «მოცხრომა»: „ფერჭს-უცემს ტყეობასა მას ისრაელისასა" ხ. გან.-მოც. ხაკ. 101,80; „ნუ ვინ ფერჭ-მიცემნ მე ქურიესა" O,—„ნუ ვინ ფერჭსა-მიცემნ მე ქურიესა"l,—„ნუ ვინ მომცხრებინ მე ქურიესა" pb.. ბარ. 4,12. იხ. ცემა.

ფერჭის-წარცემა «ბრკემა»: „უკუეთუ ვინმე ვიდოდის დღესა, არა წარჰსცეს ფერჭი" DE,—„დღისი არა უბრკემს" C, ი. 11,9. იხ. წარცემა.

ფერჭმატყიერ-ი «ფერჭფაჩუნიერი»; ბანჯგვლიანი: „არა სჳმოთ... მაჩჳ და ყოველნივე ფერჭმატყიერი" M,—„არა შჳმანეთ... ფერჭფაჩუნიერი და მაჩჳ" G, II მჯ. 14,7. იხ. მატყიერი.

ფერჭმრავალ-ი მრავალფეხა: „განდევნე მგელი იგი ფერჭმრაჲალი" ფოკ. 244r. იხ. მრავალ.

ფერჭფაჩუნიერ-ი «ფერჭმატყიერი», ბანჯგვლიანი:

„არა შჰამნეთ... ფერჯფაჩუნიერი და მაჩუ" G,—„არა სჯამოთ... მაჩუ და ყოველივე ფერჯმატყიერი" M, II შჯ. 14,7. იხ. ფაჩუნიერი.

ფესანგ-ი «ჭრელფრანი», ჭრელი: „ვიხილე... ეტლსა მას მეოთხესა ცხენნი ფესანგნი" O,—„ვიხილე... ეტლსა მას მეოთხესა ჭრელფრანნი" I, ზაქ. 6,5; „მოეულინოს მათ ღმერთმან ხილი და ბზიკი ფესანგი" S—1141,813.

ფესუ «ქიდე»: „რაჲთა შე-ხოლო-ახოს ფესუსა სამოსლისა მისისასა" მთ. 14,36; „უკმნენ თაჲთა თჳსთა ფესუნი ფრთეთა ზედა სამოსელთა მათთასა" G, რიცხ. 15,38; „შეუპყრან ფესჳ კაცისა პერიისაჲ" O, ზაქ. 8,20.

ფესუედ-ი: „ფესუედითა ოქრეანთა შემკულ-ა და შემოსილ" Č,—„ფესუედითა ოქროჲანთა შემკულ არს და შემოსილ" ფს. 44,14, იხ. ფესე.

ფეტჳ ფეტვი, milium: „სთესის... ფეტჳ და ასლი საზღუართა შენთა" I, ეს. 28,25; „მოიღე თაჲსა შენისა... ცერეკ და ოსანი, ფეტჳ და ასლი" I, ეზეკ. 4,9.

ფეშუება, ფეშუება ხელის ფათური, ცაცუნი, შეხება; «ძიება»: „იყო შენ ეითარცა ბრმაჲ შეა სამხრეს და ეფეშუებოდე, ეითარცა ეფეშუებინ ბრმაჲ ბნელსა შინა" M, II შჯ. 28,29; „ეფეშუებოდეს (ძიებდეს იგინი O) ეითარცა ბრმანი კედელსა" I, ეს. 59,10; „იელაბუ, სიკუდილდ მიწყენელი, კედელთა ეფეშუებოდა" საქ. წოგნ. II 27,9; „ნუ შესულებულნი... როორნებით ეფეშუებოდითი ოჭრ.-მარხ. და თონ. 110,6; „ცეცდად მიმავალნ და ეფეშუებან" იქვე, 104,17. იხ. მიმოეფეშება.

ფეშხუენ-ი, ფეშხუემ-ი (ფეშხუნისა) «ლანკლა», საზიარებელი ჰურველი ბარძიმთან ერთად, დისკო: „მოიღო თაჲ მისი ფეშხუენითა და მიჰსცა ქალსა მას" DE,—„მოართუა თაჲ მისი ლანკლასა ზედა და მისცა ქალსა მას" C, მრ. 6,28; „ქმნა სასაწოვაგე იგი ჰურჭერიტაბლისაჲ მის... ფეშხუნები და გოგჩაკები" გამოსლ. 37,16; „ჰაშს იგი საჭმელსა ფეშხუენსა შინა წჳიდასა" ლიმ. 68, 18;-„ბერთჳს სახე არს იგი (ჭეეანაჲ), გინა თე ფეშხუენის სახეი" ბ.-კნ.-ეჰუხ. დღ. 128,20; „მისცეს... ორნი ბარძიმნი დიდნი, ვეცხლისანი და ფეშხუემი კოვზითურთ" ი.-ე. 22,26.

ფიალ-ი თასი, ვარცლი, ტაშტი: „დასდევან... პინაკები და ფიალები და ციცხუები" M, რიცხ. 4,7; „შთაასხა წყალი ფიალსა" ბ. ცხ. 76v.

ფიება «ტყუება», დაკაწრვა, ხოკა: „არა იფიეთ, არა იჩინოთ სიმტკიცე საშუალ თუალთა თჳენთა" G,—„არა იტყუებდე და არცაღა იჩინო ნიჭი ჯაილებისაჲ შენსა" M, II შჯ. 14,1.

ფილ-ი ტაშტი, როდინი: „ფილითა წყლისაჲთა დამოართუა მას ერბოჲ" M, მჯ. 5,26; „აღაუსნენ ფილები, ეითარცა საკურთხეველი" O, ზაქ. 9,15; „დასწუთა ცუარი სწრისისაგან საუსე ფილი წყლისაჲ" G, მჯ. 6,38; „მოჰგლიდეს ფილითა" G, რიცხ. 11,8; „შეჰმა ფილი საუსე ცერცი" x" 860r.

ფილექავან-ი, ფილაკავან-ი: «ღმართნეს ქვის-სატყორცები, რომელსა ეწოდების ფილექავან" H—841,88; «აგოს (ზღუდესა) მას ზედა ფილაკავანთა სიმრაელე სასროლად ქალაქისაჲ" S—1141,811.

ფილონ-ი სამღედელო სამოსელი: „შეაგდო ფილონი იგი თჳსი ცეცხლსა მას შინა" ლიმ. 124,18.

ფილოსოფოს-ი სიბრძნის მოყვარე: „უზეშთეს არს... ყოველთა ფილოსოფოსთასა" ს. გან.-მოც. საქს. 92,6; „ფილოსოფოსთა ეუთმე კულ-ესეს გამოცდაჲ მოსაზრთაჲ" ბ. ცხ. 270r.

ფილოსოფოსობა სიბრძნე: „ისწაეე შენ ფილოსოფოსობაჲ" ბ. ცხ. 190v. იხ. ფილოსოფოსი.

ფინ-ი ზღვის არწივი: „არა უტეეის მოსიკედიდ მარდეე იგი მისი სხეამან მფრინველმან, რომელსა ჰრქჳან ფინი" ბ. კნ.-ეჰუხ. დღ. 116,20.

ფინიკ-ი «დანაკის-კუდი»: „ჴდა ჭეეშე ფინიკისა" G,—„დამკჳდრებულ იყო იგი დანაკის-კუდსა მას ჭეეშე" M, მჯ. 4,5; „აღიღეს რტოები ფინიკისაჲ და განეიდეს წინამოგებებად მისა" C,—„მოიღეს რტოჲ დანაკის-კუდთაგან და განეიდეს მოგებებად მისა" DE, ი. 12,13; „სიდიდე შენი ემსგაესა ფინიკსა" M, ქება 7,7; „ეც ფინიკსა გულ ერთი" ბ. ცხ. 409r; „მოიღეთ... ფერცლი ფინიკისაჲ" I, წეემ. 8,15; „იცნობენ ფინიკთა შორის მამალსა და დედალსა" ბ. კნ.-ეჰუხ. დღ. 72,82.

ფინიკოან-ი ფინიკებიანი ადგილი: „შემოეგდე წყალი სარწყაეი ფინიკოანსა" ბ. ცხ. 76r. იხ. ფინეკი.

ფირტუ ფილტვი: „ფირტჳ არს, რომელი აგრძნობს ცეცხლსა მას გულისასა" გრ. ნოხ.-კაც. ოგებ. 121,28 „ფირტჳ ჩუენი ასრე არს თჳსი, და ყნოსითა ყოსაჲთა მიიღებს პაერსა და აგრილობს მჭურვალებასა, რომელ არს ჩუენ შორის" ბ. კნ.-ეჰუხ. დღ. 97,6.

ფის-ი: „რომელი შეეხოს ფისსა, შეიგოზნენ ჴელნი მისნი" O, ზაქ. 13,1; „აგზებდეს საკეშილსა მას ნაეთსა, ფისსა, ნაძეძსა და ნასხლეესა" O, დან. 3,46; „მელი აკურნების ფისითა ფიჩჳსაჲთა" ბ. კნ.-ეჰუხ. დღ. 126,25; „ზეთი და ფისი და ჴეშჳები აღადგეთ და დასხით ზედა თაჲსა მაგისსა" Sin.—11,287r. იხ. მოფისეა.

ფისოვანება: „მიჩუენა მე... ფისოვანებაჲ... აღდეღებული" ბ. ცხ. 421v.

ფიქალ-ი (ფიქლისა): „შეეკრიბე ფიქლები და ქვები და დაებურე იგი" H—841,86.

ფიჩოსან-ი ჩოსოსანი, ბერი: „მრავალნი ფიჩოსანნი... მონაზონნი ჩამოიტანნა" ი.-ე. 20,20. იხ. ფიჩუ.

ფიჩუ «ცამოსელი», «ძაძა», მოსასხამი: „ფიჩჳ დაბუერიან პირსა მისსა" მრ. 14,35; „ნუ დაიჭუთაე ფიჩესა ჭურიეისასა" pb.,—„არა იჭუთო სამოსელი ჭურიეისაჲ" G, II შჯ. 24,17; „არაწმიდა იყოს ყოველისაგან... ანუ ტყაეისა, ანუ ფიჩჳსა" G,—„არაწმიდა იყოს ყოველსაეე... ტყაესა გინა ძაძასა" O, ლევიტ. 11,32; „არაეის მთხანსა აჭუნდა სენაკსა შინა საკმარი რაიმე ამის სოფლისაჲ, თჳნიერ ხილო... ფიჩჳ ერთი და კუკული" 860r.

* წყაროს დასახელება გამოტოვებულია და x-თაა აღნიშნული (რედ.).

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ფიც-ი: „ფ ი ც ი თ აღუთქეა მას მიცემად“ Sთ. 14,7; „განიხარა კოველმან იუდაჲნ ფ ი ც ი ს ა მისჯს“ pb., II 67ტ. 15, 15; „ფ ი ც ი თ ა ნუ დაარღუე პირსა შენსა“ O, Ზარ. 23,0; „ფ ი ც ი ცრეა ნუ გიყუარ“ O. Ზაქ. 8,17; „მოწია ჩუენ ზედა წყლაჲ და ფ ი ც ი“ O, დან. 9,11. იხ. დაფიცება, მაფიცებელი, საფიცი, ცილფიცი, ცრუფიცი.

ფიცარ-ი: „დაწერილი... არა ფ ი ც ა რ თ ა ქვისათა, არამედ ფ ი ც ა რ თ ა გულისა ჴორციელისათა“ II კორ. 3,3; „დაწერე ფ ი ც ა რ თ ა და ჴ ე ნგსა“ O, ეს. 30,8; „რომელნიმე ფ ი ც ა რ თ ა გამოჰხატვენ“ პ. კეს.-40-თჳს. 110,1; „გამოხატეს იგი ფ ი ც ა რ ს ა ზედა“ რიფხ. 168,17; „დაწერა ზედა მცირეთა ფ ი ც ა რ თ ა“ ფლტ. 154,11; „დაწერეთ უკუე ფ ი ც ა რ თ ა ბრძანებისათა ჴ ა ნ ე ბ ა ჲ წიგნთათჲ მათ“ H—841,586; „მოუკლ ფ ი ც ა რ ს ა ცხედრისასა თჳით კერძო ოლომფორნესა“ O, იუდ. 13,8; „ნებაჲ ქაცისაჲ, ვითარცა ფ ი ც ა რ ი არს საწერელა და, რომელიცა გუნებას, დასწერო მას ზედა“ პ. სწ. 810,24. იხ. მოფიცრული.

ფიცება, ფიცობა: „ნემცა პატივ-სცემ აღთქემასა და ფ ი ც ე ბ ა ს ა ცოლისა უფროჲს აღთქემასა და ფ ი ც ე ბ ა ს ღმრთისასა“ პ. სწ. 121,20; „(იუნეს)... ჩუეულ ცრუ ფ ი ც ო ბ ა ს ა და ტყუილსა“ პ. სწ. 87,3; „უცხო არს მონაზონასა... ფიცი, ცრუ ფ ი ც ო ბ ა ჲ“ პ. ცხ. 201r. იხ. ფიცი.

ფიცვა: „ფიცით უ ფ ი ც ა ე ს ამათ უფლისა“ O, II მფ. 19,7; „გ ი ფ ი ც ა ვს ცრუდ“ პ. ცხ. 80r; „ტყუეილით ფ ი ც ე ვ ენ სახელსა მასსა... და კაცნი მას ზედა სახელსა ღმრთისასა ფ ი ც ე ვ ე ბ ა ნ კადნიერად“ პ. სწ. 181,6. იხ. ფიცი; შდრ. მფიცავი.

ფიცხება იხ. განფიცხება.

ფიცხელ-ი (ფიცხლისა) «თავქედი», ძლიერი, მკაცრი, სასტიკი, დიდი: „ფ ი ც ხ ე ლ კაც ხარ შენ“ Sთ. 25,24; „ფ ი ც ხ ე ლ არს სიტყუაჲ ეგე“ o. 6,60; „ფ ი ც ხ ე ლ არს შენდა დაბისა წიხნაჲ“ ხაქ. პოც. 28,14; „მეფენი ძლიერნი და ფ ი ც ხ ე ლ ნ ი... უფლებენ“ O, I ეზრა 2,27; „სიტყუათა ვერ განსწავლის მანაჲ ფ ი ც ხ ე ლ ი“ O, ფს. ხოლ. 29,19; „ფუფუნებულნი ჩემნი ვიდოდეს გზათა ფ ი ც ხ ე ლ თ ა“ O, ბარ. 4,26; „ნუ იტყჳთ ფ ი ც ხ ე ლ ს ა“ I, ეს. 8,12; „რაჲთა განერეს ფ ი ც ხ ლ ი ს ა მის და ეშჯულოჲსა მძლავრისაგან“ რიფხ. 171,40; „ფ ი ც ხ ე ლ არს ნათესავი“ pb.,—„თ ა ე ქ ე დ არს ნათესავი“ G, რიცხ. 13,29; „მოჰკიდის... ერთმანერთისა მიმართ ფ ი ც ხ ე ლ ი შფოთი“ ი.-ე. 25,24; „ნურას ფ ი ც ხ ე ლ ს ა სიტყუასა ეტყჳ მას“ შუშ. IV 10; „ფ ი ც ხ ე ლ არს კლდე, ხოლო რაჟამან განკეეთოს იგი“ პ. სწ. 209,2; „შეიცვალა სამოსელი ლბილი და შეიმოსა ძაძაჲ ფ ი ც ხ ე ლ ი“ Sin—11,111v. „ცხენი უმჯობეს გამოჰკიდოს ფიცხლად“ O, Ზარ. 30,6; „ჰრჭუა მათ მუფემან ფ ი ც ხ ლ ა დ“ M, II 67ტ. 10,13; „უკუეთუ ფ ი ც ხ ლ ა დ რაჲმე მოგიგოს“ O, I მფ. 20,7; „იწყო ფ ი ც ხ ლ ა დ ტირილად“ პ. ცხ. 90r. იხ. გულფიცხელი, სიფიცხლე, უფიცხლოჲ. უფიცხოჲ. ქედფიცხელი. გულფიცხ(ე)ლობა, ქედფიცხელობა.

ფიწლვა: „ფ ი წ ლ ა ვს კალთა ქრთილისასა ამას ღამესა“ G, რუთ 3,2. იხ. განფიწლვა.

ფიჭუ cupressus: „მოვაფე... რჩეულ-რჩეულები ფ ი ჭ უ თ ა ჲ“ O, IV მფ. 19,28; „მ ო მ ი ძ ღ უ ა ნე მე ძელი ნაძჳსაჲ, ფ ი ჭ ჳ ს ა და ნაძჳ ლიბანით“ M, II 67ტ. 2,8; „ფ ი ჭ ჳ თ ა და ნაძჳთა ერთბამად იდიდოს ადგილი წმიდაჲ ჩემი“ I, ეს. 60,13.

ფლას-ი ჩოლის, ძაძის, ბეწვის ჩასაცმელი: „სამოსელსა... ფ ლ ა ს ი ს ა ჲ ს ა ჩაცემიდეს“ პ. ცხ. 117v; „პალატარტი ფ ლ ა ს ი ს ა ჲ ს ა (მოიგო)“ პ. ცხ. 167r; „საბლარდნელად მისა იყო ფ ლ ა ს ი ერთი მცირე“ S—1141,501; „ეცუა... გარეშე ვარემანდი ფ ლ ა ს ი ს ა ჲ“ პ. ცხ. 132v; „არაჲ ეშოსა, თჳნიერ ფ ლ ა ს ი ს ა ნაჭეული“ ბალ. 110,20; „აღრისეთ იგი (ძმარი და მარილი) ფ ლ ა ს თ ა ძლიერად“ Sin.—11,174r.

ფლატნა: „სიტყუაჲ მისი ფ ლ ა ტ ნ ი თ იყო“ ბალ. 24,2.

ფლვა დამარხვა: „აჰა ჰ ფ ლ ა ვს“ ვარ. 814; „მეგუპტელნი ჰ ფ ლ ვ ი დ ე ს მაიგანთა მკუდართა ყოველთა“ G, რიცხ. 33,4. იხ. დამფლეელი, დასაფლავი, დაუფლავი, დაფლვა, საფლავი, ჩაფლვა.

ფლვა დამარხვა, დასაფლაება: „ფ ლ ე თ ეირებრ დაიფლას“ O, იერემ. 22,19.

ფლისკინა: „ფ ლ ი ს კ ი ნ ა ნ ი და ადგილნი, რომელთა შინა შეწრდის წყალი“ პ. კეს.-ეჭუს. დღ. 57,20; „ფ ლ ი ს კ ი ნ ა ს ა შინა შეუყენებელთა მათ სცეიდენ“ H—841,641.

ფლობა «ტევება», «უფლება»; ნების დართვა: „არავის უ ფ ლ ო მიდევნებად მის თანა“ C,—„არავინ უ ტ ე ვ ა მიდევნებად მის თანა“ DE, Mრ. 5,37; „არა მ ი ფ ლ ო მე ღმერთმან მისლვად თჭეუნ თანა“ G, რიცხ. 22,14; „არა უ ფ ლ ი ე დ განლებად“ I, — „არა ე ა უ ფ ლ ე ნ განლებად“ O, ნეემ. 13,19; „არა მ ი ფ ლ ო ბ ს მოლებად სულთა მათ ჩემთა“ კ. ეერ.-გამოჩ. კუარ. 242,26; „სხუასა ნუ ვის უ ფ ლ ი ე დ ჩუენ თანა შემოსლვად“ შუშ. VI 8; „არა მ ი ფ ლ ე მე წარსლვაჲ ამოერ კალაქით“ H—841,288.

ფლობა «ჴელმწიფება», ნება, უფლება: „აჰუნდეს ფ ლ ო ბ ა ჲ განსხმად ეშმაკთა“ C,—„აჰუნდეს მათ ჴ ე ლ მ წ ი ფ ე ბ ა ჲ... განსხმად ეშმაკთა“ Mრ. 3,15; „ფ ლ ო ბ ა ჲ აჰუნდეს კაცის-კლებისაჲ“ O, Ზირ. 9,18; „შეილსა და ცოლსა... ნუ სცემ ფ ლ ო ბ ა ს ა შენ ზედა ცხორებასა შენსა“ O, Ზირ. 30, 20. იხ. მფლობელი, მფლობელობა.

ფლობილ-ი უფლებული: „ფ ლ ო ბ ი ლ ყ ო ნა იგინი მათ ზედა“ O, Ზირ. 17,2.

ფლობილება ძალაუფლება, პატრონობა: „ჴელთა შინა უფლისთა არს ფ ლ ო ბ ი ლ ე ბ ა ჲ ჭეყანისაჲ“ O, Ზირ. 10, 4; „ეშინის შენგან ჴელმწიფებათა და ფ ლ ო ბ ი ლ ე ბ ა თ ა“ H—841,223. იხ. ფლობა.

ფლობის-ცემა უფლების მიცემა: „არცა ვიღრე მას ფ ლ ო ბ ა-ს ც ე მ დ ა განსლვად“ ბალ. 10,11. იხ. ცემა.

ფლომნოს: „დათჳ...ჰკურნებენ თავსა თჳსსა მდელოჲთა, რომელსა ჰრქჳან ფ ლ ო მ ნ ო ს“ პ. კეს.-ეჭუს. დღ. 120,24.

[ფოვილი] იხ. მფოვე; შდრ. ფუვილი.

ფოლ-ი ფული: „ემსგავსენით... ჭურიცსა მას, რომელმან-იგი მისცნა ორნი ფ ო ლ ნ ი“ პ. სწ. 99,20; „აღიასო ლაგჳნტარი ერთი ფ ო ლ ი თ ი“ პ. ცხ. 171r; „არცა თე ფ ო ლ ს ა ერთსა ზედა უფალ იყო“ ი.-ე. 21,6; „(ვსყიდი) ათ ფ ო ლ ა დ“ ლმ. 88,1; „ამიზღებენ იგი თავსა თჳსსა რაჲ დღე ას ფ ო ლ ა დ“ 807v*.

* წყაროს დასახელებისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ფოლოც-ი ქუჩა, საცალფეხო გზა: „განვედ ადრე გზათა ზედა და ფ ო ლ ო ც თ ა“ ლ. 14,23; „დადგა ანგელოზი ღმრთისაჲ ფ ო ლ ო ც თ ა ვენაკთასა“ G, რიცხ. 22,24; „უგებდეს ურაკპარაკთა და ფ ო ლ ო ც ე ბ ს ა ზედა“ ანდ.-ანატ. 101,0; „ფ ო ლ ო ც ნი ესე მარმარიონფენილნი“ ფლკტ. 138,26; „განვედოდა ფ ო ლ ო ც ს ა რომელსამე“ ლიმ. 116,25.

[ფოლხუება] იხ. მოფოლხუება.

ფოფინება იხ. მფოფინარე.

ფოცხუ, ფუცხუ II 6შტ. 4,11*.

ფრასახ-ი, ფარსახ-ი: „ეშორა ადგილსა მისგან ას და ოც ფ რ ა ს ა ხ ოდენ“ Sin.—11,244v; „ვითარ მოვიდეს ათორმეტ ფ ა რ ს ა ხ“ H—841,180.

ფრდა ყიდვა: „ფ რ დ ი დ ე ს ზრახსა“ ი. 2,14; „რომელნიცა ტრედსა ფ რ დ ი დ ე ს“ C, ი. 2,10; „ფ რ დ ი დ ე ს დღესა შაბათსა“ O, ნეემ. 13,15; „რომელნი ძნიად ფ რ დ ი დ ე ნ იფქლსა—ერის წყუელ“ O, ფს. ყოლ. 11,28. იხ. გამოფრდა, განფრდა, ვეცხლით-მოფარდული, ვეცხლით-ფრდილი, მოფრდელი, მფრდელი, თესლის-მოფარდული, მოფარდელი, საფარდული.

ფრენა იხ. ა(ღ)ფრენა, გამოფრენა, განფრენა.

[ფრეწა] იხ. განფრეწა.

ფრთე, ფრთა კალთა, კუდი, ფრთა, კუთხე, კიდე, «სამოსელი»: „შეეკრიბნის მართუენი ჴეშე ფ რ თ ე თ ა“ მთ. 23,37; „აღგისხენ თქუენ, ვითარცა ორბმან ფ რ თ ე თ ა ზედა“ O, გამოსლ. 19,4; „საფარველსა ფ რ თ ე თ ა შენთასა დამიფარე მე“ ფს. 16,8; „გარე-მოსდეა ფ რ თ ა ა შენი მჴეაულსა შენსა“ G.—„გარდამომდეე ს ა მ ო ს ე ლ ი შენი მჴეაულსა შენსა“ O, რუთ 3,9; „უკმნენ თაეთა თჳსთა ფესუნი ფ რ თ ე თ ა ზედა სამოსელთა მათთასა“ G რიცხ. 15,38; „მოჰკუეთა ფ რ თ ე ერთი სამოსლისა თჳსისაჲ“ O, I მფ. 24,5; „შეკრიბნეს ოთხთაგან ფ რ თ ე თ ა ქუეყანისათა“ I, ეს. 11,12; „ორბმან დიდმან და ფ რ თ ი თ ა დიდმან... მოიხუნა... მწუერვალნი“ O, ეზეკ. 17,3; „დადგინა ფ რ თ ე ს ა მას ზედა ტაძრისასა“ ლ. 4,9. იხ. ეჭუსფრთე.

ფრთეაკ-ი წამოსასხამი, ბინიში: „დედამან მისმან უკსოვის მას ფ რ თ ე ა კ ი მცირე სამოსოჲ“ O, I მფ. 2,19. იხ. ფრთე.

ფრთეგანპებულ-ი: „რომელთამე უწოდეს ფ რ თ ე გ ა ნ პ ე ბ უ ლ, ვითარცა სახედ ორბი“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 111,10. იხ. განპებული.

ფრთეედ-ი ფრთებიანი: „შეეშუსრო სახლი იგი გარემო ფ რ თ ე ე დ ი სახლსა ზედა საზღუნელოსა“ O, ამოს 6,15. იხ. ფრთე.

ფრთემალედ მსწრაფლ, ფრენით: „შეუდგა მწრაფლ და მიიწია ფ რ თ ე მ ა ლ ე დ ძალი იგი“ ოჯრ.-მარხ. და ითნ. 102,18. იხ. მალე.

ფრთენ-ი იხ. ეჭეს-ეჭეს ფრთენი.

ფრთეტყავის: „რომელთამე (უწოდეს) ფ რ თ ე ტ ყ ა ვ ი ს, ვითარცა სახედ მღამიობი“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 111,17. იხ. ტყავი.

ფრთეწულიელ-ი: „რომელთამე (უწოდეს) ფ რ თ ე წ უ ლ ი ე ლ, ვითარცა სახედ ბზიკი“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 111,18. იხ. წულილი.

ფრთოვან-ი, ფრთოან-ი ფრთიანი; მფრინველი; ძალტაცებული: „ეწყმა... ვითარცა მჭეშაჲ ზღუაჲ—მფრინველი ფ რ თ ო ვ ა ნ ი“ Č, ფს. 77,27; „მსგავსად ყოელისა მფრინველისა ფ რ თ ო ვ ა ნ ი ს ა, რომელი ფრინავს ცისა ქუეშე“ M, II მჴ. 4,17; „უმრაველსნი თევზთაგანნი... ფ რ თ ო ვ ა ნ ნ ი და უფრთონი“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 66,27; „ფ რ თ ო ვ ა ნ ა რს“ pb.—„ძ ლ ტ ა ც ე ბ უ ლ ა რ ს ი გი“ O, ჲგ. ხოლ. 7,10.

ფრთოვან-ყოფა «ალფრენა»: „ითთ ფ რ თ ო ვ ა ნ-მ ყ ე ს მე“ M,—„მაგათ ა ლ მ ა ფ რ ი ნ ე ს მე“ O, ქება 6,4. იხ. ყოფა.

ფრთხილ-ი ფხიზელი, მღვიძარე, მორიდებული: „ხ ე ც ე ს ნი ფ რ თ ხ ი ლ ი ყ უ ნ ე დ“ ტატ. 2,2; „ფ რ თ ხ ი ლ იყავ ყოველსა შინა“ II ტიმ. 4,5; „ვითარცა იყო ფ რ თ ხ ი ლ ი და მძიმე კაცი, შეტნა რაჲმე შეპოვნებანი და ლიქნანი უურ შეეძლნეს“ ი.-ე. 40,30; „არა ჰჭონან... არცაღა გონებაჲ მღჳძარე და ფ რ თ ხ ი ლ ი ლოცვასა შინა“ სჯ. წოგნ. 50,25. იხ. სიფრთხილე.

ფრთხილება სიბრძნე: „სიყუარული ეგე თქუენი უფროჲს და უმეტეს გარდაერიოს მეცნიერებითა და ყოელითა ფ რ თ ხ ი ლ ე ბ ი თ ა“ ფლპ. 1,9; „კეთილ არს ფ რ თ ხ ი ლ ე ბ ა“ Ath.—11, 273v. იხ. ფრთხილი.

ფრთხობა შეშინება, შეძრწუნება, კრთომა: „ნუ ჰ ფ რ თ ხ ე ბ ი თ ნურარაჲთ მჴდომთა მათგან“ ფლპ. 1,28; „იგინი ჰ ფ რ თ ხ ე ბ ო დეს შინაზრდილობასა მისისათჳს“ ბალ. 70,26. იხ. განფრთხობა, დაფრთხობა, მაფრთხობელი.

ფრიად (ზმ.) «დიდად», ძლიერ, მრავლად: „განიხარა ფ რ ი ა დ“ DE.—„განიხარა დ ი დ ა დ“ C, ლ. 22,3; „აღიყვანა... მთასა მაღალსა ფ რ ი ა დ“ მთ. 4,8; „შეძრწუნდა ფ რ ი ა დ“ ფლკტ. 146,27; „სადა არა იყო მიწაჲ ფ რ ი ა დ“ მთ. 13,5; „სთესეთ ფ რ ი ა დ და შეიღეთ მცირედ“ O, ჱსდ. 1,6; „ნუ იყოფი მართალი ფ რ ი ა დ“ O, ეკლ. 7,17; „ჯამად თაფლი ფ რ ი ა დ არა კეთილ არს“ O, ჲგ. ხოლ. 25,27; „კაცი, ფ რ ი ა დ მფუცველი, აღივსოს უშჯულოებითა“ O, ზირ. 23,12; „დავსდებ... ლოდსა, ფ რ ი ა დ პატიოსანსა“ I, ეს. 28,16; „ვითარცა ფ რ ი ა დ აურევებდეს მას“ შუშ. 5,24.

ფრიად ფიცხელ-ი «მკვნინვარე»: „პაერი ფ რ ი ა დ ფ ი ც ხ ე ლ ი“ A,—„აერი მ კ ვ ი ნ ვ ა რ ე“ B. სხტ. 125,9.

ფრიად-ი მრავალი, «დიდძალი»: „აღმოიყუანოს... წყალი თჳ მდინარისაჲ, ძლიერი და ფ რ ი ა დ ი“ I, ეს. 8,7; „აჰუნდა ალაბასტრითა ნელსაცხებელი ნარდისა სარწმუნოჲსაჲ, ფ რ ი ა დ ი ს ა სასყიდლისაჲ“ მრ. 14,3; „აღაშენეს... ფ რ ი ა დ ი თ ა ოქროთა და ღუაწლითა“ ი.-ე. 20,11. იხ. ფრიად.

ფრიონება იხ. აღფრიონება(-ული).

ფრიონვა ფრენა: „ჳეშინოდის... ისრისაგან, რომელი ფ რ ი ო ნ ა ე ნ ღამისა“ ფს. 90,6; „ფ რ ი ნ ვ ი დ ე ნ ნაეებათა უცხოთაჲთა ზღუასა“ I, ეს. 11,14; „ვითარცა ღრუბელნი ფ რ ი ნ ვ ე ნ“ I, ეს. 60,8; „ფ რ ი ნ ვ ი დ ე ნ ვითარცა ორბნი“ O, ესდ. 1,9.

ფრინვა ფრენა: „და ესე წესი იხილო ფ რ ი ნ ვ ა ს ა შინა მათსა“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 114,17. „ფ რ ი ნ ვ ი თ მსწრაფლ ჰაერთა შინა ვიქცევით“ Sin.—11,88v. იხ. აღმოფრინვა, მფრინვალი/მფრინვალე, მფრინველი.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ფრინჭალე: „სული მისი ფრინჭალე არიან, ვითარცა ფრინველი საწუთო შინა უკეთურისათა“ *იხ. ფრინვა.

ფრომინი «პრომი», რომაელი: „ენუკაცნი ფრომინნი (ჰრომნი Q) ვართ“ სჭ. მოც. 16,21; „არავინ იპოვა მსგავსად ქნენუკაცთაჲ მისისა შორის ფრომინთა“ რიფხ. 166,41.

ფრომინებრ «პრომაელებრ», რომაულად, ლათინურად: „წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ“ C,—„იყო წერილი ებრაელებრ, ჰრომაელებრ და ბერძლ“ DE, ლ. 19,20. იხ. ფრომინი.

ფრომინებრი «პრომაელებრი», ლათინური: „იყო წიგნი, წერილი მას ზედა... ფრომინებრითა“ C,—„იყო დაწერილიცა, რომელი წერილ იყო მას ზედა წიგნითა... ჰრომაელებრითა“ DE, ლ. 23,23. იხ. ფრომინებრ.

ფრფინვა: „უკეთეთ შეის (ბერწმან დედაკაცმან), ჰფრფინვედ მას“ მ. სწ. 116,11.

ფრქუევა, ფქურევა იხ. აღფრქუევა, აღფქურევა.

ფრჩხენა იხ. ფრცხენა.

ფრჩხილი იხ. ფრცხილი.

ფრცხენა, ფრჩხენა: „ფრცხენს ფრცხილითა ჭლიკისაჲთა“ G,—„ფრჩხენს ფრჩხილათა ჭლიკისაჲთა“ O, ლევიტ. 11,7; „ჰფრცხენს ფრცხილითა ჭლიკისაჲთა“ G, II შჯ. 14,6; „ფრჩხილთა ფრჩხენს“ O. ლევიტ. 11,26. იხ. მფრცხენალი, შეფრჩხ-ნება.

ფრცხილ-ი, ფრჩხილ-ი: „მწუერვალთა თითთა მათთასა, ფრცხილთა მათთა, განაცუმიდეს“ საქ. უწყ. 1219; „ფრცხილნი მისნი (იქვნნეს) ვითარცა მფრინველისანი“ O, დან. 4,30; „ცოდვაჲ თუალსი დაწერილ არს წიგნსა შინა რჯულისა ფრცხილითა ადამანტისაჲთა“ O, იერემ. 17,1; „(მფრინველი)... ოდესმე ფრჩხილითა ოდენ შეჯარდის მახესა და მოანადირის იგი“ მ. სწ. 279,36; „შეუპყრის წუერი ფრჩხილისაჲ მახეთა მით მცირითა“ Sin.—97,46r; „სიფიცხლეთა ფრცხილთა მისთაჲთა (ლომმან) განაპის საშოჲ“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 181,2.

ფრჯით, ფრჯით ფეხით, ქვეითად: „რომელმან გარდააქცია ზღუაჲ ქმელად და მდინარესა წიალ-კნდ ფრჯით (ფრჯით Q)“ ფხ. 65,6. იხ. ფერჯი.

ფსალმუნ-ი, სალმუნ-ი: „წერილ არს წიგნსა ფსალმუნთასა“ სჭ. მოც. 1,20. „ფსალმუნი საგალობელთა შენთჲ არა ვისმინო“ O, ამოს 5,23; „ფსალმუნითა სულიერითა... და საკმეველითა სულნელითა აღვიხუენით პატიოსანი ძეულნი“ შუმ. XIX 8; „აიძულე თავი შენი წურთისათჳს ფსალმუნთჲაჲსა“ მ. ცხ. 141r; „ესმა ქმაჲ სალმუნისაჲ წარმავალთა ვეთმე ჭეშმა მის თანა“ ანდ.-ანატ. 102, 9; „იტყჳს სალმუნი“ ქ. ათ.-აღდგ. 181,12; „მიჰყუანდა იგი საფლავად სალმუნითა და კურთხეითა“ დ.დ. 131,14; „დავით იტყჳს წიგნსა ფსალმუნთასა“ ლ. 20,42. იხ. მეფსალმუნე, საფსალმუნე.

ფსალმუნება «გალობა»: „ფსალმუნებდა და იტყოდა“ ბან. 47,26; „იწყეს ფსალმუნებად ფსალმუნსა ამას“ A,—„იწყეს გალობად ფსალმუნთა ამით“ B, ბასტ. 126,8; „რუამაე ქმათა ზედა ეფსალმუნებ“ მ. ცხ. 91r; „სალმუნებდეს ნეტარისა თუდორეს თანა“ Q—240,117. „სადა ფსალმუნებაჲ არს, მუნ არს ღმერთი და სადა სიმღერაჲ არს, მუნ ეშმაკი არიან“ მ. სწ. 200,1. იხ. ფსალმუნი.

ფსალმუნთა-შემასხმელ-ი ფსალმუნის მგალობელი: „რომელნი იყუნეს... ფსალმუნთა-შემასხმელთაჲ და მეკარეთაჲ“ O, II ეზრა 7,24. იხ. შემასხმელი.

ფსალტა: „უბრძანა შებნეულაჲ... ენკრატისთა... და ფსალტათა მგალობელთაჲ ღამისა და დღისათა“ Sin.—11,866v.

ფსელ-ი შარდი: „არა შეჯამონ სკორე თჳსი და შესუან ფსელი თჳსი“ O, ეს. 30,19. იხ. მფსმელი, ფსმა.

ფსიად-ი თასი: „ჰქმნე პინაკები მისი და ფსიადები, ტაკუკები და ციცხუები“ O, გამოსლ. 25,29.

ფსიად-ი, ფსიათ-ი, ფსათია ჭილობი: „წარმოჯდა ზედა ფსიათსა“ მ. ცხ. 182r; „ემოსა მარტოდ ფსიათი“ მ. ცხ. 186r; „დამიგეს მე ფსიათი“ მ. ცხ. 434r; „ერთი ფსათია დაუგო“ მ. ცხ. 147r; „არარაჲ აჭუნდა... გარნა ფსიადი ერთი და ჭერჭელი ერთი სარწყული და სფურიდი“ Sin.—11,897r.

ფსკერ-ი იატაკი, ძირი: „ჰხედავს ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა“ O, იგ. სოლ. 10,25; „იქმნა პირი მისი შაე ყოველითურთ, ვითარცა ფსკერი ტაფისაჲ“ მ. ცხ. 418v; „ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა მიიწუეან“ O, იგ. სოლ. 9,18. იხ. უფსკრო, უფსკრული.

ფსმა შარდვა: „აფსმიდეს კედელსა“ O, IV მფ. 9,8. იხ. ფსელი, შეფსმა.

ფსჯრიდ-ი იხ. სფჯრიდი.

ფუარ-ი «მფოვე», «ცომი»: „არა სჭამო მას შინა ფუარი“ pb.,—„არა შჭამო მას შინა მფოვე“ M,—„არა შჭამოთ მას შინა ცომი“ G, II შჯ. 16,3.

ფუდულ-ი: „ზუავი იგი და ფუდული იტყოდა“ A—92,660.

ფუეშუება იხ. ფეშუება.

ფუვილ-ი გაფუება: „ფუოდა მატლი ჯორცთა მათთა“ ანდ.-ანატ. 211,21. იხ. ფუენება; შდრ. ფოვილი.

ფუვინკა phaenix: „მფრინველი... რომელსა ჰრქჳან ფუვინკა“ ქ. ათ.-აღდგ. 116.

[ფუვნება] იხ. აღფუენება, განფუვნება, უფუველი, შეფუება.

ფუკინ-ი: „მშობელნი იგი არიან, რომელსა ჰრქჳან სალაბია, ვითარცა სახედ: ძაღლნი ზღუანი და დელფინნი და ფუკინი“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 97,20.

ფუნა, ფუნე: „მიგეც შენ ფუნაჲ ზრახთაჲ სკორისა წილ კაცობრივისა“ I, ეზეკ. 4,15; „ფუნესა (ფუნასა I) სკორისა კაცობრივისასა დაჰფლა იგი“ O, ეზეკ. 4,12; „ფუნითა შებღალულ არს მედგარი“ O, ზირ. 22,2.

ფუნდუკ-ი ქარავასლა, სასტუმრო: „შევიდეს იგინი ფუნდუკსა ერთსა დადგრომად მას შინა და განსუენებად სიცხისაგან“ ლიმ. 18,18; „შეაყუნეს იგი ფუნდუკსა შინა“ Sin.—11,12v.

ფურნე პურის საცხობი: „შეაგდე ფურნესა იმას განკურვებულსა“ მ. ცხ. 382v.

ფურცელ-ი (ფურცლისა) ფოთოლი; თაბახი: „ფურცელი გამობუტკოინ (გამოეალნ DE)“ მთ. 24,32; „ფურცელი მისი არა დასცვივის“ ფხ. 1,3; „ვითარცა დასცვივის ვენაჯსა ფურცელი“ I, ეს. 64,6; „მსგავს არს ფურცლისა

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

განკმელისა" ფლკტ. 188,89; „ნუ ისწრაფი ფურცელთა გარდაყრასა და გარდათუალებასა" ვ. სწ. 21,11.

ფურცელ-დაყრილ-ი ფურცელჩამოცვენილი: „იყუნეს იგინი, ვითარცა ბელეკონნი ფურცელ-დაყრილნი" O, ეს. 1,30. იხ. დაყრილი.

ფურცლოვან-ი ფურცლსავსე: „იხილა შორით ლელე ფურცლოვანი" C.—„იხილა ლელე შორით, რომელსა ესსა ფურცელი" DE. შრ. 11,18. იხ. ფურცელი.

ფუტკარ-ი (ფუტკრისა): „მომადგეს მე, ვითარცა ფუტკარნი" ფს. 117,12; „მიეცეთ ფუტკრისა და ისწავე, ვითარ იგი მოქმედ არს" O, ეგ. სოლ. 8,8; „კუამლი ღიტებს ფუტკართა" მ. ცხ. 115r; „კუამლთან განსხნის ფუტკარნი, გამოუელიან ნაშრომი იგი სიტკბოებისა მათისაჲ" ვ.სწ. 810,4; „გამოაელინოს უფალმან... ფუტკარი, რომელ არს სოფელსა ასურტანისასა" I, ეს. 7,18.

ფუფუნება «ზრდა», კმევა, სმევა, ხვევა, ფერება; «შუება»; გაუმაძღრობა, განცხრომა, ალერსი: „ვითარცა მზრდელი რაჲ ჰფუფუნებს თჳსთა შვილთა" pb.,— „ვითარცა-იგი მზრდელი რაჲ ზრდიან თჳსთა შვილთა" Q, I თეს. 2,7; „ვითარცა სძითა გჳფუფუნებს და გუზრდის" ად. რომ.-კურთხ. ასაკ და იაკ. 108,6; „გფუფუნებდ შენ წიაღთა ჩემთა" ფლკტ. 149,16; „წიალი იგი მამათ-მთაურისაჲ გუეფუფუნებოდის ჩუენ" ბ. კუნ.-40-თჳს 110, 87; „ხოლო ჩუენ ვფუფუნებდეთ სამოსლითა ჩჩულითა და თხელითა" A—92, 285; „შეიყუარენით ყოველნი ძმანი თჳუენნი, ჰფუფუნებენით მათ ზედა" H—822,27; „რომელ ჰფუფუნებდის შეილსა თჳსსა, შეუხევს წყალეებათა მისთა" O, ზირ. 20,7. „სალმობათანი... ფუფუნებისაგან იტყუედ შურნალნი" ოქრ.-პარხ. და თონ. 109,16; „სიყუარული, ფუფუნებასი შინა შენსა" O.—„სიყუარული— შუებითა შენთა" M. ქება 7,6; „არა არს ჯოჯოხეთს შინა ძიებაჲ ფუფუნებისაჲ" O, ზირ. 14,17; „განსუენებასა მისსა განძლა იგი ფუფუნებითა მისითა" O, ზირ. 84,8; „სიცილი იგი მათი ფუფუნება არს ცოდვის" O, ზირ. 27,14; „უმეტჱსლა ფუფუნებაჲ აქუნდა მას მზარდულსა მისისაგან" Sin.—11,77v.

ფუფუნეულ-ი აზიზად, ნებიერობით გაზრდილი; «ჩჩული»: „რომელი იგი ნეკეული და ფრიად ფუფუნეულ იყოს შენ შორის, თუალძრ აქუნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს" M, II შჯ. 28,54; „სუსანა იყო ფუფუნეულ ფრიად და კეთილ ხილვითა" I,—„სუსანა იყო ჩჩულ და შუენიერ სახითა" pb., დან. 13,31; „ფუფუნეულნი ჩემნი ეიდოდეს გზათა ფიცხელთა" O, ბარ. 4,26; „განსუენეს და ფუფუნეულ იქუნეს საშუებელთა მათთა შინა" I, ნეემია 9,25. იხ. უფუფუნეულესი, ფუფუნება.

ფუფუნეულობა აზიზად, ნებიერობით აღზრდილობა: „არა მიეღოს გამოცდილებაჲ ფერკს მისსა სლვად ჭეყანასა ზედა სიჩჩოებისათჳს მისისა და ფუფუნეულობისათჳს" G, II შჯ. 28,50. იხ. ფუფუნეული.

ფუშნიერ-ი იხ. ფაშუნიერი.

ფუცება ფიცება: „გაფუცე მათ ყოველთა სახელსა ღმრთისასა" I, ნეემ. 13,25; „გაფუცებთ თქუენ ცხორებასა ქეისრისასა" ან. ეგრ. 106,43; „გაფუცებ შენ ღმრთისა" მთ. 26,63; „ფუცებდა და ჰკითხიდა დამტკიცებულად" შუშ. II 13; „ფუცე მას... რაჲცა მთხოო, მეცა შენ" C, მრ. 6,26. იხ. ფიცე; შდრ. ფიცება.

ფუცება დაფიცება: „ფუცა შეფემან სოლომონ უფლისა" I, III შჯ. 2,23; „ფუცეს უფლისა ჭეშთა დიდითა" pb., II შჯ. 15,14; „ფუცა საყდარსა და სუფეასა თჳსსა" O, ეზდ. 1,12; „თავსა ჩემსა ვფუცებ" I, ეს. 45,23; „რომელნი ფუცეენ უფლისა" O, ხოუ. 1,5; „არა ცილი ჰფუცო" მთ. 5,33.

ფუცხოვან-ი: „რკინაჲცა კაცისათჳს უმკეცელეს არს და უფიცხეს რჯთა და ფუცხოვანთა ფრჩხილთა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 153,20. იხ. ფუცხუ.

ფუცხუ, ცოცხუ, ფუცხვ-ი «ბატურია», ხორცის ამოსაღები: „დასხან მას ზედა... საცეხურა იგი და ფუცხეები" pb.,—„დასხნენ მას ზედა... საცეცხურები და ბატურები" G. რიცხ. 4,14; „ქელა აქუნდა ფუცხჳ სამპარი და ჩაყუის იგი სიავსა" O, I შჯ. 2,14; „ქშნა ქირან ფიცხეები (ფუცხეები M) და საცეცხურები და ლანჭ იგი საკურთხეველისაჲ" II ნჯ. 4,11; „ებრძანა ხუტაჲ გუერდსა თჳენთაჲ ფუცხეითა რკინისაითა" Sin.—11,18r.

ფუძე «ვენაჭი»: „იხილა ჭეყანაჲ საჭმარი და მოიყიდა ნაყოფთაგან ქელთა მისთაჲსა და დაბნერგა ფუძჱ" O.—„მხილველმან აგარაკი მოიყიდა ხოლო ნაყოფთაგან ქელთა თჳსთაჲსა და დანერგა ვენაჭი" pb., ეგ. სოლ. 21,10; „იოვანე... ჰრქუა... მეფისასა მას: მიეც ფუძჱ იგი ქურივსა მას... იოვანე კეალად ჰრქუა მას... უკუნ-ეც ვენაჭი იგი ქურივსა მას" ხაკ. წაგ. II 180,16.

ფუძე იხ. დაფუძნება, საფუძველი.

ფუძნება იხ. ფუძე.

ფუჭნაქს-ი ფენიქსი: „სახელი ჰრქუან მას ფუჭნაქს" ფიზ. I 8.

ფქვა «დაფქვა», «მფქველ ყოფა», «ფქვილი»: „ფქუინ მფქველითა" pb., — „დაჰფქვიდეს მას წისქჳლითა" G, რიცხ. 11,8; „ფქედი (იყო მფქველ G) სახლსა შინა საპყრობილისასა" OM, მხ. 16,21; „მოიხუენ ფქუილნი, ფქუედ ფქუილსა" I, ეს. 47,2; „ორნი ფქვიდენ ფქუილსა" მთ. 24,41. „ქუაჲ ფქუისაჲ დამოეკიდა ყელსა მისსა" C.— „ლოდი ფქუილისაჲ ზედა ედვა ქედსა" DE. ლ. 17,2. იხ. დაფქვა, მოფქუი, მფქველი, საფქველი, საფქულე/საფქვილე, შეფქვა.

ფქვილ-ი «იფქლი», დაფქვილი; «წისქვილის-ქვა»: „მჭელეულსა არა აქუს ძალი ყოფად იფქლისა (ფქილისა pb.)" O, ოსე 8,7; „მსგავს არს სასუფეველი ცათაჲ, რომელი მოიღო დედაკაცმან და შეჰრთო ოდე ფქილსა სამსა საწყაულსა" ლ. 13,21; „მოიღეთ ფქილი და შთასხით ჭეშსა ამას" O, IV შჯ. 4,41; „რომელი ზის ფქილთა თანა" O, გამოსლ. 11,5; „მოიხუენ ფქილნი, ფქუედ ფქილსა" I, ეს. 47,2; „წარეწყმიდო... ქუაჲ ფქილისაჲ და ნათელი სანთლისაჲ" O, იერემ. 25,10; „დამო-თუმცა-ყადა მას ფქილი, ეიროთ საფქველი, ყელსა მისსა მთ. 18,6; „ლოდი ფქილისაჲ ზედა ედვა ქედსა" DE.—„ქუაჲ ფქისაჲ დამოეკიდა ყელსა მისსა" C, ლ. 17,2; „გარდამოუტევა... ნატეხი ფქილისაჲ საფქველისა თავსა ზედა აბიმელექისსა" M,—„მოაუტევა... ნატეხი წისქილის-ქისაჲ თავსა ზედა აბიმელეკისსა" G, მხ. 9,53. იხ. ფქვა.

ფქნარება მთქნარება: „ამას ეწოდების ფ ქ ნ ა რ ე ბ ა, რაც ჟამს მოსვლისადის ნიშანი და მოეხვის შინაგან ჯორკვა სული მრავლად, რაითა განიყვანოს მუნით ნუშტი იგი ორთქლისაი მ-ს, შესგაცსებული საქმოსა კუამლისასა“ გრ. ნოს.-კაც. ანტ. 170,8.

ფქურება: „ვითარცა ტრედნი ცოიმიანი ფ ქ უ რ ე ბ ო დ ი ან“

ფქურევა: „ქმნაი ვაფქურაო ზედაის-ზედა, რაითა განძლდენ“ Sin.—11,813r.

ფშიტ-ი წერილი ფული; «მწყლილი»: „მოედა ერთი ჭერიე გლახაკი და დასხნა ორნი ფ შ ი ტ ნ ი“ C.—„მოედა ჭერიე ერთი გლახაკი და დასხნა ორნი მ წ უ ლ ი ნ ი“ DE. მრ. 13,48.

ფშუა, ფშუა სუნის აშვება, ასვლა: „ფ შ ვ ან სულნელებასა ნელსაცხებელთ-მგბოლეულთასა“ M, ქება 5,13; „ყუავან, ვითარცა შრომანნი, და სულნელად ფ შ ვ ან“ ხაკ. წ ო ვ. II 56,40; „ეცა ტიმოთეს სული მეშვიდაი მის, რომელ-იცი ფ შ ო დ ი მის დედაკაცისაგან“ H—241,461.

[**ფშუნა**] იხ. ნაფშუენი.

ფშჯნვა იხ. აღმოფშჯნვა.

ფხა თავთავის ეკალი: „შთადეა მარცუალი ბუდესა, რაითა არა წარიტაცონ იგი მფრინველთა, და სიმახლითა მით ფ ხ ი ს ა თა გარე-წარიჭაღის ენებაი იგი მცირეთა ცხოველთაი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 67,1.

ფხანა მუნი, კუთრი: „გგუემოს შენ... სიმღიერითა უცხოეთა და ფ ხ ა ნ ი თ ა“ M, ი ფ ს. 38,27; „ძმასა... შეექმნა ფ ხ ა ნ ა ფრიადი“ მ. ცხ. 100ვ. იხ. მეფხანი, მეფხანიანი, მეფხანოვანი, მოფხანა.

[**ფხეკა**] იხ. განფხეკა, მონაფხეკი, მოფხეკა.

ფხიერ-ი ფხიან-ი: „იხილეებინ... თესლით ფ ხ ი ე რ ა დ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 217,21. იხ. ფხა.

ფხინ-ი რჩა ქსლის სასწორებელი: „მოიღო ფ ხ ი ნ ი და აღმოიყარნა ორნიეე თეალნი მისნი“ ლიმ. 122,10.

ფხურა გლეჯა: „ეგოდებდი და ვ ი ფ ხ უ რ ა დ თმათა თაისა ჩემისათა“ I, I ეზრა 8,72. იხ. აღმოფხერელი, აღმოფხერა, აღფხურა, გამოფხურა, განფხურა, დაფხურა, მოფხურა, შეაფხურა.

ქ

ქან-ი ქართული ანბანის 24-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—600.

ქადაგ-ი მქადაგებელი, მომხმობელი, მღაღადებელი: „აღაღას ბერი მისი ვითარცა ქ ა დ ა გ ა ნ“ O, ზარ. 20,15; „ქ ა დ ა გ ი ღაღადებდა ძლიერად“ O, დან. 8,4; „ქ ა დ ა გ ნ ი იქცეოდეს ყოველსა მას ქალაქსა“ ანდ.-ანატ. 191, 12; „არცა ოხრიდა კმაი საყრისაი, ვითარცა ქ ა დ ა გ ი, მჭედართა განმაცხებელი“ მ. სწ. 14,27; „ქ ა დ ა გ ი იგი კმობ მისთჳს“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 65,26.

ქადაგება «მიმოღადებაი», მოხმობა, უწყება, ღაღადება; საყვირის დაცემა; «მიწუეება»: „უმეტესად ქ ა დ ა გ ე ბ ე ს“ C.—„უფროას ქ ა დ ა გ ე ბ ი ს ა“ DE, მრ. 7,86; „უ ქ ა დ ა გ ე ბ ა მათ ქრისტესი“ ხაკ. წიც. 5,5; „ქ ა დ ა გ ე ბ ი თ სახლსა ზედა ონისსა“ O, ოსე 5,8; „ნუ ქ ა დ ა გ ე ბ წინაშე შენსა“ მრ. 6,2; „ქ ა დ ა გ ე ს მარხვაი“ pb.,— „მ ი ქ ა დ ა გ ე ს მარხვაი“ O, მიქ. 3,5. „შეინანეს ქადაგებასა იონაისსა“ მრ. 12,41; „ვისმინოთ ქ ა დ ა გ ე ბ ი ს ა ი მის“ ოქრ.-მარხ. დღ. თან. 102,27; „ქ ა დ ა გ ე ბ ა ი ზესკნელ იყო ღრუბელთა“ ფს. XXIII 16. იხ. ქადაგი.

ქადება დამუქრება, მუქარა: „უკეთუ შ ე ქ ა დ ო დ ი ს ჩუენ, ვითარცა გოლიად, მაჭუს ჩუენ შემწედ ძე დავითისი“ მ. სწ. 144,29. „ლიქნითა და... ქადებითა სატანჯველთაითა და სიკუდილითა ჰბრძოდა იგი მას“ დ.დ. 127,22. იხ. მოქადული, მოქადულობა, საქადული, სქადული.

ქადება კვეხნა, თაყის მოწონება: „ჩუენ ვ ი ქ ა დ ი თ ჯუარითა მისითა“ ხაკ. წიც. II 78,2; „ნუ ი ქ ა დ ი თ, ნეცა ატყუთ მოლაშა გორდიელად“ O, I მნ. 2,2; „ეინ-მე ი ქ ა დ ო ს, ვითარმედ წმიდაი გული აქუნდეს?“ O, ფს. ხოლ. 20,9; „ნუ ი ქ ა დ ი ნ ბრძენი სიბრძნითა თჳსითა“ I, იერემ. 9,23; „საწილთა მისითა ი ქ ა დ ო დ ი ნ“ O, ზაქ. 10,12.

ქადება აღთქმა, დაპირება: „მოენდჳს და უტყუის, უ ქ ა დ ი ს და ეცრუის“ მ. სწ. 304,27; „უკეთუ მზემან სინათლე გ ჳ ქ ა დ ი და არა ყო იგი საჭირო, სოქადული ხოლო მისი ვერ განანათლებს სოფელსა, არამედ საჭმენი“ მ. სწ. 256,13; „უ ქ ა დ ე ჰპრჳერი ერთი სამისოი“ შუშ. X 7.

ქავება «ოხრა», ყივება, ფხანა: „ა ქ ა ვ დ ეს (ოხრიდეს Q) და შეძრწუნდეს წყალნი მათნი“ ფს. 45,4. „შეძრწუნდეს უფსკრულნი დიდძალთა ჭავილითა (ოხრითა Q) წყლისაითა (წყალთაითა Q)“ ფს. 76,18; „შეიკრებდენ მოძღუართა ქ ა ე ი ლ ი თ ა უკრთაითა“ II ტიმ. 4,3. იხ. აღქავება.

ქათამ-ი, (ქათმისა) «მფრინველი»; მამალი: „ქ ა თ ა მ მ ან შეიკრიბნის მართუენი ჴეშე ფრთჳთა“ C.—„შეიკრიბნის მ ფ რ ი ნ ვ ე ლ მ ან მართუენი თჳსნი ჴეშე ფრთჳთა“ DE, მთ. 23,37; „მრავალნი თესლთაგანნი არა დასხმენ კუერცხსა, ვითარცა ქ ა თ ა მ ნ ი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 22,13; „ქ ა თ ა მ ი ყივა“ მრ. 26,74; „ისმა ჴმაი ქ ა თ მ ი ს ა ი“ მ. ცხ. 292ვ.

ქათამა: „მჭედრმან ვინმე მძლავრობით ქ ა თ ა მ ა ი ყო წარსტაცა“ Q—240,159. იხ. ქათამი.

ქათმისა-ჴმა «ქათმის-ყივილი»: „ოდეს... მოვიდეს... ქ ა თ მ ი ს ა-ჴ მ ა ს ა, ანუ განთიად“ DE.—„ოდეს... მოვიდეს... ქ ა თ მ ი ს-ყ ი ვ ი ლ ს, ანუ განთიად“ C. მრ. 13,35. იხ. ჴმა.

ქათმის-ყივილ-ი «ქათმისა-ჴმა»: „ოდეს... მოვიდეს ქ ა თ მ ი ს-ყ ი ვ ი ლ ს, ანუ განთიად“ C. — „ოდეს... მოვიდეს... ქ ა თ მ ი ს ა-ჴ მ ა ს ა, ანუ განთიად“ მრ. 13,35. იხ. ყივილი.

ქალ-ი «ჭაბუკიდი», გოგო, მდედრი: „ქ ა ლ ს ა მას ნერა ეენებინ“ M,—„ჭ ა ბ უ კ ი დ ს ა არა უყოთ არარაი“ G, II მნ. 23,26; „ვითარცა განვიდეს ქ ა ლ ნ ი იგი“ O, დან. 12, 10; „ქ ა ლ ე ბ ს ა განჰყიდდეს ღუნოდ და სუმიდეს“ O, იოე. 3,3; „უკეთუ ქ ა ლ ი იყოს, განარინეთ იგი“ O, გამოსლ. 1,16; „უკეთუ ეშვე ქ ა ლ ი, ანუ წული“ ლმობ. 105,25; „არა ერთისა ქ ა ლ ი ს ა შეველისა სიტყჳსა შეშინდა?“ ოქრ.-მარხ. დღ. თან. 108,10; „მოაროეეს თაყი იგი ლინკლთა და

* წყობის დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

მისცეს ქალსა მას" 8ო. 14,11; „მიეცნეს მათ ორნი შვილნი: ერთი ყრმაჲ და ერთი ქალი" ler.—36,11г. იხ. ზღუქალი, საქალო, საქალობელი, სუფექალი.

ქალა გოგო: „ქალა, შენ გეტყჳ, აღდეგ" მრ. 5,41. იხ. ქალი.

ქალანდროს: „არს მფრინველი, რომელსა სახელი ჰრქჳან ქალანდროს" ფიზ. VI ჱ.

ქალანინდ-ი იხ. ქალამინდი.

ქალაქ-ი: „წარიყვანა იგი... წმიდასა მას ქალაქსა" მთ. 4,5; „ქალაქად-ქალაქად რომელნი მოიდოდეს (მოვიდეს C) მისა" ლ. 8,4; „მიითრევდეს ათასნი... ქალაქისა მოაყარა წინაშე" ხაქ. მოც. 17,6; „შეუდგნ მათ ქალაქით-ქალაქად" Sin.—11,94v; „მოვიდეთ... დაბა-ქალაქთა" C,—„წარვიდეთ... დაბნებსა და ქალაქებსა" DE. მრ. 1,38. იხ. ახალქალაქი, დედაქალაქი, თანა-მოქალაქე, შუის-ქალაქი, მოქალაქე, მოქალაქობა, ციხე-ქალაქი.

ქალაქეტ-ი ქალაქის თავი: „აღტეხეს ერი იგი და ქალაქეტნი იგი სიტყჳთა მით" ხაქ. მოც. 17,6. იხ. პეტი.

ქალბანა, ქალბანე galbanum: „ეთაირა საკუმეელ. მან ლერწამან და ქალბანამან და შტახსმან (მიჰხვნე სულნელებაჲ)" O, შარ. 24,21; „მოიღე შენ... ქალბანე რჩეული, სწორ-სწორ იყოს" O, გამოსლ. 30,34.

ქალსახლის-ი ქალიშვილი, ქალწული: „გარდამოჴედ, დაჯედ ჴეუყანასა ქალსახლისი ეგე, ასული ბაბჳლონისაჲ" O, ეს. 47,1; „ქალსახლისი ჩუენი ჴმნელქეთლი... მიჳე-იქცეს" რიფს. 166,21. იხ. სახლი.

ქალწულ-ი გაუთხოვარი ქალი, ქალიშვილი: „ქალწული მოედგეს" მთ. 1,23; „ამისთჳს ქალწულთა შეგუყვარეს შენ" O, ქება 1,3; „ქალწულნი ჩუენი ჴებუკნი ჩუენ წარვიდეს ტყუედ" O, გოდ. იერემ. 1,18; „ესე ბრძანთა მათ ქალწულთა სხუ არს" ფიზ. XV 16. იხ. წელი.

ქალწულება შეუუღლებლობა: „მისა მიმართ შეწირულ არს ქალწულებაჲ ჩუენი" რიფს. 170,16; „მისცა იგი ქალწულებით განზრდად" ხტ. დ. 20г; „სიწმიდე და ქალწულებაჲ, შეუხებელი და უბიწოჲ, დაშარხა" ო.-ე. 47,11. იხ. ქალწული.

ქანდაკ-ი გამოქანდაკებული; «ნაწყაბნაგები»: „რომელსამან იცოდეს ქანდაკებაჲ ქანდაკისაჲ" M, II 57ტ. 2,7; „ესე ტაბლაჲ არს,... დ ორნი კარნი... და ქანდაკი მათ ზედა" O,—„ესე ტრაპეზი (არს)... და ორი კარები... და ნაწყაბნაგები მის ზედა" pb., ეზეკ. 41,25. იხ. ქანდაკება.

ქანდაკება გამოქანდაკება: „რომელსამან იცოდეს ქანდაკებაჲ ქანდაკისაჲ" M, II 57ტ. 2,7. იხ. გამოქანდაკება.

ქანდაკებულ-ი «ქერპი», «ჩამოსხმული», გამოქანდაკებული, გამოთლილი ძეგლი: „ჰქმნა იგი ქანდაკებულად და გამოდნობილად" G,—„შეჰქმნა იგი ქერპად გამობერილად" M, Вцг. 17,4; „ჰქმნათ ქანდაკებული მსგავსებაჲ ყოელისაჲ" G,—„ყოთ ჩამოსხმული მსგავსი ყოელისა" pb., II Вг. 4,25; „ქანდაკებულნი იგი მაღნართანი მათ დადგნა სახლსა მას უფლისასა" O, IV მგ. 21,7; „ჰრცხუენა ყოველსა ოქროჲს-მჭედელსა ქანდაკებულთა ზედა მისთა" I, იერემ. 10,14. იხ. ქანდაკე; შდრ. ოქროქანდაკებული.

ქანდაკებულება: „იხილა ქანდაკებულებაჲ იგი მათი (ცრემლთაჲ)" H—841,141. იხ. ქანდაკებული.

[ქანება] იხ. გარდამოსაქანელი, ზეგარდამოსაქანელი, საქანელი, შთამოქანება, შთაქანება.

ქანქარ-ი (ქანქრისა) ეერცხლის ან ოქროს ფული; «შანთი»: „წარმოუდგინეს მას ერთი თანამდები ბეერისა ქანქრისაჲ" C. — „...ბეერისა შანთისაჲ" DE. მთ. 18,28; „იყო ათი იგი ქანქარი ეეცხლისაჲ გამოსადნობელად" გამოხლ. 38,27; „არწმუნა უფალმან მისმან ქანქარი ერთი ეეცხი" 8. სწ. 240,18.

ქარ-ი «სული», ჰაერი: „ქარი, სადა უნებან, ჴრეს" C.—„სულსა, ეიდრეცა უნებან, ჴრეს" DE. ი. 3,8; „შეიქმნებნეს რჩეულნი თჳსნი ოთხთაგან ქართა" მთ. 24,31; „არა იხილოთ ქარი" O, IV მგ. 2,17; „ეთაირა მტეერი, რომელ იგუეს ქარმან პირისაგან ჴეუყანისა" ფს. 1,4; „უბრძანა ღრუბელთან... ქარსა, ცხელსა, შემწუელსა" I, ოთხ 4,6; „ირყეეებოდეს ქარისაგან ღერწამნი იგი" 8. ცხ. 68v; „გამოწერა ჯუარად დიდად ქართა ზედა" ფლპ. მოც. 8,32; „ქარსა განმრყუნელსა სიესს და დაჴცეაჲ მათი ელის მან" O, ოსე 8,7; „მსგავს არს იგი ღელესა ზღჳსა, ქართა აღძრულსა" იაკ. 1,6; „ქარნი ხორშაკნი და წყალნი მჴვნებელნი (არიან)" შუშ. XIV 22; „მალე არს ქარი, ხოლო გულის-სიტყუანი ჯაესანი უმალეს მისა არიან" 3. სწ. 209,5. იხ. განმაქარეებელი, განქარეება, ქარ(ე)ება, ქონექარეებელი, მიმოქროლა, მოქარება, ნიაქარი, ქროლა, ქროლება.

ქარაწძავ-ი გამოქეაბული: „(იყო) ქარაწძავსი ერთსა შინა დამკჳდრებული" აგმ. 128,7.

ქარეება მონელება: „ეთაირა ძლერი, რომელი ეჭარეებან ღჳნოსა" ფს. 77,65. იხ. ქარი; შდრ. გამოქარება, განქარეება(-ული).

ქართველ-ი იბერიელი; იბერიელი ესპანეთისა: „სომეხთა და ქართველთა... ერთი იყო მაშა, სახელით თიბერგამოს" ქ. ცხ. 5,1; „რომელი-იგი გარე-მოადგს ჴალაკსა მას ბრიტანიაჲსასა და ქართველთა მათ დასაჴლისთა" 3. ქხ.-ეჭუხ. დღ. 57,29.

ქართლ-ი: „მოვიდა ქართლისა ჴეუყანით სამჴრძნეთს, მთაწმიდას" H—2851,46г.

ქართულ-ი: „ამათ ყოველთა ნათესავთაგან შეიქმნა ენა ქართული" ქ. ცხ. 23,3; „ებრაჲსებრად ქართლს შინა... სომხური, ქართული..." ქ. ცხ. 28,14; „შემოწამებაა ბერძულსა ორჭელ და ქართულსა (სახარებასა)" A—484,10г. იხ. გარდმოქართულება.

ქარტა ეტრატი ან ქალალდი, ფურცელი: „არა ეინებე ქართითა და მელნითა (მიწერად თჳნეულა)" II ი. 1,12; „მოიღე შენდად ქართაჲ წიგნისაჲ და დაწერენ მას ზედა" I, იერემ. 36,2; „თოვნე მოიღო ქართაჲ და დაწერა ეპისტოლჱ" ი. მოც. 75,2; „საკმარ იყო შენ ქართაჲ და მწიგნობარნი და საწერელნი" ოქრ.-გურიტ. 220,8; „ისწავეს საკმე ქართისაჲ" 8. ცხ. 290v; „წარგრაგნა ქართაჲ იგი და შთადგა სარტყელსა თჳსსა" 3. ცხ. 180г; „მოიღე თავისა შენისა ქართაჲ, გრაგნილი ახალი, დიდი" O, ეს. 8,1.

ქარტაგ-დაწერილ-ი «პიტაკი»: „პოოთ პიტაკი სას-

თუნალა ჯუშე ჩემა, რომელ არს ქარტაჲ დაწერილ" 8. ცხ. 197v.

ქარტოე-ი სხვენი: „ალაღეა (ცეცხლი) ქარტოესა სახლისა" აზტ. 115,86.

ქარქაშ-ი კაპარჭი, ბუდე: „შიაცუე მახლი ეგე ქარქაშსა თჳსსა" C. ი. 18,11; „კუალად-ეცუ ქარქაშსა შენსა და დაშშჳნე" O. იერემ. 47,6: „დააგენ მახჳლნი ქარქაშთა შათთა, რაითა არა აღმოიჴადოს ბრძოლად" 3. სწ. 60, 14; „აღმოიჴადა მახჳლი ქარქაშისაგან" Sin.—0,99v.

ქარქუეტ-ი, ქარქუედ-ი ფიჩხი, ჩალაჩუღა, ნაფოტი: „ვითარ შეჰკრებდა პაღლე ფრიადსა ქარქუეტსა და დაასხჳდა ცეცხლსა მას" საქ. მოც. 26,3: „ვითარცა ქარქუედი. ჭრთაჲან აღტაეებული" Sin.—97,57v; „ძეალნი ჩემნი, ვითარცა ქარქუეტნი, განჴმეს" ფხ. 101,4; „ნიაჳქარმან ვითარცა ქარქუეტნი შეკრიბნეს ივინი" I. ეს. 40,24.

ქახლუე-ი ებრაელთა სახელია თვისა: „იყო თითეცა მას ქახლეესა" I. ნეჰ. 1,1.

ქახრ-ი კაჟი; smyris, petra acuta, lapillus durus: „მოაღო სუეტრა ქასრი და წინა-დასცჳთა" O. გამოხლ. 4,25.

ქატო ანაკერი, ქერჩი: „ქატოჲთა ბზარდებინ" 3. ცხ. 127r; „ჩემი პერი არს ქატოჲსაჲ" საკ. წიგ. II 108,0.

ქაფება იხ. აღქაფება.

ქაღალდ-ი ქაღალდი: „არა წერდენ უცაბნოსა ამას მყოფნი მწიგნობარნი ცხორებათა და სიტყუათა წმიდათა მამათასა ეტრატსა ზედა, არამედ ქაღალდსა ზედა, რამეთუ ეგულებოდის მოჰაკლდა ნათესაჲსა აჴოცა ცხორებასა წმიდათა მამათასა და წერად სხუასა რასმე ნებისაებრ მათისა" 3. ცხ. 82v.

ქაჩაბურ-ი: „აღიღო ქალთა თჳსთა ქაჩაბურად ჯუარი იგი თჳსი" Ath.—11,210v.

ქაჯ-ი მხნე: „მაეცება ნაქალაქჳესა თანა არტანისასა, რომელსა ერქუა მაშინ ქაჯთა ქალაქი" ჭ. ცხ. 88,6.

ქება «კურთხევა», შესხმა: „აქეს იგი წინაშეუარაოასა" O. დაბ. 12,15; „დალუფალთა და ხარჭთა აქეს იგი" O. ქება 8,8; „რაჟამს ქმნული იჴის" ხ. გაბ.-მოც. ხაკნ. 60, 12: „ეიხილა და ეკრა იგი" ფსკტ. 134,20; „აქებდეს ღმერთსა" C.—„აკურთხევდეს ღმერთსა" DE, ლ. 2,20; „აქებდეს ქებულებასა მისსა" ფხ. 106,12; „აქებდენ ქებასა ამას კეუყანასა იუდაისსა" I. ეს. 26,1: „მკურნალი იგი იქებინ, რომელმან განწირული განკურნის და მეფე იგი იქებინ, რომელმან სიკეთილისა თანამდებსა შეუნდვის" 3. სწ. 208,16. „აბრაჰამეს ქებასა" M. II ნშტ. 26,18; „ქმითა ქებისაჲთა... მსხურებელი შეეწირა შენდა" O. ოთხ 2,10; „აქებდენ ქებასა ამას კეუყანასა იუდაისსა" I. ეს. 26,1; „ქებაჲ შეასხეს დამბადებელსა" 3. ცხ. 156r; „დაწუხებაჲ სიყუარულისაჲ ქებაჲ არს" 3. სწ. 150,24: „აღვამაღლო იგი ქებითა" Ც. ფხ. 68,31; „დამჭკიეც ქებაჲ" მთ. 21,16.

ქებული-ი ნაქები: „ეთარ დაირღჳ ზეჳთ ქალაქი ეგე ქებულ" I. ეზეკ. 26,17; „რომელმან სძლო აღშფოთებასა, ქებულ არს იგი ყოველთა მიერ" 3. სწ. 200,11; „ქებულ და დიდებულ არს სახელი შენი" O. დაბ. 3,26. იხ. მაქებელი, მაქებლობა, საქებელი.

ქებულება ქება, კურთხევა, შესხმა: „რაჲთა მიუთხრა მე ყოველი ქებულებაჲ შენი" ფხ. 9,15; „პირი ჩემი იტყოდის ქებულებასა შენსა" ფხ. 50,17; „სასმენელ ყუნეს ქებულებანი დიდებულებისა შენისანი" 3. ცხ. 207r. იხ. ქებული.

ქედ-ი «ყელი», კისერი, «საქციელი»; «მჭარი»: „გამოთუ-იმას ქედსა მისსა ვირით საფქველი" DE.—„დამო-თუმცა-ება საფქველ ლოდი ყელსა" C. 3რ. 9,42; „დავარდა ქედსა ზედა მისსა" DE.—„შეეხვა ყელსა მისსა" C. ლ. 15,20; „ნუ განაჴიცხებთ ქედთა თჳეუენთა" M. II ნშტ. 30,6; „აღებულ იქმნეს ღელი მისი ქედისაგან შენისაჲ" pb.—„განირყუნეს ყუელი მისი შჳართაგან თჳეუენთა" O. ეს. 10,20; „ეიდრდეს ქედითა მაღლითა" I. ეს. 3,16; „ძარღჳ რკინისაჲ არს ქედი შენი" I. ეს. 48,4; „წარმოაპყარ ქედი შენი" ფსკტ. 159,24; „მოჰკეეთოს მღდელმან თავი მისი ქედითგან" G.—„წარკუეთოს თავი მისი მღდელმან მან საქციელითგან" O. ლევიტ. 5,8; „ეეშაჲი დიდი იყო მკრძითა და განსხობილ ქედითა" თევდ. 568; „უბრძანა დადებად ჯაჭჳ ქედსა მისსა" შუშ. VIII 27.

ქედდადრეკილ-ი ქედმოხრილი: „ყოველივე შიშველ და ქედდადრეკილ არს წინაშე თუალთა მისთა" მგბრ. 4,19; „ქედდადრეკილნი წარვიდეგეთ წინაშე მისა" 3. სწ. 14, 66. იხ. დადრეკილი.

ქედფიცხელ-ი ურჩი: „ქედფიცხელნო და წინადაცუეთელნო გულითა" საქ. მოც. 7,51; „უმჯობეს არს კაცი, მამხილებელი კაცისა ქედფიცხელისა" O. იგ. სოლ. 20,1. იხ. ფიცხელი.

ქედფიცხელობა ურჩობა: „მოიქცეს ქედფიცხელობისაგან მათისა" I. ბარ. 2,26; „ქედფიცხელობამან წარწყმიდნა ფარაო. ქედფიცხელობითა მოკუდა" 3. სწ. 76,90. იხ. ფიცხელობა.

ქენება ხვეწნა, ვედრება, «ლიქნა»: „ჰმნეს გამოჩინებული ხატი მეფისაჲ, რაჲთა ვითარცა მუნ მყოფთა, შორიელსა მას ეკენებოდიან წრაფითა მით" O.—„ცხადთა ხატითა პატივის-ცემისა მეფეთა ჰჰმნეს, რამეთუ რათა განშორებულსა, ვითარცა მახლობელსა მყოფს, ლიქნიან წადიერებითურთ" pb., სიბრძ. სოლ. 14,17. „გეეედრებოდის მტერი ქენებით, დიდითა ჴმითა" O. იგ. სოლ. 20,25; „მართალსა ქენებით ეტყჳს" ოქრ.-უძღ. შჯილ. 517; „არასადა სიტყუთა ქენებისაჲთა ვიყუენით, ვითარცა-ეგე თჳეუენ" Q.—„არცა სადა სიტყუთა ლიქნისაჲთა ვიყუენით, ვითარცა-ეგე თჳეუენ" pb., I თეს. 2,5; „და მან მრქუა მე ქენებით" შუშ. XV 12; „მრავალნი ვედრებანი და ქენებანი ეწერნეს სამეუფოთა მათ წიგნთა შინა" ი.-ე. 16,12. იხ. მოქენე, მოქენება.

ქენჯნა, ქეჯნა ცემა, რტყმა: „რაჲთა მქენჯნიდეს მე (საწერტელი)" II კორ. 12,7; „მქენჯნიდეს, ვითარცა მონასა უძლურსა" A—484,319v; „ქენჯნიან ობოლთა" O, მალ. 9,6; „ვიქენჯნებით და განუსუენებელ ვართ" I კორ. 4,11; „უკუეთუ ვცოდვიდეთ და ვიქენჯნებოდით და მოვითმენდეთ" I პეტრე 2,20. „მესმნეს... ქენჯნანი ძეთა ამონისთანი" O. სოფ. 2,3; „პატივი ქენჯნითურთ მსგავს არს მახჳლსა, თაფლსა შინა აღმოწებულსა" A—86,162r. იხ. დაქენჯნა.

ქერ-ი «ქრთილი», hordeum: „ხორბლის იფქლი და ქერი (ქრთილი)" O. ეს. 28,25.

ქერაბინ-ი, ქერაფინ-ი, ქერობინ-ი: „დაფარეს ქერაბინთა მათ კიდობანი იგი“ O, III მფ. 8,7; „ერთეთა ქუეშე ქერაფინთა მათ“ O, III მფ. 8,6; „აქმნეს ორნი ქერობინნი ოქროსანი ჭანდაკებულად“ O. გამოხ. 25,18.

ქერაბინ-სერაბინ-ი: „შეწყუნიდა... ზეცისა ძალთა ქერაბინ-სერაბინთაჲთა“... A—434,315r.

ქერქ-ი «ნაქერკენი»: „ნეფხვისა სიმაფრისაგან შეეკერცხას ქერქეცა მათი“ S. სწ. 172,1; „განთალნის კეთილ-სწაულებითა ყოველი ქერქი მისი“ pb.,—„მოთალა სწაულად ნაქერცენი მისი“ O. სიბრძ. სოლ. 18,11.

ქექუვა ამხედრება, «შეკდომა»: „აქექუნეს საყედარსა თჳსსა“ O, — „შესხდეს თჳთეული ჯდრსა ზედა თჳსსა“ pb., II მფ. 13,29.

ქეც-ი ქერქი, ქერცლი: „ვერ მოიღონ ერთი ქეცი ბოლოჲსა მისისაჲ“ M, იობ 40,26; „ვერ შემძლებელ იყო მოღებად ერთისა ქეცსა ბოლოჲსა მისისასა“ კ. ეერ.-ნათლისღ. 88,20.

ქეცეან-ი ქერცლიანი: „არიან უმრაველესნი თევზთაგანნი— ქეცეანი და უქეცონი“ ბ. კნ.-ეჩუს. დღ. 96,27. იხ. ქეცი.

ქვა, ქუა «ლოდი»; თვალი: „რაჲთა ქვანი ესე პერ იქმნენ“ მთ. 4,3; „წარსცე ქუასა ფერჯი შენი“ ლ. 4,11; „რაჲ არიან ქვანი ესე თქუენდა?“ pb.. — „რაჲ არიან ლოდნი ესე თქუენდა?“ G, ისუ ნ. 4,6; „ქვითა დაუსრეს და დააწულილეს იგი, ვითარცა მქუმაჲ“ ფლტკ. 160,18; „არა ქვითა თაკუანის-ცემე“ ბაბ. 40,3; „ქვები აღიღეს, რაჲთამცა დაკრიბეს მის ზედა“ C, ე. 8,59; „უბრძანა... მოსხმად სამჯერ ქვაჲ თლილი“ O, I ეზრა 8,35; „ნაშენები... ქვითა თლილითა და არაკოსა განგებით აღშენებულ არნი“ ბ. სწ. 109,3; „ქვითა განსტჳნედეს სტეფანეს“ C, — „ქვასა დაკრებდეს სტეფანეს“ Q, ს:ქ. მოც. 7,59; „აუღეს... წარწყუედნი ქვისანი“ ე. 2,3; „რაჲთამცა ქვაჲ დაკრიბეს მის“ DE, — „რაჲთამცა დაქოლეს იგი“ C, ე. 10,21. „დაიდგ თაქსა მისსა გკრჭნი ქვისა მისგან პატიოსნისაჲ“ ფხ. 20,4; „შეამკო ტაძარი იგი ქვითა პატიოსნითა დიდებულად“ M, II წმტ. 3,3; „ყოველი ქვაჲ პატიოსანი შეგემოსა“ O, ეზეკ. 28,13. იხ. დაქვა(ე)ება, ოქროქვა, ძელქვა, წისქვილის-ქვა.

ქვაგარდაკრებულ-ი: „გზანი ცოდეოლთანი განვაკებულ და ქეაგარდაკრებულ არიან“ O, ზარ. 21,11. იხ. გარდაკრებული.

ქვადაკრებულ-ი ჩაქოლილი: „თქუა ყოველმან შესაკრებელმან ქვადაკრებულ ყოფაჲ მათ ქუებითა“ G,—„კრებულმან მან თქუას ქვისა დაკრებაჲ მათი“ pb., რაც. 14,10; „ქვადაკრებულ ყონ იგი ქუებითა და მოკუედეს“ G,—„ქვაჲ დაკრიბონ მას და მოკუედინ“ M, II მფ. 18, 10. იხ. დაკრებული.

ქვაფენილ-ი: „დაჲდა საყდარსა მას ზედა, ადგილსა მას, რომელსა ერქუმის ქვაფენილ“ ე. 10,18; „დაეცნეს პირსა მათსა ზედა ქუეყანასა ქვაფენილსა მას ზედა“ II წმტ. 7,8.

ქველ-ი მამაკი, გულადი, მხნე; «კეთილი»: „ქველი გიყოს შენ“ G,—„კეთილი გიყოს შენ“ M, II მფ. 80,5; „სხუაჲ არს სიბრძნი ქველთაჲ და სხუაჲ არს ჩუენთაჲ“ გრ. ნოს. კაც. აგებ. 174,3; „იყო იგი ქველ და შემმართებელი“ ჯ. ცხ. 140,9; „მოკლა ფარსმან მეფე, ქველი“ ჯ. ცხ. 59,4. იხ. გულქველება.

ქველის-მეტყუელება მეორება: „ეკუეთ დაშეგოს მე უფალი... ქველის-მეტყუელებითა დედისა და მამისა ჩემისათა“ ფლტკ. 155,25. იხ. მეტყუელება.

ქველის-მოქმედ-ი კეთილმოქმედი, მოწყალე: „რომელთა კელმწიფებაჲ აქუს მათ ზედა, ქველის-მოქმედ ჰრქჳან“ ლ. 22,25; „ქმა-ეყო... ღმრთისა, ქველის-მოქმედისა ჩემისა“ ფხ. 56,3; „აკი ქველის-მოქმედი თასმდებ ექმნის მოყუასსა თჳსსა“ O, ზარ. 29,10; „ერთ არს ქველის-მოქმედ“ მთ. 19,17. იხ. მოქმედი.

ქველის-მოქმედება კეთილმოქმედება, მოწყალება; წყალობა: „არაჟე დუტეცა უწამებელად ქველის-მოქმედებაჲ იგი თჳსი“ ხაკ. მოც. 14,17; „რასა მკითხავ მე ქველის-მოქმედებისათჳს?“ მთ. 19,17; „დიდთა მათ ქველის-მოქმედებათა მათთა მიერ აღვაშენე ლაჩრაჲ ესე“ ა.-ე. 20,28. იხ. მოქმედება.

ქველის-საქმარ-ი (საქმრისა) «ქველის-საქმე», წყალობა: „თხოვად ქველის-საქმრისა (ქველის-საქმისა Q) შემაჲალთაგან ტაძრად“ ხაკ. მოც. 8,2; „მიეცეთ ქველის-საქმარი მსამისაჲ მას დიდრაქმისაჲ წლითი-წლად“ I, ნეემ. 10,32; „პოეა გლახაკი, რომელი თხოვდა ქველის-საქმარსა“ ა.-ე. 48,28. იხ. საქმარი.

ქველის-საქმე «კეთილისა საქმე», კეთილმოქმედება, მოწყალება: „ქველს თუ ექმოდე“ O, ზარ. 12,1; „ქველ-ქმნა მის ზედაცა ქრისტჱ“ გამოხ. კუარ. 240,28; „რაკამს ქველს ექმოდე“ C, მთ. 6,3. „აქმოდა ქველის-საქმესა მრავალსა“ ხაკ. მოც. 10,2; „უკეთეჳ ჩენ განეკითხუთ ქველის-საქმესა ზედა უძღურისასა“ ხაკ. მოც. 4,9; „განშორებულ იყუნენ შენისაგან ქველის-საქმისა“ O, სიბრძ. სოლ. 16,11; „რაჲ წეს-არს შეფათსა შინა: ქველის-საქმე ანუ ძჳრის-საქმე?“ C,—„კერ-არსა შაბათსა ქველისაჲ საქმე ანუ ბოროტისაჲ“ მრ. 3,4. იხ. საქმე.

ქველობა სიკეთე: „წარაველნა ერი იგი... სიბარელითა და გულ-ქველობითა“ M, II წმტ. 7,10. იხ. ქველი.

ქვიან-ი, ქვოან-ი ქვებით სავსე; კლდოვანი: „ჭუეყანაჲ, რომელსა ზედა არღარაჲ საენებელი ყოს, არცალა ეყალი... არცა კლდიანი და ქვეანი“ მ. სწ. 125,10; „რომელმე (კერძოჲ) არს ქვიანი“ მ. ცხ. 204r. იხ. ქვა.

ქვითა-ჴელ-ი ხელით სასროლი ქვა: „ეკუეთ ქვითა-ჴელისაგან, რომლითა მოკუედებოდეს, მით სცეს“ G,— „უკუეთ ქვითა-ჴელისაგან სცეს მას და მოკუედეს“ pb., რაც. 35,17. იხ. ჴელი.

ქვითკირ-ი ქვიტკირი: „შეაბნა კარნი ქვითკირითა, სახელად დარუბალა“ ჯ. ცხ. 40,1.

ქვით-ხუროჲ კალატოზი: „არს იგი ჴელოვნებით ქვით-ხუროჲ“ მ. ცხ. 209r. იხ. ხუროჲ.

ქვისა დაკრება «დაქოლვა»: „ქვაჲ დაჰკრიბონ მათ და მოწყდენ ჭალსა მას“ M,—„დაიქოლნენ ქუებითა და მოკუედენ ჭაბუკიდი“ G, II მფ. 23,24; „რაჲთამცა ქვაჲ დაჰკრიბეს მას“ DE,—„რაჲთამცა დაქოლეს იგი“ C, ე. 10,21.

ქვის-მკუეთელ-ი ქვის-მთლელი: „დაადგინნა ქვის-მკუეთელნი ქუასა თლილსა“ M, I წმტ. 22,2. იხ. მკუეთელი.

ქვის-მჭედელ-ი ქვის მჭრელი: „მისცა ვეცხლი ქვის-მჭედელთა და ხეროთა“ O, II ეზრა 3,7; „იყუნეს სოლომონისნი... ოთხმეოც ათას ქვის-მჭედელნი ზათა“ O, III მფ. 5,15. იხ. მჭედელი.

ქვის-სატყორცებელ-ი, ქვის-სატყორც-ი მანძილია: „განეშორა მათგან ვითარ ქ ვ ი ს-ს ა ტ ყ ო რ ც ე ბ ე ლ ო დენ“ **ლ. 22,41**; „განმეშორა ქ ვ ი ს-ს ა ტ ყ ო რ ც ო დენ“ **მ. ცხ. 802r**; „განმეშორა ვითარ ქ ვ ი ს-ს ა ტ ყ ო რ ც ო დენ“ Ath.— **17,27v.** იხ. სატყორც(ებელ)ი.

ქვოან-ი იხ. ქვიანი.

ქია მაიმუნი: „მოართჳს... შუვაჲ პილოჲსაჲ და ქ ი ა ჲ და ფარშამაგები“ O, **მფ. 10,22**.

ქიმ-ი წიაღი: „შეევარდა სიტყუაჲ იგი წინაწარმეტყუელისაჲ ქ ი მ თ ა ჭუეყანისათა“ **ოჭრ.-პეტრე და ელია 817**.

ქიმ-ი ლაყუჩი: „თევზნი განხეშითა ქ ი მ თ ა ჲ თ ა და შეყოფითა მიიღებენ წყალსა“ **ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 97,8**.

ქინძ-ი coriandrum: „მანანაჲ იყო ვითარცა თესლი ქ ი ნ ძ ი ს ა ჲ და ხალვაჲ მისი ვითარცა ხილვაჲ მყინვრისაჲ“ G, **რიცხ. 11,7**.

ქირშ-ი: „რომელი იმოსების ქ ი რ შ ი თ ა“ O, **ზირ. 40,4**.

[ქიტნა] იხ. განქიტნა.

ქიქება იხ. განმაქიქებელი, განქიქება, განსაქიქებელი, საქიქელი, საქიქელება.

ქლამინდ-ი, ქლანინდ-ი მოსასხამი: „ქ ლ ა მ ი ნ დ ი მეწამული შეჰმოსეს მას“ **მთ. 27,28**; „მოიღო ქ ლ ა ნ ი ნ დ ი და სარტყელი მის ყრმისაჲ“ **ვარ. 817**; „(იყო) შემოსილი ქ ლ ა მ ი ნ დ ი თ ა სპეტაკითა“ **H—341,94**.

ქლეშა იხ. შექლეშა.

ქლიბ-ი: „ძაღლი, რომელი ჰლოკდეს ქ ლ ი ბ ს ა, თჳსისა სისხლისაგან სუამს“ **A—35,147r**.

ქმარ-ი «კაცი»: „შვა იოსეფ, ქ მ ა რ ი მარიამისი“ **მთ. 1,16**; „ქალწულისა, თხოვილისა ქ მ ა რ ს ა“ DE, — „ქალწულისა, განთხოვილისა ქ ა ც ს ა“ C, **ლ. 1,27**; „ქ მ ა რ ი არს თავ ცოლისა“ **ეფს. 5,23**; „ასულნი თქუენნი მისცენით ქ მ ა რ თ ა“ I, **იერემ. 29,6**; „მრავალ არიან შვილნი ოჯრისანი უფროჲს, ვიდრე რომელსა-იგი ესუას ქ მ ა რ ი“ **გალ. 4,27**. იხ. უქმროდ.

ქმართ-მოყუარე: „რაჲთა განაბრძობდენ ჭაბუკთა მათ ქ მ ა რ თ მ ო ყ უ ა რ ე ყოფად“ **ტიტ. 2,4**. იხ. მოყუარე.

[ქმნა] თხრა. იხ. აღმოქმნა(-ული).

ქმნა «ყოფა», «ზმა», «შენება»; «საშო», გაკეთება; «მუშაკობა»: „ქ მ ნ ა ს ერთი რაჲმე მათგანი“ G,—„ყ ო ს ერთი რაჲმე მათგანი“ O, **ლევიტ. 4,2**; „რასა ი ქ მ ნ შაფათსა შინა?“ C,—„რასა ჰ ზ მ ე ნ მოწაფენი შენნი შაბათსა შინა?“ DE, **მრ. 2,24**; „ი ქ მ ო დ ე საყურძენსა ჩემსა“ **მთ. 21, 28**; „რავდენ ძალი შენი არს, ქ მ ე ნ“ O, **ეკლ. 9,10**; „თუ ე ქ მ ე ნ ი თ თავისა ჩუენისა ბომონი“ M,—„უკეთუ ე ი შ ე ნ ე თ თავთა თჳსთად ბომონი“ G, **ისუ ნ. 22,28**; „ქ მ ნ ა მას შინა საწნეხელი“ DE, **მთ. 21,33**; „უ ქ მ ო დ ე თ მეფესა ბაბილოვნისასა“ I, **იერემ. 40,9**; „რომელსა სიმართლე უ ქ მ ნ ი ე დ (უ ქ მ ნ ი ე ნ ი)“ O, **ეს. 58,2**; „გამოიბას... დიაკეული ერთი ზროხათაგან... არცა საქმე რაჲ ე ქ მ ნ ა ს“ M,—„მოიყვანის... დიაკეული ზროხათაგან, რომელსა არა ე მ უ შ ა კ ო ს“ G, II **შჯ. 21,8**; „უკუდავ მ ე ქ მ ნ ე მე მაგით სიტყჳთა“ **შუშ. XVI 16**. „დაცვად და ქ მ ნ ად ყოველთა წერილთა“ G,—„დამარხვად და ყ ო ფ ა დ ყოველთა წერილთა“ M, **ისუ ნ. 23,6**; „დაუტევე... ქუეყანაჲ ქ მ ნ ი ს ა შენისაჲ“ G,—„დაუტევე... ქუეყანაჲ—ს ა შ ო ჲ შენი“ O, **რუთ 2,11**; „ამისი ქ მ ნ ა ჲ შეუძლებელ იყო“ **ი.-ე. 20,22**.

ქმნა გზისა «მოგზავნება გზისა»: „მოვიდა... სახიდმდე მიჰაჲსა ქ მ ნ ა დ გ ზ ი ს ა მისისა“ G,—„მოვიდა... სახიდმდე მიქიასა მ ო გ ზ ა ვ ნ ე ბ ი თ გ ზ ი ს ა თჳსისა“ pb., **მსჯ. 17,8**. იხ. ამოქმნა, ა(ღ)ქმნა, ბოროტის-მოქმედი, ბრალის-ქმნა, ბრძოლის-მოქმედი, გამოქმნა, განქმნა, გულმოწყე-ქმნა, გჳრგჳნოსან-ქმნა, ვენაჯის-მოქმედი, თანა-მოქმედი, თოჯის-მოქმედი, კეთილის(ა)-საქმე, კეთილის-მოქმედი, კიდე-ქმნა, მაქმნეველი, მოქმედი, მოქმედობა, მოქმნა, მუცელუქმი, მუცელქმნული, ნავის-მოქმედი, ნაქმარი, ნაქმნევი, პურის-მოქმედი, საკჳრველთ-მოქმედი, საქმე, უგულებელს-ქმნა, უქმი/უქმარი, სულქმნა, უცხო-ქმნა, შექმნა.

ქმნევა კეთებინება: „ა ქ მ ნ ე მას კიდე თხზულად ოქროჲთა გარემო“ O, **გამოსლ. 25, 11**; „ე შ მაკი ა ქ მ ნ ე ვ ს“ **მ. ცხ. 882v.** იხ. ქმნა; შდრ. მაქმნეველი.

ქმნულ-ი საქმე, შექმნილი, დაბადებული: «ნაწევრებულება», «აღსუარული»: „არცა ქ მ ნ უ ლ ს ა კელთა მისთასა მიხედეს“ **ფს. 27,5**; „ქ მ ნ უ ლ ს ა კელთა შენთასა ვიშუებდეთ“ G, **ფს. 91,5**; „ჰრქჳს-მცა ქ მ ნ უ ლ მან შემოქმედსა“ **ჰრომ. 9,20**; „ქ მ ნ უ ლ ი მუკლთა შენთაჲ მსგავს არს მძივთა დაცუმულთა“ O,— „ნ ა წ ე ვ რ ე ბ უ ლ ე ბ ა ჲ წყჳთა შენთაჲ მსგავსი მელევანდისაჲ“ M, **ქება 7,1**; „შესაწირავი, ქ მ ნ უ ლ ი ზეთითა, გინა უქმნელი ზეთითა“ O,—„მსხუერპლი ა ღ ს უ ა რ უ ლ ი ზეთითა და არა აღსუარული“ G,—**ლევიტ. 7,10**; „დაჰბადე კაცი, რაჲთა უფლებდეს შენ მიერ ქ მ ნ უ ლ თა“ O, **სიბრძ. სოლ. 9,2**; „რაჟამს ქ მ ნ უ ლ ი იჭის“ **ს. გაბ.-მოც. საჴს. 89,12**; „დაადგინე იგი ქ მ ნ უ ლ ს ა კელთა შენთასა“ C, **ფს. 8,7**. იხ. ქმნა; შდრ. მარტო-ქმნული, მოწესე-ქმნული, უკეთე-ქმნული, ჴელით-ქმნული.

ქმნულება, ქმნულობა საქმე, ნაქმნარობა, სახე, «ხილვა», შესახედაობა: „ჭუეშე ფერჴთა მისთა, ვითარცა ქ მ ნ უ ლ ე ბ ა ჲ ალიზისაჲ, ანთრაკი საფირონი“ O, **გამოსლ. 24,10**; „ამის ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი ს ა ე ბ რ არა ჰქმნეთ თავისა თქუენისა საკუმეველი“ O, **გამოსლ. 30,37**; „ცოლი ესუა ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი თ ა შუენიერი“ Ath.—**12,103r**; „ყრმაჲ იგი კეთილ იყო ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი თ ა ფრიად“ O,—„იყო ყრმაჲ იგი შუენიერ ხ ი ლ ვ ი თ ა“ M, **ესთ. 2,7**; „იყო იოსებ შუენიერ ქ მ ნ უ ლ ო ბ ი თ ა“ O, **დაბ. 39,6**; „შეჰქმენ კაცი მსგავსად ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი ს ა შენისა“ **ფლკტ. 158,34**; „იხილო ნატყუენავსა შინა დედაკაცი, კეთილი ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი თ ა“ G,—„იხილო შენ ნატყუენავსა შორის დედაკაცი ქ მ ნ უ ლ კ ე თ ი ლ ი“ M, II **შჯ. 21,11**. იხ. ქმნული.

ქმნულკეთილ-ი «კეთილი», «კეთილი ქმნულებითა», ლამაზი, მშვენიერი: „ისუა მან თავისა თჳსისა ცოლი... ქ მ ნ უ ლ კ ე თ ი ლ ი ფრიად“ I,—„...კ ე თ ი ლ ი ფრიად“ O, **დან. 13,2**; „იხილო შენ ნატყუენავსა შორის დედაკაცი ქ მ ნ უ ლ კ ე თ ი ლ ი“ M,—„იხილო ნატყუენავსა შინა დედაკაცი, კ ე თ ი ლ ი ქ მ ნ უ ლ ე ბ ი თ ა“ G, II **შჯ. 21,11**. იხ. კეთილი.

ქმნულკეთილობა სიმშვენიერე, სილამაზე, «შუენიერება»: „ნუ აქებ კაცსა ქ მ ნ უ ლ კ ე თ ი ლ ო ბ ი თ ა მისითა“ O,—„ნუ აქებ კაცსა შ უ ე ნ ი ე რ ე ბ ა თ ა შინა მისთა“ pb.,

ზირ. 11,2; „მიემადლა მისდა ქმნულ კეთილობაჲ იგი“ რიფს. 176,42; „წარწყმიდა მისებრ არავინ ყოფილი ქმნულ-კეთილობითა“ რიფს. 176,34. იხ. ქმნულკეთილი.

ქმრიელ-ი ქმრიანი, გათხოვილი ქალი: „უშრავლეს არიან ნაშობნი ბერწისანი მის უფროჲს ქმრიელისა მის“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 188,5; „ძენი ქმრიელთანი არა შეეხებიან დედათა“ Ath. — 11,288r. იხ. ქმარი.

ქმრის-მოყუარე: „ნანდჳლე შენ ხოლო იპოვე ქმრის-მოყუარე“ ანდ.-ანატ. 210,18. იხ. მოყუარე.

ქმრის-სლვა «განქორწინება», გათხოვება: „არცა ქმრის-ვიდოდიან“ C, — „არცა განჰქორწინებდენ“ DE, მთ. 22,30. იხ. სლვა.

ქმრის-ქუეშემყოფ-ი «ქმრისა ცოლ-ყოფილი»: „რომელსცა გარდაჰხდეს (შჯულსა) დედაკაცი, ქმრის-ქუეშემყოფი, და შეიგინოს“ G,—„რომელი გარდაჰჴდეს (შჯულსა) შეგინებისათჳს დედაკაცსა, ქმრისა ცოლ-ყოფილსა“ pb., რიცხ. 5,29. იხ. მყოფი.

ქმრის-ცოლ-ი გათხოვილი, ქმრიანი: „დედაკაცისა თანა ქმრის-ცოლისა და-ევნე-ჰჴდეს რაჲთურთით“ O, ზირ. 3,12; „ქმრის-ცოლი დედაკაცი სიკუდიდმდე ქმრისა შეკრულ არს შჯულითა“ ჰრომ. 7,2; „დაჲ იგი მისი იყო ქმრის-ცოლ“ პაულე თებ. 317.

ქმრის-ცოლის-მავალ-ი «კაცთა მსგავსი დედა»: „სულთა ქმრის-ცოლის-მავალთასა ჰმოიდის“ O.—„სულ კაცთა მსგავსთა დედათა მოყმიან“ pb., იგ. ხოლ. 18,8. იხ. მავალი.

ქმრობა იხ. ცოლ-ქმრობა.

ქნარ-ი: „ქმნა... ქნარები, ებნები გალობათა“ M, II წშტ. 9,11; „ვითარცა ქნარი იხრიდეს“ I, ეს. 16,11; „დაცხრომილ არს ჴმაჲ ქნარისაჲ“ I, ეს. 24,8; „განმცხრომელნი... ჴმითა ქნარისა და სტჳრისაჲთა“ მ. სწ. 13,3; „ჴმათა ზედა ებნისა და ქნარისათა იტყუელებდიან“ A—92,256; „მოეპარა მას ყრმათა მათგან ქნარი იგი ათძალი“ Ath.—11, 57r. იხ. მექნარეობა.

ქნევა: „ჴელთა იქნევდენ“ მ. ცხ. 82r.

ქობინ-ი «ტორანტორი»: ესთ. 1,6*.

ქოთან-ი: „წუენი მისი მოიდო ქოთანითა“ G.—„წუენი იგი მისი შთაასხა ქოთანსა“ რიცხ. 11,8; „რაჲმემცა ესწორა ქოთანი სიაესა?“ O, ზირ. 13,3; „ყოველი პირი ვითარცა ქოთნისაჲ სიცხითა“ O, იოჲ. 2,6.

ქოთარეთ-ი სვეტის თავი: „დაფარვად თავთა მათ ქოთარეთთასა, რომელი-იგი იყო თავთა მათ ზედა სუეტთასა“ II წშტ. 4,12.

ქოთნის-სახე ქილა: „ქმნნა ათნი ქოთნის-სახენი ქუაბნი სპილენძისანი“ I, მფ. 7,38. იხ. სახე.

ქოლვა ქვის დაყრა, ჩაქოლვა: „ქოლაჲნ ქჳთა პირსა მას კერპისასა“ მ. ცხ. 388r; „ჰქოლევდი ქჳთა პირსა იმას კერპსა“ მ. ცხ. 388r. იხ. დამქოლველი, დაქოლვა.

ქონ-ი: „დადნენ მთანი ვითარცა ცჳლნი და კლდენი ვითარცა ქონი სიცხესა და ვითარცა მყინვარი მზესა“ მ. სწ. 124,2.

ქონდარ-ი ველურ-ი origanum vulgare: „ჰამის ქონდარი ველური და განჴრას ენებისაგან წამლისა მის მაკუდინებელისა“ ბ. კეს.-ექუს. დღ. 126,27.

ქონდაქარ-ი, ქუნდაქარ-ი ყასაბი: „ასო-ასოდ აჭმნელი იდვა, ვითარცა კორცი ქუნდაქართაჲ“ H—341,718.

ქონება იხ. უქონო, ქუან-.

ქორ-ი ზედა სახლი, ზედა სართული: „ვიჩუენოს თქუენ ქორი დაგებული, დიდი“ ლ. 22,12; „აღიყვანეს იგი ქორსა მას ზედა“ საქ. მოც. 9,39; „იყუნეს სანთელნი მრავალნი ქორსა მას ზედა“ საქ. მოც. 20,8; „ჴდა ქორსა მას საზაფხულოსა მარტოჲ“ M, მსჯ. 3,20; „ქორი იგი მოქმნა ოქროჲთა“ M, II წშტ. 3,9; „აღჴდა ქორსა მას ზედა მას ბჳისასა“ O, II მფ. 18,33; „უქმნეთ მაგას ქორი მცირე და დაუდგათ მენ ცხედარი და ტაბლაჲ და სავარძელი“ O, IV მფ. 4,10; „შევიდა ქორსა მას და დაიძინა“ O, IV მფ. 4,11; „სარკემელნი მისნი იყუნეს განღებულ ქორსა მას მისსა წინაშე იერუსალჵმსა“ O. დან. 6,10; „ქორები ფართოვები, განწესებული სარკუმლებითა“ I, იერემ. 22,14.

ქორ-ებ-ი ზაკჭოჲსა-ჲ ხაზინა, საქურქლე: „მისცა... სახე... ქორებისა მის ზაკჭოჲსა მისისაჲ“ M, I, წშტ. 28,11. იხ. ზედაქორები.

ქორ-ი accipiter: „დადგის ქორი, განიპყრნის ფრთენი თჳსნი და შეუძრეველად დგან“ M, იობ 39,26; „პოვა ქორი, მოწყლული და გაგლეჯილი არწივისაგან“ ჭ. ცხ. 174,9. იხ. ძერქორი.

ქორაკანდელ-ი (ქორაკანძლისა) ჭაღი: „მისცეს... სასყიდლად ქორაკანდელთა“ ი.-ე. 23,17; „იხილა მან (ტაძრად) ქორაკანდელი ვეცხლისაჲ დიდი, რომელი ზე ეკიდა“ Q—240,190.

ქორედ-ი ქორიანი, ზედა სართულიანი; «ზედაქორები»: „იყო... სახლსა მას ქორედსა, რომელ იყო სახლსა შინა უფლისასა“ I, იერემ. 20,2; „განუმზადა უფალსა წინადღით სახლი ქორედი“ Ath.—11,97v; „აბდაბაგები, ქორედები ეგრეთჳე“ G,—„საბოთხელნი მათნი ზედაქორებიანი ეგრევე“ O, ეზეკ. 42,3. იხ. ქორი.

ქორრ-ი მცველთა ჯგუფი, ამალა: IV მფ. 11,19*.

ქორწილ-ი «სიძე», შეუღლება: „შემძლებელ არიან-მე ნაშობნი ქორწილისანი... მარხვად“ C.—„ჳერ ჴელ-ეწიფების ძეთა სიძისათა...მარხვად“ DE, მრ. 2,19; „არცა ქორწილსა წმიდასა იმარხუენ“ O, სიბრძ. სოლ. 14,24; „რომელმან ყო ქორწილი ძისა თჳსისაჲ“ მთ. 22,2; „ქორწილი იქმნა სულიერი“ ოქრ.-ჳურიტ. 219r. იხ. განქორწინება, საქორწინე უქორწინებელი.

ქორწინება შერთვა, შეუღლება: „იქორწინებოდეს და განჰქორწინებდეს“ მთ. 24,38; „ნაშობნი ამის სოფლისანი იქორწინებიან და განჰქორწინებენ“ ლ. 20,34; „რომელ მუნთჳეს იქორწინებოდეს“ ფლპ. მოც. 4,23. „უმჯობეს არს ქორწინება, ვიდრე განკურვება“ I კორ. 7,9. ქორ-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

წინაბუასა მათ ეამკნებ" I კორ. 7,10; „ქორწინებული ვიგი ზრუნავს სოფლისასა" I კორ. 7,34; „იცნის ქორწინებულნიცა" კ. თორ.-ხული წმ. 108. იხ. კორწილი; შემოქორწინება.

ქოქ-ი: „კაცმან თუ კაცსა შესცოდოს, წერილ არს, რაითა სცეს მას იცდაცხრამეტი ქოქითა" აბან. ეზრ. 197,20; „მეორე სცემდა ქოქითა" X 856v; „ქოქითა იგუემებოდა გონებაჲ მისი" Ath.—11,96v.

ქოჩ-ი: „პოვეს ნინო ქოჩსა მას ჯუეშე მაუელისასა" ქ. ცხ. 99,18.

ქრება ქროლა: „ჩრდილოსა იგი ქარნი ძლიერად აქრეედეს" ბ. კეს.-40-თჳს 110,21. იხ. ქარი; შდრ. მქრეველი, ნქრება.

ქრთამ-ი «საფასე»: „არა განმართლო უღმრთოჲ ქრთამითა" O, გამოხლ. 28,7; „ქრთამი არა მოიღო" O, გამოხლ. 28,6; „მრავალთა ქრთამითა (საფასითა Ч) პატივი ესე მოვპოვე" ხაქ. მოც. 22,28; „მარჯუენაჲ მათი სავსე არს ქრთამითა" Ч, ფს. 25,10; „წარწყმიდის თავი თჳსი, რომელშან მიიღის ქრთამი" ფგ. ხოლ. 15,27; „მსჯელი ხარ თუალუხუავი, რომელსა არა მიგაჭუს ქრთამი" წ. სწ. 220,8.

ქრთამობა ქრთამის აღება: „ნუ ჰქრთამობ და შესწირაე" O, ზირ. 32,14. იხ. ქრთამი.

ქრთილ-ი «ქერი»: „მოიწონეს ბეთლემს დასაბამსა მკისა ქრთილისასა" G, რუთ 1,22; „სთესის ფჳლი და ქრთილი (ქერი O)" I, ეს. 28,25; „ყურებული ქრთილისაჲ ჰამე შენ" O, ეზეკ. 4,12; „რომელსა აქუს ხუთ პეუზა ქრთილისა" C, ი. 6,9; „დაუდგა მათ კანონი, რაჲთა არავის მათგანსა რაჲმე აქუენდეს მონაგებთაგანი ვიდრე ერთ ქრთილადმდე" ლიმ. 78,4. იხ. საქრთილე.

ქრისტე ცხებული, «მესია», თავი ცხებულთა: „ქრისტეს მიერ ყოველნი ცხოველ იქმნენ" I კორ. 15,22; „ეპოგეთ მესია, რომელი გამოითარგმანების ქრისტე" ი. 1,41. იხ. ცრუქრისტე.

ქრისტეანე, ქრისტეანე ქრისტეს მიმდევარი: „ქრისტეანე ვართ" ფლტ. 146,19; „რაჲთამცა...იქმნა იგი ქრისტეანე" შუშ. II 8. იხ. საქრისტეანო.

ქრისტეანობა ქრისტეს მიმდევრობა/მოძღვრება: „ქრისტეანობაჲ დაცმულ არს და მოკლებულ და უპატიო" ლონგ. 189,28. იხ. ქრისტეანე.

ქრისტე-მტყუვარ-ი ანტიქრისტე: „აღდგენ ქრისტემტყუვარნი და ცრუ-წინაწარმეტყველნი" მთ. 24,24. იხ. მტყუვარი.

ქრისტესმიერ-ი: „ყოლადვე ქრისტესმიერი სიმჴნე..." ლონგ. 188,28. იხ. მიერი.

ქრისტეს-მოყუარე: „აცთა მათ ქრისტეს-მოყუარეთა აღიმჴედრნეს" აქმ. 107,5. იხ. მოყუარე.

ქრისტეშობა: „აღსრულა... დღესასწაული იგი ქრისტეშობისაჲ" Sin.—11, 286r. იხ. შობა.

ქროლა ბერვა: „ქროდეს ქარნი" მთ. 7,27; „რაჟამს სამხრით ქრიან, სთქჳთ, ვითარმედ ხორშაკი იყოს" ლ. 12,55; „ქროდის სული მისი და ვიდოდიან წყალნი" ფს. 147,7; „სულსა, ვიდრეცა უნებნ. ქრიან" ქ. იერ.-მარტჳლ. 188,12. იხ. ქარი.

ქროლება «ნქრევა»: „ნუ აქროლებ თავსა ყოველითა ქარითა" pb.,—„ნუ ანქრევ ყოველითა ქარითა" O, ზირ. 5, 11. იხ. ქროლა.

ქრონიკონ-ი ქართველთა წელთაღრიცხვა: „გარდაცვალა მჳცითა შუენიერითა შემკული ქრონიკონსა სლდ" ქ. ცხ. 221,10.

[ქსაქსვა] იხ. დაქსაქსვა.

ქსელ-ი ნაქსოვი, ქსოვა; შოლტი: „იყო ვითარცა ქსელი ნადთაჲ, მოახლებული მოკუეთად" I, ეს. 38,12; „ქსელსა დედაზარდლისასა ქსოვენ" I, ეს. 59,5; „თეკლა მოგებევის მას, ვითარცა საქუსალი ქსელსა" თეკლ. 90,19; „ტარი ლახურისა მისისაჲ, ვითარცა ღერი ქსელთაჲ" M. I 6შტ. 20,5; „ვინ მოსცა დედათა ქსლისა სიბრძნე ანუ ჴრელობისა მეცნიერებაჲ"M. ოთ 28,36; „ვითარცა ქსელი დედაზარდლისაჲ არს მიმოტაცებული ჭართაგან" ფლტ. 140,5; „წარიგოგნოს, ვითარცა ქსელი ერთი ეტრატი" მ. სწ. 88,8.

ქსენადოქ-ი სასტუმრო, სადგური: „იყო აჳა ქსენადოქი" ლიმ. 51,11.

ქსენადოქარ-ი სასტუმროს გამგე: „იყო აჳა ქსენადოქი, და იყო მას შინა ქსენადოქარი, რომელ არს გამგე" ლიმ. 51,11; „დადგინა წმიდაჲ ესე ქსენადოქარად" X 829r.

ქსენონ-ი საავადმყოფო: „მიელენედ... ქსენონთა და აბანოებსა უძლურთა და გლახთასა და იღუწიედ მათ" მ. ცხ. 1841.

ქსოვა, ქსოა: „საქმე დედისა მისისაჲ იყო ქსელისა ქსოაჲ" საკ. წიგ. II 92,10. იხ. გამოქსოვა(-ილი).

ქსოვილ-ი იხ. მოქსოვილი, ორთაგან ქსოვილი, ოქროქსოვილი.

ქუ- იხ. აღქუ-.

ქუა იხ. ქვა.

ქუაბ-ი გამოქვაბული, ბუნაგი: „ვიყოფიეს იგი (სახლი) ქუაბ აჳაზაკთა" მთ. 21,13; „იყო ქუაბი ერთი და ლოდი ერთი და იდვა მას ზედა" C, ი. 11,38; „ქუაბებსა შინა დაიძინიან სიზმართათჳს" I, ეს. 65,4; „არიან ვინმე ქუაბსა ერთსა დამალულ" ანდ.-ანატ. 102,8; „ნუუკუე ქუაბნი აფთარნიანი პყუნე სამკჳდრებელად ჩემდა" ფიზ. XXVII 9.

ქუაბ-ი ქვაბი: „არა მოვიღო მგბარი ქუაბთაგან" O, I მფ. 2,15; „შეადგ შენ ქუაბი ეგე დიდი" O, IV მფ. 4, 38; „მოეღო პყრობად: განრცხაჲ სასუმელებისაჲ და სტამნებისაჲ და ქუაბებისაჲ და ცხედრებისაჲ" მრ. 7,4; „აღადუღის უფხკრული, ვითარცა ქუაბი" M, ოთ 41,21. იხ. სიავ-ქუაბი.

ქუაბოვან-ი გამოქვაბულები, ქვაბნარი: „გჳჩუენებენ ჩუენ ადგილნი თხელნი ქუაბოვანნი" ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 61,13. იხ. ქუაბი.

ქუან- «პყრობა», ქონა, ალება, მოტანა, ყოლა, «დება», «ძ-»: „წინაწარმეტყუელად აქუნს" C,—„ვითარცა წინაწარმეტყუელი უპყრიეს" DE, მთ. 21,26; „რაოდენი გაქუს" DE,—„რაიცა გიც" C, მრ. 10,21; „რომელსა აქუნდეს, მიეცეს" მრ. 4,25; „ვითარცა მამად გუაქუნდა სიბჭიცჱ შენი" ი. მოც. 56,6; „აქუნდა მარჯუენესა ჴელსა მისსა ჴრმალი" B,—„მარჯუენეს ჴელსა ეპყრა ჴრმალი" A, სბსტ. 134,25; „პური არა გუაქუნს" მთ. 10,7; „ნურარაჲ გაქუნ გზასა ზედა" ლ. 9,3; „აქუნდეს მის თანა"

მხკ. 69,7; „ვიდრემე აქუს ამათ საზომელი ესე?“ O, ზაქ. 6,10; „მკონან ჩემ ქუეშე ერისა კაცნი“ ლ. 7,8; „კონან გულის-სიტყუანი“ მ. ცხ. 258v; „ერთსა ჰკონდენ სამნი თიკანნი“ O, I მფ. 10,8.

ზე ქუან- აკიდება: „მოაქუნდა... რომელი ზე აქუნდა ოთხთა“ მრ. 2,8. იხ. აღმოქუან-გამოქუან-, განქუან-, მიმოქონება, მიქონება, მოქონება, ნაქონი, შემოქუან-, წარქუან-.

ქუე «ქუენა», «ქუეშე», ძირს, დაბლა, მიწაზე: „ზეთგან ვიდრე ქუედმდე“ DE.—„ზეთგან ქუენამდე“ C. მრ. 16,38; „ძირნი მისნი ქუე (ქუეშე O) მისსა“ I, ეზეკ. 17,6; „ქუე შედგიან იგი კუმირსა“ მთ. 5,5; „ქუე გარდამოაბნიის“ ფს. XVII 10; „დავარდა ქუე სიმარილეს“ O, დან. 8,12; „ქუე ვარ და ქუესკნელს“ მ. ცხ. 224v; „უზომოსაგან შჯულარებისა ქუე მივარდა“ მ. ცხ. 155v; „აღგილდ-აგილდ ქუე ძეძვ დაეფინა“ შუმ. VIII, 17. „ჰგონებდიან (ნავსა შინა მყოფნი), თე ყოველივე ზე ქუე იქცეის“ A—02,270. „იყო ვინმე ზე და ჩამოიჭრა ქუე“ Sin.—11,814v.

ქუე კერძო ქვემოთ, ძირს: „დაიბნეს ძირნი ქუეკერძო და ყონ თესლი ზედ“ I, ეს. 37,31. იხ. დაქუე, მართლქუე, უქუესი.

ქუეალმო სამხრეთისა: „ჭარმან ქუეალმოშინ აღმოიღო მკალი“ O, გამოხლ. 10,10. იხ. აღმო.

ქუეგანხედვა აეთეალობა, გათვალება: „ქუეგანხედეით ქუეგანეხედათ მე და თქუენ“ მხლ. 6,9. იხ. განხედვა.

ქუედამართ ძირს, მიწაზე: „თესა თჳსა ქუედამართ სცემდა“ შუმ. XII 8; „ყოველნი დამორჩილებელნი მხედველ არიან დამხედ. ქუედამართ“ გრ. ნოხ.-კაც- აგებ. 154. 17. იხ. დამართ.

[ქუევება] იხ. შთამოქუევება.

ქუეით-ი, ქუეით-ი ფენით მოსიარულე: „ჩუენ ქუეითნი ვართ“ მ. ცხ. 272v; „აღქუა მტუერი დიდძალი სრბითა მით ცხენებისაითა და ქუეითისა მაელსაითა“ X 824r. „შემოკრიბნა ყოველნი სპანი, მჴედარნი და ქუეითი“ ქ. ცხ. 29,10. „ვიდოდა ქუეით გზასა თჳსსა“ საქ. წიგ. II 95, 16; „გარდაჴდა საჴედრისა თჳსისაგან და წარმოემართა ქუეთ“ X 277v.

ქუეითმავალ-ი, ქუეითმავალ-ი, ქუეთმავალ-ი: „ერიცა ქუეთმავალი და მკჳრცხლი დაჴედოდა უცხა მას შინა“ H—1141,611.

ქუეკერძო: „ქუეკერძო (იყო) ლახეარი“ Sin.—11,807r. იხ. კერძო.

ქუელთობა: „იყო რუასა ქუელთობისასა, დღესა ოთხშაბათსა“ Sin.—11,915v.

ქუემგოგეარ-ი: „მოვიდა ოდესმე ქუეყანასა ამას ურიცხჳ მკალი და ქუემგოგეარი“ X 229v.

ქუემდებარე დაგდებული ძირს: „ეპოვე ქუემდებარედ თაჲი ჴელი კაცისაჲ“ მ. ცხ. 69r; „ვინ ჴელი აუპყრის ქუემდებარესა და აღდგინის“ Sin.—07,55r. იხ. მდებარე.

ქუეშო ქვევით, ქვემოთ: „იყო შენ ზემთა ყოველთა და არა ქუეშო“ M, II მჴ. 28,13; „იქმნნეს იგინი ქუეშო და არა ზემო“ O, ბარ. 2,5.

ქუემო კერძო «ქუენა კერძო», ქვევითკენ: „იყუნეს (ქუემო) ქუენაკერძო მისსა (მისა M)“ G, მხკ. 7,8. იხ. უქუემოესი.

ქუემო: „ნეტარ, რომელი ძმაჲ უსწრობს და მოუალს: ქუემოთ ანუ ზემოთ“ მ. ცხ. 97v.

ქუემოთ: „დაიპყრეს ქუემოთ ეგრის-წყლითგან ვიდრე ცხუგოყადმდე“ ქ. ცხ. 146,14. იხ. ქუემო.

ქუემორე ძირს, დაბლა, ცოტა ქვემოთ: „რამოეალ ქუემორე“ მ. ცხ. 445v. იხ. ქუემო.

ქუენა «ქუეყანა», ქვემო: „ზეთგან ქუენამდე“ C,—„ზეთგან ვიდრე ქუედმდე“ DE. მრ. 15,38.

ქუეთ-ი იხ. ქუეით-ი.

ქუეთკერძო: „არნ რიცხჳ ზედაკერძოსა მის ღერისა მისისაჲ მსგაუსად ქუეთკერძოთა მათ ძირთა“ ბ. კებ.-იქუს. დღ. 60,22. იხ. კერძო.

ქუეს-ი: „ზესად და ქუესად ცნობილ არს იგი თავადი“ Ath.—11,45v. იხ. ქუე.

ქუესაგებელ-ი ქვეშსაგები, ლრჯინი: „ქუესაგებელად იყო გარეკაი ერთი ძუელი“ შუმ. XIV 19. იხ. საგებელი.

ქუესკნელ-ი უფსკრული: „შთაჴდენ იგინი ქუესკნელთა თანა ქუეყანისათა“ ფს. 62,10; „დამდაბლდენ ქუეყანად სტუარი შენნი ვიდრე ქუესკნელადმდე“ I, ეს. 29,4; „დათქნეს ქუესკნელად ბჭენი მისნი“ O, გოდ. იერემ. 2,9; „შთაჴდა იგი პირველად ქუესკნელთა თანა ქუეყანისათა“ ეზეკ. 4,8; „თქუენ ქუესკნელისა მისგანნი ხართ“ ი. 8, 23; „და-თე-მდაბლდეს ბატაკი ქუეყანისაჲ ქუესკნელად“ იერემ. 31,37; „არა გიცნობიეს ქუესკნელისა მის, ბნელსა შინა მყოფთა ეშმაკო?“ B, სბსტ. 139,20; „რომელ არს წყალთა შინა. ქუესკნელს, ქუეყანასა“ M, II მჴ. 6,8.

ქუექუემო «ქუემო», «ყუანა კერძო»: „აღგაყეც ქუექუემოჲ (ქუემოჲ I) შენი განსაჭიქებელად ტერფთა შენთა“ IO.—„აღგესაბრუელნეს უკანაკერძონი შენნი განსაჭიქებელად ჴესლთა შენთა“ pb., იერემ. 18,23. იხ. ქუემო.

ქუეყანა «ქმელი», მიწა, მხარე, მსოფლიო, სოფელი, «მკუდრობა», «სამკუდრებელი», მამული: „ქუეყანაჲ შეიძრა“ მთ. 27,51; „მოიჭცეს მიწაჲ ქუეყანად“ O, ყალ. 12,7; „დაჴდეს ქუეყანასა“ O, ეს. 47,1; „მოჴმნეს ქუეყანაჲ“ მ. ცხ. 57v; „ნერწყუა ქუეყანასა და შექმნა თიკაჲ ნერწყჳსა მისგან“ ი. 9,6; „დაასენეს ოთხნი მანანი ქუეყანასა“ რიფს. 175,16; „განშორებულ იყო ქუეყანით“ მთ. 14,24; „ვითარცა განვიდეს იგინი ქუეყანად“ ლ. 8,27; „ვითარცა გამოჴდეს ქუეყანად“ DE.—„ვითარცა გამოვიდეს ჴმელ“ C, ი. 21,9; „წარვედა ქუეყანად გალილეაჲსა“ მთ. 2,22; „პოვეს... ქუეყანასა დარანალისასა“ არსტ. 28,11; „განაგდოს ქუეყანისა მისისაგანი“ pb..—„განსცეს მკუდრობისაგან თჳსისა“ G, ლევიტ. 25,25; „ქუეყანაჲ არა ეცეს მათ ძეთა შორის ისრაჱლისათა“ O, ეზეკ. 44, 28; „თჳსისაგან ქუეყანისა დაუმკუდროს ძეთა თჳსთა“ O.—„სამკუდრებელისაგან თჳსისა დაუმკუდროს ძეთა მისთა“ pb., ეზეკ. 46,18; „საძოვრად მათდა—ქუეყანაჲ მარილოვანი“ M. იობ 39,6.

ქუეყანა-ჲ საქმარ-ი «ავარაკი»: «იხლა ქუეყანაჲ საქმარი და მოაყრა» O.—„მხლეელმან ავარაკი მოაყარა“ pb., იგ. ხოლ. 21,10; „ეთარცა ქუეყანაჲ საქმარისა არს კაცი უვნერი“ O, იგ. ხოლ. 24,20.

ქუეყანისა «ქუეყნიერი»: «უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი, საყოველი ჩუენი, დაირღუეს“ O.—„უკუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ჴორცისა დაირღუეს“ pb., II კორ. 5,1.

ქუეყანიხა მკჳდრთაგან-ი «თჳთ-მიწისათაგანი», ადგილობრივი მცხოვრები: «რომელმან ყოს ჴელითა ამ-პარტავებისაჲთა ქუეყანისა მკჳდრთაგანმან, გინა თუ მწირმან“ pb.,—„რომელმან ყოს ჴელითა ამპარტავანებაჲ თჳთ-მიწისათაგანმან ანუ მწირთაგანმან“ G, რიცხ. 15,30.

ქუეყანაკ-ი მიწა: «მოვსცათ ქუეყანაკი ესე ჩუენი კაცსა შიკმეულსა“ ხაკ. წოგ. II 94,21. იხ. ქუეყანა.

ქუეყანაობა: «ქუეყანაობაჲ მცირე სახელი არს რაჲსაჲ“ ბ. კან.-ეჩუხ. დღ. 59,27. იხ. ქუეყანა.

ქუეყანიერ-ი იხ. ქუეყნიერი.

ქუეყანით-მჴმობელ-ი მიწიდან მომწოდებელი: «კითხუენ... ქუეყანით-მჴმობელთა და მეცლით-მეზღაპრეთა“ I, ეს. 19,3. იხ. მჴმობელი.

ქუეყანით-შექმნულ-ი მიწით შექმნილი: «ქუეყანითშექმნულისაჲ, ნაშობი პირველდაბადებულისაჲ“ O, ხაბრძ. ხოლ. 7,1. იხ. შექმნული.

ქუეყანით-შობილ-ი მიწიდან ნაშობი: «აღიღო მიწაჲ ქუეყანით-შობილი მკჳდრი“ ფიწ. XIIX 18. იხ. შობილი.

ქუეყანიხ-განზომა მიწის ზომა: «განიცადე საქმე თჳ ჭეუეყანის-განზომისაჲ ბრძენსა თანა ფიტკარსა“ ბ. კან.-ეჩუხ დღ. 114,6. იხ. განზომა.

ქუეყანიხ-მოქმედ-ი «მოქმედი», მიწის მუშა: «მისცა იგი ქუეყანის-მოქმედთა“ DE.—„მისცა იგი მოქმედთა“ C, მრ. 18,1; „განუბანეთ შენგან ქუეყანის-მოქმედი და ნაყოფი მისი“ I, იერემ. 51,23; „მშრომელისა მის ქუეყანის-მოქმედისაჲ ჯერ-არს პირველად ნაყოფის გაპოლებაჲ“ II ტიმ. 2,6. იხ. მოქმედი.

ქუეყანიხ-მშრომელ-ი მიწის მუშა: «ამის მამაჲ ქუეყანის-მშრომელი იყო“ ხაკ. წოგ. II 92,15. იხ. მშრომელი.

ქუეყანიხ-საზომელ-ი მიწის-საზომი: «აქუნდა კელთა მისთა სასწორი ქუეყანის-საზომელი“ O, ზაქ. 2,1. იხ. საზომელი.

ქუეყანიხ-საქმარ-ი (-საქმრისა) «ქუეყანის-მოქმედება»: «უქმობეს არს... კაცი, რომელსა გონერებაჲ აქუნდეს ქუეყანის-საქმრისაჲ“ O,'— „უქმობეს არს... კაცი, მჭონებული გონერებისა ქუეყანის-მოქმედებისა“ pb., იგ. ხოლ. 24,5. იხ. საქმარი.

ქუეყანიხ-ხაქმე მიწის მოქმედება: «ქუეყანის-საქმეჲსა მოყუარე იყო“ M, II მტ. 26,10. იხ. საქმე.

ქუეყნიერ-ი, ქუეყანიერ-ი «ქუეყანისა», მიწიერი: «უკუეთუ ქუეყნიერი ესე სახლი ჩუენი ჴორცისაჲ დაირღუეს“ pb.,—«უკუეთუ ქუეყანისა ესე სახლი, საყოველი ჩუენი, დაირღუეს“ Q II კორ. 5,1; «ადამ გამოითარგმანების ქუეყანიერი“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 196,16. იხ. ქუეყანა.

ქუეშე ქვეშ: «ეიდრემდე დაესხნე მტერნი შენნი ქუეშე ფერჴთა შენთა“ ხაქ. მოც. 2,35; «ცხედარსა ქუეშე შედგიან“ ლ. 8,16; „დაჴდა მას ქუეშე აჩრდილსა“ იონა 4,6; «რომელნი იყვნეს ჴელმწიფებასა ქუეშე მისსა“ ფსალტ. 135, 17; «დასდეგეთ ქუეშე მთისა“ G, II შჯ. 4,11.

ქუეშე კერძო ქვეითკენ, ძირს: «ძირი მისი ქუეშე კერძო“ I, ამოს 2,9. იხ. ქუე.

ქუეშეთ ქვეშ, ქვეითკენ: «ქუეშეთ ჩუენსა არიან იგინი“ ფ. ცხ. 88ბ. იხ. ქუეშე.

ქუეშემყოფ-ი მორჩილი: «მიჰსცა მის ქუეშემყოფთა მათ საღუმლოჲ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 14,15. იხ. მყოფი.

ქუეშესადგმელ-ი შესაყენებელი, საყრდენი: «მისაყოფელი მისი და ქუეშესადგმელები მისი ოქროჲსაგან წმიდისა ჰქმნა“ O, გამოსლ. 25,38. იხ. სადგმელი.

ქუეწარმავალ-ი «ქუეწარმძერომე», «ქუეწარმძრომელი»: «ყოველივე ქუეწარმავალი, რომელი ძერების პირსა ზედა ქუეყანისასა“ O.—„ყოველი ქუეწარმძერომი, რომელი ძერების ქუეყანასა ზედა“ G, ლევიტ. 11,41; «მსგავსებასა ყოელისა ქუეწარმავალისასა, რომელი ვალს ქუეყანასა ზედა“ G.—„მსგავსად ყოელისაჲ ქუეწარმძრომელისა, რომელი ძერების პირსა ზედა ქუეყანისასა“ M, II შჯ. 4,18; „შეჰკამნენ იგინი... ქუეწარმავალთა ქუეყანისათა“ O, ოსე 2,12; «ლაკუასა, სავსესა წყლითა, შთავარდა მცირე თაგჳ, გინა სხუაჲ რაიმე ქუეწარმავალთაგანი“ ბ. სწ. 55,21.

ქუეწარმძერომ-ი «ქუეწარმავალი»: «ყოველი ქუეწარმძერომი, რომელი ძერების ქუეყანასა ზედა“ G.—„ყოველივე ქუეწარმავალი, რომელი ძერებს პირსა ზედა ქუეყანისასა“ O, ლევიტ. 11,41. იხ. წარმძერომი.

ქუეწარმძერომელ-ი, ქუეწარმძრომელ-ი, მხოხავი, «ქუეწარმავალი»; საპყარი, კუტი: «ყოველთა შორის ქუეწარმძერომელთა, რომელნი ძერებიან ქუეყანასა ზედა“ G.—„ყოველთა შორის ქუეწარმავალთა, რომელნი არიან ქუეყანასა ზედა“ O, ლევიტ. 11,42; „ჰყუანდა მათ თანა მკელობელები და ბრმები, ყრუნი და ქუეწარმძრომელნი“ C, მთ. 15,30. იხ. წარმძერომელი/წარმძრომელი.

ქუჩთ იხ. ქუეით.

ქუთორა იხ. ქოთარეთი.

ქულბაგ-ი დუქანი: «ხუარბლის ეაჰართა დაჰკშნეს კარნი ქულბაგთა მათთანი და განაძნელეს იფქლი გლახაკთათჳს“ ბ. სწ. 64,18; „იყო.... ესე ქულბაგსა შინა მეღჳნისასა... უზაევნ ღჳნოსა და ასუამნ“ X 350v. იხ. მეჭულბაგე.

[ქუმა] წუბება, აკვრა: იხ. დაქუმა, მოქუმა, საქუმელი.

ქუმა იხ. აღმოქუმა, ა(ღ)შქუმელი, ა(ღ)ქუმა, განქუმა, მიქუმა, მუცელქუმული, წარქუმა.

ქუნდაქარ-ი იხ. ქონდაქარი.

ქურიე-ი ქვრივი: «შეშჰკნენ სახლებსა ქურიეთასა“ ლ. 20,47; «ეიტყჳ უქორწინებელთა მათ და ქურიეთა“ I კორ. 7,8; «ქურიე ეარ და გლახაკ“ ფსალტ. 147,12. იხ. დაქურივება, საქურიო.

ქურიობა, ქურიობა, ქურიება სიქერიე, დაქერიება: „მისცა სახლი ქურიობისა საყოფელად მისა“ M, რუთ 2,1; „ჯდა თამარ ქურიებით“ O, II მეფ. 13,20; „ემოსა სამოსელი ქურიობისაჲ“ O, იგდ. 8,6; „ვჰოდებ ქურიობასა ჩემსა“ ლშობ. 184,21. იხ. ქერიე.

ქურუმ-ი კერპების მსახური, მოგვი: „სად უკეთეველს საკუმეელსა ქურუმნი“ O, IV მეფ. 23,8; „დადგინნა თაესა თჳსსა ქურუმნი მაღალთანი და კერპთანი“ M, II ნეტ. 11,15; „ჰმსახურებდეს ქურუმნი იგი“ ფლპ. მოც. 4,26; „უკეთეთმცა არა ქურუმნი იგი და გრძნეულნი უმეცარ ქმნელ იყვნეს ჩუენებასა მას ნაბუქოდონოსორისსა“ გრ. ნოს.-ქც. აგან. 176,12.

ქურქუმა crocus, crocum: ქება 4.14*.

ქურციკ-ი caprea, dorcas: „ჰაჰდენ მას, ვითარ ქურციკსა ანუ ირემსა“ G, II შჯ. 12,15; „მსგავს არს ძისწული ჩემი ქურციკსა და ნეკრსა ირმისასა“ O, ქება 2,9; „რაჲთა განერე, ვითარცა ქურციკი საბრკესა“ O, ფს. ხოლ. 9,5; „ქურციკი იცლტინ ეუფხისაგან“ 8. სწ. 151,8.

ქურცინ-ი mustela: „არაწმიდა არს ქუეწარმავალთაგანი, რომელნი ძრებიან ქუეყანასა ზედა: ქურციანი და თაგუ“ O, ლევიტ. 11,29. შდრ. თაგუ-ქურციანი.

ქუსტ-ი intiestinum: „მოიღონ... ცოლი იგი. გარდაბურვილი ქუსტსა“ O, ლევიტ. 8,8; „არა ცუდად იქმნა ცხოველთათჳს, რომელთა აქუს სტომაქებ და იკუანჩებ და ქუსტებ“ ბ. კან.-იკუს. დდ. 181,18.

ქუსვა მოსხმა: „იცის... ქუსვაჲ ძოწეულითა, ალაწითა და ბისონითა მეწამულითა“ II ნმტ. 2,14. იხ. შეკუსვა.

ქუსლ-ი calx, calcaneus, planta pedis: „პოოს გეელმან შიშველი ქუსლი მისი“ ი. ოჭრ.-უძღ. შვილ. 67.

ქუქუნ-ი ქაქუნი (საბა): „მიეკეც შენ ქალღუელთა, რომელთაჲ ვითარცა ვირთაჲ არს სხეულები მათი და ქუქუნი ცხენთანი, ვითარცა ქაქუნი მათნი“ I, ეზეკ. 23,20.

ქუხილ-ი ქუხება, ყვირილი, ხმა: „ქუხდა უფალი ცისთოესლთა მათ ზედა ჴმითა კრიხიალებისაებთა“ O, I მეფ. 7,10; „იქუხოს ჴმითა რისხჳსა მისისაებთა“ M, ოთხ 37,4. „ჴმათა ქუხილისჲთა შენისაებთა შეძრწუნდიან“ ფს. 103,7; „დასწდა მათ სახელები ბანერეგეს, რომელ არს ძენი ქუხილისანი“ შრ. 3,17; „ქუხილს წინა ისწრაფის ელვამან“ O, ზარ. 35,18; „იყო ქუხილი ზეცით და წჳმაჲ სასტიკი“ ანდ.-ანტ. 227,27.

ქჯრნობა, ქურნობა, „შეჩვეილი», ჩიხვინი: „ქაცად-ქაცადი ცოლისა მიმართ მოყუსისა თჳსისა ეჭრნობდა (ქურნობდა O)“ I,—„თითოეული ცოლსა მოყუსისა თჳსისასა შეეჭრნოდა“ pb., ეერემ. 5,8.

ქჯშა, მქჯშა ქვიშა: „აღაშენა სახლი თჳსი ქჯშასა (მქჯშასა C) ზედა“ მთ. 7,26; „მქჯშაჲ ზღჳსაჲ და წუეთი წყლისაჲ... ვინ აღრაცხოს?“ O, ზირ. 1,2.

ქჯშოვან-ი, მქჯშოვან-ი ქვიშიანი: „წარვიდა... ადგილსა ქჯშოვანსა“ რიფხ. 174,4; „ვითარცა აღმართი მქჯშოვანი ფერჴთა მოხუცებულისათა, ეგრეცა დედაკაცი ცხარი ჴმრისა მშჯდისა თანა“ O, ზარ. 25,27. იხ. ქჯშა.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

[ქშუა] იხ. განქშუა.

ქცევა «სლვა», «მიმოსლვა», «გარდაქცევა», «ყოფა», მობრუნება, შეცვლა, «დასადგურება», «მოთხრა», ცხოვრება, «მყოფება»: „ჰქცევენ სამოთხესა ჴმრისა თჳსისასა“ I,—„იმოთხევენ სამოთხესა მას ჴმრისა თჳსისასა“ O, დან. 10,7. „ალიე ცხედარი შენი და იქცეოდე (ციდოდე DE)“ C, ი. 5,12; „იქცეოდა (მიმოიდოდა Q) და ახარებდა ყოველსა მას ქალაქებსა“ ხაქ. მოც. 8,40; „უქცია გული მთავართაჲ მათ“ B,—„გარდაექცინა გული მთავართანი“ A, ხბსტ. 180,15; „იქცეოდა (იყო C) მუნ“ მთ. 21,17; „ეიქცეოდეთ დაბათა შინა“ M,—„ვიყოფეოდით დაბნებსა“ O, ქება 7,11; „ვითარცა იქცეოდა იგი ტაძარსა მას შინა“ DE,—„სამღდელოსა შინა ვითარ ვიდოდა“ C, ფრ. 11,27; „რაჲთა იქცეოდით თქუენ ღირსად ღმრთისა“ Q,—„რაჲთა ხჳდოდით თქუენ ღირსად ღმრთისა“ pb., I თეს. 2,12; „იქცეოდე ამას ღამესა“ M,—„დაიხადგურე ღამე“ G, რუთ 3,13; „იქცეოდა ესრე ტაძარსა მას და სტაჲსა სოლომონისსა“ ი. 10,23; „ვითარცა ქარი რაჲ იქცევენ კორხმელსა ზედა“ O, ფს. ხოლ. 20,14; „შიშველი ვიქცეოდე ოდესაც წელ“ შრკ. 249,10; „იქცევიან და ეძიებენ“ O, ხაბრძ. ხოლ. 18,7; „უქცია სახელი მისი იოაკიმ“ M, II ნეტ. 30,4; „იქციეს ურაჲ“ ანდ.-ანტ. 254,3; „იქცევიან შიშველი დღეს ზამთრისაჲთა“ ფლპ. მოც. 7,46; „იქცეოდა უზომოჲთა მოღუაწებითა“ ვ. ცხ. 278r; „ფრიად უხეპად იქცეოდეს“ წრს. 76,27; „გულმან კაცისამან უქცეის ფერი კაცისაჲ პირისა“ O, ზარ. 18,21. „გარეშე ბანაკისა იყოს ქცევაჲ მისი“ G,—„გარეშე ბანაკსა მას იყოს შეყოფებაჲ მისი“ pb., ლევიტ. 16,40; „განიშუენებდნენ ღირსებით ქცევასა მას თჳენსა“ გან. ი. 198,20; „ნუ იყოფინ ჩუენდა... ქცევაჲ სამართლისაჲ“ M, ოთხ 84,10.

ქცევით-ი: „შეწუნარებად ქცევითთა სიტყუათა“ O, ფს. ხოლ. 1,1. იხ. ქცევა.

ქცეულ-ი «გულარძნილი», «დრკუნ», მობრუნებული: „ვიდოდა... გელის-წყაროჲთა ქცეულითა (გულარძნილითა pb.)“ G, ლევიტ. 26,24. „უკეთუ ამათსა შემდგომად ხჳდოთ ქცეულად“ G,—„უკეთუ ამისა შემდგომად ხჳდოდილა თქუენ დრკუნ“ pb., ლევიტ. 20,21; „საკმენი შენნი სირცხჳლეულნი კუალად ქცეულ არიან შენდაჲ“ 8. სწ. 168,11.

ქცეულად «დრკუნ», «გულარძნილად», მრუდედ: „უკეთუ ამათსა შემდგომად ხჳდოთ ქცეულად (დრკუნ pb.“) G, ლევიტ. 20,21; „ხჳდოდით ქცეულად (გულარძნილად pb.)“, ლევიტ. 26,23. იხ. აღქცევა, ბრუქცეულება, განქცევა(-ული), გარდამქცეველი, გარდაქცევა(-ული), გარდაქცეულად, გარე-მიქცევა, გარე-მოქცევა, მისაქცეველი, გარეუკან-ქცევა, გარექცეული, გარე-შექცევა, გარე-წარქცევა, გულერძქცეული, დამოქცევა, დაქცევა, ზურგის-შექცევა, თაედა-მოქცევით, თაედაქცევით, თანა-ქცევა, იქცეისი, კეთილდაქცევა, კუალად-ქცევა, მიმოქცევა, მიმოქცეულება, მიქცევა, მომაქცეველი, მომქცეველი, მოქცევა, მოქცეული, შეცვლაქცევით, საქცელი, უკუნქცევა, უქცეველად, შემოქცევა, შესაქცეველი, წარქცევა, წინაწარქცევა.

ქცეულება: „იცის ქცეულებაჲ სიტყუათაჲ და განჭსნაჲ იგჳთაჲ“ O, ხაბრძ. ხოლ. 8,8. იხ. ქცევა(-ული).

ლან ქართული ანბანის 25-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—700.

-ლა «კერეთი», ჯერ კიდევ, კიდევ: „ვიდრე იყო-ლა ივი გალილეას“ ლ.24,6; „მაშინ-ღა მიეშვა მას“ C, მთ. 3,15; „უფროჲს-ღა აერევება მას“ მთ. 13,20; „ერთგზის-ღა“ GM, მსჯ. 16,28; „ჰაბდეს-ღა“ დან. 49,27; „სამ დღე-ღა და ნინეჲ დაიჭკნა“ O. იონა 3,4; „ცოცხალ-ღა არსა მაშაჲ ჩემი“ O. დან. 45,8; „ერად-ღა არს ერი ესე შენ თანა“ M, — „ჯერეთ მრავალ არს ერი“ G, მსჯ. 7,4; „იგი კრულ-ღა იყო ეზიას შინა საყურაულისა“ I, იერემ. 33,1; „რომელნი (დღენი) გისხენ-ღა“ H—ფსდ,25v.

-ლა აბა: „მო-ღა-ჰკუარე ივი მთავარსა შენსა“ O. მალ. 1,8; „მო-ღა ვისმინოთ ჴმაჲ იგი გურიტისაჲ“ ოჭრ.- გურიტ. 220,21; „ძი-ღა მაკმსგაესე ეზეკია მეფეს“ ოჭრ.-გურიტ. 227,22.

ლათუ თუმცა, კიდეც რომ: „ეზრკუმეს ღათუ მართალ-სა, არაჲ დაეცეს“ Ჭ. ფს. 99,24; „არა ჰმატ მონასა, უფალ ღათუ არ ყოკლისა“ გალატ. 4,1; „ვიდოდი ღათუ შორის აჩრდილთა საუდილისთა“ ფს. 22,4.

ლამე: „ღამესა ვამსგაესე დედაჲ შენი“ O, ოყხე 4,6; „ღამე ყოველ ძილთა განძლა ეფრემ“ O. ოყხე 7,6; „უთხრა მათ ჩუენებაჲ იგი ღამისაჲ“ ხტმ. 105,2.

ლამე, ლამით (ზს.): „წარეყვანა... დედაჲ მისი ღამე“ მთ. 2,14; „ღამე მოუდეს და წარიპარეს იგი“ მთ. 28,13; „ღამე განუბუნა კარნა საყროპალისანი“ ხაქ. მოც. 6,1; „ღამით წარვალნ იგი“ მ. ცხ. 81v; „წარიდეს ღამითეე“ მ. ცხ.125r; „არცა დღისა, არცა ღამე არა დაჭდის ბნე“ შუშ. XIV 11; „დღისი და ღამე აჭა შჯდაი?“ Sin.— 11, 243v. იხ. დაელამებელი, შელამება.

ლამის-თევა მღვიძარება, უძილოდ გატარება ღამისა: „ღამჱსა ათევდა ლოცვაი ღმრთისა მიმართ“ ლ. 6,12. „ალვეგ, კჳნ ღამის-თევაჲ“ მ. ცხ. 20v; „მრავალი ღამის-თევაჲ ყო მისთჳს ტირილით“ მ. სწ. 118,2. იხ. თევა.

ლამის-მჭმობარი corvus nocturus; «ღამის ყორანი»: „არა შჳამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-მჭმობარი და მომხჳნაჲ და ძუნძერეკაი“ O, — „არა შჭამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-ყორანი... და მინინოჲ და ძუნძერეკაი“ G. ლევიტ. 11,17. იხ. მჭმობარი.

ლამის-ყორან-ი: „არა შჭამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-ყორანი... და მინინოჲ და ძუნძერეკაი“ G, — „არა შჭაოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ღამის-მჭმობარი და მ-ჳ-ნოჲ და ძუნძრეკაი“ O, ლევიტ. 11,17. იხ. ყორანი.

ლარ-ი მილი: „ღრძლისაგან გამოვლენ ორნი განსადინელნი, მ-მ-ლ-ვ-ს-ბ-ე-ლ-ნ- ღ-რ-ს-ა“ გრ. ნოხ.-ჟაც. ხგეგ. 220,28.

ლარლა «ლორლალა»: „ჴმაჲ გრგჳნისა... ღარღათ (ღირღალოა B) შინა მასისთა“ ჭ.ცხ. 10,9.

ლაღად-დგომა: „ღაღად-დგეს მეკარეთა მათ“ O, IV მფ. 7,11. იხ. დგომა.

ლაღადება «ქმის-ყოფა», «ლაღად-ყოფა», «ქმობა», «ზახება», ლაღადისი, ყვირილი, «ქალალაება», «მეღრობა», ავის მაუწყებელი, «აღ-(ღ)ება ქმისა», «მჭკობარი», ეედრება: „ეღაღადებდ მე თჳენდა მიმართ“ M, — „ქმა-ეყაე თჳენდამი“ G. მსჯ. 12,2; „ღაღადებდეს უფლისა მიმართ შენთჳს“ M,—„ღაღად-ყოს შენთჳს უფლისა მიმართ“ G, II მჯ. 15,9; „მოვიდეს... დაღადგინოს შური და ღაღადებდენ მტერთა მისთა ზედა ძლიერად“ O, — „მოვალს... აღდგინებად შურისა... ზახებად და მისლვად ზედა მტერთა თჳსთა ძალთა პრაველითა“ I, ეს. 42,13; „რაჲა ესე მეტყჳთ მე, რაცა ღაღადებ?“ pb.. — „რაჲ არს ესე, იტყჳთა ჩემდამო, ქმობაჲ?“ G. მსჯ. 12,24; „ღაღადებდენ კაცნი და გოდებდენ ყოველნი მკჳდრნი ჭეყუანისანი“ I, იერემ. 47,2; „კეისარსა უღაღადებ“ ხაქ. მოც. 25,11; „მთანი ღაღადებდენ უდაბნოებითურთ“ I. ეს. 52,8; „მჭეცნი ღაღადებდენ კენჩებსა მათსა“ O. სოფ. 2,14; „დაღათე ესენი დადუმნენ, ქვანი ღაღადებდენვე“ ლ. 19,40; „სალმობისა მისგან ღაღადებ“ I, ეს. 26,17; „ღაღადებდით სახელითა მისითა“ I, ეს. 12,4; „ეღაღადებდით ჩუენ უფლისა მიმართ“ M,—„აღვიდეთ ქმაჲ უფლისა მიმართ“ G, II მჯ.20,7; „ღაღადებდენ მკლავისაგან მრავალთა“ pb.,— „ვალალაებდენ მკლაჲსა მაგრისაგან მრავალთასა“ M, ითო 35,9; „მწუერალთაგან მთათაჲსა ღაღადებდენ“ O.—„წუერთაგან მთისათა იმუღრობდენ“ I, ეს. 42,11. „იხილა ტირილი და ლალადებაჲ ფრიად“ DE,—„იხილა მტირალნი და მჭკობარნი ფრიად“ C, მრ. 5,38; „იყო ღაღადებაჲ დიდი ყოველსა ეგჳპტესა“ O, გამოხლ. 12,30; „ქმაჲ ღაღადებისაჲ უდაბნოსა“ ლ. 8,4; „არა დავიწყა ღაღადებაჲ დავრდომილთაჲ“ ფს. 9,13; „შეისმინა უფალმან ღაღადებაჲ მისი“ M. II ნეტ. 33,13; „ქმაჲ ღაღადებისაჲ დანით მოიწიოს“ I, იერემ. 4,15; „აღიცხა ქალაქი ღაღადებითა“ I, ეს. 22,2; „ღაღადებაჲ ბრძოლისაჲ და უბადრუკებისაჲ (ესმა სულსა ჩემსა)“ I, იერემ. 4,19. იხ. აღლადება, მოლადება, მლაღადებელი.

ლალადების-მგდებელ-ი ავი ამბის მომტანი: „შებაეთნ შეემთხუეოდის ღაღადების-მგდებელსა თხრობად მეფისა“ O, იერემ. 51,31. იხ. მგდებელი.

ლალადის-ი ავი ამბის მომტანი; ცუდი ამბავი, ამბავი: „მოიწია კაცი ერთი ღაღადისი“ O, II მფ. 15,18; „ღაღადისი მოიწია მეფისა“ O, II მფ. 18,20. იხ. ღაღადი.

ლალად(ის)-გდება შეჩივლება, ხმამაღლა თქმა: „ღაღად-გიგდო კაჯარმან და არა გულისხმა-ჰყაე“ ფსლტ. 152,36; „ნუკუე ღაღად-უგდონ გეთელთა, ვითარმედ დაჱით ამას იქმს“ I, I მფღ. 27, II. „ეიძულე ღალადის-გდებად კეისრისა“ ხაქ. მოც. 28,19. იხ. გდება.

ლალად-ყოფა, ლალატ-ყოფა «ქმის-ყოფა», «აღტეევება ქმისა», «ალალალატ-ყოფა», «ხადილი», «აღყუევლება», დაძახება: „ღაღად-ყო ქმითა დიდითა“ DE,—„ქმა-ყო ქმეთა დიდთა“ C, მთ. 27,50; „ღაღად-ყევეს ყოველთა“ B,—„აღუტეევეს ქმაჲ ერთბამად“ A, სბსტ. 136,7; „ჭირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღაღად-ვყავ“ Ჭ,—„ჭირსა ჩემსა ეხადე უფალსა“ Ქ. ფს. 17,7; „ღაღად-ყავნ ყოველმან ერმან“ M.—„აღღალატ-ყავნ ყოველმან ერმან თანად“ G, ისუ. ნ. 8,5; „ღაღად-ყო ყოველმან ერმან...“ M. — „აღიყუევლა ყოველმან ერთბამად ღალადებაჲ დიდი და ძლიერი“ G, ისუ. ნ. 6,20; „ღალატ-ყევეს და იტყოდეს“ მთ. 3,29; „ხოლო ხარჭმან მისმან ღაღად-ყო და მოსტაცა მახჳლი“ დ. დ. 129,6; „ღმრთისა მიმართ ღა-

ღად-უვეს ბრძოლასა" M. I 5შტ. 5,20; „ვერცა ღადყო, რამეთუ შეკრნა იგინი" M, ითბ 30, 18. იხ. ყოფა; აღღაღატ-ყოფა.

ღაწუ «ყურიმალი», ყბა, ლოყა: „გცეს თუ ვინმე მარჯუენესა ღაწუსა (უურიმალსა DE) შენსა, მიუპყარ შენი ერთიცა" C, მთ. 5,39; „პოვა ღაწუ ვირისაჲ" M, მხკ. 15,16; „მისცა... ღაწუნი ჩემნი უურიმალის-ცემად" I, ეს. 50,6; „ჰიმითა და აღკრითა უქცივნე ღაწუნი მათნი" ქ. ფს. 31,9.

ღება იხ. აღმღე, აღმღებელი, ასმოღებული, აღმოღება, აღ(ღ)ება, გამომღებელი, გამონაღები, გამოღება, განმღებ(ელ)ი, განსაღებელი, განღება, გარდაღება, გარდამოღება, დამოღება, დაღება, ზე-აღებული, ზე-ღებული, თანა-მიღება, თესლის-გამოღება, თუალ(თ)-ღება, მიმოდაღება, მიმღებელი, მომღებელი/მომღე, მოღება, მუცლად-ღება, ნაყოფის-გამომღებელი, სეფის-ღება, სულღება, უურად-ღება, შემოღება, შეღება, შთაღება, ჩამოღება, წარმონაღები, წარღება.

ღებვა «დაწება», შეღებვა: „იღებას მღდელმან თითი სისხლითა" G, — „დააწოს მღდელმან მან თითი სისხლსა მას ჴმოსასა" O, ლევტ. 4,17. „დედანი მდიდარნი შესწირვიდეს ძოწეულსა და ჭრიენი—სთელსა ღებულსა" ვ. სწ. 278,22; „ემოსა... უარშამაგები ღებული თავთა მათთა" I, ეზეკ. 23,15. იხ. დაღებვა, მღებარი.

ღებილ-ი ჭვარტლი, მური: „უკეთუ იყუნენ ცოდვანი თქუენნი ვითარცა ღებილნი, ვითარცა თოვლი განვასპეტაკო" I, ეს. 1,18.

ღებილ-ი ჭრელად ნაქსოვი, ფერადფერადი ძაფების ნაგრები: „მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა სავაჭროდ შენდა სიმრავლისაგან მწირთა შენთაჲსა შტახსი და თითოფერი ღებილი თარშით" O, ეზეკ. 27,16.

ღებულ-ი: „სენაკები მათი იყოს ღებულად" 3661.* იხ. ღება; შდრ. ახალნათელღებული. ნათელღებული.

ღელე «ჭევი», «ბარი», ხევი: „ვერ შეუძლეს მოსრულებაჲ მკუდრთა ღელისათა" G.—„ვერ შეუძლეს დამკუდრებად მკუდრთა მათ ბარისათა" M, მხკ. 1,19; „ქალაჭი, მუოი ღელესა შინა" G,—„ქალაჭი... რომელი... იყო ჴევსა მას" M, II შკ. 2,26; „დაბანაკეს ღელესა მას" O, ესდ. 7,8; „შთაიუენოს... დაკეული ღელესა ძნელსა" G,— „შთაიბან იგი ჴევსა ერთსა ძნელსა" M. II შკ. 21,4; „დაეკშას ღელ(ე) იგი მთათა მათ ჩემთაჲ" O, ზაკ. 14,6.

ღელვა ტალღა, ზვირთი, მღელვარება: „ვითარცა ზღუაჲ აღდუებული. ეგრე ღელვიდენ" I, ეს. 57,20; „რომელიმე ღელვენ ზღუასა დიდსა სელიერსა" ვ. სწ. 189,1. „შეჰრისხნა ქარსა მას და ღელვასა წყალთასა" C, ლ. 8,24; „იყო ღელვაჲ დიდ ზღუასა მას შინა" O, ითნ. 1,4; „განაპენენ ზღუასა ზედა ღელვანი" O. ზაკ. 10,11; „ზღუაჲ იგი ღელვათა აღამაღლებდა" ოქრ.-შარხ. დღ. ითნ. 104,29; „ღელვანი იგი უეროჲს აღიძრეოდეს" ი. მოც. 71,88; „აღიმრღუის იგი ბოროტად ღელვითა გულის-თქუმათაჲთა" ვ. სწ. 182,10. იხ. აღელვება, მღელვარე.

ღელვა-აღტებილ-ი აღელვებული: „ორა ეუნეთ ყრმა ჩჩჴლ, ღელვა-აღტებილ და მიმოტაცებულ ყოველსა მას ქარსა მოძღურებასსა" ეფეს. 4,14 იხ. აღტებილ.

ღელვა-გუემულ-ი: „ნაწილი შეუა ზღუასა ღელვა-გუემულნი უქმად დგანან" ვ. ცხ. 77ვ; „მყედროჲ ნათესაყუდელი ღელვა-გუემულთაჲ" ვ. სწ. 22,36. იხ. გუემა.

ღელვა-გუემულება ნავის დანთქმა: „ღელვა-გუემულებასა მიეცა" ვ. ცხ. 176ვ. იხ. გუემული.

ღელვა-ვრცელ-ი ნიშანი ტიტატის აღმნიშნელი კიდეზე: „მომიბრუებია, რომელი დღესა წერილ არს... რიცხუთა და განთესილთა, ჯუარითა, მასკლავითა, ისრითა და ღელვა-ვრცელითა" H—1741, 297ვ. იხ. ვრცელ.

ღელვატეხილობა: „შეჴქცეს... მხაკუთარსა საწუთროჲსა ღელვა-ტეხილობათა" ვ. ცხ. 78ვ. იხ. ტეხა.

ღელოვან-ი ხევი: „ქალაქსა შინა არბუკსა, რომელ არს ღელოვანსა მას" O, დან. 23,2. იხ. ღელე.

ღერ-ი: „დამოიღის ჭეყანისაგან, რომელ-რაჲ არს მას შინა საზრდელი, და განუყუს იგი ღერსა მას და ჭერქსა მისსა" ბ. კან.-ეკუხ. დღ. 88,25.

[ღერება] იხ. აღერება.

ღერღედ-ი, ღრღედ-ი ბატი: „ღერღედთა ამბილეს მტერთა მათ და განაცხადეს საქმე მათი" ბ. კან.-ეკუხ. დღ. 119,8; „იუენეს ადგილსა მას ღრღედნი და გარე-მოადგეს მას და ოწყეს ჴმობად" ლიმ. 113,9.

ღერღილ-ი «გამოქუცნვილი»: „ახალი შეხეკილი ნედლ ღერღილი (შესწირო)" O,—„ახალი ეტერი წინამოჲ გამოქუცნვილი (შესწირო)" G, ლევიტ. 2,14.

ღერძ-ი იხ. ურმის-ღერძი.

ღილოკოლო ღილკილო; წიგნის შესაკრავი: „ეულად მისცეს... ოთხთაი, სტავრაჲთა შემოსილი და ვეცხლისა ღილო-კილოჲთა და ჯუარითა" ი.ე. 22,22; „ეინცა ცუარიანუ ღილო-კილოჲ დაკლის" წყაროსთ. ოთხთ. ანდ. იხ. კილო.

ღიმება, ღიმობა: „კაცი ბრძენი მდუმრიად ღიმობენ" Ath.—17,289v. იხ. განღიმება.

ღირ- «შეგვანება», «შესაძლებელ-ყოფა», «ჯერ-ყოფა», მოვალედ ყოფნა, საჭირო ყოფნა, ფასის ქონება: „ვითარ-იგი თითოეულსა ღირს სიტყუს-მიგებაჲ" Q.—„ეითარ-იგი შეჴგაც თქუენდა თჳთოეულისა სიტყუს-მიგებაჲ" კოლ. 4,6; „ღირდა განსყიდად" C.—„შესაძლებელ იყო განსყიდად" DE, მთ. 26,9; „ესე გილირდა ყოფად" C.—„ესე ჯერ-იყო საქმედ" DE. მთ. 28,20; „მადლობაჲ გჳღირს ღმრთისა" II თეს. 1,3; „ეანაჲცა უღირს მასცა" ჰებრ. 6,6; „არა ვითარ-იგი ვღირდი. მტანჯა მე" M, ითბ 28,27; „რაჲ მიღირს ყოფად. რაჲთა ეცხონე?" ხაკ. მოც. 16,30; „სყიდით მოუყუდო ეკე ეცხლითა. რაჲცა ღირდეს" M. I 5შტ. 21,24.

ღირება შეფასება; „კეროჲ აღირებს რჩითა თჳსითა" ანტ. დ. 28v.

ღირს-ი კმა, საკმაო, საჭირო, შესაფერისი: „ყოთ უკეთ აწ ნაყოფი, ღირსი სინანულისაჲ" მთ. 3,8; „ღირს არს მუშაკი სასყიდლისა თჳსისა" ლ. 10,7; „მზრარულ არიან ღირსნი შენნი" თომა მოც. 18,25; „რომლისა არა ვარ

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ღირს ქამლთა მისთა ტკრთვად" ლ. 3,16; „შეიყუარეთ უფალი ყოველთა ღირსთა მისთა" ფს. 30,24; „არავე ღირს ვარ ღმრთისა ჴსმად, არამედ უჴმარ" ბან. 46,0. „რაითა იქცეოდით თქუენ ღირსად ღმრთისა" Q. I თეს. 2,12; „რაითა ღირსად ვიპოვნეთ" აგმ. 100,10. იხ. არაღირსი, უღირსი.

ღირსება პატივი, „სიწმიდე"; სათნოება, საპატიცემობა: „შვილნიცა უსხენ დაშრისლებულნი ყოველთა ღირსებითა" I ტიმ. 3,4; „რაბამი სიყუარული აქეს შეფეთა ღირსებისა შენისაჲ" ი.-ე. 24,0; „მსახურებად მისა ღირსებით და სამართლით" DE.—„მსახურებად მისა სიწმიდით და სიმართლით" C. ლ. 1,75; „იგი თჳთ არს წინამძღუარ ყოველთა ღირსებათა" ეს. კჳპრ.-აღს. 225,14. „რომელთა სთხოვიან ამას ღირსებით" ფლტკ. 140,25; „განსუენებდენ ღირსებით კაცებსა მას თქუენსა" განხ. ი. 190,20. იხ. ღირსი.

ღირს-ყოფა ღირსება, ღირსად გახდომა: „ღირს-მყუან ჩუენ" მკ. 47,11; „ღირს-მყაე მე შენსა მაგას განსასუენებელსა" განხ. ი. 201,6.. იხ. ყოფა.

ღირღუარ-ი იხ. ღრღუარი.

ღირღუაროან-ი, ღრღუაროან-ი იხ. ღრღლოვანი.

ღლავკოს-ი ბუ, ulula, noctua: „არა შჯამნით მათგან... და სირაკლემი და ღლავკოსი" G. II მწ. 14,14.

ღლარჭნა იხ. ღულარჭნა.

[ღლეძა] იხ. გამოღლეძა.

ღლიობა იღლია: „დაეპყრ ძელი ესე ძოძო... საბელთა მაგათ ღლიობათა ჭეშე ჭელთა შენთასა" I. იერემ. 26,12; „ღმოიდეა ღლიობასა ჭეშე" ზ. ცხ. 216v; „აყაროსთა ადმოიდეა ღუნიჲ ღლიობასა ჭეშე" ზ. ცხ. 220r.

ღმერთ-ი (ღმრთისა): „ღმერთი იყო სიტყუაჲ იგი" ი. 1,1; „ღმერთსა მას ქრისტეანეთასა ჰმსახურებ" ფლტკ. 128,7; „ჰკითხვიდენ ღმერთთა მათთა" I. ეს. 19,3; „უწყი მე ღმრთისა წიგნთაგან" კ. იერ.-გამოჩ. ჯუარ. 288,21; „არა ზრახაე შენ ღმრთისასა, არამედ კაცთასა" მთ. 19,23. იხ. განღმრთობა, მოღმრთე, მრავალღმერთი.

ღმერთშემოხილ-ი განღმრთობილი: „გარდაიქცეალა... ღმერთშემოსილი მამაჲ ჩუენი ეფთჳმე" ი.-ე. 49,7. იხ. შემოსილი.

ღმრთად-ყოფა გაღმერთება: „გღირდა ამათი დაკრძებაჲ და არა ღმრთად-ყოფაჲ" ანტ. დ. 30. იხ. ყოფა.

ღმრთება ღვთაება: „უცვალებელ არს ღმრთებაჲ იგი" ეს. კჳპრ.-აღს. 225,5; „სთნოთა თჳსთა გამოაჩინებს ...სადიდებელად ღმრთებისა თჳსისა" ი.-ე. 18,12. იხ. ღმერთი.

ღმრთივ-სულიერ-ი ღმრთით შთაგონებული, ღვთის შთაგონებით დაწერილი; ბიბლია: „ყოველი წიგნი ღმრთივ-სულიერ და სარგებელ სამოძღურებელად არს" II ტიმ. 3,16; „აღავსნეს იგინი (ექლესიანი) წიგნთა მიერ ღმრთივ-სულიერთა" ი.-ე. 14,30. იხ. სულიერი.

ღმრთივ-სწავლული-ი ღვთით განსწავლული: „თქუენ თჳთ ღმრთივ-სწავლულნი ხართ" I თეს. 4,9. იხ. სწავლული.

ღმრთიხმაერ-ი სალოცო: „ღმრთისაჲ მიერი ბრძანებაჲ არს" თქრ.-მარხ. დღ. თონ. 105,24; „რომელთა შეუძლონ აღსლვად ღმრთისამიერსა მას სისრულესა" ჳ. ცხ. 241r. იხ. მიერი.

ღმრთის-მეტყუელ-ი ღვთისმეტყველი: „ჰრქუა მამამან გრიგოლი ღმრთის-მეტყუელმან" ზ. ცხ. 18r. იხ. მეტყუელი.

ღმრთის-მეტყუელება: „ღმრთის-მეტყუელებს სიტყუასთჳს ღმრთისა" უწყ. ეპ. ი. 76,7. „მსგავსად სახარებისა ღმრთის-მეტყუელებაჲ ქრისტესთჳს" იქვე. 78,8. იხ. მეტყუელება.

ღმრთის-მეცნიერება ცნობა, შემეცნება ღმრთისა: „მოგუაქცენ... ჭეშმარიტსა ღმრთის-მეცნიერებასა" მსკ. 44,1.

ღმრთის-მოლალე ღვთის მბრძოლი, ღმერთთან მებრძოლი: „ნუჳკუე ღმრთის-მოლალეცა ვიპოვნეთ" ხაჯ. მოც. 5,39. იხ. მოლალე.

ღმრთის-მოსავება: „მოღუაწენი იგი ღმრთის-მოსავებისანი ცალადებდეს" H—341,470. იხ. მოსავობა.

ღმრთის-მოყუარე ღვთის მოყვარული: „ყუნენ კაცნი... გულის-თქუმის მოყუარე უფროს, ვიდრე ღმრთის-მოყუარე" II ტიმ. 3,4; „მ ღმრთის-მოყუარენო მამანო!" A—464,312r. იხ. მოყუარე.

ღმრთის-მოყუარება ღვთის მოყვარეობა: „ღმრთის-მოყუარებისა თქუენისათჳს გეყავნ" შუშ. II 25; „ვაუწყუთ ღმრთის-მოყუარებასი თქუენსა" ი.-ე. 21,10. იხ. მოყუარება.

ღმრთის-მოშიშ-ი ღვთის მოშიში: „ჰმსახურებდა მას ერის-კაცი ვინმე ღმრთის-მოშიშ" ჳ. ცხ. 410r. იხ. მოშიში.

ღმრთის-მსახურ-ი ღვთის მსახური, კეთილმსახური: „ღმერთმან ცოდეილთაჲ არა ისმინის, გარნა თუ ღმრთის-მსახურ ვინმე იყოს" ი. 9,31; „დაუსხნეს... ოქრობეჭედნი ღმრთის-მსახურთა მეფეთანი" ი.-ე. 14,24. იხ. მსახური.

ღმრთის-მსახურება ღვთის მსახურება, კეთილმსახურება: „რომელნი ღმრთის-მსახურებით ცხონდებიდეს" A, სხტ. 128,22; „განისუენოს მის ზედა სულმან ღმრთისამან... ღმრთის-მსახურებისამან" I. ეს. 11,2. იხ. მსახურება.

ღმრთის-მშობელ-ი: „მუნ იყო, სადა-იგი წმიდაჲ ღმრთ'ისმშობელი მარიამ მდგომარე იყო და ტიროდა წინაშე ჯუარსა მას მაცხოვრისასა" ზ. ცხ. 89v; „დაიწერა კალიპოსს, ლავრასა წმიდისა ღმრთის-მშობელისა" A—464, 314r. იხ. მშობელი.

ღმრთის-მხილველ-ი ღვთის მხედველი: „ისრაჱლ, რომელი გამოითარგმანების ღმრთის-მხილველ" რიფს. 164,25. იხ. მხილველი.

ღმრთობა იხ. ღმერთი.

ღნიოშ-ი ცუდი, უწმინდური: „საკუთველნი სულნელნი და ნელსაცხებელნი პატიოსანნი არაჲნ შთაასხნის ჴორცელსა ღნიოშსა" ბალ. 164,11. იხ. სიღნიოშე.

ღობე «ზღუდე»: „ვიდრემდის დაესხმით კაცსა ზედა და მოჰკლაეთ თქუენ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრკილსა და ღობესა დაჴენებულსა?" ქ.— „ვიდრემდის შეადგეთ კაცსა და მოჰკლეიდეთ მათ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა

და ზღუდესა განშორებულსა" Ჭ. ფს. 61,4; „რაჲსა განელო შენთჳს ღობე" M. დაბ. 38,20; „ყლეულსა შეეყუნენ, ვითარცა ღობესა" I. ფს. 61,3; „მოსძარცუა ეენაკსა ღობე" მ. ცხ. 70v.

ღომორ-ი ჴგომორიჲ: „ათნი კოტჱლნი არიან ღომორ" pb..—„ათი გუერდი არს გომორ" O. ეზეკ. 45,14.

ღონე ხერხი, საცთური, ხრიკი, საშუალება, გამოსავალი; „დაცეც სული ჩემი ღონეთაგან ეშმაკისათა" გ-ი 260v; „რომლითა ღონითა შეეიდეთ მონასტერსა მას?" ლმ. 138,4; „რაჲთაცა ღონითა ანუ მანკანებითა... ანუ სხჳთა რაჲთმე ზაკუეითა ეორგულოს ამას წმიდასა ადგილსა?" ი.-ე. 59,86; „ღონე არა არსა სიკუდილისაგან?" ბალ. 24, 23; „რომლითა ღონითა შესაძლებელ არს განრინებად მისგან?" ბალ. 40,22. იხ. მრავალღონე, მრავალღონეობა, უღონოდ, უღონო.

ღონება ღონეობა, ხერხის/საშუალების ძაებნა: „ეითარცა ვეღონებოდე შე ამას" მ. ცხ. 230r. იხ. ღონე.

ღონება იხ. [ღუნვა].

ღონეობა იხ. ღონე.

ღონეცემულ-ი ღონეგამოლეული: „ღონეცემულ იქმნა ქალაქი იგი" IV მდ. 25,3. იხ. ცემელი.

ღონიერ-ი მოხერხებული, შემძლე: „არაჲთ დაადგრებოდა მას შინა... არცა ღონიერი ღონის-ძიებითა თჳსითა" ბალ. 62,4; „სინანული მსგავს არს გლახაკსა პერის-მთხოველსა, რომელმან პოის საფასე დიდძალი და იქმნის იგი მდიდარ და ღონიერ" მ. სწ. 59,16. იხ. ღონე.

ღონიერება, ღონიერობა: „კაცი, რომელი ყოველსა საქმესა შინა ბრძნობდეს და ღონიერობდეს" H—622,54v. „ჴერხის შენდა... რაჲთა იხარებდე უპოვრებასა ზედა უფროჲს ღონიერებისა" მ. სწ. 100,16. იხ. ღონიერი.

ღონის-მეძიებელ-ი მოწადინე: „მაჩუენებლობაჲ შეღგარ არს... ღონის-მეძიებელ. მოსწრაფე შთაგდებად კაცისა" მ. სწ. 9,17. იხ. მეძებელი.

ღონის-პოვნა საშუალების/ხერხის ძაებნა: „ნუმცა ღონეს-ჰპოებს შესლად თქუენდა ეშმაკ" თომა მოც. 16,2. იხ. პოვნა.

ღონის-ძიება მოხერხებულობა, საშუალება; მანქანება: „ეგრეთ ღონის-ძიებით გამოიტაცის თჳსი იგი მტერთაგან" ბალ. 64,20; „ყელ-ყუეს ყოელითა ღონის-ძიებითა, რაჲთამცა ქართუელნი ამის მონასტრისაგან აღმოჰფხურნეს" ი.-ე. 60,29; „განუენილ არს სიტყუაჲ სიჩქარისაჲ საცინელი, ვითარმედ მთოვარე ჩამოიღების ქუეყანად ღონის-ძიებითა რაჲთამცა" მ. კას.- ეჩუხ. დღ. 94,15; „ცერ შემძლებელ არს ძლეად შენდა მტერი, დაცათუ მრავალნი ღონის-ძიებანი მოიზაკუნეს შენთჳს" მ. სწ. 114,15. იხ. ძიება.

ღორ-ი: „ნუცა დაუგებთ მარგალიტსა თქუენსა წინაშე ღორთა" DE, მთ. 7,6; „იყოს შენ კოლტი ღორთაჲ" ლ. 8,33; „შევიდეს ღორთა მათ" ლ. 8,33; „რომელნი ჭამენ (+ჴორცსა I) ღორისასა" O. ეს. 65,4; „მსგავსად ღორთა ნგორებულ იყუნეს მწჴრესა" Sin.—11,203v. იხ. შეღორე.

ღორის-ჴორც-ი: „შეგანძურად დაიდგინა 'მარილყრილსა მის ღორის-ჴორცსა" A—62,734. იხ. ჴორცი.

[ღრეკა] დრეკა; კოჭლობა, ცალმხრივ დაშავებულობა: „ღრეკილნი განიკურნებოდეს" მთ. 15,31; „რაჟამს-იგი უძლური განაცოცხლეს და ღრეკილი აღადგინეს" მ. სწ. 170,8; „ღრეკილთა განკმართებთ" Sin.—11,210r. იხ. ალრეკა, შეღრეკა.

ღრიაკალ-ი, ღრიანკალ-ი მორიელი; scorpio; nepa; ზოდიაკოთაგანი: „მოგეც თქუენ ჴელმწოფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა" ლ. 10,19; „შორის ღრიაკალთა დამკჳრებელ ხარ" O. ეზეკ. ჲ,6: „შენ მოჰკალ ღრიაკალსა და ენაჲ შენი უბოროტეს ღრიაკალისა კბენს" მ. სწ. 148,14; „ესე ღრიაკალსა შინა იშუა, რამეთუ არს იგი მჴცნარ და ჰგაჳს ცხოველსა მას" ბ. კას.- ეჩუხ. დღ. 85,25.

ღრმა: „ასპა მათ ეითარცა ღრმისაგან დიდისა" ფს. 77, 15; „სიღრმე ღრმისაჲ ვინმე პოოს იგი" O. ეკლ. 7,25; „ღრმასა ზრახვასა" O. ეს. 31,6; „ღრმისა მჴრ ძლიერ შეპყრობილ იქმნეს" მ. ცხ. 290r; „ჴელოვნებაჲ ესე ღრმა არს" ი. 4,11. „შეველინე ნაჲ ეგე ღრმად" ლ. 5,4. იხ. დაღრმობა, სიღრმე.

ღრმიად ღრმად: „ძირნი მისნი დაბნა ღრმიად" თომა მოც. 18,24; „ვაჲ მათ, რომელნი ღრმიად ჰყოფენ ზრახვასა" O. ეს. 29,15; „აღმოთხრად კლდისა ღრმიად" ფლმ. 297r. იხ. ღრმა.

ღრმიად-მეცნიერ-ი ბრძენი: „კაცი ღრმიად-მეცნიერი, მრავალთა მასწაელელ და თაჲსა თჳსისა უკმარ არს იგი" O. ზირ. 37,22. იხ. მეცნიერი.

[ღრმობა] იხ. ღრმა.

ღრტილ-ი ხრტილი, კანტელა: „რომელნი (ნეტენი) არიან საყოსელსა შინა ღრტილისასა" გრ. ნოხ.- კაც. ჲგუბ. 159,6.

ღრუ ფუღურო: „იყო ღრუა ძირი მისი (ხისაჲ)" ლმ. 132,15; „ჭეეყანაჲ ყოველი ღრუა არს და წყალი ვალს მას შინა კიდეთაგან ზღჳსათა" ბ. კას.-ეჩუხ. დღ. 81,24.

ღრუბელ-ი: „ღრუბელთან ნათლისამან დააგრილა მით" მთ. 17,5; „ქმაჲ იყო ღრუბლით გამო" მრ. 9,7; „აღუდგე ზედა ღრუბელთა" I. ეს. 14,14; „წყალობაჲ თქუენი, ვითარცა ღრუბელი განთაბისაჲ" O. ოსე 6,4; „მოიღო ღრუბელი, ალაპო მჴრითა" მთ. 27,45: „აღავსეს ღრუბელი მჴრითა" მრ. 15,36.

[ღრუვება] იხ. გამოღრუება.

ღრღალ-ი, ღრიღალ-ი ხეჭი: „ოქტოდეს ირემნი ღრღალთა შინა ტფილისისათა" ჭ. ცხ. 20,2.

ღრღედ-ი იხ. ღერღედი.

ღრჭენა კრაჭუნი: „იღრჭენდეს მის ზედა კბილთა მათთა" სჭ. მოც. 7,54; „პეროვინ და იღრჭენნ კბილთა" მრ. 9,18; „იღრჭენდა კბილთა თჳსთა" ფლკტ. 130,25. იხ. დაღრჭენა, კბილღრჭენა.

ღუარ-ი ჭმდინარეჲ, ხეჭი, ღელე: „ღუართა უშჯულოებისათა შემაძრწუნეს მე" ფს. 17,5; „ღუარი (მდინარე Ც) საშეუბლისა შენისაჲ ასპა მათ" ფს. 35,9; „სადა ღუარნი წყალთანი და წყაროჲნი უფსკრულთანი გამოვლენ" G.—„სადა-იგი მდინარენი წყალთანი და წყაროჲნი უფსკრულთანი დიან" M. II შჯ. 8,7; „განა ღუარი... შეეშთჳს, ვერ წინა-დამდგრომელ არს" ხ. გაბ.-მოც. ხაკს 98,14; „ღუარნი აკუეთნა და გოდოლი იგი ვერ დასცა" მ. სწ.

64,22; „ვითარცა ღუარი მჴურა, ჴესა შინა მიმაყალი, ყოველსაჴე... წარალპა“ H—2251,198; „იყო ჴეზალი დიდა და წჴმა სასტიკა და ღუარი ფრიადი“ Sin.—11,237r. იხ. ნაღუარევი.

ღუარძლ-ი zizania: „დასთესა ღუარძლი შორის იფქლსა მას“ მთ. 13,25; „შენშან ჭეყანასთან არა შეიწყნარის ღუარძლი მან“ თომა მოც. 13,22.

[ღუაწება] იხ. ღუწა.

ღუაწლ-ი «ბრძოლა», გარჯა, შრომა, შეტაკება: „ღუაწლსა შინა ვიღუწნით“ B.—„ბრძოლასა შეეცით დიდსა“ A. ხხხტ. 129,21; „ღუაწლი კეთილი მომიღუაწებიეს“ II ტიმ. 4,7; „დამჴსნდა ღუაწლი იგი საულის ზედა“ O, I მფ. 31,8; „რომელმან ასწავა ჴელთა ჩემთა ღუაწლი და თითთა ჩემთა ბრძოლაჲ“ ფს. 143,1; „ნუ განზუალ ღუაწლსა მაგას“ ს. გაბ.-მოც. ხაკ. 90,80; „ყოველი მოღუაწე შემდგომად ღუაწლისა გარდასლვისა გჳრგჳნოსან იქმნებას“ კ. ოურ.-ალდგ 114; „ნუმცარე არს თქუენდა ღუაწლისა შემოსუეად ქაცთა“ I. ეს. 7,13; „ჰირთა და ღუაწლთა მჴევს მე“ ფს. 118,143; „სადაცა არ ბრძოლაჲ, მუნცა არ პატივი და სადაცა ღუაწლი, მუნცა გჳრგჳნი“ ბ. სწ. 12,25. „არცარა გამოუდეს დაჲთ მათ თანა ღუაწიდ“ O, II მფ. 21,17; „ვიდრე მწუხრადმდე ღუაწლსა შინა იყო“ დან. 9, 14; „განასტიგნა ღუაწლი იგი ბრძოლისაჲ“ O, II მფ. 2,1; „იყო ღუაწლი ბრძოლისაჲ მაღნარსა მას“ O, II მფ. 18,7; „ღუაწლსა დიდსა შესლვად ხარ“ შუშ. III 11.

ღუედ-ი აპეური: „(უბრძანა) პირველსა ცემაჲ ზურგსა ღუედითა ათორმეტ“ ბან. 47,11; „შეუკრნეს ღუედნი მისნი“ Sin.—11,48v; „ეცით მაგას ძლიერად ბეჭთა საშუალ ღუედითა ფიცხლით“ Sin.—11,187r; „უბრძანა მოღებაჲ ღუედთაჲ და შეკრაჲ ფერჴთა მათთაჲ“ H — 241,216; „შეუკრნეს ღუედითა ჴელნი მისნი“ H—241,218; „ეღელმან და ღუედმან ჭედნი ამპარტავანთანი მოდრიკნიან“ O, ზარ. 30,27. იხ. ოქროღუედი.

ღუელფ-ი: „ჴერეთ არს-ლა ფანჯლი გამომტყორცვარე, ვითარცა ღუელფი საკუმილისაჲ“ A—92,208.

ღუემელ-ი (ღუემლისა) ღუმელი: „ვითარცა განაჴურვის ღუემელი ფრიად“ ლიმ. 43,9; „განზრახვით დაუმალნეს მას ღუემლისა საგუელნი.... უბრძანეს მას გამოგვაჲ ღუემლისაჲ“ ლიმ. 43,11-12.

ღუერთ-ი II მფ. 18,17*.

ღუერფ-ი «კონცხი», ქვაყრილი: „აღადგინეს მის ზედა ღუერფი დიდი ჴჩჳსაჲ“ M. — „აღადგეს მას კონცხი ქვათაჲ“ G. ბხე 5. 8,29. იხ. შეღუერფება.

ღულარჭნა, ღლარჭნა გრეხა, ღელარჭნა: „იღულარჭნებოდეს (მომაკუდავი) სარეცელსა ზედა თჳსა“ ბ. სწ. 38,28; „ნაწლეჳნი მისნი ეღულარჭნებოდეს შეცელსა შინა“ Sin.—11,112v; „მატლი იგი უკუდავი იღლარჭნებისა“ Alh.—17,228v.

ღულარჭნილ-ი ბუჩქი: „თმანი მისნი იყუნეს მოკლე ღულარჭნილ“ თ'ე 522; „(იყო პაულე) თმითა ღულარჭნილ“ თეკლა 32,15. იხ. დაღულარჭნა.

ღულარჭნილობა დაგრეხილობა: „სოლო მე განვლე ერთსა კამარასა ჭუეშე მისსა (ვეშაპისასა) ღულარჭნილობისა მისისასა და მშჳდობით განვერე“ ლიმ. 10,19. იხ. ღულარჭნა.

ღუმერა «ბრდღჳნვა», შეტევა: „მოაელინოს შენ ზედა უფალმან ღმერთმან შენმან ნათესავი იგი შორიელი... რომელნი იღუმერდენ (ბრდღჳნვიდენ ს.) ვითარცა ლომნი“ M, II მჴ. 28,49.

ღუმინვა ღულუნი: „ვითარცა ტრედი, ეგრე ეღუმინეედ“ O, ეს. 38,14. იხ. დაღუმინვა.

[ღუნვა], ღონება იხ. დალონება, იღუნალი, მღუნარი/მღუნარე/მღონარე.

ღურა იხ. დაღურა, მოღურა.

ღუწა «ზედა-ხედვა», მოვლა, ზრუნვა, შრომა, ბრძოლა, მოჭირვება, სწრაფვა, შოვნა, ცდა: „რომელსაცა-იგი უფალი ღმერთი თჳთ იღუწის მარადღე“ pb.,—„რომელსა უფალი ღმერთი ზედა-ჰხედავს მას მარადის“ G, II მჴ. 11,12; „იღუაწა იგი“ ლ. 10,24; „ყოველითა საღუაწოთა იღუწიდა წმიდათა მათ“ ანდ.-ანატ. 228; „ჰღუწოდე მათ“ O, ზარ. 7,24; „იღუაწეთ შესლვად იწროჲსა მისგან კარისა“ ლ. 13,24; „არა გჳრგჳნოსან იქმნების, უკუეთუ არა შჯულიერად იღუწიდეს“ II ტიმ. 2,5; „იღუაწე სახელისათჳს, რამეთუ ესე წარგყვეს შენ“ O, ზარ. 41,15; „იღუწიდ ველსა ზედა მწუანილსა და სთიბო მდელოჲ“ O, იგ. სოლ. 27,25; „არას იღუწი“ ლ. 10,40; „ჴორცთა საჴმარსა მათ ყოველთასა იგი უღუწიდა მათ“ ლიმ. 76,5; „უკუეთუ მცნებათა ღმრთისათა დამარხვაჲ იღუაწოთ“ ი.-ე. 20,25; „ფარულად იღუწიდეს და ნუგეშინის-სცემდეს“ შუშ. VII 21; „მაძიებელს მე ღუწიდ“ Sin.—11,101v. იხ. დაღუაწება, თანა-მოღუაწე, მენაეეთ-მოღუაწე, მოღუაწი/მოღუაწე, მოღუაწება, საღუაწი, საღუაწო, უღუაწი.

ღუწენა: „სახლისა ღუწენაჲ თანა-გაც“ Ath—18,72v.

ღუწოლა, ღწოლა მზრუნველობა, ზედამდგომელობა; ბრძოლა: „მისა ვინაჲ-მე იქმნებოდა ეგოდენი მზილებაჲ და ღუწოლაჲ?“ ოქრ.-მარხ. დაიონ. 100,28; „ღუწოლით... განმთავისუფლა ჩუენ“ ლონგ. 180,5; „არცა დაშურებიან ღუწოლასა“ ანტ. დ. 95r; „ესოდენი ღწოლაჲ არს პირუტყუთა საცხოვართათჳს“ Ath.—11, 270r.

ღჳე-ი, ღჳ-ი: „ღჳესა (ღჳის O) წილ მურტი (აღმოგიცენდეს)“ I. ეს. 55,13.

ღჳნის-მნე: „ვიყაე მე ღჳნის-მნე მეფისა მის“ O, ნეემ. 1, 11; „განურისხნა... ღჳნის-მნესა მას და მეპურეთ-მოძღუარსა“ O, დან. 40,2. იხ. მნე.

ღჳნის-მნეობა: „ქუალად დავადგინოს შენ ღჳნის-მნეობასა შენსა“ O, დან. 40,18. იხ. მნობა.

ღჳნის-მსუმელ-ი მომთვრალე: „ღჳნის-მსუმელსა ამის მომიყვანეთა?“ ბ. ცხ. 427r. იხ. მსუმელი.

ღჳნო (ღჳნისა): „მისცეს მას სუმად ღჳნოჲ ნაღელრეული“ მთ. 27,34; „ყოველი თხიერი აღივსის ღჳნითა“ I, იერემ. 13,12; „ღჳნოჲ და ივი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ვსუა“ ფლკტ. 130,4; „ღჳნისა სუმასი შინა ღჳნითა ნუ აუედრებ მოყუასსა“ O, ზარ. 24,20; „მოაუძლურებს ძალსა ღჳნისასა წყალი“ ბ. სწ. 7,10; „მიეიღე მცირედ

---

* წყაფი ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ღუნოვა და პერი“ ზუმ. VII 24; „საზომით ღუნოვა სათნო არს საქმარისათჳს ჯორცთაჲსა“ Ath.—11,202v. იხ. მეღუნე, მეღუნეობა, ნაღუნევი, საღუნე. უღუნობა; შდრ. წყლიან-ღუნო.

ღუნჯა, ღუნჯ-ი «წურილოანი ქვა», კენჭი: „ეითარცა ღუნჯაჲ ერთი ჭუშისაჲ“ O, ზიო. 18,6; „დაეისხმ ღუნჯთა ამათ წინაშე ჩემსა... და სამწუხროდ დავსთუალე წურილოანსა მას ქვასა“ მ. ცხ. 217v; „შთააგდის ბუდესა მას შინა ღუნჯაჲ ერთი მცირე“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 99,28.

ღურღლოვან-ი, ღირღუარო(ვ)ან-ი, ღურღუაროან-ი «ფიცხელი», ოღრო-ჩოღროიანი, «ღურღუარი»: „ეყუნეხ... ღურღლოვანნი გზად წრფელად“ C,—„იყოს... ფიცხელი იგი გზად წრფელად“ DE, ლ. 3,5; „და იყოს ყოველი ღირღუაროვანი ველად“ O, — „და იყოს ღურღუარები ველებად“ I, ეს. 40,5; „ღირღუაროვანი წრფელ უყვის მას სლვად“ მ. სწ. 198,25; „მოემთხუევის იგი ძნელსა ღურღუაროანსა“ მ. სწ. 188,8. იხ. ღურღუარი.

ღურღუარ-ი, ღირღუარ-ი «ღირღუაროვანი», ოღრო-ჩოღრო: „და იყოს ღურღუარები ველებად“ I,—„და იყოს ყოველი ღირღუაროვანი ველად“ O, ეს. 40,6; „ქუეყანაჲ, რომელსა ზედა არღარაჲ საუნებელი იყოს, არცალა ეკალი და კუროჩს-თაჳი, არცა ღირღუარი და არცა კლდოვანი“ მ. სწ. 125,10.

ღურღლუაროვნება: „არა ყოველნი ელენან ღურღუაროვნებისა და სიძნელისა მისისაგან“ მ. სწ. 158,6. იხ. ღურღუაროვანი.

ღუძება «განღუძება», «მღუძარება», «მღუძარე ყოფნა», ღამის თევა: „ღუძებდით ყოველთა კრძალულებითა“ ეფგ. 6,18; „ცედად ღუძებენ (მ)კუმილნი მისნი“ ფს. 126,1; „ღუძებდით ჩემ თანა“ DE,—„მღუძარე ყვენით ჩემ თანა“ C, მთ. 26,38; „ღუძებდა ლოცვითა და მარხვითა“ ანტ. 118,22. „ვერ უძლეთ ჟამ ერთ ღუძებად ჩემ თანა“ C,—„ვერ ძალ-გიც ჟამ ერთ მღუძარებად ჩემ თანა“ მთ. 26,40. იხ. განღუძება(-ული), მაღუძებელი, მღუძარე, მღუძარება.

ღუძლ-ი: „უბრძანა ცხმაჲ ღუძლსა მისსა ზედა“ ყარ. 611; „წყაროჲ იგი სისხლისაჲ, რომელ არს ღუძლი, ნიცთი არს მზრდელი საჭმელთა და სასუმელთა მეორ“ გრ. ნოხ.-ქაც. აგებ. 224,22. იხ. გულღუძლი.

ღუძლის-ფერ-ი: „პირი შთა ღუძლის-ფერ არნ“ H—2251,194r. იხ. ფერი.

ღუძლის-ყურ-ი: „ღუძლის-ყურნი იგი თირკუმლითურთ მოჰკიდოს“ O, ლევტ. 3,10. იხ. ყური.

ღწოლა იხ. ლუწოლა.

ყ

ყარ ქართული ანბანის 26-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 800.

ყავ(ან): „რომელთა ჰყუანდა მათ თანა მკელობრები, ბრმები, ყრუნი“ მთ. 15,30; „რამეთუ ჰყუანდეს მის თანა სპოდოსნი“ ზუმ. I 28; „მცა... თანა ვჰყუანდი ეპისკოპოსსა მას“ ზუმ. III 4.

ყამირ-ი იხ. დაყამირებული.

ყანა «აგარაკი», «ველი», «ყანობირი»: „სთესო ყანაჲ შენი“ pb.,—„დასთესო აგარაკი შენი“ G, ლევტ. 25,3; „ყანაჲ და თესლი არა ყოფილ არს ჩუენდა“ I, იერემ. 35,9; „ყანაჲ ჩუენი და ვენაჯი ჩუენი და სახლი ჩუენი დაუსხნეთ წინდად“ O, ნეემ. 5,5; „პირტყუ შეუშუა ყანად“ მ. ცხ. 70v; „შეუგდოს ყანათა თჳსთა“ მ. ცხ. 98r; „მსგავს არს... საუნჯესა. დაფარულსა ყანასა შინა“ მთ. 13,44; „მანგალი არა მიიხო ყანასა ზედა მოუუსისა შენისასა“ G. II შჯ. 23,24; „წარვიდე ყანებად“ G,—„განვიდე ველად“ M, რუთ 2,2; „იხილეთ ყანები“ DE.—„იხილეთ ყანობირი იგი“ C, ი. 4,35; „ყანანი... დაკაფენ“ A—92,805. იხ. საყანე, საყანური.

ყანობირ-ი: «ყანები»: „იხილეთ ყანობირი იგი“ C,—„იხილეთ ყანები“ DE, ი. 4,35; „იყო, ვითარ თანა-წარჰვიდოდა ყანობირსა“ მრ. 2,23; „განწმიდე ყანობირი იგი“ მ. ცხ. 202v; „რაჟამს მივიდის ყანობირად“ ფიზ. XV 41; „წჳმამან მორწყო ყანობირი ჩუენი“ მ. სწ. 64,23.

ყანჩ-ი vultur: „ყანჩთა და ყორანთა და გარეწარგდებულთა მკუდართა კორცნი შეუპობნეს“ კ. იერ.-ალდგ. 114; „არა ჰჭამოთ, რამეთუ საძაგელ არს: ორბი და ყანჩი და ძერი“ M, ლევტ. 11,13; „რაჟამს მიჰხედო შენ ყანჩსა, შთაუფიდეს რაჲ იგი ყელსა თჳსსა სიღრმესა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 120,16.

ყარყად-ი, ყარყატ-ი «ჰეროდიას», ardea: „ბედ ყარყადთაჲ (ყარყატთაჲ E) შერაცხალ მათდა“ C,—„ჰეროდიაჲს სამკჳდრებელი შერაცხილ მათდა“ Ч. ფს. 103,17; „ნათესავი იგი ყარყატთაჲ არა შორს არს გულისჴმის-ყოფასა პირმეტყუელთასა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 114,21.

ყარყატებრ-ი ყარყატისნაირი: „უწოდიანეა ვეთჳე კეთილისა მისაგებელსა ყარყატებრი მოსაგებელი“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 115,15. იხ. ყარყატი.

ყაჭ-ი აბრეშუმი: „რომელი-იგი (სთული) გიქმნის თჭუენ ჰიამან ყაჭისაჲსა“ საქუსლად სამოსლისა ლბილისა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 121,8.

ყბა «ღაწუ», «ყურიმალი»: „მისცე მღდელსა მჭარი და ყბანი“ G.—„მიეცენ მღდელსა მას ნაწილად აღსაბმელი და ღაწუნი ქოვნითურთ“ M, II შჯ. 18,3: „შთამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა“ G.—„დასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა“ M, შჯ. 4,21. იხ. ნიაბერი.

ყბედ-ი: „მსგავს არს ჭელშწოფებაჲ ესე ცოდვათაჲ ცხენსა ყბედსა, რომელი უკუმართ ზიდავნ“ Ath.—11,274r. იხ. ყბა.

[ყდუნება] იხ. დამაყდუნებელი, დაუყდუნებელი, დაყდუნება.

-ყე: „ნუ გეშინინ-ყე. ნუცა სძრწით“ G, II შჯ. 1,21; „ეკუეთუ გესმა-ყე ესეეთარი“ G. II შჯ. 4,22; „უკეთუ გიყუარს-ყე უფალი, ღმერთი თჭუენი“ G. II შჯ. 13,3; „ვერ ძალ-გიც-ყე წინა დადგომაჲ წინაშე მტერთა თჭუენთა“ G, ისუ 5, 7,13; „შეეშინა-ყე თაეთა შორის მათთა ფრიად“ G, ისუ 5. 10,2; „ესმა-ყე, ვითარმედ მახლობლობით არიან იგინი“ G, ისუ 5. 9,16.

ყეს იხ. ყოლა.

ყელ-ი ქილი», **ქისერი»**: „შეეხე ყელსა მისსა" C,— „დავარდა ქედსა ზედა მისსა" DE. ლ. 15,20; „მანაკი ოქროსაჲი ყელსა მისსა" O, I ეზრა 8,6; „ყელი შენი ვითარცა მძიმე დაცემული" O. ქება 1,9; „ყელი (ქისერი M) შენი ვითარცა გოდოლი პალატს-ძალისაჲ" O, ქება 7,4; „განუმზადებულ ყელი მისი, რომელსა უნებს დაკლვაჲ" ოქრ.-უძღ. შჯ. 67. იხ. საყელე.

ყენება შეფერხება, დაბრკოლება, შეჩერება, დაჭერა, დაკავება: „ნუ აყენებთ მოსლვად" მთ. 19,14; „აყენებდა ხარკსა მიცემად კეისრისა" ლ. 23,2; „არა აქუს ბუნებაჲ მისსა შინა ყოლადვე არარაჲ, რომლითამცა იყენა მათ მავნებელ მისა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 152,12; „პურსა არავინ უყენებს ქართველსა" ო.-ე. 50,6; „შრომაჲ ნი უყენებდეს ამას (ებისტოლესა) მიწერად შენდა" მ. სწ. 118,21. „რაჲ ყენებაჲ არს ჩემდაცა. უკუეთუ ეიქმნე მე ქრისტიანე?" ხაკ. წიგ. II 95,28. იხ. გამოყენება, განმაყენებელი, განყენება(-ული), დამაყენებელი, დაუყენებელად, დაყენება, მაყენებელი, შეყენება.

ყეფა: „ნუ ესრეთ ჰყიე და ჰყეფ ძაღლებრ" მ. ცხ. 299r; „შენ შეჰრისხენ ძაღლსა, ყეფენ რაჲ იგი" მ. სწ. 148,4. „ყერ შემძლებელ არიედ ყეფად" O, ეს. 56,10; „გულის-სიტყუაჲ შესხნა არა დასცხრებიან ყეფისაგან" H—622,45v. იხ. მყეფარი.

[ყვანა] იხ. მიყვანა.

ყვანება იხ. აღმომყვანებელი, აღმოყვანება, აღყვანება, გამომყვანებელი, გამოყვანება, განყვანება, გარდაყვანება, გარდმოყვანება, მიმოყვანება, მოყვანება, მწიგნობართ-შემყვანებელი, შემოყვანება, შეყვანება, შთაყვანება, წარმოყვანება, წარმყვანებელი, წარყვანება, წიაღ-ყვანება.

ყველ-ი ხუ შეი»: „მიაღო ქილად ბერი და ყველი" მ. ცხ. 215v; „ჯაჯუჯილი შეუქმნეს... ყველი ერთი და სამი ლატრაჲ ზეთი" ო.-ე. 41,14; „მოაღო ბერი და ყველი" Ath.— 12,227v; „ათი ყველი სძისა ამისგან და მიაჩინეთ ათასის-თავსა" pb.,—„ათი ესე ნუში მიუპყარ ერისთავსა მას" O, I მფ. 17,18.

ყოა ყაყრანტო, guttur, faux: „ლომსა ყოასა უპყრის" მ. ცხ. 115v; „უპყარ ყოაჲ მისი და ვიწყე შთობად" ლიმ. 126,7.

ყოდვა, ხყოდა შეძენა, ყიდვა: „განყიდენ სამოსელი თჳსი და ეყიდენ მახჳლი" ლ. 22,36; „ვეყიდე თაესა ჩემისა ათორმეტი ვეცხლი" O, ოვხე 3,2; „არა მიყიდე მე ვეცხლითა საკმეველი" I, ეს. 43,24; „არცა გაჰყიდდეს და არცა ეყიდდეს" ო.-ე. 39,3; „წარვედით საჭიროდ და იყიდეთ თაესა თქუენისა ზეთი" მთ. 25,9. „წარვიდეს ვიცნი ხყიდად" მთ. 25,10.

ყოვლ-ი ქმობა», **ძაბილი**: „მეუსუელად ქათამი ყიე ხილი" მთ. 26,74; „ვიდრე არღა ეყივნოს ქათამსა" მთ. 26,75; „არღა ეყივნოს ქათამსა დღეს" DE, — „არღა ეყივლის ქათამსა დღეს" C. ლ. 22,34; „ყოდე და ლაღადებდ და ქმობად, რომელსა-ეგე არა გელმოდა" O, ეს. 54,1. „ვიდრე ქათმისა ორგზის ყივდმდე" C.—„ვიდრე ქათმისა მეორედ ქმობადმდე" DE, მრ. 14, 30; „იწყეს ყივილად და ატყობდეს" I 349r. იხ. ქათმის ყივილი; დაყივლება.

ყივილება ქვალალება»: „იყოს მას დღესა შინა... ყივილებაჲ (ქმაჲ ვალალებისაჲ pb.) მეორისაგან და შემესრვაჲ დიდი ბორკუთაგან" O, სოფ. 1,10. იხ. ყივილი.

[ყივნება] იხ. მოყივნება.

ყინელ-ი სიცივე, ცივი, ყინვა: „ეგზნა, რამეთუ ყინელ იყო და ჰიკესოდეს" C, ი. 18,18; „წინაშე ყინელსა მისსა ვინ-მე დაუდგეს?" ფს. 147,6; „იყვნეს შეძრწუნებულ... ყინელსა მისგან ზამთრისაჲსა" O, II ეზრა 10,10; „რომელსამე შინა ყინელ, და რომელსამე შინა ტფილ" გრ. ნოს. კაც. აგებ. 226,19. იხ. განყინება, დაყინვა, მყინვარი.

ყინულება შეყინვა, შემაგრება: „ვითარცა-იგი ქვაჲ ბრილი, რომელ არს ფრიად ყინულებისაგან წყლისა ქუეყანისაჲსა" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 44,1. იხ. ყინელი.

ყინვა: „არცა ხორშაკითა და არცა ყინვათაგან ზამთრისათა დაშძიმებულ (არიან ისრაიტელნი)" ად. რომ.-ყურთ. მოხ. 190,10; „ყინვათაგან ზამთრისათა და სიცხეთა ზაფხულისათა შეიწუებოდა" მ. ცხ. 175v. იხ. ყინელი.

ყმედა კმენდა: „სული ყმიდნეს და განსაყუნის ყოლად" ფიზ. XVIII 10. იხ. შეყმედილი.

ყმობა იხ. დაყმობა, მოყმობა, შეყმობა.

ყნოსა სუნის აღება: „არა ვიყნოსო სული მსხუერპლთა თქუენთაჲ" G, ლეჟოტ. 20,31; „ცხჳრ ასხენ და არა იყნოსენ" ფს. 113,14; „არცა ჰამის და არცა იყნოსის" O, ზორ. 30,19; „რაჟამს იყნოსი სული მძორისაჲ, შენთჳესვე დაიბურნი საყნოსელნი შენნი" მ. სწ. 150,19; „ეგეითარი სული არავის უყნოსიეს" 277v*. „სულნელებაჲ ერთ (არს) მსგავსად ყნოსიხა ჩუენისა" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 120,10. იხ. საყნოსელი.

ყოველ-ი ყველა; მთელი: „ყესეენ შენ ყოველნი" ფს. 8,11; „მოართუეს ყოველი ბოროტად ენებული" მთ. 14,35; „ყოველი, რომელი განურისხნეს ჭმასა თჳსსა ცუდად" C, მთ. 5,22; „მიეთხრეს ესე ყოველი" C, ლ. 24,9; „ყოველმან, რომელმან ისმინნეს სიტყუანი ესე" მთ. 7,24; „ამას ყოველსა წარმართნი ეძიებენ" მთ. 6,32; „დაიცევნეთ თაენი თქუენნი ყოველისაგან ანგაჰრებისა" ლ. 12,15; „ყოველთა მოწაფეთა თქუეს" C. მთ. 20,35; „ყოველი გუამი შენი ბნელ იყოს" მთ. 6,23; „წარვედით ყოველსა სოფელსა და ქადაგეთ სახარებაჲ ესე" მრ. 16,15; „დაუდგინნე მცველნი დღე ყოველ და ღამე ყოველ" I, ეს. 62,6; „მივარდა მიშუელი ღამე ყოველ" O, I მფ. 19,24; „ყოველითა გულითა მათითა გამოძიონ იგი" ფს. 118,2; „წარჰქდა ელია ყოველსა მას გზასა" ოქრ.-ელია და პეტრე 610; „გჳთხრა ჩუენ ესე ყოველი" შუშ. III 6.

ყოველსა დღეს ქმარადღე», **მუდამ**: „ვიყავ მე ტანჯულ ყოველსა დღესა" ფს. 72,14; „ყოველსა დღესა სიტყუა არიან ჩემდა" ფს. 118,97; „ყოველსა დღესა აღვიპყრენ შენდამი ჴელნი ჩემნი" C.—„მარადღე განვიპყრენ შენდამი ჴელნი ჩემნი" Ч, ფს. 87,10.

ყოველთა სადგურ-ი სასტუმრო: „მოიყვანა იგი ყოველთასა მას სადგურსა და იღუაწა იგი" C, ლ. 10,34; „მიჰსცა ორი დრაჰკანი ყოველთა-სადგურისა მის მოღუაწესა" C, ლ. 10,35.

---

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ყოველთა-საჳრო ბაზარი: „მიეც შენ ყოველთა-საჳრისა და განუყოფ ეგე“ სჯ. წიგ. II 62,25.

ყოველივე მთელი, ყველაფერი: „შეწირა ყოველივე საცხორებელი თჳსი“ მრ. 12,44; „სულგრძელ იქმენ ჩემ ზედა, და ყოველივე მოგცე შენ“ მთ. 18,26; „ყოველსავე კეთილსა იქმს“ მრ. 7,37. „ყოველნივე დაჰბრკოლდეთ ჩემდა მომართ“ C, მთ. 26,31; „ყოველთავე ესუა იგი ცოლად“ მთ. 22,28.

ყოველით კერძო «ვინაიმე», ყოველი მხრით: „მოვიდოდეს მისა ყოველით კერძო (ვინაიმე C)“ მრ. 1,45.

ყოველისა მპყრობელ-ი «მერთისა მპყრობელი»: „ესრე იტყჳს უფალი ყოველისა (მერთისა O) მპყრობელ“ I. ოერემ. 5,14.

ყოველგზითვე ყოველი მხრიდან: „ყოველგზითვე განმრავლდებიან ჰირნი მისნი“ მ. ცხ. 109v.

ყოველად, ყოლად, ყოლა, ყოვლადვე, ყოლადვე ყოველთვის, სულ; სრულებით, სრულიად: „ცოდვასა შინა შობილ ხარ შენ ყოველად“ ი. 9,34; „ნე ჰფუცავთ ყოლად ნუცა ცასა“ C, მთ. 5,34; „უკუეთუ სუბუჭი ღჳნოჲ იყოს, ყოლა ნუ ურთაე წყალსა“ ი.-ე. 27,8; „ცოდვასა შინა შობილ ხარ შენ ყოველადვე“ ი. 9,34; „ყოლადვე მსგავსად ძალისა თჳსისა“ H—341,199; „იგი ყოლადვე ურჩ იყო სიტყუეთა ბერისათა“ ლიმ. 21,12.

ყოველად-დასაწუელ-ი «მრგულიად-დასაწუველი», «მრგულიად-მწუარი»: „აღღებად მას ზედა მსხუერპლი ყოველად-დასაწუველთაჲ“ G,—„რაჲთამცა შეუწირეთ ჩუენ მის ზედა მსხუერპლი მრგულიად-დასაწუველთაჲ“ pb., ისუ 5. 22,26; „საესე ვარ შუ ყოველად-დასაწუველებითა ვერძთა“ pb.,—„საესე ვარ შე მრგულიად-მწუართაგან ვერძთა“ I, ეს. 1,11. იხ. დასაწუელი.

ყოველითურთ სრულიად, მთლიანად, საერთოდ: „ვერ ეძლო ზე აღსრულებად ყოველითურთ“ ლ. 12,11; „ყოველითურთ ვერ შეუძლ აღსრულებად ნებისა ჩემისა“ სჯ. წიგ. II 70,3; „რომელნი-იგი უცხო იყუნეს ყოველითურთ ტყუჱილისაგან“ ი.-ე. 14,24; „ყოველითურთ გეამე იგი დაჯსნილ არს“ მ. სწ. 222,7.

ყოვნა «დაყოვნება», დაგვიანება: „ყოვნა მოსლვაჲ“ მრთ. S. ი. ოკრ.-გურიტ. 136,215; „ყოვნის უფალი ჩემი მოსლად“ ლ. 12,45; „არა ყოვნოს უფალმან აღთქუმაჲ იგი“ II პეტრე 3,9; „რომელსა დვანან და ყოვნიან მასე შინა“ მარხ. და თონ. 103,37; „არა ყოვნოს განგდებაჲ მისგან“ O, ზარ. 8,22; „შთამოვედ ჩემდა და ნე ჰყოვნი“ O, დაბ. 45,9; „ვითარ ყოვნიდა სიძჱ იგი“ C,—„იყო დაყოვნებასა მას მის სიძისასა“ DE, მთ. 25,5.

ყოვნება დაგვიანება: „ნაყოფნებისა ეშმაკსა აყოვნებდ“ მ. ცხ. 126v. იხ. დაყოვნება.

ყოლა, ყოლად, ყოლადვე იხ. ყოველად.

ყოლა ქონება: „ჰყვანდა მათ თანა მკელობელები“ C, მთ. 16,20. იხ. თან-ყოლა.

ყოლა აყოლა: „ნუცა ჰყუებ ჟამთა ქცეულებასა“ ბალ. 160,33; „ბრძენი იგი არს... (რომელი) ჟამთა არა ჰყუებ-ბოდის“ მ. სწ. 155,5. იხ. აღყოლა, გამოყოლა, განყოლა, თან-მოსმოყოლა, შეყოლა, შთაყოლა.

ყორან-ი (ყორნისა) corvus: „ყორანთა უბრძანო გამოზრდაჲ შუნი შენ“ O. III მფ. 17,4; „შაე, ვითარცა ყორანი“ O, ქება 5,11; „განიცადენით ყორანნი, რაჲთუ არა ჰსთესენ. არცა მკიან“ ლ. 12,24; „ისმენ ჴმასა მართუეთა ყორნისათა“ H—341,720. იხ. ღამის-ყორანი.

ყორე: „მტილისა ყორე დაარღჳ და გამოღმართ გამოდგა“ Alh.—12,222v; „არა შეუძლ... ეიდრემდის არა შესდგათ ყორე იგი პირველსაე მას ადგილსა“ Alh.—12,222v.

ყორე იხ. ყურე.

ყორვა იხ. აღყორვა.

ყოფა «საქმე», «ქმნა», «ზმა», «დავანება», «დასადგურება», «ქცევა», «ვება», «ქმა ყოფა», «დადგრომა»: „ყო ეგრე, ვითარცა უბრძანა მას ანგელოზმან უფლისამან“ მთ. 1,24; „ყოს ერთი რაიმე მთოვანი“ O,—„ქმნას ერთი რაიმე მათგანი“ G, ლევიტ. 4,2; „ქაცმან ეინმე ყო ბერი დიდი“ ლ. 14,16; „რასა ჰყოფ შენ ადგილსა ამასა?“ G,—„რაჲსა ზამ?“ M, მხ. 18,6; „წყალი იგი... ეყოს მას წყარო წყლისა აღმოდინებულისაჲ“ C,—„წყალი იგი... ექმნას მას შინა წყარო წყლის, რომელი ვიდოდის“ DE, ი. 4,14; „უბანთა ზედა ნე ეყოფი“ M,—„უბანთა ზედა არა დაიევანო“ G, მხ. 19,20; „სადაცა ეყოფოდი, ეყოფოდი მეცა“ — M.,—„სადაცა დაიევანო, დაიევანო“ G. რუთ 1,16; „იყაე ამას ღამე“ O,—„დაისადგურე ღამე“ G,—„იქცეოდე ამას ღამესა“ M, რუთ 3,13; „ეყოფოდე ჩემ თანა“ O, დაბ. 29,19; „ეყოფოდით დაბნებსა“ O,—„ეიქცეოდეთ დაბათა შინა“ M, ქება 7,11; „რაჟამს ეყოფოდა ისრაჱლ ესებონს“ M.—„მკჳდრ იყო რაჲ ისრაჱლ ესებონს“ G, მხ. 11,26; „ორასისა დრაკონისაჲ პური ვერ ეყოს მათ (...ვერ ქმარს ამათა DE)“ C, ი. 6,7; „ნუუკეე ვერ გუეყოს ჩუენ და თჳენ“ მთ. 25,9; „ეყენეს შენ სამ დღე“ M, — „დაადგრეს შენ სამ დღე“ G, ისუ 3. 2,22; „არა ეყო შენე ისრაჱლსა შორის“ GM, მხ. 16,1; „ზეგარდამოსაგან ძალასა ესრჱთ ეყოფით“ მხ. 35,5; „ეიდრემდის თჳენ თანა ვიყო“ მთ. 17,17; „შენ, უფალო, უკუნისამდე ხარ (ჰგიე ქ)“ ფხ. 101,13. „ესე გალილრა ყოფად“ C,—„ესე ჯერ-იყო საქმედ“ DE, მთ. 23,23; „ყოფით ეყო შენ ზედა წუალობაჲ“ O, II მფ. 9,7; „განადიდა უფალმან ყოფაჲ ჩუენ თანა“ ფხ. 125,3; „სახლსა შინა შენსა ჯერ-არს ჩემი ყოფაჲ“ ლ. 10,5; „გეკსენედ შენ ზოგადი იგი ყოფაჲ“ ანდ.-ანატ. 222,14; „არა ყოფანი ნაყოფთანი ზრდიან კაცსა“ O, სიბრძ. სოლ. 16,26; „რაჲ-მე უკუე ყოფად არს ჩუენდა?“ C, მთ. 19,27; „თჳნიერ ჩემსა არარაჲ ძალგიც ყოფად არცა ერთი“ ი. 15,5; „კეთილ არს ჩუენდა აქა ყოფაჲ“ მთ. 17,4; „რომელსა უნდეს თჳენ შორის დიდ ყოფაჲ“ მრ. 10,43. „ოგიცა მოწყუე ყოფილ იყო ოესუსაჲ“ მთ. 27,57; „რაჟამს ითხილოთ ესე ყოველი ყოფილი“ მრ. 13,29; „ოგინი იტყოდეს ურთიერთას ყოველთა მათთჳს ყოფილთა“ C, ლ. 24,14; „ოდეს ყოფილ არს აქამომდე, თუმცა მამათა და დედათა ერთად ეჭაშა პური?“ შუშ. VI 11; „გულისსმა-ყავთ ყოფილი იგი“ ფსალტ. 135,19. იხ. აღრე-

ყოფა; აშშარის-ყოფა, არაყოფა, არმყოფი, ახლევის-ყოფა, ახლად-ყოფა, ბაკის-ყოფა, ბაროტის-მყოფელი, ბაროტის(ა)-ყოფა, ბრაკულ-ყოფა, ბრძოლას-ყოფა, განდგომილ-ყოფა, განთკუელ-ყოფა, გარე-მყოფი, გარეშემყობა-ყოფა, გარეშე-მყოფი, გარეწარ-ყოფა, გელ(ის)-ყოფა, გზად-ყოფა, გზის-ყოფა, გრძელ-ყოფა, გულისხმის-მყოფელი, გულისხმის-საყოფელი, გულისხმის-ყოფა, გულგზისან-ყოფა, დაყოფა, დეენის-ყოფა, დროის-ყოფა, თავის-მყოფელი, თავ(ის)-ყოფა, თანამყოფი, თანასაბრძო-ყოფა, თანა-ყოფა, თელ-ყოფა, თქს-ყოფა, იავარ(ის)-ყოფა, კეთილის-მყოფელი, კეთილ(ის)-ყოფა, კიდე-ყოფა, კმა-ყოფა, კრულ-ყოფა, კულ-ყოფა, მზიდველ-ყოფა, მთის-მყოფი, მიზეზ-ყოფა, მკვდრ-ყოფა, მოზაფებულ-ყოფა, მოსაჯ-ყოფა, მოყოფა, მრთელ-ყოფა, მყოფება, მყოფელი, მძლავრ-მყოფელი, ნებიერ-ყოფა, ნების-მყოფელი, ნების-ყოფა, ნიშნის-ყოფა, პატივ(ის)-ყოფა, პატიჟის-ყოფა, სათნო-ყოფა, საყოფელი, სახელ-ყოფა, სისრის-ყოფა, უგულებელს-ყოფა, უყოფელი, უფროს-ყოფა, შეენიერ-ყოფა, უზრუნველ-ყოფა.

[ყოფა] გაშლა. იხ. განმყოფელი, განყოფა, მიყოფა, მოსაყოფელი.

[ყოფა] გაყოფა. იხ. განყოფ(ელ)ი, განსაყოფელი, განყოფელი, გა(ნ)ყოფა, მიმოდაყოფა.

[ყოფა] დახშვა, აკერა. იხ. დაყოფა, გამოყოფა, განყოფა, გარდამოყოფა, მაყოფა, შემაყოფა, შეყოფა, წარყოფა.

ყოფად-ი მოსახდენი: „არა იცის, რაჲ-იგი ყოფად არს" O, ეკლ. 8,7; „თანა-გეაც გულისჴმის-ყოფად ყოფადთა მათთჳს" აპ. რომ.-კურთხ. ახაკ და ათკ. 40,19. იხ. ყოფა.

[ყრა] ალესვა. იხ. გამოყრა.

ყრა «ხრა», შერხევა, ბერტყა, გდება; ამოღება, დაძერა: „ყრიდეს თავსა" DE. — „ხრიდეს თავსა" C, მრ. 15,29; „თავსა მასსა ყრიდეს" O, ზირ. 18,19. „ყრახა ცხრილისაა დაშთის ნაცხრენი" O, ზირ. 27,4. იხ. ამოყრა, აღყრა, გამოყრა, განყრა, გარდაყრა, გარდამოყრა, დაყრა, მაყრა, მოყრა, შემოყრა, შეყრა, შთაყრა, წარმოყრა.

ყრდელ-ი იხ. ველის-ყრდელი.

ყრდნობა «დამტკიცება»: „ესუნ ჳეყრდნა მათ" M,— „დაემტკიცნე მათ ზედა" G. მხ. 18,28. იხ. დაყრდნობა, მაყრდნობა.

ყრმა, ყმა «წულილი», «ჭაბუკი», «მონა», «ქალი», «ქალა», ვაჟი, «მართუე»: „განიკურნა ყრმაჲ იგი" DE.—„განიკურნა წულილი იგი" C. მთ. 17,18; „ვიდრე ყრმა იყუე" C, — „ოდეს იყაე ჭაბუკ" DE. ი. 21, 18; „ჭმა-ყო მწყრაფლ ყრმისა მიმართ, აღმღებისა საჯურველთა მისთა" G.—„ღალად-ყო მეყსეულად და პრქუა მონასა მას ნიკოგორსა თქსა" M, მხ. 9,54; „იყო ყრმაჲ ერთი ბეთლემით" M.— „იყო ჭაბუკი ბეთლემით" G. მხ. 17,7; „პრქუა მოსამან ყრმასა მას, ზედამდგომსა მოჭალთასა" G.—„პრქუა მთიზ მონათა მათ მასთა, ზედამდგომელთა მათ მოჭალთასა" M, რუთ 2,5; „ყრმანი მისნი შეეძდეს და იხილეს" G.— „წეიდეს მონანი მისნი და იხილეს" M, მხ. 8,24; „ვითარ სახედ განეჩინა მოსეჲან, ყრმაჲ უფლისაჲან" G.—„ვითარცა ამცნო მონამან ღმრთისამან მოსე" M, იხუ 5. 11,8; „შენ გებუე ყრმაო, ადეგ" DE. — „ჭალე, შენ გებუე ადეგ" C, მრ. 5,41; „უმეცრე იყოს ყრმაჲ ქალწული, დაწინდული ქმრისაჲ" G.—„იყოს თუ ვინმე ქალი ქალწულ და განთხიელ იყოს" M, II მჯ. 22,23; „ყრმა ვიყავ, დაებერდი" ფს. 36,25; „ყრმა-ლა იყო ოცდარეა წლის ოდენ" ანდ.-ანატ. 218,28; „მომცუარე ყრმაჲ ესე ცოლად" O, დაბ. 24,4; „განმწესნა ყრმაჲ იგი და იქმნა ჰაბუკ" ჲ. ცხ. 140r; „თანად იყუნენ ყრმანი მათნი" pb.,—„მართუენი მათნი (ქარისა და დათუსა) აღრეულად იქცეოდიან" O, ეს. 11,7; „მოაგუროდეს მას ყრმებსა" ჩრ. 10,18; „მისდევდა მას სიმრავლე მამათაჲ და დედათაჲ და ყრმებისაჲ" ფსალტ. 152,25; „იყო ერთი ყრმაჲ წული" ჲ. ცხ. 340v; „მიეცნეს მათ ორნი შვილნი: ერთი ყრმაჲ და ერთი ქალი" Ier.—30,11r. იხ. სიყრმე.

ყრმედ-ი «დედაკაცი», ქალი: „მოაბელი არს ყრმედი" G. — „დედაკაცი ესე არს მოაბელი" O, რუთ 1,6. იხ. ყრმა.

ყრმის(ა)-აღმჭუმელ-ი ბებია ქალი: „პრქუა მას ყრმისა აღმჭუმელმან" O, დაბ. 35,17; „ყრმის-აღმჭუმელსა ებრაელსა ეძიებ" ლშობ. 101,15. იხ. აღმჭუმელი.

ყროლა სუნის ადენა: „აწ ყროდის, რამეთუ ოთხისა დღისაჲ არს" ი. 11,39; „მსგაეს, აჴმნების იგი მყუდროსა, რომელი ძენ სახლსა შინა და ყარნ" ჲ. ცხ. 76r. იხ. დაყროლება, ლიეშყრალი, მყრალი, შეყროლება.

ყრუ: „განაძო ეშმაკი... ყრუჲ" ლ. 11,14; „აღსუნა პირნი ყრუთანი" O, ხიბრძ. ხოლ. 10,21; „ვითარცა ყრუსა არა მესმოდა" ფს. 37,14. იხ. დაყრუ(ე)ება.

ყრუობა, ყრუ(ე)ება «დუმილი»: „ყრუობდ, დაიდევ ყელი შენი პირსა შენსა" G,—„დუმენ და დაიდევ ყელი პირსა შენსა" M, მხ. 18,10. იხ. ყრუ.

ყუაე-ი: „თანა-წარპყავან მათ ყუაენი" ჲ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 114,24; „სიტყჳს-გებაჲ ჩუენი და ლიქნაჲ შეერაცხა მას ვითარცა ყუაეთა ყოვლი" Sin.—11,102v.

ყუაეება «აღყუაეება»: „ჰკუერთხი მისი ყუაოდის" G, რიცხ. 17,5 „ვითარცა ყუაენილ ველისაჲ ეგრე ყუაენ" ფს. 102,15; „ეიხილოთ, თუ ყუაეან ვენაკნი" O,—„ეიხილოთ, უკუეე აღყუაენა ვენაკი" M, ჭნა 7,18; „ყუაოდენ ვითარცა შრომანი" I, ეს. 65,1; „ყუაოდა ზჳული ქრისტეანეთაჲ" აგმ. 26,8; „წესიერებითა საღმრთოჲთა ყუაოდა" შუშ. I 26. იხ. აღყუაეება.

ყუაენილ-ი: „მე, ყუაენილ ველისაჲ, შრომანი ღელეთაჲ" O, ჭნა 2,1; „ყოველი დიდებაჲ კაცისაჲ ვითარცა ყუაენილ თივისაჲ" I, ეს. 40,6; „ყუაენილ გამოჩინდა და ყაში სხლად ვენაკთა შოიწია" კ. ეფრ.-აღდგ. 158,10; „ესე ყოველი ცხორებაჲ, ვითარცა ყუაენილი ველთაჲ, წარმავალ არს" შუშ. XVI 47.

ყუაენილგანრეულ-ი ყვავილიანი: „ყუაენილგანრეული სამოსელი იოსებისი" ფიზ. XIX ს. იხ. განრეული,

ყუაენილგარდაფენილ-ი აყვავილებული: „ყუაენილგარდაფენილ ახარე სულიაც მათ რუენთა" ფსალტ. 18,67. იხ. გარდაფენა.

[ყუაენილება] იხ. აღყუაენილება, გამოყუაენილება.

ყუაენილებრ ყვავილიით: „დიდებაჲ ყუაენილებრ დაცუნებადი" ბ. კნ.-40-თჳს 118,8. იხ. ყუაენილი.

ყუაენილო(ვ)ან-ი: „რაჟამს იხილნე ხენი ველურნი... ყუაენილოანნი და უფუენილთანი" ბ. კნ.-ეჩუხ. დღ. 75,24;

„რაჲსა შეაბღალეთ სისხლითა სამოსელი იგი უეაეჭლოვანი ტყეულითა?“ აპ. რომ.-ქურთ. ახაკ და აკ. 8,3. იხ. უეავილი.

[უეავნება] იხ. გამოყუეავნება.

უეარება, უეაროება: „მიუეარს მაშაჲ ჩემი“ ი. 14,61; „უკეთუმცა გიუეარდი მე, გიხაროდამცა“ ი. 14,28; „ქმართა გიუეარდეთ ცოლნი თჳსნი“ კოლ. 3,19; „სოფელიმცა თჳსთა ჰეუეარობდა“ ი. 15,19; „ჰეუეარობდით მტერთა თქუენთა“ მთ. 5,44; „მდიდარი ვინმე მეუეაროს და მე მძიელს“ Aih.—12,112v. იხ. დიდების-მოყუარება, ეშმაკთ-საუეარელი, ეკლესიის-მოყუარება, ეკლესიის-სიყუარელი, ეკლესიის-უეუარელი, თაეის-მოყუარე, კაცთ-მოყუარე. კაცთ-მოყუარება, კაცის-მოყუარე, მამლის-მოყუარე, მამლობის-მოყუარე, მართჳს-მოყუარე. მოყუარობის-მოყუარება, მოყუარი, მოყუარობა, მოყუარება, მოყურობა/მოყურება, სათნოების-მოყუარე, საყუარელი, სიყუარული, შეუყუარება.

უუდება იხ. დასაყუდებულო, დაყუდება, მყუდრო/ყუდრო, სადაყუდებულო, საყუდარი, საყუდელი.

უუდრო, მყუდრო წყნარი, მშეიდი: „როჲმელთან ოჳერი სული და განძჳნებული ყუდრიდ მოაქცე“ გან. ი. 200,18; „ვითარცა ცხოვართა შორის, მჳწდთა და ყუდროთა“ მარხ. და ყონ. 108,16; „ვითარცა ყუდროსა ნაუთსადგურსა მიეუედრნიან“ აპ. რომ.-ქურთ. პოხ. 176,4; „შეარაჲ-მწუხრდის, სთქუთ: ყუდრო იყოს, რამეუ წეთს ცაჲ“ DE, მთ. 10,2; „ყუდრო არინ, ანუ ღელეე“ ფოკა 241v; „მიეხედო, არამედ მდაბალსა მას და მყუდროსა“ I, ეს. 60,2; „ხენი იძრვიედ ოდენ ნიაეისაგან მყუდროჲსა“ მ. სწ. 152,28; „არა არს მძიმური წყმაჲ მყუდროჲსა უმჯობეს“ A—82,268. „რაკამს დაემთხჳის ყუდროდ და დაწყნარებულად (ზღუაჲ) შემდგომად აღძრვისა მისისა“ გრ. ნოს.-კაც. აგემ. 140,5. იხ. უედება.

უუდროება, მყუდროება სიწყნარე, სიმშეიდე: „საქმენი შენნი ყუდროებით აღასრულენ“ ო. ზირ. 3,19; „იყო ყუდროება დიდ“ მთ. 8,26; „შეიდე დაუედებულთა ზედა ყუდროებით და დამკდრებულთა მშჳდობით“ ო. ეზეკ. 38,11; „არა შეიწუნარებს სიტყუათა სარწმენოებისათა ყუდროებით“ ბ. კეს.-ეჰეხ. დღ. 186,1; „მყუდროებით იქმოდიან და თჳსსა პურსა ჭამდენ“ II თეს. 3,12; „ნაყოფი სულისაჲ არს... მყუდროებაჲ, მარხვაჲ“ გალ. 5,22; „უნდა მყუდროებით ცხორებაჲ“ ი.-ე. 25,11. იხ. ყუდრო/მყუდრო.

უუედრება «კდემა», მხილება, გინება, ღაძრახვა, შეურაცხყოფა: „რაკამს... გაუუედრებდენ თქუენ (ქალთა)“ ლ. 6,22; „აუუედრებს წინაწარმეტყუელი იგი“ ს. გან.-მოც. საკ. 101,61; „აუუედრებდეს მას წყალთა მათ ზედა ცილობასათა“ აპ. რომ.-ქურთ. პოხ. 148,6; „კაცსა ღმრთისა შეილნი თჳსნი აუუედრებედ“ ო. ზირ. 41,10; „არა სადა ვინ მჴედარსა მტერთა მიერ წყლულებაჲ აუუედრიოს“ მ. სწ. 108,19. „უუედრებანი მაუუედრებელთა შენთანი დამეცნეს ჩემ ზედა“ ბრომ. 15,12; „უუედრებაჲ მახლობელთა მისთაჲ მან არა მოიღოს“ ფს. 14,3; „ნუ გეშინინ უუედრებისაგან კაცთაჲსა“ ო. ეს. 51,7; „მესმა მე უუედრებაჲ მრავალთაჲ“ ფს. 30,14; „ჰქმენ უუედრებაჲ შეფობისა ამის ჩემისაჲ“ ფლტკ. 188,5; „ვინ-მე იტჳრთნეს... მრავალნი უუედრებანი“ საკ. წიგნ. II 59,22; „რაკდენნი... უუედრებანი მოიწეოდეს მათ მიერ ჩუენ ზედა“ ო.-ე. 52,7; „სახელი ბოროტი, სირცხჳლი და უუედრება დაგემკჳდროს“ pb.,— „სახელბოროტთან სირცხჳლი და კდემაჲ დაემკჳდროს“ ო. ზირ. 8,1. იხ. მაუუედრებელი, საუუედრელი.

უუენა/უეენა იხ. დაუუენა, მოუუენა/მოუეენა, საუუენელი/ საუკნელი.

უუერბი სამეფეი, ზედადგარი; ბოსტნის კვალი, მარგი (საბა): „თორნეი და უუერბნი დაირღუედ“ ო. ლეკტ. 11,35; „მოვრწყო მტილები ჩემი და დავათრო უუერბები ჩემი“ ო. ზირ. 24,42.

უუერბეულ-ი იხ. უურბეული.

უუილ-ი: „მგელ იქმნა და მახლობელად დგა და უუოდა“ Sin.—11,235v. იხ. აღუეელება.

უუნ-ი ზაეი: „აღთქუმაჲ აღთქუეს, უუნი დაისეს, მოსად დაემორჩილნეს ძეთა ისრაჱლისათა“ ო. II ბე. 10,19.

უურ-ი სასმენელი; ჭურჭლის ხელმოსაკიდებელი: „უური ისმენს გარეშეთა სიტუათა და მისცემს ცნობასა გონებისასა“ მ. სწ. 170,18; „რაკამს უურთა გესმეს“ მთ. 10, 27; „უურსა არა ესმა“ I კორ. 2,9; „მოყაე ჩემდა უური შენი“ ფს. 39,6; „ეტყოდა უურსა“ ფლტკ. 142,35; „როჲმელსა ასხენ უურნი სმენად, ესმოდენ“ მთ. 11,15; „უურნი მათნი დაუურუედენ“ ო. მიქ. 7,16; „დაისხენით სიტყუანი ესე უურთა თქუენთა“ ლ. 9,44; „მოადგა მათ (სფირიდებსა) უურები“ მ. ცხ. 887r. იხ. ღუძლის-უური.

უურისა მიპყროება უურის-დაგდება: „უურსა მიუპყრა ყოელთან მან ერთან სმენად“ ო. ნეემ. 8,6; „უური მიუპყრა ეედრებასა მისსა“ ფარ. 816.

უურისა მოყოფა «უურად-ხმა»: „უური მოყაე სიტყუათა პირისა ჩემისათა“ Ქ,—„უურად-იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ ქ. ფს. 53,4.

უურის-უური: „პრქუა მას უურის-უურ, რაჲთა არაეის ესმეს“ 6581, იხ. უური.

უურ-ი ტანსაცმლის კალთის კუდი: „იყუნეს ოთხთაე უურთა მის სამღთოებელისათა სადგმელნი ოქროჲსოვილნი“ პოვნა სტეფ. 668; „შეუპყრა ორკეცი სამოსლისა უური ეპიფანეს და მოაპო იგი“ საკ. წიგნ. II 110,20. იხ. საური.

უურად-ხმა «სმენა», «უურისა მოყოფა», გაგონება: „უურად-იხუენით სიტყუანი ჩემნი“ საკ. მოც. 3,14; „სიტყუანი ჩემნი უურად-იხუენ“ ქ.—„სიტყუათა ჩემთა ისმინე“ Ქ. ფს. 5,3; „უურად-იხუენ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“ ქ.—„უური მოყაე სიტყუათა პირისა ჩემისათა“ Ქ. ფს. 53,4.

უურბეულ-ი, უუერბეულ-ი პურის კერი: „შესუარე სამი საწყაული სამინდოჲ და ჰქმენ უურბეული“ ო. დაბ. 18,6; „უურბეული ჭრთილისაჲ ჰამე შენ თჳი“ ო. ეზეკ. 4,12; „მიართუმიდეს ყოეელნი... სარა—უურბეულსა“ ოჩრ.-გურიტ. 280,20; „იქმოდეს მას უუერბეულად“ G, რიცხ. 11,8.

უურდაკუეთილ-ი უურმოჭრილი, «უურკუეთილი»: „ცხოვარი უურდაკუეთილი ანუ მოკლეკუდი საკუელებ

* წყარო დასახელებული არ არის (რედ.).

ჰკუნე იგინი თავისა შენისა" G.—„ცხოვარი ურკუეთილი, ანუ თუ კედმოკლე საკლველად ჰყო თავისა შენისა" pb., ლევტ. 22,23. იხ. დაკუეთილი.

ურდგელ-ი, ურგდელ-ი lepus: „კლდენი შესაუღრებელ-დაურგდელთა (ურდგელთა Q)" Ш. ფს. 103,18; „რომელნი სდევენ ურდგელსა" 8. ცხ. 201v; „განრინებისთჳს თჳსისა (აჭეს) ურგდელსა (ურდგელსა B) სიმაღლ" გრ. ნიხ.-კაც. აგებ. 152, 22.

ურე, ყორე «ჯუთხე», თემი, ქუჩა: „არა ხოლო თუ შენისა მაგისგან ურესა ერთისა ერსა ეცრებთ" პაველ მოც. 51,10; „ურესა რომელსამე განაცდიდეს, რომლისა იყო კიდე მისი" ხაქ. მოც. 27,89; „უმჯობეს არს ურესა ყოფად პირსა ჭუეშე, ვიდრე მოპეტალებულთა სიცრუეით სახლთა შინა ზოგადთა შეგინებულსა" O.—„უმჯობეს ცხორებად კუთხესა შინა დაუბერველსა, ვიდრე-ღა განგოზილთა სიწრეთითა და სახლსა შინა საზოგადოსა" pb., ეგ. ხოლ. 21,9; „უმჯობეს არს ყოფად ყორესა ერდოსასა" O, ეგ. ხოლ. 25,24; „შევიდა მენ (სახლსა) შინა სიმწარითა სავსე და მიეყრდნა ურესა ერთსა და... ტიროდა" ზუზ. II 28; „განკედ ადრე ეზოსა და ურეთა ქალაქისათა" ლ. 14,21.

[ურვა] იხ. გამოყურება.

ურიმალ-ი «ღაწუ», «ყბა», maxilla, mala, gena: „გცეს თუ ვინმე მარჯუენესა ურიმალსა (ღაწუსა C). მიუპყარ მას ერთკერძოცა" DE, მთ. 5,39; „დასცა მანაი იგი ურიმალსა მისსა M.—„შთამაგრა მანაი ყბასა მისსა" G, მხკ. 4,21; „კუალად ურიმალსა სცა" ი. მოც. 60,18.

ურიმლიხ-ცემა სილის გაწუნა: „მსახურთა მათ მოიკვანეს ურიმლიხ-ცემად იგი" მრ. 14,65; „მიესცნეს ღაწუნი ჩემნი ურიმლიხ-ცემად O, ეს. 50,6; „თაეს-იდეს ურიმლიხ-ცემად" გრ. ნაზ.-შობ. 806,25; „იხილე ღაწუთა ჩემთა ურიმლიხ-ცემაჲ" ეპ. კჳრ.-დიფლ. 99v, იხ. ცემა.

ურიხ-ძირ-ი ბაბილო, lubus: „გამოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა... ურიხ-ძირი" O, ამოს 3,12. იხ. ძირი.

უურკუეთილ-ი «ყურდაკუეთილი»: „ცხოვარი ურკუეთილი, ანუ თუ კედმოკლე საკლველად ჰყო თავისა შენისა" pb.—„ცხოვარი ურდაკუეთილი ანუ მოკლეკუდი საკლველებ ჰკუნე იგინი თავისა შენისა" G. ლევტ. 22,23. იხ. კუეთა.

ურძენ-ი: „მო-ნუ-ისთელიან ეკალთაგან ურძენი" მთ. 7,16; „განრცხეს სისხლითა ურძნისაჲთა სამოსელი თჳსი" აპ. რომ.-კურთხ. ახაკ და აკ. 70,1; „ტევანი იყო ურძნისაჲ გრჭოითა მოღებულ მჭრითა თჳსითა" აპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 122,1; „მსგავს არს იგი ურძენსა მწიფესა" 8. ცხ. 78v. იხ. მოყურძნა, საყურძენი, საყურძნე.

ურწარკუეთილ-ი ყურმოჭრილი: „სარწმუნო იქმნა გერმე მის ურწარკუეთილისაჲ" Ath.—11,84v.

[ურჩუმ-ი] იხ. მეყურჩუმე, მყურჩუმებელი.

ყჳბარ-ი «კარაბა», კოკა: „მოიგე შენდად ყჳბარი ერთი, ქმნული მეტკისაჲ" I. ეფრემ. 19,1; „შეჰმუსრო ყჳბარი იგი წინაშე თუალთა მათ კაცთასა" O.—„შეჰმუსრო კარაბა წინაშე თუალებსა კაცთა, გამოსრულთასა შენ თანა" pb., ეფრემ. 19,10.

ყჳთელ-ი ყვითელი: „ყჳთელი და კუერცხის-გული, შავი" მხკ. 58,14; „ამისი ხატი შეენიერ და ფეროვან, ხოლო ოთვანესი ფერი ყჳთელ" Ath.—11,206r. იხ. დაყჳთლებელი, სიყჳთლე.

ყჳნვა იხ. განყჳნვა, დაყჳნვა, წუერყჳნული.

ყჳრება «დაბერვა», დაძახება: „იყოს, ვითარცა აყჳრნეთ საყრნი" G. იხუ 5. 6,8; „ვითარცა აყჳრნეთ საყრნი" G.—„ვითარცა დაჰბეროთ ნესტუსა მას" M, იხუ 5. 0,8.

ყჳრილ-ი: „ლეკუნი ლომთანი ყჳრიედ ტაცებად" ფს. 103, 21; „ყჳროდეთ მთანი" I, ეს. 44,23; „ვითა ჴარი ყჳროდის" 8. ცხ. 82r; „ყჳრიდ ოწყის (ავთოლოფოსმან)" ფიზ. III 22; „იღრჭენდა კბილთა მისთა (ლომი) ყჳრიელითა მძჳნვარებისა მისისაჲთა" H—241,41a. იხ. მყჳრალი, საყჳრი.

[ყჳრტ] იხ. მყჳრტე, სიმყჳრტე.

ყშირ-ი იხ. ჴშირი.

შ

შინ ქართული ანბანის 27-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—800.

შაბათ-ი, შაფათ-ი კვირის მე-7 დღე; კვირა, შვიდეული: „განკურნებოდეთ... ნუ დღესა შაბათსა (შაფათსა C)" ლ. 13,14; „იყო დედ დღე იგი მის შაფათისაჲ (შაბათისაჲ DE)" ი. 19,31; „რომელი არს მახლობელ იერუსალჱმსა შაბათის გზა ოდენ" ხაქ. მოც. 1,12; „ვითარცა გუაეწყებს სახელი შაბათისაჲ, რ' განსუენებად ითარგმანების" A—92,880; „შჳდეული უკუე დღეთაჲ ეწჳს შაბათსა" A—92,881. იხ. ერთშაბათი, ოთხშაბათი, ორშაბათი, სამშაბათი, ხუთშაბათი.

შაბათობა: „შაბათობდა ერი იგი დღესა მას მეშჳდესა" O. გამოსლ. 16,30; „ეშაბათუნთ შაბათნი თქუენნი" G, ლევტ. 26,21. „შეიწყნარის კეეყანამან შაბათი თჳსი შაბათობად" M, II 67ტ. 56,21; „და-სამე-აკლდების შაბათობაჲ იგი ერსა ღმრთისასა" ებრ. 4,9. იხ. შაბათი.

შავ-ი: „შაე ვარ და შუენიერ" O. ქებ 1,4; „თმაჲ შაე აღმოჰდა" G. ლევტ. 13,37; „შაე ვინმე ჰინდოჲ" 8. ცხ. 181r. იხ. დაშავება, მოშავე, სიშავე.

შალვა, შლა რეცა: „მას შინა ეშლებიან და იქცევიან" 8. ცხ. 78v; „ნაცა შინა მყოფთა, რომელთა გული ეშლებინ" A—92,870. „შეგიშალოს გონებაჲ გულისა შალვითა" 8. სწ. 159,10; „ვისნი არიან შალვანი გულისანი?" H—2251,284r. იხ. აღშალვა, აღშლა, დაშალვა, მშლელი, შეშალვა.

შალილ-ი ლეში, მძორი: „თუალნი იგი გარდამოექცეს ტირილითა მით ვითარცა შალილნი" წწტყ. 107. (ეფ.).

შამ-ი: „დაბაყრეს ყოველი კეეყანაჲ შამისაჲ" H — 241, 824.

შამბ-ი: „ჰოეა იგი შამბსა მას შინა" 8. ცხ. 248v.

შამბოან-ი: „იელტოდა იგი მანდორასა შამბოანსა“ ჰ. ცხ. 248v; „დაჯდა იგი შორს შამბოანსა მას შინა“ ჰ. ცხ. 246v. იხ. შამბი.

შამფურ-ი: „შამფურთა განჯერეებელთა მიპყრობად ზერგად მისსა“ Sin.—11,47v; „განაჯერეენით შამფურნი და უგუმირეთ გუერდთა მისთა“ Sin.—11,230v.

შანთ-ი გახურებული რკინა, მეხი; «წუეთი»; ნატეხი: „გამოსცუეან შანთნი ცეცხლისანი“ M, ოთ 41,10; „მჭედელი ოდეს განსჭედდეს შანთსა რკინისასა“ ჰ. ცხ. 284v; „გაბელის მან... შანთნი ცუარისანი“ H—241,784; „ვინ არს, რომელმან შენა შანთნი ცუარისანი?“ O.—„ვინ არს მშობელი წუეთისა და ცუარისა?“ pb., ოთ 38,28; „დამბადებელსა ყოველთასა დაუსაბამოსა თანა იყო ნივთი იგი დაუსაბამოჲ,—ვითარ იგი იტყოდა ბოროტი იგი მანინ,—და მოიღებდა შანთსა მას ნივთისასა და ჰყოფდა წინაღდგომად ღმრთისა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 200,10.

შანთ-ი «ქანქარი»: „წარმოუდგინეს მას ერთი თანამდები ბეერისა შანთისაჲ (ქანქრისაჲ C)“ მთ. 18,24; „აღუთქუმიდა მათდა მიცემად შანთისა დრაკნისასა სამათასსა“ H—241,750.

შანთეულ-ი «წიდა»: „მარილი და ქჳშაჲ და შანთეული რკინისაჲ უადვილჱს არს ტჯრთად. ვიდრეცა არა კაცი უგუნური“ O.—„ქჳშა და მარილი და წიდა რკინისა უსუბექეს ტჯრთად, ვიდრე კაცისა უმეცარისა“ pb., ზარ. 22,18. იხ. შანთი.

შარავანდ-ი გვირგვინი: „შარავანდი შეამან“ O, I ეზრა 8,6; „დადგნა შარავანდნი სდედიფლონი თაესა მისსა“ O, ესთ. 2,17; „ჳკრგჳნი ედგა ოქროჲსაჲ და შარავანდად იყო ზეშისაჲ და ძოწეულისაჲ“ O, ესთ. 8,15; „მიჰვეწნა შარავანდნი იგი თაესისაგან მისისა“ ფლკტ. 189,13; „შარავანდნი ებნეს თაესა მათსა“ ვარ. 820; „შარავანდნი შეიბნა ნაქორდან, ძემან მისმან, მის წილ“ I, ეს. 87,85. იხ. საშარავანდედო, საშარავანდო.

შარავანდდადგმულ-ი გვირგვინოსანი: „ვითარცა მეფჱ, შარავანდდადგმული ასპარეზსა“ O, ქება 7,5. იხ. დადგმული.

შარავანდედ-ი მეფე გვირგვინოსანი: „თქუენ და შარავანდედნი თქუენი წარსწყმდეთ“ O, I მფ. 12,25; „შარავანდედისა წინაშე ნუ აუცნებ სიბრძნესა“ O, ზარ. 7,5; „ვითარცა წესი არს შარავანდედთაჲ“ რიფხ. 108,25. იხ. შარავანდი.

შარავანდედება, შარავანდედობა სამეფო; მეფობა: „განჳბნიოს შენ უფალმან ყოველთა შორის შარავანდედებათა“ M, II მჯ. 88,26; „ყოველი შარავანდედობაჲ ჴეყუანისაჲ მომცა მე უფალმან“ O, II ეზრა 1,2; „ესე ყოველნი მღდელი იყუნეს შარავანდედებასა მას დრეელ მეფისასა“ O, ნეემ. 12,22; „შენდა წეს არს შარავანდედობაჲ“ ფლკტ. 187,24. იხ. შარავანდედი.

შარშა შარშან: „ოცდაჳჯი წელი გასრულდა მაგისი შარშა“ Sin.—11,80v.

შატროვან-ი «ნაქსოი»: „ჳიხილე ტუუენასა მას შინა შატროვანი ერთი ჭრელი“ M, — „ვიხილე ნატუენავსა შინა ნაქსოი ჭრელი“ G, ისუ ნ. 7,21.

შაფირ-ი sapphirus: „სარტყელი შაფირისაჲ წელთა მისთა“ O, ეზეკ. 8,8.

შაშუ: „სხუანიცა არიან მრავალნი სიმრავლის-მუუარენი, ვითარცა სახედ ტრედნი და მწერონი და შაშუნი და კაკაბნი“ ბ. კეს.-ეჭეს. დღ. 118,8.

შაშუვალ იხ. საშუალ.

შდობა, შთობა იხ. დამშთვარი, დაშდობა, დაშთობა, შეშთობა, შეშდობა.

შდომა, შთომა იხ. დაშდომა, დაშთომა, ნეშტი.

შდუნება იხ. დაშდუნება; შდრ. შთინება.

შე-: „შპარავნი შე და გამოკრბებიან“ ჰ. ხჭ. 148,26.

შეახლება დაახლოება, მიდგმა, «შეყოფა»: „ყოველი იგი ერი ეძებდა შეახლებად მისა“ ლ. 8,19; „რაჲსა ესოდენ შეეახლენით ზღუდესა მის ქალაქისასა?“ O, II ეზ. 11,20; „ვაჲ, რომელთა შეეახლონ სახლი სახლსა“ O.—„ვაჲ, რომელნი შეაყოფენ სახლსა სახლისა მიმართ“ pb., ეს. 5,8. „რომელ შეახლებულ ხართ უფალსა, ღმრთისა თქუენსა, სცხონდეთ“ M, II მჯ. 4,4.

შებაყლებულ-ი: „გუამნი ნუქეულნი. შებაყლებულნი გულის-თქუმათაგან ენებისათა“ ჰ. ხჭ. 290,18.

შებერვა «გამოდნობა»; შებუშტება: „შებერონ ერთად ქეცხლი იგი, რომელ შეწირეულ არს“ O, IV მფ. 22,4; „ნაცილად შებერა და არა არს სულ მათ თანა“ O.—„ნაცილად გამოადნვეს, არა არს სული მათ შორის“ pb., იერემ. 51,17; „შეებერავნ პირსა მისსა“ H—223,21г. „ძელი, მაღნარისაგან მოკეეთილი, ჭნეული ხეროჲსაჲ და შებერილი ოქროჲთა, და ეეცხლითა შემკობილ არიან“ O.—„მოკეეთილი მაღნართ, ჭნილი ხეროჲსა, და გამონადნობი ეეცხლითა და ოქროჲთა შემკულნი არიან“ pb., იერემ. 10,4; „დაჭნაჲ მისი მსგავს არს თეალსა მას შებერულსა, რომელი ქამსა წჳმისასა იხილეის წყალთა ზედა მყის და მენჭეესვე დაშრტის“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 187,8. იხ. ბერვა.

შებეჭდვა დაბეჭდეა, ბეჭდის დასმა: „დაწერნეს სტუანი თჳსნი და შეჰბეჭდეს და დადეეს სასოენლით კერძო დარეელ მეფისა“ O, I ეზრა 8,7; „შეიბეჭდა თავი თჳსი“ ჰ. ცხ. 403г. იხ. ბეჭედი.

შებილწება «შეგინება»: „მღდელი და წინაწარმეტყუელი შეებილწნეს“ O, იერემ. 28,11; „შებილწეთ სახლი ეგჳ“ O.—„შეაგინეთ სახლი“ pb., ეზეკ. 9,7; „არა შებილწოს სულმყრალმან მან მზაკეეარმან სარეცელი ანდრიანესი“ ანდ.-ანატ. 261,24; „ნუ შებილწებ უბიწოსა მას ტრედსა შენსა“ ფოკა 844г; „რომელმანმცა შეუძლო მას შებილწებად“ C.—„რომელმანმცა შეაგინა იგი“ DE, ბრ. 7,15; „შებილწნეს საქმითა მათითა“ Č.—„შეაგინა საქმითა მათითა“ Ч, ფხ. 105,39; „შებილწებოდა სიწმიდჱ ჰაერისაჲ“ Sin.—11,233v. იხ. ბილწება; შემაბილწებელი.

შებმა «შერტყმა», შეკვრა, ჩამოკიდება, «მიცემა», დაწესება; არსებობა, მყოფება: „შეება იგი ბარკალთა ქეეშე ბარკლისა მარჯუენისა მისისასა“ M,—„შეირტყა იგი ჴეეშეთ მოსასხმელისა თეძოსა ზედა თჳსსა მარჯუენესა“ G, მსჯ. 3,16; „ამაურთა მისთა არა შეებაა“ O, ზარ. 23,26;

„რომელმან-იგი შეაბნიის კარნი ეტლად“ ნ. გან.-დაჯდ. 139,6; „შეიბენ იგინი ულსა შენსა“ O, იგ. ხოლ. 8,6; „უკუეთუ შეაბა კარი სახლსა შენსა“ მ. ცხ. 2001; „შეაბა მას რიჟჯი მარადის“ O,—„ჰამადი მისი, ჰამადი მიშდემადი, მაეცემოდა“ pb., ალრეშ. 52,24; „შეაბს მას სიტყუაჲ ცოდეისაჲ“ O, ზირ. 28,17. იხ. ბმა.

შებმის-ყოფა «ვაჟკაც-მოხუცება», «პყრობა», ხელის-მოკიდება, შეჭიდება: „შებმა-უყო ელიე სამოელსა მასსა“ O, IV მფ. 2,12; „შებმა-უყო სამსონ ორთა მათ სუეტთა“ M.—„გაჟკაც-მოიბრა სამფსონი ორთა სუეტთა სახლისათა“ G, მწყ. 15,29; „აღუძდე ფინჯკა ამას და შებმა-უყო სიმაღლესა მისსა“ O,—„აღვიდე ფინჯკა და ვიპყრა სიმაღლე მისი“ M. ქება 7,6; „შებმა-უყო თმათა მისთა“ ფლპ. მოც. 4,9. იხ. ყოფა.

შებნევა შეყრა, ჩაყრა: „შეეაბნიე ცეცხლსა“ O, გამოხლ. 22,24. „უბრძანა შებნევაჲ ყოველთა მათ მღდელთა და დიაკონთა ქალაქისათაჲ“ H—841,727. იხ. ბნევა.

შებნელება ოდნავ დაბნელება: „ვითარცა შებნელდის. გამოვიდიან თჳსთა სენაკთაგან“ ი.-ე. 21,27. იხ. ბნელება.

შებორკილება «კრულ-ყოფა», «დაბორკილება»: „შებორკილა იგი“ DE.—„კრულ-იყო იგი“ C, მრ. 8,17; „შებორკილიან იგი ჯაჭჳთა“ ლ. 8,29; „შებორკილეს ბორკილითა“ M, II წმტ. 33,11. „ბრძანა შებორკილებაჲ მათი ჴელთა და ფერჴთა“ H—841,488; „არცალა ჯაჭუებითა ეის ჴელ-ეწყა შებორკილებად იგი“ მრ. 5,3.

შებორკილებულ-ი «დაბორკილებული», «პყრობილი»: „შეუკრინ შენ წინაშე სულთჳსაჲ შებორკილებულთაჲ (დაბორკილებულთაჲ C)“ Q, ფს. 78,11; „შებორკილებულ იყო იგი ბრძანებითა შემოქმედისა თჳსისაჲთა“ ბ. კან-ეჳსტ. დღ. 56,25; „რაჲთა შეისმინოს სულთქუმაჲ შებორკილებულთაჲ“ Q,—„რაჲთა შეისმინოს ლოცვაჲ პყრობილთა მისთაჲ“ C. ფს. 101,21. იხ. ბორკილი.

შებოროტება გატანჯვა, დასჯა; დანაყვა, დათელვა: „შეებოროტენ და დაშდაბლდი ვიდრე ფრამდე“ Q, ფს. 37,2; „მეყს შებოროტებაჲ ვითარ შესწყდნის“ ოქრ.-მარხ. დღ. თან. 109,18. იხ. ბოროტება.

შებორცუებულ-ი «ძნელი»: „მჴმელნი აჳამებდით მას შებორცუებულთაგან“ G,—„გარდაებული გარდადევით იგი ძნეულად“ pb., რუთ 2,19.

შებრატნვა შეკერა: „სხუასა რასმე კთილსა შეებრატნოდა და შეახჯო“ ფიზ. III 40. „რამეთუ... შებრატნილ არიან და დგან“ ფიზ. 8,25. იხ. ბრატნვა.

შებრკოლება შეფერხება, დაშლა; დაგორება, წაქცევა: „ისინი შებრკოლდეს და დაეცნეს“ ფს. 19,9; „არა თუ განწყალებამან გზისამან, არამედ უდებებამან იგი შეაბრკოლნა“ ოქრ.-პეტრე და ეფრემ 211; „შებრკოლდეს იგინი ლოდსა მას დაბრკოლებისასა“ ბრონ. 9,32; „შებრკოლდებიან სლვანი მათნი“ მ. სწ. 139,22. „იგი იქმნა... ლოდი შებრკოლებისაჲ და კლდე საცთურისაჲ“ I პეტრე 2,7. იხ. ბრკოლება, შესაბრკოლებელი.

შებრკუშობა დაბრკოლება, შეცდენა, წასხლეტა: „არა შეიბრკუშენ სლვანი ჩემნი“ ფს. 16,5; „შეუბრკუშიბ, რომელნი ვიდოდიან გზასა ცხორებისასა“ მ. ცხ. 4091; „შეუბრკუშა მსაბურსა მას და დაეცა იგი სიჴეითა“ მ. ცხ. 4124; „ნუუკუე შეუბრკუშა, რაჲთა დაეცნენ“ ბრონ. 11,11; „შეუბრკუშა მას და შთამოიჭრა ქუეყანად და აღმოვარდა ფერჴი მისი“ ლიმ. 101,28. იხ. ბრკუშა.

შებრძოლება, შებრძოლნება შერთვა; შეხორცება: „უკუეთუ იგი გულძჳრ არს შენთჳს, ნუ დაუტეეებ, ვიდრემდის კუალად შეაბრძოლო ასოჲ ასოსაე შენსა“ მ. სწ. 25,28; „შეაბრძოლნო ეზოები იგი ურთიერთას კარშიკებითა მით“ O, გამოხლ. 20,6; „სასოებაჲ აქუს-ღა უკუე მოკუეთილი ასოთაე თჳსთა“ მ. სწ. 114,26. ბ. ბრძოლნება.

შებრძოლნება საფლავის ქვა, ძეგლი, გოდოლი: „აღასრულა სიმაღლჱ იგი შებრძოლნებით“ O, III მფ. 2,25.

შებუშება დაბუქება: „შებუშნეს ყოველი გუამი მისი“ მ. სწ. 130,6; „არცაღაუ ერთი ასოთაგანი მისთაჲ შებუშნი გუამსა მისსა“ Sin.—11,247г. „რამეთუ იყუნეს დაკნინილ და შებუშებულ საკრველთა მათგან“ ანდ.-ანატ. 212,6. იხ. ბუშება.

შებღალვა «შესუარვა», დასვრა: „შებღალეს სამოსელი იგი სისხლითა“ O, დაბ. 37,31; „რაჲსა შეჰბღალეთ სისხლითა სამოსელი იგი?“ იბ. რომ.-ყურთხ. ახაკ და აკ. 3,1; „რომელმან შებღალოს და დასუაროს ბაღლითა“ მ. ცხ. 2201. „ჴელნი თქუენნი შებღალულ (შესუარულ O) არიან სისხლითა“ I, ეს. 59,3; „გიხილე შენ, შებღალულო სისხლითა შენითა“ O, ეზეკ. 16,6. იხ. ბღალვა.

შებღალულება: „ვითარცა განსწმიდე კეთროვანი იგი სიტყჳთა, განწმიდე შებღალულებაჲცა ესე ჩემი“ მ. სწ. 281,24. იხ. შებღალვა.

შეგებობა მოხარშვა: „შეაგბო იაკობ გბოლეულ“ O, დაბ. 25,29; „ჴორჭერი კეცსაჲ, რომლითა შეიგბოს იგი, შეიმუსრენ“ ლევიტ. 6,21; „შეაგბობდეს მას ქონითა“ G, რიცხ. 11,8; „შეაგბეს სიავ-ქმებთა შინა“ I, I ეზრა 1, 12; „ესე ადგილი არს, სადა-იგი შეაგბიან მღდელთა“ O, ეზეკ. 40,20. იხ. გბობა.

შეგბოლვა მოხარშვა: „არა შეჰგბოლო კრავი სძითა დედისა თჳსისაჲთა“ O, გამოსლ. 23,19. იხ. გბოლვა.

შეგდება «შეყენება», «შევრდომა», ჩაგდება: „ნუ შეაგდებ თავსა შენსა აბრახსა მას მათსა“ O, ზირ. 7,7; „შეაგდეთ საპყრობილესა“ ფსკტ. 141,27; „არღა შეეგდო იოანე საპყრობილესა“ C,—„არღა შეევრდომილ იყო იოანე საპყრობილესა“ DE, ა. 3,24; „შეაგდე ფურნესა იმას განკურვებულსა“ მ. ცხ. 3321; „გუემასა და ტანჯვასა დიდსა შეგაგდოს შენ“ ზეშ. III 25. „უბრძანა... შეგდებაჲ საპყრობილესა“ ფსკტ. 133,23. „კაცის-კლვასა შეგდებულ იყო საპყრობილესა“ DE, — „კაცის-კლვისათჳს შეყენა საპყრობილესა“ C, ლ. 23,25. იხ. გდება, შემაგდებელი.

შეგვანება შეშვენება, შეფერება: „შეჰგვანდა მას“ ბიბრ. 2,10; „არა შეჰგვანან უგუნურთა ბაგენი სარწმუნონი“ O, იგ. ხოლ. 17,7; „ესეეთარი შეჰგვანდა ჩუენდა მღდელთ-მთავარი“ ებრ. 7,20; „ძუელსა მას ვერ შეჰგაეს სადგმელი ახლისა სამოსლისაჲ“ ლ. 5,36; „შეჰგაეს აჭა დიდისა ეპიფანჱსი მოყუანებაჲ“ ხაკ. წიგ. II 122,22. იხ. გვანა, შეუგვანებელი.

შეგნება შენთება, დანთება: „მოიღო ქაშან, შეაგნა და განტფა“ I, ეს. 44,15. იხ. გზნება.

შეგინება «შებილწება», «შემწიკულება», «შესურა», «ბილწება»: „რომელმანმცა შეაგინა იგი“ DE, — „რომელმანმცა შეუძლო მას შებილწებად“ C, შრ. 7,15; „შეაგინა აღგილი ესე წმიდაჲ“ ხაქ. მოც. 21,28; „ნუ შეაგინებ კელსა შენსა“ O, „ნუ შეამწიკულებ კელსა შენსა“ pb., ეკლ. 7,19; „შეგინებით შეაგინის დედაკაცი იგი“ I, იერემ. 3,1; „რომელი შეაგინებს ყოველსა გუამსა“ თაქ. 3,0; „შეაგინა კეცუანაჲ და იმრეშა ხელსა და კვასა“ I, იერემ. 3,0; „შეაგინე ცხედარი იგი, რომელსა აჰკედ“ იქ. რომ.-კურთხ. ახაქ და თაქ. 54,2; „საღმრთოჲთა კერძოჲ იგი მოძღურებაჲ შეაგინონ“ ხ. გაბ.-მოც. საქ. 97,24; „შემაგინებდეს შე ერისა მიმართ“ O, ტნექ. 19,19; „არა შეაგინოს სიტყუაჲ თჳსი“ G, რიცხ. 30,2. „ნუ იქმთ საქმესა შეგინებისა ამისასა, რომელი მოეძულე“ pb.,—„ნუ იქმთ მაგას საქმესა ბილწებისასა, რომელ მოვიძულე“ O;* „განვიწმიდნეთ თავნი ჩუენნი ყოელისავან შეგინებისა კორცთაჲსა“ II კორ. 7,1.

შეგინებულ-ი «მწიკულულეანი»: „ტაბლაჲ უფლისაჲ შეგინებულ არს“ O,—„ტაბლაჲ უფლისაჲ მწიკულულეანი არს“ pb., მალ. 1,12; „შეგინებულითა კელითა, ესე იგი არს უბანელითა კელითა, ჰამდეს პურსა“ შრ. 7,2; „ყოველი სამსახურებელი მათი შეგინებულ არს“ I, ეს. 65,4; „შეგინებულნე იყო“ I, იერემ. 2,22; „არასადა შეგინებული და არაწმიდაჲ შესრულ არს პირსა ჩემსა“ ხაქ. მოც. 10,14. იხ. გინება, უშეგინებელესი.

შეგინებულება

შეგოზა შელესვა: „მოვიდის, შეაგოზის თაჲ თჳსი თჳსითა“ ფს. XXIX 7; „შეაგოზნენ კელნი მისნი“ O, ზარ. 19,1. „უბრძანა ორთა მათ კიდობანთა სხუათა შეგოზაჲ ფისითა“ მალ. 33,11; „მოიხუნა სხუანი კიდობანნი... ფისითა შეგოზილნი“ მალ. 33,14. იხ. გოზა.

შეგონება ჩაგონება: „მეფესა ენება ნაჭორას შეგონებაჲ იდუმალ“ მალ. 116,21. იხ. გონება.

შეგორვება შეგორება: „რომელი დაჰკრებდეს მოუეასსა თჳსსა ძჭრსა, მასუე შეეგორებოდის და არა უწყოდის, ვინაჲ მოიწიოს მის ზედა ძჭრი“ O, ზარ. 27,30. იხ. გორვება.

შეგრაგნა შეხვევა; «ალზახება»: „შეგრაგნა იგი არდაჲსა წმიდასა“ C, მთ. 27,59; „შეგრაგნა მჭუარსა და დაფლნა“ ლონგ. 102,24; „მოიღო ელაა ხალუნი თჳსი და შეგრაგნა იგი და სცა მით წყალთა მათ“ O, IV მფ. 3,8. „შეგრაგნილითა მით შეწამულითა... (განწმიდოს)“ pb.,—„მეწამულითა აღზახილითა... (უბოწო ყოს)“ O, ლევიტ. 14,52. იხ. გრაგნა; შესაგრაგნელი.

შეგრეხილ-ი შესთული: „შეგრეხილი ძოწეული... (მოართუან)“ G.—„შესთული მეწამული... (მოსჭუარონ)“ M. ლევიტ. 14,4. იხ. გრეხა.

შეგრძნება: „შეჰგრძნენ შენ ლომნი ეგე“ ფსალტ. 138, 16; „მიუგო... გრძნეულსა მას, რომელ საქმელი იგი შეგრძნობა“ Sin.—11,247r. „მოართუეს მას ჭორცი შეგრძნებული“ Sin.—11,246v.

შეგუალ-: „რამეთუ ცოდეილ ხარ, მისთჳს შეგუალე“ ოქრ.-პეტრე და ელია 812. იხ. გულ-.

შეგუ(ე)ება ეპეიანობა; შეჩვევა (?): „შეგუებით ეოქუ“ ქ. იერ.-გამოჩ. ჯუარ. 241,8; „არა თუ შეგუებით ეიტყჳ“ ოქრ. პეტრე და ელია 812; „რომელსა უყუარან გემონი და შეაგუებს ჭორცთა, შეგობარ ღმრთისა ვერ შემძლებელ არს ყოფად“ მ. სწ. 158,17. იხ. გუ(ე)ება.

შეგუს- «დაჯსნა»: „შეჰგუსნეს მათ გზასა“ C, — „დაჰჯსნდენ გზასა ზედა“ DE. შრ. 3,8. იხ. გუს-.

შედგინება მიდევნება; შეყენება: „შეადგინა თავი თჳსი სიმდაბლესა შრომასა მარტოდ ყოფითა“ ლონგ. 180,26; „უწინარესსა მას შეხედგინებდა სიტყუად“ ბ. კენ.-40-თჳს 117,26. „უბრძანა... შე-რე-დგინებად მცირედ“ ლ. 5,3. იხ. დგინება.

შედგმა «დასხმა», შედება, შეერთება; შედგენა, «მიდგმა»: „ეიდრემდის შეადგეთ კაცთა“ Ჭ.—„ეიდრემდის დაესხმით კაცთა ზედა“ Ქ. ფს. 61,4; „შეადგმის კელნი მისნი კელესა“ O, ამოს 5,19; „შეადგ შენ ჭეშმი ეგე დედი“ O, IV მფ. 4,28; „შეეცთან... ჭმის კეცის ჭერქელი და შედგის იგი საცხობელსა“ მ. სწ. 200,26; „არცალა აღანიან სანელი და ქუეშე შედგიან იგი კუმირსა“ მთ. 6,15; „აყაფე შედგა მისდა“ H—241,451; „აჩრდილი ოდენ ეისმე მიადგეს (შეადგეს Ქ) მათგანსა“ ხაქ. მოც. 5,15; „სადა-იგი შედგმულ არს ყური. და მას შინა ოხრიან ქმანი“ გრ. ნოს.-კაც. 104,1; „რომლისათჳსცა შედგმულად ატყჳს“ იქ. რომ.-კურთხ. ახაქ და თაქ. 112,8. იხ. დგმა; თეალთა შედგმა, თეალ-შეუდგმი.

შედგმულება შენაწევრებულობა: „ქმნელებაჲ მათი წამებს, რამეთუ რომელმე არს შედგმულებით“ მალ. 71,12. იხ. შედგმული, შეუდგომი.

შედგომა «მიდევნება», «სლვა უკუანა», «სლვა შედგომად», «მოდევნება», «თანა-სლვა», «შეყოფა», «მიახლება», გაყოლა, მიყოლა: „შეუდგეს მას“ DE,—„მისდეედეს მას“ C, შრ. 1,18; „შეუდგეს აბიმელექს“ M.—„ეიდოდა უკუანა ავიმელეხისა“ G, შჯ. 9,40; „შეუდგა მას (მისდეედა მას C) სიმრავლე ერისაჲ მის“ DE. ლ. 20,27; „შეუდეგ მათ“ M,—„ეიდოდე შედგომად მათსა“ G, რუთ 2,8; „შეუდგეს იესუს“ DE.—„მოსდეედეს იესუს“ C, მთ. 27,55; „ჩუენ არა შეგჳდგის“ DE.—„ჩუენ თანა არა ეალს“ C, შრ. 9,38; „შეუდგა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა“ DE.—„შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა“ C, ლ. 15,15; „შეუდეგით მას მსახურებად მისა“ M.—„მიახლებად მისსა და მსახურებად მისსა“ G, იხუ 6, 22,5; „შეუდგა სოლომონ კუალსა ასტართაჲსა“ O, III მფ. 11,5; „შეუდგა ნეტარი ანატოლე“ ანდ.-ანატ. 220,22; „შეუდგა კუალსა მას ურჩისასა“ ფსალტ. 154,28; „მკედრ შეუდგა უკუანა კუალსა მისსა“ შუშ. IX 8. „არა შეეწყუინო მე შედგომად კუალსა მისა“ ოქრ.-გურიტ. 888,3; „თჳსსა განზრახასა შედგომაჲ წარმწყმედელი არს სულისაჲ“ ი.-ე. 46,22. „შედგო-

* წყარო გამორჩენილია (რედ.).

მალ იყოს ნუბისა თჳსისადა" მ. ცხ. 101r; „დასაბამითგან შეგებომილ ვიყავ... მწერად შენდა" C. ლ. 1.8. იხ. დგომა.

შეგებომად უკან: „ნუ მიხვალ შეგებომად მათა" ლ. 31.3. იხ. შეგებომა.

შეგება ჩადება, დადება, წაკიდება: „შეეგება სატეუაი პირსა მისსა" G. რიცხ. 22.10; „ძრწოლაჲ შეგებეგა ჩუენ" მ. ცხ. 18v; „უძლურებასა შესდებენ და ნებასა" მ. ცხ. 34; „თუალთა ტკჳელი შეეგება" ლიმ. 27.19; „ცრემლი შეეგების მეკლთა" მ. სწ. 60.10. იხ. დება.

შეგეგი მეორე, მოადგილე, მოსაყდრე: „მოვიდა შეგეგი არქიმანდრიტისაჲ" მ. ცხ. 210r; „მომიელინეს მე შეგეგთა მეფისთა" Sin.—11,18r.

შეგეგად გარდა: „ამას ყოელსა შეგეგად" ფლპ. მოც. 5.27. იხ. შეგეგი.

შეგინება შეყვანა: „წყალნი იგი, რომელ შეაგინნა ქალაქსა მას" O. IV მე. 20,20. იხ. დინება.

შეგრეკა «მოდრეკა», მობრა: „ზერგი მათი მარადის შეგრიკე" პრომ. 11,10. „შეგრკეს ყოელი მუკლი" I. ეს. 45,23; „შეიგრიკნეს მუკლნი მათნი" B.—„მოიგრიკნეს მუკლნი" A. ხხხტ. 126,2. იხ. დრეკა; შდრ. მუკლშეგრეკილი, შენაგრეკი, შეგრეკილი.

შეგრეკილ-ი: „ყოველნი კორცნი მისნი შეგრეკილ იყუნეს" H—141,384.

შეერთება შერევა, შერთვა, «თანა-ქცევა»: „შეერთნეს რაჲცხუა მას საწყსოთა შენთასა" თომა მოც. 14,14; „შეეერთნეთ რაჲცხუა მას მბოლოდ-მობილსა ძისა შენისა" რიცხ. 174,20; „შეერთნეს იგინი მტერთა ჩუენთა" O. გამოხდ. 1,10; „არა აქუს სიმწარე მის თანა შეერთებასა მისსა" pb..—„არარაჲ აქუს სიმწარე თანა-ქცევასა მისსა" O. ხიბრძ. ხოლ. 8,16. „შეერთებულნი წყაროთა ეფრატისანი" ზხკ. 84,1.

შეეკუება დაეკვება; შეშინება: „შეგაეკოს კეთილსა და მოგებულსა ბორტი" ბალ. 55,88; „შეეკუდეს, ნუცაჲ... შეცჳენ" ისკ. 16,6; „შეეკუდა დღეთაჳს სიკუპეესა ეგჳპტოსისა" ადმ. 107,10. იხ. ეკუ.

შევალ- იხ. შესლვა.

შეეედ-/შევედ- იხ. შესლვა.

შეეედრება მიბარება, მინდობა, რწმუნება, «დაფარვა», შეწყნარება: „ნუ შეგეედრებ თქუენ ღმერთსა" ხაკ. მოც. 29,22; „ქალთა შენთა შეეკეედრებ სულსა ჩემსა" ფს. 30.6; ლ. 28,46; „შემეეედრა მე საფარველსა კარგსა მისსა" Ქ.—„დამიფარა მე დაფარულსა კარგსა მისსა" Q. ფს. 29.6; „შემიეედრე მე" ფს. 39,2; „ამას მცნებასა შეგეედრებ შენ" I ტიმ. 1,18; „შეკეედრა თავი თჳსი ეფალსა" ბ. კეს.-40-თჳს. 121.20; „ვის შეგეეედრენ" ლიმ. 36,30; „წინაშეღერობაჲ ძმათაჲ შეკეედრა გორგის" ი.-ე. 47.21; „შემეეედრა მე" შგნ. XVIII 8; „შეკეედრებდა ნუშტთა მათ ძალთა მასთასა" შგნ. XVIII 4. „რომელნი შენდა შეეედრებულ არიან" ფლტ. 144.10. იხ. ეედრა; შესაეედრებელი.

შეეიწყება დაეიწყება: „ნეუკჳ შეგაეიწყდეს შენ" O. ზირ. 23.19. იხ. ეიწყება.

შეელა: „შეეღლეს შენ გზა გურიისა" ჯ. ცხ. 108.2. იხ. ელა.

შეელინება «მიელინება», შეგზავნა, შეყენება: „შეეელინეს ხადად მისა" C,—„მიეელინეს მას და გამოჰხადოდეს" DE. შრ. 8,61; „რაჲთამცა შეეელინა იგი მეფისა" O. II მე. 14.29; „შეეელინე... ღრმად" ლ. 5.4. იხ. ელინება.

შეელტოლა, შელტოლა «მეოტ ქმნა»: „რომელიცა შეეელტოდის მუნ და ცხოენდეს" G.—„რომელ-იგი მეოტ-ეჰქმნეს და შეეარდეს ქალაქსა მას, განერეს" M. II მკ. 12,4. „რომელნი მისცნეთ შელტოლად მუნ კაცის-მკლელისა" G. რიცხ. 35,6. იხ. ელტოლა; შესაელტოლველი.

შეევრდომა, შერდომა- «შეგდება», «დავარდნა», ჩავარდნა: „შეეუ(ვ)რდა ფერჴთა მისთა" C.—„დაეარდა ფერჴთა თანა მისთა" DE. ი. 11,32; „შეეუერდა მუკლთა პაულეს და შილას" ხაკ. მოც. 16,29; „შეეუერდებოდა უფალსა" O. ესთ. 14,1. „არცა შეეერდომელ იყო იოანე საპყრობილესა" ი. 3,24. იხ. ვარდომა.

შეზავება «რევა», შერევა, შერთვა; მორიგება; შენელება, შეხმატკბილება: „შეეზაე წამალი იგი მაკუდონებული" ლიმ. 46,22; „შეზაეიან უოველიე იგი ჩსგაესად ჯერისა მის" გრ. ნოხ.-კაც. ადგმ. 140,26; „ღმერთმან შეზაე გუამი იგი" I კორ. 12,24; „უბიწოებაჲ განირყუნებს, უკეთეთ ბილწებაჲ რაჲმე თანა შეეზაოს" მ. სწ. 277.16; „შეეეზაებოდეთ ჩუენ ვაჭარსა მას" ხაკ. წიგ. II 110,88; „ეჩუენა მას ეეცხლი იგი და შეეზაა და მისცალა მას და მოიღო მისგან ოქროჲ" ხაკ. წიგ. II 124,22. „შეზაებაჲ არა თუ სხუაჲ რაჲმე არს, არამედ შერევაჲ სტუქისთაჲ" გრ. ნოხ.-კაც. ადგმ. 211,82; „ნუ მოიგებ მყის მეგობარსა გამოუცდელად, ვიდრემდის არა გამოიკითხო შეზაებაჲ მისი მეგობარსა მისსა თანა" მ. სწ. 156,15. „მისცეს მას ძმარი, ნაღვლითა შეზაებული" DE.—„მისცეს მას სუმად ღჳნოი ნაღველრეული" C. მთ. 27,34; „შეზაებულ იყვე ღმრთისმოყუარეთა კაცთა თანა" მ. სწ. 150,18; „სიტყუაჲ შეზაებული აქუნდა მადლითა ღმრთისაჲთა" ხაკ. წიგ. II 122,41; „ნათელი შეზაებულ არს მას შინა და არა განეშორების მისგან (მზისაგან)" ბ. კეს.-ეკუს. დღ. 31,11; „მადლითა, ვითარცა მარილითა, შეზაებულ იყავნ" კოლ. 4,6; „სიტყუაჲ შეზაებული აქუნდა საღმრთოჲთა მარილითა" ანტ. დ. 29v; „კერ გამოსცის კმაჲ იგი მათგან შეზაებულად" გრ. ნოხ.-კაც. ადგმ. 172,8. იხ. ზაება; შდრ. კეთილად-შეზაება, შეუზაებელი.

შეზავებულება, შეზავებულობა «შეზავებული», შედგენილობა, შერევა: „აღიჳსნეს კელნი მისნი საკმეველითა შეზაებულებისაჲთა მწუალიტითა" G. — „ალაესნეს კელნი საკმეველითა შეზაებულითა მწუალიტითა" pb.. ლევიტ. 10,12. „ნუ ვინ ჰგონებს, ვითარმედ შეზაებულობაჲსა შინა კაცისასა არს სამი სული" გრ. ნოხ.-კაც. ადგმ. 176,8. იხ. შეზაება.

შეზარება შეშინება: „შეეზარდა ბილეაა მისი“ ბალ. 24,8; „იხილა იგი და შეეზარა“ ბალ. 24,4. იხ. ზარი.

შეზელა დარბილება, დაზელა: „მეკვლემან ჩჩული შეზილის მიწაა“ O, სიბრძ. სოლ. 15,7; „განეშორნეთ მაცარათა და გრძნეულთაგან, რაჲთა არა რისხვასა თანა შეეზილნეთ“ ჱ. სწ. 150,28; „შეუზილა მას (ყრმასა) ქედი ცხი მისი“ ხაკ. წიგ. II 122,80. „არა კელ-ეწიფების მეკვლესა მისსე თიკისაგან შეზელილისა (შესაქმე)“ პრომ. 9,21. იხ. ზელა.

შეზმნილ-ი მცოდნე, ერუდიტი, განსწაელული: „ყოელსა შინა შეზმნილ ვარ“ ფლპ. 4,12. იხ. შეუზმნელი.

შეზრახება ბჭობა, შეთქმა, მოთათბირება: „იგინი შეიზრახნეს ურთიერთას და იტყოდეს“ ლ. 20,5; „რაჲსათჳს შეეზრახე შენ ძესა მას იესუსსა ჩემთჳს?“ O, I მფ. 29,18; „შეიზრახნეს ყოელნი“ დან. 6,7. იხ. ზრახება.

შეზრიობა დგანწიხნა: „შეეზრიობდა საუარელი იგი“ M.—„განწიხნა შეყუარებულმან“ G, II შჯ. 32,15. იხ. ზრიობა.

შეზრობა დალერა: „აღდეღდა, შეიზრო და შეგბა ძუალი მისი შორის მისსა“ I. ეზეკ. 24,5. იხ. ზრობა.

შეზრუნება, შეზრუნვება შეწუხება, დალონება, შეშფოთება, «ზრუნვა», «ვერ-ცოდნა», «გამოძიება»: „შეზრუნდეს იგინი“ მთ. 17,23; „ეგრეჳ შეზრუნდეს აღოკრებასა ზედა თაჳისა თჳსისასა“ O, ბარ. 4,33; „შეზრუნდეს: ეისთჳსმე იტყჳს“ C.—„ვერ იცოდეს, ეისთჳს იტყოდა“ DE. ი. 18,22; „ნუ შეზრუნდებით“ ჯარ. 800. „არა მცირედი შეზრუნებაჲ (ზრუნაჲ Ш) იყო ერისა კაცთაჲ მათ“ ხაკ. მოც. 12,18; „შეზრუნჳებულ იყო სული ჩემი“ Ч.—„გამოძიებდა ჩემგან სული ჩემი“ Ш, ფს. 76,7; „იუნეს იგინი შეზრუნებულ და შეურებულ ჩუენებისა მისთჳს“ ხაკ. წიგ. II 69,2.

შეზღუდვა «ვარე-მოდება ზღუდისა», ზღუდის შემოელება; «მოზღუდვა»: „შეზღუდა იგი“ C,—„ზღუდჲ გარე-მოსდგა მას“ DE. მთ. 21,33; „არა შეზღუდოს თავი თჳსი“ მ. ცხ. 78v; „შეზღუდე მტილი შენი ეკლითა“ მ. სწ. 18,4; „შეზღუდჳაჲ ზღჳსაჲ (არს) საზღერითა თჳსითა“ ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 50,10; „ევნაჯი იგი... შემდგომად... აღსარჳსა და შეზღუდჳსა... უკმ და ეკლოვან იქმნა“ A—09,308. „განელი აორდანესა... დამკჳდრებად... ქალაქთა დიდთა და შეზღუდჳელთა ცადმდე“ G,—„წიალ-ხეალ... აორდანესა... დამკჳდრებად... ქალაქთა დიდთა და მოზღუდჳელთა მაღლად ეიდრე ცადმდე“ M, II შჯ. 9,1; „არს... შეზღუდჳელი შიშთა ღმრთისაჲთა“ ბალ. 95,10. იხ. ზღუდე.

შეთელვა: „იქმნის ჰგერი მტკიცე შეთელჳითა ქართაჲთა“ ბ. კეხ.-ექუს. დღ. 40,23. იხ. თელვა.

შეთნება, შეთნევა «შეყუარება», მოწონება, «სათნო ჩენა»: „შესთნდა ჰამანს სიტყუაჲ იგი“ O. — „სათნო იჩნდა სიტყუაჲ ესე ამანს“ M, ესთ. 5,14; „შეთნდეს იგი და მოიყუანთ იგი შენდა ცოლად“ G,—„შეგაყუარდეს შენ და გინდეს ცოლის-ყოფაჲ მისი“ M, II შჯ. 21,11. იხ. თნეა, თნება.

შეთუალვა: „სადა არიან შეთუალჳანი მამისა ჩუენისანი და დედისა ჩუენისანი?“ Ier.—140,176г. იხ. თუალვა.

შეთქრობა: „ორნი თჳლმნი მუის შესთქრეს მას ორკერძოჲთჳე“ Sin.—11,177г. იხ. თქრობა.

შეთქუმა შეთქმა, «შეერთჳმაკეცება», პირის შეკერა: „ოე... შეითქუნენ კეუყანასა ზედა“ ჱთ. 18,19; „რაჲსათჳს ესრეთ შეითქუენით თქუენ განცდად სულსა უფლისასა“? ხაკ. მოც. 5,9; „შეითქუნეს არაჲ და ეფრემ თანად“ O,—„შეერთჳმაკეცდა არაჲ ეფრემის თანა“ pb., ეს. 7,2; „შეითქუნეს მეფენი კეუყანისანი“ ფს. 2,2; „შეითქუნეს ივნი ზოგად“ მ. ცხ. 78v. „ზრახეს შეთქუმით ურთიერთას“ ფს. 82,6.

შეთქუმულ-ყოფა «ნიშნის-ყოფაჲ», დროს დათქმა: „შეთქმულ ხართ მოკუეთაჲთა დისა მის ჩემისათა მსახურებად ქრისტესა“ ფლტკ. 161,82; „შეთქუმულ იყუნეს ჰერიანი“ ი. 9,22; „შეთქუმულ იყუნეს კაცნი ისრაჱლისანი მზრთა მათ თანა“ M.—„ნიშანი იყო ძეთა ისრაჱლისათჳს მზისა თანა“ G, მსჯ. 20,36. იხ. თქუმა; შეუთქუმელი.

შეთქუმულება ალთქმა, შეთქმა, ფიცი, პირის შეკერა: „ყუეს შეთქუმულება ურთიერთას“ მ. ცხ. 412v; „რომელთა შეითქუმულებაჲ ესე ყუეს“ ხაკ. მოც. 23,13; „აღასრულეს უმჯულოებაჲ შეთქუმულებითა თჳსთა“ აპ. რომ.-კურთხ. ხაკ და აკ. 80,6. იხ. შეთქუმული.

შეთხევა შეყრა, ჩაცენა: „შესთხიენ იგინი საკუმილსა მას ცეცხლისასა“ მთ. 13,42; „საბრკესაჲ მათსა ზედა შეითხიენ“ Ш. ფს. 34,8; „მიმსა შესთხეეს მათ“ ხაკ. წიგ. II 71,40; „ცუცხლი ეგზებოდა, რომელსა შინა შეითხეოდეს“ მ. სწ. 67,13. იხ. თხევა.

შეთხზვა «შექმნა», დაწნვა, შეგრეხა, შერთვა: „შეთხზეს გკრგჳნი ეკალთაგან“ DE.—„შექმნეს გკრგჳნი ეკლისაჲ“ C, მთ. 27,29; „უფროჲსნი ცოდუანი ენისაგან შეითხზენიან“ Alh.—17,329г. „გკრგჳნი ესე შესთხზა შენითა ამით შეთხზჳთა“ გაბ. ი. 199,2; „მნებავს... შეთხზაჲ შენდა გკრგჳნი“ ლიმ. 1,24. „ცოდჳითა შეთხზულ ვართ ურთიერთას“ ოქრ.-პეტრე და ელია 812; „ძარღუნი მისნი შეთხზულ არიან“ M. თობ 40,12; „შური და კდომაჲ შეთხზულ არიან ურთიერთას“ მ. სწ. 248,15; „მოსცეს მათ ქრისტემან გკრგჳნები შეთხზელი. შეუნიერი“ ხაკ. წიგ. II 57,12. იხ. თხზვა.

შეთხზულება შეერთება: „შეთხზულებაჲ ესე ცხორებისა ჩუენისაჲ დღითი-დღედ დაიშალების“ მ. სწ. 262,26. იხ. შეთხზელი.

შეიწრება «ჭირება», «დაჭირება», «შეურება», შეწუხება, გასაჭირში ჩავარდნა: „შეაიწრებდა ამორეველი ძეთა დანისთა მთასა შინა“ G,—„აჰერებდა ამორეველი იგი ძეთა დანისთა მთასა მას შინა“ M, მსჯ. 1,34; „შეიწრდა ისრაჱლი ფრიად“ G.—„დაჰერდა ფრიად ძეთა ისრაჱლისათა“ M, მსჯ. 10,9; „შეაიწრე თავი შენი მარხეითა“ კ. ეერ.-ნათლიღ. 80,80; „შეაიწრა იგი“ G,—„შეაურა მას“ M, მსჯ. 16,16; „რაჲდენცა შეაიწრო და შეაწუხო თავი შენი აქა, ეგოდენცა ფარითებაჲ და სიხარული ჰპოო შენ“ მ. სწ. 191,26; „შეიწრდა და ულონო იქმნა“ ლ.-ე. 32,6. „სულმან შეიწრებულმან და სულთან მოწყუნებელმან ღალად-ეყაე შენდამი“ O, ბარ. 8,1; „ეეცდებო-

და ლეკრძა მოცემად საზრდელსა მათა, რომელნი-იგი შეიწრებულ არიან" ხაკ. წიგ. II 128,20; „შეიწრებულნი დიდა ურვასა შინა ვიყვნით" ი.-ე. 52,8. იხ. იწროება.

შეადრება «ბრძოლა»: „უყოს... მტერთა... რომელთა თჳეუნ შეეადრნეთ მათ" G.—„უყოს... მტერთა... რომელთა ჰბრძოდეთ თჳეუნ მათ" M. ახუ 6. 10,25. იხ. კადრება.

შეაზმა გაწყობა, შემზადება, მორთვა, მომზადება: „ძალი... შეკაზმეს" დ. დ. 182,1; „შეკერის (ჩოჩია) იგი და შეკაზმის კეთილად" ს. ცხ. 2881; „შეკაზმნეს ასულნი მათნი" ვ. ცხ. 147v; „ირჩიეს ძმათა, რაჲთა კიდე შეუკაზმიდენ ბერსა" ი.-ე. 69,89; „შეეკაზმა, რაჲთა განვიდეს ბრძოლად" ბალ. 120,28. „წარვიდეს და უთხრას, ვითარ ჯერ-არს „შეკაზმაჲ მისი" ი.-ე. 43,24. იხ. კაზმა.

შეადგა მოხათრება, მორიდება, შერცხვენა: „ვინ იცის, ამისი შეიკდიმონ?" ლ. 20,18; „შეიკდიმა გულმან შენმან" M, II 57ტ. 24,27; „შეიკდიმეთ სიტყუათა ამათ ჩემთა ზედა" O. ზირ. 21,19; „შეიკდიმონ ძისა ჩემისაგან" მთ. 21,37; „არა ვითარ სირცხჳლეულთა შეიკდიმეს" I, ფერემ. 6,15; „შეიკდიმა ერმან მან შესლვაჲ ქალაქად" O. II მფ. 19,3; „არცა მოხუცებულისაგან შეიკდიმოთ, მკუთა მრავლისა ეამისათა" O, სიბრძ. ხოლ. 2,10; „არა შეიკდიმე მოსლვად... ჩენ თანა" ლიმ. 13, 24; „არცა ფიცსა შეიკდიმეს" ხაკ. წიგ. II 60,42. „წანაშე პირსა მისსა აღუდგა, რამეთუ შეკდომილ იყო" გალ. 2,11. იხ. კდომა.

შეკერვა: „ვაჲ, რომელნი შეაკერვენ სასთაულსა ყოველსა ქუეშე იდაყსა კელისასა" I, ეზეკ. 13,18; „ქამი არს განბნებისაჲ და ქამი შეკერვისაჲ" O, ეკლ. 3,7; „შეკერა ერთი ცფირიდი" ვ. ცხ. 267v. იხ. კერვა.

შეკერტვა მზერა გაშტერებით: „შეეკერტნეს და ხედვიდა მას" ხხნტ. 140,20; „სნეულმან შეჰკერტნის და ხედვიდა ქალანდრასა მას" ფიზ. VI 20. იხ. კერტვა.

შეკეცა დაკეცვა; «შემუსრვა»: „განრცხას (სამოსელი) წმიდად და განწმიდის და შეკეცის და კიდობანსა შთადეის იგი" ვ. სწ. 57,30; „შეკეცენ გუერდნი მისნი, ვიდრე იყოს-ღა ღრმა" O,—„სიჯაბეკესა შინა შეუმუსრენ გუერდნი მისნი" pb.. ზირ. 30,13. „(სედარი იგი იყო) თჳსაგან შეკეცილი ერთსა ადგილსა" ი. 20,7. იხ. კეცა.

შეკიდება შეკვრა: „შეეკიდნიან რტონი მისნი პრაკთა მათ და რტონი მისნი" ფიზ. III 16. იხ. კიდება.

შეკინძვა იხ. შესაკინძველი.

შეკოცნილ-ი მიდგმული, გადანასკული: „შეკოცნილ ესე ეკლესიაჲ იგი ოქროჲსაგანსა მას ერთსა" პოვნა ხტეფ. 888,17; „(იყო პავლე)... გრემან თუალთა, წარბთა შეკოცნილ" თქლა 92,17. იხ. კოცნა.

შეკნინება «შემცირება»: „შეაკნინენ (შეამცირენ Q) ღმერთი ჟამთა მისთანი" ფს. 88,46. იხ. კნინი.

შეკრება «ეკლესიის-ყოფა», «კრება», «განკრება», «დაკრება», შეშფოთება, შეყრა, შეგროვება: „ყოველი იგი ერი შეკრიბე" O,— „ყოველი შესაკრებელი ეკლესიაჲ" G, ლევიტ. 8,3; „შეიკრბა (განკრება I) ყოველი ერი თერემიაჲს ზედა" O, იერემ. 20,9; „შეეკრიბნე კუეყნანი" G, — „ეკრიბო თავი კუეყნესაჲ" M, რუთ 2,3; „რომელთაცა შეკრიბონ (დაკრიბონ I), მათცა შეჰამონ იგი" O, ეს. 62,9; „შეკრიბნი ყოველნი მღდელთ-მოძღუარნი" მთ. 2,4; „რომელი არა შეკრებს ჩემ თანა, იგი განაბნევს" ლ. 11,23; „შეეკრიბნე შემუსრეველნი" O, მიქ. 4,9; „შეკრიბა დავით ყოველი ისრაჱლი" M, I 57ტ. 13,5; „შეკრიბეს ერი მრავალი" M, II 57ტ. 82,3; „შეკრიბეთ ლოდები" O, დაბ. 31,46; „შეკრიბეთ ლუარძი იგი პირველად" მთ. 13,30; „შეკრებდა შეშასა" O, III მფ. 17,10; „ვინ შეკრიბნა წყალნი სამოსელსა?" O, იგ. სოლ. 30,4; „ეგრე... შეგკრიბნე და გამოგადნე თჳეუნ" I, ეზეკ. 22,20.

შეკრება «ნაწევარი», «ეკლესიობა»: „შეკრებაჲ წმიდათაჲ და სხეულაც ესემლეანი" ოქრ.-პეტრე და ელია 218; „შორის შეკრებათა ლოდისასა შეესოს მანა" pb.,—„ნაწევარსა კლდისსა დაესევის მანაჲ" O, ზირ. 27,2; „იყოს... ქუეყანასა ზედა შეკრებაჲ თესლებისაჲ" ლ. 21,25; „დღესა შეკრებისასა (წარსდეგით)" pb.,—„დღესა ეკკლესიობისასა..." G, II მჭ. 4,10. „ძმანი ყოველნი შეკრებელ იყუნეს" განხ. ი. 196,4; „ყოველი შეკრებულ არს იერუსალჱმი" ხაკ. მოც. 21,21; „შეკრებულ იყო გონებაჲ მისი" აბტ. დ. 19v; „კუალად შეკრებულ იყუნეს მოწაფენი მისნი" ი. 20,20. იხ. კრება; შემკრებელი, შენაკრები, შესაკრებელი.

შეკრვა «დაკრვა», «დაყენება», შეკერა, შესკვნა: „არა შეუკრა (დაუკრა Q) პირი ჯარსა მლეწველსა" I კორ. 9,9; „შეკრას ცა და არა იყოს წჳმაჲ" G.—„დაეყუენნეს ცანი და არა გამოსცეს წჳმაჲ" M, II მჭ. 11,17; „შეეკრნეს საბლითა სიგლახაკისაჲთა" თობ 8,8; „შეკრეს თესუ და წარიყუანეს" ზრ. 15,1; „შეკრიან ტჳრი მძიმე და ძნიად სატჳრთველი" მთ. 23,4; „შეუკრნით მაგას კელნი და ფერკნი" მთ. 22,13; „უკეთეს შემკრას და მითრიოს, მიხარის" შუშ. V 14. „უბრძანა შეკრვაჲ მისი და ბორკილთა შესხმაჲ ფერკთა მისთა" შუშ. VI 23. „ეთარაცა საკრველითა რკინისაჲთა შეკრულ (არიან)" ოქრ.-მარხ. და თინ. 100,20; „იხილა შეკრული იგი ეცხლი თჳსი" O, დაბ. 42,27; „რაჟამს ვიხილოთ ენაჲ მისი შეკრული და მტკუეულებისაგან დაცხრომილი" ს. სწ. 222,21. იხ. კრვა; შესაკრველი.

შეკრულება: „განვჰკსნნეთ თავნი ჩუენნი შეკრულებისაგან ბოროტთაჲსა" ვ. სწ. 150,20. იხ. შეკრვა.

შეკრძალება სიფრთხილე: „იწყე... მოთმინებითა ტკჳენეულებისა გულსაჲთა და შეკრძალებითა ფრიადითა" ვ. ცხ. 29v. იხ. კრძალება.

შეკრძალვა პყრობა, ქერა, დაზოგვა, დაცვა, ფრთხილად შენახვა, ფხიზლობა: „მოძღურებაჲ იგი შეკრძალეთ" I კორ. 11,2; „აღსასრულადმდე მტკიცედ შეკრძალოთ" ებრ. 3,14; „ყოველი შეცნიერებაჲ ვერ შეკრძალოს" O ზირ. 21,17; „შეეკრძალოთ აღსაარებაჲ იგი მისი" ებრ. 4,14; „შეეკრძალე სწავლასა ჩემსა" O, იგ. სოლ. 4,13; „უკეთეს არა შეკრძალო ენაჲ" ვ. ცხ. 246r; „რომელმან შეკრძალოს იფქლი" O, იგ. სოლ. 11, 26; „გონებასა შეეკრძალეთ" ვ. ცხ. 870v; „შეუკრძალეს... ენაჲ თჳსი და არა მრავალსა ჭარსა მიმოდაჰყუებოს" ვ. სწ. 229,4; „ისმინიან სიტყუაჲ და შეეკრძალიან" ლ. 8,15; „შეეკრძალეთ ეგე, რაჲთა არა განგერეს ეგე თქუ-

ენგან გზასა ზედა" საქ. წიგ. II 62,88; „შეიკრძალე შეცელი და ენაჲ" ლიმ. 6,17; „შეიკრძალენ იგინი და ინანდი" O,—„მიმთუალეელმან ამათმან შეინანე" pb., იგ. სოლ. 24,6(22); „უფროჲს ყოველთა სათნოებათა (არს)... შეკრძალებაჲ ენისაჲ და შეცილისაჲ" Alh.—12,208r. „ვინებითა ვერ ფრიად შეკრძალული" მ. ცხ. 287v; „შეკრძალული ენითა" მ. ცხ. 27r; „იყო მონასტერი იგი მოზღუდილი და შეკრძალული" ლიმ. 182,88. იხ. კრძალვა.

შეკსინვა: „შეკსინდის იგი ცეცხლი და უნდოთა რაჲმე საქმეთათჳს" მ. სწ. 280,26. იხ. კსინვა.

შეკუართვა ამოკეცვა: „შეიკუართა და იწყო დაკნინად კეცლისა" ლიმ. 92,22. იხ. კუართი.

შეკუეთა შეკრა: „საბელი შეუკუეთეს ნაესა" მ. ცხ. 167r; „ბრძანა შეფემან შეკუეთად სარტყელნი მათნი" H—841,677. იხ. კუეთა.

შეკუეთება შეთვისება, შეჩვევა, შესაკუთრება: „შეაკუეთენ კაცნი სოფელსა ამას" ბალ. 97,31; „დადვის სიტყუაჲ მისი და შეიკუეთნის უგუნურნი" ბალ. 7,84. „ფრიად შეკუეთებულ იყო ყრმაჲ იგი ნეკრსა მას" ბალ. 79,27. იხ. კუეთება.

შეკურიებულ-ი შემკერიებული, გამაგრებული: „შიშითა შეკურიებულ არს" მრთ. C, ოკრ.-მარხ. და ოთწ. იხ. კურიე.

შელალებულ-ი მოჩხუბარი: „შევრდომაჲ შორის... შელალებულთა (კეთილ არს)" მ. ცხ. 277v.

შელალვა მოჩხუბრობა, წაჩხუბება: „უკუეთუ ეშმე შეიელალეიან ძმანი, მოუკმის მამამან" ი.-ე. 35,5; „არავის შეველალო" მ. ცხ. 68v; „შეველალენით მცირედ ურთიერთას" მ. ცხ. 66v. იხ. ლალვა.

შელეწვა ჩამტვრევა: „შეძლეწეს კარი" მ. ცხ. 177r; „ჰიქაჲ იგი პირსა შეალეწა და ღუნოჲ იგი დაითხია" შუშ. VI 18. იხ. ლეწვა.

შელმობა ტკივილი, ხრუკვა: „შეელმო მას შეცილი" ლიმ. 20,20; „სტომაჭი ჩემი შეველმო" საქ. წიგ. II 85, 81; „შინაგანი მისი ყოველი შეელმინ" მ. სწ. 80,27; „არა შეგველმნესა ნაწლევნი?" მ. ცხ. 274v. იხ. ლმობა.

შელოცვა: „იყო... დედაკაცი ერთი მისანი, შეულოცეიდა იგი და დაუწერდა, დაწერილსა მკერდსა მოჰკიდებდა" X 800r. „ესეჲ არს მათა, რომელნი შელოცვით კურნებასა ეძიებენ" მ. სწ. 47,24. იხ. ლოცვა; შემლოცველი.

შელტოლა იხ. შეელტოლა.

შელულვილ-ი: „საქმისა მისგან გონებისა მღჳძარისა შელულეელ საშემინელისა მისგან პირუტყუებრისა" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,28. იხ. ლულვა.

შემაბილწებელ-ი «რომელი შეაგინებს»: „იგი არს შემაბილწებელი კაცისაჲ" C,—„იგი არს, რომელი შეაგინებს კაცსა" DE. მრ. 7,15; „აღუგზნეს მოკლად შენდა გულის-წყრომაჲ, ეითარცა შემაგინებელსა და შემაბილწებელსა საკურთხეველისასა" მ. სწ. 55,9. იხ. შებილწვა.

შემაგდებელ-ი ჩამგდები: „საბელი შემაგდებელისაჲ მის იყო დრაკონ" საქ. წიგ. II 113,14. იხ. შეგდება.

შემაგინებელ-ი შემბილწებელი, გამაუწმინდურებელი: „შეისწაელე შემაგინებელი თქუენი" მ. ცხ. 101v; „სისწმიდისა შემაგინებელ" ლიმ. 100,2. იხ. შეგინება.

შემაგრება «ცემა»: „შეამაგრი იგი მეცელსა მისსა" G,—„სცი მეცელსა ეგლომისსა" M, მხკ. 8,21. იხ. მაგარი.

შემავალ-ი: „რაჲთა შემაეალნი იგი ნათელსა ხედიდენ" ლ. 9,16; „ეიხილენ ეღრჩობანი, შემაეალნი საფლავად" O, ეკლ. 8,10; „მჴედარი, ბრძოლად შემაეალი" მ. ცხ. 99r; „გამომაეალთა და შემაეალთა არა იყოს მშჳდობაჲ ჰპირისაგან" O, ზაქ. 8,10. იხ. შესლვა.

შემამკობელ-ი: შემამკობელი სძლისაჲ სიძის ძმობილი, ხელის მომკიდე: „შეუდგს... სიძე შემამკობელსა სძლისასა" გრ. ნაზ.-შობ. 289,26. იხ. შემკობა.

შემართ შიგნით: „იყენეს თავნი მათნი გამართ და ბოლოები მათი შემართ" M, II წმტ. 4,4. იხ. მართ.

შემართება მიმართება: „მზჱრთა მათ შეიმართეს" M.—„მზჱრი... მიიმართეს ღაჳსა ზედა" G, მხკ. 20,87; „შეიმართოს კაცად-კაცადმან პირის-პირ ქალაქად" M,—„მიმართებელი თითოეული პირის-პირ ქალაქად მიმართ" G, იხუ 6. 6,5. იხ. მართება; შემმართებელი.

შემართუმელ-ი «მომაეალი»: „შემართუმელთა მათ მისცემდ სასყიდელსა შენსა კაცთა საეკრიდ შენდა" O, — „მომაეალთა ნაცვალად მისცემდეს სასყიდელსა შენსა კაცთა, ეკრთა შენთა" pb., ეზეკ. 27,16. იხ. შერთუმა.

შემარილება «დამარილება»: „რაჲ-მე შეიმარილოს?" C,—„რაჲთა დაიმარილოს?" DE, მრ. 9,50; „მარილმან ჴეშმარიტებისამან შეამარილენ იგი" საქ. წიგ. II 1,0; „ჴერ-არს შენდა, რაჲთა იქმნე მარილ და შეამარილო სული შენი" მ. სწ. 180,4. იხ. მარილი.

შემასმენელ-ი «ძჳრის-მეტყუელი», დამბეზღებელი, დამსმენი: „არს შემასმენელი თქუენი მოსე" DE,—„არს, რომელი ძჳრის-მეტყუელ არს თქუენთჳს" C, ი. 5,45; „პირის-პირ აქუნდენ შემასმენელნი იგი" საქ. მოც. 25,10; „წარმომიდგეს შემასმენელნი იგი" საქ. მოც. 25,18; „არა უკმან (მსაჯულსა) შემასმენელნი და მოწამენი, რამეთუ ყოველივე ცხად არს" მ. სწ. 111,14; „შეჰრისხნა შემასმენელთა მისთა" ლიმ. 54,28. იხ. შესმენა.

შემასხმელ-ი მაქებელი, «მემღერე», «საფსალმუნე»: „ვინ რომელ შემასხმელნი" O,—„ვინ რომელ მემღერენი" pb., ეკლ. 9,8; „ქმაჲ შემასხმელთა შენთაჲ არღარა ისმეს შერმე" O,—„ქმაჲ საფსალმუნეთა შენთაჲ არღარა ისმეს შერმე" pb., ეზეკ. 26,13; „მისცემდეს ნაწილსა და განაყოფსა შემასხმელთა მათ" O, ნეემ. 12,46; „შემასხმელნი, მეფსალმუნენი მათნი, მამანი და დედანი—ორასი" O, II ეზრა 2,65. იხ. შესხმა; შდრ. ფსალმუნთა-შემასხმელი.

შემატება «ზედა-დართვა», «შეძინება»: „შეგემატოს თქუენ" C,—„ზედა-დაგერთოს თქუენ" DE. მრ. 4,24; „რაჲოდენი მოაკლო ცოდვათა თჳსთა, ანუ რაჲოდენი შემჰმატა სათნოებათა თჳსთა?" მ. სწ. 26,20. „არა არს დაკლება და შემატება" O,—„არა არს დამცირებად არცა შეძინებად" pb., ზარ. 13,5. იხ. მატება.

შემატყუებელ-ი მცოდნე: „მოაელინენით ჩუენდა კაცნი თქუენგანნი, რომელნი ბრძნად საგონებელ იყუნენ და საქმესა შემატყუებელ" ბალ. 148,24. იხ. შეტყუება.

შემაშინებელ-ი «მაშინებელი»: „არა იყოს შემაშინებელი თქუნა“ G,—„არავინ იყოს მაშინებელი თქუნდა“ pb., ლევტ. 26,6; „ნუცაღა დაიღრჯენენ კალთა მათთა შემაშინებელად სულისა ჩემისა“ ბ. სწ. 230,21. იხ. შემაშინება.

შემაწუხებელ-ი დამამწუხრებელი, დამალონებელი: „ხადან შეჰწევ თქუა და ბოროტის-ყოფად მავნებელთა მათ მისთა და შემაწუხებელთა“ ს. ცხ. 70v; „რომელიმე მეცხეელად (არ) მიზეზთაგან გარეშეთა, შემაწუხებელნი, გინა თუ განმხარებელნი“ ბ. კეხ.-ქაც. აგებ. 34,29. იხ. შეწუხება.

შემგბარ-ი (შემგბრისა) მოხარშული: „ნდა ძირი ნაწერისად, ვითარცა წაწლისა მიერ შემგბრისა წერილი“ ს. ცხ. 97r.

შემგზავნა: „იყეთუ ქალი იყოს, ქალწულთა თანა მოღუაწეთა შეიმგზავნებისა“ ს. ცხ. 245v. იხ. [შგზავნა].

შემგუე შესაბამისი, შესაფერისი, «ზომითი»: „იშენეთ თავსა თქუსა სახლ შემგუედ“ O,—„უშენე თავსა შენსა სახლი ზომითი“ pb., იერემ. 22,14.

შემდგომ უკან: „არა იყო შემდგომ სახლსა დავითისსა“ O, III მფ. 12,20.

შემდგომ-ი «უკუანა», «ანთჳპატი», «მეორე», «შემდგომად მეფისა», მოადგილე, ნაცვალი; მომდევნო, შედეგი, «ლერკოლოტი»: „შემდგომსა (უკუანასა pb.) მას დავიწუებ და წინასა მას მივსწედები“ Q, ფლპ. 8,18; „რომელი-იგი იყო მთავრისა შემდგომისა მის თანა სერგისა“ Ც,—„რომელი-იგი იყო მთავრისა მის ანთჳპატისა თანა სერგისა“ Ჩ, საქ. მოც. 13,7; „აღსუა იგი ეტლსა, შემდგომსა მასსა“ O, დან. 41,43; „პირმშოჲ მასი იოელ, შემდგომი მისი აბიორონ“ O, I მფ. 8,1; „ამცნო... ღმდესა მას დიდსა და ღმდელთა მათ შემდგომთა“ O, IV მფ. 23,4; „შახდნა მას მანგნატიოს, შემდგომმან მეფისამან“ გრ. 259v; „რაჲ-იგი ყოფად არს თქუენდა შემდგომთა მათ ეგვთა“ იქ. რომ.-კურთხ. იხაქ და თაქ. 50,11; „წიგნთაგან გულისჴმის-საყოფელ არს შემდგომთათჳს“ იქ. რომ.-კურთხ. იხაქ და თაქ. 12,8; „არცა წინამძღუარი და არცა შემდგომი... არავინ შეეიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა“ ბ. სწ. 209,6; „ამა არს შემდგომი ესე მაწყევლად“ ბ. კეხ.-ქუხ. დღ. 50,18; „პაპანს ლერკოლოტსა წარუთქუამ“ O,—„პაპან, რომელი შემდგომებს... ეტყოდა“ M,—„პაპან მეორეჲან, შემდგომად მეფისაჲან თქუა“ pb., ეხთ. 4,8.

შემდგომად შემდეგ, «კუალსა»: „შემდგომად ამისსა“ ჭ. ცხ. 19,6; „არა ოდეს ყოფილ იყო არცა წყლის რღუნას წინათ და არცა შემდგომად“ ჭ. ცხ. 6,6; „შემდგომად სამისა დღისა მოეიდა ვარსქენ პიტიახში“ შუშ. IV 6; „შემდგომად ჩემსა მოსლვაჲ“ DE,—„კუალსა ჩემსა სლვად“ C, პრ. 3,34; „მოაკუნდა შემდგომად თესუასა“ DE.—„მოღებად კუალსა იესუსა“ C, ლ. 23,26.

ამისა შემდგომად მერმე, ამიერიდან: „ამისა შემდგომად“ G, რიცხ. 19,7; „ამისა შემდგომად ენება წარწყმედაჲ ჴელეწიფისა მის სოფხოთისაჲ“ მხკ. 25,18. იხ. შემდგომი.

შემდგომება: „ეგრეთვე არს შემდგომებაჲ ბუნებისაჲ“ ბ. კეხ.-ქუხ. დღ. 70,14. იხ. შემდგომა.

შემდგომითი-შემდგომად თანმიმდევრობით; «განწესებულად»; რიგზე: „უბრძანა კაცად-კაცადისა მათისა დასხდომაჲ სახელით შემდგომითი-შემდგომად“ საქ. წიგ. II 71,41; „შემდგომითი-შემდგომად მიწერად შენდა“ DE,—„განწესებულად მიწერად შენდა“ C, ლ. 1,3; „ეგრეთ შემდგომითი-შემდგომად ფსალმუნსა ამას იტყოდეს“ სბსტ. 134,6. იხ. შემდგომად.

შემდგომითი-შემდგომება თანდათანობა, თანმიმდევრობა: „შემდგომითი-შემდგომებაჲ იგი შობისაჲ სიკეთილითა იცნა“ H—2251,240v. იხ. შემდგომება.

შემეტყუელ-ი «მსახური»: „ორნიე თქუენ—შემეტყუელნი ეშმაკისანი“ B,—„თქუენ ორნიე მსახურნი სართ ეშმაკისანი“ A. სბსტ. 128,20. იხ. მეტყველი.

შემეცნიერება გაცნობა: „იქმნა შემეცნიერებაჲ თეოდორესი კეთილად მსახურისა ეესებიასი“ ორ 558; „ნუ გაქუნ სიყუარული ყრმისა თანა, ნუცა შემეცნიერებაჲ დედაკაცისა თანა“ Alh.—12,130v. იხ. მეცნიერება.

შემზადება აგება, გამზადება, მომზადება, «ღმზადება»: „კარაჲი შეიმზადა პირველი“ ჰებრ. 9,2; „შეიმზადა მახჳლი და ენება მოკლაჲ მისი“ ბ.-ე. 46,9. „იქმოდეს სახლსა მას უფლისასა შემზადებად და განმაგრებად“ M, II 63ტ. 34,10; „რასა უკუე მოასწავებს შემზადებაჲ კაცისაჲ მართლ დგომითა?“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152,4; „ესე არს შემზადებაჲ საბაზმაისაჲ“ G,—„ესე არს აღმზადება სანთელთა“ pb., რიცხ. 8,4. „მოართუა ფრიად კეთილად შემზადებული“ ს. ცხ. 250r; „წამალმან კეთილად შემზადებულმან მკურნალისა მიერ კელოვნისა, დაჰკნის სენთა სიმძაფრე“ ს. სწ. 61,24. იხ. მზადება; შესამზადებელი.

შემთხვევა «შეხუდომა», «მოწევნა», «შეხება», «გარე-მოხუევა», შეხვედრა, შეყრა, გადახდომა, შეგებება, მილება, მიყენება; განსაცდელი, ცთუნება, სასჯელი: „შემემთხჳნეს მე ესეეითარნი და ეჭამო მე“ G,—„შემხუდა მე ესეეითარი და ეჭამო“ O, ლევტ. 10,19; „რაჟამს შეემთხუიის ჭირი“ C —„რაჟამს მოიწიის ჭირი“ DE, პრ. 4,17; „არა შეგუემთხჳოს ჩუენ კრულებაჲ“ B,—„არა შეგუეხოს ჩუენ სატანჯველი“ A. სბსტ. 120,10; „ოესუ შეემთხჳა მათ“ მთ. 28,9; „შეგემთხჳოს“ თქუენ ქაცი“ ლ. 22,10; „ჭირი თუ რაიმე შეგემთხჳოს“ O, ზირ. 12,13; „რაჲ შემემთხჳოს მე, არა ვიცი“ საქ. მოც. 20,22; „უკუეთუ ჭირი შეგემთხუეოდის“ O, ზირ. 6,12; „რომელი შეემთხჳა აბრაჰამს“ ჰებრ. 7,1; „ნუ რას შეიმთხუევ თავსა შენსა ბოროტსა“ საქ. მოც. 16, 28; „შეიმთხჳნა იგინი“ ლ. 9,11; „დიდებისა წილ შეამთხჳის მას გინებაჲ“ O, ზირ. 22,9; „ნუცა შეიმთხუევ თავსა შენსა გინებასა“ O, ზირ. 1,28; „რაჲსა შრომასა შეაშთხუევ მაგათ?“ ვარ. 800; „მარჯუენჳ მისი შეემთხჳოს (გარე-მომეხჳა M) მე“ O, ქება 6,5. „ყოველი იგი ქალაქი გამოვიდა შემთხუევად იესუსა“ მთ. 8,34; „გამოვაკლინნე ყოველნი შემთხუევანი ჩემნი გულსა შენსა“ O, გამოსლ. 9,14; „შემთხუევაჲ ერთი შეემთხჳოს მათ ყოველთა“ O, ეკლ. 2,14; „შემთხუევისაგან ეშმაკისა შუა დღესა (არა გუშინდელის)“ ფს. 90,6; „რაჲსა-მე ეიშეც მე ძჯრ-ძჯრადისა ამისთჳს შემთხუევისა?“ ფსლტ.

142,29; „შეიმუსრეინ კლდისა შემთხუეულთა“ ბ. სწ. 117, 15. „არამცა შემთხუეულ იყო ესე რუენდა“ ი. მოც. 73,8. იხ. მთხუეა; შესამთხუეველი.

შემკობა «განშუენება», მორთვა, მოკაზმა, ჩაცმა; შექება: „შეამკობთ მოსაკუნებელსა მართალთასა“ DE.—„განაშუენებთ სამარემსა მას მართალთასა“ C. მთ. 23, 29; „შეამკო ტაძარი იგი ქვეთა პატიოსნითა“ M, II წმტ. 9,6; „ეითარცა სძალი შემამკო მე სამკაულითა“ I, ეს. 61, 10; „ღმერთმან ესრეთ შეამკეის“ მთ. 6,30; „ვინ შეამკოს ქალაქი, ნუეკუე ცეცხლმან მან?“ O მიქ. 6,9; „შეამკოთ წარჩინებულისა დაეითისი სიმკჳრ“ დ.დ. 124,8; „ნუ შეიმკვები სამოსლითა დიდფასისაჲთა“ H—032,8v. „ეითარცა მეძავი შემკობილ ხარ“ ბ. ცხ. 244r. იხ. მკობა; შემამკობელი, შემკელი, შეუმკობელი.

შემკობილება: „საკმარ არს ფერცლთამიერიცა იგი ჩრდილი შემკობილებისაჲსცა და ნაყოფთა ცხელებისა“ ბ. ცხ. 284v. იხ. მკობა.

შემკრებელ-ი «რომელი შეკრებს»: „შემკრებელმან ნაცარსა დიაკუელისასა განრცხას სამოსელი მისი“ G.—„რომელმან შეკრიბოს ნაცარი იგი დიაკუელისა მის, განირცხეს სამოსელი თჳსი“ pb., რიცხ. 10,10; „არაუინ ვისა იყოს შემწე’... არცა ფასი შემკრებელთა თჳსთა“ ანდ.-ანატ. 202,17. იხ. შეკრება.

შემკულ-ი მორთული, შემკობილი: „რაჲსა გამოხუედით ხილვად? კაცისა, ჩჩკლითა სამოსლითა შემკულისა“ C, მთ. 11,8; „სამკაულითა შემკულ არიან“ ოქრ.-გურიატ. 226, 12; „შეენიერად შემკულ, ეითარცა დედოფალი ბღუარისაჲ“ ფს. XLV 11; „საყურსა ოქროჲსასა და ანთროკსა პატიოსანსა შემკულ არს“ O, ეკ. სოლ. 25,12. იხ. შემკობა; უშემკულესი.

შემკულება შემოსილობა, მორთულობა: „მხატჳართა მიამბაჲსიან გამოწურით ხატთა მუნთაჲსა სახითა და შემკულებითა მათითა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 149,9; „სადა-მე იყოს შემკულებაჲ სამოსლისაჲ“ ბ. სწ. 15,1. იხ. შემკული.

შემკჳდრებულ-ი იხ. მკჳდრობა, მკჳდრება.

შემლოცველ-ი: „არა მიეიდა იგი კითხვად და კურნებად მისანთი და გრძნეული, და არცა შემლოცველთა და არცა წიგნის-მწერალთა, რომელი-იგი ყელსა გამოაბაან“ ბ. სწ. 47,21. იხ. შელოცვა.

შემმართებელ-ი მარჯვე: „იყო იგი ქველი და შემმართებელი“ ჯ. ცხ. 140,9. იხ. შემართება.

შემმოსელ-ი ჩამცმელი: „მოეიდით ჩემდა... მიმშეელთა შემმოსელნი“ ბ. სწ. 61,11. იხ. შემოსა.

შემნდობელ-ი მიმტევებელი, მპატიებელი: „შენ მხოლოჲ მოწყალე ხარ და შემნდობელ და ძჳრუსნებელ“ ბ. სწ. 217,4; „მოწყალე ხარ, უფალო, და შემნდობელ ცოდეთა“ H—041,000. იხ. შენდობა.

შემოახლება «მოახლება», მოახლოება: „ღამე განგეშორა და ნათელი შემოგუეახლა“ პროვ. 18,12; „შემოიმეახლნედ და ატყოდედ, და ერთბამად სამართალსა მოუთხრობდედ“ I,—„მოიეახლნენ დაატყოდეან ერთბამად, მაშინ სამართალსა მოუთხრობდენ“ O, ეს. 41,1; „ეგრე შემოეახლე მე სახლი ისრაჱლისაჲ“ I, იერემ. 13,11. „მარხეისაგან არიან განწესებანი მარილმარხველთანი, არა შემოახლებული ესე, არამედ რომელსა-იგი მოველიან“ ოქრ.-მარხ. დ. ოთ. 100,8. იხ. ახლო.

შემობმა დართება, მიყოლება: „რომელი-იგი შემოაბა და იტყჳს, ეითარმედ...“ აპ. რომ.-ჟურიტ. ისაკ და იაკ. 108,11. იხ. ბმა.

შემოგარე გარშემო: „ესმა რაჲ შემოგარეთა მათ სოფლებთა დიდებაჲ ღმრთისაჲ“ Ath.—11,350v; „რომელსა-იგი ყოველი კეუყანაჲ და შემოგარენი წარმართნი დაეპყრნეს“ A—02,038.

შემოგდება შეგდება, ჩაგდება; გადაგდება: „შემოაგდეს მე სახლსა ამას ჯურღმელისასა“ O, დაბ. 40,15; „შემოუგდე წყალი სარწყჳი“ ბ. ცხ. 78r. იხ. გდება.

შემოდგომა «მოდგენა», მოყოლა: „შემოიდეგინ მე“ ბრ. 3,24; „რომელი შემოიდგეს მე“ DE.—„რომელი შემოიდგედეს მე“ C. ი. 8,13; „შემოიდეგ კულა ჩემსა“ აპ. რომ.-ჟურიტ. მოს. 170,16; „შემოიდეგ მე ეკლესიად“ სჯ. წოდ. II 117,9; „შემოგჳდგეს ჩუენ ბარბაროზნი“ ლიმ. 7,22. „რომელსა უნდეს შემოდგომაჲ ჩემდა“ ბ. სწ. 11,23; „რომელთა ჰნებაეს შემოდგომად ჩემდა“ ლ. 3,28. იხ. დგომა.

შემოდება: „შემოიდეა თაესა ჭეშე თჳსსა ეითარცა სასოენალა“ ბ. ცხ. 102r. იხ. დება.

შემოვედრება შემოფარება: „შემოვედრებოდაან თესლნი მრაველნი უფალსა“ O, ზაქ. 2,10; „მოკედა ჰაბეკი იგი, რომელი შემოგვედრა ჩემდა“ ბ. სწ. 202,15. „მოშეც ნიში... შემოვედრებულთა შენდა“ მზკ. 43,1. იხ. ვედრება.

შემოვლინება შემოყვანა: „შემოაელინე საკეური ქალაქსა ამას“ ფსალტ. 152,22. იხ. ელინება.

შემოკლება მოკლება, შემცირება: „არა თჳცა შემოკლდეს დღენი იგი“ C. მთ. 24,22; „სენი წრტიალი შეამოკლის ჩუენსა შჯულსა შინა“ O, ზირ. 10,11; „შეამოკლა მათგან კორიელებაჲ“ აპ. რომ.-ჟურიტ. ისაკ და იაკ. 68,6. „წინაწარმეტყუელებდა სიმალისა მქსთჳს და შემოკლებისა მისთჳს მსხუერპლთაჲსა“ წწტყ. 98 (დ.). „ეამი ესე შემოკლებულ არს ამიერითგან“ I კორ. 7,29; „სატყეაჲ, აღმასრულებელ და შემოკლებული სიმართლესა შინა“ დ. დ. 124, 8; „შემოკლებულად-რე მნებაეს უწყებაჲ თჳეუნი“ ბ. სწ. 87,17. იხ. კლება; შდრ. სულშემოკლებელი.

შემოკრება «კლესიება», შეყრა; დაკრეფა: „შემოკრიბე ჩემ წინაშე შთაერები იგი თჳეუნი“ M,—„აეკკლესიენით ჩემდამო ტომთ-მთაჲარნი თჳეუნნი“ G, II მჯ. 31,28; „შემოკრბეს მოციქულნი იესუჲასა“ მრ. 6,30. „შემოიკერბით და გითხრა თჳეუ“ O, დაბ. 49,1; „შემოკრიბეს ყოველი ჯრმელსანი უცხოთესლთა მათ“ O, I მფ. 5,11; „შემოკერბით მუნ“ O, ითო. 3,11; „შემოიკრიბენ ქელნი შენნი“ O, I მფ. 14,10; „შემოკრიბე ერი ეგე ჩემ წინაშე“ M,—„ეკკლესიაჲ ჩემდა შემართ ერი“ G, II მჯ. 4,10. „შემოკრებულნი ღმრთისა მიმართ“ G, რიცხ. 10,11. იხ. კრება.

შემოლტოლვილ-ი შემოხეწილი: „პრკეა ნათესავსა სპარსთასა, რომელნი შემოლტოლეილ იყუნეს სარკონოზთაგან“ ჯ. ცხ. 104,8. იხ. ლტოლეა.

შემომავალ-ი დამდეგი: „არა უწყი, რაჲ მოიწევას შენ ზედა შემომავალსა ამას ღამესა“ **ბ. სწ. 234,19.** იხ. შემოსული.

შემომყვანებელ-ი იხ. წერილის-შემომყვანებელი.

შემომჯუღება «კრულ-ყოფა», შემეუება, შეკუმშვა: „არცა შემოიჯუღო კული შენი ძმისაგან შენისა ნაკლულებასა“ **G.**—„არცა კრულ-ჰყო კული შენი ძმისა მის შენსა ნაკლულებასა“ **M, II შჯ. 15,7.**

შემოოჴება: „რაჟამს მოკრბის და შემოიოჴის. (ფირტჴ) შეიწრღის“ **გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 225,16.** იხ. ოჴ-.

შემორთვა შემომატება, შემოერთება: „შემოერთნეს მას და მოადგეს მრავალნი“ **pb., II ნშტ. 15,9.** იხ. რთვა; შემოსართავი.

შემოხა «ვარე-შერტყმა», «მილება», ჩაცმა, შემკობა, მოსხმა; ყდის გაკეთება, «მოდება»: „შემმოსა მე სიხარული“ **Ც.**—„გარე-შემარტყა მე სიხარული“ **Ქ, ფს. 29,12**; „შეიმოსედ მუსკუელად სარცხჳლი“ **Ც,**—„მოიღედ მუსკუელად სირცხჳლი მათი“ **Ქ, ფს. 29,16**; „შეიმოსა, ვითარ ერთი ამათგანი“ **მთ. 6,29**; „პეროდე შეიმოსა სამოსელი სამეფოჲ“ **ხაჯ. მოც. 12,21**; „შეიმოსოდიან სამოსელი სხუაჲ, რაჟამს შეიღიდიან ტაძრად“ **IO, ეზეკ. 44,14**; „სამოსელი სელისაჲ შეიმოსოდიან და არა შეიმოსოდიან მატყლისაჲ“ **I, ეზეკ. 44,17**; „შეჰმოსა მას სახჳ მონაზონებისაჲ“ **მ. ცხ. 170v**; „შემოსა იგი ოქროჲთა რჩეულითა“ **O, III მფ. 10,16**; „შეიმოსე სამოსელი ეგე შენი“ **ხაჯ. მოც. 12,8**; „შემოსეს მას ძოწეული“ **ად. ებრ. 310**; „შეჰმოსეს მას თჳსიე სამოსელი“ **მთ. 27,31**; „შეიმოსე თავით ჩემით სიკეთჱ ჩემი“ **O, ეზეკ. 27,4**; „შემოსეს იგი და განაღეს და დაჰფლეს“ **ხაჯ. მოც. 5,6**; „რომელი ზრდის, იგიეე შეჰმოსს“ **მ. სწ. 100,31.** „შეიმოსა კულთა საწყალობელისა გიორგისთაჲ“ **Ier. — 150, 206v**; „შეიმოსე სამოსელი თჳსი“ **O,**—„მოიღეა შესამოსელი შენი თაესა ზედა“ **G, რუთ 3.3.** „შურდა შენთჳს გჳრგჳნი იგი მოღუაწეთაჲ შემოსად“ **მ. სწ. 107,17.** „მიიდგა... შემოსილთა ჯაჭუთონთანითა, წინამძღუართა და ერის-თაჲთა“ **I, ეზეკ. 23.6**; „შემოსიღი გარეთ და შინაო ოქროჲთაჲ ბეჭრ, 9.4; „შინაგან ფუსუედითა ოქროჲანითა შემკულ არს და შემოსილ“ **ოქრ.-გურიტ. 236,14.** იხ. მოსა; შდრ. ნიშებ-შემოსილი, სრულიდშემოსილი, სულშემოსილი, ღმერთშემოსილი, შემმოსელი, შესამოსელი.

შემოხავალ-ი შესავალი: „ვეძიღებთ შემოხავალსა კარისასა“ **განძ. ი. 199,16.** იხ. შემოსლვა.

შემოხართავ-ი შესართავი: „მოწესეობდეს... შემოხართავსა ჴეესასა რომლისაჲ“ **ოხჯ. 10,11.** იხ. შემორთვა.

შემოხიდ-ი იხ. ცხორება-შემოსილი.

შემოხილება «მხილება», საბურველი, პირბადე: „ვინმე გამოაცხადოს პირი შემოხილებისი მისისაჲ?“ **M,**—„ვინ განაცხადნეს პირი მხილებისი მისისაჲ?“ **pb., თობ 41,4.**

შემოხლვა «შესლვა»: „გამოიყვანე კაცი, რომელი შემოჲდი სახლ შენდა“ **G,**—„გამოიყვანე კაცი იგი, რომელი შეჲდა სახლსა შენსა“ **M, შჯ. 19,22**; „რაჟამს შემოვიდეს საზღუართა თჳენთა“ **O, მიქ. 5,6**; „სართულსა სახლისა ჩემისასა შემოხუდე“ **ლ. 7,6.** „ოთხელე შემოხლვაჲ“ **C, ლ. 14, 23**; „შემოსლვით შემოვიდეს მეფჱ ბაბილონისაჲ“ **O, იერემ. 30,29**; „ერთი არს ყოველთაჲ შემოსლვაჲ სოფლად“ **O, სიბრძ. სოლ. 7,6.** „შემოხრულთა მათთჳს ძმათა მტუეთართა, რომელნი შემოიღეს განმცტრობად აზნაურებასა მას ჩუენსა“ **გალ. 2,4.** იხ. სლვა; შემომავალი, შემოსაველი.

შემოტევება: „ესეღა თუმცა მეცნა, არამცა შემოგიტეე შენ“ **შუშ. I 14.** იხ. ტევება.

შემოქმედ-ი შემქმნელი: „მოიკსენე შემოქმედი შენი დღეთა სიჭაბუკისა შენისათა“ **O, ეკლ. 12,1**; „ყოველი დაბადებული შენ შემოქმედსა გმსახურებენ“ **O, სიბრძ. სოლ. 16,24**; „პრქუს-მეა ქმნელმან შემოქმედსა?“ **მროშ. 8,20**; „შემოქმედი მისი შორით არა იხილეთ“ **I, ეს. 22,11.** იხ. შექმნა.

შემოქორწინება შერთვა: „შემოქქორწინებდეს და განქორწინებდეს“ **Sin.—97,8v.** იხ. ქორწინება.

შემოქუან- მოტანა: „ოყო ვითარცა შემოიქუნდა გუადრუცი იგი წინაშემდგომელთა მათ მეფისა მიმართ“ **M, II ნშტ. 24,11**; „შემოიქუნდა მჳლეულები ბჳეთა ისრაჱლისათა“ **O, ნეემ. 10,15.** იხ. შექუან-.

შემოქცევა შემობრუნება, «მოქცევა»: „შემოიქცა ყოველი ისრაჱლი მის თანა“ **G,**—„მოიქცა ისოჲ და ყოველი იგი ისრაჱლი“ **M, ისუ ნ. 10,15**; „სავსე წარეედ და ცალერი შემომაქცია უფალმან“ **G,**—„...მომაქცია მე უფალმან“ **M, რუთ 1,21.** „შემოქცევასა ჩემსა მშჳდობით გოდოლი ესე დავარღჳო“ **G, მზმ. 8,9.** იხ. ქცევა.

შემოღება შემოტანა, შემოყვანა: „არარაჲ შემოიღეთ სოფლად“ **I ტიმ. 6,7**; „ცუდი სიტყუაჲ შორის შემოიღე“ **მ. ცხ. 290r**; „შემოიღონ წვალებაჲ წარწყმედისაჲ“ **II პეტრე 2,1**; „შემოეღოთ აწ ელიაჲ“ **ოქრ.-პეტრე და ელია 219**; „შემოიღონ მათ ბრძოლაჲ დაუცადებელი“ **ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 29,28.** იხ. ღება; შდრ. შემოხდომა.

შემოყვანება შემოტანა, შემოყვანა, შემოგვრა: „შემომიყვანნაჩუენ ადგილსა ამას“ **GM, II შჯ. 20,9**; „შემოიყვანე იესუ“ **ანან. 194,20**; „ბრძანი და მკელობელნი შემოიყვანენ აქა“ **ლ. 14,21.** „რად არა სეფეკაცთა ჴრძანე შემოყვანებაჲ მისი?“ **ანან. 198,27.** იხ. ყუანება.

შემოყვანა: „კუალად შემოჰყაეს პირშოჲ იგი სოფლად“ **ბეჭრ. 1,6.**

შემოყოფა შემოდგომა, ამოდგომა; შემოსახლება: „უბიწონი და წრფელნი შემომეყვნეს“ **ფს. 24,21.** „სამარილე ერთი იყოს თქუენი და მწირისაჲ, რომელი შემოყოფილ იყოს თქუენდა“ **G, რიცხ. 15,10.** იხ. ყოფა.

შემოყრა შემოკრება: „მტერი არა ოდეს დასცხრების შემოყრად სახლსა შენსა ყოველსავე უშეურებასა“ **მ. ცხ. 296r.** იხ. ყრა.

შემოწებება შემოკერა: „რომელი აღიღეს და შესაწეულად იჴუმეედეს და შემოსწებეს ნავსა“ **ხაჯ. მოც. 27,17**; „კარი შემოიწებაჲ ზურგით“ **O, დაბ. 10,6.** იხ. წებო.

შემოწევა შემოსულა: „შემოიწიოს დღე და მაშინ დაფარის ბნელი იგი ბრწყინვალებათა მზისაჲთა“ **H—941,705.** იხ. წევა.

შემოწევნა ჩაწევნა: „ყრმაჲ იგი თჳსი მომკუდარი შემოაწევნა უბეთა ჩემთა“ **III მფ. 2,20.** იხ. წევნა.

შემოწირვა მირთმევა: „ქერუბიმან ამან გლახაკმან უფროს ყოველთა შემოწირა ფასის-საცაესა ამას“ მრ. 13,43; „ნუ საკლველებსა და მსხეერპლებსა შემოსწირველდით ჩემდა“ საქ. მოც. 7.42; „უკეთუ შემოსწიროთ საკურთხეველსა ჩემსა ბრძანა“ O. მალაქ. 1,8. იხ. წირვა.

შემოწიფება მოწევნა: „ღაზე შემოეწიფა და ეღწყა თავით თჳსით, ვითარმედ საწუთროსა ამას სოფელსა დაუტეობს“ მ. სწ. 294,15. იხ. წიფება.

შემოწოდება დაძახება: „შემოუწოდეთ აქა ბერსაბეს“ III მე. 1,28. იხ. წოდება.

შემოწყუდევა შემოკლება, ხელში ჩაგდება: „შემოაწყუდია უფალმან მტერი შენი ჴელთა შენთა“ O, I მე. 20,8. იხ. წყუდევა.

შემოხება «ძოხება»: „ნუ შემომეხები“ DE,—„ნუ შემომეხები“ C, ი. 20,17; „შემომეხეს მე მდევართა ჩემთა უსჯულოებაჲ“ ფს. 118,150. იხ. ხება.

შემოხუეულ-ი იხ. ნისლშემოხუეული.

შემოხუეწა შემოფარება თავისა: „შემოიხუეწნეს... ორნივე მეფენი ქართლისანი მცხეთას“ ქ. ცხ. 51,17. იხ. ხუეწა.

შემოხუმა შემოტანა, შემოყვანა ბევრისა: „არა შემოვიხუნეთ ღმრთნი მრავალნი“ გრ. ნაზ.-შობ. 206,20; „დღესა შემოიხუამს უკეთური ეშმაკი“ ს. ცხ. 42V; „წმიდანი შემოიხუნა სახიდ თჳსა“ შუშ. IV 23. იხ. ხუმა; შდრ. შემოღება.

შემოჴდომა შემოსვლა: „უცნებაჲ კაცთაჲ შემოჴდა სოფლად“ O. სიბრძ. სოლ. 14,14; „იწროებაჲ მწარე სიყმილისაჲ შემოჴდა რუენსა სახლსა“ ხაქ. წიგ. II 92,16. იხ. ჴდომა.

შემოჴდომა ქვეშ შედგომა: „შემოგიჴდე და აღგიდო შენ“ ს. ცხ. 272V. იხ. ჴდომა.

შემპალ-ი დამპალი: „შემპალი გადაღებან გარეშე ბჭეთა იერუსალემისათა“ O, იერემ. 22,19. იხ. მპალი.

შემპოვნებელ-ი პირფერი, პირმოთნე: „კაცსა წინაშე—პირსა შემპოვნებელ. და უკუანა—ძჳრის-მზრახველ“ მ. სწ. 262,7. იხ. შეპოვნება.

შემრგუალება შეთხზვა, შედგენა: „შემასხნა მე სიტყუანი ესე პირსა ჩემსა შემრგუალებად სიტყუათა ამათ წიგნაჲ შენსა“ O, II მე. 14,19. იხ. მრგუალი.

შემრღუეა ამღერება: „ცხორებაჲ არს, რომელსა არა შეამრღუეს სიკუდილი“ ბალ. 52,2. „ჰხედვიდეს (შრომაკუდაი) გარემოჳს მდგომარეთა თუალითა შემრღუეულითა და პირითა მჭუნვარითა“ მ. სწ. 95,26. იხ. მრღუეა; შეუმრღუეელი.

შემრჭუალვა იხ. შემშჭუალვა.

შემსახურება დახარჯვა: „უფროჲსი შეამსახურა სამარტჳლესა მას“ ვარ. 810. იხ. მსახურება.

შემსგავსება შეფარდება: „შეემსგავსებაის მარადის ყოფითა სახელი თითოეულისაებრ საქმისა“ ეკ. კჳპრ.-აღს. 223,6. იხ. მსგავსება; შესამსგავსი, შეუმსგავსი.

შემსგავსებულ, შემსგავსებულად «-ებრ», მსგავსად: „შემსგავსებულ დღეთა ძალი შენი“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 180 14; „შემსგავსებულად ბრძანებულისა მის“ ზარ. 38,16; „შემსგავსებულად უსჯულოებისა მისისა“ pb., — „უღმრთოებისაებრ მათისა“ G, II მჯ. 25,2. იხ. შემსგავსება.

შემსგავსებულ-ი მსგავსი: „შემდგომად შემსგავსებულისა მოძღურებისა“ ჲ. ცხ. 224V. იხ. შემსგავსება.

შემსჭუალვა იხ. შემშჭუალვა.

შემტერება გადამტერება: „მუნ შეემტერა და განასხნა ჭეუანით ჩუენით“ ბალ. 26,22. იხ. მტერება.

შემტკიცება გამაგრება; «შეყოფა»: „შეემტკიცენ წელნი შენნი“ I, იერემ. 1,17; „შეეამტკიცოთ იგი, ვითარცა ლოდსა კებაჲ“ M,—„შეყოფილ არს მასა, ვითარცა ლოდი ოთხკუთხედსა ზედა“ pb., ოთ 28,26; „შეემტკიცნეს ნიჭიერნი მისნი“ ფს. II 88. „სარწმუნოებითა... შემტკიცებული“ ჲ. ცხ. 175V. იხ. მტკიცება; შესამტკიცელი.

შემტკიცებულ-ი «სანაწევრო»: „შემტკიცებულნი იგი წელთა მისთანი დაჰკნებოდეს“ O, — „სანაწევრონი წელთა მისთანი ყოველთურთ დაჰკნებოდეს“ pb., დან. 5,6. იხ. შემტკიცება.

შემტყუერებულ-ი მტყუერდადებული: „ვიხილე იგი შემტყუერებული და შებაყებული მეშაკობისაგან და ჰაიისა“ ჲ. ცხ. 218V; „ფერკნი შენნი არა შემტყუერებულ არიან ყოლადცა“ Ath.—11,282V. იხ. მტყუერი.

შემურვა მურში გატარება; ბალზამირება: „იოსებ და ნიკოდემოს ვინ შემურეს და დაჰმარხეს?“ ხაქ. წიგ. II 18,28; „შემურნა იგინი მრავალთა სულნელითა“ Sin.—11,100r; „შემურნა ჴორცნი იგი წმიდისა პეტრესნი“ პეტრე მოც. 48,5; „შემჴურვიდა მჴეცართა“ ს. ცხ. 429V; „ოდეს მოაკუდე, ვითარ გნებაჲს, რაითა შეგჴურო შენ?“ ლიმ. 71,21. იხ. მურვა.

შემურვილ-ი «სუმუროვანი»: „მისცემდეს მას სუმად შემურვილსა ღჳნოსა“ DE,—„მისცეს მას სუმუროვანი ღჳნოჲ“ C, შრ. 15,23. იხ. შემურვა.

შემუსრვა «დამუსრვა», «ვანტეხა», «ვანტეხა», «დამტვრევა», «შეფქვა», დაფშვნა, დამსხვრევა, «შემუსრვა»: „განხეთქის და შემუსრის იგი (ჯაჭ)“ DE,—„განხეთქა და დაემუსრა“ C, შრ. 5,4; „ჭურჭელი კეცისაჲ... შეიმუსრენ (დაიმუსროს G)“ O. ლევ. 6,28; „მოქლონი რკინისანი შეუმუსრე (ვანკუთქნე O)“. I, ეს. 45,2; „ძუალი არა შემუსრონ (ვანტეხონ pb.) მისგან“ G, რიცხ. 9,12; „რომელი დაეცეს ლოდსა მას ზედა, შეიმუსროს“ ლ. 20,18; „შეუმუსრომე უღელი მათი“ O, ეზეკ. 34,27; „შჳლდი მათი შეიმუსრენ“ ს. გან.-მოც. ხაქ. 64.11; „ენამან ლბლმან შეჰმუსრნის ძუალნი“ O. იგ. სოლ. 25,15; „შემუსრა ალაბასტრი ოჲი“ შრ. 14,3; „ვითარ-იგი განტყდა და შეიმუსრა უროჲ ყოელისა ჭეუანისაჲ“ I,— „ვითარ შეიმუსრა და შეიფქა უროჲ ყოელისა ჭეუანისაჲ“ O. იერემ. 50,23; „შემუსრნა ჴელთა შინისა თჳსისათა“ რიცხ. 178,14; „შეიმუსროს ურემის-თჳალი ჭურჭელსა ზედა“ O, იკლ. 13,3; „ჭეურთხი იგი ჴელწიფებისაჲ უკეთურთაჲ შემუსროს“ O. ზარ. 32,23; „შეეშუსროთ (მოსჰოთ O) თჳი ჭეუანით ცხოველთაჲთ“ I, იერემ. 11,19. „განმრავლდა მათ ზედა შემუსვრაჲ“ ფს. 105,29;. „პირი უგუნურისაჲ შემუსრვა არს მსდაე“ O, იგ. სოლ. 18,7; „შემუსრვაჲ და უბადრუკებაჲ არს გზათა მათთა“ O, ეს. 59,7; „შემუსრვითა დიდითა შეიმუსრა“ I, იერემ. 14,17.

„განკურნებად შემუსრვილთა გულითა“ I, ეს. 61,1; „შეეკრიბნე შემუსრვილნი“ O, მიქ. 4,6; „ბრმაჲ ანუ შემუსრეული ანუ ენაკუთილი... არა მოიყვანნეთ“ G, ლევიტ. 22, 22. იხ. შესრვა; შესაშესრველი.

შემუსრვილება მოტეხილობა: „განჰკურნებდეს შემუსრვილებასა ასულსა ერისა ჩემისასა“ I, იერემ. 8,11; „არა არს კურნება შემუსრვილებისა მისისა“ O, ნაუმ 3,19; „განჰკურნე შემუსრვილებაჲ მისი“ ფს. 59,4. იხ. შემუსრვა.

შემლერება შეთამაშება: „ამცნო მეფემან ჭალთა მათ, რაჲთა შეემღერდენ და აზრზენდენ ყოველსავე ჟამსა დღე და ღამე“ ბალ. 124,11. იხ. მღერა.

შემყვანებელ-ი იხ. შეყვანება; შდრ. მწიგნობართ-შემყვანებელი.

შემყოფ-ი «მწირი», მოზიარე: „შემყოფი კერპთაჲ ეფრემ“ O, ოსე 4,17; „შემყოფისაგან შენისა... (მწირთაგან შენთა O) განმდიდრენ ყოველნი მეფენი“ pb., ეზეკ 27,33. იხ. შეყოფა.

შემშევა მოშივება: „უკუანაჲსკნელ შეემშიაჲ მთ. 4,2; „შეემშიაჲ ვისმე ჰრასა“ მ. ცხ. 122r. იხ. მშევა.

შემშჭუალვა, შემსჭუალვა, შემრჭუალვა: «განმშჭუალვა», «დამსჭუალვა», მიქედება: „შემშჭუალაჲ იგი ჯუარსა“ კოლ. 2,14; „შევმშჭუალენ შიშსა შენსა ჯორცნი ჩემნი“ Ქ,—„განმშჭუალენ შიშითა შენითა ჯორცნი ჩემნი“ Ქ, ფს. 118, 120; „შეამშჭუალო მანითა ზღუდესა“ G,—„დამსჭუალო მანებითა კედელსა“ M, მსჯ. 16,19; „შემრჭუალენით ჯამლთა მისთა სამრჭუალნი“ H—241,121; „შემშჭუალაჲ მე სიყუარულსა მცნებათა თჳსთასა“ ოზტ. 119,0. „ცოდვითა შემ[შ]ჭუალულ არიან“ ოჭრ.-პეტრე და ელია 619. იხ. მშჭუალვა.

შემცვალებელ-ი ცვალებადი: „იქმნა მოძრავი არაგადამაქცეველ და უძრავი შემცვალებელ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 145,9. იხ. შეცვალება.

შემცირება «შეკნინება», შეცოტავება: „შეამცირენ (შეაკნინენ Ქ) დღენი ჟამთა მისთანი“ ფს. 88,46; „საცხოვარი მათი არა შემცირდა“ ფს. 106,38; „წელნი უღმრთოთანი შემცირდენ“ O, ეზ. სოლ. 10,27; „განმრაელდით მუნ და ნუ შემცირდებით“ O, იერემ. 29,6; „თქუმით შეამცირო ჭეუყანაჲ“ O, ამბ. 3,12; „უკუავილოანი ლიბანისანი შემცირდეს“ O, ნაუმ 1,4; „ხოლო ჭართველნი, ვითარცა ნასხურნი რაჲმე და უნდონი, უგულებელს-ყენა და შეამცირნა“ ი.-ე. 49,38. „იხილნა შემცირებულნი და ჰპრეულნი“ O, IV მფ. 14,20; „ვინ აღადგინოს იაკობი, რამეთუ შემცირებულ არს“ O, ამოს 7,2. იხ. მცირება.

შემცოდებელ-ი ცოდვის ჩამდენი, დამნაშავე; «დამცილებელი»: „სახიერ ჴგი არს, რომელმან შემცოდებელსა მოუტეოს“ მ. სწ. 202,18; „ესროდეს ჭვითა თმასა და არა შესცოდებდეს“ pb.,—„ჭვებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G, მსჯ. 20,16.

შემცხვარ-ი «გამოცხობილი»: „შემცხვარი თორნითა (ძლუნი)“ G,—„გამოცხობილი თორნითა (შესაწირავი)“ O, ლევიტ. 2,4. იხ. შეცხობა.

შემძინელ-ი იხ. საძაგელის-შემძინელი.

შემძლე «ძლიერი», «შემძლებელი»: „მოსპოლავს... ძლიერსა მამაკაცსა და შემძლესა დედაკაცსა“ O,—„მოსპოლავს იერუსალემისაგან... შემძლებელსა მამაკაცსა და შემძლებელსა დედაკაცსა“ pb., ეს. 3,1; „აღეიდა... ყოველი შემძლე ძალითა“ G,—„აღეიდა... ყოველი ძლიერი ძალითა“ M, ისუ ნ. 10,7. იხ. მძლე.

შემძლებელ-ი ვისაც შეუძლია, «შემძლე», ძლიერი: „უკუეთუ არცა უმცირესსა შემძლებელ ხართ“ ლ. 12,26; „ვინ-მე იყოს შემძლებელ მისა?“ O, ოვ. 2,11; „არცა ღათუ პირნი ჩუენნი შემძლებელ არიან თხრობად შენდა“ ანდ.-ანატ. 109,5; „კაცნი შემძლებელ ბრძოლასა“ O, იერემ. 48,14; „შემძლებელ არს ღმერთი“ მთ. 3,9; „ვერვინ შემძლებელ იყო“ C,—„ვერვინ უძლო მას“ DE, მთ. 22,46; „ვერ შემძლებელ ხარ შენ ამას ყოფად მარტოჲ“ O, გამოსლ. 18,18; „ვერ შემძლებელ ვართ მისთა სახელთა აღრაცხად“ ეპ. კჳპრ.-აღვს. 224,26; „ვერ შემძლებელ არს პირი ჩემი მადლობად შენდა“ თომა მოც. 18,5; „უკუეთუ ვერ შემძლებელ იყოს კელი მისი ქმა-ყოფად ცხოვრისა“ G, — „უკუეთუ ვერ ეძლოს კელსა მისსა ყოფად ცხოვარი“ O, ლევიტ. 5,7; „უკუეთუ შემძლებელ ხარ მკუდარსა აღდგინებად, პირველად დედაჲ შენი აღადგინე“ ზუზ. XIII 17. იხ. შეძლება; შდრ. ვერ-შემძლებელი.

შემწამებელ-ი იხ. ცილის-შემწამებელი.

შემწე დამხმარე, მეშველი: „მშჯდობა შემწეთა შენთა“ M, I ნუმ. 12,18; „შემწე ვეყავნ შენ სახელი ღმრთისა იაკობისი“ ფს. 19,1; „სხუასა ვისმე ევედრების შემწედ და განრინებად მოიხადის მას“ ოჭრ.-პარხ. და ოთ. 105,87; „არაჲ შემწე ყოფად არს განმზადებულთა მათთჳს ქმათა“. ანდ.-ანატ. 205,21; „შემწე ვეყვნეთ ჭეშმარიტებასა“ III ი. 1,8; „შემწედ და მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი“ ი.-ე. 51,14; „შემწენი და მეშუელნი ვართ ურთიერთისანი მე და შენ“ მ. სწ. 102,5. იხ. მწე; შდრ. თანაშემწე.

შემწეობა ფლტ. 151,18*. იხ. შემწე.

შემწი(ნ)კულება «შეგინება»: „არა შეამწინკულოთ სახელი წმიდაჲ ღმრთისა თჳეუნისაჲ“ G, ლევიტ. 19,12; „არა შეამწინკულოთ ჭეუყანაჲ“ G,—„არა შეაგინოთ ჭეუყანაჲ“ pb., რიცხ. 35,34; „ნუ შეამწიკულებთ“ მ. ცხ. 94v. იხ. მწი(ნ)კული.

შემწირველ-ი მსხვერპლის მიმტანი; მიმრთმეველი: „მიჩუენა... შემწირველნი და მდიდარნი“ I, იერემ. 24,1; „წმიდა ყენეს მსახურნი თჳსნი და შემწირველნი გამოუთქუმელთა მათ საიდუმლოთანი“ მ. ცხ. 222r; „ჰრქუს კაცსა მას შემწირველსა“ O, I მფ. 2,15; „ქურივმან მან, ორთა მწულილთა შემწირველმან“ მ. სწ. 249,28. იხ. შეწირვა.

შემწუარ-ი შემწუარი, დამწვარი: „ცისკარსა მას შემწუარი ცეცხლითა განჰმზადეს ზატიკი იგი“ O, I ეზრა 1, 12; „უკუეთუმცა იყვნეს ცეცხლითა შემწუარ“ I, ეს. 9,5; „ჰხედვიდა... პირითა შემწუარსა და თმითა შეტუსეელსა სიცხისა და შრომისაგან“ ლიმ. 15,30. იხ. შეწუება.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

შემწუელ-ი, შემწუველ-ი «განმლეველი», შემწველი: „ვითარცა ქარმან შემწუველმან განაბნიე ივინი“ O, იერემ. 51,1; „ღმერთი ცეცხლ შემწუველ არს“ M,— „ღმერთი შენი ცეცხლ განმლეველ არს“ G. II მეფ. 4,24; „მოვცენით ცეცხლსა მას საშინელსა და შემწუველსა“ ს. სწ. 210,24; „ცეცხლებრ შემწუელი იგი მკურვალებაჲ მზისაჲ...“ შუშ. XIV 22. იხ. შეწუელი.

შემწუველობა შემწველობა: „ვერ აგრძნა შემწუველობაჲ“ ს. ცხ. 150v. იხ. შემწველი.

შემწუხრება «დამწუხრება», «მწუხრის ყოფა», დალამება: „ვითარცა შემწუხრდა“ DE. — „ვითარ დამწუხრდა“ C, მთ. 26,20; „ვითარ შემწუხრდის“ C,— „ვითარცა იყო მწუხრი“ მრ. 11,10; „რამეთუ შემწუხრდებოდა“ საქ. მოც. 4,3; „რაჟამს შემწუხრდა, მოუწოდეს... და ინებეს ერთად პურისა ჭამაჲ“ შუშ. VI 4. იხ. მწუხრი.

შემწუნარებელ-ი «შესაეჭვრებელი», «მწყალობელი», «მიმღებელი»: „შემწუნარებელ (შესაეჭვრებელ ქ) არს მათდა“ ფს. 113,16; „შემწუნარებელ ხარ და მოწყალე“ ფს. 85,15; „მოწყალე და შემწუნარებელ უფალი“ ქ,—„მოწყალე, მწყალობელ უფალი“ C, ფს. 110,4; „შეჭეედრა სული თჳსი უფალსა, ყოელთა შემწუნარებელსა“ შუშ. XVIII 11; „(პერი არს) შემწუნარებელი ყოვლისაჲ ხილულისაჲ და მიმცემელი სხეთაჲ სახლელად“ ბ.კეს.-ეჩუხ. დღ. 29,4; „საწყალობელ შემწუნარებელი ძეთა შუენთაჲ“ pb., — „საწყალობელ არს მიმღებელი ძალთა შუენთაჲ“ O, ბარ. 4,32. იხ. შეწუნარება.

შემჭამელ-ი შემჭმელი, მომსპობი: „შემჭამელი კაცთაჲ ხარ შენ“ O, ეზეკ. 36,13; „შემჭამელი მკუდრთა მისთაჲ არს იგი“ O, რიცხ. 13,32. იხ. შეჭმა.

შემჭნარ-ი დამჭკნარი, გამხმარი: „იჭმნეს, ვითარცა თივაჲ ქმელ ზედა ბედღისა და ვითარცა ბანჯარი შემჭნარი“ O, ეს. 37,27. იხ. შეჭნობა.

შემჭუხა შეჭმუნვა: „ოდეს იმარხის, შეიმჭუხის პირი თჳსი“ ს. სწ. 305,7. იხ. მჭუხა.

შენ: „ჩემ წილ და შენ წილ“ მთ. 17,20; „ექმნეთ აქა სამ ტალაჳარ: შენდაჲ ერთი, და მოსჩსა ერთი და ელიაჲსა ერთი“ მთ. 17,4; „შენ მომდევდი მე“ მთ. 8,22; „შენმცა ხარ მისა მოწაფე“ C, ი. 9,28; „შენცა იყავ იესუჲს თანა“ მთ. 26,69; „უწყოდე შენ“ ი. 4,10; „შენმცა ჰსთხოვე მას“ ი. 4,10; „ესე ყოელი მიგცე შენ“ მთ. 4,9; „მე შენგან მიკჳს ნათლის-ღებაჲ“ C, მთ. 3,14; „ვითარცა შენ, მამაო, ჩემდა და მე შენდაჲმი“ ი. 17,21; „მე არასადა დაუბრკოლდე შენდა მიმართ“ C, მთ. 26,33; „მე ვეეედრე მამასა ჩემსა შენთჳს“ ლ. 22,32.

შენ-ი: „რაჲ ძეს ჩემი და შენიჲ“ ლ. 8,28; „სარწმუნოებამან შენმან გაცხოვნა შენ“ მთ. 9,22; „რაჲთა დაესხდეთ მარჯუელ შენსა და მარცხლ“ მრ. 10,37; „აღმოგიღო წუელი თუალისაგან შენისაჲ“ DE, მთ. 7,4; „აღმოგიღო წუელი ეგე თუალით შენით“ C, მთ. 7,4; „შეიყუარო უფალი... ყოელითა გულითა შენითა“ მთ. 22,37; „შენნი იყვნეს და მომცეს იგინი“ ი. 17,6; „ვითარ აღგეხუნეს თუალნი შენნი?“ ი. 9,10; „მოწაფეთაცა შენთა იხილნეს საქმენი შენნი“ ი. 7,3; „შურმან სახლისა შენისაჲმან შემჭამა მე“ ი. 2,17; „შემრაცხე მე, ვითარცა ერთი მორეწეთა შენთაგანი“ C, ლ. 15,19. იხ. შენ.

შენ-ი იხ. შეწნი.

შენადრეკ-ი: „ბრძანა... გრგოლი რაჲნისაჲ უკუნცემად... და შენადრეკსა მას შეკლისა თჳსა სამჭეულები არაბელთაჲ დახერხვად“ H—341, 478. იხ. შედრეკა.

შენაკრებ-ი: „შენაკრები იგი მისი სხუათა განაყუეს“ ს. სწ. 229,35. იხ. შეკრება.

შენანება დანანება: „შეინანა ბოროტისა მისთჳს“ M, I მნ. 21,15; „სარეცელთა თჳუნთა ზედა შეინანეთ“ ფს. 4,5; „შეინანეთ და ნათელ-იღით კაცად-კაცადმან თჳუნმან“ საქ. მოც. 2,38; „შეინანე შენ აწ უკეთურებისაგან შენისაჲ“ საქ. მოც. 8,22; „ნუუკჳ შეინანოს ერმან ამან, თჳლოს რაჲ ბრძოლაჲ“ O, გამოსლ. 13,17. „შემდგომად აღთქუმისა შენანებაცა არს“ O, ეგ. ხოლ. 20,25. იხ. ნანება; შეუნანებელი.

შენაყინავ-ი «მკდნარი»: „დადგა (წყალი) შენაყინაჲად ერთად, განდგომილი შორს ფრიად“ G,—„დგა მკდნარიდ, ვანუნებელად შორს ჭექმა“ M, ისუ ნ. 3,16. იხ. შეყინება.

შენაჩუენებ-ი «შეწირული», «შეჩუენებული», «შეგინებული», «შესაჩუენებელი», წყეული: „ყოელი შენაჩუენები (შეწირული pb.) ძეთა შორის ისრაელისათა შენდა იყოს“ G, რიცხ. 18,14; „მოკალთ თთოეულმან (კაცად-კაცადმან Fr.,) სახლეული თჳსი შენაჩუენები (რომელ შეჩუენებულ არს Fr., რომელი შეგინებულ არს pb.) ეგვერულორასა“ G, რიცხ. 25,5; „დაიცევნეთ ფრიად შენაჩუენებისაგან“ G,—„ეკრძალენით შესაჩუენებელისა მისგან“ M, ისუ ნ. 6,18. იხ. შეჩუენება.

შენაწუერებულ-ი შეერთებული: „რომლისაგან ყოელი გუამი შენაწუერებულ და შემტკიცებულ არს“ ეფეს. 4,16; „იქმნეს შედგმულ და შენაწუერებულ ერთიერთსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 228,7. იხ. ნაწუერი.

შენდობა მიტევება, პატიება, მონიშება: „შეუნდეან ღმერთსა ბოროტნი ჩემნი“ ს. ცხ. 81v; „შეუნდო... ეშმაკთა ბრძოლად ჩუენდა“ ს. ცხ. 15r; „შეინდევ, მამაო“ ს. ცხ. 81v; „ნუ შეუნდობთ მათ, ნუცა მოუტეობთ“ O, II ეზრა 4,22; „შენ შეუნდევ“ O, ზარ. 3,16. „შენდობა ყაეთ ჩემდა“ ს. ცხ. 433r; „ითხოოს შენდობაჲ“ ს. ცხ. 88r; „ეიტყჳ შენდობით და არა თუ ბრძანებით“ I კორ. 7,6; „შენდობა ყაეთ ჩემთჳს“ ს. ცხ. 433r; „გკთხოვე შენდობაჲ“ ი.-ე. 55,4; „შენდობა იყავნ შენდა“ მთ. 18,33. „შენდობილ არიან ცოდვანი შენნი“ ს. სწ. 284,30. იხ. შემნდობელი, შესანდობელი შეუნდობელი.

შენდომა სიამოვნება, საამურობა: „არა თუ თუალთა მიხედვისა შენდომისათჳს ოდენ არს, არამედ სარგებელისათჳს“ ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 38,11. იხ. ნდომა.

შენება, შეწნება კეთება, აშენება, აგება, «ქმნა»: „უკუეთუ ვიშენენ თჳთა თჳსთა ბომონი“ G,—„თუ ეკმენით თჳსსა ჩუენსა ბომონს“ M, ისუ ნ. 27,22; „უკუეთუ საკურთხეველი ქუთაგან მიშენო მე“ O, გამოსლ. 20,25; „წერგსა ასმიდეს და აშენებდეს“ ლ. 17,28. „დაეუენა შენებაჲ ტაძრისა უფლისაჲ“ I, I ეზრა 3,26; „ვის-მე უკუე თქუენგანსა უნდეს გოდლისა შენებაჲ“ ლ. 14,28; „კაცად-მან ამან აწყო შეწნებად“ ლ. 14,30. „იერუსალემი შენებულ არს ქალაქი“ ფს. 121,3; „ქუეთა კეთილთა და პა-

ტოსნითა შენებულ არს" ლ. 21,5. იხ. შეწნი/შენი; შდრ. მაშენებელი, მაშენებელი, ნაშენება.

შენებულ-ი, შეწნებულ-ი. ნაგებობა: „ჰხედავთ ამას, დიდ-დიდსა შენებულსა" C,—„ჰხედავთ ამათ დიდ-დიდთა შენებულთა" DE, შრ. 12,3; „უჴუენებდეს მას შენებულსა მას ტაძრისასა" მთ. 24,1; „აღმკულ არიან შეწნებული ესე" ფსალტ. 138,27. იხ. შენება/შეწნება.

შენებულება ნაგებობა: „რომელსა (კლდესა) შენებულებაჲ იგი ზე უპყრიეს" ს. გაბ.-მოც. ხაკ. 93,35; „რაბამი ქვეა არს და რაბამი შენებულებაჲ" შრ. 13,1. იხ. შენებული.

შენელება შეკაზმვა: „სულნი ჩუენნი სუნელად კეთილმსახურებასა სარწმუნოებითა შეანელნა" ეპ. კვიპრ.-ილჯ. 227,13; „მით შეანელო გონებაჲ შენი" მ. სწ. 180,4. იხ. ნელება.

შენერწყუ(ვ)ა შეფურთხება: „შეჰნერწყა პირსა მისსა" მ. ცხ. 127v; „შეჰნერწყოს პირსა მისსა" G, II მჯ. 25,9. იხ. ნერწყვა.

შენეფხულ-ი გაყინული: „ტჳნსა შეიწევიან და დაუთმენელად შეეგონებიან შენეფხულთა ენებაჲ იგი" ბ. კეს.-40-თჯ 119,9. იხ. ნეფხვა.

შენთანა შენთან მყოფი: „ძმაჲ იგი შენთანაჲ" G. ლევიტ. 25,25. იხ. თანა.

შენივთება „წყობა», ბრძოლა: „ხადა შეენივთა მას დღესა შინა" G,—„სადა-იგი ეწყვნეს დღესა მას პირველსა" M, მჯ. 20,22. „შესძინეს შენივთებად ბრძოლაჲ ადგილსა" G,—„შესძინეს წყობად ბრძოლისა ადგილსაე" M. მჯ. 20,23. იხ. ნივთება.

შენიშნვა «სასწაული», «ნიში»: „შენიშნვაჲ არს" G, — „სასწაულად არს" pb., ლევიტ. 18,6; „ესე არს შჯული ყოველსა ზედა... ბრძჳლსა და შენიშნვასა და აჳლებასა" G, — „ესე არს საშჯელი ყოველსა ზედა... ბრძჳლისასა და ნიშისასა და მბრწყინვალებისასა" pb., ლევიტ. 14,56. იხ. ნიშანი.

შეორგულება «არა განკითხვა», შეცვლება, მაჩვენებლობა, ფარისეველობა: „შეორგულდით გულითა თქუენითა" Ც. — „არა განიკითხენით თავთა შორის თქუენთა" Ქ, იაკ. 2,4; „რომელნიმე მათგანნი შეორგულდეს" მთ. 26,17; „რასა შეორგულდი?" მთ. 14,31; „ნუ შეორგულდებით გულნი თქუენნი" მჯ. 20,4; „ნუ შეუორგულდები შენ ლიკნითა შეგობართა შენთაჲთა" ისდ.-ისტ. 208,18; „ნუ შეორგულდები შენ წინაშე პირსა კაცთასა" O, ზორ. 1.87. იხ. ორგულება; შეუორგულებელი.

შეოქვა: „ტყავი ჩუენი... შეოქა პირისაგან" O, ეზდ. იერემ. 6,10; „რომელნი (ლარნი) შეიკებიან და განმარტებიან" გრ. ნოხ.-კაც. ადგებ. 226,21. „რომლისაგან (ალკისაგან თავისა) არს ძრკაჲ ყოველთა იოგთაჲ, შეოქვაჲ და განმარტებაჲ ლართაჲ" გრ. ნოხ.-კაც. ადგებ. 220,21. იხ. ოქ-.

შეპარვა: „შეეპარებოდით მათ" O, I მფ. 14,9. იხ. პარვა.

შეპიშეებულ-ი დაბრმავებული: „განაკურნის ფრთენი და თუალნი შეპიშეებულნი" ფს. II 12. იხ. პიშე-.

შეპკურება შესხურება, შეფრქვევა: „რაჲთა შეაპკუ-

რონ ენებაჲ იგი თჳსი უმანკოჲთა გულითა ფარულად" ბ. კეს.-ექუხ. დღ. 68,24. იხ. პკურება.

შეპოვნება, შეპოება ხათრი, მორიდება, პირმოთნეობა: „რომელნი (მსაჯულნი) ბჭობდეს შეპოვნებით და მოიღებდეს ქრთამსა და განამართლებდეს ცრუთა" მ. სწ. 24,2; „განკითხვად ხარ მისთჳს, უკუეთუ გიყოფიეს შეპოვნებით გინა ქრთამითა" ლიმ. 60,11; „უკუეთუ... კაცისა ვისმე შეპოვნებითა ანუ სხჳთა რაჲთამე ზაკუეითა ეორგულოს ამას წმიდასა ადგილსა" ბ.-ე. 53,80; „მეტნი რაჲმე შეპოვნებანი და ლიქნანი ვერ შეეძლეს" ბ.-ე. 40,34; „ნუ შეეპოები პირსა ძლიერისასა" Sin.—11,174г. იხ. შემპოვნებელი, შესაპოვარი.

შეპყრობა «მოპყრობა», დაჭერა, ხელის მოკიდება, მონადირება, შეკვრა, «მოცვა»: „მეფენი მათნი შეიპყრნა (მოიპყრნა G) ასო" M, ისუ 5. 11,18; „შეიპყრეს ვინმე სომონ კჳრინელი" C, ლ. 23,26; „შეიპყრეს იესუ და შეკრეს" ი. 18,12; „რომელმან დაუგოს მახჲ, მასვე შინა შეიპყრას" O, ზირ. 27,29; „სალომამან შეიპყრნეს იგინი" I, ეს. 13,8; „შეიპყრას კაცმან ძმაჲ თჳსი" I, ეს. 8,9; „ვინ შეიპყრნა კიდენი ქუეყანისანი?" ჲგ. სოლ. 30,4; „შემიპყრეს და მოშიყვანეს მე" ფსალტ. 138,15; „შეიპყრა ფერჴი მათი" ფს. 9,16; „ვითარცა მფრინველნი მახითა შეიპყრობიან" O, ეკლ. 9,12; „სალომამან შეიპყრნეს იგინი პირისაგან შენისა" M,—„სალომათა მოიცვნენ პირისაგან შენისა" G, II მჯ. 2,25; „განკჳრვებამან შეიპყრა იგი" ლ. 5,9; „შიშმან შეიპყრას ჰრამაჲ" I, ეს. 10,29; „ზრუნვასა შეუპყრიე მე მარადის შენთჳს" მ. სწ. 107,17. „გამოვიდეს შეპყრობად მისა" შრ. 8,21; „ენებაჲ შეპყრობაჲ მისი" მ. სწ. 110,36. „გრძელითა შეპყრობილ იყვნეს ღამითა" O, სამარ. ხოლ. 17,2; „ვითარცა მფრინველი, შეპყრობილი მახითა" მ. სწ. 225,20. იხ. პყრობა.

შერაცხა, შერაცხვა, შერაცხება ჩათვლა, «ქუან-», მიჩნევა: „შეერაცხა ათერთმეტთა მათ მოციქულთა მეათორმეტედ" საქ. მოც. 1,26; „ნუ შეურაცხ ამათ ცოდვასა ამას" საქ. მოც. 7,60; „შემრაცხა მე, ვითარცა მტერი" M, თობ 13,10; „ნუ შემრაცხებ (შემრაცხაე C, შემრაცხ E) მე ცოდვილთა თანა" ფს. 27,3; „ნუ შეურაცხებ ამას ბრალად" კ. იერ.-გამოჩ. ჴუარ. 240,16; „ვითარცა წინაწარმეტყველი, შეერაცხა იგი (აქუნდა იგი DE)" მთ. 21,46. „არად შერაცხილ იყო დღეთა სოლომონისთა ვეცხლი" O, III მფ. 10,21; „შერაცხილ იყო ჩუენ შორის" საქ. მოც. 1,17. იხ. რაცხა; შეურაცხი, შეურაცხება, შეურაცხებელი; შდრ. თანა-შერაცხა.

შერაცხილ-ი დიდებული, მთავარი, მიჩნეული: „წარავლინა შეკრებად... სოფლისა მთავართა, შერაცხილთა" I, დან. 3,2; „წარავლინნა კაცნი, შერაცხილნი და პატიოსანნი" არხტ. 68,1; „ჯერ-უჩნდა... მოელინებად ანტიოქიად... თუდა... და შილა, კაცნი შერაცხილნი ძმათა შორის" საქ. მოც. 15,22. იხ. შერაცხა.

შერაცხილება დიდებულება, წარჩინებულება: „არა იკსენებდი პატიოსნებასა და შერაცხილებასა მშობელთა შენთასა" მ. სწ. 100,15. იხ. შერაცხილი.

შერბენა: „შინი შერბიოდა და უთხრა" საქ. მოც. 12,

14; „შერბიოდა იგი ტბასა მას“ A, სბსტ. 138,25. იხ. რბენა.

შერდომა იხ. შევრდომა.

შერევა შერთვა, შეერთება, აღრევა, «შეახლება», «ვანზავება»: „რომელთაჲ-იგი სისხლი ჰილატე შეჰრია მსხუერპლთა თანა“ ლ. 12,1; „არა შეჰრია იგი ცხოვართა ლაბანისთა“ O, დაბ. 30,40; „შეერიენით დიდსა მას ღუაწლსა“ B, სბსტ. 129,28; „სლვათა მათთანე შეერეეთ“ O, ეზეკ. 20,18; „შეჰრია ფქველსა სამსა გრიგსა“ მთ. 13,33; „აგარაკი აგარაკსა შეჰრიან“ O,—„აგარაკსა აგარაკისა მიმართ შეაახლებენ“ pb., ეს. 5,8; „ხამარნი თქუენნი შერევენ ღუინოსა წყლითა“ G,—„ღუინის-მოყუარენი თქუენნი განზავებენ ღუინოს წყლითა“ O, ეს. 1,22; „შეჰრიან მას წამალი მაკუდინებელი“ ბ. სწ. 277,24. „შერევასა მას ენათსა მაშინ განყოფანი იყვნეს გონებათანი“ კ. ათ.-მარტკლ. 188,5; „დამიცევ... დედათგან შერეულისა“ განს. ი. 200,25, „შესწოროს ზეარაკსა მას თანა სამინდოჲ ოქდაათი, შერეული ზეთისა“ pb.,—„შესწორო ზეარაკსა ზედა მსხუერპლი სამინდოჲსაჲ სამი მეათედი აღსუარული ზეთითა“ G, რიცხ. 15,9. იხ. რევა; შდრ. მიწაშერეული.

შერეულება აღრევა: „იყმენ შერეულებათაგან, რომელ არს ადგილ საკუდილისა“ ფლპ. მოც. 8,22. იხ. შერევა.

შერთვა შეერთება, შეზავება, «მოყვანება», ჩართვა, «სიძეება», «თანა-მკვდრება»: „არა შეერთის გინებასა“ O, იგ. სოლ. 14,10; „ზრახვასა მათსა ნუ შეერთვინ სული ჩემი“ ეპ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 60,7; „ანგელოზთა რიცხუსა შეჰრთეთ“ ჯარ. 309; „რომელმან შეირთოს (მოიყვანოს G) დაჲ თჳსი“ M, ლევიტ. 20,17; „ნუ შეჰრთაე თაესა შენსა მრაელთა თანა ცოდელითა“ O, ზირ. 7,17; „შეირთო ცოლი“ დ.დ. 136,24; „შეირთოს ცოლი მისი ძმამან მისმან“ DE,—„ესიძენ მას ძმაჲ ცოლსა მას მისსა ზედა“ C, მთ. 22,24; „რომელმან განუტეოს ცოლი თჳსი და სხუაჲ შეირთოს, იმრუშოს“ ლ. 16,18; „შეირთო იგი (ცოლად)“ pb., — „თანა-იმკჳდრო იგი“ G, II შჯ. 21,15; „აღიარა ატროშანი და შეირთო იგი უღმრთოთა“ შუშ. II 13. „შერთვადმდე მათა ებოჯა მიდგომილ“ მთ. 1,18. „მტერთა შერთულ იყო მისთა და მოუარეთა მისთა ჰბრძოდა მარადის“ ბ. სწ. 110,7; „ესე არა შერთულ იყო ზრახვასა და საქმესა მათსა“ C, ლ. 22,51. იხ. რთუა; შდრ. თანა-შერთვა.

შერთულ-ი მასა, ბრბო: „შერთულსა (შერთულთა O) შორის მისსა (მისთა O) მახჳლი“ I, იერემ. 50,37. იხ. შერთვა.

შერთუმა «შეწირვა», შეტანა, მირთმევა: „შეართუ მაშასა შენსა და ჰაჰოს“ O, დაბ. 27,9; „შეართუა იგი მაშასა მისსა“ O, დაბ. 27,19; „შეართუას მღდელმან საკურთხეველსა ზედა“ G,—„შეწირონ... მღდელთა საკურთხეველსა მას ზედა“ O, ლევიტ. 8,5; „ქალმან შეართუა დედასა თჳსსა“ მთ. 14,11. იხ. რთუმა; შემართუმელი.

შერიჟუება, შერიჟუნება «დაბნელება», მოსალამოება: „შე-ოდენ-რიჟუნებოდა, და არღა მოსრულ იყო მათა იესუ“ DE,—„აჰა დაბნელდა და ვიდრე არღა მოწევნულ იყო მათა იესუ“ C, ი. 6,17. „მიეცით დიდებაჲ უფალსა, ღმერთსა ჩუენსა, ვიდრე შერიჟუებადმდე“ O, იერემ. 13,16. „ვიდრე დღისა შერიჟუებადმდე და აჩრდილთა შეძრეად“ O, ჭეშ 4,6. იხ. რიჟერაჟუ.

შერისხვა რისხვა, გაწყრომა, «სასტიკება»: „შეჰრისხნა ქართა“ მთ. 8,26; „მრეგო ერთმან მან მოუკასმან, შეჰრისხნა მას“ DE,—„მრეგო მოუკასმან მან რისხვით“ C, ლ. 23,40; „შეჰრისხენ შენ მჴეცთა ღრწმაისათა“ ფს. 67,31; „შეჰრისხდა მას ღმერთი“ ფს. 17,8; „შეჰრისხნა და ჰრქუა მას“ ი.-ე. 22,8; „შეჰრისხნი ძაღლსა, უფენ რაჲ იგი“ ბ. სწ. 148,8. „შერისხვაჲთა შენითა ელტოდიან“ Ჳ,—„სასტიკებითა შენთა ელტოდიან“ Ჳ. ფს. 103,7; „უმჯობეს არს შერისხვაჲ ბრძნისაჲ სმენად“ O, ეკლ. 7,6. იხ. რისხვა.

შერტყუმა «მორტყმა», «შებმა»: „სარტყელი სელისაჲ შეირტყას (მოირტყას G)“ pb., ლევიტ. 16,4; „შეირტყა იგი ჭეშეთ მოსასხმელისა, თჳრთას ზედა თჳსა მარჯუენესა“ G,—„შეიბა იგი ბარკალთა ჭეშე ბარკალსა მარჯუენისა მისისასა“ M, შჯ. 3,10; „თავით შეირტყი სარტყელი და მახჳედი, ვიდრეცა გნებავე“ C, ი. 21,18; „შეირტყ სარტყელი და შეიხსენ სანდალნი შენნი“ საქ. მოც. 12,8; „შეირტყენ ვითარცა მამაკაცმან წელნი შენნი“ M, იობ 38,3; „შეირტყ ნაცვალად მახჳლისა შეშე უფლისაჲ“ ბ. სწ. 18,37. იხ. რტყმა.

შერყევა შერხევა, «შეძრვა», «რორინება», «ალშფოთება», «შეშფოთება»: „ადრე შეიერყეთ და მიმოსულსა მოსწრაფედ შეუდგებით“ ი.-ე. 40,24; „რომელი საზრვაჲ გრძნეულთაჲ შემძლებელ არს შერყევად მისა“ ბ. კეს.-ბჭეს. დღ. 24,17; „ქუეყანაჲ შეირყაა“ G,—„ქუეყანაჲ შეიძრა“ M, შჯ. 5,4; „საფეკელნი მთათანი შეირყინენ, შეძრწუნდეს“ ფს. 17,8; „ენამან სმენელმან მრავალნი შეარყინნა“ O, ზირ. 28,18; „ჭაბისაგან შეირყიეს“ O, ხიბრძ. ხოლ. 4,4; „არცა შეირყინენ მანანი კარვისა მისისანი“ I, ეს. 33,20; „შეძრა და შეარყა“ თჯრ.-მარხ. დ.ითნ. 108,18; „კუალსა ფერჴთა თქუენთასა შეგარყევენ O,—„კუალებსა ფერჴთა თქუენთასა აღაშფოთებენ“ pb., ეს. 8,12; „ცილისა შეწყობამან შეარყიის ბრძენი“ O,—„ცილისა წამებაჲ შეაშფოთებს ბრძენსა“ pb., ეკლეს. 7,8; „არა სცეს შერყეაჲ უკუნისამდე მართალსა“ ფს. 54,23. „რაჲსა გამოხუედით უდაბნოსა ხილად? ღერწმისა, ქარისაგან შერყეულსა (რორინებულისა C)?“ მთ. 11,7. იხ. რყევა; შერყეველი.

შერყუნა წაშლა: „ქედითა თჳსითა კუალსა მას შეჰრყუნიენ“ ფიზ. II 16. იხ. რყუნა.

შერცხუენა: „აღსა არა შეეარცხჳნო“ M, იობ 32, 21; „შეჰრცხუენდა“ ბ. ცხ. 207r. იხ. რცხუენა.

შერცხჳნება: „შეარცხჳნა ქერუბსა მას“ ბ. ცხ. 221r. „არა ინება შერცხჳნებაჲ“ ბ. ცხ. 61r. იხ. შერცხუენა.

შერწყუმა «მიწევნა», «აღდგინება», «შეერთება»: „შეერწყუმის ზაბულონს (საზღუარი)“ G,—„მოიწიოს ზაბულონდ... საზღუართა“ M, იხუ 5. 19,27; „განიპო აური და მეყსეულად მენე შეიერწყუა“ O,—„განკეეთა პაერისა მეყსეულად თჳთ თავით თჳსით შეიერთებისი“ pb., ხიბრძ. ხოლ. 5,13; „ნუ შეარწყუამთ მათდა მიმართ ბრძოლასა“ G,—„ნუცა აღადგინებთ მაგათ მიმართ ღელეასა ბრძო-

ლისაა" pb., II მჯ. 2,9; „ივინი შეარწყმიდეს და ესენი განჰყოფდეს" Ath.—11,17v. იხ. რწყუმა.

შესაბრკოლებელ-ი მახე, წინაღობა: „არა დაუდგათ შესაბრკოლებელი გინა საცთური ძმასა" ბრომ. 14,13. იხ. შებრკოლება.

შესაგრაგნელ-ი: „მოალო... იოვანე შესაგრაგნელად სუდარი წმიდაჲ" შუშ. XIX 2. იხ. შეგრაგნა.

შესადგმელ-ი იხ. ქვის-შესადგმელი.

შესავალ-ი შესასვლელი, კარი: „უჩუენა მათ შესავალი ქალაქისაჲ" GM, მსჯ. 1,25; „სცვიდეს შესავალსა" M, I სმტ. 9,19; „მიერ იყო შესავალი ჰერიასტანდ" O, ეგდ. 4,6; „სადა-იგი არს შესავალი საუძლურეთაჲ, მუნ მდებარე არს იგი" მ. ცხ. 211v; „პოვეს კიცჳ იგი, დაბმული კართა თანა გარეშე შესავალსა" ბრ. 11,4. იხ. შესვლა.

შესავალ-გამოსავალ-ი: „განცდად შესავალ-გამოსავალისა მის შენისა" O, II მფ. 3,25. იხ. გამოსავალი.

შესავედრებელ-ი «მისალტოლავი», «შემწყნარებელი», შესაფარი: „მისცენით ქალაქნი შესავედრებელთანი (მისალტოლავნი G)" M, ისუ 5. 20,2; „შესავედრებელ არიან... მოტთოჳს" O, II ეზრა 4,15; „გინცო და სასიო და შესავედრებელო უძლურთაო" თომა მოც. 14,6; „შესავედრებელ არს მათდა" Č,—„შემწყნარებელ არს მათდა" Q, ფს. 118,18; „ლოცვაჲ შესავედრებელი არს შეწევნისაჲ" მ. სწ. 297,36. იხ. შევედრება.

შესაკინძველ-ი შესაკრავი: „და უჰმნე მას კილოები იაკინთისაჲ და გბერსა ეზოჲსასა ერთისასა ერთკერძო შესაკინძველად" O, გამოსლ. 28,4. იხ. შეკინძვა.

შესაკრებელ-ი «ერი», «კრებული», საკრებულო, პალატი, დარბაზი; «დასაკრებელი»: „ყოველი შესაკრებელ ეკლესია ყავ" G,—„ყოველი იგი ერი შეკრიბე" O, ლევტ. 8,3; „ამას იტყჳს ყოველი შესაკრებელი ძეთა ისრაჱლისათაჲ" G,—„ესრეთ იტყჳს ყოველი კრებული უფლისაჲ" pb., ისუ 5. 22,16; „იწყეს თხრობად სიტყუაჲ იგი ღმრთისაჲ შესაკრებელსა მას ჰურიათასა" საქ. მოც. 18,5; „შესაკრებელი ესე მან აღმიშენა ჩუენ" ლ. 7,6; „მივიდეს შესაკრებელად" ანან. ებრ. 813v; „მოიყვანის შესაკრებელსა შარავანდედისასა" ფიზ. XIV 10; „აღიყვანეს იგი შესაკრებელსა მათსა" ლ. 22,66; „მიგცემდენ შესაკრებელთა" ბრ. 18,8; „თჳნიერ წყაროები წყალთაჲ და ჯურღმულები და შესაკრებელი წყლისაჲ წმიდა არიან" G,—„თჳნიერ წყაროთა წყალთასა და ჯურღმულისა და დასაკრებელსა წყალთასა, ესე ყოველი წმიდა არს" O. ლევტ. 11,36; „დადგა შესაკრებელსა მას წყალთასა" I, ეს. 36,2; „ჯერმეწნიაა არიან შესაკრებელნი წყალთანი" ბ. კნს.-ეჰუს. დღ. 57,29. იხ. შეკრება.

შესაკრებელთ-მთავარ-ი «შესაკრებლის-მთავარი»: „მიუგო შესაკრებელთ-მთავარმან რიხვეთ" ლ. 13,14; „მო-ვინმე-ვიდა ერთი შესაკრებელთ-მთავარი" C,—„მოვიდა მისა ერთი შესაკრებლის-მთავარი" DE, მრ. 5,22; „შესაკრებლის-მთავარსა ჰრწმენა უფალი" საქ. მოც. 18,8. იხ. მთავარი.

შესაკრველ-ი «შესაკრავი»: „ჰქმნენ შენდად შესაკრველნი და საკუმნი და დისხენ ქედსა შენსა" O,—„უქმნენ თავსა შენსა შესაკრავნი და საკუმნი და მოისხენ გარემოს ქედსა შენსა" pb., იერემ. 27,2. იხ. შეკრვა.

შესაკუთრება შეჩვევა, მინდობა: „დაჰვწუდების საუკუნოჲ და შეესაკუთრების საწუთოსა" ბალ. 128,87. იხ. საკუთრება.

შესალტოლველ-ი «შესაველრებელი»: „იყოს მუნ შესალტოლველი ყოელისა კაცის-მკლველისაჲ" G,—„იყოს იგი შესაველრებელად კაცის-მკლველთა" M, II მჯ. 10,6; „შესალტოლველად იყუნენ ძეთა ისრაჱლისათჳს" G, რიცხ. 35,15. იხ. შეველტოლა.

შესამზადებელ-ი მოწყობილობა: „ქმნენ ყოველი, რომელი გიბრძანე: კარავი იგი საწამებელისაჲ... და შესამზადებელი იგი კარვისაჲ" O, გამოსლ. 31,7. იხ. შემზადება.

შესამთხუეველ-ი შემთხვევა; თქმული, იგავი: „ყოველი შესამთხუეველი და ყოველი სალმობაჲ" O, III მფ. 8,37; „დადვა მაგას ზედა შესამთხუეველ ეგე" O, IV მფ. 9,25. იხ. შემთხუევა.

შესამოსელ-ი «სამოსელი», «კუართი», «საბრალდნელი», ტანსაცმელი: „განიძარცოს შესამოსელი (სამოსელი O) მისი" G, ლევიტ. 8,11; „მიგცნე თჳენ... ოცდაათნი შესამოსელნი" G, — „მოგცე თჳენ... ოცდაათი კუართი" M, მსჯ. 14,12; „ვითარცა შესამოსელნი სცვალნე იგინი" ფს. 101,27; „შესამოსელი მოირტყა" DE, — „მოირტყა საბრალდნელი" C, ი. 21,7; „თჳსი შესამოსელი, რომელი დაედვა ეკლესიას, არა ჰნებავს (მთავარდიაკონს), რაჲთამცა ვინმე შეიმოსა" ი.-ე. 80,11. იხ. შემოსა.

შესამსგავს-ი შესაფერისი; საკადრისი: „იმკუებოდა იგი უმეტეს შესამსგავსისა" მ. ცხ. 419v. იხ. შემსგავსება.

შესამტკიცელ-ი «საკრველის-შინა»: „მოესცნე ლოდნი კიდისა მჳარისანი შესამტკიცელთა მისთა" O,—„მივსცნე ლოდნი კლდის-სასროლნი საკრველის-შინათა მათთა" pb., ეზეკ. 16,11. იხ. შემტკიცება.

შესამუსრველ-ი ნახეთქი: „ეწოდა ადგილსა მას სახელი შესამუსრველი ოზიაჲსი" O, II მფ. 6,8. იხ. შემუსრვა.

შესანდობელ-ი მისატევებელი: „უმრწამესი იგი შესანდობელ არს წყალობად" O, სიბრძ. სოლ. 6,7; „მოგუცნა ღონენი მრავალნი შესანდობელად ცოდვათა ჩუენთა მრავალთა" მ. სწ. 54,22. იხ. შენდობა.

შესაპოვარ-ი მოსარიდებელი, მოსახათრებელი: „არცალა შეფეთა თანა მიც შესაპოვარი" ი.-ე. 18,20. იხ. შეპოვნება.

შესასუმელ-ი პურის ნატეხი; «პური»: „დააწო შესასუმელი და მისცა იუდას სკარიოტელსა" C,—„დააწო პური და მისცა იუდას სიმონისსა, ისკარიოტელსა" DE, ი. 13, 30. იხ. შესუმა.

შესასწავებელ-ი «საუწყებელი»: „დაჰნესტოთ შესასწავებელი და იტრნენ ბანაკნი" G,—„დაჰბეროთ საუწყებელად და იტრას ბანაკი" pb., რიცხ. 10,5. იხ. შესწავება.

შესასხმელ-ი ჩასაცმელი: „ნუ წარგაჭუნ... შესასხმელი ფერკოაჲ" ლ. 10,4; „ყოველივემცა საქმარი შენი და საგებელი და ჭურჭელი და ფერკთა შესასხმელი და სარტყელი... ესეცითარიმცა არს"... მ. ცხ. 178v. იხ. შესხმა; შდრ. ფერკთ-შესასხმელი.

შესატყუებელ-ი მხილება: „მენ კერთხევანი იგი ყოფილ მათა მიმართუე შესატყუებელ“ ე3. რიმ.-კერთხ. ისაკ და იაკ. 10,5. იხ. შეტყუება.

შესატყუებელ-ი შესაფერისი, შესაბამისი: „სამოსელი იგი პატიოსანი, შესატყუებელი ქორწილისაჲ ესე არს...“ ვ. სწ. 260,25. იხ. შეტყუება.

შესაულლებელ-ი იხ. შეულლება; შდრ. თანა-შესაულლებელი.

შესაულლელ-ი «თანა-შესაულლებელი»: „მიუტევნეს შესაულლეველნიცა (თანა-შესაულლებელნი C) იგი საქეთანი“ ხაქ. მოც. 27,40. იხ. შეულლება.

შესაქმე შექმნა, გაჩენა: „აღაგზებს ურმის-თაელსა მას შესაქმისასა“ იაკ. 3,6; „წიგნი შესაქმისა ცისა და ქუეყანისაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. ანგებ. 142,24; „ცნობად შესაქმე სოფლისაჲ“ O, სიბრძ. სოლ. 7,17; „შეეყუარე მე წინაე სოფლისა შესაქმედმდე“ C, ი. 17,24. იხ. საქმე; შდრ. სოფლის-შესაქმე.

შესაქცეველ-ი შესაქცევარი, გასართობი: „ერთი მწეანელი, გინა ერთი თივაჲ კმა არს შესაქცეველად გონებისა შენისა განზრახვად დამბადებელისათჳს“ ბ. კებ.-ეკუს დდ. 69,20. იხ. შექცევა.

შესაყენებელ-ი დასაყუდებელი, შესამწყედევი: „აღაშენეს... შესაყენებელნი და სენაკები“ ნრხ. 70,22; „თავი თჳსი მისცა... შესაყენებელთა ბნელთა“ არსტ. 82,14. იხ. შეყენება.

შესაცუმელ-ი: „წარჰკარდა მას შესაცუმელი იგი მარცხენისა ფერჴისა მისისაჲ“ Sin.—0.91r. იხ. შეცემა; ფერჴი-შესაცმელი.

შესაძინელ-ი სარგებელი: „რომელი-იგი იყო ჩემდა შესაძინელ“ ფლპ. 3,7; „მოიხვიდე შესაძინელი თავისა შენისა“ 0. ცხ. 22r. იხ. შეძინება.

შესაძლებელ-ი «მარჯუე», «ჯერი», «ღება», ძალა, «ლირება»: „კაცთაგან ესე ვერ შესაძლებელ არს“ C, მთ. 19,26; „შეუძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ“ ლ. 18,27; „უკეთუ შესაძლებელ არს“ DE,—„მარჯუე თუ არს“ C, მთ. 26,39; „უკეთუ შესაძლებელ არს“ DE.—„უკეთუ ჯერ-არს“ C. მრ. 14,36; „ნაზარეთით შესაძლებელ არსა კეთილისა რაჲსამე ყოფად?“ DE,—„ნაზარეთით ეგებ-ის-მე რაჲ კეთილი რაიმე ყოფად?“ ი. 1,46; „ვერ შესაძლებელ იყო“ ხაქ. მოც. 2,24; „შესაძლებელ იყო განსყიდად“ DE,—„ღირდა განსყიდად“ C, მთ. 20,9; „ვერ შესაძლებელ არს გამოძიებაჲ“ l, ეზ. 40,28. იხ. შეძლება; შდრ. ვერ-შესაძლებელი.

შესაძრწუნებელ-ი შესაშინებელი, შესაკრთომელი: „ვიხილე მენ შესაძრწუნებელი სიძვაჲ უფრემისი“ ვ. ცხ. 106v; „იყუნენ.... მეხის-ტებანი შესაძრწუნებელნი“ ვ. სწ. 14,8; „მოიტაცა... შესაძრწუნებელად მისა“ O, ამოს 1,11. იხ. შეძრწუნება.

შესაწევნელ-ი დასახმარებელი: „მიიღეთ შესაწევნელად ქუეყანისა მისგან ბაბილონელთაჲსა“ O, I ეზრა 8,15; „არარაჲ უფროჲსი შესაწევნელი ამოების ტყუეილისა და საცთურისათჳს... ვითარცა კაცი უწესოჲ“ ვ. სწ. 160,13. იხ. შეწევნა.

შესაწირავ-ი «მსხუერპლი», «ვანნაჩინები», «მრგულიად დასაწუელი», «ხარკი», «ვანჩემება», ძღვენი, გამოსაღები, «ნაყოფი»; «ნაყოფება»; «ნაშრომი»: „სიმინდოჲ იყოს შესაწირავი მისი... შესაწირავი (მსხუერპლი G) არს ესე“ O, ლევიტ. 2,1; „მკარი იგი შესაწირავისაჲ მოვიღე“ O,—„მკარი იგი განნაჩინებისაჲ მოვიღე“ G, ლევიტ. 7,34; „შესაწირავნი იგი უფლისანი იყუნედ ნაწილად მათ“ M,—„ნაყოფნი უფლისანი იყუნენ ნაწილ მათდა“ G, II მქ. 13,1; „ესე შესაწირავი, რაოდენი შესწიროთ უფალსა“ pb.,—„ესე არიან ნაყოფებანი, რომელნი შესწირეთ უფალსა“ G, რიცხ. 28,3; „ეთარცა შესაწირავი (ნაშრომი G) საწნახელისა“ G, რიცხ. 18,30; „უფროჲს არს ესე ყოველთა მსხუერპლთა და შესაწირავთა“ DE,—„უფროჲს არს ყოველთა მრგულიად-დასაწუველთა და მსხუერპლთა“ C, მრ. 12,33; „მსხურებაჲ ესე შესაწირავისაჲ (ხარკისაჲ Q) ამის“ II კორ. 9,12; „მკარი იგი შესაწირავ-საჲ... შეწირიდეან“ O,—„მკარი განჩემებისაჲ... შეიწირვიდიან“ G, ლევიტ. 10,15; „ევედრე შეესწირათ შესაწირავსა“ O, II ეზრა 6,9; „შე-თუ-სწირვიდე შესაწირავსა შენსა“ მთ. 5,23; „ღჳნოჲ და ყუი შესაწირავთაჲ მათ კერპთაჲ არა ვსუა“ ფსლკ. 138,4; „დასდევ ქელი მისი თაჳსა ზედა მის შესაწირავისასა სათნოდ მისა“ M, ლევიტ. 1,4; „პურნი იგი შესაწირავთანი შეკრბნა“ მთ. 12,4; „შესაწირავთა მათ ჭურეთასა ქეუეშე ქერძი ქურელი არს“ ოკრ.-პეტრე და ელია 324; „რომელნი დასდებდეს შესაწირავსა ფასის-საცაჳსა მას“ ლ. 21,1; „არა შეიწირების შესაწირავი ცოდვილისაჲ, ეიდრემდის არა შეინანოს“ ვ. სწ. 119,15; „განეჩინეთ შესაწირავი შესაწირავად უფლისა პირველ თჳეთაგან“ pb.,—„განაჩინეთ განნაჩინები განჩინებელად უფალსა დასაბამად თჳსა თქუენსა“ G, რიცხ. 15,20. იხ. შეწირვა; შდრ. მრგულიად-შესაწირავი, ფასის-შესაწირავი.

შესაჭირვებელ-ი გასაჭირი: „უწყუეს მას სლად გზასა მას იწროსა, ძნელსა და შესაჭირვებელსა“ ვ. სწ. 158,5. იხ. შეჭირვება.

შესაჭმელ-ი საქმელი: „რამეთუ შესაჭმელ ჩუენდა არს“ G, რიცხ. 14,9; „ეგრეცა შესაჭმელ არიან მდიდართა გლახაკნი“ O, ზირ. 13,23; „მომართუ მცირედ შესაჭმელ ერთ პურისაჲ კელთა შენითა“ O, III მქ. 17,11; „მოგცე შენ შესაჭმელად (მკეთა)“ O, ეზეკ. 29,3. იხ. შეჭმა.

შესახებელ-ი რომელსაც უნდა შეეხო: „არა მოსრულ ხართ თქუენ მთასა მას კელთ შესახებელსა“ ებრ. 12, 18. იხ. შეხება.

შესახედავ-ი სახე: „შესახედაჲ ნიშანსაჲ დამდაბლებიდის ტყაეისაგან კორცისა მისისა“ G. ლევიტ. 16,8. იხ. შეხედვა.

შესახუეველ-ი სახვევი: „არა არს სალბუნი დასადებელ. არცა ზეთი, არცა შესახუეველ“ O. ეს. 1,6. იხ. შეხვევა.

შესახურველ-ი «დასაბურველი»*.

შესთვა შერთვა, შეთხზვა; «შეგრეხა», «აღძახვა» (-ილი): „შესთა ძოწეული იგი მეწამული“ ლშობ. 188, 32; „და მოართუნეს... და შესთული მეწამული“ pb.,—„მოჰგუარნეს... და შეგრეხილი ძოწეული“ G, ლევიტ. 14,4; „მოიხუნეს... და შესთული მეწამული“ pb.,—„მოიხუნეს... და აღძახილი ძოწეული“ G. ლევიტ. 14,49. იხ. სთვა.

* წყაროდან დამოწმებისათვის აღგილია დატოვებული (რედ.).

შესლვა, შესული «აღსლვა», «აღჭდომა», «შემოსლვა»: „შეეიდა ნავსა" DE.—„აღჭდა ნავსა" C, ძრ. 8, 10; „რომელი-იგი შეეიდა სახლსა შენსა" M.—„რომელი შემოვიდა სახიდ შენდა" G, მხკ. 19,22; „შეევედით ქალქსა" I, ეს. 2,10; „განელოდის და შეეიდოდის" O, ეზეკ. 46,2; „ჯორცი და ღუნოჲ არა შეეიდა პირსა ჩემსა" O, დან. 10,3; „არა შეხვდეთ განსაცდელსა" მთ. 20,41; „შეევედ მტილსა ჩემსა" O, ქება 5,1; „აწუევდა... შესლვად ნავსა" DE.—„აძლა... აღსლვად ნავსა" C, ძრ. 8,45; „ვითარცა იყო შესლვაჲ ჩუენი ნავსა, განვეშორენით" საქ. მოც. 21,1; „ამით განგებითა ეგულების შესული სასუფეველსა ცათასა" ს. სწ. 265,20. „ეშმაკი მრავალი შესრულ იყუნეს" ლ. 6,20. იხ. სლვა; შემავალი, შესავალი.

შესმენა «სასმენელ ქმნა», გაგონება, დაბეზღება, ჩიცქილი, ძეირის თქმა, «ძჯრის საქმე»: „შეესმნეს ვედრებანი შენნი" DE.—„სასმენელ აქმნეს ლოცვანი შენნი" C, ლ. 1,13; „შეისმინა უფალმან ქმისა ჩუენისაჲ" G, რიცხ. 20,16; „ლოცაჲ იგი მისი ეინ-მე შეისმინოს?" O, ზირ. 21,21; „შეასმენდეს მას მრავალთა საქმეთა მისთათჳს" აპან. ებრ. 193,15; „რათამცა შეასმინეს იგი" მთ. 12,10; „აწ შემასმენენ მე" საქ. მოც. 24,13; „შეასმინეს იგი სამეუფოს შინა" ხაქ. წიგ. II 133,11. „რასა შეხმენაჲა მოიღებთ კაცსა ამას ზედა?" DE.—„რას ძჯრის-საქმესა შესწამებთ კაცსა მაგას?" ი. 18,29; „იწყეს შესმენად მასა" ლ. 22,2. იხ. სმენა; შემასმენელი.

შესობა ჩასობა: „განკურიტიან ძირი მათი და შეასვეან შორის ძირთა მისთა სოლი მკურისაჲ" ბ. კეს.-ეჩეს. დღ. 72,31. იხ. სობა.

შესოვლება «შელებვა», დასველება: „რაჲთა შეასოვღნენ ფერკნი შენნი სისხლითა" Ш.—„რაჲთა შეიღებოს ფერჴი შენი სისხლითა" Ც, ფს. 67,24. იხ. სოვლება.

შესრულ-ი იხ. შესლვა.

შესრულება დასრულება, გამოლევა: „რაჟამს შეასრულეს იქცა იგი ჰამდ" O, დან. 43,2. იხ. სრულება.

შესუარვა «შებორკუება», შერევა, «აღსუარვა», შებღალვა, მოსერა: „შეუსუარა მას ბოოს ქალი" M,—„შეებორცუა მას ბოოსმან ქალი" G, რუთ 2,14; „აღრე უაე და შესუარე სამი საწყაული სამანდოჲ და ქმენ ყურბეული" O, დან. 13,6; „შეიცვალეს ცხელოვანი იგი... ყურბეულად უცომოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს" O, გამოსლ. 12,39; „მტუერითა პირთა მათთა შეესუარვიდეს" H—341,855. „სამინდოჲ შესუარული ზეთითა უცომოჲ იყოს" O,—„სამინდოჲ აღსუარული ზეთითა უცომონი იყუნენ" G, ლევიტ. 2,5; „მეძავთა თანა შესუარულ იყვნეს" O, ოსე 4,14; „ვითარცა სამოსელი, შესუარული სისხლითა" I, ეს. 14,19; „მცირეთან ცომმან ყოველივე შესუარული დაფუენის" I კორ. 5,6; „აღილო მიწაჲ, შესუარული გარდამოდინებულისა სისხლისა მისისაგან" «Ъტ. 122,24. იხ. სუარვა.

შესუენება «დაძინება», გარდაცვალება, აღსრულება: „შეისუენა (დიიძინა Ც)" საქ. მოც. 7,60; „შეისუენა მან" ს. ცხ. 121г; „არსენი და იოვანე შეისუენეს" ბ.-ე. 48,6. „ჯორცნი შესუენებულთა წმიდათანი აღდგეს" C, მთ. 27,52. იხ. სუენება; შეუსუენებელი.

შესულება, შესულიბება «განკრთომა», «დასულება», «დასულებება», გაბეცება, შეშინება, «დანაბება», «შეცბუნებულობა», გონების დაკარგვა, გაოგნება: „შესულიბნა იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა" M,—„განაკრთუნა იგინი უფალმან პირისაგან ძეთა ისრაელისათჳს" G, ისუ ნ. 10,10; „შეუსულებნა გულნი მათნი" C,—„დაუსულებეს გულნი მათნი" DE. ი. 12,40; „შეესულბი და დავეცი პირსა ზედა ჩემსა" O.—„დავსულბი და დავეარდი პირსა ჩემსა ქუეყანად" I, დან. 8,17; „მრავალნი შესულებეს გონებითა თჳსითა" O, I ეზრა 4,20; „მფრინველთაგან ცისათა მისაცხოვრაღმდე შესულბეს" O.—„მფრინველთაგან ცისათა და ეიდრე საცხოვართამდე განკრთეს თქროთით" pb., იერემ. 9,10; „რავდენთა სჯან და შესულიბნის გონებანი (ღუნომან)" O, I ეზრა 9,18; „შესულებეს და მომედგრდეს" O.—„დაინაბნეს და მომედგრდეს" pb., იერემ. 6,9; „სიმაღლისა ჩემისაგან დაუმდაბლდი და შევსულბი" ფს. 87,16; „ყოველნიე შესულიბნა და აცთუნა" ფლკტ. 185,24; „ქრისტემან შესულიბნა იგინი" Sin. — 11,234r; „დაითრევნით, ნუ ღუნისაგ:ნ შესულბით, ნუ თაფლუჭისაგან" O, ეს. 29,9. „შესულებახა თუალთა ჩემთასა მე ნუ მიმცემ" O, ზირ. 22,4; „დავბნელდი შესულებითა" O.—„დაბნელდა შეცბუნებულობა" pb., იერემ. 6,21; „აღივსო შესულებითა ქუეყანისაჲთა სახლები უსჯულოთაჲ" ფს. 72,20; „გულნი მათნი შესულებულ იყუნეს" C, — „იყუნეს გულნი მათნი დასულებულ" DE. ძრ. 6,52; „შესულებულ თავნი მათნი არიედ მრავალითა მით უგუნურებითა" ოკრ.-ზარხ. და იოს. 110,20; „რაჲ უყო სულსა ჩემსა, რ შესულებულ არს?" Ath.—18,157r; „რომელმან ჰრქუას ძმასა თჳსსა შესულებულ" C, მთ. 5,22; „გულნი მათნი შესულებულ იყუნეს" C,—„იყუნეს გულნი მათნი დასულებულ" DE. ძრ. 6,52. იხ. სულება.

შესუმა დალევა, შესმა: „რომელი მე შევსუა" DE.—„რომელ ჩემდა შესუმად არს" ძრ. 10,26; „რაჟამს შესუა ღუნოჲ" O, ნეემ. 2,1; „წამალი სასიკუდინე ადუმალ შეასუა" ნრს. 77,6; „შესუამს ცუარსა" H—622,887. „ჩუენდაცა შესუმად არს სასუმელი იგი სიმწარისაჲ" ს. სწ. 222,20. იხ. სუმა; შესასუმელი.

შესუმა ჩავდება, ჩასმა: „შესუა იგი საპყრობილესა" C, მთ. 18,30; „შესუა იგი სახლსა საპყრობილისასა" M, II 57ტ. 18,30; „განემზადეთ საკედარსა ზედა კუბაჲ ჩემი და შემსუთ მას შინა" Sin.—11,187v. იხ. სუმა.

შესწავება შენიშვნა, შეხედვა, დაკვირვება: „იგი შეისწავეთ და ნუ თანა-აღერევით მას" II ფს. 3,14; „შეისწავებდა, ვითარ-იგი ზემოჯდომასა ირჩევდეს" ლ. 14,7; „ხოლო კაცი იგი შეისწავებდა მას" O, დან. 24,21. იხ. სწავება; შესასწავებელი, შეუსწავებელი.

შესწავებულ-ი «წარჩინებული», გამორჩენილი: „იყო ვინმე მაშინ პყრობილი შესწავებული, რომელსა ერქუა ისუ ბარაბაასი" DE.—„პყრობილ ვინმე იყო მაშინ წარჩინებული, რომელსა ერქუა ბარაბა" C, მთ. 27,16; „რომელნი არიან შესწავებულ მოციქულთა შორის" პრო. 10,7. იხ. შესწავება.

შესწავლა გაცნობა: „შეისწავლე შემაგონებელი“ ბ. ცხ. 101r; „ნუცა შეესწავლებით მთავართა“ ბ. ცხ. 88v. იხ. სწავლა.

შესწორება შეთანაბრება, შეფარდება; შედარება: „არა თუ შეესწოროს საჭმე ლოცვასა, ცუდად შურები“ ბ. ცხ. 804v. „ერჩეშის ცხენსა დიდ და ჯარსა დიდ, არა თუ ჰასაკისა სიდიდისა მათისათჳს, არამედ სხეთა თანა შესწორებითა“ ბ. კვს.-ეჰუს. დღ. 90,17; „სოფლისა ამის მკჳდრობაც თჳსა შეასწორა“ ბ. სწ. 101,25. „შესაძლებელ არს გინებაც შესწორებად კაცისა კლვასა და ენაც შესწორებად ჯრმალსა“ ბ. სწ. 143,20. იხ. სწორება.

შესწრაფა ჩქარება: „შეისწრაფეთ აღრე, ვიდრე მოსლვაღმდე ძმათა“ ბ. ცხ. 276v. იხ. სწრაფა.

შესხდომა: „შესხდეს ნავსა“ C. ი. 6,17. იხ. სხდომა.

შესხმა დადება, ჩასმა, ჩაცმა, დაცობა, ჩამოკიდება, «შემოსა», «ვარე-მოხუმა»: „შეასხნეს კელნი იესუს“ C. მთ. 26,50; „შეუსხნეს ჯუნდნი ფერჳთა მისთა“ საქ. წიგ. II 33,20; „შესხნეს ოვინი საპყრობილედ“ საქ. მოც. 5,18; „შეგასხ ფერჳთა შენთა ოაჲთოჲ“ O. ეზეკ. 16,10; „შეისხნა სანდალნი თჳსნი“ ბ. ცხ. 237v; „შეისხ სამოსელი საგლოველი“ O. II მფ. 14,2; „კორცნი შეისხნა“ ეპ. კჳპრ.-ალეს. 226,12; „კელნი ყურთა შეისხნეს“ ხაქ. მოც. 7,57; „შეისხმიდა საყურებსა“ ოსე 2,13; „ძეთა შენთა შეგასხეს შენ სიკეთეჲ“ O.—„ძეთა შენთა შეგმოსეს შენ სიკეთე“ G, ეზეკ. 27,4; „შეისხენ ოვინი თითთა შენთა“ O.—„გარე-მოიხუენ ოვინი თითთა შენთა“ pb., იგ. სოლ. 7,8. იხ. სხმა; შეჰასხმელი, შესასხმელი.

შესხმა შექება, გალობა; ხოტბა: „რომელნი-ოვი შეასხმიდეს სახლსა ღმრთისა ჩუენისასა“ O, II ეზრა 3,17. „ეითარცა განაწესა შესხმაჲ ნოვაგთაჲ დაჳთ შეფემან“ I ეზრა 5,60; „შეუდგეს კეალსა მათსა შესხმითა ნოვაგთაჲთა“ O, ნეემ. 12,41; „შესხმაჲ ძმისა თჳსისა დიდისა ბასილისი (თარგმნა)“ ბ.-ე. 20,20; „ქებათა მათ მიერ და შესხმათა ტყუეილისათა ადიდებენ“ H—2251,221v. იხ. სხმა.

შესხურება «პკურება»: „შეასხუროს შჳდგის წინაშე უფლისა“ G.—„აპკუროს შჳდგის წინაშე ღმრთისა“ O, ლევიტ. 4,17. იხ. სხურება.

შეტევება, შეტეობა შეშვება, მიშვება: „შეეტევა ყოველი ოვი ერი ნატყუენაჲსა მას“ O, I მფ. 14,39; „არა შეუტევნის ოვინი შინაგან“ ანტ. დ. 25r; „მე ხოლო მარტოჲ შემიტევე“ შუშ. VII 9; „სიტყუასა გმობისა და რყუნილებისასა ნუ შეუტეობ სასძენელთა შენთა“ ბ. სწ. 157,29. „ძნიად თავს-იდვა შეტევებაჲ ჩემი“ შუშ. X 8. იხ. ტევება.

შეტეხა «განპობა»: „შესტეხეს ქალაქსა მას“ O.—„შეიტეხეს ქალაქსა და შეჴდეს ყოველნი მთავარნი“ I.—„გაანიპო ქალაქი და შეეიდეს ყოველნი მთავარნი“ pb., იერემ. 30,3. იხ. ტეხა.

შეტირილ-ი: „ქუალად შეესტიროდით და ვესამართლებოდით მეფეთა“ ბ.-ე. 52,28. იხ. ტირილი.

შეტკბობა იხ. შეტყბობა.

შეტრიობა «მტრიობალ-ყოფა», ჯიუტობა, ურჩობა, თვითნებობა: „ეითარცა სამწუხლი მტრიობარი შესტრიობდა ისრაჱლი“ O.—„ეითარცა დიაჴუენი მტრიობალ. იქმნა ისრაელი მტრიობალ“ pb., ოსე 4,16. იხ. ტრიობა.

შეტუსვა: „თმაჲ თაჲსი მაღალი არა შეიტუსა“ O, დან. 3,94; „შესტუსეიდა მას (სასმოი) Sin.—11,180r. „თმაჲ ერთისაცა მათგანისაჲ არა შეტუსვილ იყო“ ანდ.-ანატ. 229,18. „გამოიყვანა იგი ციხესაგან შეტუსვილი“ Sin.—11,159r. იხ. ტესვა.

შეტყბობა, შეტკბობა «მოკუმა მკლავთა», გადახვევა, შემოხვევა, შეწუნარება: „შეიტყბო ოვი“ C.—„მკლავთა მოიკუა ოვი“ DE, შრ. 0,36; „ეითარცა საპერისაჲნი შეიტკბის კალწული და კუნძინ“ O, შირ. 30,21; „შემიტკბო და ამბორს მიყო“ მარკ. 2521; „შეიტყბობდა მათ“ DE.—„შეიტყბნა ოვინი“ C, შრ. 10, 16; „შეიტყბო და ამბორს უყო მას“ ოქრ.-გურიტ. 220, 24; „შეიტყბნეს ურთიერთას და ამბორს უყუსე“ პავლე თებ. 320; „არა შეიტკბის მარხეაჲ“ ბ. ცხ. 73v; „შეიტყბნა ოვინი დადასღა კელთა ზედა“ C, შრ. 10,16; „უმეტეს ყოველთა სათნოებათა მოწყალებაჲ შეიტკბო“ ბ.-ე. 32,21. „ესმა არს განშორებისაჲ შეტკბობისაგან“ H—2251, 272v. იხ. ტკბობა.

შეტყორცა სროლა, შეგდება, «მიგდება»: „არა შესტყორცნეს მაგას ისარნი“ O, IV მფ. 19,32; „შესტყორცნა ქვანი ოვი და გარდამოაგდო აპოლონი“ ფლტ. 144, 37; „შესტყორცა ოვი აღგზებულსა მას შინა ფერხესა“ ბ. ცხ. 882v; „შეტყორცის მას ყოველი ჰერჩელი მზეთა“ pb.—„მიაგდოს მის ზედა ყოველი ჰერჩელი ძმაცუეთი“ G, რიცხ. 35,20. იხ. ტყორცება.

შეტყუბება ჩახუტება, ჩაკერა: „შეიტყუბნა ყრმანი ოვი თჳსნი და ჰრჩეა ცოლსა თჳსსა“ Sin.—11,45r.

შეტყუება შეტყობა: „შეიტყუა რაჲ ესე“ ბ. ცხ. 101r; „ეითარ შეიტყუა კოჭოჭ, ეითარმედ მას დღესა განვალს წმიდაჲ ოვი ჴორცთა ამათგან“ შუშ. XVI 18; „შეიტყუა თავსა თჳსსა, ეითარმედ მოწევნულ არს განსლვაჲ მისი“ ლიმ. 74,22. იხ. ტყუება; შემატყუებელი.

შეტყუება, შეტყუვება «მხილება»; შესიტყვება, შედარება, შეფერება: „ვინ თჳენგანი შემიტყუებს მე ცოდვათათჳს?“ C.—„ვინ თჳენგანმან მამხილოს მე ცოდვისათჳს?“ DE, ი. 8,46; „არა-მე შეიცა-ატყუასა“ C.—„არა ნუ ამხილოსა“ Ქ. ფს. 68,10; „შეატყუ მოყუასი შენი“ O,—„ამხილე მეკობარსა“ pb., შირ. 19,18; „ურაკპარაკსა შორის შეატყუებდი ჰერიათა მათ“ ხ. გან.-მოც. ხაქ., 68,20; „მოეველით და შეეიტყუნეთ, იტყჳს უფალი“ I, ეს. 1,18; „სულიერთა მათ თანა სულიერსა შეეატყუებთ“ I კორ. 2,13; „მას შეეტყუებიან საპირშეოონი“ G,—„მისდა წესი არს პირშეობაჲ ოვი“ M, II მფ. 21,17; „მას შეეტყუებიან სიტყუანი ოვი წინაწარმეტყუელთანი“ ხაქ. მოც. 15,15; „იხილე ძველი იგი შჯული, ეითარ ახალსა მას შეეტყუებს“ კ. თეო.-ხინკ. 63. „დიდად უმჯობეს არს შეტყუებაჲ, ვიდრეცა არა გულისწყრომასა“ O, შირ. 20,1; „არს შეტყუება, რომელ არა არს კეთილ“ O, შირ. 19,28; „კაცი ცოდვილი ერიდების შეტყუებასა“ O, შირ. 35,21; „რომელი შეტყუებაჲ შე-

ატყუა მას“ კ. იერ.-მარტკლ. 187,87; „რაჲ შეტყუებაჲ არს ქრისტჱსი ბელიარის თანა“ II კორ. 6,15; „რაჲ შეტყუება არს უფლისა და მონისა“ მ. სწ. 27,31. „იქმნის სიმრგელე, შეტყუებული შუბავებითა ყოველისაჲთა ყოველსა შინა“ ბ. კეხ.-ეჰუს. დღ. 60,23. „იცვალებენ კაცი სამოსელსა თჳსსა შეტყუებულად სიორძილისა მის“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 211,18. იხ. ტყუება; შეუტყუებელი. შდრ. თანა-შეტყუება.

შეტყუევა «ნუგეშინის-ცემა»: „შეიტყუევდ თავსა შენსა“ O.—„ნუგეშინის-ეც გულსა შენსა“ pb., ზირ. 30,24.

შეტყუელვა ტაძრის შემოკვრა: „შეიტყუელნა კელნი მისნი“ G. რიცხ. 24,10. იხ. ტყუელვა.

შეტყუვ(ი)ლ-ი მოტყუება, ცდენა: „შეიტყუევს ქრისტიანეთა და აცთუნეს“ საკ. წიგ. II 23,6; „შეიტყუვიან სულთა დაუმტკიცებელთა“ II პეტრე 2,14; „ნუ შეეტყუები სიკეთესა დედაკაცისასა“ O. ზირ. 25,28; „უმეცარნი შეიტყუვნა“ ხ. გაბ.-მოც. საკხ. 98,3; „ტყუვილით-მე შეიტყუევე ერი ესე?“ I. იერემ. 4,10; „მრავალნი არიან, რომელნი შეიტყუვნა სიზმრისმან“ O. ზირ. 31,7. „ჴსნულებოდა შეტყუვილი შენი“ შუშ. XIII 24; „არცა შეტყუვილმან სიმდიდრისამან... განგუაყენნეს ჩუენ სიყუაროულსა მას ქრისტესსა“ რიფს. 170,14; „ყო ესე შეტყუეილით“ O. IV მფ. 10,19; „განადიდა ჩემ ზედა შეტყუილი“ ფს. 40,10. „შეტყუილდ შენდა შემოვიდა იგი“ O. II მფ. 3,25. იხ. ტყუელი.

შეუგავს იხ. შეგვანება.

შეუგვანებელ-ი «არა ეგების»: „ეგრე შეუგვანებელ არს მართალი დაცემად წინაშე უღმრთოჲსასა“ O. იგ. სოლ. 25,26; „შეუგვანებელ არს საცთურისა არა მოსლვაჲ“ DE.—„არა ეგების არა მოსლვაჲ საცთურისაჲ“ C. ლ. 17,1. იხ. შეგვანება.

შეუგინებელ-ი უზადო, უმანკო, შეუბილწველი: „რომელმან შეუგინებელი შენდა მიმართ მისლვაჲ განმიმტკიცა“ განხ. ი. 201,1; „მოიპოვე შენდა ცხორებაჲ უბიწოჲ და შეუგინებელი“ ფსქ. მოც. 8,88; „შეუგინებელად უჴრწნელ არს შობაჲ იგი“ კ. იერ.(?) 108; „შეუგინებელად სულნი ჩუენნი განჳირინნეთ უშჯულოჲსა მის და ბილწისა შემაგინებელისა კაცისაგან“ რიფს. 165,84; „პატიოსან არს ქორწილი და საწოლი შეუგინებელ“ მ. სწ. 112,18.

შეუდგამ-ი იხ. შედგმა; შდრ. თუალ(თ)-შეუდგამი.

შეუდრეკელ-ი მოუხრელი: „დაადგრა ჴელი იგი მისი შეუპრველად და შეუდრეკელად და ყოვლად განჴმელი“ საკ. წიგნ. II 100,17. იხ. შედრეკა.

შეუზავებელ-ი შეურეველი: „აღრარა ქმნულ არს შეზავებაჲ მათგან, და არცა შერევაჲ შეუზავებელთაჲ“ გრ. ნაზ.-შობ. 297,18. იხ. შეზავება.

შეუზავებელობა: „ღაყუეს მათ სიმი დღე პასუხობასა შინა ერთიერთს, და რამეთუ შეუზავებელობაჲ იყო მათ შორის სიტყუასა მას მათსა ზედა“ საკ. წიგ. II, 107,28. იხ. შეუზავებელი.

შეუზმნელ-ი: I მფ. 17,30*. იხ. ზმნა, შეზმნილი.

შეუთქს იხ. შედგომა.

შეუთქუმელ-ი შეუთანხმებელი: „შეუთქუმელ იყვნეს ურთიერთას“ საქ. მოც. 28,25. იხ. შეთქუმა.

შეუმკობელ-ი: „არა ჯერ-მიჩს შეუმკობელად ხილვაჲ მისი“ უძღ. შვილ. 515. იხ. შემკობა.

შეუმრღუეველ-ი აუმღვრეველი: „შეუმრღუეველი ლოცვაჲ (ასწაოს)“ მ. ცხ. 201v. იხ. შემრღუევა.

შეუმსგავს-ი შეუფერებელი: „ჩემდა შეუმსგაჲს არს უკადრებ ჰამაჲ, რამეთუ მოხუცებულ ვარ“ მ. ცხ. 114r. იხ. მსგავსი.

შეუმსგავსებელ-ი განსხვავებული ერთიმეორისაგან: „ყოველი სოფელი, რომელი არს ნაწილთაგან შეუმსგავსებელთა, შეყო და შეამტკიცა“ ბ. კეხ.-ეჰუს. დღ. 21,8. იხ. შემსგავსება.

შეუნანებელ-ი უსინანულო: „შეუნანებელ არიან მადლნი იგი“ პრომ. 11,29. იხ. შენანება.

შეუნდობელ-ი მოუნანიებელი: „შეუნდობელითა გულითა იუწყებ თავისა შენისა რისხჳასა“ პრომ. 2,5. იხ. შენდობა.

შეუორგულებელ-ი გულწრფელი, უეშველი: „წარუდგინენით თავნი თქუენნი... სიყუარულითა შეუორგულებელითა“ II კორ. 6,6; „განჰმზადოთ სულისაჲ ჭურჭელი წმიდაჲ შეუორგულებელითა მით სარწმუნოებითა“ კ. იერ.-ნათლის ღ. 88,10; „დასასრული მცნებისაჲ არს სიყუარული... სარწმუნოებისა შეუორგულებელისაჲ“ I-ტიმ. 1,5; „რომელი ყოველთა შეუორგულებელად გურწმენა“ კ. იერ.-პოვნ. სამსჭ. 248,80; „სიყუარულსა მისსა ზედა შეუორგულებელად ჰგიედ“ მ. სწ. 240,15. იხ. შეორგულება.

შეურაცხ-ი «უპატიო», არად მისაჩნევი, არად ჩასაგდები, უბრალო, არარა, უკანასკნელი, მდაბიო: „არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ (უპატიო C)“ მრ. 0,4; „ესე არს ლოდი იგი, რომელი შეურაცხ იქმნა თქუენ მიერ, მაშენებელთა“ საქ. მოც. 4,11; „შენ... მეფე ხარ, ხოლო ჩუენ შეურაცხ და დაგლახაკებულ ვართ ქრისტჱსთჳს“ ფსქ. 188,87; „ორგულ არს, რომელი-იგი სხჳსა ხატითა მივიდეს, ეითარღამცა მონაჲ იყო, და უფლისა ხატითა გამოჩნდა, გინა შეურაცხი მეფისაჲთა“ მრთ. A, ბ. კეხ.-მარხ. 52r; „შეურაცხ იყოს მის წინაშე უკეთური“ ფს. 14,4; „შეურაცხითა ძელითა მართალი განარინა“ O. სიბრძ. სოლ. 10,4; „ვიდრე არა მისცე შენ შეურაცხი იგი დანგიცა“ მთ. 5,20; „მოჰყვანდა წმიდაჲ შუშანჲ...-ეითარცა ერთი ვინმე შეურაცხთაგანი“ შუშ. IX 7; „უნდონი მსახურებანი და შეურაცხნი სიმდაბლით აღასრულნა“ ი.-ე. 10,10; „მას სიბრძნესა ვჰქებ... რომლისა მიერ უაზნონი იდიდნეს და შეურაცხნი პატივცემულ იქმნეს“ Λ—92,290. იხ. უშეურაცხელესი, შერაცხა.

შეურაცხება «შეურაცხყოფა», უპატიობა, არაფრად მიჩნევა: „შეურაცხებაჲ კაცთაჲ აღადგინის მის ზედა“ O. დან. 4,14; „რომელი სუამს შეურაცხებასა, ეითარცა წყალსა“ O. იობ 34,7; „განმაშორე ჩემგან ყუედრებაჲ და შეურაცხებაჲ“ C. ფს. 118,22; „მოისპის შეურაცხებაჲ“ O. იგ. სოლ. 14,35; „მოუჴდა შეურაცხებაჲ მთავართა მათთა“ ფს. 106,40; „შეურაცხებამან შენმან

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

შეგამთხვა შენ ესე" I, იერემ. 49,10; „შეერაცხებათ... (ამათ წილ) მიეგმთხვო მე დიდებასა და პატიოსა" შუშ. XVII 21; „მოატყუა თავსა შენსა პატივი და შეერაცხებაჲ დიდი" სჯ. წოგ. II 64,17; „გონებითა და შეერაცხებითა წარგუდეენნიან" ი.-ე. 52,21; „ჯერ-არს მისა ფრიად ენებაჲ და შეერაცხებაჲ ნათესაისა ამის" C. ლ. 17,25; „ჯერ-არს ძესა კაცისასა ფრიად ენებად და შეერაცხებად" C.—„ჯერ-არს ძისა კაცისაჲ ენებაჲ ფრიად და შეერაცხ-ყოფად" DE. ჰრ. 21. იხ. შერაცხა.

შეურაცხებელ-ი ურიცხვი, უთვალავი: „დღენი პირველნი შეურაცხებელ იყუნენ" G. რიცხ. 8,12. იხ. შერაცხა.

შეურაცხის-მყოფელ-ი არად ჩამგდები, მაგინებელი; «მწუნობარი»: „იხილეთ შეურაცხის-მყოფელთა მაგათ და მიიხელეთ" O. ამბ. 1,5; „თავის-მოთნე იგი და შეურაცხის-მყოფელი კაცი ღალი არს" O. ამბ. 2,6; „შეურაცხის-მყოფელნი ჩემნი შეერაცხ-ყუნე" O. I მფ. 2,30; „პატივად სიკეთილი განაჩინა შეურაცხის-მყოფელსა ზედა მარხეასასა" ოქრ.-მარხ. და თონ. 102, 7; „ვიყავ მე ...სიყრმესა ჩემსა... გლახაკთა შეურაცხის-მყოფელ" 9. სწ. 200,23; „მყენეს ჩუენ შეურაცხის-მყოფელ და მწუნობარ მასწაელთა ჩუენთა" 8. სწ. 278,28. იხ. მყოფელი.

შეურაცხ(ის)-ყოფა «განკიცხვა», «კიცხევა», «დაუმტკიცებელ ყოფა», «ბასრობა», «წუნობა», «გარიალება», «შეურაცხება», «ცრუება», «უპატიო-ყოფა», არად ჩაგდება, გინება, ძაგება, შერცხვენა, «განრყუნა»: „შეურაცხ-ჰყოფდეს მას" DE.—„განკიცხეს იგი" C. ლ. 16,14; „შეურაცხ-ჰყოფდეს მოაკარნიცა იგი მათ თანა" DE.—„ეკიცხევდეს მოაკარნი იგი მათ თანა" C. ლ. 28,65; „შეურაცხ-გყოფიეს სიტყუაჲ" C.—„დაუმტკიცებელ გყოფიეს სიტყუაჲ" DE. ჰრ. 7,13; „ჯერ-არს ძისა კაცისაჲ ენებაჲ ფრიად და შეურაცხ-ყოფად" DE.—„ჯერ-არს ძესა კაცისასა ფრიად ენებად და შეურაცხებად" ჰრ. 8,21; „შეურაცხ-ჰყოფთ მცნებასა ღმრთისასა" DE.—„ეცრუებით მცნებასა ღმრთისასა" ჰრ. 7,9; „ძე შეურაცხ-ჰყოფს მამასა" O. — „ძე უპატიო-ჰყოფს მამასა" pb.. მიქ. 7,6; „შეურაცხ-ყო ჰეროდეა ერითურთ თჳსით" C. ლ. 28,11; „უფლებასა შეურაცხ-ჰყოფენ" იუდ. 1,8; „შეურაცხ-ჰყუენ დღენდელსა ამას დღესა მტერნი ერისა შენისანი" O. იგდ. 18,22; „რაჲსათჳს შეურაცხ-ჰყუენით ჩუენ" M.—„რაჲ ესრეთ მბასრობ მე" pb..—„რაჲსათჳს მწუნობთ ჩუენ" I. II მფ. 10,18; „რომელნიმე შეურაცხ-ჰყოფენ და რომელნიმე აკებენ" 8. ცხ. 72r; „სიტყუაჲ უფლისაჲ შეურაცხ-ყო" pb.",—„სიტყუაჲ უფლისაჲ განრყუნა" G. რიცხ. 15,31; „რაჲსათჳს ესრეთ შეურაცხ-ჰყავ მე?" „შეურაცხის-ყოფაჲ ჩუენდამო ესე არს" იპ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 18,11. „ვითარცა კაცი გლახაკი და შეურაცხ-ყოფილი ადგინეს" იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 100,1. იხ. ყოფა; შდრ. შეურაცხი.

შეურვება «შეიწრება», «მოშრომა», შეწუხება: „შეაურევებდეს მას" DE.—„შეაიწრებდეს მას" C. ჰრ. 6,24; „შეაურვა მას" M.—„შეაიწრა იგი" G. მსჯ. 10,16; „ვითარცა შეაურვა მას სიტყუებითა თჳსითა" G.—„რაჟამს მოაშრო იგი სიტყუთა მისითა" M. მსჯ. 16,19; „შეაურევებთ გულსა ჩემსა" სჯ. მოც. 21,18; „შეურვა მას ფრიადისა მისგან სიცხისა" ლთმ. 27,1. „სიმძაფრისა მისგან წყურილისა და შეურვებისაგან მჭეროვალებისა, რომელი-ყოფად არს" 9. სწ. 186,17. „შეეძლებდა განრინებად შეურვებულსა მას ქალაქსა მრაველისა მიგან ერევია" ოქრ.-მარხ. და თონ. 109,4; „შეურეებელ იყო დიდად" ფსალტ. 123, 29; „შეურეებელი და დაწინდილი სიტყუა მისთჳს" O. III მფ. 21,4; „რაჟამს შეურეებელ არს სული შენი?" O. III მფ. 21,5; „მრაველისაგან ქორწილა და შეურეებელისა გულისა მიუწერე თქუენდა" II კორ. 2,4; „შემძლებელ ერთ ნუგეშინის-ცემად სიტყუთა შეურეებელსა მას მწუხარებითა" 9. სწ. 51,17. იხ. ურვება.

შეურეველ-ი ურეველი, უძრაობი, მტკიცე: „იყოს... შეურეველ წინაშე თუალთა შენთა" O. გამოსლ. 16,16; „ცნეს შეურეველი სარწმენოებაჲ მათი" ოსკ. 14,10; „სარწმენოებითა შეურეველითა სწადდა" დ.დ. 130, 21; „საფუძველი მტკიცე და შეურეველი დაუდეე" 8. სწ. 134,10. იხ. შერეწა.

შეურწყავ-ი: „სამებასა განუყოფელსა და შეურწყავსა" II—341,118.

შეუსუენებელ-ი დაუცხრომელი: „იგი სანატრელი შეუსუენებელად თარგმნეს" ი.-ე. 29,29. იხ. შესუნება.

შეუსწავებელ-ი გაუცნობელი: „ვიყავ შეუსწავებელ წინაშე პირსა ეკლესიათა" გალ. 1,22, იხ. შესწავება.

შეუტკბობელ-ი «განმაძნელებელი», გაუტანელი: „შეუტკბობელ არს ჩუენდა" pb.. — „განმაძნელებელ ჩუენდა არს" O, ხიზრძ. ხოლ. 2,12. იხ. შეტკბობა, შეტკბობა.

შეუტყუებელ-ი შეუფერებელი; შეუდარებელი: „დიდებულებაჲ და გლოვაჲ შეუტყუებელი იყო შენთჳს" სჯ. წოგ. II 148,21; „შეკრბებოდა შეუტყუებელი სიმრავლე" H—341,578. იხ. შეტყება.

შეუქცეველ-ი იხ. სულშეუქცეველი.

შეუღლება შეკავშირება: „რომელნი-იგი ღმერთმან შეაუღლა" მთ. 19,6; „რომელმან იგი შეაუღლა" გრ. ნაზ. 297,37; „შეაუღლა გოგი იგი ჯაჭვსაჲ მის ერთიერთას" H—341,763. „თითოელსა ოროთა შეუღლებულ ურთიერთას" O. ეზეკ. 1,11; „შორჩილებაჲ სიმდაბლეთა შეუღლებელი დამშორჩილებს ეშმაკთა" 8. ცხ. 224r. „ანგელოზთა შორის არა არს შეუღლებაჲ" გრ. ნოს.-კაც. ავედ. 184,1. იხ. უღლება.

შეუშრომელ-ი შეუშრობელი: „სიდა-იგი იყუნენ ცრემლნი შეუშრომელნი მჭერალანი" 8. სწ. 92,18. იხ. შეშრობა.

შეუცვალებელ-ა შეუცვლელი: „ივონებდი საუკუნეთა მათ და დაუსრულებელთა და შეუცვალებელთა კუთილთა" 8. ცხ. 89v. იხ. შეცვალება.

შეუცოდებელ-ი უდანაშაულო: „შეუცოდებელ ხარ წინაშე ძმისა შენისა" ბალ 32,25. იხ. შეცოდება.

შეუძლებელ-ი «ვერ-შესაძლებელი»: „შეუძლებელ (ვერ შესაძლებელ C) არს ესე" DE. ჰრ. 10,27; „შეუძლებელი კაცთაგან შესაძლებელ არს ღმრთისა მიერ" ლ. 18,27; „სამი არს შეუძლებელ ჩემდა ცნობად" O. იგ. ხოლ. 30,18; „რაჲთა შეუძლებელი იგი ესწაო" ს. გან.-

მოც. ხაკ. 99,5; „შეუძლებელ არა რაჲ არს შენ მიერ“ O, იობ 42,2. იხ. შეძლება.

შეუძრავ-ი, შეუძრველ-ი უძრავი, ურყეული: „შეუძრავისა მის გონებისა ჩემისაგან გულისხმა-გიყოფ შენ სარგებელთა მათ“ ფლკტ. 133,16; „იპოოს ვითარცა ლოდი შეუძრავი“ ოქრო.-მარხ. და იოს. 100,10; „ვის (შეუნდო) შეუოდომად ცოდვასა, პეტრეს... გოდოლსა მას შეუძრველსა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 214; „შეუძრველად დგან“ O, იობ 39,26; „შეუძრველ არიან ჭეშკანიო მათითი“ ბ. კეს.-ეჩეს დღ. 112,6. იხ. უშეუძრველესი, შეძრა.

შეუძრწუნვებელ-ი შეუკრთომელი, შეურყეველი: „რაჲთა შეუძრწუნვებელად განვიდეს სული ჯორცთაგან“ მ. ცხ. 99r. იხ. შეძრწუნება.

შეუწევნელ-ი უშემწეო, დაუხმარებელი: „ვიქმენ მე ვითარცა კაცი შეუწევნელი“ ფს. 87,5. იხ. შეწევნა.

შეუწირავ-ი შეუწყნარებელი, მიუღებელი: „კაენის ძღუნად შეიქმნების და შეუწირავ იქმნების ღმრთისაგან“ მ. ცხ. 24ბr. იხ. შეწირვა.

შეუწუხებელ-ი დაუმწუხრებელი: „თქუენ უგეთ ღმერთთა შეუწუხებელად“ ფლკტ. 189,2. იხ. შეწუხება.

შეუხებელ-ი მიუკარებელი: „სიწმიდე და ქალწულებაჲ, შეუხებელი და უბიწოჲ, დაემარხა“ ი.-ე. 47,11. იხ. შეხება.

შეფარვა «დაფარვა»: „პირსა შენსა შეფარვოდის“ O,—„პირისაგან შენისა დაიფაროს“ Pb., ზირ. 6,12. იხ. ფარვა.

შეფარილება: „ნეტარ არს, რომელი იგლოვდეს სულისა თჳსთჳს მცირედსა ამას ჟამსა, რაჲთა არა შეიფარილოს იგი ცოდვითა და ბრალითა“ მ. სწ. 59,24. იხ. ფარილება.

შეფრჩხინება: „ვითარცა-იგი კის ჴნებავნ მოკლვაჲ მჴეცისა ბოროტისაჲ და შეიფრჩხინის იგი მის მიერ არა საუნებელად“ მ. სწ. 110,1. იხ. ფრჩხენა.

შეფსმა მიფსმა: „რომელმანმცა შეაფსა კედელსა“ O, I მფ. 25,34. იხ. ფსმა.

შეფუვება «შეფუვნება»: „ვიდრემდის შეფუევს იგი“ O,—„ვიდრე შეფუვნებამდე მისსა“ pb., ოქნე 7,4. იხ. ფეფვნება.

შეფქვა «დაფქვა», «განტეხა»: „შეფქვას (დაფქვა C) საჭურველი“ ფს. 45,10; „შუანი ლომთანი შეფქვნეს უფალმან“ C, ფს. 57,7; „მოქლონნი რკინისანი შეფქნა (განტეხნა Q)“ ფს. 106,10. იხ. ფქვა.

შექლეშა «მოკლეშა», მოფხეკა, გახეხა: „შეუქლეშა ბალაბს ფერჩი ზღუდესა მას“ G,—„მოკლეშა ფერჩი ბალამისი ღობითა“ pb., რიცხ. 22,25; „შეაკლეშა თავი თჳსი ზღუდესა მიმართ“ G, რიცხ. 22,25. იხ. ქლეშა.

შექმნა ქმნა, გაკეთება, დამტკიცება, დამზადება, შეთხზვა; «აღება»; გახდომა: „ნუ შეიქმთ სახლსა ბაბილისა ჩემისასა საჭაროდ“ C, ი. 2,16; „რომელმან გარეშე შექმნა. მანცა შინაგანი შექმნა“ ლ. 11,40; „შექმნეს გჳრგჳნი ეკლისაჲ“ C, მთ. 27,29; „რომელმან შემქმნა მე“ O, იობ 33,4; „რომელმან შექმენ კაცი მიწისაგან“ რიფხ. 164,18; „სუეტნი შექმნნა ვეცხლისანი“ O, ქებ. 3,10; „უფალმან შექმნა კაცი ქეყანისაგან“ O, ზირ. 17,1; „ინება, რაჲთა შეუქმნა ბერსა (თეეზო)“ მ. ცხ. 856r; „შეუქმნე თქუენ ზედა ძჯრი“ O,—„აღებელ თქუენ ზედა ბოროტთა“ pb., იერემ. 18,11; „შეიქმნა და დადნა ვითარცა ალი“ ფუმ. XIV 9; „მათი საქმელი მან შეუქმნას“ ი.-ე. 48, 25. „თიჭისაგან შექმნილ ვართ შეცა და შენცა“ O, იობ 33,6; „მისნი შექმნულნი ვართ“ კ. იერ.-ხინან. 64; „წუენი მზალისა შექმნული, ივიცა მცირედ მიიღის“ ფუმ. XIV 14. იხ. ქმნა; შდრ. პირველშექმნული, პირველშექმნილი, ჭეყანით-შექმნული, შემოქმედი.

შეკჳნძვა: „შეიკუნძა მის ზედა და განტფეს ჯორცნი მის ყრმისანი“ O, IV მფ. 4,34; „შეიკუნძნეს და დაილეწოდეს ძუალნი წმიდათანი მით მყინეარითა“ სბსტ. 135,17.

შეკურცნა გაფცქენა: „ნეფხჳსა სიმძაფრისაგან შეეკურცნას ქერქიცა მათი და დაშთენ განშიშულებულნი კმელად და უნაყოფოდ“ მ. სწ. 172,1.

შეკუსვა იხ. ქუსვა; შდრ. თანა-შეკუსვა.

შეკუსულ-ი შეერთებული, შერთული: „შეკუსულ არს ეშმაკი მრისხანებასა“ მ. ცხ. 83r. იხ. ქუსვა.

შეკცევა «ქცევა», «მოგება», დაბრუნება, შებრუნება, «მიქცევა»: „შემიქციენ ესენი მშჯობით“ G,—„მოვაგე მე ივი მშჯობით“ O, მხკ. 11,18; „ვითარ შეაქცია ზურგი მოაბმან“ O,—„ვითარ მიაქცია ზურგი მოაბმან“ I, იერემ. 48,39; „შეიქეც სენაკადეც“ მ. ცხ. 191r. „ძლით დაარწმუნეს მონასტრადეც შეკცევაჲ“ ი.-ე. 24,24; „შეკცევისა და დაბრკოლებისა შენისათჳს გიზამს ამას“ მ. სწ. 10,25; „ეერ ძალ-მიც შეკცევად“ G,—„ეერ კელ-მეწიფებს მე ქცევად“ M, მხკ. 11,25. იხ. ქცევა; შესაქცეველი; ზურგის-შექცევა.

შეკცეულ-ი გართული: „თჳსსა მსახურებასა განკრძალულ იყო და წიგნთა საღმრთოთა თარგმნასა შეკცეულ“ ი.-ე. 40,28; „თუალნი არიან მჴეე, არა ღჳნისა სუმასა შეკცეულთანიან“ H 2251,284r. იხ. შეკცევა.

შეკცეულება: „ამას შეკცეულებასა შინა ჟამსაცა ერთსა არა შეგჳნდობს, რაჲთა ნებაჲ ღმრთისაჲ აღვასრულოთ“ მ. სწ. 306,24. იხ. შეკცეული.

შელამება დალამება: „ნუ შეიღამებ ესრეთ სოფელსა შინა“ მ. ცხ. 311r; „ვითარცა მოვიდოდა სადგურად თჳსად, შეუღამდა“ მ. ცხ. 332v; „სადაცა შეღამდინ, დადგებიან“ Ier.—36,8v. იხ. ღამე.

შელება «შეწირვა», შეტანა, მირთმევა, შეკრება: „ვერ პოეს, ვინაჲმცა შეიღეს ივი“ ლ. 6. 19; „შეიღო ივი კარვად“ G, რიცხ. 21,54; „შეიღეს მთავართა ძღუენი მათი წინაშე საკურთხეველისა“ G,—„შესწირეს მთავართა მათ შესაწირავი მათი წინაშე საკურთხეველსა მას“ pb., რიცხ. 7,10; „შეიღეთ წინაშე პირსა მისსა“ M, I სმტ. 10,20; „სთესეთ ფრიად და შეიღეთ მცირედ“ O, აგ. 1,6; „შეიღეთ ყოველი ნაყოფი საუნჯეთა“ O, მალ. 3,10. „უნდა შელებაჲ მისი და დადგმაჲ წინაშე მისა“ ლ. 6,18. „მისცეს ვეცხლი ივი შელებული სახლსა უფლისასა“ M, II სმტ. 24,9.

შელება გულად ზრახვა: „ნუ რას შეიღებ გულად სიტყუასა მაგას“ II მფ. 12,20.

შელება «შესოველება»: „ცუარისაგან ცისა ჯორცნი მისნი შეიღებენეს“ O, დან. 4,30; „რაჲთა შეიღებოს ფერკი შენი სისხლითა“ Q,—„რაჲთა შეისოველნენ ფერკნი შენნი სისხლითა“ C, ფს. 67,24. „ხატნი სხენან ვეცხლისანი ოქროჲთა შეღებულნი კარგად“ A-484,316v. იხ. ღება.

შელმართ შიგნით: „ვითარ განიცდიდეს კერელით შელმართ“ ბალ. 50,10. იხ. მართ.

შელრეკა დამდაბლება, «მოდრეკა»: „გელის-სიტყუამან გულისამან შელრიკის ძალისაგან“ O, ზირ. 88,10; „დღე დამდაბლებისა კაცისა სულისა თჳსისაჲ, რომელთა-იგი შელრიკნით (მოდრიკნით O) თავნი თქუენნი“ I, ეს. 58,5. „ნუ იყოფინ კელი შენი მოღებად ხოლო განრთხმულ და მიცემად—შელრეკელ“ O. ზირ. 4,36. იხ. ღრეკა.

შელუერფება «გაყრა»: „და ვითარცა ქარქეტი. შელუერფოს მშჯლები იგი მათი“ O.—„და ვითარცა ქარქეტნი—გაყრილნი მშჯლნი მათნი“ pb., ეს. 41,2. იხ. ღუერფი.

შელჯნება შელვინიანება: „რაჟამს კეთილად შეიღჯნოს გული ამნონისი ყჳნრად“ O, II მფ. 13,28. „შევიდა იგი შელუ[ი]ნებულთა მოსუმერთა მათ თანა და როკვიდა“ Alh.—11,102 v. იხ. ღჯნება.

შეყენება «შეგდება», შეჩერება, მოცვა, ჩაგდება: „კაცის-კლვისათჳს შეყენა საპყრობილესა“ C.—„კაცის-კლვისა(თჳს) შეგდებულ იყო საპყრობილესა“ DE, ლ. 28, 23; „ცმელსაცე თჳსა შეყენნეს“ ფს. 10,10; „შეაყენა მახჳლსა ერი თჳსი“ ფს. 77,62; „ნუცა შეაყენებ მეოტთა მათთა დღესა ჰირისასა“ O. ობდი. 1,14; „შეაყენა იგი სახლსა მას საპყრობილისასა“ O, IV მფ. 17,4; „შეაყენეს თევზთა სიმრავლჱ დიდი“ ლ. 5,6; „საცხოვარი მათი სიყმილსა შეაყენა“ ფს. 77,50; „პოვეს სახლაკი ერთი ჩრდილოჲთ კერძო, მცირჱ და ბნელი, და მენ შეაყენეს წმიდაჲ იგი“ შუშ. IX,24; „კაცის-მოძულე მკეცი, რაჟამს შეყენნის მახესა“ ბ. კეს.-ეჭუს დღ. 186,2. „ბრძანა... შეყენებაჲ მათი საპყრობილესა“ ხაკ. წიგ. II 79,11. „შეიქრჱნენდენ შეყენებაჲსა მათსა ზედა“ O, მიქ. 7,17. „საკრველთა ...შეყენებულ იყვნენ“ აპ. რომ.-კორინთ. მოხ. 100,13; „ჴმდღე შეყენებულ და უზმებელ იყვნეს ჩუეულისა მისგან საზრდელისა“ ოქრ.მარხ. და იონ. 103,21; „არაჟე დაეამტკიცებ ამას მოსწავებასა, ვითარმცა ბუნებაჲ გონებისაჲ შეყენებულ იყო ერთსა ადგილსა“ გრ. ნოხ.-კაც აგებ. 104,19; „საპყრობილესა არაჟინ კეთილისა მოქმედთაგანი შეყენებულ არს“ მ. სწ. 51,21. იხ. ყენება; შესაყენებელი.

შეყენებულება გარემოცვა: „იყოს იგი შეყენებულებასა და შეაყენო იგი“ O, ეზეკ. 4,8; „დასწუა შორის ქალაქსა აღსასრულსა მას დღეთა შეყენებულებისა შენისათა“ O, ეზეკ. 5,2. იხ. შეყენებული.

შეყვანება შეყვანა, შეტანა, შეწყნარება, მილება: „წარიყვანეს და შეიყვანეს იგი სახლსა მღდელთ-მოძღურისასა“ ლ. 22,54; „შემოიყვანეთ მე სახლსა ღჳნისასა“ O, ქება 2,4; „ნუ შეგჯყვანებ ჩუენ განსაცდელსა“ მთ. 6,13; „შემოიყვანე მე წინაშე მეფისა“ O, დან. 2,24; „წინა-წარგიძღუე და შეგიყვანო შენ“ O, გამოსლ. 33,14; „შეიყვანა იგი სიხარულით“ ლ. 19,6; „შემოიყვანა მცველმან მან“ შუშ. X 9. „ბრძანა... სენაკსა ერთსა შეყვანებაჲ და კრძალულად დაცვაჲ მისი“ შუშ. VI 27; „შეყვანებასა მას მამა-დედისა მიერ ყრმისა მის იესუჲსა“ ლ. 2,27. იხ. ყვანება; შდრ. შემყვანებელი.

შეყინება შედედება: „მცირე-მცირედ შეყინებითა მით სიკუდილი შეუვალნ“ ბ. კეს. -40-ოჭს 118,18; „პირველად იქმნიან შეყინებითა მით სისხლისაჲთა“ ბ. კეს.40-ოჭს 110,4. იხ. ყინვა; შენაყინაჲ.

შეყმედილ-ი დახსნილი: „შეყმედილ არიან სიყმილითა“ O, გოდ. იერემ. 2,19. იხ. ყმედა.

შეყმობა გულის წასვლა: „შემყმა მე შიშილითა“ O, I მფ. 30,13. იხ. ყმობა.

შეყმუნება შეწბილება: „შეყმუნდა მცირედ“ მ. ცხ 78ვ.

შეყოლა შესვლა: „შეჰყეა მდიდარსა მას თანა“ მ. ცხ. 219v. იხ. ყოლა.

შეყოფა «დამკვდრება», «შედგომა», «მოხვება», შეერთება, მიდგმა, შეზიარება, შეწყობა, «შეძინება», დართვა, შეუღლება, შედება, შექცევა, «შერწყმა», შერევა, «თან-რევა»: „შეყოფა ერთსა მოქალაქეთაგანსა“ C.—„შეედგა ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა“ DE, ლ. 15,15; „უბრძნესსა მას მათსა შეყოფა შენ“ O. ზირ. 8,33; „კაცი ძმასა თჳსსა შეყოფს“ O. თობ 41,6; „რომელი შეყოფს მეძავსა, ერთ ჴორც არიან“ I კორ. 6,16; „არა შემომყოფ მე დრკეაჲ გული“ Ქ.—„არა მომეხო მე დრკეაჲ გულითა“ C. ფს. 100,5; „სხუასა მაშასა არღარა შეყოფს“ ოქრ.-გურიტ. 225,12; „რომელი შეყოფილ იყოს შენდა“ M.—„შენ თანა დაემკჳდროს“ G, II მფ. 23,16; „ესრეთ შეყოფნეს მას“ O, I ეზრა 4,20; „ნუ შეყოფჲ სათნოებასა ღმრთოთასა“ O, ზირ. 9,17; „შეჰყო იგი ურთიერთას“ O. ეზეკ. 37,17; „შეეყოე ყოველთა მოშიშთა შენთა“ ფს. 118,63; „სხუასა ქმარსა არღარა შეყოფ“ ოქრ.-გურიტ. 225,16; „შეიყოფდა აბესალომ გულთა ყოველთა კაცთა ისრაჱლელთასა“ O, II მფ. 15, 6; „მე შეეყოე შედგომად უფლისა“ M.—„მე შეეყძინე შედგომად უფლისა“ G, იხუ 6. 14,8; „სძალი შეყო სიძესა და ქორწილი იქმნა სულიერი“ ოქრ.-გურიტ. 220,1; „არა შეყონ ქედი მათი უღელსა ჭეშე“ I, იერემ. 27,6; „არაჟინ მოღეაწე შეყოფის სოფლისა საქმეთა“ II ტიმ. 2,4. „შეთე-ყოფილ ხარ ცოლსა, ნუ განუტეევებ“ I კორ. 7,27; „ერთიერთსა შეყოფილ“ O.—„ერთი მეორეთა მიმართ შეირწყმიანენ“ pb., თობ 41,7; „შეყოფილ ეყუნით ჩუენ სოფელსა მას ჰირისასა“ აწდ.-აწატ. 222,23; „მიმაველინა მე... დასხმად... საწყუელად... ყოველთა მეფეთა შეყოფილთა, რომელნი დგებიან უდაბნოსა ზედა“ O.—„...ყოველთა თან-შრეთა, რომელნი შეეანებენ უდაბნოსა შინა“ pb., იერემ. 25,24; „რაოდენი წელი გაქუს, ვინაჲთგან შეყოფილ ხარ ქმარსა?“ Sin.—11,250v. იხ. ყოფა; შდრ. კუალად-შეყოფა.

შეყოფა დაბურვა, დახშობა, დახურვა: „ნუცა შეიყოფენ ჩემ ზედა ჴურღელი პირსა მისსა“ ფს. 68,16; „შეყო წყაროი იგი“ ლ. 4,20. იხ. ყოფა.

შეყოფა (ჴელისა) მიყოფა, დაწყება: „მრაჳალთა ჴელი შეყუეს აღწერად მითხრობაჲ“ ლ. 1,1; „რომელსა-იგი თქუენ ჴელი შეჰყოთ“ ხაკ. მოც. 3,20. იხ. ყოფა; შდრ. ჴელისა შეყოფა.

[შეყოფა] «დამკვდრება», ცხოვრება, დაყრდნობა: „რომელი შეყოფილ იყოს შენდა“ M.—„შენ თანა დაემკჳდროს“ G, II მფ. 23,10; „რომელი შეყოფილ და მოსავ იყოს შენდა“ O, იგ. ხილ. 3,29. იხ. ყოფა.

შეყოფა შედედება, შემკვრივება, «აღქუმა»: „შეიყო, ვითარცა სძე, გული მათი“ ფს. 118,70; „უფროჲს სძისა შეიყუნეთ“ Alh.—11,46r. „ჴორცნი გუამისა მისისანი შე-

ჯიფიდ არიან" O.—„ჯორცნი გუამსა მისსა აღექუნეს pb., ოთ 41.14. იხ. ყოფა.

შეყრა «შეთანხმება», ჩაგდება, შეკრება: „შეყარნეს იგინი ჭეშტა შინა" G.—„შთასთხინა იგინი ჭეშტასა მას" M. ახუ 6. 10,27; „შეიყარა ერი" მ. ცხ. 194v. „ბრძანა შეყრაჲ მათი სახლსა შინა ერთსა" აზტ. 120,34. იხ. ყრა.

შეყროლება აყროლება, სუნის ადენა: „შეყროლდეს, დალპეს წყულებანი ჩემნი" ფს. 37,6. „ვიდრე შეყროლებამდე შვილთა ჩემთა" ფლკტ. 147,21. იხ. ყროლა.

შეყუარება: „შეიყუარო მოყუასი შენი" მთ. 5,43; „შეგიყუარებ შენ, უფალო!" ფს. 17,2; „ჭალწულთა შეგიყუარეს შენ" O. ქება 1,3; „რაჲცა ვინ შეიყუაროს, მოეკუს მას" O. ზირ. 15,15; „მიჰხედა და შეუყუარდა იგი" მრ. 10,21. „უკეთე არა პირველად მოიძელო, ვერ ძალ-გიე შეყუარებად" მ. ცხ. 87r; „შეყუარებად მოყუასი, ვითარცა თავი თჳსი" მრ. 12,33. „თჳენ ღმრთისა მიერ მაძისა შეყუარებულთა" იუდა 1,1; „კაცი იგი იედაჲი, ახალნერგი, შეყუარებული" O, ეს. 5,7. იხ. ყუარება.

შეყშირება იხ. შეკშირება.

შეშა «ძელი», ხე: „დაეტეო თაჲ შენი, ვითარცა შეშაჲ ჭეული" O. ზირ. 6,3; „აჰა ეგერა არიან... ულელი და საჴნკელა და ყოველივე კალოჲს ჭერი შეშად" O, II მფ. 24,22; „ნეცა სული შენი მოეძლერდებინ ორთა მათგან შეშათა, მეგუზთა მკუმოლვარეთა" O. ეს. 7,4; „ცეცხლსა ზედა დაერთოდეს შეშასა და აღტყინებდეს მას" A—35,106r; „ქმნეს ჰედირაჲმე დიდი შეშისაჲ" H—241,68; „ექმნე გოდოლი შეშისაჲ სამხართული" H—241,97; „წყარდომაჲი რჩინაჲ შეშისაგან ეცეს მოყუასსა" G, II მჭ. 19,5; „არარაჲ მოგო ყოველად საჴმართაგან ამის სოფლისათა თჳნიერ პალეკარტი ფლასისაჲ და ერთი ჭილი და ერთი თასი შეშისაჲ" მ. ცხ. 187r.

შეშავებულ-ი ოდნაე, ცოტათი გაშავებული: „მსთუაჲ ოდენ ყურძენი შეშაებულ იყო" საკ. წიგ. II 110,33.

შეშალვა შფოთის ჩავარდნა, არევა: „შეიშალნიან და ებრძოდიან" ქ. ცხ. 14,1; „მაშინ... ჰაერნი შეიშალნენ და ვარსკულავნი დამოცჳენ" მ. სწ. 212,3; „ენისაგან სიტყუაჲ შეგჳშალოს" მ. სწ. 25,27. იხ. შალვა.

შეშთობა, შეშდობა დაბრჩობა: „შეაშთეან და არა ნაყოფიერ იქმნიან" ლ. 8,14; „შეაშდჳის სიტყუაჲ იგი" მთ. 18,22; „შეაშთჳს იგი" ლ. 8,7; „შეაშთობდა მას და ეტყოდა" მთ. 18,28: „გლახაკი შეგაშთობია" მ.ცხ. 30r; „ნუ შეიშთებით ზრუნვითა" მ. სწ. 189,26. იხ. შდობა, შთობა.

შეშინება «შინება», «შეძრწუნება»: „არა შეშინდეს ბრძანებისაგან მეფისა" Q,—„არა შეიშინეს ბრძანებისა მისგან მეფისა" Habk. 11,23; „არა შეშინდეთ მათგან" G,—„ნუ გეშინოდ მათგან" pb., II მჭ. 3,22; „მათ შეეშინა" DE,—„შეძრწუნდეს დიდად" C. ი. 6,10; „არა შეიშინა უშესმან იუდა" I. იერემ. 8,8; „ჩეუნებაჲ ვიხილე და შემეშინა და შევძრწუნდი საწოლსა ზედა ჩემსა" O. დან. 4,2; „ლომმან იზახა და ვის არა შეეშინა?" O, ამოს 3,8; „ნუ შეშინდებით გული შენი" O. იგდ. 10,16; „არა შეიშინოს, რაჟამს მოიწიოს სიცხე" I. იერემ. 17,8; „ნუ შეშინდები ტანჯვათაგან" ანდ.-ანატ. 212,28. „იწყო უცნებად და შეშინებად ნეტარისა მის" X 230v. „შეშინებულ იყუნეს" C. მრ. 9,6; „ვითარცა ყრმაჲ შეშინებული შენდამი ელოლეილ ვარ" ფლკტ. 141,20; „მდგომარე იყუნენ შეშინებულნი" მ. სწ. 124,18. იხ. შინება; შემაშინებელი.

შეშის-მკაფელ-ი «შეშის-მკოდელი», ხის მჭრელი: „სდგეზართ... შეშის-მკაფელთაგან თჳენთა წყულისა მავსებელადმდე თჳენსა" pb.,—„სდეგით აქა... შეშის-მკოდელით თჳენითგან ვიდრე წყლის-მკრებელ თჳენდამდე" G, II მჭ. 29,11. იხ. მკაფელი.

შეშის-მკოდელ-ი «შეშის-მკაფელი», ხის მჭრელი: „სდეგით აქა... შეშის-მკოდელით თჳენითგან ვიდრე წყლის-მკრებელ თჳენდამდე" G, — „სდგეზართ... შეშის-მკაფელითგან თჳენთა წყულისა მავსებელადმდე თჳენთა" pb., II მჭ. 29,11; „არა მოგუაკლდეს თჳენგან მონაჲ, შეშის-მკოდელი და წყლის-მკრებელი" G, ახუ 6. 0,23. იხ. მკოდელი.

შეშრობა გახმობა: „ვითარცა შეიშრვის მწკრჳ იგი" უიზ. XXVIII 12. იხ. შრობა, შეუშრომელი.

შეშუება შეშვება: „სატრაპეზოს არა შეუშჳს" ი.-ე. 34,33; „პირუტყჳ შეუშუა ყანად" მ. ცხ. 70v; „შეუშუას გულის-სიტყუაჲ... გულად" მ. ცხ. 46r. იხ. შუება.

შეშუნება შეფერება: „ვითარცა შეაშუს უფალსა თჳენსა, ეგრეცა ყავთ" O, II ეზრა 7,18; „შეგაშუს შენ" O. ზირ. 35,4; „ვითარცა ვის ჰნებავს და შეაშუნ" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 100,18. იხ. შუნება.

შეშურვება «აღშურება»: „არასადა შემშურდა კეთილი სჴუაჲ" ler.—140,174r; „შური შემშურდა უფლისა ღმრთისა" O, III მფ. 19,10; „შეეშურვა სახელისა ჩემისა წმიდისა" O, ეზეკ. 39,25; „შეიშურა უფალმან ჭეუანისა მისთჳს" ოვ. 2,18; „შეიშურვა მტერმან სარწმუნოებაჲ იგი მისი" დ.დ. 127,15; „დააცხრო გულის-წყრომაჲ ჩემი ძეთაგან ისრაჱლისათა შეშურვებითა" Ez. — „დააცხრო რისხუაჲ ჩემი ძეთაგან ისრაელისათა აღშურებასა" pb., რიცხ. 25,11 იხ. შურვება.

შეშფოთება «აღშფოთება», «შეძრწუნება»: „რაჲსათჳს გონებაჲ შეშფოთდების" H—622,47v; „ცაჲცა შეშფოთდა" G,—„ცანი შეძრწუნდეს" M. მხჭ. 5,4; „შეკრბა სიმრავლჱ ერისაჲ და შეშფოთნა" საქ. მოც. 2,6; „შეშფოთნა გულის-წყრომითა თუალი ჩემი" ფს. 30,10; „შეაშფოთებდა გონებაჲ მისი" ბალ. 120,14. „რაჲსა შეშფოთჳლ ხართ და სტირთ?" C, — „რაჲსა აღშფოთებულ ხართ და ჰტირთ?" DE, მრ. 5,39; „იყო ერი იგი შეშფოთებულ" საქ. მოც. 19,32; „განაგო ქუეყანაჲ, რომელი შეშფოთებულ იყო" მ. სწ (I) იხ. შფოთება.

შეშჳუმა შექმუხნა: „განსცის იგი განსაჲალთაგან თუალად შეშჳუმითა და მოზიდვითა წარბთაჲთა" გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 105, 17.

შეჩუევა მიჩვევა, შეჩვევა: „წეს არს... შეჩუეად შრომათა" ანტ. დ. 22v; „განიზრახა უფიცხლჱსსა მარხვასა თავისა თჳსისასა შეჩუეად" ანტ. დ. 22v. იხ. ჩუევა.

შეჩუენება «წყევა», «დაწყევა»: „შეეჩუენა ისრაელი ვეელფეგორს" G, რიცხ. 25,3; „მრავალი ბოროტი შემაჩუენა მე" II ტიმ. 4,14; „რაოდენი ძჳრი შეაჩუენა წმიდათა შენთა" საქ. მოც. 9,18; „ბოროტი შეგაჩუენეს შენ" O, დაბ. 50,7. „შეჩუენება არღა იყოს მერმე" საქ. 14,11; „კრულობითა და შეჩუენებით[illegible] განკანონა"

ი.-ე. 20,10. „იწყო პეტრე შეჩუენებად და ფიცად“ მთ. 26,74; „რომელთა არა იქიან შჯული, შეჩუენებულ არიან“ G, ი. 7,49; „შეჩუენებულ ხარ, ბელიარ!“ მ. ცხ. 229r. იხ. ჩუენება; შენაჩუენები.

შეცბუნება «დაკვრება»: „შეცბუნდეს და მირბიოდეს“ C.—„დაუკვრდა და მორბიოდეს“ DE, შრ. 9,13; „შეშაცბუნა სიტყუამან“ ბალ. 112,2; „შეეცბუნდი და ეითხოვე ღმრთისაგან, რაჲთა მოჰცეს ცნობაჲ“ ლიმ. 117,11. იხ. ცბუნება.

შეცვა «გარე-მოდგომა»; შემორტყმა: „შემიცვეს მე ერთბამად“ ფს. 87,18; „შეიცვეს დავით“ O, I შგ. 23,26; „წყურილსა სიცხისასა ურწყულსა შინა შეიცვა იგი“ G.—„წყურიელსა მას სიცხისასა და ურწყულსა გარე-მოადგა მათ“ M, II შჯ. 42,10; „შეეცვა ქალაქი იგი“ S—1141, 512. „ქმა გეყავნ თქუენ შეცვაჲ ამის მთისაჲ“ G.—„ქმა იყავნ თქუენდა გარე-მოდგომა მთისა მაგის“ M, II შჯ. 2,3. „ელტოლით იელტოდეს და არა მოიქცეს შეცვულნი გარე-მოჲს“ I, იერემ. 49,5; „ვჰედავთ გულსა, რამეთუ შეცვულ არს იგი... მოცვითა მით ფერცხალთაჲთა გარემოჲს მისა“ გრ. ნოს.-ქაც.-ჯგებ. 227,29. იხ. ცვა.

შეცვალება «გარდაქცევა» გამოცვლა: „უკუეთუ შეცვალებით შეიცვალოს შენიშნაჲ ტყავსა ზედა“ G.—„უკუეთუ გარდაქცეით გარდაიქცეს სასწაული იგი სხეულისაგან მისისა“ pb., ლევიტ. 16,7; „შეიცვალა სახედ მწყემსისა“ ატმ. 109, 13; „ერძი შესცვალოს ცხოვრად“ O, გამოსლ. 13,13; „შეცვალეთ სამოსელი თქუენი“ O. დაბ. 35,2; „ნე შესცვალებ სიყუარულსა ღმრთისასა ცოლისა სიყუარულად“ მ. სწ. 121,24; „გულისჴმა-ყავ შეცვალებაჲ სიტყეთაჲ თჳნიერ თქმულისა ჩემისა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 123,6. იხ. ცვალება; შემცვალებელი, შეუცვალებელი.

შეცთომა «ცთომა», აცდენა, ასხლტება; მოტყუება, გზის-აბნევა; «გაბნკრთომა»: „ნუ შესცთები (სცთები O), რამეთუ მე ვარ“ I, ეს. 41,10; „შესცთეს სარწმუნოებისაგან“ I ტიმ. 6,10; „იგიანი მეცნიერებისანი ნუ შეგცთებიან შენ“ O, ზირ. 6,35; „ზეცისა ცხორებასა შესცთა“ ბ. კეს.-40-თჯს, 121,3; „შე-შე-შესცთითა გზისაგან ჭეშმარიტისა“ O, ხიბრძ. ხოლ. 5,6; „სიკეთესა დედათასა მრავალნი შესცთეს“ O.—„სიკეთესა შინა დედაკაცისასა მრავალნი სცთეს“ pb., ზირ. 9,9; „ესე განიზრახეს და შესცთეს“ O, ხიბრძ. ხოლ. 2,21; „უკუეთუ შესცთის, და-ხოლო-აშჯან იგი“ O, ზირ. 13,20; „ნაწილნი იგი გულისათქუმელთა შენთანი ნუ შეგცთებიენ შენ“ O, ზირ. 14, 14; „ბრმაჲ ბრმასა თუ წინაუძღუნ, შესცთიან“ მთ. 15, 14; „შემინდეით, რამეთუ შევსცეთ“ მ. ცხ. 866v; „შესცთეს თაფლუჴისა მიერ“ pb.. —„განჰკრთეს თაფლუჴისა-თჳს“ O, ეს. 33,7; „მოკლის შეცთომაჲ იგი“ ს. გაბ.-მოც. საჴს. 93,22. „პოეა იგი კაცმან შეცთომილი“ ხაკ. წიგნ. II 80,6; „ღჳნითა შეცთომილ არიან“ I, ეს. 28,7; „შეცთომილი მოვაქციო“ O, ეზეკ. 34,10. იხ. ცთომა.

შეცთომილება შემცდარობა, სიმცდარე, გზააბნეულობა: „არღარა დაადგრე მაგას შეცთომილებასა“, ფლტკ. 130,1; „მწუალებელთა შეცთომილებაჲ ზედა დაუშტკიცებელსა თიჳსა (დგას)“ ს. გაბ.-მოც. საჴს. 05,22; „უჩუენოთ ძესა მეფისასა შეცთომილებაჲ მისი“ ბალ. 92,16. იხ. შეცთომილი.

შეცთუნება მოტყუება, შეცდენა: „ნუმცა ვინ შეგაცთუნებს შენგანსა მას, რომელსა შეგიმართებთა“ ანდ.-ანატ. 203,7. „მე შეგაცთუნო იგი“ ოქტ 2,14; „ვითარმცა შეგუაცთუნნა ჩუენ სიმდიდრემან“ რიფს. 170,5; „რომელთა შეგაცთუნეს შენ“ ფლპ. მოც. 4,9; „ზაკჳთ შეიტყუებენ და შეაცთენებენ კაცთა და უსამართლოდ წაუღებენ“ მ. სწ. 52,24. იხ. ცთუნება.

შეცილება შეშლა, შეცდომა: „შემცილდა მე სიტყუაჲ რაჲმე ფსალმენისაჲ“ მ. ცხ. 122v. იხ. ცილება.

შეცინა ცინება: „რეცა ჰხრახავ ხენეშთა სიტყეთა“ და შეეცინენ და უწამწამებენ“ მ. სწ. 216,14. იხ. ცინება.

შეცნობა ცოდნა; შეტყობა: „არარაჲ თაჳსა ჩემსა შემიცნობიეს“ I კორ. 4,4; „არარაჲ ესეჳთარი საქმე შემეცნა თაჳსა ჩემისაგან“ მ. ცხ. 64v; „არავე ყოველსა ჟამსა გამოიღის იგი საჴმობლად, არამედ რაჟამს შეაცნობს კაერისა სიწმიდე“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 127,27; „ვერარაჲ შეეცან ცოდეაჲ თაჳსა ჩემსა“ ლიმ. 22,10; „უკეთუ შეაცნას კაცმან ცოდეაჲ იგი“ H—022,29r. იხ. ცნობა.

შეცოდება «დაცილება», «ბრალება», უკანონობა, შეცდომა, «ცოდვა», დაშავება: „უსროტეს ჭეშმა თმისა და არა შესცოდებდეს“ M. — „ქუებითა თმისა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G, მსჯ. 20,16; „რომელნი-იგი ჴელმარიტებასა შეეცოდნეს“ II ტიმ. 2, 18; „რომელმან შემცოდოს მე“ O, ეზეკ. 14,13; „ნუ შესცოდებ სამრავლესა მას ქალაქისასა“ O.—„ნუ სცოდავ სამრავლესა შინა ქალაქისასა“ pb., ზირ. 7,7; „შესცოდე მას“ O, მიქ. 7,9; „არცა კეისარსა რაჲ შესცოდე“ საქ. მოც. 25,8; „თუ რაჲმე შეგცოდეთ... მოგჳტეენ“ შუმ. XVI 2; „მისცეს, ვის-იგი შესცოდა...“ pb..—„უკუე სცეს, ვის-იგი უბრალა“ G, რიცხ. 5,7. „უკუეთუ მიეტეენეთ კაცთა შეცოდებანი მათნი“ მთ. 6,14; „შეცოდებანი ჩემნი შენგან არა დაეფარნეს“ ფს. 68,6; „მსგავსად შეცოდებისა მათისა მიეგოს მისაგებელი“ ანდ.-ანატ. 214,2; „ვერ ესწორების ამას შეცოდებასა სხეაჲ ბრალი და შეცოდებაჲ“ ოქრ.-მარხ. დაიონ. 102,20; „შეცოდებანი თჳსნი ვინ-მე გულის-ჴმა-ყონეს?“ ფს. 18,13; „მომმადლენ მე შეცოდებაჲ ესე“ II კორ. 12,13. „ისმინე... ნაშობთა, შეცოდებულთა წინაშე შენსა“ O, ბარუქ 3,4; „ანგელოზთა მათ შეცოდებულთა არა პრიდა“ II პეტრე 2,4; „შეცოდებულთა მცირედ-მცირედ ამხილებ“ O, ხიბრძ. ხოლ. 12,2; „შეაყენა იგი საპყრობილესა, რომელსა მღდელნი შეცოდებულნი შეაყენნეს“ ლიმ. 53,4; „ქუე დაიხედეთა, ვითარცა კაცი შეცოდებული“ x 868r. იხ. ცოდვა; შეუცოდებელი.

შეცუმა წამოცმა: „მოიღო ბეჭედი... და შეაცუა ჴელსა ბარაქიაჲსსა“ ბალ. 160,1. იხ. ცუმა; შესაცუმელი.

შეცჳბრება გაოცება: „დამიკჳრდა და შევცჳბრდი“ მარკ. 251r. იხ. ცჳბრება.

შეცჴვნა, შეცჴვნება, «დაცჴვნა», «დაცჴვნება», ჩაცვენა: „მის წინაშე შეეცჴოდიან“ Ქ.—„მის წინაშე დაცჴოდიან ყოველნი“ Ქ, ფს. 21,30; „შეეცჴვნესთოვანეს“ ხაკ. წიგნ. II 185,19. იხ. ცჴვნება, ცჴვნა.

შეცხარება: „შეიპყრობდ საქმესა განცდით და ნუ სიტყბოებისათჳს შესცხარდები პირველ გამოცხადებისაჲ“ ბალ. 55, 28. იხ. ცხარება.

შეცხება ცხება: „ზეთი ცოდვილისაჲ ნუ შეეცხებინ თჳსა ჩემსა“ ფს. 140,5; „შეიცხებდა (ისხლსა) ჯორცთა თჳსთა“ ანდ.-ანატ. 220,22. იხ. ცხება.

შეცხობა გამოცხობა: „არა შეიცხოს ცომოვანი“ O, ლევიტ. 6,17; „რაჲცა რაჲ შეაცხოთ, შეაცხეთ“ O, გამოსლ. 16,23; „ერთარცა პური შეცხეებოდა“ თევდ. 9,21. იხ. ცხობა; შემცხარი.

შეცხრომა: „განიხარის და მხიარულად შესცხრებინ თავსა თჳსსა“ ϑ. სწ. 805,6; „მდიდრად იტყოდეს და შესცხრებოდეს პაკლეს“ თეკლა 91,8. იხ. ცხრომა.

შეძგერება: „შეაძგერნა რკინანი“ ი. მოც. 71,5. იხ. ძგერება.

შეძერწვა შეკერა, შერწყმა: „შეიძერწნენ ურთიერთას ხლეკნი იგი, ხესკნელნი და ქუესკნელნი“ ϑ. სწ. 124,27. „სისხლითა შემტკიცებელ და ძალითა შეძერწულ (არიან)“ ოჭრ.-პეტრე და ელია, 312; „ადგილი იგი ჯორცთაჲ შეძერწულ არს სიმრავლითა ღართაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,5. იხ. ძერწვა; შდრ. ოჭროშეძერწული.

შეძინება «შეყოფა», შემატება, დართვა: „მე შეეძინე (შეეყავ M) შედგომად უფლისა“ G, ისუ ნ. 14,8; „შეიძინე ძმაჲ იგი შენი“ ϑm. 18,15; „შე-თუ-იძინოს სოფელი“ ლ. 9,25; „ეიეაჭროთ და შეეიძინოთ“ იაკ. 4,13; „შესძინა აბრაჰამ მერმე სიტყუად“ O, დაბ. 18, 29; „შეგეძინნენ წელნი ცხოვრებისანი“ O, ეგავ. სოლ. 9,11; „შესძინა მერმეცა სიტყუად“ ფსალტ. 155,33; „შესძინა ძჳრას-ყოფად“ IV მფ. 21,6; „ღმერთმან შესძინენ დღეთა ცხორებისა შენისათა“ შუშ. XVI 17. „მწუხარებაჲ იგი მათი შეძინებითა მათ მისითა ნუგეშინის-ცემულ იქმნა“ ϑ. კვნ.-40-ოჭხ 121,10. იხ. ძინება; შესაძინელი.

შეძლება «ძლება», «ძლიერ ქმნა»: „ვერ შეუძლეთ მათ განძებად“ DE.—„ვერ უძლეთ მას განჴდად“ C, ϑრ. 9,28; „ვინ-მე შეუძლოს შენებად მისა სახლი?“ M, II ნშტ. 2,6; „შეგეძლეს შენ კაცთა მშჳდობისა შენისათა“ O,—„ძლიერ იქმნას შენდაში მამაკაცნი მშჳდობისა შენისანი“ G, ϑდ. 1,7; „ვერ შეუძლოთ ჳსრეთ ბრძოლად“ O, ნეემ. 4,10; „ვერ შეუძლო დამორჩილებად“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჴხ 95,7; „ვერას შეუძლებ ჰაბად“ საკ. წიგ. II 86,23. „შეძლებაჲ ჩუენი ღმრთისაგან არს“ II კორ. 3,5. იხ. ძლება; შემძლებელი, შეეძლებელი.

შეძმარებულ-ი მოძმარული: „რჩეულთა ღჳნოთა თჳთ სემენ, ხოლო შეძმარებულსა ჭურიჭთა და ობოლთა განუყოფენ“ ϑ. ცხ. 245v. იხ. ძმარი.

შეძნება ძვირად მიჩენა, გაძნელება, შეწუხება, დამწუხრება: „შეუძნდა სიტყუაჲ ესე სამოელს“ O, I მფ. 8,6; „რაჲსათჳს შეგეძნდა და დასწუხენით თქუენ ამის სიტყჳსათჳს?“ O, II მფ. 19,42; „შეუძნდა დავითს შემუსრვაჲ იგი“ O, II მფ. 6,8; „შეუძნდა ესე ბერსა“ ϑ. ცხ. 45v. იხ. ძნ-.

შეძრვა «შერყევა», შეძვრა, დაძვრა, ძერა: „ჭეყყანაჲ შეიძრა (შეიძრია M)“ O, ფსჴ. 5,4; „რაჲთა არა შეეიძრა“ ხაჴ. მოც. 2,25; „ვითარ შესძრაე ენასა შენსა მოტეებისა თხოვად?“ ϑ. სწ. 39,7; „განეშართენ ქუეყანა და შეიძრეს“ M, I ნშტ. 16,30; „დაამყარა სოფელ. რაჲთა არა შეიძრას“ ფს. 92,1; „შეიძრა ადგილი იგი“ ხაჴ. მოც. 4,31; „შეძრა და შეარყია“ ოჭრ.-მარხ. და იონ. 108,13; „შეიძრნეს მთრეალობითა თაფლუჩისათა“ I, ეს. 28,7; „ჭელი ცოდვილისაჲ ნუ შეიძრაენ მე“ ფს. 36,12. „ნუ მისცემ შეძრვად ფერჴთა შენთა“ ფს. 120,3; „დაშურების თაჳალ იგი კლდისა მის შეძრვად“ ხ. გაბ.-მოც. ხაჴხ 90,1. იხ. ძრვა; შეუძრავი, შეუძრეელი.

შეძრწუნება «შეშფოთება», «შერყევა», «შეძრვა», «წიწვა», «შეშინება», «დაკნინა», «აღტყდომა», «დადნობა», აცახცახება; «შფოთი», «აღძრვა», შეკრთომა: „ცანი შეძრწუნდეს“ M. — „აჲაცა შეშფოთდა“ G, ϑჴ. 5,4; „შეშინდეს და შეძრწუნდეს“ Ჭ.—„შეშფოთნეს, შეირყინეს“ Ქ. ფს. 47,6; „მისგან შეძრწუნდით (შეიძრნედ Ქ) ყოველნი დამკჳდრებულნი სოფლისანი“ წქ. ფს. 82,8; „ნუ გეშინინ, ნუცა შეძრწუნდები (იწიწვი G)“ M, ისუ ნ. 8,1; „ნუცა შეძრწუნდებით, მკჳნე იყვენით და განძლიერდით“ M.—„ნუცა ეწიწვით, მკჳნე იქმნენით და განძლიერდით“ G, ისუ ნ. 10,25; „შეძრწუნდეს დიდად“ C,—„მათ შეეშინა“ DE, ი. 6,19; „შეძრწუნდა გული ერისა მის“ M.—„დაიკნინა გული ერისაჲ“ G. ისუ ნ. 7,5; „ნუ შესძრწუნდებით“ DE.—„ნუ აღტყდებით“ C. ϑთ. 24,6; „შეშეძრწუნდა გული ჩემი“ M.—„დამიდნა გული ჩემი“ O, ესთ. 15,16; „შეძრწუნდა გული ჩემი“ pb., იობ 37,1; „გულის-წყრომითა მისითა შეაძრწუნნეს იგინი“ ფს. 2,5; „ქეყანასა შეეშინა, შეძრწუნდა“ ფს. 76,9; „ნუ შესძრწუნდები პირისა მათისაგან“ O, ეზეკ. 3,9; „ხილეაჲ თავისა ჩემისაჲ შემაძრწუნებდა მე“ O, დან. 4,2; „შეშეძრწუნდა სული (გული I) ჩემი გუამსა ჩემსა“ O, დან. 7,15; „ოდეს გესმოდიან ბრძოლანი და შფოთნი, ნუ შესძრწუნდებით“ ლ. 21,9; „მოსე შეძრწუნდა და ვერ იკადრებდა განცდად“ ხაჴ. მოც. 7,32; „ერთი მეძაჲი მოუკლა და პეტრეს სარწმუნოებაჲ შეაძრწუნა“ ოჭრ.-პეტრე და ელია 315; „შეძრწუნდა ყოველი სიმრავლე ერისაჲ“ რიფს. 170,21; „არა გეშინოდის შენ შეძრწუნებისაგან“ O, ეგ. სოლ. 3,25; „და მე ვითარცა შეძრწუნებაჲ ეფრემისი“ O,—„და მე ვითარცა შფოთი ეფრემისი“ pb., ოსე 5,12; „შეძრწუნებით შეძრწუნდეს სჯულე“ O,—„აღძრვით აღიძრას... სჯნი“ G, ეზეკ. 30, 16; „დამიცვენ ჩუენ... შეძრწუნებისაგან მძლავრისა“ ϑკ. 32,11. „რაჲსა შეძრწუნებული ხართ?“ DE, ლ. 24, 38; „შეძრწუნებულ იყვნეს“ DE, — „შეშინებულ იყუნეს“ C, ϑრ. 10,8; „შეძრწუნებულ გამოვიდა იგი მიერ ამბანოჲთ“ ფოკა 502,5; „ვიხილენ მთანი და ესერა იყუნეს შეძრწუნებულ“ I, იერემ. 4,24. იხ. ძრწუნება; შესაძრწუნებელი, შეუძრწუნებელი.

შეძოროლა შეძვრომა: „შეძურეს ჭუაბებსა“ I, იერემ. 4,29. იხ. ძეროლა.

შეწამება «სმენა», მხილება: „რასა ესენი შეგწამებენ (გასმენენ C) შენ?“ ϑთ. 26,62; „რაოდენსა ესენი შეგწამებენ შენ?“ C, ϑთ. 27,13; „რომელი შესწამებდეს მეგობარსა თჳსსა წამებასა ციალსა“ O, ეგ. სოლ. 25,16; „ნაცილად შესწამებენ ეგენი მაგას“ დან. 13,49; „კაცი უმცროთებით შესწამებს ცოლსა გლახაკსა“ O, ეგ. სოლ. 28,3. „შემდგომად... ცოლისა მის შეწამებისა თჳთ თავსა თჳსსა დაჭრილ“ ოჭრ.-მარხ. და იონ. 107,7. იხ. წამება; შდრ. ცილის-შეწამება.

შეწამება შეკერება: „სახარებათაჲ შეწიწამებაჲ, ბერძულსა ორჯელ“ A—484,10r. „სახარებათაჲ შეწამებული, ბერძულსა ორჯელ“ A—484,814v. იხ. წამება.

შეწბოლა «შერცხუენა»: „შესწბა და შეჰრცხუენდა“ 3. ცხ. 161г. იხ. წბოლა.

შეწებულ-ი «შეთხზვა»: „შეწებულთა მკერდისა მისისათა ვინ-მე შეიღებს?“ O.,—„შეთხზვასა მკერდისა მისისასა ვინ შეიღებს?“ pb., იობ 41,4.

შეწევა შესვლა: „არა შეიწევს გულად ტკივილი შესმრისაჲ, ეითარცა-იგი შეიწევს ტკივილი შურისაჲ“ 3. სწ. 8,30. იხ. წევა.

შეწევნა, შეწევა «წევნა», «ქელის-აპყრობა», დახმარება, დაცვა, ხელის შეწყობა, გამართვა, მიშველება, ზრუნვა: „შემწეჲ (მეწიე C) ურწმენოებასა ჩემსა“ მრ. 8,28; „რომელსა მაგას შეეწეჲ კიდითგან ჭეუანისაჲთ“ I,—„რომელსა გიპყარ ქელი კიდითგან ჭეუანისაჲთ“ O, ეს. 41,9; „ღმერთი მათი შეეწეოდის მათ“ O, იჳდ. 8,2; „უძლურ იქმნიან გრძნებანი და ვერ შეეწინიან წამლობანი“ ანტ. დ. 21; „შეეწიე სიბერესა მამისა შენისასა“ O, ზირ. 8,14; „უკეთეთ ჰირეულთა შეეწია“ I ტიმ. 5,10; „შეეწეოდა სოლომონს ძლითა, ფიქრთა და ნაძკთა“ III მფ. 9,11; „ეითარ უცე შეეწეო მე მუნ“ მრკ. 247; „შეეწეოდა მორწმენეთა მათ“ ს. გაბ.-მოც. ნაჴწ. 98,19. „მომეც ჩუენ შეწევაჲ ჭირსა“ ფს. 59,13; „მრავალი შეწევნაჲ არს ჩემ თანა“ O, იობ 31,21; „ქადაგებდეს ყოველსა ქეუანასა უფლისა შეწეენითა“ მრ. 29, 30; „შეწევნა სცეს ტუეთა მათ“ M, II ნშტ. 28,15; „შემძლებელ არს... სარწმუნოებაჲ, სიუარელისაგან შეწევნული“ ვალ. 5,6. „არა თემცა უფალი შეწეულ იყო ჩუენდა“ ი.-ე. 50,26. იხ. წევნა; შესაწეველი, შეუწეველი; შდრ. თანა-შეწევნა.

შეწირვა «მირთუმა», «მოგურა», «შერთუმა», «ალრთუმა», «შეწყნარება», «მსხუერპლება», «ზორება», ძღენა, «განჩინება», «შეწირვა მსხუერპლისა»: „შეწიროს (მიართუა G) მსხუერპლი“ M, ლევიტ. 8,6; „შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა“ M,—„უმსხუერპლეს მუნ უფალსა“ G, მნკ. 2,5; „შეწიროს უფალსა შეცოდებისა მისისათჳს“ pb.,—„მოჰგუაროს ბრალისა მისისათჳს“ G, ლევიტ. 19,21; „შეწირონ ძეთა აჰრონისთა მღდელთა საკურთხეველსა მას ზედა“ O, ლევიტ. 8,5; „შეწირნა მუნ მრგულიად-დასწუელი უფლისა“ M,—„ალართუნა მუნ ყოველდ დასწუანი უფალსა“ G, ისუ ნ. 8,31; „არა შეიწიროს“ pb.,—„არა შეწყნარებულ იქმნეს“ G, ლევიტ. 19,8; „უფალმან თაუუანის-ცემაჲ ჩემი შეიწირა“. Ჭ,—„უფალმან ლოცეაჲ ჩემი შეიწყნარა“ Q, ფს. 6,10; „შეწირეს მუნ მსხუერპლი უფლისა“ M,—„უმსხუერპლეს მუნ უფალსა“ G, მნკ. 2,5; „შეთუსწირეიდე შესაწირაჲსა შენისა“ მთ. 5,23; „შეწირედ შესაწირავი უფლისა“ O, I ეზრა 6,14; „შესწირევდით უფლისა შჳილნი ღმრთისანი“ ფს. 28,1; „მსხუერპლსა სალხინებელსა შესწირეიდე“ 3. ცხ. 44г; „არა შეიწიროს ღჳნოჲ“ O, ოსე 9,4; „შეწირეთ ზატიკი“ O, I ეზრა 1,6; „დიდსა ლოცეასა შესწირეიდე ღმრთისა მიმართ“ ფსალტ. 140,20; „არა შესწირო სასყიდელი მეძისაჲ, არცა ნაცვალი ძაღლისაჲ“ G, II მფ. 23,18; „რაოდენი... შეწირონ ძეთა ისრაჱლისათა უფალსა“ pb.,—„რაოდენთა... განუჩინებენ ძენი ისრაჱლისანი უფალსა“ G, რიცხ. 18,19. „შეკრბეს... შეწირვად მსხუერპლისა დიდისა“ M.—„შეკრბეს ზორვად ზორეასა დიდსა დაგონისა, ღმრთისა მათისა“ G, მნკ. 18,28. „ჩუენ მზოლოჲსა ღმრთისა მიმართ შეწირულ ვართ“ B, სბსტ. 188,10; „რომელი ჰმსახურებდეს სათნოებით, შეწირულ იყოს“ O, ზირ. 32,19; „გამოღებასა მას მათსა ეცხლისა მის შეწირულებისა სახლსა უფლისასა“ M, II ნშტ. 24,14. იხ. წირვა; შემწირველი, შესაწირავი, შეუწირავი.

შეწოდება დაძახება: „ჴელთა მათ შეუწოდა და მას დღესა მეწ დაიყენნა“ ხაკ. მოც. 10,28; „შეუწოდა დაჲთ“ O, II მფ. 11,18. იხ. წოდება.

შეწონა შეთანასწორება: „ოდეს შეატყუენ იგი და შეაწონნე ანბანურობასა ქრისტეანობისასა“ 3. სწ. 111,30. იხ. წონა.

შეწონა «განწონა», შერჩობა: „განსწონა (შეაწონა G) თიკუელთა ჩემთა გესლი კამარჭთა თჳსთაჲ (მისთაჲ G)“ O, გოდ. იერემ. 8,18. იხ. წონა.

შეწრედა: „ადგილნი, რომელთა შინა შეწრდის წყალი წჳმისაჲ“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 57,20. იხ. წრედა.

შეწუდომა შეწუდომა: „აკი უგუნური შეწუდებენ და იკჳრობენ სიბრძნით შემართ“ O, ზირ. 21,26. იხ. წუდომა.

შეწუეა შეწუა, დაწვა, ანთება, «მოწუეა»: „შეეწუებოდე სიცხითა დღისაჲთა“ O, დაბ. 31,40; „მაუნელოანსა აღატყდების ცეცხლი და მაუუალი იგი არა შეიწუებისო“ O, გამოსლ. 8,2; „ღჳნომან შეწუნეს იგი“ I. ეს. 5,11; „ალი მისი შენ ნუ შეგწუებენ“ I. ეს. 43,2; „შეიწუებოდეს ნაწლეენი მისნი ძმასა მისსა ზედა“ O, დაბ. 42,30; „შეწუეს პასექი იგი ცეცხლითა“ M. II ნშტ. 35,13; „დაცხა მზე და შესწუებოდა ქეუანასა“ ჰაგე თებ. 316; „ელმოდა გული მისი და შეიწუებოდა წყალობითა ჩუენითა“ ი.-ე. 52,11. „შეწუეთა მათ და განცდითა... განრისხნა უფალ“ pb.,—„მოწუესა მას და განცდასა... განაჴლენ უფალ“ G, II მფ. 8,22. იხ. წუეა; შემწუარი, შემწუელი.

შეწურვა მიდგმა, მიჯრა: „განჰმზადნის მან (ფუტარქმან) სიბრძნით საუნჯენი თაფლისანი... და ალაშნის ჭურელები იგი შეწურებით ერთმანერთისა, რაჲთა იყოს შეწურებაჲ იგი ერთმანერთისაჲ საკრველ და სიმტკიცე უოველსათჳს“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 118,22. იხ. წურვა.

შეწუხება «დაწუხება», «ცრუეება», «შეჭუ(ვ)ნება»: „შეწუხნა პეტრე“ DE.—„დაწუხნა პეტრე“ ი. 21,17; „შეწუხნა იონა შწუხარებითა დიდითა“ O. იონა 4,1; „უკუეთუ მე შეგაწუხნე თქუენ“ II კორ. 2,2; „ნუ შეაწუხებ მას ცხოვრებასა მისსა“ O, ზირ. 3,14; „არა შეაწუხებდა, არცა აენებდა“ O, დან. 3,50; „რად შეაწუხებ მე?“ მრკ. 248г. „არა ონება შეწუხებაჲ ჭალისაჲ მის“ DE. — „არა ეცრუა მას“ C. მრ. 6,20. „შეწუხებულ (შეჭუენებულ C) არს სული ჩემი“ მთ. 26,38; „რაჲთჳსა პირნი თქუენნი შეწუხებულ არიან დღეს?“ O. დან. 40,7; „შეწუხებული სენთაგან მრავალთა“ მნკ. 6,21. იხ. წუხება; შემაწუხებელი, შეუწუხებელი.

შეწყალება «შეწყნარება», შებრალება, დაზოგვა: „შეეწყალა იგი“ ლ. 7,13; „არა შეიწყალნა ნაშობნი შეცლისა თჳსისანი“ I. ეს. 49,15; „შეეწყალო, რომელი-იგი შეეწყალო და შეეწყნარო, რომელი-იგი შეეწყნარო“ მრომ. 9,15; „ვინ-მე შეიწყალოს მსახურალი, ვეულ-

მან თუ სცეს მას“ O. ზირ. 12,16; „შეიწყალე სიყრმე ეგე შენი“ ანდ.-ანატ. 217,15; „განძებულნი იგი შეიწყალნე“ O. პიქ. 4.6; „თავი თქუი არა შეიწყალე... შენ შემცა შემიწყალე?“ ზ. VIII 25. „და-მე-ივიწყოსა შენწყალებაჲ მისი ღმერთმან?“ Ქ,—„და-მე-ივიწყოსა შენწყნარებაჲ ჩემი ღმერთმან“ Ჭ. ფხ. 70,10; „მოგიზიდე შენ შენწყალებად“ I, თერემ. 31,3; „არა-მე ღირდა შენდაცა შენწყალებად მოუუსისა მის შენისა?“ C. ჱთ. 18,33. „იყო შენ შენწყალებულ უფლისა მიერ“ ხაჯ. წიგ. II 123,27. იხ. არა-შენწყალებული.

შენწყდომილ-ი იხ. შენწყუდომილი.

შენწყევა დაწყეველა: „შენწყევა ერი იგი“ O. I მფ. 14, 24. იხ. წყევა.

შენწყინება მოწყინება: „არა შეიწყინო მე შედგომად კუალსა მისსა“ ოქრ.-გურიტ. 223,2. იხ. წყინება.

შენწყნარება «მილება», «შეწირვა», შეწყალება, დაცვა, «წყალობა»: „შეიწყნარო, რომელი-იგი შეიწყნარო“ ბრომ. 9,15; „რომელმან არა შეიწყნარნეს თჳნე“ ჱთ. 10,14; „სიხარულით შეიწყნარეან (მიიღეან DE)“ ებრ. 4,16; „უფალმან ლოცაჲ ჩემი შეიწყნარა“ Ქ, — „უფალმან თაყუანის-ცემაჲ ჩემი შეიწირა“ Ჭ. ფხ. 6,10; „უცხო ვიყავ და შემიწყნარეთ მე“ ჱთ. 25,35; „შეიწყნარა ისრაჱლი, მონაჲ თჳსი“ ლ. 1,54; „შეიწყნარნა თჳენ ერად საზეპუროდ“ O. I მფ. 12,22; „ღრუბელმან შეიწყნარა იგი თუალთაგან მათთა“ ხაჯ. მოც. 1,9; „მოძღურებასა მრავალსახესა და უცხოსა ნუ შეიწყნარებთ“ ჰებრ. 13,9; „მან გულს-მოდგინედ შეიწყნარა“ შუშ. XI 11; „მსახურად შეიწყნარნა ბერძენნი“ ი.-ე. 51,14. „შეწყნარებით შეიწყნარა იგი“ O. ეგ. ხოლ. 24,1; „თუ გნებაეს შეწყნარებად“ ჱთ. 11,14; „მოიკსენენ, უფალო, წყალობანი შენნი და შეწყნარებანი შენნი“ Ქ.—„მოიკსენე მოწყალებათა შენთაჲ, უფალო, და წყალობანი შენნი“ Ქ, ფხ. 24,6; „ცხონს შეწყნარებისასა ვისმინე შენი“ I, ფხ. 49,8. „შეწყნარებულ მისა არიან ყოველნი უბიწონი“ M. ეგ. ხოლ. 11,20; „სამართალი შეწყნარებულ (არს)“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 128,24. იხ. წყნარება; უცხო-შეწყნარება, შემწყნარებელი.

შენწყობა «გამოწყობა», გაწყობა; «დასაკრებელი»; «შეზავება»: „ზეცთ შეენწყვნეს მათ ვარსკულავნი“ M,—„ცთ გამოენწყვნეს ვარსკულავნი“ G. ფსჯ. 5,20. „მოსპობს უფალი... შენწყობაჲ სამკაულისა დიდებისაჲ“ pb.,—„მეუღოს ღმერთმან... დასაკრებელი სამკაულისაჲ დიდებისა მათისაჲ“ O. ეს. 3,20; „იყო იგი უფროჲსღა კეთილად შენწყობილ და შეზავებულ ლოცვითაცა და კელთა-საქმრითა“ ბ. ცხ. 224v. იხ. წყობა.

შენწყუდეა ჩაგდება, შეყენება, დამწყვდევა, «შენწყუდობა»: „შეაწყუდეა თავი თჳსი სენაკსა შინა“ ბ. ცხ. 94v; „შეუწყუდეევარ ესრეთსა ადგილსა და გაუყენებიარ კაცთაგან“ ბალ. 20,28. „ურმამან მან გულს-ქმა-ყო ჱჳთ შენწყუდეაჲ მისი ქალაქს მას შინა“ ბალ. 19,9; „მრავალი შრომაჲ დაითმინა და სატყობილად შენწყუდეაჲ“ ი.-ე. 53,30. „ვიდრე შენწყუდულ იყო საულის მიერ“—„ვიდრე შე-ღ-წყუდეულ იყო საულის მიერ“ M, I წმტ. 13,1. იხ. წყუდეა.

შენწყუდომილ-ი შემწყვდეული, შეყენებული: „სპარობილესა შენწყუდომილ“ O. ხიბრძ. ხოლ. 17,15; „ვითარცა მფრინველსა, შენწყუდომილსა მახესა“ Sin.—11,79r.

შენწყურება «მოწყურება»: „შეენწყურა ერსა მას წყლითა“ O, ჯამოხლ. 17,3; „შეენწყურა დაჲთს და თქუა: ვინმცა მასუა მე წყალი“ M, I წმტ. 11,17; „შეენწყურის სნეულსა ფრიად მჯურვალებისა მისგან“ ბ. სწ. 192,6; „შეენწყურა მას ფრიად“ M.—„მოენწყურა ფრიად“ G, მხკ. 15,18. იხ. წყურება.

შეჰაბა იხ. შეჰმა.

შეჰმევა ჴმევა: „შეაჰამე კაცთა მაგათ“ ქ. ცხ. 67,7. იხ. ჰამება.

შეჰედვა შეკვრა: „შეიჰედა თავი თჳსი რკინითა“ ბ. ცხ. 98v; „ქმნა ჯაჭჳ რკინისაჲ და შეიჰედა თავი თჳსი“ Sin.—11,206v. იხ. ჰედვა.

შეჰვირ(ვ)ება «შეიწირება», «ჴვირება», «უღონო-ქმნა», შეწუხება: „რამეთუ შეგაჰვირვებენ შენ“ DE,—„რამეთუ შეგაიწრებენ შენ“ C, ჱბრ. 5,21; „შეაჰვირვა მათ ფრიად“ G. — „აჰვირებდა მათ ფრიად“ M. მხკ. 2,15; „შესჰვირდეს ძმასა შენსა და მიაყიდოს თავი თჳსი მწირსა“ pb.,—„უღონო-ქმნილი ძმაჲ შენი მიეყიდოს მწირსა“ G. ლევიტ. 25,47; „შესჰვირდა ფრიად“ ბალ. 18,26; „შეუპყრა კელი ურმასა მას და შეაჰვირა“ Q—240,198. „არარაჲ შეჰვირვებათაგანი შეემთხჳოს“ ბალ. 10,20. იხ.ჴვირება; შესაჰვირველი.

შეჰლემა იხ. შეჰყლემა.

შეჰმა, შეჰამა «ჭამა», «მოჭამა», გაცვეთა, გალეღვა: „ვითარცა შეჰამის (აჰამის G) ჭურჭელი და ირემი“ M, II მჯ. 13,23; „შეჰამა ყოველი თივაჲ ჭუეყანასა შინა მათსა“ Ქ,—„მოჰამა თივაჲ ჭუეყანისა მათისაჲ“ Ჭ. ფხ. 104,35; „შემაჰამა თაყი იგი წიგნისაჲ მის“ O. ეზეკ. 3,3; „შეჰამის ცეცხლმან“ O. ეზეკ. 15,4; „ცეცხლითა შურისა მისისაჲთა შეიჰამოს ყოველი ჭუეყანაჲ“ O, ხოტ. 1,18; „შეიჰამებიან და იკბინებიან ვითარცა ძაღლნი“ ბალ. 8, 14. „სხვანან ზედა ზღუდეთა შეჰამად მაგათა სკორე თჳსი“ O. IV მფ. 18,27; „მოგავლინნა უფალმან შეჰამად კორცთა ჩემთა“ ფსკტ. 158,14; „ვიდრე უკუდაჲთა მათ მატლთა შეჰამასა, უმჯობს იყავნ ამათ მოკუდაჲთა შეჰმა“ შუშ. XV 10—11. „რომელნიმე... ძონძითა მოსილნი და ტილთა შეჰმულნი“ ბ. სწ. 50,22. იხ. ჰამა; თანად-შეჰმა, შემჰამელი, შესაჰმელი.

შეჰმუნვა დამწუხრება: „არა შეჰმუნდა“ ბ. ცხ. 261v. „ნუცა უჩუენებ პირსა შეჰმუნვილსა“ ბ. ცხ. 206r; „ერთი იგი დაუკოლებულ იყო და შეჰმუნვილ“ ბ. ცხ. 148v; „ვიხილე რაჲ ესრეთ შეჰმუნვებული, ეარქუ მას“ ბ. ცხ. 94v. იხ. ჰმუნვა.

შეჰმუხა მოლუშვა: „ოდეს ესმინ სიტყუაჲ წიგნისაჲ სარგებელისათჳს, შეიჰმუხის პირი თჳსი“ ბ. სწ. 242,21.

შეჰნოზა იხ. შემჰნარი.

შეჰრა ჩავარდნა, მიმართება: „იელტოდა და შეეჰრა მწყემსსა ერთსა“ ხაგ. 109,11; „ოდეს შეეჰრეს მონაზონი ღმერთსა... და ჰრწმენეს ყოველითა გულითა, ვითარმედ ძალუც ღმერთსა ზრდაჲ მისი“ ბ. ცხ. 79r. იხ. ჰრა.

შეჰრილ-ი იხ. ძარღუშეჰრილი.

შეჰუვნება დამწუხრება: „აღსასრულსა მისსა არა შეი-

ჰუვნა" O, ზირ. 80,5; „სულსა მშიერსა ნუ შეაკუნებ" O, ზირ. 4.2; „შეაკუნეთ მჯოხელი თქუენი იერუსალემი" I, ბარ. 4,6.

შეკუნებულ-ი «შეწუხებული», «მწუხარე»: „შეკუნებულ არს სული ჩემი" C,—„შეწუხებულ არს სული ჩემი" DE, მთ. 26,38; „შეკუნებულ (მწუხარე DE) არს სული ჩემი" მრ. 14,34; „არაღათუ შეკუნებულ რას ვიყაე" კ. იერ.-გამოცხ. ჯუარ. 240,14.

შეკუნებულად «მწუხარედ»: „მიხედა მათ მრისხანედ შეკუნებულად" C,—„მიმოიხილა მათა რისხვით და მწუხარედ" DE, მრ. 3,5.

შეკურვა შეიარაღება, «აღკურვა», «მორტყმა», აკაზმვა: „თქუენცა იგივე გონებაჲ შეიკურით" I პეტრე 4,1; „შეიკურე საჭურველი იგი ქრისტესი" ანდ.-ანატ. 212,25; „მეცნიერთა შეშკურაეს (ქრმალი ქრისტესი)" ხ. გაბ.-მოც. ხაჯს. 93,24; „ღუარძითა განწმაცხოველებელითა შეეკურნეთ" პ. სწ. 210,18; „შეიკურენით თქუენგანნი კაცნი" pb.,—„აღკურენით თქუენგანნი კაცნი" G, რიცხ. 31,3.

შეკურვილ-ი «მორტყმული»: „შეკურვილნი ჭერკელითა სპრძოლისაჲთა" M.—„მორტყმულნი ჭერკელითა წყობისაჲთა" G. მსჯ. 13,11; „ზურგი მისი შეკურვილ არს ეკლითა" ფიზ. XVII 4; „რაჟამს ძლიერი შეკურვილი სცეიდეს ეზოსა თჳსსა" ლ. 11,21. იხ. ჭერვა.

შეკულემა, შეკლემა «ტანჯვა», შევიწროება, შეკუმშვა: „შეკულიმოს იგი მოძღურებითა თჳსითა" O,—„ტანჯოს იგი სწავლათა ზედა თჳსთა" pb., ზირ. 4,19; „შემიკლენ გულსა ჩემსა" ფსალტ. 107,26; „შემეკულიმის გული, რაჟამს... ცოფი ეტყჳან" Ath.—11,74r. „არა შეწყნარებელ იქმნენ გამოძეიანი, ტეხილი და შეკულემული" G, ლევიტ. 22,24; „ვერ ეგებოდა, ვითარცა იყო ასოჲ იგი მთავარი (გული), რომელ არს ძირი ძალისა მის ცხორებისაჲ, შეკულემულ სხჳსგან" გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 227,20. იხ. ჭულემა.

შეხადა მოწოდება, მოწვევა, დაძახება: „შეჰხადა შუნ იესუს" ი. 18,28. იხ. ხადა.

შეხაშმებულ-ი უძლური, საპყარი, ასოდაკლებული: „დაშთომილ იყო ძჳ ერთი, შეხაშმებული ფერკით" O, II მფ. 4,4.

შეხება «დახება», მიახლოება, ხელის მიყოფა, მიკარება; «მიახლება»; «აღწევება», «მიყოფა», «განხილვა»: „არა შეეხნიან (არასადა მიეახლნიან C) ჰერიანი სამარიტელთა" ი. 4,9. „შეახო ფესუსა სამოსლისა მისისასა" მთ. 9,20; „ერთითა თითითა არა შეახით ტკრთსა მას" ლ. 11, 46; „ნუ შეეხები ცხებულსა ჩემსა" ფს. 104,15; „არაწმიდასა მას ნუ შეეხებით" I. ეს. 52, 11; „შეგახო შენ ვითარცა მახჳლი ბრძოლისაჲ" O, ზაქ. 9,13; „და თუ შეეხის მამალი დედალსა" ფიზ. IV 6; „შეეახო კული ჩემი გუერდთა მისთა" ი. 20,25; „კულნი შემახნეთ" ლ. 24,39; „რომელსა შეახო კული შენი" M,—„რომელთაცა მიჰყავ კული შენი" G, II მჯ. 18,10; „ნუცა რაჲ შეგეხებიან კულთა შენთა" pb., — „არა აღეწეთოს კულსა შენსა" G, II მჯ. 18,17; „არა შეიხნა მან გულის-სიტკუაჲი ცოდვისანი ამას სოფელსა" ხაკ. წიგ. II 4,25; „არა შეიხო მან შკურნალი" Ath. — 18, 241r; „შეეახო კული ჩემი სუეტთა ამით" M. — „გაანჯიხლნე სუეტნი" G, მსჯ. 16,26. „შეჰკრესაცა მიეშუა შეხებად და დაბანად ფერკთა" მ. ხწ. 52,11; „უმჯობეს არს კაცისა დედაკაცისა შეეკე არაბებაჲ" I კორ. 7,1. „რომელსა არა შეხებულ ყო რაჲნაჲ" M,—„არა დაახო მათ ხედი რაჲნაჲ" G, II მჯ. 27,6. იხ. ხება; შესახებელი, შეუხებელ; შდრ. კულ(ისა)-შეხება.

შეხედვა: „შეკხედვიდა მას" O, I ეზრა 4,31; „არა შეხედვიდა... პირსა კაბუკისასა" მ. ცხ. 88ვ. იხ. ხედვა; შესახედაი.

შეხევა შეკვეცა: „რაჟამს შეიხის თმაჲ თავისა თჳსისაჲ" O, II მფ. 14,26; „შეიხიაჲ თმაჲ თჳსი" ანდ.-ანატ. 222,8. იხ. ხევა.

შეხეთქა: „რომელმან შეიპყრნეს ყრმანი შენნი და შეკხეთქნეს კლდესა" ფს. 136,9; „შეახეთქა კლდესა (გუბი)" მ. ცხ. 201ვ. იხ. ხეთქა.

შეხილვა «ხედვა»: „შეახილნეს ურთიერთას მოწაფენი მისნი და შუბრუნდეს" C,—„იხედვიდეს ურთიერთას მოწაფენი და ვერ იცოდეს" DE, ი. 13,22. იხ. ხილვა.

შეხრა გაქნევა, შერხევა: „შეხარეს თავი მათი" ფს. 108,25; „შენ ზედა თავი შეხარაჲ" I, ეს. 37,22; „ხენი შეხარნა და ნაფოი ვერ დასცჳა" მ. სწ. 64,34. „მოისწავეს თავთა მათთა შეხრითავე—არაჲ" H—241,496. „საწყაული, შეხრილი და დატენილი და ზედა გარდთხეული, მოგეცეს წიალთა თქუენთა" ლ. 6,38. იხ. ხრა.

შეხუდომა «შემთხუევა»; გადახდომა: „შემხუდა მე ესუეთარი" O,—„შემემთხუნეს მე უსუეთარნი" G, ლევიტ. 10,19; „რაჲ-იგი შეგხუდეს თქუენ" O, ეს.41,22; „დაღათუ შენ თანა შემხუდეს საკუდილი" თქრ.-პეტრე და ელიაჲ 814;

შეხუდომა ჭირისა «ვნება»: „მრაჟალი ჭირი შემხუდა მე დღეს ჩუენებით მაგისთჳს" C,—„მრაჟალი მეცნო მე ჩუენებით დღეს მაგისთჳს" DE, მთ. 27,19. იხ. ხუდომა.

შეხუედრება შემთხუევა, მიყენება: „შრომასა შეეხუედრებენ" ხაკ. 48,10; „შრომასა შეეხუედრებს მე მარადის ქუეყანე ესე" ლ. 18,5. იხ. ხუედრება.

შეხუევა «შეგრაგნა», მოხუევა; «შეხუევა»: „შეხჳი იგი სახუეველითა" DE.—„შეგრაგნა იგი" C.ლ. 2,7. „შეუხჳი წულილი იგი" ლ. 10,34; „შეუხჳნა კულნი და ფერკნი მათნი" ანდ.-ანატ. 212,5; „შეემთხჳა დედაჲ თჳსი მაყრას, შეეხჳა და იპყრა იგი" H—241,408. „შეახჳ წულთა შენთა" O,—„დაახჳ წულთა შენთა" I. იერემ. 18,1; „ვითარცა შეეხჳის სახუეველი წულთა კაცისათა" I. იერემ. 13,11. „მიწყინა... შეხუეული მჩრითა" მ. სწ. 106,26; „პყმშარიტებითა შეხუეულ გუერდნი მისნი" I, ეს. 11,5. იხ. შესახუეველი.

შეხუეტა მოფხეკა: „შეხუეტეს ნეშტი იგი" A, ხბხტ. 142,17. იხ. ხუეტა.

შეხუკეილ-ი «ეტერი»: „ახალი შეხუკეილი ნელი ღერილი ღრთისა შესწორი" O,—„ახალი ეტერი წინამოჲ გამოჭერცნეილი უფალსა... მოართუა" G, ლევიტ. 2,14.

შეხუმა: „შინაგან შეეხუემნ ასოთა ჭულის-დებათა" ბ. კეს.-მარხ. 51ვ; „ნაწილნი იგი მისნი ...შეეხუნეს ეკლესიად" ხაკ. წიგ. II 141,23. იხ. ხუმა.

შეხურვა დაფარება: „მოიღონ სამოსელი პორფირი და შეხურდი[ა]ნ სახანელი" G,—„მოიღონ სამოსელი ძოწეული და შეხურონ ეშმაზსა მას" pb., რიცხ. 4,14. იხ. ხურვა.

[შეკდა] იხ. კდა.

შეჯდომა შესვლა, მიმართვა: „შეუჯდა ეშმაკი ოდას“ ლ. 29,3; „ღუაწლსა მას შჯ-ოდენ-ჯერ“ ბ. კეს.-40-თჳს 117,7; „განსაცდელსა შეჯდეს“ ფს. IV 14; „შეუჯდა ცუდად მჯღითა“ x 302r. იხ. ჯდომა.

შეკმობა შეხმობა გახმობა: „კმითა კუნესითა ჩემისაჲთა შეჰკმეს კორცნი ჩემნი ძუალთა ჩემთა“ ფს. 101,6; „შეკმეს კორცნი ჩემნი“ მ. ცხ. 148v; „შე-მცა-გუაკმებიტ ტყავი ჩუენი ძუალთა ჩუენთა“ მ. სწ. 103,17. იხ. კმობა.

შეკმობა: „პეტრე იწყო გალობად და ყოველნი ძალნი ზეციანი შეუკმობდეს“ Ath.—11,160v. იხ. კმობა.

შეკსენება მოგონება: „შეგაკსენე სიტუაჲ ცხორებისაჲ“ ბალ. 78,9; „რომელი არა მოგიგონებია სატანჯველი, შეგაკსენო“ H—841,18. „წარვალ შეკსენებად ძმათა“ მ. ცხ. 298r. იხ. კსენება.

შეკშვა, შეკსვა დახშვა, დახურვა; «შეკშულობა», ფარდა, საბურველი: „შეჰკშა კარი იგი გარეშე“ O, ოვდ. 18,1. „განვხეთქო შეკხული გულისა მათისაჲ“ O,— „განვბძარო შეკშულობა გულისა მათისა“ pb., ოვხე 18,8. იხ. კსვა.

შეკშირება, შეუშირება შესქელება: „ოდეს გამოვიდის მისგან ორთქლი იგი, შეჰკშირდის (შეჰკუშირდის A)“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 170,8; „ვითარ ბრძოლაჲ იგი შეკშირდა, აღკდა მტუერი“ x 324r. იხ. კშირება.

შეკაბნება «მედგრობა», «დაბრკოლება გულისა», შეშინება, შეძრწუნება: „რაჲთა არა შეაკაბნოს გული ძმისა თჳსისაჲ“ G,—„რაჲთა არა მედგროს გული ძმისაჲ მის“ M. II შჯ. 20,8; „ნუ შეკშინდებით, ნუცა შეშკაბნდებით, ნუცა მისდრკებით პირისაგან მათისა“ G,—„ნუცა გეშინინ მათგან, ნუ დაბრკოლდებიედ გულნი თქუენნი, ნუცა დაჰრიდებთ პირსა მათსა“ M. II შჯ. 20,3. „ვინ არს კაცი, შეკაბნებული გულითა“ G,—„იყოს თუ ვინმე კაცი გულ-მედგარ და შეშინებულ იყოს გული მისი“ M. II შჯ. 20,8. იხ. კაბნი.

შეკდომა ჩაკდომა: „(ვაჭარმან) კუალადცა იავსხის და შეკდის ნავსა“ მ. სწ. 107,32. იხ. კდომა.

შეკერება დარწმუნება, დაკერება: „არაკინ იპოვა კაცთაგანი... რომელმანმცა შეაკერა უღმრთოსა მას საწუთროსა მეულღსა“ შუშ. XVI 25; „შეაკერნა დაკით სიტყუთა ამით ერსა მას მისსა“ O, I მფ. 24,8. იხ. კერება.

შვილ-ი «მკჳდრი», «ნაშობი»; ვაჟი, ქალი: „არა დაუშთა შვილი“ DE, — „არი დაუტეა მკჳდრი“ C, მრ. 12,20; „სტეროდა შვილთა თჳსთა“ მთ. 2,18; „არა ესუა მას შვილი“ ხაკ. მოც. 7,5; „შესწირეუდით უფლისა შვილთა ვერძთასა“ ფს. 28,1; „ვინებე შეკრებაჲ შვილთა შენთაჲ“ DE,—„მინდა შეკრებაჲ ნაშობთა შენთაჲ“ მთ. 23,37; „ცხოვარი იგი და შვილი მისი არა დაჰკლნეთ“ G, ლევიტ. 22, 28; „შვილ ჰშვე“ I მფ. 4,20; „ქალწული, მთავართა შვილი (მოვიდა)“ მ. ცხ. 68v; „მორჩილებაჲ არს შვილი სიმდაბლისაჲ“ მ. სწ. 172,6; „განზარდა იგი თავისა თჳსისა შვილად“ ხაკ. მოც. 7,21;

შვილი და მონაჲ «სახლის-წული»: „შვილთაცა და მონათა მისთა ჰყიდონ პური მისი“ pb.,—„სახლის-წულნი მისნი და ივინიცა ჰყიდენ პურთა მისთა“ G, ლევიტ. 22, 11. იხ. შობა; უშვილო, შვილის-შვილი, შვინება,

შვილაკ-ი შვილი: „ნაცვალ შვილაკისა მაგის ჩემისა“ ფსალტ. 168,12. იხ. შვილი.

შვილება შვილად გახდომა: „უკუეთუ ეშვილები, ეშვილე“ O, რუთ 4,4. „რაჲთა შვილებაჲ იგი მოვიღოთ“ გალ. 4,5; „მადლით შვილებასა მას მიიღებ“ კ. იერ.-ნათლისღ. 69,21; „მიგიღებიეს სული იგი შვილებისა“ ბრომ. 8,15. იხ. შვილი, საშვილებელი.

შვილთ(ა)-მოსრვა: „შვილთა-მოსრვისა უწყალოებასათჳს და ნაწლევთ-მჭამელთა კაცთათჳს“ O, ხიბრძ. სოლ. 12,5. იხ. მოსრვა.

შვილთ-მოყუარე: „რაჲთა განაბრძნობდენ ჰაბუკთა მათ კრთომოყუარე ყოფად, შვილთ-მოყუარე...“ ტიტ. 2,4; „დამემორჩილენით მე, ვითარცა მამასა შვილთ-მოყუარესა, რომელი ესე კეთილსა განგაზრახავე“ Ath.-11,240r. იხ. მოყუარე.

შვილთ-სხმა: „ცხოვდების შვილთ-სხმისაგან“ I ტიმ. 2,15. იხ. სხმა.

შვილიერება: „შვილიერებით... მიიწინეს ვიდრე წმიდისა საჰაკისამდე“ მსკ. 40,10.

შვილის-მოყუარე: „შვილის-მოყუარე იყვნეს მამაჲ ჩემი და დედაჲ ჩემი“ ფსალტ. 155,86. იხ. მოყუარე.

შვილის-შვილ-ი «ძე ძეთაჲ»: „უკუეთუ ეისმე ქჳრივსა შვილ გინა შვილის-შვილ ესხნეს“ I ტიმ. 5,4; „სახიერმან კაცმან დაიმკჳდრნეს შვილის-შვილნი“ O,—„სახიერმან კაცმან დაიმკჳდრნეს ძენი ძეთანი“ pb., იგ. სოლ. 13,22; „ეშვენ შვილნი და ვიხილენ შვილის-შვილნი შვილთა ჩემთანი“ H—841,744. იხ. შვილი.

შვილის-წულ-ი «ნაშობი»: „კურთხეულ იყვნენ შვილის-წულნი მუცლისა შენისანი“ G,—„კურთხეულ იყვნენ ნაშობნი მუცლისა შენისანი“ M. II შჯ. 28,4. იხ. წული.

შვინება მომშობიარება: „ოდეს შეხჳდეთ შვინებად ებრაელთა მათ და შობასა იყვნენ“ O, გამოსლ. 1,16. იხ. შვილი.

შვილმრავალ-ი: „შვილმრავალი იგი მოუძლურდა“ O, I მფ. 2,5. იხ. მრავალი.

შშნ-ი, შენ-ი «მკჳდრი», დასახლებული, გაშენებული: „შშნ იყო ქანანელი შორის ეფრემისსა“ M, — „მკჳდრ იყო ქანანელი..., ეფრემისსა“ G, იხუ 5. 10,10; „ოდეს-იგი იერუსალჱმი მკჳდრ-ღა იყო და შშნ ქალაქნი მისნი გარემო“ O, ზაქ. 7,7; „იყო ამის თანა მახლობელად შშნ ბოსტანი იგი თეოგნოსტის ცოლისაჲ“ საკ. წიგ. II 185,20; „არცაღა მიეახლნიან, სადა სოფელი შშნ არნ“ ხაკ. წიგ. II 55,29. იხ. დაშენება, დაშშნება, მოშენება, ნაშენები, უშშნი, უშენი.

შშნება, შენება გაკეთება, აგება, დასახლება: „უშშნა მუნ აბრაჰამ საკურთხეველი უფალსა და დაასხა შეშაჲ“ O, დაბ. 22,9; „არა თუმცა უფალმან აშშნა სახლი, ეუდად შურებიედ მაშშნებელნი მისნი“ ფს. 126,1; „რომელი აშშნებდეს ალმართებად ტაძარსა ამას“ O, ანგეა 2,9; „ეშშნა ეფრემ“ O, ოვსე 11,5. „მოვიდა ხოსებ შშენებისა მისგან თჳსისა“ ღშობ. 180,7. „მოსრნა ნახარარნი თჳსნი, მთავარნი. შშნებულისა მისგან თჳსისა უწესოებისა არშაკავანისა“ ნრს. 72,18. იხ. შშნი, შშნება.

შშნებულება შენობა: „დღეთუ შშნებულებაჲ უჩუენის მათ“ ხაკ. წიგ. II 55,15. იხ. შშნებული.

შთაბერვა ჩაბერვა: „შთაჰბერა მათ და ჰრქუა“ ჭი. 20,22; „შთაჰბერე მას სული ცხოველი“ O. III ეზრა 1,6; „შთაბერე მკუდართა ამათ და ცხონდენ“ O. ეზეკ. 37,9; „რომელმან შთაჰბერა მას სული შემწყე“ O. სიბრძ. სოლ. 15,11. იხ. ბერვა.

შთაბმა «შთაყვანება»: „შთააბან იგი ქუეს ერთსა ძნელსა“ M.—„შთაიყვანოს... დიაკეული ღელესა ძნელსა“ G. II შჯ. 21,4. იხ. ბმა.

შთაბნევა «შთაყრა»: „შთააბნია მტერი იგი ღეარსა, შთამომაელსა მთით“ G. II შჯ. 9,2; „შთააბნია იგი წყალსა მას“ O. გამოხლ. 12,20; „ჯერიმული იგი, რომელსა შთააბნია ისმაელ ყოველი მჴორები მათ კაცთაჲ“ O.—„ჯერიმული, რომელსა შთაყარნა ისმაილ ყოველნი, რომელნი მოსრნა“ pb., ეერემ. 41,9. „ბრძანა დუქსმან მან შეკრებაჲ ძეალთა მათთაჲ და შთაბნეულა მათი მდინარესა მას“ სკ. წიგ. II 01,9. იხ. ბნევა.

შთაგდება «შთაერდომა», ჩაგდება: „შთაუგდო მას ზრახვაჲ განსაკრთომელი“ I. ეს. 37,7; „შთააგდეს იგი საპყრობილესა და სცემდეს“ O. ეერემ. 37,20; „შთამაგდე მე სიღრმესა გულსა ზღუასა“ O. ონა 2,4; „შთაიგდე თავი ჩემი ზღუასა“ შრკ. 250r; „შთააგდის ჯოჯოხეთა და ალმოიყვანის“ O. I მე. 2,6; „წარვედ ზღად და შთააგდე სამკედური“ მთ. 17,27; „შთააგდო თაჲ თჳსი ზღად“ ი. 2,17. „კელ-ეწიფების შთაგდებად გეჰენიასა“ ლ. 12,5; „ზრახეიდეს შთაგდებასა შენსა ჴნარცად“ O. ზარ. 18,15; „აღფხურად და შთაგდებად ზღუასა“ C.—„აღიფხურ და შთაჲარდი ზღად“ DE, შრ. 11,23. „რაჟამს-იგი შთაგდებულ ვიქმნე სიღრმეთა უმეცრებისათა“ მ. სწ. 184,13. იხ. გდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთაგზება, შთაგზნება, ჩანთება, დანთება: „(ოლეაჲ) ხელე თორნეს შთაეგზნის“ DE. მთ. 8,30; „თეჲსა ელესაჲ ხელე თორნესა შთაეგზნებისა“ მ. სწ. 191,29. „უბრძანა... შთაგზებაჲ ცეცხლისაჲ შეშითა და ნაფთითა“ H—841, 750. „ვითარცა თორნე. შთაგზებული ცხობად“ O. ოზე 7,5. იხ. გზება.

შთაგორება ჩაგორება: „შთაგორდა ღერწმოეანსა მას, მახლობელად წყაროსა“ თევდ. 668. იხ. გორება.

შთადგმა ჩადება, ჩადგმა: „მოიღო და შთაადგა ქუაბსა მას საგბოლეელსა“ O. IV მფ. 4,39. იხ. დგმა.

შთადება «დაგება»: „რაჲ-იგი შთაიდებოდა, მას აქუნ“ C. — „შთასადებელი იგი მას ჰკიდავნ“ DE. ი. 12,6; „შთადგან იგი და ყოველი ჭურჭელი მისი საბურეელსა“ G. რიცხ. 4,10; „შთადგა კალათსა“ G.—„დაგო ლანჯასა“ M. შჯ. 8,10; „მან შთადგა იგი მახალსა მას სასაგზელსა“ O. იგივ. 14,12; „ესე... შთადებულ კიდობანსა“ იქ. რომ.-ჯურთხ. მოხ. 118,8. იხ. დება; შდრ. შთასადებელი.

შთავარდნა, ჩავარდნა «შთაგდება»: „შთაეარდებიან გეჰენიასა“ მთ. 5,29; „აღიფხურ და შთაეარდი ზღად“ DE.—„აღფხურად და შთაგდებად ზღუასა“ C. შრ. 11,23; „შთავარდეს ზღუასა“ შრ. 9,41; „შთა-მცა-ეარდა უფსკრულთა ზღუათა“ მთ. 18,6; „ჩავარდი ჭირთა“ ჭ. ცხ. 191v.

შთაელინება ჩაგზავნა: „ნუ შთააელინებთ სიბერესა მას მისსა მწუხარებით ჯოჯოხეთა“ სკ. წიგ. II 60,21. იხ. ელინება.

შთაერდომა: „ენება ზღუად შთაერდომაჲ“ შრკ. 250V; „ვიდრე არა ყოველი გუამი შენი შთაერდომად გეჰენიასა ცეცხლისასა“ მთ. 5,29. „უკუეთუმცა... შთაერდომილ იყო ზღუასა“ ლ. 17,2; „აღმოიყვანე სული ჩემი შთაერდომილი სიღრმესა ცოდვისასა“ მ. სწ. 282,8. იხ. ერდომა.

შთათრევა ჩათრევა: „შთამითრიეს მე ამის მთისა თაჲთ“ შრკ. 240V. იხ. თრევა.

შთათქმა იხ. შთანთქმა.

შთათხევა «შეყრა», გდანგდება»: „შთასთხინა იგინი ჭეაბსა მას“ M—„შეყარნეს იგინი ჭეაბსა შინა“ G. იხუ ნ. 10,27; „შთასთხინეს ჯერიმულსა“ O. დან. 6,24; „შთაუთხინა მათ... წილნი“ M.—„განუგდომათ წილი“ G. იხუ ნ. 18,10; „შთასთხინენ იგინი შორის საკუმილსა მას ცეცხლისასა“ მთ. 13,50. იხ. თხევა.

შთაკრება შეკრება: „შთაკრიბეს ყოველი იგი ქარტაჲ... ერთკერძოსა მას ზედესა სასწორისასა“ მ. სწ. 205,20. იხ. კრება.

შთამაგდებელ-ი ჩამგდებელი: „(ლოდაჲ) არს შთამაგდებელი ცეცხლსა მას შინა ჯოჯოხეთისასა“ მ. სწ. 142,8. იხ. შთაგდება.

შთამაგრება «დასობა»: „შთააამაგრა მანაჲ ყბასა მისსა და განავლო ქეეყანად“ G.—„დაასვა მანაჲ იგი ყურიმალსა მისსა და დაშჭეალა ქეეყანასა“ M. მჯ. 4,21. იხ. მაგრი.

შთამავალ-ი ჩამავალი: „არარაჲ არს გარეშე შთამავალი კაცისა, რომელმანმცა შეაგინა იგი“ მრ. 7,15. „არა თუ მკუდართა აღგიარონ შენ, უფალო, არცა ყოველთა შთამავალთა ჯოჯოხეთისათა“ ფს. 113,25; „შთაგიყვანო შენ შთამავალთა თანა მღჳრისათა“ O. ეზეკ. 26,20. იხ. შთასლვა.

შთამალვა ჩამალვა: „შთაიმალვიდეს უბეთა თჳსთა (სისხლსა მას მოშწოლეარესა)“ ანდ.-ანტ. 227,4. იხ. მალვა.

შთამართ, ჩალმართ ძირს, დაბლა; «დამართ»: „შეუვლის-თავითგან შთამართ დაკსნილ იყო“ სკ. წიგ. II 122,3; „შთაგორდის იგი შთამართ“ ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 184,10; „თჳთეული ჩუენი ჩალმართ ზიდავს მოყუასსა თჳსსა“ მ. სწ. 287V; „(ეიხილე) დამართ ცეცხლი“ O.— „ეიხილე შთამართ ცეცხლ“ G. ეზეკ. 8,2.

შთამართ-ი «შთაღმართი», «შთასაეალი»: „შემესრნეს იგინი შთაღმართსა მას“ G.—„შემუსრნეს იგინი შთამართებსა“ M. იხუ ნ. 7,6; „იელტოდეს იგინი პბრისაგან ძეთა ისრაელისათა შთამართსა მას“ M.—„სიელტოლასა მათსა პბრისაგან ძეთა ისრაჱლისათაჲსა შთასაეალსა თანა ორონაიმისასა“ G. იხუ ნ. 10,11. იხ. შთამართ.

შთამარხვა «დაფლვა»: „შთაჰმარხვნეს იგინი საიმთა“ G.—„დაჰფლნეს იგინი საიმას“ M. იხუ ნ. 24,22. იხ. მარხვა.

შთამაგდებელ-ი იხ. შთაგდება; შდრ. შთამაგდებელი.

შთამაგდებელ-ი სამჭედურისა «მესამჭედურე»: „სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი შთამაგდებელნი სამჭედურისანი მდინარედ“ pb..—„სულთ-ითქუმიდენ ყოველნი მესამჭედურენი მის მდინარისანი“ O. 19,8.

შთამო იხ. ზეშთამო.

შთამოგორება «ზულეება»: „ანუ ოხრაჲ ფრიადი შთამო-

გორგებულთა ქვათაჲ pb., — „გინა ბჳერაჲ განმაკრთობელი და დაზულებაჲ კლდეთაჲ“ O, ნიბრძ. ხოლ. 17,16.

შთამოვარდნა, ჩამოვარდნა ჩამოვარდნა: „ჩამოვარდა ზედათ სახლისაგან სართულისა ქვაჲ“ მ. ცხ. 164r. იხ. ვრდომა.

შთამოთრევა: „სულმყრალობამან მისმან შთამოითრიოს ქუე ენებაჲ შენი“ მ. ცხ. 77r. იხ. თრევა.

შთამომავალ-ი «დამომავალი»: „წყალი შთამომავალი დიდგეს“ G.—„დამომავალი იგი წყალი დიდგეს“ pb., ისუ ნ. 8,18. იხ. შთამოსლვა.

შთამომართ, ჩამოლმართ ძირს, დაბლა: „ზედაჲთ ჩამოღმართ“ მ. ცხ. 879v. იხ. მართ.

შთამოპება, ჩაჭიპება ჩახჭვა, დხვევა, «დაბძარვა»: „ჩამოიპოს სამოსელი თჳსი“ M, — „დაიბძარნა ითსუან სამოსელნი თჳსნი“ G, ისუ ნ. 7,6. იხ. პება.

შთამორთვა, ჩამორთვა ჩასვლა, ჩადინება: „რომელი იწყებს და ჩამოერთვის“ ოსკ. 10,18. იხ. რთვა.

შთამორღუევა ჩამონგრევა: „ეითარცა ვიდოდა იგი მას ზედა, დაეცა კამარაჲ იგი და შთამოირღუა“ მ. ცხ. 122v. „პოვეს კამარაჲ იგი შთამორღუევად“ მ. ცხ. 122v. იხ. რღუევა.

შთამოსლვა, ჩამოსლვა «გარდამოსლვა»: „შემოქცეული შთამოვედ მთით“ G.—„მოვიქეც და გარდამოვედ მიერ მთით“ M, II მჯ. 9,15; „ისმინე ჩემი, ჩამოვედ ტაძრად“ შუშ. XIII, 14; „თესალონიკეს ჩამოვიდა“ ი.-ე. 53,8. იხ. სლვა; შდრ. თანა-შთამოსლვა, შთამომავალი.

შთამოჭანება ჩამოქანება, ჩამოშვება: „იქმნეს ნაწუეთ და შთამოეჭანის იგი ქუე და მომართ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 49,20. იხ. ჭანება.

შთამოჭუეება «გარდამოვარდნა»: „შთამოჭუეედა საყდრისაგან მეფობისა მისისა“ G. — „გარდამოვარდა მეფობისა მისისაგან და საყდრისაგან თჳსისა“ O. დან. 5,20. იხ. ჭეება.

შთამოღმართ-ი «გარდამოსქანელი»: „ეითარცა წყალი, შთამომდინარი შთამოღმართსა“ pb..—„ეითარცა წყალი გარდამოსაქანელსა მისსა“ O, მიქ. 1,4. იხ. მართ.

შთამოყოლა იხ. ყოლა; შდრ. თანა-შთამოყოლა.

შთამოყოფა ჩამოყოფა: „რომელმან შთამოყოს ქალი ჩემ თანა“ მთ. 20,23. იხ. ყოფა.

შთამოხილვა «გარდამოხილვა»: „შთამოიხილე სახლისაგან“ pb.. — „გარდამოიხილე ტაძრით“ O, ბარ. 2,16. იხ. ხილვა.

შთამოხუმა ჩამოლება: „მოსწრაფე იყვის შთამოხუმად გელთა ქუე“ მ. ცხ. 805v. იხ. ხუმა.

შთამოჴსნა «გარდამოჴსნა»; «მოლხობა»: „რაჟამს... შთამოჴსნოდენ კრეტსაბმელსა მაგრილობელსა“ G.— „რაჟამს... გარდამოჴსნის კრეტსაბმელი იგი, რომელი აგრილებს“ pb.. რიცხ. 4,5; „არა შთამოიჴსნენ აფრის ჴსელნი“ pb.,—„არა მოელხუნენ კარეასა ძელნი შენნი“ O. ეს. 33,23. იხ. ჴსნა.

შთამრეც-ი, ჩამრეც-ი დაქანებული: „რაჟამს უხეთჴნის ვიმე (ბურთსა) აღგილსა ჩამრეცსა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 124,15. იხ. მრეცი.

შთამრეცობა, ჩამრეცობა დაქანება, დაფერდება: „აღგილსა შთამრეცობითა (ჩამრეცობითა A) მძაფრიად შთავორდის იგი შთამართ“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 124,18. იხ. შთამრეცი.

შთამუსრვა ჩამსხვრევა: „შთაჰმუსრნეს ყბანი მათნი“ ანდ.-ანატ. 104,24. „ყბანი და ზოგნი კბილნი შთამუსრვილ არიან“ შუშ. VII, 23. იხ. მუსრვა.

შთამჴდელ-ი ჩამყუანელი: „მიდრკაჲ იგი ცოდვისაჲ მძიმე არს და შთამჴდელ ქუესკნელად“ გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 187,22. იხ. შთაჴდომა.

შთანეცუვა ჩაფშვნა: „მან შექმნა მგბარი და შთანეცუა პური“ O, დან. 14,33. იხ. ნეცუვა.

შთანთქმა, შთათქმა ჩაყლაპვა: „რომელნი აწლემსა შთანსთქამთ“ მთ. 26,24; „შთავნთქნეთ იგი, ეითარცა ეოჯოხეთმან ცოცხალი“ pb.. იგ. სოლ. 1,12; „რომელნი-იგი შთაგთქმიდეს შენ“ I, ეს. 49,19; „შთათქა მე, ეითარცა ეუშაპმან“ I, იერემ. 51,34; „შთავნთქი მე ცოცხლივ“ ფსკტ. 142,24; „წყალთამცა ვიდრემე შთათქნეს ჩუენ“ ფს. 123,4; „არცა ცცხლი შთანსთქიდა“ მ. სწ. 14,28. „ძუალიცა შთანთქმული და-ეე-დნის“ კ. იერ.-აღდგ. 168,30. იხ. ნთქმა.

შთაორთვა შეერთება, შედინება: „მრავალნი და დიდ-დიდნი მდინარენი შთაერთვიან მას“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 102,28. იხ. რთვა.

შთასადებელ-ი «მოთხე»: „შთასადებელი იგი მას ჰკიდიან“ ი. 12,6; „გოდებენ შთასადებელნი სამკაულისა თქუენისანი“ pb..—„იგლოვდენ მოთხენი სამკაულთა თჳეენთანი“ O, ეს. 3,26. იხ. შთადება.

შთასავალ-ი «შთამართი», «დამოსავალი»: „ეითარცა მიწყინეს იგინი შთასაველსა მას მთისა მის ზეთის-ხილთაჲსა“ ლ. 10,37; „სიღლტოლასა მათსა პირისაგან ძეთა ისრაჱლისათაჲსა შთასაველსა თანა ორონიმიისასა“ G.—„იღლტოდეს იგინი პირისაგან ძეთა ისრაელისათა შთამართსა მას“ M, ისუ ნ. 10,11; „შთასავალსა ზედა არა დენა უყვეს მათ“ G.—„იყვნეს ველთა და მთისა დამოსავალთა“ M, ისუ ნ. 8,24; „გულარძნილთა მათ შთასაველთა მიერ აღაჲსის მუცელი“ H—2851, 289r. იხ. შთასლვა.

შთასასუენებელ-ი იხ. ნაწილის-შთასასუენებელი.

შთასაქანელ-ი: „ცხორებაჲ შენი ჟამიერ არს და მიდრეკილ არს, ეითარცა წყალი შთასაქანელსა“ მ. სწ. 258,29. იხ. საქანელი.

შთასაჯდომელ-ი ჩასაჯდომელი: „დაღრმეთ შთასაჯდომელად მსხდომარეთა ეზოჲსათა“ I, იერემ. 49,30. იხ. შთაჯდომა.

შთასთულება დაკრეფა, მოწევა: „გოდორ, რომელსა შთასთულებენ ნაყოფსა ვენაჳისასა“ იქ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკობ. 98,10. იხ. სთულება.

შთასლვა, ჩასლვა «შთაუდომა», «გარდაგუალება», «მო-

სლეა»: „შთაიდენ ცოცხალნი ჯოჯოხეთს“ G.—„ცოცხალნი შთაჰდენ ყოველი ჯოჯოხეთად“ pb., რიცხ. 16,30; „შთაგედ მწრაფლ ამიერ“ G.—„გარდაგუელე ადრე ამიერ“ M, II შჯ. 9,19; „რომელნი შთავლენან მიწად“ ფხ. 21,30; „რომელნი შთაიდოდიან მღჳძესა“ I.—„შთამავალნი მღჳძისანი“ O, ეს. 38,18; „შთაიდე უბესა მას ნავისასა“ O, იონა 1,5; „შთაიდის სუსანა და იმოთხაენ სამოთხესა მას ქრისა თჳსისასა“ O.—„შთაჰდის სუსანა და იქცეინ სამოთხესა ქრისა თჳსისასა“ I, დან. 13,7; „ჩავლენ ქალაქად“ შ. ცხ. 222r. „რაჲთა არა უბრძანოს მათ უფსკრულთა შთახლჳად“ ლ. 8,31. „იერუსალჵმით შთახრულ იყუნეს“ DE.— „იერუსალჵმით მოსრულნი“ C, მრ. 8,22. იხ. სლეა.

შთასუენება ჩასვენება, მოსვენება: „შთასუენეს იგი წიალთა აბრაჰამისთა“ შ. ხწ. 181,38. იხ. სუენება.

შთასუმა, ჩასუმა: „ჩასუა ჭერსა შინა დიდსა“ შ. ცხ. 220r; „შთასუეს პალე მაშფალასა და მით გარდაეტეეს იგი ზღუდესა“ შ. ხწ. 87,21. იხ. სუმა.

შთასხმა ჩასხმა, «გარდასხმა», «გარდამოსხმა», ჩასმა (ბეერისა); ტეევა, «ალხუმა»: „არცა შთაასხიან ღჳნოჲ ახალი თხიერთა ძველთა“ მთ. 9,17; „შთაასხა იგი ჭერჰერსა კეცისასა“ I, ეზეკ. 4,9; „შთაისხა უბეთა თჳსთა“ იზტ. 122,35; „ღელვასა მას შთაასხმიდა ნავსა მას“ DE. — „გარდაასხმიდა ღელვათა ნავსა მას“ C, მრ. 4,37; „რომლისა (საბლისა) მიერ შთამსხენ ჩუენ“ G. — „ვინაჲ იგი გარდამოგუსხენ“ M, იხუ 5. 3,18; „შთაასხა ოქროჲ იგი ზამბილსა შინა“ შ. ცხ. 170v; „შთაისხის საწყაული სამი ათასი“ M, II ნშტ. 4,5; „შთაისხის თითოეულსან მათგანმან ორ ანუ თუ სამ საწყაულ“ C, ი. 2,6. „შთაისხენ ეგენი წიალთა შენთა“ pb.,—„აღიხუენ იგინი წიალსა შენსა“ G, რიცხ. 11,12. „ღჳნოჲ ახალი თხიერთა ახალთა ჭურ-არს შთასხმად“ ლ. 5,38. იხ. სხმა.

შთატევა ჩატეევა: „რაოდენ-იგი შთაუსხმიდეს, ესოდენ უფროჲს შთაიტეეოდეს უბენი ეკლოგისნი“ შ. ცხ. 210r. იხ. ტეევა.

შთატევება «გარდამოტეევება», «გარდასხმა», «გარდატეევება», ჩაშვება: „და შთაუტეეა დედაკაცსან ერთმან ნატეხი წისქჳლის ქჳისაჲ თაესა ზედა აბიმელეხისსა“ G,— „გარდამოუტეეა დედაკაცსან ნატეხი ერთი საფქველისა თავსა ზედა აბიმელექისსა“ pb., შჯ. 9,53; „შთაუტეევნა იგინი სარკუმლით“ G.—„გარდასხნა სარკუმლით“ M, იხუ 5. 2,15; „შთაუტეევეს საბლითა ორმოსა მას“ O, იერემ. 38,6; შთაუტეევეს ცხედარი იგი“ C.— „გარდაუტეევეს ცხედარი იგი“ DE, მრ. 1,4. იხ. ტეევება.

შთაფხურა ჩალეწვა, ჩამსხვრევა: „შთამფხურა კბილნი ჩემნი ქჳითა“ I, გოდ. იერემ. 3,16. იხ. ფხურა.

შთაქანება ჩაშვება: „რაჟამს არნ იგი ადგილსა გუერდქცეულსა, მსწრაფლ შთაექანოს იგი“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 54,28. იხ. ქანება.

შთალება ჩაზიდვა, ჩატანა: „დასცხონდა და შთაიღებდა მუცლად“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 38,20. იხ. ღება.

შთალმართ-ი «შთამართი», დალმართი: „შემუსრნეს იგინი შთალმართსა მას“ G.—„შემუსრნეს იგინი შთამართებსა“ M, იხუ 5. 7,5.

შთაყუანება «შთაბმა», «წარყუანება», ჩაყუანა: „შთაიყუანოს ... დიაკუელი ღელესა ძნელსა“ G. — „შთაიბან იგი კჳესა ერთსა ძნელსა“ M, II შჯ. 21,4; „შთაიყუანებ ბჳეთა ჯოჯოხეთისათა“ O, სიბრძ. ხოლ 16,13; „შთაიყუანეს იგი ღამად“ G.—„წარიყუანეს იგი გიშად“ M, შჯ. 16,21; „შთაიყუანე შინაჲ შენი თონა უფსკრულთა სიღრმისათა“ რიფხ. 171,11; „გემონი სოფლისანი ეგრეთუე შთაიყუანებენ ჯოჯოხეთა, რომელნი ჰუუარობენ მათ“ შ. ხწ. 189,11. იხ. ყუანება.

შთაყოლა ჩაყოლა: „შთაჰყუეს მას გეონდ“ O, III შფ. 1,38. იხ. ყოლა.

შთაყოფა ჩაყოფა: „ნუ შთაჰყოფ ჴელსა შენსა... პირაკსა“ შ. ცხ. 129v. იხ. ყოფა.

შთაყრა ჩაცენა; ჩაყრა: „ედრებდე შთაყარნეს კბილნი მასნი“ რიფხ. 172,38; „ქვანი შენნი და ძელი შენი და მიწაჲ შენი შორის ზღუასა შთაყაროს“ O, ეზეკ. 26,12; „აღხენეს და შთაყარნეს მთხრებლსა“ ოხჯ. 18,1. იხ. ყრა.

შთაცლა დაცლა: „შთაცალე იგი შინაგან სასმენელთა შენთა“ შ. ხწ. 278,34. იხ. ცლა.

შთაცუეულ-ი ჩაყრილი, ჩაცენილი: „ნაკარი, რომელი თჳალთა შენთა შთაცუეულ არს, (შოგბანო)“ შუშ. VII 18. იხ. ცუენა.

შთაცუმა «შემოსა», ჩაცმა: „შთააცუთ მაგას (სუართი)“ C,— „შეჰმოსეთ მას (სამოსელი“) DE, ლ. 15,22; „შთააცუთ ჯაჭეები თჳენი“ I, იერემ. 46,4; „შთაუცუამს ქრისტე“ ფლჟ. 155,21; „შთააცუა საულ დავითს ჯაჭ და ჯაჭუსა მას ზედა ათლმაგი, და ჩაფხუტი პილენძისაჲ დაადგა თავსა მისსა“ O, I შფ. 17,38. იხ. ცუმა.

შთაცუმულ-ი იხ. ძაძაშთაცუმული.

შთაცჳნება, ჩაცჳნება: „ორნიეე მთხრებელსა შთაცჳეან“ შთ. 15,14; „არა-მე ორნიეე ჯურღმულსა შთაცჳენ“ ლ. 6,39; „შესულბიან და განსცთან და შთაცჳეან ზღუასა“ ფშ. XVI 14; „ზღუათა შინა ჩაცჳეან“ შ. ცხ. 105v. იხ. ცჳნება.

შთაწება «შესოლვება», ჩაწება: „ფერჳნი... შთაეწნეს კერძოსა წულსა იორდანისასა“ G. — „ფერჳნი... შეისოლენან მცირედ წულსა იორდანისასა“ M, იხუ 5. 8,15. იხ. წება.

შთაწევნა «შთასლვა»: „შთააწეეს საზღუარი ატაროთით კორეკისაჲთ მთეულეთად მიმართ“ G. — „შთაჲდეს საზღუარნი ატაროთით ადრე მთად კრჳო“ M, იხუ 5. 18,13. „ჭეესკნელთა ჯოჯოხეთისათა შთაწევნულ ხარ ცოდეითა“ შ. ხწ. 6,13. იხ. წევნა.

შთაწერა ჩაწერა, «აღწერა»: „აღვიდა იოსეფცა... შთაწერად მარიამითურთ“ C.—„... აღწერად მარიამს თანა“ DE, ლ. 2,5. იხ. წერა.

შთაწვენა «მიწვენა», დაწვენა, დადება, წოლა: „შთააწეინა ბაგასა“ C.—„მიიწვინა იგი ბაგასა“ DE, ლ. 2,7. „შთაწევნულ ბაგასა (პოეს)“ C.—„მწოლარე ბაგასა (პოეს)“ DE, ლ. 2,16. იხ. წევნა.

შთაწთობა ჩაწვეთება: „აღიღე უკუე პირი მისი ძლით და შთაუწთეე მსხეერპლისა მისგან წჳიდისა“ შ. ცხ. 184v. იხ. წთობა.

შთაჭრა, ჩაჭრა „ნუ სთხრი მთხრებლსა ძმისათჳს, რაჲთა არა მუნჳ შთაიჭრე“ Ath.—17,311r; „რომელნი ეძიებდეს და ჩაიჭრებოდეს“ ბალ. 188,3. იხ. ჭრა.

შთახედვა ჩახედვა: „შთახედნა სამარესა მას“ C. ი. 20, 11; „შთახედა აბიშელიჭ... სარკჱმლით და იხილა“ O. დან. 26,5; „შთახედენით მას შინა“ 8. ცხ 78v. იხ. ხედვა.

შთახხი იხ. შტახსი.

შთაჯდა ჩაყოფა, «შთახუმა», ჩაშვება: „არა თუ... შთაჯადო თით ჩემი ადგილსა მას სამსჭუალთასა“ C, ი. 20,2ა; „შთაჯადნა ედრე მიწადმდე“ O.—„შთაიხუა ვიდრე იატაკამდე“ pb.. ეს. 26,5; „მიწად სიკუდილისად შთაჯადეს მე“ C. ფს. 21,16. იხ. ჯდა.

შთაჯდომა «გარდამოჯდომა», ჩასვლა, «დაჯდომა»: „კიდრე ჯოჯოხეთადმდე შთაჯდე“ მთ. 11,23; „შთაჯდა სასარა ზედა ქერაბთ ეტლთა“ G, — „გარდამოჯდა სასარა ეტლისაგან თჳსია“ M. შჯ. 4,15; „შთაჯედენ ძმისწული ჩემი მტალსა თჳსსა“ O. ქება 4,10; „შთაჯედ თიკაჲა და ახალჲ ბზითურთ“ ხ. გად.-მოც. ხაჯხ. 99,20; „შთაჯდა თაჲ ჩემი ნაპრალსა მთათასა“ O. იონა 2,6; „ეკეთუ შთაჯედენ თუალთაგან ჩემთა სიცრმესა ზღჳსასა“ O.— „ეკეთუ დაჯდენ თუალთაგან ჩემთა სიცრმესა შინა ზღჳთა“ pb., ამოს 9,3; „შთაჯდეს ოგინი წყალთა მათ შინა“ ხაკ. წიგ. II 91,17. იხ. ჯდომა; შთამჯდელი.

შთაჯურეტა ჩახერეტა: „პურჴელი იგი ჩემი ზეთისაჲ... მახაროთა შთამიჯურიტა და მცირედ მეყმარა მისგან“ 8. ცხ. 109v. იხ. ჯურეტა.

შთაჯდომა იხ. შთასაჯდომელი

შთინება იხ. დაშთინება; შდრ. შდუნება.

შთობა, შდობა ხარჩობა: „ქაცი ოგი ითჳებინ შიშისა და ჭირისა მათისაგან“ 8. სწ. 140, 11. იხ. მომაშთობელი, მომშთეარი, მოშთობა.

შთომა, შდომა იხ. დაშთომა, დაშდომა.

შიგან შიგნით: „ისპანე... შიგან მეცალთ მჴეც-თეეზისა მისგან“ ოკრ.-მარხ. და ოთ. 107,18; „იყო იგი ტუესა შიგან დამალულ“ Sin.—6,105v.

შიგნაან: „ყოლაფეე შედგარ და შიგნაან არს იგი“ 8. სწ. 109,28. იხ. შიგან.

შიდა -ში, «შორისი», «შინა»: „იტყოდეს გულთა შიდა თჳსთა“ მთ. 9,3; „რომელი-იგი ეკალთა შიდა დაეთესა“ C, — „რომელ-იგი ეკალთა შორის დაეთესა“ მთ. 13,22; „დაჯდა იგი მეცელსაჲ მას შიდა (შინა var.) ნავისასა“ ხაკ. წიგ. II 189,1.

შიგილ-ი: „ოხრითა და შიგილითა... საესე არიედ ყურნი მათნი“ H—2251, 261r.

შილიან-ი «ლბილი», ელამი: „არა მოუჴდეს კაცი... შიღიან თუალთა“ G.—„ნუ მოჰკლენ კაცი... თუალთა ლბილი“ pb.. ლევიტ. 21,20.

შიმშუვარ-ი, შიმშუნვარ-ი მოახლე, მსახური ქალი: „აღდგა რებეკა და შიმშუვარნი მისნი და აღსხდეს აჴლეშებსა“ O, დან. 24,61; „მიაქცინა შიმშუვარი თჳსი, რომელი ზედამდგომელ იყო და მოღუაწე ყოველთა მონაგებთა მისთა“ O, იქვე. 8,0; „აჰკიდა შიმუნვარსა მას თხიერაკთა ღჳნოჲ“ M. იქვე. 10,5; „არა სეუქალი იყოა, რომელსა საკურისნი ესხნეს და შიმშუვარნი“ Ath.—11,162v.

შიმშილ-ი: „დაუყაე... შიმშილითა და წყურილითა“ II კორ. 11,27; „შიმშილისა (წინა-აღსდგომელად მოუცემიეს ღმერთსა) განძღომაჲ“ 8. სწ. 144,8; „შეზნილ ვარ განძღებად და შიმშიდ, აღმატებად და დაკლებად“ ფლპ. 4,12. იხ. მშეეა, მშიერი.

შინა შიგნით, შიგ, შინ, სახლში: „შეიდა შინა, დაჯდა მსახურთა თანა“ მთ. 26,58; „ერისა მისგან ვერ შეუძლო შესლვად შინა“ პაველე მოც. 49,18; „განრისხნა და არა უნდა შინა შესლვად“ ლ. 15,28; „შეიყუანა შინა“ 8. ცხ. 223r; „შინა არა შეიდა“ ი. 20,5; „აჰა ესერა შინა სძინაეს“ 8. ცხ. 150v.

შინა -ში, «შიდა», «შორის»: „რომელი შემძლებელ არს სულისა და ჯორცთა წარწყმედად გეჰენიასა შინა“ DE,— „რომელსა ჯელ-ეწიფების სულთა ჯორცითურთ წარწყმედად გეჰენიასა შიდა“ C. მთ. 10,28; „იყო ერთსა შინა ღლესა“ ლ. 5,17; „ასწავლიდა შესაკრებელთა შინა მათთა“ C,— „ასწავებდა შესაკრებელსა შორის მათსა“ DE. მთ. 4,23; „ჭერ-არს შფათსა შინა კეთილისა საქმე“ მთ. 12,12.

შინა შინაგანი, შიგნითი; შინაური: „გამობრწყინდა შინაჲ ნათელი“ Sin.—11,248r; „რაჲთა შინაჲ იგი კაცი არა იქმნეს წყლით-მანკიერ“ 8. ცხ. 105v; „შინაცა ქათამი მარადის იმამლებინ“ ბ. კეს.-ეჰუხ. დღ. 12,20. იხ. შინაური.

შინაგამო «შინაგამომართ», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამო (შინაგამომართ C) და ჰრქუას“ ლ. 11,7; „ესმინ მათ ჴმაჲ ერისაჲ, შინაგამო შეოთი“ ანტ. დ. 25r. იხ. გამო.

შინაგამომართ «შინაგამო», შიგნიდან: „მან მიუგოს შინაგამომართ (შინაგამო DE) და ჰრქუას“ ლ. 11,7. იხ. გამომართ.

შინა-გამოღებით შინაურულად(?): „შინა-გამოღებით მრავალფერთა საქმეთათჳს ამხილა დედოფალსა“ ი. ე. 18,25. იხ. გამოღებით.

შინაგან შიგნით: „შინაგან იყუნენ მგელ მტაცებელ“ მთ. 7,17; „ყოველნი ესე ბოროტნი შინაგან გამოვლენ“ მრ. 7,23; „შეურებულ იყუნეს მოწაფენი შინაგან“ ი. 20, 26.

შინაგან-ი შიგნითი; «ნაწლეავი»: „შინაგანი თჳენი სავსე არიან ნატაცებითა“ მთ. 23,25; „რომელმან გარეშე შეჰქმნა, მანცა შინაგანი შექმნა“ ლ. 11,40; „ცხელი ზედაკერძოჲ შინაგანთაჲ“ G.—„ცხელი, რომელი არს ნაწლევთაჲ“ O. ლევიტ. 7,3. იხ. უშინაგანესი, შინაგან.

შინა-განმავალ-ი: I მე. 18,16*. იხ. განმაჯალი.

შინა-განმცემელ-ი მოლალატე: „აწ თჳენ შინა-განმცემელ და მკლველ იქმნენით“ ხაჯ. მოც. 7,52. იხ. განმცემელი.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია და. ტოეებელი“ (რედ.)

შინაგანმეტყუელ-ი «ერთგული»: „მაჭუნდამცა შემწყო შ ი ნ ა გ ა ნ მ ე ტ ყ უ ე ლ ი“ B.—„არა მესხნეს ე რ თ გ უ ლ ნ ი მსახურნი“ A. ხბსტ. 130,14. იხ. მეტყუელი.

შინაგანმხედველ-ი განმხილველი: „რომელსა თჳსნი საქმენი განუგიან, ნუმცა შ ი ნ ა გ ა ნ მ ხ ე დ ვ ე ლ ე არს ღმი სხჳსა საქმეთა“ მ. სწ. 72,23. იხ. მხედველი.

შინაგანსაცმელ-ი ფილონი: „ერთითა ხოლო შ ი ნ ა გ ა ნ ს ა ც მ ე ლ ი თ ი ა დგა“ განხ. ი. 200,6. იხ. საცმელი.

შინა-განჭუან- «განლება», გატანა: „ვითარმცა შ ი ნ ა - გ ა ნ ა ჭ უ ნ დ ა ჰერქჳლი სამღდელოჲთ“ C.—„რაჲთა გ ა ნ - ჳ ი ნ ე ი ღ ო ს ჰერქჳრი მიერ ტაძრით“ მრ. 11,16. იხ. განჭუან-.

შინა-განცემა «არდაბაგება», გაცემა, ღალატი: „ურთიერთას შ ი ნ ა - გ ა ნ ს ც ე მ დ ე ნ“ DE, — „ურთიერთას არდაბაგებდენ“ C. მთ. 24,10; „ნუ ზაკუეთ შ ი ნ ა - გ ა ნ ს ც ე მ მოყუასსა“ მ. სწ. 72,7. იხ განცემა.

შინა-ზრდილობა შინ გაზრდილობა: „იგინი ჰფრთხებოდეს შ ი ნ ა - ზ რ დ ი ლ ო ბ ი ს ა მისისათჳს“ ბალ. 79,35. იხ. ზრდილება.

შინაკერძო, შიგნიდან, შიგნითა მხრიდან, შიგნითა: „შესაძლებელ არს მისა (ცისა), რაჲთა ყოს გარეშე იგი შ ი ნ ა კ ე რ ძ ო“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 85,81; „ესმოდა... შ ი ნ ა კ ე რ ძ ო შფოთებაჲ ბერისაჲ“ მ. ცხ. 208v. იხ. კერძო.

შინა-მყოფ-ი (შინ) მცხოვრები: „შრომისა ღღეთა შ ი ნ ა მ ყ ო ფ ნ ი და ხეცესნი და დიაკონნი ჰმსახურებდიან“ ი.-ე. 87,20; „სადა ზედა-დაცემულ იყო სახლი იგი შ ი ნ ა მ ყ ო ფ თა მათ“ ფლტკ. 158,82. იხ. მყოფი.

შინაჲთგამო შიგნიდან: „მიმადგინა შე კარსა ზედა და მესმოდა შ ი ნ ა ჲ თ გ ა მ ო კჳაჲ კაცჲსაჲ“ ლმწ. 60,6. იხ. გამო.

შინაჲთკერძო იხ. შინაკერძო.

შინაური: „წარავლინა ერთი ვინმე შ ი ნ ა ჲ ო თ ა მსახერთა მისთაგანი“ მ. სწ. 294,2. იხ. შინა.

შინება «შეშინება», «მშიშრება», «დამედგრება», «განკრთომა», «დაკჳსნა»: „მაშისა და დედისა თჳსისა ე შ ი ნ ი დ ე ნ“ pb..—„მამისაგან თჳსისა და დედისა თჳსისა შ ე შ ი ნ ე თ“ G. ლევიტ. 19,3; „არა გ ე შ ი ნ ო დ ე ს თქუენ ღმერთთათჳს ამორეველთასა“ M.—„არა ე მ შ ი შ ი რ ნ ე თ ღმერთთა ამორეველთასა“ G. მსჯ. 6,10; „ნუცა გ ე შ ი ნ ი ნ“ M.—„ნუ შ ე შ ი ნ დ ე ბ ი თ“ G. II მჯ. 20,3; „ნუ შეძრწუნდებინ გული თქუენი, ნუცა ე შ ი ნ ი ნ“ DE.—„ნუ შეძრწუნდებიდ გულნი თქუენნი და ნუცა დაჰშედგრდებით“ C. ი. 14,27; „ჳუე შ ი ნ ი ს ერისა ამის“ მთ. 21,26; „ე შ ი ნ ო დ ა ერისა მისგან“ მთ. 14,5; „ნუ გ ე შ ი ნ ი ნ ცეცხლისა მისგან“ ანდ.-ანატ. 208,23; „გუაშინებენ ჩუენ“ I. ნეემ. 6,9; „გაშინებ რასმე თქუენ წიგნებითა ამით“ II კორ. 10,9; „ნუ გ ე შ ი ნ ი ნ“ C.—„ნუ გ ა ნ ჰ კ რ თ ე ბ ი თ“ DE. მრ. 10,6.. „ნუ გ ე შ ი ნ ი ნ“ pb..—„ნუ დ ა ჰ კ ჳ ნ დ ე ბ ი თ“ G. II მჯ. 1,29. იხ. მაშინებელი, შეშინება.

შინ მყოფ-ი «მსხემი»: „შ ი ნ მ ყ ო ფ ნ ი მღდელისანი“ pb..—„მ ს ხ ე მ ი მღდელისაჲ“ G. ლევიტ. 22,10.

შიოლ-ი, შიულ-ი: „ახარა ცხორებაჲ მკუდართა, რომელნი იყუნეს შ ი ო ლ ს ა შინა“ H—623; „აღმოიყუანა სული მისი ჯილთაგან შ ი უ ლ ი ს ა თ ა“ X. 235r.

შირიმ-ი საფლავი: „აღდეს შ ი რ ი მ ს ა ერთსა, რომელი დაბეჭდეს იყო კრძალულებით“ ფლტკ. 180,4; „დადეს იგი სამეუფოსა მას შ ი რ ი მ ს ა“ თომა მოც. 10,38.

შიულ-ი იხ. შიოლი.

შიშ-ი შუშა, «ალაბასტრი»: „რომელსა აქენდა შ ი შ ი თ ა წესაცხებელი“ მთ. 26,7; „რომელსა აქენდა შ ი შ ი წესაცხებელი“ C.—„...ა ლ ა ბ ა ს ტ რ ი წესაცხებელისაჲ“ DE მთ. 26,7.

შიშ-ი ზარი, ტუქსვა, ძრწოლა, თრთოლა: „შეეშინა შ ი შ ი თ ა დიდითა“ მრ. 4,41; „დაეცა შ ი შ ი მათ ყოველთა ზედა“ საქ. მოც. 19,17; „ჰმრნეთ უფალსა შ ი შ ი თ“ ფს. 2,11; „შ ი შ ი ან შეიპყრას ჰრამაჲ ქალაქი იგი“ I. ეს. 10,29; „შ ი შ ი თ თაუუანის-სცემენ მას პირეტყუნი მჭეტნი“ ფლტკ. 158,3; „სული ჩემი მოიწია შ ი შ ს ა“ O. ეს. 21,4; „დაეცა შ ი შ ი სიკუდილისაჲ“ O. I მფ. 5,11; „რომელსა არცა ჭირი ეხილვა, არცა შ ი შ ი“ შუშ. I 10. იხ. მოშიში, მოშიშება, საშიში, უშიში, შიშნეული.

შიშვა «შინება»: „ნუ ე შ ი შ ვ ი მათ“ G,—„ნუ გ ე შ ი ნ ი ნ მათგან“ M, ისუ ნ. 10,6; „აწ ე შ ი შ ე ო დ ე თ უფალსა“ G.—„აწ გ ე შ ი ნ ო დ ეს თქუენ უფლისაგან“ M. ისუ ნ. 24,14. იხ. შიში.

შიშთვილ-ი ბრჩობა: „შ ი შ თ ვ ი ლ ს ა თჳთა თჳსთა შეიმოსენეს“ აპ. რომ.-კურთხ. მოს. 146,14; „დადგა ეგრეთ დამოკიდებული შ ი შ თ ვ ი ლ ს ა შინა“ Ath.—11,39r.

შიშთვილის-ბმა, შიშუდილის-ბმა თავის ჩამოხრჩობა: „წარვიდა, შ ი შ თ ვ ი ლ - ი ბ ა და მოკედა“ DE.—„მივიდა და შ ი შ უ დ ი ლ - ი ბ ა“ C. მთ. 27,5. იხ. ბმა.

შიშლოება იხ. შიშულობა.

შიშნეულ-ი «ძოშიშე»: „მარხანი დაცემასა მათსა შ ი შ ნ ე უ ლ ი ქმნიან“ O.—„მარხანი მათითა დაცემითა მ ო შ ი შ ე ქმნებიან“ Pb., იგ. ხოლ. 29,16. იხ. შიში.

შიშუელ-ი, შიშუეელ-ი შიშველი, ტიტველი: „შ ი შ უ ე ლ ვიყავ და შემმოსეთ მე“ მთ. 25,36; „ყოველნი შ ი შ უ ე ლ ნ ი შემოსნეს ნატუენავისა მისგან“ M. II ნჰმ. 28,15; „ვიდოდა შ ი შ უ ე ლ ი და უჯამური“ I. ეს. 20,2; „შენ ოყავ შ ი შ უ ე ლ და სარცხჳნელ“ O. ეზკ. 16,7; „შ ი შ უ ე ლ ი ექცეოდე ოცდათ წელ“ მრკ. 240v; „შ ი შ უ ე ლ ი შეჯალს მორკინალი ასპარეზსა მას შინა“ მ. ცხ. 42r; „ყოველი შ ი შ უ ე ლ და ქედდადრეკილ არს წინაშე თუალთა მისთა“ ჰბკრ. 4,18; „შ ი შ უ ე ე ლ ვიყავ“ მ. სწ. 57,21. „ყოდე ჯორცი და დაიდევ იგი ზედა ჯორცთა შენთა შ ი შ უ ლ ა დ“ მ. ცხ. 162v. იხ. განშიშელება, უშიშელესი; სიშიშელე.

შიშულივ შიშველად: „შეეშოსა ორდაგი შ ი შ უ ლ ი ვ“ მრ. 14,51. იხ. შიშველი.

შიშულო(ე)ბა, შიშლოება სიშიშველე: „რაჲთამცა... იხილეს შ ი შ უ ლ ო ბ ა ჲ მისი“ ფლპ. მოც. 5,18; „ვინ განშორნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტესსა... შ ი შ ლ ო ე ბ ა მ ან ანუ ურვამან, ანუ მახჳლმან?“ პრომ. 8,35; „ჰხედეს იგი გლახაკთა შ ი შ უ ლ ო ბ ა ს ა“ მ. სწ. 250,3. იხ. შიშველი.

შკიმ-ი იხ. სკიმი.

შლა იხ. შალვა; შდრ. შშლელი.

შლილობა არეულობა: „რომელი ჟამთა შ ლ ი ლ ო ბ ი თ ა ჯერისაებრ ეროვნებაჲ აღეწერა“ ჭ. ცხ. 207,18; „დია ავსა ჟამსა და შ ლ ი ლ ო ბ ი ს ა ს ა დაწერე“ Q—1062 (ანდ.).

შლუვ-ი მელოტი: „უკუეთუ მტიერი არს პირით კერძო, თმადასრულ არს თავი მისი. შ ლ უ ვ არს“ G. ლევიტ. 13,41. იხ. სამლუვე.

შობა დაბადება: „იხარებდ ბერწი ეგე. რომელი არა ჰ შ ობ დ“ I, ეს. 54,1; „აბრაჰამ შ ვ ა ისაკი“ მთ. 1,2; „რაჟამს შ ვ ნ ი ს ძეშინ ლომმან ლეკუნი“ ფს. П 59; „სიბრძნემან უ შ ვ ი ს კაცსა ვონიერება“ O, ეგ. ხოლ. 10,22; „მე დღეს მ ი შ ობ ი ე შენ“ ფს. 2,7. „მიყედ ქეყანად შობისა შენისა“ O. დან. 11,13; „შ ობ ა სიბრძნისაჲ, შიში უფლისაჲ“ O, ეგ. ხოლ. 22,4; „რაჟამს შ ობ ი ს დღენი იყუნეს ჰეროდესნი“ მთ. 14,6.

შობად-ი მშობიარე, «მშობი»: „სალმობათა შემიპყრეს მე, ვითარცა შ ობ ა დ ი“ I, ეს. 21,3; „შეგიპყრეს შენ სალმობათა, ვითარცა შ ობ ა დ ი ს ა თ ა“ O.—„დაგიპყრეს შენ სალმობათა, ვითარცა მ შ ობ ი ს ა თ ა“ pb., მიქ. 4,9; „უთხრობდენ სიმართლესა მისსა ერსა მას შ ობ ა დ ს ა“ Ქ, ფს. 21, 32. იხ. აღშობა, ახლად-შობილი, გამოშობა, მარტოდ-შობილი, მხოლოდშობილი, მხოლოდშობილება, მრავალ-ნაშობი, მრავლის-მშობელი, მშობიარე, ნაშობიერი, პირველად-მშობელი, საშო, ქრისტე-შობა, ქეყუანით-შობილი, შვილი, შვილაკი, შვილება.

შობიერება შობა: „მოსცემს იგი ძალსა შ ობ ი ე რ ე ბ ი ს ა ს ა“ ბ. კეს.-ეჭუნ. დღ. 62,8. იხ. შობა.

შობილ-ი «ნაშობი»: „არა აღდგომილ არს შ ობ ი ლ ი დედათაგანი უფროჲს იოჰანესა ნათლის-მცემელისა“ C.—„არა აღდგომილ არს ნ ა შ ობ თ ა გ ა ნ ი დედათაჲ უფროჲს იოვანე ნათლის-მცემელისა“ DE. მთ. 11,11; „ვითარცა აწინდელ შ ობ ი ლ თ ა ყრმათა უზაკეველი იგი სძლ გსურიდენ“ I პეტრე 2,2; „წმიდა-უკე ჩემდა ყოველი პირშეოჲ, პირველი შ ობ ი ლ ი, რომელმან განაღოს საშოჲ ყოველი“ O, გამოსლ. 13,1.

შობილება იხ. მხოლოდშობილება.

შოვა იხ. შუვა.

შოვამდგომელ-ი იხ. შეუამდგომელი.

შოვამდინარე იხ. შეუამდინარე.

შოვასამხრიხ იხ. შეუასამხრის.

შორება იხ. შორება.

შორიელ-ი იხ. შორიელი.

შოლდო muscus, alga: „ქილი აღმოკდა და შ ო ლ დ ო ი“ ბ. ცხ. 209v.

შოლტ-ი მათრახი: „ქმნა შ ო ლ ტ ი საბლისაჲ“ ი. 2,15; „აქუნდა შ ო ლ ტ ი ქელთა მისთა“ ობზ. 149,20; „აღიღე შ ო ლ ტ ი ისი და ჰეკარგენი და წარვედ და აძოენ ღორნი“ ბ. ცხ. 861r; „ეგბრძანა... ცემაჲ შ ო ლ ტ ი თ ა ტყავისათა“ H—841, 159.

შოლტითა ცემა «გუემა»: „იესუს შ ო ლ ტ ი თ ა ჰსცა და მისცა“ DE.—„იესუ გ უ ე მ ა და მისცა“ C. მთ. 27,26.

შორ-ი: „წარვიდა შ ო რ ს ა სოფელსა“ ლ. 15,13; „გზასა შ ო რ ს იყოს“ pb. რიცხ. 9,10; „მე მიგალ ქეყანად შ ო რ ა დ“ წყულმ. 99, 9. იხ. სიშორე, უშორესი.

შორად შორს, «განგრძობილად»: „განაშორენით ეგენი ურთიერთას შ ო რ ა დ“ O, დან. 12,51; „შ ო რ ა დ განშორებულ არიან ჩემგან“ მრ. 7,6; „მიზჳთ შ ო რ ა დ იოკეენ“ C.—„მიზჳთ გ ა ნ გ რ ძ ო ბ ი ლ ა დ იოკეედ“ DE, ლ. 20, 47. იხ. შორი.

[შორება], [შოვრება] იხ. გამოშო(ვ)რება, განშო(ვ)რება(-ული), მოშო(ვ)რება, მშორებელი.

შორვა, შოვრვა: „შ ო რ ვ ა ნ წესსა ქრისტიანობისასა“ ბ. სწ. 175,89; „რაედენ უკუე შ ო რ ე ვ დ ი და გეშორა დღენდელი ესე დღე“ ბ. სწ. 250,29; „ჰ შ ო რ ა ვ ს ქალაქსა მდინარე იგი ექუს მილიონ“ სას. წიგ. II 91,10., „რომელი შ ო რ ა ვ ს იერუსალემს ას სამეოც უტევან“ ლ. 24,13; „ეიდრე ე შ ო რ ვ ნ ი ა ნ ურთიერთას“ ფს. IV 4; „რაოდენ შ ო რ ა ვ ს ცაჲ ქეყანასა“ ბ. ცხ. 10r. იხ. შორი.

შორიელ-ი, შოვრიელ-ი შორეული, გაშორებული, «მშორებელი»: „რამეთუ თქუენი არს აღთქუმაჲ და შვილთა თქუენთაჲ და ყოველთა შ ო რ ი ე ლ თ ა ჲ“ სას. მოც. 2,39; „ნათესავთა შ ო რ ი ე ლ თ ა მიგავლინო შენ“ სას. მოც. 21,21; „ესმეს შ ო რ ი ე ლ თ ა, რაჲ-იგი ვქმენ“ I, ეს. 33,13; „შ ო რ ი ე ლ ნ ი და მახლობელნი ეგრე გოდებდეს“ O, სიბრძ. ხოლ. 11,13; „მიესმოდა ჴმაჲ იგი შ ო რ ი ე ლ თ ა ადგილთა“ O, II ეზრა 3,18; „ემსახუროთ... ღმერთთა მათ წარმართთასა, რომელნი იყუნეს... შ ო რ ი ე ლ ნ ი“ pb..—„ემსახუროთ ღმერთთა... მ შ ო რ ე ბ ე ლ თ ა შენგან“ G, II შჯ. 13,7.

შორით, შოვრით «შორს», შორიდან: „პეტრე მისდევდა მას შ ო რ ი თ ი“ მთ. 26,58; „იხილა მან იესუ შ ო რ ი თ ი“ მრ. 5,6; „შ ო რ ი თ (შ ო რ ს C) მისდევდეს მას“ მრ. 14,54; „ქეყანით შ ო რ ი თ მოვიდეს ჩემდა“ O, IV შჯ. 28,14; „ამას შ ო რ ი თ მივსწერ“ II კორ. 13,10. „საცნაურ არნ შ ო რ ი თ ე ძლიერი ენითა“ O, ზირ. 21,8. იხ. შორი.

შორის -ში: „იგი დადგა შ ო რ ი ს მათსა“ O, დან. 13,45; „რაჟამს ყვის შ ო რ ი ს მაღნარსა სამკჳდრებელი თჳსი“ ოქრ.-გურიტ. 224,8; „დაჯედ ჩუენ შ ო რ ი ს (შ ო რ ი ს ჩუენსა O)“ I, დან. 13,50; „შ ო რ ი ს სახლსა ჩემსა ქმნა საძაგელი“ I, იერემ. 11,15; „საჯენ უფალთან შენ შ ო ვ რ ი ს და ჩემ შ ო ვ რ ი ს“ O, დან. 10,6; „რომელი-იგი მოჰკალთ შ ო რ ი ს ტაძრისა“ მთ. 23,35.

შორის (ზზ.) შუაში: „შთაუტევეს იგი ცხედრითურთ შ ო რ ი ს წინაშე იესუჲსა“ ლ. 5,19; „აღდეგ და წარმოდეგ შ ო რ ი ს“ ლ. 6,8; „განიპო კრეტსაბმელი იგი ტაძრისაჲ მის შ ო რ ი ს“ ლ. 23,45.

შორს, შოვრს «შორით»: „შ ო ვ რ ს სდევნიდეს მათ“ O, ეს. 17,13; „შ ო რ ს მისდევდა მას“ C.—„შ ო რ ი თ მისდევდა მას“ DE, მრ. 14,54; „რად-მე, უფალო, დასდეგ შ ო რ ს ?“ ფს. 9,22; „იყო შ ო რ ს მათსა“ მთ. 8,30. „ჰნებავს ეიეთმე მათგანთა აღშენებად სენაკები მათი შ ო რ ს-რე“ ბ. ცხ. 255r. „ეიდრე შ ო რ ს-და იყოს“ ლ. 14,32.

შორსგან-რე: „დგეს ყოველნი მეცნიერნი მისნი შ ო რ ს გ ა ნ რ ე“ C, ლ. 23,49. იხ. შორს.

შორსმდებარე «განშორებულად»: „უკუეთუ შ ო რ ს მ დ ე ბ ა რ ე იყოს ჩუენგან ადგილი“ G.—„უკუეთუ გ ა ნ შ ო რ ე ბ უ ლ ა დ რ ე იყოს შენგან ადგილი“ M, II შჯ. 12,21. იხ. მდებარე.

შრანდითგან შარშანდლიდან, გასული წლიდან: „ქათაჲ განმზადებულ არს შ რ ა ნ დ ი თ გ ა ნ“ II კორ. 9,2.

შრეტა იხ. აღმოშრეტა, დამშრეტელი, დაშრეტა (-ილი), უშრეტი.

შრობა იხ. შეშრობა.

შრომა იხ. შეშრომა.

შრომება შრომის, გარჯის მიყენება: „რომლისა ჯერისათჳსმე გუაშრომებს ჩუენ“ გამოჩ. ჯუარ. 290,61. „ოდესმე ეაშრომებთ ჯორცთა ჩუენთა“ ბ. სწ. 168,17. იხ. შრომა; შდრ. მაშრომებელი.

შრომით-ი: „მცნებაჲ მოუცემია შენდა ღმერთსა არა თუ მძიმე და შრომითი, არამედ ფრიად სუბუქი“ ბ. სწ. 180,22. იხ. შრომა.

შრომილ-ი «ნაშრომი»: „შრომილსა მათსა შემოხუედით“ DE.—„ნაშრომსა მათსა შეხუედით“ C. ი. 4,86; „ნუ სცემ ადგილსა შესლვად შრომილსა შენსა შინა“ ფოკა 844г. იხ. შრომა.

შროშან-ი lilium: „მიხუედეთ შროშანთა ველისათა“ მთ. 6,28; „ბიბრთუნი და შროშანნი (სასანთლისანი) მისგანუე იუენ“ O. გამოსლ. 25,31; „ყუაოდენ ეითარცა შროშანი“ ეს. 35,1; „სოლომონმანცა... ვერ შეეძლო შემოსად სამოსელი, ეითარცა ერთი შროშანთაგანი“ ბ. სწ. 190,32.

[შრშობა] იხ. დამშრშალი, დაშრშობა.

შტანგ-ი «საბელი»: „დასდეა შენ სასწაულად: შტანგი ესე მეწაული გამოაბა სარკემელსა“ M.—„დასდეა ნიშანი: საბელი ძოწეული ესე მოაბა სარკემელსა“ G. ისუ 5. 2,18.

შტახს-ი, შთახს-ი, შტახშ-ი stacte, styrax: „მური, შტახსი, კასიაჲ სამკაულისაგან შენისაჲ“ ფს. 44,9; „აქლემნი მათნი სავსე იუენეს საკმეველითა და შთახსითა და მკურის კუნთითა“ O, დან. 37,25; „შეკრული შტახში—ძმისწულაკი ჩემი ჩემდა“ O, ქება 1,12.

შტო სტოა (ეკლესიის გვერდით სვეტებზე დაყრდნობილი ფრთა, გადმოხურული): „ეკლესიასა შტოსა დგიან მოყრდნობით კუერთხთა ზედა მათთა“ ი.-ფ. 88,12.

შუა ღილი: „შექმნენ სამშჯეალნი ესე შუად აღჩრისა ჰუნისათჳს მეფისა“ ჰოვნა სამშჯ. 244,7.

შუა იხ. შუეა.

შუადღე, შუვადღე: „საბრკე დერწყუას ბნელსა და მოინადიროს იგი შუადღე“ ბ. სწ. 72,20; „გამობრწყინეოს ეითარცა ნათელი სიმართლე შენი და განკითხაჲ შენი ჳრე შუეადღე“ ბ. ცხ. 291г; „შემთხუეისაგან ეშმაკისა შუადღესა (არა გეშინოდის)“ ფს. 90,6. იხ. დღე.

შუალდაკ-ი აბგა: „ნურარაჲ გაქუნ თქუენ საგზლად—ნუცა პური, ნუცა შუალდაკი, ნუცა ჯამლი“ მამოძახლ. 28,67.

შუამდგომელ-ი, შუვამდგომელ-ი მეოხი, თაყვდები: „კმა არს ჩუენ შორის შუამდგომელად ქრისტე“ ჭ. ცხ. 120, 5; „შუამდგომელი ღმრთისა და კაცთა“ I ტიმ. 2,5.

შუამდგომელობა, შუვამდგომელობა შუამდგომლობა: „ყუელად ქარი შუვამდგომელობითა (შუამდგომლობითა A) თჳსითა არს შემკდობის-მყოფელ შორის ბუნებათა მოსაჯელთა წყლისა და ცეცხლისა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 60,17. იხ. მდგომელობა.

შუასამხარ-ი, შუვასამხარ-ი შუადღე: „შუასამხრის ოდენ დაბნელდა მთ ზედა მზე“ ჭ. ცხ. 107,9; „განთიადითგან ვიდრე შუვასამხრადმდე“ O, III მფ. 18,26; „ბნელი შენი ეითარცა შუვასამხარი“ I. ეს. 58,10. იხ. სამხარი.

შუასამხრის, შუვასამხრის, შუვასამხრის შუადღეზე: „იყო შენ ვითარცა ბრმაჲ შუასამხრის“ M. II მჯ. 20,20; „მარადის შუასამხრის ვითარცა ბნელსა ეელტოდან“ I. ეს. 16,3; „განვედა... შუასამხრის“ O, III მფ. 20,16. იხ. შუასამხარი.

შუალამე: „(ცოლეური) ვერცა შეალამედ აღდგების გალობად“ ბ. სწ. 121,4.

შუალამეს, შუვალამეს, შუვალამეს შუალამეზე: „შუეალამეს ოდენ ღალდებაჲ იყო“ DE. მთ. 25,6; „დაეცნენ იგინი... ვითარცა შუვალამეს“ I. ეს. 59,10.

შუბლ-ი frons: „პირის შუბლსა“ ფიზ. II 65; „შუბლი იგი უშეერად-რე გამოუქმნიეს კელოვანთა მათ“ ფლტკ. 150,26; „შუბლი შენი რეალისაჲ (არს)“ I. ეს. 48,4.

შუება «ხარება», «განცხრომა», «მხიარულება», «მხიარულ ყოფა», «ფუფუნება», «სუმა», «განშუება», «ქამა», «ტაძრობა», «ლხუება»: „ეჭამოთ და ეშუებდეთ“ C. — „ეჭამოთ და ეხარებდეთ“ DE. ლ. 15,23; „იწყეს შუებად“ C.—„იწყეს განცხრომად“ DE. ლ. 15,24; „ეშუებდით ყოველსა ზედა“ G.—„მხიარულ ეყვენით ყოველთა ზედა“ M. II მჯ. 19,7; „იხარებდ და ეშუებდ“ I. გოდ. იერემ. 4,21; „მაცხოვარებითა შენითა ეშუებდეს ფრიად“ ფს. 20,2; „ქმნელსა კელთა შენთასა ეშუებდეთ“ Ჭ.—„ქმნელითა კელთა შენთაჲთა ეხარებდე“ Ქ. ფს. 91,5; „რომელი ეშუებდეს საყრმითგან“ O. ეგ. სოლ. 39,21; „ეშუებდენ კეთილსა შინა სულნი თქუენნი“ O.—„განეშუეს კეთილთა შინა სულმან თქუენმან“ pb., ეს. 55,2; „ეშუებდინ მოყუარებაჲ ჩუენი მისა მიმართ“ განხ. ი. 106,22; „ეშუებენ სარეცელთა მათთა ზედა“ O, ამოს 6,4; „ეშუებენ გულ“ O. ეგ. სოლ. 27,2; „მხოლად ეშუებდე ნაყოფთა მისთა“ O.—„მსწრაფლ სჭამო ნაყოფი მისი“ pb., ზორ. 9, 20; „ეშუებდეს შუებითა დიდითა“ pb.,—„ალხუეს შუებაჲ იგი მათი“ O, III მფ. 1,40. „შუებად და სიხარულად ჯერ-არს“ C. — „მხიარულებაჲ და სიხარული ჯერ-არს“ DE. ლ. 15,22; „სიყუარული შუებათა შენთა“ M.—„სიყუარული ფუფუნებასა შინა შენსა“ O, ქება 7,8; „წარვეწყმიდო მათგან ქმაჲ შუებისაჲ“ I. იერემ. 25,10; „იყო აბესალომ შუება დიდ მსგავსად ტაძრობისა მის სამეფოჲსა“ O, II მფ. 13, 27; „ნურაჟე დამძიმდენ გულნი თქუენნი შუებითა და მთრვალობითა“ ლ. 21,34; „მოუედ შენ... შუებად, რომელი მზა გიყო ხვალე“ O.—„მოვედინ იგი... სმასა მას, რომელი მეგულეებს მე ხვალ ყოფად“ M. ესთ. 5,4; „უმჯობეს არს მისლვად სახლსა გლოვისასა, ვიდრეცა მისლვად სახლსა შუებისაჲსა“ O. ქოჰ. 7,2; „შუებანი და გემონი სოფლისანი სრულიდ შობენ“ ბ. სწ. 169,13.

შუებულ-ი «მდიდარი», მხიარული, აზიზი: „შუებულ ეყაე სახლსა შინა ჩემსა“ O, დან. 4,1; „შუებულთა პური მოაკლდა“ O, I მფ. 2,5; „იყო იოაკიმ შუებულ (მდიდარ O) ფრიად“ I, დან. 13,4; „ჰოვა მან ერთი ვინმე ჰპატიჟა... შუებულ ქორცითაჲ“ ბ. სწ. 291,18. იხ. გამოშუება, განშუება, მოშუება, მოშუე, მოშუება, მშუებელი, სამშუებელი, შემშუება.

შუებულება ფუფუნება: „არს სხუაჲ აღძრვაჲ ჯორცთაჲ ჭამადთაგან და სუმათა და სხუა მის შუებულებისა ჯორცელისა“ ბ. ცხ. 139г; „ნუ იყოფინ ჩემდა სიმდიდრე... ნუცა შუებულებაჲ“ A—93,288. იხ. შუებული.

შეელა შველა, შეწევნა: „ვერ შეეძლე შ ე ე ლ ა დ მისა“ გამოჩ. კურ. 240,14; „შ ე ე ლ ა დ ღდგა ყოყო“ შუშ. VI 18. იხ. შეშველა.

შეელება იხ. განშეელება.

შეენება ხდომა, შეფერება; დამშვენება: „ესრე შ ე ე ნ ი ს ჩეენდა“ მთ. 5,15; „შენდა შ ე ე ნ ი ს გალობაჲ“ ქ.— „შენ გ შ ე ე ნ ი ს გალობაჲ“ ქ, ფს. 64,2; „ეითარცა ა შ ე ნ დეს მას“ O. ზირ. 30,30; „შენდა გ შ ე ე ნ ი ს ა, „რაჲთამცა გმსახურებდეს კაცნი“ გ“ი 204r; „შ ე ე ნ ი ს დიდებაჲ უკუნითი უკუნისამდე“ შუშ. XI 6; „ეითარცა-იგი კაცსა მდიდარსა პერის თხოაჲ არა ჰ შ ე ე ნ ი ს“ მ. სწ. 159,3; „ა შ ე ე ნ ე ბ ნ ქამობასა, დაატკბობნ გალობასა“ მ. სწ. 246,20. იხ. განშეენება, დაშეენება.

შეენიერ-ი «კეთილი», «პატიოსანი», ლამაზი, მშვენიერი: „შ ე ე ნ ი ე რ იყო ფრიად“ O. დაბ. 12,14; „შ ე ე ნ ი ე რ იყო იგი პირითა“ O. დაბ. 26,7; „მიჰრიდე თუალი შენი დედაკაცისაგან შ ე ე ნ ი ე რ ი ს ა“ O. ზირ. 9,8; „მოვიდა იოსებ არიმათიელი, შ ე ე ნ ი ე რ ი (პ ა ტ ი ო ს ა ნ ი C) მზრახველი“ მრ. 15,43; „გამოჩენილ და შ ე ე ნ ი ე რ არს დღესასწაული ესე“ ოქრ.-მარხ. და თინ. 100,5; „რაჲსა არა იმოთხავ შ ე ე ნ ი ე რ ს ა ამას ადგილსა?“ ფლკტ. 184,15; „ტაძრებსა შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ს ა ი შ ე ნ ე ბდე“ M.—„სახლნი კ ე თ ი ლ ნ ი აღაშენნე“ G. II მჯ. 8,12; „ვიხილე ტარიგი იგი ქრისტჱსი შ ე ე ნ ი ე რ ა დ“ შუშ. X 10; „რომელთა ჴნებაჲს სამოსელთა შ ე ე ნ ი ე რ ი თ ა სლვაჲ“ მრ. 12,38. იხ. შეენება; უშეენიერესი; შდრ. პირშეენიერი, ხატშეენიერი.

შეენიერება «სიკეთე», «სილამაზე»: „შეუფუ ძალთაჲ საუარელისაჲ. შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ი თ ა სახლისათა განყოფად ნატყუენაჲსა“ ქ,—„შეუფუ ძალთაჲ საუარელისაჲ, ს ი კ ე თ ე სახლისა შენისაჲ განყოფად ნატყუენაჲსა“ ქ, ფს. 67,13; „შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ პირისა მისისაჲ წარწყმდა“ იაკ. 1,11; „ცცსჲლშან შეჰმა შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ უდაბნოჲსაჲ“ იოვ. 1,20; „შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ა ს ა მას ბუნებისასა გჳთხრობდა“ ს. გან.-მოც. ხაჯ. 69,7; „შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ სიკეთისა ჩეშისაჲ დაბნელა“ შუშ. XVI 84; „ყოველი ივი უშეური შეცვალოს შ ე ე ნ ი ე რ ე ბ ა დ“ მ. სწ. 218,1. იხ. შეენიერი; შდრ. პირშეენიერება.

შეენიერ-ყოფა «განშეენება»: „რაჟდენ შ ე ე ნ ი ე რ ბარ“ O.—„რაჟამ გ ა ნ შ ე ე ნ დ ი“ M, ქება 7,9. იხ. ყოფა.

შეჳა, შოჳა, შეა «საშოვალი», შორის: „იყო კუალად ნაჲ იგი შ ე ჳ ა ოდენ ზღუასა მას“ DE.—„იყო ნავი ს ა შ ო ვ ა ლ ზღუასა“ C. მრ. 8,47; „იქმნა გული ჩემი ეითარცა ცვილი დადნობილი შ ე ჳ ა მეცელსა ჩემსა“ ქ.—„...შ ე ა მეცელსა ჩემსა“ ქ, ფს. 21,15; „რაჟამს მოვიდეს იგინი შ ე ჳ ა კალაქსა“ O, იერემ. 41,7; „დადგა შ ე ჳ ა აბანოსა მას“ ფოკა 245r. იხ. დღეშეა; საშეალი.

შეჳა (ზზ.) «შორის»: „წარმოდეგ შ ე ჳ ა“ C. — „წარმოდეგ აჰა შ ო რ ი ს“ DE. მრ. 8,8.

შეჳა (თნდ.) «შორის»: „რომელნი იყუნენ შ ე ჳ ა მისა, განიელტოდედ“ C.—„რომელნი იყუნენ შ ო რ ი ს მისა, განიელტოდედ“ DE. ლ. 21,21.

შეჳა წელი: „ძლიერად დასცა შ ე ჳ ა ოდენ მისა“ მ. ცხ. 159r.

შეჳა საშეალო: „შ ე ჳ ა ნ ი იგი არაჲს სთხოვდეს“ მ. ცხ. 270r.

შეჳა, შეა მხეცის კბილი: „შ ე ა ნ ი ლომთანი შეტკნა უფალმან“ ფს. 57,7; „განამრაველებდეს საეკრთა შენთა შ ე ჳ ა თ ა გ ა ნ პილოჲსათა“ l.—„განამრაველებდეს საეკროსა შენსა რჩეთა და კ ბ ი ლ თ ა სპილოსათა“ pb. ეზეკ. 27,15; „განმარინენ ჩუენ ბილწთა მათგან შ ე ა თ ა მჭეცისა განმრყუნელისათა“ რიფს. 174,10.

შეჳაგ-ი «ტალავარი»: „შ ე ჳ ა გ ნ ი მათნი უდაბნოსა ზედა ყუდროდ“ მრთ. C. ოქრ.-მარხ. და თინ. 444,11; „ეიეთნიმე ტ ა ლ ა ვ რ ე ბ ი თ ა უდაბნოსა დაყუდებულ“ მრთ. S. ოქრ.-მარხ. და თინ. 101,14.

შეჳადღე იხ. შეადღე.

შეჳაკედელ-ი, შეაკედელ-ი: „შ ე ა კ ე დ ე ლ ი მის ზღუდისაჲ დაჴსნა“ ეზეს. 2,14; „ორცა დაიჴსნების შ ე ა კ ე დ ე ლ ი იგი თჳნიერ დაყუდებისა“ მ. ცხ. 74r. იხ. კედელი.

შეჳამდინარე: „მწირობდეს პირველად შ ე ჳ ა მ დ ი ნ ა რ ე ს“ O. იყდ. 5,7; „იპოვა შ ე ჳ ა მ დ ი ნ ა რ ე თ ა ოც წელ მონად“ იპ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკ. 24,10. იხ. მდინარე.

შეჳასამხარ-ი იხ. შეასამხარი.

შეჳასამხრის იხ. შეასამხრის.

შეჳალამეს იხ. შეალამეს.

შეშინვა ფშვინვა: „არა აქუს მათ შ ე შ ი ნ ე ა ჲ, რომლითამცა იყნოსეს ჰაერი ესე“ ბ. კნს.-ეჭუს. დღ. 97,3. იხ. მშეშინვიერი, მშჯნვიერი, საშეშინველი.

შეწ[ება] მოწონება, რგება: „(საქმე), რომელი არა ა შ ე წ ნ დეს“ მ. ცხ. 180r; „მოიძიე ადგილი, რომელი გა შ ე წ ნ დეს მ. ცხ. 180r. იხ. დაშეწნება, მოშეწნება, შეშეწნება.

შერ-ი «შერობა», «ბაძვა»: „სიყუარულსა არა ჰ შ ე რ ნ“ I კორ. 13,4; „ნუ გ შ ე რ ნ უკეთურთაჲ“ ფს. 80,1; „გ შ ე რ დ ენ სულიერი იგი“ I კორ. 14,1; „გ შ ე რ დ ენ მადლი იგი უფროჲსი“ Q.—„ჰ ბ ა ძ ვ დ ით მადლთა უფრ[ო]ჲთა“ pb., კორ. 12,31; „შ ე რ დ ა შენთჳს გჳრგჳნი იგი მოღუწეთაჲ შემოსად“ მ. სწ. 108,16. „შ ე რ ი თ მისცეს იგი“DE.—„შ ე რ ო ბ ი თ მიცა იგი“ C. მთ. 27,18; „შ ე რ მ ე ნ სახლისა შენისამან შემჭამოს მე“ ი. 2,17; „შ ე რ ი და ჭდომაჲ მოუთუალენ კაცსა მრისხანებისა“ მ. ცხ. 276r; „შევიშერე... სიონისათჳს შ ე რ ი დიდი“ O, ზაქ. 8,2; „შ ე რ ი იძიეთ მისგან“ I, იერემ. 50,15; „შ ე რ ი სიხენეშისაჲ დაბნელებს კეთილსა“ O, სიბრძ. სოლ. 4,12; „არა დაიდეა შ ე რ ი გულსა“ ფლკტ. 141,22; „რაჲთა... შ ე რ ა დ და ბაძვად მოეიდოდით“ ი.-ე. 14,4; „ელმოდა და განილეოდა შ ე რ ი თ ა“ ი.-ე. 46,6. იხ. მოშერნე, მოშერნება, საშერელი, საშერეებელი, უშერველი.

შერდლოსან-ი «მეშურდულე»: „ესე კაცნი შ ე რ დ ლ ო ს ა ნ ნ ი ქვებითა თჳსა მიმართ და არა დამცილებელნი“ G.—„ყოველნივე ესე მ ე შ ე რ დ უ ლ ე ნ ი, რომელნი ესროდეს ქვითა თჳსა და არა შესცოდებდეს“ M, მწყ. 20,10. იხ. შერდული.

შერდულ-ი: „ვინ შთადვის ქვაჲ შ ე რ დ უ ლ ს ა“ O, იგ. სოლ. 26,8; „დაჰფლნენ ქვითა შ ე რ დ უ ლ ი ს ა ჲ თ ა“ O,

ზაქ. 9,15; „უკეთოთ გესროლის შენ შურდულითა შეგინებულთა გულის-თქუმათაჲთა“ ბ. სწ. 18,15. იხ. მეშურდულე.

შურება, შურვება, შუროჲა შურის ქონება: „ეშურებოდეს ითოეულს“ საქ. მოც. 7,9; „ეშურებოდა რაჲმე დასა თჳსსა“ O, დაბ. 30,1; „გეშურებიან თქუენ არა კეთილისათჳს“ გალატ. 4,17; „გაშურებ თქუენ ღმრთისა შურსა“ II კორ. 11,2; „კერპებითა მათითა აშურეს მათ“ ფს. 77,58. „კაც-ჰკლაჲთ და ეშურობთ“ იაკ. 4,2; „ვინ გეშუროჲბდა თქუენ“ გალატ. 3,1; „რომელი შურობდეს თავსა თჳსსა“ ზირ. 10,6; „არა ეშუროჲბდეთ ერთი-ერთსა“ ბ. სწ. 208,21. „იწყო... შუროჲბად მისა“ ბ. ცხ. 278г; „შუროჲბთ მიცა იგი“ C, მთ. 27,18.

შურება თუალითა «თუალძჯრ ქმნაჲ»: „ფრიად ეშურის თუალითა ძმასი თჳსსა“ G.—„თუალძჯრ იქმნეს იგი ძმისა თჳსისათჳს“ Мл. II შჯ. 25,64. იხ. შური; აღშურება, შეშურება.

შურის-აღლება შეშურება: „შური აღიღეს ჰერიათა მათ“ საქ. მოც. 17,5. იხ. აღება.

შურის-გება «შურის-ძიებაჲ»: „იყო ვითარცა შურის-გებად იუე სახლსა ზედა აქაბისსა“ Мл. II ნშტ. 22,8. „ღმერთი შურის-გებისანი არიან“ ლ. 21,22; „ჩემი არს შურის-გებაჲ და მე მივაგო“ პრობ. 12,10; „შურის-გებანი შენნი მოიწევიან“ O, მიქ. 7,4; „შური აღეღო მამელისა მის შურის-გებისაჲ“ მკ. 25,15; „მრავლითა შურის-გებითა განსქდებოდეს“ თქლა 28,28; „შურის-გებასა ეძიებდა“ Мл.—„შურის-ძიებასა ეძიებს“ G, მხ. 14,4. იხ. გება.

შურის-მგებელ-ი შურის მეძიებელი: „შორის მტერთა დაუტეა მან შურის-მგებელი“ O, ზირ. 30,6; „ღმერთი—მოშურნე და შურის-მგებელი უფალ გულის-წყრომით“ O, ნაუმ 1,2. იხ. მგებელი.

შურის-მეძიებელ-ი შურის მგებელი: „შურის-მეძიებელ არს ღმერთი ამათ ყოველთათჳს“ I თეს. 4,6; „განუელინნა ახოვნად მთავანნიე ქრისტემან შურის-მეძიებელად ჰერიათა მიმართჳ ხ. გაბ.-მოც. საჯს. 98,40. იხ. მეძიებელი.

შურის-საგებელ-ი შურის საძიებელი: „მიეც მაჯლი ჭელსა მისსა შურის-საგებელად უცხოთესლთა“ O, იგდ. 9,2. იხ. საგებელი.

შურის-ძიება «შურის-გება», შურის აღება: „შური ეძიოთ მის ზედა“ O, ოცხე 4,6; „ეძიე შური ჩუენი მათგან“ ფსპ. მოც. 4,37; „შური ეძიოთ (მსგავსად) მაშუელისა ჩუეულებისა მის“ მსკ. 25,18. „შურის-ძიებასა ეძიებს“ G, — „შურის-გებასა ეძიებდა“ Мл. მხ. 14,4. იხ. ძიება.

შუროჲა, შუროჲა «დაშუროჲა», «ღუწაჲ», კეთება, მუშაობა, ჯაფა; ტურეა», გარჯა: „რომელსა, თქუენ არა შუერით, (დაშუერით DE)“ C ი. 4,38; „ცუდად შურებიდ მაშენებელნი მისნი“ ფს. 126,1; „ამას ზედაცა მე ეშურები (ვიღუწე)“ საქ. მოც. 24,16; „ვისთჳს-მე ეშურები“ O, ეკლ. 4,8; „არს, რომელი შურებინ და იბირვინ და იწრაფინ“ O, ზირ. 11, 11; „დაუცხრომელად შურებაჲს კნინასაჲს სიფლისაჲსა“ ფსკტ. 184, 21; „საქმესა მას მისსა კნინ ჰშურე“ O, ზირ. 8,20; „შურებოდი ბი ღიით და ღამით“ ბ. ცხ. 114г. „არცა ჩუენ დაივიწყეთ შროჲაჲ ეგე შენი“ ანდ. ანატ. 2,226; „თჳსი სასყიდელი მოიღოს თჳსისაებრ შრომისა“ I კორ. 3,8; „სარცხჳლმან განკაუნა შრომანი მამათა ჩუენთანი“ I, ეერემ. 3,24; „მოვიღოთ სასყიდელი შრომისაჲ“ რიცხ. 189,23; „იხილა,... შრომაჲ ჩუენი და ჭირვეულობაჲ ჩუენი“ G.—„მოხედნა... ურვასა და ჭირსა ჩუენსა“ Мл. II შჯ. 20,7; „(ვარი) შრომასა შინა სიყრმით ჩემითგან“ ფს. 87,16; „შრომათა მათ გამო დაესივდეს ფერკნი მისნი“ შუშ. IV ბ. „შრომასა შემახუედრებს მე მარადის ჭირივე ესე“ ლ. 18,5; „მრავალი შრომაჲ დაითმინა“ ი.-ე. 52,29. „თქუენ შრომილსა მათსა შემოხუედით“ ი. 4,38. იხ. დაშრომელი, დაშრობა, დაშრომა, დაშურობა, დაშურომა, დაშრომითი, ეკლესის-მშრომელი, თანამშრომელი, მშრომებული, მშურალი, მოშრომება/მოშ(უ)რობა, შშრომელი, ნაშრომი. უშრომელად.

შრომისა შემთხუეუა «დაშრობა»: „რაჲსა შრომასა შეამთხუეთ დედაკაცსა მაგას?“ DE.—„რაჲსათჳს დაიშრობთ დედაკაცსა მაგას?“ C, მთ. 26,10; „შრომასა ნუუინ შემამთხუეს მე“ გალ. 6,17.

შურტა კარის მსახური, პოლიციელი, გვარდიელი: „შემოკრბეს მოძმენი მისნი და შურტანი ქალწულისანი“ ლიმ. 30,30.

შუქ-ი სხივი: „გამოვიდა სარკუმელსა მისსა შუქი მზისა და მოერტყა წელთა მისთა“ ჭ. ცხ. 28,19,

შუღლ-ი: „მისითა გზითა დიდთა შეღლთა შთაეყარდი“ ი.-ე. 24,21.

შუღლიანობა: „პირველითგანვე უძნდა შეღლიანობაჲ და შეოთი“ ი.-ე. 23,24. იხ. შუღლი.

შუშპარ-ი: „ნუ შუშპარნი დაიადგინნეთ, ნუ ნესტჳთა და ფანდურითა“ Ath.—11,240г. იხ. პარი.

შჯდ-ი 7: „შჯდნი ძმანი იყუნეს“ მრ. 12,20. „შჯდთაჲ არა დაუტეეს მკჳდრი“ მრ. 19,22. იხ. მეშჯდე. ოცდაშჯდი.

შჯდათას-ი 7.000: II ნშტ. 15,11°. იხ. ათასი.

შჯდას-ი 700: II ნშტ. 15,11°.

შჯდას ორმეოც-ი 740: „აღსრულნეს შჯდას ორმეოცნი“ ყრდ. 20,11.

შჯდპირად: „ვითარცა სასანთლესა შჯდპირად სანთელნი აღნთებულ და გამოჩინებულ“ იპ. რომ.-კურთხ. ეხაკ და იაკ. 4,3. იხ. პირად.

შჯდეულ-ი შვიდი დღე, კვირა: „შჯდნი შჯდეულნი სრულნი აღპრიცხუნე თავისა შენისად“ G, II შჯ. 18,8; „ეყოფა გლოვასა შინა სამთა შჯდეულთა“ O, დან. 10 2; „წარკლეს რაჲ სამნი შჯდეულნი“ ბ. ცხ. 182г. იხ. შჯდი.

შჯდგზის შვიდკერი: „შჯდგზის თაყუანის-სცა“ იპ. რომ.-კურთხ. ეხაკ და იაკობ. 38,15. იხ. გზის.

---

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

შჯდწილ შკიდგზის: „იყოს... ნათელი იგი მზისაჲ შ ჯ დ წ ი ლ დღესა მას“ I. ეს. 30,26; „მოუზღიან იგი შ ჯ დ წ ი ლ“ O. ზარ. 20,12. იხ. წილ.

შჯდწილად შვიდგზის: „განწმედილი მიწით შ ჯ დ წ ი ლ ა დ“ ფს. 11,7; „არა მოიმკო შ ჯ დ წ ი ლ ა დ ძჳრი მისგან“ O. ზარ. 7,3. იხ. შჯდწილ.

შჯდწლისა შვიდი წლისა: „მოიბ... ზუარაკი სხუაჲ შ ჯ დ წ ლ ი ს ა“ M. ფსჯ. 6,25. იხ. წლისა.

შფოთ-ი «ამბოხება», «ამბოხი», «აღძრვა», «ქცევილი», არეულობა: „რაჲთა არა შ ფ ო თ ი (ა მ ბ ო ხ ე ბ ა C) იყოს“ მთ. 26,5; „უფროჲს-ღა შ ფ ო თ ი იქმნების“ DE.—„უფროჲსი ა მ ბ ო ხ ი იქმნებოდა“ C, მთ. 27,24; „შ ფ ო თ ი ს ა ყოფაჲ ქალაქსა შინა ...შედგებულ იყო საპყრობილესა“ DE, — „ა ღ ძ რ ე ს ა თ ჳს რაჲსმე ქალაქსა შინა... შეყენებულ იყო საპყრობილესა შინა“ C. ლ. 23,19; „იხილა შ ფ ო თ ი ფრიად“ DE.—„იხილა ქ ც ე ვ ი ლ ი ...ფრიად“ C. მრ. 5,38. „აღიესო ყოველი ქალაქი შ ფ ო თ ი თ ა“ საქ. მოც. 19,29; „შ ფ ო თ ს ა იქმნ ქალაქსა შინა“ O. იგ. ხოლ. 6,14; „სადა შჳრი და ჴრღმაჲ, მუნ არს შ ფ ო თ ი და ყოველი ჭირკეული საქმე“ იაკ. 3,16; „რომელთა შ ფ ო თ ს ა შინა კაცი ეცა“ მრ. 15,7; „მჴედარნი შ ფ ო თ ი თ იყვნენ მთათა ზედა“ O, ნაუმ 2,4.

შფოთს ყოფა «შფოთება»: „ვიდრე იგინი შ ფ ო თ ს ა-ღა შინა იყვნენ“ M.—„ვიდრე-ღა შ ფ ო თ ე ბ დ ეს“ G. მხჯ. 3,26. იხ. მეშფოთე, საშფოთებელი, უშფოთველი.

შფოთება მღელვარება, აღძრვა: „რად ცუდად შ ფ ო თ ე ბ თ“ ანტ. დ. 24ვ.; „რომელნი იგი გ ა შ ფ ო თ ე ბ ე ნ თქუენ“ გალატ. 5,12; „მონაზონი ვიმე... შ ფ ო თ ე ბ დ ა ერისკაცსა თანა“ მ. ცხ. 139ვ.; „ნუ შ ფ ო თ ე ბ სენაკსა შინა შენსა“ მ. ცხ. 131. „კაცი მაგინებელი შფოთებად და ლაღვად“ O. იგ. ხოლ. 26,21; „ცხად არიან საქმენი კორცთანი: ...გულის-წყრომანი, წუალებანი, შ ფ ო თ ე ბ ა ნ ი“ გალატ. 5,20; „გულსხმის-ყოფად უღმრთოთა უგუნურებაჲ, შ ფ ო თ ე ბ ა ჲ და მომოტაცებაჲ“ O. ეკლ. 7,26; „დაწუნარნა შ ფ ო თ ე ბ ა ნ ი კაცთანი“ მ. სწ. 99,27. იხ. შფოთი, შეშფოთება; შდრ. მაშფოთებელი.

შფოთის-აღმძრველ-ი «რომელი ჰყოფდა შფოთსა»: „რომელი ჰყოფდა შ ფ ო თ ს ა ყოველთა მიმართ ჰერიათა“ Ქ.—„შ ფ ო თ ი ს-ა ღ მ ძ რ ე ლ ი ყოველთა შორის ჰურიათა“ Q, საქ. მოც. 24,5. იხ. აღმძრველი.

შფოთოან-ი მღელვარე, მშფოთვარე: „შ ფ ო თ ო ვ ა ნ ა დ ჰამღეს“ მ. ცხ. 268ვ. იხ. შფოთი.

შჩლ-ი იხ. შჯული.

შჳუმა იხ. შეშჳუმა.

შჯა იხ. სჯა.

შჯულ-ი, შრულ-ი, რჩულ-ი, სჯულ-ი კანონი, სარწმუნოება, «აღთქუმა», «მოძღურება», «სიშჯული», სამართალი; «შჯულჳილი», «დამცნილი»: „შ ჯ უ ლ ი იგი მოსეს მიერ მოეცა“ ი. 1,17; „ანუ არა მოსე მოგცა თქუენ შ ჯ უ ლ ი“ ი. 7,19; „ანუ არა ღმოგიკითხავს შ ჯ უ ლ ს ა“ მთ. 12,5; „მიიყუანეთ თქუენ ეგე და შ ჯ უ ლ ი ს ა ე ბ ა რ თქუენისა განიკითხეთ“ ი. 18,31; „შ ჯ უ ლ ს ა ეთაყრ წერილ არს“ ლ. 10,26; „ჰამღით მას ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შ ჯ უ ლ ა დ იგი არს შენდა და შ ჯ უ ლ ა დ ძეთა შენთა“ O.—„ჰამეთ იგი ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ ი არს და შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ ი ძეთა შენთათჳს“ G. ლევიტ. 10,18; „მცნიერ იყო შ ჯ უ ლ ს ა ღმრთისასა“ ფლკტ. 138,18; „იტყოდა... ყოფად წყალობისა მამათა ჩუენთა თანა, მოკსენებად ა ღ თ ქ უ მ ა ჲ თჳსი წმიდაჲ“ C.—„...მოკსენებად შ ჯ უ ლ ი ს ა წმიდისა მისისა“ DE, ლ. 1,72; „ასწაულებდეს დამარხვად შ ჯ უ ლ ი ს ა (მ ო ძ ღ უ რ ე ბ ა თ ა Q)“ საქ. მოც. 10,4; „შ ჯ უ ლ ს ა (ს ა შ ჯ ე ლ ს ა C) მისსა არა ინებეს სლვაჲ (სლვად C)“ ფს. 77,10; „შ ჯ უ ლ ი ს ა ე ბ ა რ მამათა თქუენთაჲსანუ ხუალთ“ O, ეზეკ. 20,18; „არა ვიცი ყოლად შ ჯ უ ლ ი თქუენი“ იზტ. 120,2; „რ ჩ უ ლ ს ა უფლისასა არს ნებაჲ მისი“ ფს. 1,2; „დაემორჩილენით რ ჩ უ ლ ს ა (შ ჯ უ ლ ს ა A) მეფისასა“ სბტკ. 125,3-1; „ვინაჲ ხარ და რომლისა რ ჩ უ ლ ი ს ა ჲ?“ ი. მოც. 57,33; „გარდაჰქდა შ ჯ უ ლ ს ა ჩემსა, რომელ დავდევ მათა მიმართ“ M.—„გარდაჰქდა დ ა მ ც ჳ ნ ე ლ ს ა, რომელი დ ა ვ ა მ ც ჳ ნ მათ“ G, ისუ ნ. 7,11. იხ. უშჯულო, უსჯულო, ურჩულო.

[შჯულდება]: „რომელი-იგი უმჯობესსა მას ალთქუმასი ზედა შ ჯ უ ლ დ ე ბ უ ლ არს“ ჰებრ. 8,6. იხ. დება.

შჯულჳილ-ი «რჩულიი», «შჯულიი», კანონი: „მითხრობად... ყოველთა შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ თ ა“ G.—„ასწაულებდენ... ყოველსა მას რ ჩ უ ლ ს ა“ O, ლევიტ. 10,11; „ჰამღით მას ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შ ჯ უ ლ ა დ იგი არს შენდა და შ ჯ უ ლ ა დ ძეთა შენთა“ O.—„ჰამეთ იგი ადგილსა წმიდასა, რამეთუ შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ ი არს და შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ ი ძეთა შენთათჳს“ G, ლევიტ. 10,18ვ. იხ. შჯული.

შჯულიერ-ი, რჩულიერ-ი კანონიერი: „შ ჯ უ ლ ი ე რ თ ა კრებითა განეგოს“ საქ. მოც. 19,39; „შ ჯ უ ლ ი ე რ ი მოსაგრც ღმრთისა ცხოველისაჲ (ვარ)“ პავლე მოც. 52,17; „რამეთუ შენ შ ჯ უ ლ ი ე რ მყავ მე“ ფს. 118,102; „უკუეთუ არა შ ჯ უ ლ ი ე რ ა დ იღწიდეს“ II ტიმ. 2,5. იხ. შჯული.

შჯულიერება სარწმუნოება, «შჯულჳილი»: „შ ჯ უ ლ ი ე რ ე ბ ა ნ ი მისნი უცხოდ შეირაცხნენ“ O.—„შ ჯ უ ლ ჳ ი ლ ნ ი მისნი უცხოდ შერაცხილ იქმნეს“ pb., ოვსე 8,12. იხ. შჯულიერი.

შჯულისაგან-ი, რჩულისაგან-ი კანონთა მცოდნე: „შ ჯ უ ლ ი ს ა გ ა ნ თ ა (რ ჩ უ ლ ი ს ა გ ა ნ თ ა C) ზრახაჲ ღმრთისაჲ შეურაცხ-ყვეს“ ლ. 7,30. იხ. შჯული/რჩული.

შჯულის(ა)-გარდამავალ-ი სჯულის გამტეხი, კანონის დამრღვევი: „იმხილებით შ ჯ უ ლ ი ს ა გ ა ნ, ვითარცა გ ა რ დ ა მ ა ვ ა ლ ნ ი შ ჯ უ ლ ი ს ა ნ ი“ იაკ. 2,9. იხ. გარდამავალი.

შჯულის(ა)-გარდასლვა დანაშაულება: „სადა ჴრა არს შჯული, მუნ არცა შ ჯ უ ლ ი ს ა გ ა რ დ ა ს ლ ვ ა ჲ“ პრომ. 4,15. იხ. გარდასლვა.

შჯულის(ა)-მდებელ-ი, რჩულის-მდებელ-ი კანონმდებელი, სარწმუნოების წიგნთა კომენტატორი: „ერთი არს შ ჯ უ ლ ი ს (ა)-მ დ ე ბ ე ლ ი და განმკითხველი“ იაკ. 4,12; „დადგინე, უფალო, შ ჯ უ ლ ი ს-მ დ ე ბ ე ლ მათ ზედა“ ფს. 9,21; „მორბიოდეს მისა... მოსე შ ჯ უ ლ ი ს-მ დ ე ბ ე ლ ი, აბრაჰამ...“ კ. იერ.-აღდგ. 104,13; „მოვიდეს ს ჯ უ ლ ი ს-მ დ ე ბ ე ლ ნ ი სიონით“ წწტყ. 105, იდ; „ჰკითხა ერთმან მან მათგანმან შ ჯ უ ლ ი ს-მ დ ე ბ ე ლ მ ა ნ გამოცდით“ C, მთ. 22,35; „ყოველნი შ ჯ უ ლ ი ს-მ დ ე ბ უ ლ ჳართ და წიგნთა-თარგმანებაჲ გუნებავს“ მ. სწ. 266,30. იხ. მდებელი.

შჯულის-დება კანონმდებლობა: „რომელი დაეწერე შ ჯ უ ლ ი ს-დ ე ბ ა დ მათა“ O. გამოსლ. 24,12; „შ ჯ უ ლ ი ს-დ ე ბ ა ჲ სოფლად შემოჴდა მოსჱს მიერ“ ბ. კეს.—40 თჳს 130,22. იხ. დება.

შჯულის-მდებლობა კანონმდებლობა: „რასა იტყჳ, რასა შჯულის-მდებლობ?“ A—82,701. იხ. მდებლობა.

შჯულის-მეცნიერ-ი, რჩულის-მეცნიერ-ი სარწმუნოების წიგნთა ან კანონთა მცოდნე და განმმარტებელი: „მი-ვინმე-უგო შჯულის-მეცნიერმან (რჩულის-მეცნიერმან C) და ჰრქუა მას“ ლ. 11,45; „რჩულის-მეცნიერი ვინმე აღდგა“ ლ. 10,25. იხ. მეცნიერი.

შჯულის-მმარხველ-ი კანონის ან სარწმუნოების დამცველი: „მრავალნი შჯულისა მმარხველთაგან-ნი იქცეოდეს მისა“ წწტყ. 106 ი'ე იხ. მმარხველი.

შჯულის-მოყუარე: „იყვენით უკუე შჯულის-მოყუარე და უცხოთ-მოყუარე“ მ, სწ. 21,11. იხ. მოყუარე.

შჯულის-მოძღუარ-ი, რჩულის-მოძღუარ-ი კანონის ან სარწმუნოების მასწავლებელი; ქნომიკოსი: „რომელსა სახელ ერქუა გამალელ, შჯულის-მოძღუარი“ საქ. მოც. 5,34; „უნდა მათ, რათამცა იყუნეს შჯულის-მოძღუარ“ I ტიმ. 1,7; „ჰრქუა რჩულის-მოძღუართა მათ“ ლ. 14,3; „ვაი თქუენდა, რჩულის-მოძღუარნო“ ლ. 11,52; „იყო ვინმე ჯარიაი შჯულის-მოძღუარი... სახელ ნომიკოსსა მას ერქუა ტროფონ“ საქ. წიგ. II 24,34. იხ. მოძღუარი.

შჯულის-მწერალ-ი: „ზინან შჯულის-მწერალი...ადრე წარმოგზავნენ“ ტიტ. 3,13. იხ. მწერალი.

ჩ

ჩ ით ქართული ანბანის 28-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—1000.

ჩ, ჩა, ჩან იხ. ჩენა.

ჩაბალახ-ი ჩაფხუტი: „აბნაურად ქერველი ჯაჭუთ ჩაბალახითურთ“ O, I მფ. 17,6; „ვახტანგ მეფესა შეექმნა ჩაბალახი ოქროჲსი და გამოესუა წინაით მგელი და უკუანათ ლომი“ ქ. ცხ. 188, 18.

ჩავრდომა იხ. შთავრდომა.

ჩამიჩ-ი: „გამოართუა მალაკი, რომელსა შინა იდვა ჩამიჩი“ მ. ცხ. 807v.

ჩამოგდება: „ჲრობა ფარსმან, ჩამოაგდო და მოკლა“ ქ. ცხ. 57,10. იხ. გდება.

ჩამოდგომილ-ი ჩამოსული: „გზაჲ ზეცით ჩამოდგომილი“ მ. ცხ. 880v.

ჩამოვრდომა იხ. შთამოვრდომა.

ჩამოკიდება: „წარიყვანა დჳნს [სუმბატ], ჩამოაკიდა ძელსა და მოკუდა“ ქ. ცხ. 217,9. იხ. კიდება.

ჩამოკუეთა: „ბრძანა ...კელნი მისნი მჯართაგან ჩამოკუეთად“ H—241,19. იხ. კუეთა.

ჩამოპება იხ. შთამოპება.

ჩამორთჳა იხ. შთამორთჳა.

ჩამორლუეჳა ჩამოქცევა: „არმაზ და ზადენ [შთანი], რეცა თუ ჩამოიორლუეს“ ქ. ცხ. 112,2. იხ. რლუეჳა.

ჩამორჩობა: „დაითმინა ჩამორჩობასა მეორე საკუდილ“ მ. ცხ. 860r; „განვიდოდე... ჩამორჩობად თაესა“ მ. ცხ. 837 v. იხ. რჩობა.

ჩამოსლჳა იხ. შთამოსლჳა.

ჩამოსუმა: „ჩამომსუ ჯორსა ამისგან და ვითარცა ჩამოსუა, ვერ ეძლო ფერჯთა მათზედა დგომად“ Sin.—11, 114 v. იხ. [სუმა].

ჩამოსხმულ-ი «დასხიეებული»: „ზერგნი მისნი რკინისა ჩამოსხმულისა“ pb..—„ზურგის-ძუალი მისი რკინაჲ დასხიეებული“ M, იოს. 40,14. იხ. სხმა.

ჩამოტანა ჩამოყვანა: „მრავალნი ფიჩოსანნი... ჩამოიტანნა“ ი.-ე. 20,20. იხ. ტანა.

ჩამოღება ჩამოტანა: „უკუეთუმცა ჩამოიღო ვინმე (მთოვარე), რომელსამცა ადგილსა დაეტია იგი?“ ბ. კეხ.-ეჰუხ. დდ. 24,18. იხ. ღება.

ჩამოღმართ იხ. შთამომართ.

ჩამოყოლა იხ. შთამოყოლა.

ჩამოცვალება ჩამოსვლა: „ნელიად ჩამოიცვალებდა სარისხად თჳსად, მონაკუეთსა“ ქ. ცხ. 114,8. იხ. ცვალება.

ჩამოცჳენებულ-ი: „ქამის... თჳლი ჩამოცჳენებული“ ქ. ცხ. 118,11. იხ. ცჳენება.

ჩამრეც-ი ჩაღმართი: „რაჟამს უსეოქნის ვინმე ადგილსა ჩამრეცსა... შთაგორდის“ ბ. კეხ.-ეჰუხ. დდ. 124,15. იხ. მრეცი.

ჩამრეცობა დაფერდება, დაქანება: „(ბურთჳ) სამრეცულითა მითცა და ადგილისა ჩამრეცობითა მძაფრიად შთაგორდის“ ბ. კეხ.-ეჰუხ დდ. 124,18. იხ. ჩამრეცი.

ჩანგ-ი ქნარი: „წინა უროკჳიდეს და სტჳრითა და ჩანგებითა ქებასა შეასხმიდეს“ ბალ. 124,20. იხ. შეჩანგე.

ჩარადოვან-ი: „მკჳდრნიცა მის ადგილისანი... ჩარადოვანნი, პორ-მსივანნი და დღემოკლედ ცხორებულნი“ შუშ. XIV 25.

ჩასადგმელ-ი: „მოიხუნა ხუთნი თჳი სასუმელნი ...ჩასადგმელითურთ“ Sin.—11,894 v.

ჩასლჳა იხ. შთასლჳა.

ჩასუმა იხ. შთასუმა.

ჩასხმა ჩაღერა: „ზოგჯერ გარე განთხეულა უბრძანის და ზოგჯერ საეროსა საჭმელსა თანა ჩასხმაჲ“ ი.-ე. 40,27. იხ. სხმა.

ჩაფ-ი: «სარწყულია»: „მისცა რქისები ჴელსა ყოველთასა და სარწყულები ახლები“ G.—„მისცა ნესტჳ რქისა ჴელთა მათ ყოველთასა და ჩაფები ახლები“ O, მსჯ. 7,16.

ჩაფლა ქალამანი: „გინა თუ მოგუნი გინა თუ ჩაფლანი... აკონომოსისაგან თხოვიან“ ი.-ე. 44,26.

ჩაფლუა: „აღიღო ასტამი და უხეთქნა მას თაესა და ჩაჰფლა“ შუშ. VI 15. იხ. ფლა.

ჩაფხუტ-ი, ჩაფხუთ-ი ჩაბალახი; კუნკული: „ჩაფხუტი ოქი ცხოვრებისაჲ დაიდგა“ ეფეს. 6,17; „დაიდგას ჩაფხუთად საჭელე შეუორგულებელ“ I, სიბრძ. ხოლ. 5,19; „დაიდგა თაესა ვითარცა ჩაფხუტი“ I, ეს. 59,17; „ტანისამოსი ახალი ნუმცა შეემოსების ჯორცთა შენთა, ვიდრე ჩაფხუტად უნდოდეს“ მ. ცხ. 173v.

ჩაღმართ იხ. შთამართ.

ჩაჭრა იხ. შთაჭრა.

ჩაკუ ტოპრაკი: „აღიღეს კოდობანი იგი... და ტილოჲ იგი ჩაკუ“ O. I 3ფ. 6,16.

ჩელთ-ი: „...ფარები და ჩელთები, და მოგადგინონ მცველი გარემო შენსა“ O. ეზეკ. 23,24.

ჩემ-ი: „რაჲ ძეს ჩემი და შენი“ ლ. 8,28; „რამეთუ ისმინე ჩემი“ C. ი. 11,41; „დიდებაჲ ჩემი არარაჲ არს“ ი. 8,54; „მეგობართან ჩემთან დაიძინა“ ი. 11,11; „მრავალთა პრქუან სულსა ჩემსა“ ფს. 3,3; „არღა აღსრულ ვარ მამისა ჩემისა“ ი. 20,17; „სხუაცა ცხოვარ არიან ჩემნი“ ი. 10,16; „ზოგი ნაყოფთა ჩემთაჲ მიესცე გლახაკთა“ ლ. 19,8; „არა ხართ ცხოვართა ჩემთაგანნი“ C. ი. 10,26. იხ. საჩემოდ.

ჩემება საკუთრება, შენახუა, მიკუთუნება: „მამად თჳსა იჩემებდა ღმერთსა“ C. ი. 5,18; „უმეტესობაჲ იგი უჩემე უფალსა“ ბრთ. S. კ. იერ.-აღდგ. 167,16; „დიდებასა და პატივსა ღმერთსა მოაჩემებდეს, ხოლო შეურაცხებასა და სამდაბლესა თაეთა თჳსთა იჩემებდეს“ ჰ. სწ. 170,3; „საქმე არს შეტყუებული ცხოველთაჲ, ჩემებული სულსა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 178,9. იხ. გამოჩემება, განჩემება, მიჩემება.

ჩემებრ-ი ჩემნაირი: „არა ყოლადვე გუპოეოს ჩემებრი გამზრახი“ ჰ. სწ. 157,6.

ჩემთანა ჩემთან მყოფი: „სიტყჳსა ვეტყოდე ჩემთანასა მას“ ხაკ. წიგ. II 125,26. იხ. თანა.

ჩენა «ჩუენება», ნება: „რომელი მცირედ ეამ ჩან და მერმე განქარდის“ თაკ. 4,14; „თუალთ ჩანნ კაცი“ O. ზირ. 19,26; „ჩას, რამე ბილწძი არს“ ფლკტ. 144,22; „ჩას, რამეთუ ესე იყოს მეფე“ O. III 3ფ. 22,22; „რომელნი-იგი გარემე შუენიერ ჩან“ C. მთ. 23,27; „რაჲთამცა უჩნდეს იგინი კაცთა მარხველად“ C.—„რაჲთა ეჩუენნენ კაცთა მმარხველად“ DE, მთ. 6,16; „არცა თავი ჩემი ღირს მიჩნდა მისლვად შენდა“ ლ. 7,7; „შენ ნუ ბილწ გიჩნს“ საქ მოც. 11,9; „მძიმე გიჩნდა თხოვაჲ მეფისა მისგან“ O. I ეზრა 6,51; „ეითარ გიჩს თქუენ“ C. — „ეითარ გნებავს თქუენ“ DE, მრ. 14,64; „ცთომით ეინმე მიჩ, შენ, კაცო“ ფლკტ. 152,5; „რომელსა უჩნდეს ნეგობარ ყოფად ამის სოფლისა“ თაკ. 4,4. იხ. ა(ღ)ჩენა, ბოროტ(ის)-ჩენა, გამოჩენა, სათნო-ჩენა, წარმოჩენა.

ჩერჩუა იხ. დაჩერჩლი.

[ჩივილ-ი] იხ. მჩივანი.

ჩინება «წოდება», წუეა: „მიჩინნა ჩუენ ჩინებითა მით წმიდითა“ II ტიმ. 1,9; „პურად გიჩინე და მოუედ“ თომა მოც. 16,20; „მიჩინნა ჩუენ ღმერთმან ხარებად მათა“ საქ. მოც. 16,10; „წინაჲსწარ გიჩინნა ჩუენ შეილებად“ ეფეს. 1,5; „არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა“ C. — „არა მოუედ წოდებად მართალთა“ DE, მრ. 2,17; „მტკიცედ დეგ ჩინებასა მას, რომელსაცა ეჩინე“ ანდ.-ანატ. 203,6. „მრავალნი არიან ჩინებულ“ მთ. 22,14; „პაელე, ჩინებულ მოციქული იესუ ქრისტესი“ I კორ. 1,1; „აზნაურებასა ჩინებულ ხართ“ გალატ. 5,13; „ხელაკა ჩინებულ ვარ“ O. ეხთ. 5,12; „ეტყოდა ჩინებულთა მათ იგეესი“ ლ. 14,7; „აზნაურნი და ჩინებულნი მჴედარნი მოწუენულ არიან“ აგმ. 99,9. იხ. გამოჩინება, განურჩინებელად, განჩინება, განჩინება, თანა-ჯერ(ის)-მჩინებელი, მჩინებელი, საჩინო, უჩინო, წარმოჩინება, წარჩინება, წარჩინებული; შდრ. ჩინებულება.

ჩინებულება წოდება: „იხილეთ-ღა ჩინებულებაჲ ესე თქუენი“ I კორ. 1,26. იხ. ჩინება.

ჩმუნვა შეხება: „არნ იგი მდებარე და ჩმუნავნ კელითა და ზრახავნ წარეულთა ჭირისა მისგან“ ჰ. სწ. 140,1.

ჩნდე ჩხირი: „იყოს... ჩნდე თუალთა თქუენთა და სატყურც გუერდთა თქუენთა იყუნენ“ G, რიცხ. 33,55.

ჩოროროდ-ი ტეტრარქი, «ოთხთა სამთავროთა მთავარი» ან მთავარი ოთხთა სამთავროთაგანისა: „ესმა ჰეროდეს ჩოროროდსა პამბავი იესუჲსი“ C.—„ესმა ჰეროდეს ოთხთა სამთავროთა მთავარსა“ DE, მთ. 14,1.

ჩოჯა ჩოხა (საბერო სამოსელი): „შეილო, შეჰკერეა ჩოჯაჲ იგი?.. ჰე, მამაო, შეეკერე იგი და შეეჯაზმე“ ჰ. ცხ. 888v; „აღაშენის ანუ ჩოჯთა ანუ საბექურითა“ ი.-ე. 86,24; „გამოიღო თჳსი ხუასტაკი და ჩაიცუნა ჩოჯანი ლიპარიტ“ ქ. ცხ. 228.0.

ჩრდილ-ი, ჩრდილო «აჩრდილი», «გრილი», ჩრდილიანი; «ზეშთამო»: „ჩრდილსა (აჩრდილსა M) მთათასა ხედაე შენ, ეითარცა კაცთა“ G, მსჯ. 9,36; „ჩრდილო არს სახლი ესე შენი, აპოლონ“ ფლკტ. 144,20; „დაფარნა მთანი ჩრდილმან (გრილმან C) მისმან“ ფს. 79,11; „მოეიდეს წმიდაჲ იგი მთისაგან ჩრდილოჲთ მაღნარით“ I, ამბ. 3,3; „ადგილი ესე ჩრდილო არს“ მსჯ. 35,0; „მოწესეობდეს მთათა სამე ჩრდილოჲსათა“ ოხ. 10,0; „ქარი ჩრდილოჲსა აღადგენს ღრუბელსა“ pb.,—„ქარმან ზეშთამომან აღადგინის ღრუბელი“ O. იგ. ხოლ. 25,25. იხ. სიჩრდილე, სიჩრდო.

ჩრდილო ჩრდილოეთი: „ჩრდილოჲ და ბღუარი შენ შეჰქმენ“ ფს. 88,13; „იელტოდეთ ჭოუანისაგან ჩრდილოჲსა“ O. ზაქ. 2,6; „ჩრდილოჲ[თ] მოეიდენ გამრყუნელნი მისნი“ I. იერემ. 51,48; „რომელი ჰხედიდა ჩრდილოდ“ საქ. მოც. 27,12; „ჩრდილოჲსანი იგი განვდეუნნე თქეენგან“ O. იოვ. 2,20; „პოეეს სახლაკი ერთი ჩრდილოჲთ კარძო“ შუშ. IX 23. „მოვიდოდიან... ჩრდილოჲთ და სამხრით“ ლ. 13,29.

ჩრდილოვან-ი ჩრდილოს მქონე, მაჩრდილებელი: „იხილეს მათ ...ყოველი ხე ჩრდილოვანი“ I. ეზეკ. 20,28; „შეჰგავს მონაზონსა, რაჲთა არა მოცალე იყოს... ტალავართაჲსა და ჩრდილოვანთა“ ჰ. ცხ. 79 r. იხ. ჩრდილი.

ჩუგლუგ-ი რკინის კომბალი: „ოდეს უხეთქნიან ჩუგლუგები იგი საჭურველსა ზედა მათსა“ ქ. ცხ. 44,10.

ჩუდკეც-ი, ჩოდკეც-ი, ჩოტკეც-ი სამოსელი, წამოსასხამი, ბინიში: „მოეჰკუეთე (ფრთე) ჩოდკეცსა შენსა“ O. I 3ფ. 24,12; „შეიმოსე ჩუდკეცი (ჩოტკეცი I) სამართლისაგან ღმრთისა“ O. ბარუქ. 5,2.

[ჩუეა] იხ. დაჩუეა, უჩუეველი, შეჩუევა.

ჩუენ ჩვენ: „ვითარცა ჩუენ მიუტეეებთ თანამდებთა ჩუენთა“ მთ. 6,12; „მრავალ ვართ ჩუენ“ C. მრ. 53,9; „იჯსენ თავი შენი და ჩუენცა“ ლ. 23,39; „მოვიდეთ ჩუენცა შენ თანა“ ი. 21,3; „ჩუენ ყოველივე დაუტეეთ“ მთ. 19,27; „ჩუენ არა ვპოეთ იგი“ ი. 7,35; „ჩუენცა მიუტეთ თანამდებთა ჩუენთა“ C. მთ. 6,12; „მომეც ჩუენ დღეს“ მთ. 6,11; „დანი მისნი არა ყოველნი ჩუენ შორის არიან“ მთ. 19,10; „ჩუენცა მაგინებს“ ლ. 11,45; „მოსრულ ხარ წარწყმედად ჩუენდა“ მრ. 1,24; „ჩუენდა მომარდ იტყჳ იგავსა ამას“

ლ. 12.41; „რომელ ჩუენ თანა არა ვალს“ C. მრ. 9,88; „წყალობა ყაე ჩუენთჳს“ მრ. 9,22.

ჩუენ-ი: „რაჲ არს ჩუენი და შენი?“ მრ. 1,24; „მამაჲ ჩუენი აბრაამი არს“ C. ი. 8,39; „ლაზარე, მეგობარმან ჩუენმან, დაიძინა“ C. ი. 11,11; „მთხრებელ დიდ არს შორის ჩჳენსა და თქუენსა“ C. ლ. 16,26; „უდიდეს ხარ მამისა ჩუენისა აბრაამისა“ C. ი. 8,53; „მამანი ოგი ჩუენნი მთასა ამას ზედა თაყუანის-სცემდეს“ ი. 4,20; „მეტ-ხრათ მომაელინებელთა მათ ჩუენთა“ ი. 1,22. იხ. ჩენ.

ჩუენება «გამოცხადება», «სწავება», «ოცება», ჩვენება, მოჩვენება, ხილვა, ზმანება, «ნაძილევი», სიზმარი: „ეჩუენნეს მათ მოსე და ელია“ მთ. 17,3; „აჩუენებდა მოძღურებასა თჳსსა“ არსტ. 22,17; „ალაგთა ზედა ეჩუენების მათ კეთილ შესაწყნარებელად“ pb.—„ალაგთა მათთა ეოცების მათ მპიარულებად“ O. ხიბრძ. სოლ. 6,17; „ვინ გიჩუენა თქუენ?“ DE—„ვინ გასწავა თქუენ?“ C. ლ. 3,7; „აჩუენე მას მარხვისა იგი პირი“ მრთ. C. ოჭრ.-მარხ. დ იონ; „სამთა ჟამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წულებრი შენი“ G. II მჭ. 10,16; „აჩუენა ამით, ვითარმედ შენი მსახური არს“ O. სიბრძ. სოლ. 18,21; „ეჩუენნეს ეპისკოპოსსა მას ქალაქისასა“ B.—„მერმე შემდგომად სამისა დღისა გამოეცხადნეს ეპისკოპოზსა მის ქალაქისასა“ A. სსმტ. 142,25; „მიჩუენე ჩუენ მამაჲ შენი“ ი. 14,8. „მოჰცებულთა თქუენთა ჩუენებით განეცხადოს“ ხაქ. მოც. 2,17; „იხილა ჩუენებაჲ სხუაჲ“ O. დან. 27,9; „კაცი უთხრობდა ჩუენებასა“ M.—„კაცი მთხრობელი მოყუასსა თჳსსა ნაძილევსა“ G. მჭ. 7,13; „ეცნებაჲ ჩუენებათაჲ ბოროტი შეაძრწუნებდა მათ“ O. სიბრ. სოლ. 18,17; „მეჩუენა მე ჩუენებაჲ“ I. იერემ. 38,25; „მოიღეს ბრძანებაჲ ჩუენებით“ მთ. 2,12; „ვიხილე ჩუენებასა ღამისასს“ O. ზაქ. 1,8; „მრავალ პირი შემხუდა მე დღეს ჩუენებით მაგისთჳს“ მთ. 27,19; „პრცხუენოდის, რომელნი ჰხედვიდეს ჩუენებასა“ O. მიქ. 3,7. იხ. თითის-საჩუენებელი, მაჩუენებელი, მაჩუენებლობა, მოჩუენება, საჩუენებელი, შეჩუენება.

ჩუენების-მხილველ-ი «ზმანებული სიზმრისაჲ», სიზმრის მნახველი: „აჰა ჩუენების-მხილველი იგი მოვალს“ O. დან. 37,10; „უკუეთუ აღ-ვიწმე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ჩუენების-მხილველი“ M.—„აღთე-დგეს შენ შორის წინაწარმეტყუელი ანუ ზმანებული სიზმრისაჲ“ G. II მჭ. 10,1. იხ. მხილველი.

ჩუეულ-ი: „ვითარცა ჩუეულ იყუნეს დღესასწაულსა მას“ ლ. 2,42; „ჩუეულ ვართ ჩუენ ესრე ყოფად“ ანდ.-ანატ. 229,8; „ვითარცა ჩუეულ იყო პაელე“ ხაქ. მოც. 17,2; „საქმესა, რომელსა ჩუეულ ვართ მრავლით წელთაგან, მცირედსა ჟამსა ვერ შემძლებელ ვართ ქცევად მისა“ მ. სწ. 42,16.

ჩუეულება ჩვეულება, სჯული, წესი: „რომელსა წესწუთ ჩუეულებაჲ აქუნდა შემთხუევად მისა“ ანტ. დ. 10ვ; „წარეიდა, ვითარცა ჩუეულებაჲ აქუნდა“ ლ. 22,39; „ეგეცვითარი ჩუეულებაჲ არა გუაქუს“ I კორ. 11,16; „მეცნიერ ხარ შენ ყოველსა მას პერიათა ჩუეულებისა“ ხაქ. მოც. 20,3; „ჩუეულებასა დედათასა ვარ“ O. დან. 31,35; „ბუნებამან ჩუეულებისამან გაიძულოს შენ ლოცვად“ მ. სწ. 150,20; „ვითარცა აქუნდა ჩუეულებაჲ“ ი.-ე. 48,18. იხ. ჩუეული.

ჩუკენ-ი «ლბილი», ჯაბანი, გულდედალი, მხდალი: „სიტყუაჲ კეღკეული ჩუკენი“ O.—„სიტყუანი მლიქნელისა ლბილ“ pb., ეჯ. სოლ. 26,22; „არცა ჩუკენთა სასუეველი ღმრთისაჲ არა დაიმკჳდრონ“ I კორ. 6,10; „ჩუკენად დააბნიის შიშისაგან საჭურველი თჳსი“ მ. სწ. 108,20; „სხეაჲ არს სიზმარი კეღლთაჲ და სხეაჲ არს ჩუკენთაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 174,0. იხ. სიჩუკნე.

ჩურჩნა ჩურჩული: „ჩურჩნიდეს რასმე ურთიერთას შორისი იგი“ O. II მფ. 12,19. იხ. დაჩურჩნა.

ჩურჩურება «ჩურჩენება», შელოცვა: „უკეთეთ უცნოს გულმან არა ჩურჩურებით და არა არს ნაშეტაე მსახრალისა“ O.—„უკეთეთ უცნოს გულმან არ ჩურჩენეთ და არა არს ნაკლულეანება მსახრელისა“ pb., ეკლ. 10,11.

ჩჳლ-ი იხ. ჩჩჳლ.

ჩქუეფა ღელვა, ხეთქება, წყდომა: „რომელსა თანა დაშკდრებელ არს შიში ღმრთისაჲ, არა ჩქუეფნ იგი გულის-სიტყუთა აჭა და იქი და არცა იცვალებინ ადგილითი-ადგილად“ მ. სწ. 284,18; „ჩქუეფდა გონებაჲ ჩემი“ H—841,792. იხ. მომოჩქეფა, მჩქეფრ.

ჩქუეფება ხეთქება: „დაბრმა და ეჩქუეფებოდა იგი კედელთა სახლისათა“ ხაქ. წიგ. II 26,23; „დღისი რად არა შემიპყართ, და ბნელსა ეჩქუეფებით?“ Ath.—11,84v. იხ. ჩქეფა.

ჩქურ-ი: „არღა მიწევნეულ იყო ბჭეთა ტაძრისათა, გამოესმა ჴმაჲ სიცილისაჲ ჩქურთა მათ მღდელთაჲ“ Ath.—11,86v.

ჩქურება ბოდვა, როტვა, სიჩურჩუტე: „უკეთეთმცა გარდასრულ იყავე დღეთა, ეთქუმცა. ვითარმედ ჩქურებად აქცე“ ფოკა 642 r. იხ. ჩქური.

[ჩჩუ-] იხ. დაჩჩუ-, მოჩჩუ(ება).

ჩჩჳლ-ი, ჩჳლ-ი თოთო, ლბილი, ჩვილი ბავშვი, «წინეელი», «ნუკეული»: „ფუფუნეულ და ჩჩჳლ იყუნენ თხრობასა“ ფს. 91,15; „რომელნი ჩჩჳლთა მოსცლ არიან“ მთ. 11,8; „გამოეცხადე ესე ჩჩჳლთა“ მთ. 11,25; „პირითა ყრმათა ჩჩჳლთა მწოვართაჲთა დაეშტკიცოს ქებაჲ შტერთა შენთა-თჳს“ ფს. 8,3; „ჩჩჳლნი მათნი ქუე დაისხეტნენ“ ნაუმ 3,10; „გამოეცხადე ესე ჩჩჳლთა ყრმათა“ ლ. 10,21; „არავინ დაშთა სახლსა მას შინა მოხეცებელითგან ვიდრე ჩჩჳლამდე“ ფლპ. მოც. 4,28; „მოთბა კბილი ჩჩჳლი“ O. დან. 18,7; „იქმნეს ჴორცნი მისნი, ვითარცა ყრმისა ჩჩჳლისანი“ O. IV მფ. 5,14; „ახლონდელი ყრმაჲ არს ჩჩჳლი“ ფლტ. 154,1. „წყერილითა ჩჩჳლთაჲთა ძიეს პერი“ pb.—„ნებელნი თხოვდეს პერსა“ O. გიდ. იერემ. 4,4; „ჩჩჳლი შენ-შორის და ფუფუნეული ფრიად ეშრის თჳალთა ძმისა თჳსა“ G.—„რომელი-ოგი ნუკეული და ფრიად ფუფუნეულ იყოს... შენ შორის, თუალძრ აქმნეს ოგი ძმისა თჳსისათჳს“ M. II მჭ. 26,54. იხ. გულჩჩილი, სიჩჩო, სიჩჩულე.

[ჩჩჳლება] ჩუყება. იხ. აღჩჩულება.

ჩხერა იხ. დაჩხერილი.

ჩხვლეტა იხ. საჩხვლეტელი.

[ჩხიბვა] იხ. მჩხიბავი.

ჩხიკუ: „ესე სიტყუაჲ მსგავს არს ყლაეილსა მუყართასა და ჩხიკუთასი“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 216,8.

ჩხირი შეშა, ფიჩხი: „იხილა ქურივი, ჩხ ი რთა მკრებალი“ ოქრ.-პეტრე და ელია 310.

ჩხრეკა: „შემინდეთ, წმიდანო ღმრთისანო, უცბად ჩხრეკისათჳს, არაჱს თუ მწერალი ვიყავ“ Sin.—11,860r.

ჩხუეპა ჩხვლეტა: „გჩხუეპდეს თქუენ (ფუტკარნი)“ M. II შჯ. 1,44. იხ. დაჩხუეპა.

ჩხუერა იხ. დაჩხუერული.

ც

ცან ქართული ანბანის 29-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—2000.

ც- იხ. ცნობა, ცოდნა.

-ცა ც: „რომელმანცა განსცა იგი“ მთ. 10,4; „იგიცა აკურთხა“ მრკ. 8,7; „ეხილვა-ცა მრავალი სასწაული“ C. ი. 4,45; „მრავალნი იტყოდეს-ცა, ვითარმედ მოკუდა“ DE. მრკ. 9,26; „სადაცა აღზრდილ იყო“ ლკ. 4,16.

ცა ზეცა: „კსნიეს მწუხარედ ცაჲ“ მთ. 18,8; „ცაჲ და ქუეყანაჲ წარჰკდენ“ მრკ. 13,31; „აღიხილა ცად“ C, მრკ. 8,41; „განეხუენეს ცანი“ მთ. 3,16; „რომელი დამკჳდრებულ არს ცათა შინა“ ფს. 2,4; „ცანი და ცანი ცათანი ვერ შემძლებელ არიან“ O, III შფ. 8,27; „მოჳცეთ შენ ღმერთმან ცუარისაგან ცისაჲსა და სიმრხისაგან ქუეყანისაჲსა“ იკ. რომ.-კურთხ. იხაკ და იაკობ. 24,9; „მან ღმერთი ცათაჲ და ქუეყანისაჲ აღიარა“ შუშ. IV 24. იხ. ზეცა-სახანი.

ცად

ცადება მიტევება, «მოშუება», «მიშუება», მოთმენა, ნების მიცემა: „მაცადე და აღმოგიღო წუელი ეგე“ მთ. 7,4; „მაცადე მე, მოვსრა ერი ესე“ G. — „მომიშუ (მიშუ pb.), რაჲთა მოვსრნე იგინი“ M. II შჯ. 9,14; „აცადეთ მცირედ, რაჲთა განისუენოს“ მრკ. 247; „მაცადეთ მე ხან ერთ“ ხნდ. 6,7; „მაცადეთ მე სამ თუე ღენ“ ანდ.-ანტ. 220,14; „აცადონ ღუარძლი იგი თანა-აღორძინებად იფქლსა“ მ. ხჭ. 89,15. იხ. დაუცადებელად, დაცადება.

ცავ იხ. ცეა.

ცალ- იხ. ცლა.

[ცალება] იხ. მოცალება.

ცალება დაცლა, «ცლა»: „არცალა ბურისა ჭამად აცალებდეს“ DE.—„ვერცა ბურის-ჭამად ჰცალნ“ C, მრკ. 6,31. „მოიღო ეამი ცალებისაჲ ტაძარსა მას დედისა კერპთაჲსა და ცუცხლი ალუდა“ Q—240,107. იხ. მოცალე, მოცალება, მოცალეობა. უცალო.

ცალთუალ-ი ერთთვალა: „უკეთეთ სამე დახუდეს ცალთუალ“ მ. ცხ. 245v. იხ. თუალი.

ცალიერ-ი ცარიელი; «ცუდი», «ჴელცუდი», ხელცარიელი: „შემოიყვანა კაცი ამას სოფელსა, ცალიერი საჳრველთაგან ბენებითთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152,6; „არა უმოიტჴეთ მიერ ცალიერნი“ მ. ხჭ. 143,21; „სცეს, ტანჯეს და წარაელინეს იგი ცალიერი“ ლკ. 20,10; „წარაელინეს იგი ცალიერი (ცუდი C)“ DE. მრკ. 12,3; „ჴურწმული იგი ცალიერ იყო და წყალი არა დგა“ O, დაბ. 37,24; „არა განაელინა იგი ცალიერი“ G. — „არა გამოიელინა იგი შენგან ჴელცუდად“ M. II შჯ. 15,13; „ნუ შეხჳალ ცალიერი დედამთილისა შენისა“ M. რუთ 3,17; „არა ეჩუენნეთ წინაშე უფლისა შენისა ცალიერად“ G.—„არა ეჩუენო შენ პირსა უფლისა ღმრთისა ჴელცუდად“ pb., II შჯ. 16,16. იხ. დაცალიერება, ჴელცალიერად.

ცალიერება «მოცალება», «ცუქმება», მოცლილობა, დაცალება: „სიბრძნე მწიგნობრებისაჲ თავისუფლებასა ცალიერებისასა არს“ O. — „სიბრძნე მწიგნობრისა კეთილ ჟამსა შინა მოცალებისასა“ pb., ზირ. 38,25; „მრავალნი არიან უქეთურებანი იგი, რომელ ასწავნა ცალიერებამან“ O.—„მრავალი უქეთურება ასწავა უქმებამან“ pb., ზირ. 30,29; „მოიღო ჟამი ცალიერებისაჲ“ თ“ე 550; „ცალიერებაჲ მიეც ამას, რაჲთა ცეცხლითა დაწუას ტაძარი იგი“ Q—240,110. იხ. ცალიერი, წარმოცალიერება.

ცალიერ-ყოფა «დაცუდება»: „სულთა წუერიელთა ცალიერ-ყოფად“ pb.—„სულთა წუერიელთა დაცუდებად“ O, ეს. 32,6.

ცალკაკა «ერთკაკა»: „რომლისა თანა იყოს მისთანა მღიერი ძნელი, ანუ მეფხანი, ანუ ცალკაკაჲ“ G. — „რომლისა იყოს სიმღიერე ბოროტი, გინა მეფხანი, ანუ ერთკაკა“ pb., ლევიტ. 21,20. იხ. კაკა.

ცალჴელ-ი: „ცალჴელსა თაყუანის-ცემაჲ“ H-241,121. იხ. ჴელი.

ცანდალ-ი სანდალი, ფეხსაცმელი: „და თჳთ შეიმოსა ტყავი თხისაჲ და ცანდალნი“ იზტ. 118,20; „შეუქმნან მას ცანდალნი რკინისანი“ გ“ი 261v.

ცარც-ი gypsum: „მოგუართუეს ჩუენ ეულოგიაჲ ალექსანდრიაჲთ თჳთო საწყაული ზეთი ჴურჭლითა, დაგობილი ცარცითა“ მ. ცხ. 102v.

ცაცხუ: populus alba: „ძელი იგი საროჲ, გინა თუ ცაცხჳ, შუხაჲ ანუ თელაჲ“ I. ეს. 44,14.

ცბა «ბორგა» გაგიჟება, გადარევა: „ეშმაკეულ არს და ცბის“ DE. — „ეშმაკი არს მის თანა და ბორგის“ C. ი. 10,20; „იხარებდ, რაჲ ცბიედ, ანუ წინაწარმეტყუელებედ ნაცილსა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,28; „მოვლენან ჟამნი, რაჲთა ცბოდიან კაცნი“ მ. ცხ. 282r. იხ. მცბიერი, მცბიერება, სიცბილი.

ცბუნება იხ. შეცბუნება.

[ცდა] გამოცდა, ცთუნება. იხ. გამომცდელი, გამოცდა, განმცდელი, განცდა, განსაცდელი.

[ცდა] ხოცვა, ლევა, ფხვრა.

ცდა მცდელობა, გარჯა: „მრავალგზის ეცადოს“ მ. ცხ. 57r; „კუალადცა ეცადენინ“ მ. ცხ. 57r.

[ცდა] დანახვა, სინჯვა. იხ. განცდა (-ილი).

ცებ- იხ. უცებო.

ცელ-ი: „ვიხილე: აჰა ესერა ცელი აღფრინებული“ O, ზაქ. 5,1.

ცემა «დაცემა», «ხეთქნება», «განწონა», რტყმა; კერა, დასობა, დაკოდვა; მიცემა; კვეთება: „მეყსეულად სცა მას ანგელოზმან უფლისამან“ Ქ,—„შენჴეულე დასცა მის ანგელოზმან უფლისამან“ Ჭ. ხაქ. მოც. 12,23; „რაჲსა მცემ მე?“ ი. 18,23; „რომელმან სცეს მამასა თჳსსა და დედასა თჳსსა,

სიკუდილით მოკუედინ“ O, გამოსლ. 21,15; „სცა კლდესა მას კუერთხითა მით ორგზის“ pb.,— „უხეთქნა კლდესა კუერთხითა ორგზის“ G, რიცხ. 20,11; „სცემდეს ნესტუებსა“ M, II ნშტ. 28,18: „ისარნი შენნი მეცნეს მე“ Č.— „... განმეწონნეს მე“ Ქ, ფს. 37,3; „ჰცემდეს თავსა მისსა“ მთ. 27,30; „უკუეთუ შეეახლო (გუელსა), გცეს შენ“ O, ზირ. 21,2; „რომელსამე სცეს“ მთ. 21,35; „იცემდა მკერდსა და იტყოდა“ ლ. 18,13; „ჰსცა ღაწუსა იესუს“ C.— „ჰსცა ყურიმალსა იესუს“ DE, ი. 18,22; „სცა პირსა მისსა“ პავლე მოც. 50,22; „სცეს ისრითა გუერდსა მისსა“ ოზტ. 122,27; „სცა გუერდსა პეტრესსა“ სჯ. მოც. 12,7; „თავსა დამართ სცემდა“ შუშ. II 16; „სცა მას პირსა მისსა“ საკ. წიგ. 141,4; „გლახაკთა არა სცემს ყოლად“ საკ. წიგ. 128,29; „უკუეთუ სცე მშიერსა პური შენი“ მ. ხწ. 25,10; „მეცით მე ჰამადი“ C, მთ. 25,35; „მეც მე წყალი“ ი. 4,10; „ეცინ მას განსატევებელი წიგნი“ მთ. 5,31; „ნუ სცემ ძილსა თუალთა შენთა“ O, იგ. სოლ. 6,4; „ნუ ჰსცემ ადგილსა საწყუეველად შენდა“ O, ზირ. 4,5; „სცენ მას ჰამადი“ C, ლ. 8,55; „აღდგეს მდინარენი, და ქრიოდეს ქარნი, და ეცნეს სახლსა მას“ C, მთ. 7,27. „მისმაცა ცემად არა გრცხეენოდა“ ფლკტ. 149,2; „გუელი დადარნებული გზასა ზედა ცემად ტერფთა ჰუნეთასა“ თა. რომ.-ქურთხ. იხაკ. და იაკ. 80,6; „უბრძანა უწყალოდ ცემად“ ფლკტ. 188,14; „მიიღენ ცემაჲ“ მრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 101,80; „ცემაჲსა გუელისამან ყვის წყლულებაჲ“ O, ზირ. 28,21; „ცემითა და გუემითა... შეიწრებულნი დდსა ურვასა შინა ვიყუენით“ ი.-ე. 52,8.

ცემულ-ი «მხუდარი», ნაცემი, მორტყმული: „არღა ეცა მათ ნაწილი“ M.— „არა მხუდარ იყო მისდა... სამკჳდრებელი“ G, მსჯ., 18,1 „რომელსა ცემულ არნ ისარი ტყირბსა“ I, იგ. სოლ. 7,28; „ცემულთა შემდგომად ცემისა მუჴლომდრეკით თაყუანის-სციან“ ი.-ე. 86,19.

ცემა თავსა თჳსსა «დატჳნვა», გაჭყლეტა: „ქვითა იცემნ თავსა თჳსსა“ DE.— „ქვითა დაიტჳნეს“ C, მრ. 5,5. იხ. ადგილ(ის)-ცემა; აღმოცემა, ბრძოლის-ცემა, გამომცემელი, გამოცემა, განმცემელი, განცემა, გარდაცემა, ზეშთ-გარდაცემა, გარდამოცემა, გზის-ცემა, გჳრგჳნის-მომცემელი, დასაცემელი, დაცემა, დაცემულება, დაცემულობა, დროჲს-ცემა, ზარის დაცემა, ზეგარდამომცემელი, ზედა-დაცემული, ზეშთ-გარდაცემა, თაყუანის/თაყუანის/თაყუანის-ცემა, თანაგეშინის-ცემა, თაყუანის-მცემელი, კუალად-მიცემა, მიმცემელი, მისაცემელი, მიცემა, მომცემელი, მოსაცემელი, მოცემა, მცემელი, ნათლის-ცემა, ნუგეშინის-მცემელი, ნუგეშინის-ცემა, პატივ(ის)-ცემა, პატივცემელი, საყჳრის-ცემა, საცემელი, სეფის-ცემა, სულის-ცემა, უკუნ-ცემა, ფერჴის-ცემა, ფლობის-ცემა, ღონეცემული, წარმოცემა, ყურიმლის-ცემა, წარცემა, წყობის-ცემა, ჴელ-ცემა.

ცემულება, ცემულობა იხ. ცემა.

ცენება «აღმოცენება»: „ეკალი ცენდებიან ჴესა მომთრეალეთასა“ O.— „ეკალნი აღმოეცენებიან ჴესა შინა მემთრვალისასა“ pb., იგ. სოლ. 26,9. იხ. აღმოცენება, აღმოცჳნება, გამომცენარე, გამოცენება, გარდმოცენება, თივა-ცენებული, მცენარე.

ცერეცო anethum, კამა: „მოიათევსით პიტნაჲსაჲ, ცერეცოჲსაჲ და ძირაკისაჲ“ C, მთ. 23,23.

ცერცუ cicera, cicercula, legumen, faba: „მოიღე თავისა შენისა... ცერცჳ და ოსპნი, ფეტჳ და ასლი“ I, ეზეკ. 4,9. იხ. მეცერცუე.

ცეცხლ-ი ღადარი, ნაკვერცხალი, ქურა, ხანძარი: „მოეკუეთოს და ცეცხლსა დაედვას“ მთ. 3,10; „ცეცხლი პირისა მისისაგან აღატყდა“ ფს. 17,9; „აღაგზნეს ცეცხლი შორეს ეზოსა“ ლ. 22,55; „რომელმან-იგი ცეცხლი აღუდვა“ O, გამოსლ. 22,6; „უკუეთუ კოპობნი იხილნის ცეცხლისა კიდესა“ ი.-ე. 40,25; „ცეცხლითა დაწუას ტაძარი“ თე 556; „ფიცხელ არს რკინაჲ, ხოლო ცეცხლმან დაალბის იგი; ფიცხელ არს ცეცხლი, ხოლო წყალმან დაავსის იგი“ მ. ხწ. 209,3; „თაყუანის-სცემდა ცეცხლსა“ შუშ. I 24; „მე ვეყო მას ზღუდე ცეცხლის გარემო“ O, ზაქ. 2,5. იხ. მოცეცხლება, საცეცხლე, საცეცხერი.

ცეცხლებრ-ი ცეცხლისებრი: „არა აღატყდეს ცეცხლებრ გულის-წყრომაჲ ჩემი“ I, იერემ. 21,12. იხ. ცეცხლ.

ცეცხლით(ა)- მომწუარ-ი: „ქალაქნი თქუენნი ცეცხლითმომწუარ (არიან)“ I, ეს. 1,7; „ბჭენი ამისნი ცეცხლითა მომწუარ“ O, ნეემ. 2,17. იხ. მომწუარი.

ცეცხლით-მოწუვა «მოცეცხლება»: „თუ... იყოს... ცეცხლით-მოწუაჲ, ანუ თუ მგრაგნალი, გინა თუ მგალი“ O, III მფ. 8,37; „ეწოდა ადგილსა მას ცეცხლითა მოწუაჲ“ pb.,— „ეწოდა სახელი ადგილისაჲ მის მოცეცხლება“ G, რიცხ. 11,3. იხ. მოწუვა.

ცეცხლის-მსახურ-ი ცეცხლთაყუანისმცემელი: „შესწავებულ იყო ცეცხლის-მსახურთა მიერ“ ოზტ. 144,18; „წარმოგზავნა ცეცხლის-მსახურნი მცხეთას“ ჭ. ცხ. 144,10. იხ. მსახური.

ცეცხლის-მსახურება: „დატჳებინა უმრაელესთა ცეცხლის-მსახურება და მოაქციენა სარკინოზად“ ჭ. ცხ. 198,6. იხ. მსახურება.

ცეხუა იხ. საცეხუელი.

ცვა (ცავ/ცევ) «კრძალვა», «დამარხვა», დაცვა, შენახვა, მორტყმა: „ჰსცევდა მას“ DE, — „ეკრძალებოდა მას“ C, მრ. 6,20; „რაჲთა კრძალულად სცევდეს“ A, — „იმცნო... კრძალვით დამარხვაჲ მათი“ B, სხსტ. 128,20; „სცევდეს ოგინი ბჭეთა ქალაქისათა ღამით და დღით“ ხჯ. მოც 9,24; „სცევდეს საცავსა მას კარვისასა“ M, I ნშტ. 9,19; „ყოველი ერი სცევდინ საცავსა მას უფლისასა“ M, II ნშტ. 23,6; „მიცევ მე, ღმერთო“ ფს. 15,1; „რაჲსა სხედ და მცავთ მე?“ თომა მოც. 19,42; „რომელი სცევდა კაცთა“ O, იერემ. 35,4; „მე ვჰსცევდ მათ სახელითა შენითა“ ი. 17,12; „ჰნებავს მიპარვად სამკეცლოჲ მათი, რომელსა სცევდიედ“ მ. ხწ. 18,8. „დაიცეს ცვაჲ სახლისა მის სამეუფოჲსაჲ კართა თანა“ O, IV მფ. 11,5; „რომელსა-იგი ცვაჲ მოწამეთაჲ მათ შეეცრებულ იყო“ ბ. კეხ.-40-თჳს 120,28; „ოდეს მიხედის ცვაჲ, კრობნ“ მ. ცხ. 296v. „პეტრე ცჳულ იყო საპყრობილესა მას“ ხჯ. მოც. 12,5. იხ. გარემოჲს-მცველი, გარე-მოცვა, გარე-მოცეული, გარე-შეცვა, დასაცავი, დასაცველი, დაცვა, ვანის-მცველი, კრულთ-სამკეცლო, მესაპყრობილეთ-მცველი, მოცვა, მცველი, მცველობა, საცავი, საცო, შეცვა, წინა-ცვა.

ცვალება «სხუაფერ ქმნა», შეცვლა; გადანაცვლება: „იცვალა სხუად ხატად წინაშე მათსა“ DE. — „სხუაფერ ქმნა წინაშე მათსა“ C, მრ. 9,2; „უკეთუ ცვალოს ჴინდომან ტყავი თჳსი და ვეფხმან სიჩრელე თჳსი“ I, იერემ.

18,28; „თირკმელნი ჩემნი იცვალნეს“ ფს. 72,21; „ვითარცა მთოვარე იცვალოს“ O, ზირ. 27,12; „რომელი შეუნორებაჲ არა იცვალა უკუანასკნელ?“ ბ. სწ. 2,20; „რაჲთამცა ცვალა იგი ღმრთისთჳს სახისა მისჯან უგუნურებისა“ შუ. I 14; „ეშმაკი იცვალოს ანგელოსად ნათლისად“ II კორ. 11,14; „იცვალე ამიერ და მუნ“ მთ. 17,19; „რაჲთა იცვალოს ამიერ სოფლით მამისა“ ი. 13,1; „ვითცვალებოდი მე მთათა ზედა, ვითარცა სირი“ ფს. 10,1. „არა ჯერ-არს ცვალებად“ O. დან. 6,15; „შჯულისაცა ცვალებაჲ იყოს“ ებრ. 7,12. „არა სხუად ცვალებულ“ ეპ. კჳპრ.-ანტ. 225,8; „ხეთ ქმარ ცვალებულ არს შენდა“ C. ი. 4,15; „ოდეს იხილო ფერი პირისა მისისაჲ ცვალებულად“ ბ. სწ. 71,23. იხ. გამოცვალება, გა(ნ)ცვალება, გარდამოცვალება, გარდამცვალებელი, გარდაცვალება, კერამის-მცვალებელი, მიცვალება, მოცვალება, მცვალებელი, უცვალებელი, ფერის-ცვალება, შეცვალება, ჩამოცვალება.

[ცვლა] იხ. განცვლა.

ცვულება დაცვა: „თჳნიერ ცჳულებისა და მცნებათა საღმრთოთა მიხედვისა ვერ წარჰმართებს კაცი ერთსაცა სათნოებასა“ ბ. ცხ. 285r; „რაჲ არს... ცჳულებაჲ გონებისაჲ შინაკერძო?... შინაკერძო ცჳულებაჲ გონებისაჲ არს... ნაყოფი“ ბ. ცხ. 284v. იხ. ცჳული(ცვა).

ცთომა (ცთ-ებ/ცეთ) «ბრალება», «შეცთომა», «დაბრკოლება», მოტყუება, შეცდენა, წაბორძიკება, წაცდენა, დანაშაულება: „მარადის სცთებიან იგინი გულითა მათითა“ ფს. 94,10; „სცთებოდაან და აცთუნებდენ“ I, ეს. 9,16; „ნუ სცთები“ ფლკ. 184,66; „იხილეთ, ნუუკუე სცთეთ“ ლ. 21,8; „სცთებოდეს საშოჲთგან“ C.—„შესცთეს მეცნიერებისგან“ Ქ, ფს. 57,4; „არა ესცთეთ“ ფს. 76,8; „ვერა... ცთომით სცთაა შესაჩუენებელისა მისგან“ M. — „არა ბრალი ბრალაა შენაჩუენებისაგან“ G. ისუ ნ. 22,20; „რომელსა სცთეს ფერჴი მათი“ G.—„რომელსაცა შეუცთენ ფერჴნი მათნი“ M. II შჯ. 32,35; „ცთენ მრავალნი“ C. — „დაბრკოლდებოდაან მრავალნი“ DE. მთ. 24,10; „რომელი არა სცთა ენითა თჳსითა“ O. ზირ. 35,11; „ნუ განერდომილ სცთები ყოველთურთ“ მრთ. S. ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 103,05; „დედაკაცი იგი სცთა და შჯულსა გარდაკდა“ I ტიმ. 2,14. „ცთომანი ჩუენსა სხუათა ეშმაზაზობდით და ვაბრალობდით“ ბ. სწ. 161,26; „შთავარდა კაცი ცთომასა“ ბ. ცხ. 87v. „მორწმუნენ ცთომილნი შე-ეკი-ინანენ“ ოჭრ.-ჯვრიტ. 227,27; „ცთომილ არიედ ალაგნი მისნი და არა საცნაურ“ O, ფს. სოლ. 5,6; „ცთომილ არიან გზასა“ ბ. ცხ. 116v; „უკეთუ რაჲმე არს მას შინა ცთომილი, განგე“ ლ. 64,28 (!). იხ. განცთომა, მაცთური, მიცთომა, მოცთომა, საცთომელი, საცთური, შეცთომა.

ცთომილება მცდარობა, შეცდომა, ბრალი: „დიდსა უგუნურებასა და ცთომილებასი დაანთქნის სულნი ჩუენნი“ მრთ. S. ოჭრ.-მარხ. და ითნ. 104,15; „ცთომილებისა ზრახვათა საყოფელ“ ლონგ. 190,2; „აღუვარეს წმიდათა მამათა ცთომილებაჲ თჳსი“ ბ. ცხ. 148v; „იყავ განშუებულ სიმშჳდით შეწყნარებად პატიჟთა ცთომილებისაჲთა“ ბ. სწ. 155,16. იხ. ცთომილი (ცთომა).

ცთუნება შეცდენა, მოტყუება, შეცდომა, შეშლა ჭკუაზე, «აღრწუნება», «დაბრკოლება», მოხიბლვა: „ცთუნებს ერსა ამას“ ი. 7,12; „სცთებოდაან და აცთუნებენ“ O. ეს. 9,16; „რაჲსა შეცთომილ ხარ და სხუათა აცთუნებ?“ ანდ.-ანტ. 215,80; „თავსა თჳსსა აცთუნებს“ გალატ. 6,3; „გულმან აცთუნა ევა ზაკუითა თჳსითა“ II კორ. 11,3; „აცთუნიან გულნი უმანკოთანი“ მრთ. 10,18; „სიკუთჳსან გაცთუნა შენ“ O. დან. 13,56; „ნუ ვინმე გაცთუნოს თქუენ სიტყჳთა მეტნობისაჲთა“ კოლ. 2,4; „რომელმან აცთუნოს ერთი“ C. — „რომელმან დააბრკოლოს ერთი“ DE. მრ. 9,42; „ნუ გაცთუნებენ თქუენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ O. — „ნუ აღგაცთუნებედ თქუენ ცრუწინაწარმეტყუელნი“ I. — „ნე აღგარწუნებენ თქუენ ცრუ წინაწარმეტყუელნი“ pb.. იერემ. 29,8. „ცთუნებათა ეშმაკისაჲთა დაეცემოდის იგი სიძჳთა“ ბ. ცხ. 101v; „ჰყოფდენ სასწაულებსა დიდ-დიდსა და ნიშებსა ვითარცა ცთუნებად“ მთ. 24,24. იხ. განცთუნება, თანა-წარცთუნება, მაცთუნებელი, მოცთუნება, შეცთუნება; შდრ. ცთომა.

ციდ-ი, ციდა «ვოკჳული»: „ციდ ერთი იყო მათი გჳძილ, ბაკად გამოთლილი“ O. — „გისოსი გოკჳულსა მჭონებელი გამოთლილსა“ pb.. ეზეკ. 40,43; „სიზრქე ზღუსაჲ მის ციდა ერთი“ M. II შტ. 4,5; „ვინ აღწყნა... ჴეყანაჲ ციდითა?“ I, ეს. 40,12.

ციკი-ი იხ. განცივება, სიცივე.

ცილ-ი სიცრუე, ტყუილი, ცრუ: „არა ცილი ჰფუცო“ მთ. 5,33; „არცა ცილი სწამო“ მთ. 19,18; „რომელმან ცილი თქუა ჩუენთჳს“ Oდან. 13,11; „სიტყუაჲ ცილისაჲ სძულს მართალსა“ O, ოგ. სოლ. 10,4; „ბიწ ბოროტ არს კაცისათჳს ცილისა სიტყუაჲ“ O, ზირ. 20,26; „უკეთეს ჴასმე ცილი დაესდევ, მიეგო ოთხი წილი“ ლ. 19,8; „ნუცა ცილსა შესწამებთ“ ლ. 3,14; „რომელი ცილსა შესწამებდეს გლახაკსა“ O, ოგ. სოლ. 23,10; „სიტყუასა ხოლო ცილსა იტყჳს“ ხაკ. წიგ. II 120,5 იხ. ნაცილი.

ცილება მოტყუება: „რაჲსათჳს შეცილენით მე?“ G. ისუ ნ. 9,23. იხ. შეცილება.

[ცილება] იხ. დამცილებელი.

ცილის-მფუცველ-ი «ცრუ ფიცი»: „(ყოველივე) ცილის-მფუცველი ამისგანეე შური იძიოს ვიდრე სიკუდილადმდე“ I. — „ყოველი ცრუ ფიცი ამისგან ვიდრე სიკუდილადმდე შურის-ძიებულ იქნეს“ pb.. ზაქ. 5,3. იხ. მფუცველი.

ცილის-შემწამებელ-ი ცილის დამდები, ცრუ მოწმე, «ცილის-მწამებელი»: „აჲა ესერა ცრემლნი ცილის-შემწამებელთანი“ O. — „აჲა ცრემლნი ცილის-მწამებელთანი“ pb., ეკლ. 4,1; „შეატყუნა იგინი დანიელ პირისაგანვე მათისა ცილის-შემწამებელად“ I. დან. 13,61. იხ. შემწამებელი.

ცილის-შეწამება ტყუილის დაბრალება, «ცილის-წამება»: „ღჳნოსა ცილის-შეწამებით სუმიდეს“ O. — „ღჳნოსა ცილის-წამების გამო სუმიდეს“ G. ამოს 2,8. იხ. შეწამება.

ცილის-წამება ცრუმოწმეობა, ცილის დაბრალება: „შიკსენ მე ცილის-წამებისაგან კაცთაჲსა“ ფს. 118, 134; „ესეითარი ცილის-წამებაჲ ყოველთა ბჭესიათა განფენილ არს“ ს. გაბ.-მოც. საკს. 101,40; „გულისაგან გა-

მოულენ გულის-სიტყუანი ბოროტნი... ცილის-წამებანი" მთ. 16,10. იხ. წამება.

ცილობა «ურჩება», წინააღმდეგობა, «ქცდომა», «სიტყჳს-გება», კამათი, დავა: „რაჲ არიან სიტყუანი ეგე, რომელთა ცილობით (ჰკლებით C) ურთიერთას სლვასა შინა (გზასა მაგას C)" DE. ლ. 24,17; „ეცილნეს ძენი იოსებისნი" G.—„სიტყუას-უგებდეს ძენი იოსებისნი"M. ეხუ 5. 17,14; „ეცილებოდეს იგინი ურთიერთას" ი. მოც. 72,1; „რომელნი აცილობენ, ეითარმედ აღდგომაჲ არა არსო" ლ. 20,27; „ნუ აცილობ ჴეშმარიტებასა" O. ზირ. 4,89. „ვერვინ ჩუენგანი შემძლებელ იქმნა ცილობად ბერისა ამას გულის-სიტყუასა" ლთწ. 55,18; „ეყოფის ცილობაჲ წინააღმდეგობითა სიტყუათაჲთა ურთიერთას, რამეთუ ერთმანეთ არა ინებოს დამორჩილებაჲ" H—822,55г; „იყო „ცილობაჲცა მათ შორის" ლ. 22,24; „იქმნა ცილობაჲ შორის ორთაჲ მათ კერძოთა" მ. ცხ. 282v; „ნუ მასვე ცილობასა შენსა დადგრები" აზტ. 122,17; „ცილობაჲ და ურჩებაჲ მორჩილობითა განუგებს" მ. სწ. 71,19; „ეაჯრობასა შინა არს ჴელტბაჲ და ცილობაჲ" მ. სწ. 274,14. იხ. მაცილობელი, საცილობელი, უცილობელი.

ცილფიც-ი ცრუ მოფიცარი: „ცილ-ფიც მკჳდრნი იგი ამისნი უკუნისამდე" I ეზრა 2,23. იხ. ფიცი.

ცინ- სიცილი, დაცინვა: „ნეტარ ხართ, რომელნი სტირით აწ, რამეთუ ეცინოდით" ლ. 6,21; „თე ეცინან, იგიცა მის თანა ეცინან" O. I ეზრა 4,31; „ნეცა შეეცინაჲნ მე მტერნი ჩემნი" ფს. 24,2; „ეცინოდიან მას" Č.—„მას ზედა ეცინოდიან" Ქ. ფს. 51,8; „ნუ ეცინი მას" O. ზირ. 30,10; „ნუ ეცინი კაცსა, ლმობილსა და განწმწარებულსა გულითა" O. ზირ. 7,12. იხ.განცინ-, მოცინარი.

ცინება: „მსახიობელთა მათ და ხუმართა ვინ აქებდეს, რომელ აცინებენ მრავალთა!?" A—92,051; „გინებასა, რაჲთა გაცინებდე?" X 360v. იხ. ცინ-; საცინელი, სიცილი, შეცინა.

ცისად-ცისად გუემულ-ი მთვარეული: „მოჰგურიდეს მას... ცისად-ცისად გუემულთა და განრღუეულთა... და განკურნნა იგინი" მთ. 4,24. იხ. გუემული (გუემა).

ცისკარ-ი (ცისკრისა) «განთიადი», დილა: „ვითარ ცისკარი განეღებოდა" O. I მფ. 9,26; „დაეძინა... ვიდრე ცისკრადმდე და აღიმსთო განთიად" O. I მფ. 8,15; „ოდეს განთენეს ცისკარი" O. იქდ. 14,2; „აღმოეალს ვითარცა ცისკარი" O. ჭეშ 8,9; „ცისკარი აღმობრწყინდა" მარკ. 250г; „შესწორნე შესაწირავნი ცისკრისანი" O. IV მფ. 16,15; „ვითარცა ცისკარ ოდენ იყო" მუწ. VII 1. „მწუხრი ტირილი და ცისკარს სიხარული" ოქრ.-გურიტ. 227,21. „ცისკარს იყოს სიხარული" კ. ეერ.-აღდგ. 167,10.

ცისკარსა «განთიად»: „ცისკარსა" DE.—„განთიად" C. ლ. 24,1. იხ. კარი; [განცისკრება] (-ულ).

ცის-კიდე მსოფლიო: „გამომიცხადა მე მეუფემან ყოველთა ცის-კიდეთაჲნ" O. I ეზრა 2,8; „განაესნა ყოველნი ცის-კიდენი სულთაჲ მეცნიერებისაჲთა" რიდს. 104,38; „ნუთუ იგიცა არა დედოფალ არს ყოველთა ცის-კიდეთა" ფლტ. 168,16. იხ. კიდე.

ცის-ფერი: „ესე არს სახე მიწისაჲ მის... თეთრი და ცის-ფერი" მხკ. 58,20. იხ. ფერი.

ცის-ფეროვან-ი: „მსგავსად სამოსლისა მათისა... ერჩეა ერთსა მას კრებელსა მწუანისან და მეორესა მას ცის-ფეროვან" H—841,017. იხ. ფეროვანი.

ციქუ- მოციქულობა, მსახურება: „რომლისათჳს ესე ეციქე ჯაჭუთური" ეფეს. 6,20; „ციქეს წმიდათა მათ წინაშე" ანდ.-ანატ. 224,1. იხ. მოციქული, მოციქულება/მოციქულობა, სამოციქულო, საციქული.

ციცხუ დიდი კოზი (საბა): „და ჰქმნე პინაკები მისი და ფსიადები, ტაკუები და ციცხუები" O. გამოსლ. 25,29; „დაპბერონ... პინაკები და ციცხუები და ფიალები და საწირაკები" G. რიცხ. 4,7.

ციხე: „განაშუენა ყოველი იგი ციხე სულიერითა მით ჭაბრითა" მუწ. X 26; „ექესი წელი ციხესა მას შინა ალასრულა" მუწ. I, 25; „განუმაგრდეს ზედა მრავალთა ჴევთა და ციხეთა" ჯარდ. 69,7. იხ. დედაციხე.

ციხე-ქალაქ-ი: «დაურჩეს ციხე-ქალაქნი: თეხარისისი, სამშჳლდე და მტეერის-ციხე" ჭ. ცხ. 15,11. იხ. ქალაქი.

ციხის-თავ-ი: „აგონა ციხის-თავმან მეფესა" ჭ. ცხ. 100,6. იხ. თავი.

ციხის-ციხე სიმაგრე: „დაბარა ციხის-ციხჳ იგი სოფისაჲ" O. II მფ. 5,7. იხ. ციხე.

ციხოვან-ი ციხის-მცველი: „გამოსტყუა გაგი ციხოვანთა გიორგი შეფისათა" ჭ. ცხ. 282,2. იხ. ციხე.

ცლა «ცალება», «ჭელმწიფება», მოცლა, «ძალ-ება»: „ვერცა პერის-ჯამად ჰცალნ" C.—„არცალა პერისა ჯამად აცალებდეს" DE. მრ. 6,31; „ვერ სცალნ პერის-ჯამადცა" C.—„ვერ ჭელ-ეწიფა მათ ვერცალა პერისა ჯამად" DE. მრ. 3,20; „არა სცალს მაგისთჳს" მ. ცხ. 34; „სცალს და მისთჳს ღალდებენ" O. გამოსლ. 5,8; „არა მაცლის შე შთასლად თქუენდა" I.—„არ ძალ-მიც შთამოსლა" pb., ნეემ. 6,3. იხ. მოცალე.უცალო.

[ცლა] შორება. იხ. გამოცლა, განცლა, მიცლა, წარმოცლა.

ცმელ-ი «პოზანი», ჭონე; მოსაზელი წყალრეული ფქვილი: „მოიღონ... ცმელი იგი გარდაბერეული ქუსეტსა და ყოველი ცმელი შეცლისაჲ" O. ლევიტ. 2,3; „შეიყუნა ცმელი ალისა ზედა" G.—„დაყო პოზანად პირი მისი" M. მხკ. 8,22; „ცმელსა თჳსსა შეიყინნეს" ფს. 18,10; „განძღეს მიწაჲ ცმელითა მათითა" I, ეს. 34,7; „დედანი მათნი ზელენ ცმელსა" I, ეერემ. 7,18; „ცმელითა საპოხისაჲთა განძღეს სული ჩემი" ფს. 62,6.

ცმელოვან-ი მოსაზელი წყალრეული ფქვილი: „შეიცალეს ცმელოვანი იგი... უერბეელად უცომოდ, რამეთუ ვერ შესუარეს" O. გამოსლ. 12,39. იხ. ცმელი.

ცნება იხ. მეცნება, მეცნიერი, მეცნიერება, მოცნება.

ცნობა «ცოდნა», გაგება, «გრძნობა», მიხვედრა, «გულისჴმის-ყოფა», «უწყება», «სწავლა», «გონება», «გონიერება», «გამომეცნება»: „ეცან" G. — „გულისჴმა-ყუე" M. მხკ. 17,16; „ცნეს, რამეთუ ჩუენებაჲ რაჲმე იხილა" DE.—„გულისჴმა-უეს. ეითარმედ ხილვაჲ იხილა" C. ლ. 1,22; „გულსან ბრძნისაჲან

ცნობა" O, ეგ. ხოლ. 16,28; „რაჲთა გიცნან შენ" C.—„რაჲთა გიცოდიან შენ" DE. ი. 17,3; „რამეთუ იცნიან ქმაჲ მისი" C. ი. 10,4; „არცა შორიელი უცნობიენ" შრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 104,28; „იცნეს იგინი მრავალთა" C.—„გულისქმა-ყვეს მრავალთა" DE. მრ. 6,33; „ცანთ იგავი ესე" C.—„ისწავეთ იგაჲი" DE, მთ. 24,32; „რომელი აღმოიკითხვიდეს, ჰსცნობდინ (გულისქმა-ჰყოფდინ C)" DE. მრ. 13,14; „ვეცნობე მათ ქუეყანასა შინა ეგჳპტისასა" pb.,—„გამოვეცნე მათ ქუეყანასა ეგჳპტისასა" O, ეზეკ. 20,5; „კაცი ნუ სცნობს სიტყუათა ამათგანსა" G.—„კაცმცა ნუ ვინ აგრძნობს სიტყუათა ამათ" O, იერემ. 38,25. „დაღათუ უცევ ვარ სიტყჳთა, არამ̃ცა არა ცნობითაცა (გონებითაცა pb.)" II კორ. 11,6; „ცნობაჲ იცის კრძისაჲ" O, სიბრძ. ხოლ. 1,7; „აღიარებს, ვითარმედ ცნობაჲ აქუს ღმრთისაჲ" O, სიბრძ. ხოლ. 2,13; „მოიყვანა ცნობასა ჰეშმარიტებისასა" ფსმ. 284r; „მსახურებაჲ ღმრთისა მიმართ—დასაბამ ცნობის" O, ეგ. ხოლ. 1,7; „არა იყო მათ თანა ცნობაჲ" G.—„არღარა იყო მათ თანა გონებაჲ" M, ისუ ნ. 5,1; „არა შემძლებელ არს ცნობად" I კორ. 2,14; „ცნობით უწყოდეთ" G.—„უწყებით უწყოდეთ" M, ისუ ნ. 23,13; „მისცა მათ ღმერთმან გულისხმის-ყოფაჲ და ცნობა ყოველსა შინა ღრამატიკოსობასა და სიბრძნესა" pb.,—„მოსცა ღმერთმან გულისჴმის-ყოფაჲ და გონიერებაჲ ყოველისა მწიგნობრობისა და სიბრძნისაჲ" I, დან. 1,17; „უური ისმენს გარეშეთა სიტყუათა და მისცემს ცნობასა გონებისასა" შ. სწ. 178,14; „ცნობასა მაკჳლეს" შ. ცხ. 284v. „იგი ცნობილ არს მის მიერ" I კორ. 8,3; „დამტკიცა... ხილული და ცნობილი შორის სიმდიდრესა" გრ. ნაზ.-შობ. 287,29. იხ. გამოცნობა, მეცნაე, მცნობელი, საცნაური, საცნობელი, უცნობელი, უცნობო, შეცნობა, წინა_თ-ცნობა, წინა-სწარ-ცნობა.

ცნობად-ი: „ხე არს ცნობადისა, კეთილისა და ბოროტისაჲ" შ. სწ. 164,21. იხ. ცნობა.

ცნობამოელებულ-ი: „არს იგი ცნობამიღებულ" შ. ცხ. 425r. იხ. მიღებული.

ცნობება «უწყება», ჩვენება, გამოცხადება; «განცხადება»: „შაბათნი შენნი წმიდანი აცნობენ მათ" I, ნეემ. 9,14; „თჳსებითა მათ აცნობებდა მას" შრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 107,14; „ეცნობოს მათ ცოდვაჲ" G,—„განცხადნეს მათი იგი ცოდვაჲ" O, ლევიტ. 4,14; „გუაცნობა ჩუენ" C,—„მაუწყა ჩუენ" DE. ლ. 2,15; „ამით ჴერხითაცა აცნობევე მტერთა ჩუენთა" O, სიბრძ. ხოლ. 16,6; „რეკებისა მიერ აცნობებდეს მას" შ. ცხ. 181v. იხ. ცნობა.

ცნობიერ-ი ცნობადი: „დაემტკიცნეს... სულნი ცნობიერნი" გრ. ნაზ.-შობ. 296,32. იხ. ცნობა.

ცოდვა იხ. თანა-წარცოდვა.

ცოდვა «ბრალეულება», «ბრალის-ქმნა», «ბრალი», დანაშაული: „ვცოდე ცად მიმართ და წინაშე შენსა" ლ. 15,18; „განდგომით ვცოდეთ წინაშე უფლისა" M,—„განდგომით ვიბრალეულეთ წინაშე უფლისა" G. ისუ ნ. 22,22; „რომლისათჳს ცოდა" G,—„რომლისათჳს-იგი ბრალი ქმნა" O, ლევიტ. 51,6; „რაჟამს ცოდა და ბრალი ქმნა" O, ლევიტ. 6,4; „რომელმან ცოდა და აცოდვა ისრაელი" O, III მფ. 14,16; „არარაჲ მიცოდაჲს მე" M, ითბ 33,3; „დაღათუ ვცოდოთ. შენნიე ვართ" O, სიბრძ. ხოლ. 15,2; „რომელი ცოდაენ. მან სულსა თჳსსა აწინა" O, ზირ. 10,4; „იცოდაჲს თავისა თჳსისათჳს" O, ეგ. სოლ. 20,2. „ლხინება ყოს მისთჳს მღდელმან ეერძითა მით ცოდვისაჲთა" G. —„ლხინება-ყოს მისთჳს ეერძითა მით ბრალისაჲთა" O, ლევიტ. 5,10; „ეტყოდეთ განმწარებულნი ცოდჳთა ჩუენთა წარმოჩინებისათჳს" შუშ. III 7; „ცოდჳაჲ შეცოდებათაჲ მათ ეითარცა ტჳრთი მძიმე იყო" შრთ. S, ოქრ.-მარხ. და ითნ. 105,8; „თანამდებ იყოს ცოდვასა საკუენესი" C, შრ. 8,20; „შემოვიღეთ მათთჳს უხნოჲი იგი ცოდჳაჲ" ოქრ.-პეტრე და ელია 328. „უკეთეთ ცოდვილსა შენ შეწევაჲ" M, II ნშტ. 10,2; „გზასა ცოდჳლთასა არა დადგა" ფს. 1,1; „ცოდჳილსა მას მოსცა მიმოტაცებაჲ შეძინებად და შეკრებად" O, ეკლ. 2,26; „მართალთაგან იდიდების ღმერთი, ეგრეთვე ცოდჳილთაგან შეურაცს იქმნების" შ. სწ. 9,24; „კაცი ესე ცოდჳილ არს" ი. 9,24; „ცოდჳილნიცა ჰყუარობენ მოყუარეთა მათთაჲ. 6,32; „შემეცოდრა მე კაცი, ცოდჳილი და გლახაკი ესე" შუშ. XVIII 4. იხ. ნაცოდავი, უცოდველი, უცოდველობა, შეცოდება.

ცოდვება ცოდვის, დანაშაულის ჩადენინება; მრუშება: „რაჲთა არა გაცოდვონ შენ ჩემდამო" O, გამოსლ. 23,33; „აცოდვე ერი ჩემი ისრაელი" O, III მფ. 10,2; „აცოდვნა იგინი ცოდჳითა დიდითა" O, IV მფ. 17,21; „აცოდვნა მკჳდრნი იერუსალჱმისნი" M, II ნშტ. 21,11. იხ. ცოდვა.

ცოდვის-მოყუარე: „შეუოფილ ეიყუენით... ცოდჳს-მოყუარესა მას ცხორებასაო" ანდ.-ანატ. 222,28. იხ. მოყუარე.

ცოდნა «ცნობა», «უწყება»: „რომლისაჲ ვიცით დედაჲ და მამაჲ" ი. 6,42; „რაჲთა გიცოდიან შენ" DE.—„რაჲთა გიცნან შენ" C. ი. 17,3; „არა მიცოდეს მე (მიცნეს მე O)" I, იერემ. 2,8; „არა იცოდა იგი" მთ. 1,25; „ესე ღმერთმან იცის" II კორ. 11,11; „არა იციედ წყალობაჲ" O, ეგ. ხოლ. 14,22; „არავინ იცის ძჱ" მთ. 11,27; „არა ეიცი და არცა უწყი" მრ. 14,68; „არა იცოდა იოსეფი" ხაქ. მოჳ. 7,18; „რომელთა იცნოდეს ყოველნი საქმენი უფლისანი" M,—„რაოდენთა-ჲ უწყოდეს ყოველი საქმე უფლისაჲ" G, მსჯ. 2,7. იხ. თანად-ცოდნა.

ცოლ-ი: „ცოლნი ქმართა თჳსთა დაემორჩილნედ" ეფეს. 5,22; „მოეც ასული შენი ძესა ჩემსა ცოლად" O, IV მფ. 14,9; „ეძიებდა ცოლსა დეოკლიტიანე კეისარი" რიფს. 163,4; „მთხოეს ასულსა ჩემსა ცოლად" შ. ცხ. 151r; „ნუ გეშინინ მიყვანებად მარიამისა, ცოლისა შენისა" მთ. 1,20; „ასული თჳსი მისცეს მას ცოლად" O, I მფ. 17,25; „ცოლსა ითხოედა სპარსთა მეფისაგან" შუშ. I 25; „უკეთეთ ვინმე შეირთის დედაკაცი გლახაკი ცოლად, შეწუხნის" შ. სწ. 110,17. იხ. უცოლო; შდრ. ძის-ცოლი.

ცოლება, ცოლობა ცოლად შერთვა: „ნუუკუე მთავართა განსა ეისჩე ეცოლოს" შუშ. XIII, 8. „მინდა მისი ცოლებაჲ" რიფს. 108,33; „იზრახა ცოლებაჲ მისი" რიფს. 108,18; „არა ჴერ-არს შენდა ცოლებაჲ მაგისი" C, მთ. 14,4. იხ. ცოლი.

ცოლიერ-ი ცოლიანი: „ცოლიერი კაცი მარადის ჭირსა

და ურჯასა შინა არს" ბ. სწ. 120,22; „ძენი ცოლიერთანი არა ასუმენ ცოლსა" Ath.—11,286r. იხ. ცოლი.

ცოლის-და: „მისცა მას ცოლად ცოლის-და თჳსი" O, III მფ. 11,19. იხ. და.

ცოლის-სუმა / -ხმა ცოლის მოყვანა: „არცა ცოლსისხმიდენ, არცა ქმრის ვიდოდიან" მთ. 22,30; „ესუთ ცოლებ და ისხთ შვილებ" I, ეერემ. 29,6; „ესუა ცოლი და ესხნეს მას ორნი ძენი" არსტ. 22,2; „შვიდთაე მათ ესუა იგი ცოლად" მრ. 12,23. იხ. სუმა, სხმა.

ცოლ-ქმრობა: „ცოლ-ქმრობისათჳს არა უჩნდა ნათესაობა" ქ. ცხ. 22,10. იხ. ქმრობა.

ცოლ-ყოფა ცოლად მოყვანა: „რომელმან დაუტეოს ცოლი თჳსი თჳნიერად სიძეისა და ცოლ-ყოს სხუაჲ, მან იმრუშოს; და რომელმან დატეებული ცოლ-ყოს, იგი იმრუშებს" C, მთ. 19,9; „და-თუ-უტეოს დედაკაცმან ქმარი თჳსი და ცოლ-ყოს სხუასა, იმრუშოს" C, მრ. 10,11; „ცოლ-ყო დავითს" O, I, მფ. 25,43. იხ. ყოფა.

ცომ-ი «მფოვე», «ფუარი», «თბე», საფუარი: „ეკრძალენით ცომისაგან" მრ. 8,15; „მკორძემან ცომმან ყოველნი შესუარულნი აღაფუვნის" გალატ. 5,9; „არა შჳპოთ მას შინა ცომი" G.—„არა შჳპოო მას შინა. მფოვ (ფუარი pb)" M, II შჯ. 16,8; „ეკრძალენით... ცომისაგან ჰეროდიანელთაჲსა" DE.—„ეკრძალენით... თბისა მისგან ჰეროდიანთაჲსა" C, მრ. 8,15; „ეთარცა ცომნი, შეუზავენით ცხორებისათჳს სიფელსა ამას" ხაკ. წიგ. II 49,28. იხ. უცომო.

ცომოვან-ი ხმიადი, ცომიანი: „არა შჳპოთ ცომოვანი" O, გამოხლ. 18,3; „არა ჰყოთ ცომოვანი" O, ლევიტ. 2,11; „რომელ-მან ჭამოს ცომოვანი, აღიკოს სული იგი კრებულისაგან" O, გამოხლ. 12,19. იხ. ცომი.

ცონა დაზარება: „ნუ გცონან მოსლად ჩუენდა ოდენ" ხაკ. მოც. 9,33; „ნუ გცონან მიხედად სწეულთა" O, ზირ. 7,39; „ნუ გცონას-ყე წარსლად და შესლად" G, მხკ. 18,3; „არა მოვიწყინეს და არცა მცონას" ბ. სწ. 69,39; „არა გუცონის მოთხრობად" ლიმ. 103,21. იხ. დაცონა, მცონარი/მცონარე, საცონელი, უცონი, უცონოლად.

ცორვა იხ. ცურვა.

ცოფ-ი გიჟი, სულელი, უგონო: „ეთარცა ურმის-თუალი, არის ნაწლეი ცოფისაჲ" O, ზირ. 26,5; „ემსგავსოს იგი კაცსა ცოფსა" მთ. 7,26; „ესმოდენ ესე ერსა, ცოფსა და უგულისხმოსა" O, ეერემ. 5,21; „ეთარცა ცოფი ახედვიდა ერსა მას შორის" H—241,506; „ესოდენ ცოფ ხართ" O, დან. 13,43; „ყიოდა და იბახდა ვითარცა ცოფი" ბუშ. VI 18; „ცოფად მიწოდითა მე" ხაკ. წიგ. II. 24,32. იხ. განცოფება(-ული), მოცოფება, საცოფე.

ცოფება, ცოფობა გიჟობა, სულელობა: „ანუ სცოფობა აწღა თუ" ხაკ. წიგ. II 24,21. იხ. ცოფი.

ცოცხალ-ი «ცრული», «მრთელი», სულიერი, ჯანმრთელი; „არა უკმს ცოცხალთა მკურნალი" მრ. 2,17; „საკურთხეველი ქჳთა ცოცხალთაჲ" M.—„საკურთხეველი ქჳთაგან, ყოლად სრულთა" G, იხუ 6. 6,21; „ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალსა" O, ზირ. 17,27; „მოიქცა ყოველი ერი... მაკედად ცოცხალნი" Pb.—„მოიქცა ყოველი ერი... მაკიდად მრთელი" G, იხუ 5. 10,21; „დგას თჳნუენ წინაშე ცოცხალი" ხაკ. მოც. 4,10; „ძე იგი შენი ცოცხალ არს" ი. 4,50; „არა არს ნაბეთე ცოცხალ, არამედ მოკუდა" O, III მფ. 21,15; „ვიდრე ცოცხალ-და ხარ და სული შიდა გიღგან" O, ზირ. 10,21; „არა უკმს ცოცხალთა მკურნალი" მთ. 9,12; „ცოცხალთა ფერკთა არა გამოხჳდე შენ მაგიერ ციხით" ბუშ. XIII, 16. იხ. განცოცხლება, ცოცხალყოფა, ცოცხლად, ცოცხლებით, ცოცხლივ-ვე, სიცოცხლე.

ცოცხალ-ყოფა «ცხოვნება», გამომრთელება, გაცოცხლება: „არაჲნ ჩუენჲანი თაჲთ თჳსით ცოცხალ-არს" ბრთ. 14,7; „რაჲთა ცოცხალ-ჰყვნეთ" G.—„რაჲთა სცხონდე" M. II შჯ. 4,1; „რაჲთა ცოცხალ-ჰყვნენ სარწმუნოებითა" ტიტ. 1,13; „მე მოვაკუედინო და ცოცხალ ვყო" G—„მე მოვაკუედინი, მე ვაცხოვნი" pb., II შჯ. 32,39.

ცოცხლად მთლიანად; გონიერულად: „წარმოაჩინა ყოველივე იგი ჰერჩერი ცოცხლად მას შინა" ფსლტ.159,15; „შჯიდ ყოველთა ცოცხლად" O, აგ. ხოლ. 31,3. იხ. ცოცხალი.

ცოცხლებით მრთელად, სალად: „ცოცხლებით ჰყვანით" ხაკ. მოც. 15,29; „ცოცხლებით არსა" O, დან. 29,6; „მომაქცეს მე ცოცხლებით სახლსა მამისა ჩემისასა" O, დან. 28,21; „მოვიწყინით ცოცხლებით და შჯდობით" O. I ეზრა 8,22. იხ. განცოცხლება.

ცოცხლივ-ვე ცოცხლადვე: „დამმარხე... ცოცხლივე" ბ. ცხ. 145v. იხ. ცოცხალი.

ცოხნა ღეჭვა: „რომელნი ეცოხნიდეს, არა ეცოხნიდეს" ღვთბ. 191,7; „ნუ ორითა ეცოხნი, რაჲთა არა საძელელ იქმნე" O, ზირ. 24,10. იხ. აღმოცოხნა, დაცოხნა, ნაცოხალი, საცოხნელი.

ცოხნიელ-ი: „დათრგუნეული ჩუენ შორი თჳსისაგან საბოროტისა ცოხნიელი შეიპყრეს" Ath.—11, 289v. იხ. ცოხნა.

ცრა იხ. აღცრა, საცერი.

ცრევა იხ. მოცრევა.

ცრემლ-ი: „მკედარსა ზედა დამოადინენ ცრემლნი" O, ზირ. 38,16; „არა ცრემლნი გარდამოსთხინა მეფეგარინი" ბ. კგს. 40-თჳს 122,23; „ცრემლითა დალტუნა ფერკნი ჩემნი" ლ.7,44; „ცრემლნი მათნი სწორედეს თუალთა მათთაგან" კ. იერ.-ალდგ 100,15; „სავსეთა ცრემლითა კმაყვეს" ატმ. 105,4; „ცრემლითა მწარითა იტყოდა" ბუშ. II, 16; „ცრემლთა მდინარენი დიდიან" მ. სწ. 128,6; „დალტობილ ვარ მე ცრემლითა მჳითა" H—241, 468.

ცრემლო[ვ]ა, ცრემლება აცრემლება, ცრემლის ღვრა: „ცრემლევოდა იგი" ფსლტ. 148,15; „ცრემლოოდა ესუ" ი. 11,35; „ნუცა ცრემლოედ ამათ ზედა" O, მიქ. 2,6; „მაშინვე ცრემლოენ ჩემთჳს" ფსლტ. 155,37; „ცრემლით ცრემლოდეს და გარდამოსთხინენ თუალთა თჳენთა ცრემლნი" I, ეერემ. 18,17; „ცრემლოდეს ყოველნი" ბუშ. V, 10. „რაჲ არს მიზეზი ცრემლოებისა შენისაჲ" Sin.—11,95v. იხ. ცრემლი.

ცრემლსაცხებელ აღსავსედ ცრემლით: „ცრემლსაცხებელ დამოდინებით აღიპურნეს ჴელნი მათნი ზეცად" რიფხ. 103,3. იხ. საცხებელ (საცხე).

ცრუ «მტყუვარი», «ტყუვილი», «ნაცილი»: „ცრუ დამწამეს მე" pb.—„ნაცილად შემწამებენ მე" O, დან. 13,43; „ცრუ არს და მამაჲცა მისი" C.—„მამაჲცა მისი მტყუვარი არს" DE, ი. 8,44; „რაჟამს იტყჳნ ცრუსა, თჳსთა მათ მიმართ იტყჳნ" C.—„ოდეს იტყჳნ ტყუვილსა, თჳსისაგან გულისა იტყჳნ" DE. 8,44. „ყოველი კაცი ცრუ არს" ფს. 115,2; „ცრუჲ იგი ღმერთი ბაალონი" ფსლტ.136,16;

„რომელი მცირესა ზედა ცრუ იყოს, მრავალსა ზედაცა ცრუ იყოს“ ლ. 16,10; „აქეს ენაჲ ცრუჲ“ O, ოვ. ხოლ. 12,19; „შე-ოდესმე-ასმინეს ცრუდ კაცთა ვიეთმე“ ლიმ. 52,33. იხ. განმაცრუ(ვ)ებელი, განცრუ(ვ)ება(-ული) ცრუ(ვ)ება, სიცრუ(ვ)ე.

ცრუება, ცრუვება «ეკლეთურება», «შეწუხება», «შეურაცხ-ყოფა»: „არა ეცრუე შენ კაცსა, არამედ ღმერთსა“ ხაჯ. მოც. 5,4; „რავდენ-მე ეცრუა მტერი სიწმიდესა შენსა?“ C.—„რაოდენ-მე ეუკეთურა მტერი სიწმიდესა შენსა?“ Q, ფს. 73,9. „არა ეცრუა მას“ C.—„არა ანება შეწუხებაჲ ქალისაჲ მის“ მრ. 6,20; „ეცრუებით მცნებასა ღმრთისასა“ C.—„შეურაცხ-ყოფთ მცნებასა ღმრთისასა“ DE, მრ. 7,9; „მერმე მიაქცია და ეცრუვა მას“ O, IV მფ. 24,1; „მეფჱ მოაბისაჲ შეცრუვა მე“ O, IV მფ. 3,7; „ვითარცა ეცრუების ცოლი თანამყოფსა თჳსსა, ეგრე შეცრუვა მე“ l, იერემ. 3,20; „ვეცრუჳ ვის აღუთქჳ“ მ. ხჴ. 262,23. „რომელი მიზეზი მოაქუს ცრუვებისა შენ ნათესჲს მისა მიმართ“ მ. ხჴ. 111,4. იხ. ცრუ.

ცრუმოძღუარ-ი: „ვითარცა ეგე თქუენ შორის ყოფად არიან ცრუმოძღუარნი“ II პეტრე 2,1. იხ. მოძღუარი.

ცრუმოწამე: „მრავალნი მოსრულ იყუნეს ცრუმოწამენი“ მთ. 26,60; „ეძიებდეს ცრუმოწამეთა იესუასთჳს“ მთ. 26,59. იხ. მოწამე.

ცრუფიც-ი: „მართალსა სჯულ არა უც, არამედ უსჯულოთა... მტყუეართა, ცრუფიცთა“ I ტიმ. 1,10. იხ. ფიცი.

ცრუფიცობა, ცრუფიცება: „ფიცსა შინა და ცრუფიცობათა უშტებესსა დღისსა წარაგებენ“ მ. ცხ. 41r; „ყოველი აღრეულად აქეს: სისხლი... ცრუფიცებაჲ, შფოთი“ O, ხაბრკ. ხოლ. 14,25. იხ. ფიცობა.

ცრუქრისტე: „აღდგენ ცრუქრისტენი და ცრუწინაწარმეტყველნი“ C, მრ. 13,22. იხ. ქრისტე.

ცრუწამება: „ეძიებდეს ცრუ(ს) წამებასა იესუსთჳს“ მთ. 26,59. იხ. წამება.

ცრუწინაწარმეტყუელ-ი: „მრავალნი ცრუწინაწარმეტყველნი აღდგეს“ მთ. 24,11. იხ. წინაწარმეტყველი.

ცუარ-ი ცვარი, [ქედურობაში გამოყენებული ვერცხლის მომცრო ბურთულები]: „ვინ არს, რომელმან შვნა შანთნი ცუარისანი“ M, იობ 38,28; „აღიღსო... თმანი ჩემნი ცუართაგან ღამისათა“ M, ქება 5,2; „მოიწიენ ჩუენ ზედა ცუარი უკუდავებისაჲ“ თომა მოც. 15,2; „ვითარცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი“ O, ოსე 6 4; „ცამან მოსცეს ცუარი თჳსი“ O, ზაქ. 8,12; „ვითარცა ღრუბელი ცუარისაჲ დღეთა არისათა“ ყოს“ l, ეს. 18,4; „ვინმცა აღრაცხა ქჳშაჲ ზღჳსაჲ და ცუარნი წჳმისანი?“ A—02,207; „ვინცა ცუარი ანუ ღილო-კილოჲ დაკლას, შეუცვალოს რაჲ ამას ნაკუდსა, კრულმცა არს“ წყაროსთავ. ოთხ. (ანდ.).

ცუდ-ი «ცალიერი», «ამაო», «ამაოება», ფუჭი, ცრუ, უქმი, «უსამართლო»: „წარავლინეს იგი ცუდი (ცალიერი DE)“ მრ. 12,3; „ყოველითაჲ ცუდ არს (ამაო არს Q) ყოველი კაცი პორციელ“ ფს. 38,6 „სარწმუნოებაჲ თჳნიერ საქმეთა ცუდ არს“ იაკ. 2,20; „ნუ ეზრუნვენ სიტყუასა ცუდსა“ O, გამოხლ. 5,9; „იტყჳან ცუდსა“ l, ეს. 59,4; „არა მიხედნა მან ცუდსა (ამაოებასა Q)“ ფს. 39,5; „ცუდ (ამაო Q) არს ცხორებაჲ კაცისაჲ“ ფს. 107,13; „ცუდ არს შრომაჲ“ მ. ცხ. 189r; „დადუშენინ სიტყუათაგან ცუდთა“ ბ.კეს.-ებჳს. დღ. 31,12. „მომძაღელეს მე ცუდად“ ი. 15,25; „მომძაღელეს მე უსამართლოდ“ Q, ფს. 37,20; „ცუდად (ამაოდ DE) მსახურებენ მე“ C, მთ. 15,9; „ცუდად შურებიედ მაშინებელნი მისნი“ ფს. 120,1; „არა ცუდად კრძალ ამს“ პრო. 13,4; „ნუ ცუდად მადლი იგი ღმრთისაჲ მიგაგჳენ თქუენ“ Q.—„არა ამაოდ მადლი იგი ღმრთისაჲ შეიწყნაროთ თქუენ“ pb., II კორ. 6,1; „ცუდად იღჳძებედ ქუმილნი მისნი“ ბ. კეს.-40-თჳს 121,10; „ცუდად და ამაოდ ეკიცეოდე“ იზტ. 117,13. იხ. დამაცუდებელი, დაცუდება, კელცუდად.

ცუდ-ი დიდება-ჲ დიდების მოყვარება: „რავდენსაცა რას იქმოდე სოფელსა შინა ცუდისაგან დიდებისა და კაცთამიერისა ქებისა გაქუნდა გულს-მოდგინებაჲ“ მ. ცხ. 275 r.

ცუდად-ი ამაო, ცრუ: „ცუნდრუკებაჲ ცუდადი უძჯრეს არს სიკუდილისა“ O, ზირ. 20,6. იხ. ცუდი.

ცუდად-მეტყუელება უქმ/ცარიელ.სიტყვაობა: „ეშმაკი მოსწრაფე არს შემოღებად ცუდად-მეტყუელებასა“ მ. ცხ. 200r. იხ. მეტყველება.

ცუდად-მზუაობრობა ამპარტავნობა: „მომიკუდინებიან ენებანი: სიძვაჲ და ვეცხლის-მოყუარებაჲ და ცუდად-მზუაობრობაჲ“ მ. ცხ. 280 r. იხ. მზეობრობა.

ცუდად-მყეფარ-ი ფლატ. 130,18.* იხ. მყეფარი.

[ცუდება] იხ. ცუდი.

ცუდის-მეტყუელება: „ღამის თეესა მცონარ და ცუდის-მეტყუელებასა მოსწრაფე“ მ. ხჴ. 268,24. იხ. მეტყველება.

ცუდ-ყოფა: „ცუდ-ყო ღმერთმან განზრახვაჲ მისი“ ი.-ჲ. 40,10. იხ. ყოფა.

ცუეთა იხ. გა(ნ)ცუეთა, დაუცუეთელობა, დაცუეთა.

ცუენა იხ. შთაცუენული.

ცულ-ი ნაჯახი: „ცული ძირთა თანა ხეთასა ძეს“ მთ. 3,10; „ცულითა დაკოდნეს ბჳენი მათნი“ ფს. 73,6.

ცულოსან-ი: „ცულოსანნი მოუჴდენ მას, ვითარცა მჭრელნი ხისანი“ O, იერემ. 46,22. იხ. ცული.

ცუმა იხ. ამოცუმა, აღცუმა, განცუმა, განსაცუმელი, გარდაცუმა(-ული). მოცუმა, მშჯლდ-გარდაცუმული, შეცუმა, შთაცუმა, ძაძაშთაცუმული.

ცუნდრუკ-ი «მჩურჩნელი», ავენა: „შეიგინის თავი თჳსი ცუნდრუკმან“ G.—„შეაგინებს სელსა თჳსსა მჩურჩნელი“ pb., ზირ. 21,21; „ცუნდრუკთა დაორენათა ერთბამად სწყევდით“ O.—„მჩურჩნელისა და ორენათა ჯურ-არს წყუეა“ pb., ზირ. 26,15; „ნუმცა სადა სახელ-გედების შენ ცუნდრუკ“ O, ზირ. 5,10.

ცუნდრუკება ჩურჩული, ავენობა: „მრავალსა ცუნდრუკებდეს“ O, ზირ. 12,10; „ჩემთჳს ცუნდრუკებდეს ყოველნი მტერნი ჩემნი“ ფს. 40,8, „არა ისმენდეს ცუნდრუკებასა მას მტერისასა“ A—86,27v; „წუეკნე იყუნენ თქუენ შორის ჴდომაჲ და შური... ცუნდრუკებანი“ II კორ.12,20; „ცუნდრუკებაჲ ცუდადი უძჯრეს არს სიკუდილისა“ O, ზირ. 20,6. იხ. ცუნდრუკი.

ცურა, ცრა «ცურვება», სხურება: „ღრუბელნი ც(უ)როდეს წუალთა“ M.—„ღრუბელთა აცურიეს წუალი“ G, 35ჴ. 5,4; „ცროდის წჳმაჲ“Sin.—11,319r; „ვითარცა ცუარი რაჲ ცურინ ჭეეანასა ზედა“ ფს. 71,6.

* წყაროს ფანქრითაა მიწერილი, განმარტებისა და ციტატისთვის ადგილია დატოვებული.

ცურევა «ცურა»: „ღრუბელნი ც(უ)რ ო დ ე ს წყალთა“ M.—„ღრუბელთა ა ც უ რ ი ე ს წყალი“ G. მხ. 5,4. იხ. მოცურება.

ცურვა, ცორვა: „უცნაურად ე ც უ რ ა ვ თ ზღუასა შინა ამის სოფლისასა“ მ. ცხ. 294 r; „ძელი, რომელი ც უ რ ა ვ ს წყალთა ზედა, უკუეთუ მძიმესა რასმე თანა შეეკრას, დაინთქას“ მ. სწ. 150,24. „ცურვით წიაღ-ქდა ეფრატსა“ რიფხ. 170,9; „ასწვალის ყრმასა წყალსა შინა ც უ რ ე ვ ი ს“ A—85,24r. იხ. განცურვა, თანამცორეალი, მცორვალი/მცურვალი, წარმცორვალი.

[ცურვებულ-ი] იხ. ოქროცურვებული.

[ცკბრება] იხ. განცკბრება (-ული), შეცკბრება.

[ცკვნა, ცკვნება] იხ. განცკვნება, გარდამონაცკვნები, გარდამოცკვნება, დამოცკვნება, დაცკვნა, დაცკვნება(-ული), შეცკვნა, შეცკვნება, შთაცკვნება, ჩამოცკვნებელი, წარმოცკვნა, წარცკვნება.

ცკლ-ი, ცკნ-ი სანთელი: „იქმნა გული ჩემი ვითარცა ც კ ლ ი დადნობილი შუა მუცელსა ჩემსა“ ფს. 21,15; „მთანი ვითარცა ც კ ნ ი დადნეს პირისაგან უფლისა“ ფს. 96,5; „დადნის ც კ ლ ი წინაშე ცეცხლსა“ მრთ. A. ანტ. დ. 25v.; „იქმნა მახლი იგი ლბილ ვითარცა ც კ ნ ი“ Sin.—11,141v.

ცკლოან-ი ცკლნარევი წამლებით დახატული: „მისცეს... ჯუარს-ცუმისა ხატი ც კ ლ ო ა ნ ი დიდი“ ი.-ე. 28,1. იხ. ცკლი.

ცკფრება იხ. განცკბრება, განცკფრება.

[ცქაფ-ი] იხ. გარდაცქაფება.

ცხად-ი: „ესე ც ხ ა დ იყვნ თქუენდა“ ხაჯ. მოც. 2,14; „ჰეშმარიტად ც ხ ა დ იქმნეს სიტყუაჲ ესე საძაჯელი თქუენ შორის“ G, II შჯ. 18,14; „ც ხ ა დ ს ა მას საქმესა იჭირვე“ განხ. ი. 200, 85; „აჩუენებენ ნიშთა ც ხ ა დ თ ა ბრძოლისათა“ ბ. კეხ.-ექუხ. დღ. 114,80; „მოგაგოს შენ ც ხ ა დ ა დ“ მთ. 6,4; „არღარა ც ხ ა დ ა დ იქცოდა შორის ურიათა“ C. ი. 11,54; „ც ხ ა დ ა დ ჩნდეს სიყუარაკენი“ მ. ცხ. 44r. იხ. გამოცხადება, განცხადება, განცხადებულება.

ცხად-ყოფა «განმარტება»: „ც ხ ა დ - ი ყ ო ს ენა ძლითმზრახველი“ pb..—„გ ა ნ ე მ ა რ ტ ო ს ენაჲ ბრგუნილი“ O, ეს. 85,6. იხ. ყოფა.

ცხარ-ი «ენოანი», «კადნიერი»: „ვითარცა ალმართი მჭეშროვანი ფერჴთა მოხუცებულისათა, ეჴრეცა დედაკაცი ც ხ ა რ ი კმრისა მჭიდისა თანა“ O,—„ვითარცა ალღეა კჭშასა ზედა ფერჴითა მოხუცებულისათა, ეჴრეთ დედაკაცი ე ნ ო ა ნ ი კმრისა მდუმარისა“ pb. ზირ. 25,27; „მამასა და კმარსა არცხვნის დედაკაცთან ც ხ ა რ მ ა ნ“ O,—„მამასა და კმარსა არცხუენს კ ა დ ნ ი ე რ ი“ pb., ზირ. 22,5; „დედაკაცი უგუნური და ც ხ ა რ ი ნაკლულეან იყოს პურითა“ O, ოგ. სოლ. 9,14.

[ცხარება] იხ. აღცხარება, განცხარება, სიცხარე, შეცხარება.

ცხება კურთხევა, «მოგოზა»: „ს ც ხ ე ბ დ ე ს ზეთსა“ მრ. 6,18; „ს ც ხ ე ს დავით მეფედ“ pb., I 67ბ. 11,3. „რჩეულსა ნელსაცხებელსა ი ც ხ ე ბ ენ“ I, ამოს. 6,6; „ი ც ხ ო თუალთა შენთა საგრემნელი (საგლეშელი I)“ O, იერემ. 4,30; „ი ც ხ ე ბ ნ სურნელთა საცხებელთა“ მ. სწ. 240,9. „ყოველი ბიწოვნება... ს ც ხ ო“ pb..—„ყოველი ნაბრძჭრი... მ ო გ ო ზ ა თიკითა“ ხაბრძ. სოლ. 18,14. „მომავლინა უფალმან ღმერთმან შენმან ც ხ ე ბ ად შენდა მეფედ“ O, I მფ. 15,1; „წარმოიძღუანა ნელსაცხებელისა ც ხ ე ბ ა ჲ“ C.—„უსწრო ნელსაცხებლითა ც ხ ე ბ ა დ ჩორცთა ჩემთა“ DE. მრ. 14,8; „მოიყვანე აჰრონ... და ზეთი ი ც ხ ე ბ ი ს ა ჲ“ M. ლევიტ. 8,2; „ესე არს ც ხ ე ბ ა ჲ აჰრონისი“ M. ლევიტ. 7,35. „აცხოვნა უფალმან ც ხ ე ბ უ ლ ი თჳსი“ ფს. 19,7; „ც ხ ე ბ უ ლ მ ა ნ ი ცხის“ ბ. კეხ.-მარხ. 51v; „ც ხ ე ბ უ ლ ი ღმრთისაჲ“ C. ლ. 2,20.იხ. მოცხება, ნელსაცხებელი, ოქროცხებელი, საცხებელი, შეცხება.

ცხებულება ცხება: „ც ხ ე ბ უ ლ ე ბ ა ჲ გაქეს წმიდისაგან და იცით ყოველი“ I ი. 2,20; „ზეთად საცხებელად ც ხ ე ბ უ ლ ე ბ ი ს წმიდად იყვნეს ესე თქუენდა“ O, გამოხლ. 30,31. იხ. ცხებელი (ცხება).

ცხედარ-ი ლოგინი, საწოლი, ტახტი, საკაცე: „მოიღეს ოგი ც ხ ე დ რ ი თ ა“ M, II 57ბ. 16,14; „მოკლეს ოგი ც ხ ე დ ა რ ი ს ა თჳსსა ზედა“ M, II 57ბ. 24,25; „დაჰჴდი ც ხ ე დ ა რ ი ს ა ზედა დაკებულსა“ O, ეზეკ. 23,41; „რომელთა სძინაჳს ც ხ ე დ ა რ თ ა ზედა პილოჲს-ძეულეთა“ O, ამოს. 6,4; „რომელ იდვა ც ხ ე დ ა რ ი ს ა ზედა“ მთ. 9,2; „აღიღე ც ხ ე დ ა რ ი შენი და წარვედ“ C, ი. 5,8; „არცა აღეკდე საკებელსა ც ხ ე დ რ ი ს ა ჩემისასა“ Ჭ.—„ანუ თუ აღეკდე სარეცელსა ც ხ ე დ რ ი ს ა ჩემისასა“ Ქ, ფს. 131,3; „მიაჩენდა ც ხ ე დ ა რ ი, რომელსა ზედა იდვა ჰაბეკი მკედარი“ მრთ. S. გამოჩ. ჯუარ. 242,20; „დასდგმიდეს ც ხ ე დ რ ე ბ ი თ ა და საკაცებითა“ ხაჯ. მოც. 5,15; „სადა იყუნენ ც ხ ე დ ა რ ნ ი ოქროჭანდაკებელნი“ მ. სწ. 94,12; „ც ხ ე დ ა რ ს ა ზედა დაჴრდომილი მდებარე იყო“ ი.-ე. 24,28.

ცხელ-ი თბილი, მხურვალე: „ქარმან ც ხ ე ლ მ ა ნ განაქნა რტონი მისნი“ ეზეკ. 19,12; „ვითარცა ნათელი ც ხ ე ლ ს ა შოაჲ სამხრის“ I, ეს. 18,4; „აკერთხეთ ცეცხლი და ც ხ ე ლ ი“ O, დან. 3,66. იხ. სიცხე.

ცხენ-ი «ჰუნე», რაში: „ც ხ ე ნ ნ ი მათნი ძარღუკეთილ ჰუნე“ G.—„ჴ უ ნ ე ბ ს ა მათს დაჰკეთნეს კირნი“ M, ისუ ნ. 11,6; „ც ხ ე ნ თ ა არღარა აღსძღეთ“ O, ოზე 14,4; „მოსრას ეტლები ეფრემისი და ც ხ ე ნ ე ბ ი ისრაჱლისაჲ“ ს. გან.—დაჰდ. 182,16; „შეიპყრნეთ ც ხ ე ნ ნ ი“ ატჯ. 107,85; „წარმოჰმართა სადიასპანოჲთა ც ხ ე ნ თ ა მონაჲ თჳსი“ შუშ. II 5.

ცხენთ-სარბიელ-ი «იპოდრომი», მოედანი: „ვითარ მოვიწიე მე ც ხ ე ნ თ - ს ა რ ბ ი ე ლ ს ა მას“ O. დან. 48,7; „ვითარცა ველი ც ხ ე ნ თ - ს ა რ ბ ი ე ლ ი იყო“ ბ. კეხ. 40-თჯ 119,17. „ხედვიდა თაჳს თჳსსა ვითარმცა ჯდა ც ხ ე ნ თ - ს ა რ ბ ი ე ლ ს ა მას ქალაქისასა, რომელსა ეწოდების ი პ ო დ რ ო მ ი“ H—841,38. იხ. სარბიელი.

ცხენოსან-ი მხედარი: „განზღვად სცეს ორთა ც ხ ე ნ ო ს ა ნ თ ა ამიერ და იმიერ“ ჭ. ცხ. 212,6. იხ. ცხენი, საცხენოსნო.

[ცხინ-] იხ. მცხინვარე, მცხინვარება, უმცხინვარესი.

ცხობა გამოცხობა, გათბობა: „მიწასა ზედა ა ც ხ ო ბ ნ მათ (კეკრცხთა)“ O, ოზ. 39,14; „ა ც ხ ო ბ დ ნ ათნი დღესა პურსა თჳსსა თორნესა შინა ერთსა“ G. ლევიტ. 26,26; „სხჳსა კეკრცხთა ა ც ხ ო ბ ნ“ ფს. XXI 9. იხ. გამომცხვარი, გამოცხობა, საცხობელი, შეცხობა.

ცხობილ-ი კვერი, «ნაგუდალი», «ჴფი», ნამცხვარი, გამომწვარი: „უუჳარს ც ხ ო ბ ი ლ ი სკიპესაჲ“ O,—„უუჳარან ნ ა გ უ დ ა ლ ნ ი უურჩნისანი“ pb., ოზე 3,1; „იყოს მანნაჲ და ც ხ ო ბ ი ლ ი ზეარაკსა თანა“ I,—„იყოს მსხეერპლი ჴ ფ ი ზეარაკსა“ pb., ეზეკ. 46,11; „ც ხ ო ბ ი ლ ი ვერძსა და ც ხ ო ბ ი ლ ი ზეარაკსა თანა იყოს მანანად“ I, ეზეკ.46,7; „აღმუუქმნის მათი ღუსკემაჲ ც ხ ო ბ ი ლ ი თ ა ალიზითა“ H—841, 508. იხ. ცხობა.

ცხოვარ-ი «საცხოვარი»: „დაშწუსენ ც ხ ო ვ ა რ ნ ი (ს ა ც ხ ო ვ ა რ ნ ი C) ჩემნი“ DE. ი. 21,16; „იყო მისი ც ხ ო ვ ა რ ი

და ზრობაჲ და ვირი" დაბ. 12,16; „ცხოვართა ჩემთა არა აძოვებდეს" I. ეზეკ. 34,8; „ვერძი, ცხოვართაგან უბიწონი, შეწირონდიან" O. ეზეკ. 43,25; „განარჩინის ცხოვარნი თიკნთაგან" მთ. 25,32; „ნუ ჰკონებთ, თუ რომელთა-ესე შეუმოსიეს სამოსელი ცხოვართაჲ და თმაჲ დაჰირებით მოუპარავს, ვითარმედ ესე ხოლო არს მონაზონებაჲ" Ø. სწ. 270,19. იხ. საცხოვარი.

ცხოვართ-მწრდელ-ი პირუტყვთა გამომწრდელი: „ქუეყანად ცხოვართ-მწრდელი არს" G. რიცხ. 32,4. იხ. მწრდელი.

ცხოვართ(ა)-საბანელ-ი: „იყო იერუსალჵმს ცხოვართ-საბანელსა მას ტბაჲ" C.—„არს იერუსალჵმს ცხოვართა საბანელსა მას ტბაჲ" DE, ი. 5,2. იხ. საბანელი.

ცხოველ-ი, ცხოელ-ი «მცხოვნი», სულიერი არსება, ცოცხალი, განმაცხოველებელი, მხეცი; „ღმერთი ცხოველი (მცხოვნი G) არს" M. იხუ 5. 3,10; „ვიხილენ ყოველნივე ცხოველნი, რომელნი ელენან მზესა ქუეშე" O. ეკლ. 4,15; „ცხოველნი და ცოცხალნი აქებენ უფალსა" O. ზირ. 17,27; „ღმერთი არა არს მკუდართაჲ, არამედ ცხოველთაჲ" ლ. 20,38; „მისცა მიზდეოს ცხოველი ივი სასოებაჲ თჳსი" თომა მოც. 20,24; „უკეთეთუ სულითა ცხოველ არს იგი" შუშ. II Ø. „ცხოველნიცა შენნი მკჳდრ არიან მას შინა" ფს. 67,11. იხ. განმაცხოველებელი, განცხოველება, ცხოველება; ორცხოველი.

ცხოველება სიცოცხლე: „მას შინა აპოვების ძალი ცხოველებისაჲ თჳნიერ გრძნობისა" გრ. ნოს.-ქაც. აგებ. 156,19; „გული განუყოფს სისხლსა მას ცხოველებისასა ყოველთა ნეტჳთა გუამისათა" Ø. სწ. 176,29. იხ. ცხოველი; შდრ. ორცხოველება.

ცხოველს-მყოფელ-ი: „უხილავად ეხილებოდა ძალი ივი ცხოველს-მყოფელი ხილულისაჲ მის ცეცხლისა სუეტისაჲ" I, 284v. იხ. მყოფელი.

ცხოველივ ცოცხლად: „ცხოველივე მკუდარ არიან სრულელთა ქრისტჱსითა" სჯ. წიგ. II 50,25. იხ. ცხოველი.

ცხოვნება, ცხონება, ცხომება «განცოცხლება», «განრინება», ხსნა, გადარჩენა, ცოცხლება: „მომკუდარ იყო და ცხომდა (განცოცხლდა DE)" C. ლ. 15,24; „ცხოვნდინ მეფე" II სმტ. 23,11; „წიგნსან მოაკუდინის და სულსან აცხოვნის" II კორ. 3,6; „უკეთეთუ ვცხონდე სნეულებისა ამისგან ჩემისა" IV მფ. 1,2; „იცხოვნოს იგი" DE.—„განარინოს იგი" C. შრ. 3,35; „იცხოვნენ თაჳცა თჳსი" DE.—„განირინენ თაჳცა თჳსი" C. ლ. 23,35; „ცხოვნდა იგი ყოველითა წესითა პატივისათა" სიქ. უწყ. 12,21; „გუაცხოვნნა ჩუენ" სჯ. წიგ. II 45,21; „მაცხოვნენ ჩუენ ყოლისაკან ბოროტისა" სჯ. წიგ. II 98,31; „მართალი სარწმენოებითა ცხონდეს" სჯ. წიგ. II 46,15. „ჳყავს ვინა აჭა ძმაჲ ცხოვრებადე?" Ø. ცხ. 324v. „(ბნელოში ცხოვრებისა) წარწყმიდოს ცხოვნებული ქალაქისაგან" G. — „წარწყმიდოს განრინებული ქალაქით" Fr., რიცხ. 24,19. შდრ. მაცხოვნებელი, მცხოვ(ა)ნი.

ცხომა იხ. დაცხომა.

ცხორება, ცხოვრება «ჴსნა», «განრინება», ცოცხლება, «სიცოცხლე», თაყვადასაცემელი, მრთელობა, «მაცხოვარება»: „ცხორებით ჰსცხონდე" IV მფ. 8,10; „მოუედ ცხორებად ჩუენდა" ფს. 79,3; „მეყოე მე... სახლ შესაეღრებელ ცხორებად ჩემდა" ფს. 30,3; „აღდგა... ცხორებად ისრაჱლსა თოლა" M.—„აღდგა... ჴსნად ისრაჱლისა თოლა" G. შჯ. 10,1; „რომელსა უნდეს თაჳსა თჳსსა ცხორებაჲ" C. — „რომელსა უნდეს სული თჳსი განრინებად" DE, შრ. 3,35; „რომელმან მიიყუანის ცხორებად" მთ. 7,14; „არა დაუტეეიან ძალი ცხორებისაჲ ისრაჱლსა შორის" M.—„არა დაუტეებდეს ძალსა სიცოცხლისასა ქუეყანასა" G, შჯ. 6,4; „ცხორებაჲ გთხოვა შენ და მიეც მას განგრძობაჲ დღეთაჲ" ფს. 20,5; „წარეიწირეთ სასოებაჲ ცხოვრებისა ჩუენისაჲ" სჯ. მოც. 27,20; „წელიწადნი ცხოვრებისანი შეგეძინნენ შენ" O. ეგ. ხოლ. 3,2; „განსაკჳრებელითა ცხორებითა იქცეოდა თ'ე 552: „აღვწერე ცხორებაჲ მათი" შჯ. 61,6; „მისგან აჭუს ცხოვრებაჲ" ფსკტ. 151,26; „რაჲთა მოსცეს ძესა ამას ჩემსა ცხორებაჲ" ჯარ. 318; „აღასრულა ცხოვრებაჲ" დ.დ. 124,14; „ესე ყოველი ცხორებაჲ ვითარცა უუაესი ველთაჲ წარმაეალ არს" შუშ. XVI 47; „უკეთეთუ შესაწირაჲი ცხორებისაჲ იყოს მსხუერპლი იგი მცირთისა" O.—„უკეთეთუ მსხუერპლსა მაცხოვარებისასა ძლუნად მისსა უფალსა... შესწირაჲს" G, ლევიტ. 3,1. „ცხორებულნი იაკობისნი არღარა მოსაჲ იყუნენ მაენებელთა" I, ეს. 10,20; „ცხორებულ იყო ქმრისა თჳსისა თანა" ლ. 2,36; „უფალი შესძინებდა ცხოვრებულთა მათ დღითიდღედ ეკლესიასა" სჯ. მოც. 2,47; „მკჳდრნიცა მის ადგილისანი...დღემოკლედ ცხორებულნი" შუშ. XIV 26; „ცხორებულ იყავ მრავალთა ჟამთა" Ø. სწ. 115,5. იხ. მაცხოვარება, მყოვარ-ცხორებული, საცხორებელი; შდრ. მაცხოვარი.

ცხორება-შემოსილ-ი: „ცხორება-შემოსილისა სარწმუნოებისათჳს" I პეტრე. თაყვნი (1). იხ. შემოსილი.

ცხორების-ზიარი თანამცხოვრებელი, ერთად მყოფი: „გაჭუნდეს თუ რაჲმე. ცხორების-ზიარ გეყოს შენ" O. ზირ. 13,6. იხ. ზიარი.

ცხორების-მომცემელ-ი სიცოცხლის მომცემი, განმაცხოველებელი: „ცხორების-მომცემელისა სისხლისა შენისაჲთა გჳჴსნენ ჩუენ" ატჲ. 104,11. იხ. მომცემელი.

ცხორების-მოყუარე სიცოცხლის მოყვარე: „ცხორების-მოყუარე იგი დაეცა" ბ. კნბ.-40-თჳს 121,9. იხ. მოყუარე.

ცხრა 9: „ცხრაინი იგი სადა არიან?" ლ. 17,17; „ბნელ იქმნა ყოველსა ქუეყანასა ვიდრე ცხრა ჟამადმდე" C. ლ. 23,44. იხ. შეცხრე.

ცხრაას-ი 900: „ცხრაასი ეტლი რკინისა იყო მისა" O. შჯ. 4,3. იხ. ასი.

ცხრამეტ-ი იხ. ოთხმეოცდაცხრამეტი, ორას და ცხრამეტი.

ცხრილ-ი «საცერი»: „ყრასა ცხრილისასა დაშთის ნაცხრენი" O.—„განბერტყითა საცერსა დაადგრების მურყალი" pb., ზირ. 27,4. იხ. ნაცხრენი.

ცხრო ცეება: „გგუემოს შენ... სჳნითა სიცხისაჲთა და ცხროჲთა" pb., II შჯ. 28,22.

[ცხრომა] იხ. აღცხრომა, განმცხრომელი, გა(ნ)ცხრომა, განსაცხრომელი, დაუცხრომელი, დაცხრომა, მოსაცხრომელი, შეცხრომა.

ცხჳრ-ი ცხვირი, დრუნჩი, «ნიკელი»; «ნილრი», «ნი-

ჩერი»: „განუკერიტოს ცხჳრი მისი“ O. იობ 40,19; „კეამლი არს სული ცხჳრთა შინა ჩუენთა“ O. სიბრძ. სოლ. 2,2; „ცხჳრნი შენნი და ყურნი შენნი მოგკუეთნენ“ O. ეზეკ. 28,25; „განკაცება სარტეკი ცხჳრთა“ I, ეს. 27, 29; „ეითარცა საურენი ოქროჲსანი ცხჳრსა ღორისასა“ pb.,—„ეითარცა საური ნაკეცსა ღორისასა“ O, ეგ. სოლ. 11,22; „შემოსდვა სათაური ცხჳრისა მიერ მისისა“ pb.,—„განიღო ხრატეკი ნიღრსა მისსა“ O. იობ 40,30; „შეუკრენა გრგოლი ცხჳრსა შინა მისსა“ pb., — „ამოაცუა გრკალი ნიჩურსა მისსა“ O. იობ 40,21.

ცხჳრ(ის)-დაცემა ქცევნაჲ: „ცხჳრ-დაცემანი მისნი— ელვარებს ნათელი“ pb.,—„კაცნისა მისსა გამოჰკრთებიან ნათელნი“ O, იობ 41,9. იხ. დაცემა.

ცხჳრმოკლე მოკლე ცხჳირიანი: „ნე მოვალნ... ცხჳრმოკლე გინა ყურკეთილი“ pb., ლევიტ. 21,18. იხ. მოკლე.

ძ

ძილ ქართული ანბანის 30-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—3.000.

ძ: „აჰა ყურა დირე გიც (—გიძს) თუალსა შენსა“ C. მთ. 7,4; „რაჲცა გიც. განყიდე“ C. მრ. 10,21; „არარაჲ ზრუნვაჲ გიც ეისთჳსეე“ მრ. 12,14. იხ. უც. წინა-ძ.

ძაგება «ძულება», სიძულვილი: „რომელსა გძაგან კერპნი, საკერთხეველსა სარცეაე“ მრომ. 2,22; „მძორი მათი გძაგდინ“ O.—„მძორთა მათთა სძულობდეთ“ G, ლევიტ. 11,11; „ნე გძაგნ შენ ადგომელი იგი“ M, II შჯ. 28,7; „ნუცა სძაგებ კაცსა ჩილეთია მისითა“ O, ზირ. 11,2. „ძაგებაჲ მათი ეძებნოთ“ ბ. ცხ. 22v. იხ. მოძაგე, მოძაგება, საძაგელი, საძაგელება.

ძალ-ი ძალა, შეძლება, «ძლიერება», «ერი», ჯარი; სასწაული; ვითარება; აზრი, შინაარსი: „მისცა... თითოეულსა მსგავსად თჳსისა ძალისა“ მთ. 25,15; „რაჲდენ ძალი შენი არს, ქმენ“ O. ეკლ. 9,10; „მოუგონებელ იყო ძალთა“ რიფს. 172,4; „წარავლინეს... ძენი ძალისანი (ძლიერებისანი M)“ G. შჯ. 18,2; „მისცა მათ ძალი და ქელმწიფებაჲ ყოველთა ზედა ეშჳაეთა“ ლ. 9,1; „მოუძლურებს ძალსა ღჳნისასა წყალი“ ბ. სწ. 7,17; „მთაეთი ძალისა (ერისა M) მისისაჲ—სასარა“ G. შჯ. 4,2; „ძალი მეფისა ბაბილონისაჲ ჰპრძოდა იერუსალჷმს ზედა“ I. იერემ. 34,7; „არცა ძალთა მრაველთა, არცა ძლიერებითა“ O. ზაქ. 4,6; „ესეეთ ძალსა (ერსა M) შენსა პერი“ G. შჯ. 8,6; „ძალსა მრაველსა ეიქმოდეთ“ მთ. 7,22; „ცნის ძალი მის საქმისაჲ ძმათაგან“ ი.-ე. 28,10; „წარუკითხის ძმათა და ძალსა ამისსა უჩუენებ მათ“ ხაკ. წიგ. II 107,1; „გულისკმა-ჰყო ძალი იგი სიტყჳსაჲ მის“ ბ. სწ. 21,14; „მიიღე უკუე წიგნი ესე და განჰკსენ და წარიკითხე და გულისკმა-ჰყაე ძალი იგი სიტყუათაჲ მათ“ Ath.—11,28?r. იხ. დიდძალი, დიდძალად, დიდძალის სასყიდლისა, მოუძლურება, საუძლურე, ძიძლიერე. უუძლურესი, უძლიერე. უძლიერესი, ძლიერი, ძლიეს, ძლით.

ძალ-ი ლარი, სიმი: „მსგავს არს ძრჳასა მას ძალთა ებნისათა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 159,10, იხ. ათძალი, ორძალი, სამძალი; შდრ. ძნობა.

ძალად მოსრულ-ი «თანაშემწე»: „ყოველნი ესე მოსრულ იყვნეს ძალად ძუთა მათ ლოთისათა“ Č. — „ეჰქმნეს თანაშემწე ძუთა მათ ლოთისათა“ Ղ. ფს. 82,9. იხ. მოსრული (მოსლვა).

ძალ-დება «ძლევა», «შეძლება», «ძლება», «ქელმწიფება», «ფლობა»: „ძალ-გიც სასუმელი შესუმად“ DE. — „გიძლეს სასუმელისა შესუმად“ C. მრ. 10,39; „რაედენ ძალ-ედეს წარღებად“ O. დაბ. 44,1; „ვერ ძალ-მიც გარდასლვაჲ სიტყუასა უფლისასა“ G. — „ვერეე შეეძლო გარდასლვად სიტყუასა უფლისასა“ Fr. რიცხ. 24, 13; „ვერ ძალ-ედვას ძუთა ისრაჱლისათა პირის-პირ დადგომაჲ“ G.—„ვერ უძლონ ძუთა ისრაჱლისათა დადგომად წინაშე პირსა მტერთასა“ M. იხუ ნ. 7,12; „ძალ-გიც კეთილისა ყოფად მათა“ DE.—„ქელმწიფე ხართ მათა კეთილის-ყოფად“ C. მრ. 14,7; „ძალ-გიც მიტეუებად ცოდუათა“ O, ოსე 14,3; „ვერ ძალ-შეედვა მიხეედად“ ბ. ცხ. 241v; „ვერ ძალ-გიც დაკლად პასქაჲ“ G. — „ნუ გიფლეენ შენ ჰამად ურიდად საკუელისა მისგან“ M, II შჯ. 16,5.

ძალვა მოქმედება, ღონეობა: „იძალენ მის ზედა ეშმაკნი“ ბალ. 128,4. იხ. ძალი.

ძარღუ ძარღვი «გამოსადინელი»: „დაჰკსნდეს ძარღუნი კელთა მკლავთა მათთანი“ O. დაბ. 49,24; „ძარღჳრკინისაჲ არს კელი შენი“ I. ეს. 48,4. „ძარღუნი განრთხმულობისა მათისაგან დადგოლხედიან“ H—2261, 285r; „განაკმნეს ძარღუნი მისნი“ pb.,—„განაკმნეს გამოსადინელნი მათნი“ O, ოსე 10,15. „შე-თე-ეიკრა შე შჳდითა ძარღჳთა ხელითა“ G. შჯ. 16,7; „კბილნი ჴრკეებიდ და ძარღუნი განსთქდებიდე“ მრთ. S. ბ. კეს.-40-თჳს 119,6; „წყალშეხნ... დასულებნის ძარღუნი, რაჲთა განეგოს ტაეილი“ ბ. სწ. 22,1; „გეეშა ფიცხლად ძარღჳთა ზრახისაჲთა“ ბ. ცხ. 177v; „ძარღუნი დაკეეთნეს ტერფსა ცხენთასი“ M. შჯ. 5,22.

ძარღუკეეთილება «დაკეეთა კირთა»: „ცხენნი მათნი ძარღუკეეთილნი“ G.—„ჴენეთა მათთა დაჰკეეთნა კირნი“ M. იხუ ნ. 11,9. იხ. კეეთილება.

ძარღუკეეთილ-ყოფა «კირთა დაკეეთა»: „ცხენნი მათნი ძარღუკეეთილ ჰყონ“ G.—„ჴენებსა მათსა დაჰკეეთნეთ კირნი“ M. იხუ ნ. 11,6. იხ. კეეთილი.

ძარღუშეჴრილ-ი «ქართ-დაკეეთილი»: „დაიბანნენ კელნი თაესა ზედა დიაკეულსა ძარღუშეჴრილისასა“ G.—„დაიბანნენ კელნი მათნი თაესა ზედა მის დიაკეულსა ქართდაკეეთილისასა“ II შჯ. 21,6. „ძარღუშეჴრილ ყონ დიაკეული“ G.—„ქართნი დაჰკეეთნენ დიაკეულსა“ M, II შჯ. 21,4. იხ. შეჴრილი (შეჴრა).

ძარცუა ძარცეა: „რომელსა გძაკან კერპნი, საკერთხეველსა სძარცეაე“ მრომ. 2,22. იხ. აღძარცუა, აღძარცეა, ბაგინის/ბაკინთა-მძარცეელი, განძარცეა, განძუარცეა, დაძარცეა, მოძარცეა. მძარცეელი, სამრის-მძარცეელი, წარძარცეა.

ძაღლ-ი canis: „ნუ მისცემთ სიწმიდესა ძაღლთა“ მთ. 7,6; „ძაღლი ცოცხალი უმჯობს არს ლომისა მკუდრისა“ O. ეკლ. 9,4. იხ. მწევაძაღლი.

ძაღლის-მწერ-ი musca canina: „მიაყენონ მათა ძაღლის-მწერი“ ფხ. 77,45. იხ. მწერა.

ძაძა «ფიჩჯ», «თალია», ტომარი, უხეში ქსოვილი თხის მატყლისა: „ყოველსა, რომელსა შთაყარდეს მკედარი ამათგანი, არაწმიდა იყოს: ყოველსავე ჭურჭერსა ძელისასა.., გინა ძაძასა“ O.—„ყოველსა, რომელსაცა ზედა დაეცეს მათგანი, მო-რაჲა-მკედარ იყვნეს იგინი, არაწმიდა იყოს ყოველისაგან ჭურჭლისა ძელისა... ანუ ფიჩჯსა“ G. ლევიტ. 11,32; „მოიხვნეს ძაძანი ძუელნი მჳართა მათთა ზედა“ G, ისუ ნ. 9,4; „შთაიცუეს ძაძაჲ და გარდახსნეს ნაცარი თაჳსა თჳსსა“ I. ნეემ. 9,1; „ვანიძარცუე ძაძაჲ ეგე წელთაგან შენთა“ O, ეს. 20,2; „შეირტყეთ წელთა თქუენთა ძაძაჲ“ ეს. 32,11; „ნუ დღეს ძაძითა და ბჳალე სამოსლითა ჩჩჯლითა“ S—27,6v. „რაჟამს დამმალე მე ძაძასა ქუეშე სამატუ ლესა“ ჯარ. 821; „ძაძითა ნაცარსა ზედა მსხდომარეთა შეინანეს“ მთ. 11,21; „ერთი ოდენ თალიაჲ იფქლისაჲ (რომელ არს ძაძაჲ) უქმნით მას წელიწადსა შინა“ ს. ცხ. 108r; „ჰპოვნეს იგინი, ძაძანი სავსენი იფქლითა“ მ. ცხ. 228v; „მიეცეს ერთი ძაძაჲ პური“ Ath.—12,114r; „უბრძანა ძაძაჲ კანაფისაჲ მოღებად და შთასუა იგი მას შინა და დაჰბეჭდა ბრძენითა“ H—841,77ს.

ძაძაშთაცუმულ-ი ძაძით მოსილი: „წარავლინნა... ძაძაშთაცუმულნი“ O, IV მფ. 19,2; „ყოველნივე ერთბამად ძაძაშთაცუმულ და ნაცარ თავსა გარდასხმულ იქმნებოდეს“ ი. ოქრ.-მარხ. და ითნ. 107,38. იხ. შთაცუმული.

[ძახვა] შერთვა. **ძახილ-ი** «შესთული»: „მოიღოს... ძოწეული ძახილი“ G.—„აღიღოს.. შესთული მეწამული“ pb., ლევიტ. 14,51; „ესე არს შესაწირავი.. მეწამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი“ O, გამოსლ. 25,4. იხ. [აღძახვა] (-ილი).

ძგერება იხ. შეძგერება.

ძგიდე «გძილი»: „ძგიდე მისი და მოგარვებული მისი გარემო კერძო წყრთისა“ pb..—„გძილი მისი გარემოჲს-გარემო მრგულად ზოგი წყრთისაჲ“ O, ეზეკ. 46,17.

ძე «შვილი», ვაჟი: „რომელსა უუარდეს ძე“ მთ. 10,37; „განვიდეთ ძეებითურთ და ასულებით“ O, გამოსლ. 10,9; „ასული შენი არა მისცე ძესა მისსა“ M. II შჯ. 7,3; „უკუეთუ ჰშვნეს ძენი და ძენიძეთა შენთანი“ G. — „უკუეთუ ისხნე შენ შვილნიანი შვილის-შვილნი“ M. II შჯ. 4,25; „ძესა ჩემსა ნუ მიაქცევ მუნ“ O. დაბ. 24,8; „მჯდომარე კიცესა ზედა, ძესა კარაულისასა“ Ath.—11,68r.

ძე- დება, დავარდნა: „რაჲ ძეს ჩუენი და შენი“ მთ. 8,29; „უკუეთუ გულს-მოდგინებაჲ იგი წინა ძეს“ II კორ. 8,12; „სადა ბზე ძენ, ინჯორის“ ფიზ. XVII 7; „ვითარცა ტჯრთი რაჲმე, რომელი გზასა ზედა ძენ“ O, ზირ. 21,19; „რაჲსა სძე და ხურინავ?“ კ. ფერ.-ალდგ. 108,17; „რომელი ძენ სახლსა შინა“ მ. ცხ. 76r; „ესე დავრდომილი ვძე სარეცელსა ზედა“ მ. სწ. 294,24.

[ძება] იხ. გაძოძება, გა(ნ)ძება, მოძება.

ძებნა ჩხრეკა: „ურიდად სძებნიდეს“ ფრდ. 92,15; „ძებნა ქრისტემან მან ბეჭედი იგი და არა პოვა“ H—841,26. „ეირთა ძებნასა“ O, I მფ. 10,14.

ძეგლ-ი გამოსახულება, ქანდაკება, კერპი: „იქმნა ძეგლ მარილსა“ pb.. დაბ. 19,26; „აღიღო ლოდი იგი მუნ... და აღმართა ძეგლად“ O, დაბ. 28,18; „დაამჳუნეს ყოველნი ძეგლნი ბაალისანი“ O, IV მფ. 10,27; „ეიქმნეთ ვითარცა ძეგლი ისი ქვისაჲ“ მ. ცხ. 886r.

ძეგლის-წერა აქტი, ტრაქტატი, დადგენილება, ხსენება: „ძეგლის-წერაჲ მართლისა სარწმუნოებისაჲ (თარგმნა)“ ი.-ე. 30,6; „ძეგლის-წერაჲ დავითისი“ ფხ. 15 (ზედწერილი). იხ. წერა.

[ძეგუა] იხ. გამოძეგუა.

ძელ-ი «ხე», შეშა, «ნავი», ტივი, დირე,ჯოხი; ჯვარი: „უკუეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲმელა უყონ?“ C.—„უკუეთუ ნედლსა ხესა ესრეთ უყოფენ, ჴმელსა მას რაჲმე ეყოს?“ DE. ლ. 28,31; „ძელსა მას ზედა დამოეკიდა“ იჳ. რომ.-კურთხ. ისაკ და ეაკ. 32,9; „შჯობს ცხორებაჲ გლეხისაჲ სართულთა ქუეშე ძელისათა“ O, ზირ. 20,28; „მცირესა ძელსა არწმუნიან კაცთა სულნი და განელნიან ღელვანი და ძელითა განვიდიან“ O.—„უმცირესსა ძელსა არწმუნებენ კაცნი სულსა თჳსსა და განშველენი ღელუათა ნავითა ჴსნილ არიან“ pb.. სიბრძ. სოლ. 14,5; „სასოებაჲ სოფლისაჲ ძელსა შეევდრა“ O, სიბრძ. სოლ. 14,3; „ფერჴნი მათნი დაუკრნეს ძელსა“ ჯარ. 804; „ძელი, რომლითა განართხიან სამოსელი“ ეაკ. მოც. 88; „საჭიანი ძელისანი დაჰმუსრენ და ექმნეს მათ წილ რკინისანი“ O, იერემ. 28,13; „მოეგო... კათხაჲ ერთი ძელისაჲ“ ლიმ. 20,12; „ძელისა სათხეპელთა უპყრობდეს ზღუდეთა მისთა“ O, I ეზრა 3,3; „ძელსა ზედა აღამაღლეს“ მ. სწ. 70,17.

ძელ-ი ცხორებისა-ჲ ჯვარი ქრისტესი: „მისცეს... ძელისა ცხორებისა ნაწილი ვეცხლისა ბუდითა“ ი.-ე. 22,24. იხ. კარვის-ძელი.

ძელით-რჩუნვილ-ი ფიცრით შემოკრული: „ტაძარი იგი და მახლობელი მისი ძელით-რჩუნვილ გარემო“ O, ეზეკ. 41,10. იხ. რჩუნვილი (რჩუნვა).

ძელქვა populus alba: „იაკობ მოიღო კუერთხი... ძელქვისაჲ ნედლი“ O, დაბ. 30,37; „ავმაღლდი ვითარცა ძელქვაჲ წარსავალთა წყლისათა“ O, ზირ. 24,19. იხ. ქვა.

ძენძერუკ-ი ibis, avis aegyptia: „არა შჯამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... მიმინოჲ და ძენძერუკი“ O, ლევიტ. 11,17.

ძერ-ი, ძერა voltur, vultur: „არა შჯამოთ, რამეთუ საძაგელ არს: ორბი, ყანჩი და ძერი“ O.—„არა შჯამნეთ, რამეთუ საძაგელ არს: არწივი, და ძერაჲ და ყანჩი“ G, ლევიტ. 11,13.

ძერჭორ-ი milvus, milvius: „არა შჯამოთ, რამეთუ საძაგელ არს... ძერჭორი და მსგავსი მისი“ ლევიტ. 14,14. იხ. ქორი.

[ძერწვა] იხ. ეცხლმოძერწული, ოქრომოძერწული; შეძერწვა.

ძეძუ carduus, spina; stoeba, stiva: „ადგილდ-ადგილდ ჭუე ძეძჳ დაეფინა და თჳთ ფერჴნი დაიდგნის ძეძუსა მას ზედა... და ჴორცნი წულილ-წულილად დაებძარნეს ძეძუსა მას“ შუშ. VIII 17-19; „ვითარცა ძეძუმან რისხეით ცხოველნი შეწუნეს იგინი“ Ჭ, ფს. 57,10; „ძეძუმან ლიბანით მოუელინა ფიტჳსა ლიბანისასა და ჰრქუა“ O, IV

მუ. 14,9; „ძეძჯსა მის წილ აღმოგაცენდეს შენ საროჲ“ I, ეს. 55,13.

ძეწნ-ი ტირიფი, salix: „ვითარცა **ძეწნი** თანაწარსადინელსა წყალთასა“ I, ეს. 44,4; „**ძეწნთა** ზედა შორის მისსა დაეჰკიდეთ საგალობელი ჩუენი“ C, ფს. 136,2.

-ძი «თუ»: „ვითარ-**ძი** აქუნდეს“ საქ. მოც. 15,60; „წარ-**ძი**-მცა-შემართნეს მე გზანი ჩემნი“ Ч.—„წარ-თუ-მცა-მართებულ იყუნეს გზანი ჩემნი“ Ч, ფს. 118,5; „იფქლისაჲ-**ძი** არს ანუ ქრთილისაჲ“ ფიზ. XV 45; „ვიდრე ვიხილო, რომელი-**ძი** კეთილ არს“ ეკლ. 2,3; „ვიხილოთ, მო-**ძი**-ვიდეს ელია განრინებად მაგისა“ C, მთ. 27,49; „ვინ-**ძი** იყოს უდიდეს შორის მათსა“ ლ. 9,46; „უკუეთუ გაქუს-**ძი** ხედვაჲ სულიერი“ A—82,158г.

ძიება «თხოვა», «გულება», «მოძიება», «გამოკულევა», ცდილობა; გამოკითხვა, ძებნა; «ბრინვა»: „**ეძიებდეს** სასწაულსა ზეცით“ DE.—„**ითხოვდეს** მისგან“ C, მრ. 8,11; „**ეძიებდეს** მას შეპყრობად“ C.—„**ეგულებოდა** შეპყრობაჲ მისი“ DE, მრ. 12,11; „მოვიდეს კაფარნაუმ და **ეძიებდეს** იესუ“ DE.—„მივიდეს კაპარნაუმ **მოძიებად** იესუჲსა“ C, ი. 6,24; „**იძიეთ** ქუეყანაჲ“ M,—„**გამოიკულიეთ** ქუეყანაჲ“ G, შჯ. 18,2; „რომელნი **ეძიებდეს** სულსა მაგის ურჩისასა“ მთ. 2,20; „**ეძიებდეს** ესენი მისლვად ეპიფანესა“ საკ. წეგ. 131,22; „**ეძიებედ** განრინებასა“ მ. სწ. 117,19; „ვითარცა არა-მჯონებელნი თუალთანი **ეძიებენ**“ pb.,—„ვითარცა თუალთა ბრმანი, ეგრე **ბრინვედენ** იგინი“ O, ეს. 59,10. „არა-მე **ძიება** ყო?“ O, იერემ. 5,28; „**ძიებაჲ** იყოს ძელისაჲ მის, რომელსა ზედა შმაჲ ჯუარს-ეცუა“ გამოჩ. ჯუარ. 289,68; „**ძიებასა** ჰყოფდა სარწმუნოებისასა“ არხტ. 65,5. იხ. გამომეძიებელი, გამოძიება, მეძიებელი, საძიებელი, ღონის-ძიება, შეორის-ძიება.

ძილ-ი: „განიღვიძა იოსებ **ძილისაგან**“ მთ. 1,24; „დაიძინეს **ძილი** მათი“ ფს. 75,6; „ესეცა **ძილი** თუალთა ჩემთა“ ფს. 131,4; „ტკბილ არს **ძილი** მონისა“ O, ეკლ. 5,11; „**ძილითა** განძღა ეფრემ“ O, ოსე 7,9; „რომელნი **ძილ**სა შინა ჰამენ“ I, ეს. 29,8. იხ. მოძილი, ნაძილევი, ნაძილეება, უძილი.

ძინ- დაძინება: „რაჲსა **გძინავს**?“ ლ. 22,46; „უკუეთუ **სძინავს**, ცხონდეს“ C, ი. 11,12. „ვიდრე ჩუენ **შეძინა**“ მთ. 28,13; „**ეძინა** პეტრეს შორის ერისაგანთა ორთა“ საქ. მოც. 12,6; „ჰამენ, სუამენ და **იძინებს**“ I ეზრა 4, 10; „იონას **ეძინა** და ხურწავდა“ ოქრ.-ზარან. და იონ. 105,19; „მას თავდსა **ეძინა**“ მთ. 8,24. იხ. დაუძინებელი, დაძინება, მიძინება, მძინარე, მძინარი, მძინარება.

ძინება შეძენა. იხ. შეძინება.

[ძინება] ხედვა. იხ. მოძინება.

ძირ-ი ფესვი; მოდგმა, ტომი; ცალი; ნაკვალევი: „**ძირნი** არა დაებნეს“ მთ. 13,6; „დაიბენ **ძირნი** ქუე ქერძო“ I, ეს. 37,31; „ელმოდეს ეფრემს **ძირნი** მისნი“ O, ოსე 9,10; „შე კეთილთა **ძირთაგანი** ვარ“ ფსკტ. 157,9; „შური **ძირი** არს სიკუდილისაჲ“ მ. სწ. 6,28; „დაემტკიცნეს **ძირნი**“ O, იერემ. 12,2; „გამოსცეს **ძირთაგან** შეუნიერებაჲ თჳსი“ იაკ. რომ.-კურთხ. მოს. 188,1; „ეარ ჰურიაჲ **ძირით**“ ი. მოც. 58,35; „საშოცდაათი **ძირი** ფინიათაჲ“ G, რიცხ. 33,9; „ჩნდა **ძირი** ნაწერისაჲ“ მ. ცხ. 97г. იხ. უძირო, ყურის-ძირი.

ძირაკ-ი ciminum, cuminum: „მოიათევსით პიტნაკისაჲ, ცერეცოჭასაჲ და **ძირაკისაჲ**“ C.—„მოიღებთ ათეულსა პიტნაკისა და ცერეცოჭასა და **ძირაკისასა**“ DE, მთ. 23,23; „სთესის გულის-სარეველი და **ძირაკი**“ I, ეს. 28,25.

ძირგარევა «ტანჯვა», დასჯა: „ეფრემმან **აძირგარევნა** იგინი ამალიკისა შორის“ G,—„ერმან ეფრემისმან **ტანჯნა** იგინი ღელუთა შინა“ pb., მსჯ. 5,14.

ძირდაბმული: „ნუეთალემ... **ძირდაბმული**, განშეუნებელ“ იჲ. რომ.-კურთხ. იხაკ და ოაკ. 98,4. იხ. დაბმელი (დაბმა).

ძირკუ იხ. საძირკველი.

ძირმტკიცედ: „**ძირმტკიცედ** უხაროდენ ყოველსა ქუეყანასა“ ფს. 47,8. იხ. მტკიცედ.

ძის-ცოლ-ი «ძალი»: „განუეთას (განეშოროს C)... (**ძალი** C) **ძის-ცოლი** დედამთილისაგან“ DE. ლ. 12,58; „აღდგა ავი და ორნი **ძალნი** მისნი და მიიქცეს ველით“ G,—„აღდგა დედაკაცი ავი და ორნეუ იგი **ძის-ცოლნი** მისნი და მიიქცეს იგინი ქუეყანით“ M, რუთ 1,6; „განეშოროს დედამთილი **ძის-ცოლისაგან**“ ლ. 12,53. იხ. ცოლი.

ძის-წულ-ი შვილიშვილი: „ყუალად მოგზაუნა ამანეე ქეკაოს, **ძის-წული** მისი“ ჭ. ცხ. 20,10. იხ. წული.

ძლება «ყოფა», შეძლება, «ძალ-დება», «შემძლებელ-ყოფა»: „რაჲვენცა **ეძლოს** კელა მისსა“ O.—„ვითარ საზედაო **ეს** კელმან მისმან“ pb., ეზეკ. 46,11; „საქმედ არა **შეძლაჲს**, თჳოდ მრცხუენის“ C, ლ. 10,6; „არა გეძლო, არცა **აწ გეძლაჲს**“ I კორ. 3,2; „ვერ **უძლაჲს** სმენად“ I, იერემ. 6,10; „ვერ **უძლაჲს** სიტყუად“ ფსკტ. 144,24; „**გეძლაჲს** თუ რაჲმე, შეგუეწიე ჩუენ“ C, მრ. 9,22; „არავის **ეძლო** დაყენებად მისა“ მრ. 5,4; „ვერ **ეძლოს** აღდგომად და მიცემად“ ლ. 11,8; „ვერვინ **უძლო** მას სიტყჳსმიგებად“ მთ. 22,46; „ვერ **უძლეს** მიახლებად ერისა მის გამო“ C, მრ. 2,4; „ვერ **უძლე** სიტყუად თჳენდა“ I კორ. 8,1; „უკუეთუ ვინმე **უძლოს** ჭეშმარიტისაჲ აღრაცად“ O, დაბ. 18,18; „ვერ **უძლონ**... დადგომად წინაშე პირსა მტერთასა“ M,—„ვერ **ძალ-ედგას**... პირის-პირ დადგომაჲ“ G, იხუ 6. 7,13; „რომელთა ვერ **უძლებ** დადგომად“ I, გოდ. იერემ. 1,14; „ვითარ-მე **უძლო** მითხრობად?“ კ. იერ.-მარტჳლ. 188,14; „ვერ **უძლებ** დათმენად“ მ. ცხ. 122г; „**გეძლაჲს** სასმენელსა შესუმად“ C.—„**ძალ-გეცა** სასმენელი შესუმად“ DE, მრ. 10,39; „ვერ **ეძლოს** კელსა მისსა ყოფად ცხოვარი“ O, — „ვერ შემ**ძლებელ-ყოს** კელი მისი კმაყოფად ცხოვრისა“ G. ლევიტ. 5,7. იხ. არაძლება, ვერშემძლებელი, ვერშესაძლებელი.

ძლევა «დაცემა», მორევენა, ჯობნა, გამარჯვება, «ძალი», «დამდაბლება», «მძლავრობა»: „**სძლო** მას ისრაჱლმან“ pb.,—„**დასცა** იგი ისრაჱლმან“ G, რიცხ. 21,24; „ნუ **იძლევი** ბოროტისაგან, არამედ სძლე კეთილითა შით ბოროტსა მას“ პრო. 12,21; „ოდესმე **სძლევენ**, ოდესმე **ძლეულ-ეს**“ მ. ცხ. 41г; „**მძლეს** მე სალმობათა ვითარცა შობადისათა“ იერემ. 8,21; „საბრძნეს ვერა **სძლევს** ბოროტი“ pb.,—„სიბრძნესა ვერ **ჰმძლავრობს** ბოროტი“ O, სიბრძ. სოლ. 7,30. „**ძლეულ** ყო ღმერთმან... ათეულ მეფე“

G.—„დაამდაბლა უფალმან აბაინი მეფე“ M, მსჯ. 4,23, „სძლო ორთავე მათ და ერეოდა“ ხაქ. მოც. 10,16; „ანუ ვსძლოთ, ანუ ვიძლიენით“ მ. სწ. 164,19. „მოგუცა ჩუენ ძლევაჲ (ძალი A)“ სბსტ. 180,9; „ესე არს ძლევაჲ, რომელი სძლევს სოფელსა“ I ი. 5,4; „შენი არს ძლევაჲ“ რიფს. 109,25; „მოვიღო გკრკნი იგი ძლევისაჲ“ თომა მოც. 19,14; „მას მისცედ ძლევისა იგი პატივი“ O, I ეზრა 8,9; „ძლევისა მისთჳს დიდებასა ღმრთისა მიმართ შესწორვიდეს“ შუმ. XVII 28.

ძლეულ-ი «დაცემული»: „ძლიერი იგი და ახოანი... ძლეულ არს და დაცემულ და მიწასა შერეულ“ მ. სწ. 221,32; „მიგცემ შენ ძლეულთა წინაშე შენსა“ G.—„მიგცნე თჳნი დაცემულნი წინაშე ძეთა ისრაჱლისათა“ M, ისუ ნ. 11,6; „ძლეულ იქმნა ძმაჲ იგი უშმაკისაგან“ მ. ცხ. 66r. იხ. დაძლეა, კეთილით(ა)-მძლე. მიძლევა, მომძლევება, მძლე, საძლეველი, უძლეველი, შეძლება.

ძლევა მიცემა, შეძლევა: „არა იპოვა ებისკოპოსსა თანა გარნა რეაჲ ხოლო დრაჯანი და ესე აძლიეს ბარბაროსსა მას და არა ინება წარღებაჲ“ ლიმ. 56,1. იხ. ნაძლევი.

ძლევიხ-მყოფელ-ი მომრევი, გამმარჯვებელი: „მიჴსნა ჩუენ ძლევისმყოფელმან“ კ. იერ.-ადდგ. 104,20. იხ. მყოფელი.

ძლეულება «უძლურება», მორევნა, დამარცხება: „ძლეულება არს თქუენდა ესე“ pb.—„უძლურება არს თქუენდა ესე“ Q, I კორ. 5,7; „ვითარცა იხილა ძლეულებაჲ თჳსი“ ბ.-ე. 22,22. იხ. ძლეული (ძლევა).

ძლეულ-ყოფა «დამდაბლება»: „ძლეულ-ყო ღმერთმან მას დღესა შინა ავინ მეფე“ G.—„დაამდაბლა უფალმან აბაინი მეფე“ M, მსჯ. 4,23. იხ. ყოფა.

ძლიერ-ი, ძრიელ-ი მძლავრი, მაგარი, «შემძლე», «დიდი», «ძნელი», «მომრთხმელი», «უძლიერესი», მხნე; დიდებული; მთავარი; «მტკიცე»: „ღვიძა... ყოველი ძლიერი (შემძლე G) ძალითა“ M, ისუ ნ. 10,7; „ყოველად ძლიერსა ღმრთისა... ეადიდებდით“ შუმ. XII 14. „ადიდენ ღმერთმან ძრიელმან“ A—464,158r; „უძლის შესლვად სახლსა ძლიერისასა“ მთ. 12,29; „ჩუენ უძლურ, ხოლო თქუენ ძლიერ“ I კორ. 4,10; „ნუცა იქადინ ძლიერი ძალითა თჳსითა“ O, I მფ. 2,10; „იჴსენ გლახაკი ქელთაგან ძლიერისათა“ ფს. 34,10; „მეცნიერნი და ძლიერნი ვერ დაიმორჩილნაო“ ს. გაბ.-მოც. სჳს. 98,4; „ქალაქნი ძლიერნი (ძნელნი M) და დიდნი“ G, ისუ ნ. 14,12; „ქალაქნი ძლიერნი დაამჭუნა“ O, ზაქ. 28,17; „იხილა ჭარი იგი ძლიერი“ მთ. 14,30; „ამპარტავნებამან წარწყმიდნა ძლიერნი და უძლურთა შეიმოსეს ძალი“ მ. სწ. 78,17; „ზღუაჲ იგი ძლიერთა ქართაგან აღირღოდა“ C.—„ზღუაჲ იგი ქარისაგან დიდისა აღიძრებოდა“ ი. 6,18; „ძენი ეფრემისნი ძლიერნი (მომთხრელნი Q)“ ფს. 77,9; „ძლიერ არიან უფროჲს მისსა“ G.—„უძლიერეს არიან მისა“ M, მსჯ. 18,26; „ძლიერნი გულმწყრალ არიან, ღჳნოსა ნუ სჳმედ“ O, იგ. სოლ. 31,4; „ძლიერთა თანა დასჯს იგი“ O, იგ. ხოლ. 18,16; „ძლიერ იყო, ვითარცა შუბა“ pb.—„იყო იგი მტკიცე, ვითარცა შუბაჲ“ O, ამოს. 2,9. „ქადაგი ღაღადებდა ძლიერად“ O, დან. 6,4; „მოიწყალა ძლიერად“ მ. ცხ. 181r; „ძმანი ყოველნი ძლიერად შურებიან“ ბ.-ე. 41,1. იხ. ძალი; შდრ. განმაძლიერებელი. გაძლიერება.

ძლიერება, ძრიელება «სიმტკიცე», «ძალი»: „ყო ძლიერებაჲ მკლავითა თჳსითა“ C.—„ყო სიმტკიცითა მკლავისა თჳსისაჲთა“ DE, ლ. 1,61; „ძრიელებითა ცხოველს-მყოფელისა პატიოსნისა ჯუარისაჲთა“ A — 464,814v. „წარავლინეს... ქენი ძლიერებისანი სასარაჲთ“ M.—„წარავლინნეს...: ქენი ძალისანი სასარაჲთ“ G, მსჯ. 18,2; „ძლიერებაჲ მათი შეიმუსრენ“ O, დან. 8,44; „იტყჳნ წიგნნი... ძლიერებისა და დიდებულებისათჳს მისისა“ იბ. რომ.-კურთხ. მოს. 189,12; „ყეენს იგი ავაზაკთ-მთავარ ძლიერებისა მისისათჳს და სიმჴნისა“ მ. სწ. 291,80. იხ. ძლიერი.

ძლიერობა: „ნუ ძლიერობენ კაცნი, ისაჴენ წარმართნი შენ წინაშე“ C.—„ნუ ძლიერობს კაცი, ისაჴნენ წარმართნი შენ წინაშე“ Q, ფს. 9,20; „ძლიერობ-ცა უკუე და მმამრობდ დამარხვად“ G, ისუ ნ. 1,7. იხ. ძლიერი.

ძლივ-ი: „სადა-იგი არა საკმარ იყუნენ ცრემლნი და სინანული ძლივადმდე“ S—67,80r.

ძლივს მტკიცედ, ნამდვილად: „ბრძანებაჲ იგი ძლივს იყო“ მრთ. D, კ. იერ.-ადდგ. 110.

ძლით -თვის, «-გან», მიერ, გამო, ძალით, ძლივს: „ნუცა ჰკლემებინ ჩემ ძლით“ ფს. 68,7; „თქუენ ძლით მარადის სახელი ჩემი ოგონებვის“ I, ეს. 52,5; „ეაჲ მისა, რომლისა ძლით მოვიდეს“ C.—„ეაჲ, ვისგან მოვიდეს“ DE, ლ. 17,1; „დაამდაბლა ღმერთმან იუდა აქაზის ძლით“ M, II ნშტ. 28,19; „თქუენ ძლით სიონი ვითარცა ყანაჲ მოიჯნას“ O, მიქ. 3,12; „ცოდვისა ძლით (შემოქდა) სიკუდილი“ ბრომ. 5,12; „ასურასტანდ ძლით წარიყვანეს“ I, ეს. 52,4; „ძლით ცხოვნდის“ მ. ცხ. 230r; „შეუძლებელ ძლით მოჴსენებად“ მ. ცხ. 86r; „ძლით დაარწმუნეს წარსლვაჲ“ ი.-ე. 18,27. იხ. ძალი.

ძლით-ი «-თჳს», შესახები: „ყური ღჳძლისა, ცოდვისა ძლითისაჲ, აღიხუნა“ G.—„ძირი იგი ღჳძლისაჲ, რომელ არს ცოდვათათჳს, შეწირა“ O, ლევიტ. 9,10; „ყოს ცოდვისა მისისა ძლით“ G.—„ყოს იგი ცოდვისათჳს“ pb., რიცხ. 6,16; „ვითარ-იგი ცოდვისა ძლით ი. ეგრეთვე ბრალისა ძლით“ G*. იხ. ძლით.

ძლით-მზრახველ-ი «ბრგუნვილი»: „ცხად იყოს ენაჲ ძლით-მზრახველი“ pb.—„განემარტოს ენაჲ ბრგუნვი“ O, ეს. 35,6. იხ. მზრახველი.

ძლით-მომკუდარ-ი: „ქაცისა მიმართ გაჭუს სასოებაჲ და ესეცა ძლით-მკუდარისა“ თ“ 7,1. იხ. მომკუდარი.

ძლიხ-პირ-ი ირმოსი: „დაესწაულა საყამობელიცა ძლისპირი“ მ. ცხ. 81v. იხ. პირი.

ძმა (ძმისა) ძმა; ძმობის წევრი, მონასტრის კრებულის წევრთაგანი: „იგი არს ძმაჲ ჩემი და დაჲ ჩემი და დედაჲ ჩემი“ მრ. 3,35; „მბაელინა ჯოჯიკ, ძმაჲ თჳსი“ შუმ. V 1; „შეიდოდიან პირველად მამაჲ ეფთჳმე და მერმე ძმანი ყოველნი“ ი.-ე. 56,12.

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

ძმა-ჲ. მამისა-ჲ ბიძა: „დავიპყარ ავარაკი იგი ანამელისჯან, ძისა სალომისა, ძ მ ი ს ა მ ა მ ი ს ა ჩემისა“ I, იერემ. 39,9. იხ. დედის-ძმა, თანაშოძმე, მამის-ძმა, მოძმე, მოძმეობა.

ძმად-ი «ძლის-მომგურელი», მაყარი: „ოლი იგი სამსონისი შეართო ძ მ ა დ მ ე ნ მისმან“ M.—„დაემკჳდრა ცოლი სამსონისი ს ძ ლ ი ს - მ ო მ გ უ რ ე ლ ი ს ა მისსა თანა G, მხ. 14, 20. იხ. ძმა.

ძმათ-მკლველ-ი: „ძ მ ა თ - მ კ ლ ე ლ თ ა თანა წარწყმდა გულის-წყრომითა“ O, სიბრძ. სოლ. 10,3. იხ. მკლველი.

ძმათ-მოყუარება: „ძ მ ა თ - მ ო ყ უ ა რ ე ბ ი თ ა ურთიერთას მოწყლედ მოსურნე იყუენით“ პრომ. 18,10; „ძ მ ა თ - მ ო ყ უ ა რ ე ბ ა ჲ ეგუნ“ პებრ. 13,1. იხ. მოყუარება.

ძმათ-მოძულება: „დიოტროფოას სიბენეშისთჳს და ძ მ ა თ - მ ო ძ უ ლ ე ბ ი ს ა“ III ი. (თავი 2). იხ. მოძულება.

ძმარ-ი (ძმრისა): „მოიღო ღრუბელი, ალავსა ძ მ რ ი თ ა“ მთ. 27,48; „ძ მ რ ი ს ა გ ა ნ ღჳნისაგანისა და ძ მ რ ი ს ა გ ა ნ თაფლუჭისაგანისა არა სეას“ G, რიცხ. 6,3; „წყუარილსა ჩემსა მასუეს მე ძ მ ა რ ი“ ფს. 68,22; „ნაცვალად მანანაჲსა ნაყოლი და ძ მ ა რ ი ასუეს მას“ 3. სწ. 70,25; „გარდაიქცა იგი (ღჳნოჲ) ძ მ რ ა დ“ x 861r. იხ. შეძმარებული.

ძმაცუულობა «შეორგულება», ფარისეველობა: „რომელნი ეძიებდენ შჯულსა, აღიჴსნენ მით, და რომელნი ძ მ ა ც უ ლ ო ბ დ ე ნ, შესცთეს მას“ O.—„შეძებული შჯულისა განძღებას მისგან, და შ ე ო რ გ უ ლ ე ბ უ ლ ი დაბრკოლდეს მის მიერ“ pb., ხარ. 85,10. იხ. ძმაცუა.

ძმაცუა მზაკვრობა, ცუდის განზრახვა, ღონეობა, მოგონება; «ვაშტი», «ვახი»: „ერსა შენსა ზედა ძ მ ა ც უ ე დ ეს ზაკუითა“ ფს. 82,6; „რაჲმე ზაკუაჲ ი ძ მ ა ც ჳ ს“ ფიზ. I 7; „მიაგდოს მას ზედა ყოველი ჭირუელი ძმაცუეთ“ G, რიცხ. 35,20; „ძ მ ა ც უ ე დ ა ღდჳა მას ზედა“ pb..—„აღდგა ე ა შ ტ ა დ ძმისა თჳსისა“ G.—„ეახად აღუდგა მას“ M, II შჯ. 19,18.

ძმის-მოყუარე: „ძ მ ი ს - მ ო ყ უ ა რ ე იყო თოდოსია, დიაჲ ოგი ჩემი“ ფლტ. 166,88. იხ. მოყუარე.

ძმის-წულ-ი: „წარიყუანეს ლოტი, ძ მ ი ს - წ უ ლ ი აბრაამისი“ O, დაბ. 14,12. იხ. წული.

ძმის-წულაკ-ი: „შეკრული შტაჲსი—ძ მ ი ს - წ უ ლ ა კ ი ჩემი ჩემდა; შორის სასძეურთა ჩემთა განისუენეს“ O, ქება 1,13. იხ. წულაკი.

ძმობა: „ამას სოფელსა შინა ძ მ ო ბ ი ს ა მას თჳენსა აღსრულებითი“ I პეტრე 5,9; „ეთარცა ეარსკულაჲ ბრწყინვალე ნათობს შორის ყოელისა ძ მ ო ბ ი ს ა“ 3. ცხ. 282r. იხ. ძმა.

ძმრიან-ი: „ეუეთუ კუა ანუ ძ მ რ ი ა ნ ი არს (ღჳნოჲ)“ ო.-ე. 70,5. იხ. ძმარი.

ძნ- ძნელად მიჩნევა, ძნელება, წუხილი: „უ ძ ნ ს და ეშინის“ 3. ცხ. 885; „უ ძ ნ დ ა შეღლიანობაჲ და შფოთი“ ო.-ე. 88,84; „არა მ ი ძ ნ ს ეგე“ 3. ცხ. 188r.; „მ ო ძ ნ დ ა თქუენთჳს ოდენ“ 3. ცხ. 179r; „შენ რად გ ო ძ ნ ს“ 3. ცხ. 204v; „არა მოუატყუათ თაეთა ჩუენთა, რომელი უ ძ ნ დ ეს სულთა ჩუენთა“ 3. სწ. 280,22; „უ ძ ნ დ ა სიტყუაჲ ოგი და ჰგონებდეს მას მრავლისა მისთჳს სიტყჳსა“ ლ. 11,68. იხ. დაძნ-, საძნაური, უძნ-, შეძნება.

[ძნ-]- იხ. მოძნაური, მოძნაურობა, მოძნე.

ძნა: „ძ ნ ა ერთი, ჴასხლეტი ჴეწაჴსაჲ“ x 802v.

ძნელ-ი მძიმე, «ძლიერი», «შეცუული», «ძნელოვანი», საძნელო, მაგარი, სასტიკი, ფიცხელი: „ძ ნ ე ლ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ სასუეველსა ღმრთისასა“ C, მრ. 10,25; „ქალაქნი ძ ნ ე ლ ნ ი და დიდნი“ M.—„ქალაქნი ძ ლ ი ე რ ნ ი და დიდნი“ G, ისუ 6,14,12; „ეან მიმიუანოს შე ქალაქსა მას ძ ნ ე ლ ს ა C (შ ე ც უ ე ლ ს ა Ч)“ ფს. 107,11; „უყო მათ... ძ ნ ე ლ ი იგი (ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ი იგი O) ქუეყანაჲ აღგილად წრფელად“ I, ეს. 42,16; „შეიელტოდეს ჭალაქთა ძ ნ ე ლ თ ა“ G, ისუ 6. 10,20. „დასდეც უფალო, საცოა პირსა ჩემსა და კარი ძ ნ ე ლ ი ბაკეთა ჩემთა“ ფს. 140,3; „დიდი და ძ ნ ე ლ ი ნისლი მოფენილ იყო კაცთა მათ ზედა“ ვარ. 808; „ძ ნ ე ლ რაჲმე უჩნს ესე უსწაულელთა“ O, ზარ. 8,21; „მძიმე და ძ ნ ე ლ უჩნ წარწყმედაჲ მათი“ 118,81 (ī) „ძნელად განიკურნების“ 3. ცხ. 19r; „ძ ნ ე ლ ა დ შეჴდიან ურთიერთას წამალი იგი და ჭამად“ ოჩრ.-მარხ. და ოთ. 100,81. იხ. განძნელება, განძნელებელი; მოძნელებელი. სიძნელე, უძნელე, უძნელესი.

ძნელოვან-ი «გულარძნილი», მრუდე, «დაკიდებული», «მაგარი», სიმაგრე, საძნელო, ფიცხელი: „იუნენ ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ნი ადგილად“ C.—„იყოს გ უ ლ ა რ ძ ნ ი ლ ი იგი მართლად“ ლ. 8,5; „იქმნეს...საყოფელები მთათა შინა და ჭუბათა და ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ თ ა“ M.—„იქმნეს ...სამალაეები მთათა შინა და ჭუბები და დ ა კ ი დ ე ბ უ ლ ე ბ ი“ G, შჯ. 8,3; „ყოველი ესე ქალაქები ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ე ბ ი... (მოეილეთ)“ M.—„ყოველნი ქალაქნი მ ა გ ა რ ნ ი ...(მოეთხეენით)“ G, II შჯ. 3,5; „აღეღო ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ი შენი“ O, მიქ. 5,11; „ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ნ ი ყოველნი აღვილად გარდაიქცნეს“ I, ეს. 40,4; „წარწყმდა ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ი თქუენი“ I, ეს. 28,14; „უყო მათ... ძ ნ ე ლ ო ვ ა ნ ი (ძნელი I) იგი ქუეყანაჲ აღგილად წრფელად“ O, ეს. 42,16. იხ. ძნელი.

ძნეულ-ი კონა, ძნა: „დაკართ ოგი ძ ნ ე უ ლ ა დ“ მთ. 13,30; „დამალნი იგინი სელსა შინა ძ ნ ე უ ლ ს ა, რომელ დაბნებულ იყო სკუენსა შინა მისსა“ M, ისუ. 6. 2,6; „დამალნა იგინი სელსა შინა ძ ნ ე უ ლ ს ა“ M.—„დამალნა იგინი შუამთა შინა სელის-ღელწმისათა“ G, ისუ 6. 2,6. იხ. ძნა.

ძნვა ძნელება: „ძ ნ ე ვ ს საყუედი“ ბალ. 101,3; „გ ა ძ ნ ე ვ ს მისლვაჲ“ ბალ. 138, 18. შდრ. ძნ-.

ძნიად «ძნელ», ძნელად, ძლივს: „ძ ნ ი ა დ შეიდენ... რომელთა აქუნდეს საფასე“ DE.—„ეთარ ძ ნ ე ლ არს ფასიერთაჲ შესულაჲ“ C, მრ. 10,23; „მდიდარი ძ ნ ი ა დ შეიდეს სასუეველსა ცათასა“ მთ. 19,23; „ძ ნ ი ა დ განეშორის მისგან“ ლ. 9,50; „ძ ნ ი ა დ დაეცხრეს ერი იგი“ ხაქ. პოც. 14, 18; „ძ ნ ი ა დ ვინმე მართლისათჳს მოკუდეს“ პრომ. 5,7; „ძ ნ ი ა დ ქლეთ-იდეს ზოგ ოდენ“ O, ზარ. 20,7; „ძ ნ ი ა დ ჰპოო ქალაქსა შინა კაცი, რომელსა სიმართლისა მონაკუები აქუნდეს“ 3. სწ. 52,22. იხ. ძნელი.

ძნიად-მისათხრობელ-ი ძნელად მოსათხრობი: „დიდ არიან განკითხუანი შენნი და ძ ნ ი ა დ - მ ი ს ა თ ხ რ ო ბ ე ლ“ O, სიბრძ. სოლ. 17,1. იხ. მისათხრობელი.

ძნიად-მორწმუნე ძნელად მორწმენე: „ძ ნ ი ა დ - მ ო რ წ მ უ ნ ე არიან ნათესავნი კაცთანი“ ეპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 140,3. იხ. მორწმუნე.

ძნიად-ხატჳრთაჳ-ი/ხატჳრთველ-ი ძნელად ასაკიდებელი: „აჴკიდით კაცსა ტჳრთი ძ ნ ი ა დ - ს ა ტ ჳ რ თ ა ჲ ი“ C.—„აღჴკიდით კაცთა ტჳრთი ძ ნ ი ა დ - ს ა ტ ჳ რ თ ე ე ლ ი“ DE, ლ. 11,46; „შეკრიან ტჳრთები... ძ ნ ი ა დ - ს ა ტ ჳ რ თ ე ე ლ ი“ მთ. 23,4. იხ. სატჳრთაჲ, სატჳრთველი.

ძნიად-ხაცნაურ-ი ძნელად გასაგები: „რომელნი-იგი არიან ძნიად-საცნაურ რაჲმე“ II პეტრე 3,16. იხ. საცნაური.

ძნობა სიმებიან საკრავზე დაკვრა, გალობა; ფანცხრომაჲ: „მსახურნი იგი მეფისანი სცემდეს ნესტესა და როკიდეს და ძნობდეს წინაშე მეფისა“ M, III მე. 1,40; „რომელნი ძნობენ ებნითა კერპისა მისთჳს ნაბუქოდონოსორისასა“ 3. ცხ. 160v.; „ძნობდიან ყოელით გამო გულით შენით“ G.—„განსცხრებოდე ყოელითა გულითა შენითა“ O, ხოე. 8,14. „გარდაიქცა გლოვად ძნობაჲ ჩუენი“ I, გოდ. იერემ. 5,15; „ეითარცა მცემელმან ქნარისამან ვერ აჩუენის კელოვნებაჲ ძნობისა თჳსისაჲ უკმარებისათჳს ძალთა მისთაჲსა“ გრ. ნოზ.-კაც. აგებ. 108,16. იხ. მძნობარი; შდრ. ძალი.

ძოვა, ძოვნა ჭამა: „რომელნი ძოვედ შოვრის შრომანთა“ O, ქება 4,5; „ყოველთა გზათა ზედა ძოვდენ“ ეს. 40,9; „ძოვდეს მგელი კრავთა თანა“ I, ეს. 11,6; „კონიონსა შაშენი ძოვენ“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 67,29; „რომელიმე მათგანი (თეჳზთაგანი) ძოვს უყასა, და რომელიმე თივასა“ ბ. კეს.-ეჭუხ. დღ. 99,2; „ერთსა საძოვარსა ვძოთ“ 3. სწ. 106,11. „მან წარაელინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა“ ლ. 15,15. იხ. დაძოვება, მოძოვება, საძოვარი; შდრ. პერის-ძოვა.

ძოვება, ძოება, ზოება ძოენა, ჭამა: „წარვედით და აძოებდით“ M, დაბ. 29,7; „აძოვებდეს მწყემსნი იგი თავთა თჳსთა“ O, ეზკ. 34,8; „აძოვნეს იგინი უფალმან ფარითსა ადგილსა ვითარცა კრავნი“ O, ოსხი 4,16; „ზროხათა აძოებდა“ 3. ცხ. 350r; „აზოებდეს სამწყსოსა“ H—841,200. იხ. ძოვა.

ძონძ-ი ძველი სამოსელი; «ბებკული», ჭინჭი: „მძაგს იგი, ვითარცა ძონძი გარეშე მჴდომელისაჲ“ O, ეს. 14,16; „გამოიღო მიერ ძონძი ძუელი და საბელი და შთაუგდო იგი ეერემია წინაწარმეტყუელსა მღჳმესა მას“ O.—„გამოიხუნა მიერ ძეელნი ბებკელნი და ძეელნი საბელნი და შთაყარნა იგინი ეერემიას მიმართ მღჳმედ“ pb., იერემ. 38,11; „ვითარცა ძონძი დედაკაცისა წიდოანისაჲ“ I, ეს. 64,6; „ეძინა ძონძითა რაჲთმე დაბებკულითა მოსილსა“ 3. ცხ. 210v; „აღდგი, შემოსილი ძონძებითა, და მოჰმართა მიღებად ქეელის-საქმისა“ ბ.-ე. 43,30; „მოსილ არნ იგი სამოსლითა ძონძითა და ბაღლუანთა“ ლიმ. 77,29.

ძორვა იხ. ზორვა.

ძოლან იხ. ძუელუან.

ძოწ-ი წითელი ფერის საცხებელი პირისა; წითელი ფერის ნივთი: „ძოწითა მეწამულ ქმნა ფერი მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 18,14; „ზღუასა შინა შთაჴდიან მეყურჳემენი, რაჲთა აღმოიღონ მიერ ძოწი იგი მრიელასყიდლისაჲ“ 3. სწ. 101,7.

ძოწეულ-ი წითელი ტანსაცმელი; «პორფირი»: „შეჰმოსეს მას ძოწეული“ C.—„სამოსელი ძოწეული შეჰმოსეს მას“ DE. ი. 19,2; „იაკინთი და ძოწეული და მეწამული მრჩობლი და ბისონი ძახილი“ O, გამოსლ. 25,4; „ძოწეულისაჲ“ O.—„პორფირი“ M. ქება 9,10; „დააპო სამოსელი თჳსი ძოწეული“ ფსალტ. 156,20; „მარიამ წარიღო ძოწეული იგი და სთვდა მას“ ლშობ. 188, 16; „დედანი მდიდართა შეჰწირვიდეს ძოწეულსა და ჭურიკნი — სთელსა ღებულსა“ 3. სწ. 270,81. იხ. ძოწი.

ძოწეულის-მოფარდულ-ი ძოწეულით მოვაჭრე: „დედაკაცი ერთი... ძოწეულის-მოფარდული ქალაქისა თიატირონისაჲ“ ხაქ. მოც. 16,14. იხ. მოფარდული.

ძრახვა იხ. ზრახვა.

ძრვა «აღტრეა», «ძრწოლა», ძერა (მიწისა); დაძვრა, შფოთი, ღელვა: „იძრა და შეძრწუნდა ქუეყანაჲ“ ფს. 17,8; „სამისაგან იძრვის ქუეყანაჲ“ O, იგ. სოლ. 30,21; „წყალობითა მაღლისაჲთა იგი არა იძრას“ Ш. ფს. 20,8; „იძრვოდა.ადგილი იგი სიმრაელისა მისგან“ რიცხ. „მეშინოდის ჩუენ ძრვასა ქუეყანისასა“ Ქ.—„მეშინოდის მე ძრწოლასა ქუეყანისასა“ Ш. ფს. 45,3; „ძრვასა ბანაკისასა“ pb.—„აღტრვასა ბანაკისასა“ G, რიცხ. 4,15; „ძრვაჲ იყო დიდ ზღუასა შინა“ ჲო. 3,24; „იქმნეს ძრვანი დიდ-დიდნი და საშინელნი“ ფლპ. მოც. 7,18; „ლახურისა და პოროლისა ძრვაჲ“ იობ 39,20; „დასცხრა ზღუაჲ იგი ძრვისაგან თჳსისა“ O, იონა 1,15. იხ. განძრვა, გარდაძრვა, დაძრვა, იძრვისი, უძრაკი, შეძრვა, წარმოძრვა, წარძრვა.

ძრიელ-ი იხ. ძლიერი.

ძრიელება იხ. ძლიერება.

ძროხა იხ. ზროხა.

ძრწოლა, ძწოლა რყევა, შიში, «შეშინება», კანკალი, «ზრზოლა»: „დედაკაცი იგი შეშინდა და ძრწოდა“ შრ. 5,33; „დედაკაცსა მას შეეშინა და ძრწოდა“ DE, შრ. 5,33; „პირისა შენისაგან ძრწიან ყოელნი მეფენი“ M, I წშტ. 20,11; „რაჲთა ეშინოდის და ძრწოდიან პირისაგან ღმრთისა“ O, დან. 6,26; „ძრწის ყოელი მკჳდრი“G.—„შეშინებულ არიან ყოელნი იგი მკჳდრნი“ M, იხუ 5, 2,28. „ძრწოლამან შეიპყრნა იგინი“ ფს. 47,7; „განიღჳძა ძრწოლით“ ჯარ. 823; „აღდგეგი ძრწოლით“ I, დან. 10,11; „ძწოლასა შინა ეიყვე მრაელსა თჳენდა მიმართ“ I კორ. 2,3; „შიშმან და ძწოლამან შეიპყრა იგი“ ი. მოც. 62,2; „ძრწოლაჲ შეედვა მას“ საქ. მოც. 19,20; „იწყო ძწოლად, ვითარცა ლერწამმან“ Sin. — 11,119v. „შეედვა ძრწოლა ძუალთა ჩემთა“ G.—„შეედვა ზრზოლაჲ ძუალთა ჩემთა“ O, აბა. 3,16. იხ. მძრწოლარე, უძრწოლველი.

ძრწოლება, ძწოლება: „დააკუეთა იგი ეშმაკმან მან და აძრწოლებდა (აძწოლებდაC)“ ლ. 9,42. იხ. ძრწოლა.

ძრწუნება იხ. შეძრწუნება.

ძუ, ძუვ-ი დედალი, ხვადი: „რაჟამს შენის ძუმან ლომმან ლეკუნი“ ფიქ. II 50; „ვითარცა ლომი ძუე და ფრთენი ესხნეს“ O, დან. 7,4; „ძუენი ლომნი ენითა პლოშნიდეს ფერჴთა მათთა“ Sin.—11,221v.

ძუალ-ი: „ძუალთა ჩემთაგანი და ჴორცთა ჩემთაგანი ხარ შენ“ O, დაბ. 29,14; „ჩუენ ძუალნი შენნი და ჴორცნი შენნი ვართ“ M, I წშტ. 11,1; „აღვიხუენით პატიოსანნი ძუალნი და გამოვიხუენით წმიდასა მას ეკლესიასა“ შუშ. XIX 9; „შე-მცა-ვეუკმების ტყავი ჩუენი ძუალთა ჩუენთა“ 3. სწ. 108,18. შდრ. ზურგის-ძუალი, პილოტს-ძუალი.

[ძუალედ-ი] იხ. პილოტს-ძუალედი.

ძუელ-ი ძველი: „არავინ სუამს ძუელსა ღჳნოსა და მეყსეულად ჰნებავს ახალი“ ლ. 5,39; „მოაპის ცოცხალიცა იგი... ახალმან მან ძუელისაჲ მის“ შრ. 2,21; „გლახასა არა აქუს ძუელება სამოსელი“ 3. სწ. 85,28; „ძუელი იგი დღეთაჲ დაჴდა“ O, დან. 7,9.

ძველ-ნ-ი წიგნ-ნ-ი ძველი აღთქმის წიგნები: „მისცეს... სხეაჲ წიგნი, რომელსა სწერიან ყოველნივე ძ უ ე ლ ნ ი წ ი გ ნ ნ ი და საწინაჲსწარმეტყუელოჲ და მაკაბელთაჲ“ ი.-ე. 22,30. იხ. დასაძველებელი, დაუძველებელი, დაძველება, ნაძველი, ნაძველავი, სიძველე.

ძველის-ძველ-ი ძველზე ძველი: „შჳამდეთ ძველთა და ძ ე ე ლ ი ს-ძ უ ე ლ თ ა“ G, ლევიტ. 26,10. იხ. ძველი.

ძველძჳლ-ი ძლიერ ძველი: „ესრეთვე სამოსელსა, ძ უ ე ლ-ძ უ ლ ს ა და დაბებკულსა, გლახაკთა განუყოფენ“ მ. ცხ. 245v.

ძუვ-ი იხ. ძუ.

ძულ-: „მე ვ ს ძ უ ლ (სოფელსა)“ ი. 7,7; „რომელსა მე ვ ს ძ უ ლ დ ე. მამაჲცა ჩემი ს ძ უ ლ ს“ C, ი. 15,23; „ეის უუარს ცოდეაჲ, მას ს ძ უ ლ ს თაჲი თჳსი“ ფს. 10,5. იხ. აღძულება, კაცის-მოძულე, კეთილის-მოძულე, მოძულება, საძულელი, სიძულილი.

ძულება, ძულობა «ძაგება», «მოძულება»: „მაშინ ი ძ უ ლ ე ბ დ ე ნ ურთიერთას“ C.—„ი ძ უ ლ ო ბ დ ე ნ ურთიერთას“ DE. მთ. 24,10; „გ ძ უ ლ ო ბ ს თქუენ სოფელი“ I ი. 3,13; „მძორთა მათთა ს ძ უ ლ ო ბ დ ე თ“ G.—„მძორი მათი გ ძ ა გ დ ი ნ“ O. ლევიტ. 11,11; „არა გ ძ უ ლ დ ე ს (მ ო ი ძ უ ლ ო G) ძმაჲ შენი“ M. ლევიტ. 19,17; „არა ეშურობდეთ ერთიერთსა და არცა ვ ს ძ უ ლ ო ბ დ ე თ“ მ. სწ. 208,21; „გლახაკი ეიწმე მ ძ უ ლ ო ბ ს და მე მიყუარს“ Ath.—12,112v. იხ. ძულ-.

ძურომა «სლვა», ძერომა: „რომელნი ძ უ რ ე ბ ე ა ნ ჭეუანასა ზედა“ O. ლევიტ. 11,20; „რომელი ძ უ რ ე ბ ი ს (ვალს G) პირსა ზედა ჭეუანისასა“ M. II შჯ. 4,18; „ძ უ რ ე ბ ო დ ე ა ნ ჭეუანასა“ O. მიქ. 7,17; „დაურდომილ იყო... და ჭეე ძ უ რ ე ბ ო დ ა“ ლ. 16,20. იხ. საძურომელი, შეძურომა.

ძულუან, ძოლან «პირველ მესამისა», «მესამესა დღესა», გუშინწინ: „არცა ყოფილ იყოს გული მისი სიძულილით მისა მიმართ გუშინ, გინა თუ ძ ო ლ ა ნ“ M.—„ამან არმოძულებამან მისმან პირველ გუშინდლისა და პ ი რ ვ ე ლ ე მ ე ს ა მ ი ს ა“ G. II შჯ. 19,4; „რომელ არა იცოდე შენ გუშინ და ძ უ ღ უ ა ნ“ O. რუთ 2,11; „გუშინ და ძ უ ღ უ ა ნ ეძიებდით დაეთს“ II მფ. 3,12; „ეიდოდა ეითარცა გუშინ და ძ უ ღ უ ა ნ“ pb.,—„ეიდოდა ეითარცა გუშინ და მ ე ს ა მ ე ს ა დ ღ ე ს ა“ G. ესთ 5,13; „ჳუშინ და ძ უ ღ უ ა ნ შეკჳწყნარნეს ქრისტეს-მოყუარეთა“ ლიმ. 92,87.

ძულუანდელ-ი გუშინწინდელი: „შეიდა... ეითარცა გუშინდელსა დღესა და ძ უ ღ უ ა ნ დ ე ლ ს ა დღესა ორთა ხოლო მკეალთა თანა“ I. დან. 13,15; „სად უკუე არიან მებრ გუშინდელნი შენნი ნაქმარნი და ძ უ ღ უ ა ნ დ ე ლ ნ ი“ მ. ცხ. 64v; „არა იყო მისა მიმართ (პირი ლიბანისი). ეითარ-იგი გუშინდელსა და ძ უ ღ უ ა ნ დ ე ლ ს ა დღესა“ დაბ. 31,2; „ვერ შემძლებელ ვარ გუშინდითგან და ძ უ ღ უ ა ნ დ ი თ გ ა ნ“ O. გამოსლ. 4,10. იხ. ძუღუან.

ძუძუ «სასძეურიი»: „ნეტარ არს... ძ უ ძ უ ნ ი, რომელთა სწოვდი“ ლ. 11,27; „უმჯობჱს არიან ძ უ ძ უ ნ ი შენნი უფროას ღჳნისა“ O. ქება 1,1; „ყრმისა მოწუუედაჲ ძ უ ძ უ ა ს ა გ ა ნ“ მ. ცხ. 147r; „შორის ძ უ ძ უ თ ა ჩემთა განისუენეს“ M.—„შორის ს ა ს ძ ე უ რ თ ა ჩემთა განისუენეს“ O. ქება 1,12.

ძუძულ-ი გაზრდილი: „იწყო სიტყუად ძ უ ძ უ ლ ი ს ა მის თჳსისა“ რიფხ. 168,20. იხ. ძუძუ.

ძუძუას-მტე ძუძუს მოზიარე, რძის მოზიარე: „იყო ძ უ ძ უ ა ს-მ ტ ჱ პეროდე მეფისაჲ“ ხაქ. მოც. 13,1; „ფარნავაზ,—ძ უ ძ უ ა ს-მ ტ ე ფარსმან ქველისაჲ“ ქ. ცხ. 56,0. იხ. მტე.

ძუძუას-მწოვარ-ი «მწოვარი»: „დაიკლნეს ყრმანი ძ უ ძ უ ა ს-მ წ ო ვ ა რ ნ ი“ O. გოდ. «ერემ. 2,20; „მიიხჳდენ ყრმასა მცირესა ძ უ ძ უ ა ს-მ წ ო ვ ა რ ს ა“ H—622,33r; „უმკჳდრო ყუნეს... ძ უ ძ უ ა ს-მ წ ო ვ ა რ ნ ი... მოხუცებულთა თანა დღითა“ Pb.,—„უშჳილო ყუნეს... მ წ ო ვ ა რ ი დაგრომილისა თანა მოხუცებულისაჲ“ G. II შჯ. 22,25. იხ. მწოვარი.

ძჳნ-ი შანთი, გახურებული რკინის ნაჭერი: „მსგავს იყო შენ ძ ჳ ნ ს ა რკინისასა, რომელსა სცემნ მჭედელი ფრიად“ მ. ცხ. 51r. იხ. განძჳნება (-ული), ძჳნება, მძჳნვარე, მძჳნვარება.

ძჳნება მრისხანება: „ე ძ ჳ ნ ე ბ ო და სულსა მისსა მის თანა“ ხაქ. მოც. 17,18. იხ. ძჳნი; შდრ. მძჳნვარე.

ძჳრ-ი «ბოროტი», «ჭირი», შური, ავი, ცუდი; «მანკიერება»: „რაჲ ძ ჳ რ ი (ბ ო რ ო ტ ი DE) უჰმნიეს“ C. მთ. 27,23; „ძ ჳ რ ს ა იჴსენებთ თქუენ ჩემ ზედა“ O. იოვ. 3,4; „რად ზრახავთ ძ ჳ რ ს ა ?“ მთ. 9,4; „რომელი წამწამებს თუალთა, თჳი ნითჳებნ ძ ჳ რ ს ა“ O, ზირ. 27,25; „შენ გამო შემემთხჳა მე ძ ჳ რ ი ესე“ ფსალტ. 138,24; „ეახლე ძ ჳ რ ი (ჭ ი რ ი Q) ერისა ჩემისაჲ“ ხაქ. მოც. 7,24; „თჳი ძ ჳ რ ს ა ზრახვიდეს ჩემთჳს ნაცილად“ O, ოსე 7,15; „არცა უკუნისამდე ძ ჳ რ ი იჴსენოს“ Q.— „არცა უკუნისამდე დაჰმარხოს მ ა ნ კ ი ე რ ე ბ ა ჲ“ C. ფს. 102,9. იხ. ეულძჳრი, გულძჳრება/გულძჳრობა, დაძჳრება, უძჳრესი, უძჳრესი.

ძჳრება «ძჳრ ქმნა», ავი თვალით შეხედვა: „ე ძ ჳ რ ი ს თუალი შენი ძმასა შენსა მოქენესა“ G.—„თუალ ძ ჳ რ ი ქ მ ნ ე ძმისა მის შენისა ნაკლულევანისა“ M. II შჯ. 15,9. იხ. ძჳრი.

ძჳრით «ძლით», გაჭირვებით, ძლივს; „ძ ჳ რ ი თ (ძ ლ ი თ Q) შეუძლეთ დაპურობად ქუამალდისა“ ხაქ. მოც. 27,16. იხ. ძჳრი.

ძჳრის-ზრახვა ბოროტმეტყველება, შზაკვრობა: „შემემთხუეოდეს მე ძ ჳ რ ი ს-ზ რ ა ხ ვ ა თ ა გ ან ჰურიათაჲსა“ ხაქ. მოც. 20,19; „იყო მენცა ძ ჳ რ ი ს-ზ რ ა ხ ვ ა ჲ მისთჳს ჰურიათაგან“ ხაქ. მოც. 20,3. იხ. ზრახვა.

ძჳრის-მეტყუელ-ი «შემასმენელი», დამბეზღებელი: „არს რომელი ძ ჳ რ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ არს თქუენთჳს“ C.—„არს შ ე მ ა ს მ ე ნ ე ლ ი თქუენი მოსე“ DE. ი. 5,45; „ძ ჳ რ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე დ შენ ზედა აღდგომილ არიან“ თეკლა 100,10. იხ. მეტყუელი.

ძჳრის-მეტყუელება: „ყოველივე... სიტყუაჲ, რომელი ვერ ძალ-უც პირის-პირ თქუმად მოუუსია, ძ ჳ რ ი ს-მ ე ტ ყ უ ე ლ ე ბ ა ჲ არს“ მ. ცხ. 271r. იხ. მეტყუელება.

ძჳრის-მზრახველ-ი მოლალატე, ბოროტმეტყველი, ბოროტგანმზრახველი: „განიფრთხოს ძ ჳ რ ი ს-მ ზ რ ა ხ ვ ე ლ თ ა შენთა“ O. ამბ. 2,7; „მოკლა ძ ჳ რ ი ს-მ ზ რ ა ხ ვ ე ლ ი იგი“ ლიმ. 86,26. იხ. მზრახველი.

ძჳრის-მკრებალ-ი: „ნუ ზრუნაეთ ძ ჳ რ ი ს-მ კ რ ე ბ ა ლ ნ ი, მომბეუჭელნი“ Ath.—11,114r. იხ. მკრებალი.

ძჳრის-მოქმედ-ი «ბოროტის-მოქმედი», «გრძნების-მოქმედი», ბოროტმოქმედი: „მრაველთა ძ ჳ რ ი ს-მ ო ქ მ ე დ თ ა შეკრიბეს წიგნები და დაწუეს“ Q.—„მრაველთა გ რ ძ ნ ე ბ ი ს-მ ო ქ მ ე დ თ ა მოკრიბეს წიგნები და დასწუეიდეს“ C.

ხაქ. მოც. 19,19; „არა თუმცა ძჯრის-მოქმედ იყო კაცი იგი“ C.—„უკეთუმცა არა იყო ბოროტის-მოქმედი“ DE. ი. 18,30; „მოჰყვანდეს სხუანიცა ორნი ძჯრის-მოქმედნი მოკლად მის თანა“ DE. ლ. 23,32. იხ. მოქმედი.

ძჯრის-მოქმედება ბოროტმოქმედება, დანაშაული: „ყრმაჲ ნაშლითა მოკუთა მიერ ძჯრის-მოქმედებით მომკედარ იყო ბოროტად“ ხაქ. წიგ. II 103,33. იხ. მოქმედება.

ძჯრის-მოკუსენე შურის შემნახაჲი, «გულმანკიერი»: „გზანი ძჯრის-მოკუსენეთანი—სასიკუდინე“ O. ეგ. სოლ. 13,23; „გულმანკიერმან და ძჯრის-მოკუსენემან უკუეთუ მისცეს ნებაჲ თჳსი ღმერთსა, შეიცავალოს კეთილად და სახიერად“ მ. სწ. 810,27. იხ. მოკუსენე.

ძჯრის-მოკუსენება «მანკიერება»: „გინათუ ძჯრის-მოკუსენებით სცა მას კელითა“ Pb.,—„ანუ მანკიერებით სცეს მას კელითა“ G. რიცხ. 35,21. იხ. მოკუსენება.

ძჯრის-საქმე ბოროტმოქმედება, მზაკვრობა, ცბიერება: „განაშორე სული ჩემი ძჯრის-საქმისაგან მათისა“ ფს. 24,17; „ძჯრის-საქმეთან დაამკუნეს საყდარნი ძლიერთანი“ O. ხიბრძ. ხოლ. 5.24; „ძჯრის-საქმესა რასმე დაგუასყრენ ჩუენ“ ანდ.-ანატ. 28,7; „რას ძჯრის-საქმესა შესწამებთ კაცსა მაკას?“ ი. 18,29. იხ. საქმე.

ძჯრის-სიტყუა «ბოროტის-თქუმა», დასმენა: „რომელი ძჯრის-სიტყოდის მამისათჳს“ C.—„რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს“ DE. მრ. 7,10; „არა ძჯრის-სიტყუს მათთჳს“ ანდ.-ანატ. 109,11; „ძჯრის-სიტყოდიან მათთჳს ყოველნი იგი“ O. მიქ. 8,7. „რომელმან... კელ-იწიფის ძჯრის-სიტყუად“ C. მრ. 9,39; „ძჯრის-სიტყუად ეგულების განდგომილთა მათთჳს“ ანდ.-ანატ. 199,10; „განიშორეთ ძჯრის-სიტყუაჲ“ I პეტრე 2,1; „ძჯრის-სიტყუასა ერიდენთი“ ხიბრძ. ხოლ. 1,11. იხ. სიტყუა.

ძჯრის-ყოფა «ბოროტის-ყოფა»: „დაიმონონ იგი და ძჯრს (ბოროტს)-უყოფდენ“ ხაქ. მოც. 7,6. იხ. ყოფა.

ძჯრის-წამება ბოროტმეტყუელება: „რომელნი-იგი ნაელსი ძჯრის-წამებასი მის ზედა იტყოდეს“ იქ. რომ.-კურახ. მოს. 180,8. იხ. წამება.

ძჯრის-ხილვა მოშურნეობა: „ხედავთა, ძმანო, თუ რასა მოგუატყუებს ჩუენ სულგრძელებაჲ და სიმდაბლე და მოთმინებაჲ ძჯრის-ხილეთაჲ?“ მ. ცხ. 178v. იხ. ხილვა.

ძჯრის-ჯსენება, ძჯრ-ჯსენება ავნაქმრის მოგონება, მოშურნეობა, გულლრძოობა: „რაჲთა იქმნას ყოველსაგანეე ძჯრის-ჯსენებისა და სილაღისა“ მ. ცხ. 75r; „რაჲთა იქმნას ყოველსაგანეე საქმისა მსოფლიოჲსა და უფროჲს ყოველისა ძჯრის-ჯსენებისაგან და ზუაობისა“ მ. ცხ. 80v; „ძჯრ-ჯსენებათა იწურთის“ მ. ცხ. 58v. იხ. ჯსენება.

ძჯრმოჯსენე მოშურნე, გულლრძო: „რომელსა არად შეერაცხოს ნივთი რაჲ ამიერი, არა არს იგი ძჯრმოჯსენე“ მ. ცხ. 54r. იხ. მოჯსენე.

ძჯრუჯსენებელ-ი ბოროტის არ მომხსენე, არაგულლრძო: „ეფალო მოწყალეო, რამეთუ ძჯრუჯსენებელ ხარ“ მ. სწ. 17,10. იხ. უჯსენებელი.

ძჯრუჯსენებლობა გულლრძოობა: „რომელსა უნდეს ძჯრუჯსენებლობაჲ, მოიძულებს განკითხვასა“ მ. ცხ. 85r. იხ. უჯსენებლობა.

ძჯრ-ძჯრ-ი ძლიერ ავი, ცუდი: „ძჯრ-ძჯრითა ტანჯეითა მოესრნე ყოველნი“ ბალ. 11,7; „ყრმაჲ ჩემი ძჳს სახლს შინა ჩემსა დაჯსნილი. ძჯრ-ძჯრად ტანჯული“ C. მო. 8,6; „ძჯრ-ძჯრად მოაკუდინეთ იგი“ რიცხ. 170,48; „ვიდრეცა ძჯრ-ძჯრად მოწყუენდის იგინი“ ფს. VIII 17; „არა მდადარი ძჯრ-ძჯრად გუემულ გუამთა თჳსითა“ O. ზარ. 80,14. იხ. ძჯრი.

ძჯრძჯრად-ი უბოროტესი, უსასტიკესი: „ძჯრძჯრადითა ტანჯეითა წარგწყუიდნე თჳენ“ ფსქტ. 145,24. იხ. ძჯრ-ძჯრი.

ძჯრხილულ-ი ავის მნახველი: „აჭცეოდეს ხალუნებითა და თხის-ტყავებითა ნაკლულევანნი, ჭირვეულნი, ძჯრხილულნი“ ებრ. 11,37. იხ. ხილული (ხილვა).

ძჯრ-ჯსენება იხ. ძჯრის-ჯსენება.

ძლოლა «გზის-ყოფაჲ», წინამძღვრობა, გაძღოლა; «მოძღოლაჲ»: „უძღოდე მას ყოველსა ჭეუყანასა“ M.,—„გზაუყაე მას ყოველსა შინა ჭეუყანასა ქანაანისასა“ G. იხუ 5. 24,3; „გაძღოდის თჳენ ყოველითა ჭეშმარიტებითა“ C. ი. 10,19; „დედის-მუცლითგან უძღოდე მათ“ O. იოს 21, 16; „უძეღუ შჳდთა საშჯელსა“ ფს. 24,9; „უწინარეს შემუსრვისა ძჯრ გონებაჲ“ O. იგ. სოლ. 10,13; „ღმერთი უძღოდა მას ეგჳპტით“ Fr.,—„ღმერთი მოუძღუა მას ეგჳპტით“ G. რიცხ. 24,8; „რომელნი კეთილად ძღოდიან ხუცესნი“ I ტიმ. 5,17; „თუალნი ხედუენ და უძჯან ფერჴნი, ვიდრეცა მიაქუნდეს გუამი“ მ. სწ. 176,10. იხ. მიძღოლა, წარმოძღოლა, წარძღოლა, წინა-ძღოლა, წინა-წარძღოლა.

ძლომა იხ. გა(ნ)ძლომა, გა(ნ)მაძლარი, განძლება, მაძლარი, მაძლრივ, მაძლრობა, უძლები.

ძლომა სწავლა, ძლოლა: „დაგჳტეობიეს გზაჲ ჭეშმარიტებისაჲ და ძღომაჲ წიდათაჲ“ მ. ცხ. 50v. „იყო იგი ძღომილ ეშმაკისაგან“ მ. ცხ. 144v. იხ. წარმძღომი.

ძლუ-

ძლუანება, ძლუნება მოტანინება: „მაძღუანე მე ძლი ნაძსაჲ, ფიჩჳ და ნაძ ლიბანით“ II ნშტ. 2,8; „უძღუნებ მას მანანასა“ O. IV მწ. 17,3. იხ. მოძღუანება, წარმოძღუანება, წარძღუანება.

ძლუანვა იხ. ერის-მძღუარი, თავმძღუარი, კეთილის-მოძღუარი, მესაპყრობილეთ-მოძღუარი, მოძღუარი, მოძღურება/მოძღურობა, მძღუანველი, მძღუარი, ნიორაკთ-მოძღუარი, წარძღუანვა, წინამძღუანება, წინა-წარძღუანება.

ძლუენ-ი (ძღუნისა) «მსხუერპლი», შესაწირავი, მისართმეველი, «ნაანგარები»: „უკუეთუ ყოლად-დასწუელი იყოს ძღუენი მისი ზრომხთაგან“ G. — „უკუეთუ მრგულად-დასწუელი იყოს მსხუერპლი იგი მისი... ზრომხთაგან“ O. ლევიტ. 1.2; „მჳიღე ძღუენი ესე კელთაგან ჩემთა“ O. დაბ. 33,10; „ძღუენმან და ქრთამმან დაუბრმნის თუალნი ბრძენთანი“ O. ზარ. 20,31; „ძღუენსა რჩეულსა მოიღებდეს მათკან“ O. ამოს 5,11; „ძღუნად თაყსა თჳსსა შესწირიდა მეფისა მის მიმართ“ შუშ. I 22; „ძღუენი ეცხლისაჲ არა მიიღეს“ G.—„ნაანგარები ეცხლი არა მოიღე“ M. მხკ. 5,19. იხ. მოძღუნება.

ძწოლა იხ. ძრწოლა.

წ

წილ ქართული ანბანის 31-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა — 4000.

წაბლ-ი იხ. მოწაბლე.

წაგება იხ. წარგება.

წადიერ-ი, წადნიერ-ი მოსურნე: „მათთჳს იტყჳ, რომელნი სურვიელ და წადიერ არიან წინამძღურობასა" B. სწ. 89,17; „ისმინის... და ფრიადცა ყჳის და წადნიერად ერჩინ მას" C. მრ. 8,20. იხ. წადილი.

წადიერება სურვილი, წადილი, «ნდომა»: „თჳენ უწყით, რაჲ-იჴი იყო წადიერებაჲ ჩემი პირველითგანჳე" ბალ. 156,28; „წამებისა წადიერებითი ჴანჴმხდნეს თავნი თჳსნი ქრისტჱსთჳს" ხჯ. წიგ. II 70,1; „დასნეულებულ ვართ... წადიერებითა სამოსლისაჲთა" B. სწ. 284,25. იხ. წადიერი.

წადილ-ი სურვილი, «ნდომა», «გულის-სიტყუა», «გულის-თქუმა»: „სწადდა მრავალთ ქამითჳან ხილვაჲ მისი" C.—„უნდა მისი ხილვაჲ მრავალთ ქამითჳან" DE. ლ. 26,8; „სწადდა მისაჲ I. —„აღიჴსნეს იჴნი გულისთქუმითა მის ზედა" O. დან. 18,8; „რომლისათჳსცა-იგი გწადდა, მოჴეც შენ" ფლტკ. 187,27; „გწადის, ეთარმცა უძჳრესნი ტანჯვანი შეჴემთხჳნეს" ფლტკ. 142,4; „სწადინ აღსვებად" C.—„გულიეტყოდა განძლებად" DE. ლ. 16,10. „ხუცესმან აღასუენ წადილი თჳენი" შუშ. XVII 14. „აღსრულა ჩემი წადილი" ქ. ათ.-პოე. ხარშ. 248,16. იხ. მოწადილი, საწადელი.

წადნიერ-ი იხ. წადიერი.

წავლა იხ. წარწყლა.

წავლენა იხ. წარეწყლენა.

წათ-ი კეტი, ჯოხი: „ეითარცა ჲაზაჲსა ზედა მოსრულ ხართ მახჳლითა და წათებითა" ლ. 22,52; „უბრძანა წათითა გუემაჲ" ანდ.-ანატ. 218,8; „მოჴდა ეშმაკი თჳთ თჳნიერ მახჳლისა და წათისა" O. დან. 18,25.

წათოსან-ი კეტებით, ჯოხებით აღჭურვილი: „მივიდა კაცებითა წათოსნებითა" თქლა 99,18; „მოიწია ოდა... და მის თანა ერი მახჳლოსნები და წათოსნებით" C. მრ. 14,48. იხ. წათი.

წათქროშა «რბილა»: „ერთი ოჴი მოწაფჱ წინა წათქრა (რბილდა (DE) უადრეს პეტრესი" ი. 20,14. იხ. თქროშა.

წალ-ი «ვაცი»: „მოჰკუაროს... წალი თხათაგან ცოდეისათჳს" G. —„შეწიროს... ვაცი თხათაგან ცოდეისათჳს" O. ლევიტ. 5,6.

წალა: „ყოველივე მატლ და წუთს და წალა იქმნას" B. სწ. 225,88; „მიაყო კელი თჳსი წუთსჱსა მას და წალასა" B. ცხ. 172v; „აღესვა მას (ლომსა) ჩნდჱ და შეუდგა წალაჲ" Sin—8,807v.

წალთ-ი წალდი: „სცა მას წალთითა ფერცხალთა ზედა" Ath.—12,180v.

წალკოტ-ი ყვავილნარი, ბაღი: „შეჰგავს მონაზონსა, რაჲთა არა მოცალე იყოს წალკოტთათჳს და მტრისა" B. ცხ. 79r.

წამ-ი წუთი: „ნუმცა განჴეშორების, ნეცა დღისი და ნეცა ღამე, ნეცა ეშჳერთ და ნეცა წამ ერთ" B. სწ. 210,29; „ერთსა შინა წამსა... უსატჳრესნი ნაშობი მათი განრყუნილ იყო" O. ხიბრძ. ხოლ. 18,12.

წამ-ი წამწამი; დახ-მხ მება: „წამნი თჳენნი გარდამოადინებდე წყალსა" O. იერემ. 9,18; „ძილისა ხარკი ზედაჰმთ კარდაჰადის და წამსა შინა თჳალისასა განიშორა" არხტ. 82,10; „წამსა შინა თჳალისასა მიიწინეს სახლსა მის ურჩისასა" A—82,154. იხ. მეწამწამე, წამწამი.

წამ-ი სასწორის ულოს შეაზე აღმართული ისარი: „ეითარცა წამი სასწორისაჲ არს ყოველ სოფელი შენ წინაშე" O. ხიბრძ. ხოლ. 11,22; „ყოველნი წარმართნი... ეითარცა წამი სასწორისაჲ შეირაცხვის" I. ეს. 40,15.

წამალ-ი (წამლისა) საღებაჲი: „ჴერ-არს მსჳანად ქელოანთა მათ მხატჳართა მოჳლებად უმეტესთა წამალთა, რაჲთა უსრულესადრე ხატი იგი სიტყჳსაჲ გამოჴასახოთ" A—82,290; „ეითარცა ხატი მეფეთაჲ, გამოწერილი შეუნიერად რჩეულითა. მით მრავალითა წამლითა" Sin — 87,54v; „შეამკე კეთილითა და მრავალფერითა წამლითა გონებაჲ შენი, რაჲთა არა შენ ძლით იგმოს გამომხატეელი შენი" B. სწ. 290,2.

წამალ-ი (წამლისა): „სალბუნი და წამალი დაჴდა, რაჲთა, პჳ, ღაჭე თუ განიკურნოს" შუშ. VII 16; „სწაელაჲ მისი, ეითარცა წამალი ცხორებისაჲ მიითჳალიან" ი.-ე. 88,86; „მეკობარი სარწმენოჲ — წამალი იგი საკურნებელი" ოქრ.-მარხ. დაით. 102,20; „დასდებდა წამალსა მას" ქ. ოქრ.-ნათლიხ. 80,20; „ენება მოკლვაჲ ებისკოპოსისაჲ გრძნებითა და წამლითა" ლიმ. 45,19; „იყო ესე, ეითარცა წამალი მტკიეანი" H—841,827. იხ. მეწამლე. მოწამლე, მწამლეელი, წამლეანი.

წამართ, წალმართ «შიშდემი», იქით, პირდაპირ: „დღეს მერეყსა და წამართ" G.—„მერეით დღითჳან და წამართ" pb.. ლევიტ. 21,27; „ზერგნი მათნი მიქცესნეს ტაძრად... და პირნი მათნი — წამართ" I. ეზეკ. 8,16; „აწესენით გულნი თქუენნი ამით დღითჳან და წამართ" pb.. — „დაწესენით გულნი თქუენნი ამიერ დღითგან და მიმდემ" O. აგგ. 2,18.

წამება «მოწამე-ყოფაჲ», «შეწამებაჲ», დამოწმება, «მტკნება», «მოწმებაჲ», მარტჳილობა: „ეწამებით თაჲთა თქუენთა" C. — „სწამებთ თაჲთ თჳსთ" DE. მთ. 23,31; „რაჲ ეიხილეთ, ეწამებთ" C. ი. 8,11; „თქუენ თჳთ მეწამებით მე" DE. — „მოწამე ხართ ჩემდა" C. ი. 3,28; „გულთა-მეცნიერი ღმერთი ეწამა მათ" ხჯ. მოც. 14,8; „გარდაგუალე და უწამე ერსა მას" O. გამოსლ. 19,10; „ივწამენ მოწაჳენი" I. — „ივიმოწჳენ მოწამენი" O. იერემ 33,10; „გიწამებ თქუენ დღეს ცასა და ქუეყანასა" G. — „შეგწამებ მე დღეს თქუენ წინაშე ცასა და ქუეყანასა" M. II მჭ. 4,26; „ჩუენ ეწამებით სიტყუათა შენთა" ხჯ. წიგ. II 77,34; „ეითარცა წამებენ მას მიერთარმნილთა წჳკთა შინა აღწერილნი ანდერძნი" ი.-ე. 16,9; „სიტყუანი მისნი საქმეთა მისთა ეწამებოდეს" Sin.—97,57v. „არა სწორ იყუნეს წამებანი მათნი" DE.—„არა ერთ იყო წამებაჲ ოჲი მათი" C. მრ. 14,59; „ორთა კაცთა წამებაჲ ჰეშმარიტ არს" ი. 8,17; „რომელი შესწამებდეს

მეკობარსა თჳსსა წ ა მ ე ბ ა ს ა ცილსა“ O, ოგ. ხოლ. 25,18; „რამეთუ თანამშრომელ გექმენ წ ა მ ე ბ ა ს ა მაკას“ ანდ.-ანატ. 222,10; „შეიუუარენ წ ა მ ე ბ ა ნ ი შენნი“ Č. —„... მ ც ნ ე ბ ა ნ ი შენნი“ Q. ფს. 118,17; „თჳნიერ წ ა მ ე ბ ი თ ა წერილთაჲთა არარას დამტკიცებენ თავით თჳსით“ ე.-ე. 47,2. იხ. დაწამება, მოწამე, მოწამება, საწამებელი, უწამებელად, შეწამება, ცილის-წამება, ცრუ-წამება, ძჯრის-წამება.

წამება «წამ-ყოფა», თვალით-ნიშნება, ჩვენება: „წამ-წამნი შენნი სამართლესა წ ა მ ე ბ ე დ“ O, — „წამნი შენნი რაჲთა წ ა მ-უ ყ ო ფ დ ე ნ სამართლესა“ pb., ოგ. ხოლ. 4,25; „უ წ ა მ ე ბ დ მათ გზასა“ O, გამოხლ. 18,20. იხ. წამი.

[წამება] დაწერილება. იხ. განწამება.

წამ(ის)-ყოფა «წამება», «თუალის-ყოფა», «მოსწაება»: „წ ა მ ს-უ ყ ო ფ დ ეს, რომელნი იყვნეს ერთსა მას ნაესა“ ლ. 6, 7; „თ უ ა ლ-უ ყ ო ფ დ ეს მამსა მისსა“ ლ. 1,02; „წ ა მ-უ ყ ვ ნ ა (თ უ ა ლ-უ ყ ვ ნ ა C) მას სიმონ, რაჲთა ჰკოთხოს“ ე. 18,24; „იგი წ ა მ ს-უ ყ ო ფ დ ა მათ“ DE. —„იგი მ ო ა ს წ ა ე ბ დ ა მათ“ C. ლ. 1,22. „მიიღებენ შერისხვასა წამის-ყოფისაგან სულმრთოჲსა სულნი იგი ბოროტისანი“ მ. ცხ.86r. იხ. ყოფა.

წამლეან-ი, წამლიან-ი შხამიანი, მოწამლული: „უკუე თუ მესროდის ჩუენ მტერი ისრითა მისითა წ ა მ ლ ე ა ნ ი თ ა. წინა აღედგათ ჩუენ ფარი იგი ლოცვისაჲ“ მ. სწ. 144,12; „ეპყრობდა იგი კელითა გულთა და ღრიაკალთა და ყოველთა მათ კუეწარმავალთა წ ა მ ლ ი ა ნ თ ა“ მ. ცხ. 427v, იხ. წამალი.

[წამლვა] იხ. წამალი; შდრ. მწამლველი, მწამლველობა.

წამლიხ-მცემელ-ი წამლის მიმცემი, მკურნალი: „არცა მიიღის მან წ ა მ ა ლ ი წ ა მ ლ ი ს-მ ც ე მ ე ლ ი ს ა გ ა ნ ბრძნისა“ Č. ფს. 57,6. იხ. მცემელი.

წამლობა კუდიაბნობა, «გრძნება»; «მწამლველობა»: „აღჳკოც წ ა მ ლ ო ბ ა ჲ შენი ჴელისაგან შენისა“ O.—„აღვეხუნე ყოველნი გ რ ძ ნ ე ბ ა ნ ი შენნი ჴელთაგან შენთა“ pb., მიქ. 6,11; „ცხად არიან საჭმენი... რომელ არიან... წ ა მ ლ ო ბ ა ნ ი, ქდომანი“ Q. — „ცხად არიან საქმენი ჯორცთანი... მ წ ა მ ლ ე ე ლ ო ბ ა ნ ი, მტერობანი“ pb., გალ. 5,20. იხ. წამალი.

წამოლება იხ. წარმოლება.

წამოცემა იხ. წარმოცემა.

წამ-ყოფა იხ. წამის-ყოფა.

წამწამ-ი: „წარბნი და წ ა მ წ ა მ ნ ი... მოწუნეს ცეცხლითა“ მ. სწ. 814,28; „წ ა მ წ ა მ ნ ი შენნი სიმართლესა წ ა მ ე ბ ე დ“ O, ოგ. ხოლ. 4,26; „დაწუხებაჲ თუალთაჲ არს დამძიმებისაგან წ ა მ წ ა მ თ ა ჲ ს ა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 109,27. იხ. წამი.

წამწამება თვალის ჩაკერა, ნიშნება: „რომელი წ ა მ წ ა მ ე ბ ნ თუალთა, იგი ნივთებენ ძჯრსა“ O, ზირ. 27,25; „მსგავს არს იგი მეძავსა, რომელი სხუასა ზრახაენ და სხუასა უ წ ა მ წ ა მ ე ბ ნ“ მ. სწ. 80,29. იხ. წამწამი.

წანა წვეულება: „ჯო წ ი ნ ი დიდ ორნეი და დაწყჳდა ზრახი და საცხოვარი... მოუწოდა ყოველთა... და სოლომონს არი ხადი“ O, III მგ.1,9.

წანახვა იხ. წასანახავად.

[წანება] იხ. დაწანება, მაწანებელი, მიწანება.

-წარ-ი იხ. გარეწარი, უკუანაწარ, უკუანაწარი.

წარბ-ი «წამი»: „წ ა რ ბ ი თ ა თჳსითა ამაღლდებიან“ O.—„წ ა მ ი თ ა მისითა მაღლოის“ pb., ოგ. ხოლ. 30,18; „წ ა რ ბ ნ ი და წამწამნი... მოეწუნეს ცეცხლითა“ მ. სწ. 814,27; „აჲო იგი... გრემან თუალითა, წ ა რ ბ ი თ ა შეცილულ“ თქლ. 09,17.

წარბლარდნა წახვევა: „წ ა რ ი ბ ლ ა რ დ ნ ა ორნიე ჴელნი“ მ. ცხ. 124v; „იწყოს მონაზონმან... და მსოფლიოთა შინა ზრუნვათა წ ა რ ე ბ ლ ა რ დ ნ ო ს“ მ. ცხ. 70r. იხ. ბლარდნა.

წარბმა წაყვანა: „წ ა რ ი ბ ა მონამან მან ათი აჭლემი აჭლემთაგან უფლისა თჳსისათა“ დაბ. 24,10; „წ ა რ ი ბ ქარაული ესე“ საკ. წიგ. 02,24; „წ ა რ ი ბ ი ს დაასჴუ წყალი“ ლ. 18,15. იხ. ბმა.

წარგდება წაგდება, ამოგდება, გადაგდება: „წ ა რ უ გ დ ო გუგაჲ ერთი თუალისა მისისაჲ“ ფსკტ. 188,18; „წ ა რ ა გ დ ო (სამოსელი)“ ფსკტ. 155,21; „წ ა რ უ გ დ ო მას ქუეშე ტყაჲი“ მ. ცხ. 335v; „თაყუანის-საცემელად კლიკი ერთი მცირე ქუე წ ა რ უ გ დ ე ბ ი ე დ“ შუშ. XIV 20. იხ. გდება.

წარგება, წაგება დახარჯვა: „სხუაჲ თუ რაჲმე წ ა რ ა გ ო უმეტჱსი... მიგცე შენ“ ლ. 10,35; „რომელმან წ ა რ ა გ ო ს მონაგები თჳსი გლახაკთა ზედა“ მ. სწ. 97,18; „მისცეს... კელინნი, რომელთა ზედა წ ა ა გ ე ს საშენებელად“ ე.-ე. 28,6; „მკურნალთათჳს წ ა რ ა გ ო და არარაჲ სარგებელ ეყო მას“ საკ. წიგ. II 121,05; „წ ა რ ა გ ი ს იგი (მიზდი) შეძჳთა თანა“ ლიმ. 48,20. „წარგებაჲ და დალევნაჲ განძისაჲ მის“ მ. ცხ. 200v. „ნივთი იგი მისი ყოველი წარგებულ არს არსებასა შინა მისსაო“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 41,17. იხ. გება; წარსაგებელი, წასაგებელი.

წარგზავნა «წარმოგზავნა», «მიგზავნა»: „წ ა რ ი გ ზ ა ვ ნ ე ს (წ ა რ მ ო გ ზ ა ვ ნ ე ს Q) კრებულისა მისგან“ საკ. მოც. 15,3; „წ ა რ გ ზ ა ვ ნ ე ს რებეკა... და ზითევი მისი“ O, დაბ. 24,59; „წ ა რ ვ გ ზ ა ვ ნ ი დეს მას ნათე-საყუდელსა ქრისტჱსსა“ შუშ. II 10; „სხუთ გზით წ ა რ გ ზ ა ვ ნ ნ ა იგინი“ ბაკ. 2,25; „წ ა რ გ ზ ა ვ ნ ე ს იგი (მ ი გ ზ ა ვ ნ ე ს Č) ტარსედ“ საკ. მოც. 9,80; „წ ა რ ი გ ზ ა ვ ნ ე ბ ო და ი ერუსალჱმდ“ ლ. 18,22. იხ. გზავნა.

წარგრაგნა შეხვევა: „წ ა რ გ რ ა გ ნ ა არდაგსა და დადვა იგი გამოკუეთილსა მას სამარესა“ ლ. 23,53; „ნისლითა წ ა რ ე გ რ ა გ ნ ე იგი“ O, ითხ 38,9; „წ ა რ ი გ რ ა გ ნ ო ს, უეთარცა წიგნის-ტყავი, ცაჲ“ I, ეს. 34,4; „წ ა რ გ რ ა გ ნ ა ქარტაჲ იგი და შთაიდვა სარტყელსა თჳსსა“ მ. ცხ. 180r. „ჰპოოთ ყრმაჲ იგი წ ა რ გ რ ა გ ნ ი ლი სახეეველთა“ C. ლ.2,12. იხ. გრაგნა.

წარგუალ- წასელა: „წ ა რ გ უ ა ლ ე და შთაეედ სახლად მეფისა“ I, იერემ. 22,1; „აწ წ ა რ გ უ ა ლ ე მშჳდობით“ გარ. 828; „წ ა რ გ უ ა ლ ე თ ჩემგან, წყეულნო!“ C, მთ. 25,41. იხ. გუალ-.

წარგურა წაყვანა: „წ ა რ მ გ უ ა რ ე თ შე ეგე ვიდრე პაპაჲსამდე“ მ. ცხ. 209r. იხ. გურა.

წარდგინება მიყვანა, წარდგენა, მირთმევა: „წარგუადგინებს, ვითარცა შვილთა ღმრთისათა“ აბ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 108,7; „წინაშე მსაჯულთა და მეფეთა წარგადგინენ თქუენ“ C. მრ. 13,9; „რომელთაცა წარუდგინა თაჲი თჳსი ცხოველი“ სჯ. მოც. 1,9; „წარადგინა იგი განშიშველებული მის წინაშე“ თომა მოც. 10,32; „წარადგინეს... წინაშე მეფისა“ არსტ. 69,8; „წარუდგინენით თავნი თქუენნი“ II კორ. 0,4; „წარადგინნა იგინი წინაშე. მახლობელად ეტლთა მათ“ ანდ.-ანტ. 198,4; „წარადგინნა იგინი წინაშე საკურთხეველსა“ შუშ. II 21. „აღმოიყვანეს ყრმაჲ იგი... წარდგინებად წინაშე უფლისა“ ლ. 2,22. იხ. დგინება.

წარდგმა ნაბიჯი, «სლვა»: „წარდგმაჲ ფერჴისაჲ უთხრობ მას“ O, — „სლვა კაცისა მიეთხრობს რომელ მისთჳს“ pb., ზარ. 10,27. იხ. დგმა; წარსადგმელი.

წარდგომა «დგომა», «მოსლვა», გადადგმა; ეკლესიის სამსახურებელთაგანი: „წარდგა (დგა DE) წინაშე მის ბჳსა (მთავრისა მის DE)“ C. მთ. 27,11; „წარდგეს წინაშე იოსებისა“ O, დაბ. 46,15; „განთიად წარვედგე შენდა“ ფს. 5,4; „რაჟამს წარდგა წინაშე ფარაონსა“ O, დაბ. 41,46; „წარდგა, რომელმან-იგი ხუთი ქინქარი მიიღო“ DE,— „მოვიდა, რომელსა ხუთი ქინქარი მიეღო“ C, მთ. 25,20; „წარდგეს წინაშე მისა ფარისეველნი იგი“ აბ. რომ.-კურთხ. ისაკ. და იაკ. 84,2; „წარდგა ნაკეერცხალსა ზედა და ტფებოდა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 214; „შჳდგის წარდგა ფერჴი“ ლშობ. 186,14; „რაჟამს წარდგა იგი წინაშე სპარსთა მეფისა“ შუშ. I 21. „დეკანოზი ოდეს აწევენ... წიგნის-კითხვასა, გინა წარდგომასა, გინა თუ რომელსაცა სამსახურებელსა ეკლესიისასა“ ბ.-ე. 84,12. „წარდგომილნი განსაკითხავსა მას ეერმისათჳს რომელსა“ ს. სწ. 92,24. იხ. დგომა.

წარდევნა «დევნის-ყოფა»: „წარდევნენს იგინი ბჳსაგან“ G,—„დევნა-უყუენ მათ ბჳთაგან“ Mi, ისუ ნ. 7,6. „ესე წარდევნი“ ფს. 100,5; „წარდევნეს კაცი იგი“ აზტ. 121,18; „წარგუდევნიან უსაგზონი და უკამურნი“ ბ.-ე. 52,21. იხ. დევნა; წარმდევნელი.

წარდინება იხ. დინება; წარსადინელი.

წარევა როშვა, როტვა: „მსგავს არს კაცსა თაქჳდითა სნეულსა, რომელი პირითა წაჰრევენ სიტყუათა მრავალთა“ ს. სწ. 102,13. „არნ იგი მღებარე და ჩჩენიან ჴელითა და ზრახავენ წარეულთა ჰირისა მისგან“ ს. სწ. 140,1. იხ. რევა.

წარევარდნა მოვარდნა: „დაწუებაჲს ჴელი ჩემი და წარმევარდებაჲს ჩემგან“ ლშობ. 102,6; „წარ-მც-ევარდებაჲს მკლაჲი ჩემი მკრითგან“ O, იობ 31,22; „წარჰვარდა შუკლის-თჳითგან ფერჴი“ ფსლტ. 149,6. იხ. ვარდნა.

წარვლა, წავლა «განსლვა», «თანა-წარჴდომა», «წარჴდომა», «განვლა», გაცდენა: „წარეღით ქუეყანით შენით“ G, რიცხ. 20,17; „წარეღით ვიდრე ღაჲამდე“ G,— „თანა-წარჴედით და მივიდეთ ვიდრე გაბაჲმდე“ M, მსჯ. 10,13; „წარვლეს და ვიდოდეს“ G,— „წარჴედეს და წარვიდეს“ M, მსჯ. 19,14; „წარჴელობ საზღვარი“ G,—„განვლეს საზღვარნი“ pb., ისუ ნ. 18,14; „კნინ წარვლე მათჳან“ O, ქება 6,4; „წარვლოს კეთი იგი“ I, ეს. 10,20; „ვიდრე... არა თაყუანის-სცანან მდაბლად, არა წარჴლიდიან“ ბ.-ე. 85,15. იხ. ვლა; შდრ. თანაწარელა, წარეკაჲ.

წარვლინება გაგზავნა, «მოვლინება», «წარმოვლინება», «განვლინება», «გამოვლინება», გაშვება: „წარავლინნა და მოწყუდა ყოველი ყრმები“ მთ. 2,16; „წარავლინა ერი თჳსი“ C,—„მოავლინა ერი თჳსი“ მთ. 22,7; „წარავლინებს ზეჳსა ზედა მძეველებსა“ I, ეს. 18,2; „წარავლინა იგი ჴელად თჳსა ძოვნად ღორთა“ ლ. 15,15; „წარავლინენ შენდა“ Ჭ.—„წარმოავლინენ შენდა“ Ქ, სჯ. მოც. 10,38; „წარავლინა ისე ერი იგი“ M,—„განავლინა ღმერთმან ერი“ G, მსჯ. 2,6; „წარავლინნა იგინი“ M,—„განმოავლინნა იგინი“ G, ისუ ნ. 22,6. „იწყო წარვლინებად მათა ორ-ორისა“ მრ. 6,7. იხ. ვლინება.

წარველტოლა «ველტოლა», გაქცევა: „წარიელტიდეთ მთად“ C,—„იელტოდედ მთად“ DE, მრ. 13,14; „აწ უკუე წარიველტოდე ადგიდ შენდა“ G,—„აწ იველტოდე ადგიდ შენდა“ Fr. რიცხ. 24,11. იხ. ველტოლა.

წარზიდვა გაზიდვა, გაჭიმვა: „წარზიდიდეს სტრატიოტნი იგი ჴმიდათა მათ“ ეარ. 806. იხ. ზიდვა.

წართრევა წათრევა, გათრევა: „წართრიეს იგი და დააგდეს გზასა ზედა მწყუდარი“ ს. ცხ. 194v. იხ. თრევა.

წართქუმა «თქუმა»: „ესე ვითარცა წართქა, ვიდოდა“ ლ. 19,29; „გალობაჲ წართქუეს და განვიდეს იგინი მთასა მას ზეთის-ხილთასა“ მთ. 26,30; „წართქუეს ფსალმუნი იგი“ სჯ. წიგ. II 86,28; „ძალი საშინელებათა შენთაჲ (თქუან ქ) წართქუან“ Ჭ. ფს. 144,6. იხ. თქმა.

წარკეცა «ალსაბურველება», გაშიშვლება: „მე წარგკეცნე ქუემონი შენნი პირად შენდა და გამოჩნდეს გინებელებაჲ შენი“ I,—„მჳცა აღსაბურველნი უკანა კერძონი შენნი წინაშე პირსა შენსა, და იჩინოს გინებელება შენი“ pb., იერემ. 13,26. იხ. კეცა.

წარკითხვა «ალმოკითხვა»: „იგი ფიცარი წარიკითხეს ჰერიათა მრავალთა“ C,—„ესე ფიცარი მრავალთა აღმოიკითხეს ჰერიათა“ DE, ი. 19,20; „წიგნი წარმიკითხავს“ ს. ცხ. 147. „ნე გცონან მეორედ და მესამედ და უფროჲს მისა ქცევად და კეალად წარკითხვად“ ს. სწ. 21,14. იხ. კითხვა.

წარკრვა წაკერა: „წარჴკრა ქვასა ფერჴი მისი და წარიკუეთა თითი“ ს. ცხ. 289v. იხ. კრვა.

წარკუეთა «მოკუეთა», წაკვეთა, წაგლეჯა, წაკერა: „ნე წარჴკუეთ სასოებასა“ O, ზარ. 22,26; „წარჴკუეთა ყური“ მრ. 14,47; „ფერჴი შენი არა წარჴკუეთო“ O, ფს. ხოლ. 8,6; „წარჴკუეთოს მღელვამან თაჲი და დადგას საკურთხეველსა ზედა“ M. ლევიტ. 1,15; „წარჴკუეთოს მღელვამან თაჲი მისი საკეცელითგან“ M,—„მოჴკუეთოს მღელვამან თაჲ მისი საკეცელითგან“ G. ლევიტ. 5,8. „მიიღო წარკუეთილი იგი კელი და დადვა ანდრიანეს თანა“ ანდ.-ანატ. 284,30. „დაივიწყე... წარკუეთაჲ იგი კელისაჲ“ ანდ.-ანატ. 281,15. იხ. კუეთა.

წარმავალ-ი გარდამავალი, «საწუთრო»: „მწირ და წარმავალ ვარ მე თქუენ თანა“ O, დაბ. 23,4; „ეთარ-

ცა ცუარი ცისკრისაჲ წარმავალი" O. ოცე 6.4; „წინაშე წარმავალისა ამის მეფისა" A.—„სოფოროსა ამას კორიელთა მეფეთა" B. ბბსტ. 139.5; „შეკუეუარებიეს ცხორებაჲ წარმავალი" მ. სწ. 8.27; „ვითარცა უეაჲი ველთაჲ წარმავალ არს (ესე ყოველი ცხოვრებაჲ)" შუშ. XVI 47. იხ. წარსლვა; შდრ. თანა-წარმავალი.

წარმართ-ი ურწმუნო, კერპთმსახური; უცხო თესლტომი, «ბარბაროზი», «თესლი», «ნათესავი»: „იყუნეს ვინმე წარმართნიცა აღმოსრულთა მათკანნი" ი. 12,20; „სახელსა მისსა წარმართნი ესვიდენ" მთ. 12,21; „მთავარნი წარმართთანი უფლებენ მათ ზედა" მთ. 20,25; „ამას ყოველსა წარმართნი ეძიებენ" მთ. 6,32; „კაზასა წარმართთასანუ მიხუალთ" მთ. 10,5; „იყო იგი ქრისტეანე ფარულად, ხოლო ცხად-ად არს იგი წარმართთა თანა" ხაკ. წიგ. II 85,14; „არცაღა წარმართსა კერპ-არს მიკუნაჲ ბოროტისაჲ" მ. სწ. 68,8; „ხოლო წარმართთა (ბარბაროზთა Ქ) მათ წინა-მიყუეს ჩუენ დიდი კაცთ-მოუარებაჲ" ხაკ. მოკ. 88,2; „გიგალობდე შენ წარმართთა (თესლებსა C) შორის" ფს. 56,10; „საწამებელად ყოველთა წარმართთა (ნათესაეთა C)" მთ. 24,14. იხ. საწარმართო.

წარმართება «მიკადება», «განმარჯუება», მიმართვა, გამართვა, სწორ გზაზე დადგომა, «წარმ.მართება», «წრფელ-ყოფა», «ვანგება»: „წარმართა (მიაკად G) მის ზედა სელმან უფლისამან" M. მსჯ. 14,8; „ვითარცა წარემართა წმიდაჲ იოანე მას კერძო, მიჰხედნა ჰაბეყმან მან" მ. სწ. 202,22; „რაჲთა წარუმართოს გზაჲ მისი" ლკ. 68,28; „ოდეს ღმერთმან წარგამართოს" ი.-ე. 9,24; „პიტიახში ჩორდ წარემართა" შუშ. I 17; „უფალმან კეთილი წარუმართის მას" pb..—„უფალმან თავადმან განუმარჯჳს მას" O. ზირ. 15,10; „წარგამართოს კეშმარიტებით გზა შენი" pb..—„რაჲთა განიგანეს კეშმარიტებით გზანი შენნი" O. ზირ. 37. 9; „უკუეთუ წარემართებისა გზაჲ ჩუენი" G.—„უკუეთუ წარგუემართოს ჩუენ გზაჲ იგი ჩუენი" M. მსჯ. 18,5; „წარჰმართეთ (წრფელ-ჰყუენით M) გულნი თქუენნი უფლისა მიმართ" G. ისუ ნ. 24,23. „კელთა შინა უფლისათა არს წარმართებაჲ" O. ზირ. 10,5. „წარმართებულ ბართ მცნებათა შინა ღმრთისათა" ი.-ე. 21,32; „უკუეთუ ვინმე წარმართებულად იხილის, დაუმძიმდის" მ. სწ. 241,5; „წარმართებულ არიან" Q.—„წარმომართებულ არიან" Ქ. ფს. 72,13; „საქმე იგი იყო წარმართებულ" O. II გზრა 5,8.

წარმართებულება გამარჯვება, წარმატება, «სიწრფოება», «სიწრფელე»: „უფალმან... მოანიჭოს... სელსა მოსწრაფებაჲ და წარმართებულებაჲ საკაპროთაჲ ყოველსა შინა ცხოვრებასა" მ. კეს.-ეჰუს. დღ. 89,20; „უწოდა სახელი მარჯუენითსა მას წარმართებულება" M. II ნშგ. 8,17; „თუალთა ჩემთა იხილედ სიწრფოებაჲ" Q.—„თუალთა ჩემთა იხილეს სიწრფელე" Q.—„თუალთა ჩემთა იხილონ წარმართებულებაჲ" Ქ. ფს. 16,2.

წარმართობა კერპთმსახურება: „რომელნიმე მითკანნი დარჩეს წარმართობასაცე დღესამომდე" ჯ. ცხ. 126.6; „წარმართობაჲ მჴდომ არს ქრისტეანობისაჲ" ლონგ. 169,24. იხ. წარმართი.

წარმატება «აღორძინება», წაჭარბება, გადამეტება, წინსვლა: „ვითარცა-იგი ყოველსა შინა წარემატებით სარწმუნოებითა" II კორ. 8,7; „წარემატებოდა (აღორძნდებოდა C) სიბრძნითა და ჰასაკითა" ლკ. 2,52; „წარვემატებოდე პურიობასა შინა უფროჲს მრავალთა" გალატ. 1,14; „ესე შარიტი იგი მორჩი წმიდისა ნათესაჲსაჲ... წარჰმატებდა სათნოებასა დღითი-დღედ" ხაკ. წიგ. II 66,2; „უმეტეს და უმეტეს წარემატნეთ" ი.-ე. 26,30. „უკუეთუ ვინმე იხილის წარმატებად, დაუმძიმდის" მ. სწ. 248,21; „ხედვიდი რაჲ... წარმატებასა ძმათასა... ელმოდა" ი.-ე. 40,5. „იყო... ლოცვითა უფროჲსლა წარმატებულ" შუშ. I 22. იხ. მატება; წარსაწმატებელი.

წარმატებად-ი: „ძმანო, აღორძინებადნო და წარმატებადნო მადლითა ღმრთისაჲთა" A—484,212r. იხ. წარმატება.

წარმატებულება წინმსვლელობა, მოწინავეობა, პროგრესი: „წარმატებულებაჲ ეგე შენი ცხად იყოს ყოველსა შინა" I ტიმ. 4,15. იხ. წარმატებული (წარმატება).

წარმგზავნა წარგზავნა, გაგზავნა, მივლინება: „წარმგზავნაჲ იგი სხჳსა ძისა" მ. ცხ. 118v; „წარმგზავნეს ბერი მრავლითა მლევანებითა" მ. ცხ. 210r; „თუ ვინმე პოვნიან ეპიტირიტისთა, დაასრულიან და თჳსთა კელინთა წარმგზავნიან" ი.-ე. 25,20. იხ. მგზავნა.

წარმდებ-ი თავხედი, გლისპი, მოურიდებელი, «ვამოკაცნიერება პირისაჲ», შეუპოვარი, კაცნიერი: „იყუნენ კაცნი... წარმდებ" II ტიმ. 3,4; „წარმდებმან შეაძრწუნოს თავი თჳსი" O. — „გამოკაცნიერებამან პირისამან შეაძრწუნოს თავი თჳსი" pb., იგ. ხოლ. 18,8; „ნუ წარმდებ იქმნები ლაღად" O. იგ. ხოლ. 26,8; „ნუ-უკუე წარმდებ იქმნეა მსხუერპლსა მას წმიდასა მიახლებად კელითა უბანელითა?" მ. სწ. 66,26. „წარმდებად და ურჩად იტყჳ წინაშე მშობელთა" ფსკტ. 180,88; „არა თუ წარმდებად რაჲ თავით თჳსით, არამედ ბრძანებასა მას დაუმორჩილა" ს. გაბ.-მოკ. საკხ. 80,15; „ჰკაეთ წარმდებად საქმე ესე ჩემი" შუშ. XVI 28.

წარმდებება თავხედობა, ურცხვობა; «წარმდებად ქმნა»: „ნურარას იქმთ წარმდებებით" Q.—„ნუ რას წარმდებად იქმთ" Ქ. ხაკ. მოკ. 19,30; „ეგეცითარისა წარმდებებისათჳს წარკუეთილ ბართ" ფსკტ. 156,20; „ნუ შეიწუნარებ შენდობასა მისსა, ოდეს წარმდებებით გრჩუას" მ. სწ. 31,19. იხ. წარმდები.

წარმდევნელ-ი «განმაყენებელი»: „იყუნენ მკუდარნი ამის ერისანი საშჳელ მფრინველთა... და არა იყოს წარმდევნელი" G.—„იყუნენ მკუდარნი ამის ერისანი საშჳლად მფრინველთა... და არავინ იყოს განმაყენებელი" O. იერემ. 7,33. იხ. წარდევნა.

წარმოავრება «წარმოტყუენა», «ტყუედ წარმოღება», «მოღება»: „წარმოიავრეს თჳთოეულმან თაჲსა თჳსად" G.—„წარმოსტყუენეს თავისა თჳსისად" pb., რიცხ. 31,53. „საცხოვარი მათი წარმოიავრეთ" G. — „საცხოვარი მათი ტყუედ წარმოიღეთ" M. II მჯ. 2,35; „ყოველი საცხოვარი და ნატყუენავი ქალაქთაჲ წარმოიავრეთ ჩუენდად" G.—„საცხოვარები მათი და

მონაგები მათი და ნატყუენაი ქალაქთაგ მოვიღეთ ჩუენდა" M, II შჯ. 8,7. იხ. აგარი.

წარმობმა «მოყვანება»: „წარმოებას კართა თანა კარეისა მის საწამებელისათა" O.—„მოიყვანოს ზუარაკი კარსა თანა კარეისა საწამებელისასა" G. ლევიტ. 4,4. იხ. ბმა.

წარმოგდება ჩამოგდება, მოტანა; წამოგდება: „წარმოგდო შორის სიტყუაგ" 8. ცხ. 884r; „თუალი მარჯუენაგ მისი წარმოეგდოს" 8. სწ. 907,2. იხ. გდება.

წარმოგზავნა «გამოელინება», გამოგზავნა: „წარმოგზავნეთ მე" M.—„გამოგზავნეთ თქუენგან" G. შსჯ. 11,7; „წარმოეგზავნიდეს მას ნაედ" საქ. მოც. 20,38; „მშჳდობით წარმოგზავნეთ იგი" I კორ. 16,11. „გუნებაეს პატიეითა წარმოგზავნაჲ თქუენი" ატ8. 122,10. იხ. გზავნა.

წარმოგუალ- წამოსელა: „წარმოგუალეს" 8. ცხ. 421v. იხ. გუალ-.

წარმოდგინება «დადგინება»: „წარმოიდგინოს მე" DE.—„დაიდგინოს მე" C, მთ. 26,53; „წარმოუდგინეს მას პალეცა" საქ. მოც. 28,28; „ძე თჳსი წინა წარმოადგინა" ატ8. 107,16; „წარმოგდგინა შენ პეტრე. მონაგ თჳსი" ოქრ.-მარხ. და ოთ. 103,31; „წარმოიდგინოს სასჯელად ერი თჳსი" I, ეს. 8,18; „წარმოადგინნეს განკითხვად" 8. სწ. 37,17. „ბრძანა წარმოდგინებაჲ მეორისაგ მის" O.—„ბრძანა ერთისაგ მის წარმოდგინებად" I, დან. 18,50. იხ. დგინება.

წარმოდგმა წამოდგმა, დადგმა: „ყოველმან კაცმან კეთილი ღჳნოი პირველად წარმოდგის" ი. 2,10; „წარმოსდგამს მალიად ტაბლასა" 8. სწ. 18v. იხ. დგმა.

წარმოდგომა «მოსქლომა», წამოდგმა, მოსვლა; წამოღერება: „წარმოდგენ ერთბამად" I, ეს. 48,18; „წარმოდგა, რომელსა ერთი ქანქარი მიელო" მთ. 25,24; „წარმოდგეს და ჰსახერებდეს მათ" ლ. 12,37; „წარმოუდგა მას გამომცდელი იგი" მთ. 4,3; „წარმოიდგეგით და სამართალი ვაჩუენო" O. I შგ. 12,7; „წარმოდგეგინ აწ საშუალ ჴეშმარიტი ივი" აპ. რომ.-კორინთ. ებაკ და აპ. 0,8; „წარმოიდგეგ წინაშე საკურთხეველსა" O. — „მოუკედ საკურთხეველსა" G. ლევიტ. 9,7; „რომელი წარმოდგომილ ეიყვა შენ წინაშე" I შგ. 1,22; „ჭრთილი წარმოდგომილ იყო და სელი თესლოდა" O. გამოსლ. 9,31. იხ. დგომა.

წარმოელა გავლა, ჩაელა: „წარმოჴლიდა სენაკსა" 8. ცხ. 141r. იხ. ელა.

წარმოვლინება გაგზავნა, გამოგზავნა: „წარმოავლინა იგი" O,II შგ. 11,6; „წიკნებითა სამეუფოჲთა ღაერას წარმოავლინეს" ი.-ე. 18,6; „წარმოავლინა იგი გუნდითა" საქ. წიგ. II 108,17. იხ. ვლინება.

წარმოზიდვა «განრთხმა», გაჭიმვა, გაზიდვა, გაკვრა: „ეითარ წარმოჰზიდიდეს მას ნაბლითა" Ჭ.—„ეითარ განართხმიდეს მას ღუედებითა" Ქ. საქ. მოც. 28,25. იხ. ზიდვა.

წარმოთრევა წამოზიდვა: „წარმოითრიეთ მოგჳ ეგე" თეკლა 09,20. იხ. თრევა.

წარმოთუალვა ჩამოთვლა, მოყოლა: „არა ყოველნი ენებანი წარმოთუალნე სულისა და ჯორცთანი" იხ. თუალვა.

წარმოთქუმა თქმა: „წარმოთქუეს წინაშე მეუღისა" O. III შგ. 3,29. იხ. თქუმა.

წარმოთხევა წამორწყევა, «განთხევა», «ალმონთხევა», «დათხევა»: „ნუუკეთ განსძლე და წარმოსთხიო" O.—„რაჲთა არა განსძლე. განსთხიო" pb.. ეჯ. ხოლ. 25,17; „რამეთუ წარმოსთხიის იგი" O.—„რამეთუ აღმოანთხევს მას" pb. ეჯ. ხოლ. 28,8; „სეან და წარმოსთხიონ" O.—„სეან და დასთხიონ" pb.. იერემ. 25,18. იხ. თხევა.

წარმოთხრობა მოთხრობა: „წარმოუთხრეს თითოეულმან თჳსი ხილვაჲ" ნრს. 79,8; „მნებაეს უკუე... რაჲთა წარმოგითხრნე სიტრმისა ჩემისა ბოროტნი საქმენი" 8. სწ. 280,28. იხ. თხრობა.

წარმოკიდება აკიდება: „წარმოიკიდა ზერგსა" 8. ცხ. 221r. იხ. კიდება.

წარმოკუეთა მოჭრა: „წარმოგკუეთონ ეგეცა შენგან" ანდ.-ანატ. 225,10. იხ. კუეთა.

წარმომართება გამომართება, მოგზავნა, წამოძღოლა, მოსვლა, მოშურება, გამარჯება, განფენა, «წარმართება», «მიმართება»: „არა უწყი დღე. რომელსა შინა წარმოჰმართოს უფალმან ჩემ თანა ანგელოზი" G. შსჯ. 4,8; „წარმოუმართა, ვითარცა საცოვარსა, ერსა თჳსსა" ფს. 77,52; „წარმოემართენეს და მოიწინეს ჭუეყანასა მას სომხითისასა" რიფს. 105,42; „წარმოუმართენ გზანი მისნი" I, ეს. 42,15; „წარმოგემართოს მსთულ ნათელი შენი" O,—„განეფინოს მსთულ ნათელი შენი" pb.. ეს. 58,8; „წარმო-რაჲ-ემართენით ნაეთა პრომეთი" საქ. წიგნ. II 129,11; „წარმოჰმართა სდიასპანიათა ცხენთა მონაჲ თჳსი" ზეფ. II 3. „ყოდებდენ... ქმისაგან წარმომართებისა მისისა" O.—„ვალალაებდენ ყოველნი... ქმისაგან მიმართებისა მისისა" ეზ., იერემ. 47,3; „ნუ იქადთ ფართოებასა მაგას და ნეცა წარმომართებასა მაგას ასკუებით" ხ. გამ.-მოც. საქ. 101,33. „წარმომართებულ არიან" Ჭ.—„წარმართებულ არიან" Ქ. ფს. 72,19. იხ. მართება.

წარმომატყულობელ-ი «ნადალუკი»: „(სიყჳლე) წარმომატყულობელი თუალთა თქუენთაგ G.—„მოუალენი... სიყჳლე და ნადალუკად თუალთა თქუენთა" pb.. ლევიტ. 26,16.

წარმომჭრობა წამოქცევა: „შებმა უუო აგალმადიოს და წარმოაჭუა და დამესრა იგი" H—841, 874. იხ. მჭრობა.

წარმონადებ-ი «ავარია»: „მოიღე მეათედი წარმონადებისა მის ნატყუენაეთგან" pb..—„მოიღე თაესნერი ავართა ნატყუენაეისაგ" G. რიფს. 81,26. იხ. ღება.

წარმონერწყუა წამოფურთხება: „სისხლი წარმოჰნერწყუა" 8. ცხ. 100r. იხ. ნერწყუება.

წარმოპარვა ქურდობა: „რაჲსათჳს წარმოიპარენ ღმერთნი ჩემნი?" O. დან. 31,30. იხ. პარვა.

წარმოპყრობა ეაშვერა, მირთმევა: „წარმოუპყარ ქელი შენი" ანდ.-ანატ. 225,10; „წარმოიპყარ ქედი შენი" ფლტკ. 159,24. იხ. პყრობა.

---

* წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

წარმოართმა გაშლა, გაჭიმვა: „ჰრქუა კაცსა მას: წარმოიარათ კელი შენი და წარმოიართა“ C, მრ. 3,5. იხ. რთმა.

წარმოსლვა «მოსლვა»: „ვითარცა ესმა, რამეთუ ერი წარმოვალს“ ლ. 18,38; „ჩუენ ვიცით წარმოვედით ტკრძით“ ხაქ. მოც. 21,7; „წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა“ G.—„მოსლვით მოვიდე შენ თანა“ M, მხკ. 4,8; „წარმოვიდა მიერ აბრაჰმ“ O, დაბ. 12,9. „რამეთუ მიერ წარმოხლვად იყო“ ლ. 19,4; „წარმოსლვით წარმოვიდე შენ თანა“ G.—„მოსლვით მოვიდე შენ თანა“ M, მხკ. 4,8; „იგინი წარმოსრულ მოვიდეს და დაემკჳდრნეს“ მხკ. 24.4. იხ. სლვა.

წარმოსრულება გაძარცვა, დალევნა: „ვიდრე არა წარმოგასრულოს შენ ორგზის“ O, ზირ. 13,9; „ცუდად და უნდოდ წა[რ]მოვასრულენ ყოველნი დღენი ცხორებისა ჩემისანი უდობასა შინა“ ვ. სწ. 243,27. იხ. სრულება.

[წარმოტაცება] მიღებული: „განკაბნინე თჳენ. ვითარცა ჭარქეტნი, წარმოტაცებულნი ჭარისაგან უდაბნოთა“ O.— „განეხ-წნენ იგინი, ვითარცა ჭარქეტი. მიღებული ჭარისაგან უდაბნოდ“ pb., ეერემ. 18,24. იხ. ტაცება.

წარმოტევება გაშლა, «აღყუავება»; ჩამოშვება: „ანუ თუ წარმოუტეოს ნაძესა“ O,—„უკუეთუ აღყუავნა ბუტკოვნებაჲ“ M, ქება 7,12; „ბრძანა ეზოჲსა მის წარმოტევებაჲ, რომელი განება წინაშე საყდართა მისთა“ ანან. ებრ. 199,29. იხ. ტევება.

[წარმოტრვა] «წარძრვა», დაძვრა: „წარმოსტრულნი ხორიოთ ვიდოდეთ ყოველსა მას უდაბნოსა“ G.—„წარეძრენით ჩუენ ქორებით და განველეთ უდაბნოჲ ოგი“ pb.,II მჯ.1,19. იხ. ტრვა.

წარმოტყუენვა «წარმოღება ტყუედ», ნადავლის წაღება, გაძარცვა: „წარმოვსტყუენით ყოველსავე ცნობასა მორჩილებად ქრისტჱსა“ II კორ. 10,5; „წარმოტყუენა ტყუე და მისცა იგი ნიჭად კაცთა“ ეფეს. 4,8; „ყოველი საცხორებელი წარმოსტყუენო თავისა შენისად“ G.—„საცხორებელი მათი წარმოიღოთ ტყუედ“ M, II მჯ. 20,14; „სხუანი ეკლესიანი წარმოვტყუენენ“ II კორ. 11,8; „წარმოსტყუენო ნატყუენავი მათი“ G, II მჯ. 21,10; „წარმოეტყუენო ტყუე მათი“ ეზეკ. 38,12; „წარმოტყუენნა უბანნი მისნი“ იგდ. 1,14. იხ. ტყუენვა.

წარმოღება, წამოღება წაღება, ნადავლის წაღება, გაძარცვა, «წარტყუენვა», მოტანა, «მოღება», მოყვანა: „წარმოიღეს ნატყუენავი მრავალი“ II სმტ. 14,13; „წარმოღებით წარმოეიღო და წარმოვტყუენო ტყუე მათი“ O.—„წარტყუენად ნატყუენავთა და იავარ ყოფად იავარისა მისისა“ pb., ეზეკ. 38,12; „წარმოიღოს ძალი შენი“ O.—„წარტყუენოს ძალი შენი“ pb., ეზეკ. 26,12; „წარმოიღოს ძალი დამასკოსაჲ“ O.—„მოიღო ძალი დამასკოსა“ pb., ეს. 8,4; „წარმოეიღო ტყუე მათი კიდეთა ქუეყანისათა“ O, იგდ. 2,5. იხ. ღება.

წარმოყუანება მოყვანა: „წარმოიყუანი ურმით ოგი“ მთ. 2,21: „წარმოიყუანნეს იგინი კიდითგან ქუეყანისაჲთ“ I. ეს. 5,26; „წარმოიყუანეს და მოჰყუანდა წმიდაჲ შეშანიჲ უკაშერი“ შუმ. II 6. იხ. ყუანება.

წარმოყოფა გამოშვერა: „წარმოყო კელი ხატმან მან და მოიხუნა ფიცარნი“ ფლტკ. 154,26.

წარმოყრა წარმოგდებინება: „წარმომყარნა ორნიე თუალნი ჩემნი“ ლიმ. 33,14. იხ. ყრა.

წარმოჩენა «გამოჩენა»: „წარმოჩნდეს სიონს, ვითარცა მდინარე მომავალი“ O,—„გამოჩნდეს სიონს შინა, ვითარცა მდინარე მჭ̈ახარი“ pb., ეს. 32,2. იხ. ჩენა.

წარმოჩინება «ყოფა»; დადგმა, წარმოდგმა; გამოცხადება, წინდგომა: „მკჳდრი უცხოჲსაგან წარმოჩინოს“ O.—„უცხოჲსაგან ქმრისა შვილნი ყუნა“ pb., ზირ. 22,22; „წარმოჩინა ყოველივე იგი ჭურჭელი ცოცხლად მას შინა“ ფლტკ. 159,16; „ვტიროდეთ განმწარებელნი ცოდეთა ჩუენთა წარმოჩინებისათჳს“ შუმ. III 8; „რაჟამს-იგი შოაკლდეს ჟამი ჴორთა სრბისაჲ და წარმოჩინებაჲ გმირისაჲ“ ვ. სწ. 126,21. „არა თუ მერმე წარმოჩინებულად უპყრიან მას საყდარნი, არამედ ვინაგანცა არს“ კ. ეერ.-აღდგ. 166,14. იხ. ჩინება.

წარმოცალიერება დაცლა, გამოლევა: „ვითარცა წარმოაცალიერებდეს ძაძათა მათთა“ O, დაბ. 42,35; „წარმოაცალიერა სარწყული წყლის-სასუმელსა მას“ O, დაბ. 24,20; „ბარძიმი გულის-წყრომისა ჩემისაჲ შეჰსუ და წარმოაცალიერე“ I, ეს. 51,17; „ჯაჭარჭნი ისართა მისთანი წარმოაცალიერნა და მჴნე იგი ვერ მოწყალა“ ვ. სწ. 84,23; „წელსაცხებელ წარმოაცალიერებულ—სახელი შენი“ O, ქება 1,3. იხ. ცალიერება.

წარმოცემა აღძვრა, მოტანინება, აღმოდინება, «მოსლვა»: „წარმოეცნეს მდინარენი“ მთ. 7,25; „წარმოსცა ხატი თჳსი“ არსტ. 07,16; „წარმოეცა სისხლი და განუტევა სული“ დ.დ. 130,25; „რაჟამს წარმოეცეს მდინარე იგი“ წწყლ. 104 (იე); „წარმოეცეს, ვითარცა მდინარე სასტიკი, რისხვაჲ უფლისაჲ“ O,—„მოვიდეს ვითარცა მდინარე, მაიძულებელი რისხვა უფლისა მიმართ“ pb., ეს. 59,19. იხ. ცემა.

წარმოცლა დაცლა, დაცალიერება: „ჰურჭელსა შინა, რომელსა ზეთი შთაისხას, ნაზეთავი არს, და რომელსა შინა ღჳნოჲ შთაისხას—ნაღჳნევი, დაღათუ ნივთნი იგი წარმოიცალნენ“ ვ. ცხ. 200г. იხ. ცლა.

წარმოცჳნა გადმოყრა, «აღმოცჳნა»: „თუალნი მათნი წარმოსცჳნენ ბუდეთაგან მათთა“ O.—„თუალნი მათნი აღმოსცჳნენ ბუდეთაგან მათთა“ pb., ზაქ. 14,12; „ორნიე გუკანი თუალისა მისისანი წარმოსცჳნეს“ H—841. 448. იხ. ცჳნა.

წარმოძრვა დაძვრა, წამოსვლა, გამომართუა: „წარმოიძრნეს რაფიდინით და მოეიდეს უდაბნოსა მას“ O, გამოსლ. 19,2. იხ. ძრვა.

წარმოძღოლა «წარძღუანება», წინამძღვრობა: „შეკრიბო შენ და წარმოგიძღუე და აღმოგიყვანო შენ“ O,—„შეგკრიბო შენ და წარგიძღუე შენ და აღმოგიყვანო შენ“ pb., ეზეკ. 39,2: „იგი თავადი წარმოუძღუეს წინაშე მისა“ C, ლ. 1,17. იხ. ძღოლა.

წარმოძღუანება: „წარმოიძღუანა ნელსაცხებელისა ცხებაჲ ჴორცთა ჩემთა“ C, მთ. 14,8 იხ. ძღუანება.

წარმოჭდომა წამოსელა, «წარელა»: „წარმოჰედ და დაჯედ“ DE, ლ. 17,7; „რიცხჳთ წარმოჯდეს და ერთიცა მათგანი არა წარწყმდა“ O,—„რიცხუეულად წარელეს და ერთი მათგანი არა წარწყმდა“ pb., ეს. 34,10. იხ. ჭდომა.

წარმრღუნელ-ი წამლეკავი: „იყოს წყმაჲ წარმრღუნელი“ O, ეზეკ. 18,11; „იყოს მდინარედ წარმრღუნელად და წარრღუნეს ქეყუანაჲ და სავსებაჲ მისი“ I, იერემ. 47,2. იხ. რღუნა.

წარმტყუენავ-ი, წარმტყუენ(ვ)ელ-ი ტყუედ წამყვანი, მძარცველი, ნადაელის ამღები: „განარინნა იგინი უფალმან ჴელისაგან წარმტყუენავთა (წარმტყუენველთა M)“ G, მსჯ. 2,10; „წარტყუენნენ იგინი წარმტყუენ(ვ)ელთა თჳსთა“ O, III მფ. 8,46; „მისცნა იგინი საწყაულობელად წინაშე ყოველთა წარმტყუენველთა მათთა“ ფს. 105,46; „იყუნენ წარტყუენულ წარმტყუენველნი მათნი“ I, ეს. 14,2; „მისცნა იგინი ჴელთა წარმტყუენელთასა“ G, მსჯ 2,14; „ნუ ვინმე იყოს წარმტყუენველ თქუენდა სიბრძნის-მოუყვარებითა“ კოლ. 2,8. იხ. მტყუენავი, მტყუენველი.

წარმყვანებელ-ი წამყვანი: „მომეკიდა კეალადცა ჴელსა მენ წარმყვანებელი იგი ჩემი“ მ. ცხ. 421v; „რაჲთა უშიშ იპოვოს წამყვანებელთაგან“ მ. სწ. 282,21. იხ. მყვანებელი.

წარმცორვალ-ი შიკრიკი: III მფ. 14,28 *
იხ. მცორვალი.

წარმძრომ-ი, წარმძრომელ-ი იხ. ქუეწარმძრომი, ქუეწარმძრომელი.

წარმძლომ-ი «წინამძღუარი»: „ვინ აღეიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წარმძღომად“ G,—„ვინ აღეიდეს წინამძღურად ჩუენდა ქანანელისა“ M, მსჯ. 1,1. იხ. მძღომი.

წარმწყმედელ-ი დამღუპველი, დამკარგველი: „ჭეარი წარმწყმედელი არს უვარის-მყოფელთაჲ“ მ. სწ. 210,21; „რაჲ სწორებაჲ არს დამმარხველისაჲ წარმწყმედელისა თანა“ ბალ. 47,24. იხ. წარწყმედა; მწყმედელი.

წარნაჭ-ი gypsum; bitumen, pix: „მოწერა იგი წარნაჭითა და ძოწითა მეწამელ ქმნა ფერი მისი“ O, სიბრძ. სოლ. 13,14; „იშენე... მოფიცრული ნაძკთა განგლორწნილი წარნაჭითა“ O,—„უშენე... მონიეთებული ნაძკთა, განგლესილები წარნაჭითა“ pb., იერემ. 22,14.

წარნაწყმედ-ი «წარწყმედული», დანაკარგი: „უკუნ სცეს... წარნაწყმედი, რომელიცა რაჲ პოვა“ G,—„მისცა ...წარწყმედულისა მისთჳს, რომელი პოვა“ pb., ლევიტ. 6,4. იხ. წარწყმედა.

წაროტება წინ გარეკა: „წაროტეს იგი მიერ“ მ. ცხ. 208v. იხ. ოტება.

წარპარვა ქურდობა: „ნეუკუე... წარიპარონ იგი“ მთ. 27,64; „ერთმან ვინმე ძმათაგანმან წარიპარა ძუალნი წმიდისანი მის“ თომა მოც. 20,28. იხ. პარვა.

წარპება «განბძარვა», გაპობა: „მუცელქუმულნი მათნი წარაპნენ“ O,—„მუცელქმნულნი მათნი განიბძარნეს“ G, ოსე 14,1. იხ. პება.

წარპყრობა გაშვერა, მირთმევა: „წარუპყრა ჭედი თჳსი... მეკრძალესა მას“ პავლე მოც. 58,8; „წარუპყრა მკლავი“ ანდ.-ანატ. 225,20; „წარუპყრა ჭედი თჳსი ნეფსით“ სნდ. 7,21. იხ. პყრობა.

წარრბოლა გაქცევა: „წარრბიოდა აქიმას“ O, II მფ. 18,28; „წარრბიოდა წინა და აღჳდა ლეღუ-სულელსა“ ლ. 10,4. იხ. რბოლა.

წარრღუნა, წარღუნა წალეკა: „მდინარენი წარჰრღუნიდენ მკედართა მათთა“ O, ფსდ. 2,5; „წარრღუნეს ქეყუანაჲ“ I, იერემ. 47,2; „არცა მდინარეთა წარრღუნიან იგი“ კ.-იერ. აღდგ. 101,2; „მდინარენი წარჰღუნიდენ ურიდად“ O, სიბრძ. სოლ. 5,23. იხ. რღუნა.

წარრჩევა შეყრა, შერჩევა: „წარარჩია გუნდი იოსიე“ O, IV მფ. 15,30; „წარარჩეულთა ეფლისა ღმრთისა მამათა ჩუენთაჲსა“ O, II ეზრა 8,29. იხ. რჩევა.

წარსაგებელ-ი, წასაგებელ-ი ხარჯი: „გამოითალე წარსაგებელი“ მ. ცხ. 117r; „რომელი-ესე (ლავრაჲ) ფრიადითა წარსაგებელითა... ქართველთათჳს აღშენებულ იყო“ ი.-ე. 60,30. იხ. წარკება, წაკება.

წარსადგმელ-ი ნაბიჯი: „არცა სცა მას სამკჳდრებელი მას შინა, არცა წარსადგმელ ფერჯის“ ხაქ. მოც. 7,5. იხ. წარდგმა.

წარსადინელ-ი შდრ. თანა-წარსადინელი; იხ. წარდინება.

წარსავალ-ი, წარსავლელ-ი წარმავალი; დინება, გასავალი, წასავალი: „მინდა განმდიდრებაჲ წარსავალითა მით სიმდიდრითა“ თომა მოც. 18,7; „ცხოვრება ესე... წარსავალ არს“ ფლტკ. 140,25; „მოიპოვე საკუნოჲ იგი, დაივიწყე წარსავალი იგი“ ფლპ. მოც. 8,80; „წარსავალსა მას თე წყალთასა არნ“ ოქრ.-ფსალტ. 225,5; „არა ენება ცემად წარსავალი ისრაელისა საზღვართაგან მისთა“ M,—„არა ინება ედომ მიცემად ისრაელისა წარსაველი“ G, რიცხ. 20,21; „ყოველსა წარსავალთა მას გზასა მეცა წარვალ“ შუშ. XVI 8. იხ. წარსლვა; შდრ. თანა-წარსავალი.

წარსამატებელ-ი წინსვლა: „წარსამატებელად სახარებისა მის მოიელინა“ ფლპ. 1,12. იხ. წარმატება.

წარსატაცებელ-ი მისატაცებელი, «ალსაჩრელი»: „იყუნენ წარსატაცებელ და იავარ ყოველთა მტერთა თჳსთა“ O, IV მფ. 21,14; „წარვიწირენით... ყრმანი მათნი წარსატაცებელად“ O,—„განვიფრდენით... ჩჩულნი მათნი ალსაჩრელად“ M, ეხთ. 7,4. იხ. წარტაცება.

წარსაცემელ-ი, წასაცემელ-ი გასაგზავნი: „კელარსა... უხეებით ჰკონდა მისაცემელი სატრაპეზოს და სადაცა საქმარ არნ წარსაცემელად“ ი.-ე. 44,11; „ოდეს კელა რაჲმე წასაცემელად საქმარ არნ. კელარსა გაეზრახის იკონომოსი“ ი.-ე. 44,4. იხ. წარცემა.

წარსაწყმედელ-ი დასაკარგავი: „წინაშე მისსა რბინ წარსაწყმედელი“ O, იობ. 41,13; „იქმოდეთ ნუ წარსაწყმედელსა მას ჰამადსა“ ი. 6,27; „აორარაჲ მესმის მე წარსაწყმედელთა სიტყუათა შენთაგანი“ დ.დ. 129,8; „გზაჲ იგი, რომელსა მიჰყაეს წარსაწყმედელად“ მ. სწ. 48,25. იხ. წარწყმედა.

წარსლვა წასვლა, «წარგუალ-», «გუალ-», «მისლვა», «თანა-სლვა», «განსლვა», «მიქცევა»: „ნათესაი წარვალს და ნათესაი მოვალს“ O, ეკლ. 1,4; „წარხუალ სიცრუეთა“ მიქ. 7,18; „წარვედ და წარვედის“ მთ. 8,9; „წარვედით ჩემგან“ DE.—„წარგუალეთ ჩემგან“ C. მთ. 25,41; „წარვედ“ DE.—„გუალე“ C. მრ. 10,21; „წარ-

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

ვიდეს და პოვეს" DE.—„მი-რაჲ-ვიდეს, პოეს" C. შრ. 11,4; „მეპოვნი წარვედიდ წინა კერძო" G.—„მბრძოლნი იგი თანა-ევიდოდედ წინა" M. იხუ 5, 6,9; „წარვედ, ასულო" G.—„განვედ, ასულო" M. რუთ. 2,8; „ვითარ წარვიდოდა" ი. 9,1; „წარვიდა იგი კამი" შრკ. 350v; „წარვიდეს დასავალით კერძო" ოხკ. 19,11; „რაჟამს წარვიდეს მათგან სიძე" მთ. 9,15; „წარვიდა სახიდ თჳსა" DE.—„მიიქცა სახიდ თჳსა" C. ლ. 1,56; „ყრმანი მისნი ტყუედ წარვიდეს" I, გოდ. იერემ. 1,5; „წარ-რაჲ-ვიდეს პანფსთ პავლეთნი" ხაკ. მოც. 10,13; „მამისაცა მოწაფენი ძმათაჲ თანა-წავიდიან" ი.-ე. 42,26; „ვიდრე წარსლვამდე ცისა და ქუეყანისა" მთ. 5,18; „წინა წარსრულ იყო საზღვართა სოფლისა თჳსათა" ატმ. 112,7; „ყრმაჲ წარსრულსა მას კრიაკესა ვითარცა კაცი მოვიდა ზიარებად" მ. ცხ. 347v; „შენი ადგილი დაიტევებიეს და სხუად წარსრულ ხარ" შუშ. IV 10. იხ. სლვა; შდრ. თანა-წარსლვა, წარსაველი, წინა-წარსლვა.

წარსრბა იხ. სრბა; შდრ. თანა-წარსრბა.

წარსწრაფა ჩქარება: „წარისწრაფე ვითარცა-იგი, რომელსა არა ეკულებიან მსახურებაჲ კერპთაჲ" H—841,447. იხ. სწრაფა.

წარსრულება დასრულება: „რაჟამს წარასრულნა იესუ სიტყუანი" მთ. 19,1; „წარასრულნა მეფემან სიტყუანი ესე" ბალ. 164,38. იხ. სრულება.

წარსწრება, წარსწრობა გასწრება, მოსწრება: „რომელთა წარმისწრაჲს მე სასუფეველად" საქ. წოგ. II 22,24; „წინა წარმისწრობენ მე შემსმენელნი ჩემნი" მ. ცხ. 95v; „პოიდე შენ ფრიადი მადლი, რაჟამს წარუსწრაე და აუწყე ყოველთა" მ. სწ. 41,17. იხ. სწრება, სწრობა.

წარსხმა «განსხმა», «განდევნა», დაფრთხობა: „რომელი ესრინ მფრინველთა, წარასხნის იგი" O,—„გარდამგდები ქჳისა მფრინველსა ზედა, განსდევნის მას" pb., ზარ. 22,25; „წარასხნა (განასხნაჲ) იგინი საყდრისაგან" ხაკ. მოც. 16,10; „წარისხნენ იგინი ანკლოზთა მიერ მრისხანეთა ცეცხლსა მას ჯოჯოხეთისასა" მ. სწ. 99,28. იხ. სხმა.

წარსხმელ-ი თაეული: „ველნი ნაყოფიერნი ღელვიდეს... ძრკითა მით თაჲსი წარსხმელისაჲთა" მ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 89,14. იხ. წარსხმა; შდრ. თავწარსხმელი.

წარტანება იხ. ტანება; შდრ. თანა-წარტანება.

წარტაცება მიტაცება, ალაჩრა: „მრავალ ჟამ წარიტაცის იგი" ლ. 8,29: „ანკლოზმან უფლისამან წარიტაცა ფილპე" ხაკ. მოც. 8,39; „რაჲდენნი წარიტაცებიან მამანი" მ. სწ. 187,6. „ეკუეთებოდა ვითომე ნაწილთა მათ მისთა წარტაცებაჲ" ხაკ. წოგ. II 144,8. „მიიტაცნეს ვითარცა საქჳრკოჲ. წარტაცებული მტრითაგან" O, ბარ. 4,20. იხ. ტაცება; წარსატაცებელი.

წარტევება «განტევება», გაშვება, მიტევება, თავაშვება, თავხედობა: „წარ-თე-ტევნე იგინი უზმით" C.—„ღმერთე განეტევნე ეზეკიელ" DE. შრ. 6,8; „(ძაღლი) წარეტევების მაჲ" მ. ცხ. 201v. „ეკეთმარიტეს მაგის წარტევებულად საწინაჲ ძჳრ-ძჳრად ტანჯვათა აღასრულნე თქუენ" ფლტ. 145,10. იხ. ტევება.

წარტირილ-ი: „შვილი რაჲ წარსტირნ დედასა" ბალ. 158,8. იხ. ტირილი.

წარტყუენვა «წარმოტყუენვა», «დატაცება», ტყვედ წაყვანა, გაძარცვა, მოხიბლვა: „წარტყუენნეს (წარმოტყუენნეს pb.) ყოველნი ძენი სეითისნი" G, რიცხ. 24,17; „წარტყუენა მათგანი ტყუედ" pb.,—„დაიტაცეს მათგან ნატყუენაჲი" G, რიცხ. 21,1; „წარტყუენეს ჭეუყანისა მისგან ისრაჱლისა ქალი ერთი მცირე" O, IV მფ. 5,2; „წარიტყუენნენ ყოველთა მიერ წარმოართა" ლ. 21,24; „წარიტყუენოს ნატყუენაჲი მისი" O, ეზეკ. 30,24; „წარიტყუენნა იგინი ასურასტანად" O, IV მფ. 16,29; „წარტყუენა ისრაჱლი ჭეუყანისაგან თჳსისა" O, IVმფ.17,23; „ამას წარუტყუენეს გონებაჲ ჩემი" ლიმ. 182,8. „წარტყუენილ იყუნეს ნაბუქოდონოსორისგან" O, I ეზრა 5,7; „მოიყუანეთ ერთი მღდელთაგანი წარტყუენულთაჲ მაგათ" O, IV მფ. 17,27; „იყუნენ წარტყუენულ წარმტყუენელნი მათნი" I, ეს. 14,2. იხ. ტყუენა.

წარუვალ-ი მარადიული: „გულმან გითჴუა წარუვალისა მის ბრწყინვალისა შარავანდედთა მოცემისა ქრისტესისა" რიფს. 166,24; „წარუვალნი კეთილნი დაჰმკჳდრნეთ" გრ. ნაზ.-შობ. 200,11; „მომეც მე ნაწილი... წარუვალსა შენსა სასუფეველსა" შუშ. IV 24. იხ. წარელა.

წარუწერელ-ი იხ. წარწერა; შდრ. ზედა-წარუწერელი.

წარქუან- წალება: „ნუ წარგაქუნ ბალანტი" ლ. 10,4. იხ. ქუან-.

წარქუმა წალება: „წარიქუეს ასაელ და დაჰფლეს" O, II მფ. 2,69. იხ. ქუმა.

წარქცევა «დენა», «გარდაძრვა», მიბრუნება, წადენა, წაგდება: „წარაქციე რისხვაჲ შენი ჩუენგან" ფხ. 84,5; „წარაქციენი იგინი ღმერთმან მისგან" M, II ნშტ. 18,31; „წარიქციოს ხუთმან თჳენგანმან ასი" pb.,—„სდევნიდენ თჳენგანნი ხუთნი ასთა" G, ლევიტ. 26,8; „წარიქციე და ვიდოდე" O, IV მფ. 4,24; „ორმან წარიქციოს ბევრები" M, — „ორმან გარდაძრნეს ბევრნი" G, II შჯ. 32,30; „უკუეთუ წარეიქცინე იგინი დღე ერთ... მოწყდეს ყოველი საცხოვარი" O, დაბ. 38,13; „გარე-წარეაქციენეთ ჩუენგან წუყლულებანი" მ. სწ. 78,6; „ვინ წარგიქცევდეს შენ მილიონ ერთ. მიელე მის თანა ორი" მ. ცხ. 336v; „ვიდრე სპარსეთადმდე მეოტად წარიქცია" ი.-ე. 10,26. „ეიხილენ ცხოვარნი წარქცეულნი" ღშობ. 101,10; „წარეიდეს შენგან მჯრცხლნი. წარქცეულნი მტერთაგან" O, ბარ. 5,6. იხ. ქცევა; ტყუედ-წარქცევა, წინა-წარქცევა.

წარღება, წალება აღება, წატანა, მიტაცება, წართმევა: „წარიღო ოქროჲ და ვეცხლი" O, IV მფ. 14,14; „დარიოს უკუმან წარიღო მეფობაჲ მისი" O, დან. 5,31; „წარიღეს გუამი მისი" მთ. 14,12; „წარიღო ყოველი მონაგები თჳსი" O, დაბ. 31,18; „ღრუბელთა წარიღეს სეტყუა" ფხ. 17,13; „წარეღო მონაგები მისი მამული ფრიადი" ხაკ. წოგ. II 80,7; „თჳ ვინმე წარგიღებდეს რასმე, ნუ აუწყებ" მ. სწ. 208,9; „პურსა, რომელ მონასტრით წაი-

ღიან" ი.-ე. 46,20. „ენება ხუასტაკი ნაისა ჩუენისაი წარღებად" ი. მოკ. 67,14. იხ. ღება.

წარლუნა იხ. წარარლუნა.

წარყუანა იხ. ტყუედ-წარყუანა.

წარუყუანება «მთაყუანება», წაყუანა, წაღება, წატანება: „წარიყუანა ცოლი თჳსი" მთ. 1,24; „წარჰყუანდეს წიგნები იგი ტაძარსა მას საშჯელისასა" ვარ. 805; „წარიყუანეს და შეიყუანეს იგი სახლსა მღდელთ-მოძღვრისასა" ლ. 22,54; „წარმაყუანნა მე მეფემან წინამძღვარნი ძლიერნი და ცხენები" O. წყომ. 2,9; „წარიყუანეს იგი გაზად" M.—„მთაიყუანეს იგი ღაზად" G. მსჯ. 10,21; „თრევით წარგიყუანოს შენ" შჯმ. V. 18. „წარაყუანა მის თანა ჭაბუკი ერთი" Sin.—11,114r. იხ. ყუანება.

წარყოლა წაყუანა: „ამა ესერა მძლავრ წარეჰყავ" ხაკ. წიგნ. II 62,15. იხ. ყოლა.

წარყოფა გაშვერა, წაყოფა, «განმარტება»: „ნუ წარჰყოფ კელსა შენსა პირველად მათსა" O.—„ნუ განმარტებ კელსა შენსა პირველ მათსა" pb., ზირ. 84(31),21. იხ. ყოფა.

წარჩინება «შემოყუანება», გამოჩენა, გამორჩევა: „რომელი ბრძენ არს, სიტყუთა წარმოიჩინოს თავი თჳსი" O,—„ბრძენმან სიტყუანი შემოიყუანა თაჳთ თჳსით" pb., ზირ. 20,20; „წარაჩინა ყოველი იგი ერი ჰაბყროვანი ძეთა მათ ისრაჱლისათჳს" O. II მფ. 10,0. იხ. ჩინება.

წარჩინებულ-ი «შესწავებული», გამოჩენილი, მნიშვნელოვანი, დიდებული, მთავარი, ნახარარი, დიდგვარიანი, «წარმართებული», დაწინაურებული: „იყო ვინმე მენ კაცი ერთ მთავარ, დიდ და წარჩინებულ წინაშე მეფისა" ანდ.-ანატ. 107,20; „შევიდა... ეძებდ ერთი მდაბიო წარჩინებულთაგანი" X 850v. „პაროხიელ ვინმე იყო მაშინ წარჩინებული. რომელსა ერქუა ბარაბა" C.—„იყო ვინმე მაშინ პაროხიელი შესწავებული. რომელსა ერქუა ისუ ბარაბაჲსი" DE,მთ. 27,16; „აზნაურ და დიდად წარჩინებულ ვინმე კაცი ხარ შენ" ლნგ. 180,19; „მოიწინეს წარჩინებულნი იგი სომხითისანი" სნდ. 4,20; „შეეპყრათ წარჩინებულისაჲ დაეითისი სომკნი" დ.დ. 124,9; „წარჩინებულ ყვნა სედრაქ. მისაქ და აბედნაკო" O.—„წარმართნა სედრაქ, მისაქ და აბედნაკო" pb., დან. 3,97; „წარჩინებულ კო სუფეასა თჳსსა დარიოზ" O.—„წარმართა მეფობასა შინა დარიოსისსა" pb.. დან. 9,28; „მოვიწიე-ვიდა მონაზონი... ძმაჲ ეფრემტოს დეკისაჲ. წარჩინებული ნათესაით" ი.-ე. 81,1; „დიდად წარჩინებულ იქმნა გიორგი წინაშე რომანოზ მეფისა" ი.-ე. 60,11.

დიდად წარჩინებულ-ი «საბუღალტრო», საპატიო, ძვირფასი: „დიდად წარჩინებულთა სუნელთა ჩიტ" M.—„საბუღალტრისა მის სუნელისა ჩიტ" O, ეს. 18,2. იხ. ჩინება.

წარჩინებულება, წარჩინებულობა დიდებულობა, მძლეობა, გამოჩენილობა: „დიდებინებად თჳსაჲ მას პატივს და წესსა დიდითა წარჩინებულებითა" ხაკ. წიგნ. II 68,14; „უყუარნ შეურაცხებაჲ და სიცილაჲ და დაწუნებაჲ უფროჲს წარჩინებულობისაჲ" მ. ხჯ. 803,0; „არცა დიდი ათანასი უმეცარ იყო თორნიკის საქმესა და წარჩინებულობასა და ახოვნებასა" ი.-ე. 17,10. იხ. წარჩინებული.

წარცემა, წაცემა «მიძღუანება», მირთმევა, გაგზავნა; წაკერა, წაბორძიკება: „წარუცეს ძღუანი ისრაჱლისათა ძღუენი კელითა მისითა" G.—„მიუძღუანეს ძღუანი ისრაჱლისათა კელითა მისითა ძღუენი" M. მხჯ. 8,15; „წარსცნეს წინაშე მთაურისა" მ. ცხ. 8289r; „ჩორდ წარგცე შენ ანუ კარად კარაჲელითა" შუმ. XIII 8; „წიგნები მეფეთა წინაშე წარსცა" ი.-ე. 10,20. „წარსცა იგი ხეჯასტანს" ნრს. 75,8; „ნე სადა წარსცე ქჳსა ფერჲი" მთ. 4,6; „ფერჲი შენი არა წარჰსცე" O. ფს. ხოლ. 2,22. იხ. ცემა; ფერჲის-წარცემა, წარსაცემელი.

წარცთუნება იხ. ცთუნება; შდრ. თანა-წარცთუნება.

წარცოდვა იხ. ცოდვა; შდრ. გარე-წარცოდვა.

წარცჳვნება წაძრობა: „წარგეცჳედ კელნი" ბ.-კჳნ.-40-თჳს 120,1; „რომელ-იგი (ფერჲთა შესაცუმელნი) წარსცჳეს ფერჲთაყან მისთა" ხაკ. წიგნ. II 90,24. იხ. ცჳნება.

წარძღება გაგდება წინ: „წარაძო ვირი იგი და აღეძღა იერუსალჱმძე" X 805v. იხ. ძღება.

წარძრვა «ტრევა», წასვლა, გამართვა: „წარიძრნა მიერ" მთ. 11,1; „წარიძრა ბანაკი" O. იგდ. 7,17; „აღდეგით და წარეიძრენით აოს მდინარით" O. II ეზრა 8,21; „მიერ წარიძრნეს გალჯალდ" M.—„მიერ ისტრნეს ღაღლდ" G. II მჯ. 10,7; „წარძრა ყოველი ფერუსალჱმი... ტყუედ" O. IV მფ. 24,14. იხ. ძრვა.

წარძუარცუა გახდა: „წარიძუარცენით თქუენ ფერქთ-შესასხმელნი თქუენნი" ხაკ. წიგ. II 120,16. იხ. ძარცუა.

წარძღოლა, წარძღომა «წინა-წარძღოლა», წინამძღვრობა, წაძღოლა: „წარგიძღუე თქუენ" DE.—„წინა-წარგიძღუე თქუენ" C. მთ. 26,32; „წარჰძღუე წინაშე პირსა ღმრთისასა" ლ. 1,76; „არა წარუძღუა მათ უფალი გზასა" O. გამოხლ. 18,17; „ღმერთი... წარგიძღუნ წმიდასა ნებასა მისსა" ი.-ე. 20,30. იხ. ძღოლა; შდრ. წინა-წარძღოლა.

წარძღუანება წინ გაძღოლა, წინ გაგდება: „წარგიძღუანებდეს შენ მილთონ ერთ" მთ. 5,41. იხ. ძღუანება.

წარძღუანვა: „აჲძეცა მოწაფეთა თჳსთა აღსლუად ნაჲსა და წარძღუანვად ბეთსაიდად" მრ. 6,45. იხ. ძღუანვა; წინა-წარძღუანვა.

წარწევნა, წარწევა მიწევნა, «მისლვა», წევა, მიღწევა: „მეშჳაე მომთრეულ ვერ წარეწიოს სიმდიდრესა" O. ზირ. 10,1; „ადრე წარეწიენ მას" Ქ.—„ადრე მოვიდენ მისა" Ჳ. ხაკ. მოკ. 17,15; „წარსწინნა მოციქულნი ამბორსა" O. II მფ. 8,20; „წარსწია დედამან თჳსმან და დაადგა" სბსტ. 143,5; „რაჲთა-მე წარვეწიო უფალსა?" pb.. მაკ. 8,6. „რაჲთა შეუძლოთ წარწევნად ყოველთა თანა წმიდათა" ეფეს. 3,18; „გნებაჲს წარწევნად დიდებასა მაღლისასა" O. III ეზრა 4,3. „აკაცი ცოდვილნი წარწევნულ იყუნენ ამათ" O. ზირ. 27,33; „არცარა შემირაცხიეს თავი ჩემი წარწევნულად" ფსლ. 8,18. იხ. წევნა, წევა.

[წარწერა] იხ. წერა.

წარწირვა იმედის დაკარგვა, სასოწარკვეთა, «დასუ-ლება»: „რომელთა წარიწირნეს თავნი მათნი" ეფეს. 4,19; „არა წარეწიოს, რომელი იწროებასა ყოს ვიდრე ჟამადმდე" O. ეს. 8,22; „წარეწირა ნუგეშინის-ცემაჲ სულსა ჩემსა" ფს. 76,3; „მეერთგან წარვიწირეთ სასოებაჲ ცხოვრებისა ჩუენისაჲ" ხაკ. მოც. 27,20. „ვიდრე წარ-

წირვამდე ჩუენდა ცხოვრებისაცა" II კორ. 1,8. „წარ-ღათუ წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გულს" II კორ. 4,8; „სნეულისა მიერ წარწირულისა იწყო მოსწავებაჲ აღდგომისაჲ" გრ. ნოს.-კაც. ჰგებ. 206,15; „წარწირვით წარიწიროს ჭეუანა" G.—„დასულებითა დასულებეს ჭეუანაჲ" O. ეზ. 24,19. იხ. წირვა.

წარწმასნვა დაგრეხა: „წარუწმასნეთ თმანი მაგისნი და ზე დამოჰკიდეთ" ფლკტ. 140,10. იხ. წმასნვა.

წარწუთომა, წაწუდომა «განერცელება», წაგრძელება, წვდომა: „ნუ წარსწუთები მდიდარსა, გლახაკი თუ ხარ" O.—„ნუ განიერცელებ, გლახაკ თუ ხარ, მდიდართა თანა" pb., იგ. ხოლ. 23,4; „სადა წარსწუდებისწუერი კაკასიასა" ჰ. ცხ. 8,4. იხ. წუთომა/წუდომა.

წარწყმედა, წაწყმედა «მოსრვა», «მოსპოლვა», «მოსპობა», «განკუება», «მოწყდომა», დაკარგვა, გამოლევა, ცთომა: „წარწყმიდნეს მოქმედნი იგი" C.—„მოსრნეს ქეუანას-მოქმედნი იგი" DE. ბრ. 13,9; „წარწყმედით წარსწყმიდნეთ ყოველნი ადგილნი" G.—„მოსპოლვით მოსპნე ყოველნი იგი ადგილნი" M. II მჯ. 13,2; „არა წარწყმიდა ეფრემმან ქანაანელი" G.—„არა მოსპა ეფრემ ქანაანელი" M. იხუ ნ. 16,10; „სული თჳსი წარიწყმიდოს" DE.—„განიკუას სული თჳსი" C. მრ. 8,36; „მახჳლთაცა წარწყმდენ" DE.—„მახჳლითაცა მოწყდეს" მთ. 26,52; „გულთა მათგან წარწყმდეს" I კორ. 10,9; „სულნა თჳსნი წარიწყმიდნიან" O. იგ. ხოლ. 1,19; „თხიერნი იგი წარწყმდიან" მთ. 9,17; „წარუწყმდეს მამასა მისსა ვირნი" O. I მჯ. 9,8; „ჭეუანაჲ ჩემი წარსწყჱიდე" I. ეს. 14,20; „ღამე წარწყმდეს ზღუდე იგი მოაბელისაჲ მის" I. ეს. 15,1; „ეთოარცა წარწყმიდა მან უოველივე მისი" ლ. 15,14; „ერთიცა მათგანი არა წარწყმდა" I. ეს. 34,16; „პირველად სულთა თქუენთა წაიწყმედთ" ი.-ე. 30,6; „წარმიწყმედიეს ცოდვითა სული ჩემი" ბ. ხჯ. 99,11. „წარწყმედაჲ უოველთა ბრძენთა ბაბილონისათაჲ" O. დან. 2,12. „რომელთა აღსასრულ წარწყმედაჲ არს" ფლპ. 3,19; „წარწყმედით წარსწუმდეთ ჭეუანისაგან" G.—„მოსპოლვით მოგსპნეს თქუენ ჭეუანისა მისგან" M. II მჯ. 4,26; „წარწყმედაჲ თავსა თჳსსა მოატყჳს" O. იგ. ხოლ. 6,32; „უმჯობეს არს... წარწყმედაჲ სულისა ჩემისაჲ" შუმ. III 27. „მისცა მონატაცები იგი... წარწყმედულისა მისთჳს, რომელ პოვა" O.—„უკუნსცეს ნატაცები... წარნწყმედი, რომელიცა რაჲ პოვა" G. ლევიტ. 6,4; „წარწყმედული მოვიძიო და შეცთომილი მოვაქციო" O. ეზკ. 34,16; „რომელთა აღაშენეს უცნობელად. წარწყმედულ იქმნეს" მ. ხჯ. 224,0; „ჴერ არს პოუნად თითოეულსა შინა შჯდთა მათ წარწყმედულთა ვარსკულავთაჲ" ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 86,9. იხ. წუმედა.

წარწყმედად-ი დასაკარგავი, წარმავალი: „გამოცდილებაჲ იგი სარწმენოებისა თქუენისაჲ უპატიოსნეს უფროს ოქროსა მის წარწყმედადისა" pb., I პეტრე 1,7; „ნათესაჲ წარწყმედადი არს განზრახვითა" G.—„ნათესაჲ ეჳე წარწყმედისა მზრახველი არს" pb., II მჯ. 22,28. იხ. წარწყმედა.

წარწყმედილობა დალუპვა: „გულისხმა-ყო წარწყმედილობაჲ თჳსი და ღმობიერ იქმნა" ლიმ. 60,20. იხ. წარწყმედილი (წარწყმედა).

წარხეთქა წარტყმა, წაკვრა; წაჭრა: „არა იციან, სადა წარხეთქიან ფერჳნი" O. იგ. ხოლ. 4,10; „წარხეთქნეს ფერჳნი მისნი" ანდ.-ანატ. 226,12; „წარხეთქნეს ყელნი მისნი" ფლკტ. 150,10. იხ. ხეთქა.

წარხუევა «შეხუევა»: „სახუეველითა არა წარიხჯე" O.—„სახუეველებითა არა შეიხჯე" pb.. ეზეკ. 10,4. იხ. ხუევა.

წარხუმა წაღება, «წარღება», წაყვანა; ამოფხვრა: „წარიხუნენ ქრისტიანეთა" სბსტ. 142,18; „წარიხუნა უოველნი" DE.—„წარიღო უოველი" C. მთ. 24,39; „იგი თჳთ ტყუედ წარიხუნიან" I. ეს. 40,9; „წარიხუენ იგინი" O. იგ. ხოლ. 6,22; „წარეიხუნეთ ჩუენ იგინი მით" O. იგდ. 6,6. იხ. ხუმა.

წარჯდა ამოხდა, წაძრობა, გახდა: „ვიდრემდის წარჯდე სულთა ჩუენთა" ი. 10,24; „წარიჯადა ფარაო ბეჭედი ჴელისაგან თჳსისა" O. დან. 41,42; „წარიჯადენ ჯამენი ფერჳთაგან შენთა" ხაჯ. 8ოც. 7,88. „რომელთანი იგი წარჯდილნი იყუნეს თითნი მათნი" ფლკტ. 140,30. იხ. ჯდა; შდრ. თითწარჯდილი.

წარჯდომა, წაჯდომა «წარვლა», წასწრება, გასვლა, წასვლა, გადასვლა, აღსრულება, დაღუპვა, წახდომა, დარღვევა: „წარჯდეს და წარვიდეს" M.—„წარელეს და ვიდოდეს" G. მსჯ. 10,14; „წარჰჯდა სიმჴნითა მორკინალთა" ბ. ხწ. 84,82. „წარჯდა ჟამი ერთი" ფლკტ. 154,30; „არა წარჯდეს ნათესაჲ ესე" მთ. 24,34; „ეითარცა ყუაჲლი თივისაჲ ეგრე წარჯდეს" იაკ. 1,10; „დღეცა და სულნი წარჰჯდეს" საქ. 8ოც. 5,5; „შეირყეს და წარჯდეს" O. იერემ. 50,8; „წარჯდეს წელიწადნი იგი" O. დან. 47,18; „წარჯდა ალი იგი" I. III ეზრა 4,48; „უოველნი მოზღუდილნი შენნი წარჯდენ" O. ოსე 10,14; „ესთენი განძი ბედით წაჯდეს" ი.-ე. 48,26. იხ. ჯდომა.

წარჯდუნება დაზიანება, გაფუჭება: „არარაჲ წარაჯდუნოს ცეცად წჴმისა მისგან" მ. ცხ. 98ბ. იხ. ჯდუნება.

წარჯოცა გაწმენდა: „თმითა თაჲისა თჳსისაჲთა წარჰჯოცდა" ლ. 7,38; „წარჰჯოცნა ფერჳნი თმითა მისითა" ი. 11,2; „წარჰჯოცდა მჩურითა მით (ფერჳთა)" ი. 12,5. იხ. ჯოცა.

წარჯსნილ-ი «განრღუეული», გარღვეული: „კეართი მისი იყუნ წარჯსნილ" pb..—„სამოსელნი მისნი იყუნენ განრღუეულ" G. ლევიტ. 13,45. იხ. ჯსნა.

წარჯმნა გაცილება, გაშვება: „წარუჯმნა მას დაჲთ და წარაჲელინა მშჯდობით" O. II მჯ. 3,22. იხ. ჯმნა.

წასაგებელ-ი დასახარჯი: „მისცეს იკონომოსსა საშოალისაჲსა ლიტრაჲ ერთი განძი საშოალისათჳს წასაგებელად" ი.-ე. 28,10. იხ. წარვება/წაგება.

წასანახავად წანახვისათვის, ე. ი. ნაწერისათვის სტრიქონ-სტრიქონ თვალის მისადევნებლად: „სუიდაჲ... უოველივე არა ჴსენებულ არს მონასტერსა შინა თჳნიერ ზეთისა, და იგიცა რომელნი მკითხველნი იყუნიან ანუ მწერალნი და წასანახავად ანუ საწერლად აინთიან" ი.-ე. 40,17. იხ. წანახვა.

წასაცემელ-ი იხ. წარსაცემელი.

წასლეა იხ. წარსლეა.

[წაფა] იხ. ეტლის-მწაფელი, მწაფელი.

წალება იხ. წარღება.

წალმართ წინ; მომავალი: „რაჲთა წალმართ განვეკრძალო“ S. ცხ. 64v; „ეკრძალებოდის წალმართ“ S. ცხ. 10v; „გაგაკრძალა შენ წალმართ სიმარჯჳთ სლვად გზასა მისსა“ S, ხწ. 100,88. „ძრვითა ფრთეთა მისთაჲთა ვალნ ოგი წალმართ“ Ბ. კეს.-ეჩუხ. დღ. 110,30. „რაჲთა წალმართ-ცა მაქუნდეს სასოებაჲ“ S. ცხ. 148v. იხ. მართ.

წაწუდომა იხ. წარწუთომა.

[წახნაგ-ი] იხ. ნაწახნაგები, ოქროწახნაგებული.

წახნაგებულ-ი «გამოქანდაკებული», «გამოტორანტოსებული», «გამოტურანტოსებული», გამოხარატებული, გამოკვეთილი: „ჴელნი მისნი ოქროჲსანი წახნაგებულ. საჯსჲ ოქროჲთა“ O. ქება 5,14; „მოაქუნდა ძელ ოგი წახნაგებული გამოტორორნტოსებული“ I. ეს. 45,20; „ქმნად წახნაგებული (გამოქანდაკებული M) და გამოდნობილი“ G, მხ. 17,3; „ეცხლი წახნაგებული (გამოტორანტოსებული I, გამოტურანტოსებული O) არს“ pb., ფერემ. 10,5. შდრ. ოქროწახნაგებული.

წაჴდომა იხ. წარჴდომა.

წბილ-ი: წბილ-ყოფა გაუგემურება: „უკეთეჳ მარილი ოგი წბილ ჰყოს, რაჲთა დაიმარილოს?“ DE.—„უკეთეჳ მარილი განწბილდეს“ C, შრ. 0,50. იხ. განწბილება, სიწბო.

წბოლა სვლება: „რომელმან წბას (წბოს G) ენითა თჳსითა წყლისა მისგან, ოგი წბაჲს ძალმან“ M, მხ. 7,6. იხ. აღწბოლა, შეწბოლა.

წდევა სხმა, დალევინება: „იწდეენ თაფლუჳსა“ I, ეს. 5,22; „უწდეე კაცთა სიმთრეალედ ეშჯულოებისა“ S. ცხ. 402r. იხ. საწდე.

წდობა წრთობა: „ბძმედთა გამოცადნიან პირნი მახჳლთანი წდობითა“ O, ზირ. 64 (61), 31. „ეითარცა ისარნი ძლიერისანი, რამეთუ წდობილ არიან ნაკუერცხალითა ოკრებისაჲთა“ ფს. 119,4.

წდომა იხ. ზედ-მიმწდომობა.

წება იხ. აღმოწება (-ული), დაწება.

წებო colla, gluten, glutinium: „შემტკიცა წებოჲთა ხატად კაცისა“ O. ეს. 44,13. იხ. აღწებება, დაწებება, შემოწებება.

წედ-ი თეფში; ყვაჲილნარი, სანერგე: „წარიღო ბორკალები ოგიცა და წედები ოგი ოქროჲსაჲ“ O, IV მფ. 25, 15; „ძრის-წელი ჩემი შთაიდე მტილსა თჳსსა, წედთა მათ საკუმეველთასა მწყსად“ O, ქება 8,1.

წევა, წევნა მიწევნა, მოწევნა, შეხვედრა, მოსწრება, მოსვლა, «დაჭერა», «აღჭუმა», დაწევა: „ეწეენით ბუნაუჯრსა მათსა“ M.—„დაეჭირეთ უკუანა კერძოჲ მათი“ G, ისუ. 10,19; „ეწონეს მას წყეული ოგი“ M,—„აღეჭუნენ მას ყოველნი წყეულნი“ G, II მფ. 20,20; „ესვედე ეგრე, რაჲთა ეწონ“ ფლპ. 3,12; „ეგრეთ რბიოდეთ, რაჲთა ეწონნეთ“ Q, I კორ. 9,24; „მეწონეს მე უსჯულოებანი ჩემნი“ ფს. 39,13; „ნუ გეწეენ ზრახვაჲ ბოროტი“ O, ეგ. სოლ. 2,10; „არა გეწოს ძკრი“ O. ზირ. 7,1; „წყობაჲ ეწოა მათ ზედა“ G, მხ. 20,42; „მეწონეს მე წყეულნი მაშისანი და ცრემლნი დედისანი“ ფლპ. 140,25; „ბნელი ოგი მას ვერ ეწოა“ ი. 1,5; „ბნელი არა გეწოს თქუენ“ ი. მოც. 20,39; „მსთეად მეწოენ ჩუენ წყალობაჲ შენი“ ფს. 78,8; „სდევდ. რაჲთა ეწოთ“ Ბ. ხწ. 250,22; „ეწოა მათ... ეზოჲს-მოძღუარი“ ხაკ. წიგ. II 72,24. იხ. აღწევა, გამოწევა, განწევა, დაწევა, ზედა-მიწევნა, ზედა-მიწევნით, ზედ-მიწევნელობა, მოწევნა, მწევნელი.

წევა, წევნა დახმარება, «შეწევნა», შველა: „მეწოე (მეწეწიე DE) ურწმუნოებასა“ C, მრ. 8,28; „ჩუენულებისებრ შენისა მეწოე ჩუენ“ ხაკ. წიგ. II 80,18. იხ. აღწევა, თანა-შეწევნა, ზედა მიწევნით, მიწევნა, მიწევნით, საწევნელი, შემოწევა, შეწევა, შეწევნა, შთაწევნა, წარწევნა/წარწევა.

წელ-ი (წლისა) წელიწადი: „იყო ოგი ათორმეტის წლისა ოდენ“ მრ. 5,42; „ერთ წელ მეფობდა“ M, II 63ტ. 22,2; „ოგი სცვალებს ჟამთა და წელთა, დაადგინებს მეფეთა და გარდადგინებს“ O, დან. 2,21; „ეითარ იყო ურემაჲ ოგი სამის წლისა“ ლშობ. 187,1; „ყოველი, რომელი წარმოდგებოდა ახილჟასა მას ოდით წლითგანი და უბეშთაწსი“ O, გამოხს. 20,14; „ესუთსა მას ციხესა შინა ექუს წელ პყრობილ იყო“ შუშ. XIV 27; „ნე ჰგონებ, ეითარმედ მრავალთა წელთა ცოცხალ ყოფად ბარ“ Ბ. ხწ. 282,28; „წელთა დასაბამითგან სოფლისაჲთ ექუს ათას ხეთას ოცდაშეთექესმეტსა წელსა (აღსრულა)“ ი.-ე. 49,17.

წლითი-წლად ყოველ წელს, წელიწადში ერთხელ: „წლითი-წლად მსხუერპლსა შესწირენდ სამარადისოდ“ მებრ. 10,1. იხ. წლამდინი, ოცწლითგანი, ოც წლისა, სამითწლითგანი, სამწლისაჲ.

წელ-ი (წელნი) lumbus: „შეჰმოსო ყოველთა წელთა ძაძაჲ“ O, ამოს 8,10; „წელნი მოაბელისანი ღალდებენ“ I, ეს. 15,4; „სარტყელი ტყაველსაჲ ერტყა წელთა მისთა“ მრ. 1,6; „შეიმოსა ძაძაჲ წელთა მისთა“ O, დან. 37,34; „ნეკი ჩემი უმსხო არს წელთა მამისა ჩემისათა“ O, III მფ. 12,10; „შეიბ მახჳლი შენი წელთა შენთა“ ფს. 44,4; „შეიმტკიცენ წელნი შენნი“ I, იერემ. 1,17.

წელ-ი (წელნი) მოწყალება; ნაწლევი: „ეითარ წელნი არა დაჰკსნდეს“ ოქრ.-პეტრე დ ელია 822; „წელთაჲნ ჩემნი შენთჳს“ ფლტკ. 145,17. იხ. ნაწლევი.

წელიწად-ი (წელიწადისა) წელი: „წელიწადნი ცხოვრებისანი შეკეძინენ შენ“ O, ეგ. სოლ. 8,8; „როჟელი ოგი მღდელთ-მოძღუარ იყო წელიწადისა მის“ C. ი. 11,49; „ვერ ეწიფოს მათ წელიწადი ცხოვრებისაჲ“ O. ეგ. სოლ. 2,19; „დღეთა წელიწადისათა ქსენება ყაეთ“ I, ეს. 22,10. „დრო მცირ მე ამას ხოლო ერთსა წელიწადსა“ Ბ. ხწ. 90,8. იხ. საწელიწდო.

წელიწადეულ-ი, წელიწდეულ-ი თიკანი, კრავი, ხბო, საერთოდ პირუტყუი ერთ წლამდის: „შეწირეს... წელიწადეული თხათაგან... ათორმეტ“ O. II ეზრა 8,17; „ტარიგი წელიწადეული უბიწოჲ შეწირონ ყოველდ“ O, ეზეკ. 46,13; „მოიიბთ... ტარიგი წელიწდეული მსხუერპლად“ O. ლევიტ. 9,3; „უკუეთუ ევნით მას... ზუარაკებითა წელიწდეულითა“ O. მიქ. 6,6.
იხ. წელიწადი.

წელიწადითი-წელიწადად ყოველ წელს, წლიდან წლამდის: „შეკრიბეთ ნაყოფი წელიწადითი-წელიწადად“ I, ეს. 29,1.

წელიწდეულად წელიწადში ერთხელ: „არღარა დაეტკებნო ადგილი ივი თჳნიერ წ ე ლ ი წ დ ე უ ლ ა დ“ 9. ცხ. 309r.

წელმორტყმულ-ი წელშემორტყმული (იარაღით): „(ცოლიერი) ჯერა დაწვების მოსიერი და წ ე ლ მ ო რ ტ უ მ ე ლ ი“ 9. სწ. 121,4. იხ. მორტყმული.

წერა: „ამან იცოდა კელოვნება—წ ე რ ა ი“Sin.—0,146v; „ყოველი წ ე რ ი თ კელთა უფლისაჲთა მისცა დავით“ I 53ტ. 28,19. „ესეეთარი წერილ არს ცხორებასა სპარსთასა“ ჭ. ცხ. 17,10; „რომელი შჯულსა მათსა წ ე რ ი ლ არს“ ი. 15,25; „წ ე რ ი ლ იყო ებრაელებრ, ფრომნებრ და ბერძლ“ C. ი. 10,20.

წერილ-ი ხატისა «ხატი»: „წ ე რ ი ლ ი ხ ა ტ ი ს ა მათისაჲ შენ შეურაცხ ჰყავ“ Ш.—„ხ ა ტ ი მათი შეურაცხ ჰყო“ Ղ. ფხ. 72,20; „მწერალი, უკუეთუ არა მოძღუარი არს, აბრალებდე და ჰმობედ წ ე რ ი ლ ს ხ ა ტ ი ს მისისასა, რაჟამს ვერ გამოწერის კეთილად“ მ. სწ. 269,85. იხ. აღწერა (-ილი). გამოწერა, გარდ-წერა, გარემოან-წერილი, დაწერა, დაწერილი, დაწერინება, ზედა-დაწერილი, ზედაწერილი, ზემოწერილ, მიწერა, მოსაკსენებელთ-მწერალი, მოწერა, ნაწერი, საწერელი, სოფლის-წერა, უწერელი, შთაწერა, ძველის-წერა, წიგნის-წერა, ქალთ-წერილი.

წერაჭუ ჩაქუჩი: „ცელითა და წ ე რ ა ქ ჭ თ ა დამჭუნეს იგინი“ ფხ. 78,6; „ვითარცა წ ე რ ა ქ ჭ, რომელმან განკეეთის კლდ“ I. ბერემ. 23,29; „წარიღეს თანა წ ე რ ა ქ ჭ და ეჩუაჲ და ქვაჲა აღმოსკეეთელნი“ Sin.—11,243v.

წერეულ-ი, წერულ-ი acervus: „დწეა იგი ზჳნსა მას წ ე რ ე უ ლ ი ს ა (წ ე რ უ ლ ი ს ა O) მისისასა“ MO. რუთ 3,7.

წერილ-ი «წიგნი», ძველი აღთქმის წიგნები; «ხატი», სახე: „ვითარ-მე აღესრულნენ წ ე რ ი ლ ნ ი იგი“ DE.—„ვითარ-მე აღესრულის წ ი გ ნ ე ბ ი იგი“ C. მთ. 26,54; „ვერ კელ-ეწიფების დაკსნად წ ე რ ი ლ ი“ DE. ი. 10,35; „ჯერ-იყო აღსრულებად წ ე რ ი ლ ი“ ხაჭ. მოც. 1,16; „განცოფნეს და ვერ გულის-ჰმა-ყვნეს წ ე რ ი ლ ნ ი“ 9. სწ. 21,27; „ნუუკუე ვითარცა მხატეარნი ანუ შჳრალნი პირშჳოსა მას ხ ა ტ ს ა ანუ წ ე რ ი ლ ს ა განიცდიან, რამეთუ ვერ ძალ-უც ჯეროვნად გამოწერად. უკეთუ არა ხედვიდენ მაკალითსა მას წინამძღურად საქმისა თჳსისა“ A—22,474. იხ. წერა.

წერილის-შემომყვანებელ-ი «მწიგნობარი», «შჯულის-მწიგნობარი»: „სდეგით აქა დღეს... წ ე რ ი ლ ი ს-შ ე მ ო მ ყ ვ ა ნ ე ბ ე ლ ნ ი თქუენნი“ G.—„სდგან დღეს... შ ჯ უ ლ ი ს მ წ ი გ ნ ო ბ ა რ ნ ი ეკე წინამძღუარნი თქუენნი“ pb.. II შჯ. 29,10; „მოეიყვანენ... წ ე რ ი ლ ი ს-შ ე მ ო მ ყ ვ ა ნ ე ბ ე ლ ნ ი“ G.—„მოეიყვანნე... შ ჯ უ ლ ი ს მ წ ი გ ნ ო ბ ა რ ნ ი სასჯელისა“ pb., II შჯ. 1,15. იხ. შემომყვანებელი.

წერტა «დაგუმერა»; ჩხვლეტა: „დამკჳდრებულთა ღაზრისათა უ წ ე რ ტ ა“ G.—„მკჳდრნი გაზრისნი დ ა გ მ ი რ ნ ა“ M. იხუ 6. 10,10; „მოსაკსენებელად სტეფანოს შენთა უ წ ე რ ტ ე ბ ო დ ა“ O. სიბრძ. ხოლ. 10,11; „მ წ ე რ ტ ს მე“ მ. ცხ. 15v. „გჳეშემოს შენ... ცხროვათა და წ ე რ ტ ი თ ა უსაზომოთა“ M. II შჯ. 26,22; „წ ე რ ტ ა ჲ წელთაჲ კაცისა თანა უძღებისა“ O. ზირ. 34,23; „საწერტელითა მით სიტყუთა ჩემთა ჲ ი გ ი წ ე რ ტ“ H—2251,812r. იხ. აღწერტა. დაწერტა. საწერტელი.

წერტით-ი ჩხვლეტით შესრულებული: „წ ე რ ა თ ა წ ე რ ტ ი თ თ ა არა იქმოდით“ G. ლევიტ. 10,38. იხ. წერტა.

წერტილ-ი: „ვითარ განიყოს სიტყუაჲ ესე წ ე რ ტ ი ლ ი თ ა“ A—22,357. იხ. წერტა.

წეს-ი რიგი, კანონი, განაწესი, ელემენტი, «ნივთი», ბუნება, «კულტი», სჯული; «ჯუარი»: „არა ცვალა წ ე ს ი თჳსი“ O. ესთ. 2,20; „მთოვარე დადგა წ ე ს ს ა ზედა თჳსსა“ O, ამბ. 3,11; „საკელროსა წ ე ს ი ესრეთ გაეწესა“ ბ.-ე. 40,14; „ესე იცნობების წ ე ს თ ა გ ა ნ კრებისათა“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 70,27; „იყო... წ ე ს ს ა მას დღითი-დღედმა მისისასა წინაშე ღმრთისა“ ლ. 1,8. „მწუხრისა იგი მსახურებისა წ ე ს ი მოიწია“ ხ. გაბ.-მოც. საკს. 80,15; „ეითარცა წ ე ს ი არნ შარავანდედთაჲ“ რიფხ. 108,25; „რაოდენნი წ ე ს ა ამას ზედა ეგნენ“ გალატ. 6,16; „მასვე წ ე ს ს ა ზედა ეგნენთ“ ფლპ. 3,16; „არა იციან წ ე ს ი ღმრთისაჲ მის კეეუანისაჲ“ M. IV მფ. 17,20; „ზეცით შეეწყუნეს მათ ვარსკულაენი წ ე ს თ ა გ ა ნ მათთა“ M.—„ცით გამოეწყუნეს ვარსკულაენი კ უ ა ლ თ ა მათთაგან“ G. მსჯ. 5,20; „დაიცევით (დაიმარხეთ pb.) მღდელობაჲ თქუენი ყოველისაებრ გ უ ა რ ი ს ა (წ ე ს ი ს ა pb.) საკურთხეველისაჲსა“ G. რიცხ. 18,7; „უკუეთუ მოკუდეთ ქრისტჱს თანა წ ე ს თ ა მათგან ამის სოფლისათა“ Q.—„უკუეთუ მოეკუედით ქრისტჱს თანა ნ ი ვ თ თ ა მათგან ამის სოფლისათა“ pb.. კოლ. 2,20; „ყოველთა, ოთხთაგან წ ე ს თ ა შემტკიცებულთა კაცთა, აღადგინეს“ Ath.—11,65v; „წ ე ს თ ა მათ ქუეშე ამის სოფლისასა ეიყუენით დაკირთებულ“ გალატ. 4,3; „არა თუ წ ე ს ი ცვალა“ ოქრ.-პეტრე და ელია 817.

წესისაებრ თანახმად რიგისა. იხ. გამ(ა)წესებელი, განწესება, განწესებულება, დაწესება, დაწესებული, კეთილწესებელი, მეწესე, მიმოდაწესება, მოწესე, მოწესეობა,. მოწესე-ქმნული. საწესო, უწესო.

წესა დაძახება, მიწოდება: „უ წ ე ს ს ა პიტიახში“ ზუშ. VII 32; „რაჲსამე მ ი წ ე ს ს ა ამას ღამსა?“ ზუშ. VII 32; „აღდეგ. გ ი წ ე ს ს შენ“ მრ. 10,40; „თჳსთა ცხოვართა უ წ ე ს ნ სახელითა“ ი. 10,3. იხ. მიწესა, მოწესა.

წესიერ-ი ფრთხილი, კეთილგონიერი; რიგიანი, მოხდენილი: „ჰრწმენა და წარმართთაგანთა დედათა მრავალთა წ ე ს ი ე რ თ ა“ ხაჭ. მოც. 17,12; „იყო... სიტყუაჲ წ ე ს ი ე რ და ტკბილ“ ბ.-ე. 45,23; „იყო... ჰასაკითა წ ე ს ი ე რ“ ბ.-ე. 47,1; „პოსწრაფე იყუენ... წ ე ს ი ე რ ა დ დგომად“ ი.-ე. 38,36. იხ. წესი.

წესიერება რიგი, წესრიგიანობა: „წ ე ს ი ე რ ე ბ ი თ ა საღმრთოჲთა უუოდა“ ზუშ. 10,25; „მიხარის, რამეთუ ეხედავ თქუენსა მაკას წ ე ს ი ე რ ე ბ ა ს ა“ კოლ. 2,5; „არა დიმარხეს წ ე ს ი ე რ ე ბ ა ჲ თჳსი“ იუდა (უწყ.) 23,21. იხ. წესიერი.

წესნიერ-ი ქალი მონაზონი: „მონაზონი ეიშე შეემთხჳა გზასა ზედა წ ე ს ნ ი ე რ ს ა და მიუქცია გზისაგან“ მ. ცხ. 124r. იხ. წესი.

წეს-ყოფა «ჯერ-ყოფა»: „წ ე ს-ა რ ს ხარკისა მიცემაჲ კეისრისაჲ“ C. — „ჯ ე რ-ა რ ს ა ხარკისა მიცემაჲ კეისრისა“ DE. მთ. 22,17; „ჩემდა არა წ ე ს-ა რ ს გინებად კაცისა შარავანდედისა“ ფლკ. 158,20. იხ. ყოფა.

წელან ცოტა ხნის წინ, უწინარეს: „ეითარცა წ ე ლ ა ნ ვთქუ“ ოქრ.-პეტრე და ელია 8.9. შდრ. ძეღუან/ძოლან.

წვალება «განწვალება», ერესი, განზეთქილება, შეგუ-ლიანება, მწვალებლობა: „იყო წ ვ ა ლ ე ბ ა შორის ერსა მას მისთჳს“ C. — „იყო გ ა ნ წ ვ ა ლ ე ბ ა მისთჳს ერსა შორის“ DE. ი. 7,43; „არა იყოს წ ვ ა ლ ე ბ ა ჴორცთა მათ შინა“ I კორ. 12,25; „ცხად არიან საქმენი ჴორცთანი... გულის-წყრომანი, წ ვ ა ლ ე ბ ა ნ ი, შფოთებანი“ გალ. 5,20; „ნუცაჳე იყვნენ თქუენ შორის... წ ვ ა ლ ე ბ ა ნ ი, ცუნდრუკებანი, განლაღებანი“ II კორ. 12,20; „რომელ-იგი იყო წ ვ ა ლ ე ბ ა ჲ სადუკეველთაჲ“ ხაჯ. მოც. 5,17; „დაიცევს კაცმან სარწმენოებაჲ უბიწოებით წ ვ ა ლ ე ბ ი ს ა გ ან“ ბ. სწ. 208,23. იხ. განუწვალებელი, განწვალება, დაწვალებელი, მწვალებელი, საწვალი.

[წვენა] იხ. დაწვენა, შემოწვენა, შთაწვენა.

წთოლა, წთოლვა იხ. წუთოლა.

წიალ გალმა, იმ მხარეს; გამოღმა, ამ მხარეს: „უბრ-ძანა მათ წიალმოსლვაჲ წ ი ა ღ ზღუასა“ C. მთ. 8,18; „წარვე-და იესე წ ი ა ღ ზღუასა მას გალილეაჲთ კერძო“ ი. 6,1; „მი-სლვედა მას ერი მრაჳალი.. წ ი ა ღ ი ორდანით“ მთ. 4,25, „ვინ წიალ-ქდა წ ი ა ღ ზღუასა, პოვა იგი“ I. ბარ. 3,30; „მიგჳლებიეს ჩუენ ნაწილი ჩუენი წ ი ა ღ ი ორდანესა“ G. რიცხ. 32,19; „პოენეს... წ ი ა ღ ღელესა მას“ O. გამოხლ. 14,6; „მოვიყვანე შამაჲ თქუენი... წ ი ა ღ შინარით“ M. ისუ ნ. 24,8; „არღარა დაეშკჳდროთ მათ შორის წ ი ა ღ ი ორდანეს“ G. რიცხ. 33,10; „მოვიდეს მოწაფენი მისნი მიერ წ ი ა ღ“ მთ. 14,5.

წიალ-ი იღლია, კალთა: „მიიყვანა... წ ი ა ღ თ ა აბრაჰა-მისთა“ DE. ლ. 16,22; „აღიხუენ იგინი წ ი ა ღ ს ა შენსა“ G. რიცხ. 11,12; „ვინ შეკრიბნა ქარნი წ ი ა ღ თ ა“ O. ფს. სოლ. 30,4; „გფუფუნებდ შენ წ ი ა ღ თ ა ჩემთა“ ფსკტ. 142,10; „მიგეც მჴეალი ჩემი წ ი ა ღ თ ა შენთა“ O. დაბ. 16,5; „არა განიცხის... წ ი ა ღ ი, რომელი შეჰკრებენ მჴეღუღებსა მისსა“ ფს. 128,7; „ესუა წ ი ა ღ თ ა მისთა ყრმაჲ იგი“ ვარ. 379,18; „დამალნა ჴელნი მცონარენი წ ი ა ღ თ ა შიდა“ O. ფს. სოლ. 36,16; „გამო-მე ვინ-იკრის წ ი ა ღ თ ა ცვცხლი და სამოსელი მისი არა იწუსი“ მრთ. A, კ. იერ.-ხანან. 64. იხ. გამოწიალება, მოწიალება.

წიალ-აღლია, წიალ-აგლა გატარება: „წ ი ა ღ-ა ღ ე თ ბუნაგები მათი და ცოლნი მათნი და საცხოვარი“ G. რიცხ. 32,30. იხ. აღლა/აგლა.

წიალ-ვლა «წიალ-სლვა», გადალახვა: „რომელსაცა დღე-სა წ ი ა ღ-ჴ ვ ლ ო თ ორდანე“ G. — „რაჟამს წ ი ა ღ-ხ ვ დ ი შენ ორდანესა“ M. II შჯ. 27,2. იხ. ვლა.

წიალკერძო (ზზ.) გალმა, იმ მხარეს: „განვიდეთ წ ი ა ღ კ ე რ ძ ო ტბასა მას“ ლ. 8,22; „განანკრონეს იგინი წ ი ა ღ-კ ე რ ძ ო მდინარესა მას“ O. III მნ. 14,16. იხ. კერძო.

წიალკერძო გალმითი; გალმითური: „მოვიდეს შენ ზე-და ერი მრაჳალი წ ი ა ღ კ ე რ ძ ო ნ ი ზღჳსა“ M. II 57ტ. 20,2. იხ. კერძო.

წიალ-მოსლა «წიალ-მოსლვა», მოლა იმ მხრიდან: „წ ი ა ღ-მ ო ჴ ე დ ი თ ორდანე“ G. — „წ ი ა ღ-მ ო ხ ე დ ი თ ორდანესა“ M. ისუ ნ. 24,11; „წ ი ა ღ-მ ო ე ლ ო და მოვიდა“ მ. ცხ. 70ტ. იხ. მოლა.

წიალმოკერძო გამოღმა, ამ მხარეს: „ვითარ წიალმოქდა იესუ მერმე წ ი ა ღ მ ო კ ე რ ძ ო“ C. მრკ. 5,21. იხ. კერძო.

წიალ-მოკრება გადმოსელა: „ერი იგი ყოველი წ ი ა ღ-მ ო კ რ ბ ა ორდანესი“ O. II მნ. 19,30. იხ. მოკრება.

წიალ-მოსლვა გადმოსელა, «მოწიალება»: „წ ი ა ღ-მ ო ე დ ი თ ჭეუანასა ამას სამკჳდრებელსა უფლისასა“ M. — „მ ო წ ი ა ღ დ ი თ ჭეუანად სამკჳდრებელისა უფლისა“ G. ისუ ნ. 22,19; „წ ი ა ღ-მ ო ე დ ო დ ეს იგინი და მოაქუნდა იქცი“ ხაჯ. წოგ. II 180,10. „უბრძანა მათ წიალ-მოხლ-ვაჲ წიალ ზღუასა“ მთ. 8,18; „ძლით უძლო წ ი ა ღ-მ ო ს ლ ვ ა ამიერ კერძო“ მ. ცხ. 306ტ; „ვერვინ შემძლე-ბელ არს წ ი ა ღ-მ ო ს ლ ვ ა დ მიერ“ მ. ნწ. 182,6. იხ. მოსლვა.

წიალ-მოჴდომა გადმოსელა: „აღჴდა ნავსა მას და წ ი ა ღ-მ ო ჴ დ ა“ მთ. 9,1; „აქინამც წ ი ა ღ-მ ო ჴ დ ა მის თანა“ O. II მნ. 10,40; „ეძიებდეს, რაჲთამცა წ ი ა ღ-მ ო ჴ დ ეს“ ქ. იერ.-ჯამოს. ჯუარ. 287,9. იხ. მოჴდომა.

წიალ-სავალ-ი «განსავალი»: „წინაისწარ დაიპყრეს გა-ადელნი წ ი ა ღ-ს ა ვ ა ლ ი თჲს ორდანისაჲ“ M. — „წინა და-აპყრნა გალაადმან გ ა ნ ს ა ვ ა ლ ნ ი ორდანისანი“ G. მნჯ. 12,6. იხ. სავალი.

წიალ-სლვა «განვლა»: „წ ი ა ღ-ს ვ ა ლ თ ორდანეს ჭეუანად ქანაანისა“ G. რიცხ. 35,10; „ან წ ი ა ღ-ე ვ ე დ ი თ ჭალაკ-თა ქეტიშისთა“ I. იერემ. 3,10; „ჯერეშელსა მას ფიცისასა ნე წ ი ა ღ-ს ვ ა ლ თ“ O. ამოს 5,5; „წ ი ა ღ-ე ვ ე დ ა ფინეესი“ ხაჯ. მოც. 21,2; „წ ი ა ღ-ე ვ ე დ ეს ზღუასა მას კასპრანაჲმდ კერძო“ C. ი. 8,17. „თუ ვისმე უნდეს ამიერ წიალ-სლვად თქუენდა, ვერ წიალ-ჴდენ“ ლ. 16,26; „წ ი ა ღ-ს ლ ვ ა დ ორ-დანესა“ M. — „გ ა ნ ვ ე ლ ა დ ორდანესა“ G. ისუ ნ. 8,14; „განგარისხეს შენ წ ი ა ღ-ს ლ ვ ა ს ა ზღუასა მის მეწამულისასა“ ფს. 105,7; „წ ი ა ღ-ს ლ ვ ა დ ვერ შეუძლო“ მ. ცხ. 74ტ. იხ. სლვა.

წიალ-უვანება გადაყვანა: „წ ი ა ღ-ი უ ვ ა ნ ნ ა იგინი“ ფს. 77,13. იხ. უვანება.

წიალ-ჴდომა «წიალ-მოჴდომა», «წიალსლვა», გადა-სელა: „ვითარ წ ი ა ღ-ჴ დ ა იგი მიერ წიალ“ მთ. 8,28; „წ ი ა ღ-ე ჴ დ ე თ მიერ (კერძო)“ მრკ. 4,35; „წ ი ა ღ-ჴ დ ა... მიერ კერძო DE.—„წ ი ა ღ-მ ო ჴ დ ა... მერმე წიალმო კერძო“ C. მრკ. 6,21; „წ ი ა ღ-ჴ ჴ დ ე თ რაჲ ორდანესა“ G. II შჯ. 27,3; „წ ი ა ღ-ჴ დ ა ეფრატსა“ რიცხ. 178,0; „წ ი ა ღ-ე ჴ დ ე, კიბილო ჭეუანაჲ იგი კეთილად“ M.—„წ ი ა ღ-ს რ უ-ლ ი ნ ეგე კიბილო ჭეუანაჲ კეთილი ისი“ G. II შჯ. 3,25; „წ ი ა ღ-ჴ დ ა მდინარესა მას ცურვით“ Ath.—18,124ტ. იხ. ჴდომა.

წიგნ-ი «ჭელით-წერილი», «პროზორტაკი», ნაწერი, ტექსტი, ასო, მატიანე, სიგელი, მწიგნობრობა, წერა-კითხვა, დოკუმენტი: „მოიღე წ ი გ ნ ი შენი“ C.— „მოიღე ჭ ე ლ ი თ-წ ე რ ი ლ ი შენი“ DE. ლ. 10,9; „განყო წ ი გ ნ ი იგი“ ლ. 4,17; „იყო წ ი გ ნ ი წერილი მას ზედა ბერძე-ულითა“ ლ. 23,38; „მიიღონა მამა-დედათა მიერ ალექსანდრიად წ ი გ ნ ი ს ა სწაულად“ Sin. — 11,922ტ; „წ ი გ ნ ი თ ა გამო-სახული ფიცართა შინა“ II კორ. 3,7; „წ ი გ ნ ს ა შენსა ყოველ ესე დაიწერა“ ფს. 138,16; „დაწერა წ ი გ ნ ი საკსენე-ბელისაჲ“ O. მალ. 3,16; „ითხოვა მისგან წ ი გ ნ ე ბ ი და-მასკედ“ ხაჯ. მოც. 9,2; „მიწერეს წ ი გ ნ ი სახე ესრეთ“ O. I ეზრა 2,15; „მიიღე ეკე წ ი გ ნ ი ესე და განჰკსენ და

წარიკითხე და გულისჭმა-ჰყავ ძალი იგი სიტყუათაჲ მათ" Ath.—11,282r; „წიგნებიცა მოიღო მოკლა მის ფილტატმონისგან" ფლტკ. 158,8; „მოიღე შენდად ქარტაჲ წიგნისაჲ და დაწერენ მას ზედა" I, იერემ. 30,2; „დაწერა წიგნი სასჯელთა აქაბისთა და დაპეჭდა ბეჭდითა თჳსითა" O, III მე. 21,8; „მოაჴენნა... მეფემან ბაბილონისამან მოციქულნი და წიგნები (პროარტაკები I)" O, ეს. 39,1; „შთაღეე იგი (წიგნი) ჴერჴერსა კუცისასა, რაჲთა დათჳოს დღეთა მრავალთა" იერემ. 32,15; „პირველი ასოჲ, რომელი ზის წიგნსა ამას შინა" Ath.—11,282r; „დაწერე წიგნსა შინა და დაჰპეჭდე და ვიწამენ მოწამენი" O, იერემ. 32,10; „არა ვიცი წიგნი" I, ეს. 29,12; „რაჲთა ისწაონ წიგნი და ენაჲ ქალდეველთაჲ" O, დან. 1,4; „ექმნენ წიგნი განტევებისაჲ დედისა თჳენისაჲ" I, ეს. 50,1; „რომელი-იგი (წიგნი დაბეჭდული) მისცეან კაცსა მეცნიერსა წიგნისასა" I, ეს. 29,11; „ოდეს მესმის კითხუაჲ წიგნთაჲ, მიმერულის" მ. ხუ. 262,14; „წიგნი იგი მატიანეთნი განეხუმოდიან და საქმენი კაცთანი, დაფარულნი და ცხადნი, აღმოიკითხუებოდიან" მ. ხუ. 123,7; „განთესულნი არღარა დაუწერენ, ამისთჳს რამეთუ ზანდუკი მასვე მოასწაულებს და რად არს ჭირი ორკეცი, პატიეცა წიგნისაჲ დაუშუერდებოდა" A — 464,214v. იხ. ბჭეთ-მწიგნობარი, მწიგნობარი, მწიგნობრობა, მწიგნობართ-მოძღუარი, მწიგნობართ-მოძუებელი, სამწიგნობრე, საწიგნე. უწიგნო.

წიგნის-კითხვა მწიგნობრობა, წერა-კითხვა: „უკეთუ უმეცარ ხარ წიგნის-კითხვასა, მაისწრაფე მკითხველისა, რაჲთა გესმეს" მ. ხუ. 19,20; „შეიყუარო ღმერთი წიგნის-კითხუითა" მ. ხუ. 19,9. იხ. კითხუა.

წიგნის-მეცნიერ-ი გრამატიკოსი: „უზჳთაეს არს... უფროჲს წიგნის-მეცნიერთასა" ს. გაბ.-მოც. ხაკს. 99,7. იხ. მეცნიერი.

წიგნის-მიმღებელ-ი წიგნის მიმტანი: „წიგნის-მიმღებელი იწრაფდა" ანტ. დ. 19r. იხ. მიმღებელი.

წიგნის-მკითხველ-ი წამკითხველი, მწიგნობარი: „უბრძანა შეპყრობაჲ წიგნის-მკითხველისაჲ მის" ფლმ. მენეხტ. 294v.

წიგნის-მწერალ-ი «ანდერძის-მწერალი», მწიგნობარი: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სოკუდილი უნებლიადთ ზედა-აც წიგნის-მწერალსა მას" მებრ. 9,16; „ვიდრე ცოცხალ არ წიგნის-მწერალი (ანდერძის-მწერალი Q) იგი" მებრ. 9,17; „არა მივიდა იგი კითხუად და კურნებად მისანთა... და... არცა წიგნის-მწერალთა, რომელი-იგი უელსა გამოაბიან" მ. ხუ. 47,22. იხ. მწერალი.

წიგნის-ტყაე-ი ეტრატი: „მო-რაჲ-ხჳდოდი, მოიღე და წიგნებია იგი. უფროჲსღა წიგნის-ტყაეებისაჲ" II ტიმ. 4,13; „დაწუა ყოველი იგი წიგნის-ტყაე" Sin.—11,247v; „მსგაეს არს მონაზონებაჲ ესე წიგნის-ტყაესა კეთილსა, რომელსა-იგი დაწერილ არიედ სიტყუანი ღმრთისანი. და თუ აკნ მას ერთი ასოთაჲანი, გინა თუ სიტყუაჲ ერთი, უკმარ არნ წიგნი იგი" Sin.—97,40r. იხ. ტყაე.

წიგნის-წერა ანდერძის წერა, წერილის წერა: „სადა-იგი წიგნის-წერაჲ არს, სოკუდილი უნებლიადთ ზედა-აც წიგნის-წერასა მას" მებრ. 9,16; „ესაჲ არს მათა, რომელნი შელოცვით კურნებასა ეძიებენ და წიგნის-წერით — სიცოცხლესა" მ. ხუ. 47,25; „კელოვნებაჲ აქუნდა მას წიგნის-წერაჲ და შრომითა მით პერსა მოირწუედა" Sin.—9,89v; „ამან იცოდა კელთ-საქმარი — წიგნის-წერაჲ" Sin.—9,145v. იხ. წერა.

წიდა ჭუჭყი: „წმიდანი იგი კელნი უფლისანი წიდასა განჰბანდეს" Ath.—11,89r; „წიდაჲ იგი გონებათაჲ განწმიდოს (წამალმან)" H—941,927; „ნუ იყოფი მეეღლის-მოყუარე, განიბანე წიდისაგან" Sin.—97,78v.

წიდნე რტო, რქა: „იქმნა იგი ვენაკ და ყუნა წიდნენი" O, ეზეკ. 17,6.

წიდოვან-ი, წიდოან-ი თვიურით შეპყრობილი: „შეეხო მას დედაკაცი იგი წიდოვანი ფესუსა სამოსლისა მისისაჲსა" ოქრ.-გურიტ. 227,11; „ვითარცა ძონძი დედაკაცისა წიდოანისაჲ" I, ეს. 64,6. „სულსა მაკას რაჲსა წიდოვანს იქმ?" ოქრ.-მარხ. და იოს. 110,25. იხ. წიდა.

წიდოვნება თვიურით შეპყრობა: „დედაკაცსა წიდოვნებასა მისსა არა შეეხოს" O, ეზეკ. 18,6; „ნუმცა იპოების თქუენ თანა წიდოვნებაჲ და ბილწებაჲ" O, I ეზრა 1,4; „მეყსეულად განკჳა წყაროჲ იგი წიდოვნებისა მისისაჲ" მრ. 5,29. იხ. წიდოვანი.

წით- გაწითლება: „წითს ცაჲ" მო. 10,2.

წითელ-ი «ზანდუკი»: „სადაცა წითელი ჯუარი ჯდეს ესეოდითარი. მუნ სახარებისა თაჲ არს" Q—1002, ანდერძი; „რომელ ზანდუკითა გამონიშნული (წითლითა გამონიშნული A—1035,2v) მოგასწაოს" H—1000, ანდ. იხ. განწითლება, მომწითურე/მომწითურო, მოწითანე, მოწითლე, მწითური,

წილ «ნაცვალად», «ნაცვალ»: „ნუ თევზისა წილ გუელი მისცეს მას" ლ. 11,11; „მღდელმან ცხებულმან მის წილ ძეთა მისთაგანმან ყოს ოგი" O,—„მღდელმან ცხებულმან ნაცვალად მისსა ძეთა თჳსთაგან ყოს ოგი" G, ლევიტ. 6,22; „წილ" M,—„ნაცვალ" G, მსჯ. 15,2; „დიდებისა წილ შეამოხჳს მას გინებაჲ" O, ზირ. 20,2; „მიგუაგებ ბოროტსა კეთილისა წილ" ფლტკ. 142,9; „ჩემ წილ და შენ წილ" მო. 17,27; „ვინ-მე დადგეს ზაჭარიაჲს წილ?" ლშობ. 198; „მოიმკო შენ ერთისა წილ ასი" მ. ხუ. 142,1.

წილ, წილად -ჯერ, -გზის: „ვითარცა ვეცხლი... განწმედილი მიწით შჳდ წილად" ფს. 11,7; „მიაკენ კრისტეშან ათას წილად" ი.-ე. 58,28. იხ. ბევრწილ, მრავალწილად, ორწილ, სამწილ, შჳდწილ.

წილ-ი ხვედრი, «ნაწილი», «საზომი», «სამკჳდრებელი»: „განიყვეს სამოსელი მისი და განიგდეს წილი" მო. 27,35; „მისცეს წილი მათ" ხაჯ. ლოც. 1,20; „მიგცეს შენ წილითა დამკჳდრებად მას" G, — „მოგცეს ნაწილად მკჳდრობისა შენისა" M, II მჯ. 25,10; „კუართსა ჩემსა ზედა განიგდჳეს წილი" ფს. 21,19; „განუყო მათ წილითა მკჳდრობისაჲთა" Ჭ.—„განუწილა მათ საზომითა დამკჳდრებისაჲთა" Ქ, ფს. 77,55; „აღმოუკლა წილი სჳმეონს" ლშობ. 198; „მიგცეს შენ წილად" G,—„მიგცეს შენ სამკჳდრებელად" M, II მჯ. 25,15; „კუართი იგი ხუდა წილით მცჳეთელთა მათ ურიათა" ჭ. ცხ. 64,18. იხ. განაწილება, განმრაჲალწილება, განწილება, თანა-მონაწილე, მონაწილე, ნაწილება, ნაწილი, ორი წილი.

[წილვა] კრეფა. იხ. მოწილვა.

[წილვა] ყოფა. იხ. წილი.

წილის-განგდება წილის ყრა: „განიგდებდეს მას ზედა წილსა“ მრ. 16,24; „კუართსა ჩემსა ზედა განვგდეს წილი“ მთ. 27,35. იხ. განგდება.

წილ(ის)-გდება «განგდება წილისა», წილის ყრა: „წილ-იგდეს უკუე და აღმოეკიდა წილი ასაბასაჲ იოვანჱს“ ი. მოც. 68,4; „განიყვეს სამოსელი მისი და წილ-იგდეს“ C.—„განიგდეს წილი“ DE. ლ. 28,34; „წილ-ვიგდოთ მაკას ზედა“ C. ი. 19,24. იხ. გდება.

წილის-საზომ-ი «საზომი»: „რაჲსათჳს დამიმკლრე ჩუენ ნაწილი ერთი და წილის-საზომი ერთი?“ G.—„...საზომი ერთი“ M, ისუ ნ. 17,14. იხ. საზომი.

წილ-ხუდომა «ძაბლის-ხუდომა»: „წილ-მხუედა მე რჩეულთა თანა“ Ш.—„საბელნი მხუდეს მე რჩეულთა თანა“ Ղ. ფს. 15,6. იხ. ხუდომა.

წინა «პირველ», «პირველი», მოწინავე; წინაპარი: „იყუნეს დღეთა მათ რღენის წინათა“ C.—„იყუნეს დღეთა მათ პირველ წულით-რღუნისთა“ DE. მთ. 24,38; „იყუნენ წინანი უკუანა და უკუნანი წინა“ მთ. 19,30; „მრავალნი იყუნენ წინანი უკუანა“ C.—„...პირველნი უკუანასკნელ“ DE. მრ. 10,31; „გამოართუთ მაკას კუართი ოჲი წინაჲ და შთააცუთ მაკას“ C.—„გამოიღეთ სამოსელი ოჲი პირველი და შეჰმოსეთ მას“ DE. ლ. 15,22; „იყო ოჲი ფასიერ და წინათი აბნაურთა დედათაგანი“ ანდ.-ანატ. 280,4; „წინასა მას მიესწუედები“ ფლპ. 3,18; „ნუ ეშლერი უკუნერსა, რაჲთა არა იგინნე წინანი შენსა“ O. ზირ. 8,5.

წინა «უწინარეს»: „გამოვიდეს წინა მიკებებად სიძისა“ მთ. 25,1; „იესე წინა ექესით დღით ზატკისა მის მოვიდა“ C. — „იესე უწინარეს ექესისა დღისა მის ენებისა მოვიდა“ DE. ი. 12,1; „სიკედილს შენს წინა იქმოდე სიმართლესა“ O. ზირ. 24,28; „წინა წარეედ ერისა მაკის“ O. გამოსლ. 17,6; „წარედა წინა მათსა“ O. IV მფ. 4,31; „რომელნი იყუნეს წინა მისა“ O. IV მფ. 10,5; „გლოკე უკუე ყოელისა წინა“ I ტიმ. 5,1; „იოანე შობისა წინაჲვე წინაწარმეტყუელებდა“ პაულე თეს. 317; „წინაჲე თხრობად მინდა“ ბან. 40,14. „წინაცა ვთქუ და აწცა წინაბლწარ კეტყჳ“ II კორ. 13,2. იხ. უწინა, უწინარეს, უწინარესი მამაჲ, წინანდელი, წინათ.

წინა-აღდგომა «წინა-დადგომა», «ქცდომა», ცილობა: „ნებასა მისსა ვერ წინა-აღუდგა“ ბრონ. 9,19; „წინა-აღმიდგებიან საქმეთა ჩუენთა“ O. სიბრძ. ხოლ. 2,12; „ეითარ წინა-აღიდგა შენ“ G. II მჯ. 23,10; „წინა-აღდგომით წინა-აღუდგე მათ“ O. ოცხე 1,6; „ვინ წინა-აღუდგეს წინაშე პირსა ძეთა?“ G.—„ვინმცა წინა-აუდგა პირსა წინაშე ძეთა?“ M, II მჯ. 9,8; „არა წინა-აღგიდგეს არავინ წინაშე პირსა თქუენსა“ G.—„არავინ გიკედებოდეს თქუენ და არცალა მო-ვინ-გეცეს პირსა თქუენსა“ M, II მჯ. 11,25; „ვინ წინა-აღმიდგეს მე უკეთურთა ზედა?“ ფს. 93,16; „რომელნი-იგი წინა-აღგჳდგეს ჩუენ“ O, I ეზრა 8,22. „ვერ უძლონ წინა-აღდგომად და სიტყჳს-გებად წინა-აღმდგომთა თქუენთა“ ლ. 21,15; „ნუ იკადრებენ წინა-აღდგომად მისა“ ნრხ. 70,21; „უკეთეთ... წინა-აღდგომაჲ ვინმე ყადრის“ ი.-ე. 35,37. იხ. აღდგომა.

წინა-აღმდგომ-ი «მტერი», მოცილე, მოწინააღმდეგე: „ვერ უძლონ წინა-აღდგომად... წინა-აღმდგომთა თქუენთა“ ლ. 21,15; „იკსენინ ოჲი კელთაგან წინა-აღმდგომთაჲსა“ O. სიბრძ. ხოლ. 2,19; „წინა-აღმდგომი იყო ჩუენი ღორი“ ეპ. «კბრ.-ალხ. 220,13; „პრცხუენოდა ყოელთა წინა-აღმდგომთა მისთა“ ლ.18,17; „ვინ-მე უკუე არს წინა-აღმდგომ?“ M, ითა 41,1; „პრქუა მას: ჩუენი ხარ ანუ წინა-აღმდგომთაჲ?“ G.—„პრქუა მას: ჩუენი ხარა ანუ მტერთა ჩუენთა?“ pb., ისუ ნ. 5,13; „ღმრთისა წინა-აღმდგომ იყო“ კ. თერ.-მარტ. 188,8. „ჲპა ნიში პკიეს წინა-აღმდგომად მისსა“ G.* იხ. აღმდგომი.

წინა-აღმდგომელ-ი: „ნუ დღეს დაშნ და მორჩილ და ხვალე დაეშორჩილებელ და წინა-აღმდგომელ“ Sin.—97,5v. იხ. წინა-აღდგომა.

წინა-განზრახვა «ნება»: „განვეწესენით და წინაასწარ ვიზრნენით წინა-განზრახჳთა (ნებითა Q) ღმრთისაჲთა“ ეფეს. 1,11. იხ. განზრახვა.

წინა-განმზადება განზრახულობა: „რჩეულით წინა-განმზადებაჲ ოჲი ღმრთისა ეგოს“ მრომ. 9,11. იხ. განმზადება.

წინა-განმზადებულ-ი მომავალი, მოსალოდნელი, წინამდებარე: „შეეცედრენით შეკრძალად წინა-განზადებულსა მას სასოებასა ჰებრ. 6,18; „ვესწრაფი მე აწ წინა-განმზადებულსა მას საქმესა“ განხ. ი. 198,28. იხ. განმზადებული.

წინა-განსაწყობელ-ი შემბრძოლე, მოწინაალმდეგე: „წინა-განსაწყობელი არს მანჭანებასა მას ეშმაკთასა“ ვ. ცხ. 278r; „ფრიადი სიბრძნჱ და სიფრთხილჱ საჭირ არს ჩუენდა წინა-განსაწყობელად მრაველრნეობათა მათ საშმაკოთა“ ვ. ცხ. 88r.

წინა-განწყობა «განწყობა», «ბრძოლა»: „წინა-განჳწყენს თქუენ“ G. — „განგჳწყუნეს თქუენ“ M. იხუ ნ. 24,6; „განეიდა წინა-განწყობად ისრაჱლისა უდაბნოს“ G. — „გამოქდა ბრძოლად ისრაელსა უდაბნოჲთ“ pb., რიცხ. 21,23. იხ. განწყობა.

წინა-დაგება მირთმევა, ძღვნა: „მკერდი ოჲი წინა-დაგებისაჲ და მკარი ოჲი შესაწირაჲსაჲ მოვიდე“ O. ლევიტ. 7,34. იხ. დაგება.

წინა-დაგებულ-ი მორთმეული, გაშლილი საქმელი: „ჰამდთ წინა-დაგებულსა თქუენსა“ ლ. 10,8; „ჰამდა... წინა-დაგებულსა“ ვ. ცხ. 218r; „განაცადენ... წინა-დაგებულიცა“ ვ. ცხ. 271r; „მეინაკეთა შად მისი უფროჲს სწადიდა ხილვაჲ ვიდრეცა წინა-დაგებულისა საჭმადისაჲ“ Ath.—11,52r. იხ. დაგებული.

წინა-დადგომა წინააღმდეგობა: „წინა-დაუდგეს მათ“ იბ. რომ.-კურთხ. ზოხ. 120,17. „რაჲთა შეუძლოთ თქუენ წინა-დადგომად მანჭანებათა მათ ეშმაკისათა“ ეფეს. 6,11; „ვერ შეუძლებდეს წინა-დადგომად სიბრძნითა მით“ ხაჯ. მოც. 6,10; „რაჲთა შემძლებელ იქმნეთ წინა-დადგომად“ ანტ. დ. 97r. იხ. დადგომა.

წინა-დადება წინ დადება: „გამოეთარგმანებდა (წიგნთა) და წინა-დაუდებდა მათ“ ხაჯ. მოც. 17,6; „ესე სამართალები არს, რომელ წინა-დაუდეს მათ“ O. გამოსლ. 21,1. იხ. დადება.

წინა-დამდგრომელ-ი წინ გამჩერებელი: „ვერ წინა-დამდგრომელ არს“ ხ. გან.-მოც. ხაჯ. 86,14. იხ. დამდგრომელი.

* წყაროს დასახელება აკლია (რედ.).

წინა-დაპყრობა «წინასწარ დაპყრობა»: „წ ი ნ ა-დ ა პ ყ რ ნ ა გალაადთან განსავალნი იორდანისანი“ G.—„წ ი ნ ა ს წ ა რ დ ა პ ყ რ ეს გალაადელთა წიალ-საჯალი იგი იორდანისაჲ“ M. მხ. 12,5. იხ. დაპყრობა.

წინა-დაუდგომ-ი: „წ ი ნ ა-დ ა უ დ გ ო მ ს ა მას სიმძაფრესა მისა დაადგინეს“ Sin.—11,857г. იხ. დაუდგომი.

წინა-დაუცუეთელ-ი: „შევიდა კაცთა მათ წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ თ ა და ჭამა მათ თანა“ ხაჭ. მოც. 11,8; „არღარა შესძინოს განსლად შენ შორის წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ მ ან და ბილწმან“ I, ეს. 52,1. იხ. დაუცუეთელი.

წინა-დაუცუეთელება, წინა-დაუცუეთელობა: „წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ ე ბ ა ჲ არარაჲვე არს“ I კორ. 7,19; „წინა-დასცჳთოს სხეული წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ ო ბ ი ს a მისისა“ pb.. ლევიტ. 12,3. „არა-მე წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ ე ბ ა ჲ იგი მისა წ ი ნ ა-დ ა უ ც უ ე თ ე ლ ე ბ ა დ შეერაცხოს?“ ბრომ.2,20. იხ. დაუცუეთელება/დაუცუეთელობა.

წინა-დაცუეთა «დაცუეთა»: „დღესა შაფათსა წ ი ნ ა-დ ა ს ც ჳ თ ი თ კაცსა“ C. ი. 7,22; „წ ი ნ ა-დ ა ს ც ჳ თ ა მას დღესა მერეესა“ ხაჭ. მოც. 7,8; „წინა-დაცუეთით წ ი ნ ა-დ ა ც ჳ თ ოს სახლის-წულმან სახლისა შენისამან და ეცხლითფრდილმან“ O. დაბ. 17,18. „წ ი ნ ა-დ ა ს ც ჳ თ ო ს სხეული წინადაცუეთელობისა მისისა“ pb..—„დ ა ს ც ჳ თ ო ს კორცი დაუცუეთელობისა მისისაჲ“ G. ლევიტ. 12,3. „მისცა მას შჯული წ ი ნ ა-დ ა ც უ ე თ ი ს ა ჲ“ საქ. მოც. 7,8. იხ. დაცუეთა.

წინა-დაცუეთილება: „უკუეთუ წ ი ნ ა-დ ა ც უ ე თ ი ლ ე ბ ა ჲ მიიღის კაცმან შაბათსა“ ი. 7,23; „ჰგონებდეს წ ი ნ ა-დ ა ც უ ე თ ი ლ ე ბ ი თ ა განმართლებასა“ ეპ. რომ.-კურინთ. ისაკ და ეაკ. 20,12. იხ. დაცუეთლება.

წინა-დება ლოდნა, წინ დება: „ვითარცა-იგი წ ი ნ ა-უ ც კაცთა ერთჴის სიკუდილი“ ჰებრ. 9,27; „დათმენით დაუთმე, რომელ-რაჲ წ ი ნ ა-გ ი ც“ ფსალტ. 187,6. იხ. დება.

წინაო: „არაოდეს ყოფილ იყო არცა წულის-რღუნას წ ი ნ ა თ“ ქ. ცხ. 6,8.

წინა-კარსე «კარსე», ბალკონი: „გამოვიდა აოდ წ ი ნ ა-კ ა რ ს ე დ და განულნა დაწესებულნი და დაჰშჳა კარები ქორისაჲ მას ზედა და დაუ_დნა“ G.—„გამოვიდა კ ა რ ს ე ს ა და გამოულნა განწე-ებულნი იგი და დაჰშნა კარნი ქორისანი მის ზედა და დამშჳალნა“ M. მხ. 9,28. იხ. კარსე.

წინაკერძო წინა მხარე: „წ ი ნ ა-კ ე რ ძ ო ნ ი მათ (ცხოველთა) ყოველთანი ფერჳ არიან... ხოლო კაცისანი წ ი ნ ა-კ ე რ ძ ო ნ ი მისნი კჳლ არიან“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 154, 20-22. იხ. კერძო.

წინა-მავალ-ი წინ მიმავალი: „მგუემეს წ ი ნ ა-მ ა ვ ა ლ თ ა მისთა“ მ. ცხ. 111v. იხ. მავალი.

წინა-მბრძოლ-ი მოწინააღმდეგე, წინააღმდეგ მებრძოლი: „მოჳალს წ ი ნ ა-მ ბ რ ძ ო ლ ი იგი მისა შემოხუეად მისა“ მ. ცხ. 42v. იხ. მბრძოლი.

წინა-მდგომ-ი წინაშე მდგომელი; «მდგომი წინაშე პირსა»: „მოვიდა ნაბუზარდან მატაკრანი, წ ი ნ ა-მ დ გ ო მ ი მეფისა“ O. — „მოვიდა ნაბუზარდან მთაყარა-ჯონდაქარი, მ დ გ ო მ ი წ ი ნ ა შ ე პ ი რ ს ა მეფისა ბაბილონისასა“ pb:, ეერემ. 52,12. იხ. მდგომი.

წინა-მდებარე «წინა-დასაგებელი», წინ მდებარე, მოპაჳალი: „ტაბლასა ზედა წ ი ნ ა-მ დ ე ბ ა რ ე ს ა... დაჰბუროვ მას ზედა სამოსელი“ G.—„ტრაპეზსა ზედა წ ი ნ ა-დ ა ს ა გ ე ბ ე ლ ს ა დასდეან... სამოსელი“ pb.. რიცხ. 4,7; „წ ი ნ ა-მ დ ე ბ ა რ ი ს ა მისთჳს დიდებისა დაითმინა ჯუარი“ მ. ცხ. 20v. იხ. მდებარე.

წინა-მიგებება: „რამეთუ წ ი ნ ა-მ ი გ ე ბ ე ბ ო დ ი ს წყალობაჲ მათ, რომელნი იქმან სამართალსა“ I. ეს. 64,5. „გამოვიდეს წინა-მიგებებად სიძისა და სძლისა“ C. მთ. 25,1. იხ. მიგებება.

წინამო «წედლი», ნაყოფი უმწიფარი: „კრიბა მას (ვენაჯსა) შინა ნოჭი, სავსე წ ი ნ ა მ ო თ ა“ O. IV მფ. 4,39; „ახალი შეხუკეილი ნ ე დ ლ ი ღერღილი ღმრთისა შესწირო“ O.—„ახალი ეტერი წ ი ნ ა მ ო ჲ გამოქუცნეილი... მოართუა“ G. ლევიტ. 2,14; „შთაუსხენ წ ი ნ ა მ ო ნ ი შენნი... კაცთა ერუთა“ ბალ. 101,10. იხ. ეტერ-წინამო.

წინა-მოკუეცილ-ი: „აღხილეა ეყო... და ყოველთა ზედა წ ი ნ ა-მ ო კ უ ე ც ი ლ თ ა პირით კერძო მათით“ I, იერემ. 9,20. იხ. მოკუეცილი.

წინამორბედ-ი წინამავალი: „მოიწიოს შენ ზედა, ვითარცა წ ი ნ ა მ ო რ ბ ე დ ი, სიცლახაკ შენი“ O, იგ. სოლ. 24,34; „წარაველინენ წ ი ნ ა მ ო რ ბ ე დ ნ ი ერნი შენნი ბზოკნი“ O, სიბრძ. სოლ. 12,3. იხ. მორბედი.

წინა-მოსაჯულ-ი მოდავე, მომჩივანი; «მჴდომი»: „მ ო ს ა ჯ ე მე წ ი ნ ა-მ ო ს ა ჯ უ ლ ი ს ა გ ა ნ ჩემისა“ ლ. 18,3; „ნუ-უკუე მიჴცეს შენ წ ი ნ ა-მ ო ს ა ჯ უ ლ მ ან მან შენმან მსაჯულსა“ მთ. 5,25; „ესაჯო წ ი ნ ა-მ ო ს ა ჯ უ ლ ი შენი“ pb..—„მე ესაჯო მ ჴ დ ო მ ი იგი შენი“ I, იერემ. 51,36. იხ. მოსაჯული.

წინა-მცორვალ-ი შიკრიკი: „უკნეს მჴედრებად და რომელნიმე მეეტლედ და წ ი ნ ა-მ ც ო რ ვ ა ლ ა დ“ O. I მფ. 8,11; „ჰრქუა იუ წ ი ნ ა-მ ც ო რ ვ ა ლ თ ა მათ თჳსთა და ჰურვილთა“ O. IV მფ. 10,25. იხ. მცორვალი.

წინამძღუარ-ი. წინამძღვარი, «წარმძღომი», «ერისთავი», «მთავარი», თავი, მეთაური, «მძღუანველი», «დამწყებელი», მამასახლისი: „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი იგი ცხოვრებისაჲ მოჰკალთ“ ხაჭ. მოც. 9,15; „ვინ აღუიდეს წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ა დ ჩუენდა ქანანელისაჲ“ M.—„ვინ აღუიდეს ჩუენდა ქანანელისა მიერ წ ა რ მ ძ ღ ო მ ა დ“ G, მხ. 1,1; „ნეცა გერქუმინ თქუენ წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ, რამეთუ ერთი არს წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი თქუენი ქრისტე“ მთ. 23,10; „ვაცი. წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი სამწყსოთაჲ“ O, იგ. სოლ. 30,31; „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ა დ ეანისა მღდელი ვინმე დაადგინა“ ოსკ. 18,8; „განვაბნიო შენგან მთავარი და წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი შენი“ O. ეერემ. 51,28; „შთაუიდეს... წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ნ ი ისახარის შორის დებორაჲს თანა“ G.—„გამოვიდა... და ე რ ი ს თ ა ვ ნ ი იზაქარისნი დებორას... თანა“ M. მხ. 5,15; „დასცა მოსემან იგი და წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ნ ი მადიამისანი“ G. ისუ ნ. 13,21; „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ჩუენდა იყავ“ O. ეს. 3,6; „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი მეწამლეთაჲ... ნათესავთა განფრდის“ O. ნაუმ 3,4; „მოუწოდა ისუ... წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ თ ა ბრძოლისათა“ pb..—„მოუწოდა იისუმან... დ ა მ წ ყ ე ბ ე ლ თ ა ბრძოლისათა“ G. ისუ ნ. 10,24; „დაადგინეს იგი ერმან მან კრებულთა... წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ა დ“ pb..—„დადგეს ერმან იგი... მ თ ა ვ რ ა დ“ G. მხ. 11,11; „სხუაჲ დაუტეოს წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ი (ლევრისაჲ)“ ი.-ე. 20,6; „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ ა რ ნ ი ერისაჲ... (დადგინენ)“ pb..—„მ ძ ღ უ ა ნ ვ ე ლ ნ ი ერისანი“ G, II მხ. 20,9. იხ. მძღუარი.

წინამძღურობა მეთაურობა, «მოლუაწება», «მართება», მამასახლისობა: „რომელთა-იგი შეერაცხა წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ო ბ ა ი ერისაჲ მის“ I.—„რომელნი ჰკონებდეს თავთა თჳსთა მ ო ღ უ ა წ ე დ ერისა“ O.—„რომელნი ჰკონებდეს მ ა რ თ ე ბ ა ს ა ერისასა“ pb., დან. 18,5; „არა შეუქმნეს კაღნიერებაჲ და სურვილი წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ო ბ ი ს ა ჲ“ ბ. ცხ. 884r; „რომელმან ვერ იცის წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ო ბ ა ჲ სულთაჲ, არა არს იგი წინამძღუარ“ ბ. სწ. 82,8; „წ ი ნ ა მ ძ ღ უ რ ო ბ ა ჲ მონასტრისაჲ დაუტევა და... გიორგი მამად დაადგინა“ ი.-ე. 49,21. იხ. მძღურობა.

წინანდელ-ი პირველი, ადრინდელი: „მსგავსად წ ი ნ ა ნ დ ე ლ ი ს ა მის წესისა შეწირეთ ზატკი“ O. I ეზრა 1,6; „მიიღიან თჳსსაე მას ადგილსა წ ი ნ ა ნ დ ე ლ ს ა“ ფიზ. V 17; „წ ი ნ ა ნ დ ე ლ თა მათ მამათა ძირი თესლისაჲ განამრაელიან აღორძინებად“ ფიზ. XII 16; „ეძიებდა ესაე წ ი ნ ა ნ დ ე ლ ს ა ეამსა“ იპ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და იაკ. 40,6; „ეითარ წ ი ნ ა ნ დ ე ლ თა მათ ეამთა ისრაჱლსა შორის“ აბ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და იაკ. 2,7. იხ. წინა.

წინაჲთ უწინ, პირველად, წინათ, «უწინარეს»: „ს ა დ აც-იგი წ ი ნ ა ჲ თ იაფოდეს“ ხაკ. წოგ. II 186,10; „იხილის იგი, წ ი ნ ა ჲ თ თაყუანის-სცის მას“ ხაკ. წოგ. II 121,37. „გამოგჳრჩინნა ჩუენ მას შინა სოფლის-დაბადებისა წ ი ნ ა ჲ თ ე ნ ა“ Q.—„გამოგჳრჩინნა ჩუენ მის მიერ უ წ ი ნ ა რ ე ს სოფლის-დაბადებისა“ pb., ეფეს. 1,4. „წ ი ნ ა ჲ თ ე ნ ა იყო ქალაქსა მას შინა“ ხაკ. მოც. 8,9. იხ. წინა.

წინაჲთ-მეცნიერება წინასწარმცოდნეობა: „წ ი ნ ა ჲ თ - მ ე ც ნ ი ე რ ე ბ ა ჲ ღმრთისამეერი აქუს მას“ ხაკ. წოგ. II 111,20. იხ. მეცნიერება.

წინაჲთ-ცნობა წინასწარ გაგება: „წ ი ნ ა ჲ თ - ც ნ ო ბ ა ჲ აქუს მას“ ხაკ. წოგ. II 111,36. იხ. ცნობა.

წინაჲსწარ, წინაწარ (თნდ.; ზზ.) «უწინარეს», წინდაწინ, უწინ, ადრე: „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ღესასწაულსა მის ზატკისასა უწყოდა იესუ“ C.—„უ წ ი ნ ა რ ე ს ღესასწაულისა მის პასექისასა... იცოდა იესუ“ DE, ი. 13,1; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ხედავნ“ ფხ. 80,16; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ განცხადებულად იტყჳს“ იპ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და იაკ. 24,3; „ვინ-მე წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ განწმიდის სამკაული თჳსი და მერმე არა შთაიცუს?“ ფლპ. მოც. 8,0; „რომელ წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ გამოეცხადა იოსებისგან“ იპ. რომ.-ქურთხ. იხაკ და იაკ. 6,8; „ეითარცა წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ გარჭუ“ ფლკტ. 184,25; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ გარჭუ“ ფლკტ. 184,24; „ნუეცუე მეძავი და მეზუერი წ ი ნ ა წ ა რ გჳძლუენ ჩუენ სასუფეველსა“ Ath. — 11,366r; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ გიტყჳ“ II კორ. 13,2; „უფალი განჳიდეს წ ი ნ ა წ ა რ შენსა“ G, ფსკ. 4,14; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ეუწყა მამათა ჩუენთა“ O, ხაბრძ. სოლ. 18,6. „წმიდანი იგი წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ე ე განეშარტებდეს ფერჴთა მათთა“ ანდ.-ანატ. 226,2; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ე ე ღალდებით წინაჲსწარმეტყუელი იგი იტყჳს“ აბ. რომ.-ქურთხ. მოხ. 100,2.

წინაჲსწარ-ი წინასწარი: „შეეინაე წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ი ე ე უ ე უ ნ ურებაჲ ჩემი“ ბალ. 45,11; „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ ი თ ა ცნობითა ღმრთისაჲთა (შეირაცხა)“ აგმ. 100,3. იხ. წინაჲსწარ.

წინაჲსწარმეტყუელება, წინასწარმეტყუელება იხ. წინაწარმეტყუელება.

წინაჲსწარ-მცნობელ-ი წინასწარ შემტყობი: „პრჭეს მას წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ - მ ც ნ ო ბ ე ლ თ ა მათ“ ბალ. 20,30. იხ. I მცნობელი.

წინაჲსწარ-ცნობა წინასწარი ცოდნა; შეტყობა; განგება: „ესე განჩინებულითა ზრახვითა და წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ - ც ნ ო ბ ი თ ა ღმრთისაჲთა... მოჰკალთ“ Ჭ. ხაკ. მოც. 2, 23; „საუკუნოჲსაგან წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ - ც ნ ო ბ ი ს ა დაცმულნი ესხნეს“ O, ხაბრძ. სოლ. 17,2. „წ ი ნ ა ჲ ს წ ა რ - ც ნ ო ბ ა ჲ ცხოველთაჲ პირთა შეცალებისათჳს“ ბ. კეს'-ეკუს. დღ. 126,20. იხ. ცნობა.

წინაპარ-ი «პირველი»: „ელტით ესენი პირისაგან ჩუენისა, ვითარ სახედ წ ი ნ ა პ ა რ ც ა“ G.— „ვითარცა-იგი პ ი რ ე ლ ა დ“ pb., ესუ ნ. 8,8.

წინარმეტყუელ-ი იხ. წინაწარმეტყუელი.

წინა-საფარველ-ი წინ საჩრდილობელი შენობისა, გამოქვაბულისა და სხვ: „მოიკოდა წ ი ნ ა - ს ა ფ ა რ ე ე ლ ი იგი საფლავისაჲ მის“ კ. იერ.-აღდგ. 168,37. იხ. საფარველი.

წინა-სრბა შეთვალება: „დღენი აყენეს დღენი ზიფულისანი, წ ი ნ ა - ს რ ბ ა ნ ი ყურძნისანი“ G, რიცხ. 18,21. იხ. სრბა.

წინასწარმეტყუელება იხ. წინაწარმეტყუელება.

წინაუკუმო «პირით»; წინააღმდეგ: „ქარი წ ი ნ ა უ კ უ მ ო იყო“ C.—„იყო ქარი იგი პ ი რ ი თ მათსა“ DE, პრ. 8,45; „იყო წ ი ნ ა უ კ უ მ ო საქმეთა შამისათა“ ბ. ცხ. 419v. იხ. უკუმო.

წინაუკუნ წინ, «წინა»: „აჰა ესერა ბრძოლად მათა მოვიდოდა ისრაელი წ ი ნ ა უ კ უ ნ და უკუანაწარ“ II მნგ. 18,14; „მას შინა წერილ იყო წ ი ნ ა უ კ უ ნ და უკუანაწარ“ O.—„ყუნეს მას შინა დაწერილებ. წ ი ნ ა და უკუან“ pb., ეზეკ. 2,9. იხ. უკუნ.

წინა-ყოფა წინ დადგმა, დადება, გაცემა, მიცემა, მინიჭება, «დადგმა», მირთმევა, მიგება, ასრულება; «იგავი»: „წ ი ნ ა გ ა ყ ო ფ თქუენ სულისა ჩემისა თქუმელთა“ O. ფგ. სოლ. 1,28; „წ ი ნ ა - გ ჳ ყ ო ფ ჩუენ შენთა მათ კეთილთა“ ბ. კეს.-10-თჳს, 118,8; „წ ი ნ ა - გ ა ყ ო თქუენ წინა-ყოფაჲ“ G.— „დ ა გ ი დ გ ა თქუენ ეავი“ M, მხკ. 14,12; „წ ი ნ ა - გ ა ყ ო ფ კმასა ჩემსა ძეთა კაცთასა“ O. ფგ. სოლ. 8,4; „არა წ ი ნ ა - უ ყ ო უცხოთა ცხოვრებაჲ შენი“ O. ფგ. სოლ. 5,9; „წ ი ნ ა - მ ა ყ ე ე ს ჩუენ დიდი კაცთ-მოყუარებაჲ“ ხაკ. მოც. 88,2; „წ ი ნ ა - მ ა ყ ა ე პატივი“ ბალ. 80,27; „წ ი ნ ა - უ ყ ო ფ დ ე ყ ო ველთა კეთილთა“ ბალ. 20,7; „წ ი ნ ა - მ ა ყ ა ე თბოვაჲ ჩემი“ ბალ. 64,17. „წინა-გაყო თქუენ წინა-ყოფაჲ“ G.—„დაგიდგა თქუენ ე გ ა ე ი“ M, მხკ. 14,12. იხ. ყოფა.

წინაშე «პირის-პირ», წინ, წინაალმდეგ, «საშურებელად», «პირისაგან»: „რომელ არს წ ი ნ ა შ ე (პ ი რ ი ს - პ ი რ C) თქუენსა“ Sm. 21,2; „წარდგა წ ი ნ ა შ ე უფლისა“ O. I მფ. 1,6; „ოდეს მიბეულ მოსაჯულისა შენისა თანა მთავრისა წ ი ნ ა შ ე“ ლ. 13,58; „ყოველი ოქროჲ წ ი ნ ა შ ე მისსა, ვითარცა მჭჳშაჲ მცირეჲ“ O, ხაბრძ. სოლ. 7,9; „დაჴდა წ ი ნ ა შ ე მისსა შორის“ O. დან. 21,10; „სტიროდე წ ი ნ ა შ ე ჩემსა“ M, II მნგ. 84,27; „სხდეს წ ი ნ ა შ ე საფლავსა მას“ DE, მთ. 27,61; „იხარებდენ წ ი ნ ა შ ე შენსა“ I. ეს. 9,3; „იდგეს წ ი ნ ა შ ე პირსა ჩემსა“ I. იერემ. 50,44; „შენ გეშინის წ ი ნ ა შ ე ორთა მათ მეფეთა“ O.—„შენ გეშინის პ ი რ ი ს ა გ ა ნ ორთა მეფეთა-სა“ pb., ეს. 7,16; „განჰშორდე წინაშე ჩემსა ტაძლაჲ საშუ-

რებელად (წინაშე V) მაპირებელთა ჩემთა" C. ფს. 22,6.

წინაშე (ზზ.) წინ: „ეცხებედეს მას ერისა-კაცნია, წარდგიან წინაშე, მიეპყრიან მას ძმარი" C. ლ. 28,26.

წინაშე-მდგომარე ახლოს მდგომი: „წინაშე-მდგომარეშან მან სიმრავლესან ერისამან დიდითა ოხრითა აშენი თქუეს" პეტრე მოც. 47,32. იხ. მდგომარე.

წინაშე-მდგომელ-ი მსახური, ზედამდგომი: „პრქუა წინაშე-მდგომელთა მათ" ლ. 19,24; „უბრძანა წინაშე-მდგომელთა მათ პირსა ცემაჲ მისი" საქ. მოც. 28,2; „მოვიდა... მზარაელთ-მოძღუარი — წინაშე-მდგომელი მეფისაჲ" O. IV მფ. 25,8; „რომელნი წინაშე-მდგომელნი ყუნეს ხერონ კეისრისანი" პავლე მოც. 50,27; „არნ ოდესმე საკადრებელი წყნი მეფისა და არა შემოიღიან წინაშე-მდგომელთა" ს. სწ. 89,8. იხ. მდგომელი.

წინაშე პირსა «პირის-პირით»: „უდაბნოჲთგან, რომელ არს წინაშე პირსა ეგჳპტისასა" M. — „უმკჳდროჲთგან პირის-პირით ეგჳპტისაჲთ" G. ისუ 6. 15,3. იხ. პირი.

წინა-ცვა «ჭუმილება», დარაჯობა: „ჩუენ შეუერეღნი წინა-ცვად უპირველეს ძეთა ისრაჱლისათა" G. — „ჩუენ პერეღნი ვიეუნეთ წინაშე კუმილეისა ძეთა ისრაელისათა" pb.. რიცხ. 32,17. იხ. ცვა.

წინა-ძღოლა, წინა-ძღომა წინამძღვრობა, წინ სვლა: „წინა-უძღოდა მათ" მთ. 2,9; „წინა-მიძღოდიან ჩუენ" O. გამოხლ. 22,1; „წინა-გიძღჳს თქუენ გალილეად" მთ. 28,7; „წინა-გიძღჳან (წინა-გიძღოდიან DE) თქუენ სასუფეველსა ღმრთისასა" მთ. 21,31. „წინა-ძღომაჲთ სჯეთა მიერ შეუიდა პავლე დამასკედ" ს. სწ. 67,15. იხ. ძღოლა/ძღომა.

წინა-ძღუანვა წინამძღოლობა, წინამძღვრობა: „ნუ კულ-ეწიების ბრძისა ბრძასა წინა-ძღუანვად" ლ. 6,39; „ეკეთო სიტყუაჲ ესე ჰყო... შეუძლო წინა-ძღუანვად და ყოველი ესე ერი მოვიდოდის მშჳდობით ადგილსა თჳსსა" O. გამოხლ. 18,28; „ერთი წინა ფრინავს ეამ რაოდენმე და მერმე ზეჯდენ იქცის და სჯეასა მისცის წინა-ძღუანვაჲ იგი" ბ. კეხ.-ეკუს. დღ. 114,20. იხ. ძღუანვა.

წინაწარ იხ. წინაჲსწარ.

წინაწარმეტყუელ-ი, წინაჲსწარმეტყუელ-ი, წინარმეტყუელ-ი წინასწარმეტყველი: „რომელმან შეიწუნაროს წინაწარმეტყუელი სახელად წინაწარმეტყუელისა. სასყიდელი წინაწარმეტყუელისაჲ (წინაჲსწარმეტყუელისაჲ C) მიიღოს (მოიღოს C)" მთ. 10,41; „არა არს წინაწარმეტყუელი (წინაჲსწარმეტყუელი C) შეურაცხ, გარნა სოფელსა თჳსსა" მთ. 13,57; „რომელმან შეიწუნაროს წინარმეტყუელი სახელად წინაწარმეტყუელისა" C. მთ. 10,41; „მსგაესად მოსე წინაწარმეტყუელისა" ნრხ. 78,2. იხ. საწინაწარმეტყუელო, ცრუწინაწარმეტყუელი.

წინაწარმეტყუელება, წინაჲსწარმეტყუელება, წინასწარმეტყუელება წინასწარმეტყველება: „სახელითა შენითა ეწინაწარმეტყუელებდით" მთ. 7,22; „წინაწარმეტყუელებდენ ძენი თქუენნი" საქ. მოც. 2,17; „წინაწარმეტყუელნი წინაწარმეტყუელებდეს ბაალსჳან" I. იერემ. 2,8; „წინაწარმეტყუელებდ მის ზედა" I. ეზეკ. 28,21; „წინაჲსწარმეტყუელებდ, კონ არს, რომელმან გცა შენ" ლ. 22,64; „რომელი ყოფადთა საკმეთათჳს წინაჲსწარმეტყუელებენ და არა ყოფილთათჳს" იკ. რომ.-კურთხ. ახაკ და ათკ. 54,15; „არა წინაჲსწარმეტყუელებს იგი ჩემთჳს კეთილსა" M. II სმ. 16,7. „აღსრულების მათ ზედა წინაწარმეტყუელებაჲ იგი ესაია წინაწარმეტყუელისაჲ" C. მთ. 18,14; „ესე ...წინაწარმეტყუელებით თქუა" ი. 11,51.

წინა-წარსლვა «წარგუალ-», წინ წასვლა: „შეპურეღნი წინა-წარედით წინაშე პირსა" G.—„შეიპურენით და... წარგუალეთ ძმათა თქუენთა თანა" M. II შჯ. 3,18. იხ. წარსლვა.

წინა-წარქცევა გარეკვა: „ნეშტი იგი წინა-წარიქციეს" O. I ეზრა 1,50. იხ. წარქცევა.

წინა-წარძღოლა გაძღოლა, «წარძღოლა»: „წინა-წარგიძღუე თქუენ" C.—„წარგიძღუე თქუენ" DE. მთ. 26,32. იხ. წარძღოლა.

წინა-წარძღუანვა წინ გაძღოლა: „აიძულა მოწაფეთა შესლვაჲ ნავსა და წინა-წარძღუანვად მისა წიაღ კერძო" მთ. 14,22. იხ. წარძღუანვა.

წინა-ჯდომა «ზეშთა-ჯდომა»: „უყუარან წინა-ჯდომაჲ (ზეშთა-ჯდომაჲ C) შესაკრებელთა შორის (შინა C)" DE. მთ. 23,6. იხ. ჯდომა.

წინდ-ი გირაო: „მომცა ჩუენ წინდი იგი სულისაჲ" II კორ. 5,5; „რომელ-იგი არს წინდი მკჳდრობისა ჩუენისაჲ გამოსაკრად შეწევნისა ჩუენისათჳს" ეფეს. 1,14; „მოუც შე წინდი ვიდრე მოძღუანებადმდე შენდა" O. დან. 33,17; „წინდად აქუნდა სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ" ოქრ.-პეტრე და ელია 321; „ეენაკი ჩუენი... დაუსხნეთ წინდად" O. ნეემ. 5,3.

[წინდება] იხ. დაწინდება.

წინდებულ-ი დაწინდებული, დანიშნული: „ხუარანძე ამისთჳს არა მისცა, რამეთუ წინდებულ იყო სომეხთა პატიახშისა" ჯ. ცხ. 171,2. იხ. წინდი.

[წინდვა] ყიდვა. იხ. განწინდვა, დაწინდვა.

წინვა გინება, უპატიობა «შერისხვა»: „მძიმე არს წესე კაცისა... წინვაჲ სახლისაჲ და ყუედრებაჲ სესხებისაჲ" O.— „მძიმე-ა ესე კაცისა, რომელსა აქუს შეცნიერება, შერისხვა სახლისა და ყუედრება მავასხებელისაჲ" pb.. ზირ. 29,35.

წინწილა: „ვითარცა წინწილანი რაჲ ქრობენ" I კორ. 13,1; „იმღერდა წინაშე ღმრთისა... ვენითა, ბობღნითა და წინწილითა და ნესტჳთა" M. I სმტ. 13,8; „წინწილაჲთა აკურთხეედეს უფალსა ღმერთსა" O. II ეზრა 3,10; „ყოფად... შესხმითა ნოვაკითა და წინწილაჲთა (წინწილითა O) და ბობღნითა" I. ნეემია 12,27; „დადგინნეს წინწილითა რვალისაჲთა" M. I სმტ. 15,19; „არა ნესტენებითა და წინწილაჲთა მოაწუედეს კაცთა" Ath.—12,181v.

წირვა იხ. განწირვა, განწირულება, თავგა(ნ)წირვა, ქამის-წირვა, საწირავი, უწირველი, შემოწირვა, შეწირვა.

წირთხლ-ი, წყირთლ-ი, წყირთხლ-ი «ზღურბლი»: „წირთხლები იგი და სამშჳეალები და ტასტები და პინაკები იგი დასაგლელნი ოქროჲსაგან რჩეულისა“ O. III 89. 7,50; „წირთხლთა (წყირთლთა O) თანა კარისა შენისათა დასდევ საწუნებელი შენი“ I. ეს. 57,8; „ორთა მათ წირთხლთა ეცხოს“ აბ. რომ.-კურთხ. პოხ. 100,10; „სცხეთ წინაშე კარსა და ზღურბლსა და ორკერძოვე წყირთლთა სისხლისა მისგან“ O. გამოსლ. 12,22; „დაწერენით ესენი წყირთლთა ზედა სახლთა თქუენთასა“ G.—„დასწერე ესე ზღურბლთა სახლსა შენისათა“ M. II შჯ. 11,20; „აღიხუნა კარნი ბჭისა ქალაქისანი ორთა თანა წყირთლთა“ G.—„აღიხუნა იგი წყირთხლითურთ“ M. შხჯ. 16,4.

წისქვილ-ი, წისქჳლ-ი «ფქვილი»; «მფქველი»: „არა იქნეთ წისქჳლი, არცა ზედაჲ წისქჳლი“ G.—„ნუ სადა იქნეს ფქჳლსა ზედა-კერძოსა“ M. II შჯ. 24,6; „ათითკი და ბოსტანი და წისქჳლნი კლერისა საერავნი იყვნეს“ ი.-ე. 43,20; „ფქვიან მფქველითა“ pb..—„დაფქვიდენ მას წისქჳლითა“ G. რიცხ. 11,8.

წისქვილის-ქვა «ფქვილისა საფქველი»: „შთაეტევა... ნატეხი წისქჳლის-ქჳსაჲ თჳსა ზედა აბიმელუხისსა“ G.—„გარდამოუტეა... ნატეხი ფქჳლისა საფქველისა თჳსა ზედა აბიშელჳსსა“ M. შხჯ. 0,60. იხ. ქვა.

წიფება წევა: „მინდა ნათლის-ღებაჲ, არამედ ვერ ვეწიფე“ ჯ'ი 208v; „ვერ ეწიფოს მათ წელიწადი ცხოვრებისაჲ“ O. ფგ. ხოლ. 8,18. იხ. მიწიფება, მოწიფება, შემოწიფება, ქელწიფება.

წინვა «შეძრწუნება», «დაბრკოლება», შიში: „ნუ გეშინინ, ნუცა იწინჳე (შესძრწუნდები M)“ G. ისუ ნ. 8,1; „ნუცა იწინჳე პირისაგან მათისა“ G.—„ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა“ M. II შჯ. 81,8. „ვიდრე განღიმებამდე და იგიცა წინჳოეს“ Ath. — 17,269r. იხ. მოწიწება, უწინჳელი.

წინწნეულ-ი «მოშიში გულითა»: „ვინ არს მოშიში და წინწნეული, შეიქცეს“ G.—„ვინ-მე არს მოშიში გულითა, უკუნ იქცეს“ M. შხჯ. 7,8. იხ. წინწა.

წიხნა წიხლის ცემა: „ჲწიხნიდა იგი დებსა“ ხ. ჯად.-დაჲდ. 184,4; „ითრევდა და სწიხნიდა“ ფლპ. მოც. 4,7. „ფიცხელ არს შენდა წიხნაი დებსა (დებისაჲ Q)“ ხაქ. მოც. 0,4; „წიხნაჲ იგი ჯორთაჲ წინაჲსწარ ეუწყა ნეტარსა ანტონის“ ანტ. დ. 89r. იხ. განწიხნა, დაწიხნა, მეწიხარი.

წკეპლა: „მგუემა ესოდენ წკეპლებითა“ ჲ. ცხ. 818r.

წკერება: „ბილტი სალმობიერად ეწკერებდა“ ჲ. ცხ. 491v.

წლ- იხ. მოწლე, მოწლება.

წლამდინ-ი იხ. წელი. შდრ. ერგასის-წლამდინი.

[წლითგან-ი] იხ. წელი; შდრ. ორით-წლითგანი, ოცწლითგანი.

წლითი-წლად იხ.წელი.

[წლისა] იხ. წელი; შდრ. ოცწლისა, შვიდწლისა.

წმახნა, წმასნვა თხზვა, ხლართვა, წნევა: „მიზეზთაცა წმასნიან იგი სიცრუისათა“ ჲ. ცხ. 88r; „ძჳრთაცა ჰწმასნიდე მისთჳს“ ჲ. ცხ. 48v; „გულის-სიტყუათა სწმასნი“ ჲ. ცხ. 61r. „ყოველსა მას წმასნილსა ეცის თჳთოჲ აცი-როჲ“ ჲ. ცხ. 898r.

წმასნილ-ი ხელისა-ჲ «მკერდი»: „ვითარ ვან განჰრას წმასნილი სცილისაჲ“ G.—„ეთარცა განწყდის მკერდი“ M. შხჯ. 10,9. იხ. გარემოწმასნილი.

წმედა მშრალება, ხოცვა: „პოვნა თავის-სახუეველნი... რომლითა იწმედნ ცრემლთა მისთა“ ჲ. სწ. 295,29. იხ. წმიდა.

წმიდა სუფთა, უბიწო, წმინდა, აუმღერელი, თხელი, «ნაზიერი», «ნაზირეველი»: „წარიუანა თჳე... წმიდასა მას ქალაქსა“ მთ. 4,5; „მორჩენა იგი შინაგანი ოქროჲთა წმიდითა“ II სმტ. 8,4; „მაქეს მე კრაჲი უბიწოჲ წმიდისა მის ტარიგისაჲ“ ვარ. 203; „მოლეს იგი ოქროჲთა წმიდითა“ M. II სმტ. 9,8; „წმიდაჲ (ნაზიერი pb.) ღმრთისაჲ იყოს ყრმაჲ იგი შიბთჳან მისით“ M.—„ნაზიერ-ჳელ ღმრთისა იყოს ყრმაჲ მეცლოჳან“ G. შხჯ. 13,5; „შემთხუეაჲ ერთი არს... წმიდისაჲ და არაწმიდისაჲ“ O. ფკლ. 9,2; „გულისკმის-ყოფამან ბაგეთა ჩემთამან წმიდად ცნას“ M. ოთხ 88,8; „მოიღეს ტილოჲ წმიდაჲ და განბანეს ცეცხი წმიდისაჲ მის“ შუმ. IV 2. იხ. არაწმიდა, გამოწმედა, განწმედა, განმწმედელი, განსაწმედელი, გარეშე-წმედა, დაწმედა, მოსაწმედელი, მოწმედა, სამწმიდაესობა, სიწმიდე, უწმიდესი, უწმიდეური.

წმიდაარს-ი ლოცვაა, დაწყებული სიტყვებით: წმიდა არს; „ვითარცა სიწმიდე შეეუანეს, და წმიდაარსი აღიღეს“ ი.-ე. 59,6. იხ. არსი.

წმიდა-მყოფელ-ი იხ. მყოფელი.

წმიდა-ყოფა გაწმენდა: „ეფუცა თავადი წმიდა-ყოფ“ I. ეს. 8,18; „რომელი-იგი ღმერთმან წმიდა-ყო“ ხაქ. მოც. 10,15; „წმიდა-ყევს ტაძარი უფლისაჲ“ M. II სმტ. 20, 17; „შეეიდეს მღდელნი იგი შინაგან სახლსა... წმიდა-ყოფად მისა“ M. II სმტ. 29,16. იხ. ყოფა.

[წმიდება] იხ. არაწმიდება.

წნელ-ი შტო: „ეზრახნა ...შეკრებად წნელსა“ ჲ. ცხ. 429v.

წნება ჭედვა, ტკეპნა, წურვა: „რამეთუ წნებდეს საწნებელსა შაბათსა“ ნეემ. 13,15; „შეეედით, წნებდით“ O. თოვ. 8,18. „მოკართეთან შენ ზედა ზეთის-ხილსა... წნებილი ნათლად წეად სასანთლისა“ G.—„მოკართეულ შენ ზედა ზეთთაგან... წნებილი ნათლად ნათებად სანთლისა“ pb.. ლევიტ. 24,2. იხ. მწნებარი, სასწნებელი, საწნებელი.

წოდ- ძახილი: „რომელი გეწოდს შენ უოველსა ჟამსა“ ჲ. სწ. 184,50.

წოდება «რქუმა», «ჩინება», «მიხადა», «მოწოდება», დაძახება: „უწოდეან სახელი მისი“ მთ. 1,21; „ეწოდა აგარაკსა მას აგარაკი სისხლისაჲ“ DE.—„ერქუა აგარაკსა მას აგარაკ სისხლის“ C. მთ. 27,8; „ამა ესერა მოწოდებაჲს სახელით ბესელწლ“ O. გამოსლ. 31,2; „უწოდა ბალაამ“ M.—„მოეხადა ბალაამს“ G. ისუ ნ. 24,9; „სამშტერითაგან მისთა გეწოდებენ“ pb..—„საბგუროთ მისით მოგეწოდე შენ“ I. ეს. 41,2; „ოდეს ეწოდის იგი სერად“ ჲ. ცხ. 114v; „უწოდა მრაველთა“ ლ. 14,18; „უწოდეთ ფილემონს ქონანელსა“ ფლმ. 29r. „მოუწოდეს ცოლსა ჯოჯოხისსა“ შუმ. VI 4. „არა განუშორნეს წოდებისა მისგან მათისა“ ეგზ. პაშხ.-ხაქლ. უნყ. 12,7. „არა მოვედ წოდებად მართალთა“ DE.—„არა მოსრულ ვარ ჩინებად მართალთა“ C. მრ. 2,17; „რომელნი წოდებულ ხართ სახელითა ისრაჱლისათა“ I. ეს.

48,1; „ჰრქუეს მას სახელი იესუ, რომელ წოდებულ იყო ანგელოზისა მისგან“ C. ლ. 2,21. იხ. წოდ-; აღმოწოდება, აღწოდება, გარდამოწოდება, მიწოდება, მომწოდებელი, მოწოდება, მწოდებელი, უწოდებელად, შეწოდება.

წოვა, წოვნა: „(ნეტარ არიან) ძეძუნი, რომელთა ჰსწოვდ“ ლ. 11,27; „წოვდეს ჭარსა (კანჭარნი), ვითარცა ეშაბნი“ I. იერემ. 14,6; „სწოვდე შენ სძესა წარმართთასა“ I. ეზ. 60,16. „წოვნად ძეძუნი დედისა ჩემისანი“ O. ჯება 8,1. იხ. გამოწოვა; მწოვარი, ძეძუან-მწოვარი.

წოვება, წოება «ჭამა», კვება: „ნეტარ... ძეძუთა, რომელთა არა აწოს“ ლ. 23,29; „აწოა თაფლი კლდისაგან“ G.—„ჰამდეს იგინი თაფლსა კლდისაგან“ M. II შჯ. 32,13; „აწოვებდეს ლეკუთა მათთა (ვეშაპნი)“ O. წოდ. იერემ. 4,8; „აწოებდ მაკას და მე მიკეც სასყიდელი შენი“ O. გამოხლ. 2,9; „ვითარცა ზეთი პატრუქსა ვიდრემდის ადგნა, სარაჯსა აწოვებ, და ცეცხლი ჲაი ძლიერად ინათებინ“ 3. სწ. 152,16. იხ. წოვა; შდრ. მაწოვებელი.

წოლა დაწოლა, დაძინება: „რომელსა სწვე შენ გუერდსა შენსა ზედა“ I. ეზეკ. 4,9; „წევებოდეს-ცა ძენი იგი მისნი დედათა მათ თანა“ O. I მფ. 2,22; „იგი თავადი წვა თავით კერძო სისთაულსა ზედა“ C. მრ. 4,38; „ოდეს წვან, მეუდე და განვაღძნი იგინი“ Sin.—11,37г. „ქუეყანასა ზედა წოლითა უსაკებლოდ“ 3. სწ. 178,7. იხ. დაწოლა, თანამწოლი, მიწოლა, მწოლი, მწოლარე, საწოლი.

წონა: „მომხეპელი ზომსა ვერ ოწონს მოტაცებისასა“ 3. სწ. 274,18. იხ. აწონა, გარდაწონა, დაწონა, მიწონა, მოწონა, სასწორი, შეწონა.

[წონა] გარჭობა. იხ. განწონა, შეწონა.

წოწეულ-ი იხ. ძოწეული.

[წრაფ-ი, სწრაფ-ი] იხ. მოსწრაფა, მოსწრაფე, მოსწრაფება, მსწრაფლ/მწრაფლ, მოწრაფე, ნასწრაფევი, სისწრაფე, უმოსწრაფესი, შესწრაფა.

წრაფა, სწრაფა სწრაფვა, ჩქარება; «სისწრაფე»; «სიმსწრაფლე»: „ოწრაფე და გარდამოკედ“ ლ. 19,5; „ვისწრაფეთ პირისა თქუენისა ხილვად მრაელითა წადიერებითა“ I თეს. 2,17; „ნუ იწრაფი პირითა შენითა, და გული შენი იწრაფინ გამოღებად სიტყუა წინაშე ღმრთისა“ O. ეკლ. 5,1; „არს, რომელი შურებენ და იჯიერენ და იწრაფინ“ O.—„არს მშრომელი და იფლიან და მოსწრაფე“ pb., ზირ. 11,11; „იწრაფის წინადღეგომად ჩემდა“ ოქრ.-ხახულ. 47; „იწრაფა აბდეე და გარდამოკდა“ O. III მფ. 18,7; „შენ უსწრაფე და განკითხე და დასჯე იგი“ 3. სწ. 39,18. „აღსასრული და წრაფაჲ იყოს ყოველთა ზედა მკუდრთა ქუეყანისათა“ O.—„მოსრულება და სიმსწრაფლე ყოს ყოველთა ზედა დამკუდრებულთა ქუეყანისათა“ pb., ხოტ. 1,18; „ჰამბაენი და წრაფანი შეაძრწუნებდენ მას შზის-აღმოსავალით“ O.—„ჰამბაენი და სისწრაფენი შეაშფოთებენ მას... აღმოსავალისაგან“ pb., დან. 11,44; „მიიწია მსჯული იგი დიდითა წრაფითა სრბით“ ფლვ. მოც. 3,19. იხ. სწრაფა.

წრაფება, წრაფობა, სწრაფება, სწრაფობა ასწრაფება, აჩქარება: „ასწრაფებდეს მათ საქმის-მაწუეველნი იგი ერისანი“ O. გამოხლ. 5,10; „მასწრაფობს მე გამოსლვად“ ღმობ. 190,29; „ასწრაფებდეს ანგელოზნი იგი ლტს“ O. დან. 19,15. იხ. წრაფი.

წრაფით (ზმ.): „წრაფით მოიყუანა დანიელ წინაშე მეფისა“ I. დან. 2,25. იხ. წრაფა.

წრდიალ-ი, წრტიალ-ი სიხმელე, სიმჭლევე, ჭლექი: „სენითა წრდიალითა (წრტიალითა O) და მახლითა და სიყმილითა აღსრულნენ წინაწარმეტყუელნი იგი“ იერემ. 14,15; „სენითა წრტიალითა მოწყდენ“ O. — „სენითა წრდიალითა მოსწყდენ“ I. იერემ. 10,4; „სენი წრტიალი შეამოკლის მკურნალმან“ O. ზირ. 10,11; „არა განეშაის სენი იგი წრდიალი გუამსა ყოველსა და დაიკნეს სრულად“ 3. სწ. 152,6.

წრდოლა «დინება»: „იყოს თუ... ხაშმ და უწრდოდის საფსმელი მისი ღამე“ M.—„კაცი, რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღამე“ G. II შჯ. 23,10.

[წრედა] იხ. დაწრედა, მოწრეედა, შეწრეედა.

წრტიალება: „იგინი უკმობენ მშობელთა თჳსთა წრტიალებითა“ H—841,037. იხ. წრდიალი/წრტიალი.

წრფელ-ი სწორი, «მართალი», გულწრფელი, გამართული, უმანკო, «ადვილი»: „წრფელ ყუენით ალაგნი მისნი“ მთ. 3,3; „რომელმან განარინნის წრფელნი გულითა“ ფს. 7,11; „გულნი მათნი არა წრფელ (არაჲ მართალ C) იყუნეს მისა მიმართ“ ფს. 77,37; „წრფელ არიან მსჯავრნი შენნი“ ლოგ. 102,8; „იყუნენ... ღჳრღლოვანნი გზად წრფელად“ C. ლ. 3,5; „დაუტეეს წრფელი გზაჲ“ II პეტრე 2,15; „ბაგეთა წრფელთა გულისა მწუხარებაჲ დაფარიან“ O. ეგ. სოლ. 26,23; „სული კურთხეული—ყოველივე წრფელი“ O. ეგ. სოლ. 11,25; „სცხომდეთ წრფელითა გულითა“ ფლკტ. 148,30; „ეერ დამხდეველ წიგნთა წრფელითა გონებითა“ აბ. რომ.-კურთხ. 3ოხ. 148,14; „სახითა წრფელნი და უმანკონი“ 3. სწ. 206,19; „იყუნენ ყოველნი გულარძნილნი წრფელად“ pb.,—„ძნელოვანნი ყოველნი ადვილად გარდაიქცენ“ O. ეს. 40,4. იხ. არაწრფელი, გულწრფელება. მოწრფებული, სწრფელე, სიწრფოება, უწრფელო.

წრფელ-ყოფა «წარმართვა», გასწორება: „წრფელ ჰყუენით გულნი თქუენნი უფლისა მიმართ“ M.—„წარმართეთ გული თქუენი უფლისა მიმართ“ G. იხუ 5. 24,23. იხ. ყოფა.

წუართა, წუართნა «სწავლა», დარიგება; ცემა: „გწუართნე მე თქუენ შჯდ გზის“ G.—„გასწავლნე თქუენ შჯდ წილ“ pb., ლევიტ. 20,23; „იწურთიდე მას დღე და ღამე“ M. იხუ 5. 1,6; „სულმან თქუენმან იწუართოს შიში“ I. ეს. 33,18; „პირმან მდაბალმან იწუართოს სიბრძნე“ O. ეგ. სოლ. 11,2; „უკუეთუ ორთაჲვე არნ ბრალი, ორნივე წუართნის... უკუეთუ დიდი იყუის (შფოთი), დიდად წუართნის“ ი.-ე. 36,11. „ყოველადვე არა იყო დრტჳნჳაჲ... ცემულთა მათ თანა, არამედ ესრეთ შეერაცხის, ვითარმცა ქრისტეს ქელთაგან წურთილ იყუნეს“ ი.-ე. 20,27. იხ. განწუ(ა)რთა.

[წუდა] «ქუდა», ამოწვდა, შიშველება: „მახლი წუდილი (ქილი pb.) კელსა შინა მისსა“ G. რიცხ. 22,21; „შეემთხუეოდა... ვითარცა მახლი წუდილი“ 3. ცხ. 206г. იხ. ამოწუდა, განწუდა, მიწუდა.

წუდომა, წდომა, წ(უ)თომა იხ. აღწუდომა, მიწუდომა/მიწდომა/მიწ(უ)თომა, შეწუდომა.

წუევა «იძულება»; შეწუევა, მოწოდება: „იგინი აწუევდეს კმითა დიდითა და გამოითხოვდეს ჯუარ-ცუმად“ ლ. 23,23; „სიყუარული იგი ქრისტესი მაწუევს ჩუენ“ II კორ. 5,15; „აწუევდა მას მიღებად და მან არა თავს-იდვა“ O. IV მფ. 5,16; „აწუევდა მოწაფეთა შესლვად ნავსა“ DE.—„აიძულა მოწაფეთა თჳსთა აღსლვად ნავსა“ C. მრ. 6,45; „დაღათუ ბუნებაჲ იგი მჴეცთაჲ აწუევდა“ ოქრ.-მარხ. და ოხნ. 103,

18; „არა აწუევდეს ჭაბუკთა სენაკთა შინა“ ϑ. ცხ. 117v; „ოდეს წარვიდოდა დილეულ. აწკი მათ სადილი“ Ath.—19,109r. „სულისა მიერ წმიდისა წუეთითა იტყოდეს წმიდანი ღმრთისა კაცნი“ II პეტრე 1,21. იხ. დაწუეა. მიმოდაწუეა. მიწუეა. მოწუეა. საქმის-მაწუეველი; შდრ. მაწუეველი.

წუეთ-ი წვეთი, «ცუარი»: „რიცხჳ ღელთა კაცისათჳს. დიდად თუ იყოს. ას წელ. და ესეცა ვითარცა წუეთი ზღჳსაჲ“ O.—„რიცხჳ ღელთა კაცისათა. მრავალ ას წელ. ვითარცა ცუარნი ზღჳსა წყალისანი“ pb., ზირ. 18,8; „მჭჳმაჲ ზღჳსაჲ და წუეთი წყალისაჲ ...ვინ აღრაცხოს?“ O.—„ქჳშანი ზღჳსანი და ცუარნი წჳმისანი... ვინ აღრაცხნეს?“ pb., ზირ. 1,2. იხ. ნაწუეთი, საწუეთი.

[წუეთა] იხ. დამოწუეთა, გარდამოწუეთა, შთაწუეთება.

წუელ-ი, წუელა ჩალის ნამცეცი, ნაწუერალი (←ნაწუელარი), ღერო, «ლელწამი»: „რაჲსა ხედავ წუელსა თუალსა შინა ძმისა შენისასა?“ ლ. 6,41; „დაშთის მას შინა წუელი (ღელწამი pb.)“ O. ეს. 17,6; „ვინ დამადგინოს ცად წუელსა ველსა ზედა?“ O.—„ვინ დამდგას მე ცად ღელწმისა ველსა შინა?“ pb., ეს. 27,4; „ალილებენ იგი, რაჲცა დახუდის, თუ წუელაჲ რაჲმე, თუ მკედის-ნაწუედი. ანუ თუ სხუაჲ რაჲმე უდარესი-რე“ ϑ. ცხ. 40v; „ვითარცა წუელაჲ ესე ჩალისაჲ შეურაცხიეს“ ϑ. ცხ. 40v; „ვიქმენ მე, ვითარცა იგი, რომელი შეჰკრებენ წუელსა ლეწვასა“ O. მიქ. 7,1.

წუელა წველა, მოწველა; კრეფა: „წუელდა მათგან სძესა და გამოსწურიდა ხაჭისა“ H—841,394. „ჰმსახურებდენ მათ ნაყოფთაგან მათთა და წუელისაგან საცხოვართაჲსა და ზროხათაჲსა“ ნრხ. 70,17. იხ. მოწველა; შდრ. მწუელალი.

წუენ-ი «გბოლეილი», ნახარში: „წუენი მისი (ქორცისა) მოილო ქოთნითა“ G.—„წუენი იგი მისი შთასხა ქოთანსა“ M. ϑხ. ϑ,19; „რომელნი ჰამენ (+ქორცსა I) ღორისასა და სუმენ წუენსა მსხეერპლთა მათთასა“ O. ეზ. 65,4; „შეხოს წუერსა სამოსლისა მისისასა პურისათანი ანუ წუენისაჲ. გინა ღუინისაჲ“ I.—„შეეხოს მწუერალსა სამოსლისა მისისასა პურსა ანუ გბოლეილსა, ანუ ღუინთა“ G, ანგ. 2,12; „უკუეთუ წუენისა ჭამაჲ გნებავს. ვიდოდე ეგჳპტეს“ ϑ. ცხ. 100r; „მცირედ ოდენ წუენი, მხალისა შექმნული. ოცა მცირედ მიიღის“ ϑუϑ. XIV 14. იხ. საწუენე.

წუერ-ი წვერი, «ნიყბერი», ნიკაპი: „იყოს შედებაჲ კეროვნებისა თაჳსა გინა წუერსა“ pb..—„აჰმნეს მის შორის ნიში კეროვნებისაჲ თაჳსა შინა ანუ ნაყბერსა“ G. ლევიტ. 14,29; „მოჰკეცენეს თმანი და წუერნი მისნი“ ეზტ. 117,21; „წუერი დაჳჯნეს“ I, ეს. 7,20; „ყოველნი წუერნი დაიჯნენ“ I, იერე. 48,37; „უპურნი წუერნი გრიგორისნი... და უწყალოდ დაჰფხეორიდა მჭეთა მისთა“ ფსალტ. 145,10; „ერთსა მას (ქბეკსა) გამოსრული იყო წუერი, ხოლო ერთსა მას ეწყო ოდენ“ Ath.—19,118v; „დაივარცხნე წუერი შენი“ x 288r.

წუერ-ი თავი, კიდე, წერი, «მწუერეალი»: „თაუანისცა ასრაულ წუერსა ზედა კეროვნებისა მისისასა“ O. დაბ. 47,21; „წუერთა ზღუდისთა იქადაკების“ O, იგ. სოლ. 1,21; „სახლი ღმრთისაჲ წუერსა ზედა მთათასა“ I, ეს. 2,2; „წუერთაგან მთისათა იმეღრობენ“ I, ეს. 42,11; „დაეწის წუერი (მწუერეალი DE) თითისა მისისაჲ წყალსა და განავრილოს ენასა ჩემსა“ C. ლ. 18,24; „წუერი კეროვნებისაჲ“ G, მხ. 6,21; „განკეეთა... წელთკენ ვიდრე წუერადმე ფერკჳსა მაჲისა“ Sin.—11,113r. იხ. მწუერალი.

წუერგამო უწუერული, წვერგამომავალი: „მეორე იგი იყო წუერგამოჲ ოდენ“ ϑ. ცხ. 438r. იხ. გამო.

წუერეჯნულ-ი წვერმოპარსული: „მოვიდეს... ოთხმეოცნი წუერეჯნულნი და კეთილდაბეულნი და მკლეარენი“ O. იერემ. 41,5. იხ. ყენა.

წუეა «ნთება», «ალტყდომა»: „სასანთლესა ზედა... წუევდით ბაზმაჲთა“ G.—„სასანთლესა ზედა აწთებდით წჳმიდასა სანთელსა“ pb., ლევიტ. 24,4; „საკერველსა მათსა წუეიდენ ცეცხლითა“ O, ეზეკ. 39,10; „მთაჲ აწუებოდა ცეცხლითა“ G. — „მთაჲ იგი. ცეცხლთა აღჰკერულ. აღიტყდებოდა“ M. II ϑხ. 9,15; „ეჴრეთ ვსჯონებ. ვითარმედ ცეცხლსა შინა ვდგა და ვიწუებიი“ ϑ. ცხ. 132v. იხ. დაწუარი, დაწუელი, დაწუერობა. დასაწუელი, დაწუა, მოწუარი, მოწუეა, მწუარი, ნაწუარი, ნაწუეარი, ჴეწუეა.

წუთ (ზზ.) «წუთლა», ცოტალა: „წუთ (წუთღ Q. და არა იყოს უღმრთოჲ“ ფს. 36,10.

წუთ-ი წუთიერი, დროებითი: „აჰა წუთისა სიტყბოებაჲ ჩუენ საკუთნესა სოფლად გარდაჰქცეს“ ϑ. სწ. 10,25. იხ. გრძელ-საწუთო, საწუთრო/საწუთო.

წუთერთ (ზზ.) ცოტა, «მცირედ»; მალე; დროებით: „წუთერთ დაეთმინოთ“ ბ. კეს.-40-თჳს 110,27; „მიერჩდა და ისმინე წუთერთ“ ოჰკ.-მარხ. და იონ. 104,25; „წუთერთ ჟამ თქუენ თანა ვარ“ C.—„მცირედ ჟამ თქუენ თანა ვარ“ DE. ჲ. 13,33; „წუთერთ... შეიწუნარიან“ მთ. 13,20; „რომელმან წუთერთ დაატყბის სასაჲ შენი“ O. იგ. სოლ. 5,6.

წუთოლა, წთოლა/წთოლეა «მიმოდაპკურება», წვეთება: „ბაკენი მისნი, ვითარცა შრომაწნი, წუთოდეან სანელსაცხებლეთა საგბოლეელთა“ O. ქება 5,13; „ცანიცა წუთოდეს (წთოდეს C) პირისაგან ღმრთისაჲ“ ფს. 67,9; „ღრუბელნი წთოდედ სიმართლესა“ O.—„ღრუბელნი მოიმოდაპკურებდედ სიმართლესა“ I, ეს. 45,8; „არა წთოდის გულის-წყრომაჲ ჩემი“ M. II ნშტ. 12,7; „ცრემლნი მათნი სწთოდეს თუალთა მათთაგან“ კ.-იერ.-აღდგ. 160,15;

[წუთოობა] წვეთება. იხ. გამოწუთობა, დაწუთობა/დაწთობა, მომწთოლვარე.

[წუთობა] იხ. აუწუთობელი, აწუთობა.

წუთხ-ი «წულელება», ჩირქი, «გამონადინები»: „უკუეთუ აჭმნეს კორცსა ტყაჳსა მისისასა წუთხი (წულელებაჲ pb.)“ G. ლევიტ. 13,18; „მიყო კელი... წუთხსა მას და წალასა ფერკჳსასა“ ϑ. ცხ. 179v; „ძალნიცა მოვდოდიდე და ჰლოშნიდე წუთხსა მას წულელებათა მისთასა“ ϑ. სწ. 56,29; „მოარწყოს ქუეყანაჲ წუთხთაგან შენთა“ pb..—„მოარწყოს ქუეყანაჲ გამონადინებითა შენითა“ I, ეზეკ. 32,6.

წულ-ი «ყრმა», «წულებრი», ეკი: „განიკურნა წული (ყრმაჲ DE) იგი“ C. მთ. 17,18; „ყოველმან წულმან, რომელმან განაღოს საშოჲა“ ლ. 2,23; „უკუეთუ წული იყოს, მოჰკლით იგი“ O. გამოხლ. 1,16; „სამთა ჟამთა წელიწდისათა ეჩუენოს ყოველი წული ურჩაჲ შენი (წულებრი შენი G)“ M. II ϑხ. 16,16; „უკუეთუ ვნეე ქალი ანუ წული“ ღმრთ. 165,28; „წინა-დასცთო ყოველსაცე წულსა

მისსა" O. გამოხლ. 18,43; „გესვა შენ წულ" იერემ. 20,15; „წულმან ვინმე სცა მკურდსა" სნდ. 7,35; „იქმნენ თავისა შენისა ხატნი წულისანი და ისაძებედ მათ თანა" I, ეზეკ. 16,17. იხ. დედწული, დედის-დის წული, დას-წული, მამის-ძმისწული, სახლის-წული, სიქალწული, სეფეწული, ქალწული, შვილის-წული, ძის-წული, ძმის-წული.

წულაკი იხ. ძმის-წულაკი.

წულებრივი მამრი, «ვერძი», «მამაკაცი»: „(შესწირაუს)... გინა თუ წულებრივთა, ანუ თუ მდედრთაგან" G.—„(შესწირვიდეს)... გინათუ ვერძსა, გინათუ ნეზუსა" O. ლევიტ. 3,1; „წულებრივითაგან ვიდრე მდედრებრივადმდე განაწილებით გარეშე ბანაკისა" G. — „მამაკაცისაგან ვიდრე დედაკაცადმდე განაწილნე გარეშე ბანაკსა" pb., რიცხ. 5,3.

წულელა გამოკითხვა: „ნუკუე აწ იწულელ და გამოეძიებ სიტყუათა და საქმეთა მისთა" ბ. სწ. 177,37.

წულეულ-ი ღერო: „ნაყოფიერებაჲ ჩუენი წულეულსა შინა იხილვებას და არა ნაყოფსა" A—93,819. იხ. წული.

წულილ-ი, წურილ-ი, მწულილ-ი ხურდა, წვრილი, ვიწრო, მშვე, ნელი, «საჭიროველი»: „წულილ (არს) გზაჲ" C.—„საჭირველ (არს) გზაჲ" DE. მთ. 7,14; „მერმე შვიდნი თავნი აღმოსცენდეს მათ თანა წულილნი და ხორბაკეულნი" O. დაბ. 41,6; „შთანთქნის წულილნი იგი თესლნი" ფსჲ. XI 34; „შემდგომად ცეცხლისა ჴმაჲ ნიავისა წულილისაჲ" O. III მფ. 19,12; „არა გამოხჳდე შენ მიერ, ვიდრემდის უკუანაჰკნელიცა იგი მი-ეე-სცე შენ მწულილი" ლ. 2,59; „ვიდრე არა იქმნა მწულილ და იქმნა ვითარცა მტევრი" G. II მფ. 9,21; „რომელთან დადგა ორი მწულილი" ლ. 21,2. „მოკალო ამისგან წულილად" O. გამოხლ. 20,28; „ცრემლები შემესრა წულილად" M. II 68ტ. 84,7; „წულილად უთხრობთ უკეთურად-მცნობელთა მათთჳს" აბ. რომ.-კურთხ. მოხ. 148,11; „ესხა იგი დაბირისაჲ წერილად დაიპოს" წფტყ. 97,6; „თქჳნ მკურნალთა მათ კელეოანთა, რომელნი წულილად გამოეძიებენ მიზეზსა სენთასა" გრ. ნოხ.-კაც. ჰგებ. 164,28. იხ. დამწულილება/დაწულილება, დაწულილდება, რტოწულილი, სიწლო, უწულილესი, ფრთაწულილი.

წულილად-ი: „იქმნა შეზავებაჲ ბუნებისა წულილადისაჲ" გრ. ნოხ.-კაც. ჰგებ. 156,18; „ეერცა ბალაჰვარ მისი წეოებიდა... წულილადთა პასუხთა" ბალ. 115,14. იხ. სიწულილადე.

წულილად-დაცუმულ-ი: „ქმნულებასა ოქროჲსასა გამოგაჳსოო შენ და წულილად-დაცუმულსა ეცხლსა" ეკლ. 1,10.

წულილება გამოძიება: „აკითხვიდა მისთჳს და იწულილეიდა" ბ. ცხ. 144v. იხ. წულილი; გამოწულილება.

წულილ-წულილად წვრილ-წვრილად: „ჰორცნი წულილ-წულილად დაებძარნეს ძეძესა მას" შჯ. VIII, 16. იხ. წელილად (წელილი).

წუმა ნ. წუმა.

წუნება, წუნობა «ბასრობა», «შეურაცხ-ყოფა»: „რაჲ სათჳს მწუნობთ ჩუენ?" I,—„რაჲ ესრე მბასრობ მე?" pb.,—„რაჲსათჳს შეურაცხ-მყვენით ჩუენ?" M. II მფ. 19,43. „სწუნობენ წრფელთა და ჰბასრობენ მდაბალთა" ბ. სწ. 241,7. „წუნობაჲ უჩნს იგი" ბ. სწ. 99,28; „ნუ წუნობის გიჩს თქუენ იგი" ბ. სწ. 271,10; „წუნობით შეურაცხ-გყოს" ბ. სწ. 41,5. იხ. დაწუნება (-ული), მწუნობარი, საწუნელი, საწუნელება.

წუნწუბ-ი, წუმწუბ-ი, წუმწუბა: „აწჴმა ცეცხლი და წუნწუბი და წარწყმიდნა ყოველნი" DE.—„აწჴმა ზეით ცეცხლი და წუმწუბი და წარწყმიდნა ყოველნი" C. ლ. 17,29; „გულის-წყრომაჲ უფლისაჲ, ვითარცა ჴეი წუმწუბითა აღგზებული" I, ეს. 30,33; „წჴმდეს ცოდვილთა ზედა მასწ... წუმწუბაჲ" ფს. 10,6.

წურბელ-ი: „წურბელსა სამ ასულ ესხნეს სიყუარულით საყუარელნი" O. იგ. სოლ. 30,15; „წურბელისა მასებრ... რომელმან არა იცის განძღომაჲ" A—92,824.

წურვა: „წურვიდა იგი ყურძნსა სასუმელსა შინა ფარაჳონისსა" გრ. ნოხ.-კაც. ჰგებ. 172,21. „რომელნი სუმენ წურჳელსა ღჳნოსა" O. ამოს 6,6. იხ. გამოწურვა, დამოწურვა, დაწურვა, მიწურვა, მოწურვა, საწურველი, შეწურვა.

წურთა «გუემა», «სიტყუა», ფიქრი, აზრი, სწავლა, ზრახვა, სწრაფა, ზრუნვა, გაწვრთნა, განსწავლა: „არა წინაჲსწარ იწურთიდეთ, რაჲ სიტყუაჲ მიეგოთ" ლ. 21,14; „ჵმმარიტსა იწურთოს პირი ჩემი" O. იგ. სოლ. 8,7; „წუართონ იგი" G.—„გუემონ იგი" M. II მფ. 22,18; „ვიწურთიდ (ვიტყოდე Ⴙ) ყოველთა მიმართ საქმეთა შენთა" Ⴙ. ფს. 142,5; „ვიწურთიდით გულისაგან ჩუენისა სიტყუათა ცრუთა" I, ეს. 59,13; „იწურთიდა იგი სიტყუასა ამას" ბ. ცხ. 285v; „იწურთიდ ფსალმენთა ყოველსა ჟამსა" ბ. სწ. 288,20; „ბოროტსა ვიწურთიდი, რომელი ეყავ" ბ. ცხ. 148v; „ფერკნი, რომელნი იწურთიან ბოროტსა ყოფად" O. იგ. სოლ. 6,16. „ეითარცა წურთისაგან რომლისამე იფუფუნებოდა" ბ. კეს.-40-თჳს 120, 29. „ეფრემ—სამწყული წურთილი, უკუარს ძლევაჲ" O. ოსე 10,11; „წურთიდ ჰყუნე შეილნი შენნი" M. II მფ. 4,9; „ნაყოფი მშჯდობისაჲ, მის მიერ წურთილთა მათ მოაგის სიმართლე" ბებრ. 12,11. იხ. აღწურთა, დაწურთა, მოწურთა, მწურთელი, უწურთელი.

წურთილება წვრთნა, ვარჯიში: „პორციელი წურთილებაჲ წუთერთ ჟამ სარგებელ არს" I ტიმ. 4,8. იხ. წურთილი (წურთა).

წურილ-ი იხ. წულილი.

წუსწუთ ხშირად, წარამარა, «გულს-მოდგინედ»: „ფარისეველთა... წუსწუთ თუ არა დაიბანნიან კელნი, არა ჭამიან პური" C. მრ. 7,3; „უმზირდეს მას წუსწუთ მარადის ხელად მისა" I, — „უმზირდეს გულს-მოდგინედ დღითი-დღედ ხელად მას" O. დან. 13,12. იხ. წუთი.

წუხება იხ. წუხილი, შეწუხება.

წუხელის (ზს.) გუშინ საღამოს: „რაჲ იქმნა კაცი იგი, რომელი სდგურსა შენსა დგა წუხელისს?" H—241,18. „წუხელის ვოქუთ მცურვალთათჳს" ბ. კეს.-ექუს. დღ. 110,9.

წუხილ-ი დაღონება; მწუხარება: „მხიარულ არნ ტაბლისა დადგმასი და წუხნ მარხეისათჳს" ბ. სწ. 248,7. „საშლელ სათჳს ძმაჲ იგი შენი სწუხდეს" პრომ. 14,15. „დიდი წუხილი და ჭირი იქმნებოდა სახლსა მას" თქცლ. 96,32. „წუხილით შეწუხებენით ჩუენ" ანან. ეგრ. 42r. იხ. დამწუხველი, დაწუხება, მწუხარე, მწუხარება, საწუხელი, უმწუხარესი.

წჳე-ი წვივი, tibia, crus; «ქირი»: „რაჲთა დამუსრნენ (განუტეხნენ DE) წჳენი მათნი" ი. 19,31; „აღიკრიბე კუბასტი შენი, გამოაჩინენ წჳენი შენნი" I, ეს. 47,2; „გამო-

სტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა ორნი წ კ ნ ი" pb..—„გ-მოსტაცის მწყემსმან პირისაგან ლომისა ორნი კ ი რ ნ ი" O, ამოს 3,12. იხ. საწკვე.

წკმა, წუმა: „წ უ მ ნ მართალთა ზედა" მთ. 5,45; „წ კ მ დ ეს... წემწუმება, სულ ნაკ-ქარისაგ" ფს. 10,8; „არა წ კ მ ა ჭეყანასა ზედა სამ წელ და ექვს თთეე" იაკ. 5,17; „ყამ ერთ წ კ მ ნ და მერმე დასცხრის" მ. ხწ. 811,18; „ცამან წ კ მ ა მოსცა" იაკ. 5,18; „ნუცა გარდამოუალნ წ კ მ ა ნელი ღრუბელთაგან" O, II მფ. 1,21; „წ კ მ ა ნეფსითი განუმზადე" ფს. 67,10; „გიწკმოს თქუენ წ კ მ ა მსთუა და მცხეელი" O, თოე. 3,23; „იყო... „წ კ მ ა სასტიკი" ანდ.-ანატ. 297,23; „რაჟამს ახილით ღრუბელი აღმოსაალით და დასაგალით, შეყსეელად მსთქუთ: წ კ მ ა მოაქეს. და არნ ეგრეთ" ლ. 12,54; „აღმოუიდენ ღრუბელნი და გარდამოუდეს წ კ მ ა" მ. ხწ. 818,7. იხ. საწკმარი, უწკმარი.

წკმება «გამოწკმება»: „წ კ მ ა ცეცხლი და წუნწუბი და წარწყმიდნა ყოველნი" ლ. 17,29; „ეწ კ მ ო... სეტყეაი დიდაი ფრიად" O, გამოხლ. 9,18; „უწ კ მ ა მათ მანანაჲ საქმლად" ფს. 77,24; „მან უწ კ მ ოს სიტყუანი სიბრძნისა თჳსისანი" pb..—„თაჲდმან გ ა მ ო უწ კ მ ოს მას სიტყუაჲ იგი სიბრძნისაჲ" O, ზარ. 29,9. იხ. წკმა; გამოწკმება; შდრ. მაწკმებელი, უწკმებელი. უწკმროება.

წყალ-: „მ ე წ ყ ა ლ ი ს შ ე ერი ვსე" მთ. 15,32; „არა გ ე წ ყ ა ლ ი ს ყოლდეე" მ. ხწ. 11,3. იხ. მოწყალე, დიდად-მოწყალე. მოწყალება, მრავალ-მოწყალე, მრავალმოწყალება, სიწყალული.

წყალ-ი (წყლისა) წყალი, «მდინარე»: „ნათელ-გცემ თქუენ წ ყ ლ ი თ" მთ. 3,11; „ეთაყუა ხე. დანერგელი თანაწარსადინელსა წ ყ ა ლ თ ა ს" ფს. 1,3; „სჳს წ ყ ა ლ ი" ფიზ. III 18; „განმიხუენ ჩუენ წ ყ ლ ი ს ა მისგან" B,—„განმიხუენ ჩუენ მ დ ი ნ ა რ ი ს ა მისგან" ხბხტ. 143,3-5; „მდიდართა მათთა წარავლინნეს ჰაბუკნი მათნი წ ყ ლ ი ს" I. ეერემ. 14,3; „მკჳდრნიცა მის ადჳღილანი, საესენი სენითა, წ ყ ლ ი თ ა განსუებულნი და განჯულებულნი" შუმ. XIV·24; „დააუნის სნეული წუარეელი წ ყ ლ ი ს ა გრიალისა სუად" მ. ხწ. 192,5; „შუსეელად გამოჲდა სისხლი და წ ყ ა ლ ი ა. 19,24; „დიდგა შესაკრებელსა მას წ ყ ა ლ თ ა ს" I. ეს. 33,3.

წყალ-ი რლუნისა-ჲ «წყლით-რღუნა»: „უფალმან წ ყ ა ლ ი რ ღ უ ნ ი ს ა ჲ დაშეიდის" Ც.—„უფალმან წ ყ ლ თ-რ ღ უ ნ ი ჲ დაშკდრის" Ქ. ფს. 28,10. იხ. ვეცხლ-წყალი. მერწყული. მერწყულე. შეწყულე.

წყალთ-გარდმოხაჭანელ-ი, წყალთა-გარდამოხაჭანელ-ი: „განვლე ბჭესა მას წ ყ ა რ ი ს ა ს წ ყ ა ლ თ ა-გ ა რ დ ა მ ო ხ ა ჭ ა ნ ე ლ თ ა თანა" O, ნეემი 2,14; „ქმნა... წ ყ ა ლ თ-გ ა რ დ ა მ ო ხ ა ჭ ა ნ ე ლ ნ ი იგი ეზოსანი" O, III მფ. 2,35. იხ. გარდამოსაჭანელი.

წყალთ-სადინელ-ი: „ზღუდე იგი წ ყ ა ლ თ-ს ა დ ი ნ ე ლ თ ა ჲ... დაასკრა" O, ნეემ. 3,15. იხ. სადინელი.

წყალობა სიბრალული, შებრალება, შეწყალება, დაზოგვა, «რიდება», «მოწყალება»: „ვ ი წ ყ ა ლ ე ნ ჩუენ" მთ. 9,27; „რომელი ს წ ყ ა ლ ო ბ დეს გლახაკსა, იგიცა გამო-ეე-იზარდოს" O, ფს. სოლ. 22,9; „ნუ ს წ ყ ა ლ ო ბ თ ისარი თქუენთა" O.—„ნუ ჰ რ ი დ ე ბ თ მწყდაჲსა თქუენსა ზედა" pb., ეერემ. 50,14; „ ნუ ს წ ყ ა ლ ო ბ თ ჰაბუკთა მისთა" O. — „ნუ ჰ რ ი დ ე ბ თ ჰაბუკთა მისთა ზედა" pb.. ეერემ. 51,3. „ეწყალობისა მისისათჳს შ ე წ ყ ა ლ ო ბ ა ს მოველი" შუმ. XVI 39; „წ ყ ა ლ ო ბ ა ყავ ჩუენთჳს" DE. 34. 9,21; „ჰკო მათთჳს წ ყ ა ლ ო ბ ა ჲ" O, III მფ. 8,50; „არა ჰკავ წ ყ ა ლ ო ბ ა ჲ მამისა და დედისა შენისათჳს" ფსტ. 157; „ეამი წ ყ ა ლ ო ბ ი ს მისისაჲ მოწყენელ არს" ფს. 101,14; „შეიწეებიდე წ ყ ა ლ ო ბ ი თ ა ჩუენითა" ა.-ე. 52,11; „წ ყ ა ლ ო ბ ა ჲ მნებას და არა მსჯერალ" მთ. 9,13; „აღმოაცენენ ქეყანასა წ ყ ა ლ ო ბ ა ჲ" I. ეს. 45,8; „ეც თქუენ წ ყ ა ლ ო ბ ა ჲ" I. იერემ. 42,12; „ნუ განმაშორებ წ ყ ა ლ ო ბ ი ს ა შენსა (პ ი რ წ ყ ა ლ ე ბ ი თ ა შენთა ქ) ჩემგან" ფს. 39,12; „წ ყ ა ლ ო ბ ი ს ა ყოფასა ნე უგულებელს-ჰყოფ" O. ზარ. 7.9. იხ. მოწყალე. მოწყალება, მწყალობელი. საწყალი. საწყალობელი. უწყალოება, უსაწყალობელსი.

წყარო აღმომადინებელი თვალი/ადგილი წყლისა: „განჴმა წ ყ ა რ ო ჲ იგი" მრ. 5,29; „ვინ სცეს... თვალთა ჩემთა წ ყ ა რ ო ჲ ცრემლისაჲ" I. იერემ. 9,1; „ეძიებენ წ ყ ა რ ო ს ა წყალთასა" ფიზ. II 8; „რომლისა სენჴენი, ვითარცა წ ყ ა რ ო ნი, უხუად აღმოსცენდეს" ნახ. 74,9; „დასცხრა წ ყ ა რ ო ჲ იგი სისხლისა მისისაჲ" ლ. 8, 44; „იყო ვიმე დედაკაც წ ყ ა რ ო ჲ ს ი თ ა სისხლისაჲთა" ლ. 8,43. იხ. თაწყარო.

წყაროჲს-თავ-ი წყლის აღმომადინებელი თვალი/ადგილი: „შორის კელებსა მას წ ყ ა რ ო ჲ ს-თ ა ვ ე ბ ი აღმოვადინო" O. — „აღებანე... საშუალ კელთსა წ ყ ა რ ო ნ ი" pb.. ეს. 41,18; „არა კუალად იქცეს წ ყ ა რ ო ჲ ს თ ა ვ ი დ ე" მ. ხწ. 259,18. იხ. თავი.

[წყდომა] იხ. საწყდომილე.

[წყდომა] იხ. წყუდომა.

წყენა დაწუება, წამოწუება, ხელის მოკიდება, აღდგინება: „ი წ უ ო თუსე სიტყუად" მთ. 11,7; „ი წ უ ი ს მღერად" ფიზ. 8,10; „რომელმან ი წ უ ო ს წუობის-უოფად ძუძი მიმართ ამშონისაჲ" G, მფ. 10,18; „ი წ უ ე მისა მიმართ ღუწლი ბრძოლისაჲ" M.—„ა ღ დ გ ი ნე მისა მიმართ ბრძოლაჲ" G, II მფ. 2,26; „უ წ უ ი ს მას სლვად გზასა მას ოწროსა" მ. ხწ. 158,4 იხ. დაწუებული. დაწუებულობა.

წუება იხ. გულის-წუება, გულწუებული.

წუეა «შერუენება», წუელა: „ღელჱ ჲკი, რომელსა ს წ უ ე ე" მრ. 11,21; „არცა ს წ უ ე ე ერი" G, რიცხ. 23,13; „იგინი მწუედეს, ხოლო შენ მაკურთხო" ფს. 108,28; „დღესა მას შობისა შენისასა ს წ უ ე დ ე" O, ზარ. 23,19; „იწყო წ უ ე ე ა დ" C,—„იწყო... შ ე ჩ უ ე ნ ე ბ დ" DE. მთ. 20,74. „წუეახა ჭეშე არიან" გალატ. 3,10; „მიერეე პირით გამოელს კერპებეა და წ უ ე ე ა" იაკ. 3,10; „მწუეა წ უ ე ე ა სალმობიერი" O, III მფ. 2,25; „წ უ ე ე ი თ ა და სამწარითა და ბაეუთა სავსე არს პირი მისი" ფს. 9,7; „წ უ ე ე ბ ა ნ დელისამან ალუზორის საძირკეელითურთ" ფსტ. 148,24; „წ უ ე ე ა შეშჯდეს ჭეყანასა" I. ეს. 24,8; „ასწუებს პირსა წ უ ე ე ი ს ა და ენასა გინებასა" მ. ხწ. 149,4. „რომელმან გწყეის შენ. წუედ ოყუნ" იკ. რომ.-კორინთ. იხაკ. და იაკ. 24,18; „წ უ ე ე ი ბილწ არს" მ. ხწ. 148,7. იხ. დაწუება. მწუეარი, საწუეარი, შეწუება.

წუენა შეწუხება, შეეიწროება, შეჭირეება: „ეთაყრიდე ი წ უ ე ნ ა, ბრძანა განტეებაჲ საკრეელთაგან ოდენ" შუმ. X 21; „ი წ უ ე ნ ე მათ" მ.ცხ. 265V. „წუენდე იქმნა ფრიად სძეისაგან (ძმაჲ ვინმე)" მ. ცხ. 167V. იხ. მომწუენებელი. მო-

საწყინელი, მოეწყინებელად. საწყინელი, უწყინო.

წყეულ-ი იხ. წყევლა; შდრ. ერის-წყეული.

წყვა «მიწყვა»; აწყვა: «რომლითა საწყაულითა ვწყვიდეთ, მითვე მოგვწყოს თქუენ» C.—«რომლითა საწყაულითა მოუწყოთ, მოგეწყოს თქუენ» მრ. 4,24; «ნუცაღე აქუნდაო ცრემლთა მისთა წყვაჲ ანუ საზომი» 8. ცხ. 48r. იხ. აღწყვა, გარდაწყვა, მიწყვა, მოწყვა, საწყუ(ე)ო.

[წყვა] კორტნა. იხ. აღმოწყვა.

წყვილ-ი «ღელეული», ლეწი: «ეკეთე არა პოეოს კელმან მისმან წყვილნი გუირტნი» O.—«ეკეთე ვერ პოოს კელმან მისმან უღელეულნი გუირტთაჲ» G. ლევიტ. 5,11.

წყვილ-ი მენჯი, წელი: «დამდევ კელი შენი წყვილთა ჩემთა» O. დაბ. 24,2; «ძენი, გამოსრულნი წყვილთაგან მისთა» G. შჯ. 8,30; «დამბადე წყვილთა შინა მისთა (შვობელისა)» ბალ. 156,8.

წყინება შეწუხება, ხვეწნა, მუდარა, გაბეზრება, თავის მობეზრება; მოწყენა: «არას ვაწყინებდეთ მათ» ხჯ. მოც. 15,9; «აწყინებდიან მამასახლისნი და ძმანი მონასტრისანი» ი.-ე. 25, 11; «აწყინებედ კაცნი» საკ. წიგ. II 56,23; «ეყვდრებოდეს და აწყინებდეს ბერსა» ლიმ. 4,21; «მაწყინებდეს შე» ლ. 18,5; «რომელნიცა... იკითხვოდეთ... ამას სახარებასა, ნუ ოწყინებთ» A—484,918r. «წყინებისა მისისჳს აღდგეს და მოსცეს, რაოდენი უსმდეს მას» ლ. 11,9. იხ. წყენა; მომაწყინებელი, მოეწყინებელად, მოწყინე, მოწყინება, შეწყინება.

წყირთლ-ი, წყირთხლ-ი იხ. წირთხლი.

წულვა «გუემა», დაჭრა, დაკოდვა, დაწყლულება, «წყლულება»; «მოწყლვა»: «მცეს შე და მწყლეს შე» O. ქება 6,7; «ევრეცა იგი ოწყლას» I. ეს. 27,7; «ეითარ ადრე-ადრე ოწყალ, ვიდრე ბრლა განეტევნეს ასარანი» ანდ.-ანტ. 209,2; «ემშაკი მსახურთა თანა ოწყლა» ბ. კქს.-49-თჳს 117,19; «ერთმანცა მათგანმან ვერ წყლას იგი» M. ითბ 38,29; «თჳსთა მით ჭურითა წყლა» ხ. გაბ.-მოც. ხაკ. 98,88; «იწყლა ვითარცა თივაჲ» Ч.—«ეგუემა ვითარცა თივაჲ» Ш. ფს. 101,5; «იწყლა და დასნეულდა» ოჭრ.-მარხ.დაბ ითნ. 109,13. «სარწმენო (არიან) წულვანი მეკობრისანი» O.—«უსარწმენოს არიან წულულება მეკობრისა» pb., ეგ. ხოლ. 27,6; «მოეძღურდენ ასურასტანელნი წულვათა, რომლითა დასცნეს იგინი» I.—«იძღიენ ასურასტანელნი წულულებითა, რომლითაცა დასცნეს იგინი» pb., ეს. 30,31; «წულულ არიან მამანი თქუენნი» M. II ზჯ. 29,9; «სახელი კაცისა მის ისრაიტელისა, წულულებისა მის, რომელი მოკუდა» pb.,—«სახელი კაცისა ისრაიტელისა მოწყლულებისაჲ, რომელი მოიწყლა» G. რიცხ. 25,14; «წულულ არს ისრითა შურისაჲთა» ს. ხჯ. 244,3. იხ. დაწყლვა, მომწყლველი, მოეწყლველად, მოწყლვა (-ული), შწყლველი.

წულით-განსივება წულით მანკიერება: «წულით-განსივებაჲ მეცნისაჲ და მსივანებაჲ ანუ ხარის-განძღანი კორცთანი» ოჭრ.-მარხ. დ ითნ. 109,15. იხ. განსივება.

წულით-მაკე წულით გასიებული: «ჰეროდე წულით-მაკე იქმნა და მიტლთა შესაკმელ» Ath—11,146V. იხ. მაკე.

წულით-მანკიერ-ი წულით გასიება: «არა იქმნეს წულით-მანკიერ» ს. ცხ. 196v; «წულით-მანკიერიცა იქმნა» ს, ცხ. 195v; «იყო ეინმეკაცი წულით-მანკიერი წინაშე მისსა» DE. ლ. 14,2. იხ. მანკიერი.

წულით-რღუნა «რღუნა», «წყალი რღუნისაჲ», წარღენა, წყალდიდობა: «მოიწია წულით-რღუნაჲ იგი» DE.—«მოიწია რღუნაჲ იგი» C. მთ. 24,39; «წულით-რღუნითა წარწყმიდა» II პეტრე 3,6; «უფალმან წულით-რღუნაჲ დაამკჳდრის» Ч.—«უფალმან წყალი რღუნისაჲ დაამშუიდის» Ш. ფს. 28,10; «წულით-რღუნაჲ ვერ აგრძნეს» M. ითბ 40,18. იხ. რღუნა.

წულის-მკრებელ-ი «წულის-მვსებელი», წულის მომტანი: «არა მოგუაკლდეს თქუენგან მონაჲ, შეშის-მკრებელი და წულის-მკრებელი» G. ისუ 5. 8,28. იხ. მკრებელი.

წულის-სასუმელ-ი აუზი: «წარმოაცალიერა სარწყული წულის-სასუმელსა მას» O. დაბ. 24,20; «ვიდრემდე აღივსნეს წულის-სასუმელები იგი, რაჲთა ასუან ცხოვართა» O, გამოსლ. 2,10. იხ. სასუმელი.

წულტუ, წერტუ ტიტველი, უთმო, გლუვი, სწორი, «მოწრფელებული»: «ესაუ... არს ფარუნიერ და მე კაც წულტუ» O. დაბ. 27,11; «მკნეთანი (გზანი) წართუ არიედ» O. ეგ. ხოლ. 15,19; «მთანი დიდ-დიდნი და მაღნაროვანნი იხილნი მრგუალად და წულტუდ, რამეთუ ვერ მისწუთების თუალი, გარნა წუერსა ოდენ მთისასა» ბ. კქს.-ეჰუს. დღ. 91,24; «არს ძმაჲ ჩემი მატყლიერ, ხოლო მე წულტუაჲ ვარ» Alh.—11,285r; «მივსცე იგი კლდედ მოწრფელებულად» O.—«მივსცე იგი წულტუ კლდეობად» pb., ეზეკ. 20,6. იხ. უწულტუესი.

წულულ-ი იარა, ჭრილობა, «წყლულება»: «შეუხჳ წულულ იგი» ლ. 10,64; «როგელი განამრავლებდა წულულთა ჩუენთა G.—«რომელსან განამრავლნა წულულებანი ჩუენნი» M. შჯ. 10,24; «დაეცნენ წულულნი ეგჳპტეს» I. ეზეკ. 30,4. იხ. წულვა.

წულულება ჭრილობა, იარა, «ზუზღა», «გუემა», «წუთხი», «წყლული»; «მოწყლული»: «ძაღლნიცა... ლოშნიდეს წულულებათა მისთა» DE.—«ძაღლნიცა ლოშნიდეს ზუზღასა მისსა» C. ლ. 16,21; «წულულებისა მისისაჲ არა არს კურნებაჲ» O. ზირ. 21,4; «მოჰპანა ზუზღაჲ იგი წულულებათა მათთაჲ» ანდ.-ანატ. 212,4; «დაეცხრო წულულებაჲ ძეთაგან ისრაელისათა» G.—«დასცხრა გუემაჲ იგი ძეთაგან ისრაელისათა» Frg., რიცხ. 25,8; «წულულებამან ზაკუეითმან განამრავლნის ბრძჳრნი» O. ზირ. 27,28; «ცემამან გულისამან ყუის წულულებაჲ» O. ზირ. 28,21; «ეკეთე იყოს ჯორცსა ტყჳისა მისისასა წულულებაჲ იგი რაჲმე» pb.,—«ეკეთეთ იქმნეს ჯორცსა ტყჳისა მისისასა წუთხი» G. ლევიტ. 13,18; «იყოს თუ ღირს წულულებათა ულმრთოჲ» G.—«თუ იყოს ღირს გუემისა ცრუაჲ» pb.. II შჯ. 25,2; «რომელმან განამრავლნა წულულებანი ჩუენნი» M.—«რომელი განამრავლებდა წულულთა ჩუენთა» G. შჯ. 10,24; «ეკეთეთ სუეტსა დ წულულებაჲ შეამთხჳა თავსა» 8. ხჯ. 156,20, «დაღდვეს წულულებაჲ და გამოაქუს იგი» ლ. 20,12; «წულულებანი დასხნეს მათ ზედა» ნრნ. 24,20; «აჰა წულულებანი მახჳლისანი» O.—«აჰა შენ მოწყლულნი მახჳლისანი» I. იერემ. 14,18.

წყმედა «წარწყმედა», დაკარგვა, დაღუპვა: „თმენაჲ დაერდომილთაჲ არა წყმიდეს სრულიად (წარწყმიდეს სრულიად ტ)“ ფხ. 9,19. „მაგის თანაც წყმედად ხართ“ ფლტ. 146,30. „ვიქმენ მე ვითარცა ჭურჭელი წყმედუ-ლი“ ფხ. 30,13; „შესცეთი მე, ვითარცა ცხოვარი წყმე-დუ ლი“ ფხ. 118,170. იხ. წარმწყმედელი, წარნაწყმედი, წარსაწყმედელი, წარწყმედა.

წყნარ-ი მშვიდი: „მშჳდ ითავ და წყნარ“ მ. ცხ. 28v; „უკეთუ ვინმე ქრქუას მას სიტყუაჲ წყნარი, მიეკებს“ მ. ცხ. 18r. იხ. დაუწყნარებლობა, დაწყნარება, დაწყნარებუ-ლება, მოსაწყნარებელად, შეწყნარება.

წყობა შებმა, «ბრძოლა», «განწყობა», «შენიერთება», განლაგება, აღჭურვა, ფრონტი: „ეწყვნეს მათ ბრძო-ლად კუესა მას მარილოანსა“ O. დაბ. 14,8; „მოუკდეს მას მეფენი და ეწყვნეს“ pb.. — „მოიდეს მათდა მეფენი, გა-ნეწყვნეს“ G. მსჯ. 6,10; „სადაცა-იგი ეწყვნეს დღესა მას პირველსა“ M.—„სადა შეენიეთა მას დღესა შინა“ G. მსჯ. 20,22; „ეწყო მათ და განწყო დიდი წინაშე ასურთა“ M. I სტ. 19,17; „ეშმაკი რაჲ არს, რომელი-იგი გეწყო-ბისე“ კ. იერ.-ხანან. 64; „ეწყო წინაშე ასურისა მას“ M. I სტ. 19,19; „რომელნი ეწყეებიან სულსა“ I პეტრე 2,11; „რომელნი განიდეს წყობად“ M. I სტ. 5,18; „ეს-მოდიან-და ბრძოლანი და კმაჲ წყობათაჲ. ეკრძალებით“ C. — „ეესმოდიან ბრძოლანი და ჰამბავნი ბრძოლათა-ნი, იხილეთ“ მთ. 24,6; „მომაკალა წყობით ბრძოლი-საჲთ“ G. რიცხ. 21,14; „დიდი თორნიე წყობათა შინა აღზრდილ იყო და სალაშქროთა საქმეთა“ ი.-ე. 21,28; „მო-ხუედ წყობად ჩუენდა“ X 235r. იხ. გამოწყობა, განწყობა, განსაწყობელი, გულის-განწყობა, დაწყობა, მეწყობრე, მწყობ-რი, მწყობრად-მწყობრად, მწყობრება, შეწყობა.

წყობის-ყოფა «ბრძოლა»: „წყობა-ეყოთ ქანანელისა მი-მართ“ G.—„ეჰბრძოდით ქანანელსა მას“ M. მსჯ. 1,8; „წარელო... წყობის-ყოფად მათდამი“ G. — „წარვიდა... ბრძოლად მათი“ M. მსჯ. 11,32. იხ. ყოფა.

წყობის-ცემა შებრძოლება: „წყობა-სცა ასრაჱლსა“ G. რიცხ.1,28. იხ. ცემა.

წყრთა: „ვინ-მე უკუე თქუენგანი ზრუნვიდეს და უძლოს შე-ძინებად ჰასაკსა თჳსსა წყრთა ერთ?“ ლ. 12,25; „არა შორს იყუნეს ქუეყანასა, არამედ ორას წყრთა იდენ“ ი. 21,8; „ეხედუ მე ცელსა მჴრინჳალესა, სიგრძით ოც წყრთასა და სიერცით ათ წყრთასა“ O. ზაქ. 5,2.

წყროma იხ. განმწყრალება, განწყრომა, გულის-განწყრომა, გულის-წყრომა, გულმწყრალი, გულ-მწყრალობა.

წყრტუ იხ. წყლტუ.

[წყუდევა]: „წყუდეულ არიან საყროპილეს“ მ. ცხ. 82v. იხ. შეწყუდევა, შეწყუდეა.

წუდიად-ი ბინდი, სიბნელე, სიღრმე: „მოსე შეუიდა წყუდიადსა“ O. გამოხ. 20,21; „ჰაჴეუბოთა მით წყუ-დიადისათა შეაუნნა“ II მეტრე 2,4; „არცა ცეცხლის-დებანი იგი განაბრწყინებდეს, მიტყუარენი დათმობდეს წყუდიადსა მას ღამისაჲ“ O. სბრძ. სოლ. 17,6; „რო-მელთათჳს წყუდიადი იგი მნელი საუკუნოდ დამარხულ არს“ თუდა 1,6; „მწეხარებასა და სიბნელესა შინა წყუდია-დისასა არიან“ მ. სწ. 128,18.

[წყუდომა], [წყდომა] იხ. განწყდომა, გაწყდომა, დაწყდომა, მომწყდარი/მომწყუდარი, მოწყდომა, მწყუდარი/მწყდარი.

წყუედა «დაწყუედა», დაკლება, დახოცვა, «ხრება»: „სწყუედდენ ხეარაკებსა“ M. II სტ. 5,6; „სწყუედ-დეს საკლაკებსა წინაშე უფლისა“ G.— „დასწყუედდეს საკლაკებსა წინაშე უფლისა“ M. II სტ. 7,5. „ყუენ სა-ყმილნი და წყუედანი (სრეანი DE)“ (?) იხ. «მო-წყუედა», აწყუედა, განწყუედა, გარდაწყუედა, დაუწყუედელი, დაწყუედა, მომწყუედელი, მოწყუედა.

წყუედ-ი luniper (?): „აღმოვა-ცუნო ურწყუელსა მას ჭეე-ყანასა... ტლაკჳა და საროა... და წყუედ-ი და მერ-ტი“ O.*

წყუეტა იხ. გამოწყუეტა.

წყურიელ-ი მწყურვალე: „დასხნა უდაბნონი ტბად წყალ-თა და ქე:ყანაჲ წყურიელი—გამოსადინელად წყალთა“ ფხ. 106,35; „ელს ოჲ... ქეყანასა განჰგებელსა წყუ-რიელსა“ O. ეგ. სოლ. 8,12; „გამოეც... მდინარე ქეყა-ნასა წყურიელსა“ O. ეს. 35,6; „ოდეს გიხილეთ შენ... წყურიელი და გასთე შენ“ მთ. 25,37; „ითარცა მო-გზაურსა წყურიელმან პირი თჳსი აღაღის“ O. ზარ. 28,15; „მოსცე წყალი წყურიელთა მათ, რომელნი გი-დიდიან ურწყელსა“ O. ეს. 44,3; „ასე ერსა მას წყუ-რიელსა“ რიცხ. 171,10. იხ. წყურილი.

წყურილ-ი «მოწყურება»; «სურილი»: „რამეთუ მწყუ-რიეს“ M.— „რამეთუ მომეწყურა“ G. მსჯ. 4,19; „სწყუროდის მარადის სიყუარული ღმრთისაჲ“ მ. ცხ. 69r; „მწყუროდა და მასთე მე“ მთ. 25,35; „უკუეთუ სწყუროდის, ასე მასი“ O. ეგ. სოლ. 25,21; „სწყუ-რიან შენდამი სულსა ჩემსა“ Q.—„სურიან სულსა ჩემსა შენდამი“ C. ფხ. 62,2. „განიკრძალოს წყურილი იგი, რომელი ეკბებების შენ თანა“ მ. სწ. 74,21; „მოკუდებიან წყურილ-თა“ GM. მსჯ. 15,18; „წყურილსა ჩემსა მასუეს მე ძმა-რი“ ფხ. 68,22; „წარვიდა ჩემგან წყურილი“ მრკ. 246. იხ. შეწყურება, წყურება.

წყურნეგ-ი იხ. მწყურნები.

ჭ

ჭარ ქართული ანბანის 32-ე ასო, რიცხვითი მნი-შვნელობა—5000.

ჭაბუკ-ი, ჭაპუკ-ი «ყრმა», ახალგაზრდა, უმაწვილი, «მონა», «ჭაბუკა»; „ოდეს იყო ჭაბუკ“ DE.— „ეიძრე ყრმა იყავ“ C. ი. 21,18; „იყო ჭაბუკ და მოშიშ გულ-თა“ M. II სტ. 18,7; „მოკუდეს ჭაბუკთაგან მოხუ-ცებულადმდე“ M. II სტ. 16,18; „წარვიდეს იგინი და ცო-ლი იგი მისი და მონაჲ იგი მისი“ M. — „აღდგა კაცი წარ-სულად თჳთ და ხარჯი მისი და ჭაბუკი მისი“ G. მსჯ. 19,9; „იყო ჭაბუკი ბეთლემით“ G.—„იყო ყრმაჲ ერთი ბეთ-ლემით M“. მსჯ. 17,7; „შვილი ჩემი ჭაბუკი... უუარდა... თაკობს“ აპ. რომ.-კურთხ. იხსკ. და თკ. 109,16; „იხარებდ. ჭაბუკო. სიჭაბუკსა შენსა“ O. ეკლ. 11,9; „ჭაბუკი

* წყაროს დასახელება გამოტოვებულია (რედ.).

ესე მიეყვანე ათასის-თავისა" ხაჭ. მოც. 28,17; „მისცეს... ჰაბუკი იგი ქალი" O.—„მიეცეს... ჰაბუკად" pb., დან. 11,6; „რომელი ჰაბუკი არა დაბერდა?" მ. სწ. 8,31. იხ. განჰაბუკება, საჰაბუკო, სიჰაბუკე, უჰაბუკესი.

ჰაბუკა «ჰაბუკიდი», «ჰაბუკი»: „ვინ არს ჰაბუკა ესე?" M.—„ვინ არს ჰაბუკიდი ისი?" G.—„ვინ არს ჰაბუკი ესე?" O,რუთ 2,5. იხ. ჰაბუკი.

ჰაბუკიდ-ი «ჰაბუკა», «ჰაბუკი», «ქალი»: „ვინ არს ჰაბუკიდი ისი?" G.—„ვინ არს ჰაბუკა ესე?" M.—„ვინ არს ჰაბუკი ესე?" O, რუთ 2,5; „იხილა იგი მამამან ჰაბუკიდისამან და განაშუა" G.—„იხილა იგი მამამან მის ქალისამან" M, მსჯ. 19,3. იხ. ჰაბუკი.

ჰაბუკროვან-ი: „წარაჩინა ყოველი იგი ერი ჰაბუკროვანი ძუთა მათ ისრაჱლისათაჲ" O, II მფ. 10,9. იხ. ჰაბუკი.

ჰად-ი «საჭმელი», «ჭამადი»: „მე ჰადი მაჭეს ჭამად" D.—„მე საჭმელი მაჭეს ჭამად" C.—„მე ჭამადი მაჭეს ჭამად" E, ი. 4,33. იხ. ჭამა.

ჰაკუნტელ-ი bela rubra: „ეითარცა-იგი ჰაკუნტელი ზოკს-მკბარი" I, ეს. 51,20.

ჰალა ტყე: „სომეხთა მეფე კჳრიკე და ძმაჲ მისი სუმბატ შეიპყრეს ქეშეს ჰალასჲ" ჭ. ცხ. 229,16.

ჰალაკ-ი კუნძული: „მეფეთა თარშისათა და ჰალაკთა ძღუნი შეწირონ მისა" ფს. 71,10; „ყოველთა პატმოჲსა ჰალაკისათა აქუნდა იგი, ეითარცა ღმერთი" ი. მოც. 79, 42; „განიდევნნენ კჳპრჱსა ჰალაკისაგან" ხაჭ. წიგ. II 184,25. იხ. მოჰალაკე.

ჰამა: „რაჲ ჳჰამოთ?" მთ. 6,31; „ჰამოს პური მის თანა" ლ. 7,36; „უკეთეთ ვისმე არა უნდეს საქმის, ნუცაღა ჰამნ" II თეს. 3,10; „ესენი არიან სასხდომელნი სიწმიდისანი, რომელთა შინა ჰამოდიან მენ მღდელთა" O, ეზეკ. 42,13; „არარაჲ ჰამოდეს, გარნა პური" X 865V; „ჰამოდიან წყენა" X 865V; „შჰამეთ და არა მაძღრივ" O, ანგეა 1,6; „პური არა ჭამა და წყალი არა სუა" O, I ეზრა 9,9; „ძღლნაცა ჭამედ" მთ. 15,27; „თივასა ვითარცა ზროხანი ჭამენ" M, ოთ 40,10; „ყოველი საქმელი, რომელი ჰჭამებს" O, ლევიტ. 11, 34; „დღეს მე და ჯოჯიკ და ცოლმან მისმან ერთად პური ჳჭამოთ" შუშ. VI 8. „განსწმედს ყოველთა ჰამეულთა" C, მრ. 7,19; „არა შეიწუნარებს იგი გუშინდელსა ჰამეულსა (ჭამადსა A)" ბ. კეს.-ეჰუს.-დღ. 126,8. იხ. თესლის-მჭამელი, თიეის-მჭამელი, მძორის-მჭამელი, მჭამელი, ნაჭმევი, პურის-ჭამა, საჭამი, საჭამადი, საჭმელი, უჭმელი, უჭმება, უსაჭმელობა, ჭმევა; შდრ. ჭმა.

ჰამად-ი «საჭმელი», «ჭამული»: „მიჭმენ მე ჭამადი" O, დან. 27,7; „მრავალსა ჭამადსა შეჰყვის სალმობაჲ" O, ზირ. 37,33; „განსწმედს ყოველსა ჭამადსა" DE,—„განსწმედს ყოველთა ჭამეულთა" C, მრ. 7,19; „მე ჭამადი (საჭმელი C) მაჭეს ჭამად" ი. 4,32; „უქმოდე მას ჭამადსა" O, II მფ. 13,7; „ეცით თქუენ მათ ჭამადი" მრ. 9,37. იხ. ჭამა.

ჰამბაკ-ი «ასპალანტი», aspalathus: „ეითარცა კინამოჲ და ჰამბაკი შეზაებული (ავმალდი)" O. — „ეითარცა დარიჩინი და ეითარცა ასპალანტი წესაცხებელთა (აღვმალდე)" pb., ზირ. 24,20.

ჰამება ჰმევა, კვება: „მჰამებ ჩუენ პურსა ცრემლთა" ფს. 79,6; „ანგელოზთა საზრდელი აჭამე ერსა შენსა" O, სიბრძ. სოლ. 16,20; „კელითა შენითა მაჭამებდ მე" O, ზირ. 29,33; „თივასა ვითარცა ზროხასა აჭამებდეს" O, დან. 5,21; „აჭამებდა მათ მცირედ რასმე საჭმელსა" ანდ.-ანტ. 223,26; „აჭამებნ მათ მრავალ ცამ" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 117,10. იხ. შეჭამება.

ჰამებულ-ი «ჭუსი», სასუქი: „მამამან შენმან დაკლა ზუარაკი იგი ჰამებული" DE,—„დაკლა ჯარი იგი უსხი მამამან შენმან" C, ლ. 15,27; „მოიტ ზუარაკი იგი ჰამებული მამისა შენისაჲ" M, მსჯ. 6,25.

ჰაპან-ი საბელი: „და სუეტნი კრეტსაბმელისა ბჭისა ეზოჲსანი... და მანანი და ჰაპანნი მათნი... ალიხილენით" G, რიცხ. 4,32; „შჳდკეცი იგი ჰაპანი, ვითარცა თმაჲ ერთი, განზეთქა და თავი თჳსი გამოათაესუფლა კრულებისაგან" Sin.—87,48r.

ჰაპუკ-ი იხ. ჰაბუკი.

ჰაშაკ-ი «ტაბაკი», სასმისი ჭურჭელი: „სფარნი და ჰაშაკები... წარიღო ყოველი მატაკარანმან მან" O,—„სამსხუერპლოები და ტაბაკები... მიუხუნა მთავარ[მან] ქონდაქარმან" pb., იერემ. 52, 19.

ჰაშნიგ-ი ლვინო: „ჰაშნიგსა მიჳართუამ ძმათა" ჭ. ცხ. 893r.

ჰაჰრ-ი larus, garia: „არა შჰაჰოთ... სერი და ჰაჰრი და მსგავსი მისი" O, ლევიტ. 11,16.

[ჰდობა] იხ. მოჰდობა.

ჰედ» ჰედვა, კვერვა: „მათა ოდენ საკმარ არს ცეცხლი, ეითარცა ჭსლის-ჭსოეასა და ხუროეებასა და ჰედასა და ქუეყანის-საქმესა" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 45,34; „უზახებდეს ხუროჲ იგი მჳედელსა მას ჰედად. კუერად" I, ეს. 41,7. იხ. გამოჰედა. გა(ნ)ჰედა, დაჰედილი, ეეცხლის-მჳედელი, მესამჳედურე, მოჰედა(-ილი), მოჰედინება, მჳედელი, ოქრო(ის)-მჳედელი, სამჳედლო, სამჳედური, შეჰედვა.

ჰედილ-ი გამოკეერილი, ნაჭედი, «დაჭედილი»: „ყეინ თჳნი ნაქურთენებად ჰედილებად გარემოსადებელად საკურთხეელისად" G, რიცხ. 10,38; „ქმნა... სამასი ჰოროლი ოქროჲსაჲ ჰედილი" O, III მფ. 10,16; „თხზული თჳთა მისთჳს ვითარცა ჰედილი" M, ქება 5,11; „ესე არს ჰედილი ოქროჲსაჲ და ეეცხლისაჲ" O, სბბაკ. 2,19; „ქმენ თავისა შენისა ორნი ნესტენი ჰედილნი ეეცხლისანი (ეეცხლისანი დაჰედილნი G)" M, რიცხ. 10,2. იხ. ჰედა; გამოჰედილი.

ჰელტობა შესიტყვა ვაჭრობაზე, დაჩინჩება (საბა): „ვაჭრობასა შინა არ ჰელტობაჲ და ცილობაჲ" ბ. სწ. 274,14.

ჰენება «გუმერვა», წაკვრა, ბიძგება: „რომელი-იგი ავნებდა მოყუასსა, აჰენა მას" ხაჭ. მოც. 7,27; „უკუეთუ მტერობითა უჰენოს მას" pb.,—„უკუეთუ მტერობით უგუმეროს მას" G, რიცხ. 35,20; „გუერდითა და მკრივთა თქუენთა აჰენებდით" O, ეზეკ. 34,21; „მოვიდა მისა ღამე ანგელოზი... აჰენა მას, განაღჭა იგი და ჰრჭუა მას" ლიხ. 75,10; „ჰკორტნიდიან მათ და აჰენებდიან ფრთითა მათითა (მართეეთა)" ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 117,6. იხ. გამოჰენება, დაჰენება (-ული).

[ჰერა] იხ. დაჰერა.

ჭეშმარიტ-ი «სარწმუნო», სწორი, მართალი, ნამდვილი, «ნანდვლი»: „ჭეშმარიტი იგი ვინ გარწმუნოს თქუენ“ DE. ლ. 16,11; „ჭეშმარიტ არს და არა არს ტყუეილ“ I იოან 2,27; „ჩუენ ჭეშმარიტი გითხართ“ თომა მიც. 10,20; „ნუცა ძმასა ჭეშმარიტსა ოქროდ სოფირისად (განსცვალებ)“ O. ზარ. 7,20; „ჭეშმარიტსა გებუჯ თქუენ“ ლ. 4,25; „სასწორი ჭეშმარიტი (სარწმუნო M) და მართალი იყოს (იყავნ M)“ G. II შჯ. 25,15; „იტყოდის ჭეშმარიტსა გულსა თჳსსა“ ფს. 14,2; „ვარსქენ უვარ ყო ჭეშმარიტი ღმერთი“ შუშ. II, 14.

ჭეშმარიტად «ნანდვლად»: „ჭეშმარიტად კაცი ესე მართალი იყო“ DE.—„ნანდვლად კაცი ესე მართალ იყო“ C. ლ. 23,47; „ჭეშმარიტად იცოდა გზისა მისთჳს“ ხაჯ. მიც. 24,22; „ჭეშმარიტად უწყოდე“ ფლტკ. 141,17. იხ. გამოჭეშმარიტება, განჭეშმარიტება, უჭეშმარიტოსად-რე. ჭეშმარიტება.

ჭეშმარიტება «სიმართლე», სისწორე: „იგი მტუეილი არს, ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა“ I იოან 2,4; „მე ვარ გზა და ჭეშმარიტებაჲ“ ეპ. კჯარ.-აღჯხ. 825,12; „ჭეშმარიტებასა ეძიებს უფალი“ ფს. 50,24; „საკმენი ჴელთა მისთანი ჭეშმარიტებაჲ (სიმართლე Ч) და განკითხუაჲ (განგებულება არიან Ч)“ Ц. ფს. 110,7. იხ. ჭეშმარიტი.

[ჭეშმარიტ-ქმნა] «განჭეშმარიტება»: „განზრახვასა ანგელოზთა მისთასა ჭეშმარიტ-მქმნელმან“ pb.,—„ზრახვანი მოციქულთა მისთანი განაჭეშმარიტნე“ I. ეს. 44,26.

ჭეშმარიტ-ყოფა «განჭეშმარიტება»: „ზრახვაჲ ანგელოზთა მისთაჲ ჭეშმარიტ-ყოს“ O.—„ზრახვანი მოციქულთა მისთანი განვაჭეშმარიტნე“ I. ეს. 44,26. იხ. ყოფა.

ჭია (ჭიისა): „ნუშტი იგი ჭიისაჲ შეჭამს მკალმან“ O. იოე. 1,4; „ზეთის-ხილი თქუენი შეჭამა ჭიამან“ O. ამოს 4,9; „მუცელსა ყრმათასა განცოცხლებულნი ჭიანი მტკივრითა რაჲმე წამლითა განკურნიან“ ბ. კეხ.-მარხ. 51v; „რომელიცა იგი (სთელი) გიქმნის თქუენ ჭიამან უკუისამან საჭუსლად“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 121,8; „არცა მღილმან და არცა ჭიამან განკუეთის“ ბ. ხწ. 30,4.

ჭივილ-ი ჭყივილი: „ალმოეტეოს მკრდისაგან თჳსისა (ჭივჭივმან) ჭეიცი იგი“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 110,20.

ჭივჭივ-ი: „არა თუ ჭივჭივნი ოდენ გამოელენ წჳმისაგან... არამედ თაკვა და მუუარიცა“ ბ. კეხ.-ეჭუხ. დღ. 124,31.

ჭილ-ი butomon: „ჭუეშე თითოფერთა ხეთა დაწუს ჭიცხა თანა, ლერწამსა და ლელსა“ M. იობ 40,16; „დათხინეს სავებელი... თმისაგან აქლემისა და ჭილი“ ler.—140,188v.

ჭილ-ი ჭილობი: „დაჭდე ჭიცსა ერთსა ზედა“ ბ. ცხ. 167r.

ჭიმ-ი ალვირი, ლაგამი: „ჭიმითა და აღჩრითა უკცინე ღაწუნი მათნი“ Ц. ფს. 31,9; „მიიუანეს იგი ჭიმითა ეგუპტედ“ O. ეზეკ. 19,4.

[ჭიმა] იხ. მოჭიმული.

ჭირ-ება, «ზრუნვა»: „გჭირდეს რაჲ თქუენ“ G.—„გჭირდეს თქუენ“ pb., ლევიტ. 26,20; „მიწყალე მე, უფალო, რამეთუ ჭირს მე“ ფს. 30,10; „აწ მოსრულ ხართ ჩემდა, რაჟამსა გჭირს“ M.—„რაჟამსთჳს მოხუედით ჩემდამო, აწ ოდეს გიჭირ-ს მე?“ G. მხჯ. 11,7; „არაჲ გჭირს შენ არავისთჳს“ C.—„არას ზრუნაე არაჳისჳს“ DE. მთ. 22,16; „არარაჲ ჭირდა ელიას“ ოჭრ.-აეტრე და ელია 818. იხ. ჭირეული.

ჭირ-ი «მწუხარება», «ალმობა», ტკივილი, «ჭუნებელი», «გუემა», საჭიროება, საჭირო, გარჯა, ვნება», გაჭირვება, «მწუხარე»: „რაჟამს შეის ურმაჲ, არღარა მოიკსენის ჭირი (მწუხარებაჲ C) სიხარულითა მით (იგი სიხარულისა მისთჳს C)“ DE. ი. 16,21; „განარინა იგი ყოველთაგან ჭირთა მისთა“ ხაჯ. მიც. 7,10; „ჭირი მოთმინებასა შეიქმს“ პრომ. 5,3; „სხეულთა ლხინი, ხოლო თქუენ ჭირი“ II კორ. 6,13; „კაცი ჭირსა შინა გამოიცდებისო“ H—029,12v; „ჭირნი გულისა ჩემისანი განმრაველდეს“ ფს. 24,17; „ჭირსა ჩემსა მილხინე“ ფს. 4,2; „მოკაცეს თქუენ უფალმან პური ჭირისაჲ და წყალი იწროებისაჲ“ I, ეს. 30,20; „შეიძინეთ ჭირი ესე და ზღუაჲ“ ხაჯ. მიც. 27,21; „ჭირთა (სალმობათა Ц) ჯოხთჳისათა მომიცეს მე“ ფს. 17,5; „შენ, უფალო, უწყი ჭირი ჩემი“ O.—„შენ იცი უნებელი ჩემი“ M. ეს. 14,14; „ამათი არაჲ ჭირ არს“ ანტ. დ. 21; „შრომაჲ, ჭირი... განეწესა მის ზედა“ ოჭრ.-მარხ. და თონ. 102,1; „ჭმა არს დღესა ამას ჭირი თჳსი“ მთ. 8,24; „მომეწიფნეს მე დღესა ჭირისა ჩემისასა“ ფს. 17,19; „ჭირი თუ რაჲმე შეგემთხჳოს“ O. ზარ. 13,10; „შეისმინენ შენი უფალმან დღესა ჭირისა შენისასა“ ფს. 19,1; „ყოო ჭირი დიდი მაშინ ჭეუანასა ზედა“ ლ. 21,23; „კრულებაჲ და ჭირი და ტანჯუაჲ“ B.—„სატანჯველი და არცა გუემაჲ და საკრველნი“ A. ნჰნტ. 190,11; „თქუენ აწ ჭირი გაქუს“ DE.—„თქუენ აწ მწუხარე ხართ“ ი. 16,22; „ცოლიერი კაცი მარადის ჭირსა და ურვასა შინა არს“ პ. ხწ. 120,92; იხ. დაჭირვება, მოჭირება, საჭიროჲ, უსაჭიროჲსა, ჭირება.

[ჭირვება] იხ. მოჭირება.

ჭირვა c.b. დაჭირვა.

ჭირ(ვ)ება, ჭირვობა «შეიწრება», «შეჭირვება», «მოცა», ვნება, წვალება; «დამდაბლება», ჩაგვრა, გარჯა, «ზრუნვა»: „ნუ აჭირეებენ კაცი მოყუასსა“ G. ლევიტ. 25,14; „მწირსა მას არა აჭირეებდეთ“ O. გამოსლ. 22,2; „აჭირებდა ამორველი იგი ძეთა დანისთა მთასა მას შინა“ M.—„შეაწრებდა ამორველი ძეთა დანისთა მთასა შინა“ G. მხჯ. 1,34; „აჭირებდა (შეაჭირეა G) მათ ფრიად“ M. მხჯ. 2,15; „მოყუასსა თჳსსა არა აჭირეა“ O. ზარ. 18,28; „ესმა ქალქელეთა, რომელნი აჭირეებდეს იერუსალემსა, სმენაჲ მათი“ O.—„ესმა ქალქელეთა, მომცველთა იერუსალემისათა, სასმენელი მათი“ pb., იერემ. 37,4; „გუაჭირეებდეს ჩუენ შეგუპტელნი“ G. II შჯ. 26,6; „ძენი ამმონისანი მაჭირეებდეს მე“ M.—„ძენი ამმონისანი დამამდაბლებდეს მე“ G. მხჯ. 12,2; „ნუ ვის აჭირეებთ“ ლ. 3,14; „აჭირეობდა მათ შრომითა და ალიზისა საქმითა“ O. ეგზ. 5,10; „ეგრე ვაჭირეო; ვითარცა აჭირა ესცემ“ I კორ. 9,20; „ეკუეთ ვაჭირეთ თქუენისათჳს ნეკეშინის-ცემისა და ცხოვრებისა“ II კორ. 1,8; „რაჲსა ვაჭირვით ყოველსა ჟამსა?“ I კორ. 15,30; „ვაჭირვა არა მცირედ“ ი. მიც. 28,25; „აჭირეოდა მისთჳს“ O. II შჯ. 18,2; „მრავალგზის სატყუედმდე ვაჭირვიდე“ O. ზარ. 31,13; „რომელი შერებით და აჭირვებ და იწრაფინ“ O. ზარ. 11,11; „არაჲ გჭირს შენ არავისთჳს“ C.—„არას ზრუნაე არაჳისჳს“ DE. მთ. 22,16. იხ. ჭირი. ჭირვეული; შდრ. თანა-ჭირება. მაჭირ(ვ)ებელი.

ჰირვეულ-ი მწუხარე, უძლური, «ვლახაკი», გაჭირვებული: „ყრუთა ესმის, მკედარნი აღდგებიან და ჰირვეულთა ეხარების“ C.—„ყრუთა ესმის, მკედარნი აღდგებიან და გლახაკთა ხარებულ არს“ DE. მთ. 11,5; „იხილნა... შემცირებულნი და ჰირვეულნი და ნაკლულევანნი და კუებულნი და არავინ იყო შემწყე ისრაჱლისაჲ“ III მგ. 14,20; „აჭირებდეს ჰირვეულთა და უძლურთა“ იობ 36,15; „არა წარვიდეს ადგილსა ჰირვეულსა“ მ. ცხ. 270r; „შეეწევიან ყოველთა ჰირვეულთა“ ხაკ. წიგ. II 91,27; „ვიქმნენ ჩუენ მოწყალე... ყოველთა ზედა მწუხარეთა და ჰირვეულთა“ მ. სწ. 54,28. იხ. უჰირველად, ჰირვება.

ჰირვეულობა, ჰირვეულება «ჭირი», მწუხარება, ხელმოკლეობა, გაჭირვება, ვნება: „იხილა... ჰირვეულობაჲ ჩუენი“ G, II შჯ. 26,7; „ესმა რაჲ ბერსა ჰირვეულებაჲ იგი მისი“ მ. ცხ. 202v; „შჯდ დღე შჯამოთ მას შინა უცოფოჲ პერა ჰირვეულობისაჲ“ G.—„შჯდ დღე უფოველი შჯამო ჰირსა მას შინა“ M, II შჯ. 16,3; „სიყუარულე პირთა მათთაჲ აუწყებდა სიკლასაკესა მათსა და ჰირვეულობასა“ ბალ. 81,11. იხ. ჰირველი.

[ჰირნ-] იხ. მოჰირნე.

ჰირულ-ი «დავრდომილი», გლახა, ღარიბი: „დევნა კაცი ჰირული, გლახაკი“ Ჭ.—„დევნა მან კაცი, დავრდომილი და გლახაკი“ Q, ფს. 108,10; „იჯსნა გლახაკი ჴელთაგან ძლიერისათა, ჰირული და დავრდომილი“ ფს. 71,12. იხ. ჰირ-.

ჰიჭა შეშა, სასმისი: „მიაროთა ღუნიჲ ჰიჭითა“ შუშ. VI 10; „განყარა ჴელი და ჰიჭაჲ იგი პირსა შეალეწა და ღუნიჲ იგი დითხია“ შუშ. VI 16; „იგი არს მეგობარი სარწმენოჲ, რომელი არა ჰიჭამან მოიგოს, არამედ გამოცდილებამან“ ბალ. 183,5; „აღილო ერთმან ბერთაგანმან სამწდეოჲ და ჰიჭაჲ“ მ. ცხ. 118r; „აღრიცხუაჲ წყალთა ზღუათაჲ ჰიქითი უადვილეს არს აღრიცხევისა მთისა (თევზთაჲსა)“ მ. კეს.-ექუს. დღ. 96,22.

ჰიჭა-ჲ გარისა-ჲ კოტრში, რომლითაც გამოსწოვენ სისხლს: „შემსუმელ არს იგი ნოტიჲსა... ვითარცა ჰიჭაჲ გარისაჲ... რომელი გამოსწოვნ“ მ. კეს.-ექუს. დღ. 47,20.

ჰიკნაუხტ-ი აბრეშუმის ქსოვილი: „ნაცვალად ჰიკნაუხტისა საქმისა დიდითა გულს-მოდგინებითა ჴელთა აღიხენა დავითნი“ შუშ. XII 1.

[ჰკუერვა] იხ. მჭკუერველი.

ჰლაკ-ი თათი: „შემოიყვანა კაცი ამას სოფელსა... იგი... არა აღჭურვილ არს აღმოცენებითა რჭათაჲთა... ჰლაკთაჲთა და არცა შეეთაჲთა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 152,11; „ჰლიკი მისი არა განპებულ არს“ M. ლევიტ. 11,4; „რომელსა (ჭიპსა ჩჩკლსა) გამოჰქონდეს რქანი და ჰლაკნი (ჴლიკნი Q)“ Ჭ. ფს. 68,32.

ჰლაკგანპებულ-ი, ჰლიკგანპებულ-ი: „ყოველი საცხოვარი, ჰლიკგანპებული და მფრცხენალი ორითა ფრცხილითა... შჯაბნეთ“ G.—„ყოველივე პირუტყუ, რომელი ჰლაკგანპებული იყოს, და აღმოიცოხნიდეს, ესე სჯაბეთ“ pb., II შჯ. 14,6. იხ. განპებული.

ჰმა იხ. აღჰმა, გამოჰმა, გარდაჰმა, დაჰმა, თანადაჰმა, მოჰმა.

ჰმევა იხ. ნაჰმევი.

ჰმოლება ამოჰმოლობა, ამოღრღნა: „არა არს მას (სფეკლასა) შინა ჰმოლებაჲ და არცა სიღრუე“ პ. კეს.-ექუს. დღ. 44,6.

ჰმუნვა წუხილი: „ჰმუნეენ შენთჳს“ ფლმნ. 293v. „არცა მხიარულება (იქმნების) თჳნიერ ჰმუნვისა“ მ. სწ. 304,28. იხ. დაჰმუნვა, მჰმუნვარე. შეჰმუნვა, ჴუნიერი.

ჰნობა იხ. დამჰნარი, დაუჰნობელი, დაუჰნომელი, დაჰნობა.

ჰორტ-ი «ქონცხი»: „აღდგეს მის ზედა ჰორტი ქუისაჲ დიდი“ M.—„აღდგეს მას ქონცხი ქუითაჲ დიდი“ G. ისუ 5. 7,26.

[ჰრა] ტაცება. იხ. აღჰრა, აღსაჰრელი.

ჰრა კვეთა: „შჰრიდენ კრმლებსა მათსა საკნისებად“ O. მიქ. 4,3; „ჰრიდა ყრმასა მას წურილად“ მ. ცხ. 398r. „არცა ჰრიმან გუამისამან მახჳლითა... განმაშორინ მე სიყუარულსა ღმრთისასა“ Sin.—11,108r; „აღიღო დანაკი, იწყო ჰრად და ჰამად“ 857v*. იხ. აღჰრა, გამოჰრა, განჰრა, გარდაჰრა, დაჰრა, მოჰრა, შეჰრა; შთაჰრა.

ჰრელ-ი სხვადასხვა ფერისა, მოხატული აბრეშუმის ქსოვილი, ოქრომკედი: „აჰნდა კუერთხთა მათ თეთრი იგი, რომელი გამოეხუეწა ჰრელი“ O. დაბ. 30,37; „განძარცუეს იოსებს სამოსელი იგი ჰრელი“ O. დაბ. 37,23; „შეგმოსე შენ ჰრელითა“ O. ეზეკ. 16,10; „სამოსელი შენი ბისონი, და ნემსული და ჰრელი“ I. ეზეკ. 16,18; „უქმნა მას სამოსელი ჰრელი, მრავალფერი“ O. დაბ. 37,3. იხ. სიჰრელე. ხსედ-ჰრელი.

ჰრელებულ-ი «ჰრელი»: „ბისონი (ბჳსონი I) ეგჳპტით ჰრელებული გიქმნიეს შენ სარეცელად“ O, — „ბისონი ჰრელებსა თანა ეგჳპტით იქმნეს შენდა სარეცლად“ pb., ეზეკ. 27,7; „რომელთა ეშოსა ჰრელებული წელთა მათთა“ O.—„მორტყმულნი ჰრელებითა წელთა ზედა მათთა“ pb., ეზეკ. 23,15.

ჰრელობა «მრავალფერი», მოხატულობა, ფერად-ფერადი: „ვინ მოსცა დედათა... ჰრელობისა მეცნიერებაჲ?“— „ვინ მისცა დედათა ქსოვილისა სიბრძნე ანუ მრავალფერი ქსოვანებაჲ?“ pb., 38,36**. იხ. ჰრელი.

[ჰრეტა] იხ. განჰრეტა.

ჰრტინვა «ქმობა», ჴუიკილი, ჩიკჩიკი: „ვითარცა მერცხალი, ეგრე ეჰრტინევდ (ეჰრჰინევდ)“ ფი%. XXIII 3; „ეჴმობდი“ O. ეს. 38,14.

[ჰუავ-ი] იხ. დედაჰუავი.

ჰუალ

ჰუარდლ-ი მჭვარტლი, «ჰუარტლი»: „დეხჩირი ხილეითა, ვითარცა ნგორებული ჰუარდლსა (ჰუარტლსა S) და მწკრესა შინა“ ლიმ. 52,10.

ჰუვარგენ-ი ჯოხი, კომბალი: „აღიღე შოლტი ისი და ჰუვარგენი, და წარვედ და აძოვენ ღორნი“ მ. ცხ. 391r.

ჰუვილ-ი, ჰუილ-ი მწუხარება: „გონებაჲ არა იგლოვს და სული არა ჰუეის“ H—641, 650; „სიხარული მისი ჰუვილად გარდავაქციო“ ადამ. 20,1; „ნაცვალად მხიარულებისა შემარტყ მე ჰუეილი“ მ. სწ. 119,25; „ვინმცა არა ლმობიერ

* წყაროსათვის ადგილია დატოვებული (რედ.).
** წყაროს დასახელება გამორჩენილია (რედ.).

იქმნა გლოვათა და ჰუილთა მათთა" A—92,231. იხ. თანამჰუ(ე)ანი, თანამჰუეარი, უჰეარი, ჰუენიერი.

ჰუენულ-ი «ჰუენიერი», მწუხარე: „მოკუეს შენ უფალმან მუნ გული ჰუენული (ჰუენიერი M)" G. II შჯ. 28,65. იხ. ჰეული.

ჰუენიერ-ი, ჰუმუნვიერ-ი მწუხარე, «ჰუენულის»: „მოკუეს შენ უფალმან ღმერთმან შენმან გული ჰუენიერი (ჰუჯნუული G)" M, II შჯ. 28,66; „იქმნა ჰუენიერ გული ჩუენი" O. გოდ. იერემ. 5,17; „რომულნი ჰუმუნვიერ არიან შენთჳს" ფლ35. 295r. იხ. ჰეული, ჰმენვა.

ჰუილ-ი იხ. ჰეული.

ჰურ-ი იარალი, ჰურჰელი; ჰური, ქვევრი; მოკაზმულობა: „იყოს იგი ჰურ პატივოსან" II ტიმ. 2,21; „უკეთეს არს სიბრძნე უფროს ჰურისა საბრძოლისა" O. ეკლ. 9,18; „მომგუარეთ ჰური ეგე რჩეული" მარკ. 258r; „აღიღე ჰური და ფარი და აღდეგ მწედ ჩემდა" ფხ. 34,2; „ჰური ეშმაკისაო" ფლტკ. 140,0; „ყოველივე კალთას ჰური (არიან) შეშად" O, II შე. 24,22; „ვითარც ჰურნი შეცეცთანი შეიძულრნენ" 3. ხჭ. 15,16; „ჰური განჭურეტილი აის სხჳა სახლი" O. ოგ. ხოლ. 23,27; „ჩასჳა ჰურსა შინა დიდსა" 3. ცხ. 220r; „აღიღო ცხენისა ჰურითურთ" რიფხ. 178,3. იხ. კეცის-ჰური, საჰურველი.

ჰურეტა: „ჰურეტდა... იგი კარით" 3. ცხ. 261r.

ჰურვა შეჰურვა, შეიარალება: „ნუმცა ეჰურეიან დადგრომად წინაშე ჩემსა ძლიერებათა შენთა მიერ" თოშა მოც. 18,20. „უბრძანებს ნათესავსა ჰურვილსა" I. ეს. 13,4; „ზოგნი იგი ჰურვილნი იყვნეს წინაშე პირსა მტერთასა" O. ნეემ. 4,16. იხ. აღჳურვა, უჰეროელი, შეჰურვა.

[ჰურინვა] იხ. მჳურინავი.

ჰურ-რჩეულება: „სადაცა არს ჰურ-რჩეულება, შენცა არს ბრძოლაჲ ეშმაკისაჲ" H—241,797. იხ. რჩეულება.

ჰურჰელ-ი, ჰურჰერ-ი (ჰურჩრისა, ჰურჳლისა), ჯამჰურჰელი, ჰური, იარალი, ქოსება, საჰურჰლე, სამკაული, «საჰურველი», «განმზადებულება», «ეაშკარანი»: „რაჲთა განვიშჳიდოს ჰურჰერი მიერ ტაძრით" ბრ. 11,16; „უკუეთუ ჰურჰლითა რკინისაჲთა სცეს მას" G.—„უკუეთუ საჰურველითა რკინისაჲთა სცეს მას" pb.. რიცხ. 35,16; „მუნ დგა ჰურჰერი ვრთა საესე ძვრითა" C. ი. 19,20; „მომართე მე მცირედ წყალი ჰურჰლითა და ვსუა" O. III შე. 17,10; „შთადვე იგი (წიგნი) ჰურჰერსა კეცისასა, რაჲთა დ:თმოს დღეთა შრაჳლთა" O. იერემ. 32,15; „უძლის... ჰურჰრისა მისისა თჳარის-ყოფაჲ" შთ. 12,20; „ნუ საღჳნეთა მ:თ ჰურჰელთა ხედავ" H—2251,288v; „აღიღე ჰურჰერი შენი: კაბარჩი და შჳლდი" O. დაბ. 27,3; „ყერ პოვა ჰურჰლები თჳსი" 3. ცხ. 86r; „თითოეულსა მათსა აქუნდა ჰურჰერი მისრი ესაჲ ჭელსა თჳსსა" O. ეზეკ. 9,1; „აჰა ესერა ჰურჰერი შემახჳრისაჲ" O. ამოს 8,1; „სცეიდეს ყოველთა ჰურჰელთა კარიეს საწამებელისათა" G. რიცხ. 3,8; „ყოველი ჰურჰერი სახლისაჲ მის განშზადებელ ალოჳა" ფლტკ. 150,4; „წარიღონ სამოსელი მათი... და ყოველი ჰურჰერი" I. იერემ. 49,30; „არავინ სანთელი აღანთის და დაფარის იგი ჰურჰლითა" ლ. 8,16; „უქადე ჰურჰერი ერთი სამისოჲ და ძნიად თჳს-იდვა შეტევებაჲ ჩემი" შუშ. I,8; „ნუ ალოების ჰურჰელსა შენსა შორის სასწორი" M,—„არა იყოს ეაშკარანსა შინა შენსა სასწორი" G, II შჯ. 25,16; „კაცნი, მორტყმულნი ჰურჰლებითა საბრძოლითა" G.—„კაცნი, რომელთა ეშოსა საჰურველი ბრძოლისაჲ" M. შჯ. 18,17; „მისცა მას უფალმან ჰურჰერი მრავალი ფრიად" M. II შჯ. 32,20; „აღიხილე ყოველი ჰურჰერი სახლისა ჩემისაჲ" O. დაბ. 31,37; „წარტყუენეს... ჰურჰლები მათი" pb..—„წარმოტყუენეს... გაზმზადებულებაჲ მათი" G. რიცხ. 31,9; „ნუ ალოების ჰურჰელსა შენსა შორის სასწორი" M.—„არა იყოს ეაშკარანსა შინა შენსა სასწორი" G. II შჯ. 25,16. იხ. კეცის-ჰურჰელი, შეჰურჰლე. ოქროის-ჰურჰელი. საჰურჰლე.

[ჰურჰლვა] იხ. განჰურჰლება.

ჰუხვა იხ. დაჰუხვა.

[ჰჯრვა] იხ. აღმოჰჯრვა, გარდაჰჯრობა, ჰჯრობა.

ჰჯრობა ხედვა, ჭვრეტა: „ასელი იგი საელსი ეჰჯრობდა სარკემლით გამი" O. II შე. 8,16; „რომელი აღწუედებინ და ეჰჯრობნ სარკემლთ მისით" O. ზაქ. 14,24; „ეჰჯრა კარსა" 3. ცხ. 201v; „სარკემლით სახლისაგან მისისა გზასა ზედა ჰჯრობს" pb..—„სარკემლით სახლისა მისისაჲთა უბანთა გარდამოიჰჯრობნ" O. ოგ. ხოლ. 7,3. იხ. გარდამოჰჯრობა.

ჰჯულება იხ. დაჰჯულება, შეჰჯულება, შეჰჯულება.

ხ

ხან ქართული ანბანის 33-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—6000.

ხადა, ხდა «ღალად-ყოფა», «გამოხადა», «წოდება», «ქმობა», ძახილი, მოხმობა: „ელიას ჰხადის (უქმობს C)" DE. ზრ. 15,35; „ხადიან სახელსა უფლისასა გულითა წმიდითა" II ტიმ. 2,22; „პირსა ჩემსა ეხადე უფალსა" ქ.—„პირსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღაღად-ეყავ" C. ფხ. 17,7; „რომელნი ხადიან სახელსა შენსა წმიდასა" ფლტკ. 147,20; „ხადის მას უფალი" DE. შთ. 22,43; „რომელმანცა ხადა მას" ლ. 7,39; „რაჟამს გხადოს ეინმე კორწილსა, ნუ დასხდები პირველსა საინაკესა" ლ. 14,8; „შეაელინეს ხადად მისა" C.—„მიეელინეს მას და გამოჰხადოდეს" DE. ზრ. 8,21; „არა მხადენ ჩუენ, რაჟამს განხჳდე შენ წყობად" M. — „არა წოდებაჲ ჩუენი, რაჟამს მოხჳდე წყობად" G. შჯ. 6,1; „ეტყოდა მასცა, რომელმან-იგი ხადა მას" ლ. 14,12. „ხადად სახელისა მამისა გინა დედისა" I. ეს. 8,4; „ვითარ შეეძლო ხადად ღმრთისაჲ?" H—822,10v; „არა დავსცხრე ვედრებად და ხდად სახელსა წმიდასა მისსა" ლიტ. 140,2; „რაჟამს-იგი ენების ქმობად და ჰნებავნ ხდად ქმაჲ თჳსი" გრ. ნოს.-კაც. ჯგუნ. 185,32; „მწყალებელად ხადითა შეიწრებულნი დიდსა ურვასა შინა ეიყუენით" ი.-ე. 52,3. იხ. გამოხადა, მიმხადელი, მოხადა, მოხადა, შეხადა.

ხადილ-ი მოხმობა, დაძახება, წეულება: „განეშზადე ხადიდ ღმრთისა შენისა" O. ამოს 4,12; „ხადილსა ჩემსა ესმა ჩემი ღმრთისა" ფხ. 4,3; „ხადილსა მას მორწმენეთა მოეწოდე" ოქრ.-უძღ. შჯ. 6,16; „ნუცა დასწყუედ ლოცვასა შენსა და ხადილსა ღმრთისა მიმართ" H—822,

11v; „გუცონის ხ ა დ ი ლ დ სახელსა მისსა“ Sin.—97,19v. იხ. ხადა.

ხადილობა წეეულება: „ვიელტოდით... ტაბლათაგან და ხ ა დ ი ლ ო ბ ა თ ა მათსა“ ჰ. ცხ. 22r. იხ. ხადილი.

ხავარტ-ი olus: „მოართუა ხეთი კუეზა პური და ხ ა ვ ა რ ტ ი და წყალი“ თქლა 107,14.

ხავონან-ი «მსუნევანი»: „ქმნად ხ ა ვ ო ნ ა ნ ი ძალთა ცისათა“ pb..—„უქმენ მ ს უ ნ ე ვ ა ნ ი ძალთა ცისათა“ O. იერემ. 7,18.

ხაზ-ი იხ. მოხაზულობა.

ხაზ-ი: „შენ გმოსიეს სტავრაჲ და ხ ა ზ ი და ძოწეული და გლახაკსა არა აქუს ძეელიცა სამოსელი“ ჰ. სწ. 85,22.

ხაკან-ი (ხაკნისა): „მოუზიანა ხ ა კ ა ნ ე ბ ან სპასალარი თჳსი“ ჭ. ცხ. 211,8; „მოიწია, მოიქცელი ხ ა კ ნ ი ს ა“ ჭ. ცხ. 211,7.

ხალ-ი: „ხ ა ლ ე ბ ი თ ა გრძელებითა აჭენებდეს (ნავსა)“ Sin.—11,857v.

ხალენ-ი წამოსასხამი ტყავი, ქურთუკი: „დაიფარა პირი თჳსი ხ ა ლ ე ნ ი თ ა“ O. III მფ. 19,13; „იქცეოდეს ხ ა ლ ე ნ ე ბ ი თ ა და თხისა ტყავებითა“ ბებრ. 11,37; „სასთაული ერთი ხ ა ლ ე ნ ი ს ა უცნ სასთუნით კერძო“ შუშ. XIV 10.

ხან-ი დრო: „ვითარ წარვეს ხ ა ნ ი რაოდენიმე“ ა.-ე. 48,26.

ხან ერთ (ზზ.) მცირედ: „მაცადეთ მე ხ ა ნ ე რ თ“ სნდ. 6,7.

ხანითი-ხანად «ჟამითი-ჟამად», დრო და დრო, ჩქარ-ჩქარა: „მოვალს მტერი ხ ა ნ ი თ ი - ხ ა ნ ა დ... მოვალნ მის:ცა... ჟ ა მ ი თ ი - ჟ ა მ ა დ“ ჰ. ცხ. 366r.

ხანად-ხანად ზოჯერ; «ჟამად-ჟამად»: „ჯერ არს უკუე ხ ა ნ ა დ - ხ ა ნ ა დ თანა-შთამოსლეაჲ ძმათაჲ“—„ჯეროვან არს ჟ ა მ ა დ - ჟ ა მ ა დ თანა-შთამოსლეად ძმათა“ ჰ. ცხ. 282r.

ხანდაკ-ი ბრმამი, თხრილი: „მოიზღუდა ვით კერძო სხრტითა და ხ ა ნ დ ა კ ე ბ ი თ ა“ ჭ. ცხ. 250,6.

ხარ იხ. -არ.

ხარ-ი: „იცნა ხ ა რ ი ან მომგებელი თჳსი“ O. ეს. 1,3.

ხარაბუზ-ი: „შჯამნეთ... ეაე-ირემი, ხ ა რ ა ბ უ ზ ი, იამური“ G.—„სჯამო... ხ ა რ ა ბ უ ზ ი...“ pb., II მჯ. 14,5.

ხარადრიონ-ი charadrius: „არა შჯამნეთ... ხ ა რ ა დ რ ი ო ნ ი და მსგავსნი მისნი“ G, II მჯ. 14,18.

ხარაჯა ხარკი: „გაუკეთა ხ ა რ ა ჯ ა“ ჭ. ცხ. 221,12.

[ხარბ-ი] იხ. მეხარბე.

ხარბ-ი გაუმაძღარი, ანგარი, მოშურნე: „ხ ა რ ბ ი და ძაღლი შეიძებულნი არიან“ ჰ. სწ. 148,6. იხ. სიხარბე.

ხარება «შეება», მხიარულება, «განშეება», «განცხრომა»: „ვჰპოთ და ვიხ ა რ ე ბ დ ე თ (ვიშეებდეთ C)“ DE. ლ. 15,28; „გჯხ ა რ ი ს, რაჟამს ჩუენ უძლურ ვიყუნეთ“ II კორ. 13,9; „ვიხ ა რ ე ბ დ ე და ვიშეებდე შენდამი“ ფხ. 15,9; „ძეშან ბრძენმან ა ხ ა რ ი ს მამასა“ O. ოგ. ხოლ. 10,1; „ა ხ ა რ ე ბ დ ა სასუფეველსა ღმრთისასა“ ლ. 8,1; „ეკუნისამდე ი ხ ა რ ე ბ დ ე ნ (იშეებდენ C)“ ფხ. 5,12; „უ ხ ა რ ი ნ ლალვაჲ“ O. ოგ. ხოლ. 17,19; „ი ხ ა რ ე სულთაცა ამათ ჩუენთა“ ფლტ. 137,5; „ა ხ ა რ ე ბ ს ეშმაკსა“ ჰ. ცხ. 112v; „ი ხ ა რ ე ბ დ ე შენ და სახლეულნი შენნი“ M.—„გ ა ნ ი შ უ ა შენ და სახლშან შენმან“ G. II მჯ. 14,20; „იშეებდით ჭეეყანასა ზედა და ი ხ ა რ ე ბ დ ი თ (გ ა ნ ს ც ხ რ ე ბ ო დ ე თ C)“ იაკ. 5,5; „შეეწიერ არიან ფერკნი, რომელნი ა ხ ა რ ე ბ ე ნ მშჯობასა“ O. ეს. 52,7. „ვითარცა-იგი ჯუარცემისა მისისათჳს სჩენაჲ მწუხარებით იყო, ეგრეცა აღდგომისა ხ ა რ ე ბ ა ჲ“ კ. იერ.-აღდგ. 156,10. „ვართ ჩუენ ხ ა რ ე ბ უ ლ“ ჰებრ. 4,2. იხ. განხარება, მოხარული, სახარება, სახარულევანი.

ხარისხ-ი «სადგომელი», «აღსავალი», საფეხური; «მენაკი»: „დაუფძებული ხ ა რ ი ს ხ ს ა ზედა ოქროჲსაჲსა“ M.—„დამტკიცებულ ზედა ს ა დ გ ო მ ე ლ თ ა ოქროჲსათა“ O. ჭებ. 5,15; „ვითარცა სუეტნი ოქროჲსანი ზედა ხ ა რ ი ს ხ ს ა ეეცხლისასა“ O. ზირ. 20,28; „აპკურო (სისხლი) ხ ა რ ი ს ხ თ ა საკურთხეველისა (აღ ს ა ვ ა ლ თ ა მათ საკურთხეველისა M)“ G. II მჯ. 19,27; „შექმნა... ხ ა რ ი ს ხ ა დ ეეცხლი“ ჭ. ცხ. 156,2; „აჰა მოვაქცევ ა ჰრდილთა აღსავალთასა, რომელსა შთავიდა მზე ათთა ხ ა რ ი ს ხ თ ა სახლისა მამისა შენისათა“ pb..—„გარე-მოვაქცო ა ჰრდილი ა ჰ ი ს ა მზისაჲ მენაკთაჲ მაგათ, რომელ შთასრულ არს ა ჰ რ დ ი ლ ი ათსა მ ე ნ ა კ ს ა ტაძართა მაგათ აქაზის, მამისა შენისათა“ O. ეს. 38,8.

ხარკ-ი გადასახადი, გამოსაღები; საზრუნავი: „მოძღუარმან თქუენმან არა გამოსცის ხ ა რ კ ი დრაჰისაჲ?“ C, მთ. 17,24; „ვისგან მოიღებენ ხ ა რ კ ს ა ანუ ზუერსა?“ DE, მთ. 17,25; „ჯერ-არსა კეისრისა ხ ა რ კ ი ს ა მიცემად ანუ არა?“ ლ. 20,22; „აღუდგა ხ ა რ კ ი ქუეყანასა მას ასი ტალანტი ვეცხლი“ O, IV მფ. 23,33; „მოჰკადიან ხ ა რ კ ი სამეუფოჲ“ O, I ეზრა 4,6; „გარდაიკადე სამეუფოჲ ხ ა რ კ ი“ H—241,453; „ძალისა ხ ა რ კ ი ზედგომით გარდაიკადის“ არსტ. 92,16; „ხ ა რ კ ი ს ა რაჲსამეთჳს შთამოსრულ იყო“ ი. მოც. 58,4. იხ. მოხარკე/მოხარკე, მოხარკეობა, უხარკო.

ხარკება, ხარკობა ხარკის გაღება, მიცემა, გადახდა, «ზრუნვა», «მსახურება», «შესრულება», მცდელობა, ცდილობა: „ხარკსა არავის უ ხ ა რ კ ე ბ დ ე ნ“ O. I ეზრა 2,13; „მონასა გონიერსა აზნაურნი... უ ხ ა რ კ ე ბ ე დ“ O.—„მონასა მეცნიერსა თავისუფალნი მ ს ა ხ უ რ ე ბ ე ნ“ pb.. ზირ. 10,28; „რომელი მრავალსა ბოროტსა იქმნ, უ ხ ა რ კ ო ბ ს უკეთურებასა“ O.—„მრავლისა ბოროტისა მოქმედი შ ე ა ს რ უ ლ ე ბ ს ბოროტსა“ pb.. ოგ. ხოლ. 19,7; „მათი არარაჲ ი ხ ა რ კ ა გალითნ“ Č.—„არარას ზ რ უ ნ ე ი დ ა ამათგანსა გალითნ“ Ţ. საქ. მოც. 18,17. „იწყო ქუეყანამან ხ ა რ კ ო ბ ა დ“ M. II ნშტ. 26,8; „მრავალნი დაშურეს ამას სოფელსა მოსწრაფედ ხ ა რ კ ე ბ ი თ“ ჰ. სწ. 115,21; „ჩემდად ხ ა რ კ ე ბ ა ჲ არა დამიკლია“ Alh.—12,220v.

ხარკის-მკრებელ-ი ხარკის ამკრები: იობ 39,7*.

ხარკის-მომჴდელ-ი ხარკის ამკრები, «მეხარკე»: „ხ ა რ კ ი ს - მ ო მ ჴ დ ე ლ ნ ი თქუენნი მოგკუფხვლენ თქუენ“ O.—„მ ე ხ ა რ კ ე ნ ი თქუენნი მოგმკიან თქუენ“ pb.. ეს. 3,12; „ხ ა რ კ ი ს - მ ო მ ჴ დ ე ლ თ ა ჰმძლავრიან სოფელსა და მოჰკადიან ხარკი სამეუფოჲ“ O. I ეზრა 4,6; „იყვენ იგი შენდა ვითარცა ხ ა რ კ ი ს - მ ო მ ჴ დ ე ლ ი“ მთ. 18,17. იხ. მომკველი.

ხარტიელ-ი მთურალი: „გული ნაბალისი მხიარულ და ხ ა რ ტ ი ე ლ იყო ფრიად“ O. I მფ. 25,36. (ჩარբხალ→ღღსყოფა→ღღსდგომა→ღღსდგომა).

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი, ციტატისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

ხარტუკ-ი, ხრატუკ-ი ანკესი, აეშარა, ჩანგალი: „ვანაცუა ხარტუკი ცხჳრთა“ O. ეს. 87,29; „აწ განვაცუა ხრატუკი ცხჳრთა შენთა“ O. IV მფ. 10,23.

ხარჭ-ი ხარჭა, ხასა: „ხარჭვან მისპ.6... შვა“ O. დაბ. 22,24; „სულისა სუმელ იყო ხარჭი ერთი“ O. II მფ. 8,7; „შეიყუარა... უფროჲს ყოველთა ცოლთა და ხარჭთა მისთა“ M. II სჭ. 11,21; „ხოლო ხარჭვან მისმან ღალად-უო და მოსტაცა მაჯლი“ დ.დ. 129,8.

ხატ-ი გამოსახულება, ნახატი, მსგავსება, „ფერიჲ, სახე, სურათი, შესახედაობა: „ეისი არს ესე ხატი?“ C. მთ. 22,20; „ხატი და დიდებაჲ ღმრთისაჲ არს (მამაკაცი)“ I კორ. 11,7; „ხატნი მისნი დამესრნეს წელილად“ O. IV მფ. 11,18; „ეკლესიაცა აღაშენიან უწინარეს ხატებისა, რომელი გაჩოწერიან მას შინა“ H—822,38г; „ეითარცა ხატი შეეფეთაჲ გამოწერილი შეენიერად რჩეელითა მით მრავლითა წამლითა“ Sin.—67,54v; „ქნნა ხატი ოქროჲსაჲ“ O. დან. 8,1; „ხატი მონებისაჲ შეეშოსა“ ე. კეს.-სჳყლ. უწყ. 1218; „იყო წინანდელსაცე ხატსა“ ფლპ. მოც. 8,30; „ხატი აქეს სამეფოჲ“ ღშობ. 184,27; „ხატები კარებებსა მათისაჲ დასწუა ცეცხლითა“ M. II სჭ. 7,25; „ნე განირყუნი ხატსა, ეითარცა ორკელნი იგი“ ბ. კეს.-მარხ. 62г; „ვერცა სჳნი და ვერცა სიმძიმე შესცალებს ფერსა და ქმნულებასა ხატისასა“ ბ. სწ. 8,82; „იცუალა ცხად ხატად წინაშე მათსა“ DE.—„სხეულ ერ იქმნა წინაშე მათსა“ C. მრ. 9,2; „ხატიცა ეკე წაშებს შენისა აზნაურებისათჳს“ ხაკ. წიგ. II 89,26; „შენ ჩემი ხატი დაამჯე“ შუშ. IV 17; „ეიხილე ხატი მისი დაბძარული და განიცეებული“ შუშ. VII 11.

ხატ-ი ქმნულებისა-ჲ „მსგავსება“: „ხატი ქმნულებისაჲ არა იხილოთ“ M.—„მსგავსებაჲ არა იხილეთ“ G. II სჭ. 4,16. იხ. თანახატ-ქმნა, გამოხატვარი, გამოხატეა, მხატვარი, ხატეა.

ხატება მსგავსება, გამოსახულება: „შენ გაჰკეს ხატებაჲ მისი, რომელი-იგი ყოველთა უმაღლეს არს“ ბ. სწ. 289,88.

ხატეა: „იხილნა... ხატნი გამოწერილნი ხატჳთ“ O. ეზეკ. 23,14. იხ. ხატი; შდრ. მხატვარი.

ხატკეთილობა „შუენიერება“, სილამაზე: „უფროჲს სიცოცხლისა და ხატკეთილობისა შეეიუარე იგი“ O.—„უფროჲსი სიცოცხლისა და შუენიერებისა შეეიუარე იგი“ pb., bიბრძ. სოლ. 7,10.

ხატშუენიერ-ი მშვენიერი, ლამაზი: „ქმნულქუთილი იგი და ხატშუენიერი და უშუერი იგი ერთსახედ აჩეუნებდნ, რამეთუ ყოველივე მატლ და წუთს და წალა იქმნას“ ბ. სწ. 225,21. იხ. შუენიერი.

ხაშმ-ი სნეული, „ვნებული“, დაშავებული, „არაწმიდაჲ“: „ნუ მოაკლდებინ სახლსა მას იოაბისსა უბითა ხაშმი და კეთროვანი და პერის-მკრებელი“ II მფ. 8,29; „იცი სამართალი მშჯაერისა ჩემისაჲ... წყალობაჲ გლახაკთაჲ და ხაშმთაჲ და ტკრთეაჲ უძლურებისა მათისაჲ და განყოფაჲ საფასეთა ჩემთაჲ მათ შორის, რამეთუ შენ უწყი, ეითარმედ მრავალგზის ოდესმე მიეემხჯი გლახაკთა, გინა თუ ობოლთა და ქერიეთა, და ეერ შეუძლი თანა-წარსლეაჲ“ ხალ. 106,20; „რაჲთამცა ჴსოვდ იგი ჩუენი ხაშმი განეკურნეთ“ Ath.—11,264v; „იყოს თე... ხაშმ და უწრდოდის საფლველი მისი ღმე“ M.—„კაც. რომელი არაწმიდა იყოს დინებისაგან მისისა ღმე“ G. II სჭ. 22,10. იხ. სიბაშმე.

ხაქო: „განსრულებელი იგი, საშოსა შინა შეყოფილი, მსგავსი ხაქოჲსაჲ“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 218,14; „იყო ტკრთსა მას შინა... ზეით და ხაქოჲ ნელდ“ x 320г; „წეელდ შთაგან სძუსა და გამოსწურეიდა ხაქოსა“ H—841,39ბ.

ხახუ ხახეი, cepa, cepe: „ეკ-ვდით... პრასასა და ხახუსა და ნიორსა“ G. რიცხ. 11,5.

ხდა იხ. ხადა.

ხე „ძელიჲ“: „უკეეთე ნელდსა ხესა ესრეთ უყოფენ, კმელსა მას რაჲ-მეყო?“ DE.—„უკეეთე ძელსა ნელდსა ამას უყოფენ, კმელსა მას რაჲ-მეა უყონ?“ C. ლ. 23,31; „შე ვარ ხე კმელი“ I. ეს. 56,3; „ძირთა თანა ხეთასა ძესა“ მთ. 3,10; „ტრედნი მიეიდიან და დასხდიან ხესა მას ზედა“ ფს. XIX 9; „ხენი შენნი მოაყუნე“ I. ეს. 16,8; „განმწკნა სიდიდით მისითა შორის ხეთა“ O. ეზეკ. 19,11; „ეარსკელაი დამოაკჳენ, ეითარცა ფერცლნი ხეთაგან“ ბ. სწ. 215,1. იხ. ხეთის-ხე, ხეთის-ხეთანი, ხეთანი.

ხება იხ. დახება, მოხება, შემოხება, შეხება.

ხედვა „ხილვა“, „შეხილვა“, მზერა, შენიშვნა, კრძალვა, „თუალთ-ლება“: „იხედეიდეს ერთიერთის მოწაფენი“ DE.—„შეიხილნეს ერთიერთის მოწაფეთა მისთა“ C. ი. 13,22; „ხედევდით და ღაჩქებდით“ C.—„იხილეთ და მღჩარე იყუენით“ DE. მრ. 13,33; „რომელი ჰხედავნ ღრეებულთა, არა მკონ“ O. ეკლ. 11,4; „იხედავნ ზედად კერძო“ ოქრ.-გურიტ. 223,29; „ჰხედეიდა დ-ჲ მისი შორით“ O. გამოხლ. 2,4; „იხედეიდა კჳად მიმართ“ I მფ. 4,13; „დკრესა არა იხედაე“ მთ. 7,5; „ჰხედევდ ვარსკულავთა“ I. ეს. 47,13; „არა ხედაე პირსა კაცისასა“ C.—„არა თუალთაღებ პირსა კაცისასა“ DE. მთ. 22,16; „ყოველთა, ეითარცა შეილთა, გუხედევდ“ შუშ. III 19. „იწუეს ხედვად კაცთან მოყუესსა მიმართ“ O. I ეზრა 4,23; „ხედეით ხედეიდენ“ მრ. 4,12; „რომელთა ასხენ თუალნი ხედვად და არა ხედუენ“ O. ეზეკ. 12,2; „მრაველთა ბრძოთა მიმდლა ხედეაჲ“ ლ. 7,31. იხ. აღხედეა, გარდამოხედეა, გარდმოხედეა, დამხედეარი, დახედეა, ზედა-ხედეა, მიმოხედეა, მიხედეა, მოხედეა, მრეემედ-მხედეელი, მრეემედ-მხედეელობა, მძიმედ-მხედეელი, მძიმედ-მხედეარება, სახედეელი, უკმოხედეა, შეხედეა, შთახედეა.

ხევა ჭრა, კეეთა: „პაეღეს სახეველი აჭენდა და ტყავსა ხევდა“ ბ. სწ. 87,5. იხ. გამოხევა, განხეეა(-ულა), დახეეა, მოხეეა, ნახეეი, სახეველი, შეხეეა.

ხევნარ-ი „ნერგიჲ“, ტყე, ხეები: „არა მოაკჳფნე ხევნარნი მისნი დიდებითა მათ ზედა მახლისაჲთა“ G.—„ნე დაჰკჳ შენ ნარგსა მათსა მახლითა შენითა“ M. II სჭ. 20,19; „შეჰკავეს მონაზინსა, რაჲთა არა მოცალე იყოს... ხევნარისათჳს ნაყოფერისაჲ“ ბ. ცხ. 79г; „არა იხილონ თუალთა ჩემთა ხევნარი იგი და შეეჭეს გული ჩემი განცდად მისაჲ“ ბ. ცხ. 2939.

ხევს-ი მსუბუქი საშველი, პიური, ფაფა: „გჳბრძანე... რაჲთა ეჭმნეთ ხევსი პირად და ეჭაშოთ შენ თანა“ ლიმ. 83,21.

[ხეთქა] „განპებული“: „ხეთქილსა (ხესა) ჭეშე-

pb.—„ვანჯაბულსა (ხესა) ჭეშე“ O. დან. 13,64. იხ. გამონახეთქი, [გამოხეთქ.], განხეთქა, განხეთქილება, დანახეთქი, დახეთქა, მიხეთქა, მოხეთქა, ნახეთქი, შეხეთქა, წარხეთქა.

ხეთქნება დაკვრა, დარტყმა: „მიხეთქენ მე. და არა იწყება კაცმან მ-ნ ხეთქნებად მისა“ O. III მფ. 20,35; „უხეთქნა რაჲ. შემუსრა იგი“ O. III მფ. 20,37; „აღიღო ასტამი და უხეთქნა მას თავსა“ შუშ. VI 15; „უხეთქნა კუერთხითა ხუცესსა მას ზურგსა“ შუშ. VIII 16. „აღიპყრნენ მახჳლნი მჭიანი ხეთქნებად მისა“ ლიმ. 7,15.

ხელ-ი სულელი, გიჟი: „ნუ ხელი ვარა, მამაო!“ ჰ. ცხ. 84r; „სულელნი და ხელნი თქუენ ხართ!“ ჰ. ცხ. 209r. იხ. სიხჳლე.

ხენეშ-ი ცუდი, ავი, საძაგელი; უსაქციელო: „რომელი სთესედეს ხენეშსა, მოიმკოს ბოროტი“ O. ოგ. ხოლ. 22,8; „ცუეთე შთაერდე ხენეშსა რასმე ცოდვასა“ ჰ. ცხ. 253v; „ხემან ხენეშმან ნაყოფი ხენეში გამოიღის“ მთ. 7,17; „მათ ედგა კერაული ხენეში“ საკ. წიგ. II 69, 22. იხ. სიხენეშე.

ხეობა იხ. ხიობა.

ხეოვან-ი: „იყვენ წარწყმედაჲ მისი უდაბნოსა ხეოვანსა“ Sin.—11,40v. იხ. ხე; შდრ. ზეთის-ხეოანი.

ხერვა სულის ამოსვლა, ამოხდომა, განტევება: „და ეითარცა დათეა, რაჲ დღე მოუხნ. სულთა ხერვასა კუნესოდიან და ვითარცა ტრედნი ცთომილნი ფჩერებოდიან“ O. ეხ. 59,10. („სულთა ხერვა“ შდრ. ნიღსψալը) იხ. მხერვალი. ნავთ-სახერველი.

ხერთვეს-ი კუნძული: „მივიწიენით ჩუენ ხერთვესსა მას სამონაისასა“ ლიმ. 52,16; „იყოფიან იგინი ხერთვეისა შინა ბანმორაჲსასა“ საკ. წიგ. II 31,7.

ხერხ-ი: „განხერხა ხერხითა რკინისაჲთა“ M. I 67ტ. 20,3; „აღმაღლდეს ხერხი თჳნიერ მხიდველისა მისისა“ I. ეს. 10,15; „ხერხითა ძელისაჲთა მოჰკუეთენით ჴელნი მავთნი“ H—341,609.

[ხერხვა] იხ. განხერხვა, დახერხვა.

ხერხის-სახე: „რჩანი მისნი გრძელ არიან და ხერხის-სახედ“ ფიზ. 8,7; „აჰა ესერა გაჲ შენ, ვითარცა თუალ-ურმამსაჲ, მღეწველი, ახალი ხერხის-სახე“ I. ეს. 41,15. იხ. სახე.

ხეულ-ი «არდაგი», თხელი ტილო: „ხეულითა დამიმტკიცეს სარეცელი ჩემი“ O.—„არდაგითა გარდავრთხენ სარეცელნი ჩემნი“ pb.. ოგ. ხოლ. 7,17.

ხვალე მეორე დღე, ხვალ: „ხვალე, ამას ჟამსა ოდენ, გრაჲ ერთ სმინდოჲსაჲ... იპოვოს“ O, IV მფ. 7,1; „ხვალე იგი ზრუნვიდეს თავისა თჳსისათჳს“ მთ. 6,34; „კერძნებსა ღჳსრულებს დღეს და ხვალე“ ლ. 13,32; „დაუტეეს მისგანი ხვალისამდე“ O. გამოსლ. 16,24; „ხვალე მოვალ შენ ზედა“ ჰ. ცხ. 875v; „რომელი დღეს არს და ხვალე მოქედეს“ საკ. წიგ. II 33,30.

ხვალისაგან «განთიადი», დილას; ხვალ: „ხვალისაგან მოვიდოდა იესე ქალაქად“ DE.—„განთიად. ვითარ აღმოვიდოდა ქალაქად“ C. მთ. 21,18; „ხვალისაგან თორნეს შთააჴდინ“ მთ. 6,30; „იყო ხვალისაგან შეკრებაჲ მთავართა მათთაჲ“ საქ. მოც. 4,5; „ხვალისაგან უნდა განსლვად გალილეად“ ი. 1,43. იხ. ხვალე.

ხვალის(ა)-დღე მეორე დღეს, ხვალე: „იპოვა იგი ხვალის-დღე ცოცხალი“ ჰ. ცხ. 319v; „ხვალის-დღე შესწირვიდა შესაწირავსა თჳსსა“ ლშობ. 195,41; „ხვალის-დღე კუალადცა მოყუანებულ იქმნეს განკითხვად“ ჰ. ცხ. 884v; „ხვალისა-დღე ეითარ აღდგა პიტიახში, გჳწოდა ჩუენ“ შუშ. IV 12; „ხვალისა-დღე სულნი წარჰკჳდეს“ ბ.-ე. 82,27. იხ. დღე.

ხიზან-ი: „დია აესა ჟამსა დაშლილობისასა დაეწერე და ხიზანს“ Q—1002 (ანდ.).

ხილ-ი «ნაყოფი»: „გამოსცეს ხილი თჳსი ჟამსა თჳსსა“ Ш.—„გამოსცეს ნაყოფი მისი ჟამსა თჳსსა“ Ч. ფს. 1,3; „ყუეს ხილი ნაყოფისა მათისაჲ“ Ш.—„ყუეს ნაყოფი იფქლისაჲ“ ფს. 100,37; „განეამრავლო ხილი ხეთაჲ და ნაყოფი ველთაჲ“ O. ეზეკ. 36,30; „დაიკრიბეთ ღჳნოჲ, იფქლი და ხილი“ I. იერემ. 40,10; „კელრისა გასაგებელნი იყვნეს,—გინათუ ზეთის-ხილი იყვის, გინათუ ნიგოზი, გინათუ სხეაჲ ხილი“ ბ.-ე. 44,4. იხ. ზეთის-ხილი, ზეთის-ხილოვანი, ხილოანი.

ხილა (შდრ. ვ.-ტყაოსნის: „ხლა“) თავსაბურველი, თავშალი: „არა გშუენის შენ ესრეთ ხილანი შენნი, ეითარ მე სლეაჲ ვსე“ H—341,122.

ხილვა ნახვა, «ხედვა», შენიშვნა, გასინჯვა, «განხილვა», «გულგებაჲ», «კრძალვა», «წაძილეებაჲ», ჩვენება, სიზმარი, შესახედაობა, «ქმნულებაჲ», სანახაობა, ჩენა, გახელა: „ეიხილეთ ეარსკულაჲი“ მთ. 2,2; „იხილეთ, გიჩუენენ თქუენ სამართალნი და მშჯავრნი“ G.—„იგულეთ, აჰა ესერა მიგეც თქუენ სამართალი და მსჯაერი“ M. II შჯ. 4,5; „იხილოს მღდელმან“ pb.,—„განიხილოს მღდელმან“ G. ლევიტ. 16,27; „ეერ იხილოს ნათელი მზისთუალისაჲ“ ფიზ. 1,6; „ეიხილე ზჳსაგან მოდრეკილი ღრუბელ“ ი. მოც. 58,10; „არა იხილეთ ის შენდა ცომი“ G. II შჯ. 10,4; „ჩუენებით იხილეიდენ და ჰაბუკნი თქუენნი ხილვით ჰხედვიდენ“ O, იოც. 2,28; „მეიდა და იხილვიდა ბეჳედსა მას“ თომა მოც. 10,23; „იხილეთ, ნუუკუე სჯეთ“ ლ. 21,8; „იხილეთ და მღჳძარე იყვენთ“ DE.—„ხედეედით და იღჳძებდით“ მრ. 13,33; „თქუენ იხილეთ“ DE,—„თქუენ ეკრძალენით“ მრ. 13,29; „ჩუენება, რომელი ეიხილე“ pb.,—„ვანაძილევი ნაძილევი“ G. მსჯ. 7,13. „მი-თუ-ვიდიან ხილვად სნეულთა“ ფლპ. მოც. 10,20; „ნუ ვის უთხრობთ ხილვასა მას“ მთ. 17,9; „ჰაბუკნი თქუენნი ხილვასა იხილვიდენ“ საქ. მოც. 2,17; „დანიელ გულისხმა-ჰყოფდა ყოველთა ხილვათა და ჩუენებათა“ O, დან.1,17; „გიჩუენო შენ... საუცარი ხილვაჲ“ ფლტკ. 133,21; „იყო ურმაჲ იგი შუენიერ ხილვითა და კეთილ პირითა“ M.—„ურმაჲ იგი კეთილ იყო ქმნულებითა ფრიად და შუენიერ პირითა“ O. ესთ. 8,7; „(იყო) უუდროჲ ხილვითა“ ლონგ. 168,24; „დედანი ევე, მომაეალნი ხილვით, მოვედით“ I. ეს. 27,11. „არა შეძრწუნდეს ყოველისა მისთჳს ხილ(ვ)ულისა“ ბ. კეხ.-40-თჳს 117,15; „რომელი იდიდები ყოველთაგან დაბადებულთა, ხილულთა და უხილაეთა“ შუშ. III 10; „იხილეს დღისი თუალითა ხილულითა კაცი თი ღმრთისაჲ“ ნრს. 78,10. იხ. აღმოხილვა, ა(ღ)ხილვა, გამოხილვა, ვანხილვა, გარდამოხილვა, გარე-მოხილვა, გემოხა-

ხილვა, გამოუხილველად, ხედ-მოხილვა, ხეხილული, თანა-ხილვა, თქალით-მხილველი, თქომხილველი, მიმოდახილვა, მიმოხილვა, მიხილვა, მოხილვა, მხილველი, სახილველი, სა-ხილველობა, უკუნხილვა, უხილავი, შეხილვა, შთახილვა, ჭვრის-ხილვა, ჭვრხილული.

ხილის-მოკრება შემოდგომა: „რაჲთა ვისწაოთ, უკეთუ სალმრთონი წუგნი გჳთხრობენ ჩუენ ჟამსა მას აღდგომისასა: ზაფხულის-შეა, ანუ ხილის-მოკრებასა“ იყოს, ანუ ზამთრისა შენდგომად?“ Ath. — 11,116v. ქ. იერ.-აღდგ. 166,1. იხ. მოკრება.

ხილის-მცველ-ი: „შენშნეს თერესალონი, ვითარცა ლოგინი ხილის-მცველთაჲ“ ფხ. 78,1. იხ. მცველი.

ხილის-საცავ-ი საჩრდილობელი ხილის მცველთა: „დაედგა სამარიაჲ ხილის-საცავად ველსა და დასანერგავად ვენაჯისა“ O. მიქ. 1,6; „დაშთეს ახული სოროსაჲ... ვითარცა ხილის-საცაე ნესოვანსა“ I. ეს. 1,8. იხ. საცავი.

ხილოან-ი, ხილოვან-ი ხილის მომტანი (ბაღი, ხე და სხვ.): „იყო მას შინა... ბოსტანთა და ვენაჯთა და ხილოანთა სიმრავლე აღურაცხელი“ 3. სწ. 197,10; „კართა ჩუენთა თანა ყოველი ხეთა ხილოვანთა“ O. ქება 7,13. იხ. ხილი; შდრ. ხეთის-ხილოვანი.

ხილულ-ი იხ. ხეხილული.

ხიობა, ხეობა კურთხევა, გალობა, მღერა: „ხიობადეს ქებასა“ M, II 67ბ. 29,19. შდრ. მახიობელი.

ხისტ-ი «მკუდომი»: „იყოს თუ ვისიმე შვილი ურჩ და ხისტ“ M.—„უკუეთუ ვისიმე ძე ურჩ იყოს და მკუდომი“ G, II შჯ. 28,18.

ხლდომა ხტომა, კუნტრუში, შეთამაშება, შეძვრა, რბენა: „ვითარცა კრავნი ხლდებოდეს“ O, ხიბრძ. ხოლ. 10,7; „ხლდებოდით, ვითარცა ჴბონი, ბაგათაგან განტევებულნი“ მალ. 4,2; „მაშინ ხლდებოდის მკლობელი, ვითარცა ირემი“ I, ეს. 35,6; „ხლდებოდიან, ვითარცა ვეფხნი, ცხენნი მესნი“ O, აბაკ. 1,8; „თხემთა ზედა მთათასა ხლდებოდიან“ O, იოვ. 2,5; „მთანი და ბორცენი ხლდებოდიან და მოუკებეოდიან“ O, ეს. 55, 12; „ეიდოდა და ხლდებოდა და აქებდა ღმერთსა“ ხაქ. მოც. 8,8. „რომელსა ასჩენ წუნი... ხლდომად მით ქეყანასა ზედა“ O, ლევიტ. 11,21. იხ. აღხლდომა, გამოხლდომა, გარდახლდომა, მიმოხლდომა, მიხლდომა.

ხლება იხ. ახლება, ახლვა, მიახლება.

ხოირ-ი, ხუირ-ი, ხჳრ-ი, ხჳრ-ი გვირგვინი, თავსაბურავი: „დაიდგა ხოირი თავსა მისსა“ O, იეზ. 10,8; „დაიდგ ხოირი თავსა შენსა“ O, ბარუქ 5,2; „ხუირი (ხჳრი I) ზეზისაჲ (ზელემისაჲ I) დაიდგან და შარავანდედი შეაბან“ IO. I ეზრა 8,6; „აღიღე ხჳრი ქელითა შენითა“ Ath.—11,290r.

ხოლე: „უკეთუ შურებოდი ქელთსაქმარსა შენსა... და მოიდეს ჟამი ლოცვისაჲ, ნუ იტყჳ: და-ხოლე-ვასრულო მცირე ესე ქელთსაქმარი და ესრეთ ეღიროო“ 3. ცხ. 266r.

ხოლო და, მხოლოდ, მარტო, ჭოდენ, მაგრამ, -ლა; არამედ: „შეეახლოს მოსე ხოლო ღმერთსა“ O. გამოხლ. 24,2; „არა ხოლო ერის-განნი მოღუაწენი, არამედ მუშაკნიცა, რომელნი ქეყანასა იქმედ“ I ეზრა 4,6; „მე ხოლო განვიდე მარტოჲ“ მეტრე მოც. 44,28; „ახილნა მჴუარნი იგი ხოლო“ ლ. 24,12; „რაჲთამცა ფუსუა ხოლო... შეახნეს“ C,—„რაჲთა ფუსუა ოდენ... შეახნეს“ DE. შრ. 8,58; „ხოლო მე არასად დავბრკოლდე“ მთ. 26,33; „იხილნა მჴუარნი იგი ხოლო“ ლ. 24,12; „უმეტეს ხოლო მტკიცე იქმნეს სარწმუნებასა ზედა“ ფლტკ. 145,3; „ხოლო სხეულ არს შეცოდებულსა მოკლვაჲ“ ად. რომ.-კურთხ. მოხ. 166,15.

ხოლო თუ ეგების: „ვი-ხოლო თუ-ეგებენ უკეთურებანი ეკე ზრახვათა გულისა შენისათანი“ ხაქ. მოც. 8,22; „გჳკსნნეს ხოლო თუ ღმერთმან“ O, იონა 1,6. იხ. ერთხოლო.

ხომ-ი თანავარსკვლავედი: „გეწლისქმა-გიყოფიან საკრველნი ხომთანი“ O. იობ. 38,31. შდრ. ჯოში.

ხორშ-ი უბე, კუთხე, ყურე: „ხორშთა მისთა: ქერაბინნი და ლომნი და დანაკის-კუდნი“ O. III მო. 7,36.

ხორშ-ი ნაფოტი, ნათალი: „ვითარცა ხორში ღელვათა ზღჳსთა მიმოაჭენ“ Sin.—97,50v.

ხორშაკ-ი ძსიცხე: „რაჟამს სამჭედით ჭრიან, სოქვთ, ვითარმედ ხორშაკი (სიცხე DE) იყოს“ C. ლ. 12,55; „გგუეშოს... გუემთა ხორშაკისათა გუნითა და დანდალუკითა“ M, II შჯ. 28,22; „დაგეც თქუენ უნაყოფობითა და ხორშაკითა და სეტყუთა“ O. ანგეა 2,17; „იყოს ქეყანასა ზედა... ხორშაკი და გოინი, გინა შიალი“ O. II 67ბ. 6,28; „მსგავს არს კანონერებაჲ ხორშაკსა შემწეველსა“ 3. ცხ. 284r; „ჭარნი ხორშაკნი და წყალნი მაუნებელნი...“ შუშ. XIV 22; „არცა დაეცეს მათ ხორშაკი, არცა ავნოს მათ მზემან“ O. ეს. 40,19; „განრყუნის ხორშაკთან ნაყოფი ქეყუანისაჲ“ 3. სწ. 238,18.

ხორშაკება სიცხე, შემწველობა: „ვინაჲ-მე არიან უნაყოფობანი და ხორშაკებანი და სეტყუანი?“ A—82,295. იხ. ხორშაკი.

ხორშაკეულ-ი ხორშაკნაცემი, დასიცხული: „მერმე შჯდნი თაენი აღმოსცუნდეს მათ თანა წელალნი და ხორშაკეულნი“ O. დაბ. 41,6; „ხორშაკეულ იქმნას კალთა ზედა შეილი უშჯელოჲ“ O. იგ. ხოლ. 10,5. იხ. ხორშაკი.

ხოსტაკ-ი იხ. ხუასტაგი.

ხრა ყურაჲ, ძვრა, რხევა: „ხრიდეს თაესა“ შრ. 15,29; „იტყოდეს ბაგითა და ხრიდეს თავთა (ყრიდეს თაესა T)“ Ჭ. ფხ. 21,8. იხ. შხრა.

ხრატუკ-ი იხ. ხარტუკი.

ხრტინვა ხერინვა: „არსა კაცი ქეყანასა ზედა, რომელიმცა ხრტინვიდა სასოკუდინედ და ეძოებდა შეკობართა ამის სოფლისათა?“ 3. ცხ. 29r.

[ხრწეა] იხ. დამახრწეველი, დახრწევა.

ხრწნა გაფუჭება, წახდენა, დახსნა, დარღვევა: „არაჲნ ეხრწნით... არავის მოვანაკარებთ“ II კორ. 7,2. იხ. განუხრწნელი, განხრწნა(-ადი). უხრწნელი, უჴრწნელი.

ხრწნილება წახდენილობა, დახსნილობა, დარღვეულება: „არცა ხრწნილებამან ეხრწნულებაჲ დიამკჳდროს“ I კორ. 15,50; „ოდენი მონანი არიან ხრწნილებისანი“ II პეტრე 2,19; „ეროსსა მის წილ ხრწნილებისაჲსა მაც მე ეროსი უბიწოჲ წმიდისა მის ტარიგისაჲ“ ჯარ. 208. იხ. ხრწნილი (ხრწნა).

---

* წყაროშია: „ხილის-მოკლებასა“ (რედ.).

ხსედ-ი «წითელი», ნარინჯის ფერი: „კაცი, აღმჭედრებული ცხენსა ზედა ხსედსა“ O.—„კაცი აღმჭედრებული ცხენსა ზედა წითელსა“ I. ხაქ. 1,8.

ხსედ-ჭრელ-ი «წითელ-ჭრელი», ნარინჯის, ფორთოხლის ფერი: „შემდგომად მისა (დგეს) ცხენნი ხსედ-ჭრელნი (წითელ-ჭრელნი I) და სპეტაკნი“ O. ხაქ. 1,8. იხ. ჭრელი.

ხუად-ი მამალი: „რაჟამს შვიან ხუადი კიცჳ“ ფიზ. XII 9.

ხუავ-ი ზვინი, გროვა; მოსავალი: „მეცული შენი, ვითარცა ხუავი იფქლისაჲ, გარემოხუეული შრომ[ნ]ითა“ I. ქება 7,2; „ვითარცა ვინ შეკრიბა ქვაჲ ხუავად“ O. ზირ. 21,9; „ვითარცა ხუავი სალეწველისაჲ შეაჴეს მოჟარდულთა წარმართთასა“ I. ეს. 23,3.

ხუავრიელ-ი უხვი: „ხუავრიელთა წყალობათა შენთა განსამჭნობელად და ნუკეშინის-საცემელად ჩემ მონისა შენისა ცოდვილისაჲ“ ჱ. ცხ. 143v.

ხუალ, ხუალთ იხ. სლვა.

ხუაჲშან-ი, ხუეშან-ი ლოცვა, ვედრება: „ოხათა შენთა, მ:მაო, და ხუაჲშანთა მოწყალე-ყუეს ჩემ ზედა ...ღმრთისმშობელი“ ჱ. ცხ. 405v. იხ. მეხუეშნე, ხეეიშნება.

ხუარბაზ-ი ხორბალი, მარცვლეული: „წარიღე ესე (ქვე-ლი) და დაჰფაქ ხუარბაზსა შინა, რაჲთა ფერი იქციოს“ ლიმ. 78,17; „თჳნიერ უცალოებისა თანაჲ გავიდის, გინა თუ ნავისა კამოზიდვასა, გინა თუ ნაჲი მოვიდის ხუარბლითა“ ა.-ე. 42,1. იხ. სახეარბლე.

ხუარბლის-ვაჭარ-ი: „ხუარბლის-ვაჭართა დაჰჴშნეს კარნი ჭეშტაჲთა მ:თჳნი და განაძნელეს იფქლი გლახაკთათჳს“ ჱ. სწ. 64,18. იხ. ვაჭარი.

ხუასტაგ-ი, ხუახდაგ-ი, ხოსტაკ-ი ქონება, საქონელი, პირუტყუი, განძი, ფული: „ენება ხუასტაგი ნავისა ჩუენისაჲ წარღებად“ ი. მოც. 57,14; „ნუ იქმნებით გულის-მთქმელ ხუასტაგისა (ხუასდაგისა)“ ხაქ. წიგ. II 139,22; „არს ჩემ თჳს ხოსტაკი დიდძალი“ ქ. ცხ. 81,2; „განაყიდა... და მოართუა ხუასტაგი“ Sin.—0,126r.

ხუასტაგის-მოყუარე ქონების, განძის, ოქროს მოყვარული: „მიიღე ხუ:სტაგი ესე და მომეც მე იფქლი; ხოლო მან, ხუასტაგის-მოყუარემან... ჳეყსეულად მიითუალა და მოსცა მას იფქლი“ ხაქ. წიგ. II 130,2; „არცა დამთჳნენ მდიდარნი და არცა ხუასტაგის-მოყუარენი“ ჱ. სწ. 230,26. იხ. მოყუარე.

ხუაშიადად საიდუმლოდ, დაფარულად: „ვარქუ მე სანატრელსა მას ხუაშიადად-რე“ შუშ. III 20.

ხუდომა შეყრა, შეხვდომა, რგება, «დაცემა»: „სული მხუედა კეთილი“ O. სიბრძ. სოლ. 8,19; „ჰპირი თუ რაჲმე მხუდეს“ O. ზირ. 22,21; „ხუდა მას საკუმეველისა კუმეჲაჲ“ ლ. 1,8; „ნაწილ-დ ცოდვილისა ჰხუედინ“ O.—„წილი ცოდვილისა დაეცეს მას ზედა“ pb. ზირ. 25,20(21); „ხუდა მათეს ნ-წილად მისლვად სოფელსა მას კაცის-მჭამელთასა“ მდახლ. მოც. 21,4; „მოჰქედილი არს სრულ-დ, ვითა ხუედების ყოველითა ფერითა“ A—464,215v. იხ. დახუდომა, თანა-დახუდომა, მისუდომა, მოხედომა, მხედარი, შეხუდომა; წილ-ხუდომა.

ხუედრება რგება, შეყრა, შემთხვევა, «მიცემა»: „შრომა ა ხუედრეს მავასხებელთა თჳსთა“ O.—„მისცა შრომა შემწეთა მათ“ pb., ზირ. 29,4; „ნუ შრომასა მახუედრებ მე“ ლ. 11,7. „ხუედრებულ იყო წილი მსახურებისაჲ ამის“ ხაქ. მოც. 1,17. იხ. დახუედრება, ნახუედრებ(ელ)ი, შეხუედრება.

ხუევა იხ. ალხუევა, გარე-მოხუევა, დახუევა, თაეის-სახუეველი, მოხუევა, წარხუევა.

ხუეიშნება მიცემა, ბოძება: „მახუეიშნე ერი ჩემი თხოვასა ამას ჩემსა“ O. ესთ. 7,3. იხ. ხუაჲშანი.

ხუესტ-ი თავხედი, «კადნიერება»: „პირი მისი ხუესტი სიკუდილსა მოუწესნ“ O.—„პირისა მისისა კადნიერება სიკუდილსა მიუწოდნ“ pb., იგ. ხოლ. 18,6. „ნუ—თჳსა—ხუესტად იტყჳ“ ბაბ. 47,8. იხ. სიხუესტე.

ხუესტობა ამაოდ-მეტყუელება, ფუჭად-მეტყუელება, კადნიერება: „ნუ ხუესტობ მრავალთა შორის მოხუეცებულთა“ O. ზირ. 7,15. იხ. ხუესტი.

ხუეტა ფხეკა: „ყოველთა კორცთა მათთა ხუეტდეს“ ბ. კეს.-ხაქ. უწყ. 121b; „მრავალ ჟამ ხუეტდეს (გეერდსა)“ ვარ. 811; „კეცითა იხუეტდა წუთხსა მას“ ჱ. სწ. 181, 11. „ხუეტაჲ და გუემაჲ და მოჭრაჲ ასთა მათთაჲ“ ჱ. სწ. 120,8; „ბრძანა... კეცითა დრესაჲ და ხუეტაჲ“ Sin.—11,281r. იხ. მოხუეტა, მხუეტელი, სახუეტელი, შეხუეტა.

ხუეშან-ი იხ. ხუაჲშანი.

[ხუეწა] იხ. ალმოხუეწა [ალმოხუეწინი], გამოხუეწა, დახუეწა, მოხუეწა, შემოხუეწა.

[ხუეწილ-ი] იხ. ოქროხუეწილი.

ხუეჭა «მძლავრობა», წართმევა: „ულიცევდით, რომელნი გახუეჭდენ (გმძლავრობდენ DE) თქუენ“ მთ. 5,44. იხ. მიმხუეჭელი, მიხუეჭა, მომხუეჭელი, მონახუეჭი, მოხუეჭა, უხუეჭად.

ხუთ-ი 5: „არარაჲ გუაჭუს, გარნა ხუთი კეცუზაჲ პური და ორი თევზი“ მთ. 14,17; „შესძინა სხუაჲ-და ხუთი“ მთ. 25, 16; „ხუთნი იგი მათკანნი იყვნეს სულელნი და ხუთნი ბრძენნი“ მთ. 25,2. იხ. მეხუთე, მეხუთედი, ოცდახუთი, ხუთეული.

ხუთათას-ი 5000: „არცა მოიკსენეთ ხუთთა მათ პურთაჲ და ხუთათასთაჲ მათ?“ მთ. 10,9. იხ. ათასი.

ხუთას-ი 500: „ერთსა თანა-ედეა ხუთასი დრაჰკანი“ ლ. 7,41. იხ. ასი.

ხუთგზის ხუთჯერ: „ჰჳრიათაგან ხუთგზის ორმეოცსა ერთ მოკლებული ცემაჲ მოვიღე“ II კორ. 11,24. იხ. გზის.

ხუთეულ-ი «მეხუთე»: „ხუთეული მისი შესძინოს მას ზედა“ G.—„მეხუთე იგი შესძინოს მას ზედა“ O. ლევიტ. 6,5. იხ. ხუთი.

ხუთრ-ი, ხჯრ-ი იხ. ხოირი.

ხუთშაბათ-ი: „დღე ხუთშაბათი იყო, რომელსა განვაწესეთ საკუნებელი წმიდისა შუშანიკისი“ შუშ. XI 7. იხ. შაბათი.

[ხუმა] იხ. აღმოხუმა, ა(ღ)ხუმა, გამოხუმა, განხუმა, გარდამოხუმა, გულის-ხ(უ)მა, თუალ(თ)-ხუმა/ხუვა, თუალუხუავი, თუალ(თ)-უხუაობა, მიხუმა, მოხუმა, შემოხუმა, შეხუმა, შთამოხუმა, წარხუმა.

ხუმრობა: „კოცხეეთა და ხუმრობითა სიცილად აღსძრვენ“ H—2251,231v.

ხუიკ-ი, უიკ-ი მიდიელი, «არშაკნი»: „დარიოს ხუიკი :იზ: წელ (შეფობდა)“ ად. რომ.-ქრონ. 238,31; „ვიდრე მეფობად ხუიკთა“ II 57ბ. 80,20; „აღვადგინნე თქუენ ზედა უიკანი“ ეს. 18,17; „განეყოთა მეფობაჲ შენი დ მიეცა უიკთა და სპარსთა“ დან. 5,28.

ხურეტა ხვრეპა: „ზედა მადგეს და მახურეტდეს მე და იქმოდის ჩემ წინაშე სახურეტელსა“ II მფ. 18,5. იხ. სახურეტელი.

ხურვა იხ. დახურვა, შეხურვა.

ხურინვა ხვრინვა: „ეძინა და ხურინაედა“ იონა 1,5; „იონას ეძინა და ხურინაედა“ ოქრ.-მარხ. და ითნ. 105,10; „არავინ მძინარე გვრგვნოსან იქმნის, არცაღა რომელი დაწვის და ხურინაენ“ Ath.—11,2627.

ხუროდ დურგალი, სახლის მაშენებელი, ოსტატი, ხელოსანი, ხუროთმოძღვარი: „ანუ არა ესე არს ხუროჲსა მის იგი ძე?“ მთ. 13,55; „მოსცა... ხუროჲნი ძელისანი“ M. I 57ბ. 14,1; „მისცეს ხუროთა და მაშენებელთა, რაჲთა იყიდონ ქვაჲ მოთხვითი“ M. II 57ბ. 34,11; „(კერპი) იგი ხუროჲან შექმნა“ O. ოვხე 8,6; „მისცემდე ხუროთა არა მცირედსა საქმესა“ Ჭ. საქ. მოც. 19,24; „მიეცეც.. მორჩუნეად მთ კეღელნი ტაძრისანი ქლითა ხუროთაჲთა“ M. I 57ბ. 29,6; „ყოველთა ხუროჲან მასწავა მე სიბრძნე“ O. სიბრძ. ხოლ. 7,21. იხ. სახუროჲო, ქვით-ხუროჲ, ქლით-ხუროჲ.

ხუროება, ხუროვ(ნ)ება დურგლობა, ოსტატობა, ხელობა: „იყუნეს მეპრატკე ხურთებათი“ საქ. მოც. 18,6; „აღაესო იგი სულითა საღმრთოჲთა... განზრახვად... საქმესა მას ძელთა-ხუროებისასა“ O. გამოხდ. 31,5; „საქმარ არს ცეცხლი. ვითარცა ქსლის-ქსოვასა და ხურთეებასი და ჭედასა...“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 45,64; „იყო ხუროებით მარმარილოჲსაჲ მომსხმელი“ ლიმ. 100,88; „რაჲ ხუროებაჲ იციან?... ბრძანა, რაჲთა ქლითანნი იგი ხუროებითა განარჩინნენ“ H—341,641. იხ. ხერო.

ხუროთ-მოძღუარ-ი ხელოვანი, ოსტატი: „ქალაქსა, რომლისა ხუროთ-მოძღუარ და შემოქმედ ღმერთი არს“ ბებრ. 11,10. იხ. მოძღუარი.

ხუროთ-მოძღურება: „აღაესო იგი... გულისხმის-ყოფითა ყოველსა საქმესა განზრახვად. ხუროთ-მოძღურებად. საქმედ ოქროჲსა მის და ვეცხლისა“ O. გამოხდ. 31,4. იხ. მოძღურება.

ხუშკარ-ი მსხვილი ფქვილისაგან დამზადებული პური: „ჩემდა ცა არს ერთი კუართი კორცთათჳს და პური ხუშკარი“ Sin.—8,181r.

ხუცება «გაპირმშოება», «უფროსება»: „ნუ ახუცებენ შვილსა მას საუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა ზედა საძულელისასა“ M.—„ვერ უძლოს გაპირმშოებაჲ ძისა, პირმშოსა მის შეუუარებულისასა“ G.— „ნუ აუფრთხებენ შვილსა მას საუარელისასა უხუცესსა მას შვილსა ზედა საძულელისასა“ pb., II მჭ. 21,16. იხ. ხუცესი; შდრ. მოხუცებული.

ხუცეს-ი (ხუცისა) «მოხუცებული», «მღდელი», «უხუცესი»: „ზრახეა-ყუეს ...ხუცესთა (მოხუცებულთა DE) ერისათა“ C. მთ. 27,1; „რაჲსათჳს მოწაფენი შენნი არა ვლენან მოძღურებისაებრ ხუცესთაჲსა?“ DE.—„რაჲსათჳს მოწაფენი შენნი არა ვლენან მსგავსად მოძღურებისა მის მღდელთაჲსა?“ C. მრ. 7,5; „ხუცესთაჲ-ნნი (უხუცესთაჲ-ნნი I) მღდელთანი (მოიყვანე I)“ O. იერემ. 18,1; „სუფრა აკურთხა ხუცად“ თომა მოც. 20,12; „მეცა, ხუცესი დედოფლისა შეშინაჲსი, თანა-ეკუეანდი ეპისკოპოსსა მას“ შუშ. III ს. „ხუცესნი და დიაკონნი ქმსხურებდიან“ ი.-ე. 83,1. იხ. თანახუცესი, მთხუცებული. მოხუცებულება, მოხუცებულობა.

ხუცეს-მონაზონ-ი: „ცხორებაჲ... აღწერილი გლახაკისა გეორგის მიერ ხუცეს-მონაზონისა“ ბ.-ე. 18,6. იხ. მონაზონი.

ხუცობა: „მადლი, რომელი მოგეცა შენ წინაასწარმეტყუელებითა დასხმითა კელთა ხუცობისაჲთა“ I ტიმ. 4,14. იხ. ხუცესი.

ხჳდე, ხჳდილი... იხ. სლვა.

ხჳთქ-ი ნიანგი: „სასუე იყო მდინარჱ იგი ხჳთქებითა“ ანტ. დ. 29ბ; „რომელთამე თქუან ხჳთქი ბღჳსაჲ“ ფს. XIVIII 8; „ქცეულთა მათჳს ხჳთქთაჲსა ეგებას, რაჲთა ეიფარებოდეთ ტყეთაგე მისთა“ გრ. ნოს.-კაც. ოქებ. 158,81. ხჳრ-ი იხ. ხოირი.

ჯ

ჯარ ქართული ანბანის 34-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 7 000.

ჯად- იხ. ქნა.

ჯალ-ი ქუმელი, მოხალული ფქვილი, თაფლითა და ერბოთი შემზადებული საქმელი: „შეუსუარა მას ბოს ჯალი“ O. რუთ 2,14; „ჰპიიე შენ თანა გრიგი ერთი ჯალი“ O. I მფ. 17,17; „აღავსო (მახალი) ჯალითა“ O. იეზ. 10,5.

ჯალარჯობა «ბალარჯობა»: „ყევეს... დღესასწაული იგი ჯალარჯობისაჲ შჳდ დღე“ O.—„ყევეს... დღესასწაული იგი ბალარჯობათაჲ შჳდ დღე“ I. I ეზრა 1,9.

ჯამ- საჭირო: „მუ შენგან მიჯმს ნათელის-ღებაჲ“ მთ. 3,14; „უფალსა უჯმს ეგე“ ლ. 19,31; „არა მიჯმ მე“ I კორ. 12,21; „რაჲდენთა უჯმდა განკურნებაჲ, განკურნებდა“ ლ. 9,11; „ეგეცა მიჯმს საქმესა მპასულობისასა“ ი. მოც. 58,35; „უჯმს მას შეწევნაჲ“ O. სიბრძ. ხოლ. 18,16; „რაჲ ეის უჯმდა, მიემადლებოდა“ შუშ. III 8; „არა ჯამს მონაგებთა სამრავლე“ S. სწ. 7,24. იხ. უჯმს.

ჯამიერ-ი ფეხჩაცმული: „წიაღსავალი იყოს ჯამიერისაჲ“ I. ეს. 11,16. იხ. ჯამლი.

ჯამლ-ი ფეხსაცმელი: „წარიკადნა ჯამლნი“ თ“ე 7,27; „ვერ ღირს ვარ განქსნად ჯამლთა ფერჴთა მისთასა“ Ქ. საქ. მოც. 13,25; „(იყო) ერთი კაცი შორის მათსა, შემოსილი ჯამლითა“ O. ფსდ. 8,9; „სადა იყოს მაშინ ჯამლები იგი, შეუნიერად განგლესილები და სამოსელნი მეფეთანი?“ S. სწ. 64,3. იხ. შეჯამლე, საჯამლე, საჯამლებელი, უჯამლო, უჯამური.

ჯამლის-საბელ-ი ფეხსაცმლის შესაკრავი: „რომლისა-იგი ვერ ღირს ვარ განქსნად ჯამლისსაბელთა მისთა“ საქ. მოც. 13,25. იხ. საბელი.

ჯამლიხ-ტეფ-ი «შესასხმელი», თასმა: „უკეთეთ საბლითგან ეიღრე ჯამლიხ-ტეფადმე— შესასხმელთამდე— მოვილო ყოველისგან“ O. დაბ. 14,28. იხ. ტეფი.

ჯარ-ი «ზუარაკი»: „ნუ ჰქნავ ჯარითა და ვირითა ერთად“ M. — „არა ჰქნა ზუარაკითა და ვირითა ერთბამად“ G. П ზჯ. 22,10; „სადა-იგი იქმოდის ათი უღელი ჯართაჲ, ყოს მან ლაგუნ ერთ“ I. ეს. 5,10; „ჯარი და დათჳ ზოგად ძოვდენ“ I. ეს. 11,7; „ვითა ჯარი ყჳროდის“ ᲐᲐ. ცბ. 82г; „ჯარი, ჴმა უბიწოჲ, ზრობათაგან მოიბაა“ O. ლევიტ. 1,5; „ვითარცა ჯართა მჴნეთა, დაუღლეელთა...“ ზუᲐ. XIX 7. იხ. ურემჯარი.

ჯაჭვა დაკაწრეა: „არცა ეტყუბდენ მათ, არცა იჯაჭდენ“ O.—„არცა ეტყ ბდენ, არცა დაეჯაჭნენ“ I. იერემ. 16,6; „იჯაჭდეს ღმუთა მათთა“ ზუᲐ. II 12.

ჯბო ხბო, «ზუარაკი»; «მართუე»: „ დაკლან ჯბოჲ იგი წინაშე უფლისა“ O. —„დაკლან ზუარაკი წინაშე უფლისა“ G. ლევიტ. 1,5; „მისცეს... ჯბოჲ ზრობათაგანი ცოდვისათჳს“ O. ეზეკ. 43,19; „ჯბოჲ და ღომი და ზუარაკი ერთად ძოვდენ“ I. ეს. 11,6; „არა თხოვს შენგან ჯბოსა ზუარაკად“ Ა. ხწ. 178,37; „გამოზარდენ თუ ჯბონი მათნი გარე შიშისა “pb..—„განჰზარდენ მართუენი მათნი თჳნიერ შიშისა“ O. ითხ 89,3.

ჯდა წვდა, ამოლება, შიშველება, «ალება», «ალმოჭდა», «ალმომზადება»: „იჯადა მახჳლი საშმაკოჲ“ ი.-ე. 48,17; „ერთმან ვიწმე წინაშემდგომელმან იჯადა მახჳლი“ Მრ. 14, 47; „იჯადნენ ყოველთა მახჳლნი ეგჳპტესა ზედა“ O. ეზეკ. 30,11; „იჯადე ჯრმალი შენი“ G. Вჯ. 9,54; „მახჳლი იჯადეს ცოდვილთა“ Ქ.—„მახჳლი აღიჯეს ცოდვილთა“ Ჭ. ფს. 36,14; „იჯადა მახჳლი თჳსი“ C. Მთ. 26,51; „მოუუასსა ზედა უკუეთუ იჯადო მახჳლი“ pb..—„მეგობარსა ზედა მახჳლი ღამეთუ აღმოიმზადო“ O. Ხარ. 22,28. „მახჳლი ჴდიდე ჴელსა შინა“ G. ითხ 5. 5,18. იხ. ასაჴელი, აღმოჴდა, ა(ღ)ჴდა, გამოჴდა, განჴდა. გარე-შეჴდა. გარე-წარჴდა. დაჴდა. ზარგანჴდილი. ზარის-განჴდა. ზარის-საჴდელი. ზარ-ჴდა. თითწარჴდილი. თუალთ-საჴდელი. შთაჴდა. წარჴდა.

ჯდა იხ. გარდაჴდა, მიმჴდელი, მიჴდა, მოჴდა, მჴდელი.

ჯდალ-ი ჭაკი: „იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჯდალი მეზუები საეტლედ“ O, III მფ. 10,26; „იყო სოლომონისი ორმეოცი ათასი ჯდალი ეტლებისაჲ“ M. II ნშტ. 9,25; „აქლემი ჯდალი და კიცეები მათი ოცდაათი (მიუძღუანა)“ O. დაბ. 32,15.

ჯდალთ-მდრანჴობელ-ი, ჯდალ-მნდრანჴობელ-ი «დედალთ-მბორგელი», დედალთ-მოტრფიალე: „ცხენ ჯდალთ-მდრანჴობელ (ჯდალ-მნდრანჴობელ O) იჰმნეს“ I.—„ცხენნი დედალთ-მბორგელ იქმნენ“ pb.. ჯერემ. 5,8. იხ. მდრანჴობელი.

[ჯდომა] სელა. იხ. ალმოჭდომა, ა(ღ)ჴდომა, გამოჴდომა, განჴდომა, გარდამოჴდომა, გარდაჴდომა, გარე-წარჴდომა, გულსა მოჴდომა, დაჴდომა, ზარის-განჴდომა, ზედა-გარდაჴდომა, ზედა-მოჴდომა, მოჴდომა.

ჯდომა წინააღმდგომობა, წინააღმდეგობა, «ცილობა», დავა, ბრძოლა, «ლალვა», «გამოძიება», მტრობა: „ნუ უკდებით ბოროტსა“ Მთ. 5,39; „უკდებოდა მათ ელჭმას, მოგჳ ითი“ Ხაქ. Მოც. 12,3; „მიჰკდებოდა რაჲ ცოდვილი წინაშე ჩემსა“ ფს. 58,2; „ნუ უკდები კაცსა მას ძლიერსა“ O. Ხარ. 3,1; „რასა ჰკდებით ურთიერთას?“ C.—„რასა გამოიძიებთ ურთიერთას?“ DE, Მრ. 9,6; „რაჲ არიან სიტყუანი ესე, რომელთა ჰკდებით ურთიერთას გზასა მაგას?“ C.—„...რომელთა იცილობთ ურთიერთას სლვასა შინა?“ DE. ლ. 24,17; „ჰკდებოდეს ურთიერთას ჰურიანი იგი“ C.—„ილაკიდეს ურთიერთას ჰურიანი ითი“ ი. 6,52. „შერი და ჯდომაჲ შეთხზულ არიან ურთიერთას“ Ა. ხწ. 248,15; „კდომით ვიღრემე ჴდებოდეს სამნი იგი მეფენი“ IV მფ. 3,26; „იყო კდომაჲ და გამოძებაჲ არა მცირედი“ ხაქ. Მოც. 15,2; „კდომა რაჲმე არიან თქუენ შორის“ I ქორ. 1,11; „კდომით მჴდომ ეექმნე“ O, III მფ. 11,24; „სადა შერი და კდომაჲ, მუნ არს შფოთი და ყოველი ჭირკუალი საქმჱ“ ᲐᲐ. 3,16. იხ. ზედა-მიჴდომა, ზედა-მოჴდომა, ზედა-შეჴდომა, თანა-წარჴდომა, მიჴდომა, მიმოდაჴდომა, მჴდომი, მჴდომობა, საჴდარი, შემოჴდომა, შეჴდომა, შთაჴდომა, წარმოჴდომა, წარჴდომა, წი:ღმოჴდომა, წიაღჴდომა.

ჯდუნვება იხ. წარჴდუნვება.

ჯედნა წერთნა: „ეჯჯედნიდი გულსა ჩემსა დღითი-დღედ“ ბალ. 45,16.

ჯევ-ი, ჯევნ-ი «წალუარევი», «ცხჳრი», ხეობა, კანტონი, «ღელე»: „აღჰაფუნებოდა წყალი იგი, ვითარცა სამძაფრო ჯევისაჲ“ O. ეზეკ. 47,5; „ღუარი მძაფრი, ჯევსა შინა მომაეალი, ყოველსავე, რომელიცა წინაშე მისსა პოოს, წარიღებს“ H—2951, 1981; „შეგჰადო შენ ნაღუარევსა კესსონისასა“ G.,—„მოვიყუანო შენდა ჯევსა მას კიშონისასა“ pb.. Вჯ. 4,7; „არს გამოსაეალი საზღუართაჲ ჯევსა თანა ზღჳსა“ G.—„იყო საზღუარი გამოსაეალთაჲ ცხჳრად კერძო ზღუად“ M. იხუ 5. 18,10; „განჴმა ჯევი იგი“ III მფ. 17,7; „სუემდ წყალსა ჯევისა მისგან“ O. III მფ. 17,4; „ჯევად-ჯევად, რაჲთა აღაშენნენ საგლახაკონი“ ნრხ. 70,10; „აღეციდედ ყოველი თესლები ჯევსა მას იოსაფატისსა“ O. — „აღეციდედ ყოველნი ნათესავნი ღელედ მიმართ იოსაფატისსა“ G. ითჳ. 3,12; „წიაღ-მოჭდა ჯევსა“ O. დაბ. 32,22; „ყოველი ჯევნები აღშოეისოს“ ლ. 3,5; „გამოადინენ წყარონი ჯევნებსა“ ფს. 103,10; „მჴეცნი ღაღადებდენ ჯევნებსა მათსა“ O. ჰოს. 2,14; „ყოველივე ჯევნები შესდიან ზღუასა და ზღუაჲ იგი არა განძლების“ O. ეკლ. 1,7.

ჯევროვან-ი ხეები: „არა დიდთა მათ მთათაჲ ოდენ გჳკჳრს, რომელთაგანი იგი მწუერვალნი მახლობელობითა ღრუბელთაჲთა მარადის ჰმარხვენ ზამთარსა, არამედ ჯევროვანთაცა ღრმათა, რომელნი არიან უჴარო და ტფელ“ Ბ. კმს.-ეჰუხ. დღ. 182,24. იხ. ჯევი.

ჯელ-ი ხელი: „ჯელთა ზედა აღგიქუან შენ“ Მთ. 4,6; „მიუო ჯელი“ Მთ. 8,3; „ჯელი შენი იყავენ პირსა შენსა ზედა“ O. Ხარ. 5,14; „ჯელითა ყურიმალსა სცემდეს“ იპ. რომ.— კურთხ. იხაკ და ᲐᲐ. 58,12; „ორნიეე ჯელნი და ბრჭალნი მისნი მორდომილ იყუენს“ O. I მფ. 5,4; „ჯელი შეახო“ Მთ. 17,7; „განყარა ჯელი და ჭიქაჲ იგი პირსა შეალეწა“ ზუᲐ. VI 19; „იტყუელეედ ჯელთა მათთა“ Ბ. ხწ. 13,7; „არა დაიბანნიან ჯელნი, ოდეს პურსა ჭამდე“ Მთ. 15,2.

ჯელითა მიერ: „შჯული იგი ჯელითა მოსესითა მოეცა“ C. ი. 1,17; „ჯელითა ანგელოზისა მისისაჲთა“ O. მალ. 1,1. იხ. ერთჯელი, მოჯელოენება, საჯელი, ცალჯელი, ქეითა-ჯელი, ჯელის-ჯელ.

ჴელ-ი ხელობა: „იყო მარჯუე ფრიად ჴელითა“ ლიმ. 100,85 იხ. მეჯელე, ჴელოსანი.

ჴელ-ი ხელწერილი, ხელნაწერი: „დაწერე ჴელი ორმოცდაათისა ლიტრისა ოქროჲსაჲ“ ლიმ. 78,10; „ჴელი ესე ახალი იყო, ჰრქუა მწიგნობარსა: წარიღე ესე და დაჰფალ ხუარბაღსა შინა, რაჲთა ფერი იქციოს“ ლიმ. 78,10. იხ. უჴელო.

ჴელ(თ)-აღპყრობა/აპყრობა შეწევნა, დახმარება, ხელის დაჭერა, ხელის აღმართვა: „არაჲს დაცემულსა ჴელთ-აღუპყრის აღდგინებად“ მ. სწ. 236,28. „ღმერთსა ჴელ-აპყრობით ჰმადლობდეს“ ი.-ე. 38,7. იხ. აპყრობა, აღპყრობა; შდრ. ჴელის-აღპყრობა.

ჴელ(თ)-ბორკილ-ი: „ჭრელნი იგი ჴელ-ბორკილითა შეიკრნეს სიბლახაკისაჲთა“ იობ 8,8; „ჭრელნი ჴელთ-ბორკილითა მიიდეგ შენდა“ I, ეს 45,14; „მოგებაჲ ოქროჲსაჲ მძიმე არს და ჴელთ-ბორკილ და საკრველ განუჴსნელ“ მ. სწ. 168,12. იხ. ბორკილი.

ჴელთ-გდება «ჴელთ-დება», დაჭერა: „უკუეთუ ჴელთ-იგდოდ კაცმან მპარავმან სული ძმათაგან მისთა“ G.—„უკუეთუ ჴელთ- სადამჭ-იდვას კაცი მპარავმან ძმათაგანი თჳსთა“ M. II მჯ. 24,7; „ადებაღად ჴელთ-მიგდოს“ მ. ცხ. 48ר. იხ. გდება.

ჴელთ-დასხმა ხელთდასხმა, შეხება: „დაასხნა ჴელნი... ეპისკოპოსად“ თ”ე 551; „მარიამსაცა ჴელნი დაასხნეს“ ფლმ. მოც. 6,94. იხ. დასხმა.

ჴელთ-დება «ხელთ-გდება», აღება, დაჭერა: „უკუეთუ ჴელთ-სადმჭ-იდვას კაცი მპარავმან ძმათაგანი თჳსთა“ M.—„უკუეთუ ჴელთ-იგდოდ კაცმან მპარავმან სული ძმათაგან მისთა“ G. II მჯ. 24,7; „ძნიად ჴელთ-იდვის ზოგი ოდენ“ O. ზირ. 29,7; „ჴელთ-იდვას და აღიზახოს“ ებ. რომ.-კურინთ. მოს. 184,8. „მონადირეთაგან ვერ ეგებებს ჴელთ-დებად იგი“ ფიზ. III 6. „განმხიარულდეს ჴელთ-დებულნი იგი წმიდანი“ ანდ.-ანატ. 108,15. იხ. დება.

ჴელთ-საქმარ-ი ხელსაქმე, «ჴელთ-საქმე», ხელობა: „დაუტევიან სავაჭროჲ მათი და ჴელთ-საქმარი (ჴელთ-საქმე A). რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კან.-ეჰუხ. დღ. 58,12; „ამან იცოდა ჴელთ-საქმარი წიგნისა წერაჲ“ საკ. წიგ. 181,2; „ვიყავ მე... მოძღუე ჴელთ-საქმრისა“ ლიმ. 87,29; „განვყიდოთ ჴელთ-საქმარი ჩუენი“ Sin.—11,159v. იხ. საქმარი.

ჴელთ-საქმე «ჩელთ-საქმარი», ხელობა: „დაუტევიან სავაჭროჲ მათი და ჴელთ-საქმე (ჴელთ-საქმარი B), რომელი შექმნილ არს საცხორებელად“ ბ. კან.-ეჰუხ. დღ. 58,12. იხ. საქმე.

ჴელთ-სხმა დაჭერა: „ჴელთ-ეისხნეთ ცოცხალნი“ O. IV მფ. 7,12. იხ. სხმა.

ჴელით-მოქმედ-ი მუშა, ხელოსანი, მშრომელი: „მრავალნი ჴელით-მოქმედნი, რომელნი დღითი-დღე მოირწენ საზრდელსა თჳსსა“ ბ. კან.-ეჰუხ. დღ. 39,21. იხ. მოქმედი.

ჴელ(ით)-აპყრობა ხელის დაჭერა: „იგინი ერთიერთსა ჴელით-აპყრობით შთამოჰყუანდა ზღუად“ საკ. წიგ. II 141,17; „მოვიდოდა ჴელ-აპყრობით ორთა თანა დაკონთა“ საკ. წიგ. II 117,4. იხ. აპყრობა.

ჴელით-საძიებელ-ი შესახებელი: „იყავნ... ჴელით-საძიებელი ბნელი“ O. გამოსლ. 10,21. იხ. საძიებელი.

ჴელ(ით)-ურიდობა: „უკუეთუ მოისპო შენგან... ჴელ(ით)-ურიდობაჲ და სიტყჳაჲ ტრტუენისაჲ“ IO. ეხთ. 68,9. იხ. ურიდება.

ჴელით-უქმნელ-ი ხელთუქმნელი: „მაქეს ჩუენ ჴელით-უქმნელი საუკუნოჲ ცათა შინა“ Q. II კორ. 5,1; „რომელთაცა წინა-დაიცუეთ წინა-დაცუეთითა მით ჴელით-უქმნელითა“ კოლ. 2,11; „კალაჭი ჩემი ჴელით-უქმნელი არს“ საკ. წიგ. II 25,3; „მესამესა დღესა სხუაჲ აღაშენო, ჴელით-უქმნელი“ მრ. 14,58. იხ. უქმნელი.

ჴელით-ქმნულ-ი ხელით გაკეთებული; კერპი: „არიანმან ღმერთნი ქმნისანი ჴელით-ქმნულნი“ საკ. წიგ. II 84,22; „დავარღო ტაძარი ესე ჴელით-ქმნული“ მრ. 14, 58; „არი თაყუანის-ცუემ ღმერთს ჴელით-ქმნულსა“ O. დან. 13,4; „ყოველთა ჴელით-ქმნულთა დაჰმალვიდეს და შეაქუნდეს ჭუობებსა“ I, ეს. 2,18; „თაყუანის-სცემენ ჴელით-ქმნულთა“ ფს. 96,7. იხ. ქმნული.

ჴელით-წერილ-ი ხელნაწერი, წუსხა, თამასუქი, სიგელი: „აჴოცა ჩუენთჳს ჴელით-წერილი ბრძანებით, რომელ იყო ანტაკად ჩუენდა“ კოლ. 2,14; „დაგიტეუა ჴელით წერილი“ I პეტრე 2,21; „ყოველი ჴელით-წერილი სიცრუჲსაჲ განსჯეს“ I, ეს. 58,6; „გაქუსა ჴელით-წერილი მისი?“ მ. ცხ. 290v; „დაუსხნეს სიტკიცენი და ჴელით-წერილნი“ ი.-ე. 14,28. იხ. წერილი.

ჴელით-ხურო: „შკრიბა შეუემან ყოველი ურჩები... ჴელით-ხურონი მწირთაჲ“ H—241,768. იხ. ხერო.

ჴელის-ამპყრობელ-ი ხელის დამჭერი, მხსნელი, მშველელი, შემწე: „უფალ ჴელის-ამპყრობელ არს მისა“ Ჭ. ფს. 36,24; „ჴელის-ამპყრობელ ექმენ შენ გლახაკსა“ O. ზირ. 29,13; „ჴელის-ამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფს. 60,8; „შემწე და ჴელის-ამპყრობელი ჩემი ხარი შენ“ ფს. 113,114; „უკუეთუ... ვინმე იხილოს დაბრკოლებად, ჴელის-ამპრობელ ეყოს მას“ მ. სწ. 248,28. იხ. ამპყრობელი.

ჴელის-აპყრობა, ჴელის-აღპყრობა «შეწევნა»: „ნუ ჴელსა აღუპყრობ ცოდვილსა“ O.—„ნუ შეეწევი ცოდვილსა“ pb., ზირ. 12,4; „შენ თანა ჴელი აღუპყრა მას, ვითარცა მწირსა და მსხემსა“ G. ლევტ. 25,35; „შენ ოდენ ამათ თბოლთა ჴელი აღუპყარ“ ი.-ე. 19,13. „ჴელის-აპყრობად ჩემდა მომხდენ“ Ქ.—„შეწევნად ჩემდა მომხედე“ Ჭ. ფს. 21,20. იხ. აღპყრობა.

ჴელის-განდგმა: „იაკრა ჴელის-განდგმად და დაყენებად“ O. I ეზრა 9,88. იხ. განდგმა.

ჴელის-დადება: ხელთდასხმა, ხელის დადება: „ჴელის-დადებით უყრიდნეს მათ ეკლესიად-ეკლესიად ხუცესნი“ საკ. მოც. 14,26; „ვიტყოდი რაჲ მრავალსა, ჴელი დაიდვან პირსა მათსა“ O. სიბრძ. სოლ. 8,12. იხ. დადება.

ჴელისა მოყოფა დაწუება, შეხება: „ჴელი მოყო ჭერიდე მუეემან ძჳრის-უოფად“ საქ. მოც. 19,1; „მოყო ჴელი ერთმან ვინმე ერისაგანმან“ ფსალტ. 137,84. „არა ჯერ-იყო შენდა ჴელისა-მოყოფაჲ კაცისა შარაჲანდელისა“ ფსალტ. 139,17; „არღარა იკადრეს ჴელის-მოყოფად სხუათა მათ მიმართ“ ანან. ებრ. 2151. იხ. მოყოფა.

ჴელისა მოყოფა «ჴელის შეყოფა»: „მოყავ ჴელი უოფად“ B.—„ჴელი შეჰყავა მაგას ყოფად“ A. სასტ. 181,17. იხ. მოყოფა.

ჴელისა შეყოფა ხელის მოკიდება, «ჴელ-ყოფა», «შეძინება»: „ბრძოლად მისა ჴელი შეყო“ O. I ეზრა 1,26; „ჴელი შეყავეთ შერმეცა“ A.—„შეესძინეთ ყოფად მე-

ორეცა" B. სხხტ. 133,8; „ქელი შეყვეს აღწერად მითხრობაჲ გულსაცემად სარწმუნოებისათჳს" DE.—„ქელ-ყვეს ზევარდმო განწესებად თხრობისაჲ მის" C. ლ. 1,1. იხ. შეყოფა.

ქელ(ისა) შეხება შეხება, დადება ხელისა: „ნუუკუე ქელი შეშახოს შამამან ჩემმან" O. დაბ. 27,12. იხ. შეხება.

ქელის-მპყრობელ-ი: „ვაშა, ვაშა, ქელის-მპყრობელნო!" H—2351,887v. იხ. მპყრობელი.

ქელის-პყრობა ხელის დაქერა: „მიპყრა ქელი ჩემი და გამომიყვანა მე მის ადგილისაგან" ანან. ებრ. 42v. იხ. პყრობა.

ქელის-საპყრობელ-ი ხმალი: „გამოიტაცო ქელის-საპყრობელი ჩემი გუამისავან მისისა" ეზეკ. 21,8. იხ. საპყრობელი.

ქელის-უფალ-ი ხელის, თანამდებობის პატრონი ანუ მქონებელი: „მოვიდეს ოდესმე ელენი მიცემად სიყუარულისა და თანა-წარაყვანნეს ქელის-უფალნი მონასტერთანი, რაჲთა ურჩენებდენ, რომელთა ჲგი საჭიროდ უქმს" მ. ცხ. 171v. იხ. უფალი.

ქელის-ქელ მაშინვე, საჩქაროდ: „ქელის-ქელ აღუვარენ ჲგი (გულის-სიტყუანი) მამასა შენსა სულიერსა" მ. ცხ. 870v; „ქელის-ქელ განჲკითხავენ მას" მ. ცხ. 926v; „ქელის-ქელ მოაწევს რისხჳასა ცოდველთა ზედა" A—92,252. იხ. ქელ.

ქელმოჭლობა: „ჰაბუკთადა გაეწესა საშოვალ ქალესიასა დგომაჲ და თრთქედ და სამკედად დგიან ქელმოჭლობით და მოწიწებით" ი.-ე. 24, 9. იხ. მოჭლობა.

ქელმწიფე მთავარი, ხელისუფალი, მბრძანებელი, შემძლებელი: „ქელმწიფე არს ბრ კაცისაჲ" მთ. 9,6; „სიბრძნე შეეწყოს კაცსა უფროჲს ათისა ქელმწიფისა, რომელნი იყვნეს ქალაქსა შინა" O. გალ. 7,20; „უბრძანა მოწოდებაჲ... ქელმწიფეთა" ფსალტ. 185,16; „მეფეთა და ქელმწიფეთა ვერ შეუძლო დამორჩილებად" ს. გაბ.-მოც. საკ. 85,6; „ქელმწიფე ხართ მათა კეთილის-ყოფად" მრ. 14,7; „ნუ მოაკლდების მთავარი თუდასგან და არცა ქელმწიფე წყეილთა მისთაგან" იკ. რომ.-კურთხ. ისაკ და იაკ. 68,12; „გამოირჩინა ათორმეტნი კაცნი ქელმწიფენი ნათესავთა მათთა" იკ. რომ.-კურთხ. მოს. 190,7; „დღეს ქელმწიფე არს და ხვალე მონა" მ. სწ. 90,28. იხ. საქელმწიფო.

ქელმწიფება უფლება, «ფლობა», შეძლება, მთავრობა, უფროსობა, ხელისუფლება, «სახრძანებელი»: „დიდდიდნი ქელმწიფებენ მათ ზედა" მთ. 20,25; „მდიდარნი ქელმწიფებენ მათ ზედა" მრ. 10,42; „უქელმწიფებოს კაცი თავსა თჳსსა ზედა ყოფად ქეთილისა" მ. სწ. 45,7. „ქელმწიფებაჲ აქუს ძჳსა კაცისასა" DE. მთ. 9,6; „აქუნდეს მათ ქელმწიფებაჲ... განსხმად ეშმაკთა" DE.—„აქუნდეს ფლობაჲ... განსხმად ეშმაკთა" C. მრ. 3,15; „კაცი ვარ ქელმწიფებისა ქუეშე განწესებულ" ლ. 7,8; „გულისკმაყო, რაჲთუ ქელმწიფებისაგან მჭიროდისა არს" DE.—„ვითარცა აგრძნა, ვითარმედ სახრძანებლისაგან მჭიროდისა არს" C. ლ. 23,7; „ნუ სცემ მას ქელმწიფებასა სიჭაბუკესა მისსა" O. ზირ. 30,11; „დიდსა ქელმწიფებასა და პატივსა აღუთქუმიდა" რიფს. 176,30; „ეგულებოდა რაჲ აღსრულებაჲ, ყოველი ქელმწიფებაჲ და უფლებაჲ მამასა ეფთჳმეს მისცა" ი.-ე. 25,24; „ყოველთა წინამძღურობაჲ გჳპყრას, ყოველნი ქელმწიფებასა ვეძებთ" მ. სწ. 266,29. იხ. ქელმწიფე.

ქელოვან-ი, ქელოან-ი (ქელოვნისა) ხელოსანი, ოსტატი; ერუდიტი: „არა ესმინ მას ჴმაჲ მსახრვალისა ქელოვნისაჲ" ფს. 57,6; „ქელითა ქელოვნისაჲთა ჭრილი იქის" ზირ. 8,24; „ენაჲ ჩემი—ვითარცა საწერელი მწიგნობრისა ქელოვნისაჲ" ფს. 44,2; „შეხლი ჲგი უშეურადრე გამოუქმნიეს ქელოვანთა მათ" ფსალტ. 150,80; „ვითარცა მჭერნალმან ქელოვანმან იწყო ეედრებად მისა და კურნებად" მ. ცხ. 100v; „ქელრისადა დაემცნა წინამძღუარსა საჭმრისა მიცემაჲ ძმათა და ქელოვანთაჲ" ი.-ე. 44,22. იხ. ქელი; სიქელოვნე, ქელოვნება; შდრ. სიტყუა-ქელოვანი, სიტყჳთ-ქელოვანი.

ქელოვანთ-მოძღუარ-ი: „მეცნიერებასა ქელოვანთ-მოძღუარსა დაჰკრძალებოდა" ს. გაბ.-მოც. საკ. 320. იხ. მოძღუარი.

ქელოვნება ხელოსნობა, ოსტატობა, უნარი, მოხერხებულობა: „უზეშთაეს და უძლიერჱს ქელოვნებისა, კაცთაჲსა" ოქრ.-მარხ. და ოთ. 105,35; „გმადლობ შენ მხოლოო, ...არცა სიტყჳთა ამით, რომელი ქელოვნებისაგან ამის სოფლისაჲსა ითქუმის, არამედ მით ჴმითა" პეტრე მოც. 47,8. „ქელოვნებისა მეცნიერთა მათ პრქუეს" ფსალტ. 151,15. „ამან იცოდა ქელოვნება — წერაჲ" Sin.—8,146v. იხ. ქელოვანი.

ქელოსან-ი თანამდებობის პატრონი: „მიუთუალეს იჲონომოსსა ლავრისასა, რომელ არს ქელოსანი" მ. ცხ. 177v; „ქელოსანთა დაჰვედრნის, რაჲთა ნუგეშინის-ცემდენ" ი.-ე. 66,22. იხ. ქელი.

ქელუბანელ-ი ხელდაუბანელი: „უკეთუმცა ქალესად შეხჳდოდე, არამცა ინებე შესლვაჲ ქელუბანეღმან" მ. სწ. 55,20. იხ. უბანელი.

ქელუბანელობა ხელდაუბანლობა: „არა ქელუბანეღმბაჲ შეაგინებს კაცსა... არამედ..." მ. სწ. 55,27. იხ. ქელუბანელი.

ქელ-ყოფა ხელის მოკიდება, შეხება, დაწყება: „ქელყვეს დღესა მას პირველსა თჳს-თავსა თჳსა მის პირველისასა განწმედად" M. II 57ტ. 29,17; „ქელ-ყუაე აღესებად მისგან ჴერჴელისაცა" მ. ცხ. 423v; „ნომერიანოს ქელ-ყო-შესლვად ეკლესიად" ბაბ. 44,18; „ქელ-ყვეს გამოცდაჲ მისი" მ. ცხ. 224r. „მიბრძანეს ამისი ქელ-ყოფაჲ" ი.-ე. 14,17. იხ. ყოფა.

ქელცალიერად «ცალიერი»: „ნუ წარაელინებ მას ქელცალიერად" O.—„ნუ მიაქცევ მას ცალიერსა" pb., ზირ. 29,12. იხ. ცალიერად (ცალიერი).

[ქელ-ცემა] ხელის მოკიდება; მოცემა: „რაჲსა ქელ-ცემულ იქმენ საქმესა, რომელსა ვერ შემძლებელ ყოვ აღსრულებად?" ანდ.-ანატ. 207,20; „სასუენებელნი ესე მრავალნი ქელ-ცემულ გუექმნენ ჩუენ" საკ. წოგ. II 65,24. იხ. ცემა.

ქელცუდად «ცალიერი»: „ნუ ერუენები პირსა უფლისასა ქელცუდად" O.—„ნუ გამოსჩნდები წინაშე უფლისა ცალიერ" ზირ. 33(35),6; „არა გამოაელინო იგი შენგან ქელცუდად" M.—„არა განაცალინო იგი ცალიერი" G. II შჯ. 15,13. იხ. ცუდად (ცუდი).

ქელ-წიფება შეძლება, უფლება, გაბედვა: „რომელმან... ქელ-იწიფოს ბოროტის-სიტყუად ჩუენდა“ მრ. 2,20; „არღარა ქელ-გუწიფების შენ ამიერითგან მნობად“ ლ. 18,2; „ვის ქელ-ეწიფების სახლსა ძლიერისასა შესლვად“ მთ. 12,29; „არა ქელ-ეწიფების ძესა კაცისასა საქმედ“ ი. 5,10; „ვერვის ქელ-ეწიფებოდა წარსლვაჲ მიერ გზით“ მთ. 8,28; „რაჲსა ქელ-იწიფა ჩემ ზედა ცოლთან ჩემთან ესევითარისა საქმედ?“ შუო. IV 18. იხ. წიფება.

[ქემ] იხ. განაქმობი, განქმარი, განქმელი, გა(ნ)ქმობა, ქმობა.

ქერ-ი «ლერი», ზრო: „ქერი იგი მისი (სასანთლისაჲ) და რტონი და ტაკუანი და ბირთუნი და შროშანნი მისგანვე ოყუნენ“ O. გამოსლ. 25,31; „მყარი ოქროჲ ქერი მისი (სანთლისაჲ)“ G.—„მყარი ოქროჲ—ლერი მისი“ pb., რიც. 8,4.

ქიდ-ი: „ვასხენ ქიდნი და დავარღუენ წყალნი“ I, ეს. 37,25; „ვითარცა მიიწინეს ქიდსა მას ციხისასა, ჰრქუა პიტიახშმან წმიდასა შეშანიას“ შუო. IX 20; „ქმნეს ქიდი რაჲმე დიდი შეშისაჲ“ H—841,68; „ქიდ ექმნა მათ წიალსაკალ სასუფეველად“ Ath.—11,268v.

ქმა ხმა, ბგერა, ერიამული, ხმაურობა, ყვირილი, სიტყვა, «ჰამბავი», კილო: „ქმაჲ ჰრამაჲთ ისმა“ მთ. 2,18; „ესე შენი ქმაჲ არს“ O. I მფ. 24,17; „ქმაჲ გურიტისაჲ ისმა“ ოქრ.-გურიტ. 220,27; „იკითხვიდა ქმისა მისთჳს, ვითარ რაჲმე არს“ ფლტკ. 168,24; „მოვიდა ქმაჲ ზეცით“ ი. 12,28; „განქდა ქმაჲ მათი“ პროშ. 10,16; „სახიობენ სახითასა ქმითა ტკბილითა“ ფიზ. XVI 8; „ქმაჲ იყო მისა მიმართ“ ფოკა 348V; „დიდითა ქმითა ტიროდეს“ ანდ.-ანატ. 227,16; „გესთოდიან-ღა ქმაჲ წყობათაჲ“ C.—„გესთოდიან ჰამბავნი ბრძოლათანი“ DE. მთ. 24,6; „ნესტუმან და ლინმან მოატყბიან ქმაჲ“ O. ზარ. 10,21; „ქმითა დიდითა იტყოდი“ ლ. 8,28; „ღაღად-ყო უერთა ჩემთა ქმითა დიდითა“ O. ეზეკ. 9,1; „ქმობდეს მაღლითა ქმითა“ რიფს. 170,4. „აღტეევე ქმაჲ და ეტიროდე“ შუო. VII 12; „ხოლო იქმნა რაჲ ქმაჲ და ამბოხი“ ი.-ე. 46,20; „მრავალნი ქალთაგანნი იზმნიან ქმასა მფრინველთასა“ პ. სწ. 46,18. იხ. მოქმობა. მრავალქმა, მქმობარი, მქმობარე, მქმობაირი, უცხო-ქმა, უქმო, ჭაობისა-ქმა.

ქმაკეთილ-ი ხმაკარგი: „ქმაკეთილ — ვითარცა სპილენძი“ იქ. რომ.-ქურთ. ზოს. 102,9. იხ. კეთილი.

ქმამაღალ-ი ხმამაღალი: „ქმამაღალი ნესტჳ ღაღადებდა“ ს. გაბ.-ზოც. ხაჯ. 99,41; „სადა არს... რომელსა არა აზრახა, არცა ქმამაღლისა მიერ, ვითარმცა არა ესმა?“ I, ეს. 36,19. „ქმამაღლად ქადაგებს“ ი.-ე. 28,28. იხ. მაღალი.

ქმამაღლობა ხმამაღლობა: „გჯეშს წარდგომაჲ და არა ქმამაღლობითა და აჭა და იჭი მიმრდებნეითა გონებასაჲთა“ ს. ცხ. 83r. „მას თანა ქმამაღლობაჲ და უწესოჲ გულის წყრომაჲ არა იყო“ ი.-ე. 80,1. იხ. მაღლობა.

ქმარება ხარჯვა, გამოყენება, ხმარება: „ბოროტად ვექმარებთ“ ს. ცხ. 58V; „მძღურად არა მექმარებით“ ს. ცხ. 107v; „რად ექმარებთ სფირიდებსა?“ ს. ცხ. 257r; „თუ რაჲმე ექმარებინ, შინა ექმარიან“ ი.-ე. 40,10; „უკუეთუ... ექმარებოდენ კულარსა ანუ მონაზონნი ანუ ერისაკანნი, აკონომოსსა. მისცნის“ ი.-ე. 44, 12; „ღუნოსა არა ოდეს ექმარებინ“ ი.-ე. 87,1; „(ასონი) ჰმსახერებენ ერთიერთსა... და ერთიერთსა ექმარებინ“ პ. სწ. 176,22. იხ. ნაქმარები, უქმარი.

ქმატკბილობა ხმატკბილობა: „არა მოეპურნეთ სასმენელნი ჩუენნი... სტკრისა ქმატკბილობასა“ პ. სწ. 210,4. იხ. ტკბილობა.

ქმაშეუნიერ-ი ხმალამაზი: „ეითარცა ქმაჲ ენისა ქმაშეუნიერისაჲ და აღრთულისაჲ“ O. ეზეკ. 33,32. იხ. შეუნიერი.

ქმაწულილ-ი წვრილხმიანი: „ქმაწულილ და ენამძმე ვარ მე“ O. გამოსლ. 4,10. იხ. წულილი.

ქმაჭამო ხმატკბილი, სიტყვატკბილი: „ეშმაკთა ზედა ძლევაჲ მიიღეს არა ქმაჭამოდ გალობითა, არცა ძლისპირთა და ავაჯთა ეშმობითა, არამედ ლიტეითა“ პ. ცხ. 91r. იხ. ჭამო.

ქმეან-ი ხმიანი: „მისთჳს დაებადა გუამი მისი ამას სახესა ზედა, რაჲთა იყოს იგი ქმეან“ გრ. ნოს.-ქაც. ანგე. 156,16. იხ. ქმა.

ქმევა იხ. ქუმევა.

ქმელ-ი «განქმელი», გამხმარი, მშრალი: „პური მათი საგზალი-ქმელი და დაგრყლული და დაშმული“ G.—„პური საგზლისა მათისაჲ განქმელ იყო და დაშღილელ“ M. ისუ 9, 5; „უბრძანა მისი შთაგდებაჲ ჭურღმელსა ქმელსა“ ქ. იერ.-გამოხ. ჭუარ. 241,19; „უკეთუ ძელსა ნედლსა ამას უყოფენ, ქმელსა მას რაჲმე-ღა უყონ?“ ლ. 23,31; „შე ვარ ხე ქმელი“ I, ეს. 56,3; „აღმოვაცენო ხე ქმელი“ O. ეზეკ. 17,24; „იყო ქმელ ჶორცითა“ პ. ცხ. 239v. იხ. განქმელი, ნაქმეარქმელი, სიქმელე.

ქმელ-ი «ქუეყანაჲ», ხმელეთი: „ეითარცა გამოვიდეს ქმელად“ C.—„ვითარცა გამოჴდეს ქუეყანად“ DE. ი. 21,8; „რომელი-იგი იქცეუე ზღუასა ზედა, ვითარცა ქმელსა“ სბჰტ. 136,20; „ზღუასა გამოიყუანა ოგინი, ვითარცა ქმელსა ჭუეყანასა“ საკ. წიგ. II 118,18; „უკეთუ აღმოჴდეს თევზი ქმელად, გარე წარჴდა იგი საზღუარსა ცხორებისა თჳსისასა“ პ. სწ. 188,22. იხ. დასაქმობელი, [დაქმობა].

ქმის-ყოფა «ღაღადება», «ღაღატ-ყოფა», «აღტეევება», დაყეირება, ხმის ამოღება, ხმობა: „არა ქმა-ყო ქალაქსა შინა“ G. II შჯ. 22,24; „არა ქმა-ყოს შენთჳს უფლისა მიმართ“ G.—„ნუეკე ღაღადებდეს შენთჳს უფლისა მიმართ“ M. II შჯ. 24,15; „მეუსეელად ქმა-ყო“ DE.—„შენჭეესვე ღაღატ-ყო“ C. შრ. 9,24; „ქმა-უყო მას პაველ ქმითა დიდითა“ საკ. ზოც. 10,26; „დღისი ქმა-ეყაე“ ქ. იერ.-აღდგ. 158,21; „ეღაღადებდ შე თჳეენდა მიმართ“ M.—„ქმა-ეყაე თჳეენდამი“ G. ზსჯ. 12,2; „მოეეედ და ქმა-ყაე წინაშე მეფისა“ ფლტკ. 147,8; „ქმა-ყო კაკბანთ“ I. იერემ. 17,11; „ქმა-ყო ქმითა დიდითა“ რიფს. 169, 25; „ქმა-ყო ქმითა დიდითა“ DE.—„აღტეეა ქმაჲ“ C. შრ. 15,27; „საყურმან... ქმა-ყაეს ქამსა ბრძოლისასა“ პ. სწ. 17,27. იხ. ყოფა.

ქმის-ცემა ხმის გამოცემა: „ეწოდე წყალთა და ქმა-გცეს“ პ. სწ. 60,28; „ქმა-სცემდეს ნესტჳთა“ M. I 57ბ. 15,28. იხ. ცემა.

ქმობა «ლალადება», «ალზახება», «ყივილი», ძახება, ყვირა, ყვირილი; მოწოდება: „რომელ ქ მ ობ დ ა“ C.—„რომელ ღ ა დ ა დ ე ბ დ ა“ DE. ϑთ. 21,15; „ქმობდეს“ G,—„ა ღ ი ზ ა ხ ე ს“ M. ϑსჯ. 15,14; „რასა ჰ ქ მ ო ბ, დედაკაცო, ჩემდამო მომართ“ ყარ. 821; „ელიას უ ქ მ ო ბ ს ესე“ ϑთ. 27,47; „უ ქ მ ო ბ დ ა მსჯულისა მიმართ“ ეზტ. 123,6. „ვიდრე ქათმისა მეორედ ქ მ ობ ა დ მდე“ DE.—„ვიდრე ქათმისა ორგზის ყ ი ვ ი დ მ დ ე“ C. ϑრ. 14,30; „ვითარცა წინწილანი რაჲ ქ მ ო ბ ე დ“ I კორ. 13,1; „ქ მ ო ბ დ ა და იტყოდა“ ფსალტ. 147,11; „ვ ქ მ ო ბ შენდამი დაჰირვებული“ O. ϑϑ. 1,2; „უ ქ მ ო ქმარსა თჳსსა“ O. IV ϑფ. 4,22; „ოყოს ვითარცა. რომელნი ქუეყანით ქ მ ო ბ ე დ ქმაჲ შენი“ I. ეს. 20,4; „ჰპოე რაიმე საქმელი და მე არა მ ი ქ მ ე“ Ath.—12,208r. იხ. ქმა; შდრ. მქმობარი/მქმობარე/მქმობიარი, საქმობელი, უქმობელი, უქმებელი, შექმობა.

ქმობა გახმობა: „გარდაჰფინა საფანელი და ა ქ მ ო ბ დ ა ლეღჳს-კუერთა“ O. II ϑფ. 17,10. იხ. განქმობა, შექმობა, ქმელი.

ქნარცუ, ქნაცუ ხრამი, თხრილი, ორმო, «მთხრებლი»: „შთავარდეს იგი... ქ ნ ა რ ც უ ს ა“ ϑთ. 19,11; „ზრახ-ეიდეს შთაგდებასა შენსა ქ ნ ა რ ც უ ა დ“ O. — „განიზრახავს შთაგდებად შენდა მ თ ხ რ ე ბ ლ ს შინა“ ph., ზარ. 12,15; „ქ ნ ა რ ც ჳ თხარა და აღმოჰკუეთა“ ფს. 7,16; „შესხნეს იგინი ქ ნ ა ც უ ს ა მას ბნელსა და დაჰშეს კარი“ H—841,405.

ქნარცჳს-თხრა ორმოს თხრა: „შესაძლებელ არს... შესმენაჲ ქ ნ ა რ ც ჳ ს - თ ხ რ ა ს ა მოყუსისათჳს“ ϑ. ხწ. 144,8. იხ. თხრა.

ქნდურ-ი ervilia, phaselus, cicera, cercula: II ϑფ. 17,28*.

ქნვა ხვნა: „ვის-მე თქუენგანსა ესუას მონაჲ, ქ ნ ვ ი დ ე ს ანუ მწყსიდეს?“ ლ. 17,7; „ნუცაღუე დღე ყოველ ქ ნ ა ვ ნ კაცი საქნავსა თჳსსა თესვად“ I. ეს. 28,24; „იგი ქ ნ ვ ი დ ა ათორმეტთა უღლთა ქარითა“ O. III ϑფ. 19,18; „მთაჲ ქ ნ ვ ი თ მოიკნას“ I. ეს. 7,25; „არა იყოს ქ ნ ვ ა, არცა ლეწვა“ O. დაბ. 45,6. იხ. დაქნული, მოქნვა, მქნელი, საქნელი, უქნავი.

ქოვილ-ი იხ. ჭუვილი.

ქომ-ი: „ქლენან რომელნიმე მთიებნი და რომელნიმე ქ ო მ ნ ი“ H—841,797. შდრ. ხომი.

ქორც-ი ხორცი, სხეული, აგებული, ასო, «გუამი»: „უმჯობეს არს არა ქმაჲ ქ ო რ ც ი ს ა“ ϑროϑ. 14,21; „შეიდეს შინა, არა პოვნეს ქ ო რ ც ნ ი იგი უფლისა იესუსი“ C,—„შ-რაჲ-ვიდეს შინა, არა პოვეს გ უ ა მ ი იგი უფლისა იესუასი“ DE, ლ. 24,3; „უკეთუ ქეუყნიერი ესე სახლი ჩუენი ქ ო რ ც ი ს ა ჲ დაირღუეს“ II კორ. 5,1; „არა ვსცე განსუენებაჲ ქ ო რ ც თა ჩემთა“ ფს. 131,4; „ქ ო რ ც ო ჩემო და დაო ჩემო“ ფსალტ. 150,7; „ქ ო რ ც თა მწინკულევანებისაგან... მჰკსენ მე“ ბაზნ. ი. 200,33; „იხილა დიდ-ძალი იგი სიხსლი, რომელ დამოსდიოდა ჩჩჳლთა მათ ქ ო რ ც თა მისთა“ შუϑ. VIII 27; „დაწუებას სარეცელსა ლბილსა განსასუენებელად ქ ო რ ც თა“ ϑ. ხწ. 240,34; „პოვა ქ ო რ ც ი ალოტი, აღიღო დანაჲი, იწყო ჭრად და ჭამად“ 257v*.

ქორცი და სიხსლი ქრისტეს-ი ზიარება: „მოჰგუარეს მას სადიაკონოჲთ ქ ო რ ც ი და ს ი ხ ს ლ ი ქ რ ი ს ტ ე ს ი“ ლიϑ. 23,15. იხ. განქორციელება, თანა-ქორცი, ქორციელება (-ობა), ქორციელებრი, უქორცო, ღორის-ქორცი.

ქორციელ-ი «ცხოველი», სხეულეანი: „დაწერილი... ფიცართა გულისა ქ ო რ ც ი ე ლ ი ს ა თ ა“ II კორ. 3,3; „არამცა განერა ყოველი ქ ო რ ც ი ე ლ ი“ ϑთ. 24,22; „ყოველი ქ ო რ ც ი ე ლ ი თივაჲ არს“ I პეტრე 1,24; „ყოველიე ქ ო რ ც ი ე ლ ი ვითარცა სამოსელი განჴდეს“ O. ზირ. 14,16; „მოვსცე მათ გული ქ ო რ ც ი ე ლ ი“ O. ეზეკ. 11,19; „მე ქ ო რ ც ი ე ლ ვარ და განფრდილ ცოდჳსა შინა“ ბრიϑ. 7,14; „არა განმართლდეს შენ წინაშე ყოველი ქ ო რ ც ი ე ლ ი (ც ხ ო ვ ე ლ ი ჳ)“ ფს. 142,2; „განვიდეს ორნი ძჳნი მეფისანი, ძმანი ქ ო რ ც ი ე ლ ნ ი ნადირობად“ ϑ. ცხ. 198r; „სიტყუაჲ ღმრთისაჲ სულიერ არს და მე ქ ო რ ც ი ე ლ“ ϑ. ხწ. 75,27. „ქორციელად ვცხონდები“ ϑ. ცხ. 47v. „მას შინა დამკჳდრებულ არს ყოველიე სავსებაჲ ღმრთეებისაჲ ქ ო რ ც ი ე ლ ა დ“ კოლ. 2,9. იხ. ქორცი.

ქორციელება, ქორციელობა ხორცით, სისხლით ნათესაობა: „განრინებად ჩემდა ქ ო რ ც ი ე ლ ე ბ ი ს ა მისგან ერისკაცობისა“ ლონგ. 189,10; „შეამოკლა მათგან ქ ო რ ც ი ე ლ ო ბ ა ჲ“ იქ. რომ.-ქურთხ. ისაკ და იაკ. 58,9. იხ. ქორციელი.

ქორციელებრ-ი მატერიალური: „საქმე ქ ო რ ც ი ე ლ ე ბ რ ი ფრიად მარჯუე არს მის ზედა და სძულს სულიერი“ ϑ. ხწ. 305,17. იხ. ქორციელი.

ქორჭ-ი ხორხი: „სამარე ზე აღებულ არს ქ ო რ ჭ ი მათი“ ბრიϑ. 5,13; „ქ ო რ ჭ ი მისი სავსე სიტყბოებითა“ O. ქებაჲ 5,16; „ქ ო რ ჭ ი შთააბნევს (საზრდელსა) სტომაქად“ ϑ. ხწ. 178, 13; „ქ ო რ ჭ ი... არს ესე ვითარცა სტჳრი, ქმისა გამომცემელი ლართაგან, რომელთა მიერ შეცეულ არს“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 160,2.

ქოცა აღფხვრა: „ქ ო ც ი თ** აღიქოცოს სული იგი“ G. რიცხ. 15,31. იხ. აღმოქოცა. ა(ღ)ქოცა, დაქოცა, მოქოცა, წარქოცა.

ქოჭობ-ი (ქოჭბისა): „შენ შჳმ ქ ო ჭ ბ ი ს ა ს ა და კაბისასა“ ϑ. ხწ. 85,28.

ქრმალ-ი (ქრმლისა) ხმალი, «მახჳლი»: „შჳრიდენ ქ რ მ ლ ე ბ ს ა მათსა საჭნისებად“ O. მიქ. 4,3; „არა ცუდად ქ რ მ ა ლ ა ბს“ ϑროϑ. 18,4; „ენანი მათნი, ვითარცა ქ რ მ ა ლ ნ ი ლესულნი“ ფს. 50,5; „იჴადე ქ რ მ ა ლ ი შენი“ G,—„იჴადე მ ა ხ ჳ ლ ი შენი“ M. ϑსჯ. 9,54; „ქ რ მ ა ლ ი მისი—წელთა მისთა“ O, II ϑფ. 21,16; „მჴედართა მბრძოლთა სახლებსა ჰკიდებენ მრავალფერი საქურველი: ქ რ მ ლ ე ბ ი და ჯორლები, ფარები და მშჳლდ-კაბარჭები“ ϑ. ხწ. 160,9. იხ. მექრმლე.

* წყარო ფანქრითაა მიწერილი (რედ.).

* წყარო დასახელებული არაა, მისთვის ადგილია დატოვებული (რედ.).

** წყაროშია: აღქოცით (რედ.).

ჯრმლოსან-ი ხმლის მატარებელი; ნახარარი: „მოვედოდეს ორნი სტრატიოტნი მარჯუენით და ორნი მარცხენით მოციქულისა ჯრმლოსანნი“ თომა მოც. 17,17; „შემოკრიბეს ყოველი ჯრმლოსანი უცხო თესლთა მათ“ O. I მფ. 6,11. იხ. ჯრმალი.

ჯრწნა: „შეიცვალენით ჯრწნილნი უჯრწნელად“ ბ. სწ. 218,10. იხ. განჯრწნელი, განჯრწნა.

ჯრწნილება, ხრწნილება გახრწნა, წახდენა, გაფუჭება: „მიეცენით ჩუენ ჯრწნილებასა და მოგუცეს ჩუენ უჯრწნელებაჲ“ ბ. სწ. 217,19; „ჯრწნილებაჲ სუფევს“ საკ. წიგ. II 9,16; „ცხორებასა ამას ხრწნილებისასა არა განშორებულ ეიყუენით“ საკ. წიგ. II 45,4. იხ. ჯრწნა (-ილი).

ჯსენება მოხსენიება, მოგონება, ხსოვნა: „სადა ქრისტჱ არა იჯსენებიან“ ლონგ. 101,8; „ნეცა იჯსენებსიყუარულთა ცოლისასა“ ბ. ცხ. 42ვ; „აწ გჯსენენ მარადის სიკუდილი“ საკ. წიგ. II 7,26; „მჯსენო მე, სადაცა ეიყო“ საკ. წიგ. 108,19; „არა იჯსენებდი... და არცა იგონებდი სიმდიდრესა“ ბ. სწ. 109,16; „არარაჲ ბოროტისა საქმე უჯსენა“ ბ. სწ. 294,11. „ხედევნ იგინი წუალთა შინა და არა აქუს მათ (მცურვალთა) ჯსენებაჲ და არცა უცნებაჲ“ ბ. კუს.-ეჭუს. დღ. 108,2; „ჯსენებასი ეჰყოფთ ღრცვათა შინა ჩუენთა“ I თეს. 1,2; „დაიწერე გონებასა და დაიცვიდე მარადის ჯსენებითა“ ბ. სწ. 20,11. იხ. არამოჯსენება, აღჯსენება, ზემოჯსენებული, კეთილად-ჯსენებული, მოსაჯსენებელი, მოეჯსენებელი, მოჯსენება, შეჯსენება, ძჯრის-მოჯსენება, ძჯრისჯსენება.

ჯსუა იხ. ჴშეა.

ჯსნა «განრინება», «ცხორება», «ლხინების-ყოფა», გათავისუფლება; გადარჩენა: „მან იჯსნეს ერი თჳსი“ მთ. 1,21; „გიჯსნენ თქუენ კელისაგან მეგჱპტელთაჲსა“ G.— „განგარინენ თქუენ კელთაგან მეგჱპტელთასა“ M. მხჯ. 6,9; „იჯსნიდით დაწუნებულთა“ I. ეს. 1,17; „იჯსენ თავი თჳსი“ DE.—„განირინე თავი შენი“ C. ჰრ. 15,20; „კელისაგან ჯოჯოხეთისა ეიჯსნე ოგინი“ O. ოფე 18,14; „იჯსნა ოგინი“ Ჭ.— „ლხინება-ყო“ Ქ. ფხ. 105,20; „იჯსნეს იგი კელთაგან“ ნრხ. 72,4: „მჯსნა მე“ ბ. ცხ. 148ვ; „ეიჯსნე მე სენისა მისგან“ ლიმ. 6,10; „ამათ დღეთა ოდენ ჯსნილ არს მარხეაჲ“ H—022, 84ვ. „აღდგა...ჯსნად ისრაჱლისა თოლა“ G. — „აღდგა... ცხორებად ისრაჱლისა თოლა“ M. მხჯ. 10,1; „ყო ჯსნაჲ ერისა თჳსისაჲ“ ლ. 1,68; „მოგაველინნა თქუენ ჯსნად ჩუენდა“ ფლ3. მოც. 9,5; „ჯსნა უაე ჩემთჳს“ ფლკტ. 149,21; „შემდგომად მისსუდისა მისისა ჯსნაჲ იყოს მისი“ G. ლევიტ. 25,48; „დაუუდებაჲ ჯსნაჲ და მაცხოარი არს მონაზონთაჲ ყოველთაგან ენებათა“ ბ. სწ. 22,21. „ჯსნილ იყოს იგი ცათა შინა“ მთ. 18,18; „ეკჱთხე მათ ჯსნილთა მათთჳს და განრინებელთა ტყუეობისა მისგან“ O. ნეემ. 1,2; „ამათ დღეთა ოდენ ჯსნილ არს მარხეაჲ“ H—022,84ვ.

ჯსნილად «წადნიერად», მოწადინებით; თავისუფლად: „ჯსნილად მისგან ისმენდა მისსა“ DE. — „წადნიერად ერჩინ მას“ ჰრ. 8,20; „ქართულად ჯსნილად უბნობდი“ ი.-ე. 28,10. იხ. გამოჯსნა, განუჯსნელი, გა(ნ)ჯსნა, გარდამოჯსნა, გარდასაჯსნელი, დამჯსნელი, დასაჯსნელი, დაუჯსნელი, დასაჯსნელი, დაჯსნა, დაჯსნადი, დაჯსნილობა, მოჯსნა, მჯსნელი, პირ(ის)-ჯსნა, სანდალგანჯსნილი, უკმოჯსნა, წარჯსნილი.

ჯსოვა, ჯსობა «მოჯსენება»: „არა აჯსოვნ, რაჲ-იგი უჯმნიედ“ O. I ეზრა 8,24; „რაჲთა გაჯსოვდეს დღე გამოსლვისა თქუენისაჲ ქუეყანით ეგჱპტით“ G.—„მოიჯსენეთ დღე იგი გამოსლვისა მის თქუენისაჲ ქუეყანით ეგჱპტით“ M. II მჯ. 10,6; „ყოველივე ჩემი გაჯსოს“ I კორ. 11,2; „ესე ყოველი გუაჯსობ“ ბ. სწ. 236,28; „გუაჯსობსმცა ესე დაუცწუებელად“ ბ. სწ. 24,24; „არა გაჯსოვს, რაჟამს-იგი განგაკრძალებდი ცოთმისაგან?“ ბ. სწ. 115,18; „გაჯსოვსმცა დღე-იგი საშინელი“ H—841,70ვ; „არასადა მაჯსოს, ეითარმცა მეხილა პე ეკეეთარი ხატი“ Sin—11,378ვ.

ჯუამალდ-ი ნაგი, ხომალდი: „ძჯრით (ძლით Ქ) შეუძლეთ დაპყრობად ჯუამაღდისა“ საქ. მოც. 27,16; „გარდაუტეუეს ჯუამაღდი იგი ზღუად“ საქ. მოც. 27,80.

ჯუარდნა იხ. აღმოჯუარდნა.

ჯუება «მოკლება», მოსპობა, «ჭეშტებულ ყოფა», «გლახაკება»: „ნე აჯუებ მას თაჳსუფლებასა“ O.— „ნუ ჯუებელ ყოფ მას განთაჳსუფლებისაგან“ pb., ზარ. 7,29; „ეჯუა სულსა ჩემსა მაცხოვარებისაგან შენისა“ Ქ. — „მოაკლებებს მაცხოვარებისა შენისა მიმართ სულსა ჩემსა“ Q. ფხ. 118,81. „ნუჯუე... დაკლება და ჯუება უჰნდეს დაყოვნებაჲ იგი კეთილთაჲ მათ მომაელთაჲ“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 194,26. „პერითა ჯუებულებაჲთა არს ცხორებაჲ იგი გლეხთაჲ“ O.— „პერი გლახაკთა—ცხოვრება გლახაკთა“ pb., ზარ. 81(84), 85(32). „იხილნა... ჯუებელნი და არაჟინ იყო შემწე ისრაელისაჲ“ O, IV მფ. 14,26; „რომელნი-იგი თავადნი ჯუებულ არიან“ O. ზარ. 61,20; „არა ჯუებულ ეიქმენ“ O. დან. 48,11; „არა ჯუებულ გუყონს“ ი.-ე. 15,80. იხ. გამოჯუება, განჯუება.

ჯუედა ურო: „დადვა ჯუედაჲ კელსა შინა თჳსსა“ G. მხჯ. 4,21.

ჯუეზა «პერია», «ლეზელი»: „არცა გაჯსოს ხეთა იგი ჯუეზაჲ“ მთ. 16,9; „რომელსა აქუს ხუთ ჯუეზა ქრთილს და ორ თეუზ“ C.—„რომელსა აქუს ხუთ პერი ქრთილსაჲ და ორი თეუზი“ DE, ი. 6,9; „მოიღო მან ორასი ჯუეზაჲ პური“ O, I მფ. 25,18; „პერსა მას არარაჲ აქუნდა, გარნა ჯუეზაჲ ერთი პერი“ ლიმ. 136,2.

ჯუელა ხელება: „იჯუელდა იგი (უძლერი) და აღმოჰყრიდა თელგმასა“ ბ. ცხ. 136ვ.

[ჯუერთნა] იხ. ჯურთა.

ჯუ(ვ)ილ-ი, ჯუილ-ი თაველი, «თავი ჯუელისა», «მჭელეული»: „იწყეს მუსრვად თაჳსა ჯუელისა და ჰამად“ C. მთ. 13,1; „მოჰკრიდეს თაჳსა ჯუელისასა, მუსრვიდეს ჴელთა და ჰამდეს“ ლ. 6,1; „უეცარიბნე ჯუელნი“ G. —„ეცრიბო თავი ჯუელისაჲ“ M. რუთ 2,2; „განაელინნა ჯუილებისა შორის უცხო-ტომთაჲსა“ G.— „განუტევნა იგინი შორის მჭელეულებსა მას უცხოთესთასა“ M. მხჯ. 15,5; „მოეცხლნა ჯუილნი“ G.— „მოწუა ჯუილი“ M. მხჯ. 15,5.

თავ-ი ჯუილისა-ჲ თაველი: „იწყეს მუსრვად თაჳსა ჯუელისა“ მთ. 13,1; „აღკიდის თავსა ჯუელისასა“ ფიზ. XX 43.

ჯუთვა «მიჯუთვა», დაგირავება, დაწინდვა: „უკეთუ ოჯუთო სამოსელი მოყუსისა შენისაჲ“ O, გამოხლ. 22,26; „არა ოჯუთო სამოსელი ქერიჲსაჲ“ G,—„ნუ მიჯუთაე ფიჩუსა ქერიჲსა“ M. II შჯ. 24,17; „ნაჯუთეჲი არა იჯუთა“ O, ეზეკ. 18,16. იხ. ნაჯუთეჲი.

ჯუმევა, ჯმევა ყოფა, მიჩნევა, ტკივრთვა, გამოყენება, მილება, ხმარება, «საჯმარი»: „ოჯმიე. ვითარცა სათნო არს შენდა“ O, დაბ. 16,6; „ნუმცა. ვითარცა უცხოთა, ვიჯმეჳთ მათ“ კ. იერ.-ადგომ. 125; „ვითარცა უცხოჲ ოჯმიის იგი თჳსი“ კ. იერ.-ადგომ. 118; „რომელთა ოჯუმიონ იგი“ O, იგ. ხოლ. 17,6; „არარაჲ ვიჯუმიე ამათგანი“ I კორ. 8,15; „გულის-მოდგინედ ოჯუმეჳდეს საზრდელსა“ 8. ცხ. 268v; „არა თუ სიმდიდრესა ვჰგმობთ, არამედ რომელთა-იგი ბოროტად ოჯუმიეს“ 8. ხწ. 84,7. „სხუაჲ რაჲმე არს ჯუმევაჲ“ O,—„ვისა არს საჯმარნი“ pb., ხიბრძ. სოლ. 15,7.

ჯუმილ-ი იხ. მჯუმილი.

ჯუმილვა, მჯუმილვა ცვა, მცველობა, ყარაულობა, «საჯუმილავი»: „ჯუმილვიდეს ჯუმილვასა ღამისასა“ DE.—„ჯუმილდეს ჯუმილეთა ღამისათა“ C. ლ. 2,6; „გარემოჲს ჯუმილეედ მას“ O, I ეზრა 4,11; „ვიჯუმილე საჯუმილავი იგი ღამისაჲ პირველი“ თომა მოც. 19,4; „იქმენ შენ ვითარცა მჯუმილნი, რომელნი მჯუმილვიდიედ სამწყსოსა, გინა სავენაკესა 8. ხწ. 18,6. „მიეწოფნეს ჯუმილვაჲ თუალნი ჩემნი“ Ქ.—„მიეწოფნეს საჯუმილავთა თუალნი ჩემნი“ Ქ, ფს. 76,5. იხ. ჯუმილი, მჯუმილი, საჯუმილავი.

ჯუმირ-ი იხ. გჯმირი.

ჯუნდ-ი: „ფერჴნი მათნი დაჰკრძალნა ჯუნდსა შინა“ ხჯ. მოც. 16,24; „ეყო იგი შინაგან სენაკსა დაკრძალული ჯუნდთა შინა“ ანდ.-ანატ. 205,11; „რომელნიმე ჯუნდთა შინა, დამდნარნი ჰაერითა“ 8. ხწ. 50,21; „შეუსხნეს ჯუნდნი ფერჴთა“ ხჯ. წიგ. II 88,20; „ფერჴითა რაჲ ჯუნდსა შინა შეყუნებულ იყო“ H—2251,251r. იხ. დაჯუნდებული.

ჯურელ-ი ხვრელი, ბუნაგი, სორო, ნაპრალი; «ქუაბი»: „მელთა ჯურელი უჩნს“ ლ. 9,58; „გარდამოჴდეს მისა ორნი დათუნი ჯურელთაგან თჳსთა“ ფლტკ. 156,11; „უადელეს არს მანჭანის-საბელი ჯურელსა ნემსისასა განსლვად“ ლ. 18,25; „შესლვად ჯურელებსა მყარისა კლდისასა“ O, ეს. 2,21; „დაგდვა შენ ჯურელსა კლდისასა“ O, გამოხლ. 88,22; „რომელთა ღირსვე არა იყო სოფელი ესე, უდაბნოთა ზედა შეცთომილნი, მთათა და ქუაბთა შინა და ჯურელთა ქუეყანისათა“ ებრ. 11,88; „დაჯდა ჯურელსა შინა კლდისა იტამისასა“ G,—„დაემკჳდრა კევსა მას ქუაბსა თთამისასა“, pb., მსჯ. 15,8.

ჯურელ-დება გახვრეტა: „ჯურელ-სდეა მას ზეშთა“ O, IV მფ. 12,9. იხ. დება.

ჯურელოვან-ი «განჯურეტილი», ხვრელებიანი: „აღმოთხარეს თავისა მათისა ჯურღმული ჯურელოვანი“ O,—„უთხარნეს თავთა მათთა ჯურღმულნი განჯურეტილნი“ pb., იერემ. 2,18. იხ. ჯურელი.

ჯურეტა იხ. განჯურეტა, დაჯურეტა, საჯურეტელი, შთაჯურეტა.

ჯურვა გახურება: „და მე არა ეჯურვიდი?“ pb.,—„მე არა ეჯურვიდე?“ Q, II კორ. 11,80. იხ. მჯურვალე, მჯურვალება.

ჯურვება ხურვება, ცხელება: „დასცხრის ჯურვებაცა“ 8. ცხ. 84; „არნ სულის-ღებაჲ იგი მწრაფლ ზედაჲსზედა მაღლად კეთით ცთმსა ჯურვებისასა და სხეთაცა სენთა“ გრ. ნოს.-კაც. აგებ. 225,20. იხ. გამოჯურვება, განჯურვება(-ული).

ჯურთა სილა: „(ნუ მიაგებ) ჯურთასა ჯურთასა წილ“ 8. ცხ. 40r. იხ. დაჯეერთნა; შდრ. ჯჯრდი, ჯჯრთი.

ჯჯვილ-ი ჭიხვინი; «გოლგოლება»: „ჯუოდა ძლიერად (ცხენი)“ Sin—11,110r. „ჯმისაგან ჯჯვილისა და დამწყისა საჯედართაჲსა შეიძრა ყოველი ქუეყანაჲ“ იპ. რომ.-კურთხ. მოხ. 184,1. იხ. მჯჯანი.

ჯჯვ-ყოფა კივილი: „ჯჯვ-ყო და თქუა“ ანდ.-ანატ. 200,17. იხ. ყოფა.

ჯჯმირ-ი: „მეათჱ ჯჯმირისაჲ კაბიწი“ O, ეზეკ. 45,11; „ვითარცა სანთელი შჯულსა შინა ჯჯმირსა ქუეშე დამალულ იყო“ იპ. რომ.-კურთხ. იხაკ. და იაკ. 4,1; „ჯჯმირი ერთი სკიჳი“ O, I მფ. 25,18; „მოიღო... ხუთი ჯჯმირი ჯალი“ O, I მფ. 25,18.

ჯჯობა გოდება, კივილი: „ვითარ იძლია, ჯჯობდით“ I.—„ვითარ იძლია, იჯუებოდის“ O, იერემ. 48,20; „მოაბსა ზედა ჯჯობდით“ I, იერემ. 48,81. „ჯჯობა და ღაღადება დიდ იქმნა ქალაქსა მას“* იხ. ჯჯვილი.

ჯჯრდ-ი, ჯჯრთ-ი მჯილი: „აყუედრებდი და ჯჯრდითა სცემდი“ Ath.,—11,92r; „ჯჯრთითა ჰსცემდეს თავსა მისსა“ მთ. 20,67.

ჯჯფლოვან-ი «მომწუანე»: „ჯჯფლოვნად, მომწუანედ. გინა მომწითურედ“ G, ლევიტ. 14,87.

ჯშვა, ჯსვა დახშვა, დახურვა: „გამოჰჯშა კარი“ O, IV მფ. 4,4. „შევიდა ოესე ბჳეთა ჯშულთა“ ი. 20,10; „იხილა კარი ჯშული საპყრობილისაჲ“ Q—240,120. იხ. გამოჯშვა, დაჯშვა, კარდაჯშული, საჯშველი, საჯსველი, შეჯშვა, შეჯსვა.

ჯშირ-ი, ყშირ-ი «ღრმა», სქელი, საამო: „ჯშირ იყო ძილი იგი“ ოქრ.-მარხ. და იონ. 106,10; „(ვიყავე) ძილითა ჯშირითა შეპყრობილ“ ი. მოც. 70,14; „ვითარცა მიერულა მას ძილითა ჯშირითა“ ხჯ. მოც. 20,9; „წუერნი მისნი“ იყუნეს ჯშირ და გრძელ“ 8. ცხ. 886v; „ვითარცა ვინ აღადგინებს მძინარესა ყშირისაგან ძილისა“ O,—„განმაფრთხობელი მძინარისა ღრმისაგან ძილისა“ pb., ზირ. 88,7; „იცხო ნელსაცხებელი ყშირი“ O, იგდ. 10,8. იხ. განჯშირება, დაჯშირებული, სიჯშირე, სიჯშო.

ჯშირად სასწრაფოდ, ჩქარ-ჩქარა: „ჯშირად მიიხუამს წყლულებათა“ 8. ცხ. 74r. იხ. ჯშირი.

ჯშირად-ნერგ-ი ნერგბშირი; «ნერგოანი»: „დაეცა მაღნარი იგი ჯშირად-ნერგი“ O,—„დაიფხურა მაღნარი ნერგოანი“ G, ზაქ. 11,8. იხ. ნერგი.

[ჯშირება] იხ. შეჯშირება.

---

* წყარო გამორჩენილია (რედ.).

ჯან ქართული ანბანის 35-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა 8 000.

ჯაბან-ი იხ. შეჯაბნება.

ჯაბნობა «შეძრწუნება»: „ნუცა შეჯაბნობ, ნუცა იწიწეი პირისაგან მათისა“ G.—„ნუცა შესძრწუნდები, ნუცა დაბრკოლდები პირისაგან მათისა“ M, II ფს. 81,9. იხ. ჯაბანი.

ჯადაგო «მეტყუელი», მქვერმეტყველი; რიტორი, ფილოსოფოსი, მოსარჩლე, დამცველი: „შთაიდა მღდელთმოძღვარი ანანია ხუცესთა ვითმე თანა და ტერტულოს ჯადაგოჲსა (მეტყუელისა Q) ვისთანამე“ ხაქ. მოც. 24,1.

ჯადაგობა, ჯადაგება ფილოსოფოსობა, მქვერმეტყველება, რიტორობა, მოსარჩლეობა, დამცველობა: „არა მოწოდებულ ხარ შენ ჯადაგობად (ჯადაგებად Q), არამედ მსახურებად ღმერთთა“ საკ. წოგ. II 87,18. იხ. ჯადაგო.

ჯარბ-ი შხამიანი გველი, იქედნე: „არა განებოროტნეთ და ვიქმნეთ ვითარცა ჯარბნი წამლეანნი“ ϑ. სწ. 208,18; „გველი იგი ჯარბი, რომელ არს უძჯრეს ყოველსა ქუეშეროველთა“ ბ. კეს.-ეჩუს. დღ. 104,6; „გველი იგი ჯარბი წვა გუერდით მისა“ Sin.—11,127v.

ჯაჭუ «რკინა», ჯაჭვი, ბორკილი, ჯავშანი, «ჯაჭუჭური»: „არცალა ჯაჭუებითა ვის ქელ-ეწიფა შებორკილებად იგი“ DE.—„ეერცა ჯაჭჳთა ვერღარაეინ უძლის შეკრვად მისა“ შრ. 6,8; „ჯაჭჳ იგი მისი სამკაულად ოქროსად“ O, ზარ. 8,21; „შეიმოსეთ ჯაჭჳ იგი სიმართლისაჲ“ ეფეს. 6,14; „შთააცუა საულ დავითს ჯაჭჳ და ჯაჭუსა მას ზედა იალმაგი“ O, I მფ. 17,38; „შთააცუთ ჯაჭეები თქუენი“ O.—„შთააცუთ ჯაჭუჭური თქუენი“ pb.. ეერემ. 46,4; „დაგდვას შენ ჯაჭჳ რკინისაჲ ქედსა შენსა“ M, II ფს. 28,48; „შეეედა ჯაჭუსა გუამი მისი“ Ჭ.—„რკინასა განელო სულმან მისმან“ Q. ფს. 104, 18; „ოდესმე ისარი მეშვიდჯის ჯაჭუსა განხეულსა და განეწრთნის გუამსა“ ϑ. სწ. 279,28. „გამოჳრა მას ზედა ქანდაკებათ დანაჯის-კედელი და ჯაჭუები გარდამოკიდებულად“ M. II 59ტ. 8,5; „უბრძანა დადებად ჯაჭჳ ქედსა მისსა“ ზუზ. VIII 27.

ჯაჭუედ-ი ლობე: „კმნნა ჯაჭუედნი ბადის სახედ გარდამოტეებულად“ M. II 59ტ. 8,18. იხ. ჯაჭუ.

ჯაჭუჭურ-ი საჭურველი, იარაღი: „მისცა ასისთავთა მათ პორლები იგი და ჯაჭუჭური დავითის მეფისაჲ“ M, IV მფ. 11,10; „თქუენ თანა არიან... ჭალაქნი ძნელნი და ჯაჭუჭური მისი“ O, IV მფ. 10,2; „მათ აჩუს ჯაჭუჭური რკინისაჲ, ხოლო ჩუენ გუაქუს ჯაჭუჭური სულისაჲ“ ϑ. ცხ. 151. იხ. ჭური.

ჯაჭჳს-მოქმედ-ი საჭურველის, იარაღის მოქმედი: „უენეს მათგანნი რომელნიმე ჯაჭჳს-მოქმედად“ O“, I მფ. 8,18. იხ. მოქმედი.

ჯდომა «დამკვდრება»: „იდჯდა იგი მუნ“ მთ. 5,1; „რომელსა ზედა ეჯედე“ O, ნეემ. 3,18; „საჯდომელსა ურჩილოთასა არა დაჯდა“ ფს. 1,1; „კარაელი... რომელსა ზედა შჯდი სიჭაბუკით შენითგან“ G, რიცხ. 22,30; „ჯდეს შორის ყოველსაცე ადგილსა“ M.—„თქუენ შორის დაემკჳდროს ყოველსა ადგილსა“ G, II მჯ. 22,18; „დღისი და ღამეაჭა შჯდიან“ Sin.—11,242v. „რომელსა ჯდომელ იყოს“ G. ლევიტ. 15,6. „ჯდომაჲ შენი და გამოსლუაჲ შენი უწყი“ O, IV მფ. 19,27. „ნუ განიშორებ მას ნუცა სლვასა და ნუცა ჯდომასა“ ϑ. სწ. 62,18. იხ. ა(ღ)ჯდომა, გამოჯდომა, გამოჯდომელი, გარეშე-მჯდომელი, დაჯდომა, ზედა-მჯდომელი, ზედა-მჯდომი, ზემო-ჯდომა, ზეშთა-ჯდომა, ზეჯდომა, თანამჯდომარე, თან.მჯდომელი, ინაჯით-მჯდომარე, ინაჯით-ჯდომა, მჯდომი, მჯდომარე, მჯდომელი, ნაჯდომი, პირველად-საჯდომელი, პირველად-ჯდომა, პირველ ინაჯით-ჯდომა, პირველ ჯდომა, საჯდომელი, საჯდომი, შემოჯდომა, შეჯდომა, წინა-ჯდომა.

ჯეკმა «მრავალი», ძლიერ, «ფრიად»: „ეჳეთუ ჯეკმა დაშურის“ O, ზარ. 29,7; „ჯეკმა მართჳს-მოყუარეარს“ ფს. VII 7; „სამესამოსლე მრავალი ფრიად“ G. — „სამოსელი ჯეკმა ფრიად“ M. ეხუ 6. 22,8; „ჯეკმა ფრიად“ M.—„ფრიად“ G. ეხუ 6. 8,16; „ჯეკმა დამაშრალობათა... სენი სნეულებისაჲ მოიწია“ ზუზ. XIV 8; „ოდი ჯეკმა უფროს ღალატსა“ C. შრ. 10,48.

-ჯერ -ჯზის, -ხელ, კიდევ, ჯზობის: „სამოცდაათჯერ შჳდ ჯზის“ ϑთ. 18,22; „ერთჯერ-ღა თქუა უფალმან“ O. თობ 12,14; „ამას ჯერ-ღა თუ გარდამოჰსუენ“ ფსალტ. 141,19; „ამას ჯერსა-ღა მოვედით პოლონ“ ფსალტ. 141,16; „ერთგზის ეელტოდე და მეორესა ჯერსა ეელტოდეე“ Ath.—12,174r. იხ. ბეერჯერ, ერთჯერ, მრავალჯერ, ორჯერ, რაოდენჯერ, სამჯერ.

ჯერ-ი რიგი, რამე, საქმე: „მისცა... სამი ჯერი ქვათაჳნ ძლიერთა და ჯერი ერთი ძელი“ O. II ეზრა 6,4; „სამი ესე ჯერი არს, რომელ მოიძულა სულმან ჩემმან“ O, ზირ. 25,2; „აჭაცა მას ჯერისათჳსე მოსრულ იყო“ Ჭ. საქ. მოც. 8,21; „ამის ჯერთა სიქადულისათა“ II კორ. 11,17. იხ. უჯერო, უჯერესი.

ჯერაკუმელ-ი ვინმე მოხუცთა თაჳშესაფარიდან: „აღესრულა ოდესმე ერთი ძმათაგანი ჯერაკუმელთაჲ“ ლიმ. 4,28. იხ. ჯერაკუმაი.

ჯერაკუმაი მოხუცთა თაჳშესაფარი: „ეპოეთ ჯერაკუმაისა მას შინა პატრიაქისასა სამასათორმეტი სული“ H—341,716.

ჯერება: „სიტყჳთა კეთილთა აჯერებედ კაცთა“ ϑ. სწ. 138,8. იხ. დაჯერება, შეჯერება.

ჯერეთ, ჯერერთ, ჯერეთის ჩ-ლა», ჩვიდრე», ჩვიდრე-ლა», ჯერ კიდევ: „ჯერეთ მრავალ არს ერი“ G.—„ფრიად-ღა არს ერი ეგე შენ თანა“ M. ფს. 7,4; „ჯერეთ ჩემსა-ლა სიცოცხლესა თქუენ თანა დღეს. განმამწარებელნი ხართ“ G.—„ესე ვიდრე-ღა ცოცხალ ვარ თქუენ შორის დღეს. განმამწარებთ“ pb.. II ფს. 31,27; „ჯერეთ მოწაზნად ვერ შეჰმნილ ვართ“ ϑ. ცხ. 86ნ; „დალაცათუ ჭირსა შეუარდების, გარნა ჯერეთცა ვალსვე“ ϑ. ცხ. 152v; „არღა იყო ჯერერთ (ჯერეთ B) დაბადებული ესე“ გრ. ნოხ.-კაც. ჳგნ. 146,18; „ჯერეთ სამი დღე არღა არს“ ϑ. სწ. 286,10; „აორღა მოწეენულ ხარ შენ ოცსა წლისა ჟამთა ჯერეთისა“ ϑ. სწ. 116,4.

ჯერთაგან «-თჳს», გამო: „განვერი ამათ ჯერთაგან“ ●.—„ცხოვნებულ ვიქმენ ამათთჳს“ pb., ზირ. 31,18 (34,11).

ჯერისაებრ შესაფერისად, წესისაებრ: „მან განაგოს საქმეჲ მისი ჯერისაებრ“ ხაკ. წიგ. II 25,12 „უკუეთუ საშეცალი იყოს (ღუნოჲ), ჯერისაებრ ურთუ“ ბ.-ე. 97,9; „ჯერისაებრ განაგე ყოველი საქმე შენი“ ბ. სწ. 157,5. იხ. ჯერი.

ჯერის-მჩინებელ-ი «მნებებელი»: „ჯერის-მჩინებელი წყალობისაჲ არს“ O.—„მნებებელ წყალობისა მისისა არს“ G, მიქ. 7,18. იხ. მჩინებელი.

ჯერკუალ-ი (ჯერკულისა) «უშუერი», «უჯერესი», ცუდი: „ჯერკუალმან ხემან ნაყოფი ჯერკუალი გამოიღის“ მთ. 7,17; „რაჟამს დაითრუნიან, მაშინ ჯერკუალიცა... ღუნოჲ ამსახერის“ C.—„ოდეს დაითრუნიან, მაშინ უჯერესიცა... ღუნოჲ წარმოდგის“ DE. ი. 9, 10; „შეუდგიან კეულასა ჯერკუალისასა და საცთერისა სიტყუათა“ თქკლა 95,27; „ჯერკუალითა საქმითა“ თქკლა 96,20; „იგი კაცი ჯერკუალი არს“ O, I მფ. 25,17; „კოშტ ერთი სხუაჲ ლეღუთა ჯერკულითა ფრთად“ O, იერემ. 24,2; „და-სამე-ამყრას მის თანა საქმე ჯერკუალი“ M.—„პოვა მის თანა უშუერი საქმე“ G, II მჯ. 24,1. იხ. სიჯერკულე.

ჯერმჩინებელ-ი იხ. თანა-ჯერმჩინებელი.

ჯეროვან-ი ღირსი, შესაფერისი, საკადრისი, გულმოდგინე, სათანადო: „კადნიერებაჲ მაქუს ჭბისტეს მიერ ბრძანებად შენდა ჯეროვანისა“ ფლმ. 1,8; „ჯეროვან არს ჟამად-ჟამად თანა-შთამოსლვად“ ბ. ცხ. 262r. „განმიჩინე მე ჯეროვნად უნაკლულოდ“ O. იგ. სოლ. 30,3; „მე ჯეროვნად განველიო და განვკუფდე სულთა თქუენთათჳს“ II კორ. 12,15; „პური ფარული ჯეროვნად ჭამეთ“ O, იგ. სოლ. 9,17; „არცა შურების ჯეროვნად“ ბ. ცხ. 58v; „ჯეროვნად პატივ-სცემნ მას და ერიდებიან“ ბ.-ე. 21,21; „ჯეროვნად მოგჳთხრა სიტყუაჲსა მას შინა თჳსსა“ გრ. ნოს.-კაც. ჯგებ. 215,6. იხ. ჯერი.

ჯეროვანება, ჯეროვნება წესიერება: „განაძლიეროს იგი სამართლითა და ჯეროვანებითა“ I, ეს. 9,7; „ესრეთ ჯეროვნებით თანა-აც სამწყსოთა მათ სულიერთა“ გრ. ნოს.-კაც. ჯგებ. 221,6. იხ. ჯეროვანი.

ჯერ-ყოფა «ღირ-ჲ», «სათანადო ყოფა», ღირს ყოფა, შესაფერისობა, «ვეება»: „არა ჯერ-არს შენდა“ მრ. 6,15; „რომელი არა ჯერ-არს... საქმედ“ მთ. 13,2; „ესე ჯერ-იყო საქმედ“ DE. — „ესე გიღირდა ყოფად“ C. მთ. 28,23; „ესე ჯერ-იყო ყოფად“ ლ. 11,42; „ჯერ-იყო დადებად შენდა ვეცხლი იგი ჩემი სავაჭროსა“ DE.—„გიღირდა ვეცხლი იგი ჩემი მიცემად ვაჭართა“ მთ. 25,27; „ჯერ-იყო აღსრულებად წერილი“ ხაჭ. მოც. 1,16; „ვითარცა ჯერ-არს“ M.—„ვითარ სათანადო არს“ G, ებრ. 13,4; „არა ჯერ-იყო შენდა ჭელისა მოყოფაჲ კაცისა მარავანდედისა“ ფლკტ. 139,17; „ჯერ-არს დამორჩილებაჲ“ ჰრომ. 13,5; „არა ჯერ-არს კაცისა ჰერიისა“ Ქ.—„არაჲ ეგებისა კაცისა ჰერიაჲსა“ Ქ. ხაჭ. მოც. 10,26. იხ. ყოფა.

ჯერ-ჩინება «ნება», მიჩნევა (საჭიროდ), «ვეულებება»: „ჯერ-მჩინდა მეცა“ ლ. 1,3; „თჳ ჯერ-გიჩნდეს შენ, მეფესა, მოვედ“ O, ესთ. 5,4; „ვითარ ჯერ გიჩს?“ C.—„რაჲ გნებავს შენ?“ DE, მთ. 22,17; „ესრე ჯერ-უჩნდა მოწაფეთა მათ თქსთაჲ“ ოქრ. -გურიატ. 226,27; „ჯერ-მჩინდა მიწერად თქუენდა“ ებრ. 1,3; „ჯერ-ეჩინეთ ითინას შინა დაშთომაჲ მარტოთა“ I თეს. 3,1; „რაჲთა ჯერ-ეჩინოს დღეს ჩემ თანა პურსა ამას ჩემსა სერობად“ ფოკა 344r; „ვითარ ჯერ-მიჩნდა მათდა ყოფად, იგი გიყონ თქუენ“ pb.—„ვითარ-იგი მეგულვა ყოფად მათდა, გიყონ თქუენ“ G, რიცხ. 33,56. „ასწაოს სულსა მას მისსა, მოსურნესა ქეშმარიტი და შეუმრღუეველი ლოცვაჲ ნებისაებრ მისისა და ჯერ-ჩინებისა“ ბ. ცხ. 201v; „ჯერ-ჩინებით ღმრთისაჲთა, რომელმან ინება ცხორებაჲ ჩემი, გამოვედ“ ბ. ცხ. 158r. იხ. ჩინება.

ჯეჯლ-ი ჯეჯილი, «ნაყოფი», ბალახი: „რაჟამს უკუე აღმოსცენდეს ჯეჯლი“ მთ. 13,26; „ცეცარითა შენითა (მისითა Ქ) მზიარულ იყოს ჯეჯლი მისი“ ფს. 64,11; „განკუეთის მარცუალი ორად, რაჲთა არა გამოიღოს ჯეჯლი“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 127,24; „განრყუნიან ჯეჯლი ქუეყანისა“ M.—„განჰხრწნიდეს ნაყოფთა მათთა“ G. მხჯ. 6,4. იხ. აღმოჯეჯლება.

ჯინჭარ-ი ჭინჭარი, urtica: „იფქლისა წილმცა აღმომიცენდების ჯინჭარი“ O. იობ 31,40.

ჯინჭველ-ი ჭინჭველი, formica: „იქმენ ვითარცა ჯინჭველი, ჲ მცონარო!“ M. იგ. სოლ. 6,6; „თქუმანი შენნი მსგავს არიან ჯინჭველთა“ ფლკტ. 130,88; „შეჰკრაცხე თავი შენი მსგავსად ჯინჭველისა და ვითარცა მწერისა... შეურაცხად“ ბ. სწ. 209,25; „ჯინჭველი (არს) საქმის-მოყუარე“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 120,1.

ჯიპოს-ი ორბი, ძერა (γύψ, γυπός): „ჯიპოსი უმრავლესად შობს თჳნიერ მამლობისა“ ბ. კეს.-ეჭუს. დღ. 117,18.

ჯმნა განშორება, გაცლა, გამოთხოვება, გაცილება, გასტუმრება, გამომშვიდობება, გაცალკევება: „ძმათაგან იჯმნა და გამოვიდა ნავითა ასურეთად“ ხაჭ. მოც. 18,18; „იჯმნა და განაშორა თავი თჳსი“ გალატ. 2,12; „უჯმნა მას და წარაველინა იგი მშჳდობით“ O, II მფ. 8,26; „უჯმნა და გამოგზავნნა იგინი მშჳდობით“ შუშ. XVI 50; „მე ვიჯმენ ადრე და მივიწიე დაბასა მას“ შუშ. III 9; „რომელმან არა იჯმნეს ყოველთაგან მონავეთა თჳსთა“ ხაჭ. წიგ. II 28,9; „იჯმნა თაჲდმან ერისა მისგან“ C, მრ. 6,46; „უკუეთუ იჯმნეთ მისგან, არა სთნავს სულსა ჩემსა მას შინა“ ჰებრ. 10,38. „პირველად მიბრძანე ჯმნაჲ სახლეულთა ჩემთაგან“ ლ. 9,61; „იწყო თითოეულმან ყოველმან ჯმნად“ ლ. 14,18. „მიტევე მე, ჯმნულმცა ვარ მე შენგან“ ლ. 14,18; „ჯმნულმცა ვარ მე თქუენგან ამისრითგან“ შუშ. IX 10. იხ. განჯმნა (-ული), წარჯმნა, ჯმნულება.

ჯმნულება განცალკევებულობა: „არა ვართ ჯმნულებისანი მის წარსაწყმედელად. არამედ სარწმუნოებისანი“ ჰებრ. 10,30. იხ. ჯმნა.

ჯობნა უკეთესობა: „სჯობდა მო-ღა თუმცა-მკუდრად ვიყუენით წარწყმედასა ძმათა ჩუენთასა“ რიცხ. 20,3; „ჰშჯობს გლახაკი მართალი მდიდარსა კაცსა და მტყუვარსა“ O, იგ. სოლ. 19,22.

ჯორ-ი seminasinus, mulus: „მოართუმიდეს მათ აქლემებითა და ჯორებითა და ვირებითა და აზავრებითა საზრდელსა“ M, I სმტ. 12,40; „ნუ იყოფიეთ ვითარცა ცხენი და ჯორი, რომელთა თანა-არა არს გულისხმის-ყოფაჲ“ ფს. 31,9; „ჯორი, რომელსა ზედა სხი“ Sin—11, 114v. იხ. მეჯორე.

ჯორჯმოსილ-ი, ჯურჯმოსილ-ი ჩუღით მოსილი: „ჯორჯმოსილი ქუეყანასა ზედა წევნ“ არსტ. 62,14; „ჯურჯმოსილ ხალენითა დავალნ კარაულითა“ ნრს. 74,20. იხ. მოსილი.

ჯოხ-ი კომბალი, კვერთხი: „აღიღეს ყოველთა ჯოხები“ მ. ცხ. 157r; „ჯოხსა აღება, რაჲთა სცე მას?“ მ. ცხ. 118v.

ჯოხტაკ-ი ბრძანებაჲ: „განსცა ჯოხტაკი (ბრძანებაჲ B) მთავართა მათ მისთა და ჰრქუა: ყოველთა, რომელთა ჰხოვებდეთ სასოებასა მას ღმრთისასა, ბილწითა საქმლითა შეაგინებდით“ H—241,858.

ჯოჯვა იხ. აჯოჯვა.

ჯოჯოხეთ-ი: „ჯოჯოხეთამდე შთაჰკედ“ მთ. 11,23; „აღმოიყუანე ჯოჯოხეთით სული ჩემი“ ფს. 29,4; „შთა-თუ-ძეს კაცი ჯოჯოხეთა, არღარა აღმოვიდეს“ კ.-ბერ. აღდგ. 131; „აღადგინე იგი ჯოჯოხეთისაგან საქმეთა“ განხ. ი. 200,18.

ჯუარ-ი: „რომელმან არა აღიღოს ჯუარი თჳსი“ მთ. 10,38; „წინააღმდგომი იგი ჩუენი ლომი არგნითა ჯუარისაჲთა მოკლა“ ეპ. კჳპრ.-ალეს. 226,13; „ეკიდა მას თჳსი იგი ჯუარი“ ი. 19,17; „შეჰმუსრეალა იგი ჯუარსა“ კოლ. 2,14; „ცოლი მისი დგა წინაშე ჯუარსა მას“ დ.დ. 180,17; „ჯუარითა ყოველთა წინააღმდგომთა ძალთა არცხჳნა“ ხ. გაბ.-დაჯდ. 182,19; „დაიწერე ჯუარი“ მ. ცხ. 130r; „თაყუანის-სცა პატიოსანსა ჯუარსა“ ზუქ. XVI ს.

ჯუარის-მცუმელ-ი ჯვარმცმელი: „ესენი მსგავს არიან ჯუარის-მცუმელთა მათ უღირსთა“ მ. სწ. 103,16. იხ. მცუმელი (ცუმა).

ჯუარ(ს)-ცუმა ჯვარზე გაკვრა: „რაჲთა ჯუარს-აცუან“ DE.—„ჯუარ-ცუმად“ მთ. 27,31; „ჯუარს-აცუთ, ჯუარს-აცუთ ეგე!“ ი. 19,6; „ესე იესუ, რომელი თჳენ ჯუარს-აცუთ“ საქ. მოც. 2,36; „ძველი იგი კაცი ჩუენი მის თანა ჯუარს-ეცუა“ პრომ. 6,6. „ჯუარცუმაჲ თაყუანის-ცემაჲ“ მ. სწ. 106,29; „დაბნელდა მზე ჯუარცუმასა მისსა“ ხაკ. წიგ. II 18,8; „მახლობელად თანა-დგა ჯუარცუმისასა“ ლონგ. 180,12. „იესუს ჯუარცუმულსა ეძიებთ“ მთ. 28,5; „ჯუარცუმულსა მას ვქადაგებდით“ აბ. რომ.-კორინთ. ასკ და იაკ. 18,10. იხ. ცუმა.

ჯუმლ-ი: „იგინიცა სიტყუანი ერთობით და ჯუმლად განვპმარტენით და არა კრინად და მცირედ“ A—92,465.

ჯურღუმულ-ი, ჯურღმულ-ი ჭა, ორმო, თხრილი, არხი, წყალსადინელი: „ჭარი ჯურღუმულსა შთაჲარდეს“ დ. 14,5; „ჯურღუმული ესე ღრმა არს“ ი. 4,11; „მოვუთხარა ისაკ ჯურღმულები იგი წყლისაჲ“ O. დაბ. 26,18; „მიეცეს ჯურღმულებსა და არა პოვეს წყალი“ I. ეერემ. 14,3; „შთააგდეს იგი ჯურღმულსა“ O. დაბ. 37,24; „მოიღეს ლოდი და დასდეს პირსა მის ჯურღმულისასა“ O. დაბ. 8,17; „შთავიდიან ჯურღმულსა მას ღრმისასა“ O. დაბ. 8,7; „ეითარცა განაცივის ჯურღმულმან წყალი თჳსი“ O. ეერემ. 6,7; „ბრძანა... შთააგდონ... ჯურღმულსა კირისა ახლისასა“ გ'ე 281v; „უბრძანა მისი შთაგდებაჲ ჯურღმულსა ჭეშლსა“ კ. ეერ.-ჯამოს. ჯუარ. 241,16; „დადგეს ჯურღმულსა ზედა ავაზანისასა“ O. IV მფ. 18,17; „ეითარცა ჯურღმული ერთი მდინარისაგან“ O. ზარ. 24,41; „რომელი ჰგი (ტყუე) ჯურღმულსა შიდა“ გამოსლ. 12,29.

ჯურღმულ-ი წყლისა ცთომაჲ: „წყარო, მტლი და ჯურღმული წყლისა ცხოველის“ M.—„წყარო სიმოთხის და თავჴყარო ცხოველის“ ჭეშმ. 4,5. იხ. მეჯურღმულე.

ჰ

ჰაე ქართული ანბანის 36-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—9 000.

ჰაგა იხ. აბა.

ჰაერ-ი იხ. აერი.

ჰაეროვან-ი (ჰაეროენისა) ბრწყინვალე; მშვენიერი: „რაბამადლა ჰაეროვან და დიდებულ იყავ რაჲმე“ O. II მფ. 6,20; „თჳალი [არს] დამადებულთა შორის ჰაეროვან“ ბ. კეხ.-ჭჭუხ. დღ. 78,19; „დიდებულ და ჰაეროვან ხარ წინაშე თუალთა ჩემთა“ O. I მფ. 26,24; „შემოვიდა სხუაჲ კაცი ჰაეროვანი ხილვითა და შუენიერი ხატითა“ H—2251,252r; „ეჩუენნეს მათ ჰაეროვნითა ხატითა, რაჲთა ჰაეროვნითა მთა ხალეითა დაემტკიცოს აღდგომაჲ იგი“ Ath.—11,109r.

ჰაეროვნებაჲ სიმშვენიერე, ბრწყინვალება, სილამაზე: „სიონით გამო არს შუენიერებაჲ ჰაეროვნებისა მისისაჲ“ ფს. 49,2; „აღსაარებაჲ და ჰაეროვნებაჲ არს წინაშე მისსა“ ფს. 95,6; „ერიდებოდე ჰაეროვნებასა სიდიადისა მისისასა“ თეფსა 98,16; „უაღრეს ქებისა აღმატებულ არს ჰაეროვნებაჲ და შუენიერებაჲ მისი“ ბ.-ე. 58,18.

ჰავ-ი ცუდი, აჲი: „რომლისა სახელი ჰაჲი განსრულ იყოს“ მ. ცხ. 39v; „დია ავსა ქმსა და შლილობისასა დაეწერე“ Q—1002 (ანდ.) იხ. სიბაეე.

ჰავითა ზმნა ფრინველით, ქათმით მკითხაობა: „ჰაესა იზმნიდეს ჰაეითა ზმნითა“ M. II მჯ. 18,10. იხ. ზმნა.

ჰავის-ზმნა «გრძნებაჲ»: „ჰაეის-ზმეთა და მისნობათა აღრეულ იყენეს“ M.—„მისნობათა და გრძნებათა ასმენენ“ G. II მჯ. 18,14. იხ. ზმნა.

ჰაზრ-ი: „რომელი-ოდი უკეთერებისაგან უცხო არს, აჲკსი მიმართ და ჰაზრისა არავე აღვილად მიმავალ არს“ A—92,788.

ჰაკ-ი საწყაული, კოდი: „აჰკიდა იესე კაპრაულსა ჰაკი ერთი პური და თხეური ერთი ღუინოჲ“ O. I მფ. 16,20.

ჰალალ-ი: „ჰალალითა ფასითა მიყიდაო“ A—434, 1r.

ჰალო, ალოეჲ, ალოეს, ალო aloe: „მოიღო მური შუბლებული ჰალოჲთურთ ვითარ ას ლიტრაო“ C. ი. 19,39; „მოიღო... მური და ალოეჲ“ კ. ბერ. 180,2; „მური და ალოჲ ყოველთა თანა სულნელთა (მოესთულე)“ კ. ბერ.-აღდგ. 159,66; „მოგვალა ერგასისი ლიტრაჲ მური და ალოეჲ“ ჰაელე მოც. 49,4.

ჰამარ-ი

ჰამარკარ-ი თანამოსაჯული: „შეეყო მოგუსა ვისმე ჰამარკარსა“ ბზტ. 116,34; „და იხილა ცოლმან ჰამარკარისამან“ ბზტ. 116,18.

ჰამბავ-ი, ამბავ-ი (ჰამბავისა) ქება, ცნობა, უწყება: „ევსმოდიან ჰამბავნი ბრძოლათანი“ DE.—„ევსმოდიანღა... ქება წყობათაჲ“ C. მთ. 24,6; „ჰამბავი განქდა მისთჳს“ ლ. 4,14; „ჰამბაჲი შენი არა ისმეს“ I. ნაუმ 1,12; „რომელთა ესმეს ჰამბაჲი შენი“ O. ნაუმ 3,19; „მომოეფინებოდა ჰამბაჲ მისი“ ლ. 4,37; „მითწია ჰამბაჲი მისი ასისთაჲსა მის ერისა“ საქ. მოც. 21,31; „განთქუეს ჰამბაჲი მისი ყოველთა კიდეთა“ მ. სწ. 70,1.

ჰამბავა უწყება, შეტყობინება: „ჰამბავად მეჰამბავა ჩუენ“ G. იხუ 6. 9,24. იხ. ჰამბაუი.

ჰამბორის-ყოფა იხ. ამბორის ყოფა.

ჰამება ამება, სიამოვნება: „იგი არს, რომელი ესმის კაცსა და ეჰამების“ ბილ. 30,5; „ეჰამების დაწუევაჲ და დაჭრაჲ ასთა“ 8. ცხ. 49r; „ბანკით-მჯდომარესა მას ნელნიმე სიტყუათა მიერ ბილწებისათა აჰამებენ“ H—2251,221v. იხ. ჰამო; შდრ. მაჰამებელი.

ჰამო გემრიელი; სამური: „პოვის პური ჰამოჲაცა და ლბილი და ჭამნ მას“ 8. ცხ. 410v; „გამოიცა წყალი ტკბილი და ჰამოჲ“ ხაკ. წიგ. II 90,21; „იყო... შემწული ტკბილითა და ჰამოჲთა სიტყჳთა“ ი.-ე. 86,3; „განძლეს სანოვაგითა ჰამოჲთა“ A—98,107r; „ირყეევიდ ნიავითა მით ჰამოჲთა და არა მავნებელითა“ გრ. ნოხ.-კაც. აგებ. 140,10; „განუსუნებდა თავსა თჳსსა საჭმლითა და სასუმლითა ჰამოჲთა“ H—822*. იხ. დაჰამება, მაჰამებელი, სიჰამე.

ჰანგრობა «მირეონება», «მირიონება»: „ყოველნივე ჰანგრობენ ანკრებასა“ pb.. — „ყოველნი მირეონებდეს (მირიონებდეს I) ანკაჰრებასა“ O. იერემ. 8,10.

ჰანტაკრად იხ. ანტაკრად.

ჰასაკ-ი, ასაკ-ი ტანი, ასაკი, ხანი; «გასრულებული»: „ვინ შეეძლოს შეძინებად ჰასაკსა თჳსსა წყართა ერთა“ C. ფთ. 6,27; „ჰასაკითა იყო მცირე“ ლ. 19,3; „ყოველთა ზედა ჰასაკთა იყოს ძაძაჲ“ I. იერემ. 48,37; „რაჲსა-მე აღორძინდა ჰასაკი ესე?“ ფლტკ. 143,28; „გამოვედ მე ჰასაკისაგან სყურმისა“ 8. ცხ. 420v; „არიან კაცნი ჰასაკითა დიდნი და მწჳანი“ ად. რომ.-კურთხ. პოხ. 120,11; „იყო წმიდაჲ იგი ასაკითა ოცდაათის წლის“ Sin.—11,211r. „გასრულებულ არს“ C.—„ჰასაკი აქუს“ DE. ი. 9,21.

ჰასაკითა ხრული «ქეთილდიდი»: „ერსა დიდსა და ძლიერსა და კაცთა სრულთა ასაკითა“ pb.. — „ერსა დიდ:ა და მრავალსა, კეთილდიდსა“ G. II შჯ. 0,2.

ჰასაკისა სწორ-ი თანამოასაკე, ერთი ხნისა: „წარვემატებოდე პერიაებასა შინა უფროჲს მრავალთა ჰასაკისა სწორთა ჩემთა“ გალ. 1,14.

ჰასაკისა მოდგამ-ი თანამოასაკე, ტოლი: „ჰასაკისა მოდგამ არს კაცებისა“ ბ. კნკ.-მარხ. 52v.

ჰასაკისა ქონება «განსრულება»: „(რომელსა) ჰასაკი აქუს“ D.—„განსრულებულ არს“ C. ი. 0,21. იხ. მოჰასაკე.

ჰასაკგრძელ-ი** «ზეშთაგრძელი», ტანდიდი, მაღალი: „კაცნი ჰასაკგრძელნი არიან“ pb..—„კაცნი ზეშთაგრძელნი“ G. რიცხ. 13,33. იხ. გრძელი.

ჰასაკით-სწორ-ი «თანამოჰასაკე»: „რომელნი თჳენნი ჰასაკით-სწორნი არიან“ O.—„უფროჲს ყრმათა თანამოჰასაკეთა თჳენთასა“ pb., დან. 1,10. იხ. სწორი.

ჰასაკოვან-ი ტანდიდი, მაღალი: „ვიხილე კაცი ერთი ჰასაკოვანი“ პოვნა ხტეფ. 499. იხ. ჰასაკი.

ჰასირ-ი «ნეჭა»: „აღიმაღლებდეს ზე ჰასირითურთ, რომელ არს ნეჭაჲ“ H—822,22r.

ჰგიან, ჰგიეს იხ. გება.

---

* ხელნაწერის გეერდი მითითებული არ არის (რედ.).

** წყაროშია: ასაკგრძელი (რედ.).

ჰე, ჰᲔ დიალ, კი; ეჰ: „ᲔᲔ ჰე“ ფთ. 5,37; „ᲔᲔ, ვიცი იგი“ I. ეს. 43,7; „ᲔᲔ, კეთილ არს“ 8. ცხ. 296v; „ᲔᲔ თუმცა მეცა განეპლეველი ღეთა“ 8. ცხ. 366r; „ჰე. ჰე. განისუენე!“ შუშ. IX 28.

ჰე თუ ეგების: „ჰე თუ დაეტეოს ზრუნვაჲ ვირთაჲ მათ“ O. I შჯ. 9,6; „ჰე ღამე თუ განიკურნოს!“ შუშ. VII 17.

ჰებრაელ-ი ებრაელი.

ჰეგრე: „ჰეგრე (ეგრე Q) ეჰგონებ. ეითარმედ დეგმოსის-თჳისცა ეგოდენი ვერ წარმოუთქუამს“ ხაკ. წიგ. II 85,27. შდრ. ეგრე.

ჰინდო ინდოელი, ეთიოპელი: „აჰა-ესერა ჰინდოჲ ერთი საჭურისი“ ხაქ. მოც. 8,27; „უკუეთუ ცვალოს ჰინდოჲმან ტყაჲი თჳსი და ვეფხემან სიკრულე თჳსი“ I. იერემ. 13,23.

ჰინდოეთ-ი ინდოეთი: „ჰხედვიდეს... პილოთა ჰინდოეთითა და სპარსეთით მომავალთა“ Sin.—97,9r. იხ. ჰინდო.

ჰომ-ი იხ. მეჰომე.

ჰომის-მკრებელ-ი განდგომილი: „რომელნი იყვნეს კაცთა მათ ჰომის-მკრებელთა კრებულისა მის კორესისა“ გამოსხლ. 33,1. იხ. მკრებელი.

ჰოროლ-ი (ჰორლისა) ლახვარი, შუბი: „არა აღეიღე ჰოროლი მათ ზედა“ O. იდ. 11,2; „დაყრდნობილ იყო იგი ჰოროლსა ზედა თჳსსა“ O. II შჯ. 1,0; „ქმნა... სამასი ჰოროლი ოქროჲსაჲ ჴელდილი“ O. III შჯ. 10,16; „მისცა ასისთაეთა მათ ჰორლები იგი და ჯაჭუჭური დავით მეფისაჲ“ O. IV შჯ. 11,10; „ბეწი ჰორლისა მისისაჲ ეჭუესასი სასწორი“ O. I შჯ. 17,7; „მჴედართა მბრძოლთა სახლებსა ჰკიდავნ მრავალჟერი საჭურველი: ჴრმლები და ჰორლები, ფარები და მშჳლდ-კაბარჭები“ 8. სწ. 100,9; „ჰბრძოდეს ეთიოპელთა ჰორლითა“ Sin.—11,296v.

ჰორლის-პირ-ი «ალმახული»: „და-ღა-ჰყინეს, იქმნის იგი ეითარცა ჰორლის-პირები“ O. —„ყინვა იქმნების სრულიად ალმახული“ pb. ზირ. 42,21. იხ. პირი.

ჰოჰოლ-ი ჭოტი: „მღამიობნი და ბუნი და ჰოჰოლნი არიან შჯულსა ღამისასა“ ბ. კნკ.-ეჭუხ. დღ. 118,9.

ჰრაბ-ი იხ. რაბი.

ჰრაბბონ-ი, ჰრაბბუნ-ი იხ. რაბუნი.

ჰროვარტაკ-ი, ჰროარტაკ-ი, ჰროარდაგ-ი, ჰროარდაკ-ი, ჰროატაკ-ი «წიგნი», წერილი, მეფის ბრძანების წიგნი: „წარიკითხა ჰროვარტაკი იგი“ რიცხ. 160,42; „მოაელინა მოციქულმან მოციქულნი და ჰროარტაკები (წიგნები O)“ I. ეს. 39,1; „ბრძანა ჰროარდაგისა განცემაჲ“ ად. 90,18; „მოიღო ეზეკია ჰროარდაკი იგი ჴელთაგან მათ მოციქულთაჲსა“ O. IV შჯ 19,14.

ჰრომ-ი რომაელ-ი: „შენ ჰრომი ხარა?“ ხაქ. მოც. 22,27.

ჰრომაებრ იხ. ჰრომაელებრ.

ჰრომაებრ-ი იხ. ჰრომაელებრი.

ჰრომაელებრ, ჰრომაებრ რომაულად, «ფრომინებრ»: „იყო წერილი ებრაელებრ, ჰრომაელებრ და ბერძლ“ DE.—„წერილ იყო ებრაელებრ, ფრომინებრ და ბერძლ“ C. ი. 19,20; „ესე იყო რეასა ჭეულთობისასა... უწინარეს რჳსა ეელისასსა ჰრომაებრ“ Sin.—11,216v. იხ. ჰრომაელი.

ბრომაელებრ-ი, ბრომაებრ-ი «ფერომიწებრი»: „იყო წიგნი წერილი მას ზედა... ფ რ ო მ ი წ ე ბ რ ი თ ა“ C.—„იყო დაწერილიცა, რომელი წერილ იყო მას ზედა წიგნითა... ბ რ ო მ ა ე ლ ე ბ რ ი თ ა“ DE. ლ. 20,33. „განსწყალა ასული თჳსი ეეგინია ყოველითა სწაელითა ბ რ ო მ ა ე ბ რ ი თ ა“ Sin.—11,186v. იხ. ბრომელი.

ბრომელ-ი რომაელი: „ესე იყო ძე... დიდისა მთავრისა ბ რ ო მ ე ლ ი ს ა ჲ“ ხაკ. წიგ. II 108,1. იხ. ბრომი.

ბრულ-ი თვლემა, რული; ძილი: „არა ესეე... ბ რ უ ლ ი წამთა ჩემთა“ ბ. ცხ. 28v; „განეკრძალნეთ თავნი ჩუენნი ბ რ უ ლ ი ს ა გ ა ნ უდებებისა“ ბ. ცხ. 290r; „ეითარ განკრთა ბ რ უ ლ ი ს ა მისგან საწყალობელი (იგი)“ ლიმ. 161,14.

ბრულოვა თვლემა: „ბ რ უ ლ ო ო დ ა და ეძინა“ ხაკ. წიგ. II 19,19. იხ. ბრული.

ბუნე «ცხენი»: „მოვიდა ნეშან ეტლებითა და ბ უ ნ ე ბ ი თ ა“ O, IV მფ. 5,9; „ბ უ ნ ე ბ ს ა მათსა დაჰკეუთნეთ კირონი“ M.—„ც ხ ე ნ ნ ი მათნი ძარღუეთ“ G. იხუ 6. 11,6; „სუსე იყო... ბ უ ნ ე ე ბ ი თ ა“ O, IV მფ. 6,17; „რომელნი-იგი ზუ სხდეს ბ უ ნ ე ბ ს ა“ ფს. 75,7; „განუპნინე შენგან ბ უ ნ ე ნ ი და ზედამხდომელნი მათნი“ I, იერემ. 51,21.

ბურაკპარაკ-ი იხ. ურაკპარაკი.

ბურია ებრაელი, ურია: „ერთი თჳ ბ უ რ ი ა ჲ იყო“ ბზტ. 139,4.

ბურიეზა გახდომა ურიად: „ეითარ წარმართთა აიძულე ბ უ რ ი ა ე ბ ა დ“ გალატ. 2,14. იხ. ბური.

ბურიაებრ ებრაულად: „ნუ მეტყუ ბ უ რ ი ა ე ბ რ“ O, IV მფ. 18,26; „ქმა-ყო ქმითა დიდითა ბ უ რ ი ა ე ბ რ“ M, II ესთ. 82,18; „ორა იცოდეს ბ უ რ ი ა ე ბ რ“ O, ნეემ. 13,24. იხ. ბერია.

ბურიაებრ-ი ებრაული: „ნუ ერჩდით ბ უ რ ი ა ე ბ რ თ ა ზღაპრისა“ ტიტ. 1,14. იხ. ბერია.

ბურიასტან-ი: „ზაშინ ბ უ რ ი ა ს ტ ა ნ ი ს ა ნ ი იღტოდეს მთად“ მთ. 24,16.

ბ

ბ ქართული ანბანის ბოლო, 37-ე ასო, რიცხვითი მნიშვნელობა—10.000.

ბა, ო, ოდა, ეპა: „ბ. რომელი აშენებდეს სახლსა თჳსსა“ იერემ. 22,13; „ბ. ნათესაი ურწმუნოჲ“ ბრ. 9,19; „ბ. ბ იღტოდეთ ქუეყანისაგან ჩრდილოჲსა“ I.—„ბ. ო ბ ი ღ ტ ო დ ე თ ქუეყანისაგან ჩრდილოჲსა“ O. ზაქ. 2,6; „ბ. უცნობელნი გალატელნი“ გალ. 3,1; „ბ“ C.—„ე ბ ა“ DE. მთ. 27,40.

ბსანა დიდება: „ბ ს ა ნ ა მაღალსა“ DE.—„დ ი დ ე ბ ა ბ ა მაღალსა“ C. ბრ. 11,9.